BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
3 R
5

Digitized by Google

XXV f 5

D. Caroli Emanuelis Scotti Monachi Cistercienſis
Romę 1682

28. ſ.

Digitized by Google

B

CLYPEUS THEOLOGIÆ THOMISTICAE,

AUTHORE

P.F. JOANNE BAPTISTA GONET, BITERRENSI, ORDINIS FF. PRÆDICATORUM, PROVINCIÆ TOLOSANÆ, STRICTIORIS OBSERVANTIÆ, IN ACADEMIA BURDIGALENSI ANTECESSORE.

TOMUS QUINTUS,

Continens Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptiſmo, de Confirmatione, de Euchariſtia, de Pœnitentia, de Extrema-Unctione, de Ordine & de Matrimonio.

EDITIO NOVISSIMA,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Tractatibus aliquot auctior, & correctior.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptibus IOANNIS WILHELMI FRIESSEM junioris.

ANNO M. DC. LXXI.

Cum Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, Catholici Regis Hiſpaniarum, & permiſſu Superiorum.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO, EXIMIO, ET AMPLISSIMO PRAESVLI, AC DOMINO,

D. NICOLAO

SS. THEOLOGIÆ LICENTIATO, AC PROFESSORI ERVDITISSIMO, CELEBERRIMI MONASTERII AD S. PANTHALEONEM IN COLONIA Profeſſo, & quondam Priori Vigilantiſſimo;

Nunc verò

CELEBERRIMI MONASTERII AD S. MICHAELEM ARCHANGELVM INTRA HILDESIVM, ORDINIS S. BENEDICTI, Congregationis Burſfeldenſis Abbati, & Prælato digniſſimo, ſeptem Eccleſiarum Hildeſienſium PRÆSIDI meritiſſimo &c. Domino, ac Mœcenati colendiſſimo, Fautori, ac Patrono obſervandiſſimo.

Reverendiſſime & Ampliſſime Domine,

FVit, cùm ipſa *Sapientia* ad Symmetriam architecturæ vaſtiſſimam *ædificatura Domum*, quò eam validiùs obfirmaret, *ſeptem exciſis Columnis* divariatam ſeu ſtabi-

livit, ſeu exornavit. Nec potuit vel lividus Zoili oculus tantum opus calumniari, quod ipſiſſimis Sapientiæ manibus apparatum. Fuit inquam, quando & in noviſſimis Patrum antiquorum, & primis Gratiæ temporibus, non jam parabolica, ſed *Increata* Dei *Sapientia* in materno Virginis Deiparæ utero cœpit à primulis fundamentis Eccleſiæ *Domum ædificare*, & quò eo ſeu ampliore omnes ſinu conciperet, ac exciperet, ſeu quò ſuavioribus blanditiis ſingulos complecteretur, ſeu quò fortior contrà inſultus inferni prævaleret, *ſeptem* inconcuſſarum *Columnarum* munimine adornavit. Illexit me Parabolica, pellexit Increata *Sapientia*, ut illius ſuaſu, hujus perſuaſu è typicis fundamentis erigerem novam *Gratiæ Domum*, tot *Columnis*, quot *Sacramentis* illuſtrem, ſeu, ut clariùs loquar, orbi literato ſiſterem laudatiſſima Commentaria Sapientiſſimi Patris GONETTI, in quibus de *ſeptem Sacroſanctis Eccleſiæ Sacramentis* tam accuratè diſſerit, tam nervoſè procedit, tam veridicè proponit, tam ſolidè propugnat fidem noſtram, tam glorioſè expugnat ſectas aliorum, ut vel ipſa Sacramenta nec meliorem ambiverint ſuarum virtutum elucidatorem. Verùm quis primum, quis angularem lapidem meo divinæ gratiæ ædificio ſternet, ac ponet in terris, quò & exurgat ſolemniter, & ab injuriis ſeu temporum, ſeu invidorum defendatur feliciter? Tu occurriſti primus, *Reverendiſſime Præſul*, quo nec mea vota potuiſſent exambire aptiorem *Præſidem*, nec ipſa fortuna accommodatiorem indicare *Patronum*. Tu namque in tuo natalitii lemniſci Clypeo *ſeptem* præfers *Columnas*, quæ deſignent copioſam ſeu tuarum virtutum in moribus, ſeu doctrinarum in literis univerſitatem! Tu velut Angelus Apocalypticus *ſeptem Eccleſiis Hildeſienſibus* vigilantiſſimâ dignitate præſides, eaſdemque ſolertiſſimâ adminiſtratione gubernas! An non mihi anxio licuit meos ocellos defigere in Te, *Prælate Ampliſſime*, Teque ſubmiſſiſſimis obſequiis implorare, ut ſic primum dignetur favoris lapidem ponere *Eximia Dignitas Veſtra*, ut ultimam patrocinii manum nolit ſubtrahere? Patere igitur, ut mea *Sacramentaria Symmetriæ Domus*, tuis *ſeptem* lemniſcis natalitiis, tuis virtutum, ac doctrinarum columnis invicta fulciatur, & ſuffulta glorioſè impios Zoilorum livores elidat, ac eludat. Patere, ut tuis manibus offeram *Doctrinæ Thomiſticæ* propugnatorem invictiſſimum, GONETTUM ſcilicet, quem ut Gallia primum vidit, Germania indoluit *Aquinatici Solis Radios* uni climati ſingulares, & non omni

ditioni

ditioni communes. Patere, ut tuo genio conſecrem veridica *Doctoris Angelici* dogmata, quæ Tu nuper ad *S. Panthaleonem* ita ſpargebas, ut tuæ eruditionis, ac prudentiæ odor *Hildeſium* uſque pertingens, Te à privatis abſtraxerit vigiliis, ut publicè præeſſes *Abbatiali Dignitate*, ac privatim prodeſſes ſingulari dexteritate! Quanquàm & ſciam, *Obſervandiſſimè Patrone*, Tibi nec diſplicitura, nec diſplicere poſſe *inconcuſſam, ac tutiſſimam* D. THOMÆ doctrinam, quam multi carpunt, pauci capiunt; cujus Tu nuper acerrimus eras propugnator, & indefeſſus elucidator, eò quòd in uno THOMISTICO ſole ſcires latere omnia, & ſine quo vix ulla poſſunt clarè cerni, ac ſecurè diſcerni. Habeat licet *Doctrina Thomiſtica* innumeros æmulos, evincit tamen ſola, & detriumphat univerſos, ut vel in hoc *Tua Reverendiſſima Amplitudo* ſæpiùs pronuntiaverit *Iſraelem*, illum divinum, ac electum Dei populum, & *Scholam Angelicam* eſſe conformes, ut ſicut Iſrael, licet multa ab inimicis patiendo ſuſtinuerit, majora indè tamen gloriæ magnalia à Deo acceperit: ſic & eveniſſe *Angelico veridicæ literaturæ theatro*, ut quanquam cùm palmâ potuerit deprimi, nunquam tamen ſupprimi, quin cum majore ſemper gloriâ in altum reſurgendo reſultaret, ut non immeritò de illâ ebuccinare liceat, quod de Iſraele divulgavit *Theodoretus ſerm.* 10. *de provid. Sic Iſraelem immenſùm auctum, Ægyptiacâ ſervitute liberare volens Deus, per multa ſigna liberat, indè gloriam, & magnificentiam ipſis concilians. Hanc etenim gentem*, liceat addere, Thomiſticam, *ut omnibus gentibus ad Dei notitiam Magiſtra eſſet, elegit*. Admitte igitur dignanter has meas elucubrationes *Tuo Eximio Nomini* inſcriptas, quò ſub *Tuæ Dignitatis Ampliſſimæ Patrocinio* tutiùs lucem aſpiciant, Momos deſpiciant, quas tot convenientiæ titulis melior fortuna voluit eſſe ſibi conſimiles. Tuam interim virtutis, ac eruditionis *Domum* divina *Sapientia* ſic in terris cuſtodiat, ut tandem *ſeptem* innumerorum meritorum *Columnis* ſuffulta, æternùm perſeveret, ſolùm ſtationem muratura, ut & in cœlis glorioſa triumphet, quæ in terris invicta militavit.

Ita vovet ſubmiſſiſſimè

Reverendiſſimæ, Ampliſſimæ & Eximiæ Dignitatis Veſtræ

Servus humillimus, ac devotiſſimus

IOANNES WILHELMUS FRIESSEM junior,
Bibliopola Colonienſis.

Digitized by Google

litantis cum triumphante ſuave glutinum, & unio fraterna, dum eam dulcedinem quà illa fruitur ſine velamento, iſta habet ſub ſacramento: & ſi illa cœleſtis Hieruſalem habet Deum ſuum jucundiùs, iſta in terra militans habet eum mirabiliùs. *Sed eam omnem commendationem, & ſi quæ cæteris excogitanda relicta ſit; mihi videtur Tridentinum hoc uno verbo complexum fuiſſe*, amoris ſui divitias omnes in hoc Sacramento Salvatorem effudiſſe. *Vnde feſtivè quidam dixit:* hìc Herculeas divinus amor poſuit, fixitque columnas, & dixit, non plus ultrà. *Scilicet excurrit quantùm potuit divinus amor, & cùm ultimam metam, extremumque limitem in Euchariſtiæ ſacramento attigiſſet, ſpatii magnitudinem & curſûs velocitatem miratus ac pene ſtupens ſtetit, poſitiſque columnis dixit*, non plus ultrà.

Sane non eſt quod poſt hujus ſacramenti inſtitutionem & uſum aliud Eccleſia deſideret: habet in uno cibo integram hæreditatem, ut illud Iſaiæ vaticinium impletum ſit: Cibabo te hæreditate Jacob. *Hic enim divinæ Euchariſtiæ cibus, una hæreditas eſt, à morituro jam-jam, & teſtamentum condente Chriſto, Eccleſiæ conſtituta, cujus vacuam, undamque imaginem, cumulaturum felicitate Jacobum, Iſaac parens exiſtimabat. Ita enim ſenex Iſaac precabatur, cùm jam ſuis votis, & Jacobi filii felicitati, nullam menſuram adhiberet, ſed divitias omnes & cæli, & ſoli effundendas & congerendas peroptaret:* Det tibi Dominus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. *Sed quid roris è cælo, è viſceribus terræ pinguedinis abundantia ſignificet, ſi ad Eccleſiam referatur? Non eſt adeò difficilis hujus figuræ explicatio, ut divinatione opus ſit, ubi vini & frumenti mentio incidit. Sed ut hujus vaticinii myſterium omne detegam, Iſaias olim Divini Verbi perſonam, non alio quàm roris nomine, mittendam poſtulabat:* Rorate cœli deſuper: *nec alia terræ fæcunditas eſt, quàm Beatæ Virginis, quam idem Vates aperiri, & inſtar germinis parturiri Salvatorem peroptabat:* Aperiatur terra, & germinet Salvatorem. *Cùm igitur Euchariſtiæ ſacramentum, Angelorum, fortiumque panis, & animarum cibus, divinitatem omnem, quanta quanta eſt, Divini Verbi perſonam, & humanitatem Chriſti habeat; integra eſt, & quâ nec major eſſe unquam poſſit, in uno cibo Eccleſiæ hæreditas, cujus ſolâ imagine felicem ſeſe Jacob olim exiſtimabat, ſeque ſolabatur, & quam omnino cum noſtra commutaſſet. Sed hic cibus reficiendis animis debebatur, hoc potu recreandus erat homo, nec alio remedio expellendum erat infuſum viſceribus antiquum virus: unde meritò Sedulius lib. 1. operis Paſchalis, hoc carmine Chriſtum compellat.*

Qui pereuntem hominem, vetiti dulcedine pomi,
Inſtauras meliore cibo, potuque ſacrati
Sanguinis, infuſum depellis ab angue venenum.

Longum eſſet plura hìc proſequi, & me diutiùs in limine diſtinerent, ſi colligerentur quæ hinc inde, ut occaſio feret, ſæpiùs ſpargam. Sed hæc pauca præterire non potui, ne illotis manibus Diviniſſimam Euchariſtiam attingerem, & in divina myſteria temere irruere viderer; ſed ut demiſſo animo, & poſt ſalutatum & adoratum in limine numen, me accedere, eâ Præfatione teſtarer.

Sed antequam hinc abeam, unum mihi addendum eſt, ut ubique ſoleo, quod ad Angelici mei Præceptoris commendationem ſpectet. Non feſelli te (AMICE LECTOR) *cum in Præfatione Tractatûs de attributis, Eccleſiam cum paradiſo terre-*

terreſtri contuli, cujus univerſam faciem, inſtar fontis, in quatuor capita diviſi, D. Thomæ Summa veluti effuſis aquis irrigat. Sed alterum eſt quod eam collationem illuſtret; Euchariſtiæ ſacramentum eſſe arborem vitæ in medio Paradiſi conſitam, & D. Thomam Cherubinum, cui hujus arboris cuſtodia demandata eſt. Id Toloſani Patres in eo Mauſolæo, quo D. Thomæ Sacræ Reliquiæ reconduntur, egregiè expreſſerunt, ubi infrà deauratam imaginem, adeò exactè elaboratam, adeò ad vivum expreſſam, ut in ea ſeſe ars mirari poſſit, & nihil præter vocem deeſſe putes, quâ Angelicus Doctor ita repræſentatur, ut alterâ manu ſacram Euchariſtiam, alterâ gladium verſatilem, & flammeum habeat, hi verſus adpicti ſunt.

Ex Evangelii ſolio Cherubinus Aquinas,
Vitalem ignito protegit enſe cibum.

Et ſanè uni D. Thomæ è cæteris omnium ſcholarum Doctoribus, Sacræ Euchariſtiæ curam & cuſtodiam veluti demandatam, & ab eo luculentiùs, & validiùs hoc ſacramentum & explitatum & defenſum fuiſſe, adeò nemini dubium eſt, ut extraneos etiam teſtes in hujus rei fidem producere liceat. Ita enim Iacobus Granados, Societatis Jeſu, Controverſiâ ſextâ de Euchariſtia, in Præfatione cap. 4. ſcripſit: Inter omnes Theologos Scholaſticos principem locum obtinet ſanctus Thomas, Angelicus Doctor, huic Angelorum pani devinctiſſimus; ita ad ſacramentum hoc cognoſcendum, explicandumque, divino lumine perfuſus, ut propterea, quæ de Euchariſtia dictavit, illam Servatoris noſtri laudem bis meruerint; *Benè ſcripta hæc ſunt.* Et Eccleſia univerſa volens in hujus almi Sacramenti honorem, ſolemniſſimum feſtum inſtituere, non alio officio, quàm eo quod S. Thomas ordinavit, celebrare decrevit. *Hæc ibi citatus Author: quibus ſubjungit.* Quare ſi in aliis omnibus diſputationibus Theologicis, in hac certè, peculiari ſtudio, mentem S. Thomæ & attingere, & declarare, illiuſque ſacris veſtigiis inſiſtere, Deo juvante conabimur.

Hæc omnino à me dicta eſſe velim intelligas (AMICE LECTOR.) *Quid enim, ſi extranei ita ſeſe Divo Thomæ addictos eſſe profitentur, nec ab ejus doctrina vel latum unguem receſſuros: de Diſcipulis tibi ſtatuendum putas? Sanè veriſſimè ſtatues, ſi ita dixeris; id quidem extranei omnes pollicentur, ſed id ſoli Diſcipuli implent.*

Cæterùm cùm hæc infœlicitas Chriſtianiſſimi & florentiſſimi regni habeat, ut medios inter Eccleſiæ, fideique hoſtes, Calviniſtas, verſemur (quamvis plures inter præcipuos & Anteſignanos, in ſinum Eccleſiæ quotidie redeant, & ſpes ſit, hæreſim, quæ penè vires nullas habet, brevi omnino extinguendam) quibuſcum neceſſe ſit ſæpiùs in controverſiam venire, & Euchariſtiæ veritatem, realemque Chriſti præſentiam ſub ſpeciebus Euchariſticis, quam negant, propugnare; operæ pretium me facturum exiſtimavi, & rem Theologis perutilem, ſi in ipſo hujus Tractatûs limine, Diſputationem præmitterem, quâ veritatem hujus ſacramenti validè defenderem, ut inde veluti ex Panoplia refertiſſima, Lector argumenta omnia depromat, quæ ex Scriptura, Conciliis, Patribus, & Theologicis principus

INDEX
TOMI QVINTI.

DE Sacramentis in communi. *Pag.* 1.

Synopſis Doctrinæ Catholicæ de Sacramentis, deſumpta ex decreto Eugenii IV. pro inſtructione Armenorum, in Concilio Florentino edito, 3

Diſp. I. De eſſentia Sacramenti, 7

Art. I. An ſolùm in genere ſigni, vel etiam in genere cauſæ, Sacramentum in communi debeat conſtitui? *ibid.*

§. I. Difficultas propoſita, triplici concluſione reſolvitur, 8

§. II. Solvuntur objectiones, *ibid.*

§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 10

Art. II. Cujus rei ſacræ Sacramentum ſit ſignum? *ibid.*

§. I. Duplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur, 11

§. II. Solvuntur objectiones, 12

§. III. Corollarium notatu dignum, 13

Art. III. An Sacramentum ſit ſignum unius rei tantum? *ibid.*

Art. IV. Vtrum Sacramentum ſit ſemper res aliqua ſenſibilis, & hoc ſit illi ita eſſentiale, ut de potentia Dei abſoluta, non poſſit inſtitui Sacramentum in aliqua re ſpirituali & inſenſibili? 15

Art. V. Vtrum res ſenſibiles, quibus in Sacramentis utimur, debeant eſſe determinatæ à Deo? 17

Art. VI. Vtrum in Sacramentis verba requirantur? 18

Art. VII. An omnia Sacramenta novæ legis componantur ex rebus & verbis, ſicut ex materia & forma, & tanquam ex partibus eſſentialibus? 19

§. I. Triplici concluſione hæc triplex difficultas reſolvitur, 20

§. II. Solvuntur objectiones, 21

§. III. Solvuntur argumenta quæ militant contra tertiam concluſionem, 22

Art. VIII. Vtrum in Sacramentis requirantur determinata verba, ſubindeque illa non ſint concionatoria, ſed conſecratoria? 24

Art. IX. Quæ mutatio ex parte materiæ, vel formæ, reddat Sacramentum invalidum? *ibid.*

Diſp. II. De exiſtentia Sacramentorum, 26

Art. I. An aliqua Sacramenta fuerint de facto in ſtatu innocentiæ, vel futura fuiſſent Adamo non peccante, ſuppoſito ſaltem quod poſteri ejus peccaſſent? 27

§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*

§. II. Triplex difficultas propoſita, triplici concluſione reſolvitur, 28

§. II. Solvuntur objectiones, 30

§. IV. Aliud argumentum ſolvitur, & an in ſtatu innocentiæ fuiſſent ſacrificia, declaratur, 32

Art. II. An in ſtatu legis naturæ fuerint vera Sacramenta, tam pro adultis, quàm pro parvulis, eaque immediatè à Deo determinata fuerint, & neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem? 33

§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*

§. II. Triplici concluſione triplex difficultas propoſita reſolvitur, 34

§. III. Solvuntur objectiones, 36

Art. III. An in lege Moſaïca, præter circumciſionem, alia fuerint vera Sacramenta, & quot? 39

Art. IV. An poſt Chriſti adventum, ſeu in nova lege, aliqua debuerint eſſe Sacramenta, diverſa ab his quæ erant

in lege veteri? 40
Diſp. III. De Gratia *S*acramentali, 41
Art. I. Vtrum *S*acramenta novæ legis ſint cauſæ gratiæ, eamque conferant ex opere operato, non ponentibus obicem? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione veritas Catholica ſtatuitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 43
Art. II. Quomodo *S*acramenta producant gratiam, an inſtrumentaliter phyſicè, vel ſolùm moraliter? 44
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Exploditur Durandi ſententia, 45
§. III. Rejicitur ſecunda ſententia, & *S*acramenta novæ legis inſtrumentaliter phyſicè concurrere ad cauſandam gratiam, ex *S*criptura, Conciliis, & *SS.* Patribus oſtenditur, 46
§. IV. Mens Divi *T*homæ aperitur, 48
§. V. Cauſalitas phyſica Sacramentorum novæ legis, variis congruentiis ſuadetur, 49
Art. III. Convelluntur fundamenta adverſæ ſententiæ, 51
§. I. *S*olvuntur argumenta ex authoritate *SS.* Patrum, *ibid.*
§. II. Solvitur primum argumentum ex ratione petitum, & quomodo *S*acramenta cum fictione ſuſcepta, recedente fictione, producant gratiam, breviter declaratur, 53
§. III. Aliud argumentum ſolvitur, 54
§. IV. Solvitur aliud argumentum, petitum ex alia conditione, ad inſtrumentum phyſicum requiſita, 55
§. V. Alia difficultas reſolvitur, & quandonam *S*acramenta cauſent gratiam, breviter explicatur, 56
§. VI. *S*olvitur ultimum argumentum, & an virtus per quam *S*acramenta elevantur ad cauſandam gratiam, ſit ſpiritualis, vel corporea, motio, vel qualitas, breviter explicatur, 59
Art. IV. An Sacramenta novæ legis Chriſti & Dei, moralia inſtrumenta ad cauſandam gratiam dici poſſint? 62
§. I. Referuntur ſententiæ & vera eligitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 63
Art. V. Quam gratiam cauſent Sacramenta novæ legis? An primam, vel ſecundam? 64
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. *P*rima ſententia rejicitur, & omnia *S*acramenta novæ legis non cauſare per ſe primam gratiam, breviter ſuadetur, *ibid.*
§. III. *S*olvuntur objectiones, 66
§. IV. *S*ecunda opinio refellitur, & aliqua novæ legis Sacramenta, per ſe primam gratiam, etiam in adultis cauſare, breviter oſtenditur, 67
§. V. *T*ertia difficultas expeditur, & oſtenditur Sacramenta vivorum, per accidens aliquando conferre primam gratiam, 68
§. VI. *S*olvuntur objectiones, 69
Art. IV. Quid addat gratia Sacramentalis ſupra gratiam habitualem? *ibid.*
§. I. *T*riplici concluſione difficultas reſolvitur, 70
§. II. Solvuntur objectiones, 71
Diſp. IV. De charactere Sacramentali, 72.
Art. I. An & quæ Sacramenta novæ legis imprimant characterem? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione propoſita difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 74
Art. II. Quid ſit character Sacramentalis? 75
§. I. In quo genere entis, & in qua ſpecie ponatur character, ſequentibus concluſionibus declaratur. *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 78
§. III. *S*olvuntur argumenta Suaris, 81
Art. III. Quodnam ſit ſubjectum proximum & immediatum characteris *S*acramentalis, an ipſa ſubſtantia animæ, vel aliqua ex ejus potentiis, & quæ? 84.
§. I. Duplici concluſione propoſita difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 85
Art. IV. Vtrum character inſit animæ indelebiliter? 86
§. I. Quibuſdam præmiſſis concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 87
Diſp. V. De *S*acramentorum inſtitutore, 88
Art. I. An Chriſtus omnia legis novæ Sacramenta immediatè inſtituerit? *ibid.*
Art. II. An poteſtas miniſterialis inſtituendi Sacramenta, & poteſtas excellentiæ quæ fuit in Chriſto, homini puro communicari potuerit? 89
§. I. Duplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 90
Diſp. VI. De miniſtro *S*acramentorum, 91
Art. I. Quinam ſint Sacramentorum miniſtri? *ibid.*
§. I. Triplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 93
Art. II. Vtrum ad valorem Sacramenti requiratur intentio miniſtri, quâ in-

tem-

tendat Sacramentum perficere? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, 94
§. II. Mens D. *Thomæ* aperitur, *ibid.*
§. III. Solvitur argumentum ex hiſtoria Eccleſiaſtica deſumptum, 96
§. IV. Solvuntur aliæ objectiones, 97
§. V. Aliæ difficultates & caſus conſcientiæ breviter reſolvuntur, 98
Art. III. Vtrum per malos miniſtros validè poſſint Sacramenta conferri? 100
§. I. Varii circa hoc referuntur ac refelluntur errores, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 101
Art. IV. Vtrum miniſtri Sacramenta in peccato mortali miniſtrantes, ſemper peccent mortaliter? 102
§. I. Quibuſdam præmiſſis difficultas reſolvitur? *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 103
Diſp. VII. De numero & ordine Sacramentorum, 106
Art. I. Quot ſint novæ legis Sacramenta? *ibid.*
Art. II. Quinam inter Sacramenta ordo reperiatur? 108
Tract. III. De Baptiſmo & Confirmatione. 110
Diſp. I. De Inſtitutione & natura Baptiſmi. *ibid.*
Art. I. Quando cœperit inſtitutio Baptiſmi, & illius præceptum? 111
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Reſolvitur prima difficultas de inſtitutione Baptiſmi, 112
§. III. Solvuntur objectiones, 113
§. *IV.* Expeditur alia difficultas de tempore quo cœpit obligatio Baptiſmi, 114
§. V. Corollarium præcedentis doctrinæ, 116.
§. VI. Solvuntur objectiones contra duas ultimas concluſiones fieri ſolitæ, *ibid.*
Art. II. Quænam ſit materia Baptiſmi? 118.
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Corollaria notatu digna, & reſolutiones plurimorum caſuum conſcientiæ, 120
Art. III. Quænam ſit forma Baptiſmi? 121
Art. IV. An Baptiſmus poſſit iterari? 124
Art. V. An conveniens ſit in ſolemni adminiſtratione Baptiſmi, aliquas cæremonias adhiberi? 126
Art. VI. Vtrum convenienter aſſignentur tria Baptiſmata? 127
Art. VII. An Baptiſmus ſanguinis, ſive martyrium, ſuppleat ita vicem Baptiſmi æque, ut juſtificet ex opere operato, non ſolùm parvulos, ſed etiam adultos? 128
§. I. Hæc ſententia, ut probabilior eligitur, & duplici concluſione ſtabilitur, *ibid.*
§. II. Duo corollaria notatu digna, 130
§. III. Solvuntur objectiones, *ibid.*
§. IV. Corollarium notatu dignum, 132
Diſp. II. De Miniſtro Baptiſmi, 133
Art. I. Quis ſit idoneus miniſter Baptiſmi? *ibid.*
Art. II. An idem poſſit à ſeipſo baptizari, vel plures ab uno, aut unus à pluribus? 134
Art. III. An requiratur aliquis qui baptizatum levet de ſacro fonte? 136
Diſp. III. De ſuſcipientibus Baptiſmum, 137.
Art. I. An Baptiſmus ſit omnibus ad ſalutem neceſſarius? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Error Calvini proſcribitur, 138
§. III. Cajetani ſententia rejicitur, 139
§. IV. Solvuntur argumenta Cajetani, 140.
§. V. Quid de adultis dicendum? 141
§. VI. Corollaria notatu digna, 142
Art. II. An quando baptizatur adultus, requiratur ex parte ejus aliqua intentio ſuſcipiendi Baptiſmum? 143
Art. III. An licitum ſit pueros infidelium, nondum habentes uſum liberi arbitrii, invitis parentibus baptizare? 145.
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur, 146
§. III. Solvuntur objectiones, 147
Diſp. IV. De effectibus Baptiſmi, 148
Art. I. Quinam ſint effectus Baptiſmi? *ibid*
Art. II. An Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione, ex opere operato, producat ſuum effectum? 150
§. I. Quibuſdam præmiſſis difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, *ibid.*
Art. III. Quæ peccata remittantur per Baptiſmum, recedente fictione? 151
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur, *ibid.*
§. III. Solvuntur objectiones, 152
Art. IV. Quæ diſpoſitio ſufficiat ad tollendam fictionem, ut baptiſmus habeat effectum? 153
Art. V. Vtrum ſit proprium baptiſmi quòd conferat ſuum effectum, recedente fictione, an verò id etiam com-

petat aliis novæ legis Sacramentis? 154
Diſp. V. De Circumciſione, 155
Art. I. An circumciſio primariò & per ſe inſtituta fuerit in remedium peccati originalis? 156
Art. II. An & quomodo in circumciſione gratia conferretur? 157
Art. III. Vtrum liceat ſe circumcidere, mortificationis gratiâ, vel ad Chriſti imitationem? 158
Diſp. VI. De Sacramento Confirmationis, 159
Art. I. An Confirmatio ſit verum & proprium novæ legis Sacramentum, & quandonam à Chriſto fuerit inſtitutum? *ibid.*
§. I. Prima pars quæſiti reſolvitur, *ibid.*
§. II. Reſpondetur inſtantiis Hæreticorum, 161
§. III. Alia difficultas expeditur, & quandonam Sacramentum Confirmationis à Chriſto fuerit inſtitutum, breviter declaratur, 162
Art. II. Quæ ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis? *ibid.*
§. I. Reſolutio primæ difficultatis, *ibid.*
§. II. Reſolutio ſecundæ difficultatis, *ibid.*
§. III. Tertia difficultas reſolvitur, 164
§. IV. Solvuntur objectiones, *ibid.*
§. V. Alia difficultas expeditur, 165
§. VI. Confirmationis materia proxima, & forma hujus Sacramenti explicantur, 166
Art. III. Quodnam ſit ſubjectum capax Confirmationis, & utrum ad ejus ſuſceptionem adulti aliquando obligentur? 167
Art. IV. Quinam ſit proprius Sacramenti Confirmationis effectus? 168
Art. V. Vtrum ſolus Epiſcopus ſit ordinarius hujus Sacramenti miniſter? 169
Art. VI. An poſſit Sacerdos confirmare ex commiſſione Papæ, vel Epiſcopi? 170
§. I. Referuntur ſententiæ, & tertia ut verior & probabilior eligitur, *ibid*
§. II. Solvuntur objectiones, 172
Tract. IV. De Sacramento Euchariſtiæ, 175
Diſputatio Prœmialis. De veritate Euchariſtiæ, 178
Art. I. Duo præcipui Hæreticorum errores contra Sacramentum Euchariſtiæ, breviter recenſentur, *ibid.*
Art. II. Duplici Scripturæ teſtimonio Calviniſtarum error refellitur, 179
Art. III. Veritas Catholica probatur ex traditione, 181
Art. IV. Catholica veritas definitionibus Conciliorum ſtabilitur, 183
Art. V. Catholica veritas teſtimoniis ſanctorum Patrum confirmatur, 184
Art. VI. Ratio Divi Thomæ exponitur, 186
Art. VII. Aliud argumentum deſumptum ex diſparitate fidelium novi teſtamenti ab antiquis, in manducatione corporis Chriſti, ut panis cœleſtis, 187
Art. VIII. Tres aliæ rationes breviter expenduntur, 188
Art. IX. Præcluditur aditus ſolitæ evaſioni & fraudi Hæreticorum, 189
Art. X. Hæreticorum teſtimoniis, Calvini hæreſis refellitur, 191
Art. XI. Vltimum argumentum realis præſentiæ corporis Chriſti in Euchariſtia, ex recenti miraculo, 192
Art. XII. Solvuntur argumenta Hæreticorum, deſumpta ex ſacra Scriptura, *ibid.*
Art. XIII. Solvuntur objectiones Calviniſtarum ex Patribus, 195
Art. XIV. Solvuntur argumenta ex rationibus humanis, 197
Art. XV. Solvitur alia objectio hæreticorum, & conſenſus Eccleſiæ Græcæ cum Latina, quoad tranſubſtantiationem, & realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia, breviter demonſtratur, 200.
Diſp. I. De Sacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe, 201
Art. I. In quo eſſentialiter conſiſtat Sacramentum Euchariſtiæ, & pro quo ſupponat? 102
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, 202
§. II. Rejectis aliis ſententiis, vera ſtatuitur, *ibid.*
§. III. Solvuntur objectiones contra duas primas concluſiones, 205
§. IV. Diluuntur argumenta contra tertiam concluſionem fieri ſolita, 206
§. V. Solvuntur objectiones contra ultimam concluſionem, 207
§. VI. Corollaria præcedentis doctrinæ, 208.
Art. II. Vtrum Sacramentum Euchariſtiæ, ſit unum ſpecie infimâ, & unde unitas ejus ſpecifica deſumatur? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 209
Art. III. Vtrum Sacramentum Euchariſtiæ ſit multiplex numero, & unde ſumatur unitas ejus numerica? 210
Art. IV. Vtrum realis ſuſceptio Euchariſtiæ, vel ſaltem ejus votum, ſit ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium? 211
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur

ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia triplici concluſione ſtatuitur, 212
§. III. Corollaria præcedentis doctrinę, 213
§. IV. Solvuntur objectiones, 214
Art. V. Quandonam Christus inſtituit Euchariſtiæ Sacramentum? 215
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 219
§. III. Præcipua Græcorum fundamenta ſolvuntur, 217
§. IV. Solvuntur argumenta contra ſecundam concluſionem, 218
Art. VI. Nomina quibus hoc Sacramentum inſigniri ſolet, breviter recenſentur, & oſtenditur Agnum paſchalem fuiſſe præcipuam ejus figuram, 219
Diſp. III. De materia Euchariſtiæ, 220
Art. I. Qualis debeat eſſe panis, ad conficiendam Euchariſtiam? *ibid.*
§. I. Præmittuntur quæ apud omnes ſunt certa, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur. 221
§. III. Solvuntur objectiones, 223
Art. II. An ſolum vinum de vite ſit materia calicis? *ibid.*
Art. III. An & quo iure admiſcenda ſit aqua vino conſecrando? 224
Art. IV. Vtrū aqua infuſa calici conſectando, immediatè convertatur in Chriſti ſanguinem, vel prius debeat converti in vinum, quàm in ſanguinem? 225
§. I. Concluſio negativa ſtatuitur, 227
Art. V. An materia conſecranda debeat eſſe præſens miniſtro, & ſub certa quantitate? 231
Art. VI. Vtrum in aliquo caſu ex diſpenſatione Pontificis liceat in una tantùm ſpecie conſecrare? 231
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 232
§. III. Solvuntur objectiones, 234
Diſp. IV. De Tranſubſtantiatione, ſeu converſione panis & vini, in Corpus & ſanguinem Chriſti, 236
Art. I. Vtrum tota ſubſtantia panis & vini convertatur in corpus & ſanguinem Chriſti, idque ex viſignificationis illorum verborum (Hoc eſt corpus meum) efficaciter colligatur? *ibid.*
§. I. Errores ſuprà dicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur, *ibid.*
§. II. Alia difficultas expeditur, 233
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 239
Art. II. Quænam ſit actio converſiva, & quem terminum formalem habeat? 240
§. I. Præmittenda ad reſolutionem quæſtionis, *ibid*
§. II. Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur, 241
§. III. Solvuntur objectiones, 243
§. IV. Corollarium præcedentis doctrinę, 245
Art. II. An ſubſtantia panis & vini in Euchariſtia deſinat eſſe per annihilationē? *ib.*
Diſp. V. De modo quo Chriſtus eſt in Euchariſtia, 247
Art. I. Quid ex vi verborum, quid concomitanter, ſub ſpeciebus panis & vini contineatur? *ibid.*
Art. II. An corpus Chriſti ſit in hoc Sacramento cum ſua quantitate, totuſq; exiſtat ſub quavis parte ſpecierum, etiam ante fractionem, imò & ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ. 250
§. I. Rejiciuntur omnes illæ ſententiæ, & communis ac vera ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 252
Art. III. Quid ſit præſentia Sacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtia, & ad quod prædicamentum pertineat? 253
§. I. Prima pars quæſiti triplici concluſione reſolvitur, *ibid.*
§. II. Alia difficultas expeditur, 254
§. III. Solvunrur objectiones, 255
Art. III. An Chriſtus in Euchariſtia poſſit moveri localiter, & agere vel pati actione corporeâ? 256
Art. IV. An repugnet de potentia abſoluta oculum corporeum elevari ad videndum corpus Chriſti in Sacramento? 258
§. I. Hæc ſententia ut probabilior eligitur, 259
§. II. Solvuntur objectiones, 260
Art. V. Quando & quomodo corpus Chriſti deſinat in hoc Sacramento? 261
Diſp. VI. De accidētibus Euchariſticis, 262
Art. I. Vtrum accidentia Euchariſtica ſint ſine ſubjecto ſubſtantiali? *ibid.*
Art. II. An quantitas panis & vini ſit aliorum accidentium ſubjectum? 263
Art. III. Vtrum quantitati communicetur à Deo modus exiſtendi per ſe, ratione cujus ſubſiſtat independenter à ſubjecto, & alijs accidentibus ſubſtet? 264
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
Art. IV. An ex ſpeciebus Sacramētalibus aliquid verè & propriè generari poſſit? 266
Art. V. Vtrum in generatione vermiū ex ſpeciebus Euchariſticis adveniat nova materia à Deo producta, ex cujus potentia educatur forma vermis, vel ipſa quantitas tunc gerat vices materiæ? 268
Diſp. VII. De forma Sacramenti Euchariſtiæ, 270
Art. I. An forma conſecrationis panis ſolùm conſiſtat in his quatuor verbis (*Hoc eſt corpus meum.*) ſubindeque nulla alia requirantur ad validè conſecrandum corpus Chriſti? 271
Art. II. Vtrum omnia verba, quæ in conſecratione calicis à ſacerdote proferuntur, ſint de eſſentia formæ? 272
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & probabilior ac menti ſancti

Thomæ

Thomæ conformior, eligitur, *ibid.*
§. II. Eadem veritas ratione ſuadetur, 273
§. III. Solvuntur objectiones, 274
§. IV. Solvitur argumentum ex Liturgiis Græcorum, 276
Art. III. Vtrum Chriſtus in conſecratione ſui corporis & ſanguinis, aliquibus verbis uſus fuerit? 277
Art. IV. Vtrum verba conſecrationis formaliter & ſignificativè, ſeu aſſertivè, à ſacerdote proferantur, vel ſolùm hiſtoricè & recitativè? 279
§. I. Explicatur titulus, & difficultas propoſita unicâ concluſione reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 280
§. III. Corollarium notatu dignum, *ibid.*
Diſp. VIII. De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ, 281
Art. I. Qui ſint præcipui hujus Sacramenti effectus? *ibid.*
Art. II. Quandonam Euchariſtia conferat gratiam? 287
Art. III. An ad conſequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis diſtractionē, & peccata venialia actu exercita? 288
§. I. Triplici concluſione difficultas reſolvitur, 289
Art. IV. Vtrum ſacerdotes celebrantes, & ſub duplici ſpecie communicantes plus gratiæ recipiant, quàm laici, qui ſub una tantùm ſpecie communicant? 290
§. I. Concluſio negativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 291
Diſp. IX. De uſu ſeu ſumptione Euchariſtiæ, 292
Art. I. Vtrum fideles præcepto Divino & Eccleſiaſtico teneantur ſumere Euchariſtiā, & quandonam ad id obligentur? *ib.*
Art. II. Quæ diſpoſitio requiratur ad dignā ſumptionem huius Sacramenti? 294
Art. III. An communio ſub utraque ſpecie potuerit laicis ab Eccleſia prohiberi, & convenienter ac iuſtis de cauſis fuerit eis prohibita? 299
§. I. Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones Hęreticorū 302
Diſp. X. De miniſtro Euchariſtiæ, 304
Art. I. Vtrum conſecratio huius Sacramēti ſit ita propria ſacerdoti, ut à nullo alio, etiā in caſu neceſſitatis, fieri poſſit? *ibid.*
Art. II. An ad ſolos ſacerdotes pertineat diſpenſatio hujus Sacramenti? 306
Diſp. XI. De ſacrificio Miſſæ, 308
Art. I. An Miſſa, ſeu celebratio Euchariſtiæ, ſit verè ac propriè ſacrificium? *ibid.*
§. I. Hujus nominis, *Miſſa*, etymologia, & antiquitas explicantur, *ibid.*
§. II. Hęreticorum error refellitur, & veritas catholica defenditur & ſtabilitur, 309
§. III. Hęreticorū objectiones ſolvūtur, 312
§. IV. Corollariū pręcedentis doctrinæ 313
Art. II. In qua actione Miſſæ eſſentia ſacrificii Euchariſtici conſiſtat? 314
§. I. Quibuſdam pręmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Rejiciūtur plures ex illis ſententiis *ib.*
§. III. Solvuntur objectiones, 315
§. *IV.* Vera ſententia explicatur, *ibid.*
§. *V.* Solvuntur objectiones, 316
Art. III. A quibus & pro quibus poſſit Miſſę ſacrificium offerri? 319
Art. *IV.* Vtrum Miſſę ſacrificium valorem habeat propitiatorium ad obtinendam remiſſionem peccatorum, & impetrativum pro obtinendis à Deo beneficiis, & quomodo illos effectus cauſet? 320
Art. *V.* Vtrum valor ſacrificij *Miſſę* ſit infinitus, non ſolùm intenſivè, ſed etiam extenſivè, ſubindeque oblatum pro pluribus, æquè proſit cuilibet, ac ſi pro uno tantum offerretur? 323
Art. *VI.* De ſtipendio Miſſarum, 324
Declaratio ſacrę Congregationis Concilij, SS. D. N. Alexandri *Papæ VII.* juſſu edita, ſuper ſervando Decreto ejuſdem Congregationis, de celebratione Miſſarum, 326
Art. *VII.* Præcipuæ Miſſæ ceremoniæ breviter explicantur, *ibid.*
Tract. *V.* De Pœnitentia, 330
Diſp. prima De Pœnitentia, ut eſt Sacramentum, 332
Art. *I.* An detur in Eccleſia remedium aliquod, quo peccata poſt Baptiſmū commiſſa remittantur, illudq; ſit verum Sacramentum, à Baptiſmo diſtinctum, *ibid.*
§. *I.* Recēſentur tres Hęreticorū errores, *ib*
§. *II.* Tribus ſequentibus aſſertionibus, tres prædicti errores confutantur, 333
§. *III.* Solvuntur objectiones, 335
Art. *II.* An Chriſtus ſit Author & *I*nſtitutor Sacramenti *Pœnitentiæ*, & quo tempore facta fuerit ejus inſtitutio? 336
§. *I.* Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. *II.* Prima pars quęſiti reſolvitur, *ibid.*
§. *III.* Altera difficultas expeditur, & quo tempore Chriſtus Sacramentū pœnitentię inſtituerit, breviter declaratur, 338
Art. *III.* Quæ ſit materia & forma Sacramenti *Pœnitentiæ*? 339
Art. *IV.* Vtrum abſolutio ſacerdotis, & actus pœnitentis ſint partes intrinſecè cōponentes Sacramentū *Pœnitentiæ*? 340
§. *I.* Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 341
§. *III.* Corollaria notatu digna, 342
Art. *V.* Vtrum Sacramentum *Pœnitentiæ* in re, vel ſaltem in voto, ſit medium neceſſarium ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa? 344
§. *I.* Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 345
Diſp. *II.* De *Pœnitentia* ut virtute, 346
Art. *I.* An *Pœnitentia* ſit virtus? *ibid.*
§. *I.* Hæreticorum error refellitur, *ibid.*

§. *II.*

§. II. Quæſtioni propoſitæ reſpondetur, & pœnitentiam veram eſſe virtutem, oſtenditur, 347
§. III. Solvuntur objectiones, ibid.
Art. II. An pœnitentia ſit virtus aliqua ſpecialis, & quodnam ſit ejus objectum materiale & formale? 348
§. I. Vera & communis ſententia duplici concluſione ſtatuitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 349
§. III. Alia difficultas reſolvitur, & quodnam ſit objectum materiale & formale virtutis pœnitentiæ, breviter explicatur, 350
Art. III. An pœnitentia ſit virtus à cæteris diſtincta, vel ad aliquam ex illis reducatur? ibid.
§. I. Rejicitur prima ſententia, ibid.
§. II Sententia Caietani refellitur, 351
§. III. Solvuntur objectiones, 352
§. IV. Tres aliæ ſententiæ breviter confutantur, 353
§. V. Solvuntur objectiones, 354
§. *IV*. Corollaria notatu digna, 355
Diſp. III. De remiſſione peccatorum mortalium, 358.
Art. I. An per Pœnitentiam omnia peccata mortalia, quantumcumque gravia, remitti poſſint? ibid.
Art. *II*. Vtrum peccatum mortale ſine pœnitentia deleri nequeat, nec unum peccatum remitti ſine alio? 359
Art. III. An contritio perfecta ſemper habeat conjunctam remiſſionem peccati mortalis, etiam ante receptionem actualem Sacramenti? 361
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 363
Art. *IV*. In quo genere cauſæ contritio expellat peccatum? ibid.
§. I. Duplici concluſione difficultas reſolvitur, ib.
§. II. Solvuntur objectiones, 364
Art. V. An remiſſa per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & reatu pœnæ æternæ, maneat tamen aliquando reatus pœnæ temporalis? ib.
§. I. Quibuſdam præmiſſis veritas Catholica defenditur, 365
§. II. Solvuntur objectiones hæreticorum, 367
Diſp. IV. De remiſſione peccatorū venialium, 368
Art. I. Vtrum ad remiſſionem peccatorum venialium, neceſſaria ſit aliqua pœnitentia interior, eaque debeat eſſe formalis, vel ſufficiat virtualis? ibid.
§. I. Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, & duplici concluſione explicatur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 369
§. III. Tria corollaria ex præcedenti doctrina, 370.
Art. II. Vtrum ad remiſſionem venialium requiratur gratia? 371
§. I. Quibuſdā præmiſſis difficultas reſolvitur, ib.
§. II. Solvuntur objectiones, 372
Art. *III*. An, & quomodo peccata venialia remittātur per ſacramenta, & ſacramentalia? 373
§. I. Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione, utraque difficultas reſolvitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 375
Art. IV. An, & quomodo, remittantur juſtis poſt hanc vitam peccata venialia? 377
Diſp. *V*. De perfectione remiſſionis peccatorum, 378
Art. I. Vtrum peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, per ſubſequens peccatum redeant vel redire poſſint? 379
§. I. Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 380
Diſp. VI. De reviviſcentia meritorum, 381
Art. I. Vtrum merita, ſeu bona opera, per peccatum mortificata, per pœnitentiam reviviſcant? ibid.
I§. Quibuſdam præmiſſis concluſio affirmativa ſtatuitur, ibid.
§. *II*. Solvuntur objectiones, 383
Art. II. In qua proportione & quantitate reviviſcant per pœnitentiam, opera mortificata per peccatum? 384
§. *I*. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, ibid.
§. II. Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur, 385
§. III. Solvuntur objectiones, 387
§. IV. Solvuntur objectiones contra quartam concluſionem, 389
§. V. Solvuntur duæ inſtantiæ contra ultimam concluſionem, 390
Diſp. VII. De contritione, 392
Art. I. An in dolore de peccato, vel in ejus odio, aut in utroque ſimul, conſiſtat eſſentialiter ratio contritionis? ibid.
§. *I*. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & verior ſeu probabilior eligitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 393
Art. *II*. Vtrum contritio differat eſſentialiter ab attritione? 394
Art. III. An attritio ex metu gehennæ ſit actus bonus, & ſufficiat ad dignè & fructuosè recipiendum Sacramentum pœnitentiæ? 395
§. I. Lutheranorum error refellitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 396
§. III. Alia difficultas reſolvitur, 39[illegible]
§. IV. Duplici ratione concluſio noſtra ſuadetur, 399
§. V. Convelluntur præcipua fundamenta Janſenii, 400
§. VI. Corollaria præcedentis doctrinæ, 402
Art. IV. Qualis requiratur attritio ad effectum hujus Sacramenti? ibid.
Art. V. An, & quo jure, teneatur ille qui eſt in peccato mortali, elicere actuum contritionis: & quandonam obliget tale præceptum? 404
§. I. Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, ibid.
§. III. Alia difficultas expeditur, 405
§. IV. Solvuntur objectiones, 406
Diſp. VIII. De præcepto confeſſionis, 408
Art. I. An confeſſio Sacramentalis ſit jure divino politivo præcepta, & quas perſonas, quo-

ve tempore, obliget tale præceptum? *ibid.*
Art. II. Reſolvuntur breviter quædam difficultates ſeu caſus conſcientiæ de præcepto Eccleſiaſtico annuæ confeſſionis, 410
Diſp. IX. De miniſtro confeſſionis, 412
Art. I. Vtrum ſolus ſacerdos ſit miniſter confeſſionis Sacramentalis? *ibid.*
*Art. II. V*trum in miniſtro confeſſionis neceſſaria ſit poteſtas juriſdictionis, eaque ſit omnino diſtincta à poteſtate Ordinis? 414
§. I. Duplici concluſione duplex hæc difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 415
§. III. Corollaria notatu digna, 417
Diſp. X. De qualitate & integritate confeſſionis 418.
Art. I. An, & in quibus caſibus, confeſſio poſſit eſſe informis, & tamen valida? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. *V*erior & probabilior ſententia, ſequentibus concluſionibus ſtatuitur & explicatur, 419
§. *III.* Solvuntur objectiones, 421
Art. II. Vtrum confeſſio ſemper debeat eſſe integra, vel interdum pœnitens ab ejus integritate excuſetur? 422
Art. III. An ad integritatem confeſſionis neceſſarium ſit declarare circunſtantias peccatorum, intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantes? 425
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II. S*olvuntur objectiones, 426
Art. IV. An pœnitens poſſit, & debeat, propter integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis revelare? 427
§. I. Quibuſdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II. S*olvuntur objectiones, 428
Diſp. XI. De ſigillo confeſſionis, 430
Art. I. Vtrum confeſſarius in omni caſu teneatur ſervare ſigillum confeſſionis? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 431
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 432
Art. II. Quæ res cadant ſub ſigillo confeſſionis, & quæ perſonæ ad illud ſervandum obligentur? *ibid.*
Diſp XII. De abſolutione ſacramentali, 432
Art. I. Quæ verba ſint de eſſentia abſolutionis Sacramentalis, & forma Sacramenti pœnitentiæ? *ibid.*
§. *I.* Quibuſdam præmiſſis, difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II. S*olvuntur objectiones, 435
§. *III.* Corollaria præcedentis doctrinæ, *ibid.*
Art. II. An forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida ſit? 436
§. I. Concluſio negativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, *ibid.*
Art. III. An ſacerdos per hæc verba, *Ego te abſolvo,* verè pœnitentem abſolvat à peccatis? 437
Art. IV. An abſolutio dari poſſit ſcripto, vel abſenti, vel ſaltem pœnitens abſenti ſacerdoti per litteras aut internuntium confiteri? 440.
§. I. Referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. *II.* Vera ſententia tribus ſequentibus concluſionibus ſtatuitur, *ibid.*
§. *III.* Solvuntur objectiones, 441
§. *IV. S*olvitur difficile argumentum, de abſolutione moribundi, qui in abſentia ſacerdotis ſigna contritionis exhibuit, 445
Diſp. XIII. De ſatisfactione, 446
Art. I. An homo poſſit ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, peccato mortali debita? *ibid.*
Art. II. Quæ conditiones ad ſatisfactionem requirantur? 448
§. I. Conditiones ex parte ſatisfacientis requiſitæ, *ibid.*
§. I. Conditiones ex parte ipſius operis ſatisfactorii neceſſariæ, 449
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 450
§. IV. Conditio requiſita ex parte Dei, 452
Art. III. *V*trum ſatisfactio ſit vera pars Sacramenti pœnitentiæ, & quem effectum cauſet ex opere operato? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 453
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 454
Art. IV. An poſſit unus confeſſarius tollere vel ſaltem commutare pœnitentiam ab alio priùs impoſitam? 456
Art. V. Vtrum poſſit unus pro alio ſatisfacere? 457
Tract. VI. De *S*acramento Extremæ-Vnctionis, 459
Diſp. I. De exiſtentia & eſſentia hujus Sacramenti, 461
Art. I. An Extrema-Vnctio, quæ ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis, ſit verum *S*acramentum? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones Hæreticorum, & à quo, & quando, *S*acramentum Extremæ-Vnctionis inſtitutum fuerit, breviter explicatur, 462.
Art. II. Quæ ſit materia & forma *S*acramenti Extremæ-Vnctionis? 464
§. I. Materia remota hujus *S*acramenti, *ibid.*
§. II. Materia proxima hujus *S*acramenti, 466
§. III. Forma hujus *S*acramenti, 467
§ *IV.* Corollaria præcedentis doctrinæ, 468
Diſp. II. De effectibus hujus *S*acramenti, 469
Art. I. Qui ſit proprius ac primarius hujus *S*acramenti effectus? *ibid.*
§. I. Referuntur duæ primæ ſententiæ, & tertia ut verior & probabilior eligitur, *ibid.*
§. II. *S*olvuntur objectiones, 471
§. III. Corollaria notatu digna, 473
Diſp. III. De ſubjecto & miniſtro hujus *S*acramenti, 474
Art. I. Quodnam ſit ſubjectum capax recipiendi hoc *S*acramentum? *ibid.*
Art. II. Quis ſit miniſter proprius iſtius *S*acra-

cramenti? 476
Tract. VII. De Sacramento ordinis, 477
Diſp. I. De ordine in communi, 480
Art. I. An ordo ſeu ordinatio quã miniſtri Eccleſiæ initiantur, ſit verè & propriè Sacramentum? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones hæreticorum, 482
Diſp. II. De ſingulis ordinibus in particulari, *ibid.*
Art. I. An ſeptem ordines Eccleſiaſtici, ſint verè & propriè Sacramenta? 483
§. I. Quibuſdam præmiſſis referũtur ſententię, *ib.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 484
§. III. Solvuntur objectiones, 485
§. IV. Solvitur alia objectio, 488
Art. II. Quæ ſit ordinum ſingulorum materia & forma? 489
Art. III. Vtrũ manûs impoſitio ad ordinationẽ Sacerdotis & Diaconi eſſentialiter requiratur, vel ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum conſtituat? 490
§. I. Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur, & explicatur, 491
§. II. Solvuntur objectiones, 492
Diſp. III. De miniſtro & ſubjecto Sacramenti ordinis, 494
Art. I. Quis ſit miniſter Sacramenti ordinis, *ibid.*
§. I. Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur, 495
§. II. Solvuntur objectiones, *ibid.*
Art. II. Quinã ſint capaces hujus Sacramẽti? 497
Art. III. An cœlibatus lege divinã, vel tantum Eccleſiaſticã, ſacris ordinibus ſit annexus, taliſque lex juſta & conveniens ſit, & à temporibus Apoſtolorũ in Eccleſia viguerit? 499
§. I. Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 500
§. III. Alia difficultas expeditur, & legem cœlibatûs rectiſſimam & utiliſſimam eſſe, & à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia viguiſſe, contra hæreticos oſtenditur, 501
§. IV. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 503
Art. V. An & quo jure bigamus ſit ordinis incapax, *ibid.*
§. I. Duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 506
Diſp. IV. De Epiſcopatu, *ibid.*
Art. I. An Epiſcopus jure divino ſit Presbytero dignitate & poteſtate ſuperior? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, 507
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 508
Art. II. An Epiſcopus ſit ordo diſtinctus à ſacerdotio, vel ſolũ ejus extẽſio & complemẽtũ? 509
§. I. Hæc ſententia ut probabilior eligitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 511
Art. III. Vtrum neceſſariò requirantur tres Epiſcopi ad unius conſecrationem, adeò ut Summus Pontifex in eo diſpenſare non poſſit? 512
Tract. VIII. De Sacramento Matrimonii, 514
Diſp. I. De matrimonio ſecundùm ſe, 516
Art. I. Quid ſit matrimonium, ſeu in quo formaliter & quidditativè conſiſtat? *ibid.*
§. I. Quibuſdã præmiſſis difficultas reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 517
Art. II. Vtrum homo non ſolùm habeat naturalem inclinationem ad matrimonium, ſed etiam præceptum de uſu illius, & quale ſit & quos obliget tale præceptum? 518
§. I. Quatuor concluſionibus difficultates iſtæ reſolvuntur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 519
Art. III. Vtrũ poligamia, ſeu uxorum ſub uno viro pluralitas, ſit contra finem matrimonii, ſubindeque contra legem naturæ? 520
§. I. Quibuſdã præmiſſis referuntur ſententiæ, *ib.*
§. II. Hæc ſententia ut probabilior eligitur, 521
§. III. Solvuntur objectiones, 522
§. IV. Aliquæ difficultates circa tempus, modum, & perſonas, quas Deus in poligamia diſpenſavit, breviter reſolvuntur, 524
Diſp. II. De matrimonio ut ſacramentum eſt, 525
Art. I. Vtrum matrimonium ſit verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam? *ibid.*
§. I. Matrimonium verè & propriè rationem Sacramenti habere, breviter oſtenditur, 526
§. II. Solvuntur objectiones, 527
Art. II. An matrimonium inter abſentes per procuratorem vel per litteras contractum, ſit Sacramentum? 529
§. I. Quibuſdã præmiſſis referuntur ſententię, *ib.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 530
§. III. Solvuntur objectiones, 531
§. IV. Reſolvuntur breviter aliæ difficultates, 532
Art. IV. Quis ſit miniſter hujus Sacramenti? 534
§. I. Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 535
Art. V. Quæ ſit materia & forma hujus Sacramenti? 537
§. I. Referuntur ac refelluntur variæ Theologorum ſententiæ, *ibid.*
§. II. Verior ſeu probabilior ſententia declaratur, 538
Diſp. III. De ſponſalibus, 539
Art. I. Quid ſint ſponſalia, & quænam ad illorum valorem requirantur? *ibid.*
Art. II. Qui poſſint ſponſalia contrahere? 541
Art. III. Reſolvuntur breviter aliquæ difficultates, de obligatione ex ſponſalibus provenientes, 543
Art. IV. Quibus de cauſis ſponſalia diſſolvi poſſint? 545
Art. IV. An per ſolùm ingreſſum in Religionem, & per ſimplex votum caſtitatis, ſponſalia diſſolvantur? 548
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, 549
§. II. Solvuntur objectiones, 550
Diſp. IV. De conſenſu matrimonii, 551
Art. I. An ita ad matrimonium neceſſarius ſit proprius conjugum conſenſus, ut nullâ authoritate humana, vel divinâ, ſine illo fieri ab-

abſolutè nequeat? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur, *ibid.*
§. *III.* Solvuntur objectiones, 552
Art. II. Vtrum conſenſus ad valorem matrimonii requiſitus, debeat eſſe verus, & verbis, aut ſigno aliquo exteriori expreſſus? 554
§. I. Prima difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Aliæ difficultates reſolvuntur, 555
Art. III. An jure veteri Eccleſiaſtico, vel novo, per Tridentinum inducto, irritentur matrimonia conſenſu clandeſtino facta? 557
§. *I.* Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvitur difficile argumentum, & breviter explicatur, quâ ratione Tridentinum matrimonia clandeſtina irritare potuerit, *ibid.*
§. *III.* Reſolvuntur aliæ difficultates, ſeu caſus conſcientiæ, circa matrimonia clandeſtina, & prædictum Concilii Tridentini decretum, 558.
Art. IV. An, & quo jure, matrimonium factum ex metu gravi, ſeu in virum conſtantem cadente, irritum ſit? 560
§. I. Quibuſdam præmiſſis, utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 562
§. *III.* Corollaria præcedentis doctrinæ, 564
Art. V. Vtrum per conſenſum conditionatum fiat matrimonium? 565
Art. VI. An conſenſus in copulam ſit de eſſentia matrimonii? 597
§. *I.* Præmittitur quod ferè apud omnes eſt certum, & ſententia Gratiani rejicitur, *ibid.*
§. II. Aliquæ objectiones ſolvuntur, 598
§. III. Relatis ſententiis, principalis difficultas duplici concluſione reſolvitur, 569
§. IV. Solvuntur objectiones. 570
Diſp. V. De indiſſolubilitate matrimonii, 571
Art. I. Vtrum matrimonium, ut eſt in officium naturæ, non ſolùm lege & inſtitutione divinâ, ſed etiam jure naturæ, indiſſolubile ſit? 572
§. *I.* Præmittuntur quæ apud omnes ſunt certa, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. III. Solvuntur objectiones, *ibid.*
§. IV. Corollaria notatu digna, 574
Art. II. An repudium olim fuerit licitum Judæis, & Romanis aliiſque Gentilibus, ita ut repudiando uxores, non peccarent, Deo diſpenſante in lege naturæ? 575
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 576
§. III. Solvuntur objectiones, 577
Art. III. Vtrum ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum diſſolvatur? 579
Art. IV. An, & quo jure matrimonium ratum, per ſolemnem Religionis profeſſionem diſſolvatur? 581
§. I. Triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 582
Art. V. An & quando matrimonium legitimum & conſummatum inter infideles, quoad vinculum diſſolvatur, vel diſſolvi poſſit, per alterius conjugis converſionem ad fidem, altero perſeverante in infidelitate, & nolente pacificè, vel ſine contumelia Creatoris, habitare cum altero? 584
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, 585
§. II. Solvuntur objectiones, 586
Diſp. VI. De bonis matrimonii, 587
Art. I. An & quæ bona neceſſaria ſint ad excuſandum matrimonium? *ibid.*
Diſp. VII. De impedimentis matrimonii in communi, 590
Art. I. Penes quem ſit poteſtas apponendi impedimenta matrimonio? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§ II. Corollaria præcedentis doctrinæ, 591
§. III. Solvuntur objectiones, 592
Diſp. VIII. De impedimentis prohibentibus, *ibid.*
Art. *I.* Quinque prima impedimenta exponuntur, 593
Art. II. Alia ſeptem impedimenta ex crimine provenientia explicantur, 594
Diſp. IX. De impedimentis dirimentibus, 595
Art. I. De impedimento erroris & conditionis, 596
Art. II. Quo jure votū ſolemne Religionis dirimat matrimoniū ſubſequens? 598
§ *I.* Sententia D. Thomæ præfertur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 599
§. III. Solvitur alia objectio, 601
Art. III. De impedimento cognationis, 602
§. I. De impedimento cognationis carnalis, ſeu conſanguinitatis, *ibid.*
§. II. De cognatione ſpirituali, 604
§. III. De cognatione legali, 605
Art. IV. De impedimento criminis, *ibid.*
Art. V. De impedimēto diſparis cultûs, 606
Art. VI. De impedimento ordinis, 607
Art. VII. De impedimento ligaminis, *ibid.*
Art. VIII. De impedimento publicæ honeſtatis, 608
Art. IX. De impedimento affinitatis, 609
Art. X. De impedimentis impotentiæ, clandeſtinitatis, & raptûs, *ibid.*

l

DE

TRACTATVS SECUNDUS.

DE SACRAMENTIS
IN COMMVNI.

Ad quæſtionem 60. Divi Thomæ, uſque ad 66.

PRÆFATIO.

PLVRA *ſunt* (Amice Lector) *quibus lex nova veterem, & Eccleſia Synagogam ſuperent, & quæ inter præcipuos redemptionis fructus recenſeri ſolent. Sed vix ullum conceſſum hominibus beneficium maius agnovi Sacramentis, quæ Salvatoris fontes, canales ſacros quibus cæleſtis gratia deſinat, & Paradiſi fœcundas arbores nuncupare licet. Si Eccleſia cælum eſt, & quod oculis cernimus cælo præſtantius, jure Sacramenta ſeptem planetas dixeris, quibus cæleſtis hæc irraratio ad abluendos ac vegetandos animos proveniat; & niſi hæc Gentilium fabulas reſiperent, à quibus abſtinendum Theologis inprimis cenſeo, non eſſet admodum difficile, ſingulares cuiusque virtutes aut effecta, ſeu Lunæ innovandi vim, ſeu Martis pugnandi fortitudinem, ſeu Veneris fœcunditatem, cæteraque huiusmodi, ad noſtra Sacramenta transferre. Nec à conſuetudine forſitan & uſu loquendi Patrum, plurimùm abhorreret, cùm nihil frequentius ſit, Euchariſtiam in medio inſtar Solis poſitam, ut cætera ſuâ luce perfundat. Sed erit collatio manifeſtior, & quam frequentiùs Patres uſurpent, ſi quis Eccleſiam Paradiſum dixerit; nam ut egregiè Tertullianus lib. 2. contra Marcionem :* Bonitas delicias adjecit homini, ut quamquam totius orbis poſſidens in amœnioribus moraretur, translatus in Paradiſum, jam tum de mundo in Eccleſiam. *At huius fœlicioris Paradiſi, loco arborum, Sacramenta collocata ſunt.* Inſeruit (*inquit Laurentius Iuſtinianus*) in ea (*ſcilicet Eccleſia*) arbores & ligna, id eſt Eccleſiæ Sacramenta, quorum alimento nutriantur qui illic collocati ſunt, *& ſuaves uſque ad delicias fructus decerpant. Nec ſanè minor in Sacramentis, quàm paradiſi arboribus varietas, quibus* multiformis, *ſeu ut aliis placet,* multivaria *Dei gratia profluat. Decurre ætates hominis ſingulas, percenſe ætatibus omnibus tuendis aut fovendis præſidia & remedia, ſeu primò producenda, ſeu poſt artum augenda, ſeu poſt incrementum ſervanda natura ſit; & hæc ad ſtatum uſumque animorum transfer, & ſanè nullum, ut ita dixerim, animæ ſtatum aut ætatem perſpicies, cui non ſuum Sacramentum paratum ſit, æquè ſimili elemento petitum unde ætates hominum foveri ſolent, ut penè quibus vegetantur ac nutriuntur corpora, ſanandis, curandiſque animis, rebus egiſſe Deus videatur.* Nec aquam [*inquit Tertullianus*] reprobavit, quâ ſuos abluit; nec oleum, quo ſuos unxit; nec mellis & lactis ſocietatem, quâ ſuos infantat, nec panem quo ipſum ſuum corpus repræſentat, etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus Creatoris. *Eximium hoc redemptionis munus, hac ultimâ parte, quâ jam finem aſpicio, & brevi Theologiæ curſum abſolvam, explico. Quid à me ſperare debeas hac etiam tractatione, non dicam, cùm nec ipſe, ut puto, dubites, & certiora ſint argumenta, quàm ut conjecturis ſolùm locus eſſe debeat, eandem doctrinæ ſecuritatem, nec diſſimilem explicandi methodum, quæ aliis partibus minimè deſunt, non erit cur hac etiam parte deſideres. Sed antequam hanc tractationem aggrediar, Lectori rem utiliſſimam, meoque inſtituto opportunam, me facturum exiſtimavi, ſi quæ definit Concilium Florentinum, de materia, forma,*

Libro de ligno vitæ.

Libro 2. contra Marcionem

numero, & aliịs quæ ad Sacramenta pertinent, hic velut in exordio exſcriberem. Cùm enim hæc brevem totius rei ſacramentariæ ſynopſim & compendium contineant, & neceſſe ſit identidem plura inde deſumi, erit opinor pergratum Lectori, ſi eodem tenore quo definita ſunt, hîc ea reperiat, ne cogatur, ſi cum ipſo textu conferre velit quæ occurrunt (& ſanè occurrunt plurima frequentiſſimè) maximo ſui ſtudịj, otịjque diſpendio, tomos ipſos Conciliorum pervolvere. Interim dum ultimam Theologiæ manum impono, beneficij quo iam uſus es, aut quod adhuc paro, uſuram hanc opto, ut me tuis ad Deum precibus juves. Vale.

SYNO-

SYNOPSIS

Doctrinæ Catholicæ de Sacramentis, deſumpta ex Decreto Eugenii IV. pro inſtructione Armenorum in Concilio Florentino edito.

NOVÆ Legis ſeptem ſunt ſacramenta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchatiſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo & Matrimonium. *Septem ſacramenta.* Quæ multùm à ſacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant: hæc verò noſtra, & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad ſpiritualem uniuſcujuſque hominis in ſeipſo perfectionem: duo ultima, ad totius Eccleſiæ regimen multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide; renati autem & roborati, nutrimur divinâ Euchariſtiæ alimoniâ. Quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanàmur, ſpiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam Vnctionem; per Ordinem verò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia: quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum. Inter hæc ſacramenta tria ſunt, Baptiſmus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id eſt ſpirituale quoddam ſignum, à cæteris diſtinctivum imprimunt in anima indelebile. Vnde in eadem perſona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Primum omnium Sacramentorum locum tenet ſanctum Baptiſma, quod vitæ ſpiritualis janua eſt: per ipſum enim membra Chriſti, ac de corpore efficimur Eccleſiæ. *Baptiſmus.* Et cùm per primum hominem mors introierit in univerſos, niſi ex aqua & Spiritu renaſcimur, non poſſumus (ut inquit Veritas) in regnum cœlorum in-

troire. Materia hujus ſacramenti eſt aqua vera & naturalis: nec
Ioan. 3. refert, frigida ſit an calida. Forma autem eſt, *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: Vel, baptizatur manibus meis talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, verum perficiatur baptiſma: quoniam cùm principalis cauſa, ex quo Baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exterius ſacramentum, ſi exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis invocatione perficitur ſacramentum. Miniſter huius ſacramenti eſt Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In cauſa autem neceſſitatis non ſolùm Sacerdos vel Diaconus, ſed etiam laicus vel mulier, imò etiam paganus & hæreticus, baptizare poteſt, dummodo formam ſervet Eccleſiæ, & facere intendat quod facit Eccleſia. Huius ſacramenti effectus, eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes, antequam culpam aliquam committant, ſtatim ad regnum cœlorum & Dei viſionem perveniunt.

Confirmatio. Secundum Sacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, qui odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto. Forma autem eſt, *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. Et cum cæteras unctiones ſimplex ſacerdos valeat exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicem tenent Epiſcopi, quòd per manus impoſitionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apoſtolorum Lectio manifeſtat.
Actor. 8 *Cùm enim audiſſent*, inquit, *Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm veniſſent, oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum Sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Loco autem illius manûs impoſitionis datur in Eccleſia Confirmatio. Legitur tamen aliquando, per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili & urgente admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem, chriſmate per Epiſcopum confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum.

Effe-

Effectus autem huius ſacramenti eſt, quia in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, ſicut datus eſt Apoſtolis in die Pentecoſtes, ut videlicet Chriſtianus audacter Chriſti confiteatur nomen. Ideóque in fronte, ubi verecundiæ ſedes eſt, confirmandus inungitur, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius, qui Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia, ſecundùm Apoſtolum, propter quod ſigno crucis ſignatur. *1. Cor. 1*

Eucharistia.

Tertium eſt Euchariſtiæ ſacramentum, cuius materia eſt panis triticeus, & vinum de vite, cui ante conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri debet. Aqua autem ideo admiſcetur quoniam juxta teſtimonia ſanctorum Patrum ac Doctorum Eccleſiæ pridem in diſputatione exhibita, creditur, ipſum Dominum in vino aquâ permixto hoc inſtituiſſe ſacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicæ paſſionis repræſentationi. Inquit enim B. Alexander Papa quintus à beato Petro: *In Sacramentorum oblationibus, quæ intra Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, non debet in calicem Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permixtum: quia utrumque, id eſt ſanguis & aqua, ex latere Chriſti profluxiſſe legitur.* Tum etiam quia hoc convenit ad ſignificandum huius ſacramenti effectum, qui eſt unio populi Chriſtiani ad Chriſtum. Aqua enim populum ſignificat, ſecundum illud Apoc. *Aquæ multæ populi multi.* Et Julius Papa ſecundus poſt B. Sylveſtrum ait: *Calix dominicus iuxta canonum præceptum, vino & aquâ permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cùm in calice vinum & aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & fidelium plebs ei in quem credit, copulatur & iungitur.* Cùm ergo tam ſancta Romana Eccleſia à beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo edocta, quam reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque Eccleſiæ, in quibus omnis ſanctitatis & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio naſcentis Eccleſiæ ſic ſervaverint, & modò ſervent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac univerſali & rationabili diſcrepet obſervantia. Decernimus igitur, ut etiam ipſi Armeni ſe cum univerſo orbe Chriſtiano conforment, eorumque ſacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ (prout dictum eſt) admiſceant vino. Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit ſacramentum. Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens, hoc conficit ſacramentum. Nam ipſorum verborum virtute, ſubſtantia panis in Corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem convertuntur: ita tamen, quod totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie vini, ſub qualibet quoque parte hoſtiæ conſecratæ & vini conſecrati, ſeparatione factâ, totus eſt Chriſtus. Hujus ſacramenti effectus, quem in anima operatur dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Chriſtum. Et quia per gratiam homo Chriſto incorporatur, & membris ejus unitur: conſequens eſt, quod per hoc ſacramentum in ſumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quoad vitam agunt corporalem, ſuſtentando, augendo, reparando, & delectando, ſacramentum hoc quoad vitam operatur ſpiritualem, in quo (ut inquit Urbanus Papa) *gratam Salvatoris noſtri recenſemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.*

In 1. Epiſt. & de conſec. diſt. 2.

Non invenitur in epiſt. Iulij, ſed de conſec. diſt. 2.

Pœnitentia.

Quartum ſacramentum eſt Pœnitentia, cujus quaſi materia ſunt actus pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes. Quarum prima eſt cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Secunda eſt oris confeſſio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Tertia eſt ſatiſfactio pro peccatis, ſecundùm arbitrium ſacerdotis, quæ quidem præcipuè fit, per orationem, jejunium, & eleemoſynam. Forma hujus ſacramenti ſunt verba abſolutionis, quæ ſacerdos profert, cùm dicit: *Ego te abſolvo, &c.* Miniſter hujus ſacramenti eſt ſacerdos, habens authoritatem abſolvendi vel ordinariam, vel ex commiſſione ſuperioris. Effectus hujus ſacramenti, eſt abſolutio à peccatis.

Extrema Unctio.

Quintum ſacramentum eſt Extrema Unctio, cujus materia eſt oleum olivæ per Epiſcopum benedictum. Hoc ſacramentum niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet: qui in his locis ungendus eſt, in oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum vel locutionem, in

Thomæ conformior, eligitur, *ibid.*
§. II. Eadem veritas ratione ſuadetur, 273
§. III. Solvuntur objectiones, 274
§. IV. Solvitur argumentum ex Liturgiis Græcorum, 276
Art. III. Vtrum Chriſtus in conſecratione ſui corporis & ſanguinis, aliquibus verbis uſus fuerit? 277
Art. IV. Vtrum verba conſecrationis formaliter & ſignificativè, ſeu aſſertivè, à ſacerdote proferantur, vel ſolùm hiſtoricè & recitativè? 279
§. I. Explicatur titulus, & difficultas propoſita unicâ concluſione reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 280
§. III. Corollarium notatu dignum, *ibid.*
Diſp. VIII. De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ, 281
Art. I. Qui ſint præcipui hujus Sacramenti effectus? *ibid.*
Art. II. Quandonam Euchariſtia conferat gratiam? 287
Art. III. An ad conſequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis diſtractionē, & peccata venialia actu exercita? 288
§. I. Triplici concluſione difficultas reſolvitur, 289
Art. IV. Vtrum ſacerdotes celebrantes, & ſub duplici ſpecie communicantes plus gratiæ recipiant, quàm laici, qui ſub una tantùm ſpecie communicant? 290
§. I. Concluſio negativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 291
Diſp. IX. De uſu ſeu ſumptione Euchariſtiæ, 292
Art. I. Vtrum fideles præcepto Divino & Eccleſiaſtico teneantur ſumere Euchariſtiā, & quandonam ad id obligentur? *ib.*
Art. II. Quæ diſpoſitio requiratur ad dignā ſumptionem huius Sacramenti? 294
Art. III. An communio ſub utraque ſpecie potuerit laicis ab Eccleſia prohiberi, & convenienter ac iuſtis de cauſis fuerit eis prohibita? 299
§. I. Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur obiectiones Hęreticorū 302
Diſp. X. De miniſtro Euchariſtiæ, 304
Art. I. Vtrum conſecratio huius Sacramēti ſit ita propria ſacerdoti, ut à nullo alio, etiā in caſu neceſſitatis, fieri poſſit? *ibid.*
Art. II. An ad ſolos ſacerdotes pertineat diſpenſatio hujus Sacramenti? 306
Diſp. XI. De ſacrificio Miſſæ, 308
Art. I. An Miſſa, ſeu celebratio Euchariſtiæ, ſit verè ac propriè ſacrificium? *ibid.*
§. I. Hujus nominis, *Miſſa*, etymologia, & antiquitas explicantur, *ibid.*
§. II. Hęreticorum error refellitur, & veritas catholica defenditur & ſtabilitur, 309
§. III. Hęreticorū objectiones ſolvūtur, 312
§. IV. Corollariū pręcedentis doctrinæ 313
Art. II. In qua actione Miſſæ eſſentia ſacrificii Euchariſtici conſiſtat? 314
§. I. Quibuſdam pręmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Rejiciūtur plures ex illis ſententiis *ib.*
§. III. Solvuntur objectiones, 315
§. *IV.* Vera ſententia explicatur, *ibid.*
§. *V.* Solvuntur objectiones, 316
Art. III. A quibus & pro quibus poſſit Miſſę ſacrificium offerri? 319
Art. *IV.* Vtrum Miſſę ſacrificium valorem habeat propitiatorium ad obtinendam remiſſionem peccatorum, & impetrativum pro obtinendis à Deo beneficiis, & quomodo illos effectus cauſet? 320
Art. *V.* Vtrum valor ſacrificij *Miſſę* ſit infinitus, non ſolùm intenſivè, ſed etiam extenſivè, ſubindeque oblatum pro pluribus, æquè proſit cuilibet, ac ſi pro uno tantum offerretur? 323
Art. *VI.* De ſtipendio Miſſarum, 324
Declaratio ſacrę Congregationis Concilij, SS. D. N. Alexandri *Papæ VII.* juſſu edita, ſuper ſervando Decreto ejuſdem Congregationis, de celebratione Miſſarum, 326
Art. *VII.* Præcipuæ Miſſæ ceremoniæ breviter explicantur, *ibid.*
Tract. *V.* De Pœnitentia, 330
Diſp. prima De Pœnitentia, ut eſt Sacramentum, 332
Art. *I.* An detur in Eccleſia remedium aliquod, quo peccata poſt Baptiſmū commiſſa remittantur, illudq; ſit verum Sacramentum, à Baptiſmo diſtinctum, *ibid.*
§. *I.* Recēſentur tres Hęreticorū errores, *ib*
§. *II.* Tribus ſequentibus aſſertionibus, tres prædicti errores confutantur, 333
§. *III.* Solvuntur objectiones, 335
Art. *II.* An Chriſtus ſit Author & Inſtitutor Sacramenti Pœnitentiæ, & quo tempore facta fuerit ejus inſtitutio? 336
§. *I.* Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. *II.* Prima pars quęſiti reſolvitur, *ibid.*
§. *III.* Altera difficultas expeditur, & quo tempore Chriſtus Sacramentū pœnitentię inſtituerit, breviter declaratur, 338
Art. *III.* Quæ ſit materia & forma Sacramenti Pœnitentiæ? 339
Art. *IV.* Vtrum abſolutio ſacerdotis, & actus pœnitentis ſint partes intrinſecè cōponentes Sacramentū Pœnitentiæ? 340
§. *I.* Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 341
§. *III.* Corollaria notatu digna, 342
Art. *V.* Vtrum Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel ſaltem in voto, ſit medium neceſſarium ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa? 344
§. *I.* Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 345
Diſp. *II.* De Pœnitentia ut virtute, 346
Art. *I.* An Pœnitentia ſit virtus? *ibid.*
§. *I.* Hæreticorum error refellitur, *ibid.*

§. II. Quæſtioni propoſitæ reſpondetur, & pœnitentiam vetam eſſe virtutem, oſtenditur, 347
§. III. Solvuntur objectiones, ibid.
Art. II. An pœnitentia ſit virtus aliqua ſpecialis, & quodnam ſit ejus objectum materiale & formale? 348
§. I. Vera & communis ſententia duplici concluſione ſtatuitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 349
§. III. Alia difficultas reſolvitur, & quodnam ſit objectum materiale & formale virtutis pœnitentiæ, breviter explicatur, 350
Art. III. An pœnitentia ſit virtus à cæteris diſtincta, vel ad aliquam ex illis reducatur? ibid.
§. I. Rejicitur prima ſententia, ibid.
§. II Sententia Caietani refellitur, 351
§. III. Solvuntur objectiones, 352
§. IV. Tres aliæ ſententiæ breviter confutantur, 353
§. V. Solvuntur objectiones, 354
§. IV. Corollaria notatu digna, 355
Diſp. III. De remiſſione peccatorum mortalium, 358.
Art. I. An per Pœnitentiam omnia peccata mortalia, quantumcumque gravia, remitti poſſint? ibid.
Art. II. Vtrum peccatum mortale ſine pœnitentia deleri nequeat, nec unum peccatum remitti ſine alio? 359
Art. III. An contritio perfecta ſemper habeat conjunctam remiſſionem peccati mortalis, etiam ante receptionem actualem Sacramenti? 361
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 363
Art. IV. In quo genere cauſæ contritio expellat peccatum? ibid.
§. I. Duplici concluſione difficultas reſolvitur, ib.
§. II. Solvuntur objectiones, 364
Art. V. An remiſſâ per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & reatu pœnæ æternæ, maneat tamen aliquando reatus pœnæ temporalis? ib.
§. I. Quibuſdam præmiſſis veritas Catholica defenditur, 365
§. II. Solvuntur objectiones hæreticorum, 367
Diſp. IV. De remiſſione peccatorũ venialium, 368
Art. I. Vtrum ad remiſſionem peccatorum venialium, neceſſaria ſit aliqua pœnitentia interior, eaque debeat eſſe formalis, vel ſufficiat virtualis? ibid.
§. I. Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, & duplici concluſione explicatur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 369
§. III. Tria corollaria ex præcedenti doctrina, 370.
Art. II. Vtrum ad remiſſionem venialium requiratur gratia? 371
§. I. Quibuſdã præmiſſis difficultas reſolvitur, ib.
§. II. Solvuntur objectiones, 372
Art. III. An, & quomodo peccata venialia remittãtur per ſacramenta, & ſacramentalia? 373
§. I. Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione, utraque difficultas reſolvitur, ibid.

§. II. Solvuntur objectiones, 375
Art. IV. An, & quomodo, remittantur juſtis poſt hanc vitam peccata venialia? 377
Diſp. V. De perfectione remiſſionis peccatorum, 378
Art. I. Vtrum peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, per ſubſequens peccatum redeant vel redire poſſint? 379
§. I. Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 380
Diſp. VI. De reviviſcentia meritorum, 381
Art. I. Vtrum merita, ſeu bona opera, per peccatum mortificata, per pœnitentiam reviviſcant? ibid.
§. I. Quibuſdam præmiſſis concluſio affirmativa ſtatuitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 383
Art. II. In qua proportione & quantitate reviviſcant per pœnitentiam, opera mortificata per peccatum? 384
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, ibid.
§. II. Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur, 385
§. III. Solvuntur objectiones, 387
§. IV. Solvuntur objectiones contra quartam concluſionem, 389
§. V. Solvuntur duæ inſtantiæ contra ultimam concluſionem, 390
Diſp. VII. De contritione, 392
Art. I. An in dolore de peccato, vel in eius odio, aut in utroque ſimul, conſiſtat eſſentialiter ratio contritionis? ibid.
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & verior ſeu probabilior eligitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, 393
Art. II. Vtrum contritio differat eſſentialiter ab attritione? 394
Art. III. An attritio ex metu gehennæ ſit actus bonus, & ſufficiat ad dignè & fructuosè recipiendum Sacramentum pœnitentiæ? 395
§. I. Lutheranorum error refellitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 396
§. III. Alia difficultas reſolvitur, 397
§. IV. Duplici ratione concluſio noſtra ſuadetur, 399
§. V. Convelluntur præcipua fundamenta Janſenii, 400
§. VI. Corollaria præcedentis doctrinæ, 402
Art. IV. Qualis requiratur attritio ad effectum hujus Sacramenti? ibid.
Art. V. An, & quo jure, teneatur ille qui eſt in peccato mortali, elicere actum contritionis: & quandonam obliget tale præceptum? 404
§. I. Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur, ibid.
§. II. Solvuntur objectiones, ibid.
§. III. Alia difficultas expeditur, 405
§. IV. Solvuntur objectiones, 406
Diſp. VIII. De præcepto confeſſionis, 408
Art. I. An confeſſio Sacramentalis ſit jure divino poſitivo præcepta, & quas perſonas, quo-

ve tempore, obliget tale præceptum? *ibid.*
Art. II. Reſolvuntur breviter quædam difficultates ſeu caſus conſcientiæ de præcepto Eccleſiaſtico annuæ confeſſionis, 410
Diſp. IX. De miniſtro confeſſionis, 412
Art. I. Vtrum ſolus ſacerdos ſit miniſter confeſſionis Sacramentalis? *ibid.*
*Art. II. V*trum in miniſtro confeſſionis neceſſaria ſit poteſtas juriſdictionis, eaque ſit omnino diſtincta à poteſtate Ordinis? 414
§. I. Duplici concluſione duplex hæc difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 415
§. III. Corollaria notatu digna, 417
Diſp. X. De qualitate & integritate confeſionis 418.
Art. I. An, & in quibus caſibus, confeſſio poſſit eſſe informis, & tamen valida? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. *V*erior & probabilior ſententia, ſequentibus concluſionibus ſtatuitur & explicatur, 419
§. *III.* Solvuntur objectiones, 421
Art. II. Vtrum confeſſio ſemper debeat eſſe integra, vel interdum pœnitens ab ejus integritate excuſetur? 422
Art. III. An ad integritatem confeſſionis neceſſarium ſit declarare circumſtantias peccatorum, intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantes? 425
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 426
Art. IV. An pœnitens poſſit, & debeat, propter integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis revelare? 427
§. I. Quibuſdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 428
Diſp. XI. De ſigillo confeſſionis, 430
Art. I. Vtrum confeſſarius in omni caſu teneatur ſervare ſigillum confeſſionis? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 431
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 432
Art. II. Quæ res cadant ſub ſigillo confeſſionis, & quæ perſonæ ad illud ſervandum obligentur? *ibid.*
Diſp XII. De abſolutione ſacramentali, 432
Art. I. Quæ verba ſint de eſſentia abſolutionis Sacramentalis, & forma Sacramenti pœnitentiæ? *ibid.*
§. *I.* Quibuſdam præmiſſis, difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 435
§. *III.* Corollaria præcedentis doctrinæ, *ibid.*
Art. II. An forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida ſit? 436
§. I. Concluſio negativa ſtatuitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, *ibid.*
Art. III. An ſacerdos per hæc verba, *Ego te abſolvo*, verè pœnitentem abſolvat à peccatis? 437
Art. IV. An abſolutio dari poſſit ſcripto, vel abſenti, vel ſaltem pœnitens abſenti ſacerdoti per litteras aut internuntium confiteri? 440.
§. I. Referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. *II.* Vera ſententia tribus ſequentibus concluſionibus ſtatuitur, *ibid.*
§. *III.* Solvuntur objectiones, 441
§. *IV.* Solvitur difficile argumentum, de abſolutione moribundi, qui in abſentia ſacerdotis ſigna contritionis exhibuit, 445
Diſp. XIII. De ſatisfactione, 446
Art. I. An homo poſſit ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, peccato mortali debita? *ibid.*
Art. II. Quæ conditiones ad ſatisfactionem requirantur? 448
§. I. Conditiones ex parte ſatisfacientis requiſitæ, *ibid.*
§. II. Conditiones ex parte ipſius operis ſatisfactorii neceſſariæ, 449
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 450
§. IV. Conditio requiſita ex parte Dei, 452
Art. III. *V*trum ſatisfactio ſit vera pars Sacramenti pœnitentiæ, & quem effectum cauſet ex opere operato? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 453
§. III. Corollaria præcedentis doctrinæ, 454
Art. IV. An poſſit unus confeſſarius tollere vel ſaltem commutare pœnitentiam ab alio priùs impoſitam? 456
Art. V. Vtrum poſſit unus pro alio ſatisfacere? 457
Tract. VI. De Sacramento Extremæ-Vnctionis, 459
Diſp. I. De exiſtentia & eſſentia hujus Sacramenti, 461
Art. I. An Extrema-Vnctio, quæ ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis, ſit verum Sacramentum? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, & à quo, & quando, Sacramentum Extremæ-Vnctionis inſtitutum fuerit, breviter explicatur, 462.
Art. II. Quæ ſit materia & forma Sacramenti Extremæ-Vnctionis? 464
§. I. Materia remota hujus Sacramenti, *ibid.*
§. II. Materia proxima hujus Sacramenti, 466
§. III. Forma hujus Sacramenti, 467
§ *IV.* Corollaria præcedentis doctrinæ, 468
Diſp. II. De effectibus hujus Sacramenti, 469
Art. I. Qui ſit proprius ac primarius hujus Sacramenti effectus? *ibid.*
§. I. Rejiciuntur duæ primæ ſententiæ, & tertia ut verior & probabilior eligitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 471
§. III. Corollaria notatu digna, 473
Diſp. III. De ſubjecto & miniſtro hujus Sacramenti, 474
Art. I. Quodnam ſit ſubjectum capax recipiendi hoc Sacramentum? *ibid.*
Art. II. Quis ſit miniſter proprius iſtius Sacra-

cramenti? 476
Tract. VII. De Sacramento ordinis, 477
Diſp. I. De ordine in communi, 480
Art. I. An ordo ſeu ordinatio quâ miniſtri Eccleſiæ initiantur, ſit verè & propriè Sacramentum? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones hæreticorum, 482
Diſp. II. De ſingulis ordinibus in particulari, *ibid.*
Art. I. An ſeptem ordines Eccleſiaſtici, ſint verè & propriè Sacramenta? 483
§. I. Quibuſdam præmiſſis referũtur ſententię, *ib.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 484
§. III. Solvuntur objectiones, 485
§. IV. Solvitur alia objectio, 488
Art. II. Quæ ſit ordinum ſingulorum materia & forma? 489
Art. III. Vtrũ manûs impoſitio ad ordinationẽ Sacerdotis & Diaconi eſſentialiter requiratur, vel ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum conſtituat? 490
§. I. Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur, & explicatur, 491
§. II. Solvuntur objectiones, 492
Diſp. III. De miniſtro & ſubjecto Sacramenti ordinis, 494
Art. I. Quis ſit miniſter Sacramenti ordinis, *ibid.*
§. I. Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur, 495
§. II. Solvuntur objectiones, *ibid.*
Art. II. Quinã ſint capaces hujus Sacramẽti? 497
Art. III. An cœlibatus lege divinâ, vel tantum Eccleſiaſticâ, ſacris ordinibus ſit annexus, taliſque lex juſta & conveniens ſit, & à temporibus Apoſtolorũ in Eccleſia viguerit? 499
§. I. Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 500
§. III. Alia difficultas expeditur, & legem cœlibatûs rectiſſimam & utiliſſimam eſſe, & à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia viguiſſe, contra hæreticos oſtenditur, 501
§. IV. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 503
Art. V. An & quo jure bigamus ſit ordinis incapax, *ibid.*
§. I. Duplici concluſione difficultas reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 506
Diſp. IV. De Epiſcopatu, *ibid.*
Art. I. An Epiſcopus jure divino ſit Presbytero dignitate & poteſtate ſuperior? *ibid.*
§. I. Concluſio affirmativa ſtatuitur, 507
§. II. Solvuntur objectiones Hæreticorum, 508
Art. II. An Epiſcopus ſit ordo diſtinctus à ſacerdotio, vel ſolũ ejus extẽſio & complemẽtũ? 509
§. I. Hæc ſententia ut probabilior eligitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 511
Art. III. Vtrum neceſſariò requirantur tres Epiſcopi ad unius conſecrationem, adeò ut Summus Pontifex in eo diſpenſare non poſſit? 512
Tract. VIII. De Sacramento Matrimonii, 514
Diſp. I. De matrimonio ſecundùm ſe, 516
Art. I. Quid ſit matrimonium, ſeu in quo formaliter & quidditativè conſiſtat? *ibid.*
§. I. Quibuſdã præmiſſis difficultas reſolvitur, *ib.*
§. II. Solvuntur objectiones, 517
Art. II. Vtrum homo non ſolùm habeat naturalem inclinationem ad matrimonium, ſed etiam præceptum de uſu illius, & quale ſit & quos obliget tale præceptum? 518
§. I. Quatuor concluſionibus difficultates iſtæ reſolvuntur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 519
Art. III. Vtrũ poligamia, ſeu uxorum ſub uno viro pluralitas, ſit contra finem matrimonii, ſubindeque contra legem naturæ? 520
§. I Quibuſdã præmiſſis referuntur ſententiæ, *ib.*
§. II. Hæc ſententia ut probabilior eligitur, 521
§. III. Solvuntur objectiones, 522
§. IV. Aliquæ difficultates circa tempus, modum, & perſonas, quas Deus in poligamia diſpenſavit, breviter reſolvuntur, 524
Diſp. II. De matrimonio ut ſacramentum eſt, 525
Art. I. Vtrum matrimonium ſit verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam? *ibid.*
§. I. Matrimonium verè & propriè rationem Sacramenti habere, breviter oſtenditur, 526
§. II. Solvuntur objectiones, 527
Art II. An matrimonium inter abſentes per procuratorem vel per litteras contractum, ſit Sacramentum? 529
§. I. Quibuſdã præmiſſis referuntur ſententię, *ib.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 530
§. III. Solvuntur objectiones. 531
§. IV. Reſolvuntur breviter aliæ difficultates, 532
Art. IV. Quis ſit miniſter hujus Sacramenti? 534
§. I. Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 535
Art. V. Quæ ſit materia & forma hujus Sacramenti? 537
§. I. Referuntur ac refelluntur variæ Theologorum ſententiæ, *ibid.*
§. II. Verior ſeu probabilior ſententia declaratur, 538
Diſp. III. De ſponſalibus, 539
Art. I. Quid ſint ſponſalia, & quænam ad illorum valorem requirantur? *ibid.*
Art. II. Qui poſſint ſponſalia contrahere? 541
Art. III. Reſolvuntur breviter aliquæ difficultates, de obligatione ex ſponſalibus provenientes, 543
Art. IV. Quibus de cauſis ſponſalia diſſolvi poſſint? 545
Art. IV. An per ſolùm ingreſſum in Religionem, & per ſimplex votum caſtitatis, ſponſalia diſſolvantur? 548
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, 549
§. II. Solvuntur objectiones, 550
Diſp. IV. De conſenſu matrimonii, 551
Art. I. An ita ad matrimonium neceſſarius ſit proprius conjugum conſenſus, ut nullâ authoritate humana, vel divinâ, ſine illo fieri ab-

abſolutè nequeat? *ibid.*
§. I. Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Duplici conclusione vera ſententia ſtatuitur, *ibid.*
§. *III.* Solvuntur objectiones, 152
Art. II. Vtrum conſenſus ad valorem matrimonii requiſitus, debeat eſſe verus, & verbis, aut ſigno aliquo exteriori expreſſus? 154
§. I. Prima difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Aliæ difficultates reſolvuntur, 555
Art. III. An jure veteri Eccleſiaſtico, vel novo, per Tridentinum inducto, irritentur matrimonia conſenſu clandeſtino facta? 557
§. *I.* Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvitur difficile argumentum, & breviter explicatur, quâ ratione Tridentinum matrimonia clandeſtina irritare potuerit, *ibid.*
§. *III.* Reſolvuntur aliæ difficultates, ſeu caſus conſcientiæ, circa matrimonia clandeſtina, & prædictum Concilii Tridentini decretum, 558.
Art. *IV.* An, & quo jure, matrimonium factum ex metu gravi, ſeu in virum conſtantem cadente, irritum ſit? 560
§. I. Quibuſdam præmiſſis, utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. *II.* Solvuntur objectiones, 562
§. *III.* Corollaria præcedentis doctrinæ, 564
Art. V. Vtrum per conſenſum conditionatum fiat matrimonium? 565
Art. VI. An conſenſus in copulam ſit de eſſentia matrimonii? 597
§. *I.* Præmittitur quod ferè apud omnes eſt certum, & ſententia Gratiani rejicitur, *ibid.*
§. II. Aliquæ objectiones ſolvuntur, 598
§. III. Relatis ſententiis, principalis difficultas duplici concluſione reſolvitur, 569
§. IV. Solvuntur objectiones. 570
Diſp. V. De indiſſolubilitate matrimonii, 571
Art. *I.* Vtrum matrimonium, ut eſt in officium naturæ, non ſolùm lege & inſtitutione divinâ, ſed etiam jure naturæ, indiſſolubile ſit? 572
§. *I.* Præmittuntur quæ apud omnes ſunt certa, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Concluſio affirmativa ſtatuitur, *ibid.*
§. III. Solvuntur objectiones, *ibid.*
§. IV. Corollaria notatu digna, 574
Art. II. An repudium olim fuerit licitum Judæis, & Romanis aliiſq; e Gentilibus, ita ut repudiando uxores, non peccarent, Deo diſpenſante in lege naturæ? 575
§. I. Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ, *ibid.*
§. II. Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur, 576
§. III. Solvuntur objectiones, 577
Art. III. Vtrum ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum diſſolvatur? 579
Art. IV. An, & quo jure matrimonium ratum, per ſolemnem Religionis profeſſionem diſſolvatur? 581
§. I. Triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 582
Art. V. An & quando matrimonium legitimum & conſummatum inter infideles, quoad vinculum diſſolvatur, vel diſſolvi poſſit, per alterius conjugis converſionem ad fidem, altero perſeverante in infidelitate, & nolente pacificè, vel ſine contumelia Creatoris, habitare cum altero? 584
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, 585
§. II. Solvuntur objectiones, 586
Diſp. VI. De bonis matrimonii, 587
Art. I. An & quæ bona neceſſaria ſint ad excuſandum matrimonium? *ibid.*
Diſp. VII. De impedimentis matrimonii in communi, 590
Art. I. Penes quem ſit poteſtas apponendi impedimenta matrimonio? *ibid.*
§. I. Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur, *ibid.*
§. II. Corollaria præcedentis doctrinæ, 591
§. III. Solvuntur objectiones, 592
Diſp. VIII. De impedimentis prohibentibus, *ibid.*
Art. *I.* Quinque prima impedimenta exponuntur, 593
Art. II. Alia ſeptem impedimenta ex crimine provenientia explicantur, 594
Diſp. IX. De impedimentis dirimentibus, 595
Art. I. De impedimento erroris & conditionis, 596
Art. II. Quo jure votū ſolemne Religionis dirimat matrimoniū ſubſequens? 598
§ *I.* Sententia D. Thomæ præfertur, *ibid.*
§. II. Solvuntur objectiones, 599
§. III. Solvitur alia objectio, 601
Art. III. De impedimento cognationis, 602
§. I. De impedimento cognationis carnalis, ſeu conſanguinitatis, *ibid.*
§. II. De cognatione ſpirituali, 604
§. III. De cognatione legali, 605
Art. IV. De impedimento criminis, *ibid.*
Art. V. De impedimēto diſparis cultûs, 606
Art. VI. De impedimento ordinis, 607
Art. VII. De impedimento ligaminis, *ibid.*
Art. VIII. De impedimento publicæ honeſtatis, 608
Art. IX. De impedimento affinitatis, 609
Art. X. De impedimentis impotentiæ, clandeſtinitatis, & raptûs, *ibid.*

DE

TRACTATVS SECUNDUS.

DE SACRAMENTIS IN COMMVNI.

Ad quæſtionem 60. Divi Thomæ, uſque ad 66.

PRÆFATIO.

PLVRA ſunt (Amice Lector) quibus lex nova veterem, & Eccleſia Synagogam ſuperent, & quæ inter præcipuos redemptionis fructus recenſeri ſolent. Sed vix ullum conceſſum hominibus beneficium maius agnovi Sacramentis, quæ Salvatoris fontes, canales ſacros quibus cæleſtis gratia defluat, & Paradiſi fœcundas arbores nuncupare licet. Si Eccleſia cælum eſt, & quod oculis cernimus cælo præſtantius, jure Sacramenta ſeptem planetas dixeris, quibus cæleſtis hæc irroratio ad abluendos ac vegetandos animos proveniat; & niſi hæc Gentilium fabulas reſiperent, à quibus abſtinendum Theologis inprimis cenſeo, non eſſet admodum difficile, ſingulares cuiusque virtutes aut effecta, ſeu Lunæ innovandi vim, ſeu Martis pugnandi fortitudinem, ſeu Veneris fœcunditatem, cæteraque huiusmodi, ad noſtra Sacramenta transferre. Nec à conſuetudine forſitan & uſu loquendi Patrum, plurimùm abhorreret, cùm nihil frequentius ſit, Euchariſtiam in medio inſtar Solis poſitam, ut cætera ſuâ luce perfundat. Sed erit collatio manifeſtior, & quam frequentiùs Patres uſurpent, ſi quis Eccleſiam Paradiſum dixerit; nam ut egregiè Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: Bonitas delicias adjecit homini, ut quamquam totius orbis poſſidens in amœnioribus moraretur, translatus in Paradiſum, jam tum de mundo in Eccleſiam. At huius fœlicioris Paradiſi, loco arborum, Sacramenta collocata ſunt. Inſeruit (inquit Laurentius Iuſtinianus) in ea (ſcilicet Eccleſia) arbores & ligna, id eſt Eccleſiæ Sacramenta, quorum alimento nutriantur qui illic collocati ſunt, & ſuaves uſque ad delicias fructus decerpant. Nec ſanè minor in Sacramentis, quàm paradiſi arboribus varietas, quibus multiformis, ſeu ut aliys placet, multivaria Dei gratia profluat. Decurre ætates hominis ſingulas, percenſe ætatibus omnibus tuendis aut fovendis præſidia & remedia, ſeu primò producenda, ſeu poſt ortum augenda, ſeu poſt incrementum ſervanda natura ſit; & hæc ad ſtatum uſumque animorum transfer, & ſanè nullum, ut ita dixerim, animæ ſtatum aut ætatem perſpicies, cui non ſuum Sacramentum paratum ſit, æquè ſimili elemento petitum unde ætates hominum foveri ſolent, ut penè quibus vegetantur ac nutriuntur corpora, ſanandis, curandiſque animis, rebus eguiſſe Deus videatur. Necaquam [inquit Tertullianus] reprobavit, quâ ſuos abluit; nec oleum, quo ſuos unxit; nec mellis & lactis ſocietatem, quâ ſuos infantat, nec panem quo ipſum ſuum corpus repræſentat, etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus Creatoris. Eximium hoc redemptionis munus, hac ultimâ parte, quâ jam finem aſpicio, & brevi Theologiæ curſum abſolvam, explico. Quid à me ſperare debeas hac etiam tractatione, non dicam, cùm nec ipſe, ut puto, dubites, & certiora ſint argumenta, quàm ut conjecturis ſolùm locus eſſe debeat, eandem doctrinæ ſecuritatem, nec diſſimilem explicandi methodum, quæ aliys partibus minimè deſunt, non erit cur hac etiam parte deſideres. Sed antequam hanc tractationem aggrediar, Lectori rem utiliſſimam, meoque inſtituto opportunam, me facturum exiſtimavi, ſi quæ definit Concilium Florentinum, de materia, forma,

Libro de ligno vitæ.

Libro 2. contra Marcionem

numero, & aliis quæ ad Sacramenta pertinent, hic velut in exordio exſcriberem. Cùm enim hæc brevem totius rei ſacramentariæ ſynopſim & compendium contineant, & neceſſe ſit identidem plura inde deſumi, erit opinor pergratum Lectori, ſi eodem tenore quo definita ſunt, hic ea reperiat, ne cogatur, ſi cum ipſo textu conferre velit quæ occurrunt (& ſanè occurrunt plurima frequentiſſimè) maximo ſui ſtudij, otijque diſpendio, tomos ipſos Conciliorum pervolvere. Interim dum ultimam Theologiæ manum impono, beneficij quo iam uſus es, aut quod adhuc paro, uſuram hanc opto, ut me tuis ad Deum precibus juves. Vale.

SYNO-

SYNOPSIS

Doctrinæ Catholicæ de Sacramentis, deſumpta ex Decreto Eugenii IV. pro inſtructione Armenorum in Concilio Florentino edito.

NOVÆ Legis ſeptem ſunt ſacramenta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo & Matrimonium. Quæ multùm à ſacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant: hæc verò noſtra, & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad ſpiritualem uniuſcujuſque hominis in ſeipſo perfectionem: duo ultima, ad totius Eccleſiæ regimen multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide; renati autem & roborati, nutrimur divinâ Euchariſtiæ alimoniâ. Quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur, ſpiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam Vnctionem; per Ordinem verò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia: quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum. Inter hæc ſacramenta tria ſunt, Baptiſmus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id eſt ſpirituale quoddam ſignum, à cæteris diſtinctivum imprimunt in anima indelebile. Vnde in eadem perſona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Septem ſacramenta.

Primum omnium Sacramentorum locum tenet ſanctum Baptiſma, quod vitæ ſpiritualis janua eſt: per ipſum enim membra Chriſti, ac de corpore efficimur Eccleſiæ. Et cùm per primum hominem mors introierit in univerſos, niſi ex aqua & Spiritu renaſcimur, non poſſumus (ut inquit Veritas) in regnum cœlorum in- *Baptiſmus.*

troire. Materia hujus ſacramenti eſt aqua vera & naturalis: nec
Ioan. 3. refert, frigida ſit an calida. Forma autem eſt, *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: Vel, baptizatur manibus meis talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, verum perficiatur baptiſma: quoniam cùm principalis cauſa, ex quo Baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exterius ſacramentum, ſi exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis invocatione perficitur ſacramentum. Miniſter huius ſacramenti eſt Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In cauſa autem neceſſitatis non ſolùm Sacerdos vel Diaconus, ſed etiam laicus vel mulier, imò etiam paganus & hæreticus, baptizare poteſt, dummodo formam ſervet Eccleſiæ, & facere intendat quod facit Eccleſia. Huius ſacramenti effectus, eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes, antequam culpam aliquam committant, ſtatim ad regnum cœlorum & Dei viſionem perveniunt.

Confirmatio. Secundum Sacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, qui odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto. Forma autem eſt, *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. Et cum cæteras unctiones ſimplex ſacerdos valeat exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicem tenent Epiſcopi, quòd per manus impoſitionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apoſtolorum Lectio manifeſtat.
Actor. 8 *Cùm enim audiſſent*, inquit, *Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm veniſſent, oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum Sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Loco autem illius manûs impoſitionis datur in Eccleſia Confirmatio. Legitur tamen aliquando, per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili & urgente admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem, chriſmate per Epiſcopum confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum.

Effe-

Effectus autem huius ſacramenti eſt, quia in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, ſicut datus eſt Apoſtolis in die Pentecoſtes, ut videlicet Chriſtianus audacter Chriſti confiteatur nomen. Ideóque in fronte, ubi verecundiæ ſedes eſt, confirmandus inungitur, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius, qui Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia, ſecundùm Apoſtolum, propter quod ſigno crucis ſignatur. *1. Cor. 1.*

Eucharistia. Tertium eſt Euchariſtiæ ſacramentum, cuius materia eſt panis triticeus, & vinum de vite, cui ante conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri debet. Aqua autem ideo admiſcetur quoniam juxta teſtimonia ſanctorum Patrum ac Doctorum Eccleſiæ pridem in diſputatione exhibita, creditur, ipſum Dominum in vino aquâ permixto hoc inſtituiſſe ſacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicæ paſſionis repræſentationi. Inquit enim B. Alexander Papa quintus à beato Petro: *In Sacramentorum oblationibus, quæ intra Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, non debet in calicem Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permixtum: quia utrumque, id eſt ſanguis & aqua, ex latere Chriſti profluxiſſe legitur.* Tum etiam quia hoc convenit ad ſignificandum huius ſacramenti effectum, qui eſt unio populi Chriſtiani ad Chriſtum. Aqua enim populum ſignificat, ſecundùm illud Apoc. *Aquæ multæ populi multi.* Et Julius Papa ſecundus poſt B Sylveſtrum ait: *Calix dominicus iuxta canonum præceptum, vino & aquâ permixtus debet offerri: quia vidimus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cùm in calice vinum & aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & fidelium plebs ei in quem credit, copulatur & iungitur.* Cùm ergo tam ſancta Romana Eccleſia à beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo edocta, quam reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque Eccleſiæ, in quibus omnis ſanctitatis & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio naſcentis Eccleſiæ ſic ſervaverint, & modò ſervent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac univerſali & rationabili diſcrepet obſervantia. Decernimus igitur, ut etiam ipſi Armeni ſe cum univerſo orbe Chriſtiano conforment, eorumque ſacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ (prout dictum eſt) admiſceant vino. Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit ſacramentum. Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens, hoc conficit ſacramentum. Nam ipſorum verborum virtute, ſubſtantia panis in Corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem convertuntur: ita tamen, quod totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie vini, ſub qualibet quoque parte hoſtiæ conſecratæ & vini conſecrati, ſeparatione facta, totus eſt Chriſtus. Hujus ſacramenti effectus, quem in anima operatur dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Chriſtum. Et quia per gratiam homo Chriſto incorporatur, & membris ejus unitur: conſequens eſt, quod per hoc ſacramentum in ſumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quoad vitam agunt corporalem, ſuſtentando, augendo, reparando, & delectando, ſacramentum hoc quoad vitam operatur ſpiritualem, in quo (ut inquit Vrbanus Papa) *gratam Salvatoris noſtri recenſemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.*

In 1. Epiſt. & de conſec. diſt. 2.

Non invenitur in epiſt. Iulij, ſed de conſec. diſt. 2.

Pœnitentia. Quartum ſacramentum eſt Pœnitentia, cujus quaſi materia ſunt actus pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes. Quarum prima eſt cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Secunda eſt oris confeſſio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Tertia eſt ſatisfactio pro peccatis, ſecundùm arbitrium ſacerdotis, quæ quidem præcipue fit, per orationem, jejunium, & eleemoſynam. Forma hujus ſacramenti ſunt verba abſolutionis, quæ ſacerdos profert, cùm dicit: *Ego te abſolvo, &c.* Miniſter hujus ſacramenti eſt ſacerdos, habens authoritatem abſolvendi vel ordinariam, vel ex commiſſione ſuperioris. Effectus hujus ſacramenti, eſt abſolutio à peccatis.

Extrema Vnctio. Quintum ſacramentum eſt Extrema Vnctio, cujus materia eſt oleum olivæ per Epiſcopum benedictum. Hoc ſacramentum niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet: qui in his locis ungendus eſt, in oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum vel locutionem, in mani-

manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma hujus ſacramenti eſt hæc: *Per iſtam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti per viſum, &c.* Et ſimiliter in aliis membris. Miniſter hujus ſacramenti eſt ſacerdos. Effectus verò eſt mentis ſanatio, & inquantùm animæ expedit, ipſius etiam corporis. De hoc ſacramento inquit B. Jacobus Apoſt. (Iacob. 5) *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & allevabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.*

(Ordo.) Sextum ſacramentum eſt Ordinis, cuius materia eſt illud per cujus traditionem confertur Ordo, ſicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem; Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem; Subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua ſuperpoſita traditionem: & ſimiliter de aliis per rerum ad miniſteria ſua pertinentium aſſignationem. Forma ſacerdotii talis eſt: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis & mortuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti:* Et ſic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano latè continetur. Ordinarius miniſter hujus ſacramenti eſt Epiſcopus. Effectus, augmentum gratiæ, ut quis ſit idoneus Chriſti miniſter.

(Matrimonii. Epheſ. 5) Septimum eſt ſacramentum Matrimonii, quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, ſecundùm Apoſtolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Cauſa efficiens Matrimonii, regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus. Aſſignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum eſt proles ſuſcipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum eſt fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium indiviſibilitas matrimonii, propter hoc quod ſignificat indiviſibilem conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Quamvis autem ex cauſa fornicationis liceat thori ſeparationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas eſt, cùm matrimonii vinculum legitimè contracti, perpetuum ſit.

DISPV-

DISPUTATIO PRIMA.

DE ESSENTIA SACRAMENTI.

Ad quæſtionem 60. Divi Thomæ.

EXplicato Incarnationis Salvatoris noſtri myſterio, de Sacramentis Eccleſiæ convenienti ordine diſputat S. Doctor, ſunt enim Sacramenta, *quædam Divinæ Incarnationis reliquiæ* (ut ipſe ait in prologo libri quarti ſententiarum ad Annibaldum) inſtrumenta divinæ gratiæ, quæ ipſe Chriſtus paſſione ſuâ & morte nobis promeruit, ſeptem columnæ, manu ſuæ ſapientiæ exciſæ, quibus ſuffultum eſſe voluit totius Eccleſiæ ædificium, ſcaturigines aquæ ſpiritualis in vitam æternā ſalientis, fontes denique Salvatoris ab Iſaïa Propheta prænuntiati, per quos cœleſtis gratiæ aquæ continuo fluxu nobis communicantur. Quinque autem proponit diſcutienda de Sacramentis in communi, in proœmio hujus quæſtionis, & ea proſequitur per quinque quæſtiones, nimirùm eſſentiam, neceſſitatem, ſive exiſtentiam, effectus, cauſas, & numerum. Meritò autem præponit quæſtionem *quid eſt*, quæſtioni *an eſt*, ſive de neceſſitate, quia vix poteſt explicari neceſſitas & exiſtentia ſacramentorum, niſi diſtinctè cognoſcatur quid natura ſacramenti ſignificet; explicando autem ſignificatum hujus nominis *ſacramentum*, eſſentia ſacramenti declaretur neceſſe eſt. Juxta ergo methodum S. Doctoris, quidditatem ſacramenti in hac diſputatione ſuſcipimus explicandam, dicturi de aliis in ſequentibus, ordine propoſito.

Sed antequam ulteriùs progrediamur, ſciendum eſt, hoc nomen *ſacramentum*, aliter apud Gentiles Latinos, aliter apud Juriſperitos, aliter apud ſacros Scriptores, & demùm aliter in uſu Patrum, Conciliorum, & Theologorum uſurpari. Apud priſcos Latinos, ſumebatur olim pro pecunia quam litigantes apud ſummum Pontificem deponebant, ut qui cauſâ caderet, pro lite injuſtè ſuſcepta, eâ pecuniâ mulctaretur, ut conſtat ex Varrone libro 4. de lingua Latina, & ex Cicerone orat. pro Milone. Apud Juriſperitos ſacramentum dicitur quidquid juriſjurandi ſacratione interpoſitâ geritur, ut patet L. a, C. *Si adverſùs venditionem*, ubi dicitur: *Sacramenta puberū ſponte facta, inviolabiliter cuſtodiantur.* In Scriptura verò Sacramentum frequentiſſimè accipitur pro occulto mentis ſecreto, ſeu myſterio: nam Tobiæ 12. ubi Græcè habetur: *Myſterium Regis abſcondere bonum eſt*, in vulgata Latina ſic legitur: *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt.* Et ad Epheſ. 1. ubi Græcè dicitur: *Vt notum faceret myſterium voluntatis ſuæ*, noſter interpres ſic vertit: *Vt notum faceret Sacramentum voluntatis ſuæ.* Item ad Timoth. 3. Myſterium incarnationis vocatur. *Magnum pietatis ſacramentum.* Denique ſumitur hæc vox *ſacramentum* apud Patres, Concilia, & Theologos, pro ipſo ſigno rei ſacræ. Unde Auguſtinus lib. 10. de civit. Dei cap. 15. *Sacrificium viſibile inviſibilis ſacrificij Sacramentum, id eſt*

A *ſacrum ſignum eſt.* Et de ſacramento ſic accepto agimus in præſenti, ejuſque eſſentiam ſeu quidditatem inveſtigamus, quæ cùm ex genere & differentia, ſicut & quidditas cujuſlibet alterius entis, componatur; ad perfectam ipſius intelligentiam ſufficiet primò rationem ejus genericam, ſecundò differentiam ipſius eſſentialem explicare.

ARTICULUS PRIMUS.

An ſolùm in genere ſigni, vel etiam in genere cauſæ, Sacramentum in communi debeat conſtitui?

B VAriè in hujus difficultatis reſolutione opinantur Theologi, omnes tamen ſententias ad tres præcipuas revocari poſſe exiſtimo. Prima docet ſacramentum eſſe tantùm in genere ſigni, & non in genere cauſæ. Secunda è contrà conſtituit illud ſolùm in genere cauſæ, & non in genere ſigni. Tertia ad utrumque genus illud pertinere exiſtimat. Primam ſententiam tenent Soto, Nunno, Cabrera, Aravius, Serra, Joannes à S. Thoma, & alii ex noſtris Thomiſtis. Secundam defendit Stephanus Bauni Tract. 1. qu. 4. Tertiæ adhærent ex noſtris Melchior Cano, relect. de Sacram. & Martinez a Prado hic dubio 1. §. 3. & ex extraneis Cardinalis Delugo. diſp. 1. ſect. 2. concl. 2. & Averſa hic ſect. 3. plusquam viginti Authores referens pro hac ſententia.

C Verùm, ut rectè obſervavit Martinez à Prado, horum Authorum diſſenſio naſcitur ex æquivocatione terminorum, unde pro ejus reſolutione, duo diligenter obſervanda ſunt, ex quibus tota hujus difficultatis deciſio pendet. Primum eſt, aliquid poſſe dici ſacrum tripliciter, nempe formaliter, ut formam ipſam ſanctitatis; ſignificativè, quia eſt ſanctitatis ſignum, & effectivè, quia eſt ſanctitatis inſtrumentum: quod exemplo ſani explicat S. Thomas hic art. 1. aliquid enim poteſt dici ſanum, vel formaliter à ſanitate quæ eſt in animali, vel effectivè, à virtute cauſandi aut conſervandi ſanitatem, quæ virtus eſt in medicina, vel in dieta; vel ſignificativè, D inquantùm eſt ſignum & indicium ipſius ſanitatis, ut urina, vel pulſus. Secundum eſt, duplicem poſſe dari cauſam gratiæ, ſeu ſanctitatis, unam ſtrictam & rigoroſam, qualis eſt ſola cauſa efficiens phyſica; aliam latè & impropriè ſumptam, qualis eſt cauſa moraliter duntaxat operans. His præmiſſis, facilis erit reſolutio difficultatis propoſitæ. Unde ſit

§ I.

Difficultas propoſita, triplici concluſione reſolvitur.

1. DIco primò: Sacramentum eſſe in genere ſigni. Ita D. Thomas hîc art. 1. ubi hanc concluſionem non aliter probat, quàm ex communi SS. Patrum & Theologorum uſurpatione & conſenſu: cùm enim (ut ſuprà diximus) aliquid poſſit dici ſacrum tribus modis, nempe formaliter, effectivè, & ſignificativè; Theologi hanc ultimam acceptionem præcipuè attendunt, & Sacramentum uſurpant, prout ſigni ſanctitatis habitudinem importat. Eodem modo accipitur & uſurpatur à SS. Patribus, qui ſæpè Sacramenta appellant ſymbola & ſigna, ut Dionyſius lib. de cœleſti Hierarch. cap. 2. & 3. Ambroſius lib. 4. de Sacramentis, Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 11. & Auguſtinus lib. 10. de Civit. Dei cap. 5. ubi (ut ſuprà vidimus) hanc hujus nominis Sacramentum etymologiam adducit, *Sacramentum, id eſt ſacrum ſignum*. Et Epiſt. 5. ſic ait: *Longum eſt convenienter diſputare de varietate ſignorum, quæ cùm ad res ſacras pertinent, Sacramenta appellantur*. Demùm S. Bernardus ſerm. de Cœna Domini, docet Sacramentum eſſe *ſacrum ſignum*.

Hæc ratio D. Thomæ magis eſt concluſionis explicativa, quàm demonſtrativa; quia ut ait Suarez in commentario primi articuli, ſignificatio vocum ex uſu tantùm probari poteſt, & quæſtiones quæ ſunt de quidditate vel eſſentiis rerum, nec tractari, nec expediri à nobis poſſunt, niſi vocum ſignificatio ex communi modo loquendi ſupponatur.

2. Dico ſecundò: loquendo de cauſalitate strictè ſumpta, pro cauſa phyſica & efficiente inſtrumentali, Sacramentum ut ſic, non eſt in genere cauſæ: benè tamen loquendo de cauſa latè, hoc eſt de cauſa efficiente moraliter, vel de cauſa formali ſacrativa. Ita Martinez à Prado loco ſuprà citato.

3. Prima pars patet, Nam ratio generica debet reperiri in omnibus generis ſpeciebus: Sed cauſare inſtrumentaliter phyſicè ſanctitatē, nō convenit omnibus Sacramentis, nam Sacramenta veteris legis erant vera Sacramenta, & tamen gratiam non cauſabant phyſicè, ſed duntaxat moraliter: Ergo loquendo de cauſalitate ſtrictè ſumpta, ſeu de cauſalitate phyſica inſtrumentali, Sacramentum ut ſic non eſt in genere cauſæ.

4. Secunda verò pars ratione oppoſitâ ſuadetur: Nam Sacramenta veteris legis moraliter ſaltèm & impropriè cauſabant gratiā: Ergo loquendo de cauſa ſanctitatis latè & impropriè, illa cōvenit omnibus Sacramentis, ſubindéq; Sacramentum ut ſic, poteſt dici eſſe in genere cauſæ, loquendo de cauſa latè & impropriè. Antecedens verò conſtabit ex dicendis infrà, cùm agemus de cauſalitate Sacramentorum, & breviter hîc ſuaderi poteſt. Sacramenta veteris legis erant ſigna & figuræ paſſionis Chriſti futuræ, cujus intuitu Deus gratiam in antiqua lege conferebat, ut communiter docent Theologi in Tract. de Incarnatione, & nos ibidem oſtendimus: Sed à ratione ſigni vis excitativa moraliter inſeparabilis eſt: Ergo Sacramenta veteris legis habebant vim moralem excitativam, quâ Deum movebant ad gratiam conferendam, licèt non continerent vim inſtrumentalem productivam gratiæ, ſicut Sacramenta novæ legis, ideòque vacua & egena

Diſp. 21. art. 7. §. 3.

A elementa ab Apoſtolo appellantur: ut dicemus infrà, cùm de circumciſione agemus.

Addo cum Martinez à Prado, quod licèt loquendo de cauſalitate effectiva in communi, ut abſtrahit à propria & impropria, à phyſica vel morali, daretur illam omnibus Sacramentis non convenire, loquendo tamen de cauſa formaliter ſacrativa, certum eſt illam cuilibet Sacramento competere, quia ut docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 101. art. 4. Sacramenta conſecrant ſuſcipientem, Unde quæſt. 102. art. 5. ſic habet: *Sacramenta propriè dicuntur illa quæ adhibebantur Dei cultoribus ad quandam conſecrationem, per quam ſcilicet deputabantur quodammodo ad cultum Dei*. Et in hoc ſenſu docet in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. *Sacramentum importare ſanctitatem activè* Quod loquendo de cauſalitate effectiva propria, non ſemper eſt verum; loquendo tamen de cauſa latè, pro cauſa formaliter ſacrativa, de omnibus verificatur, ut notat idem S. Doctor hîc art. 1. ad 1. 5.

B

Confirmatur: Idem Doctor Angelicus loco citato ex primo libro ſententiarum quæſtiunc. 3. approbat hanc definitionem Sacramenti traditam à Magiſtro ſententiarum: *Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma, ut imaginem gerat, & cauſa exiſtat*. Et quæſtiunc. 5. hanc etiam refert & probat Hugonis Victorini definitionem: *Sacramentum eſt corporale, vel materiale elementum, extrinſecùs oculis ſuppoſitum, ex inſtitutione ſignificans, & ex ſimilitudine repræſentans, & ex ſanctificatione inviſibilem gratiam continens*. Et ibid. quæſt. 3. ad 5. ſic ait: *Sacramentum ſimpliciter eſt quod cauſat ſanctitatem, quod autem ſignificat tantum, non eſt Sacramentū niſi ſecundùm quid, & ideò eſſe cauſam ponitur in definitione Sacramenti*. Cenſet ergo S. Doctor aliquam cauſalitatem vel efficientem moralem, vel formalem ſacrativam, eſſe de ratione Sacramenti, ſubindéque illud non ſolùm in genere ſigni, ſed etiam in genere cauſæ collocari debere. 6.

C

Dico tertiò: quamvis Sacramentum ſit ſimul in genere ſigni & cauſæ, melius tamen & convenientiùs dicitur eſſe in genere ſigni, quàm in genere cauſæ. 7.

Hæc concluſio ſequitur ex dictis in præcedētibus: Licèt enim ratio ſigni, & ratio cauſæ, Sacramento in communi conveniat, ratio tamen ſigni eſt prior, & convenit omnibus Sacramentis cum prioritate & rigore; ratio verò cauſæ eſt poſterior, ſaltèm per rationem, & in rigore non convenit omnibus Sacramentis, ſed impropriè tantùm & largè accepta, ut præcedenti concluſione declaravimus: Ergo Sacramentum meliùs & convenientiùs in genere ſigni, quàm in genere cauſæ eſſe dicitur, & ideò D. Thomas hîc art. 1. ſimpliciter & abſolutè aſſerit ſacramentum poni in genere ſigni, quamvis in 4. ſent. diſt. 1. qu. 1. art. 1. ipſum in genere cauſæ & ſigni ſimul collocari docuiſſet, ut patet ex teſtimoniis ſuprà adductis.

D

E

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò contra primam concluſionē: Si ſacramentum in communi, eſſet formaliter in genere ſigni, vel naturalis, vel ad placitum? Non naturalis, quandoquidem ea quibus conſtat, non ſignificant naturaliter gratiam ſanctificantem. Neque inſtrumentalis, ſive ad placitum, aliàs cùm ſignum ad placitum, formaliter 8.

ter ſumptum, ſit ens rationis, ut docent communiter Thomiſtæ, ſacramentum dici poſſet ens rationis, quod tamen videtur abſurdum.

9 Reſpondet Auguſtinus Bernal. diſp. 1. de ſacramentis ſect. 1. nu. 50. Sacramentum pro formali non eſſe ſignum ſanctitatis ad placitum, ſed naturale: Sacramentum enim (inquit) pro formali dicit rationem ſigni pro formali: ſignum verò pro formali, non eſt ſignum ad placitum, ſed naturale; quia ſignum pro formali dicit formam repræſentativam, quæ eſt impoſitio Reipublicæ, quæ ex ſe & intrinſecè repræſentat naturaliter.

10 Verùm hæc reſponſio merum paradoxum eſt, hactenus in Scholis inauditum, & in terminis implicatorium: nam (ut rectè obſervavit Martinez à Prado) dicere ſignũ ad placitum conſtitui per formam naturaliter repræſentantem, idem eſt ac aſſerere, quod forma lucidi, ut lucidum eſt ſunt tenebræ; & quod forma albi eſt nigredo, & calidi frigus. Addo quod ſacramenta ſunt ſigna ſenſibilia gratiæ; Sed nulla res ſenſibilis ex natura ſua ſignificat gratiam, ſiquidem èſt forma ſupernaturalis: Ergo neceſſe eſt quod hæc ſignificatio ipſi ex beneplacito & libera Dei inſtitutione ſuperveniat, ut tandem illa Author num. 53. fateri cogitur.

11 Reſpondet ſecundò Suarez, negando ſignum ad placitum, in cujus genere ſacramentum in communi collocatur, eſſe ens rationis, ſive conſtitui formaliter per relationem rationis; exiſtimat enim illud conſtitui formaliter per denominationem extrinſecam, petitam ab actu voluntatis, quo ad ſignificandum deputatur, quæ denominatio eſt realis.

12 Sed hæc reſponſio meritò ab omnibus Thomiſtis rejicitur, cùm enim ſignum ad placitum debeat formaliter conſtitui per reſpectum proportionaliter ſimilem rationi per quam ſignum naturale conſtituitur formaliter; ſicut ratio conſtitutiva ſigni naturalis, eſt relatio tranſcendentalis ad rem ſignificatam: ita ſimiliter id per quod ſignum ad placitum formaliter conſtituitur, non debet eſſe denominatio extrinſeca, ſed relatio, non realis, ſed rationis, ad rem quam ſignificat, fundata tamen in illa denominatione extrinſeca, quâ redditur impoſitum, ſeu deſtinatum ad ſignificandum.

13 Hac ergo reſponſione relictâ ut aliam & legitimam ex principiis communis doctrinæ Thomiſtarum deducamus, recolendum eſt ex Dialectica, non eſſe idem illud per quod concretum accidentale conſtituitur formaliter, & illud pro quo ſupponit; conſtituitur enim formaliter per formam accidentalem, & tamen ſupponit pro materiali ſive ſubjecto talis formæ, quia præcipuum quod in ipſo reperitur, non eſt formale, ſed materiale; ex quo fit id per quod formaliter conſtituitur tale concretum, non prædicari abſolutè de ipſo, benè tamen illud quod importat de materiali; non enim verum eſt abſolutè dicere, album eſt accidens, cathedra eſt figura, benè tamen album eſt ſubſtantia, cathedra eſt lignum. Quia ergo ſigna ad placitum, proindeque ſacramenta, ſunt concreta accidentalia importantia pro formali ſignificationem, quæ ut diximus, eſt relatio rationis ad rem ſignificatã, prò materiali verò aliquid reale & poſitivum, non eſt verum dicere abſolutè, ſignum ad placitum vel ſacramentum eſt ens rationis; imo è contra, juxta regulam aſſignatam, eſt abſolutè dicendum, ſacramentum eſt ens reale, quia materiale prò quo ſupponit, eſt ens reale. Dixi tamen, *abſolutè*, quia cum addito verum eſt dicere, ſacramentum eſt ens rationis, addendo ſcilicet, de formali. Ad argumentum ergo reſpondeo diſtinguendo ſequelam: ſi ſignum, in cujus genere collocatur ſacramentum, eſſet ſignum ad placitum, ſacramentum dici poſſet ens rationis, abſolutè, nego: cum addito, ſcilicet de formali, concedo, & nego id eſſe abſurdum.

14 Inſtabis: Si ſacramentum eſſet ens rationis formaliter & eſſentialiter, non eſſet niſi dependenter ab operatione intellectûs: Sed hoc nequit dici, ſacramenta enim ſunt permanenter in Eccleſia, ſuppoſitâ Chriſti inſtitutione: Ergo, &c. Major probatur, quia totum eſſe entis rationis eſt objici intellectui.

Reſpondent aliqui eſſe quædam entia rationis quæ ſunt actu, hoc ipſo quod ponitur fundamentum ipſorum & terminus; & in hoc genere eſſe ſignificationis relationem, per quam ſacramenta conſtituuntur formaliter, ſicque ſacramenta eſſe permanenter in Eccleſia, independenter ab intellectu.

15 Sed contra: Eſſentialis differentia inter ens reale & rationis in eo conſiſtit, quod illud habet eſſe independenter ab intellectûs apprehenſione, iſtud verò ita dependet ab intellectu, ſicut radius dependet ab actuali influxu Solis. Adde quod, per ens reale intelligitur illud omne quod non habet eſſe fictum: quod autem ſeclusâ intellectûs operatione ponitur in eſſe, non poteſt dici fictum, cùm fictio ſit opus intellectûs. Unde hac reſponſione relictâ.

16 Dicendum, quod quia ſacramentum ſupponit pro materiali, non verò pro formali, abſolutè & ſine addito verum eſt, ſacramenta eſſe nullo cogitante intellectu; quod ſi fiat reſtrictio, & ſit ſermo de ſacramentis quoad eſſentialem & formalem rationem, certum eſt illa non eſſe actu ſeclusâ operatione intellectus, ſed ſolùm fundamentaliter proximè, ſuppoſitâ inſtitutione. Veruntamen quia illud quod parùm diſtat ab eſſe, quaſi cenſetur eſſe, hoc ipſo quod ponitur proximum fundamentum relationis rationis, quia parùm diſtat ab eſſe, cẽſetur quaſi eſſe moraliter, & ſubjectum ſive materiale ipſius, idem præſtat ac ſi de facto eam haberet. Sic voces & ſcripturæ deſerviunt ad cognitionem rerum ad quas repræſentandas ſunt deputatæ, quamvis actu non habeant, ſed ſolùm in fundamento proximo, actualem ſignificationem, quæ conſiſtit in relatione rationis ad rem ſignatam.

17 Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Idem non poteſt pertinere ad duo genera primò diverſa: Sed genus ſigni & genus cauſæ ſunt primò diverſa, cùm ſignum ad placitum ſit aliquid rationis, & virtus activâ quâ aliquid potens ad cauſandum conſtituitur, ſit qualitas, vel ad genus qualitatis reducatur: Ergo ſacramentum non poteſt ſimul eſſe in genere ſigni & in genere cauſæ.

18 Reſpondeo primò diſtinguendo Minorem: genus ſigni, & genus cauſæ phyſicæ, ſunt primò diverſa, concedo Minorem, Genus ſigni & genus cauſæ moralis, nego Minorem; nam ut ſuprà dicebamus, cùm vis moraliter & extrinſecè excitativa à ratione ſigni inſeparabilis ſit, ſignum ad rationem cauſæ moraliter excitantis reducitur. Unde hoc argumentum ſolùm probat ſacramentum non poſſe ſimul in genere ſigni & cauſæ phy-

phyſicæ collocari, non tamen convincit illud non poſſe ſimul ad genus ſigni & cauſæ moralis, ſive abſtrahentis à morali & phyſica pertinere.

19 Reſpondeo ſecundò, quod quamvis totum phyſicum & naturale non poſſit ad diverſa genera non ſubalternatim poſita pertinere, benè tamen totum morale & artificiale, quale eſt ſacramentum, nam in totis moralibus & artificialibus concurrunt res diverſorum generum, quæ tamen faciunt unum per ſe, quia ſe habent ordine quodam.

20 Objicies tertiò contra tertiam concluſionem: Illud magis pertinet ad quidditatem & rationem genericam ſacramenti, quod eſt in eo perfectius: Sed eſſe cauſam gratiæ eſt quid perfectius quàm eſſe ſignum illius: Ergo eſſe cauſam gratiæ eſt potiùs de eſſentia & ratione generica ſacramenti, quàm eſſe ſignum illius, ſubindeq; melius & convenientius ponitur ſacramentum in genere cauſæ, quàm in genere ſigni.

21 Reſpondeo primò negando Majorem, in juſto enim gratia eſt id quod perfectius eſt, cùm nulla res creata eam in perfectione adæquare poſſit, & tamen non conſtituitur eſſentialiter per gratiam, cùm ſit ejus accidens.

Reſpondeo ſecundò, quod licèt cauſare ſit perfectius materialiter in ſacramento, quàm ſignificare, tamen ſignificare eſt formaliter quid nobilius, quia perfectio & nobilitas medii formaliter deſumitur ex perfectione finis per ſe primò intenti: finis autem primò & immediatè ad ſacramentorum ſignificationem intentus, eſt nobilior fine intento ad cauſalitatem, nam cauſalitas, cùm ſit medicativa, per ſe primò & immediatè tendit ad ſalutem noſtram, ſignificatio verò ad honorem & reverentiam Dei.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ

22 EX dictis inferes primò; Sacramentum ut ſic rectè dici poſſe ſignum practicum gratiæ, ſi *ly practicum* denotet cauſalitatem impropriam & imperfectam, atque abſtrahentem à cauſalitate phyſica & morali: ſecùs verò ſi per *ly practicum*, vera & propria cauſalitas, ſeu efficientia phyſica intelligatur. Patet hoc corollarium ex dictis concluſione 2. ibi enim oſtendimus, omnibus ſacramentis, etiam veteris legis, cauſalitatem quandã, impropriam ſaltem & metaphoricam, competere, quamvis ſi de cauſalitate ſtricta & rigoroſa loquamur, ſeu de vera & reali efficientia, ſola novæ legis ſacramenta ſint in genere cauſæ; unde cùm ratio ſigni practici ex cauſalitate deſumatur, idem cum proportione de illa dicendum eſt.

23 Inferes ſecundò; quod ſi rationem formalem adæquatam ſacramenti conſideremus, ſacramẽta veteris & novæ legis analogicè tantùm in ratione ſacramenti conveniunt: ſi vero ejus rationem formalem inadæquatam attendamus, poſſunt aliqualiter in ratione ſacramenti univocari.

Prima pars ex ſuprà dictis colligitur, Nam rationem formalem ſacramenti in ratione ſigni & in ratione cauſæ adæquatè conſiſtere, concluſione 2. oſtendimus: Sed in ratione cauſæ ſacramẽta veteris & novæ legis analogantur, cùm ſacramenta vetera impropriè duntaxat & metaphoricè cauſarent gratiam & animæ ſanctitatem; ſacramenta verò novæ legis eam verâ, propriâ, & reali ac phyſica efficientiâ illam attingant, ut infrà oſtendemus: Ergo ſacramenta veteris & novæ legis analogicè tantùm conveniunt in ratione formali ſacramenti, completè & adæquatè ſumpta. Unde D. Thomas in 4. diſt. 1. qu. 1, art. 1. quæſtiunc. 3. ad 5. *Sacramentum non dividitur per ſacramenta veteris & novæ legis, ſicut genus per ſpecies, ſed ſicut analogum in ſuas partes.* Diſt. 1. art. 2.

Secunda verò pars ſuadetur: Ratio ſacramenti inadæquatè ſumpta in ſignificatione gratiæ conſiſtit: Sed in ratione ſigni gratiæ ſacramenta veteris & novæ legis univocantur; quamvis enim ſacramenta novæ legis perfectiori modo ſignificent gratiam, quàm ſacramenta legis veteris, hæc tamen inæqualitas, quia non ſe tenet ex parte differentiæ, non tollit univocationem; ſicut à ſimili illam non impedit inæqualitas ſub qua homo & equus rationem animalis participant. Addo, quod ſicut religio vetus & nova univocè conveniunt in ratione religionis; ita & ſacramenta quæ talium religionum ſunt ſymbola & veluti columnæ, ac exteriores proteſtationes, debent univocè, ſaltem ut ſunt rei ſacræ ſigna, convenire.

Dices, Nullus terminus poteſt univocè prædicari de figura & re figurata: Atqui ſacramenta vetera erant figuræ noſtrorum, juxta illud 1. ad Corinth. 10. *Omnia illis in figura contingebant*: Ergo ratio ſacramenti, etiam inadæquatè conſiderata, de illis univocè enuntiari non poteſt. 24

Reſpondeo diſtinguendo Majorem; ſi figura nihil habeat aliud ſignificare, quàm rem illam ſignificatam, ad quam ſubindè primariò & principaliter ordinetur, concedo. Si ſecundariò tantùm illam ſignificet, & ad aliud primariò & principaliter ſignificandum ordinetur, nego. Sic enim quando ad ſimilitudinem unius imaginis repræſentantis Cæſarem, depingitur alia imago; quamvis iſta ſecunda imago ſit figura prioris, quia tamen ſecundariò tantùm ad illam repræſentandam ordinatur, primariò verò & principaliter repræſentat Cæſarem, dicitur univocè convenire cum priori imagine Ita quia ſacramẽta vetera primariò & principaliter ſignificabant gratiam, & non niſi ſecundariò ſacramenta noſtra, univocè cum noſtris in ratione ſacramenti inadæquatè ſumpti conveniebant.

ARTICULUS II.

Cujus rei ſacræ ſacramentum ſit ſignum?

EXplicata ratione generica ſacramenti, inveſtigamus ejus differentiam ſpecificam, quæ in ſigno non aliunde quàm ex re ſignificata deſumitur, unde inquirimus cujus rei ſacræ ſacramentum ſit ſignum?

In cujus difficultatis reſolutione, relicto Hæreticorum errore, qui cenſent ſacramentum eſſe ſignum divinæ benevolentiæ & prædeſtinationis, cujus falſitas ex eo manifeſtè conſtat, quod non ſolùm prædeſtinati, ſed etiam reprobi, vera ſuſcipiunt ſacramenta, ut patet in Juda, qui ſacramentum Euchariſtiæ in cœna Dominica ſuſcepit, & poſtea laqueo ſe ſuſpendit. Relicto, inquam, hoc errore, ſunt quidam inter Catholicos qui exiſtimant, ad rationem ſacramenti non requiri eſſe ſignum rei ſacræ perfectè ſanctificantis, qualis eſt gratia, ſed ſufficere ſignificare &

cauſare imperfectam & legalem ſanctificationẽ, quâ per ſacramenta veteris legis homines ſanctificabantur. Ita docent Melchior Cano 1. p. relectionis de ſacramentis in genere, Bellarminus tomo 3. lib. 1. de ſacramentis propoſitione 2. dicens: *Sacramenta veteris legis non ideò ſacramenta ſunt, quia ſignificant gratiam juſtificantem, ſed quia ſignificant & efficiunt gratiam legalem.* Hos ſequuntur Caſpenſis diſp. 1. ſect. 3. Averſa hic qu. 60. ſect. 2. & Philippus à S. Trinitate diſp. 1. dubio 2. Alii verò aſſerunt, de ratione quidem ſacramenti eſſe ſignificare rem ſacram perfectè ſanctificantem, qualis eſt gratia, non tamen in actuali uſu ſacramenti conferendam ſuſcipienti ſacramentum, ſed ſatis eſſe quod ſignificet gratiam dandam aliquo tempore. Ita Soto, Suarez, Vaſquez, & Martinez à Prado.

§. I.

Duplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur.

Dico primò: de ratione ſacramenti eſſe ſignificare perfectam ſanctitatem quæ eſt per gratiam.

25 Probatur primò authoritate D. Auguſtini 19. contra Fauſtum cap. 16. dicentis ſacramentum eſſe donum temporale, ſignificare verò donum æternum: nomine enim doni æterni nequit intelligi ſanctitas ſolùm legalis, utpote temporalis. Item authoritate Concilii Tridentini approbantis ſeſſ. 13. cap. 3. dictum iſtud de ſacramentis in communi: *Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma*, quod ex Magiſtro ſententiarum in 4. diſt. 1. ſumptum eſt. Præterea ex D. Thoma hic art. 2. ad 3. aſſerente ea ſolùm eſſe ſacramenta, quæ ſignificant perfectionem ſanctitatis humanæ, non verò quæ ſignificant diſpoſitionem ad illam.

26 Probatur ſecundò: Docent communiter Theologi non poſſe verum ſacramentum inſtitui niſi à ſolo Deo, vel ex ſpeciali commiſſione ipſius; quia nimirum ſacramentum debet eſſe ſignum gratiæ conferendæ, & ſolus Deus, ſicut poteſt eſſe author gratiæ, ita & tale ſignum inſtituere: Atqui ſi ad rationem ſacramenti ſufficeret ſignificatio cujuslibet ſanctitatis imperfectæ, ſicut poteſt Eccleſia propria authoritate cæremonias inſtituere; quæ conferant & ſignificent hujuſmodi ſanctitatem, ita poſſet propriâ authoritate ſacramenta inſtituere; Ergo ad rationem ſacramenti non ſufficit ſignificatio ſanctitatis imperfectæ, ſed requiritur ſignificatio ſanctitatis perfectæ, quæ eſt per gratiam.

27 Probatur tertiò: Ad rationem ſacramenti ut ſic, requiritur ſignificatio illius ſanctitatis quæ diſtinguit ipſum ab omnibus quæ non ſunt ſacramenta: Sed ſanctitas legalis & imperfecta non diſtinguit ſacramentum ab omnibus quæ non ſunt ſacramenta: Ergo ad rationem ſacramenti ut ſic, non ſufficit ſignificare ſanctitatem imperfectam. Major conſtat, de ratione enim differentiæ eſſentialis ſacramenti, quæ eſt ſignificare rem ſacram, eſt quod ipſum diſtinguat ab omnibus aliis quæ non ſunt ſacramenta. Minor verò probatur ex eo quod in lege veteri multæ erant cæremoniæ, quæ imperfectam & legalem ſanctificationem cauſabant & ſignificabant, ut colligitur ex illo ad Hebræos 9. *Solummodo in cibis, & potibus, & variis baptiſmatibus & juſtitiis carnis*; & tamẽ nemo dicat omnes illas cæremonias, ablutiones, & juſtitias carnis fuiſſe ſacramenta. Item in lege gratiæ, prima tonſura eſt cæremonia ſacra, per quam homo incipit dicari cultui divino, quæ proinde aliquam ſanctitatem confert & ſignificat, & tamen non eſt ſacramentum. Aqua luſtralis eſt etiam cæremonia ſacra, aliquã homini cui applicatur conferens ſanctitatem, inquantum delet peccata venialia. Per ſignum crucis, & manuum impoſitionem, conſortur cathecumenis, ſubindeque ſignificatur aliqua ſanctificatio imperfecta; & tamen neque aqua luſtralis, neq; ſignum crucis, neq; illa manuum impoſitio, ſunt ſacramenta, ſed ſolùm dicuntur ſacramentalia. Ergo non quæcumq; ſanctitas etiam homini intrinſeca, multò minùs extrinſeca, ſed ſolùm ſanctitas perfecta quæ habetur per gratiam, eſt diſcretiva ſacramenti ut ſic, ab omnibus quæ non ſunt ſacramenta.

Si dicas illa tria aliunde deficere à ratione ſacramenti, ex eo nẽpe quod ſint cæremoniæ, non à Deo, ſed ab Eccleſia propriâ authoritate inſtitutæ. Contra eſt, quod in præcedẽti probatione dicebamus, nempe quod ſi ad rationem ſacramenti ſufficeret ſignificatio cujuslibet ſanctitatis imperfectæ, ſicut poteſt Eccleſia propria authoritate cæremonias inſtituere quæ conferant & ſignificent hujuſmodi ſanctitatem, ita poſſet propria authoritate ſacramenta inſtituere, & idẽ cum proportione dicendum eſt de Synagoga. 28

Deniq; ſuaderi poteſt concluſio: Sacramenta novæ & veteris legis ejuſdam rationis ſunt, & univocè conveniunt in ratione ſigni rei ſacræ, ut articulo præced. oſtenſum eſt: At hoc falſum eſſet, ſi ad iſta ſufficeret ſignificare ſanctitatem legalem & imperfectam, & non ad noſtra: Ergo, &c. Sequela Minoris patet, ſanctitas enim legalis æquivocè, vel ad ſummum analogiè, dicitur ſanctitas, comparata ad ſanctitatem perfectam, quę per gratiam juſtificantem confertur: ſanctitas enim perfecta, in immunitate à peccato, & rectitudine voluntatis conſiſtit; ſanctitas verò legalis non reddebat hominem verè & intrinſecè ſanctum, ſeu purum à peccato, ſed tantùm conſtituebat talem, ut alii poſſent licitè & ſine legis tranſgreſſione converſari cum eo. Unde in veteri lege mulier alienigena, ſeu non ex ſemine Iſraël progenita, quantumvis ex ſe ſancta & recta coram Deo, erat tamen immunda legaliter, quia non licebat per legem viro Iſraëlitæ eam uxorem habere: contra verò mulier Judæa origine, licèt in ſe fuiſſet peccato inquinata, erat legaliter ſancta, quia licebat viro Judæo eam ducere in uxorem. Ex quo fiebat, quod ſi aliquando Iſraëlitæ ducerent in uxores alienigenas, filii ex talibus conjugiis orti, erant immundi immunditia legali, quantumvis fortè fuiſſent à peccatis propriis expiati, & in ſe puri & ſancti, quia non licebat parentibus Judæis eos retinere, ſed jubebantur lege eos rejicere, & à ſe ſeparare, ut colligitur ex libro 1. Eſdræ c. 10. ubi jubentur Judæi è captivitate Babylonica reverſi, amovere à ſe omnes mulieres alienigenas, & filios quos ex eis ſuſceperãt, ut legaliter immundos. Similiter ſacerdos, qui etiam nullâ ſuâ culpâ inciderat in cadaver, & illud tetigerat, fiebat immundus legaliter, quamvis maneret intrinſecè ſanctus coram Deo, quia nimirum non licebat cum eo communicare, donec purificatus eſſet legaliter. Item mulieres, etſi in partu non peccaſſent, poſt partum manebant immũdæ per quadraginta vel per octoginta dies

quia ipſis non licebat adire templum. Quare Apoſtolus ad Hebræos 9. ſanctitatem legalem vocat *emundationem carnis*, quia eſt externa, & ſanctitatem animæ, quæ eſt per gratiam, *emundationem conſcientiæ*, quia eſt ſanctitas interior, ut ib. lect. 3. & 1.2. qu. 102. ar. 5. ad 4. & qu. 103. art. 2. obſervat S. Thomas: Ergo ſi ſacramenta veteris legis ſanctitatem duntaxat legalem ſignificabant & conferebant, non poterant univocè convenire in ratione ſigni rei ſacræ cum ſacramentis novæ legis, quæ perfectam animæ ſanctitatem tribuunt.

Dico ſecundo: de ratione ſacramenti eſt ſignificare perfectam ſanctitatem, in actuali uſu & ſuſceptione ſacramenti conferendam.

29 Probatur primò ex D. Thoma hic art. 2. docete, quod *ſacramentum eſt ſignum rei ſacræ, inquantum eſt ſanctificans homines*, nempe ſuſcipientes ſacramentum, ut colligitur ex ſolut. ad 2. Ergo cenſet de ratione ſacramenti eſſe quod ſignificet perfectam ſanctitatem in actuali uſu & ſuſceptione ſacramenti ſuſcipienti conferendam. Unde in 4. diſt. 1, qu. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. docet ſerpentem æneum à Moyſe in deſerto juſſu Dei elevatum, non fuiſſe ſacramentum, & rationem aſſignat dicens: *Quamvis ſerpens æneus eſſet ſignum rei ſacræ ſacrantis, non tamen inquantum ſacrans eſt actu: quia non ad hoc adhibebatur, ut aliquis ſanctificationis effectus perciperetur.*

30 Probatur ſecundò ratione quam adducit Serra hic art. 2. dubio unico: Si ad rationem ſacramẽti ſufficeret ſignificare gratiam, non quæ confertur in ejus uſu, ſed quæ conferenda erat per paſſionẽ Chriſti in lege Evangelica, ſequeretur omnia ſacrificia legis veteris fuiſſe ſacramenta, ſignificabant enim gratiam dandam per Chriſtum & ejus paſſionem in lege Evangelica, ut docet D. Auguſtinus lib. 5. contra Julian. cap. 9. Sed hoc falſum eſt. ut colligitur ex D. Thoma 1. 2. qu. 101. art. 4. ad 2. Ergo de ratione ſacramenti eſt ſignificare perfectam ſanctitatem actuali uſu datam ſuſcipienti ſacramentum. Idem argumentum fieri poteſt de cæremoniis omnibus legis Moſaicæ, omnes enim ſignificabant Chriſtum, & gratiam per eũ dandam, tanquam umbræ futurorum. Idem dicendum de matrimonio, tam in lege naturæ, quàm Moſaica, ſignificabat enim conjunctionẽ Chriſti cum Eccleſia, & conſequenter gratiam per Chriſtum dandam, & tamen non erat ſacramentum propriè dictum: Ergo ad rationem ſacramenti non ſufficit ſignificare gratiam de futuro conferendam, ſed requiritur quod illam ut datam in actuali uſu ſuſcipienti ſacramentum ſignificet.

31 Probatur tertiò: De ratione ſacramenti eſt, quod ſit ſignum practicum gratiæ, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt: Sed nõ poſſet dici propriè ſignum practicum gratiæ, ſi eam non ſignificaret ut dandam in actuali uſu ſuſcipienti ſacramentum: Ergo illam ut ſic dandam ſignificat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

32 Objicies primò contra primam concluſionẽ: Ad rationem ſacramentorum veteris legis ſufficiebat ſanctitatem legalem atq; adeò imperfectam, ſignificare: Ergo & ad rationem ſacramenti ut ſic. Conſequentia eſt legitima, ſacramẽta enim legis antiquæ fuerunt vera ſacramenta: illud autem quod ſufficit ad rationem ſacramẽti veri in ſpecie, eſt etiam ſufficiens ad ſacramen- A tum in genere. Antecedens verò probatur: Ad rationem ſacramenti ſufficit ſignificare illam ſanctitatem, quæ eſt propria ſtatui in quo datur: Atqui ſanctitas propria ſtatui legis Moſaicæ, erat ſolùm legalis, carnea, & quaſi umbra veræ ſanctificationis, quæ fit per gratiam: Ergo ad rationem ſacramentorum veteris legis, ſufficiebat ſanctitatem legalem ſignificare.

Confirmatur: De ratione ſacramenti, cùm ſit ſignum practicum, ſolùm eſt ſignificare illam ſanctitatem quam conferre poteſt: Sed ſacramenta veteris legis perfectam ſanctitatem quæ eſt per gratiam conferre non poterant, hoc enim eſt proprium ſacramentorum novæ legis: Ergo B eam non ſignificabant, ſed tantùm ſanctitatem legalem & imperfectam. 33

Ad objectionem reſpondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem, diſtinguendo Majorem. Ad rationem ſacramenti ſufficit ſignificare illam ſanctitatẽ quæ eſt propria ſtatui pro quo datur, ſi talis ſanctitas non ordinetur tanquam diſpoſitio ad aliam majorem ſanctitatem, etiam in illo ſtatu acquirendam, ſed ſit ſanctitas finalis illius ſtatus, concedo Majorem. Si ordinetur tanquam diſpoſitio ad aliam ſanctitatem magis perfectam, pertinentem etiam ad illum ſtatum tanquam finem; licèt non ei proprium, nec ex vi ipſius acquirendum, nego Majorem. Similiter di- C ſtinguo Minorem: ſanctitas legalis erat ſtatui legis Moſaicæ propria, & non ordinata ad ſanctitatem magis perfectã, qualis eſt interna per gratiam, nego Minorem. Erat ordinata ad ſanctitatẽ magis perfectam, tanquam diſponens ad ipſam, concedo Minorem, & nego Conſequentiam, nam ut hic art. 2. ad 3. dicit D. Thomas: *Res denominatur à fine & complemento*, ac proinde ſignum rei ſacræ, ſeu ſacramentum legis antiquæ, à ſanctitate quę eſt finis & complementum ipſius, non verò ab ea præciſè quæ eſt diſpoſitio ad ipſam. 34

Ad confirmationem nego Majorem: Ad rationem enim ſigni practici gratiæ ſufficit quod ſignificet perfectam ſanctitatem quam virtute D propriâ confert, aut quæ in actuali ejus uſu confertur: licèt autem ſacramenta veteris legis non haberent vim phyſicè productivam gratiæ, ſicut ſacramenta novæ legis, tamen Deum moraliter movebant & excitabant ad eam dandam ritè ea ſuſcipientibus, ſubindeque in actuali eorum uſu gratia conferebatur; atque adeo erant ſigna practica gratiæ, & perfectæ ſanctitatis. 35

Contra ſecundam concluſionem objicitur primò: Concilium Florentinum, in Decreto unionis definit ſacramenta veteris legis non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam figuraſſe: in quo decreto notanda eſt particula *ſolùm*, quæ videtur deſignare nullam E aliam gratiam per illa ſacramenta fuiſſe ſignificatam, niſi eam quæ per Chriſti paſſionem in ſtatu legis Evangelicæ conferenda erat: Ergo non eſt de ratione ſacramenti ut ſic, ſignificare gratiam ut præſentem. 36

Secundò, D. Thomas in præſenti art. 2. ad 1. aſſerit ſanctitatem in ſacramentis ſignificari per modum cauſæ formalis, vel finalis: ex quo ſequitur non eſſe neceſſarium in ſacramento ſanctitatem ſignificari per modum cauſæ formalis, ſed ſufficere quod ſignificetur per modum cauſæ finalis: At gratia quæ in actuali uſu ſacramenti confertur, ſignificatur per modum cauſæ formalis, utpote cùm actu & formaliter ſanctificet: Ergo in doctrina D. Thomæ, non eſt de ratione intrin- 37

trinſeca ſacramenti abſolutè ſumpti, ſignificare gratiam quæ in ipſo detur, ſed ſufficit quod ſignificet gratiam aliquo tempore dandam.

38 Tertiò, in reſp. ad 2. ex eo probat immolationem agni paſchalis fuiſſe ſacramentum, quia ſignificabat immòlationem Chriſti, quâ (inquit) ſanctificati ſumus: Sed ſanctitas illa quâ ſanctificati ſumus, non erat illa quâ ſanctificabantur Judæi in uſu actuali talis ſacramenti: Ergo &c.

39 Quartò, Gratia interdum non confertur in ipſo actuali uſu & receptione ſacramenti, ut patet in adulto, qui fictè, hoc eſt cum affectu ad peccatum mortale, recipit ſacramentum baptiſmatis, habens tamen intentionem ipſum verè recipiendi: Ergo non eſt de ratione intrinſeca ſacramenti, ſignificare gratiam, in ipſo actuali uſu ipſius recipiendam.

40 Reſpondeo ad primum, per gratiam dandam virtute paſſionis Chriſti, intellexiſſe Concilium, gratiam dandam tunc in ipſo actuali uſu ſacramenti legis veteris, non verò gratiam dandam ſolùm poſt paſſionem Chriſti; particula enim *ſolùm*, non excludit præſentiam ipſius gratiæ, ſed ſolùm vim effectivam ipſius à ſacramentis legis veteris.

41 Ad ſecundum reſpondeo ſenſum verborũ D. Thomæ eſſe quod ſanctitas ſignificetur in ſacramentis, vel per modum cauſæ formalis in ordine ad illum qui ſacramentum ſuſcipit, vel per modum cauſæ finalis, in ordine ad legem antiquam, reſpectu cujus gratia eſt finis, unde objectio ſolùm concludit ſufficere ad rationem ſacramenti, quod ſignificet ſanctitatem in genere cauſæ finalis, ſi conſideretur præcisè per ordinem ad legem, ſed cum hoc ſtat, quod ſi ſimul per ordinem ad alium (ſcilicet ad illum qui recipit ſacramentum) attendatur, debeat ſignificare eandem ſanctitatem in genere cauſæ formalis, atque adeò ut præſentem.

42 Ad tertium dicendum illa verba D. Thomæ, *qua ſanctificati ſumus*, eſſe referenda non ſolùm ad nos qui poſt Chriſti paſſionem nati ſumus, ſed etiam ad alios omnes homines, qui adventum Chriſti præceſſerunt, quia illi etiam virtute im molationis, ſeu paſſionis Chriſti, ſanctificati ſunt.

43 Ad quartum reſpondeo, quod cùm dicimus de ratione ſacramenti eſſe quod ſignificet gratiam in actuali ſuſceptione ejus conferendam, hoc debet intelligi ſolùm per ſe loquendo, & quando ſuſcipiens ſacramentum, eſt in actuali uſu ipſius ſufficienter diſpoſitus ex parte ſua ad perfectam animæ ſuæ ſanctificationem; fatemur enim quod ſi ratione indiſpoſitionis gratiam non recipiat, ſacramentum illam non ſignificat ut præſentem, ſed hoc per accidens ſe habet, & ex defectu ſubjecti, non vero ipſius ſacramenti, ſive ſignificationis ejus; ſicut per accidens ſe habet ad noſtra ſacramenta, quod interdum ob eundem defectum non cauſent gratiam in ſuo ſubjecto, quam ex ſe valent producere.

§. III.

Corollarium notatu dignum.

44 EX dictis intelliges, ſacramentum ſic rectè definiri: *Sacramentum eſt ſignum adplacitum rei ſacræ, perfectè ſanctificantis homines*; nomine *rei ſacræ* intelligendo gratiam habitualem, ut collatam in actuali uſu ſacramenti: nomine verò *ſigni* intelligendo ſignum à Deo in Eccleſia permanenter

A inſtitutum: cùm enim ſacramenta ſint ſigna quibus in unum nomen religionis colliguntur homines, ſicut religio ſtabilis eſt & permanens, ita & illa ſigna ſtabilia eſſe debent. Unde Exod. 12. & alii ſæpe, ſacramenta veteris legis dicuntur ritu perpetuo ſervanda, & 1. ad Corinth. 11. ritum illum quo mortem Domini in Euchariſtia commemoramur, uſque ad diem judicii duraturum aſſerit Apoſtolus. Addo probabilem eſſe opinionem multorum aſſerentium quod quando Chriſtus Joan. 20, inſufflavit in Apoſtolos, dicens eis, *Accipite Spiritum Sanctum*, hæc cæremonia ſenſibilia fuit inſtrumentum quo Apoſtoli acceperunt gratiam, & Spiritum Sanctum. Idem

B putant aliqui dicendum de cæremonia illa qua Chriſtus lavit pedes Diſcipulorum, nempe quod per eam ſanctificavit Apoſtolos; & tamen cæremonias illas ſenſibiles quæ Apoſtolos ſanctificaverunt, non fuiſſe novæ legis ſacramenta certum & indubitatum eſt apud omnes; alioquin dicendum eſſet Chriſtum inſtituiſſe non tantùm ſeptem, ſed octo vel novem ſacramenta novæ legis, quod nemo dixerit. Cùm ergo cæremoniis illis & ſignis ſenſibilibus gratiæ, & perfectæ ſanctitatis, hoc tantùm defuerit, quod à Chriſto, ut permanerent in Eccleſia inſtituta non ſunt, dicendum eſt ut aliquid verum ſacramentum dicatur, ſequiri quod ſit ſtabiliter & permanen-

C ter in Eccleſia inſtitutum, ut ſcilicet ſacramenta ſint conformia religioni, quæ ſtabilis & permanens eſt.

Ex quo facilè intelliges, cur hæc Chriſti verba ad Magdalenam, *Remittantur tibi peccata tua*, non fuerint verum ſacramentum, quia nempe licet ſignificarent gratiam actu collatam Magdalenæ, non erant tamen aliquid permanenter inſtitutum à Chriſto, ad hoc ſignificandum in Eccleſia fidelium.

ARTICULUS III.

D

An ſacramentum ſit ſignum unius rei tantùm?

DIco primò: Sacramentum ut ſic ſignificare tria, ſcilicet paſſionem Chriſti, gratiam, & gloriam. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probatur ejus ratione: Sacramentum eſt eſſentialiter ſignum gratiæ ſanctificantis homines: 45
Ergo etiam paſſionis Chriſti, & gloriæ. Conſequentia patet, nam gratia ſanctificans dicit habitudinem ad paſſionem Chriſti, tanquam ad cauſam efficientem phyſicè, vel moraliter. & ad gloriam tanquam ad finem: Ergo hoc ipſo quod ſacramentum ſignificat gratiam, ſignificat etiam

E paſſionem Chriſti, & gloriam.

Confirmatur: Sacramentum non ſignificat utcunque gratiam, ſed ut medicinalem, & ſanati- 46
vam: gratia autem, ut talis, reſpicit paſſionem Chriſti tanquam cauſam efficientem, & gloriam tanquam finem, quia omne naturæ lapſæ remedium eſt ex paſſione Chriſti, & in vitam æternam ut in finem ordinatur, eò quod vulnus naturæ conſiſtat præcipuè in carentia mediorum ad eam ordinantium.

Ex quibus intelliges, verum eſſe quod ait D. Thomas in fine corporis ejuſdem articuli, nimirum ſacramenta novæ legis eſſe ſigna rememo- 46
rativa, demonſtrative & prognoſtica: rememorativa ejus quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti,

ſti, demonſtrativa ejus quod in nobis efficitur per paſſionem Chriſti, ſcilicet gratiæ; prognoſtica verò illius quod in futurum expectatur, ſcilicet gloriæ, ut idem S. Doctor de ſacramento Euchariſtiæ aſſerit in officio quod de illo juſſu Urbani IV. edidit, his verbis: *O ſacrum convivium in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Et in hoc differunt ſacramenta novæ legis à ſacramentis legis antiquæ, iſta enim erant tantùm demonſtrativa & prognoſtica, non vero rememorativa; ſignificabant enim gratiam, quæ ad præſentiam ipſorum conferebatur per paſſionem Chriſti nondum exiſtentem, ſed futuram, ſubindeque erant prognoſtica nedum gloriæ, ut ſacramenta novæ legis, ſed etiam ipſius paſſionis Chriſti.

Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes, ſed eſt difficultas & controverſia inter Theologos, an ſit de eſſentia ſacramenti hæc tria ſignificare, aliis partem affirmativam, aliis negativam tenentibus, ſed breviter reſpondeo &

Dico ſecundò: Licèt non ſit de intrinſeca ratione ſacramenti ut ſic, prout abſtrahit à ſacramentis exiſtentibus & poſſibilibus, hæc tria ſignificare, intrinſecè tamen id convenire ſacramentis jam inſtitutis.

48 Prima pars probatur primò ex D. Thoma hîc art. 3. ad 3. ſic dicente: *Sufficit ad rationem ſacramenti quod ſignificet perfectionem quæ eſt forma*, quam in corpore articuli gratiam eſſe dixerat.

Secundò, Sicut Deus poteſt abſolutè conferre gratiam non ex meritis Chriſti, ita poſſet abſolutè inſtituere ſacramenta, quæ ſolum ſignificarent gratiam dandam in uſu ipſorum immediatè ab illo, abſq; ordine ad paſſionem Chriſti: Ergo non eſt de intrinſeca ratione ſacramenti, hæc tria nimirum paſſionem Chriſti, gratiam, & gloriam ſignificare.

49 Quod verò ſacramentis jam à Deo inſtitutis, id intrinſecè conveniat, patet ratione quàm ſuprà adduximus: Sacramenta enim à Deo in lege veteri aut nova inſtituta, non ſignificant utcumque gratiam, ſed ut medicinalem & ſanativam: Atqui gratia ut talis reſpicit paſſionem Chriſti ut cauſam efficientem, & gloriam ut finem & conſummationem: Ergo de ratione ſacramenti eſt ſignificare hæc tria, nimirum paſſionem Chriſti, gratiam, & gloriam.

50 Confirmatur: De ratione ſacramenti à Deo inſtituti eſt ſignificare gratiam eo modo quo confertur: Sed confertur per meritum paſſionis Chriſti, & in ordine ad gloriam: Ergo de ratione ſacramenti à Deo inſtituti eſt ſignificare paſſionem Chriſti, gratiam, & gloriam.

51 Confirmatur ampliùs: Diſtinctio eſſentialis ſacramentorum veteris & novæ legis, deſumitur ex eo quod eſt eſſentiale eorum ſignificationi: Sed ſacramenta veteris & novæ legis diſtinguuntur in eo quod illa ſignificabant gratiã conferendam per merita Chriſti venturi, iſta verò per merita Chriſti præſentis: Ergo eſt eſſentiale ſacramentis à Deo inſtitutis ſignificare Chriſtum merentem, ac proinde patientem.

52 Dices: Cùm ſacramenta veteris legis januam regni cœleſtis non aperirent, quia ſcilicet ante Chriſti mortem, nulli patebat ingreſſus in regnum cœlorum, non ſignificabant gloriam ut futuram: ex ſacramentis vero novæ legis, licèt aliqua ſignificent [illegible] Baptiſmus & Euchariſtia, non videtur tamen quomodo Pœnitentia, Ordo, & Matrimonium, eam repræſentent: Ergo non eſt de ratione intrinſeca ſacramentorum quæ in veteri aut nova lege inſtituta ſunt gratiam, paſſionem Chriſti, & vitam æternam ſimul ſignificare.

53 Reſpondeo: Ex eo quod ſacramenta legis antiquæ januam regni cœleſtis non aperirent, ſolùm ſequi quod non ſignificabant gloriam virtute eorum futuram, ſed tantùm virtute meritorum Chriſti venturi. Et certè quod agnus paſchalis ſignificaret præter paſſionem Chriſti, gratiam, & gloriam, manifeſtum ex eo eſt, quod eſſet rememorativus liberationis populi Iſraëlitici ab Ægypto ut iret in terram promiſſionis: hæc enim duo ſignificant gratiam liberantem à peccato, & adeptionem gloriæ, cujus terra promiſſionis erat figura. Item in circumciſione abſciſſio pelliculæ membri genitalis, ſignificabat remiſſionem culpæ originalis, quæ per generationem traducitur, nec non circumciſionem laborum, futuram in gloria, & ſanguis emiſſus in illa abſciſſione, paſſionem Chriſti Domini.

54 Quantùm verò ad ſacramenta legis novæ, non ſolùm Baptiſmus & Euchariſtia, ſed etiam alia gratiam ſanctificantem, paſſionem Chriſti, & futuram gloriam repræſentant: etenim ſacramenta quæ in oleo miniſtrantur, videlicet Confirmatio, & Extrema Unctio, ſignificant primò unctionem ſpiritualem quâ Chriſtus Pſalm 44. & ad Hebræos 11. dicitur unctus, quaſi fortis athleta cum diabolo, & cum morte in cruce pugnaturus; ſecundo unctionem ſpiritualem animæ, quæ fit per gratiam; tertiò ſpiritualem gloriæ exultationem, eò quod oleum in Scriptura gaudium ſignificet, Matth. 6. *Cùm jejunas unge caput tuum oleo*, & Pſal. 103. *Vt exhilaret faciem in oleo*. Item in ſacramento pœnitentiæ contritio ſignificat dolores & tormenta quibus Chriſtus attritus eſt propter ſcelera noſtra; propoſitum vitam emendãdi ſignificat renovationem vitæ, quæ fit per gratiã, abſolutio vero à peccatis, cùm fiat authoritate clavium, apertionem regni cœleſtis deſignat, juxta illud Matth. 15. *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Præterea in ſacramento Ordinis, cùm ordinatus ad participationem ſacerdotii Chriſti aſſumatur, ſignificatur tale ſacerdotium, proindeque & ſacrificium quo Chriſtus ipſe ſe in ara crucis Patri æterno obtulit. Rurſus cum tale ſacramentum conſecratione perficiatur, ſignificat ſpiritualem conſecrationem animæ, quæ fit mediâ gratiâ, imo & gloriam, quâ beati perfectè conſecrantur, ut offerant Deo hoſtias ſpirituales ipſi placentes, juxta illud Apocal. 5. *Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes.* Denique in ſacramento matrimonii ſignificatur matrimonium Chriſti cum Eccleſia, nec non ſpiritualis animæ conjunctio cum eo, mediante gratiâ, & perpetuum vinculum, quo Beati in patria Deo copulabuntur, juxta illud ſponſæ Cantic. 3. *Tenui eum, nec dimittam.*

Dico tertiò: Sacramenta jam inſtituta, principaliùs ſignificant gratiam, quàm paſſionem Chriſti, & gloriam. Ita communiter Thomiſtæ excepto Nunno, qui exiſtimat in ſacramento Euchariſtiæ principalius ſignificatum eſſe Chriſtum.

55 Probatur primò ex D. Thoma in 4. d. ſt. 1. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 4. ubi de ſacramentis novæ legis ſic ait: *Item ſignificant effectum ſanctificationis quam faciunt, & hæc ſignificatio*

eſt tà principalè. Ergo juxta D. Thomam, ſacra- A menta jam inſtituta principaliùs ſignificant gratiam per quam ſanctificamur, quàm paſſionem Chriſti, & gloriam.

56 Probatur ſecundo ratione: Sacramentum ſignificat primariò id ad quod primario ſignificandum eſt inſtitutum, & cujus eſt ſignum oſtenſivum, ſive demonſtrativum: Sed eſt per ſe primò inſtitutum ad ſignificandam gratiam cujus eſt demonſtrativum: Ergo illam primariò & principaliter ſignificat. Major patet, Minor probatur. Sacramentum eſt per ſe primò inſtitutum ad ſignificandam noſtram ſanctificationem, cùm ad illam ut ad finem principalem ordinetur: Sed cauſa formalis & intrinſeca noſtræ ſanctificationis eſt gratia: Ergo ſacramentum eſt per ſe primò inſtitutum ad ſignificandam gratiam.

57 Contra iſtam concluſionem objicitur primò: Cùm ſacramentum inſtitutum, gratiam, gloriam, & Chriſtum ſignificet, inquantum ſunt cauſæ noſtræ ſanctificationis, illa ex ipſis principalius ſignificat, quæ ſunt principaliores cauſæ: Sed gloria & Chriſtus ſunt principaliores cauſæ noſtræ ſanctificationis, quàm gratia; principaliores enim cauſæ ſunt finalis & efficiens, quàm formalis: Ergo principalius ſignificatum in ſacramentis jam inſtitutis, non eſt gratia, ſed Chriſtus, & gloria.

58 Secundò objicit Nunno ſpecialiter de ſacramento Euchariſtiæ: Illud ſemper principalius ſignificatur, quod expreſſiùs & formalius ſignificatur: Sed in ſacramento Euchariſtiæ expreſſius & formaliùs ſignificatur Chriſtus, quàm gratia, ut conſtat ex verbis conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum*: Ergo in ſacramento Euchariſtiæ Chriſtus principalius ſignificatur.

C 59 Confirmatur primò: Sacramentum Euchariſtiæ non conſiſtit eſſentialiter, ſicut alia, in uſu ipſius ſacramenti, ſed in conſecratione materiæ: Ergo ejus principale ſignificatum non eſt gratia quæ in uſu ſacramenti confertur, ſed corpus & ſanguis Chriſti, quæ materia conſecrata permanent.

60 Confirmatur ſecundò: Forma ſacramenti Euchariſtiæ (inquit D. Thomas infrà quæſt. 78 art. 5.) ſignificat tantùm tranſubſtantiationem: Sed principalius in tranſubſtantiatione eſt corpus Chriſti: Ergo illud eſt principalius ſignificatum in ſacramento Euchariſtiæ.

61 Ad primum reſpondeo diſtinguendo Majorem: Illa principaliùs ſignificat ſacramentum, quæ ſunt principaliores cauſæ noſtræ ſanctificationis, comparatæ in ordine & gradu dignitatis quem habent inter ſe, nego. Quæ ſunt principaliores comparatæ ad noſtram ſanctificationem, concedo. Ea enim ſecundùm iſtum duntaxat ordiné ſignificat ſacramentum. Similiter diſtinguo Minorem: gloria & Chriſtus ſunt principaliores cauſæ noſtræ ſanctificationis, quam gratia: comparatæ in ordine & gradu dignitatis quem habent inter ſe, concedo. Comparatæ in ordine ad noſtram ſanctificationem, nego. Immediatè enim ad eam concurrit gratia, & ſolùm ipsâ mediante, Chriſtus, & gloria.

62 Ad ſecundum diſtinguo Majorem: Illud principaliùs ſignificatur, quod expreſſiùs & formaliùs ſignificatur, inquantum non dicens ordinem ad aliud, quod etiam ſignificatur; concedo. Quod expreſſiùs & formalius ſignificatur, ſolùm inquantum dicens ordinem ad aliud, quod etiam expreſsè & formaliter ſignificatur, nego: A tunc enim illud aliud per ordinem ad quod ſignificatur & exprimitur, eſt potiùs principale ſignificatum. Similiter diſtinguo Minorem: in ſacramento Euchariſtiæ expreſſiùs & formaliùs ſignificatur Chriſtus, abſolutè, nego. Ut dicens ordinem ad noſtram ſanctificationem, concedo. Verba enim conſecrationis, ut forma Euchariſtiæ, ſignificant corpus Chriſti, non abſolutè ſumptum, ſed per modum alimenti ſpiritualis, inquantum ſcilicet poteſt per gratiam animam reficere, unde principalius gratiam ipſam ſignificat.

63 Ad primam confirmationem reſpondeo quod licèt ſacramentum Euchariſtiæ non conB ſiſtat in actuali uſu, ac proinde nō ſignificet gratiam, ut actu ſanctificantem, eſſentialiter tamen dicit ordinem ad uſum, ac ſubinde gratiam; ut potentem per modum cibi ſpiritualis animam ſanctificare, repræſentat.

64 Ad ſecundam confirmationem diſtinguo Minorem: principalius ſignificatum in tranſubſtantiatione abſolutè ſumpta, eſt corpus Chriſti, concedo. In tranſubſtantiatione ut ſignificata per modum alimenti ſpiritualis, potentis animam per gratiam reficere, nego Antecedens, & Conſequentiam; ſacramentum enim Euchariſtiæ ſignificat tranſubſtantiationem iſto ſecunC do modo.

ARTICULUS IV.

Utrum ſacramentum ſit ſemper res aliqua ſenſibilis, & hoc ſit illi ita eſſentiale, ut de potentia Dei abſoluta, non poſſit inſtitui ſacramentum in aliquare ſpirituali & inſenſibili?

65 Dico primò: ſacramenta conſtare de facto rebus ſenſibilibus.

D Concluſio eſt certa de fide, habetur enim in ſacra Scriptura in qua narratur ſacramentorum inſtitutio, & res ſenſibiles ex quibus quodlibet illorum conſtat, referuntur, ut patebit cum agemus de ſingulis in particulari. Habetur etiam in Conciliis, præcipuè Florentino & Tridentino in doctrina de ſacramentis, & in Jure de conſecr. diſt. 2. Can. *Sacrificium*, ubi ſacramentum dicitur, *Inviſibilis gratiæ viſibilis forma.* Et diſt. 4. Can. *Multi*, ubi dicitur baptiſmum perfici per immerſionem baptizandi. Dèniquè D. Auguſtinus tract. 8. in Joan. loquens de baptiſmo ait, *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

66 Variæ etiam afferri ſolent congruentiæ, quiE bus noſtra concluſio ſuaderi poteſt. Prima & præcipua ea eſt quam adducit S. Thomas hîc art. 4. & quæ ſumitur ex parte Divinæ Sapientiæ: nam Divina Sapientia unicuique rei providet ſecundum ſuum modum, unde Sapient. 8. dicitur quod *ſuaviter diſponit omnia*: eſt autem homini connaturale, ut per ſenſibilia deveniat in cognitionem intelligibiliū: unde Dionyſius de cæleſti hierarchia cap. 1. *Impoſſibile eſt nobis aliter lucere divinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum circumvelatum*: Ergo cum res ſacræ quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus

bus homo ſanctificatur, conveniens fuit ut per res aliquas ſenſibiles, ſacramentorum ſignificatio impleretur, & ſic ſacramenta rebus ſenſibilibus de facto conſtare debent. Quam rationem inſinuat Chryſoſtomus homiliâ 83. in Matth. dicens: *Si enim incorporeus eſſes, nuda & incorporea tibi dediſſet* (Deus) *Sed quoniam anima corpori conſerta eſt, in ſenſibilibus intelligibilia tibi præbet.*

Secunda petitur ex parte omnipotentiæ divinæ, quæ in hoc maximè elucet, quod res ſenſibiles quæ fuerunt homini occaſio ſpiritualis infirmitatis, factæ ſint efficacia remedia ſalutis,

Tertia ex parte divinæ juſtitiæ, æquum enim erat, ut quia homo per ſuperbiam noluit ſubjici ſummo Spiritui, per humilitatem ſubjiciatur rebus infimis & ſenſibilibus.

Quarta ex proportione ad Eccleſiam, quæ conſtat membris viſibilibus, & capite (ſcilicet Chriſto) naturam ſenſibilem & humanam includente; & divinam, inviſibilem & ſpiritualem: unde ut ſacramenta, cum ea analogiam & ſimilitudinem habeant, oportet ut cum virtute occulta cauſandi gratiam, & ſignificatione ſpirituali gratiæ, tam corpoream & ſenſibilem includant.

Quinta denique ex fine ſacramentorum, qui eſt multitudinem hominum in unam religionem adunare: hoc autem fieri non poteſt niſi per aliqua ſigna ſenſibilia, ut docet Auguſtinus 19. contra Fauſtum cap. 11. dicens: *In nullum religionis nomen homines coadunantur, niſi aliquo ſignaculorum aut ſacramentorum viſibilium conſortio.*

67 Dices: Character baptiſmalis eſt res & ſacramentum ſimul, & ſimiliter corpus Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis exiſtens; pariterq; interior contritio eſt pars ſacramenti pœnitentiæ, & tamen hæc non ſunt aliquid ſenſibile: Ergo ad ſacramenta non requiruntur res ſenſibiles.

Reſpondeo cum Divo Thoma in quarta diſtinctione prima, quæſtione prima, articulo primo, quæſtiuncula tertiâ ad tertium, quod *Character baptiſmalis, & corpus Chriſti verum, non dicuntur ſacramenta, niſi ſecundum quod conjunguntur ſignis ſenſibilibus.* Et hic articulo quarto ad primum ait: *Effectus autem intelligibiles non habent quod poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, id eſt per aliqua ſenſibilia. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agemus*: nempe quæſtione ſexageſima tertia, articulo primo ad ſecundum, ubi ait ſanctus Doctor, quod *character animæ impreſſus habet rationem ſigni, inquantum per ſenſibile ſacramentum exprimitur: per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili,* Idemque de contritione docet infrà quæſtione octuageſima quarta, articulo primo ad tertium, & ad primum notat, quod *nomine corporalium rerum, intelliguntur largè etiam ipſi exteriores actus ſenſibiles, qui ita ſe habent in pœnitentia, ſicut aqua in baptiſmo, vel chriſma in confirmatione.*

Dico ſecundò, potuiſſe à Deo inſtitui ſacramenta ex rebus inſenſibilibus. Eſt contra Cabreram, Nunno, Joannem à ſancto Thoma, Suarem, Bellarminum, Sayrum, Bernal, & alios Recentiores, exiſtimantes ſacramentum ita eſſentialiter exigere quod conſtet ex re ſenſibili, ut nec divinitus ſacramenta conſtare poſſint ex ſolis rebus & ſignis ſpiritualibus. Oppoſitum ex noſtris docent Soto, Aravio, Serrà, Martinez à Prado, & ex extraneis Henriquez, Vaſquez, Cartagena, & alii, cum quibus

Probatur concluſio ratione à priori: Inſtitutio ſacramentorum eſt ad placitum ex ſola libera voluntate Dei: Ergo ſicut elevavit materiam ſenſibilem ut ſignificaret & conferret gratiam, potuit elevare operationem internam, v. g. actum purè internum adorationis, ad ſignificandam, imò & cauſandam gratiam; in quo caſu actus ille haberet quidquid requiritur ad eſſentiam ſacramenti, eſſet enim ſignum practicum, ad placitum Dei, gratiæ ſanctificantis, in ipſius actuali exercitio conferendæ. 68

Confirmatur primò: Quamvis de facto Deus Angelis dederit gratiam abſque ſignis & ſacramentis, tamen non repugnat, de potentia abſoluta, quod ſicut hominibus dedit ſacramenta eis proportionata, ſub tegumento viſibili, inviſibilem gratiam ſignificantia, & continentia; ita daret ſigna & cauſas inſtrumentales in actu exercito cauſantes in Angelis gratiam: Sed hujuſmodi ſignis & cauſis nihil eſſentiale ſacramenti deficeret, eſſent enim ſigna practica, & ex beneplacito ſeu inſtitutione Dei, gratiæ ſanctificantis, in actuali eorum exercitio conferendæ: Ergo potuerunt à Deo inſtitui Sacramenta ex rebus inſenſibilibus. 69

Confirmatur ſecundò: Deus ad patranda miracula poteſt interiori motu hominis tanquam inſtrumento uti juxta D. Thomam 2. 2. quæſtione 178. articulo 1. ad 1. Ergo poteſt eandem operationem immanentem elevare ut inſtrumentaliter cauſet gratiam, eo genere cauſalitatis, quo nunc cauſant ſacramenta: Sed accedente divinâ inſtitutione, talis actus interior habebit omnia eſſentialiter requiſita ad ſacramentum; erit enim ſignum practicum, ad placitum Dei, gratiæ ſanctificantis, in ipſius actuali exercitio conferendæ: Ergo nihil repugnat Deum inſtituere ſacramenta ex rebus inſenſibilibus. Verum tamen eſt, quod talia ſacramenta non eſſent ejuſdem rationis cum iis quæ modo ſunt, cùm iſta ſint ſigna ſenſibilia, & conſequenter omnibus communia; illa verò eſſent inſenſibilia, ſubindeque ſpecialia ſolùm prædictum actum elicienti, item non eſſent ita proportionata homini, qui non devenit in cognitionem ſpiritualium, niſi quaſi manuductus per ſenſibilia. 70

Dices primò, Eſt de ratione ſigni quod ſit ſenſibile, ut patet ex hac definitione ſigni quam tradit Divus Auguſtinus 2. de doctrina Chriſtiana: *Signum eſt quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire*: Sed de ratione ſacramenti eſt quod ſit ſignum, cùm ſit eſſentialiter in genere ſigni, ut articulo 1. oſtendimus: Ergo nequit dari ſacramentum quod non ſit ſenſibile. 71

Reſpondeo negando Majorem, nulla enim eſt repugnantia, quod dentur ſigna ſpiritualia inſtrumentalia, quamvis ſecundùm primævam vocis impoſitionem, *primò & principaliter dicantur ſigna quæ ſenſibus offeruntur*, ut ait Sanctus Thomas hic art. 4. ad 1. Unde ad Auguſtinum, dicendum, illum non definire ſignum in tota ſua latitudine, ſed ſolùm prout complectitur omne ſignum ab homine inſtitutum, illud enim debet eſſe ſenſibile: unde ſignum abſtrahens à ſpirituali & ſenſibili quod poſſet inſtitui, debet ſic defini-

finiri: *ſignum eſt quod mediante, ſive præſuppoſitâ ſui notitiâ, in alterius cognitionem deducit*: ſive prima illa cognitio pertineat ad ſenſum, ſive ad intellectum.

72 Dices ſecundò: Non minùs eſt de intrinſeca ratione ſacramentorum, quòd conſtent rebus ſenſibilibus, quàm quòd ſint ſigna ad placitum: Sed fieri nequit, etiam de potentia abſoluta, quòd ſacramenta ſint ſigna naturalia gratiæ: Ergo etiam implicat dari ſacramenta quæ non conſtent rebus ſenſibilibus.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem: Ratio verò diſcriminis manifeſta eſt, cùm enim nulla creatura factibilis poſſit naturaliter cauſare gratiam, non poteſt etiam naturaliter eam ſignificare, ſed ſolùm ex inſtitutione Dei virtutem productivam gratiæ ei tribuentis; unde implicat in terminis aliquid eſſe ſacramentum, & eſſe ſignum naturale, nam ut ait S. Doctor hic art. 5. ad 2. *Res non ordinantur ad ſanctificationem ex aliquâ virtute ſibi naturaliter inditâ, ſed ſolùm ex inſtitutione divina*. At verò materia ſacramenti aſſumitur ad libitum inſtituentis, unde ſicut aſſumpſit materiam ſenſibilem, potuit aſſumere actus purè internos & ſpirituales.

ARTICULUS V.

Vtrum res ſenſibiles, quibus in ſacramentis utimur, debeant eſſe determinatæ à Deo?

Senſus hujus quæſtionis quam D. Thomas hîc art. 5. reſolvit, eſt an ſit poſitum in arbitrio cujuslibet, vel ſaltem Eccleſiæ aſſumere res quaſcumque in ſacramenta, an verò ſit neceſſe uti certâ materiâ ad unumquodque, eaque debeat eſſe à Deo determinata? Pro reſolutione

73 Dico breviter, in ſacramentis novæ legis utendum eſſe materiâ à Chriſto determinatâ.

Probatur ratione D. Thomæ: In ſacramentis novæ legis duo poſſunt conſiderari, cultus ſcilicet divinus, & ſanctificatio noſtra, quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, ſecundum verò ad Deum per comparationem ad homines: quamvis autem potuiſſet pertinere ad hominem determinare materias ſacramentorum, quatenus ſunt res ordinatæ ad cultum divinum, quia cultus Dei eſt in poteſtate hominis; non tamen quatenus ordinantur ad noſtram ſanctificationem, quia ſicut eſt in poteſtate ſolius Dei ſanctificare, ita ad ſolum Deum pertinet determinare res quibus homo ſanctificetur. Nec propter hoc arctatur via ſalutis, quia res quarum uſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel parvo ſtudio adhibito haberi poſſunt.

Hæc ratio procedit de ſacramentis novæ legis, de quibus expreſſè loquitur S. Doctor; doctrina tamen tradita verum habet etiam in ſacramentis antiquæ legis; nam ſicut lex ipſa fuit à Deo data, mediantibus Angelis, & à Moyſe promulgata; ita ab ipſo Deo fuerunt determinatæ res quibus utendum erat in ſacramentis veteris legis. Quid verò de ſacramentis quæ erant ante legem ſcriptam ſentiendum ſit, & an etiam in illis certæ materiæ eſſent à Deo determinatæ, patebit ex infrà dicendis.

Contra hanc concluſionem objicitur primò: Eccleſia de facto mutavit materiam ſacramenti matrimonij, in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. decreto de reformatione cap. 1. nam ante Concilium, conſenſus ſenſibiliter expreſſus verbis aut nutibus viri aut mulieris, ſive publicè, ſive clam & occultè, erat materia proxima matrimonij: in citato verò capite ſtatuitur, non futurum ampliùs matrimonium, niſi adſit conſenſus expreſſus coram Parocho, & duobus teſtibus: Ergo materia omnium ſacramentorum novæ legis, non eſt à Chriſto determinata in particulari.

Reſpondeo hanc difficultatem infrà in Tractatu de matrimonio exactè eſſe diſcutiendam, interim tamen breviter dico, matrimonium fuiſſe ſemper contractum aliquem naturalem, & civilem, cujus validitas dependet à conditionibus à Republica præſcriptis, quibus non ſtantibus eſt irritus, ſicut alij civiles & naturales contractus. Sicut autem ad Rempublicam pertinet cuilibet contractui certas adhibere conditiones, ita ad eandem ſpectat eas immutare ſecundùm diverſitatem & exigentiam temporum, & circumſtantiarum, aut etiam novas addere, quibus non ſubſiſtentibus, nullus erit contractus. Cùm ergo Chriſtus inſtituit ſacramentum matrimonij, elevavit contractum civilem ad ſacramenti dignitatem, non auferendo tamen à Republica poteſtatem quam habebat ſuper illum, ſed relinquendo in ejus diſpoſitione, ut pro diverſitate temporum, & aliarum circunſtantiarum, poſſet illi addere certas conditiones, ſine quibus eſſet nullus, & conſequenter non eſſet ſacramenti materia: unde Chriſtus non determinavit pro materia matrimonij conſenſum hoc vel illo modo expreſſum, ſed ita expreſſum, ut juxta diſpoſitionem Chriſtianæ Reipublicæ, ſit legitimus ad contractum civilem; ſicque quando Tridentinum decrevit, non futurum ampliùs matrimonium, niſi conſenſus exprimatur coram Parocho & duobus teſtibus, non mutavit materiam, ut erat à Chriſto determinatè formaliter; quia ſtat ſemper quod materia matrimonij ſit conſenſus legitimus ad contrahendum, ſed ad ſummum materialiter (ſub qua ratione non erat ab eo determinata; ſed in poteſtate Eccleſiæ relicta) efficiendo ſcilicet, ut conſenſus clàm expreſſus, non eſſet ampliùs ad contrahendum legitimus, quia ita exigebant circumſtantiæ temporum, ob varia inconvenientia quæ ex matrimonijs clandeſtinis oriebantur.

76 Objicitur ſecundò: Olim per ſolam manuum impoſitionem, tanquam materiam, videtur fuiſſe collatum Sacerdotium, imò nunc in Eccleſia Græca, non ſolùm Epiſcopi Schiſmatici, ſed etiam Catholici, & qui Romæ degunt, dum Græcos Presbyteros ordinant ſciente & conſentiente Summo Pontifice (ut Cardinalis Delugo ſeipſo præſente accidiſſe teſtatur) non per calicis & patenæ porrectionem id faciunt, ſed per manuũ impoſitionem ſuper caput ordinandi, & tamen Eccleſia Latina eundem ordinem confert per exhibitionem panis & vini in calice, & in hac actione credit imprimi characterem, & conſiſtere materiam hujus ſacramenti: Ergo fieri poteſt variatio materiæ ſacramenti Ordinis, ſubindeque à Chriſto determinata non fuit.

Huic difficillimæ objectioni reſpondent plures graves Theologi, Chriſtum Dominum non determinaſſe in individuo materiam & formam ſacra-

ſacramenti Ordinis materialiter ſumptas, ſed ſolùm voluiſſe quod conferretur Ordo per aliquod ſignum ſenſibile ſignificativum poteſtatis quæ traditur, & per verba hoc ipſum exprimentia: unde licèt Eccleſia Græca ordinet ſuos ſacerdotes per manuū impoſitionem, Latina verò per exhibitionem panis & vini in calicè; quia tamen utraque illa materia, juncta ſuæ formæ, eſt ſignum ſenſibile poteſtatis conſecrandi panem & vinum, quæ confertur, neutra variat materiam hujus ſacramenti, à Chriſto ſtatutam & determinatam. Videntur aliqui moderni Societatis gloriari quòd hanc ſolutionem, & modum iſtum conciliandi ritus Eccleſiæ Græcæ & Latinæ, in collatione ſacramenti Ordinis primò invenerint. Sed immeritò, jam diu enim hæc ſolutio & doctrina fuit tradita à Decano Lovanienſi Ruardo Tapper art. 17. contra Lutherum, & à Petro Soto in inſtit. Sacerdotum, de ſacramento Ordinis, lect. 4. folio 398. his verbis: *Vbi de modo tradendi hanc poteſtatem ordinum non eſt certum aliquod inſtitutum à Chriſto, poteſt Eccleſia conſtituere, quibus vel verbis, vel actibus, vel ſignis alijs in eiuſmodi traditione utendum ſit. Quod aliâ ratione non eſt opus nunc probare, cùm ſit hoc à Chriſto commiſſum Eccleſiæ.*

78 Verùm, licèt hæc ſolutio probabilitate non careat, ſecundò tamen reſponderi poteſt, juxta opinionem illam probabilem, quam mordicùs ſuſtinet Eſtius in 4. diſt. 24. & alij quos citat Diana 2. p. tract. 16. reſolut. 3. quod ſcilicet in ordinatione non ſit neceſſarius contactus phyſicus materiæ, ſed ſufficiat contactus ejus moralis, id eſt illius exhibitio, vel oſtenſio, dum traditur poteſtas conſecrandi. Hoc enim ſuppoſito, facilè poteſt quis ſe expedire à difficultate propoſita, dicendo quod eadem materia Latino & Græco ſacerdoti in ſuſceptione Ordinis traditur; hoc ſolùm excepto, quòd materia Ordinis Sacerdotalis, nimirum panis & vinum in calice, in ritu Græcorum eſt in altari, & moraliter ſolùm à Græco Sacerdote tangitur; in ritu verò Latinorum eſt in manibus initiandorum, & phyſicè ab ipſis contingitur: unde Eccleſia Latina & Græca, in ſubſtantia materiæ ſacramenti Ordinis conveniunt, & in accidentali tantùm ritu, qui penes contactum phyſicum vel moralem materiæ attenditur differunt.

79 Sed quia alia opinio, quæ in ſuſceptione Ordinis phyſicum materiæ contactum requirit, ſecurior, probabilior, & communior eſt, addo quod licèt ſacerdos Græcus non tangat immediatè calicem cum hoſtia, illum tamen tangit mediatè, eo ipſo quod tangit altare in quo eſt calix cum hoſtia; cùm enim connexa ſint menſa ſacra, & calix cum hoſtia ei ſuperpoſita, benè ſtat, quod tactus ille qui eſt immediatus circa altare, ſit mediatus circa calicem & hoſtiam. Sicut ergo ſi daretur caſus in Latina Eccleſia, quod poneret Epiſcopus calicem cum hoſtia ſuper altare portatile, ſeu parvam aram, eamque ſic exhiberet initiando, revera ſacraretur quis ſacerdos, dummodo aram tangeret, quia tactu mediato tangeret calicem; non ſecùs ac tangens pedem calicis, nec tangens patenam, patenam quoque quæ ſuperponitur calici, imò & vinum ac hoſtiam tetigiſſe dicitur, ut docent Soto, Victoria, Armilla, Ledeſma, & alij quos refert & ſequitur Diana parte 2. tract. 16. ſeu 2. miſcellaneo reſol. 3. Ita pariter tangente Græco magnam aram, ubi calix cum hoſtia poſitus eſt, ipſum quoque mediato contactu phyſicè contingere dicendum eſt. Ita præclarè noſter Gravina in vindicijs orthodoxis pro ſacramento Ordinis, adversùs Archiapoſtatam Marcum Antonium de Dominis, ubi hanc quæſtionem eruditè pertractat, & ait, quod ſicut ſatis eſt ad poſſeſſionem, etiam phyſicam & realem, ut quis ponendo pedem in fundo (etiamſi manu non tangat territorium, nec omnes glebas pede percurrat) inveſtituram recipiat. Ita pariter ut Græcus in Sacerdotem ordinetur non requiritur quod tangat immediate calicem cum hoſtia, qui eſt materia Ordinis ſacerdotalis, ſed ſufficit quod contingat immediatè altare, in quo calix cum hoſtia poſitus eſt; nam hoc ipſo ſimul calicem mediatè contingere dicitur. Quod verò tactus altaris in ordinatione Presbyteri Græci ſemper interveniat, probat idem Author ex Euchologio Græco, ubi ſic dicitur: *Qui verò ordinandus, fronti incumbens ſacra ara, utrumque genu flectit, Diacono verò elatâ voce dicente* ATTENDAMUS: *ſtatim Pontifex impoſitâ manu unà cum pallio, clarâ voce enunciat. Divina gratia, quæ ſemper infirma curat, & quæ deſunt ſupplet, promovet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum &c.* Ubi dum manus ſacerdoti initiando à Pontifice imponitur, ſimul tactus altaris intervenire dicitur.

ARTICULUS VI.

Vtrum in ſacramentis verba requirantur?

Licèt hæc difficultas procedat præcipuè de ſacramentis novæ legis, & de illis potiſſimùm agat S. Doctor hîc art. 6. ubi hanc quæſtionem proponit, ſolet tamen à Commentatoribus, ad omnia ſacramenta, non ſolùm novæ legis, ſed etiam legis veteris, & legis naturæ extendi, unde de iſtis etiam breviter hîc agendum eſt.

Dico ergo primò: in omnibus ſacramentis novæ legis requiruntur verba propriè vel impropriè ſumpta. Ita D. Thomas hîc art. 6.

Probatur primò ex Scriptura, diſcurrendo ſigillatim per ſingula ſacramenta. Primò de baptiſmo dicitur Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti.* Et ad Epheſ. 5. *Mundans eam* (ſcilicet Eccleſiam) *lavacro aquæ, in verbo vitæ.* Unde Auguſtinus tract. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.* De Confirmatione habetur Actuum 8. quod fiat per orationem & impoſitionem manuum. De Euchariſtia dicitur Matth. 26. *Accepit panem, fregit, & dixit &c.* de Pœnitentia legitur Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata* &c. & ſpecialis ratio pro pœnitentia eſt, quia poteſtas abſolvendi judicialiter quæ verbis jam adductis tradita fuit Apoſtolis, principaliùs exercetur per verba abſolutionis. Unde Chryſoſtomus homil. 85. in Joan. dicit, Spiritum Sanctum cujus eſt ſolius remittere peccata, uti ad abſolutionem pœnitentis, non ſolùm manu, ſed & linguâ ſacerdotis. Ad Extremam Unctionem neceſſaria eſſe verba, colligitur ex Jacobi 5. ubi ad conficiendum hoc ſacramentum ponitur unctio, & oratio. De Ordine verò & de Matrimonio nihil expreſsè habetur in Scriptura, colligitur tamen ex traditione Eccleſiæ, quam explicuit Eugenius IV. in decreto pro inſtructione Armenorum, ubi nume- 80

numeratis ſeptem Eccleſiæ ſacramentis, de illis ait: *Hac omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, & perſona miniſtri.* Colligitur etiam ex SS. Patribus, dicit enim Hieronymus in cap. 58. Iſaiæ, *ordinationem Clericorum fieri ad imprecationem vocis, & impoſitionem manus.* Et Ambroſius in cap. 4. 1. ad Timoth. *Manus impoſitiones* (inquit) *verba ſunt myſtica, quibus accipit authoritatem ſacerdos, ut audeat vice Domini ſacrificium Deo offerre.* Denique Alexander III. in caput *Licet, de ſponſa duorum*, ait oportere ut uterque conjugum, verbis aut alijs ſignis conſenſum ſuum alteri ſignificet, propter quod in concluſione dixi, requiri verba propria, vel impropria, quia in ſacramento Pœnitentiæ & Matrimonij interdum ſufficiunt nutus, aut alia ſigna, quæ ſupplent vices verborum, & dicuntur verba impropriè, ex quadam proportione, ut declarabitur articulo ſequenti.

81 Probatur ſecundò concluſio diſcurſu D. Thomæ. Tripliciter poſſunt conſiderari ſacramenta, primò ex parte cauſæ inſtituentis, & hominem ſanctificantis, ſcilicet Chriſti, ſecundò ex parte hominis recipientis, & tertiò ex parte ſignificationis: ex triplici autem illa conſideratione habent ſacramenta novæ legis, ut exigant verba; ſicut enim Chriſtus componitur ex Verbo ſpirituali, & ex carne viſibili: ita congruum fuit ut ſacramenta inſtituta à Chriſto, fierent per res ſenſibiles, & verba quodammodo ſpiritualia, quatenus à ratione procedunt, & conceptus rationis ſignificant. Deinde, ſicut homo conſtat ex corpore & anima, ita conveniens fuit ut medicina proportionaretur infirmo, & quòd ſacramenta gratiam medicinalem efficientia, conſtarent ex rebus, & verbis, quæ anima credit. Unde Auguſtinus citatus, explicans illud Joan. 15. *Iam vos mundi eſtis propter ſermonem*, ſic habet: *Unde eſt tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur.* Tandem ſacramenta novæ legis, cùm ſint omnibus alijs perfectiora, ſignificant etiam perfectiùs & expreſſiùs gratiam: verba autem expreſſiùs ſignificant, quàm res ſenſibiles: Tum quia *verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi*, ut ait Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 3. Tum etiam, quia res ſenſibiles ex ſe ſunt indifferentes ad multa ſignificanda, & determinantur ad unum per verba: v. g. aqua baptiſmalis poteſt ſignificare refrigerium animæ, propter ſuam frigiditatem; vel ablutionem & munditiam ſpiritualem, ratione ſuæ humiditatis; determinatur verò ad ſignificandam mundationem ſpiritualem, per hæc verba, *Ego te baptizo.*

82 Dico ſecundò: in ſacramentis veteris legis non erat neceſſarium quod rebus verba adderentur. Ita S. Thomas hîc art. 6. ad 3. ubi id probat ex Auguſtino lib. 19. contra Fauſtum cap. 6. dicente quod *alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ*: rem enim præſentem clariùs manifeſtamus, quàm futuram; ſacramenta autem veteris legis prænunicia erant Chriſti venturi, & ideò non ita expreſſè ſignificabant Chriſtum, ſicut ſacramenta novæ legis; & idcircò illis non addebantur verba, quæ (ut ex eodem Auguſtino vidimus) inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi. Unde bellè ait Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 6. quod in veteri lege Patres antiqui noſtræ fidei myſteria ſolùm in umbra cognoſcebant, & illic res mutæ quaſi ſub una umbra muſſitabant quod noſtra ſacramenta expreſſis verbis adaperiunt.

Idem etiam colligitur ex eo quod in veteri teſtamento, quando fit mentio ſacramentorum, non præſcribuntur verba quibus perficerentur, ut Geneſ. 17. cùm tractatur de ritu Circumciſionis, & Exodi 12. cùm præcipitur immolatio agni, & Levitici 8. cùm mentio fit de ritu ordinationis.

83 Neque obſtat quod in ſacrificijs pro peccato (quæ reſpondebant noſtro ſacramento pœnitentiæ, ut docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 102. art. 1.) præcipitur ut oraret ſacerdos, ut patet Levitici 4. Nam illæ orationes non erant de ſubſtantia ſacrificij, aut de forma ſacramentorum, ſed ſolùm pertinebant ad ritum & ſolemnitatem cultûs divini. Unde S. Thomas hîc art. 6. ad 3. ſic ait: *Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultum Dei pertinent, tam ſacerdotes qui erant ſacramentorum illorum miniſtri (ſecundùm illud Numer. 6. ſic benedicetis filii Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus &c.) quàm etiam illi qui illis ſacramentis utebantur: ſecundùm illud Deuteron. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo &c.*

84 Durandus tamen in 4. diſt. 1. quæſt. 3. docet àb hac lege generali, quam pro ſacramentis veteris legis tradit S. Thomas, excipiendum eſſe ſacrificium zelotypiæ, illudque rebus & verbis conſtaſſe; tum quia id videtur inſinuari Numer. 5. tum etiam; quia illud non tantùm fiebat ad figurandum futura, ſed potiùs ad exhibendum aliquid de præſenti, non quidem ſpirituale, ut ſacramenta novæ legis, ſed corporale, quod ſignificabatur per verba ibidem expreſſa.

Sed hoc non obſtat generali doctrinæ, pro ſacramentis veteris legis à D. Thoma traditæ, nam ut rectè annotarunt Soto, loco ſuprà citato, & Bellarminus lib. 1. de ſacramentis cap. 18. cæremonia illa zelotypiæ, non erat ſacramentum antiquæ legis, cùm non eſſet inſtituta ad ſignificandam ſanctitatem, nec ad ſacrandum legaliter, ſed ſolùm eſſet lex de modo quo inquireretur, & puniretur adulterium.

Quod diximus de ſacramentis legis veteris, aſſerendum eſt etiam de ſacramentis legis naturæ, ad illa enim nulla requirebantur verba, ſed ſufficiebat fidem Mediatoris exprimere, illamque proteſtari actu, aut ſigno aliquo exteriori, ut ex infrà dicendis conſtabit.

ARTICULUS VII.

An omnia ſacramenta novæ legis componantur ex rebus & verbis, ſicut ex materia & forma, & tanquam ex partibus eſſentialibus?

TRia in titulo hujus articuli inquirimus. Primum eſt, an ſacramenta novæ legis ex rebus & verbis componantur? Secundum, an in tali compoſitione res habeant rationem materiæ, & verba rationem formæ? Tertium, an ſicut in naturalibus materia & forma eſſentialiter & intrinſecè componunt totum, ita ſacramenta novæ legis eſſentialiter & intrinſecè ex rebus & verbis conſtent?

§. I.

Triplici concluſione hac triplex difficultas reſolvitur.

85 Dico primò: omnia ſacramenta novæ legis conſtare ex rebus & verbis. Eſt contra Durandum negantem ſacramenta pœnitentiæ & matrimonij rebus & verbis neceſſariò perfici: quæ ſententia meritò ab omnibus cenſetur temeraria, & ab aliquibus ut hæretica proſcribitur, ob definitionem Concilij Florentini, quod in decreto unionis, enumeratis ſigillatim omnibus ſacramentis novæ legis, ſic concludit: *Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, & perſonâ miniſtri conficientis ſacramentum cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum.* Poteſt tamen aliqualiter excuſari Durandus, ex eo quod ante Concilium Florentinum ſcripſerit, vixit enim tempore Joannis XXII. circa annum 1320. ut cum Trithemio notat Fernandez in Scriptoribus Prædicatoriæ Familiæ. Conſtat etiam concluſio ex dictis articulis præcedentibus, ubi oſtenſum eſt, in omnibus ſacramentis res aliquas ſenſibiles, & verba reperire.

86 Dico ſecundò: in ſacramentis novæ legis, res habent rationem materiæ, & verba rationem formæ. Ita D. Thomas hîc ar. 6. ad 2. dicens: *Ex verbis & rebus fit quodammodo unum in ſacramentis, ſicut ex forma & materia, inquantum ſcilicet per verba perficitur ſignificatio rerum.* Quam doctrinam Concilium Florentinum, in decreto unionis ſuprà citato, ſanxivit, & ut loquitur Cajetanus, *canonizavit*, aſſerens *omnia ſacramenta perfici rebus tanquam materiâ, & verbis tanquam formâ.*

87 Ratio etiam à S. Doctore in corpore ejuſdem articuli inſinuata, id ſuadet: Illud enim quod eſt determinabile per aliud, habet rationem materiæ; illud verò quod determinat & perficit, habet rationem formæ: Sed in omnibus ſacramentis novæ legis, res ſenſibiles ſunt determinabiles per verba, cùm ſint indifferentes ad multa, verba autem determinant illas ad unum: *Aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem, propter ſuam humiditatem, & refrigerationem, propter ſuam frigiditatem: ſed cùm dicitur, Ego te baptizo, manifeſtatur quod aquâ utimur in Baptiſmo ad ſignificandū emundationem ſpiritualem.* Ergo in ſacramentis novæ legis, res ſenſibiles habent rationem materiæ, verba autem rationem formæ.

88 Dico tertiò: res & verba ſunt partes intrinſecæ & eſſentiales ſacramentorum novæ legis. Eſt contra Cabreram aſſerentem omnia quidem ſacramenta legis novæ, rebus & verbis neceſſariò perfici, nullum tamen eorum intrinſecè & eſſentialiter conſtare verbis, ſed ſolùm rebus, unde vult quòd verba ſolùm in genere cauſæ efficientis, ſeu formalis extrinſecæ, ad compoſitionem ſacramenti concurrant. Eſt etiam contra Bellarminum, Suarem, Vezquem, & Coninchum, exiſtimantes omnia ſacramenta novæ legis quæ in uſu conſiſtunt, componi eſſentialiter ex rebus & verbis, ſeclùs tamen Euchariſtiam, quia cùm ſacramentum Euchariſtiæ ſit res permanens, non videtur quomodo poſſit intrinſecè conſtitui ex aliquo tranſeunte, cujuſmodi ſunt verba.

89 Noſtra tamen concluſio apertè colligitur ex D. Thoma in 4. diſt. 1. qu. 1. art. 3. ad 2. dicente, *Verba & res ſunt de eſſentia ſacramenti*; hoc enim

A eſſet apertè falſum, ſi ſacramenta novæ legis non componerentur ex rebus & verbis, tanquam ex partibus eſſentialibus. Item infrà quæſt. 90. art. 2. in corp. ait, *Quodlibet ſacramentum diſtingui in materiam & formam, ſicut in partes eſſentiæ.*

Dices, verba eſſe in doctrina D. Thomæ de eſſentia ſacramenti novæ legis, & partem ejus eſſentiæ, non intrinſecè, ſed extrinſecè ipſum efficienter componendo. 90

Sed contra: nunquam propriè loquendo cauſa efficiens dicitur de eſſentia compoſiti quod efficit, ut pars eſſentiæ ipſius, unde hæc expoſitio verborum D. Thomæ, quæ eſt Cabreræ, abuſum terminorum intolerabilem ipſi imponit.

B Probatur ſecundò: Omne ſacramentum legis gratiæ ex eis componitur tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibus, ex quibus conſtat tanquam ex materia & forma: Sed quodlibet ex eis conſtat ex rebus & verbis, tanquam ex materia & forma: Ergo ex illis conſtat tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibus. Minor patet ex dictis concluſione præcedenti, Major verò ſic oſtenditur. Non ſolùm materia, ſed etiam forma, eſt in quolibet compoſito, etiam artificiali, pars intrinſeca & eſſentialis ipſius: Ergo omne ſacramentum legis gratiæ, ex eis componitur tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibus, ex quibus conſtat tanquam ex materia & forma. 91
C Conſequentia patet, Antecedens verò, quod negat Cabrera, probatur. Si ſola materia in compoſito artificiali eſſet tota eſſentia, de ea ſola prædicari poſſet abſolutè, ipſum totum compoſitum artificiale, etiam nomine-ſubſtantivo expreſſum: v.g. ſi in cathedra lignea ſolum lignum eſſet tota ejus eſſentia, verum eſſet abſolutè loquendo dicere, *lignum eſt cathedra*; ſicut ex eo quod animal rationale ſit tota eſſentia hominis, verum eſt abſolutè, quod animal rationale eſt homo, idque quia res quælibet nihil aliud eſt abſolutè, præter totam ſuam eſſentiam, ac proinde de ea abſolutè poteſt prædicari: Conſequens autem non poteſt admitti, ut eſt de ſe manifeſtum: Ergo &c.

D Confirmatur: In omni ſacramento, non ſolùm res ipſæ, ſed etiam ſignificatio ipſa rerum & verborum, eſt forma extrinſeca, ut fatetur Cabrera, & tamen compoſitio illa ex rebus & verbis ex una parte, tanquam ex materia; & ex ſignificatione ex alia, tanquam ex forma, non minùs eſt accidentalis, quā ſit compoſitio ipſa præcisè ex rebus & verbis; æquè ſiquidem accidentale eſt rebus & verbis ſacramentalibus ſignificationi gratiæ ſanctificantis conjungi, quàm rebus præcisè ſive ſubſtantijs, uniri verbis: Ergo ſimiliter verba quibus conſtant ſacramenta novæ legis, ſunt forma ipſis intrinſeca, non verò ſolùm extrinſeca. 92

E Probatur tertiò, deſtruendo fundamentum Cabreræ: Ideò enim aſſerit ſacramenta novæ legis non componi ex rebus & verbis tanquam ex partibus eſſentialibus & intrinſecis, quia exiſtimat quod ſicut verba non poſſunt dici de ſubſtantia ſacramenti, ita neq; de ejus eſſentia: Sed hęc paritas omnino falſa eſt, ideò enim verba nequeunt dici eſſe intrinſecè de ſubſtantia ſacramenti, ſed ſolæ res ſunt tota ejus ſubſtantia, quia verba non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia: At hæc ratio non concludit, quod neque etiam dici poſſint eſſe de ratione ſeu de eſſentia ſacramenti; quia licèt in compoſitis ſubſtantialibus idem ſint eſſentia & ſubſtantia, ac proindè non 93

valeat

valeat Conſequentia: non eſt de ſubſtantia, ergo neque de eſſentia, non tamen in compoſitis accidentalibus, ſeu artificialibus.

94. Confirmatur: Quamvis ſignificatio in ſacramentis non ſit de ſubſtantia eorum, quia eſt accidens, eſt tamen etiam in doctrina Adverſarij, pars intrinſeca eſſentiæ ipſorum: Ergo idem dicendum de verbis ſacramentalibus.

95. Probatur quarto ſpecialiter de ſacramento Euchariſtiæ contra Bellarminum, Suarem, Vazquem, Coninchum & alios. Ex illis tanquam ex partibus eſſentialibus & intrinſecis conſtat, ſacramentum Euchariſtiæ, ex quibus eſſentialiter & intrinſecè conſtat illud totum, quòd aſſumptum eſt à Chriſto ad ſignificandam & efficiendam gratiam per modum cibi ſpiritualis: Sed iſtud conſtat eſſentialiter & intrinſecè ex rebus, & verbis: Ergo & ſacramentum Euchariſtiæ. Major conſtat, ſacramentum enim Euchariſtiæ phyſicè ſumptum, eſt illud totum quod Chriſtus aſſumpſit & inſtituit ad ſignificandam & cauſandam prædictam gratiam. Minor verò probatur: Si totum à Chriſto aſſumptum ad ſignificandam gratiam in ſacramento Euchariſtiæ non conſtaret intrinſecè ex rebus & verbis, ſed ſolùm ex rebus, nimirum ex ſpeciebus panis & vini unà cum corpore & ſanguine Chriſti, ut contendunt Adverſarij, cùm (ut jam dictum eſt) quælibet res nihil aliud ſit abſolutè, præter id, quod eſt tota ejus eſſentia, verum eſſet dicere abſolutè, totum à Chriſto aſſumptum in Euchariſtia ad ſignificandam gratiam nihil aliud eſſe abſolutè, præter ſpecies panis & vini, una cum corpore Chriſti: Sed hoc falſum eſt, Chriſtus enim abſolutè loquendo aſſumpſit præterea ad talem ſignificationem verba conſecrationis, alias enim ſine illis ſpecies & corpus Chriſti ſimul ſumpta eſſent ſignum ſenſibile gratiæ, ut in actuali eorum ſumptione conferendæ, quod tamen eſt evidenter falſum: Ergo &c.

96. Confirmatur: Id per quod aliquid, quod eſſentialiter & intrinſecè eſt ſenſibile ſignum gratiæ, fit formaliter ſignum ſenſibile illius, eſt pars intrinſeca ejus & eſſentialis: Sed ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſſentialiter & intrinſecè eſt ſignum ſenſibile gratiæ, conſtituitur formaliter ſignum ſenſibile illius per verba: Ergo verba ſacramenti Euchariſtiæ ſunt pars intrinſeca & eſſentialis ipſius. Major eſt evidens, unicuiq; enim eſt eſſentiale & intrinſecum id, quo formaliter in ſuo eſſe eſſentiali & intrinſeco conſtituitur. Minor verò probatur: Per id ſacramentum Euchariſtiæ conſtituitur formaliter ſenſibile ſignum gratiæ, quod ſolùm in ipſo habet rationem formæ ex ſe ſignificativæ gratiæ: Sed ſola verba conſecrationis habent in ſacramento Euchariſtiæ rationem formæ ſenſibilis, & ex ſe ſignificativæ gratiæ; licèt enim ſpecies conſecratæ, ſive ut continentes corpus Chriſti, ſint ex ſe ſenſibiles, non tamen ex ſeipſis, ſed ſolùm dependenter à verbis, tanquam à forma, habent quòd ſenſibiliter poſſint ſignificare Chriſtum, & ejus gratiam; ſecluſo enim reſpectu ad talem formam (*Hoc eſt corpus meum*) hoſtiæ conſecratæ non magis ſignificant ſenſibiliter Chriſtum ibi eſſe præſentem, & ejus gratiam, quàm hoſtiæ non conſecratæ: Ergo &c.

97. Probatur ultimò deſtruendo fundamentum opinionis contrariæ: Cùm in ſacramento Euchariſtiæ verba conſecrationis, quæ ſunt pars totius ceremoniæ à Chriſto adhibitæ, & inſtitutæ in ejus celebratione, determinent ſpecies panis & vini ad rei ſacræ, & ſpiritualis nutritionis ſignificationem: ſicut in baptiſmo verba, *Ego te baptizo*, determinant infuſionem, ſeu aſperſionem aquæ ad ſignificandum ſpiritualem ablutionem, ſi non obſtante illa paritate, ſacramentum Euchariſtiæ non conſtaret ſicut baptiſmus ex rebus & verbis, tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibus, maximè quia, ut docent Adverſarij, cùm ſacramentum Euchariſtiæ non ſit aliquid tranſiens, ſicut baptiſmus, ſed permanens, non poteſt ſicut baptiſmus intrinſecè conſtitui ex aliquo tranſeunte, cujuſmodi ſunt verba: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo nec illud, quod ex ea deducitur. Major eſt totum fundamentum opinionis contrariæ, Minor verò probatur. Ut aliquid permanens dicatur intrinſecè conſtitui ex aliqua re, non eſt neceſſe, quòd res illa formaliter, ſed ſufficit quòd virtualiter remaneat in ipſo, mixtum enim abſolutè & verè dicitur intrinſecè conſtitui ex elementis, licèt ipſa elementa non remaneant in ipſo formaliter, ſed tantùm virtualiter: Sed licèt verba conſecrationis tranſeant formaliter, virtualiter tamen remanent in ſpeciebus panis & vini, utpotè cùm iſtæ ſpecies remaneant à verbis illis determinatæ & modificatæ ad ſenſibiliter ſignificandum corpus & ſanguinem Chriſti ſub ipſis exiſtentia per modum cibi & potûs ſpiritualis, taliſque determinatio ſit virtus verborum realiter formaliter ipſas ſpecies actuans, quia realiter tactæ fuerunt, & percuſſæ à verbis: Ergo &c.

Dices, Ille modus determinationis in ſpeciebus Euchariſticis eſt inſenſibilis, cùm neque ſit viſibilis, neque audibilis, neque ullo alio ſenſu perceptibilis: Ergo non præſtat illis ſpeciebus, quod ſenſibiliter ſignificent corpus & ſanguinem Chriſti. 98.

Sed contrà: Licèt modus ille ſit inſenſibilis ſecundùm id, quod præciſè in recto importat, nempè ſecundùm ſuam entitatem, eſt tamen ſenſibilis ſecundum hoc, quod dicit de connotato, ſcilicet verba, à quibus fuit productus, & ad quæ dicit eſſentialem habitudinem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò cum Durando contra primam concluſionem: Neque ſacramentum pœnitentiæ, neque ſacramentum matrimonij conſtant ex rebus ſenſibilibus & verbis: Sed utrumq; eſt ſacramentum novæ legis: Ergo falſum eſt quòd omnia ſacramenta novæ legis conſtent ſeu perficiantur rebus & verbis. Minor eſt certa inter Catholicos, Major verò probatur primò de ſacramento pœnitentiæ, quia materia remota ipſius ſunt peccata; proxima, contritio, & actus pœnitentis; & forma, abſolutio ſacerdotis: Sed fieri poteſt quòd quis non habeat peccatum, niſi verbo commiſſum; item actus pœnitentis poſſunt eſſe ſola verba, nam non eſt de neceſſitate hujus ſacramenti, flectere genua, flere &c. ſed ſat eſt dicere ſua peccata, & dolere, contritio autem eſt ſpiritualis: denique abſolutio etiam in verbis conſiſtit: Ergo ſacramentum pœnitentiæ nihil continet ſenſibile, niſi verba. Idem probatur de matrimonio: Tùm quia fieri poteſt 99.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

præciſè per verba contrahentium exprimentia conſenſum de præſenti, & ita non eſt neceſſe, quòd conſtet rebus & verbis diſtinctis. Tùm etiam, quia fieri poteſt matrimonium ſine verbis, ut cùm abſentes contrahunt per litteras: & præſentes, qui ſunt muti, per nutus & alia ſigna.

100. Pro reſolutione hujus objectionis obſervandum eſt, quòd cùm omnia ſacramenta novæ legis dicuntur conſtare ex rebus & verbis, non ita ſtrictè accipi debent nomina rerum & verborum, ut (ſicut exiſtimavit Durandus) neque res pro verbis, neque verba pro rebus interdum accipi poſſint: ſed nomine verborum ea omnia intelligi debent, præter verba, quæ verborum loco adhiberi ſolent ad aliquid ſignificandum, qualia ſunt litteræ, nutus, & alia ſigna in ſacramento matrimonij, quæ verborum loco adhibentur ad utriuſq; partis conſenſum formaliter exprimendum; & ideò verba, non quidem formalia, ſed virtualia dici poſſunt. Similiter cùm præter verba res neceſſarias eſſe diximus in omni ſacramento legis gratiæ, nomine rerum intelligimus ea omnia, etiam quæ ſunt vice earum, id eſt quæ ita adhibentur in ſacramentis loco rerum, ut ſicut ipſæ per alia ſigna determinentur ad ſignificandum. Et ratio horum eſt, quia cùm in omni ſacramento illa pars dicatur res, cujus ſignificatio eſt vel determinabilis, vel complebilis per aliam partem: illa verò è contra dicatur verba, quæ determinat, vel ſaltem complet determinationem alterius partis; ſi quæ ſint verba in ſacramentis, quorum ſignificatio determinetur, vel ſaltem compleatur per alia verba, poterunt in ſacramento, cujus ſunt partes, habere rationem rerum, & dici res virtualiter: ſicut è contra, ſi quæ ſit res in ſacramento, quæ determinet, vel ſaltem compleat ſignificationē alterius, habebit rationem verbi, & dici poterit verbum virtualiter. Quia ergo in ſacramēto pœnitentiæ ita ſe res habet, confeſſio enim verbalis pœnitentis determinatur per abſolutionem ſacerdotis ad ſignificandum remiſſionem peccatorum, ideò verba pœnitentis rectè, per cōparationem ad verba ſacerdotis, appellantur res ſacramenti pœnitentiæ. Similiter in ſacramentò matrimonij, quamvis nutus & geſtus contrahentium, ex quibus ſolis interdum conſtat, ſint res quædam, quia tamen nutus unius contrahentium quoad ſignificationem nutus alterius complent, ſiquidem ad exprimendum perfectè mutuum conſenſum ſponſi & ſponſæ, opus eſt utriuſq; nutibus, aut alijs ſignis, rectè ſub illa ratione, formali nutus unius, quatenùs ſcilicet determinat & complent nutus alterius, dicuntur verba; ſicut etiam quando idem ſacramentum conſtat ex ſolis verbis contrahentium, verba illius quæ determinantur per verba alterius, habēt rationē rerum & materiæ in tali ſacramento.

101. Objicies ſecundò: In omnibus ſacramentis ſignificatio eſt forma illorum, cùm omnia ſint ſigna: Ergo non requiruntur verba, quæ habeant rationem formæ, ſubindeque falſum eſt omnia novæ legis ſacramenta rebus & verbis conſtare.

102. Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: nam ſignificatio eſt ultima forma totius ſacramenti, quæ adæquatè ineſt toti compoſito ex rebus & verbis: cæterum in illo compoſito una pars comparata ad alterā habet ſe ut forma ad materiam: ſicut in homine humanitas eſt forma totius hominis, & nihilominùs anima in ordine ad corpus habet rationē formæ.

A Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Materia & forma debent eſſe ſimul in eis, quæ ex ipſis componuntur: Sed in ſacramentis novæ legis, res & verba non ſunt, aut non neceſſariò debent eſſe ſimul: Ergo ſacramenta novæ legis non componuntur ex rebus & verbis tanquam ex materia & forma. Minor probatur, nam in ſacramento baptiſmi res, ſcilicet ablutio, poteſt præcedere verba, & è contra verba poſſunt præcedere ablutionem.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: materia 104. & forma in eis, quæ ex ipſis componuntur, debent eſſe ſimul, vel ſimultate phyſicâ, vel ſimultate morali, concedo Majorem. Simultate phy- B ſicâ ſemper, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: In ſacramentis novæ legis res & verba non ſunt, aut non debent neceſſariò eſſe ſimul, ſimultate phyſicâ, concedo Minorē. Simultate morali, nego Minorem & Conſequentiam.

Explicatur ſolutio: In omnibus, quæ ex ma- 105. teria & forma componuntur, non requiritur ut eodem modo materia & forma ſint ſimul: nam in compoſitis ſubſtantialibus materiam & formam ſubſtantialem omninò ſimul eſſe oportet: in alijs verò, præſertim in ſucceſſivis & artificialibus, non omnimoda ſimultas requiritur. Propoſitio enim componitur ex ſubjecto & prædicato tanquam ex materia & forma, quæ tamen C non ſunt ſimul, ita ut eodem temporis momento proferantur, ſed quia immediatè poſt ſubjectum ſequitur prædicatum in propoſitione. In numero etiam quatuor annorum, quartus annus utpotè ultima unitas illius quaternarij, habet rationem formæ, ex qua tanquam ex forma, & alijs unitatibus, ſeu annis, tanquam ex materia, numerus ille componitur; & tamen ſolùm dicuntur eſſe ſimul, quia una ſuccedit alteri. Ita pariter inter materiam & formam ſacramentorum ſat eſt, ut ſit moralis ſimultas, conjunctio & propinquitas, nec inter illas requiritur ſimultas & coniunctio phyſica. Cavenda tamen eſt nimia interpolatio: nam ut ait Soto in 4. diſt. D 3. qu. unicâ ar. 8. Si tantùm temporis intervallum interciperetur, ut ſecundùm uſum humanum forma & actio non eſſent ſimul, tunc nullum perficeretur ſacramentum.

§. III.

Solvuntur argumenta, quæ militant contra tertiam concluſionem.

Contra tertiam concluſionem, in quâ diximus, quòd res & verba ſunt partes intrinſecæ & eſſentiales ſacramentorum, objicitur primò: Concilium Florentinum ſuprà cit. tantū dicit quòd ſacramenta novæ legis perficiuntur rebus tanquam materiâ, & verbis tanquam E formâ, & perſonâ miniſtri conficientis ſacramētum. Ubi primò notandum, quòd utitur verbo *perficitur*, non verò *componitur*, quo tamen propriè loquendo uti debuiſſet, ſi ſacramenta novę legis conſtent rebus & verbis tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibns. Secundò quòd eodem modo loquatur de miniſtro, ac de rebus & verbis; & tamen certum eſt, quòd miniſter nō eſt pars intrinſeca & eſſentialis ſacramenti: Ergo neq; verba. Præterea D. Thomas infrà qu. 84. ar. 1. ad 2. vocat formam ſacramenti pœnitentiæ *complementum ſacramenti*: quod autem complet aliquid, jam ipſum factum ſupponit, & ut habens omnia ſua eſſentialia: Ergo &c.

Reſpondeo quoad primum quod dicitur de 107. verbis

verbis Concilij Florentini, ideò verbo *perficiuntur*, non verò *componuntur*, uti debuiſſe, non obſtante quòd res & verba intrinſecè componant ſacramenta; quia non ſolùm de rebus & verbis, ſed etiam de perſona miniſtri loquebatur, quam conſtat non eſſe partem intrinſecam ſacramenti, licèt ad illud neceſſariò requiratur. Quoad ſecundum, nego quòd eodem modo loquatur de miniſtro, ac de rebus & verbis, dicit enim ſacramenta perfici rebus; & verbis tanquam materiâ & formâ, miniſtro verò tanquam conficiente: ſunt autem materia & forma de eſſentia rei, non verò cauſa efficiens, ſive conficiens. Ad locum D. Thomæ reſpondeo quod loquatur de complemento eſſentiali, intrinſeco; non verò de accidentali, & extrinſeco.

108. Objicitur ſecundò: Si ſacramentum rebus & verbis tanquam ex partibus intrinſecis & eſſentialibus conſtaret, non ſolùm pro rebus, ſed etiam pro verbis ſupponeret: At hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor eſt certa, concretum enim accidentale, quale eſt ſacramentum, etiam phyſicè ſumptum, ſupponit pro ſola materia, ut habente formam. Major verò probatur, quia compoſitum phyſicum pro illis omnibus ſupponit, ex quibus eſſentialiter conſtat; ut patet in homine, qui ſupponit non ſolùm pro corpore, quod eſt ejus materia, ſed etiam pro anima.

109. Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & diſtinguendo ejus probationem: Compoſitum phyſicum pro illis ſupponit, ex quibus eſſentialiter conſtat: ſi ſit ſubſtantiale, concedo: ſi ſit compoſitum accidentale, ut ſacramentum, nego. Ratio diſparitatis eſt, quia in compoſito ſubſtantiali quælibet pars eſt de ſubſtantia ipſius: at verò in compoſito accidentali, licèt forma ſit de ejus eſſentia, non tamen de ejus ſubſtantia, quondoquidem non eſt quid ſubſtantiale, ſed accidentale.

110. Objicies tertiò: Quando aliquod unum eſſentialiter componitur, ex multis, nulla pars prædicatur de illo, ſed tantùm compoſitum ex his omnibus; undè iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, *homo eſt materia, homo eſt forma*: Sed in concretis accidentalibus, quale eſt ſacramentum, pars prædicatur de ipſo compoſito: verum enim eſt dicere, *album eſt corpus*: Ergo concretum accidentale, ſubindeque ſacramentum non componitur ex rebus & verbis, tanquam ex partibus eſſentialibus, ſed ſolùm res ſunt in eis tota eſſentia phyſica.

111. Reſpondeo Majorem eſſe veram in compoſitis ſubſtantialibus, non verò in accidentalibus: Ratio verò diſparitatis eſt, quia compoſitum ſubſtantiale non ſupponit præcisè pro aliqua ex ſuis partibus, benè tamen compoſitum accidentale, nimirum pro ſuppoſito, ſive materia, ut habente ipſam formam.

112. Objicitur quartò cum Bellarmino, Suare, Vazque & alijs Recentioribus, ſpecialiter de ſacramento Euchariſtiæ. Sacramentum permanens non poteſt ex rebus tranſeuntibus intrinſecè conſtitui: Sed Euchariſtia eſt ſacramentum permanens, verba autem conſecrationis ſunt quid tranſiens: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ non poteſt ex verbis conſecrationis intrinſecè conſtitui.

113. Ad hoc argumentum reſpondent aliqui, ſacramentum Euchariſtiæ in facto eſſe, ſecundùm quam rationem eſt quid permanens, non conſtare ex verbis tranſeuntibus; cum hoc tamen ſtare, quòd idem ſacramentum, quantùm ad ſuum fieri, conſtet intrinſecè, ſicut alia, ex verbis, licèt tranſeuntibus.

Sed meliùs reſpondetur, juxtà doctrinam in tertia probatione ſtatutam, diſtinguendo Majorem: ſacramentum non poteſt ex rebus tàm virtualiter, quàm formaliter tranſeuntibus intrinſecè conſtitui, concedo. Ex rebus formaliter quidem tranſeuntibus, ſed tamen virtualiter remanentibus, cujuſmodi ſunt verba conſecrationis, in determinatione paſſiva ſpecierum virtualiter remanentia, nego.

114. Si inſtes, ex hoc ſequi quidem quòd ſacramentum Euchariſtiæ intrinſecè componatur ex rebus & modis determinationis, ſed non ex rebus & verbis. Reſpondeo negando Conſequentiam, cùm enim ſacramentū componatur ex modis illis, inquantum ſunt virtutes verborum, cum proprietate dicitur abſolutè componi ex verbis; ſicut ob ſimilem rationem, cum proprietate dicitur mixtum componi ex elementis, licèt virtualiter ſolùm remanentibus in eo.

115. Objicies ultimò: Ex noſtra ſententia ſequuntur duo abſurda & implicantia: ſequitur enim primò cauſam efficientem eſſe partem intrinſecam, & de eſſentia ſui effectûs; quandoquidem verba conſecrationis ſunt cauſa efficiens ſacramenti Euchariſtiæ, ut expreſsè determinavit Eugenius IV. in Decreto unionis, alijque communiter Theologi docent. Secundò ſequitur unam numerô formam poſſe eſſe intrinſecam compoſitis numerò diverſis: ſacramentum enim Euchariſtiæ multiplex numerô, unicâ formâ verborum conſecrari poteſt, ut cùm ſuper plures hoſtias ſimul & ſemel tantùm proferuntur verba conſecrationis.

116. Reſpondeo negando utramque ſequelam. Ad probationem verò prioris, eam diſtinguo. Verba conſecrationis ſunt cauſa efficiens ſacramenti Euchariſtiæ, præcisè quoad ſuam materiam proximam ſumpti, videlicet quoad ſpecies conſecratas, concedo. Sumpti adæquatè pro toto phyſico aſſumpto ad ſignificandum ſenſibiliter præſentiam Corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, nego. Itaque ſacramentum Euchariſtiæ phyſicè ſumptum, poteſt conſiderari dupliciter: nimirùm vel inadæquatè, videlicet præcisè pro materia proxima quâ conſtat, ſcilicet pro ſpeciebus panis & vini, ut continentibus ſanguinem & Corpus Chriſti: vel adæquatè, pro toto phyſico quod ſenſibiliter & perfectè ſignificat talem continentiam. Priori modo ſumptum habet pro ſua cauſa efficiente verba conſecrationis: poſteriori verò modo ſumptum, habet eadem verba pro forma ſibi intrinſeca & eſſentiali: Chriſtus enim non aſſumpſit in ſignum ſenſibile & perfectum præſentiæ ſui Corporis & Sanguinis, ipſas duntaxat ſpecies ut conſecratas, ſed inſuper ut determinatas & completas, complemento eſſentiali, per ipſa verba ad talem ſignificationem.

117. Ad probationem verò ſequelæ poſterioris dico quòd ſicut quando plures baptizantur ſimul, ſub unica forma & prolatione verborum, *Ego vos baptizo, &c.* illa forma, licèt formaliter una, virtualiter tamen tam multiplex eſt, quàm multi ſunt qui baptizantur: ita quando plures hoſtiæ conſecrantur ſimul unicâ formâ; illa forma, licèt formaliter una, eſt tamen virtualiter tam multiplex, quàm multæ ſunt hoſtiæ.

Si inſtes, formam numero eandem formaliter, licèt virtualiter multiplicem, non poſſe eſſe

in

in compoſitis diverſis numero. Reſpondeo cum diſtinctione : non poteſt eſſe formaliter in pluribus numero compoſitis,concedo. Eſſe virtualiter,nego.Sufficit autem ad hoc quòd modi illi determinationis hoſtiarum ad ſignificandum præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti, quos in ſingulis producit,multiplicentur formaliter, juxtà multiplicitatem hoſtiarum.

ARTICULUS VIII.

Vtrum in Sacramentis requirantur determinata verba, ſubindeque illa non ſint concionatoria, ſed conſecratoria?

DIco primò : Multò magis requiri determinata verba in Sacramentis , quàm res determinatas. Ita D. Thomas hic art. 7.

118. Probatur primò : quia Chriſtus in conſecratione Euchariſtiæ protulit determinata verba, ut habetur Matth. 26. *Hoc eſt corpus meum.* Et ſimiliter præcepit Diſcipulis ut baptizarent ſub determinata forma verborum,juxtà illud Matthæi ultimo: *Euntes docete omnes Gentes,baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs ſancti.*

119. Probatur ſecundò ratione D. Thomæ: Magis requiritur in aliquo compoſito determinatio formæ, quàm materiæ , quia principium determinationis eſt à forma,quæ eſt veluti finis&terminus materiæ , cujus determinatio requiritur propter formam : Sed verba habent rationem formæ in Sacramentis;res autem rationem materiæ , ut art. præcedenti oſtenſum eſt : Ergo magis requiruntur in Sacramentis determinata verba,quam determinatæ res.

110. Advertendum tamen eſt,duobus modis poſſe intelligi verbaSacramentalia eſſe determinata, ſcilicet materialiter,quoad ſonum exteriorem, & formaliter,quoad ſignificationem : certum autem eſt ea non debere eſſe determinata primo modo,aliàs non poſſent adminiſtrari Sacramenta, niſi in ea lingua, qua Chriſtus loquebatur, cùm ipſa inſtituit,quod eſt abſurdum. Debent ergo eſſe determinata ſolùm formaliter, quoad ſignificationem;undè validè conficiuntur ſacramenta per verba cujuſcunque idiomatis, dummodò apud illos, qui tali idiomate loquuntur, correſpondeant verbis illius idiomatis, quo Chriſtus uſus eſt,& idem ſignificent. Imò addo, quòd quia in quolibet idiomate varijs terminis & orationibus ſolet idem ſignificari,validè miniſtrarentur ſacramenta in verbis æquivalentibus,& eundem ſenſum reddentibus. Undè validum eſſet pœnitentiæ Sacramentum , nedum in hac forma, *Ego te abſolvo*,ſed etiam in iſta: *Ego remitto tibi peccata tua.* Et ſimiliter baptiſmus,ſi diceretur: *Ego te abluo , Ego te tingo*, quia hæc verba æquivalent illis,in quibus ſolent hæc ſacramenta miniſtrari. Non licèt tamen uti verbis æquivalentibus , niſi in caſu neceſſitatis, aut quo Eccleſia id permittit : undè non licèt ſacramenta conficere verbis linguæ vulgaris , excepto ſacramento matrimonij , quod verbis linguæ propriæ in qualibet provincia conficitur,quia contrahentes, qui illud conficiunt, regulariter linguam latinam ignorant; excepto etiam ſacramento baptiſmi , quando urgente neceſſitate miniſtratur à fœmina,vel à viro laico,neſciente loqui,niſi linguâ vulgari.

Dico ſecundo : Verba requiſita in ſacramentis novæ legis eſſe conſecratoria , ſeu virtute A divinâ facientia quod ſignificant,non verò purè concionatoria , & ſolùm ad inſtruendum fideles ordinata. Ita communiter docent Theologi contra Lutherum, Calvinum, & alios hujus temporis hæreticos.

Probatur primò ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 121. 10.ubi verba, quibus conſecratur Euchariſtia, non inſtructionis, ſed benedictionis vocat : *Calix (inquit) benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Quem loquendi modum Apoſtoli, & SS. Patres paſſim uſurpant,dicentes panem&calicem conſecrari,ſanctificari,benedici, nullam omninò inſtructionis facientes mentionem. Undè S. Thomas ibid. lect. 4, ſic ait, *Calix benedictionis cui benedicimus, id eſt quem nos ſacerdotes conſecramus.*

Probatur ſecundò: Infantibus confertur Baptiſmus qui concionem non intelligunt,& in caſu 122. neceſſitatis baptizat mulier, quæ idonea non eſt ad concionandum,præcipiente Apoſtolo, quòd *mulier in Eccleſia taceat* : Ergo verba ſacramenti baptiſmi non ſunt concionatoria, ſed conſecratoria.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio : 123. Verba conſecratoria,ſeu exhortatoria ordinantur ad excitandam fidem & devotionem aſtantium:Sed hæc verba, *Ego te baptizo*,non ordinantur ad excitandam fidem vel attentionem in aC ſtantibus;licèt enim omnes aſtantes dormirent, reverà puer baptizaretur; neque in ipſo puero, cùm ſit expers uſûs rationis; alioquin peccaret, ejulatu & motibus ſacramentum recuſans , ut diſcurrit Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum.

Denique ſuaderi poteſt concluſio ex dictis in 124. præcedenti,nam ut in ea oſtendimus, requiruntur verba determinata,ſine quibus non conficitur ſacramentum : At verba conſecratoria non ſunt ita determinata,ut neceſſaria ad valorem ſacramenti:Ergo verba requiſita in ſacramentis novæ legis non ſunt concionatoria , ſed conſecratoria,& efficientia id quod ſignificant.

Objiciunt tamen Hæretici: Chriſtus mittens 125. D Apoſtolos ad prædicandum, præcepit eis ut docerent omnes gentes,baptizantes&c. Ergo verba ſacramentorum ſunt doctrinalia & concionatoria. Undè Auguſtinus citatus ait, verbum quod eſt in baptiſmo , eſſe illud, quod prædicamus,& verbum *non quod dicitur,ſed quod creditur.*

Reſpondeo Chriſtum præcipere modum, 126. quem Apoſtoli obſervare debebant in converſione infidelium adultorum , ut ſcilicet eos docerent,priuſquam baptizarent : ſed quia modò pueri ante uſum rationis baptizantur , parentibus conſentientibus , non eſt nunc neceſſaria ad baptiſmum hæc doctrina. Idem ferè dicendum eſt ad Auguſtinum,verum enim eſt,quòd ad baE ptiſmum adultorum prærequiritur verbum concionatorium,ut inſtruantur,ſed magis opus eſt verbo conſecratorio, ut ſanctificentur.

ARTICULUS IX.

Quæ mutatio ex parte materiæ, vel formæ reddat Sacramentum invalidum?

QUÆ de variatione materiæ & formæ ſacramentorum diſputant hic Theologi cum D. Thoma art. 8. facilia ſunt, & magis ad caſus conſcientiæ, quàm ad ſcholaſticas difficultates pertinent , ideoque breviter ab illis nos expediemus.

Dico

Dico igitur, mutationem eſſentialem mate-
127. riæ, aut formæ, reddere ſacramentum invalidum, non verò accidentalem. Ita D. Thomas hîc art. 8.

Probatur breviter: Sacramentum non poteſt ſtare ſine ſuis partibus eſſentialibus & intrinſecis: Sed materia & forma ſunt partes eſſentiales & intrinſecæ ex quibus ſacramentum componitur: Ergo mutatio eſſentialis materiæ vel formæ reddit ſacramentum invalidum.

128. Probatur ſecundò ſpecialiter quantùm ad formam ſacramentorum: Sicut enim res naturales conſiſtere nequeunt ſine forma, ita nec res artificiales eædem perſeverant, ſi amittant formam, qua conſtituuntur in genere artis: Sed ſacramenta ſunt veluti quædam entia & compoſita artificialia, ac infinita Chriſti ſapientia excogitata & fabricata: Ergo ſublatis ipſorum formis, conſiſtere nequeunt. Sicut autem in naturalibus & artificialibus, ſalvâ eſſentiâ rerum, variari poſſunt accidentia, vel quæ ad integritatem, vel quæ ad decorem pertinent: ita pariter in ſacramentis poteſt eſſe (invariatâ eſſentialiter materiâ & formâ à Chriſto Domino inſtitutâ) aliqua variatio quæ non tollat ſeu deſtruat eſſentiam ſacramenti. Ex quo

129. Inferes primò, quod ſi loco panis triticei, qui eſt materia ſacramenti Euchariſtiæ, alius ex alia materia confectus, putà ex ordeo, apponatur Miſſæ ſacrificio, non conficitur ſacramentum, quia materia mutatur eſſentialiter: ſecùs verò ſi pani triticeo admiſceantur pauca grana ordei, vel alterius ſpeciei, quæ nun ſolvunt nec multùm corrumpunt panem triticeum, quia mutatio quæ tunc fit ex parte materiæ, eſt tantùm accidentalis. Idem cum proportione dicendum de aceto & muſto, cùm enim acetum eſſentialiter differat a vino, quod Chriſtus pro materia calicis inſtituit, muſtum verò accidentaliter tantùm ab eo diſtinguatur; ſacerdos qui poneret acetum in calice, non conſecraret, benè tamen qui poneret muſtum. Item qui baptizaret in aqua toſacea, aut alia ſimili, non conficeret ſacramentum, benè tamen qui in aqua calida baptizaret; quia in primo caſu mutatio ex parte materiæ eſſet eſſentialis, in ſecundò verò ſolùm accidentalis.

130. Inferes ſecundò, quòd ſi additio facta formis ſacramentalibus non mutet legitimum ſenſum ipſarum, ſacramenta erunt valida, quia ſalvabitur ratio formalis ſacramenti, quæ in ſignificatione conſiſtit: unde validus eſſet baptiſmus in hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij unigeniti, & Spiritus Sancti Paracleti*. Et idem cum proportione dic de diminutione: unde validè conſecraret hoſtiam, qui ſolùm diceret, *Hoc eſt corpus meum*, omittendo *enim*.

131. Inferes tertiò, quòd ſi aliquis Sacerdos verba ſacramentalia corruptè proferat, vel ex induſtria, vel ex imperitia, vel ex balbutie, aut lapſu linguæ: ſi corruptio ſit tanta ut auferat omninò locutionis ſenſum, non conficitur ſacramentum: ſi verò ſit talis quæ ſenſum verborum non tollat, non redditur invalidum ſacramentum: quia in primo caſu, mutatio ſe tenens ex parte formæ eſt eſſentialis, in ſecundo duntaxat accidentalis. Licèt autem ſatis difficile ſit cognoſcere quandonam corruptio ſit tanta, ut mutet omninò ſenſum, aſſignatur tamen à D. Thoma hîc art. 7. hæc regula: ſi mutatio ſe teneat ex parte principii dictionis, regulariter varia-

A tur ſenſus, ut ſi loco, *In nomine Patris*, dicatur, *In nomine matris*. Et ratio eſt, quia variatio dictionis ex parte principii, regulariter mutat ſignificationem. Si verò mutatio ſit ex parte finis dictionis, ſenſus regulariter manet idem, quia variatio dictionis ex parte finis, non mutat ut plurimum ejus ſignificationem. Unde validus eſſet baptiſmus, ſi ex ignorantia vel errore fieret in hac verborum forma: *Ego te baptizo in nomine Patrias, Filias, & Spiritus Sanctas*, ut definivit Zacharias Papa in cap. *Retulerunt*, de conſecrat. diſt. 4. Licèt enim verba ſic prolata, ex vi impoſitionis, nihil ſignificent, tamen ex uſûs accommudatione acciperentur ut idem ſignificantia, ac *Patris, B Filij, & Spiritus Sancti*. Addit tamen S. Doctor, poſſe aliquando contingere ut mutatio eſſet tanta ex parte finis dictionis, ut non relinqueret eundem orationis ſenſum, & tam parva ex parte principii, ut ſenſum non tolleret; atque ita maximè hoc conſiderandum eſſe, & judicio viri prudentis relinquendum.

Inferes quartò, quòd ſi tanta fiat interruptio in prolatione verborum, ut moraliter & ſecundùm communem uſum hominum, non cenſeatur idem tractus ſermonis, ſacramentum non erit validum, ſecùs ſi cenſeatur idem tractus ſermonis. Ratio eſt, quia in priori caſu non manet C ſenſus formæ integer, qui in tota oratione conſiſtit, benè tamen in poſteriori. Quanta verò interruptio ſufficiat, ut non cenſeatur eadem moraliter oratio, non poteſt certa regula definiri, ſed ex modo, duratione, & aliis circumſtantiis judicandum eſt, juxta viri prudentis arbitrium. Hoc ſolùm tanquam certum ſtatui poteſt, quod quando diſcontinuatio fit inter duas ſyllabas ejuſdem dictionis, minor duratio tollit ſenſum verborum, quàm cùm fit inter duas dictiones, quia in primo caſu, maximè interrumpitur ſenſus. 132.

Quæres, an miniſter ex intentione inducendi novum ritum, etiam reprobatum ab Eccleſia, proferens verba ſacramentalia, additione, diminutione, aut quovis alio modo non tollente D legitimum ſenſum, mutata, verum conficiat ſacramentum, ſi habeat voluntatem faciendi quod facit vera Eccleſia? 133.

Reſpondeo affirmativè: Si enim Sacerdos Latinus conſecret in Eccleſia Latina in fermentato, cum intentione hunc ritum in Eccleſiam Latinam inducendi, verum conficit Sacramentum, ut fatentur ferè omnes Theologi; & tamen Eccleſia apud Græcos duntaxat, non verò apud Latinos tolerat, ſed execratur tales ritus: Ergo licèt miniſter ſacramentorum variet accidentaliter materiam vel formam ſacramenti, in ritu ab Eccleſia non tolerato, & tamen habeat generaliter intentionem faciendi quod E præſtat vera Eccleſia, in uſu talis materiæ & formæ, verum conficit ſacramentum. 134.

Dices, Qui habet intentionem intentioni Eccleſiæ contrariam, non habet intentionem Eccleſiæ: Sed eo ipſo præcisè quod miniſter intendat introducere ſuum errorem in Eccleſiam, habet intentionem Eccleſiæ intentioni contrariam, utpote cùm intendat Eccleſia excludere hujuſmodi errorem: Ergo eo ipſo præcisè quod miniſter intendat introducere ſuum errorem in Eccleſiam, non poteſt ſimul intendere quod intendit Eccleſia. 135.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Qui habet intentionem intentioni Eccleſiæ formaliter 136.

contrariam, non habet intentionem Eccleſiæ, concedo. Qui habet intentionem, Eccleſiæ intentioni materialiter ſolùm contrariam, nego. Similiter diſtinguo Minorem: eo ipſo præciſè quòd miniſter intendat ſuum errorem introducere in Eccleſiam, habet intentionem, Eccleſiæ intentioni materialiter tantùm contrariam, concedo Minorem. Contrariam etiam formaliter, nego Minorem, & Conſequentiam.

137. Explicatur ſolutio: Intentio privata miniſtri introducendi in Eccleſiam aliquem errorem, ſive toleratum, ſive non toleratum ab ea, poteſt dupliciter eſſe contraria generali intentioni Eccleſiæ, nimirùm vel materialiter tantùm, vel etiam formaliter: materialiter tantùm, ſi volens ſuum errorem introducere non credat eum eſſe errorem, ſed veritatem, atque adeò non intendat ipſum introducere tanquam errorem, ſed tanquam veritatem: formaliter verò privata illa intentio eſt contraria generali Eccleſiæ intentioni, ſi volens ſuum privatum errorem in eam introducere, non exiſtimet ipſum eſſe veritatem, ſed errorem: licèt autem habens iſtam poſteriorem intentionem, non poſſit ſimul habere intentionem generalem Eccleſiæ, benè tamen qui illam priorem duntaxat habet, eo ipſo enim quòd exiſtimans ſuum errorem privatum, non eſſe errorem, ſed veritatem, velit ipſum introducere, non exiſtimat eum eſſe contrarium Eccleſiæ, ſed potiùs ab ea intentum, quia exiſtimat veram Eccleſiam veritatem intendere: quia ergo hoc ita poteſt contingere, imò communiter ita contingit (hæretici enim volentes introducere ſuos errores in Eccleſiam, exiſtimant illos non eſſe errores, ſed veritates, licèt de facto errores ſint) hinc fit quòd licèt eorum intentio ſit materialiter contraria intentioni generali Eccleſiæ, quæ errare non poteſt, non tamen formaliter.

138. Inſtabis: Ut miniſter in dicto caſu habeat generalem intentionem Eccleſiæ, neceſſe eſt quòd intendat, ſaltèm virtualiter, oppoſitum ſuo errori: Sed intendens introducere ſuum privatum errorem in Eccleſiam, non intendit, etiam virtualiter, oppoſitum ſuo errori: Ergo neque habet intentionem generalem Eccleſiæ. Major conſtat, cùm enim Eccleſia vera intendat oppoſitum errori privato miniſtri, niſi miniſter, ſaltèm virtualiter, idipſum intendat, non poteſt dici habere intentionem generalem Eccleſiæ veræ. Minor verò probatur: Cum intentione formali alicujus, non ſtat intentio virtualis oppoſiti: quis enim dicat, quòd aliquis poſſit ſimul intendere eſſe ſecundùm eandem partem, & eodem tempore calidus & frigidus? Sed miniſter in caſu poſito intendit formaliter ſuum errorem: Ergo non habet ſimul intentionem virtualem oppoſiti ſuo errori.

139. Reſpondeo negando Minorem, & ad ejus probationem datâ Majori, diſtinguo Minorem: miniſter in caſu poſito intendit formaliter ſuum errorem, reduplicativè ut errorem, nego. Non ut errorem, ſed ut veritatem, concedo. Similiter diſtinguo Conſequens: Ergo non habet ſimul intentionem virtualem oppoſiti ſuo errori, ut errori, nego. Ut non exiſtimato tali, concedo.

DISPUTATIO II.

De exiſtentia Sacramentorum.

Ad quæſtionem 61. Divi Thomæ.

Quamvis juxta ordinem doctrinæ ab Ariſtotele 1. poſt. aſſignatum, de quacumque prius inquirendum ſit, an exiſtat, deinde quid ſit, ac proinde videatur D. Thomas, & nos poſt ipſum, priùs inveſtigare debuiſſe, an exiſtat ſacramentum, quàm quid ſit ſacramentum: quia tamen antequam oſtenderetur ſacramenta eſſe, neceſſe erat exactè intelligi quid nomine ſacramenti ſignificetur; ſignificatio autem hujus nominis tam eſt conjuncta cum eſſentia & proprietate ipſius rei ſignificatæ, ut ſine ejus cognitione, non poſſit perfectè haberi; ordo doctrinæ aliquantulùm inverti debuit, priùs quid ſit ſacramentum, quàm an ſit inquirendo. Cùm autem ſacramenta fuerint inſtituta, atque adeò exiſtant propter hominem: homo autem conſiderari poſſit vel ante Chriſti adventum, nimirùm in ſtatu innocentiæ, in ſtatu legis naturæ, & in ſtatu legis ſcriptæ, ſive Moſaicæ, & poſt Chriſti adventum, ſeu in lege nova & evangelica, exiſtentia ſeu neceſſitas ſacramentorum, quoad omnes illos ſtatus, inveſtiganda eſt. 1.

Sed priùs ſupponendum eſt cum S. Thoma 2.
hîc art. 1. ſacramenta eſſe homini neceſſaria ad ſalutem, ob triplicem rationem. Prima petitur ex conditione humanæ naturæ: Ea enim eſt naturæ humanæ conditio, ut ex cognitione ſenſibilium aſſurgat in notitiam rerum ſpiritualium: Atqui ſacramenta ſunt quædam ſigna ſenſibilia & corporalia, quibus homines adducuntur in notitiam rerum ſpiritualium: Ergo congruum eſt ut pro eruditione ſacramenta inſtituantur. Secundam ſumit ex humiliatione quæ per ſacramenta homini feliciter contingit: Homo enim peccando, & conſequenter convertendo ſe in corporalia & ſenſibilia, tanquam in ultimum finem, ſubjicit ſe ſecundum affectum corporalibus: Ergo congruum fuit, ut in pœnam ſimul & remedium, ſubjiceretur ſacramentis, quæ ſunt quædam ſenſibilia, ut unde morbum contraxerat, inde medicinam reciperet. Tertiam deſumit ab exercitatione utili, ne enim homini ad exercitationes corporales interdum ſibi noxias valde proclivi, durum eſſet, ſi totaliter ab actionibus corporalibus abſtraheretur, convenienter Deus inſtituit ſacramenta ſenſibilia, quibus homo ſalubriter exerceretur.

Has tres rationes eleganter expendit Hugo 3.
Victorinus lib. 1. de ſacramentis parte 9. cap. 3. ſed aliâ ſerie, ait enim ſacramenta eſſe homini neceſſaria, *Propter humiliationem, propter eruditionem, propter exercitationem. Primò quidem, ut dum in ſenſibilibus alimentis rationalis creatura ex Creatoris præcepto ſubjicitur, ex hac ipſa ſua humiliatione, Creatori ſuo reconciliari mereatur; ſicut priùs Deum ſuperbiendo deſerens, ſe terrenis per concupiſcentiam ſubdit, &c. Secundò, ut per id quod foris in ſacramento ſpecie viſibili cernitur, ad inviſibilem virtutem quæ intùs in re ſacramenti conſtat agnoſcendam, mens humana erudiatur, &c. Tertiò, ut dum*

mens humana per varias operum ſpecies exercitata colitur (ſeu velut ager ſpiritualis excolitur) *ad multiplicem virtutis ſfructum interius fœcundetur : quia poſtquam per concupiſcentiam ad multiplicia hæc & tranſitoria ſe dividi permiſit, ſicut multa diligens, in his per affectum dividitur, ſic mutabilia ſequens variatur : & idcircò ne ſuâ mobilitate ſemper ad deteriora deficeret, talibus nutrienda fuerat ſtudiis, in quibus & per varietatem rerum foris excitata, & æmulatione virtutum intùs accenſa, proficiendi occaſionem inveniret. Propoſita igitur ſpecies corporales, injuncta ſunt opera exercenda, ut medicinam interioris hominis, exterior homo præpararet, eique ſubeſſe ac prodeſſe addiſceret : nam cùm priùs humana vita per duo exercitationum genera cucurriſſet, in altero ad uſum pro natura, in altero ad vitium pro culpa, congruum erat ut tertium exercitationis genus adjungeretur; ut per illud, unum è duobus primis evacuaretur, quia erat nocens; alterum perficeretur, quia non erat ſufficiens, &c.*

4\. Hanc rationem egregiè etiam proſequitur Soto in 4. ſent. diſt. 1, quæſt. 2. art. 1. his verbis: *Dum homo in ſtatu innocentiæ perſiſtebat, ſolâ divinâ contemplatione fruebatur; ad hæc autem ima per peccatum demiſſus, rerum varietate gaudet. Id quod Chriſtus in illis ſororibus nos admonuit, quarum actuoſâ Marthâ erga plurima ſe ſolicitante, contemplatrici Mariæ dixit, unum eſt neceſſarium. Si ergo puris ſpiritualibus homo juberetur vacare, eſſet à ſua natura violenter abſtractus : quod certè ægerrimè ferret. Morem ergo Deus nobis geſſit, ut ſacramentorum varietate oblectati, ad noſtram comparandam ſalutem eſſemus propenſiores. Delectat enim nos nunc baſilicas extruere, mox ſacrificia celebrare, deinde orare, & nonnunquam hymnos cantuſque intonare divinos. Aliis incumbit ſacramenta miniſtrare, atque alios expedit ſuſcipere, per quæ quidem virtutum munera à cunctis idolorum ſervitutibus diſtrahimur. Id quod in illis Neophitis novi orbis experimento comperitur. Mirum enim in modum in iſtiuſmodi cæremoniis exhilarantur, per quas à ſua idololatria ſemoventur.*

ARTICULUS PRIMUS.

An aliqua ſacramenta fuerint de facto in ſtatu innocentiæ, vel futura fuiſſent Adamo non peccante, ſuppoſito ſaltèm quòd poſteri ejus peccaſſent?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

5\. Notandum primò, triplicem in titulo hujus articuli difficultatem inſinuari. Prima eſt, an de facto inſtitutum fuerit aliquod ſacramentum pro brevi illo tempore quo ſtatus innocentiæ in Adamo duravit? Secunda, an ſi Adamo non peccante, ſtatus innocentiæ in omnibus ejus poſteris duraſſet, fuiſſent pro eis aliqua ſacramenta inſtituta? Tertia, an ex hypotheſi futuritionis peccati in aliquibus ex poſteris Adami, ipſo non peccante, pro eis fuiſſet aliquod ſacramentum in remedium peccati inſtitutum?

6\. Notandum ſecundò, quòd ſicut quando in Tractatu de Incarnatione quærunt Theologi, utrum Adamo non peccante Chriſtus veniſſet? hoc intelligi debet, ex vi decreti quod Deus de facto habuit, non verò ex vi alterius quod habere potuiſſet; certum enim eſt, Deum ex vi alterius decreti quod potuiſſet habere, Adamo non peccante, carnem potuiſſe aſſumere. Ita ſimiliter quando hic quæritur, an ſi Adamo non peccante, ſtatus innocentiæ in omnibus, vel ſaltèm in aliquibus ejus poſteris duraſſet, fuiſſent aliqua ſacramenta à Deo inſtituta pro ipſis? hoc intelligi debet de inſtitutione ſacramentorum in eo ſtatu, ex vi decreti quod Deus ab æterno habuit, non verò de inſtitutione ſacramentorum facienda ex vi alterius decreti quod in Deo eſſe potuiſſet; cùm certum & indubitatum ſit apud omnes Theologos, Deum potuiſſe, de abſoluta potentia, inſtituere ſacramenta in ſtatu innocentiæ, hoc enim nullam abſolutè implicat contradictionem. His præmiſſis,

Circa tres difficultates propoſitas variæ ſunt Authorum placita. Prima ſententia aſſerit de facto fuiſſe aliqua ſacramenta à Deo inſtituta pro brevi illo tempore, quo ſtatus innocentiæ in primis parentibus duravit. Ita Durandus in 4. diſt. 1. quæſt. 2. ubi ait in ſtatu innocentiæ fuiſſe ſacramenta, non ratione medicinæ, ſed ratione eruditionis. Quam ſententiam plusquàm probabilem eſſe dicit Alanus Tractatu de ſacramentis cap. 7. illámque etiam ut probabilem defendit Alenſis 3. parte, quæſt. 1. membro 2. art. 1. Pro ea etiam citari poſſunt omnes illi Theologi qui docent matrimonium Adami cum Eva fuiſſe ſacramentum : nimirùm Petrus de Soto, Alphonſus à Caſtro, Catharinus, Roffenſis, Pighius, & Henricus Angliæ Rex, qui id docuit in Tractatu de ſacramentis, quem edidit, dum eſſet Catholicus, & antequam in apoſtoſiam incideret. 7.

Secunda fatetur quidèm pro illo brevi tempore quo ſtatus innocentiæ duravit, nulla extitiſſe ſacramenta ſtrictè ſumpta; ſi tamen ſtatus ille diutiùs duraſſet, ſuppoſitâ opinione Scoti aſſerentis Chriſtum venturum, etiam Adamo non peccante; in illa, inquam, hypotheſi, futurum eſſe aliquod ſacramentum, nempe Euchariſtiam, quia (inquit) eſt ſacramentum maximè expetibile & independens à peccato, ſeclusâ ſignificatione Paſſionis Chriſti, quæ facilè excludi poſſet, remanente præſentiâ reali Chriſti, & intimâ unione, quâ nos ſibi conjungit per hoc ſacramentum. Ita Suarez & Coninckius, qui addunt, conſequenter etiam futurum in eo ſtatu ſacramentum Ordinis ad miniſtros tanti ſacrificii & ſacramenti convenienter inſtituendos,

Tertia diſtinguit, & dicit quòd ſi Adamo non peccante ſtatus innocentiæ in omnibus ejus poſteris duraſſet, nulla etiam pro eis futura fuiſſent ſacramenta; ſi tamen primo parente non peccante, aliqui ex ejus deſcendentibus potuiſſent peccare, & de facto peccaſſent, pro iis qui peccaſſent, inſtitutum fuiſſet aliquod ſacramentum. Ita ex Thomiſtis Nunno, & Serra hic art. 2.

tat habere ſpecies ſibi infuſas, ille verò eas ſibi comparet, mediante intellectu agente. Unde quòd Adam non dependeret ab objectis ſenſibilibus, quantum ad acquiſitionem ſcientiæ, nec converſione ad phantaſmata, quantum ad uſum ipſius, non oriebatur præcisè ex natura & perfectione ſtatûs innocentiæ, alias hoc ipſum debuiſſet convenire ejus poſteris, ſed ex eo quod per accidens habuit ſpecies ſibi à Deo infuſas.

15 Dices ſecundò cum eodem: Hominem indigere ſacramentis, non eſt ipſum ſubjici rebus ſenſibilibus, ſed magis Deo, in uſu alicujus rei ſenſibilis: Hoc autem non videtur repugnare perfectioni ſtatûs innocentiæ, nam Deus prohibuit homini in eodem ſtatu eſum ligni vitæ, quod erat arbor ſenſibilis: in quo Deus non ſubdidit hominem alicui ſenſibili, ſed tantùm ſibi ipſi, in uſu alicujus rei ſenſibilis: Ergo ſimiliter in propoſito &c.

16 Sed contra: Licet hominem ita ſubjici Deo in uſu alicujus rei ſenſibilis, ut per talem ſubjectionem reddatur ſuperior ad illam rem ſenſibilem, ſit tantùm hominem ſubjici Deo, neque hoc repugnet perfectioni ſtatûs innocentiæ; hominem tamen ita ſubdi Deo in uſu alicujus rei ſenſibilis, ut per illam ſubjectionem ſubdatur etiam rei ſenſibili, non eſt hominem ſubjici tantùm Deo: primum autem factum fuit in prohibitione eſûs ligni vitæ, ſecundum verò fieret in inſtitutione ſacramentorum.

17 Dices tertiò: Hominem uti rebus ſenſibilibus tanquam inſtrumentis, ad acquirendam ſuam perfectionem, non eſt hominem ſubjici rebus ſenſibilibus: Atqui homo in ſtatu innocentiæ, non uteretur ſacramentis niſi tanquam inſtrumentis ad conſequendam gratiam: Ergo non ſubjiceretur illis. Minor eſt certa, Major probatur; quia in illo ſtatu homines uterentur vocibus, & reliquo corpore, tanquam inſtrumentis, ad inſtructionem & cognitionem rerum, etiam ſupernaturalium.

18 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Hominem ad acquirendam ſuam perfectionem, uti rebus ſenſibilibus tanquam inſtrumentis ſibi ſubordinatis, non eſt illum ſubjici rebus ſenſibilibus, concedo. Tanquam inſtrumentis ſibi non ſubordinatis, nego. Sacramenta autem in ſtatu innocentiæ, non eſſent inſtrumenta ſubordinata homini, ſed tantùm Deo, cujus eſſent inſtrumenta, & a quo ſuam haberent virtutem. At verò voces, & alia ſigna corporalia, homini connaturalia, eſſent inſtrumenta ſibi ipſi ſubordinata, quibus ſubinde non ſubjiceretur, ſed magis illa ſibi ſubjiceret.

19 Tertia ratio quam habet D. Thomas in eodem articulo, in argumento *ſed contra*, poteſt ſic breviter proponi. Illud quod non eſt inſtitutum niſi in remedium peccati, tanquam ſpiritualis quædam medicina, non fuiſſet neceſſarium, nec conveniens, morbo ſpirituali, ſeu peccato non exiſtente: Atqui ſacramenta ex vi decreti quod Deus de facto habuit, ſunt quædam medicinæ ſpirituales, in remedium peccati inſtituta: Ergo in ſtatu innocentiæ, in quo non fuiſſet peccatum, non fuiſſent etiam ſacramenta, ex vi decreti præſentis. Major conſtat, tum ex illo Chriſti Matth. 9 *Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus.* Tum ex illo Auguſtini ſerm. 9. de verbis Apoſtoli: *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit medicinæ cauſa.* Minor autem probatur in-

A ductione, nam baptiſmus & pœnitentia ſunt ſacramenta inſtituta ad tollendum peccatum originale, & actuale. Extrema Unctio, ad tollendas peccatorum reliquias. Matrimonium, ad libidinem frænandam & mitigandam, quæ nulla fuiſſet in ſtatu innocentiæ. De Euchariſtia, quam Suarez negat præſupponere peccatum, probatur. Euchariſtia ſupponit Chriſtum veniſſe in carne paſſibili, quia ipſum ut talem continet, ſaltem ex modo quo fuit inſtituta, ex vi præſentis decreti: Ergo cùm adventus Chriſti in carne paſſibili dependeat à peccato (quandoquidem etiam illi qui dicunt Chriſtum Adamo non peccante venturum, adhuc fatentur non

B venturum in carne paſſibili) ipſa etiam Euchariſtia non poteſt non præſupponere peccatum. Ex quo etiam ſequitur, ſacramentum Ordinis non fuiſſe tunc neceſſarium, quia non eſt inſtitutum niſi propter Euchariſtiam. Denique de ſacramento Confirmationis id etiam patet, quia Confirmatio ordinatur ad conferendam gratiam, quâ confirmati in profeſſione fidei poſſint ſuperare difficultates & perſecutiones tyrannorum: Sed hæ non haberent locum in ſtatu innocentiæ: Ergo nec Confirmationis ſacramentum.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: 20
Omnia ſacramenta ex vi decreti quo de facto

C ſunt inſtituta, habent totam ſuam vim & efficaciam ex Verbo incarnato, ac ex morte & paſſione Chriſti, unde etiam dicuntur à SS. Patribus dimanaſſe ex latere Chriſti: Ergo in ſtatu in quo Verbum non fuiſſet incarnatum & paſſum, ſacramenta nullam habuiſſent vim, nec proinde extitiſſent: Atqui Adamo non peccante Chriſtus non veniſſet, ſaltem in carne paſſibili, ut omnes fatentur: Ergo Adamo non peccante, nullum fuiſſet ſacramentum ex his quæ inſtituta ſunt. Unde

Dico tertiò: Si Adamo non peccante, multi 21
ex ejus poſteris peccaſſent, nullum, ex vi præſentis decreti, foret pro ipſis ſacramentum, ex

D his quæ à Chriſto inſtituta ſunt.

Probatur breviter: Sacramenta ex ſua inſtitutione non ſunt ordinata in remedium cujuſcumque peccati, ſed tantùm peccati originalis, aut actualis, ab originali provenientis: Atqui in ſtatu innocentiæ, Adamo non peccante, nec fuiſſet peccatum originale, nec actuale ab originali proveniens: Ergo nec ullum ſacramentum tunc exiſteret, tametſi multi ex ejus poſteris peccarent. Minor patet, Major probatur. Cùm ſacramenta ex modo quo ſunt inſtituta, habeant ſuam vim & efficaciam ex Verbo incarnato, & morte ac paſſione ipſius, & ad hoc tantùm ſint

E inſtituta, ut merita Chriſti ad nos deferant, nobiſque applicent, conſequenter non ſunt inſtituta niſi in remedium illius peccati, ad quod tollendum valent merita Chriſti, ſeu propter quod Chriſtus incarnatus & mortuus eſt: Atqui Chriſtus non eſt incarnatus & mortuus, niſi in remedium peccati originalis, aut actualis, ab illo provenientis, ut eſt probabilior opinio, quam in Tractatu de Incarnatione defendimus: Ergo ſacramenta ex ſua inſtitutione, & ex vi præſentis decreti, non ſunt ordinata in remedium cujuſcumque peccati, ſed tantùm peccati originalis, aut actualis ab originali provenientis. *Diſp. 5. art. 2.*

peccatum primorum parentum præparare debuiſſe ſacramenta medicinalia, in remedium talis peccati; eo maximè quòd ſalutiferas herbas, & medendis corporibus convenientes, antequã morbi eſſent, creaverit. Addo quòd, providentiſſimi medici eſt, non modò præſentibus ægritudinibus mederi, verùm etiam ab illis quæ timentur ſanos præſervare, ſubindéque debuit Deus debito congruentiæ, ſacramenta inſtituere in ſtatu innocentiæ, quibus homo ab illa culpa, quam poſtea contraxit, præſervaretur.

32. Reſpondeo concellu Antecedente, negando conſequentiam & paritatẽ: diſcrimen eſt quòd ex una parte Dei miſericordia contrariari non debet ejus ſapientiæ, omnia ſuaviter diſponenti, ſecundùm rerum naturas & indigentias; aliundè verò ignis inferni, cùm ſit corpus naturale, & elementare, ad univerſi perfectionẽ connaturalem pertinens, debuit ſimul cum iſto univerſo creari; idémque dicendum eſt de herbis medicinalibus, quæ cùm ſint res naturales, & ad opus creationis pertineant, debuerunt pariter cum ipſo univerſo, ut partes ejus naturales creari: ſacramenta verò, cùm ſint res ſupernaturales & artificiales, ad perfectionem naturalem univerſi non ſpectant, unde non debuerunt ante peccatum inſtitui, & cum ipſo univerſo creari.

33. Nec obſtat quod ſubditur de prudenti Medico, qui non ſolùm præſentibus ægritudinibus debet mederi, verùm etiam ab illis quæ timentur ſanos præſervare, facilè enim reſpondetur, in ſtatu innocentiæ hominem nedum medicinâ ſanante, ſed nec præſervante eguiſſe: medicina enim præſervativa non debet applicari niſi iis qui jam ſunt diſpoſiti ad morbum, & quibus ob aliquem humorem corruptum timetur morbus: in ſtatu verò innocentiæ ſicuti nulla erat ignorantia, nulla paſſio inordinata, ſed ſumma facilitas faciendi quodcumque bonum; ita nulla erat diſpoſitio & propenſio in morbum. Quòd verò Adam de facto peccaverit, hoc ex propria ipſius malitia ortum habuit, non verò ex prava aliqua diſpoſitione quâ eſſet affectus, & ideò non indigebat medicinâ præſervativâ. Præterquam quod ſufficienter ipſi proviſum fuerat per juſtitiam originalem, & donum integritatis, aliáque dona & privilegia quibus in illo feliciſſimo ſtatu donatus fuit: *Erat enim* (inquit Auguſtinus) *pudicitiâ armatus, temperantiâ compoſitus, claritate ſplendidus. Ipſum* (ſubdit Bernardus) *miſericordia cuſtodiebat, docebat veritas, regebat juſtitia, pax fovebat.* Denique, ut ait Ambroſius: *Opertus erat virtutum velamine, priuſquàm prævaricaretur.*

In ſermone ad Cathecumenos Serm. 2. de Augustini.

34. Objicies quintò cum Suare contra ſecundam concluſionem: Sacramenta in ſtatu innocentiæ habuiſſent congruã rationem ſuæ inſtitutionis, & inquantùm ſunt ſigna, & inquantùm ſunt cauſæ: Ergo fuiſſent in illo. Conſequentia patet, Antecedens quoad primam partem probatur. Sacramenta ſunt ſigna deſervientia non ſolùm ad acquirendam cognitionem rerum ſupernaturalium, ſed ad alias etiam utilitates, putà ad profitendam interiorem fidem, ad excitandam memoriam & affectum erga bonitatem Dei, ad quandam repræſentationem myſteriorum ſupernaturalium, ad conſenſionem & unitatem hominum in una religione: Ergo inquantùm ſigna habuiſſent congruam rationem ſuæ inſtitutionis. Secunda etiam pars Antecedentis probatur. Producere gratiam per res ſenſibiles, eſt unum ex maximis operibus potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis divinæ; & inſuper non parùm videtur redundare in hominum utilitatem, ut ex opere operato conferatur ipſis gratia: Ergo ſacramenta, etiam inquantùm ſunt cauſæ gratiæ, habuiſſent in ſtatu innocentiæ congruam rationem ſuæ inſtitutionis.

35. Reſpondeo negando Antecedens, ad probationes, in primis dico, omnes illas utilitates non eſſe ſufficientes ad ſacramenta inſtituenda, ſi deſit primarius & principalis finis ſacramentorum, qui eſt homines per illa ſanctificari: ſicut non veniret Chriſtus in carne paſſibili, ſi deficeret finis redimendi à peccatis, licet aliæ congruentiæ eſſent. Secundò dico, illas omnes congruentias potuiſſe quidem Deum movere, ut inſtitueret quædam ſacramenta diverſæ rationis à noſtris, ex vi alterius decreti, ſed quòd ex vi decreti quod Deus habuit de facto, & ex quo modo ſunt inſtituta in remedium peccati, ea inſtituiſſet in ſtatu innocentiæ, non probat Suarez, & contrarium nos oſtendimus concluſione ſecundâ, duplici ratione. Addo quòd, ſacrificia, oblationes, aliique cultus externi, abundè ſufficerent ad varias illas utilitates, quæ & fusè & inutiliter referuntur à Suare.

36. Objicies ſextò: Sacramenta vivorum, putà Euchariſtia, & Ordo, ſunt per ſe inſtituta ad ſignificandum & cauſandum augmentum gratiæ: Sed in ſtatu innocentiæ gratia quam habuiſſent homines à nativitate, potuiſſet augeri: Ergo in eo ſtatu ad producendum & ſignificandum illud augmentum ſacramenta fuiſſent inſtituta.

37. Reſpondeo ſacramenta vivorum eſſe inſtituta ad augendam gratiam, vel regenerativam, vel ſanativam, quæ omnirùm primò collata ſit per ſacramenta mortuorum, ut eſt gratia baptiſmalis, vel gratia in ſacramento Pœnitentiæ recuperata: non verò ad augendam gratiam ſeu juſtitiam originalem, quæ nullam præſupponit ægritudinem. Potuiſſet autem hæc gratia aliis modis augeri, putà per exercitium bonorum operum, maximè verò actuum charitatis, quos in ſtatu innocentiæ facillimum erat elicere.

38. Dices, Saltem Euchariſtia in illo ſtatu potuit inſtitui, ut per illam homines intimiùs Chriſto unirentur: Ergo congruum fuit, quòd ſaltèm Euchariſtia inſtitueretur in ſtatu innocentiæ.

Sed nego Antecedens, quia non exiſtente Adæ peccato, Chriſtus non veniſſet in carne paſſibili, quem tamen adventum Euchariſtia ſupponit. Deindè Euchariſtia eſt inſtituta per modum medicinæ præſervativæ, ad ſuccurrendum noſtræ fragilitati, & à frequenti lapſu nos præſervandum, unde etiam datur per modum cibi & potûs confortantis nos, & infirmitatem præſupponentis, quæ omnia non fuiſſent in ſtatu innocentiæ.

39. Objicies ſeptimò: In ſtatu innocentiæ potuiſſent homines peccare, ſicut de facto peccavit Adam: Ergo pro illis reparandis decebat ſacramenta eſſe. Conſequentia videtur manifeſta, in illo enim ſtatu in quo poſſent eſſe vulnera, non eſſent incongruæ medicinæ.

40. Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: nam ſuppoſito etiam quòd aliqui ex poſteris Adæ peccaſſent, non fuiſſet adhuc congruum, ut eſſent ſacramenta; quia quandiu natura humana in ſuo capite & pluribus ejus membris retinuiſſet integritatem & juſtitiam origi-

Digitized by Google

originalem, non fuiſſet congruum ut ſubderetur aliquo modo rebus ſenſibilibus in acquiſitione gratiæ & ſcientiæ rerum ſupernaturaliũ, quamvis in aliquibus individuis ab hujusmodi rectitudine & integritate decidiſſet, ſed quamdiu manſiſſet abſolutè in capite, & pluribus ejus membris, in illa diſpoſitione, tamdiu fuiſſet cõſentaneum rationi, ut nedum perfectionem gratiæ & ſcientiæ rerum ſupernaturalium acquireret ſine dependentia à ſenſibilibus, per immediatum influxum Dei, ſed etiam ut eam recuperaret, ſi in aliquibus individuis eam aliquando per peccatum amiſiſſet. Unde ſi in ſtatu innocentiæ aliqui homines peccaſſent, non recuperaſſent gratiam mediantibus ſacramentis, ſed per actus charitatis & contritionis, quos, ob perfectiorem Dei cognitionem, faciliùs in eo ſtatu elicere potuiſſent, quàm nos; ſubindéque ſacramento pœnitentiæ, ſupplente vices perfectæ contritionis, non indiguiſſent, ſicuti nos.

§. IV.

Aliud argumentum ſolvitur, & an in ſtatu innocentiæ fuiſſent ſacrificia, declaratur.

41. OBjices ultimò: In ſtatu innocentiæ fuiſſent ſacrificia: Ergo & ſacramenta. Conſequentia videtur legitima, tum ex paritate rationis: tum etiam quia homo in illo ſtatu ideo uteretur ſacrificiis, quia conſtat corpore & animâ, & in utroque Deum debet colere: Ergo eâdem ratione deberet uti ſacramentis, ut ſanctificationem ſuam, non ſolùm ſpiritualiter, ſed eam corporaliter, id eſt mediante ſigno ſenſibili, externo, & corporeo, conſequeretur.

42. Reſpondet Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 2. negando Antecedens, exiſtimat enim, quòd ſicut in ſtatu innocentiæ non fuiſſent ſacramenta, ita nec ſacrificia.

Sed hæc ſolutio diſplicet, nam S. Thomas 2. 2. quæſt. 85. art. 1. ait quòd *offerre Deo ſacrificium eſt de jure naturali*, quia in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes, ſemper fuit aliqua ſacrificiorum oblatio. Pro cujus ampliori notitia

43. Sciendum eſt, homines lege naturali obligari ad colendum Deum, propter ſummam ipſius excellentiam, ſupremúmque dominium. Verùm Deus poteſt ab homine coli tribus modis, primò per actus purè internos, quibus confitetur ipſum eſſe unum & trinum, creatorem, & conſervatorem, ac demùm glorificatorem. Secundò per virtutum officia, & laudes exteriores, ac enarrando mirabilia ejus. Tertiò per ſacrificia & oblationes, offerendo ſcilicet illi de bonis corporeis & ſenſibilibus. Non ſolùm autem eſt de jure naturæ, Deum colere actibus interioribus, aut exterioribus virtutum, & enarratione mirabilium ejus, ſed etiam bonorum temporalium oblationibus. Cujus rationem aſſignat D. Thomas loco citato, quia ratio naturalis dictat homini, ut alicui ſuperiori, ſcilicet Deo ſubdatur, propter defectus quos ſentit in ſeipſo, in quibus eget adjuvari & dirigi ab illo, eique cultum, ſubjectionem, & honorem exhibeat, ſecundùm modum ſuum: modus autem conveniens homini eſt, ut aliquibus ſenſibilibus utatur ad aliqua exprimenda, quia ex ſenſibilibus cognitionem accipit. Ratio ergo naturalis dictat homini, ut utatur aliquibus rebus ſenſibilibus, offerens illas

A Deo in ſignum debitæ ſubjectionis & honoris: Sed hoc pertinet ad rationem ſacrificii: Ergo offerre Deo ſacrificium eſt de jure naturæ.

Confirmatur: Homo non tantùm accipit à Deo corpus & animam, ſed etiam res exteriores quibus ad animi profectum, oblectationem, vel exercitium, & ad corporis ſuſtentationem & conſervationem utitur: Ergo non ſolùm corpore & animo debet Deum colere, ſed etiam rebus externis, quarum oblatione, conſumptione, aut alio ſimili uſu, proteſtetur Deum eſſe omnium Dominum, eique gratias agat: juxta illud 1 Paralip. 29. *Tua ſunt omnia, & de iis quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Ergo offerre Deo 44.
B ſacrificium eſt de jure naturæ, ſubindéque ad hoc homo fuiſſet obligatus, etiam in ſtatu innocentiæ, ſi perſeveraſſet.

Dices primò cum Soto: De ratione ſacrificij eſt, quòd ſit pro peccatis inſtitutum, quòd ſit ex propriis bonis offerentis, & quòd cedat in uſum miniſtrorum: Sed in ſtatu innocentiæ non fuiſſet peccatum, nec bonorum proprietas, quin imò omnia fuiſſent communia, & ſic non potuiſſet ſacrificiorum materia cedere in uſum miniſtrorum, quia nullam paſſi fuiſſent neceſſitatem: Ergo non potuiſſent eſſe ſacrificia. 45.

Reſpondeo hæc omnia enumerata non eſſe 46.
C de ratione ſacrificii ut ſic, ſed ei accidere, ſuppoſitâ amiſſione juſtitiæ originalis; nam de eſſentia ſacrificii ut ſic, ſolùm eſt quod ordinetur ad recognoſcendam ſupremam Dei majeſtatem, & conſequenter ad proteſtandam ſubjectionem noſtram ad Deum: unde propter has cauſas extrinſecas non eſt negandum ſacrificium in ſtatu innocentiæ, cùm intrinſeca ratio ejus, cum perfectione illius ſtatûs non repugnet, ſed maximam habeat congruentiam. Præterquam quod falſum eſt quod ait Soto, nempe quòd in ſtatu innocentiæ non fuiſſent peccata: nam ſi ſtatus juſtitiæ originalis perſeveraſſet, homines non fuiſſent in gratia confirmati, ut docet D. Thomas 1. parte, quæſt. 101. art. 2. ſubindéque peccare potuiſſent, ut infœlix Adami caſus ſatis de-
D monſtrat.

Dices ſecundò: Omnes juſti legis naturæ ſervarunt ea quæ ſunt juris naturalis: Sed nullibi in Scriptura legimus de Iſaac quòd ſacrificium obtulerit, ſicut nec de Adam, poſtquam è paradiſo terreſtri ejectus eſt: Ergo offerre Deo ſacrificium non eſt de jure naturæ. 47.

Reſpondeo conceſſâ Majori, negando Minorem: nam ut ait D. Thomas 2. 2. qu. 85. art. 1. ad 2. *Adam & Iſaac, ſicut alij juſti ſacrificium obtulerunt Deo ſecundùm ſui temporis congruentiam, ut patet per Gregorium lib. 4. Moralium cap. 2. qui dicit quòd apud antiquos per ſacrificiorum oblationes remittebatur pueris peccatum originale. Non tamen de omnibus juſtorum ſacrificiis fit mentio in Scriptura,* 48.
E *ſed ſolùm de illis circa quæ aliquid ſpecialiter accidit. Poteſt autem eſſe ratio quare Adam non legitur obtuliſſe ſacrificium, ne ſcilicet quia in ipſo notatur origo peccati, ſimiliter etiam in eo ſanctificationis origo ſignaretur. Iſaac verò ſignificavit Chriſtum, inquantum ipſe oblatus eſt in ſacrificium: unde non oportebat ut ſignificaretur quaſi ſacrificium offerens.*

Aliter ergo ad principalem objectionem reſpondeo, conceſſo enim Antecedente, nego conſequentiam & paritatem: duplex enim eſt ratio diſcriminis. Prima patet ex jam dictis, ſacrificiorum enim oblatio (ut oſtendimus) eſt de jure naturæ, illud autem quod eſt de jure naturæ, 49.

debet

debet in quolibet ſtatu repetiti; ſacramenta verò non ſunt de jure naturæ, quia nec conſequuntur ex lumine naturali per ſe & neceſſario, neque connaturalia ſunt gratiæ, cùm illa connaturaliter poſſit ſine ſacramentorum adminiculo communicari, ut patet in Angelis, & in primis parentibus, ac in illis juſtis, qui in utero matris à Deo ſanctificati ſunt.

50 Secunda ratio diſcriminis eſt, quia cultus Dei externus, eſt aliquid debitum Deo, ex ſubjectione quam habet homo Deo, non ſolùm ſpiritualiter, ſed etiam corporaliter; ſanctificationem autem ipſius hominis fieri per ſigna corporalia, non eſt debitum naturæ humanæ, quando talem ſtatum habet, ut perfectiſſimè Deo ſubijciatur, quia tunc ex vi ſubjectionis hujus, ſanctitatem hanc habere debet. Unde licèt non ſit inconveniens in ſtatu innocentiæ ſigna externa fuiſſe, quibus homines in rebus ſacris communicarent (hoc enim potiùs perfectionem dicit, cùm hæc ſigna ex ſanctificatione interna dimanaverint) erat tamen inconveniens, quòd homo in eo ſtatu his ſignis ſubjiceretur, ut ab eis ſuam perfectionem & ſanctificationem emendicaret, ut ſuprà oſtenſum eſt. Ex quo patet reſponſio ad ſecundam probationem conſequentiæ: quia enim homo conſtat corpore & animâ, in utroque debet cultum Deo reddere, ſecundum proteſtationem interiorem & exteriorem; ſed quando conſtat corpore & animâ perfectè Deo ſubjecta (ſicut conſtabat in ſtatu innocentiæ) non debet ſanctificationem ſuam ex ſignis externis, ſed ab ipſo Deo immediatè accipere. Et quidem cùm ſanctificatio ſit quid ſolùm ſpirituale, non eſt per ſe loquendo neceſſarium eam applicari corporaliter; cultus autem Dei & ſpiritualiter & corporaliter debet exhiberi, quia in utroque ſubjicitur homo Deo.

ARTICULUS II.

An in ſtatu legis naturæ fuerint vera ſacramenta, tam pro adultis, quam pro parvulis, eaque immediatè à Deo determinata fuerint, & neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

51 SUppono primò, ſtatum naturæ per peccatum corruptæ, ſecundùm triplicem legem dividi: alius enim eſt ſtatus hominis lapſi ſub lege naturæ, qui duravit ab Adamo lapſo uſque ad Moyſem, & dicitur legis naturæ, non quaſi diſtinctæ contra legem ſupernaturalem, ita ut ſola præcepta quæ dictamen rationis naturalis ſuggerit obligarent (nam revera ſub illa lege implebantur etiam præcepta ſupernaturalia fidei, ſpei, & charitatis) ſed ut diſtinctæ à lege ſcripta, quia ſcilicet in illo ſtatu nulla fuit lex ſcripto mandata ex inſtituto Dei, ſed lex naturalis, ſolo inſtinctu interiori naturæ; & lex ſupernaturalis, ſolâ inſpiratione Dei, quaſi per modum naturæ, erant cognitæ. Alius verò ſtatus fuit hominis lapſi ſub lege ſcripta, qui duravit à Moyſe uſque ad Chriſtum. Alius denique ſub lege gratiæ, qui à Chriſto uſque ad finem mundi duraturus eſt.

A Suppono ſecundò, quod licèt ſtatus legis ſcriptæ, rigoroſè loquendo, non incœperit niſi à tempore quo lex fuit tradita Moyſi (utpote cùm ante id tempus nullum Dei præceptum fuerit litteris mandatum, ſaltem ex divina inſtitutione) tamen ubi primum circumciſionis præceptum Deus Abrahamo impoſuit, ſtatim cœpit declinare ſtatus legis naturæ, & inſinuavit ſe ſtatus legis ſcriptæ, eò quòd circumciſio fuit (ut docet D. Thomas) quædam diſpoſitio & præparatio ad legem ſcriptam; propter quod tempus quod inter Abraham & Moyſem fluxit, acutè vocant Theologi, confinium legis naturæ & legis ſcriptæ; ſicut intervallum temporis quod à Joanne Baptiſta uſque ad Chriſtum condentem legem gratiæ tranſmiſſum eſt, dicitur confinium B legis ſcriptæ & legis gratiæ, ipſeque Joannes, *terminus legis, & initium Evangelij*, à D. Thoma 3. parte qu. 38. ar. 1. ad 2. & à Petro Chryſologo ſermone 91. *legis & gratiæ fibula*, appellatur. Non procedit autem difficultas de lege naturæ, niſi ut à tali ejus & legis ſcriptæ confinio præciſæ, atque adeò de illo duntaxat tempore quod ab Adamo lapſo, uſque ad præceptum circumciſionis Abrahamo impoſitum, fluxit; certiſſimum enim eſt circumciſionem fuiſſe ſacramentum, ut Tractatu ſequenti, ubi de baptiſmo & de circumciſione quæ illum præceſſit, & cui baptiſma ſucceſſit, diſſeremus.

In 4. diſt. 1. qu. 2. art. 1. quæſtiuncula 2. ad 1.

De ſtatu ergo legis naturæ, ſic conſiderato, tria inquirimus. Primum eſt, an in eo vera ſacra- C menta tam pro parvulis, quàm pro adultis fuerint? Secundum, an talia ſacramenta fuerint à Deo immediatè determinata, vel relicta in hominum arbitrio? Tertium, an ea fuerint neceſſitate medij ad ſalutem neceſſaria?

53 Circa primum, Soto, Martinus de Ledeſma, Martinez de Prado, & alij, docent, nulla prorſus in ſtatu legis naturæ fuiſſe vera ſacramenta. Suarez vero, Vazquez, De lugo, & alij ex Recentioribus, concedunt quidem in tali lege fuiſſe ſacramentum ad delendum peccatum originalè, inſtitutum pro parvulis, negant tamen fuiſſe aliquod ad delenda peccata actualia, inſti- D tutum pro adultis.

Circa ſecundum Scotus & Ricardus aſſerunt, illud ſaltem ſacramentum quod pro parvulis juſtificandis inſtitutum erat in lege naturæ, fuiſſe à Deo immediatè determinatum in particulari, ſicut ſacramentum circumciſionis in lege ſcripta.

Circa tertium Hugo Victorinus libro 1. de ſacramentis parte 2. cap. 3. & 6. dicit ſacramentum in lege naturæ pro parvulis, fuiſſe devotionis & non neceſſitatis. Suarez verò hîc diſputatione 4. ſect. 4. admittit ſacramenta in lege naturæ fuiſſe quidem neceſſaria pro parvulis, eò quòd ſint incapaces contritionis, ſecùs tamen pro adultis, quia poterant juſtificari per ſolam E contritionem. Alij ex oppoſito aſſerunt, ſacramenta tunc fuiſſe ſolùm neceſſaria adultis, non autem parvulis, quia ad eorum juſtificationem ab originali, ſufficiebat fides parentum. Ita docent Albertus magnus in 4. diſt. 1. qu. 11. Paludanus qu. 5. art. Cano relectione de ſacramentis in genere, Vazquez, Meratius, Bernal, & alij.

§. II.

Triplici concluſione triplex difficultas propoſita reſolvitur.

Dico primò: In lege naturæ fuerunt vera ſacramenta pro parvulis & pro adultis in remedium peccati originalis, & actualis.

54 Prima pars concluſionis probatur primò ex D. Auguſtino libro 5. contra Julianum cap. 9. hæc ſcribente: *Non eſt credendum ante datam circumciſionem, famulos Dei (quandoquidem illis inerat Mediatoris fides) nullo ejus ſacramento opitulatos eſſe parvulis ſuis, quamvis quid illud eſſet, aliquâ neceſſariâ cauſâ, Scriptura ſacra tacere voluerit.* Ubi ponderandum eſt, S. Doctorem loqui de ſacramento propriè dicto, quatenus à ſacrificio diſtinguitur. Tum quia Scriptura non tacet ſacrificia legis naturæ B, quandoquidem Geneſ. 4. ſacrificium Cain & Abelis, 8. ſacrificium Noë, 14. ſacrificium Melchiſedech, & Job 1. ſacrificium hujus Patriarchæ narrantur. Unde ſubdit Auguſtinus poſt verba recitata: *Nam & ſacrificia eorum legimus, quibus utique ſanguis ille figurabatur, qui ſolus tollit peccata mundi.* Tum etiam, & maximè quia illud ſacramentum non erat, ſicut ſacrificium, ut diſtinctum à ſacramento, ſignum merè ſpeculativum, ſed practicum ipſius gratiæ, utpote in actuali ejus applicatione parvulis de facto conferendæ. Item D. Cyprianus in libro de cardinalibus Chriſti operibus, capite de circumciſione ait. *Sanè originale peccatum, quod à primis parentibus in totam generis humani ſucceſſionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiare.* C Ibidem autem talia remedia vocat ſacramenta: verba autem Patrum, in materia dogmatica, debent propriè ſumi, niſi ex eo ſequatur aliquod inconveniens, quod nullum poteſt aſſignari in præſenti. Idem aſſerit Hugo de S. Victore libro 1. de ſacramentis, parte 2. cap. 1. ubi addit, non rectè ſentire qui contrarium opinantur.

55 Probatur ſecundò eadem pars ex D. Thoma hic art. 2. loquendo de toto tempore quod fuit poſt peccatum Adami, ante Chriſti adventum (quod comprehendit ſtatum legis naturæ, & D tempus circumciſionis præceptæ Abrahamo, & tempus legis Moſaicæ) ait, *quod neceſſe fuit quædam ſacramenta institui.* Et infrà qu. 70. ar. 4. ad 2, hæc ſcribit: *Probabile eſt, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces & ſacrificia offerebant.* Ergo tam externa ſacramenta agnoſcit S. Thomas pro remedio parvulorum in lege naturæ, de qua ibi loquitur, quam externa fuerunt ſacrificia pro ſalute adultorum.

56 Probatur tertiò eadem pars ratione fundamentali. E Remedium ſenſibile peccati originalis eſt verum ſacramentum. Sed in lege naturæ fuit aliquod remedium pro peccato originali, illudque fuit ſenſibile: Ergo in lege naturæ aliquod ſacramentum à Deo inſtitutum eſt in remedium peccati originalis. Major patet, nam remedium ſenſibile ordinatum ad culpam originalem delendam, eſt ſignificativum gratiæ, tale peccatum tollentis: Sed ſignum ſenſibile gratiæ, eſt verum ſacramentum: Ergo remedium ſenſibile peccati originalis, eſt verum ſacramentum. Minor etiam quantùm ad primam partem certa videtur, nam Deus vult voluntate antecedenti

A omnes homines ſalvos fieri, ſubindeque dat omnibus ſufficientia remedia ad ſalutem, juxta ſingulorum capacitatem: *Hujus enim voluntatis effectus, eſt ipſe ordo in finem ſalutis, & promoventia in finem, omnibus communiter propoſita, tam naturalia, quàm gratuita*, inquit S. Thomas in 1 diſt. 46. qu. 1. art. 1. unde cùm parvuli ſub tali voluntate & providentia Dei generali comprehendantur, debuit Deus in quacunque lege & ſtatu naturæ, ſufficiens remedium ad ſalutem, ſubindeque ad tollendam maculam peccati originalis, ipſis præparare.

57 Confirmatur: Poſt legem ſcriptam fœminæ apud Judæos juſtificabantur ab originali, etiam cùm parvulæ eſſent; neque enim veriſimile eſt, in populo fideli maſculos ab originali juſtificari, B & non fœminas: cùm autem eis non applicaretur niſi remedium legis naturæ (nec enim de alio conſtat, cùm non fuerit in lege aliquod inſtitutum) manifeſtè ſequitur, quod pro parvulis erat remedium originalis in ſtatu legis naturæ.

58 Quod verò tale remedium fuerit ſenſibile (ut in ſecunda parte Minoris principalis aſſeritur) multipliciter ſuadetur. Primò, quia oportebat remedium illud legis naturæ parvulis applicari, ut ipſi conſequerentur ſalutem: Sed non eſt conveniens applicatio inter homines, & modo humano, ſi fiat per actum purè internum, & non externâ aliquâ operatione: Ergo tale remedium legis naturæ, non erat purè ſpirituale, ſed internum, ac ſenſibile.

Secundò, Parvuli dum juſtificabantur in lege C naturæ, adunabantur Eccleſiæ fidelium, non minùs quàm adulti: Sed in nullum religionis nomen (inquit Auguſtinus) adunantur homines, ſine ſacramentorum viſibilium conſortio: Ergo remedium illud quo parvuli in lege naturæ juſtificabantur, erat externum & ſenſibile, & non purè internum & ſpirituale.

Tertiò, Eccleſia ſemper fuit viſibilis: Ergo & id quo parvuli in lege naturæ fiebant membra Eccleſiæ.

Quartò, Remedio legis naturæ pro juſtificatione parvulorum, ſucceſſit in lege ſcripta circumciſio, D & in lege nova baptiſmus: Ergo ſicut iſta remedia ſunt externa, & ſenſibilia, ita & illud quod in lege naturæ pro juſtificandis parvulis inſtitutum erat.

Quintò, Decuit ut ſicut Salvator hominum homo ſenſibilis erat, ita etiam homines in omni lege, & ſtatu, ſalutem per ipſum conſequerentur, mediantibus ſignis ſenſibilibus.

Denique, Si remedium quod erat in lege naturæ pro juſtificatione parvulorum, fuiſſet aliquid inſenſibile, nempe ſolus actus fidei interioris parentum in Chriſtum venturum, ad parvulos ſuos explicitè vel implicitè directus, ut docent Adverſarij, vel habuiſſet talis actus ex ſua E natura, vel ſolùm ex divina inſtitutione, quod ſolus juſtificaret illos parvulos? Non ex natura ſua, tum quia non fuit actus fidei ex natura rei majoris efficaciæ, quàm ſit modò poſt Chriſti adventum: modò autem non ſufficit fides ex ſua natura ad alicujus juſtificationem. Tum etiam, quia cùm ex natura rei ſola fides non poſſit producere in habente fidem ipſam gratiam, multominùs id in alio poteſt efficere. Quod ſi dicatur id feciſſe ex inſtitutione divina, contra eſt, quia ſicut Adverſarij fingunt ex divina inſtitutione fidem parentum hanc virtutem & efficaciam habuiſſe, ita nos multò rationabiliùs dicere poſſumus,

mus, Deum instituiſſe ſigna ſenſibilia ad hanc ſanctitatem efficiendam, quandoquidem hic modus hom nes juſtificandi eſt communis, & magis ipſis conveniens.

Addo quod in noſtra ſententia, major reperitur analogia & proportio, inter morbum peccati originalis, & ejus remedium; cùm enim peccatum originale, carnis propagatione contraheretur in lege naturæ, ſicut modò, non erat conſentaneum, niſi ut corporali etiam remedio, atque ſenſibili ſanaretur.

59 Ex his probata manet contra Suarem ſecunda concluſionis pars, quæ aſſerit in lege naturæ fuiſſe pro adultis aliquod ſacramentum ad delenda peccata actualia, debuit enim divina providentia non minùs aliquod remedium ad delenda peccata actualia, quàm ad tollendum peccatum originale præparare, cùm habeat voluntatem antecedentem ſalvandi omnes homines, ſive parvulos, ſive adultos, & per talem voluntatem ſalutis media, ſeu remedia, hominibus præparentur, ut ſuprà ex Divo Thoma vidimus: Sed remedium ad delenda peccata actualia in lege naturæ inſtitutum, non minùs debuit eſſe ſenſibile, quàm remedium ad tollendum peccatum originale in eadem lege inſtitutum, cùm rationes quæ hoc probant de uno, id etiam ſuadeant de alio: Ergo in lege naturæ fuit aliquod remedium ſenſibile ad tollenda peccata actualia, ſubindeque aliquod ſacramentum, in remedium peccatorum actualium pro adultis inſtitutum.

60 Confirmatur ex D. Thoma infrà qu. 84. ar. 7. ad 1. ubi ſic ait: *De jure naturali eſt quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantùm ad hoc quod doleat ea feciſſe, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quod etiam aliqua ſigna doloris oſtendat, ſicut & Ninivitæ fecerunt, ut Jonæ 3. legitur.* Et in ſolut. ad 2. docet quod de lege veteri pœnitentia habuit aliquam determinationem, non ſolùm quoad dolorem de commiſſis, ſed etiam quantùm ad remedium doloris quærendum, ut aliquo modo miniſtris Dei homines confiterentur peccata ſua ſaltem in generali. Igitur ſi de jure naturali erat remedium doloris quærere, & ſigna doloris oſtendere, oportebat in lege naturæ hujuſmodi remedium eſſe, ſubindeque aliquod ſacramentum ad delenda peccata actualia inſtitutum. Unde idem S. Doctor in 4. diſt. 1. qu. 1. ar. 2. quæſtiunc. 3. ad 2. *Ante legem ſcriptam* (inquit) *erant quædam ſacramenta neceſſitatis, ſicut illud fidei ſacramentum, quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati & ſimiliter pœnitentia, quæ ordinabatur ad deletionem actualis.* Cujus aliquod veſtigium in Scriptura invenitur, ut apud Job capite ultimo, ubi inveniuntur ſacrificia pro remiſſione peccatorum amicorum Job.

61 Veriſimile etiam eſt, in ſtatu legis naturæ fuiſſe neceſſarium aliquod ſacramentum, ad conſervandum ſe in gratia, & ad illam augendam, correſpondens Euchariſtiæ noſtræ, quæ fuit figurata per oblationem Melchiſedech. Nec probabile eſt quod ait Suarez, tale ſacramentum ad ſolam familiam Melchiſedech fuiſſe reſtrictum, cùm neque Scriptura, neq; traditio dicant quòd Deus tale ſacramentum ad familiam Melchiſedech reſtrixerit, & aliunde omnes congruentiæ, quæ afferri poſſunt hujus inſtitutionis pro illa familia, valeant etiam pro aliis.

Dico ſecundò: Sacramenta legis naturæ non fuiſſe determinata immediatè à Deo in particulari, ſed relicta in hominum arbitrio.

A Probatur primò ex D. Thoma hîc ar. 3. ad 2. 62 ubi de ſacramentis veteris legis ait: *Comparabantur ad ſacramenta quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum: quia ſcilicet ante legem, non fuit determinatè præfixum homini quibus ſacramentis uteretur.* Quod intelligendum eſt de ſacramentis, quantùm ad ſigna viſibilia quibus homines proteſtabantur in lege naturæ fidem ſuam de futuro adventu Salvatoris, non autem de ipſa proteſtatione fidei, quæ ex divina inſtitutione erat hominibus neceſſaria ad ſalutem, ut infrà magis declarabitur.

Probatur ſecundò concluſio ratione quam 63 ibidem inſinuat idem S. Doctor: Cùm ſtatus legis naturæ eſſet à Chriſto remotior ſtatu legis B ſcriptæ, fidem in ipſum habebat magis obſcuram, & conſequenter non exigebat ſacramenta à Deo in particulari determinata.

Tertiò, cùm eo tempore nondum eſſet Scri- 64 pturæ ſacræ uſus, neque homines in unum corpus adunarentur, vix potuiſſet divina talium ſignorum determinatio omnibus innoteſcere.

Denique, non eſt aſſignabile ex Scriptura aut traditione aliquod ſignum ſenſibile, in quo determinatè ſacramentum in remedium peccati originalis Deus in lege naturæ inſtituerit; aliunde verò nulla afferri poteſt hujus determinationis congruentia, ſed potiùs ejus indetermina- C tio congrua erat ſtatui illius legis, ut oſtenſum eſt: Ergo abſque fundamento Scotus & Ricardus aſſerunt, illud ſacramentum fuiſſe immediatè à Deo determinatum in particulari.

Quamvis ergo divinâ inſtitutione revelata 65 Adæ, ab illoque poſteris indicatâ, determinatè præfixum fuerit homini in lege naturæ, ut pro ſacramentis uteretur proteſtatione fidei de Salvatore venturo, facta ſigno aliquo exteriori (nõ enim voluntati hominis relictum erat, ut ipſe ſacramenta inſtitueret, aut pro ſacramentis uteretur quibus rebus voluiſſet) hoc tamen ſignum non fuit divinâ inſtitutione determinatum, ſed interiori inſtinctu determinabant ſe homines, quo ſigno, actu, vel ritu, aut quibus rebus ſenſibilibus uterentur, ad prædictam fidem prote- D ſtandam, ut colligitur ex D. Thoma qu. præced. ar. 5. ad 3. ubi ſic ait: *Sicut in ſtatu legis naturæ homines nullâ lege exteriùs datâ, ſed ſolo interiori inſtinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum uterentur.* Et 1. 2. qu. 103. ar. 1. *Quia ante legem* (inquit) *fuerunt quidam viri præcipui, prophetico ſpiritu pollentes, credendum eſt, quod ex inſtinctu divino, quaſi ex quadam privata lege, inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui & conveniens eſſet interiori cultui, & etiam congrueret ad ſignificandum Chriſti myſteria.* Qui modus colendi Deum non erat ſacramentum ipſum ſecundùm ſubſtantiam, ſed ritus quo conficeretur, aut ſignum exterius quo proteſtatio E externa fidei de Salvatore venturo, in qua ſubſtantia ſacramenti conſiſtebat, fieret.

66 Advertendum tamen eſt, quod licèt Prophetæ & viri ſancti, hujuſmodi ſignis ſenſibilibus ex divino duntaxat inſtinctu determinatis uterentur ad proteſtandam fidem de Salvatore venturo, in ſacramentis, & in ſacrificiis; valde tamen probabile eſt, quamlibet Rempublicam determinaſſe in particulari, per commune civium ſuffragium, ſacrificiorum & ſacramentorum materias; tum quia id expediebat ad perfectam unitatem & uniformitatem religionis ſervandã:

Tum etiam quia ad Rempublicam bene inſtitutam pertinet dirigere cives, non ſolùm in ordine ad bonum temporale, ſed etiam, imò & maximè, in ordine ad bonum ſpirituale. Unde licèt quilibet particularis potuiſſet validè alia ſigna ſenſibilia, quam determinata à Republica ſua, pro materia ſacramentorum, aut ſacrificiorum aſſumere, quia hæc determinatio ſignorum in particulari, non erat de jure divino; peccaſſet tamen, tum propter ſcandalum, tum propter periculum cui ſe expoſuiſſet, aſſumendo ſigna quæ fortaſſe finibus ſacramentorum vel ſacrificiorum ſignificandis, non fuiſſent ita proportionata & conveoientia, ſicut determinata à Republica.

Nulli autem mirum eſſe debet, quòd Deus cum hac indeterminatione materiæ, legis naturæ ſacramenta inſtituerit, nam etiam in lege Evangelica ſacramentum matrimonij inſtituit cum aliqua ſimili indeterminatione., ut diſp. præcedenti art. 5. declaravimus; & eandem aut ſimilem indeterminarionem, plures graves Theologi (quos ibidem retulimus) in materia ſacramenti Ordinis admittunt.

67 Dico tertiò: Sacramenta fuiſſe neceſſaria in lege naturæ, neceſſitate medij,; non ſolùm parvulis, ſed etiam adultis.

Explicatur concluſio: Illud dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, quod eſt quidem in præcepto, ſed tamen ſine illo ſalvari quis poteſt, vel propter ignorantiam, vel propter impotentiam: neceſſarium autem neceſſitate medij, eſt illud ſine quo nullus ſalvari poteſt, nec excuſatur ob ignorantiam, vel impotentiá: ſicut quantumcumq; quis ignoret Baptiſmum, ſi tamen illum non ſuſcipiat, ſalvari non poteſt. Dicimus ergo, quod in ſtatu legis naturæ ſacramenta quę ad delendum peccatum originale & actuale, pro parvulis & adultis à Deo inſtituta fuere, erant in eo ſtatu ad ſalutem neceſſaria, nedum neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medij.

68 Probatur prima pars ex dictis in prima concluſione, ibi enim oſtendimus, quod in ſtatu legis naturæ, non ſufficiebat pro juſtificatione parvulorum ſola fides, vel actus interior, ſed requirebatur inſuper ſignum aliquod exterius & ſenſibile, quo fides interior de venturo Salvatore declararetur, ſubindeq; aliquod ſacramentum.

69 Confirmatur: Nulla eſt ratio cur in lege ſcripta, & in lege nova fuerint, & ſint neceſſaria neceſſitate medij ſacramenta externa, & in ſtatu legis naturæ, ſine externo ſigno parvuli juſtificari potuerint; ſiquidem non minùs neceſſaria erant ſigna ſenſibilia in lege naturæ, quàm in aliis ſtatibus.

70 Probatur ſecundò eadem pars, ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia: ſi enim ſola fides parentum in lege naturæ fuiſſet ſufficiens ad ſalutem parvulorum, cùm æque illis qui nondum nati eſſent, ac eis qui jam nati fuiſſent, applicati potuiſſet, juſtificaſſet, pueros in utero materno morientes, quod tamen non poteſt admitti; alias enim non tantùm per accidens, ſed etiam per ſe & ordinariè, facilior fuiſſet via ſalutis pro parvulis in illa lege, quam ſit modò pro parvulis in ſtatu legis gratiæ, utpote quibus applicari nequit adhuc in utero materno exiſtentibus, remedium unicum (ſcilicet baptiſma) ad eos ſalvandos a Chriſto inſtitutum.

71 Dices contra hanc rationem: ſicut Deus ſecundùm legem ordinariam, modò non regenerat niſi priùs natum per naturam, ita neque tunc voluit, ut fides parentum prodeſſet parvulis, niſi natis per naturam, atque adeo extra uterum matris exiſtentibus.

Sed contra: Ideò Deus ſecundùm legem ordinariam modò non regenerat niſi priùs natum per naturam, quia illud quo ſecundùm legem ordinariam regenerat, non eſt applicabile puero nondum nato, ut docet D. Thomas infrà qu. 68. ar. 11. ad 1. his verbis: *Pueri in materno utero exiſtentes, nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant; unde non poſſunt ſubjici actioni humanæ, ut per eorum miniſterium ſacramenta recipiant ad ſalutem.* Sed fides parentum fuiſſet applicabilis ſuis parvulis nondum natis, tempore legis naturæ: Ergo per talem fidem illi fuiſſent regenerari.

72 Poteſt inſuper ſuaderi eadem pars, ex eo quod noſtra ſententia, magis quàm opinio contraria, repugnet doctrinæ hæreticorum noſtri temporis, aſſerentium non eſſe neceſſarium modo Baptiſmum in re parvulis, ſed ſufficere illis ad ſalutem, quod ex parentibus fidelibus nati ſint, idque quia (inquiunt) aliàs deterioris conditionis eſſent infantes modò in lege gratiæ quàm in lege naturæ, quandoquidem illis ſufficiebat ad ſalutem fides parentum.

73 Ex his probata manet ſecunda pars concluſionis, quæ aſſerit, ſacramentum in lege naturę pro adultis inſtitutum ad remiſſionem peccatorum actualium, fuiſſe illis neceſſarium ad ſalutem, neceſſitate medij: nam licèt illi poſſent habere interiores actus fidei & charitatis, tamen ad ſalutem erat tunc neceſſaria ipſa proteſtatio & confeſſio fidei, juxta illud Roman. 10. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*: Ergo in tali lege, adultis neceſſarium erat ad ſalutem neceſſitate medij, ſacramentum aliquod externum, & ſenſibile, quo interior fides de venturo Salvatore declararetur.

74 Addo quod, in omni ſtatu remedium originalis peccati, quod erat neceſſarium parvulis ſine propria diſpoſitione, erat neceſſarium adultis cum propria diſpoſitione; ſolùm enim in hoc erat differentia ex parte diſpoſitionum; ex parte autem ſigni ſenſibilis, quod per talem diſpoſitionem ſuſcipiendum eſt omnibus neceſſarium eſt; nec enim eſt ratio cur parvuli eo ſigno deberent uti in fide communi Eccleſiæ, & non adulti in diſpoſitione propria, ut rectè dicit Joannes a S. Thoma hìc ar. 3. dubio 2. Unde S. Thomas ſuprà citatus ait, *quod ante legem ſcriptam erant quædam ſacramenta neceſſitatis, ſicut illud fidei ſacramentum quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati, & ſimiliter pœnitentia, quæ ordinabatur ad deletionem actualis*

§. III.

Solvuntur objectiones.

75 OBjicies primò contra primam concluſionem: Status legis naturæ non habuit particularia præcepta Dei circa ſupernaturalia, quæ poſitivè à Deo darentur, alias non differret à lege ſcripta: Ergo neque habuit ſacramenta. Conſequentia patet, quia hæc debent eſſe poſitivè inſtituta à Deo, ſive immediatè ſive mediatè.

76 Confirmatur: De ſacramentis, cùm ſint ſupernaturalia, nihil definiendum eſt, niſi quod in Scriptura revelatum eſt: Sed nullibi in Scriptura ſacra

ſacra revelatur, fuiſſe ſacramenta in lege naturæ in remedium peccati originalis, & actualis: Ergo non eſt aſſerendum de facto talia ſacramenta in lege naturæ fuiſſe.

77. Ad objectionem reſpondeo negando Majorem, falſum enim eſt, quòd lex naturæ excluderet omnia præcepta poſitiva; includebat enim aliqua, licèt pauciſſima, & ad quorum memoriam non opus eſſet ſcripturâ; quod certè in doctrina Adverſariorum neceſſariò admitti debet, quandoquidem, cùm fides parentum non haberet ex ſua natura, ſed ſolùm ex divina inſtitutione, quòd parvulos juſtificaret, requirebat neceſſariò præceptum poſitivum: undè ſtatus ille non dicitur legis naturæ, quòd omnia prorſus præcepta poſitiva excluderet, ſed quia in eo non gubernabantur homines per cæremonias, & leges dererminatas in particulari à Deo, ſicut in lege ſcripta, & Evangelica, ſed ſolùm in communi, relinquendo earum dererminationem in particulari Reipublicæ, vel Principibus familiarum, ob rationes ſuprà declaratas.

78. Ad confirmationem dicendum, quòd licèt in Scripturà non legamus fuiſſe in lege naturæ aliqua ſacramenta in remedium peccati originalis & actualis, id tamen probabiliter à nobis aſſeritur, propter doctrinam Auguſtini citatam, & authoritatem multorum Doctorum, tàm antiquorum, quàm recentiorum, nec non propter rationes allatas. Neque ſilentium Scripturæ quoad hoc, probabilitati noſtræ opinionis adverſatur: tùm quia Auguſtinus citatus affirmat, Scripturam aliqua neceſſaria de cauſâ, licèt eam ignoremus, ſacramenta legis naturæ tacuiſſe. Tùm etiam, quia certum eſt, quòd Adam poſt peccatum ſacramenta ſuſcepit, & ſacrificia obtulit, & tamen id non referunt ſacræ litteræ, ſicut nec legitur quòd Iſaac ſacrificium obtulerit. Undè rectè ait Cano relect. de ſacram. parte 3. art. 3. *Gravis error eorum eſt, qui de ſacramentis nihil diſcerni poſſe credunt, niſi quod ſacris litteris traditur: multa enim verbotenùs & in nova, & in antiqua lege tradita ſunt, quæ ſcripto non fuerunt mandata.*

79. Objicies ſecundò: De ratione ſacramenti eſt, quòd gratiam conferat ex opere operato, ſeu ultra meritum ſuſcipientis; aliàs enim inutile erit ad ſanctificationem hominis: Atqui in lege naturæ nullus juſtificari poterat ex opere operato, ſed ſolùm ex opere operantis; quia juſtificari ex opere operato eſt juſtificari ex meritis Chriſti operatis, & poſitis in rerum natura, quòd illi ſtatui convenire non poterat: Ergo in lege naturæ nulla prorſus ſacramenta fuêre.

80. Reſpòndeo primò, hoc argumentum nimis probare, probat enim circumciſionem in lege ſcripta non fuiſſe ſacramentum, imò nullum prorſus in tali lege fuiſſe ſacramentum, cùm ante Chriſti adventum nullus juſtificari potuerit ex opere operato.

81. Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo Majorem: de ratione ſacramenti eſt, quòd gratiam conferat ex opere operato, vel activè, vel paſſivè, concedo Majorem. Activè ſemper, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: ſacramenta legis naturæ non poterant conferre gratiam ex opere operato, Activè, concedo Minorem. Paſſivè, nego Minorē & Conſequentiam.

82. Explicatur ſolutio: Dari ex opere operato gratiam per ſacramenta, dupliciter poteſt intelligi, uno modo paſſivè, alio modo activè. Dari gratiam ex opere operato paſſivè, eſt dari gratiam ſuſcipientibus tale ſacramentum paſſivè, ſolo Deo activè eam præbente ad præſentiam ſacramenti, non tamen ipſo ſacramento activè concurrente. Dari autem gratiam ex opere operato activè, eſt ſacramenta ipſa activè ad juſtificationem, & productionem gratiæ concurrere. Quia ergo ſacramenta legis naturæ, & legis Moſaicæ non continebant virtutem inſtrumentalem productivam gratiæ, ſicut ſacramenta novæ legis, nec efficienter phyſicè ad juſtificationem concurrebant, ſed ſolùm movebant moraliter Deum, ut ad præſentiam ipſorum gratiam in ſuſcipientibus produceret; hinc eſt quòd per ſacramenta illa gratia ex opere operato paſſivè ſolùm data fuiſſe dicitur; è contra verò baptiſmus, & alia novæ legis ſacramenta, ex opere operato activè juſtificare dicuntur, quia ſupponunt paſſionem Chriſti jam factam, & ex ejus virtute gratiam conferunt. Ita præclarè Joannes à S. Thoma hîc art. 3. dub. 1.

Nec ex hoc ſequitur, ſacramenta legis naturæ, & legis ſcriptæ, fuiſſe prorſus inutilia; tùm quia, ut diximus, moraliter movebant & excitabant Deum, ut ob merita Chriſti futura gratiam conferret ritè ea ſuſcipientibus. Tùm etiam (quia ut ſuprà oſtendimus) deſerviebant ad humiliationem ipſius hominis, in ſui ſanctificatione.

Objicies tertiò ſpecialiter contra ſecundam partem primæ concluſionis. Sacramentum pœnitentiæ eſt illud unicum, quod datur, & dari poteſt pro peccato actuali poſt remiſſum originale: Sed in lege naturæ non fuit ſacramentum pœnitentiæ, tùm quia pertinet ad novæ legis ſacramenta, tùm etiam, quia deſignari non poteſt tempus, pro quo illud ſacramentum ſuſcipi debuiſſet; non enim ſufficiens fuiſſet ſemel in vita, nec neceſſarium eſſet, quotieſcunque homo converteretur ad Deum, illud ſuſcipere: Ergo in lege naturæ nullum fuit ſacramentum pro remiſſione peccatorum actualium. 83.

Reſpondeo conceſſa Majori, diſtinguendo Minorem: in lege naturæ non fuit ſacramentum pœnitentiæ, quod fieret eodem modo, quo fit in lege gratiæ, ſive quod fieret per vocalem confeſſionem peccatorum apud ſacerdotem, concedo. Quod fieret diverſo modo, quo fit in lege gratiæ, nego. Erant enim cæremoniæ in lege naturæ, & in lege Moſaica alterius rationis a noſtris, in remiſſionem peccatorum actualium. Et per hoc patet ad primam probationem Minoris diſtinctæ. Ad ſecundam dico, quòd ſicut præceptum ſuſcipiendi ſacramentum pœnitentiæ, quod eſt modò in Eccleſia, obligat tantùm juxta naturam præcepti affirmativi, non ſemper, ſed pro tempore neceſſitatis, quod Eccleſia determinavit ad confeſſionem annuam; ita & præceptum pœnitentiæ in ſacramentum inſtitutæ in lege naturæ, non obligabat, niſi tempore neceſſitatis: quando verò eſt neceſſitatis tempus, vel judicio uniuſcujuſque particularis prudentis erat determinandum; vel certè Reſpublica, ſive Eccleſia illud definiebat, ſicut definivit in noſtra lege. 84.

Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Deus Geneſ. 7. diſtinxit animalia in munda & immunda, quæ diſtinctio deſumitur per ordinem ad ſacrificia: Ergo materia ſacrificio- 85.

Digitized by Google

rei funderent, vel aliquam benedictionem adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces & ſacrificia offerebant.

ARTICULUS III.

An in lege Moſaica præter circumciſionem alia fuerint vera ſacramenta, & quot?

94. SUppono primò tanquam certum, & ab omnibus Theologis communiter receptum, circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum: tùm quia fuit verum ſignum gratiæ juſtificantis, undè ab Apoſtolo ad Rom. 4. *ſignaculum juſtitiæ fidei* appellatur. Tùm etiam, quia myſterio circumciſionis ſucceſſiſſe baptiſmum, docet Innocentius III. cap. *Majores*, de baptiſmo.

95. Suppono ſecundò, quòd quamvis circumciſio in lege ſcripta inſtituta non fuerit, ſed in Abraham initium habuerit quadringentis & ampliùs annis ante Moyſen, ſacramentum tamen legis Moſaicæ dicitur; tùm quia ſacramenta legis naturæ non erant in particulari determinata immediatè ab ipſo Deo, ſed ab hominibus, ut art. præcedenti oſtenſum eſt: circumciſio autem in particulari fuit immediatè ab ipſo Deo inſtituta & determinata quantùm ad omnes ſuos ritus, ut habetur Geneſ. 17. Tùm etiam, quia remanſit in lege Moſaica, & fuit quaſi proprius character populi Judaici & profeſſio, per quam homines ſe illi legi obligabant, & ſubjiciebant, juxtà illud Apoſtoli ad Galat. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ*: ſicut in lege Evangelica baptiſmus eſt profeſſio talis legis ad eam ſervandam obligans.

96. Suppono tertiò, multò magis debuiſſe eſſe ſacramenta in ſtatu legis ſcriptæ, quàm in ſtatu legis naturæ, utpotè cùm in illo fuerit major ſacramentorum neceſſitas, cùm multò magis creſcente numero peccatorum, natura humana eſſet ſubjecta rebus ſenſibilibus per affectum, & lumen rationis magis obtenebratum. Undè ſolùm difficultas eſt, & controverſia de numero hujuſmodi legis Moſaicæ ſacramentorum. Quidam enim volunt, unicum tantum fuiſſe ſacramentum in ea, ſcilicet circumciſionem: Ita Joannes de Baſſolis in 4. diſt. 1. qu. 3. art. 3. & Carolus Franciſcus Abra de Raconis, Tractatu 2. diſp. 1. ſect. 2. qu. 1. Alij duo, ſcilicet circumciſionem & eſum agni paſchalis. Cui ſententiæ videtur favere Soto in 4. diſt. 1. qu. 1. art. 2. ubi horum tantùm ſacramentorum meminit, & qu. 2. art. 3. dicit in lege veteri nullum fuiſſe ſacramentum pro expiandis peccatis actualibus, neque conſecrationem ſacerdotum fuiſſe ſacramentum. Alii denique plura alia ſacramenta in lege Moſaica agnoſcunt. Ita communiter Theologi, tàm domeſtici, quàm extranei, cum quibus

Dico primò: In veteri lege præter circumciſionem fuerunt alia ſacramenta propriè dicta; imò plura habuit ſacramenta ſtatus talis legis, quàm ſtatus legis naturæ, & ſtatus legis gratiæ.

97. Probatur prima pars ex Florentino in decreto unionis, & Tridentino ſeſſ. 7. can. 2. ubi de ſacramentis veteris legis tanquam de pluribus loquuntur, eaque in plurali *ſacramenta* appellant. Eodem modo loquitur Dionyſius de cœleſti Hierarchia cap. 5. aſſerens Eccleſiam legis gratiæ mediam verſari inter ſynagogam, & cœleſtem patriam; & cum hac habere communes contemplationes, cum illa verò communia ſymbola, ſeu ſacramenta. Auguſtinus etiam libro 19. contra Fauſtum cap. 13. ſic ait: *Prima ſacramenta, quæ celebrabantur & obſervabantur ex lege, prænuncia erant Chriſti venturi.* Ergo ex Concilijs & SS. Patribus in veteri lege præter circumciſionem fuerunt alia ſacramenta.

Probatur ſecundò eadem pars. In veteri lege 98.
præter eſum agni paſchalis & circumciſionem, quæ ad tollendum peccatum originale inſtituta fuit, erat aliquod ſacramentum ad delenda peccata actualia inſtitutum: Ergo in tali lege plura erant ſacramenta. Conſequentia patet, Antecedens probatur ex D. Thoma infrà qu. 84. art. 7. ad 2. ubi ſic ait: *Pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantùm quidem ad dolorem, ut eſſet magis in corde, quàm in exterioribus ſignis, ſecundùm illud Joel 2. ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Quantùm autem ad remedium doloris quærendum, ut aliquo modo miniſtris Dei peccata ſua confiterentur, ad minùs in generali. Undè Dominus Levit. 5. dicit; Anima ſi peccaverit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti, juxta menſuram æſtimationemque peccati, qui orabit pro eo quod neſciens fecerit, & dimittetur ei. In hoc enim ipſo quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato ſuo, quodammodo ſuum peccatum ſacerdoti confitebatur, & ſecundùm hoc dicitur Prov. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Quibus verbis S. Doctor non ſolùm apertè docet, fuiſſe in veteri lege aliquod ſacramentum pro peccatis actualibus inſtitutum, ſed etiam id probat ex Scriptura, quæ Levit. 5. promittit remiſſionem peccati per ignorantiam commiſſi, oblationi arietis, & orationi ſacerdotis, ſubindeque talem oblationem & orationem fuiſſe ſignum practicum gratiæ, & per conſequens verum ſacramentum, inſinuat.

Secunda pars concluſionis, quæ ait ſtatum le- 99.
gis ſcriptæ plura habuiſſe ſacramenta, quam ſtatum legis naturæ, triplici conjecturâ & optimâ ſimul congruentiâ ſuadetur. Prima eſt, quòd cùm tempore legis naturæ populi eſſent quaſi parvuli inſtruendi, ſubindeque non multitudine præceptorum, atque adeò nec ſacramentorum, obruendi; è contra verò tempore legis ſcriptæ excitati jam homines eſſent, ac proindè ampliùs inſtruendi, creſcere debuit præceptorum ac ſacramentorum numerus. Secunda, quia lex naturæ generalia dat præcepta, lex autem ſcripta ea ſpecificat, & conſequenter non mirum, quòd in lege ſcripta plura exiſtere debuerint præcepta & ſacramenta, quàm in lege naturæ. Tertia, quia ſacramenta ſunt in remedium contra peccata: nondum autem in lege naturæ tantùm creverat morbus, quantùm poſtea creviſſe tempore legis ſcriptæ cognoſcitur, & conſequenter non tot remedia in illa fuerunt neceſſaria, quot in iſta. Undè Hugo Victorinus lib. 1. de ſacram. part. 12. cap. 4. ſic habet: *In primis pauca antidota, & paucis membris, id eſt paucis perſonis medicus appoſuit, ut paulatim morbus deficeret, & ſalus creſceret; & poſt plura contulit remedia, & plures reparavit.*

Tertia pars, quæ aſſerit in lege veteri plura 100.
fuiſſe ſacramenta, quàm in nova, probatur primò ex Auguſtino lib. 19. contra Fauſtum cap. 13. ubi ſic habet: *Sacramenta veteris legis ablata ſunt,*

Digitized by Google

ſunt, quia impleta, & alia ſunt inſtituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, ET NVMERO PAVCIORA.

Secundò, decuit ita eſſe, ut noſtrorum ſacramentorum magnitudo, & præſtantia pluribus præfigurata ſignis (ſacramenta enim legis ſcriptæ, fuerunt eorum ſigna) certior haberetur: multitudo enim ſignorum certiorem fecit ſignatorum adventum. Prætereà, ſicut princeps quò dignior eſt, eò pluribus præcedentibus miniſtris honorari debet; ita ſacramenta noſtra in ſuæ magnitudinis ſignum pluribus debebant indicijs ſeu ſignis, qualia erant ſacramenta legis ſcriptæ, honorari. Deindè, ſacramentorum legis ſcriptæ inefficacia & defectus numerò ſaltem aliquo modo ſupplenda fuit. Denique, *Prima ſacramenta legis naturalis* (inquit Victorinus) *quaſi veritatis umbra fuerunt, quæ verò tempore legis Moyſis, quaſi quædam imago veritatis: quæ autem ſub gratia noviſſime conſequuntur, jam non umbra, vel imago, ſed ipſum corpus veritatis*: Cùm ergo plures ſint corporum imagines, quàm corpora ipſa, plura tunc ſacramenta eſſe oportuit.

[Lib. 1. de Sacram. p. 11. c. 6.]

101. Dico ſecundò: Sacramenta veteris legis ad tria genera reduci. Ita D. Thomas 1. 2. quæſt. 102. art. 5. cujus diſcurſus poteſt ad hanc formam reduci.

Sacramenta veteris legis erant quædam cæremoniæ ſacræ, quibus cultores Dei deputabantur quodammodo ad cultum divinum: Sed omnes illæ cæremoniæ reducuntur ad tria genera: Ergo & omnia veteris legis ſacramenta. Probatur Minor: Tria requiruntur ad hoc ut Dei cultores ad Dei cultum deputentur, ſcilicet quòd conſtituantur in ſtatu colendi Deum, quòd uſu conſumant ea, quæ ad cultum Dei pertinent, & denique quòd ab eis removeantur impedimenta cultûs divini per ipſos exercendi. Tria ergo ſolùm in veteri lege erant genera cæremoniarum ordinatarum ad deputandum homines ad cultum divinum, illæ ſcilicet, quibus conſtituebantur in ſtatu colendi Deum, cujuſmodi erant circumciſio pro toto populo, quæ erat janua ad omnia legalia, & conſecratio pro ſacerdotibus. Illæ quæ in uſu rerum pertinentium ad cultum divinum conſiſtebant, qualis erat comeſtio Agni Paſchalis pro toto populo, Panum propoſitionis pro ſacerdotibus. Illæ denique, quæ ordinabantur ad removenda impedimenta divini cultûs, cujuſmodi pro populo erant purificationes à quibuſdam exterioribus immunditijs, & expiationes pro peccatis: pro ſacerdotibus verò ablutio manuum & pedum, & raſio pilorum. Ex quibus conſtat, unumquodque genus ſacramentorum legis Moſaicæ ſub ſe continuiſſe plures ſpecies; nam ſub primo erant ſacerdotum conſecratio, & circumciſio. Sub ſecundo, comeſtio Agni paſchalis, & Panum propoſitionis. Sub tertio, purificationes & expiationes populi, & ablutio manuum ſacerdotum, & raſio pilorum. Purificationes autem ab immunditijs exterioribus fiebant, vel per aſperſionem aquæ, vel per aliquod ſacrificium ordinatum ad tollendum peccatum, quo immunditiæ illæ contractæ fuerant. Expiationes verò à peccatis fiebant per ſacrificia, quæ erant in duplici differentia, quædam ſcilicet oblata pro tota communitate, & alia ſpecialia pro peccatis ſingulorum.

102. Advette tamen, quòd illæ cæremoniæ, quæ ſolùm erant inſtitutæ ad removendas immunditias legales, non autem ad ſignificandam perfectam animæ ſanctitatem, non erant verè & propriè ſacramenta, ſed ſolùm impropriè, & ſecundùm quid: nam ut diſp. præcedenti art. 2. contra Canum & Bellarminum oſtendimus, de ratione veri ſacramenti eſt ſignificare perfectam ſanctitatem, quæ eſt per gratiam.

103. Advette etiam, quòd ex omnibus illis ſacramentis veteris legis, quæ recenſuimus, aliqua correſpondebant noſtris; videlicet Circumciſio Baptiſmati, comeſtio Agni Paſchalis, & Panum propoſitionis, Euchariſtiæ; omnes purificationes, expiationes, ablutiones, raſio pilorum, & ablutio manuum & pedum, ſacramento pœnitentiæ; & conſecrationes ſacerdotum, ſacramento Ordinis. Confirmationi autem, Extremæ Unctioni, & Matrimoniu, nullum correſpondebat in antiqua lege ſacramentum. Rationem aſſignat D. Thomas loco cit. ad 3. Primò quoad Confirmationem, quia illa eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, quæ nondum advenerat in lege ſcripta, nihil enim ad perfectum adducit lex. Seeundò quoad Extremam Unctionem, quia eſt immediata præparatio ad Introitum gloriæ, cujus aditus nondum patebat in veteri lege, pretiô noſtræ redemptionis nondum ſolutô. Tertiò quoad Matrimonium, quia fuit quidem in lege veteri, prout erat in officium naturæ, non autem ut erat ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, quæ nondum facta erat, undè tunc dabatur libellus repudij.

ARTICULUS IV.

An poſt Chriſti adventum, ſeu in nova lege aliqua debuerint eſſe ſacramenta, diverſa ab his, quæ erant in lege veteri?

104. NEgabant olim quidam hæretici, qui Archontici dicebantur, ut referunt S. Epiphanius hæreſi 34. & Theodoretus lib. 1. hæretic. fabularum cap. 12. & 13. Fratricelli pariter & Beguinæ ſacramenta Eccleſiæ deſpiciebant, ut ait Joannes XXII. in Extravag. *Sancta Romana*, de religioſis domibus. Demùm noſtro tempore, & præcedenti ſæculo non defuiſſe hæreticos, qui omnia ſacramenta ſenſibilia & corporalia contemnerent, ex Frederico Staphilo refert Bellarminus lib. 1. de ſacram. cap. 1. circa finem. Ut hic error impugnetur, & veritas Catholica ſtabiliatur,

Dieo breviter: Conveniens fuiſſe, ut Chriſtus in nova lege aliqua ſacramenta inſtitueret. Ita D. Thomas hîc art. 4.

105. Probatur primò ratione, quam ibidem adduxit. Sicut aliqui Patres ſalvi facti ſunt per fidem Chriſti venturi, ita & nos ſalvamur per fidem Chriſti nati & paſſi: Ergo oportet eſſe ſacramenta in lege nova, diſtincta à ſacramentis legis antiquæ. Probatur Conſequentia: Sacramenta enim ſunt ſigna proteſtantia fidem, qua homo juſtificatur: Sed neceſsè eſt alijs ſignis ſignificari futura, & alijs præſentia, ſive præterità eadem enim res aliter annunciatur facienda & aliter facta, ut ait Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 13. Ergo oportet eſſe in nova lege ſacramenta diſtincta à ſacramentis legis antiquæ, quibus ſignificetur Chriſtus præſens & paſſus, ſicut per ſacramenta legis antiquæ ſignificabatur venturus & paſſurus.

106. Secundo ut idem ſanctus Doctor in 4. diſt. 2 quæſt. 5.

quæſt. 1, art. 4. quæſtiunc. 1. diſcurrit: Sacramenta ſunt medicinæ ſpirituales: Sed non competit eadem medicina parvulo, & adulto: Cùm ergo ſtatus legis comparetur puerili ætati, ſtatus autem temporis gratiæ, ætati perfectæ, ut patet ad Galatas 4 aliqua ſacramenta fuerunt inſtituenda in lege gratiæ, diverſa ab illis quæ erant in lege Moſaica.

107 Dices, Veniente veritate debet ceſſare ſigna: Sed *gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, ut dicitur Joan. 1. Cùm igitur ſacramenta ſint veritatis ſigna ſeu figuræ, videtur quod poſt Chriſti adventum, nulla prorſus ſacramenta in nova lege eſſe debuerint.

108 Reſpondetur ex Divo Thoma hic art. 4. ad 1. quod *ſicut Sanctus Dionyſius dicit cap. 5. cœleſtis hierarchiæ, ſtatus novæ legis medius eſt inter ſtatum veteris legis, cujus figura implentur in nova lege, & inter ſtatum gloriæ, in qua omnis nudè & perfectè manifeſtabitur veritas, & ideò tunc nulla erunt ſacramenta, nunc autem quamdiu per ſpeculum & in ænigmate cognoſcimus (ut dicitur 1. ad Corinth. 13.) oportet nos per aliqua ſenſibilia ſigna, in ſpiritualia devenire, quod pertinet ad rationem ſacramenti.* Ea qua doctrina S. Doctoris patet, quod omnis homo viator ſacramentis indiget; beatis verò & comprehenſoribus, nullum congruit ſacramentum, quia ubi eſt veritas clara, omnis ſignorum umbra fugit. In cujus rei typum teſtatur Divus Joannes Apocal. 21, ſe nullum vidiſſe templum in cœleſti Jeruſalem; ibi enim non eſt opus templo, ubi neque ſacramenta, neque ſacrificia erunt. Unde Auguſtinus de Catechiſmo cap. 4. *Comeditur agnus poſt noctem hujus ſæculi, ut cùm mane illud venerit quod veſperum non habebit, non jam offeratur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſum agnum, quem quotidie immolamus, comedimus, & cujus ſanguinem bibimus, inveniamus illic eum ſacerdotem perfectum, quem conſtat hic pro noſtra ſalute occiſum.* Ea quo refellitur error quorumdam hæreticorum qui dicebant Chriſtum beatis in cœlo Euchariſtiam miniſtrare, in quos acriter invehitur Theophilus Raynaudus in Candelabro ſancto ſeptiluſtri ſect. 1. cap 6.

DISPUTATIO III.

De Gratia Sacramentali.

Ad quæſtionem 62. Divi Thomæ.

CUm cauſa finalis ſit prima omnium, aliunde verò hæc in inſtrumentis cum effectu ad quem ordinantur & aſſumuntur coincidat, explicatis naturâ & exiſtentia ſacramentorum, priùs poſt D. Thomam, diſputandum nobis eſt de eorum effectibus, quàm de cauſa efficiente ipſorum. Duo autem ſunt effectus ſacramenti, gratia ſcilicet ſanctificans, & character. De primo, utpote priori, principaliori, & univerſaliori, priùs nobis agendum eſt in hac diſputatione: de altero verò in ſequenti. Sed ut clariùs in hujus celeberrimæ diſputationis reſolutione procedamus, priùs contra hujus temporis hæreticos demonſtrandum eſt, ſacramenta novæ legis, de quibus ſolùm agimus in præſenti, verè & propriè conferre gratiam *ex opere operato*, ut loquuntur Theologi: deinde modum hujus cauſalitatis declarabimus eaque non ſolùm moraliter, ſed etiam inſtrumentaliter phyſicè gratiam cauſare, contra plures ex recentioribus Theologis oſtendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Sacramenta novæ legis ſint cauſa gratiæ, eamque conferant ex opere operato, non ponentibus obicem?

1 VTrumque negant hujus temporis hæretici. In primis enim, cùm exiſtiment gratiam juſtificantem non eſſe aliquid intrinſecum animæ, ſed vel favorem Dei extrinſecum, vel juſtitiam Dei & Chriſti, nobis imputatam, & veluti extrinſecùs applicatam; nec aliud ex parte hominis requirant ad juſtificationem, quàm fidem, ſive fiduciam, quâ juſtitiam Dei vel Chriſti nobis prodeſſe credimus, aut confidimus; conſequenter ad hunc errorem, aſſerunt ſacramenta novæ legis ad nihil aliud valere, quàm vel ad excitandam illam fidem, ſive fiduciam, vel ut ſint quædam notæ Chriſtianæ profeſſionis quibus fideles ab infidelibus diſcernantur. Deinde irrident modum illum loquendi Theologorum, dicentium ſacramenta novæ legis cauſare gratiam *ex opere operato*, ut barbarum, & Grammaticæ legibus adverſantem, nam ly *operatum*, contra regulas Grammaticæ ab illis (inquiunt) paſſivè uſurpatur, cùm tamen veriùs actionem quàm paſſionem ſignificet. Præterea Theologos calumniantur fingentes eos vocibus illis nihil aliud ſignificare, niſi quod ſacramenta novæ legis gratiam conferant ſine fide, aut bono motu cordis, vel abſque ulla diſpoſitione ſuſcipientis. Ita Calvinus libro 4. inſtit. cap. 14. §. 16. ubi fingit ſenſum hujus controverſiæ eſſe: *Num ſacramenta gratiam conferant ſine fide, aut bono motu cordis, vel diſpoſitione ſuſcipientis?* Et Melancthon in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, circa articulum 5. & 13. ubi ſic ait: *Damnamus totum populum Scholaſticorum Doctorum, qui docent quod ſacramenta non ponentibus obicem conferunt gratiam ex opere operato, ſine bono motu utentis. Hæc ſimpliciter Judaica eſt opinio, quòd per ceremonias juſtificamur, ſine bono motu cordis, hoc eſt ſine fide; & tamen hæc impia & perniciosa opinio, magna authoritate docetur in toto regno Pontificio.* Ut hic error confutetur, & Theologi ab hæreticorum calumniis vindicentur, ſit

§. I.

Duplici concluſione veritas Catholica ſtatuitur.

2 DIco primò: Sacramenta novæ legis gratiam conferre non ponentibus obicem; ſubindeque non eſſe ſolum ſigna excitativa fidei, vel notas quibus fideles ab infidelibus diſcernuntur. Concluſio eſt certa de fide, definita in Tridentino ſeſſ. 7. canone 6 his verbis: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantùm externa ſint acceptæ per fidem gratiæ, vel juſtitiæ, & notæ quædam Chriſtianæ profeſſionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus, anathema ſit.* Definita eſt etiam in Florentino, in decreto unionis, ubi conſtitu-

tur differentia inter ſacramenta novæ & veteris A legis, quòd ſacramenta veteris legis, ſolùm ſignificabant gratiam, legis novæ autem, illam conferunt & cauſant.

3 Deſumpſit Eccleſia hanc veritatem ex Scriptura, & ex SS. Patribus, paſſim aſſerentibus ſacramenta novæ legis habere vim cauſandi gratiam, & remittendi peccata: Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei.* Ubi regeneratio ſpiritualis, quæ per gratiam fit, & Baptiſmo, & Spiritui Sancto tanquam cauſæ tribuitur: Spiritui Sancto quidem, tanquam cauſæ principali, Baptiſmo verò, tanquam cauſæ inſtrumentali. Unde Auguſtinus exponens hunc locum Epiſt. 23. ſic habet: *Non enim ſcriptum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium vel miniſtrantium fide, ſed niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto.* Et Tract. 80. in Joann. exclamat: *Quæ eſt tanta virtus aquæ, ut B corpus tangat, & cor abluat?* Similia habent alii Patres; Cyprianus enim lib. 2. Epiſt. 2. ait Chriſtianos prædicare quod aqua baptiſmalis habet virtutem ad immutandum hominem, & peccata abſtergenda. Chryſoſtomus homil. 25. in Joann. dicit Chriſtianos in fonte baptiſmali formari, ut embrio in utero matris. Et Leo Papa ſerm. 4. de Nativitate, ſic ait: *Omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem, ut peccatum quod ibi evacuavit ſacra conceptio, hic ſolvat ablutio.*

4 Idem patet de aliis ſacramentis: nam de ſacramento Confirmationis Actuum 8. dicitur Spiritum Sanctum dari per impoſitionem manuum. De Euchariſtia Joann. 6. *Qui manducat me, vivit propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* De Pœnitentia Joann. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur.* De Extrema Unctione Jacobi 5. *Si in peccatis ſit, remittentur ei.* De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Ubi particula *per* denotat verè ex vi impoſitionis manuum (quâ denotatur Ordo) collatam fuiſſe gratiam Timotheo. De ſacramento Matrimonii non habemus ita expreſsè in Scriptura; id tamen docet Traditio perennis in Eccleſia, & definiunt Concilia, præcipuè Tridentinum ſeſſ. 24. his verbis: *Si quis dixerit Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem novæ legis ſacramentis, neque gratiam conferre, anathema ſit.* Denique D uſque adeò fideles perſuaſum habent, ſacramenta novæ legis habere aliquam virtutem ſanctificandi animas, ut teſte Auguſtino lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 24. Afri vulgò Baptiſmum appellaverint *ſalutem*, & Euchariſtiam *vitam*, ob ejuſmodi ſacramentorum effectus.

5 Ratio hujus concluſionis non poteſt alia aſſignari, quam voluntas Dei, & Chriſti, qui potuit, & voluit, mediis ſacramentis ſenſibilibus, communicare fructum & pretium noſtræ ſalutis; quod ita feciſſe conſtat ex prædictis teſtimoniis, & ex Eccleſiæ traditione, & ſenſu Patrum ſic ea intelligentium. Præſertim, cùm utantur comparationibus quæ veram & realem ſacramentorum cauſalitatem innuunt, reſpectu gratiæ ſanctifi- E cantis: comparant enim fontem baptiſmalem utero Virginis, quod facit Leo Papa ſuprà relatus. Aquis initio mundi producentibus volucres & piſces, ut Tertullianus in libro de baptiſmo. Aquæ quæ virtute ignis intenſiùs calefacta, non aliter urit ac ipſe ignis: ita Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joann. cap. 42. Virgæ Moyſis quæ obruit aquis Pharaonem & exercitum ejus, quâ ſimilitudine utitur Nyſſenus. Et demum aquæ Jordanis, quæ ſanavit Naaman leproſum, & mundum effecit. Quæ comparationes eſſent pluſquam abſurdæ, ſi ſacramenta novæ legis haberent ſolùm excitare fidem, non verò cauſare gratiam.

6 Præterea, Verba ſacramentorum ab ipſa Veritate inſtitutorum, non poſſunt non habere veritatem: Sed verba ſacramentorum, ut rebus adjuncta, ſignificant interiorem emundationem, & gratiæ collationem, atque augmentum, ut patebit ſingulorum ſacramentorum verba conſideranti. Unde Tertullianus libro de reſurrectione carnis: *Caro abluitur, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro manûs impoſitione obumbratur, ut anima Spiritu illuminetur: Caro corpore Chriſti & ſanguine veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur.* 7

Denique hæreticorum ſententia innumera propemodum involvit abſurda & inconvenientia, a quibus ſeſe nullatenus expedire valent. In primis enim, ſi aqua baptiſmalis, ſeu ſacramentum baptiſmi, non cauſaret gratiam, ſed duntaxat fidem ſeu fiduciam excitaret, fruſtra eſſet illa Chriſti propoſitio: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*; aliis enim modis excitari poteſt fides, quam per aquam baptiſmalem; imò concio, lectio Evangelii, meditatio paſſionis Chriſti, & alia hujuſmodi, multò meliùs id præſtare poſſent.

C Confirmatur: Imago Baptiſmi in tabula depicta, plus in ratione ſigni facit promiſſionem Dei viſibilem, & conſequenter magis excitat fidem, quam Baptiſmus ipſe; quando quidem Baptiſmus ſemel fit & tranſit, imago autem Baptiſmi in tabula depicta permanet, & ante oculos ſemper poni poteſt: Ergo plus prodeſſet ad ſalutem, quàm Baptiſmus ipſe, ſi ille verè non conferret, ſeu cauſaret gratiam, ſed ſolùm ad fidem excitandam deſerviret. 8

Secundò, Si efficacia ſacramentorum novæ legis, conſiſteret præcisè in eo quod excitaret fidem, per modum ſigni ſignificantis divinam promiſſionem, nullum eſſet diſcrimen in ratione cauſæ juſtificationis, inter Baptiſmum Joannis, & Baptiſmum Chriſti, quandoquidem Baptiſmus Joannis erat ſignum promiſſionis divinæ de remiſſione peccatorum, ut patet ex illo Lucæ 3. *Venit Joannes in omnem regionem Jordanis prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Sed major eſt efficacia Baptiſmi Chriſti, quam Baptiſmi Joannis, etenim ipſe Joannes Lucæ 3. tantam ponit differentiam inter efficaciam ſui Baptiſmi, & efficaciam Baptiſmi Chriſti, quanta eſt inter aquam & Spiritum Sanctum, dicendo Judæis: *Ego baptizo vos aquâ, ille vos baptizabit Spiritu Sancto*: Ergo &c. 9

Nec valet quod reſpondet Calvinus in 3. caput Matthæi, dicens diſcrimen quod ponit Joannes, inter ſuum Baptiſma, & Baptiſma Chriſti, non in eo conſiſtere, quòd major eſſet efficacia Baptiſmi Chriſti, ſed in hoc tantùm, quod Joannes eſſet miniſter ſolùm externi ritûs, ſignificati nomine *aquæ*; Chriſtus autem eſſet author internæ ſanctificationis, ſignificatæ nomine *Spiritus Sancti*. Non valet, inquam, nam ſi erat eadem vis 10

Digitized by Google

utriuſque Baptiſmatis, cur Paulus Actorum 19. juſſit eos qui baptizati fuerant Baptiſmo Joannis, iterum baptizari?

11 Tertiò, ſi ſacramenta noſtra non cauſent gratiam, in non ponentibus obicem, ſed duntaxat per modum objecti extrinſeci fidem excitent, ſequitur ſacramentum Baptiſmi non debere conferri parvulis, cùm illi (utpote rationis uſu carentes) ad fidem excitari non poſſint.

12 Reſpondent Lutherani, infantibus, cùm baptizantur, pro eo tempore uſum rationis concedi, eoſque tunc actum fidei elicere. Sed hoc chimæricum plane eſt, & riſu magis, quam impugnatione dignum; meritòque de illis dici poteſt quod olim de aliis hæreticis Auguſtinus ajebat, eos nimirum orationibus potius quàm argumentis eſſe juvandos.

13 Quarto ex hæreticorum ſententia ſequitur, non eſſe majorem aut aliam vim in noſtris, quàm in antiquis ſacramentis, utpote cùm etiam illa ad fidem excitarent: quod tamen eſt contra Apoſtolum vocantem ſacramenta legis antiquæ, per comparationem ad nova, *infirma & egena elementa.*

14 Quintò ſequitur, eodem modo prodeſſe ſacramenta audita, lecta, & meditata, quàm exercita; & æquè prodeſſe illis omnibus qui adſunt, quando conferuntur, ac iis qui ea recipiunt, cùm in utriſque æqualiter fidem excitare poſſint.

15 Sextò ſequitur, ſacramenta fore inefficacia, ſi dentur linguâ Latinâ, vel Græcâ, quam non intelligant qui ea recipiunt; tunc enim non intellecta, nequirent excitare fidem; & tamen Lutherani & Calviniſtæ admittunt noſtrum Baptiſmum, qui ſemper datur lingua Latinâ, abſque alia concione, eſſe validum.

16 Dico ſecundò: ſacramenta novæ legis conferre gratiam ex opere operato.

Hæc etiam concluſio eſt de fide, & definita in Tridentino ſeſſ. 7. can. 8. his verbis: *Si quis dixerit per ipſa novæ legis ſacramenta ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem divinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.*

17 Probatur breviter: Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, nihil aliud ſonat, quàm ea conferre gratiam immediatè per ſeipſa, ex virtute quam habent ex paſſione Chriſti, quæ eſt opus operatum, quo operatus eſt ſalutem in medio terræ; non verò ex merito conficientis, vel dantis, vel recipientis illa: Sed ſacramenta novæ legis conferunt gratiam, ex virtute & efficacia à Chriſto ipſis communicata; non autem ex meritò conficientis, vel dantis, vel recipientis illa: Ergo conferunt gratiam ex opere operato.

18 Confirmatur: In Baptiſmo confertur gratia parvulis: At illa non confertur illis, mediante aliquo actu fidei, quo ad eam ſe diſponant, vel ex merito conferentis, ſeu miniſtrantis tale ſacramentum, cùm interdum miniſter ſit malus, & in ejus adminiſtratione peccet. Ergo tunc gratia confertur ex opere operato.

19 Neque eſt quod hæretici, modum illum loquendi, ut barbarum, & Grammaticæ regulis parum conſonum deſpiciant, & irrideant, nam Grammaticæ leges plerumque Eccleſia ſpernit. Unde D. Auguſtinus in Pſalmum 138. ut faciliùs perciperetur, maluit dicere, *oſſum, oſſi*, quàm *os, oſſis*, hujus rationem aſſignans: *Quia melius eſt ut nos reprehendant Grammatici, quàm ut non intelligant populi.* De quo eruditè Gravina tomo 2. Præſent. in libro 4. controverſia 10. generali quæſt. 2. art. 1. Sed hæretici plus ſolent eſſe ſoliciti de latinitate, quam de veritate, & de modo loquendi, quam de arte bene vivendi: plus erubeſcentes (inquit Auguſtinus libro 1. Confeſſ. cap. 18.) ſi ſeclusâ aſpiratione pronuntient *Omnem*, quam ſi, interclusâ reſpiratione, *necent hominem.* Prætérquam quod in ſacra Scriptura aliquando voces, quæ juxta communem loquendi modum ſunt ſolum activæ, reperiuntur uſurpatæ paſſivè, ut patet ex illo ad Hebræos 13. *Talibus enim hoſtiis promeretur Deus*, ubi vox activa, *promeretur*, uſurpatur paſſivè. Quid ergo mirum, quod etiam Theologi verbum *operatum* paſſivè accipiant, dicendo ſacramenta novæ legis conferre gratiam *ex opere operato*? Id enim fit majoris energiæ & brevitatis causâ, nec à linguæ Latinæ conſuetudine prorſus alienum eſt, nam illa verbis quibuſdam alias deponentibus in participio præteriti ſignificationem tribuit paſſivam, ut videre eſt in iſtis, *interpretatus, meditatus, conſolatus, admiratus*: cur ergo Theologis id ad participium *operatus* extendere non licebit, cum tantis commodis, cum tot exemplis, cum tam illuſtri ratione? Præſertim, cùm non ſolum ante tempora Divi Thomæ hic modus loquendi in uſu fuerit (ut ipſe Doctor ſanctus teſtatur in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 5. quæſtiunc. 5.) ſed etiam olim Innocentius III. de ſacro altaris myſterio, libro 3. capite 5. illum uſurpaverit dicens: *Quamvis igitur opus operans aliquando ſit immundum, ſemper tamen opus operatum eſt mundum.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam concluſionem objiciunt primò hæretici plura Scripturæ teſtimonia, quibus fidei attribuitur juſtificatio. Verum hæc in Tractatu de juſtificatione & merito multipliciter explicata ſunt, unde ad hunc locum Lectorem remittimus. *Diſſ. 1. art. 6. §. 2.*

20 Objicit ſecundò Kemnitius illud ad Epheſ. 5. *Mundans eam* (ſcilicet Eccleſiam) *lavacro aquæ, in verbo vitæ.* Ex quo Apoſtoli teſtimonio hoc argumentum deſumit: Baptiſmus mundat in verbo vitæ: Sed verbum vitæ eſt ex fide, & operatur excitando fidem: Igitur Baptiſmus mundat ſolum excitando fidem, non verò cauſando gratiam.

21 Sed facilè reſpondetur, per ly *in verbo vitæ*, Apoſtolum intelligere verbum conſecratorium, quod dat virtutem aquæ, & de quo ait Auguſtinus: *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum*: verbum autem conſecratorium non ſolum habet excitare fidem, ſicut verbum concionatorium, ſed etiam cauſare gratiam, & animam ſanctificare; quia tale verbum eſt inſtrumentum & imago Divini Verbi, quod Apoſtolus appellat, *Verbum virtutis Dei, & Dei virtutem ac Dei ſapientiam.*

22 Objiciunt tertiò hæretici: Non oportet mentes fidelium avertere à Deo & convertere ad elementa vilia & creata: atqui aſſerere quod per aquam, oleum, & ſimilia, ſanctificemur, eſt avocare mentem à Deo: Ergo &c.

23 Reſpondeo negando Minorem, cum enim ſacramenta ſint cauſæ duntaxat inſtrumentales, à Deo ut à cauſa principali virtutem ſanctificandi & producendi gratiam recipientes; cum eis

utimur ad noſtram ſanctificationem, non ſeparamur à Chriſto, ſed potiùs ei unimur: ſicut mulier laborans fluxu ſanguinis, cùm tetigit veſtem Chriſti, ut ſanitatem corporalem reciperet, non eſt averſa ab illo, ſed potiùs ad ipſum converſa, quia talem veſtem conſideravit ut rem Chriſto adhærentem, & veluti inſtrumentum Divinitatis ejus, ad patrandum tale miraculum.

24 Objiciunt quartò: Sicut in Scriptura dicitur de ſacramentis quod juſtificent, ita & de verbo Dei ac Evangelio: nam ad Romanos 1. ipſum Evangelium vocatur, *Virtus Dei in ſalutem omni credenti*: Sed Evangelium non aliter eſt virtus Dei in ſalutem, niſi quia fidem excitat, & proponit credenda de Deo: Ergo ſimiliter ſufficienter dicuntur ſacramenta virtutes Dei ad ſalutem, ex eo quod excitent ad fidem: ſi enim hoc ſufficit ut Evangelium dicatur virtus Dei, cur non etiam ut ſacramentum eadem appellatione donetur?

25 Reſpondeo quod quando Evangelinm dicitur *virtus Dei in ſalutem omni credenti*, per ly *Evangelium*, non intelligitur ſolùm verbum concionatorium excitans nos ad fidem, & proponens credenda, ſed etiam lex Evangelica, quæ non excludit ſacramenta, & ratione ſacramentorum quibus juſtificat, virtus Dei eſt. Quod ut magis declaretur, Advertendum eſt, Legem Evangelicam duplici verbo conſtare; verbo ſcilicet concionatorio, quod mentem illuminat, & fidem excitat, & Chriſti, ut eſt Dei ſapientia, inſtrumentum eſt; & verbo conſecratorio, quod ſacramenta conſtituit, animam ſanctificat & gratiam cauſat, atque ratione miræ virtutis & efficaciæ quâ pollet, eſt imago & inſtrumentum Verbi Divini, ut eſt Dei virtus, ut in ſolutione ſecundæ objectionis inſinuavimus. Quando ergo Evangelium, *Dei virtus* appellatur, hoc debet intelligi de Evangelio ſeu lege Evangelica, ut includente verbum conſecratorium, quo ſacramenta conſtituuntur. Unde ad argumentum in forma, conceſſa Majori, Minor neganda eſt; falſum enim eſt quod Evangelium, ſeu lex Evangelica, non aliter ſit virtus Dei in ſalutem, niſi quia ad fidem excitat, & proponit credenda, potiùs enim virtus Dei dicitur, ex eo quod juſtificat, & gratiam cauſat, quod ipſi ratione ſacramentorum quibus conſtat, competit.

26 Objiciunt quintò: 1. Petri 3. Dicitur: *Vos nunc ſimilis forma ſalvos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ interrogatio in Deum, per reſurrectionem Ieſu Chriſti.* Quibus verbis Apoſtolus videtur innuere, quod ipſa ablutio carnis, non operatur in Baptiſmate ſalutem, ſed fides quæ *conſcientiæ bonæ interrogatio* dicitur. Unde Auguſtinus Tractatu 80. in Joan. explicans illa verba: *Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis*, ſic dicit: *Quare non ait, mundi eſtis propter Baptiſma meum, quo loti eſtis, ſed ait propter verbum quod locutus ſum vobis, niſi quia & in aqua verbum mundat; id eſt detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua?* Et infrà: *Unde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur*

27 Reſpondeo ſenſum Apoſtoli non eſſe illum quem fingunt hæretici, nempe quòd ſola fides & non ablutio ſeu Baptiſmus non ſanctificet (alioquin ſibi contradiceret Apoſtolus, nam antea dixerat Baptiſmum ſalvare eos qui baptizantur, ſicut arca ſalvavit Noë & familiam ejus) ſed his verbis ſolùm intendere, quod ſalus à Baptiſmo proveniens, ſeu fructus Baptiſmi, non eſt emundatio ſordium carnis, ſed animæ ſanctificatio, quam bonæ conſcientiæ interrogationem appellat; cùm anima gratiâ, charitate, & aliis habitibus ſupernaturalibus inſtructa, maneat perfectè pendens à Deo, nullamque aggrediatur operationem Deo inconſulto, ſeu non interrogato; id eſt niſi priùs videat, ſuam operationem Deo placituram. Vel ut alii volunt, his verbis alludit Apoſtolus ad morem Eccleſiæ, quæ baptizandum interrogat, num velit renunciare diabolo? & reſpondet, *Volo.*

28 Ad Auguſtinum facilè reſpondetur, quod quando dicit aquam Baptiſmatis non mundare, ſed verbũ, nõ loquitur de verbo concionatorio ſed de conſecratorio, de quo dixerat, *Accedit verbũ ad elementum, & fit ſacramentum*; & ſolum intendit, quod ipſa ablutio exterior in Baptiſmate, nihil prodeſſet, ſi verba conſecratoria, quibus ejus forma conſtat, ei non adjungerentur. Cum verò ſubdit: *Niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur*, ſolum intendit, verbum Chriſti, ſive ſacramentale, non habere quod juſtificet, *quia dicitur*, id eſt ſecundum ſonum materialem & exteriorem; ſed *quia creditur*, id eſt propter ſenſum verborum, qui fide tenetur. Sic enim hunc locum intelligit & interpretatur S. Thomas ſuprà quæſt. 60 art. 7. ad 1.

29 Objicies ſextò contra ſecundam concluſionem: Si ſacramenta ex opere operato conferrent gratiam, non exigeretur in ſuſcipiente aliqua diſpoſitio: Sed hoc eſt falſum, nullum enim ſacramentum gratiam confert ſine aliqua diſpoſitione, ſaltem in ſubjecto capaci: Ergo nullum ſacramentum gratiam confert ex opere operato.

30 Reſpondeo negando ſequelam Majoris, cauſalitas enim ex opere operato, non excludit opus operantis, ut diſpoſitionem ad gratiam, ſed excludit opus operantis, ut rationem principalem & quaſi effectivam habendi gratiam; ſeu excludit opus operantis, ut principium à quo habeat vim ſuam, cùm illam habeat ex meritis Chriſti. Sacramenta ergo non dicuntur à Theologis conferre gratiam ex opere operato, ex eo quod eam ſine fide, aut bono motu cordis, aut abſque ulla diſpoſitione ſuſcipientis conferant, ut falsò Calvinus, & Melancton, ſuprà citati, ipſis attribuunt; ſed quia eam conferunt ex meritis paſſionis Chriſti, quæ eſt opus jam operatum, & quia eam conferunt ultra propriam diſpoſitionem ſuſcipientis, ſed non ſine illa.

ARTICULUS II.

Quomodo ſacramenta producant gratiam, an inſtrumentaliter phyſicè, vel ſolùm moraliter?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

CUm ſecundùm fidem Catholicam fateri oporteat, ſacramentis novæ legis aliquod genus cauſalitatis convenire, ut patet ex dictis articulo præcedenti, celebris eſt diſputatio inter Theologos, & magna partium contentione exagitata, de genere ſeu modo cauſalitatis, qui debet ipſis attribui. Sed ut ſententiarum varietas clarè percipiatur, & ad aliquẽ ordinẽ redigatur.

Adver-

31 Advertendum eſt, cauſam ut ſic dividi in eauſam per accidens, ſive conditionem ſine qua non, ſic dictam, quia ſine ea non ponitur quidem effectus, in eum tamen non influit; & in cauſam per ſe, ſic dictam, quia aliquo modo influit in effectum. Et hæc eſt duplex, phyſica ſcilicet & moralis. Cauſa phyſica illa dicitur, quæ ſuæ virtutis actione immediatè & realiter attingit effectum. Moralis verò, quæ actione ſuæ virtutis non immediatè nec realiter attingit effectum, ſed intentionaliter duntaxat movet efficientem ad effectus productionem, per modum conſilii, aut perſuaſionis, imperii, meriti, aut pretii. Utraque cauſalitas explicatur exemplo homicidii: qui enim alicui homicidium conſulit aut imperat tantùm; vel ad hoc pecuniam ei ſpondet, eſt cauſa moralis ipſius; qui verò propria manu alium occidit, aut apprehenſa manu alterius, per vim eam applicat ad homicidium, dicitur cauſa naturalis aut phyſica homicidii.

32 Rurſus utrumque genus cauſæ dividitur in principale & inſtrumentale. Cauſa principalis phyſica dicitur illa, quæ virtute ſuæ propriæ formæ agit, ut ignis producendo calorem, vel alterum ignem. Inſtrumentalis phyſica, quæ non virtute propriæ formæ, ſed alterius ſuperioris ſibi communicata, phyſicè operatur, ut ſerra, penicillus &c. Similiter cauſa moralis principalis dicitur illa quæ propria virtute & intentione inducit cauſam efficientem ad producendum effectum. Inſtrumentalis verò moralis, quæ non ex propria virtute & intentione, ſed ut ſubordinata voluntati & intentioni altetius, cauſam efficientem inducit ad dandum eſſe effectui intento. Exemplum utriuſque eſt, ſi Rex famulo pecuniam det, ut eâ mediante tyrannum inducat ad dandam libertatem captivo: Rex enim eſt cauſa principalis moralis, famulus verò & pecunia ſunt cauſæ inſtrumentales morales libertatis captivi.

33 Quæritur ergo in præſenti, an ſacramenta novæ legis ſint cauſæ gratiæ per accidens tantùm, ſeu per modum conditionis, an per ſe, & per verum influxum? Et ſi hoc modo, an per influxum ſolùm moralem, an verò per phyſicum, non quidem principalem, cùm ſolus Deus ſit cauſa principalis gratiæ, ſed inſtrumentalem?

In cujus difficultatis reſolutione variæ ſunt Auctorum ſententiæ. Prima aſſerit Sacramenta novæ legis eſſe cauſas tantùm per accidens gratiæ ſanctificantis, ſeu meras conditiones, ad quarum poſitionem ſolus Deus confert gratiam. Ita Durandus, Ocham, Gabriel, Marſilius, Aliacenſis, & alii.

Secunda opinio eſt Magiſtri Cano, Martini de Ledeſma, & Bartholomæi de Ledeſma, Molinæ, Vazquez, Delugo, Beccani, Martinoni, & aliorum Recentiorum, docentiú ſacramenta novæ legis eſſe cauſas inſtrumentales, non phyſicas, ſed tantùm morales gratiæ ſanctificantis hominem. Verùm non eodem modo hæc opinio à ſuis Authoribus explicatur. Cano enim intantum vult ſacramenta novæ legis dicenda eſſe cauſas morales noſtræ ſanctificationis, inquantú ſunt veluti chirographa, ſanguinem Chriſti, ut pretium noſtræ redemptionis, moraliter continentia, quatenus videlicet ſunt teſtimonia divinæ promiſſionis de noſtra juſtificatione, fundatæ in ſanguine Chriſti. Vazquez verò rejiciens hunc modum explicandi cauſalitatem moralem in noſtrit ſacramentis, aſſerit ideo moraliter gratiam habere cauſari, quia miniſtri in illorum applicatione gratiam à Deo impetrant, non quidem impetratione quæ in eorú merito ſit fundata, ſed illa quæ promiſſioni divinæ de conferenda gratia eſt innixa; quæ promiſſio (inquit) quia ſub conditione ſacramentorum facta eſt, non niſi ſacramentis poſitis obligat. Verùm cùm hic modus cauſalitatis non tranſcendat rationem conditionis ſine qua non, alii illum rejicientes, aliter etiam explicant cauſalitatem illam, dicendo quod ſacramenta novæ legis intantum in genere cauſæ inſtrumentalis efficiunt noſtram juſtificationem, ſive Deum ipſum ad eam phyſicè cauſandam movent, inquantum continent, continentiâ quadam morali, valorem meritorú Chriſti, ipſis ab eo applicatum: cùm enim (inquiunt) fuerit in Chriſto poteſtas excellentiæ ſuper omnia ſua merita, habuit ratione illius facultatem eligendi res ſenſibiles quibus hunc valorem applicaret. Unde (ſubdunt) ſicut regale argenteum, ſuppoſitâ inſtitutione & authoritate Regis verè continet moraliter valorem triú librarum, ipſumque recipere tenemur in politicis commutationibus, venditionibus, & emptionibus, ſecundùm illam æſtimationem trium librarum: ita ſimiliter ſacramenta novæ legis, factâ ſimili applicatione meritorum Chriſti, verè continent moraliter pretium ſanguinis Chriſti, ſecundùm quantitatem illis applicatam ab ipſo Chriſto, adeò ut Deus teneatur acceptare ſacramenta noſtra, ex Chriſti voluntate ſibi oblata, ad noſtram juſtificationem, ſecundùm valorem & pretium ſanguinis Chriſti ipſis applicatum. Alii alio exemplo id explicant, dicendo quod ſacramenta ſunt inſtar burſæ plenæ pecunia, quæ datur alicui, ut ſibi neceſſaria comparet.

Tertia opinio docet ſacramenta novæ legis, per modum inſtrumenti phyſici efficere in nobis gratiam. Ita præter Thomiſtas, docent Ruardus Taper, Andreas Vega, Sayrus, Yzambertus, & celebriores ex Societate Theologi, ut mirum, Suarez, Valentia, Bellarminus, Henriquez, Reginaldus, Granado, Metatius, Ripalda, Eſcobar, Albertinus, Coſterus, Caniſius, Fonſeca, & integrum Collegium Conimbricenſe, imò & major pars totius Scholæ Theologorum, ut teſtatur Ruvius 2. phyſic, Tract. 4. quæſt. 3. nu. 33, ubi ſic ait: *Ex humanitate Chriſti, & ſacramentis, concedit major pars totius Schola, cum S. Thoma, eſſe inſtrumenta gratiæ; & verbum ipſius Chriſti, vel etiam contactum, habuiſſe modum phyſici inſtrumenti, ad miracula patranda.* Et Henriquez lib. 1, cap. 16, num. 4. dicit quod *nobiliores Theologi benè id colligunt ex ſacris literis.* Denique P. Hyacinthus Choquetius lib. 2. de gratia diſp. 6. capite 1. refert & citat quinquaginta tres egregios hujus ſententiæ patronos.

§. II.

Exploditur Durandi ſententia.

Dico primò: Sacramenta novæ legis non ſunt meræ conditiones, ad quarum præſentiam Deus conferat gratiam. Ita S. Thomas in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. ubi loquens de ſacramentis novæ legis, ſic diſſerit. *Quidam dicunt quod non ſunt cauſa quaſi facientes aliquid in anima, ſed cauſa ſine quibus non: quia increata virtus qua* 34

 ſola

42 ctè etiam poſſe explicari per cauſalitatem moralem: vulgò enim (inquiunt) dicitur aliquid effici litteris, & per literas; meritis, præceptis, ac per merita & præcepta quæ tamen conſtat morales tantùm cauſas eſſe.

Sed licèt hoc verum ſit, quando conſtat de morali tantùm cauſalitate ſermonem eſſe, ut in his Adverſariorum exemplis contingit, quia manifeſtum eſt ea non poſſe aliter intelligi: in re tamen adeò dubia, qualis eſt ea in qua verſamur, de qua non apparet quòd non poſſit niſi moraliter exponi, quis ſibi perſuadeat Spiritum Sanctum ejuſmodi voces quibus vim ſacramentorum noſtrorum ſignificare voluit, ſemper minùs propriè, ac præter ſolitum uſum, ad moralem duntaxat & metaphoricam cauſalitatem ſignificandam uſurpaſſe, & tamen nuſquam explicuiſſe ſe illo ſenſu eſſe locutum.

43 Probatur ſecundò concluſio ex Tridentino, quod ſeſſ. 7. Canone 6. jubet ſub anathemate ſpernere credere ſacramenta novæ legis continere gratiam quam ſignificant, quod etiam aſſerit Florentinum in decreto unionis: At hoc verificari nequit de continentia locali, & materiali; quomodo aqua verbi gratiâ continetur in vaſe, medicina in pixide, vel pecunia in burſa; gratia enim, cùm ſit qualitas ſpiritualis, non occupat locum. Unde rectè dixit S. Bonaventura in 4. diſt. 1. art. 1. quæſt. 3. *Non aliquo modo dicendum eſt, quod gratia contineatur in ipſis ſacramentis, tanquam aqua in vaſe, vel medicina in pixide.* Non poteſt etiam hoc intelligi de continentia formali per inhæſionem, eo modo quo accidens dicitur contineri in ſubjecto ſuo: nec enim gratia enim, cùm ſit accidens ſpirituale, completum, & permanens, non inhæret ſacramentis, quæ ſunt res corporeæ; ſed reſidet in eſſentia animæ, quæ ſpiritualis eſt: Ergo neceſſariò hoc debet intelligi de continentia virtuali, quæ propria eſt cauſæ efficientis principalis, vel inſtrumentalis: quo pacto illuminatio & calefactio in Sole & igne continentur, & planta in ſemine, & effectus artis in inſtrumento artificis. Unde D. Thomas hîc art. 3. in corp. ait, quod gratia continetur in ſacramento, *ſecundum quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt fluens & completa.* Et in contrarium tertio loco ſibi objicit: *Spirituale non continetur à corporali, etiamſi in eo ſit, non enim anima continetur à corpore, ſed potiùs continet corpus: Ergo videtur quod gratia, cùm ſit quid ſpirituale, non contineatur in ſacramento corporali.* Cui argumento ſic reſpondet: *Ad tertium dicendum, quod ſpirituale exiſtens perfectè in aliquo, continet ipſum, & non continetur ab eo: ſed gratia eſt in ſacramento, ſecundum eſſe fluens & incompletum, & ideò non inconvenienter dicitur ſacramentum continere gratiam.*

Ex quo facilè intelliges quo ſenſu ſacramenta novæ legis, à SS. Patribus & Theologis, *vaſa gratiæ*, interdum appellentur, quia ſcilicet eam virtualiter contineant, ut ejus cauſæ inſtrumentales; ſicut arma vocantur in Scriptura, *Vaſa interfectionis, vaſa mortis*, & inſtrumenta muſica, *Vaſa cantici*, eò quòd prædictos effectus, velut cauſæ inſtrumentales virtualiter contineant.

44 Nec valet ſi dicas cum Adverſariis, ſacramenta novæ legis, vaſa gratiæ appellari, & dici eam continere, quia continent virtutem ſanguinis & paſſionis Chriſti, velut quædam ſigna & chirographa, ad quorum præſentiam Deus infallibiliter confert gratiam. Non valet inquam: licèt enim hedera ſit ſignum infallibile vini vendibilis, non dicitur tamen continere vinum & multo minus eſſe vas vini, aut vino plena: chirographum etiam, quamvis ſit infallibile ſignum pecuniæ debitæ, & ad ejus exhibitionem pecunia debita exhibeatur, nullus tamen propterea dicet, illud eſſe plenum pecuniâ, aut vas, vel burſam eam continentem. Similiter ergo ſi ſacramenta novæ legis, ſint duntaxat ſigna, chirographa, & moralia inſtrumenta quæ Deum excitent ad dandam gratiam ritè ea ſuſcipientibus, intuitu paſſionis & meritorum Chriſti, incongruè eſſe vaſa gratiæ, eamque continere dicentur.

Probatur tertiò concluſio ex ſanctis Patribus, 45
qui virtutem & cauſalitatem phyſicam ſacramentorum novæ legis paſſim videntur innuere. In primis enim Tertullianus antiquiſſimus Author libro de Baptiſmo cap. 4. ſic ait: *Igitur omnes aquæ de priſtina originis prærogativa, ſacramentum ſanctificationis conſequuntur, invocato Deo: ſupervenit enim ſtatim Spiritus de cœlis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ,* VIM SANCTIFICANDI COMBIBUNT. Docet etiam idem Author, quòd ſicut aqua elementaris initio mundi fœcundata Spiritu Dei, produxit piſces, & alia animalia; ita aqua baptiſmalis, eodem Spiritu ſanctificata, ſpiritualiter regenerat Chriſtianos, quos idcircò *piſciculos* appellat. Huic conſonat illud Leonis Papæ ſerm. 4. de Nativitate Domini: *Omni homini renaſcenti Baptiſmus eſt ad inſtar uteri virginalis, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem.* Et iſtud quod ſerm. 5. habetur: *Virtus Altiſſimi quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, facit ut regeneret unda credentem.* Favet etiam Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joann. cap. 42. ubi ait: *Quemadmodum viribus ignis intenſiùs aqua calefacta, non aliter urit, quàm ipſe ignis; ſic Spiritus Sancti operatione, aqua qua baptizati corpus aſpergitur, reformatur ad divinam virtutem & potentiam.* Niſſenus oratione de S. Baptiſmo docet eo modo aquam Baptiſmi purgare animam, hominemque regenerare, quo ſemen eſt cauſa effectrix [illegible] hominis geniti. Chryſoſtomus homil. 3. in Joan. *Futurum erat* (inquit) *Baptiſma, plenum maxima poteſtate & gratia, purgaturum peccata, pro mortuo vivum effecturum.* Et homil. 25. docet, Chriſtianos in fonte Baptiſmali formari, ut embrio in utero matris. *Quod* (inquit) *eſt matrix embrioni, hoc & fideli aqua.* Cyprianus ſerm. de cœna Domini, ait de Euchariſtia, *Panis eſt propter nutrimenti congruentiam, ſanguis propter vivificationis efficientiam.* Celebre etiam eſt illud Auguſtini Tract. 80. in Joann. *Quæ eſt tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!* Denique Sanctus Sylveſter apud Nicephorum libro 7. hiſtoriæ capite 33. alloquens Conſtantinum Imperatorem, illumque inſtruens de virtute Baptiſmi, ſic ait: *Hæc aqua, Imperator, divinâ virtute per invocationem vivificæ Trinitatis concepta, ſicut exteriùs corpus hominis abluit, ita etiam interiùs animam mundat & ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit.*

Ex his SS. Patrum teſtimoniis plura poſſunt 46
argumenta deſumi, ad ſuadendum eos in ſacramentis novæ legis, non ſolùm virtutem & cauſalitatem moralem, ſed etiam phyſicam agnoviſſe. In primis enim recipere à Spiritu Sancto virtutem ſanctificandi, & eam in ſe combibere, vel imbibere, virtutem & cauſalitatē phyſicā denotat;

norat; vis enim moralis, cum ſit merum conſtitutionis, non poteſt, niſi abſurdè & ineptè, dici combibi in aquis, vel in ea imbibi: Sed ex Tertulliano citato, aquæ Baptiſmi virtutem ſanctificandi combibunt in ſemetipſis: Ergo in aquis Baptiſmi virtutem inſtrumentalem phyſicam productivam gratiæ agnovit.

47 Secundo, ex eodem Authore, ſicut ex aquis naturalibus piſces generantur, ita & ex aquis Baptiſmi homines ſpiritualiter regenerantur: Sed aquæ naturales concurrunt phyſicè ad generationem piſcium: Ergo & aquæ Baptiſmi ad regenerationem fidelium.

48 Tertiò, ex Leone, Chryſoſtomo, Cyrillo, & Niſſeno citatis, Baptiſma ſe habet ad inſtar uteri virginalis ex quo natus eſt Chriſtus; ad inſtar matricis ſeu vulvæ in qua homo concipitur; ad inſtar ſeminis ex quo generatur; & ad inſtar aquæ ferventis, quæ ab igne calefacta, non minùs urit, quàm ipſe ignis: At certum eſt concurſum Virginis ad partum Chriſti, fuiſſe phyſicum, vulvam in qua homo concipitur, phyſicè ad ejus conceptionem concurrere; ſemen ex quo generatur, eſſe inſtrumentum phyſicum, & phyſicè concurrens ad ejus generationem; & denique aquam ferventem, & ab igne calefactam, phyſicè in calefactionem influere: Ergo pariter juxta illos SS. Patres, cauſalitas phyſica, & non ſolùm moralis, ſacramentis novæ legis tribuenda eſt.

49 Demum ſi ſacramenta moraliter tantùm concurrerent ad gratiæ productionem, & hominum ſanctificationem, & eſſent ſolùm (ut docent Adverſarii) veluti chirographa, quæ Deum moraliter moverent & excitarent ad gratiam conferendam, abſurda prorſus ac inepta, & quaſi puerilis eſſet, celebris illa Auguſtini exclamatio, & admiratio: *Quæ eſt tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!* hoc enim commune & uſitatum eſt apud homines, ut in virtute chirographi, vel ſigilli regii, in cæra impreſſi, & aliorum ſignorum ſenſibilium, conferantur officia, dignitates, pecuniæ, & aliæ res magni momenti. Unde ſi quis in hanc admirationem & exclamationem erumperet, Quæ eſt tanta virtus chirographi, ut ad exhibitionem ejus, ſtatim numerentur pecuniæ! Quæ eſt tanta virtus monetæ, ut traditæ mercatori, ſtatim det ea quæ vendidit! Quæ eſt tanta virtus hederæ, ut ad foreſ appenſa, ſtatim vendatur vinum! meritò irriderentus ab hominibus: ita pariter ſi ſacramenta ſolum moraliter ad gratiæ productionem concurrant, irriſoria erit hæc Auguſtini admiratio: *Quæ eſt tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!*

50 Hæc omnia confirmari & illuſtrari poſſunt ex Catechiſmo Romano, juſſu Pii V. edito, & in pluribus Conciliis Provincialibus in Gallia celebratis recepto: in eo enim parte 2. Symboli capitè 1, quæſt. 18. hæc verba leguntur: *Quo pacto tanta res & tam admirabilis, per ſacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Auguſtini ſententia celebratum eſt, aqua corpus tangat, & cor abluat, id quidem humana ratione atque intelligentia comprehendi non poteſt; conſtitutum enim eſſe debet, nullam rem ſenſibilem, ſuapte natura ea vi præditam eſſe, ut penetrare ad animam queat: at fidei lumine cognoſcimus, omnipotentis Dei virtutem ſacramentis ineſſe, qua id efficiant quod ſua vi res ipſæ naturales præſtare non poſſunt.* Quibus verbis in primis clariſſimè exprimitur efficientia realis & phyſica ſacramentorum. Secundò declaratur hanc ſententiam non eſſe rejiciendam ex eo quod non ita facilè percipitur, ſicut alia quæ cauſalitatem duntaxat moralem eis attribuit. Tertiò, ad hoc probandum adducit celebrem illum locum Auguſtini: *Quæ eſt tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!* Denique rationem reddens quare hæc efficientia & cauſalitas ſacramentorum, lumine naturali non ita facilè poſſit intelligi, dicit hoc ideò eſſe, quia *nulla res ſenſibilis ſua natura, ea vi prædita eſt, ut penetrare ad animam queat*: quæ ratio (ut evidens eſt) ſolum valet de inſtrumento phyſico, cum inſtrumenta moralia nullo modo debeant contingere ſubjectum in quo effectus cauſæ principalis producitur.

§. IV.

Mens Divi Thomæ aperitur.

51 Licèt ſuperfluum videretur mentem S. Doctoris in hujus difficultatis reſolutione inveſtigare, nam ita clare & perſpicuè pluribus in locis cauſalitatem & efficientiam phyſicam in ſacramentis novæ legis agnoſcit, ut de hoc dubitare, ſit tenebras Soli offundere, & ut aiunt, in meridie cœcutire. Quia tamen Vazquez, Coninch, & Delugo, S. Thomam in ſuam conantur pertrahere ſententiam, & noviſſimè Auguſtinus Bernal, ejuſdem Societatis Theologus, diſp. 10. de ſacramentis ſect. 4. §. 2. ait quod *influxum phyſicum ſacramentorum aſſertia, neque S. Thoma, niſi cum vitiis, pluribus attribui*, & hujus poſitionis aſſertores, *ignorantes, imperitos Philoſophos, ſummè ſtupidos, & incredibilis oſcitantiæ Authores*, appellat, ut clarè pateat, quantum Author ille verbis illis exceſſerit, & quantum in doctrina D. Thomæ novitius ſit ac peregrinus, operæ pretium exiſtimavi, variis ac evidentiſſimis demonſtrare argumentis, S. Doctorem ſtare pro noſtra ſententia, & cauſalitatem phyſicam in ſacramentis novæ legis manifeſtè docere.

52 In primis ergo manifeſtum eſt, ſecurim eſſe inſtrumentum phyſicum ad faciendum lectum: Sed expreſsè docet S. Thomas hic art. 1. in corp. ſacramenta novæ legis eodem modo cauſare gratiam, quo ſecuris facit lectum, ait enim: *Cauſa inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolùm per motum quo movetur a principali agente, unde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti, ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti quæ eſt in mente artificis; & hoc modo ſacramenta novæ legis* GRATIAM CAUSANT. Ergo juxta D. Thomam, ſacramenta novæ legis inſtrumentaliter phyſicè cauſant gratiam.

53 Secundò, idem S. Doctor ibidem in ſolut. ad 2. docet ſacramenta novæ legis ex illis inſtrumentis eſſe, quæ duas habent actiones, unam propriam, & aliam inſtrumentalem, & hanc per illam efficiunt, qualem dicit eſſe ſecurim reſpectu lecti: At hæc inſtrumenta ſunt phyſica, ut convincit non ſolum exemplum ſecuris, ſed etiam doctrina ejuſdem Doctoris Angelici 1. parte quæſt. 45 art. 5. ubi inſtrumenta quæ has duas actiones habent, negat poſſe eſſe inſtrumenta creationis, cùm tamen conſtet creaturam ad creandum, moraliter poſſe concurrere, nam creationem alicujus rei poteſt homo mereri, aut impetrare à Deo: Ergo juxta ſanctum Thomam, ſacramenta novæ legis ſunt phyſica inſtrumenta gratiæ.

Tertiò

54. Tertiò, D. Thomas art. 3. hujus quæſtionis, docet quod *gratia eſt in ſacramento, ſecundùm quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt fluens & incompleta*, & quam locis art. ſequenti §. 6. referendis, dicit eſſe qualitatem: Sed virtus fluens, & incompleta, & quæ eſt vera qualitas, phyſica eſt, & non moralis, ut de ſe patet: Ergo ſacramenta novæ legis, juxta doctrinam D. Thomæ, inſtrumentaliter phyſicè concurrunt ad producendam gratiam.

55. Quartò, Idem S. Doctor in 4. diſt. 14. quæſt. 2. art. 4. ſic ait: *Pœnitentia, ut eſt ſacramentum, effectivè tollit peccatum ex parte maculæ, quia gratiam tribuit, ſicut inducens albedinem, aufert nigredinem. Et ſecundùm hoc pœnitentia, inquantum eſt ſacramentum, peccata dimittit, quia ſacramentum novæ legis eſt cauſa inſtrumentalis gratiæ, ut in prima diſtinctione dictum eſt.* Sed inducens albedinem, aufert nigredinem effectivè phyſicè: Ergo ex S. Thoma, ſacramenta cauſant gratiam, & auferunt maculam animæ, effectivè phyſicè.

56. Quintò, Juxta D. Thomam eodem modo philoſophandum eſt de ſacramentis novæ legis, quantùm ad efficientiam gratiæ, ac de humanitate Chriſti; docet enim hîc art. 5. quod cùm Deus ſit cauſa principalis gratiæ, humanitas Chriſti inſtrumentum conjunctum, & ſacramentum, inſtrumentum ſeparatum; & per inſtrumentum conjunctum moveatur ſeparatum, ut baculus per manum, *oportet quod virtus ſalutifera à Divinitate Chriſti, per ejus humanitatem, in ipſa ſacramenta derivetur.* Et quæſt. 27. de verit. artic. 4. ad calcem corporis articuli, ait quod *ſacramenta participant aliquid de virtute illa, quâ humanitas Chriſti inſtrumentaliter ad juſtificationem operatur, ratione ejus ſanctificatus Baptiſmo, ſanctificatus ſanguine Chriſti dicitur ab Apoſtolo ad Hebræos* 10. At juxta eundem Sanctum Doctorem, Chriſti humanitas, non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè cauſat gratiam: Ergo & ſacramenta novæ legis. Minor probatur ex Divo Thoma ſuprà quæſt. 13. art. 2. ubi loquens de anima Chriſti, inquantum eſt inſtrumentum unitum Verbo, dicit *quod habet virtutem ad omnes immutationes miraculoſos faciendas, quæ conducunt ad finem incarnationis non tamen ad annihilationem, vel creationem.* At ſi non loqueretur de inſtrumento phyſico, ſed morali, evidens eſt quod non poſſet negare virtutem moralem ad creationem, vel annihilationem; nihil enim repugnat quod Chriſtus impetrare poſſit annihilationem diaboli, vel creationem unius Angeli, vel animæ Ergo &c.

Item idem S. Doctor ſuprà quæſt. 48. diſtinguit apertè modum phyſicum, quo paſſio Chriſti operata eſt ſalutem noſtram, à modo morali. In primo enim articulo determinat quod per modum meriti operata ſit ſalutem; in ſecundo, per modum ſatisfactionis; in tertio, per modum ſacrificij; in quarto per modum redemptionis, qui omnes quatuor modi ſunt cauſalitatis moralis: Ergo quando poſtea art. 5. determinat quod etiam per modum efficientiæ operata ſit ſalutem, tanquam Verbi inſtrumentum, manifeſtum eſt, ipſum loqui de efficientia phyſica, de morali enim quatuor præcedentibus articulis locutus fuerat.

Præterea, cùm Magiſter in 4. diſt. 10. attuliſſet hæc verba S. Ambroſij, quæ etiam referuntur à Gratiano de conſecratione diſt. 2. *Si tantùm valuit ſermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret, valebit tantùm ſermo Chriſti, ut ſubſtantias mutet?* in expoſitione textûs id declarat S. Thomas, dicens: *Locus eſt à minori: unde intelligendum eſt quod plus valeat ſermo Chriſti, & in perſona Chriſti prolatus: quia ſermo Eliæ in ſeipſo non habebat virtutem aliquam, ſed operabatur per modum interceſſionis; ſermo autem Chriſti habet virtutem intraneam, de qua ſuprà diſt. 8. dictum eſt:* Cùm ergo ſermo Eliæ habuerit virtutem moralem, moventem Deum ad patranda miracula, virtus Chriſti intranea verbis ejus, fuit virtus inſtrumentalis phyſica, ad patranda opera miraculoſa, & gratiam producendam; & non ſolùm moralis: juxta illud prophetæ Pſal. 67. *Dabit voci ſuæ vocem virtutis.*

57 Denique, D. Thomam cauſalitatem phyſicam in ſacramentis novæ legis admiſiſſe, eo manifeſtè patet, quod in 4. ſent. diſt. 4. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. expreſsè docuit, Baptiſmum cum fictione ſuſceptum, recedente fictione, producere gratiam, ratione characteris, in quo virtualiter remanet, & in quo tanquam in ſemine, ex ſacramento præterito relicta eſt virtus gratiæ productiva. Verba ejus ſunt: *Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod in Baptiſmo imprimitur character, qui eſt immediata cauſa diſpoſitionis ad gratiam; & ideò cùm fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character qui eſt præſens in anima, incipit habere effectum ſuum, & ita Baptiſmus, recedente fictione, effectum ſuum conſequitur.* Ex hac, inquam, S. Thomæ doctrina, manifeſtum relinquitur, ipſum cauſalitatem phyſicam in ſacramentis novæ legis agnoviſſe; ſi enim moralem tantùm admiſiſſet, non debuiſſet recurrere ad characterem, in quo virtus gratiæ productiva, ex præcedenti ſacramento relinquatur, & in quo illud tanquam in ſemine virtualiter permaneat; nam cauſa duntaxat moralis poteſt moraliter operari, etiam quando non eſt, & licèt nullam virtutem ſui vicariam relinquerit. Videat ergo Bernal, an aſſertores influxûs phyſici ſacramentorum novæ legis, qui eum S. Doctori tribuunt, ſint *ignorantes, inepti Philoſophi, ſummè ſtupidi, & incredibilis oſcitantiæ*: his enim præclaris encomiis Author ille, non ſolùm Thomiſtas, ſed etiam Illuſtriores Societatis Theologos, qui phyſicam (ut ſuprà oſtendimus) ſacramentorum novæ legis cauſalitatem admittunt, loco ſuprà citato extollit. Sed huic egregio Encomiaſti reſpondere ſufficiet illud Proverb. 20. *Qui contumeliam profert, inſipiens eſt.*

§. V.

Cauſalitas phyſica ſacramentorum novæ legis, variis congruentiis ſuadetur.

Licèt nulla poſſit dari ratio à priori, cùr ſacramenta novæ legis inſtrumentaliter phyſicè cauſent gratiam (hoc enim ex ſola Dei voluntate pendet, qui ea voluit ut inſtrumenta phyſica aſſumere, eiſque vim inſtrumentalem gratiæ productivam imprimere) variæ tamen aſſignari poſſunt congruentiæ, & rationes probabiles, quibus hæc veritas ſuaderi poteſt.

Prima ſumitur ex D. Thoma quæſt. 27. de verit. art. 4. ubi docet quod opinio illa quæ ſacramentis novæ legis cauſalitatem ſolùm moralem attribuit, non ſufficienter ſalvat dignitatem illorum ſupra ſacramenta veteris legis, nec nobiliorem cauſandi modum in illis quàm in iſtis agnoſcit; conſtat enim moralem cauſalitatem non 58

defuiſſe ſacramentis antiquis, cùm enim eſſent ſigna paſſionis Chriſti futuræ, cujus intuitu Deus in antiqua lege gratiam conferebat, vim quandam moralem excitandi Deum habebant, ad conferendam gratiam, ob merita Chriſti futura; unde ſi ſacramentis novæ legis nulla alia virtus tribuatur, quàm vis illa moralis, & excitativa, manifeſtum eſt ea non elevari ſupra ſacramenta vetera, nec ab illis differre quantùm ad modum operandi, ſed tantùm ex parte rei cauſatæ, majoris ſcilicet & abundantioris gratiæ, quam cauſant ſacramenta novæ legis, quatenus ſignificant paſſionem Chriſti præteritam, quam ſacramenta vetera repræſentabant ſolùm ut futuram. Quod ut docet S. Thomas loco citato, non ſufficit ad ſalvandam dignitatem ſacramentorum noſtrorum ſupra ſacramenta vetera; *& magis pertinet* (inquit) *ad conditionem temporis, quam ad dignitatem ſacramentorum; quia in tempore illo promittebatur gratia, nunc autem eſt tempus plenitudinis gratiæ, propter reparationem humanæ naturæ jam factam; unde ſecundùm hoc ſacramenta iſta, ſi tunc fuiſſent cum toto eo quod nunc habent, nihil plus feciſſent quàm illa, nec illa nunc minùs facerent quàm iſta, nullâ eis additiane factâ.*

59. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio. Sacramenta novæ legis differunt à ſacramentis legis Moſaicæ, atque ſuperant in hoc, quod ſacramenta vetera erant tantùm ſigna gratiæ, nova autem ſunt non ſolùm ſigna, ſed etiam cauſæ illius: Sed hoc intelligi nequit de ſola cauſalitate morali: Ergo in ſacramentis novæ legis, præter moralem cauſalitatem, realis & phyſica admitenda eſt. Major patet, Minor probatur. Cauſalitas moralis, ſi quæ in ſacramentis novæ legis intervenit, non excedit rationem ſigni: Ergo quando ſacramenta noſtra per hoc dicuntur differre ab antiquis, quòd iſta ſunt tantùm ſigna gratiæ, illa verò ſimul cauſæ & ſigna, hoc de cauſalitate ſolùm morali intelligi nequit. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Sacramentis noſtris non poteſt competere cauſalitas moralis, ratione alicujus actûs moralis, quem ipſa exerceant & eliciant; ſicut meritum, aut ſatisfactio, vel redemptio, ſunt actus moralis cauſalitatis: Ergo illis ſolùm poteſt competere cauſalitas moralis, ſecundùm aliquid relictum ab actibus moralibus, ut contineant eorum valorem, & efficaciam in effectum; hæc autem continere nequeunt, niſi ſignificando & repræſentando talem efficaciam & valorem; ſicut chirographum repræſentat obligationem debitoris, & denarius plumbeus eſt ſignum voluntatis regiæ dandi tale vel tale officium, vel dignitatem: Ergo omnis cauſalitas moralis communicata ſacramentis, ſolùm poteſt eſſe per modum ſigni ſignificantis efficaciam actuum meritoriorum & moralium Chriſti. Et hujus ratio eſt, quia non eſt cauſalitas moralis in iſtis inanimatis, niſi inquantum movent voluntatem aliquam, ut ipſis poſitis conferat effectum; quæ motio fieri ab eis non poteſt, niſi ut à ſigno.

60. Confirmatur ampliùs: Chirographum eſt tantùm cauſa moralis largitionis pecuniæ, inquantum excitat memoriam hominis ut recordetur ſe debere, & convincatur, ſi neget: Sed non excitatur ejus memoria, nec convincitur per chirographum, niſi quia illud eſt ſignum voluntatis & conſenſus prioris exhibiti; unde ſi adeſſent alia ſigna, quibus probaretur non conſenſiſſe, reſcinderetur contractus, & nulla foret obligatio: Ergo cauſalitas moralis non tranſcendit rationem ſigni, ſubindeque ſi ſacramenta novæ legis cauſent tantùm moraliter gratiam, & ſint tantùm veluti chirographa promiſſionem Dei de largienda gratia ea ritè ſuſcipientibus ſignificantia, non erunt veræ cauſæ gratiæ, ſed tantùm ſigna illius, ſubindeque à ſacramentis veteris legis non differrent.

Secunda ratio: Cùm Deus pronior ſit ad miſerandum, quàm ad puniendum, & ſit (ut loquitur Tertullianus) *de ſuo miſericors, de noſtro juſtus*; congruum eſt ut inſtrumenta divinæ miſericordiæ ad ſanctificandos homines, non habeant imperfectiorem & ignobiliorem modum operandi, quàm inſtrumenta divinæ juſtitiæ ad illos puniendos: At divinæ juſtitiæ inſtrumenta (ignis ſcilicet inferni, & purgatorii) virtute divinâ phyſicè agunt in Dæmones, & in animas purgatorii, ac phyſicè dolorem & triſtitiam in ipſis cauſant, idque (ut ait Auguſtinus libro 21. de civit. cap. 10.) præſtant *miris, veris tamen modis*, de quo plura diximus in Tractatu de Angelis: Ergo pariter dicendum, eſt ſacramenta novæ legis inſtrumentaliter phyſicè concurrere ad ſanctificandos homines, idque miris, veris tamen modis, efficere, ut ſuprà ex Catechiſmo Pii V. oſtenſum eſt. 61. *Contra Marcion.* *Diſp. 14. art. 2.*

Tertia ratio: Sacramentum pœnitentiæ phyſicè producit gratiam: Ergo & alia ſacramenta novæ legis. Conſequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò probatur primò ex D. Thoma ſuprà citato, ait enim in 4. ſententiarum diſt. 14. quæſt. 2. artic. 4. quod *pœnitentia, ut eſt ſacramentum, effectivè tollit peccatum ex parte maculæ, quia gratiam tribuit, ſicut inducens albedinem, tollit nigredinem.* Quibus verbis apertè docet ſacramentum pœnitentiæ phyſicè producere gratiam. 62

Secundò probatur Antecedens: Eo modo producit gratiam ſacramentum pœnitentiæ, quo ſacerdos pœnitentem abſolvens; Sed hic phyſicè producit gratiam: Ergo & pœnitentiæ ſacramentum. Major patet, Minor probatur: Tum quia ad veritatem horum verborum, *Ego abſolvo te*, neceſſarium eſt ut ſacerdos verè & realiter peccata remittat: Sed hoc non poteſt, niſi verè, & realiter producendo gratiam, atque adeò phyſicè, cùm cauſa phyſica & realis, ſit illa quæ verè & realiter influit in effectum, & efficientia moralis, ſit impropria tantùm & metaphorica cauſalitas. Tum etiam, quia non apparet quomodo ſacerdos, verè ſententiam proferat, niſi moraliter tantùm peccata remittat; ſicut enim qui chirographum exhibet, quo oblato debitum ſolvitur, non dicitur ſolvere tale debitum; ita ſi ſacerdos adminiſtrando ſacramentum pœnitentiæ, habeat tantùm offerre Deo ſacramentum, veluti chirographum, quo oblato & applicato, Deus conferat gratiam non poterit dici ſacerdos cauſare gratiam remiſſivam peccati.

Confirmatur: Sacramentum pœnitentiæ ſe habet per modum judicii, & in eo Sacerdos gerit vices Judicis, & pœnitens vices rei; Sed Judex in humanis, non excitat alium ad abſolvendum reum, nec impetrat ejus abſolutionem; ſed propriâ authoritate à Principe ſibi commiſsâ, eum abſolvit: Ergo & Sacerdos in tribunali pœnitentiæ, verba illa, *Ego abſolvo te*, proferens non ſolùm excitat moraliter Deum ad illi tribuendum gratiam à vinculis peccatorum ſolventem, 63.

nec ſolùm à Deo impetrat ejus abſolutionem, ſed A authoritate Chriſti ſibi commiſſâ, verè inſtrumentaliter eum abſolvit, & gratiam remiſſivam peccati, ut divinæ virtutis inſtrumentum, phyſicè ei confert, & producit in anima ejus. Unde D. Thomas infrà quæſt. 84. art. 3. *Solus Deus per authoritatem, & à peccato abſolvit, & peccatum remittit; Sacerdotes tamen utrumque faciunt per miniſterium, inquantum ſcilicet verba ſacerdotis in hoc ſacramento inſtrumentaliter operantur in virtute divina; unde & Dominus expreſſit utramque; nam Matth 16. dixit Petro, quodcumque ſolveris ſuper terram &c. Et Ioan. 20. dixit Diſcipulis ſuis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Et in reſp. ad 4. ait quod *Apoſtolis non eſt data poteſtas, ut ipſi ſanarent infirmos, ſed ut ad eorum orationem infirmi ſanarentur: eſt autem eis collata poteſtas operandi inſtrumentaliter ſive miniſterialiter in ſacramentis; & ideò magis poſſunt in formis ſacramentorum exprimere actum ſuum, quam in ſanationibus infirmorum.*

64. Quarta ratio: In eodem genere cauſæ ſacramenta concurrunt ad gratiæ productionem, quo humanitas Chriſti: Sed humanitas Chriſti ad gratiæ productionem phyſicè concurrit: Ergo & ſacramenta. Minor fusè probata fuit in Tra-

Diſp.19 art.2. ctatu de Incarnatione, & manifeſtè docetur à S. Thoma locis §. præcedenti adductis. Major verò ſuadetur: Tum quia vel ſacramenta novæ legis ipſum Chriſtum realiter in ſe continent, ut ſacramentum Euchariſtiæ, vel reputantur quaſi actiones ipſius, ut alia ſacramenta, quæ conſiſtunt in uſu, verba enim proferuntur à miniſtris in perſona Chriſti. Tum etiam, quia ſicut humanitas eſt inſtrumentum conjunctum divinitatis, ita ſacramenta ſunt ejuſdem inſtrumenta ſeparata; ideòque Concilia, Patres, & ipſa Sacra Scriptura, eodem modo loquuntur de ſacramentorum & humanitatis Chriſti cauſalitate. Unde D. Thomas quod lib. 12. art 15. *Sicut caro Chriſti habuit virtutem inſtrumentalem ad facienda miracula, propter conjunctionem ad Verbum; ita ſacramenta per continuationem ad Chriſtum crucifixum & paſſum.*

65. Quinta ratio: Admittendus eſt in ſacramentis novæ legis modus producendi gratiam inſtrumentaliter phyſicè, ſi ille ſit poſſibilis, & ſi non repugnet aliquid corporeum, quale eſt ſacramentum, ad productionem rei ſpiritualis, qualis eſt gratia ſanctificans, elevari: Sed in hoc nulla eſt implicantia: Ergo id de facto ita eſſe aſſerendum eſt. Major patet, Tum quia id valde decet humanitatem Chriſti, & ejus ſacramenta; cùm modus ille producendi gratiam, & ſanctificandi homines, nobiliſſimus, & præſtantiſſimus ſit, & dignitatem ſacramentorum novæ legis ſupra ſacramenta vetera, manifeſtè declaret. Tum etiam, quia hic modus cauſalitatis oſtendit, quanto amore Deus diligat & optet noſtram ſanctificationem, qui continua veluti miracula voluit operari, ut nos ſanctificaret, elevando res corporeas ad producendam in nobis rem adeò excellentem, qualis eſt gratia ſanctificans. Addo quod, juxta hunc modum dicendi, meliùs & cum majori proprietate intelliguntur & explicantur loca Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum, aſſerentium ſacramenta novæ legis homines ſanctificare, mundare, regenerare &c. ut ex ſuprà dictis patet.

66. Minor verò, in qua eſt difficultas, probatur primò ratione quam innuit S. Doctor infrà qu. 75. A art. 4. Deus cùm ſit rerum omnium dominus, & ejus actio ſe extendat ad totam naturam entis creabilis, eiq; ad nutum omnia obediant, quamlibet creaturam poteſt aſſumere ut inſtrumentum phyſicum ad producendum quidquid eſt in potentia ſaltem obedientiali alterius creaturæ: Sed gratia ſanctificans continetur in potentia obedientiali animæ, cùm ex ea educatur: Ergo poteſt Deus elevare quamlibet creaturam, etiam corpoream, ad producendam inſtrumentaliter phyſicè gratiam ſanctificantem in anima.

Secundò eadem Minor ſuadetur: Intellectus agens elevat phantaſma corporeū, ut inſtrumen- B taliter cauſet ſpecies intelligibiles ſpirituales in intellectu reſidentes, ut Vazquez & plures alii ex Adverſariis fatentur: Ergo à fortiori Deus qui eſt agens infinitæ virtutis, poteſt elevare aquam, & voces ſenſibiles & corporeas, ut phyſicè gratiam ſpiritualem & ſupernaturalem cauſent inſtrumentaliter in anima.

Tertiò, Ignis infernis eſt corporeus, & tamen à Deo ut inſtrumentum phyſicum aſſumitur ad alligandas ſubſtantias purè ſpirituales, quales ſunt dæmones, & animæ damnatorum, & virtute divinâ dolorem & triſtitiam in ipſis cauſat, torquetq; miris, ſed veris modis, ut ſuprà ex Auguſtino dice- C bamus, & in Tractatu de Angelis fusè oſtenſum Diſp.14 art. 2. eſt: Ergo pariter poteſt Deus elevare ſacramenta, ad producendam inſtrumentaliter phyſicè gratiam ſanctificantem in anima, ut magis patebit ex dicendis articulo ſequenti, ubi diluentur omnia argumenta quibus Adverſarii conantur oſtendere aliquid corporeum non poſſe divinâ virtute ad producendam gratiam elevari.

ARTICULUS III.

Convelluntur fundamenta adverſæ ſententiæ.

D PLura contra phyſicam ſacramentorum novæ legis efficientiam proponi ſolent argumenta; quorum aliqua ex authoritate, alia ex ratione petuntur: quæ ſunt primi generis, §. 1. diluentur, alia verò in ſequentibus.

§. I.

Solvuntur argumenta ex authoritate SS. Patrum.

OBjiciunt in primis Adverſarii quædam Patrum teſtimonia, quibus phyſicam noſtris ſacramentis videntur denegare cauſalitatem; ait enim Author ſermonis de Baptiſmo apud Cypria- 67. E num, *Remiſſio peccatorum, ſive per Baptiſmum, ſive per alia ſacramenta donetur, propria Spiritus Sancti eſt, & ipſi ſoli hujus efficientiæ privilegium manet.* Hieronymus in cap. 4. Iſaiæ: *Ex hoc* (inquit) *diſcimus quod homo ſolùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum Sanctum.* Similiter Auguſtinus 15. de Trinit. cap. 26. de Diſcipulis Chriſti ait, *Orabant ut veniret Spiritus Sanctus in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.*

Reſpondeo primò; quod ſi authoritates illæ 68. convincerent, probarent ſacramenta novæ legis non conferre gratiam ex opere operato, nec phyſicè, nec moraliter, ut patet illas ponderanti, unde illæ ab Adverſariis explicandæ ſunt.

Reſpondeo ſecundò, Patres in quibus hæ & ſimiles locutiones inveniuntur, ſolùm velle quod Deus ſit principalis author gratiæ, & quod ho-

homines vel elementa, ex ſe non habent vim dandi illam, non tamen negare quod ex communicatione virtutis Dei, & ſubordinatione ad eam, etiam homines, & ſacramenta, poſſint inſtrumentaliter cauſare gratiam. Unde S. Thomas quæſt. 5. de verit. art. 8. ad 1. ait, *quod dictio excluſiva non excludit ab operatione inſtrumentum, ſed aliud principale agens, ut ſi dicatur ſic, faber cultellum facit, non excluditur operatio martelli, ſed alterius fabri. Ita etiam quod dicitur quod DEUS per ſe mundum gubernat (juxta illud Gregorii libro 34. Moral. cap. 26. Mundum quippe per ſemetipſum regit, quem per ſeipſum fabricatus eſt) non excludit operationem inferiorum cauſarum, quibus quaſi inſtrumentis Deus agit, ſed excluditur regimen alterius principaliter agentis.*

69. Objiciunt ſecundò: Hieronymus ſuper caput 16. Matthæi comparans ſacerdotes novæ legis ſacerdotibus veteris, ſubdit: *Quomodo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & hic alligat vel ſolvit Epiſcopus vel Presbyter.* At ſacerdos veteris legis non erat cauſa leproſum efficienter mundans à lepra corporis: Ergo neque ſacerdos legis novæ, efficienter mundat peccatorem à lepra peccati.

70. Hoc etiam argumentum ab Adverſariis ſolvendum eſt, cùm illi doceant ſacerdotes novæ legis, in genere ſaltem cauſæ efficientis moralis, ad mundandum peccatorem à lepra peccati concurrere, cùm tamen ſacerdotes veteris legis, nullatenus à lepra corporis mundare poſſent, ſed duntaxat lepram à non lepra diſcernere. Hoc præmiſſo,

Reſpondeo, Hieronymum eo loco non negare quod Epiſcopi & Presbyteri veram habeant ſolvendi à peccatis poteſtatem (hoc enim de fide certum eſt) ſed invehi ſolùm adverſùs aliquos Epiſcopos & Presbyteros, qui verba illa Chriſti ad Petrum: *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris &c.* non rectè intelligentes, ſe poſſe vel damnare innocentes, vel ſolvere noxios, exiſtimabant, ut patebit locum illum integrum perlegenti, verba enim S. Doctoris hæc ſunt: *Iſtum locum Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur; cùm apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de leproſis, ubi jubentur ut oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant; non quòd ſacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quòd habeant notitiam leproſi, & poſſint diſcernere qui mundus, quive immundus ſit. Quomodo ergo ſibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & alligat vel ſolvit Epiſcopus & Presbyter: non eos qui inſontes ſunt vel noxii, pro officio ſuo, cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quive ſolvendus.*

71. Objiciunt tertiò: D. Thomas hîc art. 4. ad 1. virtutem inſtrumentalem quæ eſt in ſacramentis novæ legis ad cauſandam gratiam, comparat virtuti ſpirituali ſeu intentionali, quæ eſt in voce ad excitandum intellectum audientis in conceptum ultimatum rei ſignificatæ: Quis autem dicat (inquit Vazquez) virtutem vocum ad excitandum intellectum eſſe phyſici inſtrumenti, & non moralis? Siquidem ſignificatio nihil eſt reale in vocibus. Item in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. in corp. dicit Deum uti ſacramentis, quaſi quibuſdam inſtrumentis juſtificationis. Et ad 2. ſacramenta eſſe cauſas gratiæ, quaſi inſtrumentaliter. Quibus in locis particula illa *quaſi*, quam non abſque cauſa adjecit, indicat eum non tribuere ſacramentis rationem inſtrumenti ſimpliciter dicti, quale eſt inſtrumentum phyſicum, ſed inſtrumenti ſecundùm quid, quale eſt inſtrumentum morale. Deinque idem S. Doctor hic art. 5. docet virtutem in ſacramenta derivari ab humanitate Chriſti, mediâ paſſione: Sed paſſio Chriſti non eſt cauſa phyſica, ſed ſolùm moralis noſtræ juſtificationis, nam cùm agere præſupponat eſſe, quod non eſt phyſicè in rerum natura, non poteſt eſſe cauſa phyſica: paſſio autem Chriſti jam tranſiit, neque unquam ampliùs erit, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur &c.* Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, ſacramenta novæ legis non ſunt inſtrumenta phyſica, ſed ſolùm moralia, gratiæ ſanctificantis.

Reſpondeo quoad primum locum, negando 72.
quod virtus vocum ad excitandum intellectum, non ſit virtus phyſici inſtrumenti; licèt enim in voce ſignificativa, ipſa ejus ſignificatio non ſit phyſica, nec realis, ſed relatio aliqua rationis, ex paſſiva impoſitione vocis conſurgens, virtus tamen quam habet ad immittendum ſpecies ſuas in ſenſum auditoris, & per eas conceptionem loquentis in alterius mentem tranſmittendi, realis eſt, & phyſica, atque adeò virtus inſtrumenti phyſici, ut docet Capreolus in 4. diſt. 1. quæſt. 1. ad quintum Scoti contra quartam, & variis D. Thomæ teſtimoniis oſtendit; idque S. Doctor manifeſtè indicat in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. ad 4. ubi fuſiùs explicans doctrinam quam tradit hic art. 4. ad 1. ſic ait: *In re corporali non poteſt eſſe virtus ſecundùm eſſe completum, poteſt tamen ibi eſſe per modum intentionis, ſicut in inſtrumentis motis ab artifice eſt virtus artis, & ſermo audibilis exiſtens cauſa diſciplinæ (ut dicitur in libro de ſenſu & ſenſato cap. 2.) continet intentiones animæ quodammodo, etiam in motu eſt virtus ſubſtantiæ ſeparatæ moventis ſecundùm Philoſophos; & ſemen agit in virtute animæ, ut dicitur in 1. de generatione animalium cap. 20. circa finem.* Ubi D. Thomam loqui de inſtrumentis phyſicis, evidentiſſimum eſt, nam inſtrumenta mota ab artifice, inſtrumenta phyſica ſunt; ut ſecuris, dolabra, ſerra; & virtus ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ agit ad generationem viventium, virtus phyſica eſt, & ſimiliter virtus ſeminis, eſt virtus inſtrumentalis phyſica.

Ad ſecundum locum dico particulam *quaſi*, non 73.
eſſe ſemper ſimilitudinis notam, & diminutivam, ſed expreſſionis, & confirmationis, ut cum de Rege ornatu & pompâ regiâ incedente dicitur, *incedit quaſi Rex*, id eſt tanquam Rex. Et Scriptura Ioan. 1. dicit de Chriſto, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à Patre.* Ad eum ergo modum dixit D. Thomas, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ, quaſi inſtrumentales, id eſt, tanquam vera inſtrumenta gratiæ.

Ad tertium nego Minorem, & ad probatio- 74.
nem ei ſubjunctam dico, quod licèt paſſio & mors Chriſti jam tranſierint in actu, & in ratione motûs, aut actionis; manent tamen virtute in effectu ſuo, videlicet in ſtigmatibus glorioſis corporis Chriſti, ſeu in humanitate quæ effecta fuit paſſione & morte; & quia hæc humanitas ſic affecta, modò & in æternum manet, ideò modò & in æternum conſummare poteſt ſanctifi-

Digitized by Google

ſtificatos virtute ſuâ effectivâ. Ita colligitur ex D. Thoma ſuprà quæſt. 56. art. 1. ad 3. Ubi ſic ait: *Reſurrectio Chriſti eſt cauſa efficiens & exemplaris noſtræ reſurrectionis: efficiens quidem, inquantum humanitas Chriſti, ſecundùm quam reſurrexit, eſt quodammodo inſtrumentum divinitatis ipſius, & operatur in virtute ejus; & ideò ſicut alia quæ Chriſtus in ſua humanitate fecit, vel paſſus eſt, virtute divinâ ſunt nobis ſalutaria, ita & reſurrectio ejus.* Ex quibus verbis apparet, non eſſe mentem S. Thomæ, quod actio ipſa quæ jam præteriit, aſſumatur ut inſtrumentum Divinitatis, ſed humanitas, quæ ſecundùm actionem illam reſuſcitata manet & paſſa eſt, aut mortua, & ideò Chriſti paſſio, & reſurrectio, phyſicè ad noſtram juſtificationem & reſurrectionem concurrere dicuntur, quia humanitas ejus, ut paſſa, & reſuſcitata, ad utrumque phyſicè concurrit.

§. II.

Solvitur primum argumentum ex ratione petitum, & quomodo ſacramenta cum fictione ſuſcepta, recedente fictione, producant gratiam, breviter declaratur.

75. PRæter argumenta ex authoritate, quæ §. præcedenti diluimus, variis rationibus inſurgunt Adverſarii in noſtram ſententiam. Prima ſic poteſt breviter proponi. Baptiſmus, qui in puncto ſuæ receptionis gratiam non contulit, propter recipientis obicem, ſive fictionem recedente poſtea fictione, eam confert, ut docent S. Auguſtinus libro de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 12. relatus de conſecrat. diſt. 4. cap. 41. & S. Thomas infrà quæſt. 69. art. 10. & cum eo communiter Theologi: Sed tunc eam non cauſat phyſicè, cum tunc non ſit, ſed tranſierit, & quod non eſt, phyſicè agere nequeat: Ergo ſolum moraliter.

Nec valet ſi dicas, quod licèt quando recedit fictio, Baptiſmus non ſit in ſe, remanet tamen in ſua virtute, nimirum in charactere, qui tunc à Deo elevatur ad cauſandã gratiam, quam Baptiſmus in puncto ſuæ receptionis debebat producere, ſi non fuiſſet poſitum impedimentum. Non valet, inquam, character enim de ſe non eſt inſtrumentum ad producendam gratiam, ut patet, quando ſimul character & gratia dantur, tunc enim gratia non datur mediante charactere: Ergo neque quando non datur ſimul gratia.

76. Reſpondeo bonam eſſe reſponſionem & tradi expreſsè à D. Thoma in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. his verbis articulo præcedenti relatis: *Ad tertiam quæſtionem dicendum quod in Baptiſmo imprimitur character qui eſt immediata cauſa diſponens ad gratiam, & ideò cùm fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character qui eſt præſens in anima, incipit habere effectum ſuum, & ita Baptiſmus, recedente fictione, effectum ſuum conſequitur.* Quibus verbis apertè docet, quod quando Baptiſmus ſuſcipitur cum fictione, recedente fictione, per characterem, ut effectum ſacramentalem minus principalem, datur effectus principalis, qui eſt gratia.

Nec refert, quod quando non fictè ſuſcipitur, gratia non detur mediante charactere; nam tunc ſacramentum ipſum influit formaliter, & ſic non oportet ponere virtualem influentiam ſeu mediante virtute à ſe relicta: quando tamen non

A adeſt ſacramentum, ſufficienter ſalvatur hæc cauſalitas phyſica, mediante virtute aliquâ ſacramento relictâ, ſicut mortuo generante producitur proles per virtutem à ſe relictam in ſemine.

77. Hæc ſolutio & doctrina haud dubiè valde probabilis eſt, & poteſt applicari non ſolùm Baptiſmo, ſed etiam aliis ſacramentis imprimentibus characterem. Verùm adhuc gravis difficultas remanet de aliis ſacramentis quæ characterem non imprimunt, quodmodo ſcilicet, recedente fictione, poſſint phyſicè producere gratiam, cùm tunc nec in ſe nec in ſua virtute exiſtant, nihilque ex ipſis relinquatur in quo virtualiter permanere

B dicantur.

78. Reſpondent aliqui, quod licèt ſacramenta quæ non imprimunt characterem, neque in ſe, neque in ſua virtute ſint, quando tollitur fictio, verè tamen inſtrumentaliter phyſicè concurrunt ad gratiæ productionem; quia ſicut in inſtrumentis divinæ virtutis non requiritur neceſſariò præſentia & contactus formalis ſubjecti in quo producitur effectus, eò quòd virtus cauſæ principalis ſit intimè in omnibus rebus, & ratione illius inſtrumenta dicantur virtualiter præſentia & contingentia paſſum; ita non eſt neceſſaria exiſtentia eo tempore quo operantur, eò quòd

C eadem virtus cauſæ principalis ſit formaliter exiſtens in omni temporis differentia, & ratione exiſtentiæ ipſius, inſtrumenta quæ aſſumit ſint virtualiter exiſtentia in ea duratione in qua non ſunt formaliter.

79. Sed hæc ſolutio & doctrina probabilitate caret, impoſſibile enim eſt, ut res non exiſtens nec in ſe formaliter, nec virtualiter in aliquo ſuo effectu, poſſit phyſicè in aliquid influere, ſive principaliter: ſive etiam inſtrumentaliter; exiſtentia enim eſt conditio omnino neceſſaria ad agendum, quam Deus non poteſt ſupplere. Et ratio eſt, quia ſublatâ exiſtentiâ rei, vel in ſe, vel in alio, nihil illius actu remanet, ac proinde non eſt

D aliquid à quo poſſit eſſe actio: unde licèt Deus poſſit multas conditiones ſupplere, v.g. præſentiam ſive approximationem agentis ad paſſum, quia hujuſmodi conditionibus ſublatis, adhuc intelligitur remanere principium à quo procedat actio, non poteſt tamen ſupplere exiſtentiam, quia licèt non ſit actionis principium, ita tamen ab ea dependet principium actionis, ut eâ ſublatâ, in nihilum redeat. Et ſanè, ſi hæc opinio eſſet probabilis, nullâ ratione poſſet falſitatis convinci, qui vellet ſuſtinere Deum poſſe aſſumere tanquam inſtrumentum phyſicum res poſſibiles & futuras; ſiquidem licèt illæ non ſint actu, Deus tamen ad-

E eſt formaliter præſens nedum tempori præſenti & præterito, ſed etiam futuro, quod pluſquam abſurdum eſt.

80. Secundò reſpondent alii, relinqui à ſacramento determinationem in voluntate quæ ſe illi ſubjecit, recedente fictione, vi talis determinationis ſacramentalis, ſeu ex ſacramento relictæ, & modificatæ, reſultare effectum gratiæ in ſacramentis quæ non imprimunt characterem: ſicut enim (inquiunt) non eſt inconveniens remanere virtualem determinationem phyſicam voluntatis, quâ amavit finem, ut ex ea ſe determinet ad media; ſic nec repugnat voluntatem à ſacramento ſuſcepto determinari, & hanc determinationem in ea manere, ut recedente fictione gratiam operetur. Sicut ſuprà dicebamus, quod paſſio & reſurrectio Chriſti, phyſicè ad noſtram

ſalorem concurrere dicuntur, quia humanitas ejus, ut illis actionibus aut paſſionibus determinata & modificata remanet, & in virtute talis determinationis & modificationis, producit gratiam, ut inſtrumentum conjuctum Divinitatis. Hæc ſolutio probabilitate non caret.

81. Verior tamen ac probalior eſt ſolutio & doctrina aliorum Thomiſtarum, aſſerentium ſacramenta quæ non imprimunt characterem, recedente fictione, non cauſare gratiam phyſicè, ſed ſolùm moraliter: rationi enim conſentaneum videtur, quod ſacramentum cauſet gratiam, ſecundùm modum eſſendi quem habet; ita ut illam phyſicè cauſet, quando verè & phyſicè exiſtit; moraliter verò, quando exiſtit ſolùm moraliter & in divina acceptatione, ut contingit in propoſito. Nec hoc officit ſententiæ de cauſalitate phyſica ſacramentorum novæ legis, quia hæc non intelligitur, niſi de ſacramento exiſtente, cùm exiſtentia ſit una de conditionibus requiſitis ad phyſicam operationem.

§. III.

Aliud Argumentum ſolvitur.

82. OBjiciunt ſecundò Adverſarii: Ad rationem inſtrumenti Phyſici neceſſarium eſt quòd ſit immediatè conjunctum ſubjecto in quo effectum ſuum producit, ipſumque phyſicè contingat: Sed ſacramenta ſæpe diſtant localiter ab homine in cujus anima eſt cauſanda gratia, ut patet in ſacramento pœnitentiæ, nam cùm ſacerdos pœnitentem abſolvit, verba non tangunt phyſicè pœnitentem, nec ejus animam in qua producitur gratia: Ergo nequeunt ſacramenta eſſe inſtrumenta phyſicè productiva gratiæ.

83. Reſpondent Nunno & Serra, non eſſe neceſſarium quòd agens phyſicum ſit immediatè conjunctum cum ea parte in qua producit ſuum effectum, ut patet in pungente carnem, quod in ſenſu aut organo tactûs cauſat dolorem, & tamen non eſt immediatè ipſi conjunctum, ſed ſatis eſt, ipſum eſſe conjunctum cum toto compoſito; unde cùm ſacramenta poſſint eſſe immediatè conjuncta cum homine, in ejus anima poſſunt inſtrumentaliter phyſicè cauſare gratiam, & tangendo corpus, cor abluere, ut loquitur Auguſtinus, ſeu efficere operationem inſtrumentalem circa animam, ut ait ſanctus Thomas hic artic. 1. ad 2.

84. Hæc ſolutio haud dubiè veram doctrinam continet, ſed difficultatem propoſitam penitùs non evacuat, ſunt enim aliqua ſacramenta novæ legis, quæ contactum circa corpus non requirunt neceſſariò, ut patet in exemplo adducto, non enim eſt neceſſarium, quod in ſacramento pœnitentiæ, verba abſolutionis à ſacerdote prolata, reali & phyſico contactu ipſum pœnitentem attingant. Idem conſtat in ſacramento matrimonij, non requiritur enim neceſſariò quod verba unius contrahentis in ea diſtantia proferantur, quod alterum contrahentem realiter attingere valeant. Simile eſt in ſacramento Euchariſtiæ reſpectu conſecrationis, non enim oportet, quod verba ſacerdotis conſecrantis, panem & vinum materialiter & realiter attingant, ut cùm plures hoſtiæ conſecrantur. Alia ergo aſſignanda eſt ſolutio, quæ ſit univerſalior, & valeat etiam pro illis ſacramentis quæ phyſicum corporis contactum non requirunt. Unde

85. Reſpondeo primò diſtinguendo Majorem: Ad

A. rationem inſtrumenti phyſici neceſſarium eſt, quod ſit immediatè conjunctum ſubjecto in quo ſuum effectum producit: ſi ſit inſtrumentum artis, vel naturæ, tranſeat Major. Si ſit inſtrumentum divinæ virtutis, quale eſt ſacramentum, nego Majorem. Hoc enim inter inſtrumenta primi & ſecundi generis reperitur diſcrimen, quod cùm in inſtrumentis naturalibus, aut artificialibus, virtus cauſæ principalis non ſit ita diffuſa, ut per ſeipſam poſſit immediatè contingere paſſum, vel ſubjectum operis naturalis, vel artificioſi, neceſſe eſt quod mediante inſtrumento illam deferente, reddatur ipſi præſens, ſubindeque quod
B. inſtrumentum naturæ, vel artis, contingat immediatè paſſum ſeu ſubjectum in quo debet producis ejus effectus: è contra verò cùm virtus Dei, ob ejus immenſitatem, ſi omnibus rebus intimè præſens, non requiritur quod mediante inſtrumento reddatur præſens ſubjecto in quo gratia vel alius effectus ſupernaturalis producitur, nec per conſequens quod inſtrumenta divinæ virtutis tale ſubjectum immediatè contingant; ſed in rem diſtantem operari poſſunt. Unde Chriſtus Matth. 8. ſolâ voce ſanavit ſervum Centurionis abſentem, & Ioan. 4. ſanitati reſtituit filium Reguli diſtantem. Item Ioan 11. voce revocavit animam Lazari exiſtentem in Lymbo, quò vox
C. illa phyſicè pertingere non poterat. Hinc D. Thomas 2.2. quæſt. 178. art. 1. ad 1. infert Deum poſſe elevare interiorem hominis operationem ad phyſicè patranda miracula in re externa & diſtanti. Et 1. parte quæſt. 64. art. 4. ad 2. aſſerit Dæmones in aëre iſto detentos, torqueri ab igne inferni, aſſertque Gloſſam Iacobi 3. dicentem: *Dæmones portant ſemper ignem gehennæ, quocunque vadant.*

Dixi autem in diſtinctione Majoris, tranſeat Major, quantum ad inſtrumenta naturalia, quia in iſtis inſtrumentis non eſt univerſaliter verum, quod debeant immediatè contingere ſubjectum in quo effectus cauſæ principalis producitur; æſti- 86.
D. mativa enim, licèt non ſit niſi in capite, operatur tamen inſtrumentaliter in pede, ipſumque movet localiter, ut inſtrumentum naturale animæ; quia ipſa anima cui conjungitur, & quæ eſt cauſa principalis talis motûs, formaliter in pede exiſtit. Cur ergo ſimiliter, ſacramenta, & alia divinæ virtutis inſtrumenta, non poterunt operari in ſubjectum diſtans, cùm Deus, qui eſt cauſa principalis gratiæ miraculorum, omnibus rebus intimè præſens ſit, & immediatiùs ac intimius, quàm anima pedi, ipſis conjungatur; *in ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus*, ut dicitur Actorum 17.

Secundo reſponderi poteſt & magis explicari
E. ac illuſtrari præcedens ſolutio, diſtinguendo aliter Majorem: De ratione inſtrumenti phyſici eſt, ut ſubjectum in quo debet recipi ejus effectus phyſicè contingat, contactu ſuppoſiti, ſeu rei, nego Majorem. Contactu virtutis, & cauſalitatis, concedo Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: ſacramenta non contingunt ſemper ſubjectum in quo producitur illorum effectus ſcilicet gratia, contactu ſuppoſiti, ſeu rei concedo Minorem. Contactu virtutis & cauſalitatis, nego Minorem, & Conſequentiam. Quamvis ergo implicet contradictionem, quod inſtrumentum phyſicè influat in effectum cauſæ principalis, niſi cauſalitate & virtute à cauſa principali derivatâ, ſpiritualiter paſſum contingat; agere enim eſt virtute activa actu dare eſſe, &

ipſa productio & actualis efficientia, eſt virtualis & realis contactus: unde S. Thomas ſupra quæſt. 48. art. 6. ad 2. ait quod *Paſſio Chriſti licet ſit corporalis, habet tamen ſpiritualem virtutem ex Divinitate unita, & ideo per ſpiritualem contactum efficaciam ſortitur.* Non requiritur tamen, quod inſtrumentum phyſicum (præſertim ſi ſit inſtrumentum divinæ virtutis) per ſeipſum, ſeu per ſuam entitatem, phyſicè contingat ſubjectum, in quo effectus cauſæ principalis producitur, quia propinquitas, ſeu indiſtantia agentis ad paſſum, eſt aliqua conditio, divinâ virtute ſupplebilis.

§. IV.

Solvitur aliud argumentum, petitum ex alia conditione, ad inſtrumentum phyſicum requiſita.

87. OBjiciunt tertio Adverſarii: Inſtrumentum phyſicum debet indiſpenſabiliter habere aliquam actionem præviam, & ſibi propriam: Sed ſacramenta talem actionem non habent: Ergo non ſunt inſtrumenta phyſica. Major ſupponitur ex Philoſophia, Minor verò ſic oſtenditur. Actio prævia inſtrumenti deſideratur, ut operetur diſpoſitive ad effectum principalis agentis: Sed ſacramenta ex viribus propriis non poſſunt ad effectum Dei, ſcilicet gratiam, diſpoſitivè operari: Ergo non poſſunt habere actionem præviam & ſibi propriam ad rationem inſtrumenti phyſici requiſitam. Major communiter docetur à Thomiſtis in Philoſophia. Minor verò ſuadetur. Inſtrumenta operari diſpoſitive ad effectum principalis agentis, eſt ipſa in ſubjecto in quo debet produci talis effectus, operari aliquid diſponens ad illum: Sed ſacramenta hoc non poſſunt præſtare, cum non poſſint ex viribus propriis ponere in anima aliquid quod ſit diſpoſitio ad gratiam: Ergò non poſſunt ad effectum Dei diſpoſitive operari.

88. Hoc argumentum tangit difficultatem quam reſolvunt Philoſophi in ſecundo Phyſicorum, non tamen omnes eodem modo. Suarez enim exiſtimat, in pluribus quidem inſtrumentis reperiri actionem præviam, per quam diſpoſitive operantur ad actionem & effectum principalis agentis, illam tamen non requiri indiſpenſabiliter in omnibus, præſertim in inſtrumentis divinæ virtutis. Idem videtur ſentire Nunuo hîc difficultate 7. quatenus docet, quamcumque rem actu & realiter exiſtentem, poſſe à Deo aſſumi ut inſtrumentum, ad quemlibet effectum, etſi nullam habeat actionem ſibi propriam. Alii dicunt, agentis creati inſtrumenta debere neceſſario habere actionem præviam propriè ſumptam; inſtrumenta verò Dei, vel actionem propriam, vel ſaltem aliquid habens modum actionis, puta realem paſſionem, vel motum localem, &c.

89. Sed communior ſententia inter Thomiſtas, à D. Thoma multis in locis evidenter tradita, aſſerit requiri indiſpenſabiliter actionem præviam propriè ſumptam in omni, etiam divinæ virtutis, inſtrumento. Ita 1. parte quæſt. 45. art. 5. ubi ſic ait: *Cauſa principalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium, diſpoſitivè operatur ad effectum principalis agentis.* Et hic art. 1. ad 2. *Dicendum* (inquit) *quod inſtrumentum habet duas actiones unam inſtrumentalem, ſecundum quam operatur, non virtute propria, ſed in virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam, ſicut ſecuri competit ſcindere, ratione ſuæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum eſt inſtrumentum artis: non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam, ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacramenta corporalia, per propriam operationem quam exercent circa corpus quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalem ex virtute divina circa animam: ſicut aqua Baptiſmi, abluendo corpus ſecundum propriam virtutem, abluit animam, inquantum eſt inſtrumentum virtutis divinæ, nam ex anima & corpore unum fit. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit quod corpus tangit, & cor abluit.* Ubi, ut patet, S. Doctor loquitur de actione propriè ſumpta, eamque admittit in omni, etiam divinæ virtutis, inſtrumento.

Ratio etiam ſuffragatur: Virtus enim qua 90.
cauſa principalis movet inſtrumentalem, eſt eſſentialiter elevativa, atque ita eſſentialiter præſupponit in ſubjecto cui communicatur virtutem activam inferiorem, quam elevet, & faciat attingere aliquid quod eſt ſupra ſphæram activitatis ipſius; ſubindeque implicat quod communicetur rei non habenti virtutem aliquam & operationem ſibi propriam. Unde ſicut habitus intellectus & voluntatis nequeunt recipi in alio, quam in potentiis vitalibus, quia ſunt eſſentialiter perfectivi & elevativi potentiarum vitalium; & ſi in alio per impoſſibile reciperentur, nihil agerent. Ita virtus inſtrumentalis non poteſt recipi niſi in ſubjecto habente virtutem ſibi propriam, & ſi per impoſſibile reciperetur, nihil omnino efficeret.

Dices, Deus non aſſumit inſtrumenta ex eo 91.
quod indigeat eorum actione, imo potius ſua omnipotentiâ elevat ea ad conſortium ſuæ actionis; ideoque indifferenter uti poteſt qualibet re ad producendos effectus quos intendit: Ergo inſtrumenta divinæ virtutis, nullam habere debent operationem præviam, & ſibi propriam.

Sed nego conſequentiam, licet enim Deus abſolute non indigeat actione inſtrumenti, cum per ſeipſum abſolute producere poſſit quæ producit per inſtrumenta: ſuppoſito tamen quod velit uti aliquo inſtrumento, neceſſe eſt quod aliquid aſſumat habens operationem propriam, quam exercendo, poſſit elevari ad producendum effectum altiorem quem intendit. Unde fit ut licet poſſit indifferenter uti qualibet re habente propriam operationem (in quo excedit creaturas, quæ determinatis tantum inſtrumentis uti poſſunt) non tamen poteſt aliquid non operativum, ut inſtrumentum aſſumere. His præmiſſis

Ad argumentum reſpondeo, conceſſa Majori, 92.
negando Minorem; & ad ejus probationem, diſtinguo Majorem: Actio propria inſtrumenti deſideratur ut operetur diſpoſitivè, ex parte rei operatæ ſemper, nego Majorem. Ex parte modi operandi, concedo Majorem. Et ſimiliter diſtinguo Minorem: Sacramenta ex viribus propriis non poſſunt ad effectum Dei, ſcilicet gratiam, diſpoſitive operari, ex parte rei operatæ, concedo Minorem. Ex parte modi operandi, nego Minorem, & Conſequentiam.

Explicatur ſolutio: Dupliciter intelligi poteſt, inſtrumenta diſpoſitive operari; nimirum ex parte rei operatæ, & ex parte modi operandi. Tunc inſtrumentum dicitur operari diſpoſitivè ex parte rei operatæ, quando producit in paſſo aliquid

Digitized by Google

quod diſponit ad effectum principalia agentia; & A hoc modo ſerra verbi gratiâ dicitur diſpoſitive operari ex parte rei operatæ, quia facit diviſionem continui, quæ eſt diſpoſitio ad formam illam artificioſam, quæ in cathedra verbi gratia reperitur. Tunc verò dicitur inſtrumentum operari diſpoſitive, ex parte modi operandi, quando producit aliquam actionem, per quam fit ultimatè capax & diſpoſitum ad recipiendam motionem principalis agentis, per quam poſſit attingere effectum illius. Licet ergo inſtrumenta naturalia operentur diſpoſitivè ad effectum principalis agentis utroque modo, inſtrumenta tamen divinæ virtutis, ſolùm operantur diſpoſitive ſecundo modo, ſeu ex parte modi operandi. Ratio verò B hujus diſcriminis evidens eſt; in hoc enim Deus differt ab agentibus naturalibus, quod iſta dum aſſumunt inſtrumenta, utuntur tantum iis quæ habent actionem præviam, proportionatam effectui principalis agentis, ſeu producentem in ſubjecto aliquid diſponens ad hujuſmodi effectum: faber enim verbi gratiâ non utitur penicillo ad faciendum ſcamnum, ſed duntaxat ſerra, quia iſta ex ſe habet vim ad faciendam ligni diviſionem, quæ eſt diſpoſitio ad formam ſcamni: Deus verò, quia eſt agens infinitæ virtutis, non eligit ſemper talia inſtrumenta, ſed indifferenter utitur qualibet creaturâ, quantumvis actio ejus prævia, effectui producendo ſit improportionata; imò interdum utitur rebus ut inſtrumentis, quæ effectui quem intendit repugnare videntur, ut patet Joan. 9. ubi ad dandum viſum cœco nato, aſſumpſit ut inſtrumentum lutum, quod certe ex ſe potius idoneum erat ad excæcandum. Unde licet inſtrumenta agentium naturalium diſpoſitive operentur, tam ex parte rei operatæ, quam ex parte modi operandi; inſtrumenta tamen divinæ virtutis, operantur ſolum diſpoſitive ex parte modi operandi.

95. Ex hoc facile intelliges, quid intendat D. Thomas, dum 1. parte quæſt. 45. art. 5. negat poſſe aliquam creaturam creare, nedum principaliter, ſed etiam inſtrumentaliter; quia inſtrumentum (inquit) non participat actionem principalis agentis, niſi per aliquid ſibi proprium, diſpoſitive operetur ad effectum illius; illud autem quod eſt proprius effectus Dei creantis, præſupponitur aliis omnibus, ſcilicet eſſe abſolutè; unde non poteſt aliquis operari diſpoſitive & inſtrumentaliter ad hunc effectum, cum creatio non ſit ex aliquo præſuppoſito quod poſſit diſponi ad actionem principalis agentis. Non enim vult S. Doctor, neceſſarium eſſe, ut inſtrumentum ita diſpoſitivè operetur, quod debet alterare, aut aliquo alio modo per ſuam virtutem immutare ſubjectum in quo debet recipi effectus cauſæ principalis (hoc enim, ut jam diximus, non requiritur in inſtrumentis divinæ virtutis) ſed ſolum quod debet modificare, & deferre actionem principalis agentis ad prædictum ſubjectum, ipſam determinando, ut in eo producat effectum; hoc enim eſt, ipſum ſubjectum quodāmodo diſponere ad effectum principalis agentis. Ex quo bene ſequitur, nullam creaturam poſſe aſſumi ad creandum, quia nulla actio, ita modificata & determinata ad producendum effectum in ſubjecto, poteſt eſſe creatio, cùm creare ſit ex non ſubjecto aliquid efficere.

§. V.

Alia difficultas reſolvitur, & quandonam ſacramenta cauſent gratiam, breviter explicatur.

OBjiciunt quarto Adverſarii: Non poteſt aſſignari quandonam ſacramenta noſtra phyſicè producunt gratiam, nam cum, excepta Eucharistiâ, omnia alia conſiſtant in uſu materiæ, atque adeo inter entia ſucceſſiva numerentur; in rebus autem ſucceſſivis, tria tantum poſſint conſiderari, initium, videlicet inſtans, ſive indiviſibile, quo dicuntur ultimo non eſſe & immediatè poſt futura; finis, ſcilicet inſtans in quo dicuntur primo non eſſe, ſed immediate antea fuiſſe; & medium, quod eſt tota eorum duratio, clauſa inter duo illa inſtantia; ſi poſſet aſſignari, quando ſacramenta novæ legis phyſice cauſant gratiam, vel in inſtanti eorum initiativo hoc eſſet, vel in terminativo, vel in duratione intermedia? Sed non in inſtanti initiativo, utpote cum in illo nondum ſint: neque in terminativo, quia in eo jam amplius non exiſtunt; neq; tandem in duratione intermedia, nam præterquam quod gratiæ eſt forma permanens, habens totum eſſe ſimul, ſubindeque in inſtanti, ſacramenta inſuper in ſua duratione intermedia, ante inſtans terminativum, nondum completè & perfectè ſunt, ac C proinde nondum poſſunt phyſice gratiam cauſare: Ergo illa non poſſunt phyſicè producere gratiam, ſed tantum moraliter. 94.

95. Propter hoc argumentum multi negant phyſicam ſacramentorum novæ legis efficientiam, qui verò eam propugnant, in varias dividuntur ſententias. Aliqui enim exiſtimant, gratiam produci à ſacramentis toto illo tempore quo durat actio ſacramentalis, & quod inter inſtans initiativum & terminativum illius includitur. Alii dicunt illam produci eo tempore quo durat ultima ſyllaba. Alii volunt eam cauſari in inſtanti; ſed iſti in duas adhuc dividuntur ſententias, aliis aſſerentibus eam produci in inſtanti intrinſeco quo dicunt ſacramenta completi; aliis in inſtanti duntaxat extrinſeco, quando verum eſt dicere, nunc primo ſacramenta non ſunt, ſed immediate antea erant; D & hic dicendi modus apud Thomiſtas communior eſt. Unde

96. Dico primo: ſacramenta non cauſare gratiam in tempore, ſed in inſtanti.

Probatur breviter: Eſto enim gratia, de abſoluta Dei potentia, poſſit in tempore produci, ut aliqui exiſtimant, probabile tamen non eſt ita de facto à Deo per ſacramenta produci; quia connaturale eſt rebus indiviſibilibus: & quarum eſſe eſt permanens, incipere determinate per primum ſui eſſe, ſubindeque produci in inſtanti: Ergo gratia ſacramentalis non producitur in tempore, ſed E in inſtanti, ſicut lux.

97. Confirmatur ex D. Thoma 3. parte quæſt. 75. art. 7. ubi probat converſionem panis in corpus Chriſti fieri in inſtanti, triplici ratione. Primo ex parte formæ, quia formæ ſubſtantialis non ſuſcipit magis & minus, & ideo fit in inſtanti. Secundo ex parte ſubjecti, quod eſt in ultima diſpoſitione ad formam quam in inſtanti acquirit, & ideo aër in inſtanti illuminatur. Tertio ex parte agentis, quia agitur Dei virtute infinita. Sed omnes iſtæ rationes locum habent in infuſione gratiæ, concurrente ſacramento inſtrumentaliter, ut patebit ſingulas expendenti: Ergo gratiæ ſacramentalis

mentalis

Digitized by Google

mentalis non producitur in tempore, ſed in inſtanti.

98. Confirmatur ampliùs ex eodem S. Doctore ibidem in ſolut. ad 3. ubi ſic ait; *Iſta converſio fit in ultimo inſtanti prolationis verborum, tunc enim completur verborum ſignificatio, quæ eſt efficax in ſacramentorum formis.* Quibus verbis rationem fundamentalem primæ partis noſtræ concluſionis inſinuat. Sacramenta enim non producunt gratiam, niſi quando eſt completa eorum ſignificatio; quia ut communiter dicitur, verba operantur in ſacramentis, inquantum ſignificant, unde ſi tollatur à verbis aliquid quod eſt de ſubſtantia ſignificationis, tollitur id quod eſt de ſubſtantia formæ, ut docent Zacharias Papa, cap. *Retulerunt* de conſecrat. diſt 4. Et Nicolaus Papa cap. *Si revera*; ideóque ſi una trium perſonarum omittatur in forma Baptiſmi, non eſt validum ſacramentum. Sed uſque ad ultimum inſtans prolationis verborum, non eſt perfectus ſenſus ſignificationis, nec illa cenſetur completa: Ergo ante illud inſtans, ſacramenta non producunt gratiam, ſed ſolùm in illo inſtanti.

99. Dices, Eo modo poteſt gratia incipere, quo peccatum: Sed iſtud poteſt incipere in tempore indeterminato: Ergo & gratia. Minor probatur: Si Deus imponeret Petro præceptum de eliciendo actu contritionis ante mortem, quod Petrus non exequeretur, in tali caſu peccatum non inciperet in inſtanti mortis, quia tunc non poteſt amittere gratiam, quam uſque ad illud inſtans habuit: Ergo inciperet in tempore indeterminato antecedente illud inſtans.

Reſpondeo ipſum tunc peccaturum, quando ſe exponit periculo non ſatisfaciendi præcepto, licèt enim phyſicè loquendo, toto tempore antecedenti inſtans mortis, poſſit elicere actum contritionis, poteſt tamen deſignari aliquod inſtans in quo deberet ultimò tale præceptum adimplere, quia poſt illud, adimpletio præcepti erit illi moraliter impoſſibilis, & ideò peccatum in tali caſu inciperet in tali inſtanti.

100. Dico ſecundò: Sacramenta non cauſant gratiam in inſtanti intrinſeco, ſed extrinſeco, in quo verum eſt dicere, jam non ſunt, ſed immediatè antea erant. Eſt contra Suarem, Philippum à S. Trinitate, & quoſdam alios, aſſerentes ſacramenta cauſare gratiam in inſtanti intrinſeco.

Probatur concluſio unicâ ſed efficaci ratione: Sacramenta non conferunt gratiam uſque ad ultimum inſtans: Atqui non habent inſtans intrinſecum, ſed duntaxat extrinſecum in quo deſinant: Ergo non cauſant gratiam niſi in inſtanti extrinſecè terminativo, in quo verum eſt dicere, jam non ſunt, ſed antea erant. Major patet ex dictis concluſione præcedenti, & docetur expreſsè à D. Thoma in 4. ad Annibaldum diſt. 8. art. 5. ubi ait quod *virtus* (productiva gratiæ) *communicatur ſacramento, quando eſt in ſuo termino & complemento, non quando eſt ſimpliciter in ſucceſſione.* Minor verò probatur: Ablutio v. g. & prolatio verborum in Baptiſmo, ſunt res ſucceſſivæ; at res ſucceſſivæ non habent ultimum inſtans intrinſecum in quo deſinant, ſed duntaxat extrinſecum, unde Philoſophi docent in libris Phyſicorum, ſucceſſiva non deſinere per ultimum ſui eſſe, ſed per primum ſui non eſſe, id eſt per inſtans in quo verum eſt dicere, jam non ſunt, ſed immediatè antea erant: Ergo ſacramenta non habent inſtans intrinſecum, ſed duntaxat extrinſecum in quo deſinant.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: 101
Quando aliquis effectus cauſatur mediante motu, tanquam terminus ſecundarius illius, non eſt ſimul in eadem duratione in quo eſt motus, ſed in ultimo inſtanti terminativo ipſius, in quo verum eſt dicere, nunc non eſt motus; ſed immediatè antea erat, ut patet in communi doctrina Thomiſtarum de alteratione, quæ immediatè diſponit materiam ad introductionem formæ ſubſtantialis; quandiu enim durat alteratio, non ponitur forma, ſed reſultat in ultimo inſtanti terminativo illius, in quo verum eſt dicere, nunc primò non eſt alteratio, & immediatè antea erat. Sic etiam ubi permanens, quo quis dicitur eſſe permanenter in loco, non acquiritur per motum localem, quoadusque motus ille ſit perfectus, ſcilicet in inſtanti extrinſecè terminativo illius, in quo verum eſt dicere, nunc non eſt motus localis, & immediatè antea erat. Idem conſtat in generatione mixti, nam quando elementa in ſe invicem agendo, corrumpunt ſeſe mutuò, & generant mixtum, tunc mixtum cauſatur inſtrumentaliter ab eis, quando non ſunt, ſed immediatè antea fuerunt; neque enim poſſunt cauſare mixtum quando ſunt, aliàs in uno & eodem inſtanti eſſent plures formæ in eadem materia, quod implicat contradictionem, ut ſuppono ex Philoſophia. Cùm ergo ſimiliter gratia ſacramentalis conferatur aliquo modo, medio motu quem includunt ſacramenta, non producitur in eadem duratione in qua ſunt ſacramenta, ſed in inſtanti extrinſecè terminativo illorum, in quo primò non ſunt. Unde

Ad argumentum initio propoſitum, reſpondetur in forma, conceſſa Majori, negando Mino- 102
rem, quantùm ad ſecundam partem; ut enim jam oſtenſum eſt, ſacramenta producunt gratiam in inſtanti extrinſecè terminativo illorum. Cùm verò inſtant Adverſarij: Quod non eſt non poteſt aliquid phyſicè producere, nam exiſtentia eſt conditio neceſſaria ad agendum: Sed ſacramenta non ſunt in illo inſtanti extrinſecè terminativo, cùm in illo inſtanti verum ſit dicere, nunc non eſt motus phyſicus ſacramentalis, & immediatè antea erat: Ergo in tali inſtanti non poſſunt inſtrumentaliter phyſicè cauſare gratiam. Dupliciter reſponderi poteſt, primò diſtinguendo Majorem: Quod non eſt, nec immediatè antea fuit, non poteſt aliquid phyſicè producere, concedo Majorem. Quod non eſt, ſed immediatè antea fuit, ſubdiſtinguo Majorem, illamque concedo de his quæ agunt ut quod, & quæ ſunt entia permanentia; nego autem de entibus ſucceſſivis, & quæ agunt tantùm ut quo; hæc enim eſt natura actionis ſucceſſivæ, ut ſi per eam producatur terminus, ille non exiſtat, donec ipſa actio ſucceſſiva deſinat, ut patet in exemplis ſuprà adductis. Unde cùm actiones ſacramentales ſint ſucceſſivæ, & aſſumantur tanquam cauſalitates miniſtrorum applicantium ſacramenta, non debet gratia ſacramentalis produci, quandiu illæ actiones ſunt, ſed quando verum eſt dicere quod immediatè antea erant.

Secundò reſponderi poteſt aliter diſtinguendo 103
Majorem: Quod non eſt in ſe nec in ſua virtute, non poteſt aliquid phyſicè producere, concedo Majorem. Quod non eſt in ſe, eſt tamen in ſua virtute, nego Majorem. In illo autem inſtanti extrinſecè terminativo motus ſacramentalis, remanet virtus ipſius, quia remanet terminus per ipſum productus, in quo recipitur virtus productiva gratiæ: Hujuſmodi verò terminus eſt ulti-

mum mutatum eſſe, quod menſuratur illo inſtanti A
extrinſecè terminativo motûs.

104 Dices primò: hinc ſequi ſacramentum non ele-
vari ad producendam gratiam, ſed tantùm illud
matatum eſſe: At hoc videtur abſurdum: Ergo &c.
Sequela Majoris probatur. Illud non elevatur,
quod non recipit virtutem productivam gratiæ:
Atqui ex jam dictis, talis virtus in ſacramento
non recipitur, ſed duntaxat in ultimo mutato eſſe:
Ergo ſacramentum non elevatur ad producendam
gratiam.

Reſpondeo negando ſequelam Majoris, ad
cujus probationem, diſtinguo Majorem: Illud
non elevatur quod non recipit virtutem produ-
ctivam gratiæ, vel in ſe toto, vel in aliquo com-
plemento ſuo intrinſeco, concedo Majorem. In B
ſe tantùm, nego Majorem. Quamvis autem ſa-
cramentum non recipiat in ſe toto, imò nec in
aliqua ſui parte, hanc virtutem, recipit tamen
illam in aliquo ad ſuum complementum intrinſe-
cè pertinente, ſcilicet in ultimo mutato eſſe,
quod licèt non ſit intrinſecum ſacramento per
modum partis, bene tamen per modum termini
ipſũ immediate afficientis, & ad illud pertinet per
modum complementi, ſicut punctum ad lineam,
& ſuperficies ad corpus: unde quemadmodũ unum
corpus dicitur tangere aliud, quãvis illud non tan-
gat niſi ratione ſuperficiei, & corpus perfectè
ſphæricum, contingit planum, licèt illud non
tangat niſi in puncto: ita ſacramentum dicitur
cauſare gratiam, ratione illius indiviſibilis ſeu mu- C
tati eſſe motûs ſacramentalis, quo intrinſecè com-
pletur, quia tunc ſacramentum dicitur eſſe in fa-
cto eſſe, cùm antea eſſet ſolùm in fieri. Addo
quod vis productiva gratiæ non recipitur in illo
mutato eſſe, niſi ratione motûs ſacramentalis quẽ
terminat, & ideò hoc ipſo quod illud mutatum
eſſe attingit gratiam, totus motus ſacramentalis
poteſt dici producere inſtrumentaliter gratiam.

Dices ſecundò: Res immediatè futura, nullo
105 modo poteſt agere effectivè: Ergo neque res im-
mediatè præterita. Antecedens eſt certum, &
patet ex dictis ſuprà §. 2. Conſequentia verò vide-
tur legitima ex paritate rationis, etenim tam nihil
eſt res præterita, quàm futura. D

Confirmatur: Si res quæ nunc deſinit, & non
eſt, poteſt agere, quia immediatè antea fuit:
Ergo & cauſa quæ fuit heri, poterit modò ſuper-
naturaliter elevari ut effectivè agat, quod eſt om-
nino impoſſibile.

106 Ad inſtantiam, conceſſo Antecedente, nego
Conſequentiam, & paritatem; nam res futura
nondum exiſtit ſecundùm quid & in termino, ſi-
cut res quæ immediatè præteriit, & ideò non po-
teſt aſſumi à Deo ut inſtrumentum, ſicut poteſt
aſſumi id quod præteriit ſub ratione ſucceſſionis,
& manet ſecundùm rationem termini.

Ad Confirmationem reſpondetur quod res quæ
heri præteriit, non habet contiguitatem cum E
re quæ modò producitur, & ideò neque conta-
ctum durationis habet, ac proinde in illam effe-
ctivè operari nequit; res autem quæ immediatè
conjungitur cum alia, habet contactum duratio-
nis ſucceſſivæ, & ita poteſt agere in illam.

Addo quod, res quæ præteriit heri, ſi virtutem
107 aut effectum ſuum reliquit, poteſt hodie à Deo
aſſummi ut inſtrumentum, non in ſe, ſed in ſua
virtute & effectu, ſicut dicit S. Thomas ſuprà
quæſt. 50. hujus partis, de morte Chriſti, &
quæſt. 56. de ejus reſurrectione, quòd operatur
noſtram ſalutem & reſurrectionem, quia videli-
cet operatur per humanitatem aliquando mor-
tuam, & nunc reſuſcitatam: Sic ergo ſacramen-
tum dicitur operari phyſicè, non quia omnes ejus
partes ſint ſimul, aut ſecundùm ſucceſſionem
ſuam aſſumatur à Deo, ſed quia remanet in ter-
mino talis ſucceſſionis virtualiter, nimirum in
ultimo mutato eſſe, in quo (ut ſuprà diximus) reci-
pitur virtus productiva gratiæ.

Dices tertiò: Si ſacramentum operatur in in- 108
ſtanti extrinſecè terminativo, ſequitur quod poſ-
ſit ſacramentum habere ſuum effectum in inſtan-
ti ſeparationis animæ à corpore: Sed hoc videtur
abſurdum: Ergo &c. Minor patet, quia tunc ho-
mo qui in tota vita ſua fuit in pecato mortali,
poſſet in inſtanti quo jam non vivit ampliùs, gra-
tiam accipere, & ſalvari, quod omnino impoſſibile
eſt. Sequela verò Majoris probatur. Contingere
poteſt quod taliter miniſtretur ſacramentum ho-
mini morienti, ut idem ſit inſtans extrinſecum
ſacramẽti, & ſeparationis animæ à corpore: Ergo
ſi ſacramentum operatur in inſtanti extrinſecè
terminativo, poterit habere ſuum effectum in
inſtanti ſeparationis animæ à corpore, & pro
ducere gratiam in anima jam à corpore ſepa-
rata.

Reſpondeo primò retorquendo argumentum 109
in Adverſarios, nam etiam contingere poteſt,
quod taliter miniſtretur ſacramentum homini
morienti ut, idem ſit inſtans intrinſecum ſacra-
mẽti, & ſeparationis animæ à corpore: Ergo ſi ſa-
cramentum cauſat gratiam in inſtanti intrinſecè
terminativo illius, poterit habere ſuum effectum
in inſtanti ſeparationis animæ, à corpore.

Reſpondeo ſecundò, negando ſequelam Ma- 110
joris, nam admiſſo illo caſu, anima ſeperata non
recipiet gratiam per ſacramentum, ob duplicem
rationem. Primò ſcilicet, ob defectum ſubjecti
capacis; ſicut enim in naturalibus, vi alteratio-
nis non reſultaret forma naturalis in ultimo eius
termino, ſi materia deſtrueretur, quia non eſſet
in quo reciperetur: ita etiam ſi contingeret ho-
minem mori in ultimo inſtanti extrinſecè termi-
nativo ſacramenti, verè ſacramentum non cauſa-
ret gratiam, quia non eſſet ſubjectum capax eam
recipiendi; ſiquidem non anima ſeparata, ſed cor-
pori conjuncta, eſt capax recipiendæ gratiæ, & ju-
ſtificationis à peccato. Secundò, quia in illo caſũ
ſacramentum non eſſet ultimò completum, cùm
non haberet ſuum ultimum mutatum eſſe, quo ta-
men mediante (ut ſuprà dicebamus) ſacramen-
tum producit gratiam: Sicut enim ſubjectum to-
tius motûs ſacramentalis eſt Homo, ita & ul-
timi indiviſibilis, ſeu mutati eſſe illius; unde ubi
primo non eſſet homo, non poſſet eſſe tale indi-
viſibile, ſeu mutatum eſſe, motûs ſacramen-
talis.

Ad completam hujus difficultatis reſolutio- 111
nem, diligenter obſervandum eſt, quod quan-
do in prima concluſione diximus, gratiam ſa-
cramentalem in inſtanti produci, ſi ſit ſermo de
menſura propria & proportionata ipſi gratiæ,
hoc non debet intelligi de inſtanti temporis con-
tinui, ſed diſcreti; cùm enim actio illa intentio-
nalis quã ſacramenta producunt gratiam, non
ſit corporea & ſucceſſiva, ſed ſpiritualis & ſu-
pernaturalis, non habet pro menſura ſibi pro-
pria & proportionata tempus noſtrum, ſed aliam
menſuram ſuperiorem, quæ nulla aliã eſſe po-
teſt, quàm tempus diſcretum, quo actiones ſu-
pernaturales menſurantur. Quia tamen inſtans il-
lud temporis diſcreti, menſurans propriè & per ſe

Digitized by Google

productionem gratiæ, poteſt coexiſtere toti tem-
pori quo durat motus ſacramentalia aut quo pro-
fertur ultima ſyllaba, vel ſolum inſtanti menſu-
ranti ultimum mutatum eſſe motus ſacramentalis,
ideò quærunt Theologi, an gratia, in tali duratio-
ne temporis, vel in illo inſtanti producatur; & in
hoc ſenſu diximus in prima concluſione, gratiam
ſacramentalē non cauſari in tempore, ſed in inſtan-
ti, nimirum in inſtanti temporis diſcreti, corre-
ſpondenti non parti, ſed ſolum inſtanti noſtri
temporis.

§. VI.

Solvitur ultimum argumentum, & an virtus per quam ſacramenta elevantur ad cauſandam gratiam, ſit ſpiritualis, vel corporea, motio, vel qualitas, breviter explicatur.

112. OBjiciuntur ultimò Adverſarii: Si ſacramenta
eſſent inſtrumenta phyſica ad cauſandam
gratiam, deberet ipſis imprimi virtus aliqua à Deo,
cauſativa gratiæ: Sed hoc dici nequit: Ergo nec
illud. Major certa videtur, quia ſacramenta ex ſe
nullam habent virtutem ſufficientem ad agendum
in animam, & producendum in ea gratiam ſan-
ctificantem: Ergo neceſſe eſt quod prius naturâ
quàm operentur, accipiant à Deo aliquam virtu-
tem per quam eleventur. Minor verò ſuadetur
primò: Si eſſet aliqua virtus in ſacramentis, vel
eſſet ſpiritualis, vel corporea? Non ſpiritualis,
quia implicat virtutem ſpiritualem recipi in ſub-
jecto corporeo. Nec etiam corporea, nam ſicut
ſacramentum ex eo quod corporeum eſt, non
poteſt ex ſe, etiam inſtrumentaliter, attingere
effectum ſupernaturalem & ſpiritualem qualis
eſt gratia; ita etiam non poſſet eam attingere,
motum & elevatum per ſolam virtutem corpo-
ream.

Secundò probatur eadem Minor: Si in ſacra-
mentis daretur virtus aliqua cauſativa gratiæ, per
quam elevarentur, vel talis virtus eſſet motio,
vel qualitas? Primum dici nequit, cum enim mo-
tus ſe teneat ex parte actus ſecundi, nequit eſſe
virtus elevans ſacramentum, ipſumque in actu
primo conſtituens. Nec etiam ſecundum, alio-
quin ſacramenta novæ legis haberent virtutem
productivam gratiæ permanenter, & ſic non eſ-
ſent inſtrumenta ad cauſandam gratiam, cum ſit
contra rationem inſtrumenti operari per formam
ſibi permanenter inhærentem.

113. Huic argumento multipliciter reſpondent Au-
thores qui phyſicam ſacramentorum novæ legis
cauſalitatem defendunt. Suarez enim, Meratius,
Yzambertus, & alii Recentiores, nolentes admit-
tere in ſacramentis virtutem ullam ſupernatura-
lem, per quam eleventur, recurrunt ad potentiam
quandam obedientialem, proximè & imme-
diatè activam omnium effectuum ſupernatura-
lium, qui non repugnant, quam volunt ſingulis
rebus creatis eſſe congenitam, imò & ab illis non
eſſe diſtinctam, ſed eſſe ipſammet entitatem cu-
juslibet rei, ut potentem cum Deo influere in
quemcunque effectum.

114. Sed hæc ſolutio & doctrina Suaris, non ſo-
lùm Thomiſtis, ſed etiam Vazqui, aliiſque So-
cietatis Thologis diſplicet, & fuse à nobis con-
futata eſt in Tractatu de viſione beatifica, ibi
enim multis oſtendimus, potentiam illam obe-
dientialem, proximè, & immediatè omnium actuū
ſupernaturalium, cum ſolo concurſu Dei ſimul
taneo operativam, & omnibus rebus creatis con-

Diſp. 3. art. 3. §. 3.

genitam, fictitiam eſſe, contradictionem involve-
re, totum ordinem gratiæ evertere, viruſque Pe-
lagiani erroris continere. Addo quod, etſi ta-
lis potentia obedientialis admitteretur, illa non
ſufficeret ad conſtituendum aliquid in ratione
inſtrumenti divinæ virtutis in actu primo; alio-
quin, cum juxta Suarem detur in omnibus rebus
creatis talis potentia, hoc ipſo quod creaturæ ſunt,
omnes eſſent inſtrumenta in actu primo ad pro-
ducendam gratiam aut effectum ſupernaturalem,
nec particularem ordinationem in hoc haberent
ſacramenta, ut dicerentur eſſe in actu primo Dei
inſtrumenta ad producendam gratiam; ſolum
enim requireretur applicatio & concurſus Dei
cum qualibet rei creata ad producendum talem
effectum: applicatio autem & concurſus ſimul-
taneus non dant virtutem, nec conſtituunt crea-
turam in actu primo potentem ad operandum,
ſed illam ut talem ſupponunt: Ergo ante appli-
cationem & concurſum Dei ſimultaneum, dice-
rentur res omnes creatæ inſtrumenta Dei ad pro-
ducendam gratiam, alioſque effectus ſuperna-
turales, ſubindeque omnes creaturæ eſſent ſa-
cramenta.

Addo etiam, repugnare quod inſtrumentum 115.
per virtutem activam ſibi congenitam inchoa-
tivè conſtituatur in actu primo reſpectu effe-
ctuum quos ſolum inſtrumentaliter attingit,
& ut excedens reſpicit. Et hoc præſertim habet
verum in inſtrumentis divinæ virtutis, quia in
inſtrumentis quæ aſſumuntur ab agentibus na-
turalibus, aliquid eſt in inſtrumento quo in-
diget agens naturale ad ſuum effectum, & ideo
non poteſt æqualiter agere uno inſtrumento,
ſicut alio: ſicut non poteſt quis ſcribere ſecu-
ri, ſed calamo, & idcirco agens naturale non præ-
venit in inſtrumento ſuo omnem ordinem ad ef-
fectum: At verò Deus æque bene poteſt gratiam
producere ablutione, & ambulatione, ut quavis
aliâ re, aut operatione, unde non ſupponit in in-
ſtrumento ſuo aliquem ordinem ad effectum ſu-
pernaturalem, ſed omnem ipſe prævenit, & ab ipſo
derivatur: Ergo non debet inchoativa virtus pro-
ductiva gratiæ, & aliorum effectuum ſupernatura-
lium in inſtrumentis Dei, ipſis naturaliter eſſe con-
genita, ut fingit Suarez.

Secunda ſolutio eſt Vincentii Aſtuticenſis, & 116.
aliorum, qui ut activitatem hanc obedientialem,
ab ipſa naturali entitate indiſtinctam reiicerent,
& tamen virtutem ſupernaturalem à Deo ſacra-
mentis impreſſam admittere non cogerentur,
dixerunt ſacramenta, & alia divinæ virtutis inſtru-
menta, non elevari, nec conſtitui in actu primo ad
producendam gratiam, & alios effectus ſuperna-
turales, per aliquid intrinſecum, ſed per extrinſe-
cam ſubordinationem ad Deum, & ſpecialem
ipſius aſſiſtentiam.

Sed hic etiam modus dicendi communiter à 117.
Thomiſtis rejicitur, & merito, repugnat enim
manifeſtè doctrinæ D. Thomæ, qui variis in lo-
cis expreſſe admittit virtutem creatam & ſuperna-
turalem in ſacramentis, & aliis divinæ virtutis
inſtrumentis, per quam ad producendam gra-
tiam, & alios effectus ſupernaturales eleventur.
Nam hîc art. 4. cum retuliſſet ſententiam ali-
quorum dicentium ſacramenta cauſare gratiam,
per virtutem divinam ſacramento aſſiſtentem
(quæ eſt ſententia de elevatione per ſubordi-
nationem extrinſecam, & ſpecialem Dei aſſi-
ſtentiam) eam rejicit: quia (inquit) *Ponendo*

quod ſacramentum ſit inſtrumentalis cauſa gratiæ, neceſſe eſt ſimul ponere quod in ſacramentis ſit quadam virtus inſtrumentalis ad inducendum ſacramentalem effectum. Hanc etiam virtutem clariſſimè admittit in ſolutione argumentorum, ut legenti patebit. Et infra quæſt. 74. art. 4. ait quod *verbis conſecrationis ineſt quadam virtus creata ad converſionem ſacramenti faciendam: & oppoſitum* (ſubdit) *dictis ſanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum novæ legis.* Similia habet in 4. ad Annib. diſt. 8. art. 5. ubi ſic concludit: *Et quia forma efficit ſignificando, ideò completa ſignificatione, in fine orationis, id eſt in ejus termino, infunditur ei virtus efficiendi, quæ perficit tranſmutationem in inſtanti.* Denique in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. ait: *Dicendum quod propter authoritates inductas neceſſe eſt ponere aliquam virtutem ſupernaturalem in ſacramentis.* Et diſt. 8. quæſt. 2. art. 3. refert S. Dionyſium in fine libri de Eccleſ. hierarchia dicentem: *In ipſis ſcilicet conſummatis invocationibus, id eſt formis ſacramentorum, eſſe virtutes operativas ex Deo.* Et ſubjungit ipſe D. Thomas, relata oppoſita opinione: *Sed hæc opinio dignitati ſacramentorum novæ legis derogat, & dictis Sanctorum obviare videtur. Et ideo dicendum eſt, quod in verbis prædictis, ſicut in aliis formis ſacramentorum, eſt aliqua virtus ex Deo.* Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, ſacramenta non elevantur ad producendam gratiam, per extrinſecam ſubordinationem ad Deum, ſeu ſpecialem ejus aſſiſtentiam, ſed per impreſſionem alicujus virtutis ſupernaturalis in ipſis receptæ.

118. Ratio etiam id ſuadet: Primo quia impoſſibile eſt illud quod eſt de ſe impotens & improportionatum ad cauſandum aliquem effectum, reddi potens, & proportionatum ad illum producendum, niſi intrinſecè mutetur, ſubindeque niſi in ſe recipiat aliquam formam ſeu virtutem quam antea non habebat: Sed ſacramentum non eſt de ſe potens ad cauſandam gratiam: Ergo non poteſt reddi potens, & conſtitui in actu primo ad illam producendam, niſi intrinſecè à Deo mutetur, & elevetur, per impreſſionem alicujus virtutis ſupernaturalis. Minor patet, Major verò ſuadetur. Cauſam eſſe potentem, & conſtitutam in actu primo ad operandum, non eſt aliqua denominatio extrinſeca, ſubindeque à virtute aliqua & principio interno peti debet: Ergo implicat de non potente in actu primo reddi potentem & proportionatam ad aliquem effectum producendum, niſi intrinſecè mutetur per receptionem alicujus virtutis activæ quam antea non habebat.

119. Confirmatur ex illo communi axiomate Philoſophorum, *Idem manens idem, ſemper facit idem:* Sed ſi âqua verbi gratia in Baptiſmo non recipiat aliquam virtutem à Deo, per quam elevetur & reddatur potens ad producendam gratiam, ſemper manebit eadem: Ergo ſemper faciet idem quod antea præſtabat, id eſt ſolum abluet corpus, non vero mundabit cor, nec gratiam in anima producet.

120 Secundo: Omnis cauſa efficiens antequam producat aliquem effectum, vel eliciat aliquem operationem, debet eam in ſe præcontinere, ſaltem virtualiter, aliàs non poſſet illam producere, & extra ſe emittere; unde implicat quod ſacramentum producat gratiam in anima, niſi priùs ſaltem naturâ eam virtualiter & in actu primo contineat: A Sed non poteſt eam in actu primo & virtualiter in ſe præcontinere, niſi ratione alicujus virtutis à Deo receptæ: Ergo ut producat phyſicè gratiam, neceſſe eſt quod à Deo, per impreſſionem alicujus virtutis ſupernaturalis, prius ſaltem naturâ elevetur.

121. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Nulla cauſa phyſicè agere poteſt, niſi prius ſaltem natura habeat in ſe virtutem phyſicum & realem ad agendum, cum actus ſecundus eſſentialiter præſupponat primum: unde ſi Deus velit aliquam creaturam operari & producere aliquem effectum requiritur indiſpenſabiliter quod ponat vel ſupponat in ea virtutem ad illum producen- B dum; alioquin talis cauſa non ageret, ſed Deus ad ejus præſentiam, talem effectum produceret: Ergo cum ſacramenta non habeant ex ſe virtutem ad producendam gratiam, ut eam inſtrumentaliter phyſicè producant, neceſſe eſt ut à Deo per impreſſionem alicujus virtutis ſupernaturalis eleventur.

122. Confirmatur amplius: Licet probabile ſit, quod ad complendam activitatem, & actum primum alicujus cauſæ, ſufficiat ſola aſſiſtentia extrinſeca Dei, abſque impreſſione alicujus virtutis, ſicut probabile eſt quod divina eſſentia in ratione ſpeciei poteſt complere activitatem intellectus glo- C rificati, per ſolam aſſiſtentiam ſui ad intellectum; repugnat tamen quod detur tota activitas, & actus primus ad agendum alicui cauſæ, per ſolam extrinſecam Dei aſſiſtentiam; oportet enim quod agens ſeu cauſa à qua exit actio, in ſe habeat activitatem, & id quo agat, & quo emittat actionem: Sed ſacramenta nullam plane habent ex ſua natura activitatem, ſeu vim gratiæ productivam, ut fatentur Authores hujus ſententiæ, qui in rebus creatis non agnoſcunt potentiam illam obedientialem proximè & immediatè effectuum ſupernaturalium operativam, quam fingit Suarez: Ergo implicat ſacramenta elevari & reddi potentia ad cauſandam gratiam, per ſolam aſſiſtentia Dei extrinſecam, ſed ad hoc præſtandum, neceſſe eſt quod De- D us virtutem aliquam ſupernaturalem ipſis tribuat.

123. Tertio non poteſt intelligi quod Deus ſpecialiter aſſiſtat alicui inſtrumento, & illud ſuo actui conjungat, & ſubordinet, niſi inſtrumentum aliquo modo mutetur: Ergo & niſi recipiat aliquid intrinſecùm. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Eo ipſo quod Deus incipit aſſiſtere ſpecialiter alicui inſtrumento, reſultat nova relatio realis in inſtrumento in ordine ad Deum: relatio autem realis nequit inter duo extrema reſultare, niſi ſaltem in altero eorum ſit realis mutatio, quæ cum non poſſit eſſe in Deo, neceſſario dicendum eſt eam fieri in inſtrumento.

124. E Denique: Etſi in inſtrumentis quæ naturaliter ſunt colligata cum cauſa principali, non requiratur nova immutatio, ut operentur; ſicut in calore animalis, ut producat carnem, non requiritur nova virtus ab illo proveniens, nempe ab animali: tamen in inſtrumentis quæ de novo colligantur, oportet novam dari immutationem quâ dicatur inſtrumentum ſubordinatum tali cauſæ, & illi unitum, atque ab ea ad agendum elevatum, ut docent Philoſophi in 2. Phyſicorum, & patet in ſerra, dolabra, penicillo, & aliis inſtrumentis artificialibus: Atqui ſacramenta non ſunt inſtrumenta naturaliter Deo colligata, & ſubordinata, âd cauſandam gratiam, ſed à Chriſto ad hunc effectum præſtandum inſtituta: Ergo

ut gratiam producant, neceſſe eſt quod per impreſſionem alicujus virtutis ſupernaturalis, intrinſecè immutentur. Unde

115. Ad argumentum principale initio paragraphi propoſitum reſpondeo, conceſſa Majori, negando Mmorem, ad cujus primam probationem, in qua quæritur an virtus ille ſupernaturalis in ſacramentis recepta, ſit ſpiritualis vel corporea? Reſpondent Paludanus, Cabrera, Sylvius, & alij, virtutem illam eſſe formaliter corpoream, virtualiter tamen ſpiritualem, quia eſt à Deo, qui ſummè ſpiritualis eſt. Sed præterquam quod hæc ſolutio eſt formaliter contra D. Thomam hîc art. 4. ad 1. aſſerentem virtutem illam ſpiritualem eſſe, non tollit difficultatem argumenti propoſiti; nam ſicut ſacramentum, quia corporeum eſt, non poteſt ex ſe, etiam inſtrumentaliter, attingere effectum ſupernaturalem & ſpiritualem, qualis eſt gratia, ita etiam non poteſt eam attingere motum & elevatum per ſolam virtutem corpoream. Item ſicut ſacramentum, ex eo quod eſt corporeum, non habet ex ſe ullam vim agendi in animam, quæ ſpiritualis eſt; ita & virtus corporea, quæcunque illa ſit, eſt penitus incapax agendi in animam.

116. Dicendum ergo eſt, virtutem illam quâ ſacramenta elevantur ad cauſandam gratiam, ſpiritualem eſſe. Ad probationem verò in contrarium reſpondetur primò cum D. Thoma citato, quod ſicut forma ſpiritualis incompleta, qualis eſt anima rationalis, poteſt informare materiam; quamvis forma ſpiritualis completa, qualis eſt Angelus, hoc non poſſit: ita etiam, licèt virtus ſpiritualis completa & permanens, non poſſit recipi in ſubjecto corporeo, bene tamen virtus incompleta, vialis, & intentionalis. Cujus diſparitatis ratio eſt, quia accidens viale & incompletum, licèt ex ea parte quâ eſt accidens, dependeat à ſubjecto in eſſe; quia tamen, formaliter ut viale, magis debet commenſurari termino quàm ſubjecto, via enim inquantum via, ſolùm debet habere commenſurationem cum utroque termino à quo & ad quem: Unde ſi cauſa à qua producitur, & terminus ad quem ordinatur, ſpiritualia ſint, ut contingit in propoſito, tale accidens ſpirituale eſſe debet. At verò accidens completum & permanens, ſolùm eſt ſubjecti cui inhæret, non verò alterius ad quod in actu exercito continuò ordinetur, & ideò debet ipſi ſubjecto proportionari & commenſurari, ſubindeque eſſe corporeum, ſi ſubjectum in quo recipitur corporeum ſit. Unde cùm dicitur, quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur, diſtinguendum eſt, ſi habeat eſſe permanens, concedo. Si habeat eſſe fluens, & intentionale, ac elevet ad effectum ſupernaturalem, nego. Quod enim ita elevat, non debet eſſe ſecundùm modum, ſed potiùs ſupra modum recipientis, & in eo debet ſolùm præſupponere non repugnantiam ad ſui receptionem.

127. Secundò reſponderi poteſt, quod licèt repugnet accidens ſpirituale recipi in ſubjecto corporeo, quâ corporeum eſt, non tamen quod in ſubjecto corporeo, quatenus eſt ens creatum, recipiatur: Virtus autem ſpiritualis per quam ſacramenta elevantur ad cauſandam gratiam, non recipitur in ſacramento, quatenus corporeum eſt, & à re ſpirituali diſtinctum, ſed quatenus eſt ens creatum. Et ratio eſt, quia hæc virtus recipitur in ſubjecto corporeo, ratione potentiæ

A obedientialis paſſivæ: potentia autem obedientialis paſſiva non convenit rei corporeæ, quâ corporea eſt (aliàs non conveniret rei ſpirituali) ſed quâ eſt ens creatum, & ideò hæc potentia obedientialis eſt ejuſdem rationis, formaliter loquendo, in re ſpirituali & corporea.

Dices primò contra primam ſolutionem: accidens corporeum, etiam incompletum, non poteſt recipi in ſubjecto ſpirituali: Ergo neque accidens ſpirituale, etiam incompletum, in ſubjecto corporeo. 28.

Reſpondet Aravius, negando Antecedens: ſi enim (inquit) verum eſt illud principium quod ſuprà adduximus, nimirum accidens viale & incompletum non commenſurari ſubjecto, ſed ſoli principio & termino, tam bene concluditur, accidens incompletum & viale corporeum, poſſe recipi in ſubjecto ſpirituali, ac accidens ſpirituale incompletum in ſubjecto corporeo.

129. Verùm ſi hic Author attendiſſet ad ſubjectum accidentis corporei, conceſſiſſet Antecedens, & negaſſet conſequentiam: quamvis enim accidens viale ſolùm commenſuretur & principio & termino, ſi aliud non obſtet, ſi tamen ſit corporeum, dicit eſſentialem habitudinem ad corpus tanquam ad ſubjectum, quia eſſentialiter exigit objectum extenſum, aut extenſionem connaturaliter exigens; cujus ratio eſt, quia quantitas fundatur & radicatur in gradu corporis, unde neceſſe eſt, ut illud omne quod pertinet ad gradum entis corporei, habeat in ſe quantitatem, aut pertineat ad ſubjectum quantitatis.

130. Eſt etiam alia ratio diſparitatis inter accidens ſpirituale & corporeum, accidens enim debet eſſe perfectio ſubjecti in quo recipitur: Unde cùm corporeum nequeat perficere ſpirituale, bene tamen ſpirituale corporeum, licèt accidens ſpirituale incompletum, & viale, poſſit recipi in ſubjecto corporeo, repugnat tamen accidens corporeum, quodcunque illud ſit, recipi in ſubjecto ſpirituali.

131. Dices ſecundò: Omne eccidens habet exiſtentiam dependenter à ſubjecto in quo recipitur, de communiter dicitur, *Accidentis eſſe, eſt ſubjecto ineſſe*: Ergo ſi recipiatur in ſubjecto corporeo, ejus exiſtentia erit corporea: Sed repugnat accidens ſpirituale exiſtere per exiſtentiam corpoream, cum exiſtentia debeat eſſe proportionata eſſentiæ quam actuat: Ergo repugnat accidens ſpirituale, quodcunque illud ſit, recipi in ſubjecto corporeo.

132. Reſpondeo conceſſo Antecedente, diſtinguendo Conſequens: Ergo ſi recipiatur in ſubjecto corporeo, quâ corporeum eſt, ejus exiſtentia erit corporea, concedo. Si recipiatur in ſubjecto corporeo, ſed non quâ corporeum eſt, ſed quatenus eſt ens creatum, & ſubſtantia creata, nego; & conceſſâ Minori ſubſumptâ, eadem diſtinctione, ſecundum conſequens, ſeu conſequentia diſtingui debet. Solutio patet ex dictis in ſecunda reſponſione ad principale argumentum. Ibi enim dicebamus, quod licèt virtus ſpiritualis recipi poſſit in ſubjecto corporeo, in eo tamen non recipitur quâ corporeum eſt formaliter, ſed quatenus eſt ens, & ſubſtantia creata, quia non recipitur in eo, niſi ratione potentiæ obedientialis paſſivæ, quæ competit rebus creatis ſub ratione generali entis & ſubſtantiæ creatæ, non vero præciſè ſub ratione corporis: Unde licèt ratione talis potentiæ, accidens ſpirituale recipiatur

in ſubjecto corporeo, non oportet tamen ejus exiſtentiam eſſe corpoream.

133. Ad ſecundam probationem Miootis principalis, in qua quæritur; an virtus per quam ſacramenta elevantur ad cauſandam gratiam, ſit motio, vel qualitas? duobus modis reſpondent Thomiſtæ: aliqui enim aſſerunt virtutem illam eſſe motionem aliquam virtuoſam, elevantem ſimul & applicantem ipſum ſacramentum ad gratiam producendam. Ita Nazanus, Nuſio, Cabrera, & Joannes à S. Thoma. Alij verò docent, illam eſſe qualitatem vialem & incompletam, habentem modum motionis, & ad ſecundam ſpeciem qualitatis reductivè pertinere. Ita Paludanus, Capreolus, Ferrarienſis, Choquetius, Martinez à Prado, & alij ex noſtris Thomiſtis. Et hic dicendi modus videtur probabilior, & doctrinæ D. Thomæ conformior. Nam S. Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. in corp. & ad 1. ſiic concludit: *Unde & virtus hæc quæ eſt in ſacramentis, reducitur ad id genus in quo eſt virtus completa principalis agentis, quæ eſt qualitas.* Quæ authoritas videtur expreſſa, cùm clarè S. Thomas virtutem quæ eſt in ſacramentis ad cauſandam gratiam, ad ſpeciem qualitatis reducat; non enim eſt in genere qualitatis directè, quia non eſt qualitas completa, ſed incompleta. Unde ibidem diſt. 8. quæſt. 2. art. 3. in corp. ait: *Sed hæc qualitas non habet eſſe completum in natura, qualiter eſt virtus alicuius principalis agentis ſecundùm formam ſuam: ſed habet eſſe incompletum, ſicut virtus quæ eſt in inſtrumento ex intentione principalis agentis, & ſicut ſimilitudines colorum in aere, ut ſuprà diſt. 1. dictum eſt.* Ubi S. Thomas eo ſenſu quo negat virtutem illam eſſe qualitatem completam, affirmat eſſe qualitatem incompletam, adducitque Exemplum ſpecierum intentionalium in aere exiſtentium, quas conſtat eſſe qualitates incompletas, viales, & tranſeuntes: Ergo juxta doctrinam D. Thomæ aſſerendum eſt, virtutem ſupernaturalem per quam ſacramenta elevantur ad cauſandam gratiam, eſſe qualitatem vialem & tranſeuntem, & habere ſolùm modum motionis, non autem reipſa motionem aliquam virtuoſam eſſe.

Ratio etiam id ſuadet: Nam talis virtus non
134. ſolùm applicat ſacramenta ad inſtrumentalem operationem, ob quam rationem ſe habet ut motio, ſed etiam conſtituit illa in actu primò, conferens illis vim eliciendi talem actionem, quam de ſe non habent: Sed virtus reddens ſubjectum activum, ſeu vim operandi illi tribuens, ipſumque in actu primo conſtituens, pertinet ad genus qualitatis, ſcilicet ad habitum, vel potentiam; directè quidem, ſi ſit completa; indirectè verò & reductivè, ſi ſit incompleta, ut communiter docent Philoſophi: Ergo virtus ſupernaturalis per quam ſacramenta elevantur à Deò ad cauſandam gratiam, reductivè ad genus qualitatis pertinet.

Confirmatur: Character pertinet ad genus qua-
135. litatis, ut eſt communis Theologorum ſententia: Ergo & virtus per quam ſacramenta elevantur, eadem enim eſt ratio utriuſque, quia utraque eſt virtus inſtrumentalis, complens potentiam in ordine ad aliquos effectus, nativam eius virtutem excedentes; & in hoc ſolùm differunt, quod character eſt virtus inſtrumentalis permanens, virtus autem per quam ſacramenta elevantur, eſt fluens & tranſiens, & ſe habet per modum motionis, ideòque interdum à S. Thoma appellatur motio, qoamvis locis ſuprà citatis expreſsè aſſerat eſſe qualitatem.

Dices, Idem S. Doctor 2. 2. quæſt. 78. art. 1. ad 136.
2. negat poſſe dari aliquam qualitatem ex ſuo genere operativam Miraculorum: Ergo ooo poterit etiam dari in ſacramentis aliqua qualitas ex ſuo genere productiva gratiæ.

Reſpondeo D. Thoruam ibi negare tantùm qualitatem permanentem & habitualem, quæ ad omnia miraculorum genera ſe extendere nata ſit: qualitas autem illa quam in inſtrumentis divinæ virtutis admittimus, nec permanens eſt, ſed vialis, & incompleta, nec ad omnia miraculorum genera ſe extendit, ſed pro diverſis miraculis, diverſæ etiam exiguntur qualitates.

ARTICULUS IV.

An ſacramenta novæ legis, Chriſti & Dei, moralia inſtrumenta ad cauſandam gratiam dici poſſint?

§. I.

Referuntur ſententiæ & vera eligitur.

MUltis oſtendimus præcedentibus articulis, 137.
ſacramenta novæ legis eſſe inſtrumenta phyſica Dei ad cauſandam gratiam, ſed adhuc ſupereſt breviter diſcutiendum, an præter cauſalitatem illam phyſicam, quam paſſim Thomiſtæ omnes unà cum S. Doctore illis attribuunt, cauſalitas aliqua moralis illis conveniat, poſſintque Chriſti & Dei moralia inſtrumenta appellari? In cuius difficultatis reſolutione, partem negantem tenent aliqui ex noſtris Thomiſtis, contendentes ſacramenta novæ legis, nec Chriſti, nec Dei poſſe propriè inſtrumenta moralia appellari. Ita ex profeſſo docent Hyacinthus Choquetius lib. de origine gratiæ ſanctificantis diſp. 9. cap. 3. Nuſio, Martinez à Prado, & ex extraneis Suarez, Valentia, & Alanus.

Sententia tamen affirmans illa non ſolùm eſſe inſtrumenta phyſica, ſed etiam moralia Chriſti, & Dei, videtur probabilior, & communior eſt in Schola D. Thomæ, eamque ex Thomiſtis amplectuntur Cabrera, Araujus, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, Philippus à S. Trinitate, & ex Recentioribus Henriquez, Bonacina, & alij, cum quibus.

Dico primò: ſacramenta novæ legis eſſe cauſas inſtrumentales morales Chriſti Domini ad gratiam producendam.

Probatur breviter: illud eſt cauſa moralis in- 138.
ſtrumentalis alicuius effectûs, quod ut ſubordinatum cauſæ principali morali, inducit cauſam phyſicam ad ipſius productionem, ut patet, dum pretium quo artifex conducitur, inducit ipſum ad faciendum artefactum: Atqui ſacramenta novæ legis inducunt cauſam phyſicam gratiæ, ſcilicet Deum, ad eius productionem, ut ſubordinata Chriſto Domino, qui eſt cauſa principalis moralis ipſius, per modum meriti, impetrationis, & ſatisfactionis: Ergo &c. Major patet, Minor probatur: Sacramenta novæ legis ſe habent ad Chriſtum in ordine ad gratiam proportionaliter, ſicut pecunia ſe habet ad emptorem, in ordine ad rem aliquam emendam, quia ſicut pecunia continet pretium rei emendæ, ita ſacramenta continent pretium ipſius gratiæ, quod eſt virtus paſſionis Chriſti. Sicut ergo pecunia, ut ſub-

ordinata emptori, inducit vendentem ad tradendam emtori rem venditam; ita etiam ſacramenta novæ legis, ut ſubordinata Chriſto pro nobis merenti, & ſatisfacienti, inducunt noſtro modo loquendi Deum ad gratiam conferendam illis à quibus ſuſcipiuntur.

139 Confirmatur: Sacramenta novæ legis ſunt inſtrumenta Chriſti ut cauſæ principalis moralis gratiæ: Ergo ſunt inſtrumenta moralia ipſius. Conſequentia patet, omne enim agens principale debet uti inſtrumento ſibi proportionato, & ejuſdem ordinis cum ipſo, ita ut agens principale phyſicum, inſtrumento phyſico, agens verò principale morale, inſtrumento morali utatur. Antecedens verò ſic oſtenditur. Sacramenta novæ legis ſunt inſtrumenta Chriſti prout eſt noſter Redemptor: Sed Chriſtus, in quantum noſter Redemptor, eſt cauſa principalis moralis gratiæ: Ergo ſacramenta novæ legis ſunt inſtrumenta Chriſti, ut cauſæ principalis moralis. Major eſt evidens, Minor probatur. Cauſa meritoria alicujus doni, vel præmii, eſt cauſa moralis illius: Chriſtus autem ut noſter Redemptor, eſt cauſa meritoria noſtræ gratiæ, & quidem principalis in genere cauſæ moralis meritoriæ; quia cauſa inſtrumentalis ſubordinatur alteri cauſæ principali tanquam ſuperiori, nulla autem poteſt dari cauſa ſuperior Chriſto, à qua meritum ejus ut á cauſa principali procedat; ſiquidem Deus qui ſolus eſt ſuperior Chriſto ut homini, eſt incapax merendi, ex eo quod ille qui meretur eſt inferior illi qui mercedem retribuit: Deus autem nec poteſt eſſe inferior alicui, nec ab aliquo mercedem expectare vel accipere: Ergo Chriſtus, in quantum noſter Redemptor, eſt cauſa principalis moralis gratiæ.

Dico ſecundo: Sacramenta novæ legis poſſunt etiam dici inſtrumenta moralia reſpectu Dei, in ordine ad gratiæ productionem.

140 Probatur: illud eſt inſtrumentum morale Dei in productione gratiæ, quod ab ipſo habet vim movendi cauſam principalem phyſicam, ut producat gratiam: Atqui ſacramenta novæ legis, non ſolum à Chriſto, ſed ab ipſo etiam Deo, habent vim movendi moraliter; Ergo non ſolùm inſtrumenta moralia Chriſti, ſed etiam Dei, in ordine ad gratiæ productionem, dici debent. Major patet, Minor probatur. quando quis promittit ſe ad præſentiam alicujus rei collaturum aliquod beneficium, hujuſmodi deinde res applicata, habet ex tali promiſſione vim movendi moraliter promittentem, ut conferat tale beneficium: Atqui Deus promiſit ſe daturum gratiam, ad præſentiam ſacramentorum: Ergo ſacramenta applicata habent ex illa Dei promiſſione vim movendi ipſumet Deum promittentem, ut conferat gratiam.

Confirmatur: Deus exhortationibus & præceptis Chriſtum excitavit & determinavit, ad promerendum nobis gratiam, & ad inſtituendum ſacramenta, quibus mediantibus meritum ipſius nobis applicaretur, & ipſe moveretur noſtro modo intelligendi ad gratiam principaliter nobis communicandam: Ergo ex hoc etiam capite ſacramenta poſſunt dici inſtrumenta moralia Dei. Unde Deus ſe habet in propoſito, ſicut artifex qui alium hortaretur, ut ſe invitaret ad artefactum aliquod efficiendum, oblatâ pecuniâ: ſicut enim illa pecunia eſſet non ſolum morale inſtrumentum illius qui ea mediante invitaret artificem ad operandum, ſed etiam ipſius artificis, qui per eam vellet moveri ad operandum; ita etiam in propoſito, ſacramenta ſunt moralia inſtrumenta non ſolum Chriſti, quatenus eis mediantibus ſua nobis applicat merita ad gratiam à Deo impetrandam, ſed Dei, qui voluit eis moveri ad gratiam nobis communicandam.

§. II.

Solvuntur objectiones.

141. Objicies, primo: Si ſacramenta novæ legis eſſent inſtrumenta moralia Dei, ex eo quod Deus promiſit ad illorum præſentiam ſe gratiam largiturum, etiam ſacramenta veteris legis poſſent dici inſtrumenta moralia Dei ad gratiam producendam: Sed hoc videtur falſum, & repugnans doctrinæ D. Thomæ: Ergo & illud. Sequela Majoris eſt evidens, quia etiam Deus promiſerat ſe ad præſentiam ſacramentorum veteris legis daturum gratiam non ponentibus obicem. Minor verò probatur: D. Thomas hîc art. 6. ex profeſſo inquirens, utrum ſacramenta antiqua cauſarent gratiam? Reſpondet negativè. Ergo cenſet non fuiſſe etiam inſtrumenta moralia Dei ad illam producendam, aliàs diminutè proceſſiſſet nihil dicendo de illa cauſalitate morali.

142. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, ut enim oſtendemus Tractatu ſequenti, cum agemus de circumciſione, circumciſio, & alia veteris legis ſacramenta cauſarunt gratiam ut inſtrumenta moralia Dei. Ad probationem in contrarium dicendum eſt, D. Thomam negaſſe tantum cauſalitatem phyſicam ſacramentis veteris legis. Nec tamen diminutè proceſſiſſe, nihil dicendo de cauſalitate morali, quia art. 1. dixerat cauſalitatem moralem quæ convenit ſacramentis novæ legis, non tranſcendere rationem ſigni, unde quia art. 6. inquirebat de cauſalitate tranſcendente rationem ſigni, quam conceſſerat ſacramentis novæ legis art. 1. non debuit art. 6. explicare hanc cauſalitatem moralem; imo hoc ipſo quod illa non tranſcendit rationem ſigni, ſuppoſuit eam convenire etiam ſacramentis veteribus.

143. Obiicies ſecundo: Cauſa moralis non eſt inſtrumentum illius qui movetur ad conferendum effectum, ſed alterius qui movet ipſum; preces enim aut pretium, aut conſilium, vel metus, quibus Petrus movet Paulum ad aliquod beneficium conferendum, non ſunt inſtrumenta Pauli quibus beneficium conferat, ſed Petri, quibus Paulum excitet ad illud conferendum: Atqui ſacramenta novæ legis, ſunt inſtrumenta Dei quibus confert gratiam: Ergo non poſſunt dici cauſæ morales reſpectu illius.

144. Reſpondeo primò negando Majorem, univerſaliter & abſolutè ſumptam, nullum enim eſt inconveniens, quod inſtrumentum morale, quo mediante aliquis movet alium ad operandum, ſit etiam inſtrumentum morale illius qui movetur, ut patet exemplo adducto in probatione ſecundæ concluſionis; ſi enim artifex aliquem hortaretur, ut ſe invitaret ad artefactum aliquod efficiendum, oblata pecunia, illa pecunia eſſet morale inſtrumentum, non ſolum illius qui ea mediante invitaret artificem ad operandum, ſed etiam ipſius artificis, qui per eam vellet moveri ad artefactum efficiendum.

145. Reſpondeo ſecundo diſtinguendo Majorem: Quod inducit ad aliquid faciendum, non eſt inſtrumentum illius qui movetur vel inducitur ad

illud

illud præſtandum: ſi ille non promiſerit ſe illud facturum ad præſentiam talis rei, concedo. Si promiſerit ſe illud facturum ad illius præſentiam, nego. Cùm ergo in propoſito Deus promiſerit ſe daturum gratiam ad ſacramentorum applicationem, illa poſſunt dici inſtrumenta moralia Dei.

146. Objicies tertiò: Ut ſacramenta novæ legis eſſent inſtrumenta moralia Dei in productione gratiæ deberet Deus eſſe cauſa moralis gratiæ; Sed hoc dici nequit; Ergo nec illud. Major patet, nam inſtrumentum morale reſpicit cauſam principalem ejuſdem ordinis. Minor verò ſuadetur, Tum quia cauſa moralis non influit per ſe in effectum: Deus autem influit per ſe in gratiam, Tum etiam, quia non poteſt explicari cauſalitas moralis, quam Deus exercat una cum ſacramentis.

147. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, ad cujus primam probationem, diſtinguo Minorem: Deus influit per ſe in gratiam, quatenus præciſè eſt cauſa moralis illius, nego. Quatenus præter cauſalitatem moralem habet efficientiam phyſicam, concedo. Ad ſecundam dicendum, cauſalitatem Dei moralem conſiſtere in hoc quod Deus promiſerit ſe daturum gratiam ad præſentiam ſacramentorum; vel in hoc quod Chriſto præcepit, ut applicaret ſuæ paſſionis merita ſacramentis, quibus deinde ad dandam nobis gratiam moveretur ut antea explicatum eſt.

Articulus V.

Quam gratiam cauſent ſacramenta novæ legis? An primam, vel ſecundam?

§. I.

Quibſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

148. NOtandum primò Gratiam ſanctificantem ſolere diſtingvi in primam & ſecundam. Illa prima dicitur, quæ primum infunditur ſubjecto, nondum habenti ullum gradum gratiæ ſanctificantis, atque adeo exiſtenti in peccato mortali, quod deſinit eſſe quando gratia infunditur. Illa verò appellatur ſecunda, quæ advenit ſubjectio jam grato, & gratiam jam præhabitam auget.

149. Notandum ſecundò: Sacramenta novæ legis alia eſſe quæ dicuntur *ſacramenta vivorum*, alia quæ vocantur *ſacramenta mortuorum*. Sacramenta mortuorum ſic dicta ſunt, quòd pro mortuis ſpiritualiter, morte videlicet peccati, inſtituta ſint, & ſunt duo, Baptiſmus & pœnitentia. Sacramenta verò vivorum ſic appellantur, quia Chriſtus ea inſtituit pro viventibus vitâ ſpirituali animæ, quæ eſt vita gratiæ, & ſunt alia quinque.

150. Notandum tertiò: Dupliciter nos poſſe intelligere quod aliquod ſacramentum cauſet primam vel ſecundam gratiam, nimirum per ſe, & per accidens. Illa ſacramenta dicuntur per ſe cauſare primam gratiam, quæ ſunt inſtituta à Chriſto ad conferendam gratiam homini in peccato originali vel mortali exiſtenti. Illa vero dicuntur per accidens cauſare primam gratiam, quæ licet inſtituta ſint ad augendam gratiam, poſſint tamen interdum cauſare primam gratiam. Et in hoc etiam duplici ſenſu, poſſunt ſacramenta dici cauſare ſecundam gratiam, ut conſideranti patebit. His præmiſſis.

Triplex hîc occurrit difficultas breviter diſcutienda, & reſolvenda. Prima eſt, utrum omnia ſacramenta tam vivorum quàm mortuorum, cauſent per ſe primam gratiam? Secunda, utrum ſaltem hoc ſacramentis mortuorum conveniat? Tertia, an ſacramenta vivorum quæ per ſe & ex ſua inſtitutione, ordinantur ad cauſandam ſecundam gratiam, per accidens primam gratiam cauſare poſſint? 151.

Quantùm ad primum Nunno hîc art. 1. difficultate 2. probabile eſſe dicit omnia ſacramenta legis novæ per ſe conferre primam gratiam, cum hac tamen moderatione, ut duo ſacramenta quæ dicuntur mortuorum, eam per ſe conferant: nedum ex ratione communi ſacramenti, ſed etiam ex propria ratione atoma, cætera verò ſolum ex ratione communi, quia ſic apparet major dignitas ſacramentorum novæ legis; ſubditque ſententiam hanc à viris doctiſſimis ſubtiliter & curioſè defendi. In illam inclinare videtur Joannes à S. Thoma hîc art. 1. dubio 2. ubi docet ſacramenta novæ legis eſſe per ſe productiva primæ gratiæ ex ratione generica. 152.

Quod ſecundum, Gabriël, Ocham, Major, & alii Nominales, docuere olim nullum ex ſacramentis novæ legis, etiam pro mortuis inſtitutum, per ſe loquendo cauſare primam gratiam in adultis. Fundamentum eorum erat, quia adulti non ſunt ſufficienter diſpoſiti ad aliquod ſacramentum ſuſcipiendum, niſi per contritionem: unde cum contritio non ſit ſine gratia, nunquam adulti recipiunt fructuosè ſacramentum aliquod, niſi præſupponantur in gratia. In quam opinionem incidunt Janſeniſtæ, dum docent ad validitatem ſacramenti pœnitentiæ, prærequiri dolorem ſive deteſtationem peccatorum ex Dei dilectione procedentem, ac proinde qui ſit vera contritio. 153.

Quantum ad tertium Vaxquez 3. parte diſp. 205. cap. 4. Villalobos Tract. 4. difficult. 7. num. 4. Bernal diſp. 11. ſect. 2. docent ſacramenta vivorum nunquam, etiam per accidens, cauſare primam gratiam. Alii id aſſerunt ſolum de quatuor ſacramentis, nimirum de Confirmatione, Euchariſtia, Ordine & Matrimonio, & concedunt Extremam Unctionem in aliquo caſu conferre primam gratiam. Ita Cardinalis Delugo de Euchariſt. diſp. 12. ſect. 1. num. 3. & 16. & Gaſpar Hurtado diſp. 3. difficult. 4. 154

Communis verò Thomiſtarum ſententia fatetur quidem non omnia novæ legis ſacramenta cauſare per ſe primam gratiam, ſed aſſerit duo ſacramenta mortuorum, illam per ſe cauſare, non ſolum in parvulis ſed etiam in adultis; ſacramenta autem vivorum nunquam illam cauſare per ſe, bene tamen per accidens, atque adeo reddere de attrito contritum, nempe quando ille qui ad aliquod eorum accedit in peccato mortali, exiſtimat bonâ fide ſe eſſe in gratia, & attritionem habet, quam putat eſſe contritionem. Ita Capreolus, Cajetanus, Paludanus, Soto, & alii, quos ſequuntur, Suarez, Valentia, Granado, & alii communiter. 155

§. II.

Prima ſententia rejicitur, & omnia ſacramenta novæ legis non cauſare per ſe primam gratiam, breviter ſuadetur.

DIco primò: non omnia ſacramenta novæ legis cauſant per ſe primam gratiam.

Probatur

Probatur primò concluſio ratione fundamentali. Illud dicitur convenire per ſe ſacramentis, quod convenit ex vi ſuæ inſtitutionis : Sed omnibus ſacramentis novæ legis ex vi ſuæ inſtitutionis non convenit cauſare primam gratiam : Ergo omnia novæ legis ſacramenta per ſe illam non cauſant. Major patet, nam ſacramenta ſunt ſigna ad placitum,& ita omnem vim ſignificativam & cauſativam quam per ſe habent, debemus aſſerere illis convenire ex libera inſtitutione Dei & Chriſti; unde ſi aliquid ex vi inſtitutionis non convenit ſacramentis,non poteſt ipſis convenire niſi per accidens. Minor verò ſuadetur: Illa ſacramenta dicuntur inſtituta ad cauſandam primam gratiam, quæ ſunt inſtituta ad remittenda peccata: At omnia novæ legis ſacramenta non ſunt inſtituta ad remittenda peccata, ſed tantùm duo,nimirum Baptiſmus & Pœnitentia, quæ ad tollendum peccatum originale & actuale inſtituta ſunt; alia verò inſtituta ſunt ad alios effectus producendos qui ſupponunt per ſe peccata remiſſa,& infuſionem primæ gratiæ, ad conſervationem & augmentum vitæ ſpiritualis, ut patet de Confirmatione & Euchariſtia: Ergo omnibus ſacramentis novæ legis, ex vi ſuæ inſtitutionis non convenit cauſare primam gratiam.

157. Confirmatur: Non alia de cauſa, aliqua ſacramenta novæ legis appellantur ſacramenta mortuorum, alia verò ſacramenta vivorum, niſi quia aliqua ordinantur ad mortuos ſpiritualiter reſuſcidandos,ſubindeque ad producendam primam gratiam expulſivam peccati : alia verò inſtituta ſunt ad magis perficiendam & augendam ſpiritualem vitam gratiæ, & per conſequens ſolùm ad producendam ſecundam gratiam, quæ ita appellatur,ex eo quod adveniat ſubjecto jam grato,& gratiam jam præhabitam augeat.

158. Reſpondet Nunno,hanc rationem, cum ſua confirmatione, convincere quidem omnia ſacramenta novæ legis, ſecundùm rationes ſpecificas atomas conſiderata, non cauſare per ſe primam gratiam; non probare tamen, quod ex ratione communi & generica illam non cauſent : licèt enim (inquit) ſacramenta vivorum ex ſua ratione ſpecifica, ſive differentiali, per ſe inſtituta ſint ad ſolum augmentum gratiæ, ſive ad ſecundam gratiam producendam, atque adeò ex tali ratione non habent conferre per ſe niſi illud augmentum, ſumpta tamen ſecundùm ſuam rationem genericam ſacramenti novæ legis, per ſe inſtituta ſunt ad primam gratiam cauſandam.

159. Verùm hæc reſponſio, licèt ſubtilis primâ fronte videri poſſit, nihil tamen reipſa ſoliditatis habet. Unde contra illam arguitur primò : Implicat quod differentia diſtinguens duas ſpecies ejuſdem generis, conveniat per ſe utrique ſpeciei,etiam ſecundùm rationem genericam, ſicut fieri non poteſt ut rationale conveniat ullo modo homini & equo : Sed cauſare per ſe primam gratiam, eſt differentia diſtinguens ſacramenta mortuorum à ſacramentis vivorum, ut jam oſtenſum eſt,& concedit Nunno: Ergo cauſare per ſe primam gratiam, ſacramentis vivorum ſecundùm rationem genericam convenire nequit.

160. Secundò, Differentia non debet repugnare rationi genericæ : Sed ſi ſacramenta vivorum ex ratione generica per ſe cauſaret primam gratiam, eorum differentia repugnaret rationi genericæ : Ergo ſacramenta vivorum ex ratione generica ſacramenti novæ legis non habent per ſe cauſare primam gratiam. Major eſt principium certum in Metaphyſica, ex duobus enim repugnantibus ad invicem, non poteſt una ſimplex eſſentia reſultare, qualis reſultat ex genere & differentia. Minor verò probatur. Per ſe non cauſare primam gratiam, ſed ejus augmentum & perfectionem accidentalem, repugnat ei quod eſt cauſare per ſe primam gratiam : Atqui ſacramenta vivorum ex propria ratione differentiali habent per ſe non conferre primam gratiam, ſed augmentum & perfectionem accidentalem ipſius: Ergo ſi ex ratione generica per ſe conferrent primam gratiam, differentia ipſorum repugnaret rationi genericæ.

161. Tertio, Diſtinctio illa metaphyſica quoad cauſalitatem gratiæ, abſque fundamento fingitur, ſacramenta enim ſub nulla ratione virtutem habent gratiæ productivam, niſi ex inſtitutione Chriſti: Chriſtus autem nullam inſtitutionem fecit ſacramentorum ſecundum rationem genericam, ſed ſolum ſingula inſtituit ad ſuos ſpeciales fines & effectus; & quamvis ex hac inſtitutione factum ſit, ut conveniant omnia in aliquibus rationibus communibus quas intellectus abſtrahere poteſt, & præcisè conſiderare, tamen hoc ad noſtram tantum ſpeculationem pertinet,non vero ad practicam inſtitutionem, utpote, quæ per ſe particularia, & proprios ac determinatos fines reſpicit, non generales, niſi quatenus in ſpecificis continentur.

162. Confirmatur hæc impugnatio : Vel Chriſtus fecit aliquam inſtitutionem ſacramentorum quæ dicuntur pro mortuis, ſecundum rationem genericam, vel non fecit? Si fecit, quæro ad quid illa inſtituerit ſecundùm rationem genericam? Non ad cauſandam primam gratiam, quandoquidem docet Adverſarius id eis convenire ſecundùm rationem ſpecificam. Si reſpondeat ad gratiam ut ſic, abſtrahendo à prima & ſecunda, idem dicam de ſacramentis vivorum, ea nimirum ſecundùm rationem genericam non fuiſſe inſtituta neque ad primam neque ad ſecundam gratiam, ſed ad gratiam ut ſic. Si reſpondeat, Chriſtum non inſtituiſſe ſacramenta mortuorum ſecundùm rationem genericam, ſed ſecundùm ſpecificam, quare non idem dici poterit de ſacramentis vivorum?

163. Probatur ſecundo concluſio : Si omnia ſacramenta cauſarent per ſe primam gratiam, ſacramenta vivorum poſſent dignè ſuſcipi ab eo qui conſcius peccati mortalis cognoſceret ſe eſſe ſolum attritum ſupernaturaliter, non vero contritum : licet enim cum conſcientia peccati mortalis accedere ad ſacramentum quod per ſe ad illud expellendum inſtitutum eſt, quale eſt ſacramentum per ſe conferens primam gratiam : Atqui ſecundum fidem qui conſcius ſibi peccati mortalis, cum ſola attritione, etiam ſupernaturali, cognita ut tali, ſacramentum vivorum, v. g. Euchariſtiæ, ſuſciperet, indigne illud reciperet : Ergo omnia ſacramenta non cauſant per ſe primam gratiam.

16 Reſpondet Nunno negādo ſequelam: cum enim (inquit) ratio generica ſacramenti vivorum non poſſit habere ſuum effectum, niſi ratio ſpecifica habeat etiam ſuum proprium effectum, ut digne quis accedat ad tale ſacramentum, neceſſe eſt quod ſit diſpoſitus, ſaltem per ſe loquendo, non ſolum ad receptionem primæ gra-

gratiæ, correſpondentis rationi genericæ talis ſacramenti, ſed etiam ad receptionem augmenti gratiæ, correſpondentis rationi ſpecificæ: qui autem habens conſcientiam peccati mortalis, eſt ſolùm attritus non eſt ſufficienter diſpoſitus ad ſecundam gratiam, ſed tantùm ad primam.

165. Sed contra: Vel ſacramentum vivorum per ſe requiri unam tantùm diſpoſitionem, vel duplicem? Si unicam, vel illa diſpoſitio correſpondere debet rationi ſpecificæ ſacramenti, atque adeo eſſe contritio, & tunc nunquam ſacramentũ illud per ſe cauſabit primam gratiam, utpote requirens per ſe in ſuſcipiente aliquid incompoſſibile cum carentia primæ gratiæ, videlicet contritionem: vel illa unica diſpoſitio correſpondere debet ſolũ rationi genericæ, atque adeò eſſe tantùm attritio; & nunc qui ſibi conſcius erit peccati mortalis poterit cum ſola attritione cognita ut tali, digne accedere ad illud ſacramentum. Quod ſi dicatur ſacramentum vivorum duplicem in peccatore ſuſcipiente requirere diſpoſitionem, attritionem videlicet correſpondentem rationi genericæ, & contritionem, correſpondentem rationi ſpecificæ. Contra erit primo, quod attritio & contritio ſint ſimul incompoſſibiles in eodem ſubjecto, utpote cum attrito dicat carentiam gratiæ juſtificantis, quam contritio eſſentialiter importat, quia contritio eſt dolor informatus gratiâ & charitate; attritio vero eſt dolor non informatus gratiâ & charitate. Contra ſecundo: Impoſſibile eſt Eucharistiam producere primam gratiam in ſubjecto in quo ſupponit actum contritionis.

166. Probatur tertio concluſio: Ut ſacramenta vivorum per ſe conſerrent primam gratiam, ſecundùm rationem genericam, oporteret quod ratio generica ſacramenti novæ legis eſſet conferre primam gratiam: Atqui ratio generica ſacramenti novæ legis, non eſt conferre primam gratiam, ſed conferre gratiam abſolutè, abſtrahendo à prima & ſecunda: Ergo ſacramenta vivorum per ſe non conſerunt primam gratiam. Major patet, Minor verò probatur. Ratio generica ſacramenti novæ legis, ea eſt quam determinant omnes differentiæ ſpecificæ ſacramentorum novæ legis: Sed ratio quam determinant differentiæ ſpecificæ ſacramentorum novæ legis, non eſt conferre primam gratiam, quandoquidem iſta ratio differentia eſſentialis Baptiſmi & pœnitentiæ, bene tamen conſerre gratiam abſolutè, abſtrahendo à prima & ſecunda, ut manifeſtum eſt: Ergo &c.

§. III.

Solvuntur obiectiones

167. OBjicies primò: Juxta Conſilia & SS. Patres articulo 1. citatos, ſacramenta novæ legis, quæcumque illa ſint, dicuntur ſimpliciter & abſolutè cauſæ gratiæ: At niſi cauſarent primam gratiam, non abſolutè & ſimpliciter dici poſſent cauſæ gratiæ, ſed tantum cum addito; nam ſecunda gratia, ſive eius augmentum, non ſignificat gratiam ſimpliciter & abſolute, ſed tantum eius modum ſeu intentionem: Ergo omnia ſacramenta novæ legis cauſant primam gratiam.

168. Reſpondeo negando Minorem, cum enim augmentum gratiæ, ſive quilibet gradus ipſius, ſit vera gratia, ſicut quilibet gradus caloris eſt verus calor, etſi aliqua ſacramenta novæ legis, illa videlicet quæ vivorum ſacramenta dicuntur per ſe non cauſent primam gratiam, ſed ſolùm ejus augmentum, ſeu aliquem gradum illius, abſolutè & per ſe debent dici cauſæ gratiæ. Vnde etiam in Scriptura qui creſcit in gratia dicitur juſtificari, Eccleſ. 18. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari*, Apocal. 22. *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc.* Licèt ergo apud Theologos numine gratiæ intelligatur prima, ut in materia de merito, in qua ad tollendam æquivocationem, ne quis videatur concedere primam gratiam cadere ſub merito condigni, contra doctrinam Tridentini ſeſſione 6. canone ultimo, diſtingui ſolet gratia & augmentum gratiæ: non tamen eſt cur augmentum gratiæ non poſſit appellari abſolutè gratia, cùm ſit ejuſdem omnino rationis & eſſentiæ cum prima gratia.

169. Objicies ſecundò: Paſſio Chriſti per ſe, non verò ſolùm per accidens, remittit peccata, & tribuit primam gratiam: Sed omnia ſacramenta novæ legis, etiam illa quæ pro vivis inſtituta ſunt, continent per ſe, & non ſolùm per accidens, virtutem paſſionis Chriſti Ergo per ſe, & non ſolùm per accidens, poſſunt primam gratiam producere.

170 Reſpondeo diſtinguendo Minorem: Sacramenta vivorum continent per ſe virtutem paſſionis Chriſti, univerſaliter ſumptam, ſicut eſt in ipſa paſſione Chriſti, ſive in ejus humanitate, ratione paſſionis, nego Minorem. Continens per ſe virtutem paſſionis Chriſti, limitatè participatam, & ut determinatam ad producendam per ſe ſecundam gratiam, concedo Minorem, & nego Conſequentiam.

171. Si inſtes, & dicas, ex hac limitatione ſequi quod ſacramenta vivorum non. poſſint etiam per accidens primam gratiam efficere. Negabitur ſequela, quia licèt virtus paſſionis Chriſti non derivetur per ſe ad illa, niſi ad ſolum augmentum & perfectionem accidentalem gratiæ per accidens tamen in aliquo caſu communicatur ipſis talis virtus à Chriſto, non ſolùm ad augmentum, ſed etiam ad primam productionem gratiæ, ut patebit ex dicendis §. 3

172. Objicies tertiò: Omne agens quod per ſe poteſt intendere aliquem habitum, poteſt etiam illum quoad ſuam entitatem producere: Sed ſacramenta vivorum cauſant per ſe augmentum gratiæ: Ergo poſſunt etiam per ſe cauſare entitatem gratiæ, ſubindeque primam gratiam. Major probatur: non major, imò minor requiritur virtus ad producendum habitum quoad ſuam entitatem, quàm ad illum augendum: Ergo omne agens quod per ſe poteſt intendere aliquem habitum, poteſt etiam illum quoad ſuam entitatem producere.

173. Reſpondeo negando Majorem, ad probationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam: ut enim ſacramenta vivorum dicantur cauſare per ſe primam gratiam, non ſatis eſt quod habeant in ſe ſufficientem virtutem ad producendam gratiæ entitatem, ſed inſuper exigitur ut ad ſic producendam ſint inſtituta: unde cùm ſacramenta vivorum non ſint inſtituta à Chriſto ad producendam entitatem ipſam gratiæ, ſed ad illam augendam; licèt virtus quam habent à paſſione Chriſti ſit ſufficiens ad illam producendam & de facto illam interdum producant, ut infrà dicemus, non tamen propterea cauſant per ſe primam ſed ſecundam gratiam.

Dices, D. Thomas 3. parte quæſt. 79.
147. art.3. de Euchariſtia loquens ait, quod *virtus hujus ſacramenti poteſt conſiderari dupliciter : uno modo ſecundum ſe, & ſic hoc ſacramentum habet ad virtutem remittendum quæcumque peccata, ex paſſione Chriſti, quæ eſt fons & cauſa remiſſionis peccatorum.* Sed peccata non remittuntur niſi per infuſionem primæ gratiæ: Ergo Euchariſtia ex ſe & per ſe habet conferre primam gratiam

175. Reſpondeo hunc locum D. Thomæ cui potiſſimum confidit Adverſarius, non adverſari noſtræ ſententiæ, ſed potius eam confirmare, & explicare: nihil enim aliud intendit S. Doctor, quam quod ſi virtus Euchariſtiæ conſideretur abſolutè & in abſtracto, prout ambit tam ea quæ per ſe, quam illa quæ per accidens ipſi communicantur paſſione Chriſti, eſt efficax ad remittenda quæcumque peccata; ſi verò conſideretur per comparationem ad recipiendum ſacramentum, hæc virtus contrahitur ad duas ſpecies, quarum alia per ſe reſpicit augmentum gratiæ producendum, alia verò per accidens ad cauſandam primam gratiam ordinatur; quando per accidens recipitur à ſubjecto non exiſtente in gratia, non habente tamen impedimentum ad gratiam, & invincibiliter ignorante eſſe in ſtatu peccati. Unde particula, *ſecundum ſe*, quâ utitur S. Thomas loco citato, non idem ſonat ac per ſe, ſed idem valet ac abſolutè, & in abſtracto.

§. V.

Secunda opinio refellitur, & aliqua novæ legis ſacramenta, per ſe primam gratiam, etiam in adultis cauſare, breviter oſtednitur.

176. Dico ſecundò: cauſare primam gratiam etiam in adulto, per ſe convenit ſacramentis mortuorum, Baptiſmo ſcilicet & Pœnitentiæ.

Probatur primo concluſio ratione fundamentali: Illud per ſe convenit ſacramentis mortuorum ad quod per ſe inſtituta ſunt: ſed ſacramenta mortuorum ſunt per ſe inſtituta ad cauſandam primam gratiam: Ergo per ſe illis convenit cauſare primam gratiam. Major patet ex ſupra dictis, Minor probatur. Sacramenta mortuorum per ſe inſtituta ſunt ad delendum peccatum mortale, originale, vel actuale: Atqui illa peccata non delentur per ſecundam gratiam, ſed per primam; ſicut enim ſecunda gratia neceſſario præſupponit primam, quia nihil aliud eſt, quam ipſius augmentum, ita præſupponit peccatum mortale deletum, utpote incompoſſibile cum prima gratia: Ergo ſacramenta mortuorum ad cauſandam primam gratiam per ſe inſtituta ſunt.

177. Confirmatur: Si Baptiſmus & Pœnitentia non cauſarent per ſe primam gratiam, nulla eſſet ratio ob quam ad differentiam aliorum appellantur ſacramenta mortuorum, quandoquidem æquè ac illa, vitam ſpiritualem animæ, ſive primam gratiam, præſupponerent.

Probatur ſecundo concluſio ab abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia, ſimul præcipuum eius fundamentum convellitur. Si remiſſio peccati originalis & actualis in adultis non fieret niſi per contritionem ut includentem votum Baptiſmi vel pœnitentiæ, & ad

A validitatem horum ſacramentorum non ſufficeret attritio, ſed requireretur dolor ſeu deteſtatio peccatorum ex Dei dilectione procedens, ac proinde qui ſit vera contritio, inſtitutio ſacramentorum novæ legis non contuliſſet hominibus faciliorem viam ad juſtificationem obtinendam per ſacramenta, quam ſine ſacramentis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor conſtat, quia finis inſtitutionis ſacramentorum novæ legis eſt ut homines faciliùs juſtificentur, & majorem gratiam conſequantur, juxta illud Chriſti Joan. 10 *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeãt* Sequela etiam Majoris evidens eſt, ſi enim antequam aliquis accedat ad ſacramentum Pœni-
B tentiæ v. g. neceſſario debeat habere contritionem, cum nullus illam habeat, niſi ſimul habeat gratiam, & ſit juſtificatus, non erit facilius juſtificari per ſacramentum pœnitentiæ, quam extra illud. Unde ad vitam dum hoc inconveniens, neceſſario dicendum eſt, ad utilem huius ſacramenti ſuſceptionem, ſufficere imperfectam aliquam peccatorem deteſtationem, quæ dicitur attritio; & ideo ſacramentum pœnitentiæ dici facere de attrito contritum, quia revera efficit ſubjectum à quo recipitur de habente ſolum attritionem, habens ſaltem habitualiter contritionem, eò quod ad gratiam in tali ſacramento collatam, cum aliis virtutibus infuſis, ſequatur
C etiam pœnitentia, quæ eſt habitualis contritio: vel quia ipſum ſacramentum eſt æquivalenter ſive virtualiter contritio, eò quòd loco ipſius ſubſtituatur, & ſuppleat eius defectum. De quo fuſius in Tractatu de Pœnitentia,

Ex his ſolutum manet præcipuum fundamentum Nominalium, falſum enim ſupponunt, 178. nempe adultos non eſſe capaces recipiendi ſacramenta etiam mortuorum, niſi habeant contritionem, alias nulla eſſet differentia inter ſacramenta mortuorum & viventium, & falſum eſſet quod communiter docent Theologi, nimirum ſacramenta mortuorum facere hominem de attrito contritum.

Nec obſtat illud Gregorij magni homil. 26. ſu-
D per Evang. *Non debemus nos per paſtoralem auctoritatem ſolvere, niſi quos Auctorem noſtrum per ſuſcitantem gratiam cognoſcimus vivificare.* Senſus enim illorum verborum iſte eſt non debemus nos ſacerdotes abſolvere ſacramentaliter, niſi eos qui per gratiam Dei excitantem & ſuſcitantem concipiunt motum doloris de peccatis, & incipiunt per gratiam vivificari, ſcilicet diſpoſitivè. Ex quibus nihil contra nos.

Ex dictis etiam confutatum manet quod aſſerit 179. Serra hic art. 1. dubio 3. concluſ. 2. nimirum cauſare augmentum gratiæ, per ſe convenire omnibus ſacramentis, etiam illis quæ ſacramenta mortuorum dicuntur. Nam, ut ſupra diceba-
E mus, ſacramenta illam gratiam cauſant per ſe & directè, quam cauſant ex inſtitutione propria & peculiari unicuique: Sed ex inſtitutione peculiari Baptiſmi, & Pœnitentiæ, non eſt ſacramenta illa cauſare augmentum gratiæ, quia Baptiſmus eſt regeneratio, & dat per ſe primum eſſe in ordine ſupernaturali; Pœnitentia verò eſt ſecunda poſt naufragium tabula, & directè ſolùm habet liberare à morte peccati: Ergo hæc ſacramenta per ſe & directè non cauſant augmentum gratiæ, ſed per accidens tantùm, & indirectè, quando nimirum eam in ſubjecto jam per actus contritionis vel charitatis productam inveniunt.

180. Addo quod, Cum ſecunda gratia ſive augmentum gratiæ, cauſari nequeat, niſi præſuppoſitâ primâ gratiâ, ut ſacramenta mortuorum cauſarent per ſe ſecundam gratiam, oporteret quod ſupponerent per ſe primam gratiam: Sed non ſupponunt per ſe primam gratiam: alias enim, cùm per ſe etiam cauſent primam gratiam, & eam per ſe cauſare nequeant, niſi ſupponendo per ſe eius carentiam, ſimul ſupponerent per ſe, & non ſupponerent per ſe primâ gratiâ: Ergo &c.

§. V

Tertia difficultas expeditur, & oſtenditur ſacramenta vivorum, per accidens aliquando conferre primam gratiam.

Dico tertio: Sacramenta vivorum per accidens interdum cauſant primam gratiam.

181. Probatur primò ex D. Thoma, qui variis in locis manifeſte conclusionem iſtam docet: nam infrà quæſt. 72. art. 7. ad 3 de ſacramento Confirmationis ſic loquitur: *Si aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequetur remiſſionem peccatorum.* Et quæſt. 79. arti. 3. de Euchariſtia ait: *Poteſt hoc ſacramentum operari remiſſionem peccatorum dupliciter: uno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cum quis primo juſtificatur à peccato. alio modo etiam perceptum ab eo qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam & affectum non habet, forte enim primo non fuit ſufficienter contritus, ſed devote & reverenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficit, & remiſſionem peccati.* Item in 4. diſt. 23. qu. 1. art. 2. loquendo de Extrema Unctione. *Quia* (inquit) *hoc robur gratia facit quæ ſecum non compatitur peccatum, ideo ex conſequenti ſi invenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipſum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis (ſicut etiam de Euchariſtia & Confirmatione ſupra dictum eſt) & ideo Iacobus de remiſſione peccati conditionaliter loquitur dicens, ſi in peccatis ſit, dimittentur ei, quoad culpam, non enim ſemper delet peccatum, quia non ſemper invenit ſed ſemper remittit, quoad debilitatem prædictam, quam quidam reliquias peccati dicunt.* Quo nihil clarius & expreſſius in favorem noſtræ concluſionis dici poteſt.

182. Reſpondet Delugo, ſenſum D. Thomæ locis citatis non eſſe quod per illa ſacramenta immediatè remittatur peccatum in caſibus illis, ſed ſolum mediante auxilio ad eliciendam contritionem neceſſario, quod ſumptio illorum impetrabit peccatori, bona fide ad ea accedenti.

Sed contra primò: D. Thomas locis citatis nullam omnino facit mentionem auxilij ad actum contritionis impetrandi: Ergo gratis omnino ita D. Thomam interpretatur Delugo.

Secundo: ille fatetur loco ſupra citato, Extremam Unctionem in aliquo caſu, juxta doctrinam D. Thomæ, cauſare immediatè primam gratiam: Sed D. Thomas eodem modo loquitur locis citatis de Confirmatione, & Euchariſtia, ac de Extrema Unctione: Ergo ſentit, tria illa ſacramenta per accidens interdum remittere peccatum, & conferre primam gratiam immediatè, & non ſolùm mediante auxilio, ad eliciendam contritionem neceſſario. Idemque de aliis ſacramentis

A vivorum, Ordine ſcilicet & Matrimonio, dicendum eſt.

Probatur ſecundò concluſio: Si quis cum ſola attritione ſupernaturali de peccatis confeſſus, ſed ex malitia ſacerdotis non abſolutus, prudenter tamen exiſtimans ſe eſſe abſolutum, atque adeò contritum, accedat conſequenter ad aliquod ſacramentum vivorum, putà ad Euchariſtiam, tunc non ponit obicem primæ gratiæ: Ergo illam ſaltem per accidens virtute ſacramenti recipit. Probatur conſequentia, quia cùm Chriſtus inſtituerit omnia ſacramenta, ut ſint organa per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia conferatur, veriſimile eſt, ea ita inſtituiſſe, B ut aliquem gradum gratiæ conferant omnibus non ponentibus obicem ejus receptioni aliunde verò primus gradus gratiæ non eſt excellentior ſecundo, Ergo ſi homo nullum in dicto caſu habeat obicem primæ gratiæ, veriſimile eſt, quod illam recipiet infallibiliter, virtute ſacramenti Euchariſtiæ ad quod accedit. 183.

Dices cum Delugo: licèt in ſacramento Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, peccatum actuale mortale, ſolâ attritione ſupernaturali deteſtatum, atque adeò non remiſſum, non ſit obex effectui illorum ſacramentorum, quia nimirum illa ſacramenta de ſe auferunt peccatum; tamen propter rationem oppoſitam quia ſacramentum Euchariſtiæ C cauſat nutritionem ſpiritualem, cui ſtatus peccati opponitur, in caſu argumenti, peccatum lethale cum quo homo accedit ad Euchariſtiam, eſt ſufficiens obex ad gratiam virtute talis ſacramenti recipiendam. 184.

Sed contra. Obſtaret quidem in caſu noſtro effectui proprio ſacramenti Euchariſtiæ peccatum de quo ſolùm habetur attritio, ſi priùs prioritate naturæ, quàm conferretur augmentum gratiæ per accidens in dicto caſu non remitteretur; ſed cùm in tali caſu priùs natura quàm conferatur augmentum gratiæ per Euchariſtiam, peccatum illud quod homo invincibiliter ignorat per accidens ex vi talis ſacramenti remittatur & fiat ex attrito, habitualiter contritus, nulla omnino eſt hæc Adverſarii reſponſio.

Probatur tertiò concluſio: Sacramenta mor- 185.
D tuorum interdum per accidens cauſant ſecundam gratiam, ut concedunt adverſarii, etſi inſtituta ſint ad conferendum per ſe primam gratiam; Ergo reciprocè ſacramenta vivorum, licèt per ſe ordinata ad collationem ſecundæ gratiæ, tamen ex accidenti interdum ſimul conferunt primam gratiam.

Negat paritatem Delugo, quia (inquit) multò major requiritur virtus ad cauſandam primam gratiam, & tollendum peccatum, quàm ad cauſandum augmentum gratiæ in homine juſto, E idque probat ex eo quod homo juſtus poſſit ſibi mereri de condigno augmentum gratiæ, non tamen primam gratiam poſt lapſum recipiendâ. 186.

Sed contra. Primus gradus gratiæ non eſt excellentior ſecundo. Deinde, quòd juſtus non poſſit ſibi mereri de condigno primam gratiam acquirendam poſt lapſum, benè tamen augmentum gratiæ, non ex eo provenit quòd unum per ſe loquendo, difficilius ſit alio, ſed præcisè, quia principium meriti, quale eſt gratia, non poteſt cadere ſub merito. 187.

Denique ſuaderi poteſt concluſio: Sæpe accidit quod ægrotus proximus morti nequeat aliud ſacramentum ſuſcipere, niſi Extremam Unctionem, 188.

nem,& in illis anguſtiis difficillimum ſit elicere contritionem: Ergo credendum eſt,clementiam divinam inſtituiſſe, & ordinaſſe, ut hoc ſacramentum tunc illi ſubveniat, & per accidens primam gratiam conferat. Et hoc ſibi perſuadent fideles,cùm adeò ſolliciti ſunt noo diſcedere ſine Extrema Uuctione, quamvis noo ſit ſacramentum tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, & Pœnitentia. Si autem hoc coocedendum eſt Extremæ Unctioni,ut fatetur Delugo, non eſt cur Euchariſtiæ denegetur: tum quia ipſa fontem gratiæ & vitæ continet: tum etiam, quia ſicut de Extrema Unctione dicitur Jacobi 5. *Si in peccatis ſit,remittentur ei*; ita Eccleſia petit,quod Euchariſtia ſit *ablutio ſcelerum.*

§. VI.
Solvuntur objectiones.

189. CONtra concluſionem iſtam objicitur primò: Sacramentis oullum effectum ex opere operato attribuere poſſumus,niſi aut definitione Eccleſiæ expreſſum,aut traditione Patrum acceptum,aut Scripturâ traditum ſit, aut ſaltem ex illorum propria natura & inſtitutione efficaciter deducatur: Sed nihil horum habemus,ut productionem primæ gratiæ,etiam ſolùm per accidens, ſacramentis vivorum tribuamus: Ergo illorum effectum ipſis adſcribere non debemus.

190. Secundò, Sacramentum Confirmationis eſt in vita ſpirituali,ſicut potentia augmentativa in vita naturali; & Euchariſtia, ſicut potentia outritiva. Sed potentia augmentativa,& potentia nutritiva, eſſentialiter præſupponunt vitam naturalem. Ergo ſimiliter ſacramenta Confirmationis & Euchariſtiæ, eſſentialiter ſupponunt vitam ſupernaturalem animæ,quæ habetur mediante primâ gratiâ, & conſequenter nunquam etiam per accidens illam conferunt.

191. Tertiò, Cibus quantumcumque applicetur mortuo,non poteſt ei vitam reſtituere: Ergo ſimiliter ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt per modum cibi ſpiritualis, applicatum animæ per peccatum mortuæ, non poteſt,etiam per accidens,illi vitam gratiæ reſtituere.

192. Quartò, Qui ſolùm attritus putat ſe eſſe contritum,non magis dici poteſt ſufficienter diſpoſitus ad ſacramenta vivorum,quàm qui ſolùm attritus cognoſcit ſe eſſe tantùm attritum; quod enim putet ſe eſſe contritum,hoc oritur ex ignorantia: ignorantia autem oon facit hominem magis diſpoſitum ad effectum gratiæ: Ergo non magis recipit effectum ſacramenti, ſubindeque primam gratiam,quàm qui ſciens ſe eſſe tantùm attritum, accederet ad Euchariſtiam.

193. Ad primam reſpondeo diſtinguendo Majorem: ſacramentis nullum effectum attribuere poſſumus,certo & tanquam de fide, aut tanquam demonſtrabile demonſtratione Theologicâ, niſi aut definitione Eccleſiæ expreſſum ſit &c. concedo Maiorem. Sacramentis nullum effectum attribuere poſſumus,probabiliter & conjecturaliter,niſi &c. Nego Majorem, ad hoc enim ſufficit quod ille effectus qui ſacramentis adſcribitur, non adverſetur doctrinæ Scripturæ, determinationi Eccleſiæ, & traditioni Patrum, & veriſimiliter ex ipſa inſtitutione ſacramentorum, eorumque excellentia deducatur, maximè ſi graves Theologi ita ſentiant,quæ omnia concurrunt in præſenti materia. Nam in primis nullus locus Scripturæ,aut traditionis Patrum, aut determinationis Eccleſiæ,hactenus objectus eſt, cui noſtra opinio videatur adverſa. Secundò id veriſimiliter deducimus ex inſtitutione, natura, & nobilitate ſacramentorum legis gratiæ; cùm enim,ut dicebamus,Chriſtus inſtituerit ſacramēta novæ legis,tanquam inſtrumenta & organa ſuæ gratiæ nobis conferendæ,veriſimile eſt,inſtituiſſe ut eam conferant omnibus qui impedimentum ipſi oon ponunt: qui autem ſolùm attritus de peccato, exiſtimant bonâ fide ſe eſſe contritum, nullum videtur apponere impedimentum gratiæ recipiendæ in ſacramentis vivorum. Cui congruentiæ generali pro omnibus ſacramentis vivorum,addi poteſt ſpecialis pro Euchariſtia, nimirum quod cùm realiter Chriſtum contineat, qui eſt fons vitæ,veriſimile eſt quod poteſt mortuos morte peccati vivificare. Denique D. Thomas,& communiter eius Diſcipuli, aliique celebres Theologi extra ejus Scholam, quos ſuprà citavimus,ita piè ſentiunt.

Ad ſecundum reſpondetur quod licèt ſacramentum Confirmationis,& ſacramentum Euchariſtiæ,ſint per ſe in vita ſpirituali, ſicut potentia augmentativa & potentia nutritiva in vita naturali, ſunt tamen etiam interdùm,licèt ſolùm per accidens,ſicut potentia generativa. 194.

Ad tertium reſpondetur,cibum quidem materialem qui convertitur in ſubſtantiam aliti, mortuo applicatum,eſſe incapacem vitam ei reſtituere; cibum tamen ſpiritualem Euchariſtiæ, qui eſt vita per eſſentiam,& qui alitum poteſt in ſe convertere,poſſe etiam hominem mortuum morte peccati,ſed tamen de eo attritum,attritione quam bonâ fide credit eſſe contritionem, vivificare; præſertim cùm homo ille non ſit ita mortuus, quin poſſit aliquem actum vitæ ſupernaturalis, licèt imperfectum, exercere, manducando cibum illum,etiam aliquo modo ſupernaturaliter, videlicet illum ſuſcipiendo cum fide & reverentia. 195.

At quartum diſtinguo Antecedens: Qui ſolùm attritus putat ſe eſſe contritum,non magis eſt diſpoſitus poſitivè ad ſacramenta vivorum, quàm qui ſolùm attritus cognoſcit ſe non eſſe contritum,concedo. Non magis eſt diſpoſitus negativè, nego,ignorantia enim ipſius facit ut non indignè accedat ad hoc ſacramentum. 196.

ARTICVLVS IV.
Quid addat gratia ſacramentalis ſupra gratiam habitualem?

SUpponit titulus, gratiam ſacramentalem (id eſt per ſacramenta productam) addere aliquid ſupra gratiam habitualem, imò & ſupra virtutes & dona Spiritus Sancti, quæ ad inſtar paſſionum conſequuntur infuſionem gratiæ habitualis. Et ratio evidens eſt, Nam ille qui extra ſacramentum juſtificatur,habet gratiam habitualem, virtutes omnes infuſas,ſicut & dona Spiritus Sancti,nec tamen habet gratiam ſacramentalem: Ergo ſignum eſt illam aliquid addere ſupra gratiam habitualem. In hoc ergo conveniunt omnes Theologi, ſed diſſident in explicando quod ſit illud ſuperadditum: Divus enim Bonaventura,Richardus, & Gabriel, exiſtimarunt gratiam ſacramentalem non addere ſupra gratiam gratum facientem, niſi reſpectum ad ſacramentum tanquam ad cauſam: ita ut in hoc ſolùm hæ duæ gratiæ differant, quòd gratia gratum faci- 197.

faciens, quæ non eſt ſacramentalis, cauſetur à ſolo Deo, illa verò quæ eſt ſacramentalis, ſit effectus non ſolùm Dei, ſed etiam & ſimul ſacramenti. Paludanus verò & Capreolus docuerunt gratiam ſacramentalem addere gratiæ gratum facienti alium particularem habitum realiter ab ea diſtinctum quem vocant regenerativum in Baptiſmo, corroborativum in Confirmatione, nutritivum in Euchariſtia, & ſic de aliis. Alii autem fatentur quidem illud quod addit gratia ſacramentalis ſupra gratiam gratum facientem, non eſſe alium diſtinctum habitum, dicunt tamen eſſe modum aliquem ſeu perfectionem aliquam intrinſecam, modaliter ab ipſa gratia habituali diſtinctam. Ita Cabrera, Nuſio, Choquetius, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & Martinez à Prado. Demum alij Thomiſtæ communiter docent illud quod gratia ſacramentalis ſuperaddit gratiæ gratum facienti, non eſſe aliud præter auxilia ſpecialia, pro ſpecialibus ſacramentorum effectibus neceſſaria, ſive jus aliquod morale ad illa.

§. I.

Triplici concluſione difficultas reſolvitur:

Dico primò: Gratia ſacramentalis non eſt gratia habitualis, additâ ſolâ connotatione ad ſacramentum, tanquam ad cauſam.

198. Probatur primò: Si gratia ſacramentalis præter reſpectum ad ſacramentum nihil adderet gratiæ gratum facienti, fruſtra tot ſacramenta, tot & tam diverſis cæremoniis celebranda, à Chriſto inſtituta fuiſſent, cùm unumquodque ſæpius iteratum, id omne quod ſingula præſtare potuiſſet.

199. Secundò, Non magis eſſet effectus proprius ſacramenti Extremæ Unctionis tollere reliquias peccatorum, quam Confirmationis, præſertim cùm in Confirmatione major gratia gratum faciens conferatur: neque eſſet magis proprius effectus ſacramenti Confirmationis, robur ad fidem Chriſti proteſtandam, quam ſacramentorum Baptiſmi & Pœnitentiæ, utpote cum tria illa ſacramenta in hoc conveniant, quod ſingula ex eis conferant gratiam ſanctificantem, cum omnibus virtutibus & donis, tanquam proprietatibus concomitantibus.

Dico ſecundo: Gratia ſacramentalis non eſt aliquis habitus à gratia habituali, & virtutibus ac do-
200. nis ab ea profluentibus, ſpecie diſtinctus.

Probatur primò: Gratia ſacramentalis facit hominem Deo gratum, aut magis gratum: At ſi eſſet habitus à gratia gratum faciente realiter diſtinctus, non redderet hominem Deo gratum, vel magis gratum, cùm reddere hominem Deo gratum, ſit effectus proveniens à ſola gratia habituali, quæ ſpecie multiplicari nequit: Ergo gratia ſacramentalis non eſt aliquis habitus à gratia habituali ſpecie diſtinctus

201. Probatur ſecundo: Fruſtra ponuntur habitus diſtincti à gratia ſantificante, & virtutibus ac donis ab ea profluentibus, infundi per ſacramenta: Ergo gratia ſacramentalis non eſt aliquis habitus, à gratia habituali, & virtutibus ac donis realiter diſtinctus. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Vel enim illi habitus reciperentur in eſſentia animæ vel in potentiis? Non in eſſentia animæ, quia ad ſanctificandam animam ſufficit gratia habitualis: non poteſt autem fingi alius finis vel effectus in eſſentia animæ, ob quem illi habitus gratiæ ſuperaddantur. Neque etiam in potentiis, quandoquidem ipſis ſolùm infundi debent habitus qui ſint principia ſupernaturalium actionum: actus vero ad quos ſpecialiter gratiæ ſacramentales ordinatur, ſunt ab ipſa gratia habituali, mediantibus virtutibus & donis ut patebit diſcurrendo per ſingulos. Nam actus ad quem gratia baptiſmalis ordinatur, eſt conſervare vitam ſpiritualem, mitigando ſomitem, ne regnet & noceat concupiſcentia: hoc autem, ut conſtat, perficitur per virtutes morales, quæ appetitum ſenſitivum ſubjiciunt rationi. Actus gratiæ Confirmationis eſt conſtanter profiteri fidem profeſſio autem fidei inter actus externos fidei numeratur à D. Thoma 2. 2. quæſt. 3. art. 1. Actus gratiæ Euchariſtiæ eſt augere & nutrire ſpiritualiter animam, quod maximè fit per actus ferventiores virtutum, quibus gratia & ipſæ virtutes augentur. Actus gratiæ Pœnitentiæ eſt peccata præterita plangere, pro pœnis temporalibus ſatis facere, peccata, & peccatorum occaſiones vitare; ad quæ ſufficiunt gratia, virtutes, & dona, cum auxiliis actualibus. Actus gratiæ Ordinis eſt cum debita intentione, attentione, & devotione, cultum divinum exercere, & præcipuè miniſtrare ſacramenta, ad quæ character & virtus religionis ſufficiunt. Actus gratiæ Extremæ Vnctionis eſt auferre reliquias peccatorum, quæ ſunt quidam animi torpor, ſive languor, erigendo animam in ſpem, & firmam fiduciam divinæ miſericordiæ contra diaboli tentationes, ſicque ad introitum gloriæ diſponere; quod poteſt fieri per ſpem, perſeverantiam, & fortitudinem. Denique actus gratiæ Matrimonij, ſunt caſtè vivere, fidem mutuam ſervare, ſeque mutuis officiis ſovere; ad quæ ſufficiunt juſtitia, charitas, & caſtitas, ſive continentia.

Dico tertiò: Gratia ſacramentalis non addit ſu 202.
prà gratiam gratum facientem, modum aliquem ſeu perfectionem aliquam intrinſecam, modaliter à gratia habituali, & virtutibus, ac donis ipſam concomitantibus diſtinctam, ſed duntaxat jus ad ſpecialia auxilia, ad actiones ſacramentales exercendas neceſſaria.

Colligitur ex D. Thoma hic art. 2. ubi quærit, quid gratia ſacramentalis addat ſuper gratiam communiter dictam; Et nullâ factâ mentione alicujus modi intrinſeci, ſolum dicit addere quoddam auxilium divinum ad conſequendum finem ſacramenti. Deinde modus intrinſecus gratiæ habituali ſuperadditus, ad actiones ſacramentales exercendas non eſt neceſſarius; ut enim concluſione præcedenti oſtendimus, diſcurrendo per ſingula ſacramenta, ad eliciendas actiones ſacramentales cuilibet ſacramento proprias, ſufficiunt gratia habitualis, cum virtutibus & donis ipſam concomitantibus, atque ſpecialibus auxiliis ad operandum requiſitis: Ergo fruſtra admittitur modus aliquis, ſeu perfectio aliqua intrinſeca, modaliter diſtincta à gratia habituali, & virtutibus ac donis ipſam concomitantibus, ſubindeque gratia ſacramentalis addet ſolùm ſupra gratiam, virtutes, & dona, jus quoddam ad ſpecialia auxilia quæ Deus confert his qui ſuſceperunt ſacramenta, quando illis auxiliis opus habent in ordine ad proprium finem cujuslibet ſacramenti, ut patebit diſcurrendo per ſingula ſacramenta.

In Baptiſmo ergo, præter gratiam habitualem, 203.
confertur jus quoddam ad auxilia quibus homo juvetur ad rectè & religiosè ſuſcipienda alia ſacramenta, quod eſt proprius finis Baptiſmi. In

Confirmatione, præter augmentum gratiæ ſan-
ctificantis, datur jus ad ſpecialia auxilia, quibus
homo inclinetur, etiam cum periculo vitæ, ad fi-
dem conſtanter profitendam; ad quam profeſ-
ſiooem fidei ritè exercendam, tanquam ad ſuum
finem, Confirmatio ordinatur. In ſacramento Eu-
chariſtiæ, præter augmentum gratiæ, datur ſpeci-
ale auxilium ad actus charitatis & devotionis, qui-
bus anima ſpiritualiter nutritur; quæ nutritio cha-
ritatis eſt proprius finis Euchariſtiæ. Pœniteo-
tia, præter gratiam habitualem, quæ confert re-
miſſionem peccatorum actualium, tribuit inſuper
auxilium ad indignationem aliquam contra ſeip-
ſum, & ſatisfactionem Deo exhibendam pro pec-
catis præteritis, & ad evitanda futura. Extrema-
Unctio, præter augmentum gratiæ habitualis,
confert jus ad auxilia ſpecialia homini ſolatium
interius afferentia, ad languorem ex morbo & af-
flictione corporis provenientem, mitigandum,
& ſimul ad vincendas Dæmonum tentationes,
quæ tunc graviſſimæ ſunt, & moleſtæ. Io ſacra-
mento Ordinis datur augmeotum gratiæ, & ſimul
jus ad auxilia pro bono uſu officii ſuſcepti neceſ-
ſaria. Denique Matrimonium, præter augmen-
tum gratiæ, confert auxilium ad frænandam car-
nis libidinem, fidelitatem conjugalem ſervandam,
curamque de prole habendam.

Dixi gratiam ſacramentalem addere jus ad au-
204. xilium, non verò ipſum auxilium, quia cum gratia
ſacrameotalis conferatur in ſuſceptione ſacramen-
ti, auxilium verò, quia eſt aliquid tranſiens, non
detur niſi quando exercenda eſt actio ſacramen-
talis, conſequenter dicendum eſt, gratiam ſacra-
mentalem non addere auxilium in actu ſecundo,
ſed in actu primò; id eſt jus morale ad auxilium in
actu ſecundo, quod jus actu confertur, cùm ſuſci-
pitur ſacramentum. Et hoc ſenſu intelligendus
eſt D. Thomas, cùm hic art. 2. dicit gratiam ſacra-
mentalem addere auxilium ſupra habitualem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò contra iſtam concluſionem:
205. D. Thomas hic art. 2. ad 3. ait quod *ratio ſa-
cramentalis gratiæ ſe habet ad gratiam communiter
dictam, ſicut ratio ſpecies ad genus*: Sed ſpecies addit
ſupra genus aliquid intrinſecum. Ergo & gratia
ſacramentalis aliquid intrinſecum ſuperaddit gra-
tiæ habituali, & noo ſolùm auxilia extrinſeca.

206. Secundò, Habens gratiam ſacramentalem po-
teſt eâ uti ad libitum, ſicut ille qui habet gratiam
habitualem: Sed ſi nihil gratiæ habituali ſuperad-
deret, præter auxilia actualia, per modum tranſe-
untis collata, noo poſſet eam habens uti ipsâ pro
libito & voluotate ſua; ad hoc enim neceſſarium
eſſet, quod illa auxilia eſſent ſicut habitus perma-
nentia in habente gratiam ſacrameotalem, quod
tamen eſt contra eorum naturam: Ergo gratia
ſacramentalis gratiæ habituali aliquid præter au-
xilia actualia ſuperaddit.

Tertiò, Auxilia ſpecialia uni ſacramento de-
207. bent eſſe magis proportionata gratiæ habituali
quæ cooſertur in illo, quàm gratiæ habituali quæ
recipitur in alio ſacramento: Sed non apparet quo-
modo hæc proportio ſalvari poſſit, niſi gratia ha-
beat in uno ſacramento intrinſecam perfectio-
nem, quam non habeat in alio: Ergo gratia ſa-
A cramentalis aliquam perfectionem intrinſecam
gratiæ habituali ſuperaddit.

Ad primum reſpondent Cajetanus & Scoto, D. 208.
Thomam per gratiam communiter dictam intel-
ligere gratiam, prout abſtrahit ab habituali & a-
ctuali, & ſic non eſſe mirum, ſi gratia ſacramenta-
lis ſe habeat ad illam, ſicut ſpecies ad genus. Sed
hæc ſolutio, ſeu interpretatio, à mente D. Tho-
mæ prorſus aliena eſt; manifeſtum enim eſt, D.
Thomam per gratiam communiter dictam, gra-
tiam habitualem intelligere, de hac enim proce-
dit titulus, & corpus articuli, nec ooo argumentum
quod tertio loco ſibi objicit, ut textum legenti
patebit. Unde meliùs reſpondetur, D. Tho-
B mam verbis citatis ſolùm velle, gratiam ſacramen-
talem ſe habere ad gratiam habitualem, ſicut ſpe-
ciem ad genus, quia ſicut ſpecies addit aliquid ad
rationem generis, ita gratia ſacramentalis addit
ſupra gratiam habitualem jus ad ſpecialia quæ-
dam auxilia, ad proprios effectus ſacramentorum
produeendos proportionata; & ſecundùm hoc
gratia illa, quamvis una eſſentialiter, in diverſas
tamen cootrahitur ſpecies accidentales, ſicque eſt
effectus ooſtrorum ſacramentorum. Ponit er-
go S. Doctor exemplum de genere & ſpecie ad
hoc tantùm ut oſtendat gratiam ſacramentalem
addere ſupra gratiam habitualem, ſicut ſpecies ad-
dit ad genus, oon verò intendit quod ſicut ſpeci-
C es addit ad geous perfectionem eſſentialem & in-
trinſecam, ita & gratia ſacramentalis ad gratiam
habitualem, comparatio enim non debet tenere
in omnibus.

Ad ſecundum nego Minorem, ut enim qui re- 209.
cipit ſacramentum uti poſſit ad libitum gratiâ in
eo receptâ, ſufficit quod habeat jus ſpeciale ad
auxilia toties à Deo recipienda, quoties occurrit
occaſio utendi tali gratiâ ad finem proprium ſa-
cramento.

Ad tertium reſpondeo ſimiliter, jus ſpeciale 210.
quod habet gratia gratum faciens in uno ſacra-
mento ad actus ei proprios, ex eo quod confera-
tur ſpecialiter in ordine ad illos, tribuere ipſi ma-
D jorem proportionem cum illis auxiliis in illo ſa-
cramento, quam in alio.

Ex his inferes primò, quod licèt Deus aliis qui 211.
ſacramenta non ſuſcipiunt, noo ſoleat auxilia
deeſſe, quibus in operibus ad quæ teneotur, ad-
juventur; ſpeciali tameo titulo adeſt illis qui ſa-
cramenta ſuſcipiunt, ratione ſcilicet juris ſpecia-
lis, quod ipſis gratia ſacrameotalis tribuit ad auxi-
lia pro actibus ſpecialibus ſacramentorum ne-
ceſſaria.

Inferes ſecundò, gratias ſacramentales dici poſ- 212.
ſe diſtingui inter ſe ſpecie, non quidem phyſicâ,
aut ratione gratiæ habitualis, quæ ſpecie, mul-
tiplicabilis eſt, ſed ſpecie morali, ratiooe juris an-
nexi ad auxilia ſpecie diverſa.

E Quæruot hic aliqui Authores, an gratiæ ſacra- 213.
mentales dari poſſint extra ſacramenta? Cui in-
terrogationi breviter reſpondeo, quod licet ex-
tra ſacramenta oon conferatur character, qui
ſolet à quibuſdam imprimi, poteſt tamen con-
ferri eadem gratia, & credibile eſt multis fuiſſe
collatam per ſolum Baptiſmi votum, eandem
gratiam quam ſolet conferre ipſe Baptiſmus: cu-
jus evidens ſignum eſt, quod olim in primitiva
Eccleſia, non ſuſcipiebatur Baptiſmus uſque ad
virilem ætatem, quod magno fuiſſet fidelibus
præjudicio, ſi per votum Baptiſmi non potuiſ-
ſent eandem habere gratiam, quam per realem
ipſius receptionem fuiſſent conſecuti. Nec tamen

Inde ſequitur, ſuperfluam eſſe ſuſaaptionem ſacramentorum, quia faciliùs recipiuntur in re, quàm habeatur votum ipſorum, abſolutè loquendo; tale enim votum importat neceſſariò contritionem. Addo quod, per realem ſuſceptionem gratia ſacramentalis datur ex opere operato, at verò extra ſacramentum, ex opere operantis.

Quærit D. Thomas articulo ultimo hujus quæſtionis, utrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent? Sed de hoc commodiùs dicemus Tractatu ſequenti, ubi agemus de circumciſione, & an illa gratiam cauſaverit, declarabimus. Unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inutiliter repetamus.

DISPVTATIO IV.

De charactere Sacramentali.

Ad quæſt. 63. D. Thomæ.

QVia ſunt aliqua ſacramenta in lege nova, quæ præter effectum communem omnibus, videlicet gratiam, habent cauſare characterem, poſtquam S. Doctor de gratia ſacramentali diſſeruit, agit de charactere ſacramentali, utpote ſecundario, & minùs principali ſacramentorum novæ legis effectu. Circa illum verò celebres occurrunt difficultates & controverſiæ, articulis ſequentibus reſolvendæ.

ARTICVLVS I.

An & quæ ſacramenta novæ legis imprimant characterem?

1 CHaracter eſt nomen græcum, idem ſignificans ac ſignum quo ſolet res aliqua ſignari vel ut agnoſcatur, & ab aliis diſtinguatur, ſicut ſignari ſolet ſervus, aut ovis; vel ut uſui publico deputetur, ſicut ſignatur pecunia ſigillo regio; vel ut ad aliquod officium deſtinetur, ſicut olim qui militiæ nomen dabant, notâ aliqua inſigniebantur, quæ character militaris dicebatur. Unde character propriè ſupponit pro re ſenſibili, à Theologis tamen transfertur ad ſignificandum ſignaculum quoddam, quo Chriſtiani in ſuſceptione quorundam ſacramentorum, cultui divino deputantur. Quærimus ergo, an, & quæ ſacramenta novæ legis, tale ſignaculum ſeu characterem imprimant; in ſacramentis enim veteris legis, non fuiſſe aliquem ſpecialem characterem impreſſum, docent communiter Theologi cum D. Thoma hìc art. 1 ad 3. ubi ſic ait: *Sacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum operantem; & ideo in illis ſacramentis non requirebatur aliquis ſpiritualis character, ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio quam Apoſtolus ſignaculum nominat Roman. 4.* Unde Chryſoſtomus homil. 2. in Epiſt. ad Epheſ. loquens de judæis: *Obſignati ſunt* (inquit) *Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes.* His verbis ſignificans ſignaculum quo judæi à Gentilibus ſecernebantur, fuiſſe tantùm, ſicut in pecudibus, corporale, non verò ſpirituale, ſicut in Chriſtianis.

§. I.

Duplici concluſione propoſita difficultas reſolvitur.

DIco primò, aliqua ſacramenta novæ legis imprimere characterem.

2 Concluſio eſt certa de fide, definita in cap. Maiores, de Baptiſmo, & in Concilio Florentino in Decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9 ubi ſic dicitur: *Si quis dixerit in tribus ſacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.*

Quamvis autem exiſtentia characteris contra Hæreticos eam negantes non poſſit evidenter probari ex Scriptura, nec adduci expreſſum aliquod illius teſtimonium; probabiliter tamen ſuaderi poteſt ex illo Apoſtoli, 2 ad Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus eſt, & qui ſignificavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris:* licèt enim tres illi effectus, quos ibi enumerat Apoſtolus, nimirum ſignatio, unctio, & pignus, non incongruè ad gratiam ſanctificantem referri poſſint, nam illa ungimur, & in filios Dei ſignamur, illaque pignus eſt atque arrha gloriæ futuræ; plures tamen ex SS. Patribus, ſignationem illam quæ fit in Baptiſmo, de quo ibi loquitur Apoſtolus, diſtinguunt à gratia; dicunt enim characterem illum impreſſum per Baptiſmum, reperiri in eis qui carent gratia ſanctificante, & qui poſuerunt obicem ſuæ juſtificationi, per peccatum infidelitatis. Ita Auguſtinus lib. 6 de Baptiſmo contra Donatiſtis cap. 1. ubi ait: *Authoritate Eccleſiæ in Conciliis generalibus conſtare, ovem quæ foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus acceperat in Baptiſmo, venientem ad Chriſtianæ veritatis ſalutem, ab errore corrigi, & dominicum characterem in eo agnoſci, nec improbari.* Et Tract. 1. in Ioan. dicit quod *ſi Baptizatus charitatem non habet, habet tamen characterem impoſitum, ſed deſertor vagatur.* Item vetuſtus Scriptor, Haymo nomine, dicit in eundem locum Apoſtoli, Deum dando hoc ſignum ſeu ſignaculum, *facere nos genus electum, etiam tunc cum boni non ſumus:* quod tamen falſum eſſet, ſi illa obſignatio de qua loquitur Paulus loco citato, eſſet effectus gratiæ, ſumus enim boni per gratiam.

3 Favent etiam alii SS. Patres: Cyrillus enim Ieroſolymitanus præfat. in Catecheſes vocat Baptiſmum, *ſignaculum ſanctum & indelebile*, quod non poteſt intelligi de gratia, utpote delebili per peccatum. Epiphanius lib. 1. Tomi primi contra hæreſes, hæreſi 8 ſic habet: *Baptiſmus & circumcidit nos à peccatis, & obſignat nos in nomine Domini.* Quibus verbis, non ſolùm characterem à gratia remiſſionis peccatorum diſtinguit, ſed etiam analogia figuræ & veritatis, Circumciſionis & Baptiſmi, confirmat noſtram doctrinam; in Circumciſione enim gratia infundebatur, & nota quædam in parte corporis relinquebatur: ut igitur veritas ipſa reſpondeat figuræ, per Baptiſmum non ſolùm gratiam dari oportet, ſed etiam ſignum aliquod, quod cùm non ſit corporale, quia tranſacto Baptiſmate nihil corporale remanet, oportet quod ſit ſpirituale.

4 Confirmatur ex aliis SS. Patribus, qui apertè characterē ſacramentalem agnoſcunt. In primis enim Dionyſius Eccleſiaſticæ hierarchiæ cap. 2. cùm

cùm dixiſſet quod Deus in quodam ſigno ſui tradit participationem accedenti ad Baptiſmum, ſubjunxit : *Perſiciens ipſum divinum* (intellige per gratiam) *& communicatorem divinorum, per characterem.* Quibus verbis ita expreſsè characterem ſacramentalem videtur agnoſcere, ut S. Thomas in 4. diſt. 4. quæſt. 1. art. 1. dicat quod à *S. Dionyſio prima traditio characteris nobis advenit.* Illum etiam aperè admiſit Cyrillus Alexandrinus in Concilio Epheſino columnâ 1. ubi loquens de eo quod nobis datur in Baptiſmo, ſic ait: *Per eum divinus nobis character imprimitur.* Auguſtinus etiam illum non obſcurè expreſſit, variis in locis, Epiſtolâ enim 44. ad Donatum: *Vos omnes* (inquit) *Chriſti eſtis, quia characterem dominicum portatis, quem accepiſtis in ſacramento.* Et libro 2. contra Parmenian. *Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusâ, & impetratâ jam veniâ, militare cœperit, nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota?*

5 Denique quanti fecerint SS. Patres characterem ſacramentalem, colligi poteſt ex S. Baſilio Oratione 13. in qua Catechumenos ut Baptiſmum recipiant, his verbis hortatur : *Teſſeram duces ſub ſe militantibus dant, ut amici faciliùs ſe invicem noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, faciliùs diſcerni ac ſeparari poſſint. Quod ſi fortè commilitionum ſeparatio fiat, nemo te quarum, noſtrarum an adverſarij, partium ſis, noverit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras; niſi ſignatum ſit ſuper te lumen vultûs Domini, niſi characterem in te agnoſcat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras, quemadmodum ſignatas domos in Ægypto exterminator præterijt, in non ſignatis verò primogenita peremit? Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit. Ovis item abſque nota, inſidiis protinus eſt obnoxia.*

6 Ex quibus patet Innocentium III. non fuiſſe primum characteris ſacramentalis authorem, ut ait Kemnitius, cùm Patres citati, multis ſæculis ante ipſum vixerint, & cùm tempore Magiſtri ſententiarum, qui quinquaginta ferè annis Pontificem illum præceſſit, doctrina de charactere eſſet in ſcholis recepta, ut ipſe Magiſter teſtatur in 4. ſent. diſt. 28. litterà K. ipſeque Innocentius in capite *Majores*, de charactere, tanquam de re notiſſima, & certiſſima, & apud Doctores indubitata, loquatur : unde S. Thomas ſuprà citatus, primam characteris traditionem, per Dionyſium advenìſſe affirmat, qui eam acceperat ab Apoſtolis, à Spiritu ſancto, & à Chriſto immediatè edoctis.

7 Licèt autem ratio à priori impreſſionis characteris in aliquibus ſacramentis, ſit ſola Chriſti voluntas, congruentiæ tamen non deſunt, petitæ ex analogia ad res humanas; illa quàm D. Thomas hîc art. 1. adducit, optima eſt : Sacramenta enim non ſolùm ordinantur ad remedium peccati, ſed etiam ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei : quando autem aliquis deputatur ad aliquid determinatum, ſolet ad id conſignari, & per aliquid ſibi impreſſum aut additum deputari : unde ſicut milites qui adſcribebantur militiæ, ſolebant olim quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, quia ad aliquid corporale deputabantur; ita congruum eſt, Chriſtianos, qui per ſacramenta ad aliquid ſpirituale deputantur, ſpirituali aliquo charactere conſignari & conſecrati.

Addo quod, Baptiſmus, etiam cum fictione ſuſceptus, non debet etiam in hæreticorum doctrina iterari : Ergo habuit aliquem effectum; ſi enim nullum habuit, nulla apparet ratio quare non debeat iterari: Sed ille effectus non poteſt eſſe gratia, ſive fides juſtificans, hæc enim indignè ſuſcipienti ſacramentum, etiam in eorum doctrina, non confertur : Ergo debet eſſe character.

8 Reſpondent hæretici, Baptiſmum, ob quadruplicem alium effectum quem habet, iterari non poſſe. Primò, quia ſignificat Chriſti mortem: Chriſtus autè ſemel tantùm mortuus eſt. Secundò, quia eſt ſacramentum fidei : fides autem eſt una. Tertiò, quia Deus in illo ſacramento, quaſi init fœdus nobiſcum : divina autem pacta & fœdera ſunt perpetua. Quartò, quia Baptiſmus eſt regeneratio ſpiritualis, nemo autem generatur pluſquam ſemel.

9 Sed contra primum eſt, quod Euchariſtia ſignificat etiam Chriſti mortem, juxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, mortem Domini annunciabitis*, & tamen non ſemel tantùm, etiam apud hæreticos, ſumitur Euchariſtia.

Contra ſecundum: Fidei unitas non impedit quin poſſimus ſæpiùs fidem noſtram proteſtari, imò redeuntes ad Eccleſiam jubentur Catholicæ fidei profeſſionem iterum edere. Adde quod, ſicut ad Epheſios 4. dicitur *una fides, unum Baptiſma* : ita etiam Euchariſtia vocatur *unus panis.*

Contra tertium eſt, quod divinum pactum eſt etiam in aliis ſacramentis, nimirum tribuendi jus ad vitam æternam, & tamen iterantur. Deinde, pactum Dei non eſt perpetuum ſimpliciter, ſed ſolùm ſi homo ſervet conditiones pacto appoſitas : fieri autem poteſt, ut non ſervet id quod promiſerat in Baptiſmo, & conſequenter quod pactum non impediat Baptiſmum iterari; Ergo &c.

Contra quartum eſt, quemadmodum licèt anima non ſæpiùs producatur in eſſe naturæ, poteſt tamen ſæpius produci in eſſe gratiæ, quoties nimirum mundatur à peccato mortali : ita licèt homo non poſſit ſæpiùs generari ſubſtantialiter quoad entitatem ſuam, bene tamen ſpiritualiter quoad gratiam. Deinde recipiens Baptiſmum cum intentione non recedendi à peccatis, & tamen ſacramentum ipſum recipiendi, non regeneratur ſpiritualiter, quandoquidem non juſtificatur, ob appoſitionem obicis divinæ gratiæ, & tamen non poteſt denuò baptizari : Ergo &c.

10 Dico ſecundò : per tria ſacramenta imprimi characterem, nimirum, per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem : non verò per alia quatuor, nempe Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, & Matrimonium.

Utraque pars eſt de fide, definita in Florentino in Decreto unionis, ubi de ſacramentis novæ legis ſic dicitur : *Inter hæc ſacramenta, tria ſunt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id eſt ſpirituale quoddam ſignum, imprimunt, indelebile in anima, unde in eadem perſona non reiterantur: reliqua verò characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.* Similia habet Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9.

11 Probatur prima pars ratione D. Thomæ hic art. 6. Character eſt quædam ſpiritualis poteſtas, quâ homo deputatur ad agendum aliquid, vel ad recipiendum ea quæ pertinent ad cultum ſacerdotii Chriſti: Sed per ſacramentum Confirmationis & Ordinis homo deputatur ad agendum aliquid pertinens ad cultum ſacerdotii Chriſti, nimirum ad propugnandam ejus fidem, vel ad ſacramenta aliis tradenda: per ſacramentum verò Baptiſmi accipit poteſtatem recipiendi alia ſacramenta, quare Baptiſmus omnium ſacramentorum janua dicitur: Ergo per hæc tria ſacramenta character imprimitur. Unde idem S. Doctor in 4. diſt. 7. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 2. ait, *In diſtinctione filiorum Iſrael ab Ægyptiis, ſignificabatur character Baptiſmalis: in diſtinctione timidorum à fortibus in bellis, character Confirmationis: in diſtinctione Levitarum a fratribus ſuis, character Ordinis.*

12 Secunda pars quæ aſſerit per alia quatuor ſacramenta Characterem non imprimi, probatur primò ratione quam tradit idem Doctor Angelicus eodem art. 6. citato, in argumento *ſed contra*, & indicat Florentinum verbis ſupra relatis: Sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eò quòd character indelebilis ſit: Sed alia quatuor ſacramenta iterantur: Ergo characterem non imprimunt.

13 Probatur ſecundò aliâ ratione, quam habet idem S. Doctor in corpore ejuſdem articuli. Ea ſolùm ſacramenta characterem imprimunt, quibus homines ſpecialiter cultui divino deputantur: Atqui tribus tantùm prædictis ſacramentis deputantur cultui divino: Ergo ſolùm tria illa ſacramenta characterem imprimunt. Major pātet ex dictis concluſione præcedenti, Minor probatur. Quamvis omnia ſacramenta ſint aliquæ cæremoniæ religioſæ, & cultus divini, tamen per ſe omnia ordinantur in bonum ſuſcipientis, & in remedium peccati; tria verò ſolùm ſecundariò tribuunt hominibus quandam ſpiritualem poteſtatem exercendi cultum divinum, vel per modum agentis, vel per modum patientis, ut Baptiſmus dat poteſtatem ſuſcipiendi alia ſacramenta, Confirmatio dat vim pugnandi pro Chriſto, & profitendi fidem coram tyrannis: Ordo dat poteſtatem offerendi ſacrificium, vel in ordine ad illud miniſtrandi; Pœnitentia verò habet ſolùm reſtituere peccatorem in priſtinum ſtatum, quo religioſè modo ordinario colit Deum; Extrema Unctio, cùm detur ſolùm migrantibus ex hoc ſæculo, non ordinatur ad ſpecialem illum cultum, ſed removet reliquias peccatorum; Matrimonium etiam, ut conſtat, non tribuit ſpiritualem illam poteſtatem; denique Euchariſtia, licèt ſit eſſentialiter cultus divinus, per modum actionis, ut loquitur S. Thomas, tamen, cùm ſit conſummatio totius cultûs divini, & finis omnium ſacramentorum, non ordinatur ad ſpecialem cultum, nec tribuit ſpiritualem poteſtatem exercendi cultum divinum, quin potiùs omnis poteſtas ad illum ordinatur.

14 Confirmatur ex pulchra analogia characteris divini cum humano. Illi ſolùm apud homines ſolent ab Imperatoribus charactere inſigniri, qui ſuſcipiunt poteſtatem exercendi aliquod officium publicum erga Regem: unde non omnes qui in menſa Regis comedunt, nec qui reconciliantur Regi, nec qui homines in regno multiplicant, characterem ſuſcipiunt, ſed qui admittuntur ad familiam Regis, qui militant in ejus exercitu, & quibus committitur aliquod officium ſpeciale. Pariter ergo imprimitur character divinus per Baptiſmum, qui eſt introitus in familiam Chriſti; per Confirmationem, quâ Chriſtiani fiunt milites ejus; & per Ordinem, quo ſuſcipitur officium miniſtrandi ſacra, non verò per alia ſacramenta.

§. II.

Solvuntur objectiones Hæreticorum.

OBjiciunt primò Hæretici contra præcedentes concluſiones, nomen characteris ſacramentalis nuſquam haberi in Scriptura, ſubindeque ipſum admittendum non eſſe. 15

Secundò ſic arguunt: Auguſtinus in libro de geſtis dicit, quod *character exteriùs agnoſcitur, & agnitus approbatur*: Atqui character ſpiritualis non agnoſcitur exteriùs, ſed ſolum ſacramentum ſenſibile: Ergo per characterem Auguſtinus intelligit ipſum ſacramentum.

Tertiò, Idem S. Doctor ibidem ait, quod ſi quis baptizaretur in nomine Donati, reciperet characterem Donati: At nullus eſſe poteſt character Donati animæ impreſſus: Ergo S. Auguſtinus nullum agnovit characterem ſpiritualem animæ impreſſum per receptionem ſacramenti.

Quartò, Idem Auguſtinus ibidem aſſerit characterem eſſe invocationem Trinitatis: Ergo non eſt aliquod ſignaculum animæ inhærens, & ipſi per ſacramenta impreſſum.

Quintò, Sacramenta vetera non cauſabant characterem: Ergo nec nova.

Denique, Videmus hodie homines adſcribi militiæ corporali, abſque eo quod notentur aut ſigillentur in corpore, notis ſeu characteribus corporalibus, ſed ſufficere quod verbo tenùs à duce admittantur ad militandum, vel in aliquo libro eorum nomina ſcribantur: Ergo ut ſervetur proportio inter militiā ſpiritualem & corporalem, ſufficit in Chriſtianis extrinſeca denominatio à ſacramento præterito, vel relatio rationis, ſicut in militia corporali; ſubindeque character ſpiritualis, animæ per ſacramentum Baptiſmi vel Confirmationis impreſſus, ſuperfluus & fictitius videtur.

Ad primum reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: Nomina enim hypoſtaſis & perſonæ, expreſsè in ſacris litteris non habentur, ut tradit Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum, & tamen hæretici hujus temporis nomina illa non rejiciunt. Item Patrem ingenitum eſſe, Scriptura ſimiliter non tradit, teſte Auguſtino, & tamen hoc hæretici ipſi negare non audent. Licèt ergo ſimiliter nomen characteris ſacramentalis nuſquam legatur in Scripturis, id tamen non eſt ſufficiens argumentum ad ipſum negandum; præſertim cùm apud Dionyſium, Cyrillum, Auguſtinum, & alios SS. Patres ſuprà citatos repetiatur. 16

Libro 3. contra Maxim. 2. cap. 3.

Ad ſecundum reſpondeo Auguſtinum ſolùm velle characterem cognoſci exteriùs ex ſua cauſa, hoc enim ipſo quod externo ſenſu cognoſcimus aliquem eſſe baptizatum, cùm Baptiſmus ſit cauſa characteris, cognoſcimus etiam quodammodo exteriùs characterem, quia cognoſcimus ejus cauſam. 17

Ad tertium dico quod quando Auguſtinus ait, eum qui baptizaretur in nomine Donati, recepturum characterem Donati, argumentatur ad hominem, & vult inde probare, quod ſicut Donatus non habet poteſtatem imprimendi characte- 18

Digitized by Google

characterem internùs in anima, ita nec inſtituendi Baptiſmum adminiſtrandum in nomine proprio.

19 Ad quartum dicendum, Auguſtinum loqui in ſenſu cauſali, quia per invocationem Trinitatis, tanquam per cauſam, in ſacramento Baptiſmi imprimitur character ſpiritualis in anima baptizati.

20 Ad quintum, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam & paritatem: Tum quia ſacramenta novæ legis multò excedunt ſacramenta veteris legis: unde licèt in ſacramentis antiquis nullus requireretur ſpiritualis character, bene tamen in noſtris. Tum etiam, quia ut ait D. Thomas hic art. 1 ad 3. *Sacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem ad aliquem ſpiritualem effectum operantem*, ſicut habent ſacramenta novæ legis. Addo quod in Circumciſione, externa illa carnis abſciſſio erat ſufficiens ad diſtinguendum Judæos ab infidelibus.

21 Ad ultimum, conceſſo pariter Antecedente, nego etiam conſequentiam & paritatem: ſicut enim licèt inter homines amicitia non ponat aliquid intrinſecum, amor tamen divinus formam aliquam & qualitatem ſupernaturalem, nimirum gratiam ſanctificantem, in anima ponit & cauſat, ut ſuaviùs res diſponantur, & propter majorem efficaciam divinæ operationis & amicitiæ, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt. *Diſp. 2. art. 1.* Ita pariter, licèt homines ad militiam corporalem aſcribi poſſint, abſque eo quod notâ aliquâ ſeu charactere corporali notentur in corpore, ad ſuavem tamen Dei providentiam pertinet, ut milites ſuos ſpirituales, ſpirituali interno, & indelebili inſignat charactere ut excellentia ſacerdotii Chriſti, & ſacramentorum ejus, eorumque vis & efficacia magis reluceant, & ſuaviori modo res diſponantur.

ARTICULUS II.

Quid ſit character ſacramentalis?

22 Cum eſſentia cujuslibet rei ex ratione generica & ſpecifica conſtet, ut natura characteris plenè & integrè habeatur, duo in hoc articulo explicanda ſunt: nimirum in quo genere entis character ponatur, & in qua ſpecie collocetur?

Variæ autem circa hæc duo ſunt Authorum ſententiæ. Durandus enim in 4. diſt. 4. quæſt. 1. num. 11. aſſerit characterem ſacramentalem eſſe tantùm relationem rationis, vel denominationem extrinſecam, quâ aliquis ratione ſacramenti ſuſcepti dicitur ad certum ſtatum vel munus deputatus. Scotus verò in 4. diſt. 6. quæſt. 10. fatetur quidem characterem eſſe aliquid reale, non tamen abſolutum, ſed relativum, relatione quam vocant extrinſecam, ſive extrinſecùs advenientem, quia poſito ipſius fundamento, ſeu ſubjecto (quod inquit eſt ipſa animæ ſubſtantia) & termino, qui eſt Chriſtus, quia character eſt ſignum Chriſto aſſimilativum, non conſurgit relatio illa, niſi præterea aliquid extrinſecum ipſi adveniat, nimirum ſuſceptio alicujus è ſacramentis quæ characterem imprimunt. Communiter tamen cæteri Theologi docent characterem eſſe ens abſolutum, & pertinens ad prædicamentum qualitatis.

Verùm cùm quatuor ſint ſpecies prædicamenti qualitatis, nimirum habitus & diſpoſitio, po-

A tentia & impotentia, paſſio & patibilis qualitas, forma & figura, adhuc gravis inter eos controverſia eſt, ad quam ex illis ſpecialiter character pertineat? Alii enim volunt pertinere ad primam, alii ad ſecundam, alii ad tertiam, & alii ad quartam. Primum placet Bellarmino, Suari, Vazqui, & aliis Recentioribus. Secundum docetur à D. Thoma & ejus Diſcipulis, nec non à Valentia, Henrique, Sayro, & aliis. Tertium olim docuere Altiſiodorenſis & Ocham, quibus adhærere videtur Cardinalis Delugo hîc diſp. 6. ſect. 3. num. 48. ubi dicit quod poſſumus facilè conſtituere characterem in tertia ſpecie qualitatis, quia eſt patibilis qualitas, nec enim in ea B ſpecie ſolùm inſtitui debent qualitates corporeæ. Non deſunt etiam qui aſſerant characterem eſſe in quarta ſpecie qualitatis, quia (inquiunt) eſt quædam figura ſpiritualis. Ita Marſilius, Salas, Averſâ, & alii.

§. I.

In quo genere entis, & in qua ſpecie ponatur character, ſequentibus concluſionibus declaratur.

Dico primò: erroneum videtur aſſerere quòd character ſit ſola relatio rationis, aut determinatio extrinſeca.

Probatur primò: Concilium Florentinum & Tridentinum vocant characterem, *ſignum ſpirituale animæ impreſſum*, quod tamen verificari ne- 23
C quit, propriè loquendo, de ente rationis, utpote quod non imprimitur animæ, ſed tantùm exiſtit objectivè in intellectu. Nec dicas hunc modum loquendi Conciliorum, non eſſe neceſſariò intelligendum cum proprietate. Contra enim eſt, quod ſemper debent Concilia ita intelligi, niſi hoc ſit evidenter impoſſibile, quod tamen non contingit in præſenti.

Confirmatur primò: Concilia hoc modo lo- 24
quendi damnarunt hæreticos negantes aliqua ex ſacramentis novæ legis imprimere characterem: Sed non negabant hæretici, neque negare poterant, ejuſmodi denominationem extrinſecam, vel relationem rationis in qua conſtituit Durandus characterem; quis enim negare poſſet, quod ratione ſuſceptionis Baptiſmi maneat D homo deputatus, ſive ordinatus ad certum ſtatum? Ergo &c.

Confirmatur ſecundò: Si character non ſit 25
quid reale, ſed relatio rationis, ſive denominatio extrinſeca, conſurgens ex eo quod per ſuſceptionem ſacramenti homo deputatur ſpecialiter ad cultum divinum, ipſa etiam legis antiquæ ſacramenta, ſaltem circumciſio, & conſecratio ſacerdotum, dici poterunt impreſſiſſe characterem; imò & nunc conſecratio altarium, & vaſorum templi, per quam ad ſacros uſus deputantur, dici poterit eis imprimere characterem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Probatur ſecundò: Character ſacramentalis 26
E eſt principium vel agendi realiter, ut in ſacerdote ad conſecrandum panem & vinum, & in confirmato ad proteſtandum fidem contra Tyranno, vel recipiendi realiter alia ſacramenta, ut in Baptiſmate: Sed ens rationis non poteſt eſſe principium realis actionis, vel paſſionis: Ergo character ſacramentalis relatio rationis eſſe nequit.

Probatur tertiò: Terminus immediatus actio- 27
nis realis debet eſſe aliquid reale, nunquam enim ens rationis ſic terminat actionem realem, ſed tantùm mediatè, unde dicitur fieri per reſultantiam: Atqui character eſt, interdum ſal-

tem, terminus immediatus actionis realis, videlicet ſacramentalis; in eo enim qui cum ſictione, & tamen validè ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi, nequit alius terminus aſſignari, præter ipſum characterem, quandoquidem non producitur gratia in illo caſu: Ergo character eſt aliquid reale, non verò ſola relatiu rationis.

Dico ſecundò: character ſacramentalis non eſt relatio, ſed ens abſolutum, pertinens ad prædicamentum qualitatis.

28 Probatur prima pars ratione jam inſinuatâ: Quod immediatè terminat actionem realem, non poteſt eſſe relatio, etiam realis, nam ad relationes formaliter & immediatè non datur motus, teſte Ariſtotele 5. Phyſicorũ textu 10. & 11. imò nec actio, ut ex eodem textu colligitur: Sed character (ut ſupra dicebamus) eſt interdum terminus immediatus actionis realis: Ergo non eſt relatio realis, ſed aliquid abſolutum.

29 Reſpondet Scotus, locum Ariſtotelis intelligendum eſſe de relationibus internis, non verò de relationibus quæ extrinſecùs adveniunt.

Sed contra: Ipſemet Scotus inter relationes extrinſecùs advenientes ponit relationem dextri ad ſiniſtrum, quia idem numero corpus poteſt nunc dextrum nunc ſiniſtrum fieri, per mutationem alterius, quamvis in ſe nullum motum, nullamve mutationem recipiat: Sed Ariſtoteles loco citato negans ad relationem dari per ſe ſive immediatè motum, affert exemplum eorum relatorum quæ diverſos reſpectus acquirunt, mutato ſolùm uno extremo, & non altero: Ergo loquitur etiam de relationibus, quas Scotus vocat externas, ſeu extrinſecùs advenientes

30 Probatur ſecundò eadem pars: Nulla relatio, etiam realis, poteſt eſſe principium agendi, vel patiendi, quia totum ejus eſſe eſt ad aliud ſe habere tanquam ad terminum: Sed character baptiſmalis eſt principium patiendi, Confirmationis verò, & Ordinis, principium agendi: Ergo character ſacramentalis, relatiu realis eſſe nequit.

31 Probatur tertiò: Si character eſſet, ut docuit Scotus, relatio realis, poſſet, & deberet aſſignari fundamentum proximum ipſius: Sed non poteſt aſſignari tale fundamentum: quæro enim quodnam ſit?

32 Reſpondent ejus Diſcipuli, eſſe actualem ſuſceptionem ſacramenti, quod dicitur imprimere characterem.

Sed contra: Impoſſibile eſt relationem actu manere, non exiſtente ampliùs ipſius fundamento proximo: Sed tranſactâ actuali ſacramenti imprimentis characterem ſuſceptione, remanet character, utpote in omnium doctrina indelebilis: Ergo ſi ſit relatio realis, falſum eſt quod ſuſceptio ſacramenti ſit ejus fundamentum proximum.

Si dicant Adverſarii, remanere virtualiter ſuſceptionem ſacramenti; licet formaliter tranſeat, quæro quid ſit illa virtus? Certè non poteſt aliud aſſignari, præter ipſum characterem, præſertim in eo qui fictè ſuſcepit ſacramentum, habens tamen intentionem ipſum ſuſcipiendi.

33 Mitto quæ a Philoſophis objiciuntur adverſùs illas Scoti relationes, quas vocat extrinſecùs advenientes. ſolùmque addo, in ejus doctrina, non magis propriè, quàm in opinione Durandi, verificari verba Conciliorum dicentium characterem ſpiritualem eſſe animæ impreſſum, ne-

A que enim propriè loquendo dici poteſt relatio etiam realis imprimi: non eſt igitur character relatio etiam realis, ſed ſolùm fundamentum quadruplicis relationis, videlicet relationis ad Chriſtum cui conſignat, & quodammodo aſſimilat, cùm ſit quædam participatio ſacerdotii Chriſti; relationis ad alios fideles habentes ſimilem characterem; relationis ad alios qui nullum vel ſaltem non ſimilem habent characterem, quæ eſt relatio diſſimilitudinis; & tandem relationis ad cultum divinum ad quem ordinat, quæ tunc eſt actu, quando ejus terminus, ſcilicet cultus divinus, actualiter ponitur.

B Ex his probata manet ſecunda pars concluſionis, quæ aſſerit characterem ſacramentalem ad prædicamentum qualitatis pertinere, ſuppoſito enim quod character ſit ens reale, & abſolutum, ad aliud genus, quàm ad prædicamentum qualitatis, pertinere nequit; non poteſt enim pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ, cùm ſit accidens ſupernaturale, à ſubſtantia animæ diſtinctum, & in ea per operationem ſacramentalem productum; nec ad prædicamentum quantitatis, quia hæc eſt accidens corporeum, & ordinis naturalis; ille verò eſt accidens ſpirituale, pertinens ad ordinem ſupernaturalem. Quod etiam non ſit actio, vel paſſio, vel aliquod ex quatuor ultimis prædicamentis, manifeſtum eſt; actio C enim & paſſio cito tranſeunt, character verò eſt aliquid permanens: item quatuor ultima prædicamẽta ſunt entia corporea, character verò ſpiritualis eſt; præterquam quod hujuſmodi prædicamenta reſultant in ſubjecto ex adhæſione ſive adjacentia extrinſeca alterius rei, quod non convenit characteri: factâ ergo ſufficienti enumeratione, relinquitur characterem ad genus ſeu prædicamentum qualitatis ſpectare, unde ſolùm reſtat reſolvendum, ad quam ex quatuor ſpeciebus qualitatis ſupra enumeratis pertineat. 34

Dico ergo ſecundò, characterem non poni in quarta vel tertia ſpecie qualitatis.

Probatur prima pars: Illa ſolùm forma pertinet ad quartam ſpeciem qualitatis, quæ propriè D & non per metaphoram tantum dicitur figura, ſive forma: Atqui character ſacramentalis non dicitur propriè, ſed ſolùm per metaphoram, figura, vel forma: Ergo ad quartam ſpeciem qualitatis non pertinet. Major eſt certa, res enim non conſtituuntur in ſpecie per denominationem metaphoricam, ſed per rationem formalem propriam, alias ex eo quod virtus dicatur facere hominem rectum, conſtitueretur in ſpecie lineæ, vel figuræ, ad quam rectitudo pertinet. Minor verò probatur: Cùm figura propriè dicta, ſit proprietas quantitatis, non reperitur in rebus ſpiritualibus: Sed character ſacramentalis eſt ſpiritualis: Ergo non dicitur propriè figura, ſed ſolùm metaphoricè, quatenus ſcilicet ſicut in E rebus ſenſibilibus uti ſolemus figuris impreſſis, tanquam ſignis quibus eas diſtinguimus & ſigillamus: ita proportionaliter character ſacramentalis eſt qualitas ſpiritualis animæ impreſſa, ratione cujus ordinatus verbi gratiâ tanquam ſpecialis Dei miniſter diſtinguitur à non ordinato. Hanc rationem inſinuat D. Thomas hic art. 2. ad 1. ubi ſic diſcurrit: *Figura eſt quædam terminatio quantitatis, unde propriè loquendo non eſt niſi in rebus corporeis, in ſpiritualibus autem dicitur metaphoricè: non autem ponitur aliquid in genere vel ſpecie, niſi per id quod de eo propriè prædicatur; & ideò character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis,* 35

qualitatis, licèt hoc quidam poſuerint.

36 Probatur etiam ſecunda pars concluſionis, quæ aſſerit characterem non poni in tertia ſpecie qualitatis. Ad tertiam ſpeciem qualitatis, nempe paſſionem & patibilem qualitatem, pertinent tantùm illæ formæ quæ ſunt principia vel termini actionum, quæ fiunt cum alteratione ſenſibili, ſive actionum, quæ ſunt tranſmutationes ſenſibiles, ſicut pallor qui fit ex metu, & rubor qui cauſatur ex verecundia: Sed character non eſt ejuſmodi, utpote ſpiritualis: Ergo ad tertiam ſpeciem qualitatis non pertinet. Hanc etiam rationem indicat S. Thomas articulo citato in reſp. ad 2. ubi ſic habet: *In tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles qualitates: character autem non eſt lumen ſenſibile, & ideo non eſt in tertia ſpecie qualitatis, ut quidam dixerunt.* Et in argumento *ſed contra* ſic argumentatur: *Character non eſt paſſio, quia paſſio cito tranſit, character autem indelebilis eſt, ut infra dicetur.*

Dico tertiò: character non eſt in prima ſpecie qualitatis, ſed in ſecunda. Ita D. Thomas hic art. 2.

37 Probatur primo concluſio ratione fundamentali. Quidquid reducitur ad primam ſpeciem qualitatis, eſt habitus, vel diſpoſitio: Sed character nec eſt habitus, nec diſpoſitio: Ergo ad primam ſpeciem qualitatis non pertinet. Major patet, Minor etiam quoad ſecundam partem manifeſta videtur: Diſpoſitio enim eſt qualitas facilè mobilis à ſubjecto: Sed character, utpote indelebilis, non eſt qualitas à ſubjecto facilè mobilis: Ergo non eſt diſpoſitio. Probatur vero quoad primam, Primò quia habitus ſunt intenſibiles & remiſſibiles, ſecùs potentiæ: Sed character nuſquam intenditur, vel remittitur; quantumlibet eo utatur ſacerdos, aut ab ejus exercitio deſiſtat: Ergo non eſt habitus, ſed potentia. Secundò, Indelebilitas eſt proprietas potentiæ, non vero habitûs: Sed character eſt indelebilis, ut infra oſtendemus: Ergo non eſt habitus, ſed potentia. Tertio, Differentia eſſentialis quæ eſt inter habitum & potentiam, in hoc conſiſtit, quod habitus diſponit ſubjectum determinatè benè aut determinatè malè, vel in ſe abſolutè, vel in ordine ad operationem; potentia verò perficit ſubjectum in ordine ad operationem abſolutè & indifferenter, ſive bene, ſive malè; voluntas enim eſt principium volitionis nedum virtuoſæ, ſed etiam vitioſæ: ſcientia vero influit ſolùm in cognitionem certam & evidentem, ex principiis deductam, & virtus moralis eſt principium ſolùm operis conformis rationi, ſive dictamini prudentiæ. Et quamvis qualitates iſtæ primæ ſpeciei, quæ dant determinate bene aut male operari, ſint in duplici differentia, aliæ ſcilicet quæ abſolute & ſimpliciter dant determinate bene, aut determinate male, ſecundùm naturam ſubjecti, quia diſponunt ad operandum abſolutè conformiter aut difformiter ad rectam rationem; aliæ vero quæ dant determinate bene aut male ſecundùm quid, & cum addito, id eſt in aliquo certo genere, ſive circa certam aliquam materiam, & objectum ſpeciale alicujus potentiæ; ſicut ſunt ſcientia & error, quæ diſponunt ad bene vel male diſcurrendum, ex principiis, ſicque qualitates iſtæ relinquunt indifferentiam in ſubjecto, ut iis bene vel male utatur in alio genere extra propriam illam materiam, ob quam rationem poteſt quis bene

A diſcurrere ex principiis, bene tamen aut malo indifferenter in genere moris; hoc tamen habent omnes qualitates primæ ſpeciei, quod ſi dent benè, nullus poſſit iis malè uti in propria materia, ſive illa materia ſit bonum totius, ut conſtat in virtutibus moralibus, quæ verſantur circa bonum rationis, ſive ſit bonum alicujus particularis potentiæ; nec ſimiliter poſſit ullus iis benè uti in propria materia, ſi dent malè operari: at verò qualitates ſecundæ ſpeciei relinquunt in ſubjecto indifferentiam ad bonum vel malum ſui uſum circa propriam materiam.

Character autem relinquit animam indifferentem, ut benè vel malè ipſo utatur circa propriam materiam, propria enim ejus materia eſt (B) cultus exterior religionis Chriſtianæ, diſponit enim ad ea quæ ſunt divini cultûs perficienda, agendo vel patiendo; nam character Baptiſmi diſponit ad recipienda alia ſacramenta; character Confirmationis, ad profitendam fidem coram tyranno; character verò Ordinis, ad conficiendum Euchariſtiam, abſolvendum à peccatis &c. Et quia hæc poſſunt exerceri religiosè aut ſacrilegè (poteſt enim baptizatus alia ſacramenta infructuosè percipere, confirmatus profiteri fidem ex motivo vanæ gloriæ, vel religionis, & ſacerdos ſacrilegè vel religiosè conſecrare, vel abſolvere) ideò character ea non reſpicit, (C) ut bene & religiosè determinatè perficienda, aliàs nuſquam validè exercerentur, ſi irreligiosè; ſed recipit ea abſolutè, ut perficienda cum habitudine ad regulas morum, non determinando ad habitudinem conformitatis aut difformitatis, ſed hæc determinatio habitudinis eſt à virtute religionis, aut à vitio illi propoſito.

Ex quo meliùs intelligitur differentia characteris à virtutibus ſecundùm quid, quales ſunt 38
ſcientia, ars &c. hæ enim non recipiunt ſuam materiam, ut ſubeſt regulis morum, ſed ſcientia illam reſpicit, ut ſubeſt certitudini & evidentiæ principiorum, & formæ præceptiſque dialecticis, ars verò reſpicit illam, ut ſubeſt regulis artis, & ſic quamvis ſcientia & ars non determinent (D) ſubjectum ad bonum ſui uſum in genere moris, non relinquunt tamen illud indifferens in propria materia, ſed extra illam. At verò character reſpicit cultum & cæremonias religionis Chriſtianæ, nedum in eſſe entis, ſed etiam prout pertinent ad genus moris, & non dat eas exercere benè aut male determinatè, ac proinde relinquit indifferentiam in ſuo objecto, circa genus in quo propria ejus materia continetur, ad benè vel malè, religiosè & ſacrilegè; unde ſe habet reſpectu cæremoniarum divini cultûs, prout pertinent ad genus moris, ſicut voluntas ſe habet in ordine ad bonum: quare ſicut voluntas dat poſſe proſequi bonum abſolutè, ſive ſit (E) tale in re, ſive ſecundùm apparentiam tantùm; quod autem verum bonum determinatè, aut apparens proſequatur, habet à virtutibus & vitiis: ita character dat poſſe peragere Chriſtianæ religionis cultum & cæremonias, ut ſunt actus humani & morales; quod vero perficiantur determinatè benè aut malè, intra genus moris, habetur à religione, aliiſque virtutibus aut vitiis reſpective.

Hanc rationem, quæ eſt præcipua & fundamentalis, innuit D. Thomas hîc art. 2. in 39
argumento *ſed contra*. ubi ſic diſcurrit: *Nullus habitus eſt, qui ſe poſſit ad bene & malè*

 habere:

b alere: character autem ad utrumque ſe habet, utuntur enim eo quidam benè, alij verò malè, quod in habitibus non contingit; nam habitu virtutis nullus utitur malè, & habitu malitiæ nullus benè : Ergo relinquitur quod character ſit potentia.

40 Dices cum Vazque, characterem non eſſe habitum diſponentem ad operandum, & ideo neque diſponentem ad bene vel malè operandum ſed ad benè vel malè ſe habendum ſecundùm ſe, quod ſufficit ad rationem habitûs.

Sed contra: Character ſacerdotalis concurrit activè ad converſionem panis in corpus Chriſti, ut docet D. Thomas infra quæſt. 78. art. 4. & idem dicendum eſt de abſolutione & productione gratiæ, in anima pœnitentis; character etiam Confirmationis concurrit activè ad confitendum publicè fidem, ut conſtabit ex infrà dicendis: character etiam Baptiſmi, ad alia ſacramenta recipienda ordinatur: Ergo character eſt qualitas activa vel paſſiva, ſubindeque ſi eſſet habitus, ad benè vel male operandum vel recipiendum diſponeret, non verò ad benè vel malè ſe habendum ſecundùm ſe, ut ait Vazquez: unde in Catechiſmo Pij V. de ſacramentis in genere §. penultimo dicitur, quod *character hoc præſtat, ut apti ad aliquid ſuſcipiendum vel peragendum efficiamur.*

41 Alij reſponſionibus, vel inſtantiis, hanc D. Thomæ rationem, luce meridianâ clariorem, veluti quibuſdam nebulis obſcurare nititur Suarez, ſed hæ facilè depelli poſſunt ex fundamentis jam ſtatutis, & ex diſcrimine ſupra explicato inter characterem, & ſcientiam, aliaſque virtutes in intellectu ſpeculativo exiſtentes, magiſque in ſolutionibus argumentorum inſtantiæ illæ diluentur.

Secunda ratio quam idē S. Doctor habet in corpore ejuſdem articuli, poteſt ſic breviter proponi. Illa qualitas quâ homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini eſt potentia: Sed per characterē homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini. Ergo charecter eſt potentia. Major eſt evidens, quia qualitas ad recipiendum ordinata, eſt potentia paſſiva; quæ verò ad agendum ordinatur, potentia activa: Sed qualitas quâ homo fit potens ad recipienda ea quæ ſunt cultûs divini, ordinatur ad recipiendum; quâ verò fit potens ad tradenda ea quæ ſunt cultûs divini, ordinatur ad agendum: Ergo qualitas quâ homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini, eſt potentia. Minor verò probatur: In Baptiſmo verbi gratiâ homo acquirit poteſtatem recipiendi alia ſacramenta, quæ ſunt quidam cultus; quam potentiam non habebat antea, cùm Baptiſmus ſit janua omnium ſacramentorum: ſimiliter quando quis ordinatur in ſacerdutem, accipit de novo poteſtatem conficiendi corpus Chriſti, abſolvendi à peccatis, & producendi gratiam: Sed nihil aliud poteſt eſſe illa poteſtas, niſi character: Ergo &c. Major patet, Minor probatur. Sacramenta nihil producunt præter gratiam, virtutes infuſas, & characterem: Sed nec gratia, nec virtutes infuſæ poſſunt eſſe hujuſmodi potentia, ut manifeſtum eſt, alioquin illa in omnibus juſtis, non verò in ſolis ſacerdotibus reperiretur: Ergo talis poteſtas nihil aliud poteſt eſſe quàm character.

24 Reſpondent Suarez, Vazquez, & alij Recentiores, hanc rationem D. Thomæ probare quidem characterem eſſe potentiam moralem ad recipiendum vel tradendum ea quæ ſunt cultûs divini, non demonſtrare tamen illum eſſe potentiam phyſicam ad hujuſmodi res, cùm homo plures ex illis actibus qui ad cultum divinum pertinent, abſolutè poſſit ſine charactere exercere, verbi gratiâ cantare Epiſtolam, vel Evangelium, deferre candelabrum, &c, & character ſolùm requiratur, ut tales actus eliciat vel exerceat ex officio.

Sed contra primò: Abſurdum videtur dicere, potentiam quam habet Sacerdos ad conficiendum corpus Chriſti, vel ad abſolvendum à peccatis, non eſſe diverſam à poteſtate Judicis, vel Prætoris, quæ moralis eſt; præſertim cùm talis poteſtas ſit participatio ſacerdotij Chriſti, & poteſtatis quam habet ad producendam gratiam, & alios actus ſupernaturales eliciendos; quæ poteſtas phyſica eſt, & non ſolùm moralis, ut in Tractatu de Incarnatione fusè oſtendimus. 43 *Diſp. 19. art. 2.*

Secundò, Sacerdos inſtrumentaliter phyſicè concurrit ad productionem gratiæ in anima peccatoris, quèm peccatis abſolvit, & ad converſionem panis in corpus Chriſti, ut diſp. præcedenti oſtenſum eſt, & Suarez, aliique ex Adverſariis nobiſcum docent: Ergo potentia quam habet ratione characteris ſacerdotalis ad actus illos exercendos, phyſica eſt, & non ſolùm moralis. 44

Tertiò, Character eſt indelebilis, nec poteſt intendi, vel remitti: At hæc potentiæ morali convenire nequeunt, ſed ſolùm potentiæ phyſicæ: Ergo character eſt potentia phyſica. 45

Quartò, Potentia ſolùm moralis, in relatione rationis, vel denominatione extrinſeca conſiſtit, ut patet in poteſtate Judicis, vel Prætoris, quæ ſunt puræ denominationes extrinſecæ, vel relationes rationis: Sed character ſacramentalis, non eſt ſola relatio rationis, vel denominatio extrinſeca, ut concluſione primâ contra Durandum oſtendimus: Ergo non eſt potentia ſolùm moralis, ſed etiam phyſica. 46

Denique, Non repugnat characterem ſacramentalem eſſe potentiam phyſicam, ut conſtabit ex ſolutione objectionum, aliunde verò hoc cedit in majorem ipſius dignitatem, & magis propriè explicat doctrinam Auguſtini & aliorum Patrum aſſerentium characterem Baptiſmi eſſe potentiam ad recipienda alia ſacramenta: Ergo hoc ei concedendum eſt. 47

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primo cum Durando contra primam concluſionem: Per hoc quod quis deputatur à Rege ad aliquod miniſterium, Prætoris v. g. vel Judicis, non imprimitur illi aliquid reale, ſed ſolùm ex tali deputatione conſurgit denominatio extrinſeca, vel relatio rationis, per quam intellectus diſtinguit illum qui ſic deputatus eſt, ab aliis non ita deputatis: Ergo cùm character ſacramentalis ſolum propter hoc conſtituatur, ut homo deputetur à Deo ad aliquod miniſterium cultûs divini, eſt ſolùm denominatio extrinſeca, vel reſpectus rationis. 48

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; hæc enim eſt differentia inter Deum & homines, quod homines deputando aliquem ad aliquod officium, non ipſum intrinſecè mutant, nec dant ipſi qualitatem aliquam per quam reddatur idoneus ad illud exercendum, ſed illam præſuppunent: at vero Deus non ſupponit in ſuis miniſtriis taleni 49

idonei-

idoneitatem, ſed illam facit, eoſque eligendo ad A miniſteria ſui cultûs ſimul dat potentiam ad illa exercenda, per impreſſionem alicujus qualitatis ſupernaturalis, quam characterem appellamus. Sicut licèt amicitia inter homines non ponat aliquid intrinſecum in perſonis quæ amantur, amor tamen divinus formam aliquam, & qualitatem ſupernaturalem, nimirum gratiam ſanctificantem, in anima producit, Unde D. Thomas 1. parte quæſt. 20. art. 2. dicit quod *amor Dei eſt infundens & creans bonitatem in rebus*: cùm enim non ſit amor affectivus, ſed effectivus, non ſupponit, ſed ponit bonitatem quam diligit.

50 Objicies ſecundò cum Scoto contra ſecundam partem primæ concluſionis. Signum non B eſt ens abſolutum, ſed reſpectivum, dicit enim relationé ad ſignificatum: Sed juxta Concilia & SS. Patres, character ſacramentalis eſt ſignum, ait enim Dionyſius lib. de Eccleſiaſt. hierarchia c. 20 quod character *eſt ſignum communionis divinorum, & ſacræ ordinationis fidelium*. Et Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9. dicit characterem eſſe *ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile*: Ergo character non eſt ens abſolutum, ſed reſpectivum, ſubindeque non ponitur in prædicamento qualitatis, ſed relationis.

51 Reſpondeo primò rationem conſtitutivam ſigni eſſe relationem tranſcendentalem, vel abſtrahere à tranſcendentali & prædicamentali; C nam quando habet omnes conditiones requiſitas, eſt prædicamentalis, ſi verò aliquæ deficiant, eſt tranſcendentalis, ut docent Philoſophi in Logica.

52 Reſpondeo ſecundò, datâ Majori, diſtinguendo Minorem: Character eſt ſignum fundamentaliter, ſive materialiter, concedo Minorem. Formaliter, nego Minorem, & Conſequentiam.

Explicatur ſolutio, Vox ſigni dupliciter accipi poteſt, nimirum vel pro ipſa relatione ſigni, vel pro forma & figura quæ alicui imprimitur ut ex impoſitione ſignificet: quomodo in circumciſione cicatrix illa quam imprimebat, dicitur ſignum, & ſigillum, & aliæ ſimiles figuræ, ſigna D vocantur, licèt in ſe ſint res abſolutæ. Ad hunc ergo modum dicunt Concilia & SS. Patres, characterem eſſe ſignum, quia eſt forma realis animæ impreſſa quâ conſignatur intrinſecè, & ad aliquos actus divini cultûs intrinſecè deputatur. Quæ conſignatio & ſigillatio, neque imprimeretur, neque remaneret in anima, niſi præintelligatur qualitas abſoluta illi impreſſa, & ideò negatur ſolam relationem ſufficere ad omnia propter quæ ponitur character.

53 Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Figura ſpiritualis eſt in quarta ſpecie qualitatis: Sed character eſt figura ſpiritualis: Ergo E ponitur in quarta ſpecie qualitatis. Minor eſt certa, Major verò probatur. Habitus ſpiritualis eſt in prima ſpecie qualitatis, & potentia ſpiritualis in ſecunda: Ergo pariter figura ſpiritualis eſt in quarta.

54 Reſpondeo negando Majorem, figura enim ſpiritualis (ut in probatione ſecundæ concluſionis dicebamus) non eſt propriè talis, ſed tantùm metaphoricè: res autem non ponitur in prædicamento ratione illius quod ei competit ſolùm per metaphoram. Ad probationem verò in contrarium dico, ideò in prima & ſecunda ſpecie qualitatis collocari non ſolum qualitates corporeas, ſed etiam ſpirituales, quia definitiones harum ſpecierum ab Ariſtotele aſſignatæ, & ab

A omnibus receptæ, univocè conveniunt qualitatibus ſpiritualibus & corporeis: at verò definitio figuræ à Philoſopho tradita convenire nequit rei ſpirituali. dicit enim figuram eſſe terminum quantitatis.

Dices, Ratio imaginis propriè reperitur in 55 corporalibus, & tamen etiam propriè reperiri poteſt in ſpiritualibus. nam verbum mentis eſt propriè imago rei intellectæ, unde in divinis Verbum dicitur imago Patris: Ergo licèt figura propriè dicatur de quantitate, & rebus corporeis, nihilominus poteſt etiam propriè dici de rebus ſpiritualibus.

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando 56 B conſequentiam, & paritatem; imago enim ex ſua ratione formali importat ſimilitudinem deductam ſeu expreſſam, quæ poteſt formaliter & propriè eſſe in corporalibus & ſpiritualibus: figura verò eſſentialiter in ſuo conceptu & ratione formali dicit rationem termini: non eſt autẽ intelligibile, quomodo accidens ſpirituale terminet animam, aut aliquod aliud accidens in anima exiſtens: unde licèt ratio imaginis propriè dicatur de rebus corporalibus & ſpiritualibus, ratio tamen figuræ, non propriè, ſed metaphoricè tantùm, de rebus ſpiritualibus dici poteſt.

Objicies quartò contra tertiam concluſio- 57 C nem: Si character haberet rationem potentiæ, ſequeretur ad aliquam eſſentiam ſeu naturam, quia omnis potentia eſt principium proximum operationis, quæ ſequitur ad principiũ aliquod radicale, quod eſt natura & eſſentia: Sed character non conſequitur aliquam eſſentiam: Ergo non habet rationẽ potentiæ phyſicæ, ſed ſolùm moralis. Minor patet, nam character non conſequitur aliquam eſſentiam naturalem, cùm ſit qualitas ſupernaturalis, nec naturam ſupernaturalem, ſcilicet gratiam, cùm ab illa ſeparari poſſit, & in peccatoribus reperiri: Ergo non ſequitur ad aliquam eſſentiam ſeu naturam.

Confirmatur; Idem character Ordinis in ſim- 58 D plici ſacerdote non poteſt validè conferre ſacramentum Confirmationis, & tamen adjuncta diſpenſatione Pontificis, id poteſt: Ergo non eſt potentia phyſica ad efficiendos effectus ſacramentales; diſpenſatio enim Pontificis non confert potentiam phyſicam, ſed duntaxat moralem. Et ſimile eſt in collatione Ordinum Minorum, quæ (ut multi exiſtimant) poteſt à Pontifice committi ſimplici ſacerdoti, qui tamen ex ſe non poterat validè illos conferre.

Ad objectionem dicendum, quod potentiæ 59 naturales, & quæ ſunt ſimpliciter potentiæ, conſequuntur aliquam naturam, ut ſint illi principium operandi; potentiæ autem inſtrumentales, & quæ ſolùm reductivè ſunt potentiæ, non E oportet quod conſequantur aliquam naturam, ſed derivantur à natura principalis agentis, in quo invenitur principaliter talis poteſtas, & ſic character, cùm ſit potentia incompleta, & inſtrumentalis, non debet conſequi ex aliqua eſſentia, ſed ab extrinſeco nobis communicari, & à ſacerdotio Chriſti, ac poteſtate excellentiæ, quam ex vi gratiæ capitis habet ſupra totam Eccleſiam, derivari.

Ad confirmationem reſpondeo nõ repugnare 60 phyſicam potentiam ſacramentalem pendere quoad validitatẽ actûs à conditione morali, putà commiſſione, ſive collatione juriſdictionis: ſicut ſacerdos per characterem ſacerdotalẽ habet potentiam phyſicam inſtrumentalẽ ad producen-

ducendam gratiam in anima peccatoris, per verba abſolutionis, quæ inſtrumentaliter phyſicè ad productionem gratiæ concurrunt, ut diſputatione præcedenti oſtendimus, & Suarez, aliiq; ex Adverſariis docent nobiſcum; tamen ut phyſicè inſtrumentaliter illam producat, dependet à conditione quadam morali, videlicet à collatione juriſdictionis. Si ergo hoc invenitur in miniſtro ordinario Pœnitentiæ, quid mirum quod inveniatur in miniſtro extraordinario Confirmationis, aut minorum Ordinum; & quod character ſacerdotalis ad exercendos actus illos hierarchicos, à commiſſione Summi Pontificis, tanquam à conditione dependeat?

61 Addo quod, effectus omnium ſacramentorum, licèt ſint quid phyſicum (nimirum gratia, vel character) nihilominus ab aliquo morali pendent, quia ſic inſtituit Chriſtus, à cujus inſtitutione ſacramenta omnino pendent. Sic niſi oleum ſit benedictum ab Epiſcopo, non poteſt confici ſacramentum Extremæ Unctionis, nec Confirmationis, & tamen benedictio illa nihil ponit in oleo; & ſimiliter ſacramentum Extremæ Unctionis, licèt ſit quid phyſicum, non tamē conferri poteſt, niſi homini extremè ægrotanti, quia conditio illa extremæ ægritudinis, ex Authoris ſacramentorum inſtitutione, neceſſaria eſt. Et multæ etiam conditiones requiruntur inter contrahentes Matrimonium, ſine quibus inhabiles ſunt ad recipiendum hoc ſacramentū. Nihil ergo mirum, ſi pariter character ſacerdotalis, ut ſacramentum Confirmationis, & minores Ordines conferre valeat, à commiſſione Summi Pontificis, ut à morali conditione dependeat.

62 Objicies quintò: Potentia phyſica hominis conſtituit ipſum cauſam principalem ſuorum effectuum: Sed character ſacramentalis non conſtituit hominem cauſam principalem illorū effectuum ad quos datur: Ergo non eſt potentia phyſica.

63 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Potentia phyſica hominis, ipſum conſtituit cauſam principalem, ſi ſit potentia completa, concedo. Si incompleta, nego. Character verò ſacramentalis, licèt ſit potentia phyſica, eſt tamen incompleta, quia indiget motione & applicatione Chriſti ut principalis agentis, unde non ponitur directè in ſpecie qualitatis, ſed ſolum reductivè, ut docet D. Thomas hîc art. 2. in calce corporis articuli, ubi ſic concludit: *Et ideò ſicut virtus quæ eſt in ſacramentis, non eſt in genere per ſe, ſed per reductionem, eò quòd eſt quiddam fluens & incompletum: ita etiam character non propriè eſt in genere vel ſpecie, ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis.*

64 Objicies ſextò: Character eſt qualitas determinata ad bonum, non autem indifferens ad bonum & malum: Ergo non eſt cur rejiciatur à prima ſpecie qualitatis. Conſequentia patet, ratio enim cur D. Thomas rejicit characterem à prima ſpecie qualitatis eſt, quia eſt indifferens ad bonum & malum. Antecedens verò probatur primò: Character determinatè inclinat ad bonum, ſcilicet ad verum Dei cultum, per vera ſacramenta exhibendum: Ergo eſt determinatus ad bonum, non verò indifferens ad bonum & malum.

65 Secundò, Character eſt qualitas ſupernaturalis, à Deo ut authore gratiæ participata & derivata: Sed quidquid à Deo ut authore ſupernaturali procedit, ſemper inclinat ad bonum, ſubindeque non eſt indifferens ad bonum & malum: A Ergo character eſt qualitas determinata ad bonum, non verò ad bonum & malum indifferens.

Tertiò, Character eſt participatio ſacerdotii Chriſti, & poteſtatis ejus, ut docet D. Thomas hîc art. 3. Sed Chriſti ſacerdotium & poteſtas eſt determinata ad bonum, non verò indifferens ad bonum & malum: Ergo & character. 66

Quartò, Character eſt poteſtas inſtrumentalis quæ agit ut mota à Chriſto, ut à cauſa principali: Ergo ſi indifferenter ſe habet ad bonum & malum, reducenda erit illa indifferentia in motionem Chriſti per quam agit, & ſi malum operatur, id reducetur ad Chriſtum ut principaliter moventem, quod eſt abſurdum. 67 68

Denique, Ut aliqua qualitas dicatur ex ſua ratione B principium boni actus determinatè, ſufficit quod ſit determinata, ad bene operandum in propria materia, licèt in alio genere (videlicet in genere morali) non ſit determinata ad bonum: ſicut patet in habitibus intellectualibus, qui ſunt determinati ad bonum in propria materia (ut ars & ſcientia) licèt in genere moris benè vel malè ſe habere poſſint: Sed character in propria materia (ſcilicet in cultu vero Dei per ſacramenta exhibendo) determinatus eſt; cùm enim in intellectu ſubjectetur, eſt ita determinatus ex ſua ratione ad verum, ut ejus actus non ſit alius, quam verè recipere vel tradere ſacramenta, aut verè proteſtari fidem coram tyranno: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, diſtinguo Antecedens: 69 C Character inclinat determinatè ad bonum, ſcilicet ad verum Dei cultum, quaſi objectivè, ſeu ex parte objecti, concedo Antecedens. Subjectivè, ſive ex parte ſubjecti, nego Antecedens, & Conſequentiam. Non enim eſt differentia inter habitum & potentiam, quod habitus inclinet ad bonum objectum, potentia verò reſpiciat objectum quod indifferenter ſe habeat ad bonitatem & malitiam; omnis enim potentia debet habere pro objecto aliquod ens, & conſequenter aliquod bonum, ſicut viſus eſt determinatus ad aliquod bonum, ſcilicet ad coloratum, quod eſt bonum quoddam: ſed differunt, quia habitus reſpicit bonum aut malum determinatè, etiam ex parte ſubjecti, nam bonum facit habentem, & importat rationem convenientis aut diſconvenientis ad ipſum ſubjectum; potentia verò D dicit indifferentiam ex parte ſubjecti, quia illud non determinat ſecundùm rationem boni vel mali, convenientis aut diſconvenientis: unde licèt character ſit qualitas determinata ad bonum objectum, ſcilicet ad verum Dei cultum; quia tamen non determinat ſecundum convenientiam vel diſconvenientiam ſubjecti, ſed relinquit illud indifferens, ut bene vel malè eo utatur, non eſt habitus, ſed potentia.

Ad ſecundam, conceſſa Majori, diſtinguo Minorem: quidquid à Deo ut authore ſupernaturali procedit, inclinat ad bonum, objectivè, 70 E concedo: ſubjectivè ſemper, nego; licèt enim ſemper inclinet ad bonum objectum, non tamen ſemper determinat ad faciendum bonum ſubjectum, ut patet in dono prophetiæ: prophetia enim eſt donum Dei authoris ſupernaturalis, & ab ipſo ut authore gratiæ promanat, & tamen datur alicui peccanti mortaliter, ut conſtat de Balaam, Caipha, & Sybillis.

Ad tertiā dicendum characterem eſſe imperfectam tantùm poteſtatis Chriſti participationem, 71

ſupernaturales non dant facilius tantùm, ſed ſimpliciter poſſe, ita non erit inconveniens, quod potentia aliqua ſupernaturalis detur ad facilius tantúm operandnm vel, recipiendum, dummodo ordinetur ad operandum vel recipiendum, abſtrahendo à bene vel malè, quod cùm characteri Confirmationis conveniat, vera potentia activa vel paſſiva dicendus eſt.

Addo quod, ad propagandam fidem ſub ratione indifferentis, abſtrahendo à benè vel
88 malè moraliter, character Confirmationis eſt ſimpliciter neceſſarius, cùm fides, religio, fortitudo, & aliæ virtutes morales reſpiciant actus ad propugnandam fidem neceſſarios ut habent bonitatem moralem intra proprium objectum, atque adeò determinatè ſub ratione boni, nullus enim poteſt uti virtnte ad malè operandum, juxta illud Auguſtini libro 2. de libro arbitrio cap 18. *Virtus eſt bona qualitas mentis qua nemo male utitur.*

89 Tertiò objicit Snarez: Character Ordinis neque eſt potentia paſſiva, neque activa: Ergo nullo modo habet rationem potentiæ. Conſequentia pater, Antecedens verò quoad primam partem eſt D. Thomæ, & Diſcipulorum eius, qui docent characterem Ordinis potentiam paſſivam non eſſe, cum non detur ad recipiendum, ſed ad agendum. Probatur verò quantùm ad ſecundã. Si character Ordinis eſſet potentia activa, vel id ei conveniret, reſpectu aliorum ſacramentorum vel reſpectu gratiæ quæ per ſacramenta efficitur, vel reſpectu tranſubſtantionis in Euchariſtia? Sed reſpectu nullius ex his tribus eſt activa potentia: Ergo ratio potentiæ activæ ei non convenit. Major patet ex ſufficienti enumeratione, Minor vero quo ad ſingulas partes ſuadetur. Et in primis quod character Ordinis non ſit potentia activa reſpectu aliorum ſacramentorum, manifeſtum videtur, tum quia character Ordinis in ſex inſerioribus Ordinibus uſque ad Diaconatum, nullum ſacramentum conficit. Tum etiam, quia ſacramenta materialiter ſumpta non efficiuntur à charactere ſpirituali, ſed à membris externis: quantum verò ad eſſe formale ſolùm addunt ſupra actionem ſenſibilem, ſignificationem, ſeu rationem ſigni, quæ eſt relatio rationis, cum ſacramenta ſint ſigna ad placitum. Quod verò non ſit potentia activa ad producendam gratiam, non minus videtur certum, tum quia Sacerdos non cauſat gratiam, per characterem, ſed per ſacramentũ quod miniſtrat, unde etiam non Sacerdos, imo non baptizatus, poteſt cauſare gratiam per ſacramentum Baptiſmi. Tum etiam, quia eſto character ſacerdotalis poſſit elevari à Deo ad producendam gratiam, & ſit in potentia obedientiali ad talem elevationem, hoc tamen non ſufficit ut ſit potentia activa ad producendam gratiam; alioquin cum cuilibet enti creato inſit potentia obedientialis ad ſimilem elevationem, quælibet creatura poſſet dibi habere potentiam activam, vel eſſe potentiam activam reſpectu gratiæ, Denique quod character ſacerdotalis non ſit potentia activa reſpectu tranſubſtantiationis, probatur ex eo quod non videtur poſſibilis aliqua qualitas effectiva tranſubſtantiationis panis in corpus Chriſti, præſertim ſi qualitas illa ſit permanens; nt eſt character, nam ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 178. art. 1. ad 1. repugnat dari aliquam qualitatem permanentem, patrativam miraculorum, nt eſt converſio panis in in corpus Chri-

A ſti, quæ non ſolùm miraculoſa eſt, ſed etiam *miraculorum miraculum*, appellatur.

Reſpondeo negando Antecedens, quoad 90
utramque partem: ad probationem contra primam, dicendum eſt, D. Thomam non loqui de charactere Ordinis ut ſic, ſed tantum de charactere Ordinis, qui eſt principale, analogatum, ſcilicet de charactere ſacerdotali, qui ſolus poteſt eſſe potentia pure activa, alij verò ſunt potentiæ paſſivæ reſpectu characterum ſuperiorum Ordinum, & activæ reſpectu propriorum actuum, nam actus miniſtrandi ſolemniter ex officio ad altare, sb eo procedunt; ſicut actus profitendi fidem ex officio,
B, tanquam miles Chriſti, à charactere Confirmationis, ſive illo mediante, elicitur, ut ſupra dicebamus.

Ad illud quod dicetur de charactere ſacerdotali, reſpondeo illum eſſe potentiam activam
reſpectu illorum trium quæ in argumento re- 91
cenſentur, nimirum reſpectu ſacramentorum, reſpectu gratiæ, & reſpectu traſubſtantiationis, unde nego Minorem, quantùm ad ſingulas partes, Ad probationem verò primæ partis dicendum eſt, quod licèt character ſacerdotalis ſit qualitas ſpiritualis, poteſt tamen tanquam inſtrumentum divinæ virtutis concurrere ad actiones illas ſenſibiles & corporeas in quibus ſacramenta
C de materiali conſiſtunt, non minus quam res materiales, ut Dei inſtrumenta, poſſunt efficere res ſpirituales. præterquam quod huiuſmodi actiones, licet ſenſibiles & corporeæ ſint, non procedunt tamen à charactere formaliter nt tales ſed ſecundum quod ſacramentales ſunt, & productivæ gratiæ, vel characteris, quod eſt aliquid reale & excellentiſſimum in operationibus illis.

Ad probationem ſecundæ partis dicendum
eſt, quod licet Sacerdos per ſacramentum quod 92
miniſtrat, gratiam cauſet, illam tamen cauſat per characterem, tanquam per virtutem & potentiam inſtrumentalem, quæ ab authore gra-
D tiæ inſtituta eſt ad producendam gratiam; unde characteri debita eſt elevatio inſtrumentalis ad talem effectum producendum? per qnod differt à cæteris rebus quæ obedientialiter elevari poſſunt; cum enim aliæ res inſtitutæ non ſint ad cauſandam gratiam, nulla creatura facit ſibi debitam talem elevationem, ita ut quis poſſit ad voluntatem habere illam; per characterem autem ita facit quis ſibi debitam & quaſi connaturalem elevationem illam, ut quando voluerit poſſit illa uti. Qnare habens characterem ad producendam gratiam, habet ſe ſicut calamus præparatus, qui eſt inſtrumentum proportionatũ & connaturale ſcribendi; aliæ autem res quæ ele-
E vari poſſunt à Deo ad cauſandam gratiam, habent ſe ſicut calamus non præparatus ad ſcribendum, vel ſicut aliquid aliud ad id non proportionatum, ut rectè annotavit Joannes à S. Thoma hic art. 2. dubio 2. in ſolutione argumentorum.

Quod diximus de productione gratiæ ſacra- 93
mentalis, de transſubſtantiatione dicendum eſt, nullum enim eſt inconveniens, qualitatem aliquã ſupernaturalem, qualis eſt character, eſſe ex natura ſua virtutem inſtrumentalem in ordine ad illam mirabilem converſionem panis in corpus Chriſti, ſicut in ordine ad productionem gratiæ. Unde quando S. Thomas aſſerit nullam poſſe dari qualitatem permanentem, patrativam miraculorum,

Inde ſequitur, ſuperfluam eſſe ſuſceptionem ſacramentorum, quia faciliùs recipiuntur in re, quàm habeatur votum ipſorum, abſolutè loquando; tale enim votum importat neceſſariò contritionem. Addo quod, per realem ſuſceptionem gratia ſacramentalis datur ex opere operato, at verò extra ſacramentum, ex opere operantis. A

Quærit D. Thomas articulo ultimo hujus quæſtionis, utrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent? Sed de hoc commodiùs dicemus Tractatu ſequenti, ubi agemus de circumciſione, & an illa gratiam cauſaverit, declarabimus. Vnde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inutiliter repetamus. B

DISPVTATIO IV.

De charactere Sacramentali.

Ad quæſt. 63. D. Thomæ.

QVia ſunt aliqua ſacramenta in lege nova, quæ præter effectum communem omnibus, videlicet gratiam, habent cauſare characterem, poſtquam S. Doctor de gratia ſacramentali diſſeruit, agit de charactere ſacramentali, utpote ſecundario, & minus principali ſacramentorum novæ legis effectu. Circa illum verò celebres occurrunt difficultates & controverſiæ, articulis ſequentibus reſolvendæ. C

ARTICVLVS I.

An & quæ ſacramenta novæ legis imprimant characterem?

1 CHaracter eſt nomen græcum, idem ſignificans ac ſignum quo ſolet res aliqua ſignari vel ut agnoſcatur, & ab aliis diſtinguatur, ſicut D ſignari ſolet ſervus, aut ovis; vel ut uſui publico deputetur, ſicut ſignatur pecunia ſigillo regio; vel ut ad aliquod officium deſtinetur, ſicut olim qui militiæ nomen dabant, notâ aliqua inſigniebantur, quæ character militaris dicebatur. Vnde character propriè ſupponit pro re ſenſibili, à Theologis tamen transfertur ad ſignificandum ſignaculum quoddam, quo Chriſtiani in ſuſceptione quorundam ſacramentorum, cultui divino deputantur. Quærimus ergo, an, & quæ ſacramenta novæ legis, tale ſignaculum ſeu characterem imprimant; in ſacramentis enim veteris legis, non fuiſſe aliquem ſpecialem characterem impreſſum, docent communiter Theologi cum E D. Thoma hìc art. 1 ad 3. ubi ſic ait: *Sacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum operantem; & ideo in illis ſacramentis non requirebatur aliquis ſpiritualis character, ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio quam Apoſtolus ſignaculum nominat Roman. 4.* Vnde Chryſoſtomus homil. 2. in Epiſt. ad Epheſ. loquens de judæis: *Obſignati ſunt* (inquit) *Iſraelitæ, ſed circunciſione, quemadmodum pecudes.* His verbis ſignificans ſignaculum quo judæi à Gentilibus ſecernebantur, fuiſſe tantùm, ſicut in pecudibus, corporale, non verò ſpirituale, ſicut in Chriſtianis.

§. I.

Duplici concluſione propoſita difficultas reſolvitur.

DIco primò, aliqua ſacramenta novæ legis imprimere characterem.

Concluſio eſt certa de fide, definita in cap. Maiores, de Baptiſmo, & in Concilio Florentino in Decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9 ubi ſic dicitur: *Si quis dixerit in tribus ſacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.* 2

Quamvis autem exiſtentia characteris contra Hæreticos eam negantes non poſſit evidenter probari ex Scriptura, nec adduci expreſſum aliquod illius teſtimonium; probabiliter tamen ſuaderi poteſt ex illo Apoſtoli, 2 ad Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus eſt, & qui ſignificavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris:* licèt enim tres illi effectus, quos ibi enumerat Apoſtolus, nimirum ſignatio, unctio, & pignus, non incongruè ad gratiam ſanctificantem referri poſſint, nam illa ungimur, & in filios Dei ſignamur, illaque pignus eſt atque arrha gloriæ futuræ; plures tamen ex SS. Patribus, ſignationem illam quæ fit in Baptiſmo, de quo ibi loquitur Apoſtolus, diſtinguunt à gratia; dicunt enim characterem illum impreſſum per Baptiſmum, reperiri in eis qui carent gratia ſanctificante, & qui poſuerunt obicem ſuæ juſtificationi, per peccatum infidelitatis. Ita Auguſtinus lib. 6 de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 1. ubi ait: *Authoritate Eccleſiæ in Conciliis generalibus conſtare, ovem quæ foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus acceperat in Baptiſma, venientem ad Chriſtianæ veritatis ſalutem ab errore corrigi, & dominicum characterem in eo agnoſci, nec improbari.* Et Tract. 1. in Ioan. dicit quod *ſi Baptizatus charitatem non habet, habet tamen characterem impoſitum, ſed deſertor vagatur.* Item vetuſtus Scriptor, Haymo nomine, dicit in eundem locum Apoſtoli, Deum dando hoc ſignum ſeu ſignaculum, *facere nos genus electum, etiam tunc cum boni non ſumus:* quod tamen falſum eſſet, ſi illa obſignatio de qua loquitur Paulus loco citato, eſſet effectus gratiæ, ſumus enim boni per gratiam.

Favent etiam alii SS. Patres: Cyrillus enim Ieroſolymitanus præfat. in Catecheſes vocat Baptiſmum, *ſignaculum ſanctum & indelebile*, quod non poteſt intelligi de gratia, utpote delebili per peccatum. Epiphanius lib. 1. Tomi primi contra hæreſes, hæreſi 8 ſic habet: *Baptiſmus & circumcidit nos à peccatis, & obſignat nos in nomine Domini.* Quibus verbis, non ſolùm characterem à gratia remiſſionis peccatorum diſtinguit, ſed etiam analogia figuræ & veritatis, Circumciſionis & Baptiſmi, confirmat noſtram doctrinam; in Circumciſione enim gratia infundebatur, & nota quædam in parte corporis relinquebatur: ut igitur veritas ipſa reſpondeat figuræ, per Baptiſmum non ſolùm gratiam dari oportet, ſed etiam ſignum aliquod, quod cùm non ſit corporale, quia tranſacto Baptiſmate nihil corporale remanet, oportet quod ſit ſpirituale. 3

Confirmatur ex aliis SS. Patribus, qui apertè characterē ſacramentalem agnoſcunt. In primis 4 enim Dionyſius Eccleſiaſticæ hierarchiæ cap. 2. cùm

cùm dixiſſet quod Deus in quodam ſigno ſui tradit participationem accedenti ad Baptiſmum, ſubjunxit: *Perſiciens ipſum divinum* (intellige per gratiam) *& communicatorem divinorum, per characterem.* Quibus verbis ita expreſsè characterem ſacramentalem videtur agnoſcere, ut S. Thomas in 4. diſt. 4. quæſt. 1. art. 1. dicat quod à *S. Dionyſio prima traditio characteris nobis advenit.* Illum etiam apertè admiſit Cyrillus Alexandrinus in Concilio Epheſino columnâ 1. ubi loquens de eo quod nobis datur in Baptiſmo, ſic ait: *Per eum divinus nobis character imprimitur.* Auguſtinus etiam illum non obſcurè expreſſit, variis in locis, Epiſtolâ enim 44. ad Donatum: *Vos omnes* (inquit) *Chriſti eſtis, quia characterem dominicum portatis, quem accepiſtis in ſacramento.* Et libro 2. contra Parmenian. *Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſâ, & impetratâ jam veniâ, militare cœperit, nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota?*

5 Denique quanti fecerint SS. Patres characterem ſacramentalem, colligi poteſt ex S. Baſilio Oratione 13. in qua Catechumenos ut Baptiſmum recipiant, his verbis hortatur: *Teſſeram duces ſub ſe militantibus dant, ut amici faciliùs ſe invicem noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, faciliùs diſcerni ac ſeparari poſſint. Quod ſi fortè commilitionum ſeparatio fiat, nemo te quarum, noſtrarum an adverſarii, partium ſis, noverit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras; niſi ſignatum ſit ſuper te lumen vultus Domini, niſi characterem in te agnoſcat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras, quemadmodum ſignatas domos in Ægypto exterminator præterijt, in non ſignatis verò primogenita peremit? Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit. Ovis item abſque nota, inſidiis protinus eſt obnoxia.*

6 Ex quibus patet Innocentium III. non fuiſſe primum characteris ſacramentalis authorem, ut ait Kemnitius, cùm Patres citati, multis ſæculis ante ipſum vixerint, & cùm tempore Magiſtri ſententiarum, qui quinquaginta ferè annis Pontificem illum præceſſit, doctrina de charactere eſſet in ſcholis recepta, ut ipſe Magiſter teſtatur in 4. ſent. diſt. 28. litterâ K. ipſeque Innocentius in capite *Majores*, de charactere, tanquam de re notiſſima, & certiſſima, & apud Doctores indubitata, loquatur: unde S. Thomas ſuprà citatus, primam characteris traditionem, per Dionyſium adveniſſe affirmat, qui eam acceperat ab Apoſtolis, à Spiritu ſancto, & à Chriſto immediatè edoctis.

7 Licèt autem ratio à priori impreſſionis characteris in aliquibus ſacramentis, ſit ſola Chriſti voluntas, congruentiæ tamen non deſunt, petitæ ex analogia ad res humanas; illa quàm D. Thomas hîc art. 1. adducit, optima eſt: Sacramenta enim non ſolùm ordinantur ad remedium peccati, ſed etiam ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei: quando autem aliquis deputatur ad aliquid determinatum, ſolet ad id conſignari, & per aliquid ſibi impreſſum aut additum deputari: unde ſicut milites qui adſcribebantur militiæ, ſolebant olim quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, quia ad aliquid corporale deputabantur; ita congruum eſt, Chriſtianos, qui per ſacramenta ad aliquid ſpirituale deputantur, ſpirituali aliquo charactere conſignari & conſecrari.

Addo quod, Baptiſmus, etiam cum fictione ſuſceptus, non debet etiam in hæreticorum doctrina iterari: Ergo habuit aliquem effectum; ſi enim nullum habuit, nulla apparet ratio quare non debeat iterari: Sed ille effectus non poteſt eſſe gratia, ſive fides juſtificans, hæc enim indignè ſuſcipienti ſacramentum, etiam in eorum doctrina, non confertur: Ergo debet eſſe character.

Reſpodent hæretici, Baptiſmum, ob quadruplicem alium effectum quem habet, iterari non poſſe. Primò, quia ſignificat Chriſti mortem: Chriſtus autē ſemel tantùm mortuus eſt. Secundò, quia eſt ſacramentum fidei: fides autem eſt una. Tertiò, quia Deus in illo ſacramento, quaſi init fœdus nobiſcum: divina autem pacta & fœdera ſunt perpetua. Quartò, quia Baptiſmus eſt regeneratio ſpiritualis, nemo autem generatur pluſquam ſemel. 8

Sed contra primum eſt, quod Euchariſtia ſignificat etiam Chriſti mortem, juxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, mortem Domini annunciabitis*, & tamen non ſemel tantùm, etiam apud hæreticos, ſumitur Euchariſtia. 9

Contra ſecundum: Fidei unitas non impedit quin poſſimus ſæpiùs fidem noſtram proteſtari, imò redeuntes ad Eccleſiam jubentur Catholicæ fidei profeſſionem iterum edere. Adde quod, ſicut ad Epheſios 4. dicitur *una fides, unum Baptiſma*: ita etiam Euchariſtia vocatur *unus panis.*

Contra tertium eſt, quod divinum pactum eſt etiam in aliis ſacramentis, nimirum tribuendi jus ad vitam æternam, & tamen iterantur. Deinde, pactum Dei non eſt perpetuum ſimpliciter, ſed ſolùm ſi homo ſervet conditiones pacto appoſitas: fieri autem poteſt, ut non ſervet id quod promiſerat in Baptiſmo, & conſequenter quod pactum non impediat Baptiſmum iterari; Ergo &c.

Contra quartum eſt, quemadmodum licèt anima non ſæpiùs producatur in eſſe naturæ, poteſt tamen ſæpius produci in eſſe gratiæ, quoties nimirum mundatur à peccato mortali: ita licèt homo non poſſit ſæpiùs generari ſubſtantialiter quoad entitatem ſuam, bene tamen ſpiritualiter quoad gratiam. Deinde recipiens Baptiſmum cum intentione non recedendi à peccatis, & tamen ſacramentum ipſum recipiendi, non regeneratur ſpiritualiter, quandoquidem non juſtificatur, ob appoſitionem obicis divinæ gratiæ, & tamen non poteſt denuò baptizari: Ergo &c.

Dico ſecundò: per tria ſacramenta imprimi characterem, nimirum, per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem: non verò per alia quatuor, nempe Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, & Matrimonium. 10

Utraque pars eſt de fide, definita in Florentino in Decreto unionis, ubi de ſacramentis novæ legis ſic dicitur: *Inter hæc ſacramenta, tria ſunt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id eſt ſpirituale quoddam ſignum, imprimunt, indelebile in anima, unde in eadem perſona non reiterantur: reliqua verò characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.* Similia habet Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9.

11 Probatur prima pars ratione D. Thomæ hic art. 6. Character eſt quædam ſpiritualis poteſtas, quâ homo deputatur ad agendum aliquid, vel ad recipiendum ea quæ pertinent ad cultum ſacerdotii Chriſti: Sed per ſacramentum Confirmationis & Ordinis homo deputatur ad agendum aliquid pertinens ad cultum ſacerdotii Chriſti, nimirum ad propugnandam ejus fidem, vel ad ſacramenta aliis tradenda: per ſacramentum verò Baptiſmi accipit poteſtatem recipiendi alia ſacramenta, quare Baptiſmus omnium ſacramentorum janua dicitur: Ergo per hæc tria ſacramenta character imprimitur. Unde idem S. Doctor in 4. diſt. 7. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 2. ait, *In diſtinctione filiorum Iſrael ab Ægyptiis, ſignificabatur character Baptiſmalis: in diſtinctione timidorum à fortibus in bellis, character Confirmationis: in diſtinctione Levitarum à fratribus ſuis, character Ordinis.*

12 Secunda pars quæ aſſerit per alia quatuor ſacramenta Characterem non imprimi, probatur primò ratione quam tradit idem Doctor Angelicus eodem art. 6. citato, in argumento *ſed contra*, & indicat Florentinum verbis ſuprà relatis: Sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eò quòd character indelebilis ſit: Sed alia quatuor ſacramenta iterantur: Ergo characterem non imprimunt.

13 Probatur ſecundò aliâ ratione, quam habet idem S. Doctor in corpore ejuſdem articuli. Ea ſolùm ſacramenta characterem imprimunt, quibus homines ſpecialiter cultui divino deputantur: Atqui tribus tantùm prædictis ſacramentis deputantur cultui divino: Ergo ſolùm tria illa ſacramenta charactetem imprimunt. Major patet ex dictis concluſione præcedenti, Minor probatur. Quamvis omnia ſacramenta ſint aliquæ cæremoniæ religioſæ, & cultus divini, tamen per ſe omnia ordinantur in bonum ſuſcipientis, & in remedium peccati; tria verò ſolùm ſecundariò tribuunt hominibus quandam ſpiritualem poteſtatem exercendi cultum divinum, vel per modum agentis, vel per modum patientis, ut Baptiſmus dat poteſtatem ſuſcipiendi alia ſacramenta, Confirmatio dat vim pugnandi pro Chriſto, & profitendi fidem coram tyrannis: Ordo dat poteſtatem offerendi ſacrificium, vel in ordine ad illud miniſtrandi; Pœnitentia verò habet ſolùm reſtituere peccatorem in priſtinum ſtatum, quo religioſè modo ordinario colit Deum; Extrema Unctio, cùm detur ſolùm migrantibus ex hoc ſæculo, non ordinatur ad ſpecialem illum cultum, ſed removet reliquias peccatorum; Matrimonium etiam, ut conſtat, non tribuit ſpiritualem illam poteſtatem; denique Euchariſtia, licèt ſit eſſentialiter cultus divinus, per modum actionis, ut loquitur S. Thomas, tamen, cùm ſit conſummatio totius cultûs divini, & finis omnium ſacramentorum, non ordinatur ad ſpecialem cultum, nec tribuit ſpiritualem poteſtatem exercendi cultum divinum, quin potiùs omnis poteſtas ad illum ordinatur.

14 Confirmatur ex pulchra analogia characteris divini cum humano. Illi ſolùm apud homines ſolent ab Imperatoribus charactere inſigniri, qui ſuſcipiunt poteſtatem exercendi aliquod officium publicum erga Regem: unde non omnes qui in menſa Regis comedunt, nec qui reconciliantur Regi, nec qui homines in regno multiplicant, characterem ſuſcipiunt, ſed qui admittuntur ad familiam Regis, qui militant in ejus exercitu, & quibus committitur aliquod officium ſpeciale. Pariter ergo imprimitur character divinus per Baptiſmum, qui eſt introitus in familiam Chriſti; per Confirmationem, quâ Chriſtiani fiunt milites ejus; & per Ordinem, quo ſuſcipitur officium miniſtrandi ſacra, non verò per alia ſacramenta.

§. II.

Solvuntur objectiones Hæreticorum.

Objiciunt primò Hæretici contra præcedentes concluſiones, nomen characteris ſacramentalis nuſquam haberi in Scriptura, ſubindeque ipſum admittendum non eſſe. 15

Secundò ſic arguunt: Auguſtinus in libro de geſtis dicit, quod *character exteriùs agnoſcitur, & agnitus approbatur*: Atqui character ſpiritualis non agnoſcitur exteriùs, ſed ſolùm ſacramentum ſenſibile: Ergo per characterem Auguſtinus intelligit ipſum ſacramentum.

Tertiò, Idem S. Doctor ibidem ait, quod ſi quis baptizaretur in nomine Donati, reciperet characterem Donati: At nullus eſſe poteſt character Donati animæ impreſſus: Ergo S. Auguſtinus nullum agnovit characterem ſpiritualem animæ impreſſum per receptionem ſacramenti.

Quartò, Idem Auguſtinus ibidem aſſerit characterem eſſe invocationem Trinitatis: Ergo non eſt aliquod ſignaculum animæ inhærens, & ipſi per ſacramenta impreſſum.

Quintò, Sacramenta vetera non cauſabant characterem: Ergo nec nova.

Denique, Videmus hodie homines adſcribi militiæ corporali, abſque eo quod notentur aut ſigillentur in corpore, notis ſeu characteribus corporalibus, ſed ſufficere quod verbo tenùs à duce admittantur ad militandum, vel in aliquo libro eorum nomina ſcribantur: Ergo ut ſervetur proportio inter militiâ ſpiritualem & corporalem, ſufficit in Chriſtianis extrinſeca denominatio à ſacramento præterito, vel relatio rationis, ſicut in militia corporali; ſubindeque character ſpiritualis, animæ per ſacramentum Baptiſmi vel Confirmationis impreſſus, ſuperfluus & fictitius videtur.

Ad primum reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: Nomina enim hypoſtaſis & perſonæ, expreſſè in ſacris litteris non habentur, ut tradit Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum, & tamen hæretici hujus temporis nomina illa non rejiciunt. Item Patrem ingenitum eſſe, Scriptura ſimiliter non tradit, teſte Auguſtino, & tamen hoc hæretici ipſi negare non audent. Licèt ergo ſimiliter nomen characteris ſacramentalis nuſquam legatur in Scripturis, id tamen non eſt ſufficiens argumentum ad ipſum negandum; præſertim cùm apud Dionyſium, Cyrillum, Auguſtinum, & alios SS. Patres ſuprà citatos reperiatur. 16 *Lib. 3. contra Maxim. cap. 3.*

Ad ſecundum reſpondeo Auguſtinum ſolùm velle characterem cognoſci exteriùs ex ſua cauſa, hoc enim ipſo quod externo ſenſu cognoſcimus aliquem eſſe baptizatum, cùm Baptiſmus ſit cauſa characteris, cognoſcimus etiam quodammodo exteriùs characterem, quia cognoſcimus ejus cauſam. 17

Ad tertium dico quod quando Auguſtinus ait, eum qui baptizaretur in nomine Donati, recepturum characterem Donati, argumentatur ad hominem, & vult inde probare, quod ſicut Donatus non habet poteſtatem imprimendi characte- 18

characterem interiùs in anima, ita nec inſtituendi Baptiſmum adminiſtrandum in nomine proprio.

19 Ad quartum dicendum, Auguſtinum loqui in ſenſu cauſali, quia per invocationem Trinitatis, tanquam per cauſam, in ſacramento Baptiſmi imprimitur character ſpiritualis in anima baptizati.

20 Ad quintum, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam & paritatem: Tum quia ſacramenta novæ legis multò excedunt ſacramenta veteris legis: unde licèt in ſacramentis antiquis nullus requireretur ſpiritualis character, bene tamen in noſtris. Tum etiam, quia ut ait D. Thomas hic art. 1 ad 3. *Sacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem ad aliquem ſpiritualem effectum operantem*, ſicut habent ſacramenta novæ legis. Addo quod in Circumciſione, externa illa carnis abſciſſio erat ſufficiens ad diſtinguendum Judæos ab infidelibus.

21 Ad ultimum, conceſſo pariter Antecedente, nego etiam conſequentiam & paritatem; ſicut enim licèt inter homines amicitia non ponat aliquid intrinſecum, amor tamen divinus formam aliquam & qualitatem ſupernaturalem, nimirum gratiam ſanctificantem, in anima ponit & cauſat, ut ſuaviùs res diſponantur, & propter majorem efficaciam divinæ operationis & amicitiæ, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt. *Diſp. 2. art. 1.* Ita pariter, licèt homines ad militiam corporalem aſcribi poſſint, abſque eo quod notâ aliquâ ſeu charactere corporali notentur in corpore, ad ſuavem tamen Dei providentiam pertinet, ut milites ſuos ſpirituales, ſpirituali interno, & indelebili inſigniat charactere ex excellentia ſacerdotii Chriſti, & ſacramentorum ejus, eorumque vis & efficacia magis reluceant, & ſuaviori modo res diſponantur.

ARTICULUS II.

Quid ſit character ſacramentalis?

22 Cum eſſentia cujuslibet rei ex ratione generica & ſpecifica conſtet, ut natura characteris plenè & integrè habeatur, duo in hoc articulo explicanda ſunt: nimirum in quo genere entis character ponatur, & in qua ſpecie collocetur?

Variæ autem circa hæc duo ſunt Authorum ſententiæ. Durandus enim in 4. diſt. 4. quæſt. 1. num. 11. aſſerit characterem ſacramentalem eſſe tantùm relationem rationis, vel denominationem extrinſecam, quâ aliquis ratione ſacramenti ſuſcepti dicitur ad certum ſtatum vel munus deputatus. Scotus verò in 4. diſt. 6. quæſt. 10. fatetur quidem characterem eſſe aliquid reale, non tamen abſolutum, ſed relativum, relatione quam vocant extrinſecam, ſive extrinſecùs advenientem, quæ poſito ipſius fundamento, ſeu ſubjecto (quod inquit eſt ipſa animæ ſubſtantia) & termino, qui eſt Chriſtus, quia character eſt ſignum Chriſto aſſimilativum, non conſurgit relatio illa, niſi præterea aliquid extrinſecùm ipſi adveniat, nimirum ſuſceptio alicujus è ſacramentis quæ characterem imprimunt. Communiter tamen cæteri Theologi docent characterem eſſe ens abſolutum, & pertinens ad prædicamentum qualitatis.

Verùm cùm quatuor ſint ſpecies prædicamenti qualitatis, nimirum habitus & diſpoſitio, potentia & impotentia, paſſio & patibilis qualitas, forma & figura, adhuc gravis inter eos controverſia eſt, ad quam ex illis ſpecialiter character pertineat? Alii enim volunt pertinere ad primam, alii ad ſecundam, alii ad tertiam, & alii ad quartam. Primum placet Bellarmino, Suari, Vazqui, & aliis Recentioribus. Secundum docetur à D. Thoma & ejus Diſcipulis, nec non à Valentia, Henrique, Sayro, & aliis. Tertium olim docuere Altiſiodorenſis & Ocham, quibus adhærere videtur Cardinalis Delugo hic diſp. 6. ſect. 3. num. 48. ubi dicit quod poſſumus facilè conſtituere characterem in tertia ſpecie qualitatis, quia eſt patibilis qualitas, nec enim in ea ſpecie ſolùm inſtitui debent qualitates corporeæ. Non deſunt etiam qui aſſeraot characterem eſſe in quarta ſpecie qualitatis, quia (inquiunt) eſt quædam figura ſpiritualis. Ita Marſilius, Salas, Averſa, & alii.

§. I.

In quo genere entis, & in qua ſpecie ponatur character, ſequentibus concluſionibus declaratur.

Dico primò: erroneum videtur aſſerere quòd character ſit ſola relatio rationis, aut determinatio extrinſeca.

Probatur primò: Concilium Florentinum & Tridentinum vocant characterem, *ſignum ſpirituale animæ impreſſum*, quod tamen verificari nequit, propriè loquendo, de ente rationis, utpote quod non imprimitur animæ, ſed tantùm exiſtit objectivè in intellectu. Nec dicas hunc modum loquendi Conciliorum, non eſſe neceſſariò intelligendum cum proprietate. Contra enim eſt, quod ſemper debent Concilia ita intelligi, niſi hoc ſit evidenter impoſſibile, quod tamen non contingit in præſenti. 23

Confirmatur primò: Concilia hoc modo loquendi damnarunt hæreticos negantes aliqua ex ſacramentis novæ legis imprimere characterem: Sed non negabant hæretici, neque negare poterant, ejuſmodi denominationem extrinſecam, vel relationem rationis in qua conſtituit Durandus characterem; quis enim negare poſſet, quod ratione ſuſceptionis Baptiſmi maneat homo deputatus, ſive ordinatus ad certum ſtatum? Ergo &c. 24

Confirmatur ſecundò: Si character non ſit quid reale, ſed relatio rationis, ſive denominatio extrinſeca, conſurgens ex eo quod per ſuſceptionem ſacramenti homo deputatur ſpecialiter ad cultum divinum, ipſa etiam legis antiquæ ſacramenta, ſaltem circumciſio, & conſecratio ſacerdotum, dici poterunt impreſſiſſe characterem; imò & nunc conſecratio altarium, & vaſorum templi, per quam ad ſacros uſus deputantur, dici poterit eis imprimere characterem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. 25

Probatur ſecundò: Character ſacramentalis eſt principium vel agendi realiter, ut in ſacerdote ad conſecrandum panem & vinum, & in confirmato ad proteſtandum fidem contra Tyranno, vel recipiendi realiter alia ſacramenta, ut in Baptiſmate: Sed ens rationis non poteſt eſſe principium realis actionis, vel paſſionis: Ergo character ſacramentalis relatio rationis eſſe nequit. 26

Probatur tertiò: Terminus immediatus actionis realis debet eſſe aliquid reale, nunquam enim ens rationis ſic terminat actionem realem, ſed tantùm mediatè, unde dicitur fieri per reſultantiam: Atqui character eſt, interdum ſaltem, 27

rem, terminus immediatus actionis realis, videlicet ſacramentalis; in eo enim qui cum fictione, & tamen validè ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi, nequit alius terminus aſſignari, præter ipſum characterem, quandoquidem non producitur gratia in illo caſu: Ergo character eſt aliquid reale, non verò ſola relatio rationis.

Dico ſecundò: character ſacramentalis non eſt relatio, ſed ens abſolutum, pertinens ad prædicamentum qualitatis.

28 Probatur prima pars ratione jam inſinuatâ: Quod immediatè terminat actionem realem, non poteſt eſſe relatio, etiam realis, nam ad relationes formaliter & immediatè non datur motus, teſte Ariſtotele 5. Phyſicorū textu 10. & 11. imò nec actio, ut ex eodem textu colligitur: Sed character (ut ſupra dicebamus) eſt interdum terminus immediatus actionis realis: Ergo non eſt relatio realis, ſed aliquid abſolutum.

29 Reſpondet Scotus, locum Ariſtotelis intelligendum eſſe de relationibus internis, non verò de relationibus quæ extrinſecùs adveniunt.

Sed contra: Ipſemet Scotus inter relationes extrinſecus advenientes ponit relationem dextri ad ſiniſtrum, quia idem numero corpus poteſt nunc dextrum nunc ſiniſtrum fieri, per mutationem alterius, quamvis in ſe nullum motum, nullamve mutationem recipiat: Sed Ariſtoteles loco citato negans ad relationem dari per ſe ſive immediatè motum, affert exemplum eorum relatorum quæ diverſos reſpectus acquirunt, mutato ſolùm uno extremo, & non altero: Ergo loquitur etiam de relationibus, quas Scotus vocat externas, ſeu extrinſecùs advenientes

30 Probatur ſecundò eadem pars: Nulla relatio, etiam realis, poteſt eſſe principium agendi, vel patiendi, quia totum ejus eſſe eſt ad aliud ſe habere tanquam ad terminum: Sed character baptiſmalis eſt principium patiendi, Confirmationis verò, & Ordinis, principium agendi: Ergo character ſacramentalis, relatio realis eſſe nequit.

31 Probatur tertiò: Si character eſſet, ut docuit Scotus, relatio realis, poſſet, & deberet aſſignari fundamentum proximum ipſius: Sed non poteſt aſſignari tale fundamentum: quæro enim quodnam ſit?

32 Reſpondent ejus Diſcipuli, eſſe actualem ſuſceptionem ſacramenti, quod dicitur imprimere characterem.

Sed contra: Impoſſibile eſt relationem actu manere, non exiſtente ampliùs ipſius fundamento proximo: Sed tranſactâ actuali ſacramenti imprimentis characterem ſuſceptione, remanet character, utpote in omnium doctrina indelebilis: Ergo ſi ſit relatio realis, falſum eſt quod ſuſceptio ſacramenti ſit ejus fundamentum proximum.

Si dicant Adverſarii, remanere virtualiter ſuſceptionem ſacramenti, licet formaliter tranſeat, quæro quid ſit illa virtus? Certè non poteſt aliud aſſignari, præter ipſum characterem, præſertim in eo qui fictè ſuſcepit ſacramentum, habens tamen intentionem ipſum ſuſcipiendi.

33 Mitto quæ a Philoſophis objiciuntur adverſùs illas Scoti relationes, quas vocat extrinſecùs advenientes. Solùmque addo, in ejus doctrina, non magis propriè, quàm in opinione Durandi, verificari verba Conciliorum dicentium characterem ſpiritualem eſſe animæ impreſſum, ne-

A que enim propriè loquendo dici poteſt relatio etiam realis imprimi: non eſt igitur character relatio etiam realis, ſed ſolùm fundamentum quadruplicis relationis, videlicet relationis ad Chriſtum cui conſignat, & quodammodo aſſimilat, cùm ſit quædam participatio ſacerdotii Chriſti; relationis ad alios fideles habentes ſimilem characterem; relationis ad alios qui nullum vel ſaltem non ſimilem habent characterem, quæ eſt relatio diſſimilitudinis; & tandem relationis ad cultum divinum ad quem ordinat, quæ tunc eſt actu, quando ejus terminus, ſcilicet cultus divinus, actualiter ponitur.

34 Ex his probata manet ſecunda pars concluſio- B nis, quæ aſſerit characterem ſacramentalem ad prædicamentum qualitatis pertinere, ſuppoſito enim quod character ſit ens reale, & abſolutum, ad aliud genus, quàm ad prædicamentum qualitatis, pertinere nequit; non poteſt enim pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ, cùm ſit accidens ſupernaturale, à ſubſtantia animæ diſtinctum, & in ea per operationem ſacramentalem productum; nec ad prædicamentum quantitatis, quia hæc eſt accidens corporeum, & ordinis naturalis; ille verò eſt accidens ſpirituale, pertinens ad ordinem ſupernaturalem. Quod etiam non ſit actio, vel paſſio, vel aliquod ex quatuor ultimis prædicamentis, manifeſtum eſt; actio C enim & paſſio citò tranſeunt, character verò eſt aliquid permanens: item quatuor ultima prædicaméta ſunt entia corporea, character verò ſpiritualis eſt; præterquam quod hujuſmodi prædicamenta reſultant in ſubjecto ex adhæſione ſive adjacentia extrinſeca alterius rei, quod non convenit characteri: factâ ergo ſufficienti enumeratione, relinquitur characterem ad genus ſeu prædicamentum qualitatis ſpectare, unde ſolùm reſtat reſolvendum, ad quam ex quatuor ſpeciebus qualitatis ſupra enumeratis pertineat.

Dico ergo ſecundò, characterem non poni in quarta vel tertia ſpecie qualitatis.

35 Probatur prima pars: Illa ſolùm forma pertinet ad quartam ſpeciem qualitatis, quæ propriè D & non per metaphoram tantum dicitur figura, ſive forma: Atqui character ſacramentalis non dicitur propriè, ſed ſolùm per metaphoram, figura, vel forma: Ergo ad quartam ſpeciem qualitatis non pertinet. Major eſt certa, res enim non conſtituuntur in ſpecie per denominationem metaphoricam, ſed per rationem formalem propriam, alias ex eo quod virtus dicatur facere hominem rectum, conſtitueretur in ſpecie lineæ, vel figuræ, ad quam rectitudo pertinet. Minor verò probatur: Cùm figura propriè dicta, ſit proprietas quantitatis, non reperitur in rebus ſpiritualibus: Sed character ſacramentalis eſt ſpiritualis: Ergo non dicitur propriè figura, ſed ſolùm metaphoricè, quatenus ſcilicet ſicut in E rebus ſenſibilibus uti ſolemus figuris impreſſis, tanquam ſignis quibus eas diſtinguimus & ſigillamus: ita proportionaliter character ſacramentalis eſt qualitas ſpiritualis animæ impreſſa, ratione cujus ordinatus verbi gratiâ tanquam ſpecialis Dei miniſter diſtinguitur à non ordinato. Hanc rationem inſinuat D. Thomas hic art. 2. ad 1. ubi ſic diſcurrit: *Figura eſt quædam terminatio quantitatis, unde propriè loquendo non eſt niſi in rebus corporeis, in ſpiritualibus autem dicitur metaphoricè: non autem ponitur aliquid in genere vel ſpecie, niſi per id quod de eo propriè prædicatur; & ideò character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis.*

qualitatis, licèt hoc quidam poſuerint.

36 Probatur etiam ſecunda pars concluſionis, quæ aſſerit characterem non poni in tertia ſpecie qualitatis. Ad tertiam ſpeciem qualitatis, nempe paſſionem & patibilem qualitatem, pertinent tantùm illæ formæ quæ ſunt principia vel termini actionum, quæ fiunt cum alteratione ſenſibili, ſive actionum, quæ ſunt tranſmutationes ſenſibiles, ſicut pallor qui fit ex metu, & rubor qui cauſatur ex verecundia: Sed character non eſt ejuſmodi, utpote ſpiritualis: Ergo ad tertiam ſpeciem qualitatis non pertinet. Hanc etiam rationem indicat S. Thomas articulo citato in reſp. ad 2. ubi ſic habet: *In tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles qualitates: character autem non eſt lumen ſenſibile, & ideo non eſt in tertia ſpecie qualitatis, ut quidam dixerunt.* Et in argumento *ſed contra* ſic argumentatur: *Character non eſt paſſio, quia paſſio cito tranſit, character autem indelebilis eſt, ut infra dicetur.*

Dico tertiò: character non eſt in prima ſpecie qualitatis, ſed in ſecunda. Ita D. Thomas hic art. 2.

37 Probatur primo concluſio ratione fundamentali. Quidquid reducitur ad primam ſpeciem qualitatis, eſt habitus, vel diſpoſitio: Sed character nec eſt habitus, nec diſpoſitio: Ergo ad primam ſpeciem qualitatis non pertinet. Major patet, Minor etiam quoad ſecundam partem manifeſta videtur: Diſpoſitio enim eſt qualitas facilè mobilis à ſubjecto: Sed character, utpote indelebilis, non eſt qualitas à ſubjecto facilè mobilis: Ergo non eſt diſpoſitio. Probatur vero quoad primam, Primò quia habitus ſunt intenſibiles & remiſſibiles, ſecùs potentiæ: Sed character nuſquam intenditur, vel remittitur; quantumlibet eo utatur ſacerdos, aut ab ejus exercitio deſiſtat: Ergo non eſt habitus, ſed potentia. Secundò, Indelebilitas eſt proprietas potentiæ, non vero habitûs: Sed character eſt indelebilis, ut infra oſtendemus: Ergo non eſt habitus, ſed potentia. Tertio, Differentia eſſentialis quæ eſt inter habitum & potentiam, in hoc conſiſtit, quod habitus diſponit ſubjectum determinatè benè aut determinatè malè, vel in ſe abſolutè, vel in ordine ad operationem; potentia verò perficit ſubjectum in ordine ad operationem abſolutè & indifferenter, ſive bene, ſive malè; voluntas enim eſt principium volitionis nedum virtuoſæ, ſed etiam vitioſæ: ſcientia vero influit ſolùm in cognitionem certam & evidentem, ex principiis deductam, & virtus moralis eſt principium ſolùm operis conformis rationi, ſive dictamini prudentiæ. Et quamvis qualitates iſtæ primæ ſpeciei, quæ dant determinate bene aut male operari, ſint in duplici differentia, aliæ ſcilicet quæ abſolute & ſimpliciter dant determinate bene, aut determinate male, ſecundùm naturam ſubjecti, quia diſponunt ad operandum abſolutè conformiter aut difformiter ad rectam rationem; aliæ vero quæ dant determinate bene aut male ſecundùm quid, & cum addito, id eſt in aliquo certo genere, ſive circa certam aliquam materiam, & objectum ſpeciale alicujus potentiæ; ſicut ſunt ſcientia & error, quæ diſponunt ad bene vel male diſcurrendum, ex principiis, ſicque qualitates iſtæ relinquunt indifferentiam in ſubjecto, ut iis bene vel male utatur in alio genere extra propriam illam materiam, ob quam rationem poteſt quis bene

A diſcurrere ex principiis, bene tamen aut male indifferenter in genere moris; hoc tamen habent omnes qualitates primæ ſpeciei, quod ſi dent benè, nullus poſſit iis malè uti in propria materia, ſive illa materia ſit bonum totius, ut conſtat in virtutibus moralibus, quæ verſantur circa bonum rationis, ſive ſit bonum alicujus particularis potentiæ; nec ſimiliter poſſit ullus iis benè uti in propria materia, ſi dent malè operari: at verò qualitates ſecundæ ſpeciei relinquunt in ſubjecto indifferentiam ad bonum vel malum ſui uſum circa propriam materiam.

Character autem relinquit animam indifferentem, ut benè vel malè ipſo utatur circa pro-
B priam materiam, propria enim ejus materia eſt cultus exterior religionis Chriſtianæ, diſponit enim ad ea quæ ſunt divini cultûs perficienda, agendo vel patiendo; nam character Baptiſmi diſponit ad recipienda alia ſacramenta; character Confirmationis, ad profitendam fidem coram tyranno; character verò Ordinis, ad conficiendum Euchariſtiam, abſolvendum à peccatis &c. Et quia hæc poſſunt exerceri religioſè aut ſacrilegè (poteſt enim baptizatus alia ſacramenta infructuosè percipere, confirmatus profiteri fidem ex motivo vanæ gloriæ, vel religionis, & ſacerdos ſacrilegè vel religioſè conſecrare, vel abſolvere) ideò character ea non reſpi-
C cit, ut benè & religioſè determinatè perficienda, aliàs nuſquam validè exercerentur, ſi irreligioſè; ſed recipit ea abſolutè, ut perficienda cum habitudine ad regulas morum, non determinando ad habitudinem conformitatis aut difformitatis, ſed hæc determinatio habitudinis eſt à virtute religionis, aut à vitio illi propoſito.

Ex quo meliùs intelligitur differentia characteris à virtutibus ſecundùm quid, quales ſunt 38 ſcientia, ars &c. hæ enim non recipiunt ſuam materiam, ut ſubeſt regulis morum, ſed ſcientia illam reſpicit, ut ſubeſt certitudini & evidentiæ principiorum, & formæ præceptiſque dialecticis, ars verò reſpicit illam, ut ſubeſt regulis artis, & ſic quamvis ſcientia & ars non determi-
D nent ſubjectum ad bonum ſui uſum in genere moris, non relinquunt tamen illud indifferens in propria materia, ſed extra illam. At verò character reſpicit cultum & cæremonias religionis Chriſtianæ, nedum in eſſe entis, ſed etiam prout pertinent ad genus moris, & non dat eas exercere benè aut malè determinatè, ac proinde relinquit indifferentiam in ſuo objecto, circa genus in quo propria ejus materia continetur, ad benè vel malè, religioſè & ſacrilegè; unde ſe habet reſpectu cæremoniarum divini cultûs, prout pertinent ad genus moris, ſicut voluntas ſe habet in ordine ad bonum: quare ſicut voluntas dat poſſe proſequi bonum abſolutè, ſive ſit
E tale in re, ſive ſecundùm apparentiam tantùm; quod autem verum bonum determinate, aut apparens proſequatur, habet a virtutibus & vitiis: ita character dat poſſe peragere Chriſtianæ religionis cultum & cæremonias, ut ſunt actus humani & morales; quod verò perficiantur determinatè benè aut malè, intra genus moris, habetur a religione, aliiſque virtutibus aut vitiis reſpective.

Hanc rationem, quæ eſt præcipua & fundamentalis, innuit D. Thomas hic art. 2. in 39 argumento *ſed contra*, ubi ſic diſcurrit: *Nullus habitus eſt, qui ſe poſſit ad benè & malè*

habere: character autem ad utrumque ſe habet, utuntur enim eo quidam benè, alij verò malè, quod in habitibus non contingit; nam habitu virtutis nullus utitur malè, & habitu malitiæ nullus benè: Ergo relinquitur quod character ſit potentia.

40 Dices cum Vazque, characterem non eſſe habitum diſponentem ad operandum, & ideo neque diſponentem ad bene vel malè operandum ſed ad bonè vel malè ſe habendum ſecundùm ſe, quod ſufficit ad rationem habitûs.

Sed contra: Character ſacerdotalis concurrit activè ad converſionem panis in corpus Chriſti, ut docet D. Thomas infrà quæſt. 78. art. 4. & idem dicendum eſt de abſolutione & productione gratiæ, in anima pœnitentis; character etiam Confirmationis concurrit activè ad confitendum publicè fidem, ut conſtabit ex infrà dicendis: character etiam Baptiſmi, ad alia ſacramenta recipienda ordinatur: Ergo character eſt qualitas activa vel paſſiva, ſubindeque ſi eſſet habitus, ad benè vel malè operandum vel recipiendum diſponeret, non verò ad benè vel malè ſe habendum ſecundùm ſe, ut ait Vazquez: unde in Catechiſmo Pij V. de ſacramentis in genere §. penultimo dicitur, quod *character hoc præſtat, ut apti ad aliquid ſuſcipiendum vel peragendum efficiamur.*

41 Alij reſponſionibus, vel inſtantiis, hanc D. Thomæ rationem, luce meridianâ clariorem, veluti quibuſdam nebulis obſcurare nititur Suarez, ſed hæ facilè depelli poſſunt ex fundamentis jam ſtatutis, & ex diſcrimine ſuprà explicato inter characterem, & ſcientiam, aliaſque virtutes in intellectu ſpeculativo exiſtentes, magiſque in ſolutionibus argumentorum inſtantiæ illæ diluentur.

Secunda ratio quam idē S. Doctor habet in corpore ejuſdem articuli, poteſt ſic breviter proponi. Illa qualitas quâ homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini eſt potentia: Sed per characterē homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini. Ergo character eſt potentia. Major eſt evidens, quia qualitas ad recipiendum ordinata, eſt potentia paſſiva; quæ verò ad agendum ordinatur, potentia activa: Sed qualitas quâ homo fit potens ad recipienda ea quæ ſunt cultûs divini, ordinatur ad recipiendum; quâ verò fit potens ad tradenda ea quæ ſunt cultûs divini, ordinatur ad agendum: Ergo qualitas quâ homo fit potens ad recipienda vel tradenda ea quæ ſunt cultûs divini, eſt potentia. Minor verò probatur: In Baptiſmo verbi gratiâ homo acquirit poteſtatem recipiendi alia ſacramenta, quæ ſunt quidam cultus; quam potentiam non habebat antea, cùm Baptiſmus ſit janua omnium ſacramentorum: ſimiliter quando quis ordinatur in ſacerdotem, accipit de novo poteſtatem conficiendi corpus Chriſti, abſolvendi à peccatis, & producendi gratiam: Sed nihil aliud poteſt eſſe illa poteſtas, niſi character: Ergo &c. Major patet, Minor probatur. Sacramenta nihil producunt præter gratiam, virtutes infuſas, & characterem: Sed nec gratia, nec virtutes infuſæ poſſunt eſſe hujuſmodi potentia, ut manifeſtum eſt, alioquin illa in omnibus juſtis, non verò in ſolis ſacerdotibus reperiretur: Ergo talis poteſtas nihil aliud poteſt eſſe quàm character.

24 Reſpondent Suarez, Vazquez, & alij Recentiores, hanc rationem D. Thomæ probare quidem characterem eſſe potentiam moralem ad recipiendum vel tradendum ea quæ ſunt cultûs divini, non demonſtrare tamen illum eſſe potentiam phyſicam ad hujuſmodi res, cùm homo plures ex illis actibus qui ad cultum divinum pertinent, abſolutè poſſit ſine charactere exercere, verbi gratiâ cantare Epiſtolam, vel Evangelium, deferre candelabrum, &c. & character ſolùm requiratur, ut tales actus eliciat vel exerceat ex officio.

Sed contra primò: Abſurdum videtur dicere, potentiam quam habet Sacerdos ad conficiendum corpus Chriſti, vel ad abſolvendum à peccatis, non eſſe diverſam à poteſtate Judicis, vel Prætoris, quæ moralis eſt; præſertim cùm talis poteſtas ſit participatio ſacerdotij Chriſti, & poteſtatis quam habet ad producendam gratiam, & alios actus ſupernaturales eliciendos; quæ poteſtas phyſica eſt, & non ſolùm moralis, ut in Tractatu de Incarnatione fusè oſtendimus. 43 *Diſp. 19. art. 2.*

Secundò, Sacerdos inſtrumentaliter phyſicè concurrit ad productionem gratiæ in anima peccatoris, quem peccatis abſolvit, & ad converſionem panis in corpus Chriſti, ut diſp. præcedenti oſtenſum eſt, & Suarez, aliique ex Adverſariis nobiſcum docent: Ergo potentia quam habet ratione characteris ſacerdotalis ad actus illos exercendos, phyſica eſt, & non ſolùm moralis. 44

Tertiò, Character eſt indelebilis, nec poteſt intendi, vel remitti: At hæc potentiæ morali convenire nequeunt, ſed ſolùm potentiæ phyſicæ: Ergo character eſt potentia phyſica. 45

Quartò, Potentia ſolùm moralis, in relatione rationis, vel denominatione extrinſeca conſiſtit, ut patet in poteſtate Judicis, vel Prætoris, quæ ſunt puræ denominationes extrinſecæ, vel relationes rationis: Sed character ſacramentalis, non eſt ſola relatio rationis, vel denominatio extrinſeca, ut concluſione primâ contra Durandum oſtendimus: Ergo non eſt potentia ſolùm moralis, ſed etiam phyſica. 46

Denique, Non repugnat characterem ſacramentalem eſſe potentiam phyſicam, ut conſtabit ex ſolutione objectionum, aliunde verò hoc cedit in majorem ipſius dignitatem, & magis propriè explicat doctrinam Auguſtini & aliorum Patrum aſſerentium characterem Baptiſmi eſſe potentiam ad recipienda alia ſacramenta: Ergo hoc ei concedendum eſt. 47

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo cum Durando contra primam concluſionem: Per hoc quod quis deputatur à Rege ad aliquod miniſterium, Prætoris v. g. vel Judicis, non imprimitur illi aliquid reale, ſed ſolùm ex tali deputatione conſurgit denominatio extrinſeca, vel relatio rationis, per quam intellectus diſtinguit illum qui ſic deputatus eſt, ab aliis non ita deputatis: Ergo cùm character ſacramentalis ſolùm propter hoc conſtituatur, ut homo deputetur à Deo ad aliquod miniſterium cultûs divini, eſt ſolùm denominatio extrinſeca, vel reſpectus rationis. 48

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; hæc enim eſt differentia inter Deum & homines, quod homines deputando aliquem ad aliquod officium, non ipſum intrinſecè mutant, nec dant ipſi qualitatem aliquam per quam reddatur idoneus ad illud exercendum, ſed illam præſupponunt: at vero Deus non ſupponit in ſuis miniſtris talem idonei- 49

idoneitatem, ſed illam facit, eoſque eligendo ad A miniſteria ſui cultûs ſimul dat potentiam ad illa exercenda, per impreſſionem alicujus qualitatis ſupernaturalis, quam characterem appellamus. Sicut licèt amicitia inter homines non ponat aliquid intrinſecum in perſonis quæ amantur, amor tamen divinus formam aliquam, & qualitatem ſupernaturalem, nimirum gratiam ſanctificantem, in anima producit, Unde D. Thomas 1. parte quæſt. 20. art. 2. dicit quod *amor Dei eſt infundens & creans bonitatem in rebus*: cùm enim non ſit amor affectivus, ſed effectivus, non ſupponit, ſed ponit bonitatem quam diligit.

50 Objicies ſecundò cum Scoto contra ſecundam partem primæ concluſionis, Signum non B eſt ens abſolutum, ſed reſpectivum, dicit enim relationē ad ſignificatum: Sed juxta Concilia & SS. Patres, character ſacramentalis eſt ſignum, ait enim Dionyſius lib. de Eccleſiaſt. hierarchia c. 2. quod character *eſt ſignum communionis divinorum, & ſacræ ordinationis fidelium*. Et Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9. dicit characterem eſſe *ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile*: Ergo character non eſt ens abſolutum, ſed reſpectivum, ſubindeque non ponitur in prædicamento qualitatis, ſed relationis.

51 Reſpondeo primò rationem conſtitutivam ſigni eſſe relationem tranſcendentalem, vel abſtrahere à tranſcendentali & prædicamentali; C nam quando habet omnes conditiones requiſitas, eſt prædicamentalis, ſi verò aliquæ deficiant, eſt tranſcendentalis, ut docent Philoſophi in Logica.

52 Reſpondeo ſecundò, datâ Majori, diſtinguendo Minorem: Character eſt ſignum fundamentaliter, ſive materialiter, concedo Minorem. Formaliter, nego Minorem, & Conſequentiam.

Explicatur ſolutio, Vox ſigni dupliciter accipi poteſt, nimirum vel pro ipſa relatione ſigni, vel pro forma & figura quæ alicui imprimitur ut ex impoſitione ſignificet: quomodo in circumciſione cicatrix illa quam imprimebat, dicitur ſignum, & ſigillum, & aliæ ſimiles figuræ, ſigna D vocantur, licèt in ſe ſint res abſolutæ. Ad hunc ergo modum dicunt Concilia & SS. Patres, characterem eſſe ſignum, quia eſt forma realis animæ impreſſa quâ conſignatur intrinſecè, & ad aliquos actus divini cultûs intrinſecè deputatur. Quæ conſignatio & ſigillatio, neque imprimitur, neque remanet in anima, niſi præintelligatur qualitas abſoluta illi impreſſa, & ideò negatur ſolam relationem ſufficere ad omnia propter quæ ponitur character.

53 Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Figura ſpiritualis eſt in quarta ſpecie qualitatis: Sed character eſt figura ſpiritualis: Ergo E ponitur in quarta ſpecie qualitatis. Minor eſt certa, Major verò probatur. Habitus ſpiritualis eſt in prima ſpecie qualitatis, & potentia ſpiritualis in ſecunda: Ergo pariter figura ſpiritualis eſt in quarta.

54 Reſpondeo negando Majorem, figura enim ſpiritualis (ut in probatione ſecundæ concluſionis dicebamus) non eſt propriè talis, ſed tantùm metaphoricè: res autem non ponitur in prædicamento ratione illius quod ei competit ſolùm per metaphoram. Ad probationem verò in contrarium dico, ideò in prima & ſecunda ſpecie qualitatis collocari non ſolum qualitates corporeas, ſed etiam ſpirituales, quia definitiones harum ſpecierum ab Ariſtotele aſſignatæ, & ab A omnibus receptæ, univocè conveniunt qualitatibus ſpiritualibus & corporeis: at verò definitio figuræ à Philoſopho tradita convenire nequit rei ſpirituali, dicit enim figuram eſſe terminum quantitatis.

Dices, Ratio imaginis propriè reperitur in 55 corporalibus, & tamen etiam propriè reperiri poteſt in ſpiritualibus, nam verbum mentis eſt propriè imago rei intellectæ, unde in divinis Verbum dicitur imago Patris: Ergo licèt figura propriè dicatur de quantitate, & rebus corporeis, nihilominus poteſt etiam propriè dici de rebus ſpiritualibus.

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando 56 B conſequentiam, & paritatem; imago enim ex ſua ratione formali importat ſimilitudinem deductam ſeu expreſſam, quæ poteſt formaliter & propriè eſſe in corporalibus & ſpiritualibus: figura verò eſſentialiter in ſuo conceptu & ratione formali dicit rationem termini: non eſt autē intelligibile, quomodo accidens ſpirituale terminet animam, aut aliquod aliud accidens in anima exiſtens: unde licèt ratio imaginis propriè dicatur de rebus corporalibus & ſpiritualibus, ratio tamen figuræ, non propriè, ſed metaphoricè tantùm, de rebus ſpiritualibus dici poteſt.

Objicies quartò contra tertiam concluſionem: 57 Si character haberet rationem potentiæ, C ſequeretur ad aliquam eſſentiam ſeu naturam, quia omnis potentia eſt principium proximum operationis, quæ ſequitur ad principiū aliquod radicale, quod eſt natura & eſſentia: Sed character non conſequitur aliquam eſſentiam: Ergo non habet rationē potentiæ phyſicæ, ſed ſolùm moralis. Minor patet, nam character non conſequitur aliquam eſſentiam naturalem, cùm ſit qualitas ſupernaturalis, nec naturam ſupernaturalem, ſcilicet gratiam, cùm ab illa ſeparari poſſit, & in peccatoribus reperiatur: Ergo non ſequitur ad aliquam eſſentiam ſeu naturam.

Confirmatur: Idem character Ordinis in ſim- 58 plici ſacerdote non poteſt validè conferre ſa- D cramentum Confirmationis, & tamen adjuncta diſpenſatione Pontificis, id poteſt: Ergo non eſt potentia phyſica ad efficiendos effectus ſacramentales; diſpenſatio enim Pontificis non confert potentiam phyſicam, ſed duntaxat moralem. Et ſimile eſt in collatione Ordinum Minorum, quæ (ut multi exiſtimant) poteſt à Pontifice committi ſimplici ſacerdoti, qui tamen ea ſe non poterat validè illos conferre.

Ad objectionem dicendum, quod potentiæ 59 naturales, & quæ ſunt ſimpliciter potentiæ, conſequuntur aliquam naturam, ut ſint illi principium operandi, potentiæ autem inſtrumentales, & quæ ſolùm reductivè ſunt potentiæ, non E oportet quod conſequantur aliquam naturam, ſed derivantur à natura principalis agentis, in quo invenitur principaliter talis poteſtas, & ſic character, cùm ſit potentia incompleta, & inſtrumentalis, non debet conſequi ex aliqua eſſentia, ſed ab extrinſeco nobis communicari, & à ſacerdotio Chriſti, ac poteſtate excellentiæ, quam ex vi gratiæ capitis habet ſupra totam Eccleſiam, derivari.

Ad confirmationem reſpondeo nō repugnare phyſicam potentiam ſacramentalem pendere 60 quoad validitatē actûs à conditione morali, puta commiſſione, ſive collatione juriſdictionis: ſicut ſacerdos per characterem ſacerdotalē habet potentiam phyſicam inſtrumentalē ad producen-

ſupernaturales non dant facilius tantùm, ſed ſimpliciter poſſe, ita non erit inconveniens, quod potentia aliqua ſupernaturalis detur ad facilius tantúm operandum vel recipiendum, dummodo ordinetur ad operandum vel recipiendum, abſtrahendo à bene vel malè, quod cùm characteri Confirmationis conveniat, vera potentia activa vel paſſiva dicendus eſt.

Addo quod, ad propagandam fidem ſub ratione indifferentis, abſtrahendo à benè vel
88 malè moraliter, character Confirmationis eſt ſimpliciter néceſſarius, cùm fides, religio, fortitudo, & aliæ virtutes morales reſpiciant actus ad propugnandam fidem neceſſarios ut habent bonitatem moralem intra proprium objectum, atque adeò determinatè ſub ratione boni, nullus enim poteſt uti virtute ad malè operandum, juxta illud Auguſtini libro 2. de libro arbitrio cap 18. *Virtus eſt bona qualitas mentis qua nemo male utitur.*

89 Tertiò objicit Suarez: Character Ordinis neque eſt potentia paſſiva, neque activa: Ergo nullo modo habet rationem potentiæ. Conſequentia patet, Antecedens verò quoad primam partem eſt D. Thomæ, & Diſcipulorum eius, qui docent characterem Ordinis potentiam paſſivam non eſſe, cum non detur ad recipiendum, ſed ad agendum. Probatur verò quantùm ad ſecundã. Si character Ordinis eſſet potentia activa, vel id ei conveniret, reſpectu aliorum ſacramentorum vel reſpectu gratiæ quæ per ſacramenta efficitur, vel reſpectu tranſubſtantionis in Euchariſtia? Sed reſpectu nullius ex his tribus eſt activa potentia: Ergo ratio potentiæ activæ ei non convenit. Major patet ex ſufficienti enumeratione, Minor vero quo ad ſingulas partes ſuadetur. Et in primis quod character Ordinis non ſit potentia activa reſpectu aliorum ſacramentorum, manifeſtum videtur, tum quia character Ordinis in ſex inferioribus Ordinibus uſque ad Diaconatum, nullum ſacramentum conficit. Tum etiam, quia ſacramenta materialiter ſumpta non efficiuntur à charactere ſpirituali, ſed à membris externis: quantum verò ad eſſe formale ſolùm addunt ſupra actionem ſenſibilem, ſignificationem, ſeu rationem ſigni, quæ eſt relatio rationis, cum ſacramenta ſint ſigna ad placitum. Quod verò non ſit potentia activa ad producendam gratiam, non minus videtur certum, tum quia Sacerdos non cauſat gratiam, per characterem, ſed per ſacramentũ quod miniſtrat, unde etiam non Sacerdos, imo non baptizatus, poteſt cauſare gratiam per ſacramentum Baptiſmi. Tum etiam, quia eſto character ſacerdotalis poſſit elevari à Deo ad producendam gratiam, & ſit in potentia obedientiali ad talem elevationem, hoc tamen non ſufficit ut ſit potentia activa ad producendam gratiam; alioquin cum cuilibet enti creato inſit potentia obedientialis ad ſimilem elevationem, quælibet creatura poſſet dibi habere potentiam activam, vel eſſe potentiam activam reſpectu gratiæ, Denique quod character ſacerdotalis non ſit potentia activa reſpectu tranſubſtantiationis, probatur ex eo quod non videtur poſſibilis aliqua qualitas effectiva tranſubſtantiationis panis in corpus Chriſti, præſertim ſi qualitas illa ſit permanens; ut eſt character, nam ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 178. art. 1. ad 1. repugnat dari aliquam qualitatem permanentem, patrativam miraculorum, ut eſt converſio panis in in corpus Chriſti, quæ non ſolùm miraculoſa eſt, ſed etiam *miraculorum miraculum*, appellatur.

Reſpondeo negando Antecedens, quoad utramque partem: ad probationem contra primam, dicendum eſt, D. Thomam non loqui de charactere Ordinis ut ſic, ſed tantum de charactere Ordinis, qui eſt principale, analogatum, ſcilicet de charactere ſacerdotali, qui ſolus poteſt eſſe potentia pure activa, alij verò ſunt potentiæ paſſivæ reſpectu characterum ſuperiorum Ordinum, & activæ reſpectu propriorum actuum, nam actus miniſtrandi ſolemniter ex officio ad altare, ab eo procedunt; ſicut actus profitendi fidem ex officio, tanquam miles Chriſti, à charactere Confirmationis, ſive illo mediante, elicitur, ut ſupra dicebamus. 90

Ad illud quod dicetur de charactere ſacerdotali, reſpondeo illum eſſe potentiam activam reſpectu illorum trium quæ in argumento recenſentur, nimirum reſpectu ſacramentorum, reſpectu gratiæ, & reſpectu traſubſtantiationis, unde nego Minorem, quantùm ad ſingulas partes, Ad probationem verò primæ partis dicendum eſt, quod licèt character ſacerdotalis ſit qualitas ſpiritualis, poteſt tamen tanquam inſtrumentum divinæ virtutis concurrere ad actiones illas ſenſibiles & corporeas in quibus ſacramenta de materiali conſiſtunt, non minus quam res materiales, ut Dei inſtrumenta, poſſunt efficere res ſpirituales. præterquam quod huiuſmodi actiones, licet ſenſibiles & corporeæ ſint, non procedunt tamen à charactere formaliter ut tales ſed ſecundum quod ſacramentales ſunt, & productivæ gratiæ, vel characteris, quod eſt aliquid reale & excellentiſſimum in operationibus illis. 91

Ad probationem ſecundæ partis dicendum eſt, quod licet Sacerdos per ſacramentum quod miniſtrat, gratiam cauſet, illam tamen cauſat per characterem, tanquam per virtutem & potentiam inſtrumentalem, quæ ab authore gratiæ inſtituta eſt ad producendam gratiam; unde characteri debita eſt elevatio inſtrumentalis ad talem effectum producendum? per quod differt à cæteris rebus quæ obedientialiter elevari poſſunt; cum enim aliæ res inſtitutæ non ſint ad cauſandam gratiam, nulla creatura facit ſibi debitam talem elevationem, ita ut quis poſſit ad voluntatem habere illam; per characterem autem ita facit quis ſibi debitam & quaſi connaturalem elevationem illam, ut quando voluerit poſſit illa uti. Quare habens characterem ad producendam gratiam, habet ſe ſicut calamus præparatus, qui eſt inſtrumentum proportionatũ & connaturale ſcribendi; aliæ autem res quæ elevari poſſunt à Deo ad cauſandam gratiam, habent ſe ſicut calamus non præparatus ad ſcribendum, vel ſicut aliquid aliud ad id non proportionatum, ut recte annotavit Joannes à S. Thoma hic art. 2. dubio 2. in ſolutione argumentorum. 92

Quod diximus de productione gratiæ ſacramentalis, de tranſſubſtantiatione dicendum eſt, nullum enim eſt inconveniens, qualitatem aliquã ſupernaturalem, qualis eſt character, eſſe ex natura ſua virtutem inſtrumentalem in ordine ad illam mirabilem converſionem panis in corpus Chriſti, ſicut in ordine ad productionem gratiæ. Unde quando S. Thomas aſſerit nullam poſſe dari qualitatem permanentem, patrativam miraculorum, loqui- 93

nem, ac proinde inclinare quidem, ſed non determinare potentiam ad operandum bene moraliter. Addo quod, eſt participatio poteſtatis Chriſti per modum potentiæ, & non per modum habitus, unde non datur ad hoc ut ſubjectum faciat bonum, ſed ut verum Dei cultum exerceat.

72 Ad quartam, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam; licet enim character ſit poteſtas inſtrumentalis, quæ non agit niſi ut mota à Chriſto, ut à cauſa principali; quia tamen quantùm ad modum operandi ſubordinatur arbitrio operantis, ſi Sacerdos eo malè utatur, & conſecret verbi gratiâ ad conficiendum ſortilegium ex hoſtia conſacrata, ſacrilegium illud non reducitur in Chriſtum ut principaliter operantem, ſed in malitiam miniſtri, poteſtate illâ inſtrumentali ſibi à Chriſto conceſsâ abutentis. Sicut licèt mens Prophetæ à Spiritu Sancto ut inſtrumentum ab artifice moveatur, ut docet S. Thomas 2.2. quæſt. 173. art. 4. nihilominus quando peccat prophetando (ut accidit in Caypha, qui graviſſimè peccavit, dum dixit: *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota Gens pereat*) tale peccatum in Spiritum Sanctum ut in cauſam principalem non reducitur, ſed in ipſum Prophetam, dono Prophetiæ abutentem, & ex mala intentione verba à Spiritu Sancto inſpirata proferentem.

73 Ad ultimam nego Minorem, character enim, etiam in propria materia, retinet indifferentiam, ſubindeque non eſt habitus, ſed potentia. Ad probationem in contrarium dico, characterem non eſſe in intellectu ſpeculativo, ſed practico, ac proinde proprium ejus objectum non eſſe verum ſpeculativum, ſed verum practicum, & materiam ejus propriam eſſe practicè ſe habere ad cultum religioſum; unde cùm in materia religionis indifferenter ſe habeat, & indifferens ſit ad religioſè vel irreligioſè ſuſcipiendum aut miniſtrandum ſacramentum, in propria materia indifferenter ſe habet.

74 Objicies ſeptimò: Si character eſſet potentia dans ſimpliciter poſſe agere, deberet reperiri in Chriſto, cùm ipſi data ſit omnis poteſtas in cœlo & in terra, ut dicitur Matth. ultimo: Sed character non eſt in Chriſto, ut communiter docent Theologi: Ergo non eſt potentia.

75 Reſpondeo negando ſequelam Majoris, licèt enim character ſit ſpiritualis poteſtas, quia tamen eſt diminuta, & ab alio participata, non debet eſſe in Chriſto, ſed aliquid excellentius, nimirum tota poteſtatis plenitudo, & ſacerdotium ſempiternum & ſupremum. Prænterquam quod, notari charactere eſt proprium ovium, ſervorum, militum, ac membrorum: Chriſtus autem, etiam ut homo, eſt Paſtor, Dominus, Dux, & Caput: Ergo charactere inſigniri non debet, ſed Chriſtiani, utpote eius oves, ſervi, milites, ac membra, per characterem ipſi configurari debent.

76 Ex quo intelliges, quod quando S. Thomas hic art. 3. docet characterem ſacramentalem eſſe characterem Chriſti, non ſic debet intelligi, quod character ſacramentalis qui eſt in nobis, ſit euſdem rationis cum aliquo charactere in Chriſto exiſtente, ſed quod charater ſacramentalis conſignat Chriſto, tanquam Summo Sacerdoti, quia cum per characterem deputentur fideles ad cultum religionis divinæ, omnis autem religio penes Sacerdotem Summum reſideat, character ſacramentalis quo in Eccleſia militante ad Dei cultum homines deputantur à Chriſto tanquam à Summo Sacerdote, debet fideles Chriſto tanquam Summo Sacerdoti ſpecialiter conſignare.

Ex quo rurſus ſequitur, characterem ad tria potiſſimum dari. Primo ut nos reddat aptos in Religione Chriſtiana ad cultum divinum, propter quod definiri poteſt *Potentia ſpiritualis ad divina ſuſcipienda, vel agenda*. Secundo, ad configurandum nos Chriſto, tanquam miniſtros Summo Sacerdoti, cuius poteſtatem excellentiæ per characterem participamus. Tertio, ad diſcernendum fideles ab infidelibus, & membra Eccleſiæ ab his qui ſunt extra illam, quod eſt proprium characteris Baptiſmalis; vel etiam fideles qui ſunt milites Chriſti ex officio, ab aliis fidelibus, qui nondum ſunt ad ejus militiam ex officio aſſumpti, quod eſt proprium characteris Confirmationis; vel etiam ordinatos à non ordinatis tanquam Rectores in ſublimiori ſtatu exiſtentes, à ſubditis & inferioribus, quod eſt proprium characteris Ordinis. 77

§. III.

Solvuntur argumenta Suaris.

PLura proponit argumenta Suarez, ut oſtendat characterem ſacramentalem non eſſe potentiam phyſicam, ſed ea ad tria capita reduci poſſunt, juxta numerum ſacramentorum quæ imprimunt characterem.

In primis ergo de charactere Baptiſmi ſic arguit. Character baptiſmatis neque eſt potentia activa, neque paſſiva: Ergo non ponitur in ſpecie potentiæ, Sed habitus. Conſequentia patet Antecedens etiam, quoad primam partem, evidens eſt, nam in Baptiſmo nullam acquirimus poteſtatem ad agendum. Probatur verò quantùm ad ſecundam. Potentia paſſiva dicitur talis per ordinem ad actum quem in ſe recipit: Sed nihil excogitari poteſt, quod in charactere Baptiſmi recipiatur: Ergo ille potentia paſſiva dici nequit. Maior videtur manifeſta, Minor vero probatur, diſcurrendo per ſingula quæ excogitari poſſunt. In primis enim character Baptiſmi non eſt potentia ad recipienda alia ſacramenta, nam illa, cum ſint quid ſenſibile, & ſenſibili actione perficiantur, recipiuntur in corpore: character vero Baptiſmi, cùm ſit quid ſpirituale, non recipitur in corpore, ſed in anima, vel potius in aliqua ex ejus potentiis; nimirum in intellectu practico, ut infra dicemus. Deinde character baptiſmalis non eſt potentia ad recipiendam gratiam, cum Cathecumenus per contritionem poſſit recipere eandem entitatem gratiæ, quam recipit Baptizatus. Item character Baptiſmi non eſt potentia paſſiva ad recipiendos alios characteres, nam quod characteres Confirmationis & Ordinis non imprimantur niſi habenti characterem Baptiſmi, oritur ſolùm ex ordinatione divina, non verò ex defectu alicuius potentiæ receptivæ, ſicut enim anima eſt immediate capax characteris baptiſmalis, & ita aliorum. 78

Reſpondeo Primo negando Antecedens, ad cujus probationem, dico illud principium cui innititur tota Suaris ratiocinatio: de ratione potentiæ paſſivæ eſt quod in ſe recipiat formam vel actum ad quem ordinatur, non eſſe univerſaliter verum; ſufficit enim ad rationem potentiæ paſſivæ, quod reddat ſubjectum capax receptionis alicuius formæ vel actus: gravitas enim in terra, eſt potentia paſſiva ad motum deorſum, ut docet D. 79

deſtinata, ſicut factum eſt poſt ceſſationem legis veteris, cùm templa & vaſa quæ antea erant aliqualiter conſecrata, ſuam conſecrationem amiſerint.

116. Probatur ſecundò concluſio: Nullum accidens poteſt deſtrui, niſi vel phyſicè à ſuo contrario, vel demeritoriè & moraliter in pœnam peccati commiſſi, vel per accidens ad deſtructionem proprij ſubjecti, vel per negationem concurſus cauſæ conſervantis. Sed nullo ex his modis contingit characterem deſtrui poſt hanc vitam: non quidem primo, quia character, cùm ſit potentia, nullum habet contrarium: non etiam ſecundo, quia imprimitur exiſtenti etiam in peccato mortali, ut patet in eo qui fictè accedit ad Baptiſmum: non etiam tertio, quia anima & potentiæ ſpirituales in quibus ſubjectatur character, ſunt incorruptibiles: non denique quarto, quia licèt poſſit Deus, qui ſolus eſt cauſa conſervans characterem, abſolutè ſubtrahere concurſum quo liberè conſervat res, nunquam tamen ſolet, niſi cùm cauſæ naturales vel morales id poſtulant, quod in propoſito non reperitur, ut dictum eſt.

117. Ex qua ratione habes, characterem eſſe ex natura ſua indelebilem & incorruptibilem, eo proportionali modo quo Angeli dicuntur incorruptibiles. In cujus rei ſignum docet D. Thomas ad Roman 7, lect. 1 ad illa verba Apoſtoli, *ſoluta eſt a lege viri*, & ad Hebræos 11. lect. 7. in fine ad illa verba *Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos &c* quod ſi baptizatus, vel confirmatus, vel ordinatus moriatur, & miraculosè reſurgat, non debet iterum eadem ſacramenta ſuſcipere, quod verum non eſſet, ſi character ex natura ſua non eſſet incorruptibilis, & nō poſſet abſque ſpeciali miraculo poſt hanc vitam conſervari.

§. II.
Solvuntur objectiones.

118. OBjicies primò. Gratia eſt perfectior charactere, & tamen ineſt animæ mutabiliter, & poteſt, etiam in hac vita, amitti & corrumpi: Ergo multò magis character. Conſequentia manifeſta videtur, nam quantò accidens eſt imperfectius, tantò minùs firmiter inhæret ſubjecto.

119. Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, ob duplicem rationem diſcriminis. Prima eſt, quia gratia habet contrarium, ſcilicet peccatum, non verò character; ille enim (ut ſuprà dicebamus) imprimitur etiam exiſtenti in peccato mortali, ut patet in eo qui fictè accedit ad Baptiſmum. Secunda eſt, quia gratia quæ eſt forma completa, exigit in ſubjecto diſpoſitionem, & ejus naturæ accommodatur, & quia anima eſt mutabilis ſecundùm liberum arbitrium, quandiu eſt in ſtatu viæ, conſequens eſt quòd gratia inſit animæ mutabiliter. Virtus autem inſtrumentalis (qualis eſt character) magis attenditur ſecundùm conditionem principalis agentis, ſive principii à quo derivatur; quare cùm ſacerdotium Chriſti, à quo derivatur character, & cujus eſt participatio, perpetuum ſit, & incorruptibile, juxta illud Pſalmi 109 *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, character quoque indelebilis & incorruptibilis eſſe debet, non verò gratia ſanctificans. Unde ad probationem in contrarium, diſtinguo Antecedens: Quantò accidens eſt imperfectius tantò minùs firmiter inhæret ſubjecto, cæteris

A paribus, concedo. Si cætera non ſint paria, ut contingit in propoſito nego.

Objicies ſecundò: Ceſſante fine, ceſſare debēt ea quæ ſunt ad finem. Sed finis characteris, ſcilicet adminiſtratio, vel receptio ſacramentorum cultuſque exterior, ceſſabit poſt hanc vitam. Ergo & character. 120.

Reſpondeo quod præter hunc finem characteris, eſt alius, ſcilicet diſtinctio fidelium ab infidelibus, quæ diſtinctio debet manere in alia vita, in bonis ad gloriam, & in malis ad ignominiam; *ſicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam; & in his qui vicerunt ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam*, ut ait S. Doctor hic art. 5. ad 3. 121.

B Ad complementum hujus diſputationis quæres, quinam ex duobus effectibus ſacramentorum novæ legis, debeat dici primarius & principalis, an gratia, vel character? 122.

Reſpondeo gratiam dici debere primarium & principalem effectum ſacramentorum novæ legis, characterem verò ſecundarium & minùs principalem. Ratio eſt, quia effectus primarius ſacramentorum ille eſt ad quem ſacramenta per ſe primò ordinantur. Sed illa ordinantur per ſe primò ad gratiam: Ergo gratia eſt primarius & principalis effectus ſacramentorum novæ legis. Major patet, Minor probatur, Sacramenta per ſe

C primò ordinantur ad noſtram ſanctificationem; in quo diſtingūtur à ſacrificio, quod per ſe primò reſpicit cultum divinum, & bonum ipſius Dei; ſacramentum verò bonum hominis, ſeu ſanctificationem ipſius: Sed ſanctificatio hominis fit per gratiam, non verò per characterem. Ergo ſacramenta per ſe primò ad gratiam, & non ad characterem ordinantur.

Confirmatur. Præcipuus effectus in ſacramentis eſt ille qui ad ulteriorem non ordinatur, & ad quem cæteri omnes referuntur: Sed character, cùm ſit res & ſacramentum ſimul, ut docet D. Thomas hic art. 6. ad 3. & communiter Theologi, ordinatur ad gratiam, gratia verò, cùm ſit res tantum, non ordinatur ad characterem: Ergo gratia eſt primarius & præcipuus ſacramentorum effectus, non vero character. Unde 123.

D S. Doctor in procemio quæſtionis 62 ſic habet. *Deinde conſiderandum eſt de effectu ſacramentorum, & primò de effectu eorum principali, qui eſt gratia, ſecundò de effectu eorum ſecundario, qui eſt character.*

Dices primò. Ille eſt primarius effectus ſacramenti, qui eſt ſimpliciter neceſſarius ad finem illius, qui vero ad melius eſſe, ſecundarius tantum: Sed character eſt ſimpliciter neceſſarius ad finem ſacramenti a quo producitur, gratia vero ad melius eſſe tantum: Ergo character eſt primarius effectus ſacramenti, non vero gratia. Major certa videtur, Minor probatur. Finis ſacramenti 124

E Ordinis verbi gratia, eſt conficere Euchariſtiã vel miniſtrare in ordine ad illam; Sed ad hunc finem character eſt ſimpliciter neceſſarius, gratia vero ad melius eſſe tantum, ſcilicet ad illa munia rectè & religioſè perficienda: Ergo &c:

Reſpondeo negando Minorem, & ad probationem ejus, nego Majorem quamvis enim finis characteris Ordinis ſit conficere Euchariſtiam, vel miniſtrare in ordine ad illam; & finis characteris Baptiſmalis, reddere hominem capacem ſuſcipiendi alia ſacramenta, finis tamen primarius ipſius ſacramenti Ordinis, eſt reddere hominem gratum Deo, ſicut & finis ſacramenti Bap- 125.

tiſmi

lectus practicus immediatum ſubjectum characteris ſacramentalis eſſe debet. Minor fusè probata fuit in Tractatu de actibus humanis, agendo de actu imperii, Major verò ſic oſtenditur. Illa potentia debet immediatè recipere characterem ſacramentalem, quæ debet immediatè operari in ordine ad cultum divinum; ad hoc enim præcipuè imprimitur character, ut per ipſum eleventur potentiæ hominis ad talem cultum: Sed potentia immediatè operativa circa cultum divinum, illa eſt quæ ſuo actu ut elevato per characterem alias omnes movet & applicat ad actiones & paſſiones pertinentes ad cultum divinum: Ergo potentia quæ actu ſuo ut elevato per characterem, alias omnes movet & applicat ad actiones & paſſiones ad cultum Dei pertinentes, immediatum ſubjectum characteris eſſe debet. Itaqun character Baptiſmi ſubjectatur immediatè in intellectu practico, quia ipſum debet elevare, dando efficaciam imperio ejus ad dirigendas & movendas cæteras potentias hominis, in ordine ad receptionem validam aliorum ſacramentorum. Character Confirmationis debet ſimiliter pro ſuo ſubjecto immediato habere eundem intellectum, quia elevat illum dando vigorem actui imperii ipſius, ad inferendam mediis aliis potentiis actionem ex officio proteſtativam fidei contra hoſtes Chriſti. Denique character Ordinis ideò pariter in intellectu practico immediatè reſidet, quia tribuit actui imperij ipſius efficaciam ad conficiendum validè & ex officio, mediantibus aliis potentiis, alia ſacramenta, & convertendum ſubſtantiam panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

§. II.

Solvuntur objectiones.

101. OBjicies primò cum Suare: Character cùm ſit ſignum manifeſtans hominem eſſe deputatum ad aliquod munus, debet poni in parte notiori: Sed anima notior eſt intellectu & voluntate, cùm ſit prior illis: Ergo character reſidet in anima, non verò in aliqua ex ejus potentiis.

102. Reſpondeo hoc argumentum undequaque nutare, & rimas agere, nam Major non eſt abſolutè & univerſaliter vera, non enim ſigna diſtinctiva ſemper ſunt in parte patentiori, ut ſigna Ducum, vel Militum, non in capite, ſed in pectore poni ſolent. Minor etiam æquivocationem patitur, nam licèt eſſentia animæ ſit notior quoad ſe eius potentiis, iſtæ tamen quoad nos notiores ſunt, ratione ſuarum operationum: chacter autem, ex eo quod ſignum manifeſtativum eſt, debet poni in eo quod eſt nobis notius, ut nobis deſignet. Demum Conſequentia nulla eſt, quia character non ſolùm ponitur in homine ut ſignum deſignificatum illius, ſed etiam ut vera potentia inſtrumentalis, atque adeò ſubjectum ejus immediatum non poteſt eſſe eſſentia animæ, quæ non eſt immediatè operativa, ſed ſolùm aliqua ex ejus potentiis, quæ immediatè activæ ſunt. Sicut enim id quod habet rationem naturæ ſupernaturalis in homine, ſcilicet gratia, ſubjectatur immediatè in natura ſeu ſubſtantia animæ; ita quod habet rationem potentiæ ſupernaturalis, debet ſubjectari immediate in potentia naturali, ut obſervat S. Doctor in 4. diſt. 4. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ubi ſic diſcurrit: *Natura proportionaliter ſpiritualitati ſubſternitur, ſicut perfectibile perfectioni. Unde ſicut gratia quæ eſt ſpiritualis vitæ principium, eſt in eſſentia animæ, ſicut in*

A *ſubiecto; ita & character, qui eſt ſpiritualis potentia, eſt ſicut in ſubjecto in naturali potentia animæ.*

103. Dices, Potentiæ naturales recipiuntur immediatè in anima: Ergo & ſupernaturales, quibus character annumeratur.

Reſpondeo cum D. Thoma hic art. 4. ad 2. negando conſequentiam, & paritatem, Tum quia potentiæ naturales non præſupponunt aliam potentiam, ſed dimanant ab ipſa anima, tanquam propriæ ipſius virtutes. Tum etiam, quia potentiæ naturales non elevant ſuum ſubjectum ad operandum, ſubindeque non debent præſuppo- B nere ipſum eſſe proximè activum, cujus oppoſitum competitipotentiæ ſupernaturali.

104. Objicies ſecundò: Idem eſt ſubjectum immediatum formæ, & diſpoſitionis ad illam: Sed gratia eſt forma ad quam character ſe habet ut diſpoſitio, ſicut docet D. Thomas in 4. diſt. 4. quæſt. 1. art. 1. ad 5. ubi ait, quod *character eſt diſpoſitio ad gratiam, per quandam congruitatis dignitatem*: Ergo ſicut ſubſtantia animæ, eſt ſubjectum immediatum gratiæ, ita & characteris.

105. Reſpondeo primò negando Majorem univerſaliter ſumptam, nam ut ait D. Thomas 1.2. quæſt. 74. art. 4. ad 3. *Bonitasimaginationis eſt diſpoſitio ad ſcientiam, quæ eſt in intellectu, & veniale peccatũ quod* C *eſt in ſenſualitate, poteſt eſſe diſpoſitio ad peccatum mortale, quod eſt in ratione* Item contritio quæ eſt in voluntate, eſt diſpoſitio etiam ultima ad gratiam juſtificantem, quæ reſidet in eſſentia animæ. Quamvis ergo character phyſicè diſponeret ad gratiam, non propterea deberet collocari in eſſentia animæ. Unde idem S. Doctor in 4. diſt. 4. quæſt 1. art. 3. quæſtiunc 1. ad 1. *Diſpoſitionem* (inquit) *eſſe in eodem ſubjecto cum eo ad quod diſponit, non eſt neceſſe, niſi quando diſpoſitio poſtea fit perfectio; ſicut ſcientia quæ prius fuit diſpoſitio, poſtea fit habitus, & ideò ſcientia diſpoſitio & ſcientia habitus ſunt in eodem ſubjecto proximo. Non autem hoc oportet, quando diſpoſitio & perfectio differunt per eſſentiam, ſed poſſunt eſſe in diverſis ſubiectis; & præcipue quando illa diverſa habent ordinem ad invicem;* D *ſicut operatio ſenſibilis eſt diſpoſitio ad intelligibilem operationem, & ſimiliter character eſt diſpoſitio ad gratiam.*

106. Reſpondeo ſecundò negando Minorem, character enim non præcedit ut phyſica diſpoſitio gratiam ſignificantem, nam phyſicè nullus eſt ordo cauſalitatis inter has duas qualitates, nec ex natura ſua una ab alia pendet, manet enim character ſine gratia, & gratia optimo & connaturali modo eſſe poteſt ſine charactere, ut conſtat in illo qui per actum contritionis, ſine reali ſuſceptione Baptiſmi, ultimò diſponitur ad gratiam. Unde quando S. Thomas ait, characterem eſſe diſpoſitionem ad gratiam, non loquitur de diſpoſitione E phyſica & ex natura rei, ſed de diſpoſitione morali & congruitatis; cùm enim uſus characteris ſit Deum colere, & hoc dignè & religioſè fieri non poſſit ſine gratia, congruum eſt, ut Deus qui dat characterem, det ex conſequenti etiam gratiam, ad hoc ut cultus divinus qui per characterem exercetur, fiat religioſè.

107. Objicies tertiò: Character non eſt principium alicuius operationis: Ergo non eſt in aliqua potentia animæ, ſed in ejus eſſentia. Conſequentia patet ex ſupra dictis, Antecedens etiam manifeſtum videtur: cantare enim Evangelium v.g. aut abſolvere à peccatis, vel miniſtrare ſacramenta, aut fidem coram tyranno profiteri, non ſunt actus

ſtrorum Eccleſiæ, ſed illi præſupponitur jam facta à Chriſto Eccleſiæ fundatore. Quæ ratio æque concludit de Apoſtolis, nam ipſi quoque ſunt miniſtri Eccleſiæ, juxta illud Pauli 1. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.*

6. Objicies primò: Cyprianus ſermone de ablutione pedum, non longè à principio, ſic ait: *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor, & author: in cæteris homines Spiritum Sanctum habuere Doctorem*: Ergo ſenſit ſolam Euchariſtiam eſſe immediatè à Chriſto inſtitutam.

7. Reſpondeo, Cyprianum per *ſacramentum Chriſti* intelligere non ſolam Euchariſtiam, ſed etiam alia ſacramenta; per ly verò *in cæteris*, intelligere cæremonialia, quæ non à Chriſto immediatè, ſed ab Eccleſia fuere inſtituta, ut explicant Bellarminus, Gravina, & alii. Addo, hunc ſermonem non eſſe Cypriani, ſed Authoris incerti, ſubindeque nos ejus authoritate non premi; ipſoſque hæreticos prædicta verba debere interpretari, cùm illi doceant, non ſolùm Euchariſtiam, ſed etiam Baptiſmum, à Chriſto immediatè fuiſſe inſtitutum.

8. Objicies ſecundò: Chriſtus communicavit Apoſtolis totam authoritatem quam à Patre accepit, ut colligitur ex verbis illis Chriſti ad Apoſtolos: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*: Sed Chriſtus habuit poteſtatem inſtituendi ſacramenta: Ergo & Apoſtoli, ſubindeque credibile eſt eos tali authoritate utentes, aliqua ſacramenta inſtituiſſe. Unde initio Eccleſiæ Apoſtoli conferebant ſacramentum Baptiſmi, in nomine Chriſti, & non cum forma ordinaria; & ſacramentum Confirmationis ſine Chriſmate, per ſolam manuum impoſitionem; ſicut & ſacramentum Ordinis, ſine propria materia.

9. Reſpondeo negando Majorem, licèt enim Chriſtus potuerit communicare ſuis Apoſtolis poteſtatem inſtituendi ſacramenta, ut dicemus articulo ſequenti, eam tamen de facto non communicavit, ſed per ſeipſum immediatè ſacramenta novæ legis inſtituere voluit, ut illa in majori eſſent æſtimatione, & ob alias rationes, ſeu congruentias ſuprà adductas. Ad locum verò Scripturæ, qui videtur militare in contrarium, dicendum eſt, quod ly *ſicut* non importat omnimodam paritatem, ſicut nec in alio loco, ubi Chriſtus alloquens Patrem dicebat, *Rogo Pater ut unum ſint, ſicut & nos unum ſumus*; conſtat enim non poſſe dari tantam, ſeu tam perfectam unitatem inter fideles, quanta ſeu quàm perfecta eſt unitas inter Patrem & Filium. Unde non colligitur ex prædictio loco, quod Chriſtus Dominus communicaverit ſuis Apoſtolis totam authoritatem quam acceperat à Patre.

Ad illud verò quod ſubditur de ſacramentis Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis, dicendum eſt, illa ſacramenta initio Eccleſiæ ſub alia forma vel materia ab Apoſtolis fuiſſe collata, ex ſpeciali diſpenſatione Chriſti, propter exigentiam illorum temporum, ipſo Chriſto Domino peculiariter ad id concurrente, non autem conferente poteſtatem Apoſtolis, ut ſacramenta illa ſic inſtituerent, aut mutarent, ut magis patebit, cùm de illis in particulari agemus.

ARTICULUS II.

An poteſtas miniſterialis inſtituendi ſacramenta, & poteſtas excellentiæ quæ fuit in Chriſto, homini puro communicari potuerit.

Non procedit difficultas de poteſtate inſtituendi ſacramenta per propriam authoritatem, ſupremam, & independentem, utpote ſoli Deo propriam, ac proinde non convenientem Chriſto, ut homini, ſed de poteſtate ex commiſſione, & de poteſtate excellentiæ quam Theologi ponunt in humanitate Chriſti, & quæritur, an duplex illa poteſtas, puro homini communicari potuerit? Pro reſolutione

10. Notandum primò, quamcumque poteſtatem inſtrumentariam gratiæ productivam, non ſufficere ut aliquis dicatur cauſa inſtituens ſacramenta miniſterialiter, aliàs quilibet adminiſtrans ſacramentum, diceretur illud inſtituere, & nulla eſſet differentia inter cauſam inſtituentem, & utentem, ſeu applicantem: reliquitur ergo poteſtas eligendi aliquam rem ſenſibilem, ad cujus applicationem gratia infallibiliter conferatur, & quæ proinde in certum & infallibile ſignum gratiæ inſtituatur.

11. Notandum ſecundò, poteſtatem excellentiæ quam Theologi ponunt in humanitate Chriſti, præter hanc poteſtatem inſtituendi ſacramenta, ſeu dandi alicui rei ſenſibili vim ad infallibiliter ſignificandam & cauſandam gratiam, adhuc tria alia importare. Primum, quòd ille qui habet talem poteſtatem, ſuis actibus mereatur collationem gratiæ per ſacramenta. Secundum, quòd in nomine ipſius ſacramenta ſanctificentur, ſeu adminiſtrentur. Tertium, quòd non ſit ita aſtrictus ſacramentis, ut ſine illis non poſſit producere illorum effectum. His præmiſſis, ſit

§. I.

Duplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur.

12. Dico primò: Poteſtas miniſterialis inſtituendi ſacramenta potuit homini puro communicari. Ita communiter Thomiſtæ, Suarez, Valentia, Delugo, & alii, contra Scotum, Durandum, & Vazquem, qui negant talem poteſtatem poſſe puræ creaturæ communicari.

Probatur concluſio ratione fundamentali. Potuit Deus facere liberam facultatem puro homini, aliis eo modo quo vellet gratiam conferendi, vel per ſolum actum internum, vel per externum contactum, aut verbum, vel per quodlibet aliud ſenſibile ſignum; ſicut humanitati Chriſti dicitur communicata facultas patrandi miracula, & dandi gratiam: Sed ratione hujuſmodi facultatis dicendus eſſet homo ille habere poteſtatem verè & propriè inſtituendi ex divina commiſſione ſacramenta: Ergo poteſtas miniſterialis inſtituendi ſacramenta potuit homini puro communicari. Major eſt certa, nulla enim eſt per ſe loquendo major repugnantia in communicanda hac poteſtate ſuppoſito creato, quàm naturæ creatæ, qualis eſt natura humana Chriſti. Minor verò probatur. Inſtituere ſacramenta nihil aliud eſt quàm deſignare externas cæremonias, & res ſenſibiles, per quas, vel ad quarum præſentiam, infallibiliter detur & ſignificetur gratia: Sed facultas explicata eſſet poteſtas ad talem

actum, qui enim illam haberet, verè poſſet inſtituere ſignum ſenſibile, ad hoc ut cauſaret, vel ut ad ejus præſentiam infallibiliter cauſaretur gloria, ut conſtat: Ergo &c.

13. Confirmatur hæc ratio, & ſimul Adverſariorum reſponſioni aditus præcluditur. Quamvis ut purus homo dicatur habere poteſtatem delegatam inſtituendi ſacramenta, non ſufficiat quod ex pluribus actionibus poſſit aliquas determinare, quibus non ipſe, ſed Deus imponat virtutem ad ſignificandam gratiam, ut fiebat in lege naturæ; ſi tamen haberet talem facultatem ratione cujus poſſet, ſi vellet, alicui ſigno ſenſibili imponere virtutem ad illam ſignificationem, diceretur eo ipſo preciſè poſſe verè & propriè ſacramenta inſtituere : Sed Deus faciendo puro homini facultatem ſanctificandi alios eo modo quo vellet, ſicut humanitas Chriſti ſanctificabat, tribueret ei talem poteſtatem : Ergo tribueret ipſi poteſtatem delegatam inſtituendi ſacramenta.

14. Confirmatur ampliùs: Ut purus homo dicatur poſſe verè & propriè ſacramenta inſtituere, non requiritur ut illa poteſtas ſit independens ab alio, verè enim homines dicuntur authores & inſtitutores legum tam Eccleſiaſticarum quàm Civilium, quas tamen non condunt, niſi per poteſtatem à Deo dependentem, ſed ſufficit quod tota inſtitutio & virtus ipſius ſacramenti, ab eo dependeat ut à cauſa ex delegatione & commiſſione divina agente: Sed poteſt Deus velle, quod tota inſtitutio & virtus ſacramenti dependeat ab homine tanquam à cauſa ſecunda, ex delegatione & commiſſione divina agente, nulla enim in eo apparet implicantia: Ergo poteſt Deus poteſtatem miniſterialem inſtituendi ſacramenta puro homini communicare.

15. Dico ſecundò: Poteſtas excellentiæ quæ fuit in Chriſto ad inſtituenda ſacramenta, potuit homini puro communicari. Ita Authores citati pro præcedenti concluſione.

Probatur concluſio ratione fundamentali. Quatuor illa, in quibus notabili ſecundo diximus poteſtatem excellentiæ conſiſtere, poſſunt homini puro communicari : Ergo & talis poteſtas. Conſequentia patet, Antecedens probatur, diſcurrendo per ſingula. In primis enim Deus poteſt tantam gratiæ plenitudinem conferre puro homini, ut aliis promereatur gratiam de congruo, imò & de condigno, ſi conſtitueretur à Deo caput cæterorum hominum, ut oſtendimus in Tractatu de juſtificatione & merito. (Diſp.1. art.7. concl.3) Secundò, in nomine ejus poſſent ſacramenta adminiſtrari, hoc ipſo quod gratia ex merito ipſius conferretur. Tertiò, poſſet inſtituere ſigna practica & infallibilia gratiæ, ex commiſſione divina, ut concluſione præcedenti probatum eſt. Et tandem poſſet ſine ſacramentis producere gratiam, quia poſſet Deus ejus arbitrio relinquere poteſtatem ad conferendam gratiam actu interno, vel ſigno ſenſibili indifferenter: Ergo quatuor illa quæ ad poteſtatem excellentiæ requiruntur, homini puro communicari poſſunt. Hanc rationem inſinuat S. Thomas hîc art. 4. in corp. ubi ſic diſcurrit. *Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem : unam authoritatis, quæ competit ei ſecundùm quod Deus; & talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari, ſicut nec divina eſſentia. Aliam poteſtatem habuit excellentiæ, quæ competit ei ſecundùm quod homo, & talem poteſtatem potuit miniſtris communicare, dando ſcilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad ſacra-* A *mentorum effectum, ut ad invocationem nominum ipſorum ſanctificarentur ſacramenta, & ut ipſi poſſent ſacramenta inſtituere, & ſine ritu ſacramentorum, effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio; poteſt enim inſtrumentum conjunctum, quantò fuerit fortiùs, tantò magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere, ſicut manus baculo.*

Similia docet Auguſtinus Tractatu 8. in Joan. ubi inter alia ait : *Potuit Jeſus Chriſtus, ſi vellet, tradere poteſtatem, alicui ſervo ſuo, ut daret baptiſmum tanquam vice ſuâ, & transferret à ſe baptizandi poteſtatem, & eam conſtitueret in ſervo, & tantam vim daret baptiſmo translato in ſervum, quantam vim haberet baptiſmus datus à Domino. Hoc* B *noluit, ideò ut in illo ſpes eſſet baptizatorum à quo ſe baptizatos agnoſcerent.* Ubi S. Auguſtinus docet, de facto puros homines ſolùm baptizare per miniſterium, de poſſibili verò potuiſſe baptizare per poteſtatem talem ac tantam, quantam Chriſtus ut homo habuit, quæ eſt poteſtas excellentiæ. 16.

Confirmatur: Poteſtas excellentiæ in Chriſto convenit ipſi, inquantum capiti totius Eccleſiæ: Sed Deus de potentia abſoluta potuit purum hominem conſtituere caput totius Eccleſiæ, ejuſque gratiam & opera ad juſtificationem aliorum hominum ordinare: ſicut de facto Adamus fuit conſtitutus caput non ſolùm naturale, ſed etiam morale, totius humani generis, quantùm ad tranſ- C miſſionem juſtitiæ originalis, vel privationis illius in poſteros, ut in Tractatu de peccatis (Diſp.7. art.1.) oſtenſum eſt : Ergo potuit Deus poteſtatem excellentiæ, quæ fuit in Chriſto ad inſtituenda ſacramenta, puro homini communicare, non tamen cum ea eminentia & perfectione quâ fuit in Chriſto; nam Chriſtus ut homo eſt inſtrumentum conjunctum divinitatis, alii verò miniſtri, quibus Deus poteſtatem excellentiæ communicaret, eſſent illius inſtrumenta ſeparata. Item poteſtas excellentiæ in Chriſto, infinitam dignitatem ſuæ perſonæ connotabat, ratione cujus erat principium meriti & ſatisfactionis infiniti valoris, quod puro homini competere nequit, ut in Tractatu de Incarnati- D one oſtendimus. (Diſp. 4 art. 1.)

§. II.

Solvuntur objectiones.

17. Objicies primò : Inſtituere ſacramenta eſt inſtituere certa & infallibilia ſigna gratiæ conferendæ : Sed ſolus Deus id poteſt : Ergo & illud. Major conſtat, Minorem verò probant Scotus & Gabriel. Primò, quia ille ſolus poteſt certa & infallibilia ſigna gratiæ conferendæ inſtituere, qui poteſt gratiam ipſam conferre : Sed ſolus Deus (inquiunt) poteſt gratiam conferre : Ergo E & infallibilia ſigna gratiæ conferendæ inſtituere. Secundò, cùm non poſſit dari ſignum certum & infallibile gratiæ conferendæ, niſi determinetur divina voluntas ad gratiam tali ſigno poſito conferendam, & pura creatura tale ſignum poſſet inſtituere, poſſet etiam determinare voluntatem Dei ad gratiam conferendam, quod tamen implicat.

18. Reſpondeo negando Minorem, ad cujus primam probationem, diſtinguo Minorem. Solus Deus poteſt conferre gratiam, ut cauſa principalis, propriâ virtute & authoritate id præſtans, concedo; Ut cauſa abſolutè, nego. Pura enim creatura ut cauſa inſtrumentalis & miniſterialis, per virtutem & authoritatem à Deo acceptam, id poteſt.

Ad

Ad ſecundam probationem, nego ſequelam: Cùm enim in illo caſu Deus præſupponeretur determinatus à ſe ipſo ad volendum conferre infallibiliter gratiam, in præſentia ſigni ab ipſa creatura inſtituendi, ipſamque creaturam ad talem inſtitutionem faciendam prædeterminaret, jam non Deus à creatura, ſed creatura à Deo, in inſtitutione illa determinaretur.

19. Objicies ſecundò cum Vazque: Poteſtas inſtituendi propriè ſacramenta, ei ſolùm convenit, à quo oritur primum ſacramenti decretum: Sed primum ſacramenti decretum, à ſolo Deo poteſt manare: Ergo illi ſoli poteſt convenire poteſtas inſtituendi ſacramenta. Minor conſtat, Major verò probatur à Vazque, quia inſtituere (inquit) idem eſt quod rem aliquam incipere, & ab initio quaſi ſtatuere & decernere.

20. Reſpondeo conceſſa Majori, diſtinguendo Minorem. Primum ſacramenti decretum in genere cauſæ principalis, propria & ſuprema authoritate inſtituentis ſacramentum, eſt à ſolo Deo, concedo Minorem. Primum ſacramenti decretum, in genere cauſæ miniſterialis, ex commiſſione divina inſtituentis ſacramentum, nego Minorem, & Conſequentiam. Certè, ſi argumentum Vazquis valeret, probaret etiam homines non poſſe dici verè & propriè conditores legum Civilium aut Eccleſiaſticarum, quandoquidem æquè dici poteſt, primum illarum decretum emanare à ſolo Deo, ac primum decretum ſacramenti.

21. Objicies tertiò: Iuſtificatio impii, eſt quid majus, quàm creatio cœli & terræ, ut docet Auguſtinus Tractatu 72. in Ioan. Sed Chriſtus non potuit communicare Diſcipulis vim creandi cœlum & terram: Ergo neque vim juſtificandi impium, nec per conſequens illis committi inſtitutio ſacramentorum, cum per illa peccatores juſtificentur.

22. Reſpondeo ex D. Thoma 1. 2. quæſt. 113. art. 9. quod licèt ex parte facti ſit quid majus juſtificatio quàm creatio, quia hæc terminatur ad eſſe naturale, illa ad formam ſupernaturalem; tamen ex parte modi, excedit creatio, & eſt maximum opus Dei, quia ex nihilo fit aliquid: ex quo ſequitur, quòd licèt poſſint dari inſtrumenta phyſica ad infuſionem gratiæ, & juſtificationem impii, nimirum ſacramenta, repugnet tamen, juxta doctrinam D. Thomæ 1. parte quæſt. 45. art. 5. quod detur inſtrumentum phyſicum creationis.

23. Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Poteſtas excellentiæ convenit Chriſto, ratione unionis hypoſtaticæ: Ergo non poteſt communicari puræ creaturæ.

24. Reſpondeo conceſſo Antecedente, diſtinguendo Conſequens. Non poteſt communicari creaturæ, cum ea eminentia & perfectione quâ fuit in Chriſto, concedo. Modo imperfectiori, nego. Solutio patet ex ſuprà dictis, licèt enim pura creatura non poſſit eſſe inſtrumentum conjunctum divinitatis, nec influere infinitum valorem meritorium & ſatisfactorium in ſuas operationes, ſicut Chriſtus: quia tamen puro homini potuit communicari tanta gratia, ut mereretur de condigno virtutem & effectum ſacramentorum, & inſtitui caput morale cæterorum hominum, potuit ipſi communicari, modo tamen imperfectiori, ea poteſtas excellentiæ, quæ fuit in Chriſto ad inſtituenda ſacramenta, & juſtificandos alios homines.

DISPUTATIO VI.

De Miniſtro Sacramentorum.

Ad ſex ultimos articulos quæſt. 64.

CONſideratâ cauſâ efficiente principali, quæ ſacramenta inſtituit, ſcilicet Chriſto, ſupereſt ut de cauſa miniſteriali, quæ ea confert, & diſpenſat, diſſeramus, & plures ac graves, quæ circa ſacramentorum miniſtros occurrunt difficultates, articulis ſequentibus reſolvamus.

ARTICULUS I.

Quinam ſint Sacramentorum miniſtri?

SCotus in 4. diſt. 6. quæſt. 1. affirmat Angelos, etiam de lege ordinaria, poſſe eſſe ſacramentorum miniſtros. E contra Auguſtinus Bernal diſp. 17. ſect. 1. num. 15. ait, quod licèt Angeli de potentia extraordinaria poſſint ſacramenta adminiſtrare, non tamen ea conficere. Alii verò Theologi communiter docent, Angelos poſſe quidem de potentia abſoluta ſacramenta conficere & adminiſtrare, ſolos tamen homines eſſe ordinarios ſacramentorum miniſtros. Verùm cùm homines in duplici ſtatu conſiderari poſſint, nimirum in ſtatu viæ, & termini, ſeu beatitudinis, adhuc eſt difficultas & controverſia inter Theologos, utrum non ſolùm homines viatores, ſed etiam beati & comprehenſores, ſint de potentia Dei ordinaria, ſive ex vi inſtitutionis Chriſti, idonei ſacramentorum miniſtri, ita ut ſi in corpore aſſumpto apparerent, vel miraculosè reſurgerent, abſque novo miraculo, ſacramenta miniſtrare poſſent? In cujus difficultatis reſolutione, partem negativam tenent Alenſis, Cabrera, Còninck, Vazquez, Delugò, Becanus, & alii. Affirmativam verò amplectuntur ex Thomiſtis Soto, Sylveſter, Nunno, Martinus Ledeſma, Philippus à Sancta Trinitate, Martinez à Prado, & ex extraneis Suarez, Henriquez, Diana, & plures alii. 1.

§. I.

Triplici concluſione difficultas propoſita reſolvitur.

DIco primò: De lege ordinaria ſoli homines, & non Angeli, ſunt ſacramentorum miniſtri. Ita D. Thomas hîc art. 7. ubi hanc concluſionem probat in argumento *ſed contra*, ex illo ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum: Sed Angeli boni vel mali non ſunt ex hominibus: Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in his, quæ ſunt ad Deum, id eſt in ſacramentis.* Unde Chryſoſtomus libro 3. de ſacerdotio: *His, qui terram incolunt, atque in ea verſantur, commiſſum eſt, ut ea, quæ in cælis ſunt, diſpenſent: iis datum eſt ut poteſtatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam eſſe voluit; neque enim ad illos dictum eſt: quæcunque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* 2.

Ratio à priori hujus concluſionis nulla alia aſſi- 3.

gnari poteſt, niſi voluntas Dei, & Chriſti, congruentiæ tamen non deſunt. Nam in primis miniſter minùs principalis ſacramentorum, non debet eſſe ſuperior in natura miniſtro magis principali, hoc enim eſſet indecens: Chriſto autem ut homini, qui ut talis eſt miniſter principalis ſacramentorum, Angelus eſt ſuperior in natura. Secundò, Sacramentum conſtat ex re ſenſibili, & re ſpirituali: Ergo conveniens fuit, quod illius miniſter ſenſum & intellectum haberet: talis autem eſt ſolus homo. Tertiò, Recipiens ſacramentum eſt ſolus homo: Ergo ut ſervaretur proportio, debuit ſolus homo in miniſtrum ſacramentorum inſtitui. Denique, Sicut in ſacramentis requiritur pro materia aqua naturalis, oleum, balſamum, & vinum naturale; ſic etiam congruũ fuit, quod requireretur naturalis locutio, & verborum prolatio, quæ tamen eſt Angelis impoſſibilis, utpote cùm ſit actio vitalis procedens à principio intrinſeco; locutio verò ab Angelis formata, mediis corporibus aſſumptis, fit ab ipſis Angelis ſolùm extrinſecùs aſſiſtentibus ejuſmodi corporibus.

4. Dico ſecundò: De potentia & lege extraordinaria, Angeli poſſunt ſacramenta conficere, & adminiſtrare. Ita D. Thomas articulo citato in corpore, ubi ſic ait: *Sicut Deus virtutem ſuam non alligavit ſacramentis, quin poſſit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre: ita etiam virtutem ſuam non alligavit Eccleſiæ miniſtris, quin etiam Angelis poſſit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis.* Et in 4. ſentent. diſt. 5. quæſt. 2. art. 3. quæſtiunc. 2. *Sicut Deus potentiam ſuam ſacramentis non alligavit, ita nec poteſtatem conſecrandi ſacramenta alligavit aliquibus miniſtris, unde qui dedit hanc poteſtatem hominibus, poteſt dare & Angelis.* Quibus verbis S. Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit.

5. Poteſtque confirmari ex variis hiſtoriis, quibus Angelos ſacramenta adminiſtraſſe & confeciſſe referuntur. Sanctum enim Onuphrium Anachoretam, ab Angelo Euchariſtiam accipere ſolitum dominico quoque die, ex Paphnutio Abbate, teſte oculari, referunt Sabellicus lib. 2. cap. 2. Volaterranus lib. 17. & paſſim alii. Item Clemens VIII. in Bulla beatificationis beatæ Agnetis de monte Politiano, Ordinis Prædicatorum, datâ 23. Februari anni 1601. teſtatur quod ſæpiùs eidem Angelus Euchariſtiam ſuâ manu porrexit. Ipſos etiam ſacram ſynaxim ſæpiùs B. Catharinæ Senenſi adminiſtraſſe refert D. Antonius 3. p. Chron. titulo 23. cap. 14. §. 8. & alii paſſim. Narrat etiam Nicephorus libro 11. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 20. S. Amphilochium in deſerto ab Angelis fuiſſe conſecratum in Epiſcopum, ejuſque conſecrationem ratam à cæteris Epiſcopis habitam fuiſſe. Plura etiam templa dicuntur Angelorum, vel etiam ipſius Chriſti Domini miniſterio conſecrata, ſpecialiter templum in honorem B. Michaëlis in monte Gargano conſtructum, & aliud in honorem S. Dionyſii in Gallia prope Pariſios erectum: de quo Gaguinus lib. 3. cap. 2. & 3. hæc ſcribit. *Epiſcopi B. Dionyſii fanum à Dagoberto Rege ſtructum dedicare 6. Calendas Martii ſtatuerant. Pridie Calendarum quidam leprâ admodum deformis, ab æditnis impetravit in æde pernoctare. Ubi dum vigil in oratione perſeverat, videt perſpicuè Chriſtum, comitantibus eum Petro & Paulo, unà cum Divis martyribus Dionyſio, Ruſtico, & Eleutherio, per feneſtram in baſilicam adventare. Ergo candidâ veſte amictus, dedicationis ſacrum munus abſolvit. Deinde ad leprâ contaminatum progreſſus Chriſtus: Tu, inquit, homo dicito Pontificibus, cùm craſtinâ luce ad hanc ædem ſe conferent, eam à me conſecratam. Cujus rei fidem fecit infirmi hominis cura, nam contactâ hominis facie, lepram omnem Chriſtus auferens, eam proximo lapidi agglutinavit: quæ ad hanc uſque diem, per ſummam admirationem viſitur. Quo miraculo attoniti Præſules, à dedicatione abſtinuerunt.*

6. Dico tertiò: Homo, etiam comprehenſor, ſive beatus, eſt de lege Dei ordinaria, ſive ex vi inſtitutionis Chriſti, abſque ulla alia commiſſione nova, miniſter idoneus ſacramentorum, licèt ſolùm extraordinarius.

Hanc concluſionem apertè ſupponit D. Thomas eodem art. 7. citato: cùm enim in ſecundo argumento ſibi objeciſſet, quod homines ſancti aſſimilantur Angelis in cœlo, ut dicitur Matthæi 22. Sed aliqui ſancti in cœlo exiſtentes poſſunt miniſtrare in ſacramentis, quia character ſacramentalis eſt indelebilis, ut dixerat art. 5. Ergo etiam Angeli. Reſpondet ad ſecundum, quod *ſancti qui ſunt in cœlo ſunt ſimiles Angelis quantùm ad participationem gloriæ, non autem quantùm ad conditionem naturæ, & per conſequens neque quantùm ad ſacramenta.* Ubi S. Thomas non negat, nec permittit tranſire Minorem, tanquam nihil facientem ad vim argumenti, ſed eam abſolutè concedit, utpote conformem rationi præcipuæ articuli, & dictis art. 5. Ergo cenſet, ſanctos in cœlo exiſtentes, poſſe de lege Dei ordinaria, ſive ex vi inſtitutionis Chriſti, abſque ulla alia nova commiſſione, miniſtrare ſacramenta.

7. Ratio etiam id ſuadet: Homo enim, licèt comprehenſor & beatus, habet characterem, cùm ille ſit indelebilis, & poſt hanc vitam remaneat, ut diſp. præcedenti oſtendimus; & miraculosè reſumendo corpus, poteſt adhibere omnia ad valorem ſacramenti eſſentialiter requiſita, nimirum debitam materiam & formam, & habere intentionem faciendi quod facit Eccleſia: Sed hæ conditiones ſufficiunt, ut de potentia ordinaria, ſive ex vi inſtitutionis Chriſti, poſſit adminiſtrare idoneè ſacramenta: Ergo dato miraculo, quo beatus aſſumeret corpus, poſtea, poteſtate ordinariâ, & abſque ullo novo miraculo, eſſet idoneus ſacramentorum miniſter. Major patet, Minor verò ſuadetur. Licèt enim ut quis ſit miniſter ordinarius, præter conditiones aſſignatas, requiratur inſuper quod ſit viator, utpote cùm ob neceſſitatem ſacramentorum, ejus converſatio debeat eſſe ordinaria nobiſcum, hæc tamen conditio non videtur neceſſaria in miniſtro extraordinario, aliàs nulla eſſet differentia inter ordinarium & extraordinarium ſacramentorum miniſtrum: beatus autem ſi reſumeret corpus, diceretur miniſter ſacramentorum extraordinarius, non quòd tunc illi opus eſſet ad miniſtranda ſacramenta potentiâ Dei extraordinariâ, ſed quia ſoli viatores ordinariè conficiunt ſacramenta: Ergo &c.

8. Confirmatur: Scriptura, Concilia, & Patres, loquentes de inſtitutione hominum in miniſtros ſacramentorum, factâ à Chriſto, nullam prorſus mentionem faciunt conditionis ſtatûs viæ: Ergò cùm aliunde non videatur neceſſaria, dicendum de facto non fuiſſe appoſitam à Chriſto, & conſequenter beatos poſſe ex vi inſtitutionis Chriſti validè adminiſtrare ſacramenta.

§. II.

§. II.

Solvuntur objectiones.

6. CОntra primam concluſionẽ nullum militat argumentum alicujus momenti, ſed contra ſecundam objicitur. Sacramenta novę legis eſſentialiter conſtant rebus & verbis, ut diſputatione 1. oſtenſum eſt. Sed verba ab Angelis in corporibus aſſumptis prolata, non eſſent vera verba, cùm Angeli in corporibus aſſumptis non poſſint verè loqui, ut docet D. Thomas 1. parte quæſt. 51, art. 3, ad 4. ſed ſolùm formare ſonos in aëre, ſimiles vocibus humanis, qui tamen, cùm non ſint à principio intrinſeco, non ſunt veræ voces: Ergo Angeli, etiam de potentia & lege extraordinaria, non poſſunt ſacramenta conficere.

10. Propter hoc argumentum Cabrera & Nunno exiſtimant ſacramentum quod de lege & potentia extraordinaria ab Angelo vel anima ſeparata conficeretur, licèt foret verum ſacramentum, non tamen ejuſdem rationis ſubſtantialis cum noſtris, utpote cùm verba ab Angelo vel anima ſeparata prolata, non ſint vera verba. Sed exiſtimo cum Soto & Martinez à Prado, quod tale ſacramentum eſſet ejuſdem ſpeciei cum noſtris, quia licèt verba prolata ab Angelo in corpore aſſumpto, ſint ſpecie diverſa ab illis quæ homines proferunt, hæc tamen diverſitas materialiter & per accidens ſe habet ad rationem ſigni ſenſibilis, ſubindeque ad rationem ſacramenti, quia illi ſoni ſenſibiles, licèt non ſint à principio intrinſeco vitali, habent tamen eandem ſignificationem, ſubindeque eandem virtutem gratiæ productivam, quam habent noſtræ voces ſacramentales. Unde in forma ad argumentum reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Sacramenta novæ legis eſſentialiter conſtant rebus & verbis, ut vitaliter prolatis à miniſtro, nego Majorem. Ut ſignificativis, ſeu ut habentibus rationem ſigni ſenſibilis gratiæ ſanctificantis, concedo Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Verba ab Angelis in corporibus aſſumptis prolata, non ſunt vera verba, ſi per ly *vera*, intelligantur verba verè vitalia, ſeu vitaliter prolata, concedo Minorem. Si per ly *vera verba*, intelligantur verba verè ſignificativa, nego Minorem & Conſequentiam: Hæc enim verba, *Ego te baptizo*, ab Angelo in corpore aſſumpto prolata, non minùs verè interiorem animæ abſolutionem ſignificant, ſubindeque non minùs habent rationem ſigni ſenſibilis gratiæ, & per conſequens ſacramenti, quàm cùm ab homine proferuntur.

11. Objicitur ſecundò contra tertiam concluſionem: Chriſtus ſuâ inſtitutione deſignans miniſtros ſacramentorum, ſolos viatores alloquebabatur: Ergo ſoli viatores ſunt ex vi inſtitutionis Chriſti, miniſtri idonei ſacramentorum.

Secundò, Soli homines viatores ſunt ſecundùm legem ordinariam capaces recipiendi ſacramenta: Ergo & illa conficiendi & adminiſtrandi.

Tertiò, Cùm ſacramenta pertineant ad Eccleſiam militantem, illi ſolùm ſunt miniſtri idonei ipſorum, ex vi inſtitutionis Chriſti, qui pertinent ad Eccleſiam militantem: At beati non pertinent ad Eccleſiam militantem, ſed ad triumphantem: Ergo non ſunt miniſtri idonei ſacramentorum, ex vi inſtitutionis Chriſti.

Quartò, Si aliquis ex ſummis Pontificibus mortuis, & beatis, reſurgeret, nullam haberet

A poteſtatem juriſdictionis in Eccleſiam, aliàs eſſent ſimul in ipſa plures Summi pontifices: Ergò neque poteſtatem Ordinis, ſive adminiſtrandi ſacramenta.

Denique, ex noſtra doctrina ſequitur ſacerdotem in inferno exiſtentem cum anima & corpore, habere poteſtatem, ſi adeſſent ibi panis & vinum, illa tranſubſtantiandi in corpus & ſanguinẽ Chriſti, quod tamen non debet admitti; aliàs enim ſi id poſſet, præſtaret utique, dæmone ille panem & vinum in diriſionem Dei & ſacramenti porrigente; imò eadem ratione poſſent in inferno ordinari ſacerdotes, à damnatis Epiſcopis.

Ad primam objectionem reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Cõſequentiam; licèt enim ſolus viatores alloqueretur Chriſtus, quâdo dedit B hominibus poteſtatem ſacramenta adminiſtandi, quia eos tantùm pręſentes habebat, non eſt tamen unde dicamus, eorum inſtitutionem non fuiſſe abſolutam, ſed appoſitam fuiſſe conditionem ſtatûs viæ. 12.

Ad ſecundam nego etiam Conſequentiam & paritatem: diſparitas eſt, quòd recipere ſacramenta eſt proprium illorum in quibus prima gratia debet recipi, vel augeri, quales tamen ſunt ſoli viatores, beati enim habent gratiam in termino ſuæ conſummationis exiſtentem, ac proinde non exigentem ulterius aliquod augmentum.

Ad tertiam dico quod licèt beati ſint omnino extra Eccleſiam militantem, quoad receptio- C nem ſacramentorum, non tamen quoad eorum adminiſtrationem.

Ad quartam nego paritatem, diſparitas eſt, quod plures ſupremę poteſtates juriſdictionis obſtarent paci & perfectioni regiminis Eccleſiaſtici, non verò plures poteſtates Ordinis.

Ad ultimam reſpondeo quod licèt ſacerdos damnatus habeat poteſtatem conſecrandi, Deus tamen non ſinit quod eam exerceat.

Inſtant Adverſarii gratis omnino miraculoſam illam divini concurſus denegationem aſſeri in illo caſu, longèque probabilius dici, Deum non concedere ſacerdoti damnato illam poteſtatem quâ vult eum nunquam uti, quàm miraculosè D impedire, ne conceſsâ utatur. 13.

Reſpondeo quod ſi ageretur de nova poteſtatis illius collatione, in ſtatu damnationis à Deo facienda, valeret inſtantia. Verùm cùm hæc poteſtas ſit illa eadem quam habebat ſacerdos ante mortem, ſicut probabilius eſt dicere dæmonem, etiam in ſtatu damnationis, habere poteſtatem ad multa, ad quæ tamen Deus ei denegat concurſum, quàm aſſerere quod Deus ei auferat talem poteſtatem: ita & aſſerere Deum denegare ſacerdoti in corpore & anima apud inferos exiſtenti, concurſum ad tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, quàm negare ei potentiam ad hunc effectum.

E

ARTICULUS II.

Utrum ad valorem ſacramenti requiratur intentio miniſtri, quâ intendat ſacramentum perficere?

HÆreſis eſt Lutheri, in libro de captivitate Babylonica abſolutè negantis, ad valorem ſacramentorum requiri intentionem miniſtri, & aſſerentis ſacramentum perfici, ſi apponantur res, & verba proferantur, tametſi à miniſtro 14.

joco aut irriſione, vel fictè & mendaciter totum id exteriùs peragatur. Unde omnes Catholici Doctores fatentur ad valorem ſacramenti exigi aliquam intentionem miniſtri, ſed difficultas eſt, utrum ad valorem ſacramenti ſufficiat intentio faciendi ſolùm actum externum, vel requiratur neceſſario intentio faciendi illum ut ſacramentalem, id eſt ut Chriſtus eum inſtituit, referendo illum ad finem inſtitutionis, & volendo illum, quia inſtitutum, & prout inſtitutum?

15. In cujus difficultatis reſolutione, Catharinus, Salmeronius, Scribonius, Paſqualigus, & alii, quos refert & citat Martinez à Prado hîc dubio 7. exiſtimant ad valorem ſacramentorum ſufficere quod verba modo ſerio proferantur, prout ſolet fieri ab Eccleſia, abſque alia intentione interna, quàm ſeriò proferendi verba, & adhibendi materiam ſacramenti. Sententia tamen oppoſita, aſſerens ad valorem ſacramenti neceſſariam eſſe intentionem faciendi ſacramentum formaliter, ſeu ut eſt quædam cæremonia ſacra à Chriſto inſtituta, communis eſt apud Theologos, tam domeſticos, quàm extraneos, quorum alii Catharini ſententiam ut hæreticam, alii ut erroneam, alii verò ſaltem ut temeriam proſcribunt.

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

Dico igitur: Ad valorem ſacramenti non ſufficit in miniſtro intentio faciendi ſolum actum externum, ſed requiritur inſuper intentio faciendi illum ut ſacramentalem.

16. Probatur primò: Concilium Florentinum in decreto unionis, & Tridentinum ſeſſ. 7. Can. 11. definiunt ad valorem ſacramenti requiri in miniſtro intentionem faciendi quod facit Eccleſia: Sed quod facit Eccleſia non ſolùm eſt apponere materiam, & verba exteriùs proferre, hoc enim extra Eccleſiam fieri poteſt à pagano, ſed his conficere cæremoniam ſacram: Ergo ad valorem ſacramenti neceſſaria eſt in miniſtro intentio faciendi ſacramentum formaliter.

17. Confirmatur: Concilia citata definiendo requiri ad valorem ſacramenti materiam & formã, etiam definiunt requiri voluntatem applicandi materiam, & proferendi verba; actus enim exterior, & volitio illius, pro eodem reputantur: Sed ultra materiam & formam definiunt eſſe neceſſariam intentionem miniſtri; Ergo per talem intentionem, aliquam aliam intelligunt, præter eam quæ ad exteriorem verborum prolationem, & materiæ applicationem requiritur.

18. Confirmatur ampliùs: Tridentinum ſeſſ. 14. c. 6 & Can. 9. definit pœnitentiam non manere abſolutum, nec perfici ſacramentum, *ſi ſacerdoti animus ſeriò agendi, & vere abſolvendi deſit*: Ergo ultra exteriorem prolationem verborum, ſeriò quoad exterius factam, requiritur interior animus abſolvendi, & perficiendi ſacramentum.

19. Probatur ſecundò ex ipſa inſtitutione ſacramentorum, in qua incluſa videtur intentio interior faciendi ſacramentum: nam Ioan. 20. inſtituitur pœnitentia, his verbis, *Quorum remiſeritis peccata* &c. quibus ſacerdotes inſtituuntur judices, & ipſis confertur poteſtas remittendi peccata; atque adeò ſacerdos abſolvendo profert ſententiam ut judex, & peccata remittit: At ſententia à judice prolata ſine interiori intentione, valida non eſt, neque debitum remittitur ſine intentio-

A ne interiori remittendi, quamvis exteriùs ſeriò proferatur ſententia, & debitum dicatur remitti: Ergo ad rationem ſacramenti pœnitentiæ, præter ſeriam prolationem verborum, interior intentio requiritur. Similiter in Euchariſtiæ inſtitutione Chriſtus Lucæ 22. dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*, quod ſine interiori intentione ſtare nequit. Et de Extrema Unctione Iacobi 5. dicitur: *Inducat Preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum*: oratio autem intentionem internam requirit. De Matrimonio etiam conſtat, nam ſine interiori conſenſu non conficitur, & idem de aliis ſacramentis.

B Tertiò ſuaderi poteſt concluſio ratione D. Thomæ hîc art. 8. Miniſter poteſt operari vel nomine proprio, vel nomine Chriſti, v. g. infantem abluere, ſimiliter poteſt verba proferre nomine Chriſti, aut proprio; nam tam ablutio, quam verborum prolatio, indifferentia ſunt, cùm utroque modo ponantur. Deinde, actiones exteriores indifferentes ſunt ex ſe, ut ſint aliquid merè naturale, & ut ſint quid ſacramentale: Ergo ut ponantur tanquam quid ſacramentale, debent determinari ab intentione miniſtri, & conſequenter ultra intentionem illa ponendi ſeriò quoad exteriùs, debet adeſſe alia intentio, nimirum hæc exercendi nomine Chriſti, ut quid ſacramentale. 20.

C

§. II.

Mens Divi Thomæ aperitur.

Rationi dubitandi de mente D. Thomæ, fundamentum præbent verba quæ habet hîc ar. 8. ad 2. ubi ait: *Quidàm dicunt quod requiritur mentalis intentio in miniſtro, quaſi deſit, non perficitur ſacramentum; ſed hunc defectum in pueris, qui habent intentionem accedendi ad ſacramentum; ſupplet Chriſtus qui interiùs baptizat, in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides & devotio.* D *Sed hoc ſatis poſſet dici quantùm ad ultimum effectum qui eſt juſtificatio à peccatis, ſed quantùm ad effectum qui eſt res & ſacramentum, ſcilicet quantùm ad characterem, non videtur quod per devotionem accedentis poſſet ſuppleri, quia character nunquam imprimitur niſi per ſacramentum. Et ideò alii meliùs dicunt; quod miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ cujus eſt miniſter. In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exteriùs exprimatur ex parte miniſtri vel recipientis ſacramentum.* Quibus verbis S. Doctor manifeſtè videtur docere, ad E valorem ſacramenti non requiri in miniſtro intentionem faciendi ſacramentum formaliter, ſed ſufficere ſolam applicationem materiæ, & verborum prolationem. Idem apertiùs adhuc tradere videtur in 4. diſt. 6. quæſt. 4. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 2. ubi ſic ait: *Alii dicunt quod in Baptiſmo & in aliis ſacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, non requiritur mentalis intentio, ſed ſufficit expreſſio intentionis per verba ab Eccleſia inſtituta, & ideò ſi forma ſervatur, nec aliud exteriùs dicitur quod ſententiam contrariam exprimat, baptizatus eſt.* 21.

Propter hæc teſtimonia Vazquez & Bernal S. Doctori attribuunt opinionem illam, quæ docet ad valorem ſacramenti intentionem miniſtri non requiri, quapropter huic ſententiæ nullam audent infligere cenſuram.

Nihilominus dicendum eſt, D. Thomam manifeſtè 22.

niſeſtè ſtare pro noſtra & communi ſententia, & apertè docere, intentionem conficiendi ſacramentum, ad illius valorem neceſſariò in miniſtro requiri.

Patet hoc primò, quia ratio, quam habet hîc art. 8. in corp. & quam §. præcedenti expendimus, id apertè declarat.

Secundò, In reſponſione ad 2. in ipſis verbis pro ratione dubitandi adductis, cenſet eandem eſſe rationem, quantùm ad neceſſitatem intentionis, de eo qui miniſtrat ſacramentum, ac de eo qui illud recipit: Sed infrà quæſt. 68. art. 7. ad 2. ait, quod *ſi in adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, eſſet rebaptizandus*. Ergo pariter cenſet, quod ſi in miniſtro deeſſet intentio conferendi ſacramentum, denuò deberet conferri.

B

Tertiò, Idem S. Doctor art. 10. hujus quæſtionis apertè tradit noſtram ſententiam, ait enim, quod *intentio miniſtri poteſt perverti dupliciter, uno modo reſpectu ipſius ſacramenti, putà cùm aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſoriè aliquid agere, & talis perverſitas tollit veritatem ſacramenti, præcipuè quando ſuam intentionem exteriùs manifeſtat*. Quibus verbis apertè docet, quod licèt ſit clariùs & magis notum, quod non perficitur ſacramentum, cùm miniſter exteriùs manifeſtat ſe non habere intentionem, vel exprimit ſe deriſoriè agere, tamen ſi revera mentaliter interiùs non intendat ſacramentum conferre, ſed deriſoriè agere, etiam non valet ſacramentum: Ergo ſentit ſacramentum eſſe invalidum, ſi miniſter mentalem intentionem non habet.

C

Quartò, Idem Doctor Angelicus ſuprà quæſt. 60. art. 7. ad 3. ait, quod *ille qui corruptè profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intendere facere quod facit Eccleſia, & ita non videtur perfici ſacramentum*: Ergò cenſet intentionem faciendi quod facit Eccleſia, ad perfectionem & valorem ſacramenti requiri. Id etiam apertè docet libro 4. ſententiarum, variis in locis quæ refert Martinez à Prado hîc dubio 7. §. 5. & quæ brevitatis causâ prætermitto.

23. Ad teſtimonia verò in ratione dubitandi adducta, in quibus Vazquez & Bernal maximam vim faciunt, duplex poteſt adhiberi ſolutio. Prima eſt, D. Thomam ibi non loqui de perfectione ſacramenti, quoad rem, ſed ſolùm quoad prudentem exiſtimationem, ſeu quoad humanam & moralem certitudinem; quoties enim per verba miniſtri ſeriò prolata, exprimitur intentio Eccleſiæ, ſumus moraliter certi, miniſtro intentionem non deficere, ſubindeque de veritate ſacramenti moralem habemus certitudinem, omnem auferentem anxietatem. Quod autem hæc interpretatio legitima ſit, & menti S. Doctoris conſona, patet ex eo quod ibi ſolvit argumentum, quod probare intendebat, ex eo quod intentio eſſet requiſita, ſequi non poſſe eſſe notum accedenti, ſe verum recepiſſe ſacramentum, & conſequenter non poſſe habere certitudinem ſalutis, cùm ſint quædam ſacramenta ad eam obtinendam neceſſaria. Cui ſatisfacit aſſerendo intentionem Eccleſiæ, verbis miniſtri expreſſam, ſatis eſſe ad certificandum ſuſcipientem de valore ſacramenti, eâ certitudine quæ haberi poteſt, & quæ tantùm moralis eſt, ſicut ea quam extra revelationem ſpecialem habere poteſt homo ſe eſſe in gratia Dei.

D

E

24. Dices primò: D. Thomas loquitur de perfectione ſacramentali, de qua in titulo articuli quæ-

A ſierat: At in titulo articuli loquitur & inquirit de perfectione eſſentiali ſacramenti: Ergo in ſolutione ad 2. de hac loquitur, & non de perfectione quantùm ad humanam certitudinem.

Secundò, In loco ex libro 4. ſententiarum adducto, expreſsè affirmat non requiri mentalem intentionem ad valorem ſacramenti, hac enim excluſâ, aſſerit dari verum baptiſmum: Ergo explicatio nulla.

Ad primum reſpondeo negando Majorem, nam cum difficultas argumenti procederet de incertitudine ſalutis, in ſolutione illius loquitur de perfectione ſufficienti ad humanam certitudinē.

Ad ſecundum dicatur non requiri mentalem intentionem ut exiſtat ſacramentum, quantùm B ad certitudinem moralem, omnem anxietatem excludentem, hæc enim de ejus exiſtentia datur, ſi oppoſitum exteriùs non exprimatur.

Secunda ſolutio ſeu interpretatio D. Thomæ eſt, illum locis citatis loqui de intentione mentali expreſſa & explicita, quam non eſſe neceſſariam ad valorem ſacramenti affirmat. Pro quo notandum eſt, duplicem poſſe dari intentionem, aliam expreſſam, quâ quis expreſsè, & quaſi in actu ſignato, intendat conficere ſacramenta; aliam implicitam & magis confuſam, quâ quis eo ipſo quod in actu exercito accedat ut miniſter Chriſti & Eccleſiæ, vult implicitè & in confuſo ſacramentum conficere, quod rectè à Magiſtro Soto C explicatur hoc exemplo. Si quis v. g. ſuſcipit ſacros ordines, ut ſit ſacerdos & miniſter Eccleſiæ, & poſtea conſuevit celebrare, & alia adminiſtrare ſacramenta, neque unquam per actum contrarium cogitet aliter miniſtrare, quàm intendant Chriſtus & Eccleſia, habet iſte quidem intentionem implicitam & in confuſo miniſtrandi ſacramenta, non tamen expreſſam. De prima ergo negat D. Thomas eſſe neceſſariam contra authores primæ ſolutionis, & ſecundam ſufficere affirmat, quæ ſemper præſumitur in miniſtro, & de qua ſemper ſumus moraliter certi, niſi aliter exteriùs exprimatur; ſi autem alia expreſſa eſſet neceſſaria, ſemper eſſemus dubii de valore ſacramenti. Id & non ampliùs intendit D. Thomas locis pro ratio- D ne dubitandi adductis. 25.

Dices primò: In utroque teſtimonio D. Thomas ſolvit ſecundum argumentum, quod non procedebat de actuali intentione, de hac enim loquitur in ſolutione ad 3. & longè aliter reſpondet, nempe ſufficere intentionem habitualem, hoc eſt virtualem: Ergo ineptè à nobis explicatur de intentione actuali. Secundò, ibidem D. Thomas refert opinionem Theologorum requirentium ad valorem ſacramenti intentionem mentalem, & ipſe oppoſitum ut probabilius docet: Sed nullus Theologorum requirit intentionem expreſſam: Ergo D. Thomas non rejicit ſolam intentionem mentalem explicitam, ſed etiam im- E plicitam. 26.

Ad primum reſpondeo aliud eſſe intentionem actualem, aliud explicitam, actualis enim poteſt eſſe vel implicita vel expreſſa; & ſimiliter intentio expreſſa, poteſt eſſe vel formalis, vel ſolùm virtualis; unde D. Thomas in teſtimoniis adductis affirmat expreſſam, ſive formalem, ſive virtualem, neceſſariam non eſſe: in ſolutione autem ad 3. requirit ad valorem ſacramenti intentionem ſaltem virtualem, ſive expreſſam, ſive confuſam.

Ad ſecundum nego Minorem, cujus nulla poteſt afferri probatio, ſi enim dantur Theologi nullam

nullam requirentes intentionem, quid mirum quod tempore D. Thomæ eſſent alii requirentes expreſſam?

§. III.

Solvitur argumentum ex hiſtoria Eccleſiaſtica deſumptum.

27. ANtequam difficiliora proponamus argumenta, placet hîc breviter illud diluere quod deſumitur ex hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ refert Baptiſmum datum à puero Athanaſio ludente cum aliis pueris, fuiſſe declaratum validum ab Alexandro Patriarcha Alexandrino, ut habetur cap. *Spiritus Sanctus* 1. quæſt. 1. ubi ſic dicitur: *In Eccleſiaſtica hiſtoria legitur, quod Alexander Epiſcopus Alexandriæ, cum Petri Martyris ſolemnia celebraret, poſt expleta Miſſarum ſolemnia, vidit ſuper oram maris puerorũ ludum, imitantium (ut fieri ſolet) Epiſcopum, & gerentium ea quæ in Eccleſia geri mos eſt. Mox eos ad ſe perduci jubet, & quid egiſſent percontatur. Illi rei ordinem pandunt, baptizatos à ſe eſſe quoſdam Catechumenos confitentur per Anaſtaſium* (legendum eſt Athanaſium, ut legunt emendati codices) *puerum, qui illis fuerat Epiſcopus ſimulatus. Ubi ex reſponſis eorum vidit ſecundùm religionis noſtræ ritum cuncta conſtare, ſtatuit illis quibus integris interrogationibus & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed adimpleri ea quæ ſacerdotibus mos eſt.* Ex hac hiſtoria validum videtur poſſe confici argumentum, ad probandum intentionem conficiendi ſacramentum, ad ejus valorem non requiri: Qui enim non ſeriò ſed joco opus externum ſacramenti exequitur, non videtur habere intentionem faciendi ſacramentum formaliter, ſed tantùm materialiter, & nihilominus baptiſmum per jocum à puero Athanaſio collatum, ratum & validum fuiſſe, declaravit Alexander Patriarcha Alexandrinus: Ergo ad valorem ſacramenti non requiritur intentio faciendi ſacramentum formaliter, ſed ſufficit intentio proferendi verba, & applicandi materiam.

28. Reſpondeo dupliciter aliquem poſſe opus externum ſacramenti joco peragere, primò volendo ſolùm repræſentare & fingere quod fit in Eccleſia à ſacerdote baptizante, & tunc nullum efficitur ſacramentum; ſecundò intendendo revera facere quod ille facit, quamvis recreationis causâ, & in eo caſu perficitur ſacramentum, ſicut in caſu quo miniſter velit baptizare lucri causâ. Hoc autem ſecundo modo Athanaſius Baptiſmum ſuis ſodalibus adminiſtravit: ut colligitur ex tribus. Primò ex hoc quod interrogatus cur id feciſſet? reſponderit ſe voluiſſe agere quod Epiſcopum Alexandrinum feciſſe viderat. Secundò, quia ſolos Catechumenos, atq; adeò nondum baptizatos, baptizaverat. Tertiò ex eo quod licèt Hiſtorici narrantes hanc hiſtoriam, Athanaſium pueris annumerent, certum tamen eſt quod erat grandiuſculus, & ætatis pluſquam annorum duodecim.

29. Sed contra hanc ſolutionem objici poteſt difficilis inſtantia deſumpta ex alia hiſtoria, nimirum D. Geneſii Martyris, qui (ut refertur in Martyrologio Romano 25. Auguſti) cùm eſſet mimus, & vellet coram Diocletiano myſteriis Chriſtianorum illudere, ſe ægrotum ſimulavit, & mimicè ab uno ex ſodalibus ſuis baptizari poſtulavit, ſed à Deo inſpiratus, & repente ad fidem converſus, baptiſmum ſuſcepit, & pro fide poſtea mortuus eſt. Ex hac, inquam, hiſtoria conſtare videtur, Baptiſmum mimicè & fictè collatum, fuiſſe validum, præſertim cùm Angelus ante abſolutionem Geneſio apparens, ei promiſerit mediâ illâ aquâ remiſſionem omnium ſuorum delictorum, quæ in libro omnia & ſingula ſcripta legebantur.

30. Ut ab hac difficultate facilè ſe expediant Bellarminus, Vazquez, & alii ex Recentioribus, reſpondent S. Geneſium baptizatum fuiſſe non ab aliquo ex ſodalibus ſuis mimis, ſed à vero ſacerdote Chriſtiano, qui proinde veram intentionem illi adminiſtrandi tale ſacramentum habuit. Verùm ut ait Cardinalis Delugo, hoc videtur incredibile: Quomodo enim ſacerdos Chriſtianus veniret abſque ingenti ſacrilegio ad cooperandum ludicro ſpectaculo, quod totum ad deriſionem religionis Chriſtianæ ordinabatur? Quomodo etiam auſus eſſet coram Imperatore, Chriſti perſecutore acerrimo, ſeſe ſacerdotem Chriſtianum manifeſtare? Denique, quomodo impunè id feciſſet, & pacificè, peracto baptiſmo, domum redire ipſi Diocletianus permiſiſſet? Quibus adde, quod hiſtorici probatæ fidei referunt S. Geneſium baptizatum fuiſſe ab uno ex ſodalibus irridente myſteria Chriſtianorum in theatro, ut ex Surio referunt Baronius tomo 1. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, anno 302. num. 27. & Ribadeneira in floribus Sanctorum, die 25. Auguſti, in vita S. Geneſii.

31. Reſpondet ſecundò P. Nicolai in additionibus ad Raynerium, verbo *Baptiſmus*, cap. 5. §. 7. credibile eſſe mimos exteriùs facere voluiſſe quod Chriſtiani faciebant, licèt joco facerent, & ſic verum baptiſmum contuliſſe. Sed hoc etiam difficile creditu eſſe putant aliqui Recentiores! Nam ſi nec Chriſtiani ipſi (inquiunt) quando in ſcena agunt perſonam ſacerdotis baptizantis, habent veram intentionem baptizandi, aut faciendi quod facit Eccleſia, ſed ſolùm repræſentandi & fingendi illud: quantò minùs paganus qui Eccleſiam irridebat, exiſtimandus eſt habuiſſe intentionem conficiendi verum ſacramentum?

32. Parùm tamen (ut rectè obſervavit Martinez à Prado) urget hæc replica, imò retorqueri poteſt in favorem P. Nicolai: Ideò enim Chriſtiani mimi in ſcena, quando agunt perſonam ſacerdotis baptizantis, non habent veram baptizandi intentionem, ne rebaptizent jam baptizatos, & ſacramenta Chriſti irrideant. E contra verò Gentiles, ut magis irriderent noſtra ſacramenta, cùm ea mimicè in theatro præſentabant, quæ Chriſtiani præſtare ſolent, facere intendebant; atque adeò mimus ille qui S. Geneſium baptizavit, ut magis Chriſtianorum baptiſma irrideret, ipſum baptizare intendebat eo modo quo faciunt Chriſtiani. Addo, valde probabile & credibile eſſe quod aliqui dicunt, nimirum Angelum qui S. Geneſiũ monuit, ut baptiſma ſeriò reciperet, eique peccatorũ remiſſionem pollicitus eſt, admonuiſſe etiam ſodalem ſuum, ut ſeriò pièque illud ipſi adminiſtraret, ſubindeque tunc nec in adminiſtrante, nec in ſuſcipiente defuiſſe intentionem. Non eſt etiam improbabile quod alii aſſerunt, ut ab hac difficultate faciliùs ſe expediant, nempe Deum tunc ſuppleviſſe miraculosè intentionem miniſtri, quæ licèt ſit conditio neceſſaria & eſſentialis de lege ordinaria, non tamen de potentia abſoluta.

§. IV.

§. IV.

Solvuntur aliæ objectiones.

33. OBjicies primò : Cùm Epiſcopus anteqoam Ordines conferat, proteſtetur ſe nolle ordinare excommuoicatum, aut non habeotem facoltatem à ſuo Prælato, non habet intentionem talem ordinandi ; & tamen ſi adſit iuter alios qnos Epiſcopus ordinat, verè ordinatur, ut jura ſupponunt, quandoquidem decernunt illum ſuſpenſum à ſuo Ordine remaoere : Ergo ad valorem ſacramenti non requiritur in miniſtro intentio conferendi ſacramentum.

34. Reſpondeo quod licèt hæc proteſtatio Epiſcopi fiat ad terrorem, & ad ſignificandum quod non vult talem ordinare, poſtqoam tamen, factâ ſufficienti diligentiâ, nullus talis apparet, intentionem habet, vel ſaltem habere tenetur, eos omnes ordinaodi quos habet præſentes, ſive aliqui ex ipſis ſint aut non ſint excommunicati, & ſive habeant vel non habeant facultatem à ſuo ſuperiore.

35. Objicies ſecundò : Sacramentum poteſt in recipiente habere effectum quem miniſter non intendat: Ergo & habere rationem ſacramenti, licèt ipſum ut tale non velit adminiſtrare. Conſequentia legitima eſt, Antecedens verò probatur. Hæretici noſtri temporis baptizant abſque intentione imprimendi characterem, quandoquidem ipſum non admittuot; imò & abſque intentione cauſandi gratiam, quæ ſit forma intrinſeca, cùm eam etiam negent, & tamen ſuo baptiſmate imprimuot characterem, & producunt gratiam: Ergo &c.

36. Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Sacramentum poteſt in ſuſcipiente habere effectum quem miniſter non intendat formaliter & explicitè, bene tamen virtualiter & implicitè, concedo. Quem non intendat, neque formaliter, neque virtualiter, nego. Cùm enim impoſſibile ſit quod aliquis velit cauſam, niſi virtualiter ſaltem & implicitè velit effectum, quia effectus implicitè & virtualiter continetur in cauſa, eo ipſo quod hæretici velint cauſam characteris & gratiæ, ſcilicet ſacramentum legitimè adminiſtratum, etiam ſi explicitè nolint ipſum characterem & gratiam intrinſecam, implicitè tamen & virtualiter ea intenduot.

37. Objicies tertiò : Certum eſt quod ſicut Chriſtus ita inſtituit ſacramenta, ut eorum valor ſit independens à fide & bonitate miniſtri, ita potuerit ea inſtituere, ut ad eorum valorem & efficaciam non requireretur in miniſtro intentio illa formaliter faciendi: Sed hic modus inſtitutionis eſt convenientior: Ergo dicendum eſt quod Chriſtus ita de facto illa inſtituit. Major conſtat, Minor verò probatur primò, quia Chriſtus ſic inſtituendo ſacramenta, magis oſtenderet ſuam virtutem, quæ pravâ intentione miniſtri oon impediretur. Secundò, manifeſtius eſſet quod ſolus Deus eſt qui principaliter cauſat effectum ſacrameoti, juxta ſuam voluntatem, & quod homines ſunt pura inſtrumenta illius. Tertiò, hic modus inſtitutionis ſacrameotorum independenter ab intentione miniſtri quoad ſuum valorem, valde conducit ad pacandos animos illa ſuſcipientium, ſicut è contra oppoſitus multas anxietates & dubitatiooes circa ſalutem ingerit fidelibus: ſi enim ad valorem ſacrameoti requiratur in miniſtro intentio ipſum formaliter ut ſacramentum conficiendi, ſicut ſuſcipiens ſacramentum nunquam poterit eſſe certus de tali intentione, A utpote interna, atque adeò occulta, ita nec de valore ſacrameoti ab eo ſuſcepti, & conſequenter neque de ſua ſalute.

38. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, conveniens enim fuit valorem ſacramentorum dependere ab intentione miniſtri : Primò propter eorum dignitatem quæ requirit ut non fiant ab homine caſu, temerè, & fortuitò, ſed nobiliori modo, ſcilicet per actiones verè humanas & cum deliberatione factas. Secundò, propter dignitatem miniſtrorum, qui cùm ſint cauſæ liberæ, debuerunt aſſumi à Deo tanquam inſtrumenta quæ ſimul movereotur & ſe liberè moverent ad productionem ſacramenti formaliter ut B talis. Tertiò, quia alioquin non eſſet ratio ob quam non aſſumpſiſſet Deus ad hoc miniſterium quamcumque aliam creaturam, etiam irrationalem.

Ad primam autem probationem in contrarium, dicendum eſt, virtutem Dei & ejus ſapientiam magis oſtendi in operando fortiter, & diſponendo ſuaviter, movendoque inſtrumentum animatum, ſecundùm modum ſuum.

Ad ſecundam ſimiliter dico, dependentiam ſacramentorum ab intentione miniſtri, illam non extrahere à ratione inſtrumenti animati; nec proinde rationem cauſæ principalis à Deo auferre.

Ad tertiam reſpondeo ad pacandos aoimos eorum qui ſacramenta recipiunt, ſufficere certitudi- C nem moralem de iotentione miniſtri, quæ cùm facilè ab eo haberi poſſit, quia non requiris in eo charitatem, vel fidem, niſi miniſter ipſe exteriùs oſteodat ſe illam non habere, vel ex aliquo alio ſigno probabili id poſſit colligi, non eſt cur ſuſcipiens ſacrameotum ſit quoad hoc anxius de ſua ſalute, & valida ſacramenti ſuſceptione ; maximè cùm incertitudo de veritate & effectu ipſius, ex aliis oriri poſſit, de quibus tamen recipiens ſacramentum non eſt anxius quoad ſalutem : quod enim validè conferatur ſacramentum pœnitentiæ, pendet noo ſolùm ex intentione miniſtri, ſed etiam ex eo quod ſit verè baptizatus & ordioatus, atque poteſtate juriſdictionis inſignitus. Item qui in pueritia fuit baptizatus, poſtquam ad æta- D tem adultam pervenit, non poteſt certò ſcire ſe eſſe baptizatum, ſed tantùm credere parentibus id affirmantibus.

39. Objicies quartò : Implicat ponere materiam & formam ſacramenti, niſi pooatur ſacramentum; ſicut implicat poni materiam & formam artefacti, niſi ipſum artefactum ponatur: Ergo cùm miniſter applicat alicui materiam & formam Baptiſmi, verè ipſum baptizat, & ſacrameotum conficit, tametſi intentionem non habeat ipſum baptizaodi & conficiendi ſacramentum.

40. Reſpondeo diſtinguendo Majorem. Implicat ponere materiam & formam ſacramenti, formaliter ut tales, ſeu quatenus ſunt quædam cæremoniæ ſacræ à Chriſto inſtitutæ, niſi ponatur ſacramen- E tum, concedo Majorem. Implicar ponere materiam & formam ſacramenti, materialiter & in eſſe Entis, & abſtrahendo ab hoc quod ſint quædam cæremoniæ ſacræ à Chriſto inſtitutæ, nego Majorem. Nam res & verba in eſſe Entis materialiter non ſunt ſacramentum, ſed ut inſtituta à Chriſto, ut ſint ſigna practica gratiæ ſanctificantis : unde ut miniſter ſacramentum conficiat, requiritur neceſſariò quod materiam & formam ſacramentorum, ſub hac ratione, implicitè ſaltem & in confuſo, ponere intendat: Ad quod ſufficit quod intendat facere illud quod

Digitized by Google

quod facit Eccleſia. Ad exemplum verò de artefacto, quod in argumento adducitur, neganda eſt paritas. Ratio diſcriminis eſt, quia artefactum nihil aliud dicit, quàm materiam & formam; ſacramentum autem, ultra ablutionem & verba, addit eſſe ſignum practicum gratiæ: rationem autem ſigni gratiæ in actione exteriori reperiri, dependet à duobus, nempe ab intentione miniſtri, & à Chriſti inſtitutione & voluntate, qui noluit materiam, & formam ſacramenti, gratiam ſignificare, deficiente intentione miniſtri.

§. V.

Aliæ difficultates & caſus conſcientiæ breviter reſolvuntur.

41. RESTANT adhuc reſolvendæ quædam difficultates de intentione miniſtri, quas breviter hîc expediemus. Prima eſt, an deficiente intentione miniſtri ad valorem ſacramenti requiſitâ, Deus ſuppleat illius defectum, & conferat ſine vero ſacramento effectum ſacramenti: v. g. ſi miniſter ex malitia non intendat baptizare puerum, an Deus ex ſua infinita miſericordia, conferat illi gratiam, ſine vero Baptiſmo?

42. Reſpondeo negativè, contra Alenſem, D. Bonaventuram, Sylveſtrum, Paludanum, & alios. Probatur primò ex D. Thoma infrà quæſt. 68. art. 1. & 73. art. 3. & quodlib. 6. art. 4. ubi diſtinguens triplex Baptiſma, aquæ, ſpiritûs, & ſanguinis, docet quod pueri non habentes uſum rationis, cùm non poſſint dilectionem Dei habere, in qua Baptiſmus ſpiritûs ſeu flaminis conſiſtit, ſalvari non poſſunt, niſi per Baptiſmum aquæ, vel ſanguinis, ſi propter Chriſtum occidantur, qualiter de innocentibus docet D. Auguſtinus: Ergo ſentit quod quotieſcunque non ſuſcipitur verum Baptiſma, gratia non confertur à Deo, niſi adſit Baptiſmus flaminis vel ſanguinis.

43. Id etiam efficaciter probari poteſt ex lege illa generali Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Ex illa enim evidenter infertur, quod puer ante uſum rationis verum Baptiſma non recipiens, ex defectu intentionis miniſtri, non conſequetur vitam æternam. Unde Auguſtinus Epiſt. 28. ad Hieronymum: *Quiſquis dixerit quod in Chriſto vivificabuntur parvuli qui ſine ſacramenti ejus participatione de vita exeunt, hic profectò contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam damnat Eccleſiam.* At hoc eſſet falſum, ſi puer ille effectum Baptiſmi, ſcilicet gratiam, ſine vero Baptiſmo reciperet: Ergo gratia non confertur à Deo, cùm ex defectu intentionis miniſtri, verum Baptiſma non conficitur.

44. Confirmatur: Puer ſine debita materia vel forma baptizatus ex malitia vel ex ignorantia miniſtri, gratiam non recipit, ut omnes concedunt: Ergo nec ille qui ſine debita intentione baptizatur. Conſequentia manifeſta eſt, nam tam bene deficit ſacramentum ex defectu intentionis miniſtri, ſicut ex defectu formæ, vel materiæ, ut definit Florentinum in Decreto unionis, ubi dicitur, omnia ſacramenta tribus perfici, nimirum materiâ, formâ, & intentione miniſtri, quorum ſi aliquid deſit, non perficitur ſacramentum.

45. Dices, D. Thomas hîc art. 8. ad 2. oppoſitam ſententiam docere videtur, cùm enim ibi retuliſſet opinionem aliquorum aſſerentium quod Chriſtus in parvulis ſupplet defectum intentio- A nis, & in adultis fides & devotio recipientium, ſic de hac ſententia loquitur: *Sed hoc ſatis poſſet dici quoad ultimum effectum, qui eſt juſtificatio à peccatis, ſed quantùm ad effectum qui eſt res & ſacramentum, ſcilicet quantùm ad characterem, non videtur quod per devotionem accedentis poſſit ſuppleri, quia character nunquam imprimitur, niſi per ſacramentum:* Ergo ſentit defectum intentionis ſuppleri, quantum ad effectum gratiæ, non quantùm ad characterem.

Reſpondeo quod licèt ſententia relata à D. Thoma, de parvulis & adultis loquatur, & de utroque effectu Baptiſmi, gratia ſcilicet & charactere, ille tamen ſolùm eam approbat, quantùm ad effe- B ctum gratiæ, & ſolùm quantùm ad adultos, qui per dilectionem & fidem includentem Dei dilectionem, extra ſacramentum juſtificari poſſunt: quantùm autem ad alia, refertur quidem ſententia, ſed non approbatur. 46.

Secunda difficultas eſt, quænam intentio ſit neceſſaria ad valorem ſacramenti, actualis, habitualis, aut virtualis? 47.

Reſpondeo breviter, intentionem actualem non eſſe requiſitam ad valorem ſacramenti, habitualem verò non eſſe ſufficientem, bene tamen virtualem.

Prima pars habetur in Rituali Romano, & docetur à D. Thoma hîc art. 8. ad 3. & rationem aſſi- C gnat, quia habere intentionem actualem, *non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate, quia præter intentionem cùm homo vult multùm intendere, incipit alia cogitare, ſecundùm illud Pſalmi 39. Cor meum dereliquit me.* Addo quod, actualis intentio non eſt neceſſaria ad actum humanum & deliberatum, ſed ſufficit virtualis, ut patet in oratione, ad quam, ut ſit meritoria, ſufficit virtualis attentio, ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 83. art. 13. Quamvis autem hæc intentio non ſit neceſſaria ad valorem ſacramenti, *ſtudioſè tamen curare debet* (inquit S. Doctor) *ſacramenti miniſter, ut etiam actualem intentionem adhibeat.* Quod D (ut rectè advertit Cajetanus) non debet intelligi de intentione quâ in actu ſignato miniſter dicat, *Ego intendo conficere ſacramentum*, ſed de intentione in actu exercito, ita ut poſtquam miniſter actum intentionis conficiendi ſacramentum habuit, attendat ad ea quibus conficitur, nimirum ad diſtinctam prolationem formæ, ad reverentem contrectationem materiæ, & ad futuram tunc ineffabilem præſentiam divinæ gratiæ.

Secunda pars quæ aſſerit habitualem intentionem ad valorem ſacramenti non ſufficere, non minùs eſt manifeſta quàm præcedens; nam habitualis intentio ea eſt quâ quis aliquid facit ex habitu, abſque advertentia & deliberatione, ut cùm quis E habens habitum miſericordiæ, nihil de eleemoſyna cogitans, imò fortè dormiens, pecuniam ponit ubi eleemoſynæ colliguntur: Sed hoc non ſufficit ad valorem ſacramenti, cum illius adminiſtratio debeat eſſe actio humana & deliberata: Ergo ad valorem ſacramenti intentio habitualis non ſufficit. 48.

Dices, Divus Thomas hîc art. 8. ad 3. manifeſtè docet oppoſitum, ait enim: *quod licèt ille qui aliud cogitat non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti.* Quo nihil clarius & expreſſius contra noſtram reſolutionem dici poſſe videtur. 49.

Duplex tamen huic inſtantiæ poteſt adhiberi ſolu-

50. ſolutio. In primis dici poteſt cum Cajetano, D. Thomam ibi loqui de intentione habituali, non ut diſtinguitur à virtuali, ſed prout differt ab actuali; tum quia id apertè conſtat ex ipſo textu, tum etiam quia tempore D. Thomæ, omnis intentio non actualis, etiam ea quæ virtualis dicitur, vocari ſolebat habitualis, ut patet ex D. Bonaventura in 2. ſent. diſt. 41. art. 1. quæſt. 3. in ſolutione 6. argumenti, ubi *habitualem relationem ad Deum*, ſufficere operi meritorio aſſerit, & ſubdit: *habitualem relationem dici, non quòd habeat charitatem per quam ſit habilis ad referendum, ſed quia in primordio illius operationis, vel alterius ad quam illa conſequenter ſe habet, intentionem habet ad Deum directam.* Ubi Doctor Seraphicus apertè relationem habitualem ad Deum, pro virtuali uſurpat, quæ propterea dici habitualis poteſt, quia per modum alicujus habitûs perſeverat, licèt actum præcedentem ſupponat.

51. Secundò reſpondet Pater Nicolai in ſcholiis ad art. 8. hujus quæſtionis, & in additionibus ad Raynerium, titulo de Baptiſmo, cap. 1. §. 8. certum ſibi videri, quod non intentionem *habitualem*, ſed potius *virtualem*, ibi ſcripſerit S. Thomas, ſed propter abbreviatos characteres, qui ex veteri ſcribendi uſu, ſimilem formam præ ſe ferunt, aut maximam affinitatem inter ſe habent, imprudenter, vel per oſcitantiam, vox illa *virtualis*, pro *habituali* mutata ſit. Hujusque mutationis duo indicia manifeſta adducit. Primum eſt, quia exemplaria quædam anni 1540. intentionem *virtualem* legunt, non verò *habitualem*. Secundum, quia S. Doctor non ſolet habituale cum virtuali confundere, ſed unum ab alio accuratè diſtinguit, ut patet in quæſtionibus diſputatis, de charitate art. 11. ad 3. ubi ſic habet: *Aliud eſt habitualiter referre in Deum, & aliud virtualiter: habitualiter enim refert in Deum & qui nihil agit, nec aliquid actualiter intendit, ut dormiens; ſed virtualiter aliquid referre in Deum, eſt agentis propter finem, ordinantis in Deum.* Et in 4. ſent. diſt 16. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. contritionem ait poſſe accipi tripliciter, *vel actu, vel habitu, vel medio modo*, ſcilicet *ex virtute actûs quem agit &c.* Et in hac ipſa parte quæſt. 87. art. 1. negat *habitualem diſplicentiam* ad peccatorum venialium remiſſionem ſufficere, ſed requiri vult ſaltem aliquam *virtualem*.

52. Tertia pars, quæ affirmat ad valorem ſacramenti intentionem virtualem ſufficere, colligitur ex præcedentibus: nam ſi habitualis non ſufficit, & actualis requiſita non eſt, reſtat ut virtualis ſufficiat. Intentio autem virtualis illa eſt, quæ licèt actu tranſierit, manet tamen in virtute, ratione primi propoſiti quo quis ſe ad agendum applicuit humano modo. *Puta cùm ſacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Eccleſia: unde ſi poſtea in ipſo exercitio actûs cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur ſacramentum*, ut ait S. Thomas hîc art. 8. ad 3. Eſt etiam aliud vulgare exemplum ejusdem S. Doctoris 3. contra Gentes cap. 138. illius ſcilicet qui propter Deum iter arripuit, in quo ut ex illa intentione iter perficiat, neceſſarium non eſt quod in qualibet parte itineris de Deo actu cogitet.

53. Sed dubitari poteſt, an ebrius, vel dormiens, poſſit conficere ſacramentum? Ratio autem dubitandi eſt, quia ante ebrietatem vel ſomnum, potuit velle conficere ſacramentum, verbis in ebrietate vel ſomno proferendis, ſubindeque tunc virtualem intentionem conficiendi ſacramentum habere, quæ cùm ad valorem ſacramenti ſufficiat, ſi ille in ebrietate vel ſomno ſupra debitam materiam verba proferat, nihil tunc ad valorem ſacramenti deeſſe videtur. Poteſtque augeri difficultas, nam ſi quis ante ſomnum vel ebrietatem baptiſmum deſideret, & poſtea dormiens aut ebrius baptizetur, recipit ſacramentum: Ergo pariter ſi miniſter ante ebrietatem vel ſomnum, ſacramentum velit conficere, revera illud conficiet, ſi in ipſa ebrietate vel ſomno, ſupra debitam materiam verba proferat.

54. Nihilominus dicendum eſt, verba à ſacerdote ebrio vel dormiente prolata ſupra debitam materiam, non conficere verum ſacramentum, etſi ante ſomnum aut ebrietatem, intentionem illud conficiendi habuerit. Ratio hujus reſolutionis nulla alia aſſignari poteſt quàm Chriſti voluntas, qui licèt prolationem verborum voluntariam ſolùm in cauſa, ad dignitatem ſacramenti elevare potuerit, id tamen noluit, tum ob reverentiam debitam ſacramentis, tum etiam quia oportuit ſacramenta confici à miniſtro, cum morali certitudine materiæ debitæ: in ſomno autem vel in ebrietate talis certitudo eſſe nequit, quamvis enim quis ante ſomnum vel ebrietatem, materiam debitam pro conficiendo ſacramento prope ſe relinqueret, poſtea tamen in ſomno exiſtens, aliam poſſet ſubſtituere, & verba ſupra illam proferre: ob hæc ergo & ſimilia inconvenientia, etſi in ſomno vel ebrietate poſſit quis virtualem intentionem conficiendi ſacramentum habere, nihilominus ſacramentum non conficeret, etſi ſupra debitam materiam tunc verba proferret. Præſertim quia ſacramentum ex parte formæ conſiſtit in verbis quæ formaliter verba ſint: illa verò quæ dormiens vel ebrius profert, non ſunt verba formaliter, defectu actualis ſignificationis, ſed duntaxat materialiter, ſicut ea quæ à pica, vel à pſittaco proferuntur, ideoque non poſſunt ſacramenta conficere. Ex quo patet diſparitas ad exemplum adductum, nam recipiens ſacramentum nulla debet verba proferre, bene tamen qui illud conficit vel miniſtrat: præterquam quod recipiens ſe habet per modum patientis, miniſtrans verò vel conficiens ſacramentum, per modum agentis: major autem in agente quàm in patiente libertas & advertentia requiritur: unde licèt in ſomno vel ebrietate poſſit quis verum ſacramentum, v. g. baptiſmum quem antea deſideravit, recipere, non tamen illud tunc conficere vel adminiſtrare.

55. Tertia difficultas eſt, an ſit verum ſacramentum ubi error erga perſonam cui confertur intervenit? v. g. dum putat aliquis ſe baptizare puerum, & nomen Petri illi imponit, & baptizat puellam, quæritur an tunc verum ſacramentum conficiat? Videtur enim quod non, ob defectum intentionis; non enim habuit intentionem baptizandi puellam, ſed puerum.

56. Huic difficultati cum diſtinctione reſpondendum eſt, nam vel miniſter ita alligavit intentionem ſuam, ut non intendat conferre Baptiſmum, niſi tali individuo, puero v. g. & tunc ſi alius ſupponatur, non conficit ſacramentum, ex defectu intentionis. Si autem habeat intentionem conferendi ſacramentum præſenti, quicunque ille ſit, quamvis per errorem putet eſſe alium qui non eſt, revera ſacramentum confert. Idem dicendum, ſi ſacerdos putans ſe audire confeſſionem Petri, alterius audiat, & abſolvat, & in aliis

ſacramentis ſimiliter. Si autem quæras, qualis debeat eſſe intentio miniſtri? Reſpondeo debere eſſe talem; quòd abſolutè dirigatur ad præſentem materiam, ſine limitatione aut implicita conditione non faciendi ſacramentum, ſi perſona non ſit illa quam putat; quam intentionem ſemper adeſſe in miniſtro præſumendum eſt.

57. Contra hanc tamen doctrinam fieri poteſt hæc inſtantia. In matrimonio error perſonæ reddit ſacramentum nullum: ſi enim quis contrahat cum Bertha, putans eſſe Tulliam, verum matrimonium non contrahit: Ergo idem in aliis ſacramentis dicendum.

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia matrimonium eſt quidem contractus conſiſtens in traditione corporũ in particulari & in individuo, unde error in perſona eſt ſubſtantialis, & æqualitatem aufert, ſubindeque contractum nullum efficit. Nec ſufficit quod detur alia uxor æque bona, quia cùm hæc æqualitas non poſſit certò ab hominibus cognoſci, maximè cùm bonitas conjugis debeat eſſe reſpectiva in ordine ad alterum, meritò conjuges alligant ſuam voluntatem & intentionem ad talem determinatam perſonam, quod in aliis ſacramentis non contingit.

Articulus III.

Utrum per malos miniſtros validè poſſint ſacramenta conferri?

§. I.

Varij circa hoc referuntur ac refelluntur errores.

58. Tertio poſt Chriſtum natum ſæculo, in Aſia & Affrica cœpit error aboriri, aſſerens non eſſe vera ſacramenta ab hæreticis & ſchiſmaticis collata. Primus illius author in Affrica fuit Agrippinus D. Cypriani prædeceſſor, ut referunt D. Auguſtinus lib. 2. de baptiſmo cap. 2. & Vincentius Lyrinenſis in Commonitorio cap. 9. his verbis, *Venerabilis memoriæ Agrippinus, Carthaginenſis Epiſcopus, primus omnium mortalium contra univerſalis Eccleſiæ regulam, contra divinum Canonem, contra morem & inſtituta Majorum, rebaptizandum eſſe cenſebat*, eos ſcilicet qui ab hæreticis baptizati eſſent. Eum poſtea ſecutus eſt D. Cyprianus, cum multis Affricæ Epiſcopis, licèt non propterea ab Eccleſia ſe ſeparaverit, *imò præſumendum ſit* (ait Auguſtinus cap. 8. libri citati) *virum adeò ſanctum, ante mortem ſententiam mutaſſe. Cujus correctionem* (inquit cap. 5.) *ſi litteræ taceant, merita clamant: ſi in epiſtolis non invenitur, corona martyrij teſtatur.*

59. Donatiſtæ etiam olim ſenſerunt, ſacramenta à miniſtro exiſtente in peccato mortali collata, eſſe invalida, quos poſtea ſecuti ſunt Luciferiani & Albigenſes. Wicleffus autem ea tantùm ſacramenta valida eſſe cenſuit, quæ à miniſtris prædeſtinatis conferrentur. Alij demum à malis miniſtris confici quidem ſacramenta putarunt, ſed non per ea gratiam conferri. Ut omnes iſti errores confutentur, & veritas Catholica firmiùs ſtabiliatur.

60. Dico breviter, peccatores & infideles validè ſacramenta conficere, ſi adhibeant omnia ad illorum valorem requiſita.

Concluſio eſt certa de fide, utpote definita in variis Conciliis, nempe in Concilio Nicæno generali, ut teſtatur Auguſtinus lib. 2. de baptiſmo cap. 3. 4. 5. & 6. in Carthaginenſi primo Can. 1. in Conſtantienſi contra Joannem Hus, & denique in Tridentino ſeſſ. 7. Can. 12. de ſacramentis in genere, his verbis: *Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia quæ ad ſacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere aut conferre ſacramentum, anathema ſit.* Sub peccato autem mortali, etiam peccatum hæreſis comprehenditur. Et Can. 4. hoc ſpecialiter de baptiſmo definit, ait enim: *Si quis dixerit baptiſmum qui etiam datur ab hæreticis in Nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſſe verum, anathema ſit.*

Favet etiam perpetua Eccleſiæ Traditio, quæ nunquam conſvevit eos rebaptizare qui à miniſtris peccatoribus, hæreticis, ſchiſmaticis, & degradatis baptizati ſunt. Unde S. Auguſtinus lib. de baptiſmo cap. 9. inquit: *Conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hac ſola opponebatur inducere volentibus novitatem.* 61.

Non deſunt etiam ad eandem veritatem ſuadendam congruentiæ & probabiles rationes, quas adducit S. Thomas 4. contra Gentes cap. 77. & Ferrarienſis ejus Commentator ibidem exponit. Prima eſt: Miniſtri Eccleſiæ in Ordinis ſuſceptione accipiunt potentiam ad ſacramenta miniſtranda: Sed hæc potentia per peccatum aut infidelitatem non admittitur: Ergo peccator & infidelis retinet poteſtatem ſacramenta miniſtrandi, ſubindeque vera conficit & miniſtrat ſacramenta, ſi omnia adhibeat ad eorum valorem neceſſaria. Major eſt certa, Minor probatur. Quod alicui per conſecrationem acquiritur, perpetuò in ipſo manet, cujus ſignum eſt, quod ſemel conſecratum, iterum non conſecratur, ut patet in altari, chriſmate, & aliis: Sed poteſtatem miniſtrandi accipit miniſter in Ordinis ſuſceptione, cum quadam conſecratione: Ergo illam nunquam amittit. 62.

Confirmatur: Deus non aufert Principibus terræ poteſtatem juriſdictionis, propter ipſorum crimina, hæreſim, infidelitatem, & apoſtaſiam, ne ſcilicet Reipublicæ ſtatus aut œconomia deficiat, vel turbetur; propter quod D. Petrus cap. 2. ſuæ primæ Epiſtolæ, fideles monet, ſuis ut parcant dominis, non tantùm piis & modeſtis, ſed etiam diſcolis: Ergo ſimiliter rationi conſentaneum eſt, ad gubernationis Eccleſiaſticæ & fidelium utilitatem, quòd Deus ſuis miniſtris peccatoribus & hæreticis, poteſtatem validè adminiſtrandi ſacramenta non auferat. 63.

Secunda ratio D. Thomæ ſic poteſt proponi. Miniſter ſolùm concurrit inſtrumentaliter ad hominem ſanctificandum, ſicut & ipſa ſacramenta, atque adeò gratiam non conferunt propriâ virtute, ſed virtute Dei, neque ſibi aſſimilare intendunt effectum, ſed cauſæ principali: Ergo ut per ſacramenta miniſter conferat gratiam, non eſt neceſſarium, quod gratiam aut fidem habeat & contineat, ſed ſufficit quod ſacramentum & illius effectus in cauſa principali contineatur. 64.

Confirmatur primò exemplo Divi Thomæ: Ut medicus conferat ſanitatem, non eſt neceſſarium illius corpus, quod eſt inſtrumentum animæ habentis artem medicinæ, eſſe ſanum: Ergo ut Deus per miniſtrum qui eſt ejus inſtrumentum, gratiam conferat, & ſacramenta conficiat, neceſſarium non eſt, quod miniſter gratiam habeat aut fidem. 65.

66. Confirmatur ſecundò alio exemplo S. Auguſtini lib. 3. contra Creſconium cap. 8. Ut ſemen fructificet, nihil refert quod lotis aut ſordidis manibus ſeminetur, ſed ſatis eſt ſi bonum ſit, & ex ſe fructiferum, & terra ad fructificandum idonea; hoc enim poſito, & Solis influxu non deficiente, terra dabit fructum ſuum: Ergo quidquid ſit de ſanctitate & munditia miniſtri, ſi adſint cætera requiſita, verum conficietur ſacramentum, gratiam conferens.

67. Alio exemplo utitur idem Auguſtinus Tractatu 5. in Joan. ut refertur in decretis causâ & quæſt. 1. ubi dicitur, quod *ſuperbus miniſter cum diabolo computatur, ſed non contaminatur donum Chriſti, quia per illum purus fluvius tranſit, & venit ad fertilem terram.* Et paulò poſt ſubditur: *Lapis ex aqua fructum ferre non poteſt, & ſi per lapideos canales tranſit ad areolas aqua, in canali lapideo nihil generatur, ſed tamen hortis fructum pluri mum affert: Spiritualis enim virtus ſacramenti, ut pura lux, ab illuminandis excipitur, ſed per immundos tranſiens, non coinquinatur.* Aliud exemplum adducit Nazianzenus orat. 40. in ſanctum Baptiſma, comparat enim bonum vel malum miniſtrum, ſigillo aureo vel ferreo, quod eundem habet effectum, ſive aureum ſit, ſive ferreum.

68. Confirmatur tertiò: Poteſt artifex uti ad opera ſua nedum inſtrumento vivo & ſibi conjuncto, putà manu, ſed etiam inanimato & ſeparato, nempe malleo: Ergo ſimiliter poteſt Deus homine carente vitâ gratiæ, nec ſibi per charitatem aut fidem conjuncto, uti tanquam inſtrumento ad ſacramenta & eorum effectus.

69. Tertia ratio: Ut quis efficaciter ntatur gratiâ gratis ſibi datâ, non requiritur quod habeat gratiam gratum facientem, vel fidem, ut conſtat de Caipha, qui licèt peſſimus, & ſcripturis de Chriſto, ejusque miraculis credere nollet, veritatem tamen de ipſo prophetavit: Sed poteſtas conficiendi & miniſtrandi ſacramenta, ad gratias gratis datas reducitur, quia per ſe ordinatur ad bonum alterius, non verò ad bonum ejus in quo eſt, niſi per accidens: Ergo illius uſus gratiam gratum facientem vel fidem neceſſariò in miniſtro non requirit.

70. Quarta ratio ſumitur ex inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia: ſi enim ad valorem ſacramenti requireretur ſanctitas & fides miniſtri, vix ulla eſſet fidelibus ſecuritas de ſua ſalute; ſicut enim ſemper eſſent incerti de bonitate miniſtri, ita & de valore ſacramenti ab eo collati.

71. Si dicas, non minùs eſſe fideles incertos de intentione miniſtri, quàm de ejus ſanctitate. Reſpondeo hoc eſſe falſum, cùm enim longè facilius ſit miniſtro habere intentionem conficiendi ſacramentum, quàm ſanctitatem, poteſt non ſolùm ipſe miniſter, ſed etiam recipiens ſacramentum ab eo, magis eſſe certus de intentione ejus, quàm de ipſius ſanctitate; ſæpè enim contingit, ut qui videntur boni, mali ſint, cùm tamen miniſtrum non habere neceſſariam intentionem, raro contingat, quia ille defectus non provenit, ſicut defectus ſanctitatis, ex difficultate illam habendi, ſed ex pura malitia.

§. II.

Solvuntur objectiones.

72. OBjicies primò: Leo Papa Epiſtolâ 77. negat baptizatos ab hæreticis ſanctificationem accipere, & Ambroſius libro de his qui initiantur cap. 4. ait quod *Baptiſma perfidorum non ſanat, ſed polluit.* Similiter Athanaſius ſermone tertio contra Arrianos, baptiſmum ab illis collatum appellat *vanum & invalidum.* Demum S. Thomas in ſupplemento quæſt. 38. art. 2. docet hæreticum non poſſe abſolvere à peccatis: Ergo hæretici non poſſunt vera ſacramenta conficere, vel miniſtrare.

Reſpondeo hæc & alia ſimilia Patrum teſtimonia intelligenda eſſe de ſacramento in ordine ad effectum principalem, ſcilicet gratiam, ita ut velint ſolùm negare ſacramentum ab hæreticis collatum, eſſe validum ad conferendam gratiam, cùm enim Eccleſia prohibeat ne ſuſcipiantur ſacramenta ab hæreticis, conſequenter qui aliquod ſacramentum ab ipſis recipit, hoc ipſo ponit obicem effectui ſacramenti, & ideo baptiſmus ab hæretico collatus, non eſt validus ad conferendam gratiam. In eodem ſenſu docet S. Thomas in ſupplemento, hæreticum à peccatis abſolvere non poſſe, quia ſcilicet, cùm accipiens abſolutionem ab hæretico, fictus ad ſacramentum accedat, gratiam non recipit; & inſuper quia ratione fictionis, deficit illi dolor de peccatis, qui eſt materia pœnitentiæ; & tandem quia ad abſolvendum à peccatis, ultra poteſtatem characteris, requiritur juriſdictio, quæ hæretico deficit. 73.

Objicies ſecundò: Immundus mundare non poteſt, juxta illud Eccleſiaſtici 34. *Ab immundo quid mundabitur?* Sed peccator eſt immundus: Ergo alios mundare non poteſt, conferendo illis gratiam per ſacramenta. 74.

Reſpondeo ab immundo, ut à cauſa principali neminem mundari, bene tamen ut ab inſtrumentali, quia ut producat gratiam non debet illam formaliter habere, ſed ſufficit quod illam contineat virtualiter, ſeu quod per virtutem cauſæ principalis illam poſſit producere, quare ad illam producendam non concurrit miniſter ut inſtrumentum Dei & Chriſti. 75.

Objicies tertiò: Chriſtus influit in ſuos fideles gratiam per miniſtros, tanquam per membra ſui & Eccleſiæ: Sed infidelis membrum Eccleſiæ & Chriſti non eſt: Ergo medio miniſtro infideli, gratiam non influit, nec ſacramenta confert. 76.

Confirmatur: Sacramenta habent efficaciam ex paſſione Chriſti: Sed infidelis non continuatur cum paſſione Chriſti, per fidem propriam, neque per fidem Eccleſiæ, cùm ſit ab Eccleſia ſeparatus: Ergo non poteſt conficere ſacramenta, neque ut inſtrumentum Chriſti gratiam conferre. 77.

Confirmatur ſecundò: Soli Eccleſiæ ſunt data ſacramenta, & conſequenter ſolùm in illa reperiuntur: Sed inter hæreticos vera non eſt Eccleſia: Ergo neque vera ſacramenta: non ergo ab ipſis validè conficiuntur. 78.

Confirmatur tertiò: In nulla communitate, ab illa expulſus poteſt officia communitatis tradere ſeu diſtribuere: Sed per ſacramenta imprimentia characterem, deputatur recipiens ad aliquod officium intra Eccleſiam: Ergo hæc ſaltem ſacramenta ab hæretico conferri non poſſunt. 79.

Ad objectionem reſpondetur cum D. Thoma hîc art. 5. ad 2. Chriſtum Dominum operari per bonoa miniſtros, tanquam per membra viventia & ſibi conjuncta, per malos autem tanquam per membra abſciſſa & ſeparata, poteſt enim vivens operari per inſtrumentum carens vitâ, & à ſe ſeparatum, quantùm ad corporis unionem, 80.

Digitized by Google

dummodo ſit ſibi conjunctum per quandam motionem; aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per ſecurim; per manum enim operatur tanquam per inſtrumentum ſibi unitum & vivens, per ſecutim autem tanquam per inſtrumentum carens vitâ, & ſeparatum, quamvis ipſi per motionem conjungatur. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis per bonos, tanquam per membra viventia, per malos verò, tanquam per inſtrumenta carentia vitâ, & ſeparata.

81. Ad primam confirmationem reſpondetur ex D. Thoma in ſupplemento quæſt. 28. art. a. negando Minorem, quoad ſecundam partem: infidelea enim continuantur cum paſſione Chriſti, per fidem Eccleſiæ; quia quamvis in fide Eccleſiæ non ſint, ſunt tamen in ea, quantùm ad formam quam in ſacramentis ſervant, quæ eſt forma Eccleſiæ: ſunt etiam in fide Eccleſiæ, quantum ad intentionem faciendi quod facit Eccleſia; ex quo ibi intulit Cajetanus, hæreticum non conſerre ſacramenta, ut præciſum ab Eccleſia, ſed ut aliquo modo ipſi conjunctum & continuatum.

82. Ad ſecundam dicendum, ſoli Eccleſiæ eſſe data ſacramenta, ſed ſacramentis Eccleſiæ & Chriſti, etiam extra Eccleſiam exiſtentes uti. Et ratio eſt, quia inſtituta ſunt à Chriſto ad conferendam gratiam, tanquam illius inſtrumenta, & extra Eccleſiam exiſtentes retinent characterem, qui eſt poteſtas ad illa conficienda, atque adeò ſi apponatur materia & forma à Chriſto Domino præſcripta, cum debita intentione, conficiuntur vera ſacramenta, & efficacia ad conferendam gratiam, ſi non obſtet indiſpoſitio recipientia.

83. Ad ultimum dicatur, quod ſi per excluſionem à communitate admittatur poteſtas tradendi ſeu diſtribuendi officia communitatis, vera eſt major, falſa autem, ſi cum excluſione à communitate, retineatur talia poteſtaa: hoc autem eſt ſpeciale in expulſione ab Eccleſia, quòd per illam poteſtas ſuprà dicta non aufertur, hæc enim eſt indelebilis, quia conſiſtit in charactere, qui nunquam amittitur. Tenet tamen paritas, quantùm ad hoc quod expulſi ab Eccleſia non poſſunt licitè illâ poteſtate uti, ac proinde hæretici illicitè quidem, ſed non invalidè, ſacramenta miniſtranr.

84. Objicies quartò: Actio ſacramentalis ſacerdotis exiſtentis in peccato mortali, v. g. conſecratio Euchariſtiæ, eſt grave peccatum, & ingens ſacrilegium: Ergo non poteſt eſſe à Deo ut ſpeciali motore: Sed ſi per eàm validè conficeretur ſacramentum, neceſſarium eſſet quod à Deo ut ſpeciali motore procederet, cùm omne inſtrumenrum, ad attingendum effectum cauſæ principalis, ab ea ſpecialiter moveri debeat: Ergo à malo miniſtro non poteſt confici ſacramentum.

85. Reſpondeo primò, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam: cùm enim divina motio ſit præciſiva, ita attingit ea quæ pertinent ad lineam Entis & boni tranſcendentalis in actu ad quem muvet, ut tamen ad ejus deformitatem & malitiam moralem nequaquam ſe extendat, ut fusè oſtendimua, & variia exemplis declaravimua in Tractatu de voluntate Dei.

Diſp. 8. art. 4.

86. Reſpondeò ſecundò, actionem quâ miniſter in peccato mortali exiſtena ſacramentum conficit, poſſe dupliciter ſumi, nimirum vel quatenua procedit à miniſtro ut tali, ſive ut inſtrumento à Deo aſſumpto, vel inquantum procedit à miniſtro, non ut tali, ſed ut cauſa principali morali. Secundo iſto modo ſumpta, eſt mala & ſacrilega, de formali, ac proinde non eſt à Deo ut ſpeciali motore, bene ramen primo modo conſiderata, utpote bona ſecundùm illam rationem.

Articulus IV.

Vtrum miniſtri ſacramenta in peccato mortali miniſtrantes, ſemper peccent mortaliter?

§. I.

Quibusdam præmiſſis difficultas reſolvitur.

PRo reſolutione hujus difficultatia ſciendum eſt, miniſtrum ſacramentorum eſſe duplicem, ſcilicet miniſtrum ex officio, ſive ſolemnitatis, & miniſtrum neceſſitatis. Primus dicitur ille qui conficit ſacramenta, ſpeciali conſecratione ad ea conficienda deputatus, qualia eſt ſacerdos celebrana miſſam, abſolvens à peccatis, & cum ritu & ſolemnitate baptizans. Secundus verò ſine aliqua ſpeciali conſecratione & deputatione ſacramenta miniſtrat. Eſt autem uſus hujua miniſtri in Eccleſia, propter ſacramentum Baptiſmi tantùm, quod quia eſt neceſſarium neceſſitate medij, etiam in re, reſpectu parvulorum ad ſalutem, & non poſſunt in quocunque caſu adhiberi miniſtri ex officio, ut cum omni ſolemnitate tale ſacramentum conferatur, voluit Chriſtus ut in illis caſibua, in quibua non poſſet adhiberi ſolemnitas illa à miniſtro conſecrato, poſſit Baptiſmus à quolibet ſive clerico ſive laico, ſive fideli, ſive infideli, ſine ſolemnitate conſerri. Dixi propter ſacramentum Baptiſmi, quia cùm alia ſacramenta non ſint ita ad ſalutem neceſſaria (quatenua vel eorum effectus non eſt ſimpliciter neceſſariua, vel ſi ſit neceſſariua, poteſt baberi aliâ viâ, ſcilicet per contritionem, ut patet de effectu pœnitentiæ) nunquam poſſunt validè confici, niſi à miniſtro ex officio ſpecialiter ad miniſterium divinum conſecrato. Excipe tamen matrimonium, quod quia eſt contractus civilis, non exigit miniſtrum conſecratum, ſed ipſi contrahentes ſunt miniſtri ipſius. His poſitis. 87.

Dico primò: miniſter ſolemnitatia ſacramenta conficiens vel adminiſtrans in peccato mortali, peccat mortaliter. Ita communiter Theologi cum Divo Thoma hîc art. 6. exceptis quibuadam Recentioribus, oppoſitum ut probabile defendentibua, quos refert Martinez à Prado hîc dubio 4. §. 2. 88.

Hæc concluſio in primis probari poſſet multis Pontificij juris determinationibus, ſed duæ ſufficient. Prima habetur titulo de *temporibus ordinandorum*, capite *Quæſitum*, ubi decernitur Clericos iniquè viventea eſſe admovendos, & ſub interminatione divini judicij obteſtandoa, *ne in ſuſceptis Ordinibus miniſtrent*. Altera ſumitur ex capite *Neceſſe eſt* 1. quæſt. 1. ubi Gregorius dicit: *Neceſſe eſt ut munda ſit manus quæ diluere ſordes curat*, & adducit illud Iſaiæ 52. *Mundamini qui fertis vaſa Domini.*

Favent etiam SS. Patres: Dionyſius enim cap. 2. Eccl. hierarchiæ, ait quod *malis non eſt fas tangere ſymbola, id eſt ſacramentalia ſigna.* Et Auguſtinus lib. 2. contra Epiſt. Parmeniani cap. 10. dicit quod *omnia ſacramenta, cum obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.* Eos autem dicit indignè ſacramenta tractare, 89.

qui

qui ficti, hoc eſt qui mali ſunt, & in peccato, ut conſtat ex toto capite. Videri etiam poteſt Hieronymus ſuper illud Sophoniæ 3. *Sacerdotes polluerunt ſanctum*, relatus cap. *Sacerdotes 1.* quæſt. 1. cujus ſenſum optimè explicat D. Thomas infra quæſt. 82. art. 5. ad 1.

90. Poteſt etiam ſuaderi concluſio ratione D. Thomæ, quæ ex duobus ſumitur, ſcilicet ex conditione miniſtri ex officio, qui debet in ſanctitate conformari Deo & Chriſto, quorum eſt miniſter, juxta illud Levitici 19. *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum*; & ex ſanctitate ſacramentorum, ſunt enim actiones quædam ſanctificatione conſecratæ, unde ut miniſter congruat miniſterio, debet habere ſanctitatem, aliàs quantùm eſt ex ſe contaminat & evacuat ſanctitatem illarum actionum. Unde Chryſoſtomus homil. 60. ad populum Antiochenum: *Quo non oportet igitur eſſe puriorem tali fruentem ſacrificio? quo ſolari radio non ſplendidiorem manum, carnem hanc dividentem? os quod igne ſpirituali repletur, linguam quæ tremendo nimis ſanguine rubeſcit? &c.*

91. Confirmatur: Cùm ſacramenta ſint ſancta ſanctitate intrinſecâ & perfectâ, vaſa verò ſacra, ſanctitate ſolùm extrinſecâ & imperfectâ, non minorem requirunt ſanctitatem intrinſecam in miniſtro ex officio, quàm vaſa ſacra extrinſecam: Sed tantam ex natura rei ſanctitatem extrinſecam requirunt vaſa ſacra in miniſtro qui eis ex officio utitur, ut ſi illa ſciens & volens manibus valde obſcœnis tractet, peccet eo ipſo moraliter contra reverentiam eorum conſecrationi & miniſterio debitam: Ergo ſimiliter tanta requiritur ſanctitas & munditics intrinſeca in miniſtro ex officio ſacramentorum, ut ſi ea cum immunditia intrinſeca quæ ſit magna, qualis haud dubiè eſt immunditia peccati mortalis, adminiſtret, peccet eo ipſo graviter.

92. Confirmatur ampliùs: Recipere ſacramentum in ſtatu peccati mortalis, eſt peccatum mortale ſacrilegij: Ergo & à fortiori ipſum in eodem ſtatu conficere: conficiens enim ſacramentum altiori modo ſe habet ad ipſam gratiam, nimirum cauſando, quàm recipiens, ac proinde major requiritur in illo ornatus, & major ſanctitas.

93. Dico ſecundo: Miniſter neceſſitatis, & non conſecratus, miniſtrans in peccato mortali, non peccat mortaliter. Ita D. Thomas hic art. 6. ad 3. probaturque ejus ratione. Miniſtrans non ex officio ſacramentum, ſed ut miniſter neceſſitatis, quamvis rem ſacram ſpeciali benedictione conſecratam attingat, hoc tamen non facit exbibendo ſe miniſtrum Chriſti & Eccleſiæ: unde propterea non adhibet ritum & ſolemnitatem ab Eccleſia præſcriptam, ſed ſolùm ſubvenit neceſſitati patientis: Ergo non obligatur ad ſe conformandum ſanctitati Chriſti & Eccleſiæ, ſicque non peccat miniſtrans ſacramentum in peccato mortali.

94. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Ideò miniſter conſecratus peccat miniſtrando ſacramentum in peccato mortali, quia ipſi ex officio incumbit miniſtrare ſaccamenta, & per conſecrationem accipit poteſtatem & ſpecialem gratiam ad ea adminiſtranda: Sed nihil horum reperitur in miniſtro non conſecrato: Ergo non peccat miniſtrando ſacramentum.

95. Ex quo infert S. Doctor loco citato, ſacerdotem miniſtrantem Baptiſmum ſine ſolemnitate, in caſu neceſſitatis, non peccare mortaliter, etiam ſi exiſtat in mortali; nam licet ſit conſecratus, & illi ſit collata ſpecialis gratia ad miniſtrandum, ſe tamen tunc non exhibet miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubvenit neceſſitatem patienti, atque adeo conſecratio ſe habet tunc materialiter & per accidens.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionem: Bonitas miniſtri ſolùm exigitur & debetur ſecundùm quandam decentiam ad ſacramentum, ut ait D. Thomas hîc art. 5. ad 3. Sed aliquid deficere actui, debitum ſolùm ſecundùm decentiam, non eſt peccatum, ſaltem mortale, nam actus miſericordiæ vel charitatis valde remiſſus, à ſanctiſſimo viro elicitus, non eſt peccatum, & tamen ſecundùm decentiam deberetur illi major intenſio: Ergo miniſtrare ſacramentum ſine bonitate, & in peccato mortali, non eſt peccatum mortale. 96.

Reſpondeo cum Cajetano hîc art. 6. §. *Ad hoc*, actionem ſacramentalem poſſe dupliciter conſiderari: primò ſecundùm rationem operis operati, ſive ut præciſè eſt confectio ſacramenti: ſecundò in ratione operis operantis, hoc eſt ut procedit à miniſtro ſpecialiter dicato, conſecrato, & deputato ad ſacramentorum miniſterium. Licèt autem ſtatus gratiæ non requiratur in miniſtro ad eſſe ſimpliciter actionis ſacramentalis præciſè primo modo ſumptæ, ſed tantùm ut decenter fiat; bene tamen ad eſſe ſimpliciter ipſius conſideratæ in ratione operis operantis, adeò ut non ſolùm congruum, ſed etiam neceſſarium ſit, quod ut talis procedat à miniſtro ex officio, exiſtente in gratia, quia, ut ſuprà dicebamus, miniſter ut ſecundùm rectam rationem miniſtret, debet domino ſuo conformari, ſubindeque ſanctus eſſe, ſicut Chriſtus, cujus eſt miniſter, ſanctus eſt. 97.

Dices, Cùm gratia ſacramentalis ex quo tota ſacramentorum ſanctitas deſumitur, non in miniſtrante, ſed in ſuſcipiente recipiatur, non minor requiritur diſpoſitio in iſto, quàm in illo: Sed recipiens ſacramentum pœnitentiæ v. g. cum ſola attritione, atque adeò in ſtatu peccati mortalis, ſi ipſum commiſit, adhuc exiſtens, non peccat mortaliter, imò neque venialiter: Ergo nec ex officio miniſtrans tale ſacramentum. 98.

Reſpondeo negando paritatem Majoris, diſparitas eſt, quia miniſtrans ſacramentum habet rationem agentis, reſpectu gratiæ, ſuſcipiens verò rationem patientis: nobilius autem eſt agere quàm pati, & conſequenter majorem diſpoſitionem requirit. 99.

Objicies ſecundò: Si ratio fundamentalis primæ concluſionis valeret, ſequeretur Confirmatum, publicè & coram tyranno confitentem fidem in peccato mortali, mortaliter peccare, quia per Confirmationem datur ipſi poteſtas & ſpecialis gratia ad ſic profitendam fidem. Sequeretur inſuper conjuges reddendo aut petendo debitum in peccato mortali, peccare mortaliter, quia abutuntur gratiâ ſacramentali, quæ illis per ſacramentum Matrimonij datur ad rectum uſum illius: Sed hæc abſurda ſunt, & à veritate penitùs aliena: Ergo noſtra concluſio falſo nititur principio. 100.

Reſpondeo negando utramque ſequelam, nam ut rectè advertit Cajetanus hîc art. 6. §. *Circa utrumque*, ut peccet mortaliter miniſter exercens poteſtatem ſibi per conſecrationem datam, ſeu eliciens actum ad quem bene exercendum illi eſt 101.

data

dats ſpecialis gratia, requiritur talem actionem eſſe factivam ſacramenti, vel ſacramentalem, quorum neutrum reperitur in Confirm[illegible]o, publicè & coram tyranno profitente fidem, aut in conjugibus reddentibus aut petentibus debitum conjugale, nulla enim ex illis actionibus eſt factiva ſacramenti, vel ſacramentalis. Utrumque ergo requiritur ad hoc ut miniſter peccet mortaliter in exercitio ſui miniſterij, nimirum quod ſit miniſter conſecratus, ſeu ex officio, & quod actio ſit factiva ſacramenti, vel ſaltem ſacramentalis, id eſt ad conficiendum ſacramentum ordinata, vel diſtributiva ſacrsmenti jam facti; ita ut ſi alterum horum defuerit, peccatum mortsle in exercitio miniſterij ſacri non committatur. Ex quo

102. Inferes primò, quod contrahens matrimonium in peccato mortali, licèt peccet mortaliter, quia ſine debita diſpoſitione recipit ſacramentum, non tamen quia illud adminiſtrat: ad tale enim ſacramentum miniſtrandum, ſpecialem conſecrationem non habet. Neque obeſt, quod non ſit alius propinquior miniſter illius ſacramenti, ac proinde videatur miniſter ex officio: nam ad miniſtrum ex officio, hoc non ſufficit, ſed requiritur inſuper quod ad hoc ex vi alicujus conſecrationis deputatus ſit.

103. Inferes ſecundò, ſacerdotem celebrantem in peccato mortali, duplex peccatum committere, alterum quia conficit ſacramentum, & alterum quia illud recipit. Imò probabile eſt, illum tertium peccatum committere, in quantum ſibi Eucbariſtiam in peccato mortali miniſtrat; ut enim infrà dicemus, probabilius eſt, quod miniſtrare Eucbariſtiam jam confectam in peccato mortali, peccatum mortale eſt. Sed quidquid ſit de hoc, certum eſt apud omnes, duo illa vel tria peccsta ſufficienter in confeſſione explicari, ſi ſacerdos dicat ſe celebraſſe in peccato mortali. Poteſt tamen aliquando contingere, quod ſacerdos peccet conficiendo ſacramentum Euchariſtiæ; non tamen illud recipiendo, & ſibi adminiſtrando; ſi nimirum conſecrans in peccato mortali, peracto ſacrificio, ante ſumptionem habeat contritionem; tunc enim recipiendo, & ſibi miniſtrando Euchariſtiam, non peccat; unde ſi hoc contingat, debet in confeſſione explicari.

104. Inferes tertiò, miniſtrantem ſacramentum pœnitentiæ, etiam moribundo, in peccato mortali, peccare mortaliter, tametſi periculum ægritudinia ita urgeat, ut tempus ad contritionem ipſi non ſuppetat.

Prima pars hujus corollarij certa eſt, & ab omnibus admittitur: pœnitentia enim conferri non poteſt, niſi à miniſtro conſecrato, qui ſemper tenetur conformari Deo cujus eſt miniſter, & ſanctitati ſacramenti, ut ſuprà dicebamus. Addo, ſacramentum pœnitentiæ tantæ neceſſitatis non eſſe, quòd per contritionem illius defectus ſuppleri non poſſit: quâ ratione non inſtituit Chriſtus Dominus quòd in mortis articulo laicus poſſet abſolvere, ſicut ipſi conceſſit poteſtatem baptizandi: Ergo ſicut ad valorem ſacramenti pœnitentiæ in omni eventu requiritur poteſtas per conſecrationem collata, ita ad illius congruam adminiſtrationem, ſemper exigitur ſtatus gratiæ in miniſtro. Unde D. Thomas hîc art. 6. ad 3. poſtquam excuſavit à peccato baptizsntem in mortali in extrema neceſſitate. ſubdit: *ſecùs autem eſt in aliis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis ſicut Baptiſmus.*

105. Secunda verò probatur contra Vazquem, qui ab hac generali regula excipit caſum in quo ægritudinis periculum ita urgest hominem, ut tempus ad contritionem ipſi non ſuppetat; tunc enim exiſtimat ſacerdotem in mortali exiſtentem, poſſe abſque peccato ſacramentum pœnitentiæ ipſi adminiſtrare: Quia (inquit) quamvis dignior ſit virtus religionis erga DEUM, quàm miſericordiæ erga proximum, DEO tamen plus placet, ut proximo, in cujus utilitatem inſtitutum eſt pœnitentiæ ſacramentum, ſuccurramus, quàm ut diſpoſitionem sliàs debitam ſervemus.

106. Verùm hæc ratio frivola eſt, & facilè convelli poteſt: Sacerdos enim in caſu poſito poteſt utrumque præceptum adimplere, & miſericordiæ, miniſtrando ſacramentum egenti, & religionis, adminiſtrando illud in gratia; poteſt enim habere contritionem peccaturum, quia contritio, utpote actus voluntatis, quæ eſt potentia ſpiritualis, fieri poteſt in inſtanti, aut ſaltem in breviſſimo tempore: Ergo tunc adminiſtrando ſacramentum pœnitentiæ in peccato mortali, ſacrilegium committit.

107. Confirmstur: Moribundus cui ita imminet periculum mortis, tenetur (ſi non adſit copia Confeſſoris) ſuorum peccatorum contritionem habere, & ſi illâm non habeat, peccat mortaliter, quamvis tempus breviſſimum ſit: Ergo etiam miniſter excuſari non poteſt ab habenda contritione, propter breviſſimam morulam temporis, hæc enim potentiam ad illam habendam non aufert, licèt difficilem illam reddat: difficultas autem adimpletionis præcepti, obligationem non aufert ab eo qui abſolutè illud adimplere poteſt.

108. Inferes quartò, eſſe peccatum mortale audire confeſſiones in peccato mortali, tametſi miniſter habeat animum confitendi, vel habendi actum contritionis, antequam pœnitentem abſolvat à peccatis. Nam licèt audire confeſſiones, non ſit conficere ſacramentum, eſt tamen actio ſacramentalis, utpote ad conficiendum ſacramentum proximè ordinsta: ut autem miniſter conſecratus mortaliter peccet in exercitio miniſterij, ſufficit quod actio quam elicit, ſit factivs ſacramenti, vel ſacramentalis, id eſt ad conficiendum ſacramentum proximè ordinata, vel diſtributiva, aut applicstiva ſacramenti jam facti, ut ſuprà dicebamus. Ex quo

109. Inferes quintò, miniſtrare Euchariſtiam in peccato mortali, eſſe peccatum mortsle. Licèt enim hæc actio non ſit confectiva ſacramenti, eſt tamen diſtributiva illius, ſubindeque aliquo modo ſacramentalis.

Confirmatur ex D. Thoma in 4. diſt. 24. qu. 1. art. 3. quæſtiunc. 5. ad 4. ubi ſic ait: *Quicunque exhibet ſe in aliquo actu ut miniſtrum Eccleſiæ, mortaliter peccat* (intellige ſi illum in ſtatu peccati mortalis eliciat) *& toties mortaliter peccat, quoties hunc actum facit: quia ut dicit Dionyſius 1. capite cæleſtis hierarchiæ, Immundis nec ſymbola, id eſt ſacra ſigna, tangere fas eſt: unde qui tangunt res ſacras, quaſi ſuo officio utentes, peccant mortaliter. Secùs autem eſſet ſi in aliqua neceſſitate aliquid ſacrum contingeret vel exequeretur, in illo caſu in quo etiam laicis liceret, ſicut ſi baptizaret in articulo neceſſitatis, vel ſi Corpus CHRISTI in terram projectum colligeret.* Quibus verbis S. Thomas aſſerit, Corpus CHRISTI ex officio tangere in peccato mortali, peccstum eſſe mortale: Sed tangere corpus

corpus Chriſti illud diſpenſando fidelibus, convenit ex officio ſacerdoti, ut docet idem S. Doctor in hac parte qu. 81. art. 3. Ergo illud in peccato mortali diſpenſare, erit peccatum mortale. Ratio etiam quam inſinuat, id vehementer ſuadet. Hominem enim exercere in peccato actionem in qua exhibet ſe ut miniſtrum Chriſti & Eccleſiæ, & ad quam exercendam eſt conſecratus, peccatum mortale eſt, niſi fortè ex parvitate materiæ veniale fiat: Sed in diſpenſando Euchariſtiam exhibet ſe ut miniſtrum Chriſti ad hoc conſecratum, & materia parva non eſt: Ergo peccat mortaliter illam in peccato diſpenſando. Unde idem Doctor Angelicus hic art. 6. ſic ait *Non eſt dubium quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei & Eccleſiæ, in diſpenſatione ſacramentorum peccent.*

110. Inferes ſextò, probabilius eſſe peccare mortaliter Diaconos & Subdiaconos ſolemniter ſua officia exercentes in peccato mortali. Nam licèt actiones propriæ Diaconi & Subdiaconi, quæ ſunt cantare Evangelium, & in vaſis ſacris præparare materiam Euchariſtiæ, eamque tradere ſacerdoti conſecrandam, non ſint ſacramenta, ſunt tamen actiones ſacramentales, reſpicientes ſacramentum Euchariſtiæ, & ad ipſum propè accedentes, ac ſpecialem conſecrationem in miniſtro exigentes. Unde capite ultimo de temporibus ordinandorum ſuprà citato, Gregorius X. ſub interminatione divini judicij prohibet hujuſmodi in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare. Excuſantur tamen à peccato mortali minoribus Ordinibus initiati, ſi in peccato mortali ſua officia exerceant, propter parvitatem materiæ, quia nimirum illorum miniſterium eſt mediatum, & valde remotum à ſacramento Euchariſtiæ.

111. Inferes ſeptimò, Epiſcopos chriſma & oleum infirmorum in mortali conſecrantes, peccare mortaliter, non tamen cùm in ſtatu peccati mortalis benedicunt templa, vaſa, ſacras veſtes, Virgines Deo dicatas, vel Abbatiſſas.

112. Prima pars hujus corollarij patet ex dictis: Conficere enim materiam ſacramenti, ut eſt chriſma & oleum infirmorum, actio ſacramentalis eſt, utpote ad confectionem ſacramenti proximè ordinata: Sed exercere actionem ſacramentalem in ſtatu peccati mortalis, peccatum mortale eſt, ut ex ſuprà dictis conſtat: Ergo & conſecrare chriſma, vel oleum infirmorum. Addo quod, actiones illæ pertinent ad poteſtatem Ordinis in ſummo gradu, ſcilicet Epiſcopalis, & inſuper conſtituunt materiam ſacramenti Confirmationis & Extremæ Unctionis, unde fit ut ſint graviſſimæ in genere rei ſacræ.

Ex quo probata manet ſecunda pars corollarij, cæteræ enim actiones ſuprà dictæ, nec ſunt ſacramenta, nec actiones ſacramentales, nec pertinent de jure divino, ſed ſolùm ex jure Eccleſiaſtico, ad poteſtatem Ordinis in ſummo gradu, ſcilicet Epiſcopalis, unde eas exercere in peccato mortali, non eſt peccatum mortale. Idem dicendum de prædicatione Evangelica: Prædicatio enim verbi Dei, non eſt actio ſpeciali conſecratione ſanctificata, neque ex natura rei, aut jure divino, annexa alicui Ordini ſacro, cùm etiam non Clericis committi poſſit: unde ille qui in peccato mortali prædicat, non peccat mortaliter, maximè ſi ipſi ex officio incumbat, & cum timore & reverentia id faciat, & peccatum ejus non ſit publicum, ob quod vituperetur ejus miniſterium, & prædicatio contemnatur.

113. Objices tertiò contra ſecundam concluſionem, in qua diximus, miniſtrum neceſſitatis & non conſecratum, miniſtrantem in peccato mortali, non peccare mortaliter. In adminiſtratione ſacramentorum, miniſter, etiam neceſſitatis, eſt miniſter Chriſti ad hoc inſtitutus, utpote cùm omnia quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ex quibus unum eſt miniſter, oporteat eſſe à Chriſto inſtituta: Sed miniſter Chriſti in adminiſtratione ſacramentorum, tenetur ſub mortali conformari in ſanctitate Chriſto, tanquam principali miniſtro, ut ſuprà dicebamus: Ergo miniſter, etiam neceſſitatis, debet eſſe in ſtatu gratiæ, cùm ſacramenta miniſtrat, ſubindeque ſi illa miniſtret in peccato mortali, peccabit mortaliter.

114. Confirmatur: Quod miniſter neceſſitatis non teneatur ſub mortali eſſe in ſtatu gratiæ, quando aliquod ſacramentum adminiſtrat, vel provenit ex neceſſitate ſuſcipientis ſacramentum, vel ex defectu ſolemnitatis Eccleſiæ, vel quia miniſter ille non eſt ſpecialiter ad hoc munus conſecratus, ſicut miniſter ſolemnitatis, ſive ex officio? Non ex primo capite, neceſſitas enim ſuſcipientis ſacramentum, non impedit quominus ſancta ſanctè tractari debeant. Neque ex ſecundo, quia ſolemnitas Eccleſiaſtica eſt accidentaria, obligatio autem ſanctè adminiſtrandi ſacramentum per ſe & intrinſecè oritur ex ſubſtantiali ritu, & ſanctitate ipſius ſacramenti. Non denique ex tertio capite, nam obligatio ſacramentum adminiſtrandi in ſtatu gratiæ, non oritur ex conſecratione miniſtri, ſed ex ſanctitate ſacramenti, & Chriſti, debitaque ipſis reverentia, ad quam tenetur miniſter, tam conſecratus, quàm non conſecratus: Ergo &c.

115. Ad objectionem reſpondeo diſtinguendo Antecedens. In adminiſtratione ſacramenti miniſter etiam neceſſitatis eſt miniſter Chriſti, per ſe inſtitutus, nego. Inſtitutus ex accidenti ſolùm, ob urgentem neceſſitatem, concedo Antecedens, & nego Conſequentiam: Soli enim miniſtro Chriſti per ſe inſtituto, incumbit ſpecialis obligatio ſe conformandi in ſanctitate ſuo principali agenti, cujus vicem gerit, non verò miniſtro neceſſitatis, utpote cui non tantum onus debet imponi, quantum illi ad quem per ſe pertinet adminiſtratio ſacramenti.

116. Ad confirmationem reſpondeo, neque præcisè propter neceſſitatem ſuſcipientis ſacramentum, neque ob defectum ſolemnitatis Eccleſiaſticæ, miniſtrum neceſſitatis eximi ab obligatione exiſtendi in ſtatu gratiæ, quando conficit ſacramentum, ſed ob defectum deputationis per ſe ad hoc munus. Ad probationem in contrarium, dico quod licèt obligatio miniſtrandi ſacramentum in ſtatu gratiæ, oriatur ex ſanctitate ſacramenti, & principalis miniſtri, reverentiaque ipſis debita, non tamen oritur reſpectu cujuſcumque miniſtri, ſed illius duntaxat qui per ſe ad hoc munus deputatus eſt; quamvis enim uterque teneatur exhibere reverentiam ſacramento, & ejus Authori, non tamen exigitur tanta reverentia à miniſtro neceſſitatis, quanta ab alio, ſed ſufficit quod ſine contemptu, cum debita fide, & exteriori reverentia, ſacramentum adminiſtret.

117. Ad complementum hujus diſputationis, quæres primo, an licitum ſit petere & accipere ſacramenta à malo miniſtro?

Reſpondeo affirmativè, ſi ille ſit toleratus ab Eccleſia, & paratus ad miniſtrandum, tunc enim petens & accipiens ab illo ſacramentum, nõ cooperatur peccato ipſius, ſicut nec ille qui mutuum

accipit ab uſurario jam parato mutuò dare ad uſuram. Si verò ille non ſit paratus, non licèt ipſum inducere ad conferendum ſacramentum, niſi in caſu neceſſitatis, aut niſi miniſter teneatur ex officio ſacramenta miniſtrare; quilibet enim ſacerdos ex charactere tenetur in caſu neceſſitatis, etiam ſi non habeat curam animarum, miniſtrare ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: ille verò qui habet curam animarum, tenetur ex juſtitia, nedum in caſu neceſſitatis, ſed etiam propter ſubditorum ſuorum utilitatem. Unde qui inducit malum miniſtrum in caſu neceſſitatis, & eum qui habet curam animarum, extra caſum neceſſitatis, utitur jure ſuo, ac proinde nulli facit injuriam; & quamvis miniſter inde ſumat occaſionem peccandi, in peccato miniſtrando, hoc tamen non intendit ille qui petit, ſed ſolùm inducit miniſtrum ad illud ſibi præſtandum quod debet, quodque poſſet fieri ſine peccato, ſi ipſe miniſter vellet pœnitere. Denique in caſu extremæ neceſſitatis, licitum eſt recipere ſacramenta à quocunque miniſtro, etiam non tolerato, quantumvis infideli, hæretico, vel apoſtata, quia Eccleſia non abſtulit miniſtris malis facultatem adminiſtrandi in caſu extremæ neceſſitatis ſacramenta quæ fideles tenentur ex præcepto divino recipere, aliàs irrogaret injuriam divino præcepto, & ſupra divinam poteſtatem uſurparet.

118. Quæres ſecundò, quam diſpoſitionem teneatur habere malus miniſter in prædictis caſibus ſacramenta miniſtrando?

Reſpondeo juxta quoſdam Authores ſufficere attritionē, juxta alios, requiri ſacramentalem confeſſionem; alios verò docere, attritionem non ſufficere, neque neceſſariam eſſe confeſſionem, ſed ſolam contritionem, ſaltem exiſtimatam. Unde juxta horum Authorum ſententiam, ut malus miniſter non peccet, ſacramenta in prædictis caſibus miniſtrando, debet facere quod in ſe eſt ad veram contritionem habendam, quamvis aliquando in re non ſit contritus, ſed in ſua ſolùm probabili exiſtimatione. Et hæc ſententia eſt verior, aut ſaltem probabilior aliis. Ratio eſt contra primam opinionem, quia ſola attritio non tollit malitiam peccati mortalis, etiam in exiſtimatione peccantis, nec conſequenter indignitatem miniſtri, bene tamen contritio. Contra ſecundam verò, quia nullum extat præceptum de præmittenda confeſſione ſacramentali adminiſtrationi ſacramentorum in prædictis caſibus: neque enim habetur in ſacra ſcriptura, neque in jure, neq; ex traditione, aut conſuetudine colligitur, neque oritur naturaliter ex natura adminiſtrationis ſacramentorum. Hinc tamen excipe ſacramentum Euchariſtiæ, ad ejus enim adminiſtrationem, ſi habeatur copia confeſſoris, neceſſariò debet præmitti confeſſio ſacramentalis, ut dicemus in Tractatu de Euchariſtia.

DISPUTATIO VII.

De numero & ordine Sacramentorum.

Ad quæſt. 65. D. Thomæ.

AD complementum hujus Tractatûs, duo ſolùm hic nobis reſtant explicanda, nimirum quot ſint novæ legis ſacramenta, & quem ordinem ſervent inter ſe, tam quoad naturam, quàm quoad perfectionem & neceſſitatem. Unde ſit

ARTICULUS PRIMUS.

Quot ſint nova legis ſacramenta?

CIrca numerum ſacramentorum novæ legis varij ſunt Hæreticorum errores, alij enim unum tantùm admittunt, alij duo, alij tria, ut refert Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 23. ubi eorum inconſtantiam in numerandis ſacramentis deridet ac refellit. Sed his brevitatis causâ prætermiſſis.

Dico, ſeptem eſſe novæ legis ſacramenta, nec plura, nec pauciora. 1.

Concluſio eſt certa de fide, ſic enim definitur à Florentino in Decreto Eugenii, & à Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia à Jeſu Christo Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora, quàm ſeptem, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod eorum non eſſe verè ac propriè ſacramentum, anathema ſit.* Totidem numerarunt quotquot Theologi extiterunt, excepto Durando, qui negat matrimonium eſſe ſacramentum: quare mentiuntur hæretici, qui numerum illum recens excogitatum, & à Concilio Florentino obtruſum Armenis eſſe dicunt.

Neque Theologi hunc numerum ſacramentorum velut à ſe inventum tradiderunt, ſed tanquam in Scripturis contentum, & ex Patrum traditione acceptum. Quamvis enim in Scriptura non dicatur in actu ſignato eſſe ſeptem ſacramenta aſſeritur tamen in actu exercito, quatenus in ea habetur, res ſignificatas nomine Baptiſmi, Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonij, eſſe ſacramenta, quod ſic oſtenditur. Sacramentum eſt ritus ſacer, cui eſt annexa promiſſio gratiæ: Sed in Sacra Scriptura habetur illa ſeptem eſſe ritus ſacros, quibus eſt annexa promiſſio gratiæ: Ergo ex Scriptura habetur ſeptem eſſe ſacramenta. Major patet, Minor probatur, diſcurrendo per ſingula. In primis enim Baptiſmum eſſe ritum ſacrum cui eſt annexa promiſſio gratiæ, fatentur hæretici, & apertè colligitur ex illo Matth. ultimo: *Baptizantes eos, &c. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Et ex illo Pauli ad Epheſ. 5. *Mundans eam lavacro aqua, in verbo vitæ.* De Confirmatione habetur Actuum 8. & 19. per impoſitionem manuum Apoſtolorum fuiſſe datum conſtanter Spiritum Sanctum quibuſcunque ipſi manus imponerent. Qui effectus non fuiſſet infallibilis, neque Apoſtoli ad eum finem conſtanter hunc ritum uſurpaſſent, ſine Chriſti inſtitutione, & promiſſione gratiæ Spiritus Sancti. Ritus Euchariſtiæ habetur Matth. 26. & 1. ad Corinth. 11. *Accepit panem, & gratias agens fregit, &c.* promiſſio verò gratiæ Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Ritus Pœnitentiæ & promiſſio gratiæ ſimul habentur Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema Unctione habetur inſtitutio ritûs externi & promiſſio gratiæ Jacobi 5. *Infirmatur quis ex vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remitten-*

mittentur ei. De ſacramento Ordinis inſtitutio ritus externi per manûs impoſitionem, & promiſſio gratię habetur 1. ad Timoth. 4. his verbis: *Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterii.* Et 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Denique ritus matrimonij habetur Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Promiſſio verò gratiæ ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* His enim verbis docet Apoſtolus, matrimonium in eo quod eſt conjunctio viri & fœminæ, eſſe magnum ſacramentum in Chriſto & in Eccleſia, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ac proinde & gratiam quæ ad ejus præſentiam datur: nam conjunctio Chriſti cum Eccleſia eſt duplex, una ſecundùm naturam, quæ eſt facta per incarnationem, qua Chriſtus nedum Eccleſiæ, ſed toti generi humano copulatur; alia eſt per gratiam & charitatem, & hac ſoli Eccleſiæ conjungitur, & ratione illius dicitur ejus ſponſus: utramque verò conjunctionem ſignificat matrimonium, primam ſcilicet, in quantum eſt unio quædam naturalis & carnalis inter virum & mulierem: ſecundam verò, inquantum eſt etiam unio ſpiritualis inter virum & mulierem, per gratiam & charitatem, quæ ad ejus præſentiam datur.

3. Favent etiam SS. Patres: unus pro omnibus ſufficiet Auguſtinus, cujus, etiam apud hæreticos, authoritas magna eſt. Ille ergo lib. 5. de Baptiſmo cap. 20. quatuor agnoſcit ſacramenta novæ legis, nempe Baptiſmum, Extremam Unctionem, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, ait enim: *Si ad hoc valet quod dictum eſt in Evangelio, ut per peccatorem ſacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus manus imponitur?* nimirum per reconciliationem? Et lib. 2. contra literas Petiliani cap. 104. addit Confirmationem, his verbis: *In hoc unguento ſacramentum Chriſmatis vult Petilianus interpretari; quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.* Item lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 13. eodem modo loquitur de Ordine ac de Baptiſmo: *Utrumque* (inquit) *ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur: illud cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur.* Et paulò poſt: *Si enim utrumque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & iſtud amittitur? Neutri ſacramento facienda injuria eſt.* Denique libro de bono conjugali cap. 18. & 24. & lib. 1. de Nuptiis cap. 10. manifeſtè docet matrimonium in nova lege eſſe ſacramentum.

4. Non deſunt etiam congruentiæ quibus eadem veritas ſuaderi poteſt, ſed præcipua eſt illa quam adducit S. Doctor his art. 1. & quæ poteſt ſic breviter proponi. Finis omnium ſacramentorum eſt vita ſupernaturalis animæ acquirenda, & ad perfectionem deducenda, cum aliqua ſimilitudine & analogia ad vitam corporalem: in vita autem corporali primò generanda eſt proles, eique vita communicanda. Deinde perducenda eſt ad augmentum & debitam quantitatem per motum accretionis, & poſtea nutrienda per quotidianum cibum, ſine quo temporalis vita conſiſtere nequit: quæ tria per ſe homini conveniunt, & ad vivendum ſunt omnino neceſſaria. Sed quia vita

A hominis multis miſeriis & infirmitatibus obnoxia, indiget duobus tanquam remediis: primò quidem medicinâ ad recuperandam ſanitatem, & altero ad removendum languorem ex infirmitate contractum, quod fit per dietam & exercitium. In vita ergo ſpirituali proportionaliter reperiri debent hæc omnia quibus anima in eſſe gratiæ perficiatur in ſeipſa. Primò enim generari debet, & novum eſſe ſupernaturale primò recipere, quod fit per Baptiſmum, qui ad Titum 3. vocatur *Lavacrum regenerationis*, & de quo Chriſtus Joan. 3. dicebat: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, &c. Deinde Augmentum & robur in hac vita ſpirituali debet per confirmationē ſuſcipere. Tertiò vices alimenti gerit in hac vi- B ta ſpirituali ſacramentum Euchariſtiæ, juxta illud Chriſti Joan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Denique quia ex quo Adam peccavit, ſæpe contingit hominem in morbum ſpiritualem incidere, duobus aliis ſacramentis indiget ad medelam: uno quidem tanquam ſpirituali medicinâ, ſcilicet pœnitentiâ, ad removendum peccatum, quod eſt ægritudo animæ, & altero ad reliquias morbi, ejuſque languorem tollendum, ſcilicet Extremâ Unctione. Et hæc ſunt quinque ſacramenta homini neceſſaria, ut perficiatur quantùm ad ſeipſum in ordine ſupernaturali. Cæterùm quia homo eſt animal ſocia- C bile & politicum, perfici adhuc debet in utraque vita ſpirituali & corporali, quatenus eſt membrum Reipublicæ, quod duobus modis fieri poteſt, primò ſuſcipiendo poteſtatem adminiſtrandi aliqua officia in Republica, quod in ordine ſupernaturali fit per ſacramentum Ordinis: deinde multiplicando Rempublicam, quod in utroque fit per Matrimonium, eſt enim & officium naturæ ad propagationem naturalem ordinatum, & ſimul ſacramentum gratiæ.

5. Hanc rationem ſeu congruentiam breviter attigit Eugenius IV. in Decreto unionis Armeno- D rum, his verbis: *Novæ legis ſeptem ſunt Sacramenta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Horum quinque prima ad ſpiritualem uniuscujuſque hominis in ſeipſo perfectionem; duo ultima ad totius Eccleſiæ regimen, multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur divina Euchariſtiæ alimoniâ. Quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur; ſpiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam Unctionem. Per Ordinem verò Eccleſia gubernatur, & multiplica- E tur ſpiritualiter, per matrimonium corporaliter augetur.*

6. Alij alias adducunt congruentias: ſicut enim (inquiunt) Deus ſeptem dierum curriculo mundum creavit, ſic & Chriſtus ſeptem ſacramentorum ordine, recreationis myſterium nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendiſque ſeptem virtutibus principalibus, veluti ſeptem ſplendidiſſimæ Planetarum ſtellæ, ſub fidei firmamento nobis irradiant, noſtriſque medendis ſceleribus, quæ per ſeptem plagas Ægypti deſignantur, ſalutifera medicamina præbent.

7. Addit Javellus 5. parte Philoſophiæ Chriſtianæ, Tract. 1. cap. 5. præſtantiora Dei opera in Scriptura ſeptenario numero deſignari & comprehendi. *Nam Deus* (inquit) *ſex diebus mun-*

dum

accipit ab uſurario jam parato mutuò dare ad uſuram. Si verò ille non ſit paratus, non licèt ipſum inducere ad conferendum ſacramentum, niſi in caſu neceſſitatis, aut niſi miniſter teneatur ex officio ſacramenta miniſtrare; quilibet enim ſacerdos ex charactere tenetur in caſu neceſſitatis, etiam ſi non habeat curam animarum, miniſtrare ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: ille verò qui habet curam animarum, tenetur ex juſtitia, nedum in caſu neceſſitatis, ſed etiam propter ſubditorum ſuorum utilitatem. Unde qui inducit malum miniſtrum in caſu neceſſitatis, & eum qui habet curam animarum, extra caſum neceſſitatis, utitur jure ſuo, ac proinde nulli facit injuriam; & quamvis miniſter inde ſumat occaſionem peccandi, in peccato miniſtrando, hoc tamen non intendit ille qui petit, ſed ſolùm inducit miniſtrum ad illud ſibi præſtandum quod debet, quodque poſſet fieri ſine peccato, ſi ipſe miniſter vellet pœnitere. Denique in caſu extremæ neceſſitatis, licitum eſt recipere ſacramenta à quocunque miniſtro, etiam non tolerato, quantumvis infideli, hæretico, vel apoſtata, quia Eccleſia non abſtulit miniſtris malis facultatem adminiſtrandi in caſu extremæ neceſſitatis ſacramenta quæ fideles tenentur ex præcepto divino recipere, aliàs irrogaret injuriam divino præcepto, & ſupra divinam poteſtatem uſurparet.

118. Quæres ſecundò, quam diſpoſitionem teneatur habere malus miniſter in prædictis caſibus ſacramenta miniſtrando?

Reſpondeo juxta quoſdam Authores ſufficere attritionē, juxta alios, requiri ſacramentalem confeſſionem; alios verò docere, attritionem non ſufficere, neque neceſſariam eſſe confeſſionem, ſed ſolam contritionem, ſaltem exiſtimatam. Unde juxta horum Authorum ſententiam, ut malus miniſter non peccet, ſacramenta in prædictis caſibus miniſtrando, debet facere quod in ſe eſt ad veram contritionem habendam, quamvis aliquando in re non ſit contritus, ſed in ſua ſolùm probabili exiſtimatione. Et hæc ſententia eſt verior, aut ſaltem probabilior aliis. Ratio eſt contra primam opinionem, quia ſola attritio non tollit malitiam peccati mortalis, etiam in exiſtimatione peccantis, nec conſequenter indignitatem miniſtri, bene tamen contritio. Contra ſecundam verò, quia nullum extat præceptum de præmittenda confeſſione ſacramentali adminiſtrationi ſacramentorum in prædictis caſibus: neque enim habetur in ſacra ſcriptura, neque in jure, neq; ex traditione, aut conſuetudine colligitur, neque oritur naturaliter ex natura adminiſtrationis ſacramentorum. Hinc tamen excipe ſacramentum Euchariſtiæ, ad ejus enim adminiſtrationem, ſi habeatur copia confeſſoris, neceſſariò debet præmitti confeſſio ſacramentalis, ut dicemus in Tractatu de Euchariſtia.

DISPUTATIO VII.

De numero & ordine Sacramentorum.

Ad quæſt. 65. D. Thomæ.

AD complementum hujus Tractatûs, duo ſolùm hic nobis reſtant explicanda, nimirum quot ſint novæ legis ſacramenta, & quem ordinem ſervent inter ſe, tam quoad naturam, quàm quoad perfectionem & neceſſitatem. Unde ſit

ARTICULUS PRIMUS.

Quot ſint novæ legis ſacramenta?

CIrca numerum ſacramentorum novæ legis varij ſunt Hæreticorum errores, alij enim unum tantùm admittunt, alij duo, alij tria, ut refert Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 13. ubi eorum inconſtantiam in numerandis ſacramentis deridet ac refellit. Sed his brevitatis causâ prætermiſſis.

Dico, ſeptem eſſe novæ legis ſacramenta, nec plura, nec pauciora. 1.

Concluſio eſt certa de fide, ſic enim definitur à Florentino in Decreto Eugenii, & à Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia à Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora, quam ſeptem, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod eorum non eſſe verè ac propriè ſacramentum, anathema ſit.* Totidem numerarunt quotquot Theologi extiterunt, excepto Durando, qui negat matrimonium eſſe ſacramentum: quare mentiuntur hæretici, qui numerum illum recens excogitatum, & à Concilio Florentino obtruſum Armenis eſſe dicunt.

Neque Theologi hunc numerum ſacramentorum velut à ſe inventum tradiderunt, ſed tanquam in Scripturis contentum, & ex Patrum traditione acceptum. Quamvis enim in Scriptura non dicatur in actu ſignato eſſe ſeptem ſacramenta aſſeritur tamen in actu exercito, quatenus in ea habetur, res ſignificatas nomine Baptiſmi, Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonij, eſſe ſacramenta, quod ſic oſtenditur. Sacramentum eſt ritus ſacer, cui eſt annexa promiſſio gratiæ: Sed in Sacra Scriptura habetur illa ſeptem eſſe ritus ſacros, quibus eſt annexa promiſſio gratiæ: Ergo ex Scriptura habetur ſeptem eſſe ſacramenta. Major patet, Minor probatur, diſcurrendo per ſingula. In primis enim Baptiſmum eſſe ritum ſacrum cui eſt annexa promiſſio gratiæ, fatentur hæretici, & apertè colligitur ex illo Matth. ultimo: *Baptizantes eos,* &c. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Et ex illo Pauli ad Epheſ. 5. *Mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ.* De Confirmatione habetur Actuum 8. & 19. per impoſitionem manuum Apoſtolorum fuiſſe datum conſtanter Spiritum Sanctum quibuſcunque ipſi manus imponerent. Qui effectus non fuiſſet infallibilis, neque Apoſtoli ad eum finem conſtanter hunc ritum uſurpaſſent, ſine Chriſti inſtitutione, & promiſſione gratiæ Spiritus Sancti. Ritus Euchariſtiæ habetur Matth. 26. & 1. ad Corinth. 11. *Accepit panem, & gratias agens fregit, &c.* promiſſio verò gratiæ Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Ritus Pœnitentiæ & promiſſio gratiæ ſimul habentur Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema Unctione habetur inſtitutio ritûs externi & promiſſio gratiæ Jacobi 5. *Infirmatur quis ex vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & allevi abit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remitten-*

mittentur ei. De ſacramento Ordinis inſtitutio ritus externi per manûs impoſitionem, & promiſſio gratię habetur 1. ad Timoth. 4. his verbis: *Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterii.* Et 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Denique ritus matrimonij habetur Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Promiſſio verò gratiæ ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* His enim verbis docet Apoſtolus, matrimonium in eo quod eſt conjunctio viri & fœminæ, eſſe magnum ſacramentum in Chriſto & in Eccleſia, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ac proinde & gratiam quæ ad ejus præſentiam datur: nam conjunctio Chriſti cum Eccleſia eſt duplex, una ſecundùm naturam, quæ eſt facta per incarnationem, qua Chriſtua nedum Eccleſiæ, ſed toti generi humano copulatur; alia eſt per gratiam & charitatem, & hac ſoli Eccleſiæ conjungitur, & ratione illius dicitur ejus ſponſus: utramque verò conjunctionem ſignificat matrimonium, primam ſcilicet, in quantum eſt unio quædam naturalis & carnalis inter virum & mulierem: ſecundam verò, in quantum eſt etiam unio ſpiritualis inter virum & mulierem, per gratiam & charitatem, quæ ad ejus præſentiam datur.

3. Favent etiam SS. Patres: unus pro omnibus ſufficiet Auguſtinus, cujus, etiam apud hæreticos, authoritas magna eſt. Ille ergo lib. 5. de Baptiſmo cap. 20. quatuor agnoſcit ſacramenta novæ legis, nempe Baptiſmum, Extremam Unctionem, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, ait enim: *Si adhoc valet quod dictum eſt in Evangelio, ut per peccatorem ſacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam detestantem, vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus manus imponitur?* nimirum per reconciliationem? Et lib. 2. contra literas Petiliani cap. 104. addit Confirmationem, his verbis: *In hoc unguento ſacramentum Chriſmatis vult Petilianus interpretari; quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.* Item lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 13. eodem modo loquitur de Ordine ac de Baptiſmo: *Utrumque* (inquit) *ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur: illud cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur.* Et paulò poſt: *Si enim utrumque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non admittitur, & iſtud admittitur? Neutri ſacramento facienda injuria eſt.* Denique libro de bono conjugali cap. 18. & 24. & lib. 1. de Nuptiis cap. 10. manifeſtè doc .t matrimonium in nova lege eſſe ſacramentum.

4. Non deſunt etiam congruentiæ quibus eadem veritas ſuaderi poteſt, ſed præcipua eſt illa quam adducit S. Doctor his art. 1. & quæ poteſt ſic breviter proponi. Finis omnium ſacramentorum eſt vita ſupernaturalis animæ acquirenda, & ad perfectionem deducenda, cum aliqua ſimilitudine & analogia ad vitam corporalem: in vita autem corporali primò generanda eſt proles, eique vita communicanda. Deinde perducenda eſt ad augmentum & debitam quantitatem per motum accretionis, & poſtea nutrienda per quotidianum cibum, ſine quo temporalis vita conſiſtere nequit: quæ tria per ſe homini conveniunt, & ad vivendum ſunt omnino neceſſaria. Sed quia vita hominis multis miſeriis & infirmitatibus obnoxia, indiget duobus tanquam remediis: primò quidem medicinâ ad recuperandam ſanitatem, & altero ad removendum languorem ex infirmitate contractum, quod fit per dietam & exercitium. In vita ergo ſpirituali proportionaliter reperiri debent hæc omnia quibus anima in eſſe gratiæ perficiatur in ſeipſa. Primò enim generari debet, & novum eſſe ſupernaturale primò recipere, quod fit per Baptiſmum, qui ad Titum 3. vocatur *Lavacrum regenerationis*, & de quo Chriſtus Joan. 3. dicebat: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, &c. Deinde Augmentum & robur in hac vita ſpirituali debet per confirmationẽ ſuſcipere. Tertiò vices alimenti gerit in hac vita ſpirituali ſacramentum Euchariſtiæ, juxta illud Chriſti Joan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Denique quia ex quo Adam peccavit, ſæpe contingit hominem in morbum ſpiritualem incidere, duobus aliis ſacramentis indiget ad medelam: uno quidem tanquam ſpirituali medicinâ, ſcilicet pœnitentiâ, ad removendum peccatum, quod eſt ægritudo animæ, & altero ad reliquias morbi, ejuſque languorem tollendum, ſcilicet Extremâ Unctione. Et hæc ſunt quinque ſacramenta homini neceſſaria, ut perficiatur quantùm ad ſeipſum in ordine ſupernaturali. Cæterùm quia homo eſt animal ſociabile & politicum, perfici adhuc debet in utraque vita ſpirituali & corporali, quatenus eſt membrum Reipublicæ, quod duobus modis fieri poteſt, primò ſuſcipiendo poteſtatem adminiſtrandi aliqua officia in Republica, quod in ordine ſupernaturali fit per ſacramentum Ordinis: deinde multiplicando Rempublicam, quod in utroque fit per Matrimonium, eſt enim & officium naturæ ad propagationem naturalem ordinatum, & ſimul ſacramentum gratiæ.

Hanc rationem ſeu congruentiam breviter attigit Eugenius IV. in Decreto unionis Armenorum, his verbis: *Novæ legis ſeptem ſunt Sacramenta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Horum quinque prima ad ſpiritualem uniuſcujuſque hominis in ſeipſo perfectionem; duo ultima ad totius Eccleſiæ regimen, multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur divina Euchariſtiæ alimonia. Quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur; ſpiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam Unctionem. Per Ordinem verò Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter, per matrimonium corporaliter augetur.* 5.

Alij alias adducunt congruentias: ſicut enim (inquiunt) Deus ſeptem dierum curriculo mundum creavit, ſic & Chriſtus ſeptem ſacramentorum ordine, recreationis myſterium nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendiſque ſeptem virtutibus principalibus, veluti ſeptem ſplendidiſſimæ Planetarum ſtellæ, ſub fidei firmamento nobis irradiant, noſtriſque medendis ſceleribus, quæ per ſeptem plagas Ægypti deſignantur, ſalutifera medicamina præbent. 6.

Addit Javellus 5. parte Philoſophiæ Chriſtianæ, Tract. 1. cap. 5. præſtantiora Dei opera in Scriptura ſeptenario numero deſignari & comprehendi. *Nam Deus* (inquit) *ſix diebus mun-* 7.

dum fabricavit, & in ſeptimo quievit: Geneſ. 1. Septem diebus præcepit azyma comedi: Exodi 12. Septem agnos anniculos præcepit immolari: Levitici 23. Septem lucernas præcepit poni ſuper candelabrum in Sanctuario: Numer. 8. Solemnitatem Tabernaculorum præcepit celebrari ſeptem diebus: Deuteron. 16. Septem inſtituit tubas Jubilæi: Joſue 6. In ſeptem capillis locavit Sanſonis fortitudinem: Iudicum 16. Septem vicibus præcepit Heliſeus Naaman Syrum lavare in Iordane, & ſanatus eſt à lepra ſua: 2 Regum 2. Sapientia excidit columnas ſeptem: Proverb. 9. Septem panibus ſatiavit Chriſtus quatuor millia hominum: Matth. 15. Septem Dæmonia ejecit à Maria Magdalena: Marci 16. Septem Spiritus in conſpectu throni ejus ſunt: Apocal. 1. Septem candelabra aurea vidit Ioannes: ibidem. Septem ſtellas in dextra filij hominis, id eſt Ieſu Chriſti: ibidem. Si ergo (ſubdit idem Author) *divina bonitas in effectibus ſuis, in obſervantiis, in cæremoniis, in miraculis, ſeptenarium numerum adeò magnificat, ſapientiſſimè certè diſpoſuit, ſeptem ſacramenta in Eccleſia ſua, ut ſeptem rivulos ex fonte charitatis filij ſui pro nobis paſſim effluentes.*

8. Objiciunt in primis Hæretici, numerum illum ſeptenarium Sacramentorum, nuſquam exprimi in Scriptura, nullumq; ex antiquis Patribus ſeptem enumerare: imò Ambroſium, Dionyſium, & Irenæum, duo tantùm vel tria recenſere ſacramenta, nimirum Baptiſmum, Euchariſtiam & Confirmationem, aut Pœnitentiam.

9. Sed ad hæc patet reſponſio ex ſuprà dictis, oſtendimus enim ex Scriptura dari ſeptem ritus, quibus annexa eſt promiſſio gratiæ, ſubindeque ſeptem ſacramenta, quamvis hoc nomine non appellentur. Monſtravimus etiam Auguſtinum variis in locis ſeptem novæ legis ſacramenta manifeſtè agnoſcere. Ratio autem cur alij SS. Patres non omnia illa ſimul enumerent, eſt quia non niſi ex occaſione de his aut illis diſputant. Exempli gratiâ D. Ambroſius in libro de ſacramentis, de tribus ſolùm agit, Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia: quia (ut ipſe proponit initio ejuſdem operis) inſtituit ſolùm de illis tractare, quæ Cathecumenis ſimul cum Baptiſmo dabantur. Similiter Dionyſius in libro de Eccleſ. hierarchia diſſerit tantùm de illis, quæ Hierarchæ, id eſt Epiſcopi, ſolemniter adminiſtrare ſolebant: nimirum de Baptiſmo, Euchariſtia, Conſecratione olei, & Ordinatione Clericorum. Et Irenæus lib. 1. cap. 9. ex occaſione errorum Marci cujusdam circa Euchariſtiam, de illa tractat. Tum de Baptiſmo cap. 18. ejusdem libri, refutans deliria circa illum hæreticorum illius temporis. Tum de Pœnitentia lib. 4. & ſic de aliis, occaſione aliorum errorum. Alij verò Patres ex ſeptem novæ legis ſacramentis, ea tantùm interdum exprimunt, & inculcant, quæ ratione abſolutæ neceſſitatis vel dignitatis præſtant, ſicut Euchariſtiam & Baptiſmum, ſine præjudicio tamen aliorum, ut in ſingulis ex profeſſo patebit.

10. Objiciunt ſecundò: Sacramenta fluxerunt ex latere Chriſti, ſub figura ſanguinis, & aquæ: Sed ſanguis & aqua ſignificant Baptiſmum & Euchariſtiam, ut exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, Damaſcenus, & alij: Ergo ſunt tantùm duo ſacramenta novæ legis, ſcilicet Baptiſmus & Euchariſtia.

11. Reſpondeo quod quamvis ſanguis & aqua ſpiritualiter ſignificent Baptiſmum & Euchariſtiam, ſub illis tamen, ut pote communioribus, cætera comprehenduntur, quatenus Baptiſmus eſt principium vitæ Chriſtianæ, Euchariſtia verò finis & conſummatio omnium ſacramentorum.

Ad complementum hujus quæſtionis, & ſolutionem aliorum argumentorum, advertendum eſt, non eſſe definitum à Florentino & Tridentino, nec à Theologis aſſertum, quòd ſint tantùm ſeptem ſacramenta ſpeciei infimâ, ſed tantùm ſeptem totalia, licèt ex his quædam ſint quæ plures ſpecies ſubalternas aut partiales contineant. Nam Ordo verbi gratiâ continet Epiſcopatum, Sacerdotium, Diaconatum, & Subdiaconatum, & Minores Ordines. Euchariſtia duas ſpecies partiales, videlicet cibum & potum ſacramentalem, ſub ſpeciebus panis & vini, quæ duæ ſpecies partiales unum totale ſacramentum per modum perfecti convivij conſtituunt; ſicut & omnes Ordines unum totalem componunt, tendentem ad conſummationem perfecti miniſtri myſteriorum Dei, qui per varios gradus ad Epiſcopatûs culmen aſcendit. 12.

ARTICVLVS II.

Quinam inter ſacramenta ordo reperiatur?

PRo reſolutione hujus difficultatis advertendum eſt, quod triplex inter ſacramenta ordo ſpectari poteſt. Primus eſt ordo naturæ, ſeu generationis, quando ſcilicet unum naturali ordine aliquo modo prærequiritur, aut præſupponitur ad aliud Secundus eſt ordo perfectionis, quando unum eſt nobilius alio. Tertius eſt ordo neceſſitatis, quando unum eſt magis neceſſarium quàm aliud. Hoc ſuppoſito. 13.

Dico primò: quantùm ad ordinem naturæ ſeu generationis; ſacramenta convenienter ſic ordinari: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Ita in Concilio Florentino & Tridentino ſuprà citatis definitur, & in Catechiſmo Romano, Juſſu Pij V. edito, his verbis declaratur: *Primus numeratur Baptiſmus, veluti cæterorum janua, quo Chriſto renaſcimur. Deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divinâ gratia augeamur & roboremur. Tum Euchariſtia, qua tanquam cibo verè cœleſti ſpiritus noſter alitur & ſuſtinetur. Sequitur quarto loco Pœnitentia, cujus ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſtquam peccati vulnera excepimus. Poſtea verò Extrema Unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi vires recreantur. Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuò in Eccleſia exercendi, ſacraſque omnes functiones exequendi poteſtas traditur. Matrimonium, ut ex maris & fœmina legitima & ſancta conjunctione, filij ad Dei cultum, & humani generis conſervationem, procreentur, ac religiosè educentur.* 14.

Ratio etiam ſuffragatur, nam ut diſcurrit D. Thomas hic art. 2. Sicut unitas ordine naturę ſeu generationis, prior eſt quàm multitudo, & privati homines ſunt priores communitate, quippe quæ componitur ex privatis hominibus, ſicut multitudo ex unitatibus: ita ſacramenta quæ pertinent ad perfectionem unius perſonæ, ſunt priora illis quæ pertinent ad perfectionem multitudinis: Sed Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia & Extrema Unctio ordinantur per ſe primò ad propriam & privatam uniuſcujusq; perfectionem; Baptiſmus, ut generatio; Confirmatio, ut corroboratio; Euchariſtia, ut nutritio; Pœnitentia, ut curatio; Extrema Unctio, ut perfectio 15.

ſectio curationis: Ordò verò & Matrimonium ſpectant ad communitatem: Ergo ordine naturæ, ſeu generationis, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, & Extrema Unctio, ſunt priora Ordine, & Matrimonio. Rurſus cùm ea quæ conveniunt rei per ſe, ſint priora iis quæ conveniunt illi per accidens. Baptiſmus, Confirmatio, & Euchariſtia, quæ per ſe ordinantur ad perfectionem vitæ ſpiritualis, ſunt priora Pœnitentiâ & Extremâ Unctione, quæ per accidens, ratione peccati & morbi, ad vitam ſpiritualem ordinantur. Et inter hæc Pœnitentia, cùm ſanationem inchoet, eſt prior Extremâ Unctione, quæ illam conſummat, & reliquias ægritudinis tollit. Denique inter ſacramenta quæ ſpectant ad perfectionem multitudinis, priùs ponitur Ordo, quàm Matrimonium, eò quòd ille ordinetur ad propagationem ſpiritualem, iſtud ad carnalem. Velut ait D. Thomas, eò quòd plus habeat ſpiritualitatis, quàm Matrimonium.

16. Dico ſecundo: ordine perfectionis Euchariſtiam primum locum tenere inter omnia ſacramenta. Ita D. Thomas art. 3.

Patet hæc concluſio, ſacramentum enim Euchariſtiæ eſt omnium nobiliſſimum & præſtantiſſimum, tum quia conſiſtit in eſſe permanenti, & non in fluxu vel uſu, ut reliqua: tum etiam quia in illo Chriſtus continetur ſubſtantialiter, in aliis verò aliqua tantùm virtus inſtrumentalis illius. Addit S. Doctor, Euchariſtiam eſſe veluti finem cæterorum ſacramentorum: Ordo enim ad ejus conſecrationem refertur, Baptiſmus ad ejus receptionem, atque etiam Confirmatio, quatenus magnâ fide opus eſt ad dignè recipiendum & profitendum Euchariſtiæ myſterium: Pœnitentia verò ad eandem refertur, ut præparatio neceſſaria ex occaſione peccati; Extrema Unctio, ut utilia ad dignius communicandum, ſublatis peccati reliquiis, etiam venialibus: Matrimonium denique, ratione ſignificationis, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam Euchariſtia perficit; & quia moderando concupiſcentiam carnalem, aliquo modo diſponit ad communionem. Hinc Dionyſius cap. 3. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, Euchariſtiam vocat τελετῶν τελετὴ, *Sacramentum ſacramentorum*, & unionem Dei nobiſcum per hoc ſacramentum affirmat eſſe τελεταρχίαν, id eſt *ad ſummum verticem provectam*. Idem Doctor mellifluus ſerm. in Cœna Domini, divini hujus ſacramenti dulcedine illectus, ejuſque magnitudinem & præſtantiam deſcribens, ſic exclamat: *Poteſtne æſtimare quale vel quantum ſit*

A *hoc Sanctum Sanctorum, Sacramentum Sacramentorum, Amor amorum, Dulcedo omnium dulcedinum.* De quo plura, cùm de hoc mirabili ſacramento dicemus.

Dices, Matrimonium ordinatur ad bonum commune, Euchariſtia verò ad bonum proprium ſumentis: Ergo cùm bonum commune præſtet ſimpliciter bono particulari, matrimonium erit perfectius Euchariſtiâ. 17.

Reſpondeo quod licèt Euchariſtia ad bonum proprium ſumentis ordinetur, & matrimonium ad B bonum communitatis, tamen quia bonum iſtud eſt corporeum, illud verò ſpirituale, Euchariſtiæ ſacramentum perfectius & excellentius eſt ſacramento matrimonij.

Inſtabis, Ordo reſpicit bonum commune ſpirituale: Ergo ſaltè Ordo erit perfectior Euchariſtiâ. 18.

Sed nego Conſequentiam, quamvis enim Ordo reſpiciat bonum ſpirituale commune, Euchariſtia verò bonum ſpirituale ſumentis, illa tamen continet tam bonum particulare, quàm commune, cùm contineat ipſumniet Chriſtum, in quo eſt omnis C bonitatis ſpiritualis plenitudo.

Dico tertiò: Baptiſmum eſſe priorem, ordine neceſſitatis, tum Pœnitentiam, deinde Ordinem, & Matrimonium: Euchariſtiam verò, Confirmationem, & Extremam Unctionem, non eſſe ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid neceſſaria. Ita D. Thomas art. 4. 19.

Patet hæc concluſio, quantùm ad ſingulas partes: Baptiſmus enim, cùm ſit omnium ſacramentorum janua, eſt neceſſarius neceſſitate medij, reſpectu omnium & ſingulorum. Deinde Pœnitentia, reſpectu plurimorum, nempe omnium qui poſt Baptiſmum inciderunt in peccatum mor- D tale. Ordò verò & Matrimonium, licet non ſint neceſſaria reſpectu ſingulorum, bene tamen reſpectu communitatis, ad miniſtrandum ſacramenta, & ad convenientem propagationem Eccleſiæ; Euchariſtia autem, Confirmatio, & Extrema Unctio, licèt ſint valde utilia fidelibus, non ſunt tamen ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem. Unde cùm dicitur Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, hoc eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali, ut S. Thomas, poſt D. Auguſtinum, hic art. 4. ad 2. interpretatur.

Agunt hic aliqui de ſacramentalibus, ſed de his commodiùs in Tractatu de Pœnitentia dicemus, cùm agemus de remiſſione peccatorum venialium per ſactamentalia.

ſanctificandi combibunt. *Sed demum nolo hic deeſſe quæ Ambroſius in hujus ſacramenti laudes effuſus ſcripſit, & huic præfatiunculæ finem impoſiturus, Sanctiſ-* Lib. 10. in Lucã. *ſimi Præſulis verba uſurpo, quæ pene ſapiant hominem in extaſim raptum, & qui ſacramenta Eccleſiæ pro meritis æſtimat:* O aqua quæ humano ſanguine, ut præſentium lavacrorum figura præcederet, orbem terrarum laviſti, & conjungenda eras cum ſanguine Chriſti! &c. O aqua quæ ſacramentum Chriſti eſſe meruiſti, quæ lavas omnia, nec lavaris! Tu incipis prima, tu comples Divina Myſteria; à te principium, in te finis, vel potiùs tu facis ut finem neſciamus! *De hoc ergo ſacramento, quod SS. Patres tot & tam præclaris encomiis celebrarunt, breviter nobis hic agendum eſt. Primò de ejus inſtitutione & natura. Secundò de illius miniſtro. Tertiò de ſuſcipientibus. Quartò de ejus effectibus. Quintò de circumciſione, quæ Baptiſmum præceſſit, & quæ etiam in remedium peccati originalis inſtituta fuit. Demum de ſacramento* Confirmationis *(quod Au-* Libro 2. contra literas Petiliani cap. 104. *guſtinus* ſacramentum Chriſmaris *appellat, & in genere viſibilium ſignorum ſacroſanctum eſſe, ſicut ipſum Baptiſma, affirmat) in ultima diſputatione ſermo erit.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Inſtitutione & natura Baptiſmi.

Ad quæſtionem 66. Divi Thomæ.

CUM exiſtentia Baptiſmi ab ejus inſtitutione dependeat, rectò ordine ab ea inchoat S. Thomas, explicaturus poſtea quænam ſit ejus materia & forma, quandoquidem cujuslibet ſacramenti eſſentia, ſeu natura, reſultat ex materia & forma, quæ ipſum conſtituunt. A Unde Baptiſmus phyſicè ſumptus definitur: *Exterior corporis ablutio, facta ſub præſcripta forma verborum*, ut ex Magiſtro ſententiarum docet S. Doctor hic art. 1, metaphyſicè verò conſideratus, ſic poteſt deſcribi: *Baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis ſpiritualis.* B Vel *ſacramentum novæ legis, ad ſpiritualem regenerationem à Chriſto inſtitutum.* Hoc præmiſſo, ſit

---

ARTICULUS PRIMUS.

Quando cœperit inſtitutio Baptiſmi, & illius præceptum?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ.

C CErtum eſt quod Chriſtus non inſtituit ſacramentum Baptiſmi, antequam à Joanne baptizaretur, quandoquidem non ante cœpit Evangelium prædicare, & novam legem condere: ſed difficultas eſt, an ſolùm per reſurrectionem, vel cùm à Joanne Baptiſmum ſuſcepit, vel aliquo alio tempore medio inter illa duo, ipſum inſtituerit?

1 Prima opinio rejicit inſtitutionem Baptiſmi in A illud tempus in quo Chriſtus cœlum poſt reſurrectionem aſcenſurus dixit Diſcipulis, *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos* &c. Ita docuiſſe videntur Albertus Magnus in 4. diſt. 3. & Alenſis 4. parte quæſt. 8. membro 2. art. 3.

Secunda aſſerit ſacramentum Baptiſmi à Chriſto inſtitutum fuiſſe, paulò poſtquam à Joanne baptizatus eſt: vel quando dixit Nicodemo Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, ut cenſet Valentia, aut cùm Diſcipulos collegit, ut exiſtimarunt Scotus, Gabriel, Coninebus, & alij B Recentiores.

Tertia cenſet Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quando Chriſtus in Jordane fuit baptizatus. Ita Magiſter in 4. diſt. 2. & D. Thomas hic art. 2. omneſque ejus Diſcipuli, quos ſequuntur Vazquez, Sylvius, & alij quindecim Authores, quos refert & ſequitur Leander Tractatu 2. diſputatione 1. quæſt. 4. & 5.

Quantùm verò ad tempus quo Baptiſmus fuit in præcepto, ſimiliter eſt opinionum varietas: 2. quidam enim quorum meminit D. Bernardus Epiſtolâ 77. aſſerebant olim, quod Baptiſmi præceptum ab eo tempore cœperit, quo Chriſtus C dixit Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* Scotus verò, Eſtius, Suarez, & alii, docent è contra Baptiſmum non fuiſſe in præcepto uſque ad ſufficientem Evangeli promulgationem: quæ promulgatio (inquit Scotus) cœpit in die Pentecoſtes. Demum Sotus, Cabrera, Vazquez, & alij exiſtimant, obligationem Baptiſmi incœpiſſe ſtatim poſt paſſionem & reſurrectionem Chriſti, quando nimirum Chriſtus apparens Diſcipulis, legem Baptiſmi publicè

Google

publicè promulgsvit, dicendo Matthæi ultimò., A *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.*

§. II.

Reſolvitur prima difficultas de inſtitutione Baptiſmi.

DIco primò: Sscrsmentum Baptiſmi fuit à Chriſto inſtitutum ante ejus paſſionem.

3. Probarur primò: Chriſtus ab initio prædicationis ſuæ baptizabat, ut teſtatur Scriptura Joan. 3. his verbis: *Venit Jeſus & Diſcipuli ejus in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat*, ſcilicet per Diſcipulos ſuos, ut ex ipſo contextu ſatis intelligitur, & expreſsè docetur à B Cyrillo libro 2. in Joan. cap. 57. Sed tunc Chriſtus per Diſcipulos ſuos non baptizabat Baptiſmo Joannis: Ergo Baptiſmo ſuo, ſubindeque jam Baptiſmum ſuum inſtituerat, quandoquidem ejus uſus neceſſario ſupponit ipſius inſtitutionem. Major patet, Minor verò probatur primò ex Gloſſa ſuper hæc verba Joan. 3. nam poſt verba relata ſubdit: *Baptizabat ſuo Baptiſmo, non eo quo baptizatus eſt, illud enim ſubiit, ut eſſet via & præparatio.*

Secundò probatur ex Auguſtino Tractatu 13. in Joan. ubi ſic ait. *Chriſtus baptizatus baptizabat: non eo Baptiſmo baptizabat quo baptizatus eſt. Dat Baptiſmum Dominus baptizatus à ſervo, oſtendens humilitatis viam, & perducens ad Baptiſmum* C *Domini, hoc eſt ad Baptiſmum ſuum.*

Tertiò, Ipſe Præcurſor Baptiſta Joan. 1. & Matth. 3. differentiam aſſignat inter ſuum Baptiſma, & illum quo Chriſtus baptiaabat, quòd ipſe in aqua, Chriſtus verò etiam in Spiritu Sancto baptizaret: Ergo baptizabat Chriſtus Baptiſmate diverſo à Baptiſmo Josnnis.

Quartò, Diſcipuli Joannis æmulationem conceperunt, & conqueſti ſunt, quod Jeſus baptizaret, ut narratur Joan. 3. Ergo ſupponebant Chriſtum non baptizare Baptiſmo Joannis; aliàs enim gaudij potiùs quàm æmulationis occaſionem deſumpſiſſent, videntes quod Chriſtus Baptiſma Joannis approbaret, & clarum faceret.

D Denique, Chriſtus Joan. 3. dicitur baptixsſſe, per Diſcipulos ſuos, ut ſupra ex Cyrillo vidimus: Sed ſi Diſcipuli Chriſti bsptizaſſent Joannis Baptiſmate, Chriſtus dici non potuiſſet baptizare per ſuos Diſcipulos, ſed potiùs ipſe Joannes, utpote author illius Baptiſmi: Ergo Chriſtus ab initio prædicationis ſuæ non baptizabst Baptiſmo Joannis, ſed Baptiſmo proprio, ſubindeque illud tunc erst inſtiturum ab ipſo.

Dices, Baptiſmum quem tunc dabat Chriſtus non fuiſſe Baptiſmum Joannis, neque ſuum, ſed aliquod veluti ſimulachrum, ſive præsmbulum ipſius.

Sed contrs primò: Gratis omnino id fingitur. Secundo, Baptiſmus quo Chriſtus baptizabat, E erat in aqua & Spiritu Sancto, juxta Joannis prædicstionem, Marth. 3. Ergo erat idem quod nunc. Tertiò, Chriſtus non venerat alias figuras adducere, ſed potiùs veritatem ſtabilire figurarum, ex quibus multæ Baptiſmum Evangelicum præſignaverunt. Denique, nullus Baptiſmus alius à noſtro, erat dignus tanto tamque excellenti authore, ſicut erat Chriſtus.

4. Probatur ſecundò concluſio: Baptiſmus ſecundùm legem à Chriſto Domino inſtitutam præſuppoitur aliis ſacramentis, & medio ipſius charactere, effectus aliorum ſacramentorum in anima recipiuntur: Sed Chriſtus Dominus in nocte cœnæ miniſtravit Euchsriſtism ſuis Apoſtolis, eoſq; initiavit ordine ſacerdotali, ut declarat Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. Ergo priùs Apoſtoli fuerant ab ipſo baptizsti, ſubindeque Baptiſmus ante paſſionem Chriſti fuerat inſtitutus.

Confirmatur: Circumciſio fuit inſtituta ante 5. omnia alia legis ſcriptæ ſacramenta, nec licebat niſi circumciſis Agnum Paſchalem edere: Ergo ſimiliter Baptiſmus correſpondens circumciſioni, ante Euchariſtiam, Agno Paſchali ſuccedentem, inſtitutus eſt, ſubindeque ante paſſionem Chriſti. Et licèt Chriſtus ejuſmodi ordinem invertere potuerit, dsndo alia ſacramenta Apoſtolis non-B dum baptizatis, nullum tamen fundamentum eſt, neque in Scriptura, neque in Traditione, neque in congruentis, imò per ſe videtur incongruum, priùs Apoſtolos fuiſſe Sacerdotes & Epiſcopos, quàm baptizatos.

Dices, Sacramentum Ordinis præſupponit ſa- 6. cramentum & characterem Confirmationis, & tamen in hoc ordine diſpenſavit Chriſtus, ordinando Apoſtolos nondum confirmatos, ſi quidem fuerunt ſolùm confirmati in die Pentecoſtes, decimo die poſt Aſcenſionem Chriſti in cœlum, miſſo Spiritu Sancto viſibiliter.

Reſpondeo cum D. Thoma infrà quæſt. 72. art. 1. ad 1. in ſacramento Confirmationis dari plenitudinem Spiritus Sancti, quam non erat con-C gruum communicsri ante Aſcenſionem & glorificstionem Chriſti, juxta illud Joan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus*: unde Chriſtus habuit ſpecislem rationem diſpenſandi in ordine quem ſacerdotium dicit ad Confirmationem, ante ſuam paſſionem initiando Apoſtolos ſacerdotio; non habuit autem ſpecialem aliquam rationem invertendi ordinem, quem dicit ad Baptiſmum.

Denique ſuaderi poteſt concluſio ex SS. Patri- 7. bus & Authoribus Eccleſiaſticis, qui affirmant ipſum Chriſtum ſuis manibus aliquos baptizaſſe: nam Enodius Epiſcopus Antiochenus, in Epiſtola quam *lumen* inſcripſit, apud Nicephorum libro D 2. cap. 3. ait: *Chriſtus manibus ſuis Petrum tantummodo baptizavit, Petrus verò Andream, & filios Zebedæi.* Clemens apud Sophronium in Prato ſpirituali cap. 76. inquit: *Chriſtus dicitur Petrum ſolùm baptizaſſe: Petrus Andream, Iacobum, & Ioannem.* Addit Euthimius Joan. 3. *Scribunt Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum ac Virginem Matrem baptizaverit.* Item S. Vincentius Ferrerius ſerm. feriæ ſextæ poſt Dominicam in paſſione ait: *Ioannes Baptiſta & Virgo Maria voluerunt baptizari à Chriſto.* Denique D. Auguſtinus Tractatu 5. 15. & 16. in Joan. nec non Epiſtolâ 108. explicans verba illa Chriſti ad Petrum: *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet*, dicit Chriſtum idcircò talia verba E Petro dixiſſe, quia Petrus jam lotus erat per Baptiſmum: Ergo ſacramentum Baptiſmi fuit à Chriſto inſtitutum ante ejus paſſionem.

Dico ſecundò, Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quando Chriſtus in Jordane baptizatus eſt.

Probatur ratione quam habet D. Thomas hic 8. art. 2. Cùm ſacramenta ex ſui inſtitutione habeant quod conferant gratiam, tunc videtur aliquod ſacramentum inſtitui, quando recipit virtutem producendi gratiam: Sed hanc virtutem accepit Baptiſmus, quando Chriſtus in Jordane baptizatus eſt: Ergo tunc fuit inſtitutus à Chriſto. Major patet, Minor probatur primò ex Divo Auguſtino

Auguſtino ſerm. 3. Dominicæ infra octavam Epiphaniæ, in quo ſic legitur : *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.* Secundò ex D. Ambroſio lib. 2. in Lucam cap. ultimo, ſic loquente : *Baptizatus eſt ergo Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Chriſti, quæ peccatum non cognovit, Baptiſmatis jus haberent.*

9. Dices cum Adverſariis : Ex his & aliis Patrum teſtimoniis ſolùm probari, quod Chriſtus ex tunc aquis dederit in promiſſione vel deſtinatione, non verò in inſtitutione, vim ſpiritualiter regenerandi : id eſt quòd promiſerit quidem inſtitutionem Baptiſmi, ſive deſtinaverit Baptiſmum poſtea inſtituendum, ſed non quod illud ex tunc inſtituerit.

10. Sed contra : Si Chriſtus tunc ſolùm promiſiſſet Baptiſmum, ſive aquam in futurum Baptiſma deſignaſſet tantùm, non verò ipſum Baptiſma inſtituiſſet, falsò dixiſſet Auguſtinus : *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua* : Non enim potuit aqua habere hunc effectũ, antequam eſſet inſtitutum Baptiſma.

Deinde, Si ex vi præcisè promiſſionis Baptiſmi factæ à Chriſto, aqua poſſet dici accepiſſe jus Baptiſmatis, & virtutem omnium peccata abluendi; ſimiliter cùm Matthæi 16. & 18. Chriſtus promiſit Apoſtolis poteſtatem clavium dicens; *Quæcunque alligaveritis ſuper terram, &c.* dici poſſent Apoſtoli accepiſſe illam poteſtatem, ſive jùs & virtutem remittendi peccata, quod tamen eſt falſum, quia tunc ſolùm acceperunt eam de facto, quando Joannis 20. dixit eis Chriſtus : *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Similiter ſequeretur ex eâdem Adverſariorum reſponſione, ex tunc aquam jus Baptiſmi & vim ſanctificandi accepiſſe, quando Joannes Baptiſta antequam baptizaret Chriſtum, prænunciavit de eo Matthæi 3. *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto* : talis enim promiſſio fuit divina, quia nomine Dei facta.

11. Probatur ſecundò concluſio : Nullum habent fundamentum Adverſarij, ad aſſerendum Chriſtum potiùs poſt ſuum baptiſma, quàm in ipſo, ſacramentum Baptiſmi inſtituiſſe, aliunde verò congruentiæ ſaltem non deſunt, ad docendum è contra talem inſtitutionem factam fuiſſe in Jordane, quando Chriſtus à Joanne baptizatus eſt : Ergo ita potiùs dicendum. Conſequentia patet ; Antecedens verò probatur. In primis totum fundamentum Adverſariorum ſunt illa verba Chriſti ad Nicodemũ : *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* & miſſio ſtatim poſtea facta Diſcipulorum ad baptizandum : illa autem verba non magis probant, quando prolata ſunt à Chriſto, Inſtitutum fuiſſe ſacramentum baptiſmi, quàm iſta Chriſti ad Diſcipulos & Judæos : *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* probent ex tunc inſtitutam fuiſſe Euchariſtiam : in quorum tamen prolatione certum eſt non fuiſſe inſtitutum tale ſacramentum. Quod verò Chriſtus ſtatim poſt eorum prolationem Diſcipulos miſerit ad baptizandum, probat quidem Chriſtum debuiſſe ante illam miſſionem inſtituiſſe ſacramentum Baptiſmi, ſed non probat, quod potiùs poſt ſuum Baptiſma, quàm in ipſo illud inſtituerit : Nullum ergo eſt fundamentum opinionis adverſæ.

12. Quod verò ſaltem congruentiæ non deſint, patet primò, quia myſterij Trinitatis confeſſio pro forma Baptiſmi tradita eſt : in Baptiſmo autem Chriſti, tale myſterium declaratum fuit ; vox enim Patris audita eſt, Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ apparuit, & ipſe Chriſtus in propria perſona adfuit. Secundò, quia tunc indicatus fuit Baptiſmi effectus, per apertionem cœlorum ; ſignificabat enim hæc apertio, Baptiſmum eſſe veluti clavem cœli, & de ſacro fonte animas in cœlum immediatè evolare poſſe : Ergo congruè dici poteſt, ſacramentum Baptiſmi tunc fuiſſe inſtitutum.

13. Præterea, ſicut non immediatè per mare rubrũ, ſed per Jordanem, in terram promiſſionis Judæi ingreſſi ſunt : ita congruum fuit, Chriſtum in Jordane Baptiſmum inſtituere, ut denotaret ex aquis Baptiſmatis dari tranſitum immediatum ad promiſſam cœli patriam. Itaque ſecundùm hanc probabiliorem opinionem, inſtitutio Baptiſmi facta eſt anno 15. imperij Tiberij Cæſaris, ætatis Chriſti anno circiter trigeſimo, & ut communiter exiſtimatur, die ſextâ Januarij, quâ Epiphaniam celebramus. Unde S. Maximus homil. 1. de Epiphania : *In hac* (inquit) *feſtivitate ſicut relatu paternæ traditionis inſtruimur, multiplici eſt nobis feſtivitate lætandum. Ferunt enim hodie Chriſtum Dominum noſtrum, vel ſtellâ duce à Gentibus adoratum, vel invitatum ad nuptias, aquas in vina vertiſſe, vel ſuſcepto à Joanne Baptiſmate, conſecraſſe fluenta Jordanis, ſuumque ſimul purificaſſe Baptiſtam.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

14. Contra primam concluſionem in primis objici poſſunt teſtimonia D. Leonis, Ruperti, & aliorum ſanctorum Patrum, qui docere videntur, ſacramentum Baptiſmi non fuiſſe à Chriſto inſtitutum, niſi poſt ejus Reſurrectionem.

Sed ad hæc facilè reſpondetur, vel illos ſanctos Patres id ſolùm obiter & dum aliud agerent dixiſſe, ac proinde non mirum, ſi hic in re minùs probetur eorum ſententia. Vel ſolùm voluiſſe Baptiſmum ante Reſurrectionem Chriſti non fuiſſe inſtitutum, quantùm ad obligationem illud ſuſcipiendi, vel quantùm ad plenam ejus efficaciam, quia ante Chriſti Reſurrectionem, Baptiſmus nec fuit in præcepto, nec habuit virtutem aperiendi januam cœli, cùm talem virtutem non niſi per paſſionem Chriſti habuerit.

15. Objicies ſecundo : Forma Baptiſmi non fuit data Apoſtolis niſi poſt Reſurrectionem, cùm Chriſtus dixit illis Matthæi ultimo, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Ergo Baptiſmus ante non fuit inſtitutus.

Reſpondeo negando Antecedens : forma enim Baptiſmi ante paſſionem Chriſti jam erat inſtituta, & Apoſtolis tradita in privato, licèt nondum in publico.

16. Objicies tertiò : Baptiſmus ſuam virtutem habet à paſſione Chriſti : Ergo ante illam inſtitutus non fuit.

Confirmatur : Auguſtinus Tractatu 15. in Joannem aſſerit quod de latere Chriſti ſacramenta Eccleſiæ fluxerunt : Ergo ante paſſionem Chriſti non erant, ſubindeque nec Baptiſmus.

17. Ad objectionem reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam : nam quando baptizatus eſt Chriſtus, paſſio illius jam erat inchoativè, tum quia omnis pœnalitas quam Chriſtus toto vitæ ſuæ decurſu pertulit, fuit quædam paſſio, & diſpoſitio ad ultimam paſſionem, quæ morte ipſius conſummata fuit. Tum etiam

quia Chriſtus à primo inſtanti ſuæ Incarnationis, liberâ voluntate præceptum patiendi & moriendi pro hominibus acceptavit, & acceptando meruit.

18. Ad confirmationem in primis dico, illam ſi quid probet, nimia probare; ex ea enim ſequitur, etiam ſacramentum Euchariſtiæ non fuiſſe inſtitutum ante mortem Chriſti. Deinde reſpondeo, omnia ſacramenta legis novæ fluxiſſe de latere Chriſti, cum hac tamen differentia, quod Confirmatio, Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium, non tantùm quoad ſuam perfectionem, ſed etiam quoad ſuum initium; ſacramenta verò Baptiſmi, Euchariſtiæ, & Ordinis, præcisè quoad ſuam perfectionem, dici poſſint inde fluxiſſe: Licèt autem iſta tria ſacramenta, ſuam conſummationem, & ultimam perfectionem, in morte actuali Chriſti acceperint, quatenus ſcilicet Baptiſmus per Chriſti mortem regni cœlorum januam aperuit, quam ante non aperiebat, & Euchariſtia habuit rationem viatici, quam non habebat antea, ipſumque proinde ſacramentum Ordinis, ad illam ut talem ordinem habere cœperit; tamen virtutem gratiæ productivam, jam à Chriſto in Jordane baptizato acceperat baptiſmus, & Euchariſtia, cum ſacramento Ordinis, in cœna ultima, pridie quàm Chriſtus pateretur celebrata.

19. Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Cùm Chriſtus baptizaretur à Joanne, non inſtituit ſuum baptiſma in actu exercito quemquam baptizando, neque in actu ſignato, ritum ejus præſcribendo, utpote cùm nihil præſcripſerit, neque Pater apparuerit, ut aliquid præſcriberet: Ergo tunc baptiſma non fuit inſtitutum.

20. Confirmatur: Inſtituere ſacramenta, eſt formaliter actus legislatoris: Sed Chriſtus tunc non ſuſtinuit perſonam legislatoris, ſed potiùs pœnitentis: Ergo tunc ſacramentum baptiſmi non inſtitutum, ſed tantùm ſuſcepit baptiſmum Joannis.

21. Ad objectionem reſpondeo, Chriſtum in Jordane ſuum baptiſmum inſtituiſſe, non in actu exercito aliquem baptizando, aut ipſum ſuſcipiendo, ſed in actu ſignato, deſignando & conſecrando materiam ad producendum gratiam, & ſtatuendo formam, non quidem expresſione ipſius, ſed ſolùm quaſi in figura, per præſentiam Trinitatis divinarum perſonarum in ſigno viſibili, ut ſupra diximus.

22. Ad confirmationem nego Majorem, aliud enim eſt præcipere baptiſmum, aliud ipſum inſtituere: primum non poteſt non eſſe actus legislatoris, bene tamen ſecundum; poſſet enim Deus tribuere uni facultatem inſtituendi ſacramenta, aut ritus eorum, alteri poteſtatem præcipiendi obſervantiam talium rituum.

23. Reſpondeo ſecundò, datâ Majori, negando Minorem: Chriſtus enim in ſua paſſione ſuſtinuit perſonam pœnitentis, ſive peccatoris, quandoquidem in ea factus eſt pro nobis maledictum & peccatum, ut loquitur Paulus 2. ad Corinth. 5. & ad Galat. 3. & tamen ſimul fuit legislator, antiquam legem abrogans, dum dixit, *Conſummatum eſt*, ut novam conderet.

§. IV.

Expeditur alia difficultas de tempore quo cœpit obligatio Baptiſmi.

Dico tertiò, Baptiſmum non fuiſſe in præcepto, niſi poſt Paſſionem & Reſurrectionem Chriſti. Ita D. Thomas hîc art. 2. ſic dicens: *Neceſſitas utendi hoc ſacramento indicta fuit hominibus poſt paſſionem & Reſurrectionem: tum quia in Paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit Baptiſmus, & alia ſacramenta novæ legis: tum etiam, quia per Baptiſmum configuratur homo paſſioni & Reſurrectioni Chriſti, & in quantum moritur peccato, incipit novam juſtitiæ vitam, & ideò oportuit Chriſtum priùs pati, & reſurgere, quàm hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti & Reſurrectioni ejus.* Quibus verbis S. Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit, duplicemque illius rationem inſinuavit. 24.

Prima eſt: Baptiſmus non fuit in præcepto toto illo tempore quo vigebat lex Circumciſionis: Sed lex Circumciſionis vigebat toto tempore antecedente mortem & reſurrectionem Chriſti: Ergo toto illo tempore Baptiſmus non fuit in præcepto, ſed ſolùm in conſilio. Major patet, Minor probatur. Lex Circumciſionis tandiu duravit, quandiu lex Moyſis: Sed lex Moyſis, cui lex Evangelica ſucceſſit, ſicut lux umbræ, & veritas figuræ, uſque ad Chriſti paſſionem & Reſurrectionem duravit: Ergo & lex Circumciſionis. Major eſt evidens: Minor verò, in qua eſt difficultas, probatur multipliciter. Primò ex eo quod Chriſtus Matth. 8. leproſo curato præcepit adire ſacerdotem, ut ſecundùm legem munus offerret quod Moyſes mandaverat. Secundò, quia Chriſtus Matth. 5. dixit, *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere:* Non fuit autem adæquatè impleta, antequam jam expiraturus diceret, *Conſummatum eſt.* Tertio, Obligatio fuit uſque ad Chriſti paſſionem, ut Agnus paſchalis immolaretur, & ſic Chriſtus fecit, ut patet ex hiſtoria cœnæ ultimæ: Ergo obligavit lex vetus uſque ad Chriſti paſſionem. Quartò, Lex Moyſis duravit quouſque ſacerdotium fuit translatum, juxta illud ad Hebr. 7. *Translato ſacerdotio, neceſſe eſt ut legis translatio fiat*: Sed ſacerdotium non fuit translatum uſque ad paſſionem, in qua Chriſtus tanquam ſummus ſacerdos obtulit ſemetipſum Patri in ſacrificium: Ergo lex Moyſis uſque ad paſſionem Chriſti duravit. Denique, eadem veritas patet ex doctrina Auguſtini Epiſt. 19. ad Hieronymum, ubi diſtinguit tria tempora reſpectu legalium, ſcilicet ante paſſionem, in quo legalia non erant mortifera, nec mortua; poſt Evangelij divulgationem, in quo legalia erant mortua, & mortifera; & medium à paſſione Chriſti uſque ad Evangelii promulgationem, in quo legalia erant quidem mortua, quia neque habebant aliquam vim, neq; aliquis ea ſervare tenebatur abſolutè, non erant tamen mortifera, ſed illi qui converſi fuerant ad Chriſtum ex Judæis, poterant ea obſervare licitè, dummodo non ſic in eis ſpem ponerent, quòd ea reputarent ſibi neceſſaria. Et quamvis S. Hieronymus in eo diſſentiat à D. Auguſtino, quòd contendit legalia ſtatim poſt mortem & reſurrectionem fuiſſe nedum mortua, ſed etiam mortifera, adeò ut quicunque ea ſervaſſet (ſeclusâ ignorantia, aut errore invincibili) peccaſſet: in eo tamen conſentit, quòd exiſtimat, toto tempore paſſionem antecedente, nec mortifera fuiſſe, nec mortua. 25.

Secun-

26. Secunda ratio D. Thomæ ſic poteſt proponi. Tunc ſolùm Baptiſmus cœpit eſſe in præcepto, quando cœpit habere totam ſuam perfectionem, quandiu enim illâ caruit, tandiu præcipi non debuit: Sed ante Chriſti mortem & reſurrectionem, Baptiſmus totam ſuam perfectionem non habuit: Ergo ante illud tempus in præcepto non fuit. Major patet, Minor probatur. Una ex perfectionibus Baptiſmi eſt ut nos configuret morti & reſurrectioni Chriſti, ut docet Apoſtolus ad Roman. 6. his verbis: *An ignoratis quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus, ſi enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*: Sed ante Chriſti mortem & reſurrectionem, Baptiſmus non poterat configurare hominem morti & reſurrectioni Chriſti: Ergo nec totam ſuam perfectionem, ſeu completam ſignificationem habere.

27. Præter has duas rationes quas inſinuat D. Thomas, poteſt ſuaderi concluſio hoc diſcurſu. Si Baptiſmus fuiſſet præceptus ante paſſionem Chriſti, maximè cùm Chriſtus Joan. 3. dixit Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Sed tunc non fuit præceptum, ſiquidem Chriſtus habebat tunc colloquium privatum cum Nicodemo: præceptum autem Baptiſmi non debuit dari in colloquio privato, ſed publico: Ergo &c.

28 Dico quartò: Probabilius eſt, obligationem Baptiſmi incœpiſſe poſt Reſurrectionem Chriſti, quando ſcilicet Chriſtus apparens Diſcipulis, legem Baptiſmi publicè promulgavit, dicendo: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

29. Probatur primò concluſio ratione fundamentali: Cùm Baptiſmus ſit fundamentum totius legis Evangelicæ, ejus obligatio cœpit, ſtatim atque lex Evangelica incœpit obligare: Sed lex Evangelica cœpit obligare ſtatim poſt Chriſti Reſurrectionem: Ergo & Baptiſmi præceptum. Major patet, Minor probatur. Lex Evangelica cœpit ſtatim obligare, ubi Moſaica fuit extincta, illius enim generatio debuit eſſe ex corruptione iſtius: Sed lex Moſaica non duravit uſque ad promulgationẽ Evangelii, ſed fuit penitùs extincta quoad omnem ſuam vim in morte & reſurrectione Chriſti: Ergo lex Evangelica cœpit obligare ſtatim poſt mortem & reſurrectionem Chriſti. Major eſt evidens, Minor verò probatur primò ex communi conſenſu Hieronymi & Auguſtini in Epiſtolis quas ſibi mutuò de legalibus ſcripſere, quibus docent poſt mortem & reſurrectionem Chriſti, legales cæremonias mortuas fuiſſe, id eſt vim juſtificantem amiſiſſe, quamvis (ut ſuprà annotavimus) Hieronymus exiſtimaverit, illas poſt mortem & reſurrectionem Chriſti, nedum mortuas ſed etiam mortiferas fuiſſe. De quo infrà.

30. Secundò probatur eadem Minor ex illo Apoſtoli ad Hebræos 8. *Novum teſtamentum veteravit prius: quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.* Ex quo ſic poteſt formari argumentum: Chriſtus in cœna ultima novum condidit teſtamentum, quod morte deinde & reſurrectione ſuâ confirmavit: Ergo vetus quaſi ſenio jam confectum, accedente tunc novo, extinctum eſt. Unde Leo Magnus ſermone 7. de paſſione: *Ut umbræ cederent corpori, antiqua obſervantia novo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtivitas, dum mutatur, impletur.*

31. Tertiò Minor principalis ſuadetur. Ubi primò antiquum ſacerdotium Aaron perfectè translatum fuit in ſacerdotium Chriſti, præfiguratum in ſacerdotio Melchiſedech, ſtatim fuit abolita lex vetus, cum ſuis cæremoniis: unde Apoſtolus ad Hebræos 7. *Translato ſacerdotio, neceſſe eſt ut legis translatio fiat*: Sed ſtatim à reſurrectione Chriſti, ſacerdotium Aaron perfectè translatum fuit in Chriſti ſacerdotium, ut colligitur ex illo ad Hebræos 9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt non hujus creationis, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa.* Tum etiam, quia licèt uſque ad Chriſti reſurrectionem, ſacerdotium Aaron, non fuerit evacuatum, tamen ex quo Chriſtus reſurgendo vitam immortalem atque indefectibilem reaſſumpſit, totaliter fuit evacuatum, & in ſacerdotium Chriſti translatum: propter quod ad ejus interitum denotandum, Chriſto moriente, velum templi ſciſſum eſt, & Leo Magnus ſerm. 6. de paſſione, Cypham veſtes proprias ſcindentem, quaſi Chriſtus blaſphemaſſet, lepidè irridet, dicens, Pontificem legis mox interituræ, per hanc veſtium ſuarum ſciſſuram, oſtendiſſe ſe jam ſui ſacerdotij honore ſpoliandum.

32. Reſpondet Suarez, quod licèt à die reſurrectionis Chriſti lex Moſaica evacuata fuerit, nondum tamen Baptiſmum fuiſſe in præcepto, ſed uſque ad ſufficientem ejus promulgationem, totum mundum redactum fuiſſe ad ſtatum legis naturæ, & remedia ſalutis quæ in illa erant, ſuam utilitatem non amiſiſſe; quia non erant umbræ futurorum, ſicut veteres ceremoniæ legis Moſaicæ, ſed quaſi connaturalia & per ſe ordinata media ad ſalutem.

33. Sed contra: Chriſtus non venit veterem legem ſolvere, ſed adimplere, ut dicebat ipſe Matth. 5. ſi autem legem Moſaicam evacuaſſet, antequam cœpiſſet lex Evangelica, non eam adimpleviſſet, ſed ſolviſſet, quia impletio veteris legis, fuit introductio novæ. Unde Leo Papa ſerm. 7. de paſſione: *Antiqua obſervantia novo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtivitas, dum mutatur, impletur.* Addo quod, populus Judaicus fuit ſpecialiter populus Dei, quandoquidem plebs Gentilis pertinebat etiam ad ſtatum legis naturæ. Præterea, ſicut in naturalibus corruptio unius, eſt generatio alterius; ita lex antiqua non fuit abolita, niſi per obligationem novæ legis.

34. Poteſt etiam ſuaderi concluſio, deſtruendo fundamentum adverſæ ſententiæ: Si Baptiſmus non cœpiſſet eſſe in præcepto à die reſurrectionis Chriſti, maximè quia, ut volunt Adverſarij, lex non obligat, niſi poſtquam venit in notitiam ſubditorum; legis autem Evangelicæ notitia cœpit tantùm à die Pentecoſtes in provincia Judææ. Sed falſum omnino eſt, quod lex non obliget, niſi poſtquam venit in notitiam ſubditorum: licèt enim excuſentur ab ejus tranſgreſſione qui eam invincibiliter ignorant, tamen tunc per ſe obligare incipit, cùm primum publico edicto a Principe ponitur: imò ſi lex neminem obligaret, quoadusque veniret in ejus notitiam, impropriè ignorantia legis diceretur excuſare, quandoquidẽ excuſatio nõ eſt, niſi ab eo ad quod homo tenetur:

cùm ergo in ipſo die reſurectionis Chriſtus apparens Diſcipulis legem Baptiſmi publicè promulgaverit, dicendo Matthæi ultimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* ab illa die cœpit Baptiſmus eſſe in præcepto, licèt illi qui invincibiliter adhuc ipſum ignorabant, excuſarentur ab ejus transgreſſione.

§. V.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

35. EX dictis inferes contra aliquos Thomiſtas, à Cabrera citatos, obligationem Baptiſmi non incepiſſe in triduo mortis Chriſti, ſed duntaxat poſt ejus reſurrectionem. Tum quia ſolùm poſt reſurrectionem Chriſtus legem Baptiſmi publicè promulgavit. Tum etiam, quia cùm lex vetus non ſolùm paſſionis & mortis Chriſti, ſed etiam ejus reſurrectionis figura & umbra extiterit, ante reſurrectionem Chriſti nondum fuit perfectè completa, nec proinde totaliter extincta.

36. Dices, Chriſtus Joan. 19. jam moriturus protulit illa verba, *Conſummatum eſt*, quibus ſignificavit opus noſtræ redemptionis eſſe omnino completum, ſubindeque veterem legem totaliter extinctam: Ergo tunc cœpit obligatio præceptorum legis novæ, ex quibus primum eſt de baptiſmo. Quare D. Thomas 1. 2. quæſt. 103. art. 3. ad 2. ait: *Myſterium Redemptionis humani generis completum fuit in paſſione Chriſti, unde tunc Dominus dixit conſummatum eſt, & ideò tunc totaliter debuere ceſſare legalia, quaſi jam veritate eorum conſummata.*

37. Confirmatur: In morte Chriſti ſacerdotium Aaron in ſacerdotium Chriſti translatum eſt, quandoquidem Chriſtus in ara crucis, ut verus & ſummus ſacerdos, ſeipſum in ſacrificium Patri æterno obtulit, juxta illud ad Hebræos 9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt non hujus creationis, neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, introivit ſemel in ſancta, æternâ redemptione inventa.* Item in eadem Chriſti morte tabernaculum antiquum in quo legis Moſaicæ ſacrificia offerebantur, diſſipatum fuit, & deſtructum, ut ſatis deſignavit velum templi in duas partes ſciſſum: Ergo cùm lex vetus non potuerit remanere abſque proprio ſacerdotio & tabernaculo, in morte Chriſti abolita fuit, & ſtatuta lex nova gratiæ, ſubindeque præceptum Baptiſmi.

38. Ad inſtantiam dico verba illa Chriſti, *Conſummatum eſt*, referri quidem ad ejus mortem, at non ut præciſam à reſurrectione ipſius, ſed ut ipſam includit; ſicut enim noſtra juſtificatio eſt unicus motus, duos terminos includens, nempe terminum *à quo*, qui eſt receſſus à peccato; & terminum *ad quem*, qui eſt acceſſus ad gratiam: ita mors Chriſti & ejus reſurrectio integrant unicum motum noſtræ redemptionis & ſalutis, habentem duos terminos, videlicet Chriſti mortem, quâ deſtructum eſt peccatum, tanquam terminum *à quo*; & reſurrectionem, quâ conſummata eſt vita ſpiritualis animæ, tanquam terminum *ad quem*.

Addo quod, ſicut ad conſummationem noſtræ redemptionis & ſalutis, ſpectat, ſecundariò ſaltem, futura corporum reſurrectio, in qua conſummabitur vita ſpiritualis animæ: ita & à fortiori, reſurrectio Chriſti, utpote cùm ſit fundamentum & exemplar noſtræ reſurrectionis futuræ, & in ipſo Chriſto tanquam in capite omnes reſurrexerimus: unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 15. dicit quod Chriſtus reſurgens fuit *primitiæ dormientium*. Quando ergo D. Thomas loco citato ait Myſterium Redemptionis humani generis completum fuiſſe in paſſione Chriſti &c. non loquitur de paſſione cum præciſione ſumpta, ſed ut completa & terminata per ipſam reſurrectionem, ad quam fuit veluti via, utpote quam meruit.

Ad confirmationem dico, falſum eſſe quod ſacerdotium antiquum fuerit in puncto mortis Chriſti translatum in ſacerdotium Chriſti, ſacerdotium enim Aaron, quod erat proprium legis veteris, non debuit aboleri, donec ſacerdotium Chriſti eſſet conſummatum, & in perfectione atque indefectibilitate conſtitutum, quod non habuit uſque ad ejus reſurrectionem, in qua ipſe Chriſtus vitam immortalem & indefectibilem reaſſumpſit, unde tunc ſolùm adimpleta fuit prophetia illa Davidis de Chriſto: *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Quare illa oblatio quâ Chriſtus ſeipſum Patri in ara crucis obtulit, non niſi ut conjuncta reſurrectioni, evacuavit antiquum ſacerdotium. Similiter quoad tabernaculum legis Moſaicæ, licèt in morte Chriſti inchoata fuerit ejus diſſipatio, non tamen fuit conſummata, niſi in reſurrectione. 39.

§. VI.

Solvuntur objectiones contra duas ultimas concluſiones fieri ſolita.

COntra tertiam concluſionem, in qua diximus, Baptiſmum non fuiſſe in præcepto, uſque ad paſſionem & reſurrectionem Chriſti, objicitur primò. Judæus ſufficienter de doctrina Chriſti inſtructus, ante ejus paſſionem tenebatur Chriſti legem ſuſcipere, & Chriſtianus effici: Sed hoc non poterat abſque Baptiſmo, cùm ille ſit primum talis legis ſacramentum: Ergo Baptiſmus erat in præcepto, ante Chriſti paſſionem & reſurrectionem. 40.

Reſpondet Medina, negando Minorem, eo enim (inquit) temporis interſtitio, ad ſuſcipiendam Evangelij legem & Chriſtianiſmum, non erat neceſſarium Baptiſmum ſuſcipere, quia nondum erat præceptum de Baptiſmo. 41.

Sed contra: Cùm lex Evangelij legem Baptiſmi contineat, impoſſibile erat Judæo, vivente Chriſto, legem Evangelij ſuſcipere, niſi ſacramentum Baptiſmi ſuſciperet. Unde aliter reſpondeo, dicendo nimirum, quod licèt Judæus in illa hypotheſi teneretur credere in Chriſtum, non tamen legem Evangelij ſuſcipere, ſicut nec Baptiſmum, cùm ad neutrum Chriſtus adhuc obligaret.

Dices, Gentilis qui ante paſſionem Chriſti convertebatur, tenebatur baptizari: Ergo & Judæus. 42.

Reſpondet Soto negando conſequentiam & paritatem, rationemq; diſparitatis dat, quod cùm Gentilis circuncidi non poſſet, tenebatur Baptiſmum ſuſcipere. Sed licèt hoc verum ſit ſupponendo quod vellet legem Evangelii amplecti, quia tamẽ poterat aliter cõverti à Gentiliſmo, profitendo ſcilicet vel legem naturæ, vel legem ſcriptam, falſum eſt abſolutè quod non poſſet circuncidi: quare aliter reſpondetur ad inſtantiam, negando ſcilicet Antecedens.

Ob-

43. Objicies ſecundò contra quartam concluſionem, in qua diximus obligationem Baptiſmi incœpiſſe ſtatim poſt Reſurrectionem Chriſti. Apoſtoli, etiam diu poſt Reſurrectionem Chriſti, circumciſionem & alias cæremonias legales obſervarunt, ut ex actis ipſorum liquet, imò ipſe Paulus legis gratiæ magnificus prædicator, Timotheum circuncidit, ut Actorum 16. legitur: Ergo falſum eſt, quod ſtatim poſt Reſurrectionem virtus & obligatio circumciſionis deſierit, & obligatio Baptiſmi incœperit, aliàs enim peccaſſent Apoſtoli obſervantes vel obſervare facientes legalia, quandoquidem non poterant eorum abrogationem invincibiliter ignorare.

44. Reſpondet D. Hieronymus negando Antecedens, contendens contra D. Auguſtinum Epiſtolâ 15. legalia omnia ſtatim à morte & reſurrectione Chriſti, non ſolùm mortua fuiſſe (id eſt non habuiſſe ampliùs virtutem & obligationem) ſed etiam mortifera, ita ut peccarent mortaliter qui illa obſervarent, propter quod dicit, nunquam Apoſtolos poſt reſurrectionem Chriſti legalia obſervaſſe ſecundùm veritatem, ſed ſolùm ex quadam pia ſimulatione, ne ſcandalizarent Judæos, & eorum converſionem impedirent; quæ ſimulatio non ſic intelligenda eſt, quod illos actus in quibus conſiſtebant legalia, ſecundùm rei veritatem non exercuerint, ſed ita quòd illos non operarentur tanquam legis cæremonias obſervantes.

45. Verùm quia indecens videtur (ut docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 103. art. 4. ad 2.) quod Apoſtoli ſimulatione uterentur in iis quæ pertinebant ad ſalutem fidelium: idcircò meliùs reſpondetur cum Auguſtino, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, & ejus probationem; nam ante Reſurrectionem Chriſti, uſque ad ſufficientem divulgationem Evangelij legalia erant quidem mortua, proindeque nullam virtutem & obligationem habebant, non tamen erant mortifera, quia illi qui ex Judæis erant converſi ad Chriſtum, poterant ea obſervare, dummodo non ſic ſpem ponerent in ipſis, quòd ea reputarent neceſſaria ad ſalutem. Cujus rei optimam affert congruentiam D. Thomas poſt D. Auguſtinum, nempe quòd ſicut homines mortuos ſervari aliquandiu ante ſepulturam contingit, ita legalia, quæ ut viva poſt Chriſti mortem ſervari non poterant, rectè ut mortua uſque ad Evangelij publicationem ſervata ſunt, ut cum honore mortua mater ſynagoga ſepeliretur, & ne homines exiſtimarent, ſi ea ſtatim omnino rejeciſſent, veterem legem fuiſſe abominabilem, perinde ac idolorum Gentilium cultum, quem nulla unquam morâ ſuſtinere Apoſtoli voluerunt: D. Petrus autem idcircò circa illam legalium obſervantiam, à D. Paulo reprehenſibilis dictus eſt, quia nimis adhærebat parti Judæorum, & pluſquam oportebat circa hoc ſollicitum ſe exhibebat, unde peccabat venialiter.

46. Dices: Obſervantia quorumdam legalium fuit ab Apoſtolis præcepta Actuum 15. ubi dicitur: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere oneris vobis, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, à ſanguine, & ſuffocato.* At ſi legalia per mortem & reſurrectionem Chriſti fuiſſent extincta, Apoſtoli non præcepiſſent ea obſervari: Ergo tunc legalia non ſolùm non mortifera, ſed nec etiam mortua fuerunt.

47. Reſpondeo conceſſa Majori, negando ſequelam Minoris: A nam ut ait D. Thomas loco citato in reſponſione ad 3. abſtinentia à ſanguine, ſuffocato, & ab immolatis ſimulachrorum, fuerunt præcepta ab Apoſtolis pro tempore, non ad obſervandum cæremonias legis, ſed ut poſſet fieri unio Judæorum & Gentilium: Judæis enim propter antiquam conſuetudinem, ſanguis & ſuffocatum erant abominabilia, & comeſtio immolatorum ſimulachris poterat Judæis dare ſuſpicionem ne Gentiles redirent ad idololatriam, & idcò hæc prohibita ſunt pro illo tempore quo Judæos & Gentiles adunare oportebat: procedente autem tempore, ceſſante causâ, ceſſavit effectus, manifeſtatâ Evangelicâ veritate, quâ Chriſtus di- B cit quod nihil quod intrat per os, coinquinat hominem, Matthæi 15.

48. Objicies tertiò: Præceptum Baptiſmi non potuit obligare ante ſufficientem ſui promulgationem: Sed non fuit ſufficienter promulgatum ante Pentecoſten: Ergo ante illud tempus non obligavit: Major eſt certa, lex enim ante ſufficientem promulgationem non obligat, ut docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 90. art. 4. ubi ſic diſcurrit: *Ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod eſt proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundùm eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione, unde promulgatio ipſa neceſſaria eſt ad hoc quod lex habe- C at ſuam virtutem.* Minor vero in qua eſt difficultas probatur primo, quia uſque ad tempus Pentecoſtes Apoſtoli non propoſuerunt populo publicè Evangelium. Secundò non debuit promulgari lex Evangelij niſi omnibus Myſteriis Chriſti completis: Myſteria autem Chriſti non ſunt completa, niſi in ejus Aſcenſione. Tertiò, quemadmodum lex vetus non fuit promulgata, niſi quinquageſimo die à Paſchate Judæorum, ita non debet lex nova promulgari niſi poſt quinquaginta dies à Paſchate, ſive Reſurrectione Chriſti; promulgationem enim legis Moyſis, figuram fuiſſe promulgatonis legis Evangelicæ, D docuerunt Auguſtinus Epiſtolâ 119. & Leo 1. ſerm. 1. de Pentecoſte.

49. Hoc argumentum tangit difficultatem pertinentem ad Tractatum de Legibus, ubi Theologi quærunt, quænam promulgatio requiratur & ſufficiat ad hoc ut lex vim obligandi habeat? Aliqui enim contendunt ad ſufficientem legis promulgationem, neceſſarium eſſe ut ita proponatur & publicetur, quòd ex tali propoſitione & publicatione poſſit moraliter in omnium notitiam devenire, unde propterea exiſtimant non ſufficere ut publicetur in aliqua civitate, ſive curia ſupremi cujuslibet corporis politici, ſed requiri ut fiat magis in particulari per ſingulas provincias, aut E per omnes præcipuas civitates. Alij verò dicunt ſufficere quòd publicetur in præcipua civitate cujuslibet regni, aut ſupremi corporis politici, quamvis enim factâ hac publicatione non peccent ij quibus adhuc non innotuit, hoc tamen non provenit ex defectu ipſius legis, ſed ex defectu notitiæ, ignorantia enim eos excuſat à peccato. Quæ opinio eſt communior, & conformior conſuetudini Curiæ Romanæ, cujus leges in ea ſolùm publicantur ſolemniter, & ex hoc, ſalvis particularibus juribus, creduntur per totum orbem obligare, quamvis per accidens multi non peccent, juxta eorum præſcriptum non agendo, defectu notitiæ. Unde conformiter ad hanc doctrinam, ad objectionem reſpondeo, diſtin-

diſtinguendo Majorem : Præceptum Baptiſmi non potuit obligare ante ſui promulgationem, ſufficientem ad rationem legis, concedo. Ante ſui promulgationem, ſufficientem ad tollendam ignorantiam ejus, & ad reddendum inexcuſabilem ab ejus transgreſſione, nego. Similiter diſtinguo Minorem : Ante Pentecoſten non fuit ſufficienter promulgatum præceptum Baptiſmi, ſufficientiâ ad tollendam ejus ignorantiam, concedo. Sufficientiâ ad rationem legis, nego. Tunc enim præceptum ſuperioris incipit habere vim legis, potentis obligare ſubditos, quando ſuperior ipſum exteriùs per modum imperij proponit tanquam princeps, aut publica perſona : Chriſtus autem ipsâ die Reſurrectionis præceptum Baptiſmi ita propoſuit, dicendo Diſcipulis: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.* Unde à die Reſurrectionis cœpit habere vim legis ex ſe obligantis, quamvis hæc promulgatio non ſufficeret ad tollendam ignorantiam illius, nec proinde ad reddendum homines inexcuſabiles ab ejus tranſgreſſione. Et per hoc patet ad primam probationem Minoris: ex eo enim quod Apoſtoli uſque ad Pentecoſten non prædicaverint publicè Evangelium, ſolùm habetur quod ante illud tempus præceptum Baptiſmi non innotuerit mundo, non verò quod nondum habuerit vim legis & præcepti.

Ad ſecundam dico, eam quidem veram eſſe de promulgatione neceſſaria ad tollendam ignorantiam legis Evangelicæ, falſam tamen de promulgatione neceſſaria & ſufficienti ad rationem legis; tunc enim Baptiſmus debuit habere vim legis & præcepti, quando cœpit habere ſuam perfectionem & virtutem, quod fuit à die Reſurrectionis Dominicæ.

Ad tertiam probationem dico legem Moſaïcam promulgatione ſufficienti ad rationem legis fuiſſe promulgatam ab eo tempore quo Deus eam dedit Moyſi in monte Sina, tunc enim locutus eſt Deus ut princeps & legislator, ſubindeque ex eo tempore præcepta illius legis lata à Deo vim legis habuerunt, adeò ut ipſius prædicatio facta deinde à Moyſe toti populo, non habuerit vim promulgationis neceſſariæ ad eſſentiam legis, ſed tantùm declarationis, ne homines ignorantiâ ab ejus obligatione excuſari poſſent: quare licèt promulgatio illa legis antiquæ facta per Moyſem, fuerit figura promulgationis legis Evangelicæ, faciendæ per Apoſtolos in die Pentecoſtes, hinc tamen non fit iſtam fuiſſe neceſſariam ad rationem legis Evangelicæ, ſed tantùm ad tollendam ignorantiam ipſius.

50. Dices, Si ſtatim poſt Chriſti Reſurrectionem, & ante publicationem Evangelij, à die Pentecoſtes inchoatam, Baptiſmus fuit in præcepto, Judæi ipſum invincibiliter ignorantes caruerunt remedio peccati originalis pro ſuis parvulis; quandoquidem in illa hypotheſi circumciſio non habuit ampliùs vim juſtificandi, ſeu delendi peccatum originale: Sed hoc non decebat divinam bonitatem : Ergo &c.

51. Reſpondent aliqui quos ſequitur Vazquez, concedendo ſequelam, non enim majus inconveniens reputant admittere quod toto illo tempore medio à Chriſti reſurrectione, uſque ad divulgatum Evangelium, pueri Judæorum & Gentilium caruerint remedio peccati originalis, quàm infantes modò intra viſcera matrum morientes, & illis qui naſcuntur ex parentibus infidelibus, ad quos non pervenit prædicatio Evangelij. Verùm quia

A hæc doctrina nimis rigida & dura videtur, dicendum, tempore illo medio, parvulos recipientes circumciſionem, vel remedium legis naturæ, contra peccatum originale inſtitutum, ab eo fuiſſe liberatos; divinam namque bonitatem decebat, ut toto illo tempore quo ſuſtinuit legem Moſaïcam, non auferret, ſaltem pro parvulis tunc morientibus, ejus utilitatem.

ARTICULUS II.
Quænam ſit materia Baptiſmi?

DUplex ſolet diſtingui materia in ſacramentis quæ conſiſtunt in uſu rei ſenſibilis, remota
B ſcilicet & proxima : prima eſt res illa ſenſibilis quæ in ſignum & cauſam gratiæ aſſumitur, ſecunda verò eſt uſus ſeu applicatio ipſius. De utraque agendum eſt in præſenti, & breviter explicandum, quænam ſit materia remota & proxima Baptiſmi.

§. I.
Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

DIco primò : Materia remota Baptiſmi eſt 52.
aqua vera & naturalis.

Concluſio eſt certa de fide, & definita in Florentino in decreto unionis, ubi aquam veram & naturalem aſſignat pro Baptiſmi materia, & in Tri-
C dentino ſeſſ. 4. can. 2. de Baptiſmo, ubi ſic habetur: *Si quis dixerit aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate Baptiſmi, atque ideò verba illa Domini noſtri Jeſu Chriſti (Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto) ad metaphorã aliquam detorſerit, anathema ſit.* Quibus verbis Concilium errorem Calvini proſcribit, qui ſic verba illa Chriſti metaphoricè intelligi vult, ut per aquã gratia deſignetur, nec aliud intelligatur, quàm per gratiam à Spiritu Sancto infuſam, homines ſpiritualiter regenerari. Proſcribitur etiam illis verbis error Seleucianorum & Jacobitarum, qui verba Joannis Baptiſtæ de Chriſto, *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, peſſimè interpretantes, dicebant materiam Baptiſmi non eſſe aquã,
D ſed ignem, unde ad baptizandos pueros, aduſtionem quandam in fronte vel in genis eorum imprimebant. Damnatur pariter his Conciliorum definitionibus error Flagellantium, qui dicebant Baptiſmum aquæ ſuo tempore ceſſaſſe, ſeque in mundum miſſos juſſu Dei, ut ſe flagellarent, literis ad hoc de cœlo Romam miſſis, & ſuper altare B. Apoſtoli Petri repertis.

Poteſt etiam probari noſtra concluſio variis 53.
Scripturæ teſtimoniis, quibus manifeſtè aqua vera & elementaris, materia Baptiſmi deſignatur. Nam Actuum 8. Philippus baptizavit Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, aquâ elementari. Et cap. 10. Petrus juſſit Cornelium & alios qui ipſum Dei juſſu convenerant, baptizari in aqua
E elementari, his verbis: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi qui Spiritum Sanctum acceperunt, ſicut & nos?* Et juſſit eos baptizari. Idem ſignificat Apoſtolus ad Epheſ. 5. ubi ait Chriſtum tradidiſſe ſeipſum pro Eccleſia, *ut eam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ.* Quaſi per verbum vitæ ſignificando formam Baptiſmi, quæ vivificis verbis conſtat, & per lavacrum aquæ, materiam ejus deſignando, quæ in hoc ſolo elemento conſiſtit.

Non deſunt etiam congruentiæ, quas D. Tho- 54.
mas

mas hîc art. 3. adducit, & deſumit præcipuè ex quatuor vel quinque qualitatibus aquæ elementaris: nimirum perſpicuitate, munditiâ, frigiditate, fœcunditate, & communitate, ſeu abundantiâ. In primis ergo conveniens fuit Baptiſmum in aqua elementari fieri, quia illa propter tranſparentiam habet aliquid de lumine, ſeu de perſpicuitate luminis, & propterea convenit ſacramento Baptiſmi, quod habet vim illuminativam, ſecundùm quod in eo confertur gratia, quæ eſt illuminativa mentis, vel etiam quia Baptiſmus eſt *ſacramentum fidei*, ut illum vocant Patres, quatenus *fide quam in Baptiſmo profitemur, illuminantur corda noſtra*, ut ait Catechiſmus Romanus parte 2. cap. 2. numer. 4. ex Auguſtino Epiſtolâ 13. & ex aliis.

55. Secundò congruum fuit aquam elementarem pro materia Baptiſmi deſignari, ratione munditiei & puritatis: ſicut enim aqua carnis ſordes emundat, ita Baptiſmus habet virtutem ab omnibus culpæ ſordibus animam mundandi. Unde Hugo Victorinus libro 2. de ſacramentis parte 6. cap. 14. *In ſolo elemento aquæ ſacramentum Baptiſmi conſecrari inſtitutum eſt, quia hæc ſola plenam habet ac perfectam mundationem. Alij liquores omnes aquâ purificantur, & ſi quid alio quolibet liquore tactum fuerit, aquâ abluitur, ut emundetur; propterea in ſola aqua ſacramentum emundationis conſiſtit.*

Tertiò, ratione frigiditatis: nam *quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptiſſima eſt, ſic Baptiſmo cupiditatum ardor magna ex parte reſtinguitur*, inquit Catechiſmus Romanus ibi ſuprà num. 10. Hinc Baptiſmum, *abjectionem carnis*, quidam ex veteribus vocant, non quod ſordes corporis abjiciat, ſed carnales appetitus & paſſiones aliquatenus mitiget ac reprimat.

56. Quartò, ratione fœcunditatis, nam aqua maximè competit generationi rerum viventium, unde in principio mundi ex aqua primitus alia ſunt producta, ſecundùm illud Geneſ. 1. *Producant aquæ reptile animæ viventis, & volucres ſuper terram ſub firmamento cœli* &c. ad idemque referri ſolet quod *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*: vel (ut alij vertunt) *incubabat aquis*, quaſi fœcunditatem illis tribuens & virtutem alia generandi, piſces nimirum & volucres. Hinc Poëtæ Oceanum & Thetim omnium rerum principium finxerunt, & Thales apud Ariſtotelem 1. metaphyſ. cap. 3. aquam omnium rerum principium, & *primam animam* eſſe dixit. Congruum ergo fuit illam aſſumi pro materia Baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam, ut ſicut virtute aquæ confertur vita corporalis genito, ita virtute aquæ Baptiſmalis conferatur vita ſpiritualis baptizato, ſi dignè ſuſcipiat Baptiſmum. Unde in Proſa de Spiritu Sancto, canit Eccleſia: *Tu ſuper aquas, futurus eas, numen tuum expandiſti, Spiritus. Tu animabus vivificandis aquas fœcundas.* Et in benedictione fontis baptiſmalis dicitur: *Deus cujus Spiritus in primordio mundi ſuper faciem abyſſi ferebatur, ut regenerandi virtutem aquarum natura conciperet.* Hinc etiam Tertullianus libro de Baptiſmo cap. 1. Chriſtianos *piſciculos* appellat, quia nimirum ſicut piſces in aquis elementaribus corporaliter generantur, iſta Chriſtiani in fonte baptiſmatis ſpiritualiter regenerantur: *Nos piſciculi* (inquit) *in aqua naſcimur, nec aliter quàm in aqua permanendo ſalvi ſumus.*

57. Denique, aqua, ratione ſuæ communitatis & abundantiæ, eſt conveniens materia ſacramenti Baptiſmi, cùm enim illud omnibus ad ſalutem neceſſarium ſit, congruum eſt ut in materia valde communi, & quæ de facili reperiri poſſit exhibeatur. Eoque alludere videtur D. Petrus Actor. 10. dum ait: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi?* &c.

Has congruentias breviter expreſſit Petrus de Tarantaſia ſeu Innocentius V. in 4 diſt. 3. circa 3. problema art. 3. in corp. ubi ſic diſcurrit. 58. *Aqua elementaris eſt materia ſacramenti Baptiſmi, duplici ratione, ſcilicet ratione effectûs, & ratione uſûs. Primò ratione effectûs, quia ex ipſa conditione naturæ ſuæ repræſentat effectus in Baptiſmo collatos: quod patet, quia eſt elementũ naturaliter diaphanum, humidũ & frigidum; ex quorũ primo ſignificatur illuminatio gratiæ; ex ſecundo, ablutio culpæ; ex tertio, mitigatio concupiſcentiæ. Secundò aqua elementaris eſt materia Baptiſmi, ratione uſûs: nam talis aqua in ſuo uſu habet utilitatem, communitatem, facilitatem; propter quæ tria convenit ſacramento Baptiſmi, quod eſt maximè utile in effectu, & facilè in obſervantia, & commune in neceſſitate.* Id eſt omnibus communiter neceſſarium.

59. Hinc apud SS. Patres variæ aquarum laudes, quas in Pantheologia, titulo de Baptiſmo, cap. 2. §. 2. congeſſit Raynerius: Sed inter cæteros audiendus eſt Tertullianus libro citato de Baptiſmo cap. 3. ubi expendens verba illa Moyſis Geneſ. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*, ſubdit: *Habes homo in primis ætatem venerari aquarum, quòd antiqua ſubſtantia, dehinc dignationem, quòd Divini Spiritus ſedes, gratior ſcilicet cæteris tunc elementis: nam & tenebræ tota adhuc ſine cultu ſiderum informes, & triſtis abyſſus, & terra imparata, & cœlum rude: ſolus liquor ſemper materia perfecta, læta, ſimplex, de ſuo pura, dignum Deo vectaculum ſubjiciebat.* Et cap. 9. *Quot igitur patrocinia naturæ, quot privilegia gratiæ, quot ſolemnia diſciplinæ, figuræ, præſtructiones, precationes, religionem aquæ ordinaverunt? Primò quidem cùm populus de Ægypto liberè expeditus, vim Regis Ægypti aquam tranſgreſſus evadit, ipſum Regem cum totis copiis aqua extinxit. Quæ figura manifeſtior in Baptiſmi ſacramento? Liberantur de ſæculo nationes, per quam ſcilicet, & Diabolum dominatorem priſtinum in aqua oppreſſum derelinquunt. Item aqua de amaritudinis vitio in uſum commodum ſuavitatis Moſei ligno remediatur. Lignum illud erat Chriſtus, venenatæ & amaræ retro naturæ venas, in ſaluberrimas aquas* (Baptiſmi ſcilicet) *ex ſeſe remedians. Hæc eſt aqua quæ de comite petra populo defluebat. Si enim petra Chriſtus, ſine dubio aquæ in Chriſto Baptiſmum videmus benedici.* Et mox ad novi teſtamenti exempla pergens, ex Chriſto ipſo repetita: *Quanta* (inquit) *aquæ gratia penes Deum & Chriſtum ejus eſt, ad Baptiſmi confirmationem. Nunquam ſine aqua Chriſtus, ſiquidem & ipſe aquâ tinguitur* (ſeu tingitur.) *Prima rudimenta poteſtatis ſuæ vocatus ad nuptias aqua auſpicatur. Cùm ſermonem facit, ſitientes ad aquam ſuam invitat ſempiternam. Cùm de agape docet* (ſeu convivio charitatis) *aquæ calicem fratri oblatum inter opera dilectionis probat. Apud puteum vires reſumit, ſuper aquam incedit, libenter tranſfretat, aquam diſcentibus* (id eſt Diſcipulis) *miniſtrat: perſeverat teſtimonium Baptiſmi uſque ad paſſionem: cùm deditur ad crucem, aqua*

aqua intervenit, ſciunt Pilati manus: cùm vulneratur, aqua de latere prorumpit, ſcit lancea militis.

60. Similia habet Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 3. ubi hæc ſcribit: *Si quis ſcire deſiderat quare per aquam potiùs quàm per aliquod aliud elementum gratia detur, ſacras Scripturas relegens inveniet. Magnum enim quiddam eſt aqua, & ex quatuor mundi elementis apparentibus pulcherrimum. Angelorum habitaculum eſt cœlum: atqui ex aquis ſunt cœli. Terra eſt hominum locus: atqui ex aquis etiam terra; & ante omnem rerum creatarum in ſex illis diebus diſtinctionem. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Principium mundi aqua, principium Evangelij Iordanis. Liberatio Iſraëlis à Pharaone per mare facta eſt, & liberatio à peccatis mundi, per lavacrum eſt aqua in verbo Dei. Vbicunque fœdus aliquod inter Deum & homines, ibi & aqua. Poſt diluvium fœdus percuſſum eſt cum Noe, fœdus & cum Iſraël in monte Sina: verùm hæc non ſine aqua, & lana rubea, & hyſſopo. Helias aſſumptus eſt, ſed non ſine aqua, priùs enim tranſivit Iordanem, deinde in cœlum raptus eſt. Priùs abluitur Aaron, deinde ſummus Sacerdos effectus eſt; quomodo enim ſuſciperetur pro aliis oraturus, qui nondum aquâ purificatus eſſet?* &c. Videri etiam poteſt Hieronymus ad Oceanum Epiſtolâ 83. ubi etiam aquæ laudes & encomia eleganter deſcribit.

61. Dico ſecundo: Materiam proximam Baptiſmi eſſe ablutionem.

Patet hæc concluſio ex præcedenti, materia enim proxima (ut ſupra annotavimus) nihil aliud eſt quàm uſus ſeu applicatio materiæ remotæ: Sed ablutio eſt uſus ſeu applicatio aquæ, quæ eſt materia remota Baptiſmi: Ergo ablutio eſt ejus materia proxima.

§. II.

Corollaria notatu digna, & reſolutiones plurimorum caſuum conſcientiæ.

62. EX dictis inferes primò, quod ſi aliquis in articulo mortis baptizaretur in vino, vel oleo, vel lacte, aut aliquo alio liquore diverſæ ſpeciei ab aqua, non eſſet verè baptizatus: quia Chriſtus inſtituit ſolam aquam eſſe materiam Baptiſmi. Unde rectè obſervat eruditus P. Nicolai in ſcholiis ad art. 3 hujus quæſtionis, & in additionibus ad Raynerium, titulo de Baptiſmo, appendice ad cap. 2. §. 3. in fine: frivolum eſſe quod objicitur ex Stephano II. ad Monachos Britanniaci Monaſterij cap. 11. *Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adſcribitur culpa: infantes ſic permaneant in Baptiſmo.* Primò quia relationis hujus non ſatis authentica nec certa extant monumenta. Secundò, quia ſic emendari conſtructio inepta debet: *Nulla ei adſcribitur culpa, ſi ſic infantes permaneant.* Unde ſubditur: *Nam ſi præſens adfuit aqua, ille Presbyter communicetur, & pœnitentiæ ſubmittatur, quia contra Canonum ſententiam agere præſumpſit.* Quaſi non ſit quæſtio de valore Baptiſmi, ſed de culpa, vel pœna baptizantis, ut ſcilicet ſit ſenſus, quod non ideò in cauſa ſit cur non poſtea baptizentur infantes, cùm periculum evaſerint, & legitimè baptizari poterunt aquâ, nec propterea tanquam reus puniri mereatur. Non igitur Baptiſmum talem quaſi validum approbare Stephanus præſumitur (ſi ejus reſcriptum eſt) quia de valore Baptiſmi non agitur, ſed excuſare Presbyterum à culpa, quia cùm aliud non poſſet in prædicto extremo periculo, id per ſimplicitatem fecit, quod poſtea potuit periculo elapſo emandari.

63. Inferes ſecundo, nullam aquam ex plantis, floribus, aut hujuſmodi expreſſam, ut aquam roſaceam, eſſe ſufficientem materiam Baptiſmi, quia non eſt aqua elementaris, ſed mixtum quoddam. Utrum verò Baptiſmus poſſit validè conferri in aqua elementari tranſmutata, aut alteri corpori permixta, ſervanda eſt regula quam aſſignat D. Thomas art. 4. ſi enim alteratio aut commixtio non ſolvit ſpeciem aquæ, poterit in ea validè conferri Baptiſmus, dummodo tamen aliud corpus admixtum non ita excedat aquam in quantitate, ut potiùs ſit hujuſmodi corpus quàm aqua; eo modo quo lutum eſt magis terra quàm aqua, & vinum limphatum, magis eſt vinum quàm aqua, quamvis utrumque veram aquam habeat admixtam: unde uno verbo, ut aqua ſit apta ad Baptiſmum, debet eſſe in eo ſtatu in quo ſolet eſſe in uſu ad abluendum. Ex quo

64. Inferes tertiò, nec nivem, nec glaciem, nec grandinem, nec alia hujuſmodi, eſſe aptam Baptiſmi materiam, dum manent congelata, ſecùs ſi in præjacentem materiam calore reſolvantur, quia licèt majori ex parte ſint aqua, non eſt tamen in ſtatù idoneo ad abluendum, quandiu eſt congelata.

65. Inferes quartò, quod ſi aqua vera & naturalis ſolùm tranſmutatione accidentariâ fuerit mutata, ita ut retineat naturam aquæ naturalis, & ſit apta ad abluendum, ſufficiet pro materia Baptiſmi: quare ſive ſit calida, ſive frigida, ſive dulcis, ſive ſalſa, ſive per venas & meatus ſulphureos fluat, aut per cineres tranſeat, & fiat lixivium, ſufficiens materia ad hujus ſacramenti valorem cenſeri debet, ut docet D. Thomas hîc ar. 4. ad 4. Idem dixerat ad 1. de aqua maris, & ad 2. de aqua decoctionis carnium, quam juſculum vocamus, aut aliarum rerum, dummodo non ſit tanta reſolutio corporum lixatorum, ut illa plus habeant de alia ſubſtantia, quam de aqua, quod ex ſpiſſitudine diſcerni debet. Addit tamen, quod ſi ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, poteſt in ea fieri Baptiſmus, ſicut ex aqua quæ exprimitur ex luto, licèt in luto Baptiſmus fieri non poſſit.

66. Inferes quintò, Baptiſmum poſſe fieri tripliciter, ſcilicet per immerſionem baptizandi in aquã, per aſperſionem, & per effuſionẽ aquæ, quia Chriſtus ſtatuit materiam proximam hujus ſacramenti eſſe ablutionem, non determinando an fieri debeat per modum aſperſionis, effuſionis, aut immerſionis, ut patet ex verbis Joan. 3. *Niſi quis renatus* &c. propterea in Concilio Toletano 4. cap. 3. habetur reſponſio Gregorij Papæ ad Leandrum, qui conſultus ſuper quorundam Hiſpanorum conſuetudine baptizandi trinâ aliquando, & aliquando unâ ſolùm immerſione, reſpondit utrumque baptizandi modum retineri poſſe. Quoad effuſionem verò patet, quia Chriſtus fuit baptizatus per effuſionem aquæ ſuper caput ipſius, ut depingitur communiter, honeſtas enim non patiebatur, ut baptizaretur per immerſionem, nec pondus corporis, niſi dicamus per miraculum tunc non gravitaſſe, quod ſine ullo fundamento affirmaretur. Quantùm verò ad aſperſionem, colligitur ex capite 2. Actuum, ubi aſſeritur poſt prædicationem Petri probantis Chriſtum eſſe verum Meſſiam, circiter tria millia

Judæo-

Iudæorum ſuſcepiſſe Baptiſmum, quod per effuſionem aquæ ſuper caput ſingulorum, aut ſingulorum immerſionem difficile fieri potuit, facilè verò per aſperſionem, quia unicâ aut paucis ſaltem aſperſionibus omnes baptizari potuerunt.

67. Monet tamen D. Thomas art. 7. tutius eſſe baptizare per immerſionem, quàm per aſperſionem, aut effuſionem, ſicque eſſe baptizandum ſub pœna peccati, niſi aliud poſtulet neceſſitas aut honeſtas. Verùm ita loquitur S. Doctor, quia adhuc temporibus ipſius non erat immutatus in Eccleſia ritus baptizandi per immerſionem, unde peccaſſet tunc qui aliter, ſecluſâ neceſſitate, baptizaſſet, utpote recedens in re gravi ab Eccleſiæ conſuetudine. Sed modò conſuetudo illa eſt ab Eccleſia rejecta, ſicut authoritate Eccleſiæ fuerat introducta, & ſolet ubique Baptiſmus conferri per effuſionem aquæ ſuper caput baptizandi. Cœpit autem hæc conſuetudo propter infantium teneritudinem, cùm modò rariſſimus ſit adultorum Baptiſmus, qui poſſent immerſionem ſufferre.

68. Ex his collige, quod quamvis fuerit olim conſuetudo baptizandi per trinam immerſionem, nuſquam tamen trina immerſio fuit de neceſſitate Baptiſmi, ſed unica fuit ſufficiens, ut patet ex allata reſponſione Gregorii, quâ uterque baptizandi modus, in una ſcilicet vel trina immerſione, probatur.

69. Dices ex Pelagio Papa in Epiſt. ad Gaudentium, ut refertur de conſecratione diſt. 4. Can. Multi: *Evangelicum præceptum ipſo Deo & Salvatore noſtro Ieſu Chriſto dicente & tradente nos admonet, in nomine Trinitatis, trinâ etiam immerſione, ſanctum Baptiſma unicuique tribuere.* Et ex Canonibus Apoſtolorum, ut habetur eadem diſt. Can. Si quis: *Si quis Presbyter aut Epiſcopus non trinam immerſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, quod dari à quibuſdam jubetur in morte Domini, deponatur.*

70. Reſpondeo ad primum cum D. Thoma hîc art. 8. Summum illum Pontificem, per ſe & directè ſolùm definire, invocationem Trinitatis eſſe de ſubſtantia Baptiſmi; quia tamen illo tempore invocatio illa fieri ſolebat trinâ immerſione, ideò utrumq; conjunxit, quamvis non ſit æqualis utriuſque neceſſitas.

71. Ad ſecundum dicendum antiquitùs fuiſſe præceptum Eccleſiaſticum, ſecluſâ neceſſitate, baptizandi trinâ merſione, quod qui fuiſſet tranſgreſſus, jubetur in citato canone deponi: modò verò præceptum illud abrogatum eſſe per contrariam conſuetudinem.

72. Nec obſtat quod quidam SS. Patres, ut Hieronymus adverſus Luciferianos, Tertullianus libro de corona militis, & alii, ritum Baptiſmi trinâ immerſione numerent inter traditiones non ſcriptas. Licèt enim traditiones divinæ ſint invariabiles omnino ab authoritate humana, ſecùs verò traditiones humanæ, cum non aliam vim habeant, quàm juris humani Eccleſiaſtici, quod pro temporum varietate ſæpe mutari neceſſe eſt: ritus autem ille baptizandi trinâ merſione, vocatur à prædictis Patribus traditio, non divinâ, ſed humanâ authoritate introducta.

73. Inferes ſextò, quod quando ablutio fit per immerſionem, emerſio non eſt neceſſaria ad valorem Baptiſmi: unde qui puerum projiceret in puteum, animo ipſum baptizandi & ſuffocandi, ſi veram formam Baptiſmi proferret, antequam puer ſuffocaretur, verè ipſum baptizaret: in illo

A enim caſu eſſet vera ablutio, ſubindeque vera materia proxima Baptiſmi. Nec termini immerſionis & emerſionis ſunt ſemper correlativi, nam quando piſcis, qui naſcitur in aqua, exit foras, dicitur emergere ex aqua, licet non præceſſerit immerſio.

Dices Baptiſmus eſt ſignum ſepulturæ & re- 74.
ſurrectionis Chriſti, juxta illud ad Coloſſenſes 2. *Conſepulti Baptiſmo ei in quo & reſurrexiſtis, per fidem operationis Dei, qui eum ſuſcitavit à mortuis.* Sed hæc ſignificatio & repræſentatio non poteſt fieri niſi per immerſionem, cui ſuccedit emerſio: Ergo Baptiſmus collatus per immerſionem, non eſt validus, niſi immerſioni ſuccedat emerſio.

B Reſpondeo conceſſa Majori, negando Mino- 75.
rem; Baptiſmus enim eſt figura mortis & reſurrectionis Chriſti, inquantum per illum morimur peccatis, & ad gratiam reſurgimus; quod totum ſignificari poteſt per ſolam immerſionem, utpote quæ eſt vera ablutio, atque adeò ſignificat emundationem à peccato, & ex conſequenti gratiam, ſine qua nec fieri nec concipi poteſt.

Inferes ſeptimò, ad Baptiſmum non eſſe ne- 76.
ceſſarium totum corpus ablui; ſed ſatis eſſe ſi abluatur pars aliqua principalis, & ſufficiens, ut totus homo moraliter denominari poſſit baptizatus, quamvis caput ſit ſemper abluendum, ſi C commodè fieri poſſit, quia eſt pars potiſſima, in qua vigent omnes ſenſus: quapropter qui extra neceſſitatis articulum, relicto capite, aliam partem ablueret, peccaret mortaliter, quia in re gravi contra communem Eccleſiæ conſuetudinem ageret. In caſu autem quod abſque periculo gravis nocumenti caput ablui non poſſet, ſufficeret ablutio in pectore, aut in ſcapulis; vel ſi iſtæ partes etiam commodè ablui non poſſent, in aliqua parte integrali, quæ ſit tanta, ut ſine ea anima in corpore conſervari non poſſit. De aliis partibus jure dubitant Theologi, an in eis ſufficiat ablutio, ſubindeque num puer ablutus ſolùm in pede extracto ex utero vel in manu, aut brachio D rebaptizandus ſit ſub conditione? quamvis in periculo mortis debeat quæcumque pars infantis emergens ex utero baptizari, quia cùm non ſit omnino certum, quamlibet partem infantis ablutam non ſufficere, ſatius eſt in tali dubio exponere ſacramentum periculo nullitatis, quàm animam æternæ damnationi expoſitam, probabili remedio deſtitutam relinquere.

ARTICULUS III.

Quænam ſit forma Baptiſmi?

Dico primò: Hæc eſt conveniens forma Ba- 77.
ptiſmi: *Ego te baptizo in nomine Patris, & E Filii, & Spiritus Sancti.* Ita definitur in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 4. & colligitur ex verbis Chriſti Matthæi 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

In hac Baptiſmi forma in primis particula *Ego* 78.
non eſt neceſſario, quia Eccleſia approbat Baptiſma Græcorum in hac forma, *Baptizetur ſervus Chriſti &c.* In qua formaliter non exprimitur perſona miniſtri: hoc enim termino *Baptizetur*, non intendunt Græci explicare actionem baptizandi ut egreditur à miniſtro, ſed tantùm prout eſt à cauſa principali, ad vitandum errorem eorum qui virtutem Baptiſmi attribuebant baptizan-

ptizantibus, dicentes, *Ego ſum Pauli, ego Cephæ &c.*

79. Secundò, quo ad particulam *Te*, certum eſt ad valorem Baptiſmi perſonam baptizandam debere exprimi in forma: Tum quia id requirit natura talis ſacramenti conſiſtentis in uſu & applicatione materiæ ad ſubjectum. Tum etiam quia debet explicari in forma Baptiſmi diſtinctio neceſſaria inter baptizantem & baptizatum, tanquam inter generantem & genitum: non explicaretur autem ſufficienter, ſi non exprimeretur ipſe baptizatus, ſed diceretur ſolùm, *Ego baptizo*, quia poſſet manere dubium, an hoc diceret baptizans de ſe ipſo, vel de alio.

80. Tertiò, particula *in nomine*, ita eſt de eſſentia formæ Baptiſmi, ut ſi quis diceret *in nominibus*, nullum eſſet ſacramentum, quia ſignificaret falſum, nimirum non eſſe eandem eſſentiam & virtutem trium perſonarum; idem enim eſt in nomine, ac in virtute, poteſtate, & authoritate.

81. Denique, in forma Baptiſmi cum unitate eſſentiæ, denotata per ly *in nomine*, neceſſariò exprimi debet Trinitas Perſonarum, ſub propriis nominibus *Patris, Filii, & Spiritus Sancti.* Unde non valet Baptiſma collatum in nomine Trinitatis, vel Dei Trini, non nominatis diſtinctè perſonis: neque in nomine unius aut duarum tantùm perſonarum; neque etiam ſi fiat mutatio in voces appropriatas & non proprias, ut ſi dicatur, *In nomine omnipotentis, ſapientis, & doni*: nec denique ſi dicatur in nomine primæ, ſecundæ, & tertiæ perſonæ: Chriſtus enim inſtituit dari Baptiſmum ſub propriis nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unde ſi talis deſit expreſſio, Baptiſmus nullius erit efficaciæ. Cur autem voluerit Chriſtus expreſſionem Trinitatis Perſonarum eſſentialem eſſe Baptiſmo, non verò omnibus aliis ſacramentis, alia aſſignari non poteſt, quàm ejus voluntas; non deſunt tamen congruentiæ, quarum præcipua eſt, quod conveniens fuerit in ſacramento regenerationis exprimi ejus principium: unde Fulgentius de fide ad Donatum cap. 9. *Baptizari Gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Salvator noſter docuit, ut ſicut Trinitatis opere initium conditionis accepimus, ſic in nomine Trinitatis, divinæ adoptionis gratiâ frui mereremur.* Item congruum fuit, in ſacramento fidei exprimi præcipuum ejus objectum; cognoſci expreſsè eum cui datur fides in Baptiſmo, & eum cum quo contrahitur tanta obligatio; ac denique proponi finem ultimum & objectum præcipuum noſtræ beatitudinis, in ſacramento quod per ſe eſt initium noſtræ juſtificationis, & tendentiæ ad beatitudinem ſupernaturalem.

Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes Theologos, ſed duplex eſt difficultas & controverſia, breviter hìc reſolvenda. Prima eſt, an Baptiſmus in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque collatus, validus ſit? Secunda, an modò valeat Baptiſmus in ſolo nomine Chriſti collatus? Pro reſolutione primæ difficultatis

82. Dico ſecundò, Baptiſmum in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque, non eſſe validum. Eſt contra Cajetanum, Victoriam, Martinum Ledeſmam, Vivaldum, & Martinonum, exiſtimantes hæc omnia Genitor, Genitus, & Procedens ab utroque, eſſe planè ſynonima in divinis, cum nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, idemque formaliter ſignificare. Oppoſi-
A tum docet D. Thomas hìc art. 5. ad 7. ubi ſic ait: *Sicut aqua ſumitur ad baptiſmum, quia ejus uſus eſt communior ad abluendum: ita ad ſignificandum tres perſonas, in forma Baptiſmi aſſumuntur illa nomina quibus communiùs conſueverunt nominari perſonæ in illa lingua; nec in aliis nominibus perficitur ſacramentum.* Sed nomina illa quibus communiùs conſueverunt nominari perſonæ divinæ, ſunt iſta, *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*: Ergo in aliis nominibus non perficitur Baptiſmus, ſubindeque ſi conferatur in nomine *Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque*, invalidus erit.

Reſpondet Cajetanus, D. Thomam non loqui de prefectione ſacramenti, quantùm ad eſſentiã, 83.
B ſed quantùm ad præceptum; ſubindeque peccaturum quidem eum qui ſub aliis nominibus, quã Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Baptiſmum conferret, ſacramentum tamen fore validum.

Sed contra primò: Hæc Gloſſa, ut ait Soto, 84.
manifeſtè adverſatur textui; nam ubicumque D. Thomas & alii Doctores aſſerunt ſacramentum non perfici, intelligunt ſacramentum eſſe nullum.

Deinde, ut rectè ponderat Serra, cùm D. Thomas eodem articulo in reſp. ad 1. dicit, quod in forma Græcorum, verum perficitur ſacramentum, ipſe Cajetanus & omnes id intelligunt de perfectione quantùm ad eſſentiam: Ergo ex adverſo cùm in reſp. ad 5. ait ſub aliis nominibus, quàm
C Patris, Filii, & Spiritus Sancti, non perfici ſacramentum, intendit ſacramentum eſſe nullum, & carere eo quod requiritur ad ejus eſſentiam.

Præterea idem S. Doctor in 4. ad Annibaldum diſt. 3. quæſt. unicâ art. 2. ad 4. ſic ait: *Dicendum quod genitor, cùm ſit nomen verbale, non ſignificat perſonam ut hypoſtaſim ſubſiſtentem, ſed magis per modum actûs: unde ſi dicatur, in nomine Genitoris, & Geniti, non erit Baptiſmus.* Quibus verbis non ſolùm Gloſſam Cajetani penitùs deſtruit, ſed etiam præcipuum ejus fundamentum omnino convellit, rationemque iſtam inſinuat, quâ poteſt ſecundò probari concluſio. Ad valorem ſacramenti Baptiſmi neceſſarium eſt ut in forma exprimantur ea verba quæ Chriſtus inſtituit,
D vel alia ſynomina, & idem ſignificantia: Sed verba illa, *Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque*, non ſignificant idem quod *Patris, Filii, & Spiritus Sancti*: Ergo ad valorem Baptiſmi non ſufficit exprimere nomina *Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque.* Major eſt certa, & illi maximè innititur Cajetanus; Minor verò quam negat, ſic oſtenditur. Pater ſignificat ſubſiſtentiam primę perſonæ, ſeu relationem quâ conſtituitur in ratione talis perſonæ; Genitor autem non ſignificat ſubſiſtentiam ſeu relationem, ſed actum notionalem, qui eſt veluti fundamentum ipſius ſubſiſtentiæ, ſeu relationis, & quo Perſonæ Divinæ non conſtituuntur formaliter, ut in Tractatu de
E Trinitate diſp. 11. oſtenſum eſt: Ergo nomina *Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque*, non ſignificant idem formaliter, quod nomina *Patris, Filii, & Spiritus Sancti.*

Dices cum Cajetano: Concilium Florentinum 85.
definit, illam formam eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, in qua exprimitur actus baptizandi, cum Sanctæ Trinitatis invocatione: Sed utrumque fit in propoſita forma: Ergo in illa validè poteſt conferri Baptiſmus.

Confirmatur: Hęc nomina *Genitor, & Genitus,* 86.
& Procedens ab utroque, ſignificant idem quod

Pater

Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ; unde poteſt quilibet indifferenter invocare & laudare Trinitatem ſub primis aut ſecundis nominibus, ut patet ex hymno Eccleſiaſtico à Divo Thoma edito, in quo ſic Canit Eccleſia : *Genitori, Genitoque, laus & jubilatio : Procedenti ab utroque compar ſit laudatio* : Ergo &c.

87. Ad objectionem dicendum, Florentinum cùm requirit ut exprimatur actus baptizandi cum ſanctiſſimæ Trinitatis invocatione, nomine Trinitatis, intelligere ipſas perſonas divinas diſtinctè ſignificatas, ut ex ipſo textu manifeſtum eſt ; nam paulò antea declaraverat, formam Baptiſmi contineri expreſſâ illâ ſignificatione Trinitatis : *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

88. Ad confirmationem reſpondeo Antecedens eſſe falſum, ut patet ex noſtrâ ratione : quamvis enim materialiter loquendo idem ſignificent *Genitor, Genitus, & Procedens ab utroque*, ac *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*, non tamen formaliter, neque ſecundùm communem & uſitatum modum intelligendi ; hæc enim nomina, *Pater & Filius*, formaliter ſignificant ipſas relationes Paternitatis, & Filiationis, quibus divinæ perſonæ conſtituuntur & diſtinguuntur ; iſta verò, *Genitor, & Genitus*, exprimunt actus notionales, quæ ſunt fundamenta talium relationum : unde ſicut iſta nomina, *albedo & ſimilitudo*, non ſunt ſynonima, nec idem formaliter ſignificant ; [C] cùm unum, fundamentum relationis ſimilitudinis ; aliud verò, ipſam relationem ſignificet, ita nec illa.

89. Ad id quod ſubditur dicendum, quòd licèt extra ſacramentum poſſit quis invocare Trinitatem ſub nominibus *Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque*, & de facto Eccleſia ſub nominibus illis eam ſæpè invocet & laudet, non tamen in ipſo ſacramento Baptiſmi, tum propter Chriſti inſtitutionem, tum etiam quia incertum eſt, an hæc nomina ſint omnino ſynonima cum nominibus *Patris, Filii, & Spiritus Sancti*, & probabilius eſt quod non : in rebus autem moralibus, præſertim verò in materia ſacramentorum, non licèt ſequi opinionem minùs tutam & minùs probabilem, [D] relictâ tutiori & probabiliori : unde ſi aliquis ſub forma illa Cajetani baptizatus eſſet, ſaltem ſub conditione, rebaptizandus eſſet.

90. Dico tertiò : Baptiſmum in nomine Chriſti collatum invalidum eſſe. Eſt contra Magiſtrum ſententiarum, Hugonem Victorinum, Alenſem, Adrianum, Cajetanum, & alios : eſt tamen D. Thomæ hîc art. 6. & Diſcipulorum ejus, & colligitur manifeſtè ex ſuprà dictis : Chriſtus enim inſtituit Baptiſmum dari in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti : Sed nomen Chriſti cum nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, ſynonimum non eſt, cùm unam duntaxat perſonam, ſcilicet perſonam Filii, ut in humana natura [E] ſubſiſtentem, ſignificet : Ergo Baptiſmus in nomine Chriſti collatus, invalidus eſt. *Nec obſtat* (inquit S. Doctor) *quòd in nomine unius perſonæ intelligatur alia (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quòd ille qui nominat unam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus ; quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis : unde non ſufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur ; unde & in Baptiſmo* Chriſti *(ubi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi) affuit Tri-*

Tom. V.

[A] *nitas in ſenſibilibus ſignis, ſcilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus Sanctus in columba.* Et ita Zacharias Papa de conſecratione diſt. 4. cap. *In Synodo*, probans decretum cujuſdam Concilii Anglicani ſuper hac re editum ; ſic inquit : *Si quis unum de Trinitate perſonarum in Baptiſmo non nominaret, illud Baptiſma verum eſſe non poſſet.* Et Pelagius Papa eadem diſt. cap. *ſi re vera*, ſcribit Gaudentio Epiſcopo : *Si hi qui in locis dilectionis tuæ viciniis commorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini Baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cujuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes, in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis.* Quibus verbis manifeſtè ſupponit, Baptiſmum collatum [B] in nomine Domini eſſe invalidum : pro eodem autem accipit *In nomine Domini*, ac *In nomine Chriſti* : tum quia nullus unquam fuit uſus baptizandi in nomine Domini præciſè, ſed ſolùm in nomine Ieſu Chriſti. Tum etiam, quia idem Pontifex in eodem decreto de illis loquitur de quibus dicit : *Multi ſunt qui in nomine ſolummodo Chriſti ſe aſſerunt baptizare.*

91. Objicies : Actorum 8. dicitur : *In nomine Ieſu Chriſti Baptizabantur viri & mulieres.* Et iterum : *Baptizati tantùm erant in nomine Domini Ieſu.* Et cap. 2. Petrus dixit : *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti.* Et cap. 10. idem Apoſtolus juſſit aliquos Gentiles *baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti.* Denique cap. 19. dicitur aliquos qui baptizati tantùm erant Ioannis baptiſmate, baptizatos fuiſſe *in nomine Domini Ieſu* ; Ergo baptiſma in nomine Chriſti collatum validum eſt.

92. Reſpondet Pater Nicolaï in Scholiis ad art. 8. hujus quæſt. & in additionibus ad Raynerium, verbo *Baptiſmus*, capite 1. *quod cùm in actibus Apoſtolorum quidam dicuntur baptizati in nomine Chriſti. per ly*, in nomine Chriſti, *intelligitur in fide Chriſti, vel in profeſſione fidei Chriſtianæ, quæ à Chriſto denominatur ut à proximo inſtitutore, vel objecto ; juxta illud Actorum 16.* Crede in Dominum Ieſum. *Et Actorum 19. verſu 4.* [D] Iohannes baptizavit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, in eum, qui venturus eſſet poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt in Ieſum. *Ubi & adjungitur eos, quibus hæc Paulus loquebatur, eis audiris baptizatos eſſe in nomine Domini Ieſu : quaſi diceretur in fide illa Ieſu &c. Ita ut* in nomine Ieſu *non ſit intelligendum ex parte baptizantis, quantùm ad formam baptizandi, ſed ex parte ſolius baptizanti, quantùm ad profeſſionem fidei, quam in baptiſmo emittebat : quia in ipſa fide Chriſti continebatur implicitè fides totius Trinitatis, omniumque ſalutis noſtræ myſteriorum, quæ operatus erat Chriſtus, & quæ ſuis propoſuerat credenda, ſeu per ipſam ſui nominis profeſſionem confitenda.* [E] Hæc ſolutio probabilitate non caret, eamque etiam tradit Soto in 4. diſt. 3. quæſt. unicâ art. 6.

93. Secundò reſpondet Cano lib. 8. de locis Theologicis cap. 8. ad 7. quod quando in actibus Apoſtolorum, in nomine Ieſu Chriſti Apoſtoli baptizaſſe dicuntur, non putandum eſt, eos propterea Spiritus Sancti, Patriſque nomen omiſiſſe ; ſed illorum nomina in forma, quâ baptizabant, cum nomine Ieſu Chriſti expreſſiſſe.

94. Hæc etiam ſolutio valde probabilis eſt, & conſona doctrinæ Sanctorum Patrum, præſertim Cypriani & Auguſtini. Primus enim Epiſt. 73,

 poſt

poſt medium, referens quod Actorum 2. dixit Petrus, *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti*, ſic explicat: *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quòd Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur.* Alter verò libro 3. contra Maximinum cap. 17. *Qui Patre* (inquit) *& Spiritu Sancto nominatis, juſſi ſunt baptizari, non intelliguntur non baptizati niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ex quo & argumentum ducit, ut cùm alibi non exprimitur, ſubintelligi tamen debeat. Huic conſonat quod Abdias Babylonicus & alii ſcribunt, nimirum in exordio naſcentis Eccleſiæ Apoſtolos his verbis baptizare ſolitos: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii ejus, Jeſu Chriſti, & Spiritus Sancti.*

95. Reſpondet tertiò S. Thomas hîc art. 6. ad 1. *Quòd ex ſpeciali Chriſti revelatione, Apoſtoli in primitiva Eccleſia in nomine Chriſti baptizabant, ut nomen Chriſti, quod erat odioſum Judæis & Gentilibus, honorabile redderetur, per hoc quòd ad ejus invocationem Spiritus Sanctus dabatur in Baptiſmo.* Eandem ſolutionem & doctrinam tradunt Alenſis, D. Bonaventura, Altiſiodorenſis, Richardus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Major, Marſilius, Soto, Sylveſter, Tabiena, Armilla, Valentia, Toletus, Bonacina, & alii, quos refert & citat Martinez à Prado hîc dubio 5. §. 5. eamque probabilem eſſe indicat Catechiſmus Romanus capite de Baptiſmo, ubi ſic habet: *Si aliquando tempus fuiſſe dicendum eſt, quod Apoſtoli in nomine tantùm Domini Jeſu Chriſti baptizarent, id quidem Spiritus Sancti afflatu eos feciſſe, exploratum nobis eſſe debet, ut initio naſcentis Eccleſiæ, Jeſu Chriſti nomine prædicatio illuſtrior fieret, divinaque, & immenſa ejus poteſtas magis celebraretur &c.*

96. Hanc tamen ſolutionem & doctrinam D. Thomæ & antiquiorum, omnino improbabilem eſſe exiſtimant Suarez, Vazquez, Granado, & alii Recentiores, contendentes nuſquam, etiam Apoſtolorum tempore, validum fuiſſe Baptiſma in nomine ſolius Chriſti collatum, idque ſuadere conantur primò ex Scriptura; nam Actor. 19. cùm Paulus aliquos, qui ſe Chriſtianos eſſe profitebantur, interrogaſſet, *An Spiritum Sanctum accepiſſent?* Illique reſpondiſſent: *Neque ſi Spiritus Sanctus eſt audivimus*: ſubjecit Paulus, *In quo ergo baptizati eſtis?* At hæc ſecunda interrogatio non fuiſſet congrua, ſi in Baptiſmo, Apoſtolorum tempore, & initio naſcentis Eccleſiæ, non nominaretur Spiritus Sanctus, ſed Baptiſmus in ſolo Chriſti nomine conferretur; neque enim admirabile fuiſſet eos baptizatos fuiſſe, nec tamen audiviſſe nomen Spiritus Sancti: Ergo etiã Apoſtolorum tempore, fideles in nomine trium Perſonarum Divinarum, non verò in ſolo Chriſti nomine baptizabantur.

97. Secundò in Canone 49. Apoſtolorum præſcribitur, ut in nomine Patris & Filii Baptiſma conferatur, nullâ ibi invocationis Chriſti nominis mentione appoſitâ. Item Can. 50. Baptiſmus in nomine Chriſti collatus rejicitur, & ratio aſſignatur: *Non enim docet nos Dominus in morte ſua baptizare, ſed in nomine Patris &c.*

98. Tertiò, Unicum tantùm eſt ſpecie Baptiſma in Eccleſia, ut patet ex Symbolo fidei, & ad Epheſ. 4. Si autem Apoſtoli in nomine Chriſti baptizaſſent, cùm illa forma fuiſſet diverſa ab ea quâ nunc baptizamus, conſtituiſſet diverſum ſpecie Baptiſmum in Eccleſia: Ergo &c.

Denique, Apoſtoli habebant Matth. ultimo recens mandatum de Trinitate diſtinctè nominanda in forma Baptiſmi: Ergo non eſt credibile, eos in ſolo Chriſti nomine baptizaſſe. 99.

Hæc tamen levia ſunt, & facilè dilui poſſunt. 100. Ad primum enim, quod valde tenue eſſe fatetur Vazquez, reſpondeo, ſemper etiam temporibus Apoſtolorum moris fuiſſe, ut adultis Baptiſmus non adminiſtraretur, niſi præmitteretur doctrina fidei, in qua Myſterium Trinitatis præſertim baptizando credendum proponebatur, & explicabatur Baptiſmum operari ſalutem in Spiritus Sancti virtute. Unde hic eſt verus interrogationis Pauli ſenſus: Coapoſtoli mei non baptizant, niſi priùs Spiritum Sanctum eſſe, Baptiſmumque in ejus virtute operari doceant: vos ergo qui an Spiritus Sanctus ſit nondum audiſtis, in cujus virtute baptizati eſtis? Ex quo nihil contra doctrinam & ſolutionem D. Thomæ colligi poteſt, quandoquidem licèt in ſolo nomine Chriſti baptizati fuiſſent, tamen cognoviſſent, ex catechiſmo præcedenti Spiritum Sanctum.

Ad ſecundum reſpondeo, ideò ſolùm in Canone 101. 49. mentionem fieri de forma Baptiſmi in nomine Patris & Filii &c. non verò de alia in nomine Chriſti, quia licèt iſta [illegible] eſſet valida, non tamen perpetuò duratura in Eccleſia, ſicut alia, ſed ſolùm ad tempus: Canon autem non debet eſſe niſi de forma in Eccleſia perpetuò duratura. Quantùm verò ad Canonem quinquageſimum, dico ibi reprobari Baptiſma in morte Chriſti collatum, propter errorem quorumdam hæreticorum, qui exiſtimantes Chriſtum eſſe purum hominem, nec dici filium Dei, niſi propter merita, quæ præſertim morte ſuâ conſummaverat, conſequenter baptizabant in commemorationem mortis Chriſti: Sed nihil inde contra doctrinam D. Thomæ, quandoquidem nihil ibi de Baptiſmo in nomine Chriſti.

Ad tertium in primis dico Baptiſma dici unum, 102. quia iterari non poteſt, & nequit niſi ſemel ſuſcipi, ut patebit ex dicendis articulo ſequenti. Vel quia, ut alii exponunt, licèt ſint plures miniſtri baptizantes exteriùs, unus eſt qui interiùs baptizat, ſcilicet Chriſtus. Vel etiam unum quidem citra divinam diſpenſationem dari Baptiſma in Eccleſia, ex ſpeciali tamen Chriſti diſpenſatione, aliud interdum poſſe exiſtere, & de facto extitiſſe in naſcentis Eccleſiæ exordio, ob rationem à D. Thoma & Catechiſmo Romano inſinuatam: cùm enim nomen Chriſti, inter prima naſcentis Eccleſiæ incunabula, Judæis ac Gentibus odioſum eſſet & infame, ut amabile redderetur & auguſtum, decuit ex ſpeciali ipſius diſpenſatione, ut Apoſtoli illo nomine, nedum ad miracula patranda, ſed etiam ad baptiſmalem gratiam conferendam uterentur, & Baptiſmus non ſub forma ſolita, ſed tantùm ſub iſtis verbis, *In nomine Chriſti*, conferretur. Nec valet quod ait Suarez, Chriſti nomen ſat cohoneſtari, & reddi amabile, ſi ingrediatur formam Baptiſmi, unà cum nominibus Patris, & Spiritus Sancti. Nam perverſi Iudæi inde anſam accepiſſent calumniæ, & dixiſſent Apoſtolos gratis nomen Chriſti aliis adjungere, & Spiritum Sanctum, ac gratiam, non in Chriſt nomine, ſed in aliis quibuſcum miſcebatur communicari. Addo quod, multò magis amabile reddebatur nomen Chriſti, ſi ſolùm ponebatur in forma Baptiſmi, quia quando aliquod nomen eſt ſolum, multò magis ad ipſum, & ad ejus virtutem advertimus.

Ad

103. Ad ultimũ reſpondeo ſolùm concludere, quod tempore Apoſtolorum debuit Baptiſmus adminiſtrari etiam interdum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quod non negamus: licèt enim dicamus quod ſæpe Apoſtoli in ſolo Chriſti nomine baptizarint, ut locis ſuprà citatis legitur, fatemur tamen quod ſæpe etiam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizabant: imò poſtea ceſſante cauſâ diſpenſationis, & Chriſti nomine per totum orbem diffuſo, & à Iudæis ac Gentilibus agnito, eâ tantùm formâ uſi ſunt, & tunc Baptiſma in ſolo Chriſti nomine collatum fuit invalidum.

104. Dices, Nicolaus Papa (ut habetur de Conſecrat. diſt. 4. capite *A quodam Iudæo*) ad conſulta Bulgarorum, qui ab eo petierant, quid eſſet agendum de multis à quodam Iudæo baptizatis, reſpondet, quod ſi in nomine Chriſti, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, baptizati ſunt, rebaptizari non debent, & rationem reddit, quia unum idemque eſt Baptiſma in nomine Trinitatis, & in nomine Chriſti, ut S. Ambroſius exponit: Ergo Baptiſma in ſolo Chriſti nomine collatum, etiam poſt Apoſtolorum tempora, fuit validum.

105. Reſpondeo cum Soto, quod licèt Nicolaus reverà arbitratus ſit quod tempore ſuo valeret Baptiſma in nomine Chriſti, hoc tamen non decrevit ut Summus Pontifex, ſed ut Doctor particularis, tanquã opinionem, quam putavit eſſe Ambroſii; ſummi namque Pontifices quod extra Concilium decernunt, non ſemper conſtituunt tanquam articulum fidei, maximè quando Authorem citant; & ideò, non obſtante tali decreto, ſequi debemus contrariam doctrinam, quæ authoritatibus aliorum Pontificum, & SS. Patrum validiùs comprobatur.

ARTICULUS IV.

An Baptiſmus poſſit iterari?

106. MArcioniſtæ olim (ut refert Epiphanius hæreſi 42.) tria Baptiſmata eidem homini concedebant, ſi poſt primum in alia peccata laberetur: unum in infantia, ad delendum peccatum originale; alia duo in adulta ætate, ad imitationem Chriſti, qui & Baptiſmo Ioannis, & poſtea proprio ſanguine baptizatus eſt. Quidam etiam ex Anabaptiſtis hujus temporis, repabtizant eos, qui poſt ſemel ſuſceptum Baptiſmum fidem abnegarunt, ut refert Valentia hic quæſt. 1. puncto 4. Auguſtinus verò libro 2. contra Petilianum Donatiſtam cap. 27. innuit etiam Donatiſtas duo admiſiſſe Baptiſmata, unum pro juſtis, & illud pro iniquis: quare illi non erant totaliter immunes ab Hæreſi rebaptizantium, quidquid in contrarium dicat Vazquez diſp. 146. c. 2. n. 4. Unde S. Thomas 4. contra Gentes c. 59. in fine ſic ait: *Cùm Baptiſmus ſit quædam conſecratio hominis baptizati, non eſt iterandum Baptiſma: per quod excluditur error Donatiſtarum, vel Baptizantium.* His præmiſſis, ut fidei Catholicæ veritas ſtabiliatur,

Dico breviter, Baptiſmum iterari non poſſe, id eſt eidem ſubjecto ſemel verè baptizato, iterum validè conferri. Patet ex Lateranenſi cap. *firmiter*, Florentino in decreto Eugenii, & Tridentino ſeſſ. 7. Can. 11.

107. Colligitur etiam ex illo ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati .... & prolapſi ſunt, rurſus revocari ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* Licèt enim aliqui hæretici, imò & Catholici quidam, hunc locum intelligant de pœnitentia; hæretici quidem, ut probent peccata poſt Baptiſmum commiſſa eſſe irremiſſibilia; Catholici verò, ut oſtendant difficilè remitti: tamen D. Auguſtinus libro de vera & falſa pœnitentia, cenſet eſſe de Baptiſmo intelligendum, ſicut & D. Chryſoſtomus homil. 9. in Epiſt. ad Hebræos, & multi alii; & meritò, ut enim infrà dicemus, in Baptiſmo commorimur Chriſto & conſepelimur, unde quia ſemel Chriſtus mortuus eſt, iterare Baptiſmum, eſt agere contra ejus ſignificationem, & falsò Chriſti mortem & ſepulturam repræſentare. Quare ſenſus verborum Apoſtoli eſt: impoſſibile eſſe eos qui ſemel baptizati ſunt (cùm enim Baptiſmus ſit ſacramentum fidei, congruè ſignificatur nomine illuminationis) rurſus renovari ad pœnitentiam, id eſt per Baptiſmum iterum habere remiſſionem peccatorum: cujus rationem aſſignat, quia hoc eſſet in ſemetipſis rurſus crucifigere Chriſtum.

Probat etiam D. Thomas hic art. 9. concluſionem noſtram ex illo ad Epheſios 4. *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma*: quo teſtimonio utitur etiam S. Leo relatus de conſecratione diſt. 4 cap. *Cùm itaque*, dicens: *Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus, quoties juxta Hæreticorum dogmata, contra Sanctorum Patrum inſtituta, cogitur aliquis lavacrum quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolicâ reclamante ſententiâ, quæ nobis unam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confeſſionem, unum in baptiſmate ſacramentum.* 108.

Eandem veritatem confirmat S. Thomas variis congruentiis, quarum prima eſt, quia Baptiſma eſt quædam renaſcentia ſpiritualis, juxta illud Chriſti Ioannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* Quare ſicut nativitas carnalis unica eſt, ita unicum debuit eſſe Baptiſma, & congruum eſt illud non poſſe iterari, ſicut nec carnalis generatio. Unde Auguſtinus Tractatu 11. in Ioan. exponens illud Iohannis 3. *Nunquid poteſt homo in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Sic tu* (inquit) *intellige nativitatem Spiritûs, quomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis, quomodo enim uterus non poteſt repeti, ſic nec Baptiſmus.* 109.

Secunda: Baptiſmus eſt figura mortis & reſurrectionis Chriſti, quia per illum morimur peccato, & reſurgimus in novitatem vitæ, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 6. *Conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmum, in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*: Ergo ſicut Chriſtus ſemel tantùm mortuus eſt, & reſurrexit, ita conveniens eſt, ut homo ſemel tantùm baptizetur. 110.

Dices, Eucharistia eſt repræſentatio mortis & paſſionis Chriſti, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinthios 11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*; & tamen ſacramentum Euchariſtiæ quotidie iteratur: Ergo licèt Baptiſmus ſit figura mortis & ſepulturæ Chriſti, poterit nihilominus iterari. 111.

Reſpondet S. Thomas hîc art. 9. ad 5. *Quòd utrumque ſacramentum, ſcilicet Baptiſmi & Euchariſtiæ, eſt repræſentativum Dominicæ mortis & paſſionis, aliter tamen, & aliter: nam in Baptiſmo commemoratur mors Chriſti, inquantum homo Chriſto* 112.

Digitized by Google

Chriſto commoritur, & in novam vitam regeneratur: ſed in ſacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, in quantum ipſe Chriſtus paſſus, exhibetur nobis quaſi Paſchale convivium, ſecundum illud 1. ad Corinthos *5. paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur: & quia homo ſemel naſcitur, multoties autem ribatur, ſemel tantùm datur Baptiſmus, multoties autem Euchariſtia.*

113. Tertia ratio D. Thomæ eſt, quia Baptiſmus imprimit characterem, qui eſt indelebilis, & cum quadam conſecratione datur; unde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec Baptiſmus. Qua etiam ratione utitur Florentinum in decreto Eugenii, ubi ſic ait: *Tria ſunt ſacramenta, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id eſt ſpirituale ſignum, imprimunt in anima, indelebile, unde in eadem perſona non iterantur.*

114. Quarta ratio eſt: Baptiſmus datur principaliter contra originale peccatum: Ergo ſicut peccatum originale non iteratur, ita nec debet iterari Baptiſmus. Econtra verò, quia pœnitentia eſt remedium contra peccata actualia, quæ ſæpe committuntur, multoties iterari debet.

115. Quæres primò, quid ſit faciendum, quando dubitatur, an aliquis ſit baptizatus?

Reſpondeo ſi dubium ſit rationabile, illum eſſe rebaptizandum ſub conditione. Tunc autem dubium eſt rationabile, cùm occurrunt conjecturæ impedientes ne animus certò judicet eſſe baptizatum; aut quando non ſunt motiva ſufficienter inducentia, moraliter loquendo, ad id credendum. Poteſt autem eſſe dubium, an aliquis ſit baptizatus, vel qui illi applicatus eſt Baptiſmus in forma aut materia dubia, & tunc eſt dubium juris: vel quia neſcitur, an de facto illi fuerit applicatus, & tunc eſt dubium facti. Ad hoc verò ut non cenſeatur eſſe dubium, moraliter loquendo, ſufficit quod aliquis fide dignus affirmet, Baptiſmum fuiſſe cum omnibus requiſitis collatum; & ſi ſtante hac certitudine aliquis eum rebaptizaret, etiam ſub conditione, peccaret mortaliter, quia injuriam faceret ſacramento Bapiſmi, ejus materiam & formam ſubjecto incapaci ſcienter applicando: ſicut eſſet peccatum mortale, denuo conſecrare, etiam ſub conditione, hoſtiam, quam conſtaret moraliter eſſe conſecratam. Unde pueri expoſiti, ſi ſecum habeant ſcriptum teſtificans illos eſſe baptizatos, quamvis nomen teſtis non exprimatur, nullatenus ſunt rebaptizandi, etiam ſub conditione, bene tamen ſi nullum habeant ſcriptum, aut certam notam ſuſcepti Baptiſmi.

116. Quæres ſecundò, quæ ſint pœnæ contra rebaptizantes & rebaptizatos in jure ſtatutæ?

Reſpondeo eos damnari pœnâ mortis in jure civili, lege primâ, Codice *Ne ſanctum Baptiſma reiteretur*: jure autem Eccleſiaſtico incurrere irregularitatem. Can. *Qui in qualibet*, 1. quæſt. 7. & cap. *Eos quos*, de Conſecrat. diſt. 4. & capite *Ex litterarum*, de Apoſtatis.

117. Adverte tamen, eſſe valdè probabile, eos qui rebaptizant & rebaptizantur ſub conditione, etſi ſint certi de collato antea Baptiſmo, non incurrere irregularitatem, quia ut habetur in cap. *His qui* de ſententia excommunic. in ſexto, non incurritur irregularitas, niſi habeatur expreſsè in jure: non habetur autem expreſsè, niſi contra rebaptizantes & rebaptizatos abſolutè. Adde quod, odia ſunt reſtringenda, unde cùm lex iſta contra rebaptizantes & rebaptizatos ſit pœnalis,

A non eſt extendenda ad rebaptizantes & rebaptizatos ſub conditione.

Articulus V.

An conveniens ſit in ſolemni adminiſtratione Baptiſmi, aliquas ceremonias adhiberi?

118. Reſpondeo affirmativè cum D. Thoma hîc art. 10. propter tria. *Primò quidem ad excitandam devotionem fidelium, & reverentiam ad ſacramentum: ſi enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua, abſque ſolemnitate, de facili ab aliquibus* B *æſtimaretur quaſi quædam communis ablutio. Secundò, ad fidelium inſtructionem: ſimplices enim qui non litteris erudiuntur, oportet erudire per aliqua ſenſibilia ſigna &c. Tertiò, quia per orationes & benedictiones, & alia hujuſmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimentis ſacramentalis effectûs.*

119. Si autem quæras, quæ cæremoniæ in ſolemni adminiſtratione Baptiſmi ab Eccleſia ſoleant adhiberi? Reſpondeo illas ad quinque præcipua capita reduci poſſe, nimirùm ad tempus & locum Baptiſmi, ad unctiones quæ fiunt in capite baptizati, ad veſtem candidam, quâ induitur, & ad candelam accenſam, quæ in manu ejus ponitur. De C quibus fusè Raynerius in Panteologia, titulo de Baptiſmo cap. 18. & P. Nicolaï ibidem.

120. Inprimis ergo, quantùm ad tempus Baptiſmi, docet D. Thomas in ſolut. ad 1. quod ſolemnis Baptiſmus agitur in Eccleſia in vigilia Paſchæ, quando fit commemoratio ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti, tum quia (ut ſupra oſtendimus) Baptiſmus eſt figura ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti: tum etiam, quia Chriſtus poſt reſurrectionem præceptum de Baptiſmo diſcipulis dedit, ut habetur Matth. ultimo. Item in Eccleſia ſolet miniſtrari Baptiſmus cum ſolemnitate, in vigili. Pentecoſtes, quia tunc incipit celebrari ſolemnitas adventûs Spiritus Sancti, à quo baptiſmus ha- D bet efficaciam, juxta illud Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* Unde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes, quo Spiritum Sanctum receperunt, tria millia hominum baptizaſſe.

Hæc duo tempora Paſchatis & Pentecoſtes, quibus olim conferri Baptiſmus ſolebat, elegantiſſimis verſibus deſcribit Fortunatus: nam lib. 3. Metro 3. de Baptiſmo Paſchali habet hos verſus:

Rex ſacer, ecce tui radiat pars magna triumphi,
Cùm puras animas ſacra lavacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Atque vetus vitium purgat in amne novo.
E *Fulgentes animas veſtis quoque candida ſignat,*
Et grege de niveo gaudia Paſtor habet.

Baptiſmum verò Pentecoſtes celebrat his verſibus l. 5. Metro 4. ubi Iudæos ab Epiſcopo Arvernenſi ſancto Avito baptizatos, ita deſcribit.

Ecce dies aderat quo Spiritus almus ab alto,
Miſſus Apoſtolicis fluxit in ora viris.
Res ſacra ruricolas, urbanos excitat omnes,
Certatimque aditus ad pia feſta ferunt.
Abluitur Judæus odor baptiſmate divo:
Et nova progenies reddita fertur aquis.

Nunc tamen uſus ille deſiit obſervari, & aliis etiam temporibus baptiſmata celebrari conſueverunt

runt in Eccleſia, quia ot ait Ropertus libro. 4. de divin. offieiis capite 18. *Poſtquam Chriſtianitas crevit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differri, propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominum multæ ſunt; maximè propter turbam infantium, quorum tenera vita perſæpe levi occaſione ſucciditur, viſum eſt Sancta Eccleſia, paſſim indulgentiâ baptizandi conceſſâ, cuncta antevenire pericula.* Ob antiquitatis tamen reverentiam & memoriam, adhuc Romæ aliqua hujus conſuetudinis veſtigia ſervari ſolent: nam licèt aliis etiam temporibus anni, baptiſmata eelebrari conſueverint, tamen illis dnabus ſeſtivitatibus (Paſchæ ſcilicet & Pentecoſtes) ſpeeiali, ut par eſt, ſolemnitate fiunt.

121. Quantùm ad locum, jure divino nullus pro baptiſmo locus determinatus eſt, onde olim in fluviis, fontibus, & privatis domibus miniſtrabatur, ot ex Actis Apoſtolorum conſtat; uſu tamen & lege Eccleſiaſticâ, ſtatota ſunt certa loca, extra quæ non eſt licitum baptiſmum ſolemniter miniſtrare, ideoque *Baptiſteria* appellantur, in quibus aſſervari ſolet vas lapideum conſeeratum, quod *fons Baptiſmi* diei ſoler, & à Dionyſio capite 2. de Eccleſ. Hierarchia, *Mater adoptionis* vocatur, de Cathecumeoo enim ait: *Ad matrem adoptionis venit:* quia nimiruin in fonte illo, veluti in matrice, & vulva quadam ſpirituali, C Cathecumenus regeneratur, & in filium Dei adoptatur.

122. Unctiooes verò quæ in ſolemni adminiſtratione Baptiſmi fieri ſolent, exponit S. Thomas art. 10. citato, in ſolut. ad 2. ubi ait duplicem in baptiſmo fieri unctionem, unam ante baptiſmum, quæ fit in ſimplici oleo benedicto, in pectore, & inter ſcapulas, in ſignum pugnæ ſpiritualis contra inimicum, ſicut athletæ inunguntur: alteram in Chriſmate, quæ fit in vertice capitis, quam S. Sylveſter inſtituit, ut notat Hugo lib. 1. de ſacram. parte 7. cap. 3. & de qua loquitur Ambroſius libro 3. de ſacram. cap. 1. dicens: *Vnguentum ſuper caput effunditur, quia ſenſus ſapientis in* D *capite ejus, ut ſcilicet ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem.* Vel ut ait S. Thomas in 4. diſt. 6. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. ad 4. *Sicut per ablutionem aquæ ſignificatur emundatio à peccatis, ita per Chriſmatis unctionem in vertice, ſignificatur gratia collata in mente ad bene operandum, ut odor boni exempli ad alios diffundatur.* De his multa P. Nicolai loeo citato, nbi notat differentiam ioter hanc unctionem, & illam, quæ fit in Confirmatione: licèt enim utraqoe fiat in Chriſmate, & in capite, unctio tamen baptiſmalis fit in ſummitate capitis, quaſi ad offendendam ſanctificatiooem ioteriorem; unctio verò Con- E firmationis fit in fronte, ad oſtendendam perfectionem exteriorem ſanctitatis abſque ullo pudore, cujus iodex & nota eſt frons, ut docet Rabanus l. 1. de inſtit. Clericorum c. 29. & 30. cujus verba ibidem adducit.

123. De veſte candida diſſerit D. Thomas hìc art. 10. ad 3. dicens quod veſtis illa candida traditur baptizato, in ſignum glorioſæ reſurrectionis, ad quã homines per baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandam puritatem vitæ, quam debet poſt baptiſmum obſervare, ſecondùm illud ad Roman. 6. *In novitate vitæ ambulemus.*

124. His addi ſolet candela ſeu cereus accenſus in manu baptizati, ut aliis per bona opera prælucere debere oſtendatur. Unde Yvo ſerm. de ſacra-

A mentis: *Ad ultimum datur cereus accenſus in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii, Sic luceat lux veſtra coram hominibus ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt: quod ſi perſeveranter fecerit, non cum fatuis virginibus, extinctâ lampade, à janua Sponſi repelletur, ſed cum prudentibus glorificandus colligetur.* Quin & Rabanus lib. 1. de inſtit. Celericorum cap. 39. ob myſterium idem addit, baptizatos *per ſeptem dies* (id eſt per hebdomadam Paſchæ) *non ſolùm in Angelico caſtitatis habitu* (id eſt candida veſte) *ſed etiam in luminibus cæleſtis claritatis* (id eſt eum cereis accenſis) *aſſiſtere ſacrificio Miſſæ ſolere.*

B Vel etiam dici poteſt cum S. Thoma in 4. ſent. nbi ſuprà, in ſolut. 5. argumeoti: quod ſicut per ſymbolum veſtis candidæ, ſignificatur novitas vitæ, & puritas, per Chriſma verò ſignificatur odor bonæ famæ: ſic etiam per candelam acceoſam ſignificatur veritas doctrinæ quam io baptiſmo profitemur. Plura de his & aliis Baptiſmi cæremoniis videri poſſunt apud Durandum l. 1. de ritibus Eccleſiæ c. 19. & Bellarminom libro de Baptiſmo cap. 25. & ſequentibus.

ARTICOLUS VI.

C *Vtrum convenienter aſſignentur tria Baptiſmata?*

DAmaſceous lib. 4. fidei cap. 10. novem genera Baptiſmatũ diſtinguit, quæ recenſet Raynerius in Pantheologia, titulo de Baptiſmo eap. 9. & ibidem Pater Nicolai. Verùm quia inter illa, plura ſolùm figuralia ſunt, ut diluvium, tranſitus maris rubri, & diverſæ ablutiones veteris legis, meritò hanc diviſionem Damaſceni omittuot Theologi, ut aliam explanent, quam traduot Magiſter in 4. diſt. 4. & D. Thomas ibidem quæſt. 3. art. 3. quodlib. 6. art. 4. & hìc art. 11. quæ breviter exponenda eſt. 125.

D Dico igitur, convenienter aſſigoari tria Baptiſmata, ſcilicet fluminis, ſive aquæ, ſanguinis, & flaminis. 126.

Explicatur & probatur concluſio. Illud meritò poteſt appellari baptiſmus, quod ſupplet principalem effectum baptiſmi ſimpliciter dicti, qui eſt baptiſmus fluminis: Sed martyrium quo homo conformatur paſſioni & morti Chriſti, & interior pœnitentia, poſſunt ſupplere effectum principalem Baptiſmi, ſi ipſum antecedant, aut ſi haberi non poſſit: Ergo meritò ſortiuntur appellationem baptiſmi. Major patet, Minor probatur. Effectus principalis baptiſmi aquæ eſt gratia & remiſſio peccati: Sed baptiſmus flaminis, E qui eſt vera cordis contritio, includens votum baptiſmi, poteſt cauſare gratiam, & remittere omnem culpam, ſive originalem, ſive actualem: ſimiliter martyrium pro Chriſto toleratum, habet vim remittendi omne peccatum, etiam quoad culpam, ut dicemus articulo ſequenti: Ergo baptiſmus fluminis, & ſanguinis, poſſunt ſupplere effectum principalem baptiſmi, licèt minus principalem, nimirum characterem, cauſare non valeant, ut docet D. Thomas loco infrà referendo. De baptiſmo flaminis fit meotio Actorum primo: *Baptizabimini Spiritu Sancto.* Et de baptiſmo ſanguinis dicitur Marci 10. *Poteſtis baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Et Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor uſque dum perficiatur.*

Porro

127. Porro inter illa Baptiſmata, plura reperiuntur diſcrimina. In primis enim Baptiſmus fluminis eſt ſacramentum, non verò Baptiſmus ſanguinis, ut docet D. Thomas hìc art. 11. ad 2. & nos infra oſtendemus. Ex quo ſequitur aliud diſcrimen, nam Baptiſmus ſanguinis non imprimit characterem, ſicut Baptiſmus fluminis, ut idem S. Doctor obſervat in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 1. quæſtiunc. 3. ubi ſic ait: *Baptiſmus ſanguinis paſſioni Chriſti conformat realiter, non ſacramentali repræſentatione, & ideò in his, quæ ſacramentalia ſunt, Baptiſmus ſanguinis non ſupplet vicem Baptiſmi aquæ, ſicut eſt impreſſio characteris, & hujuſmodi.* Deinde Baptiſmus fluminis eſt in præcepto, cùm ſit medium neceſſarium ad ſalutem; Baptiſmus autem ſanguinis non eſt in præcepto, niſi tantùm in caſu neceſſitatis, ad defendendam fidem. Item Baptiſmus aquæ ſimpliciter & abſolutè Baptiſmus dicitur, alia verò ſecundùm quid tantùm & analogicè, ac dependenter ab illo; quare ut verum ſit martyrium, gratiam cauſans in ſubjecto non baptizato, veraque pœnitentia interior, neceſſe eſt ut includant votum Baptiſmi fluminis, vel formaliter, vel virtualiter, vel explicitè, vel implicitè. Unde Auguſtinus libro 4. de Baptiſmo cap. 21. *Tunc impletur invincibiliter confeſſio fidei, cùm myſterium Baptiſmi, non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit.* Et cap. 25. *Converſio cordis poteſt quidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto Baptiſmo non poteſt; nec ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cùm Dei ſacramentum contemnitur.* Ex quo intelliges, hoc nomen *Baptiſmus* dici analogicè, analogiâ attributionis, de Baptiſmo fluminis, flaminis, & ſanguinis, ita ut præcipuum analogatum ſit Baptiſmus fluminis, alia verò minùs præcipua ſint.

128. Objicies primò contra iſtam concluſionem, Apoſtolus ad Epheſ. 4. ait: *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma*: Ergo non debent admitti tria Baptiſmata.

Reſpondeo cum D. Thoma hìc art. 11 ad 2. negando Conſequentiam: *Nam alia duo Baptiſmata includuntur in Baptiſmo aquæ, quæ efficaciam habet, & ex paſſione Chriſti, & ex Spiritu Sancto, & ideò per hoc non tollitur unitas Baptiſmatis.*

129. Objicies ſecundò: In aliis ſacramentis non aſſignantur aliqua quę ſuppleant vicem illorum: Ergo nec in Baptiſmo aſſignari debent.

Sed negatur Conſequentia & paritas: cùm enim alia ſacramenta non ſint tantæ neceſſitatis ſicut Baptiſmus, non oportuit quod eſſent aliqua quæ ſupplerent illorum vicem, ſicut martyrium, & interior pœnitentia, vices Baptiſmi ſupplere valent.

130. Præter hæc tria Baptiſmata, aliud eſt quod Baptiſmi nomen aliquo modo ſibi vendicat, & *ſecundum Baptiſma* appellatur, nempe profeſſio religioſa, ut eleganter expendit D. Bernardus Tractatu de præcepto & diſpenſat. capite 23. his verbis. *Audire vultis à me, unde inter cætera pœnitentiæ inſtituta, monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogativam, ut ſecundum Baptiſma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, quâ præeminens, univerſis vitæ humanæ generibus hujuſmodi converſatio, profeſſores & amatores ſuos, Angelis ſimiles, diſſimiles hominibus facit; imò divinam in homine reformat imaginem, configurans nos Chriſto, inſtar Baptiſmi;*

A *& quaſi denique ſecundò baptizamur, dum per id quod mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, rurſus Chriſtum induimus, complantati denuo ſimilitudini mortis ejus. Sed & quomodo in Baptiſmo eruimur de poteſtate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ, ita & in ſancti hujus ſecunda quadam regeneratione propoſiti, de tenebris æque non unius originalis, ſed multorum actualium delictorum, in lumen virtutum evadimus.* In hujus rei confirmationem in vitis Patrum lib. 6. c. 1. dicitur, quod quidam Patrum vidit eandem gratiam deſcendentem ſuper eum qui habitum religionis aſſumit, ac ſuper eum qui baptizatur,
B unde Hieronymus Epiſtolâ 25. ad Paulam de obitu Bleſillæ, profeſſionem religioſam, *ſecundum quoddam Baptiſmi propoſitum*, appellat.

ARTICULUS VII.

An Baptiſmus ſanguinis, ſive martyrium, ſuppleat ita vicem Baptiſmi aquæ, ut juſtificet ex opere operato, non ſolùm parvulos, ſed etiam adultos?

COnſtat ex dictis in Tractatu de Sacramentis in communi, Baptiſmum fluminis, cùm ſit
C verum ſacramentum novæ legis, juſtificare & cauſare gratiam ex opere operato. Certum eſt etiam, Baptiſmum flaminis juſtificare tantùm ex opere operantis, cùm actus contritionis vel charitatis in quo conſiſtit, non ſit niſi ab homine juſto. Quare tantùm difficultas ſupereſt de Baptiſmo ſanguinis, ſive martyrio, an ex opere operato, vel ſolùm ex opere operantis, juſtificet & conferat effectum Baptiſmi? In cujus reſolutione quidam aſſerunt, martyrium conferre prædictum effectum ſolùm ex opere operantis, ratione charitatis, aut contritionis, quem ſi non intendat, nihil omnino prodeſt, etiam parvulis uſu rationis carentibus. Ita Armacanus libro 8. de quæ-
D ſtionibus Armenorum, & Adrianus in 4. quæſt. ultimâ de Baptiſmo. Alii autem volunt, martyrium juſtificare parvulos ex opere operato à peccato originali, adultos verò non niſi ex opere operantis, ratione charitatis & contritionis. Ita Cano in relect. de pœnit. parte 3. Soto in 4. diſt. 4. quæſt. unicâ art. 11. Bannez 2. 2. quæſt. 24. art. 6. Vazquez, Sylvius, Aravius. Alii demum exiſtimant, Baptiſmum ſanguins, ſive martyrium, ita ſupplere vicem Baptiſmi aquæ, ut juſtificet ex opere operato, non ſolùm parvulos, ſed etiam adultos. Hæc eſt communior ſententia inter Thomiſtas, eamque ex extraneis amplectun-
E tur Suarez, Bellarminus, Valentia, Granado, Henriquez, & alii.

§. I.

Hæc ſententia, ut probabilior eligitur, & duplici concluſione ſtabilitur.

DIco primò, Martyrium, ſive mortem pro Chriſto toleratam, juſtificare parvulos ex 131.
opere operato. Ita D. Thomas 2. 2. quæſt. 124. art. 1. ad 1. & quodlibeto 6. art. 6. & in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. quæſtiunc. 3. ubi ſic habet: *Sicut in Baptiſmo aquæ liberatur homo ab omni culpa præcedente, & pœna, ita in Baptiſmo ſanguinis.* Et in reſp. ad 1. *Baptiſmus ſanguinis non habet hoc tantùm ex opere operationis, ſed hoc habet ex imitatione*

imitatione paſſionis Chriſti, & ideò pueri, quamvis liberum arbitrium non habeant, ſi occidantur pro Chriſto, in ſuo ſanguine baptizati ſalvantur.

132 Patet etiam hæc veritas ex martyrio infantium, qui pro Chriſto occiſi ſunt ab Herode, quos Eccleſia ut Sanctos colit. Neque dici poteſt, eos omnes quos Eccleſia colit, fuiſſe circumciſos, & per circumciſionem juſtificatos: Tum quia Herodes juſſit parvulos non tantùm Judæorum, ſed omnes omnino qui erant in Bethleem & finibus ejus occidi: inter eos autem veriſimile eſt fuiſſe aliquos Gentiles. Tum etiam, quia dicuntur occiſi ab Herode omnes infantes, à bimatu, & infrà, ſubindeque eos etiam qui nondum ad octavum diem pervenerant, quo ſolo poterant circumcidi; & tamen Eccleſia omnes abſque ullo diſcrimine, ut Sanctos colit. Addo quod, Eccleſia illos nedum ut ſanctos, ſed etiam ut martyres veneratur, ſubindeque cenſet, illos per martyrium pro Chriſto toleratum, conſecutos eſſe ſanctitatem. Unde Bernardus in ſerm. de ſanctis Innocentibus, & eorum natali: *An de Innocentium coronis quis dubitet? Ille pro Chriſto trucidatos infantes dubitet inter Martyres coronari, qui regeneratos in Chriſto non credit inter adoptivos filios numerari: Alioqui quomodo coævos ſibi pueros puer ille qui natus eſt nobis, non contra nos, pateretur occidi? quod utique ſolo nutu poterat prohibere, niſi melius aliquid eis provideret, ut quemadmodum cæteris infantibus tunc quidem circumſio, nunc verò baptiſmus, ſine ullo propriæ voluntatis uſu ſufficit ad ſalutem, ſic nihilominus pro eo ſuſceptum martyrium illis proficeret ad ſanctitatem.*

133 Dico ſecundò, Baptiſmum ſanguinis, ſeu martyrium, conferre etiam adultis, gratiam ex opere operato.

Probatur primò ex D. Thoma in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. quæſtiunc. 3. ad 1. ubi ſic habet: *Baptiſmus ſanguinis non habet hoc,* (id eſt liberare ab omni præcedente culpa & pœna) *tantùm ex opere operantis: neque quantùm ad pœnam quâ aliquis martyrium explet, quam contingit non eſſe ſufficientem ad ſatisfaciendum pro peccato: neque quantùm ad devotionem juſtæ voluntatis, quia contingit quod voluntate maiori charitate informata, aliquis ſine martyrio non poteſt ab omni pœna liberari, ſed hoc habet ex imitatione paſſionis Chriſti, unde de Martyribus dicitur Apocal. 5. Laverunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.* Ergo ex D. Thoma, Baptiſmus ſanguinis, ſeu martyrium, ex vi ſua, inquantum eſt realis imitatio paſſionis Chriſti, poteſt adultos ab omni præcedente culpa & pœna liberare, ſubindeque illos ex opere operato juſtificare. Unde in 4. ad Annibaldum diſt. 4. quæſt. unicâ art. 4. ad 3. *Baptiſmus ſanguinis* (inquit) *non habet ſupplere effectum Baptiſmi fluminis ex opere operante, ſicut obiiciebatur, ſed ex imitatione paſſionis Chriſti.*

134 Confirmatur: Idem S. Doctor hic art. 12. in corp. & ad 1. dicit baptiſmata ſanguinis & flaminis, efficere effectum Baptiſmi aquæ, inquantum Baptiſmus aquæ ſuam habet efficaciam ex paſſione Chriſti, & ex virtute Spiritus Sancti, quæ duæ cauſæ operantur in Baptiſmatibus flaminis & ſanguinis. Et addit, quod paſſio Chriſti operatur in Baptiſmo flaminis, per quandam affectionem; in Baptiſmo verò ſanguinis, per imitationem: Atqui ſi Baptiſma ſanguinis non conferret gratiam adultis, niſi ex vi operis operantis, id eſt ex vi dilectionis & contritionis, non aliter in eo operaretur virtus paſſionis Chriſti, quam per affectionem, ſicut in Baptiſmo flaminis: Ergo ex D. Thoma Baptiſmus ſanguinis confert gratiam adultis ex opere operato.

Confirmatur ampliùs: Idem Doctor Angelicus ibidem aſſerit, virtutem paſſionis Chriſti operari excellentiùs in Baptiſmo ſanguinis, quàm in Baptiſmo fluminis, aut flaminis; quia in Baptiſmo ſanguinis operatur per imitationem operis, in Baptiſmo verò fluminis, per figuralem quandam repræſentationem; & in Baptiſmo flaminis, per quandam affectionem: At ſi Baptiſmus ſanguinis non cauſaret gratiam in adultis ex opere operato, virtus paſſionis Chriſti non operaretur in eo excellentiùs, quàm in Baptiſmo aquæ, utpote in quo gratia datur præciſè & immediatè ex merito paſſionis Chriſti, quod non contingeret in Baptiſmo ſanguinis: Ergo ex mente D. Thomæ, Baptiſma ſanguinis cauſat, etiam in adultis, gratiã ex opere operato. 135.

Probatur ſecundò: SS. Patres loquendo de adultis tribuunt martyrio vim ad remittendum peccatum mortale, etiam quoad culpam: Sed non poſſet hoc verificari, ſi ſolùm ex opere operantis juſtificaret adultos: Ergo etiam ex opere operato illos juſtificat. Minor eſt certa, ſi enim ſolùm ex opere operantis juſtificaret adultos, remiſſio culpæ non eſſet tribuenda martyrio, ſed tantùm contritioni vel dilectioni perfectæ ante martyrium, vel in ipſo martyrio habitæ. Major vero probatur primò ex Tertulliano in Apologetico ad finem, ubi ſic ait: *Quis non pati exoptet, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compenſatione ſui ſanguinis expediat? Omnia enim delicta huic operi donantur.* Secundò ex D. Auguſtino 13. de civit. cap. 8. ubi hæc ſcribit: *Quicumque non percepto regenerationis, lavacro pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantùm eis valet ad dimittenda peccata, quantùm ſi abluerentur ſacro fonte Baptiſmatis.* Certè ſi martyrium non remitteret ex ſe peccata quoad culpam, ſed tantùm quoad pœnam, ut dicit Vazquez, falſa eſſe illa propoſitio Auguſtini, quandoquidem Baptiſma valet, non tantùm ad remiſſionem pœnæ, ſed etiam, imò principaliùs, ad remiſſionem culpæ. Tertiò ex D. Cypriano in libro de oratione Dominica, ubi loquens de eo qui retinet affectum ad peccatum fraternæ diſſentionis, ut oſtendat ejus gravitatem: *Quale* (inquit) *delictum eſt, quod nec Baptiſmo ſanguinis poteſt ablui: quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari.* Ubi ſupponit martyrium habere vim ad remittendum culpam peccatorum ad quæ nõ habet quis affectum, aliàs enim ex ejus verbis nullo modo colligi poſſet gravitas peccati, conſiſtentis in eo quod quis moriens pro fide, retineat affectum ad fraternam diſcordiam, aut ad quodlibet aliud diſcrimen. 136.

Confirmatur ex D. Cyrillo Jeroſolymitano catecheſi 3. ubi ſic habet: *Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſoles Martyres.* Certè ſi martyrium non juſtificaret ex opere operato, falſa eſſet illa propoſitio, quandoquidem, præter martyres, Cathecumeni contriti, morientes antequam baptizentur, ſalvantur ex opere operantis. Item Cyprianus Epiſtolâ 73. dicit *vim Baptiſmi non eſſe maiorem martyrio,* & in exhortatione ad Martyres, loquens de Baptiſmo ſanguinis, ait: *Hoc Baptiſma in gratia maius, in poteſtate ſublimius, in honore pretioſius:* Sed hæc falſa eſſent, ſi martyrium non juſtificaret adultos ex opere operato, ſicut Baptiſmus. Ergo &c. 137.

138. Probaturtertiò: Martyrium juſtificat parvulos ex opere operato: Ergo & adultos Antecedens patet ex dictis concluſione præcedenti, Conſequentia verò probatur, quia nulla eſt major ratio de parvulis, quàm de adultis, dummodo iſti non habeant affectum ad peccata, ſed ſint de illis quæ commiſerunt attriti: martyrium enim in adultis non minùs eſt martyrium, nec minùs potens & efficax, quàm in infantibus, quin potiùs in adultis nobilius atque adeò efficacius eſt. Addo quod, privilegium martyrii ad juſtificandum ex opere operato parvulos pro Chriſto morientes, non poteſt aliunde colligi, quàm ex Sacræ Scripturæ locis, in quibus gratia, aut vita æterna, morientibus pro Chriſto promittitur: At in his locis non promittitur gratia, aut vita æterna, ſolis parvulis, ſed univerſaliter omnibus pro Chriſto morientibus, ut patet ex illo Matthæi 10. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo .... Et qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*: Ergo &c.

139. Denique ſuaderi poteſt concluſio hoc diſcurſu. Baptiſma ſanguinis, ſeu martyrium, remittit Martyri omnem pœnam, idque ex opere operato: Ergo & culpam. Conſequentia eſt evidens, non enim eſt aſſignabilis ratio, quare primum potiùs quàm ſecundum ex opere operato tribuatur martyrio, ut fatetur Vazquez. Antecedēs verò quod negat, probatur. Si tota pœna non remitteretur ex opere operato per martyrium, ſed ſolùm ex opere operantis, non remitteretur tota infallibiliter: Atqui tota infallibiliter remittitur: Ergo remittitur ex opere operato. Minor eſt certa Eccleſiæ fides, quæ tenet Martyres à cruce ad cœlum rectà evolare: undè Innocentius III. cap. *cùm Martha*, de celebratione Miſſarum: *Injuriam* (inquit) *facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod deſumptum eſt ex D. Auguſtino ſerm. 27 de verbis Apoſtoli, ſerm. 5. de Martyribus, & Tractatu 84. in Joan. ubi ſic ait: *Injuria eſt pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendare.* Major verò probatur: Non eſt infallibile, quemcumque mortem propter Chriſtum tolerantem, habere formalem actum dilectionis Dei & contritionis; & quamvis fateatur, quod ſemper eum habeat, poteſt contingere ut non ſit in ea intenſione, & fervore qui requiritur ad totius pœnæ remiſſionem: imò ut notat D. Thomas loco in prima probatione adducto, contingit ſæpe in aliis viris juſtis reperiri intenſiorem & ferventiorem charitatem & contritionem, quàm in Martyribus, quæ tamen non eſt ſufficiens ad tollendam omnem omnino pœnam: Ergo niſi dicatur, remiſſionem pœnæ fieri in martyrio ex opere operato, non erit infallibile, totam in eo pœnam remitti.

Nec valet ſi dicas, quod quamvis non remittatur infallibiliter ex vi fervoris charitatis & contritionis tota pœna, bene tamen vi paſſionis & doloris; quem cauſat martyrium. Nam in contrarium eſt quod D. Thomas loco citato obſervat, ſcilicet poſſe contingere, ut peccata ſint graviſſima in malitia, & plura numero, dolores verò martyrii valde leves, & tam remiſſa voluntas patientis, ut non ſufficiat ad condignam ſatisfactionem pro tota pœna hujuſmodi peccatis debita.

§. II.

Duo corollaria notatu digna.

140. EX dictis intelliges primò, martyrium poſſe dupliciter conſiderari, ſcilicet inquantum eſt effectus virtutis fortitudinis, & inquantum eſt imitatio realis paſſionis Chriſti, & non repræſentativa ſolùm, ſicut Baptiſmus fluminis. Primo modo confert gratiam ex opere operantis, ſecundo verò ex opere operato, non phyſicè, ſicut ſacramenta novæ legis, ſed moraliter ſolùm, quatenus ex ſpeciali quodam privilegio, ad poſitionem ipſius, ex virtute paſſionis Chriſti, quam realiter repræſentat, Deus cauſat gratiam in anima. Valde autem congruum eſt, tale privilegium martyrio concedere, Primò quia eſt actus ſecundùm ſe excellentiſſimæ dilectionis, juxta illud Chriſti: *Majorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Secundò, quia eſt opus maximè arduum & difficile, & multò excellentius Baptiſmo fluminis, nam, ut ait Auguſtinus ad Fortunatum, comparans martyrium Baptiſmo: *Baptizatus confitetur fidem ſuam coram Sacerdote, Martyr coram perſecutore: ille poſt confeſſionem aſpergitur aquâ, hic ſanguine: ille per impoſitionem manus Pontificis, recipit Spiritum Sanctum, hic templum efficitur Spiritus Sancti.* Tertiò, quia martyrium eſt perfecta imitatio paſſionis Chriſti, decet enim Chriſtum, virtutem ſuæ paſſionis ſpecialiter applicare ei qui pro ipſo moriendo, ejus paſſionem imitatur. Addo, tale privilegium, magnum habere in Scriptura fundamentum, nam ut rectè arguit Augnſtinus libro 13. de civit. cap. 8. loquens de Martyribus: *Qui dixit, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum, aliâ ſententia iſtos facit exceptos, ubi non minùs generaliter dixit, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cœlis eſt; & alio loco, qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*

141. Inferes ſecundò, quod ſicut Baptiſmus cauſat gratiam præſuppoſitâ ſolùm attritione, & facit ex attrito contritum, ita & martyrium: unde ſi quis nondum baptizatus raperetur ad martyrium, nec poſſet ante baptizari, ſufficeret quod cum voto Baptiſmi, ſua peccata recogitando, in actum attritionis ex aliquo motivo ſupernaturali prorumperet, ad hoc ut gratiam conſequeretur, & rectâ à cruce ad cœlum evolaret. Imò aliqui non improbabiliter ſentiunt, quod ille qui ſubitò raperetur ad crucem, cum ſola efficaci voluntate ſanguinem pro Chriſto fundendi, ex vi talis actus, ſufficienter diſponeretur ad gratiam; licèt enim non haberet actum dilectionis, aut dolorem de ſuis peccatis, tamen interpretativè ex vi operis illius extrinſeci, cenſeretur Deum præferre omni diligibili; ſive ſuper omnia ipſum diligere, ſubindeque virtualiter & interpretativè tolleret affectum ad peccatum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

142. OBjicies primò contra primam concluſionem: Eſt generalis regula in Scriptura: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*: Sed talis regula nullam habet in Scriptura, aut traditione exceptionem: Ergo ſine fundamento aſſeritur, mortem

que

pro Christo toleratam justificare parvulos ſine Baptiſmo morientes.

143. Reſpondeo concessa Majori, negando Minorem; licèt enim ſit generalis regula, neminem poſſe ſalvari ſine Baptiſmo aquæ, falſum tamen eſt, quod non ſit ſpeciale privilegium, ſeu exceptio martyrii: colligitur enim tale privilegium, tum ex communi conſenſu Eccleſiæ, univerſaliter & indiſcriminatim celebrantis feſtum omnium Innocentum; tum ex verbis Chriſti Matthæi 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: hæc enim confeſſio non tantùm fit verbo, ſed etiam facto & opere, unde de Innocentibus dicit Eccleſia: *Deus cujus præconium Innocentes martyres non loquendo ſed moriendo confeſſi ſunt.*

144. Dices, Infantes non ſunt capaces martyrii. Ergo licèt privilegium illud ei concedatur, parvuli tamen ſine Baptiſmo morientes, per martyrium juſtificari non poterunt. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Martyrium eſt actus virtutis fortitudinis: Sed in parvulis, utpote uſu rationis carentibus, non poteſt eſſe aliquis actus virtutis: Ergo nec martyrium.

145. Reſpondeo martyrium poſſe dupliciter conſiderari: Primò ut eſt actus virtutis fortitudinis, & ſic non habet locum in infantibus; ſecundò ut eſt actualis mors pro Chriſto perpeſſa, atque adeò imitatio paſſionis Chriſti, & ſic convenit etiam infantibus, eoſque ex opere operato juſtificat, & vices Baptiſmi aquæ ſupplet, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 124. art. 1. ad 1. ubi de Innocentibus martyribus loquens ſic ait: *Martyrii gloriam quam in aliis propria voluntas meretur, illi parvuli occiſi, per Dei gratiam ſunt aſſecuti: nam effuſio ſanguinis propter Chriſtum, vicem gerit baptiſmatis; unde ſicut in pueris baptizatis, per gratiam baptiſmalem, meritum Chriſti operatur ad gloriam obtinendam, ita & in occiſis propter Chriſtum, meritum martyrii Chriſti operatur ad palmam martyrii conſequendam. Unde Auguſtinus dicit in quodam ſermone de Epiphania, quaſi eos alloquens: Ille de veſtra corona dubitabit in paſſione pro Chriſto, qui etiam parvulis Baptiſmum prodeſſe non æſtimat Chriſti. Non habebatis ætatem, qua in paſſurum Chriſtum crederetis, ſed habebatis carnem, in qua pro Chriſto paſſuro paſſionem ſuſtineretis.*

146. Objicies ſecundò: Si martyrium juſtificaret parvulos ex opere operato, eſſet ſacramentum novæ legis: Sed hoc dici nequit, ut docet D. Thomas hic art. 11. ad 2. & art. 12. in corp. & patet; quia alias eſſent pluſquam ſeptem novæ legis ſacramenta, quod eſt contra Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1. de ſacramentis in genere: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur: Signum ſenſibile & practicum gratiæ in actuali uſu ipſius conferendæ, verum ſacramentum eſt: At ſi martyrium juſtificaret parvulos ex opere operato, eſſet ſignum ſenſibile & practicum gratiæ in actuali uſu ipſius conferendæ: Ergo eſſet verum ſacramentum.

147. Reſpondet Major in 4. diſt. 4. quæſt. 3. negando Minorem, exiſtimat enim martyrium ſeu Baptiſmum ſanguinis, verè eſſe ſacramentum, quia confert gratiam ex opere operato. Ad probationem verò in contrarium dicit martyrium reduci ad Baptiſmum, ſicque non eſſe plura quàm ſeptem novæ legis ſacramenta; ſicut nec plura ſunt, quamvis plures ſint Ordines, quia ſimiliter omnes ſub uno ſacramento, ut diverſæ ejus ſpecies continentur.

Verùm hæc ſolutio & doctrina aliis Theologis diſplicet, & ab illis rejicitur, Primò quia martyrium ejuſdem rationis erat, & eodem modo conferebat gratiam in lege veteri, ac modò in lege nova: Sed tunc non erat ſacramentum: Ergo nec modò. 148.

Secundò, Septem ſacramenta legis gratiæ conſtant rebus & verbis: Sed martyrium non conſtat verbis: Ergo non eſt novæ legis ſacramentum.

Tertiò, Sacramentum debet eſſe remedium à Deo inſtitutum, quo homo viâ ordinariâ uti poſſit in ſuam utilitatem: Sed martyrium non eſt hujuſmodi, ut de ſe patet: Ergo non eſt verum ſacramentum.

Denique, licèt Baptiſmus ſanguinis aliquo modo includatur in Baptiſmo aquæ, ut docet S. Thomas hic art. 11. ad 1. tamen ut idem S. Doctor ait in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. quæſtiunc. 1. propriè loquendo unum eſt tantùm Baptiſma quod in aqua celebratur; alia autem duo Baptiſmata flaminis & ſanguinis, non verè & formaliter ſunt Baptiſmata, ſed ſolùm ſecundùm proportionem ad eundem effectum, & conſequenter non poſſunt eſſe unum ſacramentum cum Baptiſmo aquæ: omnes autem Ordines, verè ſunt Ordines, atque adeò ſub unico ſacramento, ut diverſæ ejus ſpecies, continentur. Unde nulla eſt paritas quam in defenſionem ſuæ ſingularis opinionis adducit Major.

Aliter ergo ad objectionem reſpondeo, negando ſcilicet ſequelam Majoris, propter rationes allatas. Ad ejus verò probationem, conceſſa Majori, negando Minorem: licèt enim in martyrio conferatur gratia ex opere operato, non tamen martyrium eſt ſignum talis gratiæ ex divina inſtitutione, ut docet D. Thomas hic art. 11. ad 2. ubi ſic ait: *Sacramenta habent rationem ſigni: alia verò duo* (Baptiſmata ſcilicet flaminis & ſanguinis) *conveniunt cum Baptiſmo aquæ, non quidem quantùm ad rationem ſigni, ſed quantùm ad effectum Baptiſmatis, & ideò non ſunt ſacramenta.* Quia ergo martyrium non eſt ſignum gratiæ, aut rei ſacræ ſanctificantis nos, nec eſt à Deo inſtitutum, ut homo viâ ordinariâ eo uti poſſit in ſuam utilitatem & ſanctificationem, non eſt verum ſacramentum, nec ſe habet ut inſtrumentum divinæ virtutis, à Deo inſtitutum ad cauſandam gratiam, ſed ſolùm ut conditio quædam, quâ poſitâ Deus infallibiliter cauſat gratiam, ratione ſuæ promiſſionis, & quia martyrium eſt quædam imitatio paſſionis Chriſti, ut ſuprà declaravimus. 149.

Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem locum Apoſtoli 1. ad Corinthios 13. dicentis: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt:* quorum verborum ſenſus eſt (ut explicat D. Thomas hic art. 12. ad 2. & 2. 2. quæſt. 124. art. 8.) martyrium nihil prorſus valere ſine charitate: At ſi juſtificaret adultos ex opere operato, valeret ſine charitate, ei nempe qui tantùm haberet attritionem, quandoquidem ipſum juſtificaret: Ergo martyrium non juſtificat adultos ex opere operato. 150.

Reſpondeo duobus modis intelligi poſſe aliquem tradere corpus ſuum abſque charitate, uno modo abſque charitate antecedente, quæ ſit aliquo modo cauſa operis, vel ſimpliciter, vel in eſſe meriti: alio modo abſq; charitate etiam conſequente, quæ ſit effectus ipſius operis, ſinimitum ex tali opere, ſive traditione corporis, non 151.

ſequatur charitas in operante. Senſus ergo doctsinæ Apoſtoli eſt, tradese corpus ſuum abſque charitate tam conſequente quam antecedente, nihil prodeſſe, ex quo nihil contra nos. Licèt enim martyrium charitatem non ſupponas neceſſasiò, ſi nimirum tolesetur ab eo qui ſolùm eſt attritus de ſuis peccasis; illam tamen ſemper ſecum trahit, adeò ut martyr ipſe ſine charitate nunquam decedat; quia ipſis vi, & ex privilegio Dei, infunditur ei gratia & charitas conjuncta cum ipſa ſanguinis effuſione, in quo ſenſu etiam intelligendus eſt D. Thomas.

152. Objicies quartò: Præceptum charitatis obligat ſub mortali in articulo mortis: Ergo ſi aliquis rapiatur ad martyrium, & non eliciat actum charitatis, peccabit mortaliter, ſubindeque nullus poterit recipere gratiam, vi martyrii, cum ſola attritione.

153. Propter hoc argumentum plures exiſtimant, attritionem cognitam non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad martyrium, ſed requiri ad minus attritionem exiſtimatam contritionem. Verùm quamvis hæc opinio ſit ſecurior, & in praxi tenenda, nihil tamen eſt quod eam efficaciter ſuadeat; etſi enim præceptum dilectionis obliget quemlibet in articulo mortis per ſe, per accidens tamen ab hac obligatione liberatur, qui pro Chriſto, ſive fidei defenſione, vitam ſuam libenter profundit, maximè quia ex vi talis operis, ſummam Dei exhibet dilectionem. Unde in caſu quo aliquis non poſſet recipere Baptiſmum, antequã pro Chriſto occideretur, ſufficeret, ſi haberet memoriam peccatorum, quod in ſe motum attritionis ſupernatusalis excitaret; nam ſicut martyrium ſuppleres in illo caſu defectum Baptiſmi aquæ, ita ſuppleres defectum dilectionis Dei ſuper omnia, & contrisionis ex ea psocedentis.

154. Objicies ultimò: Non poteſt deſignari tempus quo martyrium gratiam conferas ex opere operato: Ergo illam ita non tribuit. Conſequentia patet, probatus Antecedens. Vel illam confert in inſtanti mortis, vel ante illud inſtans? Non in inſtanti mortis, quia jam homo non eſt in illo inſtanti. Neque ante illud inſtans, quia ante inſtans mortis nondum eſt martyrium, utpote conſiſtens in morte propter Chriſtum tolerata.

155. Reſpondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem dico, martyrium conferre gratiam ex opere operato, breviſſimo tempore ante mortis inſtans: licèt autem nondum ſit actu ſubſecuta mors, eo ipſo tamen quod tempus illud parùm diſtet à mortis inſtanti, curſus vitæ, ac certaminis, ſeu agonis, jam moraliter conſummatus intelligitur.

156. Inſtabis primò: In illo breviſſimo tempore vitæ quod martyri reſtat ante inſtans mortis, habet ipſe adhuc libertatem, atque adeò poteſt adhuc peccare in ſenſu compoſito: Ergo nondum eſt martyr, ſed tantùm in ipſa mortis executione, aliàs enim poſſet martyr damnari. Secundò, Poteſt Deus miraculosè illi prolongare vitam: Ergo ut ſit martyrium, requiritur quod ſit mors in executione.

157. Ad primam inſtantiam reſpondeo quod regulariter loquendo, in breviſſimo tempore ante mortem, martyr non habet ampliùs libertatem, & ſi eam fortè habeat, Deus ſpeciali privilegio ipſum in gratia confirmas, atque adeò impotentem reddit ad peccandum, in ſenſu compoſito.

158. Ad ſecundam ſimiliter dico, in caſu quo martyr qui recepit vulnus de ſe lethale, per miraculum tamen mortem evadat, ſicut Joannes Evangeliſta, Deum ipſum confirmaturum in gratia, pro reliquo vitæ tempose, uſque ad mortem. Ratio eſt, quia licèt in illo caſu mortem miraculosè evadat, verè tamen, abſque novo martyrio, dici debet martyr, ut conſtat de ipſo Joanne Evangeliſta, quem Eccleſia ut martyrem colit, licet abſque novo martyrio post multos annos, animam eſſlaverit: gratia autem martyrii poſtulat, ob ſuam excellentiam, confirmationem martyris in gratia.

§. IV.

Corollarium notatu dignum.

159. EX dictis inferes, mortem ex peſte in obſequium languentium oppetitam non eſſe verum & propriè dictum genus martyrii, ut contendit Theophilus Raynaudus in libro quem edidit de martyrio per peſtem: Verum enim & propriè dictum martyrium quatuor habet præcipua privilegia, nimirum, juſtificationem ex opere operato, remiſſionem omnis culpæ & pœnæ, exemptionem à precibus Eccleſiæ, & aureolam ultra auream victori donandam: Sed hæc privilegia Eccleſia nuſquam conceſſit iis qui moriũtur inter miniſtrandum ægris, ut patet præcipuè de tertio & quarto; Eccleſia enim pro illis orat, & miſſæ ſacrificium offert, & nuſquam illos cum martyrii Aureola depingit: Ergo mors ex peſte in obſervantia languentium oppetita, non eſt verum & propriè dictum martyrium.

160. Deinde, Aliud privilegium martyrii eſt, quod ſi mater propter Chriſtum occidatur, filius quem geſtat in utero à peccato originali mundetur. At nemo Catholicorum id unquam dixit de filio quem utero geſtat mulier quæ immoritur miniſterio peſte laborantiũ: Ergo nullus Catholicorum unquam exiſtimavit, mortem illam æquari martyrio, & omnibus ejus privilegiis gaudere.

161. Item, Verus & legitimus martyr, non debet ſponte prodire ad ultroneam mortem, ſed ad id cogendus aut vocandus eſt, ut eſt communis doctrina Patrum, à Chriſto accepta, qui prohibet ne ultrò ad certamen accedamus, ſed ab una civitate ad aliam fugiamus; tum ut noſtræ infirmitati, tum etiam ut perſecutorum bono conſulamus, ne nos in periculum temerè, & illos ad ſævitiam propellamus: Sed hæc psoprietas martyrii deeſt morienti peſte, dum ex charitate inſervit proximo. Ergo ille veri martyrii gloriam non habet.

Demum, Si accenſeamus numero martyrum eos qui moriuntur inter miniſtrandum ægris, etiam in eorum album seferendus erit S. Caſimirus, qui maluit mori, quàm caſtitatis jacturam facere, & illi omnes qui nolunt ſervase vitam remedio quodam illicito, ut Carthuſianus eſu carnium, religioſus tranſgreſſione segulæ &c. Nam ſicut primi moriuntur in exercitio charitatis, ita & iſti in exercitio alterius virtutis; ſubindeque nec pro illis nec pro iſtis orandum erit, quia ut ſuprà ex Auguſtino vidimus, *injuriam facit martyri qui orat pro martyre:* At hæc pluſquam falſa & abſurda ſunt: Ergo & opinio Theophili, quæ idcirco juſtiſſimè à ſacra Inquiſitione Romana anno 1647. die 11. Martii damnata fuit, ut multis oſtendit Thomas Hurtado in libro quem pro defenſione hujus decreti, contra libellos duos Theophili Raynaudi edidit.

DISP-

DISPVTATIO II.

De Miniſtro Baptiſmi.

Ad quæſtionem 67. Divi Thomæ.

NOn agimus hic de inſtitutore Baptiſmi (conſtat enim ex dictis art. 1. diſputationis præcedentis, ſolum Chriſtum eſſe ejus inſtitutorem) ſed ſolùm de ipſius miniſtro, de quo S. Thomas quæſt. 67. & quia ſuſceptor ſeu patrinus, ad cauſam miniſterialem Baptiſmi reducitur, eò quòd aliquod miniſterium in ſolemni Baptiſmo exhibeat, aliquid etiam de illo dicendum erit.

Quis ſit idoneus miniſter Baptiſmi?

DUplex diſtingui ſolet Baptiſmi miniſter, unus ſolemnitatis, alter neceſſitatis, unde ut clarè pateat, quinam ſit idoneus miniſter Baptiſmi, breviter hic declarandum eſt, quinam poſſint miniſtrare Baptiſmum cum ſolemnitate, quinam verò in caſu neceſſitatis ſine ſolemnitate illum conferre poſſint?

1 Dico ergo primò, ad ſolum Sacerdotem, non verò ad Diaconum, pertinere cum ſolemnitate & ex officio Baptiſmum miniſtrare. Ita definitur in Florentino in decreto Eugenii, ubi ſic dicitur: *Miniſter huius Sacramenti ordinarius eſt Sacerdos, cui ex officio competit baptizare.* Idem docet Clemens libro 3. Conſtit. cap. 11. & libro 8. cap. 52 dicens. *Nec Diacono fas eſt offerre ſacrificium, vel baptizare.* Idem conſtat ex Gelaſio Papa, cujus verba refert S. Thomas hic art 1. in argum. *ſed contra.*

2 Ratio etiam id ſuadet: Ad illos enim pertinet baptizare ex officio, ad quos pertinet admittere fideles in Chriſtianam rempublicam Sed id pertinet ſolùm ad Sacerdotes, non verò ad Diaconos: Ergo ad ſolos Sacerdotes, non verò ad Diaconos pertinet cum ſolemnitate & ex officio baptizare. Major patet, Baptiſmus enim eſt janua Eccleſiæ, & per illum homines fiunt Chriſtianæ Reipublicæ cives. Minor verò ſuadetur. Admittere in aliquam rempublicam ex officio convenit illis qui in rempublicam habent juridicam poteſtatem: Sed ſoli Sacerdotes illam habent in republica Chriſtiana, non verò Diaconi: Ergo &c. Minor probatur: Poteſtas in corpus Chriſti myſticum, dimanat ex poteſtate in corpus ejus naturale: Sed ſoli Sacerdotes, non verò Diaconi, habent poteſtatem in corpus Chriſti naturale: Ergo & in ejus corpus myſticum, quod eſt reſpublica Chriſtiana. Eadem ratione probant Theologi in Tractatu de Pœnitentia, ad ſolum Sacerdotem pertinere abſolvere à peccatis.

3 Adverte tamen, quod licèt ſtando in jure divino, omnes Sacerdotes poſſint baptizare ex officio, & cum ſolemnitate, juſtis tamen de cauſis, Eccleſia ſtatuit officium illud à ſolis Parrochis exerceri debere, ut conſtat ex capite *Interdicimus* 16. quæſt. 1. unde peccaret mortaliter qui non habens curam animarum, vellet hoc Sacramentum cum ſolemnitate conferre, non reperitur tamen aliqua pœna contra eum in jure taxata.

A ☞ Adverte etiam cum D. Thoma hic art. 1. quòd licèt Diaconus non ſit miniſter ordinarius Sacramenti Baptiſmi, ad ipſum tamen pertinet ex vi propriæ ordinationis, miniſtrare Sacerdoti vel Epiſcopo baptizanti Ita ſtatuitur in decreto diſt. 25. cap. *Perlectis*, ubi dicitur, *Ad Diaconum pertinere aſſiſtere & miniſtrare Sacerdotibus in omnibus quæ aguntur in Sacramentis; Baptiſmo ſcilicet, & Chriſmate, in Patena, & Calice.* 4

Addo, Diaconum poſſe cum ſolemnitate baptizare, ex ſpeciali commiſſione Sacerdotis, vel Epiſcopi unde differentia inter Diaconum & Sacerdotem eſt, quòd Sacerdos vi ſuæ ordinationis eſt ordinarius hujus Sacramenti Miniſter, Diaconus verò accipit poteſtatem de jure ordinario inſerviendi baptizantibus, & ex ſpeciali Sacerdotis vel Epiſcopi commiſſione, baptiſmum ſolemniter conferendi. Tum quia id expreſsè aſſerit Gloſſa ſuper Canonem *Diaconus* diſt. 25. Tum etiam, quia in Pontificali Romano in ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare & prædicare · unde ſicut ea vi ſuæ ordinationis accipit facultatem prædicandi ſolemniter ex commiſſione Epiſcopi, ita etiam & baptizandi. Non poteſt tamen commiſſio ei dari, niſi ob magnam neceſſitatem, aut Eccleſiæ utilitatem: putà ſi non eſſent Sacerdotes qui poſſent ſolemniter baptizare; quæ neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas, vix poteſt nunc reperiri, ob multitudinem Sacerdotum. 5

C Si quæras, an Diaconus incurreret aliquam pœnam, ſi ſine prædicta commiſſione ſolemniter baptizaret? Reſpondeo in capite primo de Clerico non ordinato, pœnam irregularitatis ſtatui contra omnes qui cùm non ſint ordinati (id eſt ſacerdotio initiati) baptizant ſolemniter, intellige ſeclusâ commiſſione, quæ dari poteſt Diacono. 6

Dico ſecundò: Miniſtrum neceſſitatis Sacramenti Baptiſmi eſſe quemcumque, ſive ordinatus ſit, ſive non, baptizatus aut non baptizatus, vir, ſive mulier, dummodo ſit capax abluendi, cum intentione faciendi quod Chriſtus inſtituit, aut vera facit Eccleſia. 7

Concluſio eſt certa de fide, definita in Florentino in decreto Eugenii, ubi ſic habetur: *In caſu neceſſitatis, non ſolum Sacerdos, vel Diaconus, ſed etiam laicus, vel mulier, imò etiam paganus, & hæreticus, baptizare poſſunt.* Unde in Capite *A quodam Iudæo*, de conſecrat. diſt. 4. definitur verum eſſe Baptiſmum, datum à Judæo, ſub debita forma, & Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 4. definit Baptiſmum Hæreticorum eſſe ſimpliciter validum.

Ratio à priori noſtræ concluſionis nulla alia aſſignari poteſt, præter Chriſti inſtitutionem, & beneplacitum, ſed optima congruentia datur in capite *Conſtat* de conſecratione diſt. 4. nimirum maxima neceſſitas Sacramenti Baptiſmi, eùm niſi per illud, citra martyrium, ſaluti parvulorum ſubveniri poſſit, neque etiam perfectè adultis, qui licèt per proprios actus poſſint juſtificari, non tamen recipere characterem, & jus ad bona Eccleſiæ. Quam ob cauſam voluit Chriſtus, ut quiſque licitè poſſit ſubvenire proximo, in neceſſitate Baptiſmi conſtituto. Unde D. Thomas hic art. 5. ait quod *ſicut ex parte materiæ, quantùm ad neceſſitatem Sacramenti, ſufficit quæcunque vera & naturalis aqua,* 8

ita

ita etiam ſufficit ex parte miniſtri quicunque homo.

9. Dices, D. Auguſtinum libro 2. contra Epiſtolam Parmeniani, noluiſſe determinare an Baptiſmus à non baptizato collatus ſit validus, & Gregorium II. ſcribentem Bonifacio, dicere baptizatos à paganis quibuſdam eſſe rebaptizandos. Ergo Baptiſmus à non baptizato vel pagano collatus, non eſt validus.

Ad Auguſtinum reſpondeo cum D. Thoma hîc art. 5. quod quamvis ille hoc reliquerit loco citato indeciſum, fuit tamen ab Eccleſia determinatum, præcipuè Canone *A quodam Iudæo*, ſuprà citato, imò ab ipſomet D. Auguſtino aliis in locis, & in ipſomet libro citato, ubi ſic de Baptiſmo loquitur: *Etſi nullâ neceſſitate uſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, non poteſt dici non datum, quamvis rectè dici poſſit illicitè datum.* Ad Gregorium verò dicendum, ipſum loqui de paganis, qui non baptizaverant in nomine Trinitatis, qui proinde verum Baptiſma non contulerant.

10 Quamvis autem quilibet poſſit validè tanquam miniſter neceſſitatis baptizare, hic tamen ordo ſervari debet, ut mulier non baptizet in præſentia viri, niſi ipſe vir nollet baptizare, nec laicus in præſentia Clerici, nec hic in præſentia Sacerdotis: Sacerdos tamen poteſt baptizare in præſentia Epiſcopi, quia baptizare pertinet ad officium Sacerdotis. Unde Catechiſmus Pii V. de Baptiſmo ſic ait: *Neque verò hoc munus ita omnibus promiſcuè permiſſum eſſe fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum ſtatuere*
E. *maximè deceat: mulier enim, ſi mares adſint, Laicus item, præſente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent, quanquam obſtetrices quæ baptizare conſueverunt, improbandæ non ſint, ſi interdum præſente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minimè peritus ſit, quod alias viri magis proprium videretur, ipſæ exequantur.*

11 Sed quæres primò, an peccet mortaliter fœmina, in præſentia viri, vel vir laicus, in præſentia Clerici, aut Clericus in minoribus, in præſentia Subdiaconi, in periculo mortis baptizans?

Reſpondeo negativè contra Vazquem diſp. 147 cap. 5. in hoc enim quod fœmina præferatur viro, & laicus Clerico, & Clericus in minoribus Subdiacono, licèt aliqua indecentia reperiatur, eſt tamen levis, & ideò ſolum venialis.

12 Quæres ſecundò, an peccet mortaliter non Diaconus, qui in neceſſitate, in præſentia Diaconi baptizat?

Reſpondeo affirmativè, quia Diaconus poteſt ex commiſſione conficere Baptiſmum cum ſolemnitate, quod multùm accedit ad miniſtrum ex officio, & idcircò videtur res gravis, quod in præſentia illius conficiatur ab alio. Idem à fortiori dicendum eſt de Diacono baptizante in præſentia Sacerdotis, non tamen de Sacerdote baptizante in præſentia Epiſcopi, quia (ut ſuprà oſtendimus) hoc inter Diaconum & Sacerdotem diſcrimen reperitur, quod Diaconus ex vi ſuæ ordinationis non eſt miniſter Baptiſmi ex officio, ſed ſolùm ex commiſſione: At verò Sacerdos ex vi ſuæ conſecrationis, cùm habeat poteſtatem ordinis ad conſecrandum Chriſti corpus, habet etiam facultatem ad baptizandum cum ſolemnitate, & ad abſolvendum à peccatis; po-
A teſtas enim in corpus Chriſti myſticum, ex poteſtate in corpus ejus naturale dimanat, ut ſuprà dicebamus. 13

Dices, Hi ſolùm rectè & jure admittere poſſunt ad corpus Eccleſiæ, qui ipſi præſunt, & ſunt veluti principes illius. Sed ſoli Epiſcopi in Eccleſia principatum tenent, ut dicit Gloſſa ordinaria ex Beda ſuper caput 10 Lucæ: Ergo ſoli Epiſcopi poſſunt de jure admittere ad corpus Eccleſiæ, ſubindeque ipſis tantùm competit ex officio baptizare, atque ita ſi ſimplex Sacerdos in præſentia Epiſcopi baptizet, peccabit mortaliter.

Reſpondeo cum D. Thoma hic art. 2. ad 2. 14
B *quod in qualibet republica, ea quæ ſunt minora, pertinent ad minora officia, majora verò majoribus reſervantur, ſecundùm illud Exodi 18. Quidquid majus fuerit, referant ad te, & ipſi tantummodo minora judicent; & ideò ad minores civitatis Principes pertinet diſponere de infimo populo, ad ſummos autem Principes pertinet diſponere ea quæ pertinent ad majores civitatis. Per Baptiſmum autem non adipiſcitur aliquis niſi infimum gradum in populo Chriſtiano, & ideò baptizare pertinet ad minores Principes Eccleſiæ, id eſt ad Presbyteros, qui tenent locum ſeptuaginta Diſcipulorum Chriſti, ut dicit Gloſſa ex Beda Lucæ. 10. ad illa verba, Deſignavit Septuaginta duos.*

C

ARTICULUS II.

An idem poſſit à ſeipſo baptizari, vel plures ab uno, aut unus à pluribus?

DIco primò, neminem poſſe ſeipſum baptizare. Ita D. Thomas quæſt. præcedenti art. 5. ad 4. ubi ait quod *mutaretur forma Baptiſmi, ſi diceretur, Ego baptizo me; & ideò nullus poteſt baptizare ſeipſum, propter quod & Chriſtus à Ioanne voluit baptizari, ut dicitur extra de Baptiſm. & ejus effectu.* Unde ibidem Innocen- 15
D tius III. conſultus de Judæo quodam qui ſeipſum baptizaverat, reſpondet eſſe rebaptizandum. Nec obeſt quod addit, *talem nihilominus ſalvandum fuiſſe, ſi tunc obiiſſet*: intelligit enim non vi Baptiſmi fluminis, ſed flaminis, propter fidem vivam erga Deum, cui volebat uniri per Sacramentum.

Poteſt etiam probari concluſio, ex forma Baptiſmi, tam Græca, quàm Latina, & ex verbis Chriſti Matthæi ultimo, *Baptizantes eos*, necnon ex natura ipſius Baptiſmi: Baptiſmus enim eſt Sacramentum regenerationis, juxta illud Chriſti Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* Ergo ſicut nemo ſeipſum generare po- 16
E teſt, ita nec ſeipſum baptizare.

Dico ſecundò, plures ſimul ab uno baptizari poſſe. Ita Divus Thomas hic articulo 6. ad 2. ubi ſic ait: *In caſu neceſſitatis unus poſſet ſimul plures baptizare, ſub hac forma, Ego vos baptizo, putà ſi immineret ruina aut gladius, aut aliquid hujuſmodi quod omnino moram non pateretur, ut ſigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diverſificaretur forma Eccleſiæ, quia plurale non eſt niſi ſingulare geminatum, præſertim cùm pluraliter dicatur Matthæi ultimo Baptizantes eos &c.* Quibus verbis S. Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit. Poteſt- 17

que

que confirmari, nam credibile eſt D. Petrum ita feciſſe Actorum 2. quando una die multa hominum millia baptizavit, non enim puterat ſingulos ſeorſim baptizare

18 Dico tertiò; Baptiſmum collatum alicui à pluribus ſimul abluentibus, & dicentibus, *Nos te baptizamus*, nullum eſſe. Eſt contra Durandum & Paludanum, eſt tamen D. Thomæ hic art. 6. ſic dicentis: *Ex tali forma, Nos te baptizamus, exprimitur talis intentio quòd plures conveniunt ad Baptiſmum conſerendum: quod quidem videtur eſſe contra rationem miniſterii, homo enim non baptizat, niſi ut miniſter Chriſti, & vicem eius gerens; unde ſicut unus eſt Chriſtus, ita oportet eſſe unum miniſtrum, qui Chriſtum repræſentet: propter quod ſignanter Apoſtolus dicit Epheſ. 4. Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma, & ideò contraria intentio videtur excludere Baptiſmi Sacramentum.* Quibus verbis S. Doctor rationem fundamentalem noſtræ concluſionis inſinuat, quam Setra ſub hac forma proponit. Ut Baptiſmus ſit validus, debet apponi forma legitima, & non exprimi intentio contraria intentioni Chriſti & Eccleſiæ; Sed quando plures ſimul abluunt, & dicunt, *Nos te baptizamus*, non apponitur legitima forma, & exprimitur intentio contraria intentioni Chriſti & Eccleſiæ Ergo non eſt validus Baptiſmus, ſed nullus. Major patet, Minor probatur Forma legitima, & intentio Chriſti & Eccleſiæ, excludit pluralitatem miniſtrorum convenientium ad Baptiſmum conferendum; ſicut enim unus eſt Chriſtus, tam ipſe quam Eccleſia vult ac intendit, ut miniſter vicem gerens Chriſti, & ipſum repræſentans, ſit unus; forma etiam legitima, nullum exprimit miniſtrum, ut patet in forma Græcorum, aut unum ſolùm exprimit, ut conſtat in forma noſtra: Sed per hanc formam, *Nos te baptizamus*, & ex vi verborum illius, exprimitur pluralitas miniſtrorum convenientium ad Baptiſmum conferendum, & intentio talis pluralitatis: Ergo qui illâ utuntur, intentionem contrariam intentioni Chriſti & Eccleſiæ exprimunt, & formam legitimam Sacramento Baptiſmi non apponunt.

19 Dico quartò: Si plures aliquem baptizando ſeu abluendo, quilibet eorum diceret, *Ego te baptizo*, qui priùs verba proferret, Baptiſmi Sacramentum conficeret: ſi verò omnino ſimul abluerent, & verba proferrent, omnes verè baptizarent. Ita D. Thomas hic art. 6. ubi poſt verba concluſione præcedenti relata, ſubdit: *Si verò uterque diceret, Ergo te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, tunc manifeſtum eſt quod ille qui priùs verba proferret, daret Baptiſmi Sacramentum.... Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, vel aſpergerent.... uterque, quantùm in ſe eſt, baptizaret, nec traderent aliud & aliud Sacramentum; ſed Chriſtus, qui eſt unus, interiùs baptizans, unum Sacramentum per utrumque conferret.*

20 Ratio etiam ſuffragatur. Et in primis, quòd ſi plures aliquem abluendo dicerent, *Ego te baptizo*, ille qui priùs verba proferret, Sacramentum conficeret, manifeſtum eſt; ille etenim priùs legitimam formam & materiam Baptiſmi apponeret: Ergo ſi intentionem baptizandi haberet, verum Baptiſmi Sacramentum priùs conficeret; & alter qui poſtea verba pronuntiare præſumeret, nihil omnino efficeret, ſed tanquam rebaptizator puniendus eſſet.

21 Quod verò ſi omnes ſimul abluerent & verba

A proferrent, omnes verè baptizarent, non minùs evidens eſt, nam omnes ſufficienter omnia ad Baptiſmum requiſita ponerent. Ergo ſicut recenter ordinati Sacerdotes, omnes ſimul cum Epiſcopo verè conſecrant, ſi ſimul verba conſecrationis proferant; ita & in noſtro caſu, ſi omnes ſimul abluerent, & verba proferrent, omnes verè baptizarent.

Dices primò. Idem numero effectus à pluribus cauſis totalibus ejuſdem ordinis, ſimul procedere nequit, ut docent noſtri Thomiſtæ in ſecundo phyſicorum: Ergo nec idem Baptiſmus eſſe à pluribus miniſtris ad illum conficiendum ſimul concurrentibus. 22

B Reſpondeo quod idē numero effectus non poteſt eſſe à pluribus cauſis totalibus ejuſdem generis & ordinis, ſi ſint principales, ſecùs autem ſi ſint inſtrumentales. Ratio differentiæ eſt, quia ſi idem effectus eſſet à duabus cauſis totalibus principalibus, penderet per ſe à qualibet & non penderet per ſe, quia ſine qualibet eſſe potuiſſet; & inſuper eſſet ab iis productus per duas actiones numero diſtinctas, cuilibet enim conveniret ſua propria actio, & nihilominus non eſſet productus per duas actiones, quia in eodem paſſo non poſſunt ſimul eſſe duæ actiones ſolo numero diſtinctæ: hæc autem repugnantia non reperiretur, ſi cauſæ eſſent inſtrumentales; primò quia effectus
C non pendet per ſe à cauſa inſtrumentali, ſed ipsâ mediante, à ſola cauſa principali: ſecundò, quia non eſſent etiam duæ actiones, ſed una tantùm; non enim multiplicarentur, propter multiplicationem virtutum inſtrumentalium, in pluribus inſtrumentis receptarum, ſed propter unitatem ſubjecti, & virtutis principalis agentis, eſſet unica ſolùm actio, quia ſicut virtus principalis agentis uteretur pluribus inſtrumentis ad eundem effectum producendum, ita etiam ad eandem numero eliciendam actionem.

Dices ſecundò: Non poteſt una & eadem perſona duobus diſtinctis numero baptiſmatibus baptizari: Sed in caſu poſito eſſent diverſa nu- 23
D mero baptiſmata, quia eſſet multiplex ablutio & multiplex prolatio formæ: Ergo &c.

Reſpondeo negando Minorem nam in caſu poſito eſſet unum tantùm Baptiſma formaliter, ut docet S. Thomas hic art 6. quia licet eſſent ibi plures actiones abluentes, & plures formæ, dicerent tamen habitudinem ad idem ſubjectum formaliter, ut ſubeſſet eidem differentiæ temporis; unde ſicut variæ ſuperficies in eadem diſtantia ad polos & centrum mundi, ſunt idem locus formaliter, quamvis continuo fluant materialiter, & varientur; ita diverſæ illæ actiones abluentes, & diverſæ formæ, prædicto modo ſumptæ, eſſent formaliter unus Baptiſmus.

E Dico quintò: Si plures ita eundem baptizarent, ut unus ablueret, & alius verba proferret, Baptiſmus eſſet nullus. Eſt contra Marſilium & Cajetanum, eſt tamen D. Thomæ ſuprà quæſt. 66. art. 5. ad 4. ubi ſic ait: *Si convenirent duo, quorum unus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba, & alius carens manibus, qui non poſſet exercere actum, non poſſent ambo ſimul baptizare, uno dicente verba, & alio exercente actum.* Quo nihil clarius & expreſſius in favurem noſtræ concluſionis dici poteſt. 24

Ratio etiam ſuffragatur: Nam quando forma Sacramenti eſt falſa, non perficitur Sacramentum fit enim mutatio ſubſtantialis: At ſi plures ita eundem baptizarent, quòd unus ablueret, & 25

alter

alter verbi proferret, forma eſſet falſa : Ergo in illo caſu non perficeretur Sacramentum. Major patet, Minor etiam videtur manifeſta, nam ille qui ſolùm proferret verba, non baptizaret, qui verò ſolùm ablueret, non adhiberet formam, quâ materia conſecratur : Ergo &c.

26 Dices primò, hoc inconveoiens evitari, ſi diceretur, *Nos te Baptizamus*, accipiendo propoſitionem illam complexivè ; in hoc enim caſu forma non eſſet falſa, quia ſenſus eſſet, Ego & ille te baptizamus, per modum unius conjuncti totaliter Baptiſmatis, quod verum eſſet, ſicut etſi nullus ſeorſim poſſit trahere navim, dici tamen poteſt, nos trahimus, ſi plures ſimul eam trahant.

Sed contra : Ex hoc magis confirmatur noſtra concluſio, ideò enim hæc ſecunda propoſitio eſt vera, quia verè quilibet trahit navim, ſaltem partialiter : At verò qui tantùm profert verba, non poteſt dici abluere partialiter : Ergo dicendo, *Nos te Baptizamus*, falſum aſſereret.

27 Dicea ſecundò, Ego te baptizo, non eſt idem, ac ego te lavo, ſed idem quod ego tibi Sacramentum confero : uterque autem in caſu poſito verè conferret Sacramentum partialiter, quamvis unus tantùm ablueret, & alter verba proferret.

Sed contra primò. Sacramentum Baptiſmi non confertur, niſi per ablutionem : Ergo ille non poteſt dici conferre Sacramentum Baptiſmi, qui non poteſt dici abluere.

Secundò, Verba formæ primò & per ſe ſignificant actionem ſenſibilem abluendi, & de illa debent in primis verificari : Ergo nulla reſponſio. Antecedens conſtat, nam illa verba, *Ego te baptizo*, ſignificant uſum materiæ primò & per ſe : Sed ille eſt ablutio ſenſibilis : Ergo primò & per ſe actionem abluendi ſignificant.

28 Dieo tertiò. Illi duo miniſtri baptizantes poſſent validè uti formâ Græcorum : hæc autem non eſſet falſa, quamvis unus tantùm ablueret, & alter verba proferret : Ergo &c.

Sed contra primò : Verus ſenſus formæ Baptiſmi non eſt petendus ex forma Græcorum, ſed potiùs ex forma quâ utitur Romana Eccleſia; neque cenſenda eſt illa forma ſufficiens, quæ prolata illis verbis quibus Eccleſia Romana utitur, vera eſſe non poteſt.

Deinde, quando in forma Græcorum dicitur, *Baptizetur ſervus Chriſti*, ſubintelligitur *A me*, licèt non exprimatur, ut patet ex alia eorum forma relata à Florentino in Decreto unionis, in qua ſic dicitur : *Baptizatur manibus meis N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti* : Sed hoc eſſet falſum, ſi alter ex miniſtris non ablueret : Ergo etiam forma Græcorum non verificaretur, ſi plures ita eundem baptizarent, ut unus ablueret, & alter verba proferret.

29 Contra iſtam concluſionem objicitur primò; Poteſt contingere quod parvulo moribundo adſint tantùm duo, quorum unus ſit mancus, & alter mutus : Ergo tunc erit licitum muto abluere, & manco proferre verba, ne ſalus pueri periclitetur.

Reſpondeo in tali caſu mutum illum poſſe alligare capiti alterius vaſculum aquæ, quod ille ſubmittendo caput verſaret ſupra puerum, proferendo formam. Quod ſi nullus eſſet aſpergendi modus, niſi manibus, idem ſentiendum eſſet, ac ſi nullus foret miniſter legitimus, ut ex verbis D. Thomæ ſuprà relatis manifeſtè colligitur.

30 Objicitur ſecundò : In Sacramento Pœnitentiæ & Matrimonii materia adhibetur ab uno, & forma ab alio : Ergo idem poterit fieri in Sacramento Baptiſmi.

Sed nego conſequentiam & paritatem : nam Sacramentum Pœnitētiæ eſt inſtitutum per modum judicii, in quo oportet reum & judicem diſtingui, & confeſſionem fieri à reo, abſolutionem verò à judice. Matrimonium verò ſe habet per modum contractûs mutuæ traditionis & acceptationis, quæ non poſſunt inter unam & eandem perſonam reperiri.

ARTICULUS III.

An requiratur aliquis qui baptizatum levet de ſacro fonte?

RESpondeo affirmativè cum S. Thoma hic art. 7. ubi id probat primò ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine, & traditione Apoſtolica, 31. cujus teſtis eſt Dionyſius cap. 2. de Eccleſ. hierarchia dicens, quod *ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem ſuſceptori & duci.* Et cap. 7. ſic ait : *Id placuit divinis noſtris ducibus* (id eſt Apoſtolis) *ut traderent puerum cuidam docto in divinis pædagogo, & ſalvationis ſanctæ ſuſceptore.* Idem teſtantur alii SS. Patres, qui ſuſceptores variis nominibus appellant : Juſtinus quæ. 56. ad Orthodoxos, vocat eos [illegible], id eſt offerentes : Tertullianus de Baptiſmo cap. 18. *Sponſores* : Auguſtinus ſerm. 21 de tempore *Fideiuſſores* ; Hyginus Papa Can. *in Cathechiſmo* de conſecrat diſt. 4. *Patrinos*, & Synodus Moguntina can. 47. *Compatres*, jubetque illos filios ſuos ſpirituales catholicè inſtruere.

Ratio etiam ſuffragatur, nam ut diſcurrit S. Doctor in eodem articulo : Spiritualis regeneratio quæ fit per Baptiſmum, aſſimilatur quodammodo generationi carnali, juxta illud 1. Petri 2. 32. *Sicut modo geniti infantes, rationabiles & ſine dolo, lac concupiſcite* : Sed in generatione carnali parvulus nuper natus eget nutrice & pædagogo : Ergo ſimiliter in ſpirituali regeneratione quæ fit per baptiſmum, baptizatus indiget ſuſceptore, per quem in fide & vita Chriſtiana inſtituatur, & informetur.

Admonet tamen S. Thomas in reſp. ad 2. hoc non eſſe de neceſſitate Sacramenti, ſed ad ejus ſolemnitatem pertinere : ſicut enim (inquit) in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate 33. niſi pater & mater; ſed ad facilem partum, & educationem pueri convenientem, requiritur obſtetrix, & nutrix, & pædagogus. ita in tegeneratione ſpirituali quæ fit per Baptiſmum, ſuſceptor ſeu patrinus non eſt de neceſſitate Sacramenti : unde licèt eſſet peccatum mortale in Baptiſmo ſolemni illum omittere, ob præceptum & conſuetudinem Eccleſiæ, non tamen quando datur in caſu neceſſitatis ſine ſolemnitate.

Si autem quæras, quinam poſſint eſſe patrini in Baptiſmo?

Reſpondet D. Thomas hic art. 8. ad 1. & in 4 34. diſt. 42. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 3 quod non baptizatus non poteſt levare aliquem de ſacro fonte, cùm non ſit membrum Eccleſiæ, cujus typum gerit in Baptiſmo ſuſcipiens, quamvis poſſit baptizare, quia eſt creatura Dei, cujus typum gerit baptizans. Unde Cathecumenus, quāvis fidelis ſit, non poteſt eſſe ſuſceptor, quia non eſt baptizatus. Non debent etiam admitti hæretici ad munus ſuſceptoris è Sacro fonte, quia

quia hæc cæremonia inſtituta eſt ab Eccleſia, ut A baptizatus in fide Catholica inſtruatur; hæreticus autem à via veritatis aberrans, non ritè inſtrueret infantem; quare eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem, ſuſceptorem deſignare hæreticum, non inſtructorem, ſed corruptorem. Unde ſi commodè patrinus Catholicus in terris hæreticorum haberi nequeat, tenetur Parrochus baptizare infantem abſque ullo patrino, quia cæremoniæ Baptiſmi ſunt omittendæ, quando nequeunt debito modo & ritè adhiberi. Item parentes pueri baptizandi, non poſſunt eſſe ejus ſuſceptores ſeu patrini, ut dicitur cap. *Pervenit*, & cap. *Dictum eſt*, 30. quæſt. 1. & docet S. Thomas hic art. 8. B ad 2. optimamque congruentiam affert, cùm enim generatio ſpiritualis, alia ſit à carnali, alios debet habere parentes ſeu authores. Demum Abbates, & Monachi, non poſſunt eſſe patrini in Baptiſmo, ut patet ex cap. *Non licet*, de conſecrat. diſt. 4. ubi ſic dicitur: *Non licet Abbati vel Monacho, de Baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres habere.* Et in cap. *Placuit* 16. quæſt. 1. inter alia prohibetur Monachis, *ne filios de Baptiſmo ſuſcipiant.* Item S. Gregorius Papa libro 4. Epiſt. 40. prohibet ſub præcepto, *Monachos ſibi commatres facere.* Quam prohibitionem extendi ad Religioſos omnes etiam mendicantes, conſtat ex communi Doctorum ſententia, & ex C Rituali Pauli V. titulo de *Patrino*, ubi dicitur: *Ad hoc munus admitti non debent Monachi, vel ſanctimoniales, vel alii cuiuſvis Ordinis Regulares, à ſeculo ſegregati.*

35 Quoad numerum verò ſuſceptorum, variæ fuerunt diverſorum temporum conſuetudines, nam olim unus ſolùm admittebatur ad quemlibet baptizatum ſuſcipiendum, ſic enim ſtatutum fuerat ab Hygino Papa, ut habetur Can. *In Catechiſmo* de conſecrat. diſt. 4. poſtea verò admiſſi ſunt plures, ut colligitur ex cap. *Quod* de cognatione ſpirituali, in ſexto. Concilium verò Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat. Matrimonii cap. 2. D ſtatuit *ut unus tantùm ſive vir ſive mulier, vel ad ſummum unus & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, nec non baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantùm, ſpiritualis cognatio contrahatur.* Ex quo rectè colligunt aliqui, duos viros, etiam ſolos, aut duas mulieres, etiam ſolas, non poſſe eſſe ſuſceptores. Alii inferunt, quod ſi pater ſuſcipiat proprium filium, contrahit cognationem ſpiritualem cum propria uxore, unde non poteſt ab ea petere debitum, niſi obtentâ diſpenſatione. Hoc tamen negat Suarez, exiſtimans de facto peccare quidem parentes, ſi proprios filios de ſacro fonte ſuſcipiant, non contrahere tamen impedi- E mentum petendi & reddendi debitum: quia licèt per jus antiquum hæc pœna fuiſſet taxata, huic tamen juri derogatur formaliter per contrariam conſtitutionem Alexandri III. quæ habetur cap. *Si vir* de cognatione ſpirituali, his verbis: *Ideò nobis videtur, quod ſive ex ignorantia ſive ex malitia id fecerint* (id eſt proprium filium de ſacro fonte ſuſceperint) *non ſunt abinvicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci: quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur; ſi ex malitia, eis fraus non debet patrocinari, nec dolus.*

DISPUTATIO III.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

Ad quæſtionem 68. Divi Thomæ.

CUm agens & patiens ſint correlativa, recto doctrinæ ordine, poſtquam D. Thomas egit de miniſtris Baptiſmi, diſſerit de ſuſcipientibus Baptiſmum, ac de ejus neceſſitate & obligatione, de quibus etiam in hac diſputatione dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

An Baptiſmus ſit omnibus ad ſalutem neceſſarius?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

NOtandum primò, ad finem ſupernaturalem conſequendum duobus modis ſolere aliquid 1. dici neceſſarium, nimirum neceſſitate medii, & neceſſitate præcepti: neceſſarium neceſſitate medii eſt illud ſine quo finis nullo modo poteſt obtineri, ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter omittatur: quo pacto auxilium divinum poteſt dici neceſſarium neceſſitate medii ad actum amoris eliciendum, quia ſi homo, etiam ſine ſua culpa, illo privetur, actum illum non eliciet. Illud verò dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, de quo extat præceptum, ſine eo tamen poteſt finis obtineri, ſi nimirum inculpabiliter & ex legitima cauſa omittatur: hoc modo auditio miſſæ dicitur neceſſaria tantùm neceſſitate præcepti, ad obtinendam gratiam & ſalutem, quia licèt omittens miſſam culpabiliter, non conſequatur gratiam, illâ tamen non privaretur, ſi legitimum adeſſet impedimentum ad illam nō audiendam.

Notandum ſecundò, quod quando inquirimus, 2. an baptiſmus ſit omnibus ad ſalutem neceſſarius? hoc intelligi debet, ſecluſo privilegio, & martyrio, quia certum eſt, Deum poſſe ſpeciali privilegio aliquem in utero matris ſanctificare, & à peccato originali mundare, ſine Sacramento baptiſmi, ut conſtat de Jeremia, & Joanne Baptiſta. Patet etiam ex dictis diſp. 1. art. 7. martyrium poſſe ſupplere vicem baptiſmi, tam in parvulis, quàm in adultis, & ex opere operato illos juſtificare. His poſitis,

Circa propoſitam difficultatem, ſeu baptiſmi 3 neceſſitatem, in primis eſt antiquus error Pelagianorum, qui cùm exiſtimarent nullum eſſe peccatum originale, conſequenter etiam aſſerebant baptiſmum ad ſalutem obtinendam nullatenùs eſſe neceſſarium, & parvulos omnes tam fidelium quàm infidelium habituros ſine baptiſmo vitam æternam, citra quodvis privilegium. Sed hic error jampridem ab Eccleſia damnatus eſt, fusèque à nobis confutatus in Tractatu de peccatis diſp. 7. art. 1. ubi peccati originalis exiſtentiam oſtendimus, & præcipua Pelagii & Juliani argumenta diluimus.

Deinde eſt alius error Calviniſtarum, qui eò quòd legant apud Apoſtolum 1. ad Corint. 7. filios fidelium vocari ſanctos, docent nulli eorum imputari

putari à Deo peccatum originale, licèt illud verè contrahant, idque in gratiam parentum, ac proinde baptiſmum non eſſe illis neceſſarium, ad ſalutem.

4 Ex Catholicis verò Cajetanua ad art. 2. hujus quæſtionis docet, deficiente opportunitate baptizandi parvulos, votum baptiſmi à parentibus aut ab aliis conceptum, eis ſufficienter prodeſſe ad ſalutem, præcipuè cum aliquo exteriori ſigno. Quod ibidem ſic explicat, dicena: *Debet autem in tali caſu parens ſigno Crucis infantem cum invocatione Trinitatis munire, ſicque Deo offerre morientem, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Item ſuper art. 11. hujus quæſtionis hæc ſcribit: *In articulo undecimo occurrit ſcribendum & conſequenter dicendum (ſub correctione tamen) parvulos in maternis uteris periclitantes, poſſe ſalvari per Sacramentum Baptiſmi, non in re, ſed in voto parentum ſuſceptum, cum aliqua benedictione prolis, ſeu oblatione ipſius ad Deum, cum invocatione Trinitatis.* In eandem ſententiam propendere vidantur Joannes Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, tomo 3. ſerm. de nativitate Beatæ Virginis, habito in Concilio Conſtantienſi, conſiderat. 2. & Gabriel in 4. diſt. 4. quæſt. 2. art. 3. dubio 2. & nonnullos Recentiores eam probabilem exiſtimare, teſtatur Serra hic art. 2. Demum Joannes Caramüel in Theologia fundamentali cap. 7. fundament. 64. num. 1289. §. 2. hæc ſcribit: *Progredior & inquiro, an omnes infantes non baptizati excludantur à cœlo? Chriſtianorum filios nonnulli à filiis infidelium diſtinguunt, & ducuntur ratione quæ bona ſolutione indigeret. Sic arguunt: privilegia neminem gravant, nam gravamina privilegia non ſunt: atqui baptiſmus eſt privilegium: ergo neminem gravat: ergo Chriſtiani filius qui à parente ſuo eſt Deo oblatus, juvari poterit baptiſmo: at eo non indiget. Probatur conſequentia: quia ſtando legi naturali, infans parentis oratione, aut oblatione ab originali liberaretur, nec indigeret baptiſmo: ergo ſi modo fide parentum, & baptiſmo etiam indiget, peioris conditionis eſt, quam erat: ergo baptiſmus gravamen eſt, privilegium non eſt. Hac ratione Campanella traductus, hanc propoſitionem: (Infantes filii Catholicorum, qui moriuntur ſine baptiſmo, in fide parentum ſalvantur) multis viris doctis propoſuit. At nonnulli, quorum exhibet nomina, illam temerariam, erroneam, contra torrentem Theologorum, in re maximi momenti, eſſe dicunt; ſed non hæreticam. An ne ſubſcripſit huic cenſuræ etiam Lugo. Non habeo ad manum illum librum: at puto inter alias Lugonis me ſubſcriptionem legiſſe.* Hæc Caramüel, qui & argumentum inſolutum relinquit, & nullâ hanc ſententiam cenſurâ notat, unde illi ut probabili adhærere videtur.

§. II.

Error Calvini proſcribitur.

5 Dico primò: Pueros à parentibus fidelibus natos, non eſſe ſanctos ab utero materno, ſubindeque indigere baptiſmate, ut à peccato originali mundentur.

Probatur primò concluſio ex Scriptura, ex qua conſtat originale peccatum imputari etiàm filiis fidelium, ait enim Apoſtolus ad Epheſ. 2. *Eramus & nos naturâ filii iræ, ſicut & cæteri*: nos inquit, Judæi, licèt ex fidelibus, & Judæis, atque ex Dei populo nati, æque ac cæteri nati
A ex infidelibus, eramus naturâ, id eſt ab origine, & ex naturali generatione, filii iræ & damnationis æternæ: *Si enim filij iræ, filij vindictæ, filij pœnæ, filij gehennæ*, inquit D. Auguſt. Tractatu 44. in Joan. Item Jacob & Eſau erant filii parentum fidelium, & tamen Eſau non eſt natus ſanctus, & liber à reatu peccati originalis, ut patet ex illo ad Roman. 9. *Antequam quidquam boni vel mali egiſſent, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui* Similiter David natus erat de parente fideli, & tamen Pſalm. 50. deplorat ſuam immundam conceptionem, dicens: *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Denique loca Pauli ad Rom. 5. *In*
B *quo omnes peccaverunt.* Et 2. ad Corinth. 5. *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt*, adeò ſunt univerſalia, ut filii Sanctorum & fidelium, ab hac lege minimè eximantur: non igitur filii fidelium naſcuntur ſancti, quapropter D. Hieronymus Epiſt. 7. ad Letham, Tertullianus in Apologetico cap. 17. & alii docent Chriſtianos, non naſci, ſed fieri. Ergo pueri à parentibus fidelibus nati indigent baptiſmate, ut à peccato originali mundentur,

Probatur ſecundo concluſio: Si filiis fidelium non eſſet ad ſalutem neceſſarius baptiſmus, propoſitio illa generalis Chriſti Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* eſſet falſa, ut de ſe patet. Neque valet evaſio Calvi-
C ni, dicentis nomen aquæ non ſumi ibi propriè pro vera aqua, ſed metaphoricè pro Spiritu Sancto mundante inſtar aquæ ſicut (inquit) quando dicitur, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, per ignem intelligitur Spiritus Sanctus, qui peccata ad inſtar ignis conſumit, & animam mundat ac purgat. Non valet, inquam, hæc eluſio, nam ut ſuprà diſp 1. art 2. oſtenſum eſt, hæc verba Chriſti ad Nicodemum, non poſſunt ad ſenſum metaphoricum detorqueri, ſed debent de vera & naturali aqua intelligi: ideoque meritò Tridentinum ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo anathematizat eum qui verba illa ad metapho-
D ram aliquam detorſerit. Nec verba illa Matth. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, Calvini reſponſionem juvant, nam cùm certum ſit, non dari baptiſmum in igne, ſicut in aqua neceſſitas expoſitionis cogit recurrere ad metaphoram in illo loco, non verò in illo quem ex Joan. 3. adduximus.

Dices tamen, Joan. 6. dicitur univerſaliter: *Niſi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*, & tamen ſub hac generali ſententia parvulos non comprehendimus: Ergo ſimiliter, eſto locus citatus Joan. 3. ſit intelligendus de baptiſmate aquæ, tamen ab illa generali ſententia poterunt pueri fidelium excipi.

Sed negatur conſequentia & paritas, ratio diſ-
E criminis eſt, quia pueri ſunt capaces regenerationis ſpiritualis, ad quam ordinatur Sacramentum Baptiſmi, non verò nutritionis ſpiritualis, ad quam ordinata eſt Euchariſtia: nutritio enim ſpiritualis eſt ad reſtaurationem ejus quod de ſpiritualibus viribus per quotidiana peccata deperditum eſt; quæ deperditio cùm locum non habeat in parvulis, etiam ſpiritualis nutritio in ipſis locum habere nequit.

Contra iſtam concluſionem objiciunt primò hæretici: Deus Geneſis 17. promiſit Abrahæ ſe fore Deum ipſius, & ſeminis ejus, peculiari quadam ratione, nempe per gratiam: Sed injuriam facit divinæ huic promiſſioni, qui dicit eam non ſuf-

ſufficere ad ſalutem ſine baptiſmo: Ergo cùm fi- A
deles omnes, & eorum filii, ſint ſemen Abrahæ,
qui eſt pater omnium credentium, non poteſt
abſque injuria divinæ promiſſionis ei factæ, aſſeri
quod infantibus fidelium neceſſarius ſit baptiſ-
mus ad ſalutem.

9 Reſpondeo promiſſionem illam à Deo factam
Abrahæ, poſſe dupliciter explicari, vel ſecundum
ſenſum litteralem, vel ſecundùm ſpiritualem &
myſticum ſi ſecundùm litteralem explicetur, ni-
hil facit ad propoſitum, quia Deus non promiſit
Abrahæ ſecuodum litteram, & ſemini ejus, gra-
tiam peccatorum remiſſivam, & vitam æternam,
ſed peculiarem protectionem, gubernationem, & B
terreoam felicitatem: ſi verò explieetur illa pro-
miſſio ſecundum ſenſum myſticum, tunc quidē
poterit iotelligi de gratia & vita æterna, at non
per carnalem geoerationem ex parentibus (ut ex-
iſtimavit Calvinus) ſed per ſpiritualem regenera-
tionem in Chriſto, quæ fit in baptiſmo, ut colli-
gitur ex doctrina Apoſtoli ad Roman. 4. nec non
ad Galatas 3. & 4. aſſerentis eos eſſe filios Abrahæ
ſecundùm promiſſionem, non qui filii carnis, ſed
qui ſunt filii fidei, id eſt fideles, ſicut Abraham:
parvuli autem non incipiunt eſſe fideles, niſi cùm
baptizantur. Certè, ſi omnes filii fidelium naſcā-
tur ſancti, ex vi illius promiſſionis, vel omnes re-
manent fideles, vel aliqui poſtea deficiunt? Si ali-
qui deficiant: Ergo male docet Calvinus, fidem C
aut ſanctitatem ſemel habitam amitti non poſſe.
Si verò omnes remanent fideles & ſancti: Ergo
neque Judæi potuerunt deficere à fide, cùm ſint
omnes poſteri Abrahæ, neque Eccleſia Romana,
quam tamen Calvinus ait defeciſſe; neque filii
Calviniſtarum poſſunt deficere à fide Calviniſti-
ca, quod tamen eſt contra experientiam.

10 Objiciunt ſecundò hæretici: Apoſtolus 1. ad
Corinth. 7. filios fidelium vocat ſanctos: Ergo illi
non indigent baptiſmo ad ſanctificationem.

Reſpondeo Paulum ibi loqui de filiis natis ex
uno conjuge fideli, & altero infideli, qui aliquan-
do ſanctificantur, baptizati & converſi curâ &
operâ pareotis fidelis; ſicut etiam conjux infide-
lis, non rarò à fideli convertitur: eoque ſenſu di- D
citur ibi ſanctificari vir infidelis per mulierem fi-
delem. Neque enim exiſtimandum eſt, virum io-
fidelem, manentem infidelem, ſanctificari per
uxorem fidelem, cùm idem Apoſtolus ad He-
bræos 11. abſolutè pronuntiet, *ſine fide impoſſibile
eſt placere Deo*, & Marci ultimo Chriſtus dixerit,
Qui non crediderit, condemnabitur. Hujus ergo
tanti boni ſpe hortatur ibi Apoſtolus conjuges fi-
deles, ad habitandum cum conjugibus infideli-
bus, pacificè cohabitare volentibus: *Sanctificatus
eſt enim* (inquit) *vir infidelis per mulierem fidelem,
& ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem:
alioqui filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti
ſunt*: vel de facto, quia jam ſtudio & curâ con- E
jugis fidelis baptizati ſunt; vel in ſpe non perma-
nendi in immunditia & infidelitate, ſed aliquan-
do emergendi ex illa, ope parentis fidelis, ut in-
terpretantur Tertullianus, Hieronymus, Augu-
ſtious & alii, quies de cauſa filios parentum fi-
delium, ante ſuſceptum baptiſmum, vocant *Can-
didatos fidei & ſanctitatis*, id eſt deſtinatos ad illam
à parentibus fidelibus.

§. III.

Caietani ſententia rejicitur.

Dico ſecundò, temerarium & errori proxi- 11
mum eſt, aſſerere quod deficieote opportu-
nitate baptizandi parvulos, ad eorum ſalutem
ſufficit votum baptiſmi à parentibus aut ab aliis
cooceptum, cum aliquo ſigno exteriori, vel cum
aliqua benedictione prolis, ſeu oblatione ipſius
ad Deum, cum invocatione ſanctiſſimæ Trinita-
tis. Eſt contra Cajetanum ſuprà citatum, cujus
opinio è commeotariis ejus in D. Thomam, juſſu
Pii V. expuncta fuit, licèt adhuc in quibuſdam
exemplaribus vetuſtioribus, aut Romæ non cu-
ſis, reperiatur.

Probatur primò ex D. Ambroſio lib. 2. de Abra- 12
ham cap. ultimo, ubi explicans illa verba Joan. 3.
Niſi quis renatus fuerit, &c. *Utique* (inquit) *nul-
lum excipit, non infantem, non aliqua præventum ne-
ceſſitate.* Et ex Auguſtino lib. 1. de peccatorum me-
ritis cap. 18. ſic dicente: *Quis Chriſtianorum ferat,
cùm dicitur ad æternam ſalutem poſſe quemquam perve-
nire, ſi non renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmum
fieri voluit?* Unde idem S. Doctor ibidem capite
27. de parvulis ait: *Quoniam de ovibus ejus eſſe non
incipiunt parvuli, niſi per baptiſmum, profectò ſi hoc non
accipiunt, peribunt.*

Dices, SS. Patres loqui de baptiſmo ſuſcepto 13
vel in re vel in voto proprio, in iis qui ipſum ha-
bere poſſunt, quales ſunt adulti, vel io voto pa-
rentum, in his qui proprium habere nequeunt.

Sed hanc expoſitionem, ſive potius evaſionem,
deſtruit alia D. Auguſtini doctrina in Epiſtola 57
& 105 nec noo libro 1. de peccat. meritis cap 21.
docet enim ibi referendum eſſe ad occulta Dei ju-
dicia, tametſi juſtiſſima, quod parvulorum alius
ad baptiſmum perveniat, & ſalvetur; alius verò
non perveniat & damoetur, tametſi ſalutem ejus
ſummoperè exoptent, & quantùm in ipſis eſt
procurent parentes. Similiter S. Proſper carmine
de ingratis cap. 30. ait: *Multos ſanctis genitoribus
ortos, nullo ſalvari ſtudio potuiſſe ſuorum.* Ex quo
manifeſtè deducitur, votum parentum pro ba-
ptiſmo ſuorum parvulorum, non ſufficere eis ad
ſalutem. Quare Divus Thomas quodlib. 6 art. 4.
aſſerit nuſquam apud Auguſtinum & SS. Patres
reperiri, quod Baptiſmi vicem ſuppleat, niſi ba-
ptiſmus ſanguinis, aut flaminis.

Probatur ſecundò concluſio: Vel illa cæremo- 14
nia conſignationis crucis, cum proteſtatione fi-
dei, ſufficere poteſt ad ſalutem omnibus omnino
parvulis qui baptizari non poſſunt, vel aliquibus
tantùm ex illis? Noo aliquibus tantùm, nulla
enim eſt aſſignabilis ratio diſcriminis. Neque
omnibus, aliàs enim perinde erit ac ponere,
quantùm ad effectum gratiæ peccati originalis
remiſſivæ, præter baptiſmum, aliud Sacramenti
genus: Ergo &c.

Confirmatur. Cùm lex generalis ſit de baptiſ- 15
mo, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* noo poteſt aſſe-
ri, votum baptiſmi, cum aliqoo ſigno exteriori,
vel cum aliqua benedictione prolis, ſufficere
ad parvulorum ſalutem, quando non adeſt op-
portunitas eos baptizandi, niſi dicatur, eſſe pri-
vilegium, ſeu exemptionem à tali jure, ſeu lege
generali, à Chriſto condita, & verbis relatis de-
clarata: At hoc dici oequit: Ergo nec illud. Major
patet, Minor probatur. Quando conſtat de ipſa

lege, niſi conſtet etiam de privilegio derogante legi, nullum cenſetur hujuſmodi privilegium: Ergo cùm non conſtet nobis de privilegio illo Cajetani, derogante legi generali Baptiſmi, quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione colligitur, nullum plane & fictitium cenſeri debet. Unde contra hunc Authorem merito adduci poteſt illud Auguſtini de natura & gratia cap 8. contra Pelagium, de parvulo nato, ac mortuo in loco in quo non potuit baptizari: *Abſalvat eum Pelagius, & aperiat ei cantra ſententiam Demini regnum cælorum, ſed non abſolvit eum Apoſtolus dicens, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors.*

Probatur tertiò: Eadem omnino ratione, quâ aſſerit Cajetanus, defectum Baptiſmi ſuppleri poſſe in neceſſitate quoad infantes ex parentibus Catholicis natos, per fidem parentum ipſis applicatam, mediante ſigno crucis, cum invocatione Trinitatis; eadem, inquam, ratione poterit dici, Deum per ſeipſum ſupplere etiam defectum talis cæremoniæ in infantibus prope innumeris qui moriuntur quotidie apud Turcas & infideles, ne ſcilicet omni præſidio ſalutis deſtituti, miſerè pereant, ut loquitur Cajetanus, & ſic omnes infantes, quibus non poteſt applicari baptiſma, ſalvabuntur, quod ſine ingenti temeritate affirmari nequit; nam ut ait Proſper. lib de vocatione Gentium cap. 8. *Non eſt fas credere, eos parvulos, qui regenerationis non ſunt adepti Sacramentum, ad ullum pertinere beatorum conſortium, cùm Dominus dixerit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Similia docet Auguſtinus variis in locis, nam lib. 3. de peccat. meritis cap. 23. ſic ait: *Nulla ex arbitrio noſtro ſalus æterna, præter baptiſmum Chriſti, promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura Divina, humanis omnibus rationibus præferenda.* Et lib. 3. de origine animæ cap. 3. *Noli credere* (inquit) *noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, pervenire poſſe ad originalium peccatorum indulgentiam, ſi vis eſſe Catholicus.* Item Fulgentius de fide ad Petrum cap. 26. aliàs 27. *Firmiſſimè tene, non ſolùm homines ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui ſive in utero matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur; ſive jam de matribus nati, ſine Sacramento baptiſmi, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, de hoc ſæculo tranſeunt, ſempiterno igne puniendos.* Quare licèt fateri neceſſe ſit, parvulos extra baptiſmum & martyrium, ex ſpeciali Dei privilegio & diſpẽſatione ſalvari poſſe, quia virtus divina nullis legibus eſt alligata; & ſicut parvulum ſalvat per baptiſmum, ita ſine baptiſmo eum poteſt ſalvare de nullo tamen, citra revelationem ſpecialem, poteſt ſine temeritate aſſeri, ita fuiſſe ſalutem conſecutum: illa enim aſſertio eſt temeraria, quæ à generali Dei lege, qualis eſt lex de baptiſmo, exceptionem facit, quam Eccleſia Catholica, & Sancti ejus Doctores non fecerunt.

Hinc colliges contra Gerſonem ſuprà citatum, non debere parentes orare Deum, ut infantes nondum natos, ſi in utero matris ſint morituri, ſalvos faciat, ſed potiùs, ut quia ſine baptiſmo non eſt ſalus, dignetur eos in vita ſervare, donec in lucem editi, aquâ ſalutis abluantur: quomodo S. Auguſtinus ſerm. 37 de diverſis refert oraſſe mulierem quandam pro parvulo ante baptiſmum defuncto, non ut ſalvaretur ſine baptiſmo, ſed ut ad momentum reviviſceret, quo baptizari poſſet, quod & factum fuit.

§. IV.

Solvuntur argumenta Caietani.

OBjicit in primis Cajetanus: Non obſtante præcepto circumciſionis in lege antiqua, dum neceſſitas urgebat, ante octavum diem nativitatis pueri, ſufficiebat illi ad ſalutem fides parentum, applicata, per aliquod ſignum ſenſibile: Ergo ſimiliter, imò à fortiori, modò in lege gratiæ, non obſtante præcepto baptiſmi, ſufficiet parvulo qui non poteſt baptizari, applicatio ejuſdem fidei, cum ſigno & invocatione ſanctiſſimæ Trinitatis. Antecedens eſt certum, & communiter docetur à Theologis. Conſequentia verò probatur. Tum quia fides non fuit majoris virtutis & efficaciæ apud veteres, quàm apud nos. Tum etiam, quia ſi in lege veteri ante octavum diem ſufficiebat ad ſalutem parvuli remedium legis naturæ, non verò in lege Evangelica, quando parvulo non poteſt applicari baptiſma, ſequitur parvulos in nova lege eſſe deterioris conditionis, quam in lege ſcripta, & in lege naturæ; ac per Evangelium viam ſalutis eſſe arctatam, & difficiliorem redditam.

Reſpon leo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, & paritatem: Ratio diſcriminis eſt quia cùm in lege Moyſis prohibuiſſet Deus puerum circumcidi ante octavum diem, conſequens erat, ut aliud remedium periclitantibus ante octavum diem relinqueret applicandum, ſcilicet Sacramentum legis naturæ: nunc verò quia ſic baptiſmum inſtituit, ut non prohibeat ipſum applicari pueris ſtatim ac in lucem eduntur, non eſt mirum, ſi nullum aliud remedium pro ipſis reliquerit. Ad primam probationem in contrarium dico, quod licèt fides in ratione fidei non eſſet majoris virtutis apud veteres, quàm apud nos, imò majoris efficaciæ ſit fides noſtra, utpote explicita circa myſteria Incarnationis & Trinitatis, quàm illa, quæ erat tantùm implicita in lege veteri, quiad fti myſteria: in ratione tamen Sacramenti, fides antiquorum, ſigno ſenſibili expreſſa, habebat aliquid ſupra fidem noſtram, nempe quod valeret ad ſalutem parvulo, per modum Sacramenti ipſi applicata, quod tamen non habet modo.

Ad ſecundam probationem nego ſequelam: multi enim erant tam in lege naturæ quàm in lege Moſaica, quibus parentes applicare non poterant remedium aliquod contra peccatum originale; & quamvis facilior eſſet applicatio remedii legis naturæ, quàm legis gratiæ, quia illud non erat ita determinatum, ex eo tamen non ſequitur parvulos in lege Evangelica eſſe deterioris conditionis, quam in lege naturæ, vel in lege Moſaica; tum quia nunc plures ſalvantur in lege Evangelica, toto orbe diffuſa, quàm tunc in fide parentum; tum etiam quia baptiſmus uberiorem gratiam præſtat, & citius ad gloriam perducit.

Addo quod, aqua quæ eſt materia baptiſmi, eſt valde communis, & facilius eſt abluere, & quædam verba proferre, quàm ſigno ſenſibili adjungere actum fidei ſupernaturalis, qui requirebatur ad remedium legis naturæ; unde tunc non poterat à tam multis ſubveniri parvulis, ſicut modò: quia tunc non niſi à fidelibus Sacramentum pro parvulis inſtitutum adhiberi poterat, nunc verò

etiam

etiam à paganis, hæreticis, & infidelibus, baptiſma adminiſtrari poteſt, ut Tractatu præcedenti diſp. 6. art. 3. oſtenſum eſt. Ex quo patet, per inſtitutionem baptiſmi, viam ſalutis non eſſe arctatam, aut difficiliorem redditam, ſed potiùs magis dilatatam, cùm plures ſint fideles, qui ejus procurent applicationem, quàm eſſent in lege naturæ, vel in lege ſcripta, qui ſacramentum pro parvulis tunc inſtitutum applicarent.

20. Objicit ſecundò Cajetanus: Deus habet voluntatem antecedentem ſalvandi omnes homines, per quam omnibus dat auxilia ſufficientia ad ſalutem, ut in Tractatu de voluntate Dei contra Janſenium oſtendimus: At hoc falſum eſſet, ſi non eſſet aliquod medium, quo deleretur in parvulis originale peccatum, dum baptizari non poſſunt; Deus enim ipſis nullum daret auxilium ſeu medium ſufficiens ad ſalutem; ſubindeque voluntas antecedens quam habet ſalvandi omnes homines, ad parvulos non ſe extenderet, nec Chriſtus omnium parvulorum Redemptor dici poſſet cùm illius redemptio non excedat objectivè voluntatem generalem, quam habet de ſalute omnium hominū, utpote ab illa imperata. Ergo &c.

l. 4. 2.

21. Priuſquam huic objectioni reſpondeam, dico hanc difficultatem militare etiam contra ſententiam Cajetani: ſunt enim aliqui quibus nedum baptiſmus, ſed neque etiam aliquod aliud remedium adhiberi poteſt; putà qui vel in uteris matrum præfocantur, vi influxûs cauſarum naturalium, vel qui improvisâ omnino morte rapiuntur ſtatim poſt nativitatem. Unde ſi argumentum Cajetani valeat, ſequitur Deum non habere voluntatem antecedentem de ſalute illorum parvulorum, nec Chriſtum dici poſſe illorum Redemptorem.

22. Nec valet ſi quis in favorem Cajetani reſpondeat, parentes poſſe & teneri adhibere parvulis, etiam in uteris maternis, medium aliquod ſenſibile, quo à peccato originali mundentur, ſtatim ubi conſtat de animatione fœtûs, ſicque prædictos parvulos non deſtitui mediis & auxiliis ſufficientibus ad ſalutem, ſaltem mediatè, & in ſuis parentibus. Non valet, inquam, Primò quia ſæpe contingit non ſtatim percipi quando fœtus incipit animari, & mori priuſquam conſtet aut conſtare poſſit de ejus animatione. Secundò, quia hæc reſponſio eſt contra communem Eccleſiæ fidem, & praxim; illa enim ſolet univerſaliter negare ſepulturam in loco ſacro parvulis in utero matris ſuffocatis. Tertiò, hac admiſsâ reſponſione, unum è duobus eſſet neceſſariò admittendū, ſcilicet aut quòd baptiſmus non eſſet per ſe neceſſarius ad gratiam conferendam, ſed per accidens, in caſu quo remedium illud non eſſet priùs à parentibus in utero matris fœtui applicatum; aut quòd tale remedium non eſſet per ſe cauſativum gratiæ, ſed per accidens tantùm, quando fœtus infallibiliter eſſet moriturus, antequam baptizari poſſet. Primum eſt fidei contrarium, juxta quam baptiſmus per ſe & eſſentialiter eſt unum è ſacramentis mortuorum, ac proinde per ſe ad primam gratiam conferendam ordinatum. Secundum verò eſt omnino fictitium, nullibi enim habetur, Deum aut Chriſtum ita diſpoſuiſſe, imò lex contraria ſtatuta eſt, nullum ſcilicet intraturum in regnum cœlorum, niſi priùs ex aqua & Spiritu Sancto renatus fuerit.

23. Dices, Pueris adhuc in utero materno exiſtentibus communicatur culpa originalis: Ergo eſt aliquod remedium pro eis antequam naſcantur

A morientibus inſtitutum, quo applicetur ipſis meritum Chriſti, cùm id efficacius ſit (ut docet Apoſtolus) quàm demeritum Adami, quod eſt cauſa contractionis originalis peccati.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: ratio diſcriminis eſt, quia licèt meritum Chriſti ſit efficacius peccato Adæ, quia delet ipſum, & alia peccata, non eodem tamen modo applicatur; peccatum enim originale tranſfunditur per generationem carnalem, ſubindeque contrahitur in utero ubi ſit illa generatio; meritum verò Chriſti applicatur per generationem ſpiritualem, quæ non fit niſi extra uterum, quia non fit niſi per ſacramentum regeB nerationis, quod eſt baptiſmus, inapplicabilis pueris nondum in lucem editis. His præmiſſis.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſa Majori, negando ſequelam Minoris, ut enim voluntas antecedens quâ Deus omnium hominum ſalutem deſiderat, & generalis Chriſti redemptio, ad parvulos omnes, etiam ad illos qui in utero matris moriuntur, & ad illos quibus poſt nativitatem nullâ humanâ diligentiâ poteſt applicari baptiſmus, ſe extendat, non requiritur quod Deus ipſis de facto contulerit medium ſeu remedium, quo peccatum originale in ipſis deleri poſſit, ſed ſufficit, quod univerſaliter pro omnibus parvulis baptiſmus inſtitutus fuerit, & omnibus C oblatus, & præparatus, & per merita Chriſti quoad ſufficientiam obtentus. Unde quando dicitur, quod Deus per voluntatem antecedentem quâ deſiderat omnium hominum ſalutem, dat omnibus auxilia ſeu media ad ſalutem ſufficientia, diſtinguendum eſt. ſi ly *dare* accipiatur, prout ſignificat idem quod præparare ſeu offerre in communi, concedendum eſt. Si ly *dare* accipiatur, prout eſt correlativum ad recipere, & prout ſignificat ipſam intrinſecam receptionem auxiliorum, negandum De quo fusè in Tractatu de prædeſtinatione. 24.

Diſp. 5. art. 5.

§. V.

Quid de adultis dicendum?

D Dico tertiò, baptiſmum in re vel in voto eſſe omnibus adultis neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem. 25.

Concluſio patet ex ſuprà dictis, omnia enim teſtimonia pro præcedenti concluſione adducta, procedunt tam de adultis quàm de parvulis: Ergo baptiſmus eſt etiam iſtis neceſſarius neceſſitate medii. Deinde ut diſcurrit D. Thomas hic art. 1. ſine eo non poteſt aliquis ſalvari, per quod homo incorporatur Chriſto, fitque ipſius membrum; nullus enim poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chriſtum, ac proinde niſi Chriſto incorporetur; quia ſicut per unius hominis delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius E juſtitiam in omnes homines in juſtificationem, ut ait Apoſtolus ad Roman. 5. Sed homo per ſolum baptiſmum incorporatur Chriſto: Ergo ſine baptiſmo nullus poteſt ſalutem conſequi.

Quòd verò adultis interdum ſufficiat baptiſmus in voto, manifeſtum eſt, nam ut docent Theologi in Tractatu de juſtificatione, vel de pœnitentia, adultus eliciens actum contritionis, vel dilectionis Dei ſuper omnia (in qua includitur votum ſeu deſiderium ſervandi omnia præcepta, & conſequenter votum ſuſcipiendi baptiſmum) ſtatim conſequitur gratiam, quia ponit ultimam diſpoſitionem ad juſtificationem. 26.

Sed controverſia eſt inter Authores, quodnam votum 27.

votum baptiſmi ſit neceſſarium ad juſtificationem & ſalutem, quando baptiſmus non poteſt in re haberi? Pro cujus intelligenna & reſolutione, ſciendum eſt duplex eſſe votum baptiſmi, implicitum ſcilicet & explicitum. Implicitum nihil aliud eſt, quàm vel voluntas ſervandi totam legem Chriſti, vel ingrediendi Eccleſiam, vel vitam æternam acquirendi per media à Deo vel Chriſto definita: quamvis enim habens talem voluntatem, nihil audierit de baptiſmu, dicitur tamen habere virtualiter & implicitè propoſitum ſuſcipiendi baptiſmum, ex eo quod baptiſmus eſt medium neceſſarium ex inſtitutione Chriſti, ad ingrediendum Eccleſiam, & veram beatitudinem acquirendam. Votum verò explicitum, eſt formale propoſitum ſive deſiderium ſuſcipiendi baptiſmum in particulari: unde iſtud terminatur ad baptiſmum in particulari, illud verò ad aliquid commune, in quo baptiſmus continetur, aut cum quo connectitur. His præmiſſis.

28 Quidam exiſtimant, votum explicitum baptiſmi nec ad ſalutem nec ad juſtificationem neceſſarium eſſe, ſed ad utramque votum illius implicitum & virtuale ſufficere. Alii verò docent, ad ſalutem quidem votum explicitum baptiſmi requiri, non tamen ad juſtificationem. Sed probabilior eſt ſententia quæ aſſerit poſt legis Evangelicæ promulgationem, votum explicitum baptiſmi, tam ad juſtificationẽ, quàm ad ſalutem eſſe neceſſarium. Eadem enim eſt ratio de voto baptiſmi, ac de fide Trinitatis & Incarnationis: Sed probabilior, & menti S. Doctoris conformior eſt ſententia quæ aſſerit, poſt Chriſti adventum, & legis Evangelicæ promulgationem, fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis, eſſe neceſſariam ad juſtificationem & ſalutem, neceſſitate medii, ut in Tractatu de fide oſtenſum eſt: Ergo & quæ docet votum explicitum baptiſmi, ad utramque neceſſitate medii adultis eſſe neceſſarium.

Diſp. 6. art. 5.

§. VI

Corollaria notatu digna.

29 EX dictis inferes primò, baptiſmum eſſe etiam neceſſarium neceſſitate præcepti divini ad ſalutem. Eſt enim regula generalis, quòd omne medium per ſe neceſſarium ad ſalutem, ſi ſubeſt arbitrio noſtro, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti divini: ſiquidem nihil magis debuit cadere ſub præcepto divino, quàm illud ſine quo vita æterna haberi non poteſt, ſi tamen ſit in arbitrii noſtri facultate: etenim nun ſatis Chriſtus legislator providiſſet bono & perfectioni ſuæ reipublicæ, quæ eſt Eccleſia Chriſtiana, ſi non impoſuiſſet ſpecialia præcepta circa illa quæ ad finis ipſius conſecutionem inſtituit tanquam media neceſſaria: Sed, ut jam oſtendimus, baptiſmus eſt medium ad ſalutem neceſſarium: Ergo etiam eſt neceſſerius neceſſitate præcepti.

30 Hoc verò præceptum obligat omnes adultos habentes baptiſmi copiam, quamvis ſint per gratiam ſpiritualiter regenerati, ſeu per baptiſmum flaminis juſtificati: Nicodemus enim (ut notat S. Auguſt. tract. 11. in Joan. erit in gratia tamen Chriſtus de dixit illi, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Imò etiam ſi aliqui nunc ſanctificarentur in utero, nihilominus tenerentur baptizari, ut docet S. Thomas hic art. 1. ad 3. his verbis: *Illi qui ſunt ſanctificati in utero, conſequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterem quo Chriſto configurentur; & propter hoc, ſi aliqui nunc ſanctificarentur in utero, neceſſe eſſet eos baptizari, ut per ſuſceptionem characteris, aliis membris Chriſti conformarentur.* Et in 4. diſt. 6. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. a t, quod *ſanctificatus in utero debet baptizari propter tres rationes, Primò propter acquirendum characterem, quo annumeretur in populo Dei, & quaſi deputetur ad percipienda divina ſacramenta. Secundò, ut per baptiſmi perceptionem Paſſioni Chriſti etiam corporaliter conformetur. Tertiò, propter bonum obedientiæ, quia præceptum de Baptiſmo omnibus datum eſt, & ab omnibus impleri debet, niſi articulus neceſſitatis ſacramentum excludat.*

31 Dices, formam baptiſmi non poſſe de tali ſubjecto verificari, illa enim ſignificat ablutionem non tantùm materialem, ſed etiam ſpiritualem à peccato: At puer qui eſſet ſanctificatus in utero matris, non poſſet ſpiritualiter mundari per baptiſmum à peccato originali, cùm per ſanctificationem in utero, ab illo jam eſſet mundatus: Ergo: &c.

32 Reſpondeo primò, hoc argumentum nimis probare, probat enim non poſſe verè applicari formam baptiſmi adulto, qui jam ante per actum dilectionis ſupernaturalis, vel contritionis perfectæ, à peccatis mundatus fuerit.

33 Reſpondeo ſecundò, negando Antecedens, ad cujus probationem dicendum eſt, quod ſicut hæc verba, *Ego abſolvo te à peccatis tuis*, quæ ſunt forma ſacramenti Pœnitentiæ, nihil aliud ſignificant, niſi ego impertior tibi gratiam remiſſivam peccatorum, ſeu quæ de ſe potens eſt ad ſolvenda peccatorum vincula, ſi ſubjectum illis inveniatur ligatum. Ita pariter hæc verba, *Ego te baptizo*, quæ ſunt forma Sacramenti baptiſmi, nihil aliud ſignificant eſſentialiter, niſi infuſionem gratiæ ſanctificantis, quæ de ſe valet ad peccatum originale & actuale delendum, ſi ea in ſubjecto inveniat. Unde ſicut in Sacramento Pœnitentiæ, prædicta verba, *Ego abſolvo te, à peccatis tuis*, verificantur, quamvis pœnitens ſolùm peccata jam confeſſa & remiſſa, quibus proinde non ligatur, confiteatur: ita pariter in Sacramento Baptiſmi, hæc verba, *Ego te baptizo*, vera ſunt, quamvis ille qui baptizatur, per gratiam ſanctificantem à peccato originali & actuali, jam mundatus ſit. Addo, lavari & mundari ſpiritualiter poſſe non ſolùm eos qui ſunt infecti peccato, ſed & alios ab illo mundos; poſſunt enim magis magiſque mundari, id eſt per augmentum gratiæ ſanctificantis magis removeri à ſtatu peccati: ſicut illi qui jam peccato aliquo ſunt infecti, poſſunt aliis magis, magiſque infici, juxta illud Apocal. 22. *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc, & ſanctus, ſanctificetur adhuc.*

34 Inferes etiam ex dictis, baptiſmum non debere differri uſque ad finem vitæ, vel ad longum tempus, ſed poſt ſufficientem inſtructionem de rebus fidei, ſuſcipi. Per baptiſmum enim homo adſcribitur militiæ Chriſtianæ: eſt autem irrationabile ut tunc aliquis adſcribatur militiæ, quando ceſſat bellum. Deinde baptiſmus eſt inſtitutus ad hominem in Chriſto regenerandum, & eum conſtituendum Eccleſiæ membrum, ut ſit capax aliorum Sacramentorum, fructûs ſacrificii, & obedientiæ ac ſubjectionis, reſpectu juriſdictionis Eccleſiaſticæ; quo ſine magna ex parte fruſtraretur, ſi uſque ad finem vitæ, vel ad longum tempus, differetur. Addit D. Thomas in 4. diſt. 4.

quæſt 3. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 2. quod *in baptiſmo confertur gratia ad bene vivendum, & peccata tolluntur præterita, & impediuntur futura; & ideò quamvis baptiſmus in fine vitæ ſuſceptus, plura peccata præterita tolleret, tamen pauciora impediret, & ad pauciora bona promoveret, & ideò minùs eſſet utilis. Præterea multis caſibus ſubjacet humana vita, & poſſet contingere, ut qui baptiſmum in fine vitæ accipere, expectaret, morte ſubitâ præventus, expectatione ſuâ fraudaretur.* Unde Chryſuſtomus homil. 13. ad Hebræos: *Multos novi qui hoc paſſi ſunt, qui ſpe baptiſmatis multa peccabant: circa diem autem mortis, diſceſſerunt vacui.*

35\. Dices, Præcepta affirmativa non obligant, niſi tempore neceſſitatis: Sed præceptum de baptiſmo eſt affirmativum: Ergo non obligat niſi tempore neceſſitatis, ſubindeque uſque ad finem vitæ, vel ſaltem ad longum tempus, ſine peccato differri poteſt. Unde D. Martinus per octo annos manſit Cathecumenus, & S. Ambroſius non erat baptizatus, quando electus fuit Epiſcopus.

36\. Reſpondeo quidquid ſit de aliis præceptis affirmativis, eſſe ſpecialem rationem de præcepto baptiſmi, quia baptiſmus eſt neceſſarius ad inchoandam vitam ſpiritualem, & ſine illo non poſſumus recipere alia ſacramenta, quibus Chriſtiana religio colitur, & ideò ne beneficio aliorum ſacramentorum fruſtremur, debemus quantociùs convenienter & commodè fieri poteſt, charactere baptiſmali inſigniri. Prædicti verò ſancti ex magna reverentia & humilitate diſtulerunt baptiſmum, quia exiſtimabant ſe ad illius ſuſceptionem non eſſe ſufficienter diſpoſitos, & ideò illorum exempla non ſunt trahenda in conſequentiam. Unde ut annotavit Baronius tomo 4. anno Chriſti 377. num. 14. *Ipſemet Ambroſius, factus Epiſcopus, in eo multus fuit, ut pravam illam conſuetudinem, quæ tam in Occidente quàm etiam in Oriente uſu temporis coaluerat, quâ fideles quamplurimi uſque ad provectiorem ætatem Baptiſmum differrent, penitus ut malum germen ex agro dominico evelleret; & quod ſe feciſſe doluit, ab aliis ne impoſterum fieret, vehementer admonuit. Præſtiteruntque hoc ipſum apud Orientales Baſilius atque Gregorius Nazianzenus, nec non Gregorius Niſſenus, ut ipſorum de baptiſmo editæ orationes ſignificant.* Demum Eccleſia ut hunc abuſum tolleret, prohibuit, ne Cathecumeni, ſi eſſent plenè inſtructi & idonei, ſuſceptionem baptiſmatis, ultra vigiliam Paſchæ aut Pentecoſtes differrent, ut conſtat ex Canone *Duo tempora*, & ex Canone *Catechiſmus*, de conſecrat. diſt. 4.

37\. Dices, Hæc Eccleſiæ determinatio non poteſt obligare Cathecumenos, illos ſaltem qui ſunt nati ex infidelibus, quia non ſubduntur Eccleſiæ: Ergo illi non peccabunt, ſi ultra illud tempus ab Eccleſia præſcriptum differant baptiſmum.

38\. Reſpondeo quod quamvis Eccleſia non habeat juriſdictionem directam ſupra Cathecumenos, nec poſſit eos cogere ad ſuſcipiendum baptiſmū, quia tamen præceptum divinum Baptiſmi eos obligat, & Eccleſia habet poteſtatem determinandi præceptum illud, conſequenter etiam & indirectè, poteſt obligare Cathecumenos ad ſumendum baptiſmum tali tempore, ſi velint Eccleſiam intrare, & eos punire pœnâ ejectionis, ſi ejus determinationi non pareant: quomodo Religio obligat Novitios, quamvis ad ſe non pertinentes, ad profitendum tali tempore, & tali ritu, ſi ipſam A velint ingredi, & ſi non obtemperent, punit eos pœnâ expulſionis.

Articulus II.

An quando baptizatur adultus, requiratur ex parte ejus aliqua intentio ſuſcipiendi Baptiſmum?

CUm parvuli non ſint capaces propriæ intentionis & conſensûs voluntatis, evidens eſt ad valorem baptiſmi eorum, nullam requiri talem intentionem, ſed ſufficere voluntatem Chriſti & Eccleſiæ, quæ tanquam mater præbet ipſis uterum, ut ſpiritualiter regenerentur, cor ut poſ-B ſint credere, & os ut confiteantur fidem. Quare ſolùm difficultas eſt de adulto, pro cujus reſolutione.

Advertendum eſt, adultum baptizandum quatuor diverſis modis in receptione baptiſmi ſe habere poſſe: Primò ut expreſsè repugnet & contradicat receptioni illius. Secundò, ut ſolùm coactè, & metu cadente in conſtantem virum, permittat ſe baptizari. Tertiò, ut interpretativè ſolùm baptizari velit, quando ſcilicet in vigilia exiſtens, habuit intentionem ſuſcipiendi baptiſmum, & poſtea non mutatâ tali intentione, dormiens baptizatur. Quartò poteſt adultus ita ſuſcipere baptiſmum, ut ad illum merè negativè C ſeu indifferenter ſe habeat, illi nec conſentiens nec diſſentiens. His præmiſſis. 39.

40\. Dico primò: *Quando adultus expreſsè repugnat & contradicit receptioni Baptiſmi, ille invalidus eſt.* Concluſio eſt certa, & definita ab Innocentio III. in cap. *Maiores* de baptiſmo, probaturque ratione fundamentali: Cùm enim baptiſmus ſit quædam fidei profeſſio, propter quod dicitur ſacramentum fidei, ſicut nullus repugnans & contradicens ſuſceptioni fidei, recipit fidem, ùtpote quæ cum rationibus naturalibus non convincat intellectum, ſine voluntatis conſenſu, & obſequio, ac pia ejus motione, non recipitur, ita nec ſacramentum Baptiſmi. Unde D. Thomas D quæſt. ſequenti art. 9. *Deus* (inquit) *non cogit hominem ad juſtitiam, ſicut Damaſcenus dicit, & ideò adhoc ut aliquis juſtificetur per baptiſmum, requiritur quod voluntas hominis amplectatur baptiſmum; & baptiſmi effectum.* Addit Soto, quod cùm Deus omnia ſuaviter diſponat, id maximè de fide & lege Evangelica conſtituit, ut nemo niſi conſentiens, Chriſtianus fiat, & Baptiſmi ſacramentum ſuſcipiat.

41\. Dices, Baptizatus ſe habet ſicut patiens in ſacramento: At intentio non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis. Ergo ad recipiendum validè baptiſmum, nulla ex parte baptizandi requiritur intentio, ſubindeque baptiſmus erit valiE dus, tametſi ipſe repugnet receptioni illius.

Reſpondeo cum D. Thoma hic art. 7. ad 1. quod *in juſtificatione quæ fit in baptiſmo, non eſt paſſio coacta, ſed voluntaria, & ideò requiritur intentio recipiendi id quod ei datur.* Baptizatus enim non eſt quaſi paſſum merè naturale, veluti ſtuppa dum incenditur, ſed eſt paſſum rationale & liberum, & ideò requiritur in eo intentio, non quidem agendi, ſed liberè recipiendi, quia recipiendo ſe obligat ad ea quæ ſunt vitæ Chriſtianæ propria, & ideò modo humano & libero debet ſuſcipere & ſibi imponere ſtatum cui annexa eſt talis obligatio.

Dico

Dico ſecundò: Qui ex metu cadente in conſtantem virum permittit ſe baptizari, verum ſuſcipit ſacramentum. Ita D. Thomas in 4. diſt. 6. qu. 1. art. 2. quæſtiunc. 3. in fine corporis, ubi ſic ait: *Sciendum quod non requiritur in adulto voluntas abſoluta ſuſcipiendi quod Eccleſia confert, ſed ſufficit voluntas conditionata, ſicut eſt in voluntariis mixtis, ut dicitur 3. Ethic. cap. 2. Et ideò ſi ſit coactio ſufficiens, ita quòd principium ſit ex toto extra, nihil conferente vim paſſo, ut cùm aliquis reclamans immergitur violenter, tunc talis nec ſacramentum recipit, nec rem ſacramenti. Si autem ſit coactio inducens, ſicut minis vel flagellis, ita quod baptizatus potiùs eligat baptiſmum ſuſcipere, quàm talia pati, tunc ſuſcipit ſacramentum, ſed non rem ſacramenti.* Idem determinavit Innocentius III. capite citato, approbans definitionem de hoc factam in Concilio Toletano 4. capite 55.

43. Ratio etiam ſuffragatur: Licèt enim qui terrore compulſus permittit ſe baptizari, nolit conditionaliter baptizari, nempe ſub conditione quod poſſet vitare illa quæ metuit, vult tamen abſolutè baptizari, ſicut qui metu tempeſtatis projicit merces in mare, vult abſolutè illas projicere, quamvis ſecundùm quid & ſub conditione vellet illas retinere: Ergo verum ſuſcipit ſacramentum.

Nec obſtat quod conſenſus ex gravi metu elicitus non ſufficit ad matrimonium, eſt enim diſparitas in hoc, quòd cum requiratur contractus validus ad ſacramentum matrimonii, valor autem contractûs ſubjiciatur juri civili, poſtquam tali jure determinatum fuit, contractum ex metu in virum conſtantem cadente factum, non eſſe validum, ſacramentum matrimonii non habet quod requiritur ad ſui valorem, videlicet contractum validum, ſi ex metu gravi aliquis contrahentium conſenſum dederit.

44. Dico tertiò: Ad hoc ut aliquis validè ſacramẽtum baptiſmi recipiat, ſufficit intentio ſeu volitio interpretativa: unde ſi quis in vigilia exiſtens habuit intentionem ſuſcipiendi baptiſmum, & poſtea, non mutatâ tali intentione, dormiens baptizetur, verè baptizatus erit. Ita quoque determinavit Innocentius citatus. Et ratio eſt, quia ad valorem baptiſmi minor requiritur voluntas in ſuſcipiente (utpote qui paſſivè ſolùm ad ipſum concurrit) quàm in conferente, qui ſuâ intentione activè ſacramentum producit; ſubindeque licèt miniſter qui habito propoſito alium baptizandi, ipſum poſtea dormiens baptizaret, non conferret validum ſacramentum, validum tamen ſuſciperet, qui inter dormiendum baptizaretur, ſi priùs in vigilia voluiſſet baptizari, eò quòd talis voluntas, ſecundùm prudentem interpretationem, influeret in illam receptionem, niſi qui illam habuit, dormiret. Unde D. Thomas hic art. 12. ad 3. docet quod dormientes, periculo mortis imminente, *baptizari debent, ſi priùs in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi baptiſmum.*

45. Dico quartò: Ad valorem baptiſmi in adulto, non ſufficit quod ad illum merè negativè ſeu indifferenter ſe habeat, illi nec conſentiens nec diſſentiens, ſed requiritur neceſſariò poſitiva aliqua intentio illud ſuſcipiendi, præſens, vel præterita. Eſt contra Cajetanum hic art. 7. Martinum Ledeſma, & quoſdam alios recentiores Thomiſtas, exiſtimantes intentionem in baptizato non eſſe per ſe neceſſariam, ſed ſolùm per accidens in adulto, ad tollendam contrariam voluntatem renitentem ſacramento: unde ſi ſortè contingeret, ut homo neuter ad baptiſmum accederet, hoc eſt nec conſentiens, nec diſſentiens, ſed negativè ſe habens, ille verè reciperet ſacramentum. Quam ſententiam ut probabilem defendit Serra hic art. 7. dubio unico.

46. Probatur tamen concluſio primò ex D. Auguſtino, dicente (ut refertur de conſecrat. diſt. 4. Can. *Cùm à multis*) *neminem renaſci ex aqua & Spiritu Sancto, niſi volentem*: At ille qui ad baptiſmum merè negativè ſeu indifferenter ſe habet, non eſt volens, ut patet: Ergo ex aqua & Spiritu Sancto non renaſcitur, ſubindeque validum ſacramentum non ſuſcipit.

Probatur ſecundò ex D. Thoma hic art. 7. ad 2 dicente, quod *ſi adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, eſſet rebaptizandus.* 37.

Nec valet reſponſio Cajetani, dicentis hoc intelligendum eſſe de adulto cui deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, per contrariam intentionem, non verò de eò cui deeſſet talis intentio, per ſtatum neutrum, & indifferentem ad ſuſcipiendum vel non ſuſcipiendum baptiſmum Non valet, inquam, hæc reſponſio, ſeu interpretatio: Tum quia deeſſe intentionem, non eſt habere contrariam intentionem, ut de ſe patet. Tum etiam, quia idem S. Doctor hic art. 12. loquendo de amentibus & furioſis dicit, quod *ſi nulla voluntas ſuſcipiendi baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi*. quod falſum eſſet, ſi ſtatus neuter ſufficeret Et ad 1. docet quod dormientes, periculo mortis imminente, *baptizari debent, ſi priùs in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi baptiſmum, ſicut & de amentibus dictum eſt*; quod etiam falſum eſſet, ſi ſufficeret quod illi non contradicerent, ſeu ad conſenſum vel diſſenſum negativè & indifferenter ſe haberent.

Probatur tertiò: Si abſque intentione poſitiva, præſenti, vel præterita, poſſet adultus validè baptizari, poſſet etiam cum intentione non ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi, ipſum validè ſuſcipere: Conſequens eſt falſum, ut patet ex dictis in prima concluſione: Ergo &c. Sequela probatur: In iis in quibus non requiritur voluntas, ſive conſenſus, voluntas contraria nihil obſtat, ſed impertinenter omnino ſe habet, ut conſtat in venditione captivi, ad cujus valorem, ſicut captivi ipſius conſenſus non requiritur, ita neque contraria ejus voluntas, illum impedit 48.

Probatur quartò: Non poteſt adultus contrahere obligationem ad novam religionem & fidem, niſi poſitivè id velit: Sed in ſuſceptione baptiſmi valida, contrahitur obligatio ad novam religionem & fidem, adeò ut poſſit conſequenter cogi ab Eccleſia ad ſuam fidem ſervandam: Ergo niſi poſitivè velit baptizari, non baptizatur validè. 49.

Reſpondet Cajetanus, adultum qui nec aſſentiens neque diſſentiens baptizaretur, non eſſe cogendum ad fidem Chriſtianam ſervandam. Serra verò ait, poſſe dici non eſſe inconveniens quod cogi poſſit ab Eccleſia ad fidem ſervandam, quia licèt ad hoc cogi non poſſit qui contrariam voluntatem habens baptizatur, bene tamen qui baptizatur, non habens contrariam voluntatem; ut patet in his qui baptizati ſunt in pueritia, qui licèt tunc non habuerint contrariam voluntatem, 50.

tamen

tamen cogi poſſunt ad ſervandam fidem, cùm perveniunt ad adultam ætatem. A

51 Sed contra reſponſionem Cajetani eſt, quod valida Baptiſmi ſuſceptio conſtituit baptizatum, membrum & civem Reipublicæ Chriſtianæ: abſque fide autem, atque adeò obligatione ad eam, nullus poteſt eſſe de numero membrorum & civium talis Reipublicæ. Contra reſponſionem verò Serræ eſt, quod parvuli quando baptizati ſunt, non potuerunt habere voluntatem Baptiſmi, neque voluntatem Baptiſmo contrariam, ac proinde non eſt mirum quod independenter ab eorum voluntate baptizari potuerint validè, & conſequenter pervenientes ad ætatem adultam, poſſint cogi ad noſtram fidem. At verò adultus quando baptizatur, vel ſaltem antequam baptizaretur, fuit capax propriæ voluntatis circa Baptiſmum vel ſuſcipiendum vel reſpuendum, ac proinde debet valor ipſius Baptiſmi ab ea dependere, nec poterit cogi ab Eccleſia ad ſuam fidem ſervandam, niſi poſitivè baptizari voluerit. Quam differentiam inſinuavit D. Auguſtinus libro 4. de Baptiſmo cap. 24. his verbis: *Cùm pro parvulis alii reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi pro ſe reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non ad idem valet. Ex qua regula illud Evangelii dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter manet: ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur.* Ioan. 9. B C

52 Contra iſtam concluſionem objicit primò Cajetanus: Innocens III. in cap. *Maiores* ſupra citato, ſic concludit: *Tunc ergo characterem Sacramenti imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem*: Sed in homine cujus voluntas ad ſuſcipiendum Baptiſmum eſt indifferens, contrariam voluntatem non invenit: Ergo abſque poſitivo conſenſu, ſive intentione præſenti & præterita, poteſt illi character Baptiſmi imprimi, proindeque validus Baptiſmus conferri.

53 Reſpondeo ſenſum illorum verborum quæ favere videntur Cajetano, ex præcedentibus colligi debere, præmiſerat enim Pontifex, dormientes & amentes, quando baptizantur, characterem ſuſcipere, *Si priùs habuiſſent propoſitum baptizandi*, Unde cùm ſubdit verba prædicta, *Tunc ergo characterem Sacramentalem imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contraria non invenit obſiſtentem*, nota illationis *Ergo*, indicat ſenſum eſſe, Sacramentalem operationem imprimere characterem, cùm non invenit obſiſtentem obicem voluntatis contrariæ, ratione propoſiti præcedentis, quo virtualiter permanẽte, talis obex aufertur; idemque proinde eſt, ac ſi diceret, cùm invenit obicem remotum per propoſitum recipiẽdi Baptiſmum, quod ſaltem in virtute remanet. D

54 Objicit ſecundò: Quod non requiritur ad valorem Sacramenti in uno, non requiritur in alio ad eundem valorem: Sed in parvulis intentio poſitiva recipiendi Baptiſmum, non requiritur ad ejus valorem: Ergo neque in adultis. E

55 Reſpondeo primò, negando Majorem, nam in his quæ, ut Sacramenta, à voluntate inſtituentis dependent, ab uno in aliud non arguitur efficaciter.

Secundò diſtinguo Majorem: Quod non requiritur in uno incapaci illius, non requiritur in alio ſimiliter incapaci, concedo. Non requiritur in uno ad hoc apto, nego. Licèt autem infantes ſint incapaces propriæ intentionis, non tamen adulti.

Objicies tertiò: Concilium Florentinum enumerans ea quæ neceſſaria ſunt ad perfectionem Sacramenti, dicit ipſum tribus perfici, materiâ, formâ, & intentione miniſtri, nullam faciendo mentionem de intentione ſuſcipientis: Ergo illa ad valorem Baptiſmi non requiritur. 56

Reſpondeo idcirco Concilium enumerando quæ requiruntur ad perfectionem Sacramenti, nullam de intentione ſuſcipientis feciſſe mentionem, primò quia non in omnibus Sacramentis requiritur, nam ad conficiendum Sacramentum Euchariſtiæ non opus eſt ſuſcipiente, neque ejus intentione: ſecundò, quia etiam in ſuſceptione Baptiſmi, non requiritur intentio ſuſcipientis, ſi ſit parvulus, ſed ſolùm ſi ſit adultus. 57

ARTICULUS III.

An licitum ſit pueros infidelium, nondum habentes uſum liberi arbitrii, invitis parentibus baptizare.

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

NOtandum primò, non eſſe hic quæſtionem, an Baptiſmus parvulis illis collatus, ratus & validus ſit; id enim omnes ferè Theologi ut certum ſupponunt, contra Durandum, ratioque id evidenter demonſtrat: Tum quia nihil tali Baptiſmo deeſt, quod ad eſſentiam Baptiſmi requiratur; eſt enim materia & forma debita, intentio miniſtri, & ſubjectum capax, ex cujus parte, cùm ſit infans, nullus actus voluntatis requiritur. Tum etiam, quia ſi pueri infidelium, nondum habentes uſum rationis, occidantur, propter Chriſtum, invitis parentibus, ſunt verè martyres: Ergo cùm martyrium ſuppleat vicem Baptiſmi (dicitur enim propterea Baptiſmus ſanguinis) ſi baptizentur invitis parentibus, talis Baptiſmus erit validus. Solùm ergo difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an licitum ſit id præſtare, & pueros infidelium, nondum habentes uſum liberi arbitrii, invitis parentibus baptizare? Pro cujus reſolutione. 58

Notandum ſecundò, hic non agi de filiis Hæreticorum, Schiſmaticorum, vel aliorum baptizatorum, qui ab Eccleſia receſſerunt, quia certum eſt illorum filios, etiam invitis parentibus, licitè poſſe baptizari: nam cùm parentes eorum, ratione Baptiſmi, cogi poſſint ab Eccleſia ad ſervandam fidem veram, & præcepta omnia, cogi etiam poſſunt ad baptizandos filios ſuos, eo tempore quo de more baptizari conſueverunt. 59

Notandum tertiò, infideles non baptizatos eſſe adhuc in duplici differentia, quoad propoſitum: quidam enim minimè ſubjecti ſunt Principibus Chriſtianis, alii verò eis ſubjecti ſunt: quæ ſubjectio poteſt eſſe, vel ſolùm civilis & politica (qualem habent omnes vaſſalli ad ſuum Regem, cujus non ſunt ſervi, vel mancipia) vel deſpotica & ſervilis, qualis eſt eorum qui jure belli, vel emptionis, vel alio titulo juſto, in poteſtatem Chriſtianorum devenerunt. Si quæſtio ſit de filiis infidelium, qui nullo modo ſubditi ſunt Eccleſiæ, certum eſt, & ab omnibus Theologis admiſſum, illicitum eſſe, & contra jus naturale, eos invitis parentibus baptizare: etenim ſi infideles iſti ad ea quæ ſunt de jure naturæ compelli non poſſunt ab Eccleſia, vel à Princi- 60

pibus Chriſtianis, defectu juriſdictionis in ipſos, multò minus ad profeſſionem fidei ſupernaturalem, ſubindeque ad recipiendum Baptiſmum, vel ad conſentiendum ut ipſorum filiis conferatur, cogi poſſunt. Tota ergo difficultas eſt de filiis infidelium qui ſubditi ſunt Chriſtianis Principibus, primo aut ſecundo genere ſervitutis. Scotus enim in 4. diſt. 4. quæſt. 9. Gabriel ibidem quæſt. 2. dubio 5. Dionyſius Carthuſianus in 4. diſt. 4. qu. 7. Angelus verbo *Baptiſmus* 6. num. 11. & Villalobos tomo 1. Tract. 5. difficult. 15. num. 7. fatentur quidem non eſſe licitum privatis perſonis, eorum infidelium infantes, ipſis invitis, baptizare; docent tamen id eſſe licitum Principi, qui eos etiam civiliter tantùm ſive politicè ſubditos habet, imò teneri curam habere ut baptizentur omnes illi parvuli, cautelâ tamen adhibitâ, ut à parentibus ſeparati, ad adultam ætatem pervenientes, ad eos non redeant, & periculo apoſtaſiæ non exponantur. Capreolus verò, Marſilius, Catharinus, & Serra, è contra docent Principem, ſive dominum Chriſtianum, non poſſe parvulos infidelium, etiam ſerviliter ipſi ſubditorum, à parentibus invitis ſeparare, & ita ſeparatos baptizare. Cui opinioni favere videtur Cajetanus: imò Diana dicit eſſe ſententiam D. Thomæ, & omnium Diſcipulorum ejus, in quo ipſum falli, & hallucinari, patebit ex infra dicendis.

§. II.

Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur.

Dico primò: Non licet, publicâ etiam authoritate Principis, vel Communitatis, baptizare, invitis parentibus, pueros infidelium, qui politicè tantùm & civiliter ſubſunt Eccleſiæ, ſeu Principibus Chriſtianis. Ita Divus Thomas hic art. 10.

61. Probatur primò: nunc enim & olim Chriſtiani Principes, atque ipſi Summi Pontifices, quibus Judæi multi jam à pluribus ſæculis ſubjiciuntur politicè, tale quid nunquam attentarunt: quod tamen non prætermiſiſſent Principes multi & Pontifices ſanctiſſimi, ſi id licitum exiſtimaſſent. Præſertim, quia cùm res iſta ſit graviſſima, & in maximam cedat commoditatem parvuli, ſi eſſet licita, ad eam teneretur Eccleſia ex charitate; ſicut teneor audire confeſſionem hominis morti proximi, quando poſſum eam audire.

62. Probatur ſecundò: Si pueri infidelium qui politicè tantùm & civiliter Principibus Chriſtianis ſubduntur, invitis parentibus baptizarentur, vel conſequenter eripiendi eſſent à poteſtate & cura parentum, ut inter fideles educarentur, vel apud ipſos relinquendi? Sed neutrum licet: Ergo nec eos invitis parentibus, ſive privatâ, ſive publicâ authoritate baptizare. Major conſtat, Minor verò probatur: quia prius continet manifeſtam injuriam, eſt enim ſpoliare parentes jure naturæ quod habent in filios, qui ſunt aliquid ipſorum, & in quos poteſtatem habent, quamdiu rationis uſu ſunt deſtituri, non minùs quàm in boves & agnos quos poſſident: non ſunt autem facienda mala, ut eveniant bona. Poſterius verò includit apertum fidei & profanationis Baptiſmi periculum, quandoquidem valde periculoſum eſſet, ne parentes infideles illorum puerorum, eos contrariis ritibus coinquinarent, & Baptiſmo renuntiare cogerent, ubi primò ad adultam perveniſſent ætatem: Ergo &c.

A 63. Confirmatur primò: Juriſdictio civilis non tollit ſubditis dominium reale aut quaſi reale quod ſinguli habent res ſuas, in liberos, domos, & agros: Ergo non poteſt Eccleſia abſque injuria infantes illorum infidelium, ab ipſis parentibus invitis ſeparare, & baptizare.

64. Confirmatur ſecundò: Vel poteſtas baptizandi illos parvulos, invitis parentibus, manet penes Principes Chriſtianos, ex ipſa natura politicæ authoritatis quam habent in ſibi ſubditos civiliter, vel ex ſpeciali Chriſti conceſſione? Non ſecundum, utpote quod non poteſt colligi neque ex Scriptura neque ex traditione. Nec primum, quia authoritas civilis dominorum temporalium, B dimanans ab hominibus, non ſe extendit ad ſupernaturalia, inter quæ continetur Baptiſmus, ſed intra bonum commune naturale pacis, ac reipublicæ commodum temporale ſiſtit: Ergo &c.

65. Ab hac communi & generali regula tres caſus excipiendos eſſe exiſtimo. Primus eſt, ſi ex parentibus infidelibus vir ad fidem convertatur, & uxor in infidelitate permaneat, filius, patre conſentiente, baptizari poteſt, etiam ſi mater infidelis renuat; ut decrevit Gregorius IX. in cap. *Ex litteris* de converſione infidelium. Similiter ſi è contra uxor ad fidem convertatur, viro in infidelitate manente, baptizandus erit filius, matre conſentiente, etiam ſi pater renuat, ut ſtatuit C Concilium Toletanum 4. relatum in cap. *Judæi* 28. quæſt. 1.

66. Secundus caſus eſt, quando pueri aliqui infidelium, ſive per fas, ſive per nefas, à parentum cuſtodia & præſentia intantum ſunt abſtracti, ut nulla ſpes reditus illorum ad ipſos moraliter ſuperſit, ſicut pleriſque accidit quos mercatores ex remotiſſimis regionibus transferunt, tunc eos conſuevit Eccleſia baptizare: licèt enim in illo caſu baptizentur, nulla fit eorum parentibus injuria, quia quoad ipſos velut mortui supponuntur, ſed ex facta fortè aliàs, boni illorum infantium captatur occaſio.

D 67. Tertius caſus eſt, cùm puer infidelium prævidetur ſtatim abſque ulla ſpe vitæ moriturus: tunc enim ſi baptizari poſſit occultè, aut ſine magno parentum tumultu, unde timeantur gravia ſcandala, baptizandus eſt: quia in eo caſu neque fit injuria parentibus, quandoquidem eis non eripitur infans per Baptiſmum, ſed per mortem, cùm nulla (ut ſuppono) ſit ſpes vitæ longioris ipſius, neque infans ille periculo apoſtaſiæ exponitur.

Dico ſecundò: filios ſervorum ſeu mancipiorum infidelium, invitis parentibus, baptizare licet: Ita docent communiter Thomiſtæ, Cajetanus, Sodo, Ledeſma, Nunno, Cabrera, Candidus, & alii, quos citat & ſequitur Martinez à Prado hic dubio 7. §. 6.

E 68. Probatur primò ex D. Thoma hic art. 10. ad 2. ubi ait filios Judæorum, non obſtante ſervitute parentum, non poſſe illis invitis licitè baptizari, quia eorum ſervitus eſt tantùm civilis: Ergo ſupponit quod ſi Judæi eſſent ſervi ſervitute mancipiorum & captivorum, poſſent licitè eorum filii ipſis invitis baptizari.

69. Probatur ſecundò ratione: Servi ſeu mancipia ſubſunt dominio reali, unà cum filiis, ita ut poſſit dominus pro ſuo libito, vel apud ſe retinere, vel aliis vendere, vel etiam à ſe invicem ſeparare, retinendo filios, & diſtrahendo parentes, vel è contra: factâ autem illâ ſeparatione, ceſſat periculum apoſtaſiæ reſpectu parvulorum,

ceſſat

ceſſat etiam injuria, ratione dominii: Ergo filios A vernarum ſeu mancipiorum infidelium, invitis parentibus baptizare licet.

70. Confirmatur; Quamvis parentes jure naturali ſint liberi, tamen jure gentium privantur libertate: Ergo ſimiliter licèt jure naturali habeant poteſtatem ſupra parvulos ſuos, jure tamen gentium eâ privantur: Ergo poteſt dominus filium ſui mancipii, per venditionem, aut donationem, à parentibus ſeparare, eo fine ut baptizetur ſi enim ob quemcumque finem honeſtum, vel pro ſola utilitate ſua, id poteſt; cur etiam id non poterit proter Baptiſmum tali parvulo conferendum.

71. Neque verò tantùm poteſt dominus, ſed B etiam tenetur, per ſe loquendo, ſua hujuſmodi mancipia, ſive domi nata, ſive bello juſto capta, ſive empta, baptizare in infantia; & chriſtianè educare: quia parentes Chriſtiani hoc debent ſuis liberis: dominus autem ſuccedit in jus & curam parentum. Et confirmatur ex illo Apoſtoli Ad Timoth. 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem negavit, & infideli deterior eſt.* Dixi *per ſe*, quia ratione circumſtantiarum poteſt excuſari, ut ſi id nequit ſine magnis incommodis aut difficultatibus: cùm enim illi non ſint in extrema neceſſitate ſalutis, non tenetur eis ita ſubvenire, neque cum pari obligatione in jus & curam parentum ſuccedit. C Hinc excuſantur milites, qui filios infidelium redimi ſinunt, quia non poſſunt eos alere ſine magnis difficultatibus & incommodis.

§. III.

Solvuntur objectiones.

72. OBjicies primò contra primam concluſionem: Poteſt imò debet præceptum ſuperioris ſervari, non obſtante voluntate contrariâ inferioris: Sed hoc quod eſt pueros baptizari, eſt præceptum Dei, hoc verò quod eſt parentem infidelem non conſentire tali Baptiſmo, eſt voluntas inferioris Deo: Ergo non obſtante tali vo- D luntate in infidelibus, poſſunt eorum infantes licitè baptizari.

73. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Quando plurium dominorum invicem ſubordinatorum voluntates contrariæ ſunt, voluntati ſupremi obtemperari debet, tametſi repugnet voluntati inferioris, ut docet Auguſtinus libro 2. de natura boni dicens: *Si illud iubet poteſtas quod non debes facere, hic ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem maiorem*; quod ibidem declarat exemplo de Curatore & Proconſule, de Proconſule & Imperatore, ac de Imperatore & Deo: Sed dominium parentum in filios eſt inferius, & ſubordinatum ſupremo Dei dominio: Ergo cùm E Deus jubeat ut omnes baptizentur, debent pueri infidelium, invitis etiam ipſorum parentibus, baptizari.

74 Ad objectionem reſpondeo diſtinguendo Majorem: Debet præceptum ſuperioris ſervari, non obſtante voluntate contrariâ inferioris, ſi ſuperior velit ut ſuum præceptum obſervetur, non obſtante voluntate & quocunque jure inferioris, concedo Majorem. Si ſuperior velit ut præceptum à ſe impoſitum ſervetur, ſine violatione juris inferioris, nego. Ita autem contingit in propoſito, Deus enim præcipiendo, ut omnes etiam parvuli baptizentur, vult hoc præceptum obſervari, ſine violatione juris naturalis quod pater habet in prolem, quia gratia non deſtruit ſed perficit naturam.

Similiter ad confirmationem diſtinguo Majorem: Quando plurium dominorum invicem ſubordinatorum voluntates contrariæ ſunt, voluntati ſupremi obtemperari oportet, licèt repugnet voluntati inferioris, ſi ſupremus jubeat obediri ſibi, etiam repugnante inferiori contra violationem juris naturæ in ſua perſona, concedo Majorem. Si inſtituat ita ſibi obediendum, ut nihil contra jus naturale, & oppoſitionem inferioris agatur, nego Majorem. Licèt autem Deus qui juris tam naturæ quàm gratiæ author eſt, ſtatuere potuerit, ut ad jus gratiæ ſervandum ac magnificandum tanquam ſuperius, naturæ jus ſi opus eſſet violaretur, hoc tamen noluit; imò potiùs, cùm diſponat omnia ſuaviter, & gratia non deſtruat ſed perficiat naturam, voluit ut per ea quæ ſpectant ad fidem, & ad ordinem gratiæ pertinent, nulla in jus naturæ fieret irruptio. Hinc Chriſtus conferens Eccleſiæ poteſtatem prædicandi Evangelium ubique Gentium, non ei authoritatem dedit, quâ minis, armis, & vi, ad Baptiſmum ſuſcipiendum infideles cogeret; neque miſit Apoſtolos ut milites armatos, cum ſeculari potentia, ſed inopes, abſq; armis, & virga, qui ſuaſionibus, manſuetudine, beneficiis, miraculis, & exemplis homines allicerent, & ad Chriſtum Redemptorem ducerent, ut docuit Concilium Toletanum 4. Et hoc quidem rationabiliter: Primò quia cùm ad fidem internam nemo cogi poſſit, lex Evangelica quæ non niſi per fidem corde ſuſcipitur, vi, injuriâ, metu, aliiſque ejuſmodi violentiis non propagaretur. Secundò, quia cùm intentio Chriſti eſſet perſuadere univerſo orbi fidem, non qualemcumque, ſed eam quæ per ſolam dilectionem operatur: charitati autem ſive dilectioni, nihil magis ſit adverſum, quàm vis, injuria, & metus, congruum fuit ut ad eam nemo ejuſmodi violentiis cogeretur. Tertiò, ne fides quæ naturalis rationis vires excedit, per violentiam Gentibus prædicata, exoſa fieret, & quaſi tyrannis exiſtimaretur, ac diaboli figmentum rationi repugnans. Quartò, ut hac excellentiâ lex noſtra, cum Mahumeti perfidia comparata, reſplenderet; iſta enim tanquam quæ nullâ ratione perſuaderi poterat, vi & armis in mundum obtruſa eſt: noſtra verò fides, per homines inermes, & mites, ſolâ veritatis vi ac energiâ, mundum vicit, & Philoſophos ac Imperatores debellavit. Unde egregiè Chryſoſtomus ſerm. 3. Pentecoſtes: *Peragrarunt Piſcatores orbem terrarum, & infirmum eum invenientes, ad ſanitatem reduxerunt, & in ruina poſitum, ad ſtabilitatem revocaverunt; non ſcuta moventes, non arcus tendentes, non ſagittas mittentes, non pecuniam largientes, non in eloquentia confidentes, ſed regnum cœlorum poſſidentes, non habentes humana ſolatia, habentes autem Dominum ſecum. Peragrarunt univerſum orbem oves ſimul cum lupis, & vulnerata à beſtiis non ſunt oves, ſed magis lupi ad ovium manſuetudinem ſunt converſi.*

76. Objicies ſecundò: Licèt parentes infideles habeant dominium in ſuos filios, poteſt tamen princeps ſubditos, ſubjectione etiam duntaxat civili, privare tali dominio, quando eo abutuntur: Sed infidels nolentes ſuos filios baptizari, abutuntur dominio quod habent in ipſos, contra honorem Dei, & parvulorum ſalutem; Ergo poterunt privari tali jure, & conſequenter eorum

eorum infantes licitè baptizari.

77. Confirmatur primò: Si parens vellet interficere filium, poſſet infans juſtè, non obſtante jure naturæ quod habet in eum, vi eripi: Ergo multò magis ſi nolit eum baptizari, ſalus enim animæ præferri debet vitæ corporis.

78. Confirmatur ſecundò: Poteſtas defendendi innocentes, jure naturæ competit principi, imò & cuilibet particulari. Sed pueri ſunt innocentes, & patiuntur maximum damnum, ſi non baptizentur: Ergo jure naturæ licitum eſt principi eos baptizare, & ſi opus fuerit, de poteſtate parentum eripere.

79. Ad objectionem reſpondeo diſtinguendo Majorem: Poteſt princeps privare ſubditos dominio quod habent in filios, quando illo abutuntur contra jus naturæ, vel civile, concedo. Quando eo abutuntur contra legem ſupernaturalem, qualis eſt quæ obligat ad baptiſmum, ſi ſint infideles, nego. Cùm enim poteſtas civilis ſit merè naturalis, & ab hominibus dimanans, non poteſt extra jus naturæ ſe extendere ad legem ſupernaturalem, ejuſque obſervantiam, ſed hoc pertinet ad aliam poteſtatem ſuperiorem, quæ eſt immediatè à Deo, nimirum ad poteſtatem juriſdictionis ſpiritualis, primò & per ſe & cum tota plenitudine reſidentis in Summo Pontifice, cui cùm infideles non baptizati non ſubdantur, conſequens eſt eos à nullo principe poſſe privari jure & dominio naturali quod habent ſupra filios, quando eo contra legem ſupernaturalem, & parvulorum ſalutem abutuntur. Ex quo facilè ſolvitur prima confirmatio, & intelligitur ratio quare ſi contingeret quod pater infidelis vellet occidere filium, poſſet privari jure quod habet ſupra illum, & ab ejus poteſtate eripi. & tamen non poſſit tali jure privari, ex eo quod non vult permittere ut baptizetur: volendo enim eum occidere, peccaret contra jus naturale, cujus cura per ſe pertinet ad principem temporalem, at verò ex eo quòd nolit permittere ut baptizetur, peccat contra jus ſupernaturale, ad cujus defenſionem poteſtas ſecularis non ſe extendit. Unde

80. Ad ſecundam confirmationem, diſtinguo Majorem: Poteſtas defendendi innocentes contra damnum in rebus quæ jure naturæ ſunt ipſis debitæ, convenit principi, imò & cuilibet particulari, jure naturæ, concedo Majorem. Poteſtas defendendi innocentes contra damnum in rebus ſupernaturalibus, nego Majorem. Damnum enim ſupernaturale, non eſt contra juſtitiam naturalem, neque contra finem politicum, proindeque vindicari non poteſt ab eo qui ſolùm habet poteſtatem politicam. Similiter diſtinguo ſecundam partem Minoris: Pueri, ſi non baptizentur, patiuntur maximum damnum, in rebus jure naturæ ipſis debitis, nego Minorem. In rebus ſupernaturalibus, concedo Minorem, & nego Conſequentiam.

81. Objicies tertiò contra ſecundam concluſionē: Dominium quod quis habet in captivum, vel in mancipium, non dat illi jus ad ſupernaturalia: Sed baptizare parvulum eſt aliquid pertinens ad ordinem ſupernaturalem: Ergo dominium quod quis habet in captivum, vel in mancipium, non dat illi jus ad baptizandum ejus filium, ipſo invito & renuente.

82. Reſpondeo hoc argumentum ſolùm probare dominium quod quis habet in captivum non importare immediatè & per ſe authoritatem ad baptizādos ejus filios, ipſo invito, ſed tantū quaſi per accidens & ſecundariò: licèt enim illud jus gentium quo captivi mancipantur, per ſe & directè ad ſupernaturalia non pertingat, indirectè tamen & quaſi per accidens ad ea ſe extendit, dando facultatem ſeparandi per donationem aut venditionem filios à parentibus, eo fine ut baptizentur.

Dices, per donationem aut venditionem non aufertur à patre ſervò jus paternum: Ergo fit injuria patriæ poteſtati, cùm ipſo invito, filii ejus baptizantur. 83.

Reſpondeo quod jus radicale non aufertur à patre per venditionem aut donationem, ſed aufertur jus proximum & expeditum; & ſi aliquo fine temporali licitè poteſt hoc jus impediri, multò magis fine ſpirituali & ſupernaturali, cui temporalia & tranſitoria ſubvenire debent.

DISPVTATIO IV.

De Effectibus Baptiſmi.

Ad quæſtionem 69 Divi Thomæ.

CONſideratâ cauſâ Baptiſmi effectivâ, & ſubjectivâ, conſequens eſt ut de variis ejus effectibus diſſeramus, & quæ docet S. Thomas quæſt. 69. breviter exponamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint effectus Baptiſmi?

DIco primò, omnia peccata tolli per Baptiſmum. 1.

Concluſio eſt certa de fide, ac definita à Florentino in decreto unionis, ubi de Baptiſmo dicitur: *Hujus ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis.* Id etiam apertè tradunt SS. Patres: Auguſtinus enim libro 1. de peccatorum meritis cap. 15. hæc ſcribit: *Generatione carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non ſolùm originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.* Similia habet Cyprianus, vel author ſermonis de ablutione pedum, ubi de Baptiſmo ait: *De abdito & ſecretiſſimo Spiritus Sancti munere, hujus gratiæ liquor emundat, ſic lavans quos parentalis labes infecerat; ut neque actualis nec originalis culpæ veſtigia relinquat.*

Idem docet S. Thomas hic art. 1. ubi noſtram concluſionem probat in argumento *ſed contra*, ex illo Ezechielis 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Quem locum S. Hieronymus ibi & D. Cyprianus libro 4. Epiſtolâ 7. & S. Athanaſius Epiſtolâ ad Serapionem, Theodoretus, & alii, de aqua Baptiſmi exponunt. 2.

In corpore verò articuli ſic diſcurrit: Per Baptiſmum moritur homo vetuſtati peccati, & incipit vivere vitâ gratiæ, ut docet Apoſtolus ad Romanos 6. Sed omne peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet: Ergo per Baptiſmum tollitur omne peccatum. Hinc SS Patres, & Scripturæ Interpretes, docent tranſitum filiorum Iſrael per mare rubrum, quandam fuiſſe Baptiſmi figuram: nam ſicut in mari rubro hoſtes à tergo filios Iſrael perſequentes, ſubmerſi ſunt in aquis maris: ita in aquis Baptiſmi ſuffocantur & dimit-

tun-

tuntur omnia peccata ante Baptiſmum com- A
miſſa. Unde Auguſtinus libro 12. contra Fau-
ſtum cap. 29. *Nubes & mare rubrum, Baptiſmus*
utique eſt, Chriſti ſanguine conſecratus, hoſtes ſe-
quentes à tergo moriuntur, cùm peccata præterita re-
mittuntur. Addit Bernardus ſermone 39. in
Cantica, eandem figuram magis explicans:
Ibi populus eductus de Ægypto, hic homo de ſæculo:
ibi proſternitur Pharao, hic Diabolus: ibi ſubvertun-
tur currus Pharaonis, hic carnalia & ſæcularia de-
ſideria, quæ militant adversùs animam, ſubruuntur:
illi in fluctibus, iſti in fletibus: marini illi, amari
iſti.

3 Dico ſecundò: Per Baptiſmum liberatur ho- B
mo ab omni reatu pœnæ quæ pro culpa debetur,
per illum tamen pœnalitates vitæ præſentis non
auferuntur.

Prima pars hujus concluſionis eſt de fide, de-
finita in Florentino ſuprà citato, ait enim quod
hujus Sacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ ori-
ginalis, & actualis, omnis quoque pœna quæ pro
ipſa culpa debetur. Et Tridentinum ſeſſione 6.
cap. 14. conſtituit diſcrimen inter Baptiſmum
& Pœnitentiam, quòd in iſta, dimiſſa culpâ,
remanet ſatisfactio pro pœna temporali, *quæ ut*
ſacræ litteræ docent, non tota ſemper (ut in Baptiſmo
fit) dimittitur illis.

Eadem veritas patet ex perpetuo Eccleſiæ uſu
& conſuetudine, baptizatis enim nulla unquam C
impoſita ſunt opera ſatisſactoria, ſicut fit in Sa-
cramento Pœnitentiæ. Unde Ambroſius ad Ro-
manos 11. *Gratia Dei in Baptiſmo gratis omnia*
condonat, & non quærit gemitum aut planctum,
aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſſio-
nem.

4 Ratio verò primaria hujus eſt voluntas Dei &
inſtitutio Chriſti, qui tantam voluit conferre
virtutem Baptiſmo, ut omnem culpam & pœ-
nam auferret, quod colligitur ex eo quod inſtituit
hoc Sacramentum per modum generationis ſpi-
ritualis; atque adeò ſicut in generatione corpora-
li (juxta D. Thomæ ſententiam) fit reſolutio uſ-
que ad materiam primam, ita ut nullum accidens
quod erat in corrupto, maneat in genito: ita & D
nullum accidens ad generationem ſpiritualem
pertinens, debet remanere in homine per Baptiſ-
mum regenerato, ſive quoad culpam, ſive quoad
pœnam. Unde Chryſoſtomus homil. 34. in
Joan. *In aqua Baptiſmi tanquam in ſepulchro caput*
immergentibus, vetus homo ſepelitur, emergentibus inde,
novus reſurgit.

5 Secunda pars quæ aſſerit pœnalitates hujus vi-
tæ non auferri per Baptiſmum, non minùs eſt
certa quàm præcedens, experientiâ enim conſtat
in baptizatis remanere concupiſcentiam, & fo-
mitem peccati, eoſque eſſe obnoxios famis ſiti,
morbis, & morti: licèt enim Baptiſmus, quan-
tùm eſt de ſe, has vitæ hujus pœnalitates auſe- E
rendi virtutem habeat, conveniens tamen fuit,
ut eas non tolleret ante reſurrectionem: Primò,
quia cùm per Baptiſmum homo fiat membrum
Chriſti, debet ipſi aſſimilari: Chriſtus autem
uſque ad reſurrectionem, paſſus eſt famem, la-
bores, dolores, mortem, & ſimiles pœnalitates.
Secundò, ut major eſſet corona, ex majoris pu-
gnæ victoria. Tertiò, ne homines potiùs ſuſci-
perent Baptiſmum, propter impaſſibilitem tem-
poralem, quam propter gloriam æternam. Ita
D. Thomas hic art. 3. in corpore.

Dico tertiò: Per Baptiſmum conferuntur gra-
tia & virtutes. Ita S. Doctor art. 4. & 6. & de-
finitur in Clementina 1. de ſumma Trinitate, col-
ligiturque ex Tridentino ſeſſ. 3. cap. 5. ubi gene-
raliter dicitur, baptizatis conferri gratiam, &
conſequenter virtutes ab ea dimanantes.

Ratio etiam id ſuadet, Primò quia Baptiſmus 6
eſt inſtitutus ad tollendum peccatum originale,
& actuale, ſi adſit: Sed hæc non remittuntur ſine
infuſione gratiæ: Ergo per baptiſmum confertur
gratia. Secundò, Baptizati Chriſto incorporan-
tur, tanquam ejus membra: Sed à Chriſto capi-
te derivatur plenitudo gratiæ & virtutis ad omnia
ejus membra, juxta illud Joan. 1. *De plenitudine*
ejus nos omnes accepimus: Ergo per Baptiſmum
conferuntur gratia & virtutes. Tertiò, Baptiſ-
mus efficit quod ſignificat: Sed ſicut aqua per
ſuam ablutionem ſignificat emundationem à cul-
pa, & per refrigerium, liberationem à pœna,
ita & per naturalem claritatem ſignificat ſplen-
dorem gratiæ & virtutum: Ergo in Baptiſmo
gratia & virtutes infunduntur.

Hæ rationes probant, non ſolùm adultis, 7
ſed etiam parvulis, gratiam & virtutes per Ba-
ptiſmum conferri. Unde Cyprianus Epiſtola
59. *Una eſt divini muneris æqualitas apud omnes ſive*
infantes ſive maiores natu; nam gratia quæ bapti-
zatis datur, non pro ætate accipientium maior vel
minor tribuitur, ſed de pietate atque indulgentia pa-
terna æqualis omnibus præbetur: nam Deus ut perſo-
nam non accipit, ſic neque ætatem, cùm ſe omnibus
ad cœleſtis gratiæ conſecutionem, æqualitate librata,
præbeat patrem.

Dico quartò: Baptiſmo convenienter attri- 8
buuntur tres actus, ſcilicet incorporatio ad Chri-
ſtum, illuminatio, & fœcundatio.

Probatur breviter: Per Baptiſmum homo fit
membrum Chriſti, & ipſi incorporatur; &
cùm ſit Sacramentum fidei, per illum ſpirituali-
ter illuminatur. Item per gratiæ & virtutum infu-
ſionem, bonorum operum fœcunditate dona-
tur: Ergo illi convenienter attribuuntur tres
actus prædicti, nimirum incorporatio ad Chri-
ſtum, illuminatio, & fœcundatio. Ita Sanctus
Doctor art. 5.

Dico quintò: Apertio januæ regni cœleſtis 9
eſt effectus Baptiſmi. Eſt etiam D. Thomæ
art. 5. ubi illam probat in argumento *ſed contra,*
ex illo Lucæ 3. *Ieſu baptizato apertum eſt cœlum.*
Quæ verba Venerabilis Beda expendens, ſub-
dit: *Virtus hic Baptiſmatis oſtenditur, de quo quiſ-*
que cùm egreditur, regni cœleſtis ei ianua aperitur.
In corpore verò articuli ſic diſcurrit: Aperire ja-
nuam regni cœleſtis, eſt amovere impedimen-
tum quo quis impeditur regnum cœleſte introi-
re: Sed tale impedimentum, nimirum culpa &
reatus pœnæ, per Baptiſmum tollitur, ut ex ſu-
prà dictis patet: Ergo per illum janua regni cœ-
leſtis aperitur. Quod autem ante paſſionem
Chriſti, Baptiſmus hunc effectum non haberet,
id erat per accidens, quia tunc non habebat
ſuam ſignificationem perfectam, cùm ſignificet
mortem & ſepulturam Chriſti, cui in Baptiſmo
commorimur, ut docet Apoſtolus ad Roman.
6. nec erat tunc in ſuo ſtatu veluti connaturali,
quia nondum erat perfecta & conſummata novæ
legis inſtitutio.

Præter hos effectus Baptiſmi, alii duo aſſigna- 10
ri poſſunt, nimirum character, de quo fusè Tra-
ctatu præcedenti diſputatione 5. & jus ad auxi-
lia ſpecialia, fini ſuo proportionata, nempe ad
ſanctè & Chriſtianè vivendum, ut decet filios
Dei adoptivos, Chriſtique fratres, & regni

cœleſtis heredes, juxta illud D. Leonis ſermone 1. de Nativitate: *Agnoſce ô homo dignitatem tuam, & divina conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri converſatione redire.*

11 Alios effectus falsò addunt hæretici, nempe quòd baptizatus non poſſit damnari, etiam ſi velit, niſi nolit credere. Quòd Baptiſmus liberet ab obedientia divinæ legis, itemque ab humanarum legum obſervatione, & ab omnibus votis. Quòd denique ſola memoria Baptiſmi juſtificet à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis. Qui omnes errores damnantur à Tridentino ſeſſ. 6. can. 6. 7. 8. 9. & 10. de Baptiſmo, ac fusè refutantur à Bellarmino libro 1. de Baptiſmo cap. 14. & ſequentibus.

ARTICULUS II.

An Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione, ex opere operato, producat ſuum effectum?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis difficultas reſolvitur.

12 Suppono primò, fictionem poſſe eſſe duplicem: Prima eſt, quando quis exterius ſimulat ſe velle Baptiſmum recipere, nullam tamen interiùs intentionem habet illud recipiendi, & de hac fictione hic non loquimur, certum enim eſt, illam nedum effectum, ſed etiam valorem Sacramenti tollere. Secunda eſt, quando quis habet quidem intentionem recipiendi Sacramentum, & ſimulat ſe eum fide & debita diſpoſitione ad illud accedere, re vera tamen non credit, vel non eſt diſpoſitus ad recipiendum effectum Sacramenti, vel quia habet complacentiam in aliquo peccato mortali, vel quia accedit ad Baptiſmum ſine ſufficienti diſpoſitione ad gratiam conſequendam, exiſtimans ſe eſſe ſufficienter diſpoſitum, putà ſi habeat attritionem ſolùm naturalem, quam bonâ fide exiſtimat eſſe ſupernaturalem, & de hoc genere fictionis agimus in præſenti, non verò de altero.

13 Suppono ſecundò, fictionem hoc modo ſumptam, licèt valorem Baptiſmi non tollat, impedire tamen præcipuum ejus effectum, ſcilicet gratiam, & remiſſionem peccatorum: quia complacentia in peccato præterito opponitur infuſioni gratiæ, & ad eam recipiendam homo per actum ſupernaturalem diſponi debet.

14 His præmiſſis, quærimus, an dum quis Baptiſmum fictè ſuſcipit, & poſtea pœnitet de fictione, eamque per actum contritionis, vel ſaltem attritionis ſupernaturalis tollit, Baptiſmus fictè ſuſceptus, gratiam per fictionem impeditam, ex opere operato producat?

Partem negativam tenent Scotus in 4. diſt. 4. quæſt. 5. Gabriel ibidem quæſt. 1. art. 3. dubio 1. Joannes Andreas in cap. *Tunc valere*, de conſecratione diſt. 4. Joannes Medina codice de confeſſione, Tractatu 2. quæſt. de confeſſione fictà iteranda, ubi ait: *Non eſſe omnino certum, quod Baptiſmus valeat ad gratiam baptiſmalem, quando recedit fictio, quia aliquibus viſum eſt, quod tunc homo ille per ſolam contritionem aſſequetur gratiam.* Idem ſentire videntur Vazquez hic diſputatione 159. cap. 4. & Auguſtinus Bernal diſputatione 13. de Sacramentis in genere ſect. 2.

Dico tamen, Baptiſmum fictè ſuſceptum, recedente fictione, ex opere operato, ſuum effectum producere. Ita communiter Thomiſtæ poſt D. Thomam hic art. 10. Suarez, Granado, De-lugo, Coninck, & alii.

Probatur primò ex Auguſtino libro 1. de Baptiſmate contra Donatiſtas cap. 12. ubi, Baptiſmum fictè ſuſceptum dicit quod *tunc valere incipit ad ſalutem, ſcùm illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et cap. 13 de Baptiſmo in ſchiſmate ſuſcepto ait: *Tunc incipit valere ad dimittenda peccata, cùm ad Eccleſiæ pacem venerit.* Item Author ſermonis de Paſſione apud S. Cyprianum, de his qui fictè Baptiſmum ſuſceperunt: *Ubi* (inquit) *redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec aliàs quæri aut repeti neceſſe eſt ſalutiferum Sacramentum.* Eandem doctrinam tradit Hugo à S. Victore in Epiſtolam ad Romanos quæſt. 157. 15

Probatur ſecundò concluſio ratione D. Thomæ: Quando cauſa ex ſe productiva effectùs, ſi impediatur, eum poſtea producit, remoto impedimento; ſicut quia in generatione corporis gravis, reſultare debet motus deorſum, ſi motus ille impediatur, reſultat poſtea, ſublato impedimento. Atqui Baptiſmus validus ex ſe poſtulat producere gratiam: Ergo remota fictione, ſtatim eam producit ex opere operato. 16

Probatur tertiò: Baptiſmus eſt initerabilis: Ergo cùm peccatum originale remitti non poſſit per aliud Sacramentum, quam per Baptiſmum, neceſſe eſt præcedentem Baptiſmum fictè ſuſceptum, recedente fictione, producere gratiam remiſſivam peccati originalis. 17

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Si quis fictè ſuſciperet Baptiſmum, & poſtea cum vera attritione confiteretur, & ſuſciperet pœnitentiam, ſine dubio juſtificaretur, & à peccato originali mundaretur: Sed peccatum originale per Sacramentum Pœnitentiæ tolli nequit, ſed duntaxat per Sacramentum Baptiſmi, quod pro ejus remedio inſtitutum eſt: Ergo tolletur tunc per Baptiſmum, ſubindeque Baptiſmus, recedente fictione, producit ſuum effectum. 18

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Opus mortuum, id eſt in peccato factum, non poteſt reviviſcere: Sed ſuſceptio Baptiſmi in peccato mortali eſt opus mortuum: Ergo non poteſt reviviſcere, nec conſequi ſuum effectum. 19

Reſpondeo ex D. Thoma hîc art. 10. ad 1. effectum Baptiſmi qui erat conferendus ex opere operantis, non reviviſcere, quia opus operantis fuit mortuum, redire tamen effectum Baptiſmi, ipſi ex opere operato correſpondentem, quia ſub illa ratione eſt opus Dei, quod non eſt mortuum in ſuſcipiente fictè Sacramentum. 20

Objicies ſecundò: Sacramenta novæ legis ſunt cauſæ phyſicæ gratiæ, ut Tractatu præcedenti oſtenſum eſt: Sed Sacramentum Baptiſmi fictè ſuſceptum, recedente fictione, non poteſt phyſicè cauſare gratiam, cùm eo tempore non exiſtat, & jam tranſierit: Ergo Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione, ſuum effectum producere nequit. 21

Reſpondeo primò, quod quando Thomiſtæ docent, Sacramenta novæ legis phyſicè cauſare gratiam, hoc debet intelligi de Sacramento phy-

ſicè

ſicè exiſtente, cum exiſtentia phyſica ſit una ex conditionibus requiſitis ad phyſicam operationem; unde cùm Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione, non exiſtat phyſicè, ſed ſolùm moraliter, nimirum in divina acceptatione, in tali caſu per accidens gratiam phyſicè non cauſat, ſed duntaxat moraliter.

Reſpondeo ſecundò, non eſſe improbabilem ſententiam plurium Thomiſtarum, qui aſſerunt Baptiſmum fictè ſuſceptum, recedente fictione, phyſicè gratiam cauſare, licèt enim quando recedit fictio, Baptiſmus non ſit in ſe, remanet tamen in ſua virtute, nimirum in charactere, qui tunc elevatur ad cauſandam gratiam, quam Baptiſmus in puncto ſuæ receptionis debebat producere, ſi non fuiſſet poſitum impedimentum. Unde D. Thomas in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. *In Baptiſmo* (inquit) *imprimitur character, qui eſt immediata cauſa diſponens ad gratiam, & ideò cùm fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character qui eſt præſens in anima, incipit habere effectum ſuum; & ita Baptiſmus, recedente fictione, effectum ſuum conſequitur.*

Ex dictis inferes, ſublatâ fictione conferri per Baptiſmum majorem vel minorem gratiam; juxta intenſionem actûs vel diſpoſitionem tollentis fictionem: non verò (ut exiſtimat Suarez) minimam gratiam quæ ex opere operato per Baptiſmum dari poteſt, qualis eſt illa quæ confertur infantibus.

Patet hoc corollarium ex dictis: Sacramenta enim conferunt gratiam majorem vel minorem, juxta intenſionem diſpoſitionis quâ ſubjectum ſe diſponit ad illam recipiendam: Sed per actum quo tollitur obex, ſubjectum ſe diſponit ad effectum Baptiſmi recipiendum. Ergo juxta intenſionem talis actûs, Baptiſmus majorem vel minorem confert gratiam Baptiſmalem. Unde ſi aliquis removeret fictionem, per actum intenſum ut quatuor, majorem reciperet gratiam, quàm ille qui devotè ſuſciperet Baptiſmum, cum actu intenſo ut duo. Nec propterea primus ex peccato fictionis aliquod commodum reportaret, ſed tantum ex perfectiori diſpoſitione quî ſe ad gratiam baptiſmalem præpararet. Nec ſecundus eſſet deterioris conditionis, ſed melioris, nam qui initio fructuosè recepit Baptiſmum, potuit plura virtutis opera, augmenti gratiæ meritoria elicere, quod non potuit alter qui fictè ad illum acceſſit.

Articulus III.

Quæ peccata remittantur per Baptiſmum, recedente fictione?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ.

CErtum eſt, per Baptiſmum fictè ſuſceptum, recedente fictione, peccatum originale dimitti, cùm nullum aliud Sacramentum, præter Baptiſmum, ad peccati originalis remiſſionem inſtitutum ſit; unde ſolùm difficultas eſt de peccatis actualibus, ante vel poſt Baptiſmum fictè ſuſceptum, vel in actuali ejus ſuſceptione commiſſis, an ſcilicet talia peccata, ex vi ipſius Baptiſmi, recedente fictione, vel per Sacramentum Pœnitentiæ dimittantur? In cujus difficultatis reſolutione quatuor reperio Doctorum ſententias. Prima eſt Scoti, Gabrielis, & Vazquis, aſſerentium peccata, etiam ante Baptiſmum commiſſa, de quibus antecedens ad Baptiſmum attritionem non habuit, remitti poſtea recedente fictione, per Sacramentum Pœnitentiæ.

Secunda quæ eſt Magiſtri Soto, concedit quidem quod recedente fictione remittuntur per Baptiſmum omnia peccata quæ ipſum præceſſerunt, ſed non illa quæ in ipſa ejus ſuſceptione commiſſa ſunt.

Tertia quam defendit Paludanus, aſſerit Baptiſmum fictè ſuſceptum, vim habere remittendi peccata non ſolùm quæ ipſum præceſſerunt, aut quæ in actuali ejus ſuſceptione cõmiſſa ſunt, ſed etiam quæ ante ablationem fictionis, poſt ejus ſuſceptionem patrata ſunt. Addit tamen, Baptiſmum talia peccata directè non remittere, ſed indirectè tantùm, & cum obligatione illa ſubjiciendi clavibus Eccleſiæ.

Quarta quæ eſt communis in ſchola D. Thomæ, & quam plures ex Recentioribus ſequuntur, exiſtimat omnia peccata, ſive Baptiſmum præcedentia, ſive cum eo ſimul commiſſa, per ipſum Baptiſma ex opere operato remitti: peccata verò poſt ejus ſuſceptionem commiſſa, deleri per Pœnitentiam.

§. II.

Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur.

26 DIco primò: Omnia peccata Baptiſmum fictè ſuſceptum præcedentia, recedente fictione, per ipſum Baptiſma remitti, non verò per Sacramentum Pœnitentiæ

Probatur concluſio ratione fundamentali. Illa peccata non remittuntur per Sacramentum Pœnitentiæ, quæ non cadunt ſub juriſdictione Eccleſiæ: ſed peccata ante Baptiſmum commiſſa, non cadunt ſub juriſdictione Eccleſiæ: Ergo non remittuntur per Pœnitentiam, ſed per Baptiſmum. Major patet, Sacramentum enim Pœnitentiæ requirit Eccleſiæ juriſdictionem. Minor etiam non minùs eſt manifeſta, ſicut enim Eccleſia non habet poteſtatem ſive juriſdictionem ſuper hominem nondum baptizatum, ita neque ſuper peccata quæ ante ſuum Baptiſmum commiſit.

27 Confirmatur: Peccata quæ per Pœnitentiam remittuntur, ſatisfactione aliquâ in hoc ſæculo expianda ſunt: Sed nulla ſolet imponi ſatisfactio pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis, etiam ſi quis de illis dum baptizaretur attritionem non habuerit, vel cum affectu ad peccatum mortale ad Baptiſmum acceſſerit, ut conſtat ex praxi Eccleſiæ: Ergo peccata ante Baptiſmum fictè ſuſceptum commiſſa, non remittuntur per Pœnitentiam, ſed per Baptiſmum, recedente fictione.

Dico ſecundò, etiam peccata quæ ſimul cum Baptiſmo fictè ſuſcepto exiſtunt, non remittuntur per Pœnitentiam, ſed per Baptiſmum, recedente fictione.

28 Probatur primò ex D. Thoma hic art. 10. ad 2. ubi ſic ait: *Fictio non removetur per Baptiſmum, ſed per Pœnitentiam ſubſequentem, quâ remotâ, Baptiſmus aufert culpam & reatum omnium peccata-*

catorum præcedentium Baptiſmum, & etiam ſimul exiſtentium cum ipſo.

29 Probatur ſecundò ratione præcedenti concluſione inſinuatâ: Peccata quæ nullo modo præſupponunt Baptiſmum, non poſſunt deleri per Sacramentum Pœniteutiæ: Sed peccata quæ ſimul cum actuali Baptiſmi ſuſceptione committuntur nullo modo præſupponunt Baptiſmum: Ergo nõ poſſunt deleri per Sacramentum Pœnitentiæ, ſed tantùm per Sacramentum Baptiſmi, recedente fictione. Major eſt certa, peccata enim quæ nullo modo præſupponunt Baptiſmum, non ſunt peccata hominis baptizati: ſola autem peccata hominis baptizati poſſunt remitti per Sacramentum Pœnitentiæ, quia ea ſola ſubduntur clavibus ſive juriſdictioni Eccleſiæ. Minor verò probatur: Peccata quæ merè concomitanter ſe habent ad ipſum Baptiſma, non præſupponunt Baptiſma: Sed peccata quæ in ipſa actuali ſuſceptione Baptiſmi committuntur, merè concomitanter ſe habent ad ipſum, nullo enim modo ipſum præſupponunt: Ergo peccata quæ ſimul cum actuali ſuſceptione Baptiſmi committuntur, ipſum non præſupponunt.

Dico tertiò, peccata poſt Baptiſmum fictè ſuſceptum commiſſa, recedente fictione, non remitti per Baptiſmum, ſed per Pœnitentiam.

30 Probatur primò ex D. Thoma hic art. 10. ad 3. ubi ſic diſcurrit: *Effectus Baptiſmi non eſt tollere peccata futura, ſed præſentia, vel præterita; & ideò recedente fictione, peccata ſequentia remittuntur quidem, ſed per Pœnitentiam non per Baptiſmum; unde non remittuntur quantùm ad totum reatum, ſicut peccata præcedentia Baptiſmum.*

31 Probatur ſecundò ratione ex fundamentis ſuprà ſtatutis deſumptâ: Peecata enim quæ ſubſequuntur Baptiſmum fictè ſuſceptum, ſubjiciuntur Eccleſiæ clavibus, atque adeò Pœnitentiæ: Ergo per Pœnitentiam, non verò per Baptiſmum remittuntur.

32 Dices cum Paludano, hoc argumentum probare quidem talia peccata non remitti per ſe & directè per Baptiſmum, ſed non oſtendere ea non deleri per Baptiſmum per accidens & indirectè, & cum obligatione ſubjiciendi illa clavibus Eccleſiæ.

Sed contra: Nullum Sacramentum habet virtutem ad remittendum peccatum poſt ſuſceptionem ipſius Sacramenti commiſſum, neque directè, neque indirectè, nec ullo modo; non enim ad hoc ſunt ullâ ratione inſtituta Sacramenta, neque ad hujuſmodi effectum à Deo acceptantur: ſunt enim Sacramenta medicinæ curativæ præcedentium peccatorum, & præſervativæ ſequentium, non tamen fuit conveniens ut haberent etiam vim ad delenda peccata poſtea committenda, nam hujuſmodi medicinæ non adhibentur, donec ægritudo inſit.

§. III.

Solvuntur objectiones.

34 OBjicies primò contra primam concluſionem: Si Baptiſmus fictè ſuſceptus, remitteret ſuâ virtute peccata ante ejus ſuſceptionem commiſſa, id præſtaret remotione obicis, ſive fictionis præſuppoſitâ; evidens enim eſt, quod non poſſit habere hunc effectum, quandiu obex ſive fictio perſeverat: Sed neqee etiam remotione obicis præſuppoſitâ, poteſt remittere peccata illa: Ergo falſum eſt quod illa remittat. Major conſtat, Minor verò probatur. Non poteſt Baptiſmus fictè ſuſceptus præſupponere remotionem obicis ſive fictionis; niſi præſupponat gratiam juſtificantem, utpote ſine qua fictio ſacrilega & moralis non deſtruitur: Sed præſuppoſitâ gratiâ ſanctificante, eo ipſo præſupponuntur peccata quæ ante Baptiſmum commiſſa ſunt, omnino, quoad culpam ſaltem, remiſſa, utpote quæ ſimul eſſe non poſſunt cum gratia ſanctificante: Ergo remotione obicis præſuppoſitâ, non remittit Baptiſmus, ſed remiſſa ſupponit peccata illa.

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem; ad cujus probationem, diſtinguo Majorem. Non poteſt Baptiſmus fictè ſuſceptus præſupponere remotionem obicis ſive fictionis, niſi præſupponat gratiam, ſecundùm virtutem quam ipſa habet præcisè ut eſt effectus Sacramenti Pœnitentiæ, concedo Majorem. Niſi præſupponat gratiam ſecundùm omnem virtutem quam habet ut eſt in illo caſu effectus Baptiſmi & Pœnitentiæ nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Præſuppoſitâ gratiâ juſtificante, præcisè ſecundùm quod eſt effectus Sacramenti Pœnitentiæ, præſupponuntur peccata quæ ante Baptiſmum commiſſa ſunt, omnino remiſſa, nego Minorem. Præſuppoſitâ gratiâ ſanctificante, ſecundum omnem virtutem quam habet ut eſt effectus in illo caſu tam Baptiſmi, quam Pœnitentiæ, concedo Minorem, & nego Conſequentiam. 3

Explicatur ſolutio: Cùm gratia ſanctificans quæ in ipſa remotione obicis Baptiſmi fictè ſuſcepti tribuitur, ſit effectus Baptiſmi, & Pœnitentiæ; Baptiſmi inquantum eſt gratia regenerativa, & remiſſiva omnium peccatorum, ſuſceptionem fictam Baptiſmi præcedentium; Pœnitentiæ verò, inquantum eſt remiſſiva peccati fictionis: licèt Baptiſmus fictè ſuſceptus, eam præſupponat ut removentem obicem fictionis, atque adeò ut effectum Pœnitentiæ, non tamen ut remiſſivam peccatorum ante Baptiſmum commiſſorum, quandoquidem ſicut ad ea non ſe extendit Sacramentum Pœnitentiæ, ita nec ipſa gratia ſanctificans, præcisè in ratione effectus talis Sacramenti conſiderata.

Inſtabis: Peccata ante Baptiſmum commiſſa, non poſſunt eſſe ſimul cum gratia, ut removente obicem Baptiſmi, ſive ut effectu Pœnitentiæ, alias enim poſſet remitti unum peccatum ſine alio, quandoquidem remotio fictionis eſt remiſſio peccati ſacrilegii: Ergo Baptiſmus non poteſt præſupponere remotionem obicis, ut cauſatam à gratia quæ ſit effectus Pœnitentiæ, niſi eo ipſo ſupponat etiã remiſſionẽ omnium peccatorum, ante fictam ejus ſuſceptionem commiſſorum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Peccata ante Baptiſmum commiſſa, nõ poſſunt eſſe ſimul ſimultate temporia cum gratia ut removente obicem Baptiſmi, concedo Antecedens. Simul ſimultate naturæ, & priùs prioritate à quo, in genere cauſæ veluti materialis, quàm ſit effectus Baptiſmi, & gratia ut regenerativa, nego Antecedens. Sicut enim nulla eſt implicantia quòd cõcipiatur prior prioritate naturæ & in genere cauſæ materialis, remotio obicis ad effectum Baptiſmi, quàm talis effectus: ita neque quod gratia ut removens obicem remiſſioni peccatorum ante Baptiſmum commiſſorũ, & ut effectus Pœnitentiæ, concipiatur prior ad ſeipſam, ut remiſſivã talium peccatorum, & ut effectum Baptiſmi, quia cum hoc ſtat peccatũ fictionis non remitti in aliquo inſtanti in quo non remittãntur alia ante Baptiſmũ cõmiſſa.

Objicies

38 Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem A : Illa peccata remittuntur per pœnitentiam & non per baptiſmum, quæ baptizatus tenetur confiteri : Sed fictè baptizatus tenetur confiteri omnia peccata quæ in ipſa ſuſceptione baptiſmi commiſit: Ergo illa peccata non remittuntur per baptiſmum, ſed per pœnitentiam. Major conſtat, Minor verò probatur. Quando quis tenetur confiteri aliquod peccatum, tenetur confiteri gravitatem totam illius : Sed ex una parte tenetur baptizatus fictè, confiteri fictionem, ex alia verò eò gravius eſt peccatum fictionis, quò quia habet plura peccata in ipſa ſuſceptione baptiſmi, fictio enim formalis eſt irreverentia in ſuſceptione ſacramenti, quæ haud dubiè major eſt, quò plura B ſunt peccata : Ergo fictè baptizatus tenetur confiteri omnia peccata, quæ in ipſa ſuſceptione baptiſmi commiſit.

39 Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem: ſufficit enim quòd fictè baptizatus confiteatur fictionem formalem, aſſerendo duntaxat ſe ſuſcepiſſe baptiſmum in peccato mortali. Ad probationem in contrarium dico, majorem eſſe veram quando non conjunguntur duo ſacramenta, ſed in caſu præſenti, cùm hæc conjunctio fiat, ſola fictio remittitur per ſacramentum pœnitentiæ, gravitas verò illius major, quia provenit ex magnitudine & multitudine aliorum peccatorum quæ remittuntur per baptiſmum, remittitur C etiam per ipſum.

Objicies tertiò contra tertiam concluſionem:
40 Licèt ſacramentum pœnitentiæ non ſit inſtitutum ad delenda peccata non confeſſa, tamen per concomitantiam remittit etiam illa quæ ex oblivione non ſunt confeſſa. Similiter licèt Euchariſtia non ſit per ſe inſtituta ad delendum peccatum cum ſola attritione, illud tamen interdum remittit per accidens in eo qui exiſtimans ſe eſſe contritum, accedit ad illud ſacramentum : Ergo ſimiliter licèt baptiſmus non ſit per ſe inſtitutus ad remittenda peccata quæ poſt ejus ſuſceptionem committuntur, interdum tamen per accidens ea remittere poterit. D

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando
41 Conſequentiam, quia nullum ſacramentum habet vim ad remittenda peccata poſt ſuſceptionem ipſius ſacramenti commiſſa, neque directè, neque indirectè: ſunt enim ſacramenta medicinæ curativæ præcedentium peccatorum, & præſervativæ tantùm reſpectu ſubſequentium. Unde nego paritatem, peccatum enim oblitum in confeſſione, ſupponitur commiſſum ante ſuſceptionem ſacramenti pœnitentiæ; & ſimiliter Euchariſtia non facit de attrito contritum, niſi reſpectu peccati ante ſuſceptionem talis ſacramenti commiſſi.

Quæres, utrum non ſolùm peccata mortalia, E
42 ſed etiam venialia, baptiſmum fictè ſuſceptum antecedentia, aut ipſum concomitantia, per ipſum, recedente fictione, remittantur?

Reſpondeo affirmativè: Quamvis enim non ſit æquè certum, recedente fictione, redire effectum baptiſmi, quoad remiſſionem venialium, quia baptiſmus non eſt medium neceſſarium ad hujuſmodi remiſſionem, nihilominus probabilius eſt, etiam hunc effectum redire, quia ſi baptiſmus ita inſtitutus eſt, ut poſſit operari, ſublato obice, & recedente fictione, etiam ſi ipſe non exiſtat, non eſt veriſimile hoc eſſe limitatum ad unum effectum ejus, potiùs quàm ad alium, nullum enim fundamentum eſt ad id aſſerendum; præcipuè quia gratia illa quæ datur recedente fictione, tam vere eſt regenerativa, ac ſi eſſet data in præſentia baptiſmi, & ideò quantùm eſt de ſe, omnino transmutat hominem, & delet omnem maculam vitæ præteritæ.

Articulus IV.

Quæ diſpoſitio ſufficiat ad tollendam fictionem, ut baptiſmus habeat effectum?

Notandum primò duobus modis poſſe hominem eſſe fictum in ſuſceptione baptiſmi: 43
Primò inculpabiliter, quia ſine ſua culpa caruit diſpoſitione neceſſariâ ad fructum ſacramenti recipiendum, ex eo ſcilicet quod habuit tantùm attritionem naturalem, quàm bonâ fide exiſtimavit eſſe ſupernaturalem. Secundò culpabiliter, & hoc adhuc dupliciter, primò quia ſciens & prudens, vel ex ignorantia vincibili, non adhibet attritionem naturalem: ſecundò, quia in ſuſceptione baptiſmi committit aliquod aliud peccatum, putà quia habet intentionem ſurandi facultates Eccleſiæ.

Notandum ſecundò, in fictione illa culpabili 44
duo reperiri, unum tanquam formale, & aliud tanquam materiale, ſive fundamentum formalis. Materiale ſunt peccata illa ratione quorum ſuſceptio baptiſmi eſt indigna : formale verò eſt ipſa indigna ſuſceptio, quæ eſt ſpeciale peccatum in aliis ſundatum. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò: ad tollendam fictionem ex igno- 45
rantia inculpabili provenientem, ſufficit attritio ſupernaturalis. Hæc concluſio intelligi debet ex ſuppoſitione quod poſt baptiſmum ſuſceptum, nullum peccatum fuerit commiſſum : tunc enim ad illud tollendum neceſſaria eſſet contritio, vel ſacramentum pœnitentiæ, ut poſtea dicemus.

Concluſio ſic explicata facilè ſuadetur: Nam tota fictio ex ignorantia inculpabili proveniens, poſita fuit in carentia diſpoſitionis neceſſariæ ut baptiſmus ſuum conſequatur effectum, nimirum attritionis ſupernaturalis, & non in novo peccato: Ergo poſitâ attritione verâ & ſupernaturali, tolletur obex & fictio, & baptiſmus ſuum ſortietur effectum.

Dico ſecundò: Fictio peccaminoſa formaliter 46
ſumpta, debet tolli per contritionem, vel per attritionem, cum ſacramento pœnitentiæ. Ita communiter Theologi contra Paludanum in 4. diſt. 4. qu. 5. docentem ſolam attritionem ſufficere.

Probatur concluſio ratione fundamentali: Fi- 47
ctio peccaminoſa formaliter ſumpta, ſeu peccatum indignæ ſumptionis baptiſmi, non poteſt tolli in vi ipſius baptiſmi: Ergo ad ipſum tollendum ſola attritio non ſufficit, ſed neceſſariò requiritur contritio cum ſacramento pœnitentiæ. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Baptiſmus non poteſt ea peccata remittere quæ ipſum conſequuntur : Sed fictio formalis conſequitur baptiſmum : Ergo per ipſum non remittitur. Major patet ex dictis concluſione 3. articuli præcedentis, Minor verò ſuadetur. Ut detur fictio formaliter, debet eſſe in eo inſtanti in quo conſummatur ſacramentum, ſiquidem ſi eſſet ante illud inſtans, non tolleret effectum ſacramenti, cùm in illo inſtanti talis effectus conferatur, & poſſit baptizatus habere attritionem aut contritionem, ut patet in eo qui toto tempore quo illi conferretur baptiſmus, complaceret ſibi in pec-

peccato mortali,& in inſtanti terminativo illius, ſubitò mutaretur, prorumpens in actum contritionis vel attritionis, quod non repugnat: Sed in illo inſtanti verum eſt baptiſmum præceſſiſſe: Ergo fictio formalis eſt peccatum conſequens ipſum baptiſmum.

48 Confirmatur: Quia fictio formalis debet eſſe in eo inſtanti in quo ſacramentum conſummatur habet ex ſe, & ex ſua formali ratione, ſpecialem repugnantiam cum effectu ipſiua, quatenus formaliter tollit diſpoſitionem ad ipſum neceſſariam. Ergo nequit per baptiſmum remitti, ſed neceſſariò debet eſſe materia pœnitentiæ.

Dico tertiò: Fictio materialiter ſumpta, ſi continuetur etiam in illo inſtanti in quo baptiſmus deberet habere ſuum effectum, non poteſt tolli niſi per contritionem, vel attritionem, cum ſacramento pœnitentiæ: ſi verò deſinat eſſe ante illud inſtans, vel etiam in illo inſtanti, remittitur ex vi baptiſmi.

49 Prima pars patet, ſi enim fictio materialiter ſumpta continuetur etiam in illo inſtanti in quo baptiſmua deberet habere ſuum effectum, ſubſequitur ipſum baptiſmum: Sed peccata baptiſmũ ſubſequentia, cùm ſint ſubjecta clavibus Eccleſiæ, non remittuntur niſi per contritionem, ut includentem votum ſacramenti pœnitentiæ, vel per attritionem, cum ſacramento: Ergo ſi fictio materialiter ſumpta continuetur in illo inſtanti in quo baptiſmus deberet habere ſuum effectum, non tollitur niſi per contritionem, vel attritionem, cùm ſacramento pœnitentiæ.

50 Secunda etiam pars non minùs eſt manifeſta: Nam ſi fictio materialiter ſumpta deſinat ante illud inſtans, vel in illo inſtanti in quo baptiſmus deberet habere ſuum effectum, non ſubſequitur baptiſmum, ſed illum antecedit, vel comitatur: At peccata antecedentia vel concomitantia baptiſmum, cùm non ſint ſubjecta clavibus Eccleſiæ, non remittuntur per pœnitentiam, ſed per baptiſmum: Ergo nec fictio materialiter ſumpta, ſi deſinat ante illud inſtana, vel in illo inſtanti in quo baptiſmus deberet habere ſuum effectum.

51 Ex his inferes, quod ſi aliquis ſuſciperet baptiſmum cum intentione furandi bona Eccleſiæ, & talem intentionem continuaret etiam in illo inſtanti in quo baptiſmus deberet habere ſuum effectum, tale peccatum eſſet in confeſſione aperiendum, nec ſufficeret dicere ſe cum fictione ſuſcepiſſe baptiſmum. Si verò talem intentionem in illo inſtanti non continuaret, teneretur tantùm dicere in confeſſione, ſe fictè acceſſiſſe ad baptiſmum, non verò ſe habuiſſe intentionem furandi facultates Eccleſiæ; & ſi hoc in confeſſione declararet, non eſſet illi injungenda aliqua ſatisfactio pro illo peccato, quia hæc non eſt injungenda pro peccatis quæ delentur ex vi baptiſmi, cùm baptiſmus totam pœnam temporalem remittat, ut articulo primo oſtenſum eſt.

52 Intelligea etiam ex ſuprà dictis, quod quando ſacramentum baptiſmi, recedente fictione per contritionem, vel per ſacramentum pœnitentiæ, incipit habere effectum ſuum, talis ordo reperitur. Priùs naturâ pœnitentia tollit fictionem, quæ prioritas reducitur ad genus cauſæ materialis & diſpoſitivæ, tum quia receſſus impedimenti priùs naturâ intelligitur, quàm introductio formæ impeditæ, tum etiam, quia receſſus fictionis eſt quaſi diſpoſitio ut baptiſmua habeat ſuum effectum. In ſecundo inſtanti naturæ, baptiſmus remittit peccata quæ fuerunt ante ipſum commiſſa, nam infuſio gratiæ regenerantis, vel ſanantis, intelligi nequit ante receſſum originalis culpæ, & lethalium culparum actualium. In tertio inſtanti naturæ baptiſmus juſtificat animam per gratiam regenerantem, quia gatia regenerans quæ confertur pe baptiſmum, prioritate naturæ præcedit gratiam ſanantem, quæ per pœnitentiam infunditur. In quarto demum pœnitentia juſtificat hominem per gratiam ſanantem, nam priùs naturâ eſt generatio in vita ſpirituali per baptiſmum, quàm ſanatio per pœnitentiam.

ARTICULUS V.

Utrum ſit proprium baptiſmi quòd conferat ſuum effectum, recedente fictione, an verò id etiam competat aliis novæ legis ſacramentis?

53 IN hojua difficultatis reſolutione variè opinantur Authores. Nam Sotus in 4. diſt. 6. quæſt. 1. art. 8 docet hoc eſſe ſingulare in baptiſmo, ut recedente fictione ſuum conſequatur effectum, tum quia Auguſtinus id ſolùm attribuit baptiſmati, tum propter ejus neceſſitatem, quia eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutẽ. Hunc ſequuntur Vazquez diſp. 161. cap 2. Meratius de baptiſmo diſp. 12. ſect 1. & ultimâ, & Auguſtinus Bernal de ſacram. in genere diſp. 13. ſect. 2. Alii omnibua & ſolis Sacramentis characterem imprimentibus, hunc effectum tribuunt. Ita Richardus, Major, Covarruvias, Granado, & Sylvius. Alii his addunt Sacramentum Pœnitentiæ, ut Paludanus, & Sylveſter. Alii id extendunt ad omnia Sacramenta, ut Cajetanus, Nunno, Serra, Candidus, Philippus à Sancta Trinitate, Henriquez, & Diana. Alii demum id tribuunt omnibus Sacramentis novæ legis, excepto Sacramento Euchariſtiæ. Ita Suarez, Lugo, Filliutiua, Bonacina, & ex Thomiſtis Martinez à Prado, cui hæc ſententia probabilior, & menti D. Thomæ conformior videtur. Pro reſolutione

54 Dico primò, certum videri, non ſolùm Baptiſmum, ſed etiam alia duo Sacramenta characterem imprimentia, nimirum Confirmationem, & Ordinem, conferre ſuum effectum, recedente fictione. Ita D. Thomas in 4. diſt. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 3.

Probatur ratione fundamentali: Cùm enim Sacramenta quæ imprimunt characterem ſint initerabilia, eſt in illis ſpecialis neceſſitas, quòd ſortiantur ſuum effectum, recedente fictione; alias enim qui fictè illa ſuſciperent, manerent in perpetuum privati effectu proprio illorum, & tamen deberent obire munia ad quæ obligantur ex vi characteris, v. g. conſtanter profiteri fidem, & actus hierarchicos rectè exercere: At hoc videtur inconveniens, & ſuavitati divinæ providentiæ repugnans: Ergo omnia Sacramenta characterem imprimentia, recedente fictione, ſuoa conferunt effectns. Unde hoc baptiſmo ſingulare non eſt, licèt D. Auguſtinus ſuprà, art. 2. citatus, illius tantùm mentionem fecerit, tum quia de illo ſolùm diſputabat, tum etiam quia eſt ſpecialis in illo neceſſitas, cùm ille ſit janua omnium Sacramentorum.

Dico ſecundò: idem privilegium Extremæ Unctioni & Matrimonio tribuendum eſſe.

Probatur breviter: Licèt hæc duo Sacramenta A non ſint ſimpliciter initerabilia, ſunt tamen initerabilia ſecundùm quid, matrimonium enim iterari non poteſt, vivente altero conjuge, neque extrema unctio in eodem ſtatu infirmitatis: Ergo ſicut illa Sacramenta quæ ſunt initerabilia ſimpliciter, ideo poſſunt & debent recedente fictione effectum ſuum producere, quia homo non debet privari in perpetuum gratiâ Sacrameotali, idem etiam dicendum eſt de iſtis Sacramentis, ne ſcilicet homo, durante toto tempore matrimonii, teneatur manere in eo ſtatu, ad quem neceſſaria eſt gratia Sacramentalis, ad debitè vivendum in vinculo conjugali, quâ tamen caret; & ne ſimiliter infirmus in illa ultima lucta careat B gratiâ Sacramentali, ſeu auxiliis ſpecialibus, ad vincendas vehementiores dæmonum tentationes quæ tunc occurrunt, maximè neceſſariis.

Dico tertiò: probabile eſt etiam Sacramentum pœnitentiæ fictè ſuſceptum, recedente fictione, producere ſuum effectum.

56. Probatur primò ex D. Thoma in 4 diſt. 17. quæſt. 3. art. 4. in corp. ubi ſic ait: *Confeſſio etiam poteſt eſſe in eo qui non eſt contritus, quia poteſt peccata ſua ſacerdoti innoteſcere* (id eſt nota facere) *& & clavibus Eccleſiæ ſe ſubiicere; & quamvis tunc non percipiat abſolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet, ſicut etiam eſt in aliis Sacramentis: unde non tenetur iterare confeſſionem qui fictus accedit, ſed tenetur poſtmodum fictionem ſuam confiteri.* C

57 Probatur ſecundò ratione petitâ ex neceſſitate Sacramenti pœnitentiæ: Pœnitentia enim non eſt minùs neceſſaria ad remiſſionem peccati mortalis commiſſi poſt Baptiſmum, quàm ſit Baptiſmus neceſſarius ad remiſſionem originalis & actualium quæ præcedunt Baptiſmum: unde ſi propter neceſſitatem Baptiſmi, tribuitur illi vis & efficacia conferendi gratiam, & remittendi peccata, recedente fictione, debet etiam concedi Sacramento pœnitentiæ, cùm tale Sacramentum poſſit interdum eſſe validum & informe, ut in Tractatu de pœnitentia oſtendemus. D

Dico quartò: probabilius videtur, Sacramentum Euchariſtiæ fictè ſuſceptum, non producere ſuum effectum, recedente fictione.

58 Probatur primò ex D. Thoma in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3 ubi expreſsè docet quod Baptiſmus, recedente fictione, producit ſuum effectum, non verò Euchariſtia.

Probatur ſecundò aſſignando rationem diſparitatis inter Euchariſtiam, & inter pœnitentiam, aliaque Sacramenta: alia enim Sacramenta, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid, ſunt initerabilia, ut ſuprà diximus, aut ſaltem ſunt neceſſaria, neceſſitate nedum præcepti, ſed etiam medii, ut patet de pœnitentia, quæ in re vel in voto eſt neceſſaria neceſſitate medii omnibus qui E poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt, quia nullum peccatum poſt baptiſmum poteſt remitti, ſine ordine ad Sacramentum pœnitentiæ: non eſt autem ſimile de Euchariſtia, quæ etiam propter ſuam excellentiam exigit, ut homines cum maxima cautela & reverentia ad illam accedant.

59 Poteſt etiam ſuaderi concluſio ex inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia: ſi enim Sacramentum Euchariſtiæ fictè ſeu in ſtatu peccati mortalis ſuſceptum, recedente fictione, produceret ſuum effectum, ſequeretur ſacerdotem ſcienter toto vitæ curriculo in mortali peccato celebrantem, ſi in mortis articulo conteratur, vel cum attritione confiteatur, recipere ingentem gratiæ cumulum, correſpondentem omnibus miſſis prætentis, in quibus celebrandis ingentia ſacrilegia commiſit; unde fieret repentè ſanctiſſimus, & eò ſanctior, quò plura fuiſſent ſacrilegia; & adhuc multò ſanctior, ſi ſingulis diebus contra leges Eccleſiæ celebraſſet decies, quod ex ſe incredibile apparet. Addo quod Apoſtolus docet, indignè Euchariſtiam ſumentes, judicium ſibi manducare, quod ex parte verum non eſſet, ſi recedente fictione, ad vitam prodeſſet.

Dices primò: D. Thomas loco præcedenti concluſione citato, ubi docuit pœnitentiam, recedẽte fictione, producere ſuum effectum, ſubdit: *Sicut etiam eſt in aliis Sacramentis*: Ergo cenſet univerſaliter omnia ſacramenta (nullo excepto) recedente fictione producere ſuum effectum. 60.

Reſpondeo cum Melchiore Cano, D. Thomam non dixiſſe, *in omnibus Sacramentis*, ſed *in aliis Sacramentis*, unde ſolùm velle, quod præter pœnitentiam, alia quædam ſunt Sacramenta, quæ recedente fictione producunt ſuum effectum, non tamen omnia; quare loco ſuprà citato, expreſsè excipit Euchariſtiam, & nullibi eam includit.

Dices ſecondò cum Philippo à S. Trinitate: Euchariſtia eſt omnium Sacramentorum perfectiſſimum & excellentiſſimum, à quo omnia alia dependent in ſua cauſalitate: Ergo non debet illi denegari hoc privilegium, quod conceditur aliis Sacramentis, nimirum poſſe producere ſuum effectum, recedente fictione. 61.

Sed nego conſequentiam, hoc enim privilegium non denegatur Euchariſtiæ, ob defectum activitatis, perfectionis, vel excellentiæ, ſed potiùs ob ſummam ejus perfectionem & excellentiam, quæ exigit ut homines cum maxima cautela & reverentia ad illam accedant, ut ſuprà diximus, & quia Euchariſtia nec eſt initerabilis ſimpliciter, ſicut Sacramenta quæ imprimunt characterem, nec ſecundùm quid, ſicut extrema unctio, & matrimonium, nec ita neceſſaria, ſicut pœnitentia. Addo quod, ex eo quod aliis Sacramentis hoc privilegium concedatur, non ſequuntur illa inconvenientia quæ ſequi oſtendimus ex ſententia quæ docet Sacramentum Euchariſtiæ, fictè ſuſceptum, recedente fictione ſortiri ſuum effectum.

DISPVTATIO V.

De Circumciſione.

Ad quæſt. 70. D. Thomæ.

CUm circumciſio fuerit præparatoria ad Baptiſmum, & præfigurativa illius, poſtquam D. Thomas ſuaè de Baptiſmo diſſeruit, ejuſque inſtitutionem, eſſentiam, cauſam miniſterialem, ſubjectum, varioſque illius effectus declaravit, breviter agit de circumciſione de qua etiam pauca hic ſubjiciemus, ne quid huic Tractatui deſit.

A

Articulus Primua.

An circumciſio primariò & per ſe inſtituta fuerit in remedium peccati originalis?

1. PArtem negantem tenent Suarez, Delugo, & alii ex Recentioribus, exiſtimantes circumciſionem primariò fuiſſe datam populo Judaico, ad congregationem ejua, & ſegregationem ab aliis; ſecundariò verò & ex conſequenti, ad remiſſionem peccati originalis. Affirmativæ verò adhærent Soto, Cabrera, & alii Thomiſtæ, cum quibua

B

2. Dico breviter, Sacramentum circumciſionis per ſe primò inſtitutam fuit ad remiſſionem peccati originalis, & ſolùm ſecundariò, ſeu ex conſequenti, ad conſignandum Dei populum, illumque à cæteris diſtinguendum

Probatur primò concluſio ex D. Thoma in 4. diſt. 1. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. in corp. ubi illam docet expreſsè dicens, quod primò & principaliter neceſſaria fuit circumciſio, ad expreſſiorem ſignificationem ablationis peccati originalis, ſed ex conſequenti aliam fuiſſe ipſius utilitatem, ſcilicet diſtinctionem fidelis populi ab infideli.

3. Probatur ſecundò: Circumciſio fuit in lege Moſaica verè & propriè Sacramentum: Sed de

C

ratione veri & proprii Sacramenti eſt quod per ſe primò ordinetur ad gratiam ſanctificantem, quã ad quodcumque aliud: Ergo circumciſio per ſe primò inſtituta fuit ad conferendam gratiam ſanctificantem, & remittentem peccatum originale, non verò ad conſignandum Dei populum, illumque à cæteris diſtinguendum Majorem concedunt Adverſarii, Minor verò probatur. De ratione veri Sacramenti eſt quod per ſe primò ordinetur ad finem ejus præcipuum: Sed finis præcipuus Sacramenti & inſtitutionis ejus eſt noſtra ſanctificatio per gratiam, propterea ſi quidem definitio ejus eſſentialis eſt, quòd ſit ſignum rei ſacræ ſanctificantis nos: Ergo de ratione Sacramenti eſt

D

quòd per ſe primò ordinetur ad gratiam ſanctificantem.

4. Confirmatur: Ad id priùs & principaliùs inſtituitur Sacramentum, quo ſublato, deſtruitur ratio Sacramenti, quàm ad illud quo non poſito, ponitur tamen & ſalvatur ratio Sacramenti· Sed ſublatâ ſanctificatione fidelium, non poteſt ſalvari ratio Sacramenti; è contra verò ſublatâ ratione conſignationis, & diſtinctionis populi fidelis ab infideli, ſalvari poteſt in ſigno ſenſibili ratio Sacramenti: Ergo Sacramentum circumciſionis priùs & principaliùs inſtitutum fuit ad conferendam gratiã ſanctificantem, & delentem peccatum originale, quàm ad conſignandum Dei populum, illumque à cæteris diſtinguendum.

E

5. Confirmatur ampliùs: Sacramentum baptiſmi per ſe primò inſtitutum eſt in lege gratiæ, ad delendum peccatum originale, & ſolùm ſecundariò ad diſtinguendum fideles ab infidelibus, ratione characteris Chriſti quem imprimit: Ergo idem dicendum eſt de circumciſione reſpectu populi Judaici.

6. Contra iſtam concluſionem objicitur primò: Scriptura Geneſ. 17. refert inſtitutionem circumciſionis, & tamen nullam facit mentionem remiſſionis peccati originalis, ſed ſolùm conſignationis populi Dei, ait enim: *Hoc eſt pactum meum quod obſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos.* Item Apoſtolus ad Roman 3. inquirit quæ eſſet utilitas circumciſionis? & reſpondet: *Quia illi ſunt credita eloquia Dei*, nullamque aliam affert cauſam: Ergo cenſet circumciſionem non datam eſſe, per ſe primò ſaltem, niſi ut populus Judaicus ſeparatus a reliquis, ſpecialem Dei legem acciperet.

Ad locum Geneſis citatum reſpondeo quod licèt in eo ſiat ſolùm mentio conſignationis populi Dei, tamen ex aliis verbis quæ leguntur ibidem, colligitur apertè circumciſionem etiam fuiſſe inſtitutam ad remittendum peccatum originale, ſic enim habetur: *Anima cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur* (vel ut legit D. Auguſtinus lib 3. contra Julianum cap. 18) *peribit de populo meo.* Quæ verba idem S. Doctor ibidem docet intelligenda eſſe non tantùm de adultis, ſed etiam de parvulis. Quoad locum Apoſtoli dico, idcircò nullam ibi Apoſtolum feciſſe mentionem remiſſionis peccati, quia ejùs intentum erat docere ex operibus legis, tanquam ex cauſis efficientibus juſtificationem, neminem juſtificari: ſi autem inter utilitates circumciſionis numeraſſet remiſſionem peccati, arbitrati fuiſſent Judæi, quod illam circumciſio activè efficeret, & conſequenter quod ex operibus legis efficientibus juſtitiam, eſſet eorum juſtificatio.

Objicitur ſecundò. D. Thomas 1. 2. quæſt 102. ar. 5. ad 1. dicit litteralem, principalemque rationem inſtituendi circumciſionem, fuiſſe proteſtationem fidei unius Dei, figuralem verò ad ſignificandum ablationem corruptionis per Chriſtum faciendam, quæ corruptio provenit in nos per carnalem originem ex peccato primi parentis: Ergo cenſet Sacramentum circumciſionis non fuiſſe principaliter inſtitutum, ad tollendum peccatum originale, ſed ad conſignandum Dei populum, illumque à cæteris diſtinguendum. 7

Sed nego Conſequentiam, cùm enim ſacramentum ſit ſignum & figura rei ſpiritualis ſanctificantis hominem, ſignificatio figuralis in circumciſione, & in quolibet alio Sacramento, eſt magis principalis, quàm ſit quæcumque litteralia; unde ex eo quòd D. Thomas loco citato doceat ablationem corruptionis ex peccato originali provenientem, ſeu ipſius peccati originalis remiſſionẽ, fuiſſe rationem figuralem inſtituendæ circumciſionis, tantùm abeſt quod concluſionem noſtram infirmet, quin potiùs eam confirmet & ſtatuat. Neque obſtat quod ſignicationem illam quæ in circumciſione eſt litteralis, vocet principalem, non enim eam hoc nomine appellat, per comparationem ad figuralem; ſed ad alias litterales minùs principales, quas ibidem refert, videlicet ad debilitationem concupiſcentiæ in membro quod circumcidebatur, & ad ſugillationem ſacrorum Veneris & Priapi, in quibus illa pars corporia honorabatur, quas vocat ſecundam & tertiam rationem litteralem inſtitutionis circumciſionis. 8

Objicitur tertiò: Si circumciſio fuiſſet per ſe primò & principaliter inſtituta ad remiſſionem peccati originalis, cùm tale peccatum maſculis & fœminis commune ſit, non debuiſſet pro ſolis maſculis inſtitui, nec differri uſque ad octavum diem. Item populus Iſraeliticus uſus fuiſſet hoc remedio quadraginta annorum ſpatio, quo moratus eſt in deſerto, remedium enim peccati non eſſet tanto tempore dilatum. 9

Reſpondeo negando omnes illas ſequelas: ad pro- 10

probationem primæ, dico quod licèt peccatum originale ſit commune maſculis & fœminis, quia tamen maſculus eſt cauſa traductionis illius, non verò fœmina, ut docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 81. art. 4. & hic art. 2. ad 4. ubi ait: *Peccatum originale contra quod ſpecialiter circumciſio ordinabatur, à patre trahitur, non à matre*, congruum fuit quod Deus in lege veteri remedium aliquod ſpeciale, nimirum circumciſionem, pro ſolis maſculis inſtitueret.

Ad probationem ſecundæ reſpondeo, remedium peccati originalis non debuiſſe quidem differri uſque ad octavum diem, factâ ſuppoſitione quod nullum aliud extitiſſet pro illis infantibus qui ante octavum diem erant in periculo mortis conſtituti: verum cum pro iſtis reliquiſſet Deus, ſicut pro fœminis, applicandum remedium legis naturæ, nullum erat inconveniens, quod circumciſio uſque ad octavum diem differretur.

Ad id quod additur de populo Iſraelitico dicendum, cum populo illo in deſerto per annos quadraginta cõmorante, divinitùs diſpenſatum fuiſſe, ut ſine circumciſione ſalvari poſſet, utendo remedio legis naturæ contra peccatum originale; idque propterea quod Judæi tunc eſſent veluti in continuo motu, ignorantes quando caſtra movenda eſſent, vel contra hoſtes præliandum, proindeque ſine gravi & evidenti periculo circumcidi non poſſent. Ita D. Thomas hic art. 4. ad 3. ubi addit, quod videtur, nullum eorum qui in deſerto nati ſunt, & non circumciſi, fuiſſe mortuum, priuſquam juberet poſtea Joſue circumcideretur, quia ut Pſal 14. dicitur: *Non erat in tribubus eorum infirmus*, & Joſue 5. ſolùm dicitur, mortuos fuiſſe in deſerto eos qui exierant de Ægypto, qui omnes circumciſi erant.

ARTICULUS II.

An quomodo in circumciſione gratia conferretur?

11\. DIco primò: in circumciſione gratia conferebatur. Ita D. Thomas hic art. 4.

Probatur primò: Circumciſio erat verum antiquæ legis Sacramentum, ut communiter docent Theologi: Sed de ratione veri Sacramenti eſt, quod ſit ſignum practicum gratiæ, ſubindeque quod eam cauſet, vel ſaltem quod ad ejus præſentiam à Deo cauſetur, ut patet ex dictis in Tract. de Sacramentis in communi diſp. 1. art. 1. Ergo in circumciſione dabatur gratia ſanctificans.

12\. Probatur ſecundò: In circumciſione peccatum originale remittebatur, unde Bernardus: *Quod aqua Baptiſmi abluit, hoc petra circumciſionis abraſit* Et Beda in homilia circumciſionis: *Idem ſalutiferæ curationis auxilium circumciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptiſmus agere revelatæ tempore gratiæ conſuevit.* Sed remiſſio peccati (ſaltem de lege Dei ordinaria) ſine infuſione gratiæ fieri nequit: Ergo in circumciſione conferebatur gratia ſanctificans. Quare S. Thomas hic art. 4. & ſuprà quæſt. 62. art. 6. ad 3. rejicit opinionem Magiſtri ſententiarum, & aliorum antiquorum, dicentium quod in circumciſione non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum: *Hoc enim* (inquit) *non poteſt eſſe, quia culpa non remittitur niſi per gratiam, ſecundùm illud ad Roman. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius.*

13\. Dico ſecundò: Circumciſio & alia veteris legis Sacramenta habebant vim quandam moraliter excitantem Deum ad dandam gratiam ritè ea ſuſcipientibus, carebant tamen virtute gratiæ productivâ, quæ reperitur in Sacramentis novæ legis: ſubindeque non cauſabant gratiam ex opere operato activè, ſicut Sacramenta novæ legis, ſed tantùm paſſivè.

14\. Probatur prima pars. Circumciſio & alia veteris legis Sacramenta, erant ſigna & figuræ paſſionis Chriſti futuræ, cujus intuitu Deus gratiam in antiqua lege conferebat: Sed à ratione ſigni vis excitativa moraliter inſeparabilis eſt: Ergo circumciſio, & alia veteris legis Sacramenta, habebant vim moraliter excitativam, quâ Deum movebant ad conferendam gratiam, ad ipſorum præſentiam, intuitu paſſionis Chriſti futuræ, ſignificabant.

15\. Confirmatur: Promiſſio habet moralem vim ad movendum eum qui promiſit ut impleat promiſſa: Sed circumciſio, & alia Sacramenta antiqua, fuerunt promiſſiones ſeu ſigna quibus Deus quaſi in figuris promittebat Chriſtum, & gratiam ex meritis ipſius dandam, unde Apoſtolus ad Hebræos 11. ea vocat *repromiſſiones*, quia per illa Sacramenta id quod Deus promiſerat, continuò renovabat, repromittendo quotidie: Ergo circumciſioni, & aliis veteris legis Sacramẽtis, competebat vis quædam moraliter excitativa, quâ Deum ad conferendum gratiam ad ipſorum præſentiam moraliter excitabant.

16\. Secunda pars quæ aſſerit circumciſionem, & alia veteris legis Sacramenta, caruiſſe virtute gratiæ productivâ, quæ in Sacramentis novæ legis reperitur, patet tum ex Apoſtolo ad Galat. 4. omnia vetera Sacramenta, *elementa infirma & egena*, appellante. Tum ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi dicitur quod Sacramenta noſtra, *multùm à Sacramentis differunt antiquæ legis, illa enim non cauſabant gratiam, ſed ſolum per paſſionem Chriſti dandam figurabant: hæc verò noſtra, & continent gratiam, & eam dignè ſuſcipientibus conferunt.*

17\. Idem docet D. Thomas hic art. 4. in corp ubi ſic concludit: *Dicendum eſt quod in circumciſione conferebatur gratia, quantùm ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen quàm in Baptiſmo; nam in Baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſius Baptiſmi quam habet inquantum eſt inſtrumentum paſſionis Chriſti iam perfectæ: in circumciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumciſionis, ſed virtute fidei paſſionis Chriſti, cuius ſignum erat circumciſio; ita ſcilicet quod homo qui accipiebat circumciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem, vel adultus pro ſe, vel alius pro parvulis, unde Apoſtolus dicit Roman: 4. quod Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quia ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſignificata, non ex circumciſione ſignificante.*

18\. Ex his probata manet tertia pars conclusionis, quæ aſſerit, circumciſionem non cauſaſſe gratiam ex opere operato activè, ſicut Sacramenta novæ legis: ſi enim circumciſio, & alia veteris legis Sacramenta, carebant virtute gratiæ productivâ, nullam poterant habere activitatem in ordine ad productionem gratiæ, nec activè in eam influere, ſeu illam conferre, ſicut modò baptiſmus, & alia novæ legis Sacramenta.

19\. Quod verò circumciſio dederit parvulis gratiam ex opere operato paſſivè, manifeſtum eſt, nam ad hoc ut aliquod Sacramentum dicatur conferre gratiam ex opere operato paſſivè, ſufficit quod ad poſitionem ejus Deus gratiam conferat, abſ-

abſque ullo merito vel diſpoſitione ſuſcipientis: A
Sed Deus parvulis Sacramentum circumciſionis
ſuſcipientibus, conferebat gratiam, cùm per ta-
le Sacramentum eos à peccato originali munda-
ret, ut ſuprà oſtenſum eſt; idque fiebat abſque
ullo merito aut diſpoſitione illorum, cùm ob de-
fectum libertatis & uſûs rationis, ad gratiam
non poſſent ſe diſponere, vel illam promereri:
Ergo circumciſio conferebat gratiam parvulis
ex opere operato paſſivè. Adultis verò nullo pla-
nè modo gratiam ex opere operato conferebat,
quia ut ad ſuſceptionem & præſentiam illius Sa-
cramenti juſtificarentur, debebant habere diſpo-
ſitionem proportionatam ad gratiam quam re-
cipiebant, unde illud non habebat vim faciendi B
ex attrito contritum, ſicut baptiſmus & pœniten-
tia in nova lege, nec gratiam ultra diſpoſitionem
ſuſcipientia conferebat. Nec propterea tale Sa-
cramentum adultis erat inutile, illos enim exci-
tabat ad eliciendum actum fidei in Chriſtum
venturum, quo juſtificabantur, atque ita illis uti-
lis erat ad gratiam conſequendam.

20. Ex dictis facilè intelliguntur & conciliantur
quædam Patrum teſtimonia, quæ ſpecie tenùs
videntur inter ſe pugnantia: aliqui enim viden-
tur aſſerere parvulos Hebræorum circumciſio-
ne fuiſſe juſtificatos. Ita Auguſtinus, ſeu Au-
thor libri hypognoſticon cap. 5. ubi ait: *Cir-
cumciſio octava diei, Baptiſmi gratiam dabat, &* C
*parvulus circumciſione fraudatus, delicto originali non
caruit.* Idem ſentire videtur Gregorius Magnus
lib. 4. Moral. cap. 1. ut habetur de conſecrat.
diſt. 4. cap. 5. Can. *Quod autem*, ubi dicit: *Quod
apud nos valet aqua Baptiſmatis, hoc egit pro illis qui
de Abrahe ſtirpe prodierant, myſterium circumciſio-
nis.* Item Innocentius III. in cap. *Maiores*, de
Baptiſmo, aſſerit *Baptiſmum circumciſioni ſucceſ-
ſiſſe; per illam enim originale remittebatur peccatum,
licèt ad regnum cœlorum non perveniretur.* Alii op-
poſitum videntur docere: Tertullianus enim
libro contra Judæos, paulò poſt principium:
Circumciſio (inquit) *in ſignum non in ſalutem de-
derat Deus populo Iſrael:* Cyprianus verò lib. 1.
contra Judæos cap. 8. *Nonne Melchiſedech, &* D
*alii qui non erant ex ſemine Abraha, fuerunt iuſti
ſine circumciſione? nam circumſio erat tantùm ſig-
naculum ſeminis Abraha, ſed non iuſtificabat.* Si-
milia docent Juſtinus, Irenæus, Epiphanius,
Chryſoſtomus, & alii. Verùm hæc (ut dixi)
ex principiis jam ſtatutis facilè conciliari poſ-
ſunt: primi enim ſolùm volunt, quod circum-
ciſio dederit parvulis gratiam ex opere operato
paſſivè, ſeu quod Deus ad præſentiam illius Sa-
cramenti, gratiam contulerit parvulis Hebræo-
rum, quâ à peccato originali mundarentur. Alii
verò ſolùm denegare intendunt circumciſioni,
& aliis antiquæ legis Sacramentis, virtutem gra-
tiæ productivam, qualis reperitur in Baptiſmo, E
& aliis Sacramentis novæ legis, unde dicunt
quod Sacramenta antiqua erant tantùm umbræ
& figuræ, ac veluti ſpecula quæ vulnus oſtende-
rent, ſed nullo modo ſanarent: non negant ta-
men quod Deus ad illorum præſentiam, intui-
tu paſſionis Chriſti futuræ, quam figurabant,
& ſignificabant, gratiam conferret, cùm de ra-
tione Sacramenti, ſeu ſigni practici gratiæ, ſit
quod vel gratiam inſtrumentaliter producat,
vel ſaltem quod ad ipſius præſentiam à Deo pro-
ducatur.

ARTICULUS III.

Vtrum liceat ſe circumcidere, mortificationis gratia vel ad Chriſti imitationem.

RAtio dubitandi eſt, quia Chriſtiani Æthio-
pes, qui vulgò Abaſſini dicuntur, circum- 21
ciſionem obſervant, non tanquam cæremoniam
legis Judaicæ, ſed ob Chriſti imitationem, ſeu
ut corporalem ejus ſimilitudinem gerant; id
etiam facere dicuntur in memoriam ſtirpis ſuæ,
aſſerentes ſe oriundos eſſe ex Abraham, & Re-
gem ſuum ex familia David: Sed hic ritus Ab-
aſſinorum nondum ab Eccleſia damnatus eſt:
Ergo videtur licitum, ſimul cum Baptiſmo ſuſ-
cipere circumciſionem, non tanquam cæremo-
niam legalem, ſed ex fine cultûs religioſi, & ob
Chriſti imitationem.

Confirmatur: Quando cæremonia legalia 22
habet in ſe aliquam moralitatem, poteſt ob
eam moralitatem uſurpari in Eccleſia: Sed
circumciſio, quatenus fuit ſuſcepta à Chriſto
Domino, continet aliquam moralitatem, nem-
pe corporalem ſimilitudinem, & memoriam
Chriſti Domini: Ergo præciſè ob eam mo-
ralitatem, non eſt inconveniens uſurpari in no-
va lege.

In hujus difficultatis reſolutione partem affir-
mativam tenent Cajetanus in hac parte quæſt. 23
37. art. 1. Nazarius ibidem, Medina 1. 2. quæſt.
103. art. 4. ad 5. Lorca 2. 2. ſect. 1. diſp. 23.
membro 1. Vericelli Tract. de Apoſtolicis miſ-
ſionibus quæſt. 23. num 10. & Guillelmus Re-
ginaldus in ſuo Calvino Turciſmo lib 2. cap. 9.
ubi hæc ſcribit: *Abaſſini chriſtianè quidem, &
cum vera Chriſtianorum fide, infantes baptizant &
circumcidunt, in ſignum nobilitatis antiquiſſima,
nullo meriti, aut Iudaica perfidia reſpectu; quo po-
ſito, nollem eos propter circumciſionem magis damna-
re, quàm ſi propter medicina cauſam abſtinerent à
carne porcina, quam tamen lex Moſaica prohibe-
bat.*

Oppoſitam ſententiam defendunt S. Antoni- 24
nus, Sylveſter, Armilla, Soto, Raynerius,
Navarrus, Suarez, Vazquez, Delugo, & alii,
quos citat & ſequitur Martinez à Prado in ſcho-
liis ad hanc quæſtionem, contendentes, talem
circumciſionem Abaſſinorum eſſe illicitam, nec
poſſe ex bono fine honeſtari. Cui ſententiæ ut
veriori aut probabiliori ſubſcribens,

Dico breviter: non licere Æthiopibus, ſeu
Abaſſinis, ſe circumcidere, mortificationis gra-
tiâ, vel ad gerendam corporalem cum Chriſto
ſimilitudinem.

Probatur: In circumciſione duo conſiderari 25
poſſunt, nimirum cæremonia legalis, quam
dicit de formali; & læſio corporalis, quam
de materiali importat: Sed illicitum eſt vel-
le ſe conformari Chriſto in aliquo ex illis:
Ergo velle circumcidi ad imitationem Chriſti,
illicitum eſt. Minor quantùm ad primam par-
tem patet, illicitum enim eſt modò legalia
obſervare, etiam ob bonam intentionem, ut
enim ait D. Thomas in 4. diſt. 1. quæſt. 2.
art. 5. quæſtiunc. 3. ad 3. *Legalia ſuo tem-
pore facta, fuerunt bona; tempore autem non
ſuo obſervata, ſunt facta mala, & ideò bonâ inten-
tione*

tione fieri non poſſunt benè. Probatur verò quoad ſecundam: nam conformitas ad Chriſtum in illa corporali læſione, nullius virturis honeſtatem habet, neque in aliquem Chriſti honorem cedit, ſed eſt cultus omnino ſuperſtirioſus & vanua; alioquin etiam licerer perforare manus & pedes, ad imitarionem Chriſti: inſipiens etiam modus mortificandi earuem eſt, ſe circumcidere, cùm illicitum ſit; ob mortificationem graviter lædere corpus: Ergo ſtultum eſt, ob imitationem Chriſti, aur carnia mortificarionem, velle pari & ſibi infligi læſionem illam corporalem, quam circumciſio de materiali importet. A

Addo quod, hæc circumciſio ſcandalum præbet fidelibus, nam ſpeciem habet mali, cùm illi qui eam exercent, judaizare videantur. Unde Medina qui 1. 2 loco ſuprà citato, in priorem ſententiam inclinaverat, in hac parte quæſt. 37. art. 1. noſtram amplectitur; & ſimiliter Verricelli romo 2. tract. 15. quæſt 218 retractat ſententiam quam romo 1. docuerat, air enim: *His tamen non obſtantibus, nunc re matnrius conſideratâ, dico non eſſe ulle modo tolerandam, quia quidquid ſit de fine circumciſionis huius, tamen prabet ſcandalum toti Eccleſia Catholica, quia non eſt manifeſtum motivum nobilitatu.* Denique propoſito hoc dubio à Parriarcha Æthiopiæ Sacræ Congregationi Inquiſitionis, an ſcilicer Abaſſinis liceat ſe circumcidere? habita eſt Congregatio Parum Qualificatorum Sancti officii die 30. Julii anno 1637 qui reſponderunt: *Non eſſe quocumque pratextu tolerandam circumciſionem, & Paſtores debere corrigere ſubditos, quantùm poſſunt, contumaceſque arcendes eſſe à communione.* Ex quo patet Eccleſiam Romanam ritum illum Abaſſinorum nequaquam tolerare. B C

De aliis præparatoriis ad Baptiſmum, de quibus agit S Doctor quæſt 71. ut de catechiſmo, exorciſmo & aliia, nulla eſt difficultas, quæ ex ſola lectione rextus D. Thomæ, facilè non evaeuetur. Unde, his omiſſis, ſit D

DISPVTATIO VI.

De Sacramento Confirmationis:

Ad quæſt, 72. D. Thomæ.

CUm in Eccleſia Chriſti Sacramentum Confirmationis ſecundum locum ordine adminiſtrationis habere ſoleat, ur nimirum ad id quod perfectiſſimum eſt, ſcilicer ad Sacramentum Euchariſtiæ, Baptiſmate & Confirmatione, veluri gradibus quibuſdam, & congrua præparatione aſcendamus, recta eriam doctrinæ methodus exigit, ut Tractatum de Baptiſmo immediatè ſequatur diſputario de Confirmarione, in qua de hujus Sacramenti exiſtentia, eſſentia, effectibus, ſubjecto, & miniſtro dicemus. E

Articulua Primus.

An Confirmatio ſit verum & proprium novæ legis Sacramentum, & quandonam à Chriſto fuerit inſtitutum?

§. I.

Prima pars quæſiti reſolvitur.

DIco primò: Ritus ille qui in Eccleſia Carholica Confirmatio appellatur, eſt verum novæ legia Sacramenrum. 1

Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Florentino, in Decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. de Confirmatione, contra Lutheranos & Calviniſtas, qui calumnianrur ejus cæremoniæ quam Confirmationem appellamus, nullam fieri in Scriptura mentionem, imò nec in Patribua trium primorum ſæculorum, ſed eam fuiſſe inventam & introductam à Melchiade Papa anno Chriſti 311. Addunt quod, ſi aliqui Patres quarti & quinti ſæculi eam vocarunt Sacramentum, locuti ſunr de Sacramento impropriè dicto, qualiter omnes cæremoniæ Eccleſiæ poſſunt vocari ſacramenta. Ut hic error confutetur.

Probatur primò concluſio ex Scriptura Actuū 8. Petrua & Joannes miſſi ad Samaritanos jam baptizatoa, ut Spiritum Sanctum illia conferrent, dicuntur ſuper eos manus impoſuiſſe, & additur ex tali impoſitione manuum continuò Spirirum Sanctum illia fuiſſe collatum. Item cap. 19. dicitur quod cùm Paulus eoa qui baptizati erant baptiſmo Joannia, juſſiſſet iterum baptizari, manus eis impoſuir, & Spiritus Sanctua in eos deſcendit. Ex quibus ſic poſſumua arguere: Cæremonia illa in manuum impoſitione conſiſtens, per quam dicuntur Apoſtoli Spiritum Sanctum baptizatis conruliſſe erat verum Sacramentum: Sed aliud eſſe non poterar, quàm illud quod in Eccleſia Carholica Confirmario appellatur. Ergo ritus ille qui in Eccleſia Catholica Confirmatio appellatur, eſt verum novæ legis ſacramentū. Major probatur. Signum ſenſibile gratiæ ſanctificantis, in actuali exercitio ipſius conferendæ, & à Deo, ſive Chriſto inſtitutum, eſt verum Sacramentum in nova lege. Sed cæremonia illa quatuor iſta habebat: Conſtat enim in primis quòd eſſet ſignum ſenſibile. Secundò in actuali ejua exercitio conferebatur infallibiliter gratia, quia dabatur infallibiliter Spiritua Sanctus. Tertio illud ſignum erar ad hoc à Deo, ſive Chriſto inſtitutum, tum quia incredibile eſt Apoſtolos hac cæremonià tam communiter fuiſſe uſos ad conferendum Spiritum Sanctum, niſi fuiſſet à Chriſto inſtituta: rum etiam quia Apoſtoli conferre non potuiſſant propria authoritate Spiritum Sanctum tam certò & infallibiliter, in uſu talis cæremoniæ. Minor etiam contra hæreticos evidenter demonſtratur: Illi enim duo tantùm Sacramenta agnoſcunt, Baptiſmum ſcilicet & Euchariſtiam: At illa impoſitio manuum Apoſtolorum, manifeſtè non erar Euchariſtia, ſed nec poterat eſſe Baptiſmus, quandoquidem fiebat poſt Baptiſmum, & jam baptizatia dabatur: Ergo ſi erar verum Sacramentum (ut jam oſtenſum eſt) non poterat eſſe aliud, quam illud quod in Eccleſia Catholica Confirmatio appellatur. 2 3

Reſpondent primo Hæretici, illam manuum impoſitionem, fuiſſe tantùm cæremoniam quandam

dam baptiſmi, quâ Apoſtoli baptizatos Deo commendabant, & offerebant, atque pro illis orabant.

Sed contra primò. Si illa manuum impoſitio fuiſſet aliqua tantùm cæremonia baptiſmi, potuiſſet adhiberi à quocumque a quo poterat baptiſmua conſerri: Sed hoc repugnat Scripturæ, nam Actuum 8. Philippus Diaconus baptizat, nec tamen manus ſuper baptizatos imponit, ſed Petrus & Joannes ad hoc faciendum veniſſe dicuntur: Ergo &c.

Secundo, Si illa manuum impoſitio fuiſſet ſolùm quædam oblatio & commendatio, ſeu oratio pro iis qui ſuſceperant Sacramentum Baptiſmi, quid opus erat Apoſtolos ab Jeroſolymis vocare, ut venirent uſque in Samariam, ab Jeroſolymis triginta duobus milliaribus diſtantem: quaſi non poſſent orare pro abſentibus, eoſque Deo commendare & offerre?

Tertiò, Apertè conſtat ex Actor. 8. & 19. Apoſtolos per manûs impoſitionem dediſſe Spiritum Sanctum: Ergo illa non erat ſolùm nuda cæremonia & oblatio baptizatorum, ſed verum Sacramentum conferens gratiam.

4 Nec valet quod dicunt hæretici, per illam manuum impoſitionem non datam fuiſſe gratiam gratis facientem, ſed tantùm gratias aliquas gratis datas, puta donum linguarum, vel donum prophetiæ, quod probant ex eo quòd Scriptura dicat Actor. 19. eos quibus Paulus manus impoſuerat, locutos fuiſſe linguis, & prophetaſſe. Non valet, inquam, tum quia Spiritus Sanctus non datur per collationem gratiæ gratis datæ, ſed tantùm per infuſionem gratiæ ſanctificantis Tum etiam, quia gratiæ gratis datæ in primitiva Eccleſia non coofereba nt omnibus, ſed aliquibus tantùm, prout Eccleſiæ expediebat, unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 12. *Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes loquuntur linguis?* Sed donum Spiritus Sancti, de quo locis citatis Scriptura loquitur, dabatur omnibus per manuum impoſitionem. Ergo tale donum erat gratia ſanctificans non verò aliqua gratia gratis data, licèt interdum etiam quædam gratiæ gratia datæ, per talem manuum impoſitionem, unà cum gratia ſanctificante conferrentur.

5 Reſpondent ſecundò hæretici, illam manuum impoſitionem fuiſſe quidem ceremoniam ad dandum Spiritum Sanctum inſtitutam à Chriſto, ſed ſolùm ex ſpeciali privilegio, quod non duravit niſi tempore Apoſtolorum, ſubindeque ritum illum qui nunc ab Eccleſia Romana fit, & Confirmatio dicitur, non eſſe verum novæ legis Sacramentum. Idque probat Kemnitius ex eventu, ad impoſitionem enim manuum Apoſtolorum, deſcendebant (inquit) viſibiliter linguæ igneæ, quod tamen modò non contingit.

6 Sed contra primò: Cyprianus Epiſt. 73. ad Jubaianum, poſtquam retulit factum Apoſtolorum Petri & Joannis Actor. 8. ſubjicit: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, ac manûs impoſitionem, Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo dominico conſummentur.* Item Auguſtinus 15. de Trinit. cap. 16. *Orabant* (inquit) *Apoſtoli Actor. 8. ut Spiritus Sanctus in eos veniret quibus manum imponebant, quem morem in ſuis Præpoſitis, ſeu Epiſcopis, etiam nunc ſervat Eccleſia*: Ergo falſum eſt, quod ſolùm tempore Apoſtolorum cæremonia illa impoſitionis manuum, ex ſpeciali privilegio, à Chriſto ad dandum Spiritum Sanctum inſtituta fuerit.

Secundò, Cùm eadem cauſa propter quam Deus in impoſitione manuum Apoſtolorum Spiritum Sanctum tribuebat, locum adhuc habeat in Eccleſia, omni enim tempore egent fideles virtute Spiritus Sancti, ad reſiſtendum in perſecutione, & confitendam fidem, non eſt cur negetur privilegium illud adhuc in Eccleſia perſeverare Quod autem Spiritus Sanctus in linguis igneis non deſcendat modo viſibiliter, ſicut tunc, cauſa rationabilis eſt quam affert Auguſtinus lib. 3. de baptiſmo cap. 16. quod ſcilicet initio Eccleſiæ, ad fidem plantandum & nutriendum, ejuſmodi miracula ſenſibilia neceſſaria eſſent: modò autem hæc non requirantur, ſed ſufficiat quòd Spiritus Sancti inviſibilis gratia nobis conferatur.

Probatur ſecundò concluſio ex SS. Patribus qui Melchiadem præceſſerunt, & tribus primis ſæculis floruerunt. Primo loco ſe offert Dionyſius, qui in libro de Eccleſ. hierarchia expreſſam facit mentionem Sacramenti Confirmationis; nam capite 2. ſic ait: *Baptizatum indutum albâ veſte ad Pontificem ducunt: ille divino ac deifico prorſus unguento virum ſignat.* Et cap. 4. *Et* (ſcilicet ſynaxi) *finitimum eſt aliud Sacramentum, quod Præceptores noſtri unguenti myſterium nominant.* Ejus etiam meminit Clemens Romanus Epiſt. 4. dicens: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci, & demum conſignari ab Epiſcopo.* Tertullianus de reſurrect. carnis cap. 8. inſinuans antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem, quæ adultis Cathecumenis ritè præparatis, tria Sacramenta eodem die conferebat, primò Baptiſmum, ſecundo Confirmationem, tertiò Euchariſtiam, de Baptiſmo ait, *Caro abluitur, ut anima emaculetur*: de Confirmatione: *Caro ungitur, ut anima conſecretur, caro ſignatur, ut anima muniatur; caro manûs impoſitione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur.* De tertio: ſeu de Euchariſtia: *Caro corpore Chriſti veſcitur, ut mens de Deo ſaginetur.* Quibus verbis tria quæ in Sacramento Confirmationis (inter baptiſmum & Euchariſtiam medio) reperiuntur, luculenter deſcripſit: nam in Confirmatione primò ungimur Chriſmate, deinde ſignamur, quia forma hujus Sacramenti eſt, *ſigno te ſigno crucis, ungo te chariſmate ſalutis.* Demum in ea, manuum impoſitione adumbramur.

His Patrum teſtimoniis adjungi poſſunt plurima antiquorum Conciliorum decreta: nam in Concilio Laodiceno antiquiſſimo can. 7. jubentur Novitiani ſacro chriſmate inungi. Et in Aurelianenſi apud Gratianum de conſecrat. diſt. 5. Can. *ut ieiuni*, præcipitur ut adulti jejuni ad Confirmationem veniant, & priùs confeſſionem facere moneantur. Et in Concilio Meldenſi apud eundem Gratianum, eadem diſt. Can. *Vt Epiſcopi*, ſic legitur: *Non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum, Spiritum Sanctum tradant.* 9

Ex his refutata manent duo priora mendacia hæreticorum, dicentium nec in Scriptura, nec in Traditione primorum ſæculorum, reperiri ſacramentum Confirmationis, unde supereſt refellendum tertium quod afferunt, nimirum Patres quarti & quinti ſæculi, dum Confirmationem Sacramentum appellarunt, largè & impropriè nomen Sacramenti uſurpaſſe. Sic ergo argumentor: Sancti Patres in ea proprietate aſſerunt Confirmationem eſſe Sacramentum, quâ eſt Baptiſmus: At

Baptiſmus

Baptiſmus eſt propriiſſimè ſacramentum: Ergo SS. Patres cenſent etiam Confirmationem eſſe ſtrictè & propriè ſacramentum. Minor eſt certa, & ab hæreticis conceditur: Major verò probatur primò ex Cypriano Epiſtolâ 72. ad Stephanum Papam, ubi de Baptiſmo & Confirmatione loquens, ſic ait: *Tum demum plenè ſanctificari & eſſe filii Dei poſſunt, ſi* SACRAMENTO UTROQUE *naſcantur.* Probatur ſecundò ex Ambroſio libro 3. de ſacramentis cap. 2. ubi hæc ſcribit: *Poſt Baptiſmum ſequitur ſpirituale ſignaculum* (id eſt Confirmatio) *quia poſt fontem* (ſupple baptiſmalem in quo ſanctitas inchoatur) *ſequitur ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis infunditur Spiritus ſanctus.* Item Auguſtinus libro 2. contra litteras Petiliani cap. 104. ſacramentum Chriſmatis (id eſt Confirmationem) æquiparat Baptiſmo, in ratione ſacramenti: *In hoc unguento* (inquit) *ſacramentum Chriſmatis vult Petilianus interpretari. Quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.* Denique Melchiades in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ rogatus, quodnam majus eſſet ſacramentum, Baptiſmus an Confirmatio? reſpondet: *Scitote utrumque magnum eſſe ſacramentum:* Ergo juxta SS. Patres quarti & quinti ſæculi, Confirmatio eſt ſacramentum in eadem proprietate quâ Baptiſmus.

11. Denique ſuaderi poteſt concluſio ratione congruenti quâ utitur S. Thomas hîc art. 1. & quæ in eo poſita eſt, quod ſicut poſt vitæ naturalis adeptionem, aliud inſuper ad corporale robur & augmentum requiritur: ita conveniens fuit, præter ſacramentum Baptiſmi, quo fit ſpiritualis regeneratio hominis, aliud à Chriſto inſtitui, ad ſpirituale robur & augmentum acquirendum. Nec obſtat quòd Chriſtus hoc totum unico Baptiſmi ſacramento præſtare potuerit, licèt enim hoc ita ſit, congruum tamen fuit, & magis expediens, quod nonniſi duobus ſacramentis illa duo tribueret: Primò ut in ipſa ſacramentorum diverſitate, varietas & multitudo effectuum gratiæ cognoſceretur. Secundò, ut homines difficultatem ſpiritualis militiæ, ſuæque naturæ imbecillitatem, agnoſcerent, videndo poſt copioſam Baptiſmi gratiam, ſe adhuc egere ſpeciali robore & protectione Spiritus ſancti. Tertiò, ut hac ſacramentorum mirabili & ſapientiſſimâ varietate, magis ab hominibus coleretur Deus, & profeſſio fidei facta in Baptiſmo, rata haberetur in Confirmatione.

§. II.

Reſpondetur inſtantiis Hæreticorum.

12. OBjiciunt primò Hæretici: Non eſt idem quod nunc fit ab Epiſcopis, & quod ab Apoſtolis factum narratur Actorum 8. & 19. Ergo licèt daretur, quod cæremonia illa Apoſtolorum fuerit verum ſacramentum, non ſequitur tamen Confirmationem noſtram veram ſacramenti rationem habere. Conſequentia patet, Antecedens probatur. In primis enim ab Apoſtolis dabatur Spiritus ſanctus cum dono linguarum, aliiſque donis, quæ jam non dantur ab Epiſcopis. Secundò, Apoſtoli tantùm manus imponebant. Confirmatio verò noſtra fit unctione Chriſmatis. Tertiò, Confirmatio noſtra non poteſt iterari, ſecùs illa manuum impoſitio, teſte Auguſtino libro 3. de Baptiſmo cap. 16. ubi ſic habet: *Manus autem impoſitio non ſicut Baptiſma repeti non poteſt: quid enim eſt aliud quàm oratio ſuper hominem?* Ergo non eſt idem quod nunc fit ab Epiſcopis, & quod ab Apoſtolis factū narratur.

Reſpondeo negando Antecedens: idem enim nunc fit à noſtris Epiſcopis, quod fiebat ab Epiſcopis quinque priorum ſæculorum Eccleſiæ, ut apertè conſtat ex locis Patrum & Conciliorum ſuprà citatis: iidem autem Patres teſtantur, Eccleſiam tunc feciſſe per Epiſcopos id quod fecerant Apoſtoli, eorumque exemplum eſſe ſecutam, ut patet ex verbis Cypriani & Auguſtini ſuprà relatis. Ad primam probationem in contrarium, dicendum eſt quod licèt exordio naſcentis Eccleſiæ ſæpe daretur per impoſitionem manuum Apoſtolorum Spiritus ſanctus, cum dono linguarum, aliiſque gratiis gratis datis, hoc tamen beneficium accidentariò erat illi conjunctum, effectus enim principalis & veluti ſubſtantialis illius erat infuſio gratiæ habitualis, quæ nunc etiam datur fidelibus, quando Confirmationis ſacramentum recipiunt. 13.

Ad ſecundam reſpondeo, unctionem Chriſmaticam communiter fuiſſe adhibitam ab Apoſtolis in Confirmatione: licèt enim Lucas compendioſiùs ſcribens loquatur ſolùm de manus impoſitione, Dionyſius tamen ſuprà citatus, qui tempore Apoſtolorum vixit, teſtatur Apoſtolos uſos fuiſſe unctione Chriſmatis, & Fabianus Papa Epiſtolâ 2. ad Orientales ait, Chriſtum docuiſſe Apoſtolos conficere Chriſma. Interdum tamen Apoſtoli, ex ſpeciali Chriſti diſpenſatione, non uſi ſunt Chriſmate, ſed per nudam manuum impoſitionem hoc ſacramentum contulerunt, ut plures docent poſt D. Thomam hîc art. 2. ad 1. & poſt Concilium Moguntinum can. 18. & Colonienſe in doctrina hujus ſacramenti: Cùm enim tunc Spiritus ſanctus ſuper baptizatos viſibiliter deſcenderet, & interior unctio evidenti illo Spiritus ſancti illapſu ſatis innoteſceret, non erat quare ad eam deſignandam, ſenſibilis illius materiæ quâ modo utimur, ſcilicet Chriſmatis, applicatio requireretur. Aliunde verò cùm interdum plura hominum millia uno die baptizarentur, moſque tunc eſſet, ut ſtatim baptizati confirmarentur, congruum erat, ut dum Apoſtolis in talia incumbentibus, non vacabat ſingulos inungere, illos ab hac cura liberaret Chriſtus, Spiritu ſancto ad ſolam manuum impoſitionem patenter veniente.

Ad tertiam dicendum, Auguſtinum loco citato non loqui de impoſitione manuum confirmativa, de qua nunc agimus, ſed de reconciliativa, quæ in ſacramento Pœnitentiæ fit ad reconciliandum pœnitentem cum Deo & Eccleſia; hæc enim manuum impoſitio iterari poteſt, ſicut & ipſum ſacramentum Pœnitentiæ, & in ea oratio quædam ab Eccleſia adhibetur. Unde obſervandum eſt, manus impoſitionem fuiſſe quadruplicem in primitiva Eccleſia, nempe confirmativam, de qua Act. 8. & 19. curativam de qua Marci ultimo, *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*: ordinativam, de qua 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Et reconciliativam, de qua Concilium Carthaginenſe 4. can. 80. Arauſicanum 1. can. 3. & Agathenenſe can. 11.

Objiciunt ſecundò Hæretici: Robur & firmitas ſpiritualis debet acquiri cibo & potu ſpirituali, ſicut firmitas corporis acquiritur cibo corporeo: Ergo poſt Baptiſmum quo ſpiritualiter renaſcimur, non eſt opus niſi ſacramento Eucharistiæ, 14.

chariſtiæ, quod per modum cibi ſpiritualis inſtitutum eſt.

15. Reſpondeo in primis falſum eſſe, quòd per ſolam nutritionem acquiratur robur & firmitas, nam etiam unctione & exercitatione, aliiſque modis acquiritur. Secundò dico, firmitatem & corroborationem quæ datur per Confirmationem, non eſſe quamlibet, ſed veluti militarem & athleticam, ad fidem fortiter profitendam, & defendendam. Addo quod, corroboratio & firmitas per nutritionem, non niſi ſenſim & longo tempore habetur: Deo autem placuit firmitatem ſpiritualem citiùs perficere, ut etiam fecit in Apoſtolis infuſione illâ mirabili Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, cui reſpondet quoad effectum Confirmatio ſacramentalis. Unde Hieronymus in dialogo contra Luciferianos: *Diſce hanc obſervationem* (confirmandi baptizatos) *ex ea authoritate deſcendere, quòd poſt aſcenſum Domini, Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit.*

§. III.

Alia difficultas expeditur, & quandonam ſacramentum Confirmationis à Chriſto fuerit inſtitutum, breviter declaratur.

16. Licèt certum ſit, & ab omnibus Catholicis conceſſum, ſacramentum Confirmationis, immediatè à Chriſto fuiſſe inſtitutum, ſicut & alia novæ legis ſacramenta, nam ut ait D. Thomas hîc art. 1. ad 1. *Inſtituere novum ſacramentum pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto.* Sed quandonam tale ſacramentum ab ipſo inſtitutum fuerit, valde incertum eſt, & varia circa hoc circumferuntur Authorum placita. Aliqui enim volunt, Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Confirmationis Matthæi 19. cùm pueris manus impoſuit. Ita Bachonius in 4. diſt. 7. quæſt. 1. art. 1. Caniſius titulo de Confirmatione in principio, imò & Concilium Senonenſe in Decretis fidei cap. 10.

17. Sed hæc ſententia communiter rejicitur, Tum quia inter illos pueros plurimi non erant baptizati, quibus ſubinde non poterat applicari Confirmatio; unde Hieronymus & Anſelmus dicunt parvulos illos oblatos fuiſſe Chriſto, ut benedicerentur, & curarentur ab infirmitatibus. Tum etiam, quia ut ait D. Thomas hîc art. 1. ad 1. non debuit ante Aſcenſionem Chriſti adminiſtrari hoc ſacramentum, in quo datur plenitudo Spiritus ſancti, qui ut dicitur Joan. 7. non fuit datus, niſi Jeſus eſſet glorificatus. Nec obſtat authoritas Concilii Senonenſis, quia tantùm eſt Provinciale, & à Summo Pontifice confirmatum non fuit.

18. Alii docent inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentum, quando Joan. 20. Chriſtus dixit Diſcipulis, *Accipite Spiritum ſanctum*, quia tunc data fuit illis poteſtas illud adminiſtrandi, cùm tunc ſolùm ſint ordinati Epiſcopi. Ita Coninck art. 1. dubio 2. & Layman libro 5. ſummæ Tractatu 3. cap. 1.

Verùm hæc opinio non videtur probabilior, quàm præcedens. Tunc enim datus eſt Spiritus ſanctus Apoſtolis ad remittenda peccata: Atqui hoc ſacramentum non eſt inſtitutum ad remittenda peccata, ſed ad augmentum gratiæ: Ergo tunc inſtitutum non fuit. Nec obſtat, quod tunc Apoſtolis data fuerit facultas hoc ſacramentum miniſtrandi, cùm enim miniſter ſit cauſa tantùm efficiens ſacramenti, ſubindeque ad intrinſecam ejus conſtitutionem non pertineat, ſicut materia & forma, tunc ſacramentum aliquod non cenſetur inſtitui, cùm miniſter ejus deſignatur, ſed ſolùm cùm ejus materia & forma exhibetur. Unde Baptiſmus (ut ſuprà oſtenſum eſt) non fuit inſtitutus, quando Apoſtolis data fuit poteſtas baptizandi, ſed quando Chriſtus in Jordane baptizatus eſt, quia tunc ejus materia fuit deſignata, & contactu mundiſſimæ carnis Chriſti conſecrata. Quare his opinionibus rejectis.

19. Dico ſecundò, longè probabilius eſſe, ſacramentum Confirmationis fuiſſe inſtitutum in nocte cœnæ.

Probatur ex Fabiano Papa Epiſtolâ 2. cap. 1. ubi hæc ſcribit: *In illa die Dominus Ieſus, poſtquam cœnavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut à Sanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit.* Idem docent Clemens lib. 3. Conſtit. cap. 16. & 17. & Cyprianus ſerm. de unctione Chriſmatis. Atque hæc eſt ratio, cur Eccleſia Catholica quotannis, veteri combuſto, novum Chriſma conſecret in die Cœnæ.

20. Dices, D. Thomas hîc art. 1. ad 1. ait quod *Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo*: At promittere ſacramentum præciſè, non eſt ipſum inſtituere: Ergo Chriſtus ſacramentum Confirmationis in nocte cœnæ non inſtituit, ſed duntaxat promiſit.

Reſpondeo aliud eſſe quòd Chriſtus in nocte cœnæ promiſerit effectum ſacramenti Confirmationis, & aliud quòd ipſum ſacramentum promiſerit: ſecundum quidem non eſt inſtituere ſacramentum, ſed non aſſeritur à D. Thoma. primum verò & intenditur à D. Thoma tantùm, ut ex verbis ſequentibus patet, & ſufficit ut ſacramentum dicatur inſtitutum.

ARTICULUS II.

Quæ ſit materia & forma ſacramenti Confirmationis?

21. Dico primò, materiam remotam ſacramenti Confirmationis eſſe Chriſma, confectum ex oleo per Epiſcopum benedicto, & balſamo. Conſtat ex Florentino in decreto Eugenii, & ex Tridentino ſeſſione 7. can. 2. nec non ex Patribus infrà referendis.

Congruentiam affert D. Thomas hîc art. 2. oleum enim quod pingue eſt, & naturâ ſuâ manat ac diffluit, gratiæ plenitudinem deſignat, quæ in hoc ſacramento tribuitur, & per Spiritum ſanctum à Chriſto capite in alios redundat: balſamum verò propter fragrantiam odoris, ſignificat fideles virtute hujus ſacramenti, eam virtutis ſuavitatem effundere, quæ in alios redundat, ita ut illud Apoſtoli 2. ad Corinthios 2. *Chriſti bonus odor ſumus*, dicere poſſint.

22. Circa hanc concluſionem, & hujus ſacramenti materiam, quatuor occurrunt difficultates, breviter hîc diſcutiendæ, & reſolvendæ.

§. I.

Reſolutio primæ difficultatis.

23. Prima difficultas eſt, an unctio chriſmatica ſit ita determinatè neceſſaria ad eſſentiam hujus ſacramenti, ut ſine illa per nudam manuū impoſitionem conferri nequeat? Ratio dubitandi eſt, quia Apoſtoli in primitiva Eccleſia, per nudam manuum impoſitionem conferebant

hoc ſacramentum, & idem in uſu fuiſſe tempore Concilii Arauſicani ſub Leone I. docet Sirmundus in Antirrhetico num. 10. motus verbis canonis primi hujus Concilii à ſe correcti & explicati, ubi (inquit) præcipitur, ut ſi quis in Baptiſmo chriſmatus fuerit, non chriſmetur iterum in Confirmatione, ſed manus tantùm ab Epiſcopo ipſi imponatur. Ex quo ille Author ibidem infert, chriſmaticam unctionem non eſſe de eſſentia hujus ſacramenti, ſed duntaxat cæremoniam quandam accidentalem, ad illius ornatum ab Eccleſia inventam, & nudæ manuum impoſitioni ſuperadditam, ſubindeque illud ex diſpenſatione Summi Pontificis poſſe per ſolam manuum impoſitionem conferri. Id confirmat verbis quibuſdam Hieronymi, Gennadii, Hilarii Arelatenſis, & D. Auguſtini, qui Confirmationem vocant, *Manus impoſitionem.*

24. Hæc tamen ſententia pluſquam falſa videtur: Fuit enim perpetuus mos Eccleſiæ, ſive in Oriente, ſive in Occidente, ab initio uti Chriſmate, neque in hoc aliqua varietas fuit, quemadmodum in materia ordinationis, ut patet ex Dionyſio, Clemente, Tertulliano, & aliis Patribus articulo præcedenti citatis: At non fuiſſet ille uſus inviolabilis ſemper adeò in Eccleſia, niſi fuiſſet neceſſarius, & à Chriſto determinatè inſtitutus, nam cùm materia Chriſmatis ſit rara, pretioſa, & inventu difficilis, non ſemper fuiſſet adhibita, ſi non fuiſſet exiſtimata neceſſaria: Ergo, &c.

25. Confirmatur: Concilium Florentinum in decreto Eugenii ſuprà citato, inſinuat ex diſpenſatione Summi Pontificis poſſe ſimplicem Sacerdotem eſſe hujus ſacramenti miniſtrum, in aliquo caſu, & tamen agens de materia illius, ita requirit Chriſma, ut nullo modo inſinuet poſſe aliquando ex diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ ſufficere manus impoſitionem: Ergo ſignum eſt, Concilium exiſtimaſſe, unctionem chriſmaticam eſſe de neceſſitate omnimoda hujus ſacramenti, & non ſolùm cæremoniam quandam accidentalem, ad illius ornatum ab Eccleſia inventam, & nudæ manuum impoſitioni ſuperadditam. Unde

26. Ad primum Sirmundi fundamentum, dicendum eſt cum D. Thoma hîc art. 2. ad 1. Apoſtolos diſpenſatione divinâ confirmaſſe per impoſitionem manuum, ſine Chriſmate, privilegio illis ſolis proprio, & ipſis, ob rationes articulo præcedenti §. 2. adductas, ſpecialiter conceſſo.

27. Dices, ex hac ſolutione & doctrina D. Thomæ ſequi, non eſſe idem ſacramentum Confirmationis quod nunc celebrat Eccleſia, ac illud quod Apoſtoli in primitiva Eccleſia conferebant, cùm diverſa ſit illorum materia.

Sed nego ſequelam: licèt enim materia quâ Apoſtoli ex ſpeciali Chriſti diſpenſatione utebantur ad conferendum Confirmationis ſacramentum, eſſet materialiter & entitativè diverſa, ab ea quâ nunc utitur Eccleſia, erat tamen eadem formaliter, quia ſubſtabat eidem ſignificationi, & Chriſti inſtitutioni, eandemque habebat vim productivam gratiæ, ſeu efficaciam ejuſdem gratiæ ſacramentalis: unde ſicut ordinatio Sacerdotum, Græca & Latina, ſunt unum & idem ſpecie ſacramentum ordinationis, quia licèt actiones quibus conſtat, & quibus character ſacerdotalis imprimitur, ſint entitate materiali diverſæ, eandem tamen habent ſignificationem, & efficaciam ejuſdem gratiæ ſacramentalis, eandemque Chriſti inſtitutionem: ita & ſacramentum Confirmationis quod nunc celebrat Eccleſia, & illud quod Apoſtoli per ſolam manuum impoſitionem ex ſpeciali Chriſti privilegio in primitiva Eccleſia conferebant.

28. Ad ſecundum nego quod Confirmationis adminiſtratio, per ſolam manuum impoſitionem fuerit in uſu tempore Concilii Arauſicani, & quod canone 1. præcipiatur, ut in Baptiſmo chriſmatus, non chriſmetur iterum in Confirmatione; ſed ſolùm ibi duo alia jubentur, primò Chriſmatio baptiſmalis; ſecundò, ut ſi quo caſu omiſſa fuerit, de hoc moneatur Epiſcopus ante Confirmationem, ut ſcilicet, antequam eum qui non fuit Chriſmatus in Baptiſmate, confirmet, chriſmandum priùs chriſmatione baptiſmali, ad Sacerdotem remittat, eò quòd ipſe non poſſit duplicem præbere Chriſmationem; propterea ſiquidem, dum Epiſcopus epiſcopali ritu baptizat, nullam adhibet unctionem verticalem, ſed mox ab affuſâ baptizato aqua, ad frontis unctionem, atque adeò Confirmationis adminiſtrationem, procedit.

29. Quantùm verò ad Patres quos citat Sirmundus, licèt interdum Confirmationem vocent *manus impoſitionem*, non tamen dicunt, eam eſſe ſolam manus vel manuum impoſitionem, quin potiùs vel iiſdem vel aliis locis eam etiam appellant *Chriſmationem*: ideò autem vocatur interdum à Patribus Confirmatio, manus, vel manuum impoſitio, quia ut loquitur Innocentius III. cap. *Cùm venisset*, de ſacra unctione: *Per frontis Chriſmationem, manus impoſitio deſignatur*, id eſt ſignificatur. Vel etiam, quia ipſa unctio in fronte confirmandi, manus quædam impoſitio eſt.

§. II.

Reſolutio ſecundæ difficultatis.

30. Secunda difficultas eſt, an eſſentiale ſit huic ſacramento, quòd oleum ex quo una cum balſamo Chriſma conficitur, ſit ex olivis expreſſum, vel ſufficiat oleum nucum, vel amygdalarum, aut quid ſimile?

Reſpondeo, oleum ex quo Chriſma conficitur, eſſe duntaxat oleum olivarum, illud enim ſolum propriè dicitur oleum, & maximè habetur in uſu communi hominum, ubi haberi poteſt, aliud autem non niſi in ſupplementum, ut rectè ait S. Thomas hîc art. 2. ad 3. Nomen ergo olei, ſimpliciter & ſine addito poſitum, tam verè & propriè ſignificat oleum olivarum, quàm nomina aquæ, panis, & vini ſignificant aquam naturalem, panem triticeum, & vinum vitigineum. Quare ſicut ex eo quod Chriſtus aſſeruit; aquam eſſe materiam Baptiſmi; & panem ac vinum, Euchariſtiæ; Eccleſia intellexit, & Concilia definiverunt, aquam naturalem, panem triticeum, & vinum vitigineum, eſſe materias horum ſacramentorum, Baptiſmi ſcilicet & Euchariſtiæ: ſic per oleum, quod ſecundùm inſtitutionem à Chriſto per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores acceptam, dicitur à SS. Patribus materia ſacramenti Confirmationis, oleum propriè dictum, id eſt olivarum, intelligendum eſt.

§. III.

Tertia difficultas reſolvitur.

31. TErtia difficultas eſt, an admixtio balſami cum oleo olivarum, ſit de neceſſitate & eſſentia materiæ Confirmationis, ita ut vero balſamo non appoſito, non fiat ſacramentum: Negat Cajetanus hîc art.2. dicens, *Sacramentum Confirmationis quoad ſubſtantialia eſſe completum ſine balſamo, quamvis ſit neceſſarium neceſſitate præcepti, non neceſſitate ſacramenti, quòd mixtum ex oleo & balſamo ſit materia Confirmationis.* Idem docent Soto in 4.diſt.7. quæſt.unicâ art.2. Eſtius ibidem §.8. Valentia tomo 4.diſputatione 5.quæſt.
B 1.puncto 2. Caramuel in Theologia fundamentali cap.7.fundam.65. num. 1272. Vericelli de apoſt.miſſionibus tit.7.quæſt.127. num.8.& 9. Gabriel à S. Vincentio, Carmelita diſcalceatus, diſputatione 2. quæſt. 1. de Confirmatione, & plures alii.

32. Nihilominus mixtionem illam balſami cum oleo, eſſe non ſolùm de neceſſitate præcepti, ſed etiam de neceſſitate ſacramenti, manifeſtè colligitur ex D.Thoma hîc art.2. ubi abſolutè affirmat, materiam hujus ſacramenti eſſe chriſma ex oleo & balſamo confectum, & reddit rationem, quare utrumque in illo debeat reperiri. Et 4. cont. Gentes cap. 60. inter ea quæ ad eſſentiam
C Confirmationis pertinent, numerat balſamum. Item in 4.diſt.7.quæſt.1.art.2.quæſt.2. ait quod *materia Confirmationis eſt oleum balſamatum.* Demum in 4.ad Annibaldum diſt.7.art 2. hæc ſcribit: *Materia Confirmationis componitur ex oleo olivarum & balſamo.*

Idem conſtat ex Florentino in decreto Eugenii, ubi ſic legitur: *Secundum ſacramentum eſt Confirmatio, cujus materia eſt Chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ.* Ubi docere videtur, oleum & balſamum æquè pertinere ad materiam ſacramenti Confirmationis: unde cùm
D conſtet oleum eſſe materiam eſſentialem ipſius, idem de balſamo dicendum eſt.

Dices tamen, Idem Concilium docuiſſe materiam calicis eſſe vinum aquâ mixtum, & tamen certiſſimum eſſe, quod aqua non ſit de neceſſitate ſacramenti in Euchariſtia, ſed tantùm de neceſſitate præcepti: Ergo idem dicendum de balſamo in Confirmatione, non obſtantibus verbis Concilii.

33. Sed nego conſequentiam & paritatem: Concilium enim loquens de materia calicis, non dicit eſſe vinum aquâ mixtum, vel eſſe compoſitum ex vino & aqua, ſed eſſe vinum cui aqua debet admiſceri: At verò de chriſmate docet
E eſſe confectum ex oleo & balſamo, unde patet manifeſta differentia.

34. Ratio etiam ſuffragatur: Materia enim Confirmationis neceſſaria neceſſitate ſacramenti, eſt Chriſma, ut oſtendimus contra Sirmundum: Sed nomen Chriſmatis, quamvis apud Scriptores prophanos quodlibet unguenti genus ſignificet, tamen apud SS.Patres & Scriptores Eccleſiaſticos, non ſolùm oleum, ſed oleum balſamo mixtum deſignat: Ergo materia ſacramenti Confirmationis eſſentialiter conſtat ex oleo & balſamo Major patet, Minor probatur primò ex D.Dionyſio qui in libro de Eccleſ. hierarchia cap.4. loquens de chriſmate, aſſerit illud componi ex re odorifera, quod de ſimplici oleo in-
A telligi nequit, bene tamen de oleo cum balſamo, quod ſuaviſſimum odorem habet. Secundò ex D.Gregorio, qui explicans illud Cantic.1. *Botrus Cypri in vineis Engaddi,* ſic ait: *In Engaddi balſamum gignitur, quo cum oleo, pontificali benedictione, Chriſma efficitur.* Tertiò ex Innocentio III.cap. *Paſtoralis,* de ſacramentis non iterandis, ubi referens quemdam in ſacramento Confirmationis per errorem unctum fuiſſe ſimplici oleo benedicto, non autem unguento ex oleo & balſamo, dicit eum fuiſſe unctum ſimplici oleo, & non Chriſmate, diſtinguens oleum à Chriſmate, propter alterius liquoris admixtionem. Denique eadem Minor ſuaderi poteſt contra Cajetanum, argumento ad hominem: nam ſi quæ eſſet ratio ob
B quam nomen Chriſmatis ſolum oleum ſignificaret, maximè quia, ut dicit Cajetanus, unctionem ſignificat, cui oleum ſufficit: Sed hæc ratio nulla eſt, unctioni enim non minùs ſufficit balſamum, cùm ſit unguentum, quàm oleum, & tamen fatetur Cajetanus, balſamum non ſufficere ad rationem Chriſmatis: Ergo nutat præcipuum ejus fundamentum.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò: SS. Patres interdum appellant Confirmationem, *ſacramentum olei,* 35.
C nullâ factâ mentione balſami: Ergo ſignum eſt mixtionem balſami non eſſe de neceſſitate ſacramenti.

36. Secundò, Balſamum magni æſtimatur, fuitque olim uſque adeò rarum, ut teſte Plinio libro 12.& 25. ſolùm in Judæa, & in duobus dumtaxat hortis regiis oriretur: unde Titus captâ Jeroſolymâ, arbuſtulam balſami in triumphum detulit: Ergo Apoſtolis, primiſque Eccleſiæ Rectoribus, qui valde inopes erant mundi facultatum, balſamum non ſuppetebat, & conſequenter non eſt materia neceſſaria in Confirmatione.

37. Tertiò, Innocentius III.cap. *Paſtoralis,* de ſa-
D cramentis non iterandis, rogatus an Confirmatio iteranda eſſet in eo qui per errorem, non Chriſmate, ſed oleo ſimplici fuerat delinitus? Reſpondet non eſſe aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum quod incautè fuerat prætermiſſum: Ergo ſupponit illud quod omiſſum fuerat, nimirum unctionem Chriſmaticam, non eſſe eſſentialem, aliàs enim ſacramentum fuiſſet nullum, & conſequenter denuo conferendum.

38. Denique Chriſma apud Græcos eſt oleum & balſamum, quibus duodecim alia aromata immiſcentur, ut videre eſt in Euchologio, & apud Arcudium in concordia Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis libro 2. cap. 5. videturque ille uſus
E habere fundamentum in Dionyſio, qui in libro de Eccleſ. Hierarchia cap 4. hæc ſcribit: *Dicimus igitur unguenti confectionem eſſe collectionem quandam ſuaviter ſpirantium materiarum, quæ in ſe magnam vim & copiam fragrantium qualitatũ contineat:* Sed alia aromata non ſunt de neceſſitate ſacramenti Confirmationis: Ergo neque balſamum.

39. Ad primum reſpondeo quod cùm præcipua pars materiæ hujus ſacramenti ſit oleum, eique modicum tantùm balſami admiſceri neceſſarium ſit, mirum non eſt, quod interdum dicatur *ſacramentum olei,* à parte ejus magis præcipua in quantitate, licèt præter oleum requiratur etiam balſamum.

40. Ad ſecundum reſpondeo cum D.Thoma hîc

art.

art. 1. ad 4. non opus eſſe materiam Confirmationis tam facilè inveniri & haberi poſſe, quàm materiam Baptiſmi, quia non eſt tantæ neceſſitatis Confirmatio, quàm Baptiſmus, & ſufficere quod è remotis regionibus ad omnia loca terrarum deferri poſſit. Et quamvis magni pretij ſit, tamen ad conficiendum Chriſma, non requiritur tanta quantitas ejus, ut emi non potuerit ab Epiſcopis primitivæ Eccleſiæ, licèt pauperrimis, ſaltem ex eleemoſynis fidelium.

41. Addo, fuiſſe etiam ab ortu Eccleſiæ Chriſtianæ magnam balſami copiam, nam quod dicit Plinius de penuria balſami, ad priora ſæcula referendum eſt, ipſe enim loco citato ſubjungit, ſuo tempore balſamum montes & colles vitium inſtar impleviſſe, & Joſephus libro 8. cap. 2. dicit Reginam Saba Salomoni plantam attuliſſe balſami, cujus (inquit) ferax eſt noſtra regio. Propter quod Fabianus Papa, qui anno à Chriſto nato 238. Eccleſiam rexit, non recipiens excuſationem Orientalium Epiſcoporum, qui balſamum ægrè reperiri cauſabantur, ſtatuit quot annis, combuſto veteri Chriſmate, novum confici oportere. Et Concilium Bracharenſe ſecundum, ſub Honorio, cap. 4. inhibuit Epiſcopis aliquid pretij accipere pro balſamo. Nunc autem ex America balſamum in varias regiones aſportatur, quod licèt à Judaico differat colore, eſt tamen verum balſamum, quia in fragrantia boni odoris, & in effectibus, aliiſque proprietatibus, habet ſufficientem convenientiam cum balſamo Syriaco, ſive aliunde differat ſpecie infima ab ipſo, ſive non; ſubindeq; validè ex illo Chriſma conficitur, ut Paulus III. & Pius IV. declaraverunt: ſicut quamvis vinum album colore, & fortè ſpecie, differat à rubro, tamen utrumq; eſt materia Euchariſtiæ, quia utrumq; eſt verè & propriè vinum.

42. Ad tertium dicendum Innocentium III. verbis citatis ſolùm voluiſſe, quod quia prior unctio fuerat publicè facta, propter ſcandalum, publicè iterari non debuit, ſed privatim & occultè abſq; ſolemnitate defectum ſubſtantialem ſupplendum eſſe, utendo omnibus quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti in Confirmatione, & accidentalia duntaxat omittendo, ſubindeq; in occulto & privatim, denuo adhibendam eſſe unctionem olei & balſami, cum debita forma, illi qui per errorem, non Chriſmate, ſed ſimplici oleo fuerat delinitus.

43. Ad quartum dicendum quod licèt duodecim illa aromata, quæ oleo & balſamo, ex uſu Eccleſiæ Græcæ, ad conficiendum Chriſma admiſcentur, non ſint de neceſſitate ſacramenti, ſed ad ritum quendam accidentalem hujus Eccleſiæ pertineant, oleum tamen & balſamum ſunt de neceſſitate & eſſentia materiæ Confirmationis. Unde cùm in ſacra Congregatione dubitaretur, an talis uſus Græcorum tolerandus eſſet, decretum fuit, inveſtigandum eſſe talis uſûs initium; & ſi illud antiquiſſimum eſſet, tolerandum; ſed monendos Græcos, ut ea aromata pauca ſint, & in tali quantitate, ut balſami odor prævaleat, & oleum ita ſub ratione olei perſeveret, ut effectus olei ſemper retineat. Quod ſi talis uſus non ſit ita antiquus, ſed poſt ſchiſma inceptus, omnino eum eſſe tollendũ. Unde ſacra Congregatio ſenſit, balſamum eſſe de neceſſitate ſacramenti. Idem expreſsè docet Concilium Colonienſe, in doctrina de ſacramẽto Confirmationis, nam ibi aſſerit balſamum eſſe de eſſentia, & negat ſolum oleum ſufficere ad ſacramenti veritatem; licèt quia Conciliũ illud fuit tantùm provinciale, & à Summo Pontifice confirmatum non eſt, ejus definitiones, ad dogmata fidei non pertineant.

§. V.

Alia difficultas expeditur.

44. QUarta difficultas eſt, utrum de neceſſitate ſacramenti Confirmationis ſit quod Chriſma ſit conſecratum ab Epiſcopo, ita ut ſimplex Sacerdos non poſſit, etiam ex commiſſione Summi Pontificis, Chriſma conſecrare?

Ratio dubitandi eſt, quia poteſt Summus Pontifex (ut infrà dicemus) ſimplici Sacerdoti committere adminiſtrationem ſacramenti Confirmationis, quod eſt aliquid majus, quàm materiam ipſius conſecrare: Ergo à fortiori poterit ſimplex Sacerdos, ex commiſſione Papæ, conficere & conſecrare Chriſma, ſicq; non erit de eſſentia & neceſſitate hujus ſacramenti, quod Chriſma ſit conſecratum ab Epiſcopo.

45. Oppoſita tamen ſententia magis placet, & ſatis apertè ex Florentino colligitur: cùm enim loco ſuprà citato, abſq; differentia dicat, materiam hujus ſacramenti eſſe Chriſma, confectum ex oleo & balſamo, & ab Epiſcopo benedictum, videtur ſentire, quod ſicut oleum eſt neceſſariũ neceſſitate ſacramenti, ita & benedictio ſive conſecratio ejus, facta per Epiſcopum.

46. Id etiam conſtat ex perenni uſu Eccleſiæ, cùm enim nunquam legatur, poteſtatem Chriſma conficiendi, ſimplici Sacerdoti ex diſpenſatione ſpeciali contuliſſe, quin potiùs cùm Concilium Florentinum dicit, legi aliquando eſſe diſpenſatum, ut ſimplex Sacerdos confirmaret, addat eum hoc debuiſſe facere, Chriſmate per Epiſcopum benedicto, ſignum probabiliſſimum eſt, ſuppoſuiſſe Concilium, hoc eſſe neceſſarium neceſſitate ſacramenti, proindeq; non poſſe Summum Pontificem, vel Eccleſiam, in hoc validè diſpenſare.

47. Ex quo facilè ſolvi poteſt fundamentum adverſæ ſententiæ, & afferri ratio cur Papa ex Chriſti voluntate poſſit conferre poteſtatem ſimplici Sacerdoti adminiſtrandi ſacramentum Confirmationis, non tamen conficiendi Chriſma: Chriſma enim facilè poteſt ad quævis loca transferri, Epiſcopus verò non poteſt ita facilè haberi; unde primum legitur aliquando ob neceſſitatem fuiſſe conceſſum, ut infrà parebit; ſecundum verò nunquam, ſed ſemper prohibitum, ut conſtat ex Concilio Wormatienſi cap. 1. ubi ſic habetur: *Chriſma conficere nullus præter Epiſcopum præſumat*; & ex Canone *Presbyter* 26. qu. 6. ubi dicitur: *Presbyter Chryſma nunquam conficiat.* Congruentia verò hujus inſtitutionis, fuit major dignitas materiæ hujus ſacramenti, in qua conſecrẽda, decens erat ut omnes à primis Eccleſiæ Paſtoribus dependerent. Et ſicut in naturalibus producere materiam, aliquid excellentius eſt, quàm compoſitũ, eò quòd materia non ſit producibilis niſi per creationẽ: ſic etiam in Confirmatione excellentius eſt conſecrare materiam, quàm ſacramentum ipſum miniſtrare; nam qui materiam conficit, ad modum creãtis ſe habet, & ideò hoc reſervatur magnis Eccleſiæ Principibus, ſcilicet Epiſcopis. Addo quod, quamvis daretur, quod majus eſſet conferre ſacramentum Confirmationis, quàm ejus materiã conſecrare, argumentum non valeret, non enim omnis qui

poteſt majus, poteſt quidlibet mions; ut homo poteſt generare homioem, non aquilam: Sacerdos poteſt conficere corpus & ſanguinem Chriſti, ſed non altaria conſectare, vel alios Sacerdotes ordinare, quod eſt minns, & veluti quædam præparatio ad Euchariſtiam conficiendam.

§. VI.

Confirmationis materia proxima, & forma hujus ſacramenti explicantur.

48. DIco ſecundò, materiam proximam Confirmationis eſſe unctionem Chriſmatis in fronte, per manum Epiſcopi, io furmam crucis ſactam.

Conſtat ex communi uſu & praxi Eccleſiæ, varijſq; Conciliorum decretis, præcipuè Florentini, in decreto Eugenij. Et quidem primò quòd materia proxima Confirmationis ſit unctio Chriſmatis, liquet ex generali regula ſacramentorum quæ in uſu conſiſtunt, nam in his proxima materia eſt uſus materiæ remotæ, quia eſt id quod immediatè per formam ſignificatur. Secundò, quòd facienda ſit unctiu in fronte confirmandi, conſtat ex eodem decreto Eugenij ubi ſic habetur: *Ideò in fronte ubi verecundia ſedes eſt, confirmandus inungitur, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat.* Tertiò hæc unctio chriſmatica in modum crucis fieri debet, tum ut verificeotur verba illa formæ: *ſigno te ſigno crucis*: tum etiam ut per hoc declaretur, Chriſtianum non debere erubeſcere crucem Chriſti, quæ ſecundùm Apoſtolum Judæis fuit ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia, ut ſubdit Eugenius loco citato. Aliam inſinuat rationem D. Thomas hîc art. 4. ad 3. ubi ait: *Hoc ſacramentum non ſolùm ordinatur ad hoc quod homo ſanctificetur iu ſeipſo, ſed exponitur cuidam pugnæ exteriori Et ideò non ſolùm fit mentio de interiori ſanctificatione, cùm dicitur: Confirmo te Chriſmate ſalutis, ſed etiam conſignatur homo exteriùs quaſi vexillo crucis ad pugnam ſpiritualem, quod ſignificatur, cùm dicitur, Conſigno te ſigno crucis.* Tertiò hæc unctio debet fieri immediatè manu ipſius Epiſcopi, & non medio aliquo inſtrumento, quia hoc ſacramentũ debet fieri per aliquam manûs impoſitiunem, ut conſtat ex ſuprà dictis. Quod verò uoctio fiat pollice manûs dexteræ, ſolùm ex ritu præſcripto ab Eccleſia, & ex conconſuetudine habetur: unde validum eſſet ſacrameotum, ſi fieret alio digito, vel manu ſiniſtrâ, quia verè fieret per impoſitionem manûs; peccaret tamen Epiſcupus, quia in hoc diſcederet à conſuetudine Eccleſiæ, & à ritu præſcripro in Pontificali Romano.

Dico tertiò: haoc formam ſacramenti Confirmationis, quâ utitur Romana Eccleſia: *Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filii & Spiritu Sancti*, eſſe convenientiſſimam: poſſe tamen boc ſacramentum validè miniſtrari, ſub alijs formis, ab iſta ſubſtantialiter diverſis.

49. Prima pars patet, nam ut obſervat D. Thomas in forma illa quâ utitur Romana Eccleſia, tria deſignantur, quæ in ſacramento Confirmationis reperiuotor, nimirum ſignum quo notatur is qoi in certamen Chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt, robur ſpirituale quod homini per hoc ſacramentum confertur, & cauſa conferens tale robur, ſcilicet ſanctiſſima Trinitas, quæ convenientiſſimè in hoc ſacramento exprimitur, tum quia illud eſt perfectio Baptiſmi, qui fit expreſſâ iovocatione Trinitatis; tum etiam quia in Confirmatione armatur Chriſti miles, ut inter alia myſteria, Trinitatem profiteri non erubeſcat

50. Secunda verò pars ſuadetur: nam in edicto Conſtantioi Magni (ſi tamen verè illius eſt) quod habetur tomo 1. Conciliorum, ante Concilium Nicænum primũ, Conſtantinus Magnus refert ſe à Sylveſtro Papa, poſt Baptiſmum, in fronte ſignatũ, & Chriſmate unctũ fuiſſe, in hæc verba: *Signet te Deus ſigillo fidei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in conſignatione fidei.* Et apud Ambroſium libro 2. de ſacramentis cap. 7. in fine, forma traditur: *Deus Pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua & Spiritu Sancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te ungat in vitam æternam:* Item in qoodam Rituali Romano ante annos 800. ſcripto, hæc forma (ut refert Alcuinus) habetur: *Signa eos Domine ſigno crucis: ego te confirmo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* Demum forma ſacramenti Confirmationis in Eccleſia Græca, hæc eſt: *Signaculum doni Spiritus Sancti*, ſupple *eſt iſtud*: ut patet ex omnibus Græcorum Euchologijs, ubi hæc forma refertur, & ex ſecundo Concilio œcumenico can. 7. ubi expreſsè traditur, ut teſtatur Græcorum rituum peritiſſimus & doctiſſimus Cardinalis Beſſarion, libro de ſacramento Euchariſtiæ, tomo 6. Bibliothecæ Sacræ, ſolio 482. Hanc etiam eſſe Græcorum formam aſſeruor Arcudius Græcus Author, de concordia occidentalis, & orientalis Eccleſię io ſacramentorum adminiſtratione lib. 2. cap. 6. & 7. Baſilius Pontius de ſacramento Confirmationis paginâ 2. cap. 7. & Vericelli de miſſionibus Apoſtolicis titulo 11. ſect. 2.

51. Nec obſtat quod ait Catumſytitus io concordia utriuſq; Eccleſiæ, Tractatu 1. accuſ. 7. nimirum Severum Patriarcham Alexandrinum libro de ritibus Baptiſmi, tomo 6. Bibliothecæ Sacræ, referre formam Confirmationis omoino ſimilem Rumaoæ. Nam ſicut in Eccleſia Latina in diverſis Ritualibus & Pontificalibus eſt invenire diverſas formas Coofirmationis, quas jam retulimus: ita mirum non eſt ſi in diverſis Græcis Euchologijs diverſæ inveoiantur formæ Confirmationis, ſed quæ frequeotior eſt in Euchologijs Græcis, eſt illa quam recenſuimus, ut Authores citati teſtantur.

52. Noo valet etiam quod idem Author ſecnndò dicit, nempe hæc verba: *Signaculum doni Spiritus Sancti*, non eſſe formam ſacramenti Confirmationis, ſed cujuſdam chriſmationis reconciliatoriæ ceremonialis, quæ ab Eccleſia Græca olim in Baptiſmo adhibebatur. Nam præterquam quod Cardinalis Beſſarion, & Arcudios Authores Græci, & in Græcorum ritibus peritiſſimi, expreſsè teſtantur, verba illa eſſe formam quâ communiter Græci otuntur, dum ſacramentum Confirmationis adminiſtrant: Clemens VIII. in bulla de inſtructione Græcorum, quæ habetur tomo 3. Bullarij fol. 47. cum prohibuiſſet Presbyteris Græcis, ne Confirmationis ſacramentum conferrent, prohibuit quoq; ne iſta verba, *Signaculum doni Spiritus Sancti*, proferrent, ſed ante illa abſolverent Baptiſmum: At ſi illa verba oon eſſent vera forma Confirmationis, ſed quandam ſolùm Baptiſmi cæremoniam continerent, ea certè noo prohibuiſſet, nam Baptiſmus plures habet cæremooias in Latioa & Græca Eccleſia, quæ nullâ ratione negligi debent, ut bene ſcribit Arcudius libro 2. cap. 7. Ergo &c.

Ex

53. Ex his probata manet ſecunda pars concluſionis, quæ aſſerit ſacramentum Confirmationis poſſe validè miniſtrari ſub alijs formis ſubſtantialiter diſtinctis ab eo quâ Eccleſia Romana jam utitur: quis enim negare audeat aliquas ex formis relatis, ſubſtantialiter differre ab ea quâ hodie Eccleſia utitur, cùm in forma Græcorum, & in Ambroſiana, nulla fiat invocatio Trinitatis, nec expreſſio actionis miniſtri? Unde dicendum eſt, Chriſtum non determinaſſe formam ſacramenti Confirmationis, quoad ſpeciē, ſed ſolùm quoad genus, & inſtituiſſe ſolùm quod hoc ſacramentum celebraretur per aliqua verba quæ ejus effectū ſignificarent, ac reliquiſſe poteſtati Eccleſię verba illa determinare, unde orta eſt diverſitas illa formarū, diverſiq; ritus ſacramentū illud miniſtrandi in Latina & Græca Eccleſia. Sicut in ſacramento Ordinis Chriſtus non determinavit materiam in ſpecie, ſed ſolùm in genere, & voluit quidem quòd non conferretur Ordo niſi per aliquod ſignum ſenſibile, ſignificativum poteſtatis quæ traditur, non tamen in particulari tale ſignum deſignavit: unde in Eccleſia Latina Sacerdores initiantur per contactū calicis & patenæ, & in hac actione character ſacerdotalis imprimitur: in Eccleſia verò Græca, per ſolam manuum impoſitionem ſuper caput ordinandi ſacerdotium confertur. De quo Tractatu præcedenti diſputatione 1. art. 5.

Articulus III.

Quodnam ſit ſubjectum capax Confirmationis, & utrum ad ejus ſuſceptionem adulti aliquando obligentur?

54. Dico primò: ſubjectum capax Confirmationis eſt quilibet baptizatus. Ita definitum eſt ab Urbano Papa de conſecratione diſt. 5. can. *Omnes*, ubi ſic dicitur: *Omnes fideles per manûs impoſitionem Epiſcoporum, debent Spiritum Sanctum poſt Baptiſmum accipere.*

Id etiam probat D. Thomas hîc art. 8. in corp. quia ſicut de intentione naturæ eſt, ut omnis qui corporaliter naſcitur, ad perfectam perveniat ætatem; ita & multò magis de intentione Dei, hominem ſpiritualiter renatum per Baptiſmum, perficere per Confirmationem.

Idem confirmat in argumento *Sed contra*, ex eo quòd Spiritus Sanctus adveniens in die Pentecoſtes, Actorum 2. replevit totam domum, per quam Eccleſia deſignabatur, & quicumq; erant in eadem domo quâ Apoſtoli, fuerunt omnes repleti Spiritu Sancto: Ergo ſacramentum Confirmationis, quod datur ad illam plenitudinem conſequendam, debet omnibus qui ſunt in Eccleſia exhiberi.

55. Obſervandum tamen eſt ex Catechiſmo Pij V. parte 2. cap. 3. omnibus quidem poſt Baptiſmum, Confirmationis ſacramentū poſſe adminiſtrari, minùs tamen communiter expedire hoc fieri ante rationis uſum. Primò, quia major eſt reverentia ſacramenti, ut cum propria fide & diſpoſitione hominis ſuſcipiatur. Secundò, eſt etiam major utilitas ipſius ſuſcipientis, quia majorem gratiā ex opere operato accipiet, ſi cum propria diſpoſitione accedat. Tertiò, ut magis meminerit quod ei dicitur, cùm ab Epiſcopo alapâ ceditur, ſe deinceps pro nomine Jeſu contumelias libenter pati debere. Quartò, ut magis vitetur periculum iterationis, ob ignorantiam vel oblivionem Confirmationis jam acceptæ. Deniq; cùm ſacramentum Confirmationis ſit veluti ſecunda fidei profeſſio ſolemnis, per ſe videtur expediēs, ut quando prima in Baptiſmo facta eſt per alios, ſecunda in hoc ſacramento fiat per ipſummet ſuſcipientem. Sufficit autem communiter ætas ſeptem annorum, atq; etiam licitè præveniri poteſt juſta de cauſa, ut ſi imminerent perſecutiones, ſicut tempore naſcentis Eccleſiæ, vel ſi puer hac occaſione prætermiſſâ, non poſſet diu poſt, ob Epiſcoporum penuriam, vel aliam ſimilem cauſam, hoc ſacramentum ſuſcipere.

56. Dico ſecundò: ad recipiendum ſacramentum Confirmationis in nullo caſu tenentur adulti, ſub præcepto, per ſe & directè eos obligante. Eſt contra Scotum, Bellarminum, Turrianum, Martinonum, & alios. Eſt tamen D. Thomæ in 4. diſt. 7. quæſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 1. in corp. ubi dicit quod ſacramentum Confirmationis non eſt neceſſitatis, ſed utilitatis; quod tamen eſſet falſum, ſi in aliquo caſu per ſe tenerentur adulti ſub præcepto ipſum recipere, tunc enim eſſet ſacramentum neceſſitatis præcepti. Item in hac parte ſuprà quæſt. 65. art. 4. poſtquam dixit dupliciter aliquid neceſſarium dici, uno modo ſimpliciter, ſine quo videlicet haberi non poteſt finis: alio modo ſecundùm quid, ſine quo ſcilicet finis non habetur ita convenienter, ſicut equus neceſſarius eſt ad iter; ſubdit ſecundo iſto modo neceſſariam eſſe Confirmationem, quod tamen patet fore falſum, ſi Confirmatio eſſet per ſe de præcepto, in aliquo caſu.

57. Ratio etiam ſuffragatur: Nullū enim eſt præceptum, neq; divinum, neq; Eccleſiaſticum, per ſe obligans fideles in aliquo caſu, ad ſuſceptionem ſacramenti Confirmationis: Ergo ſub nullo præcepto, per ſe & directè unquam tenentur illud ſuſcipere. Conſequentia patet, Antecedēs verò probatur primò de præcepto divino, quia in nullo Scripturæ loco habetur, ſicut habentur præcepta de Baptiſmo, Euchariſtia, & Pœnitentia; neq; ex traditione, cùm nulla ſufficiens traditio habeatur in Concilijs, Patribus, aut Eccleſia, quæ præceptum hoc divinum perſuadeat; neq; colligitur ex ipſa natura ſacramenti, quia ſacramentum Confirmationis ſolùm datur ad melius eſſe: homines autem in vita ſpirituali non tenentur ad id quod melius eſt.

58. Probatur etiam Antecedens quoad ſecundā partem, & oſtenditur nullum eſſe præceptū Eccleſiaſticum obligans fideles ad ſuſceptionem Confirmationis: Eccleſia enim non imponit præceptū de aliquo ſacramento ſuſcipiendo, niſi præſuppoſito divino præcepto, determinando ſcilicet tempus quo illud debet impleri ut patet in alijs ſacramētis neceſſarijs, nempe Baptiſmo, & Pœnitentia; unde cùm nullum ſit divinum præceptum de Confirmatione ſuſcipienda, ut jam oſtenſum eſt, nullum etiam erit de illa præceptum Eccleſiaſticum. Addo quod, ſi eſſet aliquod præceptum Eccleſiaſticum, maximè obligaret in articulo mortis: quod tamen eſſe falſum patet, tum ex uſu Eccleſiæ, tum ex Melchiade Papa in cap. *Spiritus Sanctus*, de conſecratione diſt. 5. ubi dicit hoc ſacramentum non eſſe neceſſarium hominibus jam morituris.

59. Dixi autem in concluſione, adultos per ſe & directè non teneri ad ſuſcipiendum ſacramentum Confirmationis, quia interdum per accidēs & indirectè ad illud recipiendum obligari poſſunt, putà ratione ſcandali, ut ſi putaretur ali-

quis

quis omittere Confirmationem, eò quòd eam contemneret, aut non crederet eſſe ſacramentum: vel ratione propriæ conſcientiæ, quando nimirum aliquis ſibi perſuadet quod abſq; tali medio tentationes contra fidem non ſuperabit, & credit ſibi immediatè periculum deficiendi à fide, niſi hoc ſacramento roboretur.

60. Contra iſtam conclusionem objicitur primò: Omnes fideles tenentur ex præcepto divino eſſe plenè ſive perfectè Chriſtiani: Sed ad hunc neceſſaria eſt ſacramenti Confirmationis ſuſceptio, cùm per tale ſacramentum homo fiat plenè & perfectè Chriſtianus: Ergo homo tenetur ad recipiendum ſacramentum Confirmationis. Unde in Can. *Omnes* ſuprà citato dicitur: *Omnes fideles per manûs impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum Sanctum poſt Baptiſmum accipere debent, ut pleni Chriſtiani inveniantur.*

61. Secundò, Tenetur ex præcepto divino quilibet fidelis adultus, non inermis aggredi periculum maximum fidei, & ſpiritualis militiæ: Sed velle abſq; ſacramento Confirmationis coram tyranno fidem profiteri, eſt velle inermis aggredi periculum maximum fidei & ſpiritualis militiæ; proprium enim eſt ſacramenti Confirmationis armare Chriſtianum in hunc finem: Ergo tenetur fidelis adultus, ſaltem in illo caſu, recipere ſi poſſit ſacramentum Confirmationis.

62. Tertiò, Magis obligat bonum vitæ ſpiritualis, quàm bonum vitæ corporalis: Sed ita obligat bonum vitæ corporalis, ut in vita naturali habet homo præceptum adhibendi medium neceſſarium ut augeatur: Ergo etiam in vita ſpirituali habet præceptum ſuſcipiendi medium ordinatum ad augmentum talis vitæ, quale eſt ſacramentum Confirmationis.

63. Pro ſolutione primæ objectionis, obſervandum eſt ex doctrina D. Thomæ in 4. diſt. 7. qu. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 1. plenitudinem gratiæ Chriſtianæ duplicem diſtingui, alia enim eſt quoad ſufficientiam, quæ datur in Baptiſmo, & quæ conſtituit hominem ſubſtantialiter Chriſtianum; & alia quoad abundantiam, quæ datur in Confirmatione, & conſtituit hominem jam Chriſtianum, militem Chriſti. Hoc poſito.

64. Ad primum reſpondeo diſtinguendo Majorem: Omnes fideles tenentur eſſe plenè Chriſtiani, plenitudine ſive perfectione quoad ſufficientiam, concedo Majorem. Plenitudine ſive perfectione quoad abundantiam, nego Majorē, & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego Conſequentiam. Unde quando in Canone *Omnes* dicitur quod omnes fideles per impoſitionē manûs Epiſcoporum, Spiritum Sanctum accipere debent, verbū illud *debent*, non ſignificat præceptū, ſed conſilium, hujuſq; ſacramenti utilitatem, non verò illius neceſſitatem declarat.

65. Ad ſecundum nego Minorem, licet enim qui in occaſione profitendi ſuam fidem coram tyranno, negligit confirmari armis illis ſpecialibus quibus milites Chriſti ſacramento Confirmationis induuntur, nolit corroborari; quia tamen aliunde, ſcilicet gratiâ baptiſmali, cum virtutibus & auxilijs ipſi correſpondentibus, ſufficienter ad reſiſtendum præmunitur, non eſt dicendus periculum fidei inermis aggredi.

66. Ad tertium concesſo Antecedente, nego Conſequentiā, & paritatem; Ratio diſcriminis eſt, quia medium ordinatum ad augmentum vitæ corporalis, unicum eſt, ſcilicet nutritio: è contra verò illud quod ordinatur ad augmentum vitæ ſpiritualis, eſt multiplex, adeò ut alijs medijs, quàm ſacramento Confirmationis poſſit quis augere in ſe gratiam.

ARTICULUS IV.

Quinam ſit, proprius ſacramenti Confirmationis effectus?

FAcilis eſt reſolutio hujus difficultatis ex dictis articulis præcedentibus. Unde 67.

Dico breviter, proprium ac ſpecialem ſacramenti confirmationis effectum, eſſe augmentum gratiæ, quo homo roboratur ad profitendam fidem, & acquirit jus ad ſpecialia auxilia pro illo actu conſtanter eliciendo.

Patet ex Florentino in decreto Eugenij, ubi dicitur, in hoc ſacramento dari Spiritum Sanctum ad robur, ut Chriſtianus Chriſti nomen audacter confiteatur. Idem teſtantur antiquiſſimi Patres, Dionyſius, Clemens, Tertullianus, Auguſtinus, Cyprianus, & Melchiades Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ubi hæc ſcribit: *Spiritus Sanctus qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. In Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum Confirmamur ad pugnam. In Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.* Et paulò poſt: *Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi hujus ſuperandos*

Idipſum docet D. Thomas hîc art. 7. ubi ait quod *in Confirmatione datur baptizato Spiritus Sanctus ad robur, ſicut Apoſtolis datus eſt in die Pentecoſtes.* Unde virtutem Confirmationis ex his quæ Apoſtolis evenerunt, declarandam docet Catechiſmus Romanus, parte 2. de ſacramento Confirmationis num. 21. his verbis: *Si Paſtores voluerint divinam hujus ſacramenti efficaciam oſtendere, ſatis erit, quid ipſis Apoſtolis evenerit explicare: illi enim ante paſſionem, vel ſub ipſam paſſionis horam, adeò infirmi & remiſſi fuerunt, ut cùm Dominus comprehenſus eſt, ſtatim ſe in fugam conjecerint; Petrus verò unius mulierculæ voce perterritus, ſe Ieſu Chriſti Diſcipulum eſſe, non ſemel, aut iterum, ſed tertiò negaverit, ac poſt Reſurrectionem omnes propter metum Iudæorum incluſi, domi ſe continuerint. At verò in die Pentecoſtes, tantâ Spiritus Sancti virtute omnes repleti ſunt, ut dum Evangelium quod eis commiſſum erat, non ſolùm Iudæorum regione, ſed univerſo orbe, audacter & liberè diſpergerent, nihil ſibi feliciùs accidere poſſe exiſtimaverint, quàm quod digni haberentur, qui pro Chriſti nomine contumeliam, vincula, tormenta, cruces perferrent.* 68.

Deinum eadem veritas ex materia & forma hujus ſacramenti manifeſtè oſtenditur: Etenim unctio & conſignatio, & hæc verba formæ, *Confirmo te*, ſignificant gratiam quæ confertur vi hujus ſacramenti, dari in ordine ad certamen & luctam, roburq; ſpirituale ad fidem conſtanter profitendam, conferre. Hoc autem robur, præter gratiam habitualem, dicit jus ſpeciale ad auxilia opportunè conferenda, & certiſſimè, ſi non ponatur obex; ad fidem fortiter profitendam, & ſuperandas difficultates, ut perfectos decet. Quo pacto ipſi Apoſtoli reſiſtebant perſecutionibus, non per gratiam ſolùm habitualem, ſed per auxilia ſpecialia quæ Deus tempore opportuno illis abundè ſuppeditabat, ſine quibus neminem quamvis juſtificatum poſſe diu perſeverare, docet Tridentinum 69.

ſeſſione

ſeſſione 6. can. 22. & experientiâ ſatis conſtat.

70 Ex his colligitur primò, ſacramentum Confirmationis per ſe & ex primaria intentione Chriſti inſtituentis, non conferre gratiam primam, ſed ſecundam: Nam gratiam confert in modum augmenti, & corroborationis, & ætatis adultæ Chriſtiani: Sed augmentum gratiæ, ſupponit gratiam eſſe, & priùs eſt fieri Chriſtianum, quàm corroborari & perfici; priùſque eſt naſci, quàm adoleſcere, & in virum perfectum evadere: Ergo &c. Dixi *per ſe*, nam per accidens interdum poteſt hoc ſacramentum primam gratiam conferre, & peccata remittere, ut docet D. Thomas hîc art. 7. ad 2. his verbis: *Si aliquis adultus in peccato exiſtens, cujus conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequetur remiſſionem peccatorum.* De quo plura diximus Tractatu præcedenti, diſp 3. art. 5 § 4 ubi oſtendimus, omnia ſacramenta vivorum, per accidens aliquando conferre primam gratiam, & prodeſſe mortuis, dummodo non ita mortui ſint, quin actum aliquem vitalem imperfectum, & pium aliquem motum fidei & attritionis exerceant.

71 Colligitur ſecundò, potiorem & præſtantiorem eſſe effectum Confirmationis, quàm Baptiſmi; ſicut in naturalibus plus eſt id quo conſtituimur in ſtatu ætatis perfectæ, & corroboratæ, quàm id quod ab initio noſtræ nativitatis habemus; & ſicut Apoſtoli plus acceperunt die Pentecoſtes, quàm in baptiſmo: unde Urbanus Epiſt. 1. cap. 7. docet homines per ſacramentum Confirmationis ex infantibus fieri *plenè Chriſtianos*, & viros perfectos; & Rabanus lib. 1. de inſtit. Clericorum cap. 31. ut refertur de conſecrat. diſt. 5. cap. 5. hæc ſcribit: *Signatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per Sacerdotem, per Pontificem verò in fronte, ut in priori unctione, ſignificetur ſuper ipſum Spiritus Sancti deſcenſio, ad habitationem Deo conſecrandam: in ſecunda quoque, ut ejuſdem Spiritus Sancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & virtutis, venire in hominem declaretur.*

ARTICULUS V.

Utrum ſolus Epiſcopus ſit ordinarius hujus ſacramenti miniſter?

72 PHotius Patriarcha Conſtantinopolitanus exiſtimavit non ſolum Epiſcopum, ſed etiam quemvis alium Presbyterum eſſe miniſtrum ordinarium Confirmationis, ut colligitur ex Epiſtola Nicolai I. ad Hincmarum, relata à Baronio Anno 867. Idem aſſeruit Wiclef, ut conſtat ex Conſtantienſi ſeſſ. 8. & Armacanus de quæſtionibus Armenorum lib. 11. cap. 4. id extendens etiam ad Diaconos, & aſſerens id ex ſacra Scriptura elici, quamvis decretis Eccleſiæ oppoſitum ſit definitum. Ut hic error impugnetur, & veritas Catholica ſtabiliatur.

73 Dico breviter: miniſtri ordinarii Confirmationis ſunt ſoli Epiſcopi.

Concluſio eſt certa de fide, & definita in Florentino in Decreto Eugenii, & in Tridentino ſeſſione 7. can. 3. de Confirmatione, & ſeſſ. 23. can. 7. ubi anathematizat eos qui dixerint, poteſtatem confirmandi & ordinandi, quam Epiſcopi habent, illis eſſe cum Presbyteris communem.

Deſumitur etiam ex Scriptura, nam Act. 8. dicitur quod Chriſtiani ab aliis baptizati, expectabant adventum Apoſtolorum, ut ipſis manus imponerent, & acciperent Spiritum Sanctum: At Epiſcopi ſucceſſere Apoſtolis, ut ait Florentinum: Ergo ipſorum eſt hoc ſacramentum conferre. Unde Euſebius Papa Epiſt. 3. ad Epiſcopos Thuſciæ, ut refertur de conſecrat. diſt. 5. cap. 4. *Manûs impoſitionis ſacramentum magnâ veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à Summis Sacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum, ab aliis quàm ab ipſis Apoſtolis, legitur aut ſcitur peractum eſſe.* Item Innocentius IV. in Epiſt. ad Epiſcopum Tuſculanum, Apoſtolicæ Sedis Legatum in regno Cypri: *Soli* (inquit) *Epiſcopi conſignent Chriſmate in frontibus baptizatos, quia hujus unctio non debet niſi per Epiſcopum fieri; quoniam ſoli Apoſtoli, quorum vices gerunt Epiſcopi, per manûs impoſitionem, quam Confirmatio, vel frontis Chriſmatio repræſentat, Spiritum Sanctum tribuiſſe leguntur.*

74 Triplex etiam inſtitutionis hujus congruentia adduci poteſt. Prima quam habet D. Thomas hîc art. 11. deſumitur ex ſimilitudine tum artis, tum humanorum contractuum, in ædificiis namque conſtruendis inferiores miniſtri formam non imponunt, ſed ſolùm materiam præparant architecto qui formam imponit; item epiſtola per notarium pro Principe ſcripta, ordinariè loquendo, ſolâ manu Principis validè ſubſcribitur: fidelium autem Eccleſia ædificium quoddam divinum eſt, ſecundùm illud 1. ad Corinth. 3. *Dei ædificatio eſtis*; item eſt epiſtola quædam ſpiritu Dei in cordibus ſcripta, ut habetur 2. ad Corinth. 3. Licèt ergo hoc ædificium, hæc epiſtola, per baptiſmum, ſacerdotum miniſterio ædificetur & ſcribatur; quia tamen per ſacramentum Confirmationis, domus quaſi jam ædificata perficitur, dedicaturque in templum Spiritus Sancti, & epiſtola jam ſcripta, ſigno crucis conſignatur, munus hoc ſolis ſuperioribus artificibus & Pontificibus, ſeu Principibus Eccleſiæ, ex officio incumbit.

75 Secunda congruentia eſt, quod ſolus Epiſcopus in Eccleſia, eſt veluti dux in exercitu, ad quem pertinet milites recipere, & conſignare.

Tertia, quod cùm Epiſcopus ſit in ſtatu perfectionis, Confirmatio verò ſit perfectio & conſummatio Baptiſmi, proprium ejus munus eſt, inferiores, mediante hoc ſacramento, perficere, ſeu perfectos Chriſtianos conſtituere.

76 Contra iſtam concluſionem objicit primò Armacanus factum Ananiæ Act. 9. Paulo manus imponentis. Verùm ibi non eſt ſermo de impoſitione manuum confirmativa, ſed curativa ſeu medicinali. Nec obeſt quod ibidem dicitur, *Ut videas, & implearis Spir. S.* primum enim ad illam curativam & medicinalem manûs impoſitionē pertinet, ut proximus & proprius illius effectus; ſecundum verò ad baptiſmum, de quo mox ibidem, & ad alia deinde ſecuta, referendum eſt.

Secundò objici poteſt illud 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterii.* Quaſi munus Presbyteri ſit manûs impoſitio, quæ dicitur Confirmatio.

77 Sed reſpondetur primò, quod ut notat D. Thomas ibi lect. 3. alia littera habet: *Manuum Presbyterii*, & hæc lectio ſola nunc habetur in Bibliis correctis juſſu Clementis VIII. Unde illa particula non deſignat miniſtrum, ſed modum, ſeu ſpeciem illius manûs impoſitionis, quæ non fuit ſacramentum Confirmationis, ſed Ordinis.

Reſpondetur ſecundò, ſtando in alia lectio-
78 one, quod in Scriptura nomine Presbyteri, ſæpe intelligitur Epiſcopus, quia Presbyter idem eſt quod ſenior, ut ibidem notavit S. Thomas. Similiter nomeu ſacerdotis, olim pecialiter accommodatum erat Epiſcopis, ut videre eſt in multis Conciliis Toleranis, & in Sidonio Apollinari lib 9 Ep. 3. ad Fauſtum. Unde quando S. Iguatius Epiſt. 13 & S. Ambroſius lib. 3. de ſacram. c. 2. dicunt, *Spirituale ſignaculum, & ſeptiformem Spiritum Sanctum, dari ad invocationem Sacerdotis*, nomine Sacerdotis, intelligunr Epiſcopum.

79 Objicitur tertiò, quòd apud Armenos & Græcos, ex veteri conſuetudine, Presbyteri paſſim confirment.

Sed teſpondeo primò, ex motibus ſchiſmaticorum non poſſe ſumi validum argumentum. Secùndò dico, Præsbyteros Græcos ſacramen-
80 tum conferre ex conceſſione Summi Pontificis, ut patebit ex dicendis articulo ſequenti.

Objicitur quartò Concilium Toletanum 1. c. 20. Arauſicanum 1. can. 2. & Innocentius I. Ep. 1. cap. 6 dicunt Presbyterum, abſente Epiſcopo, præſente verò, non niſi ſuerit ab ipſo præceptũ, poſſe alios ungere chriſmate: Ergo miniſtri ordinarii Confirmationis non ſunt ſoli Epiſcopi.

81 Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, Concilium enim Toletanum noo loquitur de unctione chriſmatis in fronte, in qua conſiſtit Confirmatio, ſed de cæremooiali unctione, quæ fit in vertice baptizati: Arauſicanum verò loquitur de reconciliatione ſolemni, quâ olim ad Eccleſiæ gremium tecipiebantur hæretici, qui ab hæreſi couvertebantur; nogebantur enim forıè ut ſupplerentur cæremoniæ ab Eccleſia in baptiſmo adhiberi ſolitæ, quam hæretici omiſerant. Denique Innocentius apertè loquitur de cæremonia quâ ungebantur energumeni, ut dæmon expelleretnr. Rario antem horum omninm eſt, quia nun licebat olim ſimplici ſacerdoti ullà tatione aliquem nngere chriſmate, imò nec baptizare, niſi jubente aut procul abſente Epiſcopo, & neceſſitate aliquâ urgente, ut patet ex Epiſtola 88. Leonis in fine, ubi ſic habetur: *Sed neque coram Epiſcopo licet Presbyteris in baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite, infantem tingere, aut ſignare.*

ARTICULUS VI.

An poſſit Sacerdos confirmare ex commiſſione Papæ, vel Epiſcopi?

§. I.

Referuntur ſententiæ, & tertia ut verior & probabilior eligitur.

82 IN hujus difficultatis teſolntione ttes ſuor Authorum ſententiæ, duæ extremæ, & tertia media. Ptima docet ſolum Epiſcopom ita de jure divino eſſe ſacramenti Confirmationis miniſtrum, ut neque Epiſcopus, neque Summus Pootiſex, poſſint committere ſimplici Sacerdoti, quod Confirmationem validè adminiſtret. Ita Durandns, Adrianus, Eſtius, Petrus Aurelius, & Catumſyritus, qui oppoſitam ſenteutiam vocat hæreticam, more ſuo delirans, ut air Vericelli, infrà citandus.

Seconda aſſerit ſimplicem Sacerdotem poſſe eſſe miniſttum extraordinarium hujus ſacramenti, non taotùm ex diſpenſatione Summi Pontificis, ſed etiam ex commiſſione Epiſcopi, ſtando in ſolo jure divino, & ſeclusâ prohibitione factâ à Summo Pontifice. Hanc teoent Salmeronius tomo 12. in Acta Apoſtolornm Tractatu 16. Baſilius Pontius in releᴄt. de Confirmar. & Martinus Ledeſma.

Tertia ſententia, quæ eſt media, & pro qua Vericelli Tract. de miſſionibus Apoſtolicis tit. 7. quæſt. 129. refert Authores quinquagiota ſex, cenſet quod ſimplex ſacerdos ex commiſſione & diſpenſatione Papæ, non verò Epiſcopi, ſacramentum Confirmationis conſerre poreſt.

Dico primò: Ex diſpeuſatione & cummiſſione Papæ, ſimplices Sacerdotes validè & licitè confirmare poſſunt.

Probatur primò ex Florentino io decreto Eugenii, ubi poſtquam definiſſet miniſtrum ſacramenti Confirmationis eſſe Epiſcopum, ſubdit: *Legitur tameu aliqnando, per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili & nrgeute admodum canſa, ſimplicem Sacerdotem, chriſmate per Epiſcopnm confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis ſacramentum.* Quibus verbis licèt Eugenius expreſsè non definiat noſtram ſeutentiam, implicitè tamen eam approbat, & graviſsimum, ut ajunt Valentia, Candidus, Caſtropalaus, & alii, ipſi affert authoritatis pondus. 83

Nec valet quod reſpondent aliqui ex Adver-
ſatiis, nimirum Concilium ibi qnidem retnliſſe 84
diſpenſationem factam eſſe aliquando à Sede Apoſtolica, eam tamen non approbaſſe. Hoc enim eſt manifeſtè contra verba Concilii, quia Concilinm dicit ex rationabili cauſa diſpenſaſſe Sedem Apoſtolicam, ut ſimplex Sacerdos confirmaret: Sed non poteſt eſſe rationabilis cauſa ad conferendum ſacramenrum invalidum & nullum, hoc enim ſacramentum non eſt, ſed ſacrilegium, & fallax imitatio ſacramenti: Ergo &c.

Probatur ſecnndò concluſio ex duobus aliis Conciliis, Tridentino nimirum & Senonenſi: Tridentinu enim ſeſſ. 7. can. 2. de Confirmatione cùm ait ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrnm ordinarium hujus ſacramenti, ſatis apertè inſinuare videtur, alium eſſe puſſe extraordinarium, ſcilicet Sacetdotem, ex diſpenſatione & conceſsione Summi Pontificis. Senonenſe verò videtur omninò ſupponere ſacetdotem ſimplicem ex privilegio poſſe confirmare, cùm ait in decretis morum cap. 38. *Si qui ſint* (loquitur de Abbatibus) *qui contendant competere facultatem confirmandi ex privilegio, volumus quod cùm primùm fuerint requiſiti de privilegio, fidem facere teneantur.* 85

Probarur tertiò ex facto S. Gregorii I qui lib. 5. Epiſt. 9. prohibuir Presbyteris Sardiniæ, ne confirmareut: at cùm intellexiſſet ſcandalum inde ortum, conceſsit iis confirmandi liceotiam, ut referrnt in cap. *Pervenit* diſt. 95. & teſtatur Baronius anno 594. Sic autem ait S. Gregorios: *Pervenit ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros chriſmate ungere eos qui baptizati ſunt, prohibuimus. Et nos qmdem ſecuudùm uſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus: ſed ſi omnino hac de cauſa aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in froute baptizatos chriſmate tangere valeant, concedimus.* 86

Reſpondeut Eſtius & Aurelius, D. Gregoriũ ſolùm cum illis ſacerdoribus diſpenſaſſe, ut quando baptizarenr, ungerent in fronte, unctione quadam cæremoniali, non verò ſacramentali; ſive ut nnctionẽ quæ fit in pectore vel in humeris eorum qui baptizantor, eandem in fronte facerent. 87

Sed

Sed contra eſt Concilium Florentinum citatum, quod conceſſionem illam intellexit de ſacramento Confirmationis. Eodem modo eam intellexit D. Thomas hîc art. 11. nam cùm ſibi primo loco objeciſſet: Videtur quod non ſolùm Epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit, Gregorius enim ſcribens Jaouario Epiſcopo dicit: *Pervenit ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe &c.* ſic reſpondet: *Ad primum dicendum, quod Papa in Eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quadam quæ ſunt ſuperiorum ordinum committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam Presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad poteſtatem Epiſcopalem; & ex hac plenitudine poteſtatis conceſſit Beatus Gregorius Papa, quod ſimplices Sacerdotes hoc ſacramentum conferrent, quandiu ſcandalum tolleretur.*

88 Reſpondent alii, quod tempore D. Gregorii omnes Sacerdotes erant Epiſcopi, quamvis non omnes haberent juriſdictionem Epiſcopalem, ſed unus duntaxat in ſingulis civitatibus, qui per antonomaſiam nomen Epiſcopi retinebat, & ſolus regulariter ſacramentum Confirmationis adminiſtrabat.

89 Sed in primis hæc reſponſio eſt contra Florentinum, & D. Thomam, qui loquentes de illa diſpenſatiooe, eam de ſimplici ſacerdote expoſuerunt. Deinde impugnatur ex eo quod licèt probabile ſit quod initio Eccleſiæ omnes ſacerdotes erant Epiſcopi, tamen incredibile omnioo eſt, quod illa conſuetudo ſimul cum dignitate ſacerdotis conſecrationem Epiſcopalem conferendi, adhuc duraret tempore D. Gregorii, cùm jam multi eſſent Presbyteri, & ante D. Gregorium dixerit Euſebius Papa articulo præcedenti citatus, confirmationẽ datam à ſacerdote, eſſe irritã.

90 Tertiò alii dicunt, ſacerdotes illos quibus facultatem confirmandi conceſſit D. Gregorius, fuiſſe per ipſum conſtitutos, quantùm ad iſtum actum, Epiſcopos.

Sed contra: Cùm ordo Epiſcopalis conſiſtat in indiviſibili, ſi Sacerdotes illi Epiſcopalem ordinem receperunt, verè fuerunt Epiſcopi, & conſequenter nulla fuit cum eis diſpenſatio: quod ſi non receperunt illum ordinem, nullo modo conſtituti ſunt Epiſcopi. Adde quod abſentes, quales erant illi ſacerdotes, nullo modo poſſunt ordinari.

91 Probatur quartò concluſio variis Authorum teſtimoniis, qui aſſerunt facultatem confirmandi ſæpè ſimplici ſacerdoti fuiſſe commiſſam. In primis enim hanc conſuetudinem ut Presbyteri confirmarent, viguiſſe in Æpypto, tradit Author coævus Ambroſio, & qui citatur nomine Ambroſii, in cap. 4. Epiſtolæ ad Epheſios, & Author librorum veteris teſtamenti, qui ſub nomine Auguſtini communiter citatur; nam quæſt. 101. ſic ait: *In Alexandria, & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter.* Item in Eccleſia Græca, jampridem, & diu ante ſchiſma, inductũ morem fuiſſe, ut Presbyteri Græci dent communiter Confirmationem, ex conceſſione videlicet Summi Pontificis, tacita, vel expreſſa, eaq; de re non fuiſſe reprehenſos in Concilio Florentino, ſcribit Arcudius lib. 2. de Sacramentis c. 10. Imò conſuetudinem illam Eccleſiæ Græcæ tacitè approbaſſe videntur Eugenius & Concilium: nam ſeſſ. 25. cùm Eugenius undecim quæſtiones Græcis propoſuiſſet, inter quas ſexta erat, *Cur non Epiſcopi, ſed Sacerdotes, innungant ſacro Chriſmate, cùm hoc Pontificibus ſit datum?* addit in fine Concilium: *Hæc à Latinis objecta, Mitylenenſis Præſul, legitimè, & ſecundùm Canones, omnia diſſolvit, præterquam duo, videlicet ſeparationem matrimonii quoad vinculum, & creationem Patriarchæ extra Conſtantinopolim.*

92 Demum plura extant diplomata, quibus non ita pridem permiſſum eſt à Summis Pontificibus, aliquibus ſacerdotibus, ut ſacramentum Confirmationis conferrent: nam pro Indis hanc facultatem conceſſerunt fratribus Minoribus Joannes XXII. & Leo X. ut patet ex Roderico in ſuo Bullario Regularium, in Bulla 3. Leonis X. Idem conceſſit aliquibus Patribus Societatis Jeſu Gregorius XIII. ut teſtantur Arcudius, Suarez, Candidus, & alii. Item idem Gregorius conceſſit ut Abbates, qui aſſerunt ſe habere privilegiũ confirmandi à Sede Apoſtolica, id agant cum conſenſu ordinarii, ut teſtatur ex Armendariz Barbuſa, de poteſtate Epiſcopi, Allegat. 30. nu. 5. Unde Concilium Senonenſe ſupponit Abbates poſſe confirmare ex privilegio Sedis Apoſtolicæ, ut ſuprà oſtendimus, idq; etiam Sacra Congregatio Cardinalium interpretum Concilii, circa ſeſſ. 7. declaravit. Imò Averſa quæſt. 72. ſect. 5. concl. 3. aſſerit quod in Italia Abbas Sanctæ Barbaræ Mantuanus, facultatem à Sede Apoſtolica habere dicitur hoc ſacramentum adminiſtrandi.

Dico ſecundò, Epiſcopos non poſſe committere Presbyteris ut confirment, ſed jure divino, id ſoli Romano Pontifici reſervatum eſſe.

93 Probatur primò ex Florentino, nam in Decreto Eugenii, ut ſpecialis prærogativa Sedis Apoſtolicæ refertur, quod per ejus diſpenſationem aliquando ſimplices Sacerdotes confirmaverint, clarè inſinuans, id nec conceſſum fuiſſe ab aliis Epiſcopis, nec valere, ſi concederetur. Item ſi Patres Concilii Florentini non ſuppoſuiſſent tanquam certum, Presbyteros non poſſe ex ſola commiſſione Epiſcopi confirmare, non propoſuiſſent ſeſſ. 25. Græcis iſtam quæſtionem: *Cur non Epiſcopi ſed Sacerdotes innungant ſacro Chriſmate?* Ergo &c.

94 Probatur ſecundò ex D. Thoma ſuprà citato: Ut enim probet ſummum Pontificem poſſe concedere ſimplici Sacerdoti facultatem confirmandi, recurrit ad plenitudinem & eminentiam poteſtatis, quæ eſt in ſolo Romano Pontifice, Chriſti Vicario: Ergo cenſet Epiſcopus non poſſe concedere Presbyteris, ut confirment, idque eſſe reſervatum de jure divino ſolo Romano Pontifici.

95 Probatur tertiò concluſio ratione fundamentali: Quæ ſpectant ad regimen totius Eccleſiæ, de jure divino ſoli Romano Pontifici competunt, cùm illi ſoli à Chriſto univerſalis Eccleſia commiſſa ſit: unde ſolus Summus Pontifex, non autem Epiſcopus, poteſt infallibiliter determinare dogmata fidei: item quoad ea ſacramenta in quibus non eſt determinata certa forma, vel materia, ſolus Summus Pontifex poteſt eam determinare, non autem Epiſcopus. Sic ſolus Summus Pontifex potuit determinare formam Confirmationis, quia hæc non fuit determinata à Chriſto, prout fuit determinata forma Baptiſmi. Sic etiam Concilium ſecundum œcumenicum, à Sede Apoſtolica approbatum, determinavit formam quâ Græci in Confirmatione utuntur, nempe *Signaculum doni Spiritûs Sancti.* Sic denique ſolus Summus Pontifex potuit determinare, & nunc etiam poteſt variare formam benedicendi ſacrum chriſma, non autem Epiſcopus,

copus, quia iſta omnia ſpectant ad regimen totius Eccleſiæ: At providere de idoneo miniſtro Confirmationis in aliquibus caſibus extraordinariis, in quibus Epiſcopus adeſſe non poteſt ad illud ſacramentum miniſtrandum, etiam ſpectat ad regimen totius Eccleſiæ, nam ritus ſacramentorum ad univerſæ Eccleſiæ regimen pertinent: Ergo committere Presbyteris ut confirment in aliquibus caſibus extraordinariis, de jure divino Summo Pontifici reſervatum eſt.

96 Confirmatur: Cùm nullum eſſet decretum Summi Pontificis, prohibens Epiſcopis ne conferant ſimplici Sacerdoti hoc privilegium, ſi jure divino illud concedere poſſent Epiſcopi, non eſſet cur illâ poteſtate aliquando non uſi eſſent: Ergo cùm nunquam legatur, Presbyteros ex Epiſcopi juſſione confirmaſſe, ſed tantùm ex Sedis Apoſtolicæ privilegio, ſignum eſt, quod ex Chriſti inſtitutione deſcendit, quod ſolus Summus Pontifex, ob ſuæ plenitudinem poteſtatis, poſſit conſtituere ſimplicem Sacerdotem, miniſtrum extraordinarium Confirmationis: ſicut ſolus Summus Pontifex, non autem Epiſcopus, poteſt committere Presbytero, ut conferat minores ordines.

§. II.

Solvuntur objectiones.

97 OBjicies primò contra primam concluſionē: Euſebius, & Innocentius IV. articulo præcedenti relati, docent ſacramentum Confirmationis non poſſe unquam ab aliis confici, niſi à Summis Sacerdotibus, ſeu Epiſcopis; idemque habet Melchiades in Epiſtola decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Item Innocentius III. cap. 4. *de conſuetudine*, conſtituit ut fideles potiùs carerent ſacramento Confirmationis, quàm ut à Presbyteris illud acciperent: At ſi potuiſſent Presbyteri ex commiſſione Summi Pontificis confirmare, id debuiſſet potiùs Summus Pontifex ipſis concedere, quàm privare fideles illo ſacramento: Ergo non poſſunt Presbyteri ex commiſſione Summi Pontificis ſacramentum Confirmationis conferre.

98 Reſpondeo quod quando tres primi Summi Pontifices aſſerunt ſolos Epiſcopos poſſe ſacramentum Confirmationis conferre, loquuntur de poteſtate ordinaria; non negant tamen id poſſe Presbyteros de poteſtate extraordinaria, & ex commiſſione Summi Pontificis. Addo quod, cùm Presbyteri Chriſmate duntaxat ab Epiſcopo confecto confirmare poſſint, Epiſcopi etiam tunc manu Presbyterorū confirmare videntur.

Ad decretum verò Innocentii IV. dicendum eſt, Pontificem loco citato ſolùm declaraſſe, ſatius eſſe carere Confirmatione, etiam in neceſſitate, quàm illam petere à Sacerdotibus nonnullis, qui licèt non haberent ad hoc ſpecialē commiſſionem Sedis Apoſtolicæ, ſuâ tamen temeritate confirmabant, prætendentes conſuetudinē.

99 Objicies ſecundò: Si Summus Pontifex poſſet facultatem confirmandi concedere ſimplici Sacerdoti, vel id poſſet ratione poteſtatis ordinis, vel ratione poteſtatis juriſdictionis? Non ratione poteſtatis ordinis, omnes enim Epiſcopi æqualem poteſtatem ordinis habent cum Summo Pontifice, & tamen non poſſunt hanc facultatem concedere ſimplici Sacardoti. Neque ratione poteſtatis juriſdictionis: Tum quia confirmare non dependet à poteſtate juriſdictionis, ſed ordinis, proindeque nec poteſtatem concedere ad confirmandum: Tum etiam quia aliàs poſſet Summus Pontifex, antequam eſſet conſecratus in Epiſcopum, & quando ſolùm electus eſt, facultatem illam concedere, quod tamen videtur falſum, quandoquidem ipſe non poteſt tunc confirmare: Ergo &c.

Confirmatur: Si poſſit ſummus Pontifex facultatem confirmandi concedere ſimplici Sacerdoti, etiam illam poterit conferre Diacono, cùm neuter habeat ipſum ordinem Epiſcopalē: Sed hoc ſecundum non poteſt, ut communiter docent Theologi: Ergo nec primum. 100

Ad objectionem reſpondeo, Summum Pontificem poſſe concedere ſimplici Sacerdoti facultatem confirmandi, ex plenaria poteſtate juriſdictionis quam habet in totam Eccleſiam. Ad primam probationem in contrarium, dico quod licèt confirmare non dependeat à poteſtate juriſdictionis, quando poteſtas ordinis ad confirmandum eſt completa & perfecta, qualis eſt poteſtas Epiſcopalis; dependet tamen à ſuprema juriſdictionis poteſtate in Summo Pontifice exiſtente, quando eſt, ſicut poteſtas ſimplicis Sacerdotis, incompleta ad illum effectum. Ad ſecundam probationem, concedo ſequelam, licèt enim Summus Pontifex ritè electus, nondum tamen Sacerdos, non poſſit confirmare, quia confirmatio eſt actus ordinis, poteſt tamen ſimplici ſacerdoti poteſtatem confirmandi committere, quia iſta commiſſio eſt ſolùm actus juriſdictionis. Sicut Epiſcopus electus, & confirmatus à Papa, nondum tamen ordinatus ſacerdos, poteſt ſacerdoti dare facultatem audiendi confeſſiones, quas ipſe audire nequit. 101

Ad confirmationem nego ſequelam Majoris: operatio enim ſacramentalis in corpus Chriſti myſticum, procedere debet ab habente poteſtatem in Corpus Chriſti verum, quam tamen non habet Diaconus, quandoquidem nequit conſecrare. Unde D. Thomas in 4. diſt. 7. quæſt. 3. art. 1. quæſtiunc. 3. *Promovere ad illas perfectiones quæ non reſpiciunt corpus Domini verum, ſed ſolum corpus myſticum, poteſt à Papa qui habet plenitudinem Pontificalis poteſtatis committi Sacerdoti, qui habet actum ſummum ſuper corpus Domini verum, non autem Diacono, vel alicui inferiori, qui non habet perficere corpus Domini verum, ſicut nec abſolvere in foro pœnitentiali.* 102

Objicies tertiò: Sine miniſtro inſtituto à Chriſto non poteſt perfici ſacramentum, miniſter enim non minùs eſt de integritate, vel ſaltem de neceſſitate ſacramenti, quàm materia & forma: Sed miniſter Confirmationis à Chriſto inſtitutus, non eſt ſimplex Sacerdos, ſed Epiſcopus: Ergo non niſi ab ipſo, & non à ſimplici Sacerdote, poteſt aliquando hoc ſacramentum conferri. 103

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, licèt enim ſolus Epiſcopus habeat ex ordinatione Chriſti eſſe miniſter ordinarius Confirmationis, habet tamen ex eadem inſtitutione ſimplex Sacerdos, ut miniſter extraordinarius illius effici poſſit, per commiſſionem Summi Pontificis. 104

Dices, Collatâ hac commiſſione ſimplici Sacerdoti, vel per poteſtatem ordinis habet quod poſſit confirmare, vel per poteſtatē juriſdictionis? Non per poteſtatem ordinis, aliàs cùm per commiſſionem hanc nullum ordinem recipiat, idem poſſet abſque commiſſione. Neque per poteſtatem juriſdictionis, alioquin idem poſſet laicus, utpote qui cujuſcunque juriſdictionis eſt capax: Ergo &c. 105

Reſpon-

Reſpondeo ſimplicem Sacerdotem commiſſionem confirmandi à Sede Apoſtolica obtenta, poſſe conſequenter confirmare, per poteſtatem ordinis, ut connotantem tamen talem commiſſionem, ſubindeque & poteſtatem juriſdictionis ſupremæ in Summo Pontifice: ex quo fit, quod licèt laïcus ſit capax cujuſcumque poteſtatis juriſdictionis, non tamen poteſtatis confirmandi, etiam ea commiſſione Sedis Apoſtolicæ.

107 Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Quidquid poteſt Papa in tota Eccleſia, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi: Ergo ſicut Summus Pontifex poteſt diſpenſare cum ſimplici Sacerdote ut ſacramentum Confirmationis conferre poſſit in tota Eccleſia, ita & Epiſcopus, ut illud conferre valeat in ſua diœceſi.

108 Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Quidquid poteſt Papa in tota Eccleſia, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi, quoad ea quæ poteſt Pontifex ratione ordinis, ſeu conſecrationis Epiſcopalis, tranſeat Antecedens. Quoad ea quæ poteſt ratione juriſdictionis, nego Antecedens. Committere autem ſimplici Sacerdoti officium confirmandi, non ordinis ſed juriſdictionis eſt, quam in Eccleſia habet ſupremam Pontifex Romanus. Dixi tranſeat Antecedens, quia non improbabiliter aliqui dicunt, in conſecratione ſummi Pontificis magis extendi characterem ordinis, quàm in conſecratione Epiſcopi, ſubindeque in ſummo Pontifice characterem ordinis eſſe altioris gradûs & excellentiæ ad characterem Epiſcopalem.

109 Objicies ultimò: Presbyteri Græci ſacramentum Confirmationis adminiſtrare ſolent, quæ conſuetudo quarto ſæculo incœpit, ut probat Vericelli de Apoſtolicis miſſionibus tit. 7. qu. 130. Sed id tunc temporis non præſtabant Sacerdotes Græci ex commiſſione Romani Pontificis, cùm tale privilegium non appareat: Ergo id ea commiſſione ſolius Epiſcopi faciebant.

110 Reſpondeo negando Minorem, nam ut ait Vericelli loco citato, Romani Pontifices, vel expreſſo privilegio, quod temporum injuriâ non apparet, vel approbativâ tolerantiâ conſenſerunt Græcos Presbyteros baptizare & confirmare infantes. Quod autem Sedes Apoſtolica conſenſerit expreſsè vel tacitè, probat, quia Sedes Apoſtolica, antequam ab ea deficeret Oriens, annuatim chriſma mittere ſolita erat Conſtantinopolitanis, ut teſtatur Arcudius in concordia Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis, lib. 2. cap. A 9. Ergo non eſt veriſimile, Romanum Pontificem à ſuis Apocriſariis non fuiſſe certioratum ejus moris Græcorum Presbyterorum confirmandi infantes; quare vel expreſsè conſenſit, vel tacitè, nam facillimo negotio potuiſſet tunc prohibere; cùm enim Conſtantinopolitani tantam reverentiam tunc deferrent Romanæ Eccleſiæ, ut ab ipſa peterent ſacrum chriſma, quod poterant ea ordinis poteſtate ipſimet conſecrare; quantò magis obſequentes fuiſſent, & abſtinuiſſent Presbyteri à conferendo ſacramento Confirmationis, quod ſine licentia Romani Pontificis B invalidè miniſtraſſent: at ſoliâ benignitate Romana Sedes id indulſit Græcis, ut ita faciliùs à pernicioſa illa conſuetudine baptizandi in adulta ætate recederent, prout receſſerunt. Eandem Eccleſiæ Græcæ conſuetudinem, tacitè approbaſſe videntur Eugenius IV. & Concilium Florentinum ſeſs. 25. ubi cùm Eugenius (ut ſuprà retulimus) undecim quæſtiones Græcis propoſuiſſet, inter quas ſexta erat, *Cur non Epiſcopi, ſed Sacerdotes inungant ſacro chriſmate, cùm hoc Pontificibus ſit datum?* addit in fine Concilium, *Hæc à Latinis objecta, Mitylenenſis Præſul, legitimè,* C *& ſecundùm Canones, omnia diſſolvit, præterquam duo, videlicet ſeparationem matrimonii quoad vinculum, & creationem Patriarchæ extra Conſtantinopolim*: Ergo tacitè Eugenius cum Concilio approbavit ritum Græcum confirmandi per Presbyteros.

111 Dices, Innocentius III. in cap. *Quanto* de conſuetudine, prohibuit ne Presbyteri Conſtantinopoli commorantes confirmarent infantes. Idem prohibuiſſe omnibus Presbyteris Græcis Innocentium IV. fatetur Arcudius lib. 2. cap. 15. Ergo Eccleſia Romana, nec expreſsè, nec tacitè approbat ritum Eccleſiæ Græcæ confirmandi D per Presbyteros.

112 Reſpondet Arcudius, Innocentium III. prohibuiſſe ſolùm Latinis Presbyteris Conſtantinopoli commorantibus, ne confirmarent infantes, bullam autem Innocentii IV. non fuiſſe publicatam à Pontificis Legato.

Sed quidquid ſit de hoc, meliùs reſpondetur cum Vericelli citato, quod eſto aliqui Pontifices id prohibuiſſent Græcis, tamen, cùm Eugenius IV. in Concilio Florentino approbaverit hunc ritum Græcorum, revocavit quoad hoc conſtitutiones Innocentii III. & IV. qui per ducentos ferè annos Eugenium IV. præceſſerunt.

TRACTATVS QVARTVS.

DE

SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

Ad quæſt. 73. Divi Thomæ, uſque ad 84.

PRÆFATIO.

ETſi nullum Religionis myſterium ſit, quod non meritò ingens amoris miraculum nuncupare liceat; adeò tamen cætera ſuperat unum Eucharistiæ ſacramentum, adeòque inſolita, & ſtupenda complectitur, ut potiori jure inter amoris miracula ſummum, ultimus amoris conatus, quo vires ſuas experiri voluit, ultimaque meta dici poſſit, & quo* Salvator (*ut Tridentinum inquit*) amoris ſui divitias omnes effudit. *Non miror quæ à San-* Seſſ. 13. cap. 2. *ctis Patribus in hujus ſacramenti commendationem plurima congeſta ſunt, neque ſupra verum eſt quod jam inter prima naſcentis Eccleſiæ initia Martyr Ignatius ſcripſit;* eſſe antidotum mortis, pharmacum immortalitatis: *quod poſtea Hieronymus,* omnium novitatum novitatem eſſe: *quod Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus,* *eſſe* arcam luminum: *quod Damaſcenus, eſſe* officinam miraculorum: *quod Græci Patres* θαῦμα θαυμάτων: *quod ſuaviùs, ut ſolet, Bernardus,* Sanctum Sanctorum, Sacramentum Sacramentorum, amorem amorum, dulcedinem dulcedinum; *& iterum cùm ita Sponſam compellat,* Gratulare Sponſa, gaude incomparabiliter glorioſa, & amabilis ſponſa. In terra ſponſum habes in ſacramento, in cœlis habitura es ſine velamento. Et hîc, & ibi veritas: ſed hîc palliata, ibi manifeſta. *Multò plura excogitavit Matthæus VVormatienſis, dum ita præclarè Sacram Euchariſtiam his nominibus nuncupat:* Redemptionis memoriale, pignus hæreditatis æternæ, futuræ jucunditatis amabile prælludium, arrha Sponſæ, jocale divinum cœlitùs ei donatum, Eccleſiæ militantis

cipiis deduci ſolent, ad Sectariorum errores refellendos, & Eccleſiæ Catholicæ fidem propugnandam; & cùm præterea potiſſima ſit hujus Tractatûs aſſertio de vera & reali Chriſti præſentia in Euchariſtiæ Sacramento, quæque cæteras longè ſuperat, imò quàm ſemper inter præcipua fidei Chriſtianæ myſteria, tota antiquitas repoſuit, æquiſſimum viſum eſt, ut primum locum quem dignitate ſibi vendicat, etiam ordine obtineret.

LAUDETUR VENERABILE
SACRAMENTUM.

DISPUTATIO PROOEMIALIS

De Veritate Euchariſtiæ.

Contra Hæreticos.

CUm ex fide Euchariſtiæ mirum in A
modum cultus Dei promoveatur,
ſpes erigatur fidelium, & charitas
incendatur, aliique innumeri fru-
ctus oriantur in Eccleſia, nihil mi-
rum quod ſerpens invidus, hære-
ticos adverſùs illam tam vehementer concita-
rit, tantaſque adverſùs illam, his præſertim tem-
poribus, procellas excitarit, ut vix ullum Do-
ctrinæ Chriſtianæ dogma, tot machinis, tamque
pertinaciter fuerit appetitum, ut piè ac elegan-
ter expendit Soto in 4. ſent. 9. quæſt. 2. art. 1. ubi
hæc ſcribit : *Hoſtis ille antiquus , qui ab initio
mendax fuit, & pater mendacii, inter omnia ortho-
doxa fidei Sacramenta , inacceſſæ hujus Sacramenti* B
*Majeſtati & veritati infenſiſſimus eſt, quare nunquam
non illam labefactare contendit. Etenim quoniam ſu-
perbia ejus aſcendit ſemper, fit ut Deo cùm primis in-
videat, quod tantâ veneratione in hoc Sacramento co-
latur, & adoretur ; & Sacerdotibus, quod eâ donati
ſint facultate quam Angeli non meruerunt, ut creatas
ſubſtantias in corpus & ſanguinem Dei transformare
valeant ; & cunctis ſumentibus, quod illas vires hic i-
dentidem reſumant, quibus ejus nequiſſimos impulſus
propulſent ; & Eccleſia, quod eo pacis vinculo per hoc
ſacrum myſterium continetur, quam ipſe in cælo &
in terra perturbare conatus fuit ; & quod per hoc de-
mum viaticum, ad illam gloriam capeſſendam prove-
hamur, de qua ille fuit ſuo merito deturbatus.*

Cùm ergo præcipuum Catholici Doctoris
munus ſit, fidei Chriſtianæ dogmata contra im-
pugnantes defendere, & hæreticorum tela Ca-
tholicæ doctrinæ clypeo propulſare, eorumque
ſophiſmata diluere : priuſquam cum Catholi-
cis Doctoribus, de eſſentia, unitate, & neceſſi-
tate Euchariſtiæ , aliiſque ad ipſam ſpectanti-
bus diſputemus, & varias quæ in Scholis agitari
ſolent controverſias aggrediamur ; neceſſarium
eſſe duxi, veritatem Sacramenti Euchariſtiæ,
ſeu veram ac realem Chriſti in eo præſentiam ,
contra hujus temporis hæreticos propugnare,
& diſputationem integram de veritate Eucha-
riſtiæ, ſeu vera & reali Chriſti præſentia in hoc
Sacramento, in hujus Tractatûs limine inſtitue-
re ; quemadmodum initio Tractatuum de Tri-
nitate, & de Incarnatione, diſputationem procœ-
mialem, & cæteris præambulam præfiximus, in
qua hæreticorum errores, quibus illorum
myſteriorum veritas impetitur,
confutavimus.

(*.*)

ARTICULUS PRIMUS.

*Duo præcipui Hæreticorum errores contra ſacra-
mentum Euchariſtiæ breviter recenſentur.*

SImon Magus primus noſtrorum Sacramen- 1
tariorum Patriarcha fuit. Ille enim cum ſuis
Diſcipulis (ut ait Ignatius Epiſt. ad Smirnenſes,
cujus verba Theodoretus Dialogo 3. refert) Eu-
chariſtiam & oblationes non admittebat, quia
veram Chriſti carnem rejiciebat. Hunc errorem
jamdiu ſopitum, & ferè extinctum, in Gallia
ſuſcitavit an. 1051. (teſte Sigeberto in Chronico)
B Berengarius Andegavēſis Archidiaconus, quem
idcircò D. Thomas hîc qu. 75. art. 1. primum hu-
jus hæreſis authorem appellat. Adelmannus et-
iam Epiſcopus Brixienſis, & Hugo Epiſcopus
Lingonenſis, qui temporibus illis floruerunt , in
Epiſtolis ad Berengarium, ad eum ſcribunt tan-
quam ad primum aſſertorem hujus hæreſis , &
ſeriò monent ne Eccleſiam perturbet, & ut me-
minerit , quem exitum habuerint Hereſiarchæ
qui ante eum fuerunt.

Porro duplex fuit hujus hæretici error inſig- 2
nis. In primis enim dicere cœpit, panem & vinū
Euchariſtiæ eſſe tantummodo ſacramentum,
ſeu corporis Chriſti ſignum, ſubindeque Eucha-
riſtiam non verè & realiter, ſed figurativè tan-
C tùm, Chriſti carnem & ſanguinem continere!
Qui error primò damnatus eſt ſub Leone IX. in
Concilio Vercellenſi, deinde in Turonenſi ſub
Victore II. ejus ſucceſſore, in quo Berengarius
primò ſuum errorem abjuravit, ſed cùm paulò
poſt in illum relapſus eſſet, ipſum iterum repro-
bavit in Concilio generali Romano ſub Nico-
lao II. his verbis quæ referuntur de conſecratio-
ne diſt. 2, *Ego Berengarius, indignus Sancti Mauritii
Andegavenſis Eccleſiæ Diaconus, cognoſcens veram ,
Catholicam, & Apoſtolicam Fidem, anathematizo
omnem hæreſim, præcipuè eam de qua hactenus infama-
tus ſum, quæ aſtruere conatur panem & vinum quæ in
altari ponuntur, poſt conſecrationem, ſolummodo ſa-*
D *cramentum , & non verum corpus & ſanguinem Ieſu
Chriſti eſſe.*

Verùm levis ille protheus, poſt abjuratam bis 3
illam hæreſim, incidit in alium errorem, quo aſ-
ſerebat, integram naturam ſubſtantiæ panis &
vini remanere poſt conſecrationem in Euchari-
ſtia, accidentaliter conjunctam corpori Chriſti,
eo modo quo unum ſuppoſitum poteſt localiter
conjungi alteri, unde tranſubſtantiationem pa-
nis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti hac ſe-
cunda hæreſi negavit, quam etiam in alio Con-
cilio Romæ ſub Gregorio VII habito, ſolemni-
ter abjuravit, his verbis : *Ego Berengarius corde
credo, & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur
in altari, per myſterium ſacræ orationis, & verba
noſtri*

noſtri Redemptoris, ſubſtantialiter converti in veram ac propriam & vivificam carnem & ſanguinem Jeſu Chriſti Domini noſtri, & poſt conſecrationem eſſe verum Chriſti corpus, quod natum eſt ex Virgine, & quod pro ſalute mundi in cruce pependit.

4 Licèt autem poſt tertiam illam adjurationem, Berengarius conſtans in fide permanſerit, & in communione Eccleſiæ Catholicæ obierit, erroris tamen ſui peſtifera ſemina reliquit, ut notavit Guillelmus Malmesberienſis lib. 3. de geſtis Anglorum, ubi hæc ſcribit: *Berengarius planè quamvis ipſe ſententiam correxerit, omnes tamen quos ex totis terris depravaverat, convertere nequivit. Adeò peſſimum eſt alios exemplo aut verbo à bono infirmare, quia fortaſſis peccatum te gravabit alienum, cùm deletum fuerit tuum.* Et ſane cum Berengarii retractatione & obitu, ejus errores extincti non ſunt, ſed infœliciùs repullularunt diverſis ſæculis apud diverſas ſectas hæreticorum. Illos quidam attribuunt Albigenſibus, contra quos ſeptem annorum ſpatio generosè & feliciter pugnavit S. P. Dominicus. Alii eos etiam tribuunt Flagellantibus. Poſtea Waldenſes, Wiclef, Oecolampadius, Zwinglius, Petrus Martyr, Calvinus, & alii, veram & realem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento præſentiam negarunt, ideòque *Sacramentarii* dicti ſunt. Lutherus verò talem quidem præſentiam admiſit, imò & mordicùs propugnavit, ac pro ea apologiam edidit, ut conſtabit ex dicendis infrà art. 9. ſed alium Berengarii errorem, quo integram ſubſtantiam panis & vini remanere poſt conſecrationem aſſerebat, amplexus eſt, ſubindeq; tranſubſtantiationem negavit, quem plures ejus diſcipuli in Germania ſecuti ſunt, ideoque *impanatores*, ſeu *paniſtæ* vocantur. Negat etiam Lutherus, Euchariſtiam, ſeu Miſſam, veram ratione ſacrificii habere, ut patet ex libro quem edidit de abroganda Miſſa, ubi ſe hunc errorem à Diabolo didiciſſe fatetur. Unde, ut illi objicit Petrus Faber, clariſſimus Juriſconſultus, alio modo quàm Paulus loqui debet: nam cùm Apoſtolus dicat: *Quod accepi à Domino, hoc tradidi vobis*, Lutherus dicere debet: *Quod accepi à Dæmone, hoc tradidi vobis.* Hos Lutheri errores confutabimus infrà, cùm agemus de tranſubſtantiatione, & ſacrificio Miſſæ: hìc verò Sacramentariorum hæreſim, apertiſſimis Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum teſtimoniis, nec non variis rationibus Theologicis refellemus, & poſtea quæ ex Scriptura, SS. Patribus, & ratione, Catholicis objiciunt, breviter ac perſpicuè diluemus.

ARTICULUS II.

Duplici Scripturæ teſtimonio Calviniſtarum error refellitur.

5 PLura adduci ſolent Scripturæ teſtimonia ad refellendum Calviniſtarum errorem & probandam veram & realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia, ſed duo præcipua ſunt in quibus hæc veritas manifeſtiùs exprimitur. Primus ſumitur ex capite ſexto Joannis, ubi Chriſtus occaſione captâ ex illo miraculo quo quinque panibus multa hominum millia ſatiavit, primùm eos ad fidem ſuam adhortatur; tum à fide tranſitum facit ad corpus ſuum in hoc Sacramento dandum, his verbis: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, &c.* Quod enim ibi Chriſtus non loquatur de manducatione ſpirituali per fidem, ut contendunt hæretici, conſtat primò, quia loquitur in futuro: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt*, utpote quia nondum hoc Sacramentum inſtituerat: cùm autem de fide loquitur, non in futuro, ſed in præſenti, vel præterito loquitur, quia objectum fidei ſemper eſt præſens, cùm fides, ut ait Bernardus, ſit exemplar quoddam æternitatis, quæ præterita, præſentia, futura, ſinu ſuo vaſtiſſimo comprehendit.

Secundò, Chriſtus ibi expreſſè diſtinguit carnem & ſanguinem per modum cibi & potûs, dicens: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*: At ſi loquebatur de ſola manducatione per fidem, illa diſtinctio erat inanis & ſuperflua; nam comeſtio & potio per fidem, ſunt unum & idem, nempe credere in Chriſtum: Ergo ibi Chriſtus non loquebatur de ſola manducatione per fidem. 6

Tertiò, Chriſtus ibidem comparat & præfert Euchariſtiam Mannæ, quod typus fuit hujus Sacramenti, ait enim: *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: At ſi Euchariſtia eſſet tantùm figura Corporis Chriſti, vel de ſola fide loqueretur, non debuiſſet præferre Euchariſtiam mannæ; etenim manna etiam fuit Corporis Chriſti figura, ut infrà oſtendemus, & Patres qui manna in deſerto manducaverunt, in Chriſtum crediderunt, ſubindeque ſpirituali manducatione per fidem corpus ejus comederunt: Ergo &c. 7.

Quartò, Chriſtus ibidem ait: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*: At ſi ejus caro ſolâ fide ederetur, ut volunt Calviniſtæ, illa non eſſet verè cibus, ſed tropicè tantùm & metaphoricè: nam ſicut os & guttur animæ, metaphoricum tantùm eſt, neque eſt magis os & guttur, quàm imago Regis ſit verè Rex; ita & ejus cibus & potus, eſt tantùm cibus & potus metaphoricè, non autem verè & propriè: Ergo caro Chriſti in Euchariſtia non editur ſolùm manducatione ſpirituali per fidem, ſed ſub ſpeciebus panis, verè & ſubſtantialiter à fidelibus ſumitur. Unde Hilarius lib. 8. de Trinit. *De veritate carnis & ſanguinis, non relictus eſt ambigendi locus, nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt.* 8

Quintò, Judæi audientes Chriſtum dicentem, *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, litigabant adinvicem dicentes, *Quomodo poteſt hic dare nobis carnem ſuam ad manducandum?* Aliqui etiam ex Diſcipulis Chriſti, ex illis verbis ſcandalizati ſunt, & dixerunt: *Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* At ſi Chriſtus de ſpirituali manducatione per fidem loquutus fuiſſet, facilè hoc ſcandalum ſedare potuiſſet, & unico verbo figuræ aut manducationis per fidem, difficultatem omnem non modò elevare, ſed penitùs adimere: quod tamen Chriſtus non fecit, quin potiùs acriùs inſtans, iterumque repetitis affirmationibus dictum ſuum confirmans, ſubjunxit: *Amen Amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; & ad faciendam fidem hujus myſterii, mentionem fecit miraculi futuræ aſcenſionis ſuæ, dicens: *Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis Filium hominis aſcen-* 9

aſcendentem ubi erat priùs? Quaſi volens rem unam mirabilem, aliâ æquè mirabili confirmare: Ergo Chriſtus ibi non loquebatur de ſpirituali corporis ſui manducatione per fidem, ſed de vera & reali, facienda ore corporis, mediantibus ſpeciebus panis.

10 Adde quod ſolebat Chriſtus, ſi quid obſcurius turbis propoſuiſſet, explicare Diſcipulis ab ipſo exigentibus, ut patet Matth. 13. de parabolis ſeminantis & zizaniorum: quæ autem fuit unquam vel major occaſio vel neceſſitas explicandi ſenſum ſuum Diſcipulis; & corrigendi eorum exiſtimationem, ſi falſa erat, quàm tunc temporis, cùm uſque ad defectionem penè omnes ſcandalizati ſunt? Et tamen Chriſtus illos ob eam exiſtimationem abire paſſus eſt, & ad duodecim Diſcipulos dixit: *Nunquid & vos vultis abire?* Quaſi diceret: Non habeo aliud quod faciam, myſterium propoſui, ad quod credendum fide opus eſt: qui non vult credere, abeat.

11 Secundum teſtimonium ſumitur ex capite 26. Matthæi, ubi Chriſtus adimplens quod promiſerat Joan. 6. & Sacramentum Euchariſtiæ inſtituens, ſic ait Diſcipulis ſuis, *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Quibus verbis nulla alia ſuppetunt quæ breviùs, & diſtinctiùs, & expreſſiùs ſignificare poſſint, Chriſti corpus in Euchariſtia verè & realiter contineri. Unde Lutherus, infrà citandus, cùm maximè propenſus eſſet ad hoc Sacramentum negandum, ingenuè faſſus eſt, ſe non poſſe tam manifeſto Scripturæ teſtimonio repugnare.

12 Illud tamen variis explicationibus eludere conantur Calviniſtæ. Aliqui pronomen *Hoc*, explicant adverbialiter pro *hic*, ut ſenſus ſit, *hic ſedet corpus meum*: expoſitio ridenda magis quàm impugnanda; quis enim rem oculis præſentem, cujuſmodi erat Chriſti corpus Apoſtolorum proſpectui, digito videndam commonſtret? Alii explicant verbum *eſt*, pro ſignificat, ita ut ſenſus ſit, panis iſte ſignificat & repræſentat corpus meum, ſive eſt ſignum vel figura corporis mei. Alii non in verbo *eſt*, ſed in nomine, *corpus*, tropum fingunt, ut nimirum hac voce non ſignificetur corpus Chriſti naturale, ſed aut myſticum Diſcipulorum, aut ſignum & figura veri corporis Chriſti. Alii demum pronomen *Meum*, exponunt poſſeſſivè, ut ſenſus ſit, *Hoc*, oſtenſo pane, *eſt corpus meum*, id eſt à me creatum. Sed hæc duo poſtrema commenta apertè refellunt verba ſubſequentia, *quod pro vobis tradetur: qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum* Non enim corpus, & ſanguis Apoſtolorum, nec panis à Chriſto creatus, ſed ipſum Chriſti corpus, pro nobis traditum eſt, ejuſque ſanguis in remiſſionem peccatorum effuſus.

13 Alia verò explicatio, verba Chriſti eſſe figuratè accipienda affirmans, quæ apud Calviniſtas præcipua eſt, multipliciter confutari poteſt. Primò ex ſeptima Synodo generali actione 6. ubi ſacra Synodus damnat hæreticos qui Euchariſtiam vocabant figuram aut imaginem corporis Chriſti, & rationem dat ſui anathematis, quia *Chriſtus non dixit, ſumite imaginem corporis mei, ſed ſumite corpus meum.*

14 Secundò ex Damaſceno libro 4. fidei cap. 14. dicente: *Non eſt figura panis & vinum corporis & ſanguinis Chriſti: abſit enim hoc, ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum, ipſo Domino dicente, hoc eſt meum, non figura corporis, ſed corpus; non figura ſanguinis, ſed ſanguis.* Similia habet Theophilactus in cap. 26. Matthæi, & in cap. 14. Marci, ubi eadem Chriſti verba, *Hoc eſt corpus meum*, exponens, ſubdit: *Oſtendit quod ipſum corpus Domini eſt panis qui ſanctificatur in altari, & non reſpondens figura: non enim dixit, hoc eſt figura, ſed hoc eſt corpus meum.*

Tertiò, Chriſtus verbis relatis Euchariſtiam inſtituens, teſtamentum condebat ſuum, juxta illud Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Unde SS. Patres, Euchariſtiam, *Hæreditarium munus novi teſtamenti* appellant. Et Auguſtinus in Pſal. 21. *Quare litigas?* (inquit) *Fratres ſumus. Non inteſtatus mortuus eſt Pater. Fecit teſtamentum, & ſic mortuus eſt .... ubi inventa fuerit ipſa hæreditas, ipſam teneamus. Aperi teſtamentum &c.* Sed teſtamenta à viris bonis & prudentibus, non niſi verbis propriis & perſpicuis condi ſolent. Unde in Lege *Non aliter* ff. de Legatis 3. ſtatuitur, ut in ſignificatione verborum alicujus teſtamenti, non liceat recedere à proprietate verborum, niſi ubi manifeſtum eſt aliter ſenſiſſe teſtatorem: Ergo prædicta Chriſti verba, non figuratè & metaphoricè, ſed propriè accipienda ſunt. 15

Confirmatur: Teſtamentum vetus Exodi 24. diſertis verbis & perſpicuis, antiquis Patribus datum eſt: Sed non decuit vetus teſtamentum, quod novi umbra & figura erat, propriis vocibus ac perſpicuis proponi, novum autem figuratis & obſcuris locutionibus tradi: Ergo prædicta verba, quibus Chriſtus Euchariſtiæ ſacramentum inſtituit, & ſuum teſtamentum condidit, non debent in ſenſu figurativo intelligi. Unde egregiè Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. *In Calicis mentione* (Chriſtus) *teſtamentum conſtituens, ſanguine ſuo obſignatum, ſubſtantiam corporis confirmavit.* 16

Confirmatur ampliùs: Chriſtus verbis illis præſtantiſſimum omnium Sacramentorum inſtituit, ut fatentur Calviniſtæ: At Sacramenta, cùm ſint Eccleſiæ baſes & fundamenta, minimè debent tropicis & obſcuris verbis implicari, ne graviſſimi erroris circa eorum uſum detur occaſio. Unde Circumciſio clariſſimè inſtituitur Geneſ. 17. & comeſtio agni Paſchalis Exodi. 12. & in toto Levitico, ubi tot ſacrificia & expiationes, aliæque ſacræ ceremoniæ inſtituuntur, vix reperire eſt vocem ullam metaphoricam. Matthæi quoque ultimo, Chriſtus Baptiſmi uſum & præceptum, propriis ac perſpicuis verbis declaravit: Quis ergo ſibi perſuadeat, ipſum in inſtituendo & tradendo primario legis Evangelicæ ſacramento, obſcurè & tropicè loquutum eſſe, & verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, non in ſenſu proprio, ſed figurativo uſurpaſſe? *Forte* (inquit Hilarius) *qui verbum eſt, & qui veritas eſt, loqui vera neſcivit? & qui ſapientia eſt, in ſtultiloquio erravit? & qui virtus eſt, in ea fuit infirmitate, ne poſſet eloqui quæ vellet intelligi.* 17

8. De Trinit.

Addo quod quando Chriſtus verba illa protulit, tunc morti erat propinquus, & ultimum vale dicebat Diſcipulis: Solent autem homines jam morti proximi, & ultimum vale dicentes amicis ſuis, perſpicuis verbis uti, & non mentiri: Ergo idem de Chriſto ſentiendum eſt. Unde egregiè Auguſtinus: *Cùm verba noviſſima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dicit eſſe mentientem, & impius judicatur hæres qui fortè illa contempſerit, Quomodo ergo effugiemus iram Dei, ſi vel non credentes, vel contemnentes, repulerimus verba noviſſima & unici filii Dei, & Domini* 18

De unitate Eccleſiæ cap. 11.

Domini noſtri ac Salvatoris, & ituri ad cœlum, & inde proſpecturi, quis ea negligat, quis obſervet; & inde venturi, ut de omnibus judicet?

19 Quartò, Tropi & figuratæ locutiones non ſunt nec debent eſſe uſui, niſi vel ad ornatum, aut amplificationem ſermonis, ut in concionibus fieri conſuevit, vel ad occultandum ſenſum: Sed tropus in illis quatuor Chriſti vocibus, *Hoc eſt corpus meum* nec eſſet ornamentu, nec amplificationi, ut patet, ſed confuſioni, neque debuit apponi ad occultationem ſenſûs, quia tunc Chriſtus erat cum ſolis Apoſtolis, quibuſcum privatim, ut amicus amicis, ut magiſter diſcipulis, familiari colloquio, abſque ambagibus, diſtinctè myſteria pandebat; unde & dicebat Lucæ 8. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis*; & Joan. 15. *Iam non dicam vos ſervos, ſed amicos, quia omnia quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis* Propter quod cap. 16. dicebant ei Diſcipuli: *Nunc palam loqueris & proverbium nullum dicis* Adde quod, ubi Apoſtoli non intelligebant figuratum ſermonem, interrogabant Dominum, ut patet Matth. 15. *Ediſſere nobis parabolam iſtam*; & tamen quoad præſens myſterium, nullus eum interrogavit, quia ſcilicet perſpicuè locutus erat.

20 Quintò, Conſueverunt Evangeliſtæ mutuas ſibi operas tradere, ut quod ab uno obſcuriùs eſt traditum, id alius clariùs enarret: hinc Joannes Baptiſta, Elias à Matthæo nuncupatur, ſed ut quis ſit ſenſus dignoſcatur, ſubjungit Lucas: *Venit Ioannes in virtute & Spiritu Eliæ.* Quod verò à Luca dictum eſt, ejectum fuiſſe dæmonium in digito Dei, à Matthæo in Dei ſpiritu exponitur. Joſeph, Chriſti Pater non ſemel ſcribitur, ſed ne falleremur dictionis ambiguitate, Lucas addidit, *ut putabatur*. Matthæus & Marcus accuſatum Chriſtum memorant, quia dixiſſet, *Solvite templum hoc, & in triduo reædificabo illud*; ſed quia de quo templo locutus eſſet, reliquerant incertum, id minimè reticendum Divus Joannes putavit, & de templo corporis ſui id debere intelligi ſignificavit. Et tamen loquentes de inſtitutione Euchariſtiæ, ejuſque hiſtoriam narrantes, nullus eorum interpretatus eſt dictum alterius, utendo verbo *ſignificat*, aut nomine *figura* vel *ſigni*, ſed unanimi conſenſu uſi ſunt ubique verbo *eſt*, & vocibus corporis & ſanguinis. Ergo verba illa non debent in tropico & figurativo exponi.

21 Denique teſtimonia Scripturæ quibus aliorum myſteriorum quæ Sacramentarii nobiſcum admittunt, veritas oſtenditur, non apertiùs eam declarant, quàm verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, realem corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis exiſtentiam oſtendunt: Ergo ſicut Sectarii alia teſtimonia in ſenſu typico & figurativo non audent exponere, ita nec iſtud in illo ſenſu debent interpretari. Conſequentia patet; Antecedens verò probatur primò de myſterio Trinitatis. Ex eo colligunt Sectarii nobiſcum, Perſonas Divinas eandem numero habere naturam, quòd Filius loquens de Patre, & de ſeipſo, dicat: *Ego & Pater unum ſumus*, Joannes loquens de tribus perſonis, hæc ſcribat: *Hi tres unum ſunt*. Illa autem duo teſtimonia non magis aperta ſunt pro unitate in natura, quàm hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, pro reali præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia: unde Arriani ea interpretabantur de unitate præciſè quoad effectum, & varia loca Scripturæ arripiebant ad confirmationem ſuæ interpretationis, multò opportuniora, quàm ea quibus Calviniſtæ abutuntur, ad eludendam veritatem horum verborum, *Hoc eſt Corpus meum*: dicebant enim loca illa de unitate naturæ debere intelligi, ſicut intelligitur iſte Actorum 4. *Credentium erat anima una, & cor unum.* & illud Joan. 17. *Ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut nos unum ſumus.* Quoad myſterium verò Incarnationis idem probatur: nam ex illo loco, *Verbum caro factum eſt*, unde colligitur, non magis conſtat verbum noſtram naturam verè, realiter, & non tantùm quoad ſpeciem ſive apparentiam ſumpſiſſe, quàm ex iſto, *Hoc eſt Corpus meum*, conſtet, Corpus Chriſti realiter eſſe præſens in Euchariſtia; imò prior locus de Incarnatione, magis patet figuris quibus Marcioniſtæ & alii antiqui hæretici abutebantur; dicebant enim locum illum explicandum eſſe de aſſumptione non veræ carnis, ſed phantaſticæ, ſive ſecundùm apparentiam, juxta illud ad Philippenſes 2. *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Triumpharent certè Sacramentarii, ſi ſimilem locum poſſent nobis objicere pro ſuis tropis in myſterio Euchariſtiæ. Denique quoad myſterium reſurrectionis idem ſuadetur, ex eo quod ideò Calviniſtæ colligant nobiſcum ex Scriptura, futuram corporum noſtrorum reſurrectionem, quia Apoſtolus dicit quod *mortui reſurgent incorrupti*: ille autem locus magis patet figuris quibus utebantur Originiſtæ, quàm iſte, *Hoc eſt Corpus meum*, pateat tropis quibus Calviniſtæ conantur eum explicare. Nullus item eſt Scripturæ locus, qui iſtorum explicationi ita faveat, ſicut in ſpecie favere videbatur Originiſtis locus iſte alius Apoſtoli: *ſeminatur corpus animale, reſurget ſpirituale*: quemadmodum enim ly, *ſeminatur*, figuraliter explicandum eſt, ita etiam ſumendum videtur, ly *reſurget*. Concludamus ergo cum Fulberto Carnotenſi Epiſcopo Epiſt. 1. *Hoc ſacramentum non eſt inanis myſterii Symbolum, ſed Corpus Chriſti verum. Nullus locus dubietati relinquitur, quando ille ipſe qui author eſt muneris, teſtis eſt veritatis.* Addamus iſtud S. Gaudentii tract. 2. in Exodum: *Quod annuntiatum eſt credas, quia quod accipis, Corpus eſt panis illius cœleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ vitis. Nam cùm panem conſecratum & vinum Diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait: Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus. Credamus quæſo cui credidimus. Neſcit mendacium veritas.*

ARTICULUS III.
Veritas Catholica probatur ex traditione.

SEcunda probatio Catholicæ veritatis de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, ſumitur ex perpetua & nunquam interrupta traditione, ab Apoſtolis ad nos uſque, continuâ ſucceſſione, per manus Majorum delatâ, quæ in omni ætate & ſæculo viguit. 22

Primus oculatus hujus traditionis teſtis ſit Beatus Andreas Apoſtolus, qui (ut in ejus vita ab ejus Diſcipulis conſcripta refertur) Ægeæ Proconſuli, ut diis ſuis immolaret hortanti, reſpondit: *Ego omnipotenti Deo, qui vivus & verus eſt, quotidie immolo, non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in altari, cujus carnes, poſtea cùm omnis populus credentium manducaverit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat, & vivus* Hujuſmodi

modi vero narrationem indubitatæ eſſe fidei, teſtatus eſt ante ſexcentos annos Petrus Damianus ſerm. 2. de S. Andrea, ubi de hac hiſtoria ſic loquitur: *Non immeritò in ſingularem authoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam qui viderunt, ſcripſerunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Eandemq; refert Metaphraſtes, qui floruit ante annum Domini 859.

Secundus hujus traditionis teſtis eſt Jacobus frater Domini, qui in ſua Liturgia expreſsè fatetur, per verba conſecrationis verum corpus & ſanguinem Chriſti confici. Idem in ſua Marcus Evangeliſta affirmat.

Tertius ſit Ignatius, qui vixit Apoſtolorum tempore, & Joannis Apoſtoli diſcipulus fuit, tertiuſque à Petro Antiochenus Epiſcopus: Ille enim in Epiſtula ad Romanos hæc ſcribit: *Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus hujus vitæ: panem Dei volo, panem cæleſtem Filii, qui eſt caro Chriſti Dei.* Et in Epiſtola ad Smirnenſes (ut refertur à Theodoreto dial. 3.) de Saturnianis & Simoniacis hæreticis loquens, ſic ait: *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Salvatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt.*

Quartus ſit Clemens Romanus, tertius à Petro Pontifex, & ab ipſo in ſucceſſorem nominatus, qui lib. 8. Apoſtolicarum conſtitutionum, ſic Deum alloquitur: *Rogamus te ut mittas Spiritum Sanctum tuum ſuper hoc ſacrificium, teſtem Paſſionum Domini Ieſu, ut oſtendat hunc panem, Corpus Chriſti tui, & hunc calicem, ſanguinem Chriſti tui.* Et cap. 21. *Percepto corpore & pretioſo ſanguine Chriſti.* Quæ verba leguntur etiam in Liturgia Jacobi Apoſtoli.

Quintus ſit S. Martialis, qui fuit etiam B. Petri Diſcipulus: ille enim in Epiſtola ad Burdigalenſes cap. 3. hæc ſcribit: *Quod Iudæi per invidiam immolaverunt* (id eſt corpus & ſanguinem Chriſti) *nos in ara ſanctificata, ſalutis noſtræ causâ proponimus.*

Sextus ſit Dionyſius Areopagita, Pauli Apoſtoli Diſcipulus, qui in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 3. Euchariſtiam ſic alloquitur: *O diviniſſimum & ſanctum ſacramentum, obducta tibi ſymbolicè operimenta ænigmatum revelans, dilucidè nobis demonſtrare, ac ſpirituales noſtros oculos, ſingulari, apertoque lumine imple.* Ubi notanda ſunt hæc verba, *Obducta tibi ſymbolice operimenta*, quæ apertè declarant, Euchariſtiam aliud eſſe præter ſymbolum, ſeu figuram, Chriſtum ſcilicet, quem ſub ſignorum operimentis latentem invocat.

Septimus ſit S. Irenæus, qui ſecundo ſæculo vixit: ille enim lib. 4. adverſus hæreſes cap. 34. diſputans contra reſurrectionis corporum adverſarios hæc ſcribit: *Quomodo autem rurſus dicunt, carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ Corpore Domini & Sanguine alitur.* Ubi docet corpora noſtra fieri incorruptibilia, quia aluntur corpore Chriſti: Ergo cenſet corpus Chriſti non ſolùm mente & ore fidei, ſed & corpore ipſo percipi.

Octavus ſit Juſtinus Martyr, qui apol. ad Antoninum in fine, hæc habet: *Non communem uſitatumque panem, uſitatamque potionem capimus; ſed quemadmodum Dei Verbum homo factus, Ieſus Chriſtus, & carnem & ſanguinem habuit, ſic etiam cibum, qui per preces ſermonis quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis, carneſque noſtræ communione aluntur, Ieſu Chriſti ejus, qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus: Apoſtoli enim ita tradiderunt.* Quibus verbis non ſolùm panem & vinum, per verba conſecrationis in carnem & ſanguinem Chriſti converti, diſertè profitetur, ſed etiam id eſſe Apoſtolicam traditionem aſſerit.

Nonus ſit Tertullianus, qui lib. de reſurr. carnis cap. 8. hæc ſcribit. *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.* Quæ verba intelligi nequeunt de comeſtione mentis per fidem, tum quia illam comeſtionem carni tribuit, affirmatque, cùm caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, mentem de Deo ſaginari. Tum etiam, quia comeſtionem illam comparat cum ablutione & unctione, quæ in Baptiſmo & Confirmatione fiunt, quibus verè, & realiter corpus afficitur.

Alii ejuſdem traditionis teſtes, qui per ſingu- 23
las ætates veram & realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam docuerunt, apud Bellarminum lib. 2. de Euchar. videri poſſunt. Poteſtq; hæc traditio confirmari ex praxi & diſciplina primitivæ Eccleſiæ, quâ ſummâ diligentiâ cavebatur, ne Catechumenis aperiretur myſterium Euchariſtiæ, cujus rei certa ſunt monumenta apud antiquos Patres, referentes hanc diſciplinam Eccleſiæ; ut apud Ambroſium de iis qui initiantur myſteriis cap. 1. Theodoretum dial. 1. ubi jubentur loqui ſubmiſſâ voce, & myſticè, id eſt obſcurè, qui coram Catechumenis diſputabant de Euchariſtia. Unde Auguſtinus tract. 11. in Joan. *Si interrogaveris Catechumenum, credis in Chriſtum? Reſpondet, credo, & ſignat ſe cruce Domini. Si interrogemus eum, manducas ne carnem Carnem Chriſti, & bibis ejus ſanguinem? neſcit quid loquamur:* Quia ſcilicet non licebat hoc myſterium Catechumenis declarare. Ex quo manifeſtè colligitur, fideles primitivæ Eccleſiæ, non exiſtimaſſe Euchariſtiã eſſe ſolam manducationem Chriſti mentalem, per fidem, repræſentatam in ſymbolis externis, nam Catechumenis non fuiſſet celandum tale myſterium, cùm illi jam crederent in Chriſtum, ac ſcirent Patres veteris teſtamenti manducaſſe agnum paſchalem, figuram Chriſti immolati: Ergo Eccleſia tunc ſentiebat, myſterium Euchariſtiæ aliud eſſe quàm ſolam manducationem mentalem corporis Chriſti.

Aliud ejuſdem veritatis ſignum & argumentũ 24
eſt, alia antiqua cæremonia, cujus meminit Auguſtinus lib. 2. de peccat. meritis cap. 26. quâ benedicebatur panis, ut daretur Catechumenis, quem *ſanctum ſacramentumque* appellat Auguſtinus, *quamvis* (inquit) *non ſit corpus Chriſti.* Nam ſi Euchariſtia nihil aliud eſſet quàm purus panis, ſolâ Sacerdotis benedictione ſacratus, quid opus erat alium panem benedicere, ut daretur Catechumenis? aut cur hic etiam non appellatur corpus Chriſti?

Idem colligitur ex eo quod ſumma ſemper fuit 25
religio in ſumenda & tractanda Euchariſtia, tanquam re omnium ſacratiſſima: hoc enim conſtitutum fuit, ut non niſi à jejunis perciperetur ſicut aſſerit Auguſtinus Epiſt. 118. cap. 6. his verbis: *Hoc placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti ſacramenti, in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi.* Unde ſummum peccatũ cenſebatur dare illam non jejunis, ſicut ex Chryſoſtomo colligi poteſt Epiſt. 3. ad Cyriacum: nam cùm quidam finxiſſet, Chryſoſtomum nõ jejunis adminiſtraſſe Euchariſtiam, reſpondit

pondit ille: *Hoc ſi feci, expungatur corpus meum ex albo Epiſcoporum, & abjiciat me etiam Chriſtus à regno ſuo.* Ob ſummam etiam reverentiam quâ fideles hoc ſacramentum in primitiva Eccleſia colebant, vaſa ad Euchariſtiæ celebrationem non niſi ex rebus valde pretioſis, ut ex auro & argentu fieri ſolebant. Unde in Eccleſia Rhemenſi, ante mille annos, à D. Remigio calix aureus relictus eſt, cum hac inſcriptione:

Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro.

Et in multis Germaniæ Monaſteriis vetuſtioribus, extant adhuc antiquæ fiſtulæ aureæ, vel argenteæ, quarum erat olim uſus ad ſanguinem ex calice tutiùs hauriendum. Quin etiam apud Prudentium in libro περὶ στεφάνων, Præfectus Gentilis, D. Laurentio Martyri inter alia dicit:

Hunc eſſe veſtris orgiis,
Moremque & artem proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Bibant ut aureo Antiſtites:
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Auroque nocturnis ſacris
Aſtare fixos cereos.

26 Demum fideles non figurativè tantùm, ſed verè & realiter, carnem & ſanguinem Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini, in Euchariſtia ſumere, argumentum eſt, quod Chriſtiani inter alia olim accuſabantur ab Ethnicis, quod in ſuis ſacris, carnem humanam ederent, ut patet ex Tertulliano in Apologetico cap. 7. ubi ſic ait: *Dicimur ſceleratiſſimi de ſacramento infanticidii, & pabulo.* Et ex Felice in Octavio, ubi ait quod Gentiles Chriſtianis exprobrare ſolebant, quod infantem farinâ tectum ſecretis vulneribus confoderent, ejuſque membra inter ſe partirentur. Eximium etiam cultum, quo fideles in primitiva Eccleſia Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini in Euchariſtia latentem colebant, occaſionem fuiſſe Gentilibus ſuſpicandi Chriſtianos colere Cererem & Bacchum, teſtatur D. Auguſtinus libro 20. contra Fauſtum cap. 13. Certè ſi fideles in Euchariſtia carnem & ſanguinem Chriſti figurativè tantùm & non realiter ſumerent, debebant eximii illi Catholicæ fidei defenſores id omnino apertè declarare in ſuis Apologiis, ut hoc immane crimen infanticidii, quo Chriſtiani olim gravabantur, omnino amoverent; & ut Gentilibus, qui nos impios appellant, ex eò quod Deum noſtrum manducemus, penitùs os occluderent: hæc enim defenſio facillima erat, ſi vera fuiſſet. Hoc verò illi nequaquam in ſuis Apologiis præſtant, non enim ad Sectariorum tropos, ſed ad omnipotentiam Dei recurrunt, ut myſterium Euchariſtiæ explicent, ut patet de Juſtino Martyre, qui in ſua Apologia, ad calumniam allatam Paganorum reſpondens, ſic ait: *Non enim ut communem panem hac ſumimus, ſed quemadmodum per Verbum Dei incarnatum, Jeſus habet carnem & ſanguinem, ſic etiam per preces verbi Dei ab ipſo Euchariſtiam factum cibum ex quo carnes noſtra aluntur, ipſius incarnati Jeſus carnem, & ſanguinem eſſe edocti ſumus.*

ARTICULUS IV.

Catholica veritas definitionibus Conciliorum ſtabilitur.

27 NOn ſolùm Scriptura & Traditio, ſed etiam plura Concilia generalia, veritatem Catholicam, de reali & corporea manducatione corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, apertè docent. Inprimis enim Concilium Nicænum primum, Anno 330. celebratum, & ipſo Calvino, cum tribus aliis proximis generalibus, libro 4. Inſtit. cap. 9. §. 8. receptum, & approbatum, hanc veritatem docuit: ſic enim habet libro 3. (editionis Piſani) cap. de ſacra menſa: *In hac ſacra menſa ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem & calicem, ſed attollentes mentem ſide, intelligamus ſitum in illa ſacra menſa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum; & pretioſum ejus corpus, & ſanguinem, verè nos ſumentes, credamus hæc eſſe noſtra redemptionis ſymbola.* Quibus verbis Concilium perſpicuè aſſerit, Chriſtum reſidere in ſacra illa menſa, in qua ſymbola panis & vini proponuntur, ac in ea incruentè immolari à Sacerdotibus, & à fidelibus verè recipi.

28 Secundò eadem veritas definita fuit in Concilio Epheſino in Epiſtola Cyrilli ad Neſtorium, à Concilio approbata, in qua ſic dicitur: *Ad myſticas benedictiones accedimus, eaque ratione ſanctificamur, utpote ſacra carnis, & pretioſi ſanguinis Chriſti, omnium noſtrum Salvatoris, participes effecti.* Et paulò poſt: *Neque enim illam ut carnem communem ſuſcipimus, ſed tanquam verè vivificam, ipſiuſque Verbi propriam.*

29 Tertiò, Concilium Nicænum 2. ſeu ſeptima Synodus Oecumenica, art. 6. hæc habet: *Nemo unquam Sanctorum Apoſtolorum, qui tuba ſunt Spiritus Sancti, aut glorioſorum Patrum noſtrorum, incruentum noſtrum ſacrificium, in memoriam paſſionis Chriſti Domini Dei noſtri, & totius ſuæ diſpenſationis facta, imaginem corporis illius dixit: Nam is qui accepit à Domino, ſic non dicit, aut confitetur, ſed audiunt ſic dicentem Evangelicè, Niſi comederitis carnem Filii hominis &c.* Quo nihil clarius & expreſſius ad refellendum Calviniſtarum errorem dici poteſt.

30 Quartò exortâ hæreſi Berengarii, qui ut ſuprà art. 1. diximus, circa Annum 1050. præſentiam Chriſti in Euchariſtiæ ſacramento negavit, in pluribus Conciliis quæ ibidem retulimus, ejus error proſcriptus eſt; & Catholica veritas ſancita & confirmata, nimirum in Concilio Vercellenſi ſub Leone IX. in Turonenſi ſub Victore II. & in duobus aliis Conciliis, ſub Nicolao II. & Gregorio VII. Romæ habitis, in quibus Berengarius publicè ſuum errorem retractavit.

31 Quintò, in Concilio ampliſſimo totius orbis ſub Innocentio III. Romæ celebrato, iterum eadem hæreſis damnata eſt, & Catholica veritas de reali præſentia corporis Chriſti, can. 1. his verbis declarata: *Verum Chriſti corpus & ſanguis in ſacramento altaris, ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continetur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate divinâ.*

32 Sextò, eadem veritas explicata eſt in Concilio generali Viennenſi, ſub Clemente V. in Conſtantienſi, ſub Martino V. in Florentino, ſub Euge-

Eugenio IV. & tandem in Tridentino, ſeſſione 13. cap. 1. ubi ſic dicitur: *Docet Sancta Synodus, & apertè ac ſimpliciter profitetur, in almo Sanctæ Euchariſtiæ ſacramento, poſt panis & vini conſecrationem, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, verum Deum atque hominem, verè, realiter, ac ſubſtantialiter, ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri.* Quibus verbis hæreſes quatuor confutantur. Primò Ubiquiſtarum, aſſerentium Chriſtum adeſſe in hoc ſacramento, non virtute conſecrationis, ſed ubiquitatis corporis Chriſti. Secundò Sacramentariorum, negantium Chriſtum verè eſſe in hoc ſacramento, ſed tantùm, ut in ſigno. Tertiò Calvini, affirmantis Chriſtum non eſſe in hoc ſacramento realiter, ſed ſolâ fide apprehenſum. Quartò Calviniſtarum, dicentium Chriſtum non eſſe in hoc ſacramento ſubſtantialiter, ſed per quandam virtutem accidentalem, quâ nobis conjungitur.

Articulus V.

Catholica veritas teſtimoniis Sanctorum Patrum confirmatur.

PLura SS. Patrum teſtimonia, pro ejuſdem veritatis confirmatione, adducunt Bellarminos, Valentia, Perronius, Coëffeteus, & alii; nos clariora & faciliora ſeligemus.

33 In primis ergo plures ex SS. Patribus docent, fideles ſumere corpus & ſanguinem Chriſti, non ſolùm ore mentis per fidem, ſed etiam ore ipſo corporis, & per veram & propriam comeſtionem. Ita D. Auguſtinus libro 2. contra Adverſarium legis & Prophetarum cap. 9. ubi ait: *Chriſtum Jeſum carnem ſuam nobis manducandam, bibendumque ſanguinem dantem, fideli corde & ore ſuſcipimus.* Et Leo ſermone 6. de jejunio ſeptimi menſis, ubi hæc ſcribit: *Sic Sanctæ menſæ communicare debetis, ut nihil prorſus de veritate corporis Chriſti & ſanguinis ambigatis, hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur.* Item S. Gregorius Papa homil. 25. in Evang. explicans verba illa Exodi 12. *Faſciculum hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & utrumque poſtem*, ſubdit: *Sanguis Chriſti ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.*

34 Secundò SS. Patres docent, quod per Euchariſtiæ perceptionem, Chriſtus verè nobis commiſcetur, & non per fidem tantùm, ſed etiam reipſa nobis unitur. Sic enim loquitur Chryſoſtomus homil. 3. in Matth. *Semetipſum nobis commiſcet, & non fide tantùm, verùm & ipſa re, nos ſuum efficit corpus.* Item Cyrillus Alexandrinus libro 10. in Joan. cap. 13. dicit, Non tantùm rectâ nos fide & charitate ſincerâ Chriſto ſpiritualiter conjungi, ſed etiam corporaliter, communicatione carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare. Ibique unionem illam corporalem Chriſti cum fidelibus, quæ fit per uſum Euchariſtiæ, hoc exemplo declarat: *Quemadmodum* (inquit) *ſi quis igne liquefactam ceram, alia cera ſimiliter liquefacta ita miſcuerit, ut unum quid ex utriſque factum videatur, ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti, ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo: non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur.* Alio exemplo utitur Nyſſenus in oratione Catech. cap. 37. ubi ſic ait: *Quemadmodum parùm fermenti, teſte Apoſtolo 1. Corinth. 11. totam maſſam ſibi ſimilem reddit, ſic corpus illud vivificum, in corpus noſtrum ingrediens, totum in ſe transfert atque commutat, ſibique ſimile & immortale* (futurum ſuo tempore) *reddit. Neceſſarium enim eſt, quoad fieri poteſt, ut natura noſtra vim ſalutarem intra corpus admittat.* Ibi etiam docet, oportere, ut ſicut vetitus cibus corporaliter ab Adamo comeſtus eſt, ita Chriſti corpus à nobis corporaliter & intra viſcera ipſa ſumatur, adeòque non tantùm mente per fidem, *ut cùm intra nos fuerit hoc ſalutare medicamentum, veneni damnum quod corpore fuerat inditum, per contrariam repellat actionem.* Legatur totum illud caput, quo nihil clarius dici poteſt contra errorem Calviniſtarum, contendentium ſpiritu tantùm & non etiam corpore, à nobis percipi corpus & ſanguinem Chriſti.

Tertiò, docent SS. Patres, ſacramentum Euchariſtiæ propter Chriſtum in eo exiſtentem, eſſe adorandum: Sed non deberet adorari, imò talis cultus eſſet idololatria, niſi Chriſtus in eo verè & realiter contineretur: Ergo SS. Patres cenſent Chriſtum in ſacramento Euchariſtiæ verè & realiter contineri. Unde rectè Theodoretus dixit, *hæc myſteria adorari, non quia ſignificant, ſed quia ea ſunt quæ creduntur.* Minor patet, nam cultus adorationis ſoli Deo exhibendus eſt. Major verò paſſim docetur à SS. Patribus, præſertim ab Auguſtino Epiſtolâ 120. cap. 27. ubi ait, quod *fideles veniunt ad menſam, manducant, & adorant.* Idem aſſerit in Pſalmo 21. Expoſit. 1. ſuper illud, *Manducaverunt, & adoraverunt*, ſed expreſſiùs & pleniùs in Pſal 98. ſuper illud, *Adorate ſcabellum pedum ejus*: ubi ſcabellum terram, & ipſam terram explicat carnem Chriſti, *Quia in ipſa carne hic ambulavit* (inquit) *& ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam manducat, niſi priùs adoraverit, inventum eſt quomodo adoretur tale ſcabellum pedum Domini, ut non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando.* Et Ambroſius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. ſuper eadem verba ſic ait: *Per ſcabellum, terra intelligitur, per terram autem, caro Chriſti, quam & hodie in myſteriis adoramus.* Similia tradit Chryſoſtomus homil. 3. in Epiſtola ad Epheſ. ubi ſic habet: *Adora, & manduca*, & Cyrillus Jeroſolymitanus Catech. 5. myſtag. hæc ſcribit: *Accede ad calicem ſanguinis illius, adorationis in modum.* Unde Concilium Tridentinum ſeſſione 13. cap. 5. latriæ cultum pro more ſemper in Eccleſia recepto ei exhiberi docet. 35

Nec ſolùm homines, ſed & Angeli Chriſtum in hoc ſacramento adorant, & ad conſpectum ipſius contremiſcunt, ut disertè docet Chryſoſtomus variis in locis, præſertim libro 7. de Sacerdotio, ubi hæc ſcribit: *Per id tempus* (quo nimirum Sacerdos Miſſæ ſacrificium offert) *& Angeli Sacerdoti aſſident, & cœleſtium poteſtatum univerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, Angelorum choris plenus eſt: id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo ſacrificio, quod tunc peragitur. Ego verò & commemorantem quendam audivi, cùm diceret ſenem quendam, virum admirabilem, ac cui revelationum myſteria multa divinitùs fuiſſent detecta, ſibi narraſſe, ſe tale olim viſione dignum habitum à Deo fuiſſe: ac per illud quidem tempus* 36

repente

repente Angelorum multitudinem conſpexiſſe (quatenus aſpectus humanus ferre poterat) fulgentibus veſtibus indutorum, altare ipſum circumdantium: denique ſic capite inclinatorum, ut ſi quis milites præſente Rege ſtantes videat. Et homil. 3. contra Anomæos, verſùs finem: *Tempore* ● (inquit) *non ſolùm homines clamorem illum eremendum reddunt, ſed etiam Angeli Domino genu flectunt, Archangeli rogant: habent ſibi tempus ad id idoneum, habent ſacram illam oblationem in favore. Itaque ut homines ramos olearum gerentes, movere Reges conſueverunt, eoque arboris genere, miſericordiam commemorant & humanitatem: ſic Angeli tunc pro ramis oleaginis, corpus Domini ipſum protendentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: pro his Domine rogamus, quos tu adeò dilexiſti, ut pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his ſupplicamus pro quibus ipſe tuum elargitus es ſanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti.* Similia docet D. Gregorius libro 4. dial. cap. 58. his verbis: *Quis fidelium habere dubium poßit, in ipſa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio, Angelorum choros adeſſe, ſumma imis ſociari, terrena cæleſtibus jungi, unum quoque ex viſibilibus atque inviſibilibus fieri?*

Nec ſolùm Angelos ſponte adorare Chriſtum poſitum in altari, ſed etiam Dæmones cogi illum adorare, tradit Chryſoſtomus homil. citatâ contra Anomæos: *Agitatos* (inquit) *Diaconus tempore illo adducit, & jubet caput tantùm inclinare, atque illo corporis geſtu ſupplicare.*

37. Quartò, Sancti Patres æquiparant præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus, illi quam habuit in locis in quibus non dubitatur fuiſſe ſubſtantialiter: putà Chriſtus fuit ſubſtantialiter in præſepio: At SS. Patres æquiparant præſentiam quam Chriſtus habet in altari, ei quam habuit in præſepio: Chryſoſtomus enim in oratione de S. Philogonio hæc ſcribit: *Si cum fide acceſſerimus, proculdubio videbimus eum in præſepi jacentem: nam hæc menſa vicem explet præſepis: ſiquidem & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem faſciis involutum, ſicut tunc, ſed undequaque Spiritu Sancto conveſtitum. At Magi quidem nihil aliud quàm adorarunt: tibi verò ſi cum pura acceſſeris conſcientia, permittemus ut ſumas, & ſumpto, domum abeas.* Similia docet Theodoretus Ancyranus in oratione de Nativitate, recitata in Epheſino Concilio.

Item, Chriſtus eſt verè & ſubſtantialiter in throno cœli: At idem Chryſoſtomus homil. 24. in 1. ad Corinthios verſùs finem, æquat præſentiam quam Chriſtus habet in altari, ei quam habet in cœlo, docetq; per conſecrationem ſacrorum myſteriorum Euchariſtiæ, terram fieri quodammodo cœlum, & hoc ipſum quod pretioſiſſimum eſt in cœlo, in terra collocari. Verba ejus ſunt: *Hic terram tibi cœlum facit hoc myſterium. Aperi ergo cœli portas, & perſpice, & tunc videbis quod dictum eſt. Nam quod illic eſt omnium pretioſiſſimum & maximè honorandum, hoc oſtendam tibi ſitum in terra. Sicut enim in regia id quod eſt omnium magnificentiſſimum, non parietes, non tectum aureum, ſed corpus Regis ſedens in ſolio. Sed hoc tibi nunc licet videre in terra. Non enim Angelos, nec Archangelos, neque cælos, & cælos cælorum, ſed ipſum eorum oſtendo Dominum. Vidiſti quemadmodum quod eſt omnium præſtantiſſimum & maximè honorandum vides in terra: neque ſolùm vides, ſed etiam tangis, ſed etiam comedis, & eo accepto, domum reverteris.*

38. Quintò, SS. Patres docent in myſterio Euchariſtiæ reperiri plura divinæ omnipotentiæ miracula, ex quibus realis & ſubſtantialis corporis Chriſti præſentia ſub ſpeciebus ſacris, manifeſtè colligitur. In primis enim dicunt eſſe miraculum omnipotentiæ Dei, quòd Chriſti corpus jam toties & à tot hominibus manducatum, non ſit conſumptum. Ita Nyſſenus in oratione catechetica cap. 37. ſuprà citato, ubi conſiderandum eſſe ait, quomodo poſſit unum illud corpus quod tam multis fidelium toto orbe ſemper diſtribuitur, totum eſſe in unoquoq;, & ipſum in ſe totum manere. Et reſpondet id fieri *virtute benedictionis, in illud tranſelementatâ eorum quæ apparent naturâ.* Idem miraculum diſertè commendavit Beatus Andreas Apoſtolus, qui (ut ſuprà articulo ſecundo retulimus) Proconſuli Romano hortanti ut dijs ſuis immolaret, reſpondit: *Ego omnipotenti Deo, qui verus & vivus eſt, quotidie immolo, non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in altari, cujus carnes poſtquam omnis populus manducaverit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat, & vivus.* At non eſſet miraculum, quòd fide perceptum corpus Chriſti, non ſit conſumptum, nam fidei manducatio non poteſt deſtruere ſuum objectum: Ergo SS Patres cenſent, corpus Chriſti, non ſolùm ſpiritualiter, & per fidem, ſed etiam verè & ſubſtantialiter, à fidelibus in Euchariſtiæ uſu manducari.

39. Deinde SS. Patres dicunt eſſe miraculum omnipotentiæ Dei, quòd corpus Chriſti quod eſt in cœlo, ſit ſimul in terra, atq; in ea varijs in locis exiſtat. Ita Concilium Nicænum primum, cap. *de ſacra menſa*, Chryſoſtomus libro 3. de ſacerdotio, ubi ſic exclamat: *O miraculum! O Dei benignitatem! qui cum Patre ſurſum ſedet, eodem articulo temporis, omnium manibus pertractatur.* Et homiliâ 2. ad populum Antiochenum, in fine: *Elias melotem Diſcipulo reliquit: Filius autem Dei aſcendens, carnem ſuam dimiſit: ſed Elias quidem exutus: Chriſtus autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Baſilius in Liturgia: *Veni ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & hic nobis inviſibiliter coexiſtis.* Demum Gregorius Nyſſenus orat. de Paſchate: *Sicut divinitas replet mundum, & tamen una eſt, ita innumerabilibus locis corpus Domini conſecratur, & tamen unum Corpus eſt.* At non eſt miraculum omnipotentiæ Dei, Corpus Chriſti eſſe in cœlo realiter & corporaliter, & in terra per figuram & repræſentationem: Ergo SS. Patres cenſent corpus Chriſti non myſticè, & figurativè, ſed verè, realiter, & ſubſtantialiter in Euchariſtia reſidere.

40. Item SS. Patres dicunt fuiſſe miraculum, quòd Chriſtus ferebat ſe manibus ſuis, quando dicebat, *Hoc eſt corpus meum*: At nullum eſſet miraculum ferre manibus ſuis ſymbolum ſui repræſentativum, hoc enim homines facere poſſunt: Ergo idem quod priùs. Minor patet. Major verò probatur ex Auguſtino in Pſal. 33. ubi tractans locum, ubi juxta Septuaginta legimus de Davide 1. Regum 21. *ferebatur in manibus ſuis*, ſubdit: *Hoc fratres, quomodo fieri poßit in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus alienis poteſt portari homo; manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligitur, in ipſo Davide ſecundùm litteram non invenimus, in Chriſto autem invenimus; ferebatur enim in manibus ſuis,*

quando commendans ipſum corpus ſuum ait, hoc eſt corpus meum, ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. Certè quemadmodum nihil hac oratione Auguſtini luculentius nec elegantius dici potuit, ſi Chriſtus reipſa & ſubſtantialiter in Euchariſtia præſens ſit; ita nihil abſurdius, aut ineptius proferri potuit, ſi ſacramentum Euchariſtiæ ſit tantùm figura & ſymbolum corporis Chriſti, nullus enim eſt, qui ſuis manibus ſui ſymbolum aut effigiem geſtare non poſſit.

41. Præterea SS. Patres dicunt, eſſe miraculum ſoli divinæ omnipotentiæ, non minùs quàm creationem cœli & terræ poſſibile, quòd panis efficiatur corpus Chriſti: Sed ut panis efficeretur corpus Chriſti, metaphoricè tantùm & ſymbolicè, non eſſet opus actione divinæ omnipotentiæ propriâ, ſufficeret enim ſola relatio rationis, & inſtitutio; quemadmodum non actione divinæ omnipotentiæ, ſed ſolâ relatione rationis, & inſtitutione, Agnus Paſchalis, Manna, Panes propoſitionis, & ſimilia, repræſentabant corpus Chriſti: Ergo SS. Patres cenſent, panem per verba conſecrationis, verè & ſubſtantialiter converti in corpus Chriſti. Minor patet, Major verò varijs SS. Patrum teſtimonijs oſtenditur: Cyprianus enim ſerm. de cœna ſic ait: *Panis iſte non effigie ſed naturâ mutatus, omnipotentiâ Verbi factus eſt caro, &c.* Niſſenus orat. Catech. cap. 37. *Deus hæc dat virtute benedictionis, in illud* (corpus nempe Chriſti) *tranſelementatâ eorum quæ apparent naturâ.* Ambroſius lib. 4. de ſacram. cap. 4. quærit, quomodo fideli perſuaderi poſſit quòd accipiat corpus Chriſti? Et reſpondet id fieri, quia omnipotenti Verbo Dei, panis incipit eſſe corpus Chriſti, qui ante conſecrationem erat panis, quemadmodum Verbo Dei factum eſt cœlum, facta eſt terra &c. *Non erat* (inquit) *cœlum, non erat terra, ipſe dixit & facta ſunt. Et ego tibi dico, ante conſecrationem quæ peragitur verbis ipſius Chriſti, non erat corpus Chriſti, ſed ipſe dixit & factum eſt, ipſe mandavit & creatum eſt.* Similia habet in libro de initiandis cap. 9. ubi ait: *Fortè dicis, aliud video, & quomodo tu mihi aſſeris quòd corpus Chriſti accipiam: hoc ergo nobis supereſt ut probemus, id quod accipis non eſſe id quod natura formavit, nempe panem, ſed majorem eſſe vim benedictionis quàm naturæ, quia ejus benedictione natura ipſa mutatur. Virgam tenebat Moyſes, projecit eam, & facta eſt ſerpens &c. De totius mundi creatione legiſti, ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erat.* His adde Gaudentium Brixianum tract. 2. in Exodum, cujus hæc ſunt verba: *Creator omnium qui omnipotentiâ ſuâ de terra panem creat, de pane rurſum efficit corpus ſuum; & qui olim aquam convertit in vinum, vinum jam in ſanguinem convertit.* Idem fuſiùs explicat Damaſcenus lib. 4. cap. 14. his verbis: *Quæſivit Virgo, quomodo fiet mihi iſtud? Reſpondit Gabriel Archangelus: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te. Tu quoque nunc quæris, quomodo panis nunc fiat corpus Chriſti, & vinum aquâ mixtum, fiat ſanguis Chriſti? Tibi quoque reſpondeo: Spiritus Sanctus ſuperveniet, eaque efficit quæ orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt.* Et poſt pauca: *Quod ſi quæras quo pacto id fiat, ſatis tibi ſit audire, quod per Spiritum Sanctum id fiat. Quemadmodum ex ſancta Dei Matre, per Spiritum Sanctum Dominus ſibi ipſi carnem condidit, nec quidquam ampliùs nobis perſpectum & exploratum eſt, quàm quòd Verbum Dei eſt verum, & efficax, atque omnipotens, ut ea efficiat quæ nulla ratio humana queat indagare. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere, quòd quemadmodum naturaliter panis per manducationem, & vinum & aqua, in bibentis ac comedentis corpus & ſanguinem immutantur: Sic panis & vinum quæ proponuntur in altari, per Sancti Spiritus invocationem & adventus, mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinem vertuntur.*

Ultimum argumentum ex SS. Patrum authoritate deſumptum, petitur ex eo quod SS. Patres ex veritate præſentiæ realis corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, tanquam ex certiſſimo fundamento, & notiſſimo fidei articulo, argumentantur contra varios hæreticos, ad illorum errores confutandos. Sic Hilarius 8 de Trinit. probat contra Arrianos, Patrem & Filium eſſe unum, non tantùm unitate voluntatis & affectûs, ſed etiam unitate reali & naturali; quia nos cum Filio unum efficimur, reali & naturali conjunctione corporum, in Euchariſtiæ ſacramento: *Verè* (inquit) *cibo dominico Verbum carnem ſumimus, naturamque carnis ſuæ, ſub ſacramento nobis admiſcuit.* Et paulò poſt: *Hæc à nobis ideò commemorata ſunt, quia voluntatis tantùm unitate Hæretici Perſonas Divinas unitas eſſe interpretantur, & ad id exemplo unitatis noſtræ cum Deo utuntur: quaſi nobis ad Filium voluntate tantùm religionis unius, nulla per ſacramentum carnis naturalis communionis proprietas indulgeatur.* Irenæus Similiter lib. 3. contra hæreſes cap. 2. probat contra Gnoſticos, Chriſtum veniſſe in vera carne, *quia* (inquit) *alioqui neque calix Euchariſtiæ, communicatio ſanguinis ejus eſſet, neque panis quem frangimus, communicatio corporis ejus. Sanguis enim non eſt, niſi à venis, & carnibus, & à reliqua, quæ eſt ſecundùm hominem, ſubſtantia.* Item idem Irenæus, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius Nyſſenus, aliiq; Patres, ſimili argumento utuntur ad probandam carnis reſurrectionem, cujus ſemen accipimus, & jus ad illam ſpeciale, per conjunctionem realem corporis noſtri cum corpore Chriſti, quæ fit in ſacramento Euchariſtiæ, quod idcircò reſurrectionis ſemen, & immortalitatis antidotum, à SS. Patribus appellatur. 42.

Articulus V.

Ratio Divi Thomæ exponitur.

TRes rationes ſeu congruentias, ad ejuſdem veritatis Catholicæ confirmationem, affert D. Thomas hîc quæſtion. 75. art. 1. quarum prima, & præcipua, deſumpta ex figuris Euchariſtiæ quæ fuerunt in antiqua lege, poteſt ſic proponi. Si Euchariſtia ſit tantùm ſignum ſeu figura corporis Chriſti, nec ipſum contineat, non erit præſtantior, in ratione ſacramenti, quàm manna, vel agnus paſchalis, aliaq; veteris legis ſacramenta: Sed hoc dici nequit: Ergo &c. Minor patet, umbræ enim & figuræ ſunt quid ignobilius & inferius corpore figurato: manna autem, & agnus paſchalis, erant umbræ & figuræ Euchariſtiæ, ut paſſim docet SS. Patres, ait enim Origenes hom. 7. in lib. Numer. *Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie caro Verbi Dei eſt verus cibus.* Et Hieronymus in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum: *Tantùm intereſt inter panes propoſitionis & corpus Chriſti, quantùm inter umbras & corpora,* 43.

inter

inter imaginem & veritatem, inter exemplaria verorum, & ea ipſa quæ exemplaria præfigurabantur. Item Leo Papa ſermone 7. de paſſione Domini ſic ait: *Vt ergo umbræ cederent corpori, & ceſſarent imagines ſub præſentia veritatis, antiqua obſervantia novo excluditur ſacramento; hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis auſertur, & legalis feſtivitas, dum mutatur, impletur:* Chriſti ſcilicet carne & ſanguine ſubſtitutis agno paſchali, & ſanguini ejus. Major verò in qua eſt difficultas, & quam negant Hæretici, facilè ſuadetur. Manna enim quod de cœlo cadebat, & Angelorum artificio mirabili fiebat, præſtantius erat pane communi, qui de clibano prodit, & manu piſtorum fit; perfectiùs etiam corpus Chriſti repræſentabat, quàm panis, tum quia de cœlo erat, Pſal. 77. tum etiam quia ſaporem mirabilem continebat, Sapient. 16. & æquali menſurâ ſumebatur ab omnibus, licèt inæqualiter colligeretur, Exodi 16. tum deniq; quia incorruptibile erat die ſabbati, per quod repræſentabat corpus Chriſti non corrumpendum in ſepulchro die ſabbati. Idem à fortiori dicendum de agno paſchali, nam meliùs carò Chriſti, per veram carnem Agni exprimebatur, mors per veram ejus mortem, & ſanguis per ſanguinem, quàm per ſolum panem, vel panis fractionem: Ergo ſi Euchariſtia ſit tantùm ſignum vel figura corporis Chriſti, nec ipſum contineat, non erit præſtantior, ſed inferior, & minùs perfecta in ratione ſigni, & ſacramenti, quàm Manna, & Agnus paſchalis, aliaq; veteris legis ſacramenta.

44. Reſpondent Hæretici, quòd licèt Euchariſtia ſit tantùm ſignum & figura corporis Chriſti, nec ipſum contineat, perfectior tamen eſt, in rationem ſacramenti, Mannâ & Agno Paſchali, alijſq; veteris legis ſacramentis: tum quia ſignificat Chriſtum, ut jam actu exiſtentem, cùm tamen veteris legis ſacramenta, ipſum ut futurum deſignarent; tum etiam, quia Euchariſtia, & alia novæ legis ſacramenta, ſunt diuturniora, & uſq; ad conſummationem ſæculi duratura.

45. Sed contra primam reſponſionem ſic argumentor: Si Euchariſtia non ſit præſtantior veteribus ſacramentis, niſi quia eſt Symbolum Chriſti actu jam exiſtentis, ſequitur totam illam excellentiam eſſe communem ſtatuis & imaginibus Chriſti modò depictis, utpote quæ etiam repræſentant Chriſtum jam in cœlo exiſtentem; & conſequenter imagines illas eſſe præſtantiores omnibus ſacramentis legis Moſaicæ.

Deinde, Si Euchariſtia ideò ſolùm ſit præſtantior ſacramentis veteribus, quia ſignificat Chriſtum jam natum, paſſum, mortuum, & in cœlis regnantem, non erit nobilior Baptiſmo, utpote quod eſt ſignum paſſionis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti: Sed hoc falſum eſt, etiam apud Sectarios: Ergo & illud.

46. Secunda quoq; reſponſio futilis eſt, duratio enim ac diuturnitas pertinet ſolùm ad dignitatem accidentariam, nos verò de ſubſtantiali hîc agimus, ad quam impertinenter omnino ſe habet diuturnitas major vel minor: homo enim v. g. quamvis non habeat ita durabilem & diuturnam exiſtentiam, ſicut lapides, abſolutè tamen & ſimpliciter, eſt longè nobilior quibuſcumq; lapidibus.

* *
*

Articulus VII.

Aliud argumentum deſumptum ex diſparitate fidelium novi teſtamenti ab antiquis, in manducatione corporis Chriſti, ut panis cæleſtis.

Hoc argumentum ſumitur ex verbis Chriſti, promittentis Joan. 6. ſe daturum fidelibus novi teſtamenti carnem ſuam manducandam, modo aliquo, quo fideles veteris teſtamenti illam non manducaverunt, ait enim: *Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei eſt qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur,* &c. Ex quibus verbis conſtat, fideles novi teſtamenti, poſt deſcenſum Chriſti de cœlo, eſſe quoad manducationem corporis Chriſti, ut panis cœleſtis, in conditione diverſa, ac multò meliori, quàm fuerint Patres antiquæ legis: Sed talis diverſitas ſalvari nequit, niſi dicatur fideles novi teſtamenti, realiter & ſubſtantialiter manducare carnem Chriſti adorandam, ſub ſignis ſenſibilibus panis, & ſub ſpeciebus Euchariſticis contentam, ſicut Eccleſia Catholica docet: Ergo ita ſentiendum eſt. Major patet, Minor verò ſubſumpta probatur: quia niſi ita corpus Chriſti manducemus, fuerunt nobis pares fideles veteris teſtamenti, quoad illam manducationem, tum quia manducaverunt Manna, & Agnum paſchalem, quæ, ut oſtendimus articulo præcedenti, fuerunt excellentiores figuræ corporis Chriſti, quàm panis communis, hominum arte confectus: tum etiam, quia Patres qui Manna in deſerto manducaverunt, in Chriſtum crediderunt, ſubindeq; ſpirituali manducatione per fidem, corpus ejus comederunt: Sed præter manducationem oralem ſignorum, & manducationem mentalem corporis Chriſti per fidem, in quo Patres veteris teſtamenti, nobis pares fuerunt, nihil aliud reſtat in quo ſimus diſpares & diſſimiles, niſi realis manducatio corporis Chriſti: Ergo ut ſalvetur diſparitas inter Patres antiquæ legis, & fideles novi teſtamenti, quoad manducationem corporis Chriſti, ut panis cœleſtis, & verba Chriſti ſuprà relata verificentur, dicendum & fatendum eſt, nos verè, realiter, & ſubſtantialiter manducare corpus Chriſti in Euchariſtia, & fideles veteris teſtamenti illud ſolùm figuraliter aut mentaliter per fidem manducaſſe, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinthios 10. *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* Unde egregiè Ambroſius libro de ijs qui initiantur cap. 7. *Conſidera ut præſtantior ſit, panis Angelorum, an caro Chriſti, quæ utique eſt corpus vitæ. Manna illud è cœlo, hoc ſupra cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum. Illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſervaretur; hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religioſè guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit.* Et ibidem ſuprà dictum diſcrimen quod inter fideles novæ legis, & Patres veteris teſtamenti reperitur, expendens, ſic ait: *Illis*

aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto. Illos ad horam aqua ſatiavit, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & ſitit, tu cùm biberis, ſitire non poteris; illud in umbra, hoc in veritate. Et libro 4. de ſacramentis capite 4. *Magnum quidem* (inquit) *& venerabile, quòd Manna Iudæis pluit de cœlo, ſed intellige quid eſt ampliùs, Manna de cœlo, an corpus Chriſti, utique qui eſt author cœli? Deinde Manna qui manducavit, mortuus eſt? qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum, & non morietur in æternum.* Similia docet Salvianus libro 2. ad Eccleſiam, his verbis: *Iudæi quippe habebant quondam umbram, nos veritatem: Iudæi Manna manducaverunt, nos Chriſtum: Iudæi carnes avium, nos corpus Dei: Iudæi pruinam cœli, nos Deum cœli.*

48. Reſpondent primò Hæretici, apud Bellarminum libro 1. de Euchariſtia cap. 4. diſcrimen fidelium novi teſtamenti ab antiquis eſſe in eo ſitum, quòd fidelibus novæ legis detur ſignum ſenſibile repræſentans clariùs corpus Chriſti, putà cum verbis, quibus non conſtabant ſacramenta veteris teſtamenti.

Sed hæc ſolutio facilè refellitur, tum quia Manna & Agnus paſchalis longè meliùs & clariùs repræſentabant corpus Chriſti, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt: tum etiam, quia cùm Chriſtus panem à ſe dandũ præfert mannæ, non in eo præfert, quòd panis à ſe dandus, repræſentet clariùs corpus ſuum, quàm manna; ſed in eo præfert, quòd manna erat tantùm manna, at panis quem daturus erat, eſt ejus caro.

49. Reſpondent ſecundò, Chriſtum loco citato ſolùm velle, quòd fideles veteris teſtamenti non manducaverunt carnem ſuam, ut panem cœleſtem, vi legis, & miniſterio Moyſis; at non negare, quin eam manducaverint dono Patris cœleſtis, & ſuo.

Sed hoc etiam effugium facilè poteſt confutari: Nam ſi Chriſtus nihil aliud voluiſſet dicere, quàm viventes ſub veteri teſtamento non manducaſſe panem Cœleſtem, vi legis præcisè, Chriſtus eſſet locutus tantùm de illis qui non habuerunt tunc fidem vivam, per quam participarent promiſſionibus Chriſti, & ejus benedictionibus, ſed hæſerunt tantùm in ſignis exterioribus, & in vi materiali legis; illi enim ſoli non manducaverunt per fidem Chriſtum, ut panem cœleſtem: At Chriſtus loquitur de omnibus fidelibus veteris teſtamenti, ait enim, univerſaliter: *Patres veſtri manducaverunt manna, & mortui ſunt, qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Ergo Chriſtus aſſerit Patres veteris teſtamenti, etiam fide vivâ, præditos, non manducaſſe corpus ſuum, quemadmodum nos illud in lege nova manducamus: Ergo illud manducamus aliter quàm fide, vel quàm in ſigno, cùm Patres veteris teſtamenti illud per fidem & in ſigno ſpiritualiter manducaverint, ut diſertè docet Auguſtinus Tractatu 16. in Joan. his verbis: *Manducavit manna & Moyſes, manducavit manna & Aaron, manducavit manna & Phinees, manducaverunt ibi multi, qui Domino placuerunt, & mortui non ſunt. Quare? Quia viſibilem cibum ſpiritualiter intellexerunt, ſpiritualiter eſurierunt, ſpiritualiter guſtaverunt, ut ſpiritualiter ſatiarentur.* Quare obſtupuit Princeps Wittembergenſis, cùm audivit à Beza in colloquio Mompelgartenſi, non alio modo nos uniri carni Chriſti per Euchariſtiam, quàm Patres antiquos per mann, id eſt ſpiritaliter, & per ſolam fidem.

Articulus VIII.

Tres aliæ rationes breviter expenduntur.

Prima ſumitur ex alijs myſterijs noſtræ fidei, 50.
quæ admittuntur ab Hæreticis, nimirum ex myſterio Trinitatis, Incarnationis & Reſurrectionis: ex his enim tribus myſterijs breviter oſtendendum eſt, in Euchariſtiæ myſterio, ut creditur ab Orthodoxis, nullam prorſus involvi repugnantiam, ut cauſantur hæretici, ſubindeq; immeritò ejus exiſtentiam negare, cùm, ſuppoſitâ illius poſſibilitate, illud Dei bonitati, & ſummo quo proſequitur homines amori, ſit convenientiſſimum, nec ſit indecens ejus majeſtati, ut ex ſolutione argumentorum patebit. Sic ergo poteſt argumentum proponi. Si eſſet impoſſibile Chriſtum, verè, realiter, & ſubſtantialiter ſub ſpeciebus Euchariſticis exiſtere, vel hoc repugnaret ex eo quòd mutatâ totâ ſubſtantiâ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, accidentia panis & vini remanerent ſine ſubjecto; vel ex eo quòd totum corpus Chriſti contineretur ſub minima quantitate, non occupans locum, ſed modo indiviſibili ſub ſpeciebus exiſtens; vel denique ex eo quòd corpus Chriſti remanens in cœlo, eſſet tamen ſimul in pluribus alijs & diſtantibus locis: Sed in nullo iſtorum trium eſt repugnantia, vel implicantia: Ergo Chriſtum verè, realiter, & ſubſtantialiter ſub ſpeciebus Euchariſticis exiſtere, nulla ex parte repugnat. Major patet, hæc enim tria duntaxat in iſto ſacramento videntur repugnantiã involvere. Minor verò probatur, quantùm ad ſingulas partes. Et in primis quòd non repugnet ex primo capite, oſtenditur ex myſterio Incarnationis. Non minùs enim eſt de ratione ſubſtantiæ, & naturæ completæ, per ſe ſubſiſtere, & propriâ ſubſiſtentiâ terminari, quàm de ratione accidentis, alicui ſubjecto inhærere: Ergo ſicut non obſtante quòd ſubſtantia ex natura ſua poſtulet per ſe ſubſiſtere, nihilominus virtute divinâ humanitas Chriſti ſuſtentatur in alieno ſuppoſito, ſcilicet in ſuppoſito Verbi Divini: ita vice verſâ, licèt natura accidentis ſit ſubſtantiæ inhærere, illudq; ex ſua natura exigat ab aliquo ſubjecto fulciri & ſuſtentari, poterit tamen ſupernaturaliter, & de potentia Dei extraordinaria, per ſe ſubſiſtere, ſive exiſtere, abſq; eo quòd ſuſtentetur ab ulla ſubſtantia.

Quod verò ex ſecundo capite (ex eo nimirum quod corpus Chriſti ſub minima quantitate, & modo indiviſibili ſub ſpeciebus Euchariſticis contineatur) nullam myſterium Euchariſtiæ involvat repugnantiam, colligitur ex eodem Incarnationis myſterio, in quo Verbum Divinum immenſitatem ſuam parvulo corpuſculo quaſi incluſit, ſicut Eliſeus corpus ſuum corpori parvuli aptavit, ut vivificaret illud: cur ergo non poterit ſimiliter corpus Chriſti, cum ſuis dimenſionibus, virtute divinâ redigi ad punctum, & carere extenſione locali, prætertim cùm occupatio loci ſit effectus tantùm ſecundarius quantitatis, atq; adeò extra ejus eſſentiam: unde Chriſtus, illæſo clauſtro Virginis, ex ejus utero prodijt, & clauſo lapide egreſſus eſt de ſepulchro, & clauſis januis cœnaculum ingreſſus eſt.

Demum quod ex tertio capite non repugnet, ex eo nempe quòd idem corpus ſit in pluribus locis, & ſacramentaliter in pluribus hoſtijs producatur

ducatur, ex myſteriis Trinitatis & Reſurrectionis colligitur, cùm fide certâ credamus, eandem numero naturam ſubſiſtere in tribus perſonis realiter inter ſe diſtinctis, & unum & idem individuum in reſurrectione generali fore reproducendum.

51. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Magis difficilia ſunt, & ſenſibus repugnantia, tria illa myſteria, quàm præſentia realis corporis Chriſti in Euchariſtia: Ergo cùm aliunde æquè expreſsè habeatur in Scriptura iſtud, ac habeantur illa, æquè admitti debet. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur primò de myſterio Trinitatis, quia quòd una natura in tribus perſonis realiter diſtinctis exiſtat, mirabilius eſt, quàm quòd unum corpus exiſtat in pluribus locis, in uno circumſcriptivè, & in aliis ſacramentaliter, ſive ſubſtantialiter; nam hoc corpus cum illis locis nullo modo identificatur, bene tamen natura divina cum tribus perſonis, realiter inter ſe diſtinctis: minùs autem repugnat ſervare ſuam unitatem in pluribus locis à ſe realiter diſtinctis, quàm eandem numero naturam ſubſiſtere in tribus perſonis et identificatis, & inter ſe realiter diſtinctis. Secundò, quoad myſterium Incarnationis: cùm enim major ſit unio inter ſubſiſtentiam Verbi, & naturam divinam, quàm inter locatum & locum, magis incomprehenſibile eſt, quòd in Incarnatione per aſſumptionem humanæ naturæ ad perſonalitatem Verbi, non confundantur natura divina & natura humana, vel non dividatur hypoſtaſis, quàm quòd idem corpus Chriſti ſit modo dicto in pluribus locis. Tertiò quantùm ad myſterium Reſurrectionis, quia magis difficilè apparet, quòd unum & idem individuum bis fiat, quàm quòd idem numero corpus ſacramentaliter in pluribus hoſtiis vel producatur vel exiſtat; ſi enim per creationem & reſurrectionem bis fit homo, fit duplici actione: ſi autem fit duplici actione, quomodo eſt idem homo?

52. Secunda ratio ſumitur ex uſu Euchariſtiæ, & fundatur in verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios 11. *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Ex quibus ſic formatur argumentum: Apoſtolus gravat ſacrilegio & Deicidio omnes illos qui cum peccati mortalis conſcientia recipiunt Euchariſtiam, & dicit eos ſibi judicium ſumere, quia non diſcernunt corpus Chriſti. Vel ergo ſunt rei illorum criminum, quia revera corpus Chriſti ſumunt indignè; vel quia tractant indignè Euchariſtiam, ſecundùm quod eſt ſignum & figura corporis Chriſti? Si primum dicatur, habemus intentum, nempe corpus Chriſti verè & realiter, & non figurativè tantùm contineri in Euchariſtia. Secundum verò dici nequit: Primò, quia Manna & Agnus Paſchalis in lege veteri erant ſignum & figura corporis Chriſti, & tamen nunquam auditum eſt, eos qui indignè hujuſmodi ſacramenta recipiebant, fuiſſe reos Corporis & Sanguinis Chriſti. Secundò, quia ſi reverentia erga Euchariſtiam ſecundùm quod eſt figura corporis Chriſti, reum facit peccati mortalis, ſequitur contra doctrinam Adverſariorum, quòd imaginibus Chriſti debetur aliquis cultus. Et certè mira eſt inconſtantia Calviniſtarum, qui putant ſe obſequium & honorem Chriſto & ejus Sanctis præſtare, cùm eorum imagines demoliuntur, & tamen ſummum ſacrilegium putant indignè ſumere figuram corporis Chriſti, eò quòd injuria tali imagini illata, redundet in eum quem repræſentat.

Hæc ratio illuſtrari & confirmari poteſt ex teſtimoniis SS. Patrum, qui prædicta Apoſtoli verba ponderantes, apertè docent iis ſignificari, illos qui indignè ad ſacram menſam accedunt, gravem ipſi corpori & ſanguini Chriſti irrogare injuriam. Ambroſius in cap. 10. ad Hebræos ait quòd *hoc peccato conculcatur corpus Domini.* Cyprianus ſerm. de lapſis, quòd *vis infertur corpori Domini, & ore ac manibus in Dominum delinquitur.* Theodoretus in cap. 11. Epiſtolæ ad Corinth. hæc ſcribit: *Illud autem,* reus erit corporis & ſanguinis, *hoc ſignificat, quòd quemadmodum tradidit illum Iudas, ipſi autem inſultarunt Iudæi, ita eum ignominiâ & dedecore afficiunt, qui ſanctiſſimum ejus corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum os immittunt.* Demum Chryſoſtomus homil. 27. in 1. ad Corinth. hæc habet: *Per hoc autem quòd frequenter ait, Corporis & ſanguinis Domini, manifeſtat quòd non ſit nudus homo qui immolatur, ſed ipſe Dominus & factor omnium, ut videlicet per hæc ipſos exterreat.* 53.

Tertium argumentum eſt ad hominem, & ſumitur ex doctrina ipſius Calvini: ille enim libro 4. inſtit. cap. 17. §. 10. & 32. docet Euchariſtiæ ſacramentum eſſe *maximum arcanum Spiritus ſancti, incomprehenſibile, ac tantum, ut ejus magnitudine animus obruatur.* Item in libro de optima ineundæ concordiæ ratione folio 863. ſic ait: *In ſacra cœna miraculum agnoſcimus, quod & naturæ fines, & ſenſus noſtri modum exuperat.* At hæc ineptè dicuntur, ſi Euchariſtia ſit tantùm figura vel ſignum corporis Chriſti; ſiquidem hoc facillimè capi poteſt, nec eſt adeò ſtupendum, neque in eo ullum apparet miraculum, quod naturæ fines tranſcendat, & intellectus noſtri modum & intelligentiam ſuperet: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ (juxta doctrinæ Calvini principia) non ſolùm debet eſſe ſignum vel figura corporis Chriſti, ſed illud realiter & ſubſtantialiter continere; hoc enim eſt maximum arcanum Spiritus ſancti, incomprehenſibile, ac tantum, ut ejus magnitudine animus obruatur, & miraculum quod & naturæ fines, & ſenſus noſtri modum exuperat. 54.

ARTICULUS IX.

Præcluditur aditus ſolitæ evaſioni & fraudi Hæreticorum,

CAlviniſtæ ut vim argumentorum quæ propoſuimus declinent, & teſtimonia Conciliorum & SS. Patrum, quæ ſuprà retulimus, eludant: plerùmque aſſerunt, ſe omnino credere quòd corpus Chriſti verè & realiter ſumatur in Euchariſtia. Ita loquitur Calvinus 4. inſtit. cap. 17. §. 32. ubi habet hæc verba: *In ſacra ſua cœna jubet me Chriſtus ſub ſymbolis panis & vini corpus ac ſanguinem ſuum ſumere: non dubito quin & Chriſtus verè porrigat, & ego recipiam.* Et §. 33. *Falſò* (inquit) *jactant, quia docemus ſpiritualem eſſe manducationem, non eſſe veram & realem.* Similia habentur art. 17. Calvinianæ confeſſionis, ubi ſic dicitur: *Præſentiam veram realem Chriſti Domini confitemur, At illam quam fides nobis offert, non autem quam excogitata docet tranſubſtantiatio.* 55.

Verùm hæc reſponſio, ſeu potiùs eluſio & fraus hæreticorũ, multipliciter confutari poteſt. 56.

A Primò quidem ex doctrina ipſorum Calviniſtarum: Illi enim aſſerunt fideles veteris teſtamenti manducaſſe corpus Chriſti, eodem ſpecificè modo, quo volunt nos illud in Euchariſtia manducare. Sic interpretantur Apoſtolum 1. ad Corinth. 10. aſſerentem fideles veteris teſtamenti eandem eſcam manducaſſe, & eundem potum bibiſſe, id eſt (inquiunt) eandem quam nos nunc manducamus ac bibimus: Atqui certum eſt fideles veteris teſtamenti, non potuiſſe realiter uniri corpori Chriſti, cùm illud nondum exiſteret, & omnis unio realis inter duo extrema, utraque realiter exiſtere poſtulet: Ergo manducatio, & unio cum Chriſti corpore, quam Calviniſtæ in Euchariſtia habere dicunt, non poteſt dici realis.

B

57. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Res futuras & nondum exiſtentes non poſſumus attingere, niſi apprehenſione mentis intentionali: Ergo fideles veteris teſtamenti, nonniſi apprehenſione mentis attingere poterant corpus Chriſti nondum exiſtens: Ergo illa unio cum Chriſti corpore quæ erat in veteri teſtamento, realis non erat: At ex Hæreticis noſtra unio cum Chriſti corpore in Euchariſtia, & noſtra manducatio, eſt eadem ſpecificè ac ea quæ fuit fidelium in veteri teſtamento: Ergo realis dici nequit.

C

58. Secundò, Hæretici aſſerunt manducationem Chriſti in Euchariſtia, ſeu unionem cum Chriſti corpore quæ fit in Euchariſtia, non in ea ſola fieri, ſed factam eſſe etiam in Baptiſmo & confirmari in acceptatione per fidem Evangelii, Chriſtum nobis annuntiantis. Ita habetur in Catechiſmo Calviniſtarum Dominica 51. ubi Miniſter interrogat: *Hæc communio fit ne tantùm in cœna?* Et puer reſpondet: *Nequaquam. habetur enim per Evangelii prædicationem.* Subjungit Miniſter: *Quid ergo ampliùs habemus in cœna?* Reſpondet puer: *Communio noſtra cum Chriſto, ampliùs in ea confirmatur.* Eadem docet Calvinus 4. inſtit. cap. 17. ubi apertè profitetur, unionem cum Chriſti corpore quæ fit in Euchariſtia, non differre ſpecificè & ſubſtantialiter, ab ea quæ fit in Baptiſmo, vel in Evangelii acceptatione per fidem. D At unio cum Chriſto quæ fit in Evangelii acceptatione, non poteſt dici realis; eſt enim unio fidei, quæ eſt quidem realis operatio animæ, ſed non unio realis cum Chriſti corpore; ſiquidem unio mentalis cogitationis vel affectûs, fertur in objecta toto cœlo à nobis remota, ſæpe nondum exiſtentia, & fortè nunquam futura; unio verò cum re non exiſtente, non eſt realis; unio quippe realis & actualis, utriuſque extremi exiſtentiam præſupponit: unde in Chriſtum nondum exiſtentem credebant Patriarchæ antiquæ legis, et tamen actu & realiter non uniebantur; & nos credimus futura, ut reſurrectionem mortuorum, & vitam æternam, & tamen illis objectis realiter non unimur; nec ea realiter poſſidemus: Ergo unio Calviniſtarum per fidem cum Chriſti corpore in Euchariſtia, realis unio cum Chriſto dici nequit: per unionem enim fidei, objecto fidei realiter non unimur.

59. Tertiò, SS. Patres ſuprà art. 4. relati, aſſerunt quòd per Euchariſtiæ perceptionem Chriſtus verè nobis communicetur, & non per fidem tantùm, ſed etiam reipſa nobis unitur; talemque unionem ſimilem eſſe aſſerunt illi, quâ una cera liqueſacta, alteri ſimiliter liqueſactæ unitur, & quâ fermentum farinæ cui injicitur commiſcetur: Ergo cenſent unionem quam habemus cum Chriſto in Euchariſtia, non dici realem ex eo quòd fiat per fidem, ut docent Calviniſtæ, ſed ex eo quòd verè & ſubſtantialiter corpus Chriſti, mediantibus ſpeciebus Euchariſticis, in ſtomachum & viſcera noſtra, per veram & realem manducationem deſcendat. Unde Cyrillus Jeroſolymitanus Catech. 4. *Sub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis, &c. ſic Chriſtophori ſumus, id eſt Chriſtum ferentes, cùm ejus corpus & ſanguinem in membra noſtra recipimus.* Similiter etiam Nyſſenus orat. Catech. cap. 37. *Cùm nihil* (inquit) *poſſit eſſe intra corpus noſtrum, niſi per eſcam & potionem miſceatur viſceribus noſtris, Chriſtus carnem ſuam manducandam nobis dedit, ut ſit in viſceribus.*

B

Demum SS. Patres apertè docent, fieri tranſubſtantiationem panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, per verba conſecrationis: Ergo falſum eſt quod dicunt Calviniſtæ in ſuo Catechiſmo, nimirum præſentiam veram & realem Chriſti Domini in Euchariſtia, *eam eſſe quam fides offert, non autem quam excogitata docet tranſubſtantiatio.* Conſequentia patet, Antecedens verò teſtimoniis SS. Patrum ſuadetur. In primis enim Ambroſius libro 4. de ſacramentis cap. 4. ſic ait: *Tu fortè dicis meus panis eſt uſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum, ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* C Et rurſus cap. 5. *Antequam conſecretur panis eſt, ubi autem verba Chriſti acceſſerunt, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, Hoc eſt corpus meum. Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aqua plenus: ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur qui plebem redemit.* Et libro de myſteriis initiandis cap. 9. *Quantis* (inquit) *utimur exemplis ut probemus non hoc eſſe quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit; majoremque eſſe vim benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur: Virgam tenebat Moyſes, projecit eam, & facta eſt ſerpens.* Poſtea narrat multa alia miracula Moyſis, Eliæ, & Elizæi, tandemque ſic concludit: D *Quòd ſi tantùm valuit humana benedictio ut naturam converteret, quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantùm valuit ſermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legitis: Quia ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandavit, & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? Non enim minus eſt novas rebus dare, quàm mutare naturas.* Ubi tam apertè loquitur de tranſubſtantiatione, ſeu mutatione panis in corpus Chriſti, ut ſumma impudentia ſit id negare, vel revocare in dubium. 60.

E Non minùs clarè docet illam Cyprianus, vel Author ſermonis de cœna Domini, quem antiquum aliquem & doctiſſimum Patrem fuiſſe, fatentur Hæretici: ſic enim ſermone illo dicitur: *Panis iſte quem Dominus Diſcipulis porrigebat, non effigie ſed naturâ mutatus, omnipotentiâ Verbi factus eſt caro.* Item Cyrillus Jeroſolymitanus catecheſi 4. myſtagogicâ apertè ponit tranſmutationem panis in corpus Chriſti, & ſolas ſpecies panis remanere poſt eam tranſmutationem aſſerit. Ejus verba ſunt: *Chriſtus aquam aliquando mutavit in vinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola voluntate; &*

non

non erit dignus cui credamus, quòd vinum in ſanguinem tranſmutavit? Quare omni cum certitudine corpus & ſanguinem Chriſti ſumamus: nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur ſanguis. Similia docet Nyſſenus orat. catechet. cap. 37. ubi ſic ait: *Rectè ergo nunc quoque Dei verbo ſanctificatum panem, in Dei Verbi corpus credo tranſmutari.* Et paulò poſt: *Hæc autem dat virtute benedictionis, in illud tranſelementatâ eorum quæ apparent naturâ.* Damaſcenus etiam 4. libro de fide cap. 14. tranſubſtantiationem clariſſimè docet, his verbis: *Panis, vinumque, & aqua per invocationem & adventum Spiritus ſancti, ſupernaturaliter tranſmutantur in corpus & ſanguinem Chriſti.* Theophylactus quoque in caput 6. Joannis illam apertè tradit, dicens: *Transformatur arcanis verbis panis ille per myſticam benedictionem, & acceſſionem ſancti Spiritus, in carne Domini.* Demum Euſebius Emiſſenus, vel potiùs Eucherius Lugdonenſis, homil. 5. de Paſchate, aliquantò poſt initium, hæc habet: *Inviſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo, ſecretâ poteſtate, convertit.* Et in fine. *Ve tibi novum & impoſſibile non debeat videri, quòd in Chriſti ſubſtantiam, terrena & mortalia commutentur.* Addit ibidem: *Quando benedicenda verbis cœleſtibus creatura ſacris altaribus imponuntur, antequam invocatione ſummi Numinis conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba autem Chriſti, corpus & ſanguis eſt Chriſti. Quid mirum autem, ſi ea quæ verbo creare potuit,* C *poſſit creata convertere? Imò jam minoris videtur eſſe miraculi, ſi id quod ex nihilo agnoſcitur condidiſſe, jam conditum in melius valeat commutare. Require quid ei poteſt eſſe difficile, cui facile fuit viſibilia & inviſibilia voluntatis imperio ſuſcitare.* Quo nihil clariùs & expreſſiùs pro tranſubſtantiatione dici poteſt. Unde patet mentiri Calvinum, cùm libro 4. inſtit. cap. 17. §. 14 aſſerit illam non ita pridem excogitatam eſſe, & primis illis ſæculis quibus prior adhuc vigebat religionis doctrina, fuiſſe ignotatam. Nam Patres quos citavimus, antiquiſſimi ſunt, & plures ex illis tertio & quarto ſæculo floruere. Turpiùs adhuc erravit Lutherus, cùm in libro de D captivitate Babylonis cap. 1. dixit tranſubſtantiationem eſſe inventum S. Thomæ, & opinionem Thomiſtarum, eamque fuiſſe approbatam à Papa in cap. *Firmiter.* Siquidem S. Thomas nondum natus erat, cùm editum fuit caput illod, & Concilium Lateranenſe celebratum. Conſtat enim illud Concilium anno 1215. fuiſſe celebratum, ſanctum verò Thomam natum poſtea anno 1224.

Articulus X.

Hæreticorum teſtimoniis, Calvini hæreſis refellitur.

CUm Novatianos cap. 18. de Trinit. rectè dixerit, *Firmum eſſe genus probationis quod ab Adverſariis ſumitur, ut veritas etiam ab ipſis inimicis veritatis probetur:* placet hîc referre quædam hæ- E reticorum teſtimonia, quibus Catholica veritas de reali Chriſti præſentia in Euchariſtia confirmari poteſt.

61\. In primis ergo Lutherus, quem ipſi etiam Calviniſtæ, virum Sanctum, & à Deo ad reformandam Eccleſiam electum, agnoſcunt, tam clarè & apertè realem corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentiam A docet, ut de hoc nullus dubitationi locus ſuperſit. Nam in Epiſtola ad Argentinenſes hæc ſcribit: *Vellem quod poſſet mihi aliquis perſuadere, nihil eſſe in Euchariſtia, præter panem & vinum, magno ille beneficio me devinciret; jam ſæpe gravibus curis in hac materia deſudavi: verùm ego me captum video, nulla elabendi via relicta eſt, textus Evangelii nimis eſt apertus.* Et in ſermone de Euchariſtia tomo 7. acriter in Sacramentarios invehitur, eò quòd realem corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam negent: *Satanas* (inquit) *haud dubiè author eſt eis hujus ſacramenti Euchariſtiæ labefactandi ac evertendi; contendens planè, epoto ovo, nobis tantùm relinquere putamina: hoc eſt, Chriſti corpus & ſanguinem è pane & vino tollere, ut præter ſimplicem panem à piſtore con-* B *fectum, nihil reliquum remaneat.* Item in Apologia de cœna Domini hæc habet: *Rogamus Sacramentarios ne petant à nobis ut illum textum probemus* (Hoc eſt corpus meum) *poſſunt enim ea de re conſulere pueros vix ſeptem annos natos, qui in ſcholis iſtorum verborum ſyllabas colligere diſcunt; ſiquidem Biblia Græca, Hebraica, Latina, & Germanica extant, aut hoc ipſi agant; oſtendant Biblias in quibus ſcriptum eſt,* Hoc eſt corporis mei ſignum. *Quod ſi non poſſunt præſtare, imponant aliquantiſper ſuo ori ſilentium, & imperent ſtylo ſuo quietem, donec ejuſmodi Biblias in medium afferant.* Et rurſus ibidem in eos ſtylum acuens, ſubdit: *Doctor Carloſtadius, ex his ſacroſanctis vocabulis,* Hoc eſt corpus meum, *miſerè diſtor-* C *quet pronomen,* Hoc. *Zuinglius autem verbum ſubſtantivum,* Eſt, *macerat. Oecolampadius nomen,* Corpus, *torturæ ſubjicit. Alii totum textum excarnificant, & invertunt vocabulum,* Hoc, *ex primo in poſteriorem locum deturbantes, & dicunt:* Accipite, comedite, corpus meum quod pro vobis datur, eſt Hoc. *Alii dimidiam partem textus crucifigunt, & vocem,* Hoc, *in medium collocant, & inquiunt:* Accipite, comedite, quod pro vobis datur, Hoc eſt corpus meum. *Alii ſic obtruncant,* Hoc eſt corpus meum ad mei commemorationem: *Id eſt, corpus meum hîc non debet adeſſe reipſa, ſed tantùm commemoratio mei corporis, ut textus ſonet. Accipite, comedi-* D *te, hoc eſt corporis mei commemoratio quod pro vobis datur.* Demum in libro de abroganda miſſa, longam ait ſe habuiſſe diſputationẽ cum Dæmone, qui ſophyſticis argumentis contendebat, Chriſtum non adeſſe ſub ſacris ſpeciebus, à quo tamẽ, ut ipſe ibidem reſtatur, convinci non potuit.

Poteſt etiam in confirmationem Catholicæ 62. veritatis adduci quod ex Zoinglio refert Bellarminus libro 3. de Euchariſtia capite 8. ubi ait quòd tantus de reali Chriſti in Euchariſtia præſentia erat in orbe terrarum conſenſus, antequam Carloſtadius & Zuinglius apparere cœpiſſent, ut Zuinglius ſcribat in commentariis de vera & falſa religione, cap. de Euchariſtia, ſe valdè occultè initio egiſſe, & cum paucis amicis contuliſſe negotium iſtud novi dogmatis E proponendi: metuebat enim ne omnes offenderet, cùm nullum omninò ſciret eſſe ejus ſententiæ, quam ipſe invehere in Eccleſiam cogitabat. Unde idem Zuinglius ibidem pag. 214. edit. Tigur. ait Auguſtinum non auſum fuiſſe palam profiteri corpus Chriſti eſſe tantùm figurativè in Euchariſtia, quia tunc temporis invaluerat opinio de reali corporis & ſanguinis ejus præſentia in hoc ſacramento: *Facilè* (inquit) *adducimur, Auguſtinum præ aliis acuto perſpicacique ingenio virum, ſua tempeſtate non fuiſſe auſum diſertè veritatem proloqui, quæ jam caſum magna parte dede-*

dederat. Vidit omnino pius homo quid hoc ſacramentum eſſet, & in quem uſum eſſet inſtitutum. Verùm invaluerat opinio de corporea carne.

63. Demum Eraſmus in Epiſtola ad Conradum Pellicanum, Catholicæ veritati, de reali corporis Chriſti in Euchariſtia præſentia, apertiſſimè ſavet, & ab ea ſe nullatenus unquam dimoveri potuiſſe teſtatur. *Ad id* (inquit) *negavi ſemper me poſſe animum inducere, præſertim cùm Evangelicæ atque Apoſtolicæ litteræ tam evidenter nominent corpus quod datur, & ſanguinem qui effunditur.* Et infrà: *Si tibi perſuaſum eſt in ſynaxi nihil eſſe præter panem & vinum, ego membratim diſcerpi malim, quàm profiteri idem quod tu profiteris, & omnia perpeti malim, quàm tali flagitio contra meam conſcientiam admiſſo, ex hac vita demigrare.*

Porrò Eraſmus dubiæ fidei author creditur, & quem Catholicæ religionis amor non admodùm urgebat, ut in ejus defenſionem vellet ſuam ſententiam, ſuoſq; ſenſus tegere. Unde quidam acutè & lepidè, ad nomen Deſiderii, quo Eraſmus nuncupabatur, alludens, ſcripſit hos verſus.

Quæritur, Eraſmus dum ſeſe vertit ad omnes:
Sitne Romanus, ſit ne Luthere tuus?
Cujus ſit generis meritò dubitatur Eraſmus.
Sed deſiderium nullius eſſe puto.

Nihil ergo gratiæ tribuiſſe exiſtimandus eſt: imò nimiùm hæreticis favit, quibus proluſiſſe videtur, ut verè quidam dixerit: *Ubi innuit Eraſmus, irruit Lutherus*: alter verò, *Eraſmum ova foviſſe, Lutherum excluſiſſe*, affirmarit.

Articulus XI.

Ultimum argumentum realis præſentiæ corporis Chriſti in Euchariſtia, ex recenti miraculo.

64. PRæter argumenta quæ fusè ſatis explicata ſunt, aliud addi poſſet ſumptum ex variis miraculis, quibus veritatem hujus ſacramenti Deus ſæpiùs confirmavit: Sed hæc quia vel notiſſima ſunt, vel ea hæretici negant, & rident, ſtatueram prætermittere. Verùm non poſſum præterire ingens illud miraculum, quod hîc in Galliis, dum hæc ſcriberem, contigit, & religionis cauſam prodidiſſe me putarem; niſi argumento uterer, quo Deus veritatem hujus ſacramenti voluit comprobare, & quod velint nolint hæretici non negabunt, cùm in hujus fidem teſtes advocari poſſint, tum plurimi qui aderant, tum univerſæ Galliæ ad quas nedum incerta fama, ſed & certiſſimum teſtimonium pervenit ex Epiſtola Epiſcopi Andegavenſis. Res ita contigit. Eſt vicus in diœceſi Andegavenſi, quem vulgò vocant *les Vlmes de Saint Florent*, propè Salmurium. Ibi die ſecundâ menſis Junii hujus anni 1668. quæ erat dies Sabbathi intra Octavam Corporis Chriſti, cùm ad Salutem decantandam omnes conveniſſent, dum à Parrocho hic verſus elatâ voce inchoatur, *Verbum caro panem verum, &c.* viſa eſt loco Hoſtiæ, integra ſpecies hominis. Advertit id ſtatim Parrochus, & vocatis qui aderant, propiùs accedunt, adeò ut facilè & figura & lineamenta notari potuerint. Erat capillis ſubnigris, & ad humeros defluentibus, ſplendidâ facie, majeſtate ſupra humanam, inſertis in modum crucis manibus, quarum ſiniſtra dexteræ appoſita erat, totumque corpus candidâ veſte, & qualem Albam vocant, tegebatur. Hæc ita per horæ quadrantem circiter viſa ſunt à Parrocho, & cæteris qui aderant, & ad probandum miraculum propiùs acceſſerant. Poſtea cœpit parva quædam nubes totam hanc hominis ſpeciem involvere, & ab intuentium oculis ſubducere, ac demum nube paulatim in aëra abeunte, Hoſtia in propria figura, & eodem ſtatu quo erat antea, remanſit. Statim hujus rei nuntium delatum eſt ad Epiſcopum Andegavenſem, qui in eum locum ſe contulit, ut hujus certior fieret, & Parrochi, aliorumque teſtium depoſitionibus exceptis, ſummâque diligentiâ adhibitâ, hujus miraculi fidem fecit, Epiſtolâ Paſtorali, quæ per Gallias delata, undique ſparſa eſt, ut jam planè inſani eſſet hominis, rem ita contigiſſe velle negare.

65. Nolui hoc miraculum præterire, quod nedum noſtrâ ætate, ſed & ſuperiori menſe quo hæc ſcribo contigit, ne calumnientur hæretici, nos miracula dubiæ fidei aſciſcere, aut quod eſſet pejus, ſuppoſita fingere. Sed præterea circumſtantias temporis, quo hoc miraculum contigit, animadverti velim, quæ ſane probant Deum voluiſſe præſenti malo remedium adhibere: Etenim miraculum hoc contigit, cùm non multò ante vulgatus fuiſſet liber gallico idiomate ſcriptus contra realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia, cujus elegantiâ plura ingenia corrumpi potuiſſent; & ſub eodem tempore, quo hæretici ad ſuam Synodum celebrandam conveniebant Salmurium, quod parvo intervallo, & duabus duntaxat leucis diſtat ab eo vico in quo miraculum contigit. Niſi hæretici tenebras ſuas ament, agnoſcent veritatem hujus myſterii, quod Eccleſia defendit, quod Deus miraculis probat.

Articulus XII.

Solvuntur argumenta Hæreticorum, deſumpta ex ſacra Scriptura.

66. OBjiciunt primò hæretici verba illa Chriſti Joan. 6. ubi murmurantibus Capharnaïtis quòd Chriſtus dixiſſet, *Caro mea verè eſt cibus*: Reſpondet Chriſtus: *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam: verba quæ locutus ſum vobis, Spiritus & vita ſunt.* Quibus verbis corrigere videtur errorem Capharnaïtarum, qui ſicut Papiſtæ exiſtimabant carnem Chriſti realiter eſſe manducandam, monendo ipſos, ſpiritualiter tantùm, & ſolâ fide, ab eis eſſe ſumendam. Hoc eſt potiſſimum Zuinglii fundamentum, in libro de vera & falſa religione cap. de Euchariſtia, ubi hoc argumentum, *murum aheneum, & adamantem infractum appellat.*

67. Verùm murus ille, non æneus, ſed luteus, facilè poteſt everti: reſpondetur enim, ideò verba illa protuliſſe Chriſtum, ut falſam imaginationem Capharnaïtarum corrigeret: cùm enim illi exiſtimarent, carnem Chriſti in propria ſpecie, & more communi edendam, mortuam ſcilicet, & diviſam in fruſtra, ut bubulæ carnes & vervecinæ edi ſolent; opus fuit ut Chriſtus explicaret modum quo ipſum edi oporteret, nimirùm realiter quidem, non tamen in propria ſpecie carnis, ſed aliena; propter quod dixit, *Caro non prodeſt quidquam*, id eſt caro carnaliter accepta,

ſub

ſub forma carnis, eo pacto quo carnem animalium ſumitis: ſed *verba quæ locutus ſum vobis Spiritus & vita ſunt*, continent enim ſpiritualem hunc, vivificum, & reconditum ſenſum, quòd caro Filii hominis manducanda vobis erit, ſumendo eam ſub aliena ſpecie, & tamen credendo eam veram Chriſti carnem eſſe. Vel ut explicat Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. à cap. 14. ad 22. *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam*: id eſt, caro mea, ſi eſſet purè caro humana, non prodeſſet, ſed quia conjuncta eſt ſpiritui, id eſt, Verbo unita hypoſtaticè, proderit vobis. Eodem modo verba illa explicat Auguſtinus tract. 27. in Joan. ubi ſic ait: *Caro non prodeſt quidquam, ſed quomodo illi* (ſcilicet Capharnaïtæ) *intellexerunt, carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur. Accedat Spiritus ad carnem, & prodeſt plurimùm, nam ſi caro non prodeſſet, Verbum caro non fieret*. Et paulò poſt: *Sicut illi intellexerunt carnem, non ſic ego do ad manducandum carnem meam.* Non ergo adamantinum, ſed vitreum eſt, illud hæreticorum fundamentum, ut enim ejuſdem Auguſtini verbis utar ſerm. 11. de verbis Apoſtoli: *Lucet quidem vanitate, ſed frangitur veritate.*

68\. Objiciunt ſecundò hæretici: Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. & 11. appellat Euchariſtiam panem: Ergo non eſt corpus Chriſti. Item hæc verba Marci 14. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec bibam illud novum in regno Dei*, dicta ſunt à Chriſto, poſt conſecrationem calicis: Ergo eſt adhuc vinum poſt conſecrationem.

69\. Reſpondeo Euchariſtiam, licèt ſit corpus & ſanguis Chriſti, panem & vinum interdum in Scriptura appellari. Primò quia facta eſt converſio panis in Corpus Chriſti, & vini in ſanguinem: Scriptura verò ſolet eum terminum qui per cõverſionem exiſtit, appellare nomine termini ſeu rei ex qua facta eſt converſio. Sic Geneſ. 2. Eva vocatur os, quia ex oſſe per converſionem facta erat. Et Exodi 7. ſerpens factus ex converſione virgæ Moyſis, vocatur virga. Item Joan. 2. vinum factum ex converſione aquæ, vocatur aqua. Secundò, quia Euchariſtia retinet ſimilitudinem & accidentia panis & vini, vocari poteſt panis & vinum; ut in Scriptura Geneſ. 18. & Actuum 1. Angeli qui habebant exteriùs ſpeciem hominis, vocantur viri. Tertiò, cibus in Scriptura vocatur panis, unde cùm caro Chriſti in Euchariſtia, ſit verus animæ cibus, ipſo atteſtante Joan. 6. *Caro mea verè eſt cibus*, non mirum quòd illa interdum nomine panis deſignetur, ſicut & ſanguis nomine vini. Per quod patet ad locum Marci: maximè quia verè ſpecies vini ſub quibus continebatur ſanguis Chriſti, erant ex vitis genimine.

70\. Objicit tertiò Molinæus in Clypeo fidei parte 2. ſect. 25. & ſequentibus, primæ editionis: Ex Evangelio conſtat, Chriſtum accepiſſe panem, & benedixiſſe, fregiſſe, ac dediſſe Diſcipulis ſuis, dicendo, *Hoc eſt Corpus meum*: Ergo id quod Chriſtus dabat Diſcipulis; erat panis ſimul & Corpus Chriſti; panis quidem realiter, id eſt ſignificativè: alioquin enim (inquit) falſa erit illa pars narrationis, quâ dicit Evangeliſta, Chriſtum panem accepiſſe, fregiſſe, & dediſſe.

71\. Confirmat hoc argumentum primò, quia cùm Chriſtus dicens, *hoc eſt corpus meum*, addiderit, teſte Paulo 1 ad Corinth. 11. *quod pro vobis frangitur*, corpus Chriſti non eſt in Euchariſtia, niſi eo modo quo frangitur: Sed frangitur in Euchariſtia tantùm ſignificativè, non verò realiter: Ergo non eſt in Euchariſtia realiter, ſed tantùm ſignificativè.

Confirmat ſecundò: Verba illa Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, ſunt ſacramentalia, quandoquidem Chriſtus ea proferendo, ſacramentum inſtituit: Sed ſacramentum eſt in genere ſigni: Ergo (inquit Molinæus) non niſi de ſigno ſui corporis locutus eſt Chriſtus, ſignoque tribuit nomen rei ſignificatæ. 72.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: veritas enim narrationis Evangeliſtæ, requirit ut id quod Chriſtus dedit Diſcipulis, fuerit verè panis & corpus Chriſti, non quidem ſimul, ſed ſucceſſivè: panis ante conſecrationem; & corpus Chriſti poſt conſecrationem, juxta illud Ambroſii lib. 4. de Sacrament. cap. 5. *Antequam conſecretur, panis eſt: ubi autem Chriſti verba acceſſerint, Corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem, Accipite & edite ex eo omnes: Hoc eſt corpus meum.* Sicut ergo Chriſtus in Cana Galilææ, aquam in vinum vertens, poterat, amphoram aquæ plenam manibus tenens, dicere, *Hoc eſt vinum*, & eodem inſtanti quo hæc verba abſolvebat, aquam in vinum vertere, eò quòd ſignificatio nominis demonſtrativi *Hoc*, & veritas propoſitionis practicæ & factivæ ſui objecti, metienda ſit ex inſtanti quo abſolvitur: ita ſimiliter, ob eandem rationem, hæc propoſitio Chriſti, panem præ manibus tenentis, ac dicentis, *Hoc eſt corpus meum*, veriſſima fuit; quia cùm eſſet practica, & factiva ejus rei quam ſignificabat, ad ejus veritatem ſufficiebat, quòd in fine illius, hoc quod Chriſtus demonſtrabat, ſcilicet panis, in corpus Chriſti per tranſubſtantiationem tranſiiſſet. 73.

Ad confirmationem dicendum, illud ab Apoſtolo additum, *quod pro vobis frangitur*, intelligendum eſſe de Chriſti paſſione, quæ ſignificatur per verbum de præſenti, quia quando Chriſtus illa verba conſecrationis protulit, erat proximè futura, & moraliter præſens, ut Beza ipſe in eundem locum Apoſtoli exponit. Quapropter vulgata noſtra vertit præſens κλώμενον, per futurum, *tradetur*. Et ita falſum eſt aſſumptum Molinæi, nempe Chriſti corpus non eſſe in ſacramento, niſi eo modo quo in eo frangitur, cùm ſermo ibi non ſit de fractione quæ erat in ſacramento, ſed quæ brevi futura erat in cruce & paſſione, in qua licèt oſſibus parcitum ſit, juxta illud: *Os non comminuetis ex eo*; caro tamen Chriſti conciſſa, fracta, & delacerata fuit. Addo quod, corpus Chriſti, ut eſt panis Euchariſticus, aliquo modo frangitur, non quidem ſecundùm ſe, ſeu ratione ſui, ita ut pars à parte divellatur, ſed ratione ſpecierum, quæ cùm ſint illius involucrum, ut accidentia ſunt involucrum ſubſtantiarum; quod ſpeciebus contingit, dicitur corpori Chriſti contingere: unde ſicut ſubſtantia dicitur viſibilis per accidens, ratione ſuorum accidentium; ita quando franguntur ſpecies, dicitur corpus ipſum frangi, denominativè à ſpeciebus fractis. 74.

Ad ſecundam confirmationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam: ex eo enim quòd verba illa Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, ſint ſacramentalia, non rectè colligitur illa duntaxat corpus Chriſti ſignificare, quin potiùs oppoſitum inferendum eſt: verba enim ſacramentalia, cùm ſint practica, ſive effectiva illius quod ſignificant; ſicut verba Baptiſmi. *Ego te baptizo*, verè abluunt; ita verba Euchariſtiæ, *Hoc eſt corpus* 75.

meum, efficiunt corpus Chriſti verè & realiter eſſe ſub ſpeciebus.

76. Objiciunt quartò hæretici: Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. ſic ait: *Patres noſtri omnes eandem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt*: Atqui non manducaverunt carnem Chriſti, niſi ſolâ fide, aut in figura: Ergo neque nus aliter eam quàm in figura vel per fidem manducamus.

77. Reſpondeo Apoſtolum non dicere, quòd Judæi manducaverint eandem eſcam nobiſcum, ſed quòd omnes eandem inter ſe eſcam manducaverunt, quia omnes tam boni quàm mali Manna manducaverunt, mare tranſierunt &c. Quòd ſi D. Auguſtinus interdum dicat, Patres antiquos eandem nobiſcum eſcam manducaſſe, id debet intelligi de eadem eſca, non quoad rem ipſam, ſed quoad ſignificationem, quatenus ſcilicet corpus quod re ipſa ſuſcipimus in hoc ſacramento, figurabatur per Manna & Agnum paſchalem, ideòque unum quid dici poterant, modo quo figura & figuratum, imago & res repræſentata per illam, ad modum unius ſe habent. Quod verò hæc ſit Auguſtini mens, apertè colligitur ex his quæ ſcribit lib. 2 contra litteras Petiliani cap. 37. ubi ſic habet: *Aliud eſt paſcha quod illi (ſcilicet Judæi) in ove celebrarunt, aliud autem quod nos in corpore & ſanguine Domini accipimus.* Ubi Agno paſchali opponit corpus Domini quod ſumimus in Euchariſtia; quod non faceret, ſi per corpus Domini, intelligeret tantùm figuram corporis Chriſti, cùm etiam Agnus paſchalis hoc haberet, imò expreſſiùs quàm panis materialis corpus Domini ſignificaret, ut ſuprà art. 5. exponendo rationem D. Thomæ oſtenſum eſt.

78. Objiciunt quintò: Memoria eſt tantùm rerum abſentium & præteritarum, non verò præſentium: Sed Euchariſtia eſt commemoratio Chriſti, juxta illud Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: Ergo Chriſtus non eſt in ea realiter præſens.

79. Reſpondeo primò, negando Majorem: memoria enim poteſt eſſe rei præſentis, ſi illa ſit occulta: nam licèt Deus ſecundùm eſſentiam ubique realiter præſens ſit, quia tamen talis præſentia eſt occulta, Scriptura jubet nos ubique Dei memores eſſe: unde quòd Euchariſtia ſumatur in Chriſti commemorationem, non excludit realem ejus præſentiam in hoc ſacramento, ſed tantùm innuit eam eſſe occultam.

80. Reſpondeo ſecundò, Euchariſtiam non eſſe commemorationem Chriſti ſimpliciter & præciſè, ſed Chriſti patientis & morientis, juxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*: paſſio autem & mors Chriſti jam præterierunt, unde poteſt earum memoria fieri in Euchariſtia, licèt Chriſtus ibi realiter & ſubſtantialiter exiſtat.

81. Objiciunt ſextò: In multis Scripturæ locis verbum *Eſt*, ſumitur pro ſignificat, ut cùm 1. ad Corinth. 10. dicitur: *Petra erat Chriſtus*, & cùm in Evangelio Chriſtus de ſe dicebat, *Ego ſum vitis vera*, *Ego ſum oſtium*. Item Exodi 12. agnus qui à Judæis immolabatur, vocatur *Phaſe*, id eſt tranſitus, & ad Galatas 4. duo filii Abrahæ, eſſe duo teſtamenta dicuntur. Quidni ergo hæc verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, *Hic eſt ſanguis meus*, in eodem ſenſu metaphorico, non licebit uſurpare, eaque figura & repræſentatione corporis & ſanguinis Chriſti interpretari?

Reſpondeo primò, quòd ſi hic diſcurſus va- 82.
leret, probaret non ſolùm licere hæc verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, in ſenſu metaphorico & improprio uſurpare, ſed etiam iſta: *Ego & Pater unum ſumus. Hi tres unum ſunt. Verbum caro factum eſt.* Hæc enim verba non magis expreſsè ſignificant conſubſtantialitatem Filii cum Patre, & unitatē naturæ divinæ in tribus perſonis, quàm iſta, *Hoc eſt corpus meum*, realem exiſtentiam Corporis Chriſti, ſub ſpeciebus panis: unde ſi hæc verba tropis & figuris expoſita ſunt, cur non & alia? Vel ſi in aliis proprietas retinenda eſt, cur non etiam & in iſtis? Unde egregiè Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana: *Si animum occupaverit alicujus erroris opinio, quidquid aſſeruerit Scriptura, figuratum arbitrantur.* Rectè etiam Sacramentariis verba iſta Irenæi lib. 4. adverſùs hæreſes cap. 35. adaptari poſſunt: *Coguntur hi tales ſemper typos typorum, & imagines imaginum adinvenire, & nunquam figere animum ſuum in uno & vero Deo.* Sive ut loquitur Feüardentius ejus Commentator, in cap. 12. lib. 2. *Umbris & metonymiis inhiantes, veri Corporis Chriſti uſu excidunt. Similes Æſopi cani, qui panem quidem reliquit, in umbram autem ejus impetum fecit, & perdidit eſcam*, ut eodem cap. 12. S. Irenæus ait. Hoc eodem apologo utitur Epiphanius contra Cerdunianos: *Contigit (inquit) his canis proverbium, qui umbra intentus non continuit quod habebat in ore, & in aquam intuens, & majorem umbram aqua eſſe putans, quàm cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quem habebat amiſit. Sic & hi, cùm viam repererint, & umbram aſſequi velint in ſuſpicione eorum obortam, non ſolùm cibum, qui in ore ipſorum, ut ita dicam, erat ex Deo donatus, amiſerunt, ſed etiam perniciem ſibi ipſis attraxerunt.*

Reſpondeo ſecundò, conceſſo Antecedente, 83.
negando conſequentiam & paritatem: nam in aliis locis Scripturæ, in quibus ſignum nomen rei ſignificatæ gerit, additur aliquod ſubjectum, vel prædicatum, ex quo allegoricus ſenſus manifeſtè deprehenditur: immediatè enim antequam Paulus diceret, *Petra autem erat Chriſtus*, dixerat loquens de Hebræis, *Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra*, proindeque ſermo erat de petra ſpirituali, & de ejus ſigno. Similiter quando Chriſtus dixit ſe eſſe vitem, vel oſtium, determinavit ibi ſe loqui de vite & oſtio ſpiritualibus, ut ex antecedentibus & conſequentibus apertè colligitur. Item Exodi 12. non abſolutè enuntiatur de ipſo agno, quòd ſit phaſe, ſed de ipſa ceremonia eſûs agni, quòd ſit religio tranſitûs, id eſt ceremonia quâ repræſentatur; ſic enim legitur, *Hæc eſt religio phaſe.* Denique apertè Apoſtolus duorum filiorum Abrahæ nativitates, allegoricè duo teſtamenta interpretatur, ſubdit enim: *Quæ ſunt per allegoriam dicta.* At verò in noſtro caſu, planè oppoſitum contingit, verba enim quæ Chriſtus adjunxit prædicato ſui corporis & ſanguinis, dicens *quod pro vobis traditur, vel tradetur*: *Quod pro vobis effunditur, vel effundetur*, repugnant metaphoræ, vel allegoriæ; quandoquidem quod traditum fuit, vel effuſum, non erat ſolùm figura corporis & ſanguinis Chriſti.

Inſtant Calviniſtæ: Chriſtus Lucæ 22. & 1. ad 84.
Corinth. 11. refertur dixiſſe: *Hic calix eſt novum teſtamentum*, ſeu fœdus in ſanguine meo: At quod eſt in calice, non eſt teſtamentum & fœdus, niſi metaphoricè: Ergo verba quæ Chriſtus adjunxit prædicato ſui ſanguinis, non repugnant metaphoræ, vel allegoriæ, ſed potiùs eam innuunt.

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Mino- 85.
rem:

rem: vox enim teſtamenti ſecundùm communem & uſitatum modum loquendi, dupliciter ſumitur. Primò pro voluntate teſtatoris & hoc modo uſurpatur à Matthæo, cùm dicit, *Hic eſt ſanguis novi teſtamenti*. Secundò, pro inſtrumento authentico quo declaratur voluntas teſtatoris, & hoc modo ſumitur à Luca & Paulo dicentibus: *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine*, ita ut ſenſum faciat hæc propoſitio: Hic calix eſt inſtrumentum authenticum meæ voluntatis, conſiſtens in meo ſanguine. Vel ſanguis meus contentus in hoc calice, eſt inſtrumentum vi cujus ex voluntate mea fideles habent jus ad percipiendam cœleſtem hereditatem: unde falſum eſt ſanguinem Chriſti qui eſt in calice, non poſſe dici teſtamentum & fœdus in propria acceptione teſtamenti.

86. Addo quod, teſtamentum & fœdus in Scriptura, & lingua Hebraica, quâ Chriſtus utebatur, dicuntur eſſe hoſtia, ſeu victima cæſa in confirmationem reconciliationis & concordiæ: Sed Chriſti ſanguis in calice, eſt victima cæſa, ſeu pars victimæ cæſæ pro reconciliatione generis humani: Ergo propriè teſtamentum ſeu fœdus dici poteſt. De quo videri poteſt Maldonatus in verſum 28. capitis 26. Matthæi.

87. Dici etiam poteſt cum Cardinali Perronio lib. 1. de Euchar. cap. 36. quòd phraſi uſitatâ Hebræis, ſacrificium pro fœdere, vocatur fœdus, ſicut ſacrificium pro peccato, appellatur peccatum; unde Oſeæ 4. Sacerdotes comedere peccata populi dicuntur, id eſt victimas oblatas pro peccatis populi: unde cùm Chriſti ſanguis poſitus in calice, ſit victima pro peccatis noſtris, phraſi uſitatâ Scripturæ, & propriâ, fœdus & teſtamentum novum dici poteſt.

88. Objiciunt ſeptimò Calviniſtæ: Chriſtus variis locis Evangelii ſignificat ſe non futurum in terra, poſt glorioſam aſcenſionem ſuam; ut cùm Joan. 6. Diſcipulis murmurantibus, quod pretium unguenti in caput ejus effuſi à Magdalena, non eſſet potiùs datum pauperibus, dixit: *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis?* At ſi Chriſtus eſſet realiter & ſubſtantialiter præſens in Euchariſtia, poſt glorioſam aſcenſionem ſuam, adhuc remaneret in terra: Ergo non eſt realiter & ſubſtantialiter præſens in Euchariſtia.

Addit Calvinus lib 4. inſtit. cap. 17. §. 27. *Scriptura teſtatur Chriſtum, quod attinet ad naturam humanam, aſcendiſſe in cœlum, ibique manſurum uſque ad diem judicii, & tunc demum, & non ante, ad inferiora hæc loca rediturum: non igitur verum eſt, eum ſæpe deſcendere, ut Papiſtæ volunt.*

89. Hoc argumentum videtur Adverſariis inſolubile, unde perpetuò clamant nos deſtruere unum articulum Symboli, nempe aſcenſionem Chriſti in cælum, ejuſque in cælo permanentiam uſque ad diem judicii. Verùm hæc facilè diſſlantur, Chriſtus enim verbis quæ dixit ad Diſcipulos de effuſione unguenti murmurantes, ſignificare tantùm voluit, quòd non erat futurus in terra, poſt glorioſam aſcenſionem ſuam, præſentiâ ordinariâ & familiari, in qua ei convenirent obſequia effuſionis unguenti, aut ſimilia: hoc verò non excludit, quòd præſens ſit in terra, aliâ præſentiâ, ſed miraculoſâ & ſupernaturali. Sicut cùm Lucæ 24. apparuit in cænaculo Diſcipulis, verè tunc cum illis erat, & nihilominus dixit illis: *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum vobis, cùm adhuc eſſem vobiſcum*; quia nimirum tunc erat quidem realiter cum illis, ſed præſentiâ miraculoſâ & ſupernaturali, antea verò fuerat cum illis præſentiâ ordinariâ & familiari. Quòd autem de præſentia iſta, verba ſuprà dicta Chriſti ad Diſcipulos intelligenda ſint, ex eo patet, quòd Chriſtus ibi loquatur de præſentia quâ habemus nobiſcum pauperes; id enim requirit antitheſis: *Pauperes ſemper habebitis, me autem non ſemper habebitis*: id eſt eo modo quo habetis pauperes, hoc eſt, viſibiliter & humano modo converſantem.

Ad illud quod ſubdit Calvinus, reſpondeo realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, cum myſterio aſcenſionis ejus in cælum, & perpetuam ejus uſque ad diem judicii in cælo permanentiam, nequaquam pugnare; non enim debet cælum deſerere, aut deſcendere motu locali, ut fiat præſens in Euchariſtia; nec repugnat illum ſimul eſſe circumſcriptivè & modo connaturali in cælo, & ſacramentaliter, ac modo ſupernaturali & miraculoſo in Euchariſtia, ut fuſius infrà declarabitur. 90.

ARTICULUS XIII.

Solvuntur objectiones Calviniſtarum ex Patribus.

PLurima objiciunt Calviniſtæ Patrum teſtimonia, ad probandum Euchariſtiam eſſe tantùm figuram corporis Chriſti, illudq; ſolum per fidem ſpiritualiter à fidelibus manducari; ſed difficiliora tantùm & obſcuriora hîc adducemus, & exponemus; alia verò apud Cardinalem Perronium lib. 2. de Euchariſtia videri poterunt.

Objiciunt ergo primò Hæretici: SS. Patres nonnunquam vocant Euchariſtiam, ſignum corporis, antitypum, figuram, & repræſentationem Chriſti: ut patet ex Tertulliano lib. 1. contra Marcionem, paulò ante medium, ubi hæc ſcribit: *Sed ille uſque nunc nec aquam reprobavit Creatoris, quâ ſuos abluit, nec oleum quo ſuos ungit, nec mellis & lactis ſocietatem, quo ſuos infantat, nec panem in quo corpus ſuum repræſentat.* Et libro 4. cap. 40. explicans illa verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*; ſic ait: *Acceptum panem, & diſtributum Diſcipulis, corpus ſuum fecit dicendo, Hoc eſt corpus meum, id eſt figura corporis mei.* Similiter Maximus in annotationibus libri de Eccleſiaſtica hierarchia, in cap. 3. dicit: Dona in altari perfecta, id eſt Euchariſtiæ, ſymbola ſunt, at non veritas: *σύμβολα ταῦτα καὶ οὐκ ἀλήθεια*. Item S. Ambroſius lib. 1. de officiis cap. 48. aſſerit Chriſtum hîc offerri in imagine, in cælo in veritate. Demùm S. Auguſtinus in enarratione Pſalmi 3. in principio dicit: *Chriſtus adhibuit Iudam ad convivium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram commendavit, & tradidit Diſcipulis.* Et libro contra Adimantum cap. 12. *Non dubitavit* (inquit) *Dominus dicere, hoc eſt corpus meum, cùm ſignum daret corporis ſui.* 91.

Ad hæc omnia teſtimonia reſponderi poteſt primò generali ſolutione, Patres quidem vocare interdum Euchariſtiam, figuram, ſignum, & antitypum Corporis Chriſti, vel ſecundùm ſpecies ſolas, & ſymbola externa, quæ ſunt ſigna Corporis Chriſti, non vacua, ſed plena re ſignificatâ, ſicut paſtillus ſignificat carnes quas continet: vel etiam ſecundùm totum conſtitutum ex corpore & ſpeciebus, quòd eſt ſignum corpo- 92.

tis Chriſti, non ſimpliciter ſumpti, ſed ut patientis in cruce, cujus paſſionis & mortis Euchariſtia eſt commemoratio & repræſentatio: quemadmodum enim Rex aliquis poſſet ludo publico victoriam olim à ſe reportatam ita exprimere, ut ipſe ſuimet perſonam gereret, & repræſentaret: ita Chriſtus in Euchariſtia realiter exiſtens, ſeipſum olim paſſum repræſentat. Item Euchariſtia à SS. Patribus figura appellatur, quia ſymbolum eſt Corporis myſtici, quod eſt Eccleſia, cujus unitas per panem ex multis granis confectum repræſentatur, ut explicat Auguſtinus tract. 26. in Joan. Vel quia eſt repræſentatio gloriæ noſtræ futuræ, & fruitionis divinæ eſſentiæ, cujus eſt veluti pignus. Unde Proſper de corp. Domini: *Qui Corpus Chriſti ſumit, eſcam ſalutis accipit, & æternitatis poculum bibit.*

93. Quòd verò interpretationes iſtæ legitimæ ſint patet ex ipſis SS. Patribus, qui eas apertè tradunt: nam S. Auguſtinus citatus à Gratiano can. *Utrum ſub figura*, de conſecrat. diſt. 2. ſic ait: *Corpus Chriſti & veritas & figura eſt. Eſt veritas, dum corpus Chriſti, & ſanguis, ex panis & vini ſubſtantia efficitur. Figura verò eſt id quod extertùs ſentitur.* Item eadem diſtinctione, can. *Corpus Chriſti*, deſumpto ex Hilario Papa, Leonis primi ſucceſſore, ſic dicitur: *Corpus Chriſti quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis & vinum videtur extra: veritas autem, dum Corpus & Sanguis Chriſti in veritate interiùs creditur.* Refert etiam Claudius de Sainctes, Repetit. 3. cap. 4. fol. 76 initio iſtud ex Anſelmo: *Chriſti benedictione panis fit corpus ejus, non ſignificativè tantùm, ſed etiam ſubſtantivè. Neque enim ab hoc ſacramento figuram omninò excludimus, neque eam ſolùm admittimus. Veritas eſt, quia Chriſti corpus eſt. Figura eſt, quia immolatur quod incorruptibile habetur.* Similiter Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 14. in fine ſic ait: *Figura porro rerum futurarum idcirco dicuntur, non quòd non vere corpus & ſanguis Chriſti ſint; ſed quòd nunc quidem divinitatis Chriſti per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, ac per ſolum aſpectum.* Denique D. Ambroſius lib. 1. de officiis hæc ſcribit: *Hic umbra, hic imago, illic veritas. Umbra in lege, imago in Evangelio, veritas in cœleſtibus. Ante agnus offerebatur, offerebatur & vitulus. Nunc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem, & offert ſeipſum quaſi Sacerdos, ut peccata dimittat. Hic in imagine, ibi in veritate, ubi apud Patrem pro nobis quaſi advocatus intervenit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus. Illic facie ad faciem, ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate eſt.*

94. Ex his ergo facilè conſtat ſolutio ad omnia teſtimonia adducta: majoris tamen claritatis gratiâ, per ſingula diſcurrendum eſt. Unde ad Tertullianum reſpondeo ipſum in primo loco uſurpare verbum illud, *repræſentare*, pro demonſtrare, ſeu præſentem exhibere: ſicut in communi modo loquendi accipi ſolet, & ipſe Tertullianus frequenter uſurpat; ſic enim lib. 4. contra Marcionem capite 22. dicit, *Patrem repræſentantem Filium dixiſſe, hic eſt filius meus dilectus.*

95. Ad ſecundum verò teſtimonium reſpondeo primò ſolutione generali adductâ, quòd cùm Tertullianus expreſsè dicat in illo loco, Chriſtum panem corpus ſuum feciſſe, id eſt in corpus ſuum convertiſſe, quando deinde ſubdit, *Hoc eſt corpus meum, id eſt figura corporis*, non intendit excludere realitatem, ſed cum realitate etiam admittit ſignificationem, & vult quòd ſpecies illæ externæ, ſunt modo explicato, figura corporis Chriſti realiter contenti.

Reſpondeo ſecundò, Tertullianum eo loco 96.
ſolùm declarare voluiſſe, quòd Chriſtus, id quod in veteri teſtamento fuerat figura corporis Chriſti, ſcilicet panis, effecit, inſtituendo Euchariſtiam, per converſionem, corpus ſuum. Unde particula *id eſt*, non explicat prædicatum propoſitionis, ſeu *corpus meum*, ſed ſubjectum, nempe particulam *hoc*. Qui ſenſus ex antecedentibus facilè intelligitur, nam ibi docere intendit, Chriſtum non veniſſe improviſo, ſed longè antea fuiſſe prophetatum, omneſque figuras legis impleviſſe, ſubſtituendo ſcilicet pro figura veritatem. Inter exempla autem harum mutationum figuræ in veritatem, quas implevit Chriſtus, hanc affert, quòd panis in veteri lege erat figura corporis Chriſti, juxta illud Jeremiæ 11. *Mittamus lignum in panem ejus*, id eſt crucem in corpus ejus, & in nova lege Chriſtus figuram illam implevit, ſeu in veritatem mutavit, convertendo panem in corpus ſuum. Unde ſtatim ſubjicit: *figura autem non fuiſſet, niſi veritatis corpus eſſet.* Quæ ultima verba apertè declarant, ipſum loqui de pane, qui in veteri teſtamento erat figura corporis Chriſti, non verò de pane Euchariſtico; ſi enim de Euchariſtia loqueretur, non diceret, *non fuiſſet figura*, ſed *non eſſet*.

Nec mirari quiſquam debet, quòd particula *hoc*, loco citato, non ad prædicatum propoſitionis, ſed ad ſubjectum referatur; hæc enim metatheſis, ſeu tranſpoſitio, ſtylo Tertulliani, conciſo, & involuto, familiaris eſt, ſicut alia illa libro contra Praxeam cap 29. *Chriſtus mortuus eſt, id eſt unctus*; ubi planum eſt vocem *unctus*, non ad mortuum, ſed ad Chriſtum (ex græco χριστὸς ab unctione dictum) referendam.

Ad locum Maximi reſpondeo ejus ſenſum 97.
non eſſe, quòd dona quæ ſunt in altari, non ſint in veritate corpus Chriſti, ſed tantùm quòd non ſint æterna ipſa beatitudo, & futura ſanctorum gloria: ſeu quòd participatio Euchariſtiæ non ſit reipſa, ſed repræſentatione tantùm, gloria noſtra futura, & fruitio divinæ eſſentiæ. Hæc intentio Maximi manifeſta eſt legenti antecedentia & conſequentia in ejus textu: nam hic Author, cum Dionyſio capite illo 3. cœleſtis hierarchiæ, quod interpretatur, imò & cum D. Paulo ad Hebræos 10 tria diſtinguit; umbram, imaginem, & veritatem, umbramque ait fuiſſe in lege veteri, imaginem eſſe in Evangelio, veritatem autem futuram in cælo, unde annot. 5. poſt verba citata in objectione, ait: *Dona perfecta in altari, ſunt imago, umbra fuit in ſacrificiis legalibus, veritas erit in cælo.* Ex quo etiam facilè intelligitur locus Ambroſii, dicentis *Chriſtum hic offerri in imagine, in cælo in veritate*: non enim ibi opponit imaginem ſubſtantiæ & veritati, ſed tantùm claræ notitiæ; quia hîc Chriſtum velatum per fidem adoramus, in cælo facie ad faciem contemplabimur: unde vult tantùm Chriſtum offerri hîc in imagine, hoc eſt in ſpecie aliena panis & vini, cùm tamen in cælo appareat in propria ſpecie. Id patet ex verbis ejus quibus explicat quod dixerat, ait enim: *Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus, illic facie ad faciem ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate eſt.* Unde etiam paulò ante diſtinguens umbram ab imagine: *Ante* (inquit) *agnus offerebatur, offereba-*

offerebatur vitulus; nunc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo recipiens paßionem. A

98. In eodem ſenſu intelligenda ſunt hæc verba D. Bernardi ex ſerm. 33. in Cantica, quæ etiam objiciuntur ab hæreticis: *Habeo & ego Verbum, ſed in carne; & mihi apponitur veritas, ſed in ſacramento. Angelus ex adipe frumenti ſaginatur, & nudo ſatiatur grano. Me oportet interim quodam Sacramenti cortice eſſe contentum, carnis furfure, litterâ paleâ, velamine fidei.* Significat enim Angelos frui ipsâ adipe, quia facie ad faciem intuentur Verbum, nos autem in conſpectu non habere, niſi corticem ſacramenti; nec enim videmus aliud quàm ſpecies panis & vini, ſed tamen intra eum corticem latere etiam granum, ſuprà dixerat Bernardus. B

99. Deniq; ad Auguſtinum reſpondeo, quòd licèt loquendo de Euchariſtia, eam ſignum & figuram corporis Chriſti appellet, propterea tamen non excludit quin ſub figura externa realiter includatur corpus Chriſti; neq; dicit totam Euchariſtiam eſſe figuram tantùm corporis Chriſti, aut eſſe figuram vacuam, ſed intendit Euchariſtiam eſſe exteriùs figuram, & interiùs plenam veritatem corporis Chriſti; quemadmodum columba quæ ſedit ſuper caput Chriſti Marci 1. & Lucæ 3. erat figura Spiritus Sancti, per ſpeciem externam, & intus Spiritus Sanctus juxta illud, Vidit Spiritum tanquam columbam, C aut in ſpecie columbæ, deſcendentem. Unde, ut ſuprà vidimus, idem S. Doctor, apud Gratianum de conſecrat. diſt. 2. can. *Vtrum ſub figura*, ait: *Corpus Chriſti & veritas & figura eſt. Veritas, dum in virtute Spiritus Sancti ex panis & vini ſubſtantia efficitur: figura verò eſt id quod exteriùs ſentitur.*

100. Objiciunt inſuper Calviniſtæ celebrem locum ex Auguſtino in Pſal. 98. ubi Chriſtum ſic loquentem ad Capharnaitas inducit: *Spiritaliter intelligite quod loquutus ſum: non hoc corpus quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem quem fuſuri ſunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod commendavi vobis: ſpiritualiter intellectum vivificabit vos, caro autem non prodeſt quidquam.* D

101. Verùm hic locus rectè explicatur à D. Thoma hîc quæſt. 75. art. 1. ad 1. de corpore viſibili & paſſibili ut tali, quale tunc erat: nam corpus Chriſti comedendum erat in aliena ſpecie, & impaſſibiliter ac inviſibiliter ſe habens. Nec obſtat quòd utitur ibi D. Auguſtinus pronomine demonſtrativo *Hoc*, & relativo *Quod*: nam familiare eſt ut his vocibus demonſtrentur & referantur res etiam ſecundùm ſtatum aliquem & modum accidentarium, ut cùm ille dicebat: *Non ſum qui fueram &c.* Et Ambroſius lib. 2. de Pœnit. cap. 10. refert quendam rectè dixiſſe, *Ego non ſum ego*, quia mutaverat vitam & mores. Atque ita ſeipſum explicat Auguſtinus in Epiſt. ad E Irenæum, verbis relatis de conſecrat. diſt. 2. cap. 45. *Non hoc corpus quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt qui me crucifigent. Ipſum quidem, & non ipſum. Ipſum inviſibiliter, & non ipſum viſibiliter.*

102. Objiciunt etiam aliud Auguſtini teſtimonium, deſumptum ex libro 2. de peccatorum meritis cap. 26. ubi ſic ait: *Quod accipiunt, quamvis non ſit corpus Chriſti, ſanctum tamen eſt, quoniam ſacramentum.*

At ibi manifeſtè loquitur Auguſtinus de pane Catechumenorum, quem vocat ſacramentum, latâ & impropriâ ſignificatione, id eſt ſacrum ſignum, vel unitatis inter fideles, vel ipſius Euchariſtiæ & corporis Chriſti.

Deniq; objiciunt illud Auguſtini tract. 25. in Joan. *Quid paras dentem aut ventrem? Crede, & manducaſti.* Et iſtud ex tract. 26. *Credere in eum, hoc eſt manducare panem vivum.* 103.

Sed ad hæc facilè reſpondetur, Auguſtinum ibi loqui de manducatione Chriſti ſpirituali, per fidem Incarnationis, non autem de Euchariſtia; nondum enim pervenerat ad locum Evangelij ubi agitur de hoc ſacramento, ut rectè obſervavit Bellarminus.

ARTICULUS XIV.

Solvuntur argumenta ex rationibus humanis.

ARgumenta deſumpta ex rationibus humanis, quæ contra realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam objiciuntur ab hæreticis, ad quinq; præcipua reduci poſſunt. Objiciunt enim in primis, repugnare quòd accidentia in Euchariſtia ſine ſubjecto exiſtant, cùm inhærentia ſit de ratione accidentis, ſicut perſeitas eſt de ratione ſubſtantiæ. Secundò dicunt repugnare corpus humanũ eſſe inextenſum localiter, cùm extenſio localis ſit effectus formalis quantitatis, ſubindeq; corpus Chriſti non poſſe intra parvam hoſtiam contineri, & multò minus poni in indiviſibili, ut docent Catholici. Tertiò, aſſerunt repugnare quantitatem corporis Chriſti penetrare quantitatem panis & vini, & intra ipſam collocari; cùm impenetrabilitas ſit de ratione corporis, & proprius effectus quantitatis. Quartò, contendunt implicare contradictionem, idem corpus indiviſum manens, ſimul exiſtere in pluribus locis, ſubindeq; corpus Chriſti non poſſe eſſe in cœlo empyreo ad dexteram Patris, & in terra in ſacramento Euchariſtiæ, & multò minùs ſimul poni in pluribus altaribus per conſecrationem diverſarum ſpecierum. Demum dicunt, hac præſentiâ reali conceſsâ, multa Chriſti majeſtate prorſus indigna admittenda eſſe, nempe Chriſtum aliquando in terram cadere, dentibus atteri, in ventrem & ſeceſſum ire, à muribus devorari, vel corrodi, putreſcere, ejus ſanguinem aceſſere, & tandem cremari. *Ecce quibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam poßidet vanitas!* inquit D. Auguſtinus in ſimili lib. 22. de civit. cap. 11. ferè initio. 104.

Ad primum reſpondeo quòd licèt accidentia non poſſint naturaliter exiſtere ſine ſubjecto cui inhæreant, bene tamen ſupernaturaliter & de potentia Dei extraordinaria: non magis enim eſt de ratione accidentis alteri inhærere, quàm de ratione ſubſtantiæ per ſe ſubſiſtere; quod enim inhærentia eſt in accidentibus, hoc hypoſtaſis ſeu ſubſiſtentia eſt in ſubſtantijs: cur ergo, ſicut in myſterio incarnationis humanitas Chriſti privatur propriâ hypoſtaſi & ſubſiſtentiâ, ut in altero, ſcilicet in Verbo, ſubſiſtat; non poterit divinitùs quantitas panis & vini in Euchariſtia, carere inhęrentiâ ſibi debitâ, & ſine ſubjecto exiſtere. Poteſtq; id confirmari & illuſtrari ex doctrina D. Baſilij, qui homil. 6. in Hexameron tradit primâ die creatam eſſe lucem per ſe ſubſiſtentem, & ab omni ſubjecto ſeparatam. Verba ejus ſunt: *Primo die ipſa natura lucis producta eſt, quarto autem die, Solis corpus, ut eſſe illi primogenita* 105.

luci

luci vehiculum, eſt conditum. Et infrà ſubdit: *Itaq; ne mihi dixeris fieri hac non poſſe, ut lux à corpore Solis ſeparetur. Neque enim ego lucis à Solis corpore ſeparationem mihi ac tibi poſſibilem eſſe dico, ſed aſſerendum eſſe cenſeo, quæ mentis ſolâ agitatione, cogitationeq; diſparari à ſe poſſunt, ea reipſa ſejungi facultate Creatoris utriuſque naturæ poſſe.* Idem docet Nazianzenus in oratione de novo die Dominico, & Theodoretus in quæſtionibus ſuper Geneſim, quæſt. 14. & 16.

105. Ad ſecundum dicendum, nullam implicare contradictionem, quòd corpus aliquod liberetur ab extenſione locali ſibi connaturaliter debita: nam de eſſentia corporis non eſt extenſio illa actualis, & diſpoſitio partium in loco, ſecundùm quandam correſpondentiam ad illam, ſed extenſio tantùm in ordine ad ſe, quæ conſiſtit in ipſa multitudine partium ex quibus conſtat ipſius entitas, apta coextendi loco, & ſpatio diviſibili. Unde licèt corpus Chriſti in Euchariſtia careat extenſione locali, & ponatur in indiviſibili, non propterea deſinit habere duas aures, duo brachia, duos pedes, & quotquot partes habebat antea; neq; propterea deſinit caput eſſe unitum immediatè collo, & non pectori; collum autem humeris & non pedibus, quamvis hæc omnia ſecundùm locum ſimul ſint, & unico ſpatij puncto claudantur.

107. Porro quòd corpus aliquod poſſit divinitùs ab extenſione locali liberari, tum authoritate Scripturæ, tum ratione probari poteſt. Chriſtus enim Matth. 19. Marci 10. Lucæ 18. teſtatur, Deum poſſe efficere ut camelus tranſeat per foramen acûs: At non poteſt camelus tranſire per foramen acûs, niſi locum non occupando, alioquin majus eſſet minus ſuo minori: Ergo divinitùs poteſt corpus liberari ab extenſione locali ſibi connaturaliter debita. Ratio etiam id ſuadet: Nam ut magnitudo ſuâ mole replet locum, & aliud corpus extrudit, ita corpus grave, ſuâ gravitate ponderat, & alia corpora deprimit: At fieri poteſt divinitùs, ut corpus grave, ſuâ gravitate non ponderet, & alia corpora ſibi ſubjecta non deprimat, ut patet cùm Chriſtus ſuper aquas ambulavit: Ergo etiam ſupernaturaliter & de potentia Dei abſoluta fieri poteſt, quòd corpus aliquod privetur extenſione locali ſibi cõnaturaliter debitâ, & quamvis habeat extenſionem partium in ordine ad ſe, non tamen in ordine ad locum. Addo quod difficilius eſt, corpus quodcumq; è nihilo creare, aut in nihilum redigere, quàm in punctum ſpatij illud contrahere; & tamen certâ fide credimus, duo prima à Deo effici poſſe: cur ergo tertium quoq; divinitùs eſſe poſſibile non credemus?

108. Iiſdem rationibus patet, poſſibilem eſſe penetrationem dimenſionum ſupernaturaliter: tria enim corpori conveniunt, quorum unum ex altero connaturaliter ſequitur. Primum eſt habere partes extra partes. Secundum, coextendi & commenſurari loco. Tertium, expellere ſeu extrudere aliud corpus ex loco, ſeu non pati ſecum aliquam magnitudinem in loco ſibi adæquato; & hoc tertium ſequitur ex ſecundo, ſicut ſecundum ex primo; ideò enim unum corpus non patitur aliud ſecum, quia replet totum locum: unde ſicut poteſt ſupernaturaliter aliquod corpus ab extenſione locali liberari, & eſſe extenſum in ordine ad ſe, abſq; eo quòd ſit extenſum in ordine ad locum, quia priùs per Dei

A potentiam poteſt ſeparari à ſuo poſteriori, cùm ab illo non dependeat eſſentialiter; ita & poteſt unum corpus occupare locum, & tamen non expellere aliud, quod dicitur propriè penetratio corporum. Unde SS. Patres communiter docent, Chriſtum de utero matris clauſo, intemeratâ videlicet manente integritate carnis, exiiſſe; idq; prædictum fuiſſe Ezechiel. 44. ubi deſcribitur porta quædam clauſa, per quam ſolus Dominus intrat: hanc enim portam uterum ſemper clauſum Virginis Deiparæ eſſe docent Hieronymus in commentario hujus loci, & Ambroſius lib. de inſtit. Virg. cap. 7. *Quæ eſt porta* (inquit) *niſi Maria, ideò clauſa quia virgo? Porta igitur*
B *Maria, per quam Chriſtus intravit in hunc mundum, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra non ſolvit. Manſit intemeratum ſeptum pudoris, & inviolata integritatis duravere ſignacula, cùm exiret ex Virgine.* Et cap. 8. *Hæc porta clauſa erit, & non aperietur: bona porta Maria, quæ clauſa erat, & non aperiebatur: tranſivit per eam Chriſtus, ſed non aperuit.* Aſſerunt etiam SS. Patres, Chriſtum poſt reſurrectionem ſuam, intraſſe cœnaculum januis clauſis, ſicut in nativitate ſua, ex utero clauſo Matris exierat: *Moli corporis* (inquit [Ser. 159. de temp.] Auguſtinus) *ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo*
C *naſcente virginitas Matris inviolata permanſit.* *Integra ſunt omnia & obſerata* (ſubdit Hilarius) [Lib. 3. de Trinit.] *ſed ecce aſſiſtit medius, & per virtutem ſuam univerſa ſunt pervia. Nihil cedit ex ſolido, neque per naturam ſuam aliquid tanquam lapſu inſenſibili ligna & lapides amittunt. Corpus Domini à ſeſe non deſiit, ut ſeſe reſumat ex nihilo; & unde qui aſſiſtit in medio iſt?* Idem penetrationis miraculum eleganter declarat Cyrillus lib. 12. in Joan. exponens enim verba illa Joannis: *Cùm ergo ſero eſſet die illo una ſabbatorum, & fores eſſent clauſa &c.* hæc ſcribit: *Obſeratis foribus in medio ſtetit Chriſtus, inæſtimabili quadam virtute, Deoque convenienti ſupra rerum ordinem, omnemque rationem humanam. Nemo enim dicat, quomodo quaſo in craſſo corpore cùm eſſet Dominus, nullo tamen ne-*
D *gotio, tametſi januæ clauſa eſſent, penetravit, ſed apud ſe cogitet potiùs divinum Evangeliſtam haud quaquam hæc de aliquo noſtri ſimili dicere, ſed de eo potiùs qui Deo ac Patri aſſidet, atque omnia quemadmodum quo vult facit. Oportebat enim cùm Deus ſecundum naturam ſuam ſit ac verus, nequaquam ſubjacere rerum ordini, ſicuti res ab ipſo creata, ſed neceſſitati ipſi, & omnium quæ aguntur rationi dominari. Alioqui enim quo pacto mare pedibus ſuis ſubjiceret, fluctuſque ſicco pede tranaret, neque enim noſtris corporibus aqua ſubſternuntur; aut quomodo alia miracula virtute Deo convenienti ederet?* Et ruſſus exponens verſum 26. ejuſdem capitis 20. Joannis, ait: *Apparuit iterum ſuis Diſcipulis mirabili ratione, ut Deus: non enim ſicuti nos aperiri ſibi fores ingredienti juſſit, ſed eo neglecto januam penetravit & in media domo re-*
E *pentè apparet &c.*

Docent etiam SS. Patres, quòd poſt reſurrectionem generalem, corpora glorioſa ſanctorũ ratione doni ſubtilitatis, quo erunt prædita, alia corpora penetrabunt. Ita Author de cognitione veræ vitæ apud Auguſtinum cap. 45. ubi hæc ſcribit: *Corpus ſanctorum reſurget ſpiritale, quia velocitate, levitate, perſpicuitate ſpiritibus erit æquale, & omne ſolidum erit ei penetrabile; ſicut & corpus Domini, lapide clauſo ſurrexit, & januis clauſis intravit.* Idem docet Damaſcenus libro 4. de fide cap. 28. his verbis: *Reſurget corpus ſpirituale,* 109.

immu-

immutabile, ſubtile; hoc enim ſignificat ſpirituale, quale poſt reſurrectionem corpus Domini erat, cùm per januas clauſas tranſiret. Item Anſelmus lib. de ſimilitudinibus cap. 53. *Quicunque Angelis aſſimilabuntur, eorum quoque libertatem neceſſariò aſſequentur. Itaque ſicut Angelum nihil obſiſtit, nec aliud eos impedire poteſt, vel conſtringere, quin pro velle ſuo cuncta penetrent liberrimè; ita non erit aliquod obſtaculum quod nos retardet, nulla clauſula quæ nobis ullatenus obſtet &c.* Demum Laurentius Juſtinianus lib. de diſciplina & perfectione Monachorum cap. 23. ſic habet: *Caro cùm in hac vita degit & peregrinatur à Domino, animalis natura eſt; poſt verò reſurrectionis gloriam, tota ſpiritualis efficitur, ita ut omne ſolidum ei ſit pervium; non clauſtris teneri poterit incluſa, non vinculis religata, non reſtricta cuſtodibus, ſed liberam ingrediendi & egrediendi ubique recipiet facultatem.* Ex quo patet ſolutio ad tertium.

110. Ad quartum verò dicendum quòd quamvis repugnet idem numero corpus eſſe ſimul in pluribus locis circumſcriptivè, non tamen implicat quod ſit in uno circumſcriptivè, & in pluribus aliis ſacramentaliter: unde corpus Chriſti poteſt eſſe præſens in cælo circumſcriptivè, & ad dexteram Patris in propria ſpecie ſedere, & ſimul in terra ſacramentaliter poni in Euchariſtia, & in pluribus altaribus ſimul exiſtere, ut diſertè docet Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 1. his verbis: *Docet Sancta Synodus, & apertè ac ſimpliciter profitetur, in almo Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis & vini conſecrationem, Chriſtum realiter ac ſubſtantialiter, ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri: nec enim hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Salvator noſter ſemper ad dexteram Patris in cælis aſſideat, juxta modum exiſtendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis locis ſacramentaliter præſens ſuâ ſubſtantiâ nobis adſit.* Idem tradunt SS. Patres: Baſilius enim in ſua Liturgia, ſic Chriſtum deprecatur: *Veni ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & hic nobis inviſibiliter coexiſtis.* Et Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, ſub initium: *O miraculum* (inquit) *ô Dei benignitatem! Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur!* Item Gregorius Nyſſenus in orat. de Paſchate, ſic ait: *Sicut divinitas replet mundum, & tamen una eſt: ita Chriſtus innumerabilibus locis conſecratur, & tamen unum corpus eſt.*

111. Ratio verò à priori, cur licèt repugnet idem numero corpus circumſcriptivè poni in pluribus locis, non implicet tamen illud fieri præſens ſacramentaliter in pluribus altaribus, eſt quia præſentia localis & circumſcriptiva ſumitur à quantitate, & eſt effectus formalis illius, ſaltem ſecundarius: unde cùm effectus formalis ſecundarius multiplicari nequeat, immultiplicato primariò, à quo eſſentialiter dependet; nec effectus formalis primarius multiplicari poſſit, niſi ipſa forma multiplicetur; quia effectus formalis primarius nihil aliud eſt quàm ipſa forma, ut communicata ſubjecto, hinc fit quòd non poſſint multiplicari præſentiæ locales & circumſcriptivæ, immultiplicatâ quantitate: cùm autem unitas numerica corporis à quantitate ſumuntur, implicat eam in uno & eodem corpore multiplicari. At verò præſentia ſacramentalis non à quantitate, ſed à converſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti deſumitur; unde tot poſſunt dari præſentiæ ſacramentales, quot poſſunt poni converſiones: illæ verò, cùm non

A tribuant unitatem numericam corpori Chriſti, ſicut quantitas, poſſunt in infinitum multiplicari, ipſo Chriſti corpore immultiplicato, & eodem numero permanente.

Quid ergo juvat (inquit P. Nicolai in notis ad artic. 1. quæſt. 75.) *altercari, an in pluribus locis unum corpus extendi poſſit? quod ad Euchariſtiæ veritatem impertinens eſt, & plus nocet quàm prodeſt, ad illius oppugnatores refellendos. Nam ſi propoſitio iſta.* Nullum corpus pluribus locis extenſivè adeſſe ſimul poteſt, *negetur ſimpliciter, jam deflectitur tota diſceptatio ad incommoda quædam ſenſibilia quæ hujuſmodi extenſionem corporalem conſequi poſſunt, nec de corpore Chriſti quidquam amplius diſceptatur;*
B *at in opinione quam ut abſurdam Catholici plerique rejiciunt, momentum tantæ veritatis & tam neceſſariæ defenſionis reponitur: ſi autem concedatur, ſicut concedi debet, quòd extenſivè quidem nullum corpus adeſſe ſimul pluribus locis poteſt, ſed intenſo modo, qui ſupradictis incommodis non afficitur, poteſt, intra cancellos conſtringitur diſceptatio, nec evagatur extra propriam rationem corporis Chriſti, cui ſingularis eſt ille modus.* Et fuſius in Scholiis ad artic. 5 quæſt. 76. *Impertinens* (inquit) *& fruſtraneum eſt ad veritatem Euchariſtiæ aſtruendam, imò magis periculoſum & noxium, quàm proficuum & ſecurum ad eam defendendam, ut unum corpus aſſeratur circumſcribi pluribus locis poſſe, vel in pluribus locis per ſua quanti-*
C *tatis extenſionem eſſe; quia cum illo modo exiſtendi, qualitercumque aſtruatur, nihil commune habet modus proprius quo Chriſtus eſt ſingulariter in ſacramento, nec iiſdem ac ille incommodis ex obnoxius: puta ut corpus Chriſti dicatur ſimul eſſe ſupra ſe ac infra ſe; ſimul dextrorſum ſibi ac ſiniſtrorſum, ſicut omnino neceſſe eſt in corporibus localiter extenſis contingere: præter alias plures antilogias vel contradictiones inde neceſſariò conſequentes, ut quòd ſimul ſedere idem corpus ſtare poſſit, vel quieſcere ſimul & moveri, & ſimilia, cùm nihil tale modus corporis Chriſti patiatur.*

Ad quintum in primis dico, Ethnicos & Judæos, ſimili argumento divinitatem Chriſti, & 112.
D Incarnationis myſterium olim impugnaſſe: quare Auguſtinus Epiſt. 49. ait quod *in Chriſtum non crederemus, ſi fides Chriſtianorum metueret cachinnum Paganorum.* Dicebant enim, Deum concipi, novem menſibus in utero mulieris portari, in cunis vagire, eſurire, algere, crucifigi, mori &c. Dei majeſtate prorſus indignum videri. Unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam. Stultum quippe* (ſubdit Gregorius) *hominibus viſum eſt, ut pro hominibus author vitæ moreretur,* Hom. 6. in Evang. *& inde contra eum homo ſcandalum ſumpſit, unde ei ampliùs debitor fieri debuit. Nam tantò Deus*
E *ab hominibus digniùs honorandus eſt, quantò pro hominibus & indigna ſuſcepit.* Myſteria ergo noſtræ fidei, eo ipſo Dei majeſtate maximè digna ſunt, quòd eorum dignitas ſit ita ſupra humanam rationem elevata, ut videatur potiùs indignitas, ſi per eam duntaxat conſideretur. Unde belliſſimè Tertullianus in libro de carne Chriſti: *Quodcumque Deo indignum eſt, mihi expedit. Salvus ſum, ſi non confundar de Domino meo. Natus eſt Dei Filius: non pudet, quia pudendum eſt. Et mortuus eſt Dei Filius: prorſus credibile eſt, quia ineptum eſt. Et ſepultus reſurrexit: certum eſt quia impoſſibile.* Et libro 2. contra Marcionem ait, *Aſſumpſiſſe Deum quædam ſibi*

ſibi indigna, nobis autem neceſſaria, & ideò jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quàm ſalus hominum. Sicut ergo charitas erga homines, & noſtræ ſalutis deſiderium, Chriſtum ad ea impulit, quæ ejus majeſtate Judæis & Gentilibus indigna viſa ſunt; ita & ad Euchariſtiæ ſacramentum inſtituendum, in quibus varijs indignitatibus voluit ſubjici, quæ furor & inſania hæreticis videntur, ſed quæ infinitam ejus ſapientiam mirum in modum commendant, ut egregè declarat Auguſtinus concione 1. in Pſalmum 33. cui titulus eſt: *Pſalmus David, cùm mutavit vultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eum, & abiit.* Qui Pſalmus ex ordinatione Apoſtolorum in primitiva Eccleſia canebatur, cum fideles ad ſacram ſynaxim accedebant, ut refert S. Clemens in libro de Conſtitutionibus Apoſtolicis. Sic ergo ait: *Quaſi furor & inſania videbatur dare carnem ſuam manducandam hominibus, & bibendum ſanguinem . . . . Sed Regi Achis, id eſt ſtultis & ignorantibus. Dixerunt enim, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Arreptitium putabant Dominum, & neſcire quid loqueretur, & inſanire: ille autem qui noverat quod dicebat, in illa mutatione vultûs ſui, & quaſi furore & inſania, Sacramenta prædicabat.* Notant etiam aliqui, quòd quando David coram Rege Abimelech ſtultitiam ſimulavit, *diffluebant ſalivæ ejus in barbam*, ut ait Scriptura: quia cùm ſaliva ſit ſignum infantiæ, barba verò ſapientiæ, & ætatis virilis; verba Chriſti quæ puerilia videbantur, quando carnem ſuam manducandam promittebat, infinitam ejus ſapientiam & potentiam mirum in modum commendabant.

113. Reſpondeo ſecundò, negando ex vera & reali Chriſti manducatione ſequi abſurda illa & inconvenientia quæ objiciuntur ab hæreticis: cùm enim Chriſtus exiſtat in Euchariſtia, modo non paſſibili, ſed impaſſibili, nullo modo lædi poteſt, proinde propriè loquendo non cadit in terram, nec pedibus conculcatur, aut dentibus atteritur, ſed iſta omnia penes ſolas ſpecies fiunt. Cujus exemplum habemus in homine; licèt enim ipſo cadente, corpus cadat, anima tamen in corpore exiſtens non dicitur propriè cadere, ſed tantùm per accidens, ad motum corporis. Non alteratur etiam aut corrumpitur corpus Chriſti in ſtomacho per manducationem; ſed integrum & incorruptibile perſeverat, juxta id quod Beatus Andreas Ægeæ Proconſuli, ut Dijs ſuis immolaret hortanti, reſpondit: *Deo qui vivus & verus eſt quotidie immolo, non taurorum carnes, aut hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in altari, cujus carnes poſteaquam omnis populus credentium manducaverit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat & vivus.* Unde Cyprianus de cœna Domini: *Integer erogatur, diſtributus non demembratur, incorporatur & non injuriatur, recipitur, & non includitur.* Et Auguſtinus apud Bedam in cap. 10. prioris ad Corinthios: *Quando Chriſtus manducatur, vita manducatur, nec occiditur ut manducetur, ſed mortuus vivificat: quando manducatur, reficit, ſed non deficit. Non ergo timeamus fratres manducare iſtum panem, ne forte finiamus illum, & poſtea quod manducetur non inveniamus: manducatur Chriſtus, vivit manducatus, quia reſurrexit occiſus.* Item corpus Chriſti, cùm ſit glorioſum & incorruptibile, in ſubſtantiam ipſorum ſumentium non tranſit, ſed eos potiùs in ſe ſpiritualiter mutat, ut docet idem Sanctus Doctor libro 7. Confeſſ. capite 10. ubi loquens in perſona Chriſti, ſic ait: *Cibus ego ſum grandium, creſce & manducabis me; nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Similia tradit Leo Papa Sermon. 15. de paſſione, his verbis: *Non aliud agit participatio corporis & ſanguinis Chriſti, quàm ut in id quod ſumimus tranſeamus.*

Demum quòd hoſtia conſecrata putreſieri vel corrumpi poſſit, nihil indecens infert quod veritati conſecrationis, & veræ ac reali Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentiæ adverſetur, ut hæretici objiciunt; quia in corpus Chriſti putrefactio illa ſeu corruptio non redundat, ſicut nec in ipſius divinitatem, propter intimam unionem, injuriæ humanitatis, vel corporis infirmitates ac paſſiones redundabant. Sic Sol in cœno ſine ſordibus volutatur, nullam contrahens inde fœditatem, ut Baſilius occaſione Incarnationis exagerat, & huc accommodari poteſt. Sic in medio rubi flammei & ardentis Angelus qui perſonam Dei repræſentabat, nullam ſentiens læſionem, ut Exodi 3. videre eſt. Quid ergo metuendum, ne quid ex illa hoſtiarum corruptione vel putrefactione Chriſtus indignum patiatur. Unde Guitmundus de veritate Euchariſtiæ lib. 2. ſtatim poſt initium, objicienti Berengario, *Quòd caro Chriſti eſt incorruptibilis, poteſt autem corrumpi ſacramentum, ſi diutiùs aſſervetur*, ita reſpondet: *O lingua blaſphemiis aſſueta! promptior ad extorquendam ſuperbè Scripturis Dei ſuam perditionem, quàm ad percipiendam cum fidelibus ſuavem refectionem!* Et paulò poſt: *Nobis panis ille cæleſtis, illa Euchariſtia, divinum illud manna, quod immaculati agni carnem impaßibilem factam de ſacris altaribus ſumimus, per quod & vivimus, & à corruptione ſanamur, nunquam corrumpitur, nunquam putreſcit &c.* 114.

Articulus XV.

Solvitur alia objectio hæreticorum, & conſenſus Eccleſiæ Græcæ cum Latina, quoad tranſubſtantiationem, & realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia, breviter demonſtratur.

CUm Petrus Martyr, Kemnitius, & Calviniſtæ, Catholicis nonnunquam objiciant, 115.
Græcos à tranſubſtantiatione ſemper abhorruiſſe, eoſq; realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam ſemper negaſſe, ut hujus objectionis, ſeu potiùs impoſturæ & mendacij, falſitas apertè conſtet, hîc breviter demonſtrandum ſuſcipio, Eccleſiam Græcam, quoad illa duo fidei noſtræ dogmata, conſentire cum Latina, & nuſquam inter Latinos & Græcos fuiſſe controverſiam, an panis verè & ſubſtantialiter mutaretur in corpus Domini, vel an Chriſti caro & ſangnis ſub ſpeciebus Euchariſticis realiter exiſterent.

116. Plura igitur hujus Eccleſiæ Græcæ cum Latina conſenſus afferri poſſunt argumenta, ſeu teſtimonia, quæ videri poſſunt apud Bellarminum, lib. 3. de Euchariſtia cap. 21. tria ſolùm hîc ſubjiciam, quæ ſatis recentia ſunt. Primum ſumitur ex cenſura Orientaliũ in Auguſtanam confeſſionem. Cùm enim Lutherani Auguſtanam confeſſionem ad Patriarcham Conſtãtinopolitanum, aliosq;

aliosque Epiſcopos Græcos miſiſſent, ut contro- A
verſiarum quas circa tranſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti nobiſcum habent, eos judices conſtituerent, Cenſuram pro approbatione remiſerunt, & inter alia, hæc ad eos reſcripſerunt: *Multa de vobis referuntur, quæ nobis nullo pacto probari poſſunt. Eccleſiæ igitur ſanctæ illud judicium eſt. In ſacra Cœna, poſt conſecrationem & benedictionem, panem in illud ipſum corpus Jeſu Chriſti, vinum autem in illius ſanguinem, virtute Spiritus ſancti tranſire, ac immutari.* Et paulò poſt dicunt, corpus Chriſti non deſcendere de cœlo, ut in Euchariſtia præſens adſit, ſed fieri præſens, per transmutationem, & tranſitionem panis in corpus. Item ibidem aſſerunt, ſub ſpeciebus panis verum corpus Domini conti- B
neri.

117. Secundum teſtimonium ſumitur ex Petro Arcudio, Authore Græco, qui in libro de concordia Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis in ſeptem Sacramentorum adminiſtratione libro 3. cap. 2. hæc ſcribit: *In Sacramento Euchariſtiæ in primis Græci agnoſcunt, & amplectuntur, quin & firmiſſimè credunt veram* μετουσίωσιν, *tranſubſtantiationem, ut ſatis conſtat ex antiquis, & omnium ætatum Patribus Græcis, noviſſimè autem ex ipſomet Jeremia* C
Patriarcha Conſtantinopolitano in cap. 10. ſuæ Cenſuræ contra Lutheranos. Et quamvis eo nomine non utantur, ſunt tamen authores aliorum nominum quibus eam, quantum fieri poſſit, appellant & exprimunt. Dicunt enim μεταβάλλεσθαι *&* μεταβολὴν μεταποιεῖσθαι *&* μεταποίησιν μεταβαίνειν καὶ μετάβασιν μεταρρυθμίζειν, μετασκευάζειν μεταστοιχειοῦν τελείωσιν *&* τελειοῦν μετάταξιν, *aliaque id genus. Offert autem hujuſmodi exemplum Chryſoſtomus ad declarandam hanc miram mutationem homiliâ 5. de Pœnitentia ſeu de Euchariſtia in Encæniis:* ὥσπερ κηρὸς πυρὶ προσομιλήσας, οὐδὲν ἀπουσιάζει, οὐδὲν περισσεύει· οὕτω καὶ ὧδε νόμιζε συναναλίσκεσθαι τὰ μυστήρια τῇ τοῦ σώματος οὐσίᾳ. *Sicut cera igni adhibita nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit, ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantia.* D

Hoc quidem notandum fuit, non propter Latinos, qui Græcos in hoc dogmate ſocios habent, & orthodoxè ſentire judicant, ſed propter hæreticos, qui propria dedecora aliis adſcribere non erubeſcunt; Petrum, inquam, pſeudomartyrem, qui in libro contra Stephanum Gardinerum objecto 128. nimia impudentia dicit, Græcos abhorruiſſe à tranſubſtantiatione. Et Kemnitium, qui ſimiliter, ut eſt hæreticis familiariſſimum, mentitur Græcos in Concilio Florentino admittere noluiſſe mutationem panis in corpus Chriſti. Nam in eo Concilio (quod græcè ſcriptum, beneficio Græcorum extat, & licet cuilibet perſpicere verùm) non fuit quæſtio: An panis verè & ſubſtantialiter verteretur in corpus Domini, prout E
neque ullo in alio Concilio, ſeu tempore, Latini cum Græcis hanc controverſiam diſceptarunt, ſed quibusnam verbis illa ineffabilis mutatio fieret, in controverſiam venit.

Porro Græci Patres, uno excepto Marco Epheſino, magnificè ſe ſentire de verbis Domini, quibus ſolis fieret corpus Chriſti, profeſſi ſunt, & argumenta in contrarium ex liturgia ſumpta, fortia in ſpecie, ſolida ſolutione profligarunt. Cæterum ne dicant hæretici; propterea non deſcribi loca ex libris ſanctorum Patrum de hac miranda mutatione, quòd ea in eorum ſcriptis non extent, pauca ex multis ſubjiciam. Et

ſtatim profert verba Cyrilli Jeroſolymitani in Catecheſi quarta & quinta myſtagogica, Gregorii Nyſſeni oratione Catecheticâ cap. 37. Chryſoſtomi homilia 83. in Matthæum, Damaſceni libro 4. de fide capite 14. Theophilacti in caput 14. Marci, & tandem ſeptimi Synodi actione ſexta.

Tertium teſtimonium ſumitur ex Synodo habita Conſtantinopoli anno 1642. ſub Parthenio 118.
Patriarcha Conſtantinopolitano: cùm enim à triginta ferè annis Batavi Cyrillum Patriarcham Conſtantinopolitanum dolo fefelliſſent, & ab ipſo in extrema ſenectute conſtituto, ſuæ confeſſionis fidei teſtimonium, manu ipſius ſcriptum & firmatum accepiſſent, quod apud Batavos & Gallos tanquam Orientalis Eccleſiæ unam ſententiam & fidei confeſſionem oſtentabant: Tunc Parthenius, Cyrilli ſucceſſor, eum dolum & fraudem animadvertiſſet, Conſtantinopoli anno 1642. Concilium cogit in quo Calviniſtarum doctrina omnino proſcripta eſt. Sic verò habet Cenſura Concilii Articulo 17. Τὴν θείαν δὲ εὐχαριστίαν οὕτω διαρρηγνύουσιν, ὡς μηδὲν αὐτῇ ἕτερον εἰ μὴ τύπον ψιλὸν ἐγκαταλείπειν, ὡς ἂν εἰ ἔτι τῇ σκιᾷ τοῦ παλαιοῦ νόμου λατρευόμεθα. οὐ γὰρ φασιν εἶναι σῶμα Χριστοῦ ἀληθινὸν τὸν ὁρώμενον καὶ ἐσθιόμενον ἄρτον ἤδη ἁγιασθέντα, ἀλλὰ τὸ νοούμενον πνευματικῶς εἰ μᾶλλον εἰπεῖν φανταζόμενον, ὃ πάσης ἀσεβείας ἀνάπλεων· ὁ γὰρ Ἰησοῦς οὐκ ἔφησε τοῦτό ἐστιν ὁ τύπος τοῦ σώματός μου, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου. τοῦτο δηλαδὴ τὸ ὁρώμενον, καὶ λαμβανόμενον καὶ ἐσθιόμενον, καὶ κλώμενον ἁγιασθὲν ἤδη καὶ εὐλογηθέν. *Divinam Euchariſtiam ita diſcerpit, ut nihil ipſi aliud, niſi figuram vacuam relinquat, ac ſi adhuc umbra veteris legis ſerviremus. Non enim dicunt, panem quem jam ſanctificatum videmus, & manducamus, eſſe corpus Chriſti verum; ſed intellectum ſpiritualiter, aut potius phantaſticum; quod ſummæ impietatis eſt. Non enim Jeſus dixit, hoc eſt corporis mei typus; ſed hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus: hoc ſcilicet quod videmus, quod accipimus, quod manducamus, quod frangimus, cum jam ſanctificatum & benedictum eſt.*

DISPUTATIO II.

De Sacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

Ad quæſtionem 73. Divi Thomæ.

DE Venerabili Sacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe conſiderato agit Divus Thomas 3. parte quæſtione 73. ubi de ejus exiſtentia, eſſentia, unitate, neceſſitate, inſtitutione, nominibus, & figuris diſſerit. De his pariter in hac diſputatione nobis agendum incumbit, invocata prius hujus admirabilis ſacramenti gratia, verbis Divini Dionyſii, qui capite 3. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, actuarus de Euchariſtia, ſic præfatur. *O divinum penitus ſanctumque myſterium, abducta tibi ſignantium operimenta ſignorum, dignanter aperiens nobis, palam atque apertè luceſce, noſtroſque*

ſpirituales oculos, ſingulari & apertè tuæ lucis fulgore imple.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo eſſentialiter conſiſtat ſacramentum Euchariſtiæ, & pro quo ſupponat?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ.

1. EUchariſtiam eſſe verum & proprium novæ legis ſacramentum, ut certum & indubitatum ſupponimus: licet enim hoc nomine in Scriptura non appelletur, ex ipſa tamen apertè colligitur, convenire Euchariſtiæ quidquid ad rationem ſacramenti pertinet; nimirum eſſe ſignum ſenſibile, à Chriſto permanenter inſtitutum, ad ſignificandam & efficiendam gratiam. Dicit enim Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.... Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi nomine *panis* aliquid ſenſibile deſignatur, & per *vitam*, ipſa gratia, quæ eſt vita ſpiritualis animæ, ſignificatur. Conſtanter autem & permanenter uſque ad mundi finem inſtitutam fuiſſe, ſignificavit Chriſtus Lucæ 22. quando poſt conſecrationem addidit: *hoc facite in meam commemorationem.* Quod interpretans Paulus 1. ad Corinthios 11. *Quotieſcumque* (inquit) *manducabitis Panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*, in fine ſæculorum, ad mundum judicandum. Ergo ex Scriptura evidenter colligitur, Euchariſtiam eſſe verum & proprium novæ legis Sacramentum. Quod ita manifeſtum eſt, ut Vazquez hic diſputatione 167. cap. 1. ſuæ contendat, nullum hæreticum in ſpeciali negaſſe Euchariſtiam eſſe ſacramentum; licet plures malè ſenſerint de reali præſentia Chriſti in ea. Imò addunt aliqui ipſum Mahometum cap. 4. Alcorani fateri, hoc ſacramentum eſſe veneratione dignum, ut notat Prateolus libro 11. verbo *Mahometes* prope finem nulla ergo de hujus ſacramenti exiſtentia eſt inter Catholicos controverſia: ſed gravis difficultas eſt in explicando, in quo conſiſtat formaliter. Ratio dubii eſt, quia in hoc ſacramento multa concurrunt, ſcilicet ſpecies conſecratæ, verba quibus conſecratur corpus Chriſti ſub ſpeciebus contentum, uſus ſeu ſumptio de quibus dubitari poteſt, utrum pertineant ad eſſentiam hujus ſacramenti, vel in quo ex illis conſiſtat?

2. In primis enim hæretici noſtri temporis, Lutherani ſcilicet, Zvvingliani, & Calviniſtæ, exiſtimant hoc ſacramentum non conſiſtere in aliqua re permanente, ſed in ſolo uſu, ſeu ſumptione; ita quòd ſicut aqua in Baptiſmo non habet rationem ſacramenti, niſi quando actu applicatur, ita (inquiunt) panis Euchariſticus non habet rationem ſacramenti, niſi quando actu manducatur, non verò quando converſatur in pixide.

3. Ex Catholicis verò, qui univerſaliter tenent hoc ſacramentum in aliqua re permanente conſiſtere, Aureolus apud Capreolum in 4. diſt. 8. artic. 2. docere videtur, ſumptionem eſſe partem integrantem hujus ſacramenti, eo modo quo ſatisfactio eſt pars integralis ſacramenti Pœnitentiæ. Alii vero, ut Corneio, Delugo, & Bernal, docent conſecrationem, ſeu actionem qua panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti convertuntur, intrinſecè & eſſentialiter concurrere ad conſtitutionem ſacramenti Euchariſtiæ.

Demum inter Thomiſtas & Recentiores controverſia eſt, an corpus & ſanguis Chriſti in recto pertineant ad conſtitutionem ſacramenti Euchariſtiæ, vel ſolum in obliquo, & de connotato. Alanus enim, Suarez, Vazquez, Sylvius, & alii, & docent ſacramentum Euchariſtiæ eſſe quoddam compoſitum reſultans ex ſpeciebus conſecratis, & corpore Chriſti in eis contento; ita quod Chriſtus etiam in recto pertineat ſeu concurrat ad hoc ſacramentum conſtituendum. Thomiſtæ vero aſſerunt ſacramentum Euchariſtiæ ſolum ſupponere pro ſpeciebus conſecratis, in obliquo tamen & de connotato importare corpus Chriſti ut contentum; conſecrationem ut actionem per quam efficitur, ſeu conficitur, & ipſam ſumptionem, tanquam aliquid ad quod ordinatur, ita quod ordo ad iſta ſit eſſentialis huic ſacramento, non tamen componatur ex illis, tanquam ex partibus eſſentialibus, aut integralibus. 4.

§. II.

Rejectis aliis ſententiis, vera ſtatuitur.

DIco primò: Sacramentum Euchariſtiæ in ſolo uſu ſeu ſumptione non conſiſtere. 5.

Concluſio eſt certa de fide, & definita in Tridentino ſeſſione 13. Can. 4. his verbis: *Si quis dixerit peracta conſecratione in admirabili Euchariſtiæ ſacramento, non eſſe corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſed tantum in uſu, dum ſumitur, non autem ante, vel poſt, & in hoſtiis ſeu particulis conſecratis, quæ poſt communionem reſervantur, vel ſuperſunt, non remanere verum corpus Domini, anathema ſit.* Et cap. 3. ſic ait: *Illud in Euchariſtia excellens & ſingulare reperitur, quod reliqua ſacramenta tunc primum ſanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Euchariſtia ipſe ſanctitatis author ante uſum eſt. Nondum enim Euchariſtiam de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cum verè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbebat, & ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem, verum Domini noſtri corpus, verumque ejus ſanguinem, ſub panis & vini ſpecie, una cum ipſius anima, & Divinitate exiſtere.* Quibus verbis Concilium hanc rationem inſinuat, qua probatur primo noſtra concluſio. Tunc cenſetur eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, quando verum eſt illi adeſſe corpus & ſanguinem Chriſti: Sed ante uſum & ſumptionem, verum eſt in Euchariſtia corpus & ſanguinem Chriſti contineri: Ergo ante uſum & ſumptionem, eſt Euchariſtiæ ſacramentum. Major patet, hæretici enim, præſertim Lutherani, & Zvvingliani, ideo volunt hoc ſacramentum conſiſtere in ſolo uſu, quia exiſtimant tunc tantum in eo eſſe corpus & ſanguinem Chriſti. Minor vero ſic oſtenditur. Tunc aderat in nocte cœnæ corpus Chriſti, quando hæc verba prolata ſunt, *Hoc eſt corpus meum*; ſi enim tunc non adfuiſſet, hæc tota propoſitio fuiſſet falſa, & Chriſtus mendacium protuliſſet: Sed antequam comederetur & biberetur, Chriſtus protulit illa verba: Ergo erat el præſens ante ſumptionem, & conſequenter etiam modo quando proferuntur verba à Sacerdote.

Minor patet, præſertim de calice; ſiquidem Apoſtoli omnes ſucceſſive ex vno & eodẽ calice biberũt, nec Chriſtus protulit verba, niſi ſemel.

6 Negant minorem vtriuſque argumenti Sectarij, ſed in reddenda ratione negati differunt: Aliqui enim dicunt, quod Chriſtus non prius verba conſecrationis protulit, quam cibum & potum diſcipulis ſuis dederit, idque probant ex verbis Matthæi 26. vbi ſic legitur: *Accepit Jeſus panem & benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait, accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum* Alij vero fatentur quidem cum Calvino, verba illa *Hoc eſt corpus meum*, prolata fuiſſe ante manducationem, ſed dicunt non fuiſſe impleta & verificata niſi in ipſa manducatione, idque probant, quia cùm aliquid promittitur ſub conditione præcepti, non impletur promiſſio, niſi præceptum impleatur: Chriſtus autem ſimul coniunxit promiſſionem & præceptum: promiſſio enim fuit, *Hoc eſt corpus meum*; præceptũ verò, *Accipite & comedite*, & conſequenter corpus Chriſti non fuit præſens vel ſignificatum, niſi cùm Apoſtoli acceperunt & comederunt panem.

7 Sed contra ptimam teſponſionem eſt, quòd non ex ordine verborum ſcripturæ, ſed ex eorum ſenſu & ſignificatione colligi debet quid Chtiſtus priùs, & quid poſteriùs in ſacra cœna fecerit; alioquin cum Marc. cap. 14. ſic habeat de calice: *Gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis, hic eſt ſanguis &c.* liceret inferre, Chriſtum nonniſi poſt actionem bibendi, verba conſecrationis protuliſſe, quod tamen falſum eſſe debet, etiam apud hæreticos, aliàs enim pronomen, *hic*, non demonſtraſſet: nec Apoſtoli ſumpſiſſent ſacramentum: Debet ergo ex ſolo ſenſu verborum Scripturæ, colligi ordo eorum quæ à Chriſto in vltima cœna facta ſunt: ſenſus autem cogit vt dicamus priùs verba conſecrationis à Chriſto fuiſſe prolata, quàm dederit Diſcipulis cibum & potum, quia nimirum illa verba, *Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum*, continet rationem, cur debuerit comedi ille cibus, vt denotat illa particula cauſalis, *enim*, priùs autem debuit ratio illa ab audientibus percipi, quàm eis daretur cibus ille manducandus, vt videlicet ſcirent quid acciperent. Addo quòd ſi invitantur ad manducandum, quia eſt corpus Chriſti: & ad bibendum, quia eſt ſanguis: priùs fuit ſanguis & corpus Chriſti, quàm biberent & manducarent.

8 Quoad ſecundam reſponſionem, ex eo impugnatur, quod ſi verba illa, *Hoc eſt corpus meum* continerent promiſſionem, deberent exprimi per verbum futuri temporis, ſicut fit in aliis promiſſionibus: ſic enim de Baptiſmo loquitur *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: At Chriſtus non dixit, *Hoc erit corpus meum*, ſed *Hoc eſt corpus meum*: Ergo verba illa promiſſionem non continent.

9 Probatur ſecundò concluſio ex SS. Patribus Cyrillus enim in Epiſtola ad Caloſyrium, de quibuſdam qui dicebant quod Corpus Chriſti non remanebat ſub hoc ſacramento, ſi in craſtinum reſeruetur, quia (inquiebant) de Agno paſchali qui erat figura huius ſacramenti, non remanebat quidquam vſque mane, vt præcipitur Exodi 12. de illis, inquam, qui id aſſerebant, ſic ait: *Inſaniunt quidam dicentes myſticam benedictionem ceſſare à ſanctificatione, ſi quæ eius reliquiæ remanſerint in diem ſubſequentem: Non enim* A *mutatur ſacramentum corporis Chriſti, ſed virtus benedictionis, & vivificativa gratia iugis eſt.* Item Clemens Ep. 1. quæ inſcribitur ad Iacobum fratrem Domini dicit. *Reliquias fragmentorum corporis Domini cuſtodire debent, ne qua putredo in ſacrario inueniatur; ne cùm id negligenter agitur, Corpori Domini gravis iniuria inferatur.* Et conſtitutionum Apoſtolicatum lib. 8. cap. 13. *Sumant Diaconi reliquias, & in tabernaculum inferant &c.* Tabernaculum autem intelligit armariolum ſive arculam, in qua propter varios uſus, & nominatim propter communionem infirmorum, ſacræ hoſtiæ reconduntur & aſſervantur, ſicut jam olim aſſervari ſolebant. Inde uſus argentearum vel aurearum Columbarum, B id eſt vaſorum vel pixidum, quæ ſub illa figura, in ſymbolum Spiritus Sancti formabantur, ad ſacram ibi Euchariſtiam aſſervandam. Hinc etiam in primitiva Eccleſia uſus Turrium argentearum, in quibus corpus Chriſti aſſervari ſolebat, ut colligitur ex Gregorio Turonenſi libro de gloria Martyrum cap. 86. ubi ſic ait: *Acceptâ turre in qua miniſterium (ſeu myſterium) Dominici corporis habebatur, ferro hanc ad oſtium cœpit Diaconus, ac templum egreſſus eſt, vt eam altari ſuperponeret.* Inde paſtophorij quoque nomen, quod iuxta græcum παςοφόριον, ſponſi thalamum ſignificat, & propterea illi arculæ vel C pixidi olim inditum, in qua includebatur corpus Chriſti aſſervandum. Hinc denique Ciborij nomen, quo paſſim à Latinis eadem pixis vel arcula appellari ſolet, eo quod verum animæ cibum contineat, ſcilicet Chriſtum, qui Ioan. 6. ait *Caro mea verè eſt cibus.* Ex quibus omnibus apertè conſtat, ſemper in Eccleſia Dei creditum eſſe, quod non ſimul cum uſu deſinat eſſe corpus Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ, ſed quod permanenter in eo conſervetur. Unde Tertull. libr. 5. ad uxorem, innuit, fuiſſe olim moris, ut fideles Euchariſtiam ſecum deferrent quam opportuno tempore reciperẽt. Baſilius in in Ep. ad Cæſariam patritiam, teſtatur, Ana- D choretas qui non poterãt commodè ſæpiùs Eccleſiàm frequentare, conſueviſſe Euchariſtiam ſecũ in eremum deferre. Ambroſius in oratione de obitu Satyri fratris ſui cap. 5. ſcribit eum in orario involutam Euchariſtiæ particulam ſuſpendiſſe ad collum ſuum, in periculo naufragij, & eo auxilio fretum, ſe dejeciſſe in mare, ac liberum ad littus evaſiſſe. Auguſt. libr: 2. de viſitatione infirmorum ca. 4. dicit ſalutare eſſe ut corpus Domini ſervetur in gratiam infirmorum. Iuſtinus Martyr, qui vixit primo ſæculo poſt Apoſtolos, in ſecunda Apologia prope finẽ ſcribit, poſt ſacra peracta in Eccleſia, Euchariſtiam dari conſueviſſe Diaconis, deferendam ad abſentes, qui impediti fuerant ex cauſa ra- E tionabili, ne celebratione myſteriorum intereſſent. Demum S. Hieronymus Epiſtol. ad Ruſticum, laudat S. Exuperium, Epiſcopum Tholoſanum, quòd ob inopiam voluntariam cogeretur corpus Chriſti in caniſtro portare. Verba eius ſunt: *Nihil illo ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.*

Probatur tertiò concluſio ratione fundamẽ- 10
tali Euchariſtia eſt ſacramentum per modum cibi ſpiritualis animæ: Ergo ſicut cibus naturalis, ante actualem manducationem, ita eſt cibus completè habens virtutem adæquatam ad nutriendum, vt ipſa manducatio ſit tantùm conditio neceſſaria, vt de facto nutriat, non verò pars

intrinſeca eſſentialis, vel integralis: ita ſimiliter Euchariſtia ante ſumptionem, ſic eſt complete cibus, habens virtutem adæquatam ad ſpiritualiter animam reficiendam, ut eius ſumptio ſiue vſus, ſit tantùm conditio requiſita vt virtus ejus habeat ſuum effectum. Ex quo confutata manet ſententia Aureoli, aſſerentis ſumptionē eſſe partem integralem ſacramenti Euchariſtiæ.

11 Dico ſecundo: Conſecratio non eſt pars intrinſeca, conſtituens ſacramentum Euchariſtiæ, ſed duntaxat aliquid eſſentialiter ab eo connotatum, per modum fieri & viæ ad ipſum.

Probatur breviter: Actio per quam conficitur cibus corporalis, non eſt cibus ipſe factus, neque aliquo modo illius pars, ſed ſolùm aliquid in obliquo connotatum, per modum fieri cibi, & viæ ad ipſum. At Euchariſtia eſt inſtituta vt alimonia & cibus ſpiritualis: Ergo conſecratio, quæ eſt actio per quam conficitur, non eſt pars Sacramenti, ſed duntaxat aliquid connotatum, per modum fieri & viæ antecedenter ſe habentis.

Confirmatur: Sicut in Confirmatione conſecratio materiæ, quamvis ſimpliciter neceſſaria ſit, & ad valorem ſacramenti, & ad fructum eius recipiendum; non eſt tamen pars intrinſeca ſacramenti, quia remotè tantum ordinatur ad ſanctificationem fidelium: quia ita in ſacramento Euchariſtiæ, conſecratio non ordinatur immediatè ad ſanctificandos fideles, ſed ad ſanctificandam materiam, quæ deinde cedit in ſanctificationem fidelium, non poteſt dici pars intrinſeca huius ſacramenti.

12 Dico tertiò, corpus & Sanguinem Chriſti, neque eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, neque partē intrinſecam & eſſentialem illud componentē.

Probant hanc concluſionem aliqui ex noſtris Thomiſtis, ex eo quod corpus Chriſti non eſt quid ſenſibile, ut eſt in hoc ſacramento: de ratione autem ſacramenti, aut partis ipſius eſſentialis, eſt quod ſit aliquid ſenſibile. Verum hæc ratio non multùm urget, quia licet corpus Chriſti nnn ſit ſenſibile per ſe, eſt tamen ſenſibile ratione ſpecierum: vt autem aliquid ſit pars eſſentialis ſacramenti, ſufficit quod ſit ſenſibile per aliud, vt patet manifeſtè in contritione, quæ non eſt ſenſibilis per ſe, ſed tantùm ratione alterius, & tamen iuxta communem ſententiam, etiam Thomiſtarum, contritio eſt pars eſſentialis ſacramenti Pœnitentiæ; nam id quod eſt ſacramentum tantùm in pœnitentia, integratur ex actibus pœnitentis, contritione ſcilicet & confeſſione, tanquam ex materia; & ex abſolutione Sacerdotis, tanquam ex forma. Vnde hac ratione prætermiſſa,

13 Meliùs probatur concluſio, ſupponendo duo quæ admittuntur etiam ab adverſarijs. Primum eſt, in hoc myſterio ſpecies conſecratas eſſe ſacramentum tantùm, corpus Chriſti rem & ſacramentum ſimul, rem verò tantùm, eſſe ipſam gratiam cibantem. Ita docet D. Thom. hic a. 1. ad 3. & a. 6. & communiter Theologi cum illo. Secundum eſt, nos hic loqui de conſtitutivo eius quod eſt ſacramentū tantùm. His præmiſſis,

Sic formatur ratio: Illud quod eſt res & ſacramentum ſimul, non poteſt pertinere ad eſſentiam eius quod eſt ſacramentum tantùm, tanquam pars intrinſeca: Sed corpus Chriſti contētum ſub ſpeciebus, eſt res & ſacramētum ſimul, quia & ſignificat gratiam cibantem, & ſignificatur à ſpeciebus cōſecratis. Ergo corpus Chriſti non eſt pars intrinſeca ejus quod eſt ſacramentum tantum. Sicut ergo Baptiſmus non cōponitur ex ablutione & charactere, qui eſt res & ſacramentum ſimul, ſed ſolùm ſupponit pro ablutione ſub præſcripta forma verborum, in eaque ſola eſſentialiter conſiſtit: ita Euchariſtia non componitur ex ſpeciebus & corpore ac ſanguine Chriſti, ſed ſolum ſupponit pro ſpeciebus conſecratis, in illiſque eſſentialiter conſiſtit & ex illis ac corpore & ſanguine Chriſti ſolùm unum efficitur, ſicut ex continente & contento.

14 Reſpondent Adverſarij, negando Maiorem; nam contritio (inquiunt) eſt res & ſacramentum ſimul in ſacramento Pœnitentiæ, & tamen eſt pars eſſentialis ejus quod eſt ſacramentum tantum.

Sed contra primò: Cui convenit ſignificare aliud, & ſignificari ab alio, non convenit ſignificare tantum: Sed res & ſacramentum ſimul, ſignificat & ſignificatur; ſacramentum verò tantùm, habet ſolùm ſignificare: Ergo illud quod eſt res & ſacramentum ſimul, non poteſt eſſe ſacramentum tantum.

Contra ſecundò: Implicat quòd effectus conſtituat ſuam cauſam, & ſit pars intrinſeca illius: Sed res ſacramenti, eſt effectus ſacramenti: Ergo implicat quòd illud conſtituat.

Confirmatur: Res ſacramenti ſupponit ſacramentum: Ergo non conſtituit, ſed conſtitutum ſupponit. Unde ad illud quod objicitur de contritione, Reſpondetur, contritionem ſub diverſa ratione habere quòd ſit ſacramentum tantùm, & quòd ſit res & ſacramentum ſimul. Nam quatenus ſit ſenſibilis per ſigna exteriora, & quodammodo concipitur, ut informis, id eſt vt non formata per gratiam, eſt ſacramentum tantùm: eſt autem res & ſacramentum ſimul, quatenus eſt formata per gratiam; ſive ſimpliciter & abſolutè, vt quando eſt contritio imperfecta, ſeu attritio; ſive ſecundùm quid, quatenus magis augetur & perficitur, per receptionem ſacramenti, vt in Tractatu de Pœnitentia latius exponemus.

15 Alia ratione poteſt breviter ſuaderi concluſio: Omnia ſacramenta ſecundum ſe tota, & ſecundum omnes ſuas partes intrinſecas, ſunt quædam Dei inſtrumenta ſeparata: At corpus & ſanguis Chriſti, non ſunt inſtrumenta ſeparata, ſed conjuncta divinitati: Ergo neque ſunt ſacramentum Euchariſtiæ, neque pars intrinſeca illius. Unde Tridentinum ſeſſion. 13. can. 1. ait corpus & ſanguinem Chriſti contineri in Euchariſtiæ ſacramento, nimirum ſacramentaliter, ut declarat canon. 8. Hæc autem locutio eſſet impropria, ſi corpus & ſanguis Chriſti eſſent ipſum ſacramentum Euchariſtiæ, vel pars intrinſeca illud componens, præſertim cum pars in toto non contineatur ſacramentaliter. 16

Dico ultimò: Sacramentum Euchariſtiæ conſiſtere in ſpeciebus conſecratis, & pro ipſis ſupponere. Ita communiter docent Diſcipuli D. Thomæ, præſertim Soto in 4. diſt. 8. quæſt. unicâ art. 1. vbi ſic ait: *Sicut Sacramentum Baptiſmi ſupponit pro materiali ablutione, determinata per formam, quatenus eſt in fieri: ita ſacramentum Euchariſtiæ ſupponit pro materialibus ſpeciebus conſecratis per formā, quatenus permanenter continēt corpus &c.* 17

Ratio etiam id ſuadet: Sacramentum enim eſt ſignum rei ſacræ hominem ſanctificantis: Sed ſpecies conſecratæ ſunt hujuſmodi; ſignificant

enim

enim gratiam ut cibantem hominem ſpiritualiter, A ſubindeque ut ſanctificantem ipſum: Ergo in ipſis conſiſtit, & pro eis ſupponit ſacramentum Euchariſtiæ. Unde D. Thomas hîc art. 6. ſic ait: *In hoc ſacramento tria conſiderare poſſumus, ſcilicet id quod eſt ſacramentum tantùm, quod eſt panis & vinum &c.* Et in Proſa quam canit Eccleſia in feſto Corporis Chriſti ibidem S. Doctor ſic ait: *Fracto demum ſacramento, ne vacilles, ſed memento, tantum eſſe ſub fragmento, quantum toto tegitur.* Sed ſolæ ſpecies franguntur, & tegunt Chriſtum: Ergo ſolæ ſpecies, Chriſtum continentes & tegentes, ſunt ſacramentum Euchariſtiæ, & pro ipſo ſupponunt.

18 Confirmatur ex dictis in præcedentibus concluſionibus: Sacramentum Euchariſtiæ non ſupponit pro corpore & ſanguine Chriſti, ut patet ex præcedenti concluſione. Nec pro verbis conſecrationis, hæc enim tranſeunt, iſtud verò ſacramentum permanet. Nec pro ipſa conſecratione, ſeu actione converſiva panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti; cùm illa ſit actio per quam conficitur Euchariſtiæ ſacramentum, non verò ipſum ſacramentum, ut in ſecunda concluſione declaravimus. Nec pro ſumptione, nam hæc ſupponit ſacramentum jam confectum, & ſolùm eſt illius applicatio, & conditio ut cauſet gratiam in homine, ut in prima concluſione oſtenſum eſt: Supponit ergo pro ſpeciebus conſecratis, quæ eo ipſo quòd tales ſunt, ordinem dicunt continentis ad contentum, ad corpus & ſanguinem Chriſti, ſicque hæc, licèt non pertineant in recto ad hoc ſacramentum, pertinent tamen ad illud in obliquo, quatenus continentur in illo. Ex quo plura ſolvuntur Adverſariorum argumenta, ut patebit ex dicendis paragrapho ſequenti.

§. III.

Solvuntur objectiones contra duas primas concluſiones.

19 Objicies primò contra primam concluſionem: Baptiſmus, Confirmatio, & alia novæ legis ſacramenta, conſiſtunt in uſu: Ergo & Euchariſtia; omnia enim ſacramenta novæ legis ſunt ejuſdem generis.

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; licèt enim omnia ſacramenta novæ legis ſint ejuſdem generis, non tamen ejuſdem ſpeciei. Rationem diſcriminis affert Divus Thomas hîc art. 1. ad 3. quia ſcilicet Euchariſtia continet rem ſacram abſolutè, nempe Corpus Chriſti, alia verò continent tantùm rem ſacram, in ordine ad aliud; nempe virtutem ad ſanctificandum eos quibus applicantur. Hinc enim fit quòd Euchariſtia perficiatur in ſola conſecratione materiæ, alia verò in applicatione ad hominem ſanctificandum. Nam ex eò quod contentum in aliis ſacramentis, non eſt ſacrum abſolutè, ſed in ordine ad aliud, fit quod debeant alteri applicari, ut illud ſacrum contineant, quia non continent illud, niſi ut viale & per modum tranſeuntis.

20 Objicies ſecundo: Cùm ſacramenta pendeant à divina inſtitutione, non exiſtunt, ſi in illis conficiendis deſit divina inſtitutio: Sed ſi non manducetur panis Euchariſticus, deeſt in conficienda Euchariſtia divina inſtitutio; Chriſtus enim inſtituendo hoc ſacramentum, juſſit panem accipi & manducari: Ergo ſine manducatione, ſive uſu, non eſt ſacramentum Euchariſtiæ.

Confirmatur; Omne ſacramentum novæ legis, debet eſſe ſignum effectivum gratiæ ſanctificantis ſuſcipientes: Sed Euchariſtia non cauſat gratiam cibantem & nutrientem, niſi in actuali uſu & ſumptione: Ergo talis uſus & ſumptio, eſt pars eſſentialis, vel ſaltem integralis ipſius. 21

Ad objectionem reſpondeo, quod etſi Chriſtus inſtituerit uſum Euchariſtiæ, non tamen tanquam partem eſſentialem, vel integralem ipſius; quin potiùs ſicut licèt natura inſtituerit ſeu ordinaverit cibum naturalem ad uſum; priùs tamen eſt verè & integrè cibus, quàm quia eo utatur. Ita ſimiliter priùs eſt cibus Euchariſticus, ſive ſacramentum Euchariſtiæ, quàm ſumatur & B manducetur. 22

Ad confirmationem dico, de ratione ſacramenti non conſiſtentis in uſu, quale eſt Euchariſtia, non eſſe quod cauſet ſemper in actu ſecundo gratiam, ſed ſufficere quod ſemper ſit aptum eam cauſandi; & de facto ipſam conferat, poſitis requiſitis; atque adeo poſito uſu, ſive applicatione, tanquam conditione ſine qua non. 23

Quæres, an Euchariſtia cauſaret gratiam, ſi poneretur in ſtomacho hominis miraculosè, ſine eo quod in illum per oris manducationem intraret, ut à probatis Authoribus refertur contigiſſe cuidam Comiti Gallo, juxta Maſſiliam: ille C enim dum eſſet morti proximus, & malâ ſtomachi diſpoſitione prohiberetur à communione, & receptione Euchariſtiæ, quam ardenter exoptabat; allatam ſibi hoſtiam, & ſuper ſtomachum poſitam, aperto divinitùs pectore ſuſcepit, & ſtatim obiit. 24

Reſpondeo negativè: cùm enim Euchariſtia ſit inſtituta per modum cibi ſpiritualis animæ, non confert gratiam ſine actuali manducatione. Unde in illo miraculoſo eventu, Deus ſuâ virtute, præter communes regulas, dedit effectum ſacramenti, ſine manducatione ſacramentali, ex ſolo voto ſacramenti, quia virtutem ſuam ſacramentis non alligavit. 25

Objicies tertio contra ſecundam concluſionem: In ſacramento Euchariſtiæ verba conſecrationis ſunt forma intrinſeca, & eſſentialis: D Ergo & ipſa conſecratio, ſeu converſio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Conſequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò probatur ex Florentino dicente Sacramenta novæ legis perfici rebus ut materiâ, & verbis ut formâ: Ergo ſicut in aliis ſacramentis, verba ſunt forma intrinſeca, & pars eſſentialis, ita & in Euchariſtiæ ſacramento. Ratio etiam id ſuadet: Ideò enim in aliis ſacramentis verba ſunt forma intrinſeca & pars eſſentialis, quia determinant materiam ad ſignificandum gratiam ſanctificantem: Atqui etiam in ſacramento Euchariſtiæ verba conſecrationis determinant materiam, ad ſignificandum gratiam: Ergo ſicut in E aliis ſacramentis verba ſunt forma intrinſeca, & pars eſſentialis, ita & in Euchariſtia. Major patet, Minor probatur. Species non ſunt ſignificativæ gratiæ, niſi ratione conſecrationis, quæ fit per verba determinata: Ergo ſpecies determinantur per verba ad ſignificandam gratiam. 26

Reſpondeo negando Antecedens, ad cujus primam probationem deſumptam ex authoritate Concilii Florentini, dicendum, propoſitionem Concilii aſſerentis ſacramenta novæ legis perfici rebus ut materiâ, & verbis ut formâ, de- 27

bere per diſtributionem accommodam applicari diverſimodè diverſis ſacramentis; ita ut de illis quæ conſiſtunt in uſu, poſſit dici ipſa intrinſecè componi ex rebus & verbis; de Euchariſtia verò quæ non conſiſtit in uſu, extrinſecè tantùm; propter rationes propoſitas, quæ oppoſitum concludunt de Euchariſtia ac de aliis ſacramentis. Poteſtque hæc ſolutio illuſtrari, ex eo quòd idem Concilium poſt verba relata, ſtatim loquens de materia ſacramenti Euchariſtiæ, dicit eſſe panem & vinum quantùm ad ſubſtantiam, formam verò verba conſecrationis: At conſtat illam materiam non eſſe intrinſecam huic ſacramento, quia eſt tantùm materia circa quam verſatur conſecratio, & quæ per verba conſecrationis deſtruitur: Ergo ſimiliter ex eo quòd dicit verba conſecrationis eſſe formam, non poteſt colligi quòd ſint forma intrinſeca, ſed duntaxat extrinſeca.

Ad ſecundam probationem ex ratione petitam, reſpondeo illud eſſe diſcrimen inter ſacramentum Euchariſtiæ, & alia novæ legis ſacramenta, quòd verba in Euchariſtia efficiunt ipsũ ſacramentum, unde habent determinare materiam per modum efficientis, & conſequenter extrinſecè; non autem per modum principii conſtitutivi: quare hoc argumento, ſolùm concluditur, ſpecies in Euchariſtia non habere rationem ſacramenti, niſi quatenus connotant & dicunt reſpectum ad verba per quæ determinantur ad ſignificandum Corpus Chriſti, & gratiam cibantem; atque adeò verba ſolùm in obliquo debent dici pertinere ad eſſentiam hujus ſacramenti.

§. IV.

Diluuntur argumenta contra tertiam concluſionem fieri ſolita.

28 Contra tertiam concluſionem in qua diximus corpus & ſanguinem Chriſti neq; eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, neque partem intrinſecam illius, objiciunt primò Recentiores plura SS. Patrum teſtimonia, quibus aſſerunt Euchariſtiam componi ſeu conſtare ex ſpeciebus & corpore Chriſti: dicitur enim in cap. *Hoc eſt.* de conſecrat. diſt. 2. *Sacrificium Eccleſiæ duobus conſtare, ſcilicet viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Domini Ieſu carne.* Et Irenæus lib. 4. cap. 34. ait, *Euchariſtiam duabus rebus conſtare: terrenâ, & cœleſti.* Item D. Thomas in 4. diſt. 8. qu. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 2. inquit: *Ex ſpeciebus & corpore Chriſti fit unum ſacramentum.*

29 Verùm ad hæc facilè reſpondetur, has omnes locutiones à nobis admitti, ſed non deduci ex illis quòd ſacramentum hoc, in recto, & prout in genere ſigni, componatur ex Chriſto, tanquam parte, aut tanquam ex conſtituente hoc ſacramentum intrinſecè, ſed tantùm quòd Chriſtus terminativè, ut res contenta, & ſignificata, ſubindéque extrinſecè & in obliquo, ad hoc ſacramentum pertineat; ſicut objectum pertinet ad ſpecificationem actûs & potentiæ, & ſignatum ad ſpeciem ſigni, & ſicut contentum eſt terminus quem eſſentialiter reſpicit ipſa res continens. Unde D. Thomas paulò ante verba in objectione adducta, ait: *Sicut in aliis ſacramentis ex elemento & virtute quaſi unum efficitur.* Virtus autem per quam alia ſacramenta elevantur, non eſt ſacramentum, nec pars intrinſeca componens illud, nec ad illud pertinet in recto, ſed tantùm in obliquo: Ergo & in ſacramento Euchariſtiæ corpus Chriſti non ſe habet per modum partis intrinſecæ, ſed ſolùm ad modum extrinſeci connotati, ſeu per modum contenti, & ſignificati.

Dices, D. Thomas loco citato aſſerit ex ſpeciebus & corpore Chriſti fieri vnum ſacramentum: Sed ex ſpeciebus conſecratis & corpore Chriſti non poteſt fieri vnum ſacramentum, niſi vtrumque ſit part intrinſeca & eſſentialis ipſum conſtituens: Ergo etiam corpus Chriſti eſt pars intrinſeca conſtituens & componens ſacramentum Euchariſtiæ, unà cum ſpeciebus. 30

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem; ut enim ex ſpeciebus conſecratis & corpore Chriſti, dicatur fieri vnum ſacramentum, ſufficit quod ipſæ ſpecies conſecratæ connotent corpus Chriſti, vt rem ab ipſis contentam & ſignificatam, ſubindeque quòd ipſe Chriſtus terminatiuè & in obliquo ad ſacramentum Euchariſtiæ pertineat. 31

Ex ſpeciebus ergo in recto importatis, & corpore Chriſti in obliquo, fit vnum ſacramentum eò quod ſpecies non poſſint habere rationem ſacramenti tantùm, niſi contineant ipſum corpus Chriſti, quia aliàs non ſignificarent gratiam cibantẽm, cùm non habeant eam ſignificare, niſi ex determinatione facta per verba, quæ vt verificentur, debent ſpecies realiter continere corpus Chriſti.

Ex his ſolutæ duæ manẽt rationes quas Vazquez hic diſp. 165. cap. 5. adducit, & dicit eſſe evidentes. Prima eſt: Euchariſtia eſt corpus Chriſti, ſeu conſtat corpore Chriſti, ut dicunt SS. Patres citati: Hoc ſacramentum eſt Euchariſtia: Ergo hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti, aut conſtat corpore Chriſti. 32

Secunda eſt: Spiritualis cibus conſtat corpore Chriſti: Hoc ſacramentum eſt ſpiritualis cibus animæ: Ergo hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti, vel conſtat corpore Chriſti.

Hæ rationes (inquam) ſolutæ manent ex dictis. Ad primam enim reſpondetur Euchariſtiã à SS. Patrib. appellari carnem vel corpus Chriſti, per Metonomyam, tribuendo contento nomen continentis, qui eſt frequentiſſimus modus loquendi. Similiter cùm dicunt eam conſtare corpore Chriſti, ſolùm intendunt, eam conſtare corpore Chriſti, vt re per eam ſignificatâ, & in ipſa contentâ; non verò vt parte intrinſecâ eam conſtituente & componente, vt jam expoſuimus. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, & menti SS. Patrum conſona, ex eo patet, quod etiam Patres & Eccleſia, paſſim aſſerunt, quòd Euchariſtia continet corpus Chriſti, & quòd in hoc ſacramento continetur corpus Chriſti: quæ locutiones (ut ſuprà annotavimus) eſſent valde impropriæ, ſi corpus Chriſti eſſet ipſum ſacramentum Euchariſtiæ, vel pars intrinſeca illud componens.

Ad ſecundam ſimiliter dico, ſpiritualem cibũ animæ, conſtare corpore Chriſti ut contento & ſignificato, non ut ſignificante & continente; ideòque pertinere ad ſacramentum Euchariſtiæ, tanquam terminum ſignificationis connotatum ab ipſâ, non vero tanquam rationem ſignificantem, vel conſtitutivam ipſius ſigni.

Dices, ſi corpus Chriſti nõ pertineat ad ſacramentum Euchariſtiæ tanquam pars intrinſeca eſſentialis, ſed ſolùm tanquam connotatum eſſentiale in obliquo importatũ, non magis perti- 33

nebit ad conſtitutionem Euchariſtiæ, quam gratia per eam cauſata, utpote cum gratia pertineat etiam in obliquo ad eſſentiam cujuslibet ſacramenti, quia eſt terminus & objectum ſacramenti: Conſequens eſt hæreticum: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam, & paritatem Majoris: Ratio vero disparitatis eſt, quia corpus Chriſti pertinet eſſentialiter ad ſacramentum Euchariſtiæ, non ſolum ut quid ſignificatum, & cauſatum, ſicut gratia, ſed etiam ut quid realiter præſens & contentum formaliter ſub ipſis ſpeciebus conſecratis.

§. V.

Solvuntur objectiones contra ultimam concluſionem.

CONtra ultimam concluſionem, in qua diximus ſacramentum Euchariſtiæ conſiſtere in ſpeciebus conſecratis, & pro ipſis ſupponere, quædam fieri ſolent argumenta, quæ breviter hic proponamus, ac diluemus.

34. In primis ergo objicitur: Sacramentum Euchariſtiæ ſecundum ſe eſt adorandum vero cultu latriæ, ut docet Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 5. Atqui ſpecies, etiam cum habitudine ad corpus Chriſti præſens, conſideratæ, non debent adorari cultu latriæ, quia ut ſæpe docet 7. Synodus, hoc cultu ſolus Deus adorari debet: Ergo ſpecies conſecratæ, ſeu ut dicunt habitudinem ad corpus Chriſti præſens, non ſunt ipſum Euchariſtiæ ſacramentum, nec pro illo ſupponunt.

35. Secundò, Materia hujus ſacramenti eſt panis & vinum: Sed panis & vinum non ſunt materia ſpecierum conſecratarum, cum illæ neque fiant ex pane & vino; neque panis & vinum convertantur in ipſas: Ergo ſpecies conſecratæ non ſunt ipſum Euchariſtiæ ſacramentum.

36. Tertiò, Sacramentum Euchariſtiæ conficitur per verba conſecrationis: At hoc non convenit ſpeciebus Euchariſticis, neque præciſè ſecundùm ſe conſideratis, quandoquidem non fiunt, ſed remanent; neque ut dicentibus relationem ad corpus Chriſti, cum ad relationem non detur actio: Ergo idem quod prius.

37. Quartò, Euchariſtia eſt verus cibus animæ: At ſpecies conſecratæ non ſunt animæ cibus aut potus, ſed duntaxat corpus & ſanguis Chriſti: Tum quia Joan. 6. dicitur: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:* nullibi autem in Scriptura legitur quod ſpecies conſecratæ ſunt cibus & potus animæ. Tum etiam, quia gratia quæ animam ſpiritualiter cibat ac reficit, non producitur etiam inſtrumentaliter à ſpeciebus conſecratis, cum id præſtare nequeant, niſi mediante aliqua virtute divina; quæ tamen ſuperfluè omnino ipſis communicaretur, quandoquidem corpus, ſeu humanitas Chriſti ſub illis contenta, ſufficientem ad hoc habet virtutem: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ non conſiſtit in ſpeciebus conſecratis, neque pro ipſis ſupponit.

38. Ad primum reſpondeo primò, cum Marco à Serra, quod cum Tridentinum docet ſacramentum Euchariſtiæ adorandum eſſe cultu latriæ, ibi accipitur continens pro contento; ſacramentum ſcilicet, pro Chriſto in eo contento. Unde cum doctrina illa reducitur ad definitionem, ſic proponitur Can. 6. *Si quis dixerit in ſancto Euchariſtiæ ſacramento, Chriſtum unigenitum Dei Filium, non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum, anathema ſit.*

Reſpondeo ſecundò, conceſſa Majori, negando Minorem, nempe quòd ſpecies Euchariſticæ, ut continentes corpus & ſanguinem Chriſti, non debeant adorari adoratione latriæ, cum enim ex eo quòd contineant Chriſtum, ſint ei conjunctæ, objiciuntur adorandæ eodem actu quo Chriſtus adoratur, adeò ut ſicut qui adorat Verbum in carne, eodem actu adorat carnem ipſam; ita qui adorat Chriſtum ſub ſpeciebus Euchariſticis, eadem adoratione adorat ipſas ſpecies. Pro cujus intelligentia. 39.

Sciendum eſt, ſpecies Euchariſticas poſſe duobus modis adorari: vel ſimul cum ipſo Chriſto, vel prout diſtinctæ à Chriſto, & præciſè propter dignitatem quam habent ex eo quòd ipſum contineant. Si adorentur ſimul cum Chriſto, quamvis res per ſe primò adorata ſit Chriſtus; concomitanter tamen, & quaſi implicitè, atque adeò eodem cultu quo Chriſtus, adorantur ſpecies illæ. Si verò adorentur ut diſtinctæ à Chriſto, fateor adorationem illam non eſſe latriæ perfectæ, ſed hyperduliæ; quia licet dignitas quæ provenit in illis ſpeciebus ex conjunctione ad Chriſtum, ſit major excellentia & dignitate purè creata, & creabili, minor tamen eſt quam dignitas Chriſti, ſecundum ſe conſiderati, & in hoc ſenſu debet explicari ſeptima Synodus. 40.

Ad ſecundum dicendum, quod licet panis & vinum non ſint materia ſpecierum conſecratarum, ſunt tamen materia ex qua habent, quod contineant corpus Chriſti, quod ſufficit ut panis & vinum dicantur materia ſacramenti Euchariſtiæ. 41.

Ad tertium reſpondeo ſpecies ut conſecratas, ſive conſecrationem paſſivam ſpecierum, ratione cujus ex continentibus ſubſtantiam panis, redduntur continentes corpus Chriſti, fieri per verba conſecrationis, & conſequenter reſultare relationem earum ad corpus Chriſti præſens. 42.

Ad quartum nego Minorem, non ſolùm enim caro & ſanguis Chriſti, ſed etiam ſpecies conſecratæ, ut elevatæ ad cauſandam gratiam, ratione hujus elevationis ſunt cibus & potus animæ, quo ſpiritualiter nutritur; quia tamen caro & ſanguis Chriſti, utpote inſtrumenta divinitati conjuncta, ad hanc nobiliori modo concurrunt, ipſis & non ſpeciebus in Scriptura hoc attribuitur. Per quod patet reſponſio ad primam probationem Minoris. Ad ſecundam vero, nego antecedens; tam enim ſpecies ſacramentales quam humanitas Chriſti in eis contenta, concurrunt inſtrumentaliter ad cauſandam gratiam; cum eo tamen diſcrimine, quod humanitas Chriſti ad productionem concurrit ut inſtrumentum Divinitati conjunctum; ſpecies vero conſecratæ, ut inſtrumentum ſeparatum, & ſubordinatum humanitati Chriſti, ut inſtrumento conjuncto Divinitati, à qua tanquam à cauſa principali derivatur virtus gratiæ productiva, & tam humanitas Chriſti, quam ſpecies ſacramentales moventur inſtrumentaliter & elevantur ad gratiæ productionem. 43.

§. VI.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

44. EX dictis inferes primò, quòd in Euchariſtia ſpecies conſecratæ, continentes corpus & ſanguinem Chriſti, ſunt ſacramentum tantum: corpus autem & ſanguis Chriſti ſub illis, ſunt res ſacramenti & ſacramentum ſimul: gratia verò ſanctificans, res ſacramenti tantum. Ratio eſt, quia ſpecies conſecratæ ſignificant tantum, & non ſignificantur: corpus & ſanguis Chriſti, ſignificantur ipſis ſpeciebus, & ſignificant gratiam; ita tamen quòd non tantum ſignificentur, ut volunt hæretici, ſed etiam verè & realiter ſub illis contineantur: gratia B verò ſanctificans, per modum alimenti ſpiritualis, tantum ſignificatur, nec ſignificat aliquid quod ſit effectus proprius ſacramenti Euchariſtiæ, licet ſignificet gloriam, cujus eſt ſemen, quæ eſt ſignificatum commune omnibus ſacramentis.

45. Inferes ſecundò, Sacramentum Euchariſtiæ phyſicè ſumptum, nihil aliud eſſe, quam ſpecies panis & vini, conſecratæ ſub præſcripta verborum forma, ut realiter continent Chriſtum, ad cauſandam gratiam cibantem animam. Metaphyſicè verò conſideratum, eſſe ſacramentum novæ legis, ſignificans Chriſtum, ut realiter contentum ſub ipſis ſpeciebus, & gratiam cibantem animam.

C

ARTICULUS II.

Vtrum Sacramentum Euchariſtiæ, ſit unum ſpecie infima, & unde unitas ejus ſpecifica deſumatur?

46. EXtra dubium & controverſiam eſt, Euchariſtiæ ſacramentum eſſe aliquo modo unum, tum quia in omnibus ſpeciebus conſecratis continetur Chriſtus, qui eſt unus: tum etiam, quia Euchariſtia eſt ſacramentum, Eccleſiaſticæ unitatis, quæ per illud ſignificatur, & quodammodo efficitur, D juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Unus panis & unum corpus multi ſumus omnes qui de uno pane & de uno calice participamus.* Verum difficultas eſt & controverſia inter Theologos, de modo hujus unitatis, an ſcilicet illa ſit ſpecifica, vel duntaxat generica? Quidam enim, ut Major, & Gabriel, apud Vazquem hic diſputatione 59. ſectione 3. exiſtimant, Euchariſtiam eſſe unum ſacramentum in genere ſolum, & plura ſpecie diſtincta. Alii verò Theologi communiter docent, illam eſſe unum ſacramentum unitate ſpecifica & atoma. Verùm adhuc difficultas eſt, unde ſit hæc unitas deſumenda: Aureolus enim illam ſumit ex unitate rei contentæ, qui eſt Chriſtus: Alenſis, & E Divus Bonaventura, ex unitate inſtitutionis; Sanctus verò Thomas, ejuſque Diſcipuli, & alii Theologi communiter, ex unitate finis ad quem ex Chriſti inſtitutione ordinatur, nimirum refectionis ſpiritualis.

§. I.

Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur.

47. DIco primò, Euchariſtiam eſſe unum ſpecie infima ſacramentum, & non plura ſpecie diverſa.

Probatur concluſio ratione quam inſinuat S. A Thomas in 4. ſent. diſt. 8. quæſt. 1. art. 1. in primo ex argumentis *ſed contra*, quæ proponit adverſus reſolutionem quæſtiunculæ 2. his verbis: *Si eſſent duo, tunc ſacramenta novæ legis non eſſent tantùm ſeptem*: Sed hoc eſt contra communem ſenſum & traditionem Eccleſiæ, ut conſtat ex Lateranenſi cap. *Firmiter*, de ſumma Trinitate, ex Florentino in inſtructione Armenorum, & ex Tridentino ſeſſ. 7. ubi aſſeritur eſſe ſeptem ſacramenta novæ legis, & non plura: Ergo Euchariſtia eſt unum ſpecie infima ſacramentum, & non plura ſpecie diverſa.

Nec valet ſi dicas, quòd ſunt tantum ſeptem ſacramenta novæ legis, ſive genericè, ſive ſpe- B cificè; ita quòd quædam ſunt ſpecificè unum, ſicut Baptiſmus & Confirmatio, alia genericè tantum, ut ſacramentum Ordinis, vel etiam Euchariſtia. Nam contra eſt, quia ſacramentum Ordinis etiam ſpecificè eſt unum, quia tota ſpecies & eſſentia ſacramenti Ordinis, deſumitur ex ordine ad unum ſpecificè, ſcilicet ex ordine ad ſacrificium; quia ſacerdotium & ſacrificium correlativè ſe habent, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. licet iſta ſpecies Ordinis, plures gradus habeat, unum perfectum (ſcilicet Sacerdotium) alios deſervientes & miniſtrantes illi, ut Diaconatum, Subdiaconatum &c. Sicut in eadem ſpecie hominis dantur plures gradus, nimirum rationalis, qui eſt ſum- C mus, & vegetativus, ac ſenſitivus, qui ſunt inferiores, & rationali miniſtrantes. Unde diverſi Ordines, ſolum ſunt ſpecies quædam incompletæ & inadæquatæ, quæ materialiter ſe habent ad conſtituendam ſpeciem adæquatam & totalem ſacramenti Ordinis. De quo fuſius in Tractatu de Ordine. 48.

Poteſt etiam ſuaderi concluſio ex Catechiſmo Pii V. parte 2. cap. 4. ubi dicitur: *Non plura, ſed unum tantum Euchariſtiæ ſacramentum Eccleſiæ authoritate ducti confitemur*: Atqui ſi Euchariſtiæ ſacramentum non eſſet unum ſpecificè, ſed ſolum genericè, poſſemus ſimpliciter dicere, quòd non ſit unum ſacramentum tantum, ſed plura; ſic- D ut ſimpliciter dicimus, quòd ſunt plura animalia, & non unum, licet ſint genericè unum: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ, eſt unum ſpecificè & non tantum genericè. 49.

Eandem unitatem probat Suarez hic diſp. 39. ſect. 3. hoc diſcurſu: Hoc ſacramentum ſignificat paſſionem Chriſti, & ipſum Chriſtum in eo contentum; item ſignificat unionem fidelium, & futuram gloriam: Sed nihil horum completè ſignificatur per unam ſpeciem, ſiquidem paſſio Chriſti ſignificatur per ſeparatam conſecrationem ſanguinis, & ex utraque ſpecie unum integrum ſignum Chriſti completur, qui conſtat carne & ſanguine. Item gratia perfecti convivii, non niſi in cibo & E potu exprimitur. Denique fidelium unitas in uno corpore, & plena ſatietate gloriæ, non niſi per utramque ſpeciem exprimitur: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ duplici ſpecie conſtat, ſubindeque eſt unum ſpecie ſacramentum, & non plura, quamvis ſpecies panis & vini, ut continentes corpus & ſanguinem Chriſti, ad ejus conſtitutionem concurrant. 50.

Verùm plura quæ in hac ratione aſſumuntur, efficaciter non probant intentum; ſiquidem unius paſſionis Chriſti multa poſſunt eſſe ſigna & ſacramenta. Item partim quæ integrant corpus Chriſti, etiam poſſent dari diverſa ſigna completa, ad invicem non adunata, inter ſe ſpecie completa diſtincta, quamvis ſignificatum 51.

eſſet

eſſe entitativè quid incompletum. Demum ex unitate fidelium & gloriæ futuræ, probatur aliqualis unitas ſacramenti Euchariſtiæ, non tamen unitas ſimpliciter & ſecundùm ſpeciem atomam, de qua ſolùm agimus in præſenti. Unde ut illa efficaciter probetur, recurrendum eſt ad rationem D. Thomæ hîc art. 2. deſumptam ex unitate finis, ad quem ex Chriſti inſtitutione hoc ſacramentum ordinatur, *Sacramentum enim Euchariſtiæ* (inquit S. Doctor) *ordinatur ad ſpiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, ſcilicet cibus, qui eſt alimentum ſiccum, & potus qui eſt alimentum humidum; & ideò etiam ad integritatem hujus ſacramenti duo concurrunt, ſcilicet ſpiritualis cibus, & ſpiritualis potus, ſecundùm illud* Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: Ergo hoc ſacramentum multa quidem materialiter, ſed unum formaliter & perfectivè.* Hæc ratio magis patebit ex dicendis concluſione ſequenti, poteſtque confirmari & illuſtrari, exemplo ſacramenti Extremæ Unctionis: nam ſicut in Extrema Unctione ſunt plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, & tamen eſt unum ſacramentum, quia omnia illa ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum; ſcilicet ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex ſenſibus oriuntur, & animam deprimunt: ita ſacramentum Euchariſtiæ, licèt conſtet duabus ſpeciebus, & formis partialibus, cenſetur tamen eſſe unicum ſpecie ſacramentum, quia hæc ordinantur ad unum finem, nimirum ad unam refectionem ſpiritualem. Unde

Dico ſecundò: Unitas ſpecifica ſacramenti Euchariſtiæ non deſumitur ex unitate rei contentæ, ſcilicet corporis Chriſti; neque ex unitate inſtitutionis ejus; ſed ex unitate finis ad quem ex Chriſti inſtitutione ordinatur.

52. Prima pars probatur: nam licèt Chriſtus ſit res ſignificata & contenta in hoc ſacramento, tamen diverſo modo continetur & ſignificatur per ſpeciem panis, & per ſpeciem vini, & per diverſas formas conſecratur: unde reſtat ſemper difficultas, quare iſte diverſus modus ſignificandi & continendi, non ſufficiat ad diſtinguendum ſpecie ſacramentum Euchariſtiæ, licèt res ſignificata materialiter & entitativè ſit eadem: Ergo recurrendum ad illud principium unde ſumatur unitas ſpecifica ſacramenti Euchariſtiæ.

53. Confirmatur: Unitas rei contentæ in ſacramento Euchariſtiæ, ſi aliquid probaret, non ſolùm unitatem ſpecificam, ſed etiam individualem probaret in omnibus ſacramentis Euchariſtiæ, quæ ſunt in toto mundo, quia omnia idem numero corpus Chriſti continent: At Euchariſtiæ ſacramentum, licèt gaudeat unitate ſpecificâ, non tamen numericâ, ſed eſt diverſum numero in diverſis Eccleſiis, & altaribus, ut oſtendemus articulo ſequenti: Ergo ex unitate rei contentæ in Euchariſtia, ſcilicet corporis Chriſti, unitas ejus ſpecifica probari non debet.

54. Secunda verò pars, quæ aſſerit, unitatem ſpecificam hujus ſacramenti, non ſumi ex unitate inſtitutionis ejus, evidens eſt; tum quia inſtitutio Chriſti ſe habet per modum cauſæ efficientis, quæ non ſpecificat, ſed ſolùm cauſa formalis: tum etiam, quia non repugnat quòd Chriſtus unâ inſtitutione, duo ſacramenta ſpecie diſtincta ſub unico genere deſignavit.

55. Tertia denique pars, quæ affirmat unitatem ſpecificam Euchariſtiæ, ſumendam eſſe ex unitate finis ad quem ex Chriſti inſtitutione ordinatur, patet, tum ex impugnatione aliarum ſententiarum; tum etiam quia Euchariſtia eſſentialiter eſt ſignum: ſignum autem, ut ſpecificationem, ita unitatem ſpecificam ſumit à termino ſignificato, quia in Euchariſtia eſt perfecta animi ſanctitas, per modum ſpiritualis refectionis: unde ſicut cibus & potus integrant unum convivium materiale, per ordinem ad unam refectionem corporis; ita corpus & ſanguis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini, unam comeſtionem ſacramentalem, per ordinem ad unam refectionem animæ. Nam ſicut homo ad perfectam refectionem corporalem eget cibo ut roboretur, & potu ne à nimio calore refrigeretur; ita animus ad plenam refectionem ſpiritualem, eget Chriſti corpore, ut in vita gratiæ roboretur, & Chriſti ſanguine, ut à noxio concupiſcentiæ calore refrigeretur: unde gratia habitualis, cum ordine ad auxilia roborantia & conſervantia in vita ſpirituali, reſpondet ſacramento corporis exiſtentis ſub ſpeciebus panis; eadem verò gratia cum ordine ad auxilia extinguentia vel mitigantia concupiſcentiam, reſpondet ſacramento ſanguinis exiſtentis ſub ſpeciebus vini, ideòque Zachariæ 9. *vinum germinans virgines* appellatur.

56. Dices: Ergo laici ſumentes tantùm corpus, defraudantur gratiâ reſpondente ſanguini.

Reſpondeo negando ſequelam, quia licèt non recipiant illam ex vi formalis & directæ ſignificationis ſacramenti, recipiunt tamen ex vi materialis & indirectæ; quia ſicut concomitanter cum corpore accipiunt ſanguinem; ita cum eo, indirectè & ex conſequenti, recipiunt gratiam ſacramentalem illi reſpondentem.

Inſtabis: Ergo ſaltem in triduo, ſi quis ſumpſiſſet corpus, fuiſſet defraudatus gratiâ reſpondente ſanguini. Reſpondeo, tranſeat totum, nullum enim videtur abſurdum vel inconveniens id concedere.

§. II.

Solvuntur objectiones.

57. Objicies primò: Eccleſia in oratione Miſſæ ait: *Purificent nos Domine quæſumus ſacramenta quæ ſumpſimus*: Ergo Euchariſtia non eſt unum ſpecie ſacramentum, ſed plura. Unde Concilia & SS. Patres ſæpe loquuntur de Euchariſtia in plurali, vocando ſacramenta.

58. Reſpondeo cum ſancto Thoma hîc art. 2. ad 1. *quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur, primò: Purificent nos ſacramenta quæ ſumpſimus; & poſteà ſingulariter ſubditur: Hoc tamen ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam &c. ad oſtendendum, quòd hoc ſacramentum quodammodo eſt multa* (ſcilicet ſecundùm partialem & materialem diſtinctionem ſignorum) *ſimpliciter autem unum.* Eodem modo intelligi debent Concilia & S. Patres, dum loquuntur de Euchariſtia in plurali numero, ſcilicet de diſtinctione materiali & partiali ſignorum.

59. Objicies ſecundò: Tam ſpecies panis abſque ſpeciebus vini, quàm ſpecies vini abſque ſpeciebus panis, ſunt integrum ſacramentum: alioquin communicans in una tantùm ſpecie, non ſumeret integrum ſacramentum, nec in pixide aſſervaretur totum: Ergo Euchariſtia non eſt unum ſacramentum, ſed plura.

60. Reſpondeo, nec laïcos ſumere, nec in pixide aſſervari integrum ſacramentum formaliter, ſed tantùm materialiter; quia ſcilicet ſub ſpeciebus panis, concomitanter ſaltē, continetur ſanguis; unde (ut ſuprà annotavimus) laici ſub una tantùm ſpecie panis communicantes, nullâ defraudantur gratiâ, huic ſacramento correſpondente, quia indirectè ſaltem & ex conſequenti recipiunt gratiam ſacramentalem alteri ſpeciei reſpondentem. Sunt tamen aliqui Theologi, qui exiſtimant, Sacerdotes ſub utraque ſpecie communicantes, plus recipere gratiæ, quàm laicos, qui ſub una tantùm ſpecie communicant. Nec propterea (inquiunt) injuſtè facit Eccleſia, privans fideles ſpecie Calicis: tum quia id præſtat ob inconvenientia & irreverentias, quæ contingebant circa hoc divinum ſacramentum, quæ moraliter loquendo impediri non poterant: tum etiam, quia id compenſari poteſt ex frequenti communione ſub ſpeciebus panis, & ex majori ac ferventiori diſpoſitione ad cōmunionem. Sicut Eccleſia nullam facit injuriam fidelibus, ex eo quòd non permittat illos bis in die communicare in eadem ſpecie, cùm tamen, ſi poſſent, major illis gratia conferretur.

61. Objicies tertiò: Sacramentum eſt in genere ſigni, unde ut ſit unum, debet eſſe unica res ſignificans: Atqui in Euchariſtia non eſt unica res ſignificans, ſed ſunt duæ, ſcilicet ſpecies panis, & ſpecies vini: Ergo Euchariſtia non eſt unum ſacramentum, ſed plura.

62. Reſpondeo, quòd licèt in Euchariſtia ſint plures res ſignificantes, materialiter, & partialiter; non tamen formaliter & adæquatè, quia omnes ordinantur ad ſignificandum unum convivium ſpirituale, & unam animæ refectionem, unde eſt unum ſpecie infimâ ſacramentum; ſicut ſuprà dicebamus, Extremam Unctionem eſſe unum ſpecie atomâ ſacramentum; quia licèt conſtet pluribus unctionibus, & formis partialibus, illæ tamen ordinantur ad ſignificandum unum effectum perfectum, nempe perfectam animæ ſanitatem.

Articulus III.

Utrum ſacramentum Euchariſtiæ ſit multiplex numero, & unde ſumatur unitas ejus numerica?

63. SUnt quidam Theologi, qui exiſtimant ſacramentum Euchariſtiæ, non ſolùm eſſe ſpecie, ſed etiam numero unum in tota Eccleſia, adeò ut ſit idem numero ſacramentum quod Romæ, & Pariſiis conficitur: quia (inquiunt) unitas numerica Euchariſtiæ, ſumitur ex unitate corporis Chriſti, quod eſt unum numero in omnibus ſpeciebus, ubicumque, & à quocumque conſecrentur. Sicut ergo, ſi Filius Dei aſſumeret diverſas humanitates, unus eſſet homo numero; & ſi idem homo eſſet in diverſis locis, & haberet diverſas albedines, eſſet idem album: ita cùm idem Chriſtus exiſtat ſub diverſis locis, & haberet diverſas ſpeciebus ſacramentalibus, idem erit ſacramentum numero. In hanc ſententiam, ut valde probabilem, ac piam, & commendantem unitatem quæ in hoc ſacramento ſignificatur, inclinant Soto & Suarez, eamque alii Recentiores ſequuntur.

Dico tamen, plura eſſe numero Euchariſtiæ ſacramenta, quæ in diverſis Eccleſiis vel altaribus conſecrantur, ſeu conficiuntur.

64. Probatur primò: Ubi ſunt plures materiæ & formæ ſacramenti, numero diſtinctæ, plura numero ſacramenta eſſe oportet; ideò namque plura ſunt numero baptiſmata, quia numero multiplicantur ablutiones & formæ: Sed quando plures Sacerdotes celebrant in diverſis Eccleſiis, vel altaribus, ſunt plures numero materiæ & formæ Euchariſtiæ, ut patet: Ergo & plura numero Euchariſtiæ ſacramenta.

65. Probatur ſecundò: Sacramentum Euchariſtiæ ſupponit pro ſpeciebus conſecratis, & in illis eſſentialiter conſiſtit, ut art. 1. oſtendimus: Sed ſpecies conſecratæ Pariſiis exiſtentes, non ſunt eædem numero cum exiſtentibus Romæ, ut conſtat; aliàs eædem ſpecies ſimul eſſent in duobus locis adæquatis, & in uno deſinerent eſſe, & in alio permanerent: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ quod Pariſiis & Romæ conficitur, non eſt idem numero, ſed diverſum. Unde falſum eſt quod Adverſarii ſupponunt, nempe unitatem Euchariſtiæ, peti ex unitate corporis Chriſti; ſumitur enim ex unitate ſpecierū, prout dicunt ordinem ad unam numero refectionem ſpiritualem, ut infrà dicemus.

66. Ad exempla verò quæ adducuntur ab Adverſariis, neganda eſt conſequentia & paritas. Ratio diſparitatis eſt, quia unitas numerica hominis, ſumitur ab unitate numerica ſuppoſiti, ſive ſubſiſtentiæ; unitas numerica albedinis, ab unitate numerica ſubjecti: At verò ſpecies ſacramentales, cùm non ſubſiſtant per ſubſiſtentiam Chriſti, neque in eo ſubjectentur, aliunde quàm ab ipſo deſumunt ſuam unitatem & multiplicitatem numericam, in ratione ſacramenti, videlicet ab unitate & multiplicitate numerica ſumentium, & ſumptionum.

67. Dices, Omnes fideles faciunt unicum numero corpus myſticum Eccleſiæ: Ergo ſimiliter omnes ſpecies ſacramentales quæ ſunt ubique, faciunt unicum numero ſacramentum Euchriſtiæ. Antecedens eſt certum, Conſequentia verò probatur ex illo Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Unum corpus multi ſumus omnes qui de uno pane & de uno calice participamus*: quibus verbis reddens rationem Apoſtolus, quare omnes fideles, cùm multi ſint, fiant unicum corpus Chriſti myſticum, dicit eam eſſe unitatem Panis & Calicis cœleſtis, quibus aluntur ſpiritualiter: Ergo ſicut corpus illud myſticum eſt unum numero, ita & Panis ac Calix ſpiritualis, ſive Euchariſtia.

68. Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, & ad ejus probationem dico, Apoſtolum in verbis citatis loqui metonymicè, id eſt accipere ſpecies panis & vini, pro corpore & ſanguine Chriſti, contentis ſub ipſis; quare vult ſolùm quòd ſicut corpus & ſanguis Chriſti, contenta ſub ſpeciebus ſacramentalibus quæ ſunt ubique, ſunt unicum numero corpus, & unicus numero ſanguis; ita omnes fideles ex eo quòd non alantur ſpiritualiter niſi illo cibo & potu, conſtituunt unicum numero corpus myſticum. His ſuppoſitis.

69. Reſtat adhuc difficultas & controverſia inter Theologos, unde unitas numerica Euchariſtiæ deſumenda ſit? Quidam enim putant illam deſumi ex unitate & continuatione phyſica ſpecierum, atque ita quot fuerint ſpecies panis & vini phyſicè diſcontinuatæ, tot erunt numero ſacramenta. Alii verò exiſtimāt Euchariſtiam unitatem

vel

vel diverſitatem numericam habere, ratione conſecrationis, per quam conficitur; ita ut unum ſit ſacramentum, quod unicâ conſecratione conficitur; plura verò ſacramenta, ſi diſtinctis numero conſecrationibus conficiantur. Alii verò aſſerunt unitatem numericam Euchariſtiæ, nec ex continuatione phyſica ſpecierum, nec ex unitate conſecrationis ſumi, ſed ex ordine ad unam ſumptionem. Et hæc ſententia probabilior videtur: quia Euchariſtiæ ſacramentum eſt inſtitutum à Chriſto per modum convivii ſpiritualis, quo reficitur anima; unde de illo agendum eſt cum analogia ad convivium materiale, ut communiter docent Scholaſtici cum D. Thoma hîc art. 2. Sed convivium materiale non habet ſuam unitatem numericam à phyſica continuatione ciborum, cum plura fercula inter ſe diſcontinua, poſſint in eodem convivio miniſtrari; nec ab actione quâ præparatur, cùm unica vel pluribus actionibus inter ſe diſcontinuis, & numero diverſis, præparari poſſit; ſed à cibis & ferculis prout ordinantur ad unam refectionem: Ergo pariter unitas numerica ſacramenti Euchariſtiæ, nec ſumitur à continuitate phyſica ſpecierum, nec ex unitate conſecrationis per quam conficitur, ſed ex ordine ad unam numero refectionem ad quam deſervit.

Deinde, in Miſſa Sacerdos dividit Hoſtiam in tres partes, & poteſt ſumere ſanguinem multiplici & diſtincto hauſtu, & tamen tunc ſumitur unum tantùm ſacramentum, non obſtante diſcontinuatione partium ſpecierum: Ergo unitas numerica ſacramenti Euchariſtiæ, non ſumitur ex continuatione phyſica ſpecierum.

Si dicatur quod quælibet pars hoſtiæ, aut quælibet portio vini, non eſt materia integra, verum eſt; ſed hujus nulla alia ratio aſſignari poteſt, niſi quia omnes ordinantur ad eandem numero refectionem; nam in qualibet eſt totum corpus, aut totus ſanguis Chriſti: Ergo ex ordine ad unam refectionem ſpiritualem, unitas numerica ſacramenti Euchariſtiæ ſumi debet, non verò ex continuatione phyſica ſpecierum, vel ex unitate conſecrationis; cùm enim quæſtio procedat de principio intrinſeco individuationis, non eſt recurrendum ad cauſam efficientem extrinſecam. Præterquam quod, ſi unâ conſecratione plures hoſtiæ conſecrentur, quæ à pluribus ſumantur, erunt plura numero ſacramenta.

Dices, Antequam ſacramentum Euchariſtiæ
76. deſerviat ad unam vel plures refectiones ſpirituales, præſupponitur conſtitutum, non ſolùm in ſuo eſſe ſpecifico, ſed etiam in ſuo eſſe individuali, utpote jam exiſtens à parte rei: Ergo ejus unitas numerica non ſumitur ex ordine ad unam refectionem ſpiritualem.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: ſupponitur in ſuo eſſe individuali conſtitutum incompletè, concedo: completè, nego.

Explicatur: Duplex eſt conſtitutio ſacramenti Euchariſtiæ in eſſe individuali, una incompleta, conveniens ei ex intentione ſaltem virtuali Sacerdotis conſecrantis, per quam deputatur ad unam vel plures refectiones; altera completa, quâ conſequenter ad talem intentionem, idem ſacramentum deſervit de facto ad unam vel plures refectiones; quapropter licèt Sacerdos conſecret plures hoſtias in ordine ad plures refectiones, non habent tamen completè, ſed tantùm inchoativè eſſe plura numero ſacramenta, antequam in ipſa ſumptione deſerviant de facto pluribus refectionibus. Similiter ſi plures conſecret in ordine ad unicam numero refectionem, inchoativè tantùm ex tunc erunt unicum numero ſacramentum, completivè verò in ipſa actuali & unica ſumptione. Quod ſi poſt conſecrationem eas applicet ad plures refectiones, tunc ſicut prior intentio eas conſecrandi in ordine ad unicam refectionem mutatur: ita & conſtitutio incompleta ſacramenti in eſſe individuali, ab ea proveniens, ac proinde fient tunc plura numero ſacramenta; eodem modo quo ſi unicam hoſtiam in ordine ad unicam numero refectionem conſecraret, & tamen poſtea pluribus eam divideret. Neque verò id mirum videbitur, ſi attentè conſideretur, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe (ut ſuprà dicebamus) ex ſua inſtitutione, convivium ſpirituale, dicens analogiam ad convivium materiale; conſtat enim quòd plura fercula, ex deputatione ad unam refectionem, conſtituunt inchoativè unum convivium; completè verò, quando poſtea miniſtrantur. Item manifeſtum eſt, primam illam deputationem poſſe mutari ita ut deſerviant pluribus refectionibus, & ita plura convivia efficiant.

Inſtabis: Intentio Sacerdotis conſecrantis plu- 71.
res hoſtias ad unam vel plures refectiones, eſt quid merè extrinſecum ſacramento Euchariſtiæ, nihil reale intrinſecum ponens in ſpeciebus conſecratis: Ergo ab ea non poteſt provenire, etiam inchoativè, unitas vel pluralitas numerica iſtius ſacramenti.

Reſpondeo diſtinguendo Conſequens: Ergo ab ipſa non poteſt provenire, etiam inchoativè, unitas vel pluralitas numerica iſtius ſacramenti, tanquam à ratione formali, concedo; tanquam à conditione requiſita, nego. Quemadmodum enim intellectus dividens dies & annos, licèt extrinſecus tempori, eſt tamen conditio ad ejus multiplicitatem requiſita; ita proportionaliter in præſenti, ordinatio mentalis ſpecierum ad unam vel plures refectiones in Sacerdote conſecrante, habet ſe ad modum conditionis requiſitæ ad unitatem vel multiplicitatem numericam ipſius ſacramenti.

Articulus IV.

Utrum realis ſuſceptio Euchariſtiæ, vel ſaltem ejus votum, ſit ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

Suppono primò, dupliciter poſſe aliquid dici 72.
ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, ſcilicet neceſſitate præcepti tantùm, ſi ex natura ſua non habeat neceſſariam connexionem cùm noſtra ſalute, ſed tantùm ex præcepto divino vel Eccleſiaſtico; & neceſſitate etiam medii, ſi nempe etiam ex ſua natura neceſſariò connectatur cum noſtra ſalute, ſicut ad gloriam requiritur gratia, & in adultis merita. Non agimus hîc de neceſſitate præcepti ſumendi Euchariſtiam, de hoc enim diſſerit S. Doctor infrà quæſt. 80. art. 11. ſed tantùm de neceſſitate medii, & inquirimus, an illa ſit medium neceſſarium ad ſalutem? Quod ut magis declaretur.

Suppono ſecundò, ſuſceptionem Euchariſtiæ 73.
aliam eſſe realem & ſacramentalem, conſiſtentem in ſumptione ſpecierum conſecratarum, ad

quam Chriſtus ſuos Diſcipulos invitavit dicens, *Accipite & manducate*; aliam myſticam & ſpiritualem, ſumptam ſcilicet pro deſiderio & voto illius de qua dicitur Job. 31. *Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur* ?

74. Suppono tertiò, votum alicujus rei eſſe duplex, explicitum & implicitum: explicitum eſt deſiderium rei in ſeipſa, id eſt ad ipſam rem expreſsè cognitam terminatum; implicitum verò eſt deſiderium ejuſdem rei, non in ſeipſa diſtinctè cognita, ſed in aliquo alio cum illa connexionem aliquam habente. Quærimus ergo, an realis ſuſceptio Euchariſtiæ, vel ſaltem votum ejus explicitum, vel implicitum, ſit medium ad ſalutem neceſſarium? In cujus difficultatis reſolutione, varia ſunt Authorum placita.

75. In primis enim quidam hæretici Armeni exiſtimarunt, realem ſuſceptionem Euchariſtiæ, eſſe omnibus hominibus medium neceſſarium ad ſalutem; & propterea ſimul cum Baptiſmo Euchariſtiam parvulis dabant, ut ex Guidone Carmelita refert Waldenſis tomo 2. de ſacram. cap. 91. Eundem errorem tribuere Græcis Jacobitis, & Neſtorianis Prateolum, refert Suarez hîc diſp. 40 ſect. 2.

Catholici verò in tres ſententias diviſi ſunt, Suarez enim, Vazquez, & alii Recentiores communiter, docent Euchariſtiam, neque in re, neque in voto, eſſe ad ſalutem neceſſariam. Aliqui verò, quos refert Vazquez hîc diſp. 169. cap. 2. aſſerunt Euchariſtiam in voto explicito, neceſſariam eſſe ad ſalutem, neceſſitate medii; & de hoc ſacramento eodem modo philoſophandum eſſe exiſtimant, ſicut de Baptiſmo, & de Pœnitentia; ita quod ſumptio realis Euchariſtiæ non ſit determinatè neceſſaria ad ſalutem, ſed caſu quo non poſſit realiter & ſacramentaliter recipi, debebat dari votum, id eſt deſiderium talis ſumptionis; ſicut ad ſalutem requiritur votum explicitum, ſeu deſiderium Baptiſmi, quando non poteſt reipſa ſuſcipi, quod votum, ſeu deſiderium, *Baptiſmus flaminis* appellatur.

Sententia Thomiſtarum, inter has duas extremè oppoſitas medium tenet; docet enim votum Euchariſtiæ eſſe medium ad ſalutem neceſſarium; aſſerit tamen tale votum non debere eſſe explicitum & formale, ſed ſufficere implicitum & virtuale, quod in ſuſceptione Baptiſmi, & aliorum ſacramentorum imbibitur; quia nimirum Euchariſtia ſe habet per modum finis omnium ſacramentorum, & alia tanquam media ad ipſam ordinantur: quicumque verò appetit medium, implicitè, virtualiter, & interpretativè cenſetur ipſum finem deſiderare.

§. II.

Vera ſententia triplici concluſione ſtatuitur.

76. Dico primò, ſacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptum, non eſſe medium neceſſarium ad ſalutem.

Concluſio eſt certa de fide, & conſtat traditione & conſuetudine Eccleſiæ, tum in parvulis, tum in adultis. De parvulis extat definitio Concilii Tridentini ſeſſ. 21. cap. 4. ubi dicit quod parvuli, & uſu rationis carentes, nullâ obligantur neceſſitate ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem; ſiquidem per Baptiſmi lavacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam jam filiorum gratiam in illa ætate amittere non poſſunt. De adultis etiam conſtat praxis Eccleſiæ, quæ nec phreneticis, nec vomitum patientibus, nec ad mortem damnatis, aut quodcumque periculum indecentiæ habentibus, ſolet ſacramentum Euchariſtiæ porrigere, etiam in mortis articulo; quod evidens argumentum eſt, realem & ſacramentalem Euchariſtiæ ſuſceptionem, non eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad ſalutem, nunquam enim Eccleſia privaret adultos aut parvulos medio ad ſalutem neceſſario.

77. Addo quod, licèt Euchariſtia ſit per modum cibi ſpiritualis animæ inſtituta, tamen vel non eſt unicus, vel non eſt omnino neceſſarius, quia nimirum per actus virtutum, maximèque charitatis, anima ſemel exiſtens in gratia, ſufficienter nutriri poteſt, & à contrariis defendi, deficiente Euchariſtiâ: quando autem multi ſunt cibi, & ſinguli ſufficientes, nullus tunc determinatè eſt neceſſarius, ſed aliquis indeterminatè: vel ſi cibus Euchariſtiæ ſit ſimpliciter neceſſarius neceſſitate medii ad perſeverandum per longum tempus in ſtatu gratiæ, tamen cùm ſit cibus ſpiritualis, ſufficit quòd ſpiritualiter ſive in voto ſuſcipiatur.

78. Dico ſecundò, votum ſeu deſiderium formale & explicitum recipiendi ſacramentum Euchariſtiæ, non eſſe de neceſſitate ſalutis.

Probatur primò: Tunc ſolum votum explicitum, ſeu deſiderium alicujus rei, eſt ſimpliciter neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem, quando res ipſa, aliquando ſaltem, ſi commodè haberi poſſit, eſt ita neceſſaria: Sed realis ſuſceptio Euchariſtiæ, nunquam eſt ſimpliciter neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem parvulis aut adultis, ut præcedenti concluſione oſtenſum eſt: Ergo nec ejus votum formale & explicitum. Major probatur: Votum alicujus rei, eſt tantùm propter ipſam, unde dicitur ejus vicarium; atque adeò non poteſt unquam eſſe magis neceſſarium ad ſalutem, quàm ſit res ipſa; hinc, quia profeſſio in religione, nunquam per ſe eſt ſimpliciter requiſita, ſed tantùm utilis ad ſalutem, votum ejus nunquam ſimiliter eſt per ſe loquendo neceſſarium ſimpliciter ad hunc finem: Ergo, &c.

79. Probatur ſecundò concluſio: Gratiam amiſſam poſt Baptiſmum, & gloriam, poteſt quis habere, ſine reali ſuſceptione Euchariſtiæ, & ejus voto formali & explicito: Ergo tale votum non eſt ſimpliciter neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur. Si quis morti proximus, ſumpto viatico, peccet mortaliter, etiam ſi non recipiat iterum Euchariſtiam, nec voluntatem habeat eam recipiendi iterum; poteſt tamen per ſacramentum Pœnitentiæ juſtificari, & obtinere gloriam poſt mortem: Ergo gratiam amiſſam poſt Baptiſmum, & gloriam poteſt quis habere, ſine reali ſuſceptione Euchariſtiæ, & ejus voto formali & explicito.

Nec valet quod aliqui dicunt, nempe hominem in tali caſu teneri iterum ſumere viaticum, ſicuti tenetur iterum confiteri; regulariter tamen excuſari, ſi huic præcepto non ſatisfaciat; quia ſequeretur ſcandalum & probabilis ſuſpicio manifeſtandi ſuum delictum. Non valet inquam, nam Eccleſia non ſolet morti proximis bis viaticum conferre, etiam quocumque ſcandalo ſecluſo; & nullus Confeſſarius pœnitentem ſuum, qui poſt viaticum peccavit, obligatur iterum viaticum ſumat, etiam ſi poſſit ſine ſcandalo. 80.

Dico

Dico tertiò: Sacramentum Euchariſtiæ, in voto, ſaltem implicito, tacito, & interpretativo ſuſceptum, eſt neceſſarium ad ſalutem, neceſſitate medii.

81. Probatur primò concluſio ex illo Ioan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Sed hæc intelligi nequeunt de reali & ſacramentali manducatione Euchariſtiæ, neque de voto ejus formali & explicito, ut patet ex dictis præcedentibus concluſionibus: Ergo ſaltem explicari & intelligi debent de voto implicito, tacito, & virtuali ipſius, quod ut infrà oſtendemus, in ſuſceptione Baptiſmi & aliorum ſacramentorum includitur.

82. Neque valet reſponſio Suaris, Vazquis, & aliorum Recentiorum, dicentium hæc verba Chriſti ſolùm importare neceſſitatem præcepti. Nam D. Auguſtinus variis in locis, verba illa extendit ad parvulos, qui ſunt incapaces præcepti, ait enim libro 1. de peccat. meritis cap. 20. *An verò quiſquam hoc dicere audebit, quod* AD PARVULOS *hæc ſententia Domini non pertineat?* Et lib. 4. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 4. *Hac reconciliatio* (inquit) *eſt in lavacro regenerationis, & Chriſti carne & ſanguine, ſine qua* NEQUE ETIAM PARVULI *poſſunt habere vitam in ſemetipſis.* Vnde S. Thomas hanc eſſe mentem Auguſtini declarat ſuprà quæſt. 65. art. 4. ad 2. comparans enim neceſſitatem Baptiſmi, & Euchariſtiæ, inter ſe, propter verba Domini. *Niſi quis renatus fuerit*, &c. Et *niſi manducaveritis carnem Filii hominis* &c. dicit *illud eſſe intelligendum de ſpirituali manducatione, non de ſola ſacramentali, ut exponit Auguſtinus ſuper Ioan. tract. 26. & 27.* Ergo ſentit S. Thomas, agnoviſſe Auguſtinum in ſpirituali manducatione Euchariſtiæ æqualem neceſſitatem, ac in ipſo Baptiſmo; ſumendo ſpiritualem manducationem, non pro deſiderio ſpeciali & expreſſo ſumendi Euchariſtiam, ſed pro illo ordine & reſpectu, quem Baptiſmus implicitè dicit ad Euchariſtiam, utpote medium ad ipſam tanquam ad finem ordinatum. Vnde idem Auguſtinus relatus à D. Thoma hîc art. 3. ad 1. Epiſtola ad Bonifacium ait, *Nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis ſanguiniſque Domini participem fieri, quando in Baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur: nec alienari ab ipſius panis, calicisq; conſortio, etiam ſi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc ſæculo in unitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat.*

83. Probatur ſecundò concluſio ratione fundamentali, quæ ſic poteſt proponi. Baptiſmus & Pœnitentia ſunt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem: Sed in Baptiſmo & Pœnitentia includitur implicitè, virtualiter, & interpretativè, votum Euchariſtiæ: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ in voto, ſaltem implicito, tacito, & interpretativo, eſt neceſſarium ad ſalutem, neceſſitate medii. Major eſt certa, & patet ex dictis in Tractatu de Baptiſmo. Minor verò quam negant Adverſarii, ſic oſtenditur. Sacramentum Euchariſtiæ eſt inſtitutum, tanquam finis univerſalis omnium ſacramentorum, quæ proinde ſe habent ut media ordinata ad ipſum: Sed in volitione medii includitur, implicitè ſaltem, virtualiter, & interpretativè, intentio finis, ſeu voluntas & votum ipſius: Ergo in Baptiſmo, & Pœnitentia, aliiſque ſacramentis, implicitè, virtualiter, & interpretativè includitur votum Euchariſtiæ. Minor, & Conſequentia ſunt manifeſtæ, Major verò, in qua eſt difficultas, probatur primò. Omnis res inclinatur in ſuam perfectionem & conſummationem, tanquam ad proprium finem: Sed Euchariſtia eſt perfectio & conſummatio aliorum ſacramentorum; quia gratia quæ per aliquod ſacramentum recipitur, habet nos unire Chriſto: hæc autem unio maximè perficitur & conſummatur per Euchariſtiam, tum quia in illa maxima confertur gratia, tum etiam, quia continet realiter corpus Chriſti. Vnde Dionyſius cap. 3. de Eccleſ. hierarchia, quem citat S. Thomas ſuprà quæſt. 65. art. 3. in argumento *ſed contra*, ait quod *non contingit aliquem perfici, perfectione hierarchica, niſi per diviniſſimam Euchariſtiam*: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ eſt finis aliorum ſacramentorum.

Dist. 3. art. 1.

Secundò eadem Major ſuadetur: Sacramentum quod confert illos effectus qui pertinent ad finem ultimum, ſe habet per modum finis reſpectu aliorum: Sed ſacramentum Euchariſtiæ habet conferre effectus illos qui pertinent ad finem ultimum, ſicut eſt unio cum Chriſto, vita æterna, & reſurrectio corporum, juxta verbum Chriſti Ioan. 6 *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me.... Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.... & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*: Ergo ſacramentum Euchariſtiæ eſt finis aliorum.

Tertiò, Omnia ſacramenta inſtituta ſunt à Chriſto, tanquam inſtrumenta quibus nobis communicatur virtus paſſionis, ut illi uniamur & incorporemur, tanquam membra capiti: quando autem plura inſtrumenta ſeu agentia ordinantur ad aliquem effectum, id quod eſſentialiter & per ſe eſt tale, eſt finis & principium eorum quæ participativè ſunt talia; ſicut ignis eſt cauſa & finis omnium ignitorum, quia iſtum effectum, qui eſt ignire, alia faciunt in virtute ejus, & in ordine ad ipſum: Sed effectus iſte, qui eſt unire & incorporare nos Chriſto, eſſentialiter & per ſe pertinet ad Euchariſtiam, quæ realiter continet corpus Chriſti, & conjungit nos illi: Ergo reliqua ſacramenta non poſſunt habere iſtum effectum, niſi in virtute Euchariſtiæ, & in ordine ad ipſam, ſubindeque Euchariſtia eſt finis aliorum ſacramentorum.

Denique, cùm Deus ſit finis omnium creaturarum, id in quo ſpeciali modo inhabitat, habet etiam rationem finis reſpectu aliorum; unde quia Deus eſt in Chriſto homine, ſpeciali modo, per unionem ſcilicet hypoſtaticam, Chriſtus ut homo, finis eſt omnium creaturarum; quare in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. dicitur, cauſam finalem juſtificationis noſtræ, eſſe gloriam Dei, & Chriſti: Sed Chriſtus Deus & homo eſt ſpeciali modo in ſacramento Euchariſtiæ, cùm hoc ſacramentum realiter & ſubſtantialiter ipſum contineat: Ergo illud eſt finis aliorum ſacramentorum.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

Ex his intelliges primò, quod licèt realis & ſacramentalis receptio Euchariſtiæ, non ſit de neceſſitate ſalutis, bene tamen myſtica & ſpiritualis. Vnde Thomas hîc art. 3. ad 1. & in 4. diſt. 9. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 2 ad 1. exponit verba illa Chriſti Ioan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, de hac myſtica & ſpirituali receptione Euchariſtiæ: *Dominus* (inquit) *loquitur de man-* 84.

manducatione ſpirituali, ſine qua non poteſt eſſe ſalus. Conſiſtit autem myſtica hæc & ſpiritualis ſuſceptio Euchariſtiæ, in incorporatione cum Chriſto, juxta illud Auguſtini Tractatu 26. in Ioan. *Hoc eſt manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere*: unde cùm per Baptiſmum incorporemur Chriſto, realis ſuſceptio Baptiſmi, eſt myſtica & ſpiritualis receptio Euchariſtiæ, & votum implicitum & virtuale illius; eſt enim (ut ſuprà dicebamus) quædam inchoatio vitæ ſpiritualis, quæ ex ſe & ex natura ſua ordinatur ad ſuam perfectionem, conſummationem, & finem, qui non eſt alius, quàm unio & incorporatio cum Chriſto, quæ fit in ſacramento Euchariſtiæ. Ex quo fit, receptionem ſpiritualem Euchariſtiæ, ejuſque votum, cauſam eſſe ejuſdem effectûs, cujus eſt cauſa ſuſceptio ſacramentalis Baptiſmi, non tamen eodem modo; nam Baptiſmus in re ſuſceptus, eſt cauſa efficiens inſtrumentalis illius: Euchariſtia verò ſpiritualiter recepta, eſt ejus cauſa finalis, & univerſalis. Ex quo intelliges, votum Euchariſtiæ, quo in Baptiſmo, & in aliis ſacramentis implicitè includitur, eſſe longè diverſæ rationis à voto ſacramenti Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quod includitur in contritione, vel dilectione Dei ſuper omnia; nam Euchariſtia per modum finis, in Baptiſmo & in aliis ſacramentis includitur; votum autem ſacramenti Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, per modum cauſæ efficientis, includitur in contritione vel in dilectione; unde votum Euchariſtiæ cauſat primam gratiam, ſolùm in genere cauſæ finalis; votum verò Baptiſmi vel Pœnitentiæ, eam in genere cauſæ efficientis inſtrumentalis producit. Per quod præcipua Adverſariorum argumenta ſolvuntur, ut patebit ex dicendis §. ſequenti.

85. Intelliges etiam ex dictis, ſpeciali quadam ratione includi votum Euchariſtiæ in Baptiſmo, quâ non includitur in aliis ſacramentis: Baptiſmus enim eſt initium vitæ ſpiritualis, Euchariſtia verò ejus perfectio & conſummatio: Sed initium vitæ ſpiritualis, ſpeciali quadam ratione, ad ſuam perfectionem & conſummationem, tanquam in finem inclinatur: Ergo Baptiſmus ſpeciali quadam ratione inclinatur in Euchariſtiam tanquam in finem, ſubindeque in Baptiſmo, ſpeciali quadam ratione, includitur votum Euchariſtiæ ut finis.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

86. Objicies primò authoritatem D. Thomæ ſuprà quæſt. 65. art. 4. ubi agens de neceſſitate ſacramentorum novæ legis, dicit Baptiſmum tantùm & Pœnitentiam eſſe ſacramenta neceſſaria neceſſitate medii, reſpectu cujuſlibet, & ſacramentum Ordinis reſpectu totius communitatis; alia verò ſolùm ad melius eſſe neceſſaria pronuntiat: Ergo ex D. Thoma Euchariſtia non eſt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem.

87. Reſpondeo D. Thomam loqui ibi de omnibus ſacramentis, ſecundùm quòd ſunt ſpecialia quædam & diſtincta ſacramenta, & per ordinem ad effectus quos habent cauſare in genere cauſæ efficientis; in quo ſenſu non dicimus Euchariſtiam, eſſe neceſſariam, ſed in alio ſuprà explicato. Unde diligenter obſervandum eſt, & ſemper præ oculis habendum, ut ſic præcipua Adverſariorum argumenta faciliè diluantur, quòd Euchariſtia dupliciter conſiderari poteſt, primò in quantum aliquod ſacramentum particulare, & ſic habet influentiam per modum cauſæ efficientis in ſuam propriam gratiam quam confert, diſtinctam à cæteris: Secundò ut cauſa univerſalis aliorum ſacramentorum, & ſic habet influentiam in omnem gratiam, & in omnes effectus qui dantur per alia ſacramenta; & iſta cauſalitas eſt finalis, quia omnia ſacramenta ordinantur ad Euchariſtiam ut ad finem, quatenus in ea realiter continetur ipſa communicatio paſſionis Chriſti, & perfectiſſima unio ad ipſum, qui eſt finis omnium ſacramentorum, & inſtitutionis eorum. Primo modo votum Euchariſtiæ non eſt de neceſſitate ſalutis; ſecundo autem modo dicitur votum Euchariſtiæ neceſſarium, quia cùm ejus influentia ſit univerſalis in omnia ſacramenta, hoc ipſo quòd ſacramentum Baptiſmi eſt neceſſarium, etiam Euchariſtia ut intenta in illo, & implicitè ac virtualiter ibi contenta, neceſſaria erit.

88. Objicies ſecundò: Illud non eſt neceſſarium neceſſitate medii ad conſequendam primam gratiam, ſine quo prima gratia obtineri poteſt: At ſine voto Euchariſtiæ poteſt prima gratia obtineri: Ergo votum Euchariſtiæ non eſt ad illam obtinendam neceſſarium neceſſitate medii. Major patet, Minor probatur: quia per ſolum Baptiſmum, vel Pœnitentiam, poteſt quis conſequi primam gratiam; cùm enim Baptiſmus & Pœnitentia ſint ſacramenta mortuorum, ad productionem primæ gratiæ per ſe primò inſtituta ſunt.

89. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem; & ad illius probationem, nego Conſequentiam, quia in ipſa ſuſceptione Baptiſmi vel Pœnitentiæ, implicitè, & virtualiter, votum Euchariſtiæ per modum finis includitur, ut ſuprà oſtenſum eſt.

90. Inſtabis: Votum Euchariſtiæ non includitur in ſacramentis Extremæ Unctionis, Confirmationis, & Matrimonii: Ergo neque in Baptiſmo. Conſequentia videtur legitima, ex paritate rationis. Antecedens probatur. Qui recipit Extremam Unctionem v. g. poteſt habere voluntatem explicitam, quâ proponat ſe ampliùs non communicaturum, puta quia certò ſcit ſe ſtatim moriturum: Ergo in ſuſceptione Extremæ Unctionis, non includitur votum Euchariſtiæ.

91. Reſpondeo primò, negando Antecedens; nam etiam Confirmatio, Matrimonium, & Extrema Unctio, ordinantur ad Euchariſtiam: non ratione ſumptionis ſacramentalis, ſed ad diſponendum ad ejus effectum, qui eſt unio cum Chriſto, & vita æterna, vel ad illum conſervandum: nam Confirmatio roborat nos in fide, & reddit membra Chriſti fortiora, ad confitendum fidem ejus, & conſequenter ad conſervandam unionem cum Chriſto, quæ eſt effectus generalis omnium ſacramentorum, principaliter tamen appropriatus Euchariſtiæ & derivatus ab illa ut à fine: Extrema verò Unctio maximè ordinatur ad conferendam iſtam unionem cum Chriſto, in ultimo conflictu, ut præparet nos ad ultimam perſeverantiam, & introitum in cœlum; & ſic maximè reſpicit vitam æternam, quæ eſt proprius effectus Euchariſtiæ. Matrimonium ſignificat conjunctionem Eccleſiæ cum Chriſto, & ſic ſuo modo diſponit ad illam conjunctionem animæ cum Chriſto, quæ ſpecialiter fit in Euchariſtia; & ſimiliter ſervit ſecundariò, ad reprimendam vel mitigandam concupiſcentiam, cujus repreſſio vel mitigatio, eſt maxima diſpo-

ſitio

ſitio ad Euchariſtiam, Ad probationem Antecedentis dicendum eſt, poſſe quidem hominem qui recipit Extremam Unctionem, habere voluntatem explicitam, quâ proponat ſe ampliùs non communicaturum; velle tamen non poſſe, quòd Extrema Unctio non ordinetur ad Euchariſtiam tanquam ad finem, cùm omnia ſacramenta novæ legis, ex ſua natura & inſtitutione id habeant; unde propoſitum illud iterum non communicandi, tollit quidem ſeu impedit votum explicitum & formale Euchariſtiæ, non tamen votum ejus implicitum & virtuale, cùm illud in receptione cujuslibet ſacramenti imbibatur, ut ex ſuprà dictis patet.

92. Reſpondeo ſecundò, dato Antecedente, negando Conſequentiam; nam ut §. præcedenti concl. 2. oſtenſum eſt, votum implicitum Euchariſtiæ in Baptiſmo (idem cum proportione dicendum de Pœnitentia) ſpeciali quadam ratione imbibitur, quâ non includitur in aliis ſacramentis; quia nimirum inchoatio vitæ ſpiritualis, quæ fit in Baptiſmo, ſpecialiter ordinatur ad perfectionem & conſummationem ejuſdem vitæ ſpiritualis, quæ fit in Euchariſtia, juxta illud quod ex Dionyſio ſuprà retulimus: *Non contingit aliquem perfici perfectione hierarchicâ, niſi per diviniſſimam Euchariſtiam.*

93. Objicies tertiò: Si votum Euchariſtiæ eſſet neceſſarium ad conſequendam primam gratiam, ſequeretur quod ille qui ſuſcipit aliquod ſacramentum, aut facit actum charitatis, teneretur habere expreſſum deſiderium communicandi, & recipiendi Euchariſtiam, quamprimum poſſit: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

94. Reſpondeo negando ſequelam Majoris; Tum quia votum Euchariſtiæ quod dicimus eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, non eſt explicitum & formale, ſed duntaxat implicitum & virtuale: Tum etiam, quia deſiderium communicandi ſolùm eſt votum & deſiderium Euchariſtiæ, ut particulare ſacramentum eſt, & reſpectu particularis effectûs ejus: votum autem Euchariſtiæ quod dicimus eſſe de neceſſitate ſalutis, fertur ad Euchariſtiam ut eſt cauſa univerſalis aliorum ſacramentorum, & quatenus habet incorporare nos Chriſto, illique nos perfectè unire, qui eſt finis omnium ſacramentorum, ut antea declaravimus.

ARTICULUS V.

Quandonam Chriſtus inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum:

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ,

95. CErtiſſimum eſt ſecundùm fidem; ſacramentum Euchariſtiæ fuiſſe inſtitutum à Chriſto in nocte cœnæ ultimæ, factæ cum Diſcipulis, pridie quàm pateretur: Id enim apertè teſtantur Evangeliſtæ, præſertim Matthæus cap. 26. his verbis: *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis meus &c.* Id etiam habetur in Concilio Viennenſi, Clementinâ unicâ de reliquiis & veneratione Sanctorum, & in Tridentino ſeſſione 13. cap. 1. ubi ſic dicitur: *Ita majores noſtri omnes, quotquot in vera Eccleſia fuerunt, qui de ſanctiſſimo hoc ſacramento diſſeruerunt, apertiſſimè profeſſi ſunt, hoc tam admirabile ſacramentum, in ultima cœna Redemptorem noſtrum inſtituiſſe.* Et cap. 2. *Salvator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, ſacramentum hoc inſtituit, in quo divitias divini ſui amoris veluti in nos effudit.* Idem profitetur Eccleſia in Canone Miſſæ, verbis illis; *Qui pridie quàm pateretur, accepit panem &c.*

Tres hujus rei congruentias affert S. Thomas hîc art. 5. Prima eſt, quia cùm Chriſtus vellet in propria ſpecie diſcedere ab Apoſtolis, congruum fuit, ut ſeipſum relinqueret in ſpecie aliena. Quam rationem inſinuat Emiſſenus homil. 4. in Paſchate, his verbis: *Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſideribus, neceſſe erat ut die cœnæ ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret nobis, ut coleretur jugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium.* Secunda eſt, quia cùm ſine fide paſſionis Chriſti non poſſit eſſe ſalus, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 3. *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem, in ſanguine ipſius,* oportuit ut omni tempore eſſet apud homines aliquod repræſentativum paſſionis Chriſti, ſubinde quòd Chriſtus pridie quàm pateretur, ſuæ paſſionis mox futuræ, memoriale nobis exhiberet in ſacramento Euchariſtiæ. Tertia, quia ea quæ ultimò dicuntur & fiunt, maximè amicis recedentibus, magis memoriæ commendantur, eò quòd magis tunc inflammetur affectus ad amicos, & ea ad quæ magis afficimur, profundiùs animo imprimuntur; proindeque ut ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, vehementiùs commendaretur Apoſtolis, congruum fuit ut Chriſtus in ultimo ſuo diſceſſu ab eis, ipſum inſtitueret. Addi poteſt quòd teſtamenta fieri ſolent ante mortem teſtatoris: unde cùm Chriſtus in Euchariſtia, ſuum corpus & ſanguinem Diſcipulis, & aliis fidelibus, quaſi teſtamento legaverit, ut dicitur Lucæ 22. convenientiſſimum fuit, ut pridie quàm moreretur, mirabile hoc ſacramentum inſtitueret.

In hoc, ut dixi, conveniunt omnes fideles, ſive Latini, ſive Græci, ſed magna & celebris eſt inter illos controverſia, de die quâ Chriſtus ultimam cœnam cum Apoſtolis fecit. Græci enim, ut ſuum ritum & ſententiam de confectione Euchariſtiæ in pane fermentato tueantur, aſſerunt Chriſtum, cœnam illam celebraſſe non die aut lunâ 14. primi menſis, nam tunc non licebat Judæis comedere fermentatum, ut patet Exodi 12. ſed die aut lunâ 13. quo tempore Judæi, non azymis, ſed fermentatis panibus utebantur. 97.

Sunt etiam quidam ex Latinis, ut Stella in Lucam, Oleaſter, Luyſius, & alii, qui eandem ſequuntur ſententiam, diverſo tamen ducti fundamento: ideò enim volunt Chriſtum manducaſſe Agnum lunâ 13. quia (inquiunt) ita lex ſtatuebat: quod enim dicitur Exodi 12. Agnum immolandum eſſe lunâ 14. ad veſperam, exiſtimant debere intelligi de prima veſpera, quæ eſt finis lunæ ſeu diei 13. Græci verò, licèt admittant Agnum debuiſſe manducari juxta legem, lunâ 14. in ſecunda veſpera, addunt tamen Chriſtum anticipaſſe unâ die, & manducaſſe illum lunâ 13. quod colligunt ex eo quod Ioan. 18. dicitur quòd Sacerdotes non introïerunt in Prætorium (eâ ſcilicet die quâ Chriſtus crucifixus eſt) *ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha:* Ex 98.

hoc

hoc enim videtur ſequi, Chriſtum qui in die præcedenti comederat Agnum, anticipaſſe diem ſtatutum in lege. Ut hæc meliùs percipiantur, & vera ſtabiliatur ſententia, duo breviter hic præmittenda ſunt, quæ Scripturæ Interpretes fusè expendunt.

99. In primis ſciendum eſt, Judæos menſes computare ſolitos fuiſſe, ſecundùm lunas, ita ut primum diem menſis cujuslibet, à prima luna ſeu Neomenia notarent, anni verò initium ſumerent à prima luna, poſt veris æquinoctium; ita ut ab ea inciperet primus menſis dictus Hebraicè *Abib*, Caldaicè *Nizan*, Martio noſtro correſpõdes, de quo dicitur Exodi 12. *Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni*, quia nimirum tali menſe Deus à Pharaonis tyrannide eos eduxerat. Dierum verò tres differentias agnoſcebant, ſcilicet legalium, naturalium, & artificialium. Dies legales accipiebantur à veſpera unius diei, ad veſperam ſubſequentis, juxta illud Levitici 23. *A veſpera uſque ad veſperam, celebrabitis ſabbata veſtra.* Ubi per ſabbata intelligenda ſunt quælibet feſta maximè ſolemnia; nam eodem loco feſtum expiationis celeberrimum, vocatur *ſabbatum requietionis*, Vnde D. Thomas in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. ſic ait: *Quamvis ante Chriſti reſurrectionem, à mane in mane computaretur, tamen hoc erat ſpeciale in ſolemnitatibus legis, quòd computabatur dies à veſpera ad veſperam*; eo modo quo in Eccleſia modò feſta incipiunt, quoad officium, à prima veſpera, uſque ad ſecundam. Dies naturales accipiebantur apud Hebræos, ſicut apud nos, à media nocte, in medium noctis ſequentis; vel ut aliquibus placet, & inſinuat D. Thomas loco citato, ab ortu Solis, in ortum ſubſequentem. Dies verò artificiales condiſtinguebantur etiam ſicut modò contra noctem, ita ut comprehenderent tantùm illud ſpatium, in quo lux Solis apparebat.

100. Sciendum eſt præterea, inter feſta Iudæorum, duo maximæ apud eos ſolemnitatis fuiſſe, nempe feſtum Paſchatis, ſive tranſitûs, & feſtum Azymorum; ex quibus primum erat inſtitutum in memoriam beneficii, quo Angelus vaſtator, tranſiens per Ægyptum, primogenitoſque Ægypti interimens, Hebræos ſalvos & intactos reliquerat: ſecundum verò in recordationem alterius beneficii, priori ſuccedentis, quo eadem nocte poſt interemptos primogenitos Ægyptiorum, Hebræi ex AEgypto feſtinanter egreſſi ſunt, AEgyptiis urgentibus, ita ut cùm non poſſent fermentare panes, præproperè azymos coxerint, ut Exodi 12, narratur. Inter has autem duas feſtivitates, hæc eſt notanda differentia, quod Paſcha unâ tantùm die, eâque integrâ, ſcilicet 14. luna primi menſis, ſub veſperam celebrabatur, ut patet Exodi 12. Levitici 23. Deuteron. 16. ſubindeque ejus ſolemnitas non incipiebat in vigilia præcedenti, ſive in veſpere lunæ 13. nec cum vigilia ſabbati quietis concurrebat: At verò celebritas Azymorum complectebatur ſeptem dies legales completos, quorum primus & ſeptimus feſtivi erant, & ſolemniſſimi, propter quod ſolemnitas primæ diei azymorum, quæ erat luna 15. incipiebat à veſpere lunæ 14. & ſic Phaſe ſive Paſcha conjungebatur cum feſto Azymorum; ita ut à cœna paſchalis agni, comedendi cum azymis, uſque ad vigeſimum primum diem ejuſdem menſis incluſivè, panis fermentatus intra domos Iudæorum non extaret. Ita apertè ex Scriptura colligitur, nam Exodi 12. ſic habetur: *Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni: Decimâ die menſis, tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas, & ſervabitis eum uſque ad quartam decimam diem menſis hujus, immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael, ad veſperam; & edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes, & comedetis feſtinanter: habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolemnem Domino: ſeptem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentatum in domibus veſtris; dies prima erit ſancta, & ſolemnis, & dies ſeptima, eadem feſtivitate venerabilis.* His poſitis.

Græci, ut diximus, ut ſuum ritum & doctrinam de confectione Euchariſtiæ in pane fermentato tueantur, aſſerunt Chriſtum Dominum cœnam agni Paſchalis, in qua hoc ſacramentum inſtituit, non celebraſſe prima die azymorum, ſive luna 14. ſed ipſum præveniſſe, ita ut ſuum Paſcha celebraverit luna 13. Martii, mortuus verò fuerit luna 14. in qua Judæi poſt veſperam ſuum Paſcha immolabant, & incipiebant uti azymis. Latini è contra ut ritum ſuum de conſecrando in azymo defendant, affirmant Chriſtum cœnam agni Paſchalis, in qua inſtituit ſacramentum Euchariſtiæ celebraſſe die ſeu luna 14. menſis primi, ad veſperam, in qua incipiebat ſolemnitas primæ diei azymorum, ſubindeque Chriſtum in azymo, non verò in fermentato conſecraſſe. 101.

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

Dico primò, Chriſtum cœnam agni Paſchalis, die ſeu luna 14. menſis primi, ad veſperam celebraſſe, ſubindeque eadem die ſacramentum Euchariſtiæ inſtituiſſe. Ita communiter Patres & Doctores Latini, imò & D. Chryſoſtomus, ſummæ inter Græcos authoritatis, homil. 85. in Matthæum.

Probatur primò concluſio evidentibus Scripturæ ſacræ teſtimoniis, nam Matth. 26. dicitur: *Primâ autem die azymorum, acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Et paulò poſt dicitur Chriſtum veſpere facto cum illis diſcubuiſſe, & cœnaſſe; quod idem aſſeritur Marci 14. & Lucæ 22. Sed prima dies azymorum, non erat decima tertia menſis primi, quia tota die 13. comedebatur panis fermentatus, ſed decima quarta, in cujus veſpera incipiebant comedi azyma, & non licebat comedere fermentatum, aut illud in domibus habere, ut patet Exodi 12. verbis ſuprà relatis: Ergo Chriſtus non celebravit die decima tertia, ſed decima quarta primi menſis, cœnam in qua comedit Paſcha, id eſt Agnum paſchalem, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituit. 102.

Nec rectè Euthimius primum diem azymorum explicat, ipſum pridie azymorum: Tum quia addit, *diem feſtum azymorum*: Erat autem dies feſtus, ſolùm primus & ſeptimus dies azymorum, ut conſtat ex verbis Exodi ſuprà adductis. Tum etiam, quia credibile non eſt, Chriſtum qui in omnibus fuit divinæ legis obſervantiſſimus, & qui ut ipſe dicebat Matthæi 5. *non veni legem ſolvere, ſed adimplere*, prævaricatum fuiſſe legem, anticipando diem pro hac celebritate inſtitutum. Et certè, ſi hoc feciſſet, juſtè potuiſſent Iudæi hoc illi objicere, nec tantùm laboraſſent in quærendis falſis teſtibus. 103.

Ad

104. Ad hoc reſpondet iterum Euthymius, fuiſſe licitum prævenire Paſcha, quamvis non liceret ultra diem conſtitutum à lege differre. A

Sed contra primò, quia inde maxima confuſio in hujus feſti celebratione accidiſſet, ſi fuiſſet cuivis liberum celebrare ſuum Paſcha quacunque die lunam decimam quartam antecedente.

Contra ſecundò: Hoc fingit Euthymius, nam Scriptura nullibi, ne apparenter quidem, id inſinuat, ſed potiùs contrarium docet apertè; Numer. enim cap. 9. lex permittit quidem in favorem immundorum, ac peregrinorum, ut propter immunditiam, vel peregrinationem longinquam, extra terram Chanaam, Paſcha ſuum in ſecundum menſem differant: imperat tamen ut illud celebrent ipſâ lunâ decimâ quartâ, ſub veſperam. B

105. Probatur ſecundò concluſio, & magis adhuc impugnatur Græcorum ſententia. Non eſt aſſignabilis cauſa ſufficiens, ob quam Chriſtus legaliter cœnaverit, pridie quàm lex juberet: Quæro enim, quænam fuerit cauſa illa?

Reſpondent Græci, quia ſciebat ſe in craſtino morte præventum, non poſſe agnum comedere. Verùm hæc cauſa nulla eſt, Chriſtus enim non debebat ſervare legem, niſi quandiu viveret, ſubindeque non erat cur illud mandatum, quod mortem erat ſubſecuturum, antea impleret: ſed ſatis erat ut ad complendam veritatem figuræ Agni typici, immolaretur in cruce. C

106. Dico ſecundò, per veſperam diei ſeu lunæ decimæ quartæ, in qua lex præcipiebat immolari Agnum Paſchalem, non debet intelligi ea quæ præcedebat diem ſeu lunam decimam quartam, ſed quæ ſequebatur, & quæ erat ſecunda veſpera diei decimæ quartæ, & prima diei decimæ quintæ; proinde Chriſtum eâ veſperâ Paſcha cum Diſcipulis celebraſſe, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituiſſe. Ita communiter docent Theologi, & Scripturæ Interpretes, contra Stellam, Oleaſtrum, & Luyſium, ſuprà relatos. D

107. Probatur breviter: Lex ferebat manducandum eſſe Agnum, eâ veſperâ quâ incipiebat prohibitio uſûs fermentati; nam eſus agni, & prohibitio fermentati, ſeu dies azymi, ſimul incipiebant: Sed hæc prohibitio non incipiebat in prima veſpera lunæ decimæ quartæ, ſed potiùs in ſecunda: Ergo &c. Major patet ex ſuprà dictis, Minor probatur. Prohibitio fermentati non incipiebat niſi primâ die azymorum: Sed prima dies azymorum, erat tantùm luna decima quinta, & inchoabat in ſecundis veſperis lunæ decimæ quartæ: Ergo prohibitio fermentati non inchoabat in prima veſpera lunæ decimæ quartæ, ſed in ſecunda. Major conſtat, quia uſus fermentati non erat prohibitus, niſi in diebus azymorum: Ergo ante primam diem azymorum, non incipiebat prohibitio fermentati. Minor verò ex eo ſuadetur, quòd ſi prima dies azymorum fuiſſet luna decima quarta, & incœpiſſet lunâ decimâ tertiâ in fine, cùm aliunde ultima dies azymorum eſſet luna vigeſima prima, jam fuiſſent octo dies integri azymorum, cùm tamen Scriptura Exodi 12. expreſsè aſſerat eſſe tantùm ſeptem. E

108. Reſpondent Adverſarii, luna decima tertia in fine, non fuiſſe prohibitum fermentatum, niſi quantùm ad cœnam legalem, in qua comedebatur agnus, non verò in aliis cœnis, & quantùm ad alios cibos; & primam diem azymorum ſimpliciter, non fuiſſe lunam decimam quartam, ſed decimam quintam; & in hoc ſenſu verum eſſe, quòd eſſent tantùm ſeptem dies azymorum. Addunt tamen, poſſe admitti octo dies azymorum ſecundùm quid, quia luna decima quarta poteſt dici prima dies azymorum ſecundùm quid, ex eo quòd, quantùm ad cœnam legalem, non licebat uti fermentato in prima ejus veſpera.

Verùm ſi hæc reſponſio & doctrina vera eſſet, nullum haberemus fundamentum ad colligendum contra Græcos, Chriſtum conſecraſſe in azymo: Sed hoc eſt contra omnes Doctores Latinos, etiam illos contra quos diſputamus: Ergo &c. Sequela *Majoris* probatur: Latini nullum aliud habent fundamentum ad id colligendum, niſi quia non licebat uti fermentato, eo tempore quo Chriſtus conſecravit: Sed juxta ſolutionem datam, hoc fundamentum eſſet nullum: Ergo &c. Minor probatur, quia juxta illam luna decima quarta, ante ſecundam veſperam, non erat prohibitum fermentatum, niſi quantùm ad cœnam legalem, quæ juxta Adverſarios, perficiebatur in prima veſpera lunæ decimæ quartæ: Sed Chriſtus non inſtituit Euchariſtiam in cœna legali, ſed in communi & uſuali, ut docet Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. dicens quòd Chriſtus *vetere Paſcha completo, novum inſtituit*, & Auguſtinus Epiſt. 108. ubi ait Chriſtum priùs comediſſe Agnum Paſchalem, & deinde Euchariſtiam inſtituiſſe. Id etiam inquit S. Thomas in hymno quod edidit, verbis iſtis: *Poſt Agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum Diſcipulis:* Ergo ſi conſecravit luna decima tertia in fine, potuit uti fermentato in inſtitutione Euchariſtiæ. 109.

§. III.

Præcipua Græcorum fundamenta ſolvuntur.

Præcipua Græcorum fundamenta ſumuntur ex variis Scripturæ locis, quibus inſinuari videtur, Chriſtum Paſcha celebraſſe cum Diſcipulis ſuis, antequam Judæi illud celebrarent, ſubindeque præveniſſe diem à lege ſtatutam, quæ erat decima quarta primi menſis.

Inprimis enim Ioan. 13. omnia illa quæ Chriſtus geſſit in cœna, facta dicuntur *ante diem feſtum Paſchæ*. 110.

Secundò. Idem Evangeliſta cap. 18. ait quòd in die paſſionis Domini, Judæi *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha*, id eſt Agnum Paſchalem: Ergo illa die à Iudæis manducabatur, ſubindeque Chriſtus Paſcha celebravit, pridie quàm à Iudæis celebraretur.

Tertiò, Capite 19. Chriſtus dicitur mortuus in Paraſceve Paſchæ: Sed paraſceve eſt totum tempus præcedens, in quo ea quæ ad Paſchatis celebritatem neceſſaria erant parabantur: Ergo Chriſtus mortuus eſt, antequam Judæi Paſcha celebraſſent, ſubindeque in celebratione Paſchæ, & manducatione Agni Paſchalis, diem à lege ſtatutam anticipavit, & per conſequens non die ſeu luna decima quarta, ſed decima tertia, illud celebravit.

Denique, Chriſtus non eſt paſſus die primâ Azymorum, quæ erat decima quinta menſis primi: Ergo decimâ quartâ, & per conſequens die decimâ tertiâ, Paſcha celebravit, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituit. Utraque conſequentia patet, Antecedens probatur. Tum quia, cùm in die ſolemni Azymorum nefas eſſet Iudæis litigare, accuſare, & jus dicere, Chriſtum ea die non rapuerunt ad mortem. Tum etiam, quia in die feſto nihil

nihil Judæis licebat facere, exceptis iis quæ ad veſcendum pertinebant, ut dicitur Exodi 12. & tamen ea die quâ Chriſtus mortuus eſt, mulieres paraverunt aromata & unguenta, ut dicitur Lucæ 23. Addi poteſt; quòd dies ſabbati quæ ſecuta eſt immediatè mortem Chriſti, Joan. 19. appellatur *Dies magnus ſabbati*: quo nomine non deſignatus fuiſſet, niſi extitiſſet dies primus Azymorum, quia non habuiſſet ſpecialem aliquam magnitudinem & ſolemnitatem ſupra alia ſabbata: Ergo Chriſtus non eſt paſſus die primâ Azymorum.

111 Propter hæc argumenta, Burgenſis, Lyranus, Catharinus, & alii dixerunt, Chriſtum manducaſſe quidem agnum Paſchalem lunâ decimâ quartâ in ſecundis veſperis, ſed Judæos illo anno, ex ſpeciali diſpenſatione, diſtuliſſe hanc comeſtionem in lunam decimam quintam, quæ erat ſabbatum, ſeu prior veſpera ſabbati; quia enim populo moleſtum erat, duo feſta immediata colere, cùm nullum opus ſervile licitum eſſet diebus feſtivis facere, etiam pro cibis parandis; & aliunde luna decima quarta illo anno incidente in feriam quintam, prima dies Azymorum incideret in feriam ſextam, qua Chriſtus paſſus eſt, conſequenter potuerunt ex diſpenſatione differre eſum Agni in lunam decimam quintam, ut ſic primus dies feſtus Azymorum celebraretur ipſo ſabbato.

112. Sed contra primò: Marci 14. dicitur, Chriſtum comediſſe agnum *die primâ Azymorum, quando Iudæi Paſcha immolabant*: Ergo Chriſtus & Judæi eodem die immolarunt Agnum. Item Lucæ 22. dicitur: *Venit prima dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha*, ſcilicet ſecundùm legem, in quam ſubinde non cadebat diſpenſatio; aliàs ſi in illo anno fuiſſet diſpenſatio, non fuiſſet neceſſe illa die occidi Paſcha, quia potuiſſet differri.

113. Secundò impugnatur hæc reſponſio, deſtruendo fundamentum cui illius Authores nituntur, & oſtendendo ipſos in idem incommodum incidere quod vitare volunt: ſi enim illo anno prima dies Azymorum fuiſſet celebrata in ſabbato; ſeptima dies, quæ erat etiam feſtiva, & eadem feſtivitate qua prima venerabilis, ut dicitur Exodi 12. incidiſſet in feriam ſextam ſequentem, quæ immediatè præcedebat ſabbatum; ſic duo feſta ſibi & immediatè ſucceſſiſſent, etiam juxta Adverſariorum ſententiam.

114. Aliter ergo argumentis propoſitis reſpondetur. Ad primum enim dicendum, quæ à Chriſto geſta ſunt in nocte cœnæ, dici ab Evangeliſta facta ante diem feſtum Paſchæ, ſumpta die pro die artificiali, prout diſtinguitur à nocte; non pro naturali, ut complectitur noctem: unde non dixit *ante feſtum*, ſed *ante diem feſtum*. Quæ explicatio eſt Catechiſmi Romani cap. de Euchariſtia, & D. Thomæ in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula 3. ad 1.

Ad ſecundum cum eodem S. Doctore ibidem in reſp. ad 3. reſpondetur, quòd quando Evangeliſta ait, quod Judæi, die qua Chriſtus crucifixus eſt, non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha: per ly *Paſcha* non intellexit eſum Agni Paſchalis, ſed eſum panum Azymorum, qui per ſeptem dies comedebantur, aut victimarum, quæ per dies Paſchales offerebantur, & quæ *Paſchata* dicebantur, illæ enim non niſi à mundis comedi debebant.

Ad tertium dicendum per paraſceve Paſchæ non intelligi præparationem ad Paſcha, ſed paraſceve quæ erat feſtum Paſchæ, id eſt feria ſexta intra feſta paſchalia illo anno occurrens. Judæi enim quamlibet feriam ſextam appellabant paraſceve, quia in ea præparabant neceſſaria ad diem ſabbati ſequentem, in quo non licebat eis quidquam operari, nequidem cibos præparare. Quæ explicatio confirmatur ex illo Marci 15. *Erat paraſceve, quod eſt ante ſabbatum*; & ex illo Joan. 19. *Iudæi ergo quoniam paraſceve erat, ut non remanerent in cruce corpora ſabbato, &c.* Ex quibus patet, paraſceve fuiſſe, non ad Paſcha, ſed ad ſabbatum.

Ad quartam nego Antecedens, & ad primam ejus probationem dico, non eſſe certum ex Scriptura, actus judiciales fuiſſe in hoc feſto prohibitos: vel Judæos facilè potuiſſe exiſtimare, pro bono communi ſe pro tunc ad eam legem non teneri.

Ad ſecundam reſpondeo quod ſicut prima die Azymorum, licèt feſto, licitum erat coquere cibos, ita & alia hujuſmodi facere, quæ non licebat facere in ſabbatis, unde mulieres feria ſexta, quæ erat prima dies Azymorum, paraverunt aromata. Addo cum D. Thoma ſuprà citato, ad 4. opera miſericordiæ non reputari inter opera ſervilia, unde in die ſolemni licebat aromata ad ſepulturam præparare, quia hoc erat opus miſericordiæ.

Ad id quod additur, reſpondet idem Sanctus Doctor ibidem ad 5. quod *quacunque die de ſeptem diebus Azymorum, ſabbatum veniret, dicebatur magnus dies ſabbati, propter geminatam ſolemnitatem. ſcilicet ſabbati & paſchæ*, id eſt dierum paſchalium, inter quos ſeptem dies Azymorum computabantur.

§. IV.

Solvuntur argumenta contra ſecundam concluſionem.

Contra ſecundam concluſionem objiciunt primò Stella, Oleaſter, & Luyſius: Eâ veſperâ Judæi celebrabant Paſcha, quæ pertinebat ad lunam ſeu diem decimam quartam: Sed ad lunam ſeu diem decimam quartam, non pertinebat ſecunda veſpera, ſed prima tantùm; quia Judæi ſuas ſolemnitates inchoabant à veſpera diei præcedentis, & terminabant in veſpera ſequente, ſeu ante veſperam ſequentem: Ergo Judæi celebrabant Paſcha prima veſpera diei decimæ quartæ, ſubindeque die decima tertia primi menſis. 115

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, in primis dico falſum eſſe quod dies feſtivi apud Judæos terminarentur ante ſecundam veſperam, nam ut ſuprà oſtendimus, incipiebant in prima veſpera, & terminabantur in ſecunda incluſivè; eo modo quo nunc in Eccleſia feſta incipiunt quoad officium in primis veſperis, & durant uſque ad ſecundas incluſivè. Addo quod, celebritas Paſchæ apud Judæos non erat feſtiva, nec alio modo colebatur, quàm immolatione & comeſtione Agni; ſed prima tantùm dies Azymorum, quæ proinde incipiebat in prima veſpera lunæ decimæ quintæ, in qua, una cùm Azymis, & lactucis agreſtibus, Agnus Paſchalis comedebatur, ut dicitur Exodi 12. 116

Objiciunt ſecundò prædicti Authores: Eo tempore immolabant Judæi Agnum, quo primùm immo- 117

immolarunt illum in egreſſu de Ægypto. Sed in egreſſu de Ægypto, immolarunt Agnum luna decima quarta ad primam veſperem, hoc eſt in fine diei naturalis decimæ tertiæ: Ergo eadem die & veſpera illum immolabant, cùm Chriſtus Paſcha cum Diſcipulis celebravit. Major videtur certa, tum ex duodecimo capite Exodi, tum etiam quia illa immolatio agni fiebat in memoriam prioris immolationis, & liberationis primogenitorum Iſraël. Minor verò probatur. In illa nocte qua Iudæi egreſſi ſunt de Ægypto, non potuerunt Agnum immolare, ſed ad ſummum in nocte præcedenti: Atqui egreſſi ſunt de Ægypto nocte quæ terminabat lunam decimam quartam, & incoabat decimam quintam: Ergo nocte præcedente, ea ſcilicet qua terminabatur luna decima tertia, agnum immolarunt. Minor habetur Exodi 12. & Numer. 15. ubi dicitur quòd Iudæi *Profecti ſunt de Ramſſe, menſe primo, decimâ quintâ die menſis primi.* Major verò, in qua eſt tota difficultas, probatur primò, quia nocte illa qua Iudæi primò immolarunt Agnum, uſque ad ortum diei, nullus poterat exire è domo, juxta illud Exodi 12. *Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ, uſque mane.* Secundò, quia poſt eſum Agni, Iudæi petierunt plurima vaſa aurea & argentea ab Ægyptiis, multamque ſuppellectilem; quæ omnia non potuerunt fieri eadem nocte. Tertiò, quia Exodi 12. dicuntur exiiſſe de Ægypto ſexcenta ferè millia peditum virorum, abſque parvulis & fœminis: ad congregandam autem tantam multitudinem, quæ in diverſis AEgypti urbibus diſperſa erat, neceſſarius fuit ſaltem dies integer, qui proinde intereſſe debuit inter eſum agni, & exitum eorum. Demum Num 33. altera die à phaſe, ſeu Agni paſchalis eſu, Hebræi exiiſſe ex AEgypto dicuntur: Ergo non in eadem nocte.

118. Reſpondeo negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem; ad cujus primam probationem, nego Antecedens, quòd ſcilicet ea nocte qua Hebræi primò immolarunt agnum, nullus exierit è domo: neque enim Moyſes præcepit ipſis, ut è domibus non egrederentur abſolutè nocte illa, ſed ut non egrederentur, quouſque compellerentur ab AEgyptiis: nam ſic rem geſtam eſſe habetur Exodi 12. Iuſſit Angelus omnes filios Iſraël, ſanguine agni immolati ad occaſum Solis, ſub finem lunæ decimæ quartæ, utrumque poſtem, & ſuperliminaria domorum linire, ut ſic notam illam advertens, domum ita rubricatam præteriret, & omnes, ſoloſque primogenitos AEgyptiorum interficeret, quod & fecit; jubente interim Moyſe, ut dum tanta perageretur ſtrages, nullus Iſraelitarum è domo ſua egrederetur. Surgens autem Pharao nocte illa, cunctaque AEgyptus, invenerunt omnes primogenitos jacere exanimes: veriti autem, & ne ipſi pariter occiderentur, compulerunt ſtatim Iudæos egredi de AEgypto, ſicque exierunt, durante adhuc nocte, ante ortum Solis.

Ad ſecundam reſpondeo Iudæos jam jam egreſſuros, vaſa illa argentea & aurea poſtulaſſe, & AEgyptios, præ nimio deſiderio quo optabant ut diſcederent, facilè conceſſiſſe; unde propter nimiam feſtinationem quâ cogebantur egredi, non potuerunt fermentare, quod argumento eſt, eadem nocte fuiſſe egreſſos.

Ad tertiam dicendum, duplicem diſtingui egreſſum filiorum Iſrael, alterum quando de tota terra Geſſen, & ſingulis urbibus ac oppidis ejus, coacti ſunt exire; & hoc contigit ſummo mane, ante ortum Solis diei decimæ quintæ, ut dictum eſt: alteram, quando jam in urbe aliqua congregati, omnes ſimul, ordinatè progreſſi ſunt; & hoc contigit veſpere ad Solis occaſum, in fine diei decimæ quintæ, quia urgebant ſemper Ægyptii; præmonuerat autem Moyſes, in quem locum deberent congregari; & ad hoc neceſſarius ſaltem fuit unus dies, ut ſcilicet congregarentur.

Ad quartam reſpondeo, ideò Hebræos dici exiiſſe de AEgypto, altero die ab eſu Agni, quia ad veſperam lunæ decimæ quartæ, Agnum comederant, & deinde ſequenti mane egreſſi ſunt de AEgypto.

Articulus VI.

Nomina quibus hoc ſacramentum inſigniri ſolet, breviter recenſentur, & oſtenditur Agnum paſchalem fuiſſe præcipuam eius figuram.

Agit S. Thomas art. 4. de nominibus quæ huic ſacramento tribui ſolent, & docet illa eſſe præcipuè quinque: nam quatenus eſt commemorativum dominicæ paſſionis, vocatur *Sacrificium*; ut eſt ſymbolum & cauſa Eccleſiaſticæ unitatis, *Communio*, vel *ſynaxis*; ut eſt præfigurativum fruitionis Dei, nobiſque præbet viam ſeu auxilium perveniendi ad patriam, *Viaticum*. Item hoc ſacramentum *Eucharistia* dicitur, quod nomen à gratiarum actione dictum eſt; vel à bona gratia, ut volunt alii, & utrumque convenit huic ſacramento, in quo mens impletur gratiâ, & præcipua gratiarum actio Deo redditur. Denique appellatur è Damaſceno *Metalepſis*, id eſt aſſumptio, quia per illud Filii Deitatem aſſumimus, & fit veluti quædam extenſio Incarnationis erga ſingulos homines, ut docet Chryſoſtomus. 119.

Plura ſunt alia nomina, quibus SS. Patres hoc mirabile ſacramentum inſigniunt: Nam S. Ignatius Epiſt. ad Epheſios illud vocat *Gloriam Dei, & pacem Chriſti*, nec non *Pharmacum immortalitatis.* D. Auguſtinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 24. *Vitam* illud appellat, & dicit hanc appellationem fuiſſe uſitatam in Africa. D. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hierarchia illud vocat *Sacramentum ſacramentorum*, & *Sacrificium diviniſſimum.* Tertullianus lib. de pudicit. *Sacramentum benedictionis.* Ambroſius Epiſt. 31. *Cœli myſterium*, Origenes tract. 35. in Matth. *Verbum nutritorium animarum.* Athanaſius, *Panem beatitudinis.* Iſidorus Pelnſiota, *Fontem immortalitatis.* Petrus Chryſologus, *Æternæ vitæ cibarium*, Proſper Aquitanus, *Poculum æternitatis.* Auguſtinus, *Sacramentum ſpei.* D. Thomas, *Pignus futuræ gloriæ.* D. Cyprianus, *Alimoniam immortalitatis, & vitæ æternæ portionem.* S. Cyrillus, *Vivificam benedictionem.* Rupertus, *Holocauſtum ſalutis.* Chryſoſtomus, *Orbis terrarum decus.* Eligius, *Lætitiam totius Trinitatis.* Demum D. Bernardus ſerm. in cœna Domini, mirabili hujus ſacramenti dulcedine ill[illegible]us, in ejus laudem exclamat: *Poteſne [illegible]are quale vel quantum ſit hoc Sanctum ſanctorum, ſacramentum ſacramentorum, Amor amorum, Dulcedo omnium dulcedinum!* Illi concinit Matthæus Epiſcopus Wormatienſis, qui hujus Diviniſſimi Sacramenti laudes, præclaris his Encomiis, eleganter & devotè celebrat: *Redemptionis memoriale, pignus hereditatis* 120.

A *d.tatis æternæ, futuræ jucunditatis amabile præludium, arrha ſponſa, jocale divinum cælitùs ei donatum; Eccleſiæ militantis cum triumphante ſuave glutinum, & unio fraterna, dum illam dulcedinem qua illa fruitur ſine velamento, iſta habet ſub ſacramento; & ſi illa cæleſtis Ieruſalem habet Deum ſuum jucundùm, iſta in terra militans, habet eum mirabilem.*

121. Articulo ſexto docet S. Thomas, ſacramentum Euchariſtiæ plures olim habuiſſe figuras, nimirum oblationem Melchiſedech, qui obtulit panem & vinum; Manna, quod habebat in ſe omnis ſaporis ſuavitatem, ut dicitur Sapient. 16. & varia ſacrificia veteris legis, præſertim ſacrificium expiationis, quod erat ſolemniſſimum; ſed præcipuam ejus figuram fuiſſe Agnum Paſchalem; quia perfectiùs repræſentabat omnia quæ ad ipſum pertinent: nam oblatio Melchiſedech repræſentabat Euchariſtiam ſolùm quantùm ad id quod eſt ſacramentum tantùm, nimirum ſpecies panis & vini: Sacrificia veteris legis ſolùm repræſentabant Chriſtum paſſum, qui eſt res hujus ſacramenti; Manna verò, ejus tantùm effectum, gratiæ nimirum Euchariſticæ dulcedinem & ſuavitatem, præfigurabat: Sed Agnus Paſchalis quantùm ad hæc tria hoc ſacramentum repræſentabat, quia manducabatur cum panibus azymis, immolabatur ab omni multitudine filiorum Iſrael; quæ immolatio erat figura C paſſionis Chriſti, qui propter innocentiam dicitur Agnus; & denique quia per ſanguinem Agni Paſchalis protecti ſunt filii Iſrael à devaſtante Angelo, & educti de Ægyptiaca ſervitute; quæ eductio erat ſymbolum ſeu figura liberationis populi Chriſtiani à ſervitute peccati, per gratiam juſtificantem quæ in hoc ſacramento copiosè confertur: Ergo Agnus Paſchalis fuit præcipua hujus ſacramenti figura. Unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur in azymis ſinceritatis & veritatis.* Ubi Gloſſa ex Auguſtino: *Paſcha tranſitus dicitur* (inquit) *quia tunc primùm populus Dei Paſcha celebravit, quando ex Ægypto Hebræi* D *fugientes, mare rubrum tranſierunt: Nunc verò figura illa prophetica completa eſt, cùm ſicut ovis ad immolandum ductus eſt Chriſtus, cujus ſanguine illinitis poſtibus noſtris, id eſt frontibus Crucis ſigno ſignatis, à perditione hujus ſæculi, tanquam à captivitate Ægyptiaca liberamur. & ſaluberrimum tranſitum agimus, cùm à diabolo tranſimus ad Chriſtum &c.* Legendus eſt D. Gregorius homil. 22. in Evangelia, ubi totum Agni Paſchalis myſterium explicat ex profeſſo, & in gratiam reſurrectionis Dominicæ, Paſchati Chriſtiano ſigillatim applicat,

DISPVTATIO III.

De materia Euchariſtiæ.

Ad quæſtionem 74. Divi Thomæ.

CUm hoc ſacramentum ſit inſtitutum per modum convivii, ad reficiendam ſpiritualiter animam, duplicem habet materiam remotam & tranſeuntem, ex qua conficitur; alteram ex qua conficitur corpus, alteram ex qua ſanguis efficitur. De utraque in hac diſputatione dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis debeat eſſe panis, ad conficiendam Euchariſtiam?

§. I.

Præmittuntur quæ apud omnes ſunt certa, & referuntur ſententiæ.

B SUpponimus ut de fide certum, materiam ex qua corpus Chriſti conficitur, eſſe panem, id enim colligitur evidenter ex facto Chriſti Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. ubi dicitur, Chriſtum accepiſſe panem, & illud in corpus ſuum convertiſſe; ſicque Eccleſia ſemper intellexit, ut traditur in Concilio Lateranenſi cap. *Firmiter*, in Florentino, in Decreto Eugenii, & in Tridentino ſeſſ. 13. & alibi ſæpè; fuitque præfiguratum in oblatione Melchiſedech, qui obtulit panem; unde Chriſtus Pſal. 109. & ad Hebræos 5. dicitur *Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Item Divina Sapientia Proverb. 9. cunctos fideles ad Euchariſtiæ convivium invitans, ſic ait: *Venite comedite panem meum* &c. 1.

C Per hoc excluduntur varii hæreticorum errores, 2. quos refert D. Thomas hic art. 1. Quidam enim qui dicebantur Artotyritæ (ut Auguſtinus dicit lib. de hæreſibus cap. 28.) offerebant panem & caſeum in hoc ſacramento, dicentes à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium fuiſſe celebratas. Alii verò, ſcilicet Cataphrigæ, & Pepuziani, de infantis ſanguine, quem de toto ejus corpore, minutis punctionum vulneribus extorquebant, Euchariſtiam ſuam conficiebant, miſcentes eum farinæ, panemque inde facientes. His adjungi poſſunt Gnoſtici & Manichæi, quorum errores, propter modeſtiam, D. Thomas hic prætermiſiſſe videtur. D Hi enim in ſemine humano corpus Chriſti conficiebant, ut de Gnoſticis refert Epiphanius hæreſi 26. Vel in pane humano ſemine conſperſo, ut de Manichæis refert Auguſtinus, lib. de hæreſibus, cap. 46. Eoſdem errores referunt Victorius, & Eraſmus, in ſcholiis ad Epiſt. 54. S. Hieronymi, & Bernardus Luceburgenſis lib. 3. verbo *Pepuſita*, & verbo *Quintiliani*, Soto in 4. diſt. 9. quæſt. art. 1. referens Thomam Waldenſem tomo 2. de ſacram. cap. 19. & Laurentium Beyerlinck in theatro vitæ humanæ, verbo *Euchariſtia*. Item Gravina tomo 1. præſcriptionum, lib. 4. folio 631. Unde immeritò Vazquez hic diſp. 170. cap. 1. contendit, nuſ- E quam hæreſes illas extitiſſe; imò nullam hactenus, præter errorem Græcorum de fermentato, hæreſim fuiſſe circa materiam conſecrationis corporis Chriſti: hujus enim dicti falſitas ex eo patet, quòd etiam his temporibus eſt Calviniſtarum ſententia, panem & vinum ita eſſe hujus ſacramenti materias, ut tamen illis deficientibus, aliæ poſſint eorum loco ſubrogari, ut omne eſculentum, loco panis, & omne poculentum, loco vini, ut docent Beza epiſt. 2. ad Tillium, Polanus lib. 5. Syntagmatum Theologicorum cap. 56. Scarphius de cœna ſacra, controv. 3. quæſt. 1. & alii. Quin & ſibi narratum à viro fide digno, refert Adrianus Hofſtadius, ſerm. 22. de Euchariſtia, non defuiſſe Miniſtrum, qui fruſtulis panis deficientibus ad cœnam peragendam, ſingulis porrexit orbiculatem particulam farciminis, quod gallicè *Sauciſſe*, ſive *Boudin*, appellatur.

3 Supponimus etiam ut certum & indubitatum apud Theologos, ſolum panem verum & propriè dictum, qui ſimpliciter & abſolutè eſt panis, eſſe materiam ad conficiendum Corpus Chriſti. Sicut enim, quia ex Evangelio conſtat, Baptiſmum debere fieri in aqua, rectè colligitur ſolam aquam veram & naturalem, eſſe materiam Baptiſmi: ita quia idem Evangelium aſſerit, Chriſtum panem conſecraſſe, pro materia hujus Sacramenti, & præcepiſſe diſcipulis, ut idem facerent, rectè infertur, ſolum panem verum & propriè dictum, qui ſimpliciter & abſolutè eſt panis; eſſe materiam Eucbariſtiæ. Unde maſſa cruda, aut torrida Sole, non eſt apta materia, quia panis uſualis requirit, ut coquatur igne: ſicut nec paſta oleo friaa, vel aqua eliaa. Nec etiam amylum, quia fit ea tritico corrupto, & ea eo non fit panis uſualis, cùm ejus materia non tam ſit tritici farina, quàm lac ea eo expreſſum, ut notavit Soto. Debet etiam maſſa, ut ea ea fiat panis ſacramentalis, ſeu conſecrabilis, eſſe confecta ex farina & aqua naturali. Unde ait D. Thomas hîc art. 7. ad 3. *Si farina admiſceatur aqua roſacea, vel quicunque alius liquor, quàm vera aqua, non poſſet ex eo confici Sacramentum, quia non eſt verus panis.* Nec obſtat, quod opponit hîc Cajetanus, de hoc dubitans, nimirum aquam non eſſe partem eſſentialem componentem, ſed tranſeuntem; eſt enim (inquit) panis tertia res reſultans ex commiſtione farinæ & aquæ, per paſtæ decoctionem. Non obſtat, inquam, nam quidquid ſit, an aqua ſit materia componens, an tranſiens, certè talis panis non eſt uſualis, nec conſequenter aptus ad conſecrationem. Idem dicendum de pane confecto ex milio, leguminibus, nucibus, aut caſtaneis, vel ex radicibus arborum, qualis eſt ille, qui fit in Inſulis Americæ, vulgoque *Caſave* appellatur; ille enim non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, nec uſualis & communis, in quo Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit. Quare difficultas ſolùm reſtat de pane, qui fit ex granis ariſtas & ſpicas habentibus, & dicitur frumentaceus, latè ſumendo nomen frumenti, prout eſt genus ad triticum, hordeum, ſiliginem, ſpeltam, & ſimilia; an nimirum quælibet ejus ſpecies poſſit eſſe materia ſufficiens ad conſecrationem, vel ſolus triticeus ſit aptus ad illam? Item, an debeat eſſe azymus vel fermentatus? Gabriel enim & Cajetanus docuerunt panem ex quacumque ſpecie frumenti factum, eſſe materiam aptam ad conſecrationem. Eandem ſententiam, excluſo hordeo, ſequitur Paludanus in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 4. ubi aſſerit aliquas Eccleſias conſecrare in pane ſpeltaceo. Græci autem ſchiſmatici putant eſſe de neceſſitate Sacramenti, quòd panis ſit fermentatus. Demum ſunt aliqui, qui dixerunt, azymum eſſe materiam neceſſariam pro Latinis, fermentatum verò pro Græcis, ut indicat Gloſſa in cap. *Litteras*, de celebratione Miſſarum.

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

4 Dico primò: Solus panis triticeus eſt ſufficiens materia Euchariſtiæ. Ita D. Thomas hîc art. 3. & in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. & habetur expreſſè in Concilio Florentino in Decreto Eugenii, ubi de hoc Sacramento dicitur: *Cujus materia eſt panis triticeus, & vinum de vite.* Nec rectè Cajetanus Concilium explicat de materia præcepti, non Sacramenti; alids enim cùm ibidem dicit, materiam ſanguinis eſſe vinum de vite, & aquam naturalem eſſe materiam Baptiſmi, eodem modo reſponderi poſſet, loqui ſolùm de materia præcepti; cùm tamen nemo dubitet, vinum vitigineum eſſe materiam calicis; & aquam naturalem, materiam Baptiſmi, neceſſariam ſimpliciter, neceſſitate Sacramenti.

Ratio hujus concluſionis alia non eſt, quàm Chriſti inſtitutio, qui hoc Sacramentum inſtituit in pane uſuali: Sed hic fit ex tritico, nam alius omnis ſubſtituitur in defectum hujus; unde nec panis ſimpliciter dici conſuevit, ſed cum addito panis hordeaceus, panis ex milio &c. Ergo ſolus panis triticeus eſt ſufficiens materia Euchariſtiæ. Hæc cenſetur Apoſtolica traditio, quam Eccleſiaſtica authoritas confirmavit, ut teſtatur Catechiſmus Romanus. 5

Quænam autem grana triticum ſint, de quibuſdam certum eſt, de aliis dubium. De hordeo, milio, avena, & leguminibus, certum eſt non eſſe triticum, ſicque ex illis non poſſe confici panem ſacramentalem, ſeu qui ſit materia ſufficiens pro conſecratione. De ſiligine verò & ſpelta, probabile eſt eſſe ſpecies tritici, propter affinitatem accidentium; maximè quia, ut periti teſtantur, illæ in malis terris ex grano tritici ſeminato naſcuntur, quod teſte D. Thomâ hîc art. 3. ad 2. ſignum eſt ſpecificæ identitatis, quia ſemper generans generat ſibi ſimile in ſpecie. Unde etiam probabile eſt, panem ex ſpelta, vel ſiligine, eſſe poſſe materiam Euchariſtiæ; & qui in neceſſitate in tali pane conſecraret (putà ne homo moriatur ſine Sacramento, vel ut in die feſto non maneat totus populus ſine ſacrificio) fortè excuſari poſſet, ob probabilitatem hujus ſententiæ, ut aliqui Theologi exiſtimant. Sed ego non conſulerem, quia præceptum Eccleſiæ eſt non conſecrare materiam dubiam, & aliunde quòd infirmus communicet vel quòd populus Miſſam audiat, non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, & carentia panis triticei ab obligatione præcepti excuſat. 6

Dico ſecundò, in utroque pane azymo & fermentato, validè conſecrari poſſe, convenientiorem tamen eſſe azymum.

Prima pars hujus concluſionis determinata eſt in Concilio Florentino, ſeſſ. ultima, in litteris ſanctæ unionis, his verbis: *Definimus in azymo ſive fermentato pane triticeo Corpus Chriſti veraciter confici.* Itemque priùs docuerat Leo IX. in Epiſtula ad Michaëlem Cerularium, Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui anno Chriſti 1050. damnare cœpit Latinos, quòd panes azymos conſecrarent. 7

Ratio etiam ſuffragatur: Ad conſecrationem enim corporis Chriſti, quilibet triticeus panis eſt idonea materia: Atqui ſive fermentatus ſive azymus fuerit, eſt verus panis triticeus; pane enim fermentato uſu quotidiano veſcimur, defectus autem fermenti in azymo, non impedit, quin veri panis triticei naturam habeat; quandoquidem de ratione veri panis ſolùm eſt quòd conficiatur ex farina triticea, naturali aquâ ſubactâ, & puro igne coquatur: ergo quilibet panis triticeus, ſive azymus, ſive fermentatus, eſt ſufficiens & idonea materia Euchariſtiæ. 8

Confirmatur: Certum eſt Chriſtum non conſecraſſe in albo & rubro vino ſimul, ſed in altero tantùm: & tamen, Græcis fatentibus, utrumque eſt materia apta conſecrationi: quia utrumque eſt vinum ſimpliciter & uſuale: Ergo ſimiliter, cùm uterque panis, ſive azymus, ſive fermenta- 9

mentatus, ſit uſualis, & veniat intelligendus nomine panis ſimpliciter, uterque eſt materia ſufficiens & idonea ad conficiendum Corpus Chriſti. Unde abſurda & ridicula eſt ſententia, quæ aſſerit azymum eſſe materiam neceſſariam pro Latinis, fermentatum verò pro Græcis: quaſi verò Chriſtus Dominus pro una Eccleſia vel gente, unam materiam inſtituerit, & aliam pro alia: nam pari ratione poſſet dici, quòd etiam pro Eccleſia Gallicana, vel Hiſpana, aliam materiam inſtituerit, quàm pro aliis; quæ enim eſt major ratio, ut pro ſolis Græcis diverſam materiam Chriſtus inſtituiſſet? cùm ſolùm unam Eccleſiam Catholicam inſtituerit, in qua *non eſt diſtinctio Iudæi & Græci, nam idem Dominus omnium*, ut dicitur ad Rom. 10.

10 Quòd verò panis azymus ſit convenientior (ut in ſecunda parte concluſionis aſſeritur) probari poteſt primò ex eo, quòd Chriſtus, cùm primâ die Azymorum (ut diſp. præcedenti oſtenſum eſt) Sacramentum Euchariſtiæ inſtituerit, & conſecraverit, pane azymo uſus eſt; quandoquidem durante ſolemnitate Azymorum, quæ ſeptem dies complectebantur, nullum fermentum, nec ullus panis, niſi azymus, in domibus Judæorum debebat reperiri, ut Exodi 12. præcipitur.

Art. 5

Addo quod, dato etiam & non conceſſo, quòd Chriſtus, ut volunt Græci, in celebratione Paſchæ, legitimum ejus tempus, ſcilicet primam diem Azymorum, ſive decimam quartam lunam, propter cauſam aliquam prævenire voluiſſet; conſequens tamen non foret, eum fermentato in cœna ultima uſum fuiſſe, ſed azymo; quia ſicut ipſius Agni Paſchalis immolationem & eſum obſervari voluit, ita & totum ejus ritum in lege præſcriptum, qui inter alia habet, ut cum azymis & lactucis agreſtibus comedatur, credendum eſt, ipſum obſervare voluiſſe.

11 Poteſt etiam ſuaderi eadem pars, hac ratione. Ille panis eſt materia convenientior ad conſecrationem, qui magis congruit ſignificationi proprietatum hujus Sacramenti: Sed talis eſt panis azymus in comparatione ad fermentatum: Ergo panis azymus ad conſecrationem convenientior eſt. Minor verò probatur: quia in Scriptura azymum puritatem, candorem, ſimplicitatem, humilitatem, & incorruptionem denotat: quæ tum Chriſto in Euchariſtia latenti, tum myſtico ipſius corpori, propriè conveniunt; è contra verò fermentum, ut plurimum, in malam partem ſumitur; ſignificat enim hypocriſim, Lucæ 12. *Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis*: faſtum, quia panis fermento intumeſcit: & corruptionem, quia ad eam diſponit panem, nec tam facilè panis azymus corrumpitur, quàm fermentatus. Quæ omnia eleganter tangit Apoſtolus 1. ad Corinth. 5. his verbis: *Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit: expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Sinceritatis, contra peccati corruptionem; veritatis, contra figuras legis veteris, ut ibidem interpretatur S. Thomas. Vel ſicut ipſe addit, ſecundùm Gloſſam, ſinceritatis, propter innocentiam à vitiis, aut novitatem vitæ; & veritatis, propter bonorum operum juſtitiam ſive rectitudinem deſignandam.

12 Fateor tamen, ipſum Græcorum morem celebrandi in fermentato, ſuis congruentiis non carere; nam (præterquam quod fermentatum aliquando, licèt raro, in Scriptura bene ſonat, ut Matth. 13. *Simile eſt regnum cœlorum fermento*) deſignare poteſt gratiæ ſuavitatem, panem quippe ſapidiorem efficit fermentum, & charitatis fervorem, quaſi fermentum à fervore ſit dictum: quæ duo maximè Euchariſtiæ conveniunt, utpote cùm ſit Sacramentum amoris, & ſpiritualis ſuavitatis. Præterea, ut notavit ſanctus Thomas 4. contra Gentes, cap. 69. Romana Eccleſia offert azymos panes, eò quòd Verbum divinum ſine ulla commixtione carnem ſuſcepit; ſed Græci offerunt fermentatum, quia Verbum indutum eſt carne, & eſt verus Deus & verus homo, ſicut & fermentum commiſcetur farinæ.

Alia etiam rationabilis occaſio moris hujus Græcorum introducendi extitit: cùm enim Apoſtoli, & Eccleſia univerſa, uterentur azymis in conſecratione, exorta eſt hæreſis Hebionitarum, contendentium legalia ſimul cum Evangelio eſſe ſervanda; in cujus erroris deteſtationem, SS. Patres voluerunt aliquandiu Sacramentum Euchariſtiæ ex pane fermentato confici; extinctâ tamen hæreſi illâ, Eccleſia Latina ad antiquum morem ſe recepit, Græca verò ſemel introductum retinuit, quem Latina non improbat, imò præcipit, ut unuſquiſque, juxta ſuæ Eccleſiæ ritum conſecret: & prohibet, ne Latini in fermentato, nec Græci in azymo, corpus Chriſti conficiant: ut patet ex Decreto Eugenii in Concilio Florentino, in litteris unionis, & ex motu proprio Pii V. qui incipit, *Providentia Romani Pontificis*, anno 1566. ubi revocans omnes facultates vel licentias celebrandi, Græcos more Latino, & Latinos more Græco, ſubdit: *Quibuſve Presbyteris, tam Græcis quàm Latinis præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ, ac perpetuæ ſuſpenſionis à divinis pœnis, diſtrictiùs inhibemus, ut deinceps Presbyteri Græci (præſertim uxorati) Latino more, & Latini, Græco ritu, hujuſmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis prætextu, Miſſas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere non præſumant.* 13

Idem priùs ſtatuerat Leo IX. in epiſtola ad Michaëlem Cerularium, Patriarcham Conſtantinopolitanum, ubi monet, ut unuſquiſque juxta Eccleſiæ ſuæ ritum celebrare ſinatur, etiamſi in alieno ſolo verſetur: ut cùm verbi gratiâ Sacerdos Græcus tranſit per loca Latinorum, aut in illis commoratur aliquandiu; vel cùm Sacerdos Latinus inter Græcos peregrinatur: quia nimirum hæ conſuetudines, non tam ſunt diverſorum locorum particularium, quàm generales utriuſque Eccleſiæ: conveniens autem eſt, ut quiſque ſervet conſuetudinem Eccleſiæ ſuæ, quandiu pars illius eſt: tametſi tunc poteſt, ſi velit, conformare ſe eorum ritui & conſuetudini, inter quos peregrinatur, juxta caput *Illa autem*, diſt. 12. ex Ambroſio & Auguſtino ſumptum. Communiter excipiuntur templa inter Latinos, Græcis conceſſa, ut ibi propriam Eccleſiam habeant: in quibus, Græcis ſolùm licet celebrare ritu Græco, quia ibi non cenſentur Latini, neque ut peregrini. Similiterque in templis Latinorum, ſi quæ in Græcia ſunt, Latinis tantùm licet celebrare ritu Latino. 14

Ex his intelliges, nec juſtum, nec laudabilem fuiſſe quorumdam actum, qui Archiepiſcopum Trapez. Metropolitam Græcum, in Gallia exulantem, & Pariſiis non ita pridem defunctum, per 15

multos annos in azymis conſecrare coegerunt; ut
enim patet ex decretis Leonis IX. & Pii V. jam re-
latis, non poteſt Sacerdos Græcus, tranſiens per
loca Latinorum, aut in aliis aliquandiu degens, co-
gi ad ſervandos ritus Eccleſiæ Latinæ, cùm non ſit
pars illius, ſed ad Eccleſiam Græcam ſimpliciter
pertineat.

16. Quæres, an inſtante morte, & obligatione ſu-
mendi vel miniſtrandi Euchariſtiæ ſacramentum,
vel ad ſupplendum ſacrificium, liceat Latino in
fermentato, vel Græco in azymo conſecrare?

Reſpondeo in primo caſu non licere, quia cùm
realis & ſacramentalis hujus ſacramenti ſuſceptio,
non ſit neceſſaria neceſſitate medii, ſed præcepti,
non obligat niſi cum debitis circumſtantiis, in qui-
bus potiſſima eſt materia ab Eccleſia præcepta, ſi-
cut nec liceret in eo caſu ſacrum facere, cum veſti-
bus non ſacris, aut non jejuno. In ſecundo tamen
caſu id licitum eſſet, imò ad id teneretur Sacerdos;
quia majus præceptum eſt integritas ſacrificii, cùm
ſit divinum, quàm determinatio materiæ, quæ eſt
humanum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

17. OBjicies primò contra primam concluſionem:
Frumentum eſt univocum ad omnes frumen-
ti ſpecies, quæ ſunt triticum, ſiligo, far, ſpelta, &
hordeum: Ergo & panis ex quocunque ex iis granis
confectus, erit univocè & propriè panis, & per
conſequens materia ſufficiens Euchariſtiæ, ſicut
quia omne vinum de vite eſt univocum, quodli-
bet ſufficit.

Confirmatur ex Cajetano: Sanguis ex diverſis
cibis generatus eſt ejuſdem ſpeciei: Ergo & panis
ex diverſis granis confectus.

18. Ad objectionem reſpondeo quòd licèt frumen-
tum ſit univocum phyſicè ad omnes frumenti ſpe-
cies, non eſt tamen univocum moraliter, eò quòd
pro pane uſuali veniat ſolus panis triticeus. Diſpar
eſt ratio de vino, quia quodlibet vinum de vite,
etiam moraliter, & in ordine ad humanum uſum,
eſt univocè vinum.

Ad Confirmationem, conceſſo Antecedente,
nego conſequentiam & paritatem: ſanguis enim
generatur ex cibis, ut ex termino à quo, panis verò
ex granis ut materia ex qua inexiſtente & compo-
nente, ideòque licèt ex cibis diverſæ ſpeciei, non ef-
ficiatur diverſus ſpecie ſanguis; grana tamen diver-
ſæ ſpeciei diverſum ſpeciei panem efficiunt.

19. Objicies ſecundò: Materia Euchariſtiæ eſt ve-
rus panis: Sed panis azymus non eſt verus panis:
Ergo non eſt materia ſufficiens Euchariſtiæ. Ma-
jor patet, Minor probatur. Vox græca unde no-
men ἄρτος derivatur, ſignificat elevare ſeu attol-
lere: Sed maſſa farinæ non attollitur, niſi vi fer-
menti: Ergo ſolus panis fermentatus eſt verus
panis, non verò azymus.

20. Reſpondeo etiam apud Græcos nomen ἄρτος
licèt derivetur à verbo quod ſignificat attollere,
æquè tamen dici de pane azymo ac de fermenta-
to: Lucæ enim 24. ubi legimus, *Cognoverunt eum
in fractione panis*, habetur nomen ἄρτος, quod
ibi non poteſt ſignificare panem fermentatum;
quandoquidem non durante Paſchali tempore,
per ſeptem dies non poterat reperiri fermentum
in domibus Judæorum, ut ex 12. & 13. capite
Exodi conſtat.

A Contra ſecundam partem ejuſdem concluſionis 21.
objiciunt Græci Schiſmatici, Chriſtum in pane
fermentato hoc ſacramentum confeciſſe, quod pro-
bant, quia illud inſtituit die ſeu luna 13. menſis pri-
mi, in qua Judæi non utebantur azymis ſed fer-
mentatis panibus. Sed huic objectioni abundè ſa-
tisfecimus diſputatione præcedenti, ubi variis Scri-
pturæ & SS. Patrum teſtimoniis demonſtravimus,
Chriſtum luna tantùm 14. ad veſperam, cœnam
Paſchalem cum Apoſtolis celebraſſe, & Euchari-
ſtiæ ſacramentum inſtituiſſe. Addo quod, quam-
vis daretur Chriſtum, Agnum Paſchalem die 13.
comediſſe, conſequens tamen non eſt, ipſum in
cœna ultima fermentato uſum fuiſſe, ſed azymo;
B quia (ut ſuprà dicebamus) ſicut Agni Paſchalis
immolationem & eſum obſervare voluit, ita & to-
tum ejus ritum in lege præſcriptum, qui inter alia
habet ut cum azymis & lactucis agreſtibus come-
debatur, credendum eſt ipſum obſervata voluiſſe.

Objicies ultimò: Panis fermentatus eſt aptior
ad cibandum hominem, ideòque magis uſualis
& communis: Ergo convenientior eſt ad con fi-
ciendum ſacramentum Euchariſtiæ, quàm panis
azymus.

Sed nego conſequentiam, quamvis enim fer- 22.
mentatus ſit magis uſitatus, & aptior ad cibandum,
azymus tamen aptior eſt ad uſum hujus ſacramen-
ti: Quia ut ait S. Thomas hîc art 4 in corp. *magis
C competit ſinceritati fidelium, quæ requiritur ad u-
ſum hujus ſacramenti: ſecundùm illud 1. Corinht. 5.
Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epule-
mur in azymis ſinceritatis & veritatis.*

ARTICULUS II.

An ſolum vinum de vite ſit materia calicis?

NOn defuerunt Hæretici qui materiam remo- 23.
tam ſanguinis dixerunt eſſe aquam, qui pro-
D pterea Aquarii dicti ſunt; alii lac, ut refertur in
Concilio Bracharenſi 3. alii mel. Certum tamen de
fide eſt, ſolum vinum eſſe materiam calicis, ſubin-
deque in nullo alio liquore diſtinctæ ſpeciei à vino,
validam eſſe conſecrationem, ut definit Florenti-
num, & confirmat traditio Eccleſiæ ab Apoſtolis
ad hæc uſque tempora. Hujuſque optima congru-
entia eſt, quia cùm hoc ſacramentum ſit inſtitutum
per modum convivii, non potuit ſub convenienti-
ori materia inſtitui, quàm panis & vini; quia ſicut
hæc ſunt cibus & potus corporis, ita ſacramenta
ſub eorum ſpeciebus inſtituta, ſunt cibus & potus
animæ.

Quod verò ſolum vinum vitis, propria ſit hu- 24.
E jus ſacramenti materia, definit idem Florentinum
in decreto Eugenii, probatque D. Thomas hîc art.
5. Primò quia Chriſtus peractâ hujus ſacramenti
inſtitutione, dixit Matth. 26. *Non bibam amodo
de hoc genimine vitis.* Ubi ly *hoc* deſignat materiam
quæ erat in illo calice: Ergo erat vinum de vite:
Secundò quia ſolùm vinum de vite propriè & ſim-
pliciter dicitur vinum, ſicut ſolum oleum de olivis,
propriè & ſimpliciter vocatur oleum. Tertiò,
quia vinum vitis magis convenit effectui hujus ſa-
cramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia, de illo enim dici-
tur Pſal. 103. *Vinum lætificat cor hominis.*

Hinc colligitur primò cum eodem S. Doctore 25.
ibidem

ibidem in reſp. ad 1. vinum malorum granatorum,
25 aut pomorum, vel mororum, non eſſe materiam hujus ſacramenti, quia non eſt vinum de vite, Nec acetum, quia non eſt vinum, ſed vinum corruptum; ſicut cadaver non eſt homo, ſed homo mortuus. Nec agreſta ſeu ſuccus expreſſus ex uva acerba, quia nundum habet ſpeciem vini, ſed eſt in via generationis, ut ait D. Thomas ibidem ad 3. Bene tamen muſtum, quia eſt ſimpliciter vinum de vite, licèt non perfectè purgatum & deſæcatum, unde tale à Scriptura appellatur Actor. 2. *Muſto pleni ſunt.* Poteſt etiam conſacrari in ſucco expreſſo ex uvis paſſis, in quo fama eſt conſecrare Ægyptios, quia talis ſuccus eſt vinum de vite, eoque perfectius, quo ab aquæ humore purgatius. Nec obſtat quòd uvæ ex quibus exprimitur ſint paſſæ, nam hoc non variat ſuccum intra folliculos contentum; ſecùs ſi ob nimiam ſiccitatem opus eſſet ad exprimendum humorem nimiâ copia aquæ, quia tunc amitteret rationem vini communis & uſualis. Ob eandem rationem non eſt idonea materia lora, quæ fit ex aqua injectis acinis, vel racemis in dolio expreſſis, niſi illa ſit in parva quantitate, quæ converti poſſit in vinum.

26. Colligitur ſecundò, vinum imbibitum in offa panis, non eſſe aptum conſecrationi, quia non habet rationem potûs, qualis debet eſſe materia calicis.

Dices, Vinum conſecratum in pane imbibitum conſervat Chriſti ſanguinem: Ergo eſt aptum conſecrationi ſanguinis.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: quia ad conſecrationem requiritur, ut materia ſanguinis poſſit initio conſecrationis demonſtrari per modum potûs: facta autem conſecratione, non eſt ampliùs neceſſaria talis demonſtratio, ſed ſufficit ſi tantùm retineat ſpecies vini.

27. Colligitur tertiò, ſuccum inter folliculos uvarum incluſum, non eſſe aptam materiam conſecrationis, quia non eſt aliquid potabile, ſed comeſtibile: ſicut in pomis & aliis fructibus continetur humor, qui exprimi poſſet in liquorem: & tamen quandiu continetur in ipſis pomis, habet rationem cibi comeſtibilis, non liquoris potabilis: materia verò calicis non debet habere formam cibi, ſed potûs, juxta illud: *Bibite ex hoc omnes.*

28. Colligitur quartò, ſi vinum non ſit totaliter congelatum, ſed ſolùm in aliqua ſuperficie, eſſe materiam certam hujus ſacramenti: ſi verò totaliter congelatum ſit, & in duritiem verſum, eſſe materiam dubiam.

Prima pars hujus corollarii patet, quia vinum illud ex tam parva congelatione neque amittit ſubſtantiam vini, neque formam potabilem, & facit eoſdem effectus quando ſumitur, ac vinum non congelatum: Ergo non eſt cur excludatur à materia ſacramenti.

Secunda verò pars etiam conſtat ex contrarietate opinionum, quibus Authores inter ſe diviſi ſunt. Nàm pro parte affirmativa, quòd ſit materia ſacramenti, ſtant plures graviſſimi Theologi, ut Sylveſter, Soto, Angelus, Suarez, Vazquez & alii. Negativæ verò adhærent Alanus, Ledeſma, Armilla, Nunno, & alii. Unde cùm non liceat conſecrare in materia dubia, peccaret Sacerdos, quia vinum totaliter congelatum conſecraret. Si verò poſt conſecrationem congeletur, *debet liquefieri & ſumi cum reverentia, tanquam ſanguis Chriſti*, ut dicitur in cap. *In ſacramento*, de Conſecrat. diſt. 2.

ARTICULUS III.

An & quo jure admiſcenda ſit aqua vino conſecrando?

Fuit error Armenorum, ut conſtat ex decreto fidei Eugenii IV. in Concilio Florentino, aquam non eſſe vino conſecrando admiſcendam, 29.
quem ſequuntur Hæretici noſtri temporis. Armacanus verò lib. 9. de quæſtionibus Armenorum cap. 9. exiſtimat mixtionem illam neceſſariam eſſe neceſſitate ſacramenti, ſubindeque ſi Sacerdos aquam in calice apponere obliviſcatur, non conficit ſacramentum. Alii verò Theologi communiter docent, talem mixtionem ſolùm eſſe de neceſſitate præcepti, licèt diſſenſio ſit inter illos, an tale præceptum ſit divinum, vel ſolùm Eccleſiaſticum.

Dico primò, vino conſecrando admiſcendam eſſe aquam, in modica quantitate.

Prima pars hujus concluſionis eſt omnino certa, utpote in variis Conciliis definita, præſertim 30.
in Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 7 ubi dicitur, *Monet ſancta Synodus præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miſcerent.* Et citatur ibi Concilium Carthaginenſe 3. cap. 24 & Bracharenſe 3. cap. 1. Videri etiam poſſunt alii textus in jure, de Conſecrat. diſt. 2.

Hujus ſacræ cæremoniæ triplicem reddunt rationem prædicta Concilia, & D. Thomas hîc art. 31.
6. Prima eſt, ob imitationem Chriſti, quem in vino aqua permixto, hoc ſacramentum inſtituiſſe creditur, aſſeritur que in liturgiis D. Jacobi Apoſtoli & S. Baſilii, & teſtatur Clemens Romanus lib. 8. Conſtit. cap. 17 his verbis: *Similiter & calicem miſcens ex vino & aqua, & ſanctificans, tradidit eis dicens: Bibite ex hoc omnes.* Secunda, ob repræſentationem paſſionis ejus, in qua aqua ſimul cum ſanguine ex latere ejus exiit. Tertia, ob ſignificationem effectûs hujus ſacramenti, qui eſt unio populi fidelis cum Chriſto capite. Vinum enim ſignificat Chriſtum, ſeu ſanguinem ejus: aqua verò populorum ſymbolum eſt, juxta illud Apocal. 17. *Aquæ quas vidiſti, populi ſunt & gentes.* Unde Hieronymus homil. de corpore Chriſti: *Cùm in ſacramento aqua vino miſcetur, Chriſto fidelis populus incorporatur, & quadam ei copulâ perfectæ charitatis unitur, ut poſſit dicere cum Apoſtolo. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? ſicut enim aqua ſemel permixta vino, non poteſt ad ſuam redire ſubſtantiam, nec à vino ſeparari; ita fideles debent quaſi inſeparabilia membra, capiti ſuo, id eſt Chriſto, fidei obſervatione, & ardentiſſimâ religione ſociari.* Addunt alii, mixtionem illam convenientem eſſe ad ſignificandum ſaltum tendentiam fidelium in vitam æternam; juxta illud Ambroſii lib. 5. de ſacram. cap. 1. *Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.*

Secunda etiam pars eſt D. Thomæ hîc art. 8. in argumento *ſed contra*, & patet, quia ſi multum a- 32.
quæ infunderetur calici, periculum eſſet ne vinum corrumperetur, & in mixtum diſtinctæ ſpeciei degeneraret, quod non eſſet idonea materia conſecrationis. Et licèt in Concilio Triburienſi cap. 19. dicatur, *Quòd duæ partes ſint vini, tertia aqua,* quia

quia major eſt majeſtas ſanguinis Chriſti, quàm fragilitas populi; tamen poſtea in Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, multò minor quantitas deſignatur; dicitur enim *materiam calicis eſſe vinum de vite, cui ante conſecrationem modiciſsima aqua admiſceri debet.* Unde quantò minus de aqua miſcetur, tantò melius fit, & conformiùs mandato Eccleſiæ, quia ly *modiciſsima*, ſignificat id quod minimum eſſe poteſt in parvitate, dum tamen gutta illa aquæ ſit ſenſibilis, quia videri debet, ut conſtet quòd ſit infuſa.

Dico ſecundò, mixtionem illam non eſſe neceſſariam neceſſitate ſacramenti, ſed ſolùm neceſſitate præcepti, non Divini, ſed Eccleſiaſtici.

33. Prima pars conſtat, materia enim calicis ſufficienter ſalvatur in ſolo vino, quia Chriſtus Dominus ſolùm illud deſignavit in calice, dum dixit Matth. 26. *Non bibam amodò de hoc genimine vitis.* Et Concilium Florentinum in decreto pro Armenis, declarans materiam calicis ſolùm dixit, illam eſſe *vinum de vite, cui ante conſecrationem modiciſsima aqua miſceri debet*: quo genere loquendi ſignificat materiam ſolùm eſſe vinum de vite, mixtionem verò aquæ pertinere ſolùm ad conditionem, ſeu cæremoniam quandam accidentalem, non ad materiam ſacramenti. Unde Catechiſmus Pii V. cap. de Euchariſtia, poſtquam dixit mixtionem illam non poſſe prætermitti ſine peccato mortali, ſubdit: *Si aqua deſit, perficitur Sacramentum.* Similiter de conſecrat. diſt. 2. Can. 1. ſic habetur: *Si vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe.*

34. Nec obſtat quod Cyprianus lib. 2. Epiſt. 3. ait, nempe non poſſe conſecrari aquam ſolam, neque vinum ſolum, ſed utrumque permixtum: hoc enim intelligi debet de neceſſitate præcepti, ſubdit enim, *Eis qui ſine mixtione aquæ interdum conſecerunt poſſe veniam concedi*, quo indicat, malè quidem feciſſe, ſed non invalidum ſacramentum confeciſſe.

35. Dices, Idem S. Doctor ibidem ait: *Sic calix Domini non eſt aqua ſola, & vinum ſolum, niſi utrumque miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe ſola farina, niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum*: Sed mixtio aquæ cum farina eſt de neceſſitate hujus ſacramenti, ut conſtat ex dictis art. 1. Ergo & mixtio aquæ cum vino.

Reſpondeo cum S. Thoma hîc art. 7. ad 1. *Quòd verbum Cypriani eſt intelligendum ſecundùm quod dicitur, illud eſſe non poſſe, quod convenienter eſſe non poteſt. Et ſic ſimilitudo illa attenditur quantùm ad id quod debet fieri, non autem quantùm ad neceſsitatem; nam aqua eſt de eſſentia panis, non autem de eſſentia vini.*

36. Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit præceptum miſcendi aquam vino conſecrando, non eſſe divinum, ſed Eccleſiaſticum, colligitur ex Tridentino ſuprà citato, dicente *Præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miſcerent.* Ubi hoc præceptum non dicitur Divinum, ſed Eccleſiaſticum. Et Florentinum non reprehendit Armenos omittentes hanc mixtionem, eò quòd agerent contra præceptum divinum, ſed contra communem Eccleſiæ conſuetudinem, Alexander quoque I. Epiſt. 1. cap. 4. & Concilium Triburienſe cap. 19. mixtionem aquæ ſolùm à Patribus traditam eſſe dicunt. Sancti autem Patres, præſertim Cyprianus, ideò vocant interdum hanc mixtionem, Traditionem Dominicam, quia Chriſtus, ejus exemplum dedit, etſi non præceptum. Sicut ergo Chriſtus, licèt in azymo conſecraverit, reliquit tamen arbitrio & præcepto Eccleſiæ determinandum, an in azymo vel fermentato Sacerdotes conſecrare debeant; unde etiam Græci conſecrant in fermentato, Latini verò in azymo; imò & ipſis Latinis, ad evitandam hæreſim Ebionitarum, aliquando (ut ſuprà annotavimus) præceptum fuit conſecrare in fermentato. Ita potuit Chriſtus, quando hoc ſacramentum inſtituit, aquam vino conſecrando miſcere, & nihilominus hanc cæremoniam arbitrio Eccleſiæ relinquere ſub præcepto ſervandam. Ex quo

Inferes primò, poſſe in hoc præcepto, urgente cauſâ, ab Eccleſia diſpenſari. Secundò, poſſe Sacerdotem, ſi deſit aqua, conſecrare in ſolo vino, ad perficiendum ſacrificium inchoatum, quia integritas ſacrificii eſt de jure divino; non tamen illud incboare, quia melius eſt illud omittere, quàm peragere ſine debitis circumſtantiis & cæremoniis. Tertiò, non ſatis eſſe aquam miſcere vino in dolio, vel vaſe, ſed miſceri debere in ipſo calice continente vinum, & in ipſa celebratione Miſſæ. Quòd ſi per oblivionem non fuerit ante offertorium mixta, debet ſtatim miſceri, ſine oblatione; non eſt tamen miſcenda poſt conſecrationem, quia tunc ceſſat ſignificatio & tempus præcepti. Inferes demum, mortaliter peccare Sacerdotem, hanc cæremoniam ex induſtria, vel ex negligentia omittentem: nam licèt permixtio aquæ modiciſſimæ, ſecundùm ſe abſolutè res parva & levis ſit; myſterium tamen & ſignificatio magna eſt; ſignificat enim, ut ſuprà diximus, unionem populi Chriſtiani cum ipſo Chriſto. 37.

ARTICULUS IV.

Utrum aqua infuſa calici conſecrando, immediatè convertatur in Chriſti ſanguinem; vel priùs debeat converti in vinum, quàm in ſanguinem?

CErtum eſt aquam infuſam calici conſecrando, converti in ſanguinem Chriſti, ex vi verborum ſacramentalium, & non remanere in propria ſpecie, nec converti in aquam quæ fluxit de latere Chriſti, ut communiter docent Theologi contra nonnullos Authores, quorum opinionem refert & refellit Innocentius III. in cap. *cum Martha*, de celebratione miſſarum. Sed an hæc converſio ſit immediata, vel ſolùm mediata, celebris eſt difficultas & controverſia inter Theologos. Aquam enim infuſam calici, immediatè verti in ſanguinem Chriſti, docent plures ex Recentioribus, inter quos præcipui ſunt Ægidius Coninck, Toletus, Alanus, Salmeronius, Delugo, Layman, Bernal, & Baronius in fine anni 1188. affirmans id eſſe de fide, ſemperque ita creditum fuiſſe in Eccleſia. E contra celebriores Theologi tum è Schola D. Thomæ, tum è Societate Jeſu, cenſent aquam illam non converti in ſanguinem Chriſti, niſi mediatè, ita quòd priùs debeat converti in vinum; ſubindeque ſi in aliquo caſu, per accidens tempore conſecrationis non ſit in vinum converſa, non converti in Chriſti ſanguinem, ſed in propria aquæ natura remanere. Pro hac ſententia, erudita ſcripſerunt opuſcula ex noſtris Hyacinthus Petronius, primùm Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, poſtea Epiſcopus Moruleniſis, & Hyacinthus Choquetius, Doctor Lovanienſis, cujus opuſcu- 38.

opuſculum, continens viginti duo capita, habetur in fine tomi primi de gratia. Ex aliis verò, Guillelmus Eſtius, libro orationum Theologicarum, orat. 15. 16. & 17. & Baſilius Pontius, Auguſtinianus, primarius Salmanticenſis. Demum Catechiſmus Pii V. cujus verba infrà referemus, dicit hanc eſſe omnium Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententiam. Unde exceſſit Baronius, cùm dixit aliam ſententiam eſſe de fide, ſemperque receptam fuiſſe in Eccleſia.

§. I.

Concluſio negativa ſtatuitur.

39. DIco igitur, aquam inſuſam calici conſecrando, non converti in ſanguinem Chriſti, niſi priùs fuerit converſa in vinum.

Probatur primò authoritate Innocentii III. in cap. *cum Marthæ*, ubi ab Archiepiſcopo Lugdunenſi interrogatus, utrum aqua infuſa calici converteretur in ſanguinem Chriſti? Relatis tribus ſententiis, quarum prima dicebat, aquam illam converti in eam quæ manavit ex latere Chriſti; Secunda, quòd aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſanguinem, cùm in vinum tranſeat, mixta vino, licèt Phyſici contrarium aſſerant, qui aquam à vino per artificium ſeparari poſſe contendunt; Tertia verò dicebat, aquam nullo modo converti in ſanguinem, ſed manere in propria ſpecie: Pontifex elegit ſecundam opinionem ut probabiliorem, dicens: *Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ aſſerit aquam cum vino in ſanguinem tranſmutari.* Ergo cùm hæc ſit ſecunda, & rationem afferat cur aqua in ſanguinẽ Chriſti tranſubſtantietur, quia in vinum tranſit, exiſtimavit Pontifex, probabilius eſſe aquam non tranſubſtantiari in Chriſti ſanguinem, niſi priùs in vinum converſam.

40. Reſpondet Ægidius Cuninck, ſecundam opinionem quam refert Pontifex, fuiſſe bimembrem; ita ut ex his qui tenebant aquam converti in ſanguinem, aliqui aſſererent immediatè converti, alii verò non niſi mediatè, ſuppoſitâ priùs ejus in vinum tranſmutatione: declarans verò Pontifex, quænam verior ſit ſententia, approbat (inquit) ſecundam quantùm ad hoc quod in illa aſſeritur, aquam converti in ſanguinem; unde non niſi quantùm ad hoc reaſſumpſit Pontifex ſecundam opinionem, per hoc indicans ſe abſtrahere an immediatè vel mediatè convertatur; imò ex hoc quod dicit, aquam cum vino in ſanguinem tranſmutari, videtur magis inclinari in eam quæ cenſet aquam tempore conſecrationis in propria ſpecie exiſtentem, converti immediatè in ſanguinem; ſi enim jam converſa eſſet in vinum, non aqua cum vino, ſed ſolum vinum in ſanguinem converteretur.

41. Sed contra: Falſum eſt ſecundam opinionem quam refert Pontifex fuiſſe bimembrem, quin imò particulâ cauſali, *cùm in vinum tranſeat*, ſignificatur ſecundam ſententiam cenſere, ideò aquam converti in ſanguinem, quia priùs convertitur in vinum; unde D. Thomas hîc art. 8. referens ſecundam illam ſententiam, ſic habet: *Ideò ſicut ipſe* (Innocentius) *dicit, aliorum opinio probabilior eſt, qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in ſanguinem.*

42. Addo quod ipſe Pontifex clarè mentem ſuam expreſſit lib. 4. de altaris myſterio cap. 31 his verbis: *Aqua tranſit in ſanguinem, eâ ſcilicet ratione quòd aqua per admixtionem tranſit in vinum, & vinum per conſecrationem in ſanguinem; quis enim ambigat aquam in vinum tranſire, cùm multo vino modicum aquæ infunditur.* Nihil poteſt dici expreſſius, ad probandum hunc Pontificem ſtare pro noſtra ſententia, & ad convincendum ſecundam ſententiam quam in ſuprà dicto reſcripto retulit, & probabiliorem judicavit, non eſſe bimembrem, ſed unicam, eamque aſſerere aquam converti in ſanguinem, ex eo quod priùs convertitur in vinum. Unde omnes Canoniſtæ qui decretalem illam interpretati ſunt, ita aſſeruerunt. Ad id verò quod Ægidius addit pro confirmanda ſua ſolutione, patebit ex ſolutione argumentorum.

43. Probatur ſecundò concluſio authoritate Catechiſmi Romani, qui in tractatu de Euchariſtia cap. 4. hæc ſcribit: *Illud autem ſacerdotibus animadvertendum eſt, quemadmodum in ſacris myſteriis aquam vino adhiberi oportet, ſic etiam modicam infundendam eſſe: nam Eccleſiaſticorum ſcriptorum ſententiâ & judicio, aqua illa in vinum convertitur.* Quo nihil clarius & expreſſius in favorem noſtræ ſententiæ dici poteſt.

44. Probatur tertiò ex Florentino in decreto de unione Armenorum, in quo jubet Pontifex, modiciſſimam aquam ante calicis oblationem eſſe vino admiſcendam, ad quam tam ſanctam univerſalis Eccleſiæ conſuetudinem adhortatur Armenos, qui hanc cæremoniam non ſervabant, & corrigit quod Concilium Tributienſe Provinciale cap. 19. ſtatuerat, nempè tertiam partem aquæ eſſe vino admiſcendam: At nulla alia ex cauſa moveri potuit ad hoc, niſi quia exiſtimabat, aquam non priùs in ſanguinem, quàm in vinum converti, ſubindeque præcepit modiciſſimam eſſe admiſcendam, ut faciliùs poſſit ante conſecrationem in vinum converti: Ergo cenſet Concilium, aquam inſuſam calici conſecrando, non converti in ſanguinem Chriſti, niſi priùs fuerit converſa in vinum. Minor probatur. Non enim moveri potuit Concilium ad præcipiendum modiciſſimam aquam vino conſecrando admiſceri, & corrigendum decretum Concilii Triburienſis, niſi vel quia tertia pars aquæ quam Concilium illud eſſe vino conſecrando admiſcendam ſtatuerat, deſtrueret potum uſualem; vel quia facto Chriſti conformius eſt modiciſſimam quàm tertiam partem aquæ vino miſcere; vel denique quia hoc magis convenit myſticæ ſignificationi, tum aquæ ex latere Chriſti profluentis, tum unionis populi fidelis cum Chriſto: Sed nullâ ex his rationibus ad hoc moveri potuit Concilium: Non quidem primâ, cùm adhuc tertiâ parte aquæ vino admixtâ, maneat potus uſualis vini, ut Adverſarii non negant; alioquin decretum Triburienſis intolerabilem continuiſſet errorem, nulluſque qui ſe tali decreto conformaſſet, conſecraſſet. Nec ſecunda, cùm potiùs in ſententia Adverſariorum facto Chriſti conformius ſit tertiam partem admiſcere; eò quòd (ut ipſi ajunt) Chriſtus uſuali potu uſus eſt, quali ſolebant Judæi, qui notabilem partem aquæ vino miſcebant, utpote potenti ac generoſo, quale ea regio fert. Neque tertia, nam ad ſignificationem myſticam aquæ ex latere Chriſti profluentis convenit notabilem partem aquæ miſcere, notabilis enim pars, unà cum ſanguine ex latere Chriſti profluxit, ut colligitur ex illo Joan. 19. *Continuò exivit ſanguis & aqua, & qui vidit, teſtimonium perhibuit*, corporeo viſu aquam à ſanguine diſcernens. Similiter myſtica ſignificatio unionis populi fidelis

fidelis cum Chriſto æquè benè poteſt per notabilem ac per modiciſſimam aquam exprimi; modò ad denotandam majorem Chriſti ſanguinis virtutem, vinum excedat aquam, *quia major eſt* (inquit Tributienſe citatum) *majeſtas ſanguinis Chriſti, quàm fragilitas populi*. Reſtat igitur, ut finis Florentini propter quem Triburienſe correxit, fuerit, quia judicavit aquam priùs convertendam eſſe in vinum, quàm in ſanguinem.

45. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Si aqua non priùs in vinum converſa fieret ſanguis Chriſti, ſequeretur quòd in æquali, imò & in majori quantitate vino admixta, converteretur in Chriſti ſanguinem: Sed hoc dici nequit, ad quid enim deſerviret tanta cura Eccleſiæ præcipientis ſacerdotibus modiciſſimam aquam vino conſecrando admiſcere, ſi æque bene poteſt converti in ſanguinem Chriſti aqua, etiam ſi non ſit modiciſſima, ſed in æquali vel majori quantitate ac vinum, dummodo illud non corrumpat, ſicut de facto non corrumpit, quando vinum eſt potens & generoſum; quia vinum fortius eſt ad reſiſtendum aquæ, quàm è converſo; unde ut vincatur ejus reſiſtentia, maxima pars aquæ requiritur. Ergo &c.

46. Reſpondet Ægidius, negando ſequelam, quia (inquit) ut aqua ſit conſecrabilis, debet ita à majori quantitate vini abſorberi, ut appareat converſa in vinum, licèt de facto in vinum non ſit converſa. Sed quæro ab eo, unde habeat quòd licèt non ſit neceſſarium aquam converti in vinum, ipſa tamen apparere debeat converſa, ut poſſit conſecrari? Deinde, Apparentia converſionis roſacei liquoris vino admixti, non facit quod ille liquor remanens in propria ſubſtantia ſit conſecrabilis: Ergo neque apparentia converſionis aquæ in vinum, efficiet quod aqua in ſua ſubſtantia remanens poſſit conſecrari.

47. Dices cum Ægidio, diſparem eſſe rationem, cùm aqua roſacea vino admixta, non ſit materia hujus ſacramenti, bene tamen aqua naturalis.

Sed contra primò, Scriptura, Concilia, & SS. Patres aſſerunt materiam hujus ſacramenti eſſe genimen vitis, vinum de vite &c. Ergo temerarium videtur aſſerere aquam naturalem vino admixtam, ad materiam & integritatem hujus ſacramenti pertinere.

Neque valet ſi dicas, Scripturam, Concilia, & SS. Patres, nomine vini quod dicunt eſſe materiam hujus ſacramenti, intelligere vinum cui modiciſſima aqua infunditur, cùm tale vinum ſit potus uſualis. Non valet (inquam) tum quia verba Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, propriè accipi debent, maximè cum de inſtitutione vel materia alicujus ſacramenti ſit ſermo; ſic enim nomen panis, quod frequenter uſurpatur in Scriptura pro quocumq; cibo, debet propriè accipi pro ſubſtantia quæ conficitur ex tritico, quando dicitur materiam hujus ſacramenti eſſe panem: Sed vox illa vinum, non ſignificat propriè niſi liquorem ex uvis expreſſum: Ergo ſolus ille liquor poteſt dici materia hujus ſacramenti. Tum etiam quia vinum quod eſt potus uſualis, eſt vinum limphatum, ſeu multâ aquâ dilutum: Ergo ſi nomine vini intelligi debeat vinum prout eſt potus uſualis hominum, quando à Scriptura, Conciliis, & SS. Patribus dicitur materia hujus ſacramenti, ſequitur non ſolùm vinum cui modiciſſima aqua infunditur, ſed etiam vinum limphatum, & multâ aquâ dilutum, eſſe hujus ſacramenti materiam, quod eſt erroneum, & decreto Eugenii repugnans, cùm in eo dicatur materiam hujus ſacramenti eſſe vinum de vite, cui ante conſecrationem modiciſſima aqua admiſceri debet.

Contra ſecundò, Illud ſolùm eſt materia Euchariſtiæ, quod à Chriſto inſtitutum eſt pro illius materia: Sed aqua, etiam ut vino mixta, non eſt inſtituta à Chriſto ut materia Euchariſtiæ, quia aqua non miſcetur vino niſi tantùm ex præcepto Eccleſiæ, ut patet ex verbis Tridentini articulo præcedenti relatis, & communiter docent Theologi contra Armacanum: Ergo aqua, etiam ut mixta vino, hujus ſacramenti materia dici nequit. 48.

Dices, Eccleſiam non inſtituere illam aquam mixtam pro materia ſacramenti, ſed Chriſtum inſtituiſſe ut id quod Eccleſia miſceret, eſſet materia conſecrationis. 49.

Sed contra eſt, quia in deſignandis materiis ſacramentorum, Chriſtus nihil Eccleſiæ commiſit, ſed ſolùm circa uſum & adminiſtrationem illorum, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ. 21. in principio. Sed materia maximè pertinet ad ſubſtantiam ſacramentorum: Ergo illius deſignatio non eſt commiſſa Eccleſiæ, nec voluntati Eccleſiæ relictum eſt, quod ſi præciperet miſcere aquam, eſſet materia, ſi non præciperet, non eſſet; aliàs ſimili modo poſſet dici, quòd ſi oleo miſceretur alius liquor pro Extrema Unctione, etiam talis liquor redderetur materia hujus ſacramenti, quia ſic inſtituit Chriſtus. Vel ſal, quatenus aquæ Baptiſmi, ex ordinatione Eccleſiæ miſcetur, materia Baptiſmi dici poterit.

Neque obſtat ſi dicas, quòd Chriſtus deſignavit pro materia matrimonii illum contractum quem Eccleſia validum eſſe decreverit: Ergo etiam potuit deſignare pro materia calicis illud quod Eccleſia præceperit & ordinaverit calici infundi. Hoc enim exemplum nullo modo quadrat, quia Chriſtus deſignavit pro materia matrimonii contractum aliàs validum ſecundùm naturam & leges talis contractus; unde conditio adjecta per Eccleſiam, ut contractus ſit validus, non mutat materiam, neq; facit ut id quod non eſt contractus ſit materia ſacramenti, ſed ſolùm ponitur illa conditio ad producendum in rerum natura verum & validum contractum ſecundùm approbationem legalem: aqua autem non infunditur vino, ad hoc ut vinum reddatur verum ac proprium vinum, ſed ſolùm propter ſignificationem myſticam; ideòque ſi non convertatur in vinum, non poteſt ab Eccleſia fieri materia ſacramenti Euchariſtiæ, ut rectè diſcurrit Joannes à S. Thoma hîc art. 7. 50.

Ex his facilè deduci poteſt ratio præcipua & fundamentalis noſtræ ſententiæ: Illud enim ſolùm convertitur immediatè in ſanguinem Chriſti, quod eſt materia conſecrationis calicis: Sed ſolum vinum eſt hujuſmodi: Ergo ſolum vinum immediatè convertitur in ſanguinem Chriſti; ſubindeq; aqua infuſa calici, non convertitur in ſanguinem Chriſti, niſi fuerit converſa in vinum. Major eſt evidens, ideò enim aliquid dicitur materia conſecrationis, quia ejus ſubſtantia per verba conſecrationis immediatè tranſit in ſubſtantiam corporis aut ſanguinis Chriſti. Minor verò patet ex jam dictis, oſtendimus enim ex Conciliis & SS. Patribus ſolum vinum eſſe materiam Euchariſtiæ, non verò aquam etiam ut ei admixtam, niſi priùs fuerit converſa in vinum. 51.

Nec valet quod ait Ægidius, Concilia, & SS. 52.

Patres, dum ajunt ſolum vinum eſſe materiam conſecrationis calicis, loqui de materia neceſſaria: aquam verò infuſam calici, non eſſe materiam neceſſariam, ſed liberam, & ex præcepto & ordinatione Eccleſiæ alteri adjunctam. Nam ut ſuprà dicebamus, materia cujuslibet ſacramenti, ſive ſit neceſſaria, ſive libera, à Chriſto fuit inſtituta; non verò ab Eccleſia, quæ non habet poteſtatem, niſi ad inſtituenda ſacramentalia: admixtio verò aquæ vino conſecrando, non eſt de inſtitutione Chriſti, ſed ſolùm de præcepto Eccleſiæ. Addo quod diſtinctio materiæ neceſſariæ & liberæ, ſolùm admittitur à Theologis in ſacramento pœnitentiæ, in quo peccata venialia dicuntur materia libera; quia non debent neceſſariò aperiri in confeſſione, ut ſubſiſtat ſacramentum pœnitentiæ, illa tamen ſola ſufficere poteſt, quando non adeſt alia.

53. Denique ſuaderi poteſt concluſio, ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia, nimirum quòd poſſit ſanguis ſub ſolis ſpeciebus aquæ à vino ſeparatis remanere: Sed hoc videtur abſurdum, & Tridentini doctrinæ repugnans, ut patebit ex infrà dicendis: Ergo, &c. Sequela Majoris, etſi ab Adverſariis negetur, videtur tamen manifeſta, poteſtque probari, quia juxta Adverſariorum ſententiam, per hoc quòd aqua admiſcetur vino, non convertitur in ejus ſubſtantiam, ſed remanet in propria ſpecie, toto tempore antecedente conſecrationem, cujus evidens indicium eſſe putant, quòd per artem poteſt hujuſmodi aqua à vino ſeparari: quod ſi ſit verum, fatendum neceſſariò eſt, ſpecies aquæ poſt conſecrationem eſſe à ſpeciebus vini ſeparabiles, cùm ipſa ſubſtantia aquæ non ſit ſeparabilis à ſubſtantia vini, niſi ex eo quòd accidentia utriuſque ſubſtantiæ ſunt ab invicem ſeparabilia. Quòd ergo hac ſuppoſitâ ſeparatione, ſanguis Chriſti eſſet ſub ſpeciebus aquæ, ſic oſtenditur. Vel illæ ſpecies ſic ſeparatæ continerent aliquam ſubſtantiam modo ſacramentali, vel alicui ſubſtantiæ inhærerent, vel ſubſiſterent ſine ulla ſubſtantia, nulli inhærendo, & nullam continendo? neque enim eſt alius modus excogitabilis quo ſpecies illæ poſſent ſe habere. Tertium horum eſt prorſus abſurdum & inauditum: ſi autem dicatur primum, habetur intentum, quia non poſſunt aliam ſubſtantiam modo ſacramentali continere, niſi eam in quam fuerunt ſubſtantialiter tranſmutatæ, ſcilicet ſanguinem Chriſti. Secundum verò non poteſt ſuſtineri, quia nulla talis ſubſtantia poteſt rationabiliter excogitari, cui ſpecies illæ inhæreant. Quæ enim? Non illa eadem numero quæ erat ante conſecrationem, quia contradictionem implicat, quòd idem numero viribus naturæ reproducatur, maximè per ſolam ſeparationem quæ contingit in propoſito. Non etiam ſubſtantia ejuſdem ſpeciei, quia nulla poteſt aſſignari cauſa, nulla actio talis ſubſtantiæ productiva; ſola enim ſeparatio non habet hanc vim; imò nunquam contingit aliquam ſubſtantiam ſuccedere in locum alterius ejuſdem ſpeciei. Non denique ſubſtantia diverſæ ſpeciei, quia factâ illâ ſeparatione remanent accidentia aquæ, quæ tamen non poſſunt naturaliter eſſe cum ſubſtantia diſtinctæ ſpeciei.

54. Confirmatur: Species continentes corpus aut ſanguinem Chriſti, tandiu alterum ex illis continent, quandiu ſubſtantia converſa ſub illis manſiſſet, ut expreſsè docet Tridentinum ſeſſ. 13. can. 3. Sed per ſolam ſeparationem aquæ à vino, non deſtrueretur ſubſtantia aquæ. Ergo ſi ſpecies aquæ continent ſanguinem Chriſti, ut conjunguntur cum ſpeciebus vini, eundem etiam continebunt, factâ ſeparatione à ſpeciebus vini.

Hæc argumenta adeò manifeſta ſunt, & tam evidenter probant ſequelam Majoris principalis, ut Ægidius Coninck, qui illam negaverat, reſpondens ad authoritatem illam Tridentini, in aliud latus ſe vertat, negetque Minorem, aſſerens probabiliter ſuſtineri poſſe ſanguinē Chriſti remanſurum ſub ſpeciebus aquæ ſeparatis. 55.

Verùm Minor illa probatur primò ex Tridentino citato, dicente poſt conſecrationem manere duntaxat ſpecies panis & vini, & ſub illis corpus & ſanguinem Chriſti: Ergo non remanent ſpecies aquæ ſub quibus contineatur ſanguis Chriſti.

Secundò, Si ſub ſpeciebus aquæ ſeparatis contineretur ſanguis Chriſti, ſequeretur ſolas ſpecies aquæ poſſe conſecrari, quod eſt hæreticum. Sequela probatur: Quidquid eſt capax termini alicujus actionis, eſt etiam capax denominari ab illa actione: Sed conſecratio ſe habet ad ſanguinem Chriſti, ſicut actio & fieri ad ſuum terminum: Ergo illud quod ſeorſim à vino eſt capax continendi ſanguinem Chriſti, poteſt etiam ſeparatim à vino conſecrari.

Tertiò, Si ſub ſpeciebus aquæ ſeparatis ſanguis Chriſti contineretur, aqua, ſeu ſpecies aquæ, pertinerent ad eſſentiam hujus ſacramenti, ſubindeque admixtio aquæ eſſet de neceſſitate ſacramenti, & non tantùm ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ: Sed hoc dici nequit: Ergo, &c. Minor patet ex dictis contra Armacanum articulo præcedenti, ſequela verò Majoris probatur. Illud pertinet ad eſſentiam hujus ſacramenti, cui convenit ſignificatio ſacramentalis: Sed ſi ſub ſpeciebus aquæ ſeparatis ſanguis Chriſti contineretur, illis ſignificatio ſacramentalis competeret: Ergo tales ſpecies ad eſſentiam hujus ſacramenti pertinerent. Major patet, Minor probatur. Ideò ſpecies vini ſignificant gratiam ad modum ſpiritualis potûs animam exhilarantie, quia ſanguinem Chriſti realiter continent: Ergo ſi ſub ſpeciebus aquæ ſeparatis, ſanguis Chriſti contineatur, illis pariter ſignificatio ſacramentalis conveniet.

§. III.

Solvuntur objectiones.

56. Objicies primò: SS. Patres communiter & indiſtinctè docent aquam & vinum conſecrari, & conſecratione in ſanguinem Chriſti converti: Sed hoc eſſet falſum, ſi aqua non converteretur in ſanguinem Chriſti, niſi prius eſſet converſa in vinum: Ergo dicendum eſt, aquam infuſam calici, immediatè in ſanguinem Chriſti converti. Minor videtur manifeſta, quod enim non eſt tempore conſecrationis, non poteſt dici conſecrari, aut in ſanguinem converti: Sed ſi aqua debeat priùs mutari in vinum, non erit tempore conſecrationis: Ergo falſum erit dicere quòd aqua conſecretur, & conſecratione in ſanguinem Chriſti convertatur. Major verò ex variis SS. Patrum teſtimoniis declaratur: Ambroſius enim lib. 4. de ſacram. hæc ſcribit: *Vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis.* Et cap. 5. *Ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus: ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur.* Damaſcenus lib. 4.

fidei

fidei cap. 14. *Ex pane corpus, & ex vino & aqua* (Chriſtus) *ſanguinem ſuum effecit*. Alia profert teſtimonia Baronius ad Annum 1188. quæ difficiliora videntur. Refert enim verba Paſchalis lib. de corpore & ſanguine Chriſti cap. 11. dicentis: *Aqua conſecratur, non quòd aqua permaneat, ſed vertatur in ſanguinem*. Et Petri Bleſenſis tractatu de Euchariſtiæ cap. 14. *Poſt conſecrationem ſanguis bibitur, quia in ſanguinem demutatur aqua*. Idem docet Hidelbertus apud eundem dicens: *Aqua in ſanguinem vertitur*. Demum idem confirmat Algerus ibidem, his verbis: *Licèt in menſa Domini tria conſtituantur munera, ſunt tamen duo per quæ ſacrificatur, eſt aqua mixta priùs vino, ſed quando ſacratur, nonniſi ſanguis erit*. Ergo SS. Patres communiter docent, aquam & vinum conſecrari, & conſecratione in ſanguinem verti.

57. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico quòd ut aqua dicatur conſecrari, & in ſanguinem Chriſti converti, non eſt neceſſe quòd ipſa ſit formaliter tempore conſecrationis; ſufficit enim quòd ſit materialiter, id eſt quòd materia quæ eſt ſub forma vini, fuerit ſub forma aquæ; ſicut à ſimili alimentum dicitur converti in ſubſtantiam aliti, quamvis tempore quo fit hæc converſio, non ſit alimentum formaliter, ex eo quòd per varias alterationes & corruptiones priùs fuit corrupta forma ipſius alimenti. Sic etiam Joan. 2. architriclinus aquam jam factam vinum, appellat aquam per ampliationem; & Exodi 7. dicitur: *Devoravit virga Aaron virgas eorum*, quod intelligendum eſt de virga converſa in colubrum. Ita ergo in propoſito aqua poteſt dici converti in ſanguinem Chriſti, per ampliationem, quia illud quod erat aqua, ſeu illud in quod aqua eſt tranſmutata, convertitur in ſanguinem Chriſti.

58. Objicies ſecundò: Chriſtus in vino aquâ mixto creditur conſecraſſe, ut dicit Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 3. Sed non eſt veriſimilie tam brevi tempore illam aquam priùs converſam fuiſſe in vinum, quàm in ſanguinem: Ergo immediatè in ſanguinem Chriſti transmutata eſt. Minor probatur: Chriſtus non conſecravit apponendo aquam modiciſſimam, quia miſcuit aquam propter obſervationem temperantiæ, & conſuetudinem illius regionis; eſſet autem ridiculum propter temperantiam modiciſſimam aquam, unam ſcilicet guttam, vino infundere: Sed multa aqua non potuit brevi illo tempore quod inter conſecrationem corporis & ſanguinis ſui Chriſtus interpoſuit, in vinum converti: Ergo tunc non fuit priùs converſa in vinum, quàm in ſanguinem.

59. Simile argumentū deſumi poteſt ex Concilio Triburienſi: nam olim ex decreto hujus Concilij, tertia pars aquæ miſcebatur vino conſecrando: At veriſimile non eſt, vel aquam illam converſam fuiſſe in vinum, antequam converſa fuiſſet in ſanguinem; vel remanſiſſe in ſanguinem non converſam, nam hoc modo data fuiſſet populo occaſio idololatrandi & adorandi aquam puram in calice unà cum Chriſti ſanguine contentam: Ergo &c. Idem argumentum & inconveniens currit in alijs duobus caſibus qui non rarò contingunt; quādo ſcilicet ſacerdos paulò ante cōſecrationem advertit non fuiſſe tempore oblationis calici appoſitam aquam, vel quando in ipſa ſumptione advertit loco vini fuiſſe purā aquam; nam in utroq; illo caſu præcipit rubrica ut ſacerdos apponat aquam, & ſtatim conſecret; tunc enim in brevi illo tempore aqua non poteſt converti in vinum: nec remanet in propria ſpecie, alioquin, ut dicebamus, daretur populo occaſio idololatriæ, nec poſſet verificari forma calicis; nam pronomen *Hic* cadit ſupra totum quod in calice continetur; & ſacerdos illam aquam ſimul cum ſanguine ſumens, non maneret jejunus, atq; adeò non poſſet aliam miſſam celebrare: Ergo ſaltem in illis caſibus, aqua immediatè in ſanguinem Chriſti convertitur.

Reſpondeo Chriſtum Dominum, cùm evidenter & comprehenſivè cognoſceret, quando aqua eſſet converſa in vinum, etiam ſi plus aquæ infunderet quàm nos, tamē quando cōſecravit, jam aqua erat converſa in vinum. Addo quod Chriſtus expectavit ut eſſet finita cœna ad conſecrandum calicem, cùm tamen panem durante cœnâ conſecraverit, juxta illud Matth. 26. *Cœnantibus illis accepit Ieſus &c.* & ſic ſufficiens tempus tranſiit ut aqua illa converteretur in vinum. Deinde etiam non conſtat Chriſtum Dominum non infudiſſe aquam in modica quantitate, quia licèt regulariter limphatum vinum in magno temperamento biberet, tamen tunc quando cōſecravit, non eſt uſus vino mixto, modo uſuali, temperantiæ causâ, ſed ob ſignificationem myſticam, & propter myſterium: unde poſt conſecrationem calicis dixit illud eſſe de genimine vitis, ut intelligeremus, quòd licèt infudiſſet aquam, tunc tamen totum illud erat vinum. 60.

Dices, Illud vinum quod tunc Chriſtus conſecravit, erat vinum uſuale: Sed vinum uſuale non eſt vinum purum, ſed vinum limphatum, ſeu multâ aquâ dilutum: Ergo Chriſtus non conſecravit vinum cui infuſa eſſet aqua in modica quantitate. 61.

Reſpondeo vinum limphatum eſſe uſuale, ſi taliter ſit mixtū, quòd ſit converſum in vinum; ſi verò non ſit converſum, ſed fiat quoddam tertium ex vino & aqua, non eſt vinum uſuale, licèt potus uſualis dici poſſit: aliud enim eſt vinum uſuale, aliud potus uſualis; quia uſualis potus poteſt eſſe vel ex vino multâ aquâ diluto, vel ex alijs liquoribus; vinum autem uſuale, non niſi vinum eſſe poteſt, quod non ſolùm pro potu, ſed etiam pro alijs uſibus ſervit.

Ad aliud argumentum deſumptum ex decreto Concilij Triburienſis, in primis dico hoc Cōcilium provinciale quoad hoc correctum fuiſſe à Florentino unverſali, præcipiente modiciſſimam aquam vino conſecrando infundere. 62.

Reſpondeo ſecundò, licèt vino conſecrando tertia pars aquæ infundatur; quia tamen vinum majoris eſt activitatis quàm aqua, illiuſque reſiſtentiam facilè ſuperare poteſt, præſertim quando eſt potens & generoſum, intra breve illud tempus quod ab offertorio ad conſecrationem intercedit, poteſt tertiam partem aquę ei admixtam, in ſuam ſubſtantiam convertere. Cùm verò ſacerdos advertens non fuiſſe tempore oblationis appoſitam aquam calici, illā adhibet, & ſtatim conſecrat juxta præſcriptum rubricarum; ſi in brevi illa morula, aqua non ſit converſa in vinum, in ſanguinem Chriſti non convertitur, ſed manet in propria ſpecie. Propterea tamen non datur populo occaſio idololatriæ, quia cùm adoratio fidelium, fide dirigatur, fertur ſolùm ad ſanguinem Chriſti latentem ſub ſpeciebus Euchariſticis, non verò ad alia quæ per accidens iis adjuncta ſunt; ſicuti ſi inter hoſtiam conſecratam crinis inſertus ſit, nullus tamen creditur ipſum

ſum adorare. In eo etiam caſu verba conſecrationis verificantur, quia non reſpiciunt abſolutè quidquid in calice reperitur, ſed tantùm materiam conſecrationi aptam. In eodem cum caſu ſacerdos jejunus cenſetur, quia totum ſumit per modum unius ſacramenti, ſicut ſi hoſtiæ conſecratæ eſſet admixta aliqua particula farinæ hordeaceæ; vel ſicut quando gutta aquæ per fauces ſacerdotis os lavantis, caſu elabitur.

63. Objicies tertiò: Aqua mixta vino non poteſt converti in ipſum: Ergo ſi convertatur in ſanguinem Chriſti, id fit immediatè. Conſequentia patet, Antecedens verò probant Adverſarij, Primò ex eo quod Ariſtoteles, Plinius, & omnes Medici, atq; Chymici, affirmant talem converſionem eſſe impoſſibilem.

Secundò, quia experientia docet, aquam mixtam vino, etiam multo tempore poſt illam mixtionem, poſſe à vino ſeparari, per immiſſionem medullæ junci, aut per ſpongiam oleo infuſam.

Tertiò ratione: Non enim poteſt hæc converſio fieri, niſi vinum alteret & corrumpat aquam: Sed vinum non poteſt hoc præſtare: Ergo hæc converſio aquæ in vinum fieri nequit. Major patet, Minor probatur. Nam vinum non poteſt aquam corrumpere qualitatibus ſymbolis, putà humiditate, & frigiditate, quia ſimile non agit in ſimile; neq; etiam qualitatibus diſſymbolis, putà caliditate, quia calor non continetur in vino formaliter, ſed virtualiter tantum; unde cùm calor virtualis non agat niſi priùs irritatus & excitatus ab illo ſubjecto in quod agit; aliunde verò non poſſit aqua excitare calorem vini, eò quòd ipſa omni calore deſtituta ſit; non poterit vinum per calorem corrumpere aquam: Ergo illam nullo modo corrumpere poteſt.

Deniq; idem Antecedens ſuadetur: Si vinum poſſet aquam in ſuam ſubſtantiam convertere, per mixtionem aquæ vinum redderetur fortius & vegetius: Sed hoc dici nequit, cùm experientiâ conſtet, quòd virtus vini cui aqua aut guttatim aut tota ſimul infunditur, ſenſim deficit, & tandem evaneſcit, ita ut non percipiatur vinum, ſed videatur in aquam converſum. Sequela verò probatur, quia ignis & alia corpora ſimplicia fiunt vegetiora, quando augentur per aliorum in ſe converſionem: Ergo ſimiliter vinum fieret vegetius & fortius per mixtionem aquæ, ſi eam in ſuam ſubſtantiam tranſmutaret.

64. Reſpondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, quoad Ariſtotelem, dico eum falsò omnino à Coninck o citari, cùm oppoſitum doceat lib. 1 de generat. cap. 5. lect. 14. apud D. Thomam, & cap. 10. lect. 25. unde S. Thomas infrà quæſt. 77. art. 8. ait: *Gutta aquæ multo vino permixta, tranſit in ſpeciem vini, ut dicitur 1. de generatione.* Medicis autem & Chimicis opponimus præter Ariſtotelem, Albertum magnum, D. Thomam, & omnes ejus Diſcipulos, Alenſem, D. Bonaventuram, Scotum, & plures alios; imò Innocentium III. ſuprà citatum, qui opinionem aſſerentem aquam tranſubſtantiari in ſanguinem, cùm in vinum tranſeat, mixta vino, ut probabiliorem elegit, ſubindeq; verius & probabilius eſſe cenſuit, aquam mixtam vino poſſe in ipſum converti.

Ad ſecundam dico cum D. Thoma in 4. diſt. 10. in expoſitione litteræ, id quod per artem chymicam ſeparatur à vino, non eſſe aquam, ſed aqueum humorem, hujus ſignum eſt, quòd ex puro vino poteſt etiam extrahi: dicitur verò aqueus humor, quia eſt quodammodo ſimilis aquæ, quamvis ſubſtantialiter ſit vinum non ſatis excoctum.

Dici etiam poteſt, quòd ſi aqua illa ex vino extracta, ſit vera aqua, generatur tunc ex vapore vini cui aqua admixta fuerat, & in illud converſa, attracto à medulla junci, aut ſpongiâ oleo imbutâ; eodem prorſus modo quo ex terræ vapore attracto à Sole generatur aqua in media regione aëris, ut docet Ariſtoteles lib. 1. Meteor. cap. 9.

Ad tertiam dico poſſe vinum duobus modis corrumpere aquam, in parva quantitate ſibi admixtam: uno modo per diviſionem, ratione cujus illa modica aqua dividitur in partes minimas, ſub quibus non poteſt forma aquæ manere, cui conſequenter ſuccedit forma vini, non verò aliqua alia; tum quia ab ipſo vino fit hæc diviſio; tum etiam quia illud eſt corpus undiq; circumdans partes aquæ. Secundò poteſt vinum corrumpere aquam per actionem, agendo in illam, non per qualitates ſymbolas, ſed per diſſymbolas, ſcilicet per calorem virtualem. Nec verum eſt calorem virtualem non agere, niſi priùs excitetur à calore formali ſubjecti in quod agit, ut patet in calce, quæ ſolâ aquâ poſitâ, ſtatim fervet. Addi etiam poteſt, ignem agere per aliquam qualitatem innominatam, ipſum formaliter afficientem, quam appellamus calorem virtualem, eò quòd producat effectus proprios caloris, ſicut lux Solis dicitur ob eandem rationem calor virtualis.

Ad quartam, nego ſequelam Majoris, & ad probationem illius, conceſſo antecedente, nego conſequentiam, & paritatem. Ratio verò diſparitatis eſt, quia cùm in igne & in alijs corporibus ſimplicibus, qualitas per quam agunt, ſit proprietas ab eorum ſubſtantia per ſimplicem dimanationem proveniens, facilè ex ſeipſis reparant damnum, quod ex reſiſtentia contrarij receperunt; quod in vino & in alijs mixtis, propter oppoſitam rationem contingere nequit; unde non eſt mirum, ſi virtus eorum ſenſim deficiat.

Objiciunt ultimò Adverſarij: Multò certius eſt, totum quod continetur in calice, poſt legitimam conſecrationem, in ſanguinem converti, quàm aquam priùs converti in vinum; quia primum aſſerunt communiter Patres & Theologi, imò & quidam volunt eſſe de fide, ſecundũ verò negatur à pluribus: Ergo non poteſt prius in ſua veritate & certitudine pendere à poſteriori. Cõſequentia probatur, quia poſterius non poteſt habere majorem certitudinem, quàm prius, nec certum ab incerto in ſua veritate pendere. 65.

Ad hoc argumentũ cui potiſſimùm confidunt Adverſarij, & quod apud illos palmarium eſt, & in hoc litterario certamine, veluti Achylleum, facilè reſpondetur, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; ad cujus probationem dicendum eſt, nihil obſtare in bono diſcurſu, Conſequens eſſe interdum certius Antecedente, non quidem vi illationis præcisè, & quatenus pendet ab illo, ſed quatenus poteſt habere aliunde ſpecialem gradum certitudinis, putà quia aliunde eſt communiter receptum in Eccleſia, ut contingit in propoſito. Poteſtq; afferri inſtantia manifeſta, nam hæc propoſitio, *humanitas Chriſti exiſtit ſine propria ſubſiſtentia*, dependet in ſua veritate ab iſta, *ſubſiſtentia creata diſtinguitur realiter à natura*, ita quòd ſi hæc eſſet falſa, 66.

prior

prior non poſſet eſſe vera; & tamen prima certior eſt, quia aliunde eſt de fide, non verò præciſè quatenus dependet ab alia propoſitione.

Articulus V.

An materia conſecranda debeat eſſe præſens Miniſtro, & ſub certa quantitate?

67. Dico primò, ut validum fiat ſacramentum, materia ejus debet eſſe præſens ſacerdoti conſecranti. Ita D. Thomas in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. ad 1. ubi ſic habet: *Ipſa forma pronomine demonſtrativo utens oſtendit quòd materia conſecranda debet eſſe coram Sacerdote, unde Sacerdos, exiſtens in domo ſua, non poſſet conſecrare panem qui eſt in altari.* Quibus verbis duas inſinuat S. Doctor pro noſtra concluſione rationes.

68. Prima & fundamentalis eſt, quòd pronomen *Hoc*, vel *Hic*, contentum in forma conſecrationis, ſignificat rem præſentem; unde falſa eſſet forma, ſi materia eſſet abſens.

Secunda eſt ab inconvenienti: ſi enim materia non deberet eſſe præſens Sacerdoti conſecrãti, ſequeretur Sacerdotem exiſtentem Pariſijs, è domo ſua poſſe conſecrare omnes hoſtias exiſtentes in Eccleſia, imò & quæ ſunt Romæ, & in omnibus totius mundi civitatibus, quod abſurdum & falſum eſſe conſtat. Ex quibus

69. Inferes primò contra Majorem, non poſſe Sacerdotem conſecrare hoſtiam à tergo poſitam, quamvis eam in ſpeculo videat, quia non poteſt eam demõſtrare pronomine *Hoc*, ſed ſolùm ejus ſimilitudinem relucentem in ſpeculo, quæ non eſt materia hujus ſacramenti, vel cõſecrationis.

70. Inferes ſecundò, poſſe Sacerdotem conſecrare hoſtiam in pixide occluſam, vel latentem ſub alijs, aut ſub linteo, quia eſt moraliter præſens ratione continentis.

Dices, Infans intra uterũ matris exiſtens, non eſt moraliter præſens ut poſſit Baptiſmum ſuſcipere: Ergo nec hoſtia intra pixidem exiſtens.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem, infans enim debet phyſicè ablui, ad quod requiritur phyſica præſentia ſubjecti abluendi; hoſtia verò non debet verbis cõſecratoris phyſicè tangi, adeòq; ſufficit moralis ejus præſentia.

71. Dico ſecundò, Sacerdotem validè poſſe conſecrare materiam, quantæcumq; ſit magnitudinis, dummodo illi moraliter præſens eſſe poſſit. Ita D. Thomas hîc art. 2. in corp. contra aliquos qui dicebant quòd Sacerdos non poterat conſecrare magnam quantitatem panis aut vini, putà totum panem qui venditur in foro, aut totum vinum quod eſt in dolio. Eſt etiam contra Alenſem, D. Bonaventuram, Paludanum, & alios, aſſerentes materiam conſecrandam eſſe determinatam quoad maximum, non quoad minimum; quia (inquiunt) quantitas materiæ conſecrandæ ſumi debet per ordinem ad uſum fidelium, propter quem hoc ſacramentum eſt inſtitutum: Ergo tanta & non major conſecrari poteſt, quanta probabiliter ſufficit ad uſum fidelium. Addunt quòd virtus ſacerdotis & verborũ finita eſt: virtus autem finita habet de ſe terminum certum ultra quem non poteſt operari.

72. Probatur tamen concluſio ratione fundamentali. De fide eſt Chriſtum dediſſe ſacerdotibus poteſtatem conſecrandi panem & vinum, & nullâ conſtat auctoritate, vel traditione, aut ratione, Chriſtum limitaſſe hanc poteſtatem ad certum terminum magnitudinis, quo major, licèt ſenſibiliter præſens, conſecrari non poſſit: Ergo temerè limitaretur: Major eſt certa ex Scriptura & Concilijs, Minor verò patebit ex ſolutione objectionum.

73. Confirmatur: Hoc ſacramentum non conſiſtit in uſu, ſed in conſecratione materiæ, quamvis ordinetur ad uſum ut ad effectum poſteriorem: Ergo ſalvatur ejus eſſentia in ſola materia debitè applicata, cum certa forma & intentione miniſtri.

74. Poteſt etiam ſuaderi concluſio ratione D. Thomæ, quæ ſic breviter proponi poteſt. In omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ ſumitur ex ordine ad finem, ſicut in ſerra tantùm debet eſſe materiæ, quantùm ſufficit ad ſecandum: in hoc autem diſtinguuntur res naturales ab hoc ſacramento, quòd illæ habent determinatam quantitatem, per comparationem ad formam determinatam; hoc verò ſacramentum, per comparationem ad uſum fidelium: Sed numerus fidelium eſt indeterminatus: Ergo & materia hujus ſacramenti. Neq; enim oportet quòd determinetur per comparationem ad numerum fidelium qui nunc occurrunt, aliàs ſacerdos habens tantùm centum parochianos, poſſet tantùm conſecrare centum hoſtias, ſed comparatio debet fieri circa populum qui poteſt occurrere: numerus autem fidelium qui occurrere poſſunt, non eſt determinatus, cùm & multi & iidem ſæpiùs communicare poſſint: Ergo &c. Ex quo ſolutum manet primum fundamentum adverſæ ſententiæ. Ad illud verò quod additur, dicendum eſt virtutem Sacerdotis eſſe quodammodo infinitam, quia cùm ſe habeat per modum inſtrumenti, agit in virtute Dei, quæ infinita eſt.

75. Dices, In forma conſecrationis vini ſic dicitur: *Hic eſt calix*: Ergo oportet vinum contineri in calice, ſubindeq; ejus quantitatem eſſe determinatam, & calici proportionatam.

Sed nego conſequentiam, nam cùm dicitur, *Hic eſt calix &c.* eſt figurata locutio, in qua continens ſumitur pro contento, idemq; ſignificat, ac ſi ſolùm diceretur, *Hic eſt ſanguis meus*, ſicut Matth. 26. & Marci 14. habetur: unde etiam ſi vinum non eſſet in calice, ſed in terra diffuſum, conſecrari poſſet.

Addo quod, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum conſecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non rectè colligeretur quantitatem vini conſecrandi eſſe determinatam; tum quia dato quocumq; calice, poteſt dari alius major: tum etiam, quia poteſt Sacerdos habere coram ſe multos calices plenos, & ſimul omnes conſecrare, ſicut ſimul conſecrat multas hoſtias.

76. Dico tertiò, quælibet pars panis & vini, quantumcumq; parva, dummodo ſit ſenſibilis, & ſufficienter præſens, ſive ſit in toto continuo, ſive extra eſt apta materia conſecrationis. Ita S. Thomas hîc art. 2. in argumento *Sed contra*.

Probatur breviter: Illud poteſt validè conſecrari, ſub quo poteſt poni corpus Chriſti: Sed corpus Chriſti poteſt poni & exiſtere ſub qualibet parte panis & vini, quantumcumq; parva, ſub qua poteſt eſſe ſubſtantia panis & vini, quia corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus, ad modum ipſius ſubſtantiæ panis & vini: Ergo ſi aliunde talis

talis pars ſit ſenſibilis, & ſufficienter præſens, A poteſt validè conſecrari.

77. Ex quo inferes, partem minorem, minimo naturali conjunctam, poſſe conſecrari, non autem ſeparatam; quia ſub illa ut ſeparata non remanet ſubſtantia panis, bene tamen ſub eadem ut conjuncta cum alijs.

78. Dices primò: Quæcumq; minima quantitas aquæ non ſufficit ad Baptiſmum: Ergo neque quæcumq; minima quantitas panis ad hoc ſacramentum.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; materia enim Baptiſmi non eſt aqua, niſi ut abluens, at non quævis minima pars aquæ abluere poteſt; panis verò eſt materia Euchariſtiæ, ut continens Chriſtum; unde cùm minima quantitas panis totum Chriſtum continere poſſit, quælibet pars, quantumcunq; parva, eſt apta materia cõſecrationis. B

79. Dices ſecundò, Sacramentum Euchariſtiæ eſt inſtitutum ad modum cibi: Sed ad rationem cibi requiritur aliqua determinata quantitas: Ergo & ad materiam Euchariſtiæ.

Reſpondeo ſacramentum Euchariſtiæ eſſe inſtitutum ut cibum, non materialem, qui ut corpus reficiat, determinatam requirit quantitatem, ſed ut ſpiritualem, qui ut animam reficiat, certam quantitatem non expoſcit.

80. Urgebis, ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum eſt ut cibus ſpiritualis animæ, mediâ ſumptione corporali: Sed ut cibus ſit corporaliter ſumptibilis, certam requirit quantitatem: Ergo & ſacramentum Euchariſtiæ. C

Reſpondeo hoc argumentum ſolùm probare, ſacramentum Euchariſtiæ, quantum ad uſum & ſumptionem corporalem, certam requirere quantitatem, ſed id non probare de hoc ſacramento, quantùm ad conſecrationẽ, & præſentiã Chriſti ſub ſpeciebus, de quo ſolùm agimus in præſenti, unde hæc inſtantia non eſt ad rem.

81. Dico quartò, ut conſecratio ſit valida, debet in particulari determinari quantitas tam continua quàm diſcreta materiæ, panis ſcilicet & vini. D

Probatur: Quantùmcumq; materia ſecundùm ſe ſit legitima & conſecrabilis, ac præſens Sacerdoti, ſi tamen iſte non velit aut intendat eam conſecrare, etiam ſi proferat verba conſecrationis, non manet conſecrata; quia intentio miniſtri neceſſaria eſt ad confectionem ſacramenti, ut Tractatu de ſacramentis in communi *Diſp. 6 art. 2* oſtenſum eſt: Ergo ut valida ſit conſecratio, materiæ quantitas determinanda eſt per intentionem Sacerdotis, quâ velit conſecrare tantam & talem quantitatem panis & vini.

82. Porrò intentio Sacerdotis circa materiam conſecrandam tripliciter ferri poteſt. Primò intendendo conſecrare totam materiam quam habet coram ſe præſentem abſolutè, & tunc tota illa, cujuſcumq; quantitatis ſit, etiam ſi ſit totus panis qui venditur in foro, & totũ vinum quod eſt in dolio, manet conſecrata. Secundò, intendendo conſecrare ex materia quam habet præſentem, ſolam illam quam habet præ manibus, & quæ eſt ſuper corporale, vel in pixide, aut in calice; & tunc ſola illa manet conſecrata. Tertiò, intendendo conſecrare ex hoſtijs quæ ſunt ſuper corporale, aut in pixide, unam tantùm; & tunc ſi eam deſignet, illa ſola manet conſecrata; ſi verò eam non deſignet, nulla conſecrata manet. Similiter, ſi Sacerdos præſentes habeat un- E A decim hoſtias, & intendat tantùm conſecrare decem, non tamen determinet illas decem quas vult conſecrare, & undecimam quam non vult conſecrare, nullam earum conſecrabit: non enim conſecrabit omnes, quia hoc non intendit, ut ſuppono; neq; hanc vel illam, quia non eſt major ratio unius quàm alterius.

Articulus VI.

Vtrum in aliquo caſu ex diſpenſatione Pontificis liceat in una tantùm ſpecie conſecrare?

B

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

Duo ut certa ſupponimus, & aliud in controverſiam revocamus. In primis enim certum eſt validè unam ſpeciem poſſe ſine altera conſecrari, ut conſtat ex ipſo uſu & praxi Eccleſiæ, quæ ſpeciem panis, hoc ipſo quòd conſecrata eſt, adorat, etiam antequam calix conſecretur; & ſi contingeret Sacerdotem ex malitia vel impotentia non conſecrare calicem, eodem modo maneret ibi corpus Chriſti ſub ſpecie panis; quia ſemel conſecratus panis, non deſinit continere corpus Chriſti, donec ſpecies corrumpantur. Idem dicendum eſt conſecratione calicis, ſi fiat ſine conſecratione panis. 83. C

Secundò certum eſt, nulli ſacerdoti de jure ordinario licere unam ſpeciem conſecrare ſine alia. Eſt enim præceptum Eccleſiaſticum quo id ſtrictiſſimè prohibetur, ut liquet ex cap. *Nihil contra*, quæſt. 1. & ex cap. *Referimus* de conſecrat. diſt. 2. ubi dicitur *non poſſe ſine ingenti ſacrilegio dividi myſterium*; & ex ijs quæ habentur in Rubricis generalibus Miſſalis Romani, titulo *de defectibus*, ubi præſcribitur, ut in omni caſu quoad fieri poteſt, ſacrificium integrum peragatur, & inter alia præcipitur, ut Sacerdos qui ex imprudentia aquam pro vino conſumpſit, accipiat vinum, & conſecret, atq; conſumat, non obſtante præcepto Eccleſiaſtico de non ſumenda Euchariſtia niſi à jejunis: cui præcepto, quamvis gravi, præponderat aliud de conſecranda ſimul utraq; ſpecie, & conſumenda ab ipſo conſecrante. Solùm ergo difficultas eſt, & controverſia inter Theologos, utrum Summus Pontifex poſſit diſpenſare in hoc præcepto, & ob publicam aliquam utilitatem permittere, ut una ſpecies ſine altera conſecretur. 84. D

Partem affirmativam tenent Adrianus in 4. quæſt. 6. de Euchariſtia, Major ibidem diſt. 9. quæſt. 3. Gabriel in canonem Miſſæ lect. 13. dubio 3. Alanus libro 2. de Euchariſtia, & aliqui ex Summiſtis. Eandem ſententiam tenuiſſe Albertum Magnum in Tractatu de corpore Chriſti, refert Cardinalis Turrecremata in cap. *Comperimus* diſt. 2. ipſeq; eam ibidem approbare videtur. In eo tamen diſcrepant hujus ſententiæ Authores, quòd Adrianus, & Major exiſtimant non eſſe de jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico, ut ſacramentũ Euchariſtiæ ſub utraq; ſpecie conficiatur. Alij verò licèt putent id eſſe de jure divino, adhuc tamen aſſerunt Pontificẽ in eo diſpẽſare poſſe, vel interpretari id jus divinũ in aliquo caſu non obligare, ut ſi in regno aliquo vinum conſervari non poſſit. Sententia tamen negans Pontificem in eo diſpenſare poſſe, communis eſt 85. E

inter

inter Theologos, tum domeſticos, tum extraneos; licèt plures ex Recentioribus ſententiam affirmantem probabilem exiſtiment.

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

DIco primò, eſſe de jure divino, quod ſacramentum Euchariſtiæ non conficiatur, niſi conſecrando utramq; ſpeciem. Ita D. Thomas hîc art. 1. ad 2. & infrà quæſt. 80. art. 12. ad 3. quibus locis duas inſinuat rationes, quibus breviter ſuaderi poteſt noſtra concluſio.

86. Prima eſt: Quæ ſunt neceſſaria ad integritatem ſacramenti, ſunt de jure divino: Sed conſecratio utriuſq; materiæ eſt neceſſaria ad integritatem ſacramenti: Ergo eſt de jure divino. Major patet, integritas enim ſacramentorum eſt de jure divino, cùm ea à ſolo Chriſto inſtituta ſint. Minor verò ex eo ſuadetur, quòd Euchariſtiæ ſacramentum per modum convivij inſtitutum eſt: Sed ad integritatem convivij requiritur cibus & potus: Ergo & ad integritatem hujus ſacramenti pertinet utraq; ſpecies panis & vini.

87. Secunda ratio ſic poteſt proponi. De jure divino eſt, ut hoc ſacramentum non conficiatur, niſi ſimul Deo ſacrificium incruentum offeratur: Sed ſacrificium incruentum Deo offerri nequit, niſi utraq; ſpecies conſecretur: Ergo de jure divino eſt, quòd hoc ſacramentũ non conficiatur, niſi conſecrando utramq; ſpeciem. Minor eſt certa, tum quia ſacrificium Euchariſtiæ eſſentialiter & per ſe debet eſſe ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech, quia hoc eſt ſacerdotium novæ legis, in qua Chriſtus Dominus eſt Sacerdos ſecundùm illum ordinem, ut probat Apoſtolus ad Hebræos 6. & declarat Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. ubi ait Chriſtum fuiſſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, in inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ: ritus autem illius Sacerdotij erat in oblatione panis & vini, non alterius tantùm ſpeciei, ut patet ex illo Geneſ. 14. *Melchiſedech Rex Salem proferens panem & vinum: erat enim Sacerdos Dei altiſſimi.* Tum etiam, quia ſacrificium Euchariſtiæ eſt idem quòd ſacrificium crucis, ex parte rei oblatæ, illudq; repræſentat ex parte ſpecierum, ut conſtat ex Tridentino citato, cap. 2. De ratione autem & eſſentia ſacrificij crucis fuit quòd ſanguis realiter & cruentè ſepararetur à corpore Chriſti: Ergo de ratione & eſſentia ſacrificij ſacramentalis eſt, quòd ſanguis myſticè & incruenter ſeparetur à corpore, quod eſſe non poteſt, niſi ſub utraq; ſpecie hoc ſacramentum conficiatur; quia in altera tantùm, potiùs ſanguis & corpus uniuntur per concomitantiã. Ut ergo detur ſeparatio myſtica, requiritur utraq; ſpecies, quatenus ex vi verborum, & ex ſignificatione ſpecierum, ponitur in una corpus, & in alia ſanguis; ut magis declarabitur infrà, cùm de Miſſæ ſacrificio diſſeremus. Major verò in qua eſt difficultas, ſic oſtenditur. De jure divino præceptum eſt Sacerdotibus, ut Euchariſtiam conficerent, eo modo quo Chriſtus in illis verbis inſtituit: *Hoc facite in meam commemorationem*: Sed per illa verba præcepit Sacerdotibus, ut per modum ſacrificij Euchariſtiam conficerent: Ergo de jure divino eſt, quod ſacramentum Euchariſtiæ non conficiatur à Sacerdotibus, niſi per modum ſacrificij, ſeu niſi ſimul Deo ſacrificium incruentum offeratur. Major patet, Minor verò probatur ex Tridentino ſeſſione 22. cap. 1. ubi inquit, *quòd Chriſtus Dominus corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini obtulit Deo Patri, ac ſub earum rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes conſtituebat, ut ſumerent, tradidit, & eiſdem, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba, Hoc facite in meam commemorationem, uti ſemper Eccleſia Catholica intellexit, & docuit.* Et can. 2. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, ut ipſi, aliique Sacerdotes, offerrent corpus & ſanguinem ſuum, Anathema ſit.* Sed offerre corpus & ſanguinem, eſt ſacrificium, quia eſt oblatio facta in honorem Dei: Ergo per illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, Chriſtus præcepit Sacerdotibus, ut per modum ſacrificij Euchariſtiam conficerent. Id etiam apertè declarat traditio Eccleſiæ, quæ colligi poteſt tum ex multis quæ congeruntur de conſecratione diſt. 2. tum etiam ex uſu, nunquam enim hoc ſacramentum confectum eſt, niſi offerendo Deo Miſſæ ſacrificium.

Poteſt etiam ſuaderi concluſio à poſteriori, & à ſigno: Nam præceptum de hoc ſacramento conficiendo ſub utraq; ſpecie, prævalet omni præcepto Eccleſiaſtico, unde Sacerdos, etiam non jejunus, ſacrificium ab altero inchoatum, & ex aliquo accidenti non perfectum, debet perficere: Ergo ſignum eſt, præceptum de conſecrando ſub utraq; ſpecie, eſſe ordinis ſuperioris, & divini.

Dico ſecundò, non poteſt Summus Pontifex diſpenſare, ut Sacerdos conſecret in una tantùm ſpecie.

88. Probatur primò: Si poſſet Pontifex cum aliqua Eccleſia diſpenſare, ut ſacramentum Euchariſtiæ in una tantùm ſpecie conficeretur, poſſet etiam efficere ut talis Eccleſia ſine ullo ſacrificio ſubſiſteret: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris eſt evidens, ſiquidem non poteſt modò dari aliud ſacrificium in Eccleſia, præter Euchariſtiam: tunc autem Euchariſtia non haberet rationem ſacrificij; cùm in una tantùm ſpecie, Euchariſtiæ ſacrificium ſalvari nequeat, ut præcedenti concluſione viſum eſt. Minor verò ſuadetur: Sacrificium eſt præcipuũ religionis fundamentum, ſine quo illa ſtare nequit, juxta illud Auguſtini libro 19. contra Fauſtum cap. 11. *In nullum nomen religionis coadunari homines poſſunt, niſi aliquo viſibilium ſignorum conſortio colligentur*; unde tunc ceſſavit lex antiqua, quando ablatum eſt juge ſacrificium, & Apoſtolus ad Hebræos 7. ait *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat*, Sacerdotium verò & ſacrificium dicuntur correlativè, ut inquit Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 1. Ergo Summus Pontifex ſuâ diſpenſatione efficere nequit, ut aliqua Eccleſia ſine ullo ſacrificio ſubſiſtat.

89. Probatur ſecundò concluſio ex fundamentis in præcedenti ſtatutis. Ut enim ibi oſtenſum eſt, præceptum de non conſecrando in una tantùm ſpecie, eſt divinum, & non purè Eccleſiaſticum: Sed Pontifex in his quæ ſunt de jure divino diſpenſare nequit, ut dicitur Can. *Sunt quidam*, & can. *Contra* 25. quæſt. 1. & patet, quia inferior non poteſt diſpenſare in lege lata à ſuperiori: Ergo Pontifex non poteſt diſpenſare ut Sacerdos conſecret in una tantùm ſpecie.

90. Dices, Licèt non poſſit Pontifex diſpenſare in his

his quæ ſunt de jure divino, poteſt tamen interpretari tale jus, declarando illud non obligare in hoc vel in illo caſu; ut in propoſito, ſi præceptum de non conſecrando in una tantùm ſpecie, concurrat cum alio divino, & non poſſit utrumq; ſimul ſervari; v.g. cum præcepto communicandi in articulo mortis, vel cùm in tota aliqua regione non poteſt haberi vinum. Unde refert Volaterranus libro 3. Geographiæ cap. de Saxonibus, Innocentium VIII. diſpenſaſſe cum illis ad conſecrandum tantùm in pane, eò quòd in illis regionibus vinum ſtatim aceſcat. Ergo in talibus caſibus poterit Pontifex interpretari quòd tale præceptum non obliget.

91. Sed contra: Prædicta interpretatio non poteſt fieri niſi propter aliquam legitimam cauſam occurrentem: Sed nulla talis poteſt occurrere: Ergo &c. Minor probatur ex eo quòd à ſexcentis ſexaginta & ampliùs annis nunquam ſe talis occaſio obtulit: quod enim narrat Volaterranus, fictitium eſſe colligitur. Primò quia nullum alibi extat hujus conceſſionis monimentum: quomodo autem in re tam gravi & inuſitata non extaret? Secundò quia ex ipſa phraſi convinci poteſt falſitatis; ait enim permiſiſſe Pontificem, ut Norvegi ſine vino calicem conſecrarent. An verò cerviſiam, aut vinum malogranatorum, pomorum, aut morum, vel lac, aut aquam conſecrare permiſit, ſive puram, ut Aquarij uſurpabant, ſive mellitam, ut Melancthon putavit uſurpare Ruthenos poſſe, ob inopiam vini? Tertiò, quia nec ſtat ratio ipſa quam prædictæ conceſſionis Volateranus refert, quòd nempe *vinum in Norvegia non creſcat, aliunde importatum citò aceſcat*; cùm ſit nunc vinum ibi tam abundans, & tam potui aptum, ut nec ſine ſpecie vini communicare Laïci velint.

Addo ex Bzovio ad annum 1490. circa illud tempus nonnullos Sacerdotes qui poſtea combuſti ſunt propter falſificata diplomata pontificia, potuiſſe in illis partibus falſam aliquam diſpenſationem publicare.

Quod verò dicitur de concurſu duorum præceptorum, non eſt etiam ſufficiens fundamentum ad faciendam hanc interpretationem; quia alia præcepta Eccleſiaſtica, quæ non ſunt tanti momenti, ſicut iſtud divinum de conſecrando in utraq; ſpecie, non poſſunt prætermitti propter adimplendum præceptum communionis; nam ad communicandum ægrotum verbi gratiâ in periculo mortis exiſtentem, non licet celebrare ſine veſtibus ſacris, neq; poſt cibū ſumptum: Ergo à fortiori non poterit prætermitti hoc præceptum divinum de conſecrando in utraq; ſpecie. Ratio verò horum omnium eſt, quia neq; tunc urget ſpiritualis neceſſitas proximi, cùm per alia ſacramenta & per devotionem ægroti poſſit id compenſari: neq; urget etiam neceſſitas præcepti divini de cōmunicando, quia cùm tale præceptum ſit affirmativum, non obligat niſi habitâ copiâ ſacramenti, quæ in illis caſibus non habetur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

92. OBjicies primò contra primam concluſionem: Divus Thomas in 4. diſt. 11. quæſtio. 2. art. 1. quæſtiunculâ 1. ad 4. inſinuare videtur, præceptum de conſecrando in utraq; ſpecie, non eſſe Divinum, ſed Eccleſiaſticum; ait enim (teſte Suare hîc diſp. 43. ſect. 3.) unam ſpeciem non eſſe ſine alia conſecrandam *tantùm quia eſt contra morem Eccleſiæ*, quæ verba minuſculis litteris notat Suarez, quaſi eſſent D. Thomæ.

Sed in citatione hujus Authoris fidelitatem & ſinceritatem deſidero, nam verba illa in textu Divi Thomæ non reperiuntur, ſed S. Doctor ſolùm dicit quòd ille qui habet alteram tantùm ſpeciem, debet potiùs deſiſtere à conſecratione, *quàm conficere, præter morem Eccleſiæ, in una tantùm ſpecie*. Ubi ly, *præter morem Eccleſiæ*, non excludit jus divinum, ſed ſupponit, quia iſte mos Eccleſiæ, ex præcepto divino eſt. Et ita ſenſus illorum verborum eſt, quòd præter morem Eccleſiæ, à Chriſto inſtitutum, non licet in una tantùm ſpecie conſecrare, non autem ob ſolam conſuetudinem ab Eccleſia ortam. 93.

Objicies ſecundò: Si præceptum de conſecrãdo ſub utraq; ſpecie eſſet divinū, vel eſſet naturale vel poſitivum? Neutrum dici poteſt: Ergo tale præceptū non eſt divinum, ſed purè Eccleſiaſticum. Sequela Majoris patet, nam præceptum divinum adæquatè dividitur in naturale & poſitivum. Minor verò quoad utramq; partem ſuadetur. Et in primis quòd tale præceptum non ſit poſitivum, videtur manifeſtum, cùm illud in nullo Scripturæ loco reperiatur. Quod verò non ſit naturale, ex eo patet quòd ex ipſa ſacramentorum inſtitutione non ſequatur. 94.

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, & ad probationem illius dico hoc præceptum eſſe in primis poſitivum, quia colligitur ex illis verbis Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut in prima concluſione probatum eſt. Poteſt etiam dici quodammodo naturale, quia ſuppoſitâ hujus ſacramenti & ſacrificij inſtitutione, requiritur quòd ſit integrum: ad integritatem verò Euchariſtiæ in ratione ſacramenti, ſeu ſpiritualis convivij, & ad ſubſtantiam ſacrificij incruenti, cruentum crucis ſacrificium repræſentantis, utriuſq; ſpeciei conſecratio neceſſariò requiritur, ut ibidem oſtenſum eſt. 95.

Dices, Chriſtus in Cœna poſt conſecrationem panis & calicis dixit, *Accipite & manducate, bibite ex eo omnes*; & tamen hæc verba non continent præceptum ſumendi utramq; ſpeciem; alioquin Eccleſia non poſſet prohibere laicis calicis ſumptionem: Ergo neq; hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, continent præceptum poſitivum conficiendi Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie. Unde etiam ipſe Chriſtus Lucæ 24. legitur conſecraſſe in ſolo pane in Caſtello Emaüs. 96.

Reſpondeo quod quando Chriſtus factâ conſecratione panis & vini dixit *Accipite* &c. communionem ſub utraq; ſpecie omnibus abſolutè non præcepit, ſed ſolùm omnibus Sacerdotibus, quia præcepit illis qui tunc ibi aderant, & quos conſtituebat Sacerdotes. Et quòd ad illos tantùm & non ad omnes communicantes loqueretur Chriſtus, conſtat; quia ad eoſdem dixit illa verba, *Accipite & manducate, bibite ex eo omnes*, ad quos dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: Teſtatur autem Concilium Tridentinum ſuprà citatum, univerſam Eccleſiam hoc ſemper intellexiſſe, quod in illis verbis, *Hoc facite*, præcepit Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent hoc ſacrificium Deo: Ergo in illis verbis loquebatur ad illos ut Sacerdotes; Ergo etiam in alijs 97.

cùm dicebat, *Bibite ex eo omnes*, id eſt omnes ſacrificantes, non verò omnes communicantes. Unde licèt Eccleſia uſum calicis laicis prohibeat, non diſpenſat tamen nec diſpenſare poteſt Sacerdotes ſacrificantes, ut in una tantùm ſpecie communicent.

98. Ad factum Chriſti conſecrantis panem ſine calice pro duobus Diſcipulis, res eſt incerta, an etiam tunc conſecraverit calicem, nec oppoſitũ conſtat ex Scriptura; potuit enim utrumq; conſecrare, & ſolùm præbere panem Diſcipolis, ipſe autem utrumq; ſumere, & dum daret Diſcipulis panem, ex eorum oculis evaneſcere. Quod ſi de facto Chriſtus calicem non conſecravit, id fecit ex ſupr ema poteſtate quam habet ſupra ſubſtantiam ſacramentorum, & ſacrificij, quam Eccleſiæ non dedit, unde illa nullam poteſtatem habet in ſubſtantiam, aut integritatem ſacramentorum, vel ſacrificij Miſſæ.

99. Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Pontifex poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de jùre divino, nam votum obligat de jure divino ad ſui impletionem, & tamen poteſt in illo diſpenſare. Idem eſt de matrimonio rato & non conſummato, in quo Pontifex diſpenſat, & tamen vinculum & obligatio illius eſt de jure divino & ex natura contractûs, qui de ſe eſt indiſſolubilis: Ergo licèt ſit de jure divino, quòd ſacramentum Euchariſtiæ non conficiatur, niſi conſecrando utramq; ſpeciem, poterit tamen Pontifex ex commiſſione Chriſti, & virtute clavium, diſpenſare in hoc, & permittere ut Sacerdos in una tantùm ſpecie conſecret.

100. Reſpondeo primò, quod licèt daretur Pontificem poſſe diſpenſare in jure divino, ex commiſſione Chriſti, incluſa in illa univerſali poteſtate clavium, *Quodcumq; ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*; certum tamen eſt, ipſum non poſſe diſpenſare in jure divino ſpectante ad ſubſtantiam vel ad integritatem ſacramentorũ, vel ſacrificij Miſſæ, ut conſtat ex Tridentino ſeſſione 21. cap. 2. ubi ſic dicitur: *Declarat Sancta Synodus, hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, ut in ſacramentorum diſpenſatione,* SALVA EORUM SUBSTANTIA, *ea ſtatueret vel mutaret quæ ſuſcipientium utilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi, pro rerum tempore, & locorum varietate, magis expedire judicaverit.* Cùm ergo conſecrare in utraq; ſpecie ſit de integritate ſacramenti Euchariſtiæ, ut habet rationem ſpiritualis convivij, & de ſubſtantia ſacrificij Miſſæ, non poteſt Pontifex virtute clavium in hoc diſpenſare, ac permittere quòd Sacerdos in una tantùm ſpecie conſecret.

101. Reſpondeo ſecundò, dupliciter poſſe aliquid eſſe de jure divino, primò abſolutè & ſimpliciter, quia ipſe Deus per ſeipſum imponit aliquod præceptum & obligationem, ejuſq; naturam & modum determinat: Secundò ex ſuppoſitione, quia voluntas humana diſponit materiam & exhibet illam; quâ ſuppoſitâ & manente, obligat jus divinum & naturale ad implendam illam. Quod eſt de jure divino primo modo, non cadit ſub diſpenſatione Pontificis, cùm non conſtet datam illi eſſe à Chriſto poteſtatem ut diſpenſetur in iſtis præceptis quæ immediatè ipſe poſuit, præſertim circa ſubſtantiam ſacramentorum & ſacrificij: poteſt verò diſpenſare Pontifex in his quæ ſunt de jure divino ſecundo modo, quia tunc ſolùm operatur poteſtas Eccleſiæ circa illud factum humanum, quod requiritur & præſuppoſitum tanquam conditio ut jus divinum obliget: v.g. in diſpenſatione voti, Pontifex non tollit obligationem quâ quilibet tenetur implere id quod Deo promiſit, ſed tollit tantùm fundamentum talis obligationis, quam homo actu humano ſibi impoſuit, ob jus quod habet Pontifex ſuper voluntatem omnium fidelium ſibi ſubditorum. Idem dicendum de matrimonio rato & non conſummato; quod quia ſolùm eſt contractus ortus ex voluntate humana, & nondum habet conſummationem ſuam, poteſt per voluntatem ſuperioris diſpenſari ne adimpleatur & obliget; non tamen poſitâ conſummatione, quia tunc eſſet in præjudicium ipſius matrimonij, & perpetuitatis ejus, præter præjudicium quod inde proveniret alteri conjugi, & proli. Cæterùm ex eo quod Pontifex diſpenſaret in præcepto de conſecrando in utraq; ſpecie, diſpenſaret in jure divino abſoluto, quod cùm habeat derivari ex divino tantùm arbitrio, non poteſt ſubire diſpenſationem inferioris ipſi Deo.

Objicies quartò: nõ minùs pertinet ad eſſentiam ſacrificij Miſſæ, ſumptio utriuſq; ſpeciei, quàm utriuſq; conſecratio: Sed Eccleſia diſpenſare poteſt, ut celebrans Miſſæ, ſacrificium, ſumat ſpeciem panis, ſine calice: Ergo & quòd unam ſpeciem conſecret ſine alia. Major videtur certa, Minor verò ſuaderi poteſt, tum ex eo quòd quando ordinati celebrant cum Epiſcopo, non ſumunt calicem; tum etiam, quia Eccleſia in die paraſceves, propter repræſentationem mortis Chriſti, ordinat ut Sacerdos celebrans ſumat ſpecies panis ſine conſecratione calicis. 102.

Reſpondeo data Majori, negando Minorem, 103.
& ad primam illius probationem dico quod quando ordinati celebrant cum Epiſcopo, non ſunt principales celebrantes & ſacrificatores, ſed ſolus Epiſcopus; præſertim quia regulariter ſolus Epiſcopus conſecrare ſolet; ipſi autem ordinati referunt ſuam intentionem ad verba Epiſcopi, ut per illa fiat conſecratio, quando ipſe finit, non quando ipſi finiunt; ſi autem contingat ſimul cum Epiſcopo finire, hoc rariſſimum eſt; unde per ſe & regulariter, ſolus Epiſcopus præſumitur conſecrare, ideòq; ſolus utramq; ſpeciem ſumit.

Ad ſecundam verò probationem reſpondeo, in die Paraſceves non fieri ſacrificium, neq; cæremoniã illam quæ eâ die fit, eſſe Miſſam: unde quando dies illa cadit in feſto Annuntiationis, non tenentur fideles tali cæremoniæ intereſſe, ut conſtat expreſsè ex deciſione Cardinalium ſacræ Congregationis rituum 19. Februarij anni 1622. quam refert Barboſa in Collectaneis, verbo *Annuntiatio Dominica*; & eſt maximè conformis ipſi juri, ut patet ex capite *Sabbato* de conſecratione, diſtinctione 3. ubi dicit Innocentius I. *quòd illo biduo* feriâ ſexta, & Sabbato ſancto (*ut traditio habet Eccleſia, nulla ſacramenta celebrantur.* Loquitur textus juxta antiquum ritum Eccleſiæ, quo in Sabbato ſancto non fiebat ſacramentum, nec Miſſa celebratur, uſque ad noctem reſurrectionis Dominicæ.

DISPUTATIO IV.

De Tranſubſtantiatione, ſeu converſione panis & vini, in Corpus & Sanguinem Chriſti.

Ad quæſtionem 75. D. Thomæ.

EXplicatâ materiâ Euchariſtiæ, agit Sanctus Doctor de actione per quam fit tale Sacramentum, quæ *tranſubſtantiatio* à Theologis rectè appellatur: nam ſicut apud Philoſophos tranſitus ſeu mutatio ab una forma in aliam, dicitur transformatio; & ab Evangeliſtis mutatio unius figuræ in aliam, transfiguratio; ita & mutatio unius totalis ſubſtantiæ in aliam, rectè transſubſtantiatio appellatur. Unde Concilium Lateranenſe & Tridentinum, eo nomine illam appellant. Plures autem circa hanc mirabilem converſionem occurrunt difficultates & controverſiæ, articulis ſequentibus diſcutiendæ.

ARTICULUS I.

Utrum tota ſubſtantia panis & vini convertatur in corpus & ſanguinem Chriſti, idque ex vi ſignificationis illorum verborum (Hoc eſt corpus meum) *efficaciter colligatur.*

1. REfert Guitmundus libro 1. de veritate Corporis & Sanguinis Chriſti, columnâ 4. & lib. 3. columnâ 8. ut habetur tomo 6. Bibliothecæ Patrum; quòd Berengarius poſt abjuratam ſuam illam primam hæreſim, quâ exiſtentiam realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus negaverat, incidit in alium errorem, dicens integram naturam ſubſtantiæ panis & vini remanere poſt conſecrationem in Euchariſtia, accidentaliter conjunctam corpori Chriſti, eo modo quo unum ſuppoſitum poteſt localiter conjungi alteri; quam hæreſim, licèt etiam abjuraverit poſtea, ſecuti ſunt tamen Joannes Hus, Wiclef, & Lutherus, qui idcirco impanatores, ſive paniſtæ dicti ſunt, quòd Chriſtum in Euchariſtiæ ſacramento impanatum fingerent, ut diſputatione proœmiali art. 2. retulimus.

2. Præter hunc errorem, alia fuit hæreſis aſſerens panem Euchariſtiæ hypoſtaticè aſſumi à Verbo, eo prorſus modo quo natura humana à Verbo aſſumpta eſt, ex quo ſequitur panem eſſe corpus Chriſti; non corpus humanum, neq; carneum, ſed panaceum. Ita docuiſſe Rupertum Abbatem Tuicienſem lib. 6 in Joannem, & libro 2. de divinis officijs cap. 2. teſtatur & probat Bellarminus libro 3. de Euchariſtia cap. 11. Licèt Suarez, Granado, & alij, piſſimum hunc & diſertiſſimũ Abbatem excuſare, & ab hoc errore vindicare conentur. Similis error tribui ſolet cuidam Joanni Pariſienſi, qui (ut refert Waldenſis tomo 2. de ſacramentis cap. 63.) docuit panem aſſumi à Verbo, non mediante toto Chriſto, ne cogeretur admittere Deum eſſe panem, ſed ſolùm mediante Chriſti corpore: unde ſicut Æthiops non dicitur albus abſolutè, quia non eſt candor in toto ipſius corpore, ſed ſolùm in dentibus: ita exiſtimabat Deum non debere dici panem abſolutè, quia Panis non conjungitur Verbo, niſi mediante parte humanitatis ejus.

3. Licèt autem alij Catholici veram tranſubſtantiationem, ſeu converſionem ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti agnoſcant, ſunt tamen aliqui qui exiſtimant, talem tranſubſtantiationem, ſeu converſionem, non inferri efficaciter ex præciſa ſignificatione horum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, Sed duntaxat ex definitione Eccleſiæ, quæ in varijs Concilijs ſubſtantiam panis & vini non manere in hoc ſacramento, ſed in corpus & ſanguinem Chriſti converti, declaravit. Ita Scotus in 4. diſt. 11. qu. 3. Durandus & Paludanus ibidem, & quidam alij, qui ante Concilium Tridentinum ſcripſerunt, quibus favent aliqui Recentiores, qui (ut refert Vazquez hîc diſp. 108. cap. 5) pro ſententia Scoti dixerunt, revera illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, duplicem ſenſum facere poſſe, & utrumq; verum: alterum non deſtructâ ſubſtantiâ panis, & ſignificando per ly *Hoc*, non totum quod ibi eſt contentum, ſed aliquid ex ibi contentis: alium quo ly *Hoc* deſignet totum contentum ſub ſpeciebus conſecratis eſſe corpus Chriſti, nec manere ibi ſubſtantiam panis; adduntque, Eccleſiam à Spiritu Sancto edoctam, hunc ſecundum ſenſum elegiſſe, quamvis priorem abſolutè potuiſſet eligere.

§. I.

Errores ſuprà dicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur.

4. DIco primò, nihil de ſubſtantia panis & vini manere poſt conſecrationem, ſed totum in corpus & ſanguinem Chriſti converti.

Concluſio eſt certa de fide, & in varijs Concilijs definita. Primò quidem in Concilio Romano ſub Gregorio VII. in quo Berengarius ſecundum ſuum errorem quo tranſubſtantiationem negabat, his verbis retractavit: *Ergo Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per myſterium ſacræ orationis & verba noſtri Redemptoris, ſubſtantialiter converti in veram ac propriam, & vivificam carnem & ſanguinem Ieſu Chriſti Domini &c.* Secundò in Lateranenſi ſub Innocentio III. ubi dicitur Panem & vinum tranſubſtantiari in corpus & ſanguinem Chriſti. Tertiò in Conſtantienſi ſeſſ. 8. ubi damnatur error Wiclef dicentis ſubſtantiam panis & vini manere in ſacramento altaris. Quartò in Florentino in inſtructione Armenorum, ubi diſertis verbis ponitur hæc mutatio panis in corpus Chriſti. Demum in Tridentino ſeſſ. 13. can. 2. ubi ſic habetur: *Si quis dixerit in ſacramento Euchariſtiæ remanere ſubſtantiam panis & vini unà cum corpore & ſanguine Chriſti, anathema ſit.*

5. Idem paſſim docent SS. Patres, aſſerentes in primis panem per conſecrationem fieri corpus Chriſti, ut loquitur Tertullianus libro 4. contra Marcionem cap. 4. & Juſtinus Martyr ſub finem Apologiæ. Secundò panem mutari non effigie, ſed naturâ, ut ait Cyprianus ſermone de Cœna Domini. Tertiò tranſmutari & trans-elementari, ut ait Gregorius Nyſſenus in oratione catechetica cap. 37. Quartò non eſſe ampliùs panem,

licèt

licèt guſtus panem eſſe ſentiat, ut ait Cyrillus Jeroſolymitanus Catheche ſi 4. Quintò mutari & verti in corpus Chriſti, ut ait Ambroſius libro de initiandis cap. 9. Sextò panem in corpus Chriſti tranſire, migrare, transfurmari, & transfundi, ut loquuntur Theophilactus, Euſebius Emiſſenus, Anſelmus, & Fulbertus Epiſcopus Carnorenſis; & alia id genus multa, quæ diſputatione procemiali, art. 8. in fine fuſè expendimus. Ex quibus patet tranſubſtantiationem in Euchariſtia non eſſe inventum D. Thomæ, neque opinionem Thomiſtarum, ut Lutherus affirmat.

Eandem veritatem §. ſequenti oſtendemus ratione deſumptâ ex verbis conſecrationis, quæ non poſſent verificari, ſi ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem remaneret, quandoquidem ſubſtantia panis non poteſt eſſe corpus Chriſti; unde potiùs dicendum fuiſſet, *hic eſt corpus meum*, quàm *hoc eſt corpus meum*, ut ibidem patebit.

6. Dico ſecundò, certum eſt etiam ſecundùm fidem, ſubſtantiam panis & vini non uniri hypoſtaticè Verbo Divino, nec humanitati Chriſti.

Conſtat ex dictis præcedenti concluſione, ubi oſtendimus, juxta Concilia & SS. Patres, fieri converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti: Sed quod manet in ſua ſubſtantia alteri hypoſtaticè unitum, non convertitur in aliud; unde in myſterio Incarnationis credimus manere humanitatem in ſua natura, quia unitur hypoſtaticè Verbo Divino: Ergo, &c.

Deinde, hæc unio ponitur ad verificanda verba conſecrationis, quæ debent verificari de ipſo corpore Chriſti, juxta illud Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*: Sed propter ſolam unionem in eodem ſuppoſito, non poſſet panis appellari caro, ſicut non poteſt corpus Chriſti appellari anima; & ſicut ſi Verbum aſſumeret duas naturas, angelicam & humanam, non poſſet una de alia prædicari, licèt inter concreta eſſet communicatio idiomatum: Ergo ad veritatem illorum verborum, neceſſaria eſt tranſubſtantiatio, ſeu converſio panis in corpus Chriſti.

Addo quod abſurdiſſimum eſt, & in Scripturis & Patribus inauditum, Verbum Divinum dici impanatum, ſicut dicitur incarnatum; & toties ipſum creatam naturam aſſumere, quoties fit conſecratio, totieſque dimittere, quoties corrumpuntur ſpecies, nam, ut communiter dicunt Patres & Theologi, poſt Damaſcenum, *quod Verbum aſſumpſit, nunquam dimiſit*.

7. Contra iſtas concluſiones objiciunt in primis hæretici quaſdam locutiones Scripturæ & Patrum, quibus Euchariſtia vocatur panis. Sed ad hoc fusè reſpondimus diſputatione procemiali art. 10. ubi varias hujuſmodi loquendi rationes adduximus, quæ breviter attinguntur à Lancfranco Cantuarienſi Archiepiſcopo, libro de Euchariſtiæ ſacramento, ubi ſic ait: *Corpus Chriſti vocatur panis, vel quia ex pane conficitur; ſeu quia intuentium oculis, cùm caro ſit, panis videtur; ſive quòd corporali & viſibili pani, ſimilitudine quadam conjungitur: nam ſicut iſte panis materialis diſcretè ſumptus, humanam carnem nutrit, & ſuſtentat; ſic ſpiritnale & inviſibile corpus Chriſti, animam dignè ſumentis & alit & vegetat.*

8. Objiciunt ſecundò Lutherani quædam SS. Patrum teſtimonia, quibus videtur aſſerere, poſt conſecrationem ſubſtantiam panis in Euchariſtia remanere: Gelaſius enim in libro de duabus naturis, conferens myſterium Euchariſtiæ cum myſterio Incarnationis, ſic loquitur: *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti divinum eſt, & tamen non deſinit eſſe ſubſtantia panis & vini.* Similiter Chryſoſtomus Epiſtolâ ad Cæſarium Monachum docet, *poſt conſecrationem liberari panem ab appellatione panis, & dignum fieri appellatione dominici corporis, etiamſi natura panis in ipſo permaneat.* Damaſcenus etiam libro 4. de fide cap. 14. dicit, Chriſtum cum pane & vino conjunxiſſe ſuam divinitatem. Denum Theodoretus Dialogo 2. ſic ait: *Signa myſtica poſt ſanctificationem à natura propria non recedunt, manent ſiquidem in priori ſubſtantia, figura, forma, &c.*

Sed ad hæc reſpondetur primò, Gelaſium Summum Pontificem, & Chryſoſtomum, falsò citari, liber enim ille de duabus naturis, non fuit compoſitus à Gelaſio Summo Pontifice, ut rectè oſtendit Melchior Canus libro 6. de locis Theologicis capite ultimo ad 9. ſed ab alio Gelaſio Cæſarienſi, Scriptore Græco. Idque probatur primò ex eo quod laudat iſte Gelaſius in hoc libro Euſebium Cæſarienſem, cujus tamen libros penè omnes Gelaſius Romanus Pontifex damnavit. Secundò ex eo quòd in catalogo librorum Gelaſii Romani, à nemine commemoratur liber ille. Similiter Epiſtola citata ad Cæſarium Monachum, à D. Chryſoſtomo ſcripta non fuit, quandoquidem non invenitur inter ejus opera, ut notavit Turrianus lib. 1. de Euchariſtia cap. 18. 9.

Reſpondeo ſecundò, dato quod liber eſſet Gelaſii Papæ, ipſum ideò dicere ſubſtantiam panis non deſinere, vel quia remanent accidentia vices ſubſtantiæ ita gerentia, ut ſine ſubjecto exiſtant, & ea quæ ſubſtantia ipſa præſtat, efficiant: vel quia ſubſtantia panis non annihilatur, quod illo termino *deſinere* ſignificari videtur, ſed in nobiliorem ſubſtantiam, nimirum corporis Chriſti, tranſit. Quæ expoſitio eò faciliùs poteſt admitti, quòd Gelaſius ibidem indicat fieri tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, dum dicit, *panem & vinum in divina tranſire*. Eadem ſolutio adhiberi poteſt ad Chryſoſtomum, præſertim cùm conſtet illum pluribus in locis veram de tranſubſtantiatione doctrinam tradidiſſe. Similiter cùm Damaſcenus ait, Chriſtum cum pane & vino conjunxiſſe ſuam divinitatem, hoc debet intelligi de pane & vino remanentibus ſolùm quoad ſpecies, ut ſequentia ejus verba ſatis declarant, ſubjungit enim: *Corpus conjunctum eſt ſecundùm veritatem Divinitati, quod ex ſancta Virgine corpus eſt; non quòd ipſum corpus aſſumptum, è cælo deſcendat, ſed quòd ipſe panis & vinum tranſmutetur in corpus & ſanguinem Dei.* 10.

Ad verba Theodoreti, quæ obſcuriora & difficiliora videntur, dupliciter reſponderi poteſt. Primò dicendo cum Cardinali Perronio, non ſic eſſe legendum hunc Theodoreti locum, ut in objectione refertur, & plerique legunt, nempe: *Signa myſtica poſt ſanctificationem manent in priori ſubſtantia, forma, & figura*: Sed hoc modo: *in prioris ſubſtantia & figura & forma*; & juxta hanc lectionem ſenſus planus eſt, ſignificatur enim quòd eadem accidentia, quæ in priori ſubſtantia panis & vini erant, poſt utriuſque converſionem remaneant ut priùs immutata, & à natura ſua non recedant, id eſt à virtute quam habent naturali afficiendi ſenſum, vel nutriendi, &c. 11.

Secundò dici poteſt cum P. Nicolai in ſcho- 12.

liis ad art.1. hujus quæſtionis, per ſubſtantiam eo loco non intelligi eam quæ dat eſſe ſubſtantiale, & conſtitnit prædicamentum ſubſtantiæ, atque accidentibus opponitur; ſed nomine ſubſtantiæ ſignificari eſſenteam quæ ipſis accideotibus rribuitur, & Græcis *οὐσία* appellatur; unde verbis illis ſolùm Theodoretus intendit, poſt ſanctificationem manere eandem accidentium ſeu ſymbolorum eſſentiam, & ipſa poſt conſecrationem eaſdem habere proprietates naturales ac antea, eoſdemque præſtare effectus; putà nutrire, viſum vel tactum afficere, &c. ut ex adjunctis ibi patet, cùm ſubjungitur: *Et videri & tangi poſſunt ſicut priùs.* Addit etiam ibidem Theodoretus: *Intelliguntur autem ea eſſe quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa ſint quæ creduntur.* Quibus verbis manifeſtè innuit, panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti tranſubſtantiari. Quomodo enim adorari diceret, niſi ſublatâ ſubſtantiâ, ſive ſubſtantiali furmâ paois, veram ipſius Chriſti ſubſtantiam ibi crederet realiter præſentem eſſe, quæ adorari ſola debet?

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico tettiò: Tranſubſtantiatio panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, ex verbis conſecrationis rectè colligitur.

13. Probatur primò concluſio ex Tridentino ſeſſione 13. cap. 4. ubi colligit deſitionem ſubſtantiæ panis ex veritate verborum illotum Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, ſic enim habet: *Quoniam Chriſtus Redemptor noſter corpus ſuum, id quod ſub ſpecie panis offerebat, verè eſſe dixit: ideò perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò hæc ſancta Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini, converſionem fieri totius panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis ejus:* Ergo optimum eſt argumentum ex illis Chriſti verbis deductũ, ad prubandum tranſubſtantiationem. Unde Vazquez hìc diſputatione 180. cap. 40. num. 43. ait quòd Concilium Tridentinum telatâ defiortione, non ſolùm veritatem ipſam, ſed fundamentum ejus ita apertè definivit, ut qui aſſereret nihil panis & vini in hoc ſacramento manere, id tamen ex prædictis verbis non colligi, eodem modo hæreticus eſſet, ac ſi articulum ipſum negatet. Hoc enim fundamentum nun quomodocumque, ſed ut à tota Eccleſia apptobatum, à Concilio ipſo definitur. Unde licèt Scotos, Durandns, & alii Antiqui, qui ante Concilium Tridentinnm ſcripſerunt, excuſari poſſint; non tamen Recentiores illi à Vazque relati, qui non obſtante hac Tridentini definitione, cenſent ex verbis conſecrationis non colligi efficaciter tranſubſtantiationem.

14. Probatut ſecundò conclnſio ex SS. Patribus, qui ſimiliter ex verbis illis Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, colligunt deſitionem panis, ejuſque in corpus Chriſti mutationem. Nam S. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus Epiſtolâ ad Adeodatum, quæ reperitur tomo 1. Bibliothecæ Patrum, ſic ait: *Dubitare nefas eſt ad cujus nutum cuncta ex nihilo ſubitò ſubſiſternnt: ſi pari potentiâ in ſpiritualibus ſacramentis, terrena materies, natura & generis ſui meritum tranſcendens, in Chriſti ſubſtantiam commutetur, cùm ipſe dicat, Hoc eſt corpus meum, & paulò poſt, Hic eſt ſanguis meus.* Similí diſcurſu utitur S. Gaudentius Brixienſis Tractatu 2. in Exodum, ubi hæc ſcribit. *Quod annuntiatum eſt credas, quia quod accipis, corpus eſt panis illius cæleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ vitis: nam cùm panem conſecratum & vinum Diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.* Item Guitmundus libro 3. de corporis & ſanguinis Chriſti veritate hæc habet: *Hos impanatores ſuos ipſe Dominus verbo oris ſui interfecit, cùm accipiens panem, gratiaſque agens, ac benedicens, ait: Hoc eſt corpus meum. Non ait, in hoc latet corpus meum: nec dixit, in hoc vino eſt ſanguis meus; ſed dixit, Hic eſt ſanguis meus.* Denique D. Thomas hìc art. 2. ratione 2. contra ponentes remanere ſubſtantiam panis, ſic ait: *Hæc poſitio contrariatur formæ hujus ſacramenti, in qua dicitur, Hoc eſt corpus meum, quòd non eſſet verum, ſi ſubſtantia panis ibi remaneret; nunquam enim ſubſtantia panis eſt corpus Chriſti, ſed potiùs eſſet dicendum, hic eſt corpus meum.* Quibus verbis S. Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit: Cùm enim ad veritatem propoſitionis, requiratur identitas inter ſubjectum & prædicatum, ſaltem in eodem ſuppoſito, pro quo utrumque ſupponit, ut doceot Dialectici, & panis nec identificetur cum corpore Chriſti, nec ſubſiſtat in eodem ſuppoſito; niſi per verba conſecrationis in corpus Chriſti tranſmutetur, non erit verum dicere, *Hoc eſt corpus meum*, ſed potiùs dicendum eſſet, *hic eſt corpus meum*: Sola enim intima unius in alio præſentia, non ſufficit ut unum poſſit de alio prædicari. Nam quando corpus Chriſti exivit de ſepulchro, intimè erat præſens in lapide, quia in illo erat penetrativè, tamen non poterat, ſignato lapide, verè dici, *Hoc eſt corpus meum*, ſed duntaxat, *hic eſt corpus meum.*

Dices cum Scoto, quòd quamvis ſub ſpeciebns conſecratis maneret ſubſtantia panis, quia tamen ſimul adeſt ſubſtantia corporis Chriſti, verè ac propriè potuit dici à Chriſto, *Hoc eſt corpus meum*, quia non oportet ut pronomine, *hoc*, demonſtretur totum id quod continetur ſub accidentibus ſenſibilibus, ſed ex intentione loquentis poteſt, ſalvâ proprietate verbornm, determinari pronomen illud, ad deſignandam unam rem contentam ſub illis, & non aliam; ſic enim ſignato marſupio in quo eſt aurum, poteſt dici, *hoc eſt aurum*, & ſignato dolio in quo eſt vinum, *hoc eſt vinum.* 15.

Sed contra: Licèt pronomen *hoc* demonſtrare poſſit tam ſubſtantiam contentam, quàm continentem, ſi iſta ſit vel ex natura ſua vel ex uſu hominum inſtituta ad illam cootinendam, ſicut in exemplis allatis; non tamen quando ſubſtantia continens non ſic eſt idonea ad continendum ſubſtantiam, quam tamen de facto continet: quare ſi ſub pane conſideretur argentum, non rectè diceret quis, *hoc eſt argentum*, demonſtrando panem: cùm ergo ſubſtantia panis non ſit neque ex natura ſua, neque ex uſu communi hominom, apta ad continendum corpus Chriſti, non poteſt ſignatâ tali ſubſtantiâ in ſacramento, dici, *Hoc eſt corpus meum*, ſubindeqne verba illa Chriſti verificari nequeunt, niſi ſubſtantia panis in corpus Chriſti convertatur. 16.

§. III.

Corollaria præcedentis Doctrinæ.

17. EX dictis in prima concluſione inferes contra Durandum, conſecratione perfectâ non remanere in Euchariſtia materiam panis & vini, informatam animâ rationali Chriſti, & unitam ipſius corpori, & multominus ipſius formam, ſolâ materiâ in corpus Chriſti converſâ, ut docuerunt aliqui quorum meminit D. Thomas hîc art. 6. Tridentinum enim ibidem citatum expreſsè aſſerit, in Euchariſtia fieri converſionem totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, remanentibus duntaxat ſpeciebus panis & vini. Ex quo etiam patet, falſam imò & erroneam eſſe ſententiam Godofredi aſſerentis in Euchariſtia remanere ſubſiſtentiam panis & vini, cùm Concilium aſſerat remanere ſola accidentia. Addo quod, cùm ſubſiſtentia ſit actus metaphyſicus naturæ quam terminat, non eſt, ſaltem connaturaliter, ſed ſolùm per miraculum ab illa ſeparabilis: nullum autem eſt fundamentum concedendi tale miraculum in Euchariſtia. Vel enim remaneret ſubſtantia panis, ut eſſet verum & proprium ſubjectum accidentium ejus? Et hoc dici non poteſt, quia de fide eſt accidentia illa exiſtere ſine ſubjecto vero & proprio. Vel ut redderet illa accidentia per ſe ſubſiſtentia? Et hoc etiam verificari nequit; repugnat enim naturæ accidentis, utpote cui debetur ineſſe ex natura rei, quod tamen deberi nequit rei per ſe ſubſiſtenti, quandoquidem ineſſe & per ſe ſubſiſtere opponuntur.

18. Simili diſcurſu refellitur ſententia aliquorum aſſerentium in Euchariſtia remanere exiſtentiam accidentium, quam Bannez reputavit probabilem. Cùm enim exiſtentia panis ſit ſicut ejus ſubſiſtentia actus metaphyſicus, naturaliter ſaltem inſeparabilis à propria natura, ſi miraculosè remaneat ſeparata ab eo in ſacramento Euchariſtiæ, hoc erit tantùm ut per eam accidentia remanentia exiſtant, quod tamen non poteſt dici; quia cùm omnis actus proprius, qualis eſt exiſtentia accidentium, reſpectu eorum, debeat eſſe proportionatus ſuæ potentiæ receptivæ, & exiſtentia ſubſtantialis quæ dat eſſe per ſe, non ſit proportionata naturæ accidentis, quæ petit eſſe in alio, non poteſt eſſe illius exiſtentia.

Addo quod, licèt daremus Bannezio, probabile eſſe accidentia ſubſtantiæ inhærentia, formaliter exiſtere per ejus exiſtentiam, non tamen probabile eſſet, ipſa, dum ab illa ſeparata exiſtunt, eadem exiſtentiâ exiſtere, quâ extiterunt, dum conjungerentur; & conſequenter malè etiam inde concludi, exiſtentiam ſubſtantiæ panis remanere poſt conſecrationem.

19. Quærunt hîc aliqui, an de potentia abſoluta corpus Chriſti poſſit fieri præſens ſpeciebus panis, per aliam actionem, quàm per converſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, putà per motum localem, aut per actionem conſervativam ipſius in ſacramento Euchariſtiæ?

Reſpondeo negativè: Suppoſito enim quòd Chriſtus remaneat in cælo, non poteſt per modum localem fieri præſens in Euchariſtia: nam moveri localiter, nihil aliud eſt quàm tranſire de uno loco in alium, & conſequenter relinquere unum, ad acquirendum alium; implicat enim unum corpus ſimul poni in pluribus locis, ut oſtendunt noſtri Thomiſtæ in Philoſophia, & nos ſuprà diſputatione proœmiali art. 12. in ſolutione 4. objectionis declaravimus, exponendo rationem fundamentalem & à priori, cur licèt non repugnet idem corpus fieri ſimul præſens ſacramentaliter in pluribus hoſtiis, benè tamen ipſum poni circumſcriptivè in pluribus locis. Similiter etiam repugnat corpus Chriſti fieri præſens ſpeciebus panis, per actionem conſervativam ipſius, quidquid in contrarium dicat Suarez. Ratio fundamentalis eſt, quia ex vi actionis abſtrahentis ab omni loco, nulliq; in particulari alligatæ, nequit corpus Chriſti fieri præſens ſpeciebus panis: Sed actio conſervativa abſtrahit ab omni loco, nullique in particulari alligatâ eſt: Ergo implicat per talem actionem corpus Chriſti fieri præſens ſpeciebus panis. Major patet ex terminis, ſi enim ex vi illius actionis corpus Chriſti poneretur determinatè ſub ſpeciebus panis, illa eſſet determinata ad hanc præſentiam, ſicq; non abſtraheret ab omni loco. Minor verò probatur. Eadē eſt actio quâ res conſervatur in hoc & in illo loco: v.g. per eandem actionē conſervatur à Deo Petrus hodie exiſtens Romæ, & deinde exiſtens Pariſiis: Ergo actio conſervativa abſtrahit ab omni loco, nec ad ullum in particulari eſt determinata, ita ut ex vi illius res conſervetur in uno loco potiùs quàm in alio.

Confirmatur: Eadem omnino manet creatio & conſervatio, quantumvis præſentia quotidie mutetur: Ergo conſervatio eſt indifferens ad quamlibet præſentiam, & per conſequens non poteſt dici actio primariò, vel ſecundariò attingens præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, ſubindeque neceſſaria eſt aliqua actio, ex vi cujus fiat ibi præſens.

20. Ex his intelliges, optimum eſſe diſcurſum, quo D. Thomas hîc art. 2. probat corpus Chriſti non eſſe ſimul cum ſubſtantia panis; quia nihil poteſt eſſe alicubi ubi priùs non erat, niſi vel per motum localem, vel per converſionem alterius in ipſum: Sed corpus Chriſti non poteſt fieri præſens per motum localem, quia aliàs deſineret eſſe in cælo, cùm moveri localiter, nihil aliud ſit quàm tranſire de uno loco in alium: Ergo ſolùm per converſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, & per conſequens ſublatâ tali converſione, manente ſubſtantiâ panis, corpus Chriſti non eſſet præſens in hoc ſacramento.

21. Neque valet quod dicunt aliqui, nempe Divum Thomam loqui de potentia ordinaria, non verò de extraordinaria & abſoluta. Nam ſi loqueretur de potentia extraordinaria, nihil probaret contra hæreticos aſſerentes remanere ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti: poſſent enim facilè reſpondere, rationem ipſius procedere de potentia ordinaria, ideòque nihil concludere in myſterio quod totum dependet ex potentia Dei extraordinaria.

22. Addo quod D. Thomas aliis in locis apertè declarat ſe loqui de potentia Dei extraordinaria & abſoluta: nam in 4. ſent. diſt. 11. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunculâ 1. docet quòd hæc poſitio quæ ponit ſubſtantiam panis remanere poſt conſecrationem ſimul cum corpore Chriſti, eſt impoſſibilis: *Quia* (inquit) *impoſſibile eſt aliquid eſſe nunc, cùm priùs non fuerit, nihil ipſo mutato, vel aliquo in ipſum; nec poſſet*, ETIAM PER MIRACULUM, *fieri; ſicut quòd eſſet animal ratione mortale, & non eſſet homo: aliter enim ſe habere nunc & priùs, eſt idem quod moveri vel tranſmutari.* Et in reſponſione ad 3. ait quod ex oppoſita

poſita poſitione *ſequitur gravius inconveniens, quàm quòd contradictoria ſint ſimul vera; quia ponit definitionem, ſcilicet alter nunc quàm priùs, & non poteſt ponere definitum, ſcilicet motum, neque in corpore Domini, neque in ſubſtantia panis.* Cenſet ergo apertè ſanctus Doctor non poſſe, etiam de potentia extraordinaria & abſoluta, corpus Chriſti fieri præſens ſpeciebus, ſub illis remanente ſubſtantiâ panis. Idem docet 4. contra Gentes cap. 63.

ARTICULUS II.

Quanam ſit actio converſiva, & quem terminum formalem habeat?

23. SUppoſitâ doctrinâ fidei, præcedenti articulo traditâ, quòd in hoc ſacramento datur converſio totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, quæ rectè tranſubſtantiatio appellatur, reſtat explicandum, quid ſit iſta converſio, ſeu in qua actione conſiſtat, & quis ſit terminus formalis illius? Nam circa hoc varia ſunt Authorum placita. Aliqui enim exiſtimant, hujuſmodi converſionem ſolùm eſſe actionem adductivam corporis Chriſti ad Euchariſtiam, & ad ſolam præſentiam localem formaliter terminatam. Ita Scotus, & ejus Diſcipuli, Bellarminus libro 3. de Euchariſtia cap. 18. & Claudius de Saintes libro de Euchariſtia repetitione 7. Eandem ſententiam tenet Vazquez; addit tamen, ad veram tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, requiri, & ſufficere, quòd hæc adductio corporis Chriſti ſuccedat ſubſtantiæ panis, deſinenti ſub ejus accidentibus. Alii cenſent veritatem tranſubſtantiationis Euchariſtiæ ex eo præciſè ſalvari ſufficienter, quòd dicatur, corpus & ſanguinem Chriſti uniri formaliter ſpeciebus panis & vini, loco ſubſtantiæ ipſorum, ſubindeque dicunt terminum formalem actionis converſivæ quâ Chriſtus fit præſens in hoc ſacramento, eſſe unionem corporis Chriſti ad ſpecies, vel modum ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, conſervando illa ſine ſubjecto. Ita Alanus, Henriquez, & Valentia. Alii verò aſſeruut, actionem illam eſſe conſervationem corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis, virtute verborum continuatam & repetitam, quæ illa produceret de novo in rerum natura, niſi jam inveniret producta. Hanc tenent Gabriel in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 3. dubio 2. & lect. 40. ſuper Canonem, & Suarez hîc diſp. 40. ſect. 4. pro ſe plures Authores citans. Alii demum affirmant, tranſubſtantiationem Euchariſticam, veram eſſe corporis & ſanguinis Chriſti productionem, non quidem ſimpliciter loquendo, ſed ſub novo modo eſſendi, ſive ſub ſpeciebus Euchariſticis. Ita docent Cajetanus, Nunnu, plureſque ex recentioribus Thomiſtis, in manuſcriptis de Euchariſtia.

§. I.

Præmittenda ad reſolutionem quæſtionis.

24. PRo reſolutione hujus difficultatis, tria breviter hîc præmittenda ſunt. In primis enim ſupponenda eſt definitio converſionis genericè ſumptæ. Secundò explicandæ conditiones ad illam requiſitæ. Tertiò diviſio ejus in ſuas ſpecies declarari debet. Definitio ergo converſionis in genere *eſt tranſitus unius rei in aliam*, ut conſtat ex communi conceptione. Conditiones verò ad illam requiſitæ, tres præcipuè enumerari ſolent. Prima eſt, quòd verſetur inter duos terminos poſitivos, ſeu inter duas res, quarum una ſit terminus à quo, & altera ſit terminus ad quem, quia in omni converſione debet aliquid tranſire in aliud. Secunda eſt, quòd terminus à quo converſionis aliquo modo deſinat eſſe, & terminus ad quem aliquo etiam modo incipiat eſſe de novo; hæc enim eſt natura converſionis, ut terminus ad quem fiat aliquo modo mediante illâ. Tertia eſt, ut ſit aliqua connexio inter deſitionem termini à quo, & inceptionem termini ad quem, ita ut mutatio unius aliquo modo ſequatur ex mutatione alterius. Unde ſi Deus modò annihilaret Petrum in hoc loco, & in eodem inſtanti produceret Paulum in eodem loco, vel alibi, non ſalvaretur converſio Petri in Paulum, propter defectum prædictæ connexionis.

Addunt aliqui quartam conditionem, nempè quòd detur aliquid tertium commune utrique termino, ſub quo terminus à quo, & terminus ad quem ſibi invicem ſuccedant. Verùm licèt illud in converſione Euchariſtica reperiatur, non eſt tamen neceſſarium ad rationem communem veræ converſionis, quia nulla apparet repugnantia, quòd Deus mediante verâ converſione transformet totam ſubſtantiam panis cum accidentibus in corpus Chriſti, & tamen tunc nullum daretur tertium commune utrique termino.

Porrò converſio ſic explicata dividitur primò in ſubſtantialem & accidentalem. Appellatur converſio ſubſtantialis, quando fit tranſitus in aliquod extremum ſubſtantiale, ut cùm ex aliquo fit ignis, vel ex aqua vinum. Accidentalis verò dicitur, quando fit tranſitus in extremum accidentale, ut cùm ex albo fit nigrum, vel ex calido frigidum. Secundò dividitur in totalem & formalem. Converſio totalis eſt, quando unum extremum ita tranſit in aliud, quòd nihil de illo remanet commune utrique termino, ſed totum quod eſt in uno tranſit in aliud, tam ex parte materiæ, quàm formæ. Converſio autem formalis fit è contra, quando unum extremum ita tranſit in aliud, quod remanet idem ſubjectum commune utrique extremo, & ſolùm fit ſucceſſio & tranſitus in formis, ideòque vocatur formalis; & hæc invenitur in mutationibus naturalibus, & poteſt fieri à cauſis ſecundis, & agentibus creatis, ut cùm ex ligno fit ignis, ex albo nigrum &c. Prima verò tranſcendit vires totius naturæ, & cujuslibet agentis creati, & à ſolo Deo ſupernaturaliter operante fieri poteſt, ut luculenter oſtendit D. Thomas 4. contra Gentes cap. 63. ubi ſic diſcurrit: *Converſio panis in corpus Chriſti alterius modi eſt ab omnibus converſionibus naturalibus. Nam in qualibet converſione naturali manet ſubjectum in quo ſuccedunt ſibi diverſæ formæ, vel accidentales, ſicut cùm album in nigrum convertitur; vel ſubſtantiales, ſicut cùm aer in ignem, unde converſiones formales nominantur: ſed in converſione prædicta, ſubjectum tranſit in ſubjectum, & accidentia manent, unde hæc converſio ſubſtantialis nominatur. Nunc autem conſiderare oportet, qualiter hæc accidentia maneant, & quomodo ſubjectum in ſubjectum vertatur, quod quidem natura facere non poteſt. Omnis enim naturæ operatio materiam præſupponit, per quam ſubjecta individuantur; unde natura facere non poteſt quòd hæc ſubſtantia fiat illa, ſicut quòd hic digitus fiat ille digitus; ſed materia* 25.

ſubjecta

ſubjecta eſt virtuti divinæ, cùm per ipſam producatur in eſſe; unde divinâ virtute fieri poteſt, quòd hæc individua ſubſtantia in illam præexiſtentem convertatur: ſicut enim virtute naturalis agentis cujus operatio ſe extendit tantùm ad immutationem formæ, & exiſtentiâ ſubjecti ſuppoſitâ, hoc totum in illud totum convertitur, ſecundùm variationem ſpeciei & formæ, verbi gratiâ hic aër in hunc ignem generatum: ita virtute divinâ, quæ materiam non præſupponit, ſed eam producit, hæc materia convertitur in illam, & per conſequens hoc individuum in illud; individuationis enim principium materia eſt, ſicut forma eſt principium ſpeciei.

§. II.

Rejiciuntur tres primæ ſententiæ, & quarta ſtatuitur.

DIco primò: Converſio Euchariſtica non eſt actio adductiva corporis Chriſti, ad ſolam præſentiam localem formaliter terminata.

26. Probatur primò: Actio adductiva eſt motus localis rei quæ adducitur: Sed per tranſubſtantiationẽ Euchariſticam, corpus & ſanguis Chriſti non moventur localiter; aliàs enim cùm impoſſibilis ſit motus localis, niſi unus locus per modum termini à quo deſeratur, & alius tanquam terminus ad quem acquiratur, corpus Chriſti cœlos relinqueret, ut in terram ſub ſpeciebus Euchariſticis deſcenderet: Ergo tranſubſtantiatio Euchariſtica, non eſt actio adductiva corporis Chriſti ad ſpecies panis & vini.

27. Probatur ſecundò: Ad converſionem requiritur ut terminus ad quem habeat incompoſſibilitatem cum termino à quo, aliàs enim poſſet terminus à quo in ſe remanere, quod repugnat ipſius converſioni in terminum ad quem: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Chriſti, non habet talem incompoſſibilitatẽm cum termino à quo: Ergo talis actio non eſt vera converſio. Major patet, Minor etiam manifeſta videtur: Nam terminus ad quem actionis adductivæ corporis Chriſti eſt præſentia ſacramentalis: Sed hæc non eſt incompoſſibilis cum ſubſtantia panis, quæ eſt terminus à quo Euchariſticæ converſionis; quia præſentia illa non eſt quantitativa & diviſibilis, ſed ſacràmentalis & indiviſibilis, ac ſimilis illi quâ Angelus fit præſens loco: unde ſicut Angelus per hoc quòd ſit præſens alicui ſpatio, non propterea expellit ſubſtantiam corpoream quæ eſt in illo: ita neq; in Euchariſtia, ex eo Præcisè quòd corpus Chriſti ſit præſens ſpeciebus, expellitur neceſſariò ſubſtantia panis ſub eis præexiſtens.

28. Dices cum Bellarmino, ex intentione Dei volentis deſtruere ſubſtantiam panis & vini, corpus Chriſti eſſe incompoſſibile cum ea.

Sed contra: Repugnantia termini ad quem cum termino à quo, in vera converſione, non ex aliqua extrinſeca Dei ordinatione, ſed ex natura ipſius converſionis peti debet: aliàs omne quod ex voluntate Dei deſinit ſimul atq; aliud incipit eſſe, diceretur in illud converti, quod eſt abſurdum: Ergo &c.

29. Probatur tertiò concluſio: Tranſubſtantiatio ſive converſio ſubſtantialis, debet habere pro termino formali ad quem aliquid ſubſtantiale, cùm à tali termino ſpeciem & denominationem accipiat: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Chriſti, non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis; nam hujuſmodi terminus eſt præſentia ſacramentalis, quæ juxta Adverſarios accidentalis eſt: Ergo in tali actione tranſubſtantiatio conſiſtere nequit.

Reſpondent primò Adverſarij, ſufficere ad converſionem ſubſtantialem quòd terminus à quo ſit ſubſtantialis, quia ille tenet præcipuum locum, eò quòd ille ſolus dicatur converti. 30.

Sed contra primò: Illa reſponſio non eſt conſona Concilio Tridentino, quod infert, hanc converſionem appellari propriè tranſubſtantiationem, ex eo quod tota ſubſtantia panis convertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti; unde exigit ad converſionem ſubſtantialem, utrumq; terminum eſſe ſubſtantialem.

Secundò, Quod eſt principalius in converſione, tribuit illi ſpeciem & denominationem: Sed terminus ad quem eſt quid principalius, principaliùs enim intenditur; terminus verò à quo, nõ niſi ſecundariò, & ratione termini ad quem: Ergo terminus ad quem debet eſſe ſubſtantialis.

Tertiò, ſicut transformatio petit ut non ſolùm terminus à quo ſit forma, ſed etiam terminus ad quem, & ſimiliter translocatio, quòd uterq; terminus ſit locus; ita tranſubſtantiatio exigit ut uterq; terminus ſit ſubſtantia.

Reſpondet ſecundò, terminum formalem tranſubſtantiationis eſſe præſentiam ad ſpecies in concreto, quo modo ſumpta idem eſt ac corpus Chriſti ut præſens: in hoc autem concreto reperitur ſubſtantia ipſa corporis Chriſti, quod ſuffic[illegible] rationem converſionis ſubſtantialis. 31.

Sed contra: Ut actio dicatur ſubſtantialis, non ſufficit quòd terminetur ad concretum importans ſubſtantiam ſubjectam accidenti, alioquin nulla daretur actio accidentalis: dealbatio enim, calefactio, & hujuſmodi, eſſent actiones ſubſtantiales, quia terminantur ad concretum accidentale, importans ſubſtantiam pro materiali; imò motus localis Angeli eſſet vera tranſubſtantiatio, quia terminatur ad ſubſtantiam ipſius, ut ſtat ſub præſentia ad locum.

Poteſt adhuc hæc reſponſio magis confutari: Nam cùm aſſeritur ſubſtantiam corporis Chriſti ingredi terminum hujus converſionis, vel intelligitur illum ingredi tanquam aliquid productũ ſub aliqua ratione ſubſtantiali ſibi propria, vel tanquam improductum ſub omni ſua ratione ſubſtantiali, & præcisè ſolùm ut ſubjectum recipiens novam præſentiam accidentalem? Si primum dicatur, neceſſe eſt admittere, terminum primarium non eſſe ipſam præſentiam, ſed ipſummet corpus Chriſti ſecundùm eſſe ſubſtantiale, præſentiam verò ſecundarium ſolùm, utpote ex priori ſubſecutum. Secundum verò affirmari nequit: quòd enim ſubſtantia ſupponatur ad aliquam actionem productivam alicujus rei, non ſufficit ut actio illa dicatur ſubſtantialis, ut patet in exemplis jam adductis.

Reſpondet tertiò Vazquez, ut converſio Euchariſtica dicatur tranſubſtantiatio, non requiri quòd ad ſubſtantiam per ſe primò terminetur, ſed ſufficere quod in ea interveniat quidam ordo ſubſtantiarum, quarum una ſuccedat alteri, & ideò dicatur in illam converti. 32.

Sed contra primò: Sola ſucceſſio unius ſubſtantiæ loco alterius, eſt tantùm veluti translocatio, non verò tranſubſtantiatio; etenim ſi Petro per mortem ſublato, Paulus ejus loco ſubſtitueretur, fieret quidem ſucceſſio, ſed non converſio, ſive tranſubſtantiatio unius in alium: Ergo ſola ſucceſſio unius ſubſtantiæ, locò alte-

tius deſinentis, non eſt vera tranſubſtantiatio.

33. Confirmatur primò: Si Chriſtus his vocibus conſecraſſet, *Hic non ſit panis, ſed corpus meum*, eadem contigiſſet ſucceſſio corporis Chriſti in locum aut quaſi locum panis, quæ nunc eſt, & tamen panis non fuiſſet converſus in corpus Chriſti: Ergo ſola illa ſucceſſio non ſufficit ad ſalvandam veritatē tranſubſtantiationis Euchariſticæ.

34. Confirmatur ſecundò: Si tranſubſtantiatio Euchariſtica ſit tantùm ſucceſſio corporis & ſanguinis Chriſti, loco ſubſtantiæ panis & vini deſinentis, ſequitur corpus Chriſti converti in ſubſtantiam noſtram, aut in vermes quando corrumpuntur ſpecies, non minùs quàm panem converti in corpus Chriſti; quandoquidem utrobiq; ſubſtantia ſubſtantiæ ſuccedit: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

35. Confirmatur tertiò: D. Auguſtinus lib. 17. de civit. cap. 18. hanc ponit differentiam inter veras converſiones & miraculoſas, cujuſmodi eſt illa quæ reperitur in hoc ſacramento, & inter apparentes quæ fiunt à Dæmone, quòd illæ fiunt per veram & ſubſtantialem rerum converſionem, iſtæ verò per ſolam translocationem, quam meritò negat eſſe veram converſionem: Ergo converſio ſubſtantialis quæ reperitur in hoc myſterio, non conſiſtit in quodam tantùm ordine ſubſtantiarum, quarum una ſuccedat alteri.

Dico ſecundò: in converſione Euchariſtica veram rationem tranſubſtantiationis non ſalvari, ex eo præcisè quòd dicatur corp[illegible] ſanguinem Chriſti uniri formaliter ſpeciebus panis & vini, loco ſubſtantiæ ipſorum, vel ſuſtentare accidentia Euchariſtica, conſervando illa ſine ſubjecto.

36. Probatur breviter: Impoſſibile eſt quòd corpus Chriſti intelligatur uniri ſpeciebus, & conſequenter ſubſtare accidentibus Euchariſtiæ, niſi priùs ibi ſit; & per conſequens niſi priùs intelligatur actio converſiva panis in corpus Chriſti: Ergo actio converſiva eſt diſtincta ab actione unitiva, & hæc illam præſupponit; ſubindeque terminus formalis primarius actionis converſivæ, non eſt modus unionis corporis Chriſti ad ſpecies Euchariſticas, vel modus ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, ſeu conſervandi illa ſine ſubjecto.

37. Confirmatur: Terminus formalis & primarius converſionis Euchariſticæ debet eſſe ſubſtantialis, cùm talis converſio ſubſtantialis ſit, & actio ſpecificationem & denominationem à termino formali & primario ſumat, ut ſuprà dicebamus: Atqui unio corporis Chriſti cum accidentibus Euchariſticis, non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis tantùm, cùm ex ſubſtantia & accidentibus nequeat fieri compoſitum niſi per accidens. Similiter modus ſubſtandi accidentibus, licèt ſit in ſubſtantia, tamen eſt accidentalis, quia ſubſtantia illum acquirit, nullâ factâ mutatione in ipſa: Ergo nec talis unio, nec modus ille ſubſtandi accidentibus, eſt terminus formalis & primarius converſionis Euchariſticæ.

38. Dico tertiò converſionem panis in corpus Chriſti non eſſe actionem conſervativam illius.

Probatur: Quia vel eſſet antiqua conſervatio quâ conſervatur in cœlo, vel alia nova & ſupernaturalis, quâ ſpecialiter inciperet conſervari ſub ſpeciebus Euchariſticis? Neutrum dici poteſt: Ergo &c. Minor quoad primam partem manifeſtá videtur, quia conſervatio illa antiqua eſt actio merè naturalis, terminata per ſe primò

A ad totam humanitatem Chriſti, non ponens Chriſtum, ut formaliter incompoſſibilem cum ſubſtantia panis, modo indiviſibili & inextenſo, ſed modo diviſibili & extenſo: Atqui converſio panis in corpus Chriſti eſt ſupernaturalis, utpote ab agente ſupernaturali procedens, & terminatur formaliter ad corpus Chriſti, ut repugnans cum ſubſtantia panis, & ſub modo indiviſibili & inextenſo: Ergo non eſt conſervatio illa antiqua quâ conſervatur in cœlo. Probatur verò quoad ſecundam partem, quia conſervatio nihil aliud eſt quàm continuata productio: Ergo ſi converſio panis in corpus Chriſti eſt de novo conſervativa illius ſub ſpeciebus, debet eſſe priùs productiva illius ſub eiſdem ſpeciebus.
B Addo quod conſervatio rei, ſupponit eam ubi eam conſervat: Ergo eſt impoſſibile actionem quâ ponitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe puram conſervationem ipſius ſub hujuſmodi ſpeciebus. Vide quæ ſcripſimus articulo præcedenti §. 3. versùs finem.

Dico ultimò: Actio converſiva quâ corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus, eſt verè productiva corporis Chriſti, non ſimpliciter & abſolutè, ſed tali modo, ſcilicet ex alia ſubſtantia quæ in ipſum convertitur, & in cujus locum ſuccedit. 39.

Prima pars hujus concluſionis probatur pri-
C mò ex SS. Patribus, qui dicunt in conſecratione corpus Chriſti fieri de pane: ſic enim loquitur expreſsè Ambroſius lib. 4. de ſacram. cap. 4. Auguſtinus relatus Can. *Vtrum ſub figura*, de conſecrat. diſt. 2. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 14. Gaudentius tract. 2. in Exodum. Et Hieronymus Epiſt. ad Heliodorum, ubi de Sacerdotibus loquens, ſicait: *Qui Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Hinc S. Ephrem, Sacerdotium appellat *Stupendum miraculum, omnium ornamentorum præſtantiſſimum, bonorum omnium quæ in hominibus ſunt apicem, divinum quoddam, omniumque quæ inter homines experiuntur velut extremam metam.* Hinc etiam celebratur illa ſententia, quæ S. Auguſtino
D & D. Gregorio tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum manibus, velut in utero Virginis, Chriſtus quotidie incarnatur!* Sicut ergo Deipara Virgo, verbo Verbum concepit in utero, ut lepidè expendit Bernardus hom. 4. ſuper *Miſſus eſt*, ubi ſic eam alloquitur: *Reſponde Virgo verbum, & ſuſcipe Verbum; profer tuum, & concipe divinum; emitte tranſitorium, amplectere ſempiternum. Quid tardas, quid trepidas? Crede, confitere, ſuſcipe. Aperi Virgo beata cor fidei, labia confeſſioni, viſcera Creatori.* Ita etiam Sacerdos quotidie Chriſti corpus verbis conſecrationis in altari producit, & fructus ventris virginei, fit partus labiorum ipſius.

Ratio etiam ſuffragatur: Nam omnis con- 40.
E verſio ſubſtantialis, eſt vera productio ſubſtantiæ, quæ loco alterius in eam tranſmutatur: Ergo & converſio Euchariſtica, quæ fit à Sacerdotibus, per verba conſecrationis. Conſequentia patet, Antecedens probatur: Tum quia productio eſt aliquod nomen commune ad creationem, generationem, eductionem, & converſionem. Tum etiam, quia communicatio ſeu influxus alicujus eſſe ſubſtantialis, eſt vera productio: Sed converſio ſubſtantialis eſt communicatio ſeu influxus alicujus eſſe ſubſtantialis, ut conſtat de vino ex aqua converſo in Cana Galilææ, quod dicitur factum, & eſſe ſubſtantiale accepiſſe conſtat; Ergo &c.

Confir.

41. Confirmatur: Per converſionem Euchariſticam corpus & ſanguis Chriſti incipiunt eſſe ſub ſpeciebus panis & vini, & tamen ad eas non adducuntur, ut probavimus: Ergo ſub eis verè producuntur. Probatur Conſequentia, ex eo quòd implicet Chriſtum incipere eſſe hîc, & non adduci ex alia parte, neq; produci. Non enim primò poteſt eſſe ſub ſpeciebus per conſervationem, quandoquidem priùs eſt rem eſſe, quàm ibi conſervari, ut ſuprà contra Suarem dicebamus.

42. Secunda verò pars concluſionis, quæ aſſerit converſionem Euchariſticam non eſſe actionem productivam corporis Chriſti ſimpliciter & abſolutè, ſed tali modo, ſcilicet ex alia ſubſtantia quæ in ipſum convertitur, & in cujus locum ſuccedit, breviter ſuadetur, tum ex Auguſtino, Ambroſio, Damaſceno, & alijs Patribus ſuprà citatis, aſſerentibus corpus Chriſti per verba conſecrationis fieri ex pane: Tum etiam, quia corpus Chriſti ſimpliciter & abſolutè ſupponitur productum, & in rerum natura exiſtens, antequam verba conſecrationis à Sacerdote proferantur, & fiat converſio panis in ipſum: Ergo talis converſio non poteſt dici corporis Chriſti productio, ſimpliciter & ſine addito, ſed tantùm ſecundùm quid & cum addito, nimirum ex ſubſtantia panis, & ſub ſpeciebus ejus. Unde terminus formalis tranſubſtantiationis, non eſt corpus Chriſti abſolutè ſumptum, ſed corpus Chriſti, quatenus fit ex pane, in cujus locum ſuccedit: ſicut terminus formalis motus aëris verbi gratiâ, à terra uſq; ad mediam regionem, non eſt media regio præcisè, aliàs non diſtingueretur à motu ignis, quia moveretur à propria ſphæra uſq; ad mediam regionem aëris; ſed eſt media regio aëris, ut comparata ad terminum à quo, ſcilicet ad terram, à qua aër aſcendit.

§. III.

Solvuntur objectiones.

43. Objicies primò contra primam concluſionem: Per tranſubſtantiationem Euchariſticam corpus Chriſti acquirit tantùm eſſe accidentale, nempe eſſe præſens ſpeciebus ſacramentalibus: Sed hoc ſufficienter ſalvatur præcisè per ejus adductionem ad illas ſpecies: Ergo per ipſā ratio tranſubſtantiationis ſufficienter ſalvatur. Minor conſtat, Major verò probatur. Illud ſolū acquirit corpus Chriſti per tranſubſtantiationē, quod verba conſecrationis efficiunt: Sed verba conſecrationis non efficiunt niſi illam præſentiam accidentalem; ſolùm enim efficiunt quod ſignificant: non ſignificant autem niſi præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus: Ergo &c.

44. Reſpondeo primò negando Majorem; ſi enim per tranſubſtantiationem Euchariſticam corpus Chriſti eſſe tantùm accidentale acquireret, talis actio non poſſet dici converſio ſubſtantialis, utpote quæ debet terminari ad eſſe ſubſtantiale, ut in tertia probatione primæ concluſionis oſtendimus. Ad probationem in contrariū, conceſſa Majori, nego Minorem, & probationem ei ſubjunctam; ut enim verba conſecrationis ſignificarent tantùm præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, dicendum eſſet, *Hic eſt corpus meum*, non verò, *Hoc eſt corpus meum.*

45. Reſpondeo ſecundò, data & non conceſſa Majori, negando ſuppoſitum Minoris: etſi enim præſentia accidentalis corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſufficienter ſalvari poſſit per ejus adductionem; eo tamen ipſo quòd talis adductio eſſe non poteſt ſine motu locali, corpus autem Chriſti per tranſubſtantiationem non moveatur localiter, aliâs enim deſereret cœlum, non eſt ſub ſpeciebus per adductionem.

Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Per converſionem Euchariſticam id ſolùm habet corpus Chriſti, quo poſito ex natura rei panis eſſe deſinit. Sed ex eo præcisè quòd corpus Chriſti ſuſtentet accidentia panis ſine ſubjecto, aut ijs uniatur formaliter loco ſubſtantiæ panis, deſinit panis: Ergo per converſionem Euchariſticam corpus Chriſti ſolùm habet quòd ſuſtentet accidentia Euchariſtica ſine ſubjecto, aut iis uniatur formaliter, loco ſubſtantiæ panis. 46.

Reſpondeo negando ſuppoſitum Minoris, quòd nempe corpus Chriſti habeat immediatè per tranſubſtantiationem ſuſtentare accidentia Euchariſtica, vel illis ſubſtare, aut formaliter uniri, ſi de facto illis ſubſtet aut uniatur: falſa, inquam, eſt hæc ſuppoſitio, quia corpus Chriſti non poteſt hoc habere, niſi ſaltem præſuppoſitivè ad illa accidentia adducatur, vel ſub eis producatur. 47.

Objicies tertiò contra tertiam & quartam cōcluſionem: Illa actio non eſt productiva, ſed duntaxat conſervativa corporis Chriſti, quę ſupponit ipſum productum, & jam exiſtens: Sed actio converſiva panis in corpus Chriſti, ipſum productum & exiſtens ſupponit: Ergo non eſt productivā, ſed tantùm conſervativa illius. 48.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Quod producitur tranſit de non eſſe ad eſſe: Sed corpus Chriſti non tranſit per converſionem Euchariſticam de non eſſe ad eſſe; aliàs cùm præexiſtat tali converſioni, ſimul eſſet & non eſſet: Ergo per illam non producitur, ſed duntaxat conſervatur. 49.

Confirmatur ampliùs: Actio quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non poteſt eſſe productiva illius, aliàs enim idem eſſet ſimul prius & poſterius ſeipſo, ſecundùm idem: Sed tranſubſtantiatio Euchariſtica efficienter eſt à corpore Chriſti, ut ab inſtrumento Divinitati conjuncto: Ergo non poteſt ipſum producere. 50.

Ad objectionem reſpondeo diſtinguendo Majorem: Illa actio non eſt productiva corporis Chriſti ſimpliciter & abſolutè, quæ ſupponit ipſum productū & jam exiſtens, concedo Majorē. Non eſt productiva illius ſecundùm quid, & cū addito, nego Majorem, & conceſsâ Minori, diſtinguo Conſequens, diſtinctione Majoris. Ex eo igitur quòd corpus Chriſti converſioni Euchariſticæ præexiſtat, ſolùm inferri poteſt, talem converſionem non eſſe ſimpliciter & abſolutè productivam illius, quod libenter concedimus; non tamen colligitur, per tranſubſtantiationem corpus Chriſti non produci ſecundùm quid, & novo aliquo modo, nimirum ex pane, & ex ſpeciebus Euchariſticis. Unde 51.

Ad primam confirmationem, diſtinguo Majorem: Quod producitur, tranſit de non eſſe eo modo quo producitur, ita ut ſi producatur ſimpliciter, tranſeat à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter; vel ſi producatur ſolùm cum addito, tranſeat à non eſſe cum addito, concedo Majorem. Quod producitur, tranſit de non eſſe alio modo, quàm eo quo producitur, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Corpus Chriſti per tranſubſtantiationem non tranſit à 52.

non eſſe ſimpliciter & abſolutè, ad eſſe ſimpliciter & abſolutè, concedo Minorem. Non tranſit à non eſſe cum addito, ſcilicet à non eſſe ſub ſpeciebus Euchariſticis, & ex pane, ad eſſe ſub illis ſpeciebus, nego Minorem. Eodem modo diſtinguendum eſt Conſequens: Ergo corpus Chriſti per tranſubſtantiationem non producitur, productione abſolutè & ſimpliciter dictâ, concedo: productione cum addito, ſcilicet ex pane, & ſub ſpeciebus panis, nego. Licèt enim abſolutè præexiſtat tali tranſubſtantiationi, non tamen illi præexiſtit ut ex pane productum, neq; ut ſub ſpeciebus panis exiſtens.

53. Ad ſecundam, diſtinguo etiam Majorem: Actio quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non poteſt eſſe prima productio ipſius, concedo Majorem. Non poteſt eſſe iterata ejus productio, & ſub novo modo eſſendi, nego Majorem; id enim eſt poſſibile, non quidem naturaliter, ſed divinitùs. Ad probationem in contrarium dico ſimiliter, quòd licèt idem ut primò productum, non poſſit eſſe prius ad ſeipſum ut primò productum, benè tamen ad ſeipſum ut reproductum: productio autem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, non eſt prima ejus productio, ſed reproductio, ac proinde poteſt corpus Chriſti ut primò productum præſupponere ad idem corpus reproductum.

54. Inſtabis: Idem eſt eſſe quod corpus Chriſti accipit per reproductionem, cum eo quod recipit per primam productionem, aliàs enim malè diceretur reproduci, quia reproductio nihil aliud eſt quàm ejuſdem iterata productio: Ergo ſive dicatur priùs ſeipſo ut producto, ſive reproducto, idem ſecundùm idem erit prius ad ſeipſum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Idem eſt eſſe quod corpus Chriſti accipit per reproductionem, cum eò quod recepit per primam productionem, & idem modus eſſendi, nego Antecedens. Et diverſus modus eſſendi, concedo Antecedens. Similiter diſtinguo Conſequens: Ergo ſive dicatur prius ſeipſo ut producto, ſive ut reproducto, idem ſecundùm idem erit prius ad ſeipſum; ſub eodem modo eſſendi, nego. Sub alio modo eſſendi concedo. In hoc enim non eſt major repugnantia, quàm quòd idem numero corpus exiſtens in uno loco uno modo, verbi gratiâ circumſcriptivè, præſupponatur ad ſeipſum ut exiſtens in alio loco alio modo, ſcilicet definitivè, ſive ſacramentaliter, ut fides docet.

55. Objicies quartò: Nullus effectus poteſt produci per plures actiones totales, ut docent noſtri Thomiſtæ in Philoſophia: Sed ſi actio converſiva, ſit productiva corporis Chriſti, idem effectus produceretur per plures actiones totales, nam corpus Chriſti in cœlo producitur ſeu conſervatur per actionem totalem & diverſam à tranſubſtantiatione per quam ponitur ſub ſpeciebus Euchariſticis.

56. Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Nullus effectus poteſt produci per plures actiones totales, ſub eadem ratione formali, concedo Majorem. Sub diverſâ ratione formali, nego Majorem: ratio autem formalis ſub qua corpus Chriſti producitur in altari, eſt diverſæ rationis ab ea ſub qua producitur ſeu conſervatur in cœlo, quia illa eſt converſiva, non verò iſta.

57. Inſtabis: Corpus Chriſti eodem tempore in pluribus altaribus conſecratur. Sed tales conſecrationes ſunt ejuſdem rationis, cùm omnes ſint converſivæ panis in corpus Chriſti: Ergo ſi ſint productivæ illius, idem effectus ſub eadem ratione formali per plures actiones totales produci poterit.

Reſpondeo non eſſe inconveniens quòd idem effectus producatur per diſtinctas actiones totales inſtrumentarias, quia ab illis non pendet per ſe effectus: illæ verò actiones quibus conſecratur corpus Chriſti à diverſis Sacerdotibus in pluribus altaribus, non ſunt principales, ſed tantū inſtrumentariæ, cùm Sacerdos inſtrumentaliter tantùm ad conſecrationem, ſeu productionem corporis Chriſti in altari, concurrat. 58.

Dices: Implicat plura accidentia ſolo numero diſtincta eſſe in eodem ſubjecto, ut docent noſtri Thomiſtæ in Metaphyſica: Sed ſi corpus Chriſti produceretur in hoc altari per unam actionem inſtrumentariam, & in alio per aliam, plura accidentia ſolo numero diverſa eſſent in eodem ſubjecto; nam actiones illæ inſtrumentariæ, quæ non diſtinguntur ſpecie, ſed numero tantùm, recipiuntur in corpore Chriſti, quod eſt idem in hoc vel in illo altari: Ergo &c. 59.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Implicat plura accidentia ſolo numero diverſa, eſſe in eodem ſubjecto formaliter ſumpto, concedo Majorem: materialiter ſumpto, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Si corpus Chriſti produceretur &c. plura accidentia ſolo numero diverſa eſſent in eodem ſubjecto materialiter, concedo: formaliter, nego. Ad probationem in contrarium, diſtinguendum eſt Antecedens: actiones illæ inſtrumentariæ recipiuntur in corpore Chriſti, abſolutè ſumpto, nego. In corpore Chriſti, ut fit ex tali pane, ſub talibus ſpeciebus, concedo. Ex quo patet, quòd quamvis ſubjectum illarum actionum ſit idem materialiter, eſt tamen diverſum formaliter: quæ diverſitas formalis ſufficit ad diſtinguenda accidentia, ut oſtenditur in Metaphyſica. 60.

Objicies ultimò: Si corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſequitur quod ſi facta fuiſſet conſecratio in triduo mortis, fuiſſet alterius ſpeciei ab ea quæ modò fit: Sed hoc non videtur admittendum: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur: Actio ſpecificatur ex termino ad quem: Sed ſi corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, terminus ad quē cōſecrationis factę in triduo mortis, ſcilicet ejus corpus ut mortuū, differret à termino ad quem conſecrationis quæ fit modò, ſcilicet à corpore Chriſti ut vivo; differunt enim ſpecie corpus vivum & corpus mortuū: Ergo ſi corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſequitur quòd ſi facta fuiſſet conſecratio in triduo mortis, fuiſſet alteri' ſpeciei ab ea quæ modo fit. 61.

Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & ad ejus probationem, nego ſimiliter ſequelam Minoris; ad probationem verò quæ ſubjungitur, dicendū eſt, terminum formalem ad quem conſecrationis Euchariſtiæ, neq; eſſe corpus vivum neq; mortuum, ſed abſtrahens ab utroque, ſcilicet corpus de prædicamento ſubſtantiæ, includens quidem hanc numero materiam, & hanc numero formam; ſed hanc numero formam, ſecundùm quod dat eſſe corporeum, non verò ſecundùm quod dat eſſe vivens, quia ut talis eſt tantùm per concomitantiam in ſacramento, & conſequenter corpus Chriſti eſt vivens per concomitantiam ſub ſpeciebus, non verò formaliter, & ex vi tranſubſtantiationis, ut magis declarabitur diſputatione ſequenti. 62.

§.IV.

§. IV.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

63. EX dictis intelliges, terminum formalem & primarium tranſubſtantiationis, neque eſſe ſolam præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus, neque unionem corporis Chriſti ad ſpecies Euchariſticas, nec modum ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, ſeu conſervandi illa ſine ſubjecto; ſed ipſum Chriſti corpus, quatenus fit ex pane, in cujus locum ſuccedit: nam ut ſuprà dicebamus, terminus formalis & primarius tranſubſtantiationis debet eſſe ſubſtantialis, cùm ſpeciem & denominationem illi tribuat: At neque præſentia Chriſti ſub ſpeciebus, neque unio corporis Chriſti ad illas, nec modus ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, ſubſtantialia ſunt, ut ex ſuprà dictis patet, bene tamen corpus Chriſti: Ergo terminus formalis & primarius tranſubſtantiationis eſt ipſum corpus Chriſti, non quidem præciſè & abſolutè ſumptum, ſed quatenus fit ex pane in cujus locum ſuccedit. Quod ut magis declaretur.

64. Obſervandum eſt, ad diverſitatem ſpecificam actionum, non requiri neceſſariò diverſitatem terminorum ſeu effectuum in eſſe entis & materialiter, ſed ſolùm formaliter in eſſe termini, ſive effectûs: unde ipſe effectus qui eſt à cauſa creata per generationem, potuit eſſe à Deo per creationem, ſub alia ratione univerſaliori, nempe in ratione entis: & idem homo à Sole & ab homine generatur; ab homine quidem, ut à cauſa univoca, rationem ſpecificam vel individualem per ſe primò attingente; à Sole verò, ut à cauſa æquivoca & univerſali, cui per ſe primò ratio corporis corruptibilis correſpondet, ut explicari ſolet in Philoſophia. Unde etſi corpus Chriſti ſit in cælo exiſtens, quoad animam quâ informatur, productum per creationem, ſub ratione entis; & ſecundùm totum compoſitum, per generationem, ſub ratione hominis; quia tamen non eſt productũ ſub ratione talis corporis ex pane producibilis, per propriam actionem ad hanc rationem formalem per ſe primò terminatam, & ab ea ſpecificatam, per ordinem ad divinam potentiam, manet producibile iterum in Euchariſtia, per actionem formaliter ipſum reſpicientem ſecundùm illam rationem, quæ licèt ſit una tantùm in ſpecie formaliter, poteſt tamen numero multiplicari in infinitum ſincategorematicè; quamvis enim per unam conſecrationem corpus Chriſti ſit productum, ſecundùm quod eſt hoc corpus producibile ex hoc numero pane, nõ tamen quatenus eſt producibile ex alio & alio pane, ſed ſecundùm hoc manet ſemper producibile, per ordinem ad divinam omnipotentiam.

ARTICULUS III.

An ſubſtantia panis & vini in Euchariſtia deſinant eſſe per annihilationem?

AFfirmant Scotiſtæ, & Nominales, negant Thomiſtæ, & alii Theologi communiter cum S. Thoma hic art. 3. quare

65. Dico breviter, ſubſtantiam panis & vini in Euchariſtia non deſinere per annihilationem.

Licèt omnes ferè Theologi in hac concluſione conveniant, variè tamen illam explicant, & probant. Durandus enim dicit ſubſtantiam panis in Euchariſtia non annihilari, quia corruptâ formâ panis per converſionem, materia ejus manet ſub forma corporis Chriſti, ſicut materia alimenti manet ſub forma aliti. Sed hæc doctrina Durandi manifeſtum errorem continet, tum in Philoſophia, quæ docet unam & eandem formam non poſſe duplicem materiam actuare; tum in fide, cùm Tridentinum ſeſſione 13. can. 2. aſſerat, in Euchariſtica tranſubſtantiatione converti totam ſubſtantiam panis in corpus Chriſti, & ſola ejus accidentia remanere.

Alii verò dicunt, panem non annihilari, quia manent accidentia, quæ ſunt aliquid illius. Sed hoc etiam fundamentum ruinoſum eſt, quia accidentia ſunt omnino extrinſeca ſubſtantiæ, ac proinde non mutant motum deſitionis vel productionis illius: unde ſicut ſi Deus ſub ſpeciebus conſecratis, & præexiſtentibus accidentibus, integram ſubſtantiam panis produceret, eſſet creatio, quia eſſet productio ſubſtantiæ ex nihilo: ita pariter deſitio totius ſubſtantiæ panis, quamvis omnia ejus accidentia remaneant, poterit dici ejus annihilatio, niſi aliud obſtet. Addo quod, ſicut creatio terminatur ad eſſe ſubſtantiale & ſubſiſtens, ſic etiam annihilatio ad non eſſe rei ſubſiſtentis: Ergo ſi illa in nihilum cedat, quantumvis accidentia ſuperſint, vera interveniet annihilatio. 66.

Tertiò, alii aſſerunt, panem non annihilari, quia corpus Chriſti poſſet iterum converti in panem qui primò deſierat. Sed hoc frivolum eſt, quia quantumcumq; panis annihiletur, ſemper tamen poteſt Deus, & corpus Chriſti, & quodlibet aliud ens, in ſubſtantiam panis convertere. 67.

Quartò, ſunt aliqui qui exiſtimant, non annihilari ſubſtantiam panis, quia loco illius ſuccedit ſubſtantia corporis Chriſti. Sed contra hoc eſt, quia ſi Deus in nihilum redigeret corpus aliquod intra aquam exiſtens, v.g. piſcem, etiamſi loco illius ſuccederet aqua, ad replendum vacuum, verè talis piſcis annihilaretur: Ergo licèt in Euchariſtia, loco ſubſtantiæ panis, ſuccedat ſubſtantia corporis Chriſti, non propterea illa non annihilatur.

Simili diſcurſu refellitur alius dicendi modus, aſſerens quòd quamvis ſubſtantia panis deſinat, non annihilatur tamen; quia illa deſitio non eſt per ſe & propter ſeipſam intenta, ſed propter aliud, ſcilicet ad ponendum corpus Chriſti loco ipſius. Nam ſi Deus ſtatueret in inſtanti quo homo moritur, per negationem concurſus animam rationalem deſtruere, ut in illa materia poneretur alia forma, ſine dubio ibi eſſet vera annihilatio animæ rationalis: Ergo extrinſeca illa intentio non deſtruendi ſubſtantiam panis, niſi ad ponendum corpus Chriſti, non impedit quominus ſubſtantia panis dicatur annihilari. His ergo prætermiſſis. 68.

Probatur concluſio triplici ratione D. Thomæ hîc art. 3. Prima inſinuatur in argumento *ſed contra*, ubi ſic diſcurrit. Juxta Auguſtinum lib. 83. quæſtionum, quæſt. 21. Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe: Sed hoc ſacramentum divinâ virtute perficitur, ita ut ſit ſpeciale opus divinæ virtutis & omnipotentiæ: Ergo in illo nulla entitas ſeu ſubſtantia annihilatur. Hæc ratio ſimilis eſt illi quâ idem S. Doctor 1. parte quæſt. 104 art. 4. probat quòd Deus de facto nullam rem in nihilum redigit. Verba ejus ſunt: *Redigere aliquid in nihilum, non pertinet ad gratiæ manifeſtationem, cùm magis per hoc divina potentia &* 69.

non eſſe ſimpliciter & abſolutè, ad eſſe ſimpliciter & abſolutè, concedo Minorem. Non tranſit à non eſſe cum addito, ſcilicet à non eſſe ſub ſpeciebus Euchariſticis, & ex pane, ad eſſe ſub illis ſpeciebus, nego Minorem. Eodem modo diſtinguendum eſt Conſequens: Ergo corpus Chriſti per tranſubſtantiationem non producitur, productione abſolutè & ſimpliciter dictâ, concedo: productione cum addito, ſcilicet ex pane, & ſub ſpeciebus panis, nego. Licèt enim abſolutè præexiſtat tali tranſubſtantiationi, non tamen illi præexiſtit ut ex pane productum, neq; ut ſub ſpeciebus panis exiſtens.

53. Ad ſecundam, diſtinguo etiam Majorem: Actio quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non poteſt eſſe prima productio ipſius, concedo Majorem. Non poteſt eſſe iterata ejus productio, & ſub novo modo eſſendi, nego Majorem; id enim eſt poſſibile, non quidem naturaliter, ſed divinitùs. Ad probationem in contrarium dico ſimiliter, quòd licèt idem ut primò productum, non poſſit eſſe prius ad ſeipſum ut primò productum, benè tamen ad ſeipſum ut reproductum: productio autem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, non eſt prima ejus productio, ſed reproductio, atque proinde poteſt corpus Chriſti ut primò productum præſupponere ad idem corpus reproductum.

54. Inſtabis: Idem eſt eſſe quod corpus Chriſti accipit per reproductionem, cum eo quod recipit per primam productionem, aliàs enim malè diceretur reproduci, quia reproductio nihil aliud eſt quàm ejuſdem iterata productio: Ergo ſive dicatur priùs ſeipſo ut producto, ſive reproducto, idem ſecundùm idem erit prius ad ſeipſum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Idem eſt eſſe quod corpus Chriſti accipit per reproductionem, cum eò quod recepit per primam productionem, & idem modus eſſendi, nego Antecedens. Et diverſus modus eſſendi, concedo Antecedens. Similiter diſtinguo Conſequens: Ergo ſive dicatur prius ſeipſo ut producto, ſive ut reproducto, idem ſecundùm idem erit prius ad ſeipſum; ſub eodem modo eſſendi, nego. Sub alio modo eſſendi concedo. In hoc enim non eſt major repugnantia, quàm quòd idem numero corpus exiſtens in uno loco uno modo, verbi gratiâ circumſcriptivè, præſupponatur ad ſeipſum ut exiſtens in alio loco alio modo, ſcilicet definitivè, ſive ſacramentaliter, ut fides docet.

55. Objicies quartò: Nullus effectus poteſt produci per plures actiones totales, ut docent noſtri Thomiſtæ in Philoſophia: Sed ſi actio converſiva, ſit productiva corporis Chriſti, idem effectus produceretur per plures actiones totales, nam corpus Chriſti in cœlo producitur ſeu conſervatur per actionem totalem & diverſam à tranſubſtantiatione per quam ponitur ſub ſpeciebus Euchariſticis.

56. Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Nullus effectus poteſt produci per plures actiones totales, ſub eadem ratione formali, concedo Majorem. Sub diverſâ ratione formali, nego Majorem: ratio autem formalis ſub qua corpus Chriſti producitur in altari, eſt diverſæ rationis ab ea ſub qua producitur ſeu conſervatur in cœlo, quia illa eſt converſiva, non verò iſta.

57. Inſtabis: Corpus Chriſti eodem tempore in pluribus altaribus conſecratur. Sed tales conſecrationes ſunt ejuſdem rationis, cùm omnes ſint converſivæ panis in corpus Chriſti: Ergo ſi ſint productivæ illius, idem effectus ſub eadem ratione formali per plures actiones totales produci poterit.

58. Reſpondeo non eſſe inconveniens quòd idem effectus producatur per diſtinctas actiones totales inſtrumentarias, quia ab illis non pendet per ſe effectus: illæ verò actiones quibus conſecratur corpus Chriſti à diverſis Sacerdotibus in pluribus altaribus, non ſunt principales, ſed tantùm inſtrumentariæ, cùm Sacerdos inſtrumentaliter tantùm ad conſecrationem, ſeu productionem corporis Chriſti in altari, concurrat.

59. Dices: Implicat plura accidentia ſolo numero diſtincta eſſe in eodem ſubjecto, ut docent noſtri Thomiſtæ in Metaphyſica: Sed ſi corpus Chriſti produceretur in hoc altari per unam actionem inſtrumentariam, & in alio per aliam, plura accidentia ſolo numero diverſa eſſent in eodem ſubjecto; nam actiones illæ inſtrumentariæ, quæ non diſtinguuntur ſpecie, ſed numero tantùm, recipiuntur in corpore Chriſti, quod eſt idem in hoc vel in illo altari: Ergo &c.

60. Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Implicat plura accidentia ſolo numero diverſa, eſſe in eodem ſubjecto formaliter ſumpto, concedo Majorem: materialiter ſumpto, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Si corpus Chriſti produceretur &c. plura accidentia ſolo numero diverſa eſſent in eodem ſubjecto materialiter, concedo: formaliter, nego. Ad probationem in contrarium, diſtinguendum eſt Antecedens: actiones illæ inſtrumentariæ recipiuntur in corpore Chriſti, abſolutè ſumpto, nego. In corpore Chriſti, ut fit ex tali pane, ſub talibus ſpeciebus, concedo. Ex quo patet, quòd quamvis ſubjectum illarum actionum ſit idem materialiter, eſt tamen diverſum formaliter: quæ diverſitas formalis ſufficit ad diſtinguenda accidentia, ut oſtenditur in Metaphyſica.

61. Objicies ultimò: Si corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſequitur quod ſi facta fuiſſet conſecratio in triduo mortis, fuiſſet alterius ſpeciei ab ea quæ modò fit: Sed hoc non videtur admittendum: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur: Actio ſpecificatur ex termino ad quem: Sed ſi corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, terminus ad quē cõſecrationis factæ in triduo mortis, ſcilicet ejus corpus ut mortuū, differret à termino ad quem conſecrationis quæ fit modò, ſcilicet à corpore Chriſti ut vivo; differunt enim ſpecie corpus vivum & corpus mortuū: Ergo ſi corpus Chriſti producatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſequitur quòd ſi facta fuiſſet conſecratio in triduo mortis, fuiſſet alteri⁹ ſpeciei ab ea quæ modo fit.

62. Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & ad ejus probationem, nego ſimiliter ſequelam Minoris; ad probationem verò quæ ſubjungitur, dicendū eſt, terminum formalem ad quem conſecrationis Euchariſtiæ, neq; eſſe corpus vivum neq; mortuum, ſed abſtrahens ab utroque, ſcilicet corpus de prædicamento ſubſtantiæ, includens quidem hanc numero materiam, & hanc numero formam; ſed hanc numero formam, ſecundùm quod dat eſſe corporeum, non verò ſecundùm quod dat eſſe vivens, quia ut talis eſt tantùm per concomitantiam in ſacramento, & conſequenter corpus Chriſti eſt vivens per concomitantiam ſub ſpeciebus, non verò formaliter, & ex vi tranſubſtantiationis, ut magis declarabitur diſputatione ſequenti.

§. IV.

§. IV.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

63. EX dictis intelliges, terminum formalem & primarium tranſubſtantiationis, neque eſſe ſolam præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus, neque unionem corporis Chriſti ad ſpecies Euchariſticas, nec modum ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, ſeu conſervandi illa ſine ſubjecto; ſed ipſum Chriſti corpus, quatenus fit ex pane, in cujus locum ſuccedit: nam ut ſuprà dicebamus, terminus formalis & primarius tranſubſtantiationis debet eſſe ſubſtantialis, cùm ſpeciem & denominationem illi tribuat: At neque præſentia Chriſti ſub ſpeciebus, neque unio corporis Chriſti ad illas, nec modus ſubſtandi accidentibus Euchariſticis, ſubſtantialia ſunt, ut ex ſuprà dictis patet, bene tamen corpus Chriſti: Ergo terminus formalis & primarius tranſubſtantiationis eſt ipſum corpus Chriſti, non quidem præciſè & abſolutè ſumptum, ſed quatenus fit ex pane in cujus locum ſuccedit. Quod ut magis declaretur.

64. Obſervandum eſt, ad diverſitatem ſpecificam actionum, non requiri neceſſariò diverſitatem terminorum ſeu effectuum in eſſe entis & materialiter, ſed ſolùm formaliter in eſſe termini, ſive effectûs: unde ipſe effectus qui eſt à cauſa creata per generationem, potuit eſſe à Deo per creationem, ſub alia ratione univerſaliori, nempe in ratione entis: & idem homo à Sole & ab homine generatur; ab homine quidem, ut à cauſa univoca, rationem ſpecificam vel individualem per ſe primò attingente; à Sole verò, ut à cauſa æquivoca & univerſali, cui per ſe primò ratio corporis corruptibilis correſpondet, ut explicari ſolet in Philoſophia. Unde etſi corpus Chriſti ſit in cælo exiſtens, quoad animam quâ informatur, productum per creationem, ſub ratione entis; & ſecundùm totum compoſitum, per generationem, ſub ratione hominis; quia tamen non eſt productũ ſub ratione talis corporis ex pane producibilis, per propriam actionem ad hanc rationem formalem per ſe primò terminatam, & ab ea ſpecificatam, per ordinem ad divinam potentiam, manet producibile iterum in Euchariſtia, per actionem formaliter ipſum reſpicientem ſecundùm illam rationem, quæ licèt ſit una tantùm in ſpecie formaliter, poteſt tamen numero multiplicari in infinitum ſincategorematicè; quamvis enim per unam conſecrationem corpus Chriſti ſit productum, ſecundùm quod eſt hoc corpus producibile ex hoc numero pane, non tamen quatenus eſt producibile ex alio & alio pane, ſed ſecundùm hoc manet ſemper producibile, per ordinem ad divinam omnipotentiam.

ARTICULUS III.

An ſubſtantia panis & vini in Euchariſtia deſinant eſſe per annihilationem?

AFfirmant Scotiſtæ, & Nominales, negant Thomiſtæ, & alii Theologi communiter cum S. Thoma hîc art. 3. quare

65. Dico breviter, ſubſtantiam panis & vini in Euchariſtia non deſinere per annihilationem.

Licèt omnes ferè Theologi in hac concluſione conveniant, variè tamen illam explicant, & probant. Durandus enim dicit ſubſtantiam panis in Euchariſtia non annihilari, quia corruptâ formâ panis per converſionem, materia ejus manet ſub forma corporis Chriſti, ſicut materia alimenti manet ſub forma aliti. Sed hæc doctrina Durandi manifeſtum errorem continet, tum in Philoſophia, quæ docet unam & eandem formam non poſſe duplicem materiam actuare; tum in fide, cùm Tridentinum ſeſſione 13. cap. 4. aſſerat, in Euchariſtica tranſubſtantiatione converti totam ſubſtantiam panis in corpus Chriſti, & ſola ejus accidentia remanere.

66. Alii verò dicunt, panem non annihilari, quia manent accidentia, quæ ſunt aliquid illius. Sed hoc etiam fundamentum ruinoſum eſt, quia accidentia ſunt omnino extrinſeca ſubſtantiæ, ac proinde non mutant motum deſitionis vel productionis illius: unde ſicut ſi Deus ſub ſpeciebus conſecratis, & præexiſtentibus accidentibus, integram ſubſtantiam panis produceret, eſſet creatio, quia eſſet productio ſubſtantiæ ex nihilo: ita pariter deſitio totius ſubſtantiæ panis, quamvis omnia ejus accidentia remaneant, poterit dici ejus annihilatio, niſi aliud obſtet. Addo quod, ſicut creatio terminatur ad eſſe ſubſtantiale & ſubſiſtens, ſic etiam annihilatio ad non eſſe rei ſubſiſtentis: Ergo ſi illa in nihilum cedat, quantumvis accidentia ſuperſint, vera interveniet annihilatio.

67. Tertiò, alii aſſerunt, panem non annihilari, quia corpus Chriſti poſſet iterum converti in panem qui primò deſierat. Sed hoc frivolum eſt, quia quandocumque panis annihiletur, ſemper tamen poteſt Deus, & corpus Chriſti, & quodlibet aliud ens, in ſubſtantiam panis convertere.

Quartò, ſunt aliqui qui exiſtimant, non annihilari ſubſtantiam panis, quia loco illius ſuccedit ſubſtantia corporis Chriſti. Sed contra hoc eſt, quia ſi Deus in nihilum redigeret corpus aliquod intra aquam exiſtens, v. g. piſcem, etiamſi loco illius ſuccederet aqua, ad replendum vacuum, verè talis piſcis annihilaretur: Ergo licèt in Euchariſtia, loco ſubſtantiæ panis, ſuccedat ſubſtantia corporis Chriſti, non propterea illa non annihilatur.

68. Simili diſcurſu refellitur alius dicendi modus, aſſerens quòd quamvis ſubſtantia panis deſinat, non annihilatur tamen; quia illa deſitio non eſt per ſe & propter ſeipſam intenta, ſed propter aliud, ſcilicet ad ponendum corpus Chriſti loco ipſius. Nam ſi Deus ſtatueret in inſtanti quo homo moritur, per negationem concurſus animam rationalem deſtruere, ut in illa materia poneretur alia forma, ſine dubio ibi eſſet vera annihilatio animæ rationalis: Ergo extrinſeca illa intentio non deſtruendi ſubſtantiam panis, niſi ad ponendum corpus Chriſti, non impedit quominus ſubſtantia panis dicatur annihilari. His ergo prætermiſſis.

69. Probatur concluſio triplici ratione D. Thomæ hîc art. 3. Prima inſinuatur in argumento *ſed contra*, ubi ſic diſcurrit. Juxta Auguſtinum lib. 83. quæſtionum, quæſt. 21. Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe: Sed hoc ſacramentum divinâ virtute perficitur, ita ut ſit ſpeciale opus divinæ virtutis & omnipotentiæ: Ergo in illo nulla entitas ſeu ſubſtantia annihilatur. Hæc ratio ſimilis eſt illi quâ idem S. Doctor 1. parte quæſt. 104 art. 4. probat quòd Deus de facto nullam rem in nihilum redigit. Verba ejus ſunt: *Redigere aliquid in nihilum, non pertinet ad gratiæ manifeſtationem, cùm magis per hoc divina potentia & boni-*

bonitas oſtendatur, quòd res in eſſe conſervet: unde ſimpliciter dicendum eſt, quòd nihil omnino in nihilum redigitur: cùm ergo Deus ſacramentum Euchariſtiæ inſtituerit, ut ſuam gratiam & bonitatem manifeſtet, non debet in eo ſubſtantia panis annihilari; imò ejus annihilatio, fini inſtitutionis hujus ſacramenti non videtur conveniens.

70. Secunda ratio habetur in corpore articuli, poteſtq; ſic breviter proponi. In hoc ſacramento reperitur vera & totalis converſio ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti: Sed hujuſmodi converſio ſalvari non poſſet, ſi ſubſtantia panis & vini annihilaretur: Ergo illa non deſinit per annihilationem. Major eſt certa de fide, Minor verò probatur; Tum quia id quod annihilatur, non tranſit in aliud, cùm terminus annihilationis debeat eſſe ipſum nihil, non verò entitas aliqua poſitiva. Tum etiam, quia ſi ſubſtantia panis annihilaretur, deberet corpus Chriſti per aliam actionem diſtinctam produci: Sed poſitâ hac duplici actione, non ſalvatur ratio converſionis, quia ad rationem converſionis requiruntur duo termini poſitivi, cùm per hoc converſio ab annihilatione & creatione diſtinguatur, ut conſtat ex dictis §. 1. articuli præcedentis: poſitâ autem hac duplici actione, neutra haberet utrumque terminum poſitivum; annihilatio enim haberet tantùm terminum à quo poſitivum, productio verò corporis Chriſti ſub ſpeciebus, tantùm terminum ad quem: Ergo &c.

71. Dices, ex duplici illa actione unam veluti totalem coaleſcere, quæ dicitur converſio, cujus terminus à quo eſt panis, & corpus Chriſti terminus ad quem.

Sed contra: Ex annihilatione panis & ex actione productiva corporis Chriſti, non poteſt conſurgere una totalis converſio: Ergo hæc ſolutio falſum ſupponit. Conſequentia patet, probatur Antecedens. Actiones aut mutationes unam converſionem conſtituentes, debent talis eſſe naturæ, ut una ex natura rei ſequatur ad aliam: Atqui ad annihilationem panis non ſequitur neceſſariò poſitio corporis Chriſti, cùm abſolutè poſſit eſſe annihilatio abſque ulla alterius rei productione: Ergo ex annihilatione panis, & ex actione productiva corporis Chriſti, non poteſt reſultare una totalis converſio. Major probatur: Ad rationem converſionis neceſſarium eſt, ut ex vi deſtructionis termini à quo, quæ eſt mutatio illius, ponatur terminus ad quem, per aliam mutationem ad ipſum terminatam: Ergo neceſſarium eſt, ut mutatio unius ſequatur ex mutatione alterius. Unde rectè ait S. Doctor, quòd *converſio tollitur, poſitâ annihilatione ſubſtantiæ panis*. Ex quo infert Soto in 4. diſt. 9. quæſt. 2. art. 4. quòd annihilationis opinio, vix citra errorem ſuſtineri poteſt. Vazquez autem hîc diſp. 183. cap. 1. ait illam favere hæreticis, & eis arma miniſtrare; ad deſtruendam mirabilem converſionem ſubſtantiæ panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, quam fides Catholica profitetur: qui proinde teſte Waldenſi tomo 2. cap. 68. hoc argumento adverſus Catholicos utuntur, quòd impoſſibilis ſit converſio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, eò quòd ſubſtantia panis & vini deſineret eſſe totaliter, ac proinde annihilaretur: quod autem annihilatur, non poteſt in aliud converti.

72. Tertia ratio inſinuatur à D. Thoma in ſolut. ad 3. quod eò tendebat, ut probaret deſitionem panis eſſe annihilationem, quia ſubſtantia panis poſt conſecrationem nihil eſt. Et reſpondet, quòd licèt ſubſtantia panis poſt conſecrationem non ſit aliquid, id tamen in quod ſubſtantia panis eſt converſa, aliquid eſt, & propterea ſubſtantia panis non eſt annihilata. Unde ſic arguo: Deſitio in aliquid poſitivum, non eſt annihilatio; cùm enim annihilatio opponatur creationi, per hoc quod creatio incipit à nihilo, & terminatur ad aliquid poſitivum, annihilatio verò incipit ab aliquo poſitivo, & deſinit in nihilum; ſicut productio quæ incipit ab aliquo poſitivo præſuppoſito, non poteſt eſſe creatio; ita deſitio quæ terminatur ad aliquid poſitivum, nequit eſſe annihilatio: Sed etiam ſi conſecratione peractâ, nihil ampliùs de ſubſtantia panis & vini remaneat, eorum tamen deſitio eſt in aliquid poſitivum, ſcilicet in corpus & ſanguinem Chriſti: Ergo talis ſubſtantia non deſinit per annihilationem.

Confirmatur: Quod tranſit ab uno eſſe in aliud, nò annihilatur, annihilatio enim eſt tranſitus ab eſſe ſimpliciter ad non eſſe ſimpliciter; ſicut creatio è contra eſt tranſitus à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter: Sed ſubſtantia panis ita deſinit per conſecrationem, ut tranſeat ab eſſe panis ad eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus. Ergo talis deſitio, non eſt annihilatio. 73.

Ex his facilè ſolvi poſſunt præcipua Adverſariorum fundamenta, quæ ad tria reducuntur. Primum ſic poteſt proponi. Illud quod ita deſinit, ut nihil prorſus ejus remaneat, annihilatur: Sed ſubſtantia panis & vini ita ſe habet, peractâ conſecratione, non enim remanet ejus materia, neque ſubſiſtentia, neq; exiſtentia, ut art. 1. §. 3. oſtenſum eſt. Ergo verè annihilatur. Major probatur: Quod in nihilum cedit, annihilatur, nam terminus annihilationis eſt nihil: Sed illud cujus nulla pars remanet, cedit in nihilum, nam re vera nihil ejus ampliùs eſt: Ergo annihilatur. 74.

Secundum eſt: Si modò reproduceretur de novo ſubſtantia panis eadem numero quæ per conſecrationem deſiit, eſſet vera creatio: Ergo deſitio illius, fuit vera annihilatio. Probatur Conſequentia, quia iſtæ mutationes ſunt contrariæ, cùm habeant terminos ad quos & à quibus contrarios. 75.

Tertium eſt: Annihilatio fit per ſuſpenſionem illius actionis quâ conſervatur à Deo res quæ annihilatur: Sed ſubſtantia panis in hoc ſacramento deſinit eſſe per ſuſpenſionem actionis conſervativæ, quâ Deus illam conſervabat: Ergo deſinit eſſe per annihilationem.

Ad primum reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Si res quæ ita deſinit, ex modo deſinendi tendat ad aliquid poſitivum quod ſibi ſuccedat, & in quòd convertatur, nego. Si non tendat, concedo. Sic enim forma ſubſtantialis non dicitur annihilari, quamvis nihil ejus remaneat poſt ipſius corruptionem, quia ex vi talis actionis quâ corrumpitur, producitur alia forma, in ejus locum ſuccedens, & eandem materiam informans: ſubſtantia autem panis ita ſe habet proportionaliter, quia ſic deſinit eſſe, ut tamen ex modo deſinendi tendat ad aliquid in quod convertitur. Unde ad probationem Majoris dicendum eſt, ſubſtantiam panis eſſe factam nihil ſecundùm quid, quia effectum eſt ut nihil ejus remaneat, non eſſe tamen factam nihil ſimpliciter, quia tranſivit in corpus Chriſti: ut autem aliquid dicatur annihilari, debet tranſire in nihil ſimpliciter. Solutio eſt D. Thomæ in 4. 76.

diſt.

diſt.11.quæſt.1.art.2.ad 3.ubi ait, *Quòd quamvis panis non ſit aliquid, tamen illud in quod converſus eſt panis, eſt aliquid, converſione facta, & ideò non ſequitur quòd panis ſit annihilatus.* Et ad 4.dicit: *Quòd quamvis non maneat panis, neque in ſe, neque in alio, manet tamen corpus Chriſti in quod converſus eſt panis, & ideò non ſequitur quòd ſit annihilatus.*

77. Inſtabis: Deſitio ſubſtantiæ panis in Euchariſtia non terminatur ad corpus Chriſti: Ergo nulla data ſolutio. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur. Talis deſitio conſtituit unam mutationem, poſitio verò corporis Chriſti ſub ſpeciebus, aliam: Ergo cùm iſta terminetur ad corpus Chriſti, non poteſt illa ad ipſum terminari. Conſequentia eſt evidens, Antecedens verò probatur. Deſitio unius ſubſtantiæ, & poſitio alterius, conſtituunt duplicem mutationem, habent enim terminos à quo & ad quem realiter & formaliter diſtinctos; nam deſitio habet pro termino à quo eſſe ſubſtantiæ quæ dicitur deſinere, & pro termino ad quem non eſſe illius; poſitio verò habet pro termino à quo non eſſe ſubſtantiæ quæ dicitur de novo poni, & pro termino ad quem eſſe talis ſubſtantiæ: Sed in Euchariſtia deſitio panis eſt deſitio unius ſubſtantiæ, poſitio verò corporis Chriſti eſt poſitio alterius ſubſtantiæ: Ergo in ea duplex mutatio intervenit.

78. Reſpondeo negando Antecedens primi & ſecundi Enthimematis, & ad ejus probationem, diſtinguo Majorem. Deſitio unius ſubſtantiæ, & poſitio alterius, quæ non fiunt per converſionem ſubſtantiæ quæ dicitur deſinere in ſubſtantiam quæ dicitur poni, conſtituunt duplicem mutationem, concedo Majorem. Deſitio unius ſubſtantiæ, & poſitio alterius, quæ fiunt per converſionem ſubſtantiæ deſinentis, in ſubſtantiam quæ de novo ponitur, conſtituunt duplicem mutationem, nego Majorem. Tunc enim conſtituunt unicum ſimplicem tranſitum, ſive unicam mutationem unius ſubſtantiæ in aliam, quia habent unicum terminum formalem à quo, ſcilicet non eſſe ſubſtantiæ quæ convertitur, & unicum terminum formalem ad quem, nempe eſſe alterius ſubſtantiæ in quam fit converſio; quamvis cum eſſe ſubſtantiæ convertendæ, concomitanter ſe habeat non eſſe ſubſtantiæ in quam fit converſio; & ſimiliter cum ſubſtantia ad quam terminari debet converſio, concomitanter ſe habeat non eſſe ſubſtantiæ quæ deſinit.

79. Ad ſecundum reſpondeo, negando Antecedens: nam divina omnipotentia poſſet eundem numero panem reſtituere dupliciter, ſcilicet per modum creationis, & per modum reconverſionis, convertendo ſcilicet corpus Chriſti in ipſum, ſicut ipſe primò fuit in corpus Chriſti converſus, & tunc eſſet mutatio oppoſita illi quæ modo fit in pane; ſecùs verò ſi primo modo panis reſtitueretur.

80. Ad tertium, nego Minorem, ſubſtantia enim panis non deſinit eſſe per ſuſpenſionem ſolam actionis conſervativæ, ſed per converſionem ipſius in corpus Chriſti; ut enim articulo præcedenti dicebamus, ad rationem converſionis neceſſarium eſt, ut inter deſitionem termini à quo, & poſitionem termini ad quem ſit aliqua connexio, ac proinde ut ex vi poſitionis termini ad quem, terminus à quo deſinat, & per conſequens quod ex vi poſitionis corporis Chriſti deſinat eſſe panis.

81. Ex hoc intelliges, falſam eſſe ſententiam Suaris, exiſtimantis, ſubſtantiam panis deſinere per actionem quâ accidentia ſeparantur à ſubjecto, quia hæc ſpoliata accidentibus, poſtulat connaturaliter non manere. Patet, inquam, ex dictis hujus ſententiæ falſitas: Nam priùs intelligitur ſubſtantia panis deſinere eſſe, quàm accidentia ab illa ſeparentur, vel per ſe ſubſiſtant: Ergo talis ſubſtantia non deſinit ex vi actionis ſeparantis accidentia à ſubjecto. Conſequentia patet, Antecedens probatur; tum quia ideò accidentia à ſubjecto ſeparantur, & ſubſiſtunt, quia ſubſtantia deſtruitur: tum etiam, quia ſicut ſubſtantia per ſe producitur, accidentia verò ratione ſubſtantiæ, & conſequenter ad illam; ſic etiam per ſe debet deſinere, & accidentia conſequenter, niſi ipſis modus per ſe exiſtendi tribuatur, ut contingit in hoc myſterio.

DISPUTATIO V.

De modo quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.

Ad quæſtionem 76. Divi Thomæ.

EXplicatâ actione tranſubſtantiativâ, per quam corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini fit præſens, conſequens eſt, ut modum quo fit illis præſens conſideremus, & varias quæ circa illum verſantur difficultates, breviter reſolvamus.

ARTICULUS I.

Quid ex vi verborum, quid concomitanter, ſub ſpeciebus panis & vini contineatur?

LIcèt de fide certum ſit, omnia quæ ad Chriſti conſtitutionem & integritatem pertinent, nimirum corpus, ſanguinem, animam, divinitatem, & ſubſiſtentiam, ſeu perſonam Verbi divini, verè & realiter ſub utraque ſpecie panis & vini contineri, ob intimam & inſeparabilem quam illa inter ſe habent conjunctionem; quia tamen (ut docet D. Thomas hîc art.1.) dupliciter poſſunt aliqua in hoc ſacramento contineri, uno modo ex vi ſacramenti, ſeu ex verborum ſignificatione; alio modo, vi naturalis connexionis & concomitantiæ quam habent cum iis quæ fiunt vi verborum, ideò breviter hîc explicandum eſt, quænam ex illis vi verborum, & quænam ſolùm per concomitantiam ſub ſpeciebus panis & vini contineantur. 1.

Dico ergo primò, corpus Chriſti contineri ex vi verborum ſub ſpecie panis, non verò animam, ut tribuit gradum vitæ, benè tamen, ut dat eſſe corporeum.

Prima pars eſt de fide, definita in Tridentino ſeſſ.13.cap.3.& patet ex eo quod hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, corpus Chriſti in quod converſa eſt ſubſtantia panis, expreſsè ſignificant. 2.

Secunda verò colligitur manifeſtè ex D. Thoma quæſt. præcedenti art. 6. ad 2. ubi ſic ait: *Anima eſt forma corporis, dans ei totum ordinem eſſe perfecti, ſcilicet eſſe, & eſſe corporeum, & eſſe animatum, & ſic de aliis. Convertitur igitur forma panis in formam corporis Chriſti, ſecundùm quod dat eſſe corporeum, non autem ſecundùm quod dat eſſe animatum tali animâ*: Ergo ex D. Thoma, nomine corporis, quod ex vi verborum eſt ſub ſpeciebus panis, intelligi debet materia informa- 3.

formata animâ Christi, quatenus dat eſſe corporeum.

4\. Ratio etiam id ſuadet: Nomine enim corporis, quod ex vi verborum ſub ſpeciebus panis ponitur, non poteſt intelligi materia prima ſine forma ſubſtantiali, affecti ſolùm quantitate & qualitatibus ſenſibilibus, ut exiſtimat Gabriel in 4. diſt. 11. quæſt. 1. & in Canonem Miſſæ lectione 42. Quia materia prima non poteſt exiſtere ſine forma ſubſtantiali, nec proinde aliquam actionem terminare, nec verè dici corpus. Non poteſt etiam per corpus ſignificari materia prima, ut affecta formâ corporeïtatis, ut cenſet Scotus, vel aliâ formâ partiali conſtituente corpus organicum, ut exiſtimant aliqui Recentiores, qui præter animam rationalem formas partiales in homine admittunt, quæ conſtituant ſingulas partes corporis organici, & uni dent rationem carnis, alteri rationem oſſis, &c. Hoc fuſè impugnatur à noſtris Thomiſtis in Philoſophia, ubi nec formam corporeïtatis, nec alias formas partiales dari oſtendunt, ſed in homine ſolùm eſſe animam intellectivam, quæ virtute continet omnes inferiores formas, & facit ipſa ſola quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt, ut probat S. Thomas 1. parte quæſt. 76. art. 3. Ergo nomine corporis, quod ex vi verborum eſt ſub ſpeciebus panis, nihil aliud intelligi poteſt, quàm materia informata animâ, quatenus dat eſſe corporeum, ſubindeque anima Christi, ut dat illi eſſe corporeum, ex vi verborum ſub ſpeciebus panis continetur, non tamen ut dat eſſe vivens, ſeu ut gradum vitæ tribuit, quia corpus Christi, prout ex vi verborum eſt ſub ſpeciebus panis, abſtrahit à vivo & mortuo, cùm idem ſit formale ſignificatum corporis nunc, ac fuiſſet in triduo mortis.

5\. Dices primò: Eadem eſt anima quæ dat eſſe corporeum, & quæ dat eſſe vivens: Ergo repugnat quod anima Christi, quatenus dat eſſe corporeum, ſub ſpeciebus panis ex vi verborum ponatur, niſi etiam ut gradum vitæ tribuit ſub illis pariter ex vi verborum exiſtat.

Sed nego Conſequentiam, licèt enim eadem ſit anima, quæ dat eſſe corporeum, & quæ tribuit eſſe vivens & animatum, ratione tamen & virtualiter diſtinguitur ſecundùm quod dat eſſe corporeum, à ſeipſa, ſecundùm quod dat eſſe animatum; quod ſufficit ad hoc ut ſub ſpeciebus panis ex vi verborum ponatur, prout dat eſſe corporeum, & non ſecundùm quod dat eſſe vivens & animatum; ſicut ſimilis diſtinctio quæ reperitur inter Filium & divinam eſſentiam, & inter ſubſiſtentiam Verbi & naturam divinam, ſufficit ad hoc ut Filius generetur & producatur à Patre, non verò divina eſſentia, & ut ſubſiſtentia Verbi primariò terminet humanitatem aſſumptam, non verò natura, vel exiſtentia ejus, ut in Tractatu de Incarnatione oſtendimus.

6\. Dices ſecundò: Illud ponitur ex vi verborum, quod neceſſarium eſt ad veritatem ipſorum: Sed ad veritatem horum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, neceſſaria eſt anima, ut tribuit gradum vitæ: Ergo ponitur ſub illa ratione, ex vi verborum, & non ſolùm prout dat eſſe corporeum. Major patet, Minor probatur. Ad veritatem verborum neceſſarium eſt, ut ſit idem corpus, quod Chriſtus habebat, quando illa verba protulit: Sed non poteſt eſſe idem, niſi ſit anima formaliter ut talis, & ut tribuit gradum vitæ: Ergo &c. Major eſt evidens, nam ad veritatem formæ neceſſarium eſt, ut ſit verè corpus Chriſti: ſi autem non eſſet idem corpus, non eſſet corpus Chriſti, ſed aliud compoſitum. Minor verò ſuadetur: Non poteſt eſſe idem, niſi ſit illa forma quam habebat corpus Chriſti, quando protulit verba, quia pro diverſitate formæ ſubſtantialis, variatur corpus: Sed forma quam habebat Chriſtus, quando illa verba protulit, erat ipſa anima, non ſolùm ut dat eſſe corporeum, ſed etiam ut gradum vitæ tribuit: Ergo &c.

Reſpondeo negando Minorem, & ad probationem illius, diſtinguo Majorem. Ut ſit idem corpus quod Chriſtus habebat, identitate ſuppoſiti, ut ſcilicet habeat eandem ſubſiſtentiam & exiſtentiam, concedo. Identitate formæ ſubſtantialis præciſè, nego. Corpus autem Chriſti vivum & mortuum, eſt idem, identitate ſuppoſiti, quia ſemper terminatur ſubſiſtentiâ & exiſtentiâ divinâ.

Ex dictis inferes, quod quando dicitur corpus Chriſti eſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus panis, ſub nomine corporis, non comprehenduntur quantitas, figura, & alia accidentia, quæ à gradu corporeitatis dimanant; hæc enim tantùm concomitanter ponuntur ſub illis ſpeciebus, ſed ſola ſubſtantia corporis Chriſti, quia hæc ſola poteſt eſſe terminus formalis & primarius tranſubſtantiationis. 7.

Dices, Corpus quod vi verborum eſt ſub ſpeciebus panis, eſt organicum: At hoc, præter ſubſtantiam, includit debitam proportionem membrorum, quæ ſine certa figura, denſitate, & raritate concipi nequit: Ergo illa accidentia ex vi verborum ponuntur ſub ſpecie panis. 8.

Propter hoc argumentum putat Vazquez diſputatione 187. cap. 4. quantitatem & alia multa accidentia, eſſe ex vi verborum ſub ſpecie panis. Verùm hoc eſt expreſsè contra S. Thomã, & reliquos Scholaſticos, nec ſalvat naturam tranſubſtantiationis, qua eſt converſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam, ut eam definit Tridentinum ſeſſione 13. cap. 4. Unde ad argumentum reſpondetur, diſtinguendo Majorem: Corpus quod vi verborum eſt ſub ſpeciebus panis, eſt organicum, organizatione radicali, concedo Majorem. Organizatione formali, nego Majorem, & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego Conſequentiam. Duplex ergo diſtinguenda eſt organizatio, altera radicalis, & ſubſtantialis, quæ eſt à forma ſubſtantiali exigente diverſas diſpoſitiones accidentales; altera formalis, & accidentalis, quæ eſt à quantitate, figura, & aliis accidentibus, quorum eſt effectus. Prior eſt vi verborum ſub ſpecie panis, poſterior verò ſolùm concomitanter, & vi naturalis connexionis.

Dico ſecundò, Sanguinem Chriſti contineri ex vi verborum ſub ſpecie vini. Hæc concluſio eadem ratione probatur quâ præcedens: ſicut enim corpus Chriſti continetur ex vi verborum ſub ſpecie panis, quia hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, corpus Chriſti in quod converſa eſt ſubſtantia panis, expreſsè ſignificant; ita etiam cùm iſta, *hic eſt calix ſanguinis mei*, ſanguinem Chriſti non minùs expreſsè denotent, continetur etiam ille ex vi verborum ſub ſpecie vini. 9.

Quæres, an totus ſanguis Chriſti ſit vi verborum ſub ſpecie vini, vel ille ſolùm qui fuit in paſſione effuſus? Videtur enim quod iſte tantùm ex vi verborum ſub ſpecie vini contineatur, cùm hic tantùm exprimatur in forma conſecrationis: *Qui pro vobis effundetur*. 10.

Reſpondeo

Reſpondeo tamen, totum ſanguinem, qui nunc eſt in corpore Chriſti glorioſo, etiamſi non fuerit in paſsione effuſus, eſſe ex vi Sacramenti ſub ſpeciebus vini. Nam illa verba, *Qui pro vobis fundetur*, non limitant præcedentia ad ſignificandum ſolum ſanguinem, qui fuit in paſsione effuſus, ſed ad exprimendum primarium finem hujus Sacramenti, qui eſt repræſentatio paſsionis Chriſti: ut ſi Chriſtus convertiſſet aquam in vinum, his verbis: *Hoc eſt vinum quod à vobis potabitur*, poſteriora verba non limitaſſent priora ad convertendum ſolùm aquam in vinum, quod fuiſſet ab illis potandum, ſed tantùm ad denotandum finem miraculi, eſto non totum vinum fuiſſet ab illis potandum.

Confirmatur: Aliquis ſanguis fuit ſacramentaliter præſens ſub ſpeciebus vini in cœna, qui non fuit in paſsione effuſus, nempe ille, qui ante paſsionem fuit in carnem converſus: Ergo ad verificanda verba conſecrationis calicis, non eſt neceſſe, quòd totus ſanguis fuerit in paſsione effuſus.

11 Dico tertiò, animam rationalem Chriſti eſſe in hoc Sacramento, non ex vi Sacramenti, aut verborum, ſed per concomitantiam. Ita docet Tridentinum ſeſsione 13. canone 3. ubi aſſerit animam Chriſti ſub utraque ſpecie exiſtere, *vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, quâ partes Chriſti Domini inter ſe copulantur.*

Ratio etiam id ſuadet: Nam ut hîc art. 1. ait D. Thomas: *Ex naturali concomitantia eſt in hoc Sacramento illud, quod realiter eſt conjunctum ei in quod prædicta converſio terminatur*: Sed anima rationalis Chriſti eſt realiter conjuncta corpori & ſanguini Chriſti, in quæ converſio panis & vini terminatur, & quæ per verba formæ ſignificantur; in ipſam verò non terminatur hæc converſio, nec ipſa per verba ſignificatur: Ergo in hoc Sacramento non eſt ex vi Sacramenti, aut verborum, ſed ſolùm per concomitantiam. Quod intelligendum eſt primò de anima rationali, ut tribuit gradum vitæ, nam ut dat eſſe corporeum, ex vi verborum ponitur ſub ſpecie panis, ut in prima concluſione declaravimus. Secundò, cùm dicitur animam rationalem Chriſti, ut tribuit gradum vitæ, eſſe per concomitantiam in hoc Sacramento, hoc verificatur ſolùm, quando contingit corpus Chriſti in propria ſpecie informari animâ rationali; ſi enim informaretur aliâ, ut in triduo mortis formâ cadaveris, non poneretur anima rationalis, etiam concomitanter, ſub ſpeciebus Euchariſticis, ſed ipſa forma cadaveris. Quod adeò verum eſt, ut ſi Apoſtoli conſecraſſent ante triduum mortis, ſubindeque anima rationalis concomitanter fuiſſet poſita ſub ſpeciebus panis & vini, tamen in triduo mortis non fuiſſet ampliùs anima rationalis ſub illis, ſed forma cadaveris; & è contra, ſi in triduo mortis Apoſtoli conſecraſſent, fuiſſet ſub ſpeciebus Euchariſticis forma cadaveris, & poſt reſurrectionem ceſſaſſet eſſe ſub illis forma cadaveris, & fuiſſet anima rationalis; quia quòd ſit hæc vel illa forma, oritur ex ſtatu & forma, quam corpus Chriſti habet in propria ſpecie.

12 Dico quartò, ſub ſpecie vini corpus, & ſub ſpecie panis ſanguinem, & ſub utraque ſpecie Divinitatem, in hoc Sacramento contineri; non ex vi verborum, ſed per concomitantiam. Ita Tridentinum loco citato.

Probatur breviter: Corpus non ſignificatur per verba conſecrationis vini, nec ſanguis per verba conſecrationis panis, nec divinitas per verba conſecrationis utriuſque; corpus tamen eſt realiter conjunctum cum ſanguine, & ſanguis cum corpore, & divinitas cum utroque: Ergo non ex vi verborum, aut Sacramenti, ſub prædictis ſpeciebus continentur, benè tamen per concomitantiam.

Dico quintò: Verbum non eſſe in hoc Sacramento vi verborum, ſed concomitanter. 13

Colligitur ex Tridentino citato, docente Divinitatem eſſe hîc propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima unionem hypoſtaticam: At ea tantùm ſunt vi verborum, quæ per ſe, & non propter connexionem cum aliis, fiunt hîc præſentia: Ergo &c. Quòd autem per Divinitatem intelligat etiam perſonam Verbi, conſtat. Tum quia aliàs doctrina Concilii eſſet manca, traderet enim univerſalem regulam dignoſcendi ea, quæ in hoc Sacramento ſunt vi verborum, & quæ ſunt vi naturalis concomitantiæ; & tamen ſi per Divinitatem ſolùm intelligeret naturam divinam, nihil docuiſſet de perſona Verbi. Tum etiam, quia aſsignans rationem hujus concomitantiæ, ait eſſe unionem hypoſtaticam, quæ primariò eſt ad Verbum.

Probatur etiam concluſio ratione: Nam Verbum divinum eſt quidem realiter unitum corpori & ſanguini Chriſti, ſed in ipſum non convertitur panis aut vinum, nec per verba conſecrationis expreſsè & in recto ſignificatur: Nam licèt Divus Thomas infrà quæſt. 78. art. 2. ad 4. dicat: *Per hoc pronomen meum exprimitur perſona Chriſti*, hoc intelligendum eſt in obliquo: Ergo Verbum divinum eſt quidem in hoc Sacramento per concomitantiam, non tamen ex vi Sacramenti; nam quod hoc modo in eo continetur, debet in recto ſignificari, ſicut ſignificatur corpus & ſanguis. 14

Dices: Quòd ponitur in hoc Sacramento concomitanter, debet fieri per virtutem verborum, quia attingitur primariò vel ſecundariò ab actione conſecrativa ſeu converſiva, quæ eſt vera productio: Sed Perſona Verbi nequit fieri ex virtute verborum, ut conſtat: Ergo neque per concomitantiam eſſe in hoc Sacramento. 15

Reſpondeo quòd ea, quæ continentur in hoc Sacramento per concomitantiam, ſunt in duplici differentia: quædam enim ſunt improducibilia ut Divinitas & Verbum, & hæc nullo modo fiunt per verba; ſed cùm ſint ubique, & ex alia parte terminent unionem hypoſtaticam, per hoc præcisè incipiunt eſſe hîc novo modo, quòd corpus aut ſanguis Chriſti producitur per actionem conſecrativam: alia verò ſunt producibilia, & hæc fiunt per virtutem verborum, vel primariò, ſi primariò ſignificentur; vel ſecundariò, ſi identificentur, aut realiter conjungantur cum effectu primario.

Supereſt examinandum, an reliquæ perſonæ divinæ dici poſsint eſſe in hoc Sacramento concomitanter? Affirmant Suarez, Vazquez, Delugo, & alii recentiores, qui docent, Verbum eſſe in hoc Sacramento per concomitantiam immediatam, ut proprium ſuppoſitum humanitatis, Patrem verò & Spiritum ſanctum per concomitantiam mediam, propter connexionem naturalem, quam habent cum Filio in eadem natura divina. Negant autem Alvarez, Petrus Ledeſma, Nunno, Aravius, Serra, Martinez de Prado, & alii Thomiſtæ communiter, exiſtimantes concomitantiam ſacra- 16

ſacramentalem ſub ſpeciebus panis & vini, ſoli A Verbo convenire, non verò Patri, aut Spiritui ſancto.

17 Hanc quæſtionem puto de nomine. Omnes enim conveniunt, Patrem & Spiritum ſanctum aſſe quodam modo ſpeciali in Euchariſtia, quo non ſunt in cæteris rebus creatis, tum quia ſimul cum Filio aſsiſtunt ibi ad operandos effectus mirabiles gratiæ; tum etiam, quia Pater & Spiritus ſanctus ſpeciali quodam modo exiſtunt in Filio, propter divinarum perſonarum inſeparabilitatem, & mutuam unius in altera exiſtentiam, quam Græci περιχώρησιν, Latini *Circuminceſſionem* appellant. Unde ſi per B impoſsibile Pater & Spiritus ſanctus, ratione immenſitatis, non eſſent in omnibus rebus creatis, tamen hoc duplici titulo eſſent in Euchariſtiæ Sacramento. In hoc, ut dixi, omnes conveniunt, quare ad hoc ſolùm difficultas devolvitur, an præſentia illa ſpecialis, quam Pater & Spiritus ſanctus habent in Euchariſtia, ſufficiat ad concomitantiam ſacramentalem? Hoc enim affirmant Suarez, Vazquez, & alii recentiores, negant verò Thomiſtæ, exiſtimantes ad hoc ut per concomitantiam ſit aliquid in hoc Sacramento, requiri, ut in unitate ſuppoſiti uniatur cum termino primario & formali converſionis, & cum illo conſtituat vel pertineat ad idem ſuppoſitum: propter hoc enim veſtimenta Chriſti quando ipſe C conſecravit, non continebantur per concomitantiam in hoc Sacramento, bene tamen ejus Divinitas, & anima, & accidentia. Unde cùm Pater & Spiritus ſanctus non uniantur hoc modo cum corpore & ſanguine Chriſti, non continentur in Euchariſtia per concomitantiam ſacramentalem. Et hic modus dicendi & loquendi videtur magis proprius, & Concilio Tridentino magis conſonus: ideò enim Concilium dixit, Divinitatem eſſe in Sacramento per concomitantiam, quia eſt unita hypoſtaticè cum corpore & anima Chriſti. Ergo fundat concomitantiam ſacramentalem ſub ſpeciebus panis & vini in unione D hypoſtatica, quam habent Verbum & Divinitas cum humanitate, non verò Pater, aut Spiritus ſanctus. Quare idem Concilium enumerans omnia, quæ in hoc Sacramento tam ex vi Sacramenti, quàm per concomitantiam continentur, nullam facit mentionem Patris aut Spiritus ſancti. Quod argumentum, licèt ſit negativum, in re tamen adeò gravi magni debet eſſe ponderis & momenti, alioquin Concilium diminutè proceſsiſſet. Nec valet, ſi dicas, Concilium etiam perſonæ Verbi non feciſſe mentionem. Ad hoc enim ſuprà reſpondimus, ſufficienter illam inſinuaſſe, cùm aſsignans rationem hujus concomitantiæ, ait eſſe unionem hypoſtaticam, quæ primariò eſt ad Verbum, & nullo modo ad Pa- E trem, vel Spiritum ſanctum. Unde ſicut connexio, quam mediâ naturâ divinâ Pater & Spiritus ſanctus habent cum perſona Verbi, non ſufficit ut dicantur mediatè terminare unionem hypoſtaticam, incarnari, concipi, naſci, mori, &c. Ita nec ſufficiens eſt, ut dicatur eſſe per concomitantiam ſacramentalem ſub ſpeciebus panis & vini.

Id confirmat Martinez de Prado, ex eo quòd Euchariſtia non ſolùm habet rationem Sacramenti, ſed etiam ſacrificii, imò eſt idem cum ſacrificio crucis, ſolâ offerendi ratione diverſâ, ut docet Tridentinum: Sed ſolus Filius dici poteſt in altari offerri, & ſacrificari, non verò Pater vel Spiritus A ſanctus: Ergo pariter ſolus Filius dici poteſt in Euchariſtia ſacramentaliter contineri, non verò Pater, aut Spiritus ſanctus.

Articulus II.

An corpus Chriſti ſit in hoc Sacramento cum ſua quantitate, totuſque exiſtat ſub quavis parte ſpecierum, etiam ante fractionem, imò & ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ?

B DUrandus, Major, & Gabriel probabile exiſtimant, Chriſtum eſſe in hoc Sacramento ſine propria quantitate, cùm in eo careat extenſione partium, quam putant eſſe de eſſentia quantitatis. Altiſiodorenſis verò lib. 4. ſummæ tract. 5. cap. 4. concedit quidem totum Chriſti corpus eſſe actu in tota hoſtia indiviſa, dicit tamen non eſſe totum in ſingulis partibus, etiam ſeparatim ſenſibilibus, ante diviſionem earum à toto, niſi in potentia, quæ reducitur ad actum (inquit) per diviſionem, non tanquam per cauſam, ſed tanquam per conditionem, ſine qua non ad eum modum, quo tota imago Petri in ſingulis partibus ſpeculi ante ejus fractionem potentialiter ſolùm exiſtens, C fit actualiter exiſtens ſub illis, diviſione ſpeculi factâ. Eadem ſententia tribuitur Alberto Magno in 4. diſt. 13. art. 11. ſed immeritò, ut conſtat ex reſp. ad 2. ubi admittit, eodem modo Chriſtum eſſe in forma conſecrata, ſicut anima eſt in corpore, tota in toto, & tota ſub quavis parte. Alenſis autem negavit totum Chriſti corpus contineri ſub illis particulis hoſtiæ, quæ ſeparatæ à toto non eſſent ſenſibiles, nec retinerent formam ſubſtantialem panis. Denique quoad indiviſibilia tam continuativa, quàm terminativa hoſtiæ, Scotus, Richardus, Ægidius, & Vaſquez, negant totum Chriſti corpus ſub illis exiſtere. 18

D

§. I.

Rejiciuntur omnes illæ ſententiæ, & communis ac vera ſtatuitur.

DIco primò: Corpus Chriſti eſt in Sacramento Euchariſtiæ cum ſua quantitate.

Probatur primò: Ideò ex Tridentino ſeſſ. 13. cap. 3. Corpus Chriſti eſt in Sacramento Euchariſtiæ cum ſua anima & ſua Divinitate, quia hæc habent connexionem realem cum ſuo corpore: Sed etiam quantitas corporis Chriſti, realem habet cum eo connexionem: Ergo corpus Chriſti eſt in Sacramento Euchariſtiæ cum ſua quanti- E tate. 19

Probatur ſecundò: Si corpus Chriſti eſſet in Euchariſtia ſine ſua quantitate, exiſteret ibi abſque ordine, decore, & recta diſpoſitione membrorum, confuſum & monſtruoſum: pulchritudo enim corporis non eſt ſine quantitate, cùm ſupponat figuram, quæ eſt terminus quantitatis: Similiter ſublatâ quantitate, nec ordo partium, nec partes ſuperſunt: Conſequens autem admittere, videtur indecens: Ergo &c. 20

Dico ſecundò: Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtit totum & actu, ſub ſingulis partibus ſenſibilibus hoſtiæ, non ſolùm ſeparatis, ſed etiam conjunctis.

Prima pars hujus concluſionis, quòd ſcilicet 21

corpus Chriſti in Euchariſtia ſit totum & actu ſub partibus ſenſibilibus hoſtiæ inter ſe diviſis, eſt certa de fide, ac definita in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 13. can. 3. & conſtat ex facto Chriſti, qui conſecrato calice Lucæ 22. dedit Diſcipulis, dicens: *Accipite & dividite inter vos*, quod neceſſariò ſupponit in ſingulis ſpeciebus ſeparatis fuiſſe totum Chriſtum; alioqui ſinguli partem calicis ſumentes, non totum Chriſtum ſumpſiſſent.

22 Secunda verò, quæ aſſerit totum Chriſti corpus ſub ſingulis partibus hoſtiæ conjunctis, actu exiſtere, probatur primò. Eo modo corpus Chriſti eſt ſub ſingulis partibus ſenſibilibus hoſtiæ conſecratæ, ante diviſionem, quo ſubſtantia panis ante conſecrationem erat ſub illis. Sed ante conſecrationem ſubſtantia panis erat tota & actu in ſingulis partibus hoſtiæ. Ergo Chriſti corpus ſimiliter ſub eis factâ cõſecratione exiſtit. Minor eſt certa, in hoc enim conſiſtit ratio eſſentialis ſubſtantiæ homogeneæ, qualis eſt ſubſtãtia panis, quòd ſit actu tota in toto, & tota in ſingulis partibus, etiam nondum diviſis Major verò probatur: Cum Chriſtus exiſtat in Euchariſtia, per cõverſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, ſuccedit loco ejus in munere & officio: Ergu debet habere eum modum præſentiæ & exiſtentiæ ſub quantitate, aliiſque panis accidentibus, quem ſubſtantia panis ante conſecrationem ſub illis habebat.

23 Probatur ſecundò eadem pars: Factâ ſpecierum conſecratarum diviſione, totum Chriſti corpus continetur actu ſub qualibet parte ſenſibili & diviſa hoſtiæ, ut fides docet: Ergo & ante diviſionem. Conſequentia probatur, quia ſola fractio & diviſio ſpecierum, non mutat conſecrationem, nec valet ponere Chriſti corpus ubi antea non erat.

24 Si dicas cum Altiſiodorenſi, ſpecierum diviſionem eſſe conditionem ſine qua totum Chriſti corpus non exiſtit actu ſub ſingulis partibus earũ, ſicut fractio ſpeculi eſt conditio ſine quia imago Petri non exiſtit actu in qualibet parte ipſius. Nego paritatem. Rationem diſparitatis dat D. Thomas hic art. 3. in corp. quòd cùm ratio imaginis in ſpeculo repræſentatæ, proveniat ex reverberatione ſuperficiei ſpeculi, tanquam à cauſa; quẽadmodum fracto ſpeculo fiunt diverſæ ſuperficies partium, ita & diverſæ reflexiones ſive reverberationes earum, atq; adeò plures actu imagines: at verò ratio exiſtentiæ actualis corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, cùm à ſola conſecratione tanquam à cauſa proveniat: ſicut diviſio ſpecierum illarum non variat conſecrationem, ita nec præſentiam actualem quam corpus Chriſti ſub illis habebat ante diviſionem.

25 Probatur tertiò: Signatâ quartâ parte v. g. hoſtiæ conſecratæ & nondum diviſæ, quæro, aut in illa quarta parte eſt aliquid corporis Chriſti, vel nihil? Si nihil. ſequitur primò quòd illa pars non ſit cõſecrata, ſecundò quòd neq; etiã in aliis partibus hoſtiæ ſit aliquid corporis Chriſti; cum non ſit major ratio de ipſis, quàm de illa quarta parte ſignatâ, & ſic nihil Corporis Chriſti erit in tota hoſtia, quia nihil poteſt eſſe in toto, niſi ſit in partibus ejus. Quòd ſi dicatur, aliquid corporis Chriſti eſſe ſub illa quarta parte hoſtiæ non diviſæ: vel in ea eſt totum, & ſic habemus intentum; vel aliqua pars ejus, v. g. quarta pars: & tunc ſequitur quòd corpus Chriſti ſit in Euchariſtia, commenſurativè, & circumſcriptivè, quod tamen eſt falſum; quia quod eſt majus in quãtitate, non poteſt contineri adæquatè & circumſcriptivè à minori: quantitas autem quartæ partis corporis Chriſti, longè major eſt quantitate quartæ partis hoſtiæ.

Dico tertiò, totum Chriſti corpus contineri ſub illis particulis hoſtiæ, quæ ſeparatæ à toto eſſent ſenſibiles, nec retinerent formam ſubſtantialem panis.

26 Probatur primò ex fundamentis jam ſtatutis: Sub partibus minimis hoſtiæ, quæ eſſent inſenſibiles, ſi ſepararentur à toto, ſub illis, inquam, ut toti hoſtiæ conjunctis, conſervabatur actu ante conſecrationem tota natura & ſubſtantia panis: Ergo ſub eis eſt etiam actu totus Chriſtus, factâ conſecratione. Conſequentia patet, nam totum corpus Chriſti eſt actu in Euchariſtia, ubicumq; antea erat actu tota ſubſtantia panis. Antecedens autem à nemine negatur, quia licèt illæ particulæ à ſuo toto ſeparatæ, eſſent inſenſibiles, & conſequenter ſubſtantia panis ſub eis non remaneret ſuo tamen toti conjunctæ, ſunt ſenſibiles, in quantum ſcilicet componunt partes majores quæ ſunt intra ſphæram activitatis ſenſuum.

27 Probatur ſecundò: Si totum Chriſti corpus non ſit actu ſub qualibet particula hoſtiæ, etiam minimâ, & ex ſe præciſe ſenſibus imperceptibili, ſequitur totum Chriſti corpus non eſſe actu etiã in tota hoſtia; ſi enim ſit actu & totum in aliqua parte minima, cum non ſit major ratio de illa, quam de alia etiam minima ſibi conjuncta, non erit etiam in iſta, & ita de omnibus aliis: Ergo nec in partibus majoribus, utpote quæ componuntur ſolùm ex illis minimis, ut unitis: Ergo nec erit actu totum in tota hoſtia, quia, ut jam dixi, impoſſibile eſt quod aliquid ſit totum in toto, & non ſit in partibus.

Dico quartò Corpus Chriſti totum contineri ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ, tam continuativo, quàm terminativo.

28 Prubatur breviter: Ante conſecrationem ſubſtantia panis, vel ſaltem aliquid ipſius, erat ſub quolibet indiviſibili ſuæ quantitatis: Ergo cùm ex una parte aliquid corporis Chriſti non poſſit eſſe ſub illis indiviſibilibus, quin totum ſub eis exiſtat, quia ponitur in Sacramento modo indiviſibili, ex alia verò ſuccedat ſubſtantiæ panis in modo eſſendi ſub ſpeciebus conſecratis; debet totum ſub cunctis indiviſibilibus contineri. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur. Quodlibet indiviſibile quantitatis eſt accidens, atque adeò ſubſtantiæ panis inhæret: Ergo aliquid ſubſtantiæ panis exiſtit ſub eis ante conſecrationem.

29 Confirmatur: Vel ſingulis indiviſibilibus hoſtiæ conſecratæ correſpondebat ante conſecrationem aliquid de ſubſtantia panis, vel nihil? Si nihil: Ergo ſubſtantia panis erat ſub ſua quantitate diſcontinua & diviſa, & conſequenter ſubſtantia corporis Chriſti pani ſuccedens, erit ſimiliter ſub quantitate panis diſcontinuata & diviſa, quod eſt abſurdum. Si verò aliquid de ſubſtantia panis ante conſecrationem correſpondebat indiviſibilibus ſuæ quantitatis, quodcumque illud ſit, ſive indiviſibile ſubſtantiæ ſuæ, ſive pars ejus dicatur, ſequitur indiviſibile corporis Chriſti, pani ſuccedentis, exiſtere ſub indiviſibili quantitatis panis quæ remanet, & conſequenter totum etiam Chriſti corpus, utpote cum ſub quantitate hoſtiæ indiviſibiliter exiſtat, ad modum ſuſtantiæ ſpiritualis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

30 OBjicies primò contra primam concluſionem: Quantitas non poteſt ſeparari ab extenſione partium, cùm ratio eſſentialis illius ſit extenſio & diviſibilitas: Sed corpus Chriſti in Euchariſtia eſt ſine extenſione: Ergo & ſine ſua quantitate.

31 Reſpondeo duplicem diſtingui debere in quantitate extenſionem, alteram in ordine ad ſe, alteram in ordine ad locum. Prior conſiſtit in continuatione & extenſione partium in ſe, ut una immediatè continuetur uni, & mediatè cæteris: caput enim immediatè continuatur collo, eoque mediante, pectori, cæteriſque corporis partibus. Poſterior in ſituatione & extenſione partium, in ordine ad ſpatium, ut una pars corporis correſpondeat uni, alia alteri parti ſpatii. Prior eſt eſſentialis, & inſeparabilis à quantitate, & in eodem prædicamento cum quantitate. Poſterior accidentalis, & ſeparabilis, & in prædicamento ſitus. Illa eſt principium & radix hujus, hæc effectus & paſſio illius; unde poteſt illa ſine hac, non autem hæc ſine illa reperiri. Potuit igitur à quantitate corporis Chriſti ſeparari poſterior, manente priori, & conſequēter manere effectus formalis prioris extenſionis, abſque effectu formali poſterioris.

32 Confirmatur: Non minùs de ratione quantitatis eſt, reddere ſubjectum impenetrabile cum alio corpore, quàm loco extenſum: Sed poteſt privari primo, ut conſtat in Chriſto ad Diſcipulos ingreſſo, januis clauſis: Ergò & ſecundo.

Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem. Si totum Chriſti corpus ſit actu ſub ſingulis partibus hoſtiæ, nondum diviſis, erit actu pluries, imò & infinities, ſub qualibet hoſtia conſecrata, per plures & infinitas actu præſentias totales: Conſequens eſt falſum, imò impoſſibile, cum infinitum actu dari non poſſit: Ergo & Antecedens. Sequela Majoris probatur. In qualibet hoſtia ſunt plures actu, imò & infinitæ partes proportionales: Ergo ſi in qualibet earum ſit actu totum Chriſti corpus, ſequitur quòd ſit pluries, imò & infinities totum in Euchariſtia.

33 Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & diſtinguendo ejus probationem. In qualibet hoſtia ſunt actu plures, imò & infinitæ partes proportionales, ſingulæ propriam exiſtentiam habentes, & ſimul numerum ſimpliciter dictum conſtituentes, nego Antecedens. Sunt actu infinitæ partes proportionales, unicâ exiſtentiâ exiſtentes, & numerum ſimpliciter dictum ſolùm in potentia facientes, concedo Antecedens, & nego Conſequentiam. Solutio eſt D. Thomæ hic art. 3. ad 1. ubi ſic ait: *Numerus ſequitur diviſionem, & ideò quamdiu quantitas manet indiviſa actu, neque ſubſtantia alicuius eſt pluries ſub dimenſionibus propriis, neque corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis; & per conſequens neque infinities, ſed toties in quot partes dividitur.*

34. Objicies tertiò contra tertiam concluſionem: In iis tantum partibus hoſtiæ conſervatur totus Chriſtus, quæ ſeparatæ ipſum totum conſervarent: Sed partes ſeparatæ quæ non eſſent ſenſibiles, nec formam ſubſtantialem panis retinerent, Chriſtum non conſervarent: Ergo in illis ut conjunctis totus Chriſtus non conſervatur.

35 Reſpondeo negando Majorem, nam cum Chri- A ſtus in hoc Sacramento ſuccedat loco panis, in iis partibus ſpecierum ſuccedit, ſub quibus conſervari poteſt ſubſtantia panis: quamvis autem illa conſervari non poſſet in partibus ſeparatis hoſtiæ, ſi non eſſent ſenſibiles, in illis tamen, ut inter ſe conjunctis, ſubſtantia panis conſervari poteſt. Unde ait Magiſter Soto in 4 diſt. 10. qu. 1. art. 3. *Quamvis ſeparatâ minimâ parte, ſi illa divideretur, deſineret eſſe corpus, quia deſineret ſpecies panis: tamen in toto, quia conſervatur illic ſpecies, non datur tam parva pars, quin ſub quavis minori ſit corpus.* B

36 Objicies quartò contra quartam concluſionem: Corpus Chriſti non eſt niſi ubi erat ſubſtantia panis: Sed hæc non erat in puncto, quia erat corporea, ac proinde trinam dimenſionem ſub qua eſſet requirebat: Ergo nec corpus Chriſti

37 Reſpondent aliqui in ſubſtantia panis, & qualibet alia corporea, dari etiam indiviſibilia ſubſtantialia, correſpondentia indiviſibilibus terminantibus quantitatem, ſicque corpus Chriſti eſſe ſub indiviſibilibus quantitativis, ſub quibus erant indiviſibilia ſubſtantialia panis, nam hæc in corpus Chriſti converſa ſunt.

38 Sed melius reſpondetur, negando Minorem, C nam quamvis ſubſtantia corporea ſit capax trinæ dimenſionis, ſecundum ſe tamen, & intra propriam lineam, eſt indiviſibilis, ut fusè & lato calamo oſtendunt Complutenſes in libris de generatione & corruptione, ſicque non ſolum eſt ſub partibus quantitatis, ſed etiam ſub punctis, & aliis ejus indiviſibilibus. Dici etiam poteſt, juxta aliam ſententiam, quæ docet ſubſtantiam intra propriam lineam habere partes entitativas & ſubſtantiales, hoc inter ſubſtantiam panis & corpus Chriſti reperiri diſcrimen, quòd ſubſtantia panis, eſt entitativè diviſibilis & modo diviſibili ſub propriis dimenſionibus, ſubindeque incapax exiſtendi ſub indiviſibilibus quantitatis; corpus autem Chriſti, licèt diviſibile, eſt tamen ſub ſpeciebus modo indiviſibili, & propterea capax ut ſub puncto & aliis indiviſibilibus quantitatis exiſtat. D

39 Objicies quintò: Si totum Chriſti corpus, conſecratione factâ, ſit ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ, ſequitur quòd Sacerdos poterit conſecrare ſolam ſuperficiem, vel ſolum punctū in aliqua hoſtia, utpote cum punctum ratione lineæ, & linea ratione ſuperficiei; & ſuperficies ratione corporis, ſit ſenſibilis, atque adeò deſignabilis: Sacerdos autem poteſt conſecrare quamlibet partem hoſtiæ ſenſibilem, & deſignabilem, non conſecratis aliis Conſequens videtur abſurdum: Ergo &c.

40 E Reſpondeo negando ſequelam Majoris, plus enim requiritur ut à principio fiat conſecratio, quàm ut conſecratione factâ conſervetur corpus Chriſti, nam ut à principio fiat conſecratio, requiritur materia per ſe ſenſibilis, puncta autem lineæ, & ſuperficies, non ſunt per ſe ſenſibilia; ſed ut in objectione dicitur, punctum eſt ſenſibile ſolùm ratione lineæ, linea ratione ſuperficiei, & ſuperficies ratione corporis; unde à principio non poteſt in eis fieri conſecratio, niſi fiat ſimul in corpore: at verò quando fit in corpore, etiam fit in illis, & conſequenter etiam in illis ſaltem, ut unitis, cōſervari poteſt Chriſti corpus.

41 Dices, Eſto non poſſit Sacerdos conſecrare ſolum punctum, vel ſuperficiem hoſtiæ, poteſt tamen determinatè conſecrare unam tantùm medietatem hoſtiæ, cum linea aut ſuperficie, ipſam

cum

cum altera mediate continuante; & cum illa linea, vel ſuperficies, non magis ſit uniua medietatis, quam alterius, ſequitur ex noſtra doctrina, quod ſub illa linea, vel ſuperficie, exiſtent ſimul corpua Chriſti & ſubſtantia panis: Conſequens autem non poteſt admitti, aliaa corpus Chriſti non eſſet ſub illa linea, vel ſuperficie, per tranſubſtantiationem: Ergo &c.

42. Reſpondeo negando ſequelam, in illo enim caſu ſubſtantia panis deſineret eſſe ſub ſuperficie illa ſive linea conſecrata, & conſequenter medietas hoſtiæ conſecrata non foret amplius continua, ſed contigua ſolum medietati non conſecratæ, quamvis appareret ipſi continua; eo ferè modo quo medietas rami arida & mortua, alteri viridi & vivæ conjuncta, ad ſenſum apparet ipſi continua, cum tamen re vera ſolum ſit ei contigua.

43. Objiciea ultimo: ſi corpus Chriſti ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ cõtineatur, ſequitur quod facta diviſione hoſtiæ conſecratæ, corpus Chriſti incipiat de novo exiſtere ubi ante ea non erat, idque abſque nova conſecratione: At hoc non videtur admittendum: Ergo nec illud. Sequela probatur: Quando dividitur hoſtia in duas partes, ex tali diviſione producuntur puncta lineæ, & ſuperficies, de novo illas duas medietates hoſtiæ terminantes: Ergo ſi totum Chriſti corpus exiſtat ſub quolibet indiviſibili hoſtiæ conſecratæ, facta illius diviſione, erit de novo, ubi antea non erat, abſque nova conſecratione.

44. Quidam ex noſtris Thomiſtis, ut ab hac difficultate facilius ſe expediant, negant ſequelam Majoris, & ad eius probationem dicunt, doctrinam noſtræ ultimæ concluſionis intelligendam eſſe ſolum de illis indiviſibilibus quæ aderant, dum facta fuit conſecratio, non vero de aliis quæ ad partium diviſionem poſtea reſultant. Quare docent diviſa hoſtia in duas medietates, corpus Chriſti non exiſtere ſub illis punctis, lineis, & ſuperficiebus quibus de novo terminantur illæ duæ medietates hoſtiæ conſecratæ. Alii vero dicunt, quod licet per ſolam diviſionem, ſine nova conſecratione, non poſſit corpus Chriſti per ſe primo incipere eſſe ubi antea non erat, bene tamen conſecutive, ſive per naturalem reſultantiam.

45. Sed melius reſponderi poteſt, negando ſequelam Majoris, & Antecedens probationis illius: nam per diviſionem hoſtiæ non producuntur de novo in ea aliqua indiviſibilia; ſed ea ſolum quæ ante fractionem hoſtiæ actu continuabant partes illius, & eas terminabant ſolum in potentia, fiunt actu terminãtia partes quæ de novo per diviſionem reſultant. Unde cum corpus Chriſti, ex vi prioris conſecrationis, eſſet ſub omnibus indiviſibilibus quæ partes hoſtiæ continuabant, non ſequitur quod per diviſionem hoſtiæ conſecratæ, incipiat de novo exiſtere in aliquibus indiviſibilibus in quibus antea non erat, idque abſque nova conſecratione, ſed ſolum quod cum ante diviſionem hoſtiæ conſecratæ eſſet in indiviſibilibus ut continuantibus partes illius, poſtea exiſtat in eiſdem indiviſibilibus, ut terminantibus partes quæ per diviſionem hoſtiæ conſecratæ reſultant.

Articulus III.

Quid ſit præſentia ſacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtia & ad quod prædicamentum pertineat?

De fide certum eſt, corpus Chriſti verè, realiter, & ſubſtantialiter, poſt conſecrationem eſſe præſens ſub ſpeciebus, ut definit Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 1. & nos ſupra diſputatione proœmiali, pluribus Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum teſtimoniis, contra Calviniſtas oſtendimus. Verum quid ſit hæc præſentia ſacramentalis, & ad quod prædicamentum pertineat, difficile explicari poteſt, unde circa hoc varia ſunt Authorum placita. Aliqui enim aſſerunt, talem præſentiam eſſe relationẽ extrinſecus advenientem, ex eo quod totum illius eſſe eſt ad aliud ſe habere, ſcilicet contineri a ſpeciebus. Ita Scotus & eius Diſcipuli. Alii cenſent præſentiam ſacramentalem eſſe actionem reproducentẽ corpus Chriſti ſub ſpeciebus. Alii volunt eſſe actionem quam Chriſti corpus exercet in ſpecies ut inſtrumentũ phyſicũ divinitatis, eas conſervando, & in ſuo eſſe continendo; exiſtimant enim talem præſentiam eſſe ſimilem illi quam Angelus habet ad corpora, quæ formaliter conſiſtit in actione, qua Angelus continet corpora. Ita docent quidam Recentiores, quos, ſuppreſſo nomine, citant Suarez, & Nunno. Alii, ut Suarez, & Aravius, dicunt præſentiam illam eſſe modum quendam accidentalem, ad prædicamentum ubi reducendum. Denique Nunno, & alii Recentiores Thomiſtæ, concedunt quidem talem præſentiã eſſe modum quendam corpori Chriſti ſuperadditum, ſed aſſerunt illum non eſſe accidentalem, ſed ſubſtantialem, ſubindeque reductive pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ, non verò ad prædicamentum ubi. 46

§. I.

Prima pars quæſiti triplici concluſione reſolvitur.

Dico primo præſentia ſacramentalis non eſt formaliter relatio. 47.

Concluſio eſt omnino certa, Tum quia effectus formalis relationis non eſt reddere ſubjectũ in quo eſt, præſens alicui, ſed relatum & dicens ordinem ad illud. Tum etiam, quia cum omnis relatio præſupponat aliquod fundamentum, relatio propinquitatis & præſentiæ quam dicit corpus Chriſti ad ſpecies, aliquod fundamentum in ipſo ſupponere debet, quod non poteſt eſſe aliud quam ipſe modus præſentiæ; unde licet præſentia ſacramentalis ſit fundamentum relationis propinquitatis & præſentiæ corporis Chriſti ad ſpecies, non eſt tamen formaliter ipſa relatio, Sicut licet præſentia localis, quam idem corpus Chriſti habet in cœlo, importet relationem propinquitatis & indiſtantiæ corporis Chriſti ad cœlum, in ea tamen relatione formaliter non conſiſtit, ſed in Ubi, quod in eo reſultat ex circumſcriptione ſeu circumadjacentia loci.

Dico ſecundo, corpus Chriſti non fieri formaliter præſens ſpeciebus Euchariſticis, per converſionem ſubſtantiæ panis in ipſum vel per actionem aliquam qua conſervat ſpecies ſacramentales, & eas in ſuo eſſe continet.

48. Prima pars patet, quia effectus formalis actionis productivæ non eſt conſtituere terminũ in loco, ſed ſolum communicare illi eſſe: Ergo licet actio

 con-

converſiva ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, det illi eſſe ſacramentale ſub ſpeciebus, non tamen eſt ipſa præſentia ſacramentalis, ſed ſolùm cauſa & fundamentum illius.

49 Secunda verò pars ſuadetur. Corpus Chriſti cū ſit ex ſe diviſibile, ut conſtituatur poſitivè indiviſibiliter ſub ſpeciebus, conſtitui debet per aliquid in ſe receptum: Sed actio inſtrumentalis quâ corpus Chriſtus conſervat ſpecies ſacramentales, & eas in ſuo eſſe continet, cùm ſit tranſiens, non eſt in corpore Chriſti, ſed in paſſo, ſcilicet ſpeciebus quæ conſervantur: Ergo per illam corpus Chriſti non poteſt conſtitui formaliter præſens ſpeciebus Euchariſticis. Præterquam quod valde incertum eſt, an corpus Chriſti aſſumatur à Deo ut inſtrumentum ad conſervandas tales ſpecies.

Dico tertiò præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe modum aliquem additum corpori Chriſti, ſupernaturalem quoad ſubſtantiam.

50 Probatur prima pars: Corpus Chriſti eſſe indiviſibiliter præſens ſub ſpeciebus, eſt effectus realis de novo in ipſo corpore, qui antea non erat: Ergo debet provenire ab aliqua forma illi addita: Non realiter diſtincta, quia neceſſaria non eſt: Ergo modaliter tantùm. Antecedens eſt certum prima verò conſequentia in qua ſolùm poteſt eſſe difficultas, ex eo probatur quòd impoſſibile ſit aliquid alio modo ſe habere nunc quàm antea, niſi per aliquam ſui mutationem, ſubindeque per alicujus entitatis vel modi receptionem.

51 Secunda verò pars, quæ aſſerit modum illum præſentiæ ſacramentalis, ſubſtantiæ Chriſti ſuperadditum, eſſe ſupernaturalem quoad ſubſtantiam, patet, Tum quia nulli ſubſtantiæ creatæ vel creabili poteſt eſſe connaturalis. Tum etiam quia eſt modus ſubſtantiæ corporeæ & quantitativæ, & tamen facit exiſtere corpus Chriſti indiviſibiliter. Addo quod eſt modus reſultans ad actionem maximè ſupernaturalem, nempe tranſubſtantionem, & eſt quædam imitatio & participatio divinæ immenſitatis; quia ſicut Deus, ratione ſuæ immenſitatis, nullo loco difinitur aut limitatur; ita corpus Chriſti per præſentiam ſacramentalem, ita eſt in una hoſtia & in uno altari, quòd non definitur & limitatur ut non ſit in aliis, quin potiùs in infinitis ſyncategorematicè reperiri poteſt, cùm virtus Dei convertentis panem in ipſum, infinita ſit.

§. II.

Alia difficultas expeditur.

DIco quartò, modum præſentiæ ſacramentalis quem Chriſtus habet ſub ſpeciebus Euchariſticis, non eſſe accidentalem, ſed ſubſtantialem, ſubindeque ad prædicamentum ſubſtantiæ reductivè pertinere.

52 Probatur primò. Ille modus eſt eſt ſubſtantialis qui habet effectum ſubſtantialem: Sed modus iſte habet effectum ſubſtantialem: Ergo ſubſtantialis eſt. Major conſtat, quia effectus formalis eſt ipſa forma, ut communicata ſubjecto. Minor autem probatur. Exiſtere ſubſtantialiter, ſeu modo ſubſtantiali, eo nimirum quo ſubſtantia poſtulat exiſtere, eſt effectus ſubſtantialis: Sed per iſtum modum corpus Chriſti exiſtit modo ſubſtantiali: Ergo ille effectum ſubſtantialem habet. Major probatur, Tum quia modus exiſtendi debet proportionari rei exiſtenti, & ideò modus exiſtendi accidentium eſt accidentalis: Ergo modus exiſtendi ſubſtantiæ, erit ſubſtantialis Tum etiam, quia quod prævenit omnia accidentia non poteſt non eſſe ſubſtantiale: Sed modus ille quo ſubſtantia exiſtit ſub dimenſionibus prævenit omnia accidentia, cùm præveniat ipsā quantitatem, eò quòd à nobis concipiatur ut medium inter ſubſtantiam & quantitatem, & ipſa quantitas, utpote prima paſſio ſubſtantiæ corporeæ, & ratio recipiendi alia accidentia, illa præveniat. Ergo &c. Minor verò docetur communiter a Theologis cum D. Thoma hic art. 5. ubi ſic ait: *Corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ, eo ſcilicet modo quo ſubſtantia continetur à dimenſionibus: ſuccedit enim ſubſtantia corporis Chriſti in hoc ſacramento ſubſtantiæ panis; unde ſicut ſubſtantia panis non erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti.* Ratio etiam ſuffragatur: Nam eſſe ad modum ſubſtantiæ, eſt eſſe totum ſub tota quantitate, & totum ſub qualibet parte: Sed corpus Chriſti eſt totum ſub tota quantitate panis & totum ſub qualibet ejus parte: Ergo eſt ſub illa per modum ſubſtantiæ.

Probatur ſecundò concluſio: Præſentia ſacramentalis corporis Chriſti ſub ſpeciebus, non pertinet ad prædicamentum ubi: Ergo reduci debet ad prædicamentū ſubſtantiæ. Conſequentia patet, cùm enim talis præſentia non pertineat ad prædicamentum relationis, vel actionis, ut §. præcedenti oſtenſum eſt, nec ſuperſit aliud prædicamentum ad quod poſſit reduci, præter ſubſtantiam, vel ubi, ſi non pertineat ad prædicamentum ubi, manifeſtum eſt quod debeat revocari ad prædicamentum ſubſtantiæ. Antecedens ergo in quo eſt tota difficultas probatur, Tum quia ſupremum genus prædicamenti ubi, eſt ubi circumſcriptivum, ut ex definitione Gilberti colligitur, Sed præſentia ſacramentalis non eſt aliquod ubi circumſcriptivum, ut de fide certum eſt Ergo non continetur ſub prædicamento non pertinet quicumq; modus præſentiæ, ſed ille tantum ratione cujus res denominatur exiſtens in loco: Sed ratione præſentiæ ſacramētalis corpus Chriſti non poteſt dici eſſe in loco: Ergo talis præſentia ad prædicamentum ubi non pertinet. Major eſt evidens, quia neque præſentia quâ duo corpora divinitus ſeſe penetrantia, denominantur ſibi mutuò præſentia, eſt ubi, neque illa quâ materia denominatur præſens formæ, vel forma materiæ, neque ea quâ accidens denominatur præſens ſubjecto cui inhæret, aut Angelus corpori circa quod operatur, ut oſtendimus in Tractatu de Angelis diſputatione 4 art. 1. §. 5. Minor verò eſt D. Thomæ articulo ſupra citato, ubi expreſsè dicit corpus Chriſti non eſſe in hoc Sacramento tanquam in loco, & nullo modo hic exiſtere localiter. Ratio etiam id ſuadet: Duplex enim tantùm eſt modus eſſendi in loco, circumſcriptivus ſcilicet, & definitivus: Sed neutro ex his modis corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus: non quidem primo, quia eſt totum ſub tota hoſtia, & totum ſub qualibet parte; nec etiam ſecundo, quia quod eſt definitivè in aliquo loco ita eſt in illo ut non ſit alibi: Sed Corpus Chriſti non ita eſt ſub una hoſtia, ut non poſſit eſſe ſimul ſub aliis: Ergo non eſt in una hoſtia definitivè. Unde Sanctus Doctor eodem articulo

culo, in reſp. ad 1. ſic ait: *Corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento definitivè, quia ſic non eſſet alibi quàm in hoc altari ubi conficitur hoc ſacramentum: cùm tamen ſit & in cœlo in propria ſpecie, & in multis altaribus ſub ſpecie ſacramenti. Similiter etiam patet, quod non eſt in hoc ſacramento circumſcriptivè, quia non eſt ibi ſecundùm commenſurationem propriæ quantitatis.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

54 OBjicies primò: D. Thomas in 4. diſt. 10. quæſt. 1 art. 3. quæſtiunc. 1. ſic ait: *Comparatio Chriſti ad ſpecies ſub quibus eſt, non eſt ſimilis alicui comparationi naturali, & ideò non poteſt reduci, propriè loquendo, ad aliquem modorum à Philoſophia aſſignatorum. Tamen habet aliquam ſimilitudinem cum illo modo quo aliquid dicitur eſſe in loco, ſecundùm quod eſſe in loco, eſt eſſe in aliquo ſeparato extra ſubſtantiam ſuam quod non eſt cauſa ejus. Et ſecundùm hoc etiam Innocentius dicit corpus Chriſti eſſe in pluribus locis, quod continetur ſub pluribus ſpeciebus.* Ergo D. Thomas cenſet, præſentiam ſacramentalem quam corpus Chriſti habet ſub ſpeciebus, reductivè pertinere ad prædicamentum ubi, non verò ad prædicamentum ſubſtantiæ.

55. Sed nego conſequentiam: quamvis enim D. Thomas dicat hanc præſentiam ſacramentalem habere aliquam ſimilitudinem & analogiam cum ubi corporeo, quatenus ſcilicet provenit ab aliquo extrinſeco, nimirum à converſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, ſicut ubi corporeum, juxta Gilbertum Porretanum, reſultat ex circumſcriptione loci: non tamen propterea cenſet, talem præſentiam pertinere ad prædicamentum ubi; quin potiùs, cùm aſſerat loco ſuprà citato, Chriſtum eſſe in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, & hanc præſentiam eſſe ſimilem illi quâ ſubſtantia denominatur præſens ſuis dimenſionibus, exiſtimat illam eſſe ſubſtantialem, ſubindeque ad prædicamentum ſubſtantiæ, reductivè ſaltem, pertinere, non verò ad prædicamentum ubi.

56. Objicies ſecundò: Modus qui advenit ſubſtantiæ in ſuo ultimo actu ſubſtantiali conſtitutæ, non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis: Atqui præſentia ſacramentalis advenit corpori Chriſti in ſuo ultimo actu ſubſtantiali conſtituto: Ergo illa non eſt modus ſubſtantialis, ſed accidentalis. Major certa videtur, quod enim advenit enti in ultimo actu ſubſtantiali conſtituto, advenit ipſi ut non ulteriùs perfectibili per alium actum ſubſtantialem, ſubindeque eſt accidens. Minor verò ſic oſtenditur. Exiſtentia eſt ultima actualitas lineæ ſubſtantialis: ſed præſentia ſacramentalis advenit corpori Chriſti ut exiſtenti: Ergo advenit ipſi, ut in ſuo ultimo actu ſubſtantiali conſtituto.

57. Reſpondeo dupliciter aliquem modum dici ſubſtantialem, propriè ſcilicet & impropriè. Dicitur propriè ſubſtantialis, quando pertinet ad conſtitutionem ipſius compoſiti ſubſtantialis, intra lineam ſubſtantiæ ſpectari; quo pacto modus unionis inter materiam & formam, & modus unionis inter Verbum & humanitatem, in opinione illorum qui tales modos admittunt, poſſunt dici ſubſtantiales: & ſimiliter ſubſiſtentia & exiſtentia; & in hoc ſenſu non aſſerimus præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe ſubſtantialem, quod ſolum convincit argumentum. Secundò ergo poteſt dici modus aliquis impropriè ſubſtantialis, quia ſcilicet immediatè afficit ipſam ſubſtantiam, & antecedit ipſam quantitatem, ſubindeque omnia alia accidentia ſubſtantiæ corporeæ, & afficit ſubſtantiam modo proprio ipſi ſubſtantiæ, idque ex vi alicujus actionis ſubſtantialis, terminatæ ad ſubſtantiam, ſub illo modo ſubſtantiali & indiviſibili; & in hoc ſenſu dicimus præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe ſubſtantialem, ut conſtat ex ſuprà dictis.

Dices: Nullus modus poteſt dici ſive propriè ſive impropriè ſubſtantialis, ſi non pertineat intrinſecè ad conſtitutionem ſubſtantiæ: Sed modus iſte præſentiæ ſacramentalis non pertinet intrinſecè ad conſtitutionem corporis Chriſti, ut nos aſſerimus: Ergo nec propriè ſubſtantialis dici poteſt. Major patet, tum inductione facta per omnes modos ſubſtantiales quos admittunt Philoſophi, ut ſubſiſtentiam, exiſtentiam &c. Tum etiam, quia ſi non pertineat ad conſtitutionem ſubſtantiæ, effectus illius non poteſt eſſe ſubſtantialis: Ergo nec ipſe modus erit ſubſtantialis. 58

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Nullus modus connaturalis ſubſtantiæ, cujuſmodi ſunt ſubſiſtentia & exiſtentia, poteſt dici ſubſtantialis, ſi non pertineat intrinſecè ad conſtitutionem ſubſtantiæ, tranſeat. Nullus modus ſupernaturalis, qualis eſt præſentia ſacramentalis corporis Chriſti ſub ſpeciebus, nego. Hoc ipſo enim quod ſupernaturalis eſt, debet ſupponere ſubſtantiam cui advenit jam completam, ſubindeque ut habentem omne ſuum complementum ſubſtantiale. 59

Ex his facilè ſolvitur argumentum aliàs difficile, quod objici poteſt ab hæreticis, ad probandum corpus Chriſti non poſſe ſimul poni in pluribus altaribus ſacramentaliter, ſive plures præſentias ſacramentales ſimul habere. Implicat enim contradictionem, in ſententia S. Thomæ, quòd duo accidentia ſolo numero diſtincta ſint in eodem ſubjecto: Sed duæ vel plures præſentiæ ſacramentales inter ſe ſolo numero differunt: Ergo in eodem Chriſti corpore ſimul eſſe non poſſunt.

Huic, inquam, argumento ex principiis jam ſtatutis facilè reſpondetur, negando ſcilicet id quod in Minori ſupponitur, nimirum præſentias ſacramentales corporis Chriſti in Euchariſtia, eſſe plura accidentia ſolo numero diverſa; illæ enim præſentiæ, nec ſunt accidentia, nec diſtinguuntur ſolo numero, ſed ſpecie: ſicut enim duæ ſpecies intentionales, repræſentantes duo objecta ſolo numero diſtincta, diſtinguuntur ſpecie, quia ex eo quòd quælibet repræſentat hoc numero objectum, dicit eſſentialem habitudinem ad tale objectum in individuo, ſubindeque diſtinguuntur inter ſe eſſentialiter & ſpecificè: ita etiam quia præſentia ſacramentalis corporis Chriſti ſub ſpeciebus, dicit eſſentialem ordinem ad has numero ſpecies (ex eo quod effectus formalis & eſſentialis ipſius, eſt facere præſens corpus Chriſti ſub his numero ſpeciebus, relictis ex ſubſtantia quæ fuit terminus à quo converſionis) conſequenter plures præſentiæ ſacramentales diſtinguntur pluſquam numero, quia diſtinguuntur eſſentialiter, & conſequenter ſpecie.

Ex dictis etiam intelliges, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, duas habere conditiones, unam in qua convenit cum præſentia rei ſpiritualis, alteram in qua excedit illam. 60

illam.

illam. Convenit in eo, quod utraque modo indiviſibili facit rem præſentem (ſcilicet totam in toto, & totam in qualibet parte) excedit autem in eo quod *ubi* ſeu præſentia rei ſpiritualis, licèt ſit indiviſibilis, tamen quia oritur à virtute finita & limitata, ita coarctatur & limitatur ad certam diſtantiam & locum, quòd ultra illam ſphæram non eſt, & ideò vocatur *ubi* definitivum: At verò præſentia ſacramentalis corporis Chriſti ſub ſpeciebus, oritur ex virtute infinita Dei, convertentis panem in ipſum, unde ita Chriſtus eſt in una hoſtia & in uno altari, quòd non definitur & limitatur, ut non ſit in aliis, atque ita non eſt *ubi* definitivum, ſicut præſentia Angeli, licèt ſit modo indiviſibili, ſed vocatur præſentia ſacramentalis, quia ita eſt indiviſibiliter & totaliter in qualibet hoſtia, & in qualibet parte illius, quòd etiam in aliis hoſtiis & altaribus eſſe poteſt, ubi conſecretur panis.

62. Quæres, an ex vi hujus præſentiæ maneat corpus Chriſti unitum ſpeciebus?

Reſpondeo affirmativè: Ut enim dicemus articulo ſequenti, Chriſtus movetur ad motum ſpecierum: niſi autem ponatur aliquis nexus inter ſpecies, Chriſtus non poterit moveri ad motum illarum, quia nihil movetur ad motum alterius, niſi illi aliquo modo conjunctum ſit. Unde Damaſcenus lib. 4. fidei cap. 14. ait: *Quia conſuetudo eſt hominibus comedere panem & vinum, conjugavit eis divinitatem, & fecit ea Corpus & Sanguinem ſuum* Quod exponens Sanctus Thomas in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 1, ad 1. dicit, *Quod verbum Damaſceni intelligendum eſt quantùm ad ſpecies, quibus corpus Chriſti divinitati unitum, modo ineffabili conjungitur.* Ait, *modo ineffabili*, quia qualis ſit hæc unio corporis Chriſti cum ſpeciebus, difficilè explicari poteſt; non enim eſt unio formæ cum materia, vel accidentis cum ſubjecto, aut agentis cum paſſo, vel ſuppoſiti cum natura, ut de ſe patet; ad quod ergo genus unionis reducitur? Reſpondeo illam eſſe ſingularem, & ſine exemplo in natura; aſſimilari tamen illi qua unum corpus penetrativè eſt intra aliud, nam ſicut unum corpus penetrans aliud, eſt intra terminos quantitatis ipſius, & ipſâ penetratione illi copulatur, nec poteſt ab eo divelli, niſi illo deſtructo: ita Chriſtus per præſentiam ſacramentalem ita intra terminos quantitatis panis manet, ut ab illa ſeparari nequeat, niſi corruptis vel deſtructis ipſis ſpeciebus; non dicitur tamen propriè & in rigore eſſe penetrativè ſub illis, quia non eſt modo quantitativo in Euchariſtia, & ſic non indiget penetratione, ut ponatur ſub quantitate panis. Unde aptius eſſet exemplum, ſi una ſubſtantia ſine quantitate intra terminos alterius poneretur: tunc enim intra terminos illius eſſet, ſed modo quodam inexteuſo & indiviſibili. Quare Divus Thomas ſuprà quæſtiunc. 75. art. 1. ad 3. docet corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia, *quodam ſpeciali modo, qui eſt proprius huic ſacramento.* Ubi Cajetanus in fine commentarii ait: *Meritò demum modus iſte dicitur proprius huic ſacramento, non ſolùm propter differentiam à reliquis ſacramentis, ſed etiam quia in toto univerſo non apparet unus aliquis modus huic ſimilis: Propter quod cum admiratione & veneratione fateamur defectum cognitionis noſtræ circa hoc.*

63. Quæres ſecundò, an præſentia ſacramentalis Chriſti pendeat ab ejus præſentia naturali, ita ut repugnet Chriſtum habere modum eſſendi ſacramentalem, antequam per incarnationem habuerit modum eſſendi naturalem?

A Reſpondeo affirmativè cum Cajetano hic art. 2. ubi oppoſitum vocat chimæram, atque eſſe admiratione dignum quod à Scoto doceatur. Ratio eſt, quia eſſe ſacramentale eſt eſſe tantùm ſecundùm quid, & cum addito, ſcilicet ſub ſpeciebus Euchariſticis, unde tranſubſtantiatio non eſt actio productiva corporis Chriſti ſimpliciter abſolutè, ſed tali modo, nimirum ſub ſpeciebus, ut diſputatione præcedenti art. 2. concluſione ultimâ oſtenſum eſt eſſe verò naturale quod Chriſtus habet in propria ſpecie eſt eſſe abſolutum & ſimpliciter: At eſſe ſecundùm quid, ſeu tali modo, ſupponit eſſe abſolutè & ſimpliciter: Ergo repugnat corpus Chriſti eſſe ſacramentaliter in Euchariſtia, niſi B priùs ſaltem natura habeat modum exiſtendi naturalem.

Confirmatur: Corpus Chriſti eſt ſacramentaliter in Euchariſtia, per converſionem panis in ipſum: Sed ad hoc ut ſubſtantia panis convertatur in corpus Chriſti, exigitur neceſſariò quòd corpus Chriſti priùs ſaltem natura exiſtat, quia nihil poteſt converti in id quod non eſt: Ergo ad hoc ut Chriſtus ſit præſens ſacramentaliter in Euchariſtia, oportet quod habeat, ſaltem priùs natura, modum eſſendi naturalem in ſeipſo. 64.

Confirmatur ampliùs: Præſentia Chriſti ſacramentalis cauſatur efficienter à Chriſto poſito in 65. C eſſe naturali, cum humanitas Chriſti ſit inſtrumentum conjunctum Divinitati, ad converſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti: Sed omnis cauſa eſt prior ſaltem natura ſuo effectu: Ergo præſentia Chriſti ſacramentalis, prioritate ſaltem naturæ, ſupponit modum eſſendi naturalem in ſeipſo.

ARTICULUS III.

D *An Chriſtus in Euchariſtia poſſit moveri localiter, & agere vel pati actione corporea?*

Dico primò, Chriſtus in Euchariſtia non poteſt moveri per ſe motu locali, bene tamen per accidens, ad motum ſpecierum ſacramentalium. 66. Ita D. Thomas hic art. 6. ubi ſic ait: *Secundùm hoc eſſe* (ſacramentale) *non movetur Chriſtus per ſe ſecundùm locum, ſed ſolùm per accidens; quia Chriſtus non eſt in hoc ſacramento ſicut in loco; quod autem non eſt in loco, non movetur per ſe in loco, ſed ſolùm ad motum ejus in quo eſt.* Quibus verbis S. Doctor utramque partem noſtræ concluſionis & docuit & probavit. Primam quidem hac ratione quam inſinuat. Illud quod non eſt in loco, non poteſt per ſe moveri localiter: Sed E Chriſtus non eſt in hoc ſacramento tanquam in loco: Ergo non poteſt in eo per ſe moveri localiter. Minor probata fuit à D. Thoma articulo 5. præcedenti in corp. ubi ſic diſcurrit: *Corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundùm proprium modum quantitatis dimenſivæ, ſed magis ſecundùm modum ſubſtantiæ: omne autem corpus locatum eſt in loco ſecundùm modum quantitatis dimenſivæ, inquantum ſcilicet commenſuratur loco ſecundùm ſuam quantitatem dimenſivam: unde relinquitur quod corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ, eo ſcilicet modo quod ſubſtantia continetur à dimenſionibus, ſuccedit enim ſubſtantia corporis Chriſti in hoc ſacramento, ſubſtantiæ panis: unde ſicut ſubſtantia panis non erat*

trat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti. Major verò ſuadetur, primò quia moveri localiter eſt mutare locum, ſeu relinquere unum locum & acquirere alium: Ergo quod non eſt in loco, non poteſt per ſe moveri localiter. Secundò, quod per ſe & non ratione alterius movetur, debet per ſe recipere terminum talis motûs: Sed illud quod non eſt per ſe in loco, non poteſt recipere terminum motûs localis, quia hic in corporibus non eſt aliud quàm *ubi*, quod non reſultat niſi ex adjacentia loci: Ergo quod non eſt per ſe in loco, non poteſt per ſe moveri localiter.

67. Ex his confutata manet quorundam Recentiorum ſententia, aſſerentium Chriſtum, ut eſt in ſacramento, non poſſe quidem ſe movere & moveri motu progreſſivo, bene tamen motu ſimplici, ſicut gravia feruntur deorſum. Nam ſicut ad motum progreſſivum corporum, requiritur ut una pars moveatur ante aliam, & conſequenter ſit in diverſo loco; ita ad motum ſimplicem quo gravia feruntur deorſum, requiritur ut una pars priùs occupet unam partem loci, quàm altera; & ut id quod per ſe movetur tali motu, partim ſit in termino à quo, & partim in termino ad quem: Ergo eadem eſt ratio de uno ac de alio.

68. Secunda etiam pars concluſionis quam negat Durandus in 4. diſt. 10. quæſt. 3. ubi docet corpus Chriſti in Euchariſtia non moveri etiam per accidens ad motum ſpecierum, probatur ratione à D. Thoma indicatâ. Nam corpus Chriſti continetur ſub ſpeciebus eo modo quo continebatur ſubſtantia panis: Sed ſubſtantia panis ita continebatur, ut moveretur motis ſpeciebus: Ergo pariter corpus Chriſti per accidens movetur ad motum ſpecierum, unde dicitur portari in proceſſionibus, deferri ad infirmos, elevari à Sacerdotibus poſt conſecrationem, & ſimilia quæ ſine motu locali explicari nequeunt.

69. Obſervandum tamen eſt diligenter, quod cùm ſpecies nõ inhæreant corpori Chriſti, ſicut inhærebant ſubſtantiæ panis, inde fit ut licèt ſubſtantia panis eſſet in loco ratione ſpecierum, & reciperet motum in ſe, ad motum ſpecierum, non tamen corpus Chriſti. Nam quod ita movetur per accidens, ut in ſeipſo recipiat motionem localem, debet etiam recipere terminum illius motûs, ſcilicet *ubi*, ſeu præſentiam localem, ut patet in homine exiſtente in navi, qui immotus manens in ſe, ita movetur per accidens ad motum navis, ut recipiat in ſe terminum illius motûs, ſcilicet ubi: Atqui corpus Chriſti in hoc ſacramento, nullam habet præſentiam localem ſeu *ubi*, ut articulo præcedenti oſtendimus, ſed ſacramentalem tantùm, quæ omnino invariata manet, quandiu remanent eædem ſpecies, quantumcumque aliunde localiter moveantur: Ergo quamvis corpus Chriſti per accidens moveatur ad motum ſpecierum, non tamen in ſe recipit motum localem, ſed ille recipitur in ſolis ſpeciebus.

70. Contra hanc ſecundam partem noſtræ concluſionis objici poteſt primò cum Durando: Corpus Chriſti in hoc ſacramento, nec per ſe nec per accidens poteſt calefieri aut frigefieri, ad calefactionem vel frigefactionem ſpecierum, nec frangi ad illorum fractionem: juxta illud quod canitur in Proſa Miſſæ corporis Chriſti.

Nulla rei fit ſciſſura,
Signi tantùm fit fractura,
Quâ nec ſtatus nec ſtatura
Signati minuitur.

Et rurſus:

A ſumente non conciſus,
Non confractus, non diviſus,
Integer accipitur.

Ergo nec corpus Chriſti poteſt dici moveri localiter ad motum ſpecierum. 71.

Sed facilè reſpondetur, negando conſequentiam & paritatem. Nam ſicut anima licèt calefacto corpore, nullo modo calefiat, moto tamen localiter corpore, ipſa per accidens movetur, ut docet D. Thomas 1. parte quæſt. 75. art. 1. ad 1. Ita corpus Chriſti, licèt non calefiat, calefactis ſpeciebus, his tamen localiter motis, per accidens movetur; quia ad primum requiritur, ut calorem & calefactionem in ſe recipiat; ad ſecundum verò ſufficit ut ſit contentum in eo quod per ſe movetur.

Ad id quod dicitur de fractione, plures ſunt qui admiſſo Antecedente, negant etiam conſequentiam & paritatem, quia (inquiunt) diviſio importat aliquam alterationem quæ non poteſt competere corpori Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, ſicut nec calefactio. Meliùs tamen reſpondetur, negando Antecedens, nullum enim inconveniens eſt admittere corpus Chriſti propriè loquendo frangi ſecundùm præſentiam ſacramentalem quam habet ſub ſpeciebus panis: Apoſtolus enim 1. ad Corinthios 10. dum refert inſtitutionem hujus ſacramenti, hunc modum loquendi uſurpat, dicens: *Panis quem frangimus*, Et in profeſſione fidei Berengarii, Canone *Ego Berengarius* de Conſecratione, diſtinctione 2. ſic dicitur: *Corde & ore profiteor, verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri*. Item S. Thomas quæſt. 77. ſequenti art. 7. ad 3. hæc ſcribit: *Corpus Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali....... & ideo non frangitur niſi ſecundùm ſpeciem ſacramentalem*. Id rectè explicat Granados Tractatu 6. diſputatione 8. ſectione 1. numero 11. his verbis: *Non dicitur frangi Chriſtus Dominus, quaſi in partes ſuas dividatur, ſed quia totus à ſeipſo ſeparatur, cùm ſpecies dividuntur. Cùm enim ipſe ſit totus ſub qualibet parte ſpecierum, & dum ſpecies ſunt continua, ipſe quoque habeat præſentiam continuam ſub illis, quando deſtruitur continuatio ſpecierum, & una pars ſeparatur ab altera, ob idque dicuntur propriè accidentia dividi & frangi, deſtruitur etiam continuatio præſentiæ Chriſti Domini; & ipſe prout eſt ſub una parte, ſejungitur à ſeipſo, prout eſt ſub alia, & ad diverſa loca defertur; & ideo propriè dicitur frangi & dividi, non fractione quæ cadat ſupra partes ejus; ſed ſupra totum ipſum, quatenus diverſis partibus ſpecierum adeſt. & ideo nullo modo derogat integritati Chriſti.* Unde quando in Proſa Miſſæ de Corpore Chriſti; Chriſtus dicitur *non conciſus, non confractus, non diviſus*. hoc debet intelligi ſecundùm eſſe naturale quod habet in propria ſpecie, non verò de eſſe ſacramentali quod habet in Euchariſtia.

Dico ſecundò, Corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, nec agere nec pati poteſt actione corporeâ. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma infrà quæſt. 81. art. 4. contra Nominales, aſſerentes omnem actionem tam corporalem quàm ſpiritualem, quam poteſt habere corpus Chriſti ut in propria ſpecie, poſſe etiam habere, prout eſt in ſacramento, paſſis æqualiter diſpoſitis.

Probatur concluſio ratione fundamentali.

Omnis actio&paſſio corporea requirit in agente & patiente extenſionem localem & quantitatem: At corpus Chriſti in Euchariſtia non eſt extenſum localiter, ſed in ea exiſtit modo indiviſibili& inextenſo: Ergo prout eſt in hoc ſacramento, incapax eſt omnis actionis & paſſionis corporeæ. Minor eſt certa de fide, Major verò ex eo patet, quòd agentia corporea non agunt, niſi mediis potentiis & organis, quæ non ſunt proximè & formaliter apta ad agendum, ſine quantitate & extenſione locali.

73. Confirmatur: Nullum corpus poteſt naturali virtute agere in aliud, aut ab eo pati, niſi illud contingat, ut enim ait S. Doctor 1.p.qu.45.art.5. in fine corporis: *Nullum corpus agit, niſi tangendo vel movendo:* Sed corpus Chriſti prout eſt in Euchariſtia, nec ali[illegible]ngere, nec ab alio tangi poteſt, quia cont[illegible] quantitativus ſupponit extenſionem loc[illegible]triusque corporis ſeſe tangentis, ut patet: Ergo corpus Chriſti prout eſt in ſacramento, neque agere poteſt in aliud corpus actione corporeâ, neque ab alio corpore pati.

74. Confirmatur amplius: Actio tranſiens & paſſio recipiuntur in paſſo, unde fit ut neceſſariò recipiantur ad modum patientis, & conſequenter participent modum exiſtendi illius: Sed nulla actio vel paſſio corporea, poteſt habere modum exiſtendi, qui competit corpori Chriſti in Euchariſtia, cùm in ea exiſtat modo inextenſo & indiviſibili: Ergo corpus Chriſti, ut eſt in hoc ſacramento, eſt incapax omnis actionis & paſſionis corporeæ. Poteſt tamen in eo elicere actus intellectûs, per ſcientiam beatam, vel infuſam, ſubindéque actus voluntatis ad illos conſequentes; cùm intellectio & volitio non egeant neceſſariò miniſterio ſenſuum, vel converſione ad phantaſmata, ut patet in anima ſeparata à corpore.

75. An verò in hoc ſacramento ſenſationem aliquam externam, putà viſionem, elicere poſſit, difficultas & controverſia eſt inter Theologos: Nominales enim, & quidam alii, id abſolutè concedunt. Mihi tamen aſſerendum videtur, id naturaliter eſſe impoſſibile; quia ſpecies neceſſariæ ad operationes ſenſuum, ſunt materiales, & naturaliter petunt extenſionem; & ipſæ potentiæ ſenſitivæ, cùm ſint organicæ, non poſſunt naturali [illegible]tute exire in operationem, ſine eadem extenſione in ordine ad locum, ex eo quòd requirant contactum quantitativum medii, deferentis ſpeciem ab objecto ad potentiam. Quia tamen extenſio localis eſt ſolùm conditio in objecto viſibili, & in oculo, videtur divinâ virtute ſupplebilis, ut dicemus articulo ſequenti; ac proinde probabile & credibile eſt, Chriſtum in Euchariſtia, oculo corporis videre ſupernaturaliter fideles qui ibi adſunt, & quæ coram ſacramento agũt, juxta illud Sponſæ Cantic. 2. *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos,* ſpecierum ſacramentalium: alioquin ſi Chriſtus ſub ſpeciebus Euchariſticis exiſtens, nullam vitæ ſenſitivæ operationem exerceret, corpus Chriſti glorioſum & immortale, modo quodam mortuo in hoc ſacramento exiſteret, & ibi eſſet quaſi lapis, aut aliud inſenſibile.

Addo quod cùm probabile ſit, Chriſtum è cœlo oculo corporis (ſicut è terra ipſum vidit Stephanus ſtantem in cœlo) videre omnia quæ ſunt & aguntur in terra; aſſerere etiam debemus, hanc viſionem per concomitantiam eidem in hoc ſacramento exiſtenti convenire, & ex ſacramento illa omnia videre, ut rectè annotavit Serra hîc art. 7. in fine.

Contra iſtam concluſionem, & præcipuè contra id quod diximus, Chriſtum in hoc ſacramento eſſe incapacem omnis paſſionis inc[illegible]rporeæ, ab extrinſeco agente illatæ, fieri poteſt hoc argumentum. Chriſtus, ut eſt in hoc ſacramento, poteſt mori: Ergo & pati. Conſequentia videtur manifeſta ex paritate rationis, eadem enim videtur ratio de paſſione & de morte. Antecedens verò expreſsè docetur à D. Thoma infrà qu. 81. art. 4. ubi aſſerit, quòd ſi hoſtia conſecrata manſiſſet tempore paſſionis, quando Chriſtus moriebatur in cruce, mortuus etiam fuiſſet in hoſtia. Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, Chriſtus ut eſt in hoc ſacramento, poteſt mori. 76.

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, quia ut ibidem diſcurrit S. Doctor: *Corpus Chriſti idem in ſubſtantia eſt in hoc ſacramento & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nam in propria ſpecie contingit circumſtantia corpora per proprias dimenſiones, non autem prout eſt in hoc Sacramento; & ideo quidquid pertinet ad Chriſtum ſecundùm quod in ſe eſt, poteſt attribui ei, & in propria ſpecie & in ſacramento exiſtenti: ſicut vivere, mori, dolere, animatum eſſe, & cætera hujuſmodi. Quæcumque verò conveniunt ei per comparationem ad corpora extrinſeca, poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem prout eſt in ſacramento: ſicut irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cætera hujuſmodi.* Et rurſus, cùm ſibi primo loco objeciſſet, quòd Chriſtus, ut eſt in hoc ſacramento, non poteſt pati: Ergo nec mori. Reſpondet, negando conſequentiam & paritatem: *Quia* (inquit) *paſſio convenit corpori paſſo per comparationem ad agens extrinſecum, & ideo Chriſtus, ſecundùm quod eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt, poteſt tamen mori.* 77.

Adverte tamen, quòd quando dicitur, Chriſtum ut eſt in Euchariſtia poſſe mori, hoc non debet intelligi de morte ipſi illata, prout eſt in hoc ſacramento; cùm enim in eo, modo inextenſo & indiviſibili, ſubindéque impaſſibili, exiſtat, non poteſt in eo ſtatu, ipſi ab aliquo agente extrinſeco mors inferri: Sed de morte illata ipſi ut exiſtenti in propria ſpecie: cùm enim idem numero ſit corpus Chriſti ſub utroque ſtatu, eo ipſo quod moreretur in propria ſpecie, conſequenter etiam vel concomitanter, in hoc Sacramento mori deberet. 78.

Articulus IV.

An repugnet de potentia abſoluta oculum corporeum elevari ad videndum corpus Chriſti in Sacramento?

DUplex eſt oculus: alter corporalis, propriè dictus; alter ſpiritualis, nimirum intellectus, qui metaphoricè & per ſimilitudinem dicitur oculus. Sic ad Epheſ. 1. fideles dicuntur habere oculos illuminatus fidei. Et D. Bernardus ſerm. 2. de Epiphania, fidem appellat oculatam, eámque lynceos habere oculos affirmat: *Videte* (inquit) *quam oculata ſit fides, quam lynceos oculos habeat diligenter conſiderate.* Si ſermo ſit de oculo corporeo, certum & indubitatum eſſe debet, ipſum non poſſe naturaliter videre Chriſtum, exiſtentem in Euchariſtiæ ſacramento; quia 79.

nullum objectum poteſt naturaliter videri, niſi ſimilitudinem ſui diffundere poſsit per medium in potentiam: Corpus autem Chriſti, ut in Sacramento exiſtens, ſpeciem ſui per medium diffundere nequit, de potentia ſaltem ordinaria; tùm quia non poteſt agere ad extra, ut articulo præcedenti oſtendimus: tum etiam, quia hæc emiſsio exigit naturaliter extenſionem, & contactum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Chriſti in Euchariſtia. Si verò de oculo ſpirituali, ſcilicet intellectu, loquamur; docent communiter Theologi contra Ocham & Gabrielem, corpus Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, non poſſe cognoſci naturaliter ab intellectu humano, corpori conjuncto: quia intellectus viatoris nihil poteſt naturaliter cognoſcere, niſi quod ſenſu percepit; naturalis quippe modus intelligendi ipſius, pro hoc ſtatu, eſt per ſpecies à ſenſibus deſumptas; unde nihil poteſt eſſe in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu: Sed corpus Chriſti ſacramentaliter exiſtens, non eſt naturaliter ſenſu perceptibile: Ergo nec intellectu humano, corpori conjuncto.

80 Aſſerunt etiam Theologi contra Scotum, nullum intellectum creatum, etiam angelicum, poſſe naturali virtute cognoſcere modum præſentiæ ſacramentalis, quo corpus Chriſti exiſtit in Euchariſtia: quia hic modus eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ut art. 2. oſtendimus, unde ſicut unio hypoſtatica, gratia, & reliqui habitus ſupernaturales, non ſunt naturaliter cognoſcibiles ab intellectu creato: ita nec modus ille præſentiæ ſacramentalis. Quare licèt dæmon non videat ſubſtantiam panis in Euchariſtia, non tamen ſtatim inferre poteſt, adeſſe corpus Chriſti realiter in tali Sacramento: quia illa ſubſtantia, etſi ordinis naturalis, poteſt divinitùs dæmoni occultari; quemadmodum in Tractatu de Incarnatione diximus, quòd quamvis Angelus non videat in humanitate Chriſti ſubſiſtentiam propriam & creatam, non poteſt tamen (ſeclusâ revelatione Dei, qui illi manifeſtet humanitatem in verbo ſubſiſtere) certò & evidenter cognoſcere humanitatem Chriſti ad increatam Verbi ſubſiſtentiam elevatam eſſe, quia rationabiliter dubitare poteſt, an Deus, utendo potentiâ ſuâ abſolutâ, ſubſiſtentiam creatam & propriam humanitatis Chriſti ipſi occultet, ſive concurſum ad illam cognoſcendam deneget.

diſp. 1 art. 1.

81 Demum exploratum eſt apud omnes, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti in Euchariſtia, poſſe ſupernaturaliter cognoſci per fidem, vel per ſcientiam infuſam, aut per viſionem beatam. Unde S. Thomas hîc art. 7. *Corpus Chriſti ſecundùm modum eſſendi, quem habet in hoc Sacramento, neque ſenſu, neque imaginatione perceptibile eſt, ſed intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diverſimodè à diverſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento, eſt penitus ſupernaturalis, à ſupernaturali intellectu, ſcilicet divino, ſecundum ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel Angeli, vel hominis, qui ſecundùm participatam claritatem divini intellectûs videt ea, quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem divinæ eſſentiæ: ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici, niſi per fidem, ſicut & cætera ſupernaturalia.* Solùm ergo difficultas eſt, & controverſia inter Theologos, an ſicut oculus mentis, ſcilicet intellectus, poteſt ſupernaturaliter evehi ad videndum corpus Chriſti in Euchariſtia, viſione ſpirituali & A intellectiva; ita oculus corporis ad illud intuendum viſione corporea & ſenſitiva, de potentia Dei abſoluta, elevari poſsit?

Negant Capreolus, Paludanus, Joannes à S. Thoma, Suarez, Granado, & alii. Affirmant Soto, Nunno, Sylvius, Marcus à Serra, Martinez à Prado, Vazquez, Valentia, Coninck, & alii plures.

§. I.

Hæc ſententia ut probabilior eligitur.

Dico igitur, oculum corporeum ſupernaturaliter elevari poſſe ad videndum Corpus Chriſti ut exiſtens in Sacramento, non tamen ad viden-
B dum ipſum modum, quo in eo exiſtit ſupernaturaliter.

Probatur primò ex D. Thoma hîc art. 7. ad 2. 82
ubi hæc ſcribit: *Oculus Chriſti videt ſeipſum ſub Sacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi quo eſt ſub Sacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum; nec tamen eſt ſimile de altero oculo glorioſo, quia etiam oculus Chriſti eſt ſub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus glorioſus.* Ergo juxta D. Thomam nulla eſt implicantia in hoc, quòd Corpus Chriſti dicatur poſſe videri in hoc Sacramento oculo corporeo.

Reſpondet primò Capreolus, non eſſe ſic le- 83
gendum, ſed alio modo, ſcilicet: *Oculus Chriſti vi-*
C *det ſeipſum ſub Sacramento exiſtentem, quantum pertinet ad intellectum.* Verùm, ut notat Soto, Capreolus incidit in mendoſum codicem, nam in omnibus emendatis editionibus Summæ D. Thomæ, non ſolùm in Romana, ſed etiam in Pariſienſi, Lugdunenſi, Colonienſi, & Antverpienſi, verba prædicta leguntur.

Reſpondent alii, hunc locum D. Thomæ ita eſſe explicandum, ut hoc quod dicit, *ſub Sacramento*, non ſit jungendum cum objecto, ſed cum ſubjecto, & ſenſus ſit, quòd Chriſtus ſub Sacramento, videt ſeipſum exiſtentem, non tamen ſub Sacramento, ſed in propria ſpecie.

Verùm hæc expoſitio nimis violenta eſt, & a- 84
D pertè repugnat menti S. Doctoris: Tum quia argumentum, cui reſpondet, non patitur hanc ſolutionem; ſic enim arguit: Oculus Chriſti videt ſeipſum, ut eſt in hoc Sacramento: Ergo & quilibet oculus, ubi manifeſtè, ly *ſub Sacramento*, tenet ſe ex parte objecti. Tum etiam, quia hæc ſolutio non eſſet ad propoſitum, non enim in articulo quæritur, utrùm Chriſtus poſsit videre, ſed utrùm poſsit videri. Addo quod D. Thomas concedit oculo Chriſti, quod negat aliis: Sed negat aliis quòd poſsint ipſum videre in hoc Sacramento, de hoc enim eſt quæſtio: Ergo id oculo Chriſti concedit.

Dices, quare corpus Chriſti, ut exiſtens in Sacramento, potiùs ab oculo ipſius Chriſti, quàm ab aliis videatur?

E Reſpondeo hujus rationem videri ſatis diffici- 85
lem, poſſe tamen duplicem aſsignari. Prima eſt, quòd oculus Chriſti, licèt non ſeſe videat naturaliter, ſed ſupernaturaliter, exigit tamen ex eo quòd ponatur ſub Sacramento, ſupernaturaliter ſeſe videre, quod tamen non exigit alter oculus etiam glorificatus; ſicut enim hoc ipſo quod cogitatio mea eſt, debeo eam cognoſcere, etſi non poſsit ab alio cognoſci; ita ſimiliter exigit oculus Chriſti ſeipſum videre, ut in Sacramento, hoc ipſo quod ipſemet eſt in Sacramento. Unde, inquit S. Thomas in 4. diſt. 10. qu. 1. art. 4. quæſtiunc. 1. ad 1. *Si oculus Chriſti eſſet extra ſpecies Sacramenti, non videret ſubſtantiam ſuam intra ſpecies contentam.*

Aliam rationem tradit Soto in 4. diſtinctione 11. 86

quæſt. 1. art. 7. ubi ait, quòd licèt Chriſtus in Sacramento non poſſit multiplicare ſpecies per medium, poteſt tamen illas multiplicare per ſeipſum: ut autem videri poſſit ab oculo exiſtente extra Sacramentum, ſpecies viſibiles multiplicare deberet per medium, ſicque illas ad talem oculum emittere, quod non requiritur, ut videri poſſit ab oculo, qui etiam eſt ſub Sacramento, ſed ſufficit, ut illas per ſeipſum multiplicet, ſicque ad talem oculum emittat.

87 Probatur ſecundò concluſio ratione fundamentali. Potentia cognoſcitiva poteſt ſaltem divinitùs ea omnia percipere, quæ continentur intra latitudinem ſui objecti ſpecificativi: Sed quamvis corpus Chriſti, ratione modi eſſendi ſacramentalis, non contineatur intra objectum viſûs, bene tamen ratione ſui, cùm habeat ibi ſuum colorem: Ergo quamvis oculus corporeus non poſſit elevari à Deo ad videndum modum ſupernaturalem & miraculoſum, quo corpus Chriſti eſt in Euchariſtia, bene tamen ad concipiendum ipſum Chriſti corpus in ea exiſtens.

88 Reſpondent Adverſarii, quòd licèt corpus Chriſti, ut exiſtens in Euchariſtia, ſit coloratum, ſubindeque intra objectum ſpecificativum potentiæ viſivæ, quia tamen non eſt intra objectum proportionatum illius, eò quòd ibi non ſit extenſo modo, & extenſio localis ſit conditio ſine qua objectum viſibile à viſu percipi nequit, non poteſt etiam ſupernaturaliter videri ab oculo corporeo.

89 Sed contra primò: Deus ut in ſe eſt, quamvis non ſit objectum proportionatum noſtri intellectûs, poteſt tamen ab illo attingi ſupernaturaliter, ex eo quod contineatur intra objectum ſpecificativum ipſius: Ergo ſimiliter, quamvis corpus Chriſti, ut exiſtens in hoc Sacramento, non ſit objectum proportionatum viſûs, & ideo non poſſit naturaliter ab eo percipi, eo tamen ipſo quod eſt intra objectum ſpecificativum ipſius, poterit ſupernaturaliter ab eo attingi.

90 Secundò, quamvis juxta modum connaturalem agendi viſio fiat per ſpecies extenſas, & ab objecto extenſo miſſas, non videtur tamen negandum, quin de potentia abſoluta oppoſitum fieri poſſit; vel quia Deus ſeipſo immediatè producet ſpeciem in oculo, vel quia cùm extenſio ſit ſolùm quædam conditio & modificatio objecti, non minùs à Deo ſuppleri poterit, quàm aliæ conditiones, verbi gratiâ approximatio; nam D. Stephanus è terra Chriſtum vidit ſtantem in cælo, & Beati in cælo, non obſtante opacitate terræ, poterunt videre damnatos in inferno exiſtentes.

91 Addunt aliqui, quòd ſicut quando res aliqua conſpicitur in ſpeculo, imago illius non eſt per partes extenſa in ſpeculo, prout res ipſa apparet, quin imò imago totius objecti eſt in qualibet parte & puncto ſpeculi; ita quamvis Chriſtus ſit in Sacramento, modo indiviſibili & inextenſo, & totum in toto, ac totum in qualibet parte, nihilominus poteſt, ſaltem divinitùs, repræſentari oculo corporeo per aliquam ſpeciem, præſertim, quia licèt tale corpus exiſtat indiviſibiliter in ordine ad locum, eſt tamen diviſibile in ordine ad ſe, & habet extenſionem integralem partium in ſe, ut magis patebit ex ſolutione objectionum.

92 Probatur tertiò concluſio evertendo præcipuum fundamentum Adverſariorum. Si quid enim impediret, quòminus corpus Chriſti in Sacramento exiſtens, poſſet videri oculo corporeo, maximè quia deberet videri modus quo ibi exiſtit; quod videtur impoſſibile, cùm modus ille ſit ſupernaturalis, ſpiritualis, & omni ex parte indiviſibilis: Sed hæc ratio non obſtat: Ergo &c. Major eſt unum ex præcipuis fundamentis adverſariorum, præſertim Suarii, qui hîc diſp. 53. ſect. 2. ſic diſcurrit: *Si videtur corpus Chriſti ſub ſpeciebus: Ergo formaliter & per ſe videtur, ut ſub eis præſens: Ergo videtur præſentia, quam ſub illis habet, quia hæc eſt formalis ratio exiſtendi ibi; non poteſt autem per ſe videri aliquod quaſi concretum, quin ſimul per ſe videatur forma, quâ formaliter conſtituitur.* Minor verò ſuadetur: Quantumvis enim duo jungantur, poteſt unum attingi ſine alio, quando unum ex illis non pertinet ad ejus objectum: Sic viſo colore pomi, non videtur ejus odor, vel ſapor: ſic beata Virgo, & Apoſtoli Chriſtum in terris exiſtentem oculo corporeo videbant, & tamen divinam ejus ſubſiſtentiam & exiſtentiam viſu corporeo non cernebant, ſed duntaxat cognitione ſupernaturali fidei illam cognoſcebant. Item ipſe Chriſtus, cùm penetravit jannas, vel lapidem ſepulchri, verè ſeipſum videbat, ut erat penetrativè in lapide, vel in loco januarum, & tamen non videbat oculo corporeo modum ſupernaturalem quo ibi penetrativè erat: Ergo ſimiliter poterit oculus corporeus divinâ virtute videre Chriſtum in Sacramento exiſtentem, abſque eo quod modum ipſum quo exiſtit, intueamur. Unde D. Thomas ſuprà relatus: *Oculus Chriſti videt ſeipſum ſub Sacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi quo eſt ſub Sacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum.*

Dices: Si oculus corporeus videret corpus Chriſti, ut exiſtens in Sacramento, & tamen modum quo in eo exiſtit, non perciperet, unum ab alio abſtraheret; potentia enim cognoſcens unum, non cognito alio ſibi conjuncto, dicitur abſtrahere ſeu præſcindere unum ab alio: Sed potentia viſiva, cùm ſit corporea & immerſa materiæ, abſtractiva non eſt, ut docent Philoſophi: Ergo oculus corporeus non poteſt videre corpus Chriſti, ut exiſtens in Sacramento, niſi etiam ipſum modum quo ibi exiſtit, videat. 93

Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & diſtinguendo probationem illius: Potentia cognoſcens unum, non cognito altero ſibi conjuncto, abſtrahere dicitur, ſi illud quod cognoſcitur, pertineat ad objectum potentiæ, concedo: ſi non pertineat ad illius objectum, nego. Sic enim quando viſus percipit colorem pomi, non percipiendo ejus odorem, non dicitur abſtrahere unum ab alio, quia odor pomi ad objectum potentiæ viſivæ non pertinet. Ita pariter, licèt oculus corporeus videret ſupernaturaliter Chriſtum in Sacramento exiſtentem, non viſo modo ſupernaturali quo ibi exiſtit, non diceretur abſtrahere unum ab alio, quia talis modus, cùm ſit ſpiritualis, & incorporeus, intra objectum potentiæ viſivæ non continetur. 94

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò: Nullum objectum poteſt videri ſine ſpecie: Sed nulla poteſt dari ſpecies repræſentans corpus Chriſti ut in Sacramento exiſtens: Ergo non poteſt ut ibi exiſtens videri oculo corporeo. Major docetur communiter à Philoſophis, Minor probatur. Corpus Chriſti eſt in Sacramento, modo indiviſibili & inex- 95

inextenſo: Sed nulla ſpecies ſenſibilis poteſt repræſentare objectum exiſtens modo indiviſibili & inextenſo, quia omnis ſpecies ſenſibilis, cùm ſit materialis, debet eſſe extenſa & diviſibilis: Ergo nulla poteſt dari ſpecies repræſentans corpus Chriſti, ut in ſacramento exiſtens.

96. Reſpondeo data Majori, negando Minorem; & ad ejus probationem dico quòd ſpecies diviſibilis repræſentare nequit objectum indiviſibiliter exiſtens, ſi exiſtat indiviſibiliter tam in ordine ad ſe, quàm in ordine ad locum; ſecùs verò ſi exiſtat indiviſibiliter tantùm in ordine ad locum, & ſit diviſibile in ordine ad ſe: unde cùm objectum carens extenſione locali poſſit habere extenſionem integralem partium in ſe, ut de facto habet corpus Chriſti in Euchariſtia, per ſpeciem diviſibilem oculo corporeo repræſentari poteſt.

97. Dices, Eſto corpus Chriſti, ut in ſacramento exiſtens, videri poſſit per ſpeciem extenſam & diviſibilem, non poteſt tamen ut ibi exiſtens talem ſpeciem emittere, & per medium in potentiam diffundere, cùm talis emiſſio & diffuſio ſpeciei exigat extenſionem & contactum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Chriſti in Euchariſtia: Ergo licèt ut ibi exiſtens, per ſpeciem extenſam & diviſibilem repræſentari poſſit, nihilominus videri nequit oculo corporeo.

98. Reſpondeo dato Antecedenti, negando Conſequentiam; quia, ut ſupra dicebamus, eſto corpus Chriſti, ut in ſacramento exiſtens, talem ſpeciem emittere, & in ſenſum immittere nequeat, illa tamen poteſt immediatè produci à Deo in oculo; vel Deus poteſt in objecto ſupplere defectum extenſionis localis, cùm illa ſit conditio ſolùm extrinſeca, nec redundet in rationem formalem objecti, ſicut extenſio integralis partium in ſe.

99. Inſtabis: Solum ſenſibile proprium de abſoluta Dei potentia non poteſt videri, ſed requiritur concurſus ſenſibilis communis, quem Deus ſupplere non poteſt, quia non eſt purè effectivus, ſed etiam formalis, eò quòd modificat ſpeciem ſenſibilis proprii: Atqui extenſio in ordine ad locum, eſt ſenſibile commune, ut docent Philoſophi in libris de anima: Ergo Deus non poteſt ſupplere defectum extenſionis localis in objecto viſibili.

100. Reſpondeo negando quod ſenſibile proprium de abſoluta Dei potentia non poſſit videri, ſine concurſu ſenſibilis communis; ſiquidem nihil deeſt ſenſibili proprio quod pertineat ad rationem objecti: modificatio enim ſenſibilis communis non requiritur ut objectum habeat abſolutè rationem objecti, ſed ut fiat objectum proportionatum potentiæ; unde cùm Deus poſſit potentiam elevare ad objectum improportionatum, non eſt neceſſe quod ſuppleat hujuſmodi modificationem. Sicut approximatio & indiſtantia neceſſaria eſt ut agens modo connaturali agat; ſed quia interdum elevatur ſupra modum agendi connaturalem, & agere poteſt in diſtans, non eſt neceſſe ut Deus ſuppleat eam modificationem & conditionem indiſtantiæ, quæ non requiritur ad agendum abſolutè, ſed ad agendum connaturaliter. Sicut etiam licèt certa quædam proportio aut diſtantia inter potentiam & objectum requiratur, ita ut non poſſit connaturaliter objectum immediatè ſupra ſenſum poſitum efficere ſenſationem, attamen de potentia Dei abſoluta id non videtur negandum. Quis enim neget, Chriſtum dum lapidem vel fores penetraret, lapidem vel januam vidiſſe; aut oculum Beati, ſi aliquod corpus penetraret, tale corpus viſurum? quia ſcilicet hujuſmodi modificatio neceſſaria eſt ſolùm ut objectum ſit proportionatum. Idem dicendum in propoſito, nimirum quod modificatio ſenſibilis communis requiritur ſolùm ut objectum poſſit videri connaturaliter, & ſi deſit hæc conditio, nihilominus poterit objectum de abſoluta Dei potentia videri, neque neceſſarium eſt talem modificationem à Deo ſuppleri.

101. Objicies ſecundò: Si oculus corporeus poſſet elevari à Deo ad videndum corpus Chriſti ut exiſtens in Euchariſtia, maximè quia illud, cùm ſit coloratum, continetur intra objectum ſpecificativum potentiæ viſivæ: Sed hæc ratio non valet: Ergo ruit præcipuum fundamentum noſtræ ſententiæ. Major patet ex ſupra dictis, Minor probatur. Color & alia accidentia corporis Chriſti ſunt in ſacramento ad modum ſubſtantiæ: Ergo ſunt inſenſibilia, ſicut ipſa ſubſtantia: Ergo licèt corpus Chriſti, ut exiſtens in Euchariſtia, coloratum ſit, nihilominus oculo corporeo videri nequit, etiam de abſoluta potentia.

102. Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem: & ad ejus probationem dicendum quod omnia accidentia corporis Chriſti in Euchariſtia, ſunt ad modum ſubſtantiæ, eo ſenſu quòd ſunt modo indiviſibili, non verò modo inviſibili; nam inſeparabile eſt à colore quòd ſit viſibilis, cùm id eſſentialiter habeat ex eo quòd ſit objectum ſenſus, & qualitas ſenſibilis; ſicut inſeparabile eſt à quantitate, quòd habeat extenſionem partium in ordine ad ſe.

ARTICULUS V.

Quando & quomodo corpus Chriſti deſinat eſſe in hoc ſacramento?

103. Dico primò: Corpus Chriſti deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quando deſitura fuiſſet propria illarum ſubſtantia.

Probatur breviter: Chriſtus ſuccedit ſpeciebus, loco propriæ ſubſtantiæ: Ergo non ante deſinit ſub illis, quàm deſitura fuiſſet propria ſubſtantia.

Confirmatur: Deus nunquam ſe ſubtrahit à rebus, niſi res ipſæ talem ſubtractionem poſcant, nam ut ait Apoſtolus ad Rom. 11. *Dona Dei ſunt ſine pœnitentia*: Sed præſentia Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini eſt maximum donum hominibus conceſſum: Ergo nunquam à ſpeciebus illis ſe ſubtrahit, niſi ipſæ hanc ſubtractionem poſcant, quod ſolùm tunc contingit, quando deſitura fuiſſet propria illarum ſubſtantia. Unde erronea eſt, & à Gregorio XI. ut refertur in directorio Inquiſitorum, damnata aliquorum ſententia, qui dicunt, deſinere Chriſtum ſub ſacramento, quando in aliquem locum immundum projicitur; cùm enim corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento impaſſibiliter, nullam contrahit in his caſibus in ſeipſo immunditiam, ut rectè ait Sanctus Thomas in 4. diſt. 9 quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3.

104. Ex his inferes, nunquam deſinere corpus Chriſti ſub ſpeciebus, niſi ſuccedente alia ſubſtantia, à pane & vino diverſa. Nam Chriſtus (ut diximus) non deſinit ſub ſpeciebus, niſi quando deſitura fuiſſet propria ſubſtantia: At propria ſubſtantia

ſtantia nonquam deſitura fuiſſet, niſi alia genita fuiſſet: quia naturaliter ounquam corrumpitur unum, quin generetur aliud ſpecie diverſum; nulla enim alteratio corrumpens individuum unius ſpeciei, diſponit ad generationem alterius ejuſdem ſpeciei, ut experientia conſtat: Ergo non deſinit corpus Chriſti ſub ſpeciebus, niſi ſub illis ſuccedat alia ſubſtantia, à pane & vino ſpecie diverſa, puta acetum, loco ſubſtantiæ vini, aut vermes, loco ſubſtantiæ panis.

105. Dico ſecundò: corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus, per tranſſubſtantiationem ſui in ſubſtantiam ſubſequentem.

Probatur: Quod convertitur in aliud per tranſſubſtantiationem, deſinit ſimpliciter eſſe, ut patet de ſubſtantia panis, converſa in corpus Chriſti: Sed corpus Chriſti non deſinit ſimpliciter eſſe in ſe, per hoc quod deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quia adhuc remanet in cœlo: Ergo corpus Chriſti non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, per tranſſubſtantiationem ſui in ſubſtantiam ſubſequentem.

Confirmatur: Inter deſitionem corporis Chriſti, & inceptionem alterius ſubſtantiæ, non eſt aliqua connexio, cùm ex vi deſitionis illius, non magis incipiat eſſe una ſubſtantia, quàm alia: Ergo corpus Chriſti non deſinit eſſe per converſionem in aliam ſubſtantiam.

106 Dico tertiò: corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus per annihilationem, aut per ſolam privativam loci mutationem, ſed per deſitionem quandam ſubſtantialem, innominatam.

Ratio hujus concluſionis eſt, quia cùm corpus Chriſti non deſinat eſſe ſub ſpeciebus per actionem converſivam ſui in aliam ſubſtantiam, ut concluſione præcedenti oſtenſum eſt, conſequenter habet deſinere per ceſſationem illius influxûs quo poſitum fuerat ſub ſpeciebus panis, & quo ſub illis conſervabatur: unde ſicut non fuerat ibi poſitum per creationem, aut productionem ſimpliciter, quia corpus Chriſtus præſupponebatur exiſtere ſimpliciter ante conſecrationem; neque per actionem adductivam, ut præcedenti diſputatione dictum eſt, ſed per aliquem influxum ſubſtantialem; ita non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, per annihilationem, quæ opponitur creationi; neque per ſolam privativam loci mutationem, quæ opponitur actioni adductivæ, ſed per aliquam deſitionem ſubſtantialem; quia ceſſatio influxus ſubſtantialis, non poteſt non eſſe ſubſtantialis deſitio.

107. Dixi autem, hanc deſitionem ſubſtantialem eſſe innominatam: neque enim poteſt vocari corruptio, Tum quia corpus Chriſti, cùm ſit jam glorioſum, eſt omnino incorruptibile: Tum etiam, quia corruptio propriè dicta, fit per hoc quod una forma ſuccedit in locum alterius in eadem materia; nulla autem forma ſuccedit in materia corporis Chriſti, aliàs ſequeretur Chriſtum toties mori, quoties deſinit eſſe ſub ſpeciebus, contra illud Pauli ad Roman. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, jam non moritur*. Vocatur ergo deſitio ſubſtantialis tantùm ſecundùm quid, quia ſicut per tranſſubſtantiationem corpus Chriſti non acquirit eſſe ſimpliciter, ita per ceſſationem hujuſmodi tranſſubſtantiationis non amittit eſſe ſimpliciter.

(*_**)

A

DISPVTATIO VI.

De accidentibus Euchariſticis.

Ad quæſtionem 77. Divi Thomæ.

CUm in converſione Euchariſtica tota ſubſtantia panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti tranſmutetur, remanentibus duntaxat accidentibus; poſtquam cum S. Doctore de mirabili illa tranſſubſtantiatione, & de modo quo Chriſtus B per illam eſt in Euchariſtia, diſputavimus, ſupereſt ut de ipſis accidentibus Euchariſticis diſſeramus, plureſque quæ circa illa occurrunt difficultates, breviter reſolvamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Vtrum accidentia Euchariſtica ſint ſine ſubiecto ſubſtantiali?

ACcidentia panis & vini in Euchariſtia remanere, factâ converſione totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, non ſo- 1.
C lùm fide divinâ certum eſt, & à Tridentino definitum, ſed etiam ſenſibus ipſis notum; videmus enim in hoſtia conſecrata albedinem, guſtamus ſaporem, tangimus figuram &c. Conſtat autem ſenſus non poſſe decipi circa proprium ſenſibile debitè applicatum. Verùm gravis difficultas eſt, an hujuſmodi accidentia quæ ante conſecrationem ſubſtantiæ panis & vini, ut ſubjecto quod, inhærebant, facta conſecratione, & tranſmutatione ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, ſine ſubjecto ſubſtantiali remaneant? Dixi ſine *ſubjecto ſubſtantiali*, quia accidentia Euchariſtica ſubjectantur in quantitate, ut articulo ſequenti contra Nominales dicemus. Hoc præmiſſo, pro reſolutione difficultaD tis, & declaratione ac defenſione Catholicæ veritatis contra hæreticos.

Dico breviter, accidentia Euchariſtica eſſe ſine 2.
ſubjecto ſubſtantiali.

Concluſio eſt certa de fide, & definita in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 8. contra Joannem Hus, qui hoc fidei dogma negabat, dicebatque quòd *fingere accidens ſine ſubjecto, erat blaſphemare in Deum, ſcandalizare ſanctos, & illudere Eccleſiæ, per verba accidentis.* Similia dicunt Calviniſtæ, & unum ex præcipuis argumentis quibus probare contendunt impoſſibilem eſſe veram & realem exiſtentiam corporis Chriſti in Euchariſtia, ſumitur ex eo quòd accidens nequit ſine ſubjecto exiſtere, ut in diſputatione proœmiali art. 12. retulimus. Unde oppoſitum vocant
E inventum & commentum Innocentii III. in Concilio Lateranenſi; ubi etiam catholica veritas ſancita fuit, nec non in Tridentino ſeſſ. 13. cap. 2. poteſtque breviter ſuaderi, convellendo præcipuum hæreticorum fundamentum. Nulla enim eſt contradictio, quòd accidentia ſint ſeparata ab omni ſubjecto: Ergo id poteſt affirmari de accidentibus Euchariſticis. Conſequentia eſt evidens, Antecedens verò patebit primò ex ſolutione objectionum. Secundò conſtat ex SS. Patribus: Baſilius enim homil. 6. in Hexameron, docet prima die creatam eſſe lucem per ſe ſubſiſtentem, & ab omni ſubjecto ſeparatam. *Prima die* (inquit) *ipſa*

naturæ lucis producta eſt, quarto autem die Solis corpus, ut eſſet illi primo genitæ luci vehiculum, eſt conditum. Et infrà: *Itaque ne mihi dixeris, fieri hoc non poſſe, ut lux à corpore Solis ſeparetur. Neque enim ego lucis à Solis corpore ſeparationem mihi ac tibi poſſibilem eſſe dico; ſed aſſerendum eſſe cenſeo, quæ mentis ſolâ agitatione, cogitationeque diſparari à ſe poſſunt, ea reipſa ſejungi facultate Creatoris utriuſque naturæ poſſe.* Idem docet Nazianzenus orat. de novo die Dominico, & Theodoretus in quæſtionibus ſuper Geneſim, quæſt. 14. & 16. Ergo ex SS. Patribus nulla eſt repugnantia vel contradictio, quòd accidentia ſint ſeparata ab omni ſubjecto, & careant inhærentiâ actuali.

3. Idem probari poteſt argumento deſumpto ex myſterio Incarnationis, quod diſp. proœmiali art 7. inſinuavimus. Inhærentia enim actualis ſe habet ad accidens, ſicut ſubſiſtentia ad ſubſtantiam; ſicut enim ſubſiſtentia complet ſubſtantiam, ſic inhærentia actualis complet accidens; item non minùs eſt de ratione ſubſtantiæ & naturæ completæ per ſe ſubſiſtere, & propriâ ſubſiſtentiâ terminari, quàm de ratione accidentis alicui ſubjecto inhærere: Sed non obſtante hac exigentiâ naturali quam habet ſubſtantia ut per ſe ſubſiſtat, & propriâ ſubſiſtentiâ terminetur, poteſt divinitùs, propriâ & connaturali ſubſiſtentiâ privari, & ſubſiſtere in alieno ſuppoſito, ut patet in humanitate Chriſti, ſpoliatâ propriâ ſubſiſtentiâ & in ſuppoſito verbi divini ſubſiſtente: Quidni ergo ſimiliter poterit accidens ſupernaturaliter, & de potentia Dei abſoluta, carere inhærentiâ ſibi propriâ & connaturali, & ab omni ſubjecto ſeparatum exiſtere?

4. Poteſt etiam ſuaderi concluſio ratione D. Thomæ hîc art 1. ubi ſic diſcurrit: Accidentia Euchariſtica non inhærent ſubſtantiæ panis & vini, cùm illa deſinat per conſecrationem, ut diſp. 4. oſtendimus: neque etiam corpori Chriſti, alias corpus Chriſti in Euchariſtia eſſet alterabile, corruptibile, & localiter extentum; neque aëri circunſtanti, tum quia hujuſmodi ſpecies non ſunt ubi eſt aer circunſtans, quandoquidem ad motum aeris ipſæ non moventur: tum etiam quia non poteſt idem accidens de uno ſubjecto tranſire in aliud, cùm accidentia numerum & individuationem accipiant à ſubjecto: Ergo nullum ſubjectum ſubſtantiale excogitari poteſt, cui accidentia Euchariſtica inhæreant; ſubindéque dicendum eſt, illa ſine ſubjecto ſubſtantiali exiſtere.

5. Objicies primò: Minor eſt dependentia materiæ primæ à forma ſubſtantiali, quam accidentis à ſubjecto: Tum quia accidens individuatur à ſubjecto, unde mutato ſubjecto non eſt idem numero accidens, materia autem prima non individuatur à forma, quin potiùs illam individuat; Tum etiam quia materia prima non eſt entis ens, ſicut accidens, ſed eſt ens per ſe, unde eſſentialiter non dependet ab alio, ſicut accidens: Sed materia non poteſt, etiam de potentia abſoluta, eſſe ſine forma ſubſtantiali, ut docent noſtri Thomiſtæ in Philoſophia: Ergo à fortiori accidens non poteſt divinitùs ſine ſubjecto exiſtere.

6. Reſpondeo quod licèt in aliquibus, accidens magis dependeat à ſubjecto, quàm materia prima à forma, tamen in ordine ad exiſtendum, major eſt dependentia materiæ primæ à forma, quam accidentis à ſubjecto; quia ut oſtendunt Thomiſtæ in Phyſica, materia prima ſeclusâ formâ ſubſtantiali, nō eſt in determinata ſpecie per-

A fecta & completa, caretque propriâ exiſtentiâ, quam emendicat à forma, unde impoſſibile eſt quod ſine illa exiſtat: accidens autem ſecundùm ſe eſt in determinata ſpecie, & habet propriam exiſtentiam, atque ita independenter ab actuali inhærentia poteſt exiſtere.

Objicies ſecundò: Deus non poteſt ſupplere cauſalitatem cauſæ materialis, ut communiter docent Theologi, cùm illa cauſalitas imperfectionem Deo repugnantem eſſentialiter importet: Ergo non poteſt facere quòd accidens ſine ſubjecto exiſtat. 7.

Reſpondeo quod licèt Deus non poſſit ſupplere vicem cauſæ materialis in eodem genere, 8.
B quaſi & ipſe fiat cauſa materialis, recipiendo in ſe formam ſubſtantialem vel accidentalem, aut intrinſecè componendo aliquod totum; id tamen poteſt in genere cauſæ efficientis. Unde quando Deus dicitur ſuſtentare accidentia Euchariſtica, non eſt exiſtimandum quòd concurrat materialiter & ſubjectivè; id enim nimiæ imperfectionis eſt quàm ut Deo tribui poſſit; ſed ſuſtentat efficienter, quatenus ſupplet per efficientiam id quod de concurſu materiali deſideratur. Quomodo autem id præſtet, an per ſolam manutenentiam, vel per alicujus modi exiſtendi per ſe communicationem art. 3. dicimus.

Objicies tertiò: Si accidentia panis & vini 9.
C manerent in Euchariſtia ſine ſubjecto ſubſtantiali, eſſent in ſtatu violento, cùm accidens connaturaliter petat inhærere ſubjecto: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Reſpondeo negando ſequelam Majoris: In 10.
qualibet enim re creata eſt duplex inclinatio naturalis: una ad bonum ſibi proprium, & altera ad obediendum ſuo creatori; ex quibus hæc poſterior, potior eſt, & naturalior, ac vehementior, ideóque prior inclinatio quodammodo iſti cedit; ſicut inclinatio particularis cujuslibet partis reſpectu boni proprii, cedit inclinationi quam habet ad bonum commune: Quia ergo exiſtentia accidentium ſine ſubjecto ſubſtantiali in Eucha-
D riſtia, eſt conformis huic ſecundæ inclinationi, quamvis ſit contra primam, accidentia Euchariſtica non ſunt in ſtatu violento.

ARTICULUS II

An quantitas panis & vini ſit aliorum accidentium ſubjectum?

OStendimus articulo præcedenti accidentia Euchariſtica carere ſubjecto ſubſtantiali, nullique inhærere ſubſtantiæ: nunc breviter diſcuriendum eſt, an illa ſubjectentur in quantita-
E te, illáque ſola exiſtat per ſe: Hoc enim negant aliqui Nominales exiſtimantes omnia accidentia eſſe ſine ſubjecto & exiſtere per ſe; quia nimirum arbitrantur, quantitatem non diſtingui ab ipſa ſubſtantia, & quodlibet accidens habere ſuam quantitatem: quæ principia omnino ruinoſa ſunt, & à Philoſophia Peripatetica & Thomiſtica penitus aliena. Unde

Dico breviter Accidentia Euchariſtica ut color, ſapor, & odor panis & vini conſecrati, in quantitate ſubjectantur; idque ex vi miraculi quo conſervatur quantitas ſeparata à ſubſtantia panis & vini, abſq; novo miraculo Ita D. Thomas hic art. 2. ubi in argumento *ſed contra* rationem ſtam inſinuat, Illa accidentia ſubjectantur 11.

in

in quantitate, quæ ad diviſionem illius ſunt diviſibilia: Atqui accidentia Euchariſtica, ut color, ſapor, & odor panis & vini conſecrati, ſunt diviſibilia ad diviſionem quantitatis: Ergo in ea ſubjectantur. Minor experientiâ patet. Major verò ex eo ſuadetur quòd qualitas ſecundùm ſe non minùs caret partibus, quàm ſubſtantia, eáſque ſubinde emendicat à quantitate: Ergo ubicumque invenietur qualitas diviſibilis, ſive quodlibet aliud accidens, erunt diviſibilia beneficio quantitatis: Sed non poſſunt diviſibilitatem hanc & partes à quantitate recipere, niſi ei uniantur & inſint: Ergo illa accidentia ſubjectantur in quantitate, quæ ad diviſionem illius ſunt diviſibilia.

12. Probatur ſecundò concluſio ex eo quod juxta hanc ſententiam, quæ aſſerit accidentia Euchariſtica in quantitate ſubjectari, ſalvatur primò connaturalis modus exiſtendi reliquorum accidentium, cùm omnia accidentia corporea connaturaliter inhæreant quantitati, ut proximo & immediato ſubjecto. Secundò ſalvatur connaturalis modus agẽdi agentium naturalium, dum in accidentia conſecrata agunt, educendo ex ipſa quantitate, ut ex proximo & ſufficienti ſubjecto accidentia qu . in ea producunt; cùm in contraria ſententia fatendum ſit à ſolo Deo illa produci per creationem independenter à ſubjecto: Quis autem dicat, cùm ignis hoſtiam aut vinum conſecratum calefacit, non ignem, ſed ſolum Deum hujuſmodi calorem producere? Tertiò ſalvatur connaturalis modus quo unum accidens expellit ſuum contrarium in hoc Sacramento, quia dum in eandem quantitatem inducitur unum contrarium, per naturalem incompoſſibilitatem expellitur aliud Quam formalem expulſionem per phyſicam incompoſſibilitatem ſalvare non poteſt contraria ſententia, quæ nullum admittit commune ſubjectum, ſub quo tantùm naturalis incompoſſibilitas exerceri poteſt unde recurrere debet ad intrinſecam voluntatem Dei deſtruentis aut remittentis unum cõtrarium, quando aliud intenditur. absque phyſica exigentia ipſorum. cùm ergo non ſint multiplicanda miracula ſine neceſſitate, dicendum eſt quantitatem in hoc Sacramento eſſe ſubjectum reliquorum accidentium.

13. Quod adhuc argumento à poſteriori & ab experientia deſumpto, confirmari poteſt. Nam experientiâ conſtat, alia accidentia, putà colorem, ſaporem, odorem panis & vini, uniri inter ſe: Sed non immediatè, per modum actûs & potentiæ, cùm inter iſta accidentia non ſit major ratio cur unum potiùs habeat rationem actûs, quàm potentiæ Ergo uniuntur in aliquo tertiò, quod non poteſt eſſe aliud, quàm quantitas, quæ quia inter accidentia corporea primum tenet locum, & eſt prima diſpoſitio materiæ, maximè accedit ad genus cauſæ materialis, unde comparatur ad alia accidentia corporea tanquam ſubjectum: ex quo fit, quòd ſemel poſito, quantitatem non eſſe in aliquo ſubjecto, ſed per ſe ſubſiſtere, debeat dici ſubjectum quod hujuſmodi accidentium, quia tunc non recipiuntur in ulteriori ſubjecto.

Poteſtque id confirmari ex eo quod ſubſtare aliis, ſequitur ad ſubſiſtere per ſe, unde Philoſophus tribuit ſubſtantiæ ut aliis poſſit ſubſtare, quia ſubſiſtit in ſe: Ergo hoc ipſo quod quantitas ſubſiſtit per ſe, poteſt etiam aliis accidentibus Euchariſticis ſubſtare.

A Ex quo probatur ſecunda pars concluſionis; 14. quòd ſcilicet non ſint neceſſaria plura alia miracula, ut alia accidentia Euchariſtica inſint quantitati, quia ſubſtare aliis, ſequitur connaturaliter ad hoc quod eſt ſubſiſtere in ſe; Ergo ex vi miraculi quo datur quantitati quod ſubſiſtat in ſe, ſequitur quod ſubſtet aliis accidentibus Euchariſticis, ſicut effectus ſecundarius ſequitur connaturaliter ad primarium, maximè cùm ipſa quantitas etiam ante conſecrationem eſſet ſubjectum quo hujuſmodi accidentium.

Ex his inferes, nullam fieri mutationem in reliquis accidentibus, ſed in ſola quantitate; nam ſola manet ſeparata à proprio ſubjecto, reliqua B manent ut antea, totaliter ac ſufficienter ſuſtentata à quantitate.

15. Quæres, an divinitùs & per aliud miraculum poſſint hæc accidentia ſubſiſtere per ſe à quantitate ſeparata?

Reſpondeo affirmativè. Ratio eſt, quia quantitas magis dependet à ſubſtantia, quàm cætera accidentia à quantitate: Sed non obſtante illâ dependentiâ, quantitas exiſtit ſine ſubjecto: Ergo & alia accidentia poterunt divinitùs à quantitate ſeparari. Nec oppoſitum docet D Thomas quidquid dicat Suarez quando enim quodlib. 7. art. 10. aſſerit qualitatem ſeparatam à ſubjecto, neque fore individuam, neque ab aliis diſtin-C ctam, hoc debet intelligi de qualitate à ſubjecto ſeparata, tam ſecundùm actum, quàm ſecundùm aptitudinem.

ARTICULUS III.

Vtrum quantitati communicetur à Deo modus exiſtendi per ſe, ratione cujus ſubſiſtat independenter à ſubjecto, & aliis accidentibus ſubſtet?

16. NEgant plures ex noſtris Thomiſtis, exiſtimantes nihil de novo addi quantitati, ra-D tione cujus per ſe exiſtat, ſed tolli tantùm imperfectionem illam quæ eſt actu ineſſe, & per ſolam Dei manutenentiam conſervari Ita Paludanus, Soto, Nunno, Aravius, Joannes à S. Thoma, Philippus à S. Trinitate, Bellarminus, Valentia. Granado, & alii, quos citat & ſequitur Martinez à Prado hîc dubio 1. §. 3. Affirmant verò Cajetanus hic art. 1. & Serra ibidem, Ferrarienſis 4. contra Gentes cap. 66. Nazzarius ſuprà quæſt. 4. art 1. Alvarez ibidem, & ex extraneis Suarez, Vazquez, Delugo, Coninck, & alii.

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

E DIco igitur, quantitati communicari à Deo modum exiſtendi per ſe, ratione cujus ſubſiſtit independenter à ſubjecto.

17. Probatur primò concluſio ex D. Thoma hîc art. 2. ad 1. ubi ait, *Quando accidenti datur divinitùs ut per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubjectũ eſſe.* Idem docet art. 4. ad 2. & 3. Et 4. contra Gent. cap. 66. hæc ſcribit: *Miraculosè accidentibus confertur quòd ſubſiſtant, quòd eſt proprium ſubſtantiæ, & per conſequens quod omnia poſſint facere & pati, quæ ſubſtantia poſſet facere & pati, ſi ſubſtãtia adeſſet.* Demũ in 4. diſt. 12. q. 1. ar. 1 quæſtiunc. 3. in corp. docet quod *virtute divinâ confertur dimenſionibus* quæ

quæ fuerunt panis, ut ſine ſubjecto ſubſiſtant in hoc ſacramento, quod eſt prima proprietas ſubſtantiæ. Unde ſic arguo : Quidquid exiſtit per ſe, debet habere modum exiſtendi per ſe : Sed quantitas in hoc ſacramento exiſtit per ſe : Ergo modus exiſtendi per ſe ei communicatur à Deo. Minor patet ex locis jam adductis, Major probatur. Non poteſt effectus formalis competere alicui ſine cauſa formali: Sed exiſtere per ſe eſt effectus formalis alicujus formæ, ſcilicet ſubſiſtentiæ, aut modi exiſtendi per ſe : Ergò cùm aliunde quantitas non ſit capax ſubſiſtentiæ, dicendum eſt hunc effectum provenire à modo exiſtendi per ſe, ipſi à Deo communicato.

18. Reſpondent Adverſarii, quantitatem hoc ipſo exiſtere per ſe, quòd non inhæret ſubjecto, abſque aliquo modo ſuperaddito.

Sed contra: Illud cui connaturaliter convenit eſſe in alio, non poteſt exiſtere per ſe, niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat: Sed quantitati & cuilibet accidenti connaturaliter convenit exiſtere in alio : Ergo non poteſt exiſtere per ſe, niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat. Minor patet, Major probatur, Tum quia exiſtere per ſe eſt aliquis effectus realis ab aliquo principio formali pendens : Ergo quod modo exiſtit per ſe, cùm antea eſſet in ſubjecto, alio modo ſe habet quàm antea. Tum etiam, quia niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat, eodem modo ſemper ſe habebit, ac proinde non exiſtet per ſe.

19. Dices, ſufficere quod quantitas mutetur mutatione privativâ, per hoc quod non habet modum actualis inhærentiæ quem antea habebat.

Sed contra primò, Sicut exiſtere eſt effectus realis alicujus formæ poſitivæ, ita & exiſtere per ſe: Ergo ut quantitas exiſtat per ſe, debet mutari per receptionem alicujus formæ & entitatis poſitivæ.

Secundò, Semper videmus quod ſtatim atque res aliqua privatur ſuo termino connaturali, mox alium conſequitur: verbi gratiâ quia humanitas Chriſti privatur propriâ ſubſiſtentiâ, divina ſupplet vices illius; & linea, cùm privatur puncto continuativo, conſequitur terminativum : Ergo ſimiliter accidens dum privatur modo inhærentiæ, ſtatim obtinet ex vi ejuſdem actionis modum aliquem exiſtendi per ſe.

Tertiò, Per hoc quod deſtruatur actualis inhærentia, accidens ſi ſibi relinquatur, omnino perit : Ergo per ſolam hanc mutationem privativam, non poteſt conſervari ſine ſubjecto, niſi aliquid aliud ſuperaddatur.

20. Reſpondebis, illud poſitivum quod ſuperadditur, non eſſe aliud quàm concurſum ſpecialem quo Deus conſervat accidens ſine ſubjecto.

Sed contra: Hic concurſus ſeu actio quâ Deus conſervabat quantitatem independenter à ſubjecto, debet neceſſariò diſtingui ab actione quâ illam conſervabat ante conſecrationem : Tum quia aliàs non eſſet aliquid ſpeciale ſupperadditum, tum etiam quia hujuſmodi actiones ſe habent ſicut creatio & eductio, quia una conſervat quantitatem dependenter à ſubjecto, & alia independenter ab illo. Tum denique quia una eſt naturalis & alia ſupernaturalis. Unde ſic arguo : Ubi eſt ſpecialis & aliquo modo diverſa actio poſitiva tranſiens, debet eſſe ſpecialis & aliquo modo diverſus terminus productus, maximè quando actio eſt virtualiter tantùm tranſiens, quæ nihil dicit per modum viæ & fluxûs, ſed

A tantùm actionem immanentem, cum termino à parte rei poſito : Atqui nullum alium terminum poteſt habere ſpecialis illa Dei manutenentia & & conſervatio quantitatis, quàm modum illum exiſtendi per ſe: Ergo talis modus neceſſariò admittendus eſt. Minor probatur, quia accidentia ſecundùm ſe exiſtebant ante hanc actionem & conſecrationem : ſola autem ſeparatio à ſubjecto, ſine modo ſuperaddito, eſt tantùm negatio inhærentiæ actualis, quæ proinde nequit eſſe terminus actionis realis & poſitivæ : Ergo nullum alium terminum poteſt habere ſpecialis illa Dei manutenentia & conſervatio quantitatis,
B quàm modum illum exiſtendi per ſe.

Objicies contra iſtam concluſionem : Non minùs repugnat accidenti modus per ſe ſubſiſtendi, quàm ſubſtantiæ modus inhæſionis : Sed repugnat ſubſtantiæ communicari modum inhæſionis : Ergo & accidenti modum per ſe ſubſiſtendi. 21.

Confirmatur: Vel modus ille eſſet ſubſtantialis, vel accidentalis? Neutrum dici poteſt: Ergo talis modus impoſſibilis eſt. Minor quantum ad primam partem, manifeſta videtur : Tum quia nihil ſubſtantiale remanet peractâ conſecratione, ſed accidentia ſola, ut docet Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. Tum etiam quia modus non poteſt eſſe perfectior ſuo modificato : ſi autem modus
C iſta eſſet ſubſtantialis, perfectior eſſet ſuo modificato; ſcilicet quantitate. Tum denique, quia ſi modus ille ſit ſubſtantialis, non poterit non eſſe ſubſiſtentia, quæ tamen nulli accidenti communicari poteſt. Probatur verò quoad ſecundam. Nullum poteſt dari accidens cui ex natura ſua repugnet inhærere ſubjecto : Sed huic modo ex natura ſua repugnaret inhærere ſubjecto, cùm eſſet modus exiſtendi per ſe : Ergo talis modus non poſſet eſſe accidentalis. 22.

Ad objectionem reſpondeo negando Majorem, magis enim repugnat ſubſtantiæ modus inhæſionis, quàm accidenti modus per ſe ſubſiſtendi: Tum quia ſubſiſtentia magis eſt intrinſeca ſubſtantiæ, quàm inhærentia accidenti ; illa
D enim convenit ſubſtantiæ abſolutè & ſine habitudine ad aliud, ſubindeque valde intimè, & omnino intrinſecè; hæc verò competit accidenti per habitudinem ad aliquid extrinſecum: magis autem repugnat ut aliquid maximè intrinſecum rei auferatur, quàm aliud quod non eſt ita intrinſecum. Tum etiam quia inhærentia actualis non eſt de eſſentia accidentis; ſubſiſtentia verò actualis quæ opponitur inhærentiæ, eſt eſſentialis ſubſtantiæ, de cujus ratione eſt ut ſit ens per ſe ſubſiſtens independenter à ſubjecto, quamvis ſubſiſtentia quæ eſt terminus intrinſecus ſubſtantiæ completæ, quæ eſt conſtitutiva ſuppoſiti, & ratione cujus ſubſtantia completa per ſe in-
E dependenter ab alio ſuppoſito ſubſiſtit, non ſit illi eſſentialis, ſed ab ea realiter diſtincta; ut docetur in metaphyſica; unde ab ea ſeparari poteſt, & de facto in myſterio Incarnationis fuit ſeparata ab humanitate Chriſti, ad ſubſiſtentiam ſeu perſonalitatem Verbi Divini elevata. 23.

Ad confirmationem reſpondeo, utrumque probabiliter ſuſtineri poſſe, nimirum modum illum per ſe ſubſiſtendi quantitati panis & vini divinitùs communicatum, eſſe ſubſtantialem, vel accidentalem, & rationes in contrarium adductas, facilè dilui poſſe. Unde ſi quis ſuſtinere velit modum illum eſſe ſubſtantialem, ad primam probationem in contrarium facilè reſpon- 24.

panis & vini ſit converſa in corpus & ſanguinem Chriſti, non poteſt redire, manentibus ſpeciebus, niſi vel per converſionem corporis & ſanguinis Chriſti in ipſam, quæ converſio iterata non deberet admitti, cùm nullus hactenus eam agnoverit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non eſt; quia cùm de via ordinaria non reproducatur idem numero, multiplicarentur miracula ſine neceſſitate. Idem probat S. Thomas, quia vel ſubſtantia panis rediret ante corruptionem ſpecierum, vel illis omnino corruptis, in eo ſcilicet inſtanti quo deſtrueretur ſubſtantia panis aut vini, ſi adeſſet? Neutrum dici poteſt: Non quidem primũ, quia ſubſtantia panis nunquam poteſt adeſſe ſub ſpeciebus, quandiu ſub ipſis remanet corpus Chriſti: Sed quandiu ſpecies ſubſiſtunt incorruptæ, corpus Chriſti remanet ſub illis: Ergo ante illarum corruptionem, non poteſt ſubſtantia panis redire. Non etiam ſecundum, quia ſubſtantia panis non poteſt manere, deſtructis accidentibus (intellige ſine novo miraculo) Ergo non poteſt redire poſt corruptionem ſpecierum.

Non poteſt etiam dici cum Scoto & Vazque, vermes aut cineres qui interdum videntur ex ſpeciebus Euchariſticis, produci à Deo miraculosè creari. Tum quia D. Thomas & alii Theologi communiter docent illos per generationem & eductionem, non verò per creationem produci. Tum etiam, quia cùm in illa vermium aut cinerum productione, vera generatio ſalvari poſſit, ut patebit ex infrà dicendis, non eſt cur ad creationem recurratur, & miracula ſine neceſſitate multiplicentur.

31. Demum non valet ſi dicas cum Hiſpalenſi, & quibuſdam recentioribus Thomiſtis, ſuprà citatis, quod dum vermes in Euchariſtia generantur, quantitas panis miraculosè convertitur à Deo in totum compoſitum. Hoc enim apertè repugnat D. Thomæ 4. contra Gent. cap 66. ubi hæc ſcribit: *Si quis autem dicere velit, quòd ſicut miraculoſè panis in corpus Chriſti convertitur, ita miraculoſè accidentia in ſubſtantiam convertuntur: primùm quidem hoc non videtur miraculo eſſe conveniens, quòd ſacramentum putreſcat, vel per combuſtionem diſſolvatur. Deinde, quia putrefactio & combuſtio conſueto naturæ ordine huic ſacramento accidere inveniuntur: quod non ſolet eſſe in his quæ miraculoſè fiunt.* Ex quo loco ſic poſſumus arguere, redigendo in forma rationem D. Thomæ, hoc pactu. Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, putrefactio aut combuſtio ſpecierum, non fieret conſueto naturæ ordine: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, quia fieret per converſionem miraculoſam. Minor autem, præterquam quod eſt D. Thomæ, poteſt adhuc probari, quia aliàs multiplicarentur miracula ſine neceſſitate, quod tamen omnino vitandum eſt, ut ſæpe monet S. Doctor. Sequela probatur, quia præter miraculum ipſius converſionis, admitteretur adhuc aliud in eo conſiſtens, quòd agens naturale poneret omnes diſpoſitiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

32. Confirmatur: Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, talis productio, nullo planè modo poſſet dici generatio: Sed hoc manifeſtè repugnat D. Thomæ, nec admittitur à recentioribus illis Thomiſtis contra quos diſputamus: Ergo &c. Sequela probatur: Ad rationem generationis neceſſarium eſt, ut forma ſubſtantialis educatur de potentia ſubjecti, ſi illa ſit educibilis, vel ſaltem attingatur unio materiæ cum forma, quando forma ob ſuam immaterialitatem nequit educi, ut contingit in generatione hominis: Sed ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, neque educeretur forma, neque attingeretur unio ab agente naturali, cùm tota converſio fieret à ſolo Deo: Ergo nullo planè modo poſſet dici generatio.

33. Reſpondent illi recentiores Thomiſtæ, quod quamvis agens naturale non educat formam vermium è materia, nec ejus unionem ſuâ actione attingat, nihilominus poteſt adhuc dici quodammodo generare compoſitum, quatenus ex vi propriæ actionis determinat agens primum ut producat totum compoſitum. Quod explicant exemplo B. Virginis: ſicut enim (inquiunt) B. Virgo quamvis non attigerit unionem humanitatis Chriſti cum divina ſubſiſtentia, dicitur tamen generaſſe Deum, ex eo quòd vi actionis naturalis quam exercuit circa humanitatem, debebat connaturaliter ſequi propria ſubſiſtentia, loco cujus ſubſtituta eſt in eodem inſtanti ſubſiſtentia increata Verbi divini, quæ quodammodo cenſebatur complere actionem B. Virginis. Ita ſimiliter, quia ad actionem agentis ſecundi naturalis, introducentis diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem, debebat ſequi eductio ipſius formæ, & generatio totius compoſiti, quæ tamen non eſt ſubſecuta, defectu materiæ, poteſt agens naturale dici quodammodo generare tale compoſitum.

34. Sed contra: Nulla actio poteſt eſſe nec ſubinde dici generatio, niſi attingat unionem materiæ cum forma, hoc enim ad minus eſt de eſſentia generationis; unde B. Virgo non diceretur generaſſe Deum, ſi non attigiſſet unionem materiæ cum forma humanitatis, à Verbo Divino aſſumptæ: Ergo ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, agentia naturalia non attingant unionem formæ cum materia, ſed quantitas panis convertatur à Deo in totum compoſitum, productio illa vermium, nullo modo poterit dici vera generatio, ſubindeque dicendum erit, D. Thomam hîc art. 5. & alibi ſæpe, impropriiſſimè fuiſſe locutum, cùm dixit ex ſpeciebus ſacramentalibus naturaliter poſſe generari aliquod compoſitum ſubſtantiale.

35. Dices, Idem S. Doctor hîc art. 6. ait ſpecies ſacramentales converti in ſubſtantiam quæ ex eis generatur: At ſubſtantia quæ ex eis generatur non eſt materia, hæc enim eſt ingenerabilis, ſed compoſitum: Ergo ex D. Thoma, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generatur, tunc quantitas panis à Deo convertitur in totum compoſitum.

36. Reſpondeo D. Thomam, nomine converſionis, non intelligere actionem aliquam divinam & miraculoſam, à ſolo Deo procedentem, ſed ipſam actionem agentis naturalis, quod generando ex ſpeciebus ſacramentalibus compoſitũ de novo, poteſt dici convertere virtute talis actionis quantitatem in illam ſubſtantiam de novo productam, ſicut ignis generando ignem ex ligno, dicitur convertere lignum in ignem. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, ex eo patet quòd D. Thomas hîc art. 5. ad 2. reſpondens difficultati in ratione dubitandi propoſitæ, quo-

quomodo ſcilicet poſſit aliquid generari ex ſpeciebus Euchariſticis, cùm ſub illis nulla ſit materia ex qua forma educatur, recurrit ad quantitatem ſpecierum, & ait illam in tali generatione gerere vices materiæ: non deberet autem S. Doctor ad hoc recurrere, nec tantopere laborare ad inveniendum ſubjectum ex quo forma educatur, ſi exiſtimaret ibi nullam intervenire formæ eductionem, ſed quantitatem panis in totum compoſitum de novo genitum converti, ut docent Recentiores illi Thomiſtæ contra quos diſputamus: Ergo &c. In quo verò ſenſu intelligendum ſit id quod ait S. Thomas, nempe quantitatem in prædicta eductione & generatione vermium, gerere vices materiæ, explicabimus articulo ſequenti, ubi etiam rationi dubitandi initio hujus articuli propoſitæ, plenè ſatisfaciemus.

Articulus V.

Vtrum in generatione vermium ex ſpeciebus Euchariſticis, adveniat nova materia à Deo producta, ex cujus potentia educatur forma vermis, vel ipſa quantitas tunc gerat vices materiæ?

37. FUit olim celebris opinio quorundam Theologorum exiſtimantium quod quando ex ſpeciebus Euchariſticis generatur aliquid, nulla producitur à Deo materia prima, ex cujus potentia educatur forma ſubſtantialis geniti; ſed quod ipſa quantitas tunc gerat vices materiæ, non ſolùm ad recipiendum diſpoſitiones prævias, ſed etiam ad eductionem formæ ſubſtantialis compoſiti de novo geniti, ita ut compoſitum illud conſtet ſolùm quantitate & formâ ſubſtantiali. Ita docent Henricus quodlib. 4. quæſt. 36. Ægidius Theoremate 44. & 45. Ruardus Taper art. 14. & ex Thomiſtis Ferrarienſis 4. contra Gentes cap. 66. & Viguerius in inſtitutionibus Theologicis cap. 16. §. 3. Illi etiam apertè favere videtur S. Thomas hîc art. 5. in corp. ubi hæc ſcribit: *In ipſa conſecratione miraculoſè datur quantitati dimenſiva panis & vini, quòd ſit primum ſubjectum ſubſequentium formarum: hoc autem eſt proprium materiæ, & ideò ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſivæ omne illud quod ad materiam pertinet, & ideò quidquid poſſet generari ex materia panis, ſi adeſſet; totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiva panis & vini, non quidem novo miraculo, ſed ex vi miraculi priùs facti.*

Dico tamen, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generatur, produci à Deo materiam primam, ex cujus potentia educitur forma ſubſtantialis geniti, & in qua recipitur, & non in quantitate.

38. Probatur primò ex D. Thoma in 4. diſt. 12. quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 4. ad 4. ubi hæc ſcribit: *Secundùm quamlibet poſitionem oportet ponere aliquid in hac generatione eſſe miraculoſum, & aliquid naturale: reditus enim ſubſtantiæ, vel creatio materiæ, vel converſio dimenſionum in materiam, eſt miraculum. Sed quod materia jam exiſtens recipiat talem formam, cujus diſpoſitiones præceſſerunt in dimenſionibus, hoc eſt naturale.* Quibus verbis clariſſimè docet, quod quando ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generatur, producitur à Deo materia prima, vel per creationem, vel per converſionem quantitatis in ipſam.

Nec valet expoſitio Ferrarienſis, dicentis per converſionem dimenſionum in materiam, non intelligere D. Thomam deſitionem dimenſionum, & ſucceſſionem materiæ loco ipſarum; ſed proprietatem ipſarum in proprietatem materiæ, in quibus manentibus, & vim ſubſtantiæ retinentibus, recipitur forma ſubſtantialis. Non valet, inquam, hæc interpretatio, repugnat enim manifeſtè menti S. Doctoris, nam hîc art. 5. ad 3, aſſerit quantitatem ſpecierum, quæ miraculosè accepit vim & proprietatem ſubſtantiæ in conſecratione, *tranſire in ſubſtantiam & dimenſiones*, rei ſcilicet genitæ ex ipſa. Et art. 6. in corp. ait: *Dictum eſt autem quod ſpecies ſacramentales poſſunt converti in ſubſtantiam aliquam.* Et ibidem cùm ſibi oppoſuiſſet quod nō videtur nutritio poſſe fieri ex ſpeciebus ſacramentalibus, quia ex iiſdem nutrimur ex quibus ſumus, homo autem non conſtat ſpeciebus ſacramentalibus, cùm nullum accidens poſſit eſſe pars ſubſtantiæ: ſic reſpondet. *Ad ſecundum dicendum quòd ſpecies ſacramentales, etſi non ſint ea, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in ea convertantur, ſicut dictum eſt*: Ergo cenſet D. Thomas, tunc non manere quantitatem quæ gerat vices materiæ, ſed eam converti in ſubſtantiam quâ homo nutritur. Unde in 4. diſt. 12. quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 5. ad 2. ſic ait: *Accidentia manentia in ſuo eſſe accidentali non nutriunt, ſed eo modo quo in aliud convertuntur, vel aliud ſub eis creatur, vel redit.* Quibus verbis apertè declarat, in nutritione hominis ex ſpeciebus ſacramentalibus, vel in generatione vermium ex illis, accidentia ſeparata non manere ut ſubjectum formarum ſubſtantialium; quamvis ſub opinione relinquat, an materia ex qua conſtat genitum, fiat per converſionem, vel creationem, vel reditum. De quo poſtea. 39.

Probatur ſecundò concluſio ratione fundamentali. De ratione omnis compoſiti materialis & phyſici eſt, conſtare ex materia & forma, nec poteſt dici aliter corpus phyſicum: unde D. Thomas 1. parte quæſt. 75. art. 4. & 1. contra Gentes cap. 21. docet quod homo & reliqua entia naturalia, ex ſua definitione & eſſentia, conſtant materiâ & formâ, tanquam partibus intrinſecis & eſſentialibus: Sed vermis ex ſpeciebus ſacramentalibus genitus, eſt verè compoſitum phyſicum & materiale: Ergo conſtat ex materia & forma, ſubindeque quando generatur ex hujuſmodi ſpeciebus, neceſſariò produci debet à Deo materia prima, ex cujus potentia, forma ſubſtantialis vermis educatur. 40.

Confirmatur: Compoſitum phyſicum eſt ens per ſe: Sed ex quantitate & forma ſubſtantiali non poteſt reſultare unum per ſe: Ergo nec compoſitum phyſicum. Major patet, Minor probatur. Compoſitum per ſe debet fieri ex actu & potentia: Sed quantitas & forma ſubſtantialis non ſe habent per modum potentiæ & actûs, cùm actus & potentia, juxta Ariſtotelem, debeant eſſe ejuſdem generis: Ergo ex quantitate & formâ ſubſtantiali non poteſt reſultare unum per ſe. 41.

Probatur tertiò concluſio: Quando ex ſpeciebus Euchariſticis generantur vermes, forma ſubſtantialis compoſiti generandi, educitur ab agente naturali: Sed non poteſt educi ab agente naturali de potentia quantitatis: Ergo neceſſe eſt quòd tunc producatur à Deo aliqua materia, è cujus ſinu forma ſubſtantialis vermis educatur. Major patet ex ſuprà dictis, Minor verò proba- 42.

probatur. Agens naturale non poteſt educere A formam de potentia ſubjecti, niſi illa potentia ſit naturalis, hæc enim ſola continetur intra limites agentium naturalium: Atqui potentia quam habet quantitas ad formam ſuſtentandam, non eſt naturalis, ſed ad ſummum obedientialis, ſubindeq; ſoli Deo ſubjecta: Ergo agentia naturalia non poſſunt educere formam vermis è ſinu quantitatis.

43. Dices, quod quamvis quantitati abſolutè non ſit naturalis illa potentia receptiva formæ ſubſtantialis, bene tamen quantitati per ſe ſubſiſtenti, ideòq; ſuppoſito primo miraculo, quo quantitati datus eſt modus per ſe exiſtendi, naturale ipſi erit quod recipiat formam.

Sed contra: Capacitas recipiendi non convenit quantitati ratione illius modi, ſed ratione propriæ entitatis: Ergo ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit. Conſequentia manifeſta eſt, Antecedens probatur ex eo quod cauſæ materialis & formalis non alio modo cauſant, quàm per exhibitionem & communicationem propriæ entitatis; unde dicitur communiter quod in cauſis materialibus & formalibus non datur diſtinctio potentiæ ordinariæ & extraordinariæ.

44. Deniq; ſuaderi poteſt concluſio ex varijs abſurdis & inconvenientibus quæ ſequuntur ex C adverſa ſententia. Si enim genitum ex ſpeciebus ſacramentalibus, nullâ conſtaret materiâ, ſed ſolùm quantitate, vices materiæ gerente, & formam productam ſuſtentante, ſequeretur in primis quod vermes geniti ex ſpeciebus ſacramentalibus, non eſſent compoſita neq; ſubſtantialia neq; accidentalia, ſed monſtra naturæ, aut ſemiſubſtantiæ, & ſemiaccidentia. Secundò ſequeretur quod acetum ex ſpeciebus vini corruptis genitum, non eſſet ejuſdem naturæ & ſpeciei, cum alio aceto ex vino corrupto genito, ſubindeq; quod non poſſet eoſdem ſpecie producere effectus. Tertiò, daretur miraculũ perpetuum, quantitas enim illa quæ rationem haberet materiæ, eſſet ſine ſubjecto, non ſolùm quandiu du- D raret Euchariſtia, ſed etiam poſtea, uſq; ad finem mundi; ita ut licèt infinitæ generationes fierent ſucceſſivè ex ipſa, ſemper ſine ſubjecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret, quia non eſt major ratio de una generatione, quàm de alia. Demum fieri poſſet ut qui nutriretur ſolis ſpeciebus Euchariſticis, ita ſe haberet quòd ejus anima partim informaret materiam primam, partim ſolam quantitatem; & ſic quòd ille non eſſet niſi ſemi-homo, & ſemicompoſitum; Quod eſt (ut rectè ait Soto) totam Philoſophiam ludibrio exponere.

45. Ad locum verò D. Thomæ qui eſt præcipuum Adverſariorum fundamentum, facilis eſt reſponſio, dicendo cum Cajetano, Capreolo, & alijs Thomiſtis, mentem D. Thomæ eſſe, quanti- E tatem ſpecierum accipere miraculosè in ipſa conſecratione, quòd fungi poſſit officio materiæ, & eſſe ſubjectum ſubſequentium formarum accidentalium, nempe qualitatum, ſpecies conſecratas alterantiũ, non verò formæ ſubſtantialis compoſiti quod de novo producitur, ad corruptonem illarum ſpecierum. Unde cùm addit, *Quidquid poſſet generari ex materia panis, ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiva*, non ſumit generationem pro eductione & receptione formæ geniti (illa enim non ex quantitate, ſed ex materia à Deo producta educitur, & in ejus ſinu recipitur (ut ſuprà oſtenſum eſt) ſed pro alteratione præcedenti, quæ talem eductionem & formæ receptionem diſponit: hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

Si autem quæras, per quam actionem à Deo producatur materia è cujus ſinu forma compoſiti geniti educitur, an per creationem, vel per converſionem quantitatis ſpecierum in ipſam? Reſpondeo breviter, quod licèt D. Thomas loco ſuprà in prima probatione concluſionis citato, hoc indeciſum reliquerit, & utrumq; probabile indicaverit, dicens illam vel per creationem vel per converſionem fieri; nihilominus magis convenienter dicitur fieri ex quantitate per converſionem quàm de novo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud ſubjectum in quod agens naturale introduxit accidentia diſponentia ad formam ſubſtantialem; cùm non poſſit recipere ipſam formam ſubſtantialem, convertatur à Deo in materiam in qua debet recipi talis forma. Tum etiam; quia ex vi prioris miraculi, magis connaturaliter ſequitur, ut ſicut ſubſtantia panis fuit in corpus Chriſti converſa, ita quod remanet de ſubſtantia panis, ſcilicet quantitas, convertatur in materiam ex qua educenda eſt forma ſubſtantialis. Unde D. Thomas hîc art. 5. in corp. & in reſp. ad 2. & ad 3. docet, cùm ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale generatur, materiam produci in inſtanti generationis, per converſionem quantitatis in ipſam. 46.

Sed circa hoc gravis occurrit difficultas quæ ſolet pertractari in Philoſophia, quomodo ſcilicet in tali caſu vera generatio ſalvari poſſit? Omnis enim generatio creata eſſentialiter eſt mutatio, unde Philoſophus 8. phyſ. textu 61. ait quod generatio eſt mutatio de non ente in ens, & D. Thomas quæſt. 2. de potentia art. 1. ad 15. dicit quod generatio eſt ſpecies mutationis: At ſi cùm ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale producitur, materia ſolùm in inſtanti generationis producatur à Deo, per converſionem quantitatis in ipſam, non poterit verè mutari, ſeu tranſire de privatione ad formam, cùm in inſtanti generationis ipſa forma in eam introducatur: Ergo tunc non poterit eſſe vera generatio. 47.

Huic difficultati dupliciter reſpondent Thomiſtæ in Philoſophia: Carmelitæ enim Complutenſes diſp. 2. de generat. quæſt. 2. §. 4. & 5. cum alijs quos referuntur, dicunt generationem ſubſtantialem non eſſe eſſentialiter mutationem, ſed reſultantiam quæ definitur per mutationem, quia eam per ſe petit, eſtq; vera radix illius; ſubindeq; aſſerunt quod quamvis naturaliter non poſſit dari generatio ſine mutatione, ſupernaturaliter tamen ſine illa poteſt; & de facto ſine illa reperitur, cùm ex ſpeciebus ſacramentalibus corruptis aliquod compoſitum ſubſtantiale generatur. 48.

Alij verò qui exiſtimant generationem creatam eſſe eſſentialiter mutationem, aliter argumento reſpondent. Nam Joannes à S. Thoma lib. 1. de generat. quæſt. 1. art. 1. & Martinez à Prado ibidem qu. 3. num. 18. dicunt quod cùm de æquipollentibus eadem ſit ratio, & idem judicium, ut ait Cajetanus hîc art. 5. ad quartum, ad hoc ut productio vermis ex ſpeciebus ſacramentalibus ſit vera generatio, & mutatio, ſufficit quod aliquid æquipollens materiæ, & ge- 49.

rens vices illius, ſcilicet quantitas, toto tempore antecedenti inſtans generationis, ſub privatione formæ fuerit.

50. Alij tandem aſſerunt, quod ut aliqua productio ſit vera generatio, ſeu eductio, non requiritur quòd ſubjectum præcedat formam educendam, prioritate temporis, ſed ſufficit prioritas naturæ, in genere cauſæ materialis; Deus enim eduxit gratiam de potentia obedientiali naturæ angelicæ, & tamen in tali eductione ſubjectum non præceſſit formam prioritate temporis, ſed ſolùm prioritate naturæ, in genere cauſæ materialis, quia Deus gratiam Angelis dedit in primo inſtanti creationis, juxta illud Auguſtini: *Erat Deus in Angelis condens naturam, & largiens gratiam.* Cùm ergo in productione vermium ex ſpeciebus Euchariſticis, materia in inſtanti generationis producta, præcedat ſimili prioritate naturæ in genere cauſæ materialis formam vermis, illa productio verè poteſt dici eductio & generatio.

51. Dices, Licèt ad eductionem non requiratur neceſſariò quòd ſubjectum præcedat formam prioritate temporis, ſed interdum ſufficiat prioritas naturæ, ut patet in exemplo adducto de gratia Angelorum; ad veram tamen eductionem ſemper exigitur, quod ſi ſubjectum non præcedat formam prioritate temporis, ſaltem terminet propriam actionem, diſtinctam ab ea quâ forma producitur; alioquin formæ cælorum & elementorum poſſent dici eductæ de potentia materiæ, cùm ea tales formas prioritate naturæ in genere cauſæ materialis præceſſerit: Sed materia prima non poteſt terminare propriam actionem: Ergo ſi illa in productione vermium ex ſpeciebus Euchariſticis, non præcedat formam prioritate temporis, ſed in inſtanti hujus productionis à Deo producatur per converſionem quantitatis in ipſam, illa forma non poteſt dici educta de potentia materiæ, nec talis productio verè generatio appellari poteſt. Major patet, Minor probatur. Quod nullam habet propriam exiſtentiam, eſt incapax terminandi propriam actionem; cùm enim omne fieri ordinetur ad eſſe, quod non habet propriũ eſſe, non poteſt habere proprium fieri: Sed materia prima, in ſententia Divi Thomæ, & Diſcipulorum ejus, caret exiſtentiâ ſibi propriâ, nec exiſtit niſi per exiſtentiam formæ: Ergo eſt incapax terminandi propriam actionem.

52. Huic difficili inſtantiæ reſpondeo, conceſsâ Majori, negando Minorem; ad ejus verò probationem reſpondent aliqui recentiores Thomiſtæ, quòd licèt id quod non habet propriam exiſtentiam, non poſſit terminare propriam actionem productivam, bene tamen actionem converſivam; quia actio converſiva (inquiunt) non terminatur neceſſariò ad exiſtentiam rei quæ convertitur, ſed ad ſolam ejus entitatem terminari poteſt.

53. Sed hæc ſolutio diſplicet, quia omnis converſio ſubſtantialis eſt vera productio ſubſtantiæ quæ loco alterius in eam tranſmutatur, ut oſtendimus ſuprà diſp. 4. art. 2. §. 2. concluſione ultimâ: unde ibidem diximus, actionem converſivam quâ corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus Euchariſticis, eſſe verè productivam corporis Chriſti, non ſimpliciter & abſolutè, ſed tali modo, ſcilicet ex alia ſubſtantia, quæ in ipſum convertitur, & in cujus locum ſuccedit. Hac ergo rejectâ ſolutione.

Reſpondeo dupliciter rem aliquam poſſe terminare propriam actionem: primò per ſe, ita ut talis res connaturaliter petat habere proprium fieri: ſecundò per accidens, & ob indigentiam alterius, ex eo quòd juxta occurrentes aliquas circumſtantias, non poteſt aliter ſubveniri tali indigentiæ, & hoc ſecundo tantùm modo dicimus materiam primam in noſtro caſu terminare propriam actionem; quia enim compoſitum de novo genitum ex ſpeciebus ſacramentalibus, eſſe non poteſt ſine materia prima, ut contra Ferrarienſem ſuprà oſtendimus, & aliunde non poteſt agens naturale ſuâ actione illam producere, ex vi prioris miraculi quo ſubſtantia panis fuit, deſtructa, obligatur Deus ad producendam materiam primam; quæ productio eſt tantùm per accidens, ob indigentiam prædicti casûs, & indiſpenſabiliter petit conjungi actioni agentis naturalis, ſimul & ſemel educentis formam ſubſtantialem, quâ actione toti compoſito communicatur unica exiſtentia. 54.

Ad argumentum ergo reſpondeo, quod quamvis id quod terminat propriam actionem per ſe & connaturaliter, gaudere debeat propriâ exiſtentiâ, non tamen quod terminat ſolùm ob indigentiam explicatam. Cujus ratio eſt, quia actio quæ ponitur tantùm ad ſubveniendũ prædictæ indigentiæ, non debet terminari neceſſariò niſi ad illud per quod ipſi ſubvenitur: ſubvenitur autem ipſi ſufficienter, per actionem terminatam ad ſolam entitatem materiæ primæ, quia hæc actio ponitur tantùm ad producendã in compoſito genito materiam, ad hoc præcisè ut agens naturale poſſit educere formam de potentia illius, ac proinde dependenter ab ejus cauſalitate: unde cùm cauſa materialis non cauſet in quantum eſt actu exiſtens, ſed tantùm ratione propriæ entitatis, ut ſuppono ex Philoſophia, conſequenter ſubvenitur ſufficienter indigentiæ propter quam ponitur hæc actio, per hoc quod dicatur terminari ad ſolam entitatem materiæ. Unde quando dicitur: omne fieri terminatur ad eſſe, diſtinguendum eſt: omne fieri per ſe, concedo. Fieri per accidens, modo explicato, nego. Sufficit enim quod conjungatur indiſpẽſabiliter alteri actioni per quam communicetur eſſe in eodem inſtanti. 55.

Legendus eſt ultimus articulus, in quo oſtendit Sanctus Doctor, quod ſi ſpeciebus conſecratis extraneus liquor in tanta quantitate miſceatur, ut ad totas ſpecies pertingat, & vini ſpecies mutetur in aliam, deſinet ibi eſſe ſanguis Chriſti. Si verò iam parva fiat alicujus liquoris adjunctio, ut non poſſit per totas ſpecies diffundi, ſed ſolùm per aliquam partem illarum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati, remanebit tamen ſub alijs.

DISPVTATIO VII,

De forma Sacramenti Euchariſtiæ.

Ad quæſtionem 78. D. Thomæ.

CUm forma hujus ſacramenti conſiſtat in verbis quibus materia conſecratur, ſicut duplicem habet materiam, nempe panem & vinum, ita & duplicem formam, ſcilicet formam conſecrationis panis, & formam conſecrationis vini, de quibus hîc agendum eſt.

ARTIC

ARTICULUS I.

An forma conſecrationis panis ſolùm conſiſtat in his quatuor verbis (Hoc eſt corpus meum) *ſubindeque nulla alia requirantur ad validè conſecrandum corpus Chriſti?*

1. NOnnulli Græci volunt eſſentialem formam conſecrandi panem conſiſtere in hac tota propoſitione, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur*. Imò alij exiſtimant, ad transmutationem panis in corpus Chriſti, præter hæc verba neceſſariò adjiciendas preces quaſdam à SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent tranſmutandi panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti. Ita docent (teſte Sixto Senenſi) Marcus Epiſcopus Epheſinus libro de verbis conſecrationis, & Nicolaus Cabaſilas Theſſalonicæ Epiſcopus, in explicatione Liturgiæ à cap. 27. uſq; ad 30. & Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus, in cenſura [illegible] Lutheri cap. 10. cujus mentionem fecimus [illegible] diſputatione procemiali art. 14. Eundem [illegible] Suares hîc diſputatione 58. ſectione 3. tribuit Ambroſio Catharino, opuſculo de verbis conſecrationis. Sed Vazquez diſp. 197. cap. 3. num. 27. dicit ſe in Catharino hanc ſententiam invenire non potuiſſe. Demum Scotus in 4. diſt. 8. quæſt. 2. §. *De ſecundo*, & Angelus verbo *Euchariſtia* primò: aſſerunt omnia illa verba, *Qui pridie quàm pateretur* &c. uſq; ad finem conſecrationis, eſſe non quidem de eſſentiâ formæ, ſed planè neceſſaria, ut forma vim habere poſſit, ſubindeq; ſi illa non proferantur, nec panem nec vinum conſecrari. Pro explicatione veræ & communis ſententiæ.

Lib 6 Bibliothecæ annot. 151.

Dico breviter, in his quatuor verbis, *Hoc eſt corpus meum*, formam neceſſariam & eſſentialem conſecrationis panis conſiſtere, ſubindeq; etſi alia antecedentia, vel ſubſequentia non proferatur, panem in corpus Chriſti tranſmutari.

Probatur primò concluſio ratione generali.

2. Illa ſola verba ſunt de eſſentia formæ quâ conſecratur panis, quæ ſignificant præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus: Sed hanc ſignificant ſola verba in concluſione poſita: Ergo in illis ſolis forma eſſentialis conſecrationis panis conſiſtit. Major patet, Minor probatur. Nam in primis verba illa, *qui pridie*, nullo modo id ſignificant, ut conſtat; iſta verò, *Accipite & manducate*, ſignificant tantùm uſum & diſtributionem, quæ non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed aliquid ipſi extrinſecum. Deniq; quamvis non addatur, *Quod pro vobis tradetur*, ſignificatur præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis. Unde ſolus Lucas inter Evangeliſta, & ſolus Paulus inter Apoſtolos, hæc verba referunt: Ergo &c.

3. Probatur ſecundò concluſio ſpecialiter contra Scotum: Illa ſolum verba neceſſaria ſunt ad conſecrandum corpus Chriſti, quæ Chriſtus protulit conficiendo hoc ſacramentũ, & Sacerdos profert, ut gerens perſonam ipſius Chriſti, ut conſtat ex Florentino in Decreto unionis, ubi dicitur: *Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris quibus conficitur ſacramentum, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens hoc conficit ſacramentum*: Sed hæc verba, *qui pridie*, neq; à Chriſto conficiente prolata ſunt, neq; proferuntur à Sacerdote, tanquam ex Chriſti perſona, ſed merè hiſtoricè, tanquam à Chriſto dicta: Ergo non ſunt neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti,

Reſpondet Scotus, quod quamvis verba illa, *qui pridie* &c. neq; à Chriſto prolata ſint, neq; à Sacerdote ut perſonam Chriſti gerente proferantur, ſunt tamen neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti, per iſta verba, *Hoc eſt corpus meum*: quia Sacerdos dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, loquitur in perſona Chriſti: ut verò Sacerdos ſignificet ſe tunc in perſona Chriſti loqui, neceſſe eſt quod præmittat verba illa, *qui pridie quàm pateretur*. 4.

Hoc eſt præcipuum & ferè unicum Scoti fundamentum, quod facilè poteſt convelli, falſum enim eſt, quod ut Sacerdos ſignificet ſe in perſona Chriſti loqui, opus ſit ut præmittat illa verba, *qui pridie quàm pateretur*: quod probatur à pari: Angelus enim, qui dixit Moyſi Exod. 3. *Ego ſum Deus Patris tui*, ſignificavit ſe loqui in perſona Dei, & tamen non dixit Myoſi, Deum verba illa dixiſſe. Item quemadmodum dum quis in theatro Regis veſtibus indutus, loquitur in perſona Regis quam repræſentat, non eſt opus ut dicat ſe loqui in perſona Regis, quia omnes ex tali circumſtantia id facilè intelligunt: ita omnes Catholici videntes Sacerdotem in altari ſacris veſtibus Chriſtum repræſentantem, facilè intelligunt quod loquitur in ejus perſona, imò abſq; tali circumſtantia id ſatis ſignificatur, habitâ notitiâ quòd proferens ſit Sacerdos, ſicut Legatus intelligitur loqui nomine Regis, habitâ notitiâ quod ſit verè Legatus. 5.

Probatur tertiò concluſio ſpecialiter contra Græcos illos, qui aſſerunt verbis conſecrationis addendas eſſe precationes & benedictiones quaſdam, ad hoc ut corpus Chriſti conficiatur: nam ex perpetua Eccleſiæ traditione, immediatè & poſt prolata verba conſecrationis, Sacerdos panem & vinum conſecratum proponit populo adorandum, non ſolùm in Eccleſia Latina, ſed etiam in Græca, ut referunt Cardinalis Beſſarion in libro de verbis conſecrationis, & Petrus Arcudius in Concordia Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, libro 4. de Euchariſtia cap 13. Ergo ſola verba conſecrationis ſufficiunt ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti, nec præter illa, nullæ aliæ precationes & benedictiones ad id requiruntur. 6.

Dices, In liturgijs ſanctorum Jacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, poſt verba iſta, *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt calix ſanguinis mei* &c. orat Sacerdos, ut panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti: Ergo per ſola illa verba, panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti non tranſmutantur, niſi aliæ precationes & benedictiones addantur. 7.

Confirmatur: Divus Baſilius in ſua liturgia, poſt eadem verba recitata, vocat panem & vinũ ἀντίτυπα corporis & ſanguinis Chriſti, id eſt ſymbola ſeu ſigna corporis & ſanguinis Chriſti: Sed non deberent ita vocari, ſi tunc in corpus & ſanguinem Chriſti eſſent tranſmutata: Ergo &c. 8.

Ad objectionem dicendum eſt, in liturgijs illis, vel non peti ut fiat ſimpliciter corpus Chriſti, ſed ut fiat nobis, id eſt nobis proficiat, & non venenum ſit, culpâ noſtrâ, quod debet eſſe antidotum, & cibus ſalutaris, ut Græci expoſuerunt in Florentino, hac de re interrogati. Vel ſolùm rogari Deum, ut licèt ſermo Chriſti in voce tranſierit, remaneat tamen ejus effectus ſub ſymbolis ſeu ſpeciebus panis & vini, ut interpretatur Gentianus Herverus in præfatione operis Cabaſilæ à ſe tranſlati. Similemq; ait loquendi modum 9.

ſtantia nunquam deſitura fuiſſet, niſi alia genita fuiſſet: quia naturaliter nunquam corrumpitur unum, quin generetur aliud ſpecie diverſum; nulla enim alteratio corrumpens individuum unius ſpeciei, diſponit ad generationem alterius ejuſdem ſpeciei, ut experientia conſtat: Ergo non deſinit corpus Chriſti ſub ſpeciebus, niſi ſub illis ſuccedat alia ſubſtantia, à pane & vino ſpecie diverſa, puta acetum, loco ſubſtantiæ vini, aut vermes, loco ſubſtantiæ panis.

505. Dico ſecundò: corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus, per tranſſubſtantiationem ſui in ſubſtantiam ſubſequentem.

Probatur: Quod convertitur in aliud per tranſſubſtantiationem, deſinit ſimpliciter eſſe, ut patet de ſubſtantia panis, converſa in corpus Chriſti: Sed corpus Chriſti non deſinit ſimpliciter eſſe in ſe, per hoc quod deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quia adhuc remanet in cœlo: Ergo corpus Chriſti non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, per tranſſubſtantiationem ſui in ſubſtantiam ſubſequentem.

Confirmatur: Inter deſitionem corporis Chriſti, & inceptionem alterius ſubſtantiæ, non eſt aliqua connexio, cùm ea vi deſitionis illius, non magis incipiat eſſe una ſubſtantia, quàm alia: Ergo corpus Chriſti non deſinit eſſe per converſionem in aliam ſubſtantiam.

506 Dico tertiò: corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus per annihilationem, aut per ſolam privativam loci mutationem, ſed per deſitionem quandam ſubſtantialem, innominatam.

Ratio hujus concluſionis eſt, quia cùm corpus Chriſti non deſinat eſſe ſub ſpeciebus per actionem converſivam ſui in aliam ſubſtantiam, ut concluſione præcedenti oſtenſum eſt, conſequenter habet deſinere per ceſſationem illius influxûs quo poſitum fuerat ſub ſpeciebus panis, & quo ſub illis conſervabatur, unde ſicut non fuerat ibi poſitum per creationem, aut productionem ſimpliciter, quia corpus Chriſtus præſupponebatur exiſtere ſimpliciter ante conſecrationem; neque per actionem adductivam, ut præcedenti diſputatione dictum eſt, ſed per aliquem influxum ſubſtantialem; ita non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, per annihilationem, quæ opponitur creationi; neque per ſolam privativam loci mutationem, quæ opponitur actioni adductivæ, ſed per aliquam deſitionem ſubſtantialem; quia ceſſatio influxus ſubſtantialis, non poteſt non eſſe ſubſtantialis deſitio.

507. Dixi autem, hanc deſitionem ſubſtantialem eſſe innominatam: neque enim poteſt vocari corruptio, Tum quia corpus Chriſti, cùm ſit jam glorioſum, eſt omnino incorruptibile: Tum etiam, quia corruptio propriè dicta, fit per hoc quod una forma ſuccedit in locum alterius in eadem materia; nulla autem forma ſuccedit in materia corporis Chriſti, aliàs ſequeretur Chriſtum toties mori, quoties deſinit eſſe ſub ſpeciebus, contra illud Pauli ad Roman. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, jam non moritur*. Vocatur ergo deſitio ſubſtantialis tantùm ſecundùm quid, quia ſicut per tranſſubſtantiationem corpus Chriſti non acquirit eſſe ſimpliciter, ita per ceſſationem hujuſmodi tranſſubſtantiationis non amittit eſſe ſimpliciter.

DISPUTATIO VI.

De accidentibus Euchariſticis.

Ad quæſtionem 77. Divi Thomæ.

CUm in converſione Euchariſtica tota ſubſtantia panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti tranſmutetur, remanentibus duntaxat accidentibus; poſtquam cum S. Doctore de mirabili illa tranſſubſtantiatione, & de modo quo Chriſtus per illam eſt in Euchariſtia, diſputavimus, ſupereſt ut de ipſis accidentibus Euchariſticis diſſeramus, plureſque quæ circa illa occurrunt difficultates, breviter reſolvamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum accidentia Euchariſtica ſint ſine ſubiecto ſubſtantiali?

ACcidentia panis & vini in Euchariſtia remanere, factâ converſione totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, non ſolùm fide divinâ certum eſt, & à Tridentino definitum, ſed etiam ſenſibus ipſis notum; videmus enim in hoſtia conſecrata albedinem, guſtamus ſaporem, tangimus figuram &c. Conſtat autem ſenſus non poſſe decipi circa proprium ſenſibile debitè applicatum. Verùm gravis difficultas eſt, an hujuſmodi accidentia quæ ante conſecrationem ſubſtantiæ panis & vini, ut ſubjecto quod, inhærebant, facta conſecratione, & tranſmutatione ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, ſine ſubjecto ſubſtantiali remaneant? Dixi ſine *ſubjecto ſubſtantiali*, quia accidentia Euchariſtica ſubjectantur in quantitate, ut articulo ſequenti contra Nominales dicemus. Hoc præmiſſo, pro reſolutione difficultatis, & declaratione ac defenſione Catholicæ veritatis contra hæreticos. 1.

Dico breviter, accidentia Euchariſtica eſſe ſine ſubjecto ſubſtantiali. 2.

Concluſio eſt certa de fide, & definita in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 8. contra Joannem Hus, qui hoc fidei dogma negabat, dicebatque quòd *fingere accidens ſine ſubjecto, erat blaſphemare in Deum, ſcandalizare ſanctos, & illudere Eccleſia, per verba accidentis.* Similia dicunt Calviniſtæ, & unum ex præcipuis argumentis quibus probare contendunt impoſſibilem eſſe veram & realem exiſtentiam corporis Chriſti in Euchariſtia, ſumitur ex eo quòd accidens nequit ſine ſubjecto exiſtere, ut in diſputatione proœmiali art. 12. retulimus. Unde oppoſitum vocant inventum & commentum Innocentii III. in Concilio Lateranenſi; ubi etiam catholica veritas ſancita fuit, necnon in Tridentino ſeſſ. 13. cap. 2. poteſtque breviter ſuaderi, convellendo præcipuum hæreticorum fundamentum. Nulla enim eſt contradictio, quòd accidentia ſint ſeparata ab omni ſubjecto: Ergo id poteſt affirmari de accidentibus Euchariſticis. Conſequentia eſt evidens, Antecedens verò patebit primò ex ſolutione objectionum. Secundò conſtat ex SS. Patribus: Baſilius enim homil. 6. in Hexameron, docet prima die creatam eſſe lucem per ſe ſubſiſtentem, & ab omni ſubjecto ſeparatam. *Prima die* (inquit) *ipſa*

naturâ lucis producta eſt, quarto autem die Solis corpus, ut eſſet illi primo genitæ luci vehiculum, eſt conditum. Et infrà: *Itaque ne mihi dixeris, fieri hoc non poſſe, ut lux à corpore Solis ſeparetur. Neque enim ego lucem à Solis corpore ſeparationem mihi ac tibi poſſibilem eſſe dico; ſed aſſerendum eſſe cenſeo, quæ mentis ſolâ agitatione, cogitationeque diſparari à ſe poſſunt, ea reipſa ſejungi facultate Creatoris utriuſque naturæ poſſe.* Idem docet Nazianzenus orat. de novo die Dominico, & Theodoretus in quæſtionibus ſuper Geneſim, quæſt.14. & 16. Ergo ex SS. Patribus nulla eſt repugnantia vel contradictio, quòd accidentia ſint ſeparata ab omni ſubjecto, & careant inhærentiâ actuali.

3. Idem probari poteſt argumento deſumpto ex myſterio Incarnationis, quod diſp. procemiali art 7. inſinuavimus. Inhærentia enim actualis ſe habet ad accidens, ſicut ſubſiſtentia ad ſubſtantiam; ſicut enim ſubſiſtentia complet ſubſtantiam, ſic inhærentia actualis complet accidens; item non minùs eſt de ratione ſubſtantiæ & naturæ completæ per ſe ſubſiſtere, & propriâ ſubſiſtentiâ terminari, quàm de ratione accidentis alicui ſubjecto inhærere: Sed non obſtante hac exigentiâ naturali quam habet ſubſtantia ut per ſe ſubſiſtat, & propriâ ſubſiſtentiâ terminetur, poteſt divinitùs, propriâ & connaturali ſubſiſtentiâ privari, & ſubſiſtere in alieno ſuppoſito, ut patet in humanitate Chriſti, ſpoliatâ propriâ ſubſiſtentiâ & in ſuppoſito verbi divini ſubſiſtente: Quid ni ergo ſimiliter poterit accidens ſupernaturaliter, & de potentia Dei abſoluta, carere inhærentiâ ſibi propriâ & connaturali, & ab omni ſubjecto ſeparatum exiſtere?

4. Poteſt etiam ſuaderi concluſio ratione D. Thomæ hîc art 1. ubi ſic diſcurrit: Accidentia Euchariſtica non inhærent ſubſtantiæ panis & vini, cùm illa deſinat per conſecrationem, ut diſp. 4. oſtendimus; neque etiam corpori Chriſti, aliàs corpus Chriſti in Euchariſtia eſſet alterabile, corruptibile, & localiter extenſum; neque aëri circunſtanti, tum quia hujuſmodi ſpecies non ſunt ubi eſt aer circunſtans, quandoquidem ad motum aëris ipſæ non moventur: tum etiam quia non poteſt idem accidens de uno ſubjecto tranſire in aliud, cùm accidentia numerum & individuationem accipiant à ſubjecto: Ergo nullum ſubjectum ſubſtantiale excogitari poteſt, cui accidentia Euchariſtica inhæreant; ſubindéque dicendum eſt, illa ſine ſubjecto ſubſtantiali exiſtere.

5. Objicies primò: Minor eſt dependentia materiæ primæ à forma ſubſtantiali, quam accidentis à ſubjecto: Tum quia accidens individuatur à ſubjecto, unde mutato ſubjecto non eſt idem numero accidens, materia autem prima non individuatur à forma, quin potiùs illam individuat: Tum etiam quia materia prima non eſt entis ens, ſicut accidens, ſed eſt ens per ſe, unde eſſentialiter non dependet ab alio, ſicut accidens: Sed materia non poteſt, etiam de potentia abſoluta, eſſe ſine forma ſubſtantiali, ut docent noſtri Thomiſtæ in Philoſophia: Ergo à fortiori accidens non poteſt divinitùs ſine ſubjecto exiſtere.

6. Reſpondeo quod licèt in aliquibus, accidens magis dependeat a ſubjecto, quàm materia prima à forma, tamen in ordine ad exiſtendum, major eſt dependentia materiæ primæ à forma, quam accidentis à ſubjecto; quia ut oſtendunt Thomiſtæ in Phyſica, materia prima ſeclusâ formâ ſubſtantiali, nō eſt in determinata ſpecie perfecta & completa, caretque propriâ exiſtentiâ, quam emendicat à forma, unde impoſſibile eſt quod ſine illa exiſtat: accidens autem ſecundùm ſe eſt in determinata ſpecie, & habet propriam exiſtentiam, atque ita independenter ab actuali inhærentia poteſt exiſtere.

Objicies ſecundò: Deus non poteſt ſupplere cauſalitatem cauſæ materialis, ut communiter docent Theologi, cùm illa cauſalitas imperfectionem Deo repugnantem eſſentialiter importet: Ergo non poteſt facere quòd accidens ſine ſubjecto exiſtat. 7.

Reſpondeo quod licèt Deus non poſſit ſupplere vicem cauſæ materialis in eodem genere, quaſi & ipſe fiat cauſa materialis, recipiendo in ſe formam ſubſtantialem vel accidentalem, aut intrinſecè componendo aliquod totum; id tamen poteſt in genere cauſæ efficientis. Unde quando Deus dicitur ſuſtentare accidentia Euchariſtica, non eſt exiſtimandum quod concurrat materialiter & ſubjectivè; id enim nimiæ imperfectionis eſt quàm ut Deo tribui poſſit; ſed ſuſtentat efficienter, quatenus ſupplet per efficientiam id quod de concurſu materiali deſideratur. Quomodo autem id præſtet, an per ſolam manutenentiam, vel per alicujus modi exiſtendi per ſe communicationem art. 3. dicimus 8.

Objicies tertiò: Si accidentia panis & vini manerent in Euchariſtia ſine ſubjecto ſubſtantiali, eſſent in ſtatu violento, cùm accidens connaturaliter petet inhærere ſubjecto: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. 9.

Reſpondeo negando ſequelam Majoris: In qualibet enim re creata eſt duplex inclinatio naturalis: una ad bonum ſibi proprium, & altera ad obediendum ſuo creatori; ex quibus hæc poſterior, potior eſt, & naturalior, ac vehementior, ideóque prior inclinatio quodammodo iſti cedit; ſicut inclinatio particularis cujuslibet partis reſpectu boni proprii, cedit inclinationi quam habet ad bonum commune: Quia ergo exiſtentia accidentium ſine ſubjecto ſubſtantiali in Euchariſtia, eſt conformis huic ſecundæ inclinationi, quamvis ſit contra primam, accidentia Euchariſtica non ſunt in ſtatu violento. 10.

Articulus II

An quantitas panis & vini ſit aliorum accidentium ſubjectum?

Oſtendimus articulo præcedenti, accidentia Euchariſtica carere ſubjecto ſubſtantiali, nulliuſque inhærere ſubſtantiæ; nunc breviter diſcutiendum eſt, an illa ſubjectentur in quantitate, illáque ſola exiſtat per ſe? Hoc enim negant aliqui Nominales exiſtimantes omnia accidentia eſſe ſine ſubjecto & exiſtere per ſe; quia nimirum arbitrantur, quantitatem non diſtingui ab ipſa ſubſtantia, & quodlibet accidens habere ſuam quantitatem; quæ principia omnino ruinoſa ſunt, & à Philoſophia Peripatetica & Thomiſtica penitus aliena. Unde

Dico breviter Accidentia Euchariſtica ut color, ſapor, & odor panis & vini conſecrati, in quantitate ſubjectantur; idque ex vi miraculi quo conſervatur quantitas ſeparata a ſubſtantia panis & vini, abſq; novo miraculo. Ita D. Thomas hîc art. 2. ubi in argumento *ſed contra* rationem ſtam inſinuat. Illa accidentia ſubjectantur 11.

in

in quantitate, quæ ad diviſionem illiua ſunt diviſibilia: Atqui accidentia Euchariſtica, ut color, ſapor, & odor panis & vini conſecrati, ſunt diviſibilia ad diviſionem quantitatis: Ergo in ea ſubjectantur. Minor experieotiâ patet. Major verò ex eo ſuadetur quòd qualitas ſecundùm ſe non minùs caret partibus, quàm ſubſtantia, eáſque ſubinde emendicat à quantitate: Ergo ubicumque invenietur qualitas diviſibilis, ſive quodlibet aliud accidens, erunt diviſibilia beneficio quantitatis: Sed non poſſunt diviſibilitatem hanc & partes à quantitate recipere, niſi ei uniantur & inſint: Ergo illa accidentia ſubjectantur in quantitate, quæ ad diviſionem illius ſunt diviſibilia.

12. Probatur ſecundò concluſio ex eo quod juxta hanc ſententiam, quæ aſſerit accidentia Euchariſtica in quantitate ſubjectari, ſalvatur primò connaturalis modus exiſtendi reliquorum accidentium, cùm omnia accidentia corporea connaturaliter inhæreant quantitati, ut proximo & immediato ſubjecto. Secundò ſalvatur connaturalis modus agẽdi agentium naturalium, dum in accidentia conſecrata agunt, educendo ex ipſa quantitate, ut ex proximo & ſufficienti ſubjecto accidentia quæ in ea producunt; cùm in contrària ſententia fatendum ſit à ſolo Deo illa produci per creationem independenter à ſubjecto; Quis autem dicat, cùm ignis hoſtiam aut vinum conſecratum calefacit, non ignem, ſed ſolum Deum hujuſmodi calorem producere? Tertiò ſalvatur connaturalia modus quo unum accidens expellit ſuum contrarium in hoc Sacramento, quia dum in eandem quantitatem inducitur unum contrarium, per naturalem incompoſſibilitatem expellitur aliud. Quam formalem expulſionem per phyſicam incompoſſibilitatem ſalvare non poteſt contraria ſententia, quæ nullum admittit commune ſubjectum, ſub quo tantùm naturalis incompoſſibilitas exerceri poteſt. Unde recurrere debet ad intrinſecam voluntatem Dei deſtruentis aut remittentis unum cõtrarium, quando aliud intenditur, abſque phyſica exigentia ipſorum. Cùm ergo non ſint multiplicanda miracula ſine neceſſitate, dicendum eſt quantitatem in hoc Sacramento eſſe ſubjectum reliquorum accidentium.

13. Quod adhuc argumento à poſteriori & ab experientia deſumpto, confirmari poteſt. Nam experientiâ conſtat, alia accidentia, putà colorem, ſaporem, odorem panis & vini, uniri inter ſe: Sed non immediatè, per modum actûs & potentiæ, cùm inter iſta accidentia non ſit major ratio cur unum potius habeat rationem actûs, quàm potentiæ: Ergo uniuntur in aliquo tertiò, quod non poteſt eſſe aliud, quàm quantitas, quæ quia inter accidentia corporea primum tenet locum, & eſt prima diſpoſitio materiæ, maximè accedit ad genus cauſæ materialis, unde comparatur ad alia accidentia corporea tanquam ſubjectum: ex quo fit, quòd ſemel poſito, quantitatem non eſſe in aliquo ſubjecto, ſed per ſe ſubſiſtere, debeat dici ſubjectum quod hujuſmodi accidentium, quia tunc non recipiuntur in ulteriori ſubjecto.

Poteſtque id confirmari ex eo quod ſubſtare aliis, ſequitur ad ſubſiſtere per ſe, unde Philoſophus tribuit ſubſtantiæ ut aliis poſſit ſubſtare, quia ſubſiſtit in ſe: Ergo hoc ipſo quod quantitas ſubſiſtit per ſe, poteſt etiam aliis accidentibus Euchariſticis ſubſtare.

Ex quo probatur ſecunda pars concluſionis; quòd ſcilicet non ſint neceſſaria plura alia miracula, ut alia accidentia Euchariſtica inſint quantitati, quia ſubſtare aliis, ſequitur connaturaliter ad hoc quod eſt ſubſiſtere in ſe: Ergo ex vi miraculi quo datur quantitati quod ſubſiſtat in ſe, ſequitur quod ſubſtet aliis accidentibus Euchariſticis, ſicut effectus ſecundarius ſequitur connaturaliter ad primarium, maximè cùm ipſa quantitas etiam ante conſecrationem eſſet ſubjectum quo hujuſmodi accidentium. 14.

Ex his inferes, nullam fieri mutationem in reliquis accidentibus, ſed in ſola quantitate; nam ſola manet ſeparata à proprio ſubjecto, reliqua manent ut antea, totaliter ac ſufficienter ſuſtentata à quantitate.

Quæres, an divinitùs & per aliud miraculum poſſint hæc accidentia ſubſiſtere per ſe à quantitate ſeparata? 15.

Reſpondeo affirmativè. Ratio eſt, quia quantitas magis dependet à ſubſtantia, quàm cætera accidentia à quantitate; Sed non obſtante illâ dependentiâ, quantitas exiſtit ſine ſubjecto: Ergo & alia accidentia poterunt divinitùs à quantitate ſeparari. Nec oppoſitum docet D. Thomas quidquid dicat Suarez: quando enim quodlib. 7. art. 10. aſſerit qualitatem ſeparatam à ſubjecto, neque fore individuam, neque ab aliis diſtinctam, hoc debet intelligi de qualitate à ſubjecto ſeparata, tam ſecundùm actum, quam ſecundùm aptitudinem.

Articulus III.

Vtrum quantitati communicetur à Deo modus exiſtendi per ſe, ratione cujus ſubſiſtat independenter à ſubjecto, & aliis accidentibus ſubſtet?

Negant plures ex noſtris Thomiſtis, exiſtimantes nihil de novo addi quantitati, ratione cujus per ſe exiſtat, ſed tolli tantùm imperfectionem illam quæ eſt actu ineſſe, & per ſolam Dei manutenentiam conſervari. Ita Paludanus, Soto, Nunno, Aravius, Joannes à S. Thoma, Philippus à S. Trinitate, Bellarminus, Valentia, Granado, & alii, quos citat & ſequitur Martinez à Prado hîc dubio 1. §. 3. Affirmant verò Cajetanus hic art. 1. & Serra ibidem, Ferrarienſis 4. contra Gentes cap. 66. Nazzarius ſuprà quæſt. 4. art. 1. Alvarez ibidem, & ex extraneis Suarez, Vazquez, De Lugo, Coninck, & alii. 16.

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

Dico igitur, quantitati communicari à Deo modum exiſtendi per ſe ratione cujus ſubſiſtit independenter à ſubjecto.

Probatur primo concluſio ex D. Thoma hîc art. 2. ad 1. ubi ait, *Quando accidenti datur divinitùs ut per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubjectũ eſſe.* Idem docet art. 4. ad 2. & 3. Et 4. contra Gent. cap. 66. hæc ſcribit: *Miraculosè accidentibus confertur quòd ſubſiſtant, quòd eſt proprium ſubſtantiæ, & per conſequens quod omnia poſſint facere & pati, quæ ſubſtantia poſſet facere & pati, ſi ſubſtãtia adeſſet.* Demũ in 4. diſt. 12. q. 1. ar. 1. quæſtiunc. 3. in corp. docet quod *virtute divinâ confertur dimenſionibus* 17

quæ

quæ fuerunt panis, ut ſine ſubjecto ſubſiſtant in hoc ſacramento, quod eſt prima proprietas ſubſtantiæ. Unde ſic arguo: Quidquid exiſtit per ſe, debet habere modum exiſtendi per ſe: Sed quantitas in hoc ſacramento exiſtit per ſe: Ergo modus exiſtendi per ſe ei communicatur à Deo. Minor patet ex locis jam adductis, Major probatur. Non poteſt effectus formalis competere alicui ſine cauſa formali: Sed exiſtere per ſe eſt effectus formalis alicujus formæ, ſcilicet ſubſiſtentiæ, aut modi exiſtendi per ſe: Ergò cùm aliunde quantitas non ſit capax ſubſiſtentiæ, dicendum eſt hunc effectum provenire à modo exiſtendi per ſe, ipſi à Deo communicato.

18. Reſpondent Adverſarii, quantitatem hoc ipſo exiſtere per ſe, quòd non inhæret ſubjecto, abſque aliquo modo ſuperaddito.

Sed contra: Illud cui connaturaliter convenit eſſe in alio, non poteſt exiſtere per ſe, niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat. Sed quantitati & cuilibet accidenti connaturaliter convenit exiſtere in alio: Ergo non poteſt exiſtere per ſe, niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat. Minor patet, Major probatur, Tum quia exiſtere per ſe eſt aliquis effectus realis ab aliquo principio formali pendens: Ergo quod modo exiſtit per ſe, cùm antea eſſet in ſubjecto, alio modo ſe habet quàm antea. Tum etiam, quia niſi immutetur, & aliquid de novo acquirat, eodem modo ſemper ſe habebit, ac proinde non exiſtet per ſe.

19. Dices, ſufficere quod quantitas mutetur mutatione privativâ, per hoc quod non habet modum actualis inhærentiæ quem antea habebat.

Sed contra primò, Sicut exiſtere eſt effectus realis alicujus formæ poſitivæ, ita & exiſtere per ſe: Ergo ut quantitas exiſtat per ſe, debet mutari per receptionem alicujus formæ & entitatis poſitivæ.

Secundò, Semper videmus quod ſtatim atque res aliqua privatur ſuo termino connaturali, mox alium conſequitur: verbi gratiâ quia humanitas Chriſti privatur propriâ ſubſiſtentiâ, divina ſupplet vices illius; & linea, cùm privatur puncto continuativo, conſequitur terminativum: Ergo ſimiliter accidens dum privatur modo inhærentiæ, ſtatim obtinet ex vi ejuſdem actionis modum aliquem exiſtendi per ſe.

Tertiò, Per hoc quod deſtituatur actualis inhærentia, accidens ſi ſibi relinquatur, omnino perit: Ergo per ſolam hanc mutationem privativam, non poteſt conſervari ſine ſubjecto, niſi aliquid aliud ſuperaddatur.

20. Reſpondebis, illud poſitivum quod ſuperadditur, non eſſe aliud quàm concurſum ſpecialem quo Deus conſervat accidens ſine ſubjecto.

Sed contra: Hic concurſus ſeu actio quâ Deus conſervabat quantitatem independenter à ſubjecto, debet neceſſariò diſtingui ab actione quâ illam conſervabat ante conſecrationem: Tum quia aliàs non eſſet aliquid ſpeciale ſuperadditum, tum etiam quia hujuſmodi actiones ſe habent ſicut creatio & eductio, quia una conſervat quantitatem dependenter à ſubjecto, & alia independenter ab illo. Tum denique quia una eſt naturalis & alia ſupernaturalis. Unde ſic arguo: Ubi eſt ſpecialis & aliquo modo diverſa actio poſitiva tranſiens, debet eſſe ſpecialis & aliquo modo diverſus terminus productus, maximè quando actio eſt virtualiter tantùm tranſiens, quæ nihil dicit per modum viæ & fluxûs, ſed tantùm actionem immanentem, cum termino à parte rei poſito: Atqui nullum alium terminum poteſt habere ſpecialis illa Dei manutenentia & & conſervatio quantitatis, quàm modum illum exiſtendi per ſe: Ergo talis modus neceſſariò admittendus eſt. Minor probatur, quia accidentia ſecundùm ſe exiſtebant ante hanc actionem & conſecrationem: ſola autem ſeparatio à ſubjecto, ſine modo ſuperaddito, eſt tantùm negatio inhærentiæ actualis, quæ proinde nequit eſſe terminus actionis realis & poſitivæ: Ergo nullum alium terminum poteſt habere ſpecialis illa Dei manutenentia & conſervatio quantitatis, quàm modum illum exiſtendi per ſe.

21. Objicies contra iſtam concluſionem: Non minùs repugnat accidenti modus per ſe ſubſiſtendi, quàm ſubſtantiæ modus inhæſionis: Sed repugnat ſubſtantiæ communicari modum inhæſionis: Ergo & accidenti modum per ſe ſubſiſtendi.

22. Confirmatur: Vel modus ille eſſet ſubſtantialis, vel accidentalis? Neutrum dici poteſt: Ergo talis modus impoſſibilis eſt. Minor quantum ad primam partem, manifeſta videtur: Tum quia nihil ſubſtantiale remanet peractâ conſecratione, ſed accidentia ſola, ut docet Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. Tum etiam quia modus non poteſt eſſe perfectior ſuo modificato: ſi autem modus iſte eſſet ſubſtantialis, perfectior eſſet ſuo modificato; ſcilicet quantitate. Tum denique, quia ſi modus ille ſit ſubſtantialis, non poterit non eſſe ſubſiſtentia, quæ tamen nulli accidenti communicari poteſt. Probatur verò quoad ſecundam. Nullum poteſt dari accidens cui ex natura ſua repugnet inhærere ſubjecto: Sed huic modo ex natura ſua repugnaret inhærere ſubjecto, cùm eſſet modus exiſtendi per ſe: Ergo talis modus non poſſet eſſe accidentalis.

23. Ad objectionem reſpondeo negando Majorem, magis enim repugnat ſubſtantiæ modus inhæſionis, quàm accidenti modus per ſe ſubſiſtendi: Tum quia ſubſiſtentia magis eſt intrinſeca ſubſtantiæ, quàm inhærentia accidenti; illa enim convenit ſubſtantiæ abſolutè & ſine habitudine ad aliud, ſubindeque valde intimè, & omnino intrinſecè; hæc verò competit accidenti per habitudinem ad aliquid extrinſecum: magis autem repugnat ut aliquid maximè intrinſecum rei auferatur, quàm aliud quod non eſt ita intrinſecum. Tum etiam quia inhærentia actualis non eſt de eſſentia accidentis; ſubſiſtentia verò actualis quæ opponitur inhærentiæ, eſt eſſentialis ſubſtantiæ, de cujus ratione eſt ut ſit ens per ſe ſubſiſtens independenter à ſubjecto, quamvis ſubſiſtentia quæ eſt terminus intrinſecus ſubſtantiæ completæ, quæ eſt conſtitutiva ſuppoſiti, & ratione cujus ſubſtantia completa per ſe independenter ab alio ſuppoſito ſubſiſtit, non ſit illi eſſentialis, ſed ab ea realiter diſtincta; ut docetur in metaphyſica; unde ab ea ſeparari poteſt, & de facto in myſterio Incarnationis fuit ſeparata ab humanitate Chriſti, ad ſubſiſtentiam ſeu perſonalitatem Verbi Divini elevata.

24. Ad confirmationem reſpondeo, utrumque probabiliter ſuſtineri poſſe, nimirum modum illum per ſe ſubſiſtendi quantitati panis & vini divinitùs communicatum, eſſe ſubſtantialem, vel accidentalem, & rationes in contrarium adductas, facilè dilui poſſe. Unde ſi quis ſuſtinere velit modum illum eſſe ſubſtantialem, ad primam probationem in contrarium facilè reſpon-

dere poterit, ideò Tridentinum aſſerere quod nihil ſubſtantiale remaneat poſt conſecrationem, quia nihil manet de pane & vino, neque ſubſtantia, neque ſubſiſtentia, vel exiſtentia, illorum, neque alia ſubſtantia ſuccedit, præter corpus & ſanguinem Chriſti: cum quo non pugnat, ſi dicatur quantitati modum aliquem ſubſtantialem quo per ſe ſubſiſtat, & aliis ſubſtet accidentibus, divinitùs & ſupernaturaliter advenire.

Ad ſecundam verò probationem dicatur quod quamvis modus connaturalis rei quam modificat, non poſſit eſſe illâ perfectior, bene tamē modus ſuperioris ordinis & ſupernaturalis, ac non connaturalis, cujuſmodi eſt iſte de quo agimus.

Ad tertiam nego Antecedens, magnum enim reperitur diſcrimen inter ſubſiſtentiam, & hunc modum ſubſtantialem, nam ſubſiſtentia reddit naturam proximè capacem exiſtentiæ, quam proinde antecedit; hic verò modus non reddit quantitatem capacem exiſtentiæ, ſed eam ſupponit exiſtentem, & eſt ejus terminus veluti extrinſecus.

25. Si cui verò non placuerit hic modus dicendi, Addo alium qui aſſerit modum hunc per ſe exiſtendi quantitati divinitùs communicatum, eſſe accidentalem ut quod & entitativè, & ſubſtantialem ſolùm virtualiter & ut quo; ſicut ſemen, licèt inanimatum & expers vitæ, dicitur tamen vivum ut quo & virtualiter, quia eſt inſtrumentum naturale quo mediante generans genito vitam communicat; vel ſicut in ſententia Cabreræ, & quorundam Thomiſtarum, virtus elevans ſacramenta ad producendam gratiam, eſt corporea ut quod, & entitativè; & ſpiritualis ſolùm ut quo, & virtualiter, quia eſt virtus Dei elevans ſacramenta ad producendum effectum ſpiritualem & ſupernaturalem, nempe gratiam vel characterem. Juxta, inquam, hunc dicendi modum, quem Suarez & aliqui ex noſtris Thomiſtis amplectuntur; ad probationem in contrarium dicatur primò, quòd quamvis nulli entitati accidentali poſſit repugnare inhærentia, bene tamen alicui modo accidentali, præſertim ſi ille ſupernaturalis ſit. Vel ſecundò & fortè meliùs dici poterit, non repugnare quod talis modus inhæreat quantitati, & nihilominus faciat illam exiſtere per ſe, quia, ut ſuprà dicebamus, licèt ſit accidentalis ut quod & entitativè, eſt tamen ſubſtantialis ut quo & virtualiter. Sicut ergo dialectici docent, quod ſecunda intentio univerſalitatis, naturæ à meo intellectu applicata, eſt in ſe aliquid ſingulare, & tamen ejus effectus formalis eſt reddere naturam univerſalem; quia licèt ſit ſingularis ut quòd, eſt tamen univerſalis ut quo: ita ſimiliter nullum videtur inconveniens aſſerere modum per ſe exiſtendi divinitùs quantitati communicatum, inhærere quantitati, & tamen illam reddere per ſe ſubſiſtentem; quia licèt ſit accidentalis ut quòd, nihilominus eſt ſubſtantialis ut quo.

ARTICULUS IV.

An ſpeciebus ſacramentalibus aliquid verè & propriè generari poſſit?

26. Rationem dubitandi proponit D.Thomas hîc art.5. in primo argumento quod ſibi objicit, ubi ſic diſcurrit: *Videtur quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim gene-* A *ratur ex aliqua materia generatur; ex nihilo enim nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per creationem: Sed ſpeciebus ſacramentalibus non ſubeſt aliqua materia, niſi corporis Chriſti, quod eſt incorruptibile: Ergo videtur quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari.*

27. Propter hoc argumentum quidam Theologi partem negativam amplectuntur, & ex ſpeciebus ſacramentalibus non poſſe aliquid verè & propriè generari contendunt. Sed cùm ad ſenſum pateat, & experientiâ conſtet, in ſpeciebus Euchariſticis interdum vermes ex humiditate generari; ut ab hac difficultate ſe expediant, & B huic rationi experimentali reſpondeant, in varios dicendi modos dividuntur. In primis enim quidam antiqui quos refert & impugnat D. Thomas hîc art.5. dixerunt, quod dum vermes in hoc ſacramento generantur, talis generatio non fit ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aëre circunſtante, ita ut forma ſubſtantialis vermium educatur de materia aëris circunſtantis. Alii quos etiam ibidem S.Doctor recenſet, aſſerebant hanc generationem fieri ex ſubſtantia panis & vini redeunte. Tertiò Scotus & Vazquez dicunt, vermes aut cineres qui interdum videntur generari ex ſpeciebus conſecratis, non produci virtute agentis naturalis, ſed à ſolo Deo per creationem. Alii demùm aſſerunt, quod dum ver- C mes in Euchariſtia generantur, quantitas panis convertitur à Deo in totum compoſitum, ſubindeq; illud ſolùm impropriè dici ab agentibus naturalibus genitum; quatenus ſcilicet agentia naturalia, alterando & corrumpendo ſpecies ſacramentales, tales diſpoſitiones in ipſas introducunt, quæ connaturaliter petunt productionem talis compoſiti, ipſumq; Deum ad ejus productionem, & converſionem quantitatis panis in ipſum, determinant. Ita Hiſpalenſis quæſt.1. notabili 4. & quidam recentiores Thomiſtæ in manuſcriptis. Pro reſolutione difficultatis.

28. Dico breviter: Ex ſpeciebus ſacramentalibus poteſt naturaliter generari aliquod com- D poſitum ſubſtantiale. Ita D.Thomas hîc art. 5. ubi ſic diſcurrit: *Cùm corruptio unius ſit generatio alterius, ut dicitur in 1. de generatione, neceſſe eſt quod ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generetur, cùm corrumpantur; non enim ſic corrumpuntur, ut omnino diſpereant quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſtè aliquid ſenſibile eis ſuccedit.* Quæ ratio D. Thomæ fundatur in experientia: videmus enim ex ſpeciebus panis conſecratis generari vermes ex humiditate, vel cineres ex illarum combuſtione, aut acetum ex corruptione ſpecierum vini.

29. Nec valet quod dicebant Authores illi, quos ibidem S.Doctor primò refert, nimirum quòd illa non generantur ex ſpeciebus ſacramentali- E bus, ſed ex aëre circunſtante. Hunc enim dicendi modum idem Doctor Angelicus ibidem triplici ratione convellit. Primò, quia generatio conſequitur alterationem: nulla autem alteratio debet neceſſariò præceſſiſſe in aëre circunſtante. Secundò, quia ex aëre non ſolent talia, puta vermes, cineres, aut acetum, generari. Tertiò, quia licèt non circunſtet aër, ſed ſpecies recludantur in corporibus ſolidis, ut auro, argento &c. ſimilis accidit generatio: Ergo non fit ex aëre, ſed ex ſpeciebus.

30. Non obſtat etiam ſi dicatur cum aliis, generationem novi illius compoſiti fieri ex ſubſtantia panis aut vini quæ redeat. Nam cùm ſubſtantia

panis

panis & vini ſit converſa in corpus & ſanguinem Chriſti, non poteſt redire, manentibus ſpeciebus, niſi vel per converſionem corporis & ſanguinis Chriſti in ipſam, quæ converſio iterata non debet admitti, cùm nullus hactenus eam agnoverit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non eſt; quia cùm de via ordinaria non reproducatur idem numero, multiplicarentur miracula ſine neceſſitate. Idem probat S. Thomas, quia vel ſubſtantia panis rediret ante corruptionem ſpecierum, vel illis omnino corruptis, in eo ſcilicet inſtanti quo deſtrueretur ſubſtantia panis aut vini, ſi adeſſet? Neutrum dici poteſt: Non quidem primũ, quia ſubſtantia panis nunquam poteſt adeſſe ſub ſpeciebus, quandiu ſub ipſis remanet corpus Chriſti: Sed quandiu ſpecies ſubſiſtunt incorruptæ, corpus Chriſti remanet ſub illis: Ergo ante illarum corruptionem, non poteſt ſubſtantia panis redire. Non etiam ſecundum, quia ſubſtantia panis non poteſt manere, deſtructis accidentibus (intellige ſine novo miraculo) Ergo non poteſt redire poſt corruptionem ſpecierum.

Non poteſt etiam dici cum Scoto & Vazque, vermes aut cineres qui interdum videntur ex ſpeciebus Euchariſticis, produci à Deo miraculosè creari. Tum quia D. Thomas & alii Theologi communiter docent illos per generationem & eductionem, non verò per creationem produci. Tum etiam, quia cùm in illa vermium aut cinerum productione, vera generatio ſalvari poſſit, ut patebit ex infrà dicendis, non eſt cur ad creationem recurratur, & miracula ſine neceſſitate multiplicentur.

31. Demum non valet ſi dicas cum Hiſpalenſi, & quibuſdam recentioribus Thomiſtis, ſuprà citatis, quod dum vermes in Euchariſtia generantur, quantitas panis miraculosè convertitur à Deo in totum compoſitum. Hoc enim apertè repugnat D. Thomæ 4. contra Gent. cap 66. ubi hæc ſcribit: *Si quis autem dicere velit, quòd ſicut miraculosè panis in corpus Chriſti convertitur, ita miraculosè accidentia in ſubſtantiam convertuntur: primùm quidem hoc non videtur miraculo eſſe conveniens, quòd ſacramentum putreſcat, vel per combuſtionem diſſolvatur. Deinde, quia putrefactio & combuſtio conſueto naturæ ordine huic ſacramento accidere inveniuntur: quod non ſolet eſſe in his quæ miraculosè fiunt.* Ex quo loco ſic poſſumus arguere, redigendo in formam rationem D. Thomæ, hoc pacto. Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, putrefactio aut combuſtio ſpecierum, non fieret conſueto naturæ ordine: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, quia fieret per converſionem miraculoſam. Minor autem, præterquam quod eſt D. Thomæ, poteſt adhuc probari, quia aliàs multiplicentur miracula ſine neceſſitate, quod tamen omnino vitandum eſt, ut ſæpe monet S. Doctor. Sequela probatur, quia præter miraculum ipſius converſionis, admitteretur adhuc aliud in eo conſiſtens, quòd agens naturale poneret omnes diſpoſitiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

32. Confirmatur: Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, talis productio, nullo planè modo poſſet dici generatio: Sed hoc manifeſtè repugnat D. Thomæ, nec admittitur à recentioribus illis Thomiſtis contra quos diſputamus: Ergo &c. Sequela probatur: Ad rationem generationis neceſſarium eſt, ut forma ſubſtantialis educatur de potentia ſubjecti, ſi illa ſit educibilis, vel ſaltem attingatur unio materiæ cum forma, quando forma ob ſuam immaterialitatem nequit educi, ut contingit in generatione hominis: Sed ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, neque educeretur forma, neq̃e attingeretur unio ab agente naturali, cùm tota converſio fieret à ſolo Deo: Ergo nullo planè modo poſſet dici generatio.

33. Reſpondent illi recentiores Thomiſtæ, quod quamvis agens naturale non educat formam vermium è materia, nec ejus unionem ſuâ actione attingat, nihilominus poteſt adhuc dici quodammodo generare compoſitum, quatenus ex vi propriæ actionis determinat agens primum ut producat totum compoſitum. Quod explicant exemplo B. Virginis: ſicut enim (inquiunt) B. Virgo quamvis non attigerit unionem humanitatis Chriſti cum divina ſubſiſtentia, dicitur tamen generaſſe Deum, ex eo quòd vi actionis naturalis quam exercuit circa humanitatem, debebat connaturaliter ſequi propria ſubſiſtentia, loco cujus ſubſtituta eſt in eodem inſtanti ſubſiſtentia increata Verbi divini, quæ quodammodo cenſebatur complere actionem B. Virginis. Ita ſimiliter, quia ad actionem agentis ſecundi naturalis, introducentis diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem, debebat ſequi eductio ipſius formæ, & generatio totius compoſiti, quæ tamen non eſt ſubſecuta, defectu materiæ, poteſt agens naturale dici quodammodo generare tale compoſitum.

34. Sed contra: Nulla actio poteſt eſſe nec ſubinde dici generatio, niſi attingat unionem materiæ cum forma, hoc enim ad minus eſt de eſſentia generationis; unde B. Virgo non diceretur generaſſe Deum, ſi non attigiſſet unionem materiæ cum forma humanitatis, à Verbo Divino aſſumptæ: Ergo ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, agentia naturalia non attingant unionem formæ cum materia, ſed quantitas panis convertatur à Deo in totum compoſitum, productio illa vermium, nullo modo poterit dici vera generatio, ſubindeque dicendum erit, D. Thomam hîc art. 5. & alibi ſæpe, impropriiſſimè fuiſſe locutum, cùm dixit ex ſpeciebus ſacramentalibus naturaliter poſſe generari aliquod compoſitum ſubſtantiale.

35. Dices, Idem S. Doctor hîc art. 6. ait ſpecies ſacramentales converti in ſubſtantiam quæ ex eis generatur: At ſubſtantia quæ ex eis generatur non eſt materia, hæc enim eſt ingenerabilis, ſed compoſitum: Ergo ex D. Thoma, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generatur, tunc quantitas panis à Deo convertitur in totum compoſitum.

36. Reſpondeo D. Thomam, nomine converſionis, non intelligere actionem aliquam divinam & miraculoſam, à ſolo Deo procedentem, ſed ipſam actionem agentis naturalis, quod generando ex ſpeciebus ſacramentalibus compoſitũ de novo, poteſt dici convertere virtute talis actionis quantitatem in illam ſubſtantiam de novo productam, ſicut ignis generando ignem ex ligno, dicitur convertere lignum in ignem. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, ex eo patet quòd D. Thomas hîc art. 5. ad 1. reſpondens difficultati in ratione dubitandi propoſitæ,

probatur. Agens naturale nnn poteſt educete formam de potentia ſubjecti, niſi illa potentia ſit natnralis, hæc enim ſola continetur intra limites agentium naturalium: Atqui pnrentia quam habet quantitas ad formam ſuſtentandam, non eſt naturalis, ſed ad ſummum nbedientialis, ſubindeq; ſoli Deo ſubjecta: Ergo agentia naturalia nnn poſſunt educere formam vermis è ſinu quantitatis.

43. Dicea, quod quamvis quantitati abſnlutè nnn ſit naturalis illa potentia receptiva fotmæ ſubſtantialis, bene tamen quantitati per ſe ſubſiſtenti, ideòq; ſuppoſitn primo miraculo, quo quantitati datus eſt modus per ſe exiſtendi, naturale ipſi erit quod recipiat formam.

Sed eontra: Capacitas recipiendi non convenit qnantitati ratinne illius modi, ſed ratione propriæ entitatis: Ergo ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit. Cnnſeqnentia manifeſta eſt, Anteeedens probatur ex eo quod cauſæ materialis & formalis non alio mndo cauſant, quàm pet exhibitionem & communicationem propriæ entitatis; unde dicitur communiter quod in cauſis materialibus & formalibus non datur diſtinctio pntentiæ ordinariæ & extraordinariæ.

44. Deniq; ſuaderi poteſt concluſio ex vatijs abſurdis & inconvenientibus quæ ſequuntur ex adverſa ſententia. Si enim genitum ex ſpeciebus ſacramentalibus, nullâ conſtaret materiâ, ſed ſolùm quantitate, vices matetiæ gerente, & formam productam ſuſtentante, ſequeretur in primis quod vermes geniti ex ſpeciebus ſacramentalibus, non eſſent compoſita neq; ſubſtantialia neq; accidentalia, ſed monſtra naturæ, aut ſemiſubſtantiæ, & ſemiaccidentia. Secundò ſequeretur quod acetum ex ſpeciebus vini corruptis genitum, non eſſet ejuſdem natnræ & ſpeciei, cum alio aceto ex vino corrupto genito, ſubindeq; quod non poſſet eoſdem ſpecie producere effectus. Tertiò, daretur miraculũ perpetuum, quantitas enim illa quæ rationem haberet materiæ, eſſet ſine ſubjecto, non ſolùm quandiu duratet Eucharistia, ſed etiam poſtea, uſq; ad finem mundi; ita ut licèt infinitæ generationes fierent ſucceſſivè ex ipſa, ſemper ſine ſubjecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret, quia non eſt major ratio de una generatione, quàm de alia. Demum fieri poſſet ut qui nutriretur ſolis ſpeciebus Euchariſticis, ita ſe haberet quòd ejus anima partim informaret materiam primam, partim ſolam quantitatem; & ſic quòd ille non eſſet niſi ſemi-homo, & ſemicompoſitum; Quod eſt (ut rectè ait Soto) totam Philoſophiam ludibrio exponere.

45. Ad locum verò D. Thomæ qui eſt præcipuum Adverſariorum fundamentum, facilis eſt reſponſio, dicendo cum Cajetano, Capreolo, & alijs Thnmiſtis, mentem D. Thomæ eſſe, quantitatem ſpecierum accipere miraculosè in ipſa conſecratione, quòd fungi poſſit officio materiæ, & eſſe ſubjectum ſubſequentium formarum accidentalium, nempe qualitatum, ſpecies conſecratas alterantiũ, non verò formæ ſubſtantialis compoſiti quod de novo producitur, ad corruptionem illarum ſpecierum. Unde cùm addit, *Quidquid poſſet generari ex materia panis, ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiva*, non ſumit generationem pro eductione & receptione fnrmæ geniti (illa enim non ex quantitate, ſed ex materia à Deo producta educitur, & in ejus ſinu recipitur (ut ſuprà oſtenſum eſt) ſed pro alteratione præcedenti, quæ talem eductionem & formæ receptionem diſponit: hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

Si autem quæras, per quam actionem à Deo producatur materia è cujus ſinu forma compoſiti geniti educitur, an per creationem, vel per converſionem quantitatis ſpecierum in ipſam? Reſpondeo breviter, quod licèt D. Thomas loco ſuprà in prima probatione concluſionis citato, hoc indeciſum reliquerit, & utrumq; probabile indicaverit, dicens illam vel per creationem vel per converſionem fieri; nihilominus magis convenienter dicitur fieri ex quantitate per converſionem quàm de novo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud ſubjectum in quod agens naturale introduxit accidentia diſponentia ad formam ſubſtantialem; cùm non poſſit recipere ipſam formam ſubſtantialem, convertatur à Deo in materiam in qua debet recipi talis forma. Tum etiam; quia ex vi prioris miraculi, magis connaturaliter ſequitur, ut ſicut ſubſtantia panis fuit in corpus Chriſti converſa, ita quod remanet de ſubſtantia panis, ſcilicet quantitas, convertatur in materiam ex qua educenda eſt forma ſubſtantialis. 46. Unde D. Thomas hîc art. 5. in corp. & in reſp. ad 2. & ad 3. docet, cum ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale generatur, materiam produci in inſtanti generationis, per converſionem quantitatis in ipſam.

47. Sed circa hoc gravis occurrit difficultas quæ ſolet pertractari in Philoſophia, quomodo ſcilicet in tali caſu vera generatio ſalvari poſſit? Omnis enim generatio creata eſſentialiter eſt mutatio, unde Philoſophus 8. phyſ. textu 62. ait quod generatio eſt mutatio de non ente in ens, & D. Thomas quæſt. 2. de potentia art. 1. ad 15. dicit quod generatio eſt ſpecies mutationis: At ſi cùm ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale producitur, materia ſolùm in inſtanti generationis producatur à Deo, per converſionem quantitatis in ipſam, non poterit verè mutari, ſeu tranſire de privatione ad formam, cùm in inſtanti generationis ipſa forma in eam introducatur: Ergo tunc non poterit eſſe vera generatio.

48. Huic difficultati dupliciter reſpondent Thomiſtæ in Philoſophia: Carmelitæ enim Complutenſes diſp. 2. de generat. quæſt. 2. §. 4. & 5. cum alijs quos referuntur, dicunt generationem ſubſtantialem non eſſe eſſentialiter mutationem, ſed reſultantiam quæ definitur per mutationem, quia eam per ſe petit, eſtq; vera radix illius; ſubindeq; aſſerunt quod quamvis naturaliter non poſſit dari generatio ſine mutatione, ſupernaturaliter tamen ſine illa poteſt; & de facto ſine illa reperitur, cùm ex ſpeciebus ſacramentalibus corruptis aliquod compoſitum ſubſtantiale generatur.

49. Alij verò qui exiſtimant generationem creatam eſſe eſſentialiter mutationem, aliter argumento reſpondent. Nam Joannes à S. Thoma lib. 1. de generat. quæſt. 1. art. 1. & Martinez à Prado ibidem qu. 3. num. 18. dicunt quod cùm de æquipollentibus eadem ſit ratio, & idem judicium, ut ait Cajetanus hîc art. 5. ad quartum, ad hoc ut productio vermis ex ſpeciebus ſacramentalibus ſit vera generatio, & mutatio, ſufficit quod aliquid æquipollens materiæ, & ge-

Articulus I.

An forma conſecrationis panis ſolùm conſiſtat in his quatuor verbis (Hoc eſt corpus meum) *ſubindeque nulla alia requirantur ad validè conſecrandum corpus Chriſti?*

1. NOnnulli Græci volunt eſſentialem fotmam conſecrandi panem conſiſtere in hac tota propoſitione, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur*. Imò alij exiſtimant, ad tranſmutationem panis in corpus Chriſti, præter hæc verba neceſſariò adjiciendas preces quaſdam à SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent traoſmutandi panem & vinum in corpus & ſanguioem Chriſti. Ita ducent (teſte Sixto Senenſi) Marcus Epiſcopus Epheſinus libro de verbis conſecrationis, & Nicolaus Cabaſilas Theſſalonicæ Epiſcopus, in explicatione Liturgiæ à cap. 27. uſq; ad 30. & Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus, in cenſura Lutheti cap. 10. cujus mentionem fecimus in disputatione procemiali art. 14. Eundem [illegible] Suares hîc diſputatione 58. ſectione 3. tribuit Ambroſio Cathatino, opuſculo de verbis conſecrationis. Sed Vazquez diſp. 197. cap. 3. num. 27. dicit ſe in Catharino hanc ſententiam invenire non potuiſſe. Demum Scotus in 4. diſt. 8. quæſt. 2. §. *De ſecundo*, & Angelus verbo *Euchariſtia* primò: aſſerunt omnia illa verba, *Qui pridie quàm peteretur* &c. uſq; ad finem conſecrationis, eſſe non quidem de eſſentiâ formæ, ſed planè neceſſaria, ut forma vim habere poſſit, ſubindeq; ſi illa non proferantur, nec panem nec vinum conſecrati. Pro explicatione veræ & communis ſententiæ.

Lib 6 Biblioth annot. 111.

Dico breviter, in his quatuor verbis, *Hoc eſt corpus meum*, formam neceſſariam & eſſentialem conſecrationis panis conſiſtere, ſubindeq; etſi alia aotecedentia, vel ſubſequentia non proferatur, panem in corpus Chriſti tranſmutari.

Probatur primò concluſio ratione generali.
2. Illa ſola verba ſunt de eſſentia formæ quâ conſecratur panis, quæ ſignificant præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus: Sed hanc ſignificant ſola verba in concluſione poſita: Ergo in illis ſolis forma eſſentialis conſecrationis panis conſiſtit. Major patet, Minor probatur. Nam in primis verba illa, *qui pridie*, oullo modo id ſignificant, ut conſtat; iſta verò, *Accipite & manducate*, ſignificaot tantùm uſum & diſtributionem, quæ non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed aliquid ipſi extrinſecum. Deniq; quamvis non addatur, *Quod pro vobis tradetur*, ſignificatur præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus paois. Unde ſolus Lucas inter Evangeliſta, & ſolus Paulus inter Apoſtolos, hæc verba referunt: Ergo &c.

3. Probatur ſecundò concluſio ſpecialiter contra Scotum: Illa ſolum verba neceſſaria ſunt ad conſecrandum corpus Chriſti, quæ Chriſtus protulit conficiendo hoc ſacramentũ, & Sacerdos profert, ut gerens perſooam ipſius Chriſti, ut conſtat ex Florentino in Decreto unionis. ubi dicitur: *Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris quibus conficitur ſacramentum, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens hoc conficit ſacramentum*: Sed hæc verba, *qui pridie*, neq; à Chriſto conficiente prolata ſunt, neq; proferuntur à Sacerdote, tanquam ex Chriſti perſona, ſed merè hiſtoricè, tanquam à Chriſto dicta: Ergo non ſunt neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti,

A Reſpondet Scotus, quod quamvis verba illa, *qui pridie* &c. neq; à Chriſto prolata ſint, neq; à Sacerdote ut perſonam Chriſti gerente proferantur, ſunt tamen neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti, per iſta verba, *Hoc eſt corpus meum*: quia Sacerdos dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, loquitur in perſona Chriſti: ut verò Sacerdos ſignificet ſe tunc in perſona Chriſti loqui, neceſſe eſt quod præmittat verba illa, *qui pridie quàm pateretur*. 4.

Hoc eſt præcipuum & ferè unicum Scoti fundamentum, quod facilè poteſt convelli, falſum enim eſt, quod ut Sacerdos ſignificet ſe in perſona Chriſti loqui, opus ſit ut præmittat illa verba, *qui pridie quàm pateretur*: quod probatur à B pari: Angelus enim, qui dixit Moyſi Exodi 3. *Ego ſum Deus Patris tui*, ſignificavit ſe loqui in perſona Dei, & tamen non dixit Myoſi, Deum verba illa dixiſſe. Item quemadmodum dum quis in theatro Regis veſtibus indutus, loquitur in perſona Regis quam repræſentat, non eſt opus ut dicat ſe loqui in perſona Regis, quia omnes ex tali circumſtantia id facilè intelligunt: ita omnes Catholici videntes Sacerdotem in altari, ſacris veſtibus Chriſtum repræſentantem, facilè intelligunt quod loquitur in ejus perſona, imò abſq; tali circumſtantia id ſatis ſignificatur, habitâ notitiâ quòd proferens ſit Sacerdos, ſicut C Legatus intelligitur loqui nomine Regis, habitâ notitiâ quod ſit verè Legatus. 5.

Probatur tertiò concluſio ſpecialiter contra Græcos illos, qui aſſerunt verbis conſecrationis addendas eſſe precationes & benedictiones quaſdam, ad hoc ut corpus Chriſti conficiatur: nam ex perpetua Eccleſiæ traditione, immediatè & poſt prolata verba conſecrationis, Sacerdos panem & vinum aonſecratum proponit populo adorandum, noo ſolùm in Eccleſia Latina, ſed etiam in Græca, ut referunt Cardinalis Beſſarion in libro de verbis conſecrationis, & Petrus Arcudius in Concordia Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, libro 4. de Euchariſtia cap 13. D Ergo ſola verba conſecrationis ſufficiunt ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti, nec præter illa, nullæ aliæ precationes & benedictiones ad id requiruntur. 6.

Dices, In liturgijs ſanctorum Jacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, poſt verba iſta, *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt calix ſanguinis mei* &c. orat Sacerdos, ut panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti: Ergo per ſola illa verba, panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti non tranſmutantur, niſi aliæ precationes & benedictones addantur. 7.

Confirmatur: Divus Baſilius in ſua liturgia, poſt eadem verba recitata, vocat panem & vinũ *ἀντίτυπα* corporis & ſanguinis Chriſti, id eſt E ſymbola ſeu ſigna corporis & ſanguinis Chriſti: Sed non deberent ita vocari, ſi tunc in corpus & ſanguinem Chriſti eſſent tranſmutata: Ergo &c. 8.

Ad objectionem dicendum eſt, in liturgijs illis, vel non peti ut fiat ſimpliciter corpus Chriſti, ſed ut fiat nobis, id eſt nobis proficiat, & non venenum ſit, culpâ noſtrâ, quod debet eſſe antidotum, & cibus ſalutaris, ut Græci expoſuerunt in Floreotino, hac de re interrogati. Vel ſolùm rogari Deum, ut licèt ſermo Chriſti in voce tranſierit, remaneat tamen ejus effectus ſub ſymbolis ſeu ſpeciebus panis & vioi, ut interpretatur Gentianus Hervetus in præfatione operis Cabaſilæ à ſe tranſlati. Similemq; ait loquendi modum 9.

modum inveniri apud Marcum cap. 5. de muliere profluviu ſanguiois laborante, quæ poſtca quàm à Chriſto ſanata eſt, ab ipſo nihilominus audivit, *Eſto ſana à plaga tua*; ut ſignificaretur quòd licèr fimbriæ tactus tranſiſſet, effectus tamen inde conſecutus perſevetabat. A

10. Aliter liturgias illas interpretatur Cardinalis Beſſarion libro ſuprà citato, ubi ait, corpus dominicum duplex eſſe, verum ſcilicet & myſticũ, & illud quidem ipſius Domini verbis, cujus corpus eſt perfectè confici; hoc verò quod ipſi ſumus, compleri ſupperadditis Patrum precationibus, quibus poſt tranſmutationem panis ac vini in ipsũ Chriſti corpus, Sacerdotes precantur, ut aſtantes myſterijs, per dignam ſacramenti ſumptionem, unum cum Chriſto corpus efficiamur. B Quam interpretationem confirmant orationes illæ, quæ ſtatim poſt conſecrationem Euchariſtiæ, Baſilius & Chryſuſtomus ſuboectunt in hæc verba: *Vt omnes qui de uno pane & calice participamus, coadunemur invicem in unius Spiritus Sancti communionem; faciaſque accipere ſanctum corpus tuum, ut inveniamus miſericordiam & gratiam in cætu omnium Sanctorum.*

11. Ad confirmationem dico, panem & vinum poſt conſecrationem, à Baſilio ἀντίτυπα appellari, vel ratione ſpecierum, quæ ſunt ſignum corporis Chriſti, non vacuum, ſed plenum, & continens id quod repræſentat; vel etiam rationem corporis Chriſti latentis, cujus hoc ſacramentum repræſentatio eſt, ut diſputatione proœmiali art. 11. expoſuimus. C

12. Ex dictis inferes, particulam *enim* non eſſe de eſſentia formæ conſectationis panis. Tum qoia nihil confert ad ſignificaudum effectum formæ, ſubindeq; per ejos oblationem non mutatur ſenſus eſſentialis formæ. Tum etiam quia particula illa habet quidem connexiooem cum antecedentibus, ex eo quod reddit rationem præcedentium; ſed ſicut antecedeotia non ſuot de eſſentia formæ, ut jam dictum eſt, ita nec ipſa particula; quamvis, qui illam omitteret ſcienter, ſine dubio peccaret mortaliter, ſicut & ille qui omitteret antecedentia: *Qui pridie quàm pateretur,* D

ARTICULUS II.

Vtrum omnia verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, ſint de eſſentia formæ?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & probabilior, ac menti Sancti Thomæ conformior, eligitur.

13. IN conſecratione calicis hæc in Eccleſia Latina verba à Sacerdote proferuntur: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ubi ly *calix* metonimicè uſurpatur, id eſt continens pro contento, eo modo quo dicitur, bibe calicem vini, id eſt vinum contentum in calice; und per verba illa, *calix ſanguinis mei*, melius ſignificatur ſanguis Chriſti ut potabilis, quàm ſi diceretur, *hic eſt ſanguis meus*, cùm ſanguis ſecundùm ſe non ſit idoneus potui. E Verba autem ſequentia explicant tres effectus paſſionis & ſanguinis Chriſti. Primus eſt adeptio vitæ æteroæ, quam expectamus veluti hæreditatem per Chriſti ſanguinem, tanquam teſtamentum morte ejus ſancitum; & ad hunc effectum explicandum poſitor ly *novi & æterni teſtamenti*; quia teſtamentum vetus bona tantùm temporalia promittebat, novum verò æternum gloriam; unde etiam in æteroum durabit, cùm tamen antiqoum jam habuerit finem, ſicut & bona quæ promittebat. Secundus effectus eſt fides quæ in iſta vita habetur, & ſic ſigoificatur per hæc verba, *myſterium fidei*, fides enim in nullo Chriſtianæ religionis myſterio magis elucet, quam in hoc ſacramento. Tertius eſt remiſſio peccatorum, qui ſignificatur illis verbis: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

14. Hæc certa & indubitata ſunt apud omnes, ſed gravis difficultas eſt, & celebris controverſia, an omnes iſtæ particulæ ſint de eſſentia formæ conſecrationis calicis, ſubindeq; adeò neceſſariæ, ut demptâ aliquâ ex ipſis, invalida reddatur conſecratio; vel talis forma in iſtis ſolùm qoatuor verbis, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſentialiter cooſiſtat & per conſequens per ea tantùm [illegible] in ſanguinem Chriſti tranſmutetur?

Prima ſenteotia aſſerit ſolùm verba illa, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſe de eſſentia conſecrationis calicis, alia verò ſequentia, ad majorem tantùm explicationem pertinere, & conſequenter eſſe merè accidentaria. Ita Suarez, Vazquez, Delugo, & alij Recentiores communiter.

Secunda fatetur quidem ſolùm quatuor priora verba ad eſſeotiam conſecrationis calicis pertinere, negat tamen alia merè accidentaliter ad illam ſe habere, ſe vult ea eſſe de ſubſtantia & integritate ejus. Ita Cajetanus, Soto, Nunno, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & plures alii ex recentioribus Thomiſtis, qui diligenter obſervandum eſſe ajunt diſcrimen quod inter ſubſtantiam & eſſentiam rei reperitur, multa enim ſunt ſubſtantialia, quæ non ſunt eſſentialia, verbi gratiâ partes omnes integrantes, puta in homine naſus, digitus &c. ſunt de ſubſtantia hominis, & tamen non ſunt de ejus eſſentia; & apud graviſſimos Theologos, ſatisfactio cenſetur pars ſubſtantialis, non tamen eſſentialis ſacramenti pœoitentiæ; & io forma abſolutionis, hæc verba, *à peccatis tuis*, cenſentur ſubſtantialia, non verò eſſentialia.

Tertia exiſtimat omnia prædicta verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, eſſe de eſſentia formæ, & non ſolùm de ejus integritate & ſubſtantia, exceptis tribus iſtis particulis, *æterni myſterium fidei*. Hanc docent Petrus Corneio, & Philippus à S. Trinitate.

Quarta demum aſſerit, formam conſecrationis vini omnia verba ſuprà dicta eſſentialiter complecti, ſubindeq; ſi aliquod ex illis prætermittatur, non fieri cõſecrationem ſanguinis. Ita Capreulus, Paludanus, S. Antoninus, Sylveſter, Tabiena, Viguerius, Petrus Sotu, Aravius, Bartholomeus Spina, Magiſter ſacri Palatij, in opuſculo de forma conſecrationis ſaoguinis cap. 3. pluresq; alij tam domeſtici quàm extranei, quos citat Martinez à Prado hîc dubio 5. §. 2. illiſq; noviſſimè ſubſcripſere P. Nicolai in ſcholijs ad articul. 3. hujus quæſtionis, & P. Labat Tractatu 2. diſputatione 4. dubio 11. §. 2. Quam ſententiam eſſe valdè probabilem, & magnæ authoritatis, fatetur Suarez, præcipuè propter authoritatem D. Thomæ, qui pro ea manifeſtè ſtare videtur; unde licèt difficilis ſit, ob argumentum deſumptum

deſumptum ex Liturgijs Græcorum, io quibus plura ex prædictis verbis noo leguntur; oibilominus hujus S. Doctoris & tot illuſtrium Thomiſtarum veſtigijs inhærens.

Dico, probabilius eſſe, & menti S. Thomæ conformius, omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur, eſſe de eſſeotia formæ.

15. Probatur primò concluſio ex D. Thoma, qui hîc art. 3. docet hæc omnia verba eſſe de ſubſtantia formæ calicis: Sed nomine *ſubſtantiæ* intelligi debet eſſentia: Ergo juxta D. Thomam, hæc omnia verba ſunt de eſſentia formæ calicis. Major paret, Minor præbatur multipliciter. Primò quia quotieſcumq; D. Thomas agit de eſſentia ſacramentorum, pro eodem accipit eſſe de ſubſtantia ac de eſſentia, ut patet ex quæſtione 60. art. 8. ubi generaliter docet quod *ſi diminuatur aliquid eorum quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum*, ubi manifeſtè ſubſtantia pro eſſentia uſurpatur, cùm ſolùm tollatur ſenſus verborum, quando tollitur aliquid quod eſt eſſentiale formæ: Ergo cùm doctrinam generalem ibi traditam, nunc applicet formis Euchariſtiæ, oe laboret in æquivoco, ſubſtantiam accipit pro eſſentia.

16. Secundò, D. Thomas in eodem ſenſu accipit nomen *ſubſtantiæ*, cùm ait initio hujus articuli 3. *Quidam dixerunt quod de ſubſtantia formæ hujus eſt hoc ſolùm quod dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei, non autem ea quæ ſequuntur*, ac poſtea cùm ſubdit paulò poſt: *Et propter hoc ſunt alii qui meliùs dicunt, quod alia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ, uſque ad hoc quod poſtea ſequitur, Hæc quotieſcumque feceritis, quod pertinet ad uſum ſacramenti, unde non eſt de ſubſtantia formæ*; alioquin intra paucas lineas nomen *ſubſtantiæ*, nimis æquivocè uſurparet, quod dicendum non eſt: Sed in prioribus verbis, nomen *ſubſtantiæ* pro eſſentia accipit, cùm Authores illi quos refert aſſererent verba hæc, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, non autem ea quæ ſequuntur, eſſe de eſſentia formæ: Ergo & in poſterioribus, dum contra illos Authores concludit, etiam verba ſequentia eſſe de ſubſtantia formę, nomen ſubſtantiæ pro eſſentia accipit.

17. Tertiò, Idem eſt eſſe aliquid de neceſſitate formæ, & eſſe eſſentiale formæ, ut in confeſſo eſt apud omnes: Sed D. Thomas in 1. ad Corinth. 11. lectione 6. refellit eos ex profeſſo, qui non omnia eſſe de *neceſſitate formæ* opinantur, illudque noo videri convenienter dictum probat: Ergo omnia verba prædicta eſſe de eſſentia formæ exiſtimat.

18. Quartò, Quæ habent vim productivam effectûs ſacramentalis, ad eſſentiam ſacramentorum pertinere cenſentur: Sed D. Thomas ibidem aſſerit, omnia verba prædicta habere vim effectivam ad tranſmutandum vinum in ſanguinem Chriſti, ſic enim ait: *Quia formæ ſacramentorum ſignificando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam formæ*: Ergo cenſet, omnia illa verba eſſe de eſſentia formæ calicis, & non ſolùm de ejus ſubſtantia & integritate.

19. Quintò, Idem S. Doctor in 4. ſent. diſt. 8. qu. 2. art. quæſtiunc. 1. relatâ opinione eorum qui dicunt hæc ſolùm verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, eſſe de forma conſecrationis calicis, ut forma utriuſq; conſecrationis ſit conſimilis, ſubdit paulò poſt: *Alii probabiliùs dicunt quod totum quod ſequitur eſt de forma*. Quòd verò loquatur de forma eſſentiali, patet ex ſolutione ad 3. quod ſic procedebat. *Proprietates naturaliter conſequuntur ſubſtantiam rei: Sed illud quod conſequitur ſubſtantiam, non poteſt eſſe factivum tranſubſtantiationis: Ergo cùm illa verba quæ ſequuntur, deſignent aliquas proprietates ſanguinis, in quem fit tranſubſtantiatio, videtur quod non ſint de forma*. Nam huic argumento ſic reſpondet: *Ad tertium dicendum quod quamvis illa quæ ſequuntur, ſint ut proprietates conſequentes Chriſti ſanguinem, in quantum hujuſmodi, ſunt tamen eſſentiales ſanguini Chriſti, inquantum eſt per paſſionem effuſus ..... & ideò illa quæ ſequuntur, ſunt eſſentialia ſanguinis, prout in hoc ſacramento conſecratur, & ideò oportet quod ſint de ſubſtantia formæ*. Ubi clarè accipit ſubſtantiam pro eſſentia. Unde ſic licet arguere: Quæ ſunt eſſentialia ſanguinis, prout in hoc ſacramento conſecratur, ſunt etiam de eſſentia formæ per quam fit talis conſecratio: Sed ex D. Thoma, *verba quæ ſequuntur, ſunt eſſentialia ſanguinis*, prout in hoc ſacramento conſecratur: Ergo & formæ per quam fit talis conſecratio.

20. Sextò, S. Thomas ibidem quæſtiunc. 2. in reſponſione ad 8. docet idem eſſe dicendum de mutatione, aut additione, & ſubtractione horũ verborum quæ in conſecratione calicis proferuntur, quod dicitur de forma Baptiſmi: At hæc regula & doctrina falſa eſſet, ſi omnia illa verba non pertinerent ad eſſentiam formæ, ſed ſolùm ad ejus integritatem; poſſet enim in eis fieri aliqua mutatio, additio, vel ſubtractio, quæ non poteſt fieri in forma Baptiſmi; cùm ea quæ non pertinent ad eſſentiam ſacramentorum, tolli aut mutari poſſint, ſalvâ eorum eſſentiâ: Ergo D. Thomas cenſet omnia illa verba eſſe de eſſentia formæ calicis.

21. Demum, cùm ideo S. Doctor, tum hîc art. 3. tum in 4. libro ſententiarum diſt. 8. art. 2. & alibi ſæpe, ſibi eadem argumenta opponat, quæ nobis objiciunt Adverſarij, quis non videat ipſum pro noſtra ſtare ſententia? Cui etiam adhærent Concilium Colonienſe, & Catechiſmus Pij V. ipſeq; Pontifex, qui oppoſitam ſententiam juſſit expungi ex Commentariis Cajetani, qui hac in parte D. Thomam deſerebat, & in prædicto Catechiſmo hæc inſeri verba: *Opus eſt ut Sacerdos Euchariſtiæ formam cognitam & perſpectam habeat: eam igitur his verbis comprehendi, certò credendum eſt: Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Unde to Eccleſia Latina omnia illa verba proferuntur eodem ritu & modo, tenendo calicem in manu, & antequam proponatur ſanguis populo adorandus.

§. II.

Eadem veritas ratione ſuadetur.

22. CUm ſacramenta ex ſola Chriſti inſtitutione dependeant, nulla poteſt aſſignari ratio à priori noſtræ concluſionis, poteſt tamen hæc probabili congruentiâ & ratione ſuaderi. Euchariſtia non ſolùm eſt inſtituta ad ſignificandum corpus & ſanguinem Chriſti, per modum cibi & potûs, ſed inſuper ad ſimul explicandam efficaciam paſſionis Chriſti nobis communicatam cum perpetuitate per modum teſtamenti novi, & prout eſt unum ex præcipuis fidei noſtrę myſterijs, tribuitq; vitam æternam, & peccata remittit: Ergo conveniens fuit, ut in forma eſſentiali includat omnia verba illa quæ tales proprietates

prietates & effectus Euchariſtiæ ſignificant.

23. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio, demonſtrando hæc ſaltem verba, *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, eſſe de eſſentia formæ calicis. Verba illa ſunt de eſſentia formæ calicis, quæ neceſſaria ſunt ad exprimendum adæquatè & perfectè naturam Euchariſtiæ: Sed verba prædicta ad hoc neceſſaria ſunt: Ergo ſunt de eſſentia formæ calicis. Major patet, quia formæ ſacramentorum, eorum naturam exprimunt, ut patet in forma Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ &c. Minor verò ſuadetur. Euchariſtia non ſolùm conſtat ex ratione ſacramenti, ſed etiam ſacrificij: Atqui natura ſacrificij nequit exprimi, niſi per ſanguinis effuſionem, nam ut docet Apoſtolus ad Hebræos 9. ſacrificium in ſanguinis effuſione completur & conſummatur; quia per victimam quam in ſacrificium Deo offerimus, proteſtamur illum eſſe authorem vitæ & mortis; victima verò non eſt apta ad hoc ſignificandum, niſi per ſanguinis effuſionem; quandiu enim animal non immolatur per ſanguinis effuſionem, non repræſentat dominium quod Deus habet in vitam & mortem omnium: Ergo verba illa, *qui pro vobis & pro multis effundetur &c.* neceſſaria ſunt ad exprimendum adæquatè & perfectè naturam Euchariſtiæ.

24. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio, C exemplo formæ Baptiſmi: Nam quia Baptiſmus non ſolùm eſt ſacramentum inſtitutum ad regenerandos fideles, ſed etiam fidei proteſtatio, de eſſentia formæ ipſius, non ſolum ſunt verba quæ gratiam regenerativam ſignificant, ſed etiam illa quæ perſonarum Trinitatem, quod potiſſimum eſt Chriſtianæ fidei myſterium, exprimunt. Similiter ergo, cùm Euchariſtia non ſolùm habeat rationem ſacramenti, ſed etiam ſacrificij, non ſolùm ea verba erunt de eſſentia formæ calicis, quæ præſentiam ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus vini ſignificant, quæ pertinet ad rationem ſacramenti; ſed etiam ea quæ exprimunt ſanguinis effuſionem, quâ ſignificatur & D declaratur natura ſacrificij.

25. Dices primò, rationem ſacrificij ſufficienter exprimi per ſeparationem ſacramentalem ſanguinis à corpore, quæ major eſt & expreſſior, quàm per verba.

Sed contra: In reliquis ſacramentis non ſufficit ut effectus ſacramentalis exprimatur ſolis rebus, ſed requiritur ut etiam exprimatur verbis, idipſum ſignificantibus quod res repræſentant: Ergo nec ſat erit ad ſacrificium novæ legis exprimendum, ſola expreſſio rerum, ſed requiritur præterea ſignificatio verborum, cùm non minùs ſignificatio ſacrificij, quàm ſacramenti, in nova lege ordinata ſit ad inſtituendo Chriſti E fideles.

26. Inſtabis: Hæc verba, *Hic eſt ſanguis meus*, non ſolum ponunt ſanguinem Chriſti, myſticè ſeparatum à corpore, ſed etiam ſignificant illum, ut myſticè à corpore ſeparatum: Ergo ſufficienter exprimunt naturam ſacrificij.

Sed contra: Eſto verba exprimentia converſionem vini in ſanguinem Chriſti, ſignificent illum ut myſticè ſeparatum à corpore, adhuc per hoc non exprimitur ſufficienter natura ſacrificij; quia etiam actio myſticè ſeparans ſanguinem à corpore in altari, eſt de ſe indifferens, ut ſit ſeparativa per modum cibi & potûs tantùm, vel etiam per modum ſacrificij; Ergo ut ſit my- A ſticè ſeparativa etiam per modum ſacrificij, debet exprimi per ly *effundetur*; cùm in forma calicis nullũ ſit aliud verbum, quod myſticam illam ſanguinis à corpore ſeparationem, ad rationem ſacrificij determinare poſſit: hoc enim verbum perfectè exprimit actionẽ quâ victima imolatur.

27. Deniq; probari poteſt concluſio ſpecialiter contra Scotum & alios ex Adverſarijs, qui docent, verba iſta, *Novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, ideò dici de ſubſtantia non verò de eſſentia formæ calicis; quia in arbitrio conſecrantis eſt, ut vel per illa, vel ſine illis, converſionem vini in ſanguinem Chriſti efficiat: B At hoc videtur abſurdum: Ergo &c. Minor probatur: Ut verba ſacramentorum efficiant quod ſignificant, non pendet ex intentione miniſtri, aut Eccleſiæ, ſed Chriſti; unde ſi Chriſtus inſtituit, ut per omnia illa verba conſecratio perficiatur, etiamſi miniſter intendat per ſola illa verba conſecrare, non conſecrabit. Contra verò ſi Chriſtus inſtituit, ut per prima tantùm verba perficiatur ſacramentum, non erit in poteſtate miniſtri, aut Eccleſiæ, converſionem ſuſpendere uſq; ad poſtrema verba. Nimirum quia materia & forma ſacramentorum ſunt agentia neceſſaria, quæ cùm primum ſunt, agunt quidquid & quantùm poſſunt, neq; pendent à miniſtro, niſi C quoad applicationem, ut ignis & alia id genus agentia, quæ à nobis tractari quidem & applicari poſſunt, non tamen impediri quin effectum ſortiantur, ſi applicentur.

28. At dicet Sotus, totum hoc factum eſſe ex divina inſtitutione, ut ſi velit poſſit miniſter primis duntaxat verbis converſionem efficere; ſub præcepto tamen teneri, ut per omnia verba formæ conſecrationem intendat.

Sed hoc voluntarium eſt, cùm nullum habeat in reliquis ſacramentis exemplum, in quibus tota ſubſtantialis perfectio & efficacia pendet à voluntate Chriſti, certa verba formæ determinantis: alioquin dicere ſimiliter quis poſſet, in D arbitrio baptizantis eſſe, vel per omnia, vel per prima tantùm verba, Baptiſmi effectum exprimentia, perficere ſacramentum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

29. Objicies primò: D. Thomas hîc art. 1. ad 4. ſic habet: *Si Sacerdos ſola verba prædicta proferret, cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum.* Ubi per *verba prædicta*, intelligit quæ in titulo articuli poſuerat: Titulus autem ille ſic habet: *Utrum hæc ſit forma* E *hujus ſacramenti, Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei?* Ergo cenſet D. Thomas, in ſolis iſtis verbis, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel *Hic eſt ſanguis meus*, conſiſtere eſſentialiter formam Euchariſtiæ, quoad conſecrationem calicis.

30. Confirmatur: Idem S. Doctor art. 3. ſequenti, ubi ex profeſſo hanc quæſtionem pertractat, ait quòd cùm dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſignificatur ipſa converſio vini in ſanguinem, ſicut & in forma conſecrationis*: Ergo cùm ſacramenta efficiant quod ſignificant, juxta D. Thomam, converſio vini in ſanguinem, per ſola prædicta verba efficitur.

31. Ad objectionem reſpondeo quod cùm Sanctus Thomas hic art. 1. ad 4. ait quod *Si Sacerdos ſola*

verba

verba prædicta proferret &c. perficeretur hoc ſacramentum, per ly *ſola*, excludit ſolùm præcedentia, nimirum illa: *Qui pridie quàm pateretur*, non verò ſubſequentia, ſcilicet iſta: *Novi & æterni teſtamenti &c.* Patet hoc manifeſtè ex argumento quod ſibi objicit, in quo dicitur quod ſi alia verba quæ dicuntur in Miſſa prætermitterentur, acciperentur verba formę quaſi dicta in perſona Sacerdotis proferentis, in cujus corpus & ſanguinem panis & vinũ non convertuntur: quod eſt fundamentum quo Scotus & quidam alij antiqui Theologi ducebantur ad opinandum, quod ſacramentum Euchariſtiæ non perficitur, niſi verba illa Canonis, *Qui pridie quàm pateretur*, à Sacerdote proferantur, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt. Unde S. Thomas huic objectioni reſpondens, ſic ait: *Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermiſſis, præcipuè quæ ſunt in Canone Miſſæ. Sed patet eſſe falſam, tum ex verbis Ambroſii ſuprà inductis* (in argumento ſed contra) *tum etiam quia Canon Miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundùm omnia tempora, ſed diverſa ſunt à diverſis appoſita. Unde dicendum eſt, quod ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret, cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum: quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi* VERBIS PRÆCEDENTIBUS *hoc non recitaretur.* Ex quibus manifeſtum relinquitur, D. Thomam, ſolùm excludere verba præcedentia Canonis, *Qui pridie quàm pateretur*, tanquam non neceſſaria ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti, non verò iſta ſubſequentia, *Novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Unde hallucinatur Marcus à Serra, dum ait S. Thomam eo loco manifeſtè docere, his ſolùm verbis, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vinum in ſanguinem Chriſti tranſmutari, præſertim cùm idem S. Doctor oppoſitum manifeſtè doceat in cap. 11. 1. ad Corinth. Lect. 6. ubi ex profeſſo refellit eos qui non omnia eſſe de neceſſitate formæ opinantur, & docet omnia verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, *pertinere ad vim effectivam*, ut ſuprà viſum eſt.

32. Ad confirmationem dicendum, quod cùm S. Thomas ait, per hæc verba præcisè, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel *Hic eſt ſanguis meus*, converſionem vini ſignificari, materialiter tantùm & grammaticè ſubintelligi debet, quia hoc verba præ ſe ferunt, quamvis omnia quæ ſequuntur ſupponat ad formalem ſignificationem ex inſtituto Chriſti pertinere: quia vel ab Evangeliſtis id dixiſſe refertur Chriſtus; vel putatur id Apoſtolis tradidiſſe. Unde loco citato in 1. ad Cor. ſic ait: *Quia forma ſacramentorum ſignificando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam*, Ubi apertè docet, omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur, ad ſignificationem, ſubindeq; ad vim effectivam formæ, pertinere.

33. Poteſt illuſtrari hæc ſolutio exemplo formæ Baptiſmi, licèt enim hæc ſola verba, *Ego te baptizo*, materialiter & grammaticè effectum hujus ſacramenti ſignificent, ea tamen quæ ſequuntur ad formalem ſignificationem ex inſtituto Chriſti pertinent; ita ut de eſſentia formæ Baptiſmi ſit quod addatur, *In nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti*: quia nimirum Baptiſmus non ſolùm habet rationem ſacramenti gratiam regenerativam conferentis, ſed etiam eſt fidei proteſtatio. Ita pariter, quia Euchariſtia eſt unum ex præcipuis fidei noſtræ myſterijs, habetq; non ſolùm rationem ſacramenti, ſed etiam teſtamenti, & ſacrificij, tribuitq; jus ad vitam æternam, & peccata remittit, non ſolum verba iſta, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſed etiam quæ ſequuntur, ad formalem ſignificationem formæ calicis, ex inſtituto Chriſti pertinent.

Nec obſtat quo S. Thomas ait, nimirum verba illa pertinere ad integritatem locutionis. Ex verbis enim quæ ad integritatem locutionis pertinent, poteſt eſſentialiter componi locutio, ut conſtat ex verbis prioribus, quæ ad eſſentiam pertinere Adverſarij fatentur, & tamen unicam locutionem integrant & componunt.

Objicies ſecundò teſtimonia aliquorum SS. Patrum, ſanguinem Chriſti his verbis, *Hic eſt ſanguis meus*, confici aſſerentium: Ambroſius enim lib. 4. de ſacramentis cap. 5. ſic ait: *Calicem benedixit, & Apoſtolis ſuis tradidit dicens, Accipite & bibite, Hic enim ſanguis meus.* Cyprianus (vel apud illum author ſermonis de cœna Domini:) *Ex quo à Domino dictum eſt, Hæc eſt caro mea, & Hic eſt ſanguis meus, quotieſcunque his verbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſuperſubſtantialis & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque proficit.* Innocentius III. lib. 4. de myſterijs Miſſæ cap. 6. *Cùm ad prolationem verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, Sacerdos conficiat, credibile judicatur quod Chriſtus ea dicendo confecerit.* 34.

Reſpondeo cum Patre Nicolai in notis ad art. 3. hujus quæſtionis, quod nec Innocentius, nec Ambroſius, nec Cyprianus (vel apud illum alius Author) ſic loquuntur, ut ex profeſſo formam integram ponant, ſed Innocentius quidem ad eos refellendos qui Chriſtum contendebant benedicendo tantùm conſecraſſe, nec verba ulla proferendo: cæteri autem duo ad veritatem Euchariſtiæ, per hæc verba, quæ illam expreſſiùs indicant, aſtruendam. Unde hæc & ſimilia SS. Patrum teſtimonia explicanda ſunt, eo modo quo D. Thomas exponit Magiſtrum in 4 diſt. 8. in expoſitione textûs, dicens *quòd Magiſter non intendit hic definitè ponere verba quibus fit conſecratio, ſed explanare quod verbis Domini fit, non tamen omnibus verbis quæ ipſe poſuit, nec eiſdem numero, ſed eiſdem quoad ſenſum.* 35.

Objicies tertiò: Illa ſolùm verba ſunt de eſſentia formæ calicis, quæ ſignificant converſionem vini in ſanguinem; ſicut ea tantùm ſunt eſſentialia formæ conſecrationis corporis, quæ converſionem panis in corpus Chriſti, exprimunt: Sed hæc verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, etiam ab alijs præciſa, æquè ſignificant converſionem vini in ſanguinem, ac iſta, *Hoc eſt corpus meum*, converſionem panis in corpus Chriſti: Ergo ſolùm verba iſta, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſunt de eſſentia formæ calicis. 36.

Confirmatur: Ad ſalvandam eſſentialem formam conſecrationis panis, non eſt neceſſarium addere hæc verba, *quod pro vobis tradetur*, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt: Ergo ſimiliter ad ſalvandam formam eſſentialem conſecrationis calicis, non requiritur quod ſubjungantur hæc verba, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* 37.

dere poterit, ideò Tridentinum aſſerere quod nihil ſubſtantiale remaneat poſt conſecrationem, quia nihil manet de pane & vino, neque ſubſtantia, neque ſubſiſtentia, vel exiſtentia, illorum, neque alia ſubſtantia ſuccedit, præter corpus & ſanguinem Chriſti: cum quo non pugnat, ſi dicatur quantitati modum aliquem ſubſtantialem quo per ſe ſubſiſtat, & aliis ſubſtet accidentibus, divinitùs & ſupernaturaliter advenire.

Ad ſecundam verò probationem dicatur quod quamvis modus connaturalis rei quam modificat, non poſſit eſſe illâ perfectior, bene tamẽ modus ſuperioris ordinis & ſupernaturalis, ac non connaturalis, cujuſmodi eſt iſte de quo agimus.

Ad tertiam nego Antecedens, magnum enim reperitur diſcrimen inter ſubſiſtentiam, & hunc modum ſubſtantialem, nam ſubſiſtentia reddit naturam proximè capacem exiſtentiæ, quam proinde antecedit; hic verò modus non reddit quantitatem capacem exiſtentiæ, ſed eam ſupponit exiſtentem, & eſt ejus terminus veluti extrinſecus.

25. Si cui verò non placuerit hic modus dicendi, Addo alium qui aſſerit modum hunc per ſe exiſtendi quantitati divinitùs communicatum, eſſe accidentalem ut quod & entitativè, & ſubſtantialem ſolùm virtualiter & ut quo; ſicut ſemen, licèt inanimatum & expers vitæ, dicitur tamen vivum ut quo & virtualiter, quia eſt inſtrumentum naturale quo mediante generans genito vitam communicat; vel ſicut in ſententia Cabreræ, & quorundam Thomiſtarum, virtus elevans ſacramenta ad producendam gratiam, eſt corporea ut quod, & entitativè; & ſpiritualis ſolum ut quo, & virtualiter, quia eſt virtus Dei elevans ſacramenta ad producendum effectum ſpiritualem & ſupernaturalem, nempe gratiam vel characterem. Juxta, inquam, hunc dicendi modum, quem Suarez & aliqui ex noſtris Thomiſtis amplectuntur; ad probationem in contrarium dicatur primò, quòd quamvis nulli entitati accidentali poſſit repugnare inhærentia, bene tamen alicui modo accidentali, præſertim ſi ille ſupernaturalis ſit. Vel ſecundò & fortè meliùs dici poterit, non repugnare quod talis modus inhæreat quantitati, & nihilominus faciat illam exiſtere per ſe, quia, ut ſuprà dicebamus, licèt ſit accidentalis ut quod & entitativè, eſt tamen ſubſtantialis ut quo & virtualiter. Sicut ergo dialectici docent, quod ſecunda intentio univerſalitatis, naturæ à meo intellectu applicata, eſt in ſe aliquid ſingulare, & tamen ejus effectus formalis eſt reddere naturam univerſalem; quia licèt ſit ſingularis ut quòd, eſt tamen univerſalis ut quo: ita ſimiliter nullum videtur inconveniens aſſerere modum per ſe exiſtendi divinitùs quantitati communicatum, inhærere quantitati, & tamen illam reddere per ſe ſubſiſtentem; quia licèt ſit accidentalis ut quòd, nihilominus eſt ſubſtantialis ut quo.

ARTICULUS IV.

An ſpeciebus ſacramentalibus aliquid verè & propriè generari poſſit?

26. Rationem dubitandi proponit D. Thomas hîc art. 5. in primo argumento quod ſibi, objicit, ubi ſic diſcurrit: *Videtur quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim generatur ex aliqua materia generatur; ex nihilo enim nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per creationem: Sed ſpeciebus ſacramentalibus non ſubeſt aliqua materia, niſi corporis Chriſti, quod eſt incorruptibile: Ergo videtur quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari.*

27. Propter hoc argumentum quidam Theologi partem negativam amplectuntur, & ex ſpeciebus ſacramentalibus non poſſe aliquid verè & propriè generari contendunt. Sed cùm ad ſenſum pateat, & experientiâ conſtet, in ſpeciebus Euchariſticis interdum vermes ex humiditate generari; ut ab hac difficultate ſe expediant, & huic rationi experimentali reſpondeant, in varios dicendi modos dividuntur. In primis enim quidam antiqui quos refert & impugnat D. Thomas hîc art. 5. dixerunt, quod dum vermes in hoc ſacramento generantur, talis generatio non fit ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aëra circunſtante, ita ut forma ſubſtantialis vermium educatur de materia aëris circunſtantis. Alii quos etiam ibidem S. Doctor recenſet, aſſerebant hanc generationem fieri ex ſubſtantia panis & vini redeunte. Tertiò Scotus & Vazquez dicunt, vermes aut cineres qui interdum videntur generari ex ſpeciebus conſecratis, non produci virtute agentis naturalis, ſed à ſolo Deo per creationem. Alii demùm aſſerunt, quod dum vermes in Euchariſtia generantur, quantitas panis convertitur à Deò in totum compoſitum, ſubindeq; illud ſolùm impropriè dici ab agentibus naturalibus genitum; quatenus ſcilicet agentia naturalia, alterando & corrumpendo ſpecies ſacramentales, tales diſpoſitiones in ipſas introducunt, quæ connaturaliter petunt productionem talis compoſiti, ipſumq; Deum ad ejus productionem, & converſionem quantitatis panis in ipſum, determinant. Ita Hiſpalenſis quæſt. 1. notabili 4. & quidam recentiores Thomiſtæ in manuſcriptis. Pro reſolutione difficultatis.

28. Dico breviter: Ex ſpeciebus ſacramentalibus poteſt naturaliter generari aliquod compoſitum ſubſtantiale. Ita D. Thomas hîc art. 5. ubi ſic diſcurrit: *Cùm corruptio unius ſit generatio alterius, ut dicitur in .. de generatione, neceſſe eſt quod ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generetur, cùm corrumpantur; non enim ſic corrumpuntur, ut omnino diſpereant quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſte aliquid ſenſibile eis ſuccedit.* Quæ ratio D. Thomæ fundatur in experientia: videmus enim ex ſpeciebus panis conſecratis generari vermes ex humiditate, vel cineres ex illarum combuſtione, aut acetum ex corruptione ſpecierum vini.

29. Nec valet quod dicebant Authores illi, quos ibidem S. Doctor primò refert, nimirum quòd illa non generantur ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aëre circunſtante. Hunc enim dicendi modum idem Doctor Angelicus ibidem triplici ratione convellit. Primò, quia generatio conſequitur alterationem: nulla autem alteratio debet neceſſariò præceſſiſſe in aëre circunſtante. Secundò, quia ex aëre non ſolent talia, puta vermes, cineres, aut acetum, generari. Tertiò, quia licèt non circunſtet aër, ſed ſpecies recludantur in corporibus ſolidis, ut auro, argento &c. ſimilis accidit generatio: Ergo non fit ex aëre, ſed ex ſpeciebus.

30. Non obſtat etiam ſi dicatur cum aliis, generationem novi illius compoſiti fieri ex ſubſtantia panis aut vini quæ redeat. Nam cùm ſubſtantia

panis

panis & vini ſit converſa in corpus & ſanguinem Chriſti, non poteſt redire, manentibus ſpeciebus, niſi vel per converſionem corporis & ſanguinis Chriſti in ipſam, quæ converſio iterata non debet admitti, cùm nullus hactenus eam agnoverit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non eſt; quia cùm de via ordinaria non reproducatur idem numero, multiplicarentur miracula ſine neceſſitate. Idem probat S. Thomas, quia vel ſubſtantia panis rediret ante corruptionem ſpecierum, vel illis omnino corruptis, in eo ſcilicet inſtanti quo deſtrueretur ſubſtantia panis aut vini, ſi adeſſet? Neutrum dici poteſt: Non quidem primũ, quia ſubſtantia panis nunquam poteſt adeſſe ſub ſpeciebus, quandiu ſub ipſis remanet corpus Chriſti: Sed quandiu ſpecies ſubſiſtunt incorruptæ, corpus Chriſti remanet ſub illis: Ergo ante illarum corruptionem, non poteſt ſubſtantia panis redire. Non etiam ſecundum, quia ſubſtantia panis non poteſt manere, deſtructis accidentibus (intellige ſine novo miraculo) Ergo non poteſt redire poſt corruptionem ſpecierum.

Non poteſt etiam dici cum Scoto & Vazque, vermes aut cineres qui interdum videntur ex ſpeciebus Euchariſticis, produci à Deo miraculosè creari. Tum quia D. Thomas & alii Theologi communiter docent illos per generationem & eductionem, non verò per creationem produci. Tum etiam, quia cùm in illa vermium aut cinerum productione, vera generatio ſalvari poſſit, ut patebit ex infrà dicendis, non eſt cur ad creationem recurratur, & miracula ſine neceſſitate multiplicentur.

31. Demum non valet ſi dicas cum Hiſpalenſi, & quibuſdam recentioribus Thomiſtis, ſuprà citatis, quod dum vermes in Euchariſtia generantur, quantitas panis miraculosè convertitur à Deo in totum compoſitum. Hoc enim apertè repugnat D. Thomæ 4. contra Gent. cap 66. ubi hæc ſcribit: *Si quis autem dicere velit, quòd ſicut miraculoſè panis in corpus Chriſti convertitur, ita miraculoſè accidentia in ſubſtantiam convertuntur: primùm quidem hoc non videtur miraculo eſſe conveniens, quòd ſacramentum putreſcat, vel per combuſtionem diſſolvatur. Deinde, quia putrefactio & combuſtio conſueto naturæ ordine huic ſacramento accidere inveniuntur: quod non ſolet eſſe in his quæ miraculoſè fiunt.* Ex quo loco ſic poſſumus arguere, redigendo in forma rationem D. Thomæ, hoc pacto. Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, putrefactio aut combuſtio ſpecierum, non fieret conſueto naturæ ordine: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, quia fieret per converſionem miraculoſam. Minor autem, præterquam quod eſt D. Thomæ, poteſt adhuc probari, quia aliàs multiplicarentur miracula ſine neceſſitate, quod tamen omnino vitandum eſt, ut ſæpe monet S. Doctor. Sequela probatur, quia præter miraculum ipſius converſionis, admitteretur adhuc aliud in eo conſiſtens, quòd agens naturale poneret omnes diſpoſitiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

32. Confirmatur: Si Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, talis productio, nullo planè modo poſſet dici generatio: Sed hoc manifeſtè repugnat D. Thomæ, nec admittitur à recentioribus illis Thomiſtis contra quos diſputamus: Ergo &c. Sequela probatur: Ad rationem generationis neceſſarium eſt, ut forma ſubſtantialis educatur de potentia ſubjecti, ſi illa ſit educibilis, vel ſaltem attingatur unio materiæ cum forma, quando forma ob ſuam immaterialitatem nequit educi, ut contingit in generatione hominis: Sed ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, Deus converteret quantitatem in totum compoſitum, neque educeretur forma, neque attingeretur unio ab agente naturali, cùm tota converſio fieret à ſolo Deo: Ergo nullo planè modo poſſet dici generatio.

Reſpondent illi recentiores Thomiſtæ, quod 33. quamvis agens naturale non educat formam vermium è materia, nec ejus unionem ſuâ actione attingat, nihilominus poteſt adhuc dici quodammodo generare compoſitum, quatenus ex vi propriæ actionis determinat agens primum ut producat totum compoſitum. Quod explicant exemplo B. Virginis: ſicut enim (inquiunt) B. Virgo quamvis non attigerit unionem humanitatis Chriſti cum divina ſubſiſtentia, dicitur tamen generaſſe Deum, ex eo quòd vi actionis naturalis quam exercuit circa humanitatem, debebat connaturaliter ſequi propria ſubſiſtentia, loco cujus ſubſtituta eſt in eodem inſtanti ſubſiſtentia increata Verbi divini, quæ quodammodo cenſebatur complere actionem B. Virginis. Ita ſimiliter, quia ad actionem agentis ſecundi naturalis, introducentis diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem, debebat ſequi eductio ipſius formæ, & generatio totius compoſiti, quæ tamen non eſt ſubſecuta, defectu materiæ, poteſt agens naturale dici quodammodo generare tale compoſitum.

Sed contra: Nulla actio poteſt eſſe nec ſubinde dici generatio, niſi attingat unionem materiæ cum forma, hoc enim ad minus eſt de eſſentia generationis; unde B. Virgo non diceretur generaſſe Deum, ſi non attigiſſet unionem materiæ cum forma humanitatis, à Verbo Divino aſſumptæ: Ergo ſi quando ex ſpeciebus ſacramentalibus producuntur vermes, agentia naturalia non attingant unionem formæ cum materia, ſed quantitas panis convertatur à Deo in totum compoſitum, productio illa vermium, nullo modo poterit dici vera generatio, ſubindeque dicendum erit, D. Thomam hîc art. 5. & alibi ſæpe, impropriiſſimè fuiſſe locutum, cùm dixit ex ſpeciebus ſacramentalibus naturaliter poſſe generari aliquod compoſitum ſubſtantiale. 34.

Dices, Idem S. Doctor hîc art. 6. ait ſpecies ſacramentales converti in ſubſtantiam quæ ex eis generatur: At ſubſtantia quæ ex eis generatur non eſt materia, hæc enim eſt ingenerabilis, ſed compoſitum: Ergo ex D. Thoma, quando ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generatur, tunc quantitas panis à Deo convertitur in totum compoſitum. 35.

Reſpondeo D. Thomam, nomine converſionis, non intelligere actionem aliquam divinam & miraculoſam, à ſolo Deo procedentem, ſed ipſam actionem agentis naturalis, quod generando ex ſpeciebus ſacramentalibus compoſitũ de novo, poteſt dici convertere virtute talis actionis quantitatem in illam ſubſtantiam de novo productam, ſicut ignis generando ignem ex ligno, dicitur convertere lignum in ignem. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, ex eo patet quòd D. Thomas hîc art. 5. ad 1. reſpondens difficultati in ratione dubitandi propoſitæ, quo- 36.

probatur. Agens naturale non poteſt educere formam de potentia ſubjecti, niſi illa poteotia ſit naturalis, hæc enim ſola continetur intra limites agentium naturalium: Atqui poteutia quam habet quantitas ad formam ſuſtentaodam, non eſt naturalis, ſed ad ſummum obedieotialis, ſub, indeq; ſoli Deo ſubjecta: Ergo agentia naturalia non poſſuot educere formam vermis è ſinu quantitatis.

43. Dices, qood quamvis quantitati abſolotè non ſit naturalis illa potentia receptiva formæ ſubſtantialis, bene tamen quantitati per ſe ſubſiſtenti, ideòq; ſuppoſito primo miraculo, quo quantitati datus eſt modus per ſe exiſtendi, uaturale ipſi erit quod recipiat formam.

Sed contra: Capacitas recipiendi non convenit quantitati ratione illius modi, ſed ratione propriæ entitatis: Ergo ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit. Conſeqoentia manifeſta eſt, Antecedens probatur ex eo quod cauſæ materialis & formalis non alio modo cauſant, quàm per exhibitionem & communicationem propriæ entitatis; uode dicitur communiter quod io cauſis materialibus & formalibus non datur diſtinctio potentiæ ordinariæ & extraordinariæ.

44. Deniq; ſuaderi poteſt concluſio ex varijs abſurdis & iocoovenieotibus quæ ſequuntur ex adverſa ſententia. Si enim genitum ex ſpeciebus ſacrameotalibus, nullâ conſtaret materiâ, ſed ſolùm quantitate, vices materiæ gerente, & formam productam ſuſtentante, ſequeretur io primis quod vermes geniti ex ſpeciebus ſacrameotalibus, non eſſent compoſita oeq; ſubſtantialia neq; accidentalia, ſed mooſtra naturæ, aut ſemiſubſtantiæ, & ſemiaccidentia. Secundò ſequeretur quod acetum ex ſpeciebus vini corruptis geoitum, noo eſſet ejuſdem naturæ & ſpeciei, cum alio aceto ex vino corrupto genito, ſubiodeq; quod non poſſet eoſdem ſpecie producere effectus. Tertiò, daretur miraculū perpetuum, quantitas enim illa quæ rationem haberet materiæ, eſſet ſine ſubjecto, oon ſolùm quandiu duraret Eucharistia, ſed etiam poſtea, uſq; ad finem mundi; ita ut licèt infinitæ generationes fierent ſucceſſivè ex ipſa, ſemper ſine ſubjecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret, quia oon eſt major ratio de una generatione, qoàm de alia. Demum fieri poſſet ut qui nutriretur ſolis ſpeciebus Euchariſticis, ita ſe haberet qoòd ejus anima partim informaret materiam primam, partim ſolam quantitatem; & ſic quòd ille non eſſet niſi ſemi-homo, & ſemicompoſitum; Quod eſt (ut rectè ait Soto) totam Philoſophiam ludibrio exponere.

45. Ad locom verò D. Thomæ qui eſt præcipuom Adverſariorum fundamentum, facilis eſt reſponſio, dicendo cum Cajetano, Capreolo, & alijs Thomiſtis, mentem D. Thomæ eſſe, quantitatem ſpecierum accipere miracolosè in ipſa conſecratione, quòd fungi poſſit officio materiæ, & eſſe ſubjectum ſubſequentium formarum accidentalium, nempe qualitatum, ſpecies cooſecratas alterantiū, non verò formæ ſubſtantialis compoſiti quod de novo producitur, ad corruptonem illarum ſpecierum. Unde cùm addit, *Quidquid poſſet generari ex materia panis, ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiva*, non ſumit generatiooem pro eductione & receptione formæ geniti (illa eoim oon ex quantitate, ſed ex materia à Deo producta educitur, & io ejus ſinu recipitur (ot ſuprà oſtenſum eſt) ſed pro alteratione præcedenti, quæ talem eductionem & formæ receptionem diſponit: hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

Si autem quæras, per quam actiooem à Deo producatur materia è cujus ſiou forma compoſiti geniti educitur, an per creationem, vel per converſionem quaotitatis ſpecierum in ipſam? Reſpoodeo breviter, quod licèt D. Thomas loco ſuprà in prima probatione concluſionis citato, hoc indeciſum reliquerit, & utrumq; probabile indicaverit, dicens illam vel per creationem vel per converſionem fieri; nihilominus magis convenienter dicitur fieri ex quantitate per converſionem quàm de novo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud ſubjectum in quod agens naturale introduxit accidentia diſponentia ad formam ſubſtantialem; cùm non poſſit recipere ipſam formam ſubſtantialem, convertatur à Deo in materiam in qua debet recipi talis forma. Tum etiam; quia ex vi prioris miraculi, magis connaturaliter ſequitur, ut ſicut ſubſtantia panis fuit in corpus Chriſti converſa, ita quod remanet de ſubſtantia panis, ſcilicet quantitas, convertatur in materiam ex qua educenda eſt forma ſubſtantialis. Unde D. Thomas hîc art. 5. in corp. & in reſp. ad 2. & ad 3. docet, cum ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale generatur, materiam produci in inſtanti generationis, per converſionem quantitatis in ipſam. 46.

Sed circa hæc gravis occurrit difficultas quæ ſolet pertractari in Philoſophia, quomodo ſcilicet in tali caſu vera generatio ſalvari poſſit? Omnis eoim generatio creata eſſentialiter eſt mutatio, unde Philoſophus 8. phyſ. textu 62. ait qood generatio eſt mutatio de non ente in ens, & D. Thomas quæſt. 2. de potentia art. 1. ad 15. dicit quod generatio eſt ſpecies mutatioois: At ſi cùm ex ſpeciebus conſecratis aliquod compoſitum ſubſtantiale producitur, materia ſolùm in inſtanti generationis producatur à Deo, per converſiooem quantitatis in ipſam, non poterit verè mutari, ſeu tranſire de privatione ad formam, cùm in inſtanti generationis ipſa forma in eam iotroducatur: Ergo tunc oon poterit eſſe vera generatio. 47.

Huic difficoltati dupliciter reſpondent Thomiſtæ in Philoſophia: Carmelitæ enim Complutenſes diſp. 2. de generat. quæſt. 2. §. 4. & 5. cum alijs quos referuntur, dicunt generationem ſubſtantialem non eſſe eſſentialiter mutatiooem, ſed reſultantiam quæ definitur per mutationem, quia eam per ſe petit, eſtq; vera radix illius; ſubindeq; aſſerunt quod quamvis naturaliter non poſſit dari generatio ſine mutatione, ſupernaturaliter tamen ſine illa poteſt; & de facto ſine illa reperitur, cùm ex ſpeciebus ſacramentalibus corruptis aliquod compoſitum ſubſtaotiale generatur. 48.

Alij verò qui exiſtimant generationem creatam eſſe eſſentialiter mutationem, aliter argumento reſpoodent. Nam Joannes à S. Thoma lib. 1. de generat. quæſt. 1. art. 1. & Martioez à Prado ibidem qu. 3. num. 18. dicunt quod cùm de æquipollentibus eadem ſit ratio, & idem judicium, ut ait Cajetanus hîc art. 5. ad quartum, ad hoc ut productio vermis ex ſpeciebus ſacrameotalibus ſit vera geoeratio, & mutatio, ſufficit quod aliquid æquipollens materiæ, & ge- 49.

Articulus I.

An forma conſecrationis panis ſolùm conſiſtat in his quatuor verbis (Hoc eſt corpus meum) *ſubindeque nulla alia requirantur ad validè conſecrandum corpus Chriſti?*

1\. NOnnulli Græci volunt eſſentialem formam conſecrandi panem conſiſtere in hac tota propoſitione, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur*. Imò alij exiſtimant, ad tranſmutationem panis in corpus Chriſti, præter hæc verba neceſſariò adjiciendas preces quaſdam à SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent tranſmutandi panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti. Ita docent (teſte Sixto Senenſi) Marcus Epiſcopus Epheſinus libro de verbis conſecrationis, & Nicolaus Cabaſilas Theſſalonicæ Epiſcopus, in explicatione Liturgiæ à cap. 27. uſq; ad 30. & Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus, in cenſura Lutheri cap. 10. cujus mentionem fecimus in diſputatione procemiali art. 14. Eundem errorem Suares hîc diſputatione 58. ſectione 3. tribuit Ambroſio Catharino, opuſculo de verbis conſecrationis. Sed Vazquez diſp. 197. cap. 3. num. 27. dicit ſe in Catharino hanc ſententiam invenire non potuiſſe. Demum Scotus in 4. diſt. 8. quæſt. 2. §. *De ſecundo*, & Angelus verbo *Euchariſtia* primò: aſſerunt omnia illa verba, *Qui pridie quàm peteretur* &c. uſq; ad finem conſecrationis, eſſe non quidem de eſſentiâ formæ, ſed planè neceſſaria, ut forma vim habere poſſit, ſubindeq; ſi illa non proferantur, nec panem nec vinum conſecrari. Pro explicatione veræ & communis ſententiæ.

Lib 6 Biblioth. ann. 111.

Dico breviter, in his quatuor verbis, *Hoc eſt corpus meum*, formam neceſſariam & eſſentialem conſecrationis panis conſiſtere, ſubindeq; etſi alia antecedentia, vel ſubſequentia non proferatur, panem in corpus Chriſti tranſmutari.

2\. Probatur primò concluſio ratione generali. Illa ſola verba ſunt de eſſentia formæ quâ conſecratur panis, quæ ſignificant præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus: Sed hanc ſignificant ſola verba in concluſione poſita: Ergo in illis ſolis forma eſſentialis conſecrationis panis conſiſtit. Major patet, Minor probatur. Nam in primis verba illa, *qui pridie*, nullo modo id ſignificant, ut conſtat; iſta verò, *Accipite & manducate*, ſignificant tantùm uſum & diſtributionem, quæ non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed aliquid ipſi extrinſecum. Deniq; quamvis non addatur, *Quod pro vobis tradetur*, ſignificatur præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis. Unde ſolus Lucas inter Evangeliſta, & ſolus Paulus inter Apoſtolos, hæc verba referunt: Ergo &c.

3\. Probatur ſecundò concluſio ſpecialiter contra Scotum: Illa ſolum verba neceſſaria ſunt ad conſecrandum corpus Chriſti, quæ Chriſtus protulit conficiendo hoc ſacramentũ, & Sacerdos profert, ut gerens perſonam ipſius Chriſti, ut conſtat ex Florentino in Decreto unionis, ubi dicitur: *Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris quibus conficitur ſacramentum, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens hoc conficit ſacramentum*: Sed hæc verba, *qui pridie*, neq; à Chriſto conficiente prolata ſunt, neq; proferuntur à Sacerdote, tanquam ex Chriſti perſona, ſed merè hiſtoricè, tanquam à Chriſto dicta: Ergo non ſunt neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti,

A Reſpondet Scotus, quod quamvis verba illa, *qui pridie* &c. neq; à Chriſto prolata ſint, neq; à Sacerdote ut perſonam Chriſti gerente proferantur, ſunt tamen neceſſaria ad conſecrandum corpus Chriſti, per iſta verba, *Hoc eſt corpus meum*: quia Sacerdos dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, loquitur in perſona Chriſti: ut verò Sacerdos ſignificet ſe tunc in perſona Chriſti loqui, neceſſe eſt quod præmittat verba illa, *qui pridie quàm pateretur*. 4.

Hoc eſt præcipuum & ferè unicum Scoti fundamentum, quod facilè poteſt convelli, falſum enim eſt, quod ut Sacerdos ſignificet ſe in perſona Chriſti loqui, opus ſit ut præmittat illa verba, *qui pridie quàm pateretur*: quod probatur à B pari: Angelus enim, qui dixit Moyſi Exodi 3. *Ego ſum Deus Patris tui*, ſignificavit ſe loqui in perſona Dei, & tamen non dixit Myoſi, Deum verba illa dixiſſe. Item quemadmodum dum quis in theatro Regis veſtibus indutus, loquitur in perſona Regis quam repræſentat, non eſt opus ut dicat ſe loqui in perſona Regis, quia omnes ex tali circumſtantia id facilè intelligunt: ita omnes Catholici videntes Sacerdotem in altari, ſacris veſtibus Chriſtum repræſentantem, facilè intelligunt quod loquitur in ejus perſona, imò abſq; tali circumſtantia id ſatis ſignificatur, habitâ notitiâ quòd proferens ſit Sacerdos, ſicut C Legatus intelligitur loqui nomine Regis, habitâ notitiâ quod ſit verè Legatus. 5.

Probatur tertiò concluſio ſpecialiter contra Græcos illos, qui aſſerunt verbis conſecrationis addendas eſſe precationes & benedictiones quaſdam, ad hoc ut corpus Chriſti conficiatur: nam ex perpetua Eccleſiæ traditione, immediatè & poſt prolata verba conſecrationis, Sacerdos panem & vinum conſecratum proponit populo adorandum, non ſolùm in Eccleſia Latina, ſed etiam in Græca, ut referunt Cardinalis Beſſarion in libro de verbis conſecrationis, & Petrus Arcudius in Concordia Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, libro 4. de Euchariſtia cap. 13. D Ergo ſola verba conſecrationis ſufficiunt ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti, nec præter illa, nullæ aliæ precationes & benedictiones ad id requiruntur. 6.

Dices, In liturgijs ſanctorum Jacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, poſt verba iſta, *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt calix ſanguinis mei* &c. orat Sacerdos, ut panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti: Ergo per ſola illa verba, panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti non tranſmutantur, niſi aliæ precationes & benedictones addantur. 7.

Confirmatur: Divus Baſilius in ſua liturgia, poſt eadem verba recitata, vocat panem & vinũ ἀντίτυπα corporis & ſanguinis Chriſti, id eſt E ſymbola ſeu ſigna corporis & ſanguinis Chriſti: Sed non deberent ita vocari, ſi tunc in corpus & ſanguinem Chriſti eſſent tranſmutata: Ergo &c. 8.

Ad objectionem dicendum eſt, in liturgijs illis, vel non peti ut fiat ſimpliciter corpus Chriſti, ſed ut fiat nobis, id eſt nobis proficiat, & non venenum ſit, culpâ noſtrâ, quod debet eſſe antidotum, & cibus ſalutaris, ut Græci expoſuerunt in Florentino, hac de re interrogati. Vel ſolùm rogari Deum, ut licèt ſermo Chriſti in voce tranſierit, remaneat tamen ejus effectus ſub ſymbolis ſeu ſpeciebus panis & vini, ut interpretatur Gentianus Hervetus in præfatione operis Cabaſilæ à ſe translati. Similemq; ait loquendi modum 9.

modum inveniri apud Marcum cap.5. de muliere profluvio ſanguinis laborante, quæ poſtea quàm à Chriſto ſanata eſt, ab ipſo nihilominus audivit, *Eſto ſana à plaga tua*; ut ſignificaretur quòd licèt fimbriæ tactus tranſiſſet, effectus tamen inde conſecutus perſeverabat.

10. Aliter liturgias illas interpretatur Cardinalis Beſſarion libro ſuprà citato, ubi ait, corpus dominicum duplex eſſe, verum ſcilicet & myſticũ, & illud quidem ipſius Domini verbis, cujus corpus eſt perfectè confici; hoc verò quod ipſi ſumus, completi ſupperadditis Patrum precationibus, quibus poſt tranſmutationem panis ac vini in ipsũ Chriſti corpus, Sacerdotes precantur, ut aſtantes myſterijs, per dignam ſacramenti ſumptionem, unum cum Chriſto corpus efficiamur. Quam interpretationem confirmant orationes illæ, quæ ſtatim poſt conſecrationem Euchariſtiæ, Baſilius & Chryſoſtomus ſubnectunt in hæc verba: *Ut omnes qui de uno pane & calice participamus, coadunemur invicem in unius Spiritus Sancti communionem; faciaſque accipere ſanctum corpus tuum, ut inveniamus miſericordiam & gratiam in cœtu omnium Sanctorum.*

11. Ad confirmationem dico, panem & vinum poſt conſecrationem, à Baſilio ἀντίτυπα appellari, vel ratione ſpecierum, quæ ſunt ſignum corporis Chriſti, non vacuum, ſed plenum, & continens id quod repræſentat; vel etiam rationem corporis Chriſti latentis, cujus hoc ſacramentum repræſentatio eſt, ut diſputatione prooemiali art. 11. expoſuimus.

12. Ex dictis inferes, particulam *enim* non eſſe de eſſentia formæ conſecrationis panis. Tum quia nihil confert ad ſignificandum effectum formæ, ſubindeq; per ejus oblationem non mutatur ſenſus eſſentialis formæ. Tum etiam quia particula illa habet quidem connexionem cum antecedentibus, ex eo quod reddit rationem præcedentium; ſed ſicut antecedentia non ſunt de eſſentia formæ, ut jam dictum eſt, ita nec ipſa particula; quamvis, qui illam omitteret ſcienter, ſine dubio peccaret mortaliter, ſicut & ille qui omitteret antecedentia: *Qui pridie quàm pateretur,*

ARTICULUS II.

Utrum omnia verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, ſint de eſſentia formæ?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & probabilior, ac menti Sancti Thomæ conformior, eligitur.

13. IN conſecratione calicis hæc in Eccleſia Latina verba à Sacerdote proferuntur: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ubi ly *calix* metonimicè uſurpatur, id eſt continens pro contento, eo modo quo dicitur, bibe calicem vini, id eſt vinum contentum in calice; und per verba illa, *calix ſanguini mei*, melius ſignificatur ſanguis Chriſti ut potabilis, quàm ſi diceretur, *hic eſt ſanguis meus*, cùm ſanguis ſecundùm ſe non ſit idoneus potui. Verba autem ſequentia explicant tres effectus paſſionis & ſanguinis Chriſti. Primus eſt adeptio vitæ æternæ, quam expectamus veluti hæreditatem per Chriſti ſanguinem, tanquam teſtamentum morte ejus ſancitum; & ad hunc effectum explicandum ponitur ly *novi & æterni teſtamenti*; quia teſtamentum vetus bona tantùm temporalia promittebat, novum verò æternum gloriam; unde etiam in æternum durabit, cùm tamen antiquum jam habuerit finem, ſicut & bona quæ promittebat. Secundus effectus eſt fides quæ in iſta vita habetur, & ſic ſignificatur per hæc verba, *myſterium fidei*, fides enim in nullo Chriſtianæ religionis myſterio magis elucet, quam in hoc ſacramento. Tertius eſt remiſſio peccatorum, qui ſignificatur illis verbis: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Hæc certa & indubitata ſunt apud omnes, ſed 14.
gravis difficultas eſt, & celebris controverſia, an omnes iſtæ particulæ ſint de eſſentia formæ conſecrationis calicis, ſubindeq; adeò neceſſariæ, ut demptâ aliquâ ex ipſis, invalida reddatur conſecratio; vel talis forma in iſtis ſolùm quatuor verbis, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſentialiter conſiſtat & per conſequens per ea tantùm vinum in ſanguinem Chriſti tranſmutetur?

Prima ſententia aſſerit ſolùm verba illa, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſe de eſſentia conſecrationis calicis, alia verò ſequentia, ad majorem tantùm explicationem pertinere, & conſequenter eſſe merè accidentaria. Ita Suarez, Vazquez, Delugo, & alij Recentiores communiter.

Secunda fatetur quidem ſolùm quatuor priora verba ad eſſentiam conſecrationis calicis pertinere, negat tamen alia merè accidentaliter ad illam ſe habere, ſe vult ea eſſe de ſubſtantia & integritate ejus. Ita Cajetanus, Soto, Nunno, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & plures alii ex recentioribus Thomiſtis, qui diligenter obſervandum eſſe ajunt diſcrimen quod inter ſubſtantiam & eſſentiam rei reperitur, multa enim ſunt ſubſtantialia, quæ non ſunt eſſentialia, verbi gratiâ partes omnes integrantes, puta in homine naſus, digitus &c. ſunt de ſubſtantia hominis, & tamen non ſunt de ejus eſſentia; & apud graviſſimos Theologos, ſatisfactio cenſetur pars ſubſtantialis, non tamen eſſentialis ſacramenti pœnitentiæ; & in forma abſolutionis, hæc verba, *à peccatis tuis*, cenſentur ſubſtantialia, non verò eſſentialia.

Tertia exiſtimat omnia prædicta verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, eſſe de eſſentia formæ, & non ſolùm de ejus integritate & ſubſtantia, exceptis tribus iſtis particulis, *æterni myſterium fidei*. Hanc docent Petrus Corneio, & Philippus à S. Trinitate.

Quarta demum aſſerit, formam conſecrationis vini omnia verba ſuprà dicta eſſentialiter complecti, ſubindeq; ſi aliquod ex illis prætermittatur, non fieri cõſecrationem ſanguinis. Ita Capreolus, Paludanus, S. Antoninus, Sylveſter, Tabiena, Viguerius, Petrus Soto, Aravius, Bartholomeus Spina, Magiſter ſacri Palatij, in opuſculo de forma conſecrationis ſanguinis cap. 3. pluresq; alij tam domeſtici quàm extranei, quos citat Martinez à Prado hîc dubio 5. §. 2. illiſq; noviſſimè ſubſcripſere P. Nicolai in ſcholijs ad articul. 3. hujus quæſtionis, & P. Labat Tractatu 2. diſputatione 4. dubio 11. §. 2. Quam ſententiam eſſe valdè probabilem, & magnæ authoritatis, fatetur Suarez, præcipuè propter authoritatem D. Thomæ, qui pro ea manifeſtè ſtare videtur; unde licèt difficilis ſit, ob argumentum deſumptum

deſumptum ex Liturgijs Græcorum, in quibus plura ex prædictis verbis non leguntur; nihilominus hujus S. Doctoris & tot illuſtrium Thomiſtarum veſtigijs inhærens.

Dico, probabilius eſſe, & menti S. Thomæ conformius, omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur, eſſe de eſſentia formæ.

15. Probatur primò concluſio ex D. Thoma, qui hîc art. 3. docet hæc omnia verba eſſe de ſubſtantia formæ calicis: Sed nomine *ſubſtantiæ* intelligi debet eſſentia: Ergo juxta D. Thomam, hæc omnia verba ſunt de eſſentia formæ calicis. Major patet, Minor præbatur multipliciter. Primò quia quotieſcumq; D. Thomas agit de eſſentia ſacramentorum, pro eodem accipit eſſe de ſubſtantia ac de eſſentia, ut patet ex quæſtione 60. art. 8. ubi generaliter docet quod *ſi diminuatur aliquid eorum quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum*, ubi manifeſtè ſubſtantia pro eſſentia uſurpatur, cùm ſolùm tollatur ſenſus verborum, quando tollitur aliquid quod eſt eſſentiale formæ: Ergo cùm doctrinam generalem ibi traditam, nunc applicet formis Euchariſtiæ, ne laboret in æquivoco, ſubſtantiam accipit pro eſſentia.

16. Secundò, D. Thomas in eodem ſenſu accipit nomen *ſubſtantiæ*, cùm ait initio hujus articuli 3. *Quidam dixerunt quod de ſubſtantia formæ hujus eſt hoc ſolùm quod dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei, non autem ea quæ ſequuntur*, ac poſtea cùm ſubdit paulò poſt: *Et propter hoc ſunt alii qui meliùs dicunt, quod alia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ, uſque ad hoc quod poſtea ſequitur, Hæc quotieſcumque feceritis, quod pertinet ad uſum ſacramenti, unde non eſt de ſubſtantia formæ*; alioquin intra paucas lineas nomen *ſubſtantiæ*, nimis æquivocè uſurparet, quod dicendum non eſt: Sed in prioribus verbis, nomen *ſubſtantiæ* pro eſſentia accipit, cùm Authores illi quos refert aſſererent verba hæc, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, non autem ea quæ ſequuntur, eſſe de eſſentia formæ: Ergo & in poſterioribus, dum contra illos Authores concludit, etiam verba ſequentia eſſe de ſubſtantia formę, nomen ſubſtantiæ pro eſſentia accipit.

17. Tertiò, Idem eſt eſſe aliquid de neceſſitate formæ, & eſſe eſſentiale formæ, ut in confeſſo eſt apud omnes: Sed D. Thomas in 1. ad Corinth. 11. lectione 6. refellit eos ex profeſſo, qui non omnia eſſe de *neceſſitate formæ* opinantur, illudque non videri convenienter dictum probat: Ergo omnia verba prædicta eſſe de eſſentia formæ exiſtimat.

18. Quartò, Quæ habent vim productivam effectûs ſacramentalis, ad eſſentiam ſacramentorum pertinere cenſentur: Sed D. Thomas ibidem aſſerit, omnia verba prædicta habere vim effectivam ad tranſmutandum vinum in ſanguinem Chriſti, ſic enim ait: *Quia formæ ſacramentorum ſignificando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam formæ*: Ergo cenſet, omnia illa verba eſſe de eſſentia formæ calicis, & non ſolùm de ejus ſubſtantia & integritate.

19. Quintò, Idem S. Doctor in 4. ſent. diſt. 8. qu. 2. art. quæſtiunc. 1. relatâ opinione eorum qui dicunt hæc ſolùm verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, eſſe de forma conſecrationis calicis, ut forma utriuſq; conſecrationis ſit conſimilis, ſubdit paulò poſt: *Alii probabiliùs dicunt quod totum quod ſequitur eſt de forma*. Quòd verò loquatur de forma eſſentiali, patet ex ſolutione ad 3. quod ſic procedebat. *Proprietates naturaliter conſequuntur*

A *ſubſtantiam rei: Sed illud quod conſequitur ſubſtantiam, non poteſt eſſe factivum tranſubſtantiationis: Ergo cùm illa verba quæ ſequuntur, deſignent aliquas proprietates ſanguinis, in quem fit tranſubſtantiatio, videtur quod non ſint de forma*, Nam huic argumento ſic reſpondet: *Ad tertium dicendum quod quamvis illa quæ ſequuntur, ſint ut proprietates conſequentes Chriſti ſanguinem, in quantum hujuſmodi, ſunt tamen eſſentiales ſanguini Chriſti, inquantum eſt per paſſionem effuſus..... & ideò illa quæ ſequuntur, ſunt eſſentialia ſanguini, prout in hoc ſacramento conſecratur, & ideò oportet quod ſint de ſubſtantia formæ*. Ubi clarè accipit ſubſtantiam pro eſſentia. Unde ſic licet arguere: Quæ ſunt eſſentialia ſanguini, prout in hoc ſacramento conſecratur, B ſunt etiam de eſſentia formæ per quam fit talis conſecratio: Sed ex D. Thoma, *verba quæ ſequuntur, ſunt eſſentialia ſanguini*, prout in hoc ſacramento conſecratur: Ergo & formæ per quam fit talis conſecratio.

Sextò, S. Thomas ibidem quæſtiunc. 2. in reſponſione ad 8. docet idem eſſe dicendum de 20. mutatione, aut additione, & ſubtractione horũ verborum quæ in conſecratione calicis proferuntur, quod dicitur de forma Baptiſmi: At hæc regula & doctrina falſa eſſet, ſi omnia illa verba non pertinerent ad eſſentiam formæ, ſed ſolùm ad ejus integritatem; poſſet enim in eis fieri aliqua C mutatio, additio, vel ſubtractio, quæ non poteſt fieri in forma Baptiſmi; cùm ea quæ non pertinent ad eſſentiam ſacramentorum, tolli aut mutari poſſint, ſalvâ eorum eſſentiâ: Ergo D. Thomas cenſet omnia illa verba eſſe de eſſentia formæ calicis,

Demum, cùm idem S. Doctor, tum hîc art. 3. 21. tum in 4. libro ſententiarum diſt. 8. art. 2. & alibi ſæpe, ſibi eadem argumenta opponat, quæ nobis objiciunt Adverſarij, quis non videat ipſum pro noſtra ſtare ſententia? Cui etiam adhærent Concilium Colonienſe, & Catechiſmus Pij V. ipſeq; Pontifex, qui oppoſitam ſententiam juſſit expungi ex Commentariis Cajetani, D qui hac in parte D. Thomam deſerebat, & in prædicto Catechiſmo hæc inſeri verba: *Opus eſt ut Sacerdos Euchariſtiæ formam cognitam & perſpectam habeat: eam igitur his verbis comprehendi, certò credendum eſt: Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Unde in Eccleſia Latina omnia illa verba proferuntur eodem ritu & modo, tenendo calicem in manu, & antequam proponatur ſanguis populo adorandus.

§. II.

E

Eadem veritas ratione ſuadetur.

CUm ſacramenta ex ſola Chriſti inſtitutione 22. dependeant, nulla poteſt aſſignari ratio à priori noſtræ concluſionis, poteſt tamen hæc probabili congruentiâ & ratione ſuaderi. Euchariſtia non ſolùm eſt inſtituta ad ſignificandum corpus & ſanguinem Chriſti, per modum cibi & potûs, ſed inſuper ad ſimul explicandam efficaciam paſſionis Chriſti nobis communicatam cum perpetuitate per modum teſtamenti novi, & prout eſt unum ex pręcipuis fidei noſtrę myſterijs, tribuitq; vitam æteram, & peccata remittit: Ergo conveniens fuit, ut in forma eſſentiali includat omnia verba illa quæ tales pro-

prietates

verba prædicta proferret &c. perficeretur hoc ſacramentum, per ly *ſola*, excludit ſolùm præcedentia, nimirum illa: *Qui pridie quàm pateretur*, non verò ſubſequentia, ſcilicet iſta: *Novi & æterni teſtamenti &c.* Patet hoc manifeſtè ex argumento quod ſibi objicit, in quo dicitur quod ſi alia verba quæ dicuntur in Miſſa prætermitterentur, acciperentur verba formę quaſi dicta in perſona Sacerdotis proferentis, in cujus corpus & ſanguinem panis & vinũ non convertuntur: quòd eſt fundamentum quo Scotus & quidam alij antiqui Theologi ducebantur ad opinandum, quod ſacramentum Euchariſtiæ non perficitur, niſi verba illa Canonis, *Qui pridie quàm pateretur*, à Sacerdote proferantur, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt. Unde S. Thomas huic objectioni reſpondens, ſic ait: *Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermiſſis, præcipuè quæ ſunt in Canone Miſſæ. Sed patet eſſe falſum, tum ex verbis Ambroſii ſuprà inductis* (in argumento ſed contra) *tum etiam quia Canon Miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundùm omnia tempora, ſed diverſa ſunt à diverſis appoſita. Unde dicendum eſt, quod ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret, cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum: quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi* VARBIS PRÆCAOANTIBUS *hoc non recitaretur.* Ex quibus manifeſtum relinquitur, D. Thomam, ſolum excludere verba præcedentia Canonis, *Qui pridie quàm pateretur*, tanquam non neceſſaria ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti, non verò iſta ſubſequentia, *Novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Unde hallucinatur Marcus à Serra, dum ait S. Thomam eo loco manifeſtè docere, his ſolùm verbis, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vinum in ſanguinem Chriſti tranſmutari, præſertim cùm idem S. Doctor oppoſitum manifeſtè doceat in cap. 11. 1. ad Corinth. Lect. 6. ubi ex profeſſo refellit eos qui non omnia eſſe de neceſſitate formæ opinantur, & docet omnia verba quæ in conſecratione calicis à Sacerdote proferuntur, *pertinere ad vim effectivam*, ut ſuprà viſum eſt.

32. Ad confirmationem dicendum, quod cùm S. Thomas ait, per hæc verba præciſè, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel *Hic eſt ſanguis meus*, converſionem vini ſignificari, materialiter tantùm & grammaticè ſubintelligi debet, quia hoc verba præ ſe ferunt, quamvis omnia quæ ſequuntur ſupponat ad formalem ſignificationem ex inſtituto Chriſti pertinere: quia vel ab Evangeliſtis id dixiſſe refertur Chriſtus; vel putatur id Apoſtolis tradidiſſe. Unde loco citato in 1. ad Cor. ſic ait: *Quia formæ ſacramentorum ſignificando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam*. Ubi apertè docet, omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur, ad ſignificationem, ſubindeq; ad vim effectivam formæ, pertinere.

33. Poteſt illuſtrari hæc ſolutio exemplo formæ Baptiſmi, licèt enim hæc ſola verba, *Ego te baptizo*, materialiter & grammaticè effectum hujus ſacramenti ſignificent, ea tamen quæ ſequuntur ad formalem ſignificationem ex inſtituto Chriſti pertineot; ita ut de eſſentia formæ Baptiſmi ſit quod addatur, *In nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti*: quia nimirum Baptiſmus non ſolùm habet rationem ſacramenti gratiam regenerativam conferentis, ſed etiam eſt fidei proteſtatio. Ita pariter, quia Euchariſtia eſt unum ex præcipuis fidei noſtræ myſterijs, habetq; non ſolùm rationem ſacramenti, ſed etiam teſtamenti, & ſacrificij, tribuitq; jus ad vitam æternam, & peccata remittit, non ſolùm verba iſta, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſed etiam quæ ſequuntur, ad formalem ſignificationem formæ calicis, ex inſtituto Chriſti pertinent.

Nec obſtat quod S. Thomas ait, nimirum verba illa pertinere ad integritatem locutionis. Ex verbis enim quæ ad integritatem locutionis pertinent, poteſt eſſentialiter componi locutio, ut conſtat ex verbis prioribus, quæ ad eſſentiam pertinere Adverſarij fatentur, & tamen unicam locutionem integrant & componunt.

Objicies ſecundò teſtimonia aliquorum SS. Patrum, ſanguinem Chriſti his verbis, *Hic eſt ſanguis meus*, confici aſſerentium: Ambroſius enim lib. 4. de ſacramentis cap. 5. ſic ait: *Calicem benedixit, & Apoſtolis ſuis tradidit dicens, Accipite & bibite, Hic enim ſanguis meus.* Cyprianus (vel apud illum author ſermonis de cœna Domini:) *Ex quo à Domino dictum eſt, Hæc eſt caro mea, & Hic eſt ſanguis meus, quotieſcunque his verbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſuperſubſtantialis & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque profuit.* Innocentius III. lib. 4. de myſterijs Miſſæ cap. 6. *Cùm ad prolationem verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, Sacerdos conficiat, credibile judicatur quod Chriſtus ea dicendo confecerit.* 34.

Reſpondeo cum Patre Nicolai in notis ad art. 3. hujus quæſtionis, quod nec Innocentius, nec Ambroſius, nec Cyprianus (vel apud illum alius Author) ſic loquuntur, ut ex profeſſo formam integram ponant, ſed Innocentius quidem ad eos refellendus qui Chriſtum contendebant benedicendo tantùm confeciſſe, nec verba ulla proferendo: cæteri autem duo ad veritatem Euchariſtiæ, per hæc verba, quæ illam expreſſiùs indicant, aſtruendam. Unde hæc & ſimilia SS. Patrum teſtimonia explicanda ſunt, eo modo quo D. Thomas exponit Magiſtrum in 4 diſt. 8. in expoſitione textûs, dicens *quòd Magiſter non intendit hîc definitè ponere verba quibus fit conſecratio, ſed explanare quod verbis Domini fit, non tamen omnibus verbis quæ ipſe ponit, nec eiſdem numero, ſed eiſdem quoad ſenſum.* 35.

Objicies tertiò: Illa ſolùm verba ſunt de eſſentia formæ calicis, quæ ſignificant converſionem vini in ſanguinem; ſicut ea tantùm ſunt eſſentialia formæ conſecrationis corporis, quæ converſionem panis in corpus Chriſti, exprimunt: Sed hæc verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, etiam ab alijs præciſa, æquè ſignificant converſionem vini in ſanguinem, ac iſta, *Hoc eſt corpus meum*, converſionem panis in corpus Chriſti: Ergo ſolùm verba iſta, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſunt de eſſentia formæ calicis. 36.

Confirmatur: Ad ſalvandam eſſentialem formam conſecrationis panis, non eſt neceſſarium addere hæc verba, *quod pro vobis tradetur*, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt: Ergo ſimiliter ad ſalvandam formam eſſentialem conſecrationis calicis, non requiritur quod ſubjungantur hæc verba, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* 37.

38. Ad objectionem reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quæ ſignificant converſionem vini in ſanguinem abſolutè, nego. In ſanguinem ut effuſum pro nobis in remiſſionem peccatorū, & cum aliis circumſtantijs & proprietatibus ſuprà explicatis, concedo. Solutio patet ex ſuprà dictis, cùm enim Euchariſtia non ſolùm habeat rationem ſacramenti, ſed etiam ſacrificij, de cujus ratione eſt immolatio victimæ, & ſanguinis effuſio, ad eſſentiam formæ calicis non ſufficiunt verba quæ ſignificant converſionem vini in ſanguinem, ſed etiam requiruntur alia quæ ejus effuſionem exprimunt.

39. Dices, Ergo ſaltem non ſunt neceſſaria illa verba, *pro vobis & pro multis, in remiſſionem peccatorum*: cùm per ly *effundetur*, ſatis natura ſacrificij exprimatur.

Sed nego conſequentiam, niſi enim exprimatur finis in quem ſanguinis effuſio dirigitur, ratio ſacrificij nō exprimitur, cùm poſſit ſanguis effundi ſimpliciter, & non per modum ſacrificij, ſi nimirum in nullius cultum & emolumentum effundatur. Ut igitur ſignificetur, quòd talis effuſio futura erat per modum ſacrificij, explicari debet per reſpectum ad bonum noſtrum, ſine quo indifferens eſt, ad hoc ut ſit per modum ſacrificij, vel per modum puræ effuſionis.

40. Ad confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam, & paritatem. Ratio autem diſcriminis aſſignatur à D. Thoma hîc art. 3. ad 2. ubi ſic ait: *Sanguis ſeorſum conſecratus, expreſſè paſſionem Chriſti repræſentat, ideò potiùs in conſecratione ſanguinis fit mentio de effectu paſſionis, quàm in conſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubjectum.*

41. Nec obſtat quod corpus Chriſti ſit traditum pro noſtris peccatis, ſubindeq; memoriale paſſionis ejus, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis.* Nam ut diſcurrit idem S. Doctor in 4. ſent. diſt. 8. quæſt. 2. art. 2. ad 2. *Cùm ſacramentum Euchariſtiæ ſit memoriale Dominicæ Paſſionis, in conſecratione corporis Chriſti non repræſentatur niſi paſſionis ſubſtantia, ſed in conſecratione ſanguinis repræſentatur paſſionis myſterium; non enim à corpore Chriſti ſanguis ejus ſeorſum fuit niſi per paſſionem; & ideò conditiones Dominicæ paſſionis exprimuntur per verba ſequentia magis in conſecratione ſanguinis, quàm in conſecratione corporis.*

42. Objicies quartò: Ex Florentino in decreto unionis, forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus Sacerdos in perſona Chriſti loquens, conficit hoc ſacramentum: Sed verba illa, *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, non profert ſacerdos in perſona Chriſti formaliter & ſignificativè, ſed recitativè, tantùm; alioquin falſa eſſent, cùm Chriſti ſanguis iterum non ſit effundendus: Ergo hæc ſaltem verba non ſunt de eſſentia formæ calicis.

43. Reſpondeo negando Minorem, Sacerdos enim non ſolum induit perſonam Chriſti in proferendis verbis formæ enuntiativè ſupra præſentem materiam, ſed etiam conſtituendo ſe, per implicitam & generalem intentionem, præſentem tempori quo Chriſtus hæc verba primùm protulit; & ita verè & enuntiativè dicit, *Hic eſt calix ſanguinis mei qui pro vobis effundetur.*

44. Dices: Sacerdos per verba formæ calicis convertere intendit materiam præſentem in præſentem ſanguinem qui nunc eſt in Chriſti corpore glorioſo: At de hoc aſſerere non poteſt, etiam prout induit perſonam Chriſti, quòd ſit effundendus, ut patet: Ergo &c.

Reſpondeo Sacerdotem per verba formæ calicis, intendere convertere præſentem materiam in præſentem Chriſti ſanguinem, ut retroactum ad tempus ultimæ cœnæ, pro quo illi convenit ly *effundetur*, cùm ſit idem numero ſanguinis nunc qui tunc fuit, & idem à Sacerdote in perſona Chriſti, pro eo tempore repræſentetur, pro quo erat effundendus. Quod verò Sacerdos conſtituat ſe præſentem tempori illi quo Chriſtus hæc verba primùm protulit, & repræſentet etiam materiam ut præſentem illi tempori quo Chriſtus primùm hoc ſacramentum confecit, conſtat ex verbis illis: *Et accipiens hunc præclarum calicem &c.* Quibus Sacerdos calicem quem præ manibus habet, præſentem reddit illi tempori, quo primùm Chriſtus ſuum conſecravit.

§. IV.

Solvitur argumentum ex Liturgiis Græcorum.

OBjiciunt ultimò Adverſarij: Græci Miſſam celebrantes, verè ſanguinem Chriſti conficiunt, & tamen in conſecratione calicis non proferunt omnia verba ſuprà dicta, ſed aliqua ex illis omittunt, ut patet ex eorum liturgijs. Unde Durandus & Cajetanus teſtantur ſe vidiſſe Miſſale Græcum, in quo hæc verba non habentur: *Calix, æterni*, nec *myſterium fidei*. Idem aſſerit de Liturgijs Maronitatum Cardinalis De lugo diſp. 11. ſect. 4. num. 6. ubi loquens de Liturgijs Maronitatum ſic ait: *In aliis verò Liturgiis, ſcilicet S. Ioannis Evangeliſtæ, Sanctorum Apoſtolorum, S. Euſtaſii, S. Ioannis Patriarchæ, verba ſunt*: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus. *In Liturgia S. Marci Evangeliſtæ*: Corpus meum eſt hoc: ſanguis meus eſt hic. *In Liturgia S. Matthæi Paſtoris*: Hoc caro mea eſt: Hoc ſanguis meus eſt. *Quas formas ex Miſſali manuſcripto Maronitarum, à Monte Libano Romam miſſo, dedit mihi perdoctus vir Victorius Scialach, Abbas S. Gregorii, natione Maronita, & in Urbe Roma à multis annis linguarum publicus interpres.* Hæc ibi prædictus Cardinalis: Ergo omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur à Sacerdotibus Latinæ Eccleſiæ, non ſunt de eſſentia formæ. 45.

Hoc argumentum putant Adverſarij eſſe convincens & demonſtrativum; unde Cajetanus ait quod *ſibi nulla apparet dubitandi ratio probabilis*, & Suarez, *ſe nihil invenire quod probabiliter reſponderi poſſit.*

Reſpondeo tamen primò, hoc argumentum habere difficultatem, etiam in ſententia Adverſariorum; cùm enim plures ex illis exiſtiment, omnia verba prædicta ad integritatem formæ calicis pertinere, tenentur rationem reddere, cur Apoſtoli, & SS. Patres, qui prædictas liturgias ediderunt, formam ſubſtantialiter integrantem non afferant, ſed mancam ac mutilam, plura verba ad ejus integritatem & ſubſtantiam requiſita prætermittentes. 46.

Reſpondeo ſecundò, non majorem eſſe hujus argumenti difficultatem eâ quæ de forma ſacramenti Confirmationis, & de materia ac forma ſacramenti Ordinis proponi ſolet. Nam Græci in collatione ſacramenti Confirmationis hac formâ utuntur, *ſignaculum donationis Spiritus Sancti*, quæ eſt omnino diverſa ab ea quâ Eccleſia 47.

Romana

Romana utitur. Item in Eccleſia Græca Sacerdotes non ordinantur, ſicut in Eccleſia Latina, per calicis & patenæ porrectionem, neque per hujus formæ prolationem, *Accipe poteſtatem, &c.* ſed per ſolam manuum impoſitionem, adjunctis verbis iſtis: *Divina gratia quæ ſemper infirma curat, & quæ deſunt ſupplet, promovet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum &c.* Quod Romæ vidiſſe ſe teſtatur Cardinalis Delugo, & dicit fieri ſciente & conſentiente Summo Pontifice; & tamen Concilium Florentinum ſeſſione ultimâ in decreto Eugenii definit; presbyteratum tradi per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, & per hæc verba, quæ tenent locum formæ, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis & defunctis.* Sicut ergo Adverſarii ut ab hac difficultate ſe expediant, & ſalvent quomodo in Eccleſia Græca ritè ſacramenta Confirmationis & Ordinis conferantur, non obſtante quod Græci utantur materiâ vel formâ ſpecie diverſâ ab ea quam Eccleſia Latina adhibet, reſpondent Chriſtum formam ſacramenti Confirmationis, & materiam ac formam ſacramenti Ordinis non determinaſſe in individuo, nec in ſpecie, ſed ſolùm in genere, & eam determinandam quantùm ad ſpeciem, ſuæ Eccleſiæ reliquiſſe; ideòque illam, juxta diverſam Eccleſiæ Latinæ & Græcæ traditionem, variè deſignari. Ita ſimiliter dico, Chriſtum formam ſpecificam calicis non determinaſſe, ſed ejus determinationem Eccleſiæ ſuæ reliquiſſe; ex quo factum eſt, quod juxta diverſas traditiones, variæ editæ ſint liturgiæ, in quibus talis forma diverſimodè traditur, & verba quæ in una habentur, mutantur, vel omittuntur in altera. Nam in Liturgia S. Jacobi ſic habetur: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis & multis effunditur & datur in remiſſionem peccatorum.* In Liturgia Sancti Marci: *Hic eſt enim ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis & multis effunditur, & diſtribuitur in remiſſionem peccatorum.* In Liturgia S. Baſilii: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* In Liturgia S. Chryſoſtomi: *Hic eſt enim ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis & plurimis effundetur in remiſſionem peccatorum.* In Liturgia Æthiopum, cujus Author creditur eſſe D. Matthæus: *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur, & pro redemptione multorum. Amen.* In Miſſa Mozarabum: *Hic eſt calix novum teſtamentum in meo ſanguine, qui pro vobis effundetur.* Circumfertur etiam Liturgia D. Petri, edita à Guillelmo Lindano, Epiſcopo Gandavenſi, in qua ſolùm ponuntur hæc verba pro forma calicis: *Hic eſt ſanguis meus*: verùm hæc Liturgia non habet authoritatem, ſed cenſetur apocrypha. Licèt ergo forma calicis, juxta varium diverſarum Eccleſiarum ritum, ſpecie diverſa ſit, & verbis diverſis expreſſa, quia tamen non eſt determinata à Chriſto quantùm ad ſpeciem, ſed relicta determinationi Eccleſiæ; ſicut Delugo & alii Recentiores cenſent de forma Confirmationis, & de materia ac forma Ordinis, ideò in diverſis illis Eccleſiis ritè & validè ſanguis Chriſti conficitur, & Romana Eccleſia rectè & prudenter diverſos illos ritus approbat, vel tolerat. Et mirum eſt quod Author ille contradicere audeat Suari dicenti opinionem noſtram eſſe *valde probabilem, & magnæ authoritatis*; cùm ille tractans prædictam difficultatem de forma Confirmationis, & de materia ac forma ſacramenti Ordinis, ſolutionem tradiram, probabiliſſimam cenſeat & ei tandem acquieſcat.

48. Ex dictis confutata manet ſententia Petri Corneio, & Philippi à S. Trinitate: Tum quia D. Thomas locis ſuprà citatis abſolutè docet, omnia verba quæ in conſecratione calicis proferuntur, eſſe de ſubſtantia, ſeu de eſſentia formæ. Tum etiam, quia ſi particulæ iſtæ, *æterni myſterium fidei*, ab eſſentiali forma calicis excludendæ ſunt, eò quòd in aliquibus liturgiis non habeantur; aliæ pariter excipiendæ erunt, cùm in Liturgia Æthiopum, cujus Author, ut diximus, creditur D. Matthæus, hæc verba, *novi Teſtamenti*, non reperiantur, nec in Miſſa Mozarabum, iſta: *In remiſſionem peccatorum.*

ARTICULUS III.

Vtrum Chriſtus in Conſecratione ſui corporis & ſanguinis, aliquibus verbis uſus fuerit?

49. NEgant Innocentius III. lib. 4. de myſteriis Miſſæ cap. 17. Mayro in 4. diſt. 8. quæſt. unicâ art. 5. Catharinus opuſc. de verbis conſecrationis, & alii, exiſtimantes Chriſtum in conſecratione ſui corporis & ſanguinis uſum fuiſſe poteſtate excellentiæ, & conſecraſſe ſine ullis verbis, quamvis inſtituerit verba à Sacerdotibus pro conſecratione proferenda. Pro hac ſententia Salmeron tomo 9. Tract. 13. plura adducit teſtimonia & argumenta, ut ejus probabilitatem ſuadeat, licèt tamen in fine ab ea recedat, cum D. Thoma, & aliis Scholaſticis, cum quibus

Dico breviter, Chriſtus in conſecratione ſui corporis & ſanguinis aliquibus verbis uſus eſt, iiſdem ſcilicet quibus à Sacerdotibus hoc ſacramentum conficitur.

50. Probatur primò ex SS. Patribus id paſſim aſſerentibus: Tertullianus enim lib. 4. contra Marcionem ante finem, ſic ait: *Acceptum panem, & diſtributum Diſcipulis, corpus ſuum illud fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo.* Quo quid expreſſius? Cyprianus de cœna Domini: *Summus Sacerdos panem profert & vinum: Hoc eſt, inquit, corpus meum.* Ambroſius relatus de conſecrat. diſt. 2. cap. *Panis: Cùm panem accipiens diceret. Hoc eſt corpus meum, planè monſtratur verbum illud operatorium fuiſſe.* Id eſt converſivum panis in corpus. Chryſoſtomus homil. 60 ad populum Antiochenum, poſt medium: *Qui namque dixit, Hoc eſt corpus meum, & verbo factum confirmavit.* Ubi loquitur de conſecratione à Chriſto in cœna facta, quam ait verbo confirmaſſe. Demum Damaſcenus lib. 4. fidei cap. 14. docet quod ſicut Deus dicendo *fiat lux*, fecit lucem, ita & Chriſtus, dicendo *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus*, hoc ſacramentum perfecit. Quod etiam inſinuat Apoſtolus 1. ad Corinth. 11. dicens: *Accepit Ieſus panem & fregit ac dixit, Hoc eſt corpus meum.*

51. Probatur ſecundò: Sacerdos conſecrat ut miniſter Chriſti, & ut vices ipſius gerens, ut docet Florentinum in decreto unionis: Ergo ut major eſſet conformitas & unitas inter Authorem & miniſtrum, decuit ut Chriſtus eodem modo, iiſdemque verbis conſecraret quibus Sacerdotes hoc ſacramentum conficiunt: præſertim cùm Euchariſtia non ſolùm habeat rationem ſacramenti, ſed etiam ſacrificii, quod in

manducate, hoc eſt corpus meum, non eſt ſic intelligendum, ut eo ordine hæc facta fuerint quo referuntur, quia Evangeliſtæ res geſtas ſæpe narrant ordine præpoſtero: ſed ſenſus eſt, dum benediceret, frangeret, & daret Diſcipulis ſuis, dixiſſe, *hoc eſt corpus meum*. *Hoc participium dicens* (inquit S. Doctor) *concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur ſolùm reſpectu ultimi verbi prolati, quaſi Chriſtus tunc iſta verba protulerit, quando dedit Diſcipulis ſuis: ſed poteſt intelligi concomitantia reſpectu totius præcedentis; ut ſit ſenſus, dum benediceret, frangeret, & daret Diſcipulis ſuis, hæc verba dixit: Accipite, &c.*

ARTICULUS IV.

Utrum verba conſecrationis formaliter & ſignificativè, ſeu aſſertivè, à Sacerdote proferantur, vel ſolùm hiſtoricè & recitativè?

§. I.

Explicatur titulus, & difficultas propoſita, unicâ concluſione reſolvitur.

59. PRo tituli explicatione ſciendum eſt, illud pronuntiari ſeu dici hiſtoricè, ſive quod idem eſt recitativè aut materialiter, quod tantùm refertur tanquam ab alio dictum, ita ut illud ipſum non aſſeratur, vel negetur, ſed tantùm illud ab alio fuiſſe dictum enuntietur; ut cùm dicimus, *Ariſtoteles dixit mundum eſſe ab æterno*. Formaliter verò & ſignificativè ſeu aſſertivè aliquid dicimus, quandò per verba quæ pronuntiamus, aliquid affirmare vel negare intendimus, ut cùm dicimus, *Deus eſt trinus in perſonis*, *Deus eſt incarnatus, &c.* Hinc emergit quæſtio, & controverſia inter Theologos, quonam ex his modis verba conſecrationis à Sacerdote proferantur? Nam Innocentius III. lib. 4. de Euchar. cap. 17. Durandus in 4. diſt. 8. quæſt. 2. Major quæſt. unicâ ad 2. Picus Mirandulanus in apologia ſuarum aſſertionum quæſt. 10. Ambroſius Catharinus opuſc. de verbis conſecrationis, & Alphonſus Salmeron tomo 9. in Evang. Tract. 13. docent ea recitativè tantùm & hiſtoricè proferri. E contra Marſilius, Gabriel, & alii, quos ex Recentioribus ſequuntur Vazquez, & Amicus, exiſtimant ea aſſertivè tantùm, ſeu formaliter & ſignificativè proferri. Pro reſolutione difficultatis, & veræ ſententiæ explicatione.

60. Dico breviter, ea recitativè ſimul & aſſertivè proferri. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hîc art. 5. & ſuper caput 26. Matthæi, verſu 2. ubi ſic ait: *Dicendum quod recitativè dicuntur, & ſimul recitativè & ſignificativè.* Et quidem quòd hiſtoricè & recitativè dicantur, patet ex contextu Canonis, ubi ſic dicitur: *Qui pridie quàm pateretur, accepit panem in ſanctas & venerabiles manus ſuas, & elevatis oculis in cœlum, ad te Deum ſuum patrem omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, & fregit, deditque Diſcipulis ſuis, dicens, Accipite & manducate ex hoc omnes, Hoc eſt enim corpus meum.* Ubi particula *dicens*, manifeſtè ſignificat, Chriſtum verba illa ſacramentalia dixiſſe, eademque referri tanquam à Chriſto dicta. Id etiam apertè colligitur ex illa particula *Enim*, quam Eccleſia adjecit: niſi enim verba formæ recitativè proferantur, incongruè & inutiliter addita fuiſſet particula illa conjun-

A ctiva, nam hæc additur ad connectenda verba formæ cum præcedentibus, quæ tantùm recitativè proferuntur; & eatenus connectuntur, quatenus referuntur eodem modo à perſona Chriſti dicta.

Quod autem ſenſu quoque formali ſeu aſſertivo & ſignificativo enuntientur, probatur primò quia ex Florentino in decreto unionis, Ambroſio lib. 4. de ſacrament. cap. 4. aliiſque SS. Patribus, Sacerdos conſecrans, loquitur in perſona Chriſti: Sed in perſona Chriſti non loqueretur, ſi tantùm hiſtoricè referret Chriſtum ea verba dixiſſe; qui enim tantùm recitat verba alterius, non loquitur in perſona illius, ſed in propria, cùm ejus perſonam non induat, ut illam in ſe ex- B primat & repræſentet: Ergo Sacerdos non refert merè hiſtoricè verba conſecrationis, ſed aſſertivè quoque & ſignificativè ea pronuntiat. 61.

Dices, eâ ſolùm ratione Sacerdotem conſecrantem dici loqui in perſona Chriſti, quia hoc ſacramentum conficit per virtutem ſibi à Chriſto communicatam, non verò ex eo quòd perſonam illius gerat & repræſentet. 62.

Sed contra: Sacerdos peculiari nomine ac titulo in hoc ſacramento in perſona Chriſti loquitur, quo non loquitur dum alia ſacramenta miniſtrat, cùm Concilium de alio ſacramento non dixerit, quod illud Sacerdos in perſona Chriſti loquens conficiat: Sed reliqua ſacra- C menta conficit in virtute & poteſtate à Chriſto ſibi communicata: Ergo non eâ ſolùm ratione Sacerdos conſecrans dicitur loqui in perſona Chriſti, quia agit per virtutem ſibi à Chriſto communicatam.

Probatur ſecundò: Si Sacerdos verba conſecrationis hiſtoricè tantùm & recitativè proferret, ea non proferret ſupra præſentem materiam, ſed ſupra aliam quam in ultima cœna Chriſtus conſecravit; nam ſignificarent tantùm converſionem materiæ quam Chriſtus tunc accepit in manus, & præſentiam corporis & ſanguinis ſub ejuſdem materiæ ſpeciebus: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. 63.

Reſpondent Adverſarii, hæc verba à Chriſto D in cœna fuiſſe etiam virtute enuntiata ſupra omnem materiam, quæ à futuris Sacerdotibus conſecrabilis erat: ſicut dicunt Patres, Chriſtum per contactum aquæ Jordanis quâ fuit à Joanne baptizatus, conſecraſſe omnes aquas quibus baptizandi erant reliqui. 64.

Sed hoc temerè & ſine fundamento aſſeritur, cùm nec ſancti Patres illud inſinuent, nec ex verbis Scripturæ colligatur, nec exemplum illud hoc ſuadeat; nam Chriſtum per contactum aquæ Jordanis, conſecraſſe omnes aquas, non eſt aliud quàm ipſum per inſtitutionem Baptiſmi in materia aquæ, effeciſſe ut omnes aquæ eſſent idonea materia ad hoc ſacramentum. Simi- E liter ergo, vi conſecrationis primi panis & calicis fuiſſe reliquos virtute conſecratos, non eſt aliud quàm vi primæ illius inſtitutionis, quâ fuit hoc ſacramentum in pane & vino uſuali inſtitutum, omnem poſtea panem ex tritico, & vinum de vite, fuiſſe factam idoneam materiam ad hoc conficiendum.

Tertiò ſuaderi poteſt eadem pars ex alio inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia. 65. Si enim verba conſecrationis non haberent vim conſecrandi, niſi recitativè prolata, ſequeretur Sacerdotem non conſecraturum, qui ſic diceret, & nihil ampliùs, *Hoc eſt corpus meum*; tunc

enim

enim hiſtoricè non referret Chriſtum ea dixiſſe: Sed hoc erroneum eſt, & contra communem Theologorum ſententiam, ut patet ex dictis art. 1. Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

66. Objicies primò: Eodem modo Sacerdos pronuntiat verba conſecrationis, quo præcedentia, ut conſtat ex participio, *dicens*, quod non minùs refert Chriſtum dicentem verba formæ, quàm verba illam præcedentia: Sed verba præcedentia formam panis, ut ſunt illa, *Accipite & manducate ex hoc omnes*, recitativè tantùm proferuntur à Sacerdote, cùm illa tantùm referantur ut à Chriſto dicta ſuis Diſcipulis in ultima cœna: Ergo & verba conſecrationis.

67. Confirmatur: Si Sacerdos verba formæ non purè recitativè, ſicut & præcedentia, referret, ſed ea etiam formaliter & ſignificativè proferret, vel hoc faceret in propria perſona, vel in perſona Chriſti? Neutrum dici poteſt: Ergo &c. Minor quoad primam partem patet. Si enim Sacerdos in propria perſona verba formæ proferret, illa eſſent falſa, quia per ly *corpus meum*, intelligeretur corpus ipſius Sacerdotis conſecrantis. Probatur verò quantùm ad ſecundam: ſi enim in perſona Chriſti verba formæ proferat, propoſitio erit falſa, quantùm ad iſta verba: *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, cùm non ſit ampliùs glorioſus Chriſti ſanguis effundendus.

68. Ad objectionem reſpondeo, negando Majorem. Sacerdos enim conſecrans, verba præcedentia formam pronuntiat ſolùm recitativè, referendo quæ Chriſtus in ultima cœna protulit; verba autem formæ, non hiſtoricè tantùm & recitativè profert, ſed etiam aſſertivè, & enuntiativè, per ea in perſona Chriſti aſſerendo, quæ ipſa ſuprà præſentem materiam practicè ſignificant. Ad probationem verò in contrarium, dicendum eſt, participium illud *dicens*, ſignificare quidem Chriſtum verba ſacramentalia dixiſſe, eademque referri à Sacerdote tanquam à Chriſto dicta, ut ſuprà annotavimus; non denotare tamen, Sacerdotem ea ſolùm hiſtoricè & recitativè proferre, cùm non repugnet Sacerdotem in perſona propria, verba illa recitativè proferre, & in perſona Chriſti quam repræſentat, ea aſſertivè & enuntiativè dicere.

69. Ad confirmationem dicatur, Sacerdotem verba formæ proferre in perſona Chriſti: ad id verò quod in contrarium adducitur, patet reſponſio ex dictis art. 2. §. 3. in ſolutione quartæ objectionis; ibi enim oſtendimus, Sacerdotem verè & enuntiativè dicere, *Hic eſt calix ſanguinis mei qui pro vobis effundetur*, quia hæc verba proferuntur ab illo ut conſtituto præſente, per implicitam & generalem intentionem, tempori illi quo Chriſtus hæc verba primùm protulit.

70. Objicies ſecundò: Hi duo modi proferendi, ſcilicet ſignificativè & recitativè, ſunt inter ſe oppoſiti & incompoſſibiles; nam qui recitat & refert verba alterius, non habet intentionem idem ſignificandi; propterea qui refert hæreſim aut mendacium alterius, non ideò mentitur aut eſt hæreticus: Ergo Sacerdos conſecrans non poteſt verba formæ ſignificativè & recitativè ſimul proferre.

71. Reſpondeo negando Antecedens quāvis enim hi duo modi proferendi nō ſemper ſint ſimul, ut patet ex inſtantiis adductis de hæreſi & mendacio, non ſunt tamen inter ſe oppoſiti & incompoſſibiles, non enim repugnat quod eadem perſona & nomine proprio eandem locutionem recitet ut ab alio prolatam, & ſimul enonciativè & ſignificativè eam proferat nomine alterius; ſicut cùm Sacerdos in Miſſa eandem orationem dominicam ſimul recitat ut à Chriſto dictam, & enuntiat, per eam petendo quæ in ea petere docemur. Similiter ergo idem Sacerdos ſuper materiam conſecrationis ſacramentalia verba pronuntians, poteſt illa velut à Chriſto dicta referre, & ſimul Chriſtum imitari, ejuſque perſonam induendo, aſſerere ſuper materiam propoſitam, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.*

§. III.

Corollarium notatu dignum.

Ex dictis intelliges, propoſitiones illas, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, ut à Sacerdote prolatas, eſſe veriſſimas; cùm enim Sacerdos celebrans loquatur in perſona Chriſti, verè poteſt dicere, *Hoc eſt corpus meum*, quamvis ſub ſpeciebus panis non ponat niſi corpus Chriſti; ſicut Angelus perſonam Dei repræſentans, verè dicebat, *Ego ſum qui ſum.* 72.

Dices, Illa propoſitio eſt falſa in qua prædicatum attribuitur ſubjecto cui non convenit: Sed prædicatum hujus propoſitionis, *Hoc eſt corpus meum*, attribuitur ſubjecto cui non convenit: Ergo eſt falſa. Minor probatur. Subjectum hujus propoſitionis eſt ſubſtantia panis: Sed falſum eſt ſubſtantiam panis eſſe corpus Chriſti: Ergo &c. Major probatur, quia pronomen demonſtrativum *hoc*, demonſtrat ſubſtantiam quæ tunc erat ſub ſpeciebus panis, quando proferebatur. 73.

Reſpondeo negando Minorem, ad cujus probationem, nego Majorem, & ejus probationem; nam licèt pronomen *hoc* ſignificet ſubſtantiam aliquam ſingularem ſub accidentibus contentam, non tamen illam ſignificat determinatè, ſed ſolùm vagè, ut patet in communi modo loquendi: Petrus enim v.g. ambulans per hortum Joannis, & advertens aliquam herbam, verè dicit, *hæc herba naſcitur in horto meo*: ubi pronomen *hæc* non ſupponit pro illa ſingulari determinata herba quam demonſtrat, ſed pro ſingulari vagè, ſive pro alia ejuſdem ſpeciei. 74.

Dices rurſus: Si propoſitio illa eſſet vera, vel objectum illius prius eſſet quàm veritas ejuſdem, vel poſterius? Non primum, quia propoſitio illa inquantum vera efficit ſuum objectum, ponit enim corpus Chriſti ſub ſpeciebus: Ergo objectum non poteſt eſſe prius, cùm omnis effectus ſit poſterior ſuâ cauſâ. Non etiam ſecundum, quia ex eo quod res eſt vel non eſt, propoſitio dicitur vera vel falſa, ut ait Ariſtoteles 1. Perihermenias: Ergo prius eſt objectum propoſitionis eſſe, quàm verificari propoſitionem quæ illud enuntiat. 75.

Reſpondeo eligendo ſecundam partem dilemmatis, & ad probationem in contrarium, diſtinguendo Antecedens: Ex eo quòd res eſt propoſitio ſpeculativa dicitur vera, concedo. Practica, nego. Sicut ergo quia cognitio divina habet cauſare veritatem in rebus, prius eſt quòd Deus cognoſcat rem eſſe, quàm ſit ipſa res, ut in Tractatu de ſcientia Dei ſuſè oſtendimus: Ita pariter, quia hæc propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*, ut à Sacerdote conſecrante profertur, practica 76. Diſp. 1. a. 5

ca

ea eſt, prius naturâ eſt quòd corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis ponatur, quàm quòd illi verificetur.

Inſtabis: Propoſitio practica affirmat aliquid eſſe in re: Ergo ſupponit rem ita eſſe.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: affirmat aliquid eſſe in re, quod tunc fiat, concedo. Quod præſupponatur, nego.

77. Quærunt hîc aliqui, an verba conſecrationis phyſicè inſtrumētaliter producant ſub ſpeciebus Euchariſticis ſubſtantiam corporis Chriſti, ſubindéq; ab eis phyſicè ſubſtantiam panis & vini expellant? Sed reſolutio hujus difficultatis pendet ex dictis in Tractatu de Sacramentis in communi, de cauſalitate ſacramentorum novæ legis; nam eodem modo aſſerunt SS. Patres verba conſecrationis efficere corpus & ſanguinem Chriſti, quo alia ſacramenta cauſant gratiam: unde ſicut ibi oſtenſum eſt, quod ut dicta Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum, in ſenſu proprio ſalventur & verificentur, dicendum eſt, ſacramenta novæ legis phyſicè inſtrumentaliter cauſare gratiam, idem aſſerendum eſt de verbis conſecrationis reſpectu productionis corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis, & expulſionis ſubſtantiæ panis & vini ab illis. Quare S. Thomas hîc art. 4. docet verbis illis ineſſe virtutem creatam ad perficiendam iſtam converſionem. Et in reſp. ad 2. negat dari inſtrumentum creationis, quod tamen concedit pro iſta converſione. Ubi manifeſtum eſt ipſum loqui de inſtrumento phyſico, non verò de purè morali. Tum quia non eſt neceſſe ponere virtutem aliquam creatam inſtrumento morali, cùm inſtrumentum morale non influat per virtutem phyſicam in effectum, ſed agens principale ſe ſolo ad poſitionem illius rei operetur. Tum etiam, quia nulla eſt repugnantia quòd detur inſtrumentum morale creationis, quia non repugnat quòd ad interceſſionem alicujus Sancti, vel ad prolationem aliquorum verborum, Deus ſe ſolo creet Angelum vel animam; ſicut multoties propter preces alicujus Sancti datur alicui filius, & creatur anima illius.

78. Argumenta verò quæ contra hanc D. Thomæ ſententiam militant, loco citato, ſolidè & perſpicuè ſoluta ſunt. Deo ſolùm reſtant breviter hîc expedienda. Primum eſt, quòd ſi verba conſecrationis phyſicè inſtrumentaliter concurrant ad productionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus, etiam ipſa Chriſti humanitas habebit eandē cauſalitatem, cùm illa ſit inſtrumentum conjunctum Verbi divini, ad producendos eoſdem effectus quos per ſacramenta ut per inſtrumenta ſeparata operatur: Sed videtur impoſſibile quòd humanitas Chriſti inſtrumentaliter phyſicè ad hunc effectum concurrat, alioquin ipſa Chriſti humanitas ſeipſam produceret: Ergo pariter repugnare videtur, quòd verba conſecrationis phyſicè inſtrumentaliter concurrant ad productionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis.

79. Verùm huic difficultati facilè reſpondetur, negando Minorem, licèt enim humanitas Chriſti non poſſit eſſe inſtrumentum ad productionem ſui abſolutè & ſimpliciter, bene tamen ad productionem, ut ex pane, & in ſacramento; quia nulla eſt repugnantia quòd humanitas Chriſti ſupponatur exiſtens abſolutè, & ſupponatur non exiſtens tali modo, ſubindéque ut exiſtens abſolutè & in propria ſpecie, inſtrumentaliter concurrat ad ſui productionem ſub tali modo.

Secundò objici poteſt, quod converſio panis in corpus Chriſti non minùs excellens & miraculoſa videtur, quàm creatio: Ergo cùm juxta D. Thomam 1. p. quæſt. 45. art. 5. repugnet creaturam eſſe inſtrumentum phyſicum creationis, videtur etiam impoſſibile, quòd verba conſecrationis phyſicè inſtrumentaliter ad productionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis concurrant. 80.

Reſpondeo dato Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; licèt enim concedatur quòd converſio iſta ſit actio excellentior quàm creatio, non tamen eſt ita difficilis reſpectu creaturæ; quia actio creaturæ debet recipi in aliquo ſubjecto quod præſupponatur, ut illa operetur; quod ſubjectum non præſupponitur in creatione bene tamen in tranſſubſtantiatione; unde quamvis repugnet dari inſtrumentum phyſicum creationis, non tamen tranſſubſtantiationis. 81.

DISPUTATIO VIII.

De Effectibus Sacramenti Euchariſtiæ.

Ad quæſtionem 79. D. Thomæ.

QUæ ad hujus mirabilis ſacramenti effectus attinent, tot difficultatum ſcholaſticarum nodis implexa non ſunt, quàm quæ hucuſque pertractavimus, unde & breviùs & faciliùs ab illis nos expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Qui ſint præcipui hujus Sacramenti effectus?

DIco primò, proprium & principalem hujus Sacramenti effectum, eſſe gratiam, per modum nutritionis & augmenti in vita ſpirituali. 1.
Ita colligitur ex Florentino in decreto Eugenii, ubi hoc Sacramentum habere dicitur *omnem effectum quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, ſuſtentando, reparando, augendo &c.* Et ex Tridentino ſeſſ. 13. cap. 2. ubi ſic habetur: *Sumi autem voluit* (Salvator noſter) *ſacramentum hoc tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vitâ illius qui dixit: Qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Quibus verbis rationem fundamentalem noſtræ concluſionis inſinuat. Hoc enim Sacramentum per modum cibi & potûs inſtitutum eſt, juxta illud Joan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:* Ergo ſicut cibus materialis corpus nutrit & auget, & roborat, & ut loquitur Ambroſius lib. 5. de Sacram. cap. 4. *Animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit*: quod aliter præſtare nequit, quàm tribuendo gratiam per modum nutritionis & augmenti in vita ſpirituali. In quo à cæteris Sacramentis differt: alia enim Sacramenta ad alios effectus & fines peculiares gratiam conferunt, Baptiſmus ad regenerationem, Confirmatio ad fidem fortiter & conſtanter propugnandam, Pœnitentia ad reſurgendum à peccatis, Extrema-Unctio ad levamen ægritudinis, & fœli-

cem ac facilem exitum ex hac vita, Ordo ad conferendam poteſtatem conficiendi aut miniſtrandi validè ſacramenta, Matrimonium ad conjuges ſanctificandos, muniendóſque ſubſidiis quibus convenienter ſtatus conjugalis ſuſtineri poſſit.

2. Dico ſecundò, hoc ſacramentum, quantùm eſt de ſe, cauſare etiam quandam gratiam actualem, nempe excitationem charitatis, & actualem refectionem, cum quadam dulcedine, & gaudio ſpirituali. Ita D. Thomas hîc art. 1. ad 2. ubi ait: *Per hoc Sacramentum, quantùm eſt ex ſui virtute, non ſolùm habitus gratiæ & virtutis confertur, ſed etiam excitatur in actum, juxta illud 2. ad Corinth. 5. Charitas Chriſti urget nos. Et inde eſt quod ex virtute hujus Sacramenti anima ſpiritualiter reficitur, per hoc quod anima ſpiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinæ*, ſecundùm illud Cant. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Unde in Clementina unica *de Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, Euchariſtia vocatur *panis habens omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitatem*; & D. Thomas opuſc. 58. dicit, quod in hoc Sacramento *dulcedo in proprio fonte deguſtatur*, & in officio quod de hoc mirabili ſacramento juſſu Urbani IV. edidit, ei accommodat illud Geneſ. 49. *Pinguis eſt panis ejus, & præbebit delitias Regibus.*

3. Similia docent SS. Patres, Cyprianus enim ſerm. de Cœna Domini hæc ſcribit: *Panis iſte Angelorum, omne delectamentum habens, virtute mirificâ, omnibus qui dignè & devotè ſumunt, ſecundùm ſuum deſiderium ſapit, & amplius quàm manna illud eremi implet & ſatiat edentium appetitus, & omnium carnalium ſaporum irritamenta, & omnium exſuperat dulcedinum voluptates.* Ambroſius lib. 5. in Lucam: *Qui domicilio Chriſtum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium paſcitur voluptatum.* Laurentius Juſtinianus de caſto connubio Verbi & animæ cap. 24. hoc ſacramentum appellat, *pabulum ſuave, refectionem jucundam, melliſluum manna*, quia revera in eo Chriſtus animam mirâ dulcedine & ſuavitate perfundit, ſatiátque nos de torrentibus mellis & butyri, juxta illud Job 20. *Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis & butyri*, quod D. Gregorius 15. Moral. cap. 9. accommodat ad Chriſtum: *Mel quippe* (inquit) *ex aere, butyrum verò ex carne eſt: ſummi autem Patris unigenitus, cùm ſit Deus ſuper omnia, homo factus eſt inter omnia; qui cùm nos dulcedine Divinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis ſuæ replevit* (in Euchariſtia) *melle nos pariter & butyro ſatiavit.*

4. Docent etiam aliqui ex SS. Patribus, ad miram hujus dulciſſimi ſacramenti ſuavitatem explicandam, quod in eo divina Sapientia ſuam divinitatem & humanitatem ad modum lactis nobis exhibet, juxta illud Iſaiæ 60. *Mammillâ Regum lactaberis.* Ita Auguſtinus Concione 1. in Pſal. 33. ubi hæc ſcribit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus ſempiternus, ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ Virtutes, manducant cæleſtes ſpiritus, & manducant, & ſaginantur: quis autem homo poſſet ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut menſa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret.* Similia habet Hugo à S. Victore lib. 1. Miſcell. titulo 25. *Sapientia* (inquit) *ſurſum panis erat, & verſa eſt deorſum in lac; in divinitate Panis, in humanitate lac; & nutritus eſt parvulus lacte humanitatis, ut creſcens & convaleſcens capere poſſit cibum divinitatis.*

Ad majorem hujus concluſionis intelligentiam, obſervandum eſt cum Cajetano hîc art. 1. quòd quamvis augmentum gratiæ, & dulcedo ſpiritualis, ſint hujus ſacramenti effectus, non habent tamen neceſſariam connexionem, ſed poſſunt ab invicem ſeparari. Nam in Chriſto ſecundus effectus fuit ſine primo, ut docet D. Thomas hîc quæſt. 81. art. 1. ad 3. ubi ait quod quamvis in Chriſto gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione hujus ſacramenti, habuit tamen ſpiritualem delectationem. E contra verò (inquit Cajetanus) augmentum habitualis gratiæ ex hoc ſacramento in valde multis credimus contingere, qui dignè ad hoc ſacramentum & devotè accedunt, & tamen expertes ſunt ſpiritualis dulcedinis, ita ut ipſorum vox ad Patrem cœleſtem ſit: *Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam dediſti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer*; & tamen filius erat qui verè dicere potuit: *Nunquam mandatum tuum præterivi*, Lucæ 15. Sicut ergo Sacramentum Extremæ-Unctionis non ſemper cauſat ſanitatem corporis; ſed ſolùm cùm expedit ad ſalutem animæ, & non eſt impedimentum ex parte recipientis; ita nec Euchariſtia ſemper cauſat delectationem & fervorem ſpiritualem (præcipuè ſenſibilem, & redundantem in inferiores potentias) ſed ſolùm prout expedit ad augmentum gratiæ & virtutum, vel cùm ex indiſpoſitione ſubjecti ei non ponitur impedimentum, ut contingit in illis qui cum diſtractione, & abſque attentione & devotione actuali, ad hoc ſacramentum accedunt. 5.

Addo ex D. Thoma opuſc. 58. cap. 22. quod *ſicut medicus peritus quandoque quibusdam dat medicinam dulcem palato corporis, & quandoque non ſic, ſed dulcem palato mentis, quæ quamvis non gutturi, tamen bene ſapit rationi, pro eo quod ſanam mentem delectat. Sic Dominus dat ſuis fidelibus dulce ſemper corpus: ſed dulcedinem ſuam alio modo iſtis, alio iſtis, prout cuilibet expedire novit. Hinc eſt quod quidam dulcedinem iſtam ſapiunt per affectum, & ardentiore delectantur devotione, & alii eandem dulcedinem ſapiunt per pium intellectum, & ſufficienti reficiuntur utilitate in eo quod credunt & intelligunt per hunc cibum ſanctum veram vitam obtinere. Igitur* (concludit S. Doctor) *quamvis non ſapis dulcedinem Domini primo modo, id eſt, per affectum firmæ devotionis, ſæpe tamen ſecundo modo, ſcilicet per intellectum multæ utilitatis.* 6.

Dico tertiò: Hoc Sacramentum tollit peccata venialia, & præſervat à mortalibus. Ita docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 2. dicens, *Hoc Sacramentum eſſe antidotum, quo liberamur à peccatis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſervamur.* 7.

Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas hîc art. 4. Primò ex ipſa ratione gratiæ cibantis, quia proprium eſt alimenti, non ſolùm nutrire, ſed etiam reſtaurare quod per calorem naturalem perditur: Sed per peccata venialia quotidie perditur de fervore & calore charitatis. Ergo per cibum ſpiritualem reſtaurari debet. Secundò habet tollere peccata venialia mediatè, quatenus excitat fervorem charitatis, quo remittuntur venialia, quæ non ipſi habitui, ſed exercitio ſeu fervori charitatis opponuntur.

Quod verò à mortalibus præſervet, probatur diſcurſu D. Thomæ, hîc art. 6. Cùm enim peccatum mortale ſit quædam ſpiritualis mors animæ, ſicut dupliciter contingit corpus præſervari

à morte, primò inquantum natura hominis in- A teriùs roboratur contra corruptiva, & ſic præſervatur à morte per cibum & medicinam ; ſecundò per hoc quud munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſervatur per arma quibus munitur corpus : ita & hoc ſacramentum duplici illo modo præſervat animam à morte ſpirituali peccati, primò quidem quia interiùs roborat ipſam, tanquam ſpiritualis cibus & medicina ; ſecundò quia hoc ſacramentum eſt quoddam ſignum rememorativum paſſionis Chriſti, per quam victi ſunt Dæmones, & ideò repellit omnem dæmonum impugnationem, & præbet auxilia ad vincendas omnes eorum tentationes juxta illud Pſalmi 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam adversùs omnes qui tribulant me.* Unde B Ignatius in Epiſtola ad Epheſios poſt medium: *Studete frequenter accedere ad Eucharistiam Dei & gloriam : quando enim hoc ipſum aſſiduè agitur, expelluntur Sathanæ poteſtates, qui ſuos actus convertit in ſagittas ignitas ad peccatum.* Et Ambroſius ſerm. 8. in Pſal. 118 *Moyſes agnum immolavit, ut manducantes eum non occuparentur* id eſt non circumvenirentur, *exterminatoris inſidiis, ne inermes & vacuos ſpiritualis alimenti, nocturna ſpicula tenebroſi hoſtis opprimerent. Præveni & tu inſidias tentatoris, inſtaura priùs cæleſte convivium : Adveniendum in Eccleſiam, celebranda oblatio : Tunc paratus aſſiſte, ut accipias tibi munimentum, ut corpus me-* C *dus Domini Ieſu, in quo remiſſio peccatorum eſt, poſtulatio divinæ reconciliationis, & protectionis æternæ. Suſcipe Dominum Ieſum tuæ mentis hoſpitio : ubi corpus ejus, ibi Chriſtus eſt : Cùm hoſpitium tuum adverſarius viderit occupatum cæleſtis fulgore præſentiæ, intelligens locum tentamentis ſuis interclusum per Chriſtum eſſe, fugiet &c.* Similia habet Chryſoſtomus homil 45. ubi ait quod *ut leones flammam ſpirantes, ſic ab illa menſa diſcedimus, terribiles facti diabolo.* Subditque paulò poſt, quod *hic myſticus ſanguis dæmones procul pellit, cùm enim dominicum ſanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur &c.* Et infrà. *Quod ſi ejus figura tantam habuit vim in templo Hebræorum & in Æ-* D *gypto, quando liminaribus aſperſus & inunctus eſt ſanguis agni, multò magis veritas &c.* Demum Cyprianus Epiſt. 54 ait, *Non eſſe idoneum ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: quia mens deficit, quam recepta Euchariſtia non erigit & accendit.*

8 Dico quartò : ſacramentum Euchariſtiæ cauſat perſeverantiam, & gloriæ adeptionem.

Prima pars patet ex ſuprà dictis, Tum quia Euchariſtia cùm ſit instituta per modum cibi, nutrit & fovet vitam ſpiritualem. Tum etiam, quia habet præſervare à peccatis mortalibus : præſervando autem à peccatis, confert perſeverantiam, quia impedit deſtructionem gratiæ. E Tum denique, quia confert auxilia actualia ad perſeverandum, & ad vincendas tentationes carnis & diaboli, juxta illud quod canit Eccleſia in officio hujus admirabilis ſacramenti, à D. Thoma edito.

O Salutaris hoſtia,
Quæ cœli pandis oſtium :
Bella premunt hoſtilia :
Da robur, fer auxilium.

9 Secunda verò pars, nempe quod Euchariſtia cauſet adeptionem gloriæ, conſtat ex verbis illis Chriſti Joan. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum* : vita enim æterna, eſt vita gloriæ.

A Multiplici verò titulo habet illam cauſare. Primò, quia eſt cauſa gratiæ, quæ eſt radix & ſemen gloriæ, & hoc eſt illi commune cum aliis ſacramentis.

Secundò, ſpecialiter, quia, ut diximus, cauſat perſeverantiam in gratia : perſeverantia autem eſt veluti janua per quam electi intrant in palatium regni cœleſtis, & *ſola eſt* (ut ait Bernardus) *cui æternitas redditur, vel quæ æternitati hominem reddit.*

Tertiò, quia eſt memoriale paſſionis Chriſti, quæ aperuit nobis aditum vitæ æternæ, juxta illud Pauli ad Hebræos 10. *Habentes fiduciam in introitu Sanctorum,* ſcilicet cœleſtium, *in ſanguine Chriſti.*

B Quartò, quia Euchariſtia eſt veluti Chriſti teſtamentum, juxta illud Chriſti, *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine* : teſtamentum verò confert jus ad hæreditatem : Ergo ex vi hujus ſacramenti habemus jus quoddam ſpeciale ad Chriſti hæreditatem, quæ eſt vita æterna, & qui illud dignè ſumunt, inſtituuntur hæredes vitæ æternæ, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 9. de Chriſto : *Novi teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente, &c. qui vocati ſunt, accipiant repromiſſionem æternæ hæreditatis.*

Quintò hoc ſacramentum habet cauſare gloriam, ratione rei ſignificatæ, ſignificat enim refectionem ſpiritualem, & unionem fidelium in- C ter ſe & cum Chriſto, tanquam membra cum capite, quæ per ſpecies panis & vini deſignantur : illa verò imperfectè ſolùm habentur in præſenti vita, perfectè autem in ſtatu gloriæ, juxta illud Auguſtini tract. 26. in Joan. *Cùm cibo & potu id appetant homines, ut non eſuriant neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit, in ſocietate Sanctorum, ubi pax erit & unitas plena, atque perfecta.*

Sextò, quia hoc ſacramentum (ut ait Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 2.) *eſt pignus futuræ noſtræ gloriæ & perpetuæ felicitatis,* Quam rationem inſinuat D. Thomas opuſc. 58. cap. 23. ubi diſcurrit : *Si* D *ergo corpus Chriſti ſumptum, pignus eſt vitæ æternæ, & pignus non dimittitur, donec id pro quo impignoratur, accipiatur, profectò per hoc ad vitam æternam perducimur.*

Demum hoc ſacramentum viaticum appellatur, quia hîc præbet nobis viam, & dat virtutem perveniendi ad patriam. In cujus figuram dicitur 3. Regum. 19. quod *Elias comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, uſque ad montem Dei Oreb.* Unde Hieronymus in cap. 15. Matthæi : *Non vult Ieſus dimittere jejunos, ne deficiant in via : Periclitatur ergo qui ſine cæleſti pane ad optatam* E *manſionem pervenire feſtinat. Vnde Angelus ad Eliam : Surge & manduca, quia grandem viam ambulaturus es.* Et Ambroſius precatione 1. quam pro Miſſæ præparatione compoſuit : *Manducat te Angelus ore pleno* (in patria) *Manducet te Peregrinus homo pro modulo ſuo, ne deficere poſſit in via.* Item Gaudentius tract. 2. in Exodum, ſub finem : *Hoc eſt viaticum itineris noſtri, quo in hac vita modò alimur & nutrimur, donec ad ipſum perveniamus de hoc ſeculo recedentes: Vnde dicebat idem Dominus ; Niſi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. &c.* Similiter Paſchaſius lib. de corpore & ſanguine Domini c. 19. *Hoc myſterium nonnunquam viaticum appellatur,*

quia ſi quis illo fruitur in via, pervenit ad vitam quam in ſe habet, &c. Demum Chryſoſtomus libro 6. de Sacerdotio ait, *Animas eorum qui hoc ſacramentum in fine vitæ ſuſcipiunt, ab Angelis propter aſſumptum illud ſacramentum rectà ad cœlum via deduci: eorum verò corpora ſatellitum more ſtipantibus Angelis, in vitam æternam cuſtodiri.*

In hujus veritatis confirmationem refert Venerabilis Beda libro 4. Eccleſ. hiſt. cap. 14. puero ægrotanti dictum fuiſſe ab Angelis: *Nos te hodiernâ die ad cœleſtia regna ſumus perducturi: Sed expectare primum habes donec Miſſa celebretur; ac viatico dominici corporis ac ſanguinis accepto, ad æterna in cœlis gaudia ſubleveris.*

10 Dico quintò: Euchariſtia, etiam ut habet rationem ſacramenti, remittit pœnam debitam peccatis, non quidem directè & ex vi ſacramenti; ſed ex conſequenti, & concomitanter. Ita D. Thomas hîc art. 5.

Prima pars patet, quia hoc ſacramentum non eſt inſtitutum ad ſatisfaciendum pro peccatis, ſicut ſacramentum Pœnitentiæ, ſed ad ſpiritualiter nutriendum, & ad ſanctificandum nos.

Secunda verò conſtat ex ſuprà dictis: nam cùm ut ſacramentum habeat vim remittendi peccatum, ut ſuprà viſum eſt, & peccatum non remittatur ſine aliqua remiſſione pœnæ, conſequens eſt, ut pœnam aliquam cum peccato remittat. Item ut ſacramentum excitat fervorem charitatis, per quam homo conſequitur remiſſionem non ſolum culpæ, ſed etiam pœnæ. Non remittitur tamen tota pœna peccato debita per ſumptionem Euchariſtiæ, ſicut per receptionem Baptiſmi, aliàs homini communicanti nulla eſſet pœnitentia injungenda, ſicut nec baptizato injungitur, & quilibet munitus hoc ſacramento ex hac vita diſcedens, evolaret ſtatim ad cœlum, ſubindeque non indigeret Eccleſiæ ſuffragiis, ut à pœnis Purgatorii liberaretur: quæ erronea ſunt, & à communi Doctorum ſenſu penitus aliena.

Dixi Euchariſtiam, *ut habet rationem ſacramenti*, quia ſi conſideretur in ratione ſacrificii, per ſe & directè pœnam peccati remittit; nam quatenus ſacrificium eſt, habet vim ſatisfaciendi, & placandi Deum, ac reddendi illum ſibi propitium, ut patebit infrà cùm de Miſſæ ſacrificio diſſeremus.

11 Dico ultimò: Euchariſtia habet aliquos effectus in corpore, tum in hac vita, mitigando fomitem appetitûs ſenſitivi; tum in alia, cauſando reſurrectionem corporis.

Prima pars docetur à D. Thoma hîc art. 1. ad 3. & art. 6. ad 3. & colligitur ex illo Zachar. 9. *Quid eſt bonum ejus, & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Virginitas enim & caſtitas conſiſtit in moderatione appetitûs ſenſitivi, quantùm ad paſſiones libidinis. Unde Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Domini cap. 21. *Felix fructus ubertatis ex quo virginitas germinatur: nam hoc noſtri generis vino caſtitas corrumpitur, ab iſto verò Virgines procreantur.* Et Gloſſa ſuper illa verba Pſalmi 67. *Selmon* mons Dei, ſic ait: *De corpore Chriſti manat umbra gratiæ, quæ nobis defenſaculum eſt contra incentiva vitiorum & carnales concupiſcentias.* Quæ verba refert D. Thomas opuſc. 58. cap. 21. & ſubdit: *Dum ergo fidelis corpus Chriſti ſumit, ſpirituale refrigerium percipit, quaſi de umbra gratiæ quæ de ipſo fluit: Oſeæ 14. Ego quaſi ros, & Iſraël germinabit quaſi lilium.*

Similia docent SS. Patres: Cyrillus enim lib. 4. in Joan. cap. 17. hæc habet: *Sedat cùm in nobis manet Chriſtus, ſævientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, & perturbationem animi extinguit.* Bernardus de Baptiſmo & de ſacramento Altaris, circa medium, ait: *Duo ſacramentum hoc operatur in nobis, ut videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino conſenſum. Si quis veſtrûm non tam ſæpè modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus ſacramenti operatur in eo.*

Si autem quæras, quomodo Euchariſtia hunc effectum cauſet in corpore? 12

Reſpondeo cum D. Thoma hîc art. 6. ad 3. quòd *licèt hoc ſacramentum non directè ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, inquantum auget charitatem: quia ſicut Auguſtinus dicit in libro 83. quæſtionum, augmentum charitatis eſt diminutio cupiditatis.*

Idem docet Catechiſmus Pii V. in quo de Euchariſtia ſic dicitur: *Dum charitatis igne animos magis incendit, concupiſcentiæ ardorem extinguat, neceſſe eſt.* Addit S. Doctor loco citato, quòd Euchariſtia *confirmat cor hominis in bono, per quod etiam præſervatur homo à peccato.* Quibus verbis alium innuit modum, quo Euchariſtia habet concupiſcentiam mitigare, & libidinis paſſiones frænare; cùm enim illa ſit verus animi cibus, confortans cor in booo; habet annexa auxilia quibus fomes mitigetur, ſive quibus excitentur piæ cogitationes ad eum finem accommodatæ, & Dei providentiâ tollantur omnes occaſiooes extrinſecæ, & arceantur Dæmooes, ne fomitis incendium augeant, ut docet S. Joannes Chryſoſtomus homiliâ 45. in Joan.

Addunt aliqui, quod ſicut hoc ſacramentum in carne indignè ſumentium cauſat interdum infirmitatem & imbecillitatem, juxtà illud Apoſtoli 1. ad Corinthios 11. *Ideò multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi.* Ita è contrario in corpore hominis benè diſpoſiti, qualitates aliquas naturales cauſat quibus ardor concupiſcentiæ temperatur, & fomes aliquantulum minuitur. Unde Damaſcenus libro 4. fidei cap. 14. dicit de hoc ſacramento, quòd *cedit in corporis animique ſubſidium.* Et Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. myſtagogicâ, quod *animam & corpus ſanctificat.*

13 Quod verò reſurrectionem corporis cauſet, ut aſſerit ſecunda pars concluſionis, paſſim docetur à SS. Patribus, Irenæus enim libro 4. adverſus hæreſes cap. 34. contra Valenrioianos qui reſurrectionem corporum negabant, ſic arguit: *Quomodo autem rurſus dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur?* Quem locum Roffenſis ſic interpretatur: *Perinde eſt ac ſi dixiſſet: Quoniam caro Chriſti vivificatrix eſt, & eadem reſurrexit ad vitam incorruptibilem; inde fit, ut qui carnem illam dignè comederunt, ſi nulla poſt hac ſuâ culpâ virtutem illam quam acceperunt, amittant, eorum corpora procul dubio reſurgent ad immortalitatem.*

14 Huic ſententiæ ſubſcribit Cyrillus Alexandrinus in 6. cap. Joannis, diſertè non minùs quàm diffusè oſtendens, carnem Chriſti ideò vivificatricem eſſe, quia ineffabiliter conjuncta eſt Filio Dei, à quo univerſa vivificantur, quippe per naturam vita eſt, cùm ex vivo Patre genitus ſit:

proinde

proinde corpora noſtra quantumvis corrum-
penda, artham, jus, vimqne glorioſæ immorta-
litaris ex illius participarione & reali conjun-
ctione percipere. Quod hoc diſcurſu probat:
Caro Salvatoris Verbo, quod naturaliter vita
eſt, conjuncta, vivifica eſt, hacque de cauſa in
excitandis mortuis, non ſolùm ut Deus verbo
atque imperio utebarur; verùm eriam carnis ſuæ
contrectationem adhibebar, ut oſtenderet cor-
pus ſuum vivificare poſſe. Igitur quando eam
carnem comedimus, tunc vitam habemus in
nobis, quę committet & inſeret omnino immor-
talitati participes ſui.

Deinde his exemplis rem illuſtrat. Aqua ex
B natura frigida, adventu ignis frigiditatis ſuæ ob-
lita. Quando mors in primogenitos Ægyptio-
rum ſæviebat, carnes agni manducantes He-
bræi, ejuſque ſanguine ſuperliminaria perun-
gentes, mortem effugerunt. Mulier apud Mat-
thæum fermentum abſcondit, in farinæ ſatis tri-
bus, & parùm fermenti totam maſſam fermen-
tat: ſic parvula benedictio totum hominem, in
ſe attrahit, & ſuâ gratiâ replet; & hoc modo in
nobis Chriſtus manet, & nos in Chriſto. Pro-
pterea dicit, *Reſuſcitabo eum in noviſſimo die.*

Et iterum: Non poterat aliter corruptibilis
hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem &
vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei con-
C jungeretur. Non credis mihi hæc dicenti? Chri-
ſto, te obſecro, fidem præbe, *Amen amen* (inquit)
*dico vobis, niſi manducaveritis carnem filii hominis, &
biberitis ſanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis.
Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſangui-
nem, habet vitam æternam, & ſuſcitabo eum in noviſ-
ſimo die.* Huc uſque Cyrillus.

15 Similia docent Chryſoſtomus homiliâ 24. in 1.
ad Corinthios, Hilarius 8. de Trinitate, Tertul-
lianus libro de Reſurrectione carnis, & Ignatius
in Epiſtola ad Epheſios, ubi Euchariſtiam appel-
lat *φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν:
Pharmacum immortalitatis, præſervativum contra
mortem.* Eadem de cauſa Concilium Nicænum
D vocat hoc ſacramentum *Symbolum reſurrectionis*,
& olim Chriſtiani Punici *vitam* illud nuncupa-
bant, ut refert D. Auguſtinus libro de peccato-
rum meritis, & remiſſione cap. 24. Imò in qui-
buſdam Eccleſiis ſolitum erat illud in ore defun-
ctorum ponere, ut hoc contactu immortalitatis
germen ipſorum corporibus tribueret. Quod
tamen poſtea in variis Conciliis fuit prohibi-
tum, præſertim in Concilio Carthaginienſi 3.
canone 6. & in Concilio generali 6. in Trullo,
canone 83. quia (ut loquiunt Patres ibi congre-
gati) ſcriptum eſt, *Accipite & manducate*, quod
mortui præſtare non poſſunt.

16 Demum S. Thomas in cap. 6. Joan. lectione
E 7. bujus ſacramenti utilitatem ex eo probar,
quia non ſolùm animæ, ſed etiam corpori dat
vitam, juxta illud Chriſti Joannis 6. *Et ego reſu-
ſcitabo eum in noviſſimo die.* Subditque poſtea
ſatis congruè, hunc effectum Euchariſtiæ tri-
bui; quia ut dicit Auguſtinus: *Verbum reſuſcitat
animas, ſed Verbum caro factum vivificat corpora:*
in hoc autem ſacramento non ſolùm eſt Verbum
ſecundùm ſuam Divinitatem, ſed etiam ſecun-
dùm veritatem carnis, & ideò non eſt cauſa ſo-
lùm reſurrectionis animarum, ſed etiam corpo-
rum 1. ad Corinthios, 15. *Per hominem reſurrectio
mortuorum.*

17 Ex hoc inferunt aliqui, quod illi qui in hac vita
ſæpè & devotè communicarunt, claritatem quan-
A dam & ſplendorem ſpecialem poſt reſurrectio-
nem generalem habebunt in corporibus ſuis Et-
enim ſi Moyſes in hac vita mortali, ex ſola con-
verſatione cum Angelo, qui loco Dei illi appa-
rebat, tantam claritatem contraxit in facie, ut ex
ſplendoris magnitudine, cornuta videretur, *&
non poſſent intendere Filii Iſrael in faciem Moyſis,
propter gloriam vultûs ejus*, ut ait Apoſtolus 2. ad
Corinthios 3. qualem claritatem putandum eſt
contractura corpora Beatorum, ex contactu
corporis Chriſti glorioſi, in Euchariſtia, quam
Chryſoſtomus *Fontem lucis*, & Germanus Patri-
archa Conſtantinopolitanus, *Arcam luminum*,
appellat. Id explicat Cyrillus Hieroſolymita-
B nus Catech. 18. exemplo quorundam vermium,
qui corpora habent lucida, fulgentia ſicut lu-
cernæ: *Juſti* (inquit) *ſplendebunt ut Sol, & tan-
quam Luna, & ſicut ſplendor firmamenti. Et præ-
videns iſtam hominum incredulitatem Deus, vermibus
parvulis, æſtate, lucidum dedit corpus, ut ex apparen-
tibus crederetur id quod expectamus: qui enim partem
poteſt præſtare, poterit & totum; qui fecit ut vermis
lumine ſplendeat, multò magis illuſtrabit hominem ju-
ſtum.*

Quæres, an phyſicè & moraliter ſolùm Eu- 18
chariſtia hunc effectum operetur?

Reſpondeo probabilius eſſe, hunc effectum
ſolùm moraliter cauſari ab Euchariſtia, quate-
C nus ſcilicet Deus voluntate ſuâ acceptat ſum-
ptionem Euchariſtiæ quaſi pignus futuræ glorię
& immortalitatis, ut ait Tridentinum ſeſſione
13. cap. 2. pignus autem non cauſat redditionem
debiti, niſi moraliter, à debitore verò phyſicè
cauſatur. Unde Chriſtus quidem intuitu hujus
pignoris, & promiſſionis factæ Joannis 6. *Et ego
reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, quæ eſt obligatio
moralis, phyſicè corpora noſtra reſuſcitabit in
noviſſimo die, ſed Euchariſtia moraliter ſolùm
ad hunc effectum concurret.

Addo quod licèt ſacramenta novæ legis, quan- 19
do ſunt, phyſicè (in ſententia Thomiſtarum)
producant ſuos effectus, quando tamen non ex-
D iſtunt, moraliter ſolùm ad eos concurrunt, ut de Diſp.
ſacramentis fictè ſuſceptis diximus Tractatu de 3.
ſacramentis in communi. At cùm corpora ſan- art. 3
ctorum reſurgent, ſacramentum Euchariſtiæ §. 2.
non erit ampliùs in ſe, cùm jam præterierit, ne-
que etiam in aliquo ſuo effectu, ſeu qualitate ab
eo relicta in corpore, quæ tunc elevetur à Deo
ad cauſandam reſurrectionem, ut aliqui exiſti-
mant: neque enim fundamentum habet talis
qualitas, nec deſignari poteſt quænam ſit, aut
quomodo maneat in tam multis tranſmutatio-
nibus quæ fiunt in corporibus mortuorum po-
ſtea glorificandis, ut rectè ait Joannes à Sancto
Thoma hîc diſputatione 30. art. 1. concluſ. 4. Er-
E go ſacramentum Euchariſtię moraliter duntaxat
cauſabit corporum noſtrorum reſurrectionem.

Quærunt etiam hîc aliqui, utrum per accidens 20
poſſit hoc ſacramentum aliquando conferre
primam gratiam? Sed de hoc fusè egimus in
Tractatu de ſacramentis in communi diſp. 3. art.
5. §. 4. ubi oſtendimus ſacramenta vivorum per
accidens aliquando conferre primam gratiam,
idque de Euchariſtia expreſsè docet D. Thomas
hîc art. 3. his verbis: *Poteſt hoc ſacramentum ope-
rari remiſſionem peccatorum dupliciter: uno modo
non perceptum actu, ſed voto, ſicut cùm quis pri-
mò juſtificatur à peccato: alio modo etiam perceptum
ab eo qui eſt in peccato mortali, cujus conſcientiam
& affectum non habet, forte enim primò non fuit*

ſufficienter contritus, ſed devotè & reverenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficit & remiſſionem peccati. Et in 4 ſent. diſt. 9 quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. *Si aliquis* (inquit) *factâ diligenti diſcuſſione ſuæ conſcientia, quamvis fortè non ſufficienti, ad corpus Christi devotè accedat, aliquo peccato mortali in ipſo manente, quod ejus cognitionem præterfugiat, non peccat: imò magis ex vi Sacramenti, peccati remiſſionem conſequitur. Vnde Auguſtinus dicit in quodam ſermone, quod quando corpus Christi manducatur, vivificat mortuos.*

21 Ratio etiam id ſuadet, cùm enim Euchariſtia realiter Chriſtum contineat, qui eſt fons vitæ, veriſimile eſt quod poteſt mortuos morte peccati vivificare, & homini ſic diſpoſito per accidens conferre primam gratiam; idque de divina miſericordia & benignitate piè præſumitur, cùm Deus ſit *miſericors & clemens, ac præſtabilis ſuper malitia*, erga eos qui ex animo peccatum deteſtantur, & devotè ac bonâ fide confugiunt ad ſacramenta, eorumque incapaces non ſunt. Cùmque hoc ſit magis pium, & in conſolationem fidelium cedens, non eſt cur negetur.

22 Addo quod Eccleſia huic ſententiæ favere videtur, cùm in quadam oratione poſtulat, *ut hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, ſit vivorum atque mortuorum fidelium remiſſio omnium peccatorum.* His enim verbis innuere & ſentire videtur, valere inter alia hoc ſacramentum ad ſcelera abluenda.

23 Idem docere videntur SS. Patres, quos refert Joannes à S. Thoma hîc art. 2. præſertim Juſtinus Martyr in quæſtionibus ad Gentes, reſponſione ad quartam, ubi loquens de ſumptione carnis Dominicæ in hoc ſacramento, *Carbo* (inquit) *quem Propheta vidit immundis ſuis labiis adhærentem, ad iniquitatum, peccatorumque expiationem, figuram habebat Dominicæ carnis, quæ conſcientiam eorum qui ipſam edunt, ab omni ſcelere expiat.*

24 Nec valet quod ait Vazquez, Juſtinum ibi non loqui de reali ſumptione carnis Chriſti in Euchariſtia, ſed ſolùm de fide quâ in Chriſtum creditur. Nam (prætetquàm quod hæc reſponſio favet hæreticis, Chriſti carnem in Euchariſtia ſpiritualiter ſolùm, & per fidem manducari contendentibus) apertè repugnat menti S. Juſtini, eùm paulò antè dicat: *Quod illâ viſione Iſaiæ, myſterium Chriſti enuntiabatur, qui in ſolio gloriæ ſedet, eſuque ſanctæ carnis ſuæ peccata impiorum ſceleſtorumque hominum expiat*, Ubi per eſum carnis Chriſti, non poteſt intelligi fides quâ in ipſum creditur, ſed ſolùm ſacramentalis ejus ſumptio in Euchariſtia.

25 Dices primò, Tridentinum ſeſſ. 13. can. 5. anathema dicit ei qui dixerit, *præcipuum fructum hujus ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum*: Ergo ſententia D. Thomæ non videtur menti & doctrinæ Concilii conſona.

Sed nego conſequentiam, nam potiùs Concilium noſtram indicare vel ſupponere videtur ſententiam, dum definit remiſſionem peccatorum non eſſe præcipuum hujus ſacramenti effectum: hæc enim verba innuere vel ſupponere videntur, remiſſionem peccatorum eſſe ejus effectum minùs præcipuum, ſubindeque Euchariſtiam interdum per accidens conferre primam gratiam, quamvis directè & præcipuè ad iſtum effectum conferendum non ſit inſtituta.

26 Dices ſecundò, Sacramentum Euchariſtiæ per modum cibi inſtitutum eſt: Sed cibus nihil prodeſſe poteſt mortuis, cùm detur ad recreationem & nutrimentum viventium, non ad ſuſcitationem mortuorum, quia mortui manducare non poſſunt: Ergo Euchariſtia nunquam prodeſſe poteſt mortuis ſpiritualiter morte peccati, nec per conſequens illis conferre primam gratiam. Præſertim cùm Sacramenta vivorum (cujuſmodi ſunt omnia, exceptis Baptiſmo & Pœnitentiâ, quorum ille ad ſuſcitandum mortuum peccato originali inſtitutus eſt, hæc verò ad ſuſcitandum mortuum per actualia poſt Baptiſmum commiſſa) ſic appellantur, quod nunquam prodeſſe mortuis poſſint.

27 Reſpondeo quod licèt hoc ſacramentum per modum cibi inſtitutum ſit, & ſic directè & per ſe loquendo ſupponat vitam in comedente; quia tamen hic cibus eminenter habet vitam, ipſumque vitæ fontem, ut ſuprà dicebamus, in ſe continet; habet poteſtatem vivificandi mortuos morte peccati, & conferendi primam gratiam.

28 Addo, quod licèt nutrimentum convertendum in ſubſtantiam aliti, vi facultatis ipſius naturalis, cujuſmodi eſt alimentum corporeum, non poſſit prodeſſe quidquam mortuis) quippe qui carent tali vi & facultate) ſecùs tamen ſpirituale, quod è contrario ſuſcipientem in ſe quodammodo convertit. Præſertim eùm ille de quo loquimur, non ita ſit mortuus, quin aliquem vitæ ſpiritualis actum exerceat, & cum attritione ac bona fide, devotè, reverenterque ad ſacramentum accedat.

29 Ad illud quod additur de ſacramentis vivorum, dicendum eſt, ſacramenta vivorum non ita appellari, quod nunquam poſſint prodeſſe mortuis; ſicut nec ſacramenta mortuorum ſic nuncupantur, ut non poſſint prodeſſe vivis; ſed dicuntur ſacramenta vivorum, quia per ſe & ex prima intentione, gratiæ vitam præſupponere debent in ſubjecto; licèt ex benignitate & ſecundaria intentione Chriſti, fragilitatis hominum miſerentis, eam tribuere poſſint accedentibus bonâ fide cum attritione, ut probabiliter de divina miſericordia præſumitur, & fuſiùs loco ſuprà citato declaratum eſt; unde quæ hîc circa hanc difficultatem deſunt, ex dictis ibidem ſuppleri poterunt.

30 Plures alii ſunt hujus mirabilis ſacramenti fructus & effectus, qui ut ait Catechiſmus Pii V. *nullâ oratione explicari poſſunt.* Unde Cyprianus de Cœna Domini: *Mira ſunt quæ ſentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur, quem agnus iſte Paſchalis inhabitat, cujus animam meri hujus fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat.* Ex quo infert S. Hieronymus in cap. 3. Eccleſiaſt. quod *hoc ſolùm habemus in præſenti ſæculo bonum, ſi veſcamur carne ejus, cruoreque potemur.* Addit D. Bonaventura in opuſculo de præparatione ad Miſſam: *Tolle hoc ſacramentum de Eccleſia, & quid erit in mundo, niſi error? & populus Chriſtianus erit quaſi grex porcorum diſperſus, & idololatriæ deditus, ſicut patet expreſſè in infidelibus. Nam per hoc ſacramentum ſtat Eccleſia, roboratur fides, viret & viget Chriſtiana religio, & divinus cultus,*

§. II.

Quandonam Euchariſtia conferat gratiam?

31. CErtum eſt Euchariſtiam non dare gratiam niſi verè & realiter manducetur, eſt enim promiſſa iſta gratia manducationi Sacramenti, Joan 6. Unde ſi absque manducatione ulla ab Angelo poneretur in ſtomacho, non conferret gratiam, quidquid dicat Delugo in contrarum. Sacramenta enim non conferunt gratiam ex opere operato, niſi ſuſcepta Sacramentaliter; non eſt autem alia Sacramentalis ſuſceptio cibi Euchariſtici à Chriſto inſtituta, niſi manducatio, cùm de hac ſolùm Scriptura faciat mentionem. Joannis 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et rurſus: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Et iterum: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Verùm quia comeſtio magnam habet latitudinem, & plures actiones, ſubindéque plura inſtantia vel tempora includit. Primò enim alimentum ſumitur in ore, ſecundò trajicitur per guttur, tertiò reponitur in ſtomacho, & tandem ibi per calorem naturalem digeritur, difficultas eſt & controverſia inter Theologos, quoniam ex his inſtantibus vel temporibus Euchariſtiæ Sacramentum conferat gratiam? Beccanus enim cap. 22. de Euchariſtia quæſt. 6. nu. 2. dicit probabilius eſſe gratiam dari, cùm hoſtia ſumpta eſt, etiam ſi adhuc non ſit tranſmiſſa io ſtomachum, nec tranſierit per guttur. Suarez verò exiſtimat illam conferri, cùm primùm hoſtia incipit tranſire per guttur. Soto, Nunno, & alii ex noſtris Thomiſtis, cenſent illâ dari, in eo inſtanti in quo primò verificatur ſpecies Sacramentales pervenire ad ſtomachum, & finitam eſſe manducationem. Demum Cajetanus hîc art 1. docet Euchariſtiam cauſare gratiam toto illo tempore quo ſpecies Sacramentales durant in ſtomacho, accommodatque huic ſententiæ dictum illud Chriſti Joannis 9. *Quamdiu in mundo ſum, lux ſum mundi.* Pro reſolutione hujus difficultatis.

Dico primò, probabilius eſt hoc Sacramentum cauſare gratiam in inſtanti extrinſecè terminativo manducationis, in quo verum eſt dicere, nunc non eſt manducatio, ſed immediatè antea fuit; id eſt quando primùm ſpecies Sacramentales ſtomachum aut ventriculum attingunt.

32. Probatur breviter: Promiſſio gratiæ non eſt facta niſi his qui hunc cibum manducaverint, & hoc convenienter, quia cibus non nutrit, niſi ſufficienter applicatus & manducatus: Sed non cenſetur manducatio perfecta, uſque ad illud inſtans explicatum Ergo tunc ſolùm gratia confertur. Major patet, Minor probatur. Nam quando ſolùm cibus eſt in ore, nondum dicitur manducari, qui eoim cibum tenent in ore, & nullo modo deglutiunt, non dicuntur comedere. Similiter cùm cibus incipit tangere ſuperficiem gutturis, vel tranſire per guttur, nondũ comeſtus dicitur: Ergo non cenſetur manducatio cibi Euchariſtici perfecta, niſi in inſtanti extrinſecè terminativo ipſius manducationis, ſeu quando primum ſpecies Sacramentales ſtomachum aut ventriculum attingunt.

33. Dices primò, Cibus materialis viventem non nutrit, niſi poſtquam corruptus eſt: Ergo neque hoc Sacrameotum, quod ad modum cibi ſpiritualis inſtitutum eſt, ſumentem nutrit, niſi poſtquam ſpecies Sacramentales corruptæ ſunt,

Sed nego conſequentiam & paritatem: Ratio verò diſcriminis eſt, quia cibus materialis nutrit per converſionem ſui in ſubſtantiam viventis; unde ut viventem nutriat, debet priùs corrumpi, cùm non poſſit in illum converti, niſi in ſeipſo convertatur. Cootra verò hoc Sacramentum nutrit per converſionem ſumentis in ſeipſum: quem ut convertat, debet agere & operari quando eſt, cùm nullum agens aptum ſit operari, quando non eſt.

34. Dices ſecundò, ex noſtra ſententia ſequi duo abſurda: Primum eſt, quod poſſet aliquis dignè manducare corpus Chriſti, & tamen non recipere gratiam Sacramentalem; putà ſi moreretur antequam ſpecies pervenirent ad ſtomachum, ſeu ante completam manducationem. Secundùm, quòd ſi quis in peccato mortali exiſtens, ſuſciperet hoc Sacramentum, & ab eo tempore quo ſumpſiſſet, uſque ad inſtans extrinſecè terminativum manducationis, eliceret actum contritionis, revera juſtificaretur.

35. Reſpondeo concedendo utrumque, ſed negando hæc eſſe abſurda, vel à veritate aliena, quia Chriſtus non promiſit gratiam iis qui ore tantùm & dentibus ſumerent hoc Sacramentum, ſed verè manducantibus, manducatione perfectâ & completâ, quæ tunc ſolùm exiſtit, quando primùm ſpecies Sacramentales ſtomachum aut ventriculum attingunt.

36. Ex quo inferes, quod ille qui recipit ſpecies Sacramentales in ore, cum intentione eas deglutiendi, ſed poſtea eas expuit, ooo valens illas deglutire, ob aliquam infirmitatem, vel naturæ debilitatem, effectum hujus Sacramenti noo recipit, quia non manducat corpus Chriſti, manducatione completâ & perfectâ, ſed duntaxat imperfectâ & inchoatâ. Idem dicendo de eo qui diu in ore retinet hoſtiam, ita ut ſpecies corrumpatur antequam deglutiantur. Si quis verò ad ſtomachum trajiciat ſpecies, & poſtea evomat, verè recipit gratiam hujus Sacramenti fructum, quia ille noo dependet niſi ex manducatione, non ex digeſtione ſpecierum: vomitus autem non opponitur manducationi, ſed potiùs eam ſupponit, licèt impediat digeſtionem. Unde non eſt ſimile quantùm ad hoc de cibo corporali, & de Sacramentali, oam cibus corporalis non nutrit niſi mediante digeſtione, ad quam requiritur quòd cibus in ſtomacho remaneat; cibus autem Sacramentalis non operatur mediante digeſtione, idéóque ut effectus ejus percipiatur, non requiritur quòd remaneat in ſtomacho, ſed ſufficit quòd mediante ſumptione ad illum pervenerit.

37. Dico ſecundò, valdè probabile eſt, quòd ſi eo tempore quo ſpecies Sacramentales remanent in ſtomacho, homo novos ac ferventiores charitatis, aliarumque virtutum actus eliceat, quibus magis ac magis ſeſe diſponat, recipiet majorem gratiam ex opere operato; aliàs noo recipiet niſi eam quam initio recepit, dum primùm ſpecies Sacramentales ſtomachum aut veotriculum attigerunt. Ita docet Cajetanus hîc art. 1. quem ſequuntur Recentiores non pauci. Unde Cardinalis Delugo diſputatione 12. ſectione 2. numero 46. ait, quod *licèt olim malè audierit hæc opinio, jam hodie communiter recipitur.*

38. Non poteſt hæc aſſertio evidenti ratione probari, cùm hoc ex ſola Chriſti voluntate & inſtitutione dependeat, poteſt tamen duplici congruentiâ ſuaderi. Prima eſt, quia hoc Sacramentum inſtitutum eſt per modum cibi, ideóque habet

habet eoſdem effectus in anima, quos cibos materialis in corpore, ut ait Concilium Florentinum: At cibus toto eo tempore quo in ſtomacho permanet, & quo color naturalis agit in ipſum, nutrit & confortat corpus: Ergo ſimiliter toto eo tempore quo Chriſti corpus Sacramentaliter in ſumente perſeverat nutrit & confortat ſpiritualiter animam, augendo in ea gratiam ſanctificantem; ſi homo calore ſupernaturali, id eſt actibus charitatis, aut aliarum virtutum, magis ac magis ad tale augmentum eo tempore ſe diſponat.

39. Secunda eſt, quia cùm Chriſtus ſit lux mundi, & fons omnis gratiæ rationi conſonum videtur, ut quandiu in nobis Sacramentaliter perſeverat, animam lumine gratiæ illumine, juxta illud Chriſti Joan. 6. *Quandiu in mundo ſum, lux ſum mundi*; illámque ſpiritualiter paſcat & ſatiet; hoc enim dignitati hujus Sacramenti convenit, & ad pietatem atque ad augendam devotionem poſt ſumptum Sacramentum excitat.

40. Dices primò: Effectus hujus Sacramenti promittitur manducanti Joan. 6. Sed toto eo tempore quo ſpecies Sacramentales remanent in ſtomacho, non eſt manducatio corporis Chriſti: Ergo toto illo tempore non confertur gratia, ſed in eo ſolùm inſtanti quo ſpecies Sacramentales primo ſtomachum aut ventriculum attingunt, nam in eo tantùm primò verum eſt dicere, nunc corpus Chriſti manducatum eſt.

41. Reſpondeo hoc Sacramentum cauſare gratiam in eo qui manducat, non præcisè ratione manducationis, hæc enim eſt tantùm conditio & applicatio, ſed ratione ipſius cibi manducati, & hoc tantum voluit Chriſtus Joan. 6. unde quandiu cibus manducatus, eſt in ſtomacho, tandiu datur ejus effectus, ſi toto illo tempore ponatur diſpoſitio.

42. Dices ſecundò, Si hoc Sacramentum ſemper continuò gratiam augeat, quandiu in nobis manet, ſequitur, majorem gratiam recepturum illum qui majorem aut plures recipit hoſtias, imò qui debiliorem habet ſtomachum, quia diutiùs in eo manent ſpecies Sacramentales, unde hinc aperitur via ſuperſtitionibus, plures grandioresve procurandi hoſtias, quod eſt ab Inquiſitoribus damnatum, ut teſtatur Vazqoez hic diſputatione 203. cap 2.

43. Reſpondeo diſtinguendo ſequelam, ſequitur majorem gratiam recepturum &c. per accidens concedo: per ſe nego. Neque enim nos tribuimus majorem gratiam majori durationi ſpecierum præcisè, ſed majori diſpoſitioni quæ habetur in illa duratione; quare ſi tota illa diſpoſitio in illo inſtanti haberetur, tota etiam gratia in illo inſtanti produceretur. Unde non aperitur via ſuperſtitionibus, ſed commendatur diligentia communicantis, & augetur reverentia erga tantum Sacramentum. Nam dum communicans ſcit, quandiu hoc Sacramentum manet in ipſo, continuò gratiam augeri, ad meliorem ſubjecti diſpoſitionem, majori cum diligentia conatur ad plures & ferventiores charitatis, aliarúmque virtutum actus eliciendos; ut majus gratiæ augmentum conſequatur.

44. Ex his intelliges, nullum eſſe inconveniens admittere, illum qui ad hoc Sacramentum accedit cum peccato nondum ſufficienter retractato, ſi poſtea antequam ſpecies Sacramentales corrumpantur, illud ſufficienter retractet per contritionem, vel etiam per attritionem, quam putat contritionem, juſtificari & gratiam conſequi virtute Sacramenti adhuc manentis. Unde optimum concilium eſt, eo tempore ad actus contritionis & dilectionis erga Deum maximè conari.

ARTICULUS III.

An ad conſequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis diſtractionem, & peccata venialia actu exercita?

PArtem affirmantem tenent D. Bonaventura, Alenſis, Durandus, Paludanus, Sylveſter, & Cajetanus hic art. 1. eique adhærere videtur S. Thomas in 4. diſt. 2. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. ubi ſic habet: *Cùm hoc Sacramentum perficiat conjungendo ſibi, ad hoc quod effectum ſuum planè habeat in ſumente, oportet quod adſit actualis devotio. Et quia interdum abſque mortali peccato actualis devotio impediri poteſt, cùm diſtractiones variæ ipſam impediant, & peccata venialia virtutum actus tollant; abſque peccato mortali poteſt effectus hujus Sacramenti impediri; ita quod aliquis augmentum gratiæ non conſequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat, ſed fortè reatum venialis peccati, ex hoc quòd imparatus accedat.* 45.

Nihilominus ſententia negans, his temporibus communis eſt, non ſolùm apud extraneos, ſed etiam apud domeſticos, eamque expreſsè docet S. Doctor hic art. 8. cujus verba infrà referemus. Pro ejus verò explicatione & probatione, recolendum eſt ex dictis art. 1. duplicem eſſe hujus Sacramenti effectum, unum præcipuum, ſcilicet augmentum gratiæ; alterum minùs principalem, nimirum refectionem quandam & dulcedinem ſpiritualem, quâ anima ſpiritualiter reficitur & exhilaratur, & amoris divini dulcedine inebriatur: juxta illud Cantic. 5. *Comedite amici, & inebriamini chariſſimi.* Vel ut habet alia verſio: *Inebriamini amoribus.* Hoc poſito, ſit

§. I.

Triplici concluſione difficultas reſolvitur.

DIco primò, ad recipiendam gratiam ſpiritualis refectionis & dulcedinis, requiritur devotio actualis, excludens mentis diſtractionem, & peccata venialia actu exercita, ita D. Thomas hic art. 8. cujus verba concluſione ſequenti referemus, & communiter Theologi, patet ex eo quod hæc gratia conſiſtit in aliqua ſancta cogitatione & pia effectione, quæ per quamlibet mentis diſtractionem impeditur. 46

Confirmatur: ut hæc gratia recipiatur in nobis, requirit ſubjectum capax: non eſt autem capax, niſi ſit ſpoliatum omni aliâ mentis cogitatione; quia cùm proximum ſubjectum hujus gratiæ ſit intellectus & voluntas, & hæ potentiæ nequeant ad plura perfectè attendere, ſi tempore ſumptionis occupantur in aliis rebus cogitandis, non erunt aptæ ad recipiendas divinas illuſtrationes, & pias motiones & affectiones. Addo ex Auguſtino libro quinquaginta homiliarum, homil. 50. cap. 3. quòd peccata venialia, *velut ſcabies noſtrum decorem ita exterminant, ut ab illius ſponſi ſpecioſi formâ præ filiis hominum, caſtiſſimis amplexibus ſeparent.* 4.

Dico ſecundò, ut hoc Sacramentum conferat au-

augmentum gratiæ habitualis, non requiritur devotio actualis, excludens peccata venialia actu exercita, ſed ſufficit ſtatus gratiæ habitualis, expellentis omnia peccata mortalia.

48 Probatur primò ex D. Thoma hîc art. 8. ubi ſic ait: *Effectus hujus ſacramenti non ſolùm eſt adeptio habitualis gratiæ, vel charitatis, ſed etiam quædam actualis refectio ſpiritualis dulcedinis; quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc ſacramentum, per peccata venialia mente diſtractus: non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ & charitatis.* Quibus verbis hanc & præcedentem concluſionem manifeſtè docet. Unde Soto, & alii ex noſtris Thomiſtis dicunt illum hîc retractaſſe quod docuerat in quarto ſententiarum. Serta tamen hic art. 8. dubio unico, in ſolutione ad 2. ait quod licèt D. Thomas clariùs hîc loquatur, idem tamen docuit loco citato ex quarto ſententiarum. Non enim ait, defectum devotionis, & peccata venialia, ex toto impedire effectum hujus ſacramenti, ſed ſolùm dicit: *An hoc quod effectum ſuum plenè habeat in ſumente, oportet quod adſit actualis devotio.* Plenè autem habere ſuum effectum, eſt conferre non ſolùm habitualem gratiam, ſed etiam actualem refectionem ſpiritualis dulcedinis: ad ſic autem plenè habendum ſuum effectum, etiam hîc docet requiri actualem devotionem. Unde cùm ibi ſubdit S. Doctor: *Abſque peccato mortali poteſt effectus hujus ſacramenti impedire, ita quod aliquis augmentum gratiæ non conſequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat.* Per augmentum gratiæ non intelligit quodcumque augmentum gratiæ habitualis, ſed augmentum quod provenit gratiæ ex additione ſpiritualis refectionis actualis, quando virtute hujus ſacramenti charitas excitatur in actum, & ferventior fit ob majorem diſpoſitionem actualis devotionis. Hæc ſolutio & interpretatio probabilitate non caret, & à mente S. Doctoris non videtur aliena.

49 Probatur ſecundò concluſio ex Tridentino ſeſſ. 13. cap. 7. ubi ad dignè & fructuosè recipiendum hoc ſacramentum, non aliam neceſſariam diſpoſitionem exigit, quàm ut peccati mortalis non ſit conſcius qui accedit; ſic enim ait: *Communicare volenti revocandum eſt in memoriam hoc Apoſtoli præceptum: Probet ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali Confeſſione, ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat*: Ergo ex Tridentino ad dignè & fructuosè recipiendum hoc ſacramentum, ſubindeque ad percipiendum principalem ejus effectum, ſcilicet augmentum gratiæ, non requiritur devotio actualis, excludens omnia peccata venialia, ſed ſufficit ſtatus gratiæ ſanctificantis, expellentis omnia peccata mortalia. Unde Auguſtinus Tractatu 26. in Joannem: *Peccata etſi ſint quotidiana, vel non ſint mortifera antequam ad altare accedatis.* Poteſt etiam ſuaderi concluſio ratione fundamentali. Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem: Sed accedens ad hoc ſacramentum cum veniali, aut ſine actuali devotione, non ponit obicem gratiæ habituali, cùm nec carentia actualis devotionis, nec peccatum veniale gratiæ & charitati opponatur: Ergo augmentum gratiæ ſanctificantis recipit.

50 Dices, quod licèt ille non ponat obicem poſitivè effectui hujus ſacramenti, illi tamen ponit obicem veluti negativè, quia non ponit diſpoſitionem neceſſariam ad illum.

Verùm hoc facilè poteſt confutari: Tum quia Auguſtinus & Tridentinum, ut ſuprà oſtendimus, ad dignè & fructuosè recipiendum hoc ſacramentum, non aliam neceſſariam exigunt diſpoſitionem, præter ſtatum gratiæ ſanctificantis, omnia peccata mortalia excludentis. Tum etiam, quia ex hac ſolutione ſequeretur, quod ſicut peccator accedens cum attritione ſupernaturali, cognita ut tali, ad hoc ſacramentum, peccat mortaliter, quia accedit cum diſpoſitione quam cognoſcit eſſe inſufficientem; ita pariter qui ſcienter cum peccato veniali, aut carentia actualis devotionis illud reciperet, etiam mortaliter peccaret, quia ſimiliter ad illud accederet ſine diſpoſitione neceſſaria ad recipiendam gratiam: At hoc dici nequit, ut fatentur Adverſarii, & patet, quia alioquin non niſi à paucis ſumi poſſet Euchariſtia abſque peccato mortali: Quàm pauci enim ſunt adeò puri & recti, perfectoque Dei amore purgati, ut careant omni prorſus habituali affectu inordinato. Imò quàm pauci carent omni actuali, aut ſine aliqua diſtractione aut levi negligentia vel irreverentia veniali communicant.

51 Demum probari poteſt concluſio ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ olim poſt Baptiſmum ſolebat dare infantibus ſacramentum Euchariſtiæ, ſicut modò in articulo mortis ſolet adminiſtrari phreneticis, in quibus, ob defectum uſûs rationis, nequit eſſe actualis devotio: At hoc non eſſet licitum, niſi conferret ipſis ſuum effectum primarium, qui eſt augmentum gratiæ; quia adminiſtratio ſacramenti quæ ſcitur non habitura ſuum effectum primarium, eſt illicita. Unde non valet quod ait Cajetanus, phreneticis non dari viaticum ad augendam in hac vita gratiam, ſed propter vitam æternam, & propter impugnationes Dæmonum. Tum quia non poteſt illis prodeſſe receptio hujus ſacramenti ad vitam æternam, niſi augendo in illis gratiam, quæ eſt radix & ſemen gloriæ. Tum etiam, quia impugnationes Dæmonum phreneticis timendæ non ſunt, cùm enim careant uſu rationis, peccare non poſſunt.

52 Dico tertiò, licèt peccata venialia, & mentis diſtractiones cum quibus ad ſacramentum Euchariſtiæ acceditur, non impediant totale augmentum gratiæ habitualis in hoc ſacramento, impediunt tamen intenſionem illius. Ratio eſt, quia ſacramenta novæ legis eò intenſiorem gratiam ex opere operato producunt in ſubjecto, quò illud meliùs diſpoſitum inveniunt, quia producunt ad inſtar cauſarum naturalium.

§. II.

Solvuntur objectiones.

53 Contra primam & tertiam concluſionem nullum militat argumentum alicujus momenti, ſed contra ſecundam objicitur primò: Nullus actus peccaminoſus poteſt augere gratiam: Sed accedere ad Euchariſtiam cum peccatis venialibus, eſt peccatum veniale, ſaltem quando illa venialia recto uſui talis ſacramenti, & reverentiæ ei debitæ adverſantur, ut infrà dicemus: Ergo non poteſt augere gratiam.

54 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Nullus actus peccaminoſus poteſt augere gratiam ex opere operantis, concedo Majorem: ex opere operato, ſive ut conditio phyſica, nego Majorem;

rem : hujuſmodi autem communio tunc cauſat augmentum gratiæ ex opere operato , ſeu ex vi & efficacia ſacramenti, cum diſpoſitione ſufficienti recepti.

55 Objicitur ſecundò : Hoc ſacramentum eſt inſtitutum per modum cibi : Ergo non cauſat augmentum gratiæ , niſi ſuſcipiens habeat actualem devotionem. Probatur Conſequentia, quia cibus naturalis non nutrit vivens, niſi ipſum vivens calore ſuo naturali agat in cibum: Ergo nec iſte cibus ſpiritualis nutrit hominem , niſi humo calore ſupernaturali, id eſt actibus charitatis, agat in ipſum.

56 Reſpondeo negando Conſequentiam, ad cujus probationem , conceſſo Antecedente , nego etiam conſequentiam & paritatem. Ratio verò diſcriminis eſt, quia cibus materialis convertitur in ipſum viveos, & ideò debet vivens agere circa ipſum : At verò cibus iſte ſpiritualis, potiùs dicitur nos in ipſum ſpiritualiter convertere , & nos nutrire, non quatenus nos agimus in ipſum , ſed quatenus ipſe agit in nos, & in nobis augmentum gratiæ ſanctificantis producit.

57 Objicitur tertiò , ex noſtra ſententia ſequi, quod Sacerdotes quotidie celebrantes, ſed tepidè, plus conſequerentur gratiæ & charitatis, quã ſanctiſſimi viri in exercitiis ſpiritualibus: hoc autem videtur falſum, & contra experientiam ; cũ conſtet illos non eſſe propterea ferventiores in operando , nec in virtute magis proficere ; imò potiùs in ſpiritualibus exercitiis eſſe valde tepidos & languidos, debiles ac infirmos, ſimileſque ſeptem illis vaccis , macie & fame conſumptis, quas vidit Pharao Gen. 41. Charitas verò non eſt otioſa ubi eſt, juxta illud Auguſtini in Pſal. 41. *Da mihi vacantem amorem & nihil operantem ?* Et iſtud Gregorii Magni homiliâ 30. in Evangelia. *Nunquam eſt amor Dei otioſus, operatur enim magna ſi eſt, ſi verò operari renuit, amor non eſt.* Similia habet D. Thomas opuſculo 61. cap. 30. ubi hæc ſcribit : *Amor operatur magna, & reputat parva; operatur multa & reputat pauca ; operatur diu, & reputat breve:* Ergo &c.

58 Reſpondeo conceſsâ ſequelâ Majoris, negando Minorem, ad cujus probationẽ dico, ideò gratiã illam ſic auctam in Sacerdotibus illis nõ operari quotidie ferventiùs, tum quia habitus infuſi nõ auferunt difficultatẽ relictã ex actibus vitioſis, ſicut habitus acquiſiti. Tum præſertim, quia habitus gratiæ & charitatis proximè operantur per auxilia actualia, quæ ob ingentis diſtractiones, & peccata venialia in celebratione comiſſa, Sacerdotibus illis denegantur. Unde non mirũ quod illi in ſpiritualibus exercitiis ſint valdè tepidi & languidi. Notandum tamen , quod frequentiùs tepidè celebrantes, meritò, & cum maximo fundamento, timere debent , ne ſint in ſtatu peccati mortalis, maximè ſi nunquã ferè fervẽter ad hoc ſacramentũ accedãt. Quod ſi quis ex formali intentione vellet cũ tepore & diſtractione ad illud accedere , dicit Nugno talẽ peccare mortaliter, propter nimirum contemptum tanti ſacramenti.

59 Quæres, utrum ſit peccatum veniale accedere ad Euchariſtiam, cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia ?

Reſpondeo peccata venialia cum quibus aliquis ad comunionem accedit, eſſe poſſe duplicis generis , quædam enim adverſantur recto uſui hujus ſacramenti, & reverentiæ ei debitæ, id eſt attentioni ac devotioni quam actus ille poſtulat ex natura ſua, ut voluntaria evagatio animi , te-
A por, indevotio, irreverentia, & ſimilia : alia verò ſunt quæ nullam habent oppoſitionem peculiarem cum devotione & reverentia ad hoc ſacramentum requiſita, ſicut affectus inordinatus ad cibum, potum, ludum, mendacia jocoſa, & ſimilia. Si quis ergo cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia hujus ſecundi generis, accedat ad Euchariſtiam, non peccat venialiter; quia talia peccata, ut diximus, non habent ſpecialem repugnantiam vel oppoſitionem cum hoc ſacramento, vel uſu illius : ſecùs verò ſi quis cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia primi generis communicet , aut miſſam celebret. Nam ſi peccatum veniale eſt liberè evagari inter
B orandum, & non ſatis attendere, ut docent omnes cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 83. art. 13. ad 3. quantò magis inter celebrandum aut comunicandum, & velle illam evagationem , atq; ad illam affici. Unde non ſolùm falſum , ſed etiam erroneum puto quod docet Joannes Sanchez in diſputationibus ſelectis, diſputatione 23. nempe ſumptionem Euchariſtiæ præcisè ſumptam , prout ſcilicet eſt diſtincta ab oratione , quæ ſine dubio attentionem poſtulat, non requirere attentionem ſub præcepto, licèt requirat de conſilio ; ideòque nullum peccatum eſſe communicare cum diſtractione. Etenim ipſa quoq; receptio vene-
C rabilis ſacramenti, præcisè ſumpta, exigit attentionem aliquam & devotionem, ac reverentiam, ut docet Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 7. his verbis: *Si non decet ad ſacras ullas functiones quempiam accedere niſi ſanctè : certè quò magis ſanctitas & divinitas cœleſtis hujus ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt , eò diligentiùs cavere ille debet , abſque magna reverentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat.* Unde Chryſoſtomus homiliâ de proditione Judæ : *Cùm ad reverendum altare aſcendis , ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honore mirare, mente continge , cordis manu ſuſcipe , & hauſtu interiori aſſume.*

D

ARTICULUS IV.

Utrum Sacerdotes celebrantes, & ſub duplici ſpecie communicantes , plus gratiæ recipiant quàm laici, qui ſub una tantùm ſpecie communicant ?

PArtem affirmativam docent Vazquez , De-lugo, Meratius , & Martinonus, aliique Recentiores, poſt Alenſem. Negativa verò communis eſt apud Thomiſtas, eamque ex extraneis docent Alanus, Suarez, Bellarminus, Salmeronius, Coninck, Amicus, Yſambertus, & ferè omnes qui hoc tempore ſcripſerunt contra hæreti-
E cos de communione ſub utraque ſpecie.

§. I.

Concluſio negativa ſtatuitur.

DIco igitur , Sacerdos ſub duplici ſpecie communicans , non plus recipit gratiæ, quàm laïcus , qui ſub una tantùm ſpecie communicat, ſi uterque ſit æqualiter diſpoſitus. 60

Hanc concluſionem probat Salmeron tomo 9. Tractatu 26. ex eo quod ſi vera eſſet oppoſita ſententia , non poſſet Eccleſia authoritate propriâ laïcos privare comunione ſub utraq; ſpecie, eò quod non ſit auctrix, ſed diſpenſatrix tantùm dono-

donorum Chriſti; imò contra juſtitiam & Chriſto promiſſionem faceret, quia legata non diſpenſaret juxta voluntatem legatis, & populum Chriſtianum privaret majori fructu ſpirituali, qui ex communione utriuſque ſpeciei percipitur. Unde aliqui aſſerunt, Patres Concilii Baſileenſis, Bohëmis, communionem ſub utraque ſpecie flagitantibus, eâ ſolùm conditione conceſſiſſe, ut priùs profiterentur non plus fructûs capi ex utraque ſpecie, quàm ex una tantùm, ut ex Ruardo refert Bellarminus.

61 Verum hæc ratio non urget, licèt enim qui ſub utraque ſpecie communicant, plus gratiæ & fructûs ſpiritualis reciperent, quàm ſub una tantùm ſpecie communicantes, poſſet tamen Eccleſia, B propter reverentiam tanti ſacramenti, & ob morale periculum effundendi ſanguinem, privare populum fructu aliquo ſpirituali ad ſalutem non neceſſario. Sicut ob ſimile periculum privat infantes (quamvis capaces) fructu hujus ſacramenti, nec non phreneticos, & eos qui vomitum patiuntur, ut patebit infrà, cùm de uſu hujus diſſeremus.

Quod verò attinet ad Baſileenſe, in ſeſſ. 30. ubi decretum de communione ſub una tantùm ſpecie pro fidelibus laïcis ſtabilitur, nulla prorſus mentio fit ſuprà dictæ conditionis; ſic enim dicitur: *Sive autem ſub una ſpecie, ſive ſub duplici quis communicet, ſecundùm ordinationem, ſeu obſervantiam Eccleſiæ, proficit dignè communicantibus ad ſalutem. Nec ullatenus ambigendum eſt, quod non ſub ſpecie panis caro tantùm, nec ſub ſpecie vini ſanguis tantùm, ſed ſub qualibet ſpecie eſt integer Chriſtus.* Hac ergo ratione prætermiſsâ.

62 Probatur primò concluſio ex Tridentino ſeſſ. 21. cap. 3. ubi ait: *Fatendum eſſe etiam ſub altera ſpecie totum atque integrum Chriſtum: verumque ſacramentum ſumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nullâ gratiâ neceſſariâ ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt.*

63 Dices, Concilium Tridentinum non dicere abſolutè nullâ gratiâ fraudari, ſed nullâ gratiâ ad ſalutem neceſſariâ; quod verum eſt, quamvis admittatur Sacerdotem recipere majorem gratiam, quàm laïcum.

Sed contra: Licèt ex hoc ſequatur oppoſitam ſententiam non eſſe manifeſtè contra Tridentinum, adhuc tamen poſſumus arguere in hunc modum. Vel Concilium loquitur de gratia ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem? Et hoc non videtur ad mentem Concilii, quia licèt quis privaretur actuali ſuſceptione Euchariſtiæ, non fraudaretur aliquâ gratiâ ad ſalutem neceſſariâ; poſſet enim per pœnitentiam aut contritionem talem gratiam conſequi. Vel intelligitur de gratia ſecundùm quid neceſſaria ad ſalutem? Et ſi hoc dicatur, habetur intentum, cùm enim omE nis gradus gratiæ ſit ſecundùm quid & ad melius eſſe neceſſarius ad ſalutem, communicantes ſub altera tantùm ſpecie, defraudarentur, juxta mentem Concilii, gratiâ ad ſalutem neceſſariâ, quia aliquo gradu gratiæ privarentur.

64 Probatur ſecundò concluſio: Si Sacerdos ſub utraq; ſpecie communicans, plus reciperet gratiæ, quàm laïcus ſub una tantùm ſpecie communicans, vel hæc inæqualitas proveniret ex ſpeciebus, vel ex re contenta ſub ipſis, vel ex earum ſignificatione? Non ex ſpeciebus continentibus, ſpecies enim ſecundùm ſe, & ut abſtrahunt à re contenta, non habent vim productivam gratiæ. Neque etiã à re contenta, quandoquidem idem

A Chriſtus & totus æquè ſumitur ſub una & ſub utraque ſpecie. Neque demum ex ſignificatione ſpecierum; implicitè enim, licèt non explicitè, illud totum ſignificat unica ſpecies, quod ſignificat utraque; ita ut tota differentia ſit in modo ſignificandi, quod non eſt ſufficiens ad cauſandum diſtinctum effectum, ut patet in Baptiſmo, qui per immerſionem expreſſiùs ex modo ſignificandi denotat conſepulturam baptizati cum Chriſto, quàm per ſolam aſperſionem; cùm tamen utrovis modo collatus, eandem ſemper importat gratiam, quæ baptizatum cum Chriſto conſepelit. Et idem eſt de matrimonio contracto per verba; licèt enim ſignificet vinculum B matrimoniale magis perfectè, quàm matrimonium contractum per ſola ſigna, aut nutus, non tamen efficit majus aut perfectius vinculum, ſed idem prorſus.

Tertiò, ſuadetur concluſio ratione Cajetani. 65
Quod in ſumptione Euchariſtiæ cauſat gratiam, non eſt ſolùm illud quod ex vi verborum continetur in hoc ſacramento, ſed etiam quod per concomitantiam in eo continetur, aliàs Divinitas gratiam hujus ſacramenti non cauſaret: Ergo cùm communicantes ſub ſpecie panis tantùm, non priventur ſumptione ſanguinis, ut contenti in hoc ſacramento per concomitantiam, etiam ſi priventur ſumptione ejuſdem ſanguinis, ut ex C vi verborum in eo contenti, nullâ prorſus gratiâ privantur; gratiam enim quam cauſat ſanguis ſumptus, ut ex vi verborum continetur in hoc ſacramento, cauſat etiam ſumptus, ut in eo continetur per concomitantiam. Unde D. Thomas opuſculo 58. cap. 29. ait tam utilem ac dulcem eſſe ſanguinis ſumptionem ſub ſpecie panis ipſis laïcis, quam Sacerdotibus ejuſdem ſanguinis ſumptionem ſub ſpeciebus vini; comparatque Chriſtum qui ſumitur ſub ſpecie panis, botro, in quo ſumuntur duo, nempe & uva in cibum, & potus qui ex uva ſugitur. Hoc ipſum egregiè confirmat exemplum de manna, quod fuit figura hujus ſacramenti, de quo Exodi 16. dicitur: D *Non amplius habuit qui plus collegerat, nec qui minus paraverat, reperit minus.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

66 OBjicies primò: Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliæ, concedens illi facultatẽ communicandi ſub utraque ſpecie, addit, ſe hoc privilegium illi concedere, *ad majus gratiæ augmentum*: Ergo exiſtimat eum qui communicat ſub utraque ſpecie, plus gratiæ recipere, quàm ſub una tantùm ſpecie communicantem.

67 Reſpondeo verba illa Pontificis intelligenda E eſſe de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione ſcilicet majoris diſpoſitionis, quam in Rege ſupponebat, hoc ipſo quod acceſſurus eſſet ad communionem ſub utraque ſpecie, ſibi ſpeciali privilegio à Sede Apoſtolica conceſſam.

68 Objicies ſecundò: Sacramenta novæ legis cauſant id quod ſignificant: At majorem gratiam ſignificat gemina ſpecies, quàm alterutra tãtùm utraque enim ſpecies ſignificat plenitudinẽ convivii ſpiritualis, & perfectam animi refectionẽ, quam non ſignificant ſingulæ ſpecies ſeorſim ſumptæ: ſicut cibus & potus materialis, diverſas importãt refectiones corporis; unus enim roborat, alter exhilarat; unus expellit famem, alter verò ſitim extinguit: Ergo majorem gratiam

tiam cauſant duæ ſpecies, quàm unica.

69 Reſpondeo conceſsâ Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, nego ex parte rei ſignificatæ pleniorem refectionem ſpiritualem ſignificari per utramque ſpeciem ſimul, quàm per alterutram tantùm, ſed ſolùm ex parte modi ſignificandi; quod non ſufficit ut ſacramentum pleniorem aut perfectiorem operetur effectum, ut in ſecunda probatione concluſionis oſtendimus, dupliciq; exemplo declaravimus. Addo quod in refectione ſpirituali non diſtinguntur cibus & potus, ſed eadem res, ſive eadem gratia & nutrit, & refrigerat; ſedat famem, & extinguit ſitim: unde in Scriptura una eademque res eſuriri & ſitiri dicitur, Matt. 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*, quod & in corporalibus interdum obſervare eſt, quandoquidem infantibus lac & pultica, majoribus panis vino intinctus, & cibi & potûs uſum habent.

70 Objicies tertiò: Si ſpecies panis & vini non cauſarent diverſas gratias, ſed unam tantùm: vel tota hæc gratia Sacerdoti conferretur in ſumptione ſolius ſpeciei? & ſic ſpecies vini non eſſet verum ſacramentum, nam gratiam quam ſignificat non conferret, obicem non ponenti: Vel in ſumptione ſolius calicis? & ſic ſpecies panis non eſſet verum ſacramentum, ob eandem rationem. Vel partim in ſumptione hoſtiæ, & partim in hauſtu calicis? Et hoc etiam dici nequit, quia non poteſt aſſignari ratio cur ſpecies panis ſumpta à laïco, ſtatim illi conferat totam ſuam gratiam, quam apta eſt conferre; Sacerdoti verò non totam ſed dimidiatam tantùm conferat, aliam dimidiam cauſandam relinquens à ſubſequente ſpecie vini: Ergo &c.

71 Reſpondeo totam gratiam Sacerdoti dari in ipſa hoſtiæ ſumptione. Nec propterea ſumptio calicis non eſt verum ſacramentum; quia ut ſit verum ſacramentum, non eſt neceſſe ut gratiam actu conferat (nam Euchariſtia dum eſt in pixide, eſt verum ſacramentum, & tamen gratiam actu non confert) ſed ſufficit quod quantum eſt de ſe poſſit illam conferre, ſi ſubjectum ſit diſpoſitum: hîc verò ſubjectum non eſt diſpoſitum, eò quod totum effectum ſacramenti recepit in ſumptione ſpecierum panis. Sicut ſi laïcus poſt ſumptam unam particulam immediatè ſumeret aliam, nullam gratiam reciperet; quia ſimiliter ſubjectum non eſſet diſpoſitum, eò quod totum effectum ſacramenti in ſumptione primæ hoſtiæ recepit.

72 Objicies quartò: Euchariſtia modò ſumpta ſub ſola ſpecie panis, non eſt majoris efficaciæ, quàm fuiſſet in triduo mortis Chriſti: Sed in triduo mortis Chriſti non tribuiſſet tantam gratiam, quantam contuliſſet communio ſub utraque ſpecie; cùm enim corpus Chriſti eſſet tunc abſq; ſanguine, gratiam quidem contuliſſet ſub ſpecie panis, ſed præciſè per modum cibi: Ergo etiam modò Euchariſtia ſumpta ſub utraq; ſpecie majorem confert gratiam, quàm cùm ſub una tantùm ſpecie ſumitur.

73 Reſpondeo primò negando Majorem ideò enim modò communio ſub unica ſpecie eſt tam efficax ac communio ſub utraq; ſpecie, quia ſub unica ſpecie modò continetur totus Chriſtus: At verò in triduo mortis Chriſti, ſub ſpecie panis non fuiſſet totus Chriſtus, quia tunc cùm ſanguis Chriſti eſſet ſeparatus à corpore, ſub ſpeciebus panis non fuiſſet ſanguis per concomitantiam, ſicut modò.

Reſpondeo ſecundò, datâ Majori, negando Minorem; cùm enim gratia quæ per modum potûs tribuitur, non ſit entitativè diſtincta ab ea quæ confertur, per modum cibi, ſed una eademque, probabile eſt conſequenter quod in triduo mortis Chriſti tanta gratia collata fuiſſet communicanti ſub unica ſpecie, quanta tribuitur communicanti ſub utraque. Maximè quia licèt ſanguis non fuiſſet tunc per concomitantiam cum corpore, bene tamen Suppoſitum Divinum à quo quælibet ſpecies habet totam ſuam virtutem: hæc tamen eſt differentia, quod communio tunc facta ſub unica ſpecie, non fuiſſet ſignum gratiæ ſecundùm quod habet rationem potûs ſpiritualis, bene tamen communio ſub utraque. 74

DISPUTATIO IX.

De uſu ſeu ſumptione Euchariſtiæ.

Ad quæſtiones 80. *&* 81. *De Thoma.*

QUia ſpeciale eſt in hoc ſacramento, ut ejus ſumptio ab ipſo ſacramento diſtinguatur, poſtquam D. Thomas egit de eſſentia, cauſis, & effectibus illius, diſſerit de ejus uſu, qui licèt ſit prior in executione ipſius effectibus, in intentione tamen eſt poſterior. Agit verò primò de ejus uſu in communi quæſt. 80. & deinde in particulari de modo quo Chriſtus eſt uſus hoc ſacramento, quæſt. 81. Verùm quia ſuppoſitis his quæ de inſtitutione hujus ſacramenti ſuprà diximus, nihil reſtat diſputandum circa hanc quæſt. 81. illâ prætermiſsâ, ſolùm agemus de uſu Euchariſtiæ in communi.

Articulus Primus.

Utrum fideles præcepto Divino & Eccleſiaſtico teneantur ſumere Euchariſtiam, & quandonam ad id obligentur?

DIco primò, obligatio ſumendi Euchariſtiam nedum eſt de præcepto Eccleſiaſtico, ſed etiam de jure divino. Ita D. Thomas hîc art. 11. ubi ait: *Manifeſtum eſt quod homo tenetur hoc ſacramentum ſumere, non ſolùm ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex mandato Domini dicentis Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem.* 1

Colligitur ex Scriptura, nam ſicut præceptum baptizandi colligimus ex illo Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spir. S. non poteſt introire in regnum Dei*, & præceptum pœnitentiæ ex illo Lucæ 13. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes ſimiliter peribitis*: ita ex verbis illis Joannis 6. *niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: rectè colligitur præceptum Chriſti de hujus ſacramenti ſumptione, quod qui non ſervat, non habet vitam in ſe.

Poteſt etiam aſſignari ratio congrua, cur Chriſtus voluerit tale præceptum nobis imponere, quia nimirum hoc ſacramentum per modum cibi, ad vitam ſpiritualem hominis conſervandam neceſſarii, inſtituit. Nam ſicut jure naturæ tenetur homo cibum naturalem ſumere, quia ſine eo non poteſt diu vitam conſervare; ita quia moraliter impoſſibile eſt in vita ſpirituali 2

diu

diu perſeverare, ſine hujus Divini Sacramenti, & cibi cœleſtis ſubſidio, conveniens fuit quod Chriſtus ſub præcepto ad illud ſumendum nos obligaret. Et certè ſi Adam in ſtatu innocentiæ, ſub peculiari præcepto divino debuiſſet aliquando de ligno vitæ, quod typus fuit Euchariſtiæ, comedere, ad vitam corporis conſervandam, ut multi docent; quantò magis congruum fuit, hominem lapſum, ad ſpiritualem vitam animæ conſervandum, divino aſtringi præcepto, ut aliquando teneretur de hoc vitali ligno comedere? & quidē eò hoc præ illo convenientius fuit, quo negligentior eſt homo ad vitam animæ quàm ad vitam corporis conſervandam.

3 Confirmatur: Cùm Euchariſtia ſit omnium ſacramentorum finis, utpote ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, fas non eſt credere, quòd cùm de Baptiſmo & de Pœnitentia, Chriſtus divinum præceptum tulerit, hoc reliquerit ſine præcepto, ut rectè arguit Soto in 4. diſt. 12. quæſt. 1. art. 11.

4 Dico ſecundò, hoc præceptum divinum obligat fideles baptizatos, in articulo mortis, & etiam aliquoties in vita.

Probatur prima pars: Hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum Viatici: Ergo tunc præſertim ſumendum eſt, quando exeundum eſt de hac vita. Unde Can. *De his* 26. quæſt. 6. ex Concilio Nicæno dicitur: *De his qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſervabitur nunc etiam: ita ut ſi fortè quis recedat ex corpore, neceſſario vitæ ſuæ non defraudetur Viatico.*

5 Confirmatur: Poſito quod hoc præceptum ſit divinum, ut præcedenti concluſione oſtenſum eſt, non poteſt, præciſâ determinatione Eccleſiæ commodiori tempore obligare quàm in mortis articulo, in quo tenetur infirmus quantùm poteſt ſe Chriſto incorporare, & de ſecuro viatico pro periculoſo itinere ſibi providere.

6 Quod verò idem præceptum divinum obliget etiam aliquoties in vita communicare, patet ex fine ad quem ordinatur, nam ordinatur ad nutriendam & roborandam animam in vita ſpirituali: Ad hoc autem non ſufficit, ſemel tantùm in vita, vel in ſolo articulo mortis, hunc cibum ſumere; ſicut enim ad vitam corporalem non ſufficit ſemel aut iterum in vita cibum ſumere, ita nec ad vitam ſpiritualem; quia ſicut illa paulatim minuitur actione caloris naturalis, humidum radicale continuò depaſcentis, defectu cujus vita animalis deſtruitur; ita hæc actione concupiſcentiæ, humidum radicale amoris divini perpetuò abſumentis. Unde ſicut de ligno vitæ, qui ut ſuprà dicebamus, fuit typus & ſymbolum hujus ſacramenti, Adam in ſtatu innocentiæ, & non ſemel, ſed pluries debuiſſet ex Dei præcepto comedere, ad reſtaurandum humidum radicale vitæ humanæ, ita & de hoc ſacramento proportionaliter dicendum eſt.

7 Dixi autem in concluſione, *fideles baptizatos*, quia infideles & non baptizati non tenentur præcepto divino ad communionem, ſicut nec ad confeſſionem, quidquid in contrarium dicat Suarez: Ut enim rectè diſcutit Soto in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3. concluſ. 1. *Ius divinum ſupernaturale ſolùm obligat univerſum orbem ad ſuſcipiendam Evangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta ſingularia ſacramentorum, non exurgit niſi ex ipſa profeſſione fidei, quæ fit in Baptiſmo: quemadmodum ſi quis facit votum ſimplex Religionis, licèt teneatur ad religionem, non tamen ad ejus cæremonias & officia, donec illam profiteatur.* Addo quod, ſi hoc præceptum obligaret non baptizatos, Sancti Martinus, & Ambroſius, aliique plures, qui diu Baptiſmum diſtulerunt, contra præceptum hoc divinum communicandi peccaſſent mortaliter; quod de tam ſanctis viris aſſerere nefas eſt.

8 Dices, Qui ſunt in peccato mortali ad communionem obligantur, non quidem ut communicent exiſtentes in peccato, ſed ut pœnitentiam agant, & ſic communicent: Ergo ſimiliter non baptizati tenentur ad communionem; non quidem ut communicent antequam Baptiſmum ſuſcipiant, ſed ut baptizentur, & ſic communicent. Unde ipſe Chriſtus Joan. 6. hoc præceptum promulgavit Capharnaitis, quorum maxima pars non erat baptizata.

9 Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: nam illi qui ſunt in peccato mortali, ſunt capaces communionis, quamvis illam licitè ſumere non poſſint, niſi per pœnitentiam diſponantur; non baptizati verò adhuc illius capaces non ſunt, & ſic ad illam non obligantur; ſed tenentur ſolùm ſe capaces ad illam reddere, quod eſt obligari ad Baptiſmum, quo hujus ſacramenti & aliorùm capaces fiunt. Sicut ſuprà dicebamus, quod ille qui fecit votum ſimplex Religionis, tenetur quidem ingredi Religionem, non obligatur tamen ad officia & opera Religionis, donec eam ingreſſus fuerit, & ſolemnem profeſſionem in ea emiſerit. Unde ad illud quod ſubditur de Caphatnaitis, dicendum eſt, Chriſtum hoc præceptum Caphatnaitis omnibus promulgaſſe, ut ſcirent ſe illo teneri, non quidem immediatâ obligatione, ſed mediatâ, id eſt poſt Baptiſmum, ad quem omnes immediatè obligati erant; & ut neceſſitate ſumptionis Euchariſtiæ, non baptizati magis inducerentur ad ſuſcipiendum Baptiſmum, ſine quo Euchariſtia ſumi nequit.

10 Dico tertiò, præter præceptum divinum, extat Eccleſiaſticum, quo omnes fideles cùm ad annos diſcretionis pervenerint, obligantur ſemel in anno, nempe in Paſchate, communicare. Patet ex cap. *Omnis utriuſque ſexûs*, de pœnitentiis & remiſſionibus, & ex Tridentino ſeſſ. 13. can. 9. ubi ſic habetur: *Si quis negaverit omnes & ſingulos Chriſti fideles utriuſque ſexûs, cùm ad annos diſcretionis pervenerint, teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, juxta præceptum ſanctæ matris Eccleſiæ, anathema ſit.* Ante hoc præceptum præceſſit decretum Fabiani Papæ qui electus eſt anno 238. obligans ad communionem ſacramentalem ter ſaltem in anno, nempe in Die Natalis Domini, Paſchatis, & Pentecoſtes, ut habetur Can. *Etſi* de conſecrat. diſt. 2. cui Sother Pontifex, ob memoriam paſſionis & inſtitutionis hujus ſacramenti, addidit diem cœnæ Domini, ut habetur in Canone *In cœna*, eadem diſtinctione. Sed hæc omnia revocata ſunt in Lateranenſi cap. citato, in quo præcipitur ſolùm fidelibus ſemel in anno, nempe in Paſchate, communicare. Nomine autem *Paſchatis*, ex Eccleſiaſtica conſuetudine, & bulla Eugenii IV. quæ incipit *Fide digna*, intelligitur totum tempus à Dominica palmarum uſque ad Dominicam in albis incluſivè: imò in aliquibus regionibus, ut in Germania, extenditur à principio Quadrageſimæ, uſque ad decimam quartam diem poſt Paſcha.

11 Circa hoc præceptū tres occurrunt difficulta-

tes breviter hîc reſolvendæ. Prima eſt, an qui A prævidet ſe impediendū, ne in paſchate communicet, teneatur tempus præſcriptum prævenire?

Reſpondeo breviter, quod ſi timetur futurum impedimentum, pro tempore paſchali tantùm, non tenetur quis prævenire; bene tamen ſi prævidet fore, ut neque tempore paſchali, neque reliquâ parte anni, communicare poſſit. Nam duo præcepta virtualiter traduntur in capite citato, *Omnis utriuſque ſexûs*. Unum eſt ne communio ultra annum differatur, cùm dicitur, *Et ſuſcipiat reverenter ad minùs in Paſcha*; quemadmodum ibidem immediatè antea præcipitur, ut ne confeſſio ultra annum differatur, cùm dicitur: *Semel ſaltem in anno confiteatur*. Alterum eſt, ut propter reverentiam & ſolemnitatem diei feſti, commu- B nio illa annua fiat in paſchate, quantùm fieri poteſt. Licèt ergo ratione hujus ſecundi præcepti non teneatur prævenire tempus, quia illud determinatum tempus reſpicit, bene tamen ratione primi, quia impletio ejus, tempori Paſchali addicta non eſt, ſed eſt determinatio præcepti divini obligantis aliquoties in vita communicare, ut concluſione præcedenti oſtenſum eſt. Unde qui longiſſimam navigationem aggrediens, prævideret ſe toto anno cariturum hoc ſacramento, teneretur antequam mari ſe committeret, illud ſuſcipere.

12 Secunda difficultas eſt, an qui tempore Paſchali omiſit communionem, liber ſit à præcepto uſque ad ſequens Paſcha? C

Reſpondeo negativè, quia, ut diximus, præceptum communionis Paſchalis continet duo virtualiter & æquivalenter, unū communicandi, ſaltem ſemel in anno; alterum id faciendi tempore Paſchali, propter reverentiam feſti Paſchalis; quamvis ergo qui tempore Paſchali omiſit communionē, liber ſit ab iſto præcepto, cùm elapſo tempore Paſchali impleri non poſſit, & nemo iſtud teneatur ad impoſſibile; non tamen à primo, iſtud enim obligat ad hoc ut annus non prætereat ſine comunione, ſive ne ultra annum differatur tam ſalutare remediū; unde iſtud præceptum non eſt addictum tantùm tempori, ſicut D alterum; nec eſt purè affirmativū, ſed etiam virtualiter negativum, quatenus includit prohibitionem de non differendo ultra annū hoc ſacramento. Unde continuò peccat ille qui cùm poſſit communicare, non comunicat; ſicut continuò peccat ille, qui cùm poſſit reſtituere, nō reſtituit.

13 Tertia difficultas eſt, an qui in peccato mortali ſacrilegè communicat, ſatisfaciat præcepto communicandi?

Reſpondeo etiam negativè: nam præceptum Eccleſiæ eſt determinatio præcepti divini; unde videtur Eccleſia talem communionem præcipere, qualem Chriſtus præcepit: Sed Chriſtus præcepit manducationem piam & ſalutarem, cùm præceperit illam ut medium ad nutritionem ſpiritualem animæ, & ad conſervandam vitam ſpiritualem gratiæ & charitatis, juxta illud Joan. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*: Ergo & Eccleſia illam præcipit.

14 Hæc ratio poteſt hoc exemplo confirmari & magis illuſtrari. Nam quia præcepto naturali tenemur ad materialem cibum ſumendum ut medium conſervativum vitæ corporalis; non ſatisfaciemus huic præcepto naturali, ſi ſumentes cibum materialem, illi obicem ponamus, ne noſtram vitam corporalem nutriat: Ergo ſimiliter, quia præcepto divino, cujus præceptum Eccleſiæ eſt determinatio, obligamur ad ſumendum Sacramentum Euchariſtiæ, ut conſervativum vitæ ſpiritualis, neutri præcepto ſatisfacimus, ſi ſumentes hoc ſacramentum, obicem ponamus quominus illud animam noſtram ſpiritualiter nutriat.

Confirmatur ſecundò: Si prælatus alicui in- 15 firmo præciperet ut ſumeret cibum, huic præcepto non ſatisfaceret, ſi ſumeret cibum veneno infectum, qui ei mortem afferret: Ergo ſimiliter nec præcepto Eccleſiæ ſatisfacit, qui in peccato mortali ſuſcipit Euchariſtiam, cùm tunc illa non ſit ei cibus, ſed venenum. Unde Auguſtinus tract. 26. in Joan. *Nonne buccella Dominica venenum fuit Iudæ? Et tamen accepit. Et cùm accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, ſed quia bonum malè malus accepit.*

Confirmatur: Eadem videtur ratio de præ- 16 cepto communionis, ac de præcepto confeſſionis: Sed qui facit confeſſionem ſacrilegam, & voluntariè nullam, non ſatisfacit præcepto annuæ confeſſionis, ut declaravit Alexander VII. in Congregatione generali Inquiſitionis habita die 24. Septembris anni 1665. & oppoſitam ſententiam, quam aliqui recentiores Caſuiſtæ docent, ut temerariam, & ſcandaloſam damnavit: Ergo pariter qui in peccato mortali ſacrilegè communicat, non ſatisfacit præcepto annuæ communionis: quamvis Suarez, Vazquez, Coninck, Martinonus, & alii Recentiores oppoſitum doceant, quia nimirum exiſtimant, Eccleſiam actus merè internos non poſſe præcipere. Sed hoc fundamentum non eſt ſolidum; dato enim quod Eccleſia non poſſit directè & primariò præcipere actum internum, ſecundariò tamen, & indirectè, illum jubere poteſt; quando ſcilicet actus interior neceſſarius eſt, ut actus exterior ſit bonus: unde per ſe loquendo habet poteſtatem ſuper actus exteriores, ſuper actum verò interiorem, per accidens, & ratione actûs exterioris, inquantum eſt forma illius. Sic Eccleſia præcipit Inquiſitoribus ſub pœna excommunicationis, ut non procedant contra aliquem ex odio, & in cap. *Dolentes*, de celebratione Miſſarum, jubet confeſſionem quotannis fieri *fideliter*, & officium divinum *ſtudioſè & devotè* à Clericis celebrari. Cur ergo ſimiliter ſingulis fidelibus præcipere non poterit, ut ſingulis annis, in feſto Paſchatis, piè & ſalubriter communicent, nullum apponendo obicem ſpirituali nutritioni, & gratiæ ſacramentali?

ARTICULUS IV.

Quæ diſpoſitio requiratur ad dignam ſumptionem hujus ſacramenti?

E Diſputatione præcedenti oſtendimus, ad 17 conſequendum augmentum gratiæ habitualis ex opere operato, non requiri neceſſariò actualem devotionem, aut immunitatem à peccatis venialibus, quia carentia ſola actualis devotionis, non eſt impedimentum ad gratiam augendam, neque ſpecialis aliqua irreverentia quæ ſit peccatum mortale. Unde ſolùm hîc agendum eſt de aliis diſpoſitionibus tum ex parte animæ tum ex parte corporis requiſitis ad dignè & fructuoſè recipiendum hoc ſacramentum.

Dico ergò primò, ad hoc ut peccator dignè & fructuoſè recipiat hoc ſacramentum, non ſufficere ſolam fidem, imò nec attritionem ſupernaturalem, cognitam ut talem.

Prima

18 Prima pars eſt contra Lutherum, qui (ut refert Soto in 4. diſt. 12 quæſt. 2. art. 4.) negat accedenti ad hoc ſacramentum ullâ opus eſſe animi præparatione, niſi ſolâ fide & confidentiâ quòd ſit per ipſum gratiam obtenturum. Imò ita deſipit, ut dicat tantò paratiores eſſe homines, quantò gravioribus peccatis ſunt onuſti, dummodo habeant fidem. Hic error proſcribitur à Tridentino ſeſſ. 13. can. 11. his verbis: *Si quis dixerit ſolam fidem eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſacramentum, anathema ſit.*

19 Confutari etiam poteſt ex illo 1. *ad Corinth.* 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.* Ibi enim non agitur de probatione fidei, ſed conſcientiæ peccatorum, de quibus ibi Paulus reprehendit Corinthios à verſu 20. uſque ad 33. quia nonnulli ditiores Eccleſiam prophanabant, in ea ſumptuoſam cœnam ſumentes; fideles alios ſcandalizabant; & contemptis pauperibus, quos eſurientes relinquebant, ipſi crapulæ & ebrietati vacabant.

20 Secunda etiam pars concluſionis omnino certa eſt, quia in hoc diſtinguuntur ſacramenta vivorum & mortuorum, quod quia iſta ſunt inſtituta ad cauſandam primam gratiam; accedere ad illa in peccato mortali, cum ſola attritione ſupernaturali cognita ut tali, non eſt indignè ad illa accedere, neque ſubinde ponere obicem effectui ipſorum: è contra verò quia ſacramenta vivorum non ſunt inſtituta niſi ad augendum gratiam, conſequenter accedens ad illa in peccato mortali, cum ſola attritione ſupernaturali cognita ut tali, peccat mortaliter, & ponit obicem effectui ſacramenti. Unde Ambroſius lib. 6. in Lucam cap 9. *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi qui fuerit ante ſanatus &c. Ubique ergo in hoc myſterio hic ordo ſervatur, ut priùs per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſæ cœleſtis exuberet.* Et Baſilius lib. 2. de Baptiſmo. *Mundemus nos* (inquit) *ab omni inquinamento, atque ita ad ſancta accedamus, ut judicium eorum qui Dominum occiderunt effugiamus. Propterea quod quiſquis ederit panem, biberit poculum Domini indignè reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Dixi autem cum ſola attritione ſupernaturali, *cognita ut tali*, quia peccator accedens ad Euchariſtiam cum attritione ſupernaturali, quam exiſtimat eſſe contritionem, non accedit indignè ad hoc ſacramentum, nec peccat, quando non habet copiam Confeſſarii, ut patebit ex infrà dicendis.

21 Dico ſecundò, qui habet conſcientiam peccati mortalis, ſi habeat copiam Confeſſarii, tenetur præmittere confeſſionem, ſi velit communicare; & non ſufficit habere contritionem ſeu conatum ad illam; idque non ſolùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam divino, præceptum eſt.

Prima pars hujus concluſionis eſt omnino certa, & definita in Tridentino ſeſſ. 13. cap. 7. his verbis: *Communicare volenti neceſſariò revocandum eſt in memoriam, ejus* (ſcilicet Apoſtoli) *præceptum, probet ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione, ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. Quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò obſervandum eſſe decrevit, modò non deſit illis copia Confeſſoris. Quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimùm confiteatur.* Et can. 11. ponitur excommunicationis pœna ei qui contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit.

22 Quod autem hoc ſit de jure divino, & non ſolùm Eccleſiæ præceptum, probatur ex verbis illis Apoſtoli, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis*; ex illis enim verbis colligitur, ipſum ea quæ tradit de communione accepiſſe à Domino: Sed Apoſtolus tradit præceptum de præmittenda confeſſione, dum dicit: *Probet autem ſeipſum homo*; ita enim explicat & intelligit hæc verba Tridentinum citatum: Ergo illud eſt præceptum Chriſti, proindeque Divinum & non purè Eccleſiaſticum. Unde Concilium ibidem ait, ſe ſolùm conſuetudinem Eccleſiæ declarare, non verò ſtatuere legem hanc.

23 Confirmatur ex regula quam habet Auguſtinus 3. de Baptiſmo cap. 24. indicium juris divini eſt quando aliquid in Eccleſia perpetuo ſervatum eſt, cujus initium ignoratur: Sed talis eſt hæc conſuetudo, ut patet ex Nicæno cap. 11. & 12. Ancyrano can. 4 & Tridentino citato, necnon ex SS Patribus id paſsim aſſerentibus: Author enim de ſalutaribus documentis apud Auguſtinum cap. 33. ſic ait: *Quando enim illud* (id eſt corpus Domini) *accipere debemus, antea ad confeſſionem & pœnitentiam accedere debemus, & omnes actus noſtros curioſiùs diſcutere, & peccata obnoxia ſi in nobis ſenſerimus, citò feſtinemus per confeſſionem & veram pœnitentiam abluere.* Et Richardus Victorinus de poteſtate ligandi cap. 21. *Audacter dico, ſi ante Sacerdotis abſolutionem ad communionem corporis & ſanguinis Chriſti acceſſerit, judicium ſibi pro certo manducat & bibit, etſi eum peccaſſe jam multùm pœniteat, & vehementer doleat & ingemiſcat.*

24 Dices, alii SS. Patres aſſerunt ad dignè communicandum ſolam diſcuſſionem conſcientiæ cum interno animi dolore ſufficere: Chryſoſtomus enim homil. 28. in 1. ad Corinthios, poſt initium, ſic ait: *Neque juſſit alteri alterum probare, ſed ſibi ſeipſum, faciens judicium, ad quod populo non pateat aditus, & probationem quæ careat teſtibus.* Et Theophilactus in eandem Epiſtolam, explicans, quæ conſcientiæ præparatio neceſſaria ſit ad dignam ſumptionem Euchariſtiæ, hæc ſcribit: *Non alium tibi judicem attribuo, verùm teipſum tibi commodo. Judica igitur & explora conſcientiam tuam, & ſic accede, non quando fuerint feſta, ſed quando purum teipſum ac dignum inveneris.*

25 Reſpondeo illos SS. Patres his locis ſolùm negare confeſſionem publicam eſſe neceſſariam ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem, ſed id non aſſerere de privata, quæ fit inter pœnitentem & Confeſſarium, ut patet ex verbis Chryſoſtomi, quibus ſolùm negat neceſſarium eſſe judicium populi, & probationem teſtium, non autem judicium & probationem Confeſſarii.

Dices tertiò, Suſcipere alia ſacramenta vivorum cum ſola contritione, non eſt peccatum mortale, nec ullibi videtur prohibitum: Ergo idem dicendum eſt de ſumptione Euchariſtiæ.

Sed nego conſequentiam & paritatem, cùm enim ſacramentum Euchariſtiæ realiter contineat Chriſtum, ejus ſumptio majorem præparationem requirit, quàm ſuſceptio vel miniſtratio aliorum Sacramentorum.

Dico

Dico tertiò, quando quis non habet copiam Confeſſarii, & urget gravis neceſſitas, licitè poteſt ad Euchariſtiam accedere ſine confeſſione, cum contritione, vel attritione ſupernaturali, quam contritionem exiſtimat.

26 Prima pars hujus concluſionis eſt expreſſa in Tridentino ſupra citato, nam de Sacerdote celebrante ſine copia Confeſſoris dicit : *Quod ſi neceſſitate urgente debeat celebrare &c.* Ergo ſupponit in caſu neceſſitatis licitum eſſe communicare, vel celebrare, non præmiſsâ confeſſione, ſi non adſit copia Confeſſoris. Unde ut quis licitè poſſit communicare vel celebrare, non præmiſsâ confeſſione, hæ duæ conditiones neceſſariò requiruntur, ſcilicet carentia Confeſſoris, & neceſſitas communicandi. Alterutrâ deficiente non licebit; ſi enim ſit copia Confeſſoris, tenebitur confiteri : ſi non urget neceſſitas, tenebitur à communione abſtinere.

27 Si autem quæras, quandonam cenſeatur non eſſe copia Confeſſoris, & gravis urgeat neceſſitas?

Reſpondeo in multis caſibus id poſſe contingere. In primis enim verificatur quod non ſit copia Confeſſoris, quando Confeſſor non eſt præſens actu, vel non eſt in tali diſtantia unde poſſit commodè venire, vel Sacerdos illuc accedere, aut ob infirmitatem, corporiſve imbecillitatem, aut ob temporis (nivium ſcilicet, pluviarum, ac ac inundationum) rigorem; aut ob latronum in itinere exiſtentium periculum, aut ob alias ſimiles urgentes cauſas. Secundò, ſi Sacerdos ſit quidem præſens phyſicè, ſed tamen ſit impeditus vel infirmitate, vel ſurditate, vel aliâ occupatione quâ nolit confeſſionem audire, cenſetur moraliter abeſſe. Tertiò, ſi ex parte ſua ſit diſpoſitus audire, ex parte tamen mea probabiliter timeo, quod ex tali confeſſione imminebit mihi periculum aut revelationis confeſſionis, aut alterius damni gravis pro me vel pro meis, perinde eſt ac ſi non haberem copiam Confeſſoris. Unico verbo, quidquid excuſat ab integritate confeſſionis, quando non eſt alius Sacerdos, excuſat in noſtro caſu à præmittenda confeſſione, ſi non habeo aliud peccatum mortale quàm illud ex cujus revelatione imminet periculum ; vel excuſat ne illud confitear, ſed alia, ſi alia peccata habeam. Non placet verò quod aliqui docent, nimirum tunc etiam cenſeri Confeſſoris inopiã, quando non adeſt proprius Confeſſarius, vel alter cui poſſim devotiùs & utiliùs confiteri; quia hoc non eſt moraliter deeſſe Confeſſorem, ſed ſolùm deeſſe commoditatem meam. Et ſanè reverentia huic ſacramento debita, prævalet privatæ utilitati & devotioni, & obligat me ad hoc ut Sacerdoti tunc præſenti confitear, licèt aliquid ampliùs ruboris aut verecundiæ patiar cum tali Confeſſario quàm cum alio.

28 Quid autem nomine urgentis neceſſitatis intelligatur, non poteſt unica regula aſſignari, ſed adducuntur variæ cauſæ ab Authoribus, quæ tamen ad quatuor præcipuas reduci poſſunt. Primò ad periculum mortis, tunc enim poteſt contingere quod non ſit Sacerdos qui poſſit abſolvere, quia verbi gratiâ non eſt niſi mutus, qui tamen poteſt conferre ſacramentũ Euchariſtiæ. Secundò ad periculum infamiæ, vel ſcandali gravis, ſi communio vel Miſſa omittatur. Tertiò ad neceſsitatem ipſius ſacrificii, quando jam inchoatum eſt, & non poteſt ſine gravi ſcandalo Sacerdos confiteri peccatum, cujus tunc recordatur. Quartò propter neceſsitatem populi, ne maneat ſine Miſſa, quæ ratio ſolùm habet locum in Parrochis, qui tenentur ex officio curare ut populus miſſam audiat, non verò in aliis Sacerdotibus non habentibus curam animarum. Quintò ad communicandum infirmum, aliàs ſine viatico moriturum.

29 Cæterùm quia Tridentinum citatum, non ſolùm declarat præceptum divinum de præmittenda confeſsione ante Euchariſtiam, ſed etiam præcipit, ut ſi fortè urgente neceſsitate, & copiâ Confeſſoris deficiente, Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimùm confiteatur, quærunt hîc Theologi, quos novum hoc præceptum, quoad Eccleſiaſticum eſt, comprehendat, an ſolos Sacerdotes, vel etiam laicos?

Reſpondeo breviter, ſub hoc novo præcepto non comprehendi, niſi ſolos Sacerdotes celebrantes, quia cùm ſit pœnale, extendi non debet, niſi ad eos ad quos verba legiſlatoris in propria ſignificatione ſumpta ſe extendunt : At verba Concilii non ſe extendunt niſi ad Sacerdotes celebrantes, ut patet ex ipſo textu, colligiturque ex fine præcepti, qui eſt ne Sacerdotes quibus ex officio celebrare incumbit, prætextu urgentis neceſſitatis, ſæpe celebrent, prætermiſsâ confeſſione ſacramentali. Dixi *Sacerdotes celebrantes*, quia de Sacerdotibus more laicorum communicantibus, eadem eſt ratio ac de laicis.

30 Secunda verò pars concluſionis, quæ aſſerit quod Sacerdos qui urgente neceſſitate & copiâ Confeſſoris deficiente, abſque prævia confeſſione celebrat, debet tunc habere contritionem, vel ſaltem attritionem quam exiſtimat contritionẽ, patet ex dictis in prima concluſione; cùm enim Euchariſtia ſit ſacramentum vivorum, per ſe & directè non dat primam gratiam, ſed ſupponit illam eſſe in ſubjecto, ſubindeque diſpoſitio quæ ad illam prærequiritur, talis debet eſſe quòd det primam gratiam ante ſumptionem Sacramenti, vel ſaltem probabiliter exiſtimetur talis eſſe: Sed attritio cognita non dat primam gratiam ſine ſacramento : Ergo non eſt ſufficiens diſpoſitio ad Euchariſtiã, ſed requiritur contritio, vel ſaltẽ attritio quæ invincibiliter exiſtimetur contritio; licèt enim ſit ſacramentũ vivorum, per accidens tamen aliquando poteſt cauſare primam gratiã, ut diſputatione præcedenti art. 1. concluſione ultimâ, quæſito 2. declaravimus.

31 Dico quartò, ex parte corporis duplex requiritur diſpoſitio ad communionem, alterâ neceſſitatis, ſcilicet quod communicans ſit jejunus; altera decentiæ & congruitatis, nimirum quod non ſit pollutus intra illum diem.

Prima pars conſtat ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis manaſſe dicitur, & in variis Conciliis confirmata eſt ; ut in Concilio Carthaginenſi 3. can. 29. Toletano 7. can. 2. & in ſexta Synodo Trullana can. 27. & demum in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 13. idemque tradunt SS. Patres Cyprianus, Auguſtinus, Ambroſius, Baſilius, & alii.

32 Non deſunt etiam congruentiæ. Prima eſt propter reverentiam hujus ſacramenti, ut ſcilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo vel potu infectum, Unde Auguſtinus Epiſt. 118. & refertur Can. *Liquido* de conſecrat. diſt. 2. *Placuit Spiritui Sancto ut in honorem tanti ſacramenti, priùs in os Chriſtiani Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per univerſum orbem mos iſte ſervatur.* Secunda propter ſignificationem, ut

ut nimirum ſignificetur quòd Chriſtus & charitas ejus debent primò fundari in cordibus noſtris, & ut indicetur fidelibus, Chriſtum debere eſſe primum eorum cibum.

33 Dices, Chriſtus communicavit Diſcipulos non jejunos: Ergo etiam Eccleſia fideles non jejunos communicare debet.

Sed nego conſequentiam, nam factum Chriſti non eſt trahendum in conſequentiã, quia habuit ſpeciales rationes, puta quia Chriſtus debuit priùs implere figuram per eſum agni paſchalis, quàm veritatem inſtituere. Olim tamen in primitiva Eccleſia feriâ quintâ ſanctioris hebdomadæ, ob memoriã cœnæ Dominicæ, & Chriſti imitationẽ, Sacerdotes poſt cœnam celebrabant, & fideles communicabant. Quem morem ſervatum fuiſſe aliquandiu in nonnullis privatis Eccleſiis teſtatur Auguſtinus Epiſt. cit. ſed poſtea in Conc Braccarenſi 1. can. 16. revocatus eſt.

34 Difficultas verò & controverſia eſt, quale jejunium requiratur ad ſumendum ſacramentum Euchariſtiæ, an naturale, quod ſolvitur per quamcumque cibi & potûs ſumptionem; vel Eccleſiaſticum, quod per parvam cibi vel potûs ſumptionem non ſolvitur. Goffredus enim & Joannes Pariſienſis apud Sylveſtrum, verbo *Euchariſtia* 3. quæſt. 6. putant ſufficere jejunium Eccleſiaſticum, cùm hoc ſit præceptum Eccleſiaſticum. Communis tamen reliquorum ſententia eſt, conſtanti totius Eccleſiæ conſuetudine firmata, requiri ad ſumendum hoc ſacramentum jejunium naturale, nec ſufficere Eccleſiaſticum. Conſtat ex Concilio Toletano 7. can. 2. ubi prohibetur Miſſæ celebratio poſt quemcumque minimum cibum ſumptum Ex cap. *Ex parte*, de celebrat. Miſſarum, prohibetur Sacerdoti ne in feſto natalis Domini Miſſam ſecundam dicat, ſi fortè in prima ablutionem acceperit; cùm tamen hæc jejunium Eccleſiaſticum non impediat. Id etiam colligitur ex ipſa prohibitione Eccleſiæ, quæ præcipit hoc ſacramentum ſumi à jejunis, non à jejunantibus: At jejunus non eſt, niſi qui naturæ jejunium ſervat, jejunans verò dicitur etiam qui naturæ jejunium violat: Ergo ad ſumendum Euchariſtiæ ſacramentum, jejunium naturale requiritur, nec ſufficit Eccleſiaſticum. Unde qui poſt aſſumptum aliquid cibi vel potûs, non jejunis jejunio naturæ communicat, mortaliter peccat, niſi inadvertentia vel ignorantia eum excuſet. Ob hanc Cajetanus in ſumma, verbo, *Communio*, excuſat quendam bonum Sacerdotem, qui neſciens diſtinguere inter jejunium Eccleſiaſticum, & jejuniũ naturæ, pro reverentia ſacramenti præaccipiebat nucem muſcatam, ut bonum odorẽ ſtomachi Euchariſtiæ præpararet.

35 Sunt etiam multi caſus in quibus licet non jejuno hoc ſacramentum ſumere. Primus eſt, quando datur per modum Viatici: tum quia tunc infirmitas non poteſt his legibus aſtringi, pluresque ſine Euchariſtia decederent, ſi jejuni ſolùm poſſent communicare, quod eſſet eis denegare magnũ ſubſidium pro morte fælici. Tum etiam quia cùm ſit præceptum divinum ſumendi Euchariſtiam per modum Viatici, cùm infirmo imminet mortis periculum, præceptum divinũm prævlet Eccleſiaſtico de jejunio. Imò ſi poſt ſumptum Viaticum iterum in eadem infirmitate velit communicare infirmus, non eſt ei denegandum hoc ſolatium, ut colligitur ex Rituali Rom. Pauli V. quò præcipit Pontifex, *quod ſi æger, ſumpto viatico, dies aliquot vixerit, vel periculum*

A *mortis evaſerit, & communicare voluerit, ejus pio deſiderio Parrochus non deerit.* An vero liceat infirmo bis eadem die communicare, ſemel jejuno per modum communionis, iterum non jejuno per modum viatici? affirmant aliqui ex Patribus Societatis, quos ſuppreſſo nomine refert Amicus hìc diſp. 27. idq; factum fuiſſe in morte P. Claudii Aquavivæ, Generalis ejuſdem Societatis, teſtatur ibidem. Hæc tamen ſententia non videtur probabilis, nec in praxi ſequenda; cùm omnes Doctores affirment, non licere bis in die communicare, idq̃, Eccleſiæ conſuetudo, & unitas paſſionis Chriſti, quam hoc ſacramentum repræſentat, efficaciter oſtendant, ut docet S. Thomas hìc art. 10, ad 4. & in 4. diſt. 12 quæſt. 3. art. 1.
B quæſtiunc. 4. & patet ex cap. *ſufficit*, de conſecr. diſt. 1. ubi prohibetur Sacerdoti plures quàm unam Miſſam in die celebrare, præterquam in Nativitate Domini. Si tamen urgeret gravis aliqua neceſſitas, ut ſi quis manè communicavit, & veſpere incidit in articulum mortis, & habet conſcientiam peccati mortalis, nec adeſt tunc Confeſſarius cui poſſit illud confiteri, ſed ſolùm Diaconus qui poteſt illi Euchariſtiam miniſtrare: tunc poſſet moribundus, ſive laicus ſit, ſive Sacerdos, eadem die communionem iterare, quia in illo caſu, iterata communio cenſeretur illi neceſſaria, ut nimirum per ſuſceptionem hujus ſacramenti, per accidens reciperet primam
C gratiam, & fieret de attrito contritus.

Secundò poteſt ſumi ſacramentum à non jejuno, quando id eſt neceſſarium pro ipſo Sacramento perficiendo; ut ſi conſecratâ alterâ ſpecie Sacerdos recordetur ſe non eſſe jejunum, tenetur perficere & ſumere. Item ſi ſumpto calice videat non eſſe vinum id quod ſumpſit, tenetur iterum conſecrare & ſumere. Similiter ſi poſt inchoatum Sacrificium Sacerdos moriatur, vel infirmetur, & non inveniatur alius Sacerdos jejunus, debet Sacerdos etiam non jejunus perficere ſacrificium. 36

Tertiò, ſi Sacerdos poſt ablutionem ſumptam reperiat aliquas particulas à ſe conſecratas quæ 37
D commodè ſervari non poſſint, poteſt & debet illas ſumere, cùm ſint ejuſdem ſacrificii reliquiæ, & ad integrale complementũ illius pertineant. Non poteſt tamen tunc ſumere alias particulas quas alius Sacerdos conſecravit; quia alia eſt ratio de iis quæ ipſe non conſecravit, nam illæ non pertinent ad complementum integrale ejuſdem ſacrificii, ſed illius à quo conſecratæ fuerunt.

Quartò, poteſt Sacerdos ad particulam hoſtiæ conſecratæ, calici vel palato adhærentem, in ſtomachum trajiciendam, aquam ſumere. Quam facultatem concedit Miſſale Romanum in rubricis de defectibus Miſſæ. Nam tota illa actio ordinatur ad unum ſacrificium, unamque refectionem ſacramentalem complendam, ad quam 38
E ſufficit, ut Cajetanus ait, accedere jejunum in principio totius actionis, ſic enim accedis ſimpliciter jejunus ad totam actionem ſacramentalem.

39 Quintò poteſt Euchariſtia ſumi à non jejuno, ad vitandam gravem irreverentiam huic ſacramento inferendam, putà ne veniat in manus infidelium, ne conculcetur ab hæreticis, ne in lutum cadat, ne comburatur, aut ab animali devoretur: majus quippe præceptum eſt evitare irreverentiam ſacramenti, cùm hoc præceptum ſit divinum naturale, quàm illud ſumere jejunum, cùm hoc ſit poſitivum & Eccleſiaſticũ. Eſt

40 Eſt etiam alius ſingularis caſus in quo videtur licere Sacerdoti non jejuno celebrare, ſi nimirum ſumpto veneno morti appropinquaret, & habens conſcientiam peccati mortalis, copiam Confeſſoris non haberet: tunc enim poſſet cum contritione, vel attritione ſupernaturali, quam contritionem eſſe putat, celebrare, ut ſi fortè reipſa contritus non ſit, virtute ſacramenti fiat ex attrito contritus. Nam in hoc caſu Euchariſtia eſt ad ſalutem neceſſaria, unde videtur hic caſus per Epikeiam excipi à lege univerſali.

41 Addunt aliqui alium caſum in quo exiſtimant poſſe Sacerdotem non jejunum celebrare, nimirum ad communicandum infirmum, alioquin ſine Viatico moriturum. Id tamen non admittitur communiter: Tum quia præceptum celebrandi in azymo, aut cum veſtibus ſacris, non debet omitti ad communicandum ægrotum ſine Viatico aliàs moriturum: Ergo ſimiliter nec licebit non jejunum celebrare: præceptum enim celebrandi ante ſumptionem cibi, non eſt minùs grave, quàm præceptum celebrandi in azymo, & cum veſtibus ſacris. Tum etiam quia hoc ſacramentum non eſt tantæ neceſſitatis, quin potiùs debeat ſervari reverentia ei debita, quàm infirmus communicare: maximè cùm ægrotus in hoc caſu excuſetur, quia tunc non urget præceptum communicandi, cùm non adſit qui eum communicet.

42 Dices primò, Eodem modo dici poterit non licere infirmo poſt ſumptum cibum aut potum ſumere hoc ſacramentum per modum viatici.

Sed nego conſequentiam & paritatem, tum quia Eccleſiæ conſuetudo declaravit in hoc caſu non obligare præceptum de jejunio. Tum etiam quia eſt magna diſparitas, ex eo quod propria neceſſitas hominis communicaturi (quando ſcilicet eſt in periculo mortis) eſt intrinſeca, & quæ moraliter loquendo frequenter accidit: neceſſitas verò ex parte miniſtri eſt valde extrinſeca & accidentaria, raroque contingit, ſuppoſitâ providentiâ quam habet Eccleſia ſervandi Euchariſtiam pro infirmis.

43 Dices ſecundò, Propter ſimilem proximi neceſſitatem, poteſt Sacerdos habens conſcientiam peccati mortalis, celebrare non præmiſſâ confeſſione ſacramentali, ut diximus concluſione præcedenti: Ergò multò magis fracto jejunio, cùm hæc obligatio ſit tantùm de jure Eccleſiaſtico, illa verò de Divino.

Reſpondeo negando etiam conſequentiam & paritatem, confeſſio enim ſuppleri poteſt per contritionem, non autem jejunium, quod licèt ſit de præcepto Eccleſiaſtico, fundatur tamen in jure divino de reverentia huic ſacramento debita.

Ex quibus intelliges falſam & temerariam eſſe ſententiam Joannis Majoris, aſſerentis licere Presbytero, ne infirmus ſine Viatico moriatur, conſecrare poſt prandium hoſtiam, imò & buccellam panis fermentati, ſi non eſſet hoſtia ex azymo, hocque ſecretò, ſine veſtibus ſacris, & ſine Miſſa, per ſola verba conſecrationis. Quam ſententiam rectè confutat Soto in 4. diſt. 12. qu. 1. art. 8. circa finem.

44 Denique ex diſpenſatione Summi Pontificis, poteſt quis non jejunus celebrare vel communicare; cùm enim hoc præceptum non ſit Divinum, ſed Eccleſiaſticum, poteſt in eo Summus Pontifex ex rationabili cauſa diſpenſare, ejuſque diſpenſationis plurima extant exempla. Diſpenſat enim quot annis cum Cardinali celebrante in vigilia Natalis Domini circa horam decimam pomeridianam. Diſpenſavit etiam cum Carolo V. Imperatore, ut poſſet non jejunus ad ſacram ſynaxim accedere, ut ſcribit Famianus Strada lib. 1. de bello Belgico. Habemus etiam in Gallia ſatis recens ejuſdem diſpenſationis exemplum, nam non ita pridem, anno ſcilicet 1619. Paulus V. permiſit, ut honeſta quædam Matrona Lemovicenſis, dicta Domina de Londey, quotidie immediatè poſt prandium communicet, ad compeſcendum horribilem & miſerabilem totius corporis tremorem, quo, Dæmonis maleficio, poſt ſumptionem potûs ſtatim corripitur, etiam cum vitæ periculo; niſi ei confeſtim miniſtretur Sacramentum Euchariſtiæ, quod unicum remedium, omnibus aliis fruſtra tentatis, huic malo ſeu maleficio tandem repertum eſt; ſed ita promptum & efficax, ut eo momento quo ſacra hoſtia labia aut linguam ejus tangit, tremor ille horribilis ſiſtat, & priſtinæ quieti mox reſtituatur. Fui ego ipſe ſemel præſens, dum ei ſacramentum Euchariſtiæ porrigeretur, & miraculum hoc, non ſine ſtupore & admiratione, vidi.

Quoad ſecundam partem concluſionis, ſeu ſecundam diſpoſitionem ex parte corporis requiſitam ad dignè & fructuosè communicandum, nimirum quod communicans intra illum diem non ſit pollutus, legendus eſt S. Th. hîc art. 7. ubi ſic ait: *Ex quadam congruentia nocturna pollutio* (ſumptionē hujus ſacramenti) *impedit, quantum ad duo, quorum unum ſemper accidit, ſcil. quædā fœditas corporalis, cum qua propter reverentiam Sacramenti non decet ad altare accedere &c. Aliud autem eſt evagatio mentis, quæ ſequitur pollutionem nocturnam, præcipuè quando cum turpi cogitatione contingit.* Idem docet in reſp. ad 2. de actu conjugali, ipſum nimirum ex quadam decentia impedire receptionem hujus ſacramenti, propter immunditiam corporalem, & mentis diſtractionem. Unde Hieronymus relatus cap. *Sciatis* 33. quæſt. 4. dicit ſuper Matthæum: *Si panes propoſitionis ab his qui uxores tetigerant comedi non poterant, quantò magis ille panis qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his qui conjugalibus paulò ante hæſere complexibus, violari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus, ſed quòd eo tempore quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debemus.* Hæc tamen de neceſſitate non impediunt communionem, ſed ex decentia, relinquendumque eſt Confeſſoris arbitrio, ut ipſe decernat, an expediat illo die accedere ad ſacram ſinaxim, vel abſtinere ab illa. Si non magna urgeat neceſſitas, aut non ſit dies feſtus, vel mos Collegii, aut Conventûs, ut omnes quotidie celebrent, aut Clericus non indigeat ſtipendio Miſſæ ad victum comparandum, conſultum eſt eâ die à celebratione vel communione abſtinere. 45

Obſervat autem D. Thomas art. citato in corp. quod pollutio cauſatur interdum ex illuſione Dæmonum: *Illuſio verò Dæmonum quandoque provenit ex præcedenti negligentia præparationis ad devotionem, quæ poteſt eſſe mortale & veniale peccatum; quandoque verò provenit ex ſola nequitia dæmonum volentium impedire hominem à ſumptione hujus ſacramenti. Unde legitur in col-* 46

lationibus

Col lat. 22. cap 6 *lationibus Patrum, quòd cùm quidam frater pateretur pollutionem ſemper in feſtis, in quibus erat communicandum, ſenioris comperto quòd nulla cauſa ab ipſo praceſſerat, decreverunt quòd propterea à communione non ceſſaret, & ita ceſſavit illuſio Dæmonum.*

Quærunt hic aliqui, quinam ſint capaces manducationis ſacramentalis Euchariſtiæ, & fructûs ac nutritionis ſpiritualis hujus Sacramenti?

47. Reſpondeo breviter, omnem & ſolum hominem viventem, baptizatum, eſſe capacem illius, niſi pœnâ aliquâ Eccleſiaſtica impediatur. Dixi *omnem & ſolum hominem*, ad excluſionem Angelorum, qui non poſſunt propriè ſumere hoc ſacramentum, etiam in corporibus aſſumptis, quia propriè & vitaliter non manducant. Imò nec ipſum manducant ſpiritualiter, ut docet S. Thomas hic art. 2. ratioque id ſuadet, is enim tantùm eſt capax manducationis ſpiritualis hujus ſacramenti, qui eſt capax ſacramentalis; quia manducatio ſpiritualis, utpote votum ſeu deſiderium ſacramentalis, ſupponit capacitatem ad illam: Ergo cum Angelus non poſſit Euchariſtiam ſumere ſacramentaliter, non poteſt etiam manducare ſpiritualiter. Sicut non eſt capax baptiſmi flaminis, quia non habet capacitatem ad baptiſmum fluminis. Obſervat tamen D. Thomas ibidem, quod licèt Angeli non manducent ſpiritualiter hoc ſacramentum, manducant tamen Chriſtum ſpiritualiter, per viſionem beatam. Unde egregiè Auguſtinus in Pſal 33 conc. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus ſempiternus, ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ Virtutes, manducant cœleſtes Spiritus, & manducant, & ſaginantur &c.* Addidi *hominem viventem*, ad excluſionem hominis mortui, quia homo mortuus non poteſt manducare. Subjunxi *Baptizatum*, quia Baptiſmus eſt Janua omnium ſacramentorum, & per illud datur poteſtas ad recipienda ſacramenta modo ſacramentali: unde Catechumeni, tametſi habeant votum Baptiſmi, & ſint per gratiam & charitatem juſtificati, non poſſunt tamen recipere Euchariſtiam ſacramentaliter. Dixi tandem, *Niſi pœnâ aliquâ Eccleſiaſticâ impediatur*, quia per excommunicationem majorem privantur fideles paſſiva & activa adminiſtratione ſacramentorum.

48. Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes, ſed difficultas & controverſia eſt inter Theologos, an infantes & perpetuò amentes ſint capaces ſacramentalis manducationis Euchariſtiæ: quibuſdam id affirmantibus, aliis verò negantibus. Sed probabilior ſententia eſt, parvulos & perpetuò amentes, eſſe quidem incapaces manducationis ſacramentalis propriè ſumptæ, quia hæc præter vitalem comeſtionem requirit actualem notitiam hujus ſacramenti, ut ſacramentum eſt: unde infideles aut bruta, etſi ſpecies conſecratas comedant, non manducant tamen Euchariſtiam ſacramentaliter, ut docet S. Thomas hic art. 3. ad 2. & 3. Parvuli tamen idonei ſunt ad percipiendum fructum & nutritionem ſpiritualem hujus ſacramenti: Nam olim in primitiva Eccleſia parvulis ſtatim poſt baptiſmum ſolebat miniſtrari Euchariſtia, teſte Dionyſio cap. ultimo libri de Eccleſiaſtica Hierarchia, & Cypriano 5. de lapſis, ubi narrat mirabilem caſum de puella, cui cùm inſciis parentibus datum fuiſſet aliquid de idolothitis, eique poſtea, juxta conſuetudinem illius temporis, daretur ſanguis Chriſti, reluctans illum accepit, acceptumque ſtatim evomuit: quaſi non potuerit (inquit Sanctus ille Martyr) *in corpore atque ore violato Euchariſtia permanere.* Hunc morem non teprobat Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 4. nec damnandos judicat Patres qui illum induxerunt: cùm tamen maximè damnandi fuiſſent, ſi Euchariſtia nullum fructum conferret parvulis; nunquam enim licet miniſtrare ſacramenta iis in quibus ſuum effectum habere non poſſunt: Ergo parvuli ſunt capaces fructus hujus ſacramenti, & gratiæ nutritivæ quæ datur per Euchariſtiam, ſicut ſunt idonei ad recipiendam gratiam roborativam quæ datur per Confirmationem.

49. Dices, Impoſſibile eſt aliquem eſſe capacem fructuoſæ manducationis Euchariſtiæ, & non eſſe capacem ſumptionis ſacramentalis ejuſdem; nam ſacramentaliter manducare Euchariſtiam, nihil aliud eſt quàm cum fructu recipere hoc ſacramentum: Ergo ſi parvuli non ſunt capaces manducationis ſacramentalis Euchariſtiæ, non ſunt etiam capaces manducationis fructuoſæ illius.

Reſpondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, nego etiam Antecedens, nam hoc ſacramentum fructuoſè manducare, eſt illud recipere cum effectu, vi manducationis paſſivæ: illud verò manducare ſacramentaliter, eſt illud recipere ut practicum ſignum gratiæ formaliter, ſubindeque cum notitia actuali illius.

ARTICULUS III.

An communio ſub utraque ſpecie potuerit Laicis ab Eccleſia prohiberi, & convenienter ac juſtis de cauſis fuerit eis prohibita?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur.

50. CUm Sacerdos celebrans ſacrificium Euchariſticum, teneatur illud perficere & conſummare: ſumptio autem utriuſque ſpeciei pertineat ad conſummationem talis ſacrificii, certum eſt, communionem ſub utraque ſpecie, eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti, reſpectu Sacerdotis celebrantis: quod tamen intelligendum eſt ſolùm quando celebrat principaliter, quoniam quando Neomyſtæ, ſeu Sacerdotes noviter ordinati, ſimul cum Epiſcopo celebrant, non communicant ſub utraque ſpecie. An autem illud præceptum ſit divinum, vel tantùm Eccleſiaſticum, non eſt ita certum, vel tantum; quia licèt omnes fateantur intentionem & præceptum Chriſti eſſe ut hoc ſacrificium conſummetur ab alio, videtur tamen ſufficere quod ſumatur id quod conſecratum eſt, vel ab eo qui conſecravit, vel ab alio Sacerdote. Quantùm verò ad Laïcos, paulò ante Concilium Conſtantienſe orta eſt apud Bohemos hæreſis affirmantium communionem ſub utraque ſpecie eſſe de neceſſitate ſalutis, ſubindeque non poſſe Eccleſiam laicos privare uſu calicis, quos ſecuti ſunt noſtri Novatores Lutherani & Calviniſtæ, conclamantes Eccleſiam Romanam tyrannicè populum uſu calicis privare.

51. Hujus celebris difficultatis reſolutio pendet ex deciſione alterius, an ſcilicet ſit de jure divino, & inſtitutione Chriſti, communicare ſub utraque ſpecie. Si enim ſit de jure divino, non poterit Eccleſia prohibere uſum calicis; ſi verò nullum

jus divinum extet de laica communione ſub utraque ſpecie, poterit Eccleſia ad libitum vel illam permittere, vel illam prohibere; cùm à Chriſto poteſtatem habeat, ut in ſacramentorum diſpenſatione, ſalva eorum ſubſtantia, ea ſtatuat vel mutet, quæ ſuſcipientium utilitati, vel ipſorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaverit; ut affirmat Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 2. & probat ex illo 1. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei*, & ex capite 11. ejuſdem Epiſtolæ, ubi Paulus nominatim de hoc ipſo ſacramento loquens, *Cætera* (inquit) *cùm venero diſponam*. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò, nullum jus divinum extare de laica communione ſub utraque ſpecie, ſubindeque Eccleſiam uſum calicis laicis prohibere poſſe.

52. Probatur primò: Si eſſet jus aliquod divinum de communione laica ſub utraque ſpecie, illud vel ex facto Chriſti, vel ex Scriptura, vel ex antiqua praxi Eccleſiæ, vel denique ex hujus ſacramenti natura colligi deberet. Sed ex nullo ex his tale jus colligi poteſt: Ergo nullum jus divinum extat de communione laica ſub utraque ſpecie. Major patet ex ſufficienti inductione: Minor verò probatur, diſcurrendo per ſingula. Et in primis quod ex facto Chriſti tale jus colligi nequeat, patet: Tum quia quidquid Chriſtus fecit, aliis etiam faciendum non præcepit, alioquin tenerentur Sacerdotes conſecrare veſpere poſt cœnam. Tum etiam, quia Chriſtus duos Diſcipulos euntes in Emaus, in ſola ſpecie panis communicavit: nam Lucæ 24. dicitur, quod ſtatim atque panem conſecratum eis porrexit, evanuit ex oculis eorum: quod autem panis ille à Chriſto conſecratus, eſſet Euchariſtia, colligitur ex eo quod ibidem dicitur, quòd illi *cognoverunt Dominum in fractione panis*: nam per fractionem panis ſimpliciter dictam, in Scriptura Sacra ſignificatur Euchariſtia, ut patet ex illo Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* & magis conſtabit ex aliis locis ſtatim referendis.

53. Secundò quòd ex Scriptura nullum jus divinum de communione laica ſub utraque ſpecie colligi poſſit, probatur: Tum quia Actor. 2. de ſola communione ſub ſpecie panis fit mentio, dicitur enim: *Erant perſeverantes in communicatione fractionis panis*. Et cap. 20. dicuntur fideles una Sabbati conveniſſe ad fractionem panis, quod omnes de communione ſacramentali interpretantur. Tum etiam, quia ut rectè Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 1. Qui Joan. 6. dixit, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: idem quoque dixit: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Imò Chriſtus hoc capite, undecies mentionem fecit de hoc ſacramento ſub ſpecie panis; ſub nomine autem carnis & ſanguinis, non niſi quater, ut oſtenderet, ad ſalutem ſufficere ſolam ſpeciem panis: unde hoc Chriſtus præceptum ibidem concludit ſola manducatione panis: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: ut egregiè annotavit Joannes de Raguſio, Ordinis Prædicatorum, qui (ut habetur 4. tomo Conciliorum, inter fragmenta Baſileenſia) veritatem hanc in Concilio Baſileenſi contra hæreticos acerrimè & erudiriſſimè propugnavit.

54. Tertiò, quòd jus aliquod divinum de communione laica ſub utraque ſpecie, ex antiqua Eccleſiæ praxi non colligatur, ex eo patet, quod olim in primitiva Eccleſia, Apoſtolis vicina, fuit uſus communionis ſub una tantùm ſpecie, ſcilicet panis. Iſtius uſus teſtes oculati ſunt Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 5. Clemens Alexandrinus lib. 1 Stromatum, non longè ab initio, Cyprianus ſermone de lapſis, Baſilius in Epiſtola ad Cæſariam Patriciam, Auguſtinus ſerm. 252. & alii Patres primorum quinque ſæculorum, qui teſtantur fideles olim Euchariſtiam in domum ſuam deferre ſolitos, & ſervare in loco decenti, ut ſumerent ſuis temporibus de manu propria, cùm metu perſecutionum non poſſent tam frequenter ad Eccleſiam, & ad ſynaxim convenire. Teſtatur etiam Baſilius, ubi ſuprà, Monachos eremi cultores, eam deferre ſolitos in eremum, ubi nullam habebant copiam Sacerdotis, & in cellulis ſuis eam ſervare, ad ſimilem uſum. Refert quoque Baronius anno 57. num. 47. ſolitum fuiſſe dari hoc ſacramentum iter facientibus, ne ſi quod vitæ periculum in itinere eis accidiſſet, tanto viatico privarentur. At hæc omnia intelligi & verificari nequeunt, niſi de Euchariſtia, ſub una tantùm ſpecie, ſcilicet panis: Tum quia citati Patres, & nominatim Auguſtinus, dicunt mulieres ſolitas fuiſſe ſumere Euchariſtiam in mundo linteolo, quod tamen de ſpecie vini non poteſt intelligi. Tum etiam, quia ſola ſpecies panis dabatur laicis in manum à Sacerdote; illicitum enim erat laicis calicem manu tangere, ut teſtantur Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 5. versùs finem, & Nazianzenus in oratione contra Arrianos. Addo quod ſanguis non potuiſſet diu ſervari, facilè enim & citò vinum aceſcit, & corrumpitur: ſanguis autem non plus manet ſub ſpeciebus, quàm ſubſtantia vini ſub illis conſervetur.

55. Eadem praxis Eccleſiæ conſtat ex antiquiſſima conſuetudine, quæ in Eccleſia ſemper viguit, ut in die Paraſceves hoc ſacramentum ſub ſola ſpecie panis à Sacerdote officium celebrante ſumatur, ut colligitur ex Gregorio Magno in ſuo ſacramentali, & indicatur in ſexta Synodo apud Trullum can. 52. conſtatque ex eo quod Innocentius I. Epiſt. 1. cap. 4. docet traditionem Eccleſiæ fuiſſe ea die non ſacrificari, nec ſacramenta celebrari; cùm enim (ut ait S. Thomas hic quæſt. 83. art. 2. ad 2.) veniente veritate, ceſſet figura, & hoc ſacramentum ſit figura & repræſentatio Dominicæ paſſionis, non eſt conveniens, ut ea die qua paſſio Chriſti recolitur, Miſſæ ſacrificium offeratur. Unde egregiè Hugo Victorinus ſecundo codice Miſcellaneorum lib. 5. *Hodie non ſacrificamus, dum nobis hoſtia de manibus tollitur, non ſacrificant amici, dum trucidant inimici*.

56. Poteſt etiam oſtendi communionem in una tantùm ſpecie, ſcilicet panis, fuiſſe licitam in primitiva Eccleſia, tribus exemplis, ex hiſtoria Eccleſiaſtica deſumptis. Primum refertur ab Euſebio lib. 6. cap. 36. ubi ait quod Serapion per puerum ſuum miſit particulam Euchariſtiæ, σαρχὰ τῆς εὐχαριστίας, Presbytero cuidam moribundo, præcipiens puero, ut particulam illam madefaceret, ne fortè moribundus eam deglutire non poſſet. Ex quo apertè colligitur, particulam illam Euchariſtiæ, quam miſit, fuiſſe tantùm particulam ſpeciei panis, quæ madefacienda eſſet, ne fortè non poſſet à moribundo deglutiri.

57. Alterum ſumitur ex Sozomeno lib. 8. hiſtoriæ cap. 5. & Nicephoro lib. 13. cap. 7. ubi narrant,

mulier

mulierem quandam Macedonianam, ut ſimulater ſe Catholicam, hæreſimque ſuam fictâ communione tegeret; loco panis Euchariſtici, à S. Joanne Chryſoſtomo accepti in manus, ſubſtituiſſe panem prophanum, qui in ipſius ore ſtatim in lapidem verſus eſt. Ex quo etiam conſtat, in primitiva Eccleſia licitam fuiſſe Communionem ſub una tantùm ſpecie, ſcilicet panis: ſi enim neceſſarium fuiſſet communicare ſub ſpecie vini, quomodo illa mulier ſuam fraudem tegere potuiſſet, ſubſtituendo ſimiliter vinum prophanum loco vini conſecrati? Neque enim, ut ex Cyrillo & Nazianzeno ſuprà viſum eſt, calix tradebatur in manus laicis, ſed ori eorum applicabatur à Sacerdote, vel à Diacono. De qua conſuetudine multa ſcribit Baronius ubi ſuprà.

58 Tertium exemplum ſumitur ex S. Leone, qui ſerm. 4. de Quadrageſima refert, quòd Manichæi, ut ſe Catholicos eſſe ſimularent, communicabant cum Catholicis: Sed id non poteſt intelligi de Communione ſub utraque ſpecie, ſed ſolùm de Communione ſub ſpecie panis: Ergo in primitiva Eccleſia licitum erat communicare tantùm ſub ſpecie panis. Minor probatur, Manichæi enim ſuperſtitiosè abhorrebant à vino, tanquam à felle draconis, & veluti à dæmone facto, cujuſque potum ſacrilegum eſſe exiſtimabant, neque credebant Chriſtum ſub illis ſpeciebus eſſe in Euchariſtia, ut colligitur ex Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, Manichæum, cap. 13. Ergo veriſimile non eſt, quòd quando cum Catholicis communicabant, ut ſimularent ſuam hæreſim, ſub utraque ſpecie communicarent.

59 Plura alia in ejuſdem veritatis confirmationem adduci poſſunt exempla: Conſtat enim Nazaræos, exordio naſcentis Eccleſiæ, ſub ſpecie tantùm panis communicare ſolitos fuiſſe; cùm lege Moſaica, quam initio converſionis permittebantur ſervare, vinum bibere eis non liceret. Narrat etiam D. Gregorius lib. 3. dialog. cap. 3. S. Agapitum, mutum ſub ſola ſpecie panis communicaſſe, qui accepta Euchariſtia, ſtatim loquelam recepit. Item legitur in vita S. Bernardi, Monachum ipſi ſubditum communicaſſe, & quia panem Euchariſticum contra prohibitionem Sancti perceperat, hoc Sacramentum deglutire non potuiſſe, donec ſolemniis abſolutis ad Sanctum acceſſerit, à quo abſolutione ſui criminis acceptâ, deglutivit ipſum ſub ſpecie panis tantùm. Quæ omnia exempla apertè demonſtrant, communionem ſub una tantùm ſpecie, ante Concilium Conſtantienſe fuiſſe licitam, & in Eccleſia uſitatam, ut teſtatur D. Thomas hîc art. 12. his verbis: *Providè in quibuſdam Eccleſiis obſervatur, ut populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolùm à Sacerdote ſumatur.*

60 Demum, quòd jus aliquod divinum de communione laica ſub utraque ſpecie, ex natura hujus Sacramenti colligi nequeat, videtur manifeſtum: nam hoc Sacramentum integrè ſalvatur in qualibet ſpecie; in qualibet enim continetur totus Chriſtus, totaque refectio animæ, ut diſp. præcedenti art. 4. fusè oſtenſum eſt. Nec una ſpecies in ratione Sacramenti pendet ab alia, eſto pendeat in ratione ſacrificii, quo pacto non poteſt, niſi in utraque ſpecie à conſecrante confici.

61 Confirmatur, & magis illuſtratur hæc ratio: Quatuor ſunt in hoc Sacramento, ex quibus ſolùm videtur poſſe peti neceſſitas Communionis ſub utraque ſpecie, reſpectu laicorum, ſubindeque jus aliquod divinum illos obligans ad talem communionem: ſcilicet ejus effectus, ſignificatio, res contenta, & ſpecies continentes: Atqui ex nullo ex his talis neceſſitas peti poteſt: Ergo &c. Major patet ex ſufficiente enumeratione, Minor verò probatur quantum ad ſingulas partes. In primis enim hæc neceſſitas non poteſt oriri ex effectu, quandoquidem vel totus effectus Sacramenti Euchariſtiæ tribuitur communicanti ſub una ſpecie, ita ut, per ſe loquendo, communicans ſub utraque ſpecie, non plus gratiæ recipiat, ut loco citato docuimus; vel ſi, ut quidam exiſtimant, detur major effectus per ſumptionem duarum ſpecierum, ille tamen major effectus non eſt neceſſarius ad ſalutem. Non poteſt etiam peti hæc neceſſitas ex ſignificatione, utpote cùm ſignificatio quæ per ſe pertinet ad hoc Saramentum, ut Sacramentum eſt, & ad effectum ejus, videlicet ſignificatio unionis membrorum Eccleſiæ cum Chriſto ut capite, perfectè repetitur ſub ſingulis ſpeciebus; ſub pane quidem, quatenus ex multis granis unus conficitur; & ſub vino, quatenus unus liquor ex multis uvis exprimitur: repræſentatio autem expreſſa paſſionis, magis ad rationem ſacrificii, quàm Sacramenti pertineat; neque ſit de ratione ſacrificii, ut omnes qui adſtant, & illud per Sacerdotem offerunt, de ipſo participent, ſed ſufficiat, quòd publicus miniſter illud conſumat. Item neceſſitas communicandi ſub utraque ſpecie, non poteſt oriri ex re contenta in hoc Sacramento, utpote cùm totus Chriſtus contineatur ſub ſingulis ſpeciebus. Neque demum ex parte ipſarum ſpecierum, cùm enim ſpecierum ſumptio ſit ſolùm vel propter ſignificationem, vel propter effectum, vel propter rem contentam; ſi ex iis tribus nulla ſequatur neceſſitas communionis ſub utraque ſpecie, evidenter concluditur, quòd nulla etiam oriatur ex parte ipſarum ſpecierum.

Probatur ſecundò concluſio, & oſtenditur argumento ad hominem contra hæreticos, nullum jus divinum, vel Chriſti præceptum extare de laica communione ſub utraque ſpecie. Si enim communio ſub utraque ſpecie eſſet neceſſaria de jure divino, & ex præcepto Chriſti, non poſſet ulla poteſtas humana in hoc diſpenſare, & permittere, quòd aliquando laici ſub una ſpecie communicarent: At hæretici ipſi in hoc diſpenſant in ſuis ordinationibus Eccleſiaſticis: permittunt enim, ut abſtemii, ſaporis & odoris vini impatientes, communicent ſub ſola panis ſpecie: Ergo ſibimetipſis apertè contradicunt, quando contendunt communionem ſub utraque ſpecie eſſe de jure divino, & ex inſtitutione ac præcepto Chriſti neceſſariam. 62

Dico ſecundò, convenienter, & juſtis de cauſis, ab Eccleſia prohibita fuit laica communio ſub utraque ſpecie. 63

Patet ex Tridentino ſeſſ. 21. can. 2. ubi anathemate damnat eos, qui dixerint, *Eccleſiam Catholicam non juſtis cauſis & rationibus adductam fuiſſe, ut laicos atque etiam clericos non conficientes ſub panis tantummodo ſpecie communicaret.* Id magis conſtabit afferendo cauſas, quibus mota eſt Eccleſia ad Communionem ſub utraque ſpecie prohibendam. Prima eſt, ad refellendam hæreſim, quòd ſub ſpecie panis ſit tantùm corpus, ſub ſpecie vini tantùm ſanguis, ut multi Lutherani, teſte Bellarmino lib. 4. de Euchariſtia, cap. 8. aſſerunt, irridentes concomitantiam ſanguinis Chriſti cum corpore, in panis ſpecie. Secunda,

ad refutandum errorem, quòd ſola ſpecies panis ad ſalutem non ſufficiat, in quo ferè omnes hæretici verſantur. Tertia, ad debitam reverentiam huic Sacramento præſtandam; nam ob populi multitudinem vix evitari poſſet frequens ſanguinis effuſio, præſertim cùm ad ſacram menſam multi ſenes tremuli, & juvenes incompoſiti & inconſiderati accedant. Demum Eccleſia animadvertit, plures natura à vino eſſe abſtemios, ipſiuſque odoris impatientes; vinum multis in locis haberi non poſſe in tanta copia, ut multa hominum millia poſsint communicare; durumque eſſe Sacerdoti, id quod ab omnibus delibatum erat, & reſtabat, conſumere, præſertim cùm ad communicandum accederent aliqui malè affecti, ſordidi, & fœtidi, qui etiam alios à Communione deterrebant, eò quòd ex eodem calice illis bibendum erat. Alia etiam inconvenientia, quæ ex Communione ſub utraque ſpecie contingebant, refert Concilium Baſileenſe, ut quòd ſæpè Sacerdotes ad ſupplendum ſanguinem pro multitudine communicantium, conſecrarint ſolùm calicem, idque extra Miſſam; quòd ſæpè pro ſanguine miniſtrarint purum vinum, & alia hujuſmodi, quibus mota eſt Eccleſia ad Communionem ſub utraque ſpecie prohibendam.

§. II.

Salvuntur objectiones hæreticorum.

64 Objiciunt in primis ſectarii contra primam concluſionem: Chriſtus Joannis 6. dixit: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi copulativè dixit: Niſi manducaveritis, & biberitis &c. Ergo utrumque implendum eſt ex Chriſti præcepto. Neque ſufficit reſpondere (inquit Molineus) ſanguinem Chriſti contineri per concomitantiam ſub ſpecie panis, quandoquidem Chriſtus præcipit bibere: ſumere autem ſolam ſpeciem panis, non eſt bibere.

65 Secundò opponunt verba Chriſti Matthæi 26. *Bibite ex hoc omnes*: non enim (inquit) ſolis paſtoribus dicta ſunt, ſed omnibus fidelibus: quia ſi laici non teneantur ex vi talis præcepti bibere calicem, quia illi, quibus tunc Chriſtus dedit, erant paſtores, non tenebuntur etiam edere panem Euchariſticum, quandoquidem ſimiliter illi, quibus tunc temporis Chriſtus panem porrexit, & edere præcepit, erant omnes paſtores. Unde Paſchaſius libro de corpore Chriſti cap. 15. verba illa Chriſti: *Bibite ex hoc omnes*, ſic exponit: id eſt, tam miniſtri, quàm reliqui credentes.

66 Tertiò ſic arguunt: In iſtis aliis Chriſti verbis Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, præceptum eſt Apoſtolis, ut idem facerent, quod Chriſtus ipſis faciebat: Sed Chriſtus dabat Apoſtolis utramque ſpeciem: Ergo Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus præcepit, ut fidelibus utramque ſpeciem miniſtrarent.

67 Quartò ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*, ſic argumentantur: Si Rex præcipiat, ut miles arma ſumat, & ſtrenuè pugnet, utrumque illi præcipit: Ergo ſimiliter cùm Paulus præcipiat fidelibus etiam laicis, ut edant de pane, & bibant de calice, utrumque illis præcipit.

68 Ad primum locum tripliciter reſponderi poteſt. Primò ſenſum hujus propoſitionis: *Niſi manducaveritis & biberitis*, poſſe eſſe disjunctivum,

A ex modo loquendi Hebræorum, qui ſæpè particulâ copulativâ utuntur pro disjunctiva, ut Actorum 3. *Argentum & aurum non eſt mihi.* Et Joannis 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent.* Id etiam conſtat ex illo Apoſtoli 1. ad Corinthios 11. *Qui manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit*: hoc eſt, qui manducat, vel bibit: Neque enim ut quis judicium ſeu condemnationem ſibi accerſat per indignam hujus Sacramenti ſumptionem, neceſſarium eſt, ut ſub utraque ſpecie illud indignè ſumat, ſed ſufficit, quòd panem Euchariſticum, vel calicem indignè ſumat. Et ſanè hæretici
B ipſi permittunt abſtemios communicare ſub ſola ſpecie panis, & tamen non putant abſtemios privandos eſſe vitâ æternâ: Ergo nec ipſi accipiunt in rigore hanc ſententiam Chriſti copulativè: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Reſpondeo ſecundò illic dari præceptum de re, ſcilicet corpore & ſanguine Chriſti ſumendo in Euchariſtia, non autem de modo ſumendi ſub una aut duplici ſpecie: Chriſtus enim ea verba protulit contra eos, qui inter ſe litigabant, dicentes: *Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum?* Illi autem non litigabant de mo- 69
C do ſumendi ſub utraque vel unica ſpecie, ſed de reipſa, an nimirum poſſet caro ejus & ſanguis in Euchariſtia ſumi.

Tertiò, Eſto detur præceptum ibi de utraque ſpecie ſumenda, non tamen datur ut implendum per ſingulos, ſed per aliquos tantùm, ſcilicet per Sacerdotes conſecrantes: ſicut licèt Geneſ. 1. univerſaliter Deus jubeat: *Creſcite & multiplicamini*, non ſignificant tamen, quòd ab omnibus, ſed ſolùm à quibuſdam, humanæ propagationi opera detur. 70

Ad ſecundum reſpondeo, verba illa: *Bibite ex hoc omnes*, dicta eſſe ſolis Apoſtolis: iis enim tantùm dicta fuêre, de quibus Marci 14. dicitur, 71
D & biberunt ex illo omnes, ſcilicet ſoli Apoſtoli, quibus Chriſtus potiùs dixit: *Bibite ex hoc omnes*, quàm *manducate ex hoc omnes*, quia panem *ipſe fregit, deditque eis*: vinum autem in calice conſecratum dedit diſcipulis inter ſe dividendum, juxta illud Lucæ 22. *Accipite & dividite inter vos.* Ad probationem verò in contrarium dico ex vi illorum verborum non teneri fideles laicos edere panem Euchariſticum, ſed ex vi iſtorum: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. Expoſitio autem Paſchaſii eſt accommodatè intelligenda, ut ſolit eodem modo bibere reliquos fideles, ac miniſtros conſecrantes; ſed conſecrantes ſub utraque ſpecie, & formaliter; reliquos verò fideles ſub alterutra tantùm ſpecie, & concomitanter; quia
E ſub ſpecie panis concomitanter etiam bibitur ſanguis.

Ad tertium reſpondeo, Chriſtum illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ſolùm ordinaſſe, ut Apoſtoli, eorumque in ſacerdotio ſucceſſores, offerrent corpus & ſanguinem ſuum in ſacrificio Miſſæ, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ. 22. canone 2. Unde falſum eſt, quod dicunt ſectarii, nimirum Chriſtum verbis illis præcepiſſe Apoſtolis, ut ipſi facerent aliis, quidquid ipſe eis fecerat, alioquin enim præcepiſſet, ut omnes alios facerent Sacerdotes, quandoquidem ipſi tunc à Chriſto Sacerdotes facti ſunt. 72

Ad quartum reſpondeo, Paulum tradere ibi præceptum non de edendo pane, vel bibendo ca-

do calice abſolutè, ſed tantùm de modo dignè edendi, vel bibendi; nihil enim intendebat quam corrigere abuſus & irreverentiam Corinthiorum in perceptione corporis & ſanguinis Chriſti. Certè ſi Apoſtolus verbis illis voluiſſet, ut docent Sectarii, tradere præceptum ſumendi utramque ſpeciem, malè præmiſiſſet propoſitionem iſtam disjunctivam, utpote tali intento contrariam: *Itaque quicumque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indignè &c.*

74 Objiciunt nuper Sectarii aliqua Patrum teſtimonia, quibus ſignificare videntur, eſſe præceptum divinum communicandi ſub utraque ſpecie: Juſtinus enim Apologiâ 2. pro Chriſtianis, poſt deſcriptam communionem ſub utraque ſpecie, ſubdit: *Apoſtoli in Evangeliis ita ſibi Chriſtum præcepiſſe tradiderunt.* Cyprianus libro 2. Epiſtolâ 3. *Quidam* (inquit) *vel ignoranter vel ſimpliciter in calice Domini ſanctificando, & plebi miniſtrando, non hoc faciunt quod Chriſtus fecit & docuit.* Et ſermone de cœna Domini: *Lex eſum ſanguinis prohibet: Evangelium præcipit ut bibatur.* Auguſtinus libro quæſtionum in Leviticum quæſt. 57. *Ad bibendum ſanguinem omnes exhortantur qui volunt habere vitam.* Bernardus ſermone 3. in ramis palmarum: *Alimoniam corporis & ſanguinis Domini in prima cœna Domini exhibitam, deinceps frequentari mandatur.* Demum Leo Papa ſermone 4. de Quadrageſima reprehendit eos qui corpus Chriſti accipientes, ſanguinem haurire declinabant. Et Gelaſius de conſecratione diſt. 2. cap. *Comperimus*, jubet vel abſtineri à communione, vel utramque ſpeciem ſumi, *Quia* (inquit) *diviſio unius ejuſdemque myſterii, ſine gravi ſacrilegio non poteſt provenire*

75 Ad Juſtinum reſpondeo illum ſolùm velle, Apoſtolos à Chriſto præceptum accepiſſe conſecrandi in utraque ſpecie, non verò alios communicandi in utraque. Unde ly *præcepiſſe* non cadit ſupra communionem in utraque ſpecie, ſed ſupra conſecrationem. Quod verò ea interpretatio legitima ſit, ex eo colligitur, quod idem Author ibidem dicat, Euchariſtiam per Diaconos deferri ad eos qui Miſſarum ſolemniis, quæ diebus Dominicis celebrabantur, adeſſe non poterant. Nec enim probabile eſt ad hos abſentes ſanguinem per illos fuiſſe delatum, ob periculum effuſionis, ſed ſolum corpus ſub ſpecie panis; ſicut dabatur iter facientibus, & iis qui domum revertentes futuris ſolemniis adeſſe non poterant, nec non Monachis Eremi cultoribus, qui ipſum in Eremum deferre ſolebant, & in cellulis ſuis ſervare, ut ſuprà ex S. Baſilio retulimus.

76 Ad Cyprianum dico, eo loco non agere de calice populo miniſtrando, ſed de aqua miſcenda vino conſecrando, ut patet ex verbis, quæ loco citato ſubjungit: *Admonitos autem nos ſcias, ut in calice offerendo, Dominica traditio ſervetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecit: ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.* Addo quod potuit hic Pater ad calicis ſumptionem populum adhortari, quia in ejus Eccleſia vigebat uſus communicandi ſub utraque ſpecie: quare lib. 1. Epiſt. 2. de Martyribus loquens, hæc habet: *Quomodo docemus aut provocamus eos in confeſſione nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis Chriſti ſanguinem denegemus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum prius in Eccleſia poculum Domini, jure communicationis admittimus?* Et Au-
A guſtinus in Pſalmum 22. *Hoc calice* (inquit) *inebriati erant Martyres, quando ad paſſionem euntes ſuos non agnoſcebant, non uxorem flentem, non filios, non parentes, & gratias agendo dicebant: Calicem ſalutaris accipiam.* Unde quando idem S. Doctor ait quod *ad bibendum ſanguinem omnes exhortantur qui volunt habere vitam*, vel ſolùm hortatur fideles ad ſervandam illam conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie, quæ tunc vigebat non ſolùm Carthagini, ſed etiam in aliis Africæ Eccleſiis: vel ſi id eſſe de præcepto divino ſignificet, loquitur tantùm de ſanguine quoad rem, qui ſimul concomitanter ſumitur cum corpore, ſub ſpecie panis; non quoad modum ſumendi ſub ſpecie vini. In quo ſenſu etiam explicari &
B intelligi poteſt locus D. Bernardi, vel dici ipſum ibi loqui de ſolis Sacerdotibus conſecrantibus.

Ad D. Leonem & Gelaſium dico quod ut latentes ſuis temporibus ſub Catholico nomine Manichæos detegerent, decretum condiderunt de communione ſub utraque ſpecie, tanquam de medio ad hunc finem aptiſſimo; cùm enim Manichæi hauſtum calicis penitus abhorrerent, ob rationem ſuprà allatam, ab eo abſtinentes, non obſtante decreto illo, & tamen communicantes ſub ſpecie panis, facilè detegi poterant, & à veris Catholicis ſecerni: ideò autem Gelaſius, pro ratione talis ſui decreti, addidit, diviſionem unius
C ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio non poſſe provenire, quia Manichæi abſtinentes à vino tanquam à Dæmone facto, non credebant Chriſtum ſub ejus ſpecie in ſacramento altaris exiſtere. Ex quibus nihil contra nos, communionem enim illam ſub utraque ſpecie nôn decreverunt Summi illi Pontifices tanquam neceſſariam neceſſitate divini præcepti ad ſalutem. 77

Objicies tertiò: Quod ſuperior concedit, inferior prohibere non poteſt: Sed Chriſtus quamvis non præceperit uſum calicis, conceſſit tamen fidelibus jus ad illud, ut conſtare videtur ea illo Lucæ 22. *Bibite ex hoc omnes*: Ergo Eccleſia non poteſt illos privare uſu calicis. 78

Confirmatur: Hoc ſacramentum eſt ultimum
D teſtamentum quo Chriſtus morti proximus, corpus & ſanguinem ſuum legavit filiis ſuis; Ergo Eccleſia non poteſt abſque injuſtitia hac hæreditate Chriſtianos privare, cùm non ſit domina, ſed tantùm adminiſtratrix ſacramentum.

Ad objectionem reſpondeo Chriſtum nôn contuliſſe fidelibus jus petendi calicem abſolutè, ſed cum ſubordinatione ad Eccleſiam, quæ eſt optima legum Chriſti interpres. 79

Ad confirmationem dico quod Eccleſia privando laïcos uſu calicis, non privat eos propterea hæreditate à Chriſto legata, tum quia quidquid acciperent per utramque ſpeciem, accipiunt per unam tantùm: tum etiam quia eſto fraudarentur aliquâ gratiâ, cùm tamen hæc non ſit
E ad ſalutem neceſſaria, non defraudantur paternâ hæreditate, quæ ſalvatur in gratia ad ſalutem neceſſaria. Sicut Infantes non dicuntur fraudari paternâ hæreditate, eò quod priventur gratiâ ſacramentali quam ex manducatione hujus ſacramenti percipere poſſent.

Ex dictis inferes, ex vi præcepti divini, non minùs licitum ac ſufficiens ad ſalutem fore, hoc ſacramentum ſub ſpecie vini, quàm ſub ſpecie panis ſumere; cùm non minùs una ſpecies quàm altera annexam habeat promiſſionem æternæ vitæ, & totum Chriſtum, totamque refectionem 80

nem ſpiritualem animæ contineat. Eccleſia ta-
men communionem laïcorum ad ſpeciem panis,
potiùs quàm ad ſpeciem vini determinavit, tum
propter minus periculum irreverentiæ, tum pro-
pter majorem difficultatem habendi & conſer-
vandi vinum in regionibus in quibus non naſci-
tur, illudq; pro infirmis conſervandi. Præter-
quam quod animadvertit aliquos eſſe à natura
abſtemios, & à vino abhorrentes, ejuſque saporis
& odoris impatientes.

81 Quæres, liceatne in aliquo caſu calicem ſu-
mere laïcis?

Reſpondeo affirmativè, quia reverentia ſacra-
menti, & intentio Eccleſiæ, poteſt interdum exi-
B gere contrarium: ut ſi verbi gratiâ periculum ſit
ne ſpecies vini conſecratæ, ab infidelibus effun-
dantur, & proculcentur; vel ſi mortuo Sacerdo-
te ante conſumptum calicem, nullus alius ſit qui
conſumat, & corruptionis ſpecierum pericu-
lum immineat. Addunt aliqui id licere in caſu
in quo moribundus non poſſet hoſtiam degluti-
re, ſed ſolùm ſub ſpecie vini communicare. Sed
huic ſententiæ non aſſentior, quia cùm hoc ſa-
cramentum non ſit ſimpliciter neceſſarium, non
obligat niſi cum debitis circunſtantiis ab huma-
no præcepto præſcriptis, dependenter à quo ſæ-
pe divina obligant. Unum tamen caſum exci-
pio, in quo ſcilicet moribundus habens conſci-
C entiam mortalis, non poſſet habere Sacerdotem
cui confiteretur, poſſet tamen habere Diaconum
qui ſibi ſanguinem miniſtraret; nam cùm in eo
caſu ſumptio Euchariſtiæ illi eſſet ad ſalutem
neceſſaria, per epikeiam & legis interpretatio-
nem, communicare poſſet ſub ſpecie vini: ſicut
articulo præcedenti dicebamus, licere in ſimili
caſu Sacerdoti non jejuno celebrare; ſi nimirum
ſumpto veneno morti appropinquaret, & ha-
bens conſcientiam mortalis, copiam Confeſſo-
ris non haberet. Vix tamen caſus eſt moraliter
poſſibilis, niſi tantùm in eventu, quo deficiente
Sacerdote poſt ſumptionem corporis, maneret
ſanguis in altari, & non eſſet Sacerdos qui ſup-
D plere poſſet defectum, & moribundus eſſet pro-
ximè expiraturus.

82 Demum poteſt aliquis ſub utraque ſpecie
communicare ex privilegio, poteſt enim Eccleſia
ſuper hoc præcepto ſuo diſpenſare; ut reipſa di-
ſpenſavit Clemens VI. cum Rege Chriſtianiſſi-
mo, Anno 1341. & Paulus III. cum Bohemis, mo-
dò non adhæreant hæreſi Petri Dreſdenſis, &
Jacobi Minelli, qui primi in Bohemia Anno
1412. Calixtinorum hæreſim ſeminarunt. Item
Papâ ſolemniter celebrante, Diaconus & Sub-
diaconus ſub utraque ſpecie communicant.

E

DISPVTATIO X.

De Miniſtro Euchariſtiæ.

Ad quæſtiones 80. & 82. D. Thomæ.

MIniſter Euchariſtiæ duplex eſſe poteſt: alter
conficiens, cujus poteſtas verſatur in ma-
teria conſecranda: alter tantùm diſpen-
ſans, qui ſolùm diſtribuit materiam præconſe-
cratam. De utroque in hac diſputatione dicere-
mus, & utrum hujus ſacramenti conſecratio &
adminiſtratio ſoli Sacerdoti conveniat, breviter
reſolvemus. Aliæ verò difficultates quas D.
Thomas art. 5. & ſequentibus pertractat, an
A ſcilicet malus Sacerdos, & hæreticus, aut Schi-
ſmaticus, Euchariſtiam conſecrare poſſint? in
Tractatu de Sacramentis in communi, agendo
de Miniſtro ſacramentorum, diſp. 6. expeditæ
ſunt.

ARTICULUS I.

*Vtrum conſecratio hujus ſacramenti ſit ita pro-
pria Sacerdoti, ut à nullo alio, etiam in caſu ne-
ceſſitatis, fieri poſſit?*

B LUtherani exiſtimant, quemlibet Chriſtia- 1
num, vi Baptiſmi, habere poteſtatem conſe-
crandi Euchariſtiam, licèt hoc officium nemo
ſumere debeat niſi legitimè vocatus, excepto
caſu neceſſitatis: in caſu verò neceſſitatis dicunt
quod unuſquiſque Paterfamilias poteſt domi
ſuæ panem & vinum conſecrare, & corpus & ſan-
guinem ſuæ exhibere familiæ. Fundamentum i-
pſorum eſt, quia Scriptura variis in locis docet
omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes: Nam S. Pe-
tri 2. dicitur *vos autem genus electum, regale Sacer-
dotium.* Et D. Joannes Apocal. 1. *Fecit nos regnum
& Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Et cap. 5. *Feciſti nos
Deo noſtro regnum, & Sacerdotes.* Unde Tertullia-
C nus in exhortatione ad caſtitatem cap. 7. *Nonne
& Laici Sacerdotes ſumus? ſcriptum eſt, Regnum quo-
que nos, & Sacerdotes Deo & Patri ſuo fecit. Diffe-
rentiam inter ordinem & plebem conſtituit Eccleſiæ
authoritas, & honor per Ordinis conſeſſum ſanctifica-
tus à Deo. Vbi Eccleſiaſtici ordinis non eſt conſeſſus, &
offers, & tingis, & Sacerdos es tibi ſolus. Sed & ubi tres,
Eccleſia, licèt Laici: unuſquiſque enim de ſua fide vivit.*

Dico tamen, ſolùm Sacerdotem poſſe hoc ſa- 2
cramentum conficere. Hæc concluſio eſt certa
de fide: habetur enim in cap. *Firmiter* de ſumma
Trinitate, his verbis: *Hoc ſacramentum nemo poteſt
conficere, niſi ſolus Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus.*
Colligitur etiam ex Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. ubi
D affirmat ſacrificium & Sacerdotium Dei ordi-
natione eſſe conjuncta, & Chriſtum Apoſtolis,
eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, poteſta-
tem tradidiſſe conſecrandi, offerendi, & mini-
ſtrandi corpus & ſanguinem ejus, nec non & pec-
cata dimittendi & retinendi. Idem etiam patet
ex forma initiandi Sacerdotes in univerſa Ec-
cleſia Latina, in qua ſic dicitur ab Epiſcopo: *Ac-
cipe poteſtatem offerendi ſacrificium pro vivis & defun-
ctis.* Quæ verba in nullius alterius miniſtri ordi-
natione proferuntur. Demum id conſtat ratione
S. Thomæ hîc art. 1. Illi enim ſoli poſſunt conſe-
crare corpus Chriſti quibus ipſe Chriſtus hanc
poteſtatem plenè ſupernaturalem conceſſit: At-
E qui non conceſſit eam niſi Apoſtolis, eorumque
in Sacerdotio ſucceſſoribus, verbis illis, *hoc facite
in meam commemorationem.* Unde Clemens Ro-
manus lib. 8. Conſtit. cap. ultimo affirmat Chri-
ſtum ſolis Apoſtolis dixiſſe, *Hoc facite*, ab illis ve-
rò & per illos derivatam fuiſſe hanc poteſtatem
ad Presbyteros: ideoque lib. 2. cap. 31. ait: *Qui-
cumque Laicus ſine Sacerdote aliquid operatur, inani-
ter operatur*: Ergo, &c.

Favent etiam alii SS. Patres: Chryſoſtomus e- 3
nim lib. 3. de Sacerdotio cap. 4. & 5. Sacerdotii
gradum, ſupra reliquorum hominum dignita-
tem, mirum in modum extollit, eò quod habeant
poteſtatem offerendi ſacrificium Euchariſticū,
& remittendi peccata. Et Hieronymus in Epi-
ſtola

ſtola ad Heliodorum, Sacerdotes ſuper alios clericos ſpecialiter commendat, quòd *copus Chriſti ſacro ore conficiant*, id eſt verbis ſacramentalibus ore ſuo prolatis. Item valde celebratur præclara illa ſententia, quæ D. Auguſtino & S. Gregorio tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum manibus, velut in utero Virginis, Chriſtus quotidie incarnatur!* Demum Gaudentius Brixiæ Epiſcopus tract. 2. ad Neophitos, prope finem, hæc ſcribit: *Diſcipulis fidelibus mandat* (Chriſtus) *quos primos Eccleſiæ conſtituit Sacerdotes, ut indeſinenter iſta vitæ æternæ myſteria exercerent, quæ neceſſe eſt à cunctis Sacerdotibus per ſingulas totius orbis Eccleſias celebrari, uſquequo iterum Chriſtus de cœlis adveniat.*

4. Abſurdum eſt autem quòd dicunt Sectarii, nempe omnes Chriſtianos, ratione caracteris Baptiſmi, eſſe Sacerdotes: licèt enim, ut poſtea dicemus, impropria quadam & amplâ ſignificatione, Sacerdotes dicantur, quia debent omnes offerre Deo ſpirituales hoſtias bonorũ operum, propriè tamen Sacerdotes ſunt illi ſoli qui ad hoc ordinati ſunt, ut docent Baſilius lib. 2. de Baptiſmo cap. 8. Auguſtinus lib. 20. de Civit. cap. 10. & Dionyſius cap. 5. Eccleſ. Hierarch. ubi ſic habet: *Nec ipſe Sacerdos erit, niſi Pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus.* Et certè, ſicut in lege Moſayca nulli erant veri Sacerdotes, niſi qui de tribu Levitica fuerant legitimè ordinati, juxta illud ad Hebræos 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron:* ſic Evangelicum Sacerdotium, longè excellentius Aaronico, non competit omnibus, ſed iis ſolis qui legitimè vocati & ordinati ſunt, ritu per Chriſtum inſtituto. Ac ſicut alii, ne quidem in neceſſitate poterant munus ſacrificandi obire: unde 1. Regum 13. reprehenditur Saül, quòd ſtultè egerit, attentans ſacrificare in caſu neceſſitatis; & Ozias eandem ob cauſam leprâ percutitur 2. Paralip. 26. Sic in lege Evangelica, nemo niſi Sacerdos, poteſt in ullo caſu cujuſcumque neceſſitatis ſacrificare. Unde falſum eſt quod dicunt Sectarii, nimirum Diaconos aliquando Euchariſtiam conſecraſſe, maléque id probant ex Canone 15. Concilii Arelatenſis, qui ſic habet: *De Diaconibus, quos cognovimus multis in locis offerre, placuit minimè fieri debere*; & ex cap. 2. Synodi Ancyranæ, ubi Diaconi qui immolaverant Idolis, jubentur ceſſare ab omni ſacro miniſterio, & ſpeciatim ſive à pane ſive à calice offerendo. Nam prior locus debet intelligi de oblationibus fidelium diſtinctis à conſecratione Euchariſtiæ, quæ præſente Sacerdote non poterant ab alio benedici, temereque id præſumebatur à prædictis Diaconis. Poſterior verò intelligendus eſt de oblatione quam facit Diaconus in miſſa ſolemni miniſtrans Sacerdoti; nam ſimul cum Sacerdote, ut etiam modò, in calice offerebat; Sed nunquam purum Diaconum Euchariſtiam conſecraſſe legimus. Unde Concilium Nicænum 1. can. 14. dicit Diaconos non habere poteſtatem offerendi ſacrificium Euchariſtiæ, ſed Presbyteros.

5. Poteſt inſuper probari concluſio, & Sectariorum error confutari, ex abſurdo quod ſequitur ex illorum ſententia: Si enim poteſtas conſecrandi Euchariſtiam competeret omnibus Chriſtianis, ratione characteris Baptiſmi, ut docet Lutherus in libro de captivitate Babylonica, cap. de Ordine, competeret etiam fœminis baptizatis; & ſi Baptiſmus facit verè & propriè Sacerdotes, mulieres Chriſtianæ erunt verè & propriè Sacerdotes Evangelici: At hoc abſurdiſſimum eſt, & Collyridianorum, ac Pepuzianorum error, apud quos mulieres olim ſacrificandi munus uſurpabant, ut videre eſt apud Auguſtinum lib. de hæreſibus, hæreſi 27. & apud Epiphanium hæreſi 79. ubi contra Collyridianos diſputans, affirmat ſolos Apoſtolos fuiſſe à Chriſto ordinatos miniſtros Euchariſtiæ, & deinde poſt Apoſtolos, alios Epiſcopos & Presbyteros: cæteris autem, & maximè fœminis, adeò id non licere, aut licuiſſe unquam, ut ne Beatæ quidem Virgini conceſſum fuerit.

6. Nec valet quod ait Petrus Molinæus, nimirum fœminas olim Euchariſtiam adminiſtraſſe, ut docet (inquit) Ambroſius in libro de Viduis. Nam, præterquam quod hîc non eſt quæſtio de miniſtro Euchariſtiam adminiſtrante, ſed de miniſtro illam conſecrante ſeu conficiente, falſum eſt quod Ambroſius eo libro id doceat, loquitur enim eo loco non de fœmina, ſed de Sacerdote, cujus animam comparat Socrui Petri Apoſtoli, languenti febribus, & à Chriſto ſanatæ. Unde mira eſt Miniſtri hujus ineptia, & craſſa ac ſupina hallucinatio. Apochryphum etiam & commentitium eſt, quod refertur in Prato ſpirituali cap. 25. nimirum quod Monachus non Sacerdos protulit verba conſecrationis ſuper panem quem deferebat, & Angelus affirmavit verè conſecraſſe. Et ſi vera eſſet hiſtoria, reſponderi poſſet, extraordinariè & miraculosè id factum eſſe.

7. Ad teſtimonia verò Scripturæ ſuprà adducta, quibus ſignificari videtur, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes, dicendum eſt cum S. Thoma hîc art. 1. ad 2. ea intelligenda eſſe de Sacerdotio latè & impropriè ſumpto, pro ſpirituali poteſtate & debito offerendi Deo ſacrificium bonorum operum. Unde D. Petrus ibidem immediatè ante verba adducta, hortatur fideles ad deponendam omnem malitiam, & omnem dolum, ſimulationes, invidias, detractiones: ad amplectendam vitam innocentem, qualem decet filios Dei adoptivos, recens genitos in Chriſto: ad ædificandam domum ſpiritualem tanquam lapides vivos, offerendaſque ſpirituales hoſtias bonorũ operum, quibus Deus colitur in ſpiritu, acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum. Et paulò poſt eoſdem obſecrat, ut abſtineant ſe à carnalibus deſideriis, quæ militant adversùs animam, & bene converſentur inter gentes &c. Hinc S. Thomas in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 1. infert, *quod omnis bonus homo dicitur eſſe Sacerdos myſticè, quia ſcilicet myſticum ſacrificium Deo offert, ſeipſum ſcilicet, hoſtiam viventem Deo, ad Roman. 12.*

8. In eodem ſenſu intelligendus eſt Tertullianus, ſuprà relatus, quando ſic ait: *Nonne & laici Sacerdotes ſumus? &c.* ut patet ex probatione quam ſubjungit: *Scriptum eſt, Regnum quoque nos, & Sacerdotes Deo & Patri fecit:* nimirum cap. 1. & 5. Apocalypſis, qui locus de ſpirituali Sacerdotio intelligendus eſt, ut indicant verba præcedentia loco poſteriùs citato, ubi non de ſacrificiis propriè dictis, deq; oblatione Euchariſtiæ ſermo eſt, ſed ſolùm de oblatione orationum, & de phialis aureis, plenis odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. Conſtat etiam ex eo quod idem Author, jus illud offerendi & ſacerdotium de quo loquitur, fundat in fide, dicens: *Unuſquiſq; de ſua fide vivit:* cùm autem fides reperiatur in mulieribus baptizatis, æquè ac in viris, ſequeretur illas eſſe propriè Sacerdotes, & poſſe conficere Euchariſtiam: quod à mente & doctrina Tertulliani prorſus alienum eſt, cùm ille lib. de velandis Virginibus cap. 9. ipſis Sacerdotale officium convenire neget. Plura de hac difficultate, & præſertim de hoc Tertulliani

loco, ſatis obſcuro, videri poſſunt apud Gabrëlem Albaſpineum, Aurelianenſem Epiſcopum, lib. 2. de Euchar. cap. 8. Dionyſium Petavium in diſſertationibus Eccleſiaſticis contra Salmaſium, & Yſambertum hîc quæſt. 82. diſp. 1. art. 2. à quibus nonnulla mutuati ſumus.

Articulus II.

An ad ſolos Sacerdotes pertineat diſpenſatio hujus ſacramenti?

9. Dicò primò, ad Sacerdotes ex officio ſpectat hoc ſacramentum populo diſpenſare. Ita D. Thomas hîc art. 3. ubi hanc concluſionem triplici ratione probat. Prima eſt, quia cui convenit actus principalis, convenit & acceſſorius: Atqui Sacerdoti per ſe & ex officio convenit confectio Euchariſtiæ, quæ eſt principalis actus: Ergo eidem per ſe etiam & ex officio convenit ejus diſpenſatio. Unde idem S. Doctor in officio Corporis Chriſti quod de mandato Urbani IV. edidit, ſic habet: *Cujus officium committi voluit, ſolis Presbyteris, quibus ſic congruit, ut ſumant, & dent cæteris.*

10. Secunda eſt: Sacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum: unde ſicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona ſanctificata divinitùs, populo tradere. Unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 4. loquendo de Sacerdotibus ait: *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Quam rationem fuſiùs expendit & magis illuſtrat in 4. ſent. diſt. 13. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ubi ait, *quod ſicut in corpore naturali ſunt quædam membra principalia per quæ virtutes & operationes vitæ, à principio vitæ ad cætera membra decurrunt: ita & in Eccleſia Sacerdotes ſunt quaſi membra principalia, quibus mediantibus Sacramenta vitæ populo diſpenſari debent; & ideò laicis, quantumcumque ſanctis, ſicut nec conſecratio, ita nec diſpenſatio hujus ſacramenti competit.*

11. Tertia eſt, quia in reverentiam hujus ſacramenti à nulla re contingitur, niſi conſecrata: unde & corporale & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis ad tangendum hoc ſacramentum: Ergo illi ſoli per ſe & ex officio competit illud tangere & populo diſpenſare. Unde Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 8. *Semper in Eccleſia Dei mos fuit, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent: Sacerdotes autem celebrantes ſeipſos communicarent: qui mos, tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens, jure ac meritò retineri debet.*

11. Dico ſecundò, non omnes Sacerdotes poſſunt hoc ſacramentum licitè miniſtrare, ſed ſolùm illi qui habent poteſtatem juriſdictionis, vel ordinariam, vel delegatam.

Hæc etiam concluſio eſt omnino certa; ita enim generaliter de ſacramentis habetur in Clementina *Dudum*, de ſepulturis, & in particulari de iſto in Concilio Carthaginenſi 1. cap. 7. & Milevitano cap. 18. & Lateranenſi cap. *Omnis utriuſque ſexûs.* Ratio verò eſt, quia etſi adminiſtratio Euchariſtiæ non ſit actus judicialis, ſicut eſt pœnitentiæ adminiſtratio, eſt tamen proprius paſtoris actus, & quidem magis, quàm actus publicè docendi populum, cùm ſit actus paſcendi gregem Chriſti ſpirituali pabulo carnis Domini: Ergo ad licitè adminiſtrandum hoc ſacramentum poteſtas juriſdictionis vel ordinaria vel delegata requiritur. Unde Leo Papa Epiſtolâ Decretali ad Theodorum Epiſcopum Forojulienſem, relatâ in cap. *Multiplex* 49. de Pœnitentia diſt. 1. *Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, hanc Præpoſitis Eccleſiæ*
A *tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem Pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Ex quibus inferes, eſſe peccatum mortale miniſtrare Euchariſtiam ſine debita juriſdictione aut facultate; quia eſt uſurpare jus alienum in re gravi, & cum animarum periculo, per ſe loquendo, & contra pacem & debitam gubernationem, & ordinem Eccleſiæ. Porro juriſdictio ordinaria reſidet in ſuperioribus quorum officio connexa eſt, ut in Summo Pontifice pro univerſa Eccleſia, in Epiſcopo pro ſua Diœceſi, in Parocho pro ſua Parochia. Extraordinaria verò ſeu delegata reſidet in illis
B quibus à ſuperiore communicata eſt, uti illam per bullas Pontificias habent Religioſi mendicantes, unde licitè poſſunt in ſuis Eccleſiis Euchariſtiam quovis anni tempore, præterquam in die Paſchatis, & in articulo mortis, miniſtrare.

Advertendum eſt autem, hoc inter adminiſtra- 13.
tionem ſacramenti Pœnitentiæ & Euchariſtiæ reperiri diſcrimen, quòd pro adminiſtratione pœnitentiæ requiritur approbatio Ordinarii, non verò pro adminiſtranda Euchariſtia, cùm utriuſque non ſit eadem ratio: nam in Sacramento Pœnitentiæ requiritur ſcientia, quâ diſtinguantur
C peccata, requiritur etiam ſpecialis probitas miniſtri, propter ſpecialem familiaritatem cũ pœnitentibus: ſemel autem hoſtiâ conſecratâ, eam miniſtrare, has difficultates non habet; unde praxi receptum eſt, quod ſimplices Sacerdotes ab Ordinario non approbati, ex expreſſa vel tacita Parochi licentia, Euchariſtiam miniſtrant.

Dico tertiò, Diacono ex officio convenit ſangui- 14.
nem Chriſti diſpenſare, non verò corpus, ex commiſſione tamen Sacerdotis, cujus eſt miniſter. Ita S. Thomas hîc art. 3. ad 1. ubi ait, *quòd Diaconus, quaſi propinquus ordini Sacerdotali, aliquid participat de ejus officio: ut ſcilicet diſpenſet ſanguinem, non autem corpus, niſi in neceſſitate, jubente Epiſco-*
D *po, vel Presbytero. Primò quidem, quia ſanguis Chriſti continetur in vaſe unde non oportet quod tangatur à diſpenſante, ſicut tangitur corpus Chriſti. Secundò, quia ſanguis deſignat redemptionem à Chriſto in populum derivatam: unde & ſanguini admiſcetur aqua, quæ ſignificat populum. Et quia Diaconi ſunt inter Sacerdotem & populum, magis convenit Diaconis diſpenſatio ſanguinis, quam diſpenſatio corporis.* Idem docet in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ubi ſic diſcurrit: *Sicut Sacerdos participat aliquid de virtute perfectiva, quæ eſt Epiſcopi; ita Diaconus participat aliquid de diſpenſationi hujus ſacramenti: competit enim ei ex officio ſanguinem Domini diſpenſare, ſed non corpus: quia diſpenſator corporis oportet*
E *quod ipſum corpus tangat, non autem diſpenſator ſanguinis: Diacono autem non licet corpus Chriſti tangere, cùm non habeat manus ſacratas; & ideò non debet corpus diſpenſare, niſi de mandato Presbyteri, vel Epiſcopi; vel Presbytero longè poſito in caſu neceſſitatis. Vel ideò diſpenſat ſanguinem & non corpus, quia per ſanguinem ſignificatur redemptionis myſterium, quod à capite Chriſto in membra diffunditur officio miniſtrorum, unde & ſanguini aqua quæ populum ſignat admiſcetur: ſed incarnatio quam corpus Chriſti ſignat, non eſt humano miniſterio facta.* Quibus verbis Sanctus Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit. Poteſtque confirmari ex antiqua praxi Eccleſiæ: antiquitùs enim quando vigebat uſus communionis ſub utraque ſpecie, diſpenſatio ſanguinis pertinebat ad Diaconum,

ad

ad quem tamen non pertinebat diſpenſatio corporis, ut conſtat ex verbis S. Laurentii ad Sixtum: *Experire, utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem:* ex Cypriano ſerm. de lapſis & Ambroſio lib. 1. de officiis cap. 14. Jam verò uſus ille ceſſavit in populo: durat tamen in Capella Pontificis, ut Durandus diſt. 13. quæſt. 4. refert, nam dum ipſe ſolemniter celebrat, poſt ſumptionem corporis ſeſſum vadit; & tunc Diaconus conſecratum calicem ei affert & porrigit.

Dices, Diaconus ſolùm ex commiſſione Sacerdotis habet, quod ſanguinem Chriſti populo diſpenſet: Ergo id non habet ex officio. Unde in ordinatione Diaconi nulla fit mentio hujus actus, ſed ſolum datur ei poteſtas legendi Evangelium, quæ nullam habet cum diſpenſatione ſanguinis connexionem

15 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam: licet enim diſpenſatio ſanguinis Chriſti, conveniat Diacono ex commiſſione Sacerdotis; hæc tamen commiſſio non datur ei ad libitum Sacerdotis, ſed ex officio ſuo habet Diaconus ut hoc ei committatur, quia officium ejus eſt miniſtrare Sacerdoti in conſecrando & diſpenſando. Unde in cap. *Diaconus* diſt. 23. ſic dicitur: *Diaconus dum ordinatur, ad miniſterium conſecratur.* Ex quo patet ſolutio ad illud quod ſubditur, ut enim Diacono ex officio competat poteſtas diſpenſandi Chriſti ſangvinem, non requiritur quod hujus fiat expreſſa mentio in ejus ordinatione, ſed ſatis eſt quod in ea declaretur, ipſum ad miniſtrandum immediatè Sacerdoti conſecrari; ex hoc enim colligitur, *quod Diaconus ut propinquus ordini Sacerdotali aliquid participat de ejus officio, ut ſcilicet diſpenſet ſanguinem, non autem corpus,* ut ait D. Thomas ſupra relatus. Ex quo

16 Inferes, quod licèt Dominici ſanguinis diſpenſatio poſſit etiam nunc abſque ulla neceſſitate committi Diacono, & de facto adhuc committatur, dum ſummus Pontifex ſolemniter celebrat, ut ſuprà ex Durando retulimus; non tamen diſpenſatio corporis, ſi nulla cogat neceſſitas. Si verò neceſſitas cogit, & Sacerdos abeſt, poteſt Diaconus corpus Chriſti infirmo miniſtrare, ut colligitur ex Concilio Nicæno 1. can. 18. vel 14. aliâ verſione, nam in eo, abſente Sacerdote conceditur Diacono poteſtas, ut ipſe è Ciborio proferat ſacramentum, & ſumat: Igitur à fortiori poterit idem Diaconus, in caſu neceſſitatis, ſi nullus adſit Sacerdos, Euchariſtiam infirmo miniſtrare. Imò ſi ex negligentia aut nequitia nollet Sacerdos, etiam à Diacono monitus, Sacramentum deferre infirmo, poſſet Diaconus illo invito ſuum munus præſtare, & miſero infirmo in extremis ſuccurrere, ut ait Soto in 4. diſt. 13. qu. 1. art. 5.

17 Id etiam poſſe Subdiaconum, imò & Laicum, cenſet Suarez, Valentia, Coninck, & alii Recentiores, quibus favet Cajetanus Matth. 26. verſu 26. ad illa verba, *Accipite & comedite*, dicens. *Adverto hîc quod ſicut Eccleſia laudabiliter pro reverentia Euchariſtiæ nõ utitur Euchariſtia cibo, niſi jejuna, excepto extremæ ægritudinis articulo, licet Dominus inter cœnandum communicaverit Diſcipulos: ita laudabiliter pro reverentia Euchariſtiæ abſtinet ab iſto modo manducandi, Accipite & comedite, ut non niſi ſacris manibus tangatur Euchariſtia. Verum ad imitationem Chriſti communicare tali modo in articulo neceſſitatis, non eſſet inconveniens: ſicut etiam non jejunos uti dictum eſt, in articulo neceſſitatis communicamus.*

A *Eſſet autem neceſſitatis articulus, ſi tempore epidimiæ non haberetur Sacerdos communicans more Eccleſiæ ſolito, ſed haberetur Sacerdos, qui prope offerret Euchariſtiam, & locando ſuper præparato loco, diceret communicaturis prope expectantibus & adorantibus, Accipite, comedite, poſſent enim reverenter accipere & comedere, ſicut fecerunt Chriſti Diſcipuli, qui acceperunt à Ieſu non manu ad manum, ſed ex menſa, cum ſederent multi in tanta diſtantia, ut manus Ieſu manibus eorum non poſſet jungi. Crediderim ego, quod ſicut unum calicem communem omnibus tradidit, ita in una patina panem in duodecim buccellas fractum, manibus propriis tradiderit, &* B *quod hinc Eccleſia uſum patinarum Apoſtolica traditione acceperit. Ita quod ſicut calicem unus Diſcipulus dedit alii, ita patinam cum pane ſancto propinquiores Ieſu remotioribus ſucceſſivè porrexerunt.*

Oppoſita tamen ſententia, quæ negat in ullo 18 caſu licitum eſſe Subdiacono vel Laico miniſtrare hoc ſacramentum, communior & probabilior eſt, doceturque expreſsè à D. Thoma; qui quamvis Laico in neceſſitate corpus Chriſti tangere, licitum eſſe concedat hîc art. 3. in fine corporis articuli, in nullo tamen caſu admittit licere ei illud aliis miniſtrare; ſed in 4. ſent. diſt. 13. quæſt. 1 art. 3. quæſtiunc. 1. ad 3. dicit: *In caſu neceſſitatis* C *poteſt & debet corpus Chriſti tangere, etiamſi ſit peccator, ut ſi in aliquo loco immundo jaceret: ſed non eſt ſimile de diſpenſatione ſacramenti, quia receptio hujus ſacramenti non eſt neceſſitatis. Unde ei qui non poteſt ſacramentaliter manducare, dicendum eſt, Crede & manducaſti.* Quibus verbis S. Doctor rationem fundamentalem indicat, cur laico in nullo caſu licitum ſit miniſtrare hoc ſacramentum: decet enim ob dignitatem tanti ſacramenti, & rei in illo contentæ majeſtatem, ut non niſi à Sacerdote, & in ſolo caſu neceſſitatis tantùm à Diacono adminiſtretur: aliunde verò cum non ſit ad ſalutem neceſſarium, ſed tantum utile, fideles etiam in articulo mortis conſtituti D non tenentur illud recipere, niſi cum debitis circumſtantiis, ad ipſius reverentiam, quæ privatæ perſonæ utilitati prævalere debet, requiſitis. Unde ſicut ad ſubveniendum infirmo in articulo mortis conſtituto, non licet Sacerdotem non jejunum, aut ſine veſtibus ſacris celebrare, quia hoc eſt contra reverentiam hujus ſacramenti: ita neque licebit ad ſubveniendum illi, ut laicus hoc ſacramentum ei adminiſtret, cum hoc non minus contra ſacramenti reverentiam videatur. Unde Concilium Rhemenſe relatum in cap. *Pervenit*, de conſecrat. diſt. 2. ſub graviſſima pœna prohibet, ne laici hoc ſacramentum miniſtrent infirmis. Accedit Eccleſiæ conſuetudo, nuſ- E quàm enim auditum eſt id fuiſſe factum, cum tamen caſus, quantum eſt de ſe, rariſſimus non ſit, ſed ſæpe contingat, præſertim in locis exiguis, ubi non adeſt Sacerdos, vel Diaconus, qui infirmum in extremis conſtitutum communicare poſſit.

Quod diximus de miniſtratione hujus ſacra- 19 menti aliis, dicendum videtur de miniſtratione ſibi ipſi. Unde Diaconus, abſente Sacerdote, poteſt ſeipſum communicare, ſi nullum ſit ſcandalum: id enim ei abſolutè concedit Concilium Nicænum primum can. 14. nulla mentione factâ de mortis articulo. Idem à fortiori licebit Sacerdoti, ſi vel celebrare non poſſit, vel non habeat omnia ad celebrandum requiſita, nulluſque

alius Sacerdos adſit. Id verò laico nullatenus eſt A concedendum : nam cui con licet aliis miniſtrare hoc ſacramentum, nec ſibi miniſtrare licet.

20 Dices, Antiquus mos fuit in Eccleſia, ut fideles Euchariſtiam à Sacerdote acceptam, propriis manibus ſumerent, viri nudis manibus, fœminæ nitido linteolo obvolutis, ut teſtatur Baronius anno Chriſti 57. num. 42. & colligitur ex Baſilio in Epiſtola ad Cæſariam Patritiam, & ex Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi myſtagogicâ 5. ubi ſic ait: *Non expanſis manuum volis accede, ſed ſiniſtram veluti ſedem quandam ſupponens dextræ quæ tantum Regem ſuſceptura eſt concava manu corpus Chriſti ſuſcipe.* Hinc ſermone de lapſis refert Cyprianus, aliquem cùm manibus immundis B Euchariſtiam ſibi à Sacerdote datam recepiſſet, nihil in ipſis niſi cinerem inveniſſe: Ergo etiam nunc poteſt laicus, ſaltem in caſu neceſſitatis, ſibi ipſi Euchariſtiam miniſtrare. Unde præterito ſæculo, Maria Stuart, Regina Scotiæ, martyrium ſubitura, & impiæ Elizabethæ juſſu mortem paſſura, Euchariſtiam propriis manibus ſumpſit, ut refert P. Nicolaus Cauſinus in hiſtoria martyrii ejusdem Reginæ.

21 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: tum quia tunc nulla de tali communionis uſu extabat prohibitio, uti extat nunc: tum etiam, quia cæremonia illa quæ antiquitus C ſervabatur, ut communicaturi acceptam Euchariſtiam è manibus Sacerdotis ipſi ſibi ori applicarent, non erat propriè Euchariſtiæ adminiſtratio, ſed applicatio potius ad os ipſius communicaturi: ſicut quando communicans linguâ vel digito applicat ſumptum ſacramentum gutturi, ut illud commodè degluttiat: miniſtrare enim propriè eſt ipſum ſacramentum tribuere, ac donare, quod ſolum exercebat Sacerdos, tribuendo Euchariſtiam communicaturo, ut ipſe ſibi ad proprium os illam applicaret. Ad exemplum verò Reginæ Scotiæ, reſpondeo cum illa diſpenſatum fuiſſe à Pio V. ut Cauſinus libro citato aſſerit.

D

DISPVTATIO XI.

De ſacrificio Miſſæ.

Ad quæſtionem 83, Divi Thomæ.

SIcut in veteri teſtamento Agnus paſchalis non ſolum habuit rationem ſacramenti, ſed etiam ſacrificii; ita & in nova lege Euchariſtia utramque ſortitur rationem, cum non ſolùm inſtituta ſit in ſalutem animarum noſtrarum, ut cætera ſacramenta, ſed etiam in peculiarem E cultum Dei, quomodo habet rationem ſacrificii, quo ſupremum ipſius dominium, & poteſtatem quam habet in vitam & in mortem omnium proteſtamur. De Euchariſtia in ratione ſacramenti conſiderata, huc uſque diſputavimus; nunc ſupereſt nobis agendum de Miſſæ Sacrificio, circa quod variæ & celebres occurrunt difficultates & controverſiæ, breviter hîc diſcutiendæ. Plura verò quæ de ſacriſicio in communi, variiſque ejus ſpeciebus, aliqui Theologi hîc fusè expendunt, prætermittimus, quia de his ſufficienter egimus (Diſp. 3. art. 3.) in Tractatu de quatuor Virtutibus Cardinalibus, explicando actus externos religionis, inter quos ſacrificium præcipuum locum obtinet.

ARTICULUS PRIMUS.

An Miſſa, ſeu celebratio Euchariſtiæ, ſit verè ac propriè ſacrificium?

§. I.

Hujus nominis, Miſſa, *etymologia, & antiquitas explicantur.*

NOmine *Miſſæ* actio illa ſacra intelligitur, 1. qua in Eccleſia Catholica cõficitur Euchariſtia, multis præcedentibus & ſubſequentibus precibus, & ceremoniis, quam actionem Græci *Liturgiam* vocant. Difficultas verò & controverſia eſt inter Autores, an vox illa *Miſſa* Hebraica ſit, vel Latina? Hebraicam eſſe docet Conciliũ Senonenſe in decretis fidei cap. 11 tenentq; plures Scriptores, cum Cardinali Baronio tomo 1. anno Chriſti 34. num 59. ubi hæc ſcribit: *Neque tamen prætermittendum, quod cum multa ſint hujus ſacrificii nomina, illud eſt antiquiſſimum, & apud Latinos uſitatius, atque frequentius,* Miſſa, *quod quidem (ſicut & Chriſtiana fides profitetur) ex Hebraica, vel Chaldaica nomenclatura acceptum eſſe videtur. Quod enim in noſtra Vulgata legitur Deuteron. 16. ſpontanea oblatio, Hebraicè & Chaldaicè dicitur Miſſah, quam offerebant Domino in gratiarum actionem de fructibus terræ, quâ & veſcebantur in templo, cum recordatione præteritæ ſervitutis, & ab eadem liberationis. Quæ quidem omnia, cùm optimè conveniant prædicto à Chriſto inſtituto ſacrificio; eo potius Majores noſtri uſi ſunt nomine, quam cujuſpiam alterius ſacrificii.*

Alii vero cenſent, vocem illam, nullo modo Hebraicã eſſe, aut ab Hebraica derivatã, alioquin eam 2. omnes Chriſtianæ nationes, ſicut alias hujuſmodi retinuiſſent, quales ſunt *Amen, Alleluya, ſabaoth &c.* Nam & Greci his omnibus utuntur, voce autem *Miſſa* non item, ſed pro *Miſſa*, *Liturgiam* dicunt. Imò Syri & Maronitæ, qui Chaldaicâ linguâ Miſſam celebrant, vocem *Miſſæ* non habent, & ex SS. Patribus Origenes, Juſtinus, Epiphanius & Hieronymus, Hebraicæ linguæ periti, hac voce nunquam uſi ſunt. Hanc ergo vocem volunt eſſe Latinam, à verbo *mitto* deductam, & nonnulli cum Hugone à S. Victore lib. 2. de ſacramentis p. 8. cap. ultimo exiſtimant celebrationem Euchariſtiæ *Miſſam* dici, ex eo quod in illa oblatio & preces ad Deum mittantur; ſicque illorum verborum quæ in fine *Miſſæ* dicuntur, *Ite Miſſa eſt.* ſenſum eſſe, abite licet, quia oblatio & hoſtia ſalutaris jam tranſmiſſa eſt cum precibus ad Deum pro vobis. Ita D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 58. ubi hæc ſcribit: *Dicitur Miſſa quaſi tranſmiſſio, eo quod populus fidelis per miniſterium Sacerdotis qui fungitur vice mediatoris inter Deum & homines, preces & ſupplicationes & vota tranſmittat Altiſſimo. Ipſum verò ſacrificium, id eſt hoſtia, Miſſa vocatur, quaſi tranſmiſſa: primum nobis à Patre, ut eſſet nobiſcum per incarnationem; poſtea Patri à nobis, ut intercedat pro nobis ad ipſum per paſſionem; ut & in ſacramento primum nobis à Patre per ſanctificationem, poſtea Patri à nobis per oblationem.* Similia docet Sanctus Thomas hic art. 4. ad 9. his verbis: *Propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populus per Sacerdotem. Vel quia Chriſtus eſt hoſtia*

ad

nobis miſſa à Deo, unde & in fine Miſſa Diaconus in feſtivis diebus populum licentiæ dicens, Ite A *Miſſa eſt, ſcilicet hoſtia ad Deum per Angelum, ut ſcilicet ſit Deo accepta.* Non pauci verò cum Alcuino lib. de officiis Eccleſiaſticis, cap. de celebratione Miſſæ; Miſſam dici voluntà miſſione ſeu dimiſſione populi, ut idem ſit *Miſſa*, quod miſſio; ſicut idem ſunt collecta & collectio, ſicque illorum verborum, *Ite Miſſa eſt*, ſenſum eſſe, jam dimiſſio eſt congregationis, abire omnibus licet, quia jam dimiſſi eſtis.

3 Quidquid ſit de hujus nominis eytmologia, & ſignificatione, certum eſt illud eſſe antiquiſſimum, ut oſtendit Baronius ubi ſuprà numero 60. dicens: Eà voce uſa videtur ſuo ipſius exordio B
» Romana Eccleſia: Nam Pius Papa, proximus
» Apoſtolorum temporibus, ſcribens ad Juſtum
» Epiſcopum Viennenſem, idem ſacrificium Miſ-
» ſam vocans, ſic dicit ut habetur tomo 1. Biblio-
» thecæ veterum Patrum: *Soror noſtra Euprepia,*
» *ſicut bene recordaris, titulum domûs ſuæ pauperi-*
» *bus aſſignavit, ubi tunc cum pauperibus noſtris*
» *commorantes*, Miſſas *agimus.* Item Cornelius
» Papa Epiſtolâ ad Lupicinum Viennenſem Epiſ-
» copum, his initur verbis: *Publicè, neque cryptis*
» *notioribus*, Miſſas *agere Chriſtianis licet.* Eodem
» uſi ſunt nomine cæteri Romani Pontifices quos
» longum eſſet ſigilatim recenſere. In Concilio
» Romano, ſub Sylveſtro in fine: in Concilio
» Carthaginenſi 2. canone 3. Concilio Agathen- C
» ſi cap. 47. & aliis, Patres qui interfuerunt, eo-
» dem quoque *Miſſa* pronomine, ipſum incruen-
» tum ſacrificium nominarunt, ſicut & Ambro-
» ſius ad Marcum Epiſtolâ 33. Auguſtinus ſermone
» 251. de tempore, Victor Uticenſis libro 2. de
» perſecutione Wandalorum, ac denique cæteri,
» & poſt ipſos Recentiores omnes. Hæc ibi Ba-
» ronius.

4 Declaratâ igitur huius nominis etymologiâ & antiquitate, celebris eſt Catholicorum cum hæreticis concertatio, an actio illa ſacra quâ in Eccleſia Catholica conficitur Euchariſtia, & quæ *Miſſa* appellari ſolet, ſit verè & propriè ſacrificium? Hoc etiam negant huius temporis hæretici, D cum Luthero & Calvino, dicentes in nova lege ſolùm debere dari ſacrificium ſpirituale & improprium, quia *Veri adoratores in ſpiritu adorabunt Patrem*, ut dicitur Joannis 4. & Chriſtum Dominum dediſſe quidem nobis menſſâ in qua epulemur, ſed non altare ſuper quod victimas offeramus; nec Sacerdotes conſecraſſe qui immolent, ſed Miniſtros qui ſacrum epulum diſtribuant; ideóque ipſi ſuos Parochos Miniſtros vocant, non Sacerdotes. Itaque in celebratione Euchariſtiæ non agnoſcunt niſi quoddam improprium ſacrificium, id eſt ſacrificium laudis, aut nudam quandam memoriam crucis, non verò pro- E prium ſacrificium quod propitiatorium ſit; quia (inquiunt) ſacrificium crucis, cùm fuerit infiniti valoris, de ſe ſufficientiſſimum fuit ad placandum Deum, eique pro omnibus peccatis ſatisfaciendum. Catholici è contra cenſent Miſſam, ſive celebrationem Euchariſtiæ, eſſe verè & propriè ſacrificium, & Chriſtum in ea ut victimam Patri per manus Sacerdotum immolari & offerri, & ſimul in eſcam, & cibum ſpiritualem animæ, fidelibus diſtribui, & locum in quo celebratur, non ſolùm menſæ, ſed etiam altaris rationem habere, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 13. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem qui tabernaculo deſerviunt.*

Tom. V.

A §. II.

Hæreticorum error refellitur, & veritas Catholica defenditur & ſtabilitur.

Dico igitur, Miſſa, ſive celebratio Euchariſtiæ, eſt verè & propriè ſacrificium.

Probatur primo: Lex gratiæ, ſeu Eccleſia Chriſti, habet verum & ſibi proprium ſacrificium: Sed verum & proprium legi gratiæ ſacrificium, nullum aliud eſſe poteſt, præter Miſſam: Ergo Miſſa eſt verè & propriè ſacrificium. Minor eſt certa, ſacrificium enim crucis non eſt proprium legi Chriſtianæ, ſed commune omnibus legibus, tanquam finis earum. Item licèt B fuerit ſenſibile, eſt tamen modò inſenſibile, quia ſolâ fide apprehenditur, cùm tamen de ratione ſacrificij veri ſit quod ſit ſignum ſenſibile. Major verò, quam negant hæretici, probatur primò ex Scriptura: nam apertiſſimè Malachiæ 1. prænunciatur futurum ſacrificium in lege Evangelica, cùm dicitur: *Ab ortu Solis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus. & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Ubi licèt ſacer Vates dicat in præſenti *ſacrificatur & offertur*, tamen pro tempore futuro loquitur, hic enim eſt frequens mos Prophetarum, ut propter certitudinem prædictionis, futura quaſi præſentia vel præterita nuntient, juxta illud Pſ. C 21. *Diviſerunt ſibi veſtimenta mea*, id eſt divident.

Nomine autem ſacrificij, non poſſunt intelligi ſacrificia Judæorum, quia illa non fuerunt in Gentibus, nec *in omni loco ab ortu Solis uſque ad occaſum*, ſed ſolùm in Judæa. Nec etiam intelligi poſſunt ſacrificia Gentilium fidelium (aliqui enim Gentilium tunc habuerut veram fidem Dei) ut interpretatur Arias Montanus ſuper caput 1. Malachiæ. Tum quia Gentiles iſti fideles qui nunc erant, pauciſſimi inveniebantur: Propheta autem loquitur de Sacrificio futuro *in Gentibus, & omni loco, ab ortu Solis uſque ad occaſum.* Tum etiam, quia non erat tunc in Gentibus aliqua oblatio ita munda, quod ſuperaret in puritate & ſanctitate ſacrificia Judaica, cùm apud D Judæos eſſet tunc expreſſior Dei fides, notitia, & cultus, quàm apud alias Gentes. Addo quod ibi ſignificatur futuram unam oblationem tantùm, cùm tamen apud Gentiles variis modis ſacrificia iſta eſſent diverſa.

Nec demum valet reſponſio Calvini dicentis Prophetam loqui de ſacrificio inviſibili & ſpirituali, quod conſiſtit in fide crucis Chriſti, oratione, gratiarum actione, & aliis bonis operibus. Nam Contra eſt primò, quòd ſacrificium ſpirituale & impropriè dictum, non ſolet appellari ſacrificium abſolutè, ſed cum addito, nempe ſacrificium laudis, ſacrificium juſtitiæ, vociferationis, labiorum &c. Secundò, Propheta ibi lo- E quitur de oblatione munda: omnia autem noſtra bona opera, ſunt in doctrina Sectariorum immunda. Tertiò, Propheta loquitur de oblatione nova, & ſuccedente ſacrificiis legis Moſaicæ: Sed bona opera, & fides Chriſti non ſuccedunt ſacrificiis Judaicis, ſed omnibus juſtis communia ſunt, tam Judæis quàm Gentilibus; & in quocunque loco fuit fides veri Dei, fuit etiam hoc genus ſacrificiorum, id eſt opera bona; & fides paſſionis Chriſti: Ergo &c. Demum SS. Patres Irenæus lib. 4. cap. 32. Chryſoſtomus in Pſal. 95. Auguſtinus contra Adverſarium legis & Prophetarum cap. 20. Damaſcenus libro 4. cap. 14. & Juſtinus Martyr in dialogo cum Triphone,

locum illum Malachiæ exponunt de ſacrificio Miſſæ.

6. Nec obſtat quod Auguſtinus libro 2. contra litteras Petiliani cap. 86. & Hieronymus ſuper caput 1. Malachiæ, verba illa de ſacrificio laudis interpretentur, ut opponit Calvinus: nam ita hunc locum de ſacrificio laudis interpretantur, ut non excludant proprium ſacrificium: revera enim ſacrificium Miſſæ cum laude offertur, & vocari poteſt ſacrificium laudis, dummodo non excludatur proprium ſacrificium. Auguſtinum verò illud non excluſiſſe, conſtat manifeſtè ex libro 18. de civitate cap. 35. ubi poſt verba Malachiæ relata inquit: *Hoc ſacrificium per ſacerdotium Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech, cùm omni loco, à Solis ortu, uſque ad occaſum iam videamus offerri* &c. Similiter licèt Hieronymus eo ipſo loco Malachiæ, dicat ſpirituales victimas & tymiama orationum ſucceſſura victimis carnalibus, addit tamen, *offerri in omni loco oblationem mundam, ut in cæremoniis Chriſtianorum*, quòd utique eſt ſacrificium proprium.

7. Probatur ſecundò Major principalis alio Scripturæ teſtimonio: Danielis enim 11. quidam Rex dicitur ablaturus juge ſacrificium: Rex autem ille ſecundùm litteram eſt Antiochus, & per allegoriam AntiChriſtus, ut fatentur Sectarij; quare ſenſus doctrinæ illius loci eſt, quod ſicut Antiochus abſtulit juge ſacrificium Judæorum, ita AntiChriſtus in fine mundi auferet juge ſacrificium Chriſtianorum. Porro juge ſacrificium Chriſtianorum auferendum in fine mundi, eſſe verum & proprium ſacrificium, non verò, ut reſpondent adverſarij, improprium & ſpirituale, conſiſtens præciſè in prædicatione, & ſacramentorum adminiſtratione, ex eo convincitur, quod ſicut Antiochus fuit figura AntiChriſti, ita juge ſacrificium Judæorum, de quo ſecundùm litteram loquitur Daniel, fuit figura noſtri: Ergo eſt ſacrificium proprie dictum, aliàs typus noſtri ſacrificij fuiſſet perfectior in ratione ſacrificij, noſtro ſacrificio, quod eſt abſurdum.

8. Si dicas, ex allegoriis Scripturæ non deſumi ſolidum argumentum, Reſpondeo quaſdam allegorias explicari ab ipſamet Scriptura, alias non explicari: ex his autem quas Scriptura explicat, non minùs ſolidum argumentum deduci, quàm ex ſenſu litterali: noſtram verò allegoriam explicari ab ipſa Scriptura patet, quia quæ Daniel ſcribit de Antiocho, explicantur 2. ad Theſſalon. 2. de Anti-Chriſto. Adde quod ipſe Daniel cap. 11. dicit Regem qui auferet juge ſacrificium, contra omnes Deos pugnaturum, neque Deum patrum ſuorum reputaturum; quæ tamen non poſſunt intelligi de Antiocho, utpote quem conſtat palam coluiſſe Deos patrum ſuorum, ut D. Hieronymus in commentariis oſtendit: bene tamen de Anti-Chriſto, qui extollet ſe ſuper omne quod dicitur Deus, ut ait Apoſtolus loco citato.

9. His locis addo alterum ex Pſalmo 71. verſu 16. deſumptum, ubi vulgata noſtra lectio ſic habet: *Erit firmamentum in terra in ſummis montium:* quæ verba alij ex Hebræo fonte ſic reddunt: *Erit particula frumenti in terra in capite montium.* Sed Rabbi Jonathas, qui ante Chriſtum natum ſcribebat, paulò aliter explicat: *Placenta* (inquit) *panis fiet ſacrificium in capitibus Sacerdotum qui ſunt in Eccleſia.* Quibus verbis nihil potuit dici clarius ad ſacrificium Miſſæ incruentum ſignificandum: quomodo enim placenta panis fit ſacrificium in capitibus Sacerdotum, niſi cùm hoſtia ex triticeo pane confecta, conſecratur à Sacerdotibus in Eccleſia, & poſt conſecrationem ſuper capita Sacerdotum attollitur, & adoranda populo proponitur?

10. Tertiò Major principalis probatur: In Eccleſia Chriſti datur altare: Ergo & verum & proprium ſacrificium. Conſequentia patet, quia ſacrificia ſpiritualia, & bona opera, non indigent altari ut fiant, ſed ſolùm ſacrificium propriè dictum. Antecedens verò negatur à Calvino, ſed docetur ab Apoſtolo ad Hebræos 13. ubi ait: *Habemus altare*, Græcè θυσιαστήριον, id eſt ſacrificium, *de quo edere non habent poteſtatem qui tabernaculo deſerviunt*: Ergo verum & proprium ſacrificium in lege nova reperitur. Unde Actuum 13. de Apoſtolis dicitur λειτουργούντων αὐτῶν τῷ κυρίῳ, id eſt, ut Eraſmus ipſe interpretatur, *ſacrificantibus ipſis Domino.*

11. His Scripturæ & Patrum teſtimoniis ſuccedit ratio, quâ eadem Major ſuadetur: Nam Chriſtus Eccleſiam ſuam inſtituens, & novam legem condens, non debuit eam deſtituere eo genere cultûs, quo maximè Deus colitur, & quod omni hominum generi & nationi notiſſimum fuit: Sed modus colendi Deum per ſacrificium eſt hujuſmodi; cùm per illud ſupremam Dei excellentiam & poteſtatem, ſummumque quod habet in vitam & in mortem dominium proteſtemur. Nulla etiam fuit lex ſeu religio vera vel falſa, ſine ſacrificio, ut ex hiſtoriæ ſacræ ac prophanæ Authoribus liquet, præſertim ex Plutarcho contra Colotonem, dicente fuiſſe quidem urbes aliquas nullis mœniis occluſas, nullis litteris vel ſcientiis aut artibus expolitas, à nulis ducibus aut principibus gubernatas; ſed nullam hactenus fuiſſe ſine aliquo cultu externo & ſacrificio, quo veram aut falſam divinitatem coleret: additque urbes ſine fundo potiùs aut terra reperiri poſſe, quàm ſine aliquo viſibili cultu & ſacrificio, quo cultum ſeu venerationem divinitatis ſive veræ ſive falſæ proteſteretur. Unde Auguſtinus 19. contra Fauſtum ait: *In nullum nomen religionis, ſive verum ſive falſum coadunari homines poſſe, niſi aliquo ſacrificiorum & ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur:* Ergo in nova lege & in Eccleſia reperitur aliquod verum & proprium ſacrificium.

12. Confirmatur: Sacrificium eſt de jure naturæ, ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 85. art. 1. Sed quod eſt de lege naturæ, non tollitur, ſed confirmatur per legem gratiæ: Ergo in lege gratiæ datur aliquod verum & proprium ſacrificium.

31. Confirmatur ampliùs: Nulla eſt ratio ob quam Chriſtiana Reſpublica careat potiùs ſacrificio vero & ſibi proprio, quo publicè Deum colat, quàm Synagoga, vel Eccleſia quæ fuit tempore legis naturæ: Ergo non debet illi denegari. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Si quæ afferri poſſet ratio, illa eſſet quam aſſignant Sectarij, nimirum, quia Chriſtus per ſacrificium crucis plenè ſatisfecit pro peccatis omnium hominum: Sed hæc ratio non valet: Ergo &c. Minor probatur: Tum quia Chriſtus in cruce ſatisfecit pro peccatis hominum, non ſolùm in nova lege exiſtentium, ſed etiam pro peccatis eorum qui fuerunt in lege naturæ, & in lege ſcripta; & tamen in utraque illa lege, vera fuerunt ſacrificia. Tum etiam, quia licèt Chriſtus in cruce perfectè quoad ſufficientiam pro nobis ſatisfecerit, tamen quoad efficaciam requiritur ampliùs quod ſatisfactio illa nobis applicetur per inſtrumenta & media, quibus in nos paſſio Chriſti ſua merita

influat

influat, quæ media ſunt ſacramenta & Miſſæ ſacrificium. Unde egregiè Cæſarius Arelatenſis homiliâ 7. de Paſchate: *Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ex oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſarium erat ut nobis in hoc die Sacramentum Corporis & Sanguinis conſecraret, ut coleretur jugiter per myſterium quod ſemel offerebatur in pretium? ut quia quotidiana, & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua etiam eſſet redemptionis oblatio, & perennis victima viveret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia: verè unica & perfecta hoſtia fide æſtimanda, non ſpecie, non exteriori cenſenda viſu, ſed interiori aſpectu.*

14. Probatur ſecundò concluſio: Chriſtus inſtituendo Euchariſtiam, verum Deo obtulit ſacrificium: Ergo cùm in Miſſa illud idem fiat quod ipſe fecit, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*, Miſſa eſt verum in nova lege ſacrificium. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur primò ex SS. Patribus aſſerentibus Chriſtum in cœna ultima hoc ſacramentum inſtituentem, verè ſacrificaſſe; & ſicut Agnus paſchalis prius ſacrificabatur, poſteaque in cibum dabatur: ita Chriſtum priùs ſeipſum ſacrificaſſe, & poſtea ſe in cibum dediſſe. Ita docent Gregorius Nyſſenus homiliâ 1. de reſurrectione. Heſychius libro 2. in Leviticum. Cyprianus ſermone de cœna, & Epiſtolâ 63. Leo Papa ſermone 7. de Paſſione, & Rupertus libro 2. in Exodum cap. 6. & alii. Verba Nyſſeni hæc ſunt: *Qui omnia pro Dominica poteſtate & authoritate adminiſtrat, non expectat Pilati judicium; ſed per ineffabilem & arcanum ſacrificii modum, ſuâ diſpoſitione & adminiſtratione præoccupat impetum violentum, ac ſeſe in oblationem, & victimam offerri pro nobis, Sacerdos ſimul & agnus Dei. Quando hoc accidit? Cùm ſuum corpus ad edendum, & ſanguinem ſuum ad bibendum familiaribus præbuit. Cuilibet perſpicuum eſt, quòd ove veſci homo non poſſit, niſi comeſtionem mactatio præceſſerit. Cùm igitur dederit Diſcipulis ſuis corpus ad comedendum, apertè demonſtravit, jam fuiſſe perfectam & abſolutam immolationem.* Cyprianus verò Epiſt. citatâ hæc ſcribit: *Quis magis Sacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter & Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit; obtulit hoc ipſum quod Melchiſedech obtulerat, id eſt panem & vinum, hoc eſt, corpus & ſanguinem ſuum?*

15. Probatur ſecundò Antecedens: Chriſtus eſt Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, ut ex Pſalmo 109. confirmat Apoſtolus ad Hebræos 7. & 8. Sed niſi inſtituendo Euchariſtiam obtulerit Deo Patri verum ſacrificium, non poteſt verè talis appellari: Ergo inſtituendo Euchariſtiam verum obtulit Deo ſacrificium. Minor probatur: Ut Chriſtus dicatur Sacerdos ſecundùm ordinem ſive ſecundùm ritum Melchiſedech, oportet quod conveniat cum Melchiſedech in ritu offerendi verum Sacrificium: Sed non convenit cum eo in tali ritu, niſi inſtituendo Euchariſtiam, obtulerit Deo Patri verum ſacrificium: ut enim ſalvetur hæc convenientia, neceſſe eſt quod ſicut Melchiſedech verè in pane & vino ſacrificavit; ita Chriſtus in pane & vino, ſive ſub ſpeciebus panis & vini, Deo obtulerit verum ſacrificium: Ergo &c.

16. Hæretici ut vim hujus probationis declinent, dicunt Melchiſedech, non in ſacrificium, ſed ad reficiendos milites Abrahæ, qui fatigati ex prælio redibant, panem & vinum obtuliſſe.

Sed hæc reſponſio eſt contra doctrinam Patrum, Clementis Alexandrini libro 4. Stromatum circa finem, Cypriani libro 2. Epiſtolâ 3. Euſebii Cæſarienſis libro 5. demonſtrationum Evangelicarum, Auguſtini Epiſtolâ 95. ad Innocentium Papam, Hieronymi Epiſtolâ ad Marcellam, Ambroſii libro 5. de Sacramentis cap. 1. & aliorum explicantium locum Geneſis 14. de oblatione panis & vini in ſacrificium. Eodem modo illum explicant & intelligunt plures veteres ac celebres Rabini, quos refert Genebrardus, Judaïcarum rerum peritiſſimus, in Chronologia, in exordio tertiæ ætatis. Verba ejus hæc ſunt: *Rabbi Moſes Haddarſam ad Beriſith Rabba, contendit Melchiſedech tunc Meſſiæ ritum incruenta ſacrificationis aliquando introducturi, ſpeciem, & perſonam ſuſtinuiſſe. Rabbi Moſes & Salomon, ordinarius Hebræorum Interpres, exponens caput 16. Geneſis, & hiſtoriam Melchiſedech, è veterum Rabinorum ſcriptis docet protuliſſe Melchiſedech panem & vinum, ut Moſaica legis ſacrificia farinacea, & libamina repræſentaret. Vult igitur iſte Rabbinus, tunc Melchiſedech ſacrificaſſe. Cæteras quoque res Melchiſedechi, plenas fuiſſe perfectionis & myſterii, Rabbi Levi è Talmudicis aſſeverat, quod B. Paulus perſequitur in Epiſtola ad Hebræos.*

Præterea, tres loco citato Geneſis narrantur actiones Melchiſedech, quarum duæ poſteriores, ſunt planè Sacerdotales, benedicere Abrahæ, & decimas ab eo accipere: Ergo prima ejus actio, quæ ibidem narratur, proferendi panem & vinum etiam fuit Sacerdotalis, & ad ſacrificium pertinens.

Hoc ipſum evidenter patet ex verbis illis proximè adjunctis, *Erat enim Sacerdos Altisſimi*: nam illa particula *enim*, cùm ſit cauſalis, denotat, cur Melchiſedech protulerit panem & vinum, hanc fuiſſe cauſam; quod cùm ille eſſet Sacerdos Dei, & res illas ſoleret Deo ſacrificare; voluit ex eiſdem rebus ſacrificium Euchariſticum pro victoria Abrahæ offerre Deo.

Nec obſtat quod pro illa particula *enim*, quæ eſt cauſalis, aliæ tranſlationes habent particulam *Et*, vel *autem*, hoc modo, *Et ipſe erat Sacerdos*, vel *Erat autem Sacerdos.* Nam ut rectè obſervavit Pererius in Geneſin, verba illa exponens: particula copulativa (*vau*) Latinè (*Et*) ſæpè in Hebræa lingua uſurpatur pro particula *enim*, vel *quia*, quod variis exemplis illuſtrat & confirmat. Nam Geneſ. 20. ubi vulgata habet. *En morieris propter mulierem quam tuliſti, habet enim virum*, Hebraïcè eſt; *Et ipſa habet virum.* Item Geneſ. 30. ubi ſic legitur: *Experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te*, Hebræum habet: *Expertus ſum, & benedixit mihi Dominus.* Item Janſenius exponens verba illa Lucæ 2. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*, obſervat poſitum eſſe *Et*, pro *quia*, idemque multò antea annotaverat Theophilactus. Cùm ergo Latinus Interpres, hujus conſuetudinis linguæ Hebraïcæ peritus, animadverteret illud *Et* Hebraïcum, loco citato Geneſis, idem ſignificare ac *enim*, vel *quia*, & hujuſmodi particulis cauſalibus æquipollere, ſic vertit: *At verò Melchiſedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altisſimi &c.*

Demum ſuaderi poteſt concluſio: Omnes ad ſacrificium propriè ſumptum neceſſariæ conditiones exactè concurrunt in Miſſa: ibi enim reperitur oblatio rei ſenſibilis, ſcilicet corporis & ſan- 17.

ſanguinis Chriſti, ſub accidentibus panis & vini Deo facta: nam ut ait Auguſtinus libro 4. de Trinit. cap. 14. *Quid tam gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificii noſtri, corpus effecta Sacerdotis noſtri?* Non deeſt etiam Miniſter legitimus, ſcilicet Chriſtus, & Sacerdotes, quibus dicendo, *hoc facite in meam commemorationem*, poteſtatem ad hoc dedit; eſt enim uſitatum in Scriptura, ut verbum *facere* pro ſacrificare uſurpetur, Lucæ 2. *Ut facerent ſecundùm conſuetudinem legis*, hoc eſt ut ſacrificarent. Reperitur quoque in Miſſa ſufficiens hoſtiæ immutatio, non quidem per mortem veram & realem Chriſti, ſed vel per conſumptionem ſpecierum, quæ fit à Sacerdote celebrante, ad quam corpus & ſanguis Chriſti amittunt eſſe ſacramentale; vel per hoc quod ex vi verborum conſecrationis, ſanguis ponatur ſeorſim à corpore, licèt per concomitantiam ſimul cum eo exiſtat. Tandem in ea eſt recognitio ſupremi Dei dominii, cùm ad hoc fiat illa oblatio & immutatio hoſtiæ: Ergo Miſſa eſt verè & propriè ſacrificium.

§. III.

Hæreticorum objectiones ſolvuntur.

18. Objiciunt primò heretici: Quod eſt ſacramentum & teſtamentum, non eſt ſacrificium propriè ſumtum: Sed Euchariſtia eſt ſacramentum & teſtamentum: Ergo non eſt ſacrificium propriè ſumptum. Minor eſt certa, Major verò probatur. Rationes ſacramenti & teſtamenti pugnant cum ratione ſacrificii, quandoquidem ſacrificium offertur Deo, Sacramentum autem nobis datur à Deo, & teſtamentum eſt promiſſio hæreditatis à Deo habendæ: ridiculum autem eſt dicere quod hæres det aliquid teſtatori per teſtamentum ipſum: Ergo &c.

19. Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quod eſt ſacramentum & teſtamentum, non eſt ſacrificium, ſecundùm eandem rationem, concedo Majorem: ſecundùm diverſam, nego Majorem. Similiter conceſſa Minori, diſtinguo Conſequens: Ergo Euchariſtia non eſt ſacrificium, ſecundùm eandem rationem quà eſt ſacramentum, vel teſtamentum, concedo: ſecundùm diverſam, nego. Quemadmodum enim Agnus Paſchalis in lege veteri ſacramentum erat & ſacrificium: ſacramentum, quatenus erat ſignum viſibile inviſibilis gratiæ; ſacrificium, inquantum Deo offerebatur. Ita Euchariſtia, quatenus nobis relicta, ut ſit ſignum noſtræ ſanctificationis, habet rationem ſacramenti; quatenus autem Deo offertur in recognitionem ſupremi dominii quod habet in vitam & in mortem, habet rationem ſacrificii; inquantum verò eſt portio legati nobis teſtamento relicti; & pignus accipiendi reſiduum, nempe gloriæ cœleſtis hæreditatem; ſive quatenus eſt inſtrumentum publicum divinæ voluntatis & promiſſionis, habet rationem teſtamenti, ſeu ſignaculi voluntatis Chriſti teſtatoris: ſicut Exodi 24. ſanguis victimarum, effuſus ſuper populum, fuit ſimul ſacrificium & teſtamentum.

Neque eſt repugnantia, illud idem quod à Deo accepimus, ipſi offerri à nobis. Tum quia nihil poſſimus Deo dare vel offerre, quod ab ipſo priùs non acceperimus, juxta illud 1. Paralip. 29. *Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi.* Tum etiam, quia non repugnat aliquid Deo dari, id eſt offerri ab hominibus, quatenus ad ipſius majeſtatem proteſtandam immutatur,

A & idem dari hominibus à Deo; quatenus Deus illud ipſum refert ad hominum utilitatem. Sic Chriſti opera meritoria, Deo donabantur, ſeu offerebantur à Chriſto; & tamen ipſi ad gloriam corporis, & nominis ſui exaltationem, nobisque ad ſalutem profuerunt, & eatenus nobis donata ſunt. Sic etiam in lege veteri ſacrificia multa cedebant in uſum Sacerdotum, & aliorum.

Objiciunt ſecundò: Quod Chriſtus fecit in inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ, & ejus celebratione, non fuit verè ſacrificium: Ergo neque quod fit modò in Miſſa. Conſequentia patet, Antecedens verò probatur, quia aliàs ſacrificium illud B quod Chriſtus obtuliſſet, cùm fuiſſet valoris infiniti, conſummaſſet noſtram redemptionem, atque ita non fuiſſet opus cruento ſacrificio crucis, ut illam conſummaret. 20.

Reſpondeo negando Antecedens: nam ut ſuprà arguebamus, Chriſtus Dominus habet Sacerdotium rigoroſè & propriè dictum, ſecundùm ordinem Melchiſedech: Ergo id quod obtulit ſecundùm ordinem & ritum talis Sacerdotii, eſt ſacrificium propriè dictum; Sacerdotium enim correlativè ſe habet ad ſacrificium propriè dictum, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex conſtituitur ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Ad probationem in contrarium dico, C quod ſicut alia Chriſti opera, quamvis infinitè meritoria & ſatisfactoria, ſubordinata erant paſſioni, per quam erant conſummanda quoad redemptionem; ſic & ſacrificium incruentum, ab ipſo ante paſſionem celebratum, fuit juxta Dei pactum & beneplacitum, ſubordinatum paſſioni, quâ redemptio noſtra conſummaretur, juxta illud quod canit Eccleſia: *Qui ſalutem humani generis in ligno crucis conſtituiſti*; ideoque ſuum paſſioni, & cruento ſacrificio crucis, locum non defuiſſe. 21.

Objiciunt tertiò: In nova lege nullum eſt ſacrificium propriè dictum, ſaltem ipſi proprium: Ergo Miſſa non eſt verè ſacrificium. Conſequen- D tia patet, Antecedens probatur primò. Chriſtus Dominus Samaritanæ interroganti, an deberet Deus coli & adorari in Templo, vel in monte Garizim? Reſpondet Joan. 4. *Mulier, crede mihi, quia venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem.* Et ſubdit rationem, *quia veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Ubi adorare idem eſt ac ſacrificare, quæſtio enim erat inter Judæos & Samaritanos, quo in loco deberet offerri ſacrificium; & ita ſumitur adorare Geneſ. 22 *Poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos*, & Actorum 8. *Venerat adorare in Jeruſalem*: Ergo Chriſtus pro lege nova ſolùm conſtituit ſacrificia ſpiritualia & inviſibilia, non externa & vi- E ſibilia. 22.

Secundò, Cùm Chriſtus ſit Sacerdos in æternum, ut ait Paulus ad Hebræos 7. & in veteri lege ideò ſolùm multiplicarentur Sacerdotes, quia morte prohibebantur permanere; in lege gratiæ nulli debent eſſe Sacerdotes Chriſto ſuccedentes: Ergo nec ſacrificia, Sacerdotium enim & ſacrificium ſibi mutuò correſpondent, ut ſuprà ex eodem Apoſtolo oſtenſum eſt.

Tertiò Sacrificium crucis habet vim infinitam & ſemper manentem, unde Apoſtolus ad Hebræos 10. *Unâ oblatione* (Chriſtus) *conſummavit in ſempiternum ſanctificatos.* Et Chriſtus

Joan. 19.

Joan. 19. per illam vocem, *Conſummatum eſt*, ſatis expreſſit, uno ſacrificio crucis ſe compleviſſe omnia quæ ad noſtram ſalutem neceſſaria erant: Ergo ſupetfluum eſt omne aliud ſacrificium: imò aliud conſtituere, videtur eſſe negare virtutem & ſufficientiam ſacrificii crucis.

23. Reſpondeo negando Antecedens. Ad cujus primam probationem dico, Chriſtum in colloquio illo quod cum Samaritana habuit, ſolum declarare voluiſſe, quod neque in monte illo, neque in Hieruſalem, impoſterum adoraretur aut coleretur Deus ſacrificiis carnalibus Judæorum, non tamen negaſſe futuram aliam adorationem & ſacrificium, quod omnino ſpirituale eſſet, quoad ſuam virtutem & modum exiſtendi rei oblatæ, nempe ſacrificium Euchariſtiæ, in quo Chriſtus inviſibili, & ſacramentali modo continetur, licet ſit viſibile ex parte ſpecierum quibus continetur, & cæremoniarum quibus celebratur. Unde qui hoc ſacrificio Deum colit, in ſpiritu & veritate adorat.

Ad ſecundam dicendum quod licet ex eo quod Chriſtus ſit Sacerdos in æternum, non habeat ſucceſſores in Sacerdotio, & conſequenter non ſint modò Sacerdotes paris cum eo poteſtatis, non tamen inde fit quod nullos habeat Sacerdotes vicarios, miniſtros, & diſpenſatores; quin potius cùm jam non fungatur ſuo Sacerdotio, per ſe & immediatè offerendo ſacrificia, neceſſe eſt quod habeat plures vicarios, per quos hoc faciat, & Sacerdotio fungatur, juxta illud 2. ad Corinth. 5. *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* Neque repugnat unitari Sacerdotii Chriſti, plures habere in terris miniſtros, qui vice ipſius viſibile offerant ſacrificium: ſicut licet Chriſtus unus ſit Doctor & Magiſter noſter, ut dicitur Matth. 23. hoc tamen non impedit, quin plures habeat in terris miniſtros, qui vice ipſius doceant, & gregem paſcant verbo & doctrina.

Ad tertiam probationem dico quod licet ſacrificium crucis habeat vim infinitam & ſemper manentem ad ſanctificandum, ut tamen ejus effectus nobis efficaciter applicetur, egemus alio ſacrificio quod ab eo dependeat, vimque ſuam ex ipſo habeat, quale eſt ſacrificium Miſſæ. Verba autem illa, *Conſummatum eſt*, quæ Chriſtus antequam ſpiritum emitteret, protulit, ab illo dicta ſunt, tum ob conſummationem Scripturarum, quæ omnes in Chriſti morte fuerunt verificatæ: tum propter ſingularem paterno præcepto de morte ſubeunda obedientiam.

24. Inſtant Sectarii & dicunt effectum ſacrificii crucis nobis ſufficienter applicari, per prædicationem verbi, adminiſtrationem Cœnæ Domini, & Baptiſmum.

Sed hæc inſtantia, ſi quid valeret concluderet etiam ſupervacaneam eſſe Cœnam Domini, quia fructus crucis ſatis applicatur per Baptiſmum: imò Baptiſmum inutilem eſſe, cùm ſola prædicatione verbi divini excitari poſſit fides per quam applicetur fructus crucis. Licet ergò, ſi Deus voluiſſet, potuiſſet effectus ſacrificii crucis, nobis ſufficienter applicare per unicum medium, placuit tamen ipſi varia media inſtituere, quibus pleniùs, faciliùs, & ſuavius, effectus ille nobis applicaretur: unum autem ex illis mediis dicimus eſſe ſacrificium Miſſæ.

25. Objicies quartò Hoſtia quæ in ſacrificio offertur, debet occidi: Sed Chriſtus qui in Miſſa offertur, non occiditur: Ergo Miſſa non eſt verum & proprium ſacrificium.

Reſpondeo Majorem eſſe veram duntaxat in ſacrificio cruento, qualia erant ſacrificia legis antiquæ, in quibus animalia immolabantur, & quale fuit ſacrificium crucis: ſacrificium autem Miſſe, non eſt ſacrificium cruentum, ſed incruentum, quale fuit ſacrificium Melchiſedech; quamvis ſit etiam repræſentativum ſacrificii cruenti, in ara crucis ſemel à Chriſto oblati; quatenus in ſacrificio Miſſæ, ſanguis Chriſti ex vi verborum ponitur ſeparatim à ſanguine, fitque in eo myſtica effuſio ſanguinis, *per gladium verborum*, ut Cyrillus loquitur. De quo fuſius articulo ſequenti.

§. IV.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

EX dictis inferes, unicum eſſe in Eccleſia Euchariſtiæ ſacrificium, nec poſſe aliud dari: Sacrificium enim Euchariſtiæ, ex parte rei oblatæ, eſt infiniti valoris, & repræſentat ſacrificium crucis, imò eſt idem cum illo ex parte hoſtiæ & principalis offerentis, licet non ex parte modi & rationis offerendi: Sed crucis ſacrificium ratione infiniti valoris fuit unicum, *una enim oblatione conſummavit in æternum ſanctificatos*, ut inquit Apoſtolus: Ergo pariter ſacrificium Miſſæ unicum eſſe debet. Unde Tridentinum ſeſſ. 22. in principio, illud *ſingulare ſacrificium* appellat, & Eccleſia oratione ſecreta poſt ſeptimam Dominicam Pentecoſtes, ſic ait: *Deus qui legalium differentiam victimarum, unius ſacrificii perfectione ſanxiſti.* Item Leo Papa ſerm. de paſſione ſic habet: *Ut uno expleretur ſacrificio variarum differentia victimarum.* 26.

27. Dices, Sacramenta multiplicantur in Eccleſia, non obſtante quod per illa nobis communicetur efficacia ſanguinis & paſſionis: Ergo etiam poteſt in ea dari multiplex Euchariſtiæ ſacrificium, quamvis illud Chriſti paſſionem repræſentet. Unde Eccleſia in benedictione Cerei Paſchalis, oblationem incenſi ſacrificium appellat, dicens: *Suſcipe ſancte Pater incenſi hujus ſacrificium veſpertinum.*

28. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, diverſa enim eſt ratio de ſacramentis & de ſacrificio: ſacramenta enim primò & per ſe ordinantur ad ſanctificandum nos, & ad dandum nobis effectus gratiæ per redemptionem & ſanguinem Chriſti; unde cùm non repugnet effectus gratiæ & redemptionis multiplicari, etiamſi ipſa paſſio & redemptio non multiplicentur; non repugnat, imò potiùs convenit, ſacramenta in lege nova multiplicari; præſertim quia diverſæ diſpoſitiones exiguntur ad illos diverſos effectus: v.g. ad obtinendam primam gratiam alia requiritur diſpoſitio, quàm ad augmentum illius: Sacrificium autem Euchariſtiæ ordinatur ad repreſentandam paſſionem Chriſti ut in ſe eſt, & non ſolum in effectu ſuo, id eſt in gratia nobis collata; imo eſt idem in ſubſtantia cum illo ſacrificio, ut ſuprà dicebamus. Unde ſicut paſſio illa fuit una in ſe, ita ſacrificium Euchariſtiæ unum tantum eſſe debet.

Ad illud verò quod ſubjicitur de oblatione incenſi in benedictione Cerei Paſchalis, dicendum eſt, talem oblationem lato & improprio modo ſacrificium ab Eccleſia appellari. Quod ex eo patet, quod ſacrificium à ſolo Sacerdote offerri poſſit, cum ſacrificium & Sacerdotium correlativa ſint: illa verò oblatio incenſi in benedictione Cerei Paſchalis, à Diacono fieri ſoleat.

Articulus II.

In qua actione Miſſæ eſſentia ſacrificii Euchariſtici conſiſtat?

SUppoſito quod in Miſſa verum & proprium ſacrificium Deo offeratur, ut contra Sectarios articulo præcedenti fuſè oſtendimus, supereſt explicandum, in qua actione Miſſæ, eſſentia talis ſacrificii conſiſtat?

§. I.

Quibusdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

29 SUppono primo, ſex potiſſimum actiones in Miſſa reperiri, quarum aliquæ præcedunt conſecrationem, aliæ ſunt conſecrativæ ipſarum ſpecierum, aliæ verò ipſam conſecrationem ſubſequuntur. Prima ex illis actionibus eſt oblatio panis & vini ante conſecrationem, quæ Offertorium vocatur. Secunda eſt conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini. Tertia eſt oblatio poſt conſecrationem ejuſdem corporis & ſanguinis, facta per illa verba: *Unde & memores nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta Catholica, offerimus præclaræ majeſtati tuæ.* Quarta eſt fractio hoſtiæ conſecratæ in tres partes, quarum una mittitur in calicem. Quinta eſt ſumptio hujus ſacramenti à Sacerdote. Ultima eſt diſtributio hujus ſacramenti facta populo. Ut autem certiora ab incertioribus ſeparemus.

30. Suppono ſecundò, certum & indubitatum eſſe apud Theologos, nec in prima, nec in ultima actione conſiſtere eſſentialiter Miſſæ ſacrificium. In primis enim quod eſſentia hujus ſacrificii non conſiſtat in oblatione facta ante conſecrationem, manifeſtum eſt. Primò ex eo quod Chriſtus obtulit ſacrificium Miſſæ perfectum, & tamen non legimus in ſcriptura, neque ex ulla traditione habemus, quod aliquam hujuſmodi oblationem cõſecrationi præmiſerit. Secundò, quia hæc cæremonia non ſemper fuit ab Eccleſia obſervata, Tertiò, ex eo quod Eccleſia ſtatim poſt illam oblationem ſatis ſignificat, illam eſſe ſolum quandam præparationem materiæ ad futurum ſacrificium, ut conſtat ex aliquibus liturgiis, in quibus, poſt oblationem illam ſic habetur: *Veni Sanctificator omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc ſacrificium, tuo ſancto Nomini præparatum.* Denique ex eo res oblata & immolata in ſacrificio Miſſæ, eſt ipſumet corpus Chriſti Domini, ut definit Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 2. Per illam autem oblationem quæ fit ante conſecrationem, non offertur corpus Chriſti Domini, utpote nondum poſitum ſub ſpeciebus panis & vini, ſed ſolum ipſa materia conſecranda, & convertenda in corpus & ſanguinem Chriſti.

31. Denique quod nec in diſtributione Euchariſtiæ ſita ſit eſſentia Sacrificii Miſſæ, non minus evidens eſt: Tum quia poteſt verè & licitè celebrari ſacrificium Miſſæ, abſque hoc quod populus communicet, ut docet Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 6. & can. 8. Tum etiam, quia diſtributio iſta ſupponit ſacrificium jam peractum, ſiquidem illa diſtributio eſt participatio ipſius ſacrificii, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* Addo quod ſacrificium non poteſt celebrari niſi à Sacerdote, illa verò diſtributio aliquando fieri poteſt à Diacono, ut diſp. 10. art. 1. oſtenſum eſt: Ergo in illa, eſſentia ſacrificii Euchariſtici conſiſtere nequit.

Difficultas ergo ſolum ſupereſt de aliis quatuor actionibus, nimirum de conſecratione, de oblatione quæ fit poſt illam, de fractione hoſtiæ, & de ſumptione utriuſque ſpeciei; in qua ſcilicet ex his quatuor actionibus, eſſentialis ratio ſacrificii Miſſæ conſiſtat? In cujus difficultatis reſolutione, tam variè opinantur Authores, ut tot ferè inveniantur placita, quot capita. Scotus enim in 4. diſt. 13. quæſt. 2. & Gabriel ibidem quæſt. 1. art. 3. docent eſſentiam hujus ſacrificii in ſola oblatione quæ fit poſt conſecrationem conſiſtere, Ledeſma in ſolâ ſumptione. Alanus, Vazquez, & Conink, in ſola conſecratione: Bellarminus, Amicus, Yſambertus, & alii, in conſecratione & ſumptione: Melchior Cano in conſecratione, oblatione, fractione, & ſumptione. Nugno demum aſſerit conſecrationem non eſſe de eſſentia incruenti Miſſæ ſacrificii; ſed ad illum ſufficere aliquam ex aliis actionibus quæ conſecrationem ſubſequuntur: Addit tamen, ordinem ad conſecrationem eſſe de eſſentia ſacrificii Miſſæ, eò quod ſacrificium Miſſæ ſit oblatio Chriſti exiſtentis ſub ſpeciebus Euchariſticis. 32.

§. II.

Rejiciuntur plures ex illis ſententiis.

DIco primo: Oblatio quæ fit poſt conſecrationem, non eſt tota eſſentia hujus ſacrificii, nec pars eſſentialis, vel etiam integralis illius. 33.

Probatur breviter: Primò quia per talem oblationem nulla fit immutatio rei oblatæ, quæ tamen eſt de ratione ſacrificii. Secundo, quia non legimus Chriſtum celebrando, talem oblationem adhibuiſſe. Tertio, nec Apoſtoli eam à principio adhibuerunt, ſecundum D. Gregorium lib 7. Ep. 63 ibi enim ſcribit eos ſolam orationem dominicam adhibuiſſe ad verba conſecrationis. Quartò ipſa verbalis oblatio poſt conſecrationem fit in perſona Eccleſiæ, ut patet ex illis verbis Canonis: *Unde & memores Domine nos ſervi tui &c. offerimus præclaræ Majeſtati tuæ &c.* Atqui ſacrificium debet offerri in perſona Chriſti, qui eſt principalis Sacerdos: Ergo talis oblatio non eſt de eſſentia hujus ſacrificii, unde ſi modo omittatur ex aliquo accidenti, non deſinit eſſe verum ſacrificium.

Dico ſecundo: Fractio hoſtiæ conſecratæ in tres partes, quæ fit à Sacerdote ante ſumptionem non eſt de eſſentia hujus ſacrificii. 34.

Probatur: Tum quia fractio iſta ſolum fit circa ſpecies panis: actio autem ſacrificativa debet complecti utramque ſpeciem, quia ſacrificium Miſſæ eſt ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſedech, qui panem & vinum in ſacrificium obtulit. Tum etiam, quia talis fractio ſolum eſt quædam præparatio ad ſumptionem; frangitur enim hoſtia, ut poſſit convenienter ſumi. Addo quod, ſi fractio omittatur, non manebit imperfectum ſacrificium, quantum ad eſſentiam vel integritatem, ut docet S. Thomas hîc art. 6. ad 6. & conſtat ſi caſu hoſtia ante fractionem caderet in calicem: tunc enim convenienter non poſſet frangi, & ſic deberet relinqui uſque ad ſumptionem: Ergo fractio hoſtiæ conſecratæ, non eſt de eſſentia hujus ſacrificii. 35.

Dico tertio: eſſentia hujus ſacrificii non conſiſtit in ſumptione, tanquam in parte intrinſeca & eſſentiali.

Probatur primo: De fide eſt Chriſtum in ultima

cœna verum obtuliſſe ſacrificium, ut colligitur ex Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. & ex Patribus articulo præcedenti citatis: Sed non eſt de fide Chriſtum ſacramentales ſpecies ſumpſiſſe, licet id aſſerat Divus Thomas ſuprà quæſt. 81. art. 1. tanquam probabilius: Ergo ſacrificium Miſſæ non conſiſtit eſſentialiter in ſumptione ſpecierum; non enim poteſt res certa fundari in principio dubio.

36. Probatur ſecundò ſacrificium fit in perſona Chriſti, qui eſt principalis offerens & Sacerdos: Atqui ſumtio non eſt actio facta in perſona Chriſti, ſed in perſona ipſius ſumentis, & pro ſuo beneficio: Ergo non eſt eſſentia hujus ſacrificii.

37. Probatur tertiò: Sacrificium conſiſtit eſſentialiter in actione immutativa rei oblatæ: Atqui ſumptio non eſt hujuſmodi, nam per hoc quod ſuſcipitur hoc ſacramentum, non deſinit Chriſtus eſſe ſub ſpeciebus, ſed eodem modo ſub illis manet, ſolumque mutatur localiter, ad motum ſpecierum: Ergo eſſentia hujus ſacrificii non conſiſtit in ſumptione.

38. Dices per ſumptionem non intelligi ſolam ſpecierum trajectionem in ſtomachum, hæc enim ſine dubio non habet Chriſtum immutare, ſed illarum conſumptionem, ratione cujus corpus Chriſti deſinit eſſe, illis alteratis & corruptis in ſtomacho.

Sed contra: Actio quæ eſt eſſentialis ſacrificio, debet fieri in altari, ſiquidem in altari offertur ſacrificium: Sed conſumptio illa ſpecierum non fit in altari; quia tunc ſolùm fit, quando vi caloris naturalis alterantur & corrumpuntur ſpecies in ſtomacho: Ergo talis conſumptio non eſt eſſentia, vel pars eſſentialis ſacrificii Miſſæ.

39. Ex his confutata manet ſententia Magiſtri Cano, aſſerentis non ſolùm conſecrationem, ſed etiam oblationem, fractionem, & ſumptionem eſſe de eſſentia hujus ſacrificii. Conſtat etiam non poſſe Miſſæ ſacrificium conſiſtere in quacumque ex tribus illis ultimis actionibus, ut aſſerit Nugno: præſertim, quia veriſimile non eſt, quod Chriſtus Dominus in deſignando ſacrificio novæ legis, quod excellentiſſimum eſt, non determinaverit actionem per quam fieret, cùm tamen in antiquis ſacrificiis deſignandis, minutim explicaverit Scriptura, quomodo, & quibus actionibus eſſent facienda, ut patet ex toto Levitico.

§. III.

Solvuntur objectiones.

40. OBjicies primò contra primam concluſionem: Sacrificium eſt eſſentialiter oblatio: Ergo cùm ſacrificium Miſſæ non poſſit conſiſtere eſſentialiter in ea oblatione quæ fit ante conſecrationem, debet ſaltem conſiſtere eſſentialiter in ea quæ fit poſt conſecrationem.

Reſpondeo, Sacrificium non conſiſtere in ſimplici oblatione ſed in oblatione realiter immutativa rei oblatæ, qualis non eſt illa quæ fit poſt conſecrationem, ſed ſolùm ipſa conſecratio, unde in illa, ut infrà dicemus, eſſentialiter conſiſtit Miſſæ ſacrificium. Nec requiritur quod in ſacrificio, oblatio fiat verbis expreſſis, ſed ſufficit ſi tantùm fiat re, cùm non in verbis, ſed in rebus eſſentia ſacrificii conſiſtat. De quo infrà redibit ſermo.

41. Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem, authoritatem D. Thomæ 2. 2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. ubi inter actiones quæ ſufficiunt ad ra-

A tionem ſacrificij, enumerat fractionem panis.

Sed facilè reſpondetur, S. Doctorem ibi loqui de ſacrificio in communi, non autem de ſacrificio Miſſæ in particulari, in quo panis non eſt res oblata, nec ſubinde fractio panis ejus eſſentia.

42. Objicies tertiò: in illa actione conſiſtit eſſentia hujus ſacrificij, quæ repræſentat ſacrificium crucis, nam ſacrificium Euchariſtiæ eſt imago quædam repræſentativa paſſionis Chriſti: Atqui fractio hoſtiæ eſt hujuſmodi: Ergo in ea conſiſtit eſſentia ſacrificij Miſſæ.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: quæ repræſentat ex inſtitutione Chriſti, concedo. Ex inſtitutione Eccleſiæ, nego. Diviſio autem hoſtiæ non poteſt ſignificare ſacrificium crucis, niſi ex inſtitutione Eccleſiæ, quandoquidem illa non eſt niſi cæremonia ab Eccleſia inſtituta.

43. Objicies quartò contra tertiam concluſionem: Conſumptio ſpecierum, non ex inſtitutione Eccleſiæ, ſed ex ſe & ex ſua propria ratione repræſentat ſacrificium crucis: Ergo eſt de eſſentia hujus ſacrificij. Conſequentia patet ex jam dictis, Antecedens verò probatur, tum ex illo Pauli: *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Tum ex illo Auguſtini: *Cùm ſanguis de calice in ore fidelium funditur, quid aliud niſi corporis in cruce immolatio deſignatur?* Quæ verba referuntur in Canone *Cùm frangitur*, de conſecrat. diſt. 2.

Reſpondeo ſumptionem ſignificare paſſionem & mortem Chriſti, non proximè & per ſe (hoc enim pacto ſolùm habet ſignificare ſepulturam Chriſti, quæ ad ſacrificium cruentum eſſentialiter non pertinuit) ſed tantùm ratione alterius quod præſupponit, ſcilicet ratione conſecrationis; quia hoc ipſo quod manducatur Chriſtus, ſupponitur per conſecrationem myſticè mactatus & immutatus, ex vi verborum; & hoc ſolùm volunt Apoſtolus & Auguſtinus locis citatis.

§. IV.

Vera ſententia explicatur.

DIco quartò, Conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti, eſt de eſſentia incruenti Miſſæ ſacrificij: imò in ea ſola, ut dicente ordinem tranſcendentalem ad ſumptionē, tanquam ad finem & terminum extrinſecum, tota eſſentia hujus ſacrificij conſiſtit. Ita communiter recentiores Thomiſtæ, Suarez, & alij.

Prima pars hujus concluſionis probatur contra Nugno, qui negat conſecrationem eſſe de eſſentia hujus ſacrificij, eò quòd ſacrificium Miſſæ ſit oblatio Chriſti exiſtentis ſub ſpeciebus Euchariſticis; & quia per conſecrationem non immutatur, ſed magis producitur victima. Probatur, inquam, hæc pars primò ex Cypriano, vel ex Authore ſermonis de cœna apud Cyprianum, dicente ex quo prolata ſunt verba formæ, panem & calicem, ſacramentum ſimul, medicamentum, & holocauſtum eſſe. Item ex D. Thoma ſuprà quæſt. 82. art. 4. ad 1. ubi ait *quod conſecratio chriſmatis, vel cujuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut conſecratio Euchariſtiæ.* Et art. 10. in corp. docet, Sacerdotes teneri ad ſacrificandum, non ſolùm propter miniſtranda ſacramenta populo, ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui in conſecratione hujus ſacramenti, ſacrificium offertur. Et in reſponſione ad 1. *Hoc ſacramentum* (inquit) *perficitur*

in conſecratione Euchariſtiæ, in qua ſacrificium Deo offertur. Ergo juxta doctrinam D. Thomæ conſecratio eſt de eſſentia incruenti Miſſæ ſacrificii.

45. Probatur ſecundò eadem pars ratione. Poteſtas conſecrandi eſt de eſſentia Sacerdotii novæ legis: Ergo & ipſa conſecratio de eſſentia ſacrificii. Antecedens admittit Nugno, dicens totam eſſentiam noſtri Sacerdotii conſiſtere adæquatè in poteſtate ad conſecrandum, & offerendum ſacrificium. Et ratio eſt, quia forma quæ eſſentialiter conſtituit Sacerdotem novæ legis, eſt character Sacerdotalis, qui per ſe primò eſt poteſtas conſecrandi. Conſequentia verò probatur: Sacerdotium eſt eſſentialiter propter Sacrificium, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex conſtituitur ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis*: Ergo ſi poteſtas conſecrandi ſit de eſſentia Sacerdotii novæ legis, conſecratio debet eſſe de eſſentia ſacrificii ejuſdem legis.

46. Probatur tertiò: Illa actio eſt de eſſentia ſacrificii, quæ eſt immutativa rei oblatæ: Sed conſecratio eſt hujuſmodi: Ergo eſt de eſſentia incruenti Miſſæ ſacrificii. Major eſt certa, & patet ex definitione ſacrificii: Minor probatur. Actio ſeparans ſanguinem à ſubſtantia viventis, eſt immutativa & deſtructiva illius: ſed conſecratio per ſe loquendo, & ex vi verborum, ſanguinem ſeparat à corpore Chriſti, quia per conſecrationem panis, & ex vi verborum, ponitur ſolum corpus; & per conſecrationem calicis, ſolus ſanguis; ita ut veluti per accidens ſit, reſpectu conſecrationis, quòd illâ peractâ, ſanguis reperiatur in corpore Chriſti: Ergo conſecratio quantùm eſt de ſe ſacramentaliter & myſticè mactat Chriſtum, & in ea fit myſtica quædam effuſio ſanguinis; *per gladium verborum*, ut Cyrillus loquitur: ſicut ſacrificia vetera non ſine vera & reali ſanguinis effuſione per victimæ materialem occiſionem peragebantur.

47. Confirmatur: Cùm ſacrificium incruentum Miſſæ, ſit eſſentialiter repræſentativum ſacrificii cruenti crucis, illa actio eſt de ejus eſſentia, quâ fit repræſentativum mortis & paſſionis Chriſti: Sed Miſſæ ſacrificium conſecratione corporis & ſanguinis Chriſti, fit repræſentativum mortis & paſſionis ejus, cùm per eam ex vi verborum ponatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, ut exangue & ſine anima, ſubindeque per eam, ut jam diximus, fiat myſtica quædam effuſio ſanguinis Chriſti: Ergo conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti, eſt de eſſentia incruenti Miſſæ ſacrificii.

48. Quod verò illius eſſentia in ea ſola conſiſtat, breviter oſtenditur: Tum quia nulla ex aliis actionibus, præter conſecrationem, eſt de eſſentia ſacrificii Miſſæ, ut §. 2. probatum eſt. Tum etiam, quia ad completam & adæquatam rationem ſacrificii duo tantùm requiruntur, oblatio nimirum, & immutatio victimæ, ut ex ſacrificii definitione patet: utrumque verò in conſecratione reperitur: immutatio quidem, ut jam oſtenſum eſt: oblatio autem, quia ad veram oblationem, non eſt neceſſarium ut Sacerdos in actu ſignato ſignificet ſe hoſtiam offerre, dicendo, *ego offero*, vel *offerimus majeſtati tuæ*; ſed ſufficit ut in actu exercito victimam ſiſtat & præſentet Deo. Quemadmodum ergo Chriſtus in cruce ſacrificium corporis & ſanguinis ſui obtulit, non tam verbis, quam factis, moriendo ſcilicet pro Dei gloria & pro noſtra ſalute: ita Sacerdos conſecrans offert opere & ipſa corpus & ſanguinem Chriſti per conſecrationem.

Demum quòd ipſa conſecratio, ut conſtituens adæquatè eſſentiam incruenti Miſſæ ſacrificii, dicat ordinem tranſcendentalem ad ſumptionem, tanquam ad finem & terminum extrinſecum, ex eo patet quòd hoc ſacrificium habeat rationem cibi & potûs, unde ſub ſpeciebus panis & vini offertur: Atqui ſumtio eſt finis & terminis extrinſecus alimenti: Ergo pertinet ad hoc ſacrificium tanquam finis & connotatum extrinſecum; & licet non ſit pars eſſentialis illius, ut volunt plures ex Recentioribus, eſt tamen aliquo modo de ejus integritate. Unde D. Thomas hîc art. 6. ad 3. ait quod ſi contingat in calice conſecrato venenum eſſe, non debet ſumi, ſed in aliquo vaſe ſanguis Chriſti reponendus eſt, & aliud vinum conſecrandum, *ut ſacrificium perficiatur*. Ipſa etiam Eccleſia in caſu quo contingeret Sacerdotem mori ante ſumptionem ſpecierum, ſtrictè præcipit, ut alius Sacerdos, etiam non jejunus, propter integritatem ſacrificii, ſpecies conſecratas ſumat. Item in Concilio Toletano 12. can. 5. gravis pœna imponitur Sacerdotibus, qui non communicabant, quoties Miſſam celebrabant: *Nam quale* (inquit) *erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur.* Ex quibus intelliges non ideò ſumptionem ad hujus ſacrificii integritatem pertinere, quòd ſine illa ſalvari nequeat immutatio ad rationem ſacrificii neceſſaria; illa enim, ut ſuprà oſtendimus, in conſecratione ſufficienter ſalvatur; ſed quia, ut diximus, cùm hoc ſacrificium habeat rationem cibi & potûs, ad ſumptionem tanquam ad finem extrinſecum ordinatur, ſubindeque eam extrinſecè connotat.

Dices, ſi contingat corpus Chriſti in altari apparere ſub ſpecie carnis, communiter docent Theologi non eſſe ſumendum; neque tunc teneri Sacerdotem ad aliam hoſtiam conſecrandam: At ſi conſumptio eſſet de integritate ſacrificii, teneretur Sacerdos aliam hoſtiam conſecrare, ne imperfectum maneret ſacrificium, cujus perfectio & integritas eſt de jure divino: Ergo ſumptio ſpecierum, non pertinet ad integritatem Sacrificii Miſſæ. 50.

Reſpondeo data Majori, negando Minorem: 51. quia eo caſu miraculoſo & extraordinario, cenſetur Auctor ipſe ſacrificii Deus, per miraculum diſpenſare, ob peculiares fines quos per tale miraculum intendit. Conſultius tamen videretur, etiam in caſu illo extraordinario, aliam hoſtiam conſecrare & ſumere ad perficiendum ſacrificium, ut docet S. Thomas hîc quæſt. 82. art. 4. ad 3. his verbis: *Si miraculosè corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis appareat, aut ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, non eſt ſumendum ...... Nec propter hoc Sacerdos transgreſſor efficitur, quia ea quæ miraculosè fiunt, legibus non ſubduntur. Conſulendum tamen eſſet Sacerdoti, quòd iteratò corpus & ſanguinem Domini conſecraret & ſumeret.*

§. V.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra precedentem concluſionem: Ita ſe habet conſecratio ad incruentum ſacrificium Miſſæ, ſicut ſe habuit incarnatio ad ſacrificium cruentum crucis; nam ſicut Deus factus homo, in cruce oblatus eſt; ita Chriſtus factus panis vitæ ſpiritualis, in altari offertur: 52.

Sed

Sed incarnatio non eſt de eſſentia ſacrificii crucis, ſed tantùm quid prævium ad ipſum, ſive præparatio rei offerendæ & ſacrificandæ, juxta illud ad Hebræos 10. *Corpus autem aptaſti mihi*: Ergo ſimiliter conſecratio non eſt de eſſentia ſacrificii Miſſæ, ſed quid præſuppoſitivè requiſitum ad ipſum.

53. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Quod ſacrificatur, præexiſtit immolationi: Sed corpus Chriſti quod ſacrificatur in Miſſa, non præexiſtit ſub ſpeciebus conſecrationi, cùm per illam ponatur & producatur: Ergo corpus Chriſti per conſecrationem non immolatur, ſubindeque illa non eſt de eſſentia ſacrificii.

45. Ad objectionem reſpondeo, negando paritatem Majoris univerſaliter ſumptam, triplicemque aſſignando rationem diſcriminis. Prima eſt, quia incarnatio non fuit poſitio corporis Chriſti ſuper altare crucis, ſubindeque neque oblatio ejus in ſacrificium; conſecratio verò corporis Chriſti, utramque rationem ſortitur; nam & ponit corpus Chriſti ſuper altare, & ipſum ſiſtit & offert in ſacrificium, ut ſuprà oſtenſum eſt. Secunda eſt, quia Chriſtus, ut principalis offerens in Miſſa, præſupponitur conſecrationi, quia non offert ut eſt ſub ſpeciebus, ſed ut in propria ſpecie exiſtens; offertur autem, ut eſt ſub ſpeciebus. At verò ut principalis offerens in ſacrificio crucis, non potuit præſupponi ad incarnationem. Tertia diſparitas eſt, quia incarnatio non eſt mutatio aliquo modo deſtructiva, ſicut eſt ea quæ requiritur ad rationem ſacrificii, quæque reperitur in conſecratione, modo ſuperiùs explicato, ſed mutatio ſolùm poſitiva & perfectiva.

55. Ad confirmationem reſpondeo, quod ſacrificatur præexiſtere debere immolationi, quando per actionem ſacrificandi non fit; non implicare tamen quod actio ſacrificandi ſit ſimul productio victimæ, & immutatio illius, ſubindeque quod victima ad eam non præſupponatur, ut magis explicabitur in ſolutione objectionis ſequentis.

56. Objicies ergo ſecundò: Sacrificium eſt eſſentialiter actio victimam immutans & deſtruens: At in ſacrificio Miſſæ, conſecratio non deſtruit victimam, nimirum corpus Chriſti, ſed potiùs illud ponit & producit ſub ſpeciebus: Ergo Miſſæ ſacrificium non conſiſtit in conſecratione.

57. Mirum eſt quantùm hæc difficultas Theologorum ingenia exerceat, & in quàm varios dicendi modos eos abire compellat. In primis Vazquez reſpondet, quod quamvis de ratione ſacrificii abſoluti ſit quod deſtruatur victima, non tamen de ratione ſacrificii quod non eſt abſolutum, ſed ſolùm commemorativum alterius, cujuſmodi eſt ſacrificium Euchariſtiæ, quod ait conſiſtere in ſola repræſentatione ſacrificii crucis.

58. Verùm hæc ſolutio & doctrina diſplicet aliis Theologis, & breviter confutari poteſt. Quod enim eſt de natura ſacrificii ut ſic, omni ſacrificio, quodcunque illud ſit, convenire debet: Sed immutatio rei oblatæ eſt de ratione ſacrificii ut ſic, ut docet D. Thomas 2.2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. & colligitur ex nomine Hebræo ſacrificii זבח *Zebach*, quod latinè mactatio dicitur. Idipſum conſtat in ſacrificiis veteris legis, in quibus omnibus res oblata deſtruebatur, vel per occiſionem, ut in victimis, quando ſacrificabantur viventia; vel per combuſtionem, ut in immolationibus, in quibus offerebantur inanimata ſolida, cujuſmodi ſunt ſimila, thur, ſal, &c. vel per effuſionem, ut in libaminibus,

A in quibus offerebatur aqua, vinum, oleum &c. Ratio verò petitur ex differentia quæ eſt inter adorationem, oblationem ſimplicem, & ſacrificium: adoratio enim exhibet cultum Deo, quatenus ſubmittit hominem Deo tanquam ſuo inferiori; oblatio quatenus ſubmittit ipſum Deo tanquam domino rerum omnium exteriorum, & ideò ipſi aliquam rem exteriorem offert, in quo diſtinguitur ab adoratione; ſacrificium verò, quatenus ſubmittit hominem Deo tanquam authori vitæ & necis; ideoque ad hoc ſignificandum debet immutare rem oblatam, eamque quodammodo deſtruere: Ergo ſacrificium quodcumque illud ſit, ſive abſolutum, ſive commemorativum, debet eſſe B deſtructivum victimæ. Unde licèt ſacrificium incruentum Miſſæ, ſit repræſentativum ſacrificii cruenti crucis, ſi tamen non importet immutationem rei oblatæ, non erit, neque dici poterit verum ſacrificium, ſed duntaxat nuda imago & repræſentatio ſacrificii veri.

Reſpondet ſecundò Suarez objectioni propoſitæ, quod quando in ſacrificio res oblata producitur ex alia ſubſtantia quæ deſtruitur, non eſt neceſſarium quòd ſacrificium ſit immutatio rei oblatæ, & termini ad quem, ſed ſufficit quod terminus à quo deſtruatur; unde cum in ſacrificio Miſſæ corpus CHRISTI producatur ex ſubſtan- 59.
C tia panis quæ deſtruitur; in eo ſalvatur vera ratio ſacrificii, abſque eo quod per conſecrationem corpus CHRISTI, quod eſt res oblata, deſtruatur.

Sed in primis hæc ſolutio deſtruit definitionem ſacrificii in communi, nam ſacrificium in communi definitur *oblatio externa religioſa ſoli Deo facta, alicujus rei permanentis, cum aliqua ejuſdem rei immutatione*. In qua definitione apertè declaratur, immutationem debere fieri circa ipſam rem oblatam. Unde D. Thomas 2. 2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. ſic ait: *Sacrificia propriè dicuntur, quando circa res oblatas aliquid fit, ſicut quòd animalia occidebantur, & comburebantur; quòd panis frangitur & comeditur*. Quare Suarez novam cudendo defini- 60.
D tionem ſacrificii, exponit myſteria noſtræ fidei riſui hæreticorum, præbetque illis anſam cogitandi & dicendi, non poſſe à Catholicis defendi quod Euchariſtia ſit verum ſacrificium, niſi eſſentias rerum immutando, & novas definitiones comminiſcendo.

Deinde ex hac ſolutione ſequeretur quod converſio ligni verbi gratià in calicem, & ipſa calicis oblatio & conſecratio, eſſet verum ſacrificium; eſſet enim productio rei ſacræ, & deſtrueretur terminus à quo hujus oblationis, nimirum ſubſtantia ligni: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo &c. His ergo ſolutionibus prætermiſſis.

Ad objectionem reſpondeo, ad rationem ſa- 61.
E crificii ſufficere, ut ex modo quo offertur ſacrificium, ſequi debeat mors victimæ, connaturaliter, quamvis de facto non ſequatur: Si enim in veteri lege poſt illatum vulnus lethale, Deus miraculosè conſervaſſet victimam, adhuc verum ibi fuiſſet ſacrificium; quia ex quo vulnus illud fuiſſet lethale, non minùs illa actio ſignificaſſet dominium Dei in vitam & mortem, quàm ſi de facto ſequuta fuiſſet mors: Quia ergo in propoſito conſecratio, quantùm eſt de ſe, & ex vi verborum, habet ſeparare ſanguinem à corpore Chriſti, quamvis de facto non deſtruat Chriſtum, eſt tamen deſtructiva illius, & ideò habet veram rationem ſacrificii, præſertim cùm verba in definitioni-

tiooibus non dicant actum, ſed aptitudinem, ut A communiter doceot Philoſophi. Poteſtque hæc ſoluoo illuſtrari exemplo Martyrii : multi enim docent, non requiri ad coronam martyrii, quod actu ſequatur mors, ſed ſufficere quod tale vulnus infligatur, quod de facto per ſe natum eſt inferre mortem, quamvis ex aliqoo accidenti mors impediatur.

62. Inſtabis: Illa actio quæ eſt productiva victimæ, non eſt deſtructiva illius: Sed conſecratio eſt productiva victimæ, cùm per eam corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini producatur : Ergo noo eſt deſtructiva illius.

Reſpondeo quod quamvis repugnet eandem actionem producere aliquem terminum, & ſimul B ipſum deſtruere; fieri tameo poteſt, ut actio quæ efficit aliquem terminum, ſit deſtructiva ejuſdem, quando ex modo producendi, ita ipſum attingit, ut quantùm eſt de ſe habeat ſeparare corpus à ſanguine, ſicut contingit in propoſito.

63. Urgebis: Actio immutàtiva & deſtructiva victimæ, debet ſuppouere illam productam : Sed conſecratio, etiam ut habet ponere corpus ſeparatum à ſanguine, quantùm eſt de ſe, non ſupponit victimam productam, ſed potiùs illam producit: Ergo non eſt immutativa & deſtructiva illius. Minor probatur; quia victima noo eſt Chriſtus utcumque, ſed Chriſtus, ut exiſtens ſub ſpeciebus C panis & vini : Atqui conſecratio producit Chriſtum ſub illa ratione: Ergo quantùm eſt de ſe non ſupponit victimam productam.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Actio immutativa & deſtructiva victimæ, debet ſupponere illam prodoctam, prioritate rationis, concedo: prioritate reali, nego. Vel ſub aliqua formalitate, concedo Abſolutè & ſimpliciter, nego. Similiter diſtinguo Minorem: conſecratio noo ſupponit victimam productam, ſub ea formalitate quâ productiva eſt corporis Chriſti ſub ſpeciebus, concedo Minorem; ſub alia, nego Minorem; & eodem modo diſtinguo Conſequens; Ergo conſecratio, quatenus eſt productiva corporis Chriſti ſub ſpeciebus, non eſt deſtructiva illius, concedo: ſub alia ratione & formalitate, nego. D Tres ergo formalitates io eadem conſecratione diligenter diſtinguendæ ſunt, quarum una præcedat aliam prioritate aliquâ rationis. Inprimis enim habet conſecratio quod ſit actio productiva & præparaova victimæ, quatenus eſt converſio panis & vini io corpus & ſauguinem Chriſti. Secundò quatenus per eandem actionem, victima præſentatur Deo in acto exercito, in honorem & cultum ipſius, habet rationem oblationis. Tertiò quatenus eadem conſecratio ex modo quo producit victimam, habet quantùm eſt de ſe, conſtituere corpus ſeparatum à ſanguine; & modo quodam mortuo, per modum cibi, habet hæc actio quod ſit immutativa victimæ. Cæterùm E tres illæ ejuſdem actioois formalitates, hunc habeot inter ſe ordinem, ut ſecunda ſupponat primam, & utraque antecedat tertiam.

64. Objicies tertiò: In die Paraſceves offertur verum ſacrificium: Atqui tunc non fit conſecratio, ſed tantùm conſumptio ſpecierum: Ergo non in illa, ſed io iſta conſiſtit ratio ſacrificii. Major probatur, tum quia Sacerdos inter precandum appellat illam cæremoniam ſacrificium: tum etiam, quia fideles tenentur illi aſſiſtere, ſi iociderit in diem feſtum.

65. Reſpondeo negando Majorem, dicit enim S. Thomas hîc art. 2. ad 2. non offerri in die Paraſceves ſacrificium incruentum, ne paſſio myſtica & expreſſa eodem die repræſentetur. Unde Hugo Victorinus ſecundo codice miſcellaneorum lib. 5. *Hodie non ſacrificamus, dum hoſtia de manibus tollitur: non ſacrificant amici, dum trucidant inimici.* Ad probationem in contrarium dico, cæremoniam illam quæ fit in die Paraſceves, appellari ſacrificium in latiori ſignificatione, quia eſt complementum ſacrificii heſterni, in quo hoſtia quæ tunc conſumitur, fuerat conſecrata: unde negamus eſſe novum & perfectum ſacrificium, non ſolum quia non fit conſecratio, ſed etiam quia oon ſumitur niſi una ſpecies, cum tameo utraque ſpecies ſit de eſſentia ſacrificii, ut ſupra oſtenſum eſt. Fideles verò tenentur illi aſſiſtere, ſi inciderit in diem feſtum, quia tenentur illi aſſiſtere, eodam modo quo fit ab Eccleſia.

66. Dices ſumptio illa debet pertinere ad aliquam ſpeciem religionis : Non ad aliam quam ad ſacrificium: Ergo talis ſumptio eſt verè ſacrificium.

Reſpondeo poni in ſpecie religionis, in qua ponitur ſuſceptio cujuslibet ſacramenti, quamvis indirectè poſſit reduci ad ſpeciem ſacrificii, quatenus eſt terminus extrinſecus, & conſummatio ſacrificii oblati in die præcedenti.

67. Pro completa explicatione eſſentiæ ſacrificii C Miſſæ, inquirunt hîc Authores, quomodo diſtinguatur ſacrificium Miſſæ, à ſacrificio incruento quod Chriſtus obtulit in noctè cœnæ, & quod moriens obtulit in cruce? Ad quod breviter reſqondeo, non diſtingui niſi numero, à priori; à poſteriori verò, in ritu & ratioue offerendi, diſtingui quodammodo ſpecie; quamvis ex parte rei oblatæ, utrumque ſit idem numero ſacrificium. Primum patet, quia in ſacrificio quod Chriſtus obtulit in nocte cœnæ, & in eo quod nos offerimus in Miſſa, eſt eadem res oblata, & idem modus offerendi, ſcilicet tranſſubſtantiatio: Ergo diſtinguntur ſolo oumero. Secundum etiam conſtat, quia in cruce fuit oblatum ſacrificium per actionem cruentam, in altari verò per conſecrationem, quæ eſt actio diverſæ raoonis: Ergo hujuſmodi ſacrificia diſtinguntur quodammodo D ſpecie, cum habeant diverſum modum offerendi. Dico *quodammodo*, quia cum habeant idem motivum formale, diſtinctio ſe teneat ſolum ex parte ſubſtrati materialis, non eſt propriè diſtinctio ſpecifica, ſi aliunde verum ſit, virtutem religionis in Chriſto, noo diſtingui ſpecie à noſtra. Tertium denique probatur, quia eſt eadem res quæ offertur in ſacrificio Miſſæ, & quæ fuit oblata in cruce, & in nocte cœnæ : Ergo ex parte rei oblatæ non diſtinguntur etiam numero; & hoc volunt tantum SS. Patres, dum aſſerunt, utrumque ſacrificium, cruentum & incruentum, eſſe idem; ſolum enim volunt idem eſſe ſacrificium, vel quia in E utraque eſt eadem res oblata, vel etiam quia ſacrificium Miſſæ, eſt imago ſacrificii crucis: imago enim & res repræſentata dicuntur eſſe idem in eſſe repræſentativo.

ARTICULUS III.

A quibus & pro quibus poſſit Miſſæ ſacrificium offerri?

68 Dico primò, in ſacrificio Miſſæ multiplicem eſſe offerentem. Concluſio indiget ſolùm explicatione.

Dicimus ergo, primum ac principalem offerentem in ſacrificio Miſſæ, eſſe Chriſtum Dominum, qui cùm ſit ſupremus Sacerdos, unà cum Sacerdotibus hoc ſacrificium offert, & ad actionem ſacrificandi concurrit. Unde hoc ſacrificium eſt infinitum, non ſolùm ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte perſonæ offerentis, ut infrà dicemus, ſubindeque quoad utrumque æquiparatur ſacrificio crucis & cœnæ, ut docet Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. his verbis: *Una eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens, Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.*

69 Secundi offerentes Miſſæ ſacrificium, ſunt Sacerdotes, qui illud in perſona Chriſti, & nomine totius Eccleſiæ Deo offerunt. Diverſo autem modo illud offerre dicuntur in perſona Chriſti, & nomine totius Eccleſiæ; nam in perſona Chriſti illud offerunt ut inferiores & miniſtri, nomine & juſſu ſuperioris: Nomine verò Eccleſiæ, ut ſuperiores pro inferioribus; eſt enim Eccleſia prout à Sacerdotibus condiſtinguitur, populus fidelis, qui hoc ſacrificium offert per Sacerdotem, ut per ſuperiorem & ſuum advocatum apud Deum. Unde tertio laici omnes fideles poſſunt dici hoc ſacrificium offerentes, ut docet Innocentius Tertius libro tertio de myſterijs Miſſæ capite quinto, ubi affirmat ideò Sacerdotem ſæpiùs in canone Miſſæ dicere, *Offerimus*, quia non in ſua tantum, ſed in totius Eccleſiæ perſona ſacrificat, & omnes quodammodo cum illo offerunt. Idem docet Petrus Damianus Epiſt. 13. ad Leonem incluſum cap. 8. ubi exponens verba illa Canonis: *Unde & memores nos ſervi tui*, ſubdit: *In his verbis patenter oſtenditur, quod à cunctis fidelibus, non ſolùm viris, ſed & mulieribus, ſacrificium illud laudis offertur, licèt ab uno ſpecialiter Sacerdote offerri videatur: Quia quæ ille offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium devotione commendat. Quod illic quoque declaratur, ubi dicitur: Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ &c. Quibus verbis luce clariùs conſtat, quia ſacrificium, quod à Sacerdote ſacris altaribus ſuperponitur, à cuncta Dei familia generaliter offeratur.* Porrò ex omnibus fidelibus, illi magis ſpecialiter dicuntur offerentes, qui propter conjunctionem intentionum ſuarum cum intentione Sacerdotis, externum quoddam officium exhibent, inſerviendo, & neceſſaria ad ſacrificium ſuppeditando, ut Diaconus, Subdiaconus, Acoliti &c. illique qui peculiarem Eleemoſynam tribuunt, ut pro ſe vel ſuis Miſſa celebretur.

Dico ſecundò, ſacrificium Miſſæ offerri poſſe pro omnibus viventibus, etiam infidelibus; & pro mortuis fidelibus, pœnam peccatorum in purgatorio luentibus; non tamen pro damnatis, aut pro parvulis defunctis abſque baptiſmo, bene tamen pro beatis.

Prima pars quoad fideles clara eſt, quoad infi-
70 deles verò probatur, contra Sotum & Vazquem, ex Auguſtino Epiſt. 59. ad Paulinum, ubi de orationibus & poſtulationibus quæ in Miſſa fiunt, ait: *Ne quiſquam exiſtimaret, non eſſe iſta facienda pro his à quibus perſecutionem patiebatur Eccleſia, cùm membra Chriſti ex omni eſſent hominum genere colligenda.* Item Proſper lib. 1. de vocat. gentium cap. 12. *ſupplicat* (inquit) *ubique Eccleſia Deo, non ſolùm pro Sanctis & in Chriſto jam regeneratis, ſed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Chriſti, pro idolorum cultoribus, pro Iudæis &c.* Paulo ante dixerat: *Quam legem ſupplicationis, ita omnium Sacerdotum, & omnium fidelium devotio tenet.* Idem multò ante docuerat Clemens Romanus lib. 8. Conſtit. cap. 12. ubi in Miſſa orare præcipit pro Rege, & pro omnibus qui in ſublimitate ſunt, proque iis qui foris ſunt, & errant.

Confirmatur: Sacrificium Miſſæ eſt applicatio 71
cruenti ſacrificij crucis: Sed iſtud oblatum fuit pro omnibus, etiam pro infidelibus, 1. ad Timoth. 2. & 1. Joan. 2. Ergo & illud offerri poteſt pro omnibus viventibus, etiam infidelibus.

Confirmatur amplius: In lege antiqua fuerunt ſacrificia pro infidelibus oblata 1. Eſdræ 6. & 1. Machab. 12. Ergo & in lege nova Miſſæ ſacrificium pro infidelibus offerri poteſt. Conſequentia patet: Nam legi novæ, utpote legi gratiæ, charitatis, & miſericordiæ, id magis videtur conveniens.

72 Neque obſtant verba illa Auguſtini lib. 1. de anima & ejus origine cap. 9. *Quis offerat ſacrificium Chriſti, niſi pro iis qui ſunt membra Chriſti?* Id enim (ut explicat S. Thomas) intelligi debet de membris actu vel potentiâ, cujuſmodi ſunt omnes homines quandiu vivunt. Ibi enim loquitur Auguſtinus de parvulis qui moriuntur abſque baptiſmo, quibus nullo modo poteſt prodeſſe ſacrificium, cùm nec ſint, nec eſſe poſſint membra Chriſti. Caput verò *Nobis* 2. & caput *Sacris*, de ſententia excommunicationis, tantum prohibent, ne Sacerdos offerat & oret velut publica perſona, nomine Chriſti, & totius Eccleſiæ, pro infidelibus, vel Apoſtatis, aut excommunicatis majori excommunicatione; non autem ne privatâ intentione, & oratione, pro ipſis oret inter ſacrificandum, ut notant Sylveſter, Sylvius, Suarez, & alij. Ex quo inferes, Miſſam poſſe multò magis offerri pro Cathecumenis: præſertim cum talis fuerit uſus primitivæ Eccleſiæ, ut teſtantur Clemens lib. 8. Conſt. cap. 4. 5. & 6. Chryſoſtomus in ſua Liturgia, & Auguſtinus Epiſt. 107. ad Vitalem.

In 4. diſt. 12. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 4.

Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit ſacrificium Miſſæ, pro mortuis fidelibus poſſe offerri, 73
patet ex perpetuo uſu Eccleſiæ, quæ pro defunctis ſemper celebravit, ut conſtat ex Liturgiis Jacobi, Matthæi, & Marci, & teſtantur Clemens Romanus lib. 8. Conſtit. cap. 9. Tertullianus lib. de Corona militis cap. 3. Cyrillus Catech. 5. myſtag. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 9. Chryſoſtomus homil. 69. ad populum, ubi dicit ab Apoſtolis id ſancitum fuiſſe. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis cap. 1. & lib. 9. Confeſſ. cap. 12. & 13. Ambroſius in Orationibus de obitu Theodoſij, Valentini, & Satyri fratris, ubi ſe pro illarum animabus ſacrificaturum promittit.

Ratio etiam ſuffragatur: Chriſtus enim in ſa-
crificio crucis, cuius Euchariſticum eſt applicatio, 74
obtulit ſeipſum etiam pro defunctis, ſcilicet pro omnibus, qui à mundi principio ante illum piè defuncti erant. Item in lege Moſaica fuerunt ſacrificia pro mortuis, ut patet 2. Machab. 12. ubi

dicitur, Judam ſacrificium pro mortuis, offerendum curaſſe; ejuſque factum Scriptura laudans, ſubdit: *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur:* Ergò à fortiori in lege nova ſacrificium pro defunctis offerri poteſt. Unde Tridentinum ſeſſione 25. in Decreto de purgatorio ait, *Animas in purgatorio detentas, fidelium ſuffragiis, potiſſimùm verò acceptabili Altaris ſacrificio, juvari.* Item Chryſoſtomus homil. 3. in Epiſtolam ad Philippenſes prope finem: *Non fruſtra* (inquit) *inſtituerunt Apoſtoli; ut cum tremenda myſteria celebrantur, fieret eorum commemoratio, qui ex hac vita deceſſerunt. Sciebant enim magnum inde lucrum, multamque utilitatem eis provenire. Cùm enim adſit populus univerſus, & collegium Sacerdotale manus attollat, & coram poſita ſit tremenda hoſtia, quo modo iram Dei non placabimus pro illis orantes.*

75 Tertia pars quæ aſſerit illud non poſſe offerri pro damnatis, aut pro parvulis defunctis abſque baptiſmo, non minus evidens eſt, cùm damnati, utpote in termino exiſtentes, nullius ſint remiſ-

Diſ. art. 8. 7. ſionis capaces, ut oſtendimus in Tractatu de peccatis, illique nec actu nec potentiâ ſint membra Chriſti. Unde cap. *Pro abeuntibus* 13. quæſt. 2. prohibetur orare pro damnatis. Nec obſtant aliqua exempla quæ afferri ſolent de anima Trajani, precibus S. Gregorii ab inferis liberata, & de aliis Gentilibus in vitam revocatis, ac tandem ſalvatis; nam hæc, vel apocrypha ſunt, vel cùm ſint contra communem legem à Deo ſtatutam, non ſunt in exemplum adducenda.

76 Ultima denique pars quæ affirmat pro beatis Miſſæ ſacrificium poſſe offerri, id eſt in eorum honorem, ſeu in gratiarum actionem pro gloria quâ donati ſunt, & fruuntur in cœlis, patet ex variis orationibus Eccleſiæ in Miſſa recitatis, ut ex oratione ſecreta Miſſæ de S. Bartholomæo, ubi ſic dicitur: *Quæſumus Domine, ut ejus auxilio tua beneficia capiamus, pro quo tibi laudis hoſtias immolamus.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum Miſſæ ſacrificium valorem habeat propitiatorium ad obtinendam remiſſionem peccatorum, & imperativum pro obtinendis à Deo beneficiis, & quomodo illos effectus cauſet.

Dico primò, ſacrificium Miſſæ propitiatorium eſſe, & ad remiſſionem peccatorum

77 mortalium & venialium, ac pœnarum pro eis debitarum valere. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. ubi ſic dicitur: *Docet Sancta Synodus ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti & pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Et can. 3. *Si quis dixerit Miſſæ ſacrificium, tantùm eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema ſit.*

78 Ratio etiam ſuffragatur. Nam ut dicitur ad Hebræos 5. Omnis Pontifex conſtituitur, ut offe-

A rat ſacrificia pro peccatis: Ergo cùm Sacerdotes novæ legis non niſi Miſſæ ſacrificium offerant, illud tanquam propitiatorium pro peccatis offerunt, non ſolùm pro ſe ipſis, ſed etiam pro populo; Sacerdos enim, ut ibidem ait Apoſtulus, *debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis.* Unde in Liturgia D. Jacobi Minoris dicitur, *Offerimus tibi incruentum ſacrificium pro peccatis noſtris & ignorantiis.* Et Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, ait Euchariſtiam eſſe *holocauſtum ad purgandas iniquitates.* Et certè, ſi propter ſacrificium taurorum & arietum, junctum precibus Job, Deus peccata remiſit Eliphaz Themanitæ, & ejus ſociis, ut dicitur Job 42. quantò credibilius eſt, Deum hoc

B ſacrificium in quo unigeniti ac dilectiſſimi filii ſui corpus ipſi immolatur, acceptare infallibiliter ad ſimilem effectum; Unde Chryſoſtomus homil. 3. de incomprehenſibili natura Dei, versùs finem, ait quod *ſicut homines ramos olivarum gerentes movere Reges conſueverunt, eoque arboris genere, miſericordiam commemorant & humanitatem: ſic Angeli tunc* (dum Miſſæ ſacrificium celebratur) *pro ramis oleagines, corpus Domini ipſum protendentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his Domine rogamus, quos tu adeò dilexiſti, ut pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares: Pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti.*

C Tandem ſic concludit: *His itaque magis ac ipſique animadverſis, fratres chariſſimi, omnes tempore ſuo in Eccleſiam properemus, ut Dominum ad miſericordiam invitemus, & tempeſtivè adjumenta gratiam comparemus.*

Nec ſolùm pro mortalium, ſed etiam pro venialium remiſſione valet Miſſæ ſacrificium: Tum 79

quia huic mirabili ſacrificio concedendum eſt id omne quod ſacramentalibus tribuitur: ſacramentalia vero habent vim remittendi culpas veniales, ut dicemus in Tractatu de pœnitentia. Tum etiam Diſp. 6.

quia cùm in lege Moſaica eſſent quædam ſacrificia quæ expiabant infallibiliter ab immunditiis

D legalibus, videtur lex gratiæ habere debere aliquod ſacrificium quod expiet à culpis levibus & venialibus quas quotidie committimus. Unde Can. *Vtrum* de conſecrat. diſt. 2. Miſſæ ſacrificium quotidie iterari dicitur: *Quia quotidie peccamus, peccatis ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt,* qualia ſunt venialia.

Dico ſecundò, Miſſæ ſacrificium cauſat remiſſionem peccatorum mortalium ex opere operato, non quidem immediatè & directè, ſicut ſacramenta cauſant gratiam, ſed indirectè tantùm & mediatè, impetrando ſcilicet à Deo auxilium,

E quo homo excitetur ad contritionem, vel attritionem cum ſacramento, quorum vi immediatè remiſſio peccatorum obtineatur.

Prima pars probatur contra Suarem, Serram, 80

& alios, qui negant Miſſæ ſacrificium cauſare remiſſionem peccatorum ex opere operato. Ille effectus cauſatur ex opere operato ab iſto ſacrificio, qui cauſatur ex ſola dignitate ſacrificii, independenter à merito vel dignitate Sacerdotis, aut ejus pro quo offertur: Sed remiſſio peccatorum mortalium hoc modo cauſatur à ſacrificio Miſſæ: Ergo tale ſacrificium eam cauſat ex opere operato. Major patet, in hoc enim diſtinguitur effectus ex opere operato, ab effectu ex opere operantis, quòd ille datur intuitu meritorum Chriſti, & ex inſtitutione ipſius, quia merita ſua tali vel tali

operi

operi applicavit: iſte verò datur intuitu meriti facientis opus. Minor verò probatur ex Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. ubi ſic dicitur: *Quoniam in divino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit, declarat Sancta Synodus, ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe &c. Hujus quippe oblatione placatur, Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Vna enim eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens, Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſolà offerendi ratione diverſa.* Sed quod convenit ſacrificio ratione rei oblatæ, & principalis offerentis, convenit ipſi ratione propriæ dignitatis: Ergo remiſſio peccatorum mortàlium cauſatur à ſacrificio Miſſæ, ex ſola dignitate ſacrificij, independenter à merito vel dignitate Sacerdotis offerentis, aut ejus pro quo offertur.

81. Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit Miſſæ ſacrificium, non immediatè remittere peccata, ſed tantùm mediatè, impetrando auxilium ad actum pœnitentiæ, quo peccata immediatè remittantur, colligitur ex verbis Tridentini jam relatis: Concilium enim explicans modum quo hoc ſacrificium nobis peccata remittat: *Hujus*, inquit, *oblatione placatus Dominus, gratiam* (excitantem) *& donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Quibus verbis apertè docet, ſacrificium Euchariſtiæ non remittere immediatè peccata, ut faciunt ſacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ, ſed tantùm mediatè & remotè, impetrando à Deo gratiam prævenientem, quâ peccatores excitentur efficaciter ad contritionem aut attritionem cum ſacramento, quorum vi immediatè remiſſio peccatorum obtineatur. Idque manifeſtè colligitur ex differentia quæ eſt inter ſacramentum & ſacrificium, in eo conſiſtens, quòd ſacrificium immediatè refertur ad cultum Dei, & ſecundariò tantùm, ac veluti per redundantiam, ad noſtram utilitatem: ſacramentum verò primariò eſt inſtitutum, ad noſtram ſanctificationem: Ergo conveniens eſt, ut ſacramentum quidem gratiam & remiſſionem peccati cauſet immediatè; ſacrificium verò ſolummodo Deum placare habeat, eumque impellere ad excitandum in peccatore pœnitentiæ motum. Unde D. Thomas de his pro quibus hoc ſacrificium offertur ait in 4. diſt. 12. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. *Peccata mortalia in eis delet, non ſicut cauſa proxima, ſed inquantum gratiam contritionis eis impetrat.*

Quod diximus de prima gratia juſtificante, dicendum eſt de ejus augmento, illud nimirum mediatè tantùm cauſari poſſe per Miſſæ ſacrificium; cauſare enim immediatè gratiæ augmentum, eſt effectus proprius Euchariſtiæ, ut habet rationem ſacramenti, & cibi ſpiritualis animæ, & aliorum ſacramentorum, quæ primam gratiam juſtificantem in recipientibus prærequirunt, adeòque *ſacramenta vivorum* appellantur.

82. Ex his ſolutum manet præcipuum fundamentum, quo Suarez, & Serra moventur ad negandum Miſſæ ſacrificium cauſare primam gratiam & remiſſionem peccati ex opere operato. Quod enim (inquiunt) cauſat gratiam ex opere operato, poteſt facere de attrito contritum, vel etiam cauſare gratiam ultra ſubjecti diſpoſitionem: Sed Euchariſtiæ ſacrificium neutrum habet, ut conſtat ex ſuprà dictis: Ergò non cauſat primam gratiam & remiſſionem peccati ex opere operato.

Confirmatur: Quod cauſatur per modum impetrationis, non cauſatur ex opere operato: Sed remiſſio peccati & prima gratia, cauſantur à Miſſæ ſacrificio per modum impetrationis; quia, ut diximus, non dantur niſi quatenus impetratur auxilium quo peccatores ad pœnitentiam excitentur: Ergo non cauſantur ab illo ex opere operato. 83.

Confirmatur ampliùs: Effectus qui cauſatur ex opere operato, cauſatur infallibiliter in non ponentibus obicem: Sed remiſſio peccati non cauſatur infallibiliter in his pro quibus Miſſæ ſacrificium offertur; experientiâ enim conſtat, illud offerri pro multis peccatoribus, qui propterea non convertuntur, ſed obſtinati manent in ſuis peccatis: Ergo Miſſæ ſacrificium non cauſat remiſſionem peccatorum mortalium ex opere operato. 84.

Verùm, ut dixi, hujuſmodi inſtantiæ facilè dilui poſſunt ex dictis. Ad primam enim reſpondeo diſtinguendo Majorem. Quod cauſat gratiam ex opere operato, poteſt facere de attrito contritum, ſi cauſet illam immediatè, ſicut ſacramenta, concedo Majorem. Si cauſet illam ſolùm mediatè; impetrando diſpoſitionem ad gratiam, ſeu auxilium ad ponendam talem diſpoſitionem, ut facit hoc ſacrificium, nego. 85.

Ad primam confirmationem, diſtinguo Majorem: Quod cauſatur per modum impetrationis, non cauſatur ex opere operato: ſi illa impetratio fiat mediâ oratione, concedo Majorem. Si illa impetratio fiat ex vi operis meritorij jam à Chriſto facti & patrati, nego Majorem. Sacrificium verò Miſſæ non eſt impetratorium auxilij ad pœnitentiam diſponentis & excitantis, mediâ oratione, ſed ex vi ſua, id eſt ratione operis quod agitur; & ratione dignitatis tum rei oblatæ, tum principalis offerentis, ut ſuprà ex Tridentino oſtendimus: unde quamvis offerens minùs principale, nimirum Sacerdos, malus ſit, valet tamen ad impetrandum tale auxilium. 86.

Ad ſecundam, nego Majorem univerſaliter ſumptam: nam ſacramentum Extremæ Unctionis non cauſat infallibiliter ſanitatem corporalem, & tamen illam cauſat ex opere operato; & ſacramentum Euchariſtiæ cauſat ex opere operato auxilium efficax ad perſeverandum, licet non cauſet illud infallibiliter. Similiter ergo quamvis remiſſio peccati non cauſetur infallibiliter in his pro quibus Miſſæ ſacrificium offertur, non ſequitur illud non cauſare remiſſionem peccatorum ex opere operato, in illis pro quibus offertur; præſertim cùm illi tali effectui ſæpe apponant obicem, divinis motionibus & inſpirationibus reſiſtendo. 87.

Dico tertiò, hoc ſacrificium ex opere operato immediatè remittit pœnas ex condonatis peccatis ſive mortalibus ſive venialibus relictas. 88.

Eſt communis inter Theologos, & probatur primò ex eo quod Tridentinum ubi ſuprà, dicit hoc ſacrificium valere ad remiſſionem pœnæ tam pro vivis quàm pro defunctis in purgatorio exiſtentibus: Sed iſtis non poteſt valere mediatè, impetrando ſcilicet auxilium quo eliciant actum ſatisfactorium, ut patet, cùm animæ in purgatorio exiſtentes, non ſint capaces activæ ſatisfactionis; alioquin poſſent ſeipſas è purgatorio liberare, ſed tantùm ſatis-paſſionis, vel ſatisfactionis

ab aliis applicatæ: Ergo hoc ſacrificium immediatè remittit pœnas ea condonatis peccatis mortalibus ſive venialibus relictas.

89. Probatur ſecundò ex D. Thoma hic quæſt. 79. art. 5. in corp. ubi comparans Euchariſtiam, ut habet rationem ſacramenti, cum eadem, ut habet rationem ſacrificii, dicit quod ut eſt ſacramentum, *non eſt inſtituta ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum, per unionem ad Chriſtum, & ad membra ejus, ſicut & nutrimentum unitur nutrito &c. Inquantum vero eſt ſacrificium, habet vim ſatisfactivam.* Quibus verbis rationem inſinnat quâ ſuaderi poteſt concluſio: Cùm enim ſacramenta eſſent inſtituta ad producendam gratiam, conveniens fuit ut ſacrificium inſtitueretur ad remittendam pœnam peccatis condonatis debitam: nam quia remiſſio pœnę non pertinet ad intrinſecam hominis ſanctitatem, ſicut remiſſio culpæ & juſtificatio; fieri poteſt per extrinſecam condonationem, abſque intrinſeca hominis mutatione; & ita hoc ſacrificium eſt valde accommodatum ad hujuſmodi effectum, quia ſacrificium non ſolùm operatur in offerentibus, ſed etiam in his pro quibus offertur, etiam ipſis nihil operantibus aut recipientibus

90. Dices, D. Thomam loco citato dicere quod hoc ſacrificium cauſat hunc effectum ſecundùm diſpoſitionem ſubjecti; *& ſecundùm quantitatem ſuæ devotionis & ferveris:* Ergo non cauſat hunc effectum immediatè ex opere operato, eo modo quo ſacramenta producunt gratiam.

Reſpondeo D. Thomam velle, quod ſicut ſacramenta quæ cauſant gratiam ex opere operato, conferunt illam in majori quantitate in ſubjecto magis diſpoſito; ita & hoc ſacrificium in ſubjecto meliùs diſpoſito, plures gradus pœnæ remittit. Unde ſi ille pro quo offertur, eliciat actum bonum ſatisfactorium ut quatuor, remittuntur ipſi octo gradus pœnæ, ex quibus quatuor correſpondent actui ſatisfactorio, & quatuor ipſi ſacrificio.

91. Dico quartò, valdè probabile eſt hoc ſacrificium remiſsionem peccatorum venialium aliquo modo immediatè cauſare.

Explicatur concluſio: Dupliciter poſſumus excogitare quod hoc ſacrificium remittat peccata venialia: Primò mediatè, eo modo quo diximus de mortalibus, impetrando ſcilicet auxilium per quod homo eliciat actum qui ſit formalis vel virtualis deteſtatio venialium; & hoc modo certum eſt quod ſaltem remittit venialia: hoc enim ad minus determinavit Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. dum ait quod *per hoc Sacrificium, paſſionis Chriſti ſalutaris virtus in remiſſionem eorum: quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicatur;* hoc enim ad minus intelligi debet de remiſſione mediata, & per modum impetrationis prædicti auxilii. Secundò immediatè, idque rurſus dupliciter. Primò abſque eo quòd homo ponat ullum actum deteſtationis formalis aut virtualis, etiam imperfectæ; & hoc modo non exiſtimo probabile poſſe remitti peccata venialia per hoc ſacrificium; quia venialia non tolluntur de via ordinaria, ſine aliqua mutatione hominis. Secundò poteſt fieri hæc remiſſio, ita ut homo ponat quidem aliquem actum, ſed non ita perfectum, ut ea ſe ſufficiat ad remiſſionem venialium, & tamen ex vi iſtius ſacrificij remittantur, quod ſufficit ad hoc ut hoc ſacrificium dicatur immediatè remittere venialia; ſicut ſacramentum pœnitentiæ dicitur remittere mortalia immediatè ex opere operato, quia remittit etiam illi qui non habet niſi actum attritionis, qui de ſe inſufficiens eſt ad remittenda mortalia.

Dico ultimò: Sacrificium Miſſæ non ſolùm eſt propiriatorium, ſed etiam impetratorium; nec ſolùm valet ad remiſſionem peccatorum tam mortalium quâm venialium, ſed etiam ad quæcumque beneficia ſive ſpiritualia ſive temporalia obtinenda. Ita definitur in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. ubi non ſolùm dicitur hac oblatione placari Deum ad conferendam nobis gratiam, ac dimittenda ingentia & quotidiana peccata, ſed etiam poſſe offerri pro omnibus neceſſitatibus. 92.

Ratio etiam id ſuadet: Nam in lege naturæ & in lege Moſaica, fuerunt ſacrificia non modò propitiatoria, ſed & pacifica, ſive impetratoria, ut ea Geneſi & Levitico notum eſt: Ergò cùm ſacrificium Euchariſtiæ perfectionem illorum eminenter contineat, & ſit (ut docet Tridentinum ſeſſ. citatâ cap. 1.) oblatio illa quæ per varias ſacrificiorum, naturæ & legis tempore, ſimilitudines figurabatur, utpote quæ bona illa per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio, complectitur; valere debet, non ſolùm ad Deum placandum pro peccatis, verùm etiam ad bona ſpiritualia & temporalia ab ipſo impetranda. Unde Chryſoſtomus homil. 77. in Joan. *Pro infirmis, & terra & maris, & univerſi orbis fructibus ſacrificamus.* 93.

Ex dictis intelliges, unicum Miſſæ ſacrificium, omnibus antiquæ legis ſacrificiis æquivalere, omneſque eorum differentias & ſpecies perfectiſſimo modo continere: nam in lege Moſaica erant quatuor ſpecies ſacrificiorum, quorum aliqua vocabantur holocauſta, quæ ad ſolam Dei gloriam, & ſupremi quod in vitam & mortem habet dominij oſtenſionem, ordinata erant. Alia propitiatoria dicebantur, quæ pro peccatis præteritis offerebantur. Alia erant Euchariſtica, quæ pro gratiarum actione fiebant. Alia demum erant impetratoria, quæ ad nova obtinenda à Deo beneficia referebantur. Verùm Euchariſtiæ ſacrificium hæc omnia eminentiſſimo & perfectiſſimo modo præſtat, nam & ſupremum quod Deus in vitam & mortem habet dominium perfectè oſtendit, ut art. 2. declaravimus, & peccatorum remiſſionem impetrat, ut ſupra oſtenſum eſt: Valet etiam ad reddendas Deo gratias pro acceptis beneficiis, juxta illud Prophetæ Pſal. 115. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* Demum per illud innumera bona & ſpiritualia & temporalia nobis eveniunt: Ergo omnes differentias & ſpecies veterum ſacrificiorum perfectiſſimo modo continet. Unde Eccleſia ſic ait Oratione ſecretâ poſt ſeptimam Dominicam Pentecoſtes: *Deus qui legalium differentiam victimarum, unius ſacrificij perfectione ſanxiſti.* Et Leo papa ſerm. 7. de Paſſione: *Ut novo expleretur ſacrificio variarum differentia victimarum.* Item Auguſtinus lib. 17. de civit. cap. 20. *Id ſacrificium ſucceſſit omnibus illis ſacrificiis veteris teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri.* Idem dicit lib. 6. contra Fauſtum cap. 5. 94.

ARTICVLVS V.

Vtrum valor ſacrificii Miſſæ ſit infinitus, non ſolùm intenſivè, ſed etiam extenſivè, ſubindeque oblatum pro pluribus, æquè proſit cuilibet, ac ſi pro uno tantùm offerretur?

DIco primò, valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus, quantùm ad ſufficientiam, licèt quantùm ad efficaciam, ſeu ex parte effectûs, ſemper finitus ſit.

95. Prima pars probatur ratione fundamentali: Valor ſacrificij ſumitur præcipuè ex duplici capite, nimirum ex re oblata, & principali offerente; à quo ſive immediatè, ſive aliorum miniſterio, offeratur, eundem ſemper habet valorem. Sicut & donum collatum à Rege ejuſdem valoris eſt, ſive ab ipſo Rege immediatè, ſive aliorum miniſterio conferatur: Sed in Miſſæ ſacrificio, & res oblata, & principale offerens, ſunt dignitatis ſimpliciter infinitæ; nam res oblata in hoc ſacrificio eſt corpus & ſanguis Chriſti, unita hypoſtaticè Verbo Divino; & principalis offerens, eſt ipſemet Chriſtus, ut dicitur in Lateranenſi ſub Innocentio III. in cap. *Firmiter*, & in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. ubi ſic habetur: *Idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa.* Propterea Chriſtus vocatur Sacerdos in æternum, ſive continuò offerens, à principio Eccleſiæ, uſque ad finem ſæculi: Ergo valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus.

96. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Licèt ſacrificium ſeu oblatio non habeat infinitatem præcisè ex ſola re oblata, aliàs quando B. Virgo in templo obtulit filium, illa oblatio fuiſſet infiniti valoris, habet tamen res oblata dare infinitatem ſacrificio, quando ſimul conjungitur cum infinitate principalis offerentis: Sed in Miſſæ ſacrificio infinitus valor rei oblatæ, conjungitur cum infinita dignitate principalis offerentis, ſcilicet Chriſti: Ergo valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus.

97. Probatur ſecundò eadem pars: Sacrificium crucis fuit valoris infiniti quantùm ad ſufficientiam: Ergo & Miſſæ ſacrificium, valorem intenſivè infinitum, quantùm ad ſufficientiam continet. Conſequentia probatur, tum quia ſacrificium Miſſæ eſt idem numero cum ſacrificio crucis, ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, quamvis in ritu & ratione offerendi ab ea differat, ut docet Tridentinum ſuprà relatum. Tum etiam, quia vis ſatisfactoria ex opere operato eſt eadem in utroque ſacrificio: Chriſtus enim nunc de novo non ſatisfacit, ſed per ſacrificium crucis ſemel ſatisfecit: & hæc ſatisfactio applicatur nobis per ſacrificium incruentum Miſſæ.

98. Secunda verò pars concluſionis, quæ aſſerit valorem ſacrificij Miſſæ, non eſſe infinitum quantùm ad efficaciam, ſeu ex parte effectus, & fructus qui ex eo à fidelibus percipitur, evidens eſt, non enim remittitur tota pœna Sacerdoti offerenti, vel aliis pro quibus offertur, quia ſicut in naturalibus cauſa univerſalis agit juxta diſpoſitionem ſubjecti: ita ſacrificium Crucis & Miſſæ, quæ ſunt cauſæ univerſales in ordine ſupernaturali, non agunt niſi juxta menſuram diſpoſitionis ſubjecti. Unde D. Thomas ſuprà quæſt. 79. art. 5. dicit quod *quamvis hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen ſit ſatisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundùm quantitatem ſuæ devotionis, & non pro tota pœna.* Quibus verbis S. Doctor reducit determinationem effectûs ſacrificij Euchariſtici, in diſpoſitionem ejus pro quo offertur, non verò in intentionem Miniſtri offerentis. Quare diligenter obſervandum eſt cum Joanne à S. Thoma diſp. 32. art. 3. quod remiſſio pœnæ ex meritis Chriſti dupliciter datur in Eccleſia, primò per indulgentias ex theſauro Eccleſiæ, ſecundò per ſacrificium Miſſæ, quatenus habet vim ſatisfactoriam ex opere operato intenſivè infinitam, fundatam in valore paſſionis Chriſti, & ſacrificij crucis, ut diximus. Primo modo determinatur remiſſio pœnæ, juxta intentionem applicantis, non juxta devotionem recipientis. Unde in conceſſione indulgentiarum ipſi Pontifices determinant quantitatem hujus remiſſionis, quia aliquando concedunt plenariam indulgentiam, quæ remittit totam pœnam; aliquando verò concedunt ſolùm tot annos, vel tot dies: in ſacrificio verò Miſſæ Sacerdos offerens Miſſam pro aliquo, non determinat quantitatem pœnę, quæ per hoc ſacrificium remittenda eſt, neque hoc arbitrio ejus relinquitur; aliàs unico ſacrificio totam pœnam tollere poſſet, ſubindeque applicatio unius Miſſæ, indulgentiæ plenariæ poſſet æquivalere; ſed talis determinatio provenit ex diſpoſitione & devotione illius pro quo celebratur Miſſæ ſacrificium, illique commenſuratur.

99. Dico ſecundò, Miſſæ ſacrificium habet valorem ſatisfactorium infinitum non ſolum intenſivè, ſed etiam extenſivè. Non enim ſolùm poteſt ſatisfacere pro omni pœna debita peccatis ſive mortalibus ſive venialibus; ſed etiam pro pœna debita peccatis infinitorum hominum, ſi darentur; cùm enim ſit idem cum ſacrificio crucis, ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, & vis ſatisfactoria ex opere operato eadem ſit in utroque ſacrificio, eandem habet cum illo infinitatem, ſive intenſivam, ſive extenſivam. Unde

100. Dico tertiò, hoc ſacrificium oblatum pro pluribus, æquè prodeſt cuilibet, ac ſi pro uno tantùm offeratur.

Hæc concluſio ſequitur ex dictis in præcedentibus: ſi enim valor ſacrificij Miſſæ intenſivè & extenſivè infinitus ſit, nihil tollitur de fructu debito devotioni illius pro quo offertur, per hoc quod pro aliis offeratur, cùm infinitus valor nunquam exhauriri poſſit: ut bene expendit Cajetanus tomo 3. opuſcul. tract. 3. quæſt. 2. his verbis: *Quoniam ex parte rei oblatæ eſt infinitas in hoc ſacrificio, & per unicam devotionem non exhauritur, nec minuitur, conſequens eſt, ut non ſolùm pluribus, ſed infinitis devotionibus, unicum ſacrificium ſufficienter reſpondeat, cuilibet certum pariendo ſatisfactionem. Nihil igitur admittit alicui facienti pro ſe offerre hoc ſacrificium ex quantitate effectûs hujus ſacrificii ſecundùm ſe, & applicati ad ipſum, ex hoc quod alter procuret eandem pro ſe dici* (ſcilicet Miſſam) *nec è converſo, ſed unicuique reſpondet tantundem, quantùm ſi pro ſe ſolo diceretur: quia unicuique ſufficienter & efficienter, juxta quantitatem devotionis ſuæ.* Et hic quæſt. 79. art. 5. hæc ſcribit: *Una Miſſa non perdit vim ſatisfactionis ſuæ pro primo offerente, ex hoc quod pro ſecundo, tertio, quarto, quinto, &c. offertur: Sicut quantitas devotionis unius nihil tollit de quantitate devotionis alterius. Unde arguendo, inſtruendique*

ſimul ſunt homines ignoranter petentes, vel exigentes pra ſua eleemoſyna totam ſibi Miſſam dari, aut ſuo defuncto: nihil enim minus ipſe habebit, ſi mille alii petant eandem Miſſam pro ſe ipſis & aliis defunctis, quàm ſi pro ipſo ſolo celebrari diceretur: imò ex hujuſmodi indevotione ſic petentis, damnum videtur incurrere, quòd minus ſibi proderit.

101. Confirmatur: Quando Sacerdos generaliter offert Miſſam pro circumſtantibus, etiam ſi circumſtantes ſint multi, non minùs ſingulis prodeſt, quàm ſi quilibet eorum ſolus adeſſet; alioquin procurandum eſſet audire Miſſam cui nullus alius aſſiſtat, & melius eſſet audire Miſſam privatam, cui pauciſſimi aſſiſtunt, quàm publicam & ſolemnem cui aſſiſtit omnis populus: Ergo ſimiliter, quando Sacerdos applicat Miſſam pro pluribus nominatim & in particulari, pro ſe celebrari poſtulantibus, æquè prodeſt cuilibet eorum, ac ſi pro uno tantùm offerretur.

102 Argumenta quæ contra iſtas concluſiones à quibusdam Recentioribus objici ſolent, leviſſima ſunt, & ex dictis facilè dilui poſſunt. Objiciunt enim primò: Sacrificium Miſſæ non eſt ita perfectum, ac ſacrificium crucis: Sed ſi eſſet infiniti valoris quoad ſufficientiam, eſſet æquè perfectum, unum enim infinitum non eſt majus ſive perfectius altero: Ergo ſacrificium Miſſæ non continet infinitum valorem.

Secundò, Si ſacrificium Miſſæ ſit valoris quoad ſufficientiam infiniti, ſequuntur duo inconvenientia, nempe quòd cum quis petit plures Miſſas, ſufficit pro illo unam Miſſam offerre, in infinito enim non eſt opus multiplicatione. Item poſſe Sacerdotem pro eadem Miſſa plura ſtipendia, lege vel conſuetudine taxata, à diverſis accipere; nam, ut diximus in tertia concluſione, cuique æquè proderit, ac prodeſſet uni, ſi pro eo ſolo offerretur, & ſic nulli in eo caſu fiet injuria.

103. Sed ad hæc facilè reſpondetur: Ad primùm enim, nego Majorem, nam cùm perfectio eſſentialis ſacrificij deſumatur à re oblata, & à principali offerente, & idem ſit principalis offerens, eademque res oblata in ſacrificio crucis & in ſacrificio Miſſæ, mirum videri non debet, ſi dicantur æqualis perfectionis eſſentialis, quamvis accidentaliter in modo offerendi differant.

Ad ſecundum reſpondeo, quoad primum inconveniens, non ſequi ex noſtra doctrina; licèt enim ſacrificium Miſſæ ſit valoris quoad ſufficientiam infiniti, quia tamen ejus effectus limitatur devotione offerentis, & ejus pro quo offertur, prodeſſe poſſunt magis plura Miſſæ ſacrificia, quam unum.

104 Quantùm verò ad ſecundum inconveniens, nego etiam illud ſequi ex noſtra doctrina: Tum quia ſtipendia non dantur celebranti tanquam pretium fructus ſacrificii, ſed tanquam eleemoſyna ad vitam ſuſtentandam, vel tanquam pretium miniſterij quod exhibet, cui tanta compenſatio non debetur, ſed ea ſolùm quæ eſt taxata à lege, vel à conſuetudine. Tum etiam quia intentio tribuentis ſtipem, non ſolùm eſt, ut ſibi ſacrificij fructus applicetur, ſed etiam ut frequentatione Miſſarum, divinus cultus augeatur, & tam vivorum, quàm defunctorum animæ, plurimorum ſacrificiorum ſuffragiis juventur. De quo plura articulo ſequenti.

Articulus VI.

De ſtipendio Miſſarum.

105 DIco breviter, Sacerdotes qui ſuas Miſſas obligatas non habent, ſtipendium aliquod pro Miſſa dicenda accipere poſſe.

Ratio eſt, quia lex juſtitiæ poſtulat, ut *qui altari deſervit, de altari vivat*, ut dicitur 1. ad Corinth. 9. & quod hi qui in bonum aliorum occupantur, ſpiritualia miniſtrando, mutuò ab illis ſuſtententur. Unde Gloſſa Auguſtini ſuper illud 1. ad Timoth. 5. *Qui bene præſunt Presbyteri*, &c. ait: *Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis a populo, mercedem diſpenſationis à Domino*. Ex quo colligit S. Thomas 2. 2. quæſt. 87. art. 1. quod dare decimas miniſtris Dei, in ipſorum vitæ ſuſtentationem, ſit de jure naturæ, quamvis determinatio ad certam taxam, ſit de jure poſitivo. Unde ſequitur, non ſolùm Sacerdotes pauperes, ſed etiam divites, poſſe pro Miſſa ſtipendium recipere; quia hoc non datur Sacerdoti ſolùm titulo paupertatis & eleemoſynæ neceſſariæ ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, ſed etiam titulo miniſterij quod exercet: unde ſicut miles aliàs dives, juſtè accipit ſuæ militiæ ſtipendium, nam *quis militat ſuis ſtipendiis unquam?* 1. ad Corinth. 9. & ſicut Sacerdotes, quamvis divites, juſtè accipiunt decimas; ita & Miſſæ ſtipendium juſtè poſſunt accipere & exigere.

106 Dixi Sacerdotes *qui ſuas Miſſas obligatas non habent*, quia illi qui aliquo juſto titulo celebrare tenentur, non poſſunt illis diebus quibus tenentur celebrare, ſtipendium pro Miſſa recipere, ut determinavit Sacra Congregatio Concilii anno 1626. his verbis: *Sacerdotes quibus diebus tenentur Miſſas celebrare, ratione beneficii, ſeu capellæ, legati, aut ſalarii, ſi eleemoſynas etiam pro aliis Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſunt eâdem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere.* Ex quo intelliges primò, quod cùm Parochi, diebus ſaltem feſtivis, teneantur ſacrificium offerre pro ſuis ovibus, & ad hoc jam habeant ſtipendium ſtabile, ratione beneficij, ad hujuſmodi Miſſas celebrandas, non poſſunt juſto titulo ſtipendium exigere. Niſi fortè illis diebus quibus pro ovibus celebrare tenentur, huic obligationi per alium ſatisfecerint; tunc enim ſtipendium pro Miſſa recipere poſſunt, ſicut & aliis diebus quibus pro ſuis ovibus celebrare non tenentur.

107 Intelliges ſecundò, in prædicto Miſſarum ſtipendio, nullam intervenire ſimoniæ labem, quia ſtipendium non datur pro ipſa Miſſa, & veluti pretium ejus, ſed vel pro ſuſtentatione Miniſtri, aut pro ipſo externo miniſterio, quæ ſunt aliquid temporale. Pro miniſtrandis verò aliis ſacramentis non poteſt, etiam titulo ſuſtentationis, aliquid recipi; quia Eccleſia ſuſtentationem Miniſtri, in Miſſarum oblatione, non verò in aliis miniſteriis ſacris deſignavit, & pro miniſtrandis aliis ſacramentis, ſufficienter proviſum & Miniſtris, per decimas, & primitias, alioſque redditus Eccleſiaſticos, vel per generales eleemoſynas quæ dantur Regularibus. Unde in Rituali Pauli V. in Rubricis de ſacramentis in genere, ſtatuitur quod non poſſit aliquis recipere quidquam in miniſtratione Sacramentorum, niſi in caſu quod aliquid gratis detur, poſt adminiſtrationem factam, & ſit in uſu, & non prohibeatur ab Epiſcopo.

Tertiò

108 Tertiò ex dictis intelligea, juſtum Miſſæ ſtipendium non debere menſurari penea valorem ſacrificij, qui (ut diximua artieulo præcedenti) infinitus eſt ; neque penea effectum quem percipit qui dat ſtipendium, quia illæ res ſunt quid ſpirituale: ſed vel ex lege Eccleſiaſtica taxante, vel ex juſta & rationabili conſuetudine, vel ſi hæc deficiunt, ex honeſta & frugali Sacerdotis in unum diem ſuſtentatione. Nec placet aliquorum ſententia, qui id extendunt, non ſolùm ad Sacerdotis ſuſtentationem, ſed reliquarum etiam perſonarum, quæ in ejus famulatu occupantur, imò & cognatorum t adduntque poſſe Sacerdotem exigere ſtipendium ſufficiens, non ſolùm ad victum, ſed etiam ao veſtitum, & reliqua vitæ humanæ neceſſaria, usque ad ipſa Sacerdotis debita ſolvenda, cùm iſta apertè redoleant avaritiam.

109 Quæres primò, an poſſit quia recipere plura ſtipendia pro Miſſis, & poſtea diſtribuere alijs, retentâ ſibi aliquâ parte, dummodo juſtum ſtipendium tribuat ? v. g. recipit quis Pariſiis triginta aſſes pro una Miſſa, & poſtea jubet alteri illam dicere, dando illi quindecim aſſea, juxta taxam Diœceſis Pariſienſis; quæritur an poſſit hoc juſtè fieri? Affirmant Suarez hîc diſp. 86. ſect. 3. Emanuel Sa, aliique ex recentioribus Caſuiſtis: quia (inquiunt) nulli fit injuria in hoc, nec danti ſtipendium, quia aſſignatur ei una Miſſa, ſicut eam petivit: nec Sacerdoti illam dicenti, quia datur ei juſta eleemoſyna & ſtipendium, juxta taxam & conſuetudinem Diœceſis Pariſienſis.

110 Hæc tamen ſententia, neque eſt probabilis, neque tuta. Primum ex eo patet, quòd Sacerdoa ille qui triginta aſſea pro una Miſſa recepit, non habet jus retinendi dimidiam partem hujus pecuniæ: nec titulo gratuito, quia illi non fit donatio talis partia à vero domino: neque titulo oneroſo, quia ipſe non ſubijt onus dicendi Miſſam: neque ratione Miniſterij in quærendo Sacerdotem, quia ſuâ voluntate id facit, eò quòd non vult dicere illas Miſſas: neque ille labor eſt tanti momenti, ut debeat retinere illam partem: unde facit injuriam & vero domino qui triginta aſſea pro celebratione Miſſæ aſſignavit, & Sacerdoti dicenti illas Miſſas, quia ſine conſenſu illorum, retinet ſibi partem deſtinatam ſtipendio Miſſæ.

111 Secundum verò, nimirum quòd ſententia illa tuta non ſit, conſtat ex deciſione ſacræ Congregationis Concilij die 21. Julij anni 1625. quæ definivit non poſſe Sacerdotem, majori accepto ſtipendio pro Miſſæ celebratione partem retinere. Verba ejus ſunt: *Sacra Congregatio omne damnabile lucrum, ab Eccleſia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retentâ, celebrandam committat.*

112 Advertendum tamen eſt, quod qui habet Beneficium, cui eſt annexum onus Miſſarum, ſi commendat alteri Sacerdoti illas Miſſas, non tenetur dare ſtipendium ad rationem redditum Beneficij, ſed ſufficit quod tribuat eleemoſynam congruam, ſecundùm morem illius loci, niſi aliud in fundatione caveatur. Ita reſolvit eadem ſacra Congregatio in decretis de celebratione Miſſarum dubio 8. Ratio verò diſcriminis inter Beneficiarium & alium ſimplicem Sacerdotem, alteri Miſſas commendantem, manifeſta eſt, nam ut ſuprà dicebamus, ſimplex Sacerdos cui pingue ſtipendium pro celebratione unius Miſſæ tributum

A eſt, nullum habet jus ad retinendum ſibi partem illius, aſſignando aliam alteri cui Miſſam commendavit: Beneficiarius verò ad hoc titulum habet, ſcilicet Beneficium, cui aliàs eſt annexum onus recitandi divinum officium, & alia ſimilia onera. Unde quando commendat Miſſas aliis, tanquam proprius dominus id facit, & ſic non tenetur niſi conſuetam eleemoſynam dare.

Quæres ſecundò, utrum ſi petentes Miſſam, 113 non dant juſtum ſtipendium, poſſit Sacerdos à diverſis tot parva ſtipendia accipere, ut adæquent unum juſtum, & pro illis unam ſolùm Miſſam celebrare? Affirmant multi Caſuiſtæ, quia (inquiunt) tunc fit injuria Sacerdoti, & ipſe poteſt B ſe indemnem ſervare, quamvis promiſerit pro quolibet Miſſam celebrare: ſicut famulus & operarius, cui condigna merces non tribuitur, poteſt damnum ſuum, ut poterit, reſarcire; etiam ſi in principio ob paupertatem coactus ſit paciſci, pro injuſto & inæquali ſtipendio; & ſimiliter qui ob neceſſitatem cogitur triticum emere injuſto pretio, poteſt ſine injuſtitia, aliâ viâ ſe indemnem ſervare.

Hæc ſententia attento jure naturali, videtur ſatis probabilis. Sed poſt determinationem, ſeu 114 prohibitionem prædictæ Congregationis Concilii, nec eſt tuta, nec ad praxim reducenda. Verba prohibitionis hæc ſunt: *Deinde pro pluribus* C *Miſſis, etiam ejuſdem qualitatis celebrandis, plura ſtipendia, quantumcumque incongrua & exigua, ſive ab una, ſive à pluribus perſonis collata fuerint, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat ac præcipit, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint; alioquin graviter peccant, & ad reſtitutionem tenentur.*

Quæres tertiò, an poſſit aliquis anticipatè di- 115 cere Miſſas pro his qui ſibi offerent poſtea ſtipendia; & ita quando dantur eleemoſynæ, ſatisfacere applicando Miſſas jam dictas illâ intentione? Affirmant plures ex recentioribus Caſuiſtis, quos refert Martinez à Prado hîc dubio 13. § 6. ut hac D piâ opinione (inquiunt) ſubveniatur paupertati quorundam Sacerdotum, qui dum aſſignata ſtipendia non habent, quando Miſſas celebrant, earum applicationem ſibi in futurum reſervant, accepturi ſtipendia ab iis qui in futurum à ſe Miſſas petierint; nam in poteſtate Sacerdotis videtur eſſe ſacrificii fructum ſuſpendere.

Verùm quia multa ſunt quæ hanc ſententiam 116 periculoſam reddunt, examinari cœpta eſt à Sacra Congregatione Concilii ſub Clemente VIII. anno 1605. & poſtea tempore Pauli V. damnata: ſcripſitque Sacra Congregatio ad Nuntium Apoſtolicum in Hiſpania, ubi hæc conſuetudo vigebat, ut in E omnibus illius regni provinciis, *tanquam pluribus nominibus periculoſa, fidelium ſcandalis, & offenſionibus obnoxia: atque à vetuſto Eccleſiæ more nimiùm abhorrens, prohiberetur.* Quæ prohibitio extat inter reſponſa Congregationis.

Quæres quartò, an poſſit Sacerdos duplex ſti- 117 pendium pro unica Miſſa accipere, unum quidem pro applicatione fructûs medij, quem pro determinatis perſonis, ex uſu Eccleſiæ, celebrans offerre ſolet: & alterum pro applicando alteri fructu ſibi proprio, cui ipſe renuntiat, & cedit alteri?

Affirmativè reſpondent plures ex recentioribus Caſuiſtis, quos referunt Martinez à Prado ubi ſuprà §. 5. & Angelus Maria Vericelli, quæ-

ſtionum moralium Tract. 2. quæſt. 29. Sed alii communiter hanc ſententiam ut falſam & ſcandaloſam reiiciunt: Tum quia valde incertum eſt, an poſſit fructus ille Sacerdoti proprius, qui ſpiritualis, vel ſpecialiſſimus dicitur, alteri applicari: videtur enim eſſe beneficium perſonale, & alteri incommunicabile. Tum etiam, quia eſto applicabilis ſit, valde tamen ſcandaloſum eſt; quod Sacerdos huic fructui ſpirituali propter modicam pecuniæ ſummam renuntiet, & rem ſpiritualem in avaritiæ turpe lucrum commutet. Unde meritò hæc ſententia à Sacra Congregatione Concilii die 25. Januarii anni 1659. proſcripta & prohibita fuit, decreto ſequenti.

Declaratio Sacræ Congregationis Concilii SS. D. N. Alexandri Papæ VII. juſſu edita, ſuper ſecundo Decreto ejuſdem Congregationis, de celebratione Miſſarum.

„ CUm Auctores nonnulli ſcriptis ſuis, etiam „ typis editis, aſſeruerint, Sacerdoti pro alio „ Miſſam, receptâ eleemoſynâ, celebranti, licitum eſſe, aliam eleemoſynam quoque accipe- „ re ab altero, cui partem illam fructûs, ſeu valoris ejuſdem ſacrificij, ipſimet celebranti debitam (ſpecialem nuncupatam) applicet: ac „ proinde hunc caſum ſub decreto Sacræ Congregationis Concilii, prohibente duplex pro „ unica Miſſa ſtipendium, ſeu eleemoſynam recipi, non eſſe comprehenſum. Propterea Sacra Congregatio Eminentiſſimorum & Reverendiſſimorum D. D. S. R. E. Cardinalium, „ Concilii Tridentini Interpretum, quæ, auctoritate ſibi per Apoſtolicam Sedem ſpecialiter „ attributa, ſedulò curat, ne à Sacerdotibus circa celebrationem Sacroſancti Miſſæ Sacrificii, „ unde in nos uberrima divinæ liberalitatis munera derivantur, avaritiæ labes ulla, aut ſuſpicio „ contrahatur: ante dictam aſſertionem maturè „ examinavit, eâdemque prorſus reprobatâ, ſub „ die 25. Januarij 1659. cenſuit: *Nulli Sacerdoti licitum eſſe, præfatâ ratione, ſive prætextu, „ aliam eleemoſynam accipere, præter illam quam „ accepit ab eo, pro quo Miſſam offerre tenetur. „ Ac proindè caſum hunc eſſe comprehenſum in „ Decretis alids per eandem Sacram Congregationem Concilii editis, quibus prohibetur, ne duplex „ ſtipendium pro unica Miſſa recipiatur.*

„ Quam Sacræ Congregationis ſententiam „ ad Sanctiſſimum Dominum N. Alexandrum Papam VII. relatam, Sanctitas ſua, ſub die 29. „ ejuſdem menſis approbavit, & Decretum publicari, atque ad Epiſcopos, & Generales Regularium Ordinum tranſmitti juſſit, ut ipſi „ doctrinam hujuſmodi per ſuos Pœnitentiarios, „ & Confeſſarios, ac Lectores, reſpectivè, inſinuari, doceri, atque in Tractatibus Moralibus „ per eoſdem imprimendis, evulgari, paſtorali vigilantiâ curent.

F. Card. Paulutius Præfectus.

C. de Vecchiis Epiſcopus Cluſinus, Sacræ Congregationis Concilii Secretarius.

118 Ad majorem hujus perutilis materiæ elucidationem, & aliorum caſuum reſolutionem, aliqua, quæ ab omnibus ferè Theologis & Caſuiſtis admittuntur, breviter hic obſervanda ſunt. Primò, eum qui accepit ſtipendium pro celebranda Miſſa peculiari B. Virginis; aut alicujus Sancti, ſatisfacere, ſi dicat ſacrum, quale occurrit eo die; ſaltem niſi ſtipendium notabiliter augeatur, propter illam conditionem; meliuſque eſſe ſic facere diebus feſtis, aut duplicibus; quia melius eſt ſervare ordinem Miſſalis, quàm ob privatam devotionem illum invertere. Secundò, eum qui ratione fundationis, aut ſtipendii, debet alicubi celebrare, ſatisfacere dummodo alibi celebret, niſi qui ſtipendium dat, aut fundator id voluerit propter ſpecialem cultum illius loci, vel commoditatem populi, ut ibi ſacrum audire poſſit, vel ob decus & memoriam ſuæ familiæ, ad quam talis locus pertinet. Tertiò, poſſe augeri ſtipendium, ex rationabili cauſa, & Sacerdotem illud exigere, ut pro labore extraordinario eundi ad Eccleſiam longinquam, vel expectandi longo tempore, vel celebrandi ſummo mane, cum ſuo incommodo. Similiter eſt in uſu rationabili, majus exigere ſtipendium pro Miſſa ſolemni cantanda: quia ultra Miſſam, debetur eleemoſyna pro cantu, & pro aſſiſtentia vel Capituli vel Communitatis Religioſorum.

119 Demum obſervandum eſt, quod cùm in ſuprà relatis Congregationis Concilii decretis, ſolùm prohibeatur quod accipiantur plura ſtipendia pro una Miſſa, non verò quod illa pro pluribus ſine ſtipendio gratis applicetur: Sacerdos obligatus ex ſtipendio accepto ad celebrandum pro aliquo, poteſt ex charitate, vel gratitudine, pro parentibus, amicis, vel benefactoribus, eandem Miſſam applicare. Quod maximè (inquit Lezana) notandum eſt pro Regularibus, quia ipſi ſæpiùs in Conventibus pauperibus tenentur pro aliquibus propter ſtipendia accepta ſemper celebrare, & tamen ſæpiùs occurrunt cauſæ propter quas debeant etiam pro aliis, ſaltem ex charitate, vel ex Conſtitutionibus Ordinum, aut præceptis Superiorum, Miſſam offerre: ut contingit ſi moriantur, aut in gravi aliqua neceſſitate conſtituti ſint eorum parentes, conſanguinei, fratres ejuſdem Religionis, amici, protectores, patroni, benefactores &c. Tunc enim ex charitate vel gratitudine ſacrificium offerre poſſunt pro illis, etſi ab aliis pro Miſſa celebranda ſtipendium acceperint. *Verbo Miſſa n. 22*

Articulus VII.

Præcipuæ Miſſæ ceremoniæ, breviter explicantur.

120 AD complementum hujus diſputationis, & totius Tractatûs de Euchariſtia, ſupereſt ut præcipuas Miſſæ ceremonias breviter explicemus: de quibus eruditè ac perſpicuè agit S. Thomas art. 4. hujus quæſtionis, ubi oſtendit, hoc Sacramentum majori cum dignitate, quàm cætera omnia celebrari: quia totum ſalutis noſtræ myſterium in eo comprehenditur. Ac primò quidem ante illius celebrationem præmittitur quædam præparatio ad dignè agenda ea quæ ſequuntur, juxta illud Eccleſiaſtici 4. *Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Domini.* Cujus præparationis una pars eſt confeſſio, juxta illud Proverb. 18. *Juſtus in principio accuſator eſt ſui.* Altera pars

eſt laus divina, quæ fit in Introitu, ſecundùm illud Pſalmi 49. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Sumiturque ordinariè ex Pſalmis, quia ut ait Dionyſius cap.2. Eccleſ. Hierarchiæ Pſalmi comprehendunt per modum laudis quidquid in Sacra Scriptura continetur.

121 Secundò fit commemoratio præſentis miſeriæ dicendo novies Kyrie aut Chriſte eleiſon, ter ſcilicet pro qualibet Perſonarum Divinarum, & ad ſignificandum Perſonas divinas eſſe in ſe invicem per circuminceſſionem: originale, veniale, mortale; cogitationis, loquutionis, perpetrationis: fragilitatis, ignorantiæ, malignitatis, ut ait Innocentius III. lib.2. de myſterii Miſſæ cap.19. Græcè autem dicitur, propter quatuor cauſas, inquit Albertus Magnus Tract.1. de Sacrificio Miſſæ cap. 2. Primò quia ſapientia primùm apud Græcos floruit. Secundò, quia leges apud eoſdem primò viguerunt. Tertiò, quia primi ex Gentilibus Evangelium audierunt. Quartò, quia ex illis ad nos fides ac religio Chriſtiana derivata eſt. Vel ut ait Auguſtinus Epiſt.178. ut oſtendatur una Dei miſericordia univerſis indifferenter nationibus imploranda: ſicut *ὁμοούσιον* ad conſubſtantialitatem fidei exprimendam, Latinè uſurpamus, quia Trinitas eſt ab omnibus indifferenter confitenda.

122 Tertiò commemoratur cœleſtis gloria, ad quam tendimus poſt præſentem & vitam & miſeriam, dicendo *Gloria in excelſis Deo*, qui hymnus cantatur in Feſtis, in quibus commemoratur cœleſtis gloria, non autem in officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem præſentis miſeriæ pertinent.

123 Quartò Sacerdos ſalutat Populum verbis illis, *Dominus vobiſcum*, qui ſalutandi modus ſumitur ex Scriptura Ruth. 2. & 2. Paralipom.15. & Lucæ 1. Populuſque reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo*, quo precatur Deum eſſe quoque cum ſpiritu Sacerdotis, illique aſſiſtere ad peragendum ſacrificium, aut velle ſe cum illius ſpiritu conjungi. Quæ cæremonia antiquiſſima eſt, ejuſque meminit Concilium Braccarenſe Can.21. ubi illam à traditione Apoſtolica fluxiſſe teſtatur, & Chryſoſtomus homil.18 in epiſt. ad Corinth. ubi ſic ait: *Bene precatur Sacerdos populo, & bene precatur populus Sacerdoti. Nam (cum ſpiritu tuo) nihil aliud eſt quàm hoc*, &c.

124 Quintò Sacerdos Orationem pro populo facit, ut digni habeantur omnes tantis myſteriis: quæ Oratio *Collecta* vocatur, vel quia fit nomine totius Populi in unum collecti cum ſpiritu Sacerdotis: vel quia Sacerdos omnium rationes compendioſè colligit. Unde in fine hujus Orationis, ſeu Collectæ, Populus reſpondet, *Amen*, id eſt fiat ſicut poſtulaſti.

125 Sextò, cùm Euchariſtiæ myſterium ſit Sacramentum fidei, populus de myſteriis fidei inſtruitur primò per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, dictam vulgò Epiſtolam, deinde perfectiùs per lectionem Evangelii, quo finito, recitatur Symbolum fidei, diebus Dominicis, & præcipuis Feſtis, ad profitendum nos credere doctrinæ Chriſti per Evangelium annuntiatæ.

126 Hæc omnia olim appellabantur Miſſa Catechumenorum, quia eò uſque licebat illis intereſſe celebrationi Miſſæ. Unde poſt verbum Dei prædicatum, & Symbolum recitatum, antequam Sacerdos ad conſecrationem ſe præpararet, à Diacono Catechumeni dimittebantur, verbis illis,

A *Ite Miſſa eſt.* Quibus dimiſſis ſecunda pars Miſſæ inchoabatur, quæ Miſſa ſacrificii appellabatur, & ab Offertorio incipiebat, quo Sacerdos ſacrificii mox futuri oblationem Deo facit, & poſtea altare thurificat: quam cæremoniam Divus Thomas hic art.5. ad 2. ad duo pertinere dicit. Primò quidem ad reverentiam hujus ſacramenti, ut ſcilicet per bonum odorem depellatur ſi quid pravi odoris in eo loco fuerit. Secundò ad repræſentandum effectum gratiæ, quâ ſicut bono odore Chriſtus plenus fuit, & à Chriſto derivatur ad fideles, miniſterio & interventu Sacerdotum, juxta illud 2. ad Corint. 2. *Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in* B *omni loco.* Addo ex Philone Carpathio in illud Canticorum: *Ex aromatibus myrrhæ & thuris*, per thurificationem moneri fideles, ad cœleſtia ferventi deſiderio aſcendere, inſtar fumi è thure incenſo aſcendentis, & ut ejus verbis utar, *Cor ſuum ignitum veluti thuribulum coram Deo odoratiſſimum facere, in quo quidem corde, cum per amorem virtutes colligimus, quaſi carbones in thuribulum congerimus, quibus ſeipſam mens in conſpectu Dei igne charitatis accendat. Dumq; ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quaſi fumum aromatum ex thuribulo exhalat.* Et ex Hilario in Pſal. 140. circa illa verba, *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*, ſignificari devotionem ce- C lebrantis & aſſiſtentis debere ad Deum eſſe directam, puram, & rectam. Et ex Auguſtino, vel alio apud ipſum, tomo 9. homil.6. in Apocal. thuribulo Chriſtum ſignificari: *Cujus corpus ſanctum* (inquit) *thuribulum aureum eſt, ex quo Deus Pater paſſionis incenſum, odorem ſuavitatis accepit.*

Thurificato altari, Sacerdos digitos abluit, propter reverentiam huius Sacramenti. *Et hoc dupliciter* (inquit S. Thomas hic art. 5. ad 1. *Primò quidem, quia aliqua pretioſa tractare non conſuevimus, niſi manibus ablutis, unde indecens videtur quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundò,* D *propter ſignificationem, quia ut Dionyſius dicit cap.3. Eccleſ. Hierarchiæ: extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis, ſecundum illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet: Et talis emundatio requiritur, ab eo qui accedit ad hoc ſacramentum.* Similia habet Germanus Conſtantinopolitanus in Theoria ſeu contemplatione rerum Eccleſiaſticarum, tomo 12. Bibliothecæ Patrum: *Ablutio manuum* (inquit) *eſt ejus vice qui ſe lavit inclamans, Innocens ſum: Nobis autem Sacerdotibus inſinuat, ut purè mente, conſcientiâ, cogitatione, (quæ ſunt manus noſtrarum animarum) cum timore, manſuetudine, ac moderatione accedamus ad menſam ſanctam &c.* E Alludit porro ad Pilatum, qui ante Chriſti crucifixionem, quam Sacramentum iſtud memoriale repræſentat, *lavit manus coram populo dicens, innocens ego ſum à ſanguine juſti huius*, Matthæi 27. 127

Ablutis digitis Sacerdos præparat ſe ad conſecrationem, quæ cùm ſit actio ſupernaturalis, totiuſque naturæ vires tranſcendens, auxilium precum ad illam ritè peragendam petit à fidelibus, & convertens ſe ad populum ait: *Orate fratres ut meum ac veſtrum pariter in conſpectu Domini ſit acceptum ſacrificium*, & orans paululum ſecretò, per præfationem excitat populum ad fervorem devotionis & ad mentem ſurſum attollendam, & finitâ præfatione, devotè laudat Divinitatem Chriſti, cum Angelis dicens: *Sanctus, Sanctus,* 128

tionibus non dicant actum, ſed aptitudinem, ut A
communiter docent Philoſophi. Poteſtque hæc
ſolutio illuſtrari exemplo Martyrii : multi enim
docent, non requiri ad coronam martyrii, quod
actu ſequatur mors, ſed ſufficere quod tale vul-
nus infligatur, quod de facto per ſe natum eſt in-
ferre mortem, quamvis ex aliquo accidenti mors
62. impediatur.

Inſtabis: Illa actio quæ eſt productiva victimæ,
non eſt deſtructiva illius: Sed conſecratio eſt pro-
ductiva victimæ, cùm per eam corpus Chriſti ſub
ſpeciebus panis & vini producatur : Ergo non
eſt deſtructiva illius.

Reſpondeo quod quamvis repugnet eandem
actionem producere aliquem terminum, & ſimul B
ipſum deſtruere; fieri tamen poteſt, ut actio quæ
efficit aliquem terminum, ſit deſtructiva ejuſ-
dem, quando ex modo producendi, ita ipſum
attingit, ut quantùm eſt de ſe habeat ſepa-
rare corpus à ſanguine, ſicut contingit in pro-
63. poſito.

Urgebis: Actio immutativa & deſtructiva vi-
ctimæ, debet ſupponere illam productam : Sed
conſecratio, etiam ut habet ponere corpus ſepa-
ratum à ſanguine, quantùm eſt de ſe, non ſuppo-
nit victimam productam, ſed potiùs illam produ-
cit: Ergo non eſt immutativa & deſtructiva illius.
Minor probatur; quia victima non eſt Chriſtus
utcumque, ſed Chriſtus, ut exiſtens ſub ſpeciebus C
panis & vini : Atqui conſecratio producit Chri-
ſtum ſub illa ratione: Ergo quantùm eſt de ſe non
ſupponit victimam productam.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Actio im-
mutativa & deſtructiva victimæ, debet ſuppone-
re illam productam, prioritate rationis, conce-
do: prioritate reali, nego. Vel ſub aliqua forma-
litate, concedo Abſolutè & ſimpliciter, nego.
Similiter diſtinguo Minorem : conſecratio non
ſupponit victimam productam, ſub ea formali-
tate quâ productiva eſt corporis Chriſti ſub ſpe-
ciebus, concedo Minorem; ſub alia, nego Mino-
rem; & eodem modo diſtinguo Conſequens: Ergo
conſecratio, quatenus eſt productiva corporis
Chriſti ſub ſpeciebus, non eſt deſtructiva illius,
concedo: ſub alia ratione & formalitate, nego. D
Tres ergo formalitates in eadem conſecratione
diligenter diſtinguendæ ſunt, quarum una præce-
dat aliam prioritate aliquâ rationis. In primis
enim habet conſecratio quod ſit actio productiva
& præparativa victimæ, quatenus eſt converſio
panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Se-
cundò quatenus per eandem actionem, victima
præſentatur Deo in actu exercito, in honorem
& cultum ipſius, habet rationem oblationis. Ter-
tiò quatenus eadem conſecratio ex modo quo
producit victimam, habet quantùm eſt de ſe, con-
ſtituere corpus ſeparatum à ſanguine; & modo
quodam mortuo, per modum cibi, habet hæc
actio quod ſit immutativa victimæ. Cæterùm E
tres illæ ejuſdem actionis formalitates, hunc ha-
bent inter ſe ordinem, ut ſecunda ſupponat pri-
mam, & utraque antecedat tertiam.

64. Objicies tertiò: In die Paraſceves offertur ve-
rum ſacrificium: Atqui tunc non fit conſecratio,
ſed tantùm conſumptio ſpecierum: Ergo non in
illa, ſed in iſta conſiſtit ratio ſacrificii. Major pro-
batur, tum quia Sacerdos inter precandum appel-
at illam cæremoniam ſacrificium : tum etiam,
quia fideles tenentur illi aſſiſtere, ſi inciderit in
diem feſtum.

Reſpondeo negando Majorem, dicit enim S. 65.
Thomas hîc art. 2. ad 2. non offerri in die Paraſce-
ves ſacrificium incruentum, ne paſſio myſtica &
expreſſa eodem die repræſentetur. Unde Hugo Vi-
ctorinus ſecundo codice miſcellaneorum lib. 5.
*Hodie non ſacrificamus, dum hoſtia de manibus tol-
litur: non ſacrificant amici, dum trucidant inimici.*
Ad probationem in contrarium dico, cæremoni-
am illam quæ fit in die Paraſceves, appellari ſacri-
ficium in lato ſignificatione, quia eſt comple-
mentum ſacrificii heſterni, in quo hoſtia quæ tunc
conſumitur, fuerat conſecrata: unde negamus
eſſe novum & perfectum ſacrificium, non ſolum
quia non fit conſecratio, ſed etiam quia non ſumi-
tur niſi una ſpecies, cum tamen utraque ſpecies
ſit de eſſentia ſacrificii, ut ſupra oſtenſum eſt.
Fideles verò tenentur illi aſſiſtere, ſi inciderit in di-
em feſtum, quia tenentur illi aſſiſtere, eodem mo-
do quo fit ab Eccleſia.

Dices ſumptio illa debet pertinere ad aliquam 66.
ſpeciem religionis : Non ad aliam quam ad ſacri
ficium: Ergo talis ſumptio eſt verè ſacrificium.

Reſpondeo poni in ſpecie religionis, in qua po-
nitur ſuſceptio cujuslibet ſacramenti, quamvis
indirectè poſſit reduci ad ſpeciem ſacrificii, qua-
tenus eſt terminus extrinſecus, & conſummatio
ſacrificii oblati in die præcedenti.

Pro completa explicatione eſſentiæ ſacrificii 67.
Miſſæ, inquirunt hîc Authores, quomodo diſtin-
guatur ſacrificium Miſſæ, à ſacrificio incruento
quod Chriſtus obtulit in nocte cœnæ, & quod
moriens obtulit in cruce? Ad quod breviter re-
ſpondeo, non diſtingui niſi numero, à priori; à
poſteriori verò, in ritu & ratione offerendi, di-
ſtingui quodammodo ſpecie; quamvis ex parte
rei oblatæ, utrumque ſit idem numero ſacrifi-
cium. Primum patet, quia in ſacrificio quod Chri-
ſtus obtulit in nocte cœnæ, & in eo quod nos of-
ferimus in Miſſa, eſt eadem res oblata, & idem
modus offerendi, ſcilicet tranſſubſtantiatio: Ergo
diſtinguntur ſolo numero. Secundum etiam con-
ſtat, quia in cruce fuit oblatum ſacrificium per
actionem cruentam, in altari verò per conſecra-
tionem, quæ eſt actio diverſæ rationis: Ergo hu-
juſmodi ſacrificia diſtinguntur quodammodo ſpe-
cie, cum habeant diverſum modum offerendi.
Dico *quodammodo*, quia cum habeant idem mo-
tivum formale, diſtinctio ſe teneat ſolum ex par-
te ſubſtrati materialis, non eſt propriè diſtinctio
ſpecifica, ſi aliunde verum ſit, virtutem religionis
in Chriſto, non diſtingui ſpecie à noſtra. Tertium
denique probatur, quia eſt eadem res quæ offer-
tur in ſacrificio Miſſæ, & quæ fuit oblata in cruce,
& in nocte cœnæ: Ergo ex parte rei oblatæ non
diſtinguntur etiam numero; & hoc volunt tan-
tum SS. Patres, dum aſſerunt, utrumque ſacrifi-
cium, cruentum & incruentum, eſſe idem; ſolum
enim volunt idem eſſe ſacrificium, vel quia in u-
traque eſt eadem res oblata, vel etiam quia ſacri-
ficium Miſſæ, eſt imago ſacrificii crucis; imago
enim & res repræſentata dicuntur eſſe idem in eſſe
repræſentativo.

Articulus III.

A quibus & pro quibus poſſit Miſſæ ſacrificium offerri?

68 Dico primò, in ſacrificio Miſſæ multiplicem eſſe offerentem. Concluſio indiget ſolùm explicatione.

Dicimus ergo, primum ac principalem offerentem in ſacrificio Miſſæ, eſſe Chriſtum Dominum, qui cùm ſit ſupremus Sacerdos, unà cum Sacerdoribus hoc ſacrificium offert, & ad actionem ſacrificandi concurrit. Unde hoc ſacrificium eſt infinitum, non ſolùm ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte perſonæ offerentis, ut infrà dicemus, ſubindeque quoad utrumque æquiparatur ſacrificio crucis & cœnæ, ut docet Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. his verbis: *Una eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens, Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.*

69 Secundi offerentes Miſſæ ſacrificium, ſunt Sacerdotes, qui illud in perſona Chriſti, & nomine totius Eccleſiæ Deo offerunt. Diverſo autem modo illud offerre dicuntur in perſona Chriſti, & nomine totius Eccleſiæ; nam in perſona Chriſti illud offerunt ut inferiores & miniſtri, nomine & juſſu ſuperioris: Nomine verò Eccleſiæ, ut ſuperiores pro inferioribus; eſt enim Eccleſia prout à Sacerdotibus condiſtinguitur, populus fidelis, qui hoc ſacrificium offert per Sacerdotem, ut per ſuperiorem & ſuum advocatum apud Deum. Unde tertio laici omnes fideles poſſunt dici hoc ſacrificium offerentes, ut docet Innocentius Tertius libro tertio de myſterijs Miſſæ capite quinto, ubi affirmat ideò Sacerdotem ſæpiùs in canone Miſſæ dicere, *Offerimus*, quia non in ſua tantum, ſed in totius Eccleſiæ perſona ſacrficat, & omnes quodammodo cum illo offerunt. Idem docet Petrus Damianus Epiſt. 13. ad Leonem incluſum cap. 8. ubi exponens verba illa Canonis: *Unde & memores nos ſervi tui*, ſubdit: *In his verbis patenter oſtenditur, quod à cunctis fidelibus, non ſolùm viris, ſed & mulieribus, ſacrificium illud laudis offertur, licèt ab uno ſpecialiter Sacerdote offerri videatur: Quia quæ ille offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium devotione commendat. Quod illic quoque declaratur, ubi dicitur: Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ &c. Quibus verbis luce clariùs conſtat, quia ſacrificium, quod à Sacerdote ſacris altaribus ſuperponitur, à cuncta Dei familia generaliter offeratur.* Porrò ex omnibus fidelibus, illi magis ſpecialiter dicuntur offerentes, qui propter conjunctionem intentionum ſuarum cum intentione Sacerdotis, externum quoddam officium exhibent, inſerviendo, & neceſſaria ad ſacrificium ſuppeditando, ut Diaconus, Subdiaconus, Acoliti &c. illique qui peculiarem Eleemoſynam tribuunt, ut pro ſe vel ſuis Miſſa celebretur.

Dico ſecundò, ſacrificium Miſſæ offerri poſſe pro omnibus viventibus, etiam infidelibus; & pro mortuis fidelibus, pœnam peccatorum in purgatorio luentibos; non tamen pro damnatis, aut pro parvulis defunctis abſque baptiſmo, bene tamen pro beatis.

70 Prima pars quoad fideles clara eſt, quoad infideles verò probatur, contra Somm & Vazquem, ex Auguſtino Epiſt. 59. ad Paulinum, ubi de orationibus & poſtulationibus quæ in Miſſa fiunt, ait: *Nequiſquam exiſtimaret, non eſſe iſta facienda pro his à quibus perſecutionem patiebatur Eccleſia, cùm membra Chriſti ex omni eſſent hominum genere colligenda.* Item Proſper lib. 1. de vocat. gentium cap. 12. *ſupplicat* (inquit) *ubique Eccleſia Deo, non ſolùm pro Sanctis & in Chriſto jam regeneratis, ſed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Chriſti, pro idolorum cultoribus, pro Iudæis &c.* Paulo ante dixerat: *Quam legem ſupplicationis, ita omnium Sacerdotum, & omnium fidelium devotio tenet.* Idem multò ante docuerat Clemens Romanus lib. 8. Conſtit. cap. 12. ubi in Miſſa orare præcipit pro Rege, & pro omnibus qui in ſublimitate ſunt, proque ijs qui foris ſunt, & errant.

71 Confirmatur: Sacrificium Miſſæ eſt applicatio cruenti ſacrificij crucis: Sed iſtud oblatum fuit pro omnibus, etiam pro infidelibus, 1. ad Timoth. 2. & 1. Joan. 2. Ergo & illud offerri poteſt pro omnibus viventibus, etiam infidelibus.

Confirmatur amplius: In lege antiqua fuerunt ſacrificia pro infidelibus oblata 1. Eſdræ 6. & 1. Machab. 12. Ergo & in lege nova Miſſæ ſacrificium pro infidelibus offerri poteſt. Conſequentia patet: Nam legi novæ, utpote legi gratiæ, charitatis, & miſericordiæ, id magis videtur conveniens.

72 Neque obſtant verba illa Auguſtini lib. 1. de anima & ejus origine cap. 9. *Quis offerat ſacrificium Chriſti, niſi pro iis qui ſunt membra Chriſti?* Id enim (ut explicat S. Thomas) intelligi debet de membris actu vel potentiâ, cuiuſmodi ſunt omnes homines quandiu vivunt. Ibi enim loquitur Auguſtinus de parvulis qui moriuntur abſque baptiſmo, quibus nullo modo poteſt prodeſſe ſacrificium, cùm nec ſint, nec eſſe poſſint membra Chriſti. Caput verò *Nobis* 2. & caput *Sacris*, de ſententia excommunicationis, tantum prohibent, ne Sacerdos offerat & oret velut publica perſona, nomine Chriſti, & totius Eccleſiæ, pro infidelibus, vel Apoſtatis, aut excommunicatis majori excommunicatione; non autem ne privatâ intentione, & oratione, pro ipſis oret inter ſacrificandum, ut notant Sylveſter, Sylvius, Suarez, & alij. Ex quo inferes, Miſſam poſſe multò magis offerri pro Cathecumenis: præſertim cum talis fuerit uſus primitivæ Eccleſiæ, ut teſtantur Clemens lib. 8. Conſt. cap. 4. 5. & 6. Chryſoſtomus in ſua Liturgia, & Auguſtinus Epiſt. 107. ad Vitalem.

In 4. diſt. 12. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 4.

73 Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit ſacrificium Miſſæ, pro mortuis fidelibus poſſe offerri, patet ex perpetuo uſu Eccleſiæ, quæ pro defunctis ſemper celebravit, ut conſtat ex Liturgiis Jacobi, Matthæi, & Marci, & teſtantur Clemens Romanus lib. 8. Conſtit. cap. 9. Tertullianus lib. de Corona militis cap. 3. Cyrillus Catech. 5. myſtag. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 9. Chryſoſtomus homil. 69. ad populum, ubi dicit ab Apoſtolis id ſancitum fuiſſe. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis cap. 1. & lib. 9. Confeſſ. cap. 12. & 13. Ambroſius in Orationibus de obitu Theodoſij, Valentini, & Satyri fratris, ubi ſe pro illarum animabus ſacrificaturum promittit.

74 Ratio etiam ſuffragatur: Chriſtus enim in ſacrificio crucis, cuius Euchariſticum eſt applicatio, obtulit ſeipſum etiam pro defunctis, ſcilicet pro omnibus, qui à mundi principio ante illum piè defuncti erant. Item in lege Moſaica fuerunt ſacrificia pro mortuis, ut patet 2. Machab. 12. ubi

dicitur, Judam ſacrificium pro mortuis, offerendum curaſſe; ejuſque factum Scriptura laudans, ſubdit: *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur*: Ergò à fortiori in lege nova ſacrificium pro defunctis offerri poteſt. Unde Tridentinum ſeſſione 25. in Decreto de purgatorio ait, *Animas in purgatorio detentas, fidelium ſuffragiis, potiſſimùm verò acceptabili Altaris ſacrificio, juvari.* Item Chryſoſtomus homil. 3. in Epiſtolam ad Philippenſes prope finem: *Non fruſtra* (inquit) *inſtituerunt Apoſtoli; ut cùm tremenda myſteria celebrantur, fieret eorum commemoratio, qui ex hac vita deceſſerunt. Sciebant enim magnum inde lucrum, multamque utilitatem eis provenire. Cùm enim adſit populus univerſus, & collegium Sacerdotale manus attollat, & coram poſita ſit tremenda hoſtia, quo modo iram Dei non placabimus pro illis orantes.*

75 Tertia pars quæ aſſerit illud non poſſe offerri pro damnatis, aut pro parvulis defunctis abſque baptiſmo, non minus evidens eſt, cùm damnati, utpote in termino exiſtentes, nullius ſint remiſſionis capaces, ut oſtendimus in Tractatu de peccatis, illique nec actu nec potentiâ ſint membra Chriſti. Unde cap. *Pro abeuntibus* 13. quæſt. 2. prohibetur orare pro damnatis. Nec obſtant aliqua exempla quæ afferri ſolent de anima Trajani, precibus S. Gregorii ab inferis liberata, & de aliis Gentilibus in vitam revocatis, ac tandem ſalvatis; nam hæc, vel apocrypha ſunt, vel cùm ſint contra communem legem à Deo ſtatutam, non ſunt in exemplum adducenda. Diſ. art. 8. 7.

76 Ultima denique pars quæ affirmat pro beatis Miſſæ ſacrificium poſſe offerri, id eſt in eorum honorem, ſeu in gratiarum actionem pro gloria quâ donati ſunt, & fruuntur in cœlis, patet ex variis orationibus Eccleſiæ in Miſſa recitatis, ut ex oratione ſecreta Miſſæ de S. Bartholomæo, ubi ſic dicitur: *Quæſumus Domine, ut eius auxilio tua beneficia capiamus, pro quo tibi laudis hoſtias immolamus.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum Miſſa ſacrificium valorem habeat propitiatorium ad obtinendam remiſſionem peccatorum, & impetrativum pro obtinendis à Deo beneficiis, & quomodo illos effectus cauſet.

DIco primò, ſacrificium Miſſæ propitiatorium eſſe, & ad remiſſionem peccatorum

77 mortalium & venialium, ac pœnarum pro eis debitarum valere. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. ubi ſic dicitur: *Docet Sancta Synodus ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti & pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Et can. 3. *Si quis dixerit Miſſæ ſacrificium, tantùm eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema ſit.*

78 Ratio etiam ſuffragatur: Nam ut dicitur ad Hebræos 5. Omnis Pontifex conſtituitur, ut offerat ſacrificia pro peccatis: Ergo cùm Sacerdotes novæ legis non niſi Miſſæ ſacrificium offerant, illud tanquam propitiatorium pro peccatis offerunt, non ſolùm pro ſe ipſis, ſed etiam pro populo; Sacerdos enim, ut ibidem ait Apoſtolus, *debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis.* Unde in Liturgia D. Jacobi Minoris dicitur, *Offerimus tibi incruentum ſacrificium pro peccatis noſtris & ignorantiis.* Et Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, ait Euchariſtiam eſſe *holocauſtum ad purgandas iniquitates.* Et certè, ſi propter ſacrificium taurorum & arietum, junctum precibus Job, Deus peccata remiſit Eliphaz Themanitæ, & eius ſociis, ut dicitur Job 42. quantò credibilius eſt, Deum hoc ſacrificium in quo unigeniti ac dilectiſſimi filii ſui corpus ipſi immolatur, acceptare infallibiliter ad ſimilem effectum; Unde Chryſoſtomus homil. 3. de incomprehenſibili natura Dei, versùs finem, ait quod *ſicut homines ramos olivarum gerentes movere Reges conſueverunt, eoque arbores genere, miſericordiam commemorant & humanitatem; ſic Angeli tunc* (dum Miſſæ ſacrificium celebratur) *pro ramis oleaginis, corpus Domini ipſum protendentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his Domine rogamus, quos tu adeò dilexiſti, ut pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares: Pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti.* Tandem ſic concludit: *His itaque magis magiſque animadverſis, fratres chariſſimi, omnes tempore illo in Eccleſiam properemus, ne Dominum ad miſericordiam invitemus, & tempeſtivo adjumento gratiam comparemus.*

Nec ſolùm pro mortalium, ſed etiam pro venialium remiſſione valet Miſſæ ſacrificium: Tum quia huic mirabili ſacrificio concedendum eſt id omne quod ſacramentalibus tribuitur: ſacramentalia vero habent vim remittendi culpas veniales, ut dicemus in Tractatu de pœnitentia. Tum etiam quia cùm in lege Moſaica eſſent quædam ſacrificia quæ expiabant infallibiliter ab immunditiis legalibus, videtur lex gratiæ habere debere aliquod ſacrificium quod expiet à culpis levibus & venialibus quas quotidie committimus. Unde Can. *Vtrum* de conſecrat. diſt. 2. Miſſæ ſacrificium quotidie iterari dicitur: *Quia quotidie peccamus, peccatis ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt*, qualia ſunt venialia. 79 Diſp. 6.

Dico ſecundò, Miſſæ ſacrificium cauſat remiſſionem peccatorum mortalium ex opere operato, non quidem immediatè & directè, ſicut ſacramenta cauſant gratiam, ſed indirectè tantùm & mediatè, impetrando ſcilicet à Deo auxilium, quo homo excitetur ad contritionem, vel attritionem cum ſacramento, quorum vi immediatè remiſſio peccatorum obtineatur.

Prima pars probatur contra Suarem, Serram, & alios, qui negant Miſſæ ſacrificium cauſare remiſſionem peccatorum ex opere operato. Ille effectus cauſatur ex opere operato ab iſto ſacrificio, qui cauſatur ex ſola dignitate ſacrificii, independenter à merito vel dignitate Sacerdotis, aut ejus pro quo offertur: Sed remiſſio peccatorum mortalium hoc modo cauſatur à ſacrificio Miſſæ: Ergo tale ſacrificium eam cauſat ex opere operato. Major patet, in hoc enim diſtinguitur effectus ex opere operato, ab effectu ex opere operantis, quòd ille datur intuitu meritorum Chriſti, & ex inſtitutione ipſius, quia merita ſua tali vel tali 80

operi

operi applicavit : iſte verò datur intuitu meriti facientia opus. Minor verò probatur ex Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. ubi ſic dicitur : *Quoniam in divino hoc ſacrificio , quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur , & incruentè immolatur , qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit , declarat Sancta Synodus, ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe &c. Hujus quippe oblatione placatus , Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens , crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens , Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit , ſolà offerendi ratione diverſa.* Sed quod convenit ſacrificio ratione rei oblatæ, & principalis offerentis , convenit ipſi ratione propriæ dignitatis : Ergo remiſſio peccatorum mortàlium cauſatur à ſacrificio Miſſæ , ex ſolà dignitate ſacrificij , independenter à merito vel dignitate Sacerdotis offerentis , aut ejus pro quo offertur.

81. Secunda pars concluſionis , quæ aſſerit Miſſæ ſacrificium, non immediatè remittere peccata, ſed tantùm mediatè, impetrando auxilium ad actum pœnitentiæ , quo peccata immediatè remittantur, colligitur ex verbis Tridentini jam relatis : Concilium enim explicans modum quo hoc ſacrificium nobis peccata remittat : *Hujus*, inquit, *oblatione placatus Dominus, gratiam* (excitantem) *& donum pœnitentiæ concedens , crimina & peccata, etiam ingentia , dimittit.* Quibus verbis apertè docet , ſacrificium Euchariſtiæ non remittere immediatè peccata , ut faciunt ſacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ , ſed tantùm mediatè & remotè , impetrando à Deo gratiam prævenientem , quâ peccatores excitentur efficaciter ad contritionem aut attritionem cum ſacramento, quorum vi immediatè remiſſio peccatorum obtineatur. Idque manifeſtè colligitur ex differentia quæ eſt inter ſacramentum & ſacrificium , in eo conſiſtens , quòd ſacrificium immediatè refertur ad cultum Dei , & ſecundariò tantùm , ac veluti per redundantiam , ad noſtram utilitatem : ſacramentum verò primariò eſt inſtitutum , ad noſtram ſanctificationem : Ergo conveniens eſt, ut ſacramentum quidem gratiam & remiſſionem peccati cauſet immediatè ; ſacrificium verò ſolummodo Deum placare habeat, eumque impellere ad excitandum in peccatore pœnitentiæ motum. Unde D. Thomas de his pro quibus hoc ſacrificium offertur ait in 4. diſt. 12. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. *Peccata mortalia in eis delet , non ſicut cauſa proxima , ſed inquantum gratiam contritionis eis impetrat.*

Quod diximus de prima gratia juſtificante, dicendum eſt de ejus augmento, illud nimirum mediatè tantùm cauſari poſſe per Miſſæ ſacrificium ; cauſare enim immediatè gratiæ augmentum , eſt effectus proprius Euchariſtiæ, ut habet rationem ſacramenti , & cibi ſpiritualis animæ , & aliorum ſacramentorum , quæ primam gratiam juſtificantem in recipientibus prærequirunt , adeòque *ſacramenta vivorum* appellantur.

82. Ex his ſolutum manet præcipuum fundamentum , quo Suarez , & Serra moventur ad negandum Miſſæ ſacrificium cauſare primam gratiam & remiſſionem peccati ex opere operato. Quod enim (inquiunt) cauſat gratiam ex opere operato , poteſt facere de attrito contritum , vel etiam cauſare gratiam ultra ſubjecti diſpoſitionem : Sed Euchariſtiæ ſacrificium neutrum habet, ut conſtat ex ſuprà dictis : Ergò non cauſat primam gratiam & remiſſionem peccati ex opere operato.

83. Confirmatur : Quod cauſatur per modum impetrationis , non cauſatur ex opere operato : Sed remiſſio peccati & prima gratia , cauſantur à Miſſæ ſacrificio per modum impetrationis ; quia, ut diximus , non dantur niſi quatenus impetratur auxilium quo peccatores ad pœnitentiam excitentur : Ergo non cauſantur ab illo ex opere operato.

84. Confirmatur ampliùs : Effectus qui cauſatur ex opere operato, cauſatur infallibiter in non ponentibus obicem : Sed remiſſio peccati non cauſatur infallibiliter in his pro quibus Miſſæ ſacrificium offertur ; experientiâ enim conſtat , illud offerri pro multis peccatoribus , qui propterea non convertuntur , ſed obſtinati manent in ſuis peccatis : Ergo Miſſæ ſacrificium non cauſat remiſſionem peccatorum mortalium ex opere operato.

85. Verùm, ut dixi, hujuſmodi inſtantiæ facilè dilui poſſunt ex dictis. Ad primam enim respondeo diſtinguendo Majorem. Quod cauſat gratiam ex opere operato , poteſt facere de attrito contritum , ſi cauſet illam immediatè , ſicut ſacramenta , concedo Majorem. Si cauſet illam ſolùm mediatè ; impetrando diſpoſitionem ad gratiam, ſeu auxilium ad ponendam talem diſpoſitionem, ut facit hoc ſacrificium, nego.

86. Ad primam confirmationem, diſtinguo Majorem : Quod cauſatur per modum impetrationis, non csuſatur ex opere operato : ſi illa impetratio fiat mediá oratione , concedo Majorem. Si illa impetratio fiat ex vi operis meritorij jam à Chriſto facti & patrati , nego Majorem. Sscrificium verò Miſſæ non eſt impetratorium auxilij ad pœnitentiam diſponentis & excitantis , mediâ oratione , ſed ex vi ſua , id eſt ratione operis quod agitur ; & ratione dignitatis tum rei oblatæ , tum principalis offerentis, ut ſuprà ex Tridentino oſtendimus: unde quamvis offerens minùs principale, nimirum Sacerdos, malus ſit, valet tamen ad impetrandum tale auxilium.

87. Ad ſecundam , nego Majorem univerſaliter ſumptam : nam ſacramentum Extremæ Unctionis non cauſat infallibiliter ſanitatem corporalem, & tamen illam cauſat ex opere operato ; & ſacrámentum Euchariſtiæ cauſat ex opere operato auxilium efficax ad perſeverandum , licet non cauſet illud infallibiliter. Similiter ergo quamvis remiſſio peccati non cauſetur infallibiliter in his pro quibus Miſſæ ſacrificium offertur, non ſequitur illud non cauſare remiſſionem peccatorum ex opere operato, in illis pro quibus offertur ; præſertim cùm illi tali effectui ſæpe apponant obicem , divinis motionibus & inſpirationibus reſiſtendo.

88. Dico tertiò, hoc ſacrificium ex opere operato immediatè remittit pœnas ex condonatis peccatis ſive mortalibus ſive venialibus relictas.

Eſt communis inter Theologos , & probatur primò ex eo quod Tridentinum ubi ſuprà, dicit hoc ſacrificium valere ad remiſſionem pœnæ tam pro vivis quàm pro defunctis in purgatorio exiſtentibus : Sed iſtis non poteſt valere mediatè , impetrando ſcilicet auxilium quo eliciant actum ſatisfactorium , ut patet , cùm animæ in porgatorio exiſtentes, non ſint capaces activæ ſatisfactionis ; alioquin poſſent ſeipſas è purgatorio liberare , ſed tantùm ſatis-paſſionis , vel ſatisfactionis ab

ab aliis applicatæ: Ergo hic ſacrificium immediatè remittit pœnas ex condonatis peccatis mortalibus ſive venialibus relictas.

89. Probatur ſecundò ex D. Thoma hic quæſt. 79. art. 5. in corp. ubi comparans Euchariſtiam, ut habet rationem ſacramenti, cum eadem, ut habet rationem ſacrificii, dicit quod ut eſt ſacramentum, *non eſt inſtituta ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum, per unionem ad Chriſtum, & ad membra ejus, ſicut & nutrimentum unitur nutrito &c. Inquantum vero eſt ſacrificium, habet vim ſatisfactivam.* Quibus verbis rationem inſinuat quâ ſuaderi poteſt concluſio: Cùm enim ſacramenta eſſent inſtituta ad producendam gratiam, conveniens fuit ut ſacrificium inſtitueretur ad remittendam pœnam peccatis condonatis debitam: nam quia remiſſio pœnæ non pertinet ad intrinſecam hominis ſanctitatem, ſicut remiſſio culpæ & juſtificatio; fieri poteſt per extrinſecam condonationem, abſque intrinſeca hominis mutatione; & ita hoc ſacrificium eſt valde accommodatum ad hujuſmodi effectum, quia ſacrificium non ſolùm operatur in offerentibus, ſed etiam in his pro quibus offertur, etiam ipſis nihil operantibus aut recipientibus

90. Dices, D. Thomam loco citato dicere quod hoc ſacrificium cauſat hunc effectum ſecundùm diſpoſitionem ſubjecti; *& ſecundùm quantitatem ſuæ devotionis & fervoris*: Ergo non cauſat hunc effectum immediatè ex opere operato, eo modo quo ſacramenta producunt gratiam.

Reſpondeo D. Thomam velle, quod ſicut ſacramenta quæ cauſant gratiam ex opere operato, conferunt illam in majori quantitate in ſubjecto magis diſpoſito; ita & hoc ſacrificium in ſubjecto meliùs diſpoſito, plures gradus pœnæ remittit. Unde ſi ille pro quo offertur, eliciat actum bonum ſatiafactorium ut quatuor, remittuntur ipſi octo gradus pœnæ, ex quibus quatuor correſpondent actui ſatisfactorio, & quatuor ipſi ſacrificio.

91. Dico quartò, valdè probabile eſt hoc ſacrificium remiſſionem peccatorum venialium aliquo modo immediatè cauſare.

Explicatur concluſio: Dupliciter poſſumus excogitare quod hoc ſacrificium remittat peccata venialia: Primò mediatè, eo modo quo diximus de mortalibus, impetrando ſcilicet auxilium per quod homo eliciat actum qui ſit formalis vel virtualis deteſtatio venialium; & hoc modo certum eſt quod ſaltem remittit venialia: hoc enim ad minus determinavit Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. dum ait quod *per hoc Sacrificium, paſſionis Chriſti ſalutaris virtus in remiſſionem eorum: quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicatur*; hoc enim ad minus intelligi debet de remiſſione mediata, & per modum impetrationis prædicti auxilii. Secundò immediatè, idque rurſus dupliciter. Primò abſque eo quòd homo ponat ullum actum deteſtationis formalis aut virtualis, etiam imperfectæ; & hoc modo non exiſtimo probabile poſſe remitti peccata venialia per hoc ſacrificium; quia venialia non tolluntur de via ordinaria, ſine aliqua mutatione hominis. Secundò poteſt fieri hæc remiſſio, ita ut homo ponat quidem aliquem actum, ſed non ita perfectum, ut ex ſe ſufficiat ad remiſſionem venialium, & tamen ex vi iſtius ſacrificij remittantur, quod ſufficit ad hoc ut hoc ſacrificium dicatur immediatè remittere venialia; ſicut ſacramentum pœnitentiæ dicitur remittere mortalia immediatè ex opere operato, quia remittit etiam illi qui non habet niſi actum attritionis, qui de ſe inſufficiens eſt ad remittenda mortalia.

Dico ultimò: Sacrificium Miſſæ non ſolùm eſt 92.
propitiatorium, ſed etiam impetratorium; nec ſolùm valet ad remiſſionem peccatorum tam mortalium quâm venialium, ſed etiam ad quæcumque beneficia ſive ſpiritualia ſive temporalia obtinenda. Ita definitur in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. ubi non ſolùm dicitur hac oblatione placari Deum ad conferendam nobis gratiam, ac dimittenda ingentia & quotidiana peccata, ſed etiam poſſe offerri pro omnibus neceſſitatibus.

Ratio etiam id ſuadet: Nam in lege naturæ & 93.
in lege Moſaica, fuerunt ſacrificia non modò propitiatoria, ſed & pacifica, ſive impetratoria, ut ex Geneſi & Levitico notum eſt: Ergò cùm ſacrificium Euchariſtiæ perfectionem illorum eminenter contineat, & ſit (ut docet Tridentinum ſeſſ. citatâ cap. 1.) oblatio illa quæ per varias ſacrificiorum, naturæ & legis tempore, ſimilitudines figurabatur, utpote quæ bona illa per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio, complectitur; valere debet, non ſolùm ad Deum placandum pro peccatis, verùm etiam ad bona ſpiritualia & temporalia ab ipſo impetranda. Unde Chryſoſtomus homil. 77. in Joan. *Pro infirmis, & terra & maris, & univerſi orbis fructibus ſacrificamus.*

Ex dictis intelliges, unicum Miſſæ ſacrificium, 94.
omnibus antiquæ legis ſacrificiis æquivalere, omneſque eorum differentias & ſpecies perfectiſſimo modo continere: nam in lege Moſaica erant quatuor ſpecies ſacrificiorum, quorum aliqua vocabantur holocauſta, quæ ad ſolam Dei gloriam, & ſupremi quod in vitam & mortem habet dominij oſtenſionem, ordinata erant. Alia propitiatoria dicebantur, quæ pro peccatis præteritis offerebantur. Alia erant Euchariſtica, quæ pro gratiarum actione fiebant. Alia demum erant impetratoria, quæ ad nova obtinenda à Deo beneficia referebantur. Verùm Euchariſtiæ ſacrificium hæc omnia eminentiſſimo & perfectiſſimo modo præſtat, nam & ſupremum quod Deus in vitam & mortem habet dominium perfectè oſtendit, ut art. 2. declaravimus, & peccatorum remiſſionem impetrat, ut ſupra oſtenſum eſt: Valet etiam ad reddendas Deo gratias pro acceptis beneficiis, juxta illud Prophetæ Pſal. 115. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* Demum per illud innumera bona & ſpiritualia & temporalia nobis eveniunt: Ergo omnes differentias & ſpecies veterum ſacrificiorum perfectiſſimo modo continet. Unde Eccleſia ſic ait Oratione ſecretâ poſt ſeptimam Dominicam Pentecoſtes: *Deus qui legalium differentiam victimarum, unius ſacrificij perfectione ſanxiſti.* Et Leo papa ſerm. 7. de Paſſione: *Ut novo expleretur ſacrificio variarum differentia victimarum.* Item Auguſtinus lib. 17. de civit. cap. 20. *Id ſacrificium ſucceſſit omnibus illis ſacrificiis veteris teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri.* Idem dicit lib. 6. contra Fauſtum cap. 5.

Articulus V.

Vtrum valor ſacrificii Miſſæ ſit infinitus, non ſolùm intenſivè, ſed etiam extenſivè, ſubindeque oblatum pro pluribus, æquè proſit cuilibet, ac ſi pro uno tantùm offerretur?

Dico primò, valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus, quantùm ad ſufficientiam, licèt quantùm ad efficaciam, ſeu ex parte effectûs, ſemper finitus ſit.

95. Prima pars probatur ratione fundamentali: Valor ſacrificij ſumitur præcipuè ex duplici capite, nimirum ex re oblata, & principali offerente; à quo ſive immediatè, ſive aliorum miniſterio, offeratur, eundem ſemper habet valorem. Sicut & donum collatum à Rege ejusdem valoris eſt, ſive ab ipſo Rege immediatè, ſive aliorum miniſterio conferatur: Sed in Miſſæ ſacrificio, & res oblata, & principale offerens, ſunt dignitatis ſimpliciter infinitæ; nam res oblata in hoc ſacrificio eſt corpus & ſanguis Chriſti, unita hypoſtaticè Verbo Divino; & principalis offerens, eſt ipſemet Chriſtus, ut dicitur in Lateranenſi ſub Innocentio III. in cap. *Firmiter*, & in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. ubi ſic habetur: *Idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa.* Propterea Chriſtus vocatur Sacerdos in æternum, ſive continuò offerens, à principio Eccleſiæ, uſque ad finem ſæculi: Ergo valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus.

96. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Licèt ſacrificium ſeu oblatio non habeat infinitatem præcisè ex ſola re oblata, aliàs quando B. Virgo in templo obtulit filium, illa oblatio fuiſſet infiniti valoris, habet tamen res oblata dare infinitatem ſacrificio, quando ſimul conjungitur cum infinitate principalis offerentis: Sed in Miſſæ ſacrificio infinitus valor rei oblatæ, conjungitur cum infinita dignitate principalis offerentis, ſcilicet Chriſti: Ergo valor ſacrificij Miſſæ eſt intenſivè infinitus.

97. Probatur ſecundò eadem pars: Sacrificium crucis fuit valoris infiniti quantùm ad ſufficientiam: Ergo & Miſſæ ſacrificium, valorem intenſivè infinitum, quantùm ad ſufficientiam continet. Conſequentia probatur, tum quia ſacrificium Miſſæ eſt idem numero cum ſacrificio crucis, ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, quamvis in ritu & ratione offerendi ab eo differat, ut docet Tridentinum ſuprà relatum. Tum etiam, quia vis ſatisfactoria ex opere operato eſt eadem in utroque ſacrificio: Chriſtus enim nunc de novo non ſatisfacit, ſed per ſacrificium crucis ſemel ſatisfecit: & hæc ſatisfactio applicatur nobis per ſacrificium incruentum Miſſæ.

98. Secunda verò pars concluſionis, quæ aſſerit valorem ſacrificij Miſſæ, non eſſe infinitum quantùm ad efficaciam, ſeu ex parte effectus, & fructus qui ex eò à fidelibus percipitur, evidens eſt, non enim remittitur tota pœna Sacerdoti offerenti, vel aliis pro quibus offertur, quia ſicut in naturalibus cauſa univerſalis agit juxta diſpoſitionem ſubjecti: ita ſacrificium Crucis & Miſſæ, quæ ſunt cauſæ univerſales in ordine ſupernaturali, non agunt niſi juxta menſuram diſpoſitionis ſubjecti. Unde D. Thomas ſuprà quæſt. 79. art. 5. dicit quod *quamvis hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundùm quantitatem ſuæ devotionis, & non pro tota pœna.* Quibus verbis S. Doctor reducit determinationem effectûs ſacrificij Euchariſtici, in diſpoſitionem ejus pro quo offertur, non verò in intentionem Miniſtri offerentis. Quare diligenter obſervandum eſt cum Joanne à S. Thoma diſp. 32. art. 3. quod remiſſio pœnæ ex meritis Chriſti dupliciter datur in Eccleſia, primò per indulgentias ex theſauro Eccleſiæ, ſecundò per ſacrificium Miſſæ, quatenus habet vim ſatisfactoriam ex opere operato intenſivè infinitam, fundatam in valore paſſionis Chriſti, & ſacrificij crucis, ut diximus. Primo modo determinatur remiſſio pœnæ, juxta intentionem applicantis, non juxta devotionem recipientis. Unde in conceſſione indulgentiarum ipſi Pontifices determinant quantitatem hujus remiſſionis, quia aliquando concedunt plenariam indulgentiam, quæ remittit totam pœnam; aliquando verò concedunt ſolùm tot annos, vel tot dies: in ſacrificio verò Miſſæ Sacerdos offerens Miſſam pro aliquo, non determinat quantitatem pœnæ, quæ per hoc ſacrificium remittenda eſt, neque hoc arbitrio ejus relinquitur; aliàs unico ſacrificio totam pœnam tollere poſſet, ſubindeque applicatio unius Miſſæ, indulgentiæ plenariæ poſſet æquivalere; ſed talis determinatio provenit ex diſpoſitione & devotione illius pro quo celebratur Miſſæ ſacrificium, illique commenſuratur.

99. Dico ſecundò, Miſſæ ſacrificium habet valorem ſatisfactorium infinitum non ſolum intenſivè, ſed etiam extenſivè. Non enim ſolùm poteſt ſatisfacere pro omni pœna debita peccatis ſive mortalibus ſive venialibus; ſed etiam pro pœna debita peccatis infinitorum hominum, ſi darentur; cùm enim ſit idem cum ſacrificio crucis, ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, & vis ſatisfactoria ex opere operato eadem ſit in utroque ſacrificio, eandem habet cum illo infinitatem, ſive intenſivam, ſive extenſivam. Unde

100. Dico tertiò, hoc ſacrificium oblatum pro pluribus, æquè prodeſt cuilibet, ac ſi pro uno tantùm offeratur.

Hæc concluſio ſequitur ex dictis in præcedentibus: ſi enim valor ſacrificij Miſſæ intenſivè & extenſivè infinitus ſit, nihil tollitur de fructu debito devotioni illius pro quo offertur, per hoc quod pro aliis offeratur, cùm infinitus valor nunquam exhauriri poſſit: ut bene expendit Cajetanus tomo 3. opuſcul. tract. 3. quæſt. 2. his verbis: *Quoniam ex parte rei oblatæ eſt infinitas in hoc ſacrificio, & per unicam devotionem non exhauritur, nec minuitur, conſequens eſt, ut non ſolùm pluribus, ſed infinitis devotionibus, unicum ſacrificium ſufficienter reſpondeat, cuilibet certam pariendo ſatisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro ſe offerre hoc ſacrificium ex quantitate effectûs hujus ſacrificii ſecundùm ſe, & applicati ad ipſum, ex hoc quod alter procuret eandem pro ſe dici* (ſcilicet Miſſam) *nec è converſo, ſed unicuique reſpondet tantundem, quantùm ſi pro ſe ſolo diceretur: quia unicuique ſufficienter & efficienter, juxta quantitatem devotionis ſuæ.* Et hic quæſt. 79. art. 5. hæc ſcribit: *Vna Miſſa non perdit vim ſatisfactionis ſuæ pro primo offerente, ex hoc quod pro ſecundo, tertio, quarto, quinto, &c. offertur: Sicut quantitas devotionis unius, nihil tollit de quantitate devotionis alterius. Vnde arguendo, inſtruendique*

ſimul ſunt homines ignoranter petentes, vel exigentes A *pro ſua eleemoſyna totam ſibi Miſſam dari, aut ſuo defuncto: nihil enim minus ipſe habebit, ſi mille alii petant eandem Miſſam pro ſe ipſis & aliis defunctis, quàm ſi pro ipſo ſolo celebrari diceretur: imò ex hujuſmodi indevotione ſic petentis, damnum videtur incurrere, quòd minus ſibi proderit.*

101\. Confirmatur: Quando Sacerdos generaliter offert Miſſam pro circumſtantibus, etiam ſi circumſtantes ſint multi, non minùs ſingulis prodeſt, quàm ſi quilibet eorum ſolus adeſſet; alioquin procurandum eſſet audire Miſſam cui nullus alius aſſiſtat, & melius eſſet audire Miſſam privatam, cui pauciſſimi aſſiſtunt, quàm publicam & ſolemnem cui aſſiſtit omnis populus: Ergo ſimiliter, quan- B do Sacerdos applicat Miſſam pro pluribus nominatim & in particulari, pro ſe celebrari poſtulantibus, æquè prodeſt cuilibet eorum, ac ſi pro uno tantùm offerretur.

102 Argumenta quæ contra iſtas concluſiones à quibuſdam Recentioribus objici ſolent, leviſſima ſunt, & ex dictis facilè dilui poſſunt. Objiciunt enim primò: Sacrificium Miſſæ non eſt ita perfectum, ac ſacrificium crucis: Sed ſi eſſet infiniti valoris quoad ſufficientiam, eſſet æquè perfectum, unum enim infinitum non eſt majus ſive perfectius altero: Ergo ſacrificium Miſſæ non continet infinitum valorem.

Secundò, Si ſacrificium Miſſæ ſit valoris quoad ſufficientiam infiniti, ſequuntur duo inconveni- C entia, nempe quòd cum quis petit plures Miſſas, ſufficit pro illo unam Miſſam offerre, in infinito enim non eſt opus multiplicatione. Item poſſe Sacerdotem pro eadem Miſſa plura ſtipendia, lege vel conſuetudine taxata, à diverſis accipere; nam, ut diximus in tertia concluſione, cuique æquè proderit, ac prodeſſet uni, ſi pro eo ſolo offerretur, & ſic nulli in eo caſu fiet injuria.

103\. Sed ad hæc facilè reſpondetur: Ad primùm enim, nego Majorem, nam cùm perfectio eſſentialis ſacrificij deſumatur à re oblata, & à principali offerente, & idem ſit principalis offerens, eademque res oblata in ſacrificio crucis & in ſacrifitio D Miſſæ, mirum videri non debet, ſi dicantur æqualis perfectionis eſſentialis, quamvis accidentaliter in modo offerendi differant.

Ad ſecundum reſpondeo, quoad primum inconveniens, non ſequi ex noſtra doctrina; licèt enim ſacrificium Miſſæ ſit valoris quoad ſufficientiam infiniti, quia tamen ejus effectus limitatur devotione offerentis, & ejus pro quo offertur, prodeſſe poſſunt magis plura Miſſæ ſacrificia, quam unum.

104 Quantùm verò ad ſecundum inconveniens, nego etiam illud ſequi ex noſtra doctrina: Tum quia ſtipendia non dantur celebranti tanquam pretium fructus ſacrificii, ſed tanquam eleemoſyna ad vitam ſuſtentandam, vel tanquam pretium miniſterij quod exhibet, cui tanta compenſatio non debetur, ſed ea ſolùm quæ eſt taxata à lege, vel à conſuetudine. Tum etiam quia intentio tribuentis ſtipem, non ſolùm eſt, ut ſibi ſacrificij fructus applicetur, ſed etiam ut frequentatione Miſſarum, divinus cultus augeatur, & tam vivorum, quàm defunctorum animæ, plurimorum ſacrificiorum ſuffragiis juventur. De quo plura articulo ſequenti.

ARTICULUS VI.

De ſtipendio Miſſarum.

Dico breviter, Sacerdotes qui ſuas Miſſas obligatas non habent, ſtipendium aliquod pro Miſſa dicenda accipere poſſe. 105.

Ratio eſt, quia lex juſtitiæ poſtulat, ut *qui altari deſervit, de altari vivat,* ut dicitur 1. ad Corinth. 9. & quod hi qui in bonum aliorum occupantur, ſpiritualia miniſtrando, mutuò ab illis ſuſtententur. Unde Gloſſa Auguſtini ſuper illud 1. ad Timoth. 5. *Qui bene præſunt Presbyteri,* &c. ait: *Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino,* Ex quo colligit S. Thomas 2. 2. quæſt. 87. art. 1. quod dare decimas miniſtris Dei, in ipſorum vitæ ſuſtentationem, ſit de jure naturæ, quamvis determinatio ad certam taxam, ſit de jure poſitivo. Unde ſequitur, non ſolùm Sacerdotes pauperes, ſed etiam divites, poſſe pro Miſſa ſtipendium recipere; quia hoc non datur Sacerdoti ſolùm titulo paupertatis & eleemoſynæ neceſſariæ ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, ſed etiam titulo miniſterij quod exercet: unde ſicut miles aliàs dives, juſtè accipit ſuæ militiæ ſtipendium, nam *quis militat ſuis ſtipendiis unquam?* 1. ad Corinth. 9. & ſicut Sacerdotes, quamvis divites, juſtè accipiunt decimas; ita & Miſſæ ſtipendium juſtè poſſunt accipere & exigere.

Dixi Sacerdotes *qui ſuas Miſſas obligatas non habent,* quia illi qui aliquo juſto titulo celebrare tenentur, non poſſunt illis diebus quibus tenentur celebrare, ſtipendium pro Miſſa recipere, ut determinavit Sacra Congregatio Concilii annò 1626. his verbis: *Sacerdotes quibus diebus tenentur Miſſas celebrare, ratione beneficii, ſeu capellæ, legatis, aut ſalarii, ſi eleemoſynas etiam pro aliis Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſunt eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere.* Ex quo intelliges primò, quod cùm Parochi, diebus ſaltem feſtivis, teneantur ſacrificium offerre pro ſuis ovibus, & ad hoc jam habeant ſtipendium ſtabile, ratione beneficij, ad hujuſmodi Miſſas celebrandas, non poſſunt juſto titulo ſtipendium exigere. Niſi fortè illis diebus quibus pro ovibus celebrare tenentur, huic obligationi per alium ſatisfecerint; tunc enim ſtipendium pro Miſſa recipere poſſunt, ſicut & aliis diebus quibus pro ſuis ovibus celebrare non tenentur. 106

Intelliges ſecundò, in prædicto Miſſarum ſtipendio, nullam intervenire ſimoniæ labem, quia ſtipendium non datur pro ipſa Miſſa, & veluti pretium ejus, ſed vel pro ſuſtentatione Miniſtri, aut pro ipſo externo miniſterio, quæ ſunt aliquid temporale. Pro miniſtrandis verò aliis ſacramentis non poteſt etiam titulo ſuſtentationis, aliquid recipi; quia Eccleſia ſuſtentationem Miniſtri, in Miſſarum oblatione, non verò in aliis miniſteriis ſacris deſignavit, & pro miniſtrandis aliis ſacramentis, ſufficienter proviſum & Miniſtris, per decimas, & primitias, alioſque redditus Eccleſiaſticos, vel per generales eleemoſynas quæ dantur Regularibus. Unde in Rituali Pauli V. in Rubricis de ſacramentis in genere, ſtatuitur quod non poſſit aliquis recipere quidquam in miniſtratione Sacramentorum, niſi in caſu quod aliquid gratis detur, poſt adminiſtrationem factam, & ſit in uſu, & non prohibeatur ab Epiſcopo. 107

Tertiò

108 Tertiò ex dictis intelligea, juſtum Miſſæ ſtipendium non debere menſurari penes valorem ſacrificij, qui (nt diximus articulo præcedenti) infinitus eſt; neque penea effectum quem percipit qui dat ſtipendium, quia illæ res ſunt quid ſpirtuale: ſed vel ex lege Eccleſiaſtica taxante, vel ex juſta & rationabili conſuetndine, vel ſi bæc deficiunt, ex honeſta & frugali Sacerdotis in unum diem ſuſtentatione. Nec placet aliquorum ſententia, qui id extendunt, non ſolùm ad Sacerdotia ſuſtentationem, ſed reliquarum etiam perſonarum, quæ in ejua famulatu occupantur, imò & cognatorum t addontque poſſe Sacerdotem exigere ſtipendium ſufficiens, non ſolùm ad victum, ſed etiam ao veſtitum, & reliqua vitæ humanæ neceſſaria, usque ad ipſa Sacerdotis debita ſolvenda, cùm iſta apertè redoleant avaritiam.

109 Quæres primò, an poſſit quis recipere plura ſtipendia pro Miſſis, & poſtea diſtribuere alijs, retentâ ſibi aliquâ parte, dummodo juſtum ſtipendium tribuat? v. g. recipit quia Pariſiis triginta aſſes pro una Miſſa, & poſtea jubet alteri illam dicere, dando illi quindecim aſſes, juxta taxam Diœceſis Pariſienſis; quæritur an poſſit hoc juſtè fieri? Affirmant Suarea hîc diſp. 86. ſect.3. Emanuel Sa, aliique ex recentioribna Caſuiſtis t quia (inquiunt) nulli fit injuria in hoc, nec danti ſtipendium, quia aſſignatur ei una Miſſa, ſicut eam petivit: nec Sacerdoti illam dicenti, quia datur ei juſta eleemoſyna & ſtipendium, juxta taxam & conſuetudinem Diœceſis Pariſienſis.

110 Hæc tamen ſententia, neque eſt probabilis, neque tuta. Primum ex eo patet, quòd Sacerdos ille qui triginta aſſea pro una Miſſa recepit, non habet jus retinendi dimidiam partem hujus pecuniæ: nec titulo gratuito, quia illi non fit donatio talia partis à vero domino: neque titulo oneroſo, quia ipſe non ſubijt onua dicendi Miſſam: neque ratione Miniſterij in quærendo Sacerdotem, quia ſuâ voluntate id facit, eò quòd non vult dicere illas Miſſas: neque ille labor eſt tanti momenti, ut debeat retinere illam partem: unde facit injuriam & vero domino qui triginta aſſes pro celebratione Miſſæ aſſignavit, & Sacerdoti dicenti illas Miſſas, quia ſine conſenſu illorum, retinet ſibi partem deſtinatam ſtipendio Miſſæ.

111 Secundum verò, nimirum quòd ſententia illa tuta non ſit, conſtat ex deciſione ſacræ Congregationis Concilij die 21. Julij anni 1625. quæ definivit non poſſe Sacerdotem, majori accepto ſtipendio pro Miſſæ celebratione partem retinere. Verba ejus ſunt: *Sacra Congregatio omne damnabile lucrum, ab Eccleſia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retentâ, celebrandam committat.*

112 Advertendum tamen eſt, quod qui habet Beneficium, cui eſt annexum onus Miſſarum, ſi commendat alteri Sacerdoti illas Miſſas, non tenetur dare ſtipendium ad rationem redditnum Beneficij, ſed ſufficit quod tribuat eleemoſynam congruam, ſecundùm morem illius loci, niſi aliud in fundatione caveatur. Ita reſolvit eadem ſacra Congregatio in decretis de celebratione Miſſarum dubio 8. Ratio verò diſcriminis inter Beneficiarium & alium ſimplicem Sacerdotem, alteri Miſſas commendantem, manifeſta eſt, nam ut ſuprà dicebamus, ſimplex Sacerdos cui pingue ſtipendium pro celebratione unius Miſſæ tributum eſt, nullum habet jus ad retinendum ſibi partem illius, aſſignando aliam alteri cui Miſſam commendavit: Beneficiariua verò ad hoc titulum habet, ſcilicet Beneficium, cui aliàs eſt annexum onus recitandi divinum officium, & alia ſimilia onera. Unde quando commendat Miſſas aliis, tanquam proprius dominus id facit, & ſic non tenetur niſi conſuetam eleemoſynam dare.

113 Quæres ſecundò, utrum ſi petentes Miſſam, non dant juſtum ſtipendium, poſſit Sacerdos à diverſis tot parva ſtipendia accipere, ut adæquent unum juſtum, & pro illis unam ſolùm Miſſam celebrare? Affirmant multi Caſuiſtæ, quia (inquiunt) tunc fit injuria Sacerdoti, & ipſe poteſt ſe indemnem ſervare, quamvis promiſerit pro quolibet Miſſam celebrare: ſicut famulus & operarius, cui condigna merces non tribuitur, poteſt damnum ſuum, ut potuerit, reſarcire; etiam ſi in principio ob paupertatem coactus ſit paciſci, pro injuſto & inæquali ſtipendio; & ſimiliter qui ob neceſſitatem cogitur triticum emere injuſto pretio, poteſt ſine injuſtitia, aliâ viâ ſe indemnem ſervare.

114 Hæc ſententia attento jure naturali, videtur ſatis probabilia. Sed poſt determinationem, ſeu prohibitionem prædictæ Congregationia Concilii, nec eſt tuta, nec ad praxim reducenda. Verba ptohibitionis bæc ſunt: *Deinde pro pluribus Miſſis, etiam ejuſdem qualitatis celebrandis, plura ſtipendia, quantumcumque incongrua & exigua, ſive ab una, ſive à pluribus perſonis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat ac præcipit, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributa eleemoſyna præſcripta fuerint; alioqui graviter peccant, & ad reſtitutionem tenentur.*

5 Quæres tertiò, an poſſit aliquis anticipatè dicere Miſſas pro his qui ſibi offerent poſtea ſtipendia; & ita quando dantur eleemoſynæ, ſatisfacere applicando Miſſaa jam dictas illâ intentione? Affirmant plurea ex recentiotibus Caſuiſtis, quoa refert Martinez à Prado hîc dubio 13. § 6. ut hac piâ opinione (inquiunt) ſubveniatur paupertati quorundam Sacerdotum, qui dum aſſignata ſtipendia non habent, quando Miſſas celebrant, earum applicationem ſibi in futurum reſervant, accepturi ſtipendia ab iis qui in futurum à ſe Miſſas petierint; nam in poteſtate Sacerdotis videtur eſſe ſacrificii fructum ſuſpendere.

116 Verùm quia multa ſunt quæ hanc ſententiam periculoſam reddunt, examinari cœpta eſt à Sacra Congregatione Concilii ſub Clemente VIII. anno 1605. & poſtea tempore Pauli V. damnata: ſcripſitque Sacra Congregatio ad Nuntium Apoſtolicum in Hiſpania, ubi hæc conſuetudo vigebat, ut in omnibua illius regni provincijs, *tanquam pluribus nominibus periculoſa, fidelium ſcandalis, & offenſionibus obnoxia: atque à vetuſto Eccleſiæ more nimiùm abhorrens, prohiberetur.* Quæ prohibitio extat inter reſponſa Congregationis.

117 Quærea quartò, an poſſit Sacerdoa duplex ſtipendium pro unica Miſſa accipere, unum quidem pro applicatione fructûs medij, quem pro determinatis perſonis, ex uſu Eccleſiæ, celebrans offerre ſolet: & alterum pro applicando alteri fructu ſibi proprio, cui ipſe renuntiat, & cedit alteri?

Affirmativè reſpondent plures ex recentioribus Caſuiſtis, quos refernnt Martinez à Prado ubi ſuprà §. 5. & Angelus Maria Vericelli, quæ-

eſt laus divina, quæ fit in Introitu, ſecundùm illud Pſalmi 49. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Sumiturque ordinariè ex Pſalmis, quia ut ait Dionyſius cap.2. Eccleſ. Hierarchiæ: Pſalmi comprehendunt per modum laudis quidquid in Sacra Scriptura continetur.

121 Secundò fit commemoratio præſentis miſeriæ dicendo novies Kyrie aut Chriſte eleiſon, ter ſcilicet pro qualibet Perſonarum Divinarum, & ad ſignificandum Perſonas divinas eſſe in ſe invicem per circuminceſſionem: originale, veniale, mortale; cogitationis, loquutionis, perpetrationis: fragilitatis, ignorantiæ, malignitatis, ut ait Innocentius III. lib.2. de myſterii Miſſæ cap.19. Græcè autem dicitur, propter quatuor cauſas, inquit Albertus Magnus Tract.1. de Sacrificio Miſſæ cap. 2. Primò quia ſapientia primùm apud Græcos floruit. Secundò, quia leges apud eosdem primò viguerunt. Tertiò, quia primi ex Gentilibus Evangelium audierunt. Quartò, quia ea illis ad nos fidea ac religio Chriſtiana derivata eſt. Vel ut ait Auguſtinus Epiſt.178. ut oſtendatur una Dei miſericordia univerſis indifferenter nationibus imploranda: ſicut *ὁμοούσιον* ad conſubſtantialitatem fidei ea primendam, Latinè uſurpamus, quia Trinitas eſt ab omnibus indifferenter confitenda.

122 Tertiò commemoratur cœleſtis gloria, ad quam tendimus poſt præſentem & vitam & miſeriam, dicendo *Gloria in excelſis Deo*, qui hymnus cantatur in Feſtis, in quibus commemoratur cœleſtis gloria, non autem in officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem præſentis miſeriæ pertinent.

123 Quartò Sacerdos ſalutat Populum verbis illis, *Dominus vobiſcum*, qui ſalutandi modus ſumitur ex Scriptura Ruth. 2. & 2. Paralipom.15. & Lucæ 1. Populuſque reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo*, quo precatur Deum eſſe quoque cum ſpiritu Sacerdotis, illique aſſiſtere ad peragendum ſacrificium, aut velle ſe cum illius ſpiritu conjungi. Quæ cæremonia antiquiſſima eſt, ejuſque meminit Concilium Braccarenſe Can.21. ubi illam à traditione Apoſtolica fluxiſſe teſtatur, & Chryſoſtomus homil.18 in epiſt.2 ad Corinth. ubi ſic ait: *Bene precatur Sacerdos populo, & bene precatur populus Sacerdoti. Nam (cum ſpiritu tuo) nihil aliud eſt quam hoc*, &c.

124 Quintò Sacerdos Orationem pro populo facit, ut digni habeantur omnes tantis myſteriis: quæ Oratio *Collecta* vocatur, vel quia fit nomine totius Populi in unum collecti cum ſpiritu Sacerdotis: vel quia Sacerdos omnium rationes compendiosè colligit. Unde in fine hujus Orationis, ſeu Collectæ, Populus reſpondet, *Amen*, id eſt fiat ſicut poſtulaſti.

125 Sextò, cùm Euchariſtiæ myſterium ſit Sacramentum fidei, populus de myſteriis fidei inſtruitur primò per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, dictam vulgò Epiſtolam, deinde perfectiùs per lectionem Evangelii, quo finito, recitatur Symbolum fidei, diebus Dominicis, & præcipuis Feſtis, ad profitendum nos credere doctrinæ Chriſti per Evangelium annuntiatæ.

126 Hæc omnia olim appellabantur Miſſa Catechumenorum, quia eò uſque licebat illis intereſſe celebrationi Miſſæ. Unde poſt verbum Dei prædicatum, & Symbolum recitatum, antequam Sacerdos ad conſecrationem ſe præpararet, à Diacono Catechumeni dimittebantur, verbis illis,

A *Ite Miſſa eſt.* Quibus dimiſſis ſecunda pars Miſſæ inchoabatur, quæ Miſſa ſacrificii appellabatur, & ab Offertorio incipiebat, quo Sacerdos ſacrificii mox futuri oblationem Deo facit, & poſtea altare thurificat: quam cæremoniam Divus Thomas hic art.5. ad 2. ad duo pertinere dicit. Primò quidem ad reverentiam hujus ſacramenti, ut ſcilicet per bonum odorem depellatur ſi quid pravi odoris in eo loco fuerit. Secundò ad repræſentandum effectum gratiæ, quâ ſicut bono odore Chriſtus plenus fuit, & à Chriſto derivatur ad fideles, miniſterio & interventu Sacerdotum, juxta illud 2. ad Corint. 2. *Odorem notitia ſua ſpargit per nos in omni loco.*
B Addo ex Philone Carpathio in illud Canticorum: *Ex aromatibus myrrhæ & thuris*, per thurificationem moneri fideles, ad cœleſtia ferventi deſiderio aſcendere, inſtar fumi è thure incenſo aſcendentis, & ut ejus verbis utar, *Cor ſuum ignitum veluti thuribulum coram Deo odoratiſſimum facere, in quo quidem corde, cum per amorem virtutes colligimus, quaſi carbones in thuribulum coagerimus, quibus ſeipſam mens in conſpectu Dei igne charitatis accendat. Dumq; ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quaſi fumum aromatum ex thuribulo exhalat.* Et ex Hilario in Pſal. 140. circa illa verba, *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*, ſignificari devotionem ce-
C lebrantis & aſſiſtentis debere ad Deum eſſe directam, puram, & rectam. Et ex Auguſtino, vel alio apud ipſum, tomo 9. homil.6. in Apocal. thuribulo Chriſtum ſignificari: *Cujus corpus ſanctum* (inquit) *thuribulum aureum eſt, ex quo Deus Pater paſſionis incenſum, odorem ſuavitatis accepit.*

Thurificato altari, Sacerdos digitos abluit, propter reverentiam huius Sacramenti. 127 *Et hoc dupliciter* (inquit S. Thomas hic art. 5. ad 1. *Primò quidem, quia aliqua pretioſa tractare non conſuevimus, niſi manibus ablutis, unde indecens videtur quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundò,*
D *propter ſignificationem, quia ut Dionyſius dicit cap.3. Eccleſ. Hierarchiæ: extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis, ſecundum illud Ioan. 3. Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet: Et talis emundatio requiritur, ab eo qui accedit ad hoc ſacramentum.* Similia habet Germanus Conſtantinopolitanus in Theoria ſeu contemplatione rerum Eccleſiaſticarum, tomo 12. Bibliothecæ Patrum: *Ablutio manuum* (inquit) *eſt ejus vice qui ſe lavit inclamans, Innocens ſum: Nobis autem Sacerdotibus inſinuat, ut puri mente, conſcientiâ, cogitatione, (quæ ſunt manus noſtrarum animarum) cum timore, manſuetudine, ac moderatione accedamus ad menſam ſanctam &c.*
E Alludit porro ad Pilatum, qui ante Chriſti crucifixionem, quam Sacramentum iſtud memoriale repræſentat, *lavit manus coram populo dicens, innocens ego ſum à ſanguine juſti hujus*, Matthæi 27.

Ablutis digitis Sacerdos præparat ſe ad conſe- 128 crationem, quæ cùm ſit actio ſupernaturalis, totiusque naturæ vires tranſcendens, auxilium precum ad illam ritè peragendam petit à fidelibus, & convertens ſe ad populum ait: *Orate fratres ut meum ac veſtrum pariter in conſpectu Domini ſit acceptum ſacrificium*, & orans paululum ſecretò, per præfationem excitat populum ad fervorem devotionis & ad mentem ſurſum attollendam, & finitâ præfatione, devotè laudat Divinitatem Chriſti, cum Angelis dicens: *Sanctus, Sanctus,*

Sanctus, & humanitatem cum pueris, ſubdens: *Benedictus qui venit in nomine Domine.*

129 His peractis inchoat Canonem in quo fit commemoratio Summi Pontificis, Epiſcopi, Regis, aliorumque qui in ſublimitate ſunt conſtituti, & ſpecialiter eorum pro quibus offertur ſacrificium: deinde Sanctorum, quorum patrocinia Sacerdos implorat pro prædictis, cùm dicit. *Communicantes & memoriam venerantes*, & petitionem concludit dicens: *Vt hæc oblatio ſit illis pro quibus offertur ſalutaris.* Poſtea ad ipſam conſecrationem accedit, in qua primò petit conſecrationis effectum, cùm dicit: *Quam oblationem tu Deus benedictam, adſcriptam, ratam, rationalem, acceptabilemque facere digneris.* Quæ verba (ut exponunt Alcuinus, Innocentius III. Hugo Victorinus, D. Thomas, & alii) ſignificant, Sacerdotem à Deo petere, ut ipſe oblationem ejus conſecrando, benedictam ex prophana efficiat: eandemque approbando, faciat adſcriptam, id eſt adſcribat & numeret inter dona quæ ipſi probantur: confirmando ratam afficiat, id eſt ſtabilem & firmam, ut fructum certum & perpetuum ad nos referat: rationabilem quoque faciat, ut non ſolùm bona, ſed etiam bene, rationabiliter, & prudenter offeramus, ac ſit rationabile obſequium noſtrum, juxta Apoſtolum ad Roman. 12. Denique acceptabilem faciat, id eſt, ita undique bene ſe habentem, non ſolùm ex parte doni, ſed etiam ex parte miniſtri offerentis, ut digna ſit quæ à Deo acceptetur. Secundò Sacerdos conſecrationem peragit per verba Salvatoris, cùm dicit: *Qui pridie quàm pateretur.* Tertiò excuſat præſumptionem, per obedientiam ad mandatum Chriſti, ſubdens: *Vnde & memores.* Quartò petit hoc ſacrificium peractum eſſe Deo acceptum, cùm ait: *Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, &c.* Quintò petit huius ſacrificii & Sacramenti effectum, cùm ſibi & aliis communicantibus, vel aſſiſtentibus, tum etiam mortuis, ut illis proſit ad refrigerium & levamen pœnarum.

130 Notandum verò eſt, Sacerdotem multiplex ſignum crucis facere ſuper oblata, ante & poſt conſecrationem, de quo fusè D. Thomas art. 5. ad 3. Alcuinus in libro de celebratione Miſſæ, Amalarius lib. 3. de Officiis Eccleſiaſticis cap. 24. Innocentius III. lib. 3. de officio Miſſæ cap. 11. & Micrologus cap. 14. ubi obſervat ejusmodi ſigna fieri ſemper aut ſemel aut numero impari, ter ſcilicet, aut quinquies. *Semel propter eſſentiæ unitatem. Ter propter Trinitatem perſonarum. Quinquies propter vulnera Chriſti Domini, & expreſſam repræſentationem paſſionis ipſius.* Notat etiam S. Thomas, ſigna crucis quæ fiunt ſuper oblata ante conſecrationem, fieri ad benedicendum & conſecrandum materiam, ea verò quæ fiunt ſuper ipſum corpus & ſanguinem Chriſti poſt conſecrationem, non fieri ad benedicendum materiam, quæ jam conſecrata eſt, ſed ſolùm ad commemorandum virtutem crucis, & modum paſſionis ejus. Porro uſum ſigni crucis in Sacramentorum celebratione antiquisſimum eſſe, conſtat ex Cypriano vel alio ejus contemporaneo, in libro de Baptiſmo Chriſti, ubi ſic ait: *In cruce Domini gloriamur, cujus virtus omnia peragit Sacramenta: ſine quo nihil aliud eſt ſanctum, neque aliqua conſecratio meretur effectum.* Et ex Chryſoſtomo homiliâ 55. in cap. 16. Matthæi, ubi hæc ſcribit: *Hoc ſigno crucis conſecratur corpus Dominicum, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiantur etiam Presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis, cum invocatione Chriſti nominis, conſecrantur.* Auguſtinus etiam Tractatu 118. in Joan. ait quod niſi ſignum crucis adhibeatur *ſive ipſi aquæ, quâ Fideles regenerantur; ſive oleo, quo Chriſmate unguntur; ſive ſacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.*

131 Inſuper notandum eſt, duplicem fieri à Sacerdote hoſtiæ elevationem, unam quidem ante conſecrationem, in Offertorio, ut vocant, cujus mentio fit in omnibus ferè liturgiis, valdeque convenit ſacrificio: qua de cauſa ſolebant in teſtamento veteri elevari coram Deo ea quæ ipſi offerebantur in ſacrificium, ut videre eſt Levitici 8. & 9. aliisque locis. Alteram verò poſt conſecrationem, tum ut hoſtia populo oſtendatur, & adoranda proponatur; tum etiam ad repræſentandum Chriſtum in cruce exaltatum & mortuum, ut ait S. Germanus Conſtantinopolitanus in Theoria. Ad hanc porro hoſtiæ elevationem plures referunt illud Pſalmi 71. *Et erit firmamentum in terra in ſummis montium*, id eſt juxta Hebræum, *Erit pugillus vel particula frumenti in capite montium*: & juxta interpretationem Rabbi Jonatæ, qui vixit ante Chriſtum, *Placenta panis fiet ſacrificium in capitibus Sacerdotum qui ſunt in Eccleſia.* De quo ſuprà.

132 Tertiò obſervandum eſt ex D Thoma hic art. 4. ad 9. quod quando Sacerdos poſt conſecrationem ait: *Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum*: Non petit neque quod ſpecies Sacramentales deferantur in cœlum, neque corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit: ſed petit hoc pro corpore myſtico, quòd ſcilicet orationes Sacerdotis & populi, Angelus aſſiſtens divinis myſteriis, Deo repræſentet ſecundùm illud Apocalypſis 8. *Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus Sanctorum, de manu Angeli.* Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipſa Eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe Deus cujus participationem petimus: De hoc enim altari dicitur Exodi 20. *Non aſcendes ad altare meum per gradus*: id eſt (ſecundum Gloſſam) *in Trinitate gradus non facies.* Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt *Magni Conſilii Angelus*, qui corpus ſuum myſticum Deo Patri conjungit & Eccleſiæ triumphanti. Quam interpretationem indicat etiam Author Gemmæ animæ lib. 1. de antiquo Miſſarum ritu cap. 106. alteram verò de Angelico miniſterio preces noſtras ad Deum transmittente, Chriſtique ad nos miſſione, tradit Innocentius III. lib. 5. de myſteriis Miſſæ cap. 6. his verbis: *Per manus Angeli tui, hoc eſt per miniſterium Angelorum, ſecundum illud quod ait Angelus ad Tobiam: Quando orabas Dominum cum lachrymis, obtuli orationem tuam Domino.* Et paulo infrà: *Hinc etiam evidenter apparet, quod Angeli ſemper in ſacrificiis præſentes aſſiſtunt?* Quod paulò ante oſtenderat ex Gregorio lib. 4. Dialogorum cap. 58. dicente: *Quis fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio, Angelorum choros adeſſe, terrena cœleſtibus jungi, unum quid ex viſibilibus atque inviſibilibus fieri.*

Art. 1. § 2

133 Denique ad pleniorem Canonis intelligentiam, Advertendum eſt, quod quando Sacerdos in commemoratione defunctorum orat pro animabus fidelium, *qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis*, & à Deo petit, ut

locum

locum refrigerii lucis, & pacis obtineant, non petit ut obtineant quod jam aſſeruerat illas habere, ut ineptè objiciunt Sectarii; ſed poſtulat ut animæ fidelium defunctorum, quæ jam quandam pacem & quietem habent, utpote à bello tentationum immunes, & de præmio æternæ felicitatis ſecuræ, locum perfectæ pacis & beatitudinis obtineant, & quietem habeant à tormentis, & à deſiderio viſionis divinæ, quo præcipuè anguntur & cruciantur. Illud verò quod ait Eccleſia in Offertorio Miſſæ pro defunctis: *Ne abſorbeat eas Tartarus, ne cadant in obſcura*, dicitur de animabus illis conſideratis quatenus mox è corpore egreſſuris, & coram tremendo Dei judicio ſiſtendis: ſimilique proſopopœiâ, quâ etiam nunc Eccleſia Chriſtum interdum conſiderat, ut ante adventum, quando has voces Prophetarum uſurpat: *Veni Domine, & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Iſraël. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant juſtum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem.* Uſurpatur autem ab Eccleſia illa proſopopœia, ut magis excitet fideles ad commiſerationem hujuſmodi animarum, & ad apprehenſionem divini judicii.

134 Peractâ defunctorum commemoratione, Sacerdos ad communionem ſe diſponit, & alios communicantes, tum per orationem Dominicam, cujus una petitio eſt de pane quotidiano & ſuperſubſtantiali: tum etiam per oſculum pacis quod datur paulò pôſt, ut ſignificetur Euchariſtiam eſſe ſacramentum unitatis & pacis. Quam ceremoniam antiquam eſſe liquet ex Dionyſio lib. de Eccleſ. hierarchia cap. 3. Clemente lib. 8. Conſtit. cap. 5. Tertulliano lib. de Oratione cap. 14. & Chryſoſtomo lib. 1. de compunctione cordis cap. 3. cujus verba ſunt: *Oſculum pacis porrigere, tempore quo ſacramenta celebrantur, in uſu Eccleſiæ eſt.* E homil. 51. ad populum Antiochenum: *Propterea in myſteriis alter alterum amplectitur, ut unum multi ſiamus.* Olim autem in primitiva Eccleſia, ut refert Clemens citatus, ſecernebantur viri à fœminis, quoad oſculum pacis, imò & quoad locum in templo; & viri viros, fœminæ fœminas oſculabantur, modeſtiæ causâ, & ad vitandam omnem impudicitiam. Nunc verò, creſcente malitiâ, & refrigeſcente charitate, non datur oſculum immediatè, ſed tantùm mediante patenâ, vel imagine, aut aliâ re ſacrâ. In Miſſis vero defunctorum, in quibus ſacrificium offertur non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur.

135 Ante communionem Sacerdos hoſtiam in tres partes dividit, & unam in calicem immittit, & ſanguini immergit. Cujus ceremoniæ mentio fit in Canone *Cùm frangitur*, ſumpto ex libro ſententiarum Proſperi, de conſecrat. diſt. 2. ubi ſic dicitur: *Cùm frangitur hoſtia, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio deſignatur?* Ejuſdem fractionis meminit Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Chriſti cap. 18. ubi ſic ait: *Ideoque in tres partes hoſtia dividitur, eaque diviſio ſuper calicem fieri conſuevit.* Et Stephanus Eduenſis libro de Sacramento altaris capite 18. *Frangitur* (inquit) *hoſtia, & in tres partes dividitur ſancta Trinitati dedicata. Quarum una in calicem demiſſa, ſanguini immergitur, pro illa parte Eccleſiæ, quæ naufragio hujus ſæculi agitata, multis perturbationibus paſſionum concutitur. Aliæ duæ extra calicem, ſunt pro illis, quarum una igne examinatur, quæ eſt fidelium; altera eſt ſanctorum, quæ cum Chriſto regnat in æternum.* Similia docet D. Thomas hìc art. 5. ad 7. & 8.

Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primò percipiente Sacerdote, & poſtmodum aliis dante, juxta illud Dionyſii in libro de Eccleſiaſtica hierarchia versùs finem. *Ipſa myſteriorum perceptio, myſticam eorundem diſtributionem antecedit; hic enim rerum divinarum ordo ac diſtinctio generalis eſt, ut prius ipſe ſacer Antiſtes communicet, ac iis donis quæ per ipſum cæteris divinitùs diſtribuenda ſunt, ſatietur, ac deinde aliis ea tradat.* Unde meritò plures viri docti improbant præpoſterum quorundam uſum, qui ſibi ſacram exiberi communionem ab initio Miſſæ petunt, & nimiam facilitatem & indulgentiam aliquorum Sacerdotum, qui eorum importunæ petitioni, citra neceſſitatem acquieſcunt. 136

Peractâ communione tota Miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterii (quod ſignificat cantus poſt communionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebratâ cœnâ cum Diſcipulis, hymnum dixit, Matth. 20. Tandem Diaconus populum dimittit, per hæc verba, *Ite Miſſa eſt*, cui à miniſtro, nomine populi, reſpondetur, *Deo gratias*, & ſic gratiarum actione cuncta concluduntur, & ſacrum perficitur Euchariſtiæ ſacrificium; *quod dum peragimus* (inquit Gregorius) *neceſſe eſt, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus: quia qui paſſionis Dominicæ myſteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cùm noſmetipſos hoſtiam fecerimus* (quod per contritionem & pœnitentiam peccatorum præſtamus) *carnem pro carne reponentes, pro ſancta ſanctificatam, pro caſta caſtigatam; pro effuſo ſanguine in ara crucis, effuſum ſanguinem in rubore confeſſionis*, ut bellè Petrus Cellenſis ait. Sed de hoc fusè Tractatu ſequenti, in quo de ſacramento Pœnitentiæ diſſeremus. 137 Lib. 4 Dial. c. 59.

(***)

LAUDETUR VENERABILE SACRAMENTUM.

Sanctus, & humanitatem cum pueris, ſubdens: *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

129 His peractis inchoat Canonem in quo fit commemoratio Summi Pontificis, Epiſcopi, Regis, aliorumque qui in ſublimitate ſunt conſtituti, & ſpecialiter eorum pro quibus offertur ſacrificium: deinde Sanctorum, quorum patrocinia Sacerdos implorat pro prædictis, cùm dicit, *Communicantes & memoriam venerantes*; & petitionem concludit dicens: *Ut hæc oblatio ſit illis pro quibus offertur ſalutaris.* Poſtea ad ipſam conſecrationem accedit, in qua primò petit conſecrationis effectum, cùm dicit: *Quam oblationem tu Deus benedictam, adſcriptam, ratam, rationalem, acceptabilemque facere digneris.* Quæ verba (ut exponunt Alcuinus, Innocentius III. Hugo Victorinus, D. Thomas, & alii) ſignificant, Sacerdotem à Deo petere, ut ipſe oblationem ejus conſecrando, benedictam ex prophana efficiat: eandemque approbando, faciat adſcriptam, id eſt adſcribat & numeret inter dona quæ ipſi probantur: confirmando ratam efficiat, id eſt ſtabilem & firmam, ut fructum certum & perpetuum ad nos referat: rationabilem quoque faciat, ut non ſolùm bona, ſed etiam bene, rationabiliter, & prudenter offeramus, ac ſit rationabile obſequium noſtrum, juxta Apoſtolum ad Roman. 12. Denique acceptabilem faciat, id eſt, ita undique bene ſe habentem, non ſolùm ex parte doni, ſed etiam ex parte miniſtri offerentis, ut digna ſit quæ à Deo acceptetur. Secundò Sacerdos conſecrationem peragit per verba Salvatoris, cùm dicit: *Qui pridie quàm pateretur.* Tertiò excuſat præſumptionem, per obedientiam ad mandatum Chriſti, ſubdens: *Unde & memores.* Quartò petit hoc ſacrificium peractum eſſe Deo acceptum, cùm ait: *Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, &c.* Quintò petit hujus ſacrificii & Sacramenti effectum, cùm ſibi & aliis communicantibus, vel aſſiſtentibus, tum etiam mortuis, ut illis proſit ad refrigerium & levamen pœnarum.

130 Notandum verò eſt, Sacerdotem multiplex ſignum crucis facere ſuper oblata, ante & poſt conſecrationem, de quo fusè D. Thomas art. 5. ad 3. Alcuinus in libro de celebratione Miſſæ, Amalarius lib. 3. de Officiis Eccleſiaſticis cap. 24. Innocentius III. lib. 3. de officio Miſſæ cap. 11. & Micrologus cap. 14. ubi obſervat ejuſmodi ſigna fieri ſemper aut ſemel aut numero impari, ter ſcilicet, aut quinquies. *Semel propter eſſentiæ unitatem. Ter propter Trinitatem perſonarum. Quinquies propter vulnera Chriſti Domini, & expreſſam repræſentationem paſſionis ipſius.* Notat etiam S. Thomas, ſigna crucis quæ fiunt ſuper oblata ante conſecrationem, fieri ad benedicendum & conſecrandum materiam, ea verò quæ fiunt ſuper ipſum corpus & ſanguinem Chriſti poſt conſecrationem, non fieri ad benedicendum materiam, quæ jam conſecrata eſt, ſed ſolùm ad commemorandum virtutem crucis, & modum paſſionis ejus. Porro uſum ſigni crucis in Sacramentorum celebratione antiquiſſimum eſſe, conſtat ex Cypriano vel alio ejus contemporaneo, in libro de Baptiſmo Chriſti, ubi ſic ait: *In cruce Domini gloriamur, cujus virtus omnia peragit Sacramenta: ſine quo nihil aliud eſt ſanctum, neque aliqua conſecratio meretur effectum.* Et ex Chryſoſtomo homiliâ 55. in cap. 16. Matthæi, ubi hæc ſcribit: *Hoc ſigno crucis conſecratur corpus Dominicum, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiantur etiam Presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis, cum invocatione Chriſti nominis, conſecrantur.* Auguſtinus etiam Tractatu 118. in Joan. ait quod niſi ſignum crucis adhibeatur *ſive ipſi aquæ, quâ Fideles regenerantur; ſive oleo, quo Chriſmate unguntur; ſive ſacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.*

Inſuper notandum eſt, duplicem fieri à Sacerdote hoſtiæ elevationem, unam quidem ante conſecrationem, in Offertorio, ut vocant, cujus mentio fit in omnibus ferè liturgiis, valdeque convenit ſacrificio: qua de cauſa ſolebant in teſtamento veteri elevari coram Deo ea quæ ipſi offerebantur in ſacrificium, ut videre eſt Levitici 8. & 9. aliiſque locis. Alteram verò poſt conſecrationem, tum ut hoſtia populo oſtendatur, & adoranda proponatur; tum etiam ad repræſentandum Chriſtum in cruce exaltatum & mortuum, ut ait S. Germanus Conſtantinopolitanus in Theoria. Ad hanc porro hoſtiæ elevationem plures referunt illud Pſalmi 71. *Et erit firmamentum in terra in ſummis montium*, id eſt juxta Hebræum, *Erit pugillus vel particula frumenti in capite montium*: & juxta interpretationem Rabbi Jonatæ, qui vixit ante Chriſtum, *Placenta panis fiet ſacrificium in capitibus Sacerdotum qui ſunt in Eccleſia.* De quo ſuprà. 131

Tertiò obſervandum eſt ex D. Thoma hic art. 4. ad 9. quod quando Sacerdos poſt conſecrationem ait: *Jube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum*: Non petit neque quod ſpecies Sacramentales deferantur in cœlum, neque corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit: ſed petit hoc pro corpore myſtico, quòd ſcilicet orationes Sacerdotis & populi, Angelus aſſiſtens divinis myſteriis, Deo repræſentet ſecundùm illud Apocalypſis 8. *Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus Sanctorum, de manu Angeli.* Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipſa Eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe Deus cujus participationem petimus: De hoc enim altari dicitur Exodi 20. *Non aſcendes ad altare meum per gradus*: id eſt (ſecundum Gloſſam) *in Trinitate gradus non facies.* Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt *Magni Conſilii Angelus*, qui corpus ſuum myſticum Deo Patri conjungit & Eccleſiæ triumphanti. Quam interpretationem indicat etiam Author Gemmæ animæ lib. 1. de antiquo Miſſarum ritu cap. 106. alteram verò de Angelico miniſterio preces noſtras ad Deum tranſmittente, Chriſtique ad nos miſſione, tradit Innocentius III. lib. 5. de myſteriis Miſſæ cap. 6. his verbis: *Per manus Angeli tui, hoc eſt per miniſterium Angelorum, ſecundum illud quod ait Angelus ad Tobiam: Quando orabas Deum cum lachrymis, obtuli orationem tuam Domino.* Et paulo infrà: *Hinc etiam evidenter apparet, quod Angeli ſemper in ſacrificiis præſentes aſſiſtunt?* Quod paulò ante oſtenderat ex Gregorio lib. 4. Dialogorum cap. 58. dicente: *Quis fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Jeſu Chriſti myſterio, Angelorum choros adeſſe, terrena cœleſtibus jungi, unum quid ex viſibilibus atque inviſibilibus fieri.* 132

133 Denique ad pleniorem Canonis intelligentiam, Advertendum eſt, quod quando Sacerdos in commemoratione defunctorum orat pro animabus fidelium, *qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis*, & à Deo petit, ut *locum*

locum refrigerii lucu, & pacis obtineant, nou petit ut obtineant quod jam aſſeruerat illas habere, ut ineptè objiciunt Sectarii; ſed poſtulat ut animæ fidelium defunctorum, quæ jam quandam pacem & quietem babent, utpote à bello teotationum immunea, & de præmio æternæ ſelicitatis ſecuræ, locum perſectæ pacis & beatitudinis obtineant, & quietem habeant à tormentia, & à deſiderio viſionis divinæ, qoo præcipuè anguntue & cruciantue. Illud verò quod ait Eccleſia in Offertotio Miſſæ pro defunctis: *Ne abſorbeat eas Tartarm, ne cadant in obſcura*, dicitur de animabus illia conſideratis quatenus mox è corpote egreſſuris, & coram tremendo Dei judicio ſiſtendis: ſimiliquе proſopopœiâ, quâ etiam nunc Eccleſia Chriſtum interdum cooſiderat, ut ante adventnm, quando has voces Peophetarum uſurpat: *Veni Domine, & noli tardare, relaxa facinora plebu tua Iſrael. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant juſtum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem.* Uſurpatur autem ab Eccleſia illa proſopopœia, ut magis excitet fideles ad commiſerationem hujuſmodi animarum, & ad apprehenſionem divini judicii.

134 Peractâ deſnoctorum commemoratione, Sacerdos ad communionem ſe diſponit, & alios communicanres, tum per orationem Dominicam, cujus una petiтo eſt de pane quotidiaoo & ſuperſubſtantiali: tum etiam per oſculum pacia qood datur paulò pòſt, ut ſignificetur Euchariſtiam eſſe ſacramentum nnitatis & pacis. Quam ceremoniam antiquam eſſe liquet ex Dionyſio lib. de Eccleſ. hierarchia cap. 4. Clemente lib. 8. Conſtit. cap. 5. Tertulliano lib. de Oratione cap. 14. & Chryſoſtomo lib. 1. de componctione cordis cap. 3. cujus verba ſunt: *Oſculum pacis porrigere, tempore quo ſacramenta celebrantur, in uſu Eccleſiæ eſt.* E homil. 51. ad populum Antiochenum: *Propterea in myſteriis alter alterum amplectitur, ut unum multi ſiamm.* Olim autem in primitiva Eccleſia, ut refert Clemeos citatns, ſecernebantur viri à fœminis, quoad oſcolom pacis, imò & quoad locum in templo; & viri viros, fœminæ fœminas oſculabantur, modeſtiæ causâ, & ad vitandam omnem impudicitiam. Nuoc verò, creſcente malitiâ, & reſrigeſcente charitate, non datur oſculum immediatè, ſed tantùm mediante patenâ, vel imagioe, aut aliâ re ſacrâ. In Miſſis vero defunctorum, in quibus ſacrificium offertur non pro pace præſenti, ſed pro requie moetuorum, pax intermittitue.

135 Ante communionem Sacerdos hoſtiam in tees partes dividit, & unam in calicem immittit, & ſanguini immergit. Cojos ceremoniæ meotio fit in Canone *Cùm frangitur*, ſumpto ex libro ſeoteotiarum Proſperi, de conſecrat. diſt. 2. ubi ſic dicitur: *Cùm frangitur hoſtia, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio deſignatur?* Ejuſdem ſractionis meminit Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Chriſti cap. 18. ubi ſic ait: *Itaque in tres partes hoſtia dividitur, eaque diviſio ſuper calicem fieri conſuevit.* Et Stephanus Eduenſis libro de Sacramento altaris capite 18. *Frangitur* (inquit) *hoſtia, & in tres partes dividitur ſancta Trinitati dedicata. Quarum una in calicem demiſſa, ſanguini immergitur, pro illa parte Eccleſia, qua naufragio hujus ſaculi agitata, multis perturbationibus paſſionum concutitur. Alia dua extra calicem, ſunt pro illis, quarum una igne examinatur, qua eſt fidelium; altera eſt ſanctorum, qua cum Chriſto regnat in aternum.* Similia docet D. Thomas hic art. 5. ad 7. & 8.

Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primò percipiente Sacerdote, & poſtmodum aliis dante, juxta illud Dionyſii in libro de Eccleſiaſtica hierarchia versùs fioem. *Ipſa myſteriorum perceptio, myſticam eorundem diſtributionem antecedit; hic enim rerum divinarum ordo ac diſtinctio generalis eſt, ut prius ipſe ſacer Antiſtes communicet, ac in donis qua per ipſum cateris divinitùs diſtribuenda ſunt, ſatietur, ac deinde aliis ea tradat.* 136 Unde meritò plures viri docti improbant præpoſterum quorundam uſum, qoi ſibi ſacram exiberi communionem ab initio Miſſæ petunt, & nimiam facilitatem & indulgentiam aliquorum Sacerdotum, qui eorum importuoæ petitioni, citra neceſſitatem acquieſcunt.

137 Peractâ communione tota Miſſæ celebratio in gratiarum actiooe terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterii (quod ſignificat cantus poſt communionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebratâ cœnâ com Diſcipulis, hymnum dixit, Matth. 20. Tandem Diaconus populum dimittit, per hæc verba, *Ite Miſſa eſt*, coi à miniſtro, nomine populi, reſpondetur, *Deo gratias*, & ſic gratiarum actione cuncta concluduntur, & ſacrum perficitur Euchariſtiæ ſacrificium; *quod dum peragimus* (inquit Gregorius) *neceſſe eſt, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus: quia qui paſſionis Dominica myſteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cùm noſmetipſos hoſtiam fecerimus* (quod per contritionem & pœnitentiam peccatorum præſtamus) *carnem pro carne reponentes, pro ſancta ſanctificatam, pro caſta caſtigatam; pro effuſo ſanguine in arca crucis, effuſum ſanguinem in rubore confeſſionis*, ut bellè Petrus Cellenſis ait. Sed de hoc fusè Tractatu ſequenti, in quo de ſacramento Pœnitentiæ diſſeremus.

Lib. 4 Dial. c. 57.

(****)

LAUDETUR VENERABILE SACRAMENTUM.

TRACTATUS QUINTUS

DE POENITENTIA.

Ad quæſtionem 85. D. Thomæ, & alias ſequentes.

PRÆFATIO.

E*A eſt* (Amice Lector.) *humanæ naturæ vitioque propagatæ infirmitas, & in ſcelera omnia, quibus penè ſuâ origine deſtinatur, proclivitas; ut pluribus remediis egeat, nec uno duntaxat, aut ſanitatem recuperet, aut recuperatam tueatur. Curatur equidem genialis morbus cœleſti lavacro, & revocatur unius Parentis noxâ perdita ſalus: Sed non adeò integra curatio fit, nec ita priſtina valetudo redit, ut non veteris morbi, & qui intima quæque, medullas, fibraſque pervaſerat, reliquiæ plures ſuperſint; animi languor, effrænis in bonum ſenſibile, & ſæpiùs rationi adverſum, pronitas, impetus, & ardor, quibus iterum in infirmitates relabimur, eò graviores, quod primæ ſuccedant, & iis omnibus partibus, in quibus patere poterat vulneri locus, naturam vulneratam inveniant. Condonatur equidem, cùm in ſortem filiorum, regenerationis lavacro cooptamur, injuria olim in Deum admiſſa, unius crimine quo poſterorum voluntates regebantur: ſed iterum injuriis, ſceleribuſque Deum provocamus, eò minùs ferendis, quòd jam amantiſſimum Patrem petant, à quo è ſervorum & mancipiorum infimâ ſorte, ad ſtatum juraque liberorum fueramus provecti. Sacri equidem Baptiſmatis unda, velut aurea clavis, feliciorem quàm innocenti Adamo conceſſus fuiſſet, paradiſum aperit, tribuitque jus adeundi hæreditatem, & cœleſte regnum ipsâ adoptione debitum: Sed iterum novis criminibus felicis hujus terræ, deliciiſque pleniſſimæ, viam in æternos ignes deturbandi nobis occludimus. Demùm in Baptiſmo fractæ navis tabula è naufragio evaſuris relicta fuerat, poſt diſſipatam innocentiæ navim, integram ſanè quandiu felix ſtatus viguit; ſecuram etiam, niſi clavum Adamus ultro abjeciſſet: ſed in media pericula, medioſque vortices, iterum certo naufragio perituri, ſponte cæci, præcipites imus.*

Non puto (Amice Lector) *te miraturum, ſi unicum hominis peccatum, tot nominibus nuncupem; tot enim fœditatibus deforme eſt, tot malis naturam inficit, ut uno duntaxat nomine, minimè deſcribi poſſit, & meritò animi morbus, è ſublimi filiorum ſtatu, & adoptione prolapſio, è paradiſo in exilium ejectio, certumque naufragium dici poſſit. Sed quod erit tandem his ingentibus hominum malis morbo, ſervituti, exilio, naufragio, paratum remedium? Sane non aliud, præter unam pœnitentiam, quà in priſtinam ſanitatem, Dei amicitiam, filiorum libertatem, jus regni, & ſpem ſalutis revocamur. Quid enim aliud eſſe putes pœnitentiam, quàm* probaticam piſcinam, *veterique meliorem, qua totius naturæ morbi ſanentur; aut patentem non* domui Jacob, *ſed toti Eccleſiæ, totique humano generi,* in ablutionem ſceleris *fontem? Pœnitentia, ſi Tertulliano credas, integra eſt injuriæ divinæ, & læſi divini juris reparatio; ſiquidem* in peccatorem pronuntians, pro indignatione Dei fungitur, *& exoſum antea Deo hominem, om-*

nino in gratiam revocat: cùm enim provolvit hominem, magis televat; cùm ſquallidum facit, magis mundatum reddit; cùm accuſat, excuſat; cùm condemnat, abſolvit. *Ea eſt pœnitentiæ vis: ut unicâ lacrymâ hominis, quem ſuorum ſcelerum recordatio, & dolor pungit, & qui lacrymas velut* legatos *ſupplices, ſuæ reconciliationis negotium perti turos mittit, ut cum Cypriano loquar; vel unâ Chriſti ſanguinis guttâ, quem ſacramentum copioſè effundit, gehennæ ignem omnem extinguat,* & temporali afflictione (*ut Tertullianus dixit*) æterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expungat; *reparetque ad Dei gloriam, velut* indemne, *ut vocat D.Ephrem,* Dei marſupium, quod hominum animas ne pereant tuetur. *Demum non immeritò pœnitentiam, ſecundam poſt naufragium tabulam Hieronymus nuncupat, quâ hinc inde jactatis fluctibus, ſpei & timoris, condonatæ injuriæ, vel denegatæ veniæ, inter medias procellas, inter ſcopulos ad patriæ portum tendimus: hæc enim, ut inquit iterum Tertullianus,* peccatorum fluctibus merſum prolevat, & in portum divinæ clementiæ protelat.

Sed non gravabor referre plura, nec tu moleſtè feres (AMICE LECTOR) *ſi in hujus ſacramenti virtutiſque pœnitentiæ laudes, quæ habet Chryſoſtomus ferm. de pœnit. hîc ſcribam.* O pœnitentia, quæ peccata Deo miſerante remittis, & paradiſum reſeras, contritum ſanas, omnem triſtitiam exhilaras, vitam de interitu revocas, ſtatum reſtauras, honorem renovas, fiduciam das, vires reformas, gratiam abundantiorem refundis. Omnia ligata tu ſolvis, omnia ſoluta tu cuſtodis, omnia adverſa tu mitigas, omnia contrita tu ſanas, omnià confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas. Per te, ô pœnitentia, David afflictus, vel contritus, factus eſt ſanctus. Per te filius prodigus, paternum amplexum meruit. Per te Petrus, poſtquam ter Dominum negavit, indulgentiam recepit. Per te, ô pœnitentia, latronem ſubitò Chriſtus ad regnum æternum rapuit.

Hæc ad manum habui, quæ in hujus tractationis initio de pœnitentia tum ut virtute, tum ut ſacramento, præfationis loco ſcriberem. De cæteris, methodo, ordine Authore, nihil dico. Unum tamen moneo, Angelicum Præceptorem ad quæſtionem duntaxat nonageſimam hujus tertiæ partis perveniſſe. Hanc enim cùm abſolviſſet Sanctiſſimus Vir, labori vitæque finem impoſuit, & præmatura morte occupatus, terras cum cœlis commutavit. Reliquit equidem non abſolutam ſuorum omnium ſtudiorum ſummam: ſed quid putas (AMICE LECTOR?) *Felicius vivebat, quàm ſcriberet, & citiùs virtutis, quàm ſtudiorum ſpatia decurrit, Abſoluta ſuis numeris priùs vita, quàm Summa fuit, & jam matura cœloque digna ſanctitas, reliquum Summæ Eccleſiæ invidit, & maluit tantùm opus ab Eccleſia deſiderari, quàm ſanctiſſimo Viro ſua præmia differri.*

DISPUTATIO PROOEMIALIS

De Pœnitentia, ut eſt Sacramentum.

Ad quæſtionem 84. D. Thomæ.

A Licet ordine generationis priùs ſecundùm ſe ſit pœnitentia virtus, quàm pœnitentia ſacramentum; quia pœnitentia virtus eſſet neceſſaria, etiam ſi non eſſet ſacramentum; unde quoad rationem virtutis in omni ſtatu extitit, licèt non ſemper fuerit ſacramentum, ut docet Tridentinum ſeſſ.14. cap.1. Quia tamen virtus eſt pars hujus ſacramenti, proindeque ab eo dependet in eſſe & cognoſci, tanquam à termino ſuæ habitudinis, priùs de pœnitentia ut de ſacramento, quàm ut virtute, cum S. Thoma diſſerimus.

B Variis autem nominibus ſacramentum hoc inſignitur. Vocatur in primis *manuum impoſitio*, ſumpto nomine à quadam cæremonia externa, quæ olim in uſu fuit, & nunc etiam fit, ut ſcilicet quando abſolvitur pœnitens, Sacerdos illi manus imponat. Verùm ritus ille denominans ſacramentum, neque neceſſarius eſt, ut infrà cum D. Thoma oſtendemus, neque huic ſacramento peculiaris, cùm etiam in Ordinatione & Confirmatione uſurpetur. Secundò appellatur *Secunda poſt naufragium tabula*: Hieronymus Epiſt. ad Salvinam: *Nec ſtatim nobis pœnitentiæ ſubſidia blandiantur. Cavendum eſt vulnus quod dolore curatur. Aliud eſt integrâ nave, & ſalvis mercibus,* C *portum ſalutis intrare, aliud nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum concurſibus ad aſperrima ſaxa collidi.* Tertiò appellatur *exomologeſis*, id eſt confeſſio, ſeu communicatio & pax, eo quod nimirum pœnitentes qui peccata ſua confitentur, Eccleſiaſticæ communioni reſtituuntur. Unde Tertullianus lib. de pœnitentia cap.12. dicit peccatoribus *eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia*. Quartò dicitur *ſacramentum abſolutionis*, ab abſolutione ſacerdotis, quæ in hoc ſacramento habet rationem formæ. Quintò vocatur *baptiſmus laborioſus*, propter dolorem & rigorem ſatisfactionis, quem exigit hoc ſacramentum: ut patet ex D Tridentino ſeſſ.14.cap.2. ubi ſic habetur: *Alius eſt præterea baptiſmi, alius pœnitentiæ fructus: per Baptiſmum enim Chriſtum induentes, nova prorſus in illo efficimur creatura, plenam & integram omnium peccatorum remiſſionem conſequentes; ad quam tamen novitatem & integritatem per ſacramentum pœnitentiæ ſine magnis noſtris fletibus & laboribus, divinâ id exigente juſtitiâ, pervenire nequaquam poſſumus, ut meritò pœnitentia, laborioſus quidam baptiſmus, à SS. Patribus dictus fuerit.* Habet & alia plura nomina ſatis uſitata apud SS. Patres: dicitur enim myſterium reconciliationis, medicina, remedium, indulgentia, remiſſio, crucifixio hominis interioris, cordis confractio & comminutio, ac veteris hominis in pulverem redactio. De hoc ergo utiliſſimo ſacramento nobis in præſenti agendum eſt, ejuſque exiſtentia, inſtitutio, natura, & neceſſitas, breviter hîc ſunt explicādæ. Unde ſit

Articulus Primus.

An detur in Eccleſia remedium aliquod, quo peccata poſt Baptiſmum commiſſa remittantur, illudque ſit verum ſacramentum à Baptiſmo diſtinctum?

§. I.

Recenſentur tres Hæreticorum errores.

1 CUm pœnitentiæ ſacramentum Eccleſiæ utiliſſimum ſit, & ex eo uberrimi fructus in fidelium animas jugiter oriantur, nihil mirum quod diabolus, noſtræ ſalutis invidus, illud deſtruere ſæpè molitus fuerit, varioſque circa illud hæreticorum errores ſuſcitarit. Primus fuit Montaniſtarum, qui exiſtimarunt nullum eſſe in Eccleſia remedium, quo peccantes poſt baptiſmum poſſint Deo reconciliari, ut teſtatur D. Hieronymus Epiſt. 54. ad Marcellam, ubi de Montaniſtis loquens ſic ait: *Illi ad omne pene delictum Eccleſiæ obſerant fores: nos quotidie legimus, malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem. Nunquid qui cadet, non reſurget, dicit Dominus? & convertimini ad me filii convertentes, ego curabo contritiones veſtras. Rigidi autem ſunt, non quod ipſi pejora non peccent, ſed hoc inter nos & illos intereſt, quod illi erubeſcunt confiteri peccata, quaſi juſti: nos dum pœnitentiam agimus, faciliùs veniam promeremur.* Porro Montaniſtæ à Montano primo hujus hæreſis Authore appellati ſunt. Dicti quoque ſunt Cataphryges, ex eo quod natione Phrix eſſet, & Pepuſiani à Pepuſa vico Phrygiæ. De illo hæc ſcribit Hieronymus Epiſt. ad Cteſiphontem cap.2. *Montanus immundi ſpiritûs prædicator, multas Eccleſias per Priſcillam & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, auro corrupit, deinde hæreſi polluit. Stupendum quod non ſolùm rudes & idiotæ ab illo decepti fuerint, ſed & ipſi qui magnâ videbantur præditi ſanctitate atque doctrinâ; quos inter ipſum Tertullianum annumerari dolemus.* Viguit circa annum Chriſti 173. Abſciſſus eſt, unde & ſemivir appellatur ab eodem Hieronymo Epiſt.54.ad Marcellam.

2 Secunda hæreſis priori ſimilis, fuit Novatianorum, aſſerentium eos qui à ſuſceptione baptiſmi in aliquod grave peccatum incidiſſent, non eſſe ampliùs recipiendos ad Eccleſiam & fidelium communionem, neque penes Eccleſiam eſſe jus ullum ac poteſtatem reconciliandi peccatores. Exordium habuit iſta hæreſis anno Chriſti 254. hoc eſt primo Cornelii, primuſque ejus author fuit Novatus, Carthaginenſis, de quo Euſebius lib.6. cap.35. *Novatus Romanæ Eccleſiæ Presbyter, arrogantiâ quâdam & ſa-*

& faſtidio contra eos elatus qui in perſecutione lapſi fuerant, aſſeruit non ampliùs illis, quamvis omnia quæ viderentur ad veram pœnitentiam, ad converſionem animorum, ad puram denique confeſſionem ſpectare, omnino peragerent, ſpem ullam ſalutis omnino reliquam fieri. Vnde propria cujuſdam ſectæ & erroris eorum, qui pra inflata quadam mentis inſolentia ſeipſos mundos eſſe, id eſt, puros & vacuos à labe peccati aſſerunt, author & dux fuit. Ille Carthagine egreſſus, & Romam profectus, in erroris ſocium aſſumpſit Novatianum, etiam Romanæ Eccleſiæ Presbyterum, qui incredibili ambitione incenſus, ſe in Romanum Epiſcopum ordinare fecit, Cornelio in Cathedra Petri ſedente, ut teſtatur Hieronymus in Novatiano, his verbis: *Novatianus Romanæ urbis Presbyter, adversùs Cornelium Cathedram Sacerdotalem conatus invadere.* Item Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 15. de illo hæc ſcribit: *Epiſcopatûs amiſſi dolore ſucceuſus Novatianus, ſchiſma compoſuit.* Notum eſt etiam ex Epiſtolis Cypriani & Dionyſii Alexandrini, quod nunquam ſancti illi voluerint cum eo communicare, tanquam cum Romano Pontifice. De illo hæc ſcribit Socrates lib. 4. hiſtoriæ c. 13. *Cùm Novatianus ordinatus fuiſſet Romanus pſeudopontifex, omnibus ubique Eccleſiis ſcripſit litteras, ut eos qui ſimulacris immolaſſent, minimè ad myſteria admitterent, ſed hortarentur ad pœnitentiam, remiſſionemque permitterent Deo, qui poteſt & habet authoritatem peccata remittendi.* Ex quo liquet, Novatianos non exiſtimaſſe, eos omnes qui poſt baptiſmum gravioris peccati noxam contraherent, ab omni ſpe æternæ ſalutis excludi, ſed ſenſum eorum duntaxat fuiſſe, illos qui à ſuſceptione baptiſmi in aliquod mortale peccatum incidiſſent, non eſſe ampliùs recipiendos ad Eccleſiam & fidelium communionem, neque penes Eccleſiam eſſe jus ullum ac poteſtatem reconciliandi tales peccatores. Unde Ambroſius libro 1. de pœnitentia cap. 2. *Aiunt ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent.* Quibus verbis innuit, quod Novatiani ita diſtinguebant, ut Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata concederent, ſed illam Eccleſiæ denegarent.

Advertere etiam, in hoc Novatianos à Novato diſcrepaſſe, quod Novatus negabat in Eccleſia jus eſſe vel poteſtatem remittendi quodcumque peccatum poſt baptiſma commiſſum; ejus verò Diſcipuli ita ſententiam illam temperarunt, ut voluerint eſſe in Eccleſia poteſtatem remittendi leviora, ſed non graviora. Ita diſcimus ex Sancto Ambroſio libro 1. de pœnitentia capite 32. ubi hæc ſcribit: *Sed aiunt* (Novatiani) *ſe exceptis gravioribus criminibus, veniam relaxare levioribus. Non hoc quidem Author erroris veſtri Novatus, qui nemini pœnitentiam dandam putavit ...... In eo igitur patrem veſtrum propriâ damnaſtis ſententiâ, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſolvenda à vobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini. Sed Deus diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione conceſſit.* Hanc pœnitentiæ diſtinctionem mutuati ſunt fortè Novatiani à Montaniſtis, qui teſte Tertulliano libro de Pudicitia cap. 2. dividebant peccata in remiſſibilia & irremiſſibilia: *Hæc* (inquit) *dividimus in duos exitus, alia erant remiſſibilia, alia irremiſſibilia.*

3 Tertius error eſt Lutheranorum & Calviniſtarum, qui admittunt quidem contra Montaniſtas & Novatianos dari in Eccleſia remedium aliquod à Chriſto inſtitutum, pro remittendis peccatis baptizatorum, ſed volunt tale remedium nihil aliud eſſe, niſi memoriam baptiſmi jam ſuſcepti, cum fide remiſſionis peccatorum. Unde dicunt pœnitentiam vel non eſſe ſacramentum novæ legis, propriè dictum, vel non eſſe diſtinctum à baptiſmo. Ita Lutherus libro de Captivitate Babylonica, titulo de ſacramento Baptiſmi, Kemnitius in examine Canone 10. de baptiſmo & ad Canonem 1. de pœnitentia, & Calvinus libro 4. inſtitutionum capite 19. §. 15. & 17.

§. II.

Tribus ſequentibus aſſertionibus, tres prædicti errores confutantur.

Dico primò, datur in Eccleſia Chriſti, remedium aliquod quo peccata poſt baptiſmum commiſſa remittuntur. 4

Probatur primò ex illis verbis Chriſti Matth. 18. *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis* &c. quo teſtimonio utuntur Patres Concilii Carthaginenſis apud Cyprianum Epiſt. 54. ut probent lapſos non niſi diu pœnitentiâ actâ, eſſe admittendos ad pacem, niſi fortè periculum infirmitatis urgeret. *Statueramus,* inquit, *participato invicem nobis conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſario & lapſi fuiſſent, & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam; & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas, & divina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus ac deprecantibus, ſpei ſalutaris ſubſidium denegari, & de ſeculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur: quando permiſerit ipſe qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent: ſolvi autem poſſent illic, quæ hic priùs in Eccleſia ſolverentur.*

Probatur ſecundò ex aliis Scripturæ locis, 5 quibus baptizati incitantur ad pœnitentiam: Actuum 8. Petrus dixit ad Simonem Magum, qui ut ibi dicitur jam crediderat, & baptizatus erat: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Et Paulus 1. Corinth. 5. & 2. Corinth. 7. alibique paſſim, Corinthium fornicarium, & alios Chriſtianos ad pœnitentiam & ſalutem quærendam hortatur. Ipſeque Chriſtus Matth. 6. præcipit omnibus etiam baptizatis & Chriſtianis ut ſic orent: *Dimitte nobis debita noſtra* &c. fruſtra verò id præciperet, ſi peccata poſt baptiſmum commiſſa, eſſent irremiſſibilia, nullumque in Eccleſia daretur remedium, inſtitutum pro eorum remiſſione.

Ratio etiam ſuffragatur: Cùm enim magna ſit 6 in hominibus, etiam baptizatis, ad peccandum proclivitas, & ad peccati remiſſionem, vi perfectæ contritionis procurandam, magna difficultas; neque minus periculum ſalutis ſit in peccatis quæ baptiſmum ſequuntur, quàm in illis quæ illum præcedunt, ad ſuavem Chriſti providentiam pertinuit, ut remedium aliquod inſtitueret, & Eccleſiæ ſuæ relinqueret, quo lapſi poſt baptiſmum, poſſent à peccatis reſurgere. Unde Leo Papa Epiſt. ad Theodorum: *Multiplex miſe-*

miſericordia iſa lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolùm per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam, ſpes vita reparetur æterna; ut qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe judicio condemnantes, ad remiſſionem criminum pervenirent. Et Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 7. *Hac venena* (inquit) *prævidens Deus* (id eſt peccara per baptiſmum committenda) *intinctionis* (id eſt baptiſmi) *ſerâ obſtructâ*, quia non poteſt iterari, neque valet ad illa peccata delenda, *aliquid adhuc permiſit patere. Collocavit in veſtibulo pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat.* Et rurſus cap. 12. *Igitur cùm ſcias adverſùs gehennam, poſt prima illa intinctionis Dominica monimenta* (id eſt poſt baptiſmum) *eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia, cur ſalutem tuam deſeris? cur ceſſas aggredi quod ſcias mederi tibi?*

Dico ſecuodò, remedium illud quo Eccleſia Romana utitur ad obtinendam remiſſionem peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum, eſſe ſactamentum propriè dictum.

7 Probatur primò ex SS. Patribus, qui tale remedium, appellant ſactamentum: Auguſtinua enim in expoſitione Pſalmi 146. verſum illum interpretans: *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Quæ ſunt* (inquit) *iſta alligamenta, niſi temporalia ſacramenta?* Etin exemplum adducit Euchariſtiam, & manûs impoſitionem, quâ per Presbyterum peccatores reconciliantur. Unde patet ipſum loqui de ſactamento propriè dicto. Item Gregorius Niſſenus in libro de vita Moyſis, ſic ait: *Moyſes per lapidem inundare aquis eremum fecit: quæ res quantum, qualeque ſit pœnitentia ſacramentum docet.* Et Victor Cattennenſis Epiſcopus, qui vixit anno 460. lib. de pœnit cap. 20. *Dominum* (inquit) *audi in Evangelio, quibus jaculis feriat peccatorem, ut intelligas quanti faciat pœnitentia ſacramentum.*

8 Probatur ſecundè ratione deſumptâ ex verbis illis Chriſti Joan. 10. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* &c. Nam ubi eſt ſignum externum, perpetuum, à Chriſto Domino inſtitutum, collativum gratiæ ſanctificantis, ibi eſt ſactamentum novæ legis propriè dictum: Atqui hæc ſunt in pœnitentia, prout fit in Eccleſia: Ergo illa eſt ſacramentum oovæ legis propriè dictum. Major patet, Minor verò probatur quoad ſingulas partes. Et in primis quod talis pœnitentia ſit ſignum externum ex eo probatur, quod Chriſtus verbis relatis contulit Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus poteſtatem remittendi peccata: veriſimile autem noo eſt, eam contuliſſe exercendam per actos merè internos, tam ex parte abſolventis, quàm ex parte abſolvendi, nam hic modus noo eſt hominum proprius, qui interna noſcunt per externa. Deinde quod talis pœnitentia ſit perpetua in Eccleſia, evideos eſt, quia per hæc verba datur Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus poteſtas iſta; & præterea verba hæc *quorum remiſeritis*, illud docent, nam per ea ſignificatur poteſtas reſpectu illorum omnium qui peccaturi ſunt à ſuſcepto baptiſmate. Tertiò, quod ſit collativa gratiæ ſanctificantis, patet, nam remiſſio peccatorum noo fit, niſi collatione gratiæ habitualis. Quartò denique, quod eadem ſit ex inſtitutione Chriſti Domini, docet ſeries contextûs: *Sicut miſit me vivens Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata.* &c.

9 Confirmatur ratione D. Thomæ hîc art. 1. in corp. Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ ſanctificantis hominem: Sed in pœnitentia quæ fit in Eccleſia ſignificatur aliquid ſacrum, hominem ſanctificans, tam ex parte pœnitentis peccata confitentis, quàm Sacerdotis abſolventis: Ergo illa eſt ſacramentum propriè dictum. Minor probatur, quia actus pœnitentis, quibus dolorem ſuum declarat, & peccatum ſuum confitetur, cor ejus ſignificant à peccato receſſiſſe, actus etiam Sacerdotis abſolventis à peccatis, aliquid ſanctum ſignificant, prout ſanctum, ſeu prout ſanctificans nos, ſcilicet remiſſionem peccatorum: Ergo &c.

Dico tertiò, Remediom inſtitutum à Chriſto Domino pro reconciliatione lapſorum poſt baptiſma, non eſt memoria baptiſmi jam ſuſcepti, ſed aliquod ſactamentum à baptiſmate omnino diſtinctum.

10 Probatur primò: Si ſacramentum pœoitentiæ non diſtingueretur à baptiſmo, ſed eſſet (ut docent Calviniſtæ) ipſum baptiſma ſolâ apprehenſione & memoriâ repetitum, Chriſtus non dediſſet Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, poteſtatem retinendi peccata: At hoc repugnat verbis Chriſti Joan. 20. dicentis: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*: Ergo &c. Sequela Majoris patet, non enim Chriſtus dedit Apoſtolis, eorumqoe ſucceſſoribus poteſtatem quâ facerent ut baptizati, vel non eſſent baptizati, vel eis non occurreret memoria baptiſmi, quâ excitarentur & crederent ſibi remiſſa eſſe peccata: Ergo ſi pœnitentiæ ſacramentum eſſet ipſum baptiſma, ut apprehenſione & memoriâ repetitum, Chriſtus non dediſſet Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, poteſtatem remittendi peccata.

11 Probatur ſecundò: Si pœnitentia ſit ipſum baptiſma, ut apprehenſione & memoriâ repetitum, lapſi poſt baptiſmum, faciliùs Deo reconciliarentur, quàm ante baptiſmum; faciliùs enim eſt cogitare de baptiſmo quàm ipſum ſuſcipere: Conſequens autem videtur abſurdum, & rationi prorſus diſſonum; nulla ſiquidem ratio patitur, ut Deus faciliùs ignoſcat iis qui ſcienter poſt fidem & baptiſmom peccarunt, quàm iis qui ignoranter in incredulitate deliquerunt: Ergo pœnitentia non eſt ipſum baptiſma, ut apprehenſione & memoriâ repetitom, ſed aliquod ſactamentum à baptiſmate omninò diſtinctom. Unde SS. Patres de baptiſmo & pœnitentia, ut de ſactameotis omnino diverſis, loquuntur: Chryſoſtomus enim libro 3. de Sacerdotio ſic ait: *Non ſolùm Sacerdotes regenerant, ſed etiam condonandorum peccatorum obtinent poteſtatem.* Similia habent Cyrillus Alexandrinus libro 12. in Joannem cap. 56. *Duobus modis*, inquit, *Dei ſpiritu pleni vel afflati homines, peccata remittunt ac retinent, vel cùm dignos admittunt ad baptiſmum, ac indignos excludunt; vel cùm filios Eccleſia peccantes corripiunt, ac pœnitentibus ignoſcunt.* Item Ambroſius libro 1. de pœniteotia cap. 7. *Non intereſt utrum per pœnitentiam an per lavacrum, hoc jus* (remittendi peccata) *ſibi datum vendicent Sacerdotes: idem in utroque myſterio eſt &c.* Demum Auguſtinus Epiſtolâ 180. *An non cogitamus, cum ad iſtorum periculorum pervenitur extrema* (id eſt cùm omnes periclitantur, hoſtibus urbem ſubitò iovadentibus) *quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſexu concurſus? aliis baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem* (id eſt Sacerdotalem abſolu-

abſolutionem) *aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem* (id eſt injungi ſibi pœnitentiam & ſatisfactionem obeundam) *omnibus conſolationem, & ſacramentorum confectionem & erogationem.* Quibus verbis apertè diſtinguit ſacramentum Pœnitentiæ à ſacramento Baptiſmi.

§. II.

Solvuntur objectiones.

12 Contra primam concluſionem objiciebant Montaniſtæ & Novatiani duo Apoſtoli teſtimonia, quibus videtur docere, nullum pro peccatis poſt baptiſmum commiſſis dari in Eccleſia Chriſti remedium, quo expiari & deleri poſſint. Primum habetur ad Hebræos 6. ubi ſic ait Apoſtolus: *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus Sancti, guſtaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renovari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* Secundum ſumitur ex capite 10. ejuſdem Epiſtolæ, ubi ſic dicitur: *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio quæ conſumptura eſt adverſarios.*

13 Verùm ad hæc facilè reſpondetur: Nam ſenſus verborum Apoſtoli in primo teſtimonio eſt, impoſſibile eſſe ſemel illuminatos, id eſt baptizatos, rurſus renovari ad pœnitentiam, id eſt iterum baptizari, ut exponunt Chryſoſtomus, Theodoretus, & Theophilactus, in eundem locum, & D. Thomas hîc art. 10. ad 1. ubi hæc ſcribit: *Ad primum dicendum quod quia apud Iudæos erant ſecundùm legem quædam lavacra inſtituta, in quibus pluries ſe ab immunditiis purgabant, credebant aliqui Iudæorum quod etiam per lavacrum baptiſmi aliquis pluries purificari poſſit. Ad quod excludendum Apoſtolus ſcribit ad Hebræos 6. quod impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, ſcilicet per baptiſmum, rurſum renovari ad pœnitentiam, ſcilicet per baptiſmum, qui eſt lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, ut dicitur ad Titum 3. Et rationem aſſignat ex hoc quod per baptiſmum, homo Chriſto commoritur, unde ſubdit, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei.* Eodemque ſenſu voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, non relinquitur hoſtia pro peccatis, hoc eſt alia Chriſti mors, quæ per baptiſmum repræſentetur, & iterum applicetur ad integram remiſſionem culpæ totius & pœnæ. Videtur etiam Paulus loqui in ſecundo loco de Judæis vacillantibus in fide, volentibuſque legem Moſis & Chriſti conjungere, aſſerereque id genus hominibus nullam jam reſtare hoſtiam pro peccato: quia neque deficientibus à Chriſto ad Moyſem, jam prodeſt hoſtia in cruce oblata; neque etiam illæ quæ offerebantur in lege veteri, quippe quæ jam abolitæ ſunt per legem Chriſti, & per hoſtiam in cruce oblatam.

14 Objiciebant ſecundò: *Facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi,* ut ait Ambroſius Conc. 8. in Pſalmum 118. Si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, & remedium inſtituit pro peccatis poſt baptiſmum commiſſis, videtur quod ipſe hominibus tribuat incentivum delinquendi: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

15 Huic objectioni egregiè reſpondet Auguſtinus homil. 27. ex 50. ubi impugnans quoſdam Ethnicos qui pœnitentiam rejiciebant, eò quod eam dare occaſionem & motivum peccandi exiſtimarent, ſic ait: *Dicunt nos dare peccatis licentiam, quia portum pœnitentiæ pollicemur. Si clauderetur aditus pœnitentiæ, nonne ille peccator tantò magis adderet peccata peccatis, quantò magis ſibi deſperaret ignoſci? Diceret enim ſibi, Ecce peccavi, ecce ſcelus admiſi, jam mihi veniæ nullus eſt locus, pœnitentia infructuoſa eſt. Damnatus ſum, quare jam non vivo ut volo? Quia ibi non invenio charitatem, hîc ſaltem paſcam cupiditatem meam. Quare enim abſtineam? Ibi enim locus mihi clauſus eſt. Hîc quod non fecero, perdo, quia quæ poſt hanc futura eſt vita, mihi non dabitur. Quare ergo non ſervio libidinibus meis, ut eas impleam & ſaturem, & faciam quidquid non licet, ſed libet? &c. Ergo ſi tuleris portum pœnitentiæ, augebuntur peccata. Ecce nihil dicunt illi qui putant augeri peccata, quia portus pœnitentiæ in Chriſtiana proponitur fide.*

16 Objicitur tertiò contra ſecundam concluſionem: Ad omne ſacramentum requiritur verbum & elementum ab aliquo miniſtro adhibitum, juxta illud Auguſtini Tract. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum:* Sed in pœnitentia nullum eſt elementum: Ergo illa non eſt verum ſacramentum.

17 Reſpondeo primò, Divum Auguſtinum non loqui de ſacramento quolibet, ſed de baptiſmo tantùm, ut ex textu manifeſtum eſt; ſic enim habet: *Quare non ait, Mundi eſtis propter baptiſmum quo loti eſtis, ſed ait propter verbum quod locutus ſum vobis: niſi quia & in aqua verbum mundat? Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum &c.*

18 Reſpondeo ſecundò, quod ſi dictum illud Auguſtini extendatur ad alia novæ legis ſacramenta, non debet ſumi elementum ſtrictè & propriè; alioqui nequidem Euchariſtia eſſet ſacramentum, nam panis & vinum, quæ ſunt ipſius materia, non ſunt elementum ſtrictè & propriè, ſed per ly, *elementum*, intelligenda eſt quæcumque res ſenſibilis à Chriſto inſtituta, in quo ſenſu poſſumus dicere, verbum in ſacramento pœnitentiæ accedere ad elementum, ſcilicet ad confeſſionem pœnitentis.

19 Objicitur quartò: In lege veteri pœnitentis non erat ſacramentum: Ergo nec in nova. Conſequentia videtur legitima, ex eo quod non magis ſit neceſſarium iſtud ſacramentum in una lege quàm in alia.

20 Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, in lege enim veteri non fuit dictum ſicut in nova, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* Ad probationem verò in contrarium dico, quod licèt pro remiſſione peccatorum obtinenda, abſolutè loquendo, & præſcindendo à ſacramenti pœnitentiæ inſtitutione, non magis ſit neceſſarium iſtud ſacramentum in una lege quàm in alia, ſed ſufficiat pœnitentia interna; in lege tamen Evangelica, Chriſtus ſpeciali favore & dilectione filios talis legis proſecutus, ipſum voluit inſtituere.

21 Objicies quintò contra tertiam concluſionem: D. Auguſtinus lib. de nuptiis & concupiſcentia cap. 33. ait quod *lavacro regenerationis non tantùm peccata præterita, ſed etiam poſteriùs admiſſa*

admiſſa remittuntur : Ergo non indigemus ſacramento Pœnitentiæ, diſtincto à Baptiſmo, ad obtinendam remiſſionem peccatorum, ſed ad hoc ſufficit Baptiſmus in memoriam revocatus, per quam excitetur fides quâ peccata remittuntur. Unde Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 30. vocat Baptiſmum, *ſacramentum fidei & pœnitentiæ*, juxta quod in Evangelio ſcribitur de Joanne Lucæ 3. quod *venit prædicans Baptiſmum pœnitentiæ, in remiſſionem peccatorum.*

22 Reſpondeo, D. Auguſtinum tribuere Baptiſmo non ſolùm præterita, ſed etiam poſt ejus ſuſceptionem admiſſa peccata tollere, non proximè, ſed remotè & radicaliter, quatenus per B Baptiſmum, qui eſt janua omnium ſacramentorum, capaces reddimur ad recipiendum ſacramentum Pœnitentiæ, ſi peccavimus. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, patet tum ex his verbis quæ addit ibidem: *Quid enim prodeſſet vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi baptiſmus ſequeretur, vel poſtea, niſi præcederet?* Tum etiam, quia Epiſt. 23. apertè docet, aliquod ſacramentum à Baptiſmo diſtinctum, neceſſarium eſſe ad delenda peccata, poſt baptiſmum commiſſa, ait enim: *Si parvulus baptizatus, grandævus factus, propria inceperit habere peccata, per quam gratiam remittentur? Non regeneratione, ſed aliâ curatione reſarciri poſſunt.*

C Ad Fulgentium verò facilè reſpondetur, ideò appellare Baptiſmum, ſacramentum Pœnitentiæ, quia actus aliquis virtutis pœnitentiæ, neceſſarius eſt ad legitimam illius ſuſceptionem, reſpectu adultorum qui mortaliter peccarunt antequam baptizarentur, ut colligitur ex Act. 2. ubi Petrus ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm*, &c.

23 Objicies ſextò: Sacramenta novæ legis non differunt ut talia, niſi ex diverſitate gratiæ quam ſignificant & cauſant: Sed gratia quam ſignificat & cauſat ſacramentum Pœnitentiæ, non eſt diverſa ab illa quam ſignificat & cauſat Baptiſmus, eſt enim ſicut ipſa, regenerativa, quandoquidem tribuit vitam peccatori, ipſam non habenti: Ergo pœnitentia non eſt ſacramentum D diſtinctum à baptiſmo.

24 Reſpondeo, conceſsâ Majori, negando Minorem, & ad illius probationem dico, gratiam quæ eſt effectus ſacramenti Pœnitentiæ, reduplicativè ut talem, non eſſe regenerativam animæ ad vitam ſupernaturalem: Quare ſicut generatio & ſuſcitatio, ſive reſurrectio, differunt eſſentialiter, ex diverſo modo communicandi eandem vitam; Ita Baptiſmus & pœnitentia differunt ex diverſo modo communicandi eandem entitativè gratiam, ſive vitam ſpiritualem, ſcilicet regenerando & ſuſcitando animam.

Articulus II.

An Chriſtus ſit Author & Inſtitutor Sacramenti Pœnitentiæ, & quo tempore facta fuerit ejus inſtitutio?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ.

25 CErtum eſt ſacramentum Pœnitentiæ, quale nunc habemus in Eccleſia, non fuiſſe inſtitutum in lege naturæ, vel in lege Moſaica; A quia ut ait Divus Thomas hîc art. 7. ad 2. *Nondum erat inſtituta poteſtas clavium, quæ à paſſione Chriſti derivatur, & per conſequens nondum erat inſtitutum quod aliquis doleret de peccato, cum propoſito ſubjiciendi ſe per confeſſionem & ſatisfactionem clavibus Eccleſiæ, ſub ſpe conſequendæ veniæ, virtute paſſionis Chriſti.* Unde quamvis in lege naturæ & in lege Moſaïca fuerit aliquod ſacramentum inſtitutum in remedium peccati actualis, ne deficeret medicina contra morbum quotidianum, ut docet idem S. Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 1. quæſtiunc. 3. ad 2. art. 2. illud tamen erat diverſæ rationis & ſpeciei à ſacramento Pœnitentiæ legis gra- B tiæ. Hoc poſito, duo in præſenti reſolvenda ſunt. Primum eſt, quis ſit Author & Inſtitutor hujus ſacramenti Pœnitentiæ quod nunc habemus in lege Evangelica, an Chriſtus vel Eccleſia, aut Apoſtoli? Secundum, ſuppoſito quod Chriſtus illud inſtituerit, quo tempore facta ſit ejus inſtitutio?

Circa primum Hæretici noſtri temporis abſolutè negant, ſacramentum Pœnitentiæ inſtitutum fuiſſe à Chriſto Domino. Alenſis verò 4. part. quæſt. 18. art. 2. D. Bonaventura in 4. diſt. 17. parte 2. art. 1. quæſt. 3. & Marſilius in 4. quæſt. 2. art. 2. docent ſacramentum Pœnitentiæ fuiſſe quidem à Chriſto inſtitutum, quantùm ad formale, ſeu quantùm ad poteſtatem abſolvendi, C ſed non quoad materiale, ſeu quantùm ad ipſam peccati confeſſionem, ex qua ſacramentum integratur; quam dicunt fuiſſe tantùm inſinuatam à Chriſto Domino, & ab Eccleſia & Apoſtolis inſtitutam, atque à Jacobo promulgatam verbis illis: *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Jacobi 5. 26

Quantùm verò ad ſecundum, ſcilicet quoad determinatum tempus in quo celebrata fuit hujus ſacramenti inſtitutio, diverſa ſunt Theologorum placita: Armacanus enim lib. 11. de quæſtionibus Armenorum cap. 14. & 15. ait illud fuiſſe inſtitutum Matth. 12. & Lucæ 6. dum Chriſtus miſit Apoſtolos prædicare Evangelium, ne diminutâ poteſtate incederent. Author verò de D operibus Cardinalibus apud Cyprianum, ſerm. de ablutione pedum, inſinuat fuiſſe inſtitutum in nocte Cœnæ. Alii exiſtimant fuiſſe inſtitutum dum præcipitur à Chriſto Matth. 4. Alii quando declaratur medium neceſſarium ad ſalutem Lucæ 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Alii demum cùm Chriſtus poſt reſurrectionem dixit Diſcipulis Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata*, &c. 27

§. II.

Prima pars quæſiti reſolvitur.

E DIco primò: Sacramentum Pœnitentiæ immediatè à Chriſto inſtitutum eſt, non ſolùm quantùm ad formale, ſeu quantùm ad poteſtatem abſolvendi à peccatis; ſed etiam quantùm ad materiale, ſeu quantùm ad confeſſionem peccatorum.

Probatur primò ex Tridentino ſeſſione 14. cap. 1. & canone 1. ubi ſic dicitur: *Si quis dixerit in Catholica Eccleſia pœnitentiam non eſſe verè & propriè ſacramentum, à Chriſto Domino inſtitutum, anathema ſit.* At ſi aliqua pars hujus ſacramenti, non eſſet immediatè à Chriſto inſtituta, non poſſet totum ſacramentum dici à Chriſto inſtitutum: Ergo &c. Nec obſtat quod Concilium non dicat hoc ſacramentum eſſe à Chriſto Domino immedia- 28

immediatè inſtitutum : licèt enim explicitè non utatur particulâ *immediatè*, ex ejus tamen doctrina evidenter colligitur, tum quia non agnoſcit alium Authorem ſacramentorum, quàm Chriſtū; tum etiam quia confeſſionem ipſam, de qua præcipuè eſt controverſia, docet ibidem c.6. & Can.6 eſſe ex Chriſti mandato.

Probatur ſecundò ratione quam inſinuat D. Thomas in 4. diſt. 17. quæſt. 3. art. 1. quæſtiunc. 5. ubi ſic diſcurrit : *Miniſtri Eccleſiæ inſtituuntur in Eccleſia divinitùs fundata, & ideò inſtitutio Eccleſiæ præſupponitur ad operationem miniſtrorum, ſicut opus creationis præſupponitur ad opus naturæ. Et quia Eccleſia fundatur in fide & ſacramentis, ideò ad miniſtros Eccleſiæ nec novos articulos fidei edere, aut editos removere, aut ſacramenta nova inſtituere, aut inſtituta removere pertinet, ſed hoc eſt poteſtatis excellentiæ, quæ ſoli debetur Chriſto, qui eſt Eccleſiæ fundamentum.*

30. Confirmatur : Si qua pars ſacramenti pœnitentiæ eſſet ab Eccleſia inſtituta, in ea diſpenſare poſſet, quia diſpenſare poteſt in omnibus quæ ex ipſius poteſtate dependent : At in nulla parte ſacramenti pœnitentiæ Eccleſia diſpenſare poteſt: Ergo nulla pars talis ſacramenti fuit ab Eccleſia inſtituta, ſed ejus inſtitutio à ſolo Chriſto facta eſt, nullique alteri debuit committi, cùm illa excellentiam maximam præ ſe ferat, ſcilicet omnipotentiam, quæ in remiſſione peccatorum refulget, juxta id quod in quadam collecta canit Eccleſia : *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas* : cujus dicti tres egregias affert rationes D. Thomas 1. parte quæſt. 25. art. 3. ad 3. his verbis : *Dei omnipotentia oſtenditur maximè in parcendo & miſerendo, quia per hoc oſtenditur Deum habere ſummam poteſtatem, quòd liberè peccata dimittit ; ejus enim qui ſuperioris legi aſtringitur, non eſt liberè peccata condonare. Vel quia parcendo hominibus, & miſerendo, perducit eos ad participationem infiniti boni, qui eſt ultimus effectus divinæ virtutis. Vel quia effectus divinæ miſericordiæ eſt fundamentum omnium divinorum operum; nihil enim debetur alicui, niſi propter id quod eſt datum ei à Deo non debitum : in hoc autem maximè divina omnipotentia manifeſtatur, quòd ad ipſum pertinet prima inſtitutio omnium bonorum.*

31. Contra iſtam concluſionem objicit primò Calvinus : Primus qui confeſſionem inſtituit fuit Innocentius III. electus anno 1198. ille enim in cap. *Omnis utriuſque ſexûs*, annuam confeſſionem præcipit omnibus Chriſti fidelibus, ſub pœna quod vivens arceatur ab ingreſſu Eccleſiæ, & moriens Chriſtianâ careat ſepulturâ : Ergo ſacramentum pœnitentiæ, ſaltem quantùm ad confeſſionem peccatorū, non fuit immediatè à Chriſto inſtitutum. Secundò objicit factum Nectarii Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui ex Sozomeno confeſſionem abrogavit : Ergo confeſſio non eſt à Chriſto inſtituta. Tertiò objicit Chryſoſtomum ſucceſſorem Nectarii, qui multis in locis confeſſionem abrogare videtur, præcipuè homil. 2. in Pſalmum 50. ubi ſic habet : *Peccata tua dicito, ut deleas illa : ſi confundaris alicui dicere quæ peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua ; non dico ut confitearis ea conſervo tuo qui exprobret, dicito Deo, qui curat ea.*

32. Ad primum reſpondeo Innocentium III. ſolùm determinaſſe tempus annuæ confeſſionis, ejuſque uſum multò antea viguiſſe in Eccleſia, ut conſtat ex SS. Patribus : Irenæus enim lib. 1. ad-

A versùs hæreſes cap. 9. de quibuſdam fœminis à Marco hæretico circunventis ait : *Hæ ſæpiſſimè converſæ ad Eccleſiam Dei confeſſæ ſunt.* Et libro 3. cap. 4. *Cerdon ſæpe in Eccleſiam veniens, & exomologeſim faciens, ſic conſummavit, modò quidem latenter docens, modò verò exomologeſim faciens.* Tertullianus libro de pœnitentia capite 9. *Is actus, qui magis græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologeſis eſt, quâ delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentiâ Deus mitigatur* ; Unde ſic concludit : *Itaque exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem*
B *injungens miſericordiæ illicem.* Et quòd loquatur de confeſſione coram Sacerdote facienda conſtat ex his : *Plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, Preſbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari.* Cyprianus ſerm. 5. de lapſis fideles hortatur, ut antequam vel ex hac vita diſcedant, vel ad ſacram ſynaxim accedant, peccata ſua Sacerdoti confiteantur : *Confiteantur ſinguli quæſo vos fratres delictum ſuum ; dum adhuc qui deliquit in ſæculo eſt, dum admitti confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotem, apud Dominum grata eſt.* Et pau-
C lò ſuperiùs de aliquibus peccatoribus ait : *Apud Sacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentur, exomologeſim conſcientiæ faciunt : animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet & modicis vulneribus exquirunt.* Baſilius in regulis brevioribus regulâ 229. *Ut vitia corporis nequaquam quibuſvis temerè homines aperiunt ; ſed iis tantummodo qui rationem quâ ea curanda ſunt teneant, eodem modo etiam peccatorum confeſſio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare.* Et regulâ 288. explicat quinam ſint hi qui poſſint à peccatis abſolvere : *Is peccata aperire debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei.* Idque confirmat exemplo Apoſtolorum, ad
D quos (ut Actor. 19. legitur) *multi credentes veniebant, confitentes & annuntiantes actus ſuos.* Ambroſius libro 2. de pœnit cap. 6. *Si vis juſtificari, fatere delictum tuum, ſolvit enim criminum nexus, verecunda confeſſio peccatorum.* Et cap. 9. ſcribit multos fuiſſe qui libenter confitebantur privatim Sacerdotibus, ſed publicè in Eccleſia id facere recuſabant. Auguſtinus homil. 12. inter 50. docet peccatorum confeſſionem eſſe à Chriſto præceptam, his verbis : *Deus noſter, quia pius eſt & miſericors, vult ut peccata confiteamur in hoc ſæculo, ne pro illis poſtmodum confundamur in futuro.* Et homil. 41. probat hominem
E debere abſtinere à peccatis, *quia* (verba ejus ſunt) *ſi ad ultimum vitæ ſteterit, neſcit ſi ipſam pœnitentiam accipere, ac Deo & Sacerdoti peccata ſua confiteri poterit.* Denique Chryſoſtomus, quem hæretici totum in hac materia ſuum eſſe gloriantur, apertè veritatem Catholicam docet: nam homil. 30. in Geneſim expreſſam mentionem facit de ſacramentali confeſſione, quæ in hebdomada Sancta fieri ſolebat : *Quia* (inquit) *in magnam hanc hebdomadam pervenimus, Dei gratiâ, nunc maximè & jejunii curſus intendendus, & magis continuanda ſunt preces, faciendaque diligens & pura confeſſio peccatorum.* Quod verò ad illam Sacerdotis miniſterium requirat, conſtat ex libro 2. de Sacerdotio, ubi ſic ait : *Quamobrem multâ quidem arte opus eſt, ut qui laborant Chriſtiani, ultro ſibi perſuadeant, Sacerdotum*

dotum curationi ſeſe ſubmittere oportere. Et lib. 3. dicit Sacerdotes Leviticos non purgaiſſe à lepra corporali, ſed tantùm de ſanata lepra judicium tuliſſe: Sacerdotes autem Evangelicos, non declarare ſolùm, ſed plane ſanare à lepra ſpirituali.

Plura etiam ſunt Concilia ante Lateranenſe celebrata, in quibus fit expreſſa mentio de confeſſione ſacramentali, nempe Concilium Laodicenſe ſub Sylveſtro Papa celebratum; Cabilonenſe ſub Vitaliano; Turonenſe, & Rhemenſe, ſub Leone III. Moguntinum ſub Leone IV. VVormatienſe ſub Adriano II. Ex quibus liquet, quàm falsò ſcripſerit Calvinus in Antidoto Tridentini ſeſſ. ſextâ cap. 15. per mille annos nullum fuiſſe uſum confeſſionis ſacerdotalis in Eccleſia, *donec* (inquit) *Innocentius III. cum pauculis cornutis beſtiis* (ſic mille ducentos Patres qui Concilio Lateranenſi interfuerunt, ſanctitate & doctrinâ conſpicuos, impudens hæreſiarcha appellat) *laqueum hunc populo Chriſtiano induit, quem Tridentini Patres adſtringunt*.

33. Ad ſecundum reſpondent aliqui, Nectarium à Novatianis hæreticis deceptum, quorum conſilio in rebus ad fidem pertinentibus ſæpe utebatur (teſte Socrate apud Baronium anno 56. num. 28.) confeſſionem è ſua Eccleſia ſuſtuliſſe. Sed meliùs reſpondetur, Nectarium abrogaſſe ſolùm quandam conſuetudinem ad pœnitentiam publicam pertinentem, in eoque conſiſtentem, quòd manifeſtatio aliquorum criminum fieret de conſenſu ipſorum pœnitentum à quodam pœnitentiario ad hoc munus ab Eccleſia deſignato. Cùm enim ex hac conſuetudine laudabili, utpote ad correptionem & humiliationem pœnitentis, atque aliorum ædificationem inſtituta, ortum fuiſſet nihilominus ſcandalum quoddam ingens, tempore Nectarii, quia nimirum nobilis cujuſdam matronæ, publicè pœnitentiam agentis, crimen quod cum Diacono commiſerat, manifeſtatum fuit; Nectarius prudenter munus illud pœnitentiarii, delicta ſcandaloſa populo detegentis, ſuſtulit. Vel ut alii volunt, publicam abrogavit confeſſionem, eo tempore coram multis fieri ſolitam, ut legimus apud Caſſianum Collat. 2. cap. 11. & teſtantur Origenes homil. 2. in Pſalm. 37. & Auguſtinus libro 50. homiliarum, homil. ultimâ capite 11. Hanc etiam ſuſtulit Leo Magnus Epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ, his verbis *Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnovi à quibuſdam illicitâ uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoveri: ne de ſingulorum peccatorum genere, libellis ſcripta Confeſſio, publicè recitetur, cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis Sacerdotibus indicari, Confeſſione ſecretâ. Quamvis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter timorem Dei apud homines erubeſcere non veretur, tamen quia non omnium ſunt hujuſmodi peccata, ut qui pœnitentiam poſcunt non timeant publicare; removeatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, &c. Sufficit enim illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit*.

34. De eadem publica confeſſione intelligendus eſt Chryſoſtomus, dum ſolam coram Deo factam confeſſionem admittere videtur. Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, & ad mentem illius, patet ex verbis illis: *Non dico ut confitearis ea conſervo tuo, ne exprobret*: Hæc enim verba apertè ſignificant, Chryſoſtomum loqui de confeſſione publica, ex qua opprobrium & confuſio pœnitentium ſequi ſolebat. Id etiam conſtat ex homilia 4. de Lazaro, circa medium, ubi hæc ſcribit: *Cave enim homini dixeris, ne tibi exprobret. Neque enim conſervo confiteris, ut in publicum proferas; ſed ei qui dominus eſt, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus eſt, ei qui medicus eſt, oſtendis vulnera*. Et infrà inducit Deum ſic cum pœnitente loquentem: *Non cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere teſtes mihi ſoli dic peccatum privatim, ut ſanem ulcus, teque dolore liberabo*. Et homil. 31. in Epiſtolam ad Hebræos, ſic loquitur: *Non tibi dico, ut ea* (ſcilicet peccata) *tanquam pompam in publicum proferas, neque ut te accuſes; ſed ut pareas Prophetæ dicenti, Revela Domino viam tuam. Apud Deum ea confitere, apud Judicem confitere peccata tua, orans ſi non linguâ, ſaltem memoriâ*. Quibus locis ſolùm intendit publicam confeſſionem abrogare, non verò ſecretam & auricularem.

Dices: Chryſoſtomus ita aſſerit confeſſionem non eſſe conſervo faciendam, ut etiam addat ſoli Deo eam debere fieri: Ergo excludit omnem confeſſionem homini faciendam, ſubindeque etiam ſecretam & auricularem. 35.

Reſpondeo Chryſoſtomum dum ait confeſſionem ſoli Deo eſſe faciendam, non excludere Sacerdotem, quia cùm Sacerdos confeſſionem audiat, & à peccatis abſolvat, ut Chriſti vicarius, non condiſtinguitur ab ipſo Chriſto, unde confeſſio facta Sacerdoti, ſoli Deo cenſetur fieri, ut apud Tertullianum libro de pœnit. cap. 9. & 10. & Auguſtinum in Pſalm. 66. videre eſt. Vel etiam dici poteſt cum Bellarmino, Chryſoſtomum non loqui de confeſſione prout ordinatur ad abſolutionem ſacerdotalem, ſed quatenus habet rationem cujuſdam ſatisfactionis pro pœna debita peccato, ad quem finem inſtituta erat publica confeſſio, ut nimirum pœnitens lueret partem pœnæ peccatis à ſe commiſſis debitæ, ratione illius ſolemnis confuſionis quæ oriebatur ex publica criminum confeſſione. Vult ergo Chryſoſtomus, ad hanc ſatisfactionem faciendam, non eſſe neceſſarium ut homini peccatum aperiatur, ſed ſufficere ut Deo cum dolore & lachrymis exponatur.

§. III.

Altera difficultas expeditur, & quo tempore Chriſtus ſacramentum pœnitentiæ inſtituerit, breviter declaratur.

Dico ſecundò, ſacramentum pœnitentiæ inſtitutum fuit à Chriſto poſt reſurrectionem, cùm verba illa protulit: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata* &c. Ioan. 20. 36.

Hæc etiam concluſio eſt de fide, definitur enim expreſè à Tridentino ſeſſ. 6. capite 14. & ſeſſ. 14. capite 1. his verbis: *Dominus autem ſacramentum pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus, inſufflavit in Diſcipulos ſuos dicens, Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*.

Ratio etiam id ſuadet, cùm enim ſacramentum pœnitentiæ ſit ſpiritale judicii tribunal, tunc verè inſtituitur cùm Sacerdotibus confertur judiciaria poteſtas ad abſolvendum vel condemnandum, juxta merita delinquentis: Sed poteſtas illa traditur Ioan. 20. verbis allegatis: Ergo 37.

tunc

tunc ſolùm inſtituitur ſacramentum Pœnitentiæ, A & non antea.

38. Si autem quæras, cur Chriſtus hujus ſacramenti inſtitutionem poſt reſurrectionem ſuam differre voluerit, cùm tamen alia ſaccamanta ante mortem & paſſionem ſuam inſtituerit? Reſpondeo nullam aliam poſſe aſſignari rationem à priori, quàm voluntatem ipſius inſtituentis, aliquas tamen poſſe afferri congruentias quarum præcipua eſt, quia reſurrectio Chriſti eſt typus & exemplar perfectæ juſtificationis, quâ homo per pœnitentiam reſurgit à morte peccati. Unde Paulus ad Romanos 4. *Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram*; id eſt ut perfectum juſtificationis exemplar nobis exhi- B beret. Sicut enim Chriſtus citò, verè, & perfectè, ſeu non iterum moriturus, reſurrexit: ita peccator debet per pœnitentiam citò à peccatis reſurgere, neque eam differre, & verâ ac ſincerâ pœnitentiâ ad Deum converti, atque ad vitam gratiæ per eam revocatus & reſtitutus, non mori iterum morte peccati, nec peccatum illi ultra dominari, juxta illud ejuſdem Apoſtoli: *Chriſtus reſurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

39. Contra iſtam concluſionem objici poteſt: Tunc inſtitutum fuit ſacramentum Pœnitentiæ, cùm poteſtas clavium Apoſtolis collata eſt: Sed talis poteſtas fuit ipſis collata Matthæi 18. ubi Chriſtus C illis dixit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*: Ergo tunc fuit à Chriſto inſtitutum ſacramentum Pœnitentiæ.

40. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, & ad teſtimonium Matthæi dico tunc ſolùm promiſſam fuiſſe Apoſtolis poteſtatem clavium ad remittenda vel retinenda peccata, nec de facto fuiſſe illis collatam uſque poſt reſurrectionem, cùm Chriſtus per inſufflationem Apoſtolis tribuit Spiritum Sanctum, dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata* &c. Cùm enim (ut expendit S. Thomas Ioannis 20) remiſ- D ſio peccatorum fiat mediâ charitate, & Spiritus Sanctus ſit charitas, non fuit conveniens Apoſtolos recipere virtutem remittendi peccata, quouſque per myſticam illam Chriſti inſufflationem Spiritum Sanctum recepiſſent. Quod ſi aliquis contendat Apoſtolos Matthæi 18. ligandi atque ſolvendi judiciariam poteſtatem recepiſſe de præſenti, ut verba ſonare videntur, dici poterit talem poteſtatem judiciariam, non eſſe poteſtatem remittendi vel retinendi peccata in foro interno, ſed eſſe poteſtatem ferendi ſententiam in foro exteriori, & ad puniendos rebelles pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis, ut docet S. Thomas ſuper verba illa Matthæi; & colligit ex ipſo contextu: nam ibi E Chriſtus poſito præcepto ordinis ſervandi in correctione fraterna, addit: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*, id eſt, ſeparatus & excommunicatus, per ſententiam excommunicationis latam ab Eccleſia. Ut autem appareat efficacia poteſtatis Eccleſiaſticæ ad hanc pœnam inferendam, immediatè ſubjungit Chriſtus: *Amen dico vobis, quæcumq; alligaveritis ſuper terram &c.* Subdit S. Doctor: *Sic dicitur alligare, quia non ſolvit, vel quia excommunicat.*

ARTICULUS III.

Quæ ſit materia & forma Sacramenti Pœnitentiæ?

Dico primò, actus pœnitentis, nimirum dolorem de peccato & ejuſdem confeſſionem ac pro eo ſatisfactionem, eſſe materiam proximam hujus ſacramenti; materiam verò remotam illius eſſe peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa.

41. Prima pars hujus concluſionis docetur expreſsè B à Tridentino ſeſſ. 14. cap. 3. his verbis. *Sunt quaſi materia hujus ſacramenti, ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramenti, plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem, ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.* Et Canone 4. *Si quis negaverit ad integram & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam ſacramenti Pœnitentiæ ſcilicet contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, & tres pœnitentiæ partes dicuntur, anathema ſit.* Nec te moveat, quod Concilium non appellat hos actus materiam, ſed quaſi materiam, nam ut ait Catechiſmus Romanus de C ſacramento Pœnitentiæ numero 14. *Non ideò hi actus quaſi materia à Sancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; ſed quia ejus generis materia non ſint quæ extrinſecùs adhibeatur, ut aqua in Baptiſmo, chriſma in Confirmatione.*

42. Poteſt inſuper eadem pars rationè ſuaderi: nam cùm hoc ſacramentum ſit inſtitutum per modum actûs judicialis, ut colligitur ex Ioannis 20. & Matthæi 18. & docetur à Tridentino ſeſſione 14. cap. 2. & 5. ſicut in foro civili & externo judicio, unus quidam eſt actus judicialis conſtans ex rei accuſatione & defenſione, & ex Iudicis ſententia; in quo actu ſententia habet quandam rationem D formæ perficientis & complentis negotium in accuſatione & defenſione inchoatum: ita ſacramentum Pœnitentiæ eſt aggregatum quoddam ex actibus pœnitentis, reum & teſtem contra ſeipſum agentis, id eſt, ſeipſum ſincerè accuſantis, & per dolorem aptum ad reconciliationem, ſeipſum quodammodo defendentis apud Deum; & ex ſententia Sacerdotis abſolventis; in quo actus pœnitentis habent rationem partis imperfectioris & præſuppoſitæ, ſubindeque materiæ; actus verò Sacerdotis abſolventis habent rationem perficientis & complentis, adeòque formæ.

43. Dices, Quod habet rationem materiæ, debet præſupponi formæ: Sed ſatisfactio non præſup- E ponitur formæ ſacramenti Pœnitentiæ, ſed potiùs eam ſubſequitur: Ergo non eſt materia proxima hujus ſacramenti.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quod habet rationem materiæ, tanquam pars eſſentialis, concedo Majorem. Tanquam pars integralis, nego Majorem: Nam etiam in naturalibus, partes integrales nonnunquam ſuperveniunt materiæ per formam actuatæ, ut patet in nutritione & augmentatione: ſatisfactio autem non eſt pars niſi integralis ſacramenti Pœnitentiæ, ut conſtabit ex dicendis articulo ſequenti. Addunt aliqui, ſatisfactionem, quatenus in voto & propoſito in contritione includitur, præcedere ab-

ſolutionem. Sed in hoc ſenſu ſatisfactio non eſt A pars integralis,ſed eſſentialis , quia eſt ipſa contritio.

44. Secunda pars hujus concluſionis , quæ aſſerit peccata poſt baptiſmum commiſſa eſſe materiam remotam hujus ſacramenti, ſequitur ex dictis in præcedenti : Tum quia materia remota alicujus ſacramenti illa dicitur,circa quam verſatur materia proxima:Sed actus pœnitentis jam dicti , qui ſunt materia proxima ſacramenti Pœnitentiæ, verſantur circa peccata actualia : Ergo illa ſunt materia remota ſacramenti Pœnitentiæ. Tum etiam,quia crimen vel negotium de quo agitur in judicio civili & politico,dicitur materia illius:Sed pœnitentia, ut ſuprà dicebamus , eſt quoddam judicium:Ergo peccata de quibus in illo tractatur, ſunt ipſius materia,non ex qua,vel in qua,ut aqua in baptiſmo,& lignum in cathedra , ſed materia circa quam, vel contra quam operatur ſacramentum,eam delendo ſeu deſtruendo , ſicut panis & vinum dicuntur materia Euchariſtiæ ; vel potiùs ſicut morbi dicuntur materia medicinæ.

45. Dixi autem peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa,quia nec peccatum originale,nec peccata actualia ante baptiſmum commiſſa , ſunt hujus ſacramenti materia; illud enim pro perſonis & cauſis Eccleſiæ juriſdictioni ſubjectis inſtitutum eſt : At perſonæ nondum baptizatæ non C ſubduntur juriſdictioni Eccleſiæ, juxta illud Pauli 1. Corinth. 5. *Quid enim mihi de iis qui foris ſunt judicare?* & iſtud Tridentini ſeſſ.14.cap.2.*Eccleſia in neminem judicium exercet , qui non priùs ipſam per baptiſmi januam fuerit ingreſſus.* Peccata quoque ante Baptiſmum commiſſa non pertinent ad Eccleſiæ juriſdictionem ;quia ſunt iis ſimilia,quæ committuntur à non ſubjectis alicui regno vel provinciæ,extra ipſius territorium,de quibus non poteſt judex illius regni vel provinciæ judicare ; unde Eccleſia talium peccatorum confeſſionem non admittit, nec pro illis ullam injungit pœnitentiam. Quæ verò peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa,ſint materia neceſſaria, vel ſuffi- D ciens hujus ſacramenti , dicemus infrà , cum de confeſſione agemus.

46. Dico ſecundò,forma ſacramenti Pœnitentiæ, ſunt verba abſolutionis à Sacerdote prolata. Ita definitum eſt à Florentino in decreto unionis,ubi ſic dicitur: *Forma hujus ſacramenti ſunt verba abſolutionis,quæ Sacerdos profert,cùm dicit : Ego te abſolvo à peccatis tuis &c.* Et à Tridentino ſeſſ.14. cap.3.his verbis:*Docet præterea Sancta Synodus,ſacramenti Pœnitentiæ formam,in qua præcipuè ipſius vis ſita eſt,in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe.Ego te abſolvo à peccatis tuis,&c.*

47. Ratio etiam id ſuadet, nam , ut ſuprà diceba- E mus,ſacramentum Pœnitentiæ eſt inſtitutum per modum judicii : At in judicio ſententia Iudicis ſe habet tanquam forma,quia eſt veluti complementum & conſummatio illius:Ergo & abſolutio Sacerdotalis,quæ gerit vices ſententiæ in foro pœnitentiæ,habebit rationem formæ. De hac fusè infrà diſſeremus , & varias ac graves quæ circa Diſp.2 illam verſantur difficultates , diſcutiemus ac reſolvemus.

ARTICULUS IV.

Vtrum abſolutio Sacerdotis, & actus pœnitentis, ſint partes intrinſecè componentes ſacramentum Pœnitentiæ.

PArtem negantem tenent aliqui Theologi:Scotus enim,Major,& Gabriël,exiſtimant ſolam 48. formam eſſe partem intrinſecam hujus ſacramenti;contritionem verò & confeſſionem,diſpoſitiones tantùm , & ſatisfactionem fructum illius. E contra Soto vult formam non eſſe niſi comple- B mentum hujus ſacramenti, ejuſque eſſentiam in ſolis actibus pœnitentis adæquatè conſiſtere. Durandus verò fatetur quidem abſolutionem & confeſſionem eſſe partes intrinſecas Pœnitentiæ ſacramenti,ſed hoc negat de contritione, quia (inquit) non eſt aliquid ſenſibile, ſed ſpirituale;& de ſatisfactione,quia non ſupponitur ad abſolutionem,ſed ad ipſam ſequitur. Quam opinionem quoad ſatisfactionem docuit etiam Marſilius. Pro explicatione veræ & communis ſententiæ,ſit

§. I.

C *Concluſio affirmativa ſtatuitur.*

DIco breviter : Sacramentum Pœnitentiæ componitur intrinſecè ex abſolutione,con- 49. feſſione,dolore interno,& ſatisfactione.

Hæc concluſio quantùm ad omnes partes colligitur ex dictis in præcedenti : nam in ea oſtendimus, ſacramentum Pœnitentiæ conſtare ex actibus pœnitentis & abſolutione Sacerdotis , tanquam ex materia & forma : At in omni compoſito etiam artificiali materia & forma ſe habent ut partes intrinſecæ & eſſentiales , ut in Tractatu de Diſp.1, art.17. Conc.8 Sacramentis in communi contra Cabreram oſtendimus:Ergo ſacramentum Pœnitentiæ com- D ponitur intrinſecè ex abſolutione , confeſſione, dolore interno,& ſatisfactione.

Probatur inſuper concluſio quantùm ad ſingu- 50. las partes. Et in primis quòd abſolutio Sacerdotis ſit pars intrinſeca hujus ſacramenti, manifeſtum videtur : Tum quia ut articulo præcedenti oſtendimus , omne judicium intrinſecè conſtat ex accuſatione rei, & ex ſententia judicis ; unde cùm in foro pœnitentiæ, abſolutio Sacerdotalis gerat vices ſententiæ,non poteſt eſſe pars intrinſeca illius. Tum etiam , quia Sacerdos abſolvens, verè conficit ſacramentum Pœnitentiæ : Sed ſi ex abſolutione Sacerdotis illud non com- E poneretur intrinſecè , Sacerdos abſolvens non verè ipſum conficeret : Ergo &c. Major eſt certa,Sacerdos enim abſolvens , eſt verè miniſter ſacramenti Pœnitentiæ. Minor verò probatur : Qui nihil facit pertinens ad intrinſecam conſtitutionē alicujus compoſiti, non verè ipſum conficit : Sed cùm Sacerdos abſolvens nihil faciat in ſacramento Pœnitentiæ,quàm abſolvere, nihil ad intrinſecam ejus conſtitutionem pertinens faciet, ſi non componatur intrinſecè ex abſolutione Sacerdotis:Ergo Pœnitentiæ ſacramentum non conficiet , ſi ex abſolutione Sacerdotis illud intrinſecè non conſtet.

Deinde quòd etiam confeſſio & dolor internus 51. intrinſecè ad conſtitutionem hujus ſacramenti pertineant, non minùs videtur certum : Si enim non eſſent de intrinſeca ejus conſtitutione,

ſed

ſed tantùm ſe haberent, ut docet Scotus, tanquam diſpoſitiones ad illud; quemadmodum qui ſine debita diſpoſitione baptizatur, verè ſuſcipit baptiſmum, licèt indignè, quia talis actus baptizati, non eſt de eſſentia baptiſmi, nec de intrinſeca ejus conſtitutione, ſic qui ſine dolore & confeſſione peccatorum reciperet à Sacerdote abſolutionem, verum & totum ſacramentum poenitentiæ ſuſciperet; quod tamen eſt abſurdum & erroneum.

52. Demum quod etiam ſatisfactio intrinſecè ad conſtitutionem hujus ſacramenti concurrat, ſic oſtenditur. Omne compoſitum conſtat intrinſecè ex partibus ſuis, non tantùm eſſentialibus, ſed etiam integrantibus, pedes ſiquidem & digiti cõſtituunt intrinſecè corpus humanum, licèt ſint tantum de ejus integritate: Atqui ſatisfactio eſt pars ſaltem integralis ſacramenti poenitentiæ, ut determinavit Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. & colligitur ex eo quod licèt ſacramentum poenitentiæ non ſit primariò & eſſentialiter, niſi judicium reconciliatorium peccatoris cum Deo, ſecundariò tamen & integraliter ſit inſuper judicium vindicativum juris divini læſi, in quo differt à baptiſmate, quod eſt ſacramentum puræ reconciliationis: vindicatio autem & ultio, ſine pœna & ſine ſatisfactione eſſe non poſſit: Ergo &c.

53. Adverte tamen, quòd licèt ſatisfactio non ſit pars eſſentialis, ſed tantùm integralis ſacramenti pœnitentiæ, ac proinde non poſſit dici de eſſentia ejus per modum partis, ſed tantùm de integritate; verum tamen eſt dicere quod eſt de eſſentia ejus per modum connotati & obliqui, ſive per modum termini habitudinis tranſcendentalis & eſſentialis ipſius; omne enim compoſitum, ſive ſubſtantiale, ſive accidentale, eſſentialem dicit habitudinem ad partes ſuas, etiam præcisè integrantes. Ex quo fit quod licèt abſque ſatisfactione, nondum in re exhibita, ſed etiam impoſita, poſſit aliquando ſalvari eſſentia ſacramenti poenitentiæ, imò & abſque voto explicito ſatisfactionis, ſive deſiderio eam adimplendi: quando nimirum moribundus confeſſus abſolvitur ſine impoſita poenitentia, nõ tamen abſque voto implicito ſatisfactionis, ſite ordinis ad illam.

§. II.

Solvuntur objectiones.

54. Contra primam partem concluſionis, pro ſententia Soti objicitur primò: D. Thomas infra quæſt. 90. numerans omnes partes ſacramenti poenitentiæ, ex quibus intrinſecè conſtat, non meminit abſolutionis. Item quæſt. 84. art. 1. vocat abſolutionem complementum ſacramenti poenitentiæ, quod tamen falſum videtur, ſi abſolutio ſit de intrinſeca ipſius conſtitutione, id enim habebit per modum formæ, atque adeò partis eſſentialis, quæ omnino diſtinguitur à complemento.

55. Reſpondeo D. Thomam loco primùm citato numerare partes hujus ſacramenti, non omnes abſolutè, ſed eas duntaxat quibus adæquata ipſius materia conficitur: cum quo ſtat quod alia ſit præterea habens rationem formæ eſſentialis, phyſicè ipſum componentis, ſcilicet abſolutio, quam ſecundo loco vocat quidem complementum, ſed intrinſecum & eſſentiale (nempe in genere formæ, quæ præbet primam rationem ſpeciei, ſicut anima homini) non vero intrinſecum & accidentale.

56. Contra ſecundam & tertiam partem concluſionis, pro ſententia Scoti objicitur ſecundò: Si pœnitentiæ ſacramentum non conſiſteret in ſola abſolutione Sacerdotis, ſed inſuper ex actibus pœnitentis, contritione ſcilicet, confeſſione, & ſatisfactione, intrinſecè conſtitueretur, ſequeretur quod ſacerdos non efficeret tale ſacramentum, ſubindeque quod non eſſet ejus miniſter: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris manifeſta videtur, nam actus pœnitentis non efficiuntur à Sacerdote miniſtrante ſacramentum pœnitentiæ, ſed tantùm abſolutio: Ergo ſi poenitentiæ ſacramentum non conſiſtat in ſola abſolutione, ſed inſuper ex actibus pœnitentis intrinſecè componatur, Sacerdos non poterit dici illud efficere.

57. Confirmatur: Illud omne ex quo intrinſecè componitur ſacramentum pœnitentiæ, cauſat phyſicè gratiam ei propriam: Atqui ſola abſolutio hoc præſtat, tum quia id docet D. Thomas in 4. diſt. 22. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 2. & 3. tum etiam quia ratio id ſuadet; ſi enim actus pœnitentis phyſicè cauſarent gratiam in ſacramento pœnitentiæ, poenitens diceretur ſeipſum juſtificare, dare ſibi gratiam, & remittere peccata, imò & ſeipſum abſolvere; quandoquidem ſacerdos ideò ſolùm dicitur poenitentem abſolvere, quia gratiam peccati remiſſivam in eo phyſicè cauſat, per verba abſolutionis quæ profert: Ergo ſacramentum poenitentiæ in ſola abſolutione conſiſtit.

58. Ad objectionem reſpondeo, negando ſequelam Majoris: quemadmodum enim agens naturale, licet non producat materiam, imò aliquando neque formam, eo tamen ipſo quod eam introducat in materiam, dicitur producere compoſitum; v. g. homo dicitur generare hominem, ex eo ſolùm quòd animam uniat corpori; efficere album, præcisè ex eo quod introducat albedinem in ſubjecto; ſic Sacerdos verè dicitur miniſtrare hoc ſacramentum, illudque efficere, non obſtante quod materiam ejus, in actibus poenitentis conſiſtentem, non efficiat; ex eo præcisè quòd formam in abſolutione conſiſtentem, vel phyſicè, vel moraliter, tali materiæ uniat.

59. Ad confirmationem, conceſſa Majori, nego minorem, nam ut docet D. Thomas hîc art. 1. ad 3. & quæſt. 28. de verit. art. 8. ad ſecundum, ſacramentũ poenitentiæ ratione utriuſque partis materiæ & formæ cauſat gratiam. Neque oppoſitum docet in quarto ſent. citato in argumento, ſed tantùm ait ſolam formam hujus ſacramenti habere per ſe primò virtutem efficiendi gratiam, cum quo ſtat quod actus poenitẽtis, ſecundariò, & minùs principaliter, & ratione alterius, ſcilicet formæ abſolutionis, gratiam ex opere operato producant, ut idem S. Doctor hîc quæſt. 86. ſequenti art. 6. manifeſtè declarat, his verbis: *Actus humani qui ſunt ex parte peccatoris, materialiter ſe habent in ſacramento pœnitentiæ: omne autem ſacramentum producit effectum ſuum, non ſolùm virtute formæ, ſed etiam virtute materiæ, ex utroque enim eſt unum ſacramentum: unde ſicut remiſſio culpæ fit in baptiſmo non ſolum virtute formæ, ſed etiam virtute materiæ, ſcilicèt aquæ, principaliter tamen virtute formæ, ex qua ipſa aqua virtutem recipit; ita etiam & remiſſio culpæ eſt effectus pœnitentiæ, principaliùs quidem ex virtute clavium,*

Baptiſmum, in quo tamen ſit plenior remiſſio peccatorum.

67. Quartò ex dictis intelliges, duplicem poſſe dari definitionem ſacramenti pœnitentiæ, alteram phyſicam, alteram metaphyſicam. Phyſicè enim ſic poteſt definiri: *Sacramentum pœnitentiæ eſt confeſſio exterior peccatorum, poſt Baptiſmum commiſſorum, ab interna contritione vel attritione proveniens, ſub præſcripta abſolutionis forma.* In definitione enim phyſica entis artificialis, quale eſt ſacramentum, ponitur materia ejus in recto, & forma in obliquo, licet forma etiam ſit de eſſentia ejus in recto; aliud enim eſt eſſe de eſſentia rei in recto, aliud prædicari de ipſa in recto. Metaphyſicè verò conſideratum definiri ſic poteſt: *Pœnitentia eſt ſacramentum novæ legis, a Chriſto Domino inſtitutum, ad ſignificandam & conferendam gratiam ſanantem, & ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa.*

68. Demum ex dictis infertur, quod cùm juxta omnium Theologorum ſententiam debeat ſacramentis aſſignari aliquid quod ſit res tantùm, id eſt effectus ſacramenti; aliquid quod ſit ſacramentum tantùm, id eſt ſignum externum & ſenſibile; & aliquid quod ſit res & ſacramentum, id eſt effectus, & ſimul ſignum ulterioris effectûs, etiam in hoc ſacramento hæc tria reperiri debent. Et quidem de re tantùm non eſt difficultas, illa enim eſt gratia remiſſiva peccati, ſicut nec de ſacramento tantùm, illud enim eſt aggregatum ex actibus poenitentis, & abſolutione Sacerdotis. Sed difficile eſt aſſignare quid in hoc ſacramento ſit res & ſacramentum ſimul, nam varia circa hoc ſunt Authorum placita. Capreolus enim & Paludanus exiſtimant hoc ſacramentum præter gratiam ſanctificantem efficere quendam ornatum in anima, qui ipſam gratiam antecedat, & ſignificet, ſub indeque qui ſit res & ſacramentum ſimul. De Lugo verò diſp. 2. de ſacramentis in genere, ſect. 8. docet, in hoc ſacramento rem & ſacramentum ſimul eſſe conſcientiæ pacem & ſerenitatem, quæ cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet, ut ait Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. Sicut in Extrema Unctione res & ſacramentum eſt ſanitas corporis, ſi animæ expedierit, vel, ut alii malunt, hilaritas mentis, & confortatio ad ſuſtinentiam dolorum, & luctum tentationum. His tamen relictis ſententiis, utpote à mente & doctrina D. Thomæ penitùs alienis.

69. Dicendum eſt cum S. Doctore hic art. 1. ad 3. & in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. quod interior poenitentia, ſeu contritio, eſt in hoc ſacramento & ſacramentum ſimul, quia partim ſignificat gratiam remiſſivam peccati, partim ipſa ſignificatur ab actibus externis poenitentis, qui dum humiliter ſe accuſat, & ſubmittit abſolutioni & ſatisfactioni, ſignificat ſe de peccato dolere.

70. Verùm contra hanc D. Thomæ ſententiam duplex fieri poteſt inſtantia difficilis. Prima eſt: Ut aliquid ſit res & ſacramentum ſimul, debet eſſe effectus cauſatus ab eo quod eſt ſacramentum tantùm, ſicut character cauſatur à Baptiſmo, unde ſupponit id quod eſt ſacramentum tantum, eſſe in ſe conſtitutum & compoſitum, ut poſſit cauſare talem effectum: At interior poenitentiæ ſeu contritio, non ſupponit conſtitutum ſacramentum poenitentiæ à quo cauſetur, quia eſt pars conſtitutiva illius: ut ſuprà oſtenſum eſt: Ergo interior poenitentia ſeu contritio, non eſt in hoc ſacramento res & ſacramentum ſimul.

A. Secunda eſt: Id quod eſt res & ſacramentum ſimul, non eſt cauſa illius quod eſt ſacramentum tantùm, nec illud antecedit, ſed ſubſequitur: At interior pœnitentia, ſeu contritio, eſt cauſa illius quod eſt ſacramentum tantùm, nimirum ipſius confeſſionis ſenſibilis & externæ, illamque antecedit, quia confeſſio eſt expreſſio quædam doloris interni de peccatis. Ergo non poteſt contritio eſſe res ſacramentum ſimul. 71.

Huic duplici inſtantiæ duplex poteſt adhiberi ſolutio. Prima traditur à Soto in 4. diſt. 14. 72.
quæſt. 1. ubi docet contritionem duobus modis poſſe conſiderari: Primò quatenus fit ſenſibilis per ſigna exteriora, & quodammodo concipitur
B. ut informis, ſeu nondum formata per gratiam ſacramentalem quam ſignificat; quâ ratione eſt prior gratiâ & cauſa ipſius, tanquam pars ſacramenti. Secundò ut formata gratiâ ſacramentali, quâ ratione poſterior eſt ſacramento, & effectus ipſius. Unde ad primam inſtantiam, diſtinguo Majorem: Illud quod eſt res & ſacramentum ſimul, debet cauſari ab eo quod eſt ſacramentum tantùm ſub aliqua formalitate, concedo. Sub omni, nego. Sicut in matrimonio, vinculum inter virum & uxorem, non eſt res & ſacramentum ſimul, prout præcisè oritur ex contractu naturali, ſed quatenus elevatus à ſacramento, ad ſignificandum conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ; &
C. corpus Chriſti, non abſolutè in ſe, ſed quatenus, ut ita dicam, ſacramentatum, ſeu conjunctum ſpeciebus ſacramentalibus, eſt res & ſacramētum Euchariſtiæ, effectuſque ipſorum verborum, & ſacramenti. Quidni ergo pariter contritio, conſiderata ut informis, poterit eſſe pars ſacramenti pœnitentiæ, illudque intrinſecè conſtituere; ut formata verò per gratiam ſacramentalem, eſſe effectus ab eo cauſatus, illoque ſub hac ratione poſterior: Per quod patet ad ſecundam inſtantiam.

Aliter aliqui recentiores Thomiſtæ ab hac difficultate ſeſe expediunt, dicunt enim, quod 73.
quando S. Thomas docet quod interior pœniten-
D. tia eſt res & ſacramentum ſimul, per pœnitentiam interiorem, non intelligit pœnitentiam actualem, ſeu contritionem, ſed magis habitum pœnitentiæ, qui ſe habet ut proprietas reſpectu gratiæ. Unde facilè occurrunt inſtantiis propoſitis, nam confeſſio & contritio verè antecedunt & cauſant hujuſmodi habitum; vel abſolutè, & quoad ſubſtantiam, ſi pœnitens accedat cùm ſola attritione, vel quantum ad aliquam ejus perfectionem & augmentum, ſi pœnitens cum contritione ad ſacramentum accedat; ſicut enim ſacramentum pœnitentiæ tunc non cauſat gratiam ſimpliciter, ſed augmentum ipſius, ita nec producit habitum pœnitentiæ quoad ſubſtantiam, ſed ſolum quoad
E. majorem ejus intenſionem & augmentum. Plura de hac re Ioannes à S. Thoma hic art. 5. ſed in re levi & ferè arbitraria, magiſque ad modum loquendi pertinente, quàm ad rem ipſam explicandam, non eſt diutiùs immorandum.

Articulus V.

Utrum ſacramentum Pœnitentiæ in re, vel ſaltem in voto, ſit medium neceſſarium ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa.

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, duplici concluſione difficultas reſolvitur.

74. NOtandum primo, ſacramentum poenitentiæ, ſicut & quodlibet aliud, duobus modis ſuſcipi poſſe, in re ſcilicet & in voto. Suſcipitur in re, quando quis reipsâ confitetur peccata, & ab illis abſolvitur. Suſcipitur verò in voto ab eo qui cùm reipsâ non poſſit confiteri & abſolvi, habet tamen deſiderium confitendi.

75. Notandum ſecundò, duplex eſſe poſſe votum alicujus ſacramenti; unum explicitum, quando ſcilicet aliquis directè & formaliter intendit ejus ſuſceptionem, aliud implicitum, quando nimirum directè & formaliter non deſiderat ſacramẽtum, vult tamen aliquid in quo includitur votum ſacramenti. His poſitis, pro reſolutione quæſtionis propoſitæ.

Dico primò, ſacramentum poenitentiæ, in re, vel in voto, neceſſarium eſſe neceſſitate medii, ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa.

76. Probatur primò ex SS. Patribus: Auguſtinus enim Epiſt. 18. ad Honoratum, loquens de imminente periculo mortis ex irruptione hoſtium, cùm dixiſſet, ex tali circumſtantia temporis, alios baptiſmum, alios reconciliationem ſeu poenitentiam flagitare, ſubjicit: *Ubi ſi miniſtri deſint quantùm exitium ſequitur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui eos ſecum in vita æterna requie non habebunt?* Et lib. 1. de adulterinis conjugiis cap. ultimo: *Quæ autem baptiſmatis eadem reconciliationis eſt cauſa, ſi forte pœnitentiam finiendæ vitæ periculum præoccupaverit, nec ipſos enim ex hac vita ſine arrha ſuæ pacis exire velle debet mater Eccleſia.* Quibus locis apertè docet, quod ut baptiſmus eſt neceſſarius abſolutè hominibus, ita poenitentia eſt neceſſaria fidelibus, ſuppoſito quod poſt Baptiſmum prolapſi fuerint in peccatum mortale.

7. Idem aſſerit Leo Papa Epiſt. 91. cap. 2. & 3. his verbis: *Multiplex miſericordia Dei, ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam, ſpes vitæ reparetur æterna, ut qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe judicio condemnantes, ad remiſſionem criminum pervenirent, ſic divinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, hanc Eccleſiæ præpoſitis tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſanctorum; per januam reconciliationis admitteret.* Et poſtea: *Si autem aliquis eorum pro quibus Domino ſupplicamus, quocunque interceptus obſtaculo, à munere indulgentiæ præſentis exciderit, & priuſquàm ad conſtituta remedia perveniat, temporalem vitam, humanâ conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, conſequi exutus carne non poterit. Nec neceſſe eſt nobis eorum qui ſic obierint merita actuſque diſcutere, cùm Dominus Deus noſter, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale miniſterium implere non potuit, ſuæ juſtitiæ reſervaverit; ita poteſtatem ſuam timeri volens, ut hic terror omnibus proſit, & quod quibuſdam tepidis, aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac neceſſarium eſt, ut peccatorum reatus, ante ultimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſolvatur.*

78. Probatur ſecundò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 2. in fine, ubi ait, *Sacramentum pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus:* Ergo ſicut poſtquam à Chriſto conſtitutum & promulgatum fuit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei,* Baptiſmus, vel in re, vel in voto, neceſſarius eſt, ad juſtificationem, juxta doctrinam ejuſdem Concilii ſeſſ. 6. cap. 4. Sic ubi decretum & promulgatum fuit, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt,* ſacramentum pœnitentiæ, vel in re, vel in voto, neceſſarium eſt adultis baptizatis ad obtinendam remiſſionem peccatorum, quæ poſt baptiſmum commiſerunt; ita quod licèt aliquando per contritionem deleantur extra uſum ſacramenti pœnitentiæ, non deleantur tamen ſine voto illius, quod in ipſa contritione includitur, ut expreſsè declarat ſeſſ. 14. cap. 4. his verbis, *Docet præterea* (Sancta Synodus) *etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquàm hoc ſacramentum* (pœnitentiæ) *actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem, ipſi contritioni, ſine ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam.*

79. Ex his probata manet concluſio, peccatum enim poſt Baptiſmum commiſſum non poteſt remitti, niſi per contritionem, vel per ſacramentum pœnitentiæ; cùm in lege nova nullum aliud ſit inſtitutum, ad tollendum peccata Baptiſmum ſubſequentia: Atqui ſi peccata poſt Baptiſmum commiſſa remittuntur per ſacramentum pœnitentiæ, remittuntur per ipſum in re ſuſceptum; ſi verò deleantur per contritionem, remittuntur per ſacramentum pœnitentiæ in voto ſuſceptum; cùm in ipſa contritione, ut jam ex Tridentino viſum eſt, includatur votum ſacramenti pœnitentiæ: Ergo ſacramentum pœnitentiæ, in re, vel in voto neceſſarium eſt ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa. Quod inſinuatur Matth. 16. per metaphoram clavium, ſub qua poteſtas remittendi aut retinendi peccata, D. Petro, ejuſque ſucceſſoribus conceſſa eſt. Sicut enim nullus ingredi poteſt domum, quamdiu clauſa fuerit janua, niſi clavis eam aperiat; ita etiam nemo à peccato lethali poſt Baptiſmum commiſſo poteſt abſolvi, niſi per poteſtatem ſpiritualem remittendi peccata, Sacerdotibus conceſſam; ſubindeque niſi per ſacramentum poenitentiæ, in re, vel ſaltem in voto, ſuſceptum.

Quæres, quo pacto votum ſacramenti poenitentiæ includatur in contritione de peccatis poſt Baptiſmum commiſſis?

Reſpondent primò aliqui, ideò in contritione contineri votum ſacramenti poenitentiæ, quia per contritionem nõ remittitur peccatum, niſi ſub cõditione recipiendi ſacramentũ; ita ut remiſſio ſuſpenſa maneat, donec ſuſceptũ fuerit ſacramentũ.

Sed

Sed contra: Contritio eſt diſpoſitio ultima ad gratiam, quam ex natura rei & neceſſariò comitatur gratia: Ergo cùm gratia ſit incompoſſibilis cum peccato, ſaltem de lege ordinaria, contritio non expectat abſolutionem Sacerdotis, ut remittat peccata. De quo fuſiùs infrà diſputatione 3. art. 3.

81. Reſpondent ſecundò alii, ideò in tali contritione includi votum ſacramenti pœnitentiæ, quia contritio includit votum & propoſitum virtuale ſervandi omnia præcepta; unde cùm extet præceptum divinum de recipiendo ſacramento pœnitentiæ à lapſis poſt Baptiſmum, conſequenter contritio includit votum talis ſacramenti.

Sed hæc etiam reſponſio inſufficiens eſt, quia oportet explicare modum aliquem ſpecialem quo contritio contineat votum ſacramenti pœnitentiæ, quo non contineat votum aliorum ſacramentorum: Sed hæc reſponſio id non explicat: Ergo &c. Major patet, quia aliàs peccatum non deberet dici magis remitti per votum pœnitentiæ, quàm per votum alterius ſacramenti. Minor verò probatur, quia non minùs eſt præcepta aliorum ſacramentorum ſuſceptio, quàm iſtius; Ergo ſi contritio ex eo tantùm includit votum ſacramenti pœnitentiæ, quòd includit propoſitum ſervandi omnia præcepta, eodem modo includet votum ſacramenti pœnitentiæ, quo continet votum aliorum ſacramentorum.

82. Reſpondeo ergo, contritionem de peccatis Baptiſmum ſubſequentibus, remittere illa peccata, in voto ſacramenti pœnitentiæ, ex eo quod hoc ſacramentum eſt inſtitutum in remedium talium peccatorum; ex quo etiam fit, ut contritio illa, ſpeciali modo contineat votum iſtius ſacramenti, quo non continet alia.

83. Dico ſecundò, ad obtinendam remiſſionem peccati poſt baptiſmum commiſſi, non requiri neceſſariò votum explicitum ſacramenti pœnitentiæ, ſed ſufficere implicitum.

Probatur: Ad remiſſionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi, ſufficit vera contritio: Sed vera contritio poteſt eſſe ſine voto explicito ſacramenti pœnitentiæ, quamvis non abſque implicito: Ergo & remiſſio peccati poſt Baptiſmum commiſſi. Major eſt certa, vera enim contritio, cùm ſit ultima diſpoſitio ad gratiam juſtificantem, non eſt abſque ea, ſubindeque nec abſque remiſſione peccati. Minor verò probatur. Fieri poteſt ut homo in peccato exiſtens, eliciat actum contritionis, & tamen tunc non cogitet de confeſſione ſacramentali, vel ex oblivione, vel ex ignorantia invincibili, in quo caſu non haberet votum explicitum ſacramenti pœnitentiæ, ſed duntaxat implicitum: Ergo vera contritio poteſt eſſe ſine voto explicito ſacramenti pœnitentiæ, quamvis abſque implicito eſſe nequeat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

84. OBjicies primò contra primam concluſionem: Sacramentum pœnitentiæ inſtitutum eſt à Chriſto ſolùm in favorem & utilitatem fidelium, & ſalutem animarum: Sed magis faveret utilitati fidelium, & ſaluti animarum, ſi fideles poſſent ad illud recurrere, ſi vellent, non tamen ad id tenerentur, uti fit in peccatis venialibus, quæ poſſumus, ſi volumus, ſubjicere clavibus Eccleſiæ, non tamen tenemur, cùm ſint alia media ad illa expianda: Ergo videtur quod ſacramentum pœnitentiæ, non eſt medium neceſſarium ad obtinendam remiſſionem peccatorum, quæ poſt Baptiſmum commiſimus.

Confirmatur: Nullum factum fuiſſet privilegium Eccleſiæ per hoc ſacramentum, ſed potiùs arduum impoſitum onus, ſi non poſſemus juſtificari, niſi per ſacramentum pœnitentiæ; imò in lege Evangelica, arctior eſſet via ſalutis quàm antea; quandoquidem abſque ſuſceptione ſacramenti pœnitentiæ, vel voto ejus, juſtificari & ſalvari poterant homines ante Evangelium: At hæc videntur abſurda: Ergo &c. 85.

Ad objectionem reſpondeo, negando Majorem, non enim ſolùm inſtitutum eſt ſacramentum pœnitentiæ in favorem fidelium, ſed etiam & præcipuè in favorem honoris divini, ut nimirum per illud condigna fiat injuriæ Deo per peccatum illatæ vindicatio & reparatio. 86.

Ad confirmationem, nego etiam Majorem, nam magnum privilegium eſt, poſſe cum ſola attritione in hoc ſacramento juſtificari; multòque faciliuſ eſt habere attritionem, & cum ea confiteri exteriùs, quàm habere ſolum actum internum perfectæ contritionis, ſine qua circumciſus in lege veteri, lapſus in peccatum mortale, ſalvari non poterat. 87.

Objicies ſecundò: Remiſſio peccati poſt Baptiſmum commiſſi, poteſt obtineri ſine ſacramento pœnitentiæ in re vel in voto: Ergo illud non eſt neceſſarium neceſſitate medii, ad delenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Martyrium cum ſola attritione remittit peccatum mortale, & juſtificat ex opere operato non ſolùm parvulos, ſed etiam adultos, ut in Tractatu de Baptiſmo oſtenſum eſt: *Diſp. 1 art. 7.* Ergo remiſſio peccati poſt Baptiſmum commiſſi, poteſt obtineri ſine ſacramento pœnitentiæ, in re, vel in voto. 88.

Reſpondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, conceſſo antecedente, nego Conſequentiam; nam in ipſo martyrio continetur implicitè votum ſacramenti pœnitentiæ: Tum quia ſi per otium liceat Martyri, vel peccata ſubjicere clavibus Eccleſiæ, vel ſaltem contritionis actum elicere, ad id tenetur: Tum etiam, quia ſi ſubitò ad martyrium rapiatur, aut inter dormiendum occidatur, etiam in eo caſu, ratione attritionis antea elicitæ, & voluntatis ſuſcipiendi martyrium, cenſetur votum habere implicitum ſacramenti pœnitentiæ, in attritione incluſum, licèt non ita perfectè, ſicut in contritione, quia attritio non eſt ita efficax. 89.

Objicies tertiò: Non magis includitur in contritione votum implicitum ſacramenti pœnitentiæ, quam ſacramenti Euchariſtiæ, cùm contritio non magis implicitè includat propoſitum ſervandi unum ex divinis mandatis, quàm alia: At licèt votum Euchariſtiæ in contritione implicitè includatur, Euchariſtia in voto non dicitur neceſſaria neceſſitate medii ad obtinendam remiſſionem peccatorum quæ poſt Baptiſmum commiſimus: Ergo nec ſacramentum pœnitentiæ in voto, ad id debet dici neceſſarium, neceſſitate medii. 90.

Reſpondeo negando Majorem, ex eo enim quod ſacramentum pœnitentiæ & non Euchariſtiæ eſt inſtitutum ad remittenda peccata baptizatorum, ſpecialiter includitur votum implicitum ſacramenti pœnitentiæ, non autem Euchariſtiæ, in contritione de peccatis poſt Baptiſ- 91.

mum commiſſis: ſicut in contritione de peccatis A ante Baptiſmum commiſſis, continetur ſpeciali quodammodo votum Baptiſmi, ob eandem rationem.

DISPVTATIO II.

De Pœnitentia ut virtute.

Ad quæſtionem 85. *D. Thomæ.*

DE virtute Pœnitentiæ diſſerunt non ſolùm Scholaſtici cum Magiſtro in 4. diſtinctione 14. & cum Divo Thoma hic B quæſtione 85. ſed etiam plures ex SS. Patribus, inter quos præcipuè ſunt Tertullianus & Ambroſius, in libris quos de ea ſcripſerunt, Cyprianus in ſermone de lapſis, Chryſoſtomus duobus libris de compunctione cordis, & duodecim ſermonibus de Pœnitentia, & apud Auguſtinum tomo 4. Auctor libri de vera & falſa pœnitentia. Quæ illi fuſiori & eleganti ſtylo de hac virtute ſcripſerunt, breviter & compendiosè expendemus, ejuſque naturam, cauſas, & effectus explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS. C

An Pœnitentia ſit virtus?

§. 1.

Hæreticorum error refellitur.

1\. PRiuſquam propoſitam difficultatem reſolvamus, & pœnitentiam veram eſſe virtutem demonſtremus, refellendus eſt error hæreticorum hujus temporis, pœnitentiæ nomine abutentium: cùm enim omnia aſpera fugiant, & mollia quæque ſectentur, pœnaſque & ſatisfactiones pro peccatis commiſſis averſentur; conſequenter docent, pœnitentiam, dolorem & deteſtationem peccatorum non importare, ſed ſignificare tantùm pro- D poſitum novæ vitæ inchoandæ, & ſimplicem reſipiſcentiam & vitæ novitatem, doloris de peccatis, & pœnæ omnis expertem. Ita Lutherus, Beza, Eraſmus, & Laurentius Valla, qui vocem μετάνοια, quæ in textu græco Bibliæ habetur, & ſignificat pœnitentiam, vertunt *reſipiſcentiam*, quæ ſolam propoſiti vel mentis emendationem ſignificat.

2\. Sed peccant manifeſtè contra Scripturam, contra Sanctos Patres, & contra optimos quoſque latinitatis Authores. Nam in primis Scriptura longè aliam nobis pœnitentiam deſcribit, & commendat, quam mollem illam reſipiſcentiam Lu- E theranorum: Job ultimo: *Idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere*, Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro in jejunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra*, &c. Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone facta fuiſſent virtutes, quæ facta ſunt in te, olim in cinere & cilicio, pœnitentiam egiſſent.* Item Geneſ. 6. ubi Deo pœnitentiam tribuitur, non tribuitur ſine dolore, quaſi ab eo ſeparari non poſſit, ſalva vocis proprietate: *Pœnituit eum quod hominem feciſſet, & tactus dolore cordis intrinſecus*, &c.

Demum qui illos Sanctorum clamores conſi- A deraverit: *Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo*, Pſal. 6. *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ*, Iſaiæ 38. & alios hujuſmodi, facile intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione, manaſſe.

Secundo SS. Patres, conformiter ad Scripturam, pœnitentiam per dolorem, & alios actus illi dolori conſentaneos, explicant. Gregorius hom. 34. in Evangelia: *Pœnitentiam agere* (inquit) *eſt perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare*: Cyprianus ſerm. de lapſis: *Agite pœnitentiam plenam, dolentis & lamentantis animi probate triſtitiam.* Auguſtinus ſerm. 3. in natali Domini, poſt initium: *Pœnitentiam certam non B facit, niſi odium peccati, & amor Dei; quando ſic pœnites, ut tibi amarum ſapiat in animo, quod ante dulce fuit in vita; & quod te prius oblectabat in corpore, ipſum te cruciet in mente.* Et apud eundem Auguſtinum Author libri de vera & falſa pœnitentia cap. 7. *Pœnitentia* (inquit) *eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.* 3

Tertio ipſimet Authores ethnici, pœnitentiam per dolorem & pœnam deſcribunt: Cicero enim in 4. Tuſculana, prope finem, de Alexandro loquens, qui cum interemiſſet Clytum familiarem ſuum, vix à ſe manus abſtinuit, propter diſplicentiam & dolorem: *Tanta vis fuit* (inquit) C *pœnitendi.* Et Orat. pro Celio; *Id nunquam tam acerbe feret, ut eum pœniteat.* Item Ovidius lib. 1. de Ponto Eleg. 1. 4

Pœnitet, ô ſi quid miſerorum creditur ulli:
Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo.
Cumque ſit exilium, magis eſt mihi culpa dolori:
Eſtque pati pœnam, quam meruiſſe minus.

Non vero metanœa (ſeu μετάνοια) ſic propoſiti emendationem, vel mentis animadverſionem dicit, ut non etiam deteſtationem ac dolorem vel pœnam & caſtigationem peccatorum includat; Baſilius enim Orat. 3. de ſiccitate, pœnitentiam Ninivitarum, quæ in cinere, ſacco, & jejunio fuit, ut dicitur Jonæ 3. μετάνοιαν appellat. Lactantius lib. 6. divinarum inſtitutionum cap. 24. ta- D metſi μετάνοιαν latine reddat reſipiſcentiam, ſic tamen bono ſenſu explicat: *Reſipiſcit quem erraſſe piget, ac ſe ipſum caſtigat dementiæ, confirmatque ſubinde ad rectius vivendum.* Idem apud Auſonium, pœnitentia in proprio Epigrammate ſic loquitur.

Sum Dea quæ facti, non factique exigo pœnas;
Id eſt certum quæ perperam commiſſa vel omiſſa fuerunt.
Nempe ut pœniteat, ſic Metanœa vocor.

Quarto Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. 4. prædictum hæreticorum errorem, his verbis proſcribit: *Declarat Sancta Synodus contritionem E non ſolum ceſſationem à peccato, & vitæ novæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, juxta illud Ezechiel. 18. Projicite à vobis iniquitates veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum.*

Demum idem error hoc diſcurſu confutari 6. poteſt: Impoſſibile eſt accedere ad terminum ad quem, niſi recedendo à termino à quo: unde cum acceſſus ad novam vitam, & receſſus à peccato, fieri debeat per actus voluntatis, & in actibus voluntatis fuga ſeu receſſus nihil ſit aliud, quam odium & deteſtatio, impoſſibile erit ad novam vitam bonam accedere, niſi à vitio & peccato

recedendo, per odium & deteſtationem illius: Pœnitentia ergo non ſolùm reſipiſcentiam & vitæ novitatem, ſed etiam odium, diſplicentiam, & dolorem de peccatis præteritis importat.

§. II.

Quæſtioni propoſita reſpondetur, & pœnitentiam veram eſſe virtutem, oſtenditur.

Dico breviter, habitum pœnitentiæ eſſe virtutem. Ita D. Thomas hic art. 1. & Theologi communiter.

7. Probatur primò ratione quam habet in argumento *ſed contra*: Cùm proprium Legiſlatoris ſit facere homines virtuoſos, ut docet Ariſtoteles 2. Et hic. præcepta legis non dantur niſi de actibus virtutum, quibus etiam ſolis promittitur præmium: Sed de actibus pœnitentiæ extat præceptum divinum, eiſque promiſſum eſt præmium, dicitur enim Matth. 4. *Pœnitentiam agite.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet*: Ergo pœnitentia eſt virtus.

8. Probatur ſecundò ratione quam inſinuat in corpore ejuſdem articuli. Virtus eſt habitus in materia difficili electivus ſecundùm rectam rationem, inter duo extrema in mediocritate conſiſtens: Sed habitus pœnitentiæ eſt hujuſmodi: Ergo eſt virtus. Major continet omnes conditiones neceſſarias ad rationem virtutis. Minor verò probatur diſcurrendo per ſingulas. Et in primis quòd habitus pœnitentiæ ſit electivus ſecundùm rectam rationem, patet, quia recta ratio dictat dolendum eſſe de peccatis, ut ſunt offenſæ Dei. Quod autem verſetur circa materiam difficilem, non minùs evidens eſt; fugere enim & odiſſe ea quæ maximè delectant, & quæ carni & ſanguini pergrata ſunt, non parùm difficultatis habet. Denique quod in mediocritate conſiſtat, facilè poteſt ſuaderi: Sicut enim contingit quod aliqui homines de peccatis commiſſis, plus nimiò delectentur, juxta illud Proverb. 2. *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis*; ita & quod alij immoderatè & uſque ad deſperationem de illis doleant & triſtentur; ſicut Cain & Judas, quorum alter in deſperationem lapſus, dixit, *Major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear*: alter verò pœnitentiâ ductus, laqueo ſe ſuſpendit: habitus autem pœnitentiæ, medium tenet inter illa extrema.

9. Confirmatur ex alia definitione virtutis, quàm tradit Ariſtoteles 2. Et hic. cap. 6. his verbis: *Virtus eſt habitus, qui bonum facit habentem, & opus ejus reddit bonum.* Pœnitentia enim bonum facit habentem, imò ſæpe illum meliorem & ſanctiorem reddit, quàm eſſet ante lapſum, juxta illud Apoſtoli ad Roman. 5. *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia.* Unde Gregorius lib. 11. Moral. cap. 19. vel aliàs 26. ut in editione Pariſienſi 1619. *Diſcretus quiſque ex eo quod mala ſe egiſſe intelligit, ad diſcretionis regulam reducitur; & inde altius ad juſtitiam proficit, unde ad tempus à juſtitia cecidiſſe videbatur.* Et paulò poſt: *Nonnunquam culpa, occaſio virtutis fit.* Et alibi: *Fit plerunquam gratior Deo, amore ardens vita poſt culpam, quàm in ſecuritate torpens innocentia.* Item Ambroſius in ſerm. Cathedræ S. Petri: *Fidelior* (inquit) *profectò factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe deflevit, atque ideo majorem gratiam reperit, quam amiſit.* Habitus quoque pœnitentiæ opus ſuum reddit

A bonum, utpote Deo acceptum, & vitæ æternæ meritorium; & innumeras pœnitenti offert utilitates & fructus ſpirituales, quos eleganter expendit Chryſoſtomus ſerm. de pœnitentia, his verbis: *O pœnitentia, quæ peccata Deo miſerante remittis, & Paradiſum reſeras, contritum ſanas, omnem triſtitiam exhilaras, vitam de interitu revocas, ſtatum reſtauras, honorem renovas, fiduciam das, vires reformas, gratiam abundantiorem refundis. Omnia ligata tu ſolvis, omnia ſoluta tu cuſtodis, omnia adverſa tu mitigas, omnia contrita tu ſanas, omnia confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas. Per te, ò pœnitentia, David afflictus, vel contritus, factus*

B *eſt ſanctus. Per te filius prodigus paternum amplexum meruit. Per te Petrus poſtquam ter Dominum negavit, indulgentiam recepit. Per te, ò pœnitentia, latronem ſubitò Chriſtus ad regnum æternum rapuit.*

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Objicies primò: Virtus eſt propter ſe expetenda: Atqui pœnitentia non expetitur propter ſe, ſed propter malum culpæ quod tollit: Ergo non eſt virtus. 10.

C Confirmatur: Virtus non conſiſtit in fuga mali, ſed in proſecutione boni: At pœnitentia conſiſtit in fuga mali: Ergo non eſt virtus.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſâ Majori, 11. negando Minorem, pœnitentia enim expetitur propter ſe, id eſt propter ſuum finem proprium, & non propter aliquem alium à ſuo proprio fine diſtinctum: finis autem proprius pœnitentiæ eſt delere malum culpæ, & Deo offenſo ſatisfacere. Unde ad confirmationem, nego etiam Minorem; licèt enim pœnitentia includat fugam mali, in ea tamen ſola non conſiſtit, ſed in eo quod per eam ſatisfaciat Deo offenſo, quod eſt boni maximi proſecutio.

D Objicies ſecundò: Virtus habet per ſe delectationem: Sed pœnitentia non habet delectationem, ſed potiùs excitat dolorem & triſtitiam: Ergo non eſt virtus. 12.

Reſpondeo virtutem non habere ſemper delectationem de ſuo objecto, ſed ſolùm de ſuo actu; quamvis autem pœnitentia doleat de peccato, quod eſt ſuum objectum, delectatur tamen de ſuo actu, quia gaudet ſe dolere. Solutio eſt D. Thomæ quæſt. unicâ de ſpe art. 1. ad 14. ubi ſic ait: *Duplex eſt delectatio, una quidem de objecto, alia verò de ipſo actu: prima autem delectatio non eſt propria virtuti, quia eſt aliqua virtus ad quam pertinet dolere de ſuo objecto, ſcilicet pœnitentia; ſed ſecunda delectatio quæ eſt de actu, eſt propria virtutis, quia unicuique habenti*

E *virtutem, eſt delectabilis operatio quæ eſt ſecundum proprium habitum, unde etiam pœnitens de dolore gaudet.* Hinc apud Job cap. ultimo, ubi vulgata habet, *Ago pœnitentiam in favilla & cinere*, alia verſio legit: *Ago ſolatium in favilla & cinere.*

Addo, delectationem eſſentialem virtuti, conſiſtere in promptitudine quadam & affectu, quo voluntas elicit alacriter actum virtutis; & hæc reperitur in pœnitentia, nec ei triſtitia quam includit illa virtus opponitur; quia opponitur tantùm reniſui & repugnantiæ voluntatis, quâ refugit elicere talem actum virtutis.

Objicies tertiò: Cùm virtus ſit eſſentialiter diſpoſitio perfecti ad optimum actum, non poteſt 13.

dari propter ſolos actus imperfectos, quales ſunt conditionati de objecto impoſſibili: Sed effectus deteſtationis quo pœnitentia circa peccatum præteritum verſatur, non eſt abſolutus, ſed tantùm conditionatus; quia nimirum pœnitens vellet ſe non commiſiſſe peccatum, ſi hoc eſſet poſſibile: Ergo pœnitentia non eſt virtus.

14. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, nam effectus ille deteſtationis quo pœnitentia circa peccatum præteritum verſatur, ex parte ſubjecti eſt abſolutus, quia de præſenti actuat voluntatem; ex parte verò objecti eſt mixtus ex conditionato & abſoluto; quatenus enim eſt circa id quod præterijt de peccato, eſt conditionatus, & congruenter explicari debet per hujuſmodi verbum de futuro imperfecto, *Vellem non commiſiſſe peccatum, ſi poſſibile foret*: quatenus verò reſpicit effectum relictum ex peccato præterito, ſcilicet offenſam Dei habitualiter permanentem, & reatum pœnæ, eſt abſolutus & efficax, cùm efficaciter retractet & removeat talem effectum; & ratione hujus ſecundi reſpectus, poteſt explicari per verbum de præſenti hoc modo: *Doleo me peccaſſe*, vel, *Diſplicet mihi peccatum*.

15. Objicies quartò: Verecundia non eſt virtus: Ergo nec pœnitentia. Antecedens expreſsè docetur à D. Thoma 2. 2. qu. 144. art. 1. Conſequentia verò probatur: Ideò enim verecundia non eſt virtus, quia eſt de turpi facto: Atqui etiam pœnitentia eſt de turpi facto, ſcilicet peccato: Ergo ſi verecundia non ſit virtus, pœnitentia quoque virtus non erit.

16. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, & ad illius probationem dico quod licèt pœnitentia ſit de turpi facto, ſicut & verecundia, diverſimodè tamen, nam ut ait D. Thomas hic art. 1. ad 2. *Verecundia reſpicit turpe factum, ut præſens, pro quo timet confundi; pœnitentia vero, ut præteritum*: hoc eſt pœnitentia non patitur ſecum affectum peccati, imò odio habet illud atque deſtruit; verecundia autem poteſt compati cum affectu peccati, eſt enim timor vituperij ſeu opprobrij quod imminet vel naſcitur, ſi turpe factum committatur, ut docet idem S. Doctor 2. 2. quæſt. 144. art. 2. qui timor non tollit affectum peccandi, ſed tantùm vel externam ejus executionem impedit, vel ſaltem publicam, licèt non occultam: & per accidens eſt illi, quòd peccatum deſtruatur, dum ponitur; per ſe verò pœnitentiæ.

Articulus II.

An pœnitentia ſit virtus aliqua ſpecialis, & quodnam ſit ejus objectum materiale & formale?

17. Altiſiodorenſis, Major, & quidam alij antiqui Theologi exiſtimant quod pœnitentia non ſit virtus ſpecialis ab alijs diſtincta, ſed quædam conditio generalis, aut prædicatum tranſcendens omnes virtutes, ad eum modum quo injuſtitia ſive iniquitas dicitur conditio generalis omnium peccatorum, & juſtitia generaliter dicta, conditio & prædicatum omnium virtutum, juxta illud Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem juſtitiam*, id eſt omnem virtutem. Alenſis verò fatetur quidem pœnitentiam eſſe virtutem ſpecialem ſimpliciter, ſed addit eſſe generalem quodammodo: ſpecialem, quoad actum punitionis ipſius pœnitentis in compenſationem delicti; generalem verò, in ordine ad actum odij ſive deteſtationis peccatorum omnium. Cùm enim ad actum odij omnium peccatorum concurrant aliæ omnes virtutes, ſaltem imperando illud; ex amore enim objecti alicujus virtutis, oritur odium objecti ipſi contrarij quod eſt peccatum, pœnitentia conſequenter poteſt dici virtus generalis, non quidem per modum conditionis quæ per omnes virtutes divagatur, ut Altiſiodorenſis, & Major exiſtimant, ſed per concomitantiam & aggregationem omnium virtutum.

§. I.

Vera & communis ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

Dico primò, pœnitentia eſt virtus ſpecialis, non autem conditio generalis omnium virtutum. Ita D. Thomas hic art. 2. & alij Theologi communiter.

Probatur primò: Virtus cujus objectum formale non eſt commune per modum prædicati tranſcendentis objecta aliarum, ſed ſpeciale, non eſt generalis per modum prædicati tranſcendentis omnes virtutes, ſed ſpecialis: Atqui objectum virtutis pœnitentiæ, non eſt commune per modum prædicati tranſcendentis objecta omnium aliarum virtutum, ſed ſpeciale: Ergo pœnitentia non eſt conditio generalis omnium virtutum, ſed aliqua virtus ſpecialis. Major conſtat, Minor verò probatur. Objectum virtutis pœnitentiæ eſt offenſa Dei, ut expiabilis per ſatisfactionem, quæ non fit ad æqualitatem perfectam: Sed hæc ratio non tranſcendit objecta aliarum omnium virtutum, ut conſtat: Ergo objectum virtutis pœnitentiæ non eſt commune per modum prædicati tranſcendentis objecta omnium aliarum virtutum. 18.

Probatur ſecundò ratione D. Thomæ loco citato, ubi ſic diſcurrit: *Species habituum diſtinguuntur ſecundùm ſpecies actuum, & ideo ubi occurrit ſpecialis actus laudabilis, ibi neceſſe eſt ponere ſpecialem habitum virtutis: manifeſtum eſt autem quod in pœnitentia invenitur ſpecialis ratio actus laudabilis, ſcilicet operari ad deſtructionem peccati præteriti, inquantum eſt Dei offenſa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis: unde neceſſe eſt ponere quod pœnitentia eſt ſpecialis virtus.* 19.

Probatur tertiò: Virtus in cujus objecto eſt difficultas quæ non reperitur in objectis aliarum virtutum, non eſt generalis per modum prædicati tranſcendentis alias virtutes, ſed ſpecialis; ubi enim eſt ſpecialis difficultas, ibi conſtitui debet ſpecialis virtus: At in offenſa Dei, ut expiabili per ſatisfactionem, quæ eſt objectum pœnitentiæ, ut infrà patebit, reperitur difficultas, quæ non eſt in objectis aliarum virtutum, in eo ſita, quòd is qui peccati voluptatem jam expertus eſt, pro illo ſatisfacere & pœnam ſuſtinere velit: Ergo pœnitentia non eſt virtus generalis per modum prædicati tranſcendentis alias virtutes, ſed ſpecialis. 20.

Dico ſecundò, Virtus pœnitentiæ non eſt generalis, aggregatione multarum virtutum. 21.

Probatur primò deſtruendo fundamentũ Alenſis:

Digitized by Google

ſis: Ideò enim dicit pœnitentiam eſſe generalem virtutem per concomitantiam ſeu aggregationem aliarum omnium, quia deteſtatur mala illis omnibus contraria, deteſtando omne omnino peccatum: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo &c. Minor probatur: Licèt pœnitentia deteſtetur omnia omnino peccata, non tamen ea deteſtatur ut contraria aliis virtutibus (ad id enim præſtandum ſufficiunt aliæ omnes virtutes, quandoquidem quælibet ex amore boni proprii, habet per ſeipſam deteſtari malum ſibi oppoſitum) ſed ut expianda per ſatisfactionem, cùm objectum pœnitentiæ, ut infrà dicemus, ſit peccatum, quatenus eſt offenſa Dei expiabilis per pœnam voluntariè aſſumptam: Ergo &c.

22 Probatur ſecundò: Si virtus pœnitentiæ eſſet generalis, aggregatione multarum virtutum, non poſſet pœnitens unico actu elicito à virtute pœnitentiæ deteſtari omnia peccata: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor patet, nam ſicut omnia peccata conveniunt in ratione offenſæ contra Deum, ita omnia debent poſſe unico actu à virtute pœnitentiæ elicito deteſtari. Sequela verò Majoris probatur: Si pœnitentia non eſt una ſpecialis virtus, ſed aggregatio multarum, unaquæque habebit ſuum objectum limitatum, & diſtinctum ab objecto alterius: Ergo non poterit una ſe extendere ad deteſtandum peccatum alteri oppoſitum: v. g. temperantia non poterit ſe extendere ad deteſtandum peccatum injuſtitiæ, nec è contra juſtitia ad deteſtandum peccatum intemperantiæ, & ſic de reliquis: unde ad deteſtanda peccata contra omnes virtutes, requirerentur actus omnium virtutum: atque ita peccator non poſſet unico inſtanti per pœnitentiam juſtificari: quia non poteſt juſtificari, niſi deteſtetur omnia peccata: non poſſet autem omnia peccata deteſtari, niſi exercendo actus omnium virtutum, quos homo in inſtanti exercere nequit: cùm nequeat voluntas, ſaltem naturaliter, ad plura objecta & motiva ſpecie diverſa, per diverſos ſpecie actus ſimul intendere.

§. II.

Solvuntur objectiones.

23 OBjicies primò contra primam concluſionem: Illa virtus non eſt ſpecialis, ſed generalis, quæ ſe extendit ad objecta omnium aliarum virtutum: Sed pœnitentia ad objecta omnium aliarum virtutum ſe extendit: Ergo non eſt virtus ſpecialis, ſed generalis. Major videtur manifeſta, Minor verò ſic oſtenditur. Pœnitentia reſpicit omne peccatum, operando ad illius deſtructionem: Sed peccatum in tota ſua latitudine amplectitur materias omnium virtutum, ad omnes enim pertinet odiſſe peccatum unicuique oppoſitum & diſplicere de illo: v. g. ad temperantiam ſpectat per ſe primò proſequi bonum temperantiæ, & ſecundariò fugere & odio proſequi peccatum intemperantiæ: Ergo pœnitentia ad objecta omnium aliarum virtutum ſe extendit.

24 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Illa virtus non eſt ſpecialis, ſed generalis, quæ ſe extendit ad objecta omnium aliarum virtutum, ſub motivo quo ab eis reſpicitur, concedo Majorem. Sub motivo quo à nulla ex aliis virtutibus reſpicitur, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Pœnitentia ſe extendit ad objecta omnium aliarum virtutum, ſub motivo quo ab eis reſpicitur, nego. Sub motivo quo à nulla illarum reſpicitur,

A ſcilicet ſub ratione offenſæ Dei, ut expiabilis per ſatisfactionem, concedo Minorem, & nego Conſequentiam. Non enim eſt contra rationem ſpecialis habitûs, quod verſetur circa objecta plurium aliorum habitum, dummodo illa reſpiciat ſub aliqua ratione ſibi propria; ut patet in Metaphyſica, quæ omnia objecta aliarum ſcientiarum reſpicit ſub ratione entis.

25 Objicies ſecundò: Virtus ſpecialis non poteſt opponi omni vitio aut peccato: quia ſicut habet determinatum bonum à quo ſpecificatur, ita & determinatum malum cui opponitur: At pœnitentia omnibus omnino vitiis & peccatis contrariatur, B nullũ enim ex eis eſt, cum quo ſit compatibilis: Ergo non eſt virtus ſpecialis.

26 Reſpondeo primò, negando majorem univerſaliter ſumptam: charitas enim eſt virtus ſpecialis, & tamen contrariatur cuilibet peccato mortali.

Reſpondeo ſecundò, non poſſe virtutem ſpecialem opponi omni vitio, ſub motivo ſpeciali, ſub quo unum vitium diſtinguitur ab alio, & ſingula opponuntur diverſis virtutibus: poſſe tamen opponi ſub motivo univerſali, in quo omnia conveniunt ſub una ratione contra aliquam honeſtatem objectivam. Et hoc modo opponitur pœnitentia omni vitio, & peccato, quatenus omnia vitia & peccata conveniunt ſub ratione læſionis juris divini, ut conſtabit ex intrà dicendis.

27 C Objicies tertiò: Cùm omnis virtus contrarietur vitio & peccato ſibi oppoſito, unumquodque autem per ſuum contrarium deſtruatur: ad delendum peccata, non eſt neceſſaria aliqua virtus, quæ ſit habitus diſtinctus ab aliis: Sed pœnitentia ordinatur ad delendum peccata commiſſa: Ergo illa non eſt habitus aliquis ſpecialis, diſtinctus ab aliis virtutibus.

28 Reſpondeo quod licèt omnis virtus contrarietur peccato ſibi oppoſito, conſiderato ſecundùm rationem ſub qua ſpecialiter ei opponitur, v. g. fides deſtruat peccatum infidelitatis, ut infidelitas eſt: non tamen contrariatur peccato, conſiderato D ſecundùm rationem ſub qua non habet oppoſitionem ſpecialem cum ea, nempe ſub ratione offenſæ Dei: unde ad hanc contrarietatem vincendam & ad deſtruendum peccatum, quatenus eſt offenſa Dei, & ſatisfaciendum Deo pro tali offenſa, datur locus virtuti ſpeciali, quæ dicitur pœnitentia.

29 Obiicies quartò: Ad appetendum bonum in communi non datur virtus aliqua ſpecialis: Ergo neque ad declinandum ab omni malo, quod intenditur à pœnitentia, virtus ſpecialis poni debet.

30 Reſpondeo quod licet ad declinandum à malo ut ſic, non requiratur virtus ſpecialis, tamen ad de- E clinandum à malo, quatenus eſt offenſa Dei, & deſtruendum eſt per ſatisfactionem, neceſſaria eſt virtus ſpecialis.

31 Objicies quintò contra ſecundam concluſionem: Illa virtus eſt generalis per concomitantiam, ad cujus actum concurrunt cæteræ omnes virtutes, ipſum imperando: Sed ad actum virtutis pœnitentiæ, qui eſt deteſtatio omnis peccati, concurrunt omnes aliæ virtutes, ipſum imperando: ex eo enim quod temperantia, fortitudo, juſtitia, &c. ament ſua objecta, imperant pœnitentiæ ut deteſtetur peccata ipſis adverſa: Ergo pœnitentia eſt virtus generalis per concomitantiam ſive per aggregationem aliarum virtutum.

32 Reſpondeo, datâ Majori, negando Minorem: licèt enim aliæ virtutes concurrant ad odium peccati

cati, ſecundùm quod opponitur bono proprio cujusque virtutis; quia ejusdem virtutis eſt immediatè proſequi bonum, & odio habere malum ſibi adverſum; odium tamen peccati conſiderati, ut eſt offeoſa Dei, delebilis per ſatisfactionem, ſub qua ratione eſt à pœnitentia, nec elicitivè, nec imperativè procedit ab aliis virtutibus, ſed oritur ſolùm à pœnitentia; quia ſub hac ratione non cadit ſub objecto aliarum virtutum, ſed ſolùm ſpectat ad objectum pœnitentiæ.

§. III.

Alia difficultas reſolvitur, & quodnam ſit objectum materiale & formale virtutis pœnitentiæ, breviter explicatur.

33 Dico tertiò, objectum materiale virtutis pœnitentiæ eſſe peccatum, quatenus eſt offenſa Dei expiabilis per ſatisfactionem.

Patet hæc concluſio, virtus enim pœnitentiæ verſatur circa peccata, non ſub particulari aliqua ratione, quandoquidem verſatur circa omnia; nec prout opponuntur bono divino, ſic enim reſpiciuntur à charitate, ut dicemus articulo ſequenti: Ergo ſolùm ut ſunt nffenſæ & injuriæ Dei, expiabiles per ſatisfactionem; proprium enim ejus motivum eſt dolere de peccato ex intentione deſtruendi & removendi illud, ut eſt injuria Dei, quod fit per ſatisfactionem. Ex quo

34 Inferes primò, peccatum duntaxat præteritum, eſſe objectum ut ſic dicam primarium virtutis pœnitentiæ: quia offenſa ut expiabilis, conſideratur ut præterita: neque enim eſt expiabilis, niſi poſtquam commiſſa eſt: ſecundariò tamen & minùs principaliter pœnitentia fertur circa peccata futura, quia proponit nulla impoſterum committere.

35 Inferes ſecundò, peccata aliena non pertinere ad objectum materiale pœnitentiæ, quia pœnitentia non reſpicit peccatum, niſi ut expiabile, ſeu quod idem prorſus eſt, ut per ſatisfactionem compenſandum: Sed purus homo non poteſt ſatisfacere pro culpa aliena, eſto poſſit ſatisfacere pro pœna temporali; cujus differentiæ ratio eſt, quia ſatisfactio pro pœna temporali, fit veluti per externam quandam ſolutionem debiti, quam poteſt unus præſtare pro alio: at verò ſatisfactio pro culpa fit per internam offendentis erga offenſum ſubjectionem, quam non poteſt unus pro alio facere: Ergo &c.

36 Inferes tertiò, quod licèt culpa mortalis, cùm habeat propriè rationem offenſæ, ſit veluti principale objectum pœnitentiæ, tamen peccatum veniale, cùm participet imperfectè rationem culpæ & offenſæ, erit etiam objectum ſaltem ſecundarium & minùs principale illius. Idem cum proportione dicendum eſt de peccato exteriori, quod non addit malitiam ſupra interius. Peccatum verò originale, nullo modo pertinet ad objectum pœnitentiæ, quia tale peccatum eſt malum naturæ, & non perſonæ; unde non poteſt privati alicujus hominis ſatisfactione expiari.

37 Inferes quartò, non ſolùm malum culpæ, ſed etiam malum pœnæ, pertinere ad objectum materiale pœnitentiæ: quia per pœnam voluntariè aſſumptam peccator ſatisfacit Deo, & compenſat quantùm eſt de ſe jus divinum læſum.

38 Dico quartò, objectum formale pœnitentiæ eſſe jus divinum læſum per offenſam, ut reparabile per ſatisfactionem & compenſationem quandam.

Patet etiam hæc concluſio, tum quia per tale objectum diſtinguitur pœnitentia ab aliis virtutibus, tum etiam quia attingere peccatum ſub illa ratione, eſt aliquis actus laudabilis, maximam habens difficultatem: Ergo debet pertinere ad aliquam virtutem: Sed non poteſt pertinere ad aliam, quàm ad pœnitentiam, ut conſtabit ex dicendis articulo ſequenti: Ergo objectum formale pœnitentiæ eſt jus divinum læſum per peccatum, ut reparabile per ſatisfactionem.

Articulus III.

An pœnitentia ſit virtus à cæteris diſtincta, vel ad aliquam ex illis reducatur?

Licèt Theologi communiter doceant, pœnitentiam eſſe virtutem aliquam ſpecialem, aliqui tamen non diſtingunt illam à reliquis virtutibus, ſed reducunt ad aliquam ex iis quæ erga Deum verſantur, vel ex illis quæ ad juſtitiam pertinent. 39 Unde cùm dicunt pœnitentiam eſſe virtutem ſpecialem, non ſumunt ly *ſpecialem*, prout diſtinguitur contra omnem aliam virtutem particularem, ſed prout diſtinguitur contra aggregationem multarum virtutum. Aliqui ergo quos refert Alenſis in 4. p. quæſt. 54. membro 1. art. 2. exiſtimant pœnitentiam reduci ad charitatem, quatenus ex amore Dei deteſtatur peccatum; ejusdem enim virtutis eſt diligere objectum, & deteſtari oppoſitum. Alij cum Cajetano aſſerunt eam pertinere ad virtutem religionis, quatenus honorem Deo debitum, per peccatum ſublatum, reſtituit. Alij verò docent quod pœnitentia eſt eadem virtus ac juſtitia, vel commutativa, ut Durandus & Marſilius: vel vindicativa, ut Scotus: vel diſtributiva, ut Gabriel.

§. I.

Reiicitur prima ſententia.

Dico primò, pœnitentiam eſſe virtutem diſtinctam à charitate. 40

Probatur ratione fundamentali: Virtutes quæ habent diſtincta objecta formalia, diſtinguuntur inter ſe: Sed charitas & pœnitentia reſpiciunt diſtincta objecta formalia: Ergo inter ſe diſtinguntur. Minor probatur: Objectum formale pœnitentiæ eſt jus divinum læſum, ut reparabile per ſatisfactionem, ut articulo præcedenti oſteoſum eſt: objectum verò formale charitatis eſt bonum divinum, ſeu Deus ipſe ut in ſe eſt, unde charitas eſt virtus Theologica, non verò pœnitentia: Ergo habent diverſa objecta formalia.

Confirmatur: Reſpicere jus divinum competit ſolùm virtuti juſtitiæ, cùm jus ſit proprium ejus objectum: Sed charitas eſt virtus diſtincta à juſtitia: Ergo jus divinum non reſpicit.

Probatur ſecundò concluſio, deſtruendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. 41 Licet charitas opponatur peccato, illudque deſtruere conetur reſpiciunt, & in ejus deſtructionem tendunt: Ergo inter ſe diſtinguntur. Conſequentia patet, Antecedens probatur, advertendo peccatum dupliciter poſſe conſiderari, nimirum prout eſt malum oppoſitum bono hominis, quem privat rectitudine rationis, gratiâ, charitate, & aliis virtutibus ac donis ſupernaturalibus, ipſiusque

Dei fruitione ; & prout eſt malum quodammodo oppoſitum Deo, idque dupliciter. Primò, ut contrarium bono divino, quia per peccatum mortale, de quo præcipuè loquimur, homo conſtituat ſuum ultimum finem in creatura, ut in Tractatu de peccatis oſtendimus, (Diſp. 9. art. 1.) fit inde, ut quodlibet peccatum mortale quodammodo ſit contra bonum divinum, quod ſolus eſt verus ultimis finis, & vera beatitudo hominis, quâ ratione omne peccatum contrariatur charitati, cujus proprium munus eſt inclinare voluntatem in Deum, tanquam in ſummum bonum & ultimum finem. Secundò poteſt conſiderari peccatum, ut opponitur divino juri & dominio proprietatis quod habet Deus in homines, eorumque actionea ; & ſub hac ratione eſt offenſa & injuria, & reſpicitur à virtute pœnitentiæ, quæ per ſatisfactionem, talem injuriam reparare conatur. Licèt ergo charitas & pœnitentia adverſentur peccato, illudque deſtruere intendant, diverſimodè tamen ; nam Charitas illud reſpicit, ut contrarium bono divino ; pœnitentia verò, ut juri divino oppoſitum.

41. Objicies : Virtus pœnitentiæ non diſtinguitur à charitate, ſi actus proprius pœnitentiæ, qui eſt contritio eliciatur à charitate : Atqui contritio à charitate elicitur : Ergo virtus pœnitentiæ non diſtinguitur à charitate. Major patet, Minor probatur primò. Dolor de peccatis propter Deum ſummè dilectum, eſt actus contritionis : Sed talis dolor elicitur à charitate cùm ejuſdem virtutis ſit gaudere de bonis amici, & de malis ejus dolere & triſtari : Ergo contritio à charitate elicitur. Secundò probatur eadem Minor. Actus contritionis dicitur ille per quem deletur peccatum : Sed poſito quod quis diligat Deum ſuper omnia, impoſſibile eſt quod remaneat peccatum : Ergo &c.

43. Reſpondeo, conceſsâ Majori, negando Minorem, & ad primam illius probationem dico quod quamvis dolere de peccato per ſimplicem diſplicentiam peccati, pertineat ad charitatem ; dolere tamen de illo cum intentione illud deſtruendi, & ſatisfaciendi Deo offenſo, non pertinet ad charitatem, ſed ad aliam virtutem. Solutio eſt D. Thomæ hic art. 2. ad 1. ubi ſic ait : *Si in actu pœnitentiæ conſideretur ſola diſplicentia peccati præteriti, hoc immediatè ad charitatem pertinet, ſicut & gaudere de bonis præteritis : ſed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit ſpecialem virtutem ſub charitate.*

44. Inſtabis : Habitus qui intendit aliquid bonum, conſequenter etiam operatur ad deſtructionem mali oppoſiti : Sed charitas intendit Deum ut ſummum bonum, cui peccatum opponitur : Ergo dolere de peccato, etiam cum intentione illud deſtruendi, pertinet ad charitatem.

45. Reſpondeo diſtinguendo Majorem : Operatur ad deſtructionem mali oppoſiti, ſub illa ratione ſub qua opponitur à tali habitu intento, concedo. Sub alia, nego. Unde fatemur charitatem dolere de peccato cum intentione illud deſtruendi ſub ea ratione, ſub qua opponitur bono divino, quod reſpicitur à charitate : dolere autem de peccato cum intentione illud deſtruendi, ſub ratione offenſæ, & quatenus opponitur juri divino, non eſt charitatis, ſed pœnitentiæ, ut in ſecunda probatione concluſionis declaravimus.

Ad ſecundam verò probationem Minoris principalis dico, quòd licèt prorumpens in actum dilectionis Dei, eo ipſo non habeat ampliùs peccatum, ideò tamen res ita ſe habet, aut quia ſimul elicit mediante habitu pœnitentiæ actum contritionis diſtinctum ab actu charitatis, ſi tunc inſtet obligatio ad eum, & peccatum memoriæ occurrat ; aut quia licèt nullus alius actus præter dilectionem habeatur, eò quòd nimirum vel nullius peccati recordetur ; vel ſi recordetur, tempus tamen adimplendi præceptum de contritione formali adhuc non urgeat ; nihilominus dilectio perfecta quæ tunc habetur, includit ſaltem implicitè votum eliciendi actum contritionis formalis, quando poſtea recordabitur alicujus peccati, & tempus de eo dolendi inſtabit.

§. II.

Sententia Cajetani refellitur.

Dico ſecundò, pœnitentiam eſſe virtutem diſtinctam à religione.

Probatur primò ex D. Thoma in 4. diſt. 14. qu. 1. art. 1. quæſtiunc. 5. ubi ſic ait : *Aliquis efficitur Deo debitor, per hoc quod ab eo aliquid recipit ; & hac ratione DEO reddit debitum honorem latria ſive religio. Alio modo ex hoc quod contra Deum peccavit ; & ſic reddit Deo debitum pœnitentia.* Quibus verbis manifeſtè diſtinguit religionem & ejus debitum, à pœnitentia & illius debito. Et diſt. 15. quæſt. 4. art 7. quæſtiunc. 1. ad 2. dicit non eſſe inconveniens actum unius virtutis imperari ab alia, ſicut actus latriæ ſeu religionis imperatur à pœnitentia.

46. Probatur ſecundò ratione : Virtus cujus actus ſupponit neceſſariò offenſam, diſtinguitur ab ea cujus actus non ſupponit, neceſſariò ſaltem, offenſam : Atqui pœnitentia eſt virtus cujus actus neceſſariò ſupponit offenſam, ut conſtat, non verò religio ; poteſt enim & debet ejus actus exerceri etiam ab innocente : Ergo pœnitentia à religione diſtinguitur.

47. Probatur tertiò : Tunc una virtus realiter diſtinguitur ab alia, quando in actu illius eſt major difficultas, quàm in actu alterius : Sed in actu pœnitentiæ major eſt difficultas, quàm in actu religionis : Ergò pœnitentia à religione diſtinguitur. Major patet, virtus enim requiritur ad vincendam difficultatem quæ in actu ejus reperitur, Minor verò ſic oſtenditur. Proprius actus religionis eſt exhibere debitum cultum Deo, proprius autem actus pœnitentiæ eſt operari ad deſtructionem offenſæ contra Deum commiſſæ, puniendo illam in ſeipſo : Sed major eſt difficultas in hoc ſecundo actu, quàm in primo, quia cùm homo maximè diligat propriam excellentiam, cum magna difficultate conſiderat ſuos defectus, ad illos puniendos per ſatisfactionem ; cùm tamen valde ſuave ſit exhibere Deo reverentiam, ad ejus excellentiam ſignificandam : Ergo major reperitur difficultas in actu pœnitentiæ, quàm in actu religionis.

48. Demum ſuaderi poteſt concluſio ratione fundamentali. Illæ virtutes diſtinguuntur realiter, quæ reſpiciunt diverſa objecta formalia : Sed pœnitentia & religio diverſa objecta formalia reſpiciunt : Ergo diſtinguuntur realiter. Major patet, Minor probatur. Objectum formale religionis eſt ſpecialis illa honeſtas quæ reperitur in eo quod ſupremæ Dei excellentiæ reddatur bonor & cultus illi conveniens, ut in Tractatu de quatuor virtutibus Cardinalibus declaravimus : (Diſp. 3. art. 1.) objectum verò formale pœnitentiæ eſt jus divinum

Digitized by Google

læſum per offenſam & reparabile per ſatisfa- A ctionem, ut conſtat ex dictis articulo præcedenti: Sed hæc realiter inter ſe differunt: Ergo pœnitentia & religio diverſa objecta formalia reſpiciunt.

49. Dices cum Cajetano, objectum formale pœnitentiæ non eſſe jus divinum læſum per offenſam, ſed jus divinum in tota ſua latitudine, quod etiam reſpicitur à religione, ad quam ſubinde pertinet reparare jus divinum læſum, & ſatisfacere pro peccato per contritionem.

Sed contra: Objectum formale alicujus virtutis, nequit latiùs patere quàm objectum materiale, aliàs reperiretur objectum formale ſine materiali, quod implicat: At ſi jus divinum in tota ſua latitudine eſſet objectum formale pœnitentiæ, B latiùs pateret quàm objectum ejus materiale Ergo &c. Major conſtat, Minor probatur. Objectum materiale pœnitentiæ (ut articulo præcedenti oſtendimus) ſunt peccata, ut offenſæ DEI, reparabiles per ſatisfactionem: Sed jus divinum in tota ſua latitudine latiùs patet quàm peccata &c. nam etiam reperitur in cultu debito Deo tanquam ſupremo domino & benefactori noſtro: Ergo ſi jus divinum in tota ſua latitudine eſſet objectum formale pœnitentiæ, latiùs pateret quàm objectum materiale illius.

§. III.

Solvuntur objectiones.

50. OBjicies primò: In humanis eadem virtus juſtitiæ commutativæ quæ reſpicit jus proximi in voluntariis commutationibus, putà emptione & venditione, reſpicit etiam jus læſum per offenſam, ſatisfaciendo injuriæ alteri illatæ. Item eadem virtus pietatis nedum ſatisfacit Patri pro beneficiis acceptis, ſed etiam pro injuriis in ipſum commiſſis: Ergo ſimiliter eadem virtus religionis poterit pro beneficiis acceptis, Deo cultum debitum exhibere, & pro injuriis illatis ei ſatisfa- D cere.

51. Reſpondeo dato Antecedente, quod negant Soto & Valentia (exiſtimant enim etiam inter homines requiri ſpecialem virtutem ad ſatisfaciendum pro injuriis illatis, diverſam ab ea quâ in voluntariis commutationibus ſatisfaciunt pro rebus acceptis, vel quâ reſtituunt ablata, & debita reddunt) negando conſequentiam & paritatem. Ratio verò diſparitatis, quantùm ad primum eſt, quia hominis ad hominem poteſt eſſe perfecta æqualitas, ſub qua tanquam ſub eadem ratione formali indiviſibili, poteſt eadem virtus reſpicere & rem debitam ut reſtituendam, & injuriam illatam ut compenſandam. At verò Deo nequit homo reddere æquale, ſive pro beneficiis acceptis, ſive pro injuriis illatis, atque adeò non poteſt uni- E ca virtus reſpicere ſub ratione perfectæ æqualitatis; nec etiam ſub ratione inæqualitatis, quia inæqualitas, cùm multis modis contingat, per exceſſum ſcilicet & per defectum, non eſt una ratio omnino indiviſibilis, quæ poſſit unam ſpecificare virtutem; unde aliunde petenda eſt ejus ſpecificatio, ita ut diverſæ inæqualitates, juxta diverſas earum cauſas, diſtinguantur. Unde inæqualitas proveniens ex beneficiis acceptis, ſpecificabit unam virtutem, & inæqualitas ex injuriis illatis aliam.

52. Quantùm verò ad ſecundum duplex aſſignari poteſt ratio diſcriminis. Prima eſt, quia virtus reddens cultum patri, & compenſans injurias ipſi illatas, reſpicit ſemper idem jus & debitum, ſcilicet jus paternum, in quo diverſæ illæ rationes adunatæ, poſſunt unam ſpecificare virtutem. Virtus autem reddens cultum debitum Deo pro beneficiis, & virtus ſatisfaciens pro injuriis, reſpiciunt diverſum debitum; nam prior reſpicit jus dominii, poſterior verò jus proprietatis; ex eo enim quòd Deus eſt primum omnium principium, habet jus dominii in omnes creaturas, & earum actiones: ex eo verò quòd eſt ultimus finis creaturæ rationalis, habet jus ut ad ipſum tanquam ultimum finem creatura ordinet omnes ſuas actiones; quod jus appellatur jus proprietatis, ipſique opponitur peccatum in ratione offenſæ.

Secunda ratio diſcriminis eſt, quia offenſa filiorum in parentes, non eſt alia, quàm impietatis, aut ingratitudinis, quam proinde oppoſita virtus pietatis aut gratitudinis ſufficienter poteſt reparare: At verò offenſa gravis in Deum, habet ſpecialem rationem injuſtitiæ, diſtinctam ab ea quæ contraria eſt cuilibet virtuti, & ei ſuperadditam proindeque reparandam virtute diſtinctâ à religione, & à qualibet alia.

Objicies ſecundò: Actus proprius virtuti pœ- 53.
C nitentiæ, eſt etiam proprius virtuti religionis: Ergo pœnitentia non diſtinguitur à religione. Conſequentia patet, Antecedens probatur primò. Actus principalis pœnitentiæ eſt ſubjectio hominis ad Deum: Sed per religionem homo ſubiicitur Deo: Ergo actus proprius virtuti pœnitentiæ, eſt etiam proprius virtuti religionis. Secundò, Satisfacere Deo pro injuria, qui eſt actus proprius virtuti pœnitentiæ, eſt exhibere cultum & reverentiam Deo, cùm talis ſatisfactio maximè cedat in ejus honorem, eique per affectum reſtituat honorem per peccatum ablatum: Sed exhibere cultum & reverentiam Deo, ad religionem ſpectat, & eſt proprius actus illius: Ergo actus proprius virtuti pœnitentiæ, eſt etiam proprius virtuti religionis. Tertiò, Actus proprius pœnitentiæ eſt ille per quem expiatur peccatum: Sed per actum religionis expiatur peccatum; quandoquidem in lege veteri peccata expiabuntur ſacrificiis, & modò in lege nova expiantur ſacramentis: ſacramenta autem & ſacrificia ſunt actus religionis, imò Pſal. 50. actus contritionis appellatur ſacrificium, dicitur enim: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Demum, ſicut pro beneficiis acceptis debetur Deo gratiarum actio, ita & pro offenſis recompenſatio: Sed gratiarum actio pro beneficiis à Deo acceptis, eſt actus religionis: Ergo & recompenſatio pro offenſis, quæ eſt actus proprius pœnitentiæ.

Reſpondeo negando Antecedens, & ad primam 54.
illius probationem, diſtinguo Majorem. Actus principalis pœnitentiæ eſt ſubjectio hominis ad Deum, ut offenſum, & ex motivo compenſandi injuriam ei illatam, concedo Majorem. Ad Deum, ut ſupremum rerum omnium dominum, & ex motivo reverendi & profitendi ſupremam ejus excellentiam, nego. Similiter diſtinguo Minorem: Per religionem homo ſubjicitur Deo, ut rerum omnium domino, & ob ſupremam ejus excellentiam & majeſtatem, concedo Minorem. Ut offenſo, & ex motivo compenſandi injuriam ei illatam, nego Minorem, & Conſequentiam. Diverſæ enim

enim virtutes poſſunt tendere in idem objectum diverſimodè conſideratum, ſeu ex diverſo motivo & ratione ſub qua. Sicut diverſæ ſcientiæ per diverſa media eandem attingunt concluſionem: *Eandem enim concluſionem demonſtrat Aſtrologus & naturalis, puta quod terra eſt rotunda: Sed Aſtrologus per modium mathematicum, id eſt à materia abſtractum; naturalis verò, per modium circa materiam conſideratum*: inquit S. Thomas 1. p. quæſt. 1. art. 1.

Ad ſecundam, diſtinguo Majorem: Satisfacere Deo pro injuria, illi eſt exhibere cultum aliquem generalem, qui includitur in quolibet actu virtutis, quatenus omnis actus virtutis cedit in honorem Dei, concedo. Eſt exhibere ſpecialem illum cultum à quo ſpecificatur religio, nego; quia talis cultus conſiſtit in profeſſione quadam dominii quod Deus habet ut primum rerum omnium principium: Satisfacere autem pro peccato, non eſt talis profeſſio, ut patet ex dictis; & quamvis poſſit quis hanc ſatisfactionem peccati ordinare in cultum divinum propriè dictum, ſi nimirum fiat ex intentione ſignificandi ſupremum Dei dominium; hoc tamen ſolùm arguit quod actus ille pœnitentiæ poſſit imperari à religione, non verò quod eliciatur ab illa; ad hoc enim neceſſarium eſſet ut talis actus per ſe & ex propria ratione ſignificaret excellentiam & dominium quod Deus habet ſupra omne creatum, ut patet in omnibus actibus religionis, v. g. in ſacrificio: immutatio enim rei oblatæ, quæ eſt eſſentialis ſacrificio, ſignificat per ſe, & ex propria ratione, Deum eſſe ſupremum vitæ & necis dominum.

Ad tertiam reſpondeo, expiationem à peccatis quæ fit mediante ſacramento, pertinere ad duplicem virtutem, nimirum ad religionem, cujus eſt ſacramentum ipſum, & ad pœnitentiam, ad quam voluit Deus, inſtituendo ſacramenta, quòd actus & cæremoniæ religionis ordinarentur: ex eo autem quod una virtus cum ſubordinatione ad aliam, concurrat ad ejus effectum, non ſequitur quod actus ejus, ſit actus illius. Ad locum autem Pſalmiſtæ dico, in eo quidem contritionem ſive dolorem cordis de peccatis, appellari ſacrificium, ſed metaphoricè tantùm, non verò propriè; conſtat enim ſacrificium propriè dictum, eſſe actum externum, non verò internum, qualis eſt dolor cordis.

Ad quartam, nego Conſequentiam, licèt enim recompenſatio pro offenſis, quæ fit propter recognitionem excellentiæ Dei, ſive ſupremi ejus dominii, ſit, quemadmodum gratiarum actio, actus religionis, non tamen recompenſatio pro offenſis, quæ fit immediatè propter deſtructionem peccati ſive offenſæ ſecundùm quam rationem duntaxat habet quod ſit actus pœnitentiæ.

§. IV.

Tres aliæ ſententiæ breviter confutantur.

55. Dico tertiò, pœnitentiam diſtingui à juſtitia commutativa.

Probatur contra Durandum, primò quia hominis ad Deum non datur juſtitia commutativa, ut communiter docent noſtri Thomiſtæ, & colligitur ex D. Thoma 1. 2. quæſt. 114. art. 1. ubi ſic ait: *Manifeſtum eſt, non poſſe eſſe hominis ad Deum* (non verò, à Deo, ut aliqui corrupti codices habent) *juſtitiam ſecundùm perfectam æqualitatem.* Idem habent in 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 6. Favet etiam Ariſtoteles in libris

A Ethicorum, ubi docet inter patrem & filium, dominum & ſervum, non dari juſtitiam commutativam; quia juſtitia commutativa non eſt niſi inter æquales, nam ſicut juſtitia legalis eſt partis ad totum, & diſtributiva, totius ad partes; ita commutativa eſt partis ad partem, id eſt æqualis ad æqualem. Ex quo

Probatur ſecundò concluſio ratione à priori. 56.
Virtutes quæ habent diverſa objecta formalia ſunt realiter inter ſe diſtinctæ: Sed pœnitentia & juſtitia commutativa diverſa objecta formalia reſpiciunt: Ergo diſtinguuntur realiter. Major patet, Minor probatur. Juſtitia commutativa reſpicit jus ſtrictum ad æqualitatem, per proprium actum compenſandum: Sed pœnitentia non reſpicit tale jus: Ergo diſtinguitur à juſtitia commutativa. Major eſt certa, Minor probatur. Pœnitentia reſpicit jus divinum læſum per offenſam, ut reparandum per proprium actum: Sed non poteſt pœnitentia reparare tale jus ad æqualitatem, quia offenſa contra Deum commiſſa, eſt malitiæ ſimpliciter infinitæ, ut in Tractatu de peccatis oſtendimus; dignitas autem ſatisfactionis quam pœnitentia exhibet, eſt finita ſimpliciter: Ergo pœnitentia non reſpicit jus ſtrictum, ut compenſandum ad æqualitatem. Diſp. 9. art. 6.

57. Reſpondet Durandus, in habitu pœnitentiæ duplicem actum eſſe diſtinguendum, unum primarium, & alium ſecundarium. Primarius eſt ille quo homo ſervat jus divinum illæſum, obſervando mandata, ſeu vitando peccata: ſecundarius verò eſt ille quo punit peccatum in ſeipſo, & pro illo ſatisfacit. Quamvis ergo (inquit) pœnitentia non poſſit hunc actum ſecundarium à quo ſumit nomen pœnitentiæ, perficere ad æqualitatem, ut probat noſtra ratio, bene tamen actum primarium à quo ſpecificatur.

58. Sed contra. Conſtituere perfectam æqualitatem eſt actus primarius juſtitiæ, conſtitutam verò ſervare, eſt actus ſolùm ſecundarius, ut colligitur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 79. art. 1. ad 3. quia impoſſibile eſt conſervare illam, niſi priùs conſtituta ſit; quod enim non eſt, conſervari non poteſt: Ergo hæc ſolutio Durandi falſum ſupponit, nimirum quod ſervare jus divinum illæſum ſit actus primarius pœnitentiæ, & illud per ſatisfactionem reparare, actus duntaxat ſecundarius.

59. Confirmatur: Actus ſecundarius non addit novam difficultatem ſupra primarium: ſed in hoc quod eſt reparare jus divinum læſum, ſpecialis & major eſt difficultas, quàm in hoc quod eſt vitare peccatum, & conſervare jus divinum illæſum: Ergo reparare jus divinum læſum per peccatum, eſt actus primarius pœnitentiæ; ſervare autem illud illæſum, actus duntaxat ſecundarius. Major patet, Minor probatur, tum ad hominem contra Durandum, aſſerentem hominem poſſe ad æqualitatem ſervare jus divinum illæſum, non tamen reparare læſum. Tum etiam, quia major exigitur ſubmiſſio & humiliatio in primo actu, quàm in ſecundo, unde illo ſuppoſito, nulla eſt difficultas in eliciendo iſto; qui enim per veram contritionem de peccato dolet, facilè proponit ab omni peccato cavere.

Dico quartò, virtutem pœnitentiæ diſtingui à juſtitia vindicativa.

60. Probatur primò: Proprium eſt juſtitiæ vindicativæ pœnas & ſupplicia pro delictis taxare, ſervando proportionem & commenſurationem inter pœnam & culpam: ſed nulla poteſt eſſe proportio inter pœnam quam pœnitentia exigit à pecca-

tore, pro delicto peccati mortalis, & tale delictum; eſt enim illa pœna ſimplicitee finita, delictum verò ipſum, malitiæ ſimpliciter infinitæ; finiti autem ad infinitum nulla eſt peoportio: Ergo Pœnitentia non eſt juſtitia vindicativa.

61. Secundò, Juſtitiæ vindicativæ finis immediatus non eſt emendatio delinquentis, aut ejus reconciliatio cum parte læſa, ſed ſolùm illius punitio: Sed pœnitentia habet pro fine immediato ſatisfactionis quam exigit à pœnitente, emendationem peccantis, & ejus reconciliationem cum Deo: Ergo non eſt juſtitia vindicativa.

62. Tertiò, Vindicatio quam facie vel petit juſtitia vindicativa, eſt involuntaria eeſpectu patientis; ea verò quam facit pœnitentia, eſt voluntariè ſumpta ab ipſo ſuſcipiente, utpote actus virtutis in ejus voluntate exiſtentis: Ergo idem quod priùs.

63. Demùm, Juſtitia vindicativa non ſubjectatur in patienre vindictam, neque in Judice ordinante punitionem; ut enim eectè explicat D. Thomas 2. 2. quæſt. 108. & Cajetanus ibidem, vindicatio, quæ eſt actus vindicativæ, eſt appetitus racionalis ulciſcendi injurias, non intentione nocendi, ſed intentione removendi nocumenta; unde hoc eſt ſpeciale in hac virtute, quòd non poteſt conſummare in proprio ſubjecto actum externum, quia ad illam ſolùm ſpectat intendere punitionem, ad juſtitiam verò commutativam ex imperio legalis reſidentis in judice, pertinet conſummare actum vindicationis, ſeu punitionis: Atqui actus punitionis qui eeperitur in pœnitentia, conſummatur in ipſo ſubjecto in quo eſt talis virtus: Ergo pœnitentia non eſt juſtitia vindicativa.

Dico quintò, virtutem pœnitentiæ diſtingui à juſtitia diſtributiva.

64. Probatur peimò: Juſtitiæ diſtributivæ proprium eſt, diſtribuere bona & pœnas, cum proportione ad actus laudabiles, & culpas: Sed nulla, ut ſuprà dicebamus, eſt peoportio inter culpam peccati mortalis, & ſatisfactionem pro ea, per pœnitentiam exhibitam: Ergo pœnitentia à juſtitia diſtributiva diſtinguitur.

65. Secundò, Juſtitia diſtributiva eſt ſuperioris ad inferiores, ſiquidem pertinet ad ſuperiorem diſtribuere inferioribus de communibus bonis & pœnis, unicuique proportionaliter ad ſuum meritum vel demeritum: Pœnitentia autem eſt potiùs, inferioris, ſcilicet creaturæ ad ſuperiorem, videlicet ad Deum: Ergo non eſt juſtitia diſtributiva.

66. Tertiò, Juſtitia diſtributiva non inducit in diſtribuente debitum aliquod ſimpliciter, oetum ex eo quod aliquid acceperit vel abſtulerit ab alio, benè tamen pœnitentia in pœnitente; inducit enim in eo debitum ex eo quod peccando graviter rationem ultimi finis Deo abſtulerit, ſi non de facto, ſaltem quoad affectum: Ergo pœnitentia à juſtitia diſtributiva differt.

67. Denique, Juſtitia diſtributiva pœnas vel bona taxat uni, per reſpectum ad alium quem etiam punit vel præmiatur, puta militi per reſpectum ad docem; pœnitentia verò non punit unum pœnitentem, per reſpectum ad alium, ſed per reſpectum ad culpam in Deum ab eo commiſſam: Ergo idem quod priùs.

§. V.

Salvuntur objectiones.

68. OBjicies primò contra tertiam concluſionem: Ad juſtitiam commutativam duo eequiruntur, & ſufficiunt, ſcilicet ſtricta obligatio ad ſolvendum, & perfecta æqualitas in compenſatione illius: Sed pœnitentia utrumque habet: Ergo eſt juſtitia commutativa. Major eſt certa, Minor probatur. Et in primis, quod pœnitentia habeat ſtrictum debitum ad ſatisfaciendum Deo pro injuria ipſi per peccatum irrogata, manifeſtum eſt, cùm in Deo ſit ſtrictum jus talem ſatisfactionem exigendi à peccatoee. Quod verò peo peccato ſatisfaciat Deo ad æqualitatem, ſic oſtenditur. Actus contritionis, qui eſt pœnitentiæ, reddit Deo æquale peo injuria illata: Ergo pœnitentia ſatisfacit DEO ad æqualitatem. Conſequentia patet, Antecedens peobatur. Illa ſatisfactio reddit æquale, quæ perſunæ læſæ exhibet aliquid, tantùm ei placens, quantùm diſplicet injuria: Sed per actum contritionis exhibetue Deo aliquid tantùm ei placens, quantùm ei diſplicet peccatum: Eego actus contritionis reddit Deo æquale peo injuria illata. Major conſtae, Minoe probatur. Tanta eſt bonitas actus contritionis, quanta eſt malitia peccati: Ergo per actum contritionis exhibetue Deo aliquid tantùm ei placens, quantùm ipſi diſplicet peccatum. Conſequentia manifeſta eſt, Antecedens veeò ex eo probatur, quòd ſicut peccatum avertit à Deo ut ultimo fine, ita & contritio convertit hominem ad Deum tanquam ultimum finem, ipſique peoinde eeſtituit totum quod abſtulerat per peccatum, quantùm ad affectum, ſcilicet rationem ultimi finis.

69. Reſpondeo, conceſsâ Majori, negando Minoeem, quoad ſecundam partem, & ad illius peobationem, nego Antecedens, ad cujus probationem, diſtinguo Minorem: Actus contritionis ſi conſideretur in ratione bonitatis moralis præcisè, tantum Deo placet, quantùm ei diſplicet peccatum, concedo. Conſideratus in ratione ſatisfactionis, ſeu quantùm ad valorem quem habet ille actus ad ſatisfaciendum, ergo. Ratio ſolutionis eſt, quia bonitas moralis actus petitur ex ipſamet entitate actus, & habitudine ad proprium objectum; valor autem ſatisfactorius ſumitue ex dignitate perſonæ ſatisfacientis, non autem ab objecto circa quod talis actus verſatur, cùm tamen malitia peccati in ratione offenſæ, peti debeat ex dignitate perſonæ læſæ; & ideò licet pec actum contritionis reſtituatue Deo tantum bonum, in eatione boni moralis, quaotum fuerat per peccatum ablatum, non tamen in ratione ſatisfactionis; quia peccatum in ratione offenſæ eſt infinitum ſimplicitee, ex eo quod perſona offenſa eſt infinita; actus verò contritionis non eſt infinitus in ratione ſatisfactionis, quia perſona ſatisfaciens non eſt infinita. De quo plura diximus in Tractatu de Incatnatione. Diſp. 4. art. 1.

70. Objicies ſecundò: Ab eadem virtute procedere debet ſatisfactio Chriſti & noſtra: Sed ſatisfactio Chriſti à juſtitia commutativa proceſſit, ut in Tractatu de Incatnatione oſtenſum eſt: Ergo & noſtra à juſtitia commutativa oriri debet; unde cùm peocedat à pœnitentia, virtus pœnitentiæ non diſtinguerue à juſtitia commutativa. Diſp. 4. art. 5.

71. Reſpondeo negando Majorem, ideo enim Chriſtus ſatisfecit Deo per juſtitiam commutati-

tivam, quia potuit reddere illi æquale pro peccato, nos autem id præſtare non poſſumus, unde pœnitentia per quam Deo ſatisfactionem pro culpis exhibemus, deficit à ſtricta ratione juſtitiæ, non defectu ſtrictiſſimi debiti & obligationis, ſed propter impotentiam offerendi Deo ſatisfactionem condignam & æqualem pro peccatis.

72. Dices, hæc impotentia non tollit quin verè ex juſtitia commutativa Deo ſatisfaciamus: Ergo propter illam pœnitentia non deficit à ſtricta ratione juſtitiæ. Conſequentia patet, Antecedens probatur, quia primarius actus virtutis conſiſtit in electione quâ quis eligit ejus honeſtatem; per accidens verò eſt quòd actum externum nequeat elicere. Unde ſicut licèt pauper, actus exteriores liberalitatis & magnificentiæ exercere nequeat, habitus tamen illarum virtutum habere poteſt quia poteſt eligere honeſtatem illarum, & elicere actum conditionatum illas exercendi, ſi haberet facultatem. Ita puro homini juſtitia commutativa in ordine ad Deum competere poteſt, quia ſimiliter poteſt velle ſatisfacere Deo ad æqualitatem, ſi poſſet.

73. Reſpondeo, impotentiam eſſe duplicem, alia eſt quæ ſe habet per accidens, & ſe tenet præcisè ex parte ſubjecti, & hæc impotentia ut plurimum non impedit actum virtutis, nec ejus habitum; alia eſt per ſe, & ſe tenet ex parte objecti, & iſta impedit habitum & actum virtutis; talis autem impotentia reperitur in homine puro, ad exhibendum Deo æqualem ſatisfactionem pro peccato; nam æqualitas cum jure divino læſo, impoſſibilis eſt puræ creaturæ ex objecto & per ſe, ita ut implicet contradictionem; impotentia verò quæ reperitur in paupere ad actum exteriorem liberalitatis & magnificentiæ exercendum, primi generis eſt, quia non repugnat ut fiat dives, & habet multas pecunias quas aliis diſtribuat.

74. Objicies tertiò: Ad eandem virtutem pertinet ſervare jus illæſum, & læſum reparare, ut patet in juſtitia humana: Atqui ſervare jus divinum illæſum, non poteſt pertinere ad pœnitentiam: Ergo & reparare jus læſum non erit actus pœnitentiæ, ſed juſtitiæ commutativæ, vel diſtributivæ, aut vindicativæ. Major certa videtur, Minor probatur. Si ſervare jus divinum illæſum ad pœnitentiam pertineret, & eſſet actus illius, pœnitentia poſſet eſſe in Chriſto & in Angelis; poſſent enim actum illum elicere, ſcilicet jus divinum illæſum ſervare: Sed hoc dici nequit, ut infrà patebit: Ergo nec illud.

75. Reſpondeo data Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, diſtinguo Majorem. Si ſervare jus divinum illæſum ad pœnitentiam pertineret, & eſſet actus illius primarius, pœnitentia poſſet eſſe in Chriſto & in Angelis, concedo Majorem. Si eſſet actus illius tantùm ſecundarius, nego Majorem: Habitus enim virtutum non ponuntur in potentiis propter actus tantùm ſecundarios, ſed ſolùm propter actus primarios, à quibus ſpecificantur: unde cum ſervare jus divinum illæſum, ſit actus tantùm ſecundarius pœnitentiæ, licèt reperiatur in Chriſto & in Angelis, in illis tamen habitus virtutis pœnitentiæ eſſe nequit.

76. Dices, Actus ſecundarius alicujus virtutis, non poteſt elici, niſi ab illa virtute: Ergo ſi ſervare jus divinum illæſum ſit actus ſecundarius pœnitentiæ, & ille in Chriſto & in Angelis reperiatur, in illis etiam erit habitus virtutis pœnitentiæ, à quo eliciatur talis actus.

77. Reſpondeo negando Antecedens, nam expectatio gloriæ corporis, quæ in nobis eſt actus ſecundarius ſpei, eliciebatur per virtutem charitatis à Chriſto, & modò etiam per eandem virtutem elicitur à beatis, in quibus non eſt ſpes, defectu actûs primarii quem non poſſunt elicere. Similiter etiam dicendum eſt, quòd propoſitum vitandi peccata, ut ſunt offenſæ contra Deum, & ſervandi jus divinum illæſum, in ſubjectis incapacibus pœnitentiæ, procedit ab alia virtute, putà à juſtitia commutativa in Chriſto, & à juſtitia legali in Angelis, cum quo ſtat, abſolutè illum actum dicendum eſſe actum ſecundarium pœnitentiæ, quia in ſubjectis capacibus pœnitentiæ procedit ſecundariò ab illa.

78. Urgebis, Actus ſecundarius alicujus virtutis debet attingi ſub eadem ratione formali, ſub qua attingitur primarius: Sed actus de quo eſt ſermo non attingitur actus primarius pœnitentiæ: Ergo non debet dici actus ejus ſecundarius. Major eſt certa, Minor probatur. Pœnitentia non poteſt elicere actum primarium & æqualitatem, & tamen iſtum actum, nempe ſervare jus divinum illæſum, ad æqualitatem elicit: Ergo ſub eadem ratione formali non attingit utrumque. Conſequentia patet, Antecedens etiam, quoad primam partem, eſt manifeſtum; probatur verò quoad ſecundam. Ad ſervandum jus divinum illæſum ad æqualitatem, ſufficit quod Deus nihil jure poſſit expoſtulare tanquam pars læſa: Sed hoc ita erit, ſi evitetur omnis injuria contra Deum: Ergo &c.

79. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem, nego pœnitentiam poſſe illum actum, nempe ſervare jus divinum illæſum, exercere ad æqualitatem; quia ſervare jus ad æqualitatem, ſupponit priùs factam eſſe perfectam æqualitatem; quod enim non eſt, conſervari non poteſt; neque ille dicitur jus alienum ad æqualitatem conſervare, qui cùm ſit debitor, curat ſolùm ne nova debita contrahat. Unde ad probationem in contrarium, nego Majorem, quia poteſt Deus tale propoſitum acceptare pro aliis titulis, putà titulo gratitudinis, & ideò nullum actum poſſumus reſpectu Dei ad æqualitatem exercere.

§. IV.

80.

Corollaria notatu digna.

Ex dictis inferes primò, pœnitentiam non eſſe virtutem Theologicam, ſed moralem: virtus enim Theologica habet pro objecto formali Deum: Pœnitentia verò non reſpicit immediate Deum, ſed compenſationem juris divini læſi, quam ingreditur Deus in obliquo, ut finis *cui*, non in recto, ut finis *qui*: ſicut cùm quis ex affectu juſtitiæ compenſat injuriam Regi factam, Rex non ingreditur compenſationem ut finis qui, ſed ut finis cui; finis verò qui eſt compenſatio, ut adæquativa juris læſi. Unde D. Thomas in 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 4. ad 2. obſervat virtutes eſſe in triplici differentia: aliæ habent pro objecto & fine proximo Deum, ut Theologicæ. Aliæ nec pro objecto nec pro fine proximo Deum habent, ut temperantia, & fortitudo, quæ pro materia habent paſſiones appetitus ſenſitivi, pro fine proximo animi quietem, pro fine ultimo & remoto Deum. Aliæ verò ſunt quæ licèt non habeant Deum pro objecto, habent

tamen ipſum pro fine *cui*, ſeu pro fine proximo ad quem omnes earum actus diriguntur: tales ſunt religio & pœnitentia, quarum actus *proximè ordinantur ad Deum*; quæ propterea propinquiſſimæ ſunt Theologicis, à quibus imperantur.

81. Inferes ſecundò, virtutem pœnitentiæ ad juſtitiam reductivè pertinere, partemque potentiaiem ipſius rectè appellari; quia licèt deficiat à vera juſtitia, in quantum ſcilicet non poteſt reddere DEO æquale, tamen imitatur & æmulatur quodammodo rationem juſtitiæ, ſicut religio, pietas, & obſervantia, quæ idcirco etiam partes potentiales juſtitiæ ſolent appellari. Quia verò non verſatur in diſtributione bonorum communium, ſed in compenſatione offenſæ Deo per peccatum illatæ, & inſuper vindicatio quam facit, voluntariè aſſumitur ab ipſo pœnitente, & in ejus emendationem ordinatur, juſtitia ad quam reducitur, non eſt diſtributiva, neque vindicativa, ſed commutativa, ut docet S. Thomas hîc artic. 3. ad 3. his verbis: *Sicut eſt commutatio quadam in beneficiis (cùm ſcilicet aliquis pro beneficio accepto gratiam rependit) ita etiam eſt commutatio in offenſis, cùm aliquis pro offenſa in alterum commiſſa, vel invitus punitur, quod pertinet ad vindicativam juſtitiam, vel voluntariè recompenſat emendam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ reſpicit perſonam peccatoris, ſicut juſtitia vindicativa perſonam judicis.*

82. Inferes tertiò, habitum pœnitentiæ reſidere in voluntate, non verò in appetitu ſenſitivo; quia pœnitentia, ut jam oſtendimus, eſt pars potentialis juſtitiæ: omnis verò juſtitia eſt in voluntate, Tum quia ex Ulpiano lege *juſtitia* ff. de juſtitia & jure, *Juſtitia eſt perpetua & conſtans voluntas, jus ſuum unicuique tribuens.* Tum etiam quia omnis virtus reſpiciens bonum alterius, eſt in voluntate, non verò in appetitu, utpote determinato ad bonum proprium: Sed omnis juſtitia reſpicit bonum alterius, ſcilicet debitum, ut alteri compenſandum: Ergo omnis juſtitia reſidet in voluntate, non verò in appetitu ſenſitivo.

83. Quæres, utrum ſicut in quibuſdam virtutibus datur aliqui habitus in appetitu ſenſitivo, ultra eum qui eſt in voluntate, qui habitus exiſtens in appetitu, perficit & conſummat rationem virtutis: ita etiam duplex ſit admittenda virtus pœnitentiæ, una in appetitu ſenſitivo, & alia in rationali? Ratio dubitandi eſt, quia ad eliciendum actum pœnitentiæ eſt difficultas non ſolùm in voluntate, ſed etiam in parte ſenſitiva: Sed pœnitentia exiſtens in voluotate, non poteſt tollere difficultatem quæ eſt in appetitu ſenſitivo: Ergo præter virtutem pœnitentiæ in voluntate reſidentem, datur alia in appetitu ſenſitivo, quæ hujuſmodi difficultatem vincat.

84. Confirmatur: Quamvis liberalitas ſit pars potentialis juſtitiæ, nihilominus Theologi communiter ponunt duplicem liberalitatem, unam in voluntate & aliam in appetitu ſenſitivo; quia ad eliciendum actum liberalitatis duplex difficultas ſuperanda eſt; oportet enim primùm moderari amorem divitiarum in appetitu ſenſitivo, & deinde inclinare voluntatem ad largiendas alteri divitias: Ergo ſimiliter, licèt pœnitentia ſit pars potentialis juſtitiæ, duplex debet admitti pœnitentia, quarum una in voluntate, altera in appetitu ſenſitivo reſideat.

85. Confirmatur ampliùs: Dolor de peccato qui ſubjectatur in appetitu ſenſitivo, eſt bonus & laudabilis, ſæpè enim in Scriptura laudantur lacrymæ pro peccatis effuſæ: Ergo debet eſſe ab aliqua virtute: Sed non poteſt eſſe à virtute pœnitentiæ exiſtente in voluntate, cùm non poſſit habitus exiſtens in una potentia, producere actum alterius potentiæ: Ergo debet produci à virtute pœnitentiæ exiſtente in appetitu, ſubindeque, præter virtutem pœnitentiæ, in voluntate reſidentem, alia debet admitti in appetitu ſenſitivo.

Dicendum tamen eſt, quod licèt pœnitentia ut paſſio, ſit in appetitu ſenſitivo, ſumpta tamen pro virtute non exiſtit, etiam complete, niſi in ſola voluntate. Primò, quia in ea ſolùm potentia ſubjectari debet immediatè, cujus actus poſſunt immediatè attingere ejus objectum: tales autem non ſunt actus appetitûs ſenſitivi, utpote cùm ſint corporei, objectum autem pœnitentiæ ſit quid ſpirituale, ſcilicet jus divinum læſum, & reparabile per ſatisfactionem. Secundò, quia dolor exiſtens in appetitu ſenſitivo, licèt regulariter loquendo ſequatur ad actum pœnitentiæ, imò ſæpiùs tantò major ſit, quantò major eſt pœnitentia cordis; tamen neque eſt eſſentialis pœnitentiæ, neque ſimpliciter ei neceſſarius. Tertiò, quia difficultas, quæ eſt in appetitu ſenſitivo ad eliciendum actum pœnitentiæ, ſufficienter tollitur per virtutem temperantiæ, cujus proprium eſt omnes delectationes & triſtitias moderari: Ergo ad vincendam illam difficultatem, non requiritur virtus pœnitentiæ in appetitu ſenſitivo; quamvis in eo poni debeat virtus liberalitatis, quæ amorem inordinatum pecuniarum moderetur, quia in eo nulla præſupponitur virtus, quæ talem affectum cohibeat. Ex quo patet reſponſio ad rationem dubitandi, & ad primam confirmationem illius. 86.

Ad ſecundam verò, nego Minorem, & ad probationem illius dico, in dolore illo ſenſibili & laudabili, qui ſubjectatur in appetitu, duo eſſe diſtinguenda, ſcilicet ſubſtantiam actûs, & rationem formalem virtutis: quamvis autem non poſſit pœnitentia exiſtens in voluntate producere actum alterius potentiæ, quantùm ad ſubſtantiam, benè tamen quoad modum virtutis; cùm enim ille dolor non ſit actus virtutis ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſed ſolùm quatenus ordinatur ad ſatisfaciendum pro culpa, & hanc ordioationem non poſſit habere ab aliqua virtute exiſtente in appetitu ſenſitivo, quia nulla talis poteſt attingere Deum, aut aliud objectum ſpirituale, fit inde quod ipſa pœnitentia exiſtens in voluntate eliciat hunc actum, quatenus habet rationem virtutis. Hujus rei habemus exemplum in Oratione, quæ ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſt actus intellectûs, in illo exiſtens, & tamen ut habet rationem virtutis, eſt elicitivè à religione in voluntate exiſtente; quia nimirum Oratio non habet rationem virtutis, niſi quatenus ordinatur ad cultum divinum: hanc autem ordinationem non habet, niſi à religione, cujus proprium objectum eſt cultus divinus. Licèt ergo una potentia non poſſit producere actus alterius, v. g. intellectus volitionem, aut voluntas intellectionem; bene tamen habitus exiſtens in una potentia, actum alterius habitûs in alia potentia exiſtentis; quia nimirum in eo differt habitus à potentia, quòd potentia eſt principium actûs quoad ſubſtantiam, unde ſi intellectus produceret actum voluntatis, unus & idem actus ſimul eſſet intellectio & volitio: habitus verò virtutis aut vitij, non eſt principium actûs in eſſe naturæ, ſed tantùm in eſſe moris, id eſt ſecundùm rationem boni & mali: non im- 87.

plicat autem quod habitus exiſtens in una poten- A tia, bonitatem aut malitiam moralem producat in actu alterius habitûs exiſtentis in alia potentia, ei nimirum communicando ordinationem in proprium finem quem reſpicit.

88. Inferes quartò; quod licèt in Chriſto potuerit eſſe actus iſte conditionatus, *Si ego per impoſſibile peccarem, Deo pro peccato meo ſatisfacerem*, nullatenus tamen in eo fuit virtus pœnitentiæ, quidquid dicat Suarez. Deficiente enim poſſibilitate objecti primarii alicujus virtutis, atque adeò actûs abſoluti circa illud, impoſſibile eſt talem virtutem exiſtere propter ſolos actus conditionatos circa illud objectum ſimpliciter impoſſibile: cùm enim virtus ſit eſſentialiter diſpoſitio perfecti ad optimum actum, non poteſt dari propter ſolos actus B imperfectos, quales ſunt conditionati de objecto ſimpliciter impoſſibili: primarium autem objectum virtutis pœnitentiæ, nempè peccatum commiſſum ab eo qui eam habet, erat omnino Chriſto impoſſibile, cùm eſſet ab intrinſeco impeccabilis ratione unionis hypoſtaticæ, ut in Tractatu de Incarnatione viſum eſt. Diſp. 10. art. 1.

89. Dices, Licèt Chriſtus non potuerit habere niſi actum conditionatum ſatisfaciendi pro peccato ſuo, cùm ab intrinſeco eſſet impeccabilis, potuit tamen elicere & de facto elicuit actum abſolutum ſatisfaciendi pro peccatis hominum: Sed talis actus à nullo alio habitu, quàm à pœnitentia C potuit elici; quia attingere peccatum ſub ratione offenſæ, ut compenſabile per ſatisfactionem, eſt proprium habitûs pœnitentiæ: Ergo talis habitus fuit in Chriſto.

90. Reſpondeo conceſsâ Majori, negando Minorem; cùm enim Chriſtus potuerit pro peccatis hominum ſatisfacere DEO ad æqualitatem, & de facto ei ſatisfecerit, volitio abſoluta quam habuit ſatisfaciendi pro peccatis noſtris, non potuit elici à virtute pœnitentiæ, quæ eſt pars potentialis juſtitiæ, ſed à juſtitia commutativa, quæ eſt vera & ſtricta juſtitia, compenſans debitum ad æqualitatem, & ſatisfaciens de toto rigore juſtitiæ. Unde ad probationem in contrarium, in qua dicitur D quod attingere peccatum ſub ratione offenſæ, ut compenſabilis per ſatisfactionem, eſt proprium pœnitentiæ: dicendum eſt, hoc eſſe verum, cùm peccatum attingitur ut compenſabile per ſatisfactionem inæqualem; falſum verò, cùm reſpicitur ut compenſabile per ſatisfactionem condignam & æqualem; nam ſub hac ratione non poteſt attingi à pœnitentia, ſed ſolùm à juſtitia commutativa, quæ proinde non poteſt eſſe in homine puro in ordine ad DEUM, cùm purus homo non poſſit pro peccato ſatisfacere ad æqualitatem; ſed ſolùm in Chriſto, qui per actiones theandricas, & valoris ſimpliciter infiniti, condignam & rigoroſam ſatisfactionem pro peccatis hominum Deo E exhibuit, ut in Tractatu de Incarnatione fusè oſtendimus. Diſp. 4 art. 3.

91. Inferes quintò, habitum pœnitentiæ repugnare Angelis: cùm enim immobiliter adhæreant objecto ſemel electo, non poſſunt retractare actum elicitum, nec per conſequens de illo pœnitere. Unde Fulgentius de fide ad Petrū cap. 3. ait quod *omnes illi prævaricatores Angeli, nec malâ poſſunt unquam voluntate carere, nec pœnâ*. Et Gregorius 34. Moral. cap. 6. *Cor antiqui hoſtis* (inquit) *ut lapis indurabitur, quia nullâ unquam converſionis pœnitentiâ mollietur.* Et rurſus cap. 14. *Appetitum celſitudinis vertit in rigorem mentis, ut damnatus jam per duritiam ſe male egiſſe non ſentiat.*

Inferes ſextò, habitum pœnitentiæ remanere 93. in beatis, tum quia cùm hanc virtutem habuerint in via, non eſt cur eam amittant in patria magis quàm alias virtutes, quæ verſantur circa paſſiones, & à ſuis actibus in patria omnino ceſſant. Tum etiam, quia ſtante abſolutâ poſſibilitate objecti primarii, & actûs circa illud, meritò ponitur habitus virtutis in ſubjecto, propter alios actus ſecundarios quos in illo poteſt exercere: cùm autem beati non ſint impeccabiles abſolutè, ſive ex natura, ſed tantùm ex gratis, objectum primarium pœnitentiæ, & ejus actus, abſolutè, poſſibilia ſunt, reſpectu eorum: poſſunt inſuper exercere & de facto exercent actus ſecundarios talis virtutis, primò gratias agendo DEO offenſo pro miſericordia quâ relaxavit eorum peccata; neque enim iſte actus pertinet ad virtutem gratitudinis, ut docuit Vazquez, cùm gratitudo DEUM ut benefactorem, non verò ut offenſum reſpiciat: ſecundò gaudendo de actibus ejuſdem virtutis habitis in via; ejuſdem enim virtutis eſt (ut docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 59. art. 4.) gaudere de propriis actibus, cujus eſt operari illos. Ex quibus etiam ſequitur à fortiori Adamum, etiam in ſtatu innocentiæ, habuiſſe talem virtutem, utpote cùm ſtatus juſtitiæ originalis relinqueret eum liberum ad peccandum, & eſſet ſic diſpoſitus, ut pœniteret, ſi peccaret. Imò licet Beata Virgo, ex privilegio ſpeciali, fuerit præſervata à peccatis, etiam venialibus; tamen quia ex conditione ſui ſtatûs, præſcindendo à tali privilegio, poterat peccare; aliunde verò habuerit gratiam juſtificantem, ad quam ſuâpte naturâ omnes virtutes morales infuſæ cum pœnitentia conſequuntur, non eſt (quidquid dicat Nugno) cur in ea, gratiam à virtute pœnitentiæ ſejungamus. Denique loquendo de parvulis, cùm in ipſis maneat libera facultas peccandi, licèt ob defectum uſûs rationis ab exercitio ſuo per accidens impedita; aliunde verò pœnitentia cum cæteris virtutibus ſupernaturalibus, naturaliter ſequatur ad gratiam; ſicut ſunt capaces gratiæ, ita & pœnitentiæ. Unde Auguſtinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 19. hanc quæſtionem propoſitam, *Quomodo & ipſi infantes vocantur in pœnitentiam? Nunquid tantillus poteſt aliquid pœnitere?* ita ſolvit: *Si propterea pœnitentes dicendi non ſunt, quia ſenſum pœnitendi nondum habent, nec fideles dicendi ſunt, quia ſimiliter ſenſum credendi nondum habent. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur: cur non priùs etiam pœnitentes habentur, cùm per eorumdem verba geſtantium, Diabolo & huic ſæculo renuntiare monſtrantur?*

Inferes ſeptimò, præter habitum pœnitentiæ 94. ſupernaturalis, dari habitum pœnitentiæ naturalis. Naturaliter enim cognoſcitur peccatum eſſe contrarium rationi, ſubindeque primæ regulæ & legi æternæ, cujus ratio naturalis eſt participatio: Ergo poteſt voluntas viribus propriis illud deteſtari, ut rationi & legi æternæ contrarium, nec hoc excedit ipſius vires: igitur ex talibus actibus gigni poteſt habitus facilitans voluntatem ad conſimiles actus eliciendos. Hinc ſequitur quòd in ſtatu naturæ puræ potuiſſet eſſe verus habitus pœnitentiæ naturalis, cùm in eo ſtatu potuiſſet homo dolere ſæpè de peccatis in Deum ut authorem naturæ commiſſis, cum ſpe veniæ; plures enim ex Gentilibus, lumine fidei deſtituti, ſolo rationis naturalis ductu, offerebant

olim Deo ſacrificia ad placandum ipſum pro pec- A
catis, ut ſcribit Plato lib. 10. de legibus. Unde Ovidius 1. de Ponto, de diis ſuis ait:

Sæpè levant pœnas, ereptaque lumina reddunt,
Dum bene peccati pœnituiſſe vident.

DISPUTATIO III.

De remiſſione peccatorum mortalium.

Ad quæſtionem 86. D. Thomæ.

EXplicatâ naturâ pœnitentiæ, tam in ratione virtutis, quàm in ratione ſacramenti conſideratæ, agit D. Thomas de præcipuis ejus affectibus; Primò quidem de remiſſione peccatorum mortalium quæſtione 86. Deinde de venialium remiſſione quæſt. 87. Poſtea horum effectuum irrevocabilitatem explicat, & peccata per pœnitentiam remiſſa non redire per ſubſequens peccatum oſtendit. Demum quæſt. 89. de alio diſſerit pœnitentiæ effectu, nimirum de recuperatione virtutum, ac reviviſcentia meritorum, per peccatum præcedens mortificatorum. C De his omnibus in hac & tribus ſequentibus diſputationibus nos etiam breviter diſſeremus.

ARTICULUS I.

An per pœnitentiam omnia peccata mortalia, quantumcumque gravia, remitti poſſint?

1. NOtandum primò, hanc quæſtionem non ſolùm eſſe de ſacramento pœnitentiæ, ſed etiam de virtute pœnitentiæ, quæ per contritionem extra ſacramentum vim habet juſtificandi, D & remittendi peccata, ut infrà dicemus.

2. Notandum ſecundò, dupliciter intelligi poſſe, quòd aliqua peccata non poſſunt remitti per pœnitentiam, Primò quia non poſſunt ſubjici pœnitentiæ, defectu auxilii ad pœnitendum neceſſarii. Secundò, quia licèt illi ſubjiciantur, non eſt in illa virtus ſufficiens ad delenda ejuſmodi peccata. Et in hoc tantùm ſenſu præſentem difficultatem movemus, quia in primo ſenſu eam in Tractatu de prædeſtinatione plenè reſolvimus; ibi enim cum duobus Illuſtriſſimis Cardinalibus, Cajetano ſcilicet, & Bellarmino, docuimus, Deum peccatoribus excæcatis ac induratis ſubtrahere interdum, in pœnam præcedentium peccatorum, omnia auxilia ſupernaturalia, & E ſui deſertores ita deſerere, ut omni tam ſufficienti quàm efficaci gratiâ, ſaltem per aliquod tempus, priventur, juxta illud Iſidori lib. 2. de ſummo bono cap. 15. *Nonnulli ita deſpiciuntur à Deo, ut deplorare mala ſua non poſſint, etiam ſi velint.* Et iſtud Auguſtini de natura & gratia cap. 67. *Illud eſt peccati pœna juſtiſſima, ut qui rectum facere cùm poſſet noluit, amittat poſſe cùm velit.* Hanc ſententiam expreſſè docet Aravius hîc art. 2, dubio 1. ubi licèt admittat auxilia ad pœnitendum ſufficientia omnibus offerri à Deo; negat tamen illa ſemper, & pro omni tempore, & in omnibus adultis, intrinſecè recipi, & citat pro

Diſp. 5. art. 5. §. 6.

A hac ſententia Sotum, Bannem, & Nugno. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ, contra Novatianos, Montaniſtas, & alios antiquos hæreticos, aſſerentes nullam pœnitentiam eſſe validam pro peccatis quæ committuntur poſt baptiſmum, & quædam eſſe peccata adeò gravia, ut nullâ valeant pœnitentiâ deleri.

Dico breviter, tam in virtute, quàm in ſacramento pœnitentiæ, eſſe efficaciam ſufficientem ad delenda quæcumque peccata, illi ritè ſubjecta; ita ut nullum ſit peccatum, quod remitti non poſſit, ſi vera de illo habeatur pœnitentia. 3.

Concluſio eſt certa de fide, & probatur primò ex iis Scripturæ teſtimoniis, in quibus abſque B ulla limitatione aut reſtrictione promittitur verè contritis remiſſio omnium peccatorum: Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Et ſtatim ſubdit, *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis, & vivat?* Et cap. 33. *Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem impii*, id eſt nullius impii volo mortem, quacumque impietate fuerit reus. Item de ſacramento pœnitentiæ Joan. 20. abſolutè & ſine ulla limitatione aſſeritur: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Et Matth. 18. *Quæcumque* C *ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Et cap. 19. Chriſtus ait Petro: *Non dico tibi ſepties, ſed ſeptuagies ſepties*, hoc eſt in quantocumque numero fuerint peccata, remittenda eſſe per poteſtatem traditam ſacerdotibus in ſacramento pœnitentiæ. Idemque ſignificatur in Parabola filii prodigi, qui poſt multa crimina in ſe reverſus, veniam à parente conſequutus eſt. Unde Chryſologus ſerm. 3. *Delicta non videt vis amoris, & ideò pater peccata filii redemit oſculo, clauſit amplexu &c. Certè ſi abſceſſimus, ſi ſubſtantiam patris totam luxurioſè diſperſimus, ſi quid unquam commiſſimus facinoris & delicti, ſi ad impietatis præruptum totum, totam venimus ad ruinam, ſurgamus aliquando, & ad talem patrem, tali invitati redeamus exemplo.*

D Probatur ſecundò concluſio ex decretis Conciliorum, nam in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Firmiter* de ſumma Trinit. ſub finem, & in Trident. ſeſſ. 14. can. 1. ſine exceptione aſſeritur, fideles, poſt Baptiſmum in peccatum prolapſos, per veram pœnitentiam poſſe ſemper reparari & hoc ſacramentum inſtitutum fuiſſe pro ipſis Deo reconciliandis, quoties in peccatum poſt Baptiſmum inciderint. Item in decreto diſt. 1. de pœnitentia cap. *Nemo*, deſumpto ex Ambroſio lib. 1. de pœnit. cap. 1. ſic dicitur: *Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata omnia donavit.* 4.

Tertiò probatur, quia oppoſita ſententia derogat non ſolùm divinæ fidelitati, ut oſtenſum eſt, ſed etiam pugnare videtur cum ſummo illo amore, quo *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat*, Joan. 3. & quo *proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*, ad Roman. 8. Nam quo pacto pro nobis omnibus tradidiſſet illum, ut omnis qui in eum crederet, non periret, ſi non omnia peccata poſſent per fidem, & converſionem in Chriſtum deleri? Valde etiam derogat copioſæ redemptioni Chriſti, à qua nullus mortalis, quantumcumque peccator, excluditur, & ad quam pertinet ut ſit univerſalis redemptor omnium peccatorum, juxta 5.

illud 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit* (hoc eſt quocumque genere peccati) *advocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Item, *Vinceretur quodammodo Deus ab homine, ſi homo peccatum vellet deleri, quod Deus delere non vellet*, ut ait S. Thomas hic art. 1. in corpore. Unde Novatianorum & Montaniſtarum error, multùm derogat miſericordiæ Dei, de quo dicitur Joel 2. quod *benignus & miſericors eſt, & patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia*, quod ad præſtantiam bonitatis divinæ peccatori parcentis quidam Interpretes referunt; nempe ut præſtabilis eo ſenſu dicatur, quo excellens : Græcè porro eſt *μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις*, id eſt *ſuper malitiis pœnitens*; quod ſic explicat ibi Hieronymus, *ut ſi nos egerimus pœnitentiam ſuper peccatis, ipſum quoque comminationis pœniteat, & mala quæ comminatus eſt non inferat, noſtraque mutatione ſententia ipſe mutetur.* Quod intelligi debet de mutatione extrinſeca, & ex parte effectuum quos ad extra producit; Deus enim per noſtram pœnitentiam non mutatur intrinſecè, ſed tota mutatio ſe tenet ex parte noſtri; quamvis de noſtra ad Deum converſione perinde loquamur, ac ſi Deus ad nos converteretur. Non ſecùs ac ii qui fune marinæ petræ injecto, quia per illum & ſeipſos & naviculam ad rupem attrahunt, ob imperitiam ejus rei, non ſe putant, ad rupem accedere, ſed rupem paulatim ad ſeipſos appropinquare. Quo exemplo utitur Simplicius in cap. 38. Enchiridii Epicteti quæſt. 3.

6. Contra iſtam concluſionem, præter teſtimonia ex cap. 6. & 10. Epiſtolæ ad Hebræos, à Novatianis oppoſita, & diſp. 1. art. 1. explicata, objicitur primò quòd Eſaü non invenit pœnitentiæ locum, licèt cum lachrymis quæſiviſſet eam: ad Hebræos 12. & Antiochus pœnitens miſericordiam conſecutus non fuerit, 2. Machab. 9.

7. Sed facilè reſpondetur cum D. Thoma hic art. 1. ad 1. *quod Eſaü non verè pœnituit, quod patet ex hoc quod dixit, venient luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum. Similiter etiam nec Antiochus verè pœnituit; dolebat enim de culpa præterita, non propter offenſam Dei, ſed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.*

8. Dici etiam poteſt; prioris loci ſenſum eſſe, non potuiſſe Eſaü lachrymis ſuis efficere, ut patrem ſuum Iſaac pœniteret benedictionis datæ Jacob, cujus retractionem conſternatus, & rugiens poſtulabat, Geneſ. 27.

9. Objicitur ſecundò: Chriſtus Matth. 12. Marci 3. & Lucæ 12. ait peccatum in Spiritum Sanctum nunquam remitti, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, & 1. Joh. 5. ſic dicitur: *Eſt peccatum ad mortem : non pro illo dico, ut roget quis*, quia ſcilicet non poteſt remitti: Ergo ſunt aliqua peccata, pro quibus nulla ſufficiens eſt pœnitentia.

10. Ad primum dicendum cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 14. art. 3. *quod ſicut aliquis morbus dicitur incurabilis ſecundum naturam morbi, per quem tollitur id per quod morbus poteſt curari, putà cùm morbus tollit virtutem naturæ, vel inducit faſtidium cibi vel medicinæ, licèt talem morbum DEUS poſſit curare. Ita etiam peccatum in Spiritum Sanctum dicitur irremiſſibile ſecundùm ſuam naturam, inquantum excludit ea per quæ fit remiſſio peccatorum.* (nimirum auxilia divinæ gratiæ, quorum largitio ſpecialiter Spiritui Sancto tribuitur) *Per hoc tamen non præcluditur via remittendi & ſanandi omnipotentiæ & miſericordiæ Dei, per quam aliquando tales quaſi miraculosè ſpiritualiter ſanantur.* Unde idem eſt hoc peccatum non remitti, ac difficilè remitti; quod enim difficilè fit, impoſſibile moraliter reputatur. Addit S. Doctor hîc art. 1. ad 5. dici hoc peccatum irremiſſibile in hoc ſæculo, & in futuro, quia punitur in hoc ſæculo, & in futuro.

Ad ſecundum reſpondeo cum D. Auguſtino lib. 1. Retr. cap. 19. & Beda in locum citatum Epiſtolæ D. Joannis, ibi ſermonem eſſe de peccato impœnitentiæ finalis, quod ſpecialiter vocatur *peccatum ad mortem*, quia & cum morte temporali conjungitur, & infallibiliter adjunctam habet mortem æternam; De quo peccato dicit Joannes, *Non pro illo dico ut roget quis*, quia extenditur extra ſtatum viæ, in quo de lege ordinaria non fit remiſſio. Vel ut alii volunt, per peccatum ad mortem, intelligit peccatum aliquod graviſſimum, à quo homines rariſſimè & difficillimè convertuntur; pro quo non prohibetur abſolutè ut nullus oret, ſed ut non quicunque, ſed aliquis magnæ ſanctitatis vir; cùm enim tale delictum graviſſimum ſit, magno eget deprecatore. Unde Auguſtinus loco citato docet de nullo quamvis peſſimo in hac vita eſſe deſperandum, *Quia pro illo* (inquit) *non imprudenter oratur, de quo non deſperatur.*

ARTICULUS II.

Utrum peccatum mortale ſine pœnitentia deleri nequeat, nec unum peccatum remitti ſine alio?

Dico primò, regulariter & per ſe loquendo, ad remiſſionem peccatorum mortalium extra ſacramentum, requiri in adultis actum pœnitentiæ formalem, nimirum contritionem, quâ dolens de peccatis commiſſis. Ita D. Thomas hîc art. 2. ubi dicit ad remiſſionem offenſæ requiri (ſcilicet regulariter) quod voluntas deteſtetur peccatum, cum propoſito emendæ, quod pertinet ad pœnitentiam formalem. Idque conſtat manifeſtiſſimis Scripturæ teſtimoniis, quibus aſſeritur non dimitti peccatum abſque pœnitentia: Eccl. 2. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.* Lucæ 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* 11.

Extat etiam definitio Tridentini ſeſſ. 14. cap. 1. ſic dicentis: *Fuit pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam & juſtitiam aſſequendam neceſſaria, illis etiam, qui Baptiſmi ſacramento ablui petiviſſent.* Et rurſus cap. 4. *Fuit quovis tempore* (inquit) *ad impetrandam veniam peccatorum, is contritionis motus neceſſarius.* Loqui autem Concilium de contritione formali liquet, tum ex ejus definitione, quam ibi tradit; tum etiam, quia loquitur de contritione ad ſacramentum pœnitentiæ neceſſaria, quam formalem eſſe debere, nemo dubitat. 12.

Ratio etiam ſuffragatur: Homo enim qui ſe convertit in Deum, non ſolùm tenetur recedere à peccato, ut eſt malum Dei, & quatenus opponitur bono divino, ſed etiam debet recedere ab illo, ut eſt Dei injuria, & quatenus violat jus divinum; ratio enim naturalis poſtulat, ut qui injuriam intulit, de ea doleat, & inquantum fieri poteſt, eam compenſare conetur: Sed dolor de 13.

peccato, ut eſt injuria Dei, & quatenus opponitur juri divino, pertinet ad pœnitentiam, & non ad charitatem, quæ ſolùm habet deteſtari peccatum, inquantum eſt malum Dei, & prout bono divino contrarium, ut diſput. præcedenti art. 3. oſtendimus: Ergo regulariter & per ſe loquendo ad juſtificationem adulti requiritur actus formalis pœnitentiæ.

14. Dico ſecundò per accidens, & in aliquo caſu extraordinario, ad remiſſionem peccatorum ſufficere pœnitentiam virtualem.

Probatur breviter concluſio, contra Melchiorem Canum, & Petrum à Soto, exiſtimantes ad juſtificationem & remiſſionem peccatorum, ſemper & indiſpenſabiliter requiri contritionem, quâ voluntas doleat de peccato, illudque deteſtetur. Si aliquis ita ſubitò raperetur ad martyrium, ut non haberet tempus recogitandi peccata, & eliceret actum charitatis, vel etiam actum attritionis cum actuali martyrio, reciperet gratiam, & juſtificaretur: Tum quia, ut in Tractatu de Baptiſmo oſtendimus, (Diſp. 1. art. 7.) paſſio pro Chriſto ſuſcepta, obtinet vim Baptiſmi, & confert gratiam ex opere operato: Tum etiam, quia actus charitatis, cùm ſit actus amicitiæ, haberi nequit ſine gratia; amicitia enim requirit mutuum amorem, amor verò Dei erga nos, in ordine ad finem ſupernaturalem, nequit eſſe ſine gratia ſanctificante, ut in Tractatu de gratia demonſtravimus (Diſp. 2. art. 1.); unde ſi aliquis in peccato exiſtens, ex oblivione omnino inculpabili exiſtimet ſe nullum habere peccatum mortale, & actum charitatis eliciat, ſine dubio ei remittetur peccatum, & juſtificabitur ſine ullo actu formali pœnitentiæ, per ſolam virtualem pœnitentiam in actu charitatis tanquam in aliquo eminentiori contentam. *Charitas enim operit multitudinem peccatorum*, ut dicitur 1. Petri 4. Et 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet*: Non ergo ille qui elicit actum dilectionis ſuper omnia, manet in peccato; alias haberet tunc duos ultimos fines, nempe Deum, ratione charitatis, & creaturam, ratione peccati mortalis; quod implicat, ut in Tractatu de ultimo fine oſtenſum eſt. (Diſp. 1. art. 6.)

15. Addo, non eſſe improbabile, poſſe peccatorem actum dilectionis DEI ſuper omnia elicere, ſubindeque juſtificari, non tantùm ſi Martyrium ſubeat, aut peccatorum oblitus ſit, aut non advertat ad eorum deteſtationem, ſed etiam licèt actu de illis cogitet, ſi tunc non urgeat neceſſitas exercendi formalem actum contritionis, nec inſtet præceptum procurandi juſtificationem per pœnitentiam formalem. Nam ſi formalis pœnitentia non eſt pro illo inſtanti neceſſaria ex præcepto, nulla eſt ratio cur ſine illa nequeat actus formalis dilectionis exerceri: Atqui non conſtat quod ſit ita neceſſaria ex præcepto, ut debeat adhiberi quotieſcumque quæritur peccatorum remiſſio; præceptum enim pœnitentiæ (ut communiter docent Theologi) non obligat ſtatim poſt peccatum commiſſum, aut aliquo tempore determinato, niſi ſit extrema neceſſitas, ut quando imminet periculum mortis, aut obligatio recipiendi vel adminiſtrandi aliquod ſacramentum: Ergo &c. Si tamen nollet peccator conteri, & præceptum contritionis pro illo inſtanti urgeret, neque ſine gravi peccato ulterius differri poſſet, tunc peccator verum DEI amorem ſuper omnia habere non poſſet, niſi haberet formalem pœnitentiam & dolorem de peccato, quia repugnat aliquem verum Dei amorem ſuper omnia habere, niſi habeat voluntatem implendi omnia ejus præcepta, quando urget eorum obligatio, juxta illud Chriſti ad Diſcipulos Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea ſervate.*

Ex dictis in hac concluſione intelliges, quod quando pœnitentia dicitur neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, hoc debet intelligi de pœnitentia formali aut virtuali; nonnunquam enim, ut oſtendimus, ad juſtificationem & ſalutem ſufficit ſola pœnitentia virtualis, nimirum attritio, cum actuali martyrio, vel actus charitatis, in quo tanquam in aliquo eminentiori tota virtus & efficacia pœnitentiæ continetur, ideòque virtualis pœnitentia dicitur. 16.

Dico tertiò, de potentia Dei abſoluta, peccata remitti poſſunt, abſque ullo actu pœnitentiæ tam formalis quàm virtualis. Ita ex Thomiſtis docent Ledeſma, Nugno & alij, contra Petrum Soto, & Dominicum Soto, id repugnare exiſtimantes.

Probatur primò concluſio: Poteſt Deus peccatorem dormientem, ac proinde nullum pœnitentiæ formalis aut virtualis actum elicientem, juſtificare, infundendo gratiam & charitatem: Atqui in tali caſu peccata remitterentur: Ergo de potentia DEI abſoluta, peccata remitti poſſunt, abſque ullo actu pœnitentiæ tam formalis quàm virtualis. Minor conſtat, nam gratia & charitas ex natura rei repugnant cum peccato, quia habent effectus formales oppoſitos; gratia enim reddit hominem Dei amicum, & ipſi gratum & acceptum, & charitas ipſum in Deum tanquam in ultimum finem convertit: At verò peccatum reddit hominem Deo exoſum, & ejus inimicum, ab eoque ut ab ultimo fine ipſum avertit. Major autem probatur: Tum quia actus pœnitentiæ formalis aut virtualis, non eſt forma juſtificans formaliter hominem ſed tantùm diſpoſitio ad formam juſtificantem, ſcilicet gratiam, ut in Tractatu de juſtificatione contra Vazquem oſtendimus: Deus autem poteſt de potentia abſoluta producere & communicare formam ſine diſpoſitionibus, ut etiam patet in naturalibus. Tum etiam, quia Deus in Sacramento Baptiſmi de facto infundit gratiam parvulis ſine ipſorum conſenſu, & abſque ullo actu ab ipſis elicito: Ergo id quoque poterit etiam extra Sacramentum, reſpectu adultorum. 17.

Probatur ſecundò concluſio: Poteſt Deus naturam hominis peccatoris aſſumere ad ſuam perſonam, etiam ipſo homine nihil operante, nec actum pœnitentiæ formalis aut virtualis eliciente: Sed in tali caſu peccatum non maneret in illa natura ſic aſſumpta: Ergo de potentia Dei abſoluta poteſt tolli peccatum abſque ullo actu pœnitentiæ tam formalis quàm virtualis. Major conſtat, minor etiam eſt manifeſta. Tum quia repugnat peccatum eſſe in homine qui eſt Deus, ſic enim Deus, ſeu perſona divina diceretur averſa à Deo, habendo humanitatem averſam per peccatum. Tum etiam, quia ſi gratia habitualis eſt incompoſſibilis cum peccato, quia eſt participatio divinæ naturæ, & ſanctitatis increatæ, à fortiori gratia unionis, quæ eſt ipſamet Dei natura, & ſanctitas increata, expellit peccatum, & cum eo ſtare nequit. De quo fusè in Tractatu de Incarnatione. (Diſp. 10. art. 1.) 18.

Probatur tertiò concluſio: Deus poteſt hominem peccatorem elevare ad viſionem beatificam, in hoc enim nulla videtur eſſe repugnantia: Sed hoc ipſo ille homo juſtificaretur & mundaretur 19.

A daretur à peccatis: ſi enim peccatum non compatitur cum gratia, multominus cum beatitudine, quę eſt gratia conſummata, & perfecta unio cum Deo: Ergo ſine pœnitentia poteſt tolli peccatum.

20. Objicies primò contra iſtam concluſionem: D. Thomas hic art. 2. ait quod *impoſſibile eſt ſine pœnitentia remitti peccatum*: Sed non loquitur ibi de potentia Dei ordinaria: Ergo vult non poſſe, etiam de potentia abſoluta, remitti peccatum ſine pœnitentia. Minor probatur: ſi loqueretur de potentia ordinaria, nulla eſſet differentia quam ibi ſtatuit inter pœnitentiam ut eſt virtus, & inter pœnitentiam ut eſt ſacramentum, dicens impoſſibile eſſe remitti peccatum ſine virtute pœnitentiæ, non autem ſine ſacramento pœnitentiæ. Sequela patet, quia etiam ſine ſacramento pœnitentiæ non poteſt remitti peccatum, de potentia ordinaria.

21 Reſpondeo negando Minorem, & ad ejus probationem, nego ſequelam; differentia enim quam ibi ſtatuit D. Thomas, conſiſtit in eo quod ſine pœnitentia ut eſt virtus, in nullo ſtatu poteſt remitti peccatum, de via ordinaria, cùm tamen ſine ſacramento pœnitentiæ poſſit in aliquo ſtatu remitti, in illo ſcilicet qui fuit ante legem Evangelicam: *Sicut* (inquit) *remiſit Chriſtus mulieri adulteræ, ut legitur Joan. 8. & peccatrici, ut legitur Lucæ 7. quibus tamen non remiſit peccata ſine virtute pœnitentiæ.*

22. Objicies ſecundò: Culpa eſt malum voluntarium: Ergo non poteſt tolli, niſi voluntate mutatâ.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, diſtinguendo Conſequens: niſi voluntate mutatâ, per infuſionem habitûs gratiæ & charitatis, concedo. Per actum pœnitentiæ, nego. Si enim Deus peccatori dormienti habitum gratiæ & charitatis infunderet, hoc ipſo illum juſtificaret, & peccati maculam ab eo tolleret; cùm macula peccati in privatione gratiæ habitualis conſiſtat, ut in Tractatu de peccatis oſtenſum eſt, & impoſſibile ſit remanere privationem cum forma oppoſita. Diſp. 8. art. 3.

23. Dices, In eo caſu tolleretur quidem macula peccati, ut eſt quid phyſicum, non verò ut eſt quid morale & voluntarium: Ergo non tolleretur ut habet rationem peccati habitualis.

Reſpondeo, negando Antecedens, nam quando aliqua fiunt, etiam nobis neſcientibus, in noſtram utilitatem, cenſemur virtualiter ſeu interpretativè eis conſentire; atque adeò talis peccator dormiens, cenſetur virtualiter & interpretativè infuſioni habitûs gratiæ & charitatis, ſubindeque deſtructioni maculæ peccati, ſeu peccati habitualis, conſentire; unde ſtatim atque excitatus eſſet, aut intra breve tempus, eliceret actum contritionis & charitatis, quia hoc ad ſuavem Dei providentiam pertinet, quæ non vult deſtruere naturas rerum.

24 Objicies tertiò: Implicat peccatum remitti adulto, niſi liberè convertatur in Deum: Sed non poteſt liberè converti in Deum, ſine actu pœnitentiæ formalis aut virtualis: Ergo nec ipſi peccatum remitti, ſine formali aut virtuali poenitentia. Major probatur: Non poteſt libera averſio à Deo tolli, niſi per liberam converſionem in Deum: Sed peccatum adulti eſt libera averſio à Deo: Ergo non poteſt peccatum remitti adulto, niſi liberè convertatur in Deum.

25. Reſpondeo diſtinguendo Majorem, niſi liberè convertatur in Deum, actu, vel habitu, concedo. Actu ſemper, nego. Sicut enim averſio à Deo, quæ in peccato habituali reperitur, non eſt niſi habitualis (actualis enim cum peccato actuali tranſiit) ita & per converſionem habitualem ipſi oppoſitam poteſt tolli: talia autem converſio habitualis fit per habitus gratiæ & charitatis à Deo infuſos, unde ad illam actus pœnitentiæ formalis aut virtualis non requiritur.

Dico quartò, pœnitentiam ita remittere omnia peccata, ut non poſſit, etiam de potentia abſoluta, unum remitti ſine alio. Ita D. Thomas hic art. 3. & Thomiſtæ communiter, contra Scotum, Suarem, & alios, exiſtimantes, Deum poſſe remittere peccata, per ſolam extrinſecam condonationem, abſque infuſione gratiæ, & ſine ulla B intrinſeca hominis mutatione, quos in Tractatu de juſtificatione fusè impugnavimus. Unde ex principiis ibi ſtatutis probatur breviter noſtra concluſio. Non poteſt Deus, etiam de potentia abſoluta, in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem, remittere peccatum, niſi infundendo gratiam. Sed non poteſt, etiam de eadem potentia, gratia ſimul ſtare cum aliquo peccato: Ergo non poteſt, etiam de potentia abſoluta, remitti unum peccatum ſine alio. Major loco citato, §. 4. fuit probata. Minorem etiam ibidem art. 5. variis rationibus demonſtravimus: unde ad prædictum de juſtificatione Tractatum, Lectorem remittimus, ne eadem hic inutiliter repetamus. 26. Diſp. 9. art. 6.

C

ARTICULUS III.

An contritio perfecta ſemper habeat conjunctam remiſſionem peccati mortalis, etiam ante receptionem actualem ſacramenti?

PArtem negantem tenent aliqui Recentiores, exiſtimantes contritionem charitate perfectam non ſemper, imò nec frequenter, annexam habere remiſſionem peccatorum ante ſuſceptionem ſacra- 27.
D menti, niſi in articulo mortis & in caſu neceſſitatis, in quo nequit pœnitens adire Confeſſarium. Quam ſententiam docuit Sylvius in editione prima Tractatûs de pœnitentia, facta Duaci anno 1618. ſed poſtea in tertia editione ejuſdem operis, eam retractavit, ſeu correxit, dicens ſe id non intellexiſſe de contritione perfecta, ſed de imperfecta, quæ communiter attritio appellatur, & quæ ante ſuſceptionem ſacramenti non affert ſecum gratiam juſtificantem & remiſſionem peccatorum. Et certè jure merito eximius ille Doctor, & de Schola Thomiſtica optimè meritus, hanc retractavit ſententiam, cùm ea nedum omnibus Scholaſticis, ſed etiam variis Scripturæ, Conciliorum, & SS.
E Patrum teſtimoniis, nec non Summorum Pontificum decretis, apertiſſimè contradicat, ut patebit ex dicendis aſſertione ſequenti.

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

DIco igitur, contritio perfecta, quæ peccata deteſtatur propter Deum ſummè dilectum, ſtatim infallibiliter ſecum affert remiſſionem omnium peccatorum.

Probatur primò ex Scriptura & SS. Patribus, 28.
dicitur enim Iſaiæ 30. juxta verſionem Septuaginta, *Cùm reverſus ingemueris, tunc ſalvus eris.*

Ubi notanda eſt particula *tunc*, quæ ſignificat nullam interponi moram inter reverſionem peccatoris, pet contritionis gemitum, & ſalutem ejuſdem, per juſtificationis gratiam collatam, ut interpretantur SS. Patres, nam Leo Papa Epiſt. 91. ad Theodor. ſic ait: *Miſericordia Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ moras vera converſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam, cùm ingemueris, tunc ſalvus eris.* Item Cœleſtinus Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ cap. 2. *Vera* (inquit) *converſio, mente potiùs, quàm tempore metienda eſt, dicente Prophetá, ſi converſus fueris, ſalvus eris.* Unde 2. Regum 12. vix David ad Deum per pœnitentiam converſus profert duo verba, *Peccavi Domino*, cùm ſtatim audit à Nathan, *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* Ubi nota non dixiſſe Prophetam, *Dominus transferet peccatum tuum*, de futuro, ſed *tranſtulit*, de præterito; ut ſignificaret, ſtatim ad actum contritionis ſequutam fuiſſe peccati remiſſionem. Quò alludens ipſe David Pſalm. 31. ſic ait: *Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* In quem locum Auguſtinus loquens in perſona Davidis: *Confeſſio* (inquit) *mea ad os nondum venerat, & Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, & auris Dei jam in corde erat.* Addit Propheta: *Pro hac* (id eſt, phraſi Hebraïcâ, propter hoc) *orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno:* ut omnium ſimiliter veniam peccatorum ſtatim obtineat, & reſurgat ſtatim per contritionem, ſi labatur. Quod diximus de contritione, idem de charitate dicendum eſt; cùm enim actus charitatis totam vim & efficaciam contritionis eminenter contineat, ſtatim animam purgat ab omnibus peccatis. Unde Chryſoſtomus homil. 7. in 2. ad Timoth. poſt medium: *Sicut ignis ubi ſylvam occupaverit, omnia purgare conſuevit, ita & charitatis fervor quocumque inciderit; omnia perimit, atque perrumpit, quæ divinam ſegetem demoliuntur, emundatque humum ſuſcipiendis atque fovendis aliè ſeminibus.* Pergit: *Ubi charitas eſt, omnia ſublata ſunt mala.* Et infrà: *Plenitudo legis eſt charitas: cuncta nempe ſcelera quæ pacem perturbant, ubi charitas fuerit, ſolvuntur.*

29\. Probatur ſecundò Concluſio ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. ubi dividit contritionem latè ſumptam, in eam quæ eſt charitate perfecta, id eſt quæ procedit ex motivo charitatis, quæ ſtrictè & magis propriè contritio dici ſolet; & in eam quæ imperfecta eſt, diciturque attritio, procedens ex motivo turpitudinis peccati, aut metu gehennæ: & hoc inter eas ponit diſcrimen, quòd quando contritio eſt charitate perfecta, hominem Deo reconciliat, priuſquàm ſacramentum pœnitentiæ actu ſuſcipiatur, tametſi non ſine voto ſacramenti, in ipſa contritione incluſo: contritio verò imperfecta, ſive attritio, non poteſt per ſe & ſine ſacramento, perducere peccatorem ad juſtificationem, ſed tamen ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ obtinendam diſponit. Quæ doctrina Concilii cum Adverſariorum ſententia directè pugnare videtur.

30\. Probatur tertiò ex Bulla Pii V. & Gregorii XIII. contra Michaëlem Baium, hujus erroris Authorem, in ea enim damnatur hæc propoſitio Baii numero 67. *Per contritionem, & cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi ſacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra caſum neceſſitatis, aut martyrii, ſine actuali ſuſceptione ſacramenti.* Et iſta numero 31. *Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.* Item hæc numero 32. *Charitas illa quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.*

31\. Nec valet quod aliqui reſpondent, nempe in his propoſitionibus Pontifices ſolùm damnare, *poſſe habitualem charitatem ſtare cum peccato.* Nam Bajus quem damnare intendunt, in citatis propoſitionibus loquitur præcipuè de charitate actuali; de ea enim charitate loquitur, quæ ut diſpoſitio prærequiritur ad remiſſionem peccatorum in ſacramento obtinendam, ut conſtat ex propoſitione 67. Sed hæc eſt actualis, cùm ad ſacramenta ſuſcipienda non diſponamur per habitus, ſed per actus: Ergo loquitur de charitate actuali. Item loquitur de charitate, quâ lex & præcepta adimplentur, ut liquet ex propoſitione 32. Hæc autem non eſt habitualis, ſed actualis, cùm non per habitus, ſed per actus, præcepta adimpleantur: Ergo &c.

32\. His accedit Catechiſmus Romanus, qui de ſacramento poenitentiæ §. *Sed quoniam*, docet contritionem ſtatim peccata remittere, hominemque Deo perfectè reconciliare: *quin etiam ſtatim, ut eam mentibus noſtris concepimus, peccatorum remiſſionem nobis à Deo tribui.* Idque ibidem confirmat, tum ex verbis Pſalmiſtæ ſuprà relatis: *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Tum exemplo decem Leproſorum, qui Lucæ 17. à Chriſto ad Sacerdotes miſſi, ut à lepra mundarentur, mundati ſunt, antequam ad illos pervenirent. Ex quo colligit, *eam vim eſſe contritione, ut illius beneficio, omnium delictorum veniam ſtatim à Domino impetremus* etiam antequam perveniamus ad ſacramentalem abſolutionem.

33\. Probatur quartò concluſio ex duplici uſu Eccleſiæ, quæ primò permittit ut peccatores ſibi conſcii peccati mortalis, accedant ad ſacramenta, etiam illa quæ vivorum appellantur, quia ſupponunt ſtatum gratiæ, dummodo permittant actum contritionis: exceptâ Euchariſtiâ, de qua tamen id etiam permittit in caſu neceſſitatis: Ergo Eccleſia ſupponit eos per contritionem juſtificari, ſine ſacramento poenitentiæ. Item Summi Pontifices indulgentias ſæpe concedunt ſolis contritis, & non confeſſis: Ergo hac conceſſione ſupponunt, poſſe peccatores per ſolam contritionem conſequi remiſſionem peccatorum, & ſtatum gratiæ, qui neceſſarius eſt ad fructum indulgentiarum percipiendum.

34\. Demum ſuaderi poteſt concluſio quatuor rationibus. Prima eſt: Contritio eſt ultima diſpoſitio ad gratiam ſanctificantem, quam ex natura rei & neceſſariò comitatur: Sed gratia eſt incompoſſibilis cum peccato, ſaltem de lege Dei ordinaria: Ergo contritio ſecum defert infallibiliter remiſſionem omnium peccatorum, nec ad illam obtinendam, abſolutionem Sacerdotis expectat.

35\. Secunda eſt: Charitas eſt perfecta amicitia inter Deum & hominem, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 23. art. 1. & nos fusè oſtendimus in Tractatu de virtutibus Theologicis; unde impoſſibile eſt quod peccator actum charitatis eliciat, niſi ex parte Dei reſpondeat actus amicitiæ erga illum, juxta illud Prov. 8. *Ego diligentes me diligo:* Sed

Diſp. 10. art. 1.

Sed amor Dei erga hominem, infallibiliter adjunctam habet remiſſionem omnium peccatorum: Tum quia talis amor nequit eſſe ſine gratia habituali, quæ cum peccato incompoſſibilis eſt: Tum etiam, quia talis amor reddit hominem Deo gratum & acceptum, quod non poſſet præſtare, niſi haberet infallibiliter adjunctam remiſſionem omnium peccatorum, cùm peccatum reddat hominem Deo exoſum & abominabilem: Ergo actus charitatis adjunctam habet infallibiliter remiſſionem omnium peccatorum.

36. Tertia ratio: Deus non minùs pronus eſt ad præmiandum, quàm ad puniendum: Ergo ſicut nullâ interpoſitâ morâ, ſtatim poſt peccatum aufertur à juſto juſtitia; ita nullâ interpoſitâ morâ, ſtatim poſt contritionem reſtituitur peccatori juſtitia ſeu gratia juſtificans, quæ fuerat per peccatum ſublata, ſubindeque ipſi remittuntur peccata, quæ cum tali gratia & juſtitia incompoſſibilia ſunt.

37. Quarta ratio: Contritio non minorem habet virtutem in lege Evangelica, & poſt inſtitutionem ſacramenti pœnitentiæ, quàm habuerit in lege naturæ, & in lege Moſaica, ante hujus ſacramenti inſtitutionem: Sed in lege naturæ, & in lege Moſaica, contritio habebat vim ſtatim juſtificandi & remittendi peccata; tunc enim nullum erat ſacramentum, quod redderet de attrito contritum: Ergo contritio eadem virtute pollet in lege Evangelica, ſubindeque ad obtinendam remiſſionem peccatorum, Sacerdotis abſolutionem non expectat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

38. OBjicitur primò: Chriſtus Lucæ 7 poſtquam aſſeruit Magdalenam dilexiſſe multùm, ait: *Remittuntuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*: Ergo præceſſit tempore dilectio remiſſionem peccatorum, ſubindeque non eodem inſtanti quo eſt dilectio vel contritio, eſt peccatorum remiſſio.

39. Reſpondeo cum Bellarmino lib. 2. de pœnitentia cap. 14. Verba illa Chriſti de Magdalena non cogere nos ut dicamus, illo ipſo tempore peccata fuiſſe fœminæ illi dimiſſa, quo verba illa Dominus pronuntiavit; nam etiam poſtea interjecto aliquo temporis ſpatio, iterum Chriſtus ait, *Remittuntur tibi peccata tua*, &c. Nec tamen debemus dicere bis eadem peccata fuiſſe remiſſa, Verba igitur Domini: *Remittuntur ei peccata multa*, &c. nihil aliud ſignificant, niſi magnam dilectionem cauſam fuiſſe magnæ indulgentiæ, & ut S. Gregorius ait homil. 33. in Evang. magnam rubiginem peccati, magno charitatis igne fuiſſe purgatam. Addunt aliqui, Chriſtum verbis illis confirmaſſe remiſſionem antea factam in inſtanti dilectionis & contritionis: Sicut cùm Marci 5. dixit mulieri quam jam ſanaverat à fluxu ſanguinis: *Eſto ſana à plaga tua*, eo verbo eam non curavit, ſed curationem jam factam confirmavit.

40. Objicitur ſecundò illud D. Auguſtini Tract. 13. in Joan. *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat. Non illi dimittitur, niſi cùm venerit ad Baptiſmum. Quomodo non caruit populus Iſrael populo Ægyptiorum, niſi cùm veniſſet ad mare rubrum; ſic nec preſſuris peccatorum nemo caret, niſi cùm ad fontem Baptiſmi pervenerit*: Sed par ratio eſt, ut

peccata poſt Baptiſmum commiſſa non remittantur, antequam perveniatur ad ſacramentum pœnitentiæ: Ergo &c.

Reſpondeo, D. Auguſtinum intelligi poſſe primò de eo quod communiter fit, quia nimirum 41.
pauci Catechumeni habent ante Baptiſmum actū perfectum contritionis, idcòque communiter, & ferè omnes, manent in peccatis, donec baptizentur, Vel ſecundò intelligi poſſe de perfecta remiſſione peccatorum, quoad culpam, & quoad pœnam integram, quam non habent ante Baptiſmum, tametſi contriti ſint; quamvis enim per contritionem liberentur à reatu culpæ, manet tamen communiter aliquis reatus pœnæ. Tertiò dici poteſt cum Bellarmino ſuprà citato, Auguſtinum ibi loqui de Catechumenis, qui ad Baptiſmum accedere negligunt: hi enim ne quidem verum votum Baptiſmi habere poſſunt. Colligitur verò hæc reſponſio ex ipſo textu, ait enim: *Ne quis arrogans, eò quòd habeat abundantiam alicujus gratiæ, dedignaretur baptizari Baptiſmo Domini*: poſt quæ ſtatim ſubdit; *Quantumcunque enim Catechumenus proficiat* &c.

Objicies tertiò: Si ſola contritio peccata delet, 42.
hominemque juſtificat, cur Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 7. ad Euchariſtiam dignè ſuſcipiendam, præter contritionem, ſacramentalem requirit confeſſionem, cùm ſatis ſit ad illam accedere in ſtatu gratiæ, per contritionem obtentæ?

Reſpondeo: meritò Concilium ad dignam ſuſceptionem Euchariſtiæ, non eſſe contentum ſolâ 43.
contritione in eo qui conſcius eſt peccati mortalis, ſed requirere inſuper ſacramentalem confeſſionem propter reverentiam tanto ſacramento debitam; cùm enim incertum valde ſit, an ſemper peccator attingat illam contritionis perfectionem, quæ ad juſtificationem extra ſacramentum requiritur, ob maximam difficultatem quam in ſe continet, meritò Concilium, ob reverentiam tanti ſacramenti, certiorem viam ſtatuit, ut fideles per ſacramentalem confeſſionem, in qua minor dolor requiritur; juſtificati, ad hoc ſacramentum accederent.

ARTICULUS IV.

In quo genere cauſæ contritio expellat peccatum.

IN hujus difficultatis reſolutione varia ſunt Authorum placita: Vazquez enim exiſtimans actum 44.
contritionis non diſpoſitivè ſed formaliter ad juſtificationem concurrere, conſequenter aſſerit, contritionem non diſpoſitivè ſed formaliter concurrere ad expulſionem peccati. Scotus verò & ejus Diſcipuli docent contritionem diſpoſitivè ſolùm, non verò effectivè concurrere ad remiſſionem peccatorum mortalium. Ex Thomiſtis verò Soto & Nugno cauſalitatem effectivam, tam phyſicam, quàm moralem in ordine ad expulſionem peccati, contritioni attribuunt. Alii verò Diſcipuli D. Thomæ, admittunt quidem efficientiam moralem in ordine ad illum effectum, ſed phyſicam negant.

§. I.

Duplici concluſione difficultas reſolvitur.

DIco primò, contritionem non concurrere formaliter, ſed tantùm diſpoſitivè, ad expulſionem peccati.

45. Probatur primò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. dicente, *contritionis motum præparare ad remiſsionem peccatorum, ſi conjunctus ſit cum fiducia divinæ miſericordiæ.* Quibus verbis apertè docet contritionem eſſe diſpoſitionem ad remiſſionem peccatorum: Sed forma non poteſt eſſe diſpoſitio ad ſeipſam, cùm inter diſpoſitionem & formam exerceatur aliqua cauſalitas, ſubindeque inter illas reperiatur realis diſtinctio: Ergo contritio non concurrit formaliter ad remiſſionem peccatorum.

46. Probatur ſecundò: Illud ſolùm expellit formaliter peccatum habituale ab anima, quod ipſi formaliter opponitur: Sed contritio non opponitur formaliter peccato habituali; cùm enim illud conſiſtat in privatione gratiæ habitualis, ut in Tractatu de peccatis oſtendimus, ſola gratia habitualis ipſi opponitur formaliter: Ergo contritio non expellit formaliter peccatum habituale ab anima, ſed tantùm diſpoſitivè. [Diſp. 8 art. 3.]

47. Probatur tertiò: Eo modo concurrit contritio ad remiſſionem ſeu expulſionem peccati, quo concurrit ad juſtificationem peccatoris: Atqui non concurrit formaliter ad juſtificationem impii, ſed tantùm diſpoſitivè: Ergo nec ad remiſſionem ſeu expulſionem peccati. Major patet, juſtificatio enim remiſſionem ſeu expulſionem peccati importat. Minor verò in Tractatu de juſtificatione variis rationibus contra Vazquem demonſtrata fuit, quæ ibidem videri poterunt, ſicut & argumenta Vazquezii, quæ ibi ſoluta ſunt. [Diſp. 1. art. 3 & 4.]

48. Dico ſecundò, contritionem in genere cauſæ efficientis moralis, non verò phyſicæ, expellere peccatum mortale.

Prima pars manifeſta videtur: Contritio enim per modum ſatisfactionis & compenſationis ad remiſſionem peccati concurrit: Atqui ſatisfactio pertinet ad genus morale, quia reſpicit peccatum ſub ratione debiti remittendi, & offenſæ expiandæ, quod totum fit ſecundùm moralem æſtimationem, & exigentiam juris, non ſecundùm aliquam phyſicam actionem deſtruentem ipſum debitum, ut videre eſt in ſatisfactionibus humanis: Ergo contritio in genere cauſæ efficientis moralis concurrit ad remiſſionem peccati.

49. Dices, Si peccatum remitteretur à Deo intuitu ſatisfactionis, non remitteretur merè gratis, atque adeò juſtificatio non eſſet purè gratuita, contra illud Apoſtoli ad Roman. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius.*

Reſpondeo quod licèt peccatum, prout eſt malum hominis, remittatur merè gratis à Deo gratiam infundente; tamen prout eſt malum Dei, & ejus offenſa, non remittitur merè gratis, ſi ly *gratis* excludat tantùm meritum.

50. Secunda verò pars concluſionis, quam Soto & Nugno negant, exiſtimantes contritionem effectivè phyſicè concurrere ad remiſſionem peccati, hac ratione ſuadetur. Nulla cauſa efficiens, phyſicè expellit aliquam formam, niſi producendo aliam, quæ formaliter expellit illam: Sed pœnitentia ſeu contritio non producit effectivè formam expellentem formaliter peccatum: Ergo neque effectivè phyſicè illud expellit. Major eſt certa, quia expulſio ſeu corruptio eſt effectus ſecundarius agentis, non primarius; ſiquidem corrumpere eſt deſtruere, nulla autem cauſa effectiva primò & per ſe deſtruit, ſed primò & per ſe facit, & ex conſequenti deſtruit; quia ſi ſolum deſtrueret, nihil efficeret. Minor verò probatur: Forma expel- A lens peccatum habituale, eſt gratia habitualis in eſſentia animæ reſidens, ut patet ex dictis in ſecunda probatione præcedentis concluſionis: Sed pœnitentia ſeu contritio non producit effectivè gratiam habitualem, illa enim fit à ſolo Deo effectivè & phyſicè, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt: Ergo pœnitentia ſeu contritio non producit effectivè formam expellentem formaliter peccatum. [Diſp. 4 art. 1.]

51. Dices, quod quamvis pœnitentia ſeu contritio effectivè phyſicè non producat gratiam, diſponit tamen ſubjectum ut illi infundatur & uniatur, & B conſequenter phyſicè expellit peccatum oppoſitum gratiæ: ſicut homo dicitur effectivè generare hominem, & expellere oppoſitam formam à materia, quia diſponit illam ad recipiendam animam rationalem, licèt illam non producat.

Sed contra: Homo generans, licèt non producat animam, tamen phyſicè unit illam materiæ; pœnitentia verò ſeu contritio non unit gratiam ſubjecto, hæc enim ex potentia obedientiali animæ à Deo educitur, & ipsâ eductione ei per inhærentiam unitur. Item gratia infunditur miſericorditer & gratuito beneficio pœnitenti, non verò ex debito naturali, ſicut infunditur anima corpori diſpoſito & organizato: Ergo licèt homo dicatur concurrere effectivè phyſicè ad generationem hominis, & ad expulſionem formæ oppoſitæ à materia; pœnitens C tamen non poteſt dici concurrere per contritionem effectivè phyſicè ad productionem gratiæ, & expulſionem peccati.

§. II.

Solvuntur objectiones.

52. Contra hanc partem noſtræ concluſionis aliquæ fieri poſſunt inſtantiæ, quæ breviter hîc proponendæ & diluendæ ſunt, ut nihil remaneat inſolutum. Objicitur ergo primò: D. Thomas hîc art. 2. ad 3. dicit pœnitentiam effectivè D expellere omne peccatum, inquantum operatur ad deſtructionem peccati: quotieſcumque autem (inquit Nugno) loquitur D. Thomas de efficientia, intelligitur in genere phyſico, ut patet de Chriſti humanitate, & ſacramentis, de quibus ſolùm dicit D. Thomas quòd efficienter cauſant gratiam, & tamen explicatur communiter à Thomiſtis de efficientia phyſica.

53. Secundò, Inter actum & habitum charitatis ex una parte, & habitum atque actum pœnitentiæ ex alia, debet quoad expulſionem peccati aſſignari diſcrimen: Sed nullum eſt aſſignabile, ſi pœnitentia & ejus actus non expellant efficienter phyſicè peccatum; cùm enim dilectio Dei ſu- E pernaturalis non minùs ſit ſatisfactoria pro offenſa, quàm dolor elicitus à pœnitentia, habitus & actus charitatis efficienter moraliter concurrunt ad illam expulſionem, æquè ac habitus & actus pœnitentiæ.

54. Tertiò, Docent Thomiſtæ communiter 1. 2. quæſt. 24. art. 10. quod omne peccatum mortale expellit charitatem & gratiam, non ſolùm efficienter moraliter, ſive meritoriè, ſed etiam efficienter phyſicè: Ergo cùm ſicut peccatum opponitur gratiæ, ita contritio opponatur peccato, ipſum expellit efficienter phyſicè.

55. Quartò, Qui effectivè phyſicè cauſat ultimam diſpoſitionem phyſicam ad expulſionem peccati, & productionem gratiæ, efficienter

physicè

phyſicè cauſat gratiam, & expellit peccatum: Sed pœnitentia cauſat efficienter phyſicè ultimam diſpoſitionem ad gratiam, & expulſionem peccati, ſcilicet contritionem: Ergo efficienter phyſicè cauſat gratiam, & expellit peccatum. Minor eſt certa, Major probatur. Qui efficit ultimam diſpoſitionem ad formam, cenſetur efficere ipſam formam: Ergo qui effectivè phyſicè cauſat ultimam diſpoſitionem ad gratiam, & expulſionem peccati, efficienter phyſicè cauſat gratiam, & expellit peccatum.

56. Ad primum dicendum, quod quando S. Thomas hîc art. 2. dicit pœnitentiam effectivè expellere omne peccatum, manifeſtè loquitur de efficientia morali, non verò de phyſica; ſubdit enim, *inquantum operatur ad deſtructionem peccati, prout eſt remiſſibile ex divina gratia, homine cooperante.* Operari verò ad deſtructionem peccati, prout eſt remiſſibile, ſeu ſub ratione remiſſionis, quæ eſt condonatio, eſt ſolùm effectivè moraliter illud expellere; quia remiſſio & condonatio, non phyſicè, ſed ſolùm moraliter expellit peccatum; cùm remiſſio & condonatio non ſit actio phyſica, ſed moralis, ſicut ſatisfactio & compenſatio.

57. Ad ſecundum, nego Majorem, & ejus probationem; actus enim charitatis ex proprio motivo ſolùm habet diligere Deum ſuper omnia, & conſequenter odio habere peccatum, non verò pro ipſo ſatisfacere, ſaltem ex proprio motivo; at verò actus pœnitentiæ habet de ſe formaliter ex proprio motivo ſatisfacere pro peccato.

58. Ad tertium, nego paritatem; diſparitas eſt, quòd peccatum actuale producit in anima effectum oppoſitum gratiæ, ſcilicet maculam, ſeu peccatum habituale, quod gratiæ & charitati privativè opponitur; at verò contritio nullum effectum oppoſitum peccato producit in anima.

59. Ad quartum, nego Majorem, & ad illius probationem, diſtinguo Antecedens: Qui efficit ultimam diſpoſitionem ad formam, cenſetur efficere ipſam formam, quando forma reſultat ex tali diſpoſitione, concedo Antecedens: ſic enim in naturalibus, quia forma ignis v. g. reſultat ex poſitione ultimæ diſpoſitionis, agens attingens per alterationem ultimam diſpoſitionem, attingit etiam ſecundariò ordine executionis ipſam formam. Quando forma non reſultat ex illa diſpoſitione, nego Antecedens, & Conſequentiam; gratia enim non reſultat ex actu contritionis, ſicut forma ignis ex calefactione: cùm enim per ſe petat infundi, non reſultat ex noſtris actibus qui ad illam diſponunt, ſed educitur à Deo ex potentia obedientiali animæ, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt. Diſp. 4. art. 2

ARTICULUS V.

An remiſſa per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & reatu pœnæ æternæ, maneat tamen aliquando reatus pœnæ temporalis?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis veritas Catholica defenditur.

60. Duo ut certa & ab omnibus admiſſa ſupponimus. Primum eſt, remiſsâ culpâ mortali per pœnitentiam, de facto & ſemper remitti reatum pœnæ æternæ: nunquam enim remittitur culpa, niſi infundatur gratia: gratia verò ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 4. conſtituit hominem filium Dei adoptivum, ſubindeque hæredem regni cœleſtis, juxta illud Pauli ad Roman. 8. *Si autem filii & hæredes*: Sed repugnat, ſaltem de lege ordinaria, ut aliquis ſit hæres regni cœleſtis, & ſimul addictus pœnæ æternæ, alioquin ſimul eſſet dignus vita & morte æterna: Ergo repugnat, ſaltem de lege ordinaria, quod remiſſa per pœnitentiam culpa peccati mortalis, remaneat in juſtificato reatus pœnæ æternæ.

61. Secundò ut certum & indubitatum ſupponimus, aliquando ſaltem, videlicet per contritionem excellentem, qualis fuit in D. Paulo, & in B. Magdalena tolli poſſe reatum pœnæ etiam temporalis; cùm enim debitum talis pœnæ finitum ſit, poteſt ab aliqua perfectiſſima ſatisfactione, atque adeò contritione, adæquari; cùm nullum ſit finitum, quod ab alio finito exæquari non poſſit.

62. Difficultas ergo ſolùm reſtat, quoad reatum iſtum pœnæ temporalis, an aliquando ſaltem, in juſtificato remaneat, remiſſa per pœnitentiam in illo culpa peccati mortalis, & reatu pœnæ æternæ? Lutherani enim & Calviniſtæ negant culpa remiſſa ullum unquam remanere reatum pœnæ temporalis, luendæ in vindictam peccati præteriti. Ex quo inferunt, nullum eſſe purgatorium, nulla ſacrificia, nullas indulgentias pro defunctis concedendas. Ut hic error confutetur, & veritas Catholica ſtabiliatur & explicetur.

63. Dico breviter: Dimiſſa per pœnitentiam culpa peccati mortalis, & pœnæ æternę reatu, peccatorem ſæpe remanere obnoxium pœnæ temporali luendæ vel in hac vita, per actus ſatisfactorios; vel in alia, per ſupplicium purgatorii.

Concluſio eſt certa de fide; ac definita in Tridentino ſeſſ. 6. can. 30. his verbis: *Si quis poſt acceptam juſtificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti, ita culpam remitti, & reatum pœnæ æternæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvenda, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere poſſit, anathema ſit.* Item ſeſſ. 14. cap. 8. ſic habetur: *Sancta Synodus declarat, falſum omnino eſſe, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur: perſpicua enim & illuſtria in ſacris litteris exempla reperiuntur, quibus præter divinam traditionem hic error quàm manifeſtiſſimè revincitur.* Illa verò exempla, ut notatur in margine, habentur Geneſ. 3. ubi Adam mortem dicitur ſubiiſſe propter peccatum inobedientiæ, licèt ante mortem obtinuerit peccati remiſſionem, fueritque è delicto ſuo eductus, ut dicitur Sapient. 10. Ex Numer. 12. ubi ſoror Moyſis ad illius orationem à peccato murmuris abſolvitur, ſed ſeparari ſeptem diebus extra caſtra jubetur. Item Numer. 20. ubi terram promiſſionis ingredi prohibetur Moyſes, propter diffidentiam quandam, licèt ei remiſſa eſſet. Demum 2. Regum 12. Davidi peccatum adulterii & homicidii ita remiſſum fuit, ut tamen morte filii ex adulterio nati, aliiſque pœnis graviſſimis punitus fuerit; non tantùm ut caveret in futurum, vel ad terrorem aliorum, vel ad virtutis & patientiæ exercitium, ut reſpondent Hæretici, ſed ut Scriptura loquitur, propter peccatum, & ſcandalum datum: *Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.* Inferre autem

tem poenam peccatori, quia peccavit, eſt punire propriè peccatum, & infligere poenas caſtigatorias, & non tantùm medicinales. Unde Auguſtinus in Pſal. 50. circa illa verba, Ecce enim veritatem dilexiſti: *Veritatem* (inquit) *dilexiſti; id eſt delicta impunita, etiam eorum quibus ignoſcis, non reliquiſti.*

64. Hujus veritatis nulla ratio à priori aſſignari poteſt, quia hoc pendet à ſola ordinatione Dei per fidem nobis cognita, qui ſicut poenam æternam unà cum culpa mortali gratis ſemper remittit, ita poſſet, ſi vellet, ſemper omnem poenam remittere. Non decuit tamen ſemper ita fieri, ſed potiùs oppoſitum: Primò propter majorem ingratitudinem peccantis poſt Baptiſmum, & fidem Chriſto datam. Secundò ut gravitas peccati mortalis magis appareret: quam rationem alicubi inſinuat Auguſtinus, dicens: *Ne culpa putaretur parva, ſi cum ea finiretur & pœna, prolixiorem eſſe voluit pœnam, quam culpam: temporaliter enim detinet pœna, quem jam reum ad damnationem non detinet culpa.* Tertiò, ad frænandam peccati licentiam, quæ major eſſet, ſi tam facilè omnis poena remitteretur. Unde Chryſoſtomus homil. de poenitentia: *Nec peccantes & multi manentes, efficeremur deteriores, non remiſit ſupplicium, ſed vidit hoc manifeſtè, quod peccatis ipſis non minùs damnoſum ſit non puniri; & propter hoc impoſuit pœnam.* Quartò, quia per actus ſatisfactorios, quibus temporalem poenam exſolvimus, reliquias peccatorum, vitioſoſque habitus malè vivendo contractos, per contrarios actus tollimus.

65. Has rationes eleganter exponit Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8. his verbis: *Sanè & divinæ juſtitiæ ratio exigere videtur, ut aliter à Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint; aliter verò, qui ſemel à peccati & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono, ſcientes templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contriſtare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis abſque ulla ſatisfactione peccata demittantur, ut, occaſione acceptâ, peccata leviora putantes, veluti injurii & contumelioſi Spiritui Sancto, in graviora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere à peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus malè vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt .... Accedit ad hæc, quod dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, Chriſto Ieſu, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſſimam quoque inde arrham habentes, quod ſi compatiamur & conglorificabimur.*

66. Præter has rationes, ſeu congruentias, duæ aliæ aſſignari poſſunt. Prima eſt: Deus non ſolùm per peccatum offenditur ut privatus amicus, ſed etiam ut publicus legiſlator & Princeps: Ergo licèt ut privatus amicus gratis cum offenſa remittat poenam æternam, quæ cum amicitia ſtare non poteſt; tamen ut publicus legiſlator relinquit aliquam poenam temporalem in ultionem commiſſi ſceleris, propter bonum commune ſuendam. Sicut in humanis, remiſsâ totâ offenſâ per acceptationem in amicitiam, adhuc poteſt offenſus ab offendente exigere aliquam ſatisfactionem, ad reſarciendum jus læſum publicæ juſtitiæ.

Alia ratio ſeu congruentia adducitur à D. Thoma hîc art. 4. & alibi, ſicque poteſt breviter proponi. Sicut in peccato mortali duo ſunt, ſcilicet averſio à Deo, & converſio ad creaturam; ita & duplex poena ipſi debetur; una æterna, quæ correſpondet peccato ex parte averſionis; nam ſicut peccatum ex hac parte eſt quodammodo infinitum, ita debetur ipſi poena quodammodo infinita: altera temporalis, quæ correſpondet converſioni, quæ finita eſt, & major vel minor pro qualitate objecti, vel actûs, quo peccator erga illud afficitur: cùm ergo in juſtificatione peccatoris, quando remittitur culpa per gratiam, tollatur ſemper averſio à Deo, anima enim ſemper per gratiam Deo conjungitur, conſequenter ſemper tollitur reatus poenæ æternæ; è contra verò, cùm in juſtificatione non ſemper tollatur converſio illa inordinata, quam peccator habet ad creaturam, non ſemper tollatur reatus poenæ temporalis, huic inordinatæ converſioni correſpondens. 67.

Verùm in hac ratione D. Thomæ, difficile eſt explicare, quid intelligat nomine inordinatæ converſionis; ſi enim dicamus intelligere habitualem converſionem ad creaturam ut ad ultimum finem, impoſſibile erit ſalvare quod ablatâ averſione, remaneat hæc converſio, cùm impoſſibile ſit, hominem habere duos ultimos fines. Si verò dicamus, per converſionem intelligi inclinationem habitualem quam facit habitus vitioſus ad particulare objectum, non poterit verificari univerſaliter in quolibet peccato mortali reperiri inordinatam converſionem ad creaturam, quæ ſe habeat veluti materiale illius, ut ait S. Thomas: quia certum eſt, peccatum mortale non ſemper importare habitum vitioſum etiam de materiali, ut patet in eo qui poſt acquiſitum habitum temperantiæ, committit peccatum mortale intemperantiæ; quia nullus habitus voluntatis, ſive bonus, ſive malus, acquiritur unico actu, ſicut habitus intellectûs, v. g. ſcientiæ. 68.

Reſpondeo cum Cajetano hîc art. 4. & Soto in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 4. D. Thomam per inordinatam converſionem intelligere inordinationem relictam ex converſione ad creaturam. Pro cujus intelligentia, notandum eſt, duplicem inordinationem eſſe in actu peccaminoſo: prima eſt illa quâ homo conſtituit ſuum ultimum finem in bono creato, quæ inordinatio potiùs ſe tenet ex parte averſionis, conſiſtit enim in hoc quod homo relinquat Deum, qui verè eſt ultimus finis ut adhæreat alicui creaturæ. Secunda eſt, quâ homo percipit delectationem illicitam, in objecto peccati plus nimiùm ſibi indulgendo; & hæc ſe tenet potiùs ex parte converſionis, quia delectatio illa ex objecto ſumitur; & de hac loquitur S. Thomas, cùm ait reatum poenæ temporalis inordinatæ converſioni correſpondere. 69.

Adverte autem ad majorem hujus rationis intelligentiam, quod quando S. Thomas diſtribuit prædictas poenas damni & ſensûs averſioni & converſioni quæ in peccato mortali reperiuntur, hoc ſolùm facit per quandam analogiam & accommodationem; nam quia converſio eſt quædam inordinata adhæſio voluntatis ad bona creata, tribuitur illi poena ſensûs, quæ infligitur mediis creaturis: averſioni verò tribuitur poena damni, quia utraque conſiſtit in receſſu & ſeparatione à Deo: cùm tamen revera unicuique ex illis malitiis ſeu formalitatibus quæ in peccato mortali reperiuntur, utraque hæc poena ſimul correſpondeat: ſicut in divinis potentia tribuitur 70.

tribuitur Patri, ſapientia Filio, & amor Spiritui Sancto, quamvis hæc attributa his tribus perſonis communia ſint.

§. II.

Solvuntur objectiones hæreticorum.

71. Contra veritatem Catholicam paragrapho præcedenti explicatam, objiciunt primò hæretici ex Scriptura illud Ezechiel. 18. ubi narratâ peccatoris pœnitentiâ ſubditur: *Omnium iniquitatum ejus non recordabor ampliùs.* Item iſtud cap. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab iniquitate ſua*: Præterea hunc locum Apoſtoli ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis eſt in iis qui ſunt in Chriſto Ieſu.* Sed, inquiunt Sectarii, recordaretur Deus iniquitatum peccatoris, ipſaque impietas noceret impio, & aliquid damnationis in iis qui ſunt in Chriſto Jeſu remaneret, ſi culpâ eis remiſsâ, ſupereſſet pœna temporalis luenda: Ergo remiſsâ per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & pœnæ reatu, non remanet reatus pœnæ temporalis. Unde Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 5. ait, *Exempto reatu, eximitur & pœna.*

72. Reſpondeo in duobus prioribus Scripturæ locis, Prophetam comparare juſtum & impium in ordine ad vitam æternam: quare ſenſus eorum eſt, quòd quemadmodum ſi juſtus peccaverit, juſtitia ejus non proderit ei ad vitam æternam, & Deus quaſi illam obliviſcitur: ita ſimiliter, ſi peccator agat pœnitentiam, Deus non recordabitur iniquitatis ejus, nec ipſa ei nocebit, in ordine ad vitam æternam. Cum quo ſtat, quod Deus adhuc illius recordetur, in ordine ad debitum pœnæ temporalis.

73. Ad locum Apoſtoli dicendum, quod licèt remiſsâ per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & pœnæ æternæ reatu, maneat aliquando reatus pœnæ temporalis, nihil tamen damnationis eſt in juſtificatis; pœna enim temporalis ad ſalutem relicta, ut ſcilicet homines ejus conſideratione cautiores fiant, & peccandi licentiam cohibeant, damnatio dici non debet; quomodo enim damnatio dicatur, id quod eſt cauſa ſalutis, & evaſionis ipſius damnationis?

74. Ad Tertullianum verò reſpondeo ipſum loco citato loqui de Baptiſmo, & de pœna æterna, ſic enim habet: *Nunc quotidie populos conſervant* (aquæ Baptiſmi) *deletâ morte per ablutionem delictorum. Exempto ſcilicet reatu eximitur & pœna.*

75. Objicitur ſecundò: Chriſtus pleniſſimè pro nobis ſatisfacit, ejus enim ſatisfactio non ſolùm fuit condigna & æqualis offenſæ, ſed etiam ſuperabundans & excedens, ut in Tractatu de Incarnatione fusè oſtendimus: Sed obligatio ad pœnam temporalem, non obſtante juſtificatione peccatoris, plenitudini & ſuperabundantiæ redemptionis & ſatisfactionis Chriſti derogare videtur; ad eam enim pertinet quod non ſolùm culpam & pœnam æternam peccato mortali debitam, ſed etiam pœnam temporalem pro ea in hac vita vel in purgatorio luendam tollat: Ergo remiſsâ per pœnitentiam culpâ, & pœna æterna illi debita, reatus pœnæ temporalis non remanet. Unde Chriſtus in hac vita legitur Magdalenæ & Latroni pœnitenti, multiſque aliis remiſiſſe peccata, nulli tamen injunxiſſe aliquam ſatisfactionem ad luendum pœnam temporalem peccatis illorum debitam.

Diſp. 4. art. 2.

76. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem; ad perfectionem enim & plenitudinem ſatisfactionis Chriſti ſolùm pertinet, quòd ſit pleniſſima quoad ſufficientiam remiſſionis omnium peccatorum, quoad culpas & pœnas; non autem quòd poenam etiam temporalem de facto tollat, niſi quando plenè applicatur, ut contingit in Baptiſmo & martyrio. Chriſtus enim ſatisfecit pro nobis ut cauſa ſatisfactoria univerſalis, applicanda ſingulis per propria cooperationem: modus autem proportionatus liberæ naturæ eſt, ut ſicut liberè deliquit, ita liberè ſibi applicet cauſam ſatisfactionis.

77. Ad illud quod ſubditur de Chriſto, dicendum eſt, Chriſtum ſic egiſſe cum aliquibus, putà cum Magdalena & Latrone poenitente, tum quia talem de peccatis eis contritionem inſpiraverat, quæ ſufficiebat ad remiſſionem omnis poenæ, etiam temporalis: tum etiam quia ad clementiam & manſuetudinem Chriſti declarandam, decebat, ut aliquibus peccata, tam quoad culpam, quàm quoad poenam, etiam temporalem, liberaliter remitteret; ſed hanc ſpecialem prærogativam noluit ad omnes poenitentes extendere, ob rationes ſeu congruentias ſuprà ex Tridentino adductas.

78. Objiciunt tertiò: Poenitentia vim habet remittendi poenam æternam: Ergo multò magis habet vim remittendi omnem poenam temporalem, quod facilius eſt. Præſertim cùm Baptiſmus & martyrium tale privilegium habeant, nec ſolùm culpam & poenam æternam peccato mortali debitam tollant, ſed etiam omnem poenam temporalem, ut docuimus in Tractatu de Baptiſmo; unde baptizandis nulla ab Eccleſia injungitur ſatisfactio vel poenitentia pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis: quia ut ait Ambroſius ad Roman. 11. *Gratia Dei in Baptiſmo omnia condonat, & non quærit gemitum aut planctum, aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſſionem.*

Diſp. 4. art. 1.

79. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; contritio enim aut ſacramentum Poenitentiæ, non habet vim remittendi poenam æternam, præcisè ex natura ſua, ſed dependenter à voluntate Dei & inſtitutione Chriſti, qui non neceſſariò ſi remittit unum, debet remittere & alterum. Ex quo patet reſponſio ad exemplum de Baptiſmo, ratio enim cur Baptiſmus prædicto privilegio gaudeat, eſt ſola voluntas Dei, inſtitutio Chriſti, qui tantam voluit gratiam conferre Baptiſmo, ut omnem culpam & poenam & etiam temporalem auferret; quia nimirum inſtituit hoc ſacramentum per modum regenerationis ſpiritualis; atque adeò ſicut in generatione corporali (in ſententia Divi Thomæ & Diſcipulorum ejus) fit reſolutio uſque ad materiam primam, ita ut nullum accidens, quod erat in corrupto, maneat in genito, & nullum accidens ad generationem ſpiritualem pertinens, debet remanere in homine per Baptiſmum regenerato, ſive quoad culpam, ſive quoad poenam. Unde Chryſoſtomus homil. 24. in Joan. *In aqua Baptiſmi tanquam in ſepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepelitur, emergentibus inde novus reſurgit*

79. Idem privilegium tribui voluit Deus martyrio, tum quia eſt opus maximè arduum & difficile, & actus excellentiſſimæ dilectionis, tum etiam quia cùm ſit perfecta imitatio paſſionis Chriſti, ei ſpecialiter applicare voluit Chriſtus virtutem ſuæ paſſionis

Objiciunt

80. Objicies quartò: Sublatâ cauſâ tollitur effe- A
ctus: Sed culpa peccati eſt cauſa reatûs pœnæ tam æternæ quàm temporalis, remittiturque omnino per pœnitentiam peccatum quoad culpam: Ergo & quoad pœnam, ſive temporalem, ſive æternam.

81. Reſpondeo peccatum eſſe quidem cauſam reatûs pœnæ temporalis, ſed præcisè quoad fieri ipſius, non verò quoad ejus conſervationem; quare non eſt mirum, quod peccato omnino quoad culpam remiſſo, ejuſmodi reatus relinquatur & conſervetur: ſicut mirum non eſt, quòd ſublato & defuncto patre, filius adhuc remaneat & vivat.

B

DISPUTATIO IV.

De remiſſione peccatorum venialium.

Ad quæſtionem 87. *D. Thomæ.*

CUm pœnitentia, non ſolùm peccata mortalia, ſed etiam venialia remittere valeat, ut omnes C ejus effectus explicemus, præcedenti diſputationi iſtam ſubjungimus, in qua de remiſſione peccatorum venialium breviter diſſeremus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ad remiſſionem peccatorum venialium, neceſſaria ſit aliqua pœnitentia interior, eaque debeat eſſe formalis, vel ſufficiat virtualis?

§. I.

Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, & duplici concluſione explicatur. D

1. IN hujus difficultatis reſolutione duæ ſunt extremæ ſententiæ, & alia media. Scotus enim, Gabriel, & alii, negant eſſe neceſſarium ullum actum pœnitentiæ, etiam virtualis, ad remiſſionem peccatorum venialium, & ad eam ſufficere exiſtimant quemcunque actum bonum, qui magis placeat Deo, quàm diſpliceat peccatum veniale, licèt ad ejus remiſſionem non ordinetur. Durandus è contra aſſerit neceſſarium eſſe actum pœnitentiæ formalis ad remiſſionem peccati venialis. Alii verò Theologi, tam domeſtici, quàm extranei, cum S. Doctore hîc art. 1. docent, ad remiſſionem peccato- E
rum venialium, neceſſarium quidem eſſe aliquem actum pœnitentiæ, illum tamen non debere eſſe actum pœnitentiæ formalis, ſed ſufficere actum pœnitentiæ virtualis. Pro hac opinione, & contra præcedentes.

2. Dico primò, ad remiſſionem peccatorum venialium non ſufficere quodcunque opus bonum & meritorium vitæ æternæ, ſed requiri neceſſariò aliquem actum pœnitentiæ. Ita D. Thomas hîc art. 1. ubi ſic diſcurrit: *Remiſſio culpæ fit per conjunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter ſeparat culpa: Sed hæc ſeparatio perfectè quidem fit per peccatum mortale, imperfectè autem per peccatum veniale; nam per peccatum mortale mens omninò à Deo avertitur, utpote contra charitatem agens; per peccatum veniale retardatur affectus hominis, ne promptè in Deum feratur. Et ideò utrumque peccatum per pœnitentiam remittitur, quia per utrumque deordinatur voluntas hominis, per immoderatam converſionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non poteſt, quandiu voluntas peccato adhæret; ita etiam nec peccatum veniale, quia* [illegible]*nente cauſâ, manet effectus.* Quibus verbis hanc inſinuat rationem, quâ probatur primò noſtra concluſio. Peccatum veniale cauſat aliquam deordinationem in voluntate hominis, non quidem circa ultimum finem, ſed circa media conducentia ad talem finem, per immoderatam converſionem ad bonum creatum; unde ad remiſſionem peccati venialis requiritur quod talis deordinatio reparetur ſive tollatur: Sed tolli nequit, niſi per aliquam pœnitentiam ſive diſplicentiam de illa, tum quia nihil expellitur niſi à ſuo contrario: tum etiam, quia quandiu voluntas actu aut virtute per actum pœnitentiæ non retractat inordinatum illum affectum ad creaturam, ſemper moraliter cenſetur perſeverare in illo; nam quandiu non retractat actum quem ſemel elicuit, ſemper cenſetur velle illum: Ergo ad remiſſionem venialium, aliquis actus pœnitentiæ requiritur.

Probatur ſecundò concluſio: Cùm peccatum ſive mortale ſive veniale non remittatur, ſaltem 3.
de facto, & per ſolam non imputationem ſive extrinſecam condonationem, ſed per actum vel formam ipſi contrariam, ſive cum eo incompoſſibilem, illi actus duntaxat ſufficiunt in homine juſtificato ad remiſſionem venialium, qui ſunt incompoſſibiles cum peccatis illis: Sed non quodlibet opus meritorium eſt incompoſſibile cum peccato veniali, aliàs enim remanens in tali peccato, nihil omnino mereretur: Ergo ad remiſſionem peccatorum venialium, non ſufficit quodcunque opus bonum & meritorium vitæ æternæ, ſed requiritur neceſſariò aliquis actus pœnitentiæ.

Confirmatur: Si quodcumque opus meritorium ſufficeret ad remiſſionem peccati venialis, 4.
vel quia æquè aut magis placet Deo, quàm peccatum veniale diſpliceat, ut dicit Scotus; vel quia facit hominem magis amicum Deo, & dignum majori gratiâ & gloriâ? Non primum, aliàs enim aliquando aut nullum remitteretur peccatum veniale, aut innumera, ſi eſſent, remitterentur uno tantùm actu meritorio; quia non eſt major ratio quare hoc potiùs quàm illud remittatur, præſertim quando ſunt æqualia inter ſe; quod tamen nec de actu quocumque charitatis concedunt Doctores. Nec etiam ſecundum, quia quantumcunque gratia ſit intenſa; non habet incompoſſibilitatem cum peccato veniali.

Dico ſecundò, ad remiſſionem venialium non requiritur neceſſariò pœnitentia formalis, ſed ſufficit virtualis. Ita S. Thomas articulo citato, ubi poſt verba ſuperiori concluſione adducta, ſubdit: *Exigitur autem ad remiſſionem peccati mortalis, perfectior pœnitentia, ut ſcilicet homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur quantùm in ipſo eſt, ut ſcilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum ſingula peccata mortalia, ut ſingula deteſtetur. Sed hoc non requiritur ad remiſſionem venialium peccatorum. Non tamen ſufficit habitualis diſplicentia, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ virtutis; quia ſic charitas non compateretur peccatum veniale quod patet eſſe falſum. Unde ſequitur quod requiratur quædam virtualis*

A *virtualis diſplicentia, putà cùm aliquis hoc modo fertur ſecundùm affectum in Deum & res divinas, ut quidquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe hac commiſiſſe, etiam ſi actu de illo non cogitaret.* Quibus verbis apertè docet, ad remiſſionem venialium non requiri neceſſariò pœnitentiam formalem, ſed ſufficere virtualem.

6. Ratio etiam id ſuadet: Primò, quia ſola pœnitentia virtualis ſufficienter opponitur veniali; nam ſicut in veniali eſt receſſus non quidem ab amicitia, ſed à familiaritate Dei, & converſio aliqua inordinata ad creaturam; ita in pœnitentia virtuali, qualis eſt actus charitatis, eſt acceſſus ad familiaritatem Dei, & receſſus a creatura. B

7 Secundò, Multò plus requiritur ad remiſſionem peccati mortalis, quàm ad remiſſionem peccati venialis: Sed ad remiſſionem peccati mortalis ſufficit pœnitentia virtualis, ſaltem per accidens, ut diſputatione præcedenti oſtenſum eſt: Ergo eadem ſufficiet ad remiſſionem peccati venialis, etiam per ſe & ex natura rei.

Art. 2. ncl. 2.

8. Tertiò, Peccata venialia non ſunt de neceſſitate confeſſionis, nec per conſequens etiam de neceſſitate contritionis: Ergo remittuntur ſine ordine ad contritionem, atque adeò ſine pœnitentia formali.

9 Quartò, Sacramentalia aliqua cum devotione ſuſcepta, habent vim ad remittendum peccata venialia, ut infrà dicemus: Ergò à fortiori remittuntur peccata venialia per actum charitatis vel devotionem ad res divinas. Patet Conſequentia, actus enim charitatis magis opponitur venialibus peccatis, quàm ſacramentalia. *Dixi per actum charitatis: vel devotionem ad res divinas*, quia nomine pœnitentiæ virtualis, intelligitur non ſolùm actus charitatis quo movemur in Deum, ſed etiam omnis motus quo quis ita fertur in res divinas, ut venialia diſplicerent, ſi memoriæ occurrerent; talis enim motus poteſt dici pœnitentia virtualiter aut æquivalenter, totque remittet peccata venialia, quot formaliter aut virtualiter diſplicebunt, & omnia, ſi omnia diſpliceant ſub aliqua ratione communi omnibus, putà ſub ratione divinæ offenſæ.

§. II.

Solvuntur objectiones.

10. OBjicies primò contra primam concluſionem: D. Thomas hic art. 1. ad 2. affirmat martyrium & baptiſmum purgare ab omni culpa tam veniali quàm mortali, ſi non inveniant voluntatem actu adhærentem peccato. Ergo cenſet ad remiſſionem venialium non requiri neceſſariò actum pœnitentiæ.

11. Reſpondeo S. Thomam in eo qui ad martyrium vel ad baptiſmum accedit cum peccatis venialibus aut mortalibus, ſupponere præceſſiſſe aliquem actum attritionis, quo poſito, ut deinde martyrium aut baptiſmus peccata remittant ſufficit, ſi inveniant voluntatem Martyris vel baptizandi actu peccato non adhærentem. Quod autem hoc ſupponat, patet tum ex corpore articuli, ubi ad utraque peccata dimittenda requirit pœnitentiam: tum quia eodem modo loquitur de remiſſione mortalium & venialium, per martyrium & baptiſmum: nemo autem dicet, de facto martyrium vel baptiſmum mortalia remittere ſine attritione.

A Dices, Si baptiſmus & martyrium non remittant peccata venialia, ſine attritione formali aut virtuali de illis, poterit prudenter dubitari, an aliquibus baptizatis ad peccata venialia valde propenſis, talia peccata per baptiſmum remiſſa fuerint, ſubindeque conveniens ſatisfactio poterit pro illis imponi, quod in Eccleſia inauditum eſt. Poterit quoque Eccleſia prudenter orare pro aliquibus Martyribus, ut Deus illis remittat pœnas peccatorum venialium, cum quibus deceſſerunt. Quod eſt contra ſenſum & praxim Eccleſiæ, & contra illud S. Auguſtini, *Injuriam facit Martyri qui orat pro Martyre.* 12.

B Reſpondeo negando utramque ſequelam, cùm enim ea ſit vis baptiſmi & martyrii, ut remittat omnia peccata tam mortalia quàm venialia ante ipſum commiſſa, quoad reatum culpæ, & totius pœnæ, niſi ſit obex; ſi quis baptiſmum ſuſcepit, aut martyriū paſſus eſt, cum obice negativo circa venialia, defectu attritionis de illis, cùm primùm poſtea ponitur attritio, tolluntur omnia venialia quoad culpam & quoad pœnam integram: quare non eſt imponenda ſatisfactio baptizatis cum tali obice, ſed tantùm hortandi ſunt, ut quamprimū atterantur, & obicem tollant. Similiter non eſt orandum pro Martyre poſt ejus mortem, ut à pœnis liberetur, quia in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, C vel paulò ante, prorumpit in actū ferventiſſimum contritionis vel charitatis, quo liberatur ab omni pœna peccatis venialibus debita, quæ ante mortem non expiavit. 13

Objicies ſecundò: Omnis actus dilectionis, etſi non ſit virtualis diſplicētia de venialibus, eſt meritorius gloriæ æternæ: Ergo à fortiori meretur remiſſionem venialium; qui enim poteſt id quod eſt majus, à fortiori poteſt id quod eſt minus: Ergo ad remiſſionem venialium non requiritur neceſſariò actus pœnitentiæ formalis aut virtualis. 14.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, quia actus charitatis per ſe ordinatur D ad promerendam vitam æternam, non autem ad remiſſionem venialium, niſi cum illis habeat oppoſitionem, quam non habet, ſi non ſit virtualis ſaltem eorum diſplicentia. Illud verò axioma, *qui poteſt maius, poteſt & minus*, habet locum ſolùm in his quæ ſunt ejuſdem rationis, aut ſubordinata, qualia non ſunt remiſſio culpæ venialis, & meritum vitæ æternæ. 15.

Objicies tertiò: Qui meretur finem, meretur tolli impedimenta ad finem ſed venialia ſunt impedimenta ad gloriam: Ergo qui meretur gloriam, meretur etiam remiſſionem peccatorum venialium, ſubindeque ad illam ſufficit quodcumq; opus bonum & meritorium vitæ æternæ. 16.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Qui meretur finem, E meretur tolli impedimenta eſſentialia ad finem, concedo. Meretur tolli impedimenta accidentalia, nego. Alioquin qui meretur gloriam, mereretur totius pœnæ temporalis remiſſionem, nam hæc etiam eſt impedimentum ad illam. Cùm igitur venialia ſolùm ſint impedimentum accidentale, retardans, non tollens gloriam, non ſequitur, quod qui meretur gloriam, mereatur ſemper remiſſionem venialium: poſſumus enim elicere opus bonum & meritorium vitæ æternæ, retinendo affectum ad aliquod veniale peccatum autem veniale (ut infrà dicemus) non poteſt remitti, ſaltem de via ordinaria, quandiu homo retinet affectum ad illud. 17.

Objicies quartò cùm Soto: Macula peccati 18.

venia-

venialis conſiſtit in obligatione ad pœnam temporalem: Sed pœna temporalis debita peccato veniali, ſine actu pœnitentiæ remitti poteſt: Ergo & tolli macula peccati venialis. Minor videtur certa, Major verò ex eo probari poteſt, quòd cùm peccatum veniale non cauſet privationem gratiæ nec convertat hominem ad creaturam tanquam ad ultimum finem, tranſacto actu peccati venialis, nihil ex eo remanere poteſt, quod habeat rationem maculæ, ſeu peccati habitualis, niſi reatus ſeu obligatio ad pœnam temporalem.

19 Reſpondeo negando Majorem, tum quia obligatio ad pœnam eſt quid conſequens culpam; ideò enim aliquis dignus eſt pœnâ quia peccavit, & veniale eſt proprie culpa, cùm ſit materia confeſſionis, quæ non verſatur niſi circa culpas. Tum etiam, quia alioquin poſſet veniale remitti ei qui haberet actuale propoſitum illud in futurum committendi; nam poſſet ſolvere pro præterito, & ſimul habere propoſitum committendi aliud in futurum. Ad probationem in contrarium, reſpondent aliqui, maculam peccati venialis conſiſtere in converſione inordinata ad bonum commutabile, non quidem quæ ſit contra ipſum Deum ſimpliciter loquendo, ſicut ea in qua conſiſtit peccatum mortale, ſed tantùm præter Deum atque adeò retardans affectum, ne promptè in eum feratur. Cui reſponſioni manifeſtè favet D. Thomas hic art. 2. ad 3. ubi ait *quod ſicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: uno modo per privationem eius quod requiritur ad decorem, puta debiti coloris, aut debitæ proportionis membrorum; alio modo per inductionem alicuius impedientis decorem, puta luti, aut pulveris: ita etiam animæ inducitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquid temporale, & hoc fit per peccatum veniale.* Alii verò cenſent, quod ſicut macula peccati mortalis non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in privatione gratiæ ſanctificantis, in anima peccatoris ex præterito actu peccati reſultante, ut in Tractatu de peccatis cum Carmelitis Salmanticenſibus docuimus: ita macula peccati venialis non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in privatione fervoris charitatis, ſeu illius habilitatis quam habet charitas, ut promptè feratur in Deum. Et hæc etiam ſolutio probabilis eſt, & his quæ loco citato Tractatûs de peccatis docuimus, omnino conſona.

20 Dices, Ex hoc ſequeretur, quod peccatum veniale non poſſet tolli ſeu remitti niſi per actum charitatis, privatio enim non poteſt tolli niſi per formam oppoſitam. Sequeretur etiam non poſſe remitti unum veniale ſine alio: ſi enim macula peccati venialis opponatur privativè actuali fervori charitatis, non poterit ſine fervore charitatis remitti: Sed charitatis fervor quodcumque peccatum veniale excludit: Ergo non poterit unum peccatum veniale remitti, niſi ſimul omnia deleantur.

21 Reſpondeo negando ſequi duo illa inconvenientia. Non quidem primum, cùm enim macula peccati venialis conſiſtat in privatione aut diminutione illius fervoris & promptitudinis quâ anima fertur in Deum, ei non ſolùm opponitur actus charitatis, ſed etiam actus religionis & aliarum virtutum, quo quis ita fertur in Deum vel res divinas, ut venialia diſplicerent, ſi memoriæ occurrerent: unde per illos actus (ut ſupra dicebamus) peccata venialia remitti poſſunt, quia actus illi, ſunt actus pœnitentiæ virtualiter, aut æquivalenter, ut colligitur ex D. Thoma hic art. 1. ubi docet peccata venialia poſſe remitti per virtualem diſplicentiam, *Sicut* (inquit) *cùm aliquis hoc modo fertur ſecundùm affectum in Deum, & res divinas, ut quidquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe hoc commiſiſſe.*

Secundum etiam inconveniens non ſequitur ex noſtra doctrina, cùm enim fervor charitatis habeat quandam latitudinem, fieri poteſt ut aliquis fervor charitatis opponatur ſolùm aliquibus peccatis venialibus, non tamen omnibus (quia non tantus eſt, ut formalem aut virtualem omnium diſplicentiam includat) ſubindeque licèt per illum charitatis fervorem aliqua peccata venialia remittantur, non tamen omnia. 22

Objicies quartò cum Durando contra ſecundam concluſionem: Peccatum veniale non tollitur niſi per ſuum oppoſitum: Sed pœnitentia virtualis illi non opponitur: Ergo peccatum veniale non remittitur per pœnitentiam virtualem, ſed ſolùm per diſplicentiam & pœnitentiam formalem. Major patet, Minor probatur. Tum quia actus fervidus charitatis poteſt eſſe cum peccato veniali: Tum etiam quia devotio ad res divinas, & mendacium jocoſum v. g. nullam habent oppoſitionem; mendacio enim ſolùm opponitur veritas, non verò devotio aut charitas. Præterquam quod devotio & charitas afferunt gaudium, ſubindeque non important dolorem requiſitum ad remiſſionem peccati. 23

Reſpondeo conceſsâ Majori, negando Minorem, & ad primam ejus probationem dico, quod quamvis poſſit eſſe actus fervidus charitatis cum aliquo veniali, cujus non eſt virtualis pœnitentia & retractatio, nequit tamen eſſe cum veniali, cujus eſt virtualis pœnitentia aut retractio. Ad ſecundam dicendum, quod licèt charitas aut devotio non opponatur mendacio jocoſo, ſecundùm ejus rationem ſpecificam, (ſic enim ei tantùm opponitur veritas) opponitur tamen ei ſecundùm rationem genericam peccati venialis; cùm enim promptè tendat in Deum, opponitur retardationi tendentiæ in illum, quam retardationem peccatum veniale ſecundùm rationem genericam importat. Gaudium verò illud quod affert devotio eſt virtualis diſplicentia peccati venialis, cùm ſit delectatio de ejus contrario. 24

§. III.

Tria corollaria ex præcedenti doctrina.

Ex dictis colliges primò, hoc inter peccatum mortale & veniale reperiri diſcrimen, quod ad remiſſionem mortalis requiritur per ſe formalis pœnitentia, licèt per accidens ſufficiat pœnitentia virtualis; ad remiſſionem verò peccati venialis, per ſe tantùm requiritur pœnitentia virtualis, nec requiritur pœnitentia formalis, niſi ad meliùs eſſe. 25

Colliges ſecundò aliud diſcrimen inter peccata mortalia & venialia; cùm enim peccata mortalia non tollantur niſi per gratiam ſanctificantem, quæ cum quolibet peccato mortali incompoſſibilis eſt, repugnat unum peccatum mortale remitti ſine alio, ut diſputatione præcedenti art. 2. conclu. 4. docuimus. E contra verò cùm peccata venialia remittantur per charitatis fervorem, qui inter- 26

interdum tantus non eſt, ut omnia venialia excludat, ac virtualem eorum diſplicentiam importet, unum vel plura peccata venialia poſſunt remitti ſine aliis.

Colliges tertiò, quod quandiu quis eſt affectus
27. aliquo modo circa peccatum aliquod veniale, tale peccatum non poteſt remitti, ſaltem de via ordinaria; quia talis affectus excludit omnem pœnitentiam tam formalem quàm virtualem de illo, utpote ipſi contrarius: peccatum autem veniale non poteſt remitti ſine pœnitentia formali aut virtuali, ut in prima concluſione oſtenſum eſt.

Articulus II.

Vtrum ad remiſſionem venialium requiratur gratia?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis difficultas reſolvitur.

28 NOtandum primò, hanc quæſtionem tam de gratia habituali quàm de actuali procedere; inquirimus enim, utrum non ſolùm auxilium aliquod ſupernaturale movens liberum arbitrium, ſed etiam gratia habitualis hominem juſtificans & ſanctificans, ad remiſſionem peccatorum venialium requiratur?

29 Notandum ſecundò, ad remiſſionem venialium gratiam habitualem poſſe requiri tribus modis. Primò antecedenter, ut perſona ſit capax talis remiſſionis. Secundò concomitanter, quia quodlibet opus remiſſivum venialis, eſt etiam meritorium gratiæ. Tertiò formaliter, quia non poteſt veniale expelli, niſi per gratiam habitualem, ut per formam oppoſitam. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò, remiſſionem peccatorum venia-
30 lium non poſſe fieri ſine gratia actuali, ſeu auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ. Eſt contra Scotum, Gabrielem, Majorem, & alios, exiſtimantea ad remiſſionem venialium ſufficere actum virtutis naturalis, ſubindeque ad illam auxilium ſupernaturale divinæ gratiæ non requiri. Eſt tamen D. Thomæ hic art. 2. ad 3. ubi ait, *quod ad tollendam maculam venialis peccati requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quem removeatur inordinata adhæſio ad rem temporalem.* Et art. 4. ad 2. dicit *quod licèt ad remiſſionem peccati venialis non requiratur nova infuſio habitualis gratiæ, requiritur tamen aliquis gratiæ actus.*

31 Ratio etiam id ſuadet: Peccatum enim veniale eſt quoddam malum pertinens ad ordinem gratiæ, cùm retardet affectum ne promptè tendat ad Deum ut finem ſupernaturalem, & cauſet aliquã deordinationem circa media ad talem finem: Sed malum pertinens ad ordinem gratiæ, non poteſt tolli niſi per gratiam, ſeu ex auxilia divinæ gratiæ, unumquodque enim tollitur à ſuo contrario: Ergo peccatum veniale non poteſt remitti ſine auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ.

32 Confirmatur: Veniale retardat ab ingreſſu gloriæ: Ergo ejus remiſſio non fit ſine gratia; quidquid enim conducit ad gloriam, nobis conceditur per Chriſtum; nam ipſe eſt cauſa totius noſtræ prædeſtinationis, quæ dicit certam ſeriem mediorum, quæ ſunt in ordine gratiæ.

Dico ſecundò, ſemper ad remiſſionem venialium requiritur gratia habitulis antecedenter. Eſt etiam D. Thomæ hic art. 4. ubi docet ei qui eſt in peccato mortali, nullum remitti veniale, quia ille caret gratiã habituali, quæ ad cujuſcumque culpæ remiſſionem prærequiritur. Ratio eſt, quia offenſa non tollitur, niſi per ſatisfactionem factam perſonæ læſæ: Sed non poteſt eſſe ſatisfactio hominis ad Deum læſum per peccatum mortale aut veniale, ſine gratia habituali: Ergo ſine illa nulla offenſa ſive mortalia ſive venialis tolli ſeu remitti poteſt. Major patet, Minor probatur. Omnis ſatisfactio hominis ad Deum debet eſſe amicabilis, & fundata in gratia; cùm enim ſit infinita diſtantia hominis ad Deum, nulla poteſt eſſe ſatisfactio hominis ad Deum, niſi ex acceptatione divina: nullum autem opus peccatoris carentis gratiã ſanctificante, eſt acceptum Deo, cùm ſit opus inimici: Ergo omnis ſatisfactio hominis ad Deum, debet ſupponere gratiam, & in ea fundari. 34

Confirmatur: Peccatum veniale diminuit fervorem charitatis, unde ſine charitatis fervore non remittitur: Sed charitatis fervor ſupponit in ſubjecto gratiam & charitatem: Ergo ad remiſſionem venialium gratia habitualis in ſubjecto antecedenter requiritur. 35

Dico tertiò, gratia habitualis non requiritur formaliter ad remiſſionem venialium. Ita D. Thomas hic art. 2. ad 3. ubi ſic diſcurrit: *Sicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: uno modo per privationem ejus quod requiritur ad decorem, putà debiti coloris, aut debitæ proportionis membrorum: alio modo per inductionem alicujus impedientis decorem, putà luti aut pulveris: Ita etiam animæ inducitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectûs inordinatam ad aliquid temporale. Et hoc fit per peccatum veniale, Et ideò ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infuſio gratiæ; ſed ad tollendam maculam venialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam removetur inordinata adhæſio ad rem temporalem.* Quibus verbis Sanctus Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit: Id enim requiritur formaliter ad remiſſionem venialis, quod requiritur ut forma tollens maculam ex eo provenientem: Sed gratiam habitualis non eſt forma tollens maculam peccati venialia, cùm ea non conſiſtat in privatione gratiæ habitualis, ſicut macula peccati mortalis, ſed vel in converſione aliqua inordinata ad bonum commutabile, retardante affectum voluntatis ne promptè in Deum feratur; vel in privatione fervoris charitatis, ſeu illius habilitatis quam habet charitas ut promptè feratur in Deum, ſicut art. præced §. 2. in ſolutione terriæ objectionis declaravimus: Ergo gratia habitualis non requiritur formaliter ad remiſſionem peccati venialis. 36

Dico quartò, remiſſio venialium non ſemper habet adjunctam gratiæ habitualis infuſionem, quæ ſubinde ad remiſſionem venialium non requiritur concomitanter, ſed ſolùm antecedenter. Hanc etiam concluſionem docet & probat Divus Thomas hic art. 2. in corp. his verbis: *Peccatum veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, ſed retardat actum ejus, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licèt non contra Deum; & ideò ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia; ſed ſufficit aliquis motus gratiæ vel charitatis ad ejus remiſſionem,*

§. II.

Solvuntur objectiones.

37 OBjicies primò contra primam concluſionem. Omne contrarium tollitur per ſuum contrarium: Sed veniale eſt actus naturalis contra aliquam virtutem naturalem, v. g. mendacium contra veracitatem, exceſſus in cibo aut potu contra temperantiam. Ergo remitti poteſt per contrarium actum naturalem, ſubindeque ad ejus remiſſionem non requiritur auxilium divinæ gratiæ.

38 Confirmatur primò; Peccatum veniale non B tollit ordinem ad ultimum finem, ſed ſolùm nimis inhæret creaturæ, ſalvo tali ordine: Sed naturaliter & abſque auxiliis gratiæ poteſt quis tollere hanc nimiam adhæſionem ad creaturam, per actum ſcilicet amoris Dei Creatoris ſuper omnia (qui eſt actus merè naturalis, ac proinde poſſibilis naturaliter ſine gratia) accedendo namque ad Deum, receditur à creatura: Ergo naturaliter & abſque auxilio divinæ gratiæ, poteſt quis obtinere remiſſionem venialium peccatorum.

39 Confirmatur ſecundò; In pura natura fuiſſent venialia: Sed in eo ſtatu potuiſſent remitti per actum naturalem oppoſitum peccato: Ergo C etiam in hoc ſtatu.

40 Ad objectionem reſpondeo, veniale in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem, non ſolùm eſſe contra aliquam virtutem naturalem, ſed etiam opponi alicui perfectioni ſupernaturali, nimirum fervori charitatis, & familiaritati ejus cum Deo, ſubindeque tolli non poſſe niſi per aliquem charitatis fervorem; aut actum aliquem ſupernaturalem aliquo modo convertentem hominem ad hanc familiaritatem, veniali amiſſam.

41 Ad primam confirmationem dicendum quod licèt peccatum veniale non tollat ordinem ad ultimum finem, dicit tamen deordinationem circa D media ad talem finem: ſuppoſitâ autem elevatione creaturæ intellectualis ad ordinē gratiæ, ſicut ultimus finis eſt ſupernaturalis, ita & media ad illum conducentia, ſupernaturalia ſunt, & conſequenter deordinatio circa talia media per peccatum veniale, reductivè ſupernaturalis eſt; unde non poteſt tolli niſi per actum ſupernaturalem ipſi contrarium, qui proinde ex auxilio aliquo ſupernaturali procedere debet. Deinde, quamvis daretur, quod hujuſmodi deordinatio ſeu nimia adhæſio ad creaturam, poſſet tolli per actum naturalem amoris Dei creatoris ſuper omnia, argumentum non urgeret; quia talis actus, in ſtatu naturæ lapſæ, elici nequit ſine auxilio divinæ gra- E tiæ, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt. *Diſp. 1. art. 4.*

42 Ad ſecundam confirmationem concedo in pura natura futura fuiſſe venialia, ſed diverſæ rationis à noſtris, eò quòd tunc non fuiſſent oppoſita fervori charitatis, & familiaritati cum Deo, ſicut ea quæ committuntur in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem; ideòque remitti potuiſſent per actum naturalem, cum aliquo tamen auxilio naturali indebito naturæ.

43 Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Remiſſio venialium quæ fit ſimul cum remiſſione mortalium, non ſupponit gratiam habitualem, quia hæc non ſupponitur ad remiſſio- A nem mortalium: Ergo ad remiſſionem venialium non ſemper gratia habitualis antecedenter requiritur.

44 Reſpondeo, remiſſionem venialium quæ fit ſimul cum remiſſione mortalium, non ſupponere quidem gratiam habitualem, ordine durationis, eam tamen ſupponere ordine naturæ; priùs enim naturâ remittuntur mortalia, per reſtitutionem gratiæ habitualis, quàm venialia per reſtitutionem ſpecialium auxiliorum, cùm priùs reſtituamur in amicitiam Dei, quàm in ejus familiaritatem.

45 Objicies tertiò: Peccatum veniale remittitur in inferno: Sed in inferno non eſt gratia habitualis: Ergo illa ad remiſſionem venialium non ſem- B per requiritur. Minor patet, Major probatur, quia aliàs peccatum veniale puniretur pœnâ æternâ, quod videtur nimis rigidum.

46 Reſpondeo negando Majorem, & ad ejus probationem, diſtinguo Antecedens: peccatum veniale puniretur pœnâ æternâ, per ſe, quaſi illa eſſet debita veniali ſecundùm ſe, nego. Per accidens, ex eo quod ſubjectum non eſt gratum Deo, nec proinde capax illi ſatisfaciendi pro peccato ſive mortali ſive veniali, concedo.

47 Dices, Deus non punit ultra condignum, etiam per accidens: Sed ſi puniret veniale in inferno pœnâ æternâ, illud puniret ultra condignum, cùm C peccato veniali non debeatur pœna æterna: Ergo veniale, etiam per accidens, non punitur à Deo pœnâ æternâ.

48 Reſpondeo negando ſequelam Minoris, & ad probationem ei ſubjunctam, dico quod licèt peccato veniali ex propria ratione formali, ſeu ex malitia ſibi propria, non debeatur pœna æterna; ex conditione tamen ſubjecti, non habentis gratiam ad remiſſionem culpæ venialis neceſſariam, per accidens pœna æterna illi debetur. De quo plura diximus in Tractatu de peccatis diſputatione 8. articulo 7. ad quem locum Lectorem remittimus.

49 Objicies quartò contra tertiam concluſionem; D Gratia habitualis eſt forma incompoſſibilis cum peccato veniali: Ergo requiritur formaliter ad venialium remiſſionem. Conſequentia patet ex ſuprà dictis, Antecedens probatur. Gratia habitualis eſt participatio naturæ divinæ: Ergo ex ſua natura pugnat cum quocumque peccato ſive mortali, ſive veniali, ſicut ipſa natura divina, cujus eſt participatio.

Confirmatur: Gratia habitualis in patria expellit formaliter omne veniale: Ergo id etiam præſtat in via, cum ſit eadem in utroque ſtatu.

Ad objectionem reſpondeo, negando Antecedens, ad cujus probationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam. nam licèt gratia habi- E tualis ſit participatio naturæ divinæ, eſt tamen participatio accidentalis, diminuta, & imperfecta, infinitè diſtans à ſanctitate increata divinæ naturæ, cum qua pugnat peccatum veniale.

50 Ad confirmationem, nego Antecedens, non enim gratia habitualis, ſed viſio Dei, & amor beatificus, expellunt peccatum veniale in patria; viſio quidem radicaliter, amor verò beatificus formaliter.

51 Objicies ultimò contra ultimam concluſionem: Actus charitatis & contritionis, quibus peccatum veniale remittitur, merentur augmentum gratiæ habitualis: Ergo remiſſio venialium, illius infuſionem ſemper habet adjunctam.

Reſpon-

52. Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; licet enim actus charitatis & contritionis quibus peccatum veniale remittitur, mereantur augmentum gratiæ habitualis, non tamen ſemper fit infuſio gratiæ, quando peccatum veniale per illos actus remittitur; quia augmentum gratiæ & charitatis non ſtatim confertur, niſi quando ponuntur actus habitu intenſiores; quando verò ponuntur actus minùs intenſi, quibus remittitur peccatum veniale, tunc gratia non augetur in eſſe habitus, ſed ſolum in eſſe gratiæ; quia nimirum tunc ſubjectum acceptatur ad majorem gratiam, quando producetur actus intenſior, vel in fine vitæ, conferendam, ut fusè explicuimus in Tractatu de virtutibus Theologicis. *Diſp. ultimâ art. 8.*

53. Adverte autem, quod licèt in remiſſione peccatorum venialium, non fiat ſemper infuſio gratiæ, nunquam tamen gratia infunditur, niſi fiat remiſſio aliquorum venialium, ut docet D. Thomas hic art. 2. in corp his verbis: *Ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia, ſed ſufficit aliquis motus gratiæ & charitatis ad eius remiſſionem. Quia tamen in habentibus uſum liberi arbitrij, in quibus ſolis poſſunt eſſe venalia peccata, non contingit eſſe infuſionem gratiæ, ſine actuali motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum; ideò quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.* Quod intelligi debet per ſe, & quantùm eſt ex parte cauſæ remittentis; interdum enim per accidens, ob impedimentum ſe tenens ex parte ſubjecti, contingere poteſt, quod gratia alicui infundatur, & tamen ei non remittantur peccata venialia; ut cùm aliquis mente diſtractus, aut cum affectu ad peccatum veniale, accedit ad aliquod ſacramentum; tunc enim ipſi quidem infunditur gratia habitualis, vel eius augmentum; ſed non remittuntur peccata venialia, quia tali remiſſioni ponit impedimentum: ſicut licet verum ſit dicere, quod in omnibus ſacramentis detur gratia, tamen ex aliquo impedimento, & per accidens, poteſt contingere, quod non detur, ut conſtat in ſacramento pœnitentiæ informi.

Articulus III.

An, & quomodo peccata venialia remittantur per Sacramenta, & Sacramentalia?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione, utraque difficultas reſolvitur.

54. Certum eſt, ſacramentum pœnitentiæ habere vim remittendi peccata venialia, ex opere operato: Tum quia non ſolum peccata mortalia, ſed etiam venialia, ſunt hujus ſacramenti materia, ut dicemus infra, cū agemus de confeſſione: Tum etiam, quia rationi conſentaneum non eſt, exiſtimare ſacramentum pœnitentiæ poſſe quidem delere peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſed non venialia, quæ ſunt minoris momenti, & faciliùs remitti poſſunt. Unde ſolum difficultas eſt, an virtus hæc remittendi peccata venialia, competat etiam aliis ſacramentis, & quibuſdam rebus & actionibus ſacris, quæ à Theologis *ſacramentalia* appellantur, & præcipuè ſunt ſex, hoc verſu expreſſa.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Orans, id eſt oratio Dominica, in qua petimus culpas quotidianas, ſeu veniales, quas quotidie committimus, nobis dimitti. Vel oratio in Eccleſia conſecrata: 3. Regum 4. *Qui oraverit in loco iſto, dimitte Domine peccata populi.* *Tinctus*, ſupple aquâ benedictâ, cujus meminit Clemens lib. 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 47. & Alexander I. relatus in cap. *Aquam ſale*, de conſecrat. diſt. 3. eiuſque decem eximios effectus recenſet Henriques libro 4. de ſacramentis cap. 15. *Edens*, id eſt panis benedictus, qui in locum Euchariſtiæ dabatur Catechumenis, vel etiam fidelibus non communicantibus. *Confeſſus*, id eſt confeſſio generalis, quæ fit in Prima, Completorio, & in principio Miſſæ, ad quam refertur tunſio pectoris, quæ internum animi dolorem declarat; & de qua dicit Auguſtinus lib. de pœnit. cap. 2. *Pro levibus peccatis pectora noſtra tundimus, & dicimus, dimitte nobis debita noſtra.* Additur *Dans*, ſupple Eleemoſynam, quæ peculiarem vim habet ad obtinendam à Deo miſericordiam & remiſſionem peccatorum. *Benedicens*, id eſt, Epiſcopi vel Abbatis conſecrati benedictio. Quibus aliqui addunt unctionem ſacram, quâ Sacerdotes, & Reges unguntur. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò, omnia ſacramenta novæ legis habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato, id tamen ſpecialiter aliquibus ſacramentis competit, nimirum Baptiſmo, Confirmationi, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctioni.

Prima pars eſt D. Thomæ hic art. 3. in corp. ubi ſic ait. *Per omnia ſacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur*: utique ex opere operato, quia cùm cauſent gratiam ex opere operato, & ad infuſionem gratiæ ſequatur (ut ibidem ait S. Doctor) remiſſio venialium, hanc etiam ex opere operato cauſant. 55.

Ratio etiam id ſuadet: nam omnia ſacramenta novæ legis habent virtutem remittendi ex opere operato peccata omnia mortalia, quædam ex vi primariæ inſtitutionis Chriſti inſtituentis, & hæc dicuntur *ſacramenta mortuorum*; alia verò ex vi ſecundariæ inſtitutionis eiuſdem Chriſti, & hæc appellantur *ſacramenta vivorum*, ut in Tractatu de ſacramentis in communi diſp. 3. fusè oſtendimus: Ergo cùm peccata venialia faciliùs remittantur; ſacramenta novæ legis remittunt peccata venialia ex opere operato, eaque maximè, quæ ſpeciali cujuſque fini magis opponuntur, ut matrimonium, ea quæ repugnant ſpecialiter caſtitati & ſtatui conjugali. Ordo, quæ religioni & ſtatui clericali: Confirmatio, quæ fidei: Euchariſtia, quæ charitati & unioni cum Deo & cum proximo.

Confirmatur: Omnia ſacramenta, ut inſtrumenta paſſionis Chriſti ſunt inſtituta ad ſanctificandas animas, eaſque perfectè diſponendas ad gloriæ conſecutionem: Ergo & ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo poſſunt à gloriæ conſecutione impedire: Cum igitur venialia retardent nos a conſecutione gloriæ, debent per ſacramenta ritè ſuſcepta remitti; 56.

Secunda pars concluſionis probatur diſcurrendo ſigillatim per hujuſmodi ſacramenta. In primis de Baptiſmo id manifeſtum eſt, cùm enim ſit

quædam ſpiritualis regeneratio, gratiæ quæ in eo datur eſt regenerativa, ſubindeque omnino tranſmutat hominem, & delet omnem maculam vitæ præteritæ, quæcumque illa ſit, ut definit Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5. ubi ait Baptiſmum tollere in eo quem regenerat, quidquid veram habet & propriam peccati rationem. Et Florentinum in decreto unionis dicit, effectum hujus ſacramenti eſſe remiſſionem omnis culpæ, tam actualis, quam originalis: ſub culpa autem actuali, continetur peccatum veniale. Idem patet de Confirmatione, cùm enim proprius ejus effectus ſit robur animæ, & incrementum vitæ ſpiritualis, debet ex opere operato remittere peccata venialia, quæ perfectioni & incremento vitæ ſpiritualis opponuntur. De Euchariſtia verò probatur, Tum quia eſt inſtituta per modum cibi & nutrimenti ſpiritualis, unde propriâ virtute reſtaurat quod deperditur per calorem concupiſcentiæ, ex qua ſunt peccata venialia. Tum etiam, quia proprius hujus ſacramenti effectus eſt excitare fervorem charitatis, quo peccata venialia remittuntur. Unde Trid. ſeſſ. 13, cap. 2. affirmat illud eſſe antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, id eſt à venialibus, & à mortalibus præſervemur. Demum de Extrema-Unctione facilè ſuadetur, tum ex forma ipſius, in qua ſic dicitur, Dimittat tibi Deus quidquid peccaſti per viſum. &c. quæ verba præcipuè de peccatis venialibus intelligenda eſſe, ſuo loco dicemus. Tum etiam quia cùm hoc ſacramentum inſtitutum ſit ad perfectè diſponendum hominem ad gloriæ ingreſſum & conſecutionem, debet, ex vi ſua & inſtitutione, tollere peccata venialia, quæ ab introitu ad gloriam, & ab ejus conſecutiooe retardant.

Dico ſecundò, non ſolùm ſacramenta, ſed etiam nonnulla ſacramentalia, remittere peccata venialia ex opere operato. Ita commuoiter docent Thomiſtæ, contra Recentiores.

57 Probatur primo. Nõnulla ſacramentalia dicũtur ex benedictione Eccleſiæ ſanctificare & mũdare nos, non quidem à peccatis mortalibus (ſic enim deberent gratiam infundere) ſed à venialibus, quia non datur alia ſanctificatio atq; mundatio, niſi à peccatis mortalibus, vel venialibus; non datur enim in lege Evangelica ſanctificatio ſeu purificatio à legalibus immunditiis, cùm legalia illa jã ceſſaverint: Sed hæc melius & cõvenientius explicantur, ſi dicatur illa ſacramentalia remittere peccata venialia ex opere operato: Ergo ita ſentiendũ eſt. Major eſt expreſſa in jure in c. *Aquam ſale*, de conſecrat. diſt. 3. ubi Alexander I. qui fuit quintus poſt D. Petrum Pontifex ſic ait: *Aquam ſale conſperſam in populis benedicimus, ut eâ cuncti aſperſi ſanctificentur, quod omnibus Sacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Si enim cinis vitulæ aſperſus ſanctificabat atque mundabat, multò magis aqua ſale conſperſa, divinisque precibus ſacrata, populum ſanctificat atque mundat. Et ſi ſale aſperſo per Eliſæum Prophetam, ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis divinis precibus ſacratus ſal, ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat & purgat, &c. hoc eſt multiplicat, & inſidias diaboli avertit, & à phantaſmatis verſutiis homines defendit.* Minor verò ſuadetur. Ideò Theologi colligunt ex doctrina Patrum, ſacramenta novæ legis cauſare gratiam ex opere operato, quia dicunt Patres abſolutè & ſimpliciter, quod ſanctificant & purificant animas: Ergo ſimiliter quando Patres dicunt ſacramentalia nos ſanctificare & mundare à peccatis venialibus, id melius & convenientiùs intelligitur & explicatur de remiſſione venialium ex opere operato, quàm ſolùm ex opere operantis.

Probatur ſecundò: Sacramenta legis novæ per hoc differunt à ſacramentis legis antiquæ, quod iſta ſolum ex opere operantis, illa verò etiam ex opere operato remittant peccata mortalia: Ergo ſimiliter differentia inter ſacramentalia legis Moſaicæ, & ſacramentalia legis Chriſti, in eo conſiſtit quod iſta ex opere operato, illa verò ex opere ſolum operantis eſſent remiſſiva venialium.

Addo, hoc maximè pertinere ad Chriſti magnificentiam, quod poteſtatem Eccleſiæ ſuæ tradiderit inſtituendi ſigna aliqua ſenſibilia & ceremonias, in quarum uſu ex opere operato remitterentur hominibus peccata veoialia; idque affectum & devotionem magis erga ceremonias illas Eccleſiæ excitare.

Dixi autem, Nonnulla ſacramentalia remittere peccata veniale in ex opere operato, quia inter ſacramentalia quædam ſunt quæ remittunt peccata venialia, ſolum ex opere operantis, quatenus ipſa in ſe aliquem bonum motum includunt, vel fervorem charitatis extrinſecè ſaltem & objectivè excitant, ut docet S. Thomas quæſt. 58
7. de malo art. 12. his verbis: *Voluntas ad quam pertinet fervor ſeu actus charitatis, tripliciter ad aliquid inclinatur; aliquando quidem ex ſola ratione aliquid demonſtrante; aliquando ex ratione ſimul & aliquo interiori inſtinctu; aliquando autem ex inclinatione habitus inhærentis; & illa cauſant charitatis fervorem, atque adeò remiſſionem peccati venialis ſecundum tria prædicta, ut ſacramenta novæ legis, quia ea ratio conſiderat ut ſalutares medicinas, & divina virtus in eis ſecretius operatur ſalutem, & per ea confertur habitualis gratiæ donum. Quædam verò ſunt, quæ cauſant remiſſionem venialis peccati ſecundum duo prædicta; non enim cauſant gratiam, ſed excitant rationem ad aliquid conſiderandum, quod excitet charitatis fervorem; & etiam pie creditur quod virtus divina interius operatur, excitando dilectionis fervorem; & hoc modo aqua benedicta, benedictio Pontificalis, & huiuſmodi ſacramentalia cauſant remiſſionem peccati venialis. Quædam verò ſunt quæ cauſant remiſſionem venialis, ſolum excitando charitatis fervorem, per modum conſiderationis, ſicut oratio Dominica, tunſio pectoris, & alia huiuſmodi.*

Itaque in his ſacramentalibus diſtinguimus ea quæ ſpecialem conſecrationem & benedictio- 59
nem Eccleſiæ habent ad ſanctificationem noſtram, ut aqua benedicta, benedictio Epiſcopalis, & ſimilia; & alia quæ talem conſecrationem non habent, ſed ipſa de ſe motum aliquem bonum & fervorem charitatis, includunt, ut oratio Dominica, quæ petit remiſſionem peccatorum, pia & devota tunſio pectoris, confeſſio generalis, &c. De prioribus docet S. Thomas, quod non ſolum remittunt venialia, excitando rationem ad conſiderandum, in quo maximè conſiſtit id quod fit ex opere operantis, ſed etiam, quia piè creditur virtutem divinam interiùs id operari: quod utique ad virtutem ex opere operato pertinet; eiſdem enim verbis idem S. Doctor in hac parte quæſt. 62. art. 1. explicat modum quo ſacramenta novæ legis cauſant gratiam, & remittunt peccata ex opere operato, ſcilicet quia virtus divina in eis ſecretius operatur.

Dico tertiò, nec Sacramenta, nec Sacramentalia, remittere peccata venialia ex opere operato immediatè, ſed mediatè tantùm, quatenus ſcilicet ex meritis Chriſti, vel ex orationibus Eccleſiæ, à Deo obtinent dignè ea recipientibus, auxilia quædam ſupernaturalis ad eliciendos actus ſupernaturales, quibus formaliter aut virtualiter peccata venialia diſpliceant & retra-
60 ctentur.

Probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. in corp. ubi Sacramentalia dicit valere ad remiſſionem venialium, *inquantum ſunt cum motu deteſtationis peccatorum, vel cum motu reverentiæ in Deum aut res divinas*, ſupple, qui ſit virtualis diſplicentia de peccato. Et in reſp. ad 1. ait, *ea cauſare remiſſionem peccatorum venialium, inquantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui eſt deteſtatio peccatorum, vel implicitè, vel explicitè.* Item in reſp. ad 3. aſſerit: *per illa tolli peccata venialia quantum ad culpam, virtute charitatis, cujus motus per ea excitatur.* Demum de Sacramentis docet in 4. ſent. diſt. 16. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. omnia Sacramenta remittere venialia, quia nata ſunt excitare fervorem charitatis, quo venialia remittuntur. Specialiter id affirmat de Euchariſtia in hac parte quæſt. 79 art. 4. Ergo cenſet Sacramenta & Sacramentalia non remittere peccata venialia immediatè, ſed mediatè tantùm, quatenus ſcilicet ex meritis Chriſti, in actuali & devota eorum ſuſceptione, conferuntur à Deo auxilia ſupernaturalia, ad eliciendos actus ſupernaturales, qui-
61 bus formaliter aut virtualiter peccata venialia diſpliceant & retractentur.

Ratio etiam id ſuadet, cùm enim venialia opponantur fervori charitatis, & ejus privationem cauſent, nullaque privatio poſſit tolli, niſi per poſitionem formæ oppoſitæ; Sacramenta, vel Sacramentalia, non poſſunt aliter remittere peccata venialia, quam obtinendo ex meritis Chriſti, vel ex orationibus Eccleſiæ, auxilia ſupernaturalia, quibus homo applicetur à Deo ad eliciendos actus ferventes charitatis vel pœnitentiæ, per quos talia peccata formaliter aut virtualiter retractentur. Ex quo patet differentia inter peccata mortalia & venialia, & ratio cur per Sacramenta, peccata mortalia remittantur ex opere operato immediatè, non autem venialia; quia nimirum Sacramenta cauſant immediatè gratiam habitualem, cui macula mortalis privativè opponitur; non autem actualem charitatis fervorem, cui opponitur peccatum veniale.

§. II.

Solvuntur obiectiones.

62

OBjicies primò contra primam concluſionem: Qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia ex intentione tacet, etiamſi nullam complacentiam habeat ad ea, remiſſionem ipſorum non aſſequitur; aliàs enim impertinens eſſet illa confiteri, quandoquidem per hoc præcisè quod peccator unum ex eis confiteretur, remiſſionem aliorum etiam obtineret: Ergo per alia Sacramenta, nulla peccata venialia ex opere operato remittuntur; cùm enim in aliis Sacramentis nulla fiat confeſſio peccatorum venialium, ita ſe habent reſpectu eorum omnium, ſicut Sacramentum pœnitentiæ ſe habet ad illa quæ
63 pœnitens non confitetur.

Reſpondet Nugno, negando, ſuppoſitum Antecedentis, nimirum quòd ille qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia ex intentione reticet, non retineat eo ipſo affectum ad illa; cùm enim proprius modus hujus ſacramenti ſit remittere peccata, mediâ confeſſione, non velle illa confiteri, eſt (inquit) habere virtualem quandam complacentiam in illis. Hæc ſolutio probabilitate non caret.

63 Reſpondeo tamen ſecundò, dato Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; confeſſio enim peccatorum, ſive mortalium, ſive venialium, eſt pars ſacramenti pœnitentiæ, non verò aliorum Sacramentorum: undè licèt in ſacramento pœnitentiæ non remittantur peccata venialia, quæ voluntariè & ex intentione reticentur; in aliis tamen ſacramentis obtinetur eorum remiſſio, licèt nulla fiat in receptione talium ſacramentorum mentio de illis peccatis.

65 Obiicies ſecundò: Si quid ſuaderet, quod ſacramenta remittunt peccata venialia ex opere operato, maximè quia cauſant infuſionem gratiæ ex opere operato, quæ eſt ratio D. Thomæ hic art. 3. Sed hæc ratio nulla eſt, quia peccata venialia non ſunt incompoſſibilia cum gratia, cùm reperiantur in ſanctis & juſtis; unde ſicut non excludunt gratiam dum committuntur, ſic nec excluduntur à gratia, dum infunditur: Ergo ſacramenta non remittunt peccata venialia ex opere operato.

66 Confirmatur: Ut ſacramenta remitterent venialia ex opere operato, neceſſe eſſet quod cauſarent aliquid incompoſſibile cum hujuſmodi peccatis: Sed nequit aſſignari quidnam ſit illud incompoſſibile; non enim eſt intenſio gratiæ & charitatis, quandoquidem cum gratia & charitate quantumcumque intenſa, eſt compoſſibile peccatum veniale, & affectus ad ipſum; neque aliud videtur aſſignabile. Ergo ſacramenta remittere nequeunt peccata venialia ex opere operato.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſa Majori,
67 negando Minorem, nam ratio D. Thomæ eſt optima, bene intellecta. Verum quidem eſt, quod peccata venialia non opponuntur perfectè gratiæ habituali vel charitati, opponuntur tamen ejus fervori, qui excitatur per infuſionem gratiæ, in devota ſuſceptione ſacramentorum; & hoc ſufficit ad hoc ut ſacramenta remittant ex opere operato peccata venialia. Licèt ergo peccata venialia non excludant gratiam quam inveniunt in ſubjecto, excluduntur tamen à gratia quæ in devota ſuſceptione ſacramentorum infunditur, ratione fervoris charitatis, qui in illa excitari ſolet. Unde D. Thomas hic art. 2. ſic ait: *Quia in habentibus uſum liberi arbitrii, in quibus ſolis poſſunt eſſe venialia peccata, non contingit eſſe infuſionem gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccatum; ideò quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.*

68 Ex his patet reſponſio ad confirmationem, dicendum enim eſt, illud incompoſſibile cum peccatis venialibus, quod ſacramenta devotè ſuſcepta cauſant inſtrumentaliter & ex opere operato, eſſe auxilium efficax ad actum ferventem pœnitentiæ vel charitatis, quo talia peccata formaliter aut virtualiter deteſtantur & retractantur, ut in tertia concluſione declaravimus.

69 Obiicies tertiò: Si ſacramenta cum attritione de venialibus ſuſcepta, talia peccata ex opere operato remitterent, vel omnia, vel aliqua tantùm

dele-

tem poenam peccatori, quia peccavit, eſt punire propriè peccatum, & infligere poenas caſtigatorias, & non tantùm medicinales. Unde Auguſtinus in Pſal. 50. circa illa verba, Ecce enim veritatem dilexiſti: *Veritatem* (inquit) *dilexiſti; id eſt delicta impunita, etiam eorum quibus ignoſcis, non reliquiſti.*

64. Hujus veritatis nulla ratio à priori aſſignari poteſt, quia hoc pendet à ſola ordinatione Dei per fidem nobis cognita, qui ſicut poenam æternam unà cum culpa mortali gratis ſemper remittit, ita poſſet, ſi vellet, ſemper omnem poenam remittere. Non decuit tamen ſemper ita fieri, ſed potiùs oppoſitum: Primò propter majorem ingratitudinem peccantis poſt Baptiſmum, & fidem Chriſto datam. Secundò ut gravitas peccati mortalis magis appareret: quam rationem alicubi inſinuat Auguſtinus, dicens: *Ne culpa putaretur parva, ſi cum ea finiretur & pœna, prolixiorem eſſe voluit pœnam, quam culpam: temporaliter enim detinet pœna, quem jam reum ad damnationem non detinet culpa.* Tertiò, ad frænandam peccati licentiam, quæ major eſſet, ſi tam facilè omnis poena remitteretur. Unde Chryſoſtomus homil. de poenitentia: *Nec peccantes & multi manentes, efficeremur deteriores, non remiſit ſupplicium, ſed vidit hoc manifeſtè, quod peccatis ipſis non minùs damnoſum ſit non puniri; & propter hoc impoſuit pœnam.* Quartò, quia per actus ſatisfactorios, quibus temporalem poenam exſolvimus, reliquias peccatorum, vitioſoſque habitus malè vivendo contractos, per contrarios actus tollimus.

65. Has rationes eleganter exponit Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8. his verbis: *Sanè & divinæ juſtitiæ ratio exigere videtur, ut aliter à Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint; aliter verò, qui ſemel à peccati & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono, ſcientes templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contriſtare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis abſque ulla ſatisfactione peccata dimittantur, ut, occaſione acceptâ, peccata leviora putantes, veluti injurii & contumelioſi Spiritui Sancto, in graviora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Procul dubio enim magnopere à peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus malè vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt.... Accedit ad hæc, quod dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, Chriſto Ieſu, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſſimam quoque inde arrham habentes, quod ſi compatiamur & conglorificabimur.*

66. Præter has rationes, ſeu congruentias, duæ aliæ aſſignari poſſunt. Prima eſt: Deus non ſolùm per peccatum offenditur ut privatus amicus, ſed etiam ut publicus legiſlator & Princeps: Ergo licèt ut privatus amicus gratis cum offenſa remittat poenam æternam, quæ cum amicitia ſtare non poteſt; tamen ut publicus legiſlator relinquit aliquam poenam temporalem in ultionem commiſſi ſceleris, propter bonum commune ſecundam. Sicut in humanis, remiſſâ totâ offenſâ per acceptationem in amicitiam, adhuc poteſt offenſus ab offendente exigere aliquam ſatisfactionem, ad reſarciendum jus læſum publicæ juſtitiæ.

67. Alia ratio ſeu congruentia adducitur à D.Thoma hîc art. 4. & alibi, ſicque poteſt breviter proponi. Sicut in peccato mortali duo ſunt, ſcilicet aversio à Deo, & converſio ad creaturam; ita & duplex poena ipſi debetur; una æterna, quæ correſpondet peccato ex parte averſionis; nam ſicut peccatum ex hac parte eſt quodammodo infinitum, ita debetur ipſi poena quodammodo infinita; altera temporalis, quæ correſpondet converſioni, quæ finita eſt, & major vel minor pro qualitate objecti, vel actûs, quo peccator erga illud afficitur: cùm ergo in juſtificatione peccatoris, quando remittitur culpa per gratiam, tollatur ſemper averſio à Deo, anima enim ſemper per gratiam Deo conjungitur, conſequenter ſemper tollitur reatus poenæ æternæ; è contra verò, cùm in juſtificatione non ſemper tollatur converſio illa inordinata, quam peccator habet ad creaturam, non ſemper tollatur reatus poenæ temporalis, huic inordinatæ converſioni correſpondens.

68. Verùm in hac ratione D. Thomæ, difficile eſt explicare, quid intelligat nomine inordinatæ converſionis; ſi enim dicamus intelligere habitualem converſionem ad creaturam ut ad ultimum finem, impoſſibile erit ſalvare quod ablatâ averſione, remaneat hæc converſio, cùm impoſſibile ſit, hominem habere duos ultimos fines. Si verò dicamus, per converſionem intelligi inclinationem habitualem quam facit habitus vitioſus ad particulare objectum, non poterit verificari univerſaliter in quolibet peccato mortali repeiri inordinatam converſionem ad creaturam, quæ ſe habeat veluti materiale illius, ut ait S. Thomas: quia certum eſt, peccatum mortale non ſemper importare habitum vitioſum etiam de materiali, ut patet in eo qui poſt acquiſitum habitum temperantiæ, committit peccatum mortale intemperantiæ; quia nullus habitus voluntatis, ſive bonus, ſive malus, acquiritur unico actu, ſicut habitus intellectûs, v.g. ſcientiæ.

69. Reſpondeo cum Cajetano hîc art. 4. & Soto in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 4. D. Thomam per inordinatam converſionem intelligere inordinationem relictam ex converſione ad creaturam. Pro cujus intelligentia, notandum eſt, duplicem inordinationem eſſe in actu peccaminoſo: prima eſt illa quâ homo conſtituit ſuum ultimum finem in bono creato, quæ inordinatio potiùs ſe tenet ex parte averſionis, conſiſtit enim in hoc quod homo relinquat Deum, qui verè eſt ultimus finis ut adhæreat alicui creaturæ. Secunda eſt, quâ homo percipit delectationem illicitam, in objecto peccati plus nimiùm ſibi indulgendo; & hæc ſe tenet potiùs ex parte converſionis, quia delectatio illa ex objecto ſumitur; & de hac loquitur S. Thomas, cùm ait reatum poenæ temporalis inordinatæ converſioni correſpondere.

70. Adverte autem ad majorem hujus rationis intelligentiam, quod quando S. Thomas diſtribuit prædictas poenas damni & ſenſûs averſioni & converſioni quæ in peccato mortali repeiuntur, hoc ſolùm facit per quandam analogiam & accommodationem; nam quia converſio eſt quædam inordinata adhæſio voluntatis ad bona creata, tribuitur illi poena ſenſûs, quæ infligitur mediis creaturis; averſioni verò tribuitur poena damni, quia utraque conſiſtit in receſſu & ſeparatione à Deo: cùm tamen revera unicuique ex illis malitiis ſeu formalitatibus quæ in peccato mortali repeiuntur, utraque hæc poena ſimul correſpondeat: ſicut in divinis potentiæ tribuitur

tribuitur Patri, ſapientia Filio, & amor Spiritui A Sancto, quamvis hæc attributa his tribus perſonis communia ſint.

§. II.

Solvuntur objectiones hæreticorum.

71. COntra veritatem Catholicam paragrapho præcedenti explicatam, objiciunt primò hæretici ex Scriptura illud Ezechiel. 18. ubi narratâ peccatoris pœnitentiâ ſubditur: *Omnium iniquitatum ejus non recordabor ampliùs.* Item iſtud cap. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab iniquitate ſua*: Præterea hunc lo- B cum Apoſtoli ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu.* Sed, inquiunt Sectarii, recordaretur Deus iniquitatum peccatoris, ipſaque impietas noceret impio, & aliquid damnationis in iis qui ſunt in Chriſto Jeſu remaneret, ſi culpâ eis remiſſâ, ſupereſſet pœna temporalis luenda: Ergo remiſſâ per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & pœnæ reatu, non remanet reatus pœnæ temporalis. Unde Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 5. ait, *Exempto reatu, eximitur & pœna.*

72. Reſpondeo in duobus prioribus Scripturæ locis, Prophetam comparare juſtum & impium in ordine ad vitam æternam: quare ſenſus eorum eſt, C quòd quemadmodum ſi juſtus peccaverit, juſtitia ejus non proderit ei ad vitam æternam, & Deus quaſi illam obliviſcitur: ita ſimiliter, ſi peccator agat pœnitentiam, Deus non recordabitur iniquitatis ejus, nec ipſa ei nocebit, in ordine ad vitam æternam. Cum quo ſtat, quod Deus adhuc illius recordetur, in ordine ad debitum pœnæ temporalis.

73. Ad locum Apoſtoli dicendum, quod licèt remiſſâ per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & pœnæ æternæ reatu, maneat aliquando reatus pœnæ temporalis, nihil tamen damnationis eſt in juſtificatis; pœna enim temporalis ad ſalutem relicta, ut ſcilicet homines ejus conſideratione cautiores fiant, & peccandi licentiam cohibeant, dam- D natio dici non debet; quomodo enim damnatio dicatur, id quod eſt cauſa ſalutis, & evaſionis ipſius damnationis?

74. Ad Tertullianum verò reſpondeo ipſum loco citato loqui de Baptiſmo, & de pœna æterna, ſic enim habet: *Nunc quotidie populos conſervant* (aquæ Baptiſmi) *deletâ morte per ablutionem delictorum. Exempto ſcilicet reatu eximitur & pœna.*

75. Objicitur ſecundò: Chriſtus pleniſſimè pro nobis ſatisfecit, ejus enim ſatisfactio non ſolùm fuit condigna & æqualis offenſæ, ſed etiam ſuperabundans & excedens, ut in Tractatu de Incarnatione fusè oſtendimus: Sed obligatio ad pœnam tem- E poralem, non obſtante juſtificatione peccatoris, plenitudini & ſuperabundantiæ redemptionis & ſatisfactionis Chriſti derogare videtur; ad eam enim pertinet quod non ſolùm culpam & pœnam æternam peccato mortali debitam, ſed etiam pœnam temporalem pro ea in hac vita vel in purgatorio luendam tollat: Ergo remiſſâ per pœnitentiam culpâ, & pœna æterna illi debita, reatus pœnæ temporalis non remanet. Unde Chriſtus in hac vita legitur Magdalenæ & Latroni pœnitenti, multiſque aliis remiſiſſe peccata, nulli tamen injunxiſſe aliquam ſatisfactionem ad luendum pœnam temporalem peccatis illorum debitam.

Diſp. 4. art. 2.

76. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem; ad perfectionem enim & plenitudinem ſatisfactionis Chriſti ſolùm pertinet, quòd ſit pleniſſima quoad ſufficientiam remiſſionis omnium peccatorum, quoad culpas & pœnas; non autem quòd poenam etiam temporalem de facto tollat, niſi quando plenè applicatur, ut contingit in Baptiſmo & martyrio. Chriſtus enim ſatisfecit pro nobis ut cauſa ſatisfactoria univerſalis, applicanda ſingulis per propria cooperationem: modus autem proportionatus liberæ naturæ eſt, ut ſicut liberè deliquit, ita liberè ſibi applicet cauſam ſatisfactionis.

77. Ad illud quod ſubditur de Chriſto, dicendum eſt, Chriſtum ſic egiſſe cum aliquibus, putà cum Magdalena & Latrone poenitente, tum quia talem de peccatis eis contritionem inſpiraverat, quæ ſufficiebat ad remiſſionem omnis poenæ, etiam temporalis: tum etiam quia ad clementiam & manſuetudinem Chriſti declarandam, decebat, ut aliquibus peccata, tam quoad culpam, quàm quoad poenam, etiam temporalem, liberaliter remitteret; ſed hanc ſpecialem prærogativam noluit ad omnes poenitentes extendere, ob rationes ſeu congruentias ſuprà ex Tridentino adductas.

78. Objiciunt tertiò: Poenitentia vim habet remittendi poenam æternam: Ergo multò magis habet vim remittendi omnem poenam temporalem, quod facilius eſt. Præſertim cùm Baptiſmus & martyrium tale privilegium habeant, nec ſolùm culpam & poenam æternam peccato mortali debitam tollant, ſed etiam omnem poenam temporalem, ut docuimus in Tractatu de Baptiſmo; unde baptizandis nulla ab Eccleſia injungitur ſatisfactio vel poenitentia pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis; quia ut ait Ambroſius ad Roman. 11. *Gratia Dei in Baptiſmo omnia condonat, & non quærit gemitum aut planctum, aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſſionem.*

Diſp. 4. art. 1.

79. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, contritio enim aut ſacramentum Poenitentiæ, non habet vim remittendi poenam æternam, præcisè ex natura ſua, ſed dependenter à voluntate Dei & inſtitutione Chriſti, qui non neceſſariò ſi remittit unum, debet remittere & alterum. Ex quo patet reſponſio ad exemplum de Baptiſmo, ratio enim cur Baptiſmus prædicto privilegio gaudeat, eſt ſola voluntas Dei, inſtitutio Chriſti, qui tantam voluit gratiam conferre Baptiſmo, ut omnem culpam & poenam & etiam temporalem auferret; quia nimirum inſtituit hoc ſacramentum per modum regenerationis ſpiritualis; atque adeò ſicut in generatione corporali (in ſententia Divi Thomæ & Diſcipulorum ejus) fit reſolutio uſque ad materiam primam, ita ut nullum accidens, quod erat in corrupto, maneat in genito, & nullum accidens ad generationem ſpiritualem pertinens, debet remanere in homine per Baptiſmum regenerato, ſive quoad culpam, ſive quoad poenam. Unde Chryſoſtomus homil. 24. in Joan. *In aqua Baptiſmi tanquam in ſepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepelitur, emergentibus inde novus reſurgit*

79. Idem privilegium tribui voluit Deus martyrio, tum quia eſt opus maximè arduum & difficile, & actus excellentiſſimæ dilectionis, tum etiam quia cùm ſit perfecta imitatio paſſionis Chriſti, ei ſpecialiter applicare voluit Chriſtus virtutem ſuæ paſſionis

Objiciunt

80. Objicies quartò : Sublatâ cauſâ tollitur effectus: Sed culpa peccati eſt cauſa reatûs pœnæ tam æternæ quàm temporalis, remittiturque omnino per pœnitentiam peccatum quoad culpam : Ergo & quoad pœnam, ſive temporalem, ſive æternam.

81. Reſpondeo peccatum eſſe quidem cauſam reatûs pœnæ temporalis, ſed præciſè quoad fieri ipſius, non verò quoad ejus conſervationem; quare non eſt mirum, quod peccato omnino quoad culpam remiſſo, ejuſmodi reatus relinquatur & conſervetur : ſicut mirum non eſt, quòd ſublato & defuncto patre, filius adhuc remaneat & vivat.

DISPVTATIO IV.

De remiſſione peccatorum venialium.

Ad quæſtionem 87. *D. Thomæ.*

CUm pœnitentia, non ſolùm peccata mortalia, ſed etiam venialia remittere valeat, ut omnes ejus effectus explicemus, præcedenti diſputationi iſtam ſubjungimus, in qua de remiſſione peccatorum venialium breviter diſſeremus.

Articulus Primus.

Vtrum ad remiſſionem peccatorum venialium, neceſſaria ſit aliqua pœnitentia interior, eaque debeat eſſe formalis, vel ſufficiat virtualis?

§. I.

Referuntur ſententiæ, & vera eligitur, & duplici concluſione explicatur.

1. IN hujus difficultatis reſolutione duæ ſunt extremæ ſententiæ, & alia media. Scotus enim, Gabriel, & alii, negant eſſe neceſſarium ullum actum pœnitentiæ, etiam virtualis, ad remiſſionem peccatorum venialium, & ad eam ſufficere exiſtimant quemcunque actum bonum, qui magis placeat Deo, quàm diſpliceat peccatum veniale, licèt ad ejus remiſſionem non ordinetur. Durandus è contra aſſerit neceſſarium eſſe actum pœnitentiæ formalis ad remiſſionem peccati venialis. Alii verò Theologi, tam domeſtici, quàm extranei, cum S. Doctore hîc art. 1. docent, ad remiſſionem peccatorum venialium, neceſſarium quidem eſſe aliquem actum pœnitentiæ, illum tamen non debere eſſe actum pœnitentiæ formalis, ſed ſufficere actum pœnitentiæ virtualis. Pro hac opinione, & contra præcedentes.

2. Dico primò, ad remiſſionem peccatorum venialium non ſufficere quodcunque opus bonum & meritorium vitæ æternæ, ſed requiri neceſſariò aliquem actum pœnitentiæ. Ita D. Thomas hîc art. 1. ubi ſic diſcurrit: *Remiſſio culpæ fit per conjunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter ſeparat culpa: Sed hæc ſeparatio perfectè quidem fit per peccatum mortale, imperfectè autem per peccatum veniale; nam per peccatum mortale mens omnino à Deo avertitur, utpote contra charitatem agens; per peccatum veniale retardatur affectus hominis, ne promptè in Deum feratur. Et ideò utrumque peccatum per pœnitentiam remittitur, quia per utrumque deordinatur voluntas hominis, per immoderatam converſionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non poteſt, quandiu voluntas peccato adhæret; ita etiam nec peccatum veniale, quia manente cauſâ, manet effectus.* Quibus verbis hanc inſinuat rationem, quâ probatur primò noſtra concluſio. Peccatum veniale cauſat aliquam deordinationem in voluntate hominis, non quidem circa ultimum finem, ſed circa media conducentia ad talem finem, per immoderatam converſionem ad bonum creatum; onde ad remiſſionem peccati venialis requiritur quod talis deordinatio reparetur ſive tollatur : Sed tolli nequit, niſi per aliquam pœnitentiam ſive diſplicentiam de illa, tum quia nihil expellitur niſi à ſuo contrario: tum etiam, quia quandiu voluntas actu aut virtute per actum pœnitentiæ non retractat inordinatum illum affectum ad creaturam, ſemper moraliter cenſetur perſeverare in illo; nam quandiu non retractat actum quem ſemel elicuit, ſemper cenſetur velle illum : Ergo ad remiſſionem venialium, aliquis actus pœnitentiæ requiritur.

3. Probatur ſecundò concluſio : Cùm peccatum ſive mortale ſive veniale non remittatur, ſaltem de facto, & per ſolam non imputationem ſive intrinſecam condonationem, ſed per actum vel formam ipſi contrariam, ſive cum eo incompoſſibilem, illi actus duntaxat ſufficiunt in homine juſtificato ad remiſſionem venialium, qui ſunt incompoſſibiles cum peccatis illis : Sed non quodlibet opus meritorium eſt incompoſſibile cum peccato veniali, aliàs enim remanens in tali peccato, nihil omnino mereretur : Ergo ad remiſſionem peccatorum venialium, non ſufficit quodcunque opus bonum & meritorium vitæ æternæ, ſed requiritur neceſſariò aliquis actus pœnitentiæ.

4. Confirmatur : Si quodcumque opus meritorium ſufficeret ad remiſſionem peccati venialis, vel quia æquè aut magis placet Deo, quàm peccatum veniale diſpliceat, ut dicit Scotus; vel quia facit hominem magis amicum Deo, & dignum majori gratiâ & gloriâ? Non primum, aliàs enim aliquando aut nullum remitteretur peccatum veniale, aut innumera, ſi eſſent, remitterentur uno tantùm actu meritorio; quia non eſt major ratio quare hoc potiùs quàm illud remittatur, præſertim quando ſint æqualia inter ſe; quod tamen nec de actu quocumque charitatis concedunt Doctores. Nec etiam ſecundum, quia quantumcunque gratia ſit intenſa; non habet incompoſſibilitatem cum peccato veniali.

Dico ſecundò, ad remiſſionem venialium non requiritur neceſſariò pœnitentia formalis, ſed ſufficit virtualis. Ita S. Thomas articulo citato, ubi poſt verba ſuperiori concluſione adducta, ſubdit : *Exigitur autem ad remiſſionem peccati mortalis, perfectior pœnitentia, ut ſcilicet homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur quantùm in ipſo eſt, ut ſcilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum ſingula peccata mortalia, ut ſingula deteſtetur. Sed hoc non requiritur ad remiſſionem venialium peccatorum. Non tamen ſufficit habitualis diſplicentia, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ virtutis; quia ſic charitas non compateretur peccatum veniale quod patet eſſe falſum. Unde ſequitur quod requiratur quædam virtualis*

virtualis diſplicentia, putà cùm aliquis hoc modo fertur ſecundùm affectum in Deum & res divinas, ut quidquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe hæc commiſiſſe, etiam ſi actu de illo non cogitaret. Quibus verbis apertè docet, ad remiſſionem venialium non requiri neceſſariò pœnitentiam formalem, ſed ſufficere virtualem.

6. Ratio etiam id ſuadet: Primò, quia ſola pœnitentia virtualis ſufficienter opponitur veniali; nam ſicut in veniali eſt receſſus non quidem ab amicitia, ſed à familiaritate Dei, & converſio aliqua inordinata ad creaturam; ita in pœnitentia virtuali, qualis eſt actus charitatis, eſt acceſſus ad familiaritatem Dei, & receſſus à creatura.

7 Secundò, Multò plus requiritur ad remiſſionem peccati mortalis, quàm ad remiſſionem peccati venialis: Sed ad remiſſionem peccati mortalis ſufficit pœnitentia virtualis, ſaltem per accidens, ut diſputatione præcedenti oſtenſum eſt: Ergo eadem ſufficiet ad remiſſionem peccati venialis, etiam per ſe & ex natura rei. *Art. 2. concl. 2.*

8. Tertiò, Peccata venialia non ſunt de neceſſitate confeſſionis, nec per conſequens etiam de neceſſitate contritionis: Ergo remittuntur ſine ordine ad contritionem, atque adeò ſine pœnitentia formali.

9 Quartò, Sacramentalia aliqua cum devotione ſuſcepta, habent vim ad remittendum peccata venialia, ut infrà dicemus: Ergò à fortiori remittuntur peccata venialia per actum charitatis vel devotionem ad res divinas. Patet Conſequentia, actus enim charitatis magis opponitur venialibus peccatis, quàm ſacramentalia. *Dixi per actum charitatis: vel devotionem ad res divinas*, quia nomine pœnitentiæ virtualis, intelligitur non ſolùm actus charitatis quo movemur in Deum, ſed etiam omnis motus quo quis ita fertur in res divinas, ut venialia diſplicerent, ſi memoriæ occurrerent; talis enim motus poteſt dici pœnitentia virtualiter aut æquivalenter, totque remittet peccata venialia, quot formaliter aut virtualiter diſplicebunt, & omnia, ſi omnia diſpliceant ſub aliqua ratione communi omnibus, putà ſub ratione divinæ offenſæ.

§. II.

Solvuntur objectiones.

10. OBjicies primò contra primam concluſionem: D. Thomas hic art. 1. ad 2. affirmat martyrium & baptiſmum purgare ab omni culpa tam veniali quàm mortali, ſi non inveniant voluntatem actu adhærentem peccato. Ergo cenſet ad remiſſionem venialium non requiri neceſſariò actum pœnitentiæ.

11. Reſpondeo S. Thomam in eo qui ad martyrium vel ad baptiſmum accedit cum peccatis venialibus aut mortalibus, ſupponere præceſſiſſe aliquem actum attritionis, quo poſito, ut deinde martyrium aut baptiſmus peccata remittant ſufficit, ſi inveniant voluntatem Martyris vel baptizandi actu peccato non adhærentem. Quod autem hoc ſupponat, patet tum ex corpore articuli, ubi ad utraque peccata dimittenda requirit pœnitentiam: tum quia eodem modo loquitur de remiſſione mortalium & venialium, per martyrium & baptiſmum: nemo autem dicet, de facto martyrium vel baptiſmum mortalia remittere ſine attritione.

Dices, Si baptiſmus & martyrium non remittant peccata venialia, ſine attritione formali aut virtuali de illis, poterit prudenter dubitari, an aliquibus baptizatis ad peccata venialia valde propenſis, talia peccata per baptiſmum remiſſa fuerint, ſubindeque conveniens ſatisfactio poterit pro illis imponi, quod in Eccleſia inauditum eſt. Poterit quoque Eccleſia prudenter orare pro aliquibus Martyribus, ut Deus illis remittat pœnas peccatorum venialium, cum quibus deceſſerunt. Quod eſt contra ſenſum & praxim Eccleſiæ, & contra illud S. Auguſtini, *Iniuriam facit Martyri qui orat pro Martyre.* 12.

Reſpondeo negando utramque ſequelam, cùm enim ea ſit vis baptiſmi & martyrii, ut remittat omnia peccata tam mortalia quàm venialia ante ipſum commiſſa, quoad reatum culpæ, & totius pœnæ, niſi ſit obex; ſi quis baptiſmum ſuſcepit, aut martyriũ paſſus eſt, cum obice negativo circa venialia, defectu attritionis de illis, cùm primùm poſtea ponitur attritio, tolluntur omnia venialia quoad culpam & quoad pœnam integram: quare non eſt imponenda ſatisfactio baptizatis cum tali obice, ſed tantùm hortandi ſunt, ut quamprimũ atterantur, & obicem tollant. Similiter non eſt orandum pro Martyre poſt ejus mortem, ut à pœnis liberetur, quia in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, vel paulò ante, prorumpit in actũ ferventiſſimum contritionis vel charitatis, quo liberatur ab omni pœna peccatis venialibus debita, quæ ante mortem non expiavit. 13

Objicies ſecundò: Omnis actus dilectionis, etſi non ſit virtualis diſplicẽtia de venialibus, eſt meritorius gloriæ æternæ: Ergo à fortiori meretur remiſſionem venialium; qui enim poteſt id quod eſt majus, à fortiori poteſt id quod eſt minus: Ergo ad remiſſionem venialium non requiritur neceſſariò actus pœnitentiæ formalis aut virtualis. 14.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, quia actus charitatis per ſe ordinatur ad promerendam vitam æternam, non autem ad remiſſionem venialium, niſi cum illis habeat oppoſitionem, quam non habet, ſi non ſit virtualis ſaltem eorum diſplicentia. Illud verò axioma, *qui poteſt maius, poteſt & minus*, habet locum ſolùm in his quæ ſunt ejuſdem rationis, aut ſubordinata, qualia non ſunt remiſſio culpæ venialis, & meritum vitæ æternæ. 15.

Objicies tertiò: Qui meretur finem, meretur tolli impedimenta ad finem: ſed venialia ſunt impedimenta ad gloriam: Ergo qui meretur gloriam, meretur etiam remiſſionem peccatorum venialium, ſubindeque ad illam ſufficit quodcumq; opus bonum & meritorium vitæ æternæ. 16.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Qui meretur finem, meretur tolli impedimenta eſſentialia ad finem, concedo. Meretur tolli impedimenta accidentalia, nego. Alioquin qui meretur gloriam, mereretur totius pœnæ temporalis remiſſionem, nam hæc etiam eſt impedimentum ad illam. Cùm igitur venialia ſolùm ſint impedimentum accidentale, retardans, non tollens gloriam, non ſequitur, quod qui meretur gloriam, mereatur ſemper remiſſionem venialium: poſſumus enim elicere opus bonum & meritorium vitæ æternæ, retinendo affectum ad aliquod veniale peccatum autem veniale (ut infrà dicemus) non poteſt remitti, ſaltem de via ordinaria, quandiu homo retinet affectum ad illud. 17.

Objicies quartò cum Soto: Macula peccati venia- 18.

venialis conſiſtit in obligatione ad pœnam temporalem: Sed pœna temporalis debita peccato veniali, ſine actu pœnitentiæ remitti poteſt: Ergo & tolli macula peccati venialis. Minor videtur certa, Major verò ex eo probari poteſt, quòd cùm peccatum veniale non cauſet privationem gratiæ nec convertat hominem ad creaturam tanquam ad ultimum finem, tranſacto actu peccati venialis, nihil ex eo remanere poteſt, quod habeat rationem maculæ, ſeu peccati habitualis, niſi reatus ſeu obligatio ad pœnam temporalem.

19 Reſpondeo negando Majorem, tum quia obligatio ad pœnam eſt quid conſequens culpam; ideò enim aliquis dignus eſt pænâ quia peccavit, & veniale eſt propriè culpa, cùm ſit materia confeſſionis, quæ non verſatur niſi circa culpas. Tum etiam, quia alioquin poſſet veniale remitti ei qui haberet actuale propoſitum illud in futurum committendi; nam poſſet ſolvere pro præterito, & ſimul habere propoſitum committendi aliud in futurum. Ad probationem in contrarium, reſpondent aliqui, maculam peccati venialis conſiſtere in converſione inordinata ad bonum commutabile; non quidem quæ ſit contra ipſum Deum ſimpliciter loquendo, ſicut ea in qua conſiſtit peccatum mortale, ſed tantùm præter Deum atque adeò retardans affectum, ne promptè in eum feratur. Cui reſponſioni manifeſtè favet D. Thomas hic art. 2. ad 3. ubi ait *quod ſicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: uno modo per privationem eius quod requiritur ad decorem, puta debiti coloris, aut debita proportionis membrorum; alio modo per inductionem alicuius impedientis decorem, puta luti, aut pulveris: ita etiam animæ inducitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquid temporale, & hoc fit per peccatum veniale* Alii verò cenſent, quod ſicut macula peccati mortalis non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in privatione gratiæ ſanctificantis, in anima peccatoris ex præterito actu peccati reſultante, ut in Tractatu de peccatis cum Carmelitis Salmanticenſibus docuimus: ita macula peccati venialis non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in privatione fervoris charitatis, ſeu illius habilitatis quam habet charitas, ut promptè feratur in Deum, Et hæc etiam ſolutio probabilis eſt, & his quæ loco citato Tractatûs de peccatis docuimus, omnino conſona.

20 Dices, Ex hoc ſequeretur, quod peccatum veniale non poſſet tolli ſeu remitti niſi per actum charitatis, privatio enim non poteſt tolli niſi per formam oppoſitam. Sequeretur etiam non poſſe remitti unum veniale ſine alio: ſi enim macula peccati venialis opponatur privativè actuali fervori charitatis, non poterit ſine fervore charitatis remitti: Sed charitatis fervor quodcumque peccatum veniale excludit: Ergo non poterit unum peccatum veniale remitti, niſi ſimul omnia deleantur.

21 Reſpondeo negando ſequi duo illa inconvenientia. Non quidem primum, cùm enim macula peccati venialis conſiſtat in privatione aut diminutione illius fervoris & promptitudinis quâ anima fertur in Deum, ei non ſolùm opponitur actus charitatis, ſed etiam actus religionis & aliarum virtutum, quo quis ita fertur in Deum vel res divinas, ut venialia diſplicerent, ſi memoriæ occurrerent: unde per illos actus (ut ſupra dicebamus) peccata venialia remitti poſſunt, quia actus illi, ſunt actus pœnitentiæ virtualiter, aut æquivalenter, ut colligitur ex D. Thoma hic art. 1. ubi docet peccata venialia poſſe remitti per virtualem diſplicentiam, *Sicut* (inquit) *cùm aliquis hoc modo fertur ſecundùm affectum in Deum, & res divinas, ut quidquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe hac commiſiſſe.*

22 Secundum etiam inconveniens non ſequitur ex noſtra doctrina, cùm enim fervor charitatis habeat quandam latitudinem, fieri poteſt ut aliquis fervor charitatis opponatur ſolùm aliquibus peccatis venialibus, non tamen omnibus (quia non tantus eſt, ut formalem aut virtualem omnium diſplicentiam includat) ſubindeque licèt per illum charitatis fervorem aliqua peccata venialia remittantur, non tamen omnia.

23 Objicies quartò cum Durando contra ſecundam concluſionem: Peccatum veniale non tollitur niſi per ſuum oppoſitum: Sed pœnitentia virtualis illi non opponitur Ergo peccatum veniale non remittitur per pœnitentiam virtualem, ſed ſolùm per diſplicentiam & pœnitentiam formalem. Major patet, Minor probatur. Tum quia actus fervidus charitatis poteſt eſſe cum peccato veniali: Tum etiam quia devotio ad res divinas, & mendacium jocoſum v. g. nullam habent oppoſitionem; mendacio enim ſolùm opponitur veritas, non verò devotio aut charitas. Præterquam quod devotio & charitas afferunt gaudium, ſubindeque non important dolorem requiſitum ad remiſſionem peccati.

24 Reſpondeo conceſsâ Majori, negando Minorem, & ad primam ejus probationem dico, quod quamvis poſſit eſſe actus fervidus charitatis cum aliquo veniali, cujus non eſt virtualis pœnitentia & retractatio, nequit tamen eſſe cum veniali, cujus eſt virtualis pœnitentia aut retractio Ad ſecundam dicendum, quod licèt charitas aut devotio non opponatur mendacio jocoſo, ſecundùm ejus rationem ſpecificam, (ſic enim ei tantùm opponitur veritas) opponitur tamen ei ſecundùm rationem genericam peccati venialis; cùm enim promptè tendat in Deum, opponitur retardationi tendentiæ in illum, quam retardationem peccatum veniale ſecundùm rationem genericam importat. Gaudium verò illud quod affert devotio eſt virtualis diſplicentia peccati venialis, cùm ſit delectatio de ejus contrario

§. III.

Tria corollaria ex præcedenti doctrina.

25 EX dictis colliges primò, hoc inter peccatum mortale & veniale reperiri diſcrimen, quod ad remiſſionem mortalis requiritur per ſe formalis pœnitentia, licèt per accidens ſufficiat pœnitentia virtualis; ad remiſſionem verò peccati venialis, per ſe tantùm requiritur pœnitentia virtualis, nec requiritur pœnitentia formalis, niſi ad meliùs eſſe.

26 Colliges ſecundò aliud diſcrimen inter peccata mortalia & venialia; cùm enim peccata mortalia non tollantur niſi per gratiam ſanctificantem, quæ cum quolibet peccato mortali incompoſſibilis eſt, repugnat unum peccatum mortale remitti ſine alio, ut diſputatione præcedenti art. 2. conclu. 4. docuimus. E contra verò cùm peccata venialia remittantur per charitatis fervorem, qui inter-

interdum tantus non eſt, ut omnia venialia excludat, ac virtualem eorum diſplicentiam importet, unum vel plura peccata venialia poſſunt remitti ſine aliis.

27. Colliges tertiò, quod quandiu quis eſt affectus aliquo modo circa peccatum aliquod veniale, tale peccatum non poteſt remitti, ſaltem de via ordinaria, quia talis affectus excludit omnem pœnitentiam tam formalem quàm virtualem de illo, utpote ipſi contrarius: peccatum autem veniale non poteſt remitti ſine pœnitentia formali aut virtuali, ut in prima concluſione oſtenſum eſt.

Articulus II.

Vtrum ad remiſſionem venialium requiratur gratia?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis difficultas reſolvitur.

28 NOtandum primò, hanc quæſtionem tam de gratia habituali quàm de actuali procedere; inquirimus enim, utrum non ſolùm auxilium aliquod ſupernaturale movens liberum arbitrium, ſed etiam gratia habitualia hominem juſtificans & ſanctificans, ad remiſſionem peccatorum venialium requiratur?

29 Notandum ſecundò, ad remiſſionem venialium gratiam habitualem poſſe requiri tribus modis. Primò antecedenter, ut perſona ſit capax talis remiſſionis. Secundò concomitanter, quia quodlibet opus remiſſivum venialis, eſt etiam meritorium gratiæ. Tertiò formaliter, quia non poteſt veniale expelli, niſi per gratiam habitualem, ut per formam oppoſitam. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

30 Dico primò, remiſſionem peccatorum venialium non poſſe fieri ſine gratia actuali, ſeu auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ. Eſt contra Scotum, Gabrielem, Majorem, & alios, exiſtimantes ad remiſſionem venialium ſufficere actum virtutis naturalis, ſubindeque ad illam auxilium ſupernaturale divinæ gratiæ non requiri. Eſt tamen D. Thomæ hic art. 2. ad 3. ubi ait, *quod ad tollendam maculam venialis peccati requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quem removeatur inordinata adhæſio ad rem temporalem.* Et art. 4. ad 2. dicit *quod licèt ad remiſſionem peccati venialis non requiratur nova infuſio habitualis gratiæ, requiritur tamen aliquis gratiæ actus.*

31 Ratio etiam id ſuadet: Peccatum enim veniale eſt quoddam malum pertinens ad ordinem gratiæ, cùm retardet affectum ne promptè tendat ad Deum ut finem ſupernaturalem, & cauſet aliquã deordinationem circa media ad talem finem: Sed malum pertinens ad ordinem gratiæ, non poteſt tolli niſi per gratiam, ſeu ex auxiliis divinæ gratiæ, unumquodque enim tollitur à ſuo contrario: Ergo peccatum veniale non poteſt remitti ſine auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ.

32 Confirmatur: Veniale retardat ab ingreſſu gloriæ: Ergo ejus remisſio non fit ſine gratia; quidquid enim conducit ad gloriam, nobis conceditur per Chriſtum; nam ipſe eſt cauſa totius noſtræ prædeſtinationis, quæ dicit certam ſeriem mediorum, quæ ſunt in ordine gratiæ.

Dico ſecundò, ſemper ad remisſionem venialium requiritur gratia habitulis antecedenter. Eſt etiam D. Thomæ hic art. 4. ubi docet ei qui eſt in peccato mortali, nullum remitti veniale, quia ille caret gratiâ habituali, quæ ad cujuſcumque culpæ remiſſionem prærequiritur. Ratio eſt, quia offenſa non tollitur, niſi per ſatisfactionem factam perſonæ læſæ: Sed non poteſt eſſe ſatisfactio hominis ad Deum læſum per peccatum mortale aut veniale, ſine gratia habituali: Ergo ſine illa nulla offenſa ſive mortalis ſive venialis tolli ſeu remitti poteſt. Major patet, Minor probatur. Omnis ſatisfactio hominis ad Deum debet eſſe amicabilis, & fundata in gratia; cùm enim ſit infinita diſtantia hominis ad Deum, nulla poteſt eſſe ſatisfactio hominis ad Deum, niſi ex acceptatione divina: nullum autem opus peccatoris carentis gratiâ ſanctificante, eſt acceptum Deo, cùm ſit opus inimici: Ergo omnis ſatisfactio hominis ad Deum, debet ſupponere gratiam, & in ea fundari. 34

Confirmatur: Peccatum veniale diminuit fervorem charitatis, unde ſine charitatis fervore non remittitur: Sed charitatis fervor ſupponit in ſubjecto gratiam & charitatem: Ergo ad remiſſionem venialium gratia habitualis in ſubjecto antecedenter requiritur. 35

Dico tertiò, gratia habitualis non requiritur formaliter ad remiſſionem venialium. Ita D. Thomas hic art. 2. ad 3. ubi ſic diſcurrit: *Sicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: uno modo per privationem eius quod requiritur ad decorem, putà debiti coloris, aut debitæ proportionis membrorum: alio modo per inductionem alicuius impedientis decorem, putà luti aut pulveris: Ita etiam animæ inducitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectûs inordinatam ad aliquid temporale. Et hoc fit per peccatum veniale, Et ideò ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infuſio gratiæ; ſed ad tollendam maculam venialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam removetur inordinata adhæſio ad rem temporalem.* Quibus verbis Sanctus Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit: Id enim requiritur formaliter ad remiſſionem venialis, quod requiritur ut forma tollens maculam ex eo provenientem: Sed gratiam habitualis non eſt forma tollens maculam peccati venialis, cùm ea non conſiſtat in privatione gratiæ habitualis, ſicut macula peccati mortalis, ſed vel in converſione aliqua inordinata ad bonum commutabile, retardante affectum voluntatis ne promptè in Deum feratur; vel in privatione fervoris charitatis, ſeu illius habilitatis quam habet charitas ut promptè feratur in Deum, ſicut art. præced §. 2. in ſolutione tertiæ objectionis declaravimus: Ergo gratia habitualis non requiritur formaliter ad remiſſionem peccati venialis. 36

Dico quartò, remiſſio venialium non ſemper habet adjunctam gratiæ habitualis infuſionem, quæ ſubinde ad remiſſionem venialium non requiritur concomitanter, ſed ſolùm antecedenter. Hanc etiam concluſionem docet & probat Divus Thomas hic art. 2. in corp. his verbia: *Peccatum veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, ſed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licèt non contra Deum; & ideò ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia; ſed ſufficit aliquis motus gratiæ vel charitatis ad eius remiſſionem.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

37 OBjicies primò contra primam concluſionem. Omne contrarium tollitur per ſuum contrarium: Sed veniale eſt actus naturalis contra aliquam virtutem naturalem, v.g. mendacium contra veracitatem; exceſſus in cibo aut potu contra temperantiam: Ergo remitti poteſt per contrarium actum naturalem, ſubindeque ad ejus remisſionem non requiritur auxilium divinæ gratiæ.

38 Confirmatur primò; Peccatum veniale non tollit ordinem ad ultimum finem, ſed ſolùm nimis inhæret creaturæ, ſalvo tali ordine: Sed naturaliter & abſque auxiliis gratiæ poteſt quis tollere hanc nimiam adhæſionem ad creaturam, per actum ſcilicet amoris Dei Creatoris ſuper omnia (qui eſt actus merè naturalis, ac proinde posſibilis naturaliter ſine gratia) accedendo namque ad Deum, receditur à creatura: Ergo naturaliter & abſque auxilio divinæ gratiæ, poteſt quis obtinere remisſionem venialium peccatorum.

39 Confirmatur ſecundò: In pura natura fuiſſent venialia: Sed in eo ſtatu potuiſſent remitti per actum naturalem oppoſitum peccato: Ergo etiam in hoc ſtatu.

40 Ad objectionem reſpondeo, veniale in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem, non ſolùm eſſe contra aliquam virtutem naturalem, ſed etiam opponi alicui perfectioni ſupernaturali, nimirum fervori charitatis, & familiaritati ejus cum Deo, ſubindeque tolli non poſſe niſi per aliquem charitatis fervorem; aut actum aliquem ſupernaturalem aliquo modo convertentem hominem ad hanc familiaritatem, veniali amiſſam.

41 Ad primam confirmationem dicendum quod licèt peccatum veniale non tollat ordinem ad ultimum finem, dicit tamen deordinationem circa media ad talem finem: ſuppoſitâ autem elevatione creaturæ intellectualis ad ordinē gratiæ, ſicut ultimus finis eſt ſupernaturalis, ita & media ad illum conducentia, ſupernaturalia ſunt, & conſequenter deordinatio circa talia media per peccatum veniale, reductivè ſupernaturalis eſt; unde non poteſt tolli niſi per actum ſupernaturalem ipſi contrarium, qui proinde ex auxilio aliquo ſupernaturali procedere debet. Deindè, quamvis daretur, quod hujuſmodi deordinatio ſeu nimia adhæſio ad creaturam, poſſet tolli per actum naturalem amoris Dei creatoris ſuper omnia, argumentum non urgeret; quia talis actus, in ſtatu naturæ lapſæ, elici nequit ſine auxilio divinæ gratiæ, ut in Tractatu de gratia oſtenſum eſt. *Diſp. 1. art. 4.*

42 Ad ſecundam confirmationem concedo in pura natura futura fuiſſe venialia, ſed diverſæ rationis à noſtris, eò quòd tunc non fuiſſent oppoſita fervori charitatis, & familiaritati cum Deo, ſicut ea quæ committuntur in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem; ideòque remitti potuiſſent per actum naturalem, cum aliquo tamen auxilio naturali indebito naturæ.

43 Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Remiſſio venialium quæ fit ſimul cum remiſſione mortalium, non ſupponit gratiam habitualem, quia hæc non ſupponitur ad remiſſionem mortalium: Ergo ad remiſſionem venialium non ſemper gratia habitualis antecedenter requiritur.

44 Reſpondeo, remiſſionem venialium quæ fit ſimul cum remiſſione mortalium, non ſupponere quidem gratiam habitualem, ordine durationis, eam tamen ſupponere ordine naturæ; priùs enim naturâ remittuntur mortalia, per reſtitutionem gratiæ habitualis, quàm venialia per reſtitutionem ſpecialium auxiliorum, cùm priùs reſtituamur in amicitiam Dei, quàm in ejus familiaritatem.

45 Objicies tertiò: Peccatum veniale remittitur in inferno: Sed in inferno non eſt gratia habitualis: Ergo illa ad remiſſionem venialium non ſemper requiritur. Minor patet, Major probatur, quia aliàs peccatum veniale puniretur pœnâ æternâ, quod videtur nimis rigidum.

46 Reſpondeo negando Majorem, & ad ejus probationem, diſtinguo Antecedens: peccatum veniale puniretur pœnâ æternâ, per ſe, quaſi illa eſſet debita veniali ſecundùm ſe, nego. Per accidens, ex eo quod ſubjectum non eſt gratum Deo, nec proinde capax illi ſatisfaciendi pro peccato ſive mortali ſive veniali, concedo.

47 Dices, Deus non punit ultra condignum, etiam per accidens: Sed ſi puniret veniale in inferno pœnâ æternâ, illud puniret ultra condignum, cùm peccato veniali non debeatur pœna æterna: Ergo veniale, etiam per accidens, non punitur à Deo pœnâ æternâ.

48 Reſpondeo negando ſequelam Minoris, & ad probationem ei ſubjunctam, dico quod licèt peccato veniali ex propria ratione formali, ſeu ex malitia ſibi propria, non debeatur pœna æterna; ex conditione tamen ſubjecti, non habentis gratiam ad remiſſionem culpæ venialis neceſſariam, per accidens pœna æterna illi debetur. De quo plura diximus in Tractatu de peccatis diſputatione 8. articulo 7. ad quem locum Lectorem remittimus.

49 Objicies quartò contra tertiam concluſionem; Gratia habitualis eſt forma incompoſſibilis cum peccato veniali: Ergo requiritur formaliter ad venialium remiſſionem. Conſequentia patet ex ſuprà dictis, Antecednes probatur. Gratia habitualis eſt participatio naturæ divinæ: Ergo ex ſua natura pugnat cum quocumque peccato ſive mortali, ſive veniali, ſicut ipſa natura divina, cujus eſt participatio.

Confirmatur: Gratia habitualis in patria expellit formaliter omne veniale: Ergo id etiam præſtat in via, cùm ſit eadem in utroque ſtatu.

Ad objectionem reſpondeo, negando Antecedens, ad cujus probationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam: nam licèt gratia habitualis ſit participatio naturæ divinæ, eſt tamen participatio accidentalis, diminuta, & imperfecta, infinitè diſtans à ſanctitate increata divinæ naturæ, cum qua pugnat peccatum veniale.

50 Ad confirmationem, nego Antecedens, non enim gratia habitualis, ſed viſio Dei, & amor beatificus, expellunt peccatum veniale in patria; viſio quidem radicaliter, amor verò beatificus formaliter.

51 Objicies ultimò contra ultimam concluſionem: Actus charitatis & contritionis, quibus peccatum veniale remittitur, merentur augmentum gratiæ habitualis: Ergo remiſſio venialium, illius infuſionem ſemper habet adjunctam.

Reſpon-

Reſpondeo conceſſo Antecedente, negando
52. Conſequentiam; licet enim actus charitatis & contritionis quibus peccatum veniale remittitur, mereantur augmentum gratiæ habitualis, non tamen ſemper fit infuſio gratiæ, quando peccatum veniale per illos actus remittitur; quia augmentum gratiæ & charitatis non ſtatim confertur, niſi quando ponuntur actus habitu intenſiores; quando verò ponuntur actus minùs intenſi, quibus remittitur peccatum veniale, tunc gratia non augetur in eſſe habitua, ſed ſolum in eſſe gratiæ; quia nimirum tunc ſubjectum acceptatur ad majorem gratiam, quando producetur actus intenſior, vel in fine vitæ, conferendam, ut fusè explicuimus in Tractatu de virtutibus Theologicis.

Diſp. ultimâ art. 8.

Adverte autem, quod licèt in remiſſione peccatorum
53. venialium, non fiat ſemper infuſio gratiæ, nunquam tamen gratia infunditur, niſi fiat remiſſio aliquorum venialium, ut docet D. Thomas hic art. 2. in corp. his verbis: *Ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia, ſed ſufficit aliquis motus gratiæ & charitatis ad eius remiſſionem. Quia tamen in habentibus uſum liberi arbitrij, in quibus ſolis poſſunt eſſe venalia peccata, non contingit eſſe infuſionem gratiæ, ſine actuali motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum; ideò quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.* Quod intelligi debet per ſe, & quantùm eſt ex parte cauſæ remittentis; interdum enim per accidens, ob impedimentum ſe tenens ex parte ſubjecti, contingere poteſt, quod gratia alicui infundatur, & tamen ei non remittantur peccata venialia; ut cùm aliquis mente diſtractus, aut cum affectu ad peccatum veniale, accedit ad aliquod ſacramentum; tunc enim ipſi quidem infunditur gratia habitualis, vel eius augmentum; ſed non remittuntur peccata venialia, quia tali remiſſioni ponit impedimentum: ſicut licet verum ſit dicere, quod in omnibus ſacramentis detur gratia, tamen ex aliquo impedimento, & per accidens, poteſt contingere, quod non detur, ut conſtat in ſacramento pœnitentiæ informi.

Articulus III.

An, & quomodo peccata venialia remittantur per Sacramenta, & Sacramentalia?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, triplici concluſione, utraque difficultas reſolvitur.

54. Certum eſt, ſacramentum pœnitentiæ habere vim remittendi peccata venialia, ex opere operato: Tum quia non ſolum peccata mortalia, ſed etiam venialia, ſunt hujus ſacramenti materia, ut dicemus infra, cùm agemus de confeſſione. Tum etiam, quia rationi conſentaneum non eſt, exiſtimare ſacramentum pœnitentiæ poſſe quidem delere peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſed non venialia, quæ ſunt minoris momenti, & faciliùs remitti poſſunt. Unde ſolum difficultas eſt, an virtus hæc remittendi peccata venialia, competat etiam aliis ſacramentis, & quibuſdam rebus & actionibus ſacris, quæ à

Theologis *ſacramentalia* appellantur, & præcipuè ſunt ſex, hoc verſu expreſſa.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Orans, id eſt oratio Dominica, in qua petimus culpas quotidianas ſeu veniales, quas quotidie committimus, nobis dimitti. Vel oratio in Eccleſia conſecrata: 3. Regum 4. *Qui oraverit in loco iſto, dimitte Domine peccata populi.* *Tinctus*, ſupple aquâ benedictâ, cujus meminit Clemens lib. 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 47. & Alexander I. relatus in cap. *Aquam ſale*, de conſecrat. diſt. 3. eiuſque decem eximios effectus recenſet Henriques libro 4. de ſacramentis cap. 15. *Edens*, id eſt panis benedictus, qui in locum Euchariſtiæ dabatur Catechumenis, vel etiam fidelibus non communicantibus. *Confeſſus*, id eſt confeſſio generalis, quæ fit in Prima, Completorio, & in principio Miſſæ, ad quam refertur tunſio pectoris, quæ internum animi dolorem declarat; & de qua dicit Auguſtinus lib. de pœnit. cap. 2. *Pro levibus peccatis pectora noſtra tundimus, & dicimus, dimitte nobis debita noſtra.* Additur *Dans*, ſupple Eleemoſynam, quæ peculiarem vim habet ad obtinendam à Deo miſericordiam & remiſſionem peccatorum. *Benedicens*, id eſt, Epiſcopi vel Abbatis conſecrati benedictio. Quibus aliqui addunt unctionem ſacram, quâ Sacerdotes, & Reges unguntur. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò, omnia ſacramenta novæ legis habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato, id tamen ſpecialiter aliquibus ſacramentis competit, nimirum Baptiſmo, Confirmationi, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctioni.

Prima pars eſt D. Thomæ hic art. 3. in corp. 55.
ubi ſic ait, *Per omnia ſacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur*: utique ex opere operato, quia cùm cauſent gratiam ex opere operato, & ad infuſionem gratiæ ſequatur (ut ibidem ait S. Doctor) remiſſio venialium, hanc etiam ex opere operato cauſant.

Ratio etiam id ſuadet: nam omnia ſacramenta novæ legis habent virtutem remittendi ex opere operato peccata omnia mortalia, quædam ex vi primariæ inſtitutionis Chriſti inſtituentis, & hæc dicuntur *ſacramenta mortuorum*; alia verò ex vi ſecundariæ inſtitutionis eiuſdem Chriſti, & hæc appellantur *ſacramenta vivorum*, ut in Tractatu de ſacramentis in communi diſp. 3. fusè oſtendimus: Ergo cùm peccata venialia faciliùs remittantur, ſacramenta novæ legis remittunt peccata venialia ex opere operato, eaque maximè, quæ ſpeciali cujuſque fini magis opponuntur, ut matrimonium, ea quæ repugnant ſpecialiter caſtitati & ſtatui conjugali: Ordo, quæ religioni & ſtatui clericali: Confirmatio, quæ fidei: Euchariſtia, quæ charitati & unioni cum Deo & cum proximo.

Confirmatur: Omnia ſacramenta, ut inſtru- 56.
menta paſſionis Chriſti ſunt inſtituta ad ſanctificandas animas, eaſque perfectè diſponendas ad gloriæ conſecutionem: Ergo & ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo poſſunt à gloriæ conſecutione impedire: Cum igitur venialia retardent nos à conſecutione gloriæ, debent per ſacramenta ritè ſuſcepta remitti.

Secunda pars concluſionis probatur diſcurrendo ſigillatim per hujuſmodi ſacramenta. In primis de Baptiſmo id manifeſtum eſt, cùm enim ſit

Dico tertiò, nec Sacramenta, nec Sacramentalia, remittere peccata venialia ex opere operato immediatè, ſed mediatè tantùm, quatenus ſcilicet ex meritis Chriſti, vel ex orationibus Eccleſiæ, à Deo obtinent dignè ea recipientibus, auxilia quædam ſupernaturalis ad eliciendos actus ſupernaturales, quibus formaliter aut virtualiter peccata venialia diſpliceant & retra-
60 ctentur.

Probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. in corp. ubi Sacramentalia dicit valere ad remiſſionem venialium, *inquantum ſunt cum motu deteſtationis peccatorum, vel cum motu reverentiæ in Deum aut res divinas*, ſupple, qui ſit virtualis diſplicentia de peccato. Et in reſp. ad 1. ait, *ea cauſare remiſſionem peccatorum venialium, inquantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui eſt deteſtatio peccatorum, vel implicitè, vel explicitè.* Item in reſp. ad 3. aſſerit: *per illa tolli peccata venialia quantum ad culpam, virtute charitatis, cuius motus per ea excitatur.* Demum de Sacramentis docet in 4. ſent. diſt. 16. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. omnia Sacramenta remittere venialia, quia nata ſunt excitare ſervorem charitatis, quo venialia remittuntur. Specialiter id affirmat de Euchariſtia in hac parte quæſt. 79 art. 4. Ergo cenſet Sacramenta & Sacramentalia non remittere peccata venialia immediatè, ſed mediatè tantùm, quatenus ſcilicet ex meritis Chriſti, in actuali & devota eorum ſuſceptione, conferuntur à Deo auxilia ſupernaturalia, ad eliciendos actus ſupernaturales, qui-
61 bus formaliter aut virtualiter peccata venialia diſpliceant & retractentur.

Ratio etiam id ſuadet, cùm enim venialia opponantur ſervori charitatis, & ejus privationem cauſent, nullaque privatio poſſit tolli, niſi per poſitionem formæ oppoſitæ; Sacramenta, vel Sacramentalia, non poſſunt aliter remittere peccata venialia, quam obtinendo ex meritis Chriſti, vel ex orationibus Eccleſiæ, auxilia ſupernaturalia, quibus homo applicetur à Deo ad eliciendos actus ſerventes charitatis vel pœnitentiæ, per quos talia peccata formaliter aut virtualiter retractentur. Ex quo patet differentia inter peccata mortalia & venialia, & ratio cur per Sacramenta, peccata mortalia remittantur ex opere operato immediatè, non autem venialia; quia nimirum Sacramenta cauſant immediatè gratiam habitualem, cui macula mortalis privativè opponitur; non autem actualem charitatis fervorem, cui opponitur peccatum veniale.

§. II.

Solvuntur objectiones.

62 Objicies primò contra primam concluſionem: Qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia ex intentione tacet, etiamſi nullam complacentiam habeat ad ea, remiſſionem ipſorum non aſſequitur; aliàs enim impertinens eſſet illa confiteri, quandoquidem per hoc præciſè quod peccator unum ex eis confiteretur, remiſſionem aliorum etiam obtineret: Ergo per alia Sacramenta, nulla peccata venialia ex opere operato remittuntur; cùm enim in aliis Sacramentis nulla fiat confeſſio peccatotum venialium, ita ſe habent reſpectu eorum omnium, ſicut Sacramentum pœnitentiæ ſe habet ad illa quæ pœnitens non confitetur.

63 Reſpondet Nugno, negando, ſuppoſitum Antecedentis, nimirum quòd ille qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia ex intentione reticet, non retineat eo ipſo affectum ad illa; cùm enim proprius modus hujus ſacramenti ſit remittere peccata, mediâ confeſſione, non velle illa confiteri, eſt (inquit) habere virtualem quandam complacentiam in illis. Hæc ſolutio probabilitate non caret.

Reſpondeo tamen ſecundò, dato Antecedente, 63
negando conſequentiam & paritatem; confeſſio enim peccatorum, ſive mortalium, ſive venialium, eſt pars ſacramenti pœnitentiæ, non verò aliorum Sacramentorum: undè licèt in ſacramento pœnitentiæ non remittantur peccata venialia, quæ voluntariè & ex intentione reticentur; in aliis tamen ſacramentis obtinetur eorum remiſſio, licèt nulla fiat in receptione talium ſacramentorum mentio de illis peccatis.

Obiicies ſecundò: Si quid ſuaderet, quod ſa- 65
cramenta remittunt peccata venialia ex opere operato, maximè quia cauſant infuſionem gratiæ ex opere operato, quæ eſt ratio D. Thomæ hic art. 3. Sed hæc ratio nulla eſt, quia peccata venialia non ſunt incompoſſibilia cum gratia, cùm reperiantur in ſanctis & juſtis; unde ſicut non excludunt gratiam dum committuntur, ſic nec excluduntur à gratia, dum infunditur: Ergo ſacramenta non remittunt peccata venialia ex opere operato.

Confirmatur: Ut ſacramenta remitterent ve- 66
nialia ex opere operato, neceſſe eſſet quod cauſarent aliquid incompoſſibile cum hujuſmodi peccatis: Sed nequit aſſignari quidnam ſit illud incompoſſibile; non enim eſt intenſio gratiæ & charitatis, quandoquidem cum gratia & charitate quantumcumque intenſa, eſt compoſſibile peccatum veniale, & affectus ad ipſum; neque aliud videtur aſſignabile. Ergo ſacramenta remittere nequeunt peccata venialia ex opere operato.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſa Majori, 67
negando Minorem, nam ratio D. Thomæ eſt optima, bene intellecta. Verum quidem eſt, quod peccata venialia non opponuntur perfectè gratiæ habituali vel charitati, opponuntur tamen ejus ſervori, qui excitatur per infuſionem gratiæ, in devota ſuſceptione ſacramentorum; & hoc ſufficit ad hoc ut ſacramenta remittant ex opere operato peccata venialia. Licèt ergo peccata venialia non excludant gratiam quam inveniunt in ſubjecto, excluduntur tamen à gratia quæ in devota ſuſceptione ſacramentorum infunditur, ratione fervoris charitatis, qui in illa excitari ſolet. Unde D. Thomaa hic art. 2. ſic ait: *Quia in habentibus uſum liberi arbitrii, in quibus ſolis poſſunt eſſe venialia peccata, non contingit eſſe infuſionem gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccatum; ideò quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.*

Ex his patet reſponſio ad confirmationem, di- 68
cendum enim eſt, illud incompoſſibile cum peccatis venialibus, quod ſacramenta devotè ſuſcepta cauſant inſtrumentaliter & ex opere operato, eſſe auxilium efficax ad actum ferventem pœnitentiæ vel charitatis, quo talia peccata formaliter aut virtualiter deteſtantur & retractantur, ut in tertia concluſione declaravimus.

Obiicies tertiò: Si ſacramenta cum attritione 69
de venialibus ſuſcepta, talia peccata ex opere operato remitterent, vel omnia, vel aliqua tantum

dele-

delerent? Non omnia, quia Sacramentum matrimonii v. g. non habet contrarietatem cum omnibus. Neque aliqua duntaxat, quia fieri poteſt quod attritio cum qua aliquis ad Sacramentum accedit, non ſit potius de uno, quàm de alio, ſed de omnibus: Erga Sacramenta cum attritione de venialibus ſuſcepta, ea non remittunt ex opere operato

70 Reſpondet Nugno, Sacramenta cum attritione de venialibus ſuſcepta, ea duntaxat remittere, quæ ſpeciali cujuſque fini opponuntur: v. g. Sacramentum Euchariſtiæ venialia tantùm, quæ charitati, matrimonium, quæ caſtitati conjugali contrariantur &c. Meliùs tamen reſpondetur, quod licèt Sacramenta novæ legis ea præcipuè remittant ex opere operato peccata venialia, quæ ſpeciali cujuſque fini magis opponuntur, ut primâ concluſione declaravimus, nihilominus quodlibet Sacramentum cum attritione de omnibus peccatis venialibus ſuſceptum, remittit omnia venialia, inquantum ſcilicet excitat ex opere operato, atque adeò efficaciter, ad actum charitatis ita ſervidum, ut repugnet cum eo omni quod poteſt ipſum retardare; atque adeò cum omni peccato veniali. Dixi autem, cum attritione de omnibus venialibus ſuſceptum, quia ſi attritio ſit tantùm de aliquibus, illa duntaxat remittit, non verò alia.

71 Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Si Sacramenta remitterent venialia ex opere operato, Eccleſia habens poteſtatem inſtituēdi Sacramentalia, poſſet eo ipſo inſtituere ſigna ſenſibilia, ex opere operato peccatorum venialium deſtructiva: Sed hoc admitti nequit; tum quia Eccleſia non poteſt virtutem rebus tribuere ad ejuſmodi peccatorum remiſſionem; tum etiam, quia in re gravi (inquit Suarez) non eſt affirmandum niſi quod conſtat ex Scriptura, vel traditione, vel uſu Eccleſiæ, vel ſaltem urgenti ratione: nihil autem horum reperitur in propoſito, non quidem authoritas Scripturæ, ſiquidem ex ea ſolùm habemus illa verba Joan. 20. *Quorum remiſeritis* &c. Et iſta Matth. 16. *Quacumque ſolveritis ſuper terram* &c. priora autem ſufficienter intelliguntur de poteſtate remittendi peccata per Sacramentum pœnitentiæ; poſteriora verò de poteſtate remittendi pœnas per indulgentias, nec non ligandi & ſolvendi per cenſuras Eccleſiaſticas. Neque traditio vel uſus Eccleſiæ (ex quo ſolùm colligitur Eccleſiam inſtituiſſe Sacramentalia in remiſſionem venialium) ſuadent illam remiſſionem fieri ex opere operato, quandoquidem ex illis nihil de modo iſto cauſalitatis indicatur. Neque urgens aliqua ratio aut neceſſitas; Chriſtus enim inſtituit Sacramenta, quæ ex opere operato remittunt venialia: Ergo Sacramentalia non remittunt venialia ex opere operato.

72 Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, & ad primam illius probationem dico quod licèt Eccleſia non poſſit tribuere rebus virtutem ad cauſandam remiſſionem peccatorum, habet tamen poteſtatem deſignandi, determinandi, & conſecrandi aliquas res, quibus ſic determinatis & conſecratis, Chriſtus qui eas elevat, virtutem tribuat peccatorum venialium ex opere operato remiſſivam. Idque probabiliter colligitur ex Scriptura & traditione: ex Scriptura quidem, quia Doctores noſtræ ſententiæ adhærentes, explicant verba illa Chriſti, *Quorum remiſeritis peccata.* &c etiam de remiſsione venialium, mediis Sacramentalibus. Ex traditione verò, quia in decretis Pontificum dicitur ſimpliciter quod Sacramentalia ſanctificant & purificant, ut patet ex verbis Alexandri primi, in ſecunda concluſione relatis: verba autem *purificare & ſanctificare*, applicata rebus corporeis in nova lege, abſque reſtrictione vel modificatione, intelliguntur de purificatione & ſanctificatione facta ab illis rebus ex opere operato. Per quod patet ad ſecundam probationem Minoris.

Objicies quintò: Sacramentalia non remittunt ex opere operato peccata venialia quoad pœnam: Ergo neque quoad culpam. Conſequentia videtur manifeſta, ſi enim non remittant quoad id quod minus eſt in peccato, ſcilicet pœna, à fortiori non remittent quoad id quod majus eſt, ſcilicet culpa. 73

Reſpondeo negando Antecedens, nam ut ait S. Thomas hic art. 3. *Licèt per quodlibet prædictorum* (Sacramentalium) *non ſemper tollatur totus reatus pœnæ; quia ſic qui eſſet omnino immunis à peccato mortali, aſperſus aquâ benedictâ, ſtatim evolaret*, ſupple, in cœlum. *Tamen reatus pœnæ remittitur per prædicta, ſecundùm modum ſervoris in Deum, qui per prædicta excitatur, quandoque magis, quandoque autem minùs.* 74

Objicies ſextò: Cùm ſacramentalia ex æquo ſe habeant ad omnia venialia, ſiquidem non magis unum quam alterum, quantùm eſt de ſe reſpiciunt, ſi ex opere operato cauſarent eorum remiſſionem, omnia prorſus remitterent; & ſic illi qui ſunt abſque peccato mortali, aſperſi aquâ benedictâ, dicere poſſent, *Peccatum non habemus*, quod eſt contra id quod habetur 1. Joan. 1. imò ſi tunc morerentur, ſtatim evolarent in cœlum: Sed hæc videntur abſurda: Ergo &c. 75

Reſpondeo negando ſequelam Majoris, nam ut ait D. Thomas quæſt. 7. de Malo art. 12. ad 4. *Quamvis Sacramentalia æqualiter ſe habeant ad omnia peccata venialia, tamen fervor ab eis excitatus, non æqualiter ſemper ſe habet ad omnia, ſed quandoque reſpicit aliqua in ſpeciali, & contra ea efficacius operatur. Et ſi in generali reſpiciat ea, poteſt contingere quod non habet eundem effectum in omnibus, eò quòd affectus hominis aliquando habitualiter eſt inclinatus ad aliqua peccata venialia committenda, ita ſcilicet quod ſi in memoria haberentur, non diſplicerent, vel fortè ſi opportunitas adeſſet, committerentur. Et rarò contigit homines in hac mortali vita viventes, ab huiuſmodi affectibus liberos eſſe. Et ſi etiam homo ad horam per huiuſmodi remedia ab omnibus venialibus immunitatem conſequatur quantùm ad culpam, non tamen ſequitur quod ſit liberatus quantùm ad totam pœnam, niſi fortè ſit tantus fervor dilectionis, quod ſufficiat ad totius pœnæ remiſſionem.* 76

Addo quod, argumentum illud eſſet quidem efficax, ſi diceremus Sacramentalia remittere ex opere operato aliqua venialia, abſque attritione de illis, ſed cùm hoc non dicamus, facilè reſpondetur, quod omnia venialia remittuntur, quando attritio eſt de omnibus; aliqua verò duntaxat, & non alia, quando atteritur juſtus de aliquibus, & non de aliis; nulla autem, defectu ſufficientiæ diſpoſitionis, quando ſuſcipiens Sacramentale aliquod, de nullis atteritur. Unde S. Thomas hic art. 3. ad 2. *Omnia iſta* (ſcilicet Sacramentalia) *quantùm eſt de ſe, operantur ad remiſſionem omnium peccatorum venialium. Poteſt tamen impediri remiſſio quantùm ad aliqua peccata venialia, quibus mens actualiter inhæret, ſicut* 77

&

& per ſictionem interdum impeditur effectus baptiſmi.

78. Objicies ultimò contra tertiam concluſionem: Si ſacramenta & ſacramentalia, mediatè ſolùm peccata venialia remitterent, excitando ſcilicet fervorem charitatis, nulla eſſet differentia inter illa & ſacras imagines, cùm illæ etiam excitent in nobis pios motus & affectus, nec non charitatis fervorem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

79. Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & ad ejus probationem dico, aliter ſacramenta, vel ſacramentalia, & aliter imagines ſacras excitare in nobis fervorem charitatis; imagines enim ſacræ illum excitant ſolùm objectivè, ſacramentalia verò, & ſacramenta, impetrativè; quatenus ex meritis Chriſti, vel precibus Eccleſiæ, impetrant à Deo auxilia ſupernaturalia, quibus homo in actus ferventes charitatis prorumpit, ut concluſione 3. declaravimus.

Articulus IV.

An, & quomodo, remittantur juſtis poſt hanc vitam peccata venialia?

80. Hugo Victorinus, & nonnulli alii apud S. Bonaventuram in 4. diſt. 21. quæſt. 2. exiſtimarunt fieri non poſſe, quod aliquis decedat cum ſolis peccatis venialibus, ſubindèque quod venialia poſt hanc vitam quoad culpam remittantur. Vel enim (inquiebant) antequam moriatur juſtus, agit quod poteſt ad illorum expiationem, vel non? Si primum, ea peccata tolluntur, ſaltem quoad culpam, ante mortem. Si ſecundum, grave peccatum eo ipſo committit; ſiquidem cùm videat peccatis venialibus ſuam beatitudinem retardari, & tamen ea impedimenta tollere negligat, ſuam ſalutem contemnit.

81. Verùm hæc ſententia ab aliis Theologis communiter rejicitur. Primò, quia SS. Patres relati à S. Thoma quæſt. 7. de Malo, art. 11. in argumento *ſed contra*, docent peccata venialia poſt hanc vitam remitti quoad culpam: Gregorius enim 4. Dialog. cap. 39. expendens verba illa Chriſti Matth. 12. *Qui peccavit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo neque in futuro*, ſic ait: *In hac ſententia datur intelligi quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari.* Auguſtinus etiam dicit quod *illo tranſitorio igne, non capitalia, ſed minuta peccata purgantur*: quod debet intelligi de purgatione venialium, non ſolùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam; cùm peccata capitalia ſeu mortalia, in hac vita quoad culpam remiſſa, poſſint quoad pœnam igne purgatorii expiari. Item Gloſſa in illud Matth. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, ſic habet: *Spiritu in præſenti abluit, poſt, ſi qua macula ſurrexerit, igne purgatorio ad purum exurit.*

Secundò, poteſt quis ignorare bonâ fide ſe habere venialia, aut exiſtimare inculpabiliter ſe de illis ſufficienter conteri, quamvis non ita ſit: poteſt etiam præveniri phreneſi, aut morte repentinâ, ita ut non habeat tempus cogitandi & dolendi ſufficienter de venialibus: Ergo cùm venialia non excludant in perpetuum à regno cœleſti, in quod nihil coinquinatum intrare poteſt; dicendum eſt, illa poſt hanc vitam remitti, non ſolùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam.

Tertiò, gratis omnino dicitur, illum contem-

A nere ſuam ſalutem, qui ante mortem negligit elicere actus pœnitentiæ, quibus peccata venialia priùs commiſſa remittantur; ſicut enim venialia non ſunt materia neceſſaria confeſſionis ſacramentalis, ita nec virtutis pœnitentiæ, & conſequenter nulla eſt neceſſitas præcepti ad pœnitendum de ipſis, nec proinde omiſſio retractationis eorum, verus contemptus ſalutis. Alioquin pari facilitate dici poſſet, eum contemnere ſalutem ſuam, & mortaliter peccare, qui non ſatisfacit pro pœna peccatorum in hac vita (cùm per hujus pœnæ obligationem & reatum, beatitudo retardetur) ac proinde non eſſe purgatorium; quod hæreticum eſt.

B In hoc omnes ferè Theologi conveniunt, ſed in explicando modo quo peccata venialia poſt hanc vitam remittuntur, inter ſe diſcrepant. 82.
Alenſis enim 4. parte quæſt. 57. membro 8. docet illam remiſſionem fieri, non per aliquem actum ipſius animæ ſeparatæ, ſed per ſolam finalem gratiam habitualem, quæ licèt tunc non ſit ſumma ſecundùm intenſionem, bene tamen ſecundùm ſtatum, cùm ſit in termino: ex vi enim termini (inquit) redditur potentior quàm antea, proindéque poteſt omnem culpam venialem ab anima excludere.

Sed hic modus dicendi probabilitate caret, & 83.
C ex eo impugnatur, quòd gratia nondum conſummata per viſionem beatificam (qualis eſt ea cum qua homo decedit, in primo inſtanti ſeparationis animæ) non ſit incompoſſibilis aut pugnans cum peccato veniali; aliàs enim etiam in præſenti vita illud ſecum non admitteret; quandoquidem hoc quod eſt eſſe in primo inſtanti ſeparationis animæ, ſive eſſe gratiam finalem hujus vitæ, nihil ipſi extra ſtatum beatitudinis addit, niſi conjunctionem cum morte, quod certè non eſt remedium contra peccatum veniale: non fit ergo illa remiſſio per habitum gratiæ, ſed per aliquem ejus actum.

Non minùs à veritate aliena eſt ſententia Scoti in 4. diſtinct. 21. quæſt. 1. Majoris & Gabrie- 84.
D lis ibidem, exiſtimantium peccata venialia cum quibus moritur juſtus, remitti quoad culpam, vel duntaxat in purgatorio, per condignam pœnæ ſolutionem, vel in primo inſtanti ſeparationis animæ, propter opera bona præterita, ex intentione quaſi ad hoc reſervata uſq; ad illud tempus. Non minùs, inquam, hæc opinio à veritate aberrat, nam prima pars hujus dicti falſùm ſupponit, quòd nimirum ex peccato veniali actuali præterito, ſolùm remaneat deputatio hominis ad pœnam, & conſequenter quod idem ſit, peccatum veniale remitti quoad culpam, & quoad remiſſionem pœnæ; falſum, inquam, ſupponit; ex peccato
E enim veniali actuali, præter deputationem ad pœnam, remanet quædam habitualis macula & inordinatio in anima, quæ priùs tolli debet, quàm pœna illi debita remittatur, ut ſuprà art. 1. §. 2. in ſolutione 4. objectionis oſtenſum eſt.

Nec minùs falſa eſt ſecunda pars ejuſdem dicti: 85.
vel enim opera illa meritoria præcedentia inſtans mortis, ſufficiebant in præſenti vita ad remiſſionem venialium, vel non: ſi ſufficiebant, ergo ante mortem illa remiſerunt: ſi non ſufficiebant, ergo neque etiam in inſtanti ſeparationis animæ ſufficiunt.

Addo quod fieri poteſt, ut quis paulò poſt ſuam juſtificationem per Sacramentum Baptiſmi, moriatur in peccato veniali, nullo adhuc opere meritorio facto: Ergo falſum eſt dicere genera-

tim, venialia deleri poſt mortem per opera meritoria præcedentia. His ergo ſententiis rejectis.

86. Dicendum eſt, remiſſionem venialium poſt hanc vitam fieri per actus contritionis, vel charitatis, quibus anima peccata illa deteſtatur & retractat. Ita S. Thomas quæſt. 7. de Malo, art. 11. in corp. ubi ſic ait: *Venialia remittuntur poſt hanc vitam quantùm ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac vita, ſcilicet per actum charitatis in Deum repugnantem venialibus in hac vita commiſſis.* Et in reſp. ad 9. *Remittitur* (inquit) *in purgatorio peccatum veniale, quantùm ad culpam, virtute gratiæ, non ſolùm ſecundùm quod eſt in habitu, quia ſic compatitur veniale peccatum, ſed prout exit in actum charitatis deteſtantis veniale peccatum.*

87. Ratio etiam id ſuadet, non poteſt enim veniale remitti, etiam in alia vita, niſi per aliquam formam ipſi oppoſitam, & cum eo repugnantem, quæ alia eſſe nequit, quàm actus contritionis vel charitatis, quibus anima peccata illa deteſtatur & retractat, ut ex ſuprà dictis manifeſtum relinquitur: præterquam quod, generales aſſertiones Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, affirmantium peccata non remitti ſine aliquo actu pœnitentiæ, temerè & ſine ſufficienti ratione reſtringendæ & limitandæ non ſunt: nulla autem ratio urgens aut ſufficiens ab adverſariis adducitur, ut patebit ſolvendo objectiones ipſorum.

88. Objiciunt ergo primò: Cùm ſtatus alterius vitæ, non ſit ſtatus viæ, ſed termini, nullus actus hominis juſti poſt hanc vitam poteſt eſſe meritorius vel ſatisfactorius, vel conſequenter cauſare remiſſionem culpæ venialis.

89. Sed ad hoc dici poteſt primò, quod licèt poſt hanc vitam non poſſit eſſe meritum præmii eſſentialis, bene tamen alicujus præmii accidentalis, quandiu manet adhuc anima aliquo modo in via ad beatitudinem, ſicut manet quandiu eſt in Purgatorio. Ita S. Thomas in 4. diſt. 21. quæſt. 1. art. 3. ad 4. ubi hæc ſcribit: *Dicendum quod poſt hanc vitam non poteſt eſſe meritum reſpectu præmii eſſentialis, ſed reſpectu alicujus accidentalis poteſt eſſe, quandiu manet homo in ſtatu viæ aliquo modo, & ideo in purgatorio poteſt eſſe actus meritorius, quantùm ad remiſſionem culpæ venialis.*

Vel dici poteſt ſecundò cum eodem S. Doctore quæſt. 6. de Malo, art. 11. ad finem corporis articuli, actum aliquem animæ juſti à corpore reparatæ culpas veniales remittere, non ſicut in præſenti vita per modum meriti vel ſatisfactionis, ſed per modum condignæ retractationis & diſplicentiæ, removentis prohibens.

90. Objiciunt ſecundò, ſi actus contritionis & charitatis quos animæ à corpore ſeparatæ eliciunt, valeant ad remiſſionem culpæ venialis, valebunt etiam pro remiſſione pœnæ: Sed hoc dici nequit, alioquin animæ illæ quàm citiſſimè liberarentur ab omni pœna, per actus frequentes & ferventes, quos vinculis & impedimentis corporis expeditæ, ſenſûque pœnarum, & deſiderio beatitudinis excitatæ, promptiſſimè exercent: Ergo &c.

91. Reſpondeo negando ſequelam Majoris: Ratio eſt, quia beneficium remiſſionis culpæ eſt illis neceſſarium; debent enim, ut fruantur aliquando beatitudine, ad quam jus habent per gratiam ſanctificantem, purgari à culpa venialium; & non poſſunt ab ea purgari, niſi per remiſſionem, ad quam Deus prærequirit diſpoſitionem aliquam, per deteſtationem ſufficientem peccati: at beneficium remiſſionis pœnæ non eſt illis neceſſarium, cùm poſſint rigidè ſatis-pati, id eſt ſolvere totam pœnam debitam peccato veniali. Unde licèt per actus charitatis quos in inſtanti ſeparationis, vel in purgatorio eliciunt, remiſſionem culpæ venialis conſequantur, non tamen remiſſionem pœnæ illi debitæ, ſed illam in purgatorio per condignam ſatisfactionem ſolvunt.

92. Quæres, quandonam animæ à corpore ſeparatæ eliciant actum illum contritionis & charitatis, quo peccata venialia deteſtantur & retractant, eorumque remiſſionem conſequuntur.

Reſpondent aliqui, talem actum elici ab anima ſeparata, in ipſo inſtanti ſeparationis animæ, à corpore, quia anima, ſtatim à corpore ſeparata, agnoſcit ſuas culpas ut impedimentum ad gloriam, & perfectam familiaritatem cum Deo, unde ſtatim eas deteſtatur, & in ferventem charitatis vel contritionis actum prorumpit, antequam ingrediatur purgatorium, in quo tantùm purgantur pœnæ ex præteritis peccatis relictæ. Hæc reſponſio & ſententia probabilitate non caret.

Probabilor tamen videtur alia opinio, quam approbare videtur S. Thomas quæſt. 6. de Malo art. 11. ad 16. ubi innuit animam à corpore ſeparatam actum illum charitatis vel contritionis quo peccata venialia deteſtatur elicere in ingreſſu purgatorii, rationémque inſinuat in illo argumento cui reſpondet, ſic enim ibi diſcurrit: *Quando eſt aliquod magnum bonum quod differtur, & magnum malum quod imminet, excitatur intenſum deſiderium ad conſequendum bonum, & evadendum malum: ſed animæ ſeparatæ quæ eſt purgatorio obnoxia, imminet magnum malum, ſcilicet acerba purgatorii pœna, & differtur à maximo bono, ſcilicet à vita æterna; Ergo ſtatim excitatur in ea fervens deſiderium &c.*

DISPUTATIO V.

De Perfectione Remiſſionis Peccatorum.

Ad quæſt. 88. *D. Thomæ.*

EXplicatâ naturâ & principali effectu pœnitentiæ, qui eſt remiſſio peccatorum mortalium & venialium, diſſerit S. Thomas de perfectione hujus effectûs, oſtenditque peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, per ſubſequens peccatum non redire. De quo breviter in hac diſputatione agendum eſt. Unde ſit

* *
*

ARTI-

Articulus Primus.

Vtrum peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, per ſubſequens peccatum redeant, vel redire poſſint?

§. I.

Quibusdam præmiſſis, triplice concluſione utraque difficultas reſolvitur.

1. Notandum primò, peccata remiſſa duobus modis redire dici poſſe, primò quoad eſſe phyſicum, ſi nimirum idem numero peccatum jam omnino deſtructum reproduceretur; ſecundò quoad modum eſſendi moralem, ſi nempe propter peccatum ſubſeqoens Deus reſcindat præcedentem condonationem, & peccata remiſſa rurſus in memoria retineat in ordine ad odium peccatoris propter illa, & in ordine ad pœnam illis debitam.

2. Notandum ſecundò, dupliciter adhuc intelligi poſſe, peccata remiſſa redire quoad modum eſſendi moralem, nimirum ſimpliciter & ſecundùm quid. Ut redeant primo modo, requiritur quòd peccatum ſubſequens remiſſionem, virtualiter contineat totum reatum præcedentium delictorum; ut verò redeant ſecundo modo, ſufficit quod peccatum ſubſequens fiat gravius intuitu præcedentis remiſſionis aliorum peccatorum.

3. Notandum tertiò, non hîc ſolùm eſſe quæſtionem de reditu peccati quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam; neque ſolùm procedere de lege & potentia Dei ordinaria, ſed etiam de extraordinaria & abſoluta. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

4. Dico primò, ſecundùm legem Dei ordinariam peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, non redeunt ſimpliciter & propriè, nec quoad eſſe phyſicum, nec quoad modum eſſendi moralem, neque ſecundùm reatum culpæ, neque ſecundùm reatum pœnæ, ita quod eorum macula reponatur in homine, aut quod propter illa à Deo puniatur. Eſt contra nonnullos ex antiquis Theologis, qui putarunt peccata dimiſſa redire quoad modum eſſendi moralem, (teſte D. Thomâ hîc art. 1. in corp. & S. Bonaventurâ in 4. diſt. 22. art. 1. quæſt. 1.) quorum aliqui, ut Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte 14. cap. 9. generatim redire aſſerebant per quodcumque peccatum ſequens: alii verò, ut Præpoſitivus quidam à D. Bonaventura citatus, non per quodlibet generatim, ſed tantùm per hæc quatuor, odium fraternum, apoſtaſiam à fide, contemptum confeſſionis, & retractationem pœnitentiæ priùs factæ. Unde illud diſtichum.

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri.
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit.

5. Prima pars quæ aſſerit non redire peccata ſecundùm eſſe phyſicum, manifeſta eſt, peccata enim non poſſunt redire ſecundùm eſſe phyſicum niſi redeat idem numero actus per quem commiſſa ſunt: At talis actus redire nequit, ſaltèm ſecundùm potentiam Dei ordinariam; quod enim ſemel deſiit, nequit idem numero ſecundùm potentiam Dei ordinariam reproduci: Nec poſſint actus vitales reproduci à Deo, ſine influxu vitali voluntatis, quæ ſine dubio experiretur in ſeipſa reproductionem iſtam, non minùs quàm experta ſit primam productionem: Ergo ſecundùm legem Dei ordinariam, peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, quoad eſſe phyſicum redire nequeunt.

6. Quod verò etiam non redeant ſecundùm modum eſſendi moralem, ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam, oſtenditur primò ex Scriptura & SS. Patribus, dicitur enim Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus quas operatus eſt non recordabor.* Et Nahum 1. ubi Vulgata habet, *Non conſurget duplex tribulatio*, Septuaginta vertunt: *Non vindicabit Dominus bis idipſum in tribulatione.* Si autem peccata ſecundùm modum eſſendi moralem redirent per ſequens peccatum, Deus recordaretur eorum, & bis ea puniret: Ergo peccata per pœnitentiam remiſſa, ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam, non redeunt. Unde Proſper in reſp. ad 2. objectionem Gallorum: *Qui recedit à Chriſto, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid niſi in perditionem vadit? Sed tamen non in id quod remiſſum eſt recidit, neque in originali peccato damnabitur; qui tamen propter poſtrema crimina ea morte afficitur.* Et Gelaſius Papa in cap. *Fiuali*, de Pœnit. diſt. 4. *Divina* (inquit) *clementia, dimiſſa peccata in ultionem ulterius redire non patitur.*

7. Ratio etiam ſuffragatur: Primò, quia remiſſio peccatorum, prout nunc fit, eſt talis ut peccata quoad eſſe morale aboleantur abſolutè, id eſt ſine ulla conditione, vel ſuſpenſione, vel dependentia à peccato futuro: Ergo peccatum ſequens non poteſt eſſe cauſa ut redeant ſecundùm modum eſſendi moralem. Patet Conſequentia, quia ſi peccatum ſequens revocaret priora, id faceret propter decretum divinum, quia ſcilicet Deus conſtituit, ut qui poſt remiſſionem peccaret, reus fieret omnium peccatorum præteritorum. Antecedens verò probatur, tum ex Scriptura in qua abſolutè pœnitenti promittitur remiſſio peccatorum; tum ex formis Sacramentorum, quæ etiam abſolutam peccatorum remiſſionem ſignificant.

8. Secundò, ſi quis peccavit peccato infidelitatis, & poſtea pœniteat, & iterum labatur in peccatum luxuriæ; vel per tale peccatum redit prior infidelitas, vel non? Si non redit, habetur intentum; ſi redit: ergo amittit fidem, per peccatum luxuriæ; quod eſt omnino abſurdum, cùm ex vi talis peccati, nullo articulo fidei diſcredat. Ita egregiè diſcurrit Joannes à S. Thoma hîc diſp. 39. art. 1.

9. Addit, qood ſi redirent peccata remiſſa, non poſſent iterum tolli, niſi per aliquod Sacramentum: Non aliud quàm pœnitentiæ: Ergo teneretur homo iterum confiteri peccata illa, quod eſt abſurdum, & à Benedicto XII. Extravaganti *Inter cunctas* damnatum. Ibi enim definit, *abſurdum eſſe, ut quis peccata per pœnitentiam dimiſſa, rurſus debeat confiteri. & ut debitor liberatus, adhuc maneat ad ſolvendum obligatus.*

10. Confirmatur: Si peccata actualia per pœnitentiam remiſſa redire poſſent, etiam peccatum originale per baptiſmum ſublatum poſſet redire: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris videtur manifeſta, eſt enim eadem ratio quoad hoc de peccato originali, ac de actualibus. Minor verò ſuadetur, ſi enim rediret peccatum originale, deberet rurſum tolli per aliquod ſa-

ſacramentum: Non per pœnitentiam, quia illa non eſt inſtituta in remedium peccati originalis, ſed ſolùm peccatorum actualiũ poſt Baptiſmum commiſſorum: Ergo per Baptiſmum; & ſic Baptiſmus deberet iterari, quod eſt hæreticum.

Hæc argumenta probant, peccata ſemel per pœnitentiam remiſſa, non redire etiam quoad pœnam; cùm enim pœna non debeatur niſi propter culpam, ſi non redeat peccatum quoad culpam, non redibit etiam quoad reatum ſeu obligationem ad pœnam.

11. Dico ſecundò, licèt peccata ſemel remiſſa non redeant ſimpliciter propter peccatũ ſubſequens, redire tamen ſecundùm quid. Primò, quia frequenter, & vulgari loquendi modo, dicitur aliquid redire, quando ei ſuccedit aliquid ſimil.; ſic enim dicimus redire febrim, redire pluviam, redire hyemem, & ſimilia: At peccata mortalia quæ de novo committuntur, quantùm ad privationem gratiæ, & reatum pœnæ æternæ, ſimilia ſunt illis quæ fuerant per pœnitentiam remiſſa: Ergo peccata ſemel remiſſa, redeunt ſecundùm quid propter peccatum ſubſequens. In hunc ſenſum D. Thomas hîc art. 1. intelligit illud Jacobi 2. *Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus*; quia ſcilicet privatur omni gratiâ, & beatitudine, ac mercede operum, proinde ac ſi nullum mandatum ſervaſſet.

Secundò, peccata ſemel remiſſa, propter peccatum ſubſequens redeunt ſecundùm quid, quia peccatum ſubſequens ſit gravius, ob circunſtantiam ingratitudinis, in hoc conſiſtentis, quòd homo poſt acceptum beneficium remiſſionis divinæ, peccat.

12. Eſt autem magna differentia inter hunc modum redeundi, & alium purum & ſimplicem quem præcedenti concluſione negavimus; nam in ſimplici reditu, plura eſſent peccata, præter illud ſequens; in iſto autem non eſt niſi peccatum illud quod de novo committitur, ſed aggravatum ex peccatis prioribus, ſive potiùs ex eorum remiſſione. Sicut autem quædam peccata ſunt, quæ magis pugnant contra beneficium remiſſionis, ita majorem in ſe continent ingratitudinem, & magis aggravantem; hujuſmodi ſunt ea quatuor quæ recenſet D. Thomas hîc art. 2. ſcilicet odium fraternum, apoſtaſia à fide, contemptus confeſſionis ſacramentalis, & retractatio pœnitentiæ priùs factæ.

Dico tertiò, peccata ſemel remiſſa nequeunt, etiam de potentia Dei abſoluta, redire quantùm ad eſſe phyſicum, bene tamen quantùm ad modum eſſendi moralem.

13. Probatur prima pars: Licèt poſſit Deus de potentia abſoluta, alia à peccato jam deſtructa reproducere, non tamen ipſum peccatum: Sed per pœnitentiam peccatum jam omnino deſtructum eſt: Ergo à Deo, etiam de potentia abſoluta, reproduci nequit, nec per conſequens redire quantùm ad eſſe phyſicum. Major probatur, quia aliàs Deus eſſet author peccati, eſſet enim cauſa proxima & principalis illius, ex eo quod cauſa ſecunda non poſſet eſſe niſi inſtrumentum, ipſa enim non habet virtutem innatam ad reproducendum rem ſemel deſtructam.

14. Secunda quoque pars ſuadetur, cùm enim Deus ſit ſupremus & abſolutus Dominus, poſſet de potentia extraordinaria remittere alicui peccatum, ſub ea conditione, ut ſi poſtea iterum peccaret, tantam culpam & reatum pœnæ contraheret, quantam contraxiſſet ex utroque peccato, ſi priùs non fuiſſet remiſſum; in quo caſu culpa & reatus pœnæ rediret quoad eſſe morale: Ergo peccata ſemel remiſſa, de potentia Dei abſoluta, redire poſſunt quantùm ad modum eſſendi moralem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

CONtra primam concluſionem objiciuntur inprimis quædam Scripturæ & SS. Patrum teſtimonia, quibus ſignificari videtur quod peccata jam remiſſa redeant, dicitur enim Pſal. 108. *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini.* In quem locum Auguſtinus, *Si ergo Iudas teneret illud ad quod vocatus eſt, nullo modo ad eum vel ſua præterita, vel parentum iniquitas pertineret: ſed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, ſed iniquitatem vetuſti generis, rediit iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini, ut in eo etiam ipſe puniretur.* Scriptura etiam docet, Deum datâ occaſione recordari peccatorum quæ jam remiſſa ſunt, ea ſcilicet puniendo, ùt patet ex verbis illis mulieris Sarephtanæ ad Eliam 3. Regum 17. *Quid mihi & tibi vir Dei? Ingreſſus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum.* Item Matt. 18. licèt Dominus ſervo nequam omne debitum dimiſiſſet, tamen poſtea auditâ ejus crudelitate in conſervum, illud revocavit dicens: *Non exeat inde donec reddat univerſum debitum*: Ergo per ſubſequens peccatum revixit debitum quod ei dimiſſum fuerat. Unde Auguſtinus de ſermone Domini cap. 6. ait in perſona Domini: *Si non dimiſeris, revocabo te, & quidquid tibi dimiſeram replicabo.* Similia dicunt Ambroſius, Gregorius, Beda, Rabanus, & alii. 15.

Ad locum Pſalmi 108. reſpondeo quod iniquitates parentũ dicuntur redire in memoriam Dei pro filiis, non quantùm ad culpam, ſed quantùm ad aliquam pœnam temporalem, quâ Deus ſolet caſtigare peccata parentum. De qua etiam intelligi debent verba viduæ ad Eliam, loquebatur enim de memoria iniquitatum quantùm ad punitionem aliquam temporalem, quâ Deus caſtigabat illam in morte filii; vel fortaſsè illa mulier habebat peccata non remiſſa, & loquebatur de illis. 16.

Ad probationem verò Matth. 18. dicendum eſt quod à ſervo illo exigitur totum debitum, propter peccatum ſequens, quia debitum illud rediit ſecundùm quid, & per quandam æquivalentiam, propter immiſericordiam & crudelitatem, quâ erga conſervum uſus eſt. Unde per parabolam illam Chriſtus ſignificare tantùm voluit, Deũ graviſſimè offendi ex eo quod nolimus remittere injurias nobis illatas, & peccatum illud immiſericordiæ ſeveriſſimè puniturum, juxta illud Jacobi 2. *Iudicium ſine miſericordia illi qui non facit miſericordiam*: id eſt judicium duriſſimum illi fiet. Quo documento plurimùm egebant Judæi, vindictæ cupidiſſimi. 17.

Ad ſanctos Patres reſpondeo eos loqui de reditu peccatorum, quoad circunſtantiam ingratitudinis, modo in ſecunda concluſione explicato: vel de reditu peccatorum quoad culpam & pœnam æquivalentem; quia per ſubſequens peccatum contrahitur ſimilis pœna æterna ſenſûs, & privatio ejuſdem beatitudinis objectivæ; juxta quem ſenſum, ut ſuprà annotavimus, explicatur 18.

illud

illud Jecobi 2. *Qui offendit in uno, factus eſt omnium reus.*

19. Objicitur ſecundò: Bona opera per peccatum mortificata, redeunt per pœnitentiam: Ergo ſimiliter peccata per gratiam occulta & tecte, redeunt per peccatum ſubſequens. Antecedens conſtabit ex dicendis diſp ſequenti. Conſequentia verò probatur, quia non videtur major ratio, cur per pœnitentiam redeant merita per peccatum mortificata, & non redeant per ſubſequens peccatum mortale peccata priùs remiſſa cùm faciliùs male reviviſcant, quàm bona. Unde Deus Ezechiel. 18. eodem modo dicit ſe non recordaturum ampliùs bonorum operum quæ quis in peccatum cadens, anteà egerat; ſicut dicit ſe non recordaturum peccetorum de quibus egit pœnitentiam.

20. Reſpondeo, conceſſo Antecedenre, negando conſequentiam & paritatem; quadruplex enim eſſignari poteſt ratio diſcriminis. Prima eſt quia Deus pronior eſt ad benefaciendum & miſerendum, quàm ad puniendum; & ipſe eſt author meritorum, & non peccatorum: unde non mirum, ſi merita per peccetum mortificata, maneant in divina acceptione, & ſublato peccato, quod impedit eorum effectum, reviviſcant: peccata verò remiſſa non maneant in indignatione divina; ut per ſequens peccatum mortale redeant in ſe formaliter quoad culpam, vel pœnam æternam. Quamvis ex parte hominis ad malum proni, faciliùs eſſet mala reviviſcere, quàm bona.

Secunda eſt, quia promiſſiones debent amplè & favorabiliter intelligi, è contra verò comminationes, utpote odioſæ, debent potiùs reſtringi, & intelligi quantùm fieri poteſt, cum moderatione favorabili: Atqui promiſſio eſt quòd Deus dicat ſe non ampliùs recordaturum omnium iniquitatum pœnitentis; comminatio verò, quòd dicat ſe non empliùs recordaturum bonorum operum juſti in peccatum lapſi: Ergo debeot rationebiliter diverſimodè intelligi; illa quidem ampliſſimè, iſta verò cum favorabili reſtrictione. Per quod patet ad locum Ezechiëlis.

Tertia eſt, quia peccata de facto Deus abſolutè delet, ut ſuprà oſtendimus. merita verò non niſi ſub conditione; unde in Scriptura eliter loquitur de meritis & de peccatis, nuſquam enim ait merita juſti poſt lapſum exinaniri, aboleri, projici in profundum maris, & ſimilie quæ dicit de peccatis per pœnitentiam remiſſis.

Quarta aſſignatur è D. Thoma in 4. diſt. 21. quæſt. 1. art. 1. ad 6. ubi ſic diſcurrit: *Remiſſio peccatorum eſt principaliter opus Dei, ſed mortificatio meritorum præcedentium eſt opus hominis: Homo autem ſuâ actione non poteſt evacuare ſimpliciter opus Dei, quamvis poſſit impedire ne ſibi proſit: Et ideo homo per peccatum ſequens non poteſt remiſſionem præcedentium peccatorum annullare: poteſt autem ſuâ actione evacuare quod per ipſum factum eſt: Et ideo poteſt mortificationem præcedentium meritorum, per merita ſequentia penitus annullare, præcipuè gratiâ adjutus.*

21. Objicitur tertiò: Si alicui per pœnitentiam remittatur culpa mortalis, & pœna æterna illi debita, relicto reatu pœnæ temporalis luendæ in purgatorio, illéque poſteà antequam pro pœna illa temporali ſatisfecerit, incidat in aliud peccatum mortale, & ſtatim moriatur, non ſolùm torquebitur pœnâ æternâ, debitâ tali peccato, ſed etiam debitâ priori remiſſo; quia pœna temporalis in quam fuit commutera, per ſubſequens peccatum fit æterna; cùm enim in inferno nulla ſit redemptio, aut pœnarum alleviatio, nulla in eo eſt pœna temporalis: Ergo in aliquo caſu peccetum per pœnitentiam remiſſum, redit per ſubſequens peccatum, ſaltem quantùm ad pœnam æternam, quæ in temporalem commutata fuerat in juſtificatione peccatoris.

Reſpondet Franciſcus Amicus hîc diſp 7. ſectione 1. in fine, in caſu poſito pœnam illam temporalem reddi æternam per accidens, quia ille homo per peccatum ſequens, cum morte conjunctum, conſtituit ſe incapacem ſatisfactionis temporalis pro eliqua pœna, & ſic impoſſibile eſt illam pœnam finiri; non ex eo quod Deus imputet culpam jam remiſſam, ſed ex illo ſtatu in quem incidit ille homo per damnationem æternam. Hæc ſolutio probabilitate non caret; quia tamen hoc videtur valde durum, & contra juſtitiam, ut pro culpa jam remiſſe, ſine novo reatu, ſubeat quis pœnam æternam, cùm ſolùm debeat temporalem. 22.

Meliùs reſpondetur cum S. Thoma in 4. diſt. 22 quæſt 1. art. 1. ad 5. ubi relatâ hac priori ſolutione, & rejectâ, ſubdit: *Et ideo aliud eunt quod pœnâ cujus aliquis eſt debitor poſt culpam remiſſam, in inferno punietur temporaliter. Nec propter hoc ſequitur quod in inferno ſit redemptio, quia pœna quæ ſolvitur, non redimitur: Nec eſt inconveniens, quod quantùm ad aliquid accidentale, pœna inferni minuatur uſque ad diem judicii, ſicut etiam augetur:* ex conſortio ſcilicet damnatorum. 23.

DISPUTATIO VI.

De Reviviſcentia meritorum.

Ad quæſt. 89. D. Thomæ.

DUo ſunt præcipui effectus pœnitentiæ, nimirum remiſſio peccatorum, & reviviſcentia meritorum. Primus convenit illi per ſe, alter verò ſolùm per accidens; nam per ſe pœnitentia ſolùm removet peccatum, quo remoto ſtatim merita reviviſcunt & effectum ſuum qui per peccatum impediebatur ſortiuntur. De primo effectu tribus diſputationibus præcedentibus ſatè egimus, in hac verò de altero diſſeremus.

Articulus Primus.

Vtrum merita ſeu bona opera, per peccatum mortificata, per pœnitentiam reviviſcant?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis conclusio affirmativa ſtatuitur.

MAnifeſtum eſt, per pœnitentiã recuperari gratiam ſanctificantem, cùm juſtificatio peccatoris fiat per infuſionem talis gratiæ. Conſtat etiam, per illam recuperari virtutes infuſas, cùm illæ ſint proprietates gratiæ, eamque ſubin-

de inſeparabiliter comitentur. Unde Lucæ 15. Pater filio prodigo redeunti & reſipiſcenti, jubet reddi ſtolam primam, & annulum, & calceamenta, id eſt gratias & virtutes ante infuſas, & per peccatum deperditas, ut interpretantur Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum, Ambroſius lib. 7 in Lucam ad caput 15. aliique Patres.

2. Solùm poteſt eſſe dubium de aliquibus virtutibus, quæ videntur irrecuperabiles, ſicut eſt virginitas, & innocentia; illa quidem, quia conſiſtit in totali inexperientia rei venereæ; iſta verò, quia conſiſtit in immunitate ab omni peccato. Sed dicendum breviter, iſtas etiam virtutes per pœnitentiam recuperari, quantùm ad formale, id eſt quantùm ad ipſum habitum, & inclinationem quam habent ad ſuos actus, licèt non ſemper reſtituantur, quoad id quod in ipſis de materiali importatur; quia aliquando materia circa quam verſantur, eſt irrecuperabilis; ut conſtat in virginitate, quæ habet pro materia inexperientiam veneris; implicat autem illam recuperari ab his qui voluptates venereas experti ſunt, ut de ſe patet. Unde S. Thomas 2. 2. quæſt. 152 artic. 3. ad 3. *Virginitas reparari poteſt per pœnitentiam, quantùm ad id quod eſt formale in virtute, non autem quoad id quod eſt materiale in ipſa: nõ enim ſi quis magnificus abſumpſerit divitias, per pœnitentiam peccati reſtituuntur divitiæ; & ſimiliter ille qui virginitatem perdidit, per pœnitentiam non recuperat virginitatis materiam, ſed recuperat virginitatis propoſitum.* Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes, ſed difficultas eſt, an per pœnitentiam merita, ſeu bona opera mortificata, reviviſcant, ſeu recuperent vim quam habebant per ducendi hominem ad vitam æternam. Quod ut magis explicetur

3. Sciendum eſt, opera quæ homo per extrinſecam Dei ordinationem ad finem ſupernaturalem elevatus poteſt elicere, eſſe in quadruplici differentia; alia enim ſunt viva, alia mortua, alia mortifera, & alia mortificata. Viva ſunt, quæ homo ex principio vitali gratia ſcilicet & charitate, operatur. Mortua quæ ex genere ſuo & proprio objecto bona ſunt, ſed ab homine exiſtente extra ſtatum gratiæ elicita, vitæ principio omnino carent. Mortifera quæ mortem cauſant in anima, privando eam gratiâ, quæ quantùm ad vitam ſupernaturalem ſe habet ad animam, ſicut anima ad corpus, quantùm ad naturalem, ut egregiè expendit Auguſtinus Sermone quinto de verbis Domini, his verbis: *Sicut anima eſt vita corporis, ſic animæ vita eſt Deus* (unitus illi per gratiam & charitatem) *Sicut expirat corpus, cùm animam emittit; ita expirat anima, cùm Deum amittit. Deus amiſſus, mors animæ. Anima emiſſa, mors corporis.* Demum opera mortificata ea dicuntur, quæ à gratia & charitate elicita, per ſubſequens peccatum dicuntur mortificari, ex eo quod impediuntur ne habeant vim & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam; metaphorâ ductâ à membris corporis animalis, quæ tunc dicuntur mortificata, quando ſunt impedita à ſuis effectibus, ſive ab exercitio ſuarum operationum.

Præſens ergo difficultas non procedit de operibus vivis, quia illa non egent reviviſcentiâ, ut patet: neque de mortiferis, quia potiùs illa per pœnitentiam deſtruuntur; neque de mortuis, quia hæc cùm nunquam fuerint viva, non poſſunt intelligi reviviſcere; nam reviviſcere eſt iterum vivere, unde ſupponit vivere. Tota igitur quæſtio devolvitur ad bona opera & merita mortificata per peccatum, de quibus inquirimus, an per pœnitentiam reviviſcant, ſeu recuperent vim & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam, quâ fuerant privata per peccatum? Pro reſolutione,

Dico breviter, merita ſeu bona opera, per peccatum mortificata, reviviſcere per pœnitentiam. Ita D. Thomas hîc art. 5. & Theologi cum illo, qui hanc concluſionem adeò certam exiſtimant, ut oppoſitum errorem eſſe affirment.

Probatur primò ex illo Joël. 2. *Reddam vobis annos quos comedit locuſta & bruchus.* Quæ verba interpretantur SS. Patres de reviviſcentia meritorum; ac ſi diceret Scriptura, reddam vobis mercedem præteritarum actionum, quas locuſta & bruchus veſtrorum peccatorum, ſuo privaverant præmio. Unde Gloſſa interliniaris, ex Hieronymo ſumpta, ibidem ait: *Confide terra & lætare quæ priùs dominicum ſementem tuâ ariditate perdideras, quia magnificavit Dominus ut faceret tecum miſericordiam, & lignum crucis afferet fructum ſuum, & Spiritûs Sancti dona dulciſſima, ſuam cunctis tribuerent largitatem. Vos quoque quos poſt pœnitentiam juſte voco filios Sion & Eccleſiæ, lætamini atque gaudete, quia tribuit vobis Deus Pater Doctorum juſtitiæ* (vel alimenta juſtitiæ, ſicut Septuaginta legunt) *Et non ſolùm hoc dedit, ſed fecit vos novis virtutum frugibus abundare.* Tum deinde mox: *Et annos quos perturbationibus ante regnantibus perdideratis in vobis, quando opera veſtra, locuſta, bruchus, rubigo, erucaque* (peccati) *conſumpſerat. Deus vobis perire non paſſus eſt.* Indéque infert: *Si poſt pœnitentiam autem tantam ubertatem Deus pollicetur, quid reſpondebit Novatus, negans pœnitentiam, & reformari poſſe peccatores in priſtinum ſtatum, ſi digna fecerint opera pœnitentiæ?*

Probatur ſecundò concluſio ex illo Pauli ad Hebræos 6. *Non enim injuſtus Deus ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius.* Terruerat Apoſtolus Hebræos lapſos, per illa verba: *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cæleſte ... & prolapſi ſunt, rurſus renovari ad pœnitentiam.* Deinde verò, ut eos excitet ad reſipiſcentiam, conſolatur ipſos dicens, Deum non eſſe injuſtum, quia ſi à peccato per pœnitentiam reſurgant, Deus bona eorum opera præcedentia compenſabit præmio vitæ æternæ. Ita hunc locum explicant SS. Patres, Chryſoſtomus homil. 10. Athanaſius oratione de blaſphemia in Spiritum Sanctum, Epiphanius hæreſi 59. Auguſtinus de fide & operibus cap. 14. D. Thomas lect. 3. in hunc locum, & Gloſſa ordinaria, ibidem dicens: *Sicut enim priora bona per ſequentia mala mortua fuerunt, & irrita facta; ita ipſa eadem per pœnitentiam, & alia bona ſequentia reviviſcunt.*

Favet etiam Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. ubi ſic ait: *Hac igitur ratione juſtificatis hominibus, ſive acceptam gratiam perpetuò conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, proponenda ſunt Apoſtoli verba: Abundate in omni opere bono, ſcientes, quòd labor veſter non eſt inanis in Domino. Non enim eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri boni, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius.* Quibus verbis Tridentinum diſtinguit duo hominum genera: Unum eorum, qui in accepta gratia perpetuò perſeverant; quos ad præmium laborum ſperandum hortandos eſſe ait verbis

verbis illis Apoſtoli 1. Corinth. 15. *Abundate in omni opere bono &c.* Alterum eorum, qui gratiam amiſſam recuperant, ad quos pertineat locus poſterior Apoſtoli ad Hebræos 6. *Non eſt injuſtus Deus &c.* Alioquin Concilium partem illam aſſertionis ſuæ ſine confirmatione relinqueret, fruſtráque diceret, proponenda eſſe verba illa iis qui amiſſam gratiam recuperaverint, ut intelligant Deum non oblivïſci bonorum operum quæ fecerunt ante lapſum.

7. In confirmationem ejuſdem veritatis adducit Hugo Cardinalis verba illa Jeremiæ 2. *Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam, & charitatem deſponſationis tuæ.* Quid enim (inquit) eſt Deum miſerantem recordari adoleſcentiæ & charitatis noſtræ, quàm priſtina opera in charitate facta, & peccato interrupta, oblivioni non tradere. In eundem ſenſum explicant SS Patres Ambroſius, Hieronymus, Anſelmus, Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophilactus, & D. Thomas, illud Apoſtoli ad Galat. 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa? ſi tamen ſine cauſa.* Quaſi dicat Apoſtolus Galatis, poſt magna merita in peccatum & Judaiſmum prolapſis: in veſtra ſitum eſt poteſtate efficere ut ea ſitis paſſi fruſtra, id eſt ſine fructu, ſi maneatis in peccatis veſtris; aut etiam cum fructu, ſi à peccatis reſurgatis.

8. Probatur tertiò concluſio ex Tridentino citato, quod poſt verba ſuprà relata, paulò poſt addit: *Nihil juſtificatis ampliùs deeſſe credendum eſt, quominùs plenè, illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam promeruiſſe cenſeantur.* Ubi tres innuit conditiones requiri, ut opera noſtra ſint meritoria, & reipſa conſequantur ſuum præmium; nimirum ut ſint opera hominis juſtificati, ut ſint facta in Deo, ſive ex Dei gratia & auxilio, & ut qui ea fecit, in gratia decedat; & quod valde notandum eſt, ait, *Nihil ampliùs deeſſe credendum eſt.* Atqui merita mortificata habent duas priores conditiones, ut conſtat; & tertiam recuperant virtute pœnitentiæ, utpote in qua datur pœnitenti gratia habitualis, cum qua poteſt decedere: Ergo merita mortificata, per pœnitentiam reviviſcunt.

9. Ratio etiam id ſuadet: Cauſa enim carens aliquo ſuo effectu, præcisè propter impedimentum, debet, ſecluſo impedimento, illum habere; v. g. lapis in aëre ſuſpenſus, & fune impeditus, ne deorſum feratur, præciſo fune, & ſublato obice, redit ad centrum: Sed merita antiqua, per ſubſequens peccatum, tantùm fuerunt impedita à ſuo effectu, qui eſt tribuere homini jus ad vitam æternam: Ergo cùm virtute pœnitentiæ tollatur illud impedimentum, debent effectum illum homini tribuere, in quo eorum reviviſcentia conſiſtit. Hanc rationem inſinuat S Thomas in 4. qu. 2. ar. 2. ubi inquit, *quod ſicut ventus auferens nubem, nobis Solem reſtituit; ita pœnitentia tanquam removens prohibens, gratiam gratum facientem, & omnes virtutes nobis reſtituit.*

§. II.

Solvuntur Objectiones.

10. OBjicies primò: Quod omnino moritur ſeu deſtruitur, non poteſt per pœnitentiam reviviſcere ſeu reparari: Sed merita præcedentia per ſubſequens peccatum omnino extinguuntur & deſtruuntur: Ergo non reviviſcunt per pœ-A nitentiam Major patet, Minor probatur. Æquè, imò magis potens eſt peccatum ad deſtructionem meritorum præcedentium, quàm gratia ad deſtructionem peccatorum ſive demeritorum antecedentium; habet enim peccatum infinitam malitiam, gratia verò è contra finitam bonitatem: Sed gratia ita deſtruit peccatum, ut nihil ipſius vel phyſicum vel morale remaneat: Ergo a fortiori peccatum ita præcedentia merita deſtruit, ut illa nec phyſicè, nec moraliter, nec in ſe, nec in divina acceptatione remaneant.

Confirmatur: Ideo per gratiam deſtruitur omnino peccatum ſive demeritum, quia eſt forma ei contraria, & cum ipſo incompoſſibilis: Sed B peccatum ſuperveniens eſt etiam forma contraria & incompoſſibilis cum valore meritorum: Ergo per illud talis valor omnino deſtruitur.

Confirmatur ampliùs; Idcirco gratia omnino deſtruit peccatum, quia tollit fundamentum reatûs ſive obligationis ad pœnam æternam, videlicet rationem maculæ ex præterito peccato relictæ: Atqui ſimiliter per peccatum deſtruitur fundamentum valoris & condignitatis, quam habent merita ad gloriam, nimirum ipſa gratia ſanctificans: Ergo per peccatum deſtruitur omnino valor & condignitas ad gloriam quam habebant merita præcedentia, ſeu bona opera ante ipſum peccatum elicita

C Ad objectionem reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, & ad illius probationem dico quod etſi gratia ſecundùm ſe præcisè non ſit fortior ad deſtructionem demeritorum, quam peccatum ad deſtructionem meritorum bene tamen ut ſubeſt legi divinæ miſericordiæ volentis acceptare merita præterita ad præmium, licèt mortificata, & nolentis punire delicta ſemel dimiſſa, licèt delinquens iterum peccet. Quod ſi quæras fundamentum aſſerendi talem legem, dico eſſe in primis loca Scripturæ & Concilii Tridentini, nec non SS. Patrum, ex quibus §. præcedenti deduximus merita mortificata reviviſcere. Secundò eſſe proclivitatem Dei majorem ad præ-D miandum quàm à puniendum, ratione cujus ſemper punit citra & præmiat ultra condignum. 11.

Ad primam confirmationem ſimiliter nego Minorem, peccatum enim ſequens merita, & illa mortificans, non eſt contrarium eorum valori, ſed tantùm impedimentum ipſius effectui, ſive juri ad præmium ei correſpondens; unde cùm cauſa carens aliquo ſuo effectu, propter impedimentum, ſecluſo obice, illũ habeat; ſublato peccato per pœnitentiam, & reſtitutâ gratiâ habituali, antiqua merita, per peccatum mortificata, recuperant jus ad præmium illis correſpondens, ut in ultima probatione noſtræ conclus. declaravimus.

E Ad ſecundã dico quod licèt merita in fieri dependeant à gratia tanquã à radice & fundamento ſui valoris, non tamen in cõſervari, ſed ſolùm à divina voluntate ad gloriam acceptare volente quæ voluntas remanet, etiam poſt peccatum. 12.

Objicies ſecundò: Quando contractus aliquis non eſt abſolutus, ſed conditionatus, & deficit conditio, omnino deſtruitur: Sed cõtractus quo Deus pepigit remunerare merita noſtra, eſt conditionatus, & conditio a qua dependet, eſt ſi non adſit obex ex parte hominis Ergo adveniente tali obice per peccatum, omnino extinguitur contractus, & merita deſtruuntur, ſubindeque per pœnitentiam nõ reviviſcunt; nam ut ſuprà dicebamus, quod ſemel verè & totaliter deſtructum eſt,

eſt, non poteſt reviviſcere, ſaltem de potentia Dei ordinaria, & citra miraculum.

13. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, quoad ſecundam partem, quòd nimirom conditio cõtractûs de remuneratione noſtrorum meritorum ſit iſta, ſi non apponat homo impedimentum; ab hac enim conditione non dependet talis contractus, ſed ab iſta, ſi non tollat tandem impedimentum ſemel appoſitum, vel ſi apponat perpetuum unde non quodlibet peccatum, ſed ſolùm illud quod conjungitur cum morte, ſive impœoitentia finalis, extinguit contractum prædictum, & tollit remunerationem meritorum.

14. Objicies tertiò: Merita mala, ſeu peccata per pœnitentiam remiſſa, non redeunt: Ergo nec merita bona per peccatum mortificata, reviviſcunt. Antecedens conſtat ex dictis diſputatione præcedenti. Conſequentia verò probatur, tum ex paritate rationis; tum etiam, quia ſicut dicitur Ezechiel. 18. de peccatore pœnitentiam agente, *Omnium iniquitatum ejus non recordabor*; ſic dicitur de juſto qui commiſit crimen lethale, *Omnes juſtitiæ ejus non recordabuntur.*

15. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, quatuor enim inter reditum peccatorum & reviviſcentiam meritorum diſputatione pr:cedenti, in ſolutione ſecundæ objectionis, diſcrimina aſſignavimus. Nec obſtãt verba prædicta Ezechielis; cùm enim, ut ſuprà dicebamus, Deus ſit pronior ad miſerendum quàm ad puniendum, verbum *non recordari*, applicatum peccatis, ſignificat totalem eorum remiſſionem quoad culpam, & pœnam æternam; applicatum verò ad merita, ſolùm ſignificat impedimentum effectûs valoris eorum, quod per pœnitentiam tollitur, ſubindèque per illam merita mortificata reviviſcunt.

16. Objicies quartò: Si merita reviviſcerent, vel omnia redirent, vel ſolùm aliqua? Neutrum dici poteſt: Non quidem primum, docet enim D. Thomas art. 2 hujus quæſtionis, eum qui à peccato reſurgit, interdum ad minorem, interdum verò ad majorem charitatem & gratiam reſurgere, quod verum non eſſet, ſi merita omnia redirent. Neque etiam ſecundùm, quia non videtur eſſe major ratio, cur aliqua merita, potiùs quàm alia reviviſcant. Ut hæc difficilis ob,e:tio plenè ſolvatur, & modus quo merita mortificata reviviſcunt, explicetur, ſit.

ARTICULUS II.

In qua proportione & quantitate reviviſcant per pœnitentiam, opera mortificata per peccatum?

§. I.

Quibusdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

17. Licèt certum & indubitatum ſit apud Theologos, merita mortificata, per pœnitentiam reſurgere, celebris tamen eſt difficultas & controverſia apud illos circa modum & quantitatem in qua reviviſcunt, an ſcilicet reſurgant ſecundũ omnem gradum meriti quem habuerunt ante peccatum, & homo per pœnitentiam ſtatim recuperet omnem gratiam quam habebat ante peccatum: an verò ſolùm juxta quantitatem ſeu intenſionem contritionis per quam reſurgit? Sed antequam reſolvatur, pro intelligentia diverſarum de ea opinionem, Recolendum eſt illud quod diximus in Tractatu de virtutibus Theologicis, agendo de augmento charitatis, & in Tractatu de Incarnatione, diſſerendo de gratia Chriſti, gratiam poſſe dupliciter conſiderari, nimirum in eſſe phyſico, ſeu ut eſt qualitas & habitus, reddens nos participes divinæ naturæ, & filios Dei adoptivos, & in eſſe morali, ſive in eſſe gratiæ quatenus per eam juſtus acceptatur ad gloriam mediis bonis operibus, vel præſentibus, vel præteritis, ſed remanentibus in divina acceptatione. Hoc præmiſſo

18. Prima ſententia aſſerit omnia omnino merita per peccatum mortificata, beneficio pœnitentiæ ita perfectè reviviſcere, ut præter gratiam & gloriam correſpondentem diſpoſitioni in qua homo reſurgit, dentur inſuper tot gradus gratiæ, & jus ad tot gradus gloriæ, quot habuiſſet per merita præcedentia ſi non fuiſſent mortificata. Ita Nominales, Major, Gabriel, Ocham, quos ſequuntur communiter Recentiores extra Scholam D. Thomæ, præſertim Suarez in opuſculo de reviviſcentia meritorum, ubi quæſtionem iſtam fuſiſſimè pertractat.

Secunda huic immediatè oppoſita, exiſtimat nullum gratiæ gradum pœnitenti conferri, præter eum qui præſenti contritioni correſpondet; ita ut nullo alio modo opera mortificata reviviſcere intelligenda ſint, quàm quia idem præmiũ eſſentiale quod gratiæ hìc & nunc collatæ correſpondet, pluribus titulis conferatur, nempe & ratione præſentis diſpoſitionis, & intuitu meritorum antecedentium. Addit tamen, novum aliquod præmium accidentale e: e conferendum, nempe gaudium majus de operibus in prima charitate factis, non tamen diſtinctum præmium eſſentiale. Ita Bannez 2. 2. quæſt 24. art. 6 citans pro hac ſententia Alenſem, D. Bonaventuram, Capreolum, Paludanum, & Cajetanum.

Tertia docet contritionem quâ aliquis reſurgit eſſe diſpoſitionem ad duplicem gratiam, ad eam ſcilicet quæ de novo datur in vi præſentis diſpoſitionis, juxta quantitatem illius, & ad reſtituendam antiquam in eadem intenſione & quantitate; ita quod ſi aliquis reſurgat per contritionem ut octo, recipit gratiam ut ſexdecim, octo nempe gradus juxta præſentem diſpoſitionem, & octo de gratia antiqua, & per peccatum præcedens deperdita, qui præſenti contritioni ut cauſæ per accidens correſpondent. Ita Joannes à S. Thoma hic diſp 36, art. 2.

Quarta & ultima, ac in Schola D. Thomæ cõmunior aſſerit quod reſurgens à peccato ſemper accipit novũ aliquem gradum gratiæ in eſſe gratiæ, ratione præcedentium meritorum, & conſequenter novum gradum etiam gloriæ eſſentialis eis correſpondere; non tamen ſemper totam gratiam, etiam præcisè in eſſe gratiæ, recuperare, nec per conſequens totum jus ad gloriam meritis præcedentibus correſpondens, ſed ſecundùm proportionem ad præſentem contritionem per quam reſurgit; ita ut ſi Petrus antequam peccet mortaliter, habuerit merita ut viginti v. g. & reſurgat per contritionem ut quatuor, detur ei gratia in eſſe gratiæ, & jus ad viſionem beatificam, uſque ad octavum gradum, quatuor gradus propter præſentem contritionem, & quatuor alii, propter præcedentia merita. Ita Soto, Ledeſma, Nugno, Alvarez, Candidus, Valentia, & alii qui addunt gratiam deperditam per peccatum, nunquam eſſe qualitatis & habitûs recuperari,

donec

donec homo in actum ferventionem prorumpat qui ſit diſpoſitio ad eius augmentum ; & quia poteſt contingere quod homo in hac vita non eliciat talem actum ferventiorem ; vel ſi illum eliciat, ille habebit augmentum gratiæ, ſibi correſpondens, non vero meritis præcedentibus debitum ? ideo dicunt augmentum gratiæ, meritis remiſsè vivificatis debitum, non dari niſi in inſtanti ſeperationis animæ à corpore, in quo anima actum ferventiſſimum charitatis aut contritionis elicit, quo ſe diſponit ac recipiendum phyſicè augmentum gratiæ & gloriæ, meritis remiſsè vivificatis debitum; qui actus, cum ſit extra ſtatum viæ, non eſt meritorius, ſed tantum diſpoſitionis ad tale augmentum:

§. II.

Rejiciuntur tres primæ ſententiæ: & quarta ſtatuitur.

19 DIco primò, per pœnitentiam non ſemper homo recuperat totam gratiam in eſſe qualitatis & habitus, quam habebat ante peccatum, ſed gratia quæ in iuſtificatione ei infunditur, commenſuratur præſenti diſpoſitioni per quam reſurgit.

Probatur primò authoritate D. Thomæ hic art. 2. dicentis: *Pœnitens quandoque reſurgit in maiori gratia quam prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque vero in minori*: At hoc falſum eſſet, juxta Suaris & aliorum Recentiorum ſententiam; quia juxta illam homo ſemper reſurgit in maiori gratia, quam haberet antea, quia ultra præteritam quam totam recuperat, aliam habet correſpondentem propriæ diſpoſitioni per quam reſurgit: Ergo &c.

20 probatur ſecundo ratione quam ibidem inſinuat: Quantitas formæ intenſibilis & remiſſibilis, menſurari debet ſecundùm quantitatem diſpoſitionis: Sed gratia eſt forma intenſibilis & remiſſibilis, & contritio per quam pœnitens ad eam ſe diſponit, & à Peccato reſurgit, interdum remiſſa eſt, & non adæquat in intenſione gratiam quam pœnitens habebat ante peccatum: Ergo per pœnitentiam non ſemper homo recuperat totam gratiam in eſſe qualitatis & habitùs, quam habebat ante peccatùm.

21. Confirmatur: Eodem modo loquendum eſt de meritis mortificatis, & per contritionem remiſſam reviviſcentibus, quo de actibus remiſſis charitatis, qui merentur augmentum habitùs: Atqui gratia & charitas in eſſe habitùs & qualitatis non augentur ſtatim per actus habitu remiſſiores, ſed tale augmentum datur ſolvo ſuo tempore, quando homo prorumpit in actum ferventiorem, ut in Tractatu de virtutibus Theologicis diſp. ultimâ art. 8. oſtenſum eſt: Ergo ſimiliter quando homo reſurgit â peccato per actum remiſſum contritionis vel charitatis, non ſtatim recuperat totam gratiam in eſſe qualitatis & habitus, quam habebat ante peccatum, ſed ſolum quando ponit actum ferventiorem, & adæquantem, vel ſuperantem in intenſione graduali gratiam & charitatem quam per peccatum amiſit.

22. Confirmatur ampliùs ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. dicente, quod unuſquiſque recipit juſtitiam (id eſt gratiam juſtificantem) *ſecundùm ſuam menſuram, quam Spiritus Sanctus partitur ſingulis prout vult; & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem.* Ubi Concilium non loquitur de diſpoſitione morali ſeu meritorie, quia loquitur de prima infuſione gratiæ, quæ non cadit ſub merito diſpoſitionum præcedentium: Ergo loquitur de diſpoſitione phyſica, & phyſicè ſubjectum ad gratiam præparante. Si autem in prima infuſione quantitas gratiæ quæ infunditur, menſuratur penes diſpoſitionem, eadem ratione cùm poſtea augetur, menſurabitur illud augmentum penes diſpoſitionem ſubjecti, quia non eſt major ratio de uno quam alio.

Dico ſecundò, quando pœnitens reſurgit per actum contritionis vel charitatis ut quatuor, non recipit octo gradus gratiæ in eſſe phyſico, nimirum quatuor de novo, juxta præſentem diſpoſitionem, quatuor de gratia antiqua, per præcedens peccatum amiſſa. 23

Probatur breviter contra Ioannem à S. Thoma, ut enim concluſione præcedenti dicebamus ex Tridentino, unuſquiſque recipit gratiam in eſſe phyſico, juxta propriam diſpoſitionem: Sed ille qui elicit actum contritionis vel charitatis ut quatuor, non eſt diſpoſitus ad gratiam ut octo in eſſe phyſico, ſed ſolùm ad gratiam ut quatuor, ut de ſe patet: Ergo non recipit octo, ſed duntaxat quatuor gradus gratiæ in eſſe phyſico.

Reſpondet Ioannes à S. Thoma, negando Minorem, quia (inquit) actus ille contritionis habet duplicem cauſalitatem diſpoſitivam; unam per ſe, reſpectu gratiæ de novo dandæ; aliam per accidens reſpectu gratiæ antiquæ reſtituendæ & vivificandæ. 24

Sed contra: Licet ille actus, in ſententia Thomiſtarum, ſit diſpoſitio phyſica reſpectu gratiæ de novo dandæ, eſt tamen ſolúm diſpoſitio moralis & meritoria, reſpectu gratiæ antiquæ reſtituendæ: Sed gratia non dantur in eſſe phyſico, niſi juxta proportionem diſpoſitionis phyſicæ ſubjecti: Ergo habenti actum contritionis vel charitatis ut quatuor, ſolùm dantur quatuor gradus gratiæ in eſſe phyſico.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Contritio quam elicit pœnitens dum reſurgit à peccato, & præcedentia materia recupera, duo habet munia & officia, nimirum rationem diſpoſitionis phyſicæ & moralis; in ordine enim ad gratiam de novo dandam, eſt diſpoſitio phyſica; in ordine verò ad reſtitutionem gratiæ antiquæ per peccatum deperditæ, eſt ſolùm diſpoſitio moralis: At diſpoſitio moralis non exigit niſi ut forma reſultet in eſſe moris, non autem in eſſe phyſico, alioquin effectus ſuæ cauſæ non reſponderet: Ergo habenti actum contritionis ut quatuor, ſolùm de novo dantur quatuor gradus gratiæ in eſſe phyſico, & de gratia antiqua alia quatuor ſolùm in eſſe moris conferuntur, ut magis patebit ex infra dicendis.

Dico tertiò, merita mortificata ſic reviviſcunt per pœnitentiam, ut ultra gratiam quam pœnitens recipit, & gloriam ad quam habet jus ex vi præſentis contritionis, inſuper recuperet ſtatim aliquid de gratia deperdita, in eſſe gratiæ conſiderata; nec non de jure ad gloriam eſſentialem correſpondentem præcedentibus meritis. 25

Probatur concluſio ratione fundamentalis. Meritorum reviviſcentia debet cum proprietate ſalvari: At ſi ultra gratiam quam pœnitens recipit, & gloriam ad quam habet jus, ex vi præſentis contritionis, non recuperet aliquid de

de gratia deperdita, in eſſe gratiæ conſiderata & de jure ad gloriam eſſentialem præcedentibus meritis correſpondentem, meritorum reviviſcentia non ſalvabitur cum proprietate, ſed erit res de ſulo nomine & titulo, ponamus enim duos homines, quorum alter poſt longam meritorum & bonorum operum ſeriem, putà poſtquam quotidie per centum annos ferventiſſimos actus charitatis elicuit, incidat in mortale, & deinde reſurgat per contritionem v.g. ut quatuor; alter verò poſt conſumptam totam in impietatibus & ſceleribus vitam, convertatur in hora mortis, & juſtificetur per actum charitatis etiam intenſum ut quatuor, quid habebit ille prior præ iſto, ratione reviviſcentiæ meritorum, ſi per illam non recuperet aliquid de gratia deperdita, & de jure ad gloriam eſſentialem, præcedentibus meritis correſpondentem.

26 Reſpondet Bannez, illum habiturum quod pluribus titulis ipſi gloria eſſentialis confeatur & ſimul gloriam aliquam accidentalem, nimirum gaudium majus de operibus in prima charitate factis, receptorum.

Sed contra primò: Hi tituli ſolùm faciunt ad denominationem extrinſecam, non verò ad ſubſtantiam præmii; quid enim prodeſt merenti, quod præmium uno ſive pluribus titulis ei detur?

Secundò, Si quis in vinea alterius per decem dies laboraſſet, eique poſtea merces laboris unius duntaxat diei, decem titulis diverſis conferretur, ſine dubio fieret ei injuria, & labor illius, quantùm juſtitia exigit, non compenſaretur: Ergo ſimiliter, ſi habenti meritum ut octo, Deus tantùm præmium ut unum, octo diverſis titulis tribuat, præmiabit ipſum citra condignum, nec in ea præmij retributione ſervabit juſtitiam diſtributivam, quæ exigit ut habenti plus de meritis, plus de præmio tribuatur.

Tertiò, Ezechiel. 33. dicitur: *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab impietate ſua*: At multùm noceret, ſi vir ille qui per centum annos ferventiſſimos charitatis actus elicuit, non haberet majorem gloriam eſſentialem quàm alter; eſſet enim procul dubio magnum nocumentum proveniens ex peccato commiſſo, quòd ille qui alioquin fuiſſet altero ſuperior in gloria eſſentiali, eſſet ei tantùm æqualis Ergo &c.

Quartò, Concilium Tridentinum ſeſſ. 6, cap. 16. docet merita mortificata reviviſcere ad vitam æternam, ait enim: *Nihil ipſis juſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, quo minus plene illis quidem operibus quæ in Deo ſunt facta divinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo etiam tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam, verè promeruiſſe cenſeantur*. Sed vita æterna ſignificat præmium eſſentiale: Ergo opera mortificata, per pœnitentiam reviviſcunt ad præmium eſſentiale; ſubindeque plura habenti merita per pœnitentiam vivificata, plus de præmio eſſentiali & non ſolùm major gloria accidentalis, nimirum gaudium majus de operibus in prima charitate factis, confertur.

27 Probatur ſecundò concluſio argumento ad hominem. Adverſarii enim nobiſcum fatentur, gratiam ſacramentalem per peccatum mortale amiſſam, ita reparari, per virtutem pœnitentiæ, ut præter gradum gratiæ & gloriæ eſſentialis, qui reſpondet præſenti contritioni, conferatur novus gradus gratiæ in eſſe gratiæ, & jus ad novam gloriam eſſentialem: Ergo idem dicendum de gratia non ſacramentali, per peccatum enim mortale utraque æquè amittitur, & per actum contritionis æquè reparatur

Negant conſequentiam Adverſarij, rationem que diſparitatis aſſignant, quòd, cùm gratia ſacramentalis, & jus ad gloriam ei correſpondens conferatur ex opere operato, eorum quantitas poteſt excedere quantitatem præſentis contritionis ſive diſpoſitionis. At verò è contra gratia non ſacramentalis, juſque ad viſionem beatificam quod ei correſpondet, tribuitur ſolùm ex opere operantis, ſubindeque nequit illam excedere, 28

Sed contra: Licèt gratia quam ſacramentum cauſat, conferatur à principio ex opere operato, ſi tamen amittatur per peccatum, non recuperatur per actum contritionis, niſi ex opere operantis: poſtquam enim ſacramentum ſemel ex opere operato produxit totum ſuum effectū non ampliùs ita eum producit; atque adeò eadem eſt ratio, quantùm ad præſentem difficultatem, de gratia ſacramentali, & de gratia non ſacramentali.

Dico quartò: quando merita mortificata, per actus remiſſos contritionis vel charitatis reviviſcunt, non reviviſcunt ſecundùm omnem gradum meriti quem habuerunt ante peccatum ſed juxta quantitatem præſentis contritionis ſive diſpoſitionis per quam pœnitens reſurgit: verbigratiâ ſi quis ante peccatum habuit decem opera meritoria intenſa ut octo, & cadat in peccatum mortale, & poſtea reſurgat contritione ut unum, quodlibet opus reſurget ut unum, & manebit pœnitens cum merito ut undecim.

Probatur primò ex Divo Thoma hîc art. 5 ad 3. ubi ſic loquitur: *Dicendum quod ille qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate, conſequitur quidem præmium eſſentiale ſecundum quantitatem charitatis in qua invenitur*: At hoc eſſet falſum, ſi per actus remiſſos charitatis, merita mortificata ſecundùm omnem gradum meriti quem habuerunt ante peccatum reviviſcerent; conſequeretur enim ille qui in minori charitate reſurgit præmium eſſentiale, ſive jus ad illud, non ſecundū quantitatem charitatis in qua inveniretur, ſed in menſura ipſam excedente, ut manifeſtum eſt: Ergo juxta doctrinam Divi Thomæ, quando merita mortificata per actus remiſſos charitatis reviviſcunt, non reviviſcunt ſecundùm omnem gradum meriti quem habuerunt ante peccatum, ſed juxta quantitatem præſentis contritionis ſive diſpoſitionis per quam pœnitens reſurgit. 29

Ratio etiam id ſuadet: Contritio enim non ſolùm eſt diſpoſitio phyſica ad gratiam in eſſe phyſico ei correſpondentem, ſed inſuper diſpoſitio moralis ad reviviſcentiam meritorum per peccatum mortificatorum, ſive ad gratiam in eſſe gratiæ, quæ meritis illis correſpondet; ſicut enim gratia in eſſe phyſico requirit diſpoſitionem phyſicam, ita in eſſe morali requirit ſubjectum moraliter diſpoſitum: 30

Sed

Sed forma dependens à diſpoſitionibus ſubjecti, nunquam in ipſum introducitur, niſi juxta proportionem & menſuram earum: Ergo merita mortificata, & gratia in eſſe gratiæ illis correſpondens, non reviviſcunt, niſi juxta menſuram contritionis vel charitatis, per quam pœnitens à peccato reſurgit.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio, ſi-
31. mulque præcipuum Adverſariorum fundamentum convellitur. Ex duplici capite provenire poteſt quod merita mortificata & gratia in eſſe gratiæ illis correſpondens, non reviviſcant totaliter, ſive ſecundùm omnem gradum illis correſpondentem, ſcilicet ex impedimento peccati, & ex defectu proximæ diſpoſitionis moralis: licèt autem quotieſcumque peccator reſurgit per pœnitentiam, removeat peccatum à ſe, & ita nihil ſit jam impediens quominus omnia merita per peccatum mortificata, omniſque gratia in eſſe gratiæ illis correſpondens redeant; ſi tamen actus contritionis per quem reſurgit à peccato, ſit minoris intenſionis, quàm merita per peccatũ mortificata, defectu ſufficientis diſpoſitionis, merita mortificata, & gratia in eſſe gratiæ illis correſpondens, non redeunt ſecundùm omnem gradum quem habuerunt, ſed ſolùm juxta menſuram intenſionis talis actûs.

32 Confirmatur & magis adhuc illuſtratur exemplo ſatis accommodato, quod Alvarez diſp. 61. de auxiliis adducit ex Auguſtino, explicante verba illa Pſalmi 125. *Converte Domine captivitatem noſtram ſicut torrens in Auſtro.* Quemadmodum enim aqua torrentis curſu ſuo ad mare properando, interdum frigore hyemis aut Aquilonis congelatur, & adhærens pavimento, atque adeò impedita ne ad ſuum terminum perveniat, Auſtro poſtea flante, reſolvitur, non quidem ſemper in toto, ſed interdum in toto interdum in parte, juxta calorem Auſtri, & conſequenter movetur ſicut antea: ita proportionaliter gratia & merita noſtra, quæ ſunt veluti aqua tendens in vitam æternam, juxta illud Joan. 4. *Fiet in eo fons aquæ vivæ ſalientis in vitam æternam*, congelata frigore ſubſequentis peccati mortalis, de quo Jeremiæ 6 dicitur: *Sicut frigidam facit ciſterna aquam ſuam, ita frigidam fecit Iſrael iniquitatem ſuam*: Spiritu Sancto flante per pœnitentiam, veluti reſolvitur, ut iterum fluat, juxta illud Pſalmi 141. *Emittet verbum ſuum & liquefaciet ea, flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ*; proportionaliter tamen ad quantitatem fervoris in quo homo reſurgit. Verba Auguſtini citati hæc ſunt: *Quomodo frigus ligat aquam ne currat, ita & nos illigati frigore peccatorum gelavimus. Auſter autem calidus ventus eſt. Quando flat Auſter, liqueſcit glacies, & implentur torrentes .... Gelaveramus ergo in captivitate, conſtringebant nos peccata noſtra flavit Auſter Spiritus Sanctus, dimiſſa ſunt nobis peccata, ſoluti ſumus à frigore iniquitatis, tanquam glacies in ſereno, ſic ſolvuntur peccata noſtra. Curramus ad patriam, quaſi torrens in Auſtro.*

Dico ultimò, pro meritis remiſſis, ſeu remiſsè
33. vivificatis, non recipiet homo in hac vita augmentum gratiæ in eſſe phyſico, ipſi debitum, ſed in alia nempe in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, vel in primo inſtanti glorificationis.

Probatur breviter ex D. Thoma quæſt. 114. art. 8. ad 3. ubi ſic ait: *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, ſicut & gratiæ conſummationem, quæ eſt vita æterna: Sed ſicut vita æterna non ſtatim redditur, ita nec gratia ſta-*
A *tim augetur, ſed ſuo tempore, cùm ſcilicet aliquis ſufficienter fuerit diſpoſitus ad gratiæ augmentum*: Sed homo non diſponitur ſufficienter in hac vita ad augmentum gratiæ in eſſe phyſico, meritis remiſſis, ſeu remiſsè vivificatis debitum, ſed ſolùm quando in alia vita prorumpit in actum ferventiorem: Ergo in hac vita non recipit augmentum gratiæ in eſſe phyſico actibus remiſſis, ſeu remiſsè vivificatis debitum, ſed ſolùm in alia &c. Major patet ex dictis in prima concluſione, gratia enim, ut ibi oſtendimus, non recipitur phyſicè in ſubjecto, niſi juxta proportionem diſpoſitionis talis ſubjecti. Minor verò probatur: Quando homo
B in hac vita prorumpit in actum ferventiorem contritionis vel charitatis, ille actus eſt etiam meritorius, & accipit gratiam ſibi correſpondentem: Ergo homo carebit diſpoſitione ferventiori per quam ſe diſponat ad augmentum gratiæ in eſſe phyſico, meritis remiſſis aut remiſsè vivificatis debitum, quouſque ponatur aliquis actus intenſior, qui non ſit meritorius, ſed ſolùm diſpoſitivus ad tale augmentum, quòd ſolùm invenitur in alia vita, nempe in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, vel in primo inſtanti glorificationis, in quo homo prorumpit in actum ferventiſſimum charitatis, qui non eſt meritorius, cùm homo tunc ſit extra ſtatum viæ, ſed tantùm diſpoſitivus ad augmentum gratiæ in eſſe phyſico, meri-
C tis remiſſis, aut remiſsè vivificatis debitum. De quo plura diximus in Tractatu de virtutibus Theologicis diſp. ultimâ art. 8. ad quem locum Lectorem remittimus.

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò: Gratia ad quam habent jus antiqua merita, per pœnitentiam reviviſcentia, nullum habet impedimentum quominus ſtatim detur, etiam in eſſe phyſico; non enim eſt ſicut gloria, quæ ratione mortalis vitæ & ſtatûs merendi, uſque ad tempus alterius vitæ differtur: Ergo per pœnitentiam homo ſtatim recuperat
D totam gratiam in eſſe qualitatis & habitûs, quam per peccatum amiſerat. 34

Reſpondeo quod etiam ſi gratia ad quam reviviſcunt antiqua merita per pœnitentiam, nullum habeat impedimentum quominus ſtatim detur etiam in eſſe phyſico, eo ipſo tamen quod pœnitens careat diſpoſitione quam ex natura rei requirit in ipſo, eſt in capax eam recipiendi in eſſe qualitatis & habitûs, donec per actum ferventiorem, & ejus augmento commenſuratum & proportionatum, ad illud recipiendum ſe diſponat. 35

Dices, quando pœnitens accedit ad ſacramen- 36
E tum pœnitentiæ contritus, majorem recipit gratiam tum in eſſe gratiæ tum in eſſe qualitatis, quàm reciperet cum ſola contritione extra ſacramentum; utpote cùm ſacramenta novæ legis cauſent gratiam ex opere operato, & conſequenter majorem gratiam conferant in re ſuſcepta, quàm in ſolo voto; & tamen hæc gratia non commenſuratur præſenti diſpoſitioni, ut conſtat: Ergo ſimiliter quando per contritionem reviviſcunt merita, gratia in eſſe phyſico quam recipit pœnitens, non debet neceſſariò commenſurari præſenti diſpoſitioni, ſubindeque poterit eſſe major & intenſior, quàm ſit contritio per quam reſurgit.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando con- 37

conſequentiam & paritatem: Ratio verò diſcriminis eſt, quia Author ſacramentorum, ſicut ſupplet defectum diſpoſitionis ad gratiam in parvulis recipientibus baptiſmum, ita in adultis ſupplet defectum majoris diſpoſitionis, dum illis per ſacramenta confert ex opere operato majorem gratiam, quàm alioquin conſequeretur ex opere operantis extra ſacramentum, ex vi talis ac tantæ diſpoſitionis. Quando verò per contritionem extra ſacramentum reviviſcunt merita, Deus non ſupplet defectum majoris diſpoſitionis, ſed gratiam per præcedens peccatum amiſſam in eſſe phyſico reſtituit, *ſecundum propriam cuiuſque diſpoſitionem*, ut Conciliũ Tridentinum ſupra citatum ait. B

38 Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem, cum Joanne à S. Thoma: Contritio quâ pœnitens à peccato reſurgit, eſt diſpoſitio ad duplicem gratiam, ad eam ſcilicet quæ de novo datur & in juſtificatione infunditur, & ad recuperandam antiquam per peccatum præcedens deperditam: Ergo ſi aliquis reſurgat per contritionem ut octo, recipiet ſexdecim gradus gratiæ, octo ſcilicet de gratia nova, ſeu in juſtificatione de novo infuſa; & octo de gratia antiqua, ſeu per peccatum præcedens deperdita; cùm forma commenſurari debeat diſpoſitioni, & juxta ejus augmentum & intenſionem augeri ſeu infundi. C

39 Reſpondeo contritionem quâ pœnitens à peccato reſurgit, eſſe quidem diſpoſitionem ad duplicem gratiam ſuprà dictam, ſed diverſimodè ad illas diſponere; eſt enim diſpoſitio phyſica reſpectu gratiæ de novo dandę, reſpectu verò gratiæ antiquæ, ut recuperandæ, diſpoſitio ſolùm moralis; unde cùm diſpoſitio moralis non exigat niſi ut forma reſultet in eſſe moris reſurgenti per actum contritionis ut octo, dantur ſolùm octo gradus gratiæ in eſſe phyſico, & totidem de gratia in eſſe moris conſiderata, ut concluſione ſecundâ & quarta declaravimus.

40 Objicies tertiò cum Banne contra tertiam concluſionem D. Thomas in 3. diſt. 31. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. cùm ſibi objeciſſet: *Pœnitentia vivificat merita per peccatum mortificata: Ergo pœnitens tantam habebit gloriam, quantam ante peccatum meruerat: Sed tantùm meruerat, quantùm de charitate habuerat: gloria ergo quam pœnitens habebit, proportionatur charitati quam ante peccatum habuit: proportionatur autem charitati, in qua in morte invenitur poſt pœnitentiam, quia lignum ubi ceciderit, ibi erit, Eccleſiaſt. penult. Ergo charitas in qua reſurgit pœnitens, eſt æqualis charitati à qua cecidit.* D Sic reſpondet: *Ad quartum dicendum quod (ſicut ex prædictis patet) per priora merita merebatur ſibi tantam gloriam, quantam charitatem habebat; ſed ipſe per peccatũ factus eſt alter, & non plenariè ad priſtinum gradum reſtitutus; & ideò non plenariè recipiet effectũ priorum meritorum, niſi quantùm ad præmium accidentale.* E Idem docet hic art. 5. ad 3. his verbis: *Ille qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate, conſequitur quidem præmium eſſentiale ſecundum quantitatem charitatis in qua invenitur; habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quàm de operibus quæ in ſecunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale:* Ergo juxta D. Thomam, merita mortificata non reviviſcunt per pœnitentiam, in ordine ad gloriam eſſentialem, ſed ſolum per reſpectum ad præmium aliquod accidentale, nimirum ad gaudium majus de operibus in prima charitate factis. A

41 Reſpondeo hæc teſtimonia non favere ſententiæ Bannis, nec militare contra tertiam concluſionem, ſed ſolùm ſtatuere quartam; ibi enim S. Thomas ſolùm docere intendit, quod per pœnitentiam recipit quidem pœnitens reſpectu præcedentium meritorum charitatem & gratiam, ac jus ad præmium eſſentiale, juxta tamen quantitatem contritionis ſeu charitatis quâ convertitur (ut patet ex illis verbis: *Ille qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate, conſequitur præmium eſſentiale, ſecundum quantitatem charitatis in qua invenitur:*) B nihilominus, quia tale jus ad præmium eſſentiale, & talis gratia poteſt eſſe minor, quàm illa quæ fuit ante peccatum, ob defectum diſpoſitionis & contritionis per quam reſurgit, quæ interdum valde remiſſa eſt; ideò pro illo exceſſu, & pro illis meritis non perfectè per pœnitentiam reviviſcentibus, ſolùm recipiet præmium aliquod accidentale, nimirum gaudium majus de operibus in prima charitate factis; niſi per ſubſequentes actus contritionis & charitatis ſe ſufficienter diſponat, ut totum jus quod ante habebat ad præmium eſſentiale reſpectu præcedentium meritorum acquirat.

42 Objicies quartò: Gratia etiam in eſſe gratiæ, C & jus ad gloriam non habentur niſi ſecundùm quantitatem præſentis diſpoſitionis: Ergo quando diſpoſitio ſive contritio eſt ſolùm ut quatuor, præter quatuor gradus gratiæ & juris ad gloriam, ei correſpondentes, nihil de gratia, etiam in eſſe gratiæ, nec de jure ad gloriam, præcedentibus meritis correſpondente, recuperatur.

43 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, nam actus contritionis per quem pœnitens reſurgit à peccato, non ſolùm eſt diſpoſitio phyſica ad gratiam quæ ei correſpondet, ſed etiam diſpoſitio moralis ad eam quæ correſpondet præcedentibus meritis, inquantum ſcilicet Deus acceptat eam diſpoſitionem, ſive ſubjectum ipsâ affectum, ad illam; quare dummodo pœnitens habens illam contritionem, non recipiat D præter quatuor gradus gratiæ in eſſe phyſico ei correſpondentes, niſi quatuor alios gradus gratiæ in eſſe gratiæ, correſpondentes præcedentibus meritis, ſufficienter ſalvatur quod gratia, etiam in eſſe gratiæ, & jus ad gloriam, non habentur niſi juxta quantitatem præſentis diſpoſitionis.

44 Objicies quintò: Omnia quæ meruit Chriſtus, meruit pluribus titulis, & ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 16. eadem gloria datur juſtis & ut hæreditas & ut præmium: Ergo idem dici poterit de gloria quæ debetur meritis & bonis operibus per pœnitentiam reviviſcentibus, nimirum quod eadem pluribus titulis concedatur.

45 E Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: Ratio diſcriminis eſt, quia cùm quodlibet opus meritorium Chriſti eſſet infinitum in ratione meriti, nihil reſtabat quod per ſubſequens opus poſſet de novo mereri, ideòque idem variis titulis merebatur, quia aliter fieri non poterat. Quod verò nobis eadem gloria & ut hæreditas & ut præmium concedatur, ex eo provenit quòd per gratiam conſtituimur filij Dei adoptivi, atque adeò debetur nobis hæreditas, quam Deus tamen non vult nobis conferre niſi propter merita, quia talis modus eam acquirendi, nobilior eſt, & nobis glorioſior; nam ut eleganter Caſſiodorus ait, *Parùm laudis habet virtutum corona, quæ ex labore non*

deſcendit, poteſt quidem habere palmam, ſed non habet gloriam &c. Unde non eſt inconveniens quod duplici titulo diverſæ rationis eadem gloria conferatur: at verò tituli illi de quibus in objectione fit mentio, non ſunt diverſæ, ſed eiuſdem rationis.

§. IV.

Solvuntur objectiones contra quartam concluſionem.

OBjicies primò contra quartam concluſionem. Remoto impedimento ſequitur effectus ſicut antè, ſi non fuiſſet impedimentum, quia
46 cauſa prohibens nihil aufert de vi & efficacia rei quam impedit, ſicut columna lapidem detinens ne deorſum tendat, nihil aufert de gravitate illius: Sed peccatum mortale per quod mortificata ſunt opera præcedentia, eſt ſolùm impedimentū obſtans ne opera illa reviviſcant, & ne merita antiqua redeant: Ergo illo per actum contritionis quantumvis remiſſum ſublato, omnia merita antiqua redeunt, & opera per peccatum mortificata, ſecundùm omnem gradum meriti quem antea habebant, reviviſcunt. Unde D. Thomas in 4. diſt. 14. quæſt. 2. art. 3 quæſtiunc. 4. ſic ait: *Opera ex charitate facta, etſi tranſeant actu, manent tamen quantum ad meritum in divina acceptatione per peccatum autem ab illis operibus nihil demitur, & ideo remotâ indiſpoſitione à peccatore per pœnitentiam, opera illa præcedentia effectum ſuum in ipſa iterum habere incipiunt, & ſecundum hoc viviſicari dicuntur.*

47 Reſpondeo negando Minorem, peccatum enim non ſe habet ſolùm ut impedimentum reſpectu meritorum præcedentium, eo modo quo columna lapidem detinens ne deorſum tendat, verum etiam ut deſtructivum diſpoſitionis & conditionis ex parte ſubjecti requiſitæ, ut merita illa ſuum effectum ſortiantur unde pœnitentia ſubſequens non ſe habet ſolùm ut removens prohibens, ſed ſimul etiam eſt diſpoſitio menſurans quantitatem in qua reſurgunt opera mortificata, ſicut calor nō ſolùm removet duritiem quâ impeditur aqua, frigore congelata, ne fluat, ſed etiam aquam diſponit, ut in toto reſolvatur vel in parte. Et quamvis daretur quod pœnitentia ſe haberet ſolùm ut removens prohibens, non tamen propterea per quamcumque pœnitentiam, & actus contritionis remiſſos, redirent omnia merita præcedentia & omnis antiqua gratia reſtitueretur, quia cauſa removēs prohibens, non unico & indiviſibili modo ſemper illud removet, ſed aliquando plus, aliquando minus; ſicut aperiens oſtium, poteſt plus vel minùs aperire, & ſic plura vel pauciora admittere; vel ſicut ventus aliquando plus, aliquando minùs removet nubes, & ſic plus vel minùs Solis reſtituit. Quo exemplo utitur D. Thomas in 4. diſt. 14. quæſt. 2. art. 2. ubi inquit quod *ſicut ventus auferens nubem nobis Solem reſtituit; ita pœnitentia tanquam removens prohibens, gratiam gratum facientem & omnes virtutes nobis reſtituit.* Unde quando ibidem art. 3. docet remotâ indiſpoſitione à peccatore per pœnitentiam, opera præcedentia ex charitate facta vivificari, ſolùm vult opera illa per pœnitentiam reviviſcere; non tamen quantùm ad omnem gradum meriti quem antea habebant, ſed juxta menſuram & intenſionem contritionis, per quam pœnitens reſurgit, & ſic ad meritorum reviviſcentiam diſponit.

48 Dices, Si per actum contritionis quem pœnitens A elicit, non tantùm removeret prohibens, ſed etiam ad meritorum reviviſcentiam ſe diſponeret, cùm hoc non haberet actus contritionis ex natura rei, ſed tantùm ex divina acceptatione, Deus autem illum licèt minnùs intenſum poſſit acceptare ad totam gratiam & gloriam, correſpondentes præcedentibus meritis, quàm præcisè ad partem earum ipſi proportionatā; deberet aſſignari fundamentum aſſerendi quod potiùs acceptetur ad partem ſibi correſpondentem, quàm ad totum: v. g. ſi ſit intenſa contritio ſolùm ut duo, & meri- B ta mortificata fuerint intenſa ut octo, cur potiùs acceptetur illa contritio ad gratiam & gloriam ut duo, quàm ad gratiam & gloriam ut octo: ſed nullum eſt aſſignabile tale fundamentum: Ergo &c.

Reſpondeo, conceſsâ Majori, negando Minorem, plures enim rationes ſeu congruentiæ aſſignari poſſunt, cur potiùs acceptetur illa contritio ad gratiam & gloriam ut duo, quâm ut octo. Prima eſt, ut reviviſcentia meritorum non ſic ſplendeat divina miſericordia, quin detur aliquis etiam locus ſplendori divinæ juſtitiæ, quæ videtur exigere, ut non per qualemcumque pœnitentiam, licèt veram, peccator reſtituatur in priſti- C num gradum gratiæ & gloriæ, ſed ſolum per eam quæ ipſi proportionatur. Secunda, ne detur occaſio tepiditatis & facilitatis ad peccandum hominibus juſtis, videndo ita facilem eſſe per pœnitentiam præcedentium meritorum reviviſcentiam, quoad totum præmium eſſentiale. Tertia, ut juſtificati per hoc inducantur ad eliciendum ferventiores actus contritionis & charitatis, quibus opera mortificata magis reviviſcant, quouſque in integrum reſtituantur quoad omne meritum. Certè Adverſariorum opinio dum nimiâ ſuâ benignitate peccatores pœnitentes conſolatur, multum videtur injicere tepiditatis & facilitatis ad peccandum juſtis, utpote qui non tanto peccatum formidabant, ſi exiſtiment poſtmodum qualicumque pœnitentiâ quantumvis remiſſâ, omnes pri- D ſtinæ gratiæ & gloriæ gradus ſe ſtatim recuperaturos. 49

Objicies ſecundò: Si merita per peccatum mortificata, reviviſcant per pœnitentiam, ſolum juxta menſuram contritionis, per quam pœnitens reſurgit, ſequeretur hominem qui à gratia ut octo decidit, & poſtea per contritionem ut duo reſurgit, non majorem fructum conſequi, quam illum qui à gratia ut duo decidit, & per æqualem poſtea contritionem reſurgit: Sed hoc videtur abſurdum & iniuſtum, æquum enim eſt, ut qui plura & majora habuit merita, majorem illorum partem recuperet per pœnitentiam, quam qui pauciora habuit & minora: Ergo &c. 50

Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Mino- E rem, & ad eius probationem dico quod ille qui plura & majora habuit merita, majorem eorum partem recuperare debet per pœnitentiam, quam qui pauciora vel minora habuit, ſi ad hoc ſufficienter ſe diſponat; ſecus vero, ſi diſpoſitionem ſufficientem non ponat: nam, ut ſupra oſtenſum eſt, gratia tam in eſſe phyſico, quam in eſſe moris, datur à Deo juxta menſuram diſpoſitionis ſubjecti, & contritionis per quam pœnitens à peccato reſurgit. Unde qui plura vel majora habuit merita, eatenus alteri qui pauciora vel minora habuit præferendus eſt, quatenus ſi melius ſe diſponat, plura etiam illius merita reviviſcent, & maior gratia in eſſe gratiæ confertur, quam alteri, qui pauciora vel minora merita habuit. 51

52. Dices, ex hac doctrina duo ſequi videntur inconvenientia: primum eſt, quod pœnitens qui non haberet tantam contritionem, quanta fuiſſent merita ejus præcedentia, ſi ſtatim poſt actam pœnitentiam moreretur, perpetuò puniretur, propter peccatum præteritum, atque adeò etiam tunc cum in cœlo eſſet beatus; ſemper enim propter peccatum maneret privatus eo gradu gloriæ quem alioquin habuiſſet. Secundum eſt, quòd Deus non tribuendo totum præmium correſpondens præcedentibus meritis, videretur eo ipſo illorum oblivisci, ſaltem quoad partem, contra illud Apoſtoli ad Hebræos 6. *Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri.*

33. Reſpondeo neutrum ex his duobus inconvenientibus ſequi ex noſtra doctrina: non quidem primum, quia privatio illa juris ad aliquem gradum gloriæ eſſentialis quem homo meruit ante peccatum, non eſt propriè pœna peccati præteriti quaſi Deus adhuc intendat per illam punire peccatum per pœnitentiam deletum, ſed eſt tantùm defectus conſequens ex alio defectu, videlicet ſufficientis diſpoſitionis. Neque etiam ſecundum, quòd enim meritis præcedentibus non tribuat Deus totum præmium, præisè ob defectum ſufficientis ad hoc diſpoſitionis, non eſt eum obliviſci talium operum, etiam præcisè quoad partem, ſed ad hoc verificandum opus eſſet, quòd pœnitenti ſufficienter ad hoc diſpoſito, ipſum tamen denegaret.

54 Objicies tertiò: Tridentinum ſeſſ. 6. can. 32. disertè ait, juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cuius vivum membrum eſt, fiunt, verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſequutionem, atque etiam gloriæ augmentum. Et cap. 16. dicit, nihil amplius deeſſe juſtis, poſitis tribus illis, quominus vitam æternam promeruiſſe cenſeantur, ſuo tempore, ſi in gratia deceſſerint, conſequendam: Ergo ex Tridentino quæcumque bona opera per peccatum mortificata reviviſcunt, & augmentum gratiæ & gloriæ, ſi homo in gratia deceſſerit, conſequuntur.

55. Reſpondent aliqui, Tridentinum iis locis non loqui de reviviſcentia meritorum, ſed intendere ſolùm damnare Lutherum, & alios hæreticos, qui putant non ſufficere homini ad merendum, quòd ſit juſtus quòd ſit vivum Chriſti membrum, quòdque operetur in Deo, ut ſolent juſti operari; ſed exiſtimant ut homo mereretur, fore neceſſarium, ut non eſſet Deo debitor, & ut ejus opera æquarent operum Chriſti puritatem.

56. Meliùs tamen reſpondetur, dato quod ibi loquatur Concilium de reviviſcentia meritorum, hoc ſolùm intendere, quod omnia bona opera in charitate facta, & per peccatum mortificata, per pœnitentiam reviviſcunt, & in quovis decedente in gratia, aliquem fructum vitæ æternæ conſequuntur: quomodo autem fiat talis reviviſcentia, & à quibus contitionibus vel diſpoſitionibus dependeat, & à quibus conditionibus vel diſpoſitionibus dependeat, & an bona illa opera, per quamcunque pœnitentiam, quantumvis remiſſam, totaliter & quoad omnem gradum meriti, vel ſolùm juxta menſuram præſentis contritionis ſive diſpoſitionis per quam pœnitens reſurgit, reviviſcant, nihil docere aut definire Concilium, ſed id relinquere diſputationi Theologorum. Imò cùm dicat, gratiam dari unicuique juxta ejus diſpoſitionem, non obſcurè videtur innuere, merita per peccatum mortificata, reviviſcere ſolùm juxta menſuram contritionis & diſpoſitionis, per quam pœnitens reſurgit, ut in quarta concluſione docuimus.

§. V.

Solvuntur duæ inſtantiæ contra ultimam concluſionem.

Contra ultimam concluſionem, in qua diximus, meritis remiſſis, ſeu remiſsè vivificatis, non dari augmentum gratiæ in eſſe phyſico in hac vita, ſed in alia, nempe in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, in quo anima in actum ferventiſſimum charitatis prorumpit, objiciunt 57.
B Adverſarij, quod aſſerimus vel ſuponimus rem valde dubiam & incertam: unde enim conſtat animam ſeparatam prorumpere in actum ferventiorem omnibus remiſſis quos habuit in hac vita, v.g. ſi aliquis exercuit milli actus meritorios remiſſos, & alius centum, unde conſtat quod anima ſeparata unius eliciat actum intenſum ut mille, & alia actum intenſum ſolùm ut centum;

Addunt poſſe aliquando contingere, quod aliquis qui habuit plures actus remiſſos in hac vita, quando moritur, exeat ita purgatus, vel per martyrium, vel per ſacramenta, quod in ipſo inſtanti ſeparationis videat Deum: in quo caſu 58
C (in quibus actus ferventiſſimus charitatis, quem in primo inſtanti glorificationis elicit, non poteſt eſſe diſpoſitio ad augmentum gloriæ, quia cùm talis actus non reguletur per fidem, quæ in patria non remanet, ſed per viſionem beatam, priùs intelligitur lumen gloriæ, ſeu viſio beatifica in ſubjecto, quàm talis actus charitatis in voluntate; & aliundè viſio illa ſemel data, cùm ſit immutabilis, & æternitate participatâ menſuretur, non poteſt amplius augeri.

Ad primum reſpondeo, id quod aſſerimus vel ſupponimus, non eſſe incertum & dubium, ſed probabiliſſimis niti principiis & conjecturis: nam ex una parte certum eſt, animam ſepara- 59
D tam, præſertim in gloria, multò perfectiùs & intenſiùs operari, quàm dum eſt in corpore, retardante illam in ſuis actibus; *Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam*, ut dicitur Sapient. 9. Ex alia vero etiam conſtat, quod Deus qui merita remiſſa, ſeu remiſsè vivificata, acceptavit, eiſque præmium debitum reddere ſtatuit, conſequenter debet dare omnia quæ ad talem meritorum præmiationem ſunt neceſſaria unde cùm ſit valde conſonum rationi, quod formæ recipiantur juxta diſpoſitionem ſubjecti, etiam conveniens eſt, quod Deus det diſpoſitionem illam requiſitam ad augmentum gratiæ in eſſe phyſico, ne merita illa tali Præmio defraudentur:
E Sed talis diſpoſitio in hac vita haberi nequit, quia ut ſupra in probatione ultimæ concluſionis dicebamus, quando homo prorumpit in hac vita in actum ferventiorem contritionis vel charitatis, talis actus non ſolùm eſt diſpoſitivus, ſed etiam meritorius augmenti gratiæ, & accipit gratiam ſibi correſpondentem: Oportet ergo quod ferventior actus qui requiritur, ut merita remiſſa, aut remiſsè vivificata, aſſequantur augmentum gratiæ in eſſe phyſico & qui ſit tantùm diſpoſitivus ad ipſam, non vero meritorius illius, detur in alia vita, in qua ceſſat omne meritum; ſubindeque eliciatur vel in inſtanti ſeparationis animæ à corpore, vel in primo inſtanti glorificationis. Unde

Ad

59 Ad ſecundam inſtantiam dicendum eſt, quod licèt actus charitatis quem homo in inſtanti glorificationis elicit, & per quem ad recipiendum augmentum gratiæ & gloriæ, meritis remiſſis aut remiſsè vivificatis debitum, phyſice ſe diſponit, non reguletur per fidem, ſed per viſionem beatam, nihilominus poteſt eam in genere cauſæ diſpoſitivæ præcedere, ſubindeque ad augmentum luminis gloriæ diſponere: ſicut quælibet diſpoſitio ultima, præcedit formam in genere cauſæ diſpoſitivè, & nihilominus ab illa procedit, ac in genere cauſæ formalis & efficientis dependet: *Calor enim, qui eſt diſpoſitio ad formam ignis, eſt effectus profluens a forma ignis*, inquit S. Thomas ſuprà quæſt. 7. art. 13. ad 2. & organizatio corporis eſt diſpoſitio ad receptionem animæ, & tamen corpus non eſſe organicum, niſi ab anima, ut docet idem S. Doctor 1. p. quæſt. 76. art. 4. ad 1. Eſt aliud exemplum magis ad rem, in anima Chriſti, quæ in primo inſtanti creationis actum intenſiſſimum charitatis elicuit, quo ad gratiam habitualem & ad gloriam ſe diſpoſuit, & tamen ille actus proceſſit à viſione beatifica, quâ anima Chriſti à primo inſtanti conceptionis gaudebat, vel à ſcientia infuſa, quæ ad viſionem conſequitur, tanquam à regulante; unde talis actus in diverſo genere cauſæ fuit prior & poſterior viſione beatificâ; illam enim præceſſit in genere cauſæ diſpoſitivæ, & fuit poſterior in genere cauſæ efficientis, vel regulantis: nullum ergo eſt inconveniens, quòd actus charitatis quem anima in primo inſtanti glorificationis elicit, ſequatur ad viſionem beatificam regulativè vel effectivè, & eam præcedat diſpoſitivè.

60 Ex dictis inferes, quod non ſolùm augmentum gratiæ, quod homo juſtus per actus charitatis promeretur, ſed etiam gratia deperdita, quam abſque meritis pœnitens ante peccatum fuerat conſecutus per primam contritionem, reſtituitur per pœnitentiam, juxta menſuram contritionis per quam homo reſurgit; quia etiam iſta gratia datur dependenter à diſpoſitione ſubjecti & juxta quantitatem ipſius. Idem dicendum de gratia ſacramentali, ante peccatum recepta, & amiſſa ratione illius, utpote quæ licèt conferatur à principio ex opere operato; ſi tamen amittatur, non recuperatur, niſi ex opere operantis.

61 Quærunt hic aliqui, utrum merita mortificata reviviſcant per pœnitentiam ex juſtitia vel ex miſericordia?

Reſpondeo breviter ea reviviſcere partim ex miſericordia, & partim ex juſtitia: Eſt enim magna Dei miſericordia quòd Deus propter peccatum mortale hominem non privet in perpetuum jure per merita præcedentia acquiſito, & non moraliter aboleat merita; ſicut in juſtificatione non ſolùm phyſicè, ſed etiam moraliter abolet peccata, & eorum ampliùs non recordatur in ordine ad culpam vel ad pœnam æternam, ut diſputatione præcedenti viſum eſt. Eſt etiam inſignis Dei miſericordia, quòd Deus hominem lapſum in mortale, excitet ad pœnitentiam & contritionem, per quam removetur obex peccati, & ad reviviſcentiam meritorum diſponitur. Item miſericordia eſt, quòd Deus homini pœnitenti conferat gratiam, quæ eſt cauſa formalis remotionis impedimenti peccati; gratis enim & miſericorditer à Deo juſtificamur, quia nihil eorum quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur, ut ait Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. Suppoſitis autem iſtis miſericordiis, juſtitiæ quodammodo eſt quod merita reviviſcant & ſortiantur effectum ſuum, poſita conditione à Deo requiſita pro mercede reddenda ejuſmodi bonis operibus. Propter quod Paulus ad Hebræos 6. ait: *Non enim eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius.* Dixi *juſtitiæ quodammodo*, quia ſicut juſtitia qua Deus bona opera juſtorum remunerat, fundatur magis in promiſſione & fidelitate Dei, quam in ipſis operibus; ita & illa qua præcedentia merita per peccatum mortificata reſtituit, & ad præmium vitæ æternæ acceptat, fundatur in Dei fidelitate & lege qua miſericorditer ſtatuit non punire hominem irreparabili meritorum amiſſione. Obſervat etiam Deus in reviviſcentia meritorum hanc juſtitiam, ut non per qualemcumque pœnitentiam, licet veram, peccatorum in priſtinum gradum gratiæ & gloriæ reſtituat, ſed ſolum per eam quæ ipſi proportionatur ut §. in reſponſione ad primam objectionem annotavimus. In reviviſcentia ergo meritorum non ſic ſplendet divina miſericordia, quin etiam in ea detur etiam aliquis locus ſplendori divinæ juſtitiæ: *univerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas*, ut dicitur Pſal. 24.

Circa quæſtionem nonageſimam, nihil occurrit dicendum, ſupra enim diſputatione 1. oſtendimus contritionem, confeſſionem, & ſatiſfactionem, eſſe pœnitentiæ partes, idque paſſim docent Conſilia & SS. Patres: Tridentinum enim ſeſſ. 14. can. 4. ſic ait: *Si quis negaverit ad integram & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ videlicet contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur, anathema ſit.* Eaſdem partes enumerat Florentinum in Decreto Eugenii: *Prima eſt* (inquit) *cordis contritio, ad quam pertinet ut pœnitens doleat de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero: Secunda eſt oris confeſſio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet, ſuo Sacerdoti confiteatur integraliter: Tertia eſt ſatisfactio pro peccatis ſecundum arbitrium Sacerdotis, quæ quidem præcipue fit per orationem, jejunium, & eleemoſynam.* Earum etiam meminit Chryſoſtomus in Sermone de pœnitentia, ubi ſic habet: *Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre, in corde ejus contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas, ut quibus modis Deum offendimus (corde, ore, & opere) iiſdem reconciliemur Deo; corde quidem per contritionem; ore per confeſſionem ac opere per ſatiſfactionem.* Gregorius item lib. 6. in 1. Regum cap. 15. fictam Saulis confitentis peccatum quidem, Sed honorari deſiderantis, pœnitentiam repræhendens: *Quid prodeſt* (inquit) *confiteri flagitia, ſi confeſſionis vocem non ſequitur afflictio pœnitentiæ? Tria quippe in unoquoque conſideranda ſunt veraciter pœnitente; videlicet converſio mentis* (qualis eſt contritio) *confeſſoris, & vindicta peccati* (ſive ſatisfactio) nempe *cum delere nititur, digna afflictionis auſteritate quod loquendo confitetur*, ut inferius addit.

Quidpiam porro tale in Magdalenæ pœnitentia notari poteſt; in lachrymis nimirum *contritio*, in oſculis *confeſſio*, in ungenti effuſione *ſatisfactio*, ut innuit Chryſologus ſerm. 93. Denium tres iſtas pœnitentiæ partes, tribus attributis Divinarum perſonarum adaptari poſſe, docet D. Thomas in ſupplemento quæſt. 7. art. 3. ad 3. & fuſiùs Albertus magnus in 4. ſent. diſt. 16. art. 18.

hie

his verbis: *Pœnitentia in tribus partibus ſuis configuratur Trinitati increatæ, compunctio enim ſive contritio, quæ ex modica pœna commutat æterna tormenta, innititur bonitati, quæ attribuitur Spiritui Sancto: Confeſſio autem, quæ legitima eſt & prudens computatio peccatorum ut æſtimetur ad pœnitentiam, reſpondet ſapientiæ, quæ attribuitur Filio; & ſatisfactio, quæ ſecundùm vires amplectitur injuncta, fulcitur potentia, quæ Patri appropriatur.*

De his tribus pœnitentiæ partibus ſigillatim nobis incumbit agendum, tribus ſequentibus diſputationis; deinde de abſolutione Sacerdotali, quæ eſt altera pars Sacramenti pœnitentiæ, gerens vicem formæ, fusè differemus, ac celebres quæ de illa agitantur quæſtiones, breviter ac dilucidè reſolvemus. Unde ſit.

DISPVTATIO VII.

De contritione.

Ad quinque primas quæſtiones ſupplementi.

CUM D. Thomas morte præventus non potuerit de partibus pœnitentiæ in particulari, nec de tribus ultimis Sacramentis, Extrema-Unctione, Ordine, & Matrimonio ſcribere ejus Diſcipuli, ad complementum hujus tertiæ partis, & totius Summæ Theologicæ ejuſdem Doctoris Angelici, ex ſcriptis ejus in quartum librum ſententiarum, quæſtiones quæ deerant, in unum opus collegerunt, quod ſupplementum Summæ appellarunt, in quo primò agitur de contritione, quæ eſt prima pars Sacramẽti pœnitentiæ, de qua etiam in hac diſputatione nobis erit agendum.

ARTICVLVS I.

An in dolore de peccato, vel in ejus odio, aut in utroque ſimul, conſiſtat eſſentialiter ratio contritionis?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ, & verior ſeu probabilior eligitur.

1 SUppono primò ex D. Thoma hic quæſt. 1. art. 1. hoc nomen *contritio*, derivari à verbo *contero*, quod ſignificat rem duram in minutiſſimas partes dividere ſeu reducere: nam quia peccatum cor & voluntatem hominis obdurat, actus ille quo hæc duritia tollitur, & peccatum deletur, meritò à Theologis *contritio* appellatur. Hinc Guilielmus Pariſienſis pœnitentiam à qua oritur contritio, ſic deſcribit: *Pœnitentia eſt cordis confractio, & comminutio, ac veteris hominis in pulverem redactio.*

2 Suppono ſecundò ex eodem S. Doctore ibidem, varias tradi ſolere contritionis definitiones, ſeu deſcriptiones. Primò dicitur *dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi.* Secundò, *dolor voluntarius pro peccato, puniens quod dolet ſe commiſiſſe.* Tertiò ab Iſidoro ſic deſcribitur: *Contritio eſt compunctio & humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati, & timore judicii.* Quarta definitio quæ eſt Auguſtini ſic habet: *Contritio eſt dolor remittens peccatum.* Quinta quæ eſt Gregorij magni talis eſt: *Contritio eſt humilitas ſpiritus, annihilans peccatum, inter ſpem & timorem.* Demum contritio à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. definitur *animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* In qua definitione tres recenſentur actus, ad contritionem perfectam concurrentes, nimirum dolor de peccato, ejus odium ſeu deteſtatio, & propoſitum ampliùs non peccandi.

Suppono tertiò, ex his tribus actibus, ultimum non eſſe de eſſentia contritionis, utpotè cùm ſit actus ab ea diſtinctus, & contingere poſſit, quod aliquis dolens de peccatis propter Deum ſummè dilectum, juſtificetur ſine tali propoſito explicito quia nimirum non cogitat de vita de futura, ſed tantùm de divina bonitate, & gravitate offenſæ in Deum commiſſe. Fateor tamen tale propoſitum eſſe propriam paſſionem actûs contritionis, cùm ex eo quod quis de peccato doleat, ipſumque deteſtetur, ſequatur ex natura rei, quod velit ampliùs non peccare. Reſtat ergo difficultas ſolùm de aliis duobus actibus, nimirum de odio peccati, & de dolore ſive triſtitia de ejus commiſſione, in quonam ſcilicet ex illis ratio contritionis eſſentialiter conſiſtat? 3

Prima ſententia, quæ eſt Cajetani tomo 1. opuſc. tract. 4. quæſt. 1. docet quod illa conſiſtit eſſentialiter in actu odii de peccato, & quod dolor ſe habet tantùm ut propria ejus paſſio. Secunda quam tenet Suarez quæſt. 85. diſp. 4. ſect. 1. aſſerit illam eſſe eſſentialiter deteſtationem peccati, quam vult eſſe actum diſtinctum tum ab odio quàm à dolore peccati. Tertia verò exiſtimat, illam tam in actu odii de peccato, quàm in actu doloris conſiſtere eſſentialiter. Ita Ægidius Coninck in Tract. de pœnit. diſp. 1. dub. 2. Pro reſolutione. 4

Dico primò, contritio non conſiſtit eſſentialiter in aggregato actuum odij ſeu deteſtationis peccati, ac doloris de ipſo, quamvis utrumque neceſſario includat.

probatur prima pars: Actus primarius cujuſcunque virtutis ſpecialis debet eſſe unus tantum, & non aggregatum ex pluribus; cùm enim debeat immediatè ab illa elici, & per ordinem ad ipſum talis virtus ſpecificetur, debet neceſſariò eſſe illi ſimilis in ſpecie, ſubindeque cùm virtus ſpecialis ſit ſimplex qualitas unius ſpeciei, actus ejus primarius, debet eſſe ſimplex actus unius ſpeciei, & non quid aggregatum ex multis actibus: Sed contritio eſt actus primarius pœnitentiæ, quæ eſt virtus ſpecialis ut diſp. 2. art. 2. oſtenſum eſt: Ergo contritio non conſiſtit eſſentialiter in aggregato actuum odii ſeu deteſtationis de peccato, ac doloris de ipſo, ſed in uno ſolũ ex illis duobus actibus. 5

Quòd verò utrumque neceſſario includat, manifeſtum eſt, quia ad deſtructionem peccati ad quam pœnitentia ordinatur eſſentialiter, requiritur odium & deteſtatio peccati, ac ſimul dolor & triſtitia de ipſo; nam odium & deteſtatio per ſe cauſant dolorem de ipſo, & dolor per ſe ſupponit odium & deteſtationem mali præſentis, non enim quis dolet, niſi de malo quod diſplicet.

Dico ſecundò, contritio conſiſtit eſſentialiter in dolore de peccato, ut eſt offenſa Dei, & præſuppoſitivè tantũ in odio ſive deteſtatione ipſius.

Probatur

Probatut primò ex D. Thoma hic att. 1. ubi definiens contritionem *dolorem de peccatis* &c. dicit dolorem poni in hac definitione tanquam genus.

7. Probatut ſecundò concluſio tatione fundamentali. Contritio conſiſtit eſſentialiter in illo actu voluntatia quo peccatum deſtruitur in ratione offenſæ, ſeu quo exhibetur Deo ſatisfactio pro injuria: Atqui ille actus non eſt odium ſive deteſtatio peccati, ſed dolor de illo: Ergo contritio conſiſtit eſſentialiter in dolore de peccato, non verò in odio ſive deteſtatione ipſius. Major conſtat, nam ſicut pœnitentia reſpicit peccatum ſub ratione offenſæ, ut per ſatisfactionem compenſabilis, ita & eius actus principalis & primarius, qui eſt contritio Minor verò probatur: Actua quo homo exhibet Deo ſatisfactionem, debet aliquid auferre ab homine, & illud quodammodo tribuere Deo, a quo per peccatum abſtulit, quantum in ſe eſt, honorem, puniendo in ſe ipſo offenſam: Atqui per odium ſeu deteſtationem peccati hoc non fit, bene autem per dolorem; per ſimplicem enim deteſtationem nullum homo malum patitur, ſed potius maximum tecipit bonum nempe bonum honeſtum; e contra verò qui dolet de peccato, patitur quoddam malum pœnæ, ſcilicet triſtitiam Ergo per dolorem de peccato, non verò per ejus odiu ſeu deteſtationem, exhibetur ſatisfactio pro injuria.

4. Confirmatur Contritio materialis eſt diviſio ſive comminutio rei in minimas partes, & propterea contritio ſpiritualis ex materiali translata importat diviſionem ſive comminutionem cordis aut affectus in peccato indurati, in minima, ut in prima ſuppoſitione annotavimus: Sed hæc perfecta diviſio & comminutio cordis aut affectus non poteſt intelligi in actu odii ſeu deteſtationis de peccato, cum tunc ſulum incipiat peccatum diſplicere, bene tamen in dolore de peccato, cum talis dolor importet triſtitiam & afflictionem ſpiritûs, quâ ſpiritus in ſe conteritur, & quodammodo comminuitur. Ergo contritio non conſiſtit in actu odii vel deteſtationis peccati, ſed in dolore de ipſo; quamvis talia dolot actum odii vel deteſtationis ut prævium connotet, quia ut ſuprà dicebamus, fieti non poteſt ut quis doleat de aliquo, niſi prius, ſaltem ordine naturæ, illud odio habeat & deteſtetut tanquam malum.

9. Probatut tertiò concluſio ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia: ſi enim contritio conſiſtetet eſſentialiter in odio peccati, cum in beatis ſit perfectiſſimè & propriè tale odium, eſſet in eis ptopriè actus contritionis: Sed hoc dici nequit, ut ſatentur Adverſatii: Ergo nec illud.

10. Dices cum Adverſariis: Licet dolor in exercitio habitus, non ſit de eſſentia contritionis, eſt tamen de eſſentia actûs in quo conſiſtit contritio, quod ab illo fluat dolor ex natura rei, atque adeò non quodcumque odium peccati eſt eſſentialiter contritio, ſed tale odium cui ex natura rei poteſt convenire dolor tanquam proprietas; quale tamen non eſt odium beatorum, ſed tantum odium noſtrum.

Sed contra: Licet gratia quæ etat in Chriſto non eſſet talia cui poſſet convenite fides, aut pœnitentia, erat tamen vera gratia: Ergo ſimilitet licet tale ſit odium peccati in beatis, ut ab eo fluere non poſſit aliquis dolot; ſi tamen contritio non conſiſtat eſſentialiter in dolore, ſed in odio, erit verè & ptopriè in beatis, licet dolotis omnis expertibus; quamvis enim privatetur dolore conſequenti per modum proprietatis, hoc tamē non impediret, quin eſſet verè & eſſentialiter contritio.

11. Demum ſpecialitet confutari poteſt opinio Suaris, ex eo quod falſum ſupponat, nimirum deteſtationem eſſe actum realitet diſtinctum ab odio: in voluntate enim circa bonum & malum ſunt tantum illi actua qui reſpondent paſſionibus appetitûs ſenſitivi: Sed odium & deteſtatio correſpondent eidem paſſioni, quæ etiam denominatur odium; nulluſque unquam dixit, odium & deteſtationem eſſe duas paſſiones realiter diſtinctas: Ergo deteſtatio peccati non eſt actus diſtinctus ab ejus odio.

§. II.

Solvuntur objectiones.

12. OBjicies primò contra primam concluſionem: Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. definiens contritionem, ait illam eſſe deteſtationem & dolorem de peccato: Ergo in utroque actu conſtituit eſſentialiter.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente: negando Conſequentiam, Concilium enim definiens ſeu potius deſcribens contritionem: vocat illam deteſtationem & dolorem de peccato, non quod exiſtimet illam conſiſtere eſſentialirer in utroq; actu; ſed ut ſignificet, deteſtationem peccati eſſe quid prævie requiſitum ad dolorem de illo, & talem dolorem à deteſtatione ſeu odio peccati procedere, ſicut gaudium oritur ab amore. Unde etiam in eadem contritionis deſcriptione ſubdit, illam eſſe dolorem & deteſtationem de peccato commiſſo, *cum propoſito non peccandi de cætero*, ut declaret tale propoſitum eſſe quid conſequens ad contritionem, ac veluti ejus proprietatem, ut in tertia ſuppoſitione dicebamus.

13. Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: D. Thomas in hac quæſtione & alibi ſæpe ait, contritionem eſſe diſplicentiam de peccato: Sed diſplicentia de peccato eſt formaliter odium peccati: Ergo contritio conſiſtit eſſeotialiter in actu odii de peccato.

14. Reſpondeo D. Thomam ibi accipere diſplicentiam pro dolore, ut aliquando ſolet accipi, ſicut & complacentia accipitur aliquando pro gaudio.

Objicies tertiò: In eo conſiſtit eſſentialiter contritio, quod pet ſe primo opponitur peccato; Sed quod primò opponitur de peccato, non eſt dolor, ſed odium: Ergo in odio non verò in dolote conſiſtit eſſentialitet contritio. Major eſt cetta, cùm enim pœnitentia per ſe primo opponatut peccato, contritio in qua formaliter conſiſtit, debet per ſe primum opponi peccato. Minot verò probatur: Peccatum eſt amot inordinatus creaturæ: Sed odium peccati pet ſe primo opponitut amori inordinato cteaturæ: Ergo per ſe primò opponitur peccato.

15. Confirmatur: Cum nomen contritionis ſignificet actum illum qui eſt diviſio cordis, & averſio à peccato, metaphorâ deductâ à verbo *conterere*, quod ſignificat rem aliquam duram in minutiſſimas partes dividere, per id eſſentialiter conſtitui debet, per quod primum homo verè ſeparatur à peccato: Sed verè & primum ſeparatur à peccato, per ejus odium: Ergo in eo eſſentialiter conſiſtit. Major conſtat, Minot verò probatur, Odium peccati eſt verè fuga à peccato, atque adeò ſeparatio ab eo. Item præcedit dolotem, ſubindeque prius ſepatat quam dolot.

ſed tot debent multiplicari attritiones, quot ſunt A peccata ſpecie diverſa; cum tamen una contritio ſemper ſufficiat pro omnibus peccatis, quia illa, ut diximus, eſt ex motivo univerſali cadente ſuper omnia peccata.

24 Tertia differentia. Contritio habet convertere hominem in Deum ut ultimum finem, non verò attritio; quia contritio cum ſit dolor de peccato ut eſt offenſa Dei, facit hominem recedere à peccato, & accedere ad ipſum Deum; impoſſibile enim eſt recedere à termino à quo, & non accedere ad terminum ad quem. At verò attritio, cum ſit dolor de peccato ex metu gehennæ, vel ob turpitudinem peccati, facit quidem recedere à peccato, ſed non facit accedere ad Deum immediatè & efficaciter, ſed tantum ad vitationem pœnarum, B vel ad honeſtatem virtutis cui opponitur propria turpitudo peccati.

25 Ex hoc oritur quarta differentia, nimirum quod attritio poteſt procedere ex timore ſervili, contritio verò ſēper imperatur à charitate; cum enim accedere ad Deum ut ultimum finem, ſit proprium charitatis, nulli alteri poteſt competere, niſi ex imperio charitatis.

26 Quinta differentia eſt, quod attritio poteſt eſſe informis, contrititio nunquam; quia attritio neq; ex natura ſua, neque ex divina promiſſione, afferſ ſecum infallibiliter gratiam juſtificantem; contra verò contritio, cum à charitate imperetur, & ad Deum ut ultimum finem convertat, C ſemper & infallibiliter diſponit ad juſtificationem, & habet annexam amicitiam & perfectam converſionem Dei ad peccatorem, per infuſionem gratiæ ſanctificantis.

27 Sextò in eo contritio & attritio differunt, quòd contritio deteſtatur peccatum ſupra omne malū pœnæ, non verò attritio, quæ eſt ex motivo gehennæ; nullus enim actus excedit motivum ſub quo fertur in objectum, cum ab eo habeat totam ſuam vim & efficaciam: Ergo qui deteſtatur peccatum ſolum propter malum pœnæ, non deteſtatur plus peccatum, quam malum pœnæ.

28 Demum contritio eſt dolor perfectus de peccatis commiſſis, attritio verò eſt ſolum imperfecta D quædam de illis diſplicentia, ut declarat D. Thomas hic art 2. ad 2. his verbis: *Attritio non dicit acceſſum ad perfectam contritionem, unde in corporalibus dicuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta ſunt, ſed non adhuc perfectè ſunt comminuta. Sed contrita dicuntur, quando omnes partes trita ſunt ſimul per diviſionem ad minima. Et ideò attritio ſignificat in ſpiritualibus quandam diſplicentiam de peccatis commiſſis, ſed non perfectam: contritio autem perfectam.*

29 Ex dictis inferes contra Cajetanum, attritionem nunquam poſſe fieri contritionem formaliter, quia cum differant eſſentialiter, & non tantum penes intenſionem, aut durationem, vel aliud accidentale, E non poteſt una fieri altera per acceſſionē novi gradus, aut quid ſimile, ſed opus eſſet mutatione eſſentiæ, quæ impoſſibilis eſt: nulla enim res poteſt eſſe aliud quā id quod eſt eſſentialiter ſecundum ſuam ſpeciem vel naturam. Dixi non poſſe fieri contritionem *formaliter*, quia in Sacramento pœnitentiæ attritio fit contritio virtualiter ſeu æquivalenter, nam ut adjuncta tali Sacramento, habet vim contritionis, & obit quodammodo munus illius, eiq; æquivalet, quia diſponit hominem ad effectum Sacramenti, ſeu ad juſtificationem, ſicut ipſa contrito, ut art. ſeq. oſtendemus. Et in hoc ſenſu intelligi debet commune illud Theologorū axioma, Sacramentum pœnitentiæ de attrito facit contritum, quia nempe attritio, ut juncta tali Sacramento, contritioni æquivalet. Vel ut alii volunt, hæc propoſitio non eſt intelligenda de contrito actualiter, ſed tantū de contrito habitualiter; quia nimirū licèt qui ſolum attritus ad Sacramentum pœnitentiæ accedit, non habeat actum formalem contritionis, habet tamen cum gratia ſanctificante infuſum habitum pœnitentiæ, qui cum ſit ex propria ratione principium actus contritionis, licèt actum non eliceat, ſufficiens tamen eſt ad denominandum habitualiter contritum. Unde notat Soto in 4. diſt. 17 quæſt. 2. ar. 5. concl. 2. ſignificantius dici, homo ex attrito fit contritus, adveniente gratiâ, quâm attritio fit contritio; quia hic poſterior modus loquendi ſignificat mutationem intrinſecam attritionis in contritionem; prior verò ſolum denotat mutationem extrinſecam ex parte ſubjecti, quod de attrito in actu, fit contritum habitu.

ARTICULUS II.

An attritio ex metu gehennæ ſit actus bonus, & ſufficiat ad dignè & fructuosè recipiendum Sacramentum pœnitentiæ?

Lutherani damnant dolorem ex timore pœnæ conceptum, aſſeruntque illum facere homines hypocritas, & magis peccatores. Quidam verò Doctores Catholici, inter quos Eſtius, Sylvius, & Janſenius præcipui ſunt, fatentur quidem attritionem quâ quis dolet de peccato ex ſolo timore pœnarum infernalium, eſſe actum bonum & honeſtum, ſed negant illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad dignè ſuſcipiendum Sacramentum pœnitentiæ, ejuſque effectum conſequendum. Eandem ſententiam tenent multi Doctores, qui ante Tridentinum ſcripſerunt. Verum poſt Tridentinum communiter rejicitur à Theologis, qui unanimi ferè conſenſu docent, attritionem ex metu gehennæ, non ſolum eſſe actum bonum & honeſtum, ſed etiam ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponere, eique ſententiæ apertè videtur favere Concilium ſeſſ 14. cap 4. ut patebit ex infra dicendis. 30

§ I.

Lutheranorum error refellitur.

Dico primò, attritio ex metu gehennæ, eſt actus bonus & laudabilis, ac utilis ad ſalutem. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 6. can. 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccatis abſtinemus peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere, anathema ſit.* Et ſeſſ. 14. cap. 4. definit, dolorem ex gehennæ & pœnarū metu conceptum, *ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem verùm donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm moventis, quo pœnitens adiutus viam ſibi ad iuſtitiam parat.* 31

Probatur primò concluſio ex Scriptura: Proverb. 1. *Timor Domini principium ſapientiæ*, quod 32

quod SS. Patres explicant de timore ſervili, nam hic eſt, qui ſapientiam inchoat; non filialis, qui illam perficit & conſummat. Eccleſ. 1. *Timor Domini expellit peccatum*, inchoativè ſcilicet & diſpoſitivè, quia ad juſtificationem & expulſionem peccata diſponit. Unde Iſaiæ 26. ubi Vulgata habet: *Concepimus & quaſi parturi imus, & peperimus ſpiritum: ſalutes non fecimus in terra*: Septuaginta legunt: *A timore tuo Domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis*, id eſt *pœnitentiæ ſalutaris*, ut explicat D. Thomas 3. p. quæſt. 85. art. 5 in argumento *ſed contra*. Huc pertinere poteſt, quod Auguſtinus Tract. 8. in Epiſt. 1. Joan. ait: *Cœpit aliquis credere diem judicii: Si cœpit credere, cœpit & timere: Timendo corrigit ſe, vigilat adversùs hoſtes ſuos, id eſt peccata ſua; incipit reviviſcere interiùs &c.* Et Tract. 9. in Epiſt. Joan. *Opus eſt* (inquit) *ut intret timor primò, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas ſanitas.* Adhibetque ad id confirmandum ſimilitudinem ſetæ, per quam linum introducitur: *Si nullus eſt timor* (ſubdit) *non eſt quâ intret charitas: ſicut videmus per ſetam introduci linum &c.* Item in Pſal. 127. apertè docet hunc timorem ſervilem, bonum eſſe & utilem: *Ille timor nondum caſtus* (inquit) *præſentiam Domini, & pœnas timet; timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, utilis eſt.* Et certè, niſi bonus eſſet & utilis, Chriſtus ad illum non hortaretur Matth. 10. ſic dicens: *Timete eum qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam.* Nec Joannes Baptiſta Lucæ 3. ex timore pœnæ homines ad pœnitentiam excitaſſet, his verbis: *Genimina viperarum, quis oſtendet vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* Nec etiam tantopere SS. Patres timorem illum commendarent & laudarent, ſicut illum extollunt; nam Clemens Alexandrinus illum *fidei coadiutorem* appellat: Ambroſius, *clavum animæ fluctuantis*: Gregorius Magnus: *Anchora mentis* (inquit) *pondus timoris.* Tertullianus de cultu fœmin. cap. 2. *Timor fundamentum ſalutis eſt, præſumptio impedimentum timoris.* Demum Petrus Cellenſis lib. de panibus cap. 14. *Quaſi quidam cuſtos ſuper innumerabiles gazas, ſic timor in ultimo carſinatum ponitur, ad conſervandas incomparabiles gratias. Gemma pretioſiſſima pietas, ſed facilè ab impietate ſubripitur, niſi timore cuſtodiatur ..... Habeamus bonas & pulchras gratiarum puellas, ſed ſub cuſtodia diligentiſſimi pædagogi, ſcilicet timoris.*

33. Poteſt etiam concluſio hac ratione ſuaderi. Timor eſt quædam fuga mali; fuga verò mali rationem ſuam ſumit ex bono cui opponitur iſtud malum, cùm malum odio haberi & fugi non poſſit, niſi quia adverſatur bono: Sed bonum cui adverſatur gehenna tanquam malum, nempe cœleſtis gloria & beatitudo, licito, bono, rectoque deſiderio appeti poteſt: licitum ergo, bonum, & rectum eſt, gehennam, tanquam oppoſitum ei malum, timendo fugere, ſubindeque attritio ex metu gehennæ eſt actus bonus & laudabilis.

34. Confirmatur: In attritione ex metu gehennæ tria ſolùm reperiuntur, nempe intentio finis, videlicet voluntas fugiendi pœnam: medium, ſcilicet deteſtari peccatum; & ordinatio talis medii ad illum finem: Sed quodlibet ex illis tribus eſt bonum & honeſtum: Ergo & attritio ex metu gehennæ bona & honeſta eſt. Major patet, Minor verò quoad ſingulas partes ſuadetur. Et in primis quòd voluntas fugiendi pœnam bona ſit; manifeſtum eſt, utpote cùm illa pœna quam intendit fugere, verbi gratia pœna inferni, ſit mala, & ex ſe odio digna. Quòd etiam deteſtatio peccati ſit bona, per ſe conſtat. Demum quòd ejus ordinatio ad vitandam pœnam, bona ſit, ex eo patet, quod nullum eſt medium aptius ex natura rei ad vitandum pœnam, quàm vitare culpam; & licèt culpa ſit malum altioris ordinis quàm pœna, dummodo tamen deteſtatio peccati ordinetur ad fugam pœnæ præcisè tanquam ad finem proximum, ita ut non excludat peccator ulteriorem ejus relationem ad Deum, non eſt mala talis ordinatio, ſed bona; Deus enim ipſe interdum ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum inferioris ordinis, quando utrumque in gloriam ſuam cedit, ut patet in Incarnatione & paſſione Chriſti, quam ordinavit ad noſtram ſalutem, tanquam ad finem proximum, juxta illud Symboli Nicæni: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt.*

§. II.

Solvuntur obiectiones Hæreticorum.

Contra iſtam concluſionem objiciunt hæretici: Qui ex ſolo metu gehennæ dolet de peccatis, peccat: Ergo attritio ex metu gehennæ non eſt actus bonus & laudabilis. Conſequentia patet, Antecedens probatur multipliciter. Primò ex Auguſtino dicente quod ſi fur deſinat furari ex eo ſolùm quod videtur, furti eſt conſcius: Ergo ſimiliter qui dolet de peccato, & deſinit peccare ex eo ſolùm quod timet gehennam, peccati conſcius eſt. 35

Secundò, Actus quo quis magis dolet de pœna quàm de culpa, eſt malus & vituperabilis, utpote contra rationem naturalem dictantem magis eſſe dolendum de majori malo, quàm de minori: Sed qui ex ſolo metu gehennæ dolet de peccatis ſuis, magis dolet de pœna, quàm de culpa, dolet enim de culpa propter poenas: propter quod autem unumquodque tale, & illud magis: Ergo qui ex ſolo metu gehennæ dolet de peccatis, peccat

Tertiò, Actus virtualiter & implicitè includens voluntatem moraliter malam, eſt malus: Sed dolor de peccatis ex metu gehennæ, includit voluntatem moraliter malam; nam implicitè & virtualiter includit hunc affectum, peccata non deteſtarer, ſi nulla eſſet eis impoſita poena: Ergo talis dolor malus & vituperabilis eſt.

Quartò, Ordinare majus bonum ad minus bonum, malum ac vituperabile eſt, cùm in eo fiat injuria majori bono, quòd ordinetur ad minus: Sed ille qui dolet de peccatis propter ſolum gehennæ metum, ordinat minus bonum, ſcilicet vitationem poenæ, ad majus bonum, nimirum vitationem culpæ: Ergo malè agit, & peccat.

Quintò, Si timor ſervilis bonus ſit, erit etiam bonus timor mundanus: At hic bonus non eſt, quippe qui homines malos facit: Ergo nec timor ſervilis, ſubindeque nec dolor ex illo proveniens.

Denique, Si attritio ex metu gehennæ eſſet bona & laudabilis, eſſet actus virtutis: Sed hoc dici nequit, ut innuit S. Thomas hic art. 2 ad 2. Ergo nec illud.

Reſp-

36. Reſpondeo negando Antecedens, & ad primam illius probationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam & paritatem; nam D. Auguſtinus dum ait quod ſi fur deſinat furari ex eo quod videtur, peccati eſt conſcius, ſupponit quod talis fur habeat intentionem furandi, & quod retineatur ſolùm ab externa executione ex timore aliorum. qui autem deteſtatur peccatum propter pœnas inferni, non retinet ampliùs voluntatem peccandi, quia cùm motivum illud ad omnia peccata ſe extendat, virtualiter omni peccato adverſatur, & eſt virtualis dolor de omnibua peccatis.

Ad ſecundam, diſtinguo Majorem: Actus quo quis magis dolet de pœna, quàm de culpa, faciendo illam expreſſam comparationem, & dicendo poſitivè, volo dolere magis de pœna quàm de culpa, malus eſt, concedo. Actus quo quis in re quidem magis dolet de pœna quàm de culpa, ſed tamen nullam inter utrumque facit comparationem, eſt malus, nego. Similiter diſtinguo Minorem: Qui ex ſolo metu gehennæ dolet de peccatis ſuis, magis dolet de pœna quàm de culpa, faciendo comparationem inter utrumque, nego Minorem. Abſque comparatione inter utrumque, concedo Minorem, & nego Conſequentiam. Nam quando fit comparatio inter malum culpæ & malum pœnæ, & tamen magis odio habetur iſtud quàm illud, eo ipſo malum pœnæ præfertur malo culpæ, quod certè vitioſum eſt, quia perverſum. At verò quando quis non faciendo comparationem inter utrumque, dolet de culpa propter pœnam, licèt eo ipſo magis doleat de pœna quàm de culpa, non tamen propterea malum pœnæ præfert malo culpæ; quia actus ille doloris de culpa propter pœnam, non excludit quin homo ſimpliciter loquendo, & propter alias rationes, poſſit magis deteſtari culpam, quam pœnam; putà quia culpa magis contrariatur Deo, quàm pœna. Unde falſum eſt, in illo actu virtualiter includi hunc affectum, peccata non deteſtarer, ſi nulla eis eſſet impoſita pœna; tum quia ille actus, ut diximus, non excludit poſitivè omne aliud motivum ad deteſtandum peccatum, ſed tantùm ipſum non includit. Tum etiam, quia in eo motivo non ſiſtit ultimò affectus, ſed tantùm proximè; quare virtute tendit etiam ad Deum ut finem ultimum; ſicut actus ſpei proximè & formaliter tendit ad Deum, ut bonum ipſi ſperanti; virtute autem & implicitè ad Deum ſecundùm ſe. Per quod patet ad tertiam probationem.

Ad quartam diſtinguo Majorem. Ordinare majus bonum ad minus bonum, ut ad finem ultimum, malum ac vituperabile eſt, concedo Majorem. Ordinare majus bonum ad minus bonum, tanquam ad finem proximum, nego Majorem. Deus enim ipſe, ut ſuprà dicebamus, interdum ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum inferioris ordinis, ut cùm Incarnationem & Paſſionem Chriſti, in noſtram ſalutem & gloriam ordinavit. Similiter diſtinguo Minorem: qui dolet de peccatis propter ſolum gehennæ metum, ordinat majus bonum ad minus bonum, tanquam ad finem proximum, concedo Minorem. Tanquam ad finem ultimum, nego Minorem & Conſequentiam. Sicut ergo nulla eſt inordinatio vel peccatum, ordinare ſacrificia & orationes ut media ad obtinendam ſanitatem corporalem, vel aliquid aliud temporale; ita nec ordinare attritionem ad vitandam pœnam, tanquam ad finem proximum, quamvis attritio ſit quid perfectius vitatione pœnarum. Solùm ergo eſſet peccatum ordinare attritionem ad vitandam pœnam tanquam ad finem ultimum, quod faceret ille qui deteſtando peccato propter pœnam, ita eſſet actualiter aut virtualiter affectus, ut ſi non eſſent pœnæ, nullo modo doleret de peccato; ſed tunc talis dolor non eſſet attritio de qua loquimur.

Dices, Attritio non tendit in Deum ut ultimum finem: Ergo vitatio poenarum eſt ultimus finis illius. Conſequentia patet, Antecedens etiam ex eo conſtat, quòd homo eliciens attritionem, non juſtificatur per illam, atque adeò ſemper manet in peccato, ſubindeque ad creaturam ut ad ultimum finem converſus, unde cùm non poſſit habere plures ultimos fines, non tendit in Deum ut in ultimum finem.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Non tendit in Deum efficaciter, concedo. inefficaciter, nego. Ad probationem in contrarium ſimiliter dico, non repugnare hominem habere unum ultimum finem, & ad alium inefficaciter tendere, ut in Tractatu de ultimo fine diſp. 1. art. 6. §. 4. oſtenſum eſt; alioquin, ut ibi dicebamus, ſequeretur opera moraliter bona hominis exiſtentis in peccato mortali, putà eleemoſynam, vel jejunium, eſſe peccata mortalia; quia cùm non tendant efficaciter in Deum ut ultimum finem, creaturam pro ultimo fine haberent.

Ad quartam principalis Antecedentis probationem, nego ſequelam Majoris, nam timor mundanus eſt timor creaturæ, affectu cujus non veretur homo offendere Deum: timor verò ſervilis eſt timor Dei, quem timet offendere metu pœnæ quam peccatis infligit; quo fit ut ille non tollat affectum peccandi, ſed potiùs ſit cauſa peccati; iſte verò tollat peccatum & affectum peccandi.

Ad ſextam nego etiam ſequelam Majoris, attritio enim, licèt bona, non eſt tamen actus virtutis, ſicut contritio; tum quia non facit hominem bonum ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, cùm ſit ante gratiam & charitatem; tum etiam, quia non eſt, ſicut contritio, deteſtatio peccati perfecta, nec conſequenter diſpoſitio perfecti ad optimum. Nec obeſt ſi dicas, quod actus fidei & ſpei ſic ſe habent, & tamen ſunt actus virtutum. Nam licet fides & ſpes ſint via ad majorem perfectionem, ſunt tamen perfectæ in ſua linea; fides quidem, ex eo quod ſit cognitio, quâ nulla certior; ſpes, ex eo quod ſit tendentia in beatitudinem, quâ nulla ſecurior & firmior; attritio verò non eſt dolor de peccato, quo nullus major ſive perfectior.

§ III.

Alia difficultas reſolvitur.

37. Dico ſecundò, attritionem ex metu gehennæ, eſſe diſpoſitionem ſufficientem ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam.

Probatur primò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. ubi apertè noſtram concluſionem docet, nam poſtquam circa medium capitis diviſit contritionem in perfectam, quæ ex charitate procedit, & imperfectam, quæ attritio dicitur, *quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehenna & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ*, ſubdit, *illam non ſolùm non facere hominem hy-*

pocri-

ſectus embrio eſt, quia eſſentiam humanam nondum habet, ſed eſt diſpoſitio ad illam habendam.

§. IV.

Duplici ratione concluſio noſtra ſuadetur.

64 PRima ſumitur ex inſtitutione & natura Sacramenti Pœnitentiæ, quod cum ſit Sacramentum mortuorum, ad cauſandam primam gratiam inſtitutum eſt: Sed Sacramentum ad cauſandam primam gratiam inſtitutum, non exigit ſubjectum per contritionem diſpoſitum: Ergo attritio eſt diſpoſitio ſufficiens ad Sacramentum Pœnitentiæ. Major conſtat, tum ex Conciliis & Patribus, à quibus duo mortuorum Sacramenta aſſignantur; alterum regenerativum, nempe baptiſmus; alterum reparativum, ſcilicet pœnitentia; tum ex forma hujus Sacramenti, quæ gratiam peccatorum remiſſivam ſignificat. Minor verò probatur. Sacramentum inſtitutum ad cauſandam primam gratiam, debet aliquando eam cauſare: Sed ſi neceſſaria eſſet contritio ex parte ſubjecti, nunquam illam cauſaret; quia præſupponeret illam ſemper cauſatam ex vi ipſius contritionis, quæ, ut ſuprà diſp. 3 contra Bajum oſtendimus, eſt ultima & infallibilia diſpoſitio ad gratiam & peccatorum remiſſionem, etiam extra Sacramentum, obtinendam: Ergo Sacramentum ad cauſandam primam gratiam inſtitutum, non exigit ſubjectum per contritionem diſpoſitum.

47. Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio ex S. Thoma 3. p. quæſt. 80. art. 4 ad 2. hoc Sacramentum eſt inſtitutum ut medicina ad tollendum peccatum: At medicina non ſuppunit morbum ſublatum, ſed tollit: Ergo pœnitentia non ſupponit peccatum per contritionem ſublatum, ſed illud tollit. Unde qui dicunt contritionem eſſe diſpoſitionem neceſſariam ut abſolutio recipiatur, & Sacramentum Pœnitentiæ operetur in nobis remiſſionem peccatorum, illius naturam prorſus ignorant, idemque aſſerunt ac qui diceret, medicinam aliquam à prudente aliquo & perito medico inſtitutam fuiſſe ad tollendum genus morbi, quod nunquam ipſa tolleret, ſed ſemper & neceſſariò ſublatum eſſe præſupponeret; quod plane ridiculum & abſurdum eſt, & Chriſti ſapientiâ Sacramentorum inſtitutoris prorſus indignum. Illi etiam coguntur aſſerere, Sacerdotem abſolventem à peccatis, ea non remittere, ſed illa eſſe jam remiſſa ſolùm declarare; quod prorſus erroneum eſſe patebit infra, cùm de abſolutione Sacramentali agemus. Unde meritò Facultas Pariſienſis duas Seguenoti aſſertiones hac cenſurâ notavit 1. Junii anno 1638. *Quæ tradit de attritionis inſufficientia, & contritionis ex perfecta charitate abſoluta neceſſitate ad recipiendum Sacramentum pœnitentiæ, & quæ addit & approbat de abſolutione, quòd nihil aliud ſit, quàm declaratio iuridica peccati iam remiſſi: damnavit quoque Facultas, & cenſuit has propoſitiones eſſe quietis animarum perturbativas, communi & omnino tutæ praxi Eccleſiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti imminutivas, & inſuper temerarias, ac erroneas.*

48 Confirmatur ampliùs: Sacramentum pœnitentiæ, juxta commune Theologorum axioma, facit ex attrito contritum: At ſi ſubjectum per contritionem diſpoſitum exigeret, nunquam faceret de attrito contritum, ſed tale ſemper ſupponeret: Ergo ad Sacramentum pœnitentiæ non requiritur contritio, ſed ſufficit ſola attritio, quæ adjunctâ abſolutione ſacerdotali, contritioni æquivalet, & tam bene confert gratiam & remiſſionem peccati, quàm ipſa contritio.

Secunda ratio ſumitur ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia. Si enim vera eſſet opinio Janſenii, & aliorum exiſtimantium, attritionem non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam, ſed hoc Sacramentum exigere neceſſariò contritionem in pœnitente, Sacramentum pœnitentiæ, quo lex gratiæ præſtat antiquæ, non eſſe beneficium, nec medium efficax, quo impedimenta ad ſalutem ſemoverentur, ſed onus lege antiquâ gravius; non enim afferret facilitatem aſſequendæ remiſſionis peccatorum, ſed potius eam longè difficiliorem redderet; nam cùm in lege veteri, ad eam obtinendam ſolus actus contritionis ſufficeret, nunc ulteriùs requiritur confeſſio omnium peccatorum mortalium poſt baptiſmum commiſſorum, ſecundùm ſpeciem & numerum & circunſtantias, ſaltem mutantes ſpeciem; quo onere nullum in lege nova gravius ac difficilius eſt pleriſque Chriſtianorum. 49

Ut ab his argumentis ſeſe expediant Adverſarii, diſtinguunt duplicem contritionem; unam perfectam, ad quam neceſſariò requiritur charitas actualis perfecta; aliam imperfectam, ad quam non requiritur neceſſariò charitas actualis perfecta, ſed ſufficit inchoata & imperfecta; adduntque primam contritionem habere vim excludendi peccatum per ſe ſolam, & ſine Sacramento, non verò alteram. Ita Janſenius lib. 5. de gratia Chriſti Salvatoris cap. 34. 50

Verùm hæc ſolutio & doctrina facilè poteſt convelli. Primò quia diſtinctio hujus duplicis contritionis nullum habet fundamentum ſive in Scriptura, ſive in Conciliis, aut Patribus, ſed potiùs repugnat Tridentino ſuprà citato, aſſerenti contritionem perfectam à charitate procedere; imperfectam verò, ex gehennæ metu, aut turpitudinis peccati conſideratione oriri; unde, juxta Tridentinum, nulla datur contritio imperfecta ex charitate procedens. 51

Secundò, Adverſarii hac diſtinctione duplicis contritionis, non poſſunt ſe tueri vel expedire ab inconvenientibus quæ adduximus, neque ſalvare quod Sacramentum Pœnitentiæ ex ſua natura & inſtitutione habeat cauſare primam gratiam, & reddere hominem de attrito contritum. Si enim exigat ſubjectum per contritionem aliquam & charitatem inchoatam & imperfectam diſpoſitum, nunquam remittit peccata, ſed ea ſemper per talem contritionem & charitatem imperfectam remiſſa ſupponit. Nam quæcumque charitas, quantumvis parva, & remiſſa, omne peccatum mortale excludit, & cum eo incompoſſibilis eſt, ut colligitur ex D. Thoma 3. p. quæſt. 70. art. 4. in corp. ubi ſic ait: *Minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale quod committitur in tranſgreſſione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri & argenti.* 52.

Ratio etiam ſuffragatur: Nam de ratione & eſſentia charitatis eſt, quòd ſit inclinatio in Deum tanquam in ultimum finem, unde nulla poteſt dari charitas quantumvis parva & remiſſa, quæ hominem non inclinet & convertat in Deum tanquam in finem ultimum, ſubindeque quæ non exclu- 53

nitens in illo actu tanquam ultimum finem, ſed ſolum tanquam finem proximum, quia non excludit poſitivè ulteriorem relationem ipſius ad Deum, ſed merè negativè ſive præciſive quoad hoc ſe habet.

Ad ſecundam probationem reſpondeo, non ſemper ea quæ fiunt ex metu eſſe mixta ex voluntario & involuntario, ſed ſolum quoties voluntas in contrarium aliquo modo fertur, vel per actum nolitionis inefficacis illius quod facit ex metu, vel per actũ amoris inefficacis illius quod reijcit ex metu. unde cùm regulariter Chriſtiani doleant de peccato, ex ſolo metu inferni, abſque aliquo actu amoris ad peccatũ, & abſque actu nolitionis talis doloris, non eſt actus attritionis de peccatis quem habent, ullo modo involuntarius.

Ad tertiam probationem nego, timorem pœnæ non poſſe mutare voluntatem, ſed ſolum amorem juſtitiæ, qui eſt proprius charitatis; nam licet timor aliquis ſit eiuſmodi quod amorem rei deſerendæ ſecum admittat, & in voluntate ſimul vivere patiatur; datur tamen alius, qui omnem rei prius dilectæ amorem, omnemque affectum ad peccatum prorſus excludit, ut patet ex Tridentino citato, & expreſsè docetur ab Auguſtino ſerm. 214. de tempore, his verbis: *Cum timetur pœna quam Deus minatur, diſcitur amari præmium quod pollicetur, ac ſic per timorem pœnæ, bona vita retinetur; per bonam vitam, bona conſcientia comparatur, ut per bonam conſcientiam nulla pœna timeatur. Quapropter diſcat timere, qui non vult timere: diſcat ad tempus eſſe ſollicitus, qui ſemper vult eſſe ſecurus* Et in Pſal. 127. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia verè futura ſunt impiis, timent, & continent ſe à peccato. Habent timorem, & per timorem continent ſe à peccato.*

59. Objicit tertiò Janſenius: Licet dolor de peccatis ex timore gehennæ ſecundum ſe ſit bonus, ſi tamen qui eum habet, in eo, vel in amore ſui ex quo provenit, ultimo quieſcat, eo ipſo redditur malus, & conſequenter nequit eſſe diſpoſitio ad dignè & fructuoſe ſuſcipiendum Sacramentum pœnitentiæ: Sed attritio ex metu gehennæ ſic ſe habet, cum enim ſit dolor de peccatis, tantùm propter pœnas inferni, qui eam habet, in tali timore, ſive in puro ſui amore, ultimo quieſcit: Ergo per illam nequit homo ad gratiam juſtificationis in Sacramento pœnitentiæ obtinendam ſe diſponere.

60. Reſpondeo eũ qui dolet de peccatis ſolũ propter pœnas inferni, dupliciter in amore ſui ex quo dolor ille naſcitur, poſſe ultimo quieſcere; primo poſitivè & contrariè, excludendo nimirum relationem talis amoris & ſui ipſius in Deum; ſecundo negativè tantum, ſive præciſivè, non referendo illum amorem, & actum doloris de peccatis ex eo provenientem, in Deum. Qui primo modo dolet de peccatis, fateor quod illum actum de ſe bonum vitiat, opponendo ei pravam circunſtantiam, ſed nego quod pœnitens de peccatis ſecundo modo, qualis eſt qui veram attritionem de illis habet propter ſolum gehennæ metum, ſic ſe habeat, atque ita malè operetur.

Objicit quarto: Tridentinum multis in locis
61. evidenter ſignificat, nunquam juſtificationis gratiam, ſive extra Sacramentum, ſive in Sacramento pœnitentiæ, adultis dari, niſi contritio antecedat: nam ſeſſ. 14 cap. 3. docet materiam Sacramenti pœnitentiæ eſſe contritionem, eamque ad peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiri. Et can. 4. damnat eos anathemate, qui negaverint contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, eſſe tres partes pœnitentiæ. Item ibidem cap. 6. dicit eum cui nulla adeſt contritio, non verò abſolvi in Sacramento pœnitentiæ; quod tamen falſum eſſet manifeſtè, ſi attritio ſufficeret ad digne ſuſcipiendum illud Sacramentum: Ergo ex Tridentino ſola attritio non ſufficit ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam.

Reſpondeo Conciliũ iis locis loqui de contritione generatim ſumpta, pro eo quod commune eſt contritioni & attritioni; non verò de contritione ſpecialiter ſumpta pro eo dolore qui diſtinguitur ab attritione, & eſt propter Deum ſummè dilectum Quod verò hæc interpretatio legitima ſit, ex eo patet, quod Concilium ibidem cap. 4. dividit contritionem in perfectam, & imperfectam, quæ attritio dicitur, iſtamque ait, ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponere, quod de diſpoſitione ultima intelligendum eſſe, ſuprà §. 3. oſtenſum eſt. 62.

Objiciunt quintò Adverſarii alium Tridentini locum, deſumptum ex ſeſſione 6. cap. 6. ubi loquendo de diſpoſitionibus ad juſtificationem, diſertis verbis pronuntiat, diſponi hominem ad juſtitiam, non tantum per actus fidei, timoris, & ſpei, ſed etiam dilectionis ex qua naſcitur odium peccati, per propoſitum novæ vitæ, ac denique obſervationis mandatorum divinorum. *In ſpem eriguntur* (inquid Concilium) *fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adverſus peccata, per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet: denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata.* Ubi Concilium ad juſtificationem quæ fit per Baptiſmum, dilectionem inchoatam requirit, ut conſtat ex illis verbis, *illumque tanquam juſtitiæ fontem deligere incipiunt*: unde cum non minor requiratur diſpoſitio ad juſtificationem quæ fit per pœnitentiam, quam ad illam quæ fit per Baptiſmum, ex illo Tridentini teſtimonio manifeſtè conſtare putant Adverſarii, ad juſtificationem quæ fit per pœnitentiam, charitatem inchoatam & imperfectam neceſſario requiri. 63.

Verum hæc parum urgent, ſi enim hic Tridentini locus attentè perpendatur, manifeſtum erit, ibi ſermonem eſſe de juſtificatione quæ fit extra Sacramentum, & per ſolum Baptiſmi votum & deſiderium, ad quã non negamus actum contritionis & dilectionis requiri, ſicut & ad illam quæ fit per votum pœnitentiæ, quando tale Sacramentum in re & de facto ſuſcipi nequit: unde illud teſtimonium cui præcipue nituntur Adverſarii, nequaquam militat contra noſtram ſententiam, quæ ſolum aſſirmat ad juſtificationem quæ fit in Sacramento Baptiſmi & Pœnitentiæ, ſufficere attritioneñ de peccatis ex motivo aliquo ſupernaturali. Quod verò interpretatio noſtra legitima ſit, & ad mentem Tridentini, patet ex verbis illis, *dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum* &c, ex illis enim liquet, Concilium ibi non loqui de juſtificatione quæ fiat in actuali ſuſceptione Baptiſmi, ſed de illa ſolũ quæ fit per votũ & deſiderium illius; quando nimirum aliquis non valens ſuſcipere Baptiſmum, per actus fidei, timoris, ſpei, dilectionis, & per votum & deſiderium 64.
ipſius Baptiſmi, ad juſtificationem ſe diſponit. 65.

Eodem modo intelligenda & explicanda ſunt aliqua SS. Patrum teſtimonia, quibus aſſeritur, ſine charitate neminem juſtificari: vel enim loquuntur de juſtificatione quæ fit extra Sacramentum

mentum; vel ſi de juſtificatione quæ fit in Sacramento fiat ſermo, ſolum intendunt charitatem concomitanter ad juſtificationem requiri; quia nimirum licet dum peccator juſtificatur in Sacramento, non ſupponatur neceſſario diligens Deum ſuper omnia, ex vi tamen Sacramenti conſtituitur talis, non actu, ſed habitu, quia in ejus ſuſceptione charitas habitualis ei infunditur.

§ VI.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

66. EX dictis confutata manet aliquorum ſententia, qui aſſerunt, attritionem ſufficere quidem ad valorem Sacramenti, non tamen ita ut ex ea ſequantur immediatè juſtificatio, ſed quia vi Sacramenti pœnitens ex actu imperfecto attritionis tranſit infallibiliter ad actum perfectum contritionis, ut ad proximam diſpoſitionem ad gratiam. Nam Tridentinum ſupra citatum non dicit attritionem eſſe ſufficientem ad obtinendā contritionem, ſed ad gratiam in Sacrmento pœnitentiæ impetrandam diſponere, quod de proxima diſpoſitione intelligendum eſſe ſupra oſtendimus; quis alioquin non bene compararet attritionem in Sacramento, cum contritione extra Sacramentum. Addo quod, Concilium loquitur de impetratione ineffabili, qualis eſt illa quæ habetur per Sacramentum. At omnis qui cum attritione accedit ad Sacramentum, non elicit infallibiliter actum contritionis, ut experientiâ conſtat, plures enim cum ſola attritione ad Sacramentum accedentes, poſt abſolutionē à peccatis, majorem de illis dolorem non ſentiunt quam antea: Ergo &c.

67. Refellitur etiam ex dictis aliorum opinio, qui exiſtimant requiri ad hoc Sacramentum attritionem quæ exiſtimetur contritio. Nullus enim tenetur ad Sacramentum accedere cum majori diſpoſitione quam de facto requiratur, ut patet in Baptiſmo, Euchariſtia, & aliis Sacramentis: Sed reipſa ſola attritio requiritur ad Sacramentum pœnitentiæ, ut ſupra oſtenſum eſt: Ergo non eſt neceſſaria puta contritio, ſed ſufficit attritio etiam cognita & putata attritio.

68. Confirmatur: Si ad hoc Sacramentum neceſſaria eſſet attritio exiſtimata contritio, illud non eſſet Sacramentum mortuorum, quia homini ſibi conſcio peccati mortalis nunquam liceret ad illud accedere, ſed ſemper requireretur quod exiſtimaret ſe eſſe vivum per gratiam.

69. Confirmatur amplius: Illa exiſtimatio falſa ad hoc ſolum poteſt deſervire, ut homo accedendo ad hoc Sacramentum cum ſola attritione, excuſetur à tranſgreſſione præcepti: At nullibi extat præceptum de non accedendo ad hoc Sacramentum cum ſola attritione: Ergo non requiritur quod attritio exiſtimetur contritio. Major patet, cum enim exiſtimatio illa ſit error, non poteſt eſſe diſpoſitio, vel per ſe conducere ad diſponendum hominem ad gratiam: Ergo ad hoc ſolum poteſt deſervire, ut homo accedendo cum ſola attritione, excuſetur à tranſgreſſione præcepti. Minor verò ſuadetur, quia tale præceptum nullibi habetur, neque in Scriptura, neque in Conciliis, neque in Patribus, neque in Traditione, neque ex ipſa hujus Sacramenti inſtitutione colligitur, imò potius oppoſitum; cum enim hoc Sacramentum ſit inſtitutum ad conferendam primam gratiam, ac propterea Sacramenta mortuorum appelletur, veriſimile non eſt, Chriſtum voluiſſe nos obligare ut ad illud accederemus cum contritione putata. Addo quod, ſi Chriſtus pœnitentem obligaret ad contritionem putatam, obligaret ad falſum, cum talis exiſtimatio falſa ſit, ac difformis objecto: Sed hoc dici nequit. Ergo nec illud.

70. Demum ex ſupra dictis colligitur, præceptum confeſſionis in lege Evangelica, ſucceſſiſſe præcepto contritionis, non illud abrogando, ſed in ſeipſum commutando, ita ut præceptum contritionis non obliget, quandiu præceptum confeſſionis ſervari poteſt: Patet hoc corollarium ex Tridentino loco ſupra § 3. citato, ubi dicitur quod contritio quæ charitate perfectâ hominem reconciliat Deo, prius quam Sacramentum pœnitentiæ actu ſuſcipiatur, omni tempore fuit neceſſaria ad impetrandam veniam peccatorum, attritio verò, quæ per ſe peccatorem ad juſtificationem perducere nequit, eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponere. Quibus verbis non obſcure innuitur, contritionem perfectam, quæ peccatorem etiam ſine Sacramento actu ſuſcepto juſtificat, neceſſariam fuiſſe ante inſtitutionem Sacramenti pœnitentiæ, eique in lege nova ſucceſſiſſe attritionem, quæ cum Sacramento pœnitentiæ præſtat quod antea præſtabat contritio.

ARTICULUS IV.

Qualis requiratur attritio ad effectum hujus Sacramenti?

71. DIco primò, ad effectum hujus Sacramenti requiritur attritio vera, & non ſufficit apparens ſeu exiſtimata.

Probatur breviter: Attritio eſt materia hujus Sacramenti, ſicut aqua eſt materia Baptiſmi: Sed ad valorem Baptiſmi requiritur vera aqua, & non ſufficit apparens ſeu exiſtimata: Ergo pariter ad valorem & effectum Sacramenti pœnitentiæ neceſſaria eſt vera attritio, & non ſufficit apparens ſeu exiſtimata. Ex quo inferes, falſam eſſe aliquorum Caſuiſtarum ſententiam, qui docent ad hoc Sacramentum ſufficere poſſe voluntatem confitendi, & recipiendi abſolutionem, abſq; formali dolore, dummodo pœnitens nullum actum habeat quo formaliter vel virtualiter adhæreat peccato: voluntas enim confitendi, & recipiendi abſolutionem, præciſè ſumpta, nō eſt vera attritio.

Dico ſecundò, ad recipiendum effectum hujus Sacramenti, neceſſaria eſt attritio ſupernaturalis, quæ revera ſit talis, unde non ſufficit attritio naturalis, quæ ſupernaturalis exiſtimetur.

72. Prima pars probatur tum ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. dicente attritionem quæ peccatorem diſponit ad gratiam in hoc Sacramento impetrandam, eſſe donum Dei, & Spiritûs Sancti impulſum: quæ non conveniunt attritioni naturali. Tum etiam ratione fundamentali: Attritio enim ad hoc Sacramentum requiſita, poteſt conſiderari, vel ut remotio peccati, vel ut diſpoſitio ad gratiam. Sed quocumque ex his duobus modis conſideretur, debet eſſe ſupernaturalis. Ergo &c. Major quoad ſecundam partem evidens eſt, quia diſpoſitio debet ejus eſſe ejuſdem ordinis cum forma ad quam diſponit. Probatur verò quantum ad primā: Attritio enim ut eſt remotio peccati, debet retractare omnē everſionem quam per peccatum peccator contraxit; unde cum in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem, homo per peccatum avertatur à Deo non ſolum ut à fine naturali, ſed etiā ſupernaturali, illius retractatio debet eſſe aliquo modo converſio ad finem etiam ſupernaturalem, ſubindeque ſupernaturalis.

Ex

71 Ex his probata manet ſecunda pars, cùm enim attritio ſupernaturalis ſit diſpoſitio neceſſaria ad recipiendum effectum hujus Sacramenti, ut jam oſtenſum eſt, hinc fit quod quantumcumque quis exiſtimet ſe habere attritionem ſupernaturalem, ſi tamen revera illam non habeat, non ſit ſufficienter diſpoſitus: Atqui Sacramenta non conferunt gratiam niſi ſufficienter diſpoſitis: Ergo, quantumcumque quis exiſtimet ſe habere attritionem ſupernaturalem, ſi tamen illâ careat, non recipit gratiam ex vi hujus Sacramenti. Licèt enim ei non ponat obicem poſitivè, quia propter ignorantiam invincibilē excuſatur, benè tamen negativè, quia caret diſpoſitione neceſſariâ.

74 Dices, Ille qui habet attritionem naturalem, habet motum contrarium peccato, ſcilicet aliqualem ejus deteſtationem: Ergo eſt ſufficienter diſpoſitus. B

Reſpondeo negando Antecedens, quia (ut ſupra dicebamus) peccatum avertit à Deo, etiam ut à fine ſupernaturali; attritio verò naturalis, non convertit in Deum ut finem ſupernaturalem, etiam imperfectè. Ex quo infertur, motivum attritionis quæ ad recipiendum hujus Sacramenti effectum diſponit, debere eſſe ſupernaturale; nec ſat eſſe ad effectum Sacramentalem obtinendum motivum naturale, Tum quia tale motivum aſſignat Tridentinum loco citato, ut ſcilicet concipiatur vel ex turpitudinis peccati conſideratione (intelligit autem de turpitudine oppoſita alicui honeſtati ſupernaturali) vel ex gehennæ & pœnarum metu, nempe quatenus infliguntur à Deo authore ſupernaturali. Tum etiam, quia tale motivum eſt neceſſarium ad ſufficienter retractandum peccatum in hoc ſtatu commiſſum. Ex quo inferes, dolorem de peccatis propter Deum authorem naturæ elicitum, non eſſe ſufficientem ad juſtificationis gratiam in hoc Sacramento obtinendam: tum quia talis dolor non eſt ſufficiens ad tollendam averſionem à Deo ut authore ſupernaturali: tum etiam, quia cùm ſit quoad ſubſtantiam naturalis, non eſt proportionatus & ejuſdem ordinis cum gratia, ſubindeque non poteſt ad illam diſponere, quia (ut ſupra dicebamus) diſpoſitio debet eſſe ejuſdem ordinis cum forma ad quam diſponit. C D

75 Dico tertiò, Attritio Sacramentalis debet eſſe univerſalis circa peccata mortalia commiſſa non tamen eſt neceſſe ut ſit univerſalis circa venialia.

Ratio eſt, quia nullum mortale in hoc Sacramento remitti poteſt ſine attritione, cùmq; nullum mortale remitti poſſit ſine cæteris, neceſſariò ſequitur attritionem ad hoc Sacramentum requiſitam, debere eſſe univerſalem de omnibus mortalibus, è contra verò cùm unum veniale remitti poſſit ſine alio, hæc univerſalis attritio non eſt neceſſaria in confeſſione venialium, ſed ſat erit atteri de uno tantùm, ne fruſtretur Sacramentū, quod pro materia eſſentialiter requirit dolorem. E

76 Non deſunt tamen aliqui Authores qui affirment, accedere ad hoc Sacramentum ſine attritione omnium venialium, ſaltem quæ clavibus ſubiiciuntur, eſſe mortale. quia (inquiunt) qui non dolet de omnibus venialibus à ſe confeſſis, proponit pro materia Sacramenti aliquid, quod non poteſt eſſe illius materia: Ergo ſicut graviter peccaret ille qui hoſtiam papyraceam proponeret cum triticeis ad conſecrandum; ſic ille qui proponit in confeſſione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter.

77 Verùm hæc ſententia videtur nimis rigida, adeòque improbabilis, ſicut enim peccata venialia non tenemur confiteri, ita ea poſſumus ſine debito dolore Sacerdoti manifeſtare, non ad petendam abſolutionem de illis, ſed ad majorem noſtri confuſionē & erubeſcentiam, dummodo ad validitatē Sacramenti, de aliquo ſufficientem dolorem afferamus. Unde ad probationem in contrarium, nego Antecedens; ille enim qui ſine dolore aliqua venialia in confeſſione manifeſtat, ea non proponit pro materia Sacramenti, nec confitetur de illis propriè, ſed illa potiùs inter confitendum exponit; quod ut diximus, licitè facere poteſt ad ſui confuſionem vel humiliationem, vel majorem ſui notitiam Confeſſario dandam; ſicut etiam poteſt habitus ſuos vitioſos propenſiones naturales, & peccandi occaſiones, ac tentationes ſibi occurrentes, aliaque multa quæ peccata non ſunt, nec materia abſolutionis, exponere licitè & laudabiliter. Ex quo patet diſparitas ad exemplum quod adducitur, conſecratio enim Euchariſtiæ refertur ſolùm ad tranſubſtantiationem, & effectionem Sacramenti, unde non poteſt proponi aliquid ut conſecrandum, quod materia conſecrationis non eſt, nec proinde hoſtiæ papyraceæ cum triticeis miſceri, & ad conſecrandum offerri. Econtra verò confeſſio non ſolùm refertur ad abſolutionem à peccatis, ſed etiā tendit ad medendum infirmitatibus pœnitentis, ad regimen conſcientiæ, novæq; vitæ cuſtodiam, ut ait Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8 Ex quo fit quod in confeſſione aliqua peccata venialia declarari poſſint, quæ non proponuntur ut materia Sacramenti pœnitentiæ; ſubindeque etſi pœnitens de ipſis non doleat, non peccat mortaliter, dummodo atteratur & doleat de aliis, ne fruſtretur Sacramentum, quod pro materia habet dolorem, ſeu peccata cum contritione vel attritione confeſſa.

Dices, Ille qui non dolet de omnibus venialibus de quibus confitetur, reddit formam Sacramenti falſam, & Sacramentum irritum ex parte, quatenus fruſtrat illud virtute & effectu remiſſionis illorum: Ergo peccat mortaliter. 78

Reſpondeo negando Antecedens, quoad utrāque partem: Licèt enim aliquis non doleat de omnibus venialibus de quibus confitetur, non propterea reddit formam Sacramenti pœnitentiæ falſam, quia ſenſus illius eſt, Abſolvo te à peccatis, quantùm eſt ex me, ſecundùm Chriſti inſtitutionem, id eſt à peccatis quæ ritè confeſſa ſunt cum ſufficienti dolore & propoſito. Neque etiam propterea Sacramentum eſt irritum ex parte, quia nihil deeſt quod ſit neceſſarium ad illius valorem, quamvis non habeat tantum effectum quantum habere poſſet; quod non eſt contra reverentiam Sacramenti, neque malum per ſe, cum non teneamur accedere ad Sacramenta cum diſpoſitione neceſſaria ad habendum effectū quantum habere poſſunt; puta accedere ad Euchariſtiam cum ſumma diſpoſitione, ut conferat gratiam, quantam conferre poteſt.

Ex dictis in hac concluſione intelliges, attritionem ſufficientē ad gratiam juſtificationis in hoc Sacramento obtinendam, debere quidē omnem peccandi mortaliter voluntatem excludere, ut docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. non tamen omnem affectum peccandi venialiter; quia nimirum licet gratia juſtificans nullum peccatum mortale compati poſſit, poteſt tamen ſimul ſtare cum peccatis venialibus, & cum affectu ad illa. 79

Dico quartò, attritionem ſufficientem ad Sacramen-

cramentum pœnitentiæ, debere neceſſariò præcedere abſolutionem, non tamen neceſſariò debere quoque præcedere confeſſionem.

80. Ratio primæ partis eſt, quia abſolutio Sacramentalis eſt per modum ſententiæ judicialis, quæ neceſſariò ſupponit accuſationem rei: accuſatio autem rei in hoc judicio, integratur ex confeſſione & dolore pœnitentis; cùm enim ſit judicium voluntarium, & reconciliativum peccatoris cum Deo neceſſariò ſupponit utrumque, quia nec ſine notitia peccatorum, poteſt Sacerdos pœnitentem abſolvere, nec ſine cognitione doloris ipſum cum Deo reconciliare. Ex quo inferes, abſolutionem datam ſine prævia contritione vel attritione, eſſe invalidam, & confeſſiones ita factas eſſe neceſſariò repetendas.

81. Probatur etiam ſecunda pars ex communi praxi fidelium, nam pœnitentes credunt ſe ſuo muneri ſatisfeciſſe, dummodo atterantur, vel conterantur ante abſolutionem. Confeſſarii quoque poſt audita peccata, pœnitentes excitant ad dolorem & propoſitum impoſterum non peccandi; & antequam ipſis abſolutionem impendat, eos hortantur, ut actum contritionis vel attritionis eliciant; quod fruſtra fieret, ſi contritio vel attritio, deberet neceſſariò confeſſionem præcedere.

Articulus V.

An, & quo jure, teneatur ille qui eſt in peccato mortali, elicere actum contritionis, & quandonam obliget tale præceptum?

§. I.

Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur.

DIco primò, ſpeciali præcepto tenentur omnes qui ſunt in peccato mortali, actum contritionis elicere; in lege tamen nova, ſufficit attritio cum Sacramento.

82. Prima pars probatur, nam ut rectè annotavit S. Thomas 3. part. quæſt. 85. art. 5. ad 2. recta ratio dictat ex triplici capite debere nos peccati pœnitere. Primò ex lege juſtitiæ, ut ſatisfaciamus quantùm poſſumus pro injuria illata. Secundò ex lege charitatis erga Deum, quæ nos obligat ad Deum amandum ſuper omnia, ac deteſtãdum quidquid illi diſplicet, atque ad ipſius amicitiam recuperandam, ſi per peccatum eam perdidimus. Tertiò ex lege amoris proprii boni, quâ tenemur noſtris ſpiritualibus neceſſitatibus ſubvenire, æternamque animæ noſtræ ruinam vitare. Prior obligatio eſt ex vi præcepti pœnitentiæ per ſe, aliæ duæ ſunt ex præcepto charitatis, & ex præcepto ſpei, id eſt amoris boni noſtri ſupernaturalis: Ergo omnes qui ſunt in peccato mortali, actum contritionis elicere tenentur, ſpeciali præcepto.

83. Confirmatur: Omnes tenemur ſpeciali præcepto charitatis ad procurandam ſalutem ſpiritualem proximo; in hoc enim fundatur præceptum fraternæ charitatis, & correctionis. Ergo à fortiori ad procurandam ſalutem ſpiritualem nobis, quia arctiori vinculo tenemur noſtram quàm proximi ſalutem procurare. At contritio eſt neceſſaria ad ſalutem omnibus qui ſunt in peccato mortali; quia ſalus noſtra conſiſtit in perfecta reconciliatione cum Deo, ad quam neceſſaria eſt contritio. Ergo ſpeciali præcepto tenentur omnes qui ſunt in peccato mortali actum contritionis elicere.

84. Secunda pars patet ex dictis ſuprà art. 3. ubi oſtendimus in lege nova attritionem cum Sacramento æquivalere contritioni, & reddere hominem de attrito contritum; unde ſi ille qui eſt in peccato mortali poſſit ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, & juſtificari ac reconciliari Deo per attritionem, cum Sacramento, non obligatur ad contritionem, niſi fortè in articulo mortis, de quo infrà.

85. Dico ſecundò, præceptum contritionis non eſſe tantùm poſitivum, id eſt à ſola Dei libera voluntate profectum, ſed etiam naturale, ita ut jure ipſo naturali obliget. Ita D. Thomas 3. p. quæſt. 84. art. 7 ad 1. ubi ait, *De iure naturali eſſe quod aliquis pœniteat de malis quæ fecit*. Et quæſt. 86. art. 6. ad ultimum, dicit pœnitentiam eſſe de jure naturali.

Ratio etiam id ſuadet. Primò quia jure naturali tenetur quiſque ſatisfacere quantùm poteſt pro injuria alteri illata: Ergo multò magis tenetur peccator per contritionem Deo ſatisfacere pro injuria quam peccando ipſi intulit. Secundò, quia ſicut jure naturali tenemur jus divinum illæſum ſervare, ita & læſum, quoad fieri poteſt, per pœnitentiam reparare. Tertiò, quia ſicut jure naturæ tenemur amare Deum, ita & ejus amicitiam conſervare, ac recuperare, quando illam per peccatum mortale amiſimus. Denique, quia jure naturæ tenetur homo amare proprium bonum, ac proinde ſe liberare à tanto malo, quantum eſt peccatum, & æternæ damnationis periculum.

§ II.

Solvuntur obiectiones.

86. OBjicies primò contra primam concluſionem: Præcepto ſpeciali opponitur ſpeciale peccatum: Atqui finalis impœnitentia quæ opponitur pœnitentiæ ſeu contritioni, non eſt ſpeciale peccatum, ſed tantum quædam circunſtantia peccati illius, in quo peccator permanet atque perſeverat: Ergo non datur ſpeciale præceptum de pœnitentia ſeu contritione.

87. Reſpondeo, impœnitentiam finalem intelligi poſſe duplicem. Prima, quæ eſt ſola & nuda in peccato permanentia ſeu continuatio, abſtrahẽdo ab eo quod peccator nolit de eo conteri actu poſitivo nolitionis, formali, vel virtuali; & hæc eſt impœnitentia finalis impropriè dicta, quæque non importat malitiam ſpecie diſtinctam à malitia peccati quod continuatur, ſed ſolum circunſtantiam temporis, quæ accidentariò tantum auget peccati malitiam. Secunda eſt, quæ ultra permanentiam in peccato, dicit formale vel ſaltem virtuale propoſitum voluntatis, nunquam pœnitendi; & hæc eſt ſpeciale peccatum, oppoſitum ſpeciali præcepto contritionis. Solutio eſt D. Thomæ in 2. diſt. 43. quæſt. 1. art. 3. ad 3. ubi ſic ait: *Sicut perſeverantia dicitur dupliciter. Vno modo eſt virtus ſpecialis, prout dicit propoſitum perſeverandi in bono incœpto uſque ad finem. Et alio modo eſt circumſtantia aliarum virtutum uſque ad mortem. Ita etiam & impœnitentia, ſecundùm quod dicit propoſitum non pœnitendi, eſt ſpecies peccati in Spiritum Sanctum: ſecundùm autem quod dicit permanentiam in peccato uſque ad mortem, negando peccati pœnitentiam, ſic eſt accidens*

dens & circumſtantia aliorum peccatorum

88. Objicies ſecundò: Non ſunt multiplicandæ obligationes ſine neceſſitate: Atqui nulla eſt neceſſitas inducendi ſpecialem obligationem ad eliciendum actum contritionis; ſatis enim eſt, ſi homo doleat de peccatis commiſſis ex motivo charitatis: Ergo non debet admitti ſpeciale præceptum pœnitendi, & eliciendi actum contritionis, ſuppoſito quod incidamus in peccatum mortale.

89. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem, ratio enim naturalis dictat, dolendum eſſe de peccato, non ſolùm ut opponitur bono divino, quod pertinet ad charitatem, ſed etiam inquantum lædit jus divinum, & ad illud deteſtandum, quatenus eſt offenſa Dei, quod ſpectat ad pœnitentiam, & per actum contritionis adimpletur.

90. Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Omnia præcepta naturalia continentur in præceptis Decalogi, vel formaliter, vel virtualiter: Sed præceptum contritionis neutro modo continetur in præceptis Decalogi; non quidem formaliter, ut conſtat evidenter ex eorum inductione; nec etiam virtualiter, cùm per evidentem conſequentiam ex nullo eorum poſſit inferri eſſe conterendum de peccatis: Ergo præcaptum contritionis non eſt naturale.

91. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem, præceptum enim contritionis continetur virtualiter in primo Decalogi præcepto; ex hoc enim quod quis tenetur Deum colere, tenetur ex conſequenti dolere de peccatis ut ſunt injuria Deo facta. Item eo ipſo quod tenemur ad diligendum Deum ſuper omnia, obligamur ad deteſtandum quidquid illi diſplicet, atque ad recuperandum ejus amicitiam, ſi per peccatum eam amiſerimus.

92. Objicies quartò: Deus non poteſt in præceptis naturalibus diſpenſare: Sed in nova lege diſpenſavit in præcepto contritionis; ut enim diximus in prima concluſione, in lege nova ad implendum præceptum pœnitentiæ, ſufficit attritio cum Sacramento: Ergo præceptum contritionis non eſt naturale, ſed poſitivum.

93. Reſpondeo primò, quod licet Deus non poſſit diſpenſare in præceptis naturalibus negativis, & permittere quod homo eliciat aliquem actum lege naturæ prohibitum, v.g. odium Dei, vel mendacium, quia illi actus ſunt intrinſecè mali; benè tamen in præceptis affirmativis, & quantùm ad ceſſationem actus; poteſt enim diſpenſare quod homo per totam vitam non eliciat actum religionis vel charitatis; & hoc modo diſpenſavit in lege gratiæ, quod attritio cum Sacramento ſufficiat loco contritionis.

94. Reſpondeo ſecundò, quod cùm ſatisfactio hominis ad Deum, exigat ipſam acceptari à Deo, potuit Deus non quidem diſpenſare in præcepto ſatisfactionis pro peccatis, ſeu contritionis, ſed eſſe contentus minori, ſcilicet attritione, cum Sacramento; unde potiùs mutatum eſt medium, manente ſemper obligatione præcepti.

95. Ex dictis inſeres, quod in omni ſtatu naturæ humanæ qui fuit ab initio mundi huc uſque, id eſt tam in lege naturæ, quam in lege Moſaica, homines qui in peccatum mortale inciderunt, fuerunt obligati ad actum contritionis; quia obligatio quæ oritur ex jure naturali, ad omnem ſtatum naturæ humanæ ſe extendit. Unde Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. ſic ait: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis*

A *motus neceſſarius.* Similiter in ſtatu naturæ puræ, citra ullum præceptum Dei poſitivum, & citra elevationem ad ſtatum gratiæ; peccator obligatus fuiſſet per actum contritionis naturalis, Deo ut authori naturæ pro peccato ſatisfacere, eique reconciliari.

§. III.

Alia difficultas expeditur.

Dico tertiò, neque ſtatim ac peccatum commiſſum eſt, neq; ſtatim ac occurrit memoriæ peccatum commiſſum, B tenetur homo actum contritionis elicere. Eſt contra Alenſem, D. Bonaventuram, Paludanum, Sylveſtrum, & alios, exiſtimantes peccatorem teneri ad eliciendum actum contritionis, quoties peccata menti occurrunt.

Probatur concluſio quoad primam partem: 96. Præceptum de contritione eſt affirmativum: Atqui ea eſt conditio præceptorum affirmativorum, ut non obligent ſemper ac pro ſemper, ſed tantum aliquo determinato tempore, & poſitis quibuſdam circunſtantiis propter quam peccator teneatur conteri ſtatim atque peccatum commiſit, ut patebit ex ſolutione objectionum: Ergo C peccator non tenetur conteri ſtatim atque peccatum commiſſum eſt. Ex quo etiam probatur ſecunda pars, nam peccatum commiſſum occurrere memoriæ, non eſt circumſtantia, quà poſitâ, ſtatim obliget præceptũ affirmativum cõtritionis

Confirmatur: Non minus præceptum charitatis obligat ad diligendum Deum, quàm contritionis ad deteſtandum peccatum. At ſola memoria ſeu recordatio Dei, non obligat ad actualem illius dilectionem: Ergo nec ſola recordatio peccati, ad actualem ejus deteſtationem.

Dico ſecundò, præceptum contritionis non 97. obligat ad deteſtandum peccata nondum remiſſa D diebus feſtis. Eſt contra Marſilium, Angelum, & Gabrielem, exiſtimantes, præceptum contritionis ſaltem diebus dominicis, & feſtivis obligare; quia in his tenemur vacare cultui divino, auditioni Miſſæ, aliiſque orationibus, ad quod neceſſarium eſt affectum peccati deponere, & Deo per contritionem reconciliari. Pro hac ſententia ſolet etiam citari Scotus in 3. diſt. 38. qu. unicâ §. *quantùm ad ſecundum*, qui tamen loquitur de actu dilectionis, ſed videtur par eſſe ratio de contritione in peccatore.

Probatur breviter concluſio, quam docent 98. communiter Theologi: Ex uſu fidelium & conſuetudine ſatisfit præcepto de ſanctificandis feſtis, ſi & ab operibus ſervilibus abſtineatur, & E miſſa ac officium divinũ audiatur, quorũ neutrũ cogit contritionem. Unde de omiſſione præcepti contritionis in diebus feſtis, nec ſe accuſant fideles in confeſſione, nec Confeſſarii de illo interrogare ſolent, quod non leve indicium eſt, nequaquam extare tale præceptum. Nec obſtat quod finis præcepti colendi dies feſtos, ſit animam Deo ſanctificare, nam ut communiter dicitur: non ſemper finis præcepti cadit ſub præcepto.

Confirmatur: Non ſemper diebus feſtis tene- 99. mur elicere actum dilectionis Dei, cum quo connectitur deteſtatio peccatorum nondum remiſſorum, menti occurrentium: Ergo nec actum contritionis quo peccata nondum remiſſa expreſsè & formaliter deteſtemur.

Dico tertiò, præceptum contritionis per ſe obligat in quibuſdam caſibus, & per accidens in aliis.

100. Probatur concluſio recenſendu & explicando illos caſus in quibus per ſe & per accidens obligat tale præceptum. In primis ergo per ſe obligat in articulo mortis vero vel præſumpto; quia tunc unuſquiſque tenetur, & ratione charitatis erga ſe, & tarione ſatisfactionis, dilectioniſque erga Deum, perſectam agere pœnitentiam, Deoque perfectè reconciliari, cùm aliud tempus ad pœnitendum non ſuperſit. Unde de Auguſtino narrat Poſſidius, quod ſolebat dicere, *neminem, etſi nullius ſceleris ſibi conſcius eſſet, committere debere, ut ſine pœnitentia migraret e vita.* Quapropter cùm ipſe diſceſſum è vita ſibi inſtare intelligeret, Pſalmos David qui ad pœnitentiam pertinent, in conſpectu poſitos, profuſis lachrymis legebat.

101. Secundò hoc præceptum per ſe obligat in morali periculo vitæ, non in quo uni aut alteri, ſed in quo pleriſque ſolet mors contingere, ut in bello, peſte, vel in longa & periculoſa navigatione; quia morale periculum vitæ, æquivalet ſupremo articulo mortis.

102. Tertiò obligat per accidens in multis caſibus. Primus eſt, quando homo tenetur recipere aliquod Sacramentum vivorum, quia talia Sacramenta nequeunt recipi niſi à juſtificatis, & conſequenter à contritis vel attritis ſimul confeſſis. Secundus, quoties ſunt adminiſtranda Sacramenta, nam tunc tenetur miniſter in ſanctitate ſe conſormare Deo ut principali agenti cum quo concurrit ut inſtrumentum ad productionem gratiæ. De quo plura diximus in Tractatu de Sacramentis in communi diſp. 6. art. 4. Tertius, in caſu quo currit præceptum annuæ confeſſionis, & deeſt Confeſſarius; nam tunc tenetur contritione ſupplere defectum Sacramenti, quia præceptum confeſſionis in lege Evangelica eſt ſubrogatum præcepto contritionis. Quartus, cùm urget gravis aliqua tentatio, quam ſine contritione homo moraliter non poteſt ſuperare; tunc enim obligarur per accidens ad contritionem, ex præcepto virtutis contra quam eſt tentatio. Demum præceptum contritionis obligat per accidens in caſu publicæ neceſſitatis, quando probabiliter timetur, Deum punire populum ob peccata particularia. Nam tunc unuſquiſque tenetur per contritionem ſe diſponere ad placandam divinam juſtitiam, ne propter ſua peccata Deus totum populum puniat, ſicut propter ſolum peccatum Achan punivit totum exercitum Iſrael Joſue 7.

103. Quæres, utrum in mortis articulo teneatur homo elicere actùm contritionis, quando habet copiam Confeſſoris, & poteſt ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, per quod cum ſola attritione juſtificari poteſt?

Reſpondeo illum ad id non obligari, ex vi præcepti pœnitentiæ, bene tamen ex vi præcepti charitatis?

Prima pars patet ex ſuprà dictis, oſtendimus enim §. 1. concluſ. 1. in lege nova hominem ſatisfacere præcepto pœnitentiæ per actum attritionis conjunctum cum Sacramento. Secunda verò probatur, quia cùm præceptum charitatis obliget ſaltem in articulo mortis, homo tunc ex vi hujus præcepti tenetur actum charitatis elicere, ut incipiat actuali charitate Deo conjungi ad quem properat, in æternum poſtmodum duraturâ: Sed moraliter impoſſibile eſt, quòd pœnitens recordatus ſuorum peccatorum, diligat Deum, & non conteratur de illis: Ergo tunc per accidens, & ex vi præcepti charitatis, tenetur actum contritionis elicere. Obligatur etiam homo ex charitate ſibi ſubvenire meliori & tutiori modo quo poteſt; præſertim in articulo mortis, in quo æternitatis jacitur alea, & in tanto periculo ſalutis æternæ perdendæ irreparabiliter, & damnationis tam gravis incurrendæ: unde cùm non ſit omnino certum ac indubitatum, attritionem ſolam cum Sacramento juſtificare, & plures Theologi non contemnendæ aurhoritatis, non ſolùm id eſſe incertum, ſed etiam falſum exiſtiment; quamvis oppoſita opinio probabilior ſit, & Tridenrino conformior; nihilominus debet tunc pœnitens tutiorem partem eligere, & uti medio certiſſimo & tutiſſimo, nimirum contritione, ac eâ ſupplere quidquid incertum, aut dubium, vel minimum eſſe poteſt. Adde quod, quamvis opinio aſſerens attritionem ſolam cum Sacramento juſtificare, eſſet omnino certa, tamen non eſt adeò certum, an pœnitens ſit Sacramenti pœnitentiæ capax, vel ritè abſolvatur. Quid enim ſi ipſe non eſt ritè baptizatus, vel ſi Sacerdos non eſt verè ordinatus, aut non habet intentionem abſolvendi? Debet ergo tunc elicere actum contritionis, ut ſibi in periculo damnationis æternæ, meliori modo poſſibili ſubveniat, & prudens illud Auguſtini conſilium ſequi. In his quæ ſalutis ſunt, *tene certum, dimitte incertum.*

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionem: Eccl. 5. dicitur: *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Et Apocal. 2. dictum eſt Angelo, id eſt Epiſcopo, Epheſino: *Age pœnitentiam: ſin autem; veniam tibi citò, & movebo candelabrum tuum de loco tuo.* Idem dictum eſt Angelo Pergamenſi: Ergo non eſt licitum pœnitentiam differre, ſed peccator tenetur mox ut peccavit, aut ſaltem ſtatim ac occurrit memoriæ peccatum commiſſum, de eo pœnitere, & actum contritionis quo Deo reconcilietur elicere. Unde SS. Patres graviter reprehendunt eos qui differunt pœnitentiam uſque ad tempus mortis: Auguſtinus enim ſerm. 57. de tempore ſic ait: *Pœnitentia quæ ab infirmo petitur, infirma eſt; quæ autem à moriente petitur, timeo ne & ipſa moriatur.* Et ſerm. 71. ad fratres in eremo: *Satis alienum eſt à fide* (inquit) *qui ad agendam pœnitentiam, tempus ſenectutis expectat.* Seneca quoque in quadam Epiſtola, non minùs eleganter, quàm verè ſcribit: *Quàm ſtulta mortalitatis abuſio, uſque ad quinquageſimum vel ſexageſimum differre conſilia, & ibi velle bene vivere, ubi deſinendum eſt. Cogitavi in inventute bene vivere, ut in ſenectute bene morerer.* Cui conformiter ait Eucherius Lugdunenſis: *Stultiſſimum eſt, ut cauſa quâ de neceſſitatibus agitur æternis, mutabilibus vitæ deficientis committatur extremis.* 104.

Ad primum Scripturæ locum reſpondeo primò, quod licèt illa verba ſacræ Scripturæ, quantùm ad ſubſtantiam converſionis per contritionem, importent præceptum; quantùm ad modum tamen, & circumſtantiam temporis, ejuſque accelerationem, continent ſolùm conſilium. Secundò dico, dato etiam quod verbis illis præceptum contineatur, illa non facere ad propoſitum; nam ille non tardat qui differt, ſeu qui non 105.

ſtatim

ſtatim facit quod poteſt ſed qui non facit eo tempore quo faciendum eſt. Sic 2. Petri 3. dicitur Deus non tardare ſuam promiſſionem, etiamſi eam non impleat ſtatim atque poteſt, quia tempore convenienti implet, nec ultra differt, quàm deceat Sic etiam dicitur ille non tardare proficiſci ad ſcholas, non qui ſtatim atque poteſt, ſed qui horâ convenienti eò proficiſcitur, cùm poſſet citiùs.

Ad ſecundum reſpondeo ad ſummum concludi ex hoc loco Epiſcopos illos fuiſſe obligatos ad agendam pœnitentiam ex vi præcepti ipſius. Vel per hæc verba, *Veniam tibi citò*, diem mortis intelligi; imminente autem mortis periculo, peccator tenetur conteri, ut in tertia concluſione dictum eſt.

106. Ad teſtimonia SS. Patrum dicatur eos locis citatis reprehendere peccatores qui pœnitentiam uſque ad mortem differunt, quia licèt præceptum pœnitentiæ non obliget ex vi ſua niſi in articulo aut periculo mortis, per accidens tamen durante vitâ, ob varias tentationes & pericula occurrentia, vel propter alia præcepta quæ ſine contritione impleri non poſſunt, obligat peccatores, ut in ultima concluſione declaravimus.

107. Objicies ſecundò: Si homo non pœniteat ſtatim poſt peccatum, peccat mortaliter: Ergo præceptum contritionis obligat ſtatim poſt peccatum commiſſum. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Velle ſtatum peccati mortalis eſt mortaliter peccare: Sed exiſtens in mortali, & omittens contritionem, virtualiter & interpretativè vult ſtatum peccati, cùm nolit adhibere medium per ſe neceſſarium ad tollendum peccatum: Ergo peccat.

108. Reſpondeo negando Antecedens, & ad illius probationem, nego Minorem: effectus enim ex omiſſione ſequens, non cenſetur virtualiter & interpretative voluntarius, niſi illi qui poteſt, tenetur, & non facit, ut fusè oſtendimus in Tractatu de actibus humanis diſp. 1. art. 3. variiſque exemplis declaravimus: peccata enim non cenſentur Deo voluntaria, quia licèt poſſit ea impedire & non impediat, non tenetur tamen ea impedire, nec dare auxilia efficacia ad ea evitanda. Item *gubernator non dicitur cauſa ſubmerſionis navis, ex hoc quod non gubernat navim, niſi quando ſubtrahit gubernationem, potens & debens*, ut inquit S. Thomas 1. 2. quæſt. 79. art. 1. Similiter exiens quis ab Eccleſia, relinquit fores apertas, ex quo accidit furem intrare in Eccleſiam, & furtum committere: tale furtum ipſi non imputatur ut voluntarium, quia non tenebatur fores claudere, bene tamen oſtiario, quia tenetur fores claudere & cuſtodire. Cùm ergo ille qui peccavit mortaliter, non teneatur ſtatim conteri & pœnitere, non cenſetur virtualiter & interpretativè velle ſtatum peccati.

109. Objicies tertiò: Lex juſtitiæ obligat ad reſtituendum ſtatim rem furto ablatum, & reſarciendum damnum illatum proximo: Ergo ſimiliter quando peccavimus, tenemur ſtatim ſatisfacere Deo per pœnitentiam & contritionem.

110. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: Ratio diſcriminis eſt, quia homo per furtum patitur damnum in bonis ſibi utilibus, & ideò qui eſt in mora culpabili reſtituendi, eſt cauſa cur homo novum damnum percipiat; unde de novo peccat, quoties menti occurrit reſtitutio facienda, & poteſt eam facere, & non facit: Deus verò non patitur injuriam in bonis ſibi utilibus, nihil enim ipſi utile aut neceſſarium auferrut per peccatum: & ideò ex dilatione noſtrarum ſatisfactionum, nullum ei de novo advenit nocumentum.

Dices, Si quis lædat alium in fama per detractionem, tenetur ſtatim damnum reparare, licèt non lædat in bonis utilibus: Ergo ſimiliter, licèt homo per peccatum nihil utile aut neceſſarium Deo auferat, quia tamen ipſi irrogat injuriam, & debitum honorem ei aufert, tenetur ſtatim ei ſatisfacere per contritionem. 111.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, tenetur ſtatim reparare, per ſe nego: per accidens (id eſt ſi ſit periculum ne res divulgetur, & majus detrimentum in fama adveniat proximo) concedo. Idem dicendum eſt de Deo, ſi enim ex dilatione noſtræ pœnitentiæ & ſatisfactionis, periclitetur honor & fama Dei apud homines, majorque ut ita loquar infamatio Dei ſequatur, in eo caſu tenetur homo, ſtatim per pœnitentiam ei ſatisfacere; ut contingit cùm quis pravam doctrinam diſſeminavit, tunc enim tenetur ſtatim pœnitere, & retractare quod dixit.

Objicies quartò. Cùm homo in morbum incidit, aut vulnus aliquod recepit; ſtatim tenetur adhibere medicamenta, ne ſalus corporis periclitetur: Ergo multò magis cùm peccavit, tenetur ſtatim adhibere medicamentum pœnitentiæ; ne periclitetur ſalus animæ. 112.

C Reſpondeo illum qui in morbum incidit aut vulnus lethale recepit, teneri ſtatim adhibere medicamenta, quando ex dilatione veriſimiliter timetur mors eventura, aut aliquod aliud notabile damnum, cui poſtea occurri non poſſit: non tamen ſi nullum tale periculum probabile timetur, idem cum proportione dicendum eſt de eo qui peccavit, eadem enim eſt ratio quantùm ad hoc de ſalute animæ & corporis. Solutio eſt D. Thomæ infra quæſt. 6. art. 5. ubi quærit, *utrum ſtatim teneatur quis confiteri*? & reſpondet negativè, ac ſecundò in contrarium ſibi objicit: *Quilibet tenetur plus facere ad evadendum morbum ſpiritualem, quàm ad evadendum morbum corporalem: Sed aliquis infirmus corporaliter, non ſine detrimento ſalutis medicum requirere tardat: Ergo videtur quod non poſſit eſſe ſine detrimento ſalutis, quod aliquis Sacerdoti cujus copiam habet, non ſtatim de peccato confiteatur.* Cui argumento ſic reſpondet: *Ad ſecundum dicendum quod non eſt de neceſſitate ſalutis corporalis ut ſtatim medicus quæratur, niſi quando neceſſitas curationis incumbit; & ſimiliter eſt de morbo ſpirituali.* 113.

Objicies quintò: Ex præcepto charitatis ſtatim tenemur corripere fratrem delinquentem, ut eum à peccato eruamus: Ergo à fortiori, quando peccavimus, ſtatim obligamur nos à peccato per contritionem liberare. 114.

E Reſpondeo primò, negando Antecedens, non tenemur enim ad correctionem fraternam ſtatim poſtquam frater peccavit, ſed datâ opportunitate, niſi vel timeatur periculum novi peccati, vel non ſperetur ſimilis opportunitas in qua ſaltem ita commodè poſſimus fratrem noſtrum corrigere. Idem cum porportione dicendum eſt de correctione propria. 115.

Reſpondeo ſecundò, dato Antecedente, negando conſequentiam & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia noſtra ſalus ſemper eſt in poteſtate noſtra, non verò ſalus proximi; unde cùm non poſſit nobis conſtare correctionem habituram effectum in fratrem, tempore neceſſitatis, 116.

quo

quo ipſe ſibi ex novo præcepto tenetur ſalutem procurare, ſtatim poſtquam peccavit, vel datâ opportunitate, ex præcepto charitatis, tenemur ipſum corrigere.

117 Objicies ſextò: Privatus gratiâ habituali non poteſt diu omnia peccata vitare, ut docuimus in Tractatu de gratia: Ergo tenetur ſtatim gratiam recuperare, ne ſe conſtituat ſub morali periculo in alia peccata incidendi. Nam teſte Gregorio homil. 11. in Ezechiel. *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur; ſuo pondere trahit ad aliud.* Vel ut ait Proſper lib. 5. de vocat. gent. cap. 2. *Voluntas mutabilis quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs appropinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni.*

Diſp. 1. art. 6.

118. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; cum enim tempus quo poteſt homo privatus gratia habituali, abſtinere à peccato, incertum & indeterminatum ſit, etiam periculum peccandi in quo verſatur, eſt indeterminatum & incertum: licèt autem unuſquiſque teneatur evitare determinatam peccandi occaſionem, determinatumque periculum, ſecùs tamen ſi hæc certa & determinata non ſint.

119. Objicies ſeptimò contra ſecundam concluſionem, in qua diximus, præceptum contritionis non obligare ad deteſtanda peccata nondum remiſſa diebus feſtis. In diebus feſtivis tenemur Deo vacare: At homo exiſtens in peccato mortali, non poteſt Deo vacare, niſi priùs de peccatis conteratur, & per contritionem Deo reconcilietur: Ergo exiſtens in peccato mortali, tenetur, ſaltem diebus feſtivis, actum contritionis elicere. Unde Levitici 23. dicitur: *Sabbatum requietionis eſt, affligetiſque animas veſtras.* Et paulò poſt: *Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit.*

120. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem; præceptum enim colendi dies feſtos, ſolum obligat ad vacandum Deo, & exhibendum illi debitum cultum, per opera religionis, & ceſſationem ab operibus ſervilibus: hæc autem fieri poſſunt etiam à peccatore. Unde ad locum Levitici reſpondent aliqui, illum non intelligi de contritione interna, ſed de afflictione externa per abſtinentiam à voluptatibus. Sed eſto intelligatur de contritione interna, quod probabilius eſt; erat enim inſtitutum ſemel in anno die decimâ menſis ſeptimi feſtum propitiationis ſeu expiationis, in quo Sacerdos ſacrificabat & orabat pro peccatis populi, ut Deus illis peccata remitteret; unde tunc obligabat præceptum contritionis de peccatis nondum remiſſis. Verùm hoc præceptum in lege Evangelica commutatum eſt in præceptum annuæ confeſſionis, quod, ut ſuprà diximus, non obligat ad contritionem, ſed duntaxat ad attritionem ſupernaturalem; quia in lege Evangelica attritio juncta Sacramento æquivalet contritioni, & reddit hominem de attrito contritum.

DISPVTATIO VIII.

De Præcepto Confeſſionis.

Ad quæſt. 6. ſupplementi.

De præcepto contritionis egimus diſputatione præcedenti, in hac diſſeremus breviter de præcepto tam divino quàm Eccleſiaſtico confeſſionis, quæ eſt ſecunda pars materialis Sacramenti pœnitentiæ, de qua S. Thomas diſputat quæſt. 6. ſupplementi, & quinque ſequentibus.

Articulus I.

An confeſſio Sacramentalis ſit iure divino poſitivo præcepta, & quas perſonas, quove tempore obliget tale præceptum?

Certum eſt confeſſionem Sacramentalem non eſſe de jure naturali, ut docet D. Thomas hic art. 2. Tum *quia Sacramenta* (inquit) *non ſunt de iure naturæ, ſed de iure divino, quod eſt ſupranaturale.* Tum etiam, quia natura non inclinat ad confeſſionem peccatorum, præſertim occultorum. Tum denique, quia quod eſt de jure naturali, eſt commune apud omnes gentes, cùm ſit in omnibus illis eadem natura rationalis, & idem rationis dictamen. Unde Tullius lib. 2. de invent. *Ius naturale eſt* (inquit) *quod non opinio genuit, ſed innata quædam vis inſerait.* Solùm ergo difficultas eſt, an confeſſio Sacramentalis ſit de jure divino poſitivo, & an fideles habeant præceptum à Chriſto peccata ſua ad ſacerdotes deferendi? Pro reſolutione. 1.

Dico primò, confeſſionem ſacramentalem eſſe jure divino præceptam. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 6 & 7. contra hæreticos noſtri temporis. 2.

Probatur primò: Chriſtus Joan. 20. dedit Apoſtolis, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, poteſtatem abſolvendi fideles à peccatis, eaque juxta ipſorum arbitrium retinendi: At Sacerdotes non poſſunt habere poteſtatem peccata fidelium retinendi, ſi ipſi fideles præceptum à Chriſto non habeant ſua peccata ad Sacerdotes deferendi: Ergo confeſſionis Sacramentalis uſus ab ipſo Chriſto præceptus & inſtitutus eſt. 3.

Probatur ſecundò: Chriſtus Sacramentum pœnitentiæ quoad omnes ſuas partes inſtituit, ut diſp. 1. oſtenſum eſt: Ergo uſum ejus, ſubindeque Sacramentalem confeſſionem, præcepit. Probatur Conſequentia, tum exemplo Baptiſmi, quod quia inſtitutum eſt à Chriſto, voluit Chriſtus ad illud ſervandum peculiari præcepto omnes obligare. Tum etiam ratione, nam ſapientis ac providi legiſlatoris munus eſt, non modò ſanctiſſimis legibus cives inſtruere, ſed ad eas etiam ſervandas, quantùm fieri poteſt, eos obligare. 4.

Probatur tertiò: Præceptum confeſſionis in lege Evangelica ſucceſſit præcepto contritionis; alioquin Chriſtus per præceptum confeſſionis non alleviaſſet, ſed aggravaſſet onus, nam præ-

ter

tet præceptum contritionis, addidiſſet præceptum confeſſionis: Sed ante legem Euangelicam præceptum contritionis jure divino obligabat peccatores, ut diſputatione præcedenti articulo ultimo oſtenſum eſt: Ergo pariter in lege Euangelica confeſſio ſacramentalis eſt jure divino præcepta. Unde ſicut ante legem Euangelicam contritio obligabat peccatorẽ ex triplici capite; primò ex lege juſtitiæ, ut nimirum homines ſatisfacerent Deo pro injuria illata, júſque divinum læſum repararent; ſecundò ex lege charitatis erga Deum, quæ nos obligat ad ipſum amandum ſuper omnia, ac deteſtandum quidquid ei diſplicet; tertiò ex lege amoris proprii, quâ tenemur noſtris ſpiritualibus neceſſitatibus ſubvenire, B æternámque animæ noſtræ ruinam vitare, ut loco citato declaravimus; ita & triplici illo titulo tenentur Chriſtiani in lege nova, peccata ſua Sacerdotibus confiteri.

5. Demum ſuaderi poteſt concluſio ex regula quam tradit Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo cap. 24. ubi ſic ait: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi authoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſimè creditur:* Sed neque in Conciliis, neque in Pontificum decretis, ullum extat initium hujus præcepti; nam licèt in Lateranenſi annua confeſſio cunctis fidelibus præcepta fuerit, in eo tamen non confeſſio ipſa, ſed ſolùm tempus quo fieri debet, præſcriptum eſt, ùt docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. C his verbis: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod jure divino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat; ſed ut præceptum confeſſionis, ſaltèm ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cùm ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur:* Ergo cenſendum eſt, præceptum Confeſſionis Sacramentalis eſſe de jure divino, & manaſſe immediatè à Chriſto, & per Apoſtolos Eccleſiæ communicatum fuiſſe. Et certè, cùm præceptum illud tam arduum ac difficile ſit, niſi à Chriſto immediatè manaſſet, difficillimè perſuaderi potuiſſent fideles, ut ipſum acceptarent, ac tot ſæculis inviolabiliter obſervarent: D maximè quia non poſſet Eccleſia gravitatem hujus præcepti lenire, ſicut illam Deus lenit internis conſolationibus, nec humana providentia impedire poſſet plura inconvenientia ex tali confeſſione oriunda, quæ nunc Deus mirabili ſuâ providentiâ impedit. Unde plures Theologi exiſtimant, quod Eccleſia non poſſet ſimpliciter & abſolutè præcipere fidelibus Confeſſionem ſacramentalem, ſecluſo præcepto divino de illa.

Dico ſecundò, hoc præceptum non obligare infideles, ſed duntaxat baptizatos, habentes conſcientiam peccati mortalis, non verò eos qui ſunt confirmati in gratia.

6. Ratio primæ partis eſt, quia cùm Baptiſmus ſit E janua ad alia Sacramenta, ante ſuſceptum in re Baptiſmum, nullus eſt capax alicujus Sacramenti; unde cùm præcepta divina eos ſolùm obligent qui poſſunt ea implere, infideles nondum baptizati non obligantur ad Sacramentum pœnitentiæ, ſed duntaxat fideles poſt ſuſceptum Baptiſma, cùm materia Confeſſionis ſacramentalis ſint peccata poſt baptiſmum commiſſa.

7. Dices, quamvis infideles nondum baptizati non obligentur immediatè ad Confeſſionem ſacramentalem, ad eam tamen obligari mediatè; quia ſi habuerunt ſufficientem notitiam de myſteriis noſtræ fidei, tenentur eam amplecti, & Baptiſmum ſuſcipere; unde ſi non impleant præ- A ceptum de Baptiſmo, omiſſio præcepti pœnitentiæ eis imputatur ad culpam.

Sed contra primò: Qui ex voto tenetur ad ingreſſum alicujus Religionis, licèt teneatur eam amplecti, nihilominus antequam illam ingrediatur, non tenetur obſervare leges & præcepta illius, ut communiter docent Theologi: Ergo ſimiliter, licèt infideles de myſteriis noſtræ fidei ſufficienter inſtructi, teneantur ſuſcipere Baptiſma, non tamen ante illius receptionem, & priuſquam Eccleſiam ingrediantur, tenentur obſervare præcepta quæ Chriſtus dedit Eccleſiæ, qualia ſunt præcepta circa Sacramenta. Unde Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 2. ait quod *Eccleſia in neminem judicium exercet, qui non priùs ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus.* 8.

Contra ſecundò: Omnia peccata ante Baptiſmum commiſſa, remittuntur per ſuſceptionem Baptiſmi, independenter à Sacramento pœnitentiæ, non enim baptizati tenentur peccata ante Baptiſmum commiſſa clavibus ſubjicere; nec tenentur poſt Baptiſmum ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, niſi labantur in novum mortale: Ergo non poſſunt ad illud obligari medio Baptiſmate; alioquin obligarentur ad novum mortale committendum, cùm non poſſint ad Sacramentum pœnitentiæ obligari, niſi ratione mortalis poſt Baptiſmum commiſſi. Unde quamvis daretur quod infideles obligarentur ad Euchariſtiam, mediante Baptiſmo, ut medio diſponente & habilitante ſubjectum ad ejus receptionem; non poſſunt tamen eo modo obligari ad Sacramentum pœnitentiæ. 9.

Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit præceptum iſtud obligare omnes baptizatos habentes conſcientiam mortalis, evidens eſt, cùm Sacramentum pœnitentiæ ſit inſtitutum à Chriſto ut medium neceſſarium ad remittenda omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa. Ex quo probata manet tertia pars, nam confirmati in gratia non habent materiam neceſſariam hujus Sacramenti, quæ ſunt mortalia, propter quæ tantùm fideles obligantur ad illud ſuſcipiendum, ut definit Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. ſed ad ſummum tantùm habent materiam ſufficientem, quæ ſunt venialia, propter quæ non eſt hoc Sacramentum primariò inſtitutum, cùm hæc aliâ viâ, multiſque aliis remediis expiari poſſint, ùt conſtat ex dictis diſp. 4. Ex quo. 10.

Inferes, B. Virginem, utpote non ſolùm confirmatam in gratia, ſed etiam ab omni peccato immunem, præcepto confeſſionis non fuiſſe obligatam, imò nec hujus Sacramenti capacem. Unde falſum & temerarium eſt quod aliqui dicunt, B. Virginem quotidie fuiſſe confeſſam S. Joanni Euangeliſtæ. Quod Fagundes de ſecundo præcepto Eccleſ. lib. 1. cap. 2. num. 10. falsò tribuit D. Thomæ 3. part. quæſt. 37. art. 4. ibi enim S. Doctor ſolùm agit de antiqua cæremonia, quâ ſolebant mulieres poſt partum accedere ad templum purgandæ. 11.

Dices, Baptiſmus poteſt impendi immuni à peccato originali, unde B. Virgo fuit à Chriſto baptizata, ùt diximus in Tractatu de Baptiſmo: Ergo ſimiliter Sacramentum pœnitentiæ poteſt impendi illi qui nullum unquam commiſit, peccatum actuale. 12.

Sed nego conſequentiam, & paritatem, materia enim Baptiſmi non conſtat ex confeſſione peccati originalis, ſed ex ablutione perſonæ baptizandæ; materia verò pœnitentiæ conſtat ex pro-

proprii peccati confeſſione, & dolore de illo. Unde ſicut repugnat Baptiſmum adminiſtrari ſine aqua, & Euchariſtiam confici ſine pane & vino; ita & Sacramentum pœnitentiæ impendi ei qui nullum unquam commiſit peccatum actuale; licèt interdum impendi poſſit ſubjecto nullum habenti peccatum, quia ad hoc ſufficit, ut ſaltèm aliquando peccatum habuerit, ut ex præſenti confeſſione, & dolore illius, confici poſſit hoc Sacramentum.

13. Dico tertiò, præceptum divinum confeſſionis, per ſe obligat tantùm in articulo vel periculo mortis, per accidens verò in multis aliis caſibus obligare poteſt.

Probatur breviter: Cùm præceptum divinum confeſſionis in lege Euangelica ſucceſſerit præcepto contritionis, non obligat, niſi quando obligat contritio: Sed contritio per ſe non obligat niſi in articulo vel periculo mortis, licèt per accidens poſſit frequentiùs & in multis aliis caſibus obligare, ut diſp. præcedenti articulo ultimo declaravimus: Ergo & præceptum divinum de confeſſione.

Articulus II.

Reſolvuntur breviter quædam difficultates ſeu caſus conſcientiæ de præcepto Eccleſiaſtico annuæ confeſſionis.

14. PRæter divinum præceptum de confeſſione ſacramentali, artic. præcedenti expoſitum, datur præceptum Eccleſiaſticum de confeſſione annua proprio Sacerdoti facienda, & de Euchariſtia in Paſchate ſuſcipienda, quod habetur in capite, *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnitentiis & remiſſionibus, ſub his verbis: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata, ſaltèm ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum.* Circa hoc præceptum plures proponi ſolent difficultates ſeu caſus conſcientiæ, quos breviter hîc proponemus ac reſolvemus.

15. Quæritur ergo primò, utrum hoc ſtatutum Concilii Lateranenſis ſit exhortatio ſive conſilium Eccleſiæ, an verò formale præceptum obligans ſub mortali?

Reſpondeo eſſe præceptum obligans ſub mortali, ita enim definitur in Tridentino ſeſſ. 14. can. 8. & patet ex pœna graviſſima quæ ſtatuitur contra ejus transgreſſores, ejectio ſcilicet ab Eccleſia, & carentia Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Addo quod præceptum illud Eccleſiaſticum de annua confeſſione, eſt determinatio præcepti divini, quantùm ad tempus: Sed præceptum divinum obligat ad mortale: Ergo & Eccleſiaſticum.

16. Dices, Confeſſio ſacramentalis dolorem de peccatis exigit & includit: Sed dolor, cùm ſit actus purè internus, non poteſt cadere ſub præcepto Eccleſiæ; actus enim purè interni, cùm per ſe non cadant in notitiam ſenſibilem, non poſſunt eſſe intra ſphæram humanæ gubernationis, ſed illi ſoli ſubjiciuntur qui omnium hominum ſecreta novit: Ergo Confeſſio ſacramentalis non poteſt cadere ſub præcepto Eccleſiæ.

17. Reſpondeo primò, hoc argumentum ſolùm probare confeſſionem, ut includit actum internum doloris de peccatis, non poſſe cadere ſub præcepto Eccleſiæ, non tamen id oſtendere de Confeſſione, ut dicit actum purè externum, quo peccata Sacerdoti manifeſtantur.

Reſpondeo ſecundò, dato quod Eccleſia non poſſit directè & primariò præcipere actum internum, indirectè tamen & ſecundariò, illum jubere poteſt, quando ſcilicet actus interior eſt neceſſarius, ut exterior ſit bonus & honeſtus. Unde per ſe loquendo habet poteſtatem ſuper actus exteriores, ſuper actum verò interiorem, per accidens, & ratione actûs exterioris, inquantum eſt forma illius.

Tertiò reſponderi poteſt, quod licèt Eccleſia præcipiat ſolùm confeſſionem externam de peccatis, ſuppoſito tamen hoc præcepto, obligatur pœnitens jure divino, propter reverentiam quam debet huic Sacramento, ne illud irritum reddat, ſimul cum externa Confeſſione actum internum doloris elicere; ſicut ex ſuppoſitione quod ex præcepto Eccleſiæ teneamur vocaliter orare, jure divino, & virtute religionis, obligamur ex reverentia quam in orando Deo debemus, internam attentionem adhibere.

Quæres ſecundò, an præceptum Confeſſionis ſit diſtinctum à præcepto communionis, vel ſolùm obliget per accidens, & in ordine ad ſumptionem Euchariſtiæ? 18.

Reſpondeo eſſe præceptum diſtinctum, & obligare per ſe ac independenter à præcepto Euchariſtiæ, ùt conſtat ex fine propter quem factum eſt, nempe propter maximam neceſſitatem & utilitatem, quam ſecum affert Sacramentum pœnitentiæ, independenter à Sacramento Euchariſtiæ, nimirum ſalutem animarum, & juſtificationem peccatoris. Qui finis non ſolùm militat in iis qui ſunt ad Euchariſtiam idonei, ſed in reliquis omnibus qui mortalis poſt Baptiſmum capaces ſunt. Ex quo

Inferes primò, eum qui per annum eſſet legitimè impeditus à ſuſceptione Euchariſtiæ, teneri nihilominus ad ſacramentalem Confeſſionem. 19. Unde Tridentinum ſeſſ. 14. can. 8. anathemate damnat eos qui dixerint ad Confeſſionem ſacramentalem *non teneri omnes & ſingulos utriuſq; ſexûs Chriſti fideles, juxta magni Concilii Lateranenſis conſtitutionem, ſemel in anno.* Ubi loquitur independenter à præcepto Euchariſtiæ, cujus nulla [illegible] mentio.

Inferes ſecundò, præceptum confeſſionis annuæ, non ita præcepto communionis Paſchalis eſſe annexum, ut pro eodem tempore obliget; unde ſi quis in Natali Domini, aut alio quovis anni tempore, confiteatur, præcepto Eccleſiaſtico Confeſſionis annuæ ſatisfaciet; poſtea verò in Paſchate, ſi non habeat conſcientiam peccati mortalis, non tenebitur confiteri, ſed ſolùm communicare; ſi verò conſcientiam mortalis habeat, tenebitur quidem priùs confiteri, quàm communicare, ad id tamen non obligabitur ex vi præcepti Eccleſiaſtici annuæ confeſſionis, ſed ex vi præcepti divini prohibentis ne quis indignè ad Euchariſtiam præſumat accedere. Hinc orta eſt conſuetudo fidelium confitendi in Quadrageſima, vel in Paſchate; cùm enim teneantur ad dignam Euchariſtiæ ſuſceptionem, confeſſionem præmittere, illam differunt ad Quadrageſimam, non quòd putent eo tempore determinato ſe ad Confeſſionem obligari, ſed ne ſi alio tempore confiterentur, deberent poſtea, ratione ſacræ ſynaxis, iterum confiteri. 20.

Quæ-

Digitized by Google

21. Quæres tertiò, an Eccleſia obliget ad annuam Confeſſionem eum qui habet ſolùm peccata venialia?

Reſpondeo negativè, cum S. Thoma hîc art. 3. ad 3. Primò, quia in prædicta Concilii Lateran. Conſtitutione dicitur, *Omnes fideles omnia peccata ſua ſemel in anno confiteantur*: Sed hoc de venialibus intelligi nequit, quia moraliter loquendo impoſſibile eſt, nedum illa omnia confiteri, verùm etiam propter eorum multitudinem in memoriam reducere: Ergo hoc præceptum de ſolis mortalibus eſt intelligendum.

Secundò, in illo ſtatuto præcipitur ut omnia peccata ſua Sacerdoti proprio confiteantur: Sed peccata venialia non ſunt neceſſariò propriò Sacerdoti confitenda, cùm ab illis quilibet ſimplex Sacerdos poſſit abſolvere: Ergo tale præceptum non obligat ad annuam confeſſionem eum qui ſolùm habet peccata venialia.

Tertiò, in dicto capite, *Omnis utriuſque ſexûs* graviſſima pœna infligitur iis qui tale præceptum non implent, nempe ejectio ab Eccleſia, & privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ut ſuprà diximus: Sed non videtur æquum, aut rationi conſentaneum, ei qui peccata venialia confiteri recuſaret, pœnam adeo gravem infligere: Ergo idem quod priùs.

Demum, ùt ſuprà oſtendimus præceptum Eccleſiaſticum de annua confeſſione, eſt determinatio præcepti divini: Atqui præceptum divinum non obligat niſi ad confitenda mortalia: Ergo nec Eccleſiaſticum. Nec refert quod ſubditi teneantur ſingulis annis à ſuis Paſtoribus agnoſci, ac proinde etiam ſi non habeant mortalia, teneantur proprio Sacerdoti ſuam conſcientiam confeſſione aperire; nam ut notat D. Thomas loco citato, ſufficit quod in tali caſu pœnitens oſtendat ſe Sacerdoti, dicendo ſe nullam habere conſcientiam mortalis.

22. Quæres quartò, utrum quando quis certò ſcit aut probabiliter timet, quod ſi modò non confiteatur, ante finem anni non poterit confiteri, quia nimirum navigaturus eſt in longinquam patriam, in qua non habebit copiam Confeſſarii, teneatur confeſſionem anticipare, & ſtatim confiteri, antequam annus compleatur?

Reſpondeo affirmativè: duo enim (ut annotavit Cano relect. de Pœnit. p. 5.) ſunt genera præceptorum; quædam obligant hominem determinatè pro aliquo certo & determinato tempore, ut præceptum jejunii, auditionis Miſſæ, recitationis officii, &c. & impletio iſtorum præceptorum non debet neceſſariò præveniri, licèt prævideatur fore impedimentum tempore quo obligabunt; quia quod cadit ſub hujuſmodi præceptis, eſt onus temporis, aut diei determinatio: alia verò ſunt præcepta ſine aliqua temporis determinatione obligantia, quæ videlicet aliquo tempore indeterminato implenda ſunt, quia id quod præcipitur eſt medium neceſſarium ad ſalutem, ut patet in præcepto de Baptiſmo, Communione &c. Cùm ergo præceptum confeſſionis ſit hujus ſecundi generis, & ejus obligatio oriatur ex eo quòd confeſſio ſit medium neceſſarium ad ſalutem, hinc fit quòd in caſu poſito teneatur pœnitens tempus anticipare, ſicut etiam in eo caſu tenetur communicare, priuſquam diſcedat, & mari ſe committat. Hujus enim Sacramenti perceptio non eſt tempore Paſchali præcepta, ſolùm ob venerationem temporis, ſed maximè propter Chriſti præceptum, quo aliquoties in vita, non minùs quàm præcepto confeſſionis, voluit fideles obligari. Unde ſicut Eccleſia vagam illam & indeterminatam obligationem, quam ſacra pœnitentia ex præcepto divino habebat, ſuo præcepto determinavit ad certum tempus: ita vagam quoque & indeterminatam obligationem, quam Euchariſtia ex præcepto Chriſti habebat, ad tempus Paſchale determinavit, propter memoriam inſtitutionis hujus Sacramenti, quæ hoc tempore facta fuit à Chriſto.

Quæres quintò, an qui non eſt confeſſus intra annum, teneatur ſtatim confiteri initio ſequentis? 23.

Reſpondeo affirmativè: Quando enim tempus non ponitur ut terminus, quod præceptum expirat, ſed ultra quod differri non debeat executio præcepti, adhuc elapſo tempore, præceptum obligat; ut quando præfigitur certum tempus debitori ad ſolvendum, adhuc eo tempore tranſacto, debitor manet obligatus ad debitum ſolvendum; quia tempus non fuit illi præfixum ut in eo debitum expiraret, ſed ne ultra illud debiti ſolutio differretur: At in dicta conſtitutione Concilii Lateranenſis, tempus anni non ponitur ut terminus quo præceptum expiret, ſed ultra quod differri non deberet adimpletio præcepti confeſſionis, ut colligitur ex verbis illis, *Ut ſaltem ſemel in anno confiteatur*, quæ æquipollent iſtis: *Ne ultra annum confiteri differat*: Ergo adhuc elapſo anno, præceptum illud obligat.

Confirmatur: Finis hujus præcepti eſt ne tam ſalubre ac neceſſarium medium differatur ultra annum: Ergo non adimpletum intra annum, ſemper obligat, donec impleatur.

Quæres ſextò, utrum ex vi hujus præcepti pœnitens teneatur confiteri ſcripto, vel per interpretem, quando aliter non poteſt. 24.

Reſpondeo ipſum teneri quidem confiteri ſcripto, ſed non per interpretem.

Ratio primæ partis hujus reſolutionis eſt, quia præcepta Eccleſiæ obligant, quando in eorum impletione non eſt magna difficultas, nec grave aliquod damnum ex ea provenit: Sed in eo quod pœnitens ſcripto confiteatur, nec eſt gravis difficultas, nec grave damnum inde emergit: Ergo tenetur pœnitens confiteri ſcripto, quando aliter non poteſt.

Quòd verò non teneatur confiteri per interpretem, colligitur ex cap. *Omnis utriuſque ſexûs*, ubi præcipitur, *ut omnis fidelis omnia ſua peccata ſolus confiteatur proprio ſacerdoti*. Nam per ly *ſolus*, apertè excluditur interpres.

Confirmatur ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. ubi definitur non eſſe divino vel Eccleſiaſtico præcepto mandatum, ut delicta ſint publicâ confeſſione aperienda: At per interpretem delicta fierent aliquo modo publica: Ergo fideles non obligantur confiteri per interpretem, quando aliter non poſſunt.

Confirmatur ampliùs: Si ſcirem Confeſſarium vel uni tantùm, meum peccatū eſſe revelaturum, non tenerer illud confiteri: Ergo neq; teneor illud confiteri per interpretem. Excipiendus tamen eſt articulus mortis, tunc enim tenemur ex præcepto charitatis erga nos ipſos, ſi aliter non poſſumus, confiteri per interpretem, imò & coram aliis, etiam cum notabili detrimento famæ; quia cùm eo articulo agatur de æterna animi ſalute, quæ præponenda eſt omni temporali bono, non debemus propter amiſſionem temporalis famæ, quæ ex peccatorum confeſſione ſequitur, dubiam reddere æternam noſtram ſalutem.

25. Quæres ſeptimò, an præceptum Eccleſiaſticum de annua confeſſione impleatur per confeſſionem invalidam, val ſaltèm per confeſſionem validam, ſed informem, quam poſſe dari communiter docent Theologi,& patebit ex dicendis diſputatione ſequenti?

Reſpondeo hoc præceptum non impleri per confeſſionem invalidam, bene tamen per confeſſionem validam, ſed informem.

Ratio primæ partis hujus reſolutionis evidens eſt, quidquid in contrarium dicant aliqui novi Caſuiſtæ: Confeſſio enim invalida, ſeu quæ fit illegitimo miniſtro, potiùs prohibetur quàm præcipiatur ab Eccleſia: Ergo per eam non adimpletur præceptum Eccleſiaſticum de annua confeſſione, ſed ſolùm per confeſſionem validam, ſeu miniſtro legitimo factam. Unde in capite, *Omnis utriuſque ſexûs*, ſæpe citato, dicitur, *Omnis utriuſq, ſexûs fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata, ſaltèm ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio Sacerdoti*. Ubi per ly *proprio ſacerdoti*, intelligitur Parochus, vel alius miniſter legitimus, & ab Epiſcopo approbatus.

Quòd verò per confeſſionem validam, ſed informem, hoc præceptum impleatur, ſic oſtenditur. Tunc impletur præceptum alicujus rei, quando omnia ad eſſentiam rei præceptæ requiſita adhibentur: Sed per confeſſionem validam, quamvis informem, adhibentur omnia pertinentia ad confeſſionem ſacramentalem, alioquin non eſſet valida: Ergo per illam impletur præceptum Eccleſiæ de annua confeſſione.

Confirmatur: Finis præcepti non cadit ſub præcepto: Sed gratia per Sacramentum recipienda, cujus privatio reddit Sacramentum informe, eſt finis præcepti confeſſionis ſacramentalis: Ergo non cadit ſub præcepto.

Confirmatur ampliùs: Pœnalia potius ſunt reſtringenda, quàm amplianda: Sed præceptum confeſſionis pœnale eſt: Ergo non debet ampliari ad actum confeſſionis formatæ, ſed potiùs reſtringi ad actum informis, modò quoad eſſentiam Sacramenti ſit valida.

26. Quæres octavò, an aliquando pœnitens teneatur bis confiteri de iiſdem peccatis?

Reſpondeo ad id teneri in quatuor caſibus. Primus eſt, quando pœnitens priusquam abſolveretur à peccatis, non fuit abſolutus ab excommunicatione quam incurrerat. Secundus, quando pœnitens vovit ſe facturum confeſſionem generalem omnium peccatorum quæ priùs confeſſus eſt. Tertius, quando quis non poteſt ſufficienter explicare malitiam præſentium peccatorum, niſi repetendo peccata aliqua jam manifeſtata in aliis confeſſionibus. Quartus, quando urgente præcepto, vel gravi neceſſitate, pœnitens habens peccata reſervata, confitetur inferiori Sacerdoti; tum enim peccata reſervata quæ Sacerdoti inferiori, ob integritatem confeſſionis, declaravit, tenetur iterum ſuperiori cui ſunt reſervata confiteri, ùt communiter docent Theologi; quia à Sacerdote inferiori indirectè tantùm & per accidens ab illis peccatis abſolutus fuerat, & cum obligatione ea confitendi ſuperiori, ſuo tempore.

27. Dices, in eo caſu pœnitens non tenetur confiteri Sacerdoti inferiori peccata reſervata ſuperiori, cùm ab illis abſolvere non poſſit, & confeſſio ad abſolutionem ordinetur.

Sed contra: *Etiam ſi Sacerdos non poſſit de omnibus abſolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confiteri, ut quantitatem totius culpæ cognoſcat, & de illis de quibus non poteſt abſolvere, ad ſuperiorem remittat*, ut ait S. Thomas quæſt. 9. ſupplem. art. 2. ad 3.

Quæſtione 7. ſupplementi agit D. Thomas de quidditate confeſſionis, & in primis oſtendit, illam ſic rèctè definiri ab Auguſtino: *Confeſſio eſt per quam latens morbus, ſpe veniæ aperitur*. Deinde demonſtrat illam eſſe actum virtutis, eſſéque elicitivè à pœnitentia, & non à veritate, ut quidam dicunt, imperativè autem ad multas virtutes pertinere poſſe. Quæ omnia patent ex dictis diſp. 2. explicando naturam & quidditatem virtutis pœnitentiæ. Unde ſolùm hic explicanda eſt alia definitio Confeſſionis, quæ à Theologis communiter traditur, ſub hac verborum ſerie: *Confeſſio ſacramentalis eſt legitima & ſacramentalis accuſatio de propriis peccatis, ad eorum remiſſionem, virtute clavium obtinendam.* 28.

Dicitur primò *accuſatio legitima*, id eſt coram legitimo judice facta, quia in hoc convenit confeſſio cum aliis accuſationibus judicialibus. Additur *Sacramentalis*, quia licèt confeſſio peccatorum extra Sacramentum poſſit eſſe actus virtutis pœnitentiæ, ſi fiat ex motivo ipſius, tamen de ea ut ſic non loquimur in præſenti. Tertiò declaratur propria materia hujus accuſationis, dum dicitur *de propriis peccatis*. Demum explicatur ejus cauſa finalis, ac proprius illius effectus, nimirum remiſſio peccatorum obtinenda.

DISPUTATIO IX.

De Miniſtro Confeſſionis.

Ad quæſt. 8. Supplementi.

Quia miniſter hujus Sacramenti aliquo modo ad ejus eſſentiam pertinet, ut enim docet Florentinum, Sacramenta tribus perficiuntur, materiâ, formâ, & intentione Miniſtri, meritò S. Thomas explicatâ eſſentiâ ac definitione confeſſionis ſacramentalis, ſtatim differit de ejus Miniſtro, de quo etiam in hac diſputatione agemus.

Articulus Primus.

Vtrum ſolus Sacerdos ſit miniſter Confeſſionis Sacramentalis?

Partem negantem tenuit Wiclef, ut refert Thomas Waldenſis tomo 2. de Sacram. cap. 135. aſſerebat enim poteſtatem abſolvendi à peccatis, ſeu reconciliandi Deo peccatores, tam Laicis quàm Sacerdotibus communem eſſe. Idem docuit Lutherus in libro de abroganda Miſſa. Ut hic error refellatur, & veritas Catholica ſtabiliatur.

Dico breviter, ſolus Sacerdos eſt miniſter confeſſionis ſacramentalis, unde ille ſolus poteſt abſolvere à peccatis, & peccatores cum Deo reconciliare. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Concilio Conſtantienſi in Bulla Martini V. contra Wiclef, in Florentino, in decreto unionis, & in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 6. ubi nullus miniſter alius niſi ſacerdos aſſignatur. Et can. 10. dicitur ſolos Sacerdotes eſſe miniſtros abſolutionis, & verba 1.

ba illa Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. ſolis ſacerdotibus eſſe dicta, atque illis ſolis poteſtatem remittendi peccata fuiſſe conceſſam.

2. Idem paſſim docent SS. Patres, Præſertim Chryſoſtomus lib 3 de Sacerdotio cap 5. ubi ait inter alia, Sacerdotes Evangelicos habere poteſtatem, quam neque habent Angeli, neque Archangeli, neque terreni Principes, quoniam ad hos omnes dictum non eſt, *Quæcumque ſolveritis* &c. Indéque concludit Chriſtianis omnibus perſuaſum eſſe debere, ut Sacerdotum curationi ſe ſubmittant. Item Ambroſius lib. 1. de Pœnic. cap 25. jus ligandi & ſolvendi ſolis Sacerdotibus dicit eſſe conceſſum. Idem docet Hieronymus in cap. 16 Matthæi, ubi addit hoc in veteri lege præfiguratum fuiſſe, quando judicium inter lepram & lepram ſolis Sacerdotibus reſervatum fuit. Et Leo magnus Epiſt 91. ad Theodorum, ait indulgentiam Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum obtineri non poſſe. Loquitur autem de confeſſione & abſolutione Sacramentali, ut ex contextu manifeſtum eſt. Auguſtinus vel Author libri de vera & falſa pœnitentia, de peccatore loquens: *Repræſentet* (inquit) *vitam ſuam Deo per Sacerdotem, præveniat judicium Dei per confeſſionem.* Demum Tertullianus lib de Pœnit. cap. 9 teſtatur Pœnitentes ſui temporis, non tantùm lachrymari & ingemiſcere ſolitos, *ſed & Presbyteris advolvi & aris Dei adgeniculari.*

3. Addo cum D Thoma hic art. 1. conveniens fuiſſe, ut illi ſoli haberent poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, qui poteſtatem habent in corpus Chriſti verum, quales ſunt ſoli Sacerdotes, unde in nullius alterius miniſtri conſecratione dicitur: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis.* Item Sacramentum pœnitentiæ ſe habet per modum judicii, unde abſolutio à peccatis eſt actu judicialis: Sed non eſt conveniens quod in republica bene ordinata, qualis eſt Eccleſia, omnes ſint judices; cùm multa requirat actus judicialis, quæ non facilè poſſunt in quolibet reperiri, ut ſcientiam, prudentiam, juſtitiæ zelum, &c. Ergo nec quod omnes ſint confeſſionis Sacramentalis miniſtri.

4. Objicies primò: Jacobi 5. dicitur: *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, quod de confeſſione quæ fit in Sacramento pœnitentiæ intelligit Auguſtinus lib 50. homiliarum, homil. 12. ubi ſic ait: *In omnibus Scripturis divinis utiliter ac ſalubriter admonemur, ut peccata noſtra debeamus jugiter & humiliter non ſolùm Deo, ſed etiam Sanctis & Deum timentibus confiteri; ſic enim per Iacobum Apoſtolum nos admonet Spiritus Sanctus, Confitemini alterutrum peccata veſtra &c.* Ergo licitum eſt cuilibet, etiam laico, confiteri Sacramentaliter, ſubindéque ſolus Sacerdos non eſt miniſter confeſſionis Sacramentalis.

5. Reſpondeo ſenſum horum verborum eſſe, quod homines debent confiteri non ſolùm Deo, ſed etiam hominibus, non quibuſcunque, ſed habentibus poteſtatem abſolvendi, ac proinde ſolis Sacerdotibus. Unde ibi Venerabilis Beda: *In hac ſententia* (inquit) *illa debet eſſe diſcretio, ut quotidiana leviáque peccata, coæqualibus alterutrum confiteamur; porrò graviorus lepræ immunditiam Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter, & quanto tempore juſſerit, purificari curemur.* Alludit ad legem lepræ, quæ leproſum jubebat oſtendere ſe Sacerdoti, ut eam judicare ac diſcernere poſſet.

6. Objicies ſecundò: In capite *Fures*, extra de furtis, ſic habetur: *Si fures furando comprehenſi vel vulnerati, Presbytero vel Diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.* Et Cyprianus Epiſt. 13. aliàs lib. 3. Epiſt. 17. committit Diacono, ut in abſentia Presbyteri, reconciliet peccatorem animam agentem: Ergo Diaconi poſſunt confeſſionem Sacramentalem audire, & Sacramentaliter à peccatis abſolvere.

Ad primum reſpondeo primò caput illud eſſe vitiatum, legendum enim eſt: *Si fures comprehenſi & vulnerati, Deóque & Sacerdoti confeſſi &c.* ut in decretis causâ 13. infrà ſimile caput *Fures* appendix notat, & colligitur ex eo quod in Concilio Triburienſi, ex quo caput illud deſumptum eſt, nulla fit mentio de Diacono. 7.

Reſpondeo ſecundò, non eſſe ibi Sermonem de confeſſione & reconciliatione per Sacramentum pœnitentiæ, ſed de canonica reconciliatione cum Eccleſia, Unde ſenſus hujus capitis eſt, quod abſente Sacerdote poſſit Diaconus furem vulneratum, & peccatum ſuum agnoſcentem & deteſtantem, reconciliare cum Eccleſia, eique communionem Euchariſticam impertiri, cùm Diaconus poſſit miniſtrare Euchariſtiam. Eodem modo intelligendus eſt Cyprianus, loquitur enim de infirmis qui erant in pœnitentia publica, quorum reconciliatio in foro externo propriè pertinebat ad Epiſcopum, quam tamen Cyprianus committere cuilibet Sacerdoti, vel etiam in ejus abſentia Diacono.

Quæres, an in caſu neceſſitatis, v. g. in evidenti periculo alicujus naufragii, deficiente Sacerdote, peccator humilitatis & devotionis cauſâ, & ad excitandam contritionem de peccatis, poſſit Laico confiteri. 8.

Reſpondeo id ex natura tal eſſe licitum & laudabile, dummodo poſſit fieri ſine ſcandalo, & pœnitens non credat, Laicum poſſe abſolvere à peccatis, atque ſtatuat eadem peccata ſuo tempore confiteri Sacerdoti, & clavibus Eccleſiæ ſubjicere. Ita docent Auguſtinus vel Author libri de vera & falſa Pœnitentiæ cap. 10. dicens: *Tanta vis eſt confeſſionis, ut ſi deeſt ſacerdos, confiteatur Laico.* Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 17. & D. Thomas hîc art. 2. ubi ſic ait: *Quando neceſſitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte ſua eſt, ſcilicet conteri & confiteri cui poteſt: qui quamvis Sacramentum perficere non poſſit, ut faciat quod ex parte Sacerdotis eſt, abſolutionem ſcilicet, defectum tamen Sacerdotis Summus Sacerdos ſupplet. Nihilominus confeſſio ex defectu Sacerdotis Laico facta, Sacramentalis eſt quodammodo, quamvis non ſit Sacramentum perfectum, quia deeſt ei id quod eſt ex parte Sacerdotis.* Quibus verbis apertè docet, in caſu neceſſitatis confeſſionem illam licitam eſſe & laudabilem, atque utilem, quia Chriſtus ſummus Sacerdos, intuitu humilitatis ac devotionis pœnitentis, ſupplet defectum Sacramenti, & facit quod pœnitens juſtificetur per votum illius, Hanc verò confeſſionem S. Doctor vocat *quodammodo Sacramentalem*, non quòd ſit verum Sacramentum, & ex opere operato juſtificet, ſed quia eſt quædam imitatio confeſſionis Sacramentalis, & ex ejus voto ac deſiderio proficiſcitur; illámque vellet facere pœnitens in Sacramento, ſi miniſter adeſſet Sacramenti. 9.

Frequentem olim fuiſſe in primitiva Eccleſia hujuſmodi confeſſionis uſum, conſtat ex Authore citato libri de vera & falſa Pœnitentia, & confirmatur facto cujuſdam Eremitæ, qui vocatus 10.

ad exercitium ſui officii, cùm aliàs premeretur conſcientiâ peccati mortalis, & copiam Confeſſoris non haberet, acceſſit ad laicum ut confiteretur, timens ne dæmon peccata in confeſſa propalaret; quod factum ſic ei profuit, ut dæmon nullum ejus peccatum manifeſtare potuerit; ſolùmque dixerit, ſe non poſſe de ejus peccatis loqui, quia antequam intraret in Eccleſiam, cum aliquo ſecretò ſermonem habuerat, prædictam confeſſionem non obſcurè indicans. Nunc autem propter exortam Lutheri hæreſim, uſus hujusmodi confeſſionis ceſſavit in Eccleſia; unde non debet fieri niſi rarò, & cùm præmiſſis cautionibus. Si verò aliquando contingat fieri, non debet laicus verba formæ Sacramentalis proferre, dicendo *Ego te abſolvo* &c. ſed ſolùm uti verbis deprecativi modi, dicendo, *Abſolvat te Deus* vel *Abſolvat te Summus Sacerdos, Chriſtus.* Tenebitur autem adſervandum ſecretum, idque majori vinculo, quàm obligatione ſecreti naturalis; quia hujusmodi confeſſio, licèt non ſit Sacramentalis, tamen dicit ordinem ad Sacramentum, & gerit ſimilitudinem aliquam cum confeſſione Sacramentali. Unde grave peccatum mortale committeret quicunque illam revelaret, & eſſet dignus ſupplicio, non tamen eodem prorſus modo, quo Sacerdos violans ſigillum confeſſionis.

Articulus II.

Vtrum in Miniſtro confeſſionis neceſſaria ſit poteſtas juriſdictionis, eaque ſit omnino diſtincta à poteſtate ordinis?

§. I.

Duplici concluſione duplex hæc difficultas reſolvitur.

11. Dico primò, in miniſtro confeſſionis juriſdictionem eſſe planè neceſſariam, non ſolùm ut licitè, ſed etiam ut validè à peccatis abſolvat. Ita D. Thomas hîc art. 4. ubi ſic ait: *Sicut ille qui non eſt Sacerdos non poteſt hoc Sacramentum conferre, ita nec ille qui non habet juriſdictionem; & propter hoc oportet ſicut Sacerdoti, ita proprio Sacerdoti confeſſionem fieri: cùm enim Sacerdos non abſolvat niſi ligando ad aliquid faciendum, ille ſolus poteſt abſolvere, qui poteſt per imperium ad aliquid faciendum ligare.* Quæ veritas definita fuit in Concilio Lateranenſi cap. *Omnis utriuſque ſexûs*, ubi dicitur alienum Sacerdotem non poſſe ſolvere vel ligare ſine licentia proprii. In Florentino in decreto unionis, ubi aſſeritur miniſtrum hujus Sacramenti eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſolvendi ordinariam vel delegatam. Ac demùm in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. ubi ſic habetur: *Quoniam natura & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos tantùm feratur, perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, & veriſſimum eſſe hæc Synodus confirmat, nullius momenti abſolutionē eam eſſe quam Sacerdos in eum profert in quem non habet ordinariam aut ſub delegatam poteſtatem.* Quibus verbis Concilium non ſolùm concluſionem noſtram apertè docet, ſed etiam rationem fundamentalem quâ probetur inſinuat: Hoc enim Sacramentum eſſentialiter eſt quoddam judicium, & abſolutio Sacramentalis nihil aliud eſt quàm prolatio ſententiæ: Atqui natura & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia non niſi in ſubditos feratur: Ergo in miniſtro hujus Sacramenti requiritur juriſdictio.

12. Dico ſecundò, poteſtas juriſdictionis eſt omninò diſtincta à poteſtate ordinis, quam quilibet ſacerdos recipit in impoſitione manuum Epiſcopi, cum prolatione horum verborum: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt.*

Hæc concluſio eſt contra plures Theologos, exiſtimantes poteſtatem juriſdictionis non diſtingui à poteſtate ordinis, qui tamen diverſimodè explicant ſuam ſententiam. In primis enim Armacanus lib. 11. de Quæſtionibus Armenorum cap. 4. cenſet quemlibet ſacerdotem hoc ipſo quod eſt ordinatus poſſe validè abſolvere, ſed per Eccleſiæ prohibitionem fieri, ut non poſſit licitè niſi eos quibus Eccleſia id permittit. Quo 13. fit, ut ſi quis ſciens confiteatur ſacerdoti non habenti poteſtatem audiendi confeſſiones, confeſſio ejus invalida ſit & nulla, non defectu poteſtatis abſolvendi, ſed ratione obicis quem apponit pœnitens dum contra prohibitionem Eccleſiæ confitetur ei cui non debet. Si verò bonâ fide & ignorans faciat, valida erit confeſſio; tenetur tamen illam proprio ſacerdoti repetere, ut præceptum Eccleſiæ ſervet de confitendo proprio ſacerdoti.

14. Sed hic modus dicendi videtur erroneus, & repugnans Conciliis ſuprà citatis, aſſerentibus non quemlibet ſacerdotem, ſed eum tantùm qui habet juriſdictionem, poſſe à peccatis abſolvere, *& abſolutionem eam nullius eſſe momenti, quam ſacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*, ut loquitur Tridentinum ſuprà relatum. Ex quo manifeſtè ſequitur, quod ſi quis bonâ fide confiteretur peccata ſua ſacerdoti non habenti poteſtatem audiendi confeſſiones non abſolveretur validè, defectu poteſtatis abſolvendi.

Secundò, Cajetanus tomo 1. opuſc. tract. 7. docet ad validè abſolvendum, nihil interdum requiri ampliùs, quàm ut pœnitens ſe voluntariè ſubjiciat ſacerdoti habenti ſolam ordinis poteſtatem, ſine juriſdictione ordinaria, vel delegata. Sicut in arbitro habente poteſtatem judicandi à partibus, nulla requiritur nova poteſtas judicandi ex parte Principis, quia nullam poſſunt partes in arbitrum conferre juriſdictionem, requiritur tamen ex parte ipſorum, qui ſe arbitro ſubmittunt judicandos.

15. At hoc quoque repugnat manifeſtè Conciliis ſuprà citatis, quæ requirunt in Confeſſario, ut vel ſit ordinarius paſtor pœnitentis, vel ſi non eſt paſtor ejus ordinarius, nec ex officio curā regiminis ipſius habeat, licentiam ſeu delegationem ordinarii habeat: At ſubjectio voluntaria pœnitentis, neque eſt ordinaria juriſdictio, neque delegata; neque enim illa ſubjectio eſt poteſtas regendi animas ex officio; neque etiam eſt delegatio, delegare enim eſt actus ſuperioris; Ergo ad validè abſolvendum non ſufficit ut pœnitens ſe voluntariè ſubjiciat Sacerdoti.

16. Tertiò Navarrus in cap. *Placuit* diſt. 6. exiſtimat ſacerdotes in ſua ordinatione accipere totam poteſtatem juriſdictionis, ſed eam ligari ab Eccleſia, ita ut neque licitè neque validè poſſit in actum exire, niſi illā permittente. Unde licèt initio naſcentis Eccleſiæ, omnes ſacerdotes jure divino poſſent quoſcunque pœnitentes voluntariè ſe ſubmittentes à quibuſcunque peccatis abſolvere, modò tamen id non poſſunt, propter prohibitionem Eccleſiæ.

Sed

16. Sed hæc etiam modus dicendi repugnare videtur A verbis Tridentini ſuprà relatis, apertè ſupponentibus aliquos eſſe Sacerdotes, qui non habent juriſdictionem neque ordinariam neque ſubdelegatam, adeòque nullam; Ergo falſum eſt, Sacerdotem accipere in ſua ordinatione totam poteſtatem juriſdictionis. Deinde aliæ poteſtates à Chriſto immediatè conceſſæ, non poſſunt ita per Eccleſiam ligari, ut validè in actum exire nequeant; ut patet de poteſtate conſecrandi corpus Chriſti, confirmandi ordinandi, quæ per nullam Eccleſiæ prohibitionem poteſt impediri ne validè operetur: Ergo ſi poteſtas juriſdictionis cuilibet ſacerdoti ex vi ſuæ ordinationis immediatè à Chriſto conſeratur, nullum eſt fundamentum B aſſerendi, quòd poſſit per Eccleſiam ita ligari, ut validè in actum exire non poſſit.

17. Quartò Vazquez qu. 93. art 1 dubio 2. Angelus, Petrus de Ledeſma, & alii docent, quemlibet Sacerdotem in ipſa ordinatione jure divino accipere completam poteſtatem abſolvendi à peccatis, quantùm eſt ex parte principii, ſed deeſſe illis materiam, quæ per authoritatem Eccleſiæ eis deſignatur. Quod explicat Ledeſma exemplo Epiſcoporum titularium, quibus licèt in ſua conſecratione poteſtas Epiſcopalis conſeratur, deſunt tamen illis ſubditi in quos juriſdictionis uſum exerceant. Aliud exemplum adducit Vazquez, quod à Paludano deſumpſit; compa- C ratenim Sacerdotes judicibus quibusdam dictis Chartulariis, qui olim ab imperatore conſtituebantur, nullis ſubditis aſſignatis, ſed ſolùm cum authoritate judicandi de litibus eorum qui vellent ſe illorum judicio ſubmittere. Sicut enim illi totam poteſtatem judiciariam & authoritatem judicandi accipiebant ab Imperatore, quamvis determinatio materiæ non fieret ab illo, ſed à litigantibus ſe ſponte ſubmittentibus; ſic Sacerdotes accipiunt totam authoritatem & poteſtatem abſolvendi à Chriſto, per Sacramentum ordinis, quamvis determinatio materiæ, id eſt perſonarum abſolvendarum, non fiat à Chriſto, ſed ab Eccleſia. D

18. Sed hæc etiam ſententia diſplicet. Primò quia falſum eſt, quemlibet ſacerdotem in ipſa ordinatione jure divino accipere completam poteſtatem abſolvendi à peccatis, ſicut Epiſcopi titulares in ſua conſecratione accipiunt completam poteſtatem conferendi Confirmationem, & Ordines; aliàs ſicut Epiſcopi titulares validè ordinant, quamvis illicitè; ſic etiam quilibet Sacerdos quemlibet validè, quamvis illicitè, abſolveret, quod eſt incidere in ſententiam Armacani, ſuprà impugnatam.

Secundò, quia hæc ſententia menti & doctrinæ Tridentini non videtur conſona, nam Tridentinum ſuprà citatum hæc duo ſumit tanquam E æquivalentia, habere ſubditos, & habere juriſdictionem, cùm ſic ait: *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos tantùm feratur, perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, nullius momenti eſſe abſolutionem, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*; id eſt in eum qui non eſt ei ſubditus: Atqui Sacerdotes per Sacramentum Ordinis, nullos accipiunt ſubditos, ut fatentur Adverſarii: Ergo neque accipiunt juriſdictionem, juxta mentem & modum loquendi Concilii Tridentini.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

19. Objicies primò contra primam concluſionem: Si ad validè abſolvendum, præter poteſtatem Ordinis, neceſſaria eſſet juriſdictio, nullus poſſet Summum Pontificem validè abſolvere: Sed hoc eſt abſurdum: Ergo &c. Sequela Majoris probatur. Nullus poteſt habere juriſdictionem in Summum Pontificem, quia non poteſt illam accipere ab ipſo Pontifice, qui ſicut non habet juriſdictionem ſupra ſeipſum, ita nec poteſt illam alteri conferre; neque etiam ab alio, cùm Pontifex nullum in terris ſuperiorem agnoſcat.

20. Reſpondent Paludanus, Cano, & plures alii, juriſdictionem à Chriſto immediatè conferri ei quem Summus Pontifex in Confeſſarium eligit, ipſam verò Pontificis electionem, eſſe conditionem tantùm requiſitam, ut immediatè à Chriſto juriſdictio illi conferatur. Hæc ſolutio probabilitate non caret.

Meliùs tamen reſpondent, Confeſſarium electum à Pontifice, ab ipſo immediatè accipere juriſdictionem; ad hoc enim non requiritur quod Pontifex immediatam juriſdictionem habeat in ſeipſum, ſed ſufficit quod ſicut habet à Chriſto poteſtatem ſubjiciendi quoscunque fideles cuilibet Sacerdoti; ita & habeat ab eodem Chriſto poteſtatem ſubjiciendi ſeipſum cui volet; ex qua ſubjectione conferre cenſetur Sacerdoti electo juriſdictionem in ſeipſum, non ut Pontificem, ſed ut peccatorem. Unde S. Thomas hic art. 4. ad 4. ait quod *Prælatis conceſſum eſt, quod poſſint eligere proprios Sacerdotes Confeſſores, qui quantùm ad hoc ſunt eis ſuperiores; ſicut etiam unus medicus ab alio curatur, non inquantum medicus, ſed inquantum infirmus.* Quamvis ergo Summus Pontifex non poſſit dare juriſdictionem in ſeipſum in foro externo, propter excellentiam & prærogativam ſuæ dignitatis majoris omni aliâ humanâ, quam non decuit ſubmitti authoritati purè humanæ Judicum ipsâ inferiorum; ſecus tamen de foro interno ſavorabili, cujus judicium omnibus poſt Baptiſmũ lapſis eſt ad ſalutem neceſſarium.

21. Objicies ſecundò: Quilibet Sacerdos poteſt quemlibet in articulo mortis exiſtentem ab omnibus peccatis abſolvere; imò & quemlibet alium, à peccatis venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis: Ergo in miniſtro confeſſionis non requiritur juriſdictio, ut validè à peccatis abſolvat.

22. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, quilibet enim Sacerdos ex Eccleſiæ conceſſione, per uſum continuum declarata habet juriſdictioné ad abſolvendum quemlibet in articulo mortis exiſtentem, ut declarat Tridentinum ſeſſ. 14. cap 7. ubi poſtquam docuit neceſſariam eſſe juriſdictionem in Sacerdote, ut validè à peccatis abſolvat, & quemlibet Epiſcopum in ſua diœceſi, cauſas aliquas criminum graviores ſuo poſſe peculiari juditio reſervare, ſubdit: *Veruntamen piè admodum, ne hac ipsâ occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt.* Ubi per articulum mortis intelligi debet non modo tẽpus illud in quo mors jam proximè imminet, eſtque moraliter certa, & ferè inevitabilis, ſed etiam illud in quo eſt probabile mortis

mortis periculum, eò quòd mors frequenter in tali caſu eveniat; ut ſi prægnanti partus inſtat, ſi bellum actu aggrediendum eſt, aut periculoſa navigatio ſuſcipienda. Neque enim putandum eſt, Eccleſiam in tanto periculo, pio matris officio deeſſe voluiſſe, ac permittere ut aliquis tunc exponatur morti, ſine prævia confeſſione, defectu juriſdictionis.

Ad illud quod ſubditur de peccatis venialibus & mortalibus jam remiſſis, ſimiliter dicendum eſt, quemlibet ſacerdotem toleratum habere ex conceſſione Eccleſiæ facultatem & juriſdictionem abſolvendi ab illis peccatis, ut patet ex eo quod Eccleſia privat excommunicatũ vitandum poteſtate abſolvendi à venialibus, ut communiter docent Theologi. Aliqui tamen exiſtimant, ad abſolvendum ab illis peccatis, nullam requiri juriſdictionem, eò quòd Prælati Eccleſiæ neminem ad illorum confeſſionem cogere poſſint.

23. Objicies tertiò: Poteſtas juriſdictionem eſt aliquid morale tantùm, ut infrà patebit: Sed ad effectum phyſicum, qualis eſt remiſſio peccatorum, mediante gratiâ, non requiritur aliquid morale: Ergo poteſt juriſdictionis non eſt neceſſaria in Sacerdote, ad hoc ut remittat peccata, & ab illis ſacramentaliter abſolvat, ſed ad id ſufficit poteſtas ordinis, quæ phyſica & realis eſt.

24. Reſpondeo quod licèt ad effectum phyſicum modo præciſè phyſico cauſandum, non requiratur aliquid morale, benè tamen ad effectum phyſicum, non tantùm modo phyſico, ſed etiam morali producendum: remiſſio autem peccatorum mediante gratiâ in Sacramento pœnitentiæ, non tantùm phyſicè, ſed etiam moraliter cauſatur, quia cauſatur modo judiciali, qui eſt moralis.

25. Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Nullus eſt Sacerdos cui in ſua ordinatione nõ detur poteſtas abſolvendi à peccatis; in ordinatione enim ſacerdotali Epiſcopus in perſona Chriſti profert verba illa Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* &c. quibus & non aliis Chriſtus contulit Apoſtolis integram poteſtatem juriſdictionis in foro interiori: Ergo poteſtas juriſdictionis, nihil importat præter poteſtatem ordinis, ſive characterem.

26. Reſpondeo Sacerdotes ex vi ſuæ ordinationis, & illorum verborum, *accipite Spiritum Sanctum*, &c. recipere poteſtatem abſolvendi à peccatis, non moralem, in qua conſiſtit poteſtas juriſdictionis, ſed phyſicam, in qua conſiſtit poteſtas ordinis. Ad probationem in contrarium dico, quod licèt Apoſtoli ſimul cum ordinatione Sacerdotali & Epiſcopali, juriſdictionem univerſalem in Chriſtianos omnes acceperint, eam tamen non receperunt ex vi talis ordinationis, nec ex vi illorum verborum, *accipite Spiritum Sanctum* &c. ſed ex ſpeciali privilegio, ratione neceſſitatis, & Apoſtolicæ dignitatis, illis conceſſo, ſubindéque nec ſimplicibus Sacerdotibus, nec ipſius etiam Epiſcopis communicato; nam Epiſcopi merè titulares alicujus loci in quo nullus Chriſtianus exiſtit, ſicut nullos habent ſubditos, ita nec ullam juriſdictionem, quæ ſine ſubditis eſſe non poteſt. Et idem eſt de Epiſcopis illis qui abſolutè privantur ſuo Epiſcopatu, aut cum Summi Pontificis venia, illi renuntiant; hi enim omnes ſunt quidem Epiſcopi quoad characterem, & poteſtatem ordinis, tametſi careant juriſdictione, quam vel nondum acceperunt, vel eâ ſpoliati ſunt.

27. Inſtabis: Sacerdotes ex vi illorum verborum, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, &c. conſtituuntur judices, ſubindéque poteſtatem judiciariam recipiunt: Sed poteſtas judiciaria eſt poteſtas moralis & non phyſica: Ergo ex vi illorum verborum Sacerdotes recipiunt poteſtatem moralem abſolvendi à peccatis, ac proinde ipſam juriſdictionem.

Confirmatur: Poteſtas phyſica ad abſolvendum à peccatis conſiſtit in charactere ſacerdotali; Sed antequam Epiſcopus proferat illa verba, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata* &c. Sacerdos charactere ſacerdotali inſignitus eſt: Ergo antequam illa verba proferat, habet poteſtatem phyſicam ad abſolvendum à peccatis, ſubindéque ex vi horum verborum non recipit poteſtatem phyſicam ad abſolvendum à peccatis, ſed duntaxat poteſtatem moralem, quæ eſt ipſa poteſtas juriſdictionis. 28.

Ad inſtantiam reſpondeo Sacerdotes ex vi illorum verborum conſtitui judices aptitudine, quatenus accipiunt poteſtatem ordinis, ratione cujus deputantur tanquam apti ad ferendam ſententiam; conſtituuntur autem actu judices, quando actu ipſis conferuntur ſubditi, quia tunc primò habent jus ad ferendam ſententiam. 29.

Ad Confirmationem dico, poteſtatem phyſicam ad abſolvendum, non conſiſtere in charactere ſacerdotali, ſed in quodam modo reali & intrinſeco majoris perfectionis & extenſionis ipſius, ratione cujus character eſt potentia phyſica non tantùm ſupra corpus Chriſti reale ad conſecrandum ipſum, ſed etiam ſupra corpus Chriſti myſticum, ſive ſupra fideles pœnitentes, ad phyſicè cauſandum in Sacramẽto pœnitentiæ eorum Sanctificationem per gratiam: licèt autem antequam Epiſcopus in conſecratione Sacerdotum proferat hæc verba, *Accipite Spiritum Sanctum*, &c. jam ſint charactere ſacerdotali inſigniti, ſecundùm quod character importat præciſè potentiam phyſicam ſupra corpus Chriſti naturale, non tamen ſecundùm quod, ratione prædicti modi, eſt inſuper potentia phyſica ſupra corpus Chriſti morale & myſticum; illum enim modum recipit ſolùm in prolatione illorum verborum: *Accipite Spiritum Sanctum* &c. 30.

Objicies quintò: Initio naſcentis Eccleſiæ omnes Sacerdotes poterant quoſcumque pœnitentes voluntariè ſe ſubmittentes, à quibuſcumque peccatis abſolvere: Ergo quilibet Sacerdos habebat juriſdictionem ex vi ſuæ ordinationis. Conſequentia videtur legitima, Antecedens verò probat Navarrus ex cap. *Placuit*, de Pœnit. diſt. 6. in quo Urbanus II. qui floruit circa annũ 1100. prohibet, ne deinceps ulli Sacerdoti liceat, quemlibet alteri Sacerdoti commiſſum, ad pœnitentiam recipere, ſine ejus conſenſu, cui priùs ſe commiſit: Nam dictio *Deinceps* (inquit) & ſimiles, denotant conſtitutiones in quibus ponuntur, præterita non comprehendere, ſubindéque ante illam conſtitutionem Urbani II. conſueviſſe fideles alteri quàm proprio Sacerdoti cõfiteri. 31.

Reſpondeo primò, negando Antecedens, nam longo tempore ante Urbanum II. non licebat fidelibus alteri quàm proprio Sacerdoti confiteri, ut colligitur ex Epiſtola 2. decretali Calixti I. quæ habetur in Decreto Gratiani 9. quæſt. 2. can. 1. ubi ſic dicitur: *Nemo alterius terminos uſurpet, nec alterius parrochianum judicare præſumat, quia talis ſententia irrita erit, nec ullas vires habebit.* Unde particula illa *deinceps*, quâ Urbanus II. in ſua conſtitutione uſus eſt, non ſignificat antea fuiſſe 32.

fuiſſe licitum confiteri cuilibet Sacerdoti, ſed eſt confirmatio prohibitionis antiquæ: ſæpè enim ſolent confirmari ordinationes antea factæ, vel ut habeant majorem vim, vel quia antiquæ incipiunt à plerisque negligi, & in deſuetudinem abire.

33. Reſpondeo ſecundò, dato Antecedente, negando Conſequentiam, nam quamvis initio naſcentis Eccleſiæ, uſq; ad tempora Urbani II. fuiſſet illa conſuetudo, ut quilibet Sacerdotes, quoscunque pœnitentes abſolverent, habuiſſent tunc Sacerdotes poteſtatem jurisdictionis abſolvendi quoslibet, non præcisè vi ſuæ ordinationis, ſed ex conceſſione Eccleſiæ ita volentis; ſicut nunc vult ut Sacerdos quilibet poſſit quemlibet in articulo mortis exiſtentem ab omnibus peccatis abſolvere, imò & quemlibet alium à peccatis venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis, ut in ſolutione ſecundæ objectionis declaravimus.

§. III.

Corollaria notatu digna.

34. EX dictis inferes primò, poteſtatē jurisdictionis in foro pœnitentiali eſſe quid morale, nimirum deputationem legitimam ad exercendum officium Confeſſoris, abſolvendo à peccatis, modo judiciali; ſicut poteſtas jurisdictionis in foro externo, conſiſtit ſolùm in deputatione legitima ad exercendum officium judicis, ſive ad abſolvendum ſeu damnandum modo judiciali. Hoc tamen inter has duas poteſtates diſcrimen intercedit, quòd poteſtas jurisdictionis in foro externo, non præſupponit neceſſariò aliam poteſtatem phyſicam, quæ ſit fundamentum illius; nihil enim phyſicum habet judex in foro externo, ratione ſuæ dignitatis, quod non habeant vel habere poſſint cæteri cives, dignitate judicis deſtituti: è contra verò poteſtas jurisdictionis in foro pœnitentiali, neceſſariò ſupponit aliquam potentiam phyſicam ordinis ſupernaturalis, nimirum characterem ſacerdotalem, cum modo reali & intrinſeco extenſionis ſupra corpus Chriſti myſticum, ut ſuprà diximus: unde carentes charactere ſacerdotali, non poſſunt ab Eccleſiâ deputari ad exercendum officium Confeſſoris, & abſolvendum à peccatis, modo judiciali.

35. Inferes ſecundò, poteſtatem jurisdictionis in foro pœnitentiali duplicem eſſe, ſicut in aliis judiciis, ordinariam nimirum, ſive ex officio, & delegatam, ſive ex commiſſione. Ordinaria dicitur illa quam quis habet ex vi proprii muneris & officii, qualis eſt ea quam habet Summus Pontifex in omnes fideles, Epiſcopi in ſua diœceſi, Parochi intra limites ſuæ parochiæ, & Prælati Religionum in ſuos ſubditos; illi enim omnes ex officio ſunt paſtores animarum. Delegata verò ea dicitur, quam quis habet non ex officio, ſed tantùm ex commiſſione alterius qui habet jurisdictionem ordinariam.

36. Inferes tertiò, poteſtatem jurisdictionis in multis differre à poteſtate ordinis. Primò quia poteſtas ordinis confertur cuilibet Sacerdoti, per ſacram ordinationem; poteſtas verò jurisdictionis per deputationem legitimam ad exercendum officium Confeſſoris, & abſolvendum à peccatis. Secundò, quia Sacerdotes omnes in poteſtate ordinis æquales ſunt, non verò in poteſtate jurisdictionis. Tertiò, poteſtas ordinis invariabilis eſt ac indelebilis; ſecùs verò poteſtas jurisdictionis, quæ poteſt augeri vel minui, imò & totaliter auferri, etiam in Summo Pontifice, qui licèt ſuam jurisdictionem ſupremam & ampliſſimam immediatè à Deo habeat, poteſt tamen ſi velit illi renuntiare, ut à Cœleſtino IV. factum eſt. Demum poteſtas ordinis non poteſt delegari, bene tamen poteſtas jurisdictionis.

37. Quæres ad complementū hujus diſputationis, an approbatio Epiſcopi ſit conditio neceſſariò requiſita, ad hoc ut Sacerdos in foro pœnitentiali habeat jurisdictionem, & validè à peccatis abſolvere poſſit?

Reſpondeo affirmativè, quamvis enim jure antiquo illa non eſſet neceſſaria, ſed ſola ſuperiorū licentia ſufficeret, jure tamen novo, in Concilio Tridentino edito, illa neceſſariò requiritur, nam ſeſſ. 23. cap. 15. de Reformat. ſic habetur: *Decernit ſancta Synodus, nullum, etiam regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & conſuetudine quâcumque, etiam immemorabili, non obſtantibus.* Ubi duo modi approbationis aſſignantur: alter per collationem parochialis beneficii, alter per examen Epiſcopi, ſi illis videatur eſſe neceſſarium. Prior modus antiquus eſt, poſterior novus, & à Concilio introductus. Sicut ergo idem Conciliū ſeſſ. 24. cap. 1. de Reform. ſtatuit ad validitatem matrimonii requiri præſentiam Parochi cum duobus vel tribus teſtibus, quæ tamen antea non requirebatur: ita decrevit ad validitatem Sacramenti pœnitentiæ, requiri neceſſariò in miniſtro approbationem Epiſcopi, quæ antea requiſita non erat. Unde ſicut poſt Tridentinum [illegible] matrimonium clandeſtinum invalidum eſt, & abſolutio data à Sacerdote ab Epiſcopo non approbato. Quare pœnitens, etiamſi bonâ fide confiteatur Sacerdoti ab Epiſcopo non approbato, tenebitur iterum confiteri approbato, cùm primùm id noverit: atque ita ferunt declaraſſe Congregationem Cardinalium, qui authoritatem habent explicandi Concilium.

38. Ex his inferes primò, eos qui obtinent parochiale beneficium, id eſt cui animarum cura annexa eſt, non egere Epiſcopi approbatione, ut poſſint audire confeſſiones, quia Concilium illos excipit, his verbis: *Niſi aut parochiale beneficium obtineat.*

39. Inferes ſecundò, Epiſcopos, vel Abbates Epiſcopalem, vel quaſi Epiſcopalem jurisdictionem habentes, non egere approbatione, cùm ſit eadem vel potior ratio de his ac de Parochis; bene tamen ſuperiores Religionum, cùm hi nullo modo eximantur à Concilio. Idem dicendum de publicis Theologiæ Doctoribus, ut anno 1571. definivit Pius V. qui tamen vetat eos prævio examine approbandos eſſe, ut refert Henriquez lib. 6. de Sacram. cap. 6. Aliqui tamen exiſtimant eos ab illa lege excipi, eo ducti argumento, quòd approbatio publicæ Academiæ ſuppleat approbationem Epiſcopi. Sed ſtandum eſt declarationi Pontificis.

40. Inferes tertiò, non poſſe Parochos deputare ad audiendas ſuorum Parochianorum confeſſiones, eum qui neque eſt approbatus ab Epiſcopo, neq; parochiale beneficium obtinet; ille enim à Concilio non reputatur idoneus hujus Sacramenti miniſter.

41. Inferes quartò, Epiſcopum non poſſe ſibi eligere in Confeſſarium Sacerdotem ſibi non ſubditum,

ditum à proprio Ordinario non approbatum, ut determinavit Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, circa cap. 15. ſeſſionis 23. Verba ejus ſunt: *S. D. N. auditâ relatione Congregationis, declaravit Epiſcopum vigore privilegii de quo in cap. fin. de Pœnit. & Remiſſ. non poſſe ſibi eligere Sacerdotem ſibi non ſubditum, qui à proprio Ordinario non fuerit adhuc ad formam hujus decreti* (Tridentini Concilii) *admiſſus, ſeu approbatus, ad audiendas confeſſiones.*

42. Inferes quintò, ad audiendas Confeſſiones Regularium, non eſſe neceſſarium habere Epiſcopi approbationem, quia Concilium limitat ſuum decretum ad eos qui audiunt Confeſſiones ſæcularium, his verbis: *Nullus etiam Regularis, poſſit confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, audire.* Unde non tenentur Superiores Religionum, cùm Confeſſarios aſſignant ſuis ſubditis, eos Epiſcopo præſentare, ut ab eo approbentur. Ex quo

43. Inferes ſextò, quod quando Superior concedit ſubdito licentiam eligendi ſibi Confeſſorem in itinere, poteſt ſibi eligere quemcumque, etiam ab Ordinario non approbatum; nam hoc ipſo quod licentia non limitatur, cenſetur conceſſa in ſua amplitudine.

44. Inferes ſeptimò, probabilius eſſe ad audiendas Confeſſiones non ſufficere approbationem petitam ab Epiſcopo, & ab illo injuſtè negatam. Concilium enim requirit ut Confeſſarius ſit approbatus, ſi beneficium parochiale non obtineat: non eſt autem approbatus, qui tantùm petit & non obtinet approbationem, ſive juſtè negetur, ſive injuſtè. Neque obſtant variæ Pontificum Conſtitutiones, nempe Clementis V. Benedicti XI. & Leonis X. concedentium Fratribus mendicantibus licentiam audiendi Confeſſiones ſæcularium, ſi Epiſcopus eam injuſtè ipſis denegaverit; his enim omnibus videtur Tridentinum derogare voluiſſe, hâc generali clauſulâ, *Privilegiis & conſuetudine quâcunque, etiam immemorabili, non obſtantibus.*

45. Dixi probabilius eſſe, quia oppoſita ſententia non caret probabilitate, pluréſque habet illuſtres patronos ac defenſores, nempe Navarrum, Dianam, Rodriguem, Layman, Henriquem, qui ait illam communiter receptam eſſe à Doctoribus Salmanticenſibus, & Complutenſibus, fuiſſeque in Academia Pariſienſi publicè propoſitam, & propugnatam; & ex Doctoribus Pariſienſibus illam expreſsè docet Gamachæus Tract. de Pœnit. cap. 18. his verbis: *Si tamen obtinere non potuerint Religioſi licentiam, & revera digni inventi fuerint, tunc temporis Summus Pontifex de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis, eandem facultatem ſimpliciter illis concedit: Atque omnes iſtæ Extravagantes in corpus Iuris communis relatæ ſunt, & multis jam locis in praxim redactæ, neque à Concilio Tridentino mutatæ aut revocatæ.* Et ſanè evidens non eſt, neque certum, voluiſſe Tridentinum derogare prædictis Pontificum Conſtitutionibus. Tum quia non eſt credibile, Concilium voluiſſe favere injuſtitiæ Prælatorum injuſtè approbationem Regularibus recuſantium, & aliquorum odiis adversùs illos. Tum etiam, quia ut ex Archidiacono & Felino docet Navarrus in Summa cap. 27. ut Concilii generalis decreto cenſeatur derogatum, requiritur expreſſa ejus derogatio, quia hujusmodi Concilii decretum, ſpeciali honore & prærogativâ dignum eſt, ita ut non veniat in generali revocatione intelligendum: Prædictæ verò Clementis V. & Leonis X. Conſtitutiones, in Conciliis generalibus Viennenſi, & Lateranenſi editæ ſunt: Ergo illis non videtur Tridentinum derogare voluiſſe.

Quæres ſecundò, utrum miniſtrans Sacramentum cum juriſdictione tantùm probabili, validè abſolvat? 46.

Reſpondeo validam eſſe abſolutionem, ſi Sacramentum miniſtret in caſu neceſſitatis. Licèt enim in materia & forma Sacramentorum non liceat ſequi opinionem probabiliorem, bene tamen in juriſdictione. Ratio eſt, quia in primo caſu exponit quis ſe periculo faciendi Sacramentum nullum, non autem in ſecundo; cùm enim forma Sacramentorum, non dependeat ab Eccleſia & conſenſu ejus, ſed ab inſtitutione Chriſti, Eccleſia non poteſt, etiam in caſu neceſſitatis, illarum defectum ſupplere: è contra verò, cùm juriſdictio ab Eccleſia pendeat, quando probabiliter exiſtimans ſe habere juriſdictionem, quam tamen de facto non habet, miniſtrat Sacramentum pœnitentiæ in caſu neceſſitatis, tunc Eccleſia cenſetur ſupplere juriſdictionem; ùt conſtat de Parocho, cujus acta omnia valida ſunt, ſi communiter habeatur ut Parochus. Dixi, ſi miniſtret Sacramentum in caſu neceſſitatis, quia nunquam Eccleſia ſupplet juriſdictionem, niſi ſit neceſſitas. 47.

DISPUTATIO X.

De Qualitate & Integritate Confeſſionis.

Ad quæſt. 9. Supplementi.

CElebris eſt hæc diſputatio, in ea ſiquidem plures agitari ſolent graves difficultates & controverſiæ, ſequentibus articulis diſcutiendæ & reſolvendæ.

Articulus Primus.

An, & in quibus caſibus, confeſſio poſſit eſſe informis, & tamen valida?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

NOtandum primò, hîc nos non loqui de informitate quæ proveniat ex defectu formæ ſacramentalis: Sed de ea quæ provenit ex defectu gratiæ, & remiſſionis peccatorum. Unde nomine Confeſſionis informis, ſed tamen validæ, intelligimus eam quæ caret effectu ob quem fit, videlicet gratiâ & peccatorum remiſſione, per quam tamen conficitur verum pœnitentiæ Sacramentum, adveniente formâ abſolutionis. Ratio autem hujus denominationis eſt, quia cùm ultima forma Sacramenti pœnitentiæ veluti extrinſeca, ſit gratia, quæ ſignificatur & cauſatur virtute ipſius, ſi detur Confeſſio ſacramentalis, quæ non obſtante ſuo valore cum forma abſolutionis non producat gratiam, dicitur informis: 1.

ſicut

Digitized by Google

ſicut è contra quando illam producit, vocatur formata. A

2. Notandum ſecundò, quod quamvis facilè concipi poſſit, alia Sacramenta poſſe eſſe valida, & tamen informia, quia poſſunt habere omnia quæ ad eorum ſubſtantiam requiruntur, materiam ſcilicet, & formam, atque intentionem miniſtri, & nihilominus ob indiſpoſitionem ſubjecti non cauſare in eo gratiam ſanctificantem; difficilè tamen concipitur quod Sacramentum pœnitentiæ poſſit eſſe informe, & tamen validum; non enim eſt par ratio de Sacramento pœnitentiæ, ac de aliis, quia in nullo alio contritio ipſa vel attritio, quæ eſt diſpoſitio ad gratiam, & removet obicem, eſt eſſentialis pars Sacramenti: Secùs autem B in iſto, quod idcirco non videtur poſſe confici, quin recipiatur à ſubjecto diſpoſito ad gratiam, & conſequenter niſi in illo ſortiatur effectum. Unde plures Theologi hoc fundamento ducti, exiſtimant in nullo caſu poſſe contingere, quod Confeſſio ſacramentalis ſit valida, & nihilominus ſit informis, ſeu careat effectu ob quem fit, videlicet gratiâ & peccatorum remiſſione. Ita Gabriel, Major, Adrianus, Vega, & Sylvius, quos ex Patribus Societatis ſequuntur Vazquez, Coninck, Amicus, & Martinonus. Thomiſtæ verò, Suarez, & alii, è contra docent poſſe dari Confeſſionem validam, licèt informem, differunt tamen in aſſignandis & determinandis caſibus in quibus hoc C accidat. Illi verò caſus de quibus eſt controverſia, ad tres præcipuè reduci poſſunt.

Primus eſt, quando contingit aliquem facere Confeſſionem non integram, defectu ſufficientis examinis, quod tamen pœnitens credit eſſe ſufficiens ex ignorantia invincibili, vel etiam vincibili, quamvis non craſſa & affectata; ſi enim ex tali ignorantia affectata ignoraret eſſe inſufficiens, concedunt omnes, Confeſſionem fore formaliter non integram, ſubindéque Sacramentum nullum; quia quando ignorantia eſt affectata vel craſſa, ita ſe habet homo ac ſi ſciret ſe commiſiſſe peccata de quibus oon recordatur, & conſequenter ac ſi ea ſciens & valens non confiteretur. D

Secundus eſt, quando pœnitens habet attritionem excludentem quidem formale propoſitum peccandi ampliùs, non tamen virtualem ſeu implicitam quandam & ſecretam peccandi voluntatem; licèt quia mentitur iniquitas ſibi, ipſe pœnitens id non cognoſcat.

Tertius eſt, quando attritio oon eſt generalis, atque adeo non ſe extendit ad peccata ex oblivione naturali & inculpabili pœnitentis in Confeſſione omiſſa, verbi gratiâ, quando quis habens quatuor peccata lethalia, perjurium, furtum, adulterium, & homicidium, ſolùm tria poſteriora declarat in Confeſſione, & de ipſis habet attritionem ſupernaturalem ex motivo particularis E deformitatis eorum; quartum verò ex oblivione naturali & inculpabili non declarat, nec proinde de illo dolet, quia exiſtimat ſe illud non commiſiſſe.

Plures ergo ex noſtris Thomiſtis exiſtimant in his tribus caſibus dari confeſſionem validam, ſed informem. Alii ſolùm in primo & ſecundo caſu. Alii verò ſolùm in tertio. Primum tenent Ledeſma, Nugno, & Candidus, ſecundum docet Joannes à S. Thoma. Tertium aſſerit Philippus à S. Trinitate. Pro reſolutione ſit.

§. II.

Verior & probabilior ſententia, ſequentibus concluſionibus ſtatuitur & explicatur.

Dico primò, poſſe dari Confeſſionem Sacramentalem validam, & tamen informem. 3.

Probatur primò ex D. Thoma hìc art. 1. ubi ſic loquitur: *Confeſſio poteſt eſſe in eo qui non eſt contritus, quia poteſt peccata ſua pandere Sacerdoti, & clavibus Eccleſiæ ſe ſubjicere, & quamvis tunc non percipiat abſolutionis fructum, tamen recedente fictione, percipere incipiet, unde non tenetur poſtmodum niſi ſuam fictionem confiteri.* Ergo ex mente D. Thomæ poteſt dari Confeſſio valida, & tamen informis. Probatur conſequentia, tum quia nemo percipit fructum abſolutionis præteritæ, niſi illa valida fuerit: Sed ex D. Thoma recedente fictione percipit homo fructum abſolutionis antea datæ: Ergo abſolutio illa, quam conſtat eſſe informem, valida erat. Tum etiam, quia ſi Sacramentum omnino fuiſſet invalidum, non ſufficeret fictionem confiteri, ſed repetenda eſſet Confeſſio: Atqui in illo caſu non eſt repetenda Confeſſio, ut ait S. Doctor: Ergo in eo caſu Sacramentum non fuit invalidum.

Probatur ſecundò: Plus eſt Confeſſionem eſſe 4. ſimul validam & formatam, quàm eſſe tantùm validam; eſſe enim validam tantùm, eſt ſolùm habere quæ ſunt de ejus eſſentia & quidditate; eſſe verò inſuper formatam, eſt habere præterea ſuum effectum: Ergo plus requiritur ad iſtud, quàm ad illud, & conſequenter licèt confeſſio non ſit formata, ſive licèt careat ſuo effectu, poterit tamen eſſe valida, ſive habere quæ ſunt de eſſentia & quidditate Confeſſionis ſacramentalis.

Confirmatur: Cùm effectus ſit extra eſſentiam 5. & quidditatem ſuæ cauſæ, poteſt cauſa ab eo ſeparari, ſive poteſt eo carere, ipſum non cauſando actualiter, ob aliquam ſubjecti indiſpoſitionem, quamvis ex ſe ſit ſufficienter cauſativa ipſius, ùt patet in igne non ſemper producente de facto calorem, ob ſubjecti indiſpoſitionem: Sed Confeſſionem eſſe validam, licèt informem, nihil aliud eſt, quàm eam ſeparari à ſuo effectu, ſive eo carere, ipſum non cauſando actualiter, ob ſubjecti indiſpoſitionem, licèt ex ſe ſit ſufficienter cauſativa ipſius: Ergo Confeſſio poteſt eſſe valida, & tamen informis.

Dico ſecuodò, Confeſſionem non eſſe validam & informem in duobus primis caſibus ſuprà adductis. Id eſt quando contingit aliquem facere Confeſſionem non integram, defectu ſufficientis examinis; vel habere attritionem excludentem quidem formale propoſitum peccandi, non tamen virtuale & implicitum.

Probatur primò quoad primum caſum: Vel 6. pœnitens bonâ fide & inculpabiliter credit ſe diligens ſufficiénsq; ſuæ conſcientiæ examen confeſſioni præmiſiſſe, vel culpabiliter, & cum ignorantia vincibili & mortaliter culpabili, id ſibi perſuadet? Si primum, nullo modo ponit obicem gratiæ, & remiſſioni peccatorum, ſubindéque peccatum inculpabiliter omiſſum indirectè ipſi remittitur; ſicut quando oblivione naturali excidit è memoria aliquod peccatum: nam ut ait Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. *Peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt in univerſum, eâdem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis*

me Domine, quæ mundatio non ſit ſine remiſſione peccatorum: Ergo ſi in eo caſu confeſſio ſit valida, non erit informis, ſed formata. Si verò dicatur, quod pœnitens ex ignorantia vincibili & mortaliter culpabili ſibi perſuadet ſufficiens ſuæ conſcientiæ examen ſe confeſſioni præmiſiſſe, tunc confeſſio non ſolùm erit informis, ſed etiam invalida, quod ſic oſtendo. Integritas formalis confeſſionis eſt de ſubſtantia Sacramenti pœnitentiæ, ut fatentur Adverſarii: At ſi ignorantia ſit vincibilis & mortaliter culpabilis, confeſſio non erit integra formaliter: Ergo Sacramentum pœnitentiæ tunc non habebit quidquid requiritur ad ejus ſubſtantiam, ſubindéq; erit invalidũ. Minor probatur: Ut omittens aliquod peccatum, dicatur facere confeſſionem formaliter integram, oportet quod illud ex rationabili cauſa omittat: Sed qui omittit illud ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, non omittit ex cauſa rationabili, ut patet; quia rationabilis cauſa eſt tantùm impotentia phyſica, aut moralis, vel grave aliquod nocumentum ſui vel proximi: Ergo qui omittit aliquod peccatum in confeſſione ex ignorantia vincibili & mortaliter culpabili, non cenſetur facere confeſſionem formaliter integram.

7. Probatur ſecundò concluſio quoad ſecundum caſum: Sine parte eſſentiali non poteſt Sacramentum in ſuo valore conſiſtere: Sed attritio omnem affectum peccati mortalis excludens, eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, ut definit Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 4. Ergo qui peccata confitetur cum attritione non excludente omnem affectum ad peccatum mortale, retinétque ſecretam quandam & implicitam peccandi voluntatem, facit Sacramentum, non ſolùm informe, ſed etiam invalidum.

8. Dices primò cum Joanne à S. Thoma, Concilium ibi loqui de attritione, ut eſt diſpoſitio ad effectum Sacramenti, non verò ut eſt pars illius, unde licèt ad obtinendam gratiam & remiſſionem peccatorum, requiratur attritio excludens omnẽ voluntatem peccandi, cum ſpe veniæ, non tamen ut Sacramentum ſit validum, & conſtet omnibus partibus ad ſui eſſentiam vel integritatem requiſitis.

Sed contra primò: Concilium ibidem cap. 3. loquitur de partibus hujus Sacramenti in communi, aitque illas eſſe tres, quæ ſunt quaſi materia hujus Sacramenti, nempe contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem; & poſtea tribus capitibus ſequentibus diſſerit in particulari de qualibet parte; primò quidem de contritione, quam dividit in perfectam, quæ contritio ſimpliciter appellatur, & imperfectam, quæ attritio dicitur, &c. Ergo ibi loquitur de attritione, non ſolùm ut eſt diſpoſitio ad effectum Sacramenti, ſed etiam ut eſt pars intrinſecè illud componens.

Contra ſecundò, ſi valeret hæc ſolutio, eâdem facilitate poſſet quis dicere, quod quando Concilium ibidem docet, contritionem illam imperfectam, quæ attritio dicitur, eſſe ſupernaturalem, verúmque Dei donum, & Spiritûs Sancti impulſum, loquitur de attritione ut eſt diſpoſitio ad effectum Sacramenti, non verò ut eſt pars illius; ſubindéque ad valorem Sacramenti non requiri dolorem ſupernaturalem, ſed naturalem ſufficere, licèt requiratur ſupernaturalis ut infundatur gratia: Sed hoc dici nequit, ut fatentur

A Joannes à S. Thoma, & alii Thomiſtæ communiter: Ergo nec illud.

Dices ſecundò, quod licèt ad obtinendum effectum hujus Sacramenti requiratur attritio, quæ de facto omnem peccandi affectum excludat, ad ejus tamen valorem ſufficit quod pœnitens exiſtimet, & invincibiliter putet, ſe habere attritionem, omnem peccandi affectum excludentem, quamvis revera attritio ejus, talem effectum non excludat. 9.

Sed contra: Quando aliquid eſt neceſſarium neceſſitate medii ad aliud habendum, illo omiſſo, ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter, non poteſt illud obtineri: Sed attritio excludens omnẽ
B peccandi affectum eſt neceſſaria neceſſitate medii ad valorem Sacramenti pœnitentiæ, cùm ſit pars eſſentialis illius: Ergo quamvis pœnitens invincibiliter putet attritionem quam habet de peccatis, omnem peccandi affectum excludere, ſi tamen revera illum non excludat, non faciet Sacramentum validum, ſed invalidum.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: 10.
Materia Sacramenti quæ requiritur ex divina inſtitutione, ita debet poni verè & in re, quod non poteſt ſuppleri per ignorantiam, vel exiſtimationem quantumcunque invincibilem; quia materia exiſtimata, non eſt materia inſtituta à Chriſto; Sacramentum autem eſſentialiter compo-
C nitur ex materia inſtituta, non ex materia exiſtimata, ut conſtat in omnibus Sacramentis; ſi quis enim in pane aut vino exiſtimato, ſed non vero, conſecret, nihil facit, & ſimiliter ſi baptizet in aqua exiſtimata naturali, ſed non vera; aut ſi contrahat cum conſenſu exiſtimato, ſed non vero, nihil efficit: Ergo cum materia pœnitentiæ ex inſtitutione Chriſti, juxta Concilium Tridentinum, ſit contritio, vel attritio, omnem peccandi affectum excludens, quantumcunque attritio omnem peccandi voluntatem cenſeatur excludere, ſi tamen revera illam non excludat, Sacramentum pœnitentiæ erit validum.

Confirmatur ampliùs: Ad valorem Sacramen- 11.
D ti pœnitentiæ non minus requiritur quod attritio quæ eſt pars eſſentialis illius, omnem peccandi affectum excludat, quàm quod ſit ſupernaturalis; utramque enim conditionem in ea requirit Tridentinum loco citato, dicens talem attritionem voluntatem peccandi debere excludere, & verum Donum Dei eſſe ac Spiritûs Sancti impulſum: Sed attritio naturalis, quamvis invincibiliter exiſtimetur ſupernaturalis, nõ ſufficit ad valorem Sacramenti pœnitentiæ, ut fatentur Adverſarii: Ergo nec attritio non excludens omnem peccandi affectum, quamvis illum excludere invincibiliter exiſtimetur.

Dico tertiò, Si quis habens quatuor peccata
E mortalia, tria declarat in confeſſione; & de eis attritionem habeat, ſupernaturalem quidem, ſed ex motivo particularis deformitatis eorum, aliud verò ex inadvertentia inculpabili non declaret, nec conſequenter de illo doleat, quia non putat ſe illud commiſiſſe, confeſſio ejus erit valida, licèt informis. 12.

Probatur breviter: Et in primis quod confeſſio illa ſit informis, ſive careat ſuo effectu, qui eſt remiſſio peccatorum, videtur certum. Nam in confeſſione unum peccatum non remittitur ſine alio: Sed in caſu poſito non remittitur pœnitenti illud peccatum quod ex inadvertentia inculpabili non declarat: Ergo nec alia quæ in confeſſione aperit remittuntur. Major patet, Minor probatur. Nũquam

quam remittitur peccatum, niſi habenti dolorem formalem aut virtualem de ipſo: Sed in caſu poſito pœnitens neque habet dolorem formalem neque virtualem de peccato omiſſo; non quidem formalem & explicitum, ut conſtat, cùm non cogitet de illo; neque etiam virtualem & implicitum, quia dolor de peccato ex motivo ipſi ſpeciali, v. g. de adulterio ex ſpeciali turpitudine ipſius, non eſt dolor virtualis de peccatis diverſæ rationis, putà de furto, vel de homicidio: Sed pœnitens in caſu poſito non dolet de tribus peccatis, niſi ex particulari motivo, & ex ſpeciali ipſorum turpitudine: Ergo non habet dolorem virtualem & implicitum de quarto.

13. Dices, quod quamvis illa attritio conſiderata præcisè ex proprio motivo non extendatur etiam virtualiter ad peccatum oblitum, bene tamen quatenus hîc & nunc conjungitur voluntati ſuſcipiendi Sacramentum, & redeundi in amicitiam divinam.

Sed contra: Voluntas ſuſcipiendi Sacramentum, neque formaliter, neque virtualiter opponitur peccato, neque etiam intentio quæcunque recuperandi divinam amicitiam; ut patet in eo qui orando petit hanc divinam amicitiam, quam tamen, ſi ſit in ſtatu peccati, non obtinet, niſi actum contritionis eliceat. Ergo attritio, ut conjuncta tali voluntati & intentioni, non ſe extendit, etiam virtualiter & implicitè, ad peccatum oblitum.

Quod verò in caſu poſito confeſſio ſit valida, ex eo probatur, quod etſi illa non ſit integra materialiter, bene tamen formaliter; ſicut contingit quando peccatum aliquod mortale tacetur in confeſſione, ex oblivione naturali & inculpabili. Aliunde verò ſufficit ad valorem confeſſionis, quod attritio ſe extendat ad omnia peccata quæ in confeſſione aperiuntur: Ergo licèt in caſu poſito per accidens non ſe extendat ad peccatum oblitum & omiſſum, hoc non obſtat valori confeſſionis. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Attritio eatenus ſolùm eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, quatenus fit ſenſibilis per confeſſionem peccatorum: Ergo ad valorem hujus Sacramenti ſufficit quod attritio ſe extendat ad omnia peccata quæ in confeſſione declarantur.

14. Dices, Qui ex juſta cauſa ſubticet in confeſſione aliquod peccatum cujus memoriam habet, ſi doleat tantùm de peccatis quæ aperit, non verò de illo quod ſubticet, Sacramentum eſt invalidum: Ergo idem in caſu poſito contingit.

Sed nego Conſequentiam & paritatem, nam in eo caſu confeſſio non eſt integra, etiam formaliter, ex eo quod pœnitens omittens contritionem de peccato cujus memoriam habet, ponit obicem effectui Sacramenti, ſubindéque peccat mortaliter: in noſtro verò caſu confeſſio eſt integra formaliter, quia peccatum ad quod attritio non ſe extendit, omittitur in cōfeſſione ex ignorantia invincibili, aut oblivione inculpabili.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

15. OBjicies primò contra primam concluſionem: Hæc duo inter ſe cohærere nequeunt, nempe quod Sacramentum ſit verum & validum, & tamen gratiam non cauſet, quandoquidem de ratione Sacramenti eſt eſſe cauſam gratiæ: Ergo repugnat dari confeſſionem validam, & tamen informem.

Reſpondeo negando Antecedens, & ad illius probationem dico, non eſſe de ratione Sacramenti cauſare actualiter gratiam, ſed habere vim & virtutem ad illam cauſandam, licèt interdum actualiter ob aliquam ſubjecti diſpoſitionem illam non cauſet: ſicut ignis ex ſe eſt cauſativus caloris, etſi ob aliquam ſubjecti indiſpoſitionem, illum non ſemper actu producat. 16.

Dices, Sacerdos non habet intentionem abſolvendi pœnitentem & conficiendi Sacramentum, niſi conferendo gratiam; quandoquidem ſi cognoſceret illum non eſſe ſufficienter diſpoſitū ad recipiendam gratiam, non poſſet abſque ſacrilegio ipſum abſolvere: Ergo repugnat Sacramentum pœnitentiæ eſſe validum, niſi de facto gratiam conferat. 17.

Reſpondeo quod licèt in caſu quo Sacerdos cognoſceret, pœnitentem non eſſe ſufficienter diſpoſitum ad recipiendum effectum Sacramentalis abſolutionis, non poſſet licitè ipſum abſolvere; ex eo tamen non ſequitur, quod non habeat intentionem abſolvendi, niſi conferendo de facto gratiā; aliàs ſimiliter ex eo quod non liceat ipſi baptizare adultū quē ſcit non eſſe diſpoſitū ad dignè ſuſcipiendum tale Sacramentum, ſimiliter dici poſſet quod non haberet intentionem baptizandi, niſi conferendo gratiam; quod tamen eſt falſum apud omnes, cùm certum ſit, baptiſmum, quamvis fictè ſuſceptum, non eſſe iterabile, atque adeò eſſe validum. 18.

Objicies ſecundò: Eadem attritio quæ eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, eſt etiam diſpoſitio ad effectum illius, unde Tridentinum nō diſtinguit in attritione rationem partis, & rationem diſpoſitionis: Ergo non ſtat Sacramentum pœnitentiæ eſſe validum, & conſtare materiâ ſibi debitâ, niſi ſit formatum, & niſi producat in pœnitente ſuum effectum, nempe gratiam & remiſſionem peccatorum. 19.

Reſpondeo quod licèt regulariter & per ſe, eadem attritio quæ eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, ſit etiam diſpoſitio ad effectum illius, ideóque Tridentinum non diſtinguat in attritione rationem partis & rationem diſpoſitionis; per accidens tamen & in aliquo caſu raro & extraordinario cōtingere poteſt, quod attritio ſit pars Sacramenti pœnitentiæ, & tamen non diſponat ad effectum illius; quando nimirum illa procedit ex motivo turpitudinis ſpecialis aliquorum peccatorum, ſubindéque nec formaliter nec virtualiter ſe extendit ad aliquid peccatum invincibiliter ignoratum, aut inculpabiliter oblitum; unde in eo ſolùm caſu exiſtimo poſſe dari confeſſionem validam, & tamen informem, ut in tertia concluſione declaravimus. 20.

Dices, Ut attritio ſit materia hujus Sacramenti, debet eſſe talis, quod ſemper illam poſſit verificari forma: Sed forma hujus Sacramenti, nimirum, *Ego abſolvo te à peccatis tuis*, non poteſt verificari ſuper attritionem quæ non eſt diſpoſitio ad gratiam; quia remotâ diſpoſitione ad gratiam & remiſſionem peccatorum, verificari non poteſt quod pœnitens à peccatis abſolvatur: Ergo attritio quæ non eſt diſpoſitio ad gratiam, nequit eſſe materia in Sacramento pœnitentiæ, nec habere rationem partis reſpectu illius. 21.

Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem; nam ut docet S. Thomas 3. p. quæſt. 84 art. 3. ad 5. ſenſus horum verborum, *Ego abſolvo te*, 22.

 non

non eſt, Ego tibi confero gratiam à peccatis ſolventem, ſeu peccata remittentem, ſed ego tibi Sacramentum abſolutionis impendo, ſeu Sacramentum abſolutivum à vinculis, remiſſivum peccatorum, & collativum gratiæ: hoc autem verificatur, etſi attritio non diſponat ad gratiam, & licèt de facto non remittantur peccata, ratione indiſpoſitionis ex parte ſubjecti, non tamen ex parte Sacramenti; ſicut ob eandem rationem, quando Baptiſmus fictè ſuſcipitur, verba formæ verificantur, licèt baptizatus, à peccatorum ſordibus tunc de facto non abluatur.

23. Objicies tertiò contra tertiam concluſionem: Peccata inculpabiliter oblita remittuntur in Sacramento pœnitentiæ, quamvis confeſſio ad ea non ſe extendat, ut docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. his verbis ſuprà relatis: *Peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum, eâdem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus. Ab occultis meis munda me Domine*: Ergo ſimiliter peccata inculpabiliter oblita remittuntur in hoc Sacramento, quamvis attritio ad ea non extendatur, ſubindéque tunc confeſſio non ſolùm eſt valida, ſed etiam formata.

24. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam & paritatem; notabile enim inter integritatem confeſſionis & integritatem attritionis reperitur diſcrimen; nam integritas cõfeſſionis ſolùm eſt de præcepto, non de neceſſitate medii; unde quomodocumque ſatisfiat illi præcepto, confeſſio manet integra formaliter; pœnitentia verò interior eſt medium per ſe requiſitum ad remiſſionem peccati; unde ſi reſpectu alicujus peccati hæc attritio non extenditur, non manet remiſſum, quia non applicatur ei medium per ſe neceſſarium.

25. Objicies quartò; Quando attritio eſt particularis, atque adeò non ſe extendit ad peccata omiſſa in confeſsione ex ignorantia inculpabili, confeſsio non ſolùm eſt valida, ſed etiam formata: Ergo falſum eſt in eo caſu dari confeſsionem validam ſimul & informem. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Tunc confeſsio producit gratiam, atque adeò eſt formata, quando pœnitens nullum ponit obicem gratiæ Sacramentali: Sed in illo caſu pœnitens nullum ponit obicem gratiæ Sacramentali; aliàs enim peccaret, quandoquidem obligatur ex præcepto divino non impedire effectum Sacramenti, atque adeò non apponere illi obicem. Ergo in tali caſu confeſsio non ſolùm eſt valida, ſed etiam formata.

26. Reſpondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem dico tunc confeſsionem Sacramentalem producere gratiam, quando pœnitens nullum ponit obicem neque poſitivum neque negativum gratiæ: in caſu autem quò ex ignorantia inculpabili ejus confeſsio non ſit de omnibus peccatis quæ commiſit, & dolor ſive attritio quam habet de illis quæ confitetur; non ſe extendat ad ea quæ non confitetur: quia non eſt ex motivo generali, ſed particulari; in illo, inquam, caſu, pœnitens ponit impedimentum gratiæ, non quidem poſitivum, ſed negativum, videlicet negationem extenſionis attritionis ad illa peccata quæ ex ignorantia invincibili non confitetur. Nõ peccat tamen ponendo hujuſmodi obicem, quia invincibiliter ignorat ſe illum apponere, eò quòd inculpabiliter ignoret, ſe alia peccata commiſiſſe, præter ea quæ declaravit in confeſsione.

27. Objicies quintò; Ille qui ex auxilio gratiæ facit id totum quod tenetur præſtare, & quod poteſt humano & morali modo, ad recipiendum effectum Sacramenti eſt ſufficienter diſpoſitus ad illum: Sed qui habet attritionem de aliquibus peccatis, & ex oblivione omnino inculpabili omittit aliud peccatum, facit id totum quod poteſt humano & morali modo; nihil enim aliud poteſt præſtare, ex hypotheſi illius oblivionis, maximè ſi ſupponatur ipſum non poſſe illam tollere; Ergo eſt ſufficienter diſpoſitus ad recipiendum effectum Sacramenti, ſubindèque in eo caſu confeſsio non eſt informis, ſed formata.

Reſpondeo primò, negando Minorem, ille enim poteſt habere attritionem ex motivo aliquo generali, virtualiter & implicitè ſe extendentem ad peccata inculpabiliter oblita 28.

Reſpondeo ſecundò, datâ Minori, negando Conſequentiam; ex eo enim quod hac factâ hypotheſi non poſsit aliud humano & morali modo præſtare, ſequitur tantùm quod excuſetur à nova culpa, non verò quod gratiam & remiſſionem peccatorum obtineat; quia carentia medii neceſſarii, nempe attritionis ad omnia peccata ſe extendentis, ſufficit ad impediendũ effectum Sacramenti pœnitentiæ, etiam ſine nova culpa.

ARTICULUS II.

Vtrum confeſſio ſemper debeat eſſe integra, vel interdum pœnitens ab ejus integritate excuſetur?

PRo reſolutione hujus difficultatis obſervandum eſt, duplicem ſolere à Theologis diſtingui confeſsionis integritatem, materialem unam, & formalem alteram. Materialis eſt, 29. quando aliquis confitetur quidquid per ſe loquendo neceſſariò confitendum eſt, omnia ſcilicet peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, & nondum debitè confeſſa. Formalis verò eſt, quando confitetur omnia quæ hìc & nunc tenetur confiteri, ita ut nullum mortale omittat ſine legitima excuſatione; tametſi fortè omittat aliqua, quæ propter oblivionem, aut aliam cauſam legitimam, non tenetur hìc & nunc confiteri. Hac diſtinctione præmiſsâ.

Dico primò, formalem integritatem ſemper 30. eſſe neceſſariam ad valorem confeſſionis, ſubindeque teneri pœnitentem declarare in confeſſione omnia & ſingula peccata, & quantùm ad ſpeciem, & quantùm ad numerum, & quoad circumſtantias ſpeciem mutantes, niſi aliqua cauſa graviſſima & urgens excuſet.

Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. ubi ſic dicitur: *Cùm univerſa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimicos reddant, neceſſum eſt, omnium etiam veniam, cum aperta & verecunda Confeſſione, à Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, proculdubio omnia divinæ miſericordiæ agnoſcenda exponunt; qui verò ſecùs faciunt, & ſcienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendũ proponunt. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina, nõ curat.* Quæ ultima verba deſumpſit ex Hieronymo, qui exponẽs illud Eccleſiaſtis 10 *ſi mordeat ſerpẽs in ſilentio*, &c. ſic ait: *Si erubeſcat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina, non curat.* Idem docet

docet can. 7. his verbis: *Si quis dixerit in Sacramento pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure divino, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur: & circumſtantias quæ peccati ſpeciem mutant, &c. Anathema ſit.*

31. Ratio etiam ſuffragatur: Primò, quia Deus in hoc Sacramento peccata remittit per modum judicii, mediâ accuſatione rei, & ſententiâ judicis: At ſententia judicis præſupponit integram accuſationem rei: Ergo & abſolutio Sacerdotis integram peccatorum confeſſionem. Quam rationem eleganter expendit Tridentinum loco primò citato ubi ſicait; *Dominum noſter Ieſum Chriſtum e terris aſcenſurum ad cœlos, Sacerdotes ſui ipſius Vicarios reliquiſſe, tanquam Præſides & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Chriſti fideles ceciderint, quo, pro poteſtate Clavium, remiſſionis aut retentionis peccatorum ſententiam pronuntient. Conſtat autem Sacerdotes judicium hoc, incognitâ causâ, exercere non potuiſſe: neque æquitatem in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie ac ſigillatim, ſua ipſi peccata declaraſſent.*

32. Secundò, Confeſſarius in hoc Sacramento nō ſolùm habet rationem Judicis, ſed etiam Medici: At medicus non poteſt ſapienter medicinam præſcribere niſi omnes morbos, totámque infirmi habitudinem perſpectam habeat: Ergo nec Sacerdos poteſt ſalutarem pœnitentiam præſcribere pœnitenti, niſi omnia & ſingula ejus peccata cognoſcat. Hanc etiam rationem inſinuat Tridentinum verbis ex Hieronymo ſuprà adductis, eámque fuſiùs exponit S. Thomas hîc artic. 2. in corp. ubi hæc habet: *In medicina corporali oportet quod medicum non ſolùm unum morbum contra quem medicinam dare debet, cognoſcat, ſed etiam univerſaliter totam habitudinem ipſius infirmi, eò quòd unus morbus ex adjunctione alterius aggravatur; & medicina, quæ uni morbo competeret, alteri nocumentum præſtaret; cùm quandoque aliquis contractus peccatis infectus ſit, et Gregorius in Paſtor. docet. Et ideo de neceſſitate confeſſionis eſt, quòd homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet: quod ſi non faciat, non eſt confeſſio, ſed confeſſionis ſimulatio.*

33. Tertiò, præceptum confeſſionis, ex Chriſti inſtitutione, ſubrogatum eſt præcepto contritionis: Sed contritio non delet peccata, niſi omnia deteſtentur. Ergo nec confeſſio, niſi omnia declarentur & Eccleſiæ clavibus ſubjiciantur. Quare S. Thomas eodem articulo in reſp. ad 2. *Sacerdos* (inquit) *confeſſionem audiens, vicem Dei gerit. & ideo debet ei fieri hoc modo confeſſio, ſicut fit contritio Deo. Vnde ſicut non eſſet contritio niſi quis de omnibus quæ memoriæ occurrunt, conteretur; ita non eſſet confeſſio, niſi quis de omnibus quæ memoriæ occurrerint, confiteatur.*

34. Dices, Poteſt quis abſolvi ab una excommunicatione & non ab alia: Ergo & remitti unum peccatum, & non remiſſo altero, ſubindéque neceſſe non eſt, ut pœnitens de omnibus peccatis quæ memoriæ occurrunt confiteatur.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; excommunicatio enim conſiſtit in extrinſeca privatione participationis bonorum ſpiritualium, nempe Sacramentorum, & ſuffragiorum Eccleſiæ; quæ privatio induci poteſt ob plures titulos, quorum unus tolli poteſt ſine alio; at verò peccatum inducit privationem gratiæ, & amicitiæ Dei, quæ cum nullo peccato mortali ſtare poſſunt; quare repugnat unum peccatum mortale remitti ſine alio. Ex quo intelliges, ad valorem Sacramenti pœnitentiæ requiri quod omnia peccata mortalia uni Sacerdoti, & in una eadémque Confeſſione exponantur; ſi quis enim ſuam divideret Confeſſionem, & partem peccatorum uni Sacerdoti, & alteram partem alteri manifeſtaret, oporteret quod tunc unū peccatum remitteretur ſine alio; nam unus Sacerdos priùs abſolveret ab una parte peccatorum, & alter poſteriùs abſolveret ab altera, aliàs falſa foret alterutrius abſolutio. Unde in capite. *Conſideret* de Pœnit. diſt. 5. ſic habetur: *Caveat ſit pœnitens, ne verecundiâ ductus dividat apud ſe confeſſionem, ut diverſa velit diverſis Sacerdotibus manifeſtare. quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere* Quæ ſunt verba Auguſtini, vel Authoris libri de vera & falſa Pœnitentia cap. 14.

Quæres primò, utrum ſi aliquis dubitet, an commiſerit aliquod peccatum, vel an illud ſit mortale, vel an fuerit illud confeſſus, teneatur confiteri? 35.

Reſpondeo affirmativè cum S. Thoma in 4. diſtinct. 21. quæſt. 2. art. 3. ad 3. ubi hæc ſcribit: *Quando aliquis dubitat de aliquo peccato an ſit mortale, tenetur illud confiteri dubitatione in mente: quia qui aliquid committit vel omittit in quo dubitat eſſe mortale peccatum, peccat mortaliter, diſcrimini ſe committens. Et ſimiliter periculoſe ſe committit qui de hoc quod dubitat eſſe mortale negligit confiteri. Non tamen debet aſſerere illud eſſe mortale, ſed cum dubitatione loqui, & judicium Sacerdotis expectare, cujus eſt diſcernere inter lepram & lepram.* Obligatio ergo certa, non ſolùm regulatur penes ipſum factum, ſed etiam penes periculum; unde licèt factum ſit dubium, ſi tamen periculum eſt certum obligatio eſt certa. Sicut ſi quis eſt dubius de morbo, tenetur procurare remedium; ſi venator dubitet, an illud quod movetur, ſit homo, vel fera, tenetur non jaculari. Similiter etiam tenentur homines pro peccatis dubiis recurrere ad Deum, juxta illud Prophetæ: *Ab occultis meis munda me Domine. & ab alienis parce ſervo tuo*: Ubi etiam includuntur dubia, quia ex parte ſunt occulta. Oportet ergo pœnitentem de peccatis dubiis confiteri, præſertim in articulo mortis, ne periculo damnationis æternæ ſe exponat. Si quis verò dubitans an aliquod peccatum commiſerit, de eo tanquam dubio confeſſus eſt, ſi poſtea cognoſcat eſſe certum, tenetur illud iterum confiteri ut certum. Quemadmodum ſi dubitaſſet ne mortale an veniale, poſteáque deprehenderet eſſe mortale, tenetur de illo tanquam de mortali rurſus confiteri; quia in illis caſibus notabiliter variatur judicium Confeſſarii, eò quòd tale peccatum de materia dubia vel non neceſſaria, in materiam certam, vel neceſſariam transferatur.

Quæres ſecundò, utrum mentiri in rebus ad Confeſſionem pertinentibus, nempe negando te feciſſe aliquod peccatum quod feciſti, ſit peccatum mortale contra integritatem Confeſſionis? 36.

Reſpondeo quod ſi pœnitens neget ſe feciſſe aliquod peccatum mortale quod tenetur confiteri, peccat contra integritatem Confeſſionis, & Sacramentum facit eſſe irritum: nam ſi omittendo liberè confiteri illud peccatum, redderet Sacramentum irritum, multò magis negando ſe illud feciſſe. Si verò neget ſe feciſſe aliquod peccatum

tum

tum veniale quod fecit, aut aliquod mortale, de quo aliàs confeſſus eſt, & cujus cognitio non eſt neceſſaria ad valorem præſentis confeſſionis, non peccat contra ejus integritatem; quia tale mendacium concomitanter ſe habet ad Sacramentum, nec ei gravem injuriam affert, cùm peccata venialia, aut mortalia aliàs confeſſa, non ſint materia neceſſaria confeſſionis. Imò addit Suarez, poſſe totaliter excuſari à peccato veniali, cùm quis interrogatus negat ſe veniale commiſiſſe, quod re vera commiſit; quia quando judex non interrogat juridicè, non mentitur aliquis negando factum, quia non cenſetur ſimpliciter negare ſe feciſſe, ſed negare ita feciſſe, ut teneatur in tali foro illud revelare.

37. Quæres tertiò, an qui fecit confeſſionem generalem, & ſimul exponit aliqua mortalia, quæ non eſt antea confeſſus, teneatur dicere peccata hæc fuiſſe commiſſa poſt ultimam confeſſionem, ſeque de illis nondum eſſe confeſſum?

Reſpondeo affirmativè, quidquid in contrarium dicant Bonacina, Diana, Delugo, & alii. Ratio præcipua hujus reſolutionis eſt, quia variatur notabiliter judicium Confeſſarii, quando putat peccata mortalia non fuiſſe confeſſa, ac quando exiſtimat illa aliàs fuiſſe confeſſa & remiſſa, & longè minorem ſolet injungere ſatisfactionem pro peccatis jam confeſſis & remiſſis, quàm pro illis quæ nunquam fuêre in confeſſione expoſita, & Eccleſiæ clavibus ſubdita: quæcunq; autem notabiliter variare ſolent judicium Confeſſarii, debent in confeſſione exponi. Qua de cauſa dicemus articulo ſequenti, circunſtantias notabiliter aggravantes, debere neceſſariò in confeſſione explicari.

38. Dico ſecundò, materialem integritatem non ſemper eſſe neceſſariam ad valorem confeſſionis, vel ad fructum Sacramentalem percipiendum. Ita docent communiter Theologi, & colligitur manifeſtè ex Tridentino ſeſſ.14. cap.5. ubi de confeſſione diminuta per accidens propter oblivionem, ſic ait: *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt in univerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.* Quæ autem eſt ratio de oblivione, eadem eſt de quavis alia impotentia phyſica, vel morali; quia integritas confeſſionis debet eſſe moraliter poſſibilis, nec repugnare aliis præceptis majoribus, quale eſt præceptum charitatis; nam ex doctrina D. Bernardi lib. de Præcepto & Diſpenſ. quod propter charitatẽ introductũ eſt, non debet contra charitatem exerceri. Unde multæ ſunt cauſæ excuſantes ab integritate confeſſionis.

Prima eſt oblivio, de qua Tridentinum citatum, quando ſcilicet quis adhibitâ ſufficienti diligentiâ, non meminit alicujus peccati.

Secunda eſt impotentia, ut ſi pœnitens amiſsâ loquelâ, vel in phreneſim verſus, nequeat confeſſionem perficere, tunc enim uno peccato audito, abſolvendus eſt. Item ſi tempore procellæ, incendii, belli, timeatur mors, danda eſt abſolutio quo tempore poſſunt multi aliquod peccatum altâ voce confitentes, ſimul abſolvi.

Tertia eſt periculum alicujus gravis damni ſibi vel proximo imminentis: putà ſi rationabiliter timeatur Confeſſorem non ſervaturum ſigillum, ſed vel pœnitentem vel alium complicem infamaturum, aut ſi prævideatur quod Confeſſarius incitaturus ſit pœnitentem ad peccatum. Præceptum enim integrè confitendi, quamvis divinum, eſt merè poſitivum: Præcepta verò poſitiva, non obligant cum tanto diſpendio & nocumento, ut indicavit Chriſtus Matth.12. ubi Diſcipulos in gravi fame vellentes ſpicas die Sabbathi, & Davidem cum ſociis de panibus propoſitionis comedentem, excuſavit à transgreſsione præcepti de non violando Sabbatho, & de non comedendis panibus propoſitionis, quibus non licebat veſci, niſi ſolis Sacerdotibus.

Ad hoc autem ut hæc peccati celatio debitè fiat, tria requiruntur. Primum, quod periculum ſcandali ſeu damni ſit grave, & notabile, & non fundetur in levibus cojecturis. Secundùm, quòd non poſsit commodè differri confeſsio, nec ſit alius Sacerdos cui pœnitens poſsit abſque periculo integrè confiteri. Tertium, quòd illud vel illa ſolùm peccata prætermittat, quæ judicaverit illi periculo vitando neceſſaria. 39.

Demum ex parte abſolventis integritas confeſsionis excuſatur, ſi ipſius mors, aut loquelæ defectus timentur, antequam totam poſsit audire confeſsionem, & alius Sacerdos advocari nequeat; nam tunc audito aliquo peccato, impendenda eſt abſolutio. Idem fieri poteſt, ſi tempore peſtis Sacerdos timeat ſibi mortem, ſi diu cum ægroto confitente moretur. 40.

Contra iſtam concluſionem objici poteſt: In nullo prorſus caſu licitum eſt dimidiare Sacramentum Euchariſtiæ, conſecrando unam materiam ſine alia, panem v.g. ſine vino: Ergo nec confeſsionem Sacramentalem. 41.

Sed negatur conſequentia & paritas: Ratio diſcriminis eſt, quia cùm ſacerdotalis confeſſio, ſit actus quidam moralis & humanus, præceptum de illius integritate metiendum eſt, juxta poſſibilitatem moralem, & regulas prudentiæ. At verò Sacramentum Euchariſtiæ non habet pro materia vel forma actum aliquem humanum, ac proinde præceptum de illius integritate, abſolutè intelligi debet, & abſque limitatione.

Objicitur etiam: Confeſſio ſuccedit contritioni: Ergo ſicut contritio non remittit peccata, niſi cadat ſuper omnia; ita nec confeſſio, niſi ſit de omnibus. 42.

Confirmatur: Peccata remitti nequeunt vi Sacramenti pœnitentiæ, niſi ſubjiciantur clavibus Eccleſiæ: Sed peccata quæ tacentur, non ſubjiciuntur clavibus Eccleſiæ, quia nequit peccatum ſubjici clavibus, niſi manifeſtetur Confeſſori: Ergo peccata quæ tacentur, remitti nequeunt ex vi Sacramenti pœnitentiæ.

Ad objectionem reſpondeo, quòd non quævis confeſſio ſuccedit contritioni, ſed confeſſio integra formaliter; unde ut per confeſſionem peccata omnia remittantur; & homo perfectè Deo reconcilietur, ſufficit quòd illa ſit integra formaliter, quamvis interdum careat integritate materiali. 43.

Ad confirmationem dico, quòd peccata quæ ex juſta cauſa in confeſſione tacentur, ſubjiciuntur indirectè clavibus Eccleſiæ, ſubindéque ſimul cum confeſſis remittuntur, ut de peccatis inculpabiliter oblitis docet Tridentinum ſuprà relatum.

* *
*

Art.

ARTICULUS III.

An ad integritatem confeſſionis neceſſarium ſit declarare circumſtantias peccatorum, intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantes?

44 SUpponimus circumſtantias peccatorum eſſe
triplicis generis; aliquæ enim mutant ſpeciem
peccati; ut ſi furtum fiat in loco ſacro, tranſit in
ſacrilegium; ſi fornicatio ſiat cum conjugata,
mutatur in adulterium; ſi cum conſanguinea, in
inceſtum. Aliæ verò aggravant tantùm notabili-
ter intra eandem ſpeciem, ut furtum mille aureo-
rum eſt notabiliter gravius furto unius aurei. Aliæ
demum nec ſpeciem mutant nec notabiliter ag-
gravant, nec occidere hominem ferro vel ligno.
Conveniunt omnes, primas eſſe neceſſariò con-
fitendas, tertias non neceſſariò; unde ſolùm diffi-
cultas eſt & controverſia de intermediis; has enim
negant plures celebres Theologi & Caſuiſtæ de-
bere propter integritatem confeſſionis, neceſſa-
riò explicari; alii verò affirmant, & adhuc ſub
judice lis eſt, cùm hanc celebrem controverſiam
Tridentinum dirimere noluerit, ſed eam judicio
& diſputationi Theologorum decidendam reli-
querit. Pro parte negativa ſtant S. Bonaventura,
D. Antoninus, Durandus, Paludanus, Sylveſter,
Angelus, Navarrus, Joannes Medina, Vazquez,
Valentia, Toletus, Beccanus, Mæratius, Delugo,
& alii. Affirmativam ſequuntur Thomiſtæ com-
muniter, Suarez, Martinonus, Amicus, Emanuel
Sa, Ægidius Coninck, aliique permulti, quæ ſen-
tentia videtur probabilior, & Tridentino con-
formior. Unde ſit

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

DIco igitur, circumſtantias valde notabiliter
aggravantes malitiam peccatorum intra ean-
dem ſpeciem, neceſſariò explicandas eſſe in con-
feſſione, ut illa integra ſit.

45. Probatur primò ex Tridentino, quod licèt no-
luerit expreſsè definire hanc quæſtionem inter
Authores controverſam, non obſcurè tamen fa-
vet noſtræ concluſioni & ſententiæ ſeſſ. 14. cap. 5.
docet enim talem requiri confeſſionem ex qua
Sacerdos rectè de criminum gravitate judicare
poſſit: Sed hoc fieri nequit, niſi circumſtantiæ
intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantes in
confeſſione declarentur: Ergo hujuſmodi cir-
cunſtantiæ in confeſſione explicandæ ſunt. Major
patet, Minor probatur. Furtum enim mille au-
reorum ſine comparatione gravius eſt, quàm fur-
tum unius aurei: quonam igitur pacto Sacerdos
poterit rectè judicare quàm graviter fur peccave-
rit, ſi neſciat an furatus ſit mille aureos, an unum
tantùm?

46. Confirmatur primò: Concilium ibidem ſic ait:
*Conſtat Sacerdotes non poſſe ſervare æquitatem in in-
jungendis pœnis, ſi in genere duntaxat, & non potiùs
in ſpecie ac ſigillatim peccata cognoſcant.* At hæc ra-
tio probat confitendas eſſe circumſtantias intra
eandem ſpeciem notabiliter aggravantes, putà
quantitatis, nam per ſe notum eſt, majorem pœ-
nam eſſe injungendam ei qui unico actu eripuit
multa millia aureorum, putà Principi, qui uno

A edicto injuſto multos ſpoliavit, quàm ei qui fecit
tria furta, quibus tres tantùm aureos abſtulit.
Idem conſtat in homicidio, major enim pœna &
ſatisfactio injungi debet ei qui diſploſione tor-
menti majoris, occidit centum homines, quàm
ei qui enſe unum duntaxat interfecit.

Confirmatur ſecundò: Concilium ibidem do- 47.
cet, non ſolùm ſpeciem, ſed etiam numerum pec-
catorum mortalium eſſe in confeſſione explican-
dum: Ergo cenſet circunſtantias intra eandem
ſpeciem notabiliter aggravantes, eſſe in confeſ-
ſione explicandas. Conſequentia probatur, quia
peccatum habens circunſtantiam notabiliter ag-
gravantem, vel habet plures malitias diſtinctas, ut
B ex profeſſo probat Martinez in Tractatu de Pec-
catis, vel ſaltèm æquivalet quantùm ad gravita-
tem pluribus peccatis, & eſt virtualiter multiplex;
ut patet in furto mille aureorum, quod quan-
tùm ad malitiam & gravitatem æquivalet mille
furtis unius aurei. Et in odio per integrum diem
vel annum durante, quod æquivalet & virtuali-
ter continet plures actus odii; quia continuatio
peccati, eſt virtualis quædam diſtinctio peccato-
rum.

Probatur ſecundò concluſio: Illa circunſtantia 48.
eſt in confeſſione neceſſariò explicanda, quæ eſt
materia neceſſaria confeſſionis: Sed circunſtantia
intra eandem ſpeciem notabiliter aggravans, eſt
C materia neceſſaria confeſſionis: Ergo in confeſ-
ſione neceſſariò explicari debet. Major patet, Mi-
nor probatur. Illa circunſtantia eſt materia ne-
ceſſaria confeſſionis, propter quam peccatum ali-
quod poteſt ab Epiſcopo vel Summo Pontifice
reſervari: Sed Epiſcopi vel Summus Pontifex
poſſunt ſibi reſervare, & interdum ſibi reſervant
peccata, ratione alicujus circunſtantiæ notabili-
ter aggravantis quam habent adjunctam, putà in-
ceſtum cum propria ſorore, vel matre, non verò
cum nepte aut conſobrina: Ergo circunſtantia in-
tra eandem ſpeciem notabiliter aggravans, eſt
materia neceſſaria confeſſionis: Minor patet, &
conceditur ab Adverſariis, qui fatentur in eo ca-
D ſu circunſtantiam notabiliter aggravantem, per
accidens, & propter illam reſervationem, eſſe in
confeſſione neceſſariò declarandam. Major etiam
ex eo conſtat, quòd Eccleſia nunquam ſibi reſer-
vat nec reſervare poteſt venialia, aut mortalia
aliàs ritè confeſſa; quia hujuſmodi peccata non
ſunt materia neceſſaria, ſed libera confeſſionis;
unde ſi pariter circunſtantiæ intra eandem ſpeci-
em notabiliter aggravantes, eſſent materia libe-
ra confeſſionis, non poſſet Eccleſia ſibi reſervare
aliquod peccatum, ratione alicujus circunſtan-
tiæ notabiliter illud intra eandem ſpeciem ag-
gravantis.

Probatur tertiò concluſio: Circunſtantia nota- 49.
E biliter aggravans, licèt intra eandem ſpeciem,
majorem nonnunquam malitiam addit, quàm
quæ variat ſpeciem: Ergo ſi hæc in confeſſione
explicanda eſt, etiam illa. Conſequentia patet,
Antecedens verò probatur. Furtum centum mil-
le aureorum, vel occiſio centum mille hominum,
abſolutè continet in ſe majorem malitiam, quàm
furtum unius aurei, vel occiſio unius hominis in
Eccleſia.

Confirmatur: Si circunſtantia varians ſpeciem 50.
peccati, non adderet ipſi novam malitiam, cer-
tum eſt quod non teneremur eam explicare: Ergo
cauſa neceſſitatis in explicatione circunſtantiæ,
non eſt differentia ſpecifica, ſed adjecta malitia:
Ergo ubi eſt malitia notabilis ſuperaddita, ſive ſit

ejuſdem ſpeciei vel alterius, oportebit eam explicare: unde cùm circunſtantia notabiliter aggravans intra eandem ſpeciem, ſuperaddat eo ipſo notabilem malitiam, non ſatisfacit integritati confeſſionis qui eam non explicat.

51. Demum ſuaderi poteſt concluſio ex variis abſurdis & inconvenientibus quæ ſequuntur ex adverſa ſententia. In primis enim ex illa ſequitur nullum actum externum eſſe in confeſſione explicandum, ſed ſolùm internum affectum efficacem; cùm enim juxta probabiliorem & communiorem ſententiam, tota malitia peccati deſumatur ab affectu interno, & nullo modo ex opere externo, opus externum eſt ſola circunſtantia peccati, quia nullam novam malitiam, ſaltèm ſpecificam & eſſentialem, ei ſuperaddit.

Secundò ſequitur, quod ille qui cum ſorore ſua concubuit, ſatisfaciat præcepto confeſſionis, ſi dicat ſe inceſtum commiſiſſe; inceſtus enim cum propria ſorore, vel cum alia conſanguinea vel affini, ſunt ejuſdem ſpeciei in eſſe moris, & primum habet tantùm aggravare in ſpecie inceſtûs; quia ex communi ſententia, quam inſinuat D. Thomas 2.2. quæſt. 154. art. 9. ad 2. omnia peccata inceſtûs ſunt ejuſdem rationis & ſpeciei.

Tertiò ſequitur, quod qui immaniter amputaſſet alicui aures, & brachia, & pedes, linguámq; ei abſcidiſſet, atque oculos effodiſſet, dummodo illum non occidiſſet, ſatisfaceret præcepto confeſſionis, dicendo ſe graviter aliquem vulneraſſe. Et qui diſploſione tormenti bellici occidiſſet mille homines, ſufficienter ſuum delictum explicaret, dicendo ſe reum eſſe homicidii. Item qui edicto injuſto bona totius reipublicæ expilaſſet, & cives omnes bonis propriis ſpoliaſſet, ſatisfaceret dicendo ſe in materia gravi furatum eſſe.

52. Nec valet quod ait Valentia, nempe quantitatem furti non eſſe verè & propriè circunſtantiam ipſius actionis furti, ſi in individuo furtum conſideretur, ſed potius determinatum illius objectum morale, atque adeo quiddam pertinens ad illius ſubſtantiam in individuo conſideratam. Non valet, inquam, hoc enim eſt expreſsè contra D. Thomam 1. 2. quæſt. 7. art. 3. Ariſtotelem 3. Ethic. cap. 1. & Ciceronem in ſua Rethorica cap. 1. qui aſſignantes ſeptem circunſtantias actuum humanorum, videlicet *Quis, quid, ubi, quibus auxilus, cur, quomodo, quando*, dicunt pertinere ad ſubſtantiam furti, quod res ſit aliena; quod autem multùm vel parum, pertinere ad circunſtantiam *quid*. Verba D. Thomæ ſunt: *Conditio cauſa ex qua ſubſtantia actûs dependet, non dicitur circunſtantia, ſed aliqua conditio adjuncta, ſicut in objecto non dicitur circunſtantia furti, quòd ſit alienum, hoc enim pertinet ad ſubſtantiam furti, ſed quòd ſit magnum vel parvum.*

§. II.

Solvuntur Objectiones.

53. OBjiciunt primò Adverſarii: Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. doctrinaliter definiens, quæ circunſtantiæ explicandæ ſint, meminit ſolùm earum quæ ſpeciem mutant: Ergo aliæ explicandæ non ſunt; alioquin doctrina Concilii diminuta eſſet, neque vera eſſent hæc verba quæ ibidem addit, *Nihil aliud à pœnitentibus exigitur &c.*

54. Reſpondeo Concilium ideo explicitè non meminiſſe loco citato, niſi earum circunſtantiarum quæ mutant ſpeciem, quia controverſiam inter

A Theologos de aliis quæ non variant ſpeciem noluit definire. Cæterùm cum hoc ſtat, rationem quam tradit, ob quam explicari debeant illæ quæ variant ſpeciem, oſtendere implicitè neceſſitatem explicationis aliarum, ut in prima probatione concluſionis oſtenſum eſt. Unde Catechiſmus Romanus, juſſu Pii V. editus, de Sacram. pœnitentiæ, §. *Sed quoniam.* docet juxta mentem Tridentini, non modò peccata omnia, ſed etiam circunſtantias, quæ peccati gravitatem valde augent vel minuunt explicandas eſſe.

Addo quod, ex eo quod ſpecies & numerus peccatorum mortalium in confeſſione neceſſariò explicari debent, rectè colligitur, etiam circun-
B ſtantias intra eandem ſpeciem aggravantes, declarandas eſſe; quia circunſtantia notabiliter aggravans (ut in tertia probatione diximus) majorem interdum malitiam addit, quàm quæ variat ſpeciem; & peccatum habens circunſtantiam notabiliter aggravantem, nonnunquam eſt virtualiter multiplex; ùt patet in furto mille aureorum, quod æquivalet mille furtis unionis aurei.

Ad id quod ſubditur dicendum eſt, quod cùm Concilium addit: *Nihil aliud à pœnitentibus exigitur*, non vult nihil aliud exigi, quàm ut ſpecies & numerus peccatorum declarentur, ſed nullum alium actum ad valorem confeſſionis requiri, quàm examen & confeſſionem peccatorum, cum 55.
C ſufficienti dolore de ipſis, ut patet ex verbis illis quæ ſtatim ſubjungit: *quàm ut poſtquam quinque diligentiùs ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit.*

Objiciunt ſecundò: D. Thomas in 4. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 5. ſic ait: *Alii verò dicunt, quod non ſunt neceſſariò confitenda niſi circunſtantia quæ ad aliud genus & ſpeciem peccati mortalis trahunt, & hoc probabilius eſt*: Ergo cenſet probabilius eſſe, quod ſolæ circunſtantiæ mutantes ſpeciem non ſunt confitendæ. 56.

Reſpondent Soto, Cano, & alii ex noſtris Tho- 57.
D miſtis, D. Thomam loco citato non ex propria mente, ſed ex aliorum opinione hanc quæſtionem reſolviſſe, referendo ſcilicet opiniones ſui temporis. Sed hæc reſponſio diſplicet, quia licèt D. Thomas ibi referat duas opiniones ſui temporis, quarum una affirmabat confitendas eſſe circunſtantias aggravantes, alia verò id negabat, iſtam dicit eſſe probabiliorem, ſubindéque illam præfert alteri. Unde

Meliùs reſpondetur, fuiſſe quoſdam tempore D. 58.
Thomæ, qui dicebant aliquas circunſtantias quæ non valde notabiliter aggravant, eſſe neceſſariò confitendas, ut ſi ille qui commiſit peccatum ſit Epiſcopus, vel Generalis ordinis, ſi com-
E miſit peccatum in die ſeſto &c. quia circunſtantias illas notabiliter aggravare exiſtimabant. Unde quando S. Doctor ait, circunſtantias notabiliter aggravantes non eſſe de neceſſitate confitendas, ſed tantùm mutantes ſpeciem intendit ſolū excludere illas circunſtantias adductas, ſed non propterea negat circunſtantias verè & valde notabiliter aggravantes, quales ſunt illæ quas probando concluſionem adduximus, eſſe neceſſariò in confeſſione explicandas. Quòd autò hæc ſolutio legitima ſit, & ab Authore intenta, apertè colligitur ex ratione ipſius; ait enim ideo circunſtantias aggravantes non eſſe confitendas, ſed tantùm ſpeciē mutantes, *quia venialia nō ſunt de neceſſitate confeſſionis, ſed tantùm mortalia, qua-*

quan-

quantitatem infinitam quodammodo habent. Ex qua ratione conſtat, D. Thomam ſolùm excludere circunſtantias quæ ſunt intra lineam peccati venialis, & quæ quantitatem infinitam non habent, quales ſunt circunſtantiæ adductæ, temporis facti, qualitatis perſonæ, & ſimiles: circunſtantiæ verò notabiliter aggravantes, de quibus nunc agimus, non ſunt hujuſmodi; nam illæ, etiam juxta Adverſarios, habent in infinitum augere malitiam peccati intra propriam ſpeciem, id eſt talis ſunt naturæ, ut de ſe ſufficerent ad conſtituendum actum in ſpecie malitiæ moralis, atque adeo ſunt intra lineam peccati mortalis.

59. Objiciunt tertiò: dein ad integritatem confeſſionis circunſtantiæ mutantes ſpeciem neceſſariò explicandæ ſont, quia conſtituunt diſtincta peccata: Atque circunſtantiæ aggravantes intra eadem ſpeciem, non addunt novum peccatum, unicum conſtituunt: Ergo ad integritatem confeſſionis non debent neceſſariò explicari.

60. Reſpondeo quod licèt circunſtantiæ notabiliter aggravantes intra eandem ſpeciem, non conſtituant formaliter diſtincta peccata, bene tamen virtualiter ſeu æquivalenter; unum enim peccatum notabiliter grave ex aliqua circunſtantia, æquivalet moraliter multis numero diſtinctis, ut ſuprà oſtenſum eſt; quare non ſatis explicantur quoad numerum peccata mortalia, non explicatis circunſtantiis intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantibus.

61. Objicies quartò: Homo non obligatur ad id de quo nullum extat præceptum: Sed nullum extat præceptum Divinum aut Eccleſiaſticum de confitendis circunſtantiis intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantibus: Ergo homo ad id non tenetur.

62. Reſpondeo negando Minorem, extat enim præceptum divinum de confitendis illis circunſtantiis, ex ipſa inſtitutione hujus Sacramenti ſequens; cùm enim ſit inſtitutum à Chriſto per modum judicii, quidquid requiritur ad hoc ut Sacerdos rectè de criminum gravitate judicare poſſit, cadit ſub præcepto divino; unde cùm explicatio circunſtantiarum intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantium, neceſſaria ſit ad hoc ut Confeſſarius rectum de gravitate criminum efformet judicium, ut ſupra oſtenſum eſt, ſub præcepto divino cadit.

63. Objicies quintò: Si neceſſarium ſit confiteri circunſtantias notabiliter aggravantes intra eandem ſpeciem, ſequitur eandem fore neceſſitatem confitendi circunſtantias notabiliter minuentes peccati gravitatem: Sed hoc videtur falſum, cùm Sacramentum pœnitentiæ non ſit ad ſe excuſandum, ſed accuſandum: Ergo & illud.

64. Reſpondet Suarez, negando ſequelam, exiſtimat enim non debere pœnitentem confiteri circunſtantias notabiliter minuentes peccati gravitatem, ob ratione in objectione adductam. Verũ oppoſitum multò probabilius eſt; quemadmodum enim numerus parvus peccatorum explicandus eſt, ut rectum de pœnitente feratur judiciũ, ſic & circunſtantia omnis notabiliter allevians: v.g. ſi mulier metu mortis conſentiat in fornicationem, debet talem circunſtantiam explicare in confeſſione; ſicut & qui peccat ex ignorantia, vel ex aliqua vehementi tentatione, ad hoc ut Sacerdos poſſit de ejus crimine rectũ judicium ferre. Ad probationem verò in contrarium dicendum eſt, quod licèt Sacramentum pœnitentiæ non ſit ad ſe excuſandum, ſed accuſandum, eſt tamen ita ad ſe accuſandum, ut ex ipſa accuſatione poſſit Sacerdos agnoſcere menſuram delicti, & juxta eam, debitam tantùm & non excedentem ſatisfactionem imponere: ad hoc autem requiritur, ut diximus, circunſtantiæ notabiliter minuentis explicatio.

Objicies tertiò: Difficile eſt diſcernere inter circunſtantias notabiliter & non notabiliter aggravantes intra eandem ſpeciem, quis enim definiet, quanta intenſio, vel quanta duratio actûs requiratur, ut peccatum notabiliter aggravetur intra eandem ſpeciem? Ergo jugum confeſſionis nimis durum ac moleſtum redditur in noſtra ſententia. 65.

Reſpondeo negando Antecedens, nam in quantitate magnitudinis & multitudinis, facillimum eſt diſcernere inter circunſtantias notabiliter & non notabiliter aggravantes, ùt patet in exemplis ſuprà adductis. In intenſione etiam & duratione, id non multùm difficile eſt; ſi enim pœnitens valde notabiliter excedat modum cõmunem peccandi, quoad durationem, vel quoad intenſionem actûs, eſt circunſtantia notabiliter aggravans, ſecùs verò quoties modus ordinarius peccandi, vel quoad durationem, vel quoad intenſionem actûs, non exceditur notabiliter. Unde ſi aliquis per multas horas perſeveraverit in actu odii Dei vel proximi, vel in aliqua turpi delectatione, aut ſi tanto odio exarſerit in inimicum, ut mortuum licèt, multoties confoderit, aut tale deſiderium habuerit, eſt circunſtantia notabiliter aggravans, in confeſſione neceſſariò explicanda. Similiter ſi totâ nocte concubuiſti cum meretrice, non ſatis eſt dicere, ſemel fornicatus ſum, ſed tempus exprimendum erit. 66.

Articulus IV.

An pœnitens poſſit, & debeat, propter integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis revelare?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur.

Certum eſt primò, quod quando poteſt ſine manifeſtatione complicis integra ſpecies peccati explicari, ex charitate tenemur perſonam complicis non revelare; ut ſi mulier rem habuit cum Epiſcopo, non debet circunſtantiam Epiſcopatûs explicare, quia hæc non variat ſpeciem, peccati, ſed ſufficit dicere rem, habuiſſe cum Sacerdote. 67.

Certum eſt ſecundò, quod ſi ſuppetat pœnitenti Confeſſarius, qui complicem non cognoſcat, tenetur ipſum adire. Similiter ſi poſſit ſe occultare, & ſe occultando efficere ne confeſſarius veniat in notitiam complicis, id etiam ex charitate præſtare tenetur. 68.

Tertiò certum eſt, quod ſi ſit morale periculum Confeſſorem extra confeſſionem infamaturum complicem, aut aliud grave nocumentum ei illaturum, pœnitens non debet illum manifeſtare, propter integritatem ſuæ confeſſionis; ſi enim ad vitandam propriam infamiam extra confeſſionem, licitum eſt pœnitenti tacere ſuum peccatum in confeſſione, ut articulo ſecundo oſten- 69.

ſum eſt, multò magis ad vitandum extra tribunal A pœnitentiæ infamiam proximi, licèt complicis.

70. Hæc ſunt certa & indubitata apud Theologos, ſed difficultas eſt, an ſi pœnitens non poſſit integram ſui peccati ſpeciem abſque manifeſtatione complicis explicare, nec adire alium Confeſſarium qui complicem ignoret, & aliunde nullum damnum complici timeatur ex malitia vel imprudentia Confeſſoris, an poſſit & teneatur pœnitens illum in confeſſione revelare, non obſtante illius infamiâ apud Confeſſorem, quæ ſequitur per ſe ex manifeſtatione talis peccati?

Partem negantem tenent Marſilius, Armilla, Navarrus, Viguerius, Cano, Petrus de Ledeſma, & Gregorius de Valentia; quamvis Cano limitet B ſuam ſententiam extra caſum mortis, & exiſtimet licitum eſſe pœnitenti in mortis articulo, propter integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis revelare; quia tunc (inquit) debet ſocius criminis diſpendium famæ pati, pro ſalute pœnitentis. Sententia tamen affirmans communis eſt apud Theologos tam domeſticos quàm extraneos, eique apertè favet D. Bernardus opuſculo de Formula honeſtæ vitæ verſus finem, ubi hæc ſcribit: *De nullo prorſus ſiniſtrè loquaris, quantumcumque ſit verum, vel manifeſtum, niſi in confeſſione, & hoc ubi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum.*

Dico igitur, quando pœnitens aliter ſuum C peccatum explicare non poteſt, quàm perſonam complicis revelando, poteſt, imò & tenetur, ob integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis indirectè manifeſtare.

71. Prima pars probatur primò: Quiſque licitè poteſt uti jure ſuo, quærendo propriam utilitatem corporis aut animi, etiam ſi inde ſequatur incommodum proximi, ut patet in muliere ſe decenter juxta ſtatum ſuum ornante, ex quo ornatu ſequitur amor inordinatus in juvene illam conſpicientes; ipſa enim non tenetur hunc deſerere ornatum, ſicut nec attenuare pulchritudinem naturalem, quæ multò magis incitativa eſt, nec recludi domo, ne ab illo juvene videatur. Item licitum eſt D contrahenti cum Gentili, ad validitatem contractûs, juramentum petere, licèt inde ſequatur proximi perjurium. Licitum etiam eſt, ad defenſionem propriæ vitæ, facere aliquid ex quo indirectè ſequatur mors alterius: Sed pœnitens habet jus ad faciendam integram confeſſionem, & conſulendum ſuæ ſaluti ſpirituali: Ergo poteſt perſonam complicis indirectè manifeſtare, quando ob integritatem ſuæ confeſſionis id neceſſarium eſt, tametſi ex tali manifeſtatione ſequatur aliqua infamatio complicis apud Confeſſarium: præſertim, cùm talis infamia ſit parvi momenti, & crimen complicis uni ſoli homini reveletur, qui locum Dei tenet, & æquè tenetur peccatum complicis ſub ſigillo ſervare, ſicut peccatum pœnitentis. E

72. Confirmatur: Poteſt pœnitens manifeſtare complicem, etiam extra confeſſionem, propter utilitatem ipſius complicis, putà ad correctionē & emendationem ejus, ut fatentur Adverſarii: Ergo cùm pœnitens magis teneatur propriam quàm complicis utilitatem procurare, à fortiori poteſt propter propriam utilitatem ſpiritualem, & ob integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis in confeſſione revelare.

73. Probatur ſecundò eadem pars: Jus accuſandi aliquem de aliquo delicto, eſt ſufficiens cauſa indicandi perſonam complicis ejus, ſi aliter non poſſit accuſari: Sed in foro pœnitentiæ pœnitens habet jus ſeſe integrè accuſandi: Ergo & manifeſtandi complicem, ſi aliter non poſſit ſeipſum integrè accuſare.

Confirmatur: Qui voluntariè ſe facit ſocium alicujus criminis, voluntariè etiam ſe ſubdit, 74. quantùm in ipſo eſt, cognitioni Judicis de tali crimine, quia voluntariè ſe facit circunſtantiam talis delicti: Ergo ſi crimen non poſſit cognoſci in judicio, abſque cognitione & manifeſtatione talis circunſtantiæ, nullam ei irrogat injuriam, qui habens jus manifeſtandi delictum Judici, circunſtantiam illam ipſi declarat.

Ex his probata manet ſecunda pars concluſionis, 75. nempe quod pœnitens teneatur ad integritatem ſuæ confeſſionis perſonam complicis revelare: cùm enim præceptum de integritate confeſſionis per ſe obliget, tenetur pœnitens ad illud implendum, quando id ei licitum eſt, nec ex alio majori præcepto, ab ejus impletione prohibetur: Ergo ſi licitè poteſt perſonam complicis revelare, quando ob integritatem ſuæ confeſſionis id neceſſarium eſt, quando non poteſt aliter Confeſſario manifeſtare delictum ſuum, ad id præcepto divino tenetur.

Confirmatur: Præceptum integritatis confeſ- 76. ſionis obligat ad confitenda peccata, etiam turpiſſima, non obſtante pudore & verecundiâ, ac detrimento famæ propriæ apud ipſum Confeſſarium ſubeundæ: Ergo à fortiori obligat ad ea manifeſtanda, etiam cum periculo famæ alienæ, ſi ſine illa non poteſt pœnitens ſuum peccatum integrè explicare. Conſequentia videtur manifeſta, quia plus requiritur ad obligandum aliquem ut ſeipſum infamet, quàm ut alienum crimen manifeſtet, cùm ex charitate magis teneamur vitare propriam infamiam, quàm alienam.

Poteſt etiam eadem pars concluſionis ſuaderi ex duobus inconvenientibus quæ ſequuntur ex adverſa ſententia. Si enim pœnitens non teneretur perſonam complicis revelare in confeſſione, quando aliter peccatum ſuum explicare non poteſt, inde poſſent pravi homines occaſionem ſumere graviſſima crimina perpetrandi, cognoſcentes quod uterque ratione alterius non teneretur crimen ſuum confiteri. Sequeretur etiam, non obligari conjugatos ad peccata confitenda, quæ in abuſu matrimonii committuntur, quando uterque eſt Confeſſori notus, ſubindéq; non poſſe peccata illa à Prælato reſervari; quod eſt nimia relaxatio hujus Sacramenti.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

Objicies primò: Pœnitens ob integritatem 77. ſuæ confeſſionis non poteſt infamare proximum apud Confeſſarium: At non poteſt ipſi revelare peccatum complicis, abſque gravi infamatione illius: Ergo pœnitens non poteſt ob integritatem ſuæ confeſſionis peccatum complicis revelare. Major eſt certa, nam ubi concurrunt duo præcepta, executio majoris præferenda eſt minori: majus autem & urgentius eſt præceptum de ſervanda fama proximi, cùm ſit juris divini naturalis, quàm de integritate confeſſionis, quæ eſt ſolùm juris divini poſitivi. Minor etiam ex eo videtur manifeſta, quòd pœnitens non poteſt peccatum complicis Confeſſori manifeſtare, niſi ipſe Confeſſarius formet pravum

vum conceptum de tali complice, præſertim ſi peccatum complicis ſit turpe, ut inceſtus ſororis, vel matris.

78. Confirmatur primò: Si pœnitens cognoſceret Confeſſorem revelaturum eſſe ſocium criminis, etiam uni duntaxat perſonæ, deberet ſuum crimen non confiteri; Ergo tenetur ſimiliter Confeſſario ipſi reticere illud crimen; non enim minoris eſt momenti bona opinio proximi apud meum Confeſſarium, quàm apud alium.

79. Confirmatur ſecundò: Ideo infamatio ſui ipſius apud Confeſſarium, & alia confeſsionis incommoda, nempe magna verecundia quam patior in illa, non ſufficit ad me excuſandum ab integritate confeſsionis, quia talia incommoda mea abundè compenſantur ex fructu copioſiſſimo Sacramenti quem recipio, vel recipere poſſum; Sed infamatio proximi apud Confeſſarium in dicto caſu, nullo fructu compenſatur: Ergo non eſt licita in confeſſione.

80. Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem, revelatio enim peccati complicis in confeſſione, non eſt detractio ipſius, ſive infamatio, niſi materialiter, ut colligitur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 73. art. 2. ubi ſic ait: *Contingit quandoque quod aliquis dicat aliqua verba, per quæ diminuitur fama alicujus, non hoc intendens, ſed aliquid aliud: hoc autem non eſt detrahere per ſe & formaliter loquendo, ſed ſolùm materialiter, & quaſi per accidens. Et ſi quidem verba per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum vel neceſſarium, debitis circunſtantiis obſervatis non eſt peccatum, nec poteſt dici detractio.* Cùm ergo revelatio complicis in confeſſione, non fiat animo infamandi ipſum, & pœnitens ſolùm intendat uti jure quod habet ad ſeipſum integrè accuſandum in confeſſione, hæcque integritas accuſationis ſui ipſius in tribunali pœnitentiæ, & jus ad illam, non minùs ſit rationabilis cauſa declarandi peccatum occultum complicis, quàm jus accuſandi alium in foro externo, ſit cauſa ſufficiens ad eum accuſandum, cum manifeſtatione complicis, ſi nequeat aliter integra & ſufficiens de ipſo accuſatio formari; hinc fit quod talis revelatio complicis in confeſſione, non ſit detractio de illo, aut ejus infamatio, niſi materialiter; ſicut nec, juxta Adverſarios, eſt detractio vel infamatio, quando manifeſtatur perſona complicis propter ipſius utilitatem. Unde

81. Ad primam confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem, nam revelatio complicis extra confeſſionem, non eſt ſicut ea quæ fit in confeſſione, neceſſaria ad integritatem confeſſionis, nec per conſequens ſufficiens ratio, ut non ſit detractio vel infamatio formalis, ſed tantùm materialis, ſicut ea quæ fit in ipſo pœnitentiæ tribunali.

82. Ad ſecundam confirmationem, nego Majorem; ſi enim vera eſſet, ſequeretur ex ea pœnitentem teneri ad declarandũ ſuum peccatum in confeſſione, etiam quando timet rationabiliter quod Confeſſarius ipſum alteri revelabit; tale enim etiam incommodum abundè cõpenſaretur ex fructu copioſiſſimo gratiæ Sacramentalis quã reciperet, cum hæc ſit majus bonum, quàm quod cumque nocumentum quod poteſt ſequi ex tali revelatione ſui criminis quam alteri à Confeſſario faciendam timet. Ratio ergo vera ob quam tenetur pœnitens integrè confiteri, etiam ſi ex hoc ſequatur infamia ejus apud Confeſſorem,

A eſt quia committendo tale crimen, eo ipſo voluntariè ſe ſubdidit cognitioni judicii, circa ipſum in tribunali pœnitentiæ exercendi; & Sacerdos tanquam Judex habet jus cognoſcendi tale delictum in illo foro. Hæc autem ratio idem omnino concludit etiã de declaratione complicis, utpote qui voluntariè ſe faciendo ſocium pœnitentis in crimine, voluntariè etiam ſe ſubdidit cognitioni talis judicii, ſi ad perfectionem ejus, & ſententiæ in eo ferendæ, neceſſaria ſit ejus manifeſtatio; ſicuti eſt neceſſaria, quando abſque ea non poteſt pœnitens integrè confiteri.

83. Objicies ſecundo cum Petro de Ledeſma: Peccatorum confeſſio non eſt abſolutè ad ſalutem B neceſſaria, niſi præſuppoſitâ ordinatione divinâ: At credibile non eſt Chriſtum Dominum voluiſſe hoc Sacramento inſtituere, cum diſpendio ac detrimento famæ proximi, & obligaſſe pœnitentẽ ad manifeſtandum Confeſſario crimen complicis, quando abſque ejus revelatione non poteſt integrè confiteri; Ergo pœnitens, ob integritatẽ materialem ſuæ confeſſionis, non tenetur, imò nec licitè poteſt, perſonam complicis revelare.

84. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem; cum enim Chriſtus inſtituerit Sacramentũ pœnitentiæ per modum veri judicii, ſicut in vero judicio habet accuſator jus declarandi crimen alterius, etiam cum declaratione complicis ejus, C quando ipſa eſt neceſſaria ad perfectionem judicii, licèt ex tali declaratione ſequatur dictamen complicis in fama: ita in tribunali pœnitentiæ, pœnitens qui eſt accuſator ſui ipſius, habet jus declarandi in confeſſione ſocium ſui criminis, ſi talis declaratio ſit neceſſaria ad integritatem confeſſionis judicialis, licèt ex ea ſequatur aliquod damnum in fama complicis apud Confeſſarium.

85. Objicies tertiò: Si pœnitens teneatur perſonã complicis revelare, ut ejus confeſſio ſit integra, ſequitur integritatem confeſſionis obligare ſimiliter ad detegendum peccatum alterius, quamvis non complicis, ſi ſine illo non poteſt pœnitens ſuum peccatum Confeſſori explicare, putà ſi D pharmacum dedit matri ad extinguendam prolẽ conceptam ex adulterio: At hoc dici nequit, cùm pœnitens nullum habeat jus ad revelandum peccatum in ejus ſocietate nõ commiſſum: Ergo &c.

86. Reſpondent aliqui concedendo ſequelam, exiſtimant enim non modò revelandam eſſe perſonam complicis, ſed etiam quamcunque aliam, quando aliter peccati ſpecies explicari nõ poteſt. Addunt tamen majorem in tali caſu adhibendã eſſe cautelam, majorémque ſolicitudinem quærendi Confeſſarium cui talis perſona non ſit nota.

87. Meliùs tamen reſpondetur, juxta principia ſuprà ſtatuta, negando ſequelam; per crimen enim quod proximus non commiſit, non ſe ſubdidit E ſicut complex perfectioni judicii in foro pœnitentiæ circa me exercendo; neque Confeſſarius ex eo quòd habeat jus cognoſcendi meum delictum, habet etiam jus cognoſcendi delictũ proximi, quod non eſt circunſtantia mei delicti, ſicut crimen complicis, quamvis per accidens ex declaratione unius ſequatur declaratio alterius.

88. Ex hoc intelliges, quod ſi frater commiſit inceſtum cum ſorore volente & conſentiente, tenetur in confeſſione circumſtantiam illam explicare, & ſororis perſonam & crimen Confeſſario detegere; ſecus verò ſi ſorori non conſentienti ſtuprum intulit; quia in primo caſu ſoror eſt complex criminis, & ſocia flagitii, non verò in ſecundo; unde tunc ſufficit quod frater qui per vim ſororem con-

conſtupravit, dicat ſe commiſiſſe inceſtum cum conſanguinea, eique vim intuliſſe, non explicando circunſtantiam perſonæ. A

89. Inferes etiam ex dictis, non licere ad explicandum peccatum veniale, vel etiam mortale, aliàs ritè confeſſum, revelare in confeſſione peccatum complicis: nam inſtitutio & præceptum confeſſionis non obligat ad explicanda integrè peccara venialia, aut mortalia, aliàs ritè confeſſa. Unde ſi ſoror venialiter peccaſſet in non ſatis promptè reſiſtendo violentiæ fratris, ſtuprum inferre parantis, non liceret ei in confeſſione fratris perſonam & crimen detegere, ſed teneretur circunſtantiam perſonæ occultare, quia in eo caſu non haberet jus, ob integritatem ſuæ confeſſionis, ad revelandum peccatum fratris; cùm peccata venialia, eorúmque circunſtantiæ, non debeant neceſſariò in confeſſione declarari. B

90. Tertiò ex dictis colligitur, quod ſi quis ſine neceſſitate & cauſa rationabili complicis crimen detexit Confeſſario, tenetur illi famam reſtituere, ſi poſſit, quia peccavit contra juſtitiam; difficillimum tamen eſt in eo caſu poſſe reſtituere; unde pœnitentes valde cauti & prudentes in confeſſione eſſe debent, & diligenter cavere, ne ſine neceſſitate perſonam & peccatum complicis Confeſſario manifeſtent; in quo multi ex ignorantia vel inconſideratione ſæpè delinquunt, unde à Confeſſore monendi & inſtruendi ſunt. C

91. Ad complementum hujus diſputationis ſciendum eſt, præter caſus ſoprà explicatos, adhuc eſſe duos in quibus pœnitens ab integritate confeſſionis excuſatur. Primus eſt, ſi Sacerdos ipſe qui confitetur, non poteſt ſuum peccatum aperire, niſi violando ſigillum confeſſionis, ſeu detegendo peccatum pœnitentis ſibi ante confeſſi. Tunc enim hoc peccatum reticendum eſſe docent communiter Theologi & Caſuiſtæ; quia nimirum Chriſtus in favorem pœnitentis, voluit Sacramentum pœnitentiæ tam ſtricto ſigillo munire, ut ſine pœnitentis conſenſu non poſſit ulla de cauſa Confeſſarius uti notitiâ peccatorum in confeſſione habitâ; unde licèt integritas confeſſionis ſit de jure divino ſicut obſervatio ſigilli confeſſionis, neceſſitas tamen ſervandi ſigillum, major eſt, quàm neceſſitas integrè confitendi. D

Secundus eſt, quando pœnitens habet aliqua peccata ſuperiori reſervata, nam tunc ſuperior poteſt, urgenti gravi aliquâ causâ, auditis reſervatis, ab illis tantùm pœnitentem abſolvere, & reliqua non reſervanda inferiori Sacerdoti committere. Id tamen non poteſt ſine urgenti cauſa; quia cùm integritas confeſſionis ſit de jure divino absque urgente & gravi aliqua cauſa, confeſſio dimidiari non debet. In eo autem caſu non tenetur pœnitens peccata reſervata à quibus à ſuperiori abſolutus eſt, rurſus inferiori confiteri, cùm nulla ſit obligatio bis confitendi ea peccata à quibus pœnitens ritè abſolutus eſt, niſi in caſibus ſuprà diſp. 8, art. 2, in fine expreſſis. E

* *
*

DISPUTATIO XI.

De Sigillo Confeſſionis.

Ad quæſt. 11. Supplementi.

Quæ docet S. Thomas quæſt. 10, de effectibus confeſſionis, patent ex dictis de effectibus pœnitentiæ. Unde hac prætermiſsâ quæſtione, quæ de ſigillo confeſſionis quæſt. 11. tradit, breviter hîc exponenda ſunt.

Articulus Primus.

Utrum Confeſſarius in omni caſu teneatur ſervare ſigillum confeſſionis?

§. I.

Quibusdam præmiſſis, concluſio affirmativa ſtatuitur.

Supponendum eſt ex D. Thom. hic art. 3. ſigillum confeſſionis nihil aliud eſſe quàm obligationem quâ Confeſſarius aſtringitur ad ſervandum ſecretum de iis rebus quæ audivit in confeſſione: hæc enim obligatio metaphoricè ſigillum appellatur quia ſicut ſecreta ſigillo obſignati ſolent ne aliis palam fiant; ita arcana peccatorum Confeſſori concredita, perpetuâ ſilentii lege, quaſi facto & inviolabili ſigillo, obſignari debent, ne aliis innoteſcant. 1.

Supponendum eſt ſecundò, ex triplici præcepto Confeſſorem obligari ad ſervandum ſecretū confeſſionis, naturali, divino, & humano. Naturali, quia eſt de jure naturæ ſervare commiſſum ſibi alterius depoſitum, tueri famam proximi, & non facere alteri quod tibi fieri non vis. Divino, quia confeſſio quæ eſt juris divini, ſine ſecreto eſſet nimis odioſa, & conſequenter impoſſibilis moraliter; qui autem præcipit finem, cenſetur etiam præcipere illa ſine quibus conſervari finis nequit. Humano denique, quia Eccleſia ſtrictiſsimè præcipit ſigillum confeſſionis ſervari, & pœnis graviſsimis ejus violatores ponit, ut patet ex canone *Sacerdos* de Pœnitentia diſt. 5. ubi ſtatuitur adverſùs infractores hujus ſigilli pœna depoſitionis, & perpetuæ peregrinationis. Quia tamen rarò ſanctificantur, qui frequenter peregrinantur, ut communiter dicitur, in capite *Omnis utriusque ſexûs* ſtatuitur eadem pœna depoſitionis; & loco peregrinationis incluſio perpetua in monaſterio arcto. Sic enim in eo dicitur; *Caveat autem omnino Sacerdos, ne verbo, aut ſigno, aut aliquo quovis modo, aliquatenus prodat peccatorem: ſed ſi prudentiori conſilio indiget, illud absque ulla expreſſione perſonæ cautè requirat; quoniam qui peccatū in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monaſterium detrudendum.* 2.

Ex his intelliges, quod ſicut ille qui furatur rem depoſitam in loco ſacro, velut in azylo peccat non ſolùm peccato furti, ſed etiam peccato ſacrilegii, contra religionem & reverentiam loci 3.

ſacri

ſacri; ita & qui violat ſigillum confeſſionis, non ſolùm peccat contra jus naturale ſecreti, ſed etiam contra religionem, & contra reverentiam debitam Sacramento. Unde triplex peccatum committit; primum detractionis, infamando proximum; ſecundum infidelitatis, non ſervando ſecretum; tertium ſacrilegii, contra reverentiam Sacramenti; quod ultimum eſt ſemper mortale, cùm alia duo ex levitate materiæ poſſint eſſe venialia. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

4. Dico, tam ſtrictam eſſe ſigilli confeſſionis obligationem, ut nequidem in periculo boni communis, aut in quantacunque neceſſitate, liceat illud violare. In hac concluſione conveniunt omnes Theologi & Canoniſtæ nemine excepto.

Probatur primò ex capite *Sacerdos*. ſuprà citato, ubi dicitur quod Sacerdos non debet revelare ſecretum confeſſionis, pro quocunque ſcandalo vitando.

5. Probatur ſecundò ratione divi Thomæ hic art. 1. Nunquam licet agere id quod eſt intrinſecè malum: Sed violare ſigillum confeſſionis eſt intrinſecè malum: Ergo in nullo caſu illud violare licet. Major patet, Minor probatur dupliciter. Primò, quia mentiri eſt intrinſecè malum: Sed revelare confeſſionem eſt mentiri; nam qui eam revelat, dicit ut homo ſe ſcire quod neſcit ut homo, ſed ut Deus, ſeu ut Dei vicarius. Ergo revelare confeſſionem eſt intrinſecè malum. Secundò, Agere contra ſignificationem Sacramenti, eſt intrinſecè malum, eſt enim gravis injuria contra Sacramentum: Sed violare ſigillum confeſſionis, eſt facere contra ſignificationem Sacramenti: Ergo eſt intrinſecè malum. Major conſtat, Minor probatur, quia hoc Sacramentum ſignificando gratiam, ſignificat remiſſionem peccatorum, quæ eſt tectio quædam & occultatio quam facit Deus de peccatis, quæ ampliùs non revelabuntur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, ad confuſionem pœnitentis. Ergo revelare peccata in confeſſione explicata, in confuſionem pœnitentis, eſt agere contra ſignificationem hujus Sacramenti.

6. Hanc rationem improbat Suarez: Tum quia (inquit) hæc ſignificatio non eſt eſſentialis Sacramento. Tum etiam, quia aliàs ſequeretur, quod non poſſet Confeſſarius, etiam de licentia pœnitentis, revelare confeſſionem.

Sed hæc frivola ſunt; Primum quidem, quia falſum eſt quod hæc ſignificatio non ſit eſſentialis Sacramento; cùm Sacramentum pœnitentiæ eſſentialiter ſignificet gratiam remiſſivam peccatorum, per quam teguntur ſeu remittuntur peccata. Secundum verò, tum quia quando Confeſſarius de licentia pœnitentis revelat confeſſionem, nulla fit injuria pœnitenti, nec ullam pœnitens inde confuſionem percipit. Tum etiam, quia in eo caſu pœnitens dando licentiam Confeſſario ut ſua peccata revelet, facit quod illud quod Sacerdos ſciebat ſolùm ut Deus, ſeu ut Dei vicarius, ſciat etiam ut homo, & ut perſona privata ut ait D. Thomas hîc art. 4. Unde in eo caſu Confeſſarius non violat ſigillum confeſſionis, ſed potiùs ipſe pœnitens illud ſolvit.

7. Probatur tertiò concluſio ab inconvenienti: Si enim aliquando liceret ſigillum cõfeſſionis violare, totaliter deſtrueretur Sacramentum pœnitentiæ; nam ubi ſcirent homines poſſe uno caſu ſua peccata confeſſa revelari, ſtatim deterrerentur ab hoc ſalubri ac neceſſario medio, probabiliter ſuſpicantes aliis etiam caſibus ſimiliter id licere; vel omnia ſua peccata in confeſſione non declararent, eò quòd non teneamur confiteri peccatum quod probabiliter ſuſpicamur eſſe à Confeſſore revelandum: unde etiam ſi daretur caſus quo liceret Confeſſori peccatum pœnitentis revelare, id tamen nunquam haberet poſſet effectum, quia in eo caſu pœnitens non teneretur ſuum peccatum confiteri. Ex quo intelliges, doctrinam oppoſitam, non ſolùm eſſe perniciosam Sacramento, & deſtructivam illius, ſed etiam inutilem fini propter quem exiſtimatur eſſe utilis, putà ad evitandum grave aliquod damnum reipublicæ imminens; nemo enim volet confiteri peccata, quorum proditio timebitur; & ita nunquam ejuſmodi mala poterunt impediri à prudentibus Confeſſariis, ut ſæpè impediuntur, dum inducunt pœnitentes, ut à mala voluntate deſiſtant.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Sicut ſecretum confeſſionis eſt de jure divino ita & ejus integritas, & tamen licitum eſt in aliquibus caſibus, diſputatione præcedenti recenſitis, facere confeſſionem non integram: Ergo pariter licitum erit in aliquo caſu revelare ſecretum confeſſionis. 8.

Reſpondeo primò, non omnem integritatem confeſſionis eſſe de jure divino, ſed eam duntaxat quæ moraliter eſt in potentia pœnitentis; unde iſta ſemper obligat, nullúſque poteſt aſſignari caſus, in quo liceat pœnitenti non facere confeſſionem formaliter integram; licèt plures adduci poſſint, in quibus non tenetur facere confeſſionem materialiter integram. 9.

Reſpondeo ſecundò, dato Antecedente, negando conſequentiam & paritatem; licèt enim illa duo præcepta ſint de jure divino, præceptum tamen de integritate eſt affirmativum, quod ſolùm obligat quando & quomodo fuerit expediens; atque adeò quando in aliquo caſu aliter expedire prudenter judicatur, licitum erit facere confeſſionem non integram. At præceptum de ſecreto confeſſionis non revelando, eſt negativum, ideóque ſemper obligat, & in omni caſu, nullo prorſus excepto, ea eſt enim natura præceptorum negativorum. 10.

Objicies ſecundò: Interdum revelatio confeſſionis neceſſaria eſt ad avertendum grave aliquod malum aut periculum reipublicæ imminens, putà ad impediendum ne aliqua hæreſis in Eccleſiam inducatur: Ergo in eo ſaltem caſu licitum erit revelare confeſſionem, præſertim cùm bonum commune totius Eccleſiæ, præferri debeat bono particulari ipſius pœnitentis. 11.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam: Tum quia revelatio ſecreti cõfeſſionis non eſt medium ordinatum ad ſuccurrendum neceſſitatibus & periculis hominum. Tum etiam, quia quod eſt intrinſecè malum (ſicut eſt violatio ſigilli confeſſionis, ut ſuprà oſtenſum eſt) nunquam poteſt aſſumi ut medium ad procurandum aliquod bonum, vel ad vitandum aliud malum; non enim ſunt facienda mala, ut eveniant bona, vel ut alia mala vitentur. 12.

Addo quod cùm Sacramentum pœnitentiæ inſtitutum ſit ut medium neceſſarium ad ſalutem pro univerſa Chriſtiana Republica, tantũ abeſt quod violatio ſigilli cõfeſſionis poſſit conduce-

A re ad bonum & conſervationem totius Eccleſiæ, quia potius ex inviolabili hujus arctiſſimi ſigilli obſervatione, ejus conſervatio pendeat; nam, ut ſuprà dicebamus, ſi aliquando liceret ſigillum confeſſionis violare, totaliter deſtrueretur pœnitentiæ Sacramentum.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

13. Ex dictis infertur primò, Confeſſarium interrogatum de peccatis quæ in confeſſione audivit, poſſe etiam cum juramento, negare ſe ea ſcire: tum quia in ea non ſcit ut homo, ſed ut Deus, ſeu ut Dei Vicarius: tum etiam, quia cùm hæc B interrogatio non ſit facta legitimè & ſecundùm ordinem juris, reſponſum illud veriſſimum eſt, quia eſt propoſitio negativa de ſubjecto non ſupponente, ut rectè ait Petrus de Ledeſma.

14. Infertur ſecundò, non poſſe Confeſſarium ad explicandum peccatum proprium in confeſſione, revelare peccatum alterius in confeſſione auditum; quia præceptum ſigilli eſt arctius, quàm præceptum de integritate confeſſionis, cùm nequidem ad mortem vitandam liceat ſigillum confeſſionis violare, & à præcepto integritatis confeſſionis, multo minora damna & pericula excuſent, ut conſtat ex dictis diſputatione præcedenti.

15. C Infertur tertiò, non poſſe ſimul duo Confeſſores, qui ambo ſimul pœnitentis peccata in confeſſione audiêre, de iis, abſque expreſſa licentia confitentis, ſimul loqui, etiam ad finem dirigendi illum ad ſalutem æternam; quia licèt illa peccata utrique Confeſſario cognita ſint, ea tamen educere extra judicium Sacramentale, & inducere in alium ſermonem, eſt aliquatenus frangere ſigillum, & clauſtrum Sacramenti Pœnitentiæ, intra quod manere debet materia confeſſionis. Ob eandem rationem, ne quidem apud ipſum pœnitentem, licitum eſt Confeſſario loqui de D ejus confeſſione, extra Sacramentum, ſine ejus licentia & libero conſenſu. Imò neque poteſt Sacerdos ſine neceſſitate, peccata in priori confeſſione audita pœnitenti exprobrare, cùm plus juris non habeat in materia præcedentis judicii, quàm pœnitens obligationis ad aliquid repetendum; unde debet peccata priùs audita oblivioni tradere, tanquam Dei Vicarius, qui Ezechiel. 18. ſic ait: *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor.*

16. Infertur quintò, non licere Sacerdoti facere actionem aliquam, quæ ex natura ſua ſit expreſſiva peccati in confeſſione auditi, quia hoc eſſet revelare confeſſionem, non verbo, ſed facto; ei tamen licitum eſſe exercere omnes illas actiones, E quæ de ſe ſunt indifferentes ad ſignificandum peccatum confeſſum aut non confeſſum, & poſſunt, etiam conſideratis omnibus circumſtantiis, fieri ex aliis motivis. Ex quo intelliges, quòd ſi tres homines v. g. fuiſſent machinati mortem Sacerdotis, parà præparando vinum toxicatum, ad Miſſam celebrandam; & unus pœnitentiâ ductus ei confiteretur, & aperiret paratas inſidias, poſſet Sacerdos in tali caſu fugere, aut abſtinere à celebratione, fingendo aliquam infirmitatem repentinam; quia cùm hujuſmodi actiones de ſe indifferentes ſint ad ſignificandum peccatum confeſſum aut non confeſſum, & poſſint, etiam conſideratis omnibus circumſtantiis, ex aliis motivis fieri, ex illis nullo modo ſequitur, etiam indirectè, revelatio criminis.

Infertur quintò, non poſſe Prælatum uti cognitione per confeſſionem habitâ, ad externam gubernationem, nec proinde ex tali notitia amovere ſubditum ab officio ad nutum mutabili, vel in electione ei denegare ſuffragium ad officium quo indignum eſſe ex confeſſione novit. Licèt enim non negem, hoc fortè & ſolo jure divino & naturali non eſſe omnino prohibitum, quando electio fit per vota ſecreta, nullâque poteſt induci ſuſpicio de revelatione confeſſionis, ut videtur docere S. Doctor hic art. 1. ad 4. his verbis: *Si aliquis per confeſſionem alicujus quem audivit, novit ipſum eſſe prælatione indignum, poteſt ei denegare ſuffragium, quia ex multis aliis cauſis redditur quis indignus ad prælationis officium, quàm ex peccata, ſicut ex defectu ſcientiæ, vel ætatis, vel alicujus hujuſmodi:* Nihilominus hoc jure Eccleſiaſtico & poſitivo prohibitum eſt, decreto ſcilicet Clementis VIII. an. 1593. die 26. Maii edito, quo prohibet ſuperioribus ne ad regimen utantur cognitione ex confeſſionibus deſumptâ, ſi nimirum hoc ſit vel minimum pœnitenti incommodum, & habeat vim occultæ reprehenſionis culparum quas in confeſſione aperuit. Non prohibentur tamen ſuperiores per tale decretum, ad abſtinendum ab aliquibus actibus exterioris regiminis, ex quibus rationabiliter nõ poteſt reddi confeſſio magis gravis & oneroſa, cujuſmodi eſt quòd ſuperior ex notitia quam habet per confeſſionem, reddatur prudentior & cautior ad regendum, ad impediendas peccati occaſiones, ad viſitanda ſepta Monaſterii, ne ulli pateat egreſſus furtivus, & ſimilia. 17.

Articulus II.

Quæ res cadant ſub ſigillo confeſſionis, & quæ perſonæ ad illud ſervandum obligentur?

Quantum ad primum, dicendum eſt, materiam in quam primò & directè cadit obligatio ſigilli, eſſe peccata omnia, etiam venialia, & circumſtantias eorum; quia licèt veniale abſolutè non ſit materia gravis, reſpectivè tamen ad confeſſionem, cenſetur gravis, quia ex eorum revelatione confeſſio redderetur odioſa, plerique enim nolunt etiam venialia quæ committunt, ab aliis ſciri; & aliunde etiam periculum eſſet, ne ex imprudentia Confeſſarii, mortalia pro venialibus interdum detegerentur. Eſt tamen hæc differentia inter mortale & veniale, quòd non poteſt Confeſſarius dicere ſine revelatione ſigilli, talẽ pœnitentem fuiſſe confeſſum peccatum mortale in genere, bene tamen id poteſt aſſerere de veniali; quia omnis qui ad Sacramentum accedit, debet habere materiam ſufficientem, non tamen neceſſariam. 18.

Secundò ſub ſigillo confeſſionis cadunt defectus natalium, inhabilitates naturales, imperfectiones perſonales, & irregularitates, etiam ſine peccato contractæ, quando hæc aliquo modo ſunt circumſtantiæ peccatorum, vel ad ea explicanda neceſſaria. Unde non poteſt Epiſcopus Ordines publicè petenti denegare ei quem ex ſola confeſſione novit eſſe irregularem, aut Parochus fœminam & virum in conjuges non copulare, quos ex ſola confeſſione novit ad conjugium eſſe inhabiles. Item Confeſſarius non poteſt vitare 19.

eum,

eum, quem novit ex ſola confeſſione eſſe excommunicatum non toleratum, licèt nullus alius, præter ipſum pœnitentem, ſuſpicari poſſit hoc fieri propter notitiam confeſſionis.

20. Tertiò ſub ſigillo confeſſionis cadunt non ſolùm peccata pœnitentis, ſed etiam peccata complicis ſive ſocii criminis: eodem enim ſigillo obligatur Confeſſarius ad ſervandum ſecretum circa ea omnia quæ ſunt neceſſaria ad integram confeſſionem, cùm ſigillum confeſſionis ad hoc præcipuè ordinetur, ut pœnitens ſine timore poſſit integrè confiteri; unde cùm manifeſtatio perſonæ complicis interdum neceſſaria ſit ad integritatem confeſſionis, eodem ſigillo obligatur Confeſſarius ad ſervandum ſecretum circa peccatum complicis, quo circa peccatum ipſius pœnitentis.

21. Dices, Obligatio ad ſigillum non eſt niſi in favorem pœnitentis: Ergo non obligat ad ſecretum ſervandum, niſi de peccatis ipſius pœnitentis, nõ verò ad celanda peccata complicis, præſertim cùm iſte nullum ſecretum Confeſſario commiſerit.

Reſpondeo obligationem ad ſigillum primariò quidem non eſſe niſi in favorem pœnitentis, ſecundariò tamen & ex conſequenti, & quâdam veluti redundantiâ, eſſe in favorem complicis. Nec obſtat, quod iſte nullum ſecretum commiſerit Confeſſario; ſufficit enim ad obligationem ſigilli, quod ipſe pœnitens peccatum complicis ſimul cum proprio peccato, ei ſub ſecreto confeſſionis commiſerit.

22. Quantum ad ſecundum, nempe perſonas quæ ad ſigillum confeſſionis obligantur, dico breviter eos omnes obligari ad hoc ſigillum, qui peccata ex confeſſione ſacramentali didicerunt, ſive ea fuerit reipſa ſacramentalis, ſive ex morali exiſtimatione pœnitentis, & intentione illius. Unde ad hoc ſigillum primò tenetur Sacerdos, qui Confeſſionem ſacramentalem excipit, licèt interdum contingat Sacramentum non perfici, & abſolutionem pœnitenti denegari. Secundò in Confeſſione quæ fit per interpretem, ipſe interpres obligatur ad ſigillum, quia communicat cum Confeſſario in actu ipſo ſacramentalis Confeſſionis. Tertiò ſuperior à quo petitur facultas abſolvendi ab aliquo reſervato, tenetur ad ſigillum, ſicut & ille à quo, de licentia pœnitentis, conſilium petit Confeſſarius. Quartò quicunque peccata alterius, ſive caſu ſive conſulto audivit, dum illa in Confeſſione exponeret, quia non cognoſcit illa niſi ex ipſo actu Confeſſionis ſacramentalis, obligatur ad ſigillum, ſicut & ille cui Sacerdos Confeſſionem ſacramentalem revelavit: non tamen ille qui reperit chartam in qua ſcripta eſt Confeſſio pœnitentis, quia nondum peccata in charta ſcripta, Eccleſiæ clavibus ſubjecta ſunt; nam tunc peccata ſubjiciuntur clavibus, cùm Sacerdoti manifeſtantur. Quò fit, ut ſi in ea charta contineatur aliquod facinus, vergens in grave damnũ innocentis, vel Reipublicæ, tenetur illud revelare; cùm ſecretum naturale non obliget cum damno alterius, & multò minùs cum damno boni publici. Si tamen charta jam tradita fuiſſet Confeſſario, & caſu è manibus ejus dilapſa, tunc qui illam reperirit, ad ſigillum Confeſſionis teneretur, quia in eo caſu, peccata in ea contenta, fuiſſent Confeſſario manifeſtata, ſubindéque ſubdita clavibus Eccleſiæ.

23. Sunt aliqui qui exiſtimant, ipſum quoque pœnitentem teneri obligatione ſigilli circa illa quæ in confeſſione audit à Confeſſario. Sed hæc ſententia probabilitate caret, quia obligatio ſigilli A eſt in favorem ſolius pœnitentis, non verò ipſius Confeſſarii; unde non eſt alia obligatio in pœnitente, quàm ſecreti naturalis circa ea quæ intereſt Confeſſario ut ſecretò ſerventur, & quæ non poſſunt revelari ſine aliquo ipſius præjudicio.

Alii arbitrantur, hoc ſigillo teneri eum cui aliquis peccatum aliquod detegit, eâ conditione ut illud ſervet ſub ſigillo Confeſſionis, ut ſæpe fieri ſolet; eique ſententiæ favere videtur D. Thomas hìc art. 2. ad 2. ubi ſic ait: *Aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo* (id eſt ſub ſigillo Confeſſionis) *ſi tamen recipiat, tenetur ex promiſſione hoc modo celare, ac ſi in Confeſſione haberet, quamvis ſub ſigillo Confeſſionis non habeat.* 24.

B Probabilius tamen eſt, in eo non eſſe aliam obligationem, quàm ſecreti naturalis, ad celandum tale peccatum; quia, ut ſuprà dicebamus, obligatio ſigilli ſupra ea duntaxat peccata cadit, quæ clavibus Eccleſiæ ſubjecta fuêre, & Sacerdoti in Confeſſione ſacramentali manifeſtata. Nec oppoſitum docet D. Thomas loco citato, ſed ſolùm vult quod ille qui ſecretum aliquod ſub ſigillo Confeſſionis recepit, titulo fidelitatis, ratione promiſſionis factæ, jure naturæ tenetur tale ſecretum cum eadem ſolicitudine ac firmitate & tenacitate ſervare, ac ſi illud in Confeſſione ei manifeſtatum fuiſſet, ſubindéque obligatione ſigilli ad illud ſervandum teneretur. 25.

C Antequam huic diſputationi finem imponamus, & de abſolutione ſacramentali diſſeramus, placet hìc ſubnectere aliqua quæ SS. Patres in laudem Confeſſionis peccatorum ſcribunt, ut ad ejus praxim pœnitentium animos inducant. Auguſtinus enim ſerm. de Pœn. hæc habet: *Confeſſio eſt ſalus animarum, diſſipatrix vitiorum, reſtauratrix virtutum, repugnatrix dæmonum, Quid plura? Obſtruit os inferni, aperit portas paradiſi.* Bernardus lib. de interiori Domo cap. 1. *Homo per veritatem ſtimulatus, peccata ſua confitetur: Deus autem per miſericordiam flexus, confitenti miſeretur: Omnis namque ſpes veniæ & miſericordiæ in Confeſſione eſt &c. Fœlix conſcientia in* D *qua miſericordia & veritas obviaverunt ſibi. Veritas confitentis, & miſericordia miſerentis, quia non poteſt illi miſericordia deeſſe qui ſe agnoſcit in veritate.* Caſſiodorus ad illud Pſal. 95. *Confeſſio & pulchritudo in conſpectu ejus: Confeſſionem* (inquit) *bene ſequitur pulchritudo, quia nemo poteſt eſſe ſpecioſus, niſi quis Domini fuerit miſeratione mundatus. Fœdos nos peccata faciunt, ſed pœnitentiæ reddunt lavacra decoros: Et ideo mundiſſimam ſpeciem ante Dominum ſtare conſpectum dixit, quæ fuerit fideli Confeſſione purgata &c.* In eundem ſenſum Gloſſa myſticè interpretatur verſum illum Pſ. 113. *Facta eſt Iudæa ſanctificatio ejus.* Judæa quippe juxta Hebraici nominis uſum, *Confeſſionẽ* ſignificat; & proptereà tunc Judæa dicitur ſanctificatio fieri, cùm cor Confeſſione ſanctificatur & E purgatur: Atque ad eundem ſenſum pertinere vult quod ſtatim ſubjungitur, *Iordanis converſus eſt retrorſum.* Verba ejus ſunt: *Iordanis* rivus judicii *interpretatur: per hoc ergo ſignificatur quod pœnitentia peccatorem facit reverti de judicio condemnationis ad judicium ſalvationis, &c.* Item Beda ibidem hæc ſcribit: *Facta eſt Iudæa ſanctificatio ejus, quia cor ejus confeſſio purgavit &c.* Demum Gregorius Magnus homil. 18. ſuper Ezechiel. cùm veſtibulum interius myſticæ civitatis quam Propheta vidit interpretatur, ſic ait: *Quid per interius veſtibulum niſi æternæ vitæ latitudo ſignatur? quæ modò inter anguſtias vitæ præſentis jam ſpe mente concipitur: De qua per Pſalmiſtam dicitur Intrate portas ejus in confeſſione, atria ejus in hymnis confeſſionum: Cùm enim peccata noſtra per la-* 26.

crymas confitemur. anguſta vita portam ingredimur: Sed cùm poſt hæc ad æternam vitam perducimur, porta noſtra atria in confeſſionum laudibus intramus; quia ibi jam anguſtia non erit, cùm nos lætitiæ perpetuæ feſtivitas exceperit.

DISPUTATIO XII.

De Abſolutione Sacramentali.

EXpeditis difficultatibus quæ ſpectant ad confeſſionem ſacramentalē, conſequens eſt, ut de abſolutione, quæ eſt illius forma & complementum, diſſeramus, & celebres aliquas difficultates & controverſias quæ de ipſa agitari ſolent, breviter ac dilucidè reſolvamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ verba ſint de eſſentia abſolutionis ſacramentalis, & formæ Sacramenti pœnitentiæ?

§. I.

Quibusdam præmiſſis, difficultas reſolvitur.

1. CErtum eſt apud omnes, verba antecedentia ſcilicet *Miſereatur tui &c. Dominus noſter Jeſus Chriſtus abſolvat te &c.* ac iſta ſubſequentia, *Paſſio Domini noſtri &c.* non eſſe de eſſentia abſolutionis ſacramentalis, nec ad valorem Sacramenti neceſſaria, licèt preces illæ utiles ac congruæ ſint, tum ad exorandam antecedenter divinam miſericordiam, tum conſequenter ut virtute clavium eleventur omnia opera bona pœnitentis, ut illa ex meritis Chriſti operentur ultra proprium valorem. Unde Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. ait, de Eccleſiæ ſanctæ more, preces illas laudabiliter adjungi. Solùm ergo difficultas eſt circa iſta verba: *Ego abſolvo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti,* quæ à Florentino & Tridentino aſſignantur pro forma Sacramenti pœnitentiæ. Durandus enim exiſtimat, omnia illa verba, nullo prætermiſſo, eſſe eſſentialia abſolutioni ſacramentali, & formæ Sacramenti pœnitentiæ, vel ſaltèm expreſſam Sanctiſſimæ Trinitatis invocationem. Gabriel aſſerit, iſta, *Abſolvo te ab omnibus peccatis tuis*, eſſe de eſſentia; Paludanus & Petrus Soto, hæc ſaltèm, *Abſolvo te à peccatis tuis.* In alio extremo Dominicus Soto in 4. diſt. 22. q. 1. art. 1. §. *Poſtremum tandem dubium*, ſentire videtur, iſtud verbum, *Abſolvo*, ſolitariè prolatum, ad valorem abſolutionis ſufficere, quatenus affirmat, in articulo mortis, in quo eſt periculum ne quis decedat abſque beneficio abſolutionis, poſſe Sacerdotem proferre illud verbum, *Abſolvo*, animo abſolvendi à peccatis, & cenſuris, & tunc validè abſolvere. Demum S. Thomas, & alii Theologi communiter, aſſerunt formam abſolutionis eſſentialiter ſalvari in illis verbis, *Ego te abſolvo*, imò & in ſolis iſtis, *Abſolvo te*, ſuppreſſo pronomine, *Ego*, utpote quod in verbo primæ perſonæ *abſolvo*, ſubintelligitur; unde idem S. Doctor 3. p. qu. 66. art. 3. ad 1. docet illud ad valorem Baptiſmi non requiri.

2. Dico igitur, Hæc ſola verba, *Abſolvo te*, eſſe eſſentialia abſolutioni ſacramentali, & ad valorem Sacramenti pœnitentiæ neceſſaria.

Probatur primò ratione fundamentali: Ea ſolùm verba ſunt de eſſentia formæ abſolutionis, quæ principalem effectum Sacramenti pœnitentiæ ſignificant: Sed ſola iſta verba, *Abſolvo te*, hoc habent: Ergo illa ſola ſunt eſſentialia abſolutioni ſacramentali, & ad valorem Sacramenti pœnitentiæ neceſſaria. Major patet, quia eſſentia Sacramentorum novæ legis eſt ſignificare id quod in illis efficitur: Ergo ea tantùm erunt de eſſentia, quæ ſufficient ad ſignificandum effectum Sacramenti. Minor verò ſuadetur: Verba quoad ſignificationem ſumenda ſunt ex circunſtantiis quas habent adjunctas, & ſecundùm quas ex communi hominum inſtitutione, determinantur ad ſignificandum, ut patet in illâ forma Baptiſmi corruptè prolata: *Ego te baptizo in nomine Patria & Filia, & Spiritua Sancta*, quæ ex declaratione Zachariæ Papæ, valida eſt, eò quòd prolata in talibus circunſtantiis, ex communi hominum ſenſu ſignificant Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ tamen ſub aliis circunſtantiis prolata, illud non ſignificarent: Atqui ſola iſta verba, *Abſolvo te*, conſideratis omnibus circunſtantiis in quibus proferuntur, ſignificant principalem effectum Sacramenti pœnitentiæ; nam licèt ex ſe indifferentia ſint, ad ſignificandum tam abſolutionem à cenſuris quàm à peccatis, prolata tamen ſuprà pœnitentem qui ſua peccata confeſſus eſt Sacerdoti, determinantur ad ſignificandam abſolutionem à peccatis, quæ eſt principalis effectus hujus Sacramenti.

Probatur ſecundò concluſio, refellendo alias ſententias ſuprà adductas. Et in primis quod invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis non ſit de eſſentia abſolutionis ſacramentalis, manifeſtum videtur, cùm in inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ tantùm dicatur, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, nec ulla fiat mentio divinarum perſonarum, ſicut in inſtitutione aut præcepto Baptiſmi. Imò valdè probabile eſt, omittentem in forma abſolutionis invocationem Trinitatis, nequidem venialiter peccare, cùm D. Thomas 3. p. qu. 84. art. 3. ad 3. dicat, *Relinqui invocationem Trinitatis arbitrio Sacerdotis*, quod non diceret, ſi non poſſet Sacerdos ſine culpa, ſaltèm veniali, illam prætermittere. 3.

Secundò, quod non debeat neceſſariò poni illa particula, *Omnibus*, conſtat, tum quia non apponitur in rituali Romano juſſu Pauli V. edito; tum etiam, quia pœnitens non poteſt abſolvi ab uno peccato mortali, quin abſolvatur ab omnibus; & de venialibus ſæpe non fiat abſolutio, cùm pœnitens de illis non pœniteat, nec teneatur.

Tertiò, quod ly *à peccatis*, non ſit de eſſentia abſolutionis, patet ex dictis probatione præcedenti, nam, ut ibi dicebamus, hæc verba *Abſolvo te*, ſufficienter explicant, ratione circunſtantiarum, abſolutionem a peccatis, neque neceſſe eſt explicare materiam ſupra quam cadit abſolutio ſacramentalis; ſicut in judiciis humanis & civilibus, non debet neceſſariò ſententia exprimere materiam judicii; hoc enim ipſo quod auditâ rei accuſatione, & totâ causá, Judex pronuntiat hunc eſſe innocentem vel reum, ſatis declarat mentē ſuam.

Demum quod in ſolo verbo, *Abſolvo*, non exprimatur ſufficienter forma abſolutionis, non minùs certum videtur, cùm in ea ſignificari & exprimi debeat, abſolutionem cadere ſupra talem perſonam delinquentem, accuſatam, convictam, pœnitentem, & confeſſam talia ſingularia peccata; unde Chriſtus Joan. 20. dixit: *Quorum remiſeritis peccata &c.* ubi & perſonam deſignat, & peccata manifeſtata à pœnitente præſente: Ergo particula *Te*, non minùs eſt de eſſentia in forma Sacramenti pœnitentiæ, quàm in forma Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis.

§. II.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

4. OBjicies primò: Florentinum & Tridentinum, aſſignando formam Sacramenti pœnitentiæ, dicunt illam conſiſtere in his verbis: *Ego abſolvo te &c.* Ergo cenſent aliqua ex verbis ſequentibus pertinere eſſentialiter ad formam abſolutionis ſacramentalis.

5. Sed nego Conſequentiam, ideo enim particulam *&c.* addiderunt, vel ut abſtraherent à controverſiis Theologorum qui putant alia etiam verba pertinere ad eſſentiam hujus formæ, vel ut ſignificarent ſequentia non eſſe omittenda, quamvis non ſint eſſentialia. Et verò ſi exiſtimaſſent illa eſſe eſſentialia, non omiſiſſent pauca hæc verba, *à peccatis tuis*, cùm integram formam Baptiſmi, etſi longiorem, expreſſerint.

6. Objicies ſecundò: Ideo in forma Baptiſmi, & Confirmationis, neceſſaria eſt expreſſio Sanctiſſimæ Trinitatis, quia effectus illorum Sacramentorum cauſatur principaliter à Deo, & miniſterialiter tantùm ab homine: At in hoc Sacramento ſimiliter Sacerdos abſolvit ut miniſter Dei: Ergo pariter in forma abſolutionis Sacramentalis neceſſariò exprimi debent perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis.

7. Reſpondeo negando cauſalem Majoris. Ratio enim ob quam in forma Baptiſmi & Confirmationis neceſſaria eſt expreſſio Sanctiſſimæ Trinitatis, non eſt ea quam aſſignat objectio, alioquin in forma omnium Sacramentorum, deberent tres Perſonæ divinæ exprimi, cùm in omnibus eadem ſit dependentia miniſtri à cauſa principali; ſed quia Baptiſmus inducit hominem ad fidem, cujus præcipuum myſterium eſt Trinitas, & Confirmatio roborat ad ejus confeſſionem.

8. Objicies tertiò: Illa ſunt de eſſentia formæ Sacramenti, ſine quibus non ſignificat determinatè effectum Sacramento proprium: Sed ſine illis verbis, *à peccatis tuis*, forma Sacramenti pœnitentiæ, *abſolvo te*, non ſignificat determinatè effectũ ejus; cùm hæc verba indifferentia ſint ad ſignificandum abſolutionem à peccatis, vel abſolutionem ab excommunicatione & aliis cenſuris: Ergo verba illa, *à peccatis tuis*, ſunt de eſſentia abſolutionis ſacramentalis.

9. Huic objectioni patet ſolutio ex dictis in prima probatione, conceſſâ enim Majori, Minor neganda eſt; cùm enim iſta verba, *Abſolvo te*, in adminiſtratione Sacramenti pœnitentiæ, proferantur circa pœnitentem, confitentem peccata ſua, habent ex illa circumſtantia quòd potius ſignificent abſolutionem à peccatis, quàm à cenſuris.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

10. EX dictis confutata manet quorundam Recentiorum ſententia, qui aſſerunt verba iſta, *à peccatis*, non eſſe quidem de eſſentia formæ Sacramenti pœnitentiæ, eſſe tamen de integritate illius: Sicut (inquiunt) in conſecratione calicis, verba iſta, *Novi & æterni teſtamenti &c.* non ſunt de eſſentia, ſed de integritate formæ. Patet, inquam, ex dictis falſitas hujus ſententiæ, & diſparitas ad exemplum adductum; quia in forma abſolutionis iſtæ particulæ, *à peccatis*, nihil ſignificant, quod non ſignificetur implicitè per verba præce-

A dentia, *abſolvo te*, ut ſuprà oſtenſum eſt, at verò in conſecratione calicis verba iſta, *Novi & æterni teſtamenti, &c. qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, aliquid ſignificant, quod non ſignificant etiam implicitè verba præcedentia; ſive enim ſanguis Chriſti eſſet novi Teſtamenti, ſive non, ſive effuſus eſſet pro omnibus, vel non effuſus, revera eſſet ſignificatio eadem priorum verborum: *Hic eſt calix Sanguinis mei.*

Ex dictis etiam infertur contra Vazquem, gratiam ſacramentalem, remiſſivam peccatorum, produci in inſtanti extrinſecè terminativo prolationis horum verborum, *Abſolvo te*, quamvis ad perfectiorem ſignificationem formæ, addat Sacerdos verba ſequentia, *à peccatis tuis*. Patet ex dictis, Sacramenta enim cauſant gratiam, quando ſignificatio eſſentialis jam eſt completa: Sed ante illa verba, *à peccatis tuis*, ſignificatio eſſentialis abſolutionis ſacramentalis eſt completa, quia completur illis duobus verbis, *Abſolvo te*, ut ſuprà oſtenſum eſt; Ergo &c. 11.

Infertur etiam, malè dixiſſe Abulenſem 1. parte ſui defenſorii cap. 6. impropriè in forma abſolutionis uſurpari verbum *abſolvo*, eò quòd, inquit, peccata non ſint vincula quæ ſolvantur, ſed injuriæ & offenſæ quæ remittantur; unde non dixit Chriſtus: *Quorum ſolveritis*, ſed *quorum remiſeritis peccata.* Verum hoc fundamentum ruinoſum eſt, C tum quia in Scriptura peccata appellantur vincula, Proverb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* tum etiam quia ipſe Chriſtus uſus eſt verbo *Abſolvo* Matth. 16. ubi claves promiſit Petro his verbis: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Addo quod hoc verbum *remitto*, eſt ſolùm expreſſivum clavis remiſſivæ peccatorum, verbum autem *abſolvo*, aptum eſt ad deſignandum ſolutionem utriuſque vinculi, peccati ſcilicet & cenſuræ, unde convenientiùs in forma Sacramenti pœnitentiæ ponitur. 12.

Demum ex dictis infertur, quod cùm ſola mutatio eſſentialis reddat Sacramentum invalidum, D & de eſſentia formæ Sacramenti pœnitentiæ tantùm ſit ut per modum actûs judicialis proferatur, quibuſcumque verbis quæ judicialem ſententiam exprimunt, utatur Sacerdos in forma abſolutionis, Sacramentum erit validum; unde ſi ſacerdos diceret, *remitto tibi peccata tua*, vel *delicta tua tibi condono*, vel *abſolvatur Petrus à peccatis*, valeret Sacramentum; ſicut & ſi forma proferretur ſub conditione, putà *ſi non es abſolutus, ego te abſolvo*; quæ tamen conditio, & aliæ ſimiles non debent adhiberi, etiam mentaliter, niſi ob rationabilem cauſam. 13.

Notat verò Cajetanus in Summa, abſolutionem datam in plurali, honoris causâ, validam eſſe, peccare E tamen ſacerdotem qui illâ utitur, recedendo à communi forma Eccleſiæ. Advertit etiam Henriquez lib. 4. de Sacram. cap. 11. poſſe ſacerdotem unicâ abſolutione abſolvere multos, in caſu naufragii, & imminente periculo mortis, ſicut unâ ablutione baptizari poſſunt multi. 14.

Hoc tamen negat Summa Tabiena, verbo *Abſolutio* 1. num. 8.

* *
*

Articulus II.

An forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida ſit?

15. PArtem affirmativam tenuêre olim quidam antiqui Theologi, ut Alenſis, D. Bonaventura, Mayronis, & alius Author, quem refert & impugnat D. Thomas opuſc. 22. ejus ſententiam appellans *temerariam & præſumptuoſam, ne dicam* (inquit) *erroneam*. Acriori cenſurâ eam notant Vazquez, Amicus, & alii Recentiores, eam enim abſolutè *erroneam* appellare non dubitant, cùm evidenti diſcurſu (inquiunt) colligatur eſſe contra Tridentinum. Hanc tamen ſententiam ferè extinctam & ſepultam, ac oblivioni traditam, de novo ſuſcitarunt duo nuperi Doctores, Joannes Morinus, & Joannes Launoyus, quos ex noſtris egregiè ac eruditè refellunt P. Boronius parte 2. Theologiæ moralis diſp. 2. ſect. 3. art 5. & P. Nicolai 3. p. quæſt. 84. art. 3. ad marginem.

§. I.

Concluſio negativa ſtatuitur.

DIco igitur, abſolutionem, ad modum precationis expreſſam, non eſſe validam.

16 Probatur primò argumento deſumpto ex Scriptura ſacra, nam ut obſervat S. Thomas opuſculo citato: *In Sacramento pœnitentiæ verba Scripturæ non faciunt mentionem de aliqua deprecatione, ſed magis ipſa verbo indicativo utitur: non enim dicit, Quæcunque petieris eſſe ſolvenda, erunt ſoluta; ſed quæcunque ſolveris &c. Si ergo illa tantùm dicuntur eſſe ſoluta quæ habens claves ſolverit, qui autem petit aliquid eſſe ſolvendum, non ſolvit: miror quâ temeritate aliquis aſſerat eſſe ſolutum quem habens claves non ſignificat ſe ſolvere, ſed ſolùm rogat eſſe ſolvendum.*

17. Probatur ſecundò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 3. ubi ait, *pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſolvo &c.* Subindéque cenſet non perfici Sacramentum antequam verba illa à ſacerdote proferantur: At ſi forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida eſſet, antequam verba illa, *Ego te abſolvo*, à ſacerdote proferrentur, perficeretur Sacramentum pœnitentiæ: Ergo ex Tridentino forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida non eſt. Major patet, ſequela verò Minoris ſic oſtenditur. Tunc primùm Sacramentum pœnitentiæ perficitur, cùm primùm ſufficiens forma profertur ſuper peccata confeſſa: Sed antequam ſacerdos verba iſta, *Ego abſolvo te. &c.* pronuntiaret, proferret ſufficientem formam ſuper peccata confeſſa, nimirum iſta verba, *Dominus noſter Ieſus Chriſtus per ſuam piiſſimam miſericordiam te abſolvat*, & iſta: *Abſolutionem & remiſſionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus*: Si enim forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida ſit, verba illa non poſſunt non eſſe ſufficiens forma Sacramenti pœnitentiæ, cùm in illis fiat expreſſa deprecatio pro abſolutione & remiſſione peccatorum, & verba illa ſolùm differant in modo deprecativo & optativo, ab iſtis, *Abſolvo te*, quæ ſunt in modo indicativo: Ergo ſi forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida eſſet, antequam ſacerdos proferret hæc verba, *Abſolvo te*, pœnitentiæ ſacramentum perficeretur, & gratia peccatorum remiſſiva conferretur, ut concedit ipſe Alenſis, 4. p. quæſt. 21. membro 1. ubi hæc ſcribit: *In forma abſolutionis præmittitur oratio per modum deprecativum, & ſubjungitur abſolutio per modum indicativum, quia deprecatio gratiam impetrat, abſolutio gratiam ſupponit.* Unde juxta hunc Authorem, ſacerdos per hæc verba, *Ego te abſolvo*, pœnitentem à peccatis verè non abſolvit, ſed ſolùm illum jam eſſe ab illis abſolutum declarat, quod apertè repugnat Tridentino ſeſſ. 14. can. 9. dicente: *Si quis dixerit, abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis* (quam in illis verbis *Abſolvo te* poſitam eſſe, ibidem cap. 3. docet) *non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronuntiandi & declarandi remiſſa eſſe peccata, &c. anathema ſit.* Quare non immeritò Vazquez & Amicus ſuprà relati, dicunt Adverſariorum ſententiam prorſus eſſe erroneam, cùm evidenti diſcurſu colligatur eſſe contra Tridentinum.

Probatur tertiò concluſio ratione quam idem Tridentinum eâdem ſeſſione 14. cap. 6. inſinuat, cùm ibidem ait quod abſolutio ſacramentalis *eſt ad inſtar judicialis actûs quem Sacerdos exercet, vel quo ab ipſo velut à judice ſententia pronuntiatur*. Atqui ſententia Judicis deprecatoriè exprimi non debet, ſed indicativè, vel imperativè, ut conſtat judiciis humanis & civilibus: Ergo nec abſolutio ſacramentalis. 18.

Confirmatur: Abſolutio eſt actus authoritatem exercentis, deprecatio è contra eſt actus ſupplicantis; unde qui ſupplicat, oſtendit ſe poteſtatem abſolvendi non habere, ſed ab alio gratiam abſolutionis expetere: igitur forma deprecativa pugnat cum abſolutiva. 19.

Demum ſuaderi poteſt concluſio inductione factâ per omnia Sacramenta, conſtat enim ex uſu perpetuo Eccleſiæ, omnium formam abſolutam eſſe & indicativam, exceptâ formâ Extremæ-Unctionis, quæ debet eſſe per modum orationis, tum quia Jacobi 5. de illa dicitur, *Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Tum etiam, quia ut ait D. Thomas opuſculo citato cap. 1. in hoc ſacramento, præter ſalutem animæ, petitur ſalus corporis, & quia non ſemper expedit, ut hæc conferatur, precatio adhibetur. In hoc verò & aliis ſacramentis confertur aliquid ſpirituale, quod ſemper expedit conferri; unde non debet forma ſacramenti pœnitentiæ, nec aliorum ſacramentorum, exceptâ formâ Extremæ-Unctionis, ad modum precationis exprimi. 20.

Addo ex S. Thoma in calce capitis 3. ejuſdem opuſculi, periculosè ſolam orationem pœnitentiæ ſacramento adjungi, quia qui precatur tantùm veniam, non confert illam infallibiliter, ſed dubiam relinquit: oratio enim ut quis abſolvatur, promiſcuè fieri poteſt, ſive is de peccatis contritus ſit, ſive peccatis adhuc adhæreat. 21.

§. II.

Solvuntur objectiones.

ADverſariorum objectiones leviſſimæ ſunt, nec ſudore indigent ut ſolvantur. In primis enim vanum eſt quod illi opponunt, nimirum Græcos nonniſi deprecativè abſolvere. Hoc enim falſum eſſe patet ex Græcorũ Euchologio, quod

Pa-

Pater Goar, Ordinis Prædicatorum, Congregationis ſancti Ludovici, qui in partibus Orientalibus, propagandæ fidei cauſâ, diu commoratus eſt, nuper edidit; nam in eo quidem præmittunt verba hæc precatoria: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus & Deus, qui mandatum ligandi & ſolvendi peccata Diſcipulis tradidit, prætereat (παροιδη) omnia peccata tua.* Sed orationem hæc conſequuntur verba: *Ego verò indignus ejus ſervus abſolvo te à peccatis tuis* (ἀπολύω σε ἀπὸ παντῶν ἁμαρτιῶν σου) item; *Dominus juſtus qui propter nos carnem aſſumpſit, & univerſi orbis peccatum tollit, delicta tua deleat: Ego verò condono tibi omnia peccata tua.*

23. Idem conſtat ex Arcudio, qui de formis abſolvendi Græcorum accuratè & fusè diſputat lib 4. de Sacramentis cap. 3. ubi nullam refert, in qua non ſit aliqua propoſitio, quæ authoritatem ſententiæ judicialis præ ſe ferat: licèt ante & poſt orationes aliquas habeat adjunctas, quemadmodum habet forma conſueta Latinæ Eccleſiæ, Nam

B in omnibus dicitur, ἔχω σε λελυμένον, ἔχω σε συγκεχωρημένον, id eſt, *Habeo te abſolutum. Habeo te veniâ donatum*: aut quid ſimile: quod phraſi Græcâ æquivalet iſtis, *Ego te abſolvo, Ego te dono veniâ*, ut idem Arcudius capite citato rectè oſtendit.

24. Non minùs frivolum eſt quod ex Maironeaddunt Ad[illegible]rii. non eſſe inconveniens deprecativè [illegible]e, ſicut & Græci deprecativè baptiſmum [illegible]erunt, cùm dicunt, *baptizetur ſervus Chriſti*: Hæc enim Maironis hallucinatio ex linguæ Græcæ imperitia provenit, cùm Græci dicant βαπτίζεται, quod non idem ſonat ac *baptizetur*, ſed ſignificat *baptizatur*, ut rectè obſervavit P. Nicolai 3 p. quæſt. 60. art. 8 & qu 66. art 5.

25. Non valet etiam exemplum quod adducunt de abſolutione judiciali ſeu canonica, ad quam nulla verborum forma præſcripta eſt. Nam ut rectè ait S. Thomas opuſculo citato: *Alia oratio eſt de abſolutione ab excommunicatione, quæ non eſt Sacramentalis, ſed magis judiciaria, juriſdictionem conſequens, & alia de abſolutione à peccatis in Sacramento Pœnitentiæ, quæ conſequitur poteſt item clavium & eſt Sacramentalis. In illa enim* (nempe abſolutione judiciali) *verba efficaciam habent ab intentione dicentis, unde non refert quibuſcunque verbis utatur, ad exprimendam ſuam intentionem: in Sacramento autem verba efficaciam habent ex inſtitutione divina: Unde tenenda ſunt verba determinata, conſonantia divinæ inſtitutioni. Inſtitutioni autem dicentis*, Quodcunque ſolveris &c. *hæc verba conveniunt*, Ego abſolvo te, *ac propterea tenenda ſunt.*

26. Quod verò dicitur in Canone *Multiplex* de Pœnit. diſt 1, nempe *indulgentiam Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum obtineri non poſſe*, quod ex Epiſtola 99. Leonis Papæ deſumptum eſt, intelligendum eſt de deprecatione quæ præmittitur abſolutioni Sacramentali, ut interpretatur D. Thomas 3. p. quæſt. 84. art. ad 2. Pontifex enim Sacramentum Pœnitentiæ *ſupplicationes* appellat, ab oratione deprecativa quæ abſolutioni præmittitur. Neque enim novum eſt, ut Sacramenta à ritibus accidentalibus nomina ſortiantur, ut patet in ipſo Pœnitentiæ Sacramento, quod *manuum impoſitio* dicitur, quamvis hæc non ſit de neceſſitate Sacramenti, ut diſputatione 1. oſtenſum eſt. Vel ſecundò dici poteſt, abſolutionem Sacerdotis ideo ſolùm à D. Leone, aliiſque Patribus, *Orationem Sacerdotis* appellari, quia cùm profeæratur in fide promiſſionis Chriſti, continet virtualiter vim & rationem orationis, cum quo ſtat quod non ſit formaliter deprecatio. Eodem mo-

A quod non ſit formaliter deprecatio. Eodem modo explicari debent verba illa Nicolai Cabaſilas liturgicæ expoſitionis cap. 29. *Peccatorum quoque remiſſio pœnitentibus datur per orationem Sacerdotum*; cùm certum ſit Sacerdotes Græcos in forma abſolutionis Sacramentalis adhibere verba indicativa, in quibus præcipuam vim abſolutionis reponunt, ut conſtat ex verbis Euchologii Græcorum ſuprà relatis.

Demum quod objiciunt, nimirum quod ſicut Apoſtoli ad ſanandos infirmos non utebantur formâ indicativâ, dicendo, *Ego te ſano*, ſed deprecativâ dicendo, *ſanet te Chriſtus*; ita nec ad abſolvendos peccatores alia verba quam deprecatoria 27.

B adhibere debebant, ſolvitur à D. Thoma art. citato in reſp. ad 4. ubi ſic ait: *Apoſtolis non eſt data poteſtas, ut ipſi ſanarent infirmos, ſed ut ad eorum orationem infirmi ſanarentur. Eſt autem eis collata poteſtas operandi inſtrumentaliter ſive miniſterialiter in Sacramentis. Et ideo magis poſſunt in formis Sacramentalibus exprimere actum ſuum, quàm in ſanationibus infirmitatum; in quibus tamen non ſemper modo deprecativo utebantur, ſed quandoque modo indicativo & imperativo; ſicut Act 3. legitur quod Petrus dixit claudo*: In nomine Jeſu Chriſti Nazareni, ſurge & Ambula.

Dices, Quamvis Apoſtolis data fuerit poteſtas abſolvendi a peccatis illa tamen non erat principalis & authoritativa, ſed miniſterialis tantùm 28.

C & inſtrumentaria: Atqui modus indicativus, vel etiam imperativus, ſignificat facultatem operandi principalem & authoritativam, ut patet in Principibus & Regibus, qui ſeu per indicativè vel imperativè loquuntur: Ergo conveniens non eſt, quod Apoſtoli, ſeu eorum in Sacerdotio ſucceſſores, in abſolutione Sacramentali utantur verbis indicativis, ſed tantùm deprecativis.

Reſpondeo quod modus indicativus, vel etiam imperativus, ſignificat quidem poteſtatem operandi authoritativam, ſed non ſemper principalem in judiciis, ut patet in judicibus ſubalternis, qui licèt non habeant ſupremam, ſed mi- 29.

D niſterialem tantùm judicandi poteſtatem, dum tamen condemnationis, vel abſolutionis ſententiam proferunt, ſemper loquuntur indicativo modo, vel etiam aliquando imperativo, ſed nunquam deprecativo, quia modus deprecatorius in materia judicii, ſignificat ſolùm poteſtatem moralem intercedendi apud judicem, ſed non poteſtatem judicandi & operandi, etiam miniſterialem.

ARTICULUS III.

An Sacerdos per hæc verba, Ego te abſolvo, *verè pœnitentem abſolvat à peccatis?*

E Partem negantem tenent non ſolùm illi Authores qui docent, formam abſolutionis deprecatoriè prolatam, validam eſſe, ſed etiam illi qui exiſtimant, Sacramentum pœnitentiæ requirere contritionem ut materiam; unde dicunt per formam hujus Sacramenti, non ſignificari quod remittantur peccata. Verùm in explicando quid ſignificent hæc verba, *Ego te abſolvo*, ita inter ſe diſſident ut ferè tot ſint ſententiæ, quot capita. 30.

Magiſter enim ſententiarū, ait horum verborum ſenſum eſſe, ego te oſtendo & declaro abſolutum à peccatis; ſicut quando Chriſtus dixit Magdalenæ, *Remittuntur tibi peccata*; hæc enim verba cùm fuerint bis à Chriſto prolata,

ſecundâ ſaltem vice, hunc reddebant ſenſum, declaro peccata tua tibi eſſe remiſſa. Alii dicunt, ſenſum horum verborum, *Ego te abſolvo*, hunc eſſe. Ego eximo te ab obligatione ſubjiciendi peccata tua clavibus Eccleſiæ. Ita Gabriel, & plures ex Nominalibus. Alii hunc ſenſum dant verbis abſolutionis, Ego remitto tibi pœnam temporalem peccatis tuis debitam. Ita Alenſis & S. Bonaventura. Hugo verò à S. Victore docet ſenſum eſſe, *Abſolvo te*, id eſt remitto tibi pœnam æternam pro culpa debitam. Tandem Medina, Codice de Pœnitentia, aſſerit per contritionem liberari peccatorem à culpa & pœna æterna, non tamen ab exilio patriæ cœleſtis, quam aperit Sacerdos, quatenus habet claves regni cœlorum; ſubindeque hæc verba, *Abſolvo te*, reddere hunc ſenſum, *Aperio januam regni cœlorum*. Pro declaratione veræ & Catholicæ ſententiæ

31. Dico breviter, Sacerdotem per hæc verba, *Ego te abſolvo*, verè pœnitentem abſolvere à culpa, & reatu pœnæ æternæ, & non ſolùm illum à peccatis abſolutum declarare.

32. Probatur primò ex Tridentino ſeſſ. 14. can. 9. ubi ſic dicitur; *Si quis dixerit, abſolutionem Sacramentalem non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronuntiandi, & declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti, &c. anathema ſit.* Item, cap. 3. ſic ait; *Res & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliatio eſt cum Deo.* Nec dici poteſt, Concilium id aſſerere de hoc Sacramento ratione contritionis, quæ eſt pars materialis illud conſtituens, non verò ratione abſolutionis quæ eſt ejus forma. Non valet, inquam, hæc reſponſio, tum quia ex eodem Tridentino ſuprà diſp. 7. oſtendimus, ſolam attritionem ſufficere ad conſtituendum hoc Sacramentum. Tum etiam, quia idem Concilium ibidem initio capitis ait, præcipuam vim hujus Sacramenti ſitam eſſe in forma abſolutionis, quæ in illis verbis, *Ego te abſolvo* poſita eſt.

33. Probatur ſecundò ex D. Thoma opuſc. 22. cap. 1. ubi ſic ait. *Patet ex dictis Salvatoris, quod habens claves abſolvit: præſumptuoſum ergo eſt, ne dicam erroneum, ut Sacerdos dicere non poſſit, Ego abſolvo te quem Dominus abſolvere conſitetur.* Et in exemplum affert quod Apoſtolus ait 2. ad Corinth. 2. *Si donaſſe peccatum in perſona Chriſti*, quaſi dicat ſecundùm Gloſſam, *ſe abſolviſſe à peccato.* Et mox: *Non eſt etiam parva authoritas ejus quod in Eccleſia cantatur:* Jam bone Paſtor Petre clemens accipe vota precantum, & peccati vincula reſolve tibi poteſtate traditâ. *Poteſtas autem tradita Petro eſt poteſtas clavium: poteſt ergo habens claves dicere*, Ego te abſolvo. *Nec hoc ſolùm convenienter dicere poteſt, ſed & neceſſarium eſſe videtur, quia Sacramenta novæ legis efficiunt id quod figurant.* Quibus ultimis verbis rationem fundamentalem noſtræ concluſionis inſinuat, quæ ſic poteſt breviter proponi. Sacramenta novæ legis efficiunt quod ſignificant, hæc enim eſt præcipua differentia, quam Florentinum aſſignat inter hæc & vetera, quòd illa gratiam non cauſabant, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam figurabant; hæc verò & continent, & dignè ſuſcipientibus conferunt: Atqui Sacramentum pœnitentiæ habet præcipuè ratione formæ quod ſignificet remiſſionem peccatorum: Ergo præcipuè ratione formæ eam confert; ſubindeque Sacerdos per hæc verba, *Ego te abſolvo*, verè pœnitentem abſolvit à peccatis.

34. Confirmatur; Ideo Baptiſmus cauſat gratiam ablutivam à ſordibus peccatorum, quia hæc verba formæ hujus Sacramenti, *Ego te baptizo*, talem gratiam ſignificant: Sed verba iſta, *Ego abſolvo te*, non minùs clarè gratiam remiſſivam peccatorum deſignant; Ergo pariter illam ſufficienter diſpoſitis conferunt.

35. Confirmatur ampliùs: ſi Sacerdotes novæ legis non verè abſolverent à peccatis, ſed ſolùm pœnitentem abſolutum declararent, non differrent à Sacerdotibus legalibus; iſti enim habebant poteſtatem diſcernendi lepram à non lepra, & declarandi quinam verè eſſent aut non eſſent leproſi: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor patet ex Chryſoſtomo lib. 3. de Sacerdotio cap. 6. ubi ſic ait; *Corporis lepram purgare, vel ut veriùs dicam, ne purgare quidem, ſed purgatam oſtendere, Judæorum Sacerdotibus licebat. At vero noſtris Sacerdotibus, non corporis lepram, ſed animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Addo cum D. Thoma in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. quod *proportionaliter oportet inquadere Sacramentis & poteſtate miniſtrorum*; Ergo ſi Sacramenta novæ legis differunt à veteribus per cauſalitatem effectivam, per eandem differunt miniſtri Evangelici à legalibus.

36. Ex his impugnati manent omnes modi quibus Authores ſupra relati docent ſacerdotem abſolvere à peccatis. Conſtat enim in primis, ſenſum horum verborum, *abſolvo te* non eſſe, ego te oſtendo ſeu declaro abſolutum à peccatis; cùm Sacerdotes (ut jam oſtenſum eſt) non ſolùm declarent pœnitentibus peccata ipſorum remiſſa eſſe à Deo tanquam authore & cauſa principali gratiæ, ſed etiam velut Dei miniſtri & inſtrumenta ipſos abſolvant, & gratiam peccatorum remiſſorum remiſſivam conferant. Unde Richardus à Victore libro de Poteſtate ligandi & ſolvendi cap. 21. hanc explicationem deridens & ſugillans, ſic ait; *Extat quorundam ſententia tam frivola, ut ridenda potiùs quam refellenda videatur; putant enim Sacerdotes non habere poteſtatem ſolvendi, ſed oſtendendi ſolutos: Sed nunquid Dominus dixit, Quod ſolutum oſtenderitis, erit ſolutum? Dicunt Sacerdotes nō habere poteſtatem remittendi peccata cùm Dominus hoc dicat, & dicunt habere poteſtatem oſtendendi remiſſa, cùm Dominus hoc non dicat.*

37. Dices; D. Hieronymus ſuprà illud Matthæi 12. *Tibi dabo claves regni cœlorum*, hæc ſcribit: *Hunc locum quidam non intelligentes, aliquid ſervant de ſupercilio Phariſæorum, ut damnare innoxios vel ſolvere ſe putent noxios, cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed eorum vita quæratur. In Levitico ſe oſtendere Sacerdotibus jubentur leproſi, quos illi non faciunt leproſos vel mundos, ſed diſcernunt qui mundi vel immundi ſint.* Quibus verbis videtur Sacerdotes Evāgelicos legalibus æquiparare in hoc quod ſicut illi non mundabant leproſos, ſed eos mundos eſſe judicabant: ita Sacerdotes Evangelici non juſtificant peccatores, nec eos mundant, ſed eos mundos eſſe oſtendunt: Ergo ſenſus formæ abſolutionis eſt præciſè, Ego declaro te eſſe abſolutum, & à peccatis mundatum. Idque confirmari poteſt exemplo Lazari, qui priùs fuit à Chriſto reſuſcitatus, & poſtea à Diſcipulis vinculis ſolutus. Ex quo colligit Auguſtinus peccatorem priùs à Deo intus per gratiam vivificari, quàm à Sacerdote à vinculis abſolvi.

Reſpon-

38. Reſpondeo Hieronymum comparare Sacerdotes Evangelicos legalibus, non in eo quod ſicut legales non mundabant, ſed tantùm mundatos declarabant, ſed in eo ſolùm quod ſicut legales non poterant ſuo arbitrio diſcernere inter leprá & lepram, ſed ſolùm juxta merita cauſæ, ita neque Sacerdotes Evangelici judicare debent aut poſſunt de peccatis, juxta ſuum beneplacitum, ita ut poſſint damnare innoxium, vel abſolvere pravum ſed juxta uniuſcuſque diſpoſitionem.

39. Ad confirmationem reſpondet divus Thomas opuſc 22 cap. 2, comparationem illam peccatoris cum Lazaro, moralem eſſe, non literalem, ſubindéque ex illa nullum firmum argumentum poſſe deduci Auguſtinus verò, & alii SS. Patres, qui dicunt peccatorem priùs à Deo vivificari per gratiam, quàm à Secerdote abſolvatur, explicandi ſunt, non de perfecta vivificatione per gratiá ſanctificantem, ſed de imperfecta per gratiam excitantem, quæ inchoat vitam animæ per actum aliquem ſupernaturalem, ad quem movet & excitat peccatorem Vel dici poteſt, quod SS illi Patres ſolùm volunt, quod Deus ſic interdum peccatorem prævenit, ut per contritionem charitate perfectam, ante Sactamenti ſuſceptionem, planè vivificetur.

40. Sequitur ſecundò ex dictis, ſenſum horum verborum, *Abſolvo te*. non eſſe illum quem fingunt Gabriel & Nominales, nimirum, Ego eximo te ab obligatione ſubjiciendi peccata tua clavibus Eccleſiæ: remittere enim obligationem confitendi peccatum, non eſt propriè remittere peccatum ipſum. Addo quod hæc interpretatio non habet locum, quando quis abſolvitur à ſolis venialibus, vel à mortalibus ſemel confeſſis; ſiquidem etiam ante abſolutionem erat pœnitens liber ab obligatione talia peccata confitendi. Item qui abſolvitur indirectè tantùm à reſervatis, non liberatur ab obligatione confitendi illa ſuperiori Ergo falſa eſt illa interpretatio,

41. Sequitur tertiò, hæc verba, *Abſolvo te*, non habere ſenſum illum quem Alenſis, & D. Bonaventura ipſis attribuunt nempe remitto tibi pœnam temporalem peccatis tuis debitam, tum quia remittere pœnam temporalem non eſt propriè remittere peccatum ipſum: tum etiam, quia fieri poteſt, ut quis cum tanta contritione accedat ad Sacramentum pœnitentiæ, ut ex vi talis contritionis remittatur ipſi tota pœna etiá temporalis, atque adeò non ſemper verificaretur forma Secramenti pœnitentiæ.

42. Sequitur quartò, non valere modum explicaodi Hugonis à S. Victore, aſſerentis hæc verba, *Abſolvo te*, ſignificare remitto tibi pœnam æternam pro culpa debitam. Nam hæc explicatio verba Chriſti & formæ abſolutionis detorquet in ſenſum improprium; etenim pœna non eſt peccatum, licè ex peccato orta ſit; unde remittere peccata, & abſolvere à peccatis, verè, & propriè, non eſt remittere tantùm pœnam, ut ſuprà dicebamus. Prætcrea, pœna æterna ſimul cum culpa remittitur, & per conſequens, ſi ante abſolutionem culpa remiſſa eſt ut vult iſte Author, etiam pœna æterna fuit condonata, vel in temporalem commutata; Addo quod, habens ſolùm peccata venialia, verè abſolvitur, & tamen ipſi non remittitur pœna æterna, cùm illa peccatis venialibus non ſit debita Ex quo etiam confutatus manet modus dicendi Joannis Medinæ, peccata enim venialia à regno cœleſti non excludunt: Ergo qundo aliquis ab illis abſolvitur, verba abſolutionis hunc ſenſum efficere nequeunt; Ego aperio tibi januam regni cœlorum.

43. Verus ergo ſenſus horum verborum, *Ego abſolvo te* eſt ille quem aſſignat S. Thomas 3. part. quæſt 84. art. 3. ad 5. ubi rejecto modo explicandi Magiſtri ſententiarum, ſubdit: *Eſſet autem perfectior expoſitio: Ego te abſolvo, id eſt Sacramentum abſolutionis tibi impendo.* Quorum verborum ſenſus non eſt, ut falsò exiſtimant aliqui, Ego tibi confero, vel applico Sacramentum abſolutionis, eſſet enim explicatio frivola & nugatoria, quia idem per idem ſignificaret; ſed iſte quem adducit Cajetanus: Quantùm eſt ex me verè te abſolvo à vinculis, & peccata tibi remitto, ſeu tibi confero Sacramentum abſolutivum à peccatis, & collativum gratiæ remiſſivæ. Unde in Sacramento informi, in quo propter indiſpoſitionem pœnitentis Sacramentum non confert gratiam, verificatur hæc forma; non quia reipſa detur gratia, ſed quia Sacramentum, quantùm ex parte ſua, eſt gratiæ cauſativum, & ex vi & efficacia verborum eam cauſare intendit, licèt per accidens non detur. Eſt exemplum in Sacramento Ordinis, cujus forma ab Epiſcopo ſic profertur: *Accipe Spiritum Sanctum* &c. hæc enim verba verum habent, etiam dum ordinatus eſt in ſtatu peccati mortalis, quia faciunt hunc ſenſum, impendo tibi, quantùm eſt ex me, Spiritum Sanctum; cum quo tamen ſtat, non dari gratiam Spiritûs Sancti habenti obicem. Similiter verificatur hæc forma, quando pœnitens juſtificatus ad hoc Sacramentum accedit, nam in tali caſu accipit majorem gratiam per modum remiſſivæ, licèt actu non remittat peccata; ſicut qui accipit per accidens primam gratiam in Euchariſtia, accipit illam per modum nutritivæ.

Ex quibus intelliges, licitum eſſe de iiſdem peccatis, validè confeſſis & remiſſis, novam petere abſolutionem Sacramentalem, modò novâ confeſſione, & novâ contritione, vel attritione, ſubjiciantur clavibus Eccleſiæ; quia peccata, etiam validè confeſſa & remiſſa, novâ confeſsione & dolore informata, novam præbent materiam proximam, ut cum nova abſolutione novum Sacramentum efficere valeant; ſicut eadem aqua quæ eſt materia remota Baptiſmi, pluribus ablutionibus ſuper diverſas perſonas applicata, fit proxima materia capax plurium formarum Sacramentalium, ſubindéque plurium Baptiſmatum. Vel ſicut idem oleum, quod eſt materia remota Extremæ Unctionis pluribus unctionibus, non modò diverſis infirmis, ſed eidem applicata, ficret proxima materia plurium formarum, ac proinde Sacramenti Extremæ Unctionis. Addo quod, quando pœnitens de eiiſdem peccatis validè confeſsis & remiſsis iterum confitetur, verificatur forma abſolutionis; quia tunc Sacramentum eſt verè abſolutivum à peccatis, & verè confert gratiam remiſsivam & a peccatis ſolutivam, quamvis per accidens pœnitens illorum peccatorum vinculis non ſit ligatus; Ergo licitum eſt de iiſdem peccatis validè confeſsis & remiſsis, novam petere abſolutionem Sacramentalem. Quod poteſt confirmari tum ex communi uſu & praxi fidelium, qui ſæpè generales confeſsiones de peccatis aliàs confeſsis facere ſolent, etiam ſi nullum dubium habeant quod priores fuerint invalidæ. Tum etiá ex Canone, *Quem pœnitet*, de Pœnit. diſt. 1. ubi ſic dicitur; *Unde patet quod quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur indulgentiam remiſsio-* 44.

miſſionis. Quibus verbis, non ſolùm approbatus modus confitendi eadem peccata pluribus Sacerdotibus, ſed etiam additur cauſa impulſiva ad id faciendum, quæ eſt facilior conſecutio remiſſionis peccatorum.

45. Dices, ſi Sacramentum pœnitentiæ circa eadem peccata iterari poſſit, poterit etiam iterari Sacramentum matrimonii circa eaſdem perſonas matrimonio jam ligatas; nam ſicut per novã confeſſionem Sacramentalem & dolorem eorundem peccatorum, ponitur nova materia proxima, ſuprà quam cadere poteſt nova abſolutio Sacramentalis; ita per novos actus & conſenſus conjugum ſuper eadem corpora, ponitur nova materia proxima capax novi Sacramenti matrimonii.

46. Sed nego conſequentiam & paritatem; materia enim proxima Sacramenti matrimonii, eſt prima ſui traditio conjugi; prima autem traditio non poteſt iterari, circa eandem perſonam; in Sacramento verò pœnitentiæ materia proxima non eſt prima confeſſio & primus dolor de peccatis, ſed indifferenter prima vel ſecunda confeſſio, & primus vel ſecundus dolor; unde forma abſolutionis non ſignificat determinatè primam remiſſionem peccatorum, ſicut matrimonium primam ſui traditionem conjugi, ſed indifferenter primam vel ſecundam remiſſionem, juxta capacitatem ſubjecti.

ARTICULUS IV.

An abſolutio dari poſſit ſcripto, vel abſenti, vel ſaltèm pœnitens abſenti Sacerdoti per litteras aut internuntium confiteri?

§. I.

Referuntur Sententiæ.

47. IN hujus celebris difficultatis reſolutione tres reperio Authorum ſententias. Prima affirmat abſolutionem impendi poſſe per litteras, & abſenti, ſubindéque nec eſſe de eſſentia Sacramentalis abſolutionis ut proferatur voce humanâ, nec quod pœnitenti præſenti impendatur Ita docuêre quidam antiqui Theologi, quorum ſententiam ferè eſtinctam & obliteratã renovarunt & ſuſcitarunt in Hiſpania aliqui ex Patribus Societatis, qui ut refert P. Dufai in Tractatu de Pœnitentia, hanc ſententiam non ſolùm in privatis ſuis collegiis, ut Valliſoleti, Salmanticæ, Compluti, tanquam veriorem docuerunt, nullâ initio adjectâ neceſſitatis aut articuli mortis limitatione, quam poſt acres & frequentes præcipuè noſtrorum diſputationes appoſuerunt, verùm etiam aliqui ex ipſis eam typis mandarunt, ut Henricus Henriques in ſua Summa morali, cujus rei causâ prohibitam fuiſſe donec emendaretur, teſtatur Joannes Baptiſta Poſſevinus, Archypresbyter Mantuanus lib. de Officiis curati cap. 15. Henricum ſecutus eſt Emanuel Sa in ſuis Aphoriſmis Anruetpiæ anno 1599. & ſequenti Luteriæ editis, ubi ſic ait: *Non licere abſenti per nuntium aut per ſcriptum confiteri, quidam ajunt, ego cum illis ſentio, qui & id concedunt, & poſſe abſentem etiam per ſcriptum abſolvi, aut per nuntium.* Et rurſus: *Abſolvi poſſe abſentem alii ajunt, alii negant. Ego puto poſſe, cùm cauſa ſubeſt, ut ſi abſolviſti quem non poteras, acceptâ poſtea abſolvendi poteſtate, ſi commodè non poteſt vocari ad te, poſſis abſentem abſolvere, non ſolùm ab excommunicatione, ſed etiam à peccatis. Quòd ſi meritò dubitas an ad abſolutionem ſit diſpoſitus, potes mente addere conditionem, ſi es diſpoſitus.* Verùm Aphoriſmi illi ab hoc & aliis erroribus, à Magiſtro ſacri Palatii expurgati ſunt, cujus correctionis & cenſuræ (quam iniquam vult fuiſſe, & ex ſolo livore Dominicanorum in ſuos natam) conqueritur Theophilus Raynaudus in diſſertatione de Epiſtolari confeſſione, ubi etiam ſuadere conatur, ſententiam iſtam noſtris Thomiſtis olim fuiſſe communem, & refert ex Facundez, opinionem de licita & valida abſolutione abſenti impartita, ex familia ſancti Dominici ortam fuiſſe, & adoleviſſe, ac denique in ejuſdem familiæ ſinu extinctam atque ſepultam eſſe. Idem aſſerunt Suarez, Coninck, & alii Societatis ſcriptores. Verùm hanc calumniam depellit P. Baronius tomo 1. Teologiæ moralia diſp 1 ſect 3. art ultimo, ubi oſtendit, nullum Thomiſtarum clarè aſſeruiſſe, integrum Sacramentum licitè & validè confici inter abſentes, cùm S. Thomas in 4. diſt 16. quæſt 3. art. 4. ſatis apertè docuerit, nullam eſſe confeſſionem Sacramentalẽ abſenti factam, quia aſſerit *utilius eſſe in extrema neceſſitate confiteri Laico præſenti, quam Sacerdoti abſenti.* Si qui ergo Thomiſtarum aſſerant, pœnitentem abſenti Sacerdoti per litteras aut internuntium confeſſum, validè ab illo poſſe abſolvi, ſolùm volunt, quod ubi pœnitens per litteras miſit peccata ſua abſenti Confeſſario, ſi poſtea in præſentia ejus dicat, quod de omnibus illis ſe accuſat, poteſt ab eo præſente validè abſolvi; quia tunc fit Confeſſio in præſentia Sacerdotis, cùm idem ſit ſcriptum illud ratificare in præſentia Sacerdotis, ac illi præſenti confiteri. Unde immeritò citantur pro ſententia jam adducta & explicata, vel pro illa quam amplectuntur Suarez, Vazquez. Toletus Amicus, Bonacina, & alii Recentiores, exiſtimantes quod quamvis abſolutio non poſſit pœnitenti abſenti per ſcriptum vel nuntium impendi, poſſe tamen pœnitentem, qui per litteras vel nuntium abſenti Sacerdoti confeſſus eſt, ab eo poſtea præſente, nullâ aliâ peccatorum confeſſione intercedente, abſolvi. Tertia ergo ſententia, quæ in ſchola D. Thomæ communis eſt, negat tam abſolutionem quàm Confeſſionem fieri poſſe abſenti, ſubindéque pœnitentem abſenti Sacerdoti per litteras aut internuntium confeſſum, non poſſe ab eo præſente poſtea ſine nova Confeſſione validè abſolvi.

§. II.

Vera ſententia tribus ſequentibus concluſionibus ſtatuitur.

DIco primò, de eſſentia abſolutionis eſſe, ut voce humanâ proferatur, ſubindeque abſolutionem in ſcriptis datam, eſſe invalidam. 48.

Probatur primò ex Concilio Florentino & Tridentino aſſerentibus verba eſſe formam cujuslibet Sacramenti, à qua deinde lege excipiunt ſolum Sacramentum matrimonii, dicendo in hoc *regulariter* tantùm verba eſſe neceſſaria; ſpecialiter verò de forma Sacramenti pœnitentiæ aſſerunt eſſe verba quæ Sacerdos profert dum dicit, *Ego te abſolvo* &c. Ex quibus ſic arguo: Vel Concilia loquuntur de verbis propriè dictis, ſeu voce humanâ prolatis, vel de verbis impropriè, accipien-

ſcipiendo verbum pro eo omni quod ſupplet vicem ipſius, ut ſunt nutus & ſcripta? Secundum dici non poteſt, aliàs immeritò à lege univerſali excepiſſent Concilia Sacramentum matrimonii, quia ſemper in illo requiruntur verba propriè vel impropriè dicta: Ergo primum eſt admittendum; ſubindeque de eſſentia abſolutionis eſt ut voce humanâ proferatur.

49. Probatur ſecundò ex D. Thoma 3. part. quæſt. 60. art. 6. ubi docet Sacramenta novæ legis eſſentialiter conſtare verbis humanis; ex quo inferunt Theologi contra Scotum, Angelos de via ordinaria non poſſe miniſtrare Sacramenta, etiam per corpora aſſumpta, quia nequeunt in illis humana verba proferre; utpote cùm locutio humana ſit actio vitalis procedens à principio intrinſeco, locutio verò ab Angelis formata in corporibus aſſumptis, fiat ab ipſis Angelis ſolùm extrinſecè aſſiſtentibus hujuſmodi corporibus. Sicut ergo forma reliquorum Sacramentorum, ſolo excepto matrimonio, propriis verbis humanis proferenda eſt (nemo enim unquam dixit Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Ordinem, Extremam-Unctionem perfici tantùm ſcripto) ita & forma Sacramenti pœnitentiæ. Idque conveniens eſt, tum ex parte Sacramenti, tum ex parte Miniſtri, tum ex parte pœnitentis. Ex parte quidem Sacramenti, quia cùm ſit judicium quoddam ſolemne pietatis divinæ quo reus homo abſolvitur, debet ſententia abſolutionis, ſicut in aliis judiciis ſolemnibus, voce humanâ proferri. Ex parte verò Miniſtri, quia valde ipſi honorificum eſt, quod expreſſis & formalibus verbis peccatorem abſolvat, & peccata dimittat. Ex parte demum pœnitentis, quia majorem habet certitudinem ſuæ juſtificationis, audiens ſub expreſſis & formalibus verbis latam ſuæ abſolutionis ſententiam.

Dico ſecundò, abſolutionē non poſſe dari abſēti.

50. Probatur concluſio ratione fundamentali, quam inſinuat Cajetanus in Summa verbo *Confeſſio* conditione 11. peiiturque ex verbis illis formæ *Abſolvo te*, nam particula *te*, vel æquivalens, expreſè ad perſonam præſentem dirigenda eſt, juxta Chriſti inſtitutionem; ſicut in Euchariſtia verba, *Hoc eſt*, ad materiam præſentem diriguntur: Unde ſicut Sacerdos non poteſt conſecrare panem abſentem; ita nec pœnitentem abſentem Sacramentaliter abſolvere.

51. Dices, Pœnitens poteſt abſolvi per hanc formam, *Abſolvo Petrum*, vel *Abſolvatur Petrus*, quæ non neceſſariò deſignat præſentiam abſolvendi: Ergo ratio videtur ineſſicax.

Sed contra: Eatenus pœnitens poteſt abſolvi per hanc formam, *Abſolvo Petrum*, vel *Abſolvatur Petrus*, quatenus æquivalet iſti, *Abſolvo te*, ſubindeque quatenus ex circunſtantiis intelligitur de Petro perſonaliter præſente: Ergo licèt pœnitens abſolvatur per hanc formam, *Abſolvo Petrum*, vel *Abſolvatur Petrus*, ſi tamen ille ſit abſens, ſolutio erit invalida. Hæc concluſio magis patebit ex dicendis in ſequenti.

Dico tertiò, pœnitens non poteſt abſenti Sacerdoti per litteras aut internuntium Sacramentaliter confiteri.

52. Probatur primò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 2. ubi dicitur, *eos qui ſe crimine aliquo poſt Baptiſmum contaminaverint, non jam repetito Baptiſmo ablui, ſed ante hoc tribunal* (pœnitentiæ) *tanquam reos ſiſti voluit Chriſtus, ut per Sacerdotum ſententiam, quoties ab admiſſis peccatis ad ipſum pœnitentes confugerint, poſſent liberari.* Sed ante tribunal ſiſti, aut confugere ad tribunal, nihil eſt aliud, niſi præſenti confiteri præſentem, & peccata manifeſtare per ſeipſum: Ergo ex Tridentino Chriſtus Dominus inſtituit ut Confeſſio fieret præſenti Sacerdoti.

Probatur ſecundò exemplo leproſorum, qui ſe Sacerdotibus oſtendere juſſi ſunt, ut de lepra purgata judicarent; per hoc enim neceſſarium eſſe indicatur, ut pœnitentes coram Confeſſario Sacerdote ſe ſiſtant, ac præſentes peccata ſua per ſeipſos declarent, & abſolutionem ab illis recipiant. Unde in Decreto diſt. 1. de pœnit. cap. *Quem pœnitet* ex cap. 10. libri de vera & falſa pœnitentia, qui inter opera Auguſtini reperitur, ſic dicitur: *Præcepit Dominus mundandis ut oſtenderent ora Sacerdotibus* (Lucæ 17.) *docens corporali præſentiâ confitenda peccata, non per nuntium, aut per ſcriptum manifeſtanda: Dixit enim ora monſtrate; & omnes, non unus pro omnibus: Non alium ſtatuatis nuntium qui pro vobis offerat munus à Moſe ſtatutum; ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis; erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis; in hoc enim quod per ſeipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, fit venia criminis &c.* Quibus verbis apertè docetur, Confeſſionem ſoli præſenti Sacerdoti poſſe fieri. Unde paulò inferiùs ſubditur: *Tanta itaque vis Confeſſionis eſt, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo, ſæpe enim contingit quod pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote, quem deſideranti nec locus nec tempus offert; etſi ille cui confitetur poteſtatem ſolvendi non habeat, fit tamen dignus veniâ, ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis.* Similia docet S. Thomas ſuprà quæſtione 9. art. 3. ad 3. ubi ait *quod in abſentia proprii Sacerdotis, etiam poteſt laico fieri Confeſſio, & ideò non oportet quod per ſcriptum fiat.* Ex quibus apertè colligitur, nullam eſſe Confeſſionem Sacramentalem abſenti Sacerdoti factam; ſi enim illa eſſet valida, malè conſuleret S. Thomas, & Author libri de vera & falſa pœnitentia, in extrema neceſſitate confiteri potiùs laico præſenti, quàm Sacerdoti abſenti. 53.

Probatur tertiò concluſio ex decreto Clementis VIII. qui cùm celebrem iſtam controverſiam, quæ inter Patres Ieſuitas & Dominicanos verſabatur, & in Hiſpania præcipuè, magno animi ardore & contentione agitabatur, ad ſuum tribunal advocaſſet, re attentè & maturè conſideratâ, & auditis omnium Ordinum Theologis, damnavit illam Sacramenti pœnitentiæ adminiſtrationem per Epiſtolam inter abſentes, quam nonnullis libris editis Patres Societatis docebant, & quam rumor erat à pluribus illorum uſurpari & ad praxim reduci. Emanavit itaque decretum à Pontifice, cujus hæc ſunt verba. *Die 20. menſis Junii anno à Nativitate Domini noſtri Ieſu Chriſti 1602. in generali Congregatione S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico in monte Quirinali, coram Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente, divinâ providentiâ, Papa Octavo. Propoſitâ quæſtione utrum liceat per litteras ſeu internuntium Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere? Sanctiſſimus Dominus noſter, auditis votis Patrum Theologorum, & re cum Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus Inquiſitoribus, maturè ac diligenter conſideratâ, hanc propoſitionem, ſcilicet licere per litteras, ſeu in-* 54.

per nuntium Confeſſario abſenti, peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere; ad minus ut falſam, temerariam, & ſcandaloſam, damnavit, ac prohibuit, præcepitque ne deinceps iſta propoſitio, publicis, privatiſque lectionibus, concionibus, & congreſſibus, doceatur, neve unquam tanquam aliquo caſu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur. Quod ſi quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut etiam de ea diſputativè tractaverit, niſi forſan impugnando, vel ad praxim, ſeu directè vel indirectè deduxerit, præter excommunicationem latæ ſententiæ, quam ipſo facto incurrat, & à qua non poſſit, præterquam in articulo mortis, ab alio, quacunque etiam dignitate fulgenti, & S. Romanæ Eccleſiæ majori Pœnitentiario, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi: aliis etiam pœnis arbitrio infligendis ſubjaceat.

55. Adverſarii videntes ſe hoc Pontificio decreto manifeſtè perſtringi, ſuamque de Epiſtolari confeſſione damnari ſententiam, ut vim ejus declinarent, duplicem excogitarunt ſolutionem ſeu explicationem. Aliqui dixerunt, ſupradictam de abſentis confeſſione opinionem, ut illicitam quidem, ſed non ut invalidam, à Clemente fuiſſe rejectam; quia nimirum dixit, hanc propoſitionem à ſe damnari, *licere per litteras abſenti confiteri*, nec de validitate vel invaliditate quidquam dixit. Alii verò affirmarunt, hoc tantùm decreto prohiberi, ne abſenti abſolutio detur, non prohiberi verò ne abſenti confeſſio fiat; nec damnari confeſſionem abſenti factam, ſed duntaxat abſolutionem abſenti datam. Unde dixerunt, Pontificem non damnaſſe utramque partem ſupradictæ propoſitionis disjunctim ſeu diviſim, ſed collectivè tantùm & conjunctivè. Ita Suarez tomo 4. ad 3. p. diſp. 21. ſect. 4.

56. Verùm neutra interpretatio poteſt ſubſiſtere. Non quidem prima, nam quòd Pontifex Epiſtolarem confeſſionem factam abſenti, nedum ut illicitam, ſed etiam ut invalidam proſcribat, & quòd non ſolùm vetet ne factum liceat, ſed etiam ne factum teneat, declaret, apertè ex his verbis colligitur: *Neve unquam tanquam aliquo caſu probabilis defendatur, aut in praxim quovis modo deducatur.* Si enim confeſſio facta abſenti per epiſtolam aut internuntium valida eſſet, eſſet etiam licita in aliquo caſu, urgente nimirum extremâ neceſſitate ſalutis, quo tempore omnia media valida, ſunt licita, id exigente ſupremo periculo æternæ damnationis; ut ſi aliter moribundus ſalutem conſequi non valeat, quia nec Sacerdotem præſentem habere poteſt, nec probabiliter ſperat ſe contritionem habiturum. Unde ſi validè quis poſſet confiteri abſenti, hoc nullâ humanâ poteſtate, etiam Pontificiâ, prohiberi poſſet in tali caſu, cum diſpendio ſalutis animæ: Cùm ergo Pontifex ſtrictiſſimè, & ſub pœna excommunicationis ſibi reſervatæ, opinionem illam quæ aſſerit licere abſenti per Epiſtolam vel internuntium confiteri, quovis modo, aut in quocunque caſu, ad praxim deducere prohibeat, manifeſtum eſt, ipſum cenſere talem confeſſionem eſſe invalidam, & non ſolùm illicitam.

57. Non valet etiam interpretatio Suaris. Nam ut rectè diſcurrit Vincentius Candidus tomo 1. diſquiſitionum, moralium diſquiſit. 24. art. 25. dubitatione 6. Quando utraque pars propoſitionis copulativæ revocatur in controverſiam, ſi Summus Pontifex damnat propoſitionem hypotheticam, cenſetur utramque partem diviſivè damnare, ut videmus in propoſitionibus hypotheticis damnatis in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. Can. 4. & 6. & ſeſſ. 13. Canone etiam 4. & 9. & ſeſſ. 24. Can. 2. 3. & 9. At in præſenti caſu non erat tantùm controverſia de toto copulato, ſed etiam de utraque parte copulativæ ſeorſim ſumptæ, & præſertim de confeſſione facta per litteras ſeu internuntium Confeſſario abſenti, ex qua non minora pericula, incommoda, & ſcandala oriuntur, quàm ex abſolutione per litteras pœnitenti abſenti tranſmiſſa: Ergo Pontifex utramque partem ſupradictæ propoſitionis disjunctivè ac diviſivè damnavit, ſuoq; decreto, non ſolùm prohibuit ne abſolutio abſenti detur, ſed etiam confeſſionem abſenti factam damnavit.

58. Confirmatur. Si Pontifex disjunctivè tantum partes ſupradictæ propoſitionis hypotheticæ dãnaſſet, neutra pars illius eſſet determinatè damnata, & conſequenter ſicut Adverſarii volunt quod ſit ſolùm damnata ratione ſecundæ partis, ita liceret aliis dicere, quod ſit dãnata ſolùm, ratione primæ partis, & ſic utraq; pars illius propoſitionis diviſivè ſumpta eſſet probabilis, & æquè liceret Sacerdoti abſolutionem tranſmittere per litteras pœnitenti, ac ipſi pœnitenti per litteras vel internuntium confiteri Sacerdoti abſenti, ſubindeque totum pœnitentiæ Sacramentum poſſet peragi inter abſentes. Unde interpretatio illa Suaris, non ſolùm à Clemente VIII. ſed etiam à Paulo V. fuit reprobata, qui inſuper juſſit ut ex tomo 4. Suaris in 3. p. ſectio integra, interpretationem illam continens, amoveretur, ut patet ex decreto facto in generali Inquiſitione: & his verbis expreſſo. *Die 14. Iulii 1605. propoſitâ cauſâ P. Franciſci Suarez Ieſuitæ, & conſideratis his quæ ſcripſit tomo 4. in 3. partem S. Thomæ ſect. 4. diſp. 21. interpretando decretum felicis recordationis Clementis Papæ Octavi die 20. Iunii 1602. quo damnavit hanc propoſitionem, videlicet licere per litteras ſeu internuntium, Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſolutionem obtinere, ac etiam maturè diſcuſſis his quæ idem P. Suarez adduxit in defenſionem ſuæ interpretationis; auditis votis Illuſtriſſimorum Dominorum Cardinalium, Sanctiſſimus decrevit, dictam interpretationem non ſubſiſtere, & ideò amovendam eſſe ab ejus libris, juxta decreta aliàs facta à felicis recordationis Clemente Papa VIII. de quibus in actis S. Officii.*

59. Item in alio decreto ejuſdem Congregationis 20. Julii ejuſdem anni, ſic habetur: *Ex libro Franciſci Suarez Ieſuitæ tomo 4. ad 3. p. diſp. 23. ſect. 1. num. 12. amoveantur infra ſcripta verba, videlicet:* Atque ex hac reſolutione &c. uſque in abſentia Confeſſoris. *Idem P. Suarez corrigat ſuum librum, & antequam evulget, oſtendat huic Congregationi.*

Et rurſus die 18. Auguſti ejuſdẽ Congregationis aliud editum fuit decretum hujus tenoris: *Sanctiſſimus decrevit ex tomo 4. P. Suarez Ieſuitæ in 3. p. S. Thomæ diſp. 21. de confeſſione, ſectionem quartam, cujus titulus eſt,* Utrum de neceſſitate confeſſionis ſit ut pœnitens Sacerdoti abſenti immediatè, & per ſeipſum revelet peccata ſua? *totam eſſe amovendam, nec aliam ejus loco ſubrogandam.* Ex quibus liquet, interpretationem Patris Suaris non poſſe ſubſiſtere. Unde mirum eſt quod adhuc aliqui ex Patribus Societatis eã utantur, ut videre eſt apud Franciſcum Amicum tomo 8. diſp. 21. ſect. 4. num. 62. ubi hæc ſcribit: *Ex his ſequitur propoſitionem Pontificis intelligi conjunctivè, ut non liceat per litteras ſimul confiteri & abſolvi, non disjunctivè, quoad confeſſionem duntaxat.*

Atque

Atque hoc voluit tantùm P. Suarez, cùm Bullam Clementis explicavit; neque ob aliam cauſam Pontifex integram ſectionem ex ipſius tomo delendam præcepit, niſi quia nolebat, ut ipſo vivente, ejus Bulla declararetur. Duo certè in hoc Authore reprehenſione digna ſunt, Unum, quod interpretationem illam Suaris, ter vel quater à Summis Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V. in Congregatione generali Romanæ Inquiſitionis reprobatam, adhuc poſt tot prohibitiones uſurpare audeat, & ut veram ac legitimam admittat. Alterum, quòd aſſerat non aliam ob cauſam Clementem VIII. præcepiſſe integram ſectionem ex tomo Suaris avelli, niſi quia nolebat ut ipſo vivente ejus Bulla declararetur. Nam quòd hæc talis præcepti vera & legitima cauſa non fuerit, ex eo liquet, quod poſt Clementis VIII. obitum, Paulus V. illius ſucceſſor, ter idem juſſerit, triplici decreto ſuprà adducto. Certè ſinceriores & cautiores ſunt, Delugo, Averſa, & Martinonus, qui ingenuè fatentur, interpretationem illam Suaris, à mente Pontificis prorſus eſſe alienam, & prædictam propoſitionem, non diviſim tantùm, ſed conjunctim, & quoad utramque partem, fuiſſe ab illo damnatam.

60. Demum ſuaderi poteſt concluſio hoc diſcurſu: In caſu quo fieret confesſio. Sacramentalis per litteras Sacerdoti abſenti, vel ipſe Sacerdos lectâ confesſione proferret voce ſenſibili abſolutionem, vel ſcriptam mitteret ad pœnitentem, vel accederet ad pœnitentem, ipſumque præſentem abſolveret? Primum & ſecundum dici nequeunt, quia ut in prima & ſecunda concluſione oſtendimus, & fatetur Suarez, abſolutio data in ſcriptis, vel abſenti impenſa, invalida eſt. Si verò tertium dicatur, quæro, an pœnitens poſt adventum Sacerdotis, in ejus præſentia ratificat confesſionem factam per litteras, & de peccatis per epiſtolam declaratis petit abſolutionem, vel non, ſed tantùm Sacerdos in præſentia abſolvit eum, virtute ſcripti ad ſe miſſi? Si primum, ceſſat præſens difficultas, & caſus de quo diſputamus; fit enim tunc confesſio in præſentia Sacerdotis, quia idem eſt ſcriptum illud ratificare in præſentia Sacerdotis, & abſolutionem ab eo petere, ac ipſi confiteri; certificatur enim tunc Sacerdos in præſentia pœnitentis de ejus ſtatu. Secundum verò dici nequit, nam ſi Sacerdos pœnitentem abſolvit in virtute ſcripti priùs ad ſe miſſi, nullam ſcripti ratificationem à pœnitente exigendo, perinde eſt ac ſi illum abſolveret in abſentia, & eadem ſequuntur inconvenientia; quia per talem præſentiam non magis certificatur Sacerdos de ſtatu pœnitentis, quando profert abſolutionem, quàm per ſcriptum certificabatur; & poteſt contingere quod pœnitens mutaverit voluntatem, & careat dolore de peccatis quem habuit antea, ſitq; tunc in actuali affectu ad homicidium vel fornicationem, ſubindeque quod Sacerdos ſupra materiam indebitam proferat abſolutionem.

§. III.

Solvuntur objectiones.

61. OBjicies primò contra primam concluſionem: Non eſt de eſſentia Sacramenti pœnitentiæ, ut Confeſſio voce fiat, ſeu per locutionem oris vocalem; unde poteſt fieri nutibus, vel ſcripto, cùm muti ad Confeſſionem admittantur, quos tanto bono & tali remedio privari non
A eſt conveniens: Ergo ſimiliter non eſt de eſſentia abſolutionis, ut voce humanâ proferatur, ſed nutibus vel ſcripto dari poteſt.

62. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem. Ratio diſcriminis eſt primò, quia in Sacramentis forma debet eſſe expreſſior quàm materia, unde cùm in Sacramento pœnitentiæ abſolutio habeat rationem formæ, & Confeſſio rationem materiæ, nihil mirum ſi lex & traditio divina, verba exigat ut ſua vis abſolutioni conſtet, Confeſſionem verò patiatur vagam & indeterminatam eſſe, & verbo, nutibus, ſcripto, vel per interpretem fieri. Unde Sacramentum pœnitentiæ medium eſt in-
B ter matrimonium & alia Sacramenta; nam cùm præcipuâ ſui parte, nempe abſolutione, ad alia Sacramenta accedat, quæ nulla ſunt niſi verbo adminiſtrentur, Confeſſio, quæ eſt pars altera, habens rationem materiæ, ſimilior eſt Matrimonio, quod non ſolùm verbis, ſed etiam ſcriptis vel nutibus contrahi & peragi poteſt.

63. Secunda ratio diſcriminis eſt, quia plures cauſæ moraliter impedire poſſunt pœnitentem à Confeſſione vocali, quàm Sacerdotem à vocali abſolutione; conſtat enim quod omnes muti, barbari, & ignotæ linguæ homines, verbis nequeunt confiteri, unde ut ſcripta, vel nutus, aut
C interpretem adhibeant, neceſſe eſt. Sacerdos verò, cùm poſſit verbis efferre quæ ſentit vel judicat, vix ullæ cauſæ occurrunt, quæ ipſum à vocali formæ prolatione impedire valeant; ideoque rectè à Chriſto inſtitutum eſt, ut abſolutio nonniſi verbis impendi poſſit, licèt Confesſio ſcriptis, & nutibus, vel per interpretem fieri valeat.

64. Objicies ſecundò: Abſolutio ab excommunicatione, data in ſcriptis, valida eſt: Ergo & abſolutio à peccatis.

Sed nego conſequentiam & paritatem, non enim eadem eſt ratio de abſolutione ab excommunicatione, ac de abſolutione à peccatis; ſicut enim abſolutio ab excommunicatione non requi-
D rit certam formam verborum, ita nec verba propriè dicta, quia non operatur ut inſtrumentum Chriſti ad effectum ſupernaturalem, ſed ut inſtrumentú abſolventis, qui in abſolvendo ab excommunicatione, ut principalis author, ipſe ſibi inſtrumentum determinat. Vide quæ ſuprà art. 2. §. 2. ex opuſculo 22. D. Thomæ retulimus.

65. Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: S. Thomas Cantuarienſis abſens abſolutionem petiit à Sede Apoſtolica, teſte Scoto in 4. diſt. 17. Et Sanctus Cyprianus libr. 3. Epiſt. 17. ait quod lapſi per Epiſtolam reconciliationem ab ipſo petierunt: Ergo abſolutio abſenti data, vali-
E da eſt.

66. Ad exemplum de S. Thoma Cantuarienſi reſpondent aliqui Recentiores, factum illud incertum eſſe ac dubium, quia Scotus non refert unde hiſtoriam illam deſumpſerit. Verùm illi in hiſtoria Eccleſiaſtica parùm verſati ſunt, cùm Baronius in Annalibus tomo 12. ad annum 1164. num. 6. illud plenè referat. Unde reſpondetur quod S. Thomas Cantuarienſis, abſolutionem Sacramentalem à Sede Apoſtolica non poſtularit, nec eam illi Alexander III. dedit, ſed canonicam tantùm; propterea quod non ſatis animosè in Conſilio Regis Angliæ jura Eccleſiæ à ſe defenſa fateretur, & ſe indignum eſſe Sacerdotio propter hoc ipſum judicaret, ut ex illius ad Pontificem Epiſtola, & ex Pontificis reſcripto manifeſtum eſt, ſic enim habet: *Si te recolis aliquid com-*

commiſiſſe de quo propria te debeat conſcientia remordere, quidquid ſit, Sacerdoti qui diſcretus & providus habeatur, tibi conſulimus per pœnitentiam confiteri: Quo facto miſericors Dominus, qui multò ampliùs ad cor reſpicit, quàm ad actum, tibi conſueta pietate ſua miseratione dimittet: Et nos de Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, meritis confidentes, te ab eo quod eſt commiſſum abſolvimus, & id ipſum fraternitati tuæ authoritate Apoſtolicâ relaxamus. En ut eum ad Sacerdotem iterum monet, ac ei confiteri, ut nimirum abſolutionem Sacramentalem ab eo recipiat, propter quam ſolam Confeſſio fieri ſolet Sacerdoti: Ergo abſolutio Pontificis non fuit Sacramentalis, ſed canonica tantùm, ſeu à cenſuris quas incurriſſe videbatur, ob jura Eccleſiæ non ſatis animosè defenſa. Unde ſubdit Pontifex, quod à Miſſarum ſolemniis vel celebratione abſtinere deinceps non debeat, quod potiſſimùm ad cenſuræ quam ſanctus ille Epiſcopus & Martyr formidabat, abſolutionem pertinere videtur.

67. Ad locum Cypriani dico, ex illo potiùs colligi oppoſitum, ſic enim habet: *Si qui infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præſentiam noſtram, quin apud Preſbyterum quemcumque præſentem, vel ſi Preſbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſit.* Ubi manifeſtè præſentiam requirit, nec agit de abſolutione Sacramentali; alioquin non ſcriberet, eam in defectum Preſbyteri, committi poſſe Diacono.

68. Objicies quartò: Sacramentum pœnitentiæ inſtitutum eſt per modum judicii, ut docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. unde abſolutio Sacramentalis eſt quædam ſententia in foro conſcientiæ data: Sed in judicio forenſi Iudex abſolvere poteſt abſentem: Ergo & in Tribunali pœnitentiæ Sacerdos poterit pœnitentem abſentem à peccatis abſolvere.

69. Reſpondeo, quod licèt Sacramentum pœnitentiæ ſit inſtitutum per modum judicii, non tamen quoad omnia convenit cum judicio forenſi, ſed in multis differt ab illo. Primò, quia in tribunali pœnitentiæ, idem eſt accuſator, teſtis, & reus, quia eſt judicium voluntariè initum. Secundo, quia ipſi reo credendum eſt in his quæ contra vel pro ſe profert, quia eſt in favorem ipſius rei inſtitutum. Tertiò, quia in tali judicio ſententia pronuntiari debet ſub expreſſis ac formalibus verbis, quia eſt expreſsè ſignificativum juſtificationis impii. Quartò, quia Judex forenſis non abſolvit ab intrinſeca culpa, quaſi ſtatum internum rei vel affectum immutans, ſicut Sacerdos abſolvit confitentem, ex vi divinæ poteſtatis cujus eſt adminiſter. Ex quo fit, quod in judicio forenſi Iudex abſolvere poſſit abſentem, non verò Sacerdos in tribunali pœnitentiæ.

70. Dices, contingere poteſt quod Sacerdos habeat certitudiné moralem de ſtatu & diſpoſitione pœnitentis abſentis, quando nimirum Sacerdos & pœnitens tam parùm abinvicem diſtant, ut licèt unus alterum videre vel audire non poſſit, propter exiguum tamen ſpatium loci, quod nuntius impendere debet ut adeat Sacerdotem, moraliter præſumi non poteſt, pœnitentem ſuam voluntatem aut diſpoſitionem in tam brevi tempore mutaſſe: Ergo tunc poterit Sacerdos pœnitentem abſentem, qui per internuntium peccata confeſſus eſt, Sacramentaliter abſolvere.

Reſpondeo, dato Antecedente, negando Conſequentiam, quia ad validitatem ſacramenti Pœnitentiæ, non ſufficit ut miniſter certus ſit moraliter de diſpoſitione pœnitentis, ſed etiam requiritur, ut ſit præſens, ad hoc ut verificetur forma.

Objicies quintò: Sacramentum Matrimonii inter abſentes per procuratorem celebrari poteſt: Ergo & ſacramentum Pœnitentiæ. 71.

Huic argumento dupliciter reſpondent Thomiſtæ: Aliqui negant Antecedens, exiſtimantes matrimonium per procuratorem initum inter abſentes, non eſſe verum ſacramentum, ſed tantùm civilem contractum; fieri autem ſacramentum, quando poſtea contrahentes præſentes ratificant matrimonium per procuratores contractum. Alii verò, conceſſo Antecedente, negant conſequentiam & paritatem, tum quia, inquiunt, matrimonium non perficitur certâ formâ verborum quæ requirat præſentiam contrahentium, bene tamen ſacramentum Pœnitentiæ. Tum etiam, quia matrimonium importat contractum civilem, qui ſæpe debet fieri inter abſentes; quia bonum Reipublicæ quod reſpicit, id requirit. Quæ ratio non currit in ſacramento Pœnitentiæ, utpote quod non per ſe ordinatur ad bonum publicum & temporale, ſed ad bonum privatum & ſpirituale pœnitentis. Addo hanc inter matrimonium & alia ſacramenta eſſe differentiam, quòd ad cætera omnia requiruntur materia & forma phyſicè exiſtentia, dum ſacramentum celebratur: ad matrimonium verò ſufficit materia & forma moraliter exiſtens, qualis ſufficit ad naturam contractûs validi. Quemadmodum etiam ad cætera ſacramenta requiruntur eſſentialiter ex parte formæ verba propriè dicta, & ore prolata; ad matrimonium verò ſufficiunt nutus aut alia ſigna ſufficienter exprimentia conſenſum internum. Utraq; ſolutio probabilis eſt, quæ verò ſit probabilior, in Tractatu de Matrimonio reſolvemus. *Diſſ. 2. art. 2.* 27.

Objicies ſextò contra tertiam concluſionem. Pœnitens confiteri poteſt per interpretem: Ergo & per internuntium, aut per epiſtolam. Unde causâ 3. quæſt. 5. cap. *Qualis*, adulteræ pœnitentia *per ſcripturam recipienda* decernitur.

Reſp. conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, notabile enim reperitur diſcrimen inter eum qui cõfitetur peccata per litteras vel nuntium, & illum qui exponit peccata ſua Sacerdoti per interpretem, ex quo noſtra ſententia illuſtrari & confirmari poteſt. Ille enim qui peccata confitetur per interpretem, ſigno & nutu actualiter oſtendit Sacerdoti quod ipſe dicat id quod interpres dicit; at verò quando internuntius refert peccata Sacerdoti, aut litteræ in quibus ſcripta ſunt, ab eo abſente leguntur; vel pœnitens ſe habet merè negativè, vel ſaltem cùm ſit abſens, ſigno aut nutu non oſtendit ſe dicere Sacerdoti quod internuntius aut littera dicit: quare licèt pœnitens præſenti Sacerdoti per interpretem confeſſus; poſſit validè abſolvi, non tamen pœnitens qui ſolùm per litteras aut internuntium, ei abſenti manifeſtavit ſua peccata.

Ad id verò quod additur ex cap. *Qualis* de pœnitentia adulteræ ſcripto recipienda, dicendũ eſt, vel corruptũ eſſe Gratiani exemplar, & ſic corrigendũ, *Pœnitentia illi accipienda*, id eſt ſuſcipere injunctam ſibi pœnitentiam debet, ut ab adulterio abſolvatur, ut appendix ibi notat, & in capitularibus Caroli Magni lib. 7. c. 127. exprimitur. Vel de pœnitentia ſacramentali verba illa intelligenda non eſſe, ſed de ea tantùm pœnitentia, quam adultera exhibet marito, ut ſe fideliorem fore profiteatur. 73.

§. IV.

§. IV.

Solvitur difficile argumentum, de abſolutione moribundi, qui in abſentia Sacerdotis ſigna contritionis exhibuit.

74. POteſt hoc argumentum ſic breviter proponi. Moribundus qui ante adventum Sacerdotis oſtendit ſigna pœnitentiæ, & petiit confiteri; ipſo verò Sacerdote adveniente, omnem uſum rationis amiſit, ita ut ipſo præſente non poſſit confiteri, nec ullum ſignum doloris oſtendere; ſi tamen præſentes fide digni teſtentur ipſum dediſſe ſigna pœnitentiæ, & hoc ſacramentum reconciliationis poſtulaſſe, poteſt validè, imò & debet abſolvi: Ergo in aliquo caſu valere poteſt cõfeſſio facta in abſentia Sacerdotis. Cõſequentia videtur manifeſta, tunc enim Sacerdos non audit confeſſionem in præſentia, nam perinde eſt ac ſi infirmus confeſſus eſſet per ſcriptum vel nuntium. Antecedens verò probatur multipliciter, nempe authoritate Conciliorum, Pontificum, SS. Patrum, & Ritualis Romani, juſſu Pauli V. editi, ac demum ratione. In primis enim in Concilio Carthaginenſi IV. cap. 63. ſic habetur: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit; dent teſtimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia.* Deinde in Concilio Arauſicano I. Can. 11. ſic dicitur: *Subitò obmuteſcens (prout ſtatutum eſt) baptizari aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habeat, aut præſentis in ſuo nutu.* Item Leo Papa Epiſt. 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum: *Si aliqui* (inquit) *ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò ante poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant; teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debent, ut ſimul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium conſequantur.* Demum Paulus V. in ſuo Rituali ſic præſcribit: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat; nutibus & ſignis conetur Sacerdos, quoad fieri poterit, peccata pœnitentis cognoſcere. Quibus utcunque vel in genere, vel in ſpecie cognitis, vel etiam ſi confitendi deſiderium, ſive per ſe ſive per alios oſtenderit, abſolvendus eſt.* Ergo juxta Concilia, Pontifices, & SS. Patres, ac Rituale Pauli V. poteſt & debet Sacerdos abſolvere moribundum, qui ipſo abſente, ſigna contritionis exhibuit, ſubindeque in eo caſu Confeſſio moribundi valida eſt, licèt facta ſit in abſentia Sacerdotis.

75. Ratio etiam id ſuadet: Nam ſi talis Confeſſio eſſet invalida, vel hoc proveniret ex eo quod non eſſet expreſſiva peccatorum in particulari, vel quia fieret aliorum teſtimonio? Sed ex neutro capite invalida dici poteſt. Non quidem ex primo, quia ad validitatem Confeſſionis ſufficit expreſſio peccati in genere, ut docet D. Thomas in 4. diſt. 21. quæſt. 2. art. 2. de eo, qui recordatur ſe peccaſſe, & oblitus eſt peccati in ſpecie; nam tunc poteſt & debet confiteri peccatum in genere: Sed Confeſſio per ſigna æquivalet Confeſſioni peccatorum in genere; nam per eam pœnitens teſtatur ſe peccaſſe, & Confeſſor novum format judicium quod antea non habebat: Ergo &c. Neque etiam ex ſecundo, alioquin non poſſemus per interpretem confiteri; Confeſſio enim moribundi facta Sacerdoti per teſtem, æquivalet Confeſſioni per interpretem; nam ſicut interpres refert peccata confitentis Confeſſori, ita teſtis peccata moribundi Sacerdoti: Ergo &c.

76. Huic argumento reſpondent aliqui ex noſtris Thomiſtis, negando Antecedens, exiſtimant enim, non poſſe ſacramentaliter abſolvi moribundum, qui ſigna tantùm doloris oſtendit: Tum quia Confeſſio (inquiunt) eſt pars eſſentialis hujus Sacramenti: Sed qui ſigna tantùm doloris oſtendit, non confitetur: Ergo non poteſt Sacramentaliter abſolvi. Tum etiam, quia hoc Sacramentum eſt eſſentialiter judicium, quod cadere non poteſt, niſi in rem individualiter notam: Ergo non ſufficit Confeſſio generalis, quâ pœnitens fatetur ſe peccaſſe. Ita Soto, Victoria, Cano, Navarrus, Ledeſma, Candidus, & alii, qui ad prædicta teſtimonia Conciliorum, Pontificum, & SS. Patrum reſpondent, iis locis non eſſe mentionem de abſolutione Sacramentali à peccatis, ſed de remiſſione pœnæ publicæ peccatoribus ad ſtatum pœnitentium admiſſis vel admittendis adjunctæ. Ad Rituale verò Pauli V. reſpondet Candidus, in eo ſermonem eſſe de infirmo, cui ſolùm vox & loquela deficit, & à quo nutibus & ſignis poteſt Confeſſarius peccatum aliquod in genere dignoſcere, putà quod in peccatũ carnis lapſus eſt, licèt peccati hujus ſpeciem minimè intelligat.

77. Verùm hæc ſolutio diſplicet: Primò quia Concilium Carthaginenſe loqui de abſolutione Sacramentali, conſtat ex verbis illis quæ retulimus: *Et ſi continuò creditur moriturus, infundatur ori ejus Euchariſtia*; hæc enim dari non ſolet, niſi præviâ abſolutione Sacramentali. Idem patet de Sancto Leone, & agnoſcit S. Thomas 3. part. quæſt. 84. art. 3. ad 2. Nam ſanctus ille Pontifex paulò ante verba relata, dicit *Miſericordiam Dei ita lapſibus ſubveniſſe humanis, & divinæ ſuæ bonitatis præſidia ſic ordinaſſe erga baptizatos, ut indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri.* Indeque infert, non eſſe negandam pœnitentiam infirmis petentibus, aut habentibus teſtimonium quod petierint.

Secundò, quia D. Thomas opuſc. 65. §. *de Sacramento Extremæ-Unctionis* apertè docet debere Sacramentaliter abſolvi infirmum, qui notitiam vel loquelam amiſit, antequam Sacerdos veniret ad eum. Verba ejus ſunt: *Si autem infirmus, qui petit unctionem, amiſit notitiam vel loquelam, antequam Sacerdos veniret ad eum; nihilominus ungat eum Sacerdos, quia in tali caſu debet etiam baptizari, & à peccatis abſolvi*: unde illi Thomiſtæ qui oppoſitum docent, tam apertum S. Doctoris teſtimonium non viderunt. Nec illorum fundamenta urgent: Ad primum enim reſpondetur quod Confeſſio facta per ſigna, eſt vera Confeſſio, ſicut illa quæ fit à mutis per nutus; ſicut enim nutus poſſunt gerere vicem verborum, ita & ſigna. Ad ſecundum verò dicatur, ad judicium fori pœnitentiæ ſufficere qualemcumque notitiam qualis à reo hîc & nunc haberi poteſt, nec requiri neceſſariò cognitionem peccati in ſpecie, ſed ſufficere notitiam ejus in genere, ut ſuprà ex D. Thoma oſtenſum eſt. Hac ergo ſolutione prætermiſſâ, vel in ſua probabilitate relictâ.

78. Reſpondeo ad argumentum principale, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam. Nam in noſtro caſu moribundus quaſi per interpretem

pretem confitetur (quod ſemper licitum eſt) ſcilicet per teſtimonium eorum qui audierunt illum poſtulantem Confeſſarium, vel qui ſigna contritionis in eo viderunt; & aliàs Confeſſarius eum habet quaſi præſentem moraliter, quia ille eſt ſufficienter præſens, ut certificetur Sacerdos, ipſum non mutaſſe priorem voluntatem, cùm videat illum carere ſenſu, ab eo tempore quo petivit Confeſſionem; & ſic ſecurè abſolvitur, & ad minus ſub conditione debet abſolvi. At verò in caſu Suaris, Confeſſarius non habet nec habere poteſt certitudinem moralem, quòd pœnitens priorem voluntatem non mutaverit, ut ſuprà oſtenſum eſt; quare non poteſt illum abſolvere, niſi ratificet Confeſſionem quam per litteras vel internuntium fecerat, & de peccatis per litteras, vel internuntium declaratis, ſe dolere teſtetur; quod eſt confiteri Sacerdoti præſenti, ut ſuprà in ultima probatione tertiæ concluſionis declaravimus. Unde licèt Clemens VIII & Paulus V. ſententiam Suaris juſtè damnaverint, eamque ex quarto ejus tomo in 3. partem expungi & amoveri juſſerint, ut ex ſuprà dictis patet; rectè tamen poſtea declararunt, poſſe & debere Sacerdotem abſolvere moribundum qui ipſo abſente ſigna contritionis exhibuit in ordine ad claves Eccleſiæ, petendo ſcilicet Confeſſorem, dummodo ſint fide digni, qui de hoc teſtimonium perhibeant; talemque caſum non comprehendi in ſuprà dicto decreto, quo Clemens VIII. declaravit non licere per litteras vel per internuntium Confeſſario abſenti Sacramentaliter confiteri. Ex quo intelliges, Theophilum Raynundum difficultatem omnino diſſimulare & tegere, atque Lectori illudere, & fucum facere; dum in prædicto de Confeſſione Epiſtolari libello, contendit totam de Confeſſione per Epiſtolam vel internuntium controverſiam, in eo ſitam eſſe, an abſolutio Sacramentalis poſſit impendi moribundo, qui in abſentia Confeſſarii ſigna contritionis exhibuit. Iſtud enim probabiliſſimum eſt, & decretis dictorum Pontificum omnino conſonum. Illud verò omni probabilitate caret, ut Clemens VIII. in Decreto ſuprà adducto declaravit, meritoque Suarem, & alios id aſſerentes damnavit.

79. Ex dictis confutata manet Iacobi Baii, aliorumque Recentiorum ſententia, quâ docent poſſe abſolvi moribundum, quamvis nullum exhibeat ſignum contritionis & deſiderii abſolutionis, ſi vixerit piè, ſuæque ſalutis immemor non fuerit; & multò magis, ſi audiendo ſacrum, præmiſiſſet Confeſſionem, quæ ſolet fieri his qui inſerviunt Sacerdoti; quia (inquiunt) præſumptio eſt ipſum pœnitere ſuorum peccatorum; & hoc ſufficit ad recipienda tunc Sacramenta Euchariſtiæ & Extremæ-Unctionis. Addunt Clementem VIII. quendam ruentem è fornice templi D. Petri Romæ ſic abſolviſſe.

80. Verùm hæc ſententia probabilitate caret; cùm enim Sacramentum pœnitentiæ per modum judicii inſtitutum ſit, non poteſt perfici ſine aliqua ſui accuſatione, quæ eſt pars eſſentialis illius, & ſine qua Sacerdos in foro pœnitentiæ juridicè ſententiam ferre nequit. Unde non eſt par ratio de hoc Sacramento, & de Sacramentis Euchariſtiæ, & Extremæ-Unctionis. Nec ſufficit confeſſio generalis quæ fit ab his qui Miſſæ inſerviunt, vel illi aſſiſtunt; talis enim confeſſio, non eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, ſed ſolùm aliquid Sacramentale, per quod interdum remittuntur peccata venialia, ſæpeque contingit, illam fieri ſine ullo prorſus dolore de peccatis. Quod verò additur de Clemente VIII. fabuloſum eſt, ut affirmat Cardinalis Delugo hîc diſp. 17. num. 34. poſt diligentem inquiſitionem à viris gravibus & prudentibus, qui Romæ tempore Clementis VIII. commorabantur.

Addo ad integram & completam reſolutionem hujus celebris difficultatis de confeſſione moribundi, non ſufficere ut moribundus poſſit Sacramentaliter abſolvi, quòd oſtenderit ſigna devotionis vel doloris quomodocumque, ſed requiri inſuper quòd Confeſſorem petierit, & quod talis dolor aliquo modo ad confeſſionem referatur, quia non eſt materia & pars Sacramenti pœnitentiæ, niſi prout dicit ordinem ad claves Eccleſiæ. 81.

DISPUTATIO XIII.

De ſatisfactione.

Ad quæſtionem 12. Supplementi, & tres ſequentes.

SAtisfactio eſt ultima pars Sacramenti pœnitentiæ, prior quidem ordine intentionis ipſâ abſolutione, ſed poſterior ordine executionis; unde de illa poſtremò agimus, & præcedenti de abſolutione Sacramentali iſtam ſubjungimus, in qua de ſatisfactione, tum ut eſt actus virtutis pœnitentiæ, tum ut eſt pars Sacramenti, breviter diſſeremus.

ARTICULUS I.

An homo poſſit ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, peccato mortali debita?

NOtandum primò, ſatisfactionem nihil aliud eſſe quàm actionem quâ reparatur inæqualitas orta ex injuria alteri illata. In quo diſtinguitur tum à reſtitutione, quæ conſiſtit in actione, quâ reparatur inæqualitas orta ex re aliena ablata invito domino, & à ſatispaſſione, quæ non eſt actio ipſius pœnitentis, ſed perpeſſio quædam pœnæ à principio quodam extrinſeco, putà à Iudice facta. Unde reus non dicitur propriè ſatisfacere, cùm patitur pœnas quas promeritus eſt, ſed ſolùm ſatiſpati. Similiter animæ purgatorii luentes pœnam temporalem ipſorum peccatis debitam, non propriè ſatisfaciunt, ſed duntaxat ſatispatiuntur. 1.

Notandum ſecundò, quod offendens Deum per peccatum mortale, duplicem facit inæqualitatem, unam quâ conſtituit in creatura ſuum ultimum finem, ex qua incurrit reatum pœnæ æternæ; alteram quâ nimis indulget propriæ voluntati, & delectationem inordinatam in fruitione creaturæ percipit; & ex hac incurrit reatum pœnæ temporalis: juxta illud Apocal. 18. *Quantùm ſe glorificavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Prima inæqualitas ſemper tollitur per contritionem vel per attritionem cum Sacramento pœnitentiæ, non verò ſecunda; nam remiſsâ culpâ per pœnitentiam, remanet interdù pœna aliqua temporalis luenda; ut contra Lutheranos & Calviniſtas docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8. his verbis: *Sancta Synodus declarat, falſum* 2.

ſum omnino eſſe, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino unquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur: perſpicua enim & illuſtria in ſacris litteris exempla reperiuntur, quibus, præter divinam traditionem, hic error manifeſtiſſimè revincitur. Exempla verò Scripturæ, quæ in margine citantur, hæc ſunt: Geneſ.3. plures & graviſſimæ pœnæ temporales decernuntur à Deo primis parentibus, pro peccato inobedientiæ, etiam poſt ipſius condonationem quoad rationem culpæ & pœnæ æternæ. Numer. 28. Aaron pro remiſſo ſibi incredulitatis peccato, punitur ibidem à Deo pœnâ temporali, his verbis: *Pergat Aaron ad populos ſuos, non enim intrabit terram quam dedi filiis Iſrael, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.* 2. Regum 12. David poſt condonata peccata adulterii, homicidii, ac numerationis populi, punitus adhuc fuit pœnis temporalibus.

3. Favent etiam SS. Patres: Auguſtinus enim in Enchiridio ad Laurentium cap.66. verba illa Apoſtoli expendens: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*, ait hæc dici ab Apoſtolo *de quibuſdam temporalibus pœnis quæ in hac vita peccantibus irrogantur iis, quorum peccata delentur, ne reſerventur in finem.* Et tract.124. in Ioan. hæc ſcribit: *Productior eſt pœna quàm culpa; ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna.* Item Eucherius in libro 2. Regum cap.8. *Dominus* (inquit) *delet peccatum, ſed ſine ultione non deſerit. Aut enim ipſe homo in ſe punit, aut Deus percutit.* Similia habent Origenes homil. 8. in Levitic. Tertullianus lib. de pœnit. in fine, & Author libri de vera & falſa pœnitentia apud Auguſtinum cap.14.

4. Notandum tertiò, ſatisfactionem pro peccatis eſſe duplicem. Una eſt Sacramentalis, quæ juxta Tridentinum ſeſſ.14. cap.3. per modum partis materialis ad Sacramenti pœnitentiæ conſtitutionem, & ad plenam perfectamque peccatorum remiſſionem, ex inſtitutione Chriſti requiritur; poteſtque definiri ex eodem Concilio cap.8. ejuſdem ſeſſionis: *Actio per quam in Sacramento pœnitentiæ retribuimus Deo compenſationem aliquam pro peccatis, juxta ſententiam Sacerdotis.* Altera eſt non Sacramentalis, per quam homo operibus à Sacerdote non injunctis, conatur aliquam pro peccatis retribuere Deo compenſationem; unde ſic poteſt deſcribi: *Satisfactio eſt voluntaria ſui punitio ad compenſandam injuriam Deo per peccatum illatam, eumque ſit placandum, ut temporalem pœnam remittat.* Dicitur *voluntaria ſui punitio*, tum ut ſignificetur illam eſſe actum virtutis, qui in electione conſiſtit, tum ut diſtinguatur à ſatispaſſione, quâ aliquis à principio extrinſeco, putà à Iudice, invitus patitur pœnas quas meretur. Subditur *ad compenſandam injuriam*, ut per hoc diſtinguatur à reſtitutione, quæ bona ablata reddit, ſatisfactio verò injuriam Deo illatam compenſat. Additur *ad placandum Deum, ut pœnam temporalem remittat*, ut conſtituatur differentia inter ſatisfactionem ſeu compenſationem pro culpa, & ſatisfactionem pro pœna, de qua ſolùm in præſenti diſputamus; de ſatisfactione enim pro culpa fusè egimus in Tractatu de Incarnatione diſp.4. art.1. ubi oſtendimus purum hominem non poſſe de condigno ſeu ad æqualitatem Deo ſatisfacere pro culpa peccati mortalis; unde ſolùm hîc reſtat reſolvendum, an etiam impotens ſit ad illi ſatisfaciendum de condigno pro pœna temporali tali peccato debita?

A Dico igitur, homo poteſt ſatisfacere de condigno pro pœna temporali peccato mortali debita, non tamen de rigore juſtitiæ.

Prima pars hujus concluſionis eſt contra Lu- 5.
theranos & Calviniſtas, negantes poſſe homines ullo modo ſatisfacere Deo pro reatu pœnæ, imò & ullam pœnam poſt peccatum remiſſum, Deo luendam ſupereſſe, quippe quam totam putant ſemper cum culpa remitti. Quem errorem damnat Tridentinum loco ſuprà citato, & Can.12. ubi ſic dicitur: *Si quis dixerit, totam pœnam, ſimul cum culpa remitti ſemper à Deo, &c. anathema ſit.* Eſt etiam contra Michaëlem Bajum, nam inter propoſitiones ejus à Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. damnatas, hæc erat 59. *Quando*
B *per eleemoſynas, aliaque pietatis opera, Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum Deo pretium pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant; nam alioqui eſſemus aliqua ſaltem ex parte redemptores; ſed aliquid facimus cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur.* Item 77. ſic habet: *Satisfactiones laborioſa juſtificatorum, non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.* Demum eadem pars eſt contra Recentiores aliquos, aſſerentes nos Deo ſatisfacere tantùm de congruo, eò quod pœnæ hujus vitæ non ſint ejuſdem rationis cum pœnis vitæ futuræ: qui autem ſolvit pretium ordinis inferioris, non
C ſolvit condignè & ſufficienter, tametſi pretium illud benignè & miſericorditer acceptetur. Nihilominus

Probatur primò hæc pars ex Tridentino ſeſſ. 6.
14. cap.8. & 9. & Can.13. ubi aſſerit ſimpliciter & abſolutè nos Deo ſatisfacere pro pœna temporali peccato debita: At non ſatisfacit ſimpliciter & abſolutè, niſi qui de condigno ſatisfacit; ſicut non dicitur ſimpliciter & abſolutè mereri, niſi qui meretur de condigno: Ergo homo poteſt ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, peccato mortali debita.

Probatur ſecundò eadem pars ratione funda- 7.
mentali. Satisfactio illa condigna dicitur, quæ eſt
D moraliter æqualis rei debitæ: Sed ſatisfactiones, quas Deo exhibemus, poſſunt eſſe moraliter æquales pœnæ temporali peccato mortali debitæ: Ergo pro tali pœna poſſumus Deo ſatisfacere de condigno. Major patet, Minor etiam videtur manifeſta; cùm enim pœna illa finita ſit, poteſt adæquari per ſatisfactionem finitam; ratio enim cur nulla ſatisfactio puræ creaturæ, malitiam & gravitatem culpæ mortalis adæquare poſſit, eſt quia talis malitia eſt in genere moris ſimpliciter infinita, ut in Tractatu de Incarnatione diſp. 4. art.1. declaravimus. Imò ut rectè admonet Cajetanus 3. p. quæſt.85. art.3. actus contritionis poſſunt eſſe ita ferventes & intenſi ut excedant debitum pœnæ temporalis, juxta illud Iob.6. *Utinam appen-*
E *derentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera, quaſi arena maris, hæc gravior appareret.*

Confirmatur: Si bona juſtorum opera, facta in 8.
gratia, poſſunt eſſe valoris moraliter æqualis cum vita æterna, atque adeò de condigno meritoria gloriæ; quantò magis poſſunt eſſe æqualis valoris cum pœna temporali & finita, reſtante pro peccatis remiſſis, quæ multò minoris eſt æſtimationis, ſubindeque pro illa ſatisfactoria de condigno.

Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit, purum 9.
hominem non poſſe ſatisfacere pro tali pœna de rigore juſtitiæ, non minùs evidens eſt; ut enim oſten-

oſtendimus in Tractatu de Incarnatione diſput. 4. art. 4. ut aliqua ſatisfactio cenſeatur eſſe de rigore juſtitiæ, non ſufficit quod fiat ad æqualitatem, & tantùm à debitore ſolvatur, quantùm debetur creditori, ſed requiritur inſuper quod non fundetur in gratia creditoris, quod fiat ex bonis debitoris, & ex bonis aliàs indebitis, ſeu quæ nullo alio titulo debeantur creditori : Sed hæ conditiones reperiri nequeunt in noſtris ſatisfactionibus, cùm illæ non ſint ex bonis propriis, ſed ex receptis ab ipſo creditore, qui eſt Deus, & infinitis titulis illi debeantur, ſubindeque fundentur in gratia creditoris, qui poſſet, ſi vellet, alio titulo quàm ſatisfactionis, opera noſtra ſatisfactoria à nobis exigere. Unde Bernardus ait quod *Deus nos onerat, cùm exonerat; onerat enim beneficiis, cùm exonerat peccatis* : Ergo non poſſumus ſatisfacere Deo de rigore juſtitiæ, pro pœna temporali peccato mortali debita. Quare noſtræ ſatisfactiones non pertinent ad juſtitiam commutativam, ſed ad virtutem pœnitentiæ, quæ eſt juſtitia quædam imperfecta, & pars potentialis juſtitiæ commutativæ, ut diſp. 2. oſtendimus.

10. Contra primam partem noſtræ concluſionis objiciunt Adverſarii. Qui ſolvit pretium ordinis inferioris, non ſolvit condignè & ſufficienter, tametſi pretium illud benignè & miſericorditer à creditore acceptetur : Sed pœnæ hujus vitæ non ſunt ejuſdem rationis cum pœnis vitæ futuræ, ſed multùm ipſis inferiores & improportionatæ: Ergo per illas non poſſumus ſatisfacere de condigno pro pœnis purgatorii peccato remiſſo debitis, tametſi Deus pro pœnis purgatorii, pœnas hujus vitæ benignè & miſericorditer acceptet.

11. Hoc eſt præcipuum, imò & unicum fundamentum, quo Recentiores ſuprà citati moventur ad aſſerendum hominem per bona opera ſatisfactoria, non ſatisfacere de condigno pro pœna temporali peccato mortali debita. Verùm hæc ratio nullius momenti eſt, multò enim magis gloria æterna excedit bona juſtorum opera, quam pœna temporalis debita peccatis; & tamen ille exceſſus non impedit, quin bona juſtorum opera ſint ſatis proportionata ad merendum de condigno gloriam æternam; quia nimirum (ut in Tractatu de
Diſp. 2. art. 5. merito declaravimus) ad meritum de condigno non requiritur æqualitas rei, ſive in eſſe entis (quæ æqualitas arithmetica dicitur) inter meritum & præmium, ſed ſufficit æqualitas proportionis, quæ geometrica appellatur, ſeu æqualitas moralis in eo conſiſtens, quòd dignum ſit apud præmiantis liberalitatem, ut tale opus tali præmio compenſetur. Sic etiam ad ſatisfaciendum de condigno pro pœnis purgatorii, non requiritur æqualitas omnimoda inter pœnas hujus vitæ, & pœnas purgatorii, ſed ſufficit æqualitas proportionis, ſeu æqualitas moralis, in eo conſiſtens, quod dignum ſit tale opus, aut talis pœna voluntariè aſſumpta, ut Deum moveat, ne purgatorii pœnas infligat. Unde ad argumentum in forma reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Qui ſolvit pretium ordinis inferioris tam in eſſe moris quàm in eſſe phyſico, non ſolvit condignè & ſufficienter, concedo Majorem, Qui ſolvit pretium ordinis inferioris in eſſe phyſico, habens tamen cum re debita proportionem quandam, & æqualitatem moralem, nego Majorem, & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego Conſequentiam.

A

ARTICULUS II.

Quæ conditiones ad ſatisfactionem requirantur?

CONditiones ad ſatisfaciendum requiſitæ ſunt triplicis generis, aliæ enim ſe tenent ex parte perſonæ ſatisfacientis; aliæ ex parte operis quo ſatisfacit; aliæ verò ex parte ejus cui fit ſatisfactio. De primis agemus in hoc paragrapho, de aliis verò in ſequentibus.

B §. I.

Conditiones ex parte ſatisfacientis requiſitæ.

DIco primò, ad ſatisfactionem requiritur ex parte ſatisfacientis quod ſit in gratia, ſubindeque opera quæ eliciuntur ab homine in peccato mortali exiſtente non ſunt ſatisfactoria, etiam pro pœna temporali peccatis remiſſis debita. Ita D. Thomas hic quæſt. 14. art. 2. 12.

Probatur breviter, Tum quia opera hujus vitæ, etiam pœnalia, non ſunt comparabilia, nec proportionem habent cum pœna purgatorii, & C conſequenter per ſe non habent valorem ut remittatur illam, ſed indigent gratiâ à qua hunc valorem accipiant: gratiâ, inquam, non ſolùm auxiliante, verùm etiam, imò præcipuè, ſanctificante, ut conferat dignitatem perſonæ à qua ſatisfactio habet valorem & moralem proportionem ad debitum perſolvendum. Tum etiam, quia non poſſumus ſatisfacere Deo, etiam pro pœna peccatis debita, ex vera & ſtricta juſtitia, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt, ſed tantùm ex amicitia: Atqui ſatisfactio quæ fundatur in amicitia divina, ſupponit gratiam : Ergo &c. Addo quod lex eſt generalis, ut quod ſine charitate fit, nihil proſit ad vitam æternam; quod tamen eſſet falſum, D ſi opera extra charitatem facta, eſſent ſatisfactoria pro pœna temporali, utpote cùm reatus pœnæ temporalis quandiu remanet, retardet à gloriæ aſſecutione.

Ex his conſtat, bona opera in mortali facta, non reviviſcere, etiam quoad ſatisfactionem, adveniente poſtea gratiâ, quia nunquam fuerunt viva & ſatisfactoria. Non ſunt tamen illa opera etiam in peccatoribus omnino inutilia; valent enim primò ad ſatisfaciendum præcepto, ſecundò ad mitigandas paſſiones, tertiò ad præmium aliquod accidentale, quartò ad diſponendum hominem ad ſimilia bona opera, quando erit in gra- 13.
E tia, elicienda. Demum ut obſervat D. Thomas hîc quæſt. 14. art. 3. ad 3. ſunt aliqua bona opera ex quibus manet aliquis effectus in ſatisfacientibus, etiam poſtquam actus ſatisfactionis tranſiit, quæ licèt in ſtatu peccati eliciantur, poſtea tamen ab homine juſtificato poſſunt Deo in ſatisfactionem offerri : v.g. ex jejunio manet corporis debilitas, & ex eleemoſynarum largitione, ſubſtantiæ diminutio, quæ ſunt quædam pœnalitates, quas ſi homo juſtificatus offerat Deo, acceptabit illas Deus in ſatisfactionem pro pœna temporali, quamvis jejunium & eleemoſynæ largitio in ſtatu peccati facta fuerint.

Dico ſecundò, ad ſatisfaciendum, ex parte ſatisfacientis requiritur alia conditio, nimirum ſtatus viatoris. 14.

Probatur: De ſatisfactione eodem modo philoſophandum

loſophandum eſt ſe de merito, ſervata proportione, præſertim cum omnis actus ſatisfactorius ſit etiam meritorius, ut infra dicemus: Ergo ſicut poſt hanc vitam nullus eſt locus merito, ita nec ſatisfactioni. Unde Chriſtus dicebat Joan. 9. *Venit nox quando nemo poteſt operari.* Ubi per noctem ſtatus hominis poſt mortem intelligitur, in quo nemo poteſt meritoriè vel ſatisfactoriè operari. Unde Origenes hom. 3. in Pſalmum 36. *Dominus & Salvator ait, veniet nox quando nemo poteſt operari, & hoc dicit de illo tempore quod erit poſt hoc ſæculum, tempore quo unuſquiſque pro malis ſuis recipiet pœnas. Tunc ergo dicit, noctem illam futuram, cum jam nemo poteſt operari aliquid, ſed unuſquiſque tunc paſcetur ex operibus ſuis quæ hic poſitus operatus eſt. Cum ergo nox fuerit, nemo operatur. In illo tempore malo, cum peccatores ſuppliciis affliguntur, erit ſine dubio fames his qui nullos fructus bonorum operum collegerunt. In illo autem famis tempore, ſaturabuntur juſti ex fructibus juſtitiæ ſuæ. Sicut enim in deſerto ſex diebus colligebant manna, in ſexta autem die non unius diei modium, ſed quantum ſufficeret ad craſtinum colligebant, & unuſquiſque edebat in die Sabbati quæ collegerat in die ſexta: ita etiam nunc velut ſexta quædam dies putanda eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti adventus, & tempus hoc diſpenſationis ejus, quam paſſione ſuâ hoc in ſæculo procuravit. Et idcircò dum in die ſexta ſumus, colligimus manna dupliciter, ut ſufficere nobis poſſit, dum advenerit vera Sabbati obſervatio populo Dei. Si enim non collegerimus duplices cibos, qui nobis & in præſenti ſæculo ſufficiant & in futuro, in diebus famis non ſaturabimur.*

Confirmatur: Si homo poſſet poſt mortem ſatisfacere, animæ quæ purgantur, cùm eliciant ferventiſſimos & frequentiſſimos actus charitatis & contritionis, ſtatim pro pœnis maximis ſatisfacerent; ſubindeque non diu detinerentur in purgatorio, ut detinentur plurimæ.

§. II.

Conditiones ex parte ipſius operis ſatisfactorii neceſſariæ.

15. Dico tertiò, ut opus aliquod ſit ſatisfactorium, debet eſſe liberum, bonum, ſupernaturale, ac pœnale.

Probatur concluſio quantum ad ſingulas partes. Et in primis quòd opus ſatisfactorium debeat eſſe liberum ſeu voluntarium, conſtat, Tum quia actus ſatisfactorius eſt actus moralis & humanus: fundamentum autem moralitatis eſt libertas: Tum etiam, quia ſicut homo non peccat niſi liberè operando, ita nec pro peccato ſatisfacit, niſi eliciendo actum liberum, & per hoc ſatisfactio diſtinguitur è ſatiſpaſſione, ſeu à punitione coacta, & à pœna quam quis invitus patitur.

Obſervat tamen D. Thomas hic quæſt. 15. art. 3. quod quamvis flagella temporalia à Deo homini immiſſa, non ſint in ejus poteſtate, ſed veniant ei ab extrinſeco; ſi tamen ea voluntariè acceptet, & patienter toleret ſatisfactoria ſunt, *Quia* (inquit) *fiunt aliquo modo ipſius patientis, inquantum ea accipiat ad purgationem peccatorum, eis utens patienter.* Idem docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap 9. his verbis: *Docet præterea* (Sancta Synodus) *tantam eſſe divinæ munificentiæ largitatem, ut non ſolum pœnis ſponte à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam quod maximum amoris argumentum eſt, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis; apud Deum Patrem per Chriſtum Jeſum ſatisfacere valeamus.*

Secundò, quod opus ſatisfactorium debeat eſſe bonum, non minùs evidens eſt, quia per opera mala non poſſumus mereri remiſſionem pœnæ, cum potius novam pœnam mereamur.

Tertiò, quòd debeat eſſe ſupernaturale conſtat tum ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. ubi dicit ſatisfactiones noſtras eſſe opera ex meritis Chriſti: Sed quæ ſunt ex meritis Chriſti ſupernaturalia ſunt: Ergo &c. Tum etiam ex D. Thoma hîc quæſt. 14. art. 3. ubi vult cum ſatisfactione noſtra ſemper conjunctum eſſe aliquod meritum, per illam enim remiſſionem pœnarum purgatorii meremur, quæ ad ordinem ſupernaturalem quodammodo pertinent, tum quia fide ſupernaturali nobis revelantur, tum etiam quia retardant nos à conſecutione finis ultimi ſupernaturalis; unde ſicut ad meritum præmii ſupernaturalis, actus ſupernaturalis requiritur, ita & ad ſatisfaciendum pro pœnis purgatorii.

Denique quod opus ſatisfactorium debeat eſſe pœnale, colligitur ex Tridentino ſeſſ. 14. cap 8. ubi opera ſatisfactoria vocat *pœnas ſatisfactorias*, & Can. 13. *pœnas ſponte ſuſceptas, vel à Deo inflictas, vel à Sacerdote injunctas.* Scriptura etiam aſſignat pœnitentibus opera pœnalia pro ſatisfactione peccati, Joël. 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu & planctu.* Matth. 11. *In cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Ratio etiam ſuffragatur, nam ut diſcurrit D. Thomas hîc quæſt. 15. art. 1. ſatisfactio fit tum ut peccata præterita vindicentur, tum ut futura caveantur: Sed ad utrumque requiritur opus pœnale: Ergo &c. Minor probatur quoad utramque partem, & in primis quod ut peccata præterita vindicentur, opus pœnale ſit conveniens, manifeſtum videtur, debet enim hæc vindicatio ſeu recompenſatio ita fieri, ut quantum ſe glorificavit peccator, tantum detur ei tormenti & luctus, ut dicitur Apocal. 18. & tantum recipiat pœnæ & ſupplicii, quantum delectationis inordinatæ, in creaturarum perverſa fruitione recepit. Unde Gregorius homil. 20. in Evang. relatus à D. Thoma eodem articulo, in argumento ſed contra: *Juſtum eſt ut peccator tantò majora ſibi inferat lamenta per pœnitentiam, quantò majora ſibi intulit damna per culpam.* Deinde quòd ut futura peccata caveantur, opus pœnale utile ſit, patet ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. ubi hæc habet: *Proculdubio magnopere à peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt.* Ubi enim homo expertus eſt pœnam, non facilè redit ad culpam. Unde Philoſophus 2. Ethic. ait quod *peccatorum medicinæ ſunt pœnæ.*

Dices, Omnis actus virtutis eſt ſatisfactorius: 16.
Sed dantur aliqui actus virtutis qui non ſunt pœnales, puta actus virtutis temperantiæ quem quis exercet comedendo cibos delicatos, vel bibendo vinum quod placet: Ergo omnis actus ſatisfactorius non debet eſſe pœnalis.

Propter hoc argumentum Petrus Ledeſma & aliqui alii docuerunt dari aliquos actus virtutis qui non ſunt ſatisfactorii, illi nempe qui nihil pœnalitatis habere videntur, ſed potius delectationem afferunt & jucunditatem, ut manducare

& bibere ad conſervandam honeſtè ſanitatem.

Sed hæc ſolutio & doctrina diſplicet, tum quia in concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 13. univerſim & abſolutè dicitur ſatisfieri Deo pietatis operibus, & in formula abſolutionis ſic habetur: *Quidquid boni feceris aut intendis facere, ſit tibi in remiſſionem peccatorum.* Tum etiam, quia nullum eſt opus moraliter bonum, quod non habeat aliquam pœnalitatem annexam, vel ex parte ſubjecti, vel ex parte objecti, comedere enim cibos delicatos, de quo maximè poteſt eſſe dubium, non eſt actus virtutis temperantiæ & opus moraliter bonum, niſi moderatè fiat, & ordinetur ad bonum finem: ſub iſta autem ratione habet pœnalitatem annexam, ſcilicet carentiam majoris delectationis quæ eſſet in majori comeſtione.

17. Inſtabis: Si talis actus eſſet ſatisfactorius, poſſet Sacerdos injungere pœnitenti in remiſſionem peccatorum, ut comederet cibos delicatos, vel biberet vinum delectabile: Sed hoc videtur ridiculum: Ergo & illud.

Reſpondeo dupliciter poſſe Confeſſarium injungere pœnitenti in ſatisfactionem, ut comedat cibos delicatos: Primò nullam exprimendo pœnalitatem in tali opere; quod contingeret ſi diceret tantùm, comedes cibos delicatos; & hoc ſine dubio eſſet ridiculum, nulliuſque pœnitentiæ injunctio. Secundò, præſcribendo pœnitenti tale opus ſub forma pœnalitatis, ut ſi diceret, comedes cibos delicatos moderatè, ordinando actum virtutis; & tunc veram injungeret pœnitentiam, peccaret tamen, idque mortaliter, ſi confeſſio fuiſſet de mortalibus, vel venialiter, ſi de venialibus tantùm, nam quando peccata ſunt gravia, ſatisfactio debet eſſe gravis, atque adeò opus ſatisfactorium ſimpliciter pœnale, quale eſt opus jejunii, vel orationis, vel eleemoſynæ, non verò pœnale tantùm ſecundum quid, & ſimpliciter delectabile, qualis eſt comeſtio, etiam temperata, cibi delicati.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

18. Ex dictis colligitur primò, omne opus ſatisfactorium eſſe meritorium, & è contra.

Ratio primi eſt, quia ad opus meritorium requiritur tantùm quod ſit liberum, bonum, & ſupernaturale: Sed hoc totum convenit operi ſatisfactorio, ut conſtat ex ſupra dictis: Ergo omne opus ſatisfactorium, eſt etiam meritorium.

Ratio verò ſecundi ſumitur ex eo quod omne opus meritorium eſt laborioſum & pœnale, quod ſolum videbatur ipſi deeſſe ut eſſet ſatisfactorium: Ergo omne opus meritorium, eſt etiam ſatisfactorium. Conſequentia patet, Antecedens probatur, quia omne opus meritorium, cum ſit actus virtutis, habet adjunctam aliquam difficultatem & moleſtiam, quamvis ex alia parte ſit delectabile, ut patet de contemplatione, quæ dum recreat animum, affligit corpus. Nec refert quod homini ferventi & bene affecto paucam vel nullam pœnam ingerat; diminutio enim pœnæ ex promptitudine voluntatis, ſicut non minuit meritum, ita nec ſatisfactionem: attendenda eſt enim ratio & natura ipſius actus, & difficultas non ſubjectiva, ſed objectiva, quæ dupliciter poteſt conſiderari; primò quatenus confert ad bonitatem actus, & ſic pertinet ad meritum, ſecundò ut ex genere ſuo pœnam & laborem infert operanti, & ſic confert ad ſatisfactionem. Ex quo

Colligitur ſecundò contra Scotum Almainum, Gabrielem & alios, non ſolùm opus externum, ſed etiam internum, etiam per ſe ſumptum, valere, poſſe ad ſatisfaciendum pro pœna temporali; cùm enim actus interiores, per ſe ſumpti, ſint optimi, maximè liberi, ac difficiles, nihil illis deeſſe poteſt quominus valeant ad ſatisfactionem. Unde actus contritionis & charitatis, non ſolùm ſunt valde meritorii, ſed etiam multùm ſatisfactorii, quia ſecundùm ſe ſunt valde difficiles & pœnales. Nec refert quod in viris perfectis ac ferventibus, actus charitatis nullam pœnam cauſet: ratio enim ſatisfactionis petitur à difficultate objectiva, non utcunque, ſed quatenus nata eſt laborem & pœnam in ſubjecto cauſare; unde quamvis per accidens, ob bonam diſpoſitionem ſubjecti, non cauſat laborem, non propterea opus deſinit eſſe ſatisfactorium, quia ſemper habet quod ſit nedum difficile, ſed etiam quantùm eſt de ſe pœnale. 19.

Ex hoc intelliges, poſſe Confeſſarium injungere pro pœnitentia actum purè internum, puta contritionis vel charitatis; quia poteſt injungere illud omne opus quod ſatisfactorium eſt, ad hoc enim præcipuè pœnitentia injungitur pœnitenti, ut pro pœna peccato debita ſatisfaciat: Actus verò internus, ut jam oſtendimus, ſatisfactorius eſt, cum ſit reverà pœnalis. Eſt etiam ſufficienter ſenſibilis, ut poſſit eſſe pars ſacramenti; ſi enim contritio, quia fit ſenſibilis per aliud, ſcilicet per confeſſionem, eſt vera pars ſacramenti, quidni & actus internus pro pœnitentia injunctus, per impoſitionem Confeſſarii & acceptationem pœnitentis factus ſenſibilis, poterit ſimiliter eſſe pars ſacramenti?

Colligitur tertiò, opus externum, quatenus ab interiori procedit, ita eſſe ſatisfactorium, ut vim ſatisfaciendi addat interiori, quamvis enim nullam ei addat bonitatem intrinſecam, ut in Tractatu de moralitate actuum humanorum oſtenſum eſt, in ipſo tamen actu interno eſt diſtincta pœna ab interiori, & voluntariè aſſumpta, quod ſufficit ut actus internus vim majorem ſatisfaciendi addat interiori. Unde jejunare de facto, magis ſatisfactorium eſt, utpote magis pœnale & laborioſum, quam habere intentionem & voluntatem jejunandi. Idem dicendum de eleemoſyna, oratione, aliiſque virtutum operibus, quæ opere externo completa, vim majorem ſatisfaciendi habent, ob ſpecialem aliquam pœnam & difficultatem, quam actus exterior addit interiori. 20. Diſp. 7. art. 1.

Ex hoc intelliges diſcrimen quod inter meritum & ſatisfactionem reperitur; cùm enim ſatisfactio attendatur præcipuè penes laborem, difficultatem, & pœnalitatem operis, ſicut in actu externo eſt diſtincta pœna ab interiori, ita & major vis ſatisfaciendi: è contra verò, cùm ratio meriti ſumatur præcipuè ex bonitate actûs, ſicut actus exterior, in ſententia D. Thomæ & Diſcipulorum ejus, nullam addit bonitatem intrinſecam actui interiori, ita nec ejus meritum auget. Unde Apoſtolus 2. ad Corinth. 8. invitans fideles ad eleemoſynam, ſic ait: *Ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta eſt, ſecundùm id quod habet accepta eſt, non ſecundum id quod non habet.* Id eſt (ut exponunt Hieronymus, Theodoretus, Anſelmus, Lyranus & alii) non minùs Deo accepta eſt animi veſtri promptitudo, etiam ſi minima poſſitis dare, quam ſi plura daretis; quia ex voluntate non ex operibus penſatur meritum. Quare ibidem ait Gloſſa: Si

æqua voluntas, æqualem habent mercedem. Hinc infert Gregorius Magnus homil. 5. in Evang. quod *ante oculos Dei nunquam vacua eſt manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate.*

21. Colligitur quartò, omnia bona opera, etiam aliunde debita Deo ratione voti vel præcepti, eſſe ſatisfactoria. Nam opus habet quod ſit ſatisfactorium, ex eo quod ſit bonum & pœnale: Sed per hoc quod ſub voto aut præcepto cadat, non tollitur ab eo quod ſit bonum & pœnale: Ergo nec quod ſit ſatisfactorium.

Confirmatur primò: Ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 10. & 16. per bona opera, licèt ex præcepto debita, mereri poſſumus: Ergo multò magis per illa poſſumus ſatisfacere.

Confirmatur ſecundò tribus exemplis: Per jejunium enim quod eſt ab Eccleſia præceptum, redditur remiſſio peccatorum quoad pœnam, ut ſæpè poſtulat Eccleſia: Ergo pro illa pœna per ipſum ſatisfacimus. Item qui martyrium ſuſtinet, quando ex præcepto ad id tenetur, non minùs ſatisfacit pro tota pœna, quàm ſi ad hoc non teneretur. Chriſtus etiam moriendo in cruce, de condigno, imò & de toto rigore juſtitiæ, Deo pro peccatis noſtris ſatisfecit, quamvis de tali morte ſubeundâ præceptum à Patre haberet, ut in Tractatu de Incarnatione oſtendimus. Ergo nos pariter per opera, quæ ſub voto aut præcepto cadunt, poſſumus Deo ſatisfacere.

Diſp. 6 art. 4.

22. Dices, Non poſſumus ſatisfacere Deo per opera aliis titulis ei debita: Sed opera quæ ſub voto vel præcepto cadunt, ſunt debita Deo aliis titulis, nimirum titulo religionis & obedientiæ: Ergo per illa non poſſumus Deo ſatisfacere.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Non poſſumus ſatisfacere Deo de condigno per opera aliis titulis ei debita, nego Majorem. Non poſſumus ſatisfacere de toto rigore juſtitiæ, concedo Majorem. Solutio patet ex dictis art. 1. Aliud enim eſt ſatisfacere de condigno, & aliud ſatisfacere de rigore juſtitiæ; illa enim ſatisfactio condigna dicitur, quæ eſt moraliter æqualis rei debitæ; illa verò appellatur de rigore juſtitiæ, quæ obſervat omnes leges ſtrictæ & rigoroſæ juſtitiæ, inter quas hæc præcipua eſt, ut ſatisfactio fiat ex bonis propriis, & aliàs indebitis: Unde cùm ſatisfactiones, quas Deo exhibemus per opera, quæ ſub voto vel præcepto cadunt, poſſint eſſe moraliter æquales pœnæ temporali peccato mortali debitæ, pro illa poſſumus de condigno Deo ſatisfacere; quia tamen opera illa aliis titulis ei debita ſunt, de toto rigore juſtitiæ pro tali pœna temporali ei ſatisfacere non valemus. Ex hoc facilè intelliges quid velit Anſelmus libro 1. Cur Deus homo cap. 20. dum ait: *Cùm reddis aliquid quod debes Deo, etiam ſi non peccaſti, non debes computare pro debito quod debes ex peccato.* His enim verbis ſolùm declarare intendit, quod per bona noſtra opera non poſſumus ſatisfacere Deo de toto rigore juſtitiæ, etiam pro pœna temporali peccato mortali debita; non intendit tamen negare quod pro tali pœna condignam & æqualem poſſimus Deo exhibere ſatisfactionem.

23. Inſtabis: Non poteſt quis per ſolutionem unius & ejuſdem rei pluribus debitis de condigno ſatisfacere: Ergo ſi aliquod opus ſit alias ex voto vel ex præcepto debitum, non poterit homo per illud ſatisfacere de condigno pro pœna temporali peccato mortali debita.

Reſpondent aliqui Recentiores, diſtinguendo Majorem: Nemo poteſt duobus debitis ſatisfacere per ſolutionem unius & ejuſdem rei; ſi utrumque debitum ſit propriæ juſtitiæ, concedunt. Si alterum ſit debitum obedientiæ, negant. In hoc enim (inquiunt) differunt inter ſe obedientia & juſtitia, quòd obedientia facit tantùm implere id quod præceptum eſt, ſive aliàs debeatur ex juſtitia, ſive non; juſtitia verò facit reddere æquale pro debito: impoſſibile autem eſt reddere æquale pro duobus debitis, per ſolutionem unius & ejuſdem rei, quæ tota uni eorum correſpondet.

Verùm licèt hæc ſolutio valere poſſit quando opera quibus ſatisfacimus ſunt debita Deo ſolùm ratione præcepti, non tamen quando ſunt ei debita ratione voti; tunc enim Deo debita ſunt titulo religionis, quæ majorem & ſtrictiorem inducit obligationem reddendi æquale, quàm vera & ſtricta juſtitia; non enim religio deficit à ratione ſtrictæ juſtitiæ, & conſtituitur pars potentialis illius, ob carentiam obligationis reddendi æquale, ſed ex defectu potentiæ faciendi perfectam cum Deo æqualitatem, ut in Tractatu de quatuor Virtutibus Cardinalibus declaravimus.

Meliùs ergo reſpondetur, poſſe aliquem per ſolutionem unius & ejuſdem rei pluribus debitis ſatisfacere, quando res illa multiplicem habet bonitatem & valorem, tunc enim ſecundùm diverſam rationem, ſeu diverſum illum valorem, plura debita compenſare poteſt; unde cùm in opere ſub voto aut præcepto cadente, ſit valor moralis deſumptus ex objecto & circumſtantiis ejus; & bonitas ſatisfactoria, petita ex difficultate illius, ſeu ex pœna & labore qui in ejus exercitio reperitur; ratione primi poſſumus implere obligationem voti aut præcepti, debito obedientiæ & religionis ſatisfacere, ratione verò ſecundi poſſumus ſatisfacere Deo de condigno pro pœna temporali peccato mortali debita. Sicut ſi nummus aureus duplicem haberet valorem, unum ratione ſigilli Principis ipſi impreſſi, alium ratione metalli; & ratione primi valeret quinque nummos argenteos, & totidem ratione ſecundi; poſſet aliquis alteri debens decem nummos argenteos, quinque titulo mutui, & quinque ratione promiſſi, utrique debito, & pro utroque titulo, unius tantùm nummi aurei ſolutione, de condigno & ad æqualitatem ſatisfacere. 37.

Ex his intelliges, poſſe Confeſſarium ex prudenti motivo, causâque rationabili, injungere pœnitenti pro ſatisfactione ſacramentali opus ex præcepto debitum, putà jejunare tempore Quadrageſimæ, vel Miſſam in die feſto audire, ſi nimirum advertat pœnitentem non habere opportunitatem alia præſtandi; regulariter tamen & ordinariè talia opera pœnitentibus injungenda non ſunt, ſed ad aliud novum obligari debent, tum ut ſentiant vindictam ſuorum peccatorum; tum etiam quia plus requiri debet ab eis, quàm ab innocentibus. 38.

Demum ex dictis colligitur, orationem, jejunium, & eleemoſynam, eſſe opera maximè ſatisfactoria, ad quæ cætera omnia facilè revocantur. Ratio eſt, quia, ut ſuprà dicebamus, ſatisfactio ad duo ordinatur, nempe ad compenſationem offenſæ, & ad medicinam peccatorum: ad utrumque autem ſunt aptiſſima tria illa operum genera. Ad primum quidem, quia cùm ſint in nobis tria genera bonorum, ſcilicet bona animæ, corporis, & fortunæ, per orationem ſubjicimus Deo bona animæ, quæ non tam nobis ſubtrahere debemus, cùm nos reddant Deo acceptos, quàm ipſi ſubmittere: alia autem duo bonorum genera, quia interdum nobis noxia ſunt, à nobis ſubtra- 39.

Diſp. 8 art. 4.

bere debemus; per eleemoſynam quidem bona fortunæ; per jejunium verò aliaſve macerationes, quæ nomine jejunii comprehenduntur, bona corporis. Ad ſecundum verò, quia tria illa bonorum operum genera, tres peccatorum radices in nobis extirpant; oratio quidem quâ nos & omnia noſtra Deo ſubjicimus, comprimit ſuperbiam, jejunium concupiſcentiam carnis, & eleemoſyna oculorum concupiſcentiam, ſeu avaritiam.

§. IV.

Conditio requiſita ex parte Dei.

26. Dico quartò, ut opus ſit ſatisfactorium, ex parte Dei requiri acceptationem, ſeu voluntatem remittendi reatum pœnæ, intuitu talis operis.

Colligitur ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. ubi ait ſatisfactiones noſtras non habere vim ullam, niſi per Chriſtum, à quo Patri offeruntur, & per illum acceptantur à Patre. Et cap. 9. dicit maximum eſſe divini erga nos amoris argumentum, quod noſtras ſatisfactiones acceptet, idque ad divinæ munificentiæ largitatem refert.

27. Ratio etiam ſuffragatur; cùm enim pœnæ aſſumptæ in ſatisfactionem pœnæ temporalis peccatis remiſſis debitæ, multæ leviores ſint, & alterius rationis à pœnis purgatorii, juſtâ lege debitis, non tenetur Deus ex juſtitia illas acceptare; præſertim quia ut abſolutus dominus pluribus aliis titulis opera noſtra ſatisfactoria poſſet exigere: unde ut illa nobis proſint ad ſatisfaciendum pro pœnis purgatorii, requiritur divina acceptatio, ſeu voluntas remittendi illas pœnas intuitu talium operum.

Confirmatur primò: Judex non tenetur acceptare pœnam ſibi ipſi à reo impoſitam, ſed poteſt eâ non obſtante illum punire pœnis à ſe vel à lege conſtitutis: Ergo multò magis Deus.

28. Confirmatur ſecundò: Animæ exiſtentes in purgatorio exercent plures actus contritionis & charitatis, non minùs de ſe aptos ad ſatisfaciendum, quàm qui à nobis in hac vita eliciuntur, & tamen reipſa non ſatisfaciunt: Atqui hujus rei nulla alia ratio aſſignari poteſt, niſi quia tales actus in hunc finem non acceptantur à Deo, qui tempus ſatisfaciendi & merendi ad ſpatium hujus vitæ limitavit: Ergo ut opus ſit ſatisfactorium, requiritur acceptatio ex parte Dei, ſeu voluntas remittendi reatum pœnæ, intuitu talis operis. Ex quo fit quod pœnalibus operibus ſatisfacitores, infallibiliter conſequantur remiſſionem pœnæ ordinariæ per ſe correſpondentis peccatis, non tamen pœnæ extraordinariæ, quam Deus interdum decernit in ultionem & punitionem peccati; ut patet in Davide, qui licèt valde probabiliter exhibuerit aliquid æquale pœnæ temporali reſtanti ex peccatis adulterii, homicidii, & ſuperbiæ, ſibi remiſſis, voluit tamen Deus infligere ipſi omnes illas pœnas quas per Prophetam ſuum ipſi denuntiaverat; quia nimirum opera ejus ſatisfactoria, pro illarum pœnarum remiſſione non acceptaverat, ſed eas ad terrorem & exemplum aliorum ipſi infligere decreverat. Si verò interdum obtineatur remiſſio vel commutatio hujus pœnæ extraordinariæ, ut varia Scripturæ exempla demonſtrant, id non fit per modum ſatisfactionis, ſed per modum impetrationis & meriti de congruo.

Articulus III.

Vtrum ſatisfactio ſit vera pars Sacramenti pœnitentiæ, & quem effectum cauſet ex opere operato?

§. I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

Dico primò, ſatisfactio Sacramentalis eſt pars, non eſſentialis, ſed integralis duntaxat, Sacramenti pœnitentiæ.

29. Prima pars eſt certa de fide, ac definita in Florentino, in decreto unionis, ubi ſic dicitur: *Quartum eſt Sacramentum pœnitentiæ, cujus quaſi materia ſunt actus pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes, quarum prima eſt cordis contritio, ſecunda eſt oris confeſſio, tertia eſt ſatisfactio pro peccatis &c.* Idem docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. & D. Thomas 3. p. qu. 90. art. 2. ubi ſic diſcurrit: *Alio modo fit recompenſatio offenſæ in pœnitentia, & in vindicativa juſtitia: nam in vindicativa juſtitia fit recompenſatio ſecundùm arbitrium judicis, non ſecundùm voluntatem offendentis vel offenſi: Sed in pœnitentia fit recompenſatio offenſæ ſecundùm voluntatem peccantis, & ſecundùm arbitrium Dei, in quem peccatur, quia hic non quæritur ſola redintegratio æqualitatis juſtitiæ (ſicut in juſtitia vindicativa) ſed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompenſat ſecundùm voluntatem ejus quem offendit. Sic igitur requiritur ex parte pœnitentis, primò quidem voluntas recompenſandi, quod fit per contritionem; ſecundò quòd ſe ſubjiciat arbitrio Sacerdotis loco Dei, quod fit in confeſſione; tertiò quod recompenſet ſecundùm arbitrium miniſtri Dei, quod fit in ſatisfactione, & ideò contritio, confeſſio, & ſatisfactio, ponuntur partes pœnitentiæ.* Ex quo probata manet prima pars concluſionis, quæ aſſerit, ſatisfactionem eſſe partem Sacramenti pœnitentiæ.

30. Quòd verò non ſit pars illius eſſentialis, ſed duntaxat integralis, patet, Tum quia punitio rei non eſt de eſſentia, ſed tantùm de integritate judicii, & veluti complementum ejus extrinſecum; Tum etiam, quia ſatisfactio ſupponit Sacramentum jam perfectum & completum eſſentialiter; quia ſupponit gratiam, quæ eſt effectus Sacramenti, productam; quod non convenit confeſſioni & contritioni, & ideò ſunt partes eſſentiales hujus Sacramenti, non verò ſatisfactio. Addo quod, ſi ſatisfactio eſſet pars eſſentialis hujus Sacramenti, ſequeretur quod moribundus, omni ſenſu deſtitutus, eſſet incapax Sacramenti pœnitentiæ, cùm nullam ſatisfactionem implere poſſit; quod eſt contra communem ſenſum & praxim Eccleſiæ.

31. Dico ſecundò, ſatisfactionem Sacramentalem triplicem ex opere operato habere effectũ, nempe remiſſionem pœnæ temporalis, ex peccatis jam condonatis relictæ, auxilia quædam ſupernaturalia ad faciliùs præcavenda peccata in futurum, & augmentum gratiæ habitualis.

Prima & ſecunda pars hujus concluſionis admittuntur ab omnibus Theologis, & patent ex eo quod Sacramenta novæ legis id efficiunt ex opere operato quod ſignificant, ex Tridentino ſeſſ. 7. can. 6. At ſatisfactio Sacramentalis ſignificat pœ-

næ ex peccatis condonatis relictæ remiſſionem, & majorem in poſterum peccata præcavendi facilitatem, quæ ex auxiliis gratiæ provenit: Ergo ſatisfactio Sacramentalis cauſat ex opere operato talem pœnæ remiſſionem, & auxilia illa ſupernaturalia ad faciliùs præcavenda peccata in futurum.

32. Tertia verò pars eſt contra plures ex Recentioribus, qui negant ſatisfactionem Sacramentalem cauſare augmentum gratiæ: eſt tamen D. Thomæ art. ſuprà citato, ubi ſecundo loco ſibi objicit: *In Sacramentis novæ legis confertur gratia, ut ſuprà habitum eſt: Sed in ſatisfactione non confertur aliqua gratia: Ergo ſatisfactio non eſt pars Sacramenti.* Cui argumento ſic reſpondet: *Ad ſecundum dicendum quod ſatisfactio confert gratiam prout eſt in propoſito, & auget eam prout eſt in executione, ſicut etiam baptiſmus in adultis, ut ſuprà dictum eſt.* Quibus verbis apertè docet, ſatisfactionem prout fit in executione, verè cauſare augmentum gratiæ.

33. Nec valet quod ait Martinonus hîc diſp. 52. ſect. 8. Divum Thomam intelligendum eſſe de augmento non intenſivo ſed extenſivo, quoad liberationem à reatu pœnæ, quæ eſt quidam effectus gratiæ. Nam S. Doctor ibi apertè loquitur de augmento gratiæ intenſivo, tum quia aliàs non ſolveret argumentum quod ſibi objicit, Sacramenta enim novæ legis conferunt gratiam vel ejus augmentum intenſivum, & non ſolùm extenſivum; tum etiam quia non valeret exemplum quod adducit, Baptiſmus enim cauſat augmentum gratiæ intenſivum, & non ſolùm extenſivum, quando confertur adultis per contritionem & charitatem jam juſtificatis.

34. Alia etiam explicatio quam ibidem ſubjungit, nempe D. Thomam per ſatisfactionem in executione, intelligere totum Sacramentum pœnitentiæ, ab ejus mente prorſus aliena eſt; nam toto illo articulo conſiderat ſatisfactionem, ut eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, & argumentum quod ſibi objicit, probat ſatisfactionem non eſſe partem illius, ut patet ex verbis ſuprà adductis: Ergo etiam in reſponſione S. Doctor loquitur de ſatisfactione, ut eſt pars integralis Sacramenti pœnitentiæ, non verò de toto Sacramento, alioquin laboraret in æquivoco, & objectioni propoſitæ non ſatisfaceret. Unde etiam ſtatim in reſp. ad 3. ſubdit: *Satisfactio eſt pars pœnitentiæ Sacramenti, fructus autem pœnitentiæ virtutis.*

35. Poteſt etiam eadem pars ratione ſuaderi: Satisfactio enim nequit eſſe pars Sacramenti pœnitentiæ, niſi aliquo modo participet naturam totius Sacramenti, nam pars dicitur quæ integrat naturam totius: At natura totius Sacramenti pœnitentiæ, eſt conferre gratiam ex opere operato: Ergo idipſum competere debet ſatisfactioni Sacramentali; unde cùm illa non poſſit producere primam gratiam, quia illam ſupponit per confeſſionem & abſolutionem productam, ſaltem ejus augmentum ex opere operato cauſare debet.

36. Confirmatur: Ideò Sacramentalis confeſſio cauſat aliquem gradum gratiæ ex opere operato, quia eſt pars Sacramenti: Sed ſatisfactio Sacramentalis eſt etiam pars Sacramenti: Ergo cauſat pariter aliquem gradum gratiæ ex opere operato.

Neque obſtat primò, quod ſit tantùm pars integralis, confeſſio autem pars eſſentialis. Ex hac enim diſparitate concluditur ſolùm quod ille gradus gratiæ quem cauſat ſatisfactio, non ſit de eſſentia gratiæ quam producit pœnitentiæ Sacramentum, ſicut ille quem cauſat confeſſio, ſed tantùm de ejus integritate. Imò hæc diſparitas potiùs probationem noſtram confirmat: Sicut enim confeſſio Sacramentalis ex eo quod ſit pars eſſentialis pœnitentiæ, producit ex opere operato gratiam eſſentialem Sacramento pœnitentiæ; ſic ſatisfactio ex eo quod ſit pars integralis, debet cauſare, quando actualiter impletur, gradum perfectionis ejusdem gratiæ, qui ipſam integret.

Non obſtat etiam quod confeſſio Sacramentalis antecedat abſolutionem, ſatisfactio verò non adimpleatur niſi poſt eam; eum hoc enim ſtat, quod dicat eſſentialiter habitudinem ad abſolutionem, & ratione talis habitudinis ſit productiva gratiæ. Addo quod, quamvis ſatisfactio regulariter loquendo non adimpleatur niſi poſt abſolutionem, moraliter tamen illi, aliiſque partibus Sacramenti pœnitentiæ conjungitur, ut cum illis unum Sacramentum conſtituat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

37. Contra id quod diximus in tertia parte præcedentis concluſionis, nimirum ſatisfactionem Sacramentalem cauſare augmentum gratiæ habitualis, objiciunt primò aliqui Recentiores authoritatem D. Thomæ, qui in 4. ſent. diſt. 16. qu. 1. art. 1. hoc argumentum ſibi objicit: *In Sacramento novæ legis gratia ſuſcipienti confertur: Sed in ſatisfactione non confertur aliqua gratia: Ergo non eſt Sacramenti pars.* Cui ſic reſpondet ibidem quæſtiunc. 2. ad 3. *Dicendum quod ex propoſito ſatisfaciendi gratia confertur, quamvis ſatisfactio actualis gratiam præſupponat. Vel dicendum quod per ſatisfactionem conſequitur pœnitens perfectum effectum gratiæ peccatum abolentis, quia liberat totaliter à reatu peccati.* Ergo ex D. Thoma ſatisfactio Sacramentalis non cauſat augmentum gratiæ.

38. Reſpondeo primò, quod cùm D. Thomas idem omnino argumentum in Summa Theologica, quæ eſt ultimum ejus teſtamentum, loco ſuprà citato, propoſuiſſet, aliter ei reſpondit, nempe quod *ſatisfactio confert gratiam prout eſt in propoſito, & auget eam prout eſt in executione*; ſubindeque virtualiter & implicitè retractat quod docuerat in quarto libro ſententiarum.

Secundò dici poteſt, S. Doctorem, cùm ait quod ex propoſito ſatisfaciendi gratia confertur, quamvis ſatisfactio actualis gratiam præſupponat, loquitur de principali gratia quæ datur per Sacramentum pœnitentiæ; non intendit tamen negare quod ſatisfactio Sacramentalis conferat novum gradum gratiæ, qui ſit complementum & perfectio integralis illius quæ per confeſſionem & abſolutionem Sacramentalem confertur.

39. Objiciunt ſecundò: Per unum Sacramentum una tantùm gratia Sacramentalis datur: Sed antequam ſit ſatisfactio, in inſtanti nimirum quo Sacerdos profert verba abſolutionis, Sacramentum pœnitentiæ cauſat gratiam ſibi propriam: Ergo quando poſtea adimpletur ſatisfactio, nulla de novo cauſatur gratia Sacramentalis.

Confirmatur: In Sacramento Euchariſtiæ ſpecies vini, quæ ſunt pars ejus, quando actualiter ſumuntur, non conferunt novum gradum gratiæ diſtinctum ab eo quem ſpecies panis priùs ſumptæ contulerunt, ut docuimus in Tractatu de Euchariſtia: Ergo neque in Sacramento pœnitentiæ, ſatisfactio quando actualiter impletur, tribuit *Diſp. 8. art. 4.*

Digitized by Google

novum gradum gratiæ diſtinctum ab eo quod Sacramentalis abſolutio cauſavit, licèt ſit pars integralis Sacramenti pœnitentiæ.

Ad objectionem reſpondeo quod licèt ſatisfactio Sacramentalis quando actualiter impletur, novum gradum gratiæ producat, eo ipſo tamen quod talis gratia ſit complementum illius quæ cauſata fuit in confeſſione, quando verba abſolutionis à Sacerdote fuerunt prolata, non ponit in numero cum illa.

40. Ad confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem. Ratio verò diſcriminis eſt, quia cùm virtus productiva gratiæ in Sacramento Eucharistiæ ſit Chriſtus, ſpecies panis continentes totum Chriſtum, totam hujus Sacramenti virtutem continenti; unde non mirum quod priùs ſumptæ à Sacerdote celebrante, totum Sacramenti Eucharistiæ effectum in illo producant, ſubinde ſpecies vini cùm totum hujus Sacramenti effectum productum inveniant, nullum novum gradum gratiæ ei conferant. At verò Confeſſio Sacramentalis, & abſolutio, non continent totam virtutem productivam gratiæ quæ eſt in Sacramento pœnitentiæ, ſed eſt aliqua pars talis virtutis quam Deus communicat ipſi ſatisfactioni Sacramentali, quando actualiter poſtea impletur; ex quo fit, quod tunc ſatisfactio novum aliquem gradum gratiæ habitualis in pœnitente producat.

41. Objiciunt tertiò: Si ſatisfactio Sacramentalis cauſaret gratiam, eſſet pars eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ: Sed hoc dici nequit, ut in prima concluſione oſtenſum eſt; Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur. Si ſatisfactio Sacramentalis cauſaret gratiam, illam ſignificaret, cùm Sacramenta novæ legis ſolùm efficiant id quod ſignificant: ſi autem ſatisfactio Sacramentalis gratiam ſignificaret, non poſſet non eſſe pars eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ; illud enim quod ſubſtat ſignificationi Sacramentali, eſt pars eſſentialis Sacramenti: Sed ſi ſatisfactio ſignificaret gratiam, ſubſtaret ſignificationi Sacramentali, ſicut contritio, confeſſio, & abſolutio: Ergo tam benè eſſet pars eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ, quàm tres illi actus qui tale Sacramentum intrinſecè & eſſentialiter conſtituunt.

42. Reſpondeo negando ſequelam Majoris, & ad ejus probationem dico, quod licèt ſatisfactio ſubſtet ſignificationi Sacramentali, quia tamen non ſubſtat ſignificationi eſſentiali, ſed integrali, ex eo quod non ſignificat gratiam huic Sacramento eſſentialem, ſed augmentum ejus & perfectionem, non eſt pars eſſentialis, ſed duntaxat integralis Sacramenti pœnitentiæ. Unde in forma diſtinguo Majorem: Illud quod ſubſtat ſignificationi Sacramentali eſſentiali, eſt pars eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ, concedo Majorem. Illud quod ſubſtat ſignificationi Sacramentali integrali duntaxat, nego Majorem; & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego Conſequentiam.

43. Objiciunt quartò, ex noſtra ſententia & doctrina ſequi tria inconvenientia. Primum eſt, quod Sacramentum pœnitentiæ erit Sacramentum vivorum, ſaltem quantùm ad ſatisfactionem, quandoquidem gratia quam per ſatisfactionem Sacramentalem producet, erit augmentum alterius quæ per alias partes ejuſdem Sacramenti producitur. Secundum eſt, quod ille qui in peccato mortali adimpleret pœnitentiam ſibi injunctam, peccaret mortaliter, utpote cùm eo ipſo poneret obicem gratiæ Sacramentali quæ eſt effectus ſatisfactionis. Tertium eſt, quod qui pœnitentiam in prædicto ſtatu impleret, cum ſola attritione juſtificaretur, & fieret de attrito contritus, ac ſi Sacramentum pœnitentiæ de novo reciperet.

44. Reſpondeo nullum ex tribus illis inconvenientibus ſequi ex noſtra doctrina. Non quidem primum, quia ratio Sacramenti vivorum vel mortuorum, non deſumitur penes illum gradum gratiæ, qui eſt complementum gratiæ principalis, ſed tantùm penes ipſam principalem gratiam. Nec etiam ſecundum, quia licèt ſatisfactio Sacramentalis novum gradum gratiæ ex opere operato tribuat, eo ipſo tamen quod talis gradus non ſit gratia eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ, ſed tantùm ejus complementum & perfectio integralis, non peccat mortaliter qui tali gradui obicem ponit, ſed ſolùm qui ponit obicem gratiæ eſſentiali. Tertium denique inconveniens nullo modo ſequitur ex noſtra doctrina: Tum quia reddere de attrito contritum, eſt proprietas totius Sacramenti pœnitentiæ, non verò partium ejus ſeorſim: Tum etiam, quia cùm ſatisfactio novum gradum gratiæ non tribuat, niſi virtute abſolutionis Sacerdotis quæ præceſſit, & ad quam dicit habitudinem; abſolutio verò non ſe extendat ad peccatum in quo ſatisfactio adimpletur, utpote quod commiſſum fuit poſt abſolutionem, nequit ſolùm attritus de illo peccato, virtute ſatisfactionis Sacramentalis pro præcedentibus peccatis, de illo fieri contritus, & juſtificari.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

45. EX dictis colligitur primò, teneri Sacerdotem, auditâ Confeſſione, ſatisfactionem quæ vulgò pœnitentia appellatur, pœnitenti injungere: nec ſatis eſſe quod qualemcumque injungat, ſed teneri injungere aliquo modo proportionatam gravitati criminum & eorum multitudini, atque etiam diſpoſitioni & conditioni pœnitentis, niſi rationabilis cauſa excuſet.

Prima pars hujus corollarii patet, cùm enim Confeſſarius ſit miniſter Sacramenti pœnitentiæ, tenetur efficere illud integrum: Atqui ſatisfactio eſt pars integralis Sacramenti pœnitentiæ, ut in prima concluſione oſtenſum eſt: Ergo tenetur Confeſſarius auditâ Confeſſione ſatisfactionem pœnitenti injungere. Fieret enim aliqua injuria Sacramento, ſi pars integralis ſine cauſa omitteretur; ut ſi quis in Extrema-Unctione ſine cauſa omitteret aliquam ſenſûs inunctionem.

Quod verò teneatur Sacerdos ad ſervandam æquitatem, injungendo ſatisfactionem pro criminum qualitate, & pœnitentium facultate, ita ut nequeant pro libito gravem aut levem ſatisfactionem pro quibusvis peccatis injungere, patet ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. ubi ſic dicitur: *Debent ſacerdotes Domini, quantùm Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere, ne ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.*

Ratio etiam ſuffragatur: Sacerdos enim in hoc

tribunali ſunt ordinarii judices à Chriſto conſtituti, non minus ad cauſas Dei quam pœnitentium agendas: judices autem tenentur ſecundum leges à ſupremo principe ſibi conſtitutas judicare: Ergo tenentur Sacerdotes perpenſâ gravitate criminum, & pœnitentum facultate, condignas & ſalutares pœnitentias illis injungere.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Sacerdos in tribunali pœnitentiæ tria agit munia ſeu officia, non ſolum enim eſt miniſter hujus Sacramenti, ſed præterea judicem & medicum agit; inquantum miniſter, debet efficere Sacramentum integrum, ſubindeque aliquam injungere pœnitentiæ ſatisfactionem, cum ſatisfactio ſit pars integralis hujus Sacramenti, inquantum verò medicus, debet vulnera pœnitentis curare, & per conſequens ſalutarem, ac morbis animæ ſuæ ſanandis convenientem pœnitentiam injungere, ut judex verò, debet ſervare æquitatem, ac proinde condignam & proportionatam gravitati criminum injungere pœnitentiam.

Dixi, *niſi rationabilis cauſa excuſet*, quia ex cauſa rationabili poteſt interdum Confeſſarius pœnitenti leviorem ſatisfactionem injungere. Eſt autem rationabilis cauſa, primò ſi pœnitens gravi morbo ſit oppreſſus, ſecundò ſi lucretur indulgentiam plenariam, tertiò imbecillitas ac fragilitas pœnitentis, ſi nimirum periculum eſſet ne deinde aliquod peccatum mortale ſubticeret in aliis confeſſionibus, vel ne deterreretur à confeſſione, vel ut non impleret pœnitentiam injunctam: cum in hoc Sacramento magis intendi debeat ſalus pœnitentis & ejus emendatio, quam ſatisfactio pro pœna, utpote cum id cedat in majorem Dei gloriam, qui potiſſimum vult ſalutem peccatoris, & alias nihil propterea de ſatisfactione Deo debita pro pœna temporali excidat, quia ſi peccator in præſenti vita non plenè ſatisfaciat, ſolvet in alia uſque ad noviſſimum quadrantem. Unde Gerſon in regul. moral. cap. de pœnitentia, dicit tutius eſſe cum parva pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur, & veriſimilius adimplebitur, ducere confeſſos in purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum. Et Cajetanus in Summa, verbo *ſatisfactio*, ait debiliter diſpoſito pœnitenti dandam eſſe ſatisfactionem parvulam, ut parvulus ignis foveatur appoſitâ paleâ, nec ſuffocetur appoſitis lignis deſuper.

Sunt etiam plures Doctores qui exiſtimant, quod ſi conſtet Sacerdoti pœnitentem ante Confeſſionem ſufficienter ſatisfeciſſe pro peccatis, non teneri ullam ſatisfactionem illi imponere: ſi enim (inquiunt) quò major præceſſit in pœnitente pro ſuis peccatis ſatisfactio, eò minorem poteſt Confeſſarius pœnitentiam imponere, ſi præceſſit condigna, poterit nullam imponere. Neque enim (ſubdunt) ſemper eſt de integritate judicii hujus Sacramentalis ſatisfactio & injunctio pœnæ, ſed tunc ſolum quando reatus aliquis pœnæ ſolvendus ſupereſt, & punitio exercenda. Hæc ſententia probabilitate non caret, hunc tamen caſum planè metaphyſicum eſſe exiſtimo, cum vix unquam citra revelationem conſtare poſſit Sacerdoti, quod pœnitens omnino perfectè ſatisfecerit.

46. Colligitur ſecundò ex dictis, teneri pœnitentem pœnitentiam ſibi à Confeſſario injunctam acceptare, & acceptatam adimplere, quidquid in contrarium doceant Cajetanus, Navarrus, & alii, dicentes pœnitentem remittere poſſe ſolutionem pœnæ temporalis in aliam vitam. Patet etiam hoc corollarium ex dictis, tum quia pœnitens non minus quam Sacerdos tenetur facere Sacramentum pœnitentiæ integrum. Tum etiam, quia poteſtas in judice & ſuperiore ad injungendum, & obligatio in inferiore ad obediendum, correlativa ſunt: Sed in Sacerdote eſt poteſtas ligandi pœnitentem, injungendo ei ſatisfactionem, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. ubi ſic ait: *Habeant præ oculis (Sacerdotes) ut ſatisfactio quam imponunt, non ſit tantùm ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum; ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & caſtigationem: nam claves Sacerdotum non ad abſolvendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres, & credunt & docent.* Ergo in pœnitente eſt obligatio acceptandi pœnitentiam à Sacerdote injunctam, & adimplendi acceptatam. Unde ad id quod dicunt Cajetanus & Navarrus, poſſe pœnitentem remittere ſolutionem pœnæ in aliam vitam, reſpondendum eſt, hoc eſſe verum abſolutè, ſpectata lege naturæ, falſum verò in nova lege, & ſuppoſita inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ, in quo datum eſt ſacerdotibus judicium de peccatis, & pœnis pro illis ſubeundis.

Ex his ſequitur primò, eum qui ſponte venialia ſubjicit Sacramento pœnitentiæ, teneri acceptare & adimplere pœnitentiam ſibi injunctam; quia licet nullus teneatur peccata venialia confiteri, ſuppoſito tamen quod aliquis ea confiteri velit, & clavibus Eccleſiæ ſubjicere, tenetur ad præſtandum quidquid ad eſſentiam vel integritatem Sacramenti neceſſarium eſt.

Sequitur ſecundò, non eſſe à Confeſſario abſolvendum, pœnitentem illum, qui ita diſpoſitus eſt, ut nullam pœnitentiam ab illo acceptare velit, dicens ſe velle remittere ſolutionem pœnæ temporalis ad aliam vitam; ille enim non eſt ad hoc Sacramentum diſpoſitus, cùm præſtare nolit id quod requiritur ad ejus integritatem.

Sequitur tertiò, non poſſe pœnitentem propriâ authoritate commutare ſibi pœnitentiam à Confeſſario injunctam in evidenter meliorem: Tum quia cùm non exequatur ſententiam judicis, non ſatisfacit ejus præcepto; ſicut non ſatisfacit Eccleſiæ præcepto, qui loco jejunii ad quod obligatur, facit alia meliora. Tum etiam, quia illud aliud opus, cum non ſit ei injunctum virtute clavium, rationem ſatisfactionis Sacramentalis habere nequit.

Sequitur quartò, pœnitentem teneri, quamprimum commodè poteſt, vel ſaltem antequam novam Confeſſionem faciat, pœnitentiam ſibi injunctam adimplere; quia antequam ad novum Sacramentum conficiendum accedat, tenetur præcedens perficere. Qui verò ex oblivione vel negligentia pœnitentiam injunctam ſuo tempore non adimplevit, alio tempore illam adimplere tenetur; niſi injuncta fuerit à Confeſſario ut certo die adimplenda; puta jejunium in vigilia Nativitatis B. Virginis; tunc enim ſi die illa non jejunavit, non tenetur alio die jejunare, ſed tantum de immiſſione dolore, eamque ſuo tempore confiteri; quia talis pœnitentia eſt addicta certo tempori, quo elapſo, non amplius obligat; ſicut quia præceptum de recitando officio, vel de audiendo ſacro, certo tempori addictum eſt, eo elapſo non amplius obligat. A fortiori non tenetur pœnitens facere aliam pœnitentiam, ſi ad eam quæ ſibi à Confeſſario impoſita eſt fiat impotens, ut ſi propter infirmitatem fiat impotens

ad impoſitum jejunium exequendum, non tenebitur eleemoſynam facere, vel orare.

47. Tertiò ex ſupra dictis colligitur, ſatisfactionem Sacramentalem in peccato adimpletam non ſortiri ſuum effectum, quandiu pœnitens eſt in ſtatu peccati, bene tamen poſtea, quando tollitur fictio.

Prima pars hujus corollarii patet ex dictis concluſione ſecunda, nam ut ibi oſtenſum eſt, præcipuus & primarius effectus ſatisfactionis Sacramentalis, à quo cæteri minùs principales (ut ſunt remiſſio pœnæ temporalis, & collatio auxiliorum ad evitanda impoſterum peccata) dependent, eſt augmentum gratiæ habitualis: Sed tale augmentum pœnitenti conferri nequit, quandiu eſt in ſtatu peccati, cum augmentum gratiæ primam ejus infuſionem ſupponat: Ergo ſatisfactio Sacramentalis in peccato mortali adimpleta, ſuum effectum habere nequit.

Quod verò illum poſtea habeat, quando pœnitens per contritionem, vel per attritionem cum Sacramento, fictionem tollit, patet ex eo quod ſatisfactio ut pars Sacramenti, imitari debet naturam totius: Ad Sacramentum pœnitentiæ, ſi contingat eſſe informe, recedente fictione, confert ſuum effectum ex opere operato, ut ſupra diſp. 10. art. 1. oſtenſum eſt: Ergo & ſatisfactio.

48. Ex hoc corollario ſequitur aliud, nempe ſatisfactionem Sacramentalem ex malo fine veniali, puta ex vana gloria, impletam, conferre ſuum effectum ex opere operato; ſecùs verò illam quæ fit ex fine mortaliter malo, quia augmentum gratiæ & charitatis non eſt incompoſſibile cum peccato veniali, benè tamen cum mortali.

Confirmatur: Eodem proportionali modo philoſophandum eſt de ſatisfactione Sacramentali, ac de Confeſſione Sacramentali: Sed Confeſſio Sacramentalis ex malo fine veniali facta, non privatur ſuo effectu ex opere operato, benè autem illa quæ fit ex fine mortaliter malo: Ergo & ſatisfactio Sacramentalis.

49. Demum ex ſupra dictis colligitur, ſatisfactionem Sacramentalem ſuum effectum ex opere operato non conferre ante abſolutionem, quamvis ante illam impleta fuerit. Ratio eſt, quia ſatisfactio Sacramentalis nequit ſuum effectum ex opere operato conferre, niſi ut pars integralis Sacramenti: Sed nequit eſſe pars integralis Sacramenti, niſi ſupponat Sacramentum eſſentialiter conſtitutum, ſcilicet abſolutione ſacra: Ergo nequit ante illam ſuum effectum ex opere operato conferre. Minor probatur: Pars integralis pendet ab eſſentiali, niſi enim ſit eſſentia Sacramenti, nequit eſſe pars integralis illius, ſicut nequit eſſe pars integrans hominem, niſi ſupponat eſſentialiter hominem conſtitutum.

ARTICULUS IV.

An poſſit unus Confeſſarius tollere vel ſaltem commutare pœnitentiam ab alio prius impoſitam?

50. FAtentur omnes quod ſi pœnitentia ab uno Sacerdote prius injuncta, non fuerit rationabiliter & cum diſcretione impoſita, poterit alius Sacerdos, licet ei non ſuperior, pœnitentiam illam commutare vel moderari. Tum quia Sacerdos ex vi clavium non habet poteſtatem imponendi pœnitentias irrationabiles, & fini Sacramenti improportionatas. Tum etiam, quia hic actus, non eſt actus juriſdictionis, ſed prudentiæ; unde in eo caſu non ſolùm Confeſſarius, verùm etiam alius quivis homo doctus, per viam conſilii pœnitentiam illam inconſideratè & (ut loquuntur Theologi) *errante clave* injunctam, moderari poteſt. Solum igitur controverſia eſt, an quando pœnitentia proportionatur tam peccatis quam facultati pœnitentis, ac proinde illum ad ſui executionem obligat, poſſit ex rationabili cauſa ab alio Confeſſario mutari? Negant Soto, Nugno, Ledeſma, & Philippus à S. Trinitate. Affirmant Sylveſter, Suarez, Vazquez, Sylvius, Candidus, & alii. Addunt Navarrus, Henriquez, Valentia, & Sa, id poſſe fieri etiam extra Confeſſionem, & non auditis peccatis pro quibus talis pœnitentia fuit injuncta. Quin ulterius cenſent Navarrus, Henriquez, & Candidus, inferiorem Sacerdotem mutare poſſe pœnitentiam impoſitam à ſuperiore, propter peccata reſervata. Pro reſolutione difficultatis, & probabilioris ſententiæ explicatione.

Dico primò, nullus Sacerdos, ſive inferior, ſive æqualis, ſive ſuperior, poteſt pœnitentiam ab alio injunctam omnino tollere. 51.

Probatur ratione fundamentali: Sacramentum pœnitentiæ debet indiſpenſabiliter eſſe integrum, cum hæc integritas ſit de jure divino, & Chriſti inſtitutione: At ſi Sacerdos aliquis pœnitentiam ab alio injunctam omnino tolleret, Sacramentum non eſſet integrum, quia careret ſatisfactione quæ eſt pars ejus integralis: Ergo nullus Sacerdos ſive inferior, ſive æqualis, ſive ſuperior, poteſt pœnitentiam ab alio injunctam omnino tollere.

Dico ſecundò, Quivis legitimus Confeſſarius 52. mutare poteſt pœnitentiam ab alio impoſitam propter peccata non reſervata; ſed nonniſi in Confeſſione, & auditis peccatis pro quibus fuit impoſita.

Prima pars probatur: Pœnitens habet jus eadem peccata uni confeſſa, alteri iterum confitendi: Ergo quilibet legitimus Confeſſarius habet poteſtatem ea judicandi & condigna pœnitentia puniendi: At pœnitens non tenetur duplicem de iiſdem peccatis condignam ſatisfactionem ſubire, nec ad hoc rationabiliter cogi poteſt: Ergo poterit ex cauſa rationabili, relicta pœnitentia prioris Confeſſarii, exequi pœnitentiam poſterioris.

Confirmatur: Poteſt ſuperior pœnitentiam ab inferiori injunctam commutare, ut fatentur Adverſarii: Ergo & quilibet alius legitimus Confeſſarius id ſimiliter poteſt. Probatur conſequentia, quia licet reſpectu juriſdictionis unus Sacerdos alteri ſuperior ſit, reſpectu tamen judicii Sacramentalis omnes Sacerdotes juriſdictionem habentes, ſunt æquales, cùm omnes æqualem à Deo accipiant poteſtatem in ſuſceptione Ordinis: Sed Confeſſarius non injungit pœnitentiam Sacramentalem, niſi ut judex in hoc foro à Chriſto conſtitutus in Ordinis ſuſceptione: Ergo omnes legitimi Confeſſarii, quantum ad poteſtatem imponendi vel commutandi pœnitentiam Sacramentalem, pro peccatis non reſervatis, ſunt æquales; unde diſtinctio illa Judicis ſuperioris & inferioris non valet in propoſito, niſi quantum ad pœnitentiam pro peccatis reſervatis injunctam, quia reſervatio peccatorum non eſt actus poteſtatis Ordinis, ſed juriſdictionis, in qua Sacerdotes & Confeſſarii ſunt inæquales.

Dices,

53. Dices, Non poteſt Confeſſarius in foro interiori ſententiam alterius ſibi æqualis revocare ſicut in foro exteriori nequit unus Iudex, niſi ſit ſuperior, mutare ſententiam alterius, quia ut communiter dicitur, par in parem non habet imperium Ergo non poteſt Confeſſarius pœnitentiam ab alio Confeſſario ſibi æquali injunctã commutare.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiã; Confeſſarius enim commutando pœnitentiam non revocat propriè ſententiã alterius ſibi æqualis à quo injuncta fuit, ſed profert ſuam, & pœnitentem liberum relinquit cui voluerit ſe ſubmittere: unde in eo caſu unus Confeſſarius non exercet juriſdictionem ſupra alium, ſed ſupra pœnitentem, in cujus gratiam inſtitutum eſt hoc Sacramentum. Nec eſt eadem ratio de Iudice fori exterioris, tum quia tale forum in favorem rei non eſt inſtitutum, ſicut ſacramentum pœnitentiæ; tum etiam, quia cùm mutatio ſententiæ in tribunali forenſi fiat in foro externo, minueretur fama alterius Iudicis mutatio verò ſententiæ ſacræ, cum fiat in foro interno conſcientiæ, nullam poteſt inferre injuriam vel famæ diminutionem Confeſſario qui pœnitentiam impoſuit.

54. Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit Confeſſarium non poſſe mutare pœnitentiã ab alio impoſitam, niſi in confeſſione, & auditis peccatis propter quæ fuit impoſita, probatur breviter contra Navarrum, & Henriquem, alioſque Authores ſuprà citatos: quia commutatio illa pœnitentiæ eſt actus judicialis: Sed actus judicialis exerceri non poteſt incognita cauſa: Ergo non poteſt Confeſſarius mutare pœnitentiam ab alio impoſitam, niſi auditis prius in confeſſione peccatis propter quæ fuit impoſita

55. Confirmatur Cum ad commutandam pœnitentiam neceſſarium ſit unam relaxare & aliam imponere, eadẽ eſt poteſtas imponendi & commutandi, & utraque procedit ab eadem virtute clavium: Sed pœnitentia Sacramentalis nequit injungi niſi in ipſo tribunali confeſſionis: Ergo nec commutari.

Dico ſecundò, inferior Sacerdos non poteſt mutare pœnitentiam impoſitam à ſuperiore propter peccata reſervata.

56. Probatur contra eoſdem Authores: Eadem eſt poteſtas imponendi & commutandi pœnitentiam, & utraque procedit ab eadem virtute clavium, ut ſuprà dicebamus: Sed inferior Sacerdos non poteſt imponere pœnitentiam pro peccatis reſervatis, cum ab illis non poſſit abſolvere: Ergo nec poteſt commutare pœnitentiam pro peccatis reſervatis à ſuperiore injunctam.

Confirmatur: Vt ſacerdos poſſit commutare pœnitentiam pro aliquibus peccatis injunctam, debet poſſe de illis ferre judicium ſeu ſententiam cum commutatio illa pœnitentiæ ſit actus judicialis: Sed non poteſt Sacerdos inferior ferre judicium de peccatis ſuperiori reſervatis: Ergo nec pœnitentiam pro illis injunctã commutare.

57. Dices, per abſolutionem ſuperioris ſublatam fuiſſe reſervationem, ea verò ſublata, peccata illa eodem modo ſe habere ac ſi nunquam fuiſſent reſervata, atque adcò poſſe Sacerdotem inferiorem ferre de illis judicium, ſicut de non reſervatis.

Sed contra: Licet pœnitens à peccatis reſervatis fuerit à ſuperiore abſolutus, non propterea tamen eodẽ modo ſe habet Sacerdos inferior in ordine ad reſervata, ac circa non reſervata: in illa enim per accidens tantum & ex ſuppoſitione prioris judicij facultatem habet, per ſe autem in non reſervata, unde poteſt pœnitentiam pro nõ reſervatis injunctam commutare, non vero impoſitam pro reſervatis, quia ſicut in materiam præcedentis judicij in quo reſervatio ſublata eſt non habet juriſdictionem, ſic neque in ſententiam prolatam, & impoſitionem pœnitentiæ factam à prælato, in hujuſmodi enim pœnitentiis à Prælato pro reſervatis impoſitis, involvitur tacitum præceptum, ne poſſint ab aliis commutari niſi urgente gravi neceſſitate, & ad ſuperiorem recurſus non facilè pateat.

Articvlvs V.

Vtrum poſſit unus pro alio ſatisfacere

58. Notandum primò, ſatisfactionem aliam eſſe ſacramentalem, quæ per modum partis integralis ad conſtitutionem ſacramenti Pœnitentiæ requiritur; aliam abſolutam, & non ſacramentalem, per quam homo operibus à Sacerdote non injunctis, conatur aliquam pro pœna temporali peccatis remiſſis debita tribuere Deo compenſationem.

59. Notandum ſecundò, utramque ſatisfactionem dupliciter conſiderari poſſe, nimirum ut medicinam & remedium peccati, & ut compenſationem pœnæ in purgatorio debitæ. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ.

Dico primò, unus non poteſt pro alio ſatisfacere, ſi ſatisfactio conſideretur ut medicina & remedium peccati, Ita D Thomas hic qu.13, art.2.

60. Probatur, quia medicina recipi debet & ſolet in eo tantùm ſubiecto in quo eſt morbus; neque morbus unius ſanatur per remedium alteri applicatum: Ergo ſatisfactio in ratione medicinæ ſolùm prodeſt ſatisfacienti, ſubindeque non poteſt unus pro alio ſatisfacere, ſi ſatisfactio ut medicina & remedium peccati conſideretur.

61. Dico ſecundò, unus poteſt pro alio ſatisfacere, ſi ſatisfactio conſideretur ut eſt compenſatio pœnæ in purgatorio debitæ. Ita D. Thomas ibidẽ & conſtat tum ex articulo fidei quo credimus communionem Sanctorum; hunc enim articulũ ſemper intellexit Eccleſia hoc ſenſu, ut bona opera exiſtentium in gratia & charitate, communia ſint omnibus, & invicem mutuum præſtent commodum & utilitatem, etiam per modũ ſatisfactionis pro pœnis in purgatorio debitis. Tum ex Tridentino ſeſſ.25.cap.1. ubi docet animas in purgatorio detentas, multum juvari ſuffragiis, orationibus, aliiſque bonis operibus vivorum in charitate exiſtentium Colligitur etiã ex illo Apoſtoli ad Coloſſ 1 *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus quod eſt Eccleſia* Quæ verba, licet plures ſenſus admittere poſſint, ille tamen qui facit ad propoſitum, & quem tradunt, Chryſoſtomus, Theophilactus, Anſelmus, & D. Thomas ibidem, & Auguſtinus in pſalm, 61 & 86 eſt ut Apoſtolus velit dicere, ſe non ſolum ſuſtinuiſſe paſſiones ſuas in carne ſua, ut conjunctæ Chriſti paſſionibus ſibi prodeſſent, ſed etiam univerſæ Eccleſiæ, ſeu corpori totius Eccleſiæ, pro qua Chriſtus pati voluit, non ſolum in ſe, ſed etiam in membris ſuis.

62. Ratio etiam ſuffragatur: Omnes enim ſumus

unius corporis membra, unde ſicut in corpore humano, unumquodque membrum, non in ſuam tantùm, ſed in aliorum etiam utilitatem operatur; ita in myſtico Eccleſiæ corpore, membra quæ viva ſunt & utiliter operari poſſunt, ſibi invicem mutuum præſtant commodum & utilitatem, bonaque ſua opera pœnalia & ſatisfactiones ſibi invicem communicant, juxta illud Pſalmiſtæ: *Particeps ego ſum omnium timentium te & cuſtodientium mandata tua*. Unde Apoſtolus ad Epheſ. 5. nos admonet, ut quemadmodum Chriſtus caput noſtrum pro ſuo corpore ſe tradidit, ita & unumquodque membrum ſe tradat pro alio. Et ad Galat. 6. ait: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.*

63 Nec obſtat quòd ibidem paulò poſt ſubjungat: *Vnuſquiſque onus ſuum portabit.*: Sicut enim lib. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 30. ante medium Auguſtinus interpretatur, & ex eodem Beda in Epiſt. ad Galat. *Niſi oneris nomen ſub diverſis ſignificationibus acceperis, proculdubio putabis eundem ſibi in loquendo eſſe contrarium, & hoc in ſua ſententia tam vicinè poſitis verbis: qui cùm paulò ante diceret*: Alter alterins onera portate, *poſtea dixit*, Unuſquiſque proprium onus portabit. *Sed alia ſunt onera participandæ infirmitatis, alia reddendæ rationis Deo de actibus noſtris. Illa cum fratribus ſuſtinenda communicantur: Hæc propria ab unoquoque portantur* Senſus eſt, quod quantùm ad meritum vel demeritum, unuſquiſque proprium onus portat, propter ſuum opus bene vel malè factum, remuneratur ſolus, vel punitur: Sed quantùm ad id quod eſt alienam infirmitatem ferre condolendo, compatiendo, & pro pœnis temporalibus, peccatis aliorum debitis ſatisfaciendo, unus portare poteſt alterius onus. Unde in vitis patrum lib 5. qui de fornicatione inſcribitur, numero 27. dicitur quod unus frater innocens, fingens ſe fornicatum fuiſſe, pœnitentiam egit pro alio qui reipſa fuerat fornicatus; & peccatum quod iſte commiſerat, ipſi fuit remiſſum.

64 Pro majori autem huius concluſionis intelligentia, advertendum eſt, duobus modis fieri poſſe quod unus ſatisfaciat pro alio, immediatè ſcilicet, exhibendo pro pœnis debitis peccato alterius condignam ſatisfactionem, ſeu applicando pœnam temporalem quam in exercitio alicujus operis patitur, pro compenſatione pœnæ tempo-
A ralis quam alter pro peccato quoad culpam & pœnam æternam remiſſo ſolvi deberet, & mediatè, impetrando ſcilicet alteri auxilium quo per propriam ſatisfactionem, & per propria opera pœnalia, pro pœna temporali debita, peccato ſatisfaciat. Utroque modo poteſt unus fidelis pro aliis fidelibus viventibus ſatisfacere, pro animabus verò in purgatorio exiſtentibus, ſolùm primo modo, quia cùm illæ ſint extra ſtatum viæ, non poſſunt per ſuas operationes & paſſiones Deo ſatisfacere, ſed tantùm ſatiſpati

Dico tertiò, unus non poteſt ſatisfacere pro alio, ſatisfactione ſacramentali.

Probatur: Ex Tridentino ſeſſ. 14, cap. 3 materia hujus ſacramenti ſunt ipſi actus pœnitentis, qui virtute clavium elevantur ad eſſe ſacramenti:
B Ergo actus ſatisfactorij ab alio eliciti, non ſunt apta materia virtute clavium elevabilis ad eſſe ſacramenti.

Dices primò, Confeſſarius poteſt pœnitenti injungere pœnitentiam per alium exequendam ad petitionem ipſius pœnitentis, ut communiter docent Theologi: Ergo poteſt unus ſatisfacere pro alio, ſatisfactione ſacramentali.

Sed nego Conſequentiam, nam in tali caſu opus illud ſatisfactorium, ſi conſideretur præcisè ut fit ab alio, non eſt pars ſacramenti, ſed ſolùm ut fit ex pœnitentis ipſius petitione, quare talis petitio eſt formale in hac ſatisfactione, opus autem ſatisfactorium alterius eſt materiale illius, ordi-
C natum ab ipſo pœnitente, unde ſemper habetur quod ſatisfactio ſacramentalis, quantùm ad formale, eſt actus pœnitentis.

Dices ſecundò, Eleemoſyna facta per famulum ex imperio vel conſenſu domini, cenſetur eſſe actus ipſius domini: Ergo ſimiliter pœnitentia impleta ab alio ex imperio vel conſenſu ipſius pœnitentis, cenſetur eſſe actus ipſius pœnitentis, ſubindeque apta materia hujus ſacramenti.

Reſpondeo negando etiam Conſequentiam, Eleemoſyna enim fit à domino principaliter, à
D famulo autem nonniſi inſtrumentaliter, cùm illam non elargiatur ex bonis ſuis ſed domini pœnitentia vero ex imperio vel conſenſu pœnitentis impleta ab alio, fit ab illo ut à cauſa principali, quia ex propriis operationibus, putà oratione aut peregrinatione, qui ſunt actus proprij peregrinantis vel orantis, non verò ipſius pœnitentis.

TRACTATUS SEXTUS.

De Sacramento Extremæ-Vnctionis.

A quæſtione 29. ſupplementi, uſque ad 34.

PRÆFATIO.

POSTQVAM eâ qua par erat aut potuimus perſpicuitate & diligentia, de Sacramento Pœnitenriæ, ejuſque varijs partibus, ſuperiori tractatione egimus, recta doctrinæ methodus & ordo poſtulant, ut de Extremæ-Vnctionis ſacramento, ultimo quo morientes homines muniuntur, & æternitatis ſibi viam parât, diſſeramus. Enimvero, ſi utriuſque ſacramenti munera, quæ ex Chriſti prima inſtitutione ſortiuntur, expendamus; erit ſane nemini dubium, quin hoc poſtremum, alterum prius conſequi debeat, cúm pœnitentiæ conſummatio quædam & ultimû complementum, ſacra hæc & extrema unctio, ſemper exiſtimata ſit. Idque etiam ſapienter Concilium Tridentinum advertit ſeſſ. 14. ubi cùm eam methodum qua nos utimur uſurparet, rationem ſubjungit, his verbis: *Viſum eſt ſanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentia, adjungere ea quæ ſequuntur de ſacramento Extremæ Vnctionis, quod non modò pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt à Patribus.* Sed operæ pretium erit utriuſque ſacramenti vel peccato mortuornm, vel vitæ morientium, paucis collationem inire: hinc enim palam fiet, eam eſſe utriuſque cognationem & fœdus, ut minimè ſejungi debeant, aut commodè poſſint Et primùm quidem ſacramentum Pœnitentiæ ad delendas peccatorum maculas, eluendas ſordes, curandos animorum morbos, fuiſſe inſtitutum, nemo neſcit: Sed præterea deſiderari poterat, & neceſſarium videbatur alterum ſacramentum, quod peccatorum, ſordiumque ac morborum reliquias, quæ nondum ſummam munditiem, integramque ſanitatem conſecutis hærere ſolent, detergerentut: id verò munus eſt ſacræ morientium unctionis, eaque vis: nam ut inquit Tridentinum: *Res & effectus hujus ſacramenti, gratia eſt Spiritus* ſeſſ. 14. cap. 2.
Sancti, cujus unctio delicta ſi quæ ſint expianda, ac peccati reliquias abſtergit. Vnde non immeritò pœnitentiam, cujus vel ipſum nomen pœnam, laborem, crucemque ſignificat, acre & mordax vinum eſſe dixeris, quod pius Samaritanus vulneribus curandis infundit: Sed quis neget Extremæ-Vnctionis ſacramentum adhibere oleum quo liniantur & foveantur vulnera, & in moriente homine integra ſanitas animæ recuperetur.

Sed præter eam collationem exemplo confirmatam, altera ſponte & pene non cogitantibus ſeſe offert. Nos equidem è ſervitute Dæmonis, à quo detinebamur captivi, cui velnti ſervi eramus addicti (à quo enim quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus effectus eſt) ſactamentum Pœnitentiæ eripit, & veluti catenis exoneratos, vinculiſque exſolutos, in libertatem filiorum Dei aſſeuit: Sed non adeò ſuis juribus, etſi ſumma iniuria, in hominem infinito ſanguinis Chriſti pretio redemptum, gratia exornatum, Deique filium, prætenſis Dæmon ceſſit, ut non iterum atque ite-

rum ſæpius pugnam inſtautet, ac potiſſimùm nltimo mortis articulo, cũ jam ultima res agitur, nec ſemel amiſſa victoria poſtea recuperari unquam poreſt: tunc enim viribus omnibus quibus valet enititur, conatum omnem adhibet, nihilque non tentat. Sed non deſuit ſupremo periculo piiſſimus Dominus, ſacri Chriſmatis extrema unctio, feliciùs quàm olim in palæſtris fieri ſolitum eſſet, pugnaturum hominem, velut athletam in agone vel agonia conſtitutum, ad ineundam contra Dæmonem pugnam inungit, & ad victoriam reportandam vires addit. Sed hæc accipe elegantiùs a Tridentino Concilio quàm à me dici poſſent. *Clementiſſimus Redemptor noſter a qui ſervis ſuis quovis tempore voluit de ſalutaribus remediis adversùs omnia hoſtium tela eſſe proſpectum, quemadmodum auxilia maxima in ſacramentis aliis præparavit, quibus Chriſtiani conſervare ſe inte gros, dum viverent, ab omni graviore ſpiritûs incommodo poſſent: ita Extremæ Vnctionis ſacramento, finem vitæ tanquam firmiſſimo quodam præſidio munivit. Nam etſi adverſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas quoquo modo poſſit; nullum tamen tempus eſt, quo vehementiùs ille omnes ſuæ verſutiæ nervos intendat, ad perdendos penitus, & à fiducia etiam, ſi poſſit, divinæ miſericordiæ deturbandos, quàm cum impendere nobis exitum vitæ perſpicit.*

ſeſſ. 14. in præfat. doctrina de Extrema-Vnctione.

Sed demum nltimam collationem, quæ iniri poteſt, prætcrire non debeo. Sacramentum Pœnitentiæ ſecundam poſt naufragium tabulam Patres vocant, qua per turbitum mare, cum naufragii metu & periculo, ad æternitatis portum tendimus; ſed Extremæ-Vnctionis ſacramento, ipſum æternitatis portum attingimus, & patriam ſalutamus; cùm id eximium & ſingulare hoc ſacramentum habeat, ut ſalutis ſpem roboret, divinæ miſericordiæ fiduciam, ut inquit Tridentinum, in nobis excitet, & ad introitum gloriæ hominem diſponat. Vnde non immeritò, ut Baptiſmus ſacramentum fidei, Euchariſtia ſacramentum amoris, ita Extrema-Vnctio, ſacramentum ſpei nuncupari poteſt.

Hæc habui (AMICE LECTOR) quæ præfationis loco, & qualecumque hujus Tractatus de ſacramento Extremæ-Vnctionis ornamentum ſciberem. Hic verò erit noſtrarum Diſputationum ordo. Poſt defenſam contra Hæreticos huius ſacramenti exiſtentiam, illius eſſentiam poſtea explicabo, & qua materia & forma componatur: ſubinde præcipuos eius effectus aſſignabo, ac demum de ſubiecto & miniſtro, ultimo loco diſputabo.

DISPU-

DISPVTATIO PRIMA.
De exiſtentia & eſſentia hujus Sacramenti.

CIrca huius Sacramenti exiſtentiam graviſſima ſeſe offert contra huius temporis hæreticos, negantes Extremam-Unctionem quæ ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis de vita periclinantibus, eſſe verum novæ legis Sacramentum, controverſia, quam articulo ſequenti reſolvemus, & poſtea de eius eſſentia diſſerimus, & quæ ſit huius Sacramenti materia & forma declarabimus.

ARTICVLVS I.
An extrema-Vnctio qua ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis, ſit verum Sacramentum?

1 EXtremam-Unctionem quæ in Eccleſia infirmis de vita periclitantibus ſolet adhiberi, verum eſſe novæ legis Sacramentum, negarunt primò Waldenſes, & Albigenſes, deinde wiclefus 4. libro Trialogi cap. 25. ubi negat hoc Sacramentum fuiſſe à Chriſto vel ab Apoſtolis inſtitutum. Eundem errorem ſecuti ſunt huius temporis hæretici, præſertim Lutherus & Calvinus; hic enim lib. 4. inſtit. cap 19. docet hanc unctionẽ ad ſolam gratiam curationum pertinuiſſet, quæ tantum duravit tempore Apoſtolorum. Ille verò bibro de captivitate Babylonica, in hoc Sacramentum ſic invehitur: *Si unqam, in Extrema-Vnctione nunc præcipue diliratum eſt. Figmentum eſt, ex hac Apoſtoli ſententia, ſi quis infirmatur &c.* à nobis *oportere hominem ungi, cum non Sacramentum, ſed figmentum ſit,* Ut hic error refellatur, & veritas Catholica ſtabiliatur, ſit

§. I.
Concluſio affirmativa ſtatuitur

DIco igitur, Extremam-Unctionem quæ ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, eſſe verum Sacramentum.

2. Probatur primò: Signum ſenſibile permanenter inſtitutum, cum promiſſione gratiæ per illud conferendæ, eſt verum Sacramentum: Sed Extrema-Unctio, prout uſurpatur in Eccleſia, & à D. Iacobo deſcribitur, tres illas conditiones babet: Ergo eſt verum Sacramentum. Major patet, Minor probatur ex ipſis verbis Iacobi, quæ ſi rectè perpendantur, inſinuant tria illa ad veram Sacramenti rationem requiſita; ſic enim habent: *Infirmatur quis in vobis, inducat Preſbiteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Ubi habetur primò ſignum externum & ſenſibile cum dicitur, *Vngentes eum oleo in nomine Domini*, ſecundò inſtitutio conſtans & permanens, quando abſolutè dicitur: *Infirmatur quis ex vobis*, quæ verba ſine temporis limitatione Chriſtianis omnibus cuiuſque ſexus dicta

A eſſe patet ex antecedentibus & conſequentibus, quæ non minus ad nos ſpectant, quam ad eos qui tunc vivebant; neque ullum eſt indicium reſtrictionis illorum verborum ad ſolos præſentes. Tertio promiſſio gratiæ mediante ritu illo ac ſigno ſenſibili & externo conferendæ, ibidem habetur, cum dicitur: *Oratio fidei ſalvabit infirmum: & allevabit eum Dominus, ſi in peccatis eſt, remittuntur eis*: Peccata enim non remittuntur, niſi per infuſionem gratiæ. Unde Innocentius III cap. *Cum veniſſet*, de Sacra unctione, docet extremam unctionem interioris inviſibiliſque unctionis ſignum eſſe, *ſi digne ſumatur vel agit, vel auget quod deſignat*, hoc eſt vel producit primam gratiam; ſi fortè illam non invenit propter aliquod peccatum invincibiliter

B oblitum; vel auget, ſi eam invenit.

Reſpondent aliqui, Epiſtolam illam D. Iacobi eſſe dubiæ fidei. Sed contra eſt quod Hyeronimus 3.
Epiſt. ad Paulinum, Auguſtinus 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. & alij, talem Epiſtolam ut canonicam recipiunt, ipſique Calviniſtæ illam inter libros Scripturæ canonicos jure numerari non negant, ſed expreſsè fatentur art. 3. Confeſſ. ſuæ Gallic.

Alii reſpondent. D. Iacobum in illis verbis *ſi* 4.
in peccatis fuerit, remittentur eis, non voluiſſe ſignificare quod remiſſio peccatorum ſit ex divina promiſſione effectus illius unctionis, ſed ſolùm quod Apoſtoli ſive Preſbiteri tunc temporis vi-

C ventes, hac unctione ad curationem morborum corporalium miraculoſâ utentes, infirmos ſimul admooebant, morbi cauſam ſolere eſſe peccata, eoſque excitabant ad quærendum eorum remiſſionem per pœnitentiam & fidem, ut ita & ſecundùm animam, & ſecundùm corpus toti ſani fierent. Addunt ex Calvino, Apoſtolos oleo potius quam alia re uſos fuiſſe ut eſſet ſignum, miraculoſam ægretudinis corporalis curationem, fieri non viribus hominis, ſed potentia Spiritus Sancti; conſtat enim oleo ſignificari Spiritum Sanctum.

D Sed contra primò: Dato & non conceſſo, quod 5.
eo duntaxat modo indicare voluiſſet Apoſtolus tribui remiſſionem peccatorum in illla unctione, inde tamen non poſſeot ſectarij inferre, eam non fuiſſe verum Sacramentum; docent enim gratiam in Baptiſmate & Euchariſtia non cauſari ex opere operato, ſed tantum per fidem & pœnitentiam excitatam in animis per Miniſtri Evangelici vocem in uſu illorum Sacramentorum.

Contra ſecundo: Figmentum eſt bæc interpretatio, ſine fundamento in cerebris Sectariorum fabricatum; nullum enim eſt verbum in tota

E Epiſtola de tali Miniſtrorum admonitione, quæ fidem & pœnitentiam excitet in infirmo illud autem quod addunt ex Calvino, probat, ſi quid probet, Apoſtolos debuiſſe in omni curatione miraculoſa uti oleo; quandoquidem nulla eſt aſſigna-

bilis, quæ non eſſet effectus Spiritus ſancti.

6. Probatur ſecundo concluſio authoritate & traditione veterum Patrum, & Conſiliorum, qui Extremam-Unctionem Sacramentum vocant, & cæteris Eccleſiæ Sacramentis verè ac propriè dictis annumerant. In primis enim Tertullianus antiquiſſimus author lib. 1. contra Marcionem, Baptiſmi, Extremæ-Unctionis, & Euchariſtiæ mentionem facit, his verbis: *Nec aquam* (Chriſtus) *reprobavit qua ſuos abluit, nec oleum quo ſuos unxit, nec mellis & lactis ſocietatem, qua ſuos infantat, nec panem quo ipſum ſuum corpus repræſentat.* Auguſtinus etiam lib. 5. de Baptiſmo cap 20. quatuor agnoſcit Sacramenta novæ legis, nempe Baptiſmum, Extremam-Unctionem Euchariſtiam, & Pœnitentiam, ait enim: *Stad hoc valet quod dictum eſt in Evangelio, ut per peccatorem Sacramenta non celebrantur: quomodo exaudit homicidam deprecantem vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus manus imponuntur?* nimirum per reconſiliationem? Et ſerm. 215. de tempore ante medium, Extremæ-Unctionis uſum & effectum Sacramentalem commendat, his verbis: *Quoties infirmitas aliqua ſupervenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat, & inde* (ſeu deinde) *corpuſculum ſuum ungat, ut illud quod ſcriptum eſt impleatur in eo, infirmatur quis ex vobis &c.* Et expreſſius Author tractatus de rectitudine Catholicæ fidei, inter ejus opera tomo 9. *Qui ægrotat, in ſola Dei miſericordia confidat, Euchariſtiam cum fide & devotione accipiat, oleumque benedictum ab Eccleſia petat, unde corpus ſuum ungatur, & ſecundum Apoſtolum oratio fidei ſalvabit infirmum.* Sic etiam inter Græcos Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio, ex eodem Iacobi loco probat Sacerdotes non ſolùm cùm nos regenerant, ſed & poſtea poteſtatem habere indulgendi peccata, cùm nos ungunt. Item Innocentius I. Auguſtini contemporaneus, & ab eodem necnon à Chryſoſtomo & Hieronymo mirificè commendatus, interrogatus â Decentio Eugubino Epiſcopo, utrum Extrema-Unctio danda eſſet pœnitentibus quibus cætera Eccleſiæ Sacramenta negabantur? Sic reſpondet in Epiſtola ad ipſum ſcripta cap 8. *Pœnitentibus iſtud infundi non poteſt* (oleum ſcilicet Extremæ-Unctionis) *quia genus eſt Sacramenti: Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi?* Petrus Damianus ſerm. 1. in Dedicatione Eccleſiæ: *Tertium* (inquit) *Sacramentum eſt unctio infirmorum.* Demum D. Bernardus in vita S. Malachiæ, circa finem, refert illum in fine vitæ hoc Sacramentum poſtulaſſe.

7. Addo conſenſum Eccleſiæ Græcæ cum Latina, nam in Conſilio Florentino, ex utraque Eccleſia Græca & Latina coacto, Extrema-Unctio inter novæ legis Sacramenta numeratur, ejusque materia, forma, proximum ſubjectum, & miniſter recenſentur. Et Nicolaus Cabaſilas in expoſitione Liturgiæ cap. 29. agnoſcit Extremam-Unctionem eſſe verum Sacramentum, ſic enim ait: *Peccatorum remiſsionem & ultimum olei Sacramentum perficit Sacerdotum oratio*; & hoc *Apoſtolicam traditionem habere* addit, probatque ex verbis Iacobi ſupra adductis.

8. Ex his liquet mentiri Kemnitium, aliosque Sectarios, dum dicunt Extremam-Vnctionem inſtitutam fuiſſe à Felice IV. nam Innocentius I. eo longè antiquior, & alij Patres ſupra relati, expreſſam illius mentionem fecerunt; & Conſilium Nicænum primum can. 69. Arabico, meminit olei infirmorum, ipſumque à Chriſmate & oleo Catechumenorum diſtinxit, cùm ſic ait: *Tranſacto anno debet Sacerdos benedicere aquam & oleum; non ſicut fit in Baptiſmo, neque ſicut benedicitur Chriſma, ſed ſicut oleum infirmorum.*

His accedit ratio congrua, inſinuata à Triden- 8.
tino ſeſſ. 14. tradendo doctrinam de Sacramento Extremæ-Unctionis. Cùm enim articulis mortis multis de cauſis ſit homini formidabilus, tum propter conſcientiam peccatorum totius, vitæ præteritæ, & timorem divini judicij; tum propter tentationes Dæmonis fortius tunc inſtantis, quia modicum tempus videt ſe habere, ac demum propter ipſius morbi gravitatem, & mortis imminentis horrorem, infinitam Chriſti bonitatem & curam ac providentiam quam de noſtra ſalute habet, maximè decuit, ut Sacramentum iſtud inſtitueret, tum ut eius virtute infirmi peculiari auxilio juvarentur ad moleſtias morbi patienter ferendas; tum ut fortiores fierent ad tentationes eo tempore occurrentes ſuperandas; tum denique, ut ſi fortè aliqua haberent peccata invincibiliter ignorata, efficaciâ illius remitterentur. Quam rationem eleganter, Tridentinum loco citato, his verbis expreſſit: *Clementiſſimus Redemptor noſter, qui ſervis ſuis quovis tempore voluit de ſalutaribus remediis adverſus omnia omnium hoſtium tela eſſe proſpectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparavit quibus Chriſtiani conſervare ſe integros dum viverent ab omni graviore Spiritus incommodo poſſint: ita Extremæ Vnctionis Sacramento finem vitæ tanquam firmiſſimo quodam præſidio munivit: Nam etſi adverſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat & captet, ut devorare animas noſtras quoquo modo poſſit, nullum tamen tempus eſt quo vehementius ille omnes verſutiæ ſuæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam (ſi poſſit) miſericordiæ divinæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ perſpicit.*

§. II.

Solvuntur objectiones Hæreticorum, & à quo, & quando, Sacramentum Extremæ-Vnctionis inſtitutum fuerit, breviter explicatur.

OBjiciunt primò Calviniſtæ: Unctio de qua 9.
loquitur D. Iacobus, erat ſolum ad curationem corporis, per donum miraculorum, quod tunc erat in Eccleſia: Ergo non erat verum Sacramentum. Conſequentia patet, Antecedens ſic probant. Eandem Iacobus, præſcribebat unctionem, ac ea de qua loquitur Marcus cap. 6. quando dicit loquens de Apoſtolis à Chriſto ad prædicandum miſſis, quod *ungebant oleo multos ægrotos & ſanabant*: Sed unctio iſta erat tantùm curativa, non verò Sacramentalis: Ergo & illa.

Reſpondeo negando Majorem, Apoſtolus e- 10
nim expreſſè loquitur de remiſſione peccatorum ut patet ex illis verbis, *ſi in peccatis ſit, remittentur ei*: Ergo non loquitur tantùm de curatione corporis per donum miraculorum. Ad probationem in contrariam, nego etiam Majorem, nam unctio de qua loquitur Iacobus, debet fieri per Sacerdotes, ut conſtat ex verbis illis, *inducat Preſbiteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum*: cum verò Diſcipuli Marci 6. ungebant multos ægrotos; non erant Sacerdotes, ſed diu poſt; pridie ſcilicet mortis Chriſti, etenim in nocte cœnæ primi Sacramen-

cerdotes Evangelici inſtituti fuere. Item unctio illa quâ Marci 6. Apoſtoli utebantur ad ægros ſanandos, indiſcriminatim applicabatur omnibus tam fidelibus quam infidelibus; imo præcipue inſtituta fuiſſe videtur propter infideles, ut hi per miracula quæ experiebantur in corpore, converterentur ad fidem: unctio vero de qua loquitur Iacobus non niſi fidelibus baptizatis adhiberi debet, ut docet Innocentius I. Epiſtolâ ſupra citatâ ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, & colligitur ex verbis illis Apoſtoli, *infirmatur quis in vobis*, hæc enim verba ad ſolos Chriſtianos & fideles directa videntur, non vero ad infideles & paganos, præſertim cùm ſtatim ſubiungat, *inducat præsbiteros Eccleſiæ*. Unctio ergo illa quâ utebantur Diſcipuli Marci 6. non erat Sacramentalis, ſed adumbratio quædam & figura unctionis Sacramentalis, ſicut Ioannis Baptiſmus figura erat Baptiſmi Chriſti, ut inſinuat Tritendinum ſeſſ. 14. cap. 1. de Extrema-Unctione: Unctio vero de qua loquitur D. Iacobus eſt vere Sacramentalis, cum habeat tria ad rationem Sacramenti requiſiti, eſſe nimirum ſymbolum externum, permanenter inſtitutum, cum promiſſione gratiæ per illud conferendæ, ut ſupra oſtenſum eſt.

11 Inſtant Sectarij: Unctio de qua loquitur D. Iacobus longe diverſa eſt ab ea quæ ſolet in Eccleſia Romana adhiberi infirmis de vita periclitantibus; requirit enim Jacobus plures Sacerdotes, nos verò unum; tribuit ſalvationem infirmi orationi, nos verò unctioni; requirit fidem in eo qui inducitur ſuper ægrotum, docemus autem Sacerdotem etiam hæreticum poſſe hoc Sacramentum validè adminiſtrare; denique loquitur de unctione quibuslibet infirmis adhibenda, noſtram autem unctionem non adhibemus niſi infirmis de quorum morte timetur, ut præſcribitur in Florentino: Ergo ex verbis illis D. Jacobi malè colligimus: unctionem quæ in Eccleſia Romana infirmis ſolet adhiberi, eſſe verum novæ legis Sacramentum.

Reſpondeo negando Antecedens, & ad illius
12. probationem, in primis dico, Apoſtolum requirere plures ſacerdotes, non ita ut velit pluralitatem eorum eſſe neceſſariam ad miniſterium unctionis de qua loquitur, ſed ut indicaret ſolum eam eſſe valde decentem propter reverentiam & ſolemnitatem Sacramenti. Secundo dico: Iacobum tribuere & unctioni & orationi tanquam integro ſacramento ſalvationem infirmi, quod & nos aſſerimus de noſtra, quia oratio in noſtra doctrina eſt forma, uctio vero materia iſtius ſacramenti. Tertiò, nego quod Apoſtolus requirat fidem in miniſtro unctionis de qua loquitur; licet enim dicat quod oratio fidei ſalvabit infirmum, tamen non ob fidem Miniſtri ſic vocat ipſius orationem, ſed quia ut eſt pars ſacramenti, magnum fidei myſterium continet; quia ſolâ fide ejus virtus cognoſcitur, & pro ſolis fidelibus, cum unctione cuius eſt forma, inſtituta eſt. Denique licet Apoſtolus loco citato non determinet quinam debeant eſſe infirmi quibus adminiſtrari oporteat illa unctio, colligitur tamen hæc determinatio non ſolum ex conſuetudine Eccleſiæ; ſed etiam ex fine huius remedii ſupernaturalis, licet minus principalis, qui eſt ſanitas corporalis; ex hoc enim ſequitur, illis duntaxat eſſe applicandum iſtud ſacramentum tanquam remedium ſupernaturale, qui non obſtantibus remediis naturalibus, ſummo ſtudio & arte adhibitis, infirmi ſunt, & in periculo vitæ conſtituti; ſiquidem iſti ſoli dicuntur ad ſanitatem corporalem indigere remedio ſupernaturali, quale eſt uſus iſtius Sacramenti.

Objiciunt ſecundò: Omnia Sacramenta novæ 13.
legis immediatè à Chriſto inſtituta ſunt: Sed Extrema-Unctio quæ ſolent in Eccleſia Romana adhiberi infirmis de vita periclitantibus, non eſt inſtituta immediatè à Chriſto: Ergo non eſt verum novæ legis Sacramentum. Major eſt certa, Minorem verò probant ſectarij, ex eo quod apud nullum Evangeliſtam fit hujus Sacramenti mentio, nam unctio illa ægrorum cuius meminit Marcus cap. 6. non fuit Sacramentalis, ſed figura tantùm hujus Sacramenti, ut ſuprà oſtenſum eſt: At ſi hoc Sacramentum fuiſſet à Chriſto immediatè inſtitutum ſicut aliorum Sacramentorum, ita & hujus mentionem feciſſent Evangeliſtæ; cùm enim Sacramenta ſint prima fundamenta, & baſis cui tota Chriſtiana religio innititur, quàm maximà debuerunt ab Evangeliſtis narrari. Addunt non poſſe deſignari tempus in quo Chriſtus Sacramentum iſtud inſtituerit.

Huic argumento reſpondebant olim quidam
antiqui Theologi, negando Majorem; exiſtima- 14
bant enim Sacramenta Confirmationis & Extremæ-Unctionis fuiſſe ab Apoſtolis ex Chriſti commiſſione inſtituta. Ita Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacram. Magiſter in 4. diſt. 23. Alenſis 4. part. quæſt 8. art 1. D. Bonaventura eadem diſt. art. 1. quæſt. 2. & alii. Verùm poſt definitionem Tridentini hæc ſententia erronea eſt, Concilium enim ſeſſ. 7. de Sacramentis in genere can. 1. ſic ait, *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, &c. anathema ſit*, & ſeſſ. 14. de Sacramento Extremæ-Unctionis can. 1. ſimiliter ſub pœna anathematis damnat eum qui dixerit, Extremam-Unctionem non eſſe verè & propriè Sacramentum, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, & à B. Jacobo Apoſtolo promulgatum. Et quamvis Concilium in definienda hac veritate non utatur particulâ *immediatè*, tamen tum ait, hoc Sacramentum fuiſſe à B. Jacobo promulgatum, oſtendit, non fuiſſe ab ipſo inſtitutum. Nam ſi ab aliquo Apoſtolo fuiſſet inſtitutum, maximè à B. Jacobo, qui ſolus in ſua Canonica hujus Sacramenti mentionem facit: Ergo dum hunc Concilium excludit, à fortiori etiam reliquos Apoſtolos excludere videtur. Addo, quod, ſicut Chriſtus fuit immediatus fundator Eccleſiæ, ita decuit, ut eſſet immediatus author & inſtitutor omnium Sacramentorum, quæ ſunt prima Eccleſiæ fundamenta. De quo fuſiùs in
Tractatu de Sacramentis in communi. Hac ergo *Diſp. 5. art. 2.*
ſolutione prætermiſſa.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſâ Majori, 15.
negando Minorem; ad ejus verò probationem reſpondet S. Thomas hic quæſt. 29. art. 3. ad 1. *quod multa Dominus fecit & dixit quæ in Evangeliis non continentur. Illa enim præcipuè curaverunt Evangeliſtæ tradere, quæ ad neceſſitatem ſalutis & Eccleſiæ diſpoſitionem pertinent, & ideò potiùs inſtitutionem Baptiſmi, & Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & Ordinis factam à Chriſto narraverunt, quàm Extremæ-Unctionis, vel Confirmationis, quæ neque ſunt de neceſſitate ſalutis, neque ad diſpoſitionem ſive diſtinctionem Eccleſiæ pertinent.* Multa ergo ſunt quæ Chriſtus ore tenus per Apoſtolos tradidit Eccleſiæ, unde Actor. 1. dicitur quod Chriſtus poſt reſurrectionem per quadra-

gnita dies apparuit Diſcipulis,& cum eis converſcens locutus eſt de regno Dei, non triumphantis tantùm Eccleſiæ;ſed potiſſimùm militantis, inſtruens & erudiens eos de omnibus ad Eccleſiæ gubernationem pertinentibus. De quo fuſè in Tractatu de virtutibus Theologicis diſp.2.art.2. ubi de Apoſtolicis traditionibus egimus.

16 Ad id quod addunt Sectarii, nempe non poſſe deſignari tempus in quo Chriſtus Sacramentum Extremæ-Unctionis inſtituerit, reſpondent aliqui, Chriſtum illud inſtituiſſe Marci 6. quando Apoſtolos ad prædicandum miſit cum poteſtate ſanandi infirmos per ſacram olei unctionem. Hac enim unctione (inquiunt) utebantur Apoſtoli ex præſcripto Chriſti, non tantùm ad ſalutem corporum, ſed præcipuè ad ſalutem animorum; quæ potiſſimùm per hæc miracula à Chriſto intendebatur. Unde communis Patrum & Theologorum ſententia eſt, Chriſtum nullum ſanaſſe in corpore, quin etiam ſanaverit in anima, ut patet de paralytico à Chriſto ſanato in probatica piſcina Joan. 5. cui poſt ſanitatem corporis reſtitutam, dixit: *Ecce jam ſanus factus es: jam noli ampliùs peccare, ne deterius tibi contingat.* Idem conſtat de cæco illuminato Joan. 9. quem poſtquam Chriſtus corporaliter illuminavit in oculis, ſpiritualiter illuminavit in mente, dum illum ad credendum in filium Dei induxit. Ita Nugno hic difficult. 2. qui confirmat hanc ſententiam ex Tridentino ſeſſ. 14. de doctrina Extremæ-Unctionis cap. 1. ubi ait hoc Sacramentum, *apud Marcum quidem fuiſſe inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum & Domini fratrem, fidelibus commendatum, ac promulgatum.* Hoc enim Sacramentum inſinuari, idem ſonat ac eius inſtitutionem ſubindicari.

17 Verùm hæc ſententia non videtur probabilis, quia, ut ſuprà oſtendimus, unctio illa qua utebantur Apoſtoli Marci 6. non erat Sacramentalis, tum quia fiebat ab Apoſtolis antequam eſſent Sacerdotes, tum etiam quia indiſcriminatim omnibus tam fidelibus quàm infidelibus applicabatur. Cùm verò Tridentinum ait, hoc Sacramentum fuiſſe apud Marcum inſinuatum, ſolùm vult, illud fuiſſe tunc adumbratum & figuratum, eo modo quo dicitur Baptiſmus Chriſti fuiſſe inſinuatus in Baptiſmo Joannis, quia hic fuit umbra & figura illius.

18 Reſpondent alii, Chriſtum inſtituiſſe Sacramentum Extremæ-Unctioois in nocte cœnæ, quando ordinavit Apoſtolos in Sacerdotes, qui ſoli ſunt huius Sacramenti miniſtri. Sed multò probabilius eſt, non fuiſſe hoc Sacramentum à Chriſto inſtitutum ante ſuam reſurrectionem. Tum quia hoc Sacramentum ſupponit in Miniſtro poteſtatem remittendi peccata, quam Chriſtus non contulit Apoſtolis, niſi poſt ſuam reſurrectionem, cùm nempe illis dixit Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Tum etiam, quia cùm Sacramentum Extremæ-Unctionis ſit completivum & conſummativum Sacramenti pœnitentiæ, eiuſque effectus ſupponat effectum Sacramenti pœnitentiæ, non fuit conveniens quod ante iſtud inſtitueretur; unde probabilius eſt, unà cum Sacramento pœnitentiæ, & conſequenter ad illud, Sacramentum Extremæ-Unctionis fuiſſe à Chriſto inſtitutum. Nec refert quod Chriſtus potuerit hoc Sacramentum ante ſuam paſſionem inſtituere, & cum Apoſtolis diſpenſare, ut nondum Sacerdotes conſecrati hoc Sacramentum miniſtrarent; nulla enim cogit neceſſitas hanc diſpenſationem admittendi.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit materia & forma Sacramenti Extremæ-Vnctionis?

§. I.

Materia remota huius Sacramenti

19. DIco primo, materiam remotam Sacramenti Extremæ Vnctioois eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum Ita Florentinum in decreto de unione Armenorum, & Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. de Extrema-Vnctione, conſtatque ex verbis Iacobi, *ungentes eum oleo*, quod Florentinum dicit debere eſſe oleum olivæ, quia oleum proprie ac ſimpliciter dictum, quale eſt illud quod præſcribit Apoſtolus, ex vi vocis, & in communi modo loquendi, ſignificat oleum ſolum quod ex olivarum baccis exprimitur; ſicut ſola aqua naturalis eſt materia Baptiſmi, & ſolus panis triticeus, & vinum de vite, ſunt materia Euchariſtiæ; quia aqua ſimpliciter dicta, ſignificat in communi modo loquendi ſolam naturalem; panis, ſolum panem triticeum; & vinum, ſolum vinum vitigineum. Quam aptè verò oleum pro huius Sacramenti materia à Chriſto aſſumptum fuerit, ex eo patet, quod aptiſſimum eſt ad ſignificandum varios illius effectus. Oleum enim dolores mitigat, ægritudinem lenit, hilaritatem affer, robur membris conſiliat, luminis pabulum eſt, & in Scriptura pinguedinem ſpiritus & gratiæ interdũ deſignat. Vnde Theophilactus in 6. cap. Marci: *Sicut oleum* (inquit) *& ad labores utile, & lucis fomentum, & hilaritatis eſt effectivum: ita & Dei miſericordiam, & gratiam Sancti Spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem, & gaudium, hilaritatemque ſpiritualem, quam accipimus, ſignificat.*

20 Quod verò oleum debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum, habetur ex traditione Apoſtolica, ut teſtatur Beda in cap. 6. Marci, his verbis: *Vnde patet ab ipſis Apoſtolis hujus ſancta Eccleſia morem eſſe traditum, ut energumeni, vel alij quilibet ægroti ungantur oleo, Pontificali benedictione conſecrato* Idem conſtat ex Epiſtola Innocentij I. ad Decentium Eugubinum, & ex Concilio wormatienſi cap. 72. & Aquiſgranenſi ſub Ludovico Pio Imperatore, tit. 2. cap. 8. colligiturque ex Niczeno primo can. 69. Arabico, articulo præcedenti relato.

21. Ratio etiam ſuffragatur, cùm enim materia Extremæ-Vnctionis elevari debeat, ſicut materia Confirmationis, ad cauſandum plenitudinem gratiæ (non ſolum eo in gratia quam cauſat eſt incompoſsibilis cum peccato, ſed etiam tollit eius reliquias, ad quod requiritur aliqua plenitudo) congruum fuit, ut prius ab Epiſcopo benediceretur & conſecraretur, ſicut materia Confirmationis. Vnde non eſt eadem ratio de materia Baptiſmi, ac de materia Extremæ-Voctionis. Materia enim Baptiſmi non debet prius neceſſario conſecrari, tum ob ſummam huius Sacramenti neceſſitatem, ne ſcilicet defectu conſecrantis ſæpe homo privaretur æterna ſalute: tum etiam, quia ipſemet Chriſtus ſuo uſu & tactu aquam ſanctificavit, cum in Jordane baptizatus eſt. E contra vero

cùm

cùm ſacramentum Extremæ-Unctionis non ſit tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, & illius materia contactu Chriſti ſanctificata non fuerit, conveniens eſt, eam priùs Pontificali benedictione ſanctificari & conſecrari.

22. Hæc ſunt certa & indubitata apud Theologos. Sed difficultas eſt primò, an oleum ſit eſſentialiter neceſſarium? Ratio dubitandi eſt, quia Gloſſa can. 2. diſt. 95. docet Chriſma ſufficere. Et Innocentius I. ſequenti canone 3. ſumpto ex Epiſtola ad Decentium cap. 8. ſignificat Extremam-Unctionem fuiſſe ſolitam fieri chriſmate.

Reſpondeo oleum eſſe materiam eſſentialiter neceſſariam. Nam Concilia Florentinum & Tridentinum illud aſſignant ut materiam, & nunquam Eccleſia Græca vel Latina ſine oleo Sacramentum hoc confecit. Gloſſa verò & Innocentius I. nomine Chriſmatis intelligunt ſimplicem unctionem; Chriſma enim Græcè, Latinè unctionem ſignificat, à verbo χρίω quod eſt ungo. Unde in Pontificali Romano in benedictione olei infirmorum, ſimplex oleum appellatur Chriſma: *Vt ſit* (inquit) *Chriſma tuum perfectum Domine nobis.*

Dubitatur ſecundò, an ſaltèm oleum balſamo mixtum, ſit valida materia hujus Sacramenti?

23. Reſpondeo affirmativè, modò per talem mixtionem olei natura, vel ipſius communis uſus non corrumpatur. Sicut enim mixtio aquæ, vel alterius liquoris vini naturam non corrumpentis, materiam calicis non tollit; ita nec mixtio Balſami, alteriùſve liquoris, olei naturam non corrumpentis, materiam Extremæ-Unctionis tollit. Unde in caſu quo non poſſet haberi ſimplex oleum, poſſet ſacerdos ad hoc ſacramentum conficiendum uti Chriſmate.

24. Dubitatur tertiò, utrum benedictio Epiſcopi ſit de eſſentia ſacramenti, vel tantùm de præcepto? Victoria enim in Summa de Sacramentis n. 216. Emanuel Sa verbo *Extrema-Unctio* in antiqua impreſſione Colonienſi anno 1599. & Gloſſa in cap. 2. diſt. 95. dicunt illam eſſe tantùm neceſſariam ex præcepto; alii verò Theologi communiter docent, illam eſſentialiter requiri. Exiſtimo ego, eſſentiale quidem eſſe huic ſacramento, ut oleum ſit aliquo modo benedictum ab Epiſcopo, non requiri tamen ad hujus ſacramenti eſſentiam, quod ſit benedictum ab Epiſcopo immediatè, ſed ſufficere quod ſit ab illo benedictum mediatè, id eſt per ſacerdotem ex ipſius commiſſione.

25. Prima pars hujus reſolutionis conſtat ex ſuprà dictis, & colligitur manifeſtè ex Conciliis Florentino & Tridentino ſuprà citatis, quæ expreſsè dicunt, materiam hujus ſacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. Nec poſſunt explicari de materia neceſſaria ſolùm neceſſitate præcepti: tum quia diſtinctè materiam hujus ſacramenti contra hæreticos aſſignant; tum etiam quia dum aſſignant materiam hujus ſacramenti, in recto aſſignant oleum ab Epiſcopo benedictum; contra verò cùm materiam calicis exponunt, non aſſignant vinum aquâ mixtum, ſed *vinum, cui modicíſſima aqua admiſceri debet*, ut loquitur Florentinum. Tridentinum verò ſeſſ. 22. cap. 7. expreſsè ait, præceptum tantùm eſſe Eccleſiæ, ut ſacerdotes aquam vino in calice offerendo miſceant.

26. Secunda verò pars ex eo probatur, quòd Græci ex antiquiſſima conſuetudine miniſtrant ſacramentum Extremæ-Unctionis in oleo à ſimplici ſacerdote ex commiſſione Epiſcopi benedicto,

A teſte Arcudio lib. 5. de Sacram. cap. 2. quam conſuetudinem Clemens VIII. approbavit, monens in inſtructione de ritibus Græcorum, quæ habetur tomo 3. Bullarii folio 47. non eſſe cogendos eorum Presbyteros accipere oleum ab Epiſcopo benedictum, quia ex antiquiſſima conſuetudine Orientalis Eccleſiæ, poſſunt Presbyteri, de licentia & commiſſione Epiſcopi, benedicere oleum infirmorum. Quare in hoc differt ſacramentum Extremæ-Unctionis à ſacramento Confirmationis, quòd iſtud, quia majorem gratiæ plenitudinem tribuit, non confertur validè, niſi in Chriſmate ab Epiſcopo immediatè conſecrato, ut in Tractatu de Confirmatione docuimus; illud

B verò quia non tantam gratiæ abundantiam ſignificat, non exigit eſſentialiter quod ejus materia ſit immediatè ab Epiſcopo benedicta, ſed ſufficit quod ſit benedicta ab illo mediatè, id eſt per ſacerdotem ex ipſius commiſſione; qui enim per alium facit, per ſe facit moraliter. Unde Arcudius loco citato hæc ſcribit: *Chriſma apud Græcos ſolus Epiſcopus conficit, & diu aſſervatur; oleum autem infirmorum tunc temporis benedicitur, quando æger ungendus eſt: ut etiam benedicitur aqua & oleum Catechumenorum, quando quis apud Græcos baptizatur. Cur autem non aſſervetur, ratio eſt, quia cùm ſit commiſſum Presbyteris, poſſunt illi pro neceſſitate quovis tempore illud conſecrare, & ſimul adminiſtrare; at con-*

C *tra Chriſma diutiùs aſſervant, quòd careant facultate illud conficiendi. Hoc autem totum judicat & approbat inſtructio illa Clementis VIII. ad Epiſcopos Latinos directa, ubi ſic dicitur: Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea ſancta, præter Chriſma, ab Epiſcopis Latinis diœceſanis accipere: cùm hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum & Sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, ſeu benedicantur. Chriſma autem, quod nonniſi ab Epiſcopo, etiam juxta eorum ritum, benedici poteſt, cogantur accipere.*

Ex hoc intelliges, quod licèt ſimplices ſacerdotes non poſſint ex commiſſione ſummi Pontificis Chriſma conficere, benè tamen oleum infirmorum; ſi enim id poteſt ſimplex ſacerdos ex

D commiſſione Epiſcopi, à fortiori id poterit ex licentia & commiſſione Romani Pontificis.

Nota etiam, ad valorem ſacramenti Extremæ-Unctionis non requiri in oleo benedictionem, certo ritu & formâ verborum factam, ſed quocumque modo ab Epiſcopo, vel à ſimplici ſacerdote, ex Epiſcopi commiſſione, fiat, validam eſſe ad ſacramentum conficiendum. Potuit enim Chriſtus requirere benedictionem ad materiam hujus ſacramenti, quoad ſubſtantiam tantùm, & modum benedicendi relinquere Eccleſiæ. Ex quo ſequitur, oleum Catechumenorum, quod diversâ benedictione ab Epiſcopo conſecratur, eſſe ſufficientem materiam hujus ſacramenti, cùm non 27.

E differat ab oleo infirmorum, niſi diversâ benedictione, quæ non variat eſſentialiter materiam. Non debet tamen, niſi magnâ urgente neceſſitate, in tali oleo ſacramentum Extremæ-Unctionis miniſtrari, propter conſuetudinem Eccleſiæ, quæ oleo Catechumenorum non utitur pro unctione infirmorum, ſed in diverſis vaſis materiam Extremæ-Unctionis, & Confirmationis, oleúmque Catechumenorum aſſervat. Unde Concilium Nicænum primum can. 69. Arabico ſic ait: *Tranſacto anno debet Sacerdos benedicere aquam & oleum: non ſicut fit in Baptiſmo; neque ſicut benedicitur Chriſma; ſed ſicut oleum infirmorum.*

§. II.

Materia proxima hujus Sacramenti.

28. DIco ſecundò, materiam proximam Sacramenti Extremæ-Unctionis, eſſe unctionem ex oleo ſuprà dicto. Patet tum ex verbis Jacobi *Vngentes eum oleo.* Tum ex Tridentino ſeſſ. 14. de Extrema-Unctione cap. 1. ubi poſtquam dixit, materiam hujus Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, ſubdit: *Nam unctio aptiſſimè Spiritûs ſancti gratiam, quâ inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat.* Addo quod iſtud Sacramentum non conſiſtit ſicut Euchariſtia in materia permanenti, ſed ſicut Baptiſmus & Confirmatio in uſu: Sed nullus eſt uſus olei in Extrema-Unctione, præter unctionem: Ergo in unctione materia proxima hujus Sacramenti conſiſtit.

29. In hoc omnes Theologi conveniunt. Sed dubitatur primò, an ſit de neceſſitate hujus Sacramenti quod unctio fiat in figura crucis, cùm in Confirmatione hoc neceſſarium ſit, non ſolùm neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate Sacramenti, ut in Tractatu de Confirmatione docuimus?

Diſp. 6. Art. 2. §. 5.

Reſpondeo negativè, tum quia Jacobus referens inſtitutionem hujus Sacramenti, ſolùm dicit ungendum eſſe infirmum oleo, neque Concilia aut Patres Eccleſiæ aliquid circa hoc decreverunt. Tum etiam, quia non ungimur in hoc Sacramento, ſicut in Confirmatione, tanquam milites Chriſti ad portandam & confitendam ejus crucem coram tyrannis; ſed ſolùm tanquam infirmi, ad recuperandam ſalutem; propter quod forma Sacramenti Confirmationis exprimit unctionem per modum crucis, non verò forma Extremæ Unctionis.

30. Dubitatur ſecundò, an plures unctiones neceſſariæ ſint eſſentialiter, vel una tantùm ſufficiat?

Reſpondeo quinque ſenſuum unctiones eſſe neceſſarias eſſentialiter, ùt docet S. Thomas hîc quæſt. 32. art. 6. ubi dicit *unctionem quæ fit ad quinque ſenſus obſervari ab omnibus quaſi de neceſſitate Sacramenti, quoſdam verò non ſervare alias quæ ſunt ad pedes & ad renes; quia appetitiva & motiva, ſunt ſecundaria principia.*

Ratio etiam id ſuadet, cùm enim hoc Sacramentum inſtitutum ſit ad tollendas reliquias peccatorum, iis corporis partibus applicandum eſt, in quibus eſt radix peccatorum: Sed radix peccatorum eſt in quinque corporis ſenſibus, nam ex his omnis notitia quæ eſt radix peccatorũ originatur, cùm nihil ſit in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu: Ergo Sacramentum Extremæ-Unctionis quinque corporis ſenſibus, ſeu organis in quibus illi vigent, neceſſariò applicandum eſt.

31. Dices primò, in quavis corporis parte eſt tota anima, quæ eſt principalis cauſa peccati: Ergo ſufficit quamlibet corporis partem inungere.

Sed nego Conſequentiam, quamvis enim in quavis corporis parte ſit tota anima, non tamen omnes potentiæ & organa, quibus ut inſtrumentis anima peccata ſua exequitur; unde quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt ad abſtergendas reliquias peccatorum, quatenus originem ducunt à ſenſibus, non ſufficit illud in quavis corporis parte applicare, ſed neceſſariò debet applicari iis partibus ſeu organis, à quibus ut ab animæ inſtrumentis peccata originem ducunt.

32. Dices ſecundò: Sicut lotâ unâ parte hominis, totus homo baptizatur, ita inuncto uno ſenſu, totus homo cenſeri debet inunctus: Ergo ſicut una lotio ſufficit ad Baptiſmum, ita unica unctio ſufficiet ad Sacramentum Extremæ-Unctionis.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, & paritatem; in Baptiſmo enim non magis attenditur ad unam partem quàm ad aliam, ſed ſolùm quod poſſit dici hominem ablui: At verò in Extrema-Unctione non ſolùm attendi debet quod homo dicatur unctus, ſed etiam quod ſpecialiter radices omnium peccatorum quæ ſunt in quinque ſenſibus inungantur.

Dices tertiò: In quibuſdam Eccleſiis, peſte 33
graſſante, ſi timeatur ne omnia organa ſenſuum inungendo, contagio contrahatur, ſacerdos unum tantùm inungit organum magis obvium & expoſitum, ſub hac forma exprimere omnes ſenſus, *Per hanc ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum deliquiſti.* Unde in Paſtorali Eccleſiæ Mechlinienſis, quod una cum Archiepiſcopo tota Univerſitas Lovanienſis approbavit anno 1588. can. 9. de Extrema-Unctione expreſsè dicitur, in morbis contagioſis ſufficere ungere organum ſenſûs magis obvium, prædicta verba proferendo: Ergo quintuplex ſenſuum unctio non eſt de eſſentia hujus Sacramenti.

Reſpondeo: Quidquid ſit de Eccleſiis particularibus, ſemper in rebus vel ad fidem vel ad mores univerſales, vel ad ritus Sacramentorum pertinentibus, ſequendam eſſe Eccleſiam Romanam, quæ eſt magiſtra omnium: in ea verò nunquam, etiam peſte graſſante, Sacramentum Extremæ-Unctionis adminiſtratur, niſi quinque ſenſus inungantur. Unde Paſtorale Eccleſiæ Mechlinienſis in Concilio Synodali anno 1608. correctum fuit, & ſupradictus Canon ſublatus, ut refert Martinonus hîc diſp. 65. ſect. 3. Si verò adhuc in aliquibus Eccleſiis, peſte graſſante, ſupradicto modo Sacramentum Extremæ-Unctionis adminiſtretur, & Eccleſia Romana id toleret, hoc ita fit, quia præſtat hoc Sacramentum conferre ſub probabili ſaltèm materia, quàm nullum omnino conferre; cùm enim Sacramenta ob ſalutem hominum à Chriſto inſtituta ſint, magis expedit, urgente neceſſitate, Sacramentum aliquod ſub materia vel forma dubia & du[illegible] probabili adminiſtrare, quàm hominem [illegible]lo æternæ damnationis exponere. Nec ul[illegible] fit injuria Sacramento, quando propter pe[illegible]ulum ſalutis hominum, tutior ſententia in praxi ſervari nequit.

Dubitatur tertiò, an ſi ſacerdos ante hujus Sa- 34
cramenti perfectionem moriatur, aut non poſſit ulteriùs pergere, poſſit Sacerdos alius perficere quod deeſt?

Reſpondeo id poſſe, ut enim ait D. Thomas hîc quæſt. 39. art. 2. ad 3. *Miniſtrorum pluralitas non tollit unitatem Sacramenti, quia inſtrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem martellorum non tollit unitatem operationis fabri.* Quemadmodum ergo, ſi Sacerdos poſt conſecrationem panis moreretur, aut impotens fieret ad abſolvendum, deberet perfici Sacramentum ab alio Sacerdote, ut præſcribitur in Miſſali Romano; ita ſi poſt unctionem oculorum expiraret, vel non poſſet ulteriùs pergere, deberet alius Sacerdos reliquas unctiones perficere.

§. III.

§. III.

Forma hujus Sacramenti.

35. Dico tertiò, formam ſacramenti Extremæ-Unctionis, in verbis iſtis conſiſtere: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum.* Patet ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi hæc forma traditur, & ex praxi univerſalis Eccleſiæ, quæ in materia & forma Sacramentorum errare non poteſt.

36. Sed difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an forma hujus Sacramenti neceſſariò & eſſentialiter deprecativa eſſe debeat, ſubindéque conferri non poſſit ſub forma indicativa, dicendo, *Vngo te oleo ſancto &c.* Ratio dubitandi eſt, primò quia Eccleſia Mediolanenſis temporibus divi Ambroſii utebatur iſtâ formâ indicativâ; *Vngo te oleo ſanctificante, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aëreas poſſis ſuperare poteſtates.* In libro quoque Sacramentali Veneto, confirmato per Leonem X. forma eſt indicativa, *Vngo te oleo ſanctificante, &c.* Item antiquum Rituale apud Menardum in obſervationibus ad Gregorii Sacramentarium adjectis, habet hanc formam: *Vngo oculos tuos de oleo ſanctificato, ut quicquid illicito viſu deliquiſti, hujus olei unctione expietur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Vngo aures has ſacrati olei liquore, ut quicquid delectatione noxiâ auditûs admiſſum eſt, medicina ſpiritualis evacuet. Vngo has nares de oleo ſacrato, ut quicquid noxa contractum eſt odoratu ſuperfluo, iſta mundet medicatio. Vngo labia iſta conſecrati olei medicamento, ut quicquid otiosâ vel criminosâ peccaſti locutione, divinâ clementiâ miſerante, expietur hâc unctione, &c.*

Secundò, quemadmodum ex verbis illis Chriſti, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Colligit Eccleſia illam formam Baptiſmi, *Ego te baptizo*, & ex illis: *Quorum remiſeritis peccata*, formam Sacramenti pœnitentiæ, *Ego te abſolvo*, quæ ſunt indicativæ; ita & ex iſtis Jacobi, *Vngentes eum oleo*, forma ſimiliter indicativa colligi poteſt.

Tertiò, ſi forma hujus Sacramenti neceſſariò & eſſentialiter ſit deprecativa, non erit valida, niſi includat id quod eſt de eſſentia orationis, nimirum internam attentionem ad Deum, ſubindéque cùm ſacerdos erit mente diſtractus, non conferet validè hoc ſacramentum.

Demum cùm in aliis ſacramentis forma indicativa ſufficiat, cur non etiam ſufficiet in acramento Extremæ-Unctionis?

37. Propter hæc argumenta Albertus Magnus, Durandus, Paludanus, & Richardus exiſtimant indicativam formam eſſe ſufficientem: idque probabile eſſe dicunt Navarrus in Summa cap. 22. num.[illegible] & Beccanus de Sacram. cap. 27. quæſt. 4. Reliqui tamen Theologi affirmant ad validitatem hujus ſacramenti requiri formam deprecativam; quæ opinio multò probabilior eſt, & docetur expreſsè à D. Thoma hîc quæſt. 29. art. 8. ubi ſic concludit: *Ideo in hoc Sacramento non poteſt eſſe forma indicativi modi, ſicut in aliis Sacramentis.* Eſt etiam conformior verbis D. Jacobi, *Orent ſuper eum*; tametſi enim hujus ſacramenti forma, oratio aliunde dici poſſet, quamvis non eſſet deprecativa; magis tamen propriè & communiter, juxta ſenſum fidelium, oratio pro deprecatione ſumitur.

Poteſt etiam hæc ſententia ſuaderi triplici ratione ſeu congruentiâ quam aſſignat D. Thomas articulo citato. Prima eſt, quia hoc ſacramentum confertur moribundis, quia cū ſint propriis viribus deſtituti, indigent orationibus ſublevari. Secunda, quia hoc ſacramentum datur tantùm iis qui ex foro hujus Eccleſiæ commigraturi ſunt in forum alterius vitæ, & in ſola Dei manu ac miſericordia requieſcunt; ſubindéque commendandi ſunt Deo, in cujus forum tranſeunt, & divina miſericordia oratione pro ipſis imploranda eſt. Tertia, quia per hoc ſacramentum precamur infirmo aliquem effectum, quem non ſemper expedit illi conferri, ut eſt ſanitas corporis, unde debuit deprecativè per hoc ſacramentum à Deo peti. 38.

39. Addit N[illegible] quartam rationem, ob quam exiſtimat hanc ſententiam non ſolùm eſſe probabiliorem, ſed omnino certam: Nullum enim ſacramentum (inquit) habet duas formas ſpecie diverſas: Atqui ſi forma indicativa ad valorem ſacramenti Extremæ-Unctionis ſufficeret, haberet duas formas ſpecie diverſas, nempe formam deprecativam & indicativam, quæ ſpecie differunt, cùm deprecativa ſit per modum ſupplicantis, indicativa verò per modum poteſtatem exercentis, qui modi ſunt valde inter ſe diverſi: Ergo &c.

40. Verùm hic diſcurſus non urget, & manifeſtam habet inſtantiam in ſacramento Confirmationis, quod validè à Græcis miniſtratur ſub forma ſubſtantialiter & ſpecie diverſa ab ea quâ Eccleſia Romana utitur, ut oſtendimus in Tractatu de Baptiſmo & Confirmatione diſput. 6. art. 2. §. 6. in fine. Similiter ſacramentum Ordinis validè confertur ſub materia ſpecie diverſa; nam in Eccleſia Latina ſacerdotes initiantur per contactum calicis & patenæ; in Græca verò per ſolam manuum impoſitionem, ut in Tractatu de Sacramentis in communi diſputatione 1. art. 5. oſtenſum eſt. Demum in ſententia D. Thomæ (ut in Tractatu de Euchariſtia demonſtravimus) omnia verba quæ proferuntur in conſecratione calicis, non ſolùm ſunt de integritate, ſed etiam de eſſentia formæ; & tamen in aliis liturgiis plura ex verbis illis omittuntur vel [illegible]ntur ſubſtantialiter, ut ibidem oſtendimus; quare valde probabile eſt, Chriſtum aliquorum ſacramentorum formas vel materias determinaſſe ſolùm in genere, & poteſtatem eas determinandi in ſpecie ſuæ Eccleſiæ reliquiſſe, unde orta eſt diverſitas illa formarum diverſiq; ritus adminiſtrandi ſacramenta aliqua in Latina & Græca Eccleſia, ſubſtantialiter & ſpecie diverſi. Cur ergo idē non poſſet dici de ſacramento Extremæ-Unctionis, illud nimirum validè conferri poſſe per formam deprecativam & indicativam, quamvis illæ ſpecie differant, ideòq; in Eccleſia Mediolanenſi & Veneta, ſub forma indicativa olim validè fuiſſe collatum; quamvis in aliis Eccleſiis ſub forma tantùm deprecativa miniſtrari ſoleat. Non ergo omnino certum & evidens eſt, ùt ait Nugoo, ſacramentum Extremæ-Unctionis ſub forma indicativa prolatum, eſſe invalidum, ſed duntaxat probabilius, & verbis D. Jacobi, & hujus ſacramenti naturæ & inſtitutioni conformius: Cùm enim ſacramentum Extremæ-Unctionis ſit complementum ſacramenti Pœnitentiæ, quia eſt ad tollendum reliquias peccatorum, & quaſi pœnitentia infirmorum,

§. II.

Materia proxima hujus Sacramenti.

28. DIco ſecundò, materiam proximam Sacramenti Extremæ-Unctionis, eſſe unctionem ex oleo ſuprà dicto. Patet tum ex verbis Jacobi *Ungentes eum oleo.* Tum ex Tridentino ſeſſ. 14. de Extrema-Unctione cap. 1. ubi poſtquam dixit, materiam hujus Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, ſubdit: *Nam unctio aptiſſimè Spiritûs ſancti gratiam, quâ inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat.* Addo quod iſtud Sacramentum non conſiſtit ſicut Euchariſtia in materia permanenti, ſed ſicut Baptiſmus & Confirmatio in uſu: Sed nullus eſt uſus olei in Extrema-Unctione, præter unctionem: Ergo in unctione materia proxima hujus Sacramenti conſiſtit.

29. In hoc omnes Theologi conveniunt. Sed dubitatur primò, an ſit de neceſſitate hujus Sacramenti quod unctio fiat in figura crucis, cùm in Confirmatione hoc neceſſarium ſit, non ſolùm neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate Sacramenti, ut in Tractatu de Confirmatione docuimus?

Diſp. 6. Art. 2. §. 5.

Reſpondeo negativè, tum quia Jacobus referens inſtitutionem hujus Sacramenti, ſolùm dicit ungendum eſſe infirmum oleo, neque Concilia aut Patres Eccleſiæ aliquid circa hoc decreverunt. Tum etiam, quia non ungimur in hoc Sacramento, ſicut in Confirmatione, tanquam milites Chriſti ad portandam & confitendam ejus crucem coram tyrannis; ſed ſolùm tanquam infirmi, ad recuperandam ſalutem; propter quod forma Sacramenti Confirmationis exprimit unctionem per modum crucis, non verò forma Extremæ Unctionis.

30. Dubitatur ſecundò, an plures unctiones neceſſariæ ſint eſſentialiter, vel una tantùm ſufficiat?

Reſpondeo quinque ſenſuum unctiones eſſe neceſſarias eſſentialiter, ùt docet S. Thomas hìc quæſt. 32. art. 6. ubi dicit *unctionem quæ fit ad quinque ſenſus obſervari ab omnibus quaſi de neceſſitate Sacramenti, quoſdam verò non ſervare alias quæ ſunt ad pedes & ad renes; quia appetitiva & motiva, ſunt ſecundaria principia.*

Ratio etiam id ſuadet, cùm enim hoc Sacramentum inſtitutum ſit ad tollendas reliquias peccatorum, iis corporis partibus applicandum eſt, in quibus eſt radix peccatorum: Sed radix peccatorum eſt in quinque corporis ſenſibus, nam ex his omnis notitia quæ eſt radix peccatorũ originatur, cùm nihil ſit in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu: Ergo Sacramentum Extremæ-Unctionis quinque corporis ſenſibus, ſeu organis in quibus illi vigent, neceſſariò applicandum eſt.

31. Dices primò, in quavis corporis parte eſt tota anima, quæ eſt principalis cauſa peccati: Ergo ſufficit quamlibet corporis partem inungere.

Sed nego Conſequentiam, quamvis enim in quavis corporis parte ſit tota anima, non tamen omnes potentiæ & organa, quibus ut inſtrumentis anima peccata ſua exequitur; unde quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt ad abſtergendas reliquias peccatorum, quatenus originem ducunt à ſenſibus, non ſufficit illud in quavis corporis parte applicare, ſed neceſſariò debet applicari iis partibus ſeu organis, à quibus ut ab animæ inſtrumentis peccata originem ducunt.

32. Dices ſecundò: Sicut lotâ unâ parte hominis, totus homo baptizatur, ita inuncto uno ſenſu, totus homo cenſeri debet inunctus: Ergo ſicut una lotio ſufficit ad Baptiſmum, ita unica unctio ſufficiet ad Sacramentum Extremæ-Unctionis.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, & paritatem; in Baptiſmo enim non magis attenditur ad unam partem quàm ad aliam, ſed ſolùm quod poſſit dici hominem ablui: At verò in Extrema-Unctione non ſolùm attendi debet quod homo dicatur unctus, ſed etiam quod ſpecialiter radices omnium peccatorum quæ ſunt in quinque ſenſibus inungantur.

Dices tertiò: In quibusdam Eccleſiis, peſte 33.
graſſante, ſi timeatur ne omnia organa ſenſuum inungendo, contagio contrahatur, ſacerdos unum tantùm inungit organum magis obvium & expoſitum, ſub hac forma exprimere omnes ſenſus, *Per hanc ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum deliquiſti.* Unde in Paſtorali Eccleſiæ Mechlinienſis, quod una cum Archiepiſcopo tota Univerſitas Lovanienſis approbavit anno 1588. can. 9. de Extrema-Unctione expreſsè dicitur, in morbis contagioſis ſufficere ungere organum ſenſûs magis obvium, prædicta verba proferendo: Ergo quintuplex ſenſuum unctio non eſt de eſſentia hujus Sacramenti.

Reſpondeo: Quidquid ſit de Eccleſiis particularibus, ſemper in rebus vel ad fidem vel ad mores univerſales, vel ad ritus Sacramentorum pertinentibus, ſequendam eſſe Eccleſiam Romanam, quæ eſt magiſtra omnium: in ea verò nunquam, etiam peſte graſſante, Sacramentum Extremæ-Unctionis adminiſtratur, niſi quinque ſenſus inungantur. Unde Paſtorale Eccleſiæ Mechlinienſis in Concilio Synodali anno 1608. correctum fuit, & ſupradictus Canon ſublatus, ut refert Martinonus hìc diſp. 65. ſect. 3. Si verò adhuc in aliquibus Eccleſiis, peſte graſſante, ſupradicto modo Sacramentum Extremæ-Unctionis adminiſtretur, & Eccleſia Romana id toleret, hoc ita fit, quia præſtat hoc Sacramentum conferre ſub probabili ſaltèm materia, quàm nullum omnino conferre; cùm enim Sacramenta ob ſalutem hominum à Chriſto inſtituta ſint, magis expedit, urgente neceſſitate, Sacramentum aliquod ſub materia vel forma dubia & du[illegible] probabili adminiſtrare, quàm hominem [illegible]lo æternæ damnationis exponere. Nec ull[illegible] fit injuria Sacramento, quando propter periculum ſalutis hominum, tutior ſententia in praxi ſervari nequit.

Dubitatur tertiò, an ſi ſacerdos ante hujus Sa- 34.
cramenti perfectionem moriatur, aut non poſſit ulteriùs pergere, poſſit Sacerdos alius perficere quod deeſt?

Reſpondeo id poſſe, ut enim ait D. Thomas hìc quæſt. 39. art. 2. ad 3. *Miniſtrorum pluralitas non tollit unitatem Sacramenti, quia inſtrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem martellorum non tollit unitatem operationis fabri.* Quemadmodum ergo, ſi Sacerdos poſt conſecrationem panis moreretur, aut impotens fieret ad abſolvendum, deberet perfici Sacramentum ab alio Sacerdote, ut præſcribitur in Miſſali Romano; ita ſi poſt unctionem oculorum expiraret, vel non poſſet ulteriùs pergere, deberet alius Sacerdos reliquas unctiones perficere.

§. III.

§. III.

Forma hujus Sacramenti.

15. Dico tertiò, formam ſacramenti Extremæ-Unctionis, in verbis iſtis conſiſtere: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſsimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum.* Patet ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi hæc forma traditur, & ex praxi univerſalis Eccleſiæ, quæ in materia & forma Sacramentorum errare non poteſt.

16. Sed difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an forma hujus Sacramenti neceſſariò & eſſentialiter deprecativa eſſe debeat, ſubindéque conferri non poſſit ſub forma indicativa, dicendo, *Vngo te oleo ſancto &c.* Ratio dubitandi eſt, primò quia Eccleſia Mediolanenſis temporibus divi Ambroſii utebatur iſtâ formâ indicativâ; *Vngo te oleo ſanctificante, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen, aëreas poſsis ſuperare poteſtates.* In libro quoque Sacramentali Veneto, confirmato per Leonem X. forma eſt indicativa, *Vngo te oleo ſanctificante, &c.* Item antiquum Rituale apud Menardum in obſervationibus ad Gregorii Sacramentarium adjectis, habet hanc formam: *Vngo oculos tuos de oleo ſanctificato, ut quicquid illicito viſu deliquiſti, hujus olei unctione expietur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Vngo aures has ſacrati olei liquore, ut quicquid delectatione noxiâ auditûs admiſſum eſt, medicina ſpiritualis evacuet. Vngo has nares de oleo ſacrato, ut quicquid noxa contractum eſt odoratu ſuperfluo, iſta mundet medicatio. Vngo labia iſta conſecrati olei medicamento, ut quicquid otioſâ vel criminoſâ peccaſti locutione, divinâ clementiâ miſerante, expietur hâc unctione, &c.*

Secundò, quemadmodum ex verbis illis Chriſti, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Colligit Eccleſia illam formam Baptiſmi, *Ego te baptizo*, & ex illis: *Quorum remiſeritis peccata*, formam Sacramenti pœnitentiæ, *Ego te abſolvo*, quæ ſunt indicativæ; ita & ex iſtis Jacobi, *Vngentes eum oleo*, forma ſimiliter indicativa colligi poteſt.

Tertiò, ſi forma hujus Sacramenti neceſſariò & eſſentialiter ſit deprecativa, non erit valida, niſi includat id quod eſt de eſſentia orationis, nimirum internam attentionem ad Deum, ſubindéque cùm ſacerdos erit mente diſtractus, non conferet validè hoc ſacramentum.

Demum cùm in aliis ſacramentis forma indicativa ſufficiat, cur non etiam ſufficiet in ſacramento Extremæ-Unctionis?

17. Propter hæc argumenta Albertus Magnus, Durandus, Paludanus, & Richardus exiſtimant indicativam formam eſſe ſufficientem: idque probabile eſſe dicunt Navarrus in Summa cap. 22. num. 15. & Beccanus de Sacram. cap. 27. quæſt. 4. Reliqui tamen Theologi affirmant ad validitatem hujus ſacramenti requiri formam deprecativam; quæ opinio multò probabilior eſt, & docetur expreſsè à D. Thoma hîc quæſt. 29. art. 8. ubi ſic concludit: *Ideo in hoc Sacramento non poteſt eſſe forma indicativi modi, ſicut in aliis Sacramentis.* Eſt etiam conformior verbis D. Jacobi, *Orent ſuper eum*; tametſi enim hujus ſacramenti forma, oratio aliunde dici poſſet, quamvis non eſſet deprecativa; magis tamen propriè & communiter, juxta ſenſum fidelium, oratio pro deprecatione ſumitur.

Poteſt etiam hæc ſententia ſuaderi triplici ratione ſeu congruentiâ quam aſſignat D. Thomas articulo citato. Prima eſt, quia hoc ſacramentum confertur moribundis, quia cû ſint propriis viribus deſtituti, indigent orationibus ſublevari. Secunda, quia hoc ſacramentum datur tantùm iis qui ex foro hujus Eccleſiæ commigraturi ſunt in forum alterius vitæ, & in ſola Dei manu ac miſericordia requieſcunt; ſubindéque commendandi ſunt Deo, in cujus forum tranſeunt, & divina miſericordia oratione pro ipſis imploranda eſt. Tertia, quia per hoc ſacramentum precamur infirmo aliquem effectum, quem non ſemper expedit illi conferri, ut eſt ſanitas corporis, unde debuit deprecativè per hoc ſacramentum à Deo peti. 38.

Addit [illegible] quartam rationem, ob quam exiſtimat hanc ſententiam non ſolùm eſſe probabiliorem, ſed omnino certam: Nullum enim ſacramentum (inquit) habet duas formas ſpecie diverſas: Atqui ſi forma indicativa ad valorem ſacramenti Extremæ-Unctionis ſufficeret, haberet duas formas ſpecie diverſas, nempe formam deprecativam & indicativam, quæ ſpecie differunt, cùm deprecativa ſit per modum ſupplicantis, indicativa verò per modum poteſtatem exercentis, qui modi ſunt valde inter ſe diverſi: Ergo &c. 39.

Verùm hic diſcurſus non urget, & manifeſtam habet inſtantiam in ſacramento Confirmationis, quod validè à Græcis miniſtratur ſub forma ſubſtantialiter & ſpecie diverſa ab ea quâ Eccleſia Romana utitur, ut oſtendimus in Tractatu de Baptiſmo & Confirmatione diſput. 6. art. 2. §. 6. in fine. Similiter ſacramentum Ordinis validè confertur ſub materia ſpecie diverſa; nam in Eccleſia Latina ſacerdotes initiantur per contactum calicis & patenæ; in Græca verò per ſolam manuum impoſitionem, ut in Tractatu de Sacramentis in communi diſputatione 1. art. 5. oſtenſum eſt. Demum in ſententia D. Thomæ (ut in Tractatu de Euchariſtia demonſtravimus) omnia verba quæ proferuntur in conſecratione calicis, non ſolùm ſunt de integritate, ſed etiam de eſſentia formæ; & tamen in aliis liturgiis plura ex verbis illis omittuntur vel [illegible]ntur ſubſtantialiter, ut ibidem oſtendimus: quare valde probabile eſt, Chriſtum aliquorum ſacramentorum formas vel materias determinaſſe ſolùm in genere, & poteſtatem eas determinandi in ſpecie ſuæ Eccleſiæ reliquiſſe, unde orta eſt diverſitas illa formarum diverſiq; ritus adminiſtrandi ſacramenta aliqua in Latina & Græca Eccleſia, ſubſtantialiter & ſpecie diverſi. Cur ergo idē non poſſet dici de ſacramento Extremæ-Unctionis, illud nimirum validè conferri poſſe per formam deprecativam & indicativam, quamvis illæ ſpecie differant, ideóq; in Eccleſia Mediolanenſi & Veneta, ſub forma indicativa olim validè fuiſſe collatum; quamvis in aliis Eccleſiis ſub forma tantùm deprecativa miniſtrari ſoleat. Non ergo omnino certum & evidens eſt, ùt ait Nugno, ſacramentum Extremæ-Unctionis ſub forma indicativa prolatum, eſſe invalidum, ſed duntaxat probabilius, & verbis D. Jacobi, & hujus ſacramenti naturæ & inſtitutioni conformius: Cùm enim ſacramentum Extremæ-Unctionis ſit complementum ſacramenti Pœnitentiæ, quia eſt ad tollendum reliquias peccatorum, & quaſi pœnitentia infirmorum, 40.

rum, in eo differt ab ipſo, quod cùm in ſacramento pœnitentiæ requirantur opera laborioſa ex parte ſuſcipientis, videlicet confeſſio & ſatisfactio, ibi eſt juſtitia & miſericordia. At verò in Extrema-Unctione, cùm ipſam ſuſcipientes non poſſint jam facere opera pœnitentiæ, remiſſio eorum quæ dicuntur reliquiæ peccatorum, fit ex ſola Dei miſericordia, quæ proinde oratione imploranda eſt. Unde

41. Ad primum contrariæ ſententiæ fundamentum dicendum eſt, prædictas formas Eccleſiæ Mediolanenſis & Venetæ, non fuiſſe indicativas, ſed deprecatorias; in illis enim facilè intelligi poteſt ineſſe deprecatio, cùm dicitur, *Vt more militu unctu* (Dei ſcilicet ope ac beneficio) *aëreas poſſis ſuperare poteſtates*; poteſt enim hæc propoſitio intelligi optativè, quaſi diceretur: Ungo te oleò ſanctificante, optando ut ope divini Numinis aëreas ſuperare poteſtates. Verbum ergo *valeas* ſeu *poſſis*, eſt deprecativum, quod conjunctum cum ſequentibus, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*, reddit formam deprecatoriam, quia addit illi divinum Numen, ut principalem cauſam, in cujus virtute & auxilio debet infirmus ſacro oleo inunctus victoriam ſperare de ſuis hoſtibus in eo agone acriter illum impugnantibus. Unde verba illa indicativi modi, *Vngo te, &c.* non ſunt forma hujus ſacramenti, ſed ſunt diſpoſitio ad formam, inquantum intentio miniſtri determinatur ad actum illum per illa verba, ut ait D. Thomas hìc quæſt. 29. art. 8. ad 3.

Ad ſecundum nego paritatem: Ratio diſparitatis eſt, quia D. Jacobus immediatè ante verba illa, *Vngentes eum oleo*, dicit *Orent ſuper eum*. quod tamen non habetur in aliis locis citatis de Baptiſmo & de Pœnitentia.

Ad tertium nego ſequelam, quia efficacia ſacramenti non pendet ab oratione ſacerdotis, ut eſt opus operantis, ſed ut eſt ſacramentalis, & ut habet valorem & efficaciam ex meritis Chriſti, in cujus perſona hæc oratio à ſacerdote profertur; unde quamvis ſit mente diſtractus, imò quamvis ſit peccator, ſemper exauditur, & ſuum effectum habet, dummodo habeat intentionem adminiſtrandi ſacramentum, & faciendi quod facit Eccleſia.

Ad quartum ex dictis patet diſparitas quæ reperitur inter ſacramentum Extremæ-Unctionis, & alia: Reliqua enim Sacramenta, quia effectus conferunt purè ſpirituales, quos ſemper expedit ſuſcipienti conferri (nempe gratiam ſanctificantem, vel ejus augmentum, peculiaria auxilia ad fines ſacramentorum faciliùs conſequendos, characteres in anima indelebiles) formas habent indicativas, & à miniſtro ut poteſtatem exercente conferuntur. E contra verò cùm per ſacramentum Extremæ-Unctionis interdum conferatur infirmo aliquis effectus quem non ſemper expedit illi conferri, nempe ſanitas corporalis, debet ejus forma per orationem deprecativi modi efferri, ut ſi expediat, Deus hunc effectum producat.

42. Quæres, utrùm omnia verba in forma conſueta hujus ſacramenti contenta, ſint de ejus eſſentia?

Reſpondeo negativè. Inprimis enim non eſt neceſſarium illud adjectivum *ſacram*, ſeu *ſanctam*, quod Ritualia communiter addunt; cùm illud non addat Florentinum. Similiter videtur quod iſta verba, *per ſuam piiſſimam miſericordiam*, non ſint de eſſentia, cùm verbum *indulgeat* ſatis exprimat actum divinæ miſericordiæ. Non ſunt quoque in forma ſacramenti Extremæ-Unctionis eſſentialia iſta verba, *In nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti*, ſicut in forma ſacramenti Confirmationis, quia in ſacramento Extremæ-Unctionis fideles non unguntur ad defendendam contra hoſtes fidei veritatem myſterii Trinitatis, ut in ſacramento Confirmationis. Expreſſio verò quinque ſenſuum in particulari, eſt de eſſentia formæ, cùm de eſſentia hujus ſacramenti ſit quod omnes ſenſus inungantur, ut § præcedenti oſtenſum eſt. Neceſſarium ergo & eſſentiale ſolùm eſſe videtur, ut exprimatur unctio quinque ſenſuum facta in nomine Domini per orationem deprecativi modi. Multi etiam exiſtimant, ſacramentum Extremæ-Unctionis ſub iſta forma collatum: *Per iſtas unctiones, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, auditum &c.* eſſe validum. Probabilius tamen eſt, illud eſſe invalidum: Tum quia cùm diverſæ & diſtinctæ materiæ partiales, videlicet quinque unctiones omnium ſenſuum, ſint de eſſentia hujus ſacramenti, ipſis ſuæ quoque formæ partiales correſpondere debent. Tum etiam, quià quælibet ex eis ſuum habet ſpecialem effectum, ſignificandum proinde per ſpecialem formam partialem.

§. IV.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

EX dictis ſupra facilè colligi poteſt hujus ſacramenti definitio, ſic enim poteſt definiri ſeu deſcribi: Extrema-Unctio eſt *ſignum ſacrum & efficax gratiæ, in unctione infirmorum, ſub præſcripta verborum forma, ad ſanitatem mentis & corporis à Chriſto inſtitutum*. Quæ definitio ſufficienter manet explicata ex ſupra dictis, & magis conſtabit ex dicendis articulo ſequenti. 43.

Colliges etiam ex dictis, Extremam-Unctionem eſſe unum ſpecie atomâ ſacramentum; Unitas enim ſacramenti deſumi debet ex unitate finis ad quem ex Chriſti inſtitutione ordinatur: Sed licet in Extrema-Unctione ſint plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, illæ tamen ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, nempe ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex ſenſibus oriuntur, & animam deprimunt: Ergo eſt unum ſpecie ſacramentum. Sicut diximus in Tractatu de Euchariſtia, diſp. 2. art. 2. Euchariſtiam, etſi conſtet duabus ſpeciebus, & formis partialibus, eſſe tamen unum ſpecie ſacramentum, quia hæc ordinantur ad unum finem, nimirum ad unam refectionem integram, ſpiritualem. Unde D. Thomas hìc q. 29. art. 2. ad 1. *Vnitas totius perfecti non tollitur propter diverſitatem materiæ & formæ quæ eſt in partibus totius; ſicut conſtat quod non eſt eadem materia carnis & oſſis ex quibus conſtituitur unus homo, nec eadem forma, ſimiliter etiam in Sacramento Euchariſtiæ, & in hoc Sacramento* (Extremæ-Unctionis) *pluralitas materiæ & formæ unitatem Sacramenti non tollit.* Item in corp. articuli hæc ſcribit: *Quando perfecta ſignificatio non poteſt eſſe niſi per plures actiones, tunc plures actiones ſunt de perfectione Sacramenti; ſicut patet in Euchariſtia, quia refectio corporalis, quæ ſignificat ſpiritualem, non poteſt eſſe niſi per cibum & potum. Et ſimile eſt in hoc Sacramento, quia curatio interiorum vulnerum non poteſt perfectè ſignificari, niſi per appoſitionem medicinæ ad diverſas vulnerum radices; & ideo* 44.

plures

plures unctiones ſunt de perfectione hujus Sacramenti.

45. Dices, ſtatim quando fit prima unctio, ſignificat & cauſat gratiam & remiſſionem peccatorum, ut ex ipſa forma cõſtat: Ergo prima illa unctio eſt verè Sacramentum, & per conſequens Extrema-Unctio conſtat pluribus Sacramentis, ſicut conſtat pluribus unctionibus.

Reſpondeo primò negando Antecedens; nam, ut infrà dicemus, gratia non producitur niſi in ultima unctione, quia ante ultimam unctionem Sacramentum non eſt eſſentialiter completum, cùm de eſſentia hujus Sacramenti ſit quod omnes ſenſus inungantur, ut conſtat ex dictis articulo præcedenti.

Reſpondeo ſecundò, dato Antecedente, negando conſequentiam, eſto enim quod prima unctio cauſet gratiam & remittat peccata, hoc tamen non præſtat niſi in ordine ad alias unctiones ſequentes; unde non ſequitur quod ſecundùm ſe ſit Sacramentum, ſed ſimul cum aliis unctionibus.

46. Inſtabis, ſi quandò baptiſmus fit triplici immerſione, quælibet immerſio haberet formam diſtinctam, tres immerſiones eſſent tria Sacramenta: Ergo cùm quælibet ex quinque unctionibus habeat ſuam propriam formam, quælibet eſt Sacramentum.

Reſpondeo, dato Antecedente negando conſequentiam & paritatem. Diſcrimen eſt, quòd quælibet immerſio cum ſuâ forma ſignificat perfectè totum effectum Baptiſmi: At verò non quælibet unctio cum ſua forma, ſignificat totum effectum Extremæ Unctionis, ſi ſolitariè conſideretur, ſed ſolùm cum aliis.

DISPUTATIO II.

De Effectibus hujus Sacramenti.

SOlum difficultas eſt & controverſia inter Theologos, de primario ac principali hujus Sacramenti effectu; hoc enim explicato, alii effectus ſecundarii & minùs principales facilè intelligentur. Unde ſit

ARTICULUS PRIMUS.

Qui ſit proprius ac primarius hujus Sacramenti effectus?

1. CErtum eſt, proprium ac primarium hujus Sacramenti effectum eſſe tollere reliquias peccatorum, ſeu quod idem eſt cauſare gratiam quâ tollantur reliquiæ peccatorum; ita enim docent Theologi poſt Tridentinum ſeſſ. 14. de Sacram. Extremæ-Unctionis cap. ubi ait quod res ſeu effectus hujus Sacramenti; *gratia eſt Spiritûs Sancti, cujus unctio delicta ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit.* Verùm in explicando quid per reliquias peccatorum veniat intelligendum, inter ſe diſſident, & in tres dividuntur ſententias. Prima aſſerit, per reliquias peccatorum intelligi peccata quæ interdum relinquuntur in anima poſt confeſsionem & communionem infirmi ſive quia per inadvertentiam omiſſa ſunt in confeſsione, ſive quia poſt illã, & viatici ſumptionem, fuerunt commiſſa, ſubindéque gratiam horum peccatorum remiſsivam, eſſe proprium ac primarium hujus Sacramenti effectum. Ita Bellarminus cap. 8. de Extrema-Unctione, Amicus hîc diſp. 19. ſect. 6. & alii ex Recentioribus.

Secunda docet reliquias peccatorum eſſe peccata venialia nondum remiſſa, atque ita remiſſionem venialium eſſe primarium hujus Sacramenti effectum, ſignificatum verbis illis D. Jacobi *ſi in peccatis eſt, dimittentur ei.* Ita D. Bonaventura, Scotus, Durandus, Richardus, & alii antiqui Theologi, quos ex Recentioribus ſequuntur Emanuel Sa verbo *Extrema Unctio* num. 16 & Navarrus in Summa cap. 22. qui hanc ſententiam communem appellat.

Tertia exiſtimat, peccatorum reliquias nihil aliud eſſe, quàm torporem quendam, & languorem, ſeu debilitatem ad operandum bonum, cauſatam partim ex præcedentibus peccatis, mediantibus pravis habitibus ac diſpoſitionibus ex eo relictis, partim ex ipſa corporis infirmitate, partim ex præcedentium peccatorum recordatione & imminentis mortis propinquitate, partim denique ex terrificis dæmonum illuſionibus & tentationibus; atque adeò augmentum gratiæ, cum jure ad ſpecialia auxilia quibus homo confortetur ad eliciendos actus ſupernaturales, & vincendas in ultimo illo agone dæmonũ tentationes, eſſe proprium ac primarium hujus Sacramenti effectum. Ita D. Thomas hîc quæſt. 30. art. 1. ejúſque Diſcipuli, quos ſequitur Valentia hîc diſput. 8. quæſt. 1. puncto 3. Unde ſit

§. II.

Rejiciuntur duæ primæ ſententiæ, & tertia ut verior & probabilior eligitur.

DIco primò, effectus proprius & magis principalis Extremæ Unctionis non conſiſtit in remiſſione peccatorum ex inadvertentia in Confeſſione omiſſorum, aut poſt illam & communionem infirmi commiſſorum.

Probatur primò: Peccata ex inadvertentia in Confeſſione à moribundo omiſſa, aut poſt illam & Viatici receptionem commiſſa, vel ſunt mortalia, vel ſolùm venialia; Sed Sacramentum Ex- 2.
trema Unctionis non eſt per ſe primò inſtitutum ad remiſſionem peccatorum mortalium, aut venialium; Ergo effectus proprius & principalis illius, non eſt remiſſio peccatorum ex inadvertentia in Confeſſione omiſſorum, aut poſt illam & communionem commiſſorum. Major patet, Minor etiam quoad ſecundam partem conſtabit ex dicendis concluſione ſequenti; probatur verò quantùm ad primum ratione quam inſinuat D. Thomas loco citato his verbis: *Adhibetur hoc Sacramentum* (Extremæ-Unctionis) *ſecundùm modum cujuſdam medicationis, ſicut Baptiſmus per modùm ablutionis: medicina autem eſt ad pellendum infirmitatem, unde hoc Sacramentum principaliter eſt inſtitutum ad ſanandum infirmitatem peccati ut ſicut Baptiſmus eſt quadam ſpiritualis regeneratio, & pœnitentia quadam ſpiritualis ſuſcitatio; ita & Extrema-Unctio ſit quædam ſpiritualis ſanatio, vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio præſupponit corporalem vitam in medicato, ita ſpiritualis ſpiritualem; & ideo hoc Sacramentum non datur contra defectus quibus ſpiritualis vita tollitur, ſcilicet contra peccatum originale vel mortale; ſed contra illos defe-*

ctus, quibus homo ſpiritualiter confirmatur, ut non
habeat perfectum vigorem ad actus vitæ gratiæ vel glo-
riæ. Et hic defectus nihil aliud eſt, quàm quædam debi-
litas & ineptitudo, quæ in nobis relinquitur ex pecca-
to actuali vel originali, & contra hanc debilitatem
homo roboratur per hoc Sacramentum. Quæ ratio
poteſt ſic breviter proponi: Sacramentum in-
ſtitutum per modum medicinæ non eſt per ſe pri-
mò inſtitutum ad tollendum illum defectum
quo ſpiritualis vita tollitur; quia ſicut medica-
mentum corporale vitam corporalem ſupponit,
ita ſpirituale ſpiritualem; Sed per peccatum mor-
tale, tollitur vita ſpiritualis animæ: Ergo Sacra-
mentum Extremæ Unctionis, quod per mo-
dum ſpiritualis medicamenti ſe habet, non eſt
inſtitutum per ſe primò ad remiſſionem peccati
mortalis.

5. Confirmatur: Effectus proprius & primarius
eorum Sacramentorum, quæ *Sacramenta vivorum*
appellantur, non eſt remiſſio peccati mortalis,
ſeu prima gratia, ſed augmentum ejus, ut pa-
tet in Euchariſtia & in Confirmatione: Sed Ex-
trema Unctio eſt Sacramentum vivorum, ut
docent communiter Theologi, duo tantùm Sa-
cramenta pro mortuis morte peccati aſſignan-
tes, videlicet Baptiſmum & Pœnitentiam: Ergo
effectus proprius & principalis illius non eſt re-
miſſio peccati mortalis. Unde D. Jacobus hujus
Sacramenti effectus declarans, de remiſſione
peccatorum loquitur conditionatè, dicens *ſi in
peccatis ſit, remittentur ei.* quia nimirum remiſſio
peccatorum non eſt effectus primarius, ſed dun-
taxat ſecundarius hujus Sacramenti, per acci-
dens ei conveniens, ſicut Euchariſtiæ & Confir-
mationi, aliiſque Sacramentis vivorum, quæ con-
ferendo gratiam obicem non ponentibus, con-
ſequenter etiam & per accidens, per illam re-
mittunt peccata inculpabiliter ignorata. Unde
D. Thomas articulo citato, poſtquam dicit quod
homo per hoc Sacramentum roboretur contra
debilitatem ex peccato relictam, ſubdit: *Sed quia
hoc robur gratia facit, quæ ſecum non compatitur pec-
catum, ideo ex conſequenti, ſi invenit peccatum ali-
quod, vel mortale, vel veniale, quoad culpam, tollit
ipſum dummodo non ponatur obex ex parte recipientis,
ſicut etiam de Euchariſtia & Confirmatione ſuprà di-
ctum eſt.*

4. Probatur ſecundò concluſio: Hoc Sacramen-
tum, ex Tridentino ſuprà citato, inſtitutum eſt
ad tollendas reliquias peccatorum: Sed peccata
ab infirmo poſt confeſſionem & Viaticum com-
miſſa, non poſſunt dici reliquiæ aliorum peccato-
rum quæ ipſi per confeſſionem remiſſa ſunt:
Ergo Sacramentum Extremæ Unctionis non eſt
per ſe primò inſtitutum ad remittenda peccata
poſt confeſſionem & Viaticum ab infirmo com-
miſſa Major patet, Minor probatur. Ut aliquid
E dicatur eſſe reliquia alterius, non ſufficit quod
illi ſuccedat, ſed requiritur inſuper quod ſit pars
vel effectus illius; nox enim v.g. ſuccedit diei, &
dies nocti; & tamen nec nox poteſt dici reliquia
diei, nec dies noctis; è contra verò partes cibo-
rum quæ ex prandio remanent, dicuntur reliquiæ
prandii; oſſa, caput & aliæ partes corporis San-
ctorum, eorum reliquiæ appellentur; languor, de-
bilitas, macies, & pallor, quæ ex ægritudine
relinquuntur, morbi reliquiæ appellantur, quia
ſunt effectus illius; demum Sacramenta vocan-
tur à D. Thoma in prologo lib. 4. Sententiarum
ad Annibaldum, *quædam divinæ Incarnationis reli-
quiæ*, quia à Verbo Incarnato, & à latere Chriſti

A in cruce morientis profluxerunt, ut rivuli à fon-
te, & effectus à cauſa: Sed peccata ab infirmo
poſt confeſſionem & Viaticum commiſſe non ſe
habent ad alia per confeſſionem remiſſe, ut par-
tes ad totum, vel ut effectus ad cauſam, cùm ſæpè
nullam cum illis habeant affinitatem vel conne-
xionem, ſed ſint omnino diſparata, & ab aliis
independentia: Ergo præcedentium peccatorum
reliquiæ vocari nequeunt, ſed potiùs nova & di-
ſtincta peccata dici debent. 5.

Dico ſecundò, effectus proprius & magis prin-
cipalis Extremæ Unctionis, non conſiſtit in re-
miſſione peccatorum venialium. Ita D. Thomas
articulo citato, ubi ſic ait: *Quidam verò dicunt,*
B *quod principaliter eſt inſtitutum* (Sacramentum Ex-
tremæ Unctionis) *contra venialia &c. Sed hoc non
videtur verum, quia pœnitentia ſufficienter, etiam
in hac vita, delet venialia peccata quoad culpam.*
Et 3. p. quæſt. 65. art. 1. ad 3. *Ad deletionem venia-
lis peccati* (inquit) *non requiritur infuſio gratiæ: un-
de cùm in quolibet Sacramento novæ legis gratia in-
fundatur, nullum Sacramentum novæ legis inſti-
tuitur directè contra veniale, quod tollitur per quæ-
dam Sacramentalia; putà per aquam benedictam &
alia hujuſmodi.*

Hoc duplici D. Thomæ teſtimonio conti-
nentur duæ rationes fundamentales noſtræ con-
cluſionis, quibus addo quod in forma iſtius Sa-
C cramenti ponitur univerſaliter, *Quidquid deliqui-
ſti*: Ergo non magis ordinatur ad delenda pec-
cata venialia, quam mortalia. Addo inſuper,
quod ſi proprius effectus hujus Sacramenti eſſet
remiſſio venialium, poſſet illud conferri etiam
ſanis, cùm etiã ſani egeant venialium remiſſione. 7.

Nec valet quod dicunt Adverſarii, nempe
hoc Sacramentum inſtitutum eſſe ad remittenda
venialia in egreſſu tantùm vitæ; quia inſtitutum
eſt in perfectam peccatorum venialium curatio-
nem, quæ quandiu vita præſens durat, fieri ne-
quit, ob neceſſitatem quandam peccandi venia-
liter quam patitur homo. Non valet, inquam,
Primò quia venialia etiam in fine vitæ remitti
D poſſunt per pœnitentiam. Secundò, quia quando
aliquod Sacramentum inſtituitur ad remittenda
peccata, non reſpicit per ſe tempus futurum &
præteritum; nec ad illud applicandum neceſſa-
rium eſt quod talia peccata iterum committi non
poſſint, ſed ſatis eſt quod ſint commiſſa, & quod
poſſint deleri. Tertiò, quia ex hac reſponſione
ſequeretur, hoc Sacramentum cõferri poſſe dam-
natis ad mortem, cùm illi ſint in egreſſu vitæ, poſt
quam peccata venialia non iterantur. Sequere-
tur etiam, Sacramentũ Extremæ Unctionis non
debere miniſtrari niſi in extremo vitæ articulo,
quando creditur ſimul cum eo vitam finiendam
eſſe; aliàs enim poterit infirmus poſt ejus ſuſce-
E ptionem adhuc peccare venialiter: Sed hoc dici
nequit, debet enim miniſtrari Extrema Unctio,
cùm adhuc vigent ſenſus & ſperari poteſt quod
vita adhuc durabit naturaliter per aliquod nota-
bile tempus; Ergo &c.

Dico tertiò, primarium & proprium effectum 8.
hujus Sacramenti eſſe augmentũ gratiæ haben-
tis jus ſpeciale ad auxilia quibus infirmus cõfor-
tetur & roboretur contra languorem & debili-
tatem ad operandum bonum partim ex peccatis
præcedẽtibus, partim ex infirmitate relictum, &
juvetur ad eliciendum actus ſupernaturales, & ad
vincendum Dæmonis tentationes in ultimo a-
gone occurrentes. Eſt etiã D. Thomas articulo
citato, ubi ait, hoc Sacramentum inſtitutum eſſe
con-

contra illos defectus quibus homo ſpiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ gratiæ vel gloriæ; & hic defectus nihil aliud eſt quàm quædam debilitas & ineptitudo quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali; & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc Sacramentum. Similia habet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 2. ubi ait, quod res & effectus hujus Sacramenti, *gratia eſt Spiritûs Sancti, cujus unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando; quâ infirmus ſublevatus & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit &c.* Alludendo ad illud Geneſ. 3. de muliere Dæmoni dictum ſub figura ſerpentis: *Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus:* Quaſi per calcaneum ſignificetur finis, in quo Dæmon acriùs hominem inſectatur. Quamvis Auguſtinus Concione 1. ſuper Pſal. 48. per calcaneum intelligat conſenſum quo peccatum in nobis conſummatur; ſicut per caput initium ſuggeſtionis quo ſuadetur.

9. Poteſt etiam concluſio hâc ratione ſuaderi. Effectus proprius hujus Sacramenti eſt tollere reliquias peccatorum, ut ait Tridentinum verbis jam relatis: Sed per reliquias peccatorum nihil aliud intelligi poteſt quàm prædictus animi languor & debilitas ad operandum bonum: Ergo proprius effectus hujus Sacramenti erit gratia roborans & confortans contra talem languorem. Major patet, quia præter illum languorem nihil invenitur quod ex peccatis præteritis relinquatur in anima, niſi aut ipſa macula, aut reatus pœnæ æternæ, vel obligatio ad pœnam temporalem, quæ relinquitur poſt remiſſam culpam, & pœnæ æternæ reatum, aut habitus vitioſus, vel fomes peccati: Sed per reliquias peccati nihil illorum poteſt intelligi: non quidem macula, aut reatus pœnæ æternæ, quia hæc tolluntur per Sacramentum pœnitentiæ, quod etiam ſecundariò ordinatur ad remittendam pœnam temporalem. Nec etiam habitus vitioſi, aut fomes peccati, cùm illa remaneant poſt convaleſcentiam in infirmo, qui Extremam Unctionem ſuſcepit; nec habitus vitioſi tollantur, niſi per actus oppoſitos ſæpe repetitos: Ergo per reliquias peccatorum, nihil aliud intelligi poteſt, quàm prædictus languor ad bene operandum, ex peccatis præcedentibus relictus.

10. Alia ratio deſumi poteſt ex materia & forma hujus Sacramenti: Forma enim deprecatoria ſignificat neceſſitatem divini auxilii ad roborandum infirmum contra languorem ex peccatis præteritis, & præſenti infirmitate relictum. & ad ſuperandas Dæmonis tentationes, quibus tunc acriùs hominem inſectatur. Unde in forma Eccleſiæ Mediolanenſis & Venetæ, articulo præcedenti relata ſolùm exprimitur ille effectus; in ea enim ſic dicitur: *Ungo te oleo ſanctificante, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aëreas poſſis ſuperare poteſtates.* Unctio etiam olei, quæ eſt materia hujus Sacramenti, rectè ſignificat luctam & certamen hominis moribundi cum Dæmonibus; cùm olim Athletæ oleo ungerentur, ut ad luctam & certamen ſe præpararent. Item ſicut homines ex præterita infirmitate languentes, unctione aliquâ pretioſâ liniuntur, ut omnia membra & nervi conſolidentur & roborentur; ſic oleum ſanctum illis qui ob peccata præterita debilitatem ſentiunt, adhibetur, ad ſignificandum gratiam, quæ ad ſimiles ſpirituales effectus illis confertur.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

11. Objicies primò contra primam concluſionem: In eo conſiſtit eſſentialiter effectus magis principalis Sacramenti Extremæ-Unctionis, quod Tridentinum aſſignat tanquam effectum ſpecialem & ipſi proprium: Sed Tridentinum aſſignat pro effectu ſpeciali & proprio Sacramenti Extremæ-Unctionis remiſſionem peccatorum ex inadvertentia in confeſſione ultima omiſſorum, aut poſt illam & viatici ſumptionem commiſſorum; tribuit enim ei tanquã proprium ut abſtergat delicta *ſi quæ ſint* (inquit) *adhuc expianda.* Similiter D. Jacobus inter proprios & ſpeciales hujus Sacramenti effectus, remiſſionem peccatorum numerat, ut patet ex illis verbis; *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*: Ergo remiſſio peccatorum ex inadvertentia in confeſſione ultima omiſſorum, aut poſt illam & viatici ſumptionem commiſſorum, eſt proprius hujus Sacramenti effectus.

12. Confirmatur: Omnia Sacramenta eò tendunt, ut hominem promoveant ad ſuum finem conſequendum, ſubindeque ut aliquod obſtaculum removeant, quod ipſum poſſet ab ejus conſecutione impedire. ſic Baptiſmus tollit obſtaculum originalis, Confirmatio Chriſtiani militis imbecillitatem, ne in defenſione veræ fidei coram hoſtibus ſuccumbat; Euchariſtia carnalis concupiſcẽtiæ ardorem, ne ſpiritualem vitam gratiæ extinguat; Ordo idoneorum miniſtrorum egeſtatem, ne eorum penuriâ fideles patiantur; Matrimoniũ difficultates, quæ inter conjuges occurrere ſolent: Sed fieri poteſt, ut infirmus, poſt confeſſionem & communionem, in peccatum mortale incidat, & tamen ignoret ſe illi eſſe obnoxium, & conſequenter non poſſit illud novâ confeſſione explicare: poteſt etiam accidere, ut confeſſionem & communionem, non ritè peregerit, & tamen hoc ipſum etiam ignoret: Ergo ad Chriſti clementiam & providentiam pertinuit, aliquod Sacramentum inſtituere, quo infirmus in illis caſibus juſtificari poſſit, & illorum peccatorum remiſſionem conſequi, quod non poteſt eſſe aliud quàm Sacramentum Extremæ-Unctionis, quod præcipuè propter hujuſmodi caſus extraordinarios videtur inſtitutum.

Confirmatur ampliùs: Proprium hujus Sacramenti eſt, ut Concilia definiunt, & Theologi omnes admittunt, peccatum reliquias abſtergere: Sed nulla ſententia meliùs ac probabiliùs reliquias peccatorum explicat, quàm illa quæ docet Sacramentum Extremæ Unctionis per ſe primò fuiſſe inſtitutum ad tollenda prædicta peccata ex aliis Sacramentis relicta, quorum virtute vel non fuerunt remiſſa, vel non potuerunt remitti; quia reliquiæ (inquit amicus) debent eſſe ejuſdem rationis cum iis quorum ſunt reliquiæ; nam ſi ſint diverſæ rationis, non tam dicuntur reliquiæ, quàm effectus vel excrementa; non enim calor à luce relictus, dicitur lucis reliquia, ſed effectus; nec furfures ex farina relicti, propriè dicuntur farinæ reliquiæ, ſed excrementum: Ergo prædicta ſententia verior & probabilior videtur.

13. Ad objectionem reſpondeo, conceſſa Majori, negan-

negando Minorem, & probationem illi ſubjunctam: Tridentinum enim dicit, *Delicta ſi quæ ſunt adhuc expianda, & peccati reliquias abſtergit*, cujus propoſitionis ſenſus eſt, hoc Sacramentum habere duplicem effectum, unum communem ſibi & aliis Sacramentis vivorum, atque adeò per accidens tantùm, videlicet abſtergere peccata, ſi quæ ſint; alium verò proprium ſibi, nimirum abſtergere reliquias peccatorum. Similiter D. Jacobus, cùm de remiſſione peccatorum conditionaliter loquatur, dicens, *ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, hoc modo loquendi innuit, remiſſionem peccatorum non eſſe effectum per ſe, ſed tantùm per accidens hujus Sacramenti. Unde

14. Ad primam confirmationem dicendum, quod cùm prædicti caſus raró cōtingant, ſufficit quod Extrema Unctio per accidens tunc illa peccata remittat. Quare falſum eſt quod ait Suarez, proprium eſſe huic Sacramento remittere peccata, non quidem per ſe primò, ſicut convenit Baptiſmo & Pœnitentiæ, ſed per ſe ſecundò. Sacramentum enim vivorum, quale eſt apud omnes Sacramentum Extremæ Unctionis, non tribuit neque per ſe primò neque per ſe ſecundò, ſed tantùm per accidens primam gratiam: Ergo neque per ſe primò, neque per ſe ſecundò, ſed per accidens tantùm, remittit peccatum.

Ad ſecundam confirmationem, nego Minorem; ut enim in ſecunda probatione primæ concluſionis declaravimus, ut aliquid propriè dicatur reliquia alterius, debet eſſe ejus pars, vel effectus, quod non convenit peccatis ab infirmo poſt confeſſionem & viatici ſumptionem commiſſis, reſpectu peccatorum præcedentium, cùm quibus ſæpiſſimè nullam habent affinitatem vel connexionem. Falſum etiam eſt quod reliquiæ ſemper debeant eſſe ejusdem rationis & ſpeciei cum iis quorū ſunt reliquiæ, ut ait Amicus; languor enim, debilitas, pallor & macies, quæ ex ægritudine relinquuntur, morbi reliquiæ propriè appellantur, & tamen non ſunt morbus, ſed tantùm morbi effectus. Similiter concupiſcentia ſeu fomes peccati, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, dicuntur peccati originalis reliquiæ, licè non ſunt peccata, ſed duntaxat peccati originalis effectus.

15. Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Cùm detur Sacramentum habens pro ſuo effectu magis principali remiſſionem peccati originalis, nempe Baptiſmus, & aliud cujus effectus primarius eſt remiſſio peccati mortalis actualis, nimirum pœnitentia, debet inſuper tertium aſſignari Sacramentum, cujus effectus magis principalis conſiſtat eſſentialiter in remiſſione peccatorum venialium, ut ſic nullum ſit peccati genus quod non habeat in ſui remedium proprium Sacramentum per ſe inſtitutum: Sed nullum aliud eſt aſſignabile Sacramentum, præter Extremam Unctionem, cujus effectus magis principalis conſiſtat in remiſſione venialium: Ergo illorum remiſſio eſt proprius ac principalis effectus hujus Sacramenti.

16. Reſpondent aliqui, negando Majorem; cùm enim peccatum veniale (inquiunt) ſit tantùm ſecundùm quid peccatum, nullum petit Sacramentum per ſe primò inſtitutū in ſui remedium, ſed ſolùm aliqua Sacramentalia, per quæ ex opere operato remittatur. Sed meliùs reſpondetur, datâ Majori, negando Minorem; nam idem pœnitentiæ Sacramentum quod inſtitutum eſt ad remittenda mortalia poſt Baptiſmum commiſſa,

A etiam inſtrumentum eſt ad remittenda venialia; unde tam benè peccata venialia ſunt materia remota Sacramenti pœnitentiæ, quàm mortalia, cum eo ſolùm diſcrimine, quod mortalia ſunt materia neceſſaria, venialia verò materia libera, quia per Sacramentalia, aliàque remedia expiari poſſunt.

Objicies tertiò contra tertiam concluſionem: Cùm Sacramentum id efficiat quod ſignificat, & ſignificatio maximè per formam exprimatur, in eo conſiſtit eſſentialiter effectus magis principalis Extremæ-Unctionis, quod ejus forma ſignificat: Sed forma hujus Sacramenti non ſignificat collationem auxiliorum contra debilitatem & B languorem ad bene operandū in infirmo ex peccatis præcedentibus relictum, vel contra Dæmonum tentationes quibus in fine vitæ vehementiùs infeſtamur, ſed tantùm remiſſionem peccatorum, ut patet ex verbis illis: *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti &c.* Ergo effectus proprius & principalis hujus Sacramenti, eſt remittere peccata venialia, aut mortalia oblita vel inculpabiliter ignorata, non verò conferre ſpecialia auxilia, quibus infirmus contra prædictum languorem & Dæmonia tentationes roboretur. 17.

Confirmatur: D. Jacobus explicans effectum hujus Sacramenti, nihil dicit de illis auxiliis, ſed tantùm de remiſſione peccatorum, ait enim: *Si in* 18.
C *peccatis fuerit, remittentur ei*: Ergo effectus proprius & magis præcipuus, quem haud dubiè non tacuit, conſiſtit eſſentialiter in illa remiſſione non verò in talium auxiliorum collatione.

Ad objectionem reſpondeo primò, retorquendo argumentum in Adverſarios, nam in forma Eccleſiæ Mediolanenſis & Venetæ, articulo præcedēti relata, nulla fit mentio de remiſſione peccatorum, ſed tantùm de prædictis auxiliis; ſic enim in ea habetur: *Vngo te oleo ſanctificante, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aëreas poſſis ſuperare poteſtates.* 19.

Reſpondeo ſecundò, negando Minorem, & D ad illius probationem dico, nomen cauſæ interdum ſignificare effectum, eò quòd virtualiter ipſum contineat: Unde ſic ad Roman. 7. Apoſtolus fomitem ex peccato originali relictum, appellat peccatum; & 1. Machab. 9. pœna temporalis peccatis exiſtentium in purgatorio debita, dicitur ſimiliter peccatum, *Vt a peccatis ſolvantur*. Ita etiam in forma Sacramenti Extremæ Unctionis, cùm dicitur *Quidquid deliquiſti &c.* nomen delicti ſignificat reliquias peccatorum, ſive languorem & debilitatem animæ circa exercitium virtutis, cauſarum præſertim ex delictis præcedentibus. 20.

Ad confirmationem, nego Antecedens, dicit E enim D. Jacobus ante verba citata, *& alleviabit eum Dominus*, Græcè *confortabit*, ſeu *excitabit eum*, quod certè ſatis exprimit remedium contra languorem & debilitatem ſpiritualem infirmi.

Dices: Languor & debilitas animæ ad operandum bonum, cauſatus ex peccatis, non ſolùm exiſtit durante infirmitate, ſed etiam durante ſanitate; aliunde verò ſani magis tenentur ad operandum bonum, quàm infirmi: Ergo ſi effectus magis principalis Extremæ-Unctionis eſſet collatio auxiliorum contra illum languorem, potiùs deberet miniſtrari ſanis, quàm infirmis. 21.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; eſt enim ſpecialis neceſſitas auxilii divini contra illū languorem in gravi infirmitate,

mitate, quæ non reperitur durante ſanitate; ipſa enim infirmitas auget illum, & reddit infirmum magis impotentem ad ipſum vincendum.

§. III.

Corollaria notatu digna.

22 EX dictis colliges primò, proprium eſſe Sacramenti Extremæ-Unctionis, ultimò diſponere hominem ad introitum gloriæ, cùm per auxilia jam explicata illum juvet ad reſiſtendum tentationibus Dæmonis, & ad perſeverandum in bono, tunc cùm mors imminet, roboretque ſpem, magnamque (ut ait Tridentinum) in eo miſericordiæ divinæ fiduciam excitet. Unde ſicut Baptiſmus & Confirmatio dicuntur Sacramenta fidei, & confeſſio Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtia Sacramentum amoris; ita Extrema-Unctio, Sacramentum ſpei meritò appellari poteſt.

23 Colliges ſecundò, hoc Sacramentum non producere ſuum effectum, niſi poſt ultimam unctionem; quia ipſum non producit, niſi ſit eſſentialiter completum: Sed ante ultimam unctionem non eſt eſſentialiter completum, cum omnes quinque unctiones ſint eſſentiales huic Sacramento, ut articulo præcedenti oſtenſum eſt: Ergo ante ultimam unctionem non producit ſuum effectum. Unde D. Thomas hic quæſt. 30. art. 1 ad 3. *Quando ſunt multa actiones ordinata ad unum effectum, ultima eſt formalis reſpectu omnium præcedentium, & agit in virtute earum, & ideò in ultima unctione gratia infunditur, quæ effectum Sacramento præbet.*

24 Colliges tertiò, quod ſicut in aliis Sacramentis tria diſtingui debent, unum quod eſt res tantum, alterum quod eſt Sacramentum tantum, & aliud quod eſt res & Sacramentum ſimul, ita & in iſto. Unde in hoc Sacramento res tantum eſt gratia; Sacramentum tantum, eſt ipſa externa unctio, ſeu potius compoſitum ex unctionibus & verbis; res & Sacramentum ſimul, eſt ſpiritualis animi hilaritas; nam hæc & ſignificatur ab externo ſymbolo, & ſimul ſignificat ulteriorem animi ſanctitatem, ad quam cauſandam hæc ſpiritualis animi hilaritas ordinatur. Unde D. Thomas hic quæſt. 30. art. 3. ad 3. *In hoc Sacramento* (inquit) *res & Sacramentum non eſt character, ſed quædam interior devotio, quæ eſt ſpiritualis unctio.* Nec obſtat quod etiam Euchariſtia cauſet devotionem & hilaritatem in anima, nam Euchariſtia, cum habeat rationem convivii, eam cauſat per modum refectionis & inebriationis ſpiritualis; hoc verò Sacramentum, cum ad modum medicinæ ſpiritualis inſtitutum ſit, eam cauſat per modum unctionis ſpiritualis, potentias animæ lætificantis ac roborantis contra Dæmonis tentationes, & languorem ſpiritualem ex peccatis præcedentibus, & præſentia morbi cauſatum, ut ſuprà declaravimus.

25 Colliges quartò, hoc Sacramentum, præter gratiam habitualem quam cauſat in anima, quâ ad modum unctionis potentias ejus corroborat, & præter auxilia ſuprà dicta, quibus eam contra Dæmonis tentationes in articulo mortis occurrentes armat & munit, habere alium effectum minus principalem & ſecundarium, qui eſt alleviatio quædam ægritudinis corporalis, & quandoque perfecta ſanitatis recuperatio.

Patet hoc corollarium, Tum ex verbis illis Jacobi: *Alleviabit eum Dominus*, ab infirmitate videlicet corporali: Tum ex Florentino in decreto Eugenij, ubi ſic legitur: *Effectus huius Sacramenti eſt mentis ſanatio, & in quantum expedit, ipſius etiam corporis.* Tum denique ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 20. ubi ait quod hoc Sacramentum *ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando; quâ infirmus ſublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis, calcaneo inſidiantis, facilius reſiſtit; & ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur.*

Idem docet D. Thomas hic quæſt 30. art. 2. ubi ſic diſcurrit: *Sicut ablutio Baptiſmi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporaliter mundationem facit; ita etiam Extrema-Unctio habet effectum corporalis medicationis, ſcilicet corporalem ſanationem. Sed hæc eſt differentia, quòd corporalis ablutio ex ipſa naturali proprietate elementi facit corporalem mundationem, ſed Extrema-Unctio non facit corporalem ſanationem ex proprietate naturali materiæ, ſed ex virtute divina, quæ rationabiliter operatur. Et quia ratio operans nunquam inducit ſecundarium effectum, niſi ſecundùm quod expedit ad principalem, ideò ex hoc Sacramento non ſemper ſequitur corporalis ſanatio, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanationem; & tunc ſemper eam inducit, dummodo non ſit impedimentum ex parte recipientis.*

Addo quod, operatio Eccleſiæ habet majorem efficaciam poſt Chriſti Domini paſſionem, quam ante illam: Sed ante inuncti oleo per Apoſtolos, corporaliter ſanabantur, ut legitur Marci. 6. Ergo hæc ſacra unctio ſanationem corporalem, ſi ſecundum Dei providentiam ſaluti animæ expedierit, infallibiliter operatur, quamvis minus principaliter. Unde falſum eſt quod docet Sotus in 4. diſt. 23. quæſt. 1. art. 2. ad 5. hoc Sacramentum quantum eſt de ſe non ſemper eſſe ſufficiens ad morbi malignitatem ſuperandam, imò poſſe nonnunquam artem & ſolertiam medici plus ad id conferre, quàm virtutem Sacramenti, ideoque illud non ſemper ſortiri ſuum effectum. Patet, inquam, hoc eſſe falſum, & contra doctrinam Florentini & Tridentini, quæ dum dicunt ſalutem corporis per hoc Sacramentum dari, quando animæ ſaluti expedierit, ſentiunt hoc Sacramentum continere vim ſupernaturalem conferendi corporis ſalutem, quam tamen non ſemper, ſed quando animæ ſaluti expedit, inuncto confert. Id etiam apertè repugnat doctrinæ D. Thomæ, qui loco citato ait quod Sacramentum ſanationem corporalem ex virtute divina operatur, & eam ſemper inducit; quando expedit ad ſpiritualem ſanationem, dummodo non ſit impedimentum ex parte recipientis.

Dices cum Soto: Si toties ſanaretur corporaliter infirmus, virtute Sacramenti Extremæ-Unctionis, quoties ſanitas corporalis expedit ſaluti animæ, aliquando virtute Sacramenti ſanaretur miraculosè; interdum enim tanta eſt malignitas morbi, ut ſanari non poſſit abſque miraculo: Sed hoc dici nequit, cum effectus Sacramenti non ſit per miraculum expectandus: Ergo nec illud. 26

Confirmatur: Sanitas corporalis, quantumcumque expediat ad ſalutem infirmi, non eſt magis infallibilis in ſuſcipiente Extremam-Unctionem, quàm fortis fidei confeſſio coram tyranno in ſuſcipiente Confirmationem; quandoquidem iſte effectus eſt magis præcipuus in Confirmatione, ille verò minus principalis in Extrema-Un- 27

ctione: Sed fortis fidei confeſſio coram tyranno, quantumcumque expediat ad ſalutem animæ, non eſt tamen effectus infallibilis Sacramenti Confirmationis; quandoquidem fidelis, licèt confirmatus, ſæpe ex metu negat fidem ſuam coram tyranno: Ergo neque ſanitas corporalis, etiam quando ægrotantis ſaluti expedit, eſt effectus infallibilis Sacramenti Extremæ-Unctionis.

28 Ad inſtantiam reſpondeo, negando ſequelam Majoris, quantacumque enim ſit malitia & acerbitas morbi, Sacramentum tamen virtute ſupernaturali quam continet, poteſt ſecundùm potentiam Dei ordinariam, atque adeò ſine miraculo, illum ſuperare, & ſanitatem reſtituere.

29 Ad confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem. Diſcrimen eſt, quòd fortis fidei defenſio coram tyranno, ex libertate noſtra dependet, per quam poſſumus impedire ne virtus Sacramenti illam in nobis operetur: At verò recuperatio ſanitatis corporalis non eſt tale aliquid quod requirat neceſſariò noſtræ libertatis cooperationem.

DISPVTATIO III.

De ſubiecto & miniſtro huius Sacramenti.

AD complementum hujus Tractatûs duo tantùm reſtant explicanda: primum eſt, quodnam ſit ſubjectum capax recipiendi hoc Sacramentum? Secundum, quis ſit proprius illius miniſter? De utroque breviter in hac diſputatione dicemus.

ARTICULUS I.

Quodnam ſit ſubiectum capax recipiendi hoc Sacramentum?

1 DIco primò, ſoli baptizati, adulti, & infirmi, ſunt capaces Sacramenti Extremæ-Unctionis.

Prima pars patet, quia Baptiſmus eſt janua ad reliqua Sacramenta; unde ſi hoc Sacramentum daretur non baptizato, etiam ſi eſſet catechumenus, & in gratia exiſtens, irritum eſſet & invalidum.

Secunda etiam videtur certa, & docetur communiter à Theologis, excepto Majore, qui vult infantibus baptizatis dari poſſe hoc Sacramentum. Sed hoc eſt contra conſuetudinem Eccleſiæ, & contra rationem, infantes enim ſunt incapaces primarii effectus hujus Sacramenti, videlicet auxiliorum ſpecialium ad ſuperandam debilitatem ad benè operandum, ex peccato contractam, & ad reſiſtendum Dæmonum inſultibus; effectus verò ſecundarius, nempe ſanitas corporalis, ceſſat, ceſſante primario.

2 Neque ſingulari Majoris opinioni favet quod ait D. Thomas hic quæſt. 30. art. 1. nimirum hoc Sacramentum conferri ad purgandum reliquias peccati tam originalis, quàm actualis; ſenſus enim propoſitionis D. Thomæ non eſt quod Extrema-Unctio conferatur vel conferri poſſit ad purgandum reliquias peccati originalis, præcisè ſumptas, ſed ut confirmatas per actualia peccata, & eorum reliquias, ut patet ex eodem S. Doctore hic quæſt. 32. art. 4. ad 2. ubi ait quod hoc Sacramentum *non datur contra reliquias originalis peccati, niſi ſecundùm quod ſunt per actualia peccata quodammodo confortata, unde principaliter contra peccata actualia datur (ut ex ipſa forma patet) quæ non ſunt in pueris.*

Quod diximus de pueris, aſſerendum etiam eſt de amentibus, qui laborarunt amentiâ perpetuâ; hi enim, licèt ætate non ſint pueri, tamen judicii inopiâ ſunt quaſi pueri, & ejuſdem rationis cenſendi. Secùs eſt de amentibus, qui aliquando ratione uſi ſunt, & Sacramenti hujus ſuſceptioni ſufficientem conſenſum præbuerunt, illis enim hoc Sacramentum miniſtrari poſſe, docent communiter Theologi, & confirmat uſus & praxis Eccleſiæ.

Tertia denique pars, quæ aſſerit, hoc Sacramentum nonniſi infirmis poſſe miniſtrari, eſt etiam communis Theologorum, conſtatque ex verbis Jacobi, *Infirmatur quis ex vobis*, & ex Florentino ac Tridentino, definientibus, infirmum eſſe ſubjectum Sacramenti hujus, eodem modo quo definiunt Sacerdotem eſſe illius miniſtrum; unde ſicut nullus alius niſi Sacerdos poteſt eſſe illius miniſter, ita nullus alius niſi infirmus poteſt eſſe illius ſubjectum. Ratio à priori nulla alia aſſignari, poteſt quàm voluntas Chriſti, qui ſicut ſtatuit Sacramentum Ordinis viris tantum dari poſſe, non verò fœminis; ita voluit Sacramentum Extremæ-Unctionis, tantùm miniſtrari poſſe infirmis, non verò ſanis; quia nimirum (ut diſcurrit S. Thomas hic quæſt. 32. art. 1.) *Hoc Sacramentum eſt quadam ſpiritualis curatio, quæ per quendam corporalis curationis modum ſignificatur, & ideò illis quibus corporalis curatio non competit, ſcilicet ſanis, non debet hoc Sacramentum conferri.* Imò nec infirmis omnibus adminiſtrari debet, ſed iis ſolùm, qui ſecundùm prudentum judicium, in morali vitæ periculo verſantur; quia ut ait idem S. Doctor articulo ſequenti: *Hoc Sacramentum eſt ultimum remedium quod Eccleſia poteſt conferre, quaſi immediatè diſponens ad gloriam.* Non eſt tamen expectandus ſupremus mortis articulus, quin potiùs præſtat quod hoc Sacramentum tunc detur, cùm infirmus eſt adhuc integris ſenſibus, ut majori cum devotione & fructu ipſum ſuſcipiat; ſitque aliqua Sacramento irreverentia, cùm miniſtratur, quando infirmus non valet debita cum devotione ad illud accedere. Unde, ut ait Catechiſmus Romanus, graviter peccant Parochi, qui differunt donec infirmus privetur ratione & ſenſu. Si tamen per negligentiam hoc Sacramentum opportuno tempore non miniſtrarunt, non debent propterea illud omittere, etiam ſi infirmus non ſit ſui compos. Imò licèt dubitaretur, num eſſet vivus aut mortuus, etiam tunc ſub conditione ungendus eſſet; præſtat enim exponere Sacramentum periculo, quàm animam tali privare ſubſidio. 3

Etſi verò hoc Sacramentum non imprimat characterem, ſitque de numero eorum quæ iterari poſſunt, non eſt tamen iterandum niſi in diverſis infirmitatibus; vel ſi in eadem, poſt valetudinem omnino recuperatam, poſtea per reincidentiam incurratur iterum mortis periculum, ut docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. de Extrema Unctione, ubi aſſerit, quod *ſi infirmi, poſt ſuſceptam hanc unctionem, convaluerint, iterum huius*

Sacra-

Sacramenti ſubſidio iuvari poterunt , cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint. Sicut ergo Matrimonium non poteſt iterum contrahi inter eoſdem conjuges, ſic neq, Extrema-Unctio poteſt iterum dari infirmo conſtituto in eadem neceſſitate infirmitatis; quoties tamen variatur morbi ſtatus, ut de periculoſo non fiat periculoſus, & rurſus de non periculoſo fiat periculoſus, toties iterari poteſt. Nam ſicut cauſa ſuſcipiandi hoc Sacramentū, non eſt morbus ſimpliciter, ſed morbus periculoſus; ita quoties idem morbus de non periculoſo mutatur in periculoſū, conſtituit infirmum ſub nova neceſſitate hoc Sacramentum iterandi, Ex quo inferes, quod ſi quis hoc Sacramentum ſuſcepit tempore quo morbus non cenſebatur periculoſus, poteſt rurſus illud ſuſcipere, B eum revera periculoſus efficitur: tum quia primâ vice fuit invalidum; tum etiam quia eſto fuerit validum, quia tamen morbus mutatus eſt de non periculoſo in periculoſum, conſtituit infirmum ſub nova neceſſitate illud recipiendi.

4. Hæc ſunt certa & indubitata fere apud omnea Theologos, ſed dubitatur, an hoc Sacramentum ad ſui validitatem poſtulet ut ſubjectū aliquando peccaverit actualiter? Id enim negant Suarez, Henriques, Coninck, Filiutius, & Diana, ſequiturque ex illorum ſententia, qui docent, B. Virgitiem ſuſcepiſſe hoc Sacramentum Affirmant verò alii Theologi, tum domeſtici, tum ex- C tranei, favetque huie ſententiæ D. Thomas loco ſupra citato, ubi aſſerit, hoc Sacramentum non eſſe contra reliquias peccati originalis, niſi ſecundum quod ſunt per actualia peccata quodammodo confortatæ. Unde

5. Dico ſecundò, ſi daretur adultus, qui ſicut Beata Virgo nunquam actualiter peccaſſet, neque ante neq; poſt ſuſceptionem Baptiſmi, non poſſet ei validè adminiſtrari Sa ramentum Extremæ-Unctionis.

Probatur primò ratione quam inſinuat D. Thomas hic quæſt. 30 art. 1. Hoc Sacramentum eſt inſtitutū per mudum medicinæ ſpiritualis, ſupponentis morbum & vulnus peccati : Ergo ſicut D hæc unctio medicinalis, non niſi infirmis corpore tribui poteſt, ita nec niſi infirmis mente, propter peccata & eorum reliquias

6. Probatur ſecundò : Sacramentum Extremæ-Unctionis ex Tridentino eſt completivum & conſummativum Sacramenti pœnitentiæ : Ergo ſupponit ſubjectum capax Sacramenti pœnitentiæ, cum debeat ſupplere quod Sacramentum pœnitentiæ vel non potuit vel omiſit: Sed ſi daretur adultus, qui ſicut Beata Virgo nunquam actualiter peccaſſet neque ante neq, poſt ſuſceptionem Baptiſmi, ille eſſet incapax Sacramenti pœnitentiæ, ut de Beata Virgine communiter docent Theologi. Ergo ille eſſet etiam incapax Sacramenti Extremæ-Unctionis.

Hac ratione utitur Suarez diſp. 42. ſect. 1. n. E 2. & 3. ad probandum infantes non eſſe capacea hujus Sacramenti, quæ cum non minus concludat de iis qui nunquam peccaverunt, ille Author parum ſibi conſtare videtur, dum poſtea ſect. 2. num. 8. docet hoc Sacramentum dari poſſe adultis qui nunquam actualiter peccaverunt.

7. Probatur tertiò: Illi non poteſt validè adminiſtrari Sacramentum Extremæ-Unctionis, de quo verificari non poſſunt verba ipſius formæ, *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, tactum, &c* Sed de illo qui nunquam peccavit actualiter ante vel poſt ſuſceptionem Baptiſmi, ve- A rificari nequeunt illa verba, ut conſtat: Ergo ipſi validè adminiſtrari non poteſt Sacramentum Extremæ Unctionis.

8. Reſpondet Suarez, negando Minorem, quia forma intelligenda eſt (inquit) juxta verba Iacobi, ſcilicet conditionaliter, ita ut verba iſta, *quidquid deliquiſti*, idem ſignificent, ac ſi quid peccaſti per viſum &c. Sicut ergo licet quis interdum careat aliquo ſenſu, viſu v.ſg ita ut nunquam peccaverit per illum, poſſunt tamen in adminiſtratione hujus Sacramenti de illo verificari hæc verba, *quidquid deliquiſti per viſum*. ita & de illo qui nunquam peccavit actualiter ante vel poſt receptionem Baptiſmi.

Sed contra: Licet verba Jacobi ſint conditio- B nalia, verba tamen formæ hujus Sacramenti non poſſunt intelligi conditionaliter. Nam verba Jacobi propriè intelliguntur de peccatis actualibus pro præſenti exiſtentibus: contingere autem poteſt quod infirmus non habeat pro præſenti culpam peccati, videlicet ob perfectam contritionem : At verò verba illa formæ, *quidquid deliquiſti*, intelliguntur de peccatis etiam præteritis, remanentibus duntaxat quoad reliquias licèt autem quis careat interdum aliquo ſenſu, potuit tamen per voluntatem in ordine ad talem ſenſum peccare, & ſic poteſt ſufficienter verificari forma.

9. C Objicies primò: Qui non habet peccatum originale, eſt capax recipiendi Sacramentum Baptiſmatis. Ergo qui non habet reliquias peccatorum actualium, & conſequenter qui nunquam actualiter deliquit, eſt capax recipiendi Sacramentum Extremæ-Unctionis. Antecedens eſt certum, & patet tum in illis qui ante inſtitutionem Baptiſmi juſtificati fuerunt, & tamen poſt ejus promulgationem baptizati ſunt; tum in Beata Virgine, quæ ut diximus in Tractatu de Baptiſmo diſp. 1. § 11. fuit baptizata à Chriſto, licet plures Theologi piè exiſtiment, ipſam non contraxiſſe peccatum originale. Conſequentia verò inde probatur, quod non magis contra reli- D quias peccatorum actualium inſtituta fuerit Extrema-Unctio, quam Baptiſmus contra peccatum originale.

10. Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem. Duplex enim aſſignari poteſt ratio diſcriminis, Prima eſt, quia in forma Baptiſmi nullum exprimitur peccatum, uti exprimitur in forma Extremæ-Unctionis. Secunda ſumitur ex eo quod ſuſceptio Sacramenti Baptiſmi non ſolum eſt remedium peccati originalis, ſed etiam ſimpliciter neceſſaria, ut quis ſit capax recipiendi alia Sacramenta. Unde D. Thomas in 4. diſt. 6. q. 1. art. 1. q 3. ait quod *ſanctificatus in utero debet Baptizari propter acquirendum characterem quo annumeretur in populo Dei, & quaſi deputetur ad percipienda divina Sacramenta.* E Sacramentum verò Extremæ-Unctionis non eſt janua ad alia Sacramenta, ſed duntaxat remedium & medicina ſpiritualis contra peccatorum reliquias, unde qui nullum peccatū commiſiſſet, eſſet incapax hujus Sacramenti.

Dices, Adultus qui nunquam peccaſſet actualiter, haberet reliquias peccati originalis : Ergo eſſet capax recipiendi Sacramentum Extremæ-Unctionis.

11. Sed nego Conſequentiam, quia ut ſuprà ex D. Thoma oſtendimus, Sacramentum Extremæ Unctionis non eſt contra reliquias peccati originalis, niſi ſecundum quod ſunt per actualia pec-

cata quodammodo confortatæ & confirmatæ.

12 Objicies ſecundò. Licèt quis peccaverit actualiter, poteſt tamen fieri quod in eo non ſint reliquiæ peccatorum actualium; ponamus enim quod ante Baptiſmum non peccavit actualiter & poſt ejus ſuſceptionem ſemel tantum aut iterum venialiter præcisè deliquerit, conſequenter verò per multos annos ex ſpeciali privilegio omni peccato caruerit, & in omni genere virtutum frequenter ſe exercuerit; tali exercitio tolluntur tandem omnes duorum illorum peccatorum venialium reliquiæ; & tamen remanet ille capax hujus Sacramenti: Ergo idem eſſet, quamvis nullum omnino peccatum actuale commiſiſſet, neque ante neque poſt Baptiſmum.

13 Reſpondeo quidquid ſit de Antecedente, negando Conſequentiam; quemadmodum enim non valet iſte diſcurſus: Poteſt fieri quod quis ante receptionem Sacramenti pœnitentiæ aſſecutus ſit per contritionem ſuoru peccatorum actualium remiſſionem, & tamen poſſit recipere tale Sacramentum: Ergo & quamvis non peccaſſet actualiter, illud poſſet recipere. Ita nec valet iſte: Poteſt fieri ut quis ante receptionem Sacramenti Extremæ Unctionis, nullas habeat reliquias peccatorum, quia nimirum illæ per ferventiſſimos actus charitatis & aliarum virtutū ſublatæ ſunt: Ergo & quamvis nullum peccatum actuale commiſiſſet, nullæque ſubinde in eo fuiſſent unquam reliquiæ peccatorum actualium, poſſet Sacramentum Extremæ Unctionis recipere.

Articulus II.

Quis ſit Miniſter proprius iſtius Sacramenti?

THomas Waldenſis l. 2. de Sacramentis cap. penultimo dicit quod tempore neceſſitatis quando non adeſt Sacerdos, etiam non ſacerdotes validè poſſunt hoc Sacramentum conferre.

14. Dico tamen, de fide certum eſſe, Extremam Unctionem, non poſſe ab alio quam à Sacerdote validè adminiſtrari.

Conſtat ex Tridentino ſeſſ. 14. de Extrema Unctione cap. 3. & can. 4. ubi ſic habetur: *Si quis dixerit Presbyteros Eccleſiæ, quos B. Iacobus adducendos eſſe ad infirmum inungendum hortatur, non eſſe Sacerdotes ab Epiſcopo ordinatos, ſed ætate ſeniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ-Unctionis miniſtrum non eſſe Sacerdotem, anathema ſit.*

Conſtat etiam ex praxi Eccleſiæ, quæ nunquam hujus Sacramenti adminiſtrationem alteri quam Sacerdoti commiſit. Ratio verò congrua eſſe poteſt, quia cum Extrema Unctio, juxta Tridentinum, ſit pœnitentiæ conſummativa & completiva, docet ut non ab aliis adminiſtrari poſſit, quā ab iiſdem quorum eſt miniſtrare Sacramentum pœnitentiæ.

15. Dices primò, Innocentius I. in Epiſtola ad Decentium, exponens verba illa Jacobi, *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ*, ait: *Non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus intelligi debere, qui ſancto oleo chriſmatis perungi poſſunt quod ab Epiſcopo confectū, non ſolùm Sacerdotibus ſed omnibus Chriſtianis uti licet in ſua aut ſuorum neceſſitate*: Ergo non ſolùm Sacerdotibus, ſed etiam omnibus Chriſtianis licitum eſt miniſtrare Sacramentum Extremæ-Unctionis.

A Propter hanc authoritatem Thomas Waldenſis loco ſupra citato putavit poſſe laicum in abſentia Sacerdotis hoc Sacramentum miniſtrare Sotus verò in 4. diſt. 23. quæſt. 2. art. 1. cenſet hoc loco Pontificē non loqui de unctione ſacra, ſed de Unctione, quâ devotionis causâ ad infirmitatem curandam, antiquitus utebantur etiam laici.

Verum hæc interpretatio aliena eſt à mente Pontificis, & vix textui accommodari poteſt, ut conſtabit ex verbis Pontificis ſtatim referendis, Melius ergo reſpondetur; verba illa Pontificis, *Non ſolùm Sacerdotibus, ſed omnibus Chriſtianis uti licet*, de paſſivo uſu non de activo debere in-
B telligi, ut ſit ſenſus quod promiſcuè fideles omnes Chriſtiani, non ſoli Sacerdotes oleo infirmorū inungi poſſint; ſed non quòd promiſcue permittatur omnibus ut inungant. Unde immediatè Innocentius ibi addit: *Cæterùm illud ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur quod Presbyteris licere non dubium eſt: Nam idcircò de Presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi aliis occupationibus impediti ad omnes languidos ire non poſ-ſunt: Cæterùm ſi Epiſcopus poteſt aut dignum ducit 30
aliquem à ſe viſitandum benedicere, & tangere Chriſmate, poteſt cujus eſt ipſum Chriſma conficere.* Ex quibus patet ſupra dicta verba non poſſe intelligi de uſu alterius olei extra Sacramentum
C Extremæ Unctionis, ut interpretatur Sotus, cum ex profeſſo de Extrema-Unctione Innocentius loquatur, ut de illa quam Epiſcopis vel Presbyteris licitam eſſe addit.

Dices ſecundò: De quibuſdam Ægypti Anacho- 16
retis legitur quod oleum ad infirmos tranſmittebant, & ſanabantur, ut de Simeone Stilita ex lib. 9. cap. 20. in vitis Patrum colligitur, & de S. Hilarione refert Hyeronymus in ejus vita, ubi ſic ait: *Percuſſi à ſerpentibus & aliis animalibus venenatis plerique, niſi ad Hilarionem concurrerent, ſtatim interibant; unde oleo benedicto tangentes univerſi vulnera ſua, certam ſalutem reſumebant.* Similia referuntur de Sancta Genovefa, in vete-
D ri legenda ejus, quæ habetur ad 3. Januarij apud Surium, verſus finem.

Sed facilè reſpondetur cum S. Thoma hic qu. 31. art. 1. ad 2. quod illæ *unctiones non erant Sacramentales, ſed ex quadam devotione recipientium talem unctionem, & ex meritis ungentium vel oleum mittentium, conſequebantur effectus ſanitatis corporalis per gratiam ſanitatum, non autem per gratiam Sacramentalem.*

Hæc ſunt certa & indubitata apud Theologos, 17
ſed aliqua controverſia eſt, an poſſit hoc Sacramentum à pluribus Sacerdotibus validè confici?

Reſpondeo breviter, hanc quæſtionem dupli-
E cem ſenſum habere poſſe: Primus eſt, ut unus ſolùm ſubminiſtret materiam ungendo, altero formam tantùm proferente. Secundus, ut dum unus ungit unum ſenſum, & profert partialem formam, alter alterum ſenſum ungat, & ſuam formam partialem ſimiliter proferat. Si in priori ſenſu quæſtio propoſita intelligatur, reſpondeo negativè; ſicut enim non valeret Baptiſmus, ſi ab uno materia, ab alio forma adhiberetur; ita nec Extrema-Unctio, ſi unus Sacerdos ungeret, & alter formam proferret; ex verbis enim Jacobi, *Orent ſuper eum, ungentes. &c.* habetur quod idem debet eſſe qui ungit, & qui orat, ſeu qui formam, quæ deprecativa eſt, profert. Si verò in poſteriori ſenſu intelligatur, affirmativè reſpondeo: Sicut enim Sacramentum Euchariſtiæ,

quia

Digitized by Google

quia duplici conſtat materiâ & formâ partiali, à duobus Sacerdotibus poteſt validè confici, ſi nimirum unus conſecret hoſtiam, & alter calicem; ita pariter, quia Sacramentum Extremæ-Unctionis multis conſtat materiis partialibus & formis, poteſt à pluribus Sacerdotibus validè confici, non ſolum ſucceſſivè, ſed etiam ſimul; ſi nempe dum unus ungit unum ſenſum, & profert partialem formam, alter alterum ſenſum ungat, & aliam partalem formam, proferat. Hoc tamen licitè fieri nequit, cum ſit contra univerſalem Eccleſiæ praxim, à qua recedere non licet ſine urgente neceſſitate, qualis eſſet, ſi periculum foret, ne antequam omnes quinque unctiones ab uno Sacerdote abſolverentur, infirmus expiraret.

18 Dico ſecundò, etſi valide hoc Sacramentum à quovis Sacerdote adminiſtrari poſſit, non tamen licitè, niſi vel in extrema neceſſitate; vel de proprii Paſtoris tacita ſaltem licentia.

Probatur primò ex Clementina unica de privilegiis, & Clementina *Dudum* de ſepulturis, ubi ſub pœna excommunicationis inhibetur, ne abſque licentia Presbyteri parrochialis, ullus, etiam Religioſus, Extremam Unctioné morituris adminiſtret.

Probatur ſecundò, quia miniſtrare Sacramenta eſt officium paſtoris, quod uſurpare propriâ authoritate, & in materia adeò gravi, peccatum eſt grave. Dixi autem, *niſi in extrema neceſſitate*, quia in caſu neceſſitatis, quando alias periculum eſſet, ne ægrotus moreretur ſine hoc Sacramento, poteſt quivis Sacerdos licitè illud adminiſtrare, tametſi Parrochus ei licentiam dare recuſet, ægrèque id ferat; quia non eſt intenſio Eccleſiæ, propter perverſam Paſtoris voluntatem, velle privari hominem tali præſidio ac remedio, in tam gravi periculo.

19 Quæres ad complementum huius diſputationis, utrum fideles teneantur ſub mortali hoc Sacramentum recipere, & Parochi illud adminiſtrare etiam cum periculo vitæ propriæ, v. g. cum infirmus laborat morbo contagioſo?

Reſpondeo neutrũ per ſe ad id teneri ſub mortali, quia hoc Sacramentum non eſt ad ſalutem neceſſarium, ſed tantum ad melius eſſe, ut ſcilicet vel à morbo levet, vel ad felicem exitum è vita melius præparet, ad quod non deſunt alia media ſufficientia, puta Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ. Unde quamvis Parochus teneatur ſub mortali, non obſtante periculo vitæ, miniſtrare Sacramentum confeſſionis ſubdito graviter indigenti, & Sacramentum Euchariſtiæ per modum Viatici, non tamen Sacramentum Extremæ-Unctionis; quia primum eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſecundum neceſſitate præcepti, tertium verò neutro modo neceſſarium eſt, cum neque ſit medium ad ſalutem neceſſarium, nec ullum extet præceptum Divinũ aut Eccleſiaſticum illud recipiendi. Quare Eccleſia tempore interdicti prohibet dari moribundis Sacramentum Extremæ Unctionis, cap. *Quod in te*, de pœnit. & remiſſ. quod certe non prohiberet, ſi eſſet illis neceſſariũ neceſſitate medii vel præcepti: Sicut ob eam cauſam non prohibet dari illis Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ per modum viatici.

20 Dixi, *neutrum per ſe ad id teneri ſub mortali*, quia per accidens interdum infirmus tenetur ſub mortali illud recipere, puta ſi ex eius omiſſione oriretur grave ſcandalum, vel ſuſpicio hæreſis, vel huius Sacramenti vilipenſio & contemptus; vel etiam ſi infirmus dubitet de ſua contritione, & non poſſit aliud Sacramentum ſuſcipere, cujus ope fiat ex attrito contritus; unde in eo caſu tenetur Parochus illud ipſi miniſtrare, etiam tempore interdicti: neque enim jura & Pontifices ſuo interdicto hunc extraordinarium caſum comprehendere cenſentur; imo dum tempore interdicti concedunt Baptiſmum, Pœnitentiam, & Euchariſtiam per modum Viatici, propter ſalutis neceſſitatem, tacitè etiam diſpenſant in hoc Sacramento, cum eo qui aliud ſuſcipere non poteſt quia fieri poteſt, ut ſit eadem neceſſitas, idemque periculum æternæ damnationis, ſi hoc tali eventu omittatur.

TRA-

TRACTATUS SEPTIMUS.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Ad quæſtionem 34. ſupplementi, & aliis ſex ſequentes.

PRÆFATIO:

NOn poterat inter Eccleſiæ Sacramenta, in Ornamentum & Religionis decus, deeſſe Ordo; cùm rerum omnium nedum quæ ſenſibus, oculiſque percipi poſſunt, ſed & earum quæ ſenſus omnes, atque oculorum aciem ſuperant, venuſtatem omnem & pulchritudinem Ordo efficiat. Quis unquam Triumphantis & Cæleſtis Eccleſiæ Ordinem cogitatione comprehendat? Ubi triplex beatarum mentium hierarchia, ordinibus & choris novem conſtat, atque in eo penè ſupra omnem numerum Angelorum numero is ordo perfectiſſimus eſt, quem à natura per ſe intentum, ob ſummam ejus perfectionem, D. Thomas dixit, ut Angelorum quilibet alium gradu & perfectione ſuperet, vel ipſi inferior ſit. Militantem Eccleſiam ordinatam eſſe aciem Scriptura dixit, & egregiè cum acie ordinem compoſuit, cùm Ariſtoteles ipſe advertat in politicis, quod ſine Ordine inutilis erit acies: *ſed plura congeſſit Gregorius Nazianzenus quàm à me commemorari potuiſſent.* Ordo (*inquit*) omnia conſtituit & colligavit; Ordo Cœleſtia & terrena continet; Ordo in his quæ ratione & animo intelliguntur locum habet? Ordo in anni partibus & temporibus, aptè & diſtinctè tum progredientibus, tum recedentibus; Ordo in diei & noctis menſuris atque intervallis; Ordo in Elementis ex quibus corpora conſtant; Ordo Cœlum in Orbem duxit, aerem exporrexit, terram ſuppoſuit. Ex Ordine florente ac dominante hoc univerſum *Kòſmos* ſive Mundus, & ornatus, & invicta quædam ſtabiliſque pulchritudo. *Hactenus Nazianzenus: quibus ſane vix quidquam addi poſſet, præter ea quæ proſequitur, & brevitatis gratiâ libens omiſi. Cùm itaque rerum omnium pulchritudinem & venuſtatem Ordo efficiat, non poterat inter ſacramenta Eccleſiæ deeſſe Ordo, cui hoc ſingulare & eximium eſt, ut pluribus veluti partibus, officiis, muneribus, miniſteriis diſtinctus ſit, quorum alia propius ad ſacram aram accedunt, ideoque maximè ſacra; alia longius ab ea recedunt, quibus ſubinde miniſteria minus ſacra incumbunt. Et ſanè Ordinum omnium miniſteria ad ſacram menſam, & religionis unicum ſacrificium, ut ad finem referuntur; atque inde facultatum, munerum, officiorumq; diſtinctio, ut ſacrificii dignitas, præparatio, & conſecratio poſtulabant. Inde Miniſtrorum longa ſeries, quorum alii templum luſtrant, purgantque; fores occludunt, aut reſerant; indignoſque prohibent, aut ſacrorum myſteriorum futuros participes admittunt. Alii populum inſtruunt, & lectione docent; alii cereos accendunt, alii menſam inſtruunt, panem ac vinum ſacrificii materiam parant; alii Sacerdotem, ad quem unum ſacrificium conficiendi & offerendi facultas pertinet, comitantur, & juvant, ipſi proximè adhærent, & obſequuntur. Sed demum ipſe Sacerdos in altari & ſacra menſa, Miniſtrorum omnium coronâ cinctus, inter terras*

Cæ-

Cœlumque medius & ſequeſter, incruentum ac divinum ſacrificium offert, quo Deum populis propitium efficiat. Sed quis hujus Sacerdotii, omnium Ordinum veluti ſacri apicis & culminis dignitatem oratione unquam & ſatis amplis laudibus proſequatur? Novimus ſanè Sacerdotium olim, etiam apud barbaras Gentes, in ſummo ſemper honore habitum fuiſſe. Sæpius iidem & Reges & Sacerdotes, coronam, ſceptrumque gerebant, cùm ſcilicet ita populis perſuaſum eſſet, non alteri ſupremam poteſtatem demandandam eſſe, quàm cui major ſanctitas, ex Religionis uſu & Sacerdotio ineſſe videbatur. Etiam apud quoſdam ſolitum erat, ut iiſdem veſtibus Sacerdotem induerent, quibus ſua Numina repræſentabant, ut Diis quàm ſimillimi, omnium ſibi amorem & reverentiam conciliarent. Sed nullum unquam auguſtius exiſtimatum eſt, quam Hebræorum & legis veteris Sacerdotium, cujus miniſteria, jus, ac veſtes, quibus mundum ipſum univerſum, cælum, terras, maria, aeremque referebat, ut Sapiens dixit, Deus ſingulari beneficio inſtituerat. Eximia ſunt quæ Philo, ſuæ Gentis Judaicæ, religionis, regiminis, & myſteriorum omnium peritiſſimus, in Sacerdotii commendationem ſcripſit. Ipſas urbes quæ Sacerdotibus conceſſæ fuerant, penè templo pares facit, & egregiè ſecundaria Azyla vocat, propter incolarum honorem & privilegium, qui ſupplicibus contra vim futuri erant præſidio, non armorum ope, ſed dignitatis reſpectu, & juſtâ reverentiâ Sacerdotalis Ordinis. Quin etiam notat, præter primitias, Sacerdotibus decimas, tanquam Regibus tributa dari; Quia (inquit) juxta legis judicium Sacerdotes æquiparantur honore ac majeſtate Regibus, illis, tanquam Principibus, conferri tributa imperat. Eximia hæc equidem, ut & plurima quæ idem Author refert. Sed quantum hæc abſunt à dignitate, majeſtate, poteſtate Sacerdotii novæ legis? quantùm ſcilicet à veritate umbræ recedunt. Veriſſimè D. Ignatius Martyr, Sacerdotium, omnium bonorum quæ in hominibus, ſunt apicem, dixit, cujus injuria, ſi quis ipſum læderet, aut minorem quàm par eſt reverentiam exhiberet, in Chriſtum inquit, qui ſolus naturâ eſt ſummus Sacerdos, redundaret. Sed ſi quis Sacerdotium Chriſtianæ Religionis pro meritis æſtimare velit, is ſanè neceſſe eſt, ſacrificii quod Sacerdos offert altari præſtantiam animadvertat. Sed quid eo ſacrificio, præter Chriſt. Dom. Deum ipſum continetur, in quem Sacerdos jus habet, quem offert, quem conſecrat & ſacro ore conficit ac demum populo edendum diſtribuit. O eximia, & nullis unquam laudibus Sacerdotii dignitas explicanda! Mirabatur olim & graviter laceſſebat Tertullianus inſaniam Gentilium, qui ſenatûs decreto divinitatem numinibus conferebant. Singularis ſanè & eximia hominum in Deos poteſtas: Ita (inquit) niſi homini placuerit, Deus non erit, & humano arbitrio divinitas penſitatur. Sed ô ſingularis jam & veriſſima in Deum Sacerdotis poteſtas! Penes Sacerdotem eſt, ut in altari ſub ſpeciebus Euchariſticis, Deum ipſum in ſacrificii materiam & victimam conſtituat, nec injuriam ullam ſummo Numini inferat, nec altiùs quàm par eſt Sacerdotis dignitatem evehat, qui dixerit, Niſi homini placuerit, in altari & loco Victimæ, Deus non erit, & humano arbitrio divinitas penſitatur. Nihil ſanè eâ poteſtate & dignitate in commendationem Sacerdotii majus excogitari unquã poteſt, nihil habeo quod addam præſtantius. Sed ne cætera præteream, quæ licet infra eam dignitatem ſint, longè tamen Sacerdotii ſeu Gentilium ſeu Hebræorum excellentiam omnem ſuperant, operæ pretium duxi hic ſubjungere quæ ſummâ eloquentiâ, & fusè Chryſoſtomus, in laudem Sacerdotii ſcripſit, quæ paululum tamen reſectis pluribus contraxi. Sacerdotium (inquit) principatus eſt, ipſo etiam regno venerabilius ac majus. Ne mihi narres purpuram, neque diadema, neque veſtes aureas: ſi vis videre diſcrimen, expende modum poteſtatis utrique traditæ, videbis Sacerdotem multò ſubli-

mius

miùs Rege ſedentem. Quanquam enim nobis admirandus videatur regius thronus, ob gemmas; tamen rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitum eſt: verum Sacerdoti thronus in cœlis collocatus eſt, & de cœleſtibus rebus pronuntiandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? ipſe cœlorum Rex: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Quid cum hoc honore conferri posſit? A terra judicandi principalem authoritatem habet cœlum, nam judex ſedet in terra, dominus ſequitur ſervum; & dominus ipſum regale caput Sacerdotum manibus ſubjicit, nos erudiens quod hic Princeps eſt illo major; ſiquidem id quod minus eſt, accipit ab eo benedictionem quod eſt præſtantius. *Hæc præclare Chryſoſtomus: quibus tum ſacerdotis præcipua munera, tum ſacerdotalis Ordinis præſtantia explicantur. Hæc habui* (AMICE LECTOR) *quæ in Ordinis & Sacerdotii commendationem, loco præfationis præmitterem.*

DISPVTATIO PRIMA.

De Ordine in communi.

CUm rectus doctrinæ ordo poſtulet ut ab univerſalioribus ad particularia deſcendatur, priuſquam de ſingulis Ordinibus in particulari diſſeramus, aliquid de ſacramento Ordinis in communi præmittendum eſſe cenſuimus. Unde ſit

ARTICULUS UNICUS,

An ordo ſeu ordinatio qua Miniſtri Eccleſiæ initiantur, ſit verè & propriè Sacramentum?

NEgant plerique Novatorum, contendentes, ſacramentum Ordinis eſſe merum figmentum, nullamque aliam dari ordinationem in Eccleſia, præter ritum eligendi concionatorem. Ex quo inferunt, eum qui non concionatur non eſſe verum Sacerdotem, ſed eſſe inſtar hominis picti reſpectu vivi. Ut hic error refellatur, & veritas Catholica, in Concilio Florentino, Decreto Eugenii, & Tridendino ſeſſ. 23. can 3. ſancita ac definita, defendatur & ſtabiliatur, ſit.

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

DIco igitur, Ordinationem quâ Miniſtri Eccleſiæ initiantur, eſſe verè & propriè ſacramentum.

Probatur primò: Ad rationem ſacramenti tria tantum requiruntur, nempe quod ſit ceremonia ſenſibilis, permanenter inſtituta, habeatque infallibilem promisſionem gratiæ, ſeu quod in ejus uſu & exercitio gratia infallibiliter conferatur: Sed ordinatio qua Miniſtri Eccleſiæ initiantur, habet hæc tria: Ergo eſt verè & propriè ſacramenti. Major patet, Minor etiam quantum ad primam & ſecundam partem maniſeſta videtur. Inprimis enim quod hæc ordinatio ſit aliquod ſi- A gnum ſenſibile, patet experientiâ, Ordo enim ſemper in Eccleſia fuit collatus per ſignū aliquod ſenſibile & externum, puta per impoſitionem manuum Unde Actuom 14. pro eo quod de Paulo & Barnaba legitur in vulgata verſione: *Cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias Presbyteros*, in textu Græco habetur, Χειροτονήσαντες πρεσβυτέρους; & apud Græcos Miniſtrorum ordinatio vocatur χειροτονία vel χειροθεσία id eſt *manuum extenſio*, vel *manuum impoſitio.* Nec obſtat quod in contrarium objicit Kemnitius, nempe Apoſtolos fuiſſe à Chriſto ordinatos ſine ritu externo: Tum quia potentia Chriſti non erat ſacramentis alligata, atque adeò poterat Apoſtolos B ſuoa ſine ſacramento ordinare: Tum etiam, quia non ſine verbis dedit eis poteſtatem conſecrandi in cœna ultima, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; & ſaltem pro ſigno externo habuit porrectionem panis & calicis conſecrati. Deinde quod ritus ille initiandi Eccleſiæ Miniſtros, conſtanter & permanenter conſtitutus ſit; patet ex uſu conſtanti Apoſtolorum, & continua praxi Eccleſiæ.

Solùm ergo demonſtrandum eſt, infallibilem gratiæ promiſſionem & collationem huic ceremoniæ & ritui non deeſſe, quod probo duplici Apoſtoli teſtimonio; ait enim 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te eſt,* C *quæ data eſt tibi cum prophetia, cum impoſitione manuum presbyterij.* Ubi per Presbyterium intelligit vel cœtum Presbyterorum, qui cum Epiſcopo imponunt manus ſupra caput illius qui ordinatur in Presbyterū: vel potiùs cœtum Epiſcoporum à quibus Timotheus fuerat ordinatus Epiſcopus, per manûs impoſitionem. Item 2. ad Timoth 1. ait idem Apoſtolus: *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum.* En Symbolum ſenſibile, manuum impoſitio, per quam Presbyterium conferebatur, & ſimul gratia quæ per illud dabatur. Quod teſtimonium adeò videtur manifeſtum, ut eo convictus Calvinus, tandem coactus fuerit fateri, Presbyteratum eſſe verum ſacramentum;

mentum. Nam lib. Inſtit. cap. 19. num. 28. hæc ſcribit: *Quantum ad verum Preſbyterii munus attinet; quod ore Chriſti nobis eſt commendatum, libentes eo loco habeo. Illic enim ceremonia eſt, primùm ex Scriptura ſumpta, deinde quam non eſſe inanem, nec ſupervacuam, ſed fidele ſpiritualis gratiæ ſymbolum, teſtatur Paulus.* Et numero 13. ſubdit, id quod dixit duo tantùm eſſe ſacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam, intelligendũ eſſe de ſacramentis, quæ fidelibus omnibus ſunt communia. Unde Calviniſtæ Galli, qui art. 35. Confeſſionis ſuæ, negant Ordinationem eſſe verum ſacramentum, non ſolùm ab Eccleſia, ſed ab ipſo etiam Calvino, Duce ſuo & Anteſignano, apertè diſſentiunt.

3. Nec valet quod ad tam evidentia Scripturæ teſtimonia reſpondent, nimirum impoſitionem illã manuum fuiſſe aliquam ceremoniam, quâ Apoſtoli utebantur, cùm Deo aliquem commendabant, & orabant pro illo. Hoc enim falſum eſſe patet ex cautela quàm in alia manuum impoſitione adhibebant Apoſtoli, non enim cuivis ſeſe offerenti manus imponebant, ſed poſt diligens examen, & probatam vitam, ne ſcilicet incapacem, vel indignum ordinarent. Unde Paulus Timotheo Epiſcopo Epiſt. 1. c. 5. *Manus cito nemini imponas, neque communicaveris peccatis alienis:* Quamvis autem quis pro peccatore oraret, non propterea ejus peccatis communicaret; nec tanta fuiſſet adhibenda cautela, ad orandum pro illo, ut patet: Ergo &c.

4. Frivola etiam eſt alia reſponſio, quâ tam apta Scripturæ teſtimonia conantur eludere, dicendo iis nomine gratiæ, non gratiam gratum facientem, ſed gratis datam intelligi. Nam Apoſtolus poſt verba ex ſecunda Epiſtola ad Timotheum adducta, ſubdit: *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis:* Sed ſpiritus dilectionis eſt charitas quæ non eſt ſine gratia ſanctificante: Ergo de gratia gratum faciente, non verò de gratia gratis data loquitur Apoſtolus. Unde Theodoretus ibi ait talem gratiam eſſe illam, *quâ pericula pro pietate non timemus, & Deum cum fervore amamus*; & Chryſoſtomus homil. 1. *Hoc eſt* (inquit) *gratiam ſpiritûs, quam accepiſtis ad Eccleſiæ inſtitutionem & ad omne religionis obſequium; quippe hanc vel extinguere, vel excitare in nobis eſt*, quod ad gratiam ſanctificantem præcipuè pertinet, quare inferiùs, *gratiam charitatis* appellat.

5. Nec obſtat quod in primo teſtimonio mentionem faciat de prophetia, quæ eſt gratia gratis data. Per prophetiam enim intelligit Apoſtolus, vel revelationem ſibi factam de ordinando Timotheo in Epiſcopum; vel potius divinam & ſupernaturalem operationem, quâ in ordinatione fuit ſanctificatus: ſimili modo loquendi quo Scriptura miraculoſam operationem vocat prophetiam Eccli. 48. ubi mortuum corpus Eliſei dicitur prophetaſſe, id eſt ſuſcitaſſe hominem mortuum, prout refertur 4. Regum 13. Vel prophetiæ nomine ſignificare voluit formam Sacramenti, ſeu myſticum ſermonem, qui cum impoſitione manuum adhibetur. Solet enim Paulus omnem divinitùs traditum ſermonem, aut divinorum myſteriorum explicationem, appellare prophetiam, ut patet ex 1. Cor. 14. v. 3, 24. & 29.

6. Probatur ſecundò concluſio ex SS. Patribus, qui ordinationem Sacramentum eſſe paſſim aſſerunt: Auguſtinus enim lib. 2. contra Parmenianum cap. 13. ſic ait: *Nulla oſtenditur cauſa cur qui Baptiſmum amittere non poteſt, jus dandi amittere poſſit: utrumque enim Sacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur: illud cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur.* Et paulò poſt, *Sacramentum ordinationis* appellat, vel in plurali *Sacramenta.* Et inferiùs: *Ipſi explicent* (inquit) *quomodo Sacramentum baptizati non poſſit amitti, & Sacramentum ordinati poſſit amitti: ſi enim utrumque Sacramentum eſt (quod nemo dubitat) cur illud non amittitur, & illud amittitur?* Item libro 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas capite 1. *Sacramentum Baptiſmi eſt quod habet qui baptizatur; & Sacramentum dandi Baptiſmi eſt quod habet qui ordinatur.* Et lib. de bono conjugali cap. 24. ordinationem *Sacramentum ordinationis, & Sacramentum Domini* vocat. Et S. Leo Epiſt. 81. quam Dioſcoro ſcribit cap. 1. de ordinatione loquens: *Intelligamus* (inquit) *quantâ devotione curandum ſit, ne tanta benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum.* Et Epiſt. 87. ad Epiſcopos Africanos cap. 1. contra illegitimè ordinatos ſic invehitur: *Quis audeat diſſimulare quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam?*

Demum Gregorius Magnus libro 4. in libros Regum cap. 4. explicans illud ex libro primo Regum: *Tulit Samuel lenticulam olei*, hæc habet: *In hac unctione exprimitur quod in ſancta Eccleſia nunc etiam materialiter exhibetur; quia qui in culmine ponitur, Sacramenta ſuſcipit unctionis: Quia verò ipſa unctio Sacramentum eſt, is qui promovetur, benè foris ungitur, ſi intus virtute Sacramenti roboretur.*

Nec dici poteſt, SS. Patres de Sacramento impropriè dicto locis iſtis locutos eſſe, cum affirment ordinationem non minùs eſſe Sacramentum, quàm Baptiſmum; & utrique æqualiter tribuant quod non poſſit iterari, neque amitti, quodque ſanctificet ſuſcipientem, quod veri Sacramenti proprium eſt.

Poteſt inſuper concluſio duplici congruentiâ ſuaderi. Prima inſinuatur à Florentino in decreto Eugenii: Cùm enim per ordinationem homines fiant ſacrorum myſteriorum executores & miniſtri, conveniens fuit ut in ea acciperent gratiam per quam fierent idonei ad tantum munus exercendum; Deus enim quando ad aliquod munus creaturam deſtinat, non ſolâ extrinſecâ ordinatione, ſed intrinſecâ virtute efficit illam ad tale munus exercendum aptam: ut conſtat in ordine naturali, in quo Deus per intrinſecas virtutes & inclinationes, rerum naturas adaptat ad fines ad quos deſtinat conſequendos. 7.

Confirmatur: In Baptiſmo in quo datur poteſtas ſuſcipiendi Euchariſtiam & alia ſacramenta, datur ſimul gratia ad illa ritè recipienda, & ad vivendum ut Chriſtianum decet: Ergo cùm detur in ordinatione poteſtas ad conferenda ſacramenta, debet pariter in ea dari gratia ad ea ritè adminiſtranda, & ad vivendum ut decet Dei miniſtrum, & diſpenſatorem myſteriorum ejus. Unde Chriſtus Ioan. 20. dans Apoſtolis poteſtatem remittendi peccata in Sacramento pœnitentiæ, ſimul infudit Spiritum Sanctum, & ad hoc munus eos ſanctificavit dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* 8.

Secunda eſt: Ordinatio Sacerdotum veteris legis fuit verum Sacramentum: Ergo & ordinatio Sacerdotum legis novæ. Conſequentia patet, aliàs enim ordinatio Sacerdotum legis antiquæ, 9.

fuiſſet perfectior ordinatione Sacerdotum noſtrorum, quod tamen non minùs implicat, quàm umbram ſive figuram eſſe quid perfectius re figuratâ, & corpore. Antecedens verò probatur: Ordinatio Sacerdotum legis veteris erat ceremonia externa divinitùs & permanenter inſtituta, nec non ſanctificans legaliter, ut conſtat ex Scriptura veteris teſtamenti: Sed nihil ampliùs requirebatur ad verum Sacramentum legis ſcriptæ: Ergo Sacerdotium veteris legis fuit verum Sacramentum.

10. Confirmatur: Sanctitas legalis veteris legis, ſignificabat veram ſanctitatem dandam in nova lege, ut docet Apoſtolus ad Hebræos 10. Ergo ſicut ordinatio veteris legis conſiſtebat in ceremonia permanenti, quæ legaliter ſanctificabat, ita, ut veritas figuræ reſpondeat, ordinatio novæ legis conſiſtet in ritu permanenti, veram ſanctitatem operante, & conſequenter habebit veram & propriam rationem Sacramenti novæ legis.

§. II.

Solvuntur objectiones hæreticorum.

11. Contra iſtam concluſionem & veritatem catholicam objiciunt primò Sectarii: Sacramentum verè & propriè ſumptum, ex verbo & elemento aliquo conſtare debet, juxta illud Auguſtini Tract. 80. in Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum:* Sed in ordinatione Eccleſiaſtica nullum applicatur elementum: Ergo illa non eſt verè & propriè Sacramentum.

12. Verùm huic argumento jam alibi reſpondimus, quod ſi ſermo ſit de elemento ſtrictè ſumpto, falſa eſt Major univerſaliter ſumpta; panis enim & vinum, quæ ſunt materia Sacramenti Eucharistiæ, non ſunt elementa propriè dicta: ſi autem elementum accipiatur pro quolibet ſenſibili, dico illud in Ordine, æquè ac in aliis ſacramentis, reperiri, utpotè cùm ordinatio fiat vel per manuum impoſitionem, vel per traditionem alicujus rei ſenſibilis.

In Tractatu de Pœnitentia Diſp. 2.

13. Objiciunt ſecundò, neque ex Scriptura, neque ex Patribus oſtendi poſſe, Ordinem eſſe ſacramentum. Sed hoc quàm ſit à veritate alienum, patet ex dictis in prima & ſecunda probatione concluſionis, ubi plura Scripturæ & SS. Patrum teſtimonia in hujus veritatis confirmationem adduximus. His addi poteſt Dionyſius, qui cap. 5. de Eccleſiaſtica Hierarchia, tam clarè docet Ordinationem eſſe ſacramentum, ut Lutherus in libro de captivitate Babylonica, cap. *de Ordine*, id negare nequiverit. Anacletus etiam, quintus à Petro ſummus Pontifex, Epiſt. 2. de unione Epiſcoporum ſic loquitur: *Omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu Sancto, cujus virtus inviſibilis ſacro Chriſmati eſt permixta &c.* Quibus verbis ſignificat, Epiſcopos ſanctificari per unctionem Chriſmaticam quâ conſecrantur, ſicindeque talem conſecrationem eſſe verè & propriè ſacramentum. Item Innocentius I. Auguſtini contemporaneus Epiſt. 2. cap. 3. cùm dixiſſet Clericos hæreticos ad Pœnitentiam receptos non debere ad priſtinas dignitates reſtitui, hujus reddens rationem: *Quoniam* (inquit) *ſcienter ab illis recipientes Baptiſma, non recipiunt Spiritum Sanctum, quia ipſi perfectionem ſpiritûs quam receperant, amiſerunt; nec dari eis plenitudinem poſſunt, quæ maximè in ordinationibus operatur.* Quibus verbis apertè declarat, in ordinationibus plenitudinem Spiritus ſancti, atque adeò gratiam ſanctificantem, communicari; quod haud dubiè ad ſacramenti effectum pertinet. Ex quibus liquet, quàm falsò loco citato affirmet Lutherus, ſolum Dionyſium citari poſſe ex antiquis ſcriptoribus, pro ſacramento Ordinis.

14. Objiciunt tertiò: Omne ſacramentum ordinatur per ſe ad ſanctificationem ſuſcipientium: Atqui ordinatio per ſe ad ſanctificationem ſuſcipientium non ordinatur, ſed potiùs ad ſanctificationem aliorum: Ergo non eſt ſacramentum.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Omne ſacramentum ordinatur per ſe ad ſanctificationem ſuſcipientium, vel per ſe primò, vel per ſe ſecundò, concedo Majorem. Per ſe primò ſolùm, nego Majorem. Similiter diſtinguo Minorem: Ordinatio non ordinatur ad ſanctificationem ſuſcipientis, per ſe primò, concedo. Per ſe ſecundò, nego. Ordinatur enim per ſe ſecundò ad dignam adminiſtrationem ſacramentorum: digna autem adminiſtratio ſacramentorum eſſe non poteſt abſque gratia ſanctificante ipſum miniſtrum. Unde Ambroſius de dignitate Sacerdotali loquens, ait: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam.* Et Florentinum in Decreto Eugenii, cùm de Ordine loquitur: *Effectus* (inquit) *eſt augmentum gratiæ, ut quis ſit idoneus miniſter.*

15. Ex dictis colligitur primò, quod ſicut in aliis ſacramentis tria diſtingui ſolent, nempe id quod eſt ſacramentum tantùm, id quod eſt res tantùm, & id quod eſt res & ſacramentum ſimul; ita & in iſto hæc tria reperiuntur. Sacramentum tantùm eſt res externa & ſenſibilis ceremonia, quæ in ordinatione adhibetur. Res tantùm eſt gratia ſanctificans, quæ per illam confertur. Res & ſacramentum ſimul, eſt character, qui per rem externam, & ſenſibilem ſignificatur, & ſimul gratiam ſanctificantem ſignificat, ut in Tractatu de Sacramentis in communi declaravimus.

16. Colligitur ſecundò, Sacramentum Ordinis ſic poſſe definiri, ſeu deſcribi: Ordo ſeu Ordinatio eſt *ſacra ceremonia, quâ traditur poteſtas, ſpirituale aliquod miniſterium exercendi, ſimulque gratia ſanctificans ad illud ritè & convenienter obeundum.* Cujus definitionis particulæ ſatis perſpicuæ manent ex dictis, vel cum Magiſtro ſententiarum ſic poteſt breviùs definiri: *Ordo eſt ſignaculum quoddã, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato.* Quam definitionem refert & approbat S. Thomas hîc quæſt. 34. art. 2.

DISPUTATIO II.

De ſingulis Ordinibus in particulari.

Diſputatione præcedenti egimus de Ordine in communi, & ordinationem aliquã eſſe verè & propriè ſacramentum, oſtendimus; nunc de ſingulis Ordinibus in particulari diſſerendum eſt, ac declarandum, an ſeptem illi Ordines qui communiter recenſentur, ſint ſacramenta immediatè à Chriſto inſtituta; & quænam ſit ſingulorum Ordinum materia & forma.

ARTI.

Articulus I.

An ſeptem Ordines Eccleſiaſtici ſint verè & propriè Sacramenta?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

1. SUppono primò, Ordinem Eccleſiaſticum eſſe duplicem, alterum dignitatis ſeu juriſdictionis, ut Archidiaconatus, Epiſcopatus, Patriarchatus, Primatus, Papatus; alterum poteſtatis ſacrificio altaris miniſtrandi. Hic non agimus de priori Ordine, qui ad hierarchiam ſpectat, ſed de poſteriori, quo certi in Eccleſia initiantur miniſtri, qui à Chriſto poteſtatem accipiunt, Sacramenta fidelibus miniſtrandi. Etenim ut diſcurrit S.Thomas hîc quæſt.34. art.1. *Deus ſua opera in ſui ſimilitudinem perducere voluit, quantum poſſibile fuit, ut perfecta eſſent, & per ea cognoſci poſſet. Et ideò ut in ſuis operibus repreſentaretur, non ſolùm ſecundùm quod in ſe eſt, ſed etiam ſecundùm quod aliis influit, hanc legem naturalem impoſuit omnibus, ut ultima per media reducerentur & perficerentur, & media per prima, ut Dionyſius* (Cap. 5. Eccleſ. Hier.) *dicit. Et ideò ut iſta pulchritudo Eccleſiæ non deeſſet, poſuit ordinem in ea, ut quidam aliis Sacramenta traderent, ſuo modo in hoc Deo aſſimilati, quaſi Deo cooperantes, ſicut & in corpore naturali quædam membra aliis influunt.* Hinc in Concilio Tridétino ſeſſ.23.cap.2.conſentaneum fuiſſe aſtruitur, *ut in Eccleſia ordinatiſſima diſpoſitione, plures & diverſi eſſent Ordines, qui Sacerdotio deſervirent.* Et cap.4. dicitur, *quòd ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè novi Teſtamenti Sacerdotes eſſe, aut omnes pari poteſtate ſpirituali prææditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Eccleſiaſticam Hierarchiam, quæ eſt ut caſtrorum acies ordinata, confundere.*

2. Suppono ſecundò cum eodem Doctore Angelico hîc quæſt.37. art.1. quod *Ordinum multitudo eſt inducta in Eccleſia propter tria. Primò quidem propter DEI ſapientiam, commendandam, quæ in diſtinctione rerum ordinata maximè relucet, tam in naturalibus, quàm in ſpiritualibus: Quod ſignificatur in hoc quod Regina Saba videns ordinem miniſtrantium Salomoni, non habebat ultra ſpiritum, deficiens in admiratione ſapientiæ illius. Secundò, ad ſubveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia quæ ad divina myſteria pertinebant, expleri, ſine magno gravamine; & ideò diſtinguuntur Ordines diverſi ad diverſa officia. Tertiò, ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diverſis officiis diſtribuuntur, ut omnes ſint Dei cooperatores, quo nihil eſt divinius, ut Dionyſius dicit.* (Cap. 3. de Eccl. Hierar.)

3. Suppono tertiò, ſeptem dari Ordines Eccleſiaſticos, videlicet Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Primò, quia hoc declaravit Tridentinum ſeſſ.23. cap.2. Secundò, quia antiqui Patres horum omnium expreſſam faciunt mentionem. Nam Ignatius Martyr Apoſtolorum Diſcipulus, in Epiſtola ad Antiochenos, in Bibliotheca Patrum ordine duodecima, ita concludit: *Saluto ſanctum Presbyterorum collegium: Saluto ſacros Diaconos: ſaluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Janitores, laborantes,* (qui curam habebant mortuos ſepeliendi) *Exor-*

A *ciſtas.* Item Cornelius Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, hæc ſcribit: *In hac Eccleſia Catholica non ignorabas Presbyteros eſſe quadragintaſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta duos, Exorciſtas, & Lectores unà cum Oſtiariis quinquaginta duos.* Similiter in Concilio Carthaginenſi quarto, horum omnium Ordinum materiæ, & formæ, ac officia deſignantur. Demum Clemens Romanus lib. 8. conſtitutionum cap. 26. meminit Lectoratûs & Exorciſtatûs. Cur autem non aliorum duorum, rationem aſſignat S. Thomas hîc quæſt.37. art. 2.ad 2. quia nimirum in primitiva Eccleſia, propter penuriam perſonarum, horum inferiorum Ordinum miniſteria committebantur Diaconis, in quibus omnium inferiorum Ordinum poteſta-
B tes continentur. Ampliatâ verò poſtea Eccleſiâ, ampliatus eſt cum ipſa cultus divinus, ac proinde quæ implicitè gerebantur ab uno ordinato, explicitè exercentur à multis. Tertiò, quia ut in corpore ejuſdem articuli egregiè diſcurrit S. Thomas, tot debent eſſe Ordines in Eccleſia, quot ſunt ſpecialia miniſteria exercenda circa illud quod omnium eſt auguſtiſſimum in ea, nimirum Sacramentum Euchariſtiæ: Illa autem ſunt ſeptem, videlicet miniſterium ad Euchariſtiam conſecrandam, & hoc eſt Sacerdotum; miniſterium ad Euchariſtiam diſpenſandam, ejuſque materiam Sacerdoti proximè tradendam, & hoc eſt Diaconorum; miniſterium ad parandam mate-
C riam in vaſis ſacris, & hoc eſt Subdiaconorum; vel in vaſis non ſacris, eamque præſtandam Subdiacono, & hoc eſt Acolytorum; miniſterium ad arcendum eos qui neque ſunt etiam remotè, neque fieri volunt, capaces ſuſcipiendi Euchariſtiam, ſcilicet infideles, & hoc eſt miniſterium Oſtiariorum; miniſterium ad inſtruendum eos qui volunt fieri capaces, quales ſunt Catechumeni, & hoc eſt miniſterium Lectoris; denique miniſterium ad removendum impedimentum quod aliqui, etiam ſufficienter inſtructi, habent ex Dæmonis poteſtate, quales ſunt energumeni, & hoc
D eſt miniſterium Exorciſtarum. Aliqui præter hos ſeptem Ordines ab omnibus receptos, alios duos numerant, nempe tonſuram clericalem, quam *Pſalmiſtatum* vocant, & Epiſcopatum, quem volunt eſſe Ordinem diverſum à Sacerdotio. Sed de hoc infrà dicemus.

Suppono quartò, horum ſeptem Ordinum, tres priores propter excellentiam vocari majores, atq; etiam ſacros, eò quòd proximiùs ad Euchariſtiam, ob quam Ordines inſtituti ſunt, accedant, & votum caſtitatis annexum habeant; alios verò non ſacros & minores appellari; vel quia non habent ſolemne votum caſtitatis annexum; vel quia nō habent aliquem actum circa rem ſacram, ſicut tres priores; Presbyteratus, circa corpus & ſanguinem Chriſti conficiendum & offerendum; 4.
E Diaconatus, circa Chriſti ſanguinem populo diſpenſandum; Subdiaconatus, circa vaſa ſacra tangenda. Quanquam, ut rectè notat S. Thomas quæſt. citatâ art.3. ſi Ordo ſecundùm ſe ſpectetur, etiam Minores dici poſſunt ſacri, quia etiam ordinantur ad ſacrandam animam, per gratiam & characterem, quæ in anima cauſant.

Demum, ut certum & ab omnibus Theologis receptum ſupponimus, Ordinem ſaltem Sacerdotalem eſſe verè & propriè Sacramentum. Id enim in Concilio Tridentino ſeſſ. 23. Canone 2. & cap. 1. definitum fuit, ſequiturque neceſſariò ex dictis diſp. præcedenti; ſi enim aliqua ordinatio Eccleſiaſtica ſit verè & propriè Sacramentum, 5.

cùm Ordo Sacerdotalis ſit omnium potiſſimus, & finis ad quem omnes alii inferiores referuntur, certum eſſe debet, illud eſſe propriè Sacramentum. Sed de aliis inferioribus diſſentio eſt inter Authores. Durandus enim & Cajetanus volunt, nullam ordinationem inferiorem Presbyteratu, eſſe verum Sacramentum. Hugo à S. Victore, Magiſter ſententiarum, Gratianus, & aliqui alii, fatentur quidem Diaconatum eſſe Sacramentum, ſed hoc negant de Subdiaconatu, & quatuor Minoribus. Denique Navarrus, Michaël de Medina, Dominicus Soto, Vazquez & Martinonus, admittunt etiam Subdiaconatum eſſe Sacramentum, ſed de quatuor Minoribus id negant. Alii demum, tam domeſtici, quàm extranei, volunt omnes Ordines Minores atque Majores eſſe Sacramenta. Unde ſit

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

6. Dico primò, Diaconatum eſſe verum Sacramentum, à Chriſto inſtitutum.

Hæc concluſio ita videtur certa, ut oppoſita ad minus temeraria ſit, colligitur enim manifeſtè ex Tridentino ſeſſ. 23. Can. 6. ubi ſub anathemate damnat eum qui dixerit, *in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam divinâ ordinatione inſtitutam.* Ex hoc enim Canone liquet, Hierarchiam Eccleſiaſticam à Chriſto inſtitutam, conſtare non ſolùm Epiſcopis & Presbyteris, ſed etiam miniſtris: At per miniſtros, Diaconi ſaltem veniunt intelligendi; Tum quia Diaconi ordine ſunt proximi Presbyteris, ut idem Concilium ibidem c. 2. ait; Tum etiam, quia Paulus ſemper cum Epiſcopis & Presbyteris conjungit Diaconos, ut patet ad Philip. 1. *Cum Epiſcopis & Diaconibus*, & 1. ad Timoth. 3. ubi poſtquam deſcripſiſſet, qualis debeat eſſe Epiſcopus, idem ſtatim de Diaconibus ſubjungit: Ergo juxta Tridentinum, Diaconi ſunt à Chriſto inſtituti, ſicut & ipſa Hierarchia Eccleſiaſtica, quæ ex ipſis conſtat.

7. Poteſt inſuper probari concluſio hac ratione fundamentali. Signum ſenſibile cauſativum gratiæ ſanctificantis, eſt verũ Sacramentum à Chriſto inſtitutum: Sed Diaconatus eſt ſignum ſenſibile, gratiæ cauſativum: Ergo veram rationem Sacramenti habet. Major patet, Minor etiam quoad primam partem manifeſta eſt, Diaconatus enim habet ſenſibilem materiam, nempe manuum impoſitionem, & porrectionem libri Evangeliorum, & ſpecialem verborum formam, in Pontificali Romano præſcriptam, probatur vero quantùm ad ſecundam: Primo quia primi Diaconi fuerunt ab Apoſtolis ordinati per manuum impoſitionem Act. 6. Ad manuum impoſitio ordinativa Apoſtolorum conferebat Spiritum Sanctum: Ergo &c. Secundo, quia in Diaconi ordinatione unà cum manuum impoſitione profert Epiſcopus hæc verba, *Accipe Spiritum Sanctum ad robur & ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus*: Atqui ex Tridentino ſeſſ. 23. Can. 4. hæc verba non fruſtra dicuntur ab Epiſcopo, quaſi per ea Spiritus Sancti gratia non verè conferatur, ſicut ipſa ſignificant: Ergo in ordinatione Diaconi confertur gratia. Unde Anaſtaſius II. in Epiſtola 2. ad Anaſtaſium Imperatorem cap. 7. aſſerit per ordinationem Sacerdotum ſive Levitarum, ſecundùm Canones factam, conferri gratiam Spiritus Sancti. Idque officio Diaconi valde conveniens eſt, ordinatur enim ad officium valde ſacrum & ſanctum, ut nimirum evangelizet, & Sacerdoti inter celebrandum proximè aſſiſtat, & ex commiſſione ejuſdem, Euchariſtiam adminiſtret; & ubi uſus eſt, Laïcis calicem ſanguinis Chriſti porrigat.

Addo quod Theodorus Balſamon, ad Canonem 36. Apoſtolorum, ait, *Diaconos ordinari quidem, id eſt characterem accipere, didicimus*: At ſi characterem accipiant Diaconi, non poteſt eorum ordinatio non eſſe verum ſacramentum: Ergo Diaconatus verè rationem ſacramenti habet. Unde D. Hieronymus contra Vigilantium cap. 1. Diaconatum expreſſè vocat *Sacramentum Chriſti*; ibi enim reprehendens quoſdam Epiſcopos, quòd non ordinarent Diaconos, niſi priùs uxores duxiſſent, his verbis utitur: *Sacramenta non tribuunt &c.*

Dico ſecundò, etiam Subdiaconatum, imò & quatuor Minores Ordines, eſſe ſacramenta.

Probatur prima pars de Subdiaconatu, eadem ratione quâ præcedenti concluſione oſtendimus Diaconatum eſſe ſacramentum. Nam etiam Subdiaconatus eſt ſignum ſenſibile, cùm in ordinatione Subdiaconi, non minùs reperiatur ritus externus conſtans rebus & verbis, quàm in ordinatione Diaconi. Item Subdiaconatus cauſat gratiam ſanctificantem, ut conſtat ex Florentino in decreto Eugenii, ubi poſt aſſignatas materias, formas, & ordinarium Miniſtrum Diaconatûs & Subdiaconatûs, ſubdit, effectum hujus ſacramenti eſſe augmentum gratiæ: Ergo cenſet non ſolùm Diaconatum, ſed etiam Subdiaconatum, conferre gratiam ſanctificantem. Item patet ex forma conſecratoria Subdiaconi, aſſignata à Clemente lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 21. in qua ſic dicitur: *Tribue ei Spiritum Sanctum, ut vaſa ad miniſtrandum tibi facta, dignè attrectet.* Non dicitur enim dari Spiritus Sanctus, niſi detur gratia gratũ faciens. Quod etiam in ordinatione Subdiaconi character imprimatur, conſtabit ex mox dicendis in probatione ſecundæ partis. 8.

Probatur ergo ſecunda pars concluſionis, de quatuor Minoribus Ordinibus, ex Florentino citato; poſtquam enim dixit, Ordinem eſſe ſacramentum, & ejus materiam eſſe rem quæ traditur ab Epiſcopo in ordinatione, & formam, verba quibus res illa traditur, nominatimque id declaravit in ordine Sacerdotali, & in Diaconatu, & Subdiaconatu, ſubjungit, ſic etiam debere intelligi in reliquis Ordinibus, ac proinde cenſet, in illis etiam reperiri materiam & formam ſacramenti, ſubindeque & illos veram & propriam ſacramenti rationem habere, ſicut & alios. 9.

Probatur ſecundò eadem pars: Ordo imprimens characterem eſt verè & propriè ſacramentum: Sed quatuor Minores Ordines imprimunt characterem: Ergo ſunt verè & propriè ſacramenta. Major patet, nihil enim, præter ſacramentum, imprimit characterem ſpiritualem in anima. Minor probatur primò ex D. Thoma hîc quæſt. 35. art. 2. ubi quærit utrum in ſacramento Ordinis imprimatur character, quantùm ad omnes Ordines? Et concludit affirmativè. Verba ejus ſunt: *Reſpondeo dicendum quod circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod in ſolo Ordine Sacerdotali character imprimitur. Sed hoc non eſt verum, quia actum Diaconi nullus poteſt exercere licitè, niſi Diaconus, & ita quod habet aliquam ſpiritualem poteſtatem in diſpenſatione ſacramentorum, quam alii non habent. Et propter hoc alii dixerunt, quod in Sacris Ordinibus imprimitur chara-* 10.

character, non autem in Minoribus. Sed hoc nihil iterum eſt, quia per quemlibet Ordinem aliquis conſtituitur ſupra plebem in aliquo gradu poteſtatis ordinata ad ſacramentorum diſpenſationem. Unde cùm character ſit ſignum diſtinctivum ab aliis, oportet quod in omnibus character imprimatur, cujus etiam ſignum eſt, quod perpetuò manent, & nunquam iterantur. Et hæc eſt tertia opinio, quæ communior eſt. Quibus verbis S. Doctor, non ſolùm apertè docet, Minores Ordines inprimere characterem, ſed etiam rationem fundamentalem inſinuat, quâ id poteſt breviter ſuaderi. Quod eſt irreïterabile ex benedictione perfectiva & conſecratoria, imprimit characterem ſpiritualem: Sed quilibet ex quatuor Minoribus Ordinibus, ſemel ſuſceptus, eſt irreïterabilis; idque non ex benedictione tantùm extrinſecus deputante, ſicut prima tonſura, benedictio Abbatiſſarum, & alia ejuſmodi, ſed etiam perficiente & conſecrante: D. enim Dionyſius cap. 5. Eccleſ. hierarch. miniſtros etiam inferioribus ordinibus initiatos, τελειωμένος vocat, id eſt perfectos conſecratione miniſtro; nomen enim τελετὴ vim cõſecratoriam & pefectivam deſignat: Ergo quilibet ex quatuor Minoribus Ordinibus inprimit characterem.

11. Dices cum Vazque, conſecrationem Eccleſiæ, altaris, & calicis, nec non benedictionem veſtium ſacrarum eſſe irreïterabilem, & tamen non imprimere characterem.

Sed contra: Ideò conſecratio Eccleſiæ, & calicis, veſtiumque ſacrarum benedictio, non imprimit characterem, quia deputãtur ſolùm ad uſum, non verò ad aliquid reale & intrinſecum recipiendum aut agendum, quod excedat eorum virtutum.

12. Ex his inferes primò, Patrem Martinonum, affirmantem Subdiaconatum eſſe verum ſacramentum, ob authoritatem Doctorum, præcipuè verò D. Thom, & negantem quatuor Minores Ordines veram ſacramenti rationem habere, minùs cohærenter loqui & ſcribere; cùm juxta D. Thomam ſuprà relatum, non minùs Ordines Minores, quàm Majores, imprimant characterem (qui eſt proprius ſacramentorum effectus) eò quòd non minùs illi quàm iſti ſemel ſuſcepti iterari non poſſint; imò omnes Ordines ſint unum Ordinis ſacramentum, ut idem S. Doctor ait quæſt. 57. art. 1. ad 2.

13. Inferes ſecundò, non minùs Ordines Minores, quàm Majores, fuiſſe à Chriſto immediatè inſtitutos; cùm ſolùs Chriſtus ſit Author omnium Sacramentorum, nec poteſtatem reliquerit Eccleſiæ inſtituendi ſacramenta, ut in Tractatu de Sacramentis in communi oſtenſum eſt, & definitur in Tridentino ſeſſ. 7. Canone 1. his verbis: *Si quis dixerit ſacramenta nova legis non fuiſſe omnia à Chriſto inſtituta, anathema ſit.*

Diſp. 5. art. 1.

Addo ex Auguſtino Epiſt. 118. Quod fuit in Eccleſia ſemper obſervatum, cujus obſervationis initium ignoratur, cenſetur originem duxiſſe ab Apoſtolis, qui à Chriſto edocti, illud Eccleſiæ ſervandam tradiderunt: At Minorum Ordinum uſus, ſemper fuit ab Eccleſia ſervatus, à temporibus ipſius Chriſti; nam de illis fit expreſſa mentio in canone quarto, quinto, & ſexto Apoſtolorum. D. Etiam Clemens, Diſcipulus Beati Petri, & S. Ignatius, Diſcipulus D. Ioannis, de iſtis ordinibus loquuntur, primus libro 8. conſtitutionum Apoſtolicarum, alter verò in Epiſtola ad Antiochenos, ut in tertia ſuppoſitione oſtenſum eſt. Idem D. Hieronymus in argumento ſuper primam Epiſtolam ad Theſſalonicenſes, dicit Epiſtolam illam fuiſſe miſſam per Oneum Acolytum, unde præſupponit Ordinem illum fuiſſe temporibus Apoſtolorum. Demum Tridentinum ſeſſione 23. cap. 2. ait: *Ab ipſo Eccleſiæ initio horum ordinum nomina, & uniuſcujuſque propria miniſteria fuiſſe cognoſcuntur:* Ergo non illi ab Eccleſia, ſed ab ipſo Chriſto immediatè inſtituti ſunt.

§ III.

Solvuntur objectiones.

14. OBjicies primò contra primam concluſionem: S. Anacletus Epiſt. 3. cap. 2. in fine docet Diaconatum, & reliquos ordines inferiores, non fuiſſe à Chriſto inſtitutos, & conſequenter non eſſe ſacramenta. Sic enim ait de Epiſcopatu & Sacerdotio loquens: *Ampliùs quam iſti duo ordines Sacerdotum, nobis nec à Deo collati ſunt, nec Apoſtoli docuerunt.* Idem aſſerit Damaſcenus Epiſt. 5. his verbis: *Non ampliùs quàm duo ordines inter Diſcipulos Domini eſſe cognovimus, id eſt duodecim Apoſtolorum & ſeptuaginta Diſcipulorum.* Similiter Cyprianus lib 2. Epiſt. 9. docet, Diaconos non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis, inſtitutos eſſe: Ergo Diaconatus non eſt ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

15. Confirmatur primò, quia videntur Diaconi ex occaſione quadam inſtituti, nimirum ob murmur Græcorum, & ſolo miniſterio menſarum addicti, ut patet Act. 6.

Confirmatur ſecundò: Omne ſacramentum novæ legis conſtat certâ materiâ & formâ à Chriſto præſcriptâ: At Diaconatus nullam habet certam materiam vel formam, nunc enim pro materia habet librum Evangeliorum, cum proportionata forma ſibi reſpondente; tempore verò Apoſtolorum, pro materia habebat manuum impoſitionem, pro forma verò verba aliqua deprecatoria, ut conſtat ex Clemente lib. 8. Conſtit. cap. 17. 18. & 21. ubi ſic dicitur: *Ego Philippus conſtituo ut Diaconum ordines, Epiſcope, imponendo ei manus, præſentibus Presbyteris, & Diaconis, & precando ei dicas: Deus omnipotens exaudi orationem noſtram, & oſtende faciem tuam ſuper nunc ſervum tuum electum tibi ad miniſterium* &c. Ergo Diaconatus non eſt ſacramentum novæ legis à Chriſto inſtitutum, ſed duntaxat aliquod miniſterium, ab Eccleſia præceptum & ordinatum.

16. Ad objectionem Reſpondeo, Anacletum loco citato non loqui de omnibus ordinibus à Chriſto inſtitutis, ſed ſolùm de ordinibus Sacerdotii, ita ut ſenſus propoſitionis ejus ſit iſte. Duo ſolùm ordines Sacerdotii, nempe Presbyteratus & Epiſcopatus, reliquit nobis Deus, & Apoſtoli docuerunt; loquitur enim contra illos, qui Primates, ſeu Patriarchas, in altiori ordine ponebant, quàm Epiſcopos, & ait: *Ordo Sacerdotum, fratres, bipartitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari*; idque confirmat ex eo quod Chriſtus ſolùm elegit duodecim Apoſtolos, quibus Epiſcopi reſpondent, ſexaginta Diſcipulos, quibus ſucceſſerunt Sacerdotes. Deinde concludit: *Ampliùs quàm iſti ordines Sacerdotum nec à Deo collati ſunt, nec Apoſtoli docuerunt.* In quo etiam ſenſu Damaſus Epiſtola citata duos tantum ordines, ſcilicet Sacerdotum, agnoſcit, agens contra Chorepiſcopos, qui ſe me-

medios faciebant inter Epiſcopos & Presbyteros, ſubindeque tertium Sacerdotum ordinem medium fingebant. Unde de illis ait: *Si nec Epiſcopi ſunt, & pluſquam Preſbyteros eſſe ambiunt, per quod oſtium intrabunt, cùm hi tantùm duo Ordines* (Sacerdotum) *in Eccleſia legantur?*

Ad Cyprianum dico, ipſum tantum velle, Chriſtum non ordinaſſe per ſeipſum Diaconos, ſicut ordinavit Epiſcopos & Sacerdotes, ſed tantùm commiſiſſe Epiſcopis, ut Diaconos ordinarent. Ex quo non ſequitur, Chriſtum non inſtituiſſe hoc ſacramentum, nam etiam Chriſtus nullum confirmavit, & tamen Sacramentum Confirmationis inſtituit.

17. Ad primam confirmationem reſpondeo, ex occaſione quidem ordinatos fuiſſe primos Diaconos, ſed non ex occaſione inventum eſſe ordinem Diaconorum, ſed à Chriſto inſtitutum. Falſum verò eſt quod ſubjungitur, nempe Diaconos fuiſſe ab Apoſtolis electos, ſolùm ad miniſtrandum menſis fidelium; conſtat enim ex Clemente ſuprà citato, ex Anacleto Epiſt. 1. cap. 2. & ex Iuſtino Apologiâ 2. in fine, atque ex omnibus antiquis Authoribus, Diaconos eſſe miniſtros altaris, & Sacerdoti ſacrificanti immediatè aſſiſtere. Unde Dionyſius cap. 3. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ poſt enarratas functiones Minorum Ordinum, ſubdit: *Qui verò ipſius Ordinis principes ſunt, unà cum Sacerdotibus ſanctum panem, & benedictionis calicem ſacroſanctis altaribus imponunt.* Et Ambroſius 2. Officiorum cap. 41. refert verba S. Laurentii ad Sixtum Papam: *Experire certè utrum idoneum, miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.* Legitur etiam Act. 8. quod Philippus unus ex ſeptem primis Diaconis non miniſtrabat menſis, ſed prædicationi & Baptiſmo operam dabat. Addo cum Bellarmino quod initio naſcentis Eccleſiæ Diaconi non ſolùm conſtituti erant Hieroſolymis, ubi fideles convivebant, ut eis in menſa miniſtrarent, ſed etiam Philippis, Epheſi, & Cretæ, ut patet ex Epiſtolis Pauli ad Philippenſes, ad Timotheum & Titum; & tamen in illis civitatibus Chriſtiani non convivebant, ſubindeque ibi miniſtris menſarum opus non erat.

Ad ſecundam dicendum, Chriſtum determinaſſe ſolùm quantùm ad genus, materiam & formam ſacramenti Ordinis, earumque determinationem ſpecificam Eccleſiæ reliquiſſe, ut oſtendemus articulo ſequenti; ſubindeque initio naſcentis Eccleſiæ, quando liber Evangelicorum nondum ſcriptus erat, potuiſſe Apoſtolos per ſolam manuum impoſitionem, & verba deprecatoria à D. Clemente relata, ordinare Diaconos. De quo fuſiùs articulo ſequenti.

18. Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Subdiaconatus non erat olim ordo ſacer, ſed poſtea ſactus eſt à Pontificibus, ut ex Canone *Nullus in Epiſcopum* diſt. 60. probat Innocentius III. c. *A multis*, de ætate & qualitate ordinandorum: Ergo non eſt verum Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ſed duntaxat aliquod officium ſeu miniſterium ab Eccleſia introductum.

Confirmatur: Subdiaconatus non ſemper in tota Eccleſia habitus fuit neceſſarius, ut per illum
19. ad Majores Ordines, & ad ſupremum, qui eſt Epiſcopatus, aſcenderetur. Nam in Concilio Sardicenſi, Can. 13. ſic habetur: *Si quis voluerit fieri Epiſcopus, non priùs conſtituatur, quam Lectoris, & Diaconi & Presbyteri miniſterium peregerit & ita per ſingulos gradus, ſi æſtimatus fuerit dignus,*

A. *aſcendat ad culmen Epiſcopatûs.* Cujus rei exempla non pauca de SS Chryſoſtomo, Eutichyo Patriarcha Conſtantinopolitano, Cæſario Epiſcopo Arelatenſi, & aliis multis ſic ordinatis, non præmiſſo Subdiaconatu, referunt Petrus Arcudius lib. 6. de Sac. cap 9. columnâ 10. & Ioannes Morinus Congregationis Oratorii Presbyter, in libro de ſacris Eccleſiæ ordinationibus, parte 3. Exercitatione 11. cap. 2. Atqui ſi Subdiaconatus fuiſſet ordo à Chriſto inſtitutus, non fuiſſet omiſſus ab Eccleſia, cùm juxta Chriſti inſtitutionem, per Sacramentales ordines inferiores aſcendendum ſit quaſi per gradus ad ſuperiores: Ergo Subdiaconatus non eſt Sacramentum. Hoc argumentum proponit Mar-
B. tinonus hic diſp. 66. ſect. 2. illudque inſolutum relinquit; eoque convictus, probabilem cenſet eorum ſententiam, qui Subdiaconatum non eſſe Sacramentum aſſerunt.

Confirmatur ampliùs: Subdiaconi poterant 20.
ordinari à Chorepiſcopis, ut patet ex concilio Antiocheno cap 10. At Chorepiſcopi erant ſimplices Presbyteri, qui Ordinis Sacramentum conferre non poſſunt; ut aſſerit S. Damaſus Epiſt. 5. ſuprà citatâ: Ergo Subdiaconatus non eſt Sacramentum Ordinis.

Ad objectionem reſpondeo primo, dato Ante- 21.
cedente, negando conſequentiam, non enim idē eſt ordo ſacer & Sacramentum; nam Ordines Mi-
C. nores ſunt Sacramenta, ut ſuprà oſtenſum eſt, & tamen non vocantur Ordines.

Secundò dico, Majores Ordines duplici titulo vocari ſacros; nimirum quia proximiùs accedunt ad Euchariſtiam, ob quam omnes Ordines inſtituti ſunt; & quia votum ſolemne caſtitatis annexum habent. Quamvis ergo Subdiaconatus ab initio non fuerit ordo ſacer hoc ſecundo titulo, quia in primitiva Eccleſia Subdiaconi non tenebantur ſervare continentiam; ſemper tamen primo modo ſeu titulo fuit Ordo ſacer, quia ſemper proximiùs acceſſit ad Euchariſtiam, quàm alii Ordines Minores.

Ad primam confirmationem, inprimis dico, 22.
D. argumentum illud nimis probare & ab omnibus Theologis ſolvendum eſſe; cenſent enim omnes Theologi contra Durandum, Diaconatum eſſe Sacramentum, & oppoſitam ſententiam ut erroneam & temerariam rejiciunt; & tamen Diaconatus non ſemper in tota Eccleſia habitus fuit neceſſarius, ut per illum ad Sacerdotium & Epiſcopatum aſcenderetur; plura enim ex Antiquorum teſtimoniis refert Morinus loco citato ſanctorum exempla, qui, omiſſo Diaconato, ad Presbyteratum & Epiſcopatum promoti fuere in primitiva Eccleſia. Id nominatim eſſerit de ſancto Auſtregeſilo, Bituricenſi Archiepiſcopo, *in cujus ordinatione* (inquit) *Diaconatus omiſſus eſt; prætermiſſis enim omnibus Minoribus, ſi Lectoratum ex-*
E. *cipias, Subdiaconus factus eſt; deinde omiſſo Diaconatu, Presbyter, ut refert Author antiquus apud Surium 20. Maij, his verbis: Abiit Auſtregeſilus Antiſiodorum, & à Beato Annario Epiſcopo, decisâ cæſarie, Clericus effectus eſt, & ordinatus Subdiaconus. Deinde ad memoratum Ætherenum profectus eſt, qui jam Lugduni factus Epiſcopus, cùm ingenti gaudio humaniſſimè excepit, Presbyterumque, & Abbatem B. Niceris Epiſcopi & Confeſſoris ordinavit.*

Reſpondeo ſecundò, ſi vera ſint ea exempla, 23.
quæ prædicti Authores referunt, Chriſtum diſpenſaſſe in primitiva Eccleſia, ut non præmiſſis ordinibus inferioribus, & Subdiaconatu, poſſet fieri

fieri aſcenſus ad Majores Ordines, & ad ſupremum, qui eſt Epiſcopatus, ob varias cauſas & neceſſitates tunc occurrentes. Idque neceſſariò tenentur dicere Adverſarii, ut ſalvent ordinationem B. Auſtregeſili, & aliorum, qui, omiſſo Diaconatu, ad Preſbyteratum & Epiſcopatum promoti ſunt, fuiſſe validam & legitimam. Unde mirum eſt, quod P. Martinonus, qui cum aliis Theologis cenſet, Diaconatum eſſe Sacramentum, id neget de Subdiaconatu, vel ſaltem probabile exiſtimet, ipſum non eſſe Sacramentum, eo ſolùm ductus fundamento, quòd Subdiaconatus non ſemper in tota Eccleſia habitus fuit neceſſarius, ut per illum ad Majores Ordines, & ad ſupremum, qui eſt Epiſcopatus, aſcenderetur. Si enim hoc argumentum valet, ſequeretur etiam Diaconatum non eſſe Sacramentum, cùm aliqui Sancti, omiſſo etiam Diaconatu, ad Sacerdotium & Epiſcopatum promoti fuerint; ut ſuprà citati Authores referunt, & variis exemplis oſtendunt.

Tertiò reſponderi poteſt, quod quando in vitis
24. aliquorum Sanctorum legitur, eos, omiſſis Ordinibus inferioribus, aſcendiſſe ad ſuperiores, hoc nō debet intelligi de omiſſione Ordinum inferiorum, quantùm ad receptionem characteris, ſed ſolùm quoad exercitium & miniſterium; interdum enim in primitiva Eccleſia aliqui viri ſancti, ad Sacerdotium, vel Epiſcopatum promovebantur, antequam Minorum Ordinum, & Diaconatûs ac Subdiaconatûs miniſteria & officia exercere potuiſſent, quia tunc aliquarum Eccleſiarum neceſſitas id exigebat. Ex quo facilè intelliges canonem Concilii Sardicenſis ſuprà relatum; in eò enim non permittitur, ut quis fiat Epiſcopus, antequam Minores Ordines & Subdiaconatum ſuſceperit, ſed ſolùm antequam in eorum Ordinum miniſteriis ſeſe exercuerit, ut conſtat ex ipſis verbis canonis, in quo ſic dicitur: *Si quis voluerit fieri Epiſcopus, non priùs conſtituatur, quàm Lectoris, & Diaconi, & Presbyteri miniſterium peregerit, &c.*

Ad ſecundam confirmationem dicendum cum
25. Bellarmino, duo fuiſſe genera Chorepiſcoporum, aliqui enim erant veri Epiſcopi, & erant quales nunc ſunt Suffraganei, qui ſunt Epiſcopi titulares aliarum Eccleſiarum, & de his loquitur Concilium Antiochenum, dum ait, Subdiaconos poſſe à Chorepiſcopis ordinari. Alii verò erant ſolùm Presbyteri, qui tanquam vicarii Epiſcopi, in oppidis majoribus & muratis morabantur; & ab his negat Damaſus Epiſt. 4. poſſe ordinari Subdiaconos.

Objicies tertiò: Quando plures actiones ordi-
26. nantur ad unum aliquem effectum ſpiritualem, illa ſola habet rationem veri Sacramenti, quæ talem effectum attingit, ut patet in Baptiſmo, Exorciſmo, & Catechiſmo; ſolus enim Baptiſmus eſt Sacramentum, quia ſolus attingit ſpiritualem regenerationem; aliæ verò actiones, ſunt tantùm Sacramentalia, ſive diſpoſitiones: Sed præter Ordinem Sacerdotalem nullus alius attingit effectum principalem Sacramenti Ordinis, qui eſt conficere corpus Chriſti: Ergo nullus alius eſt Sacramentum Ordinis propriè dictum.

27. Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Si plures illæ actiones nihil aliud habeant quàm diſponere, nec ſpecialem ac ſpiritualem effectum, nempe gratiam ſanctificantem, in anima producant, ut contingit in Catechiſmo & Exorciſmo, concedo Majorem. Si præter illam diſpoſitionem, ſpecialem ac ſpiritualem effectum, nimirum gratiam in

A anima producant, nego Majorem. Quamvis autem Ordines Sacerdotio inferiores, non attingant productionem Euchariſtiæ, ſed ad illam tantùm diſponant, cauſant tamen duplicem effectum ſpecialem ac ſpiritualem in anima, gratiam ſcilicet & characterem, in genere cauſæ efficientis inſtrumentalis, ſubindeque ſunt verè & propriè Sacramenta.

Dices, Operationes quas exercent Diaconus & 28.
Subdiaconus, vel quatuor Minoribus initiati, ſunt mere naturales, ut cantare Epiſtolam, vel Evangelium, deferre vaſa ſacra ad altare, portas templi claudere & reſerrare, aquam & vinum porrigere
B &c. Ergo ad eas exercendas non eſt opus peculiari gratiâ & habilitate, conferendi per Ordines Sacerdotio inferiores.

Reſpondeo quod licèt actiones illæ materialiter, conſideratæ, ſint merè naturales, ut tamē ſunt ſacræ ceremoniæ, ad ſolemniorem ſacrificii celebrationem ordinatæ, ſunt quodammodo ſupernaturales; unde ut ad tam altiſſimum munus & finem dirigantur, requiritur ſpecialis gratia & character, vel ut ait Florentinum, ut Ordinatus per gratiam ſuſceptam fiat idoneus miniſter.

Objicies quartò cum Martinono & Vazque: 29.
Magna fuit in Eccleſia à tempore Apoſtolorum
C circa Minores Ordines varietas: At nequit in Sacramentis à Chriſto inſtitutis varietas eſſe, cùm non ſubjaceant Eccleſiæ poteſtati: Ergo Minores Ordines non ſunt Sacramenta à Chriſto inſtituta. Major probatur, nam tempore Apoſtolorum, præter quatuor Minores Ordines, erant alii duo, nempe Ordo Cantorum, ut colligitur ex Canone 27. Apoſtolorum, & Ordo laborantium ſeu Foſſorum, qui ad fidelium corpora humanda deſtinabantur, ut conſtat ex Ignatio in Epiſtola ad Antiochenos, ubi ſic ait: *Saluto ſanctum Presbyterorum collegium: ſaluto ſacros Diaconus: ſaluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorciſtas.* Econtra neque Apoſtoli, neque Patres ipſorum temporibus proxi-
D mi, ullam Acolytatûs mentionem fecerunt, neque à Græcis hic ordo admittitur, ut Arcudius & Morinus ſuprà citati affirmant. Demum Exorciſtatus tempore Apoſtolorum non numerabatur inter Ordines, ſed inter gratias gratis datas, ut patet ex Clemente lib. 8. conſt. cap. 26. ubi hæc ſcribit: *Exorciſta non fit ordinatione: certare enim pro præmio Exorciſta, liberæ voluntatis eſt, ac Dei gratia per Chriſtum, & adventum Spiritus ſancti. Siquidem qui gratiam ſanitatum accipit, per revelationem declaratur à Deo, cùm gratia quæ in eo eſt, omnibus eſt manifeſta.*

Reſpondeo quòd licèt fuerit in Eccleſia à tem- 30.
E pore Apoſtolorum varietas aliqua accidentalis circa Minores Ordines, nulla tamen fuit circa eos mutatio ſeu varietas ſubſtantialis. Nam ut ait Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 2. *Ab ipſo Eccleſiæ initio horum Ordinum nomina, & uniuſcujuſque propria miniſteria fuiſſe cognoſcuntur.* Ad primam verò probationem in contrarium, nego officium Cantoris tempore Apoſtolorum fuiſſe Ordinem diſtinctum ab illis qui nunc ſunt; nam vel fuit idem Ordo cum Lectoratu, ut aliqui exiſtimant, quia nimirum Cantor modulando profert, quæ Lector planâ voce pronunciat. Vel ut alii probabiliùs cenſent, non erat tunc temporis Ordo, ſed ſolùm diſpoſitio ad Ordines, uti nunc eſt prima tonſura, quæ cum pendeat ex mera inſtitutione Eccleſiæ, pro varietate temporum, variam potuit habere cæremoniam. Unde in primitiva Eccleſia,

officium

officium Cantoris, non ab Epiſcopo, ſed à ſola Preſbytero injungebatur, ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi IV. cap. 10. ubi ſic dicitur: *Pſalmiſta, id eſt Cantor, poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſolà juſſione Presbyteri, officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi Presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod corde credis, operibus comprobes.*

Ad ſecundam, nego à S. Ignatio officium laborantium inter Ordines Eccleſiaſticos connumerari: neque enim ex eo quod in ſua Epiſtola illos cum aliis ordinatis recenſet, rectè colligit[illegible] pariter clericali Ordine inſignitos fuiſſe [illegible] eos ſolum recenſeat ſalutandi gratiâ; ſicut & Paulus in ſuis Epiſtolis, cum Clericis ſæpe ſalutat alios qui Clerici non erant. Nec Patres de illo officio mentionem faciunt, ut de ſpeciali Ordine Clericali, ſed ut de inſigni operè miſericordiæ; quod fidelium defunctorum corporibus exhibetur. Quod ſi ab aliquibus Ordo appelletur, large nomen *Ordo* accipiunt. Quo pacto illud uſurpavit Hieronymus, vel Author Epiſtolæ ad Ruſticum Narboenſem: apud Hieronymum tomo 9. dum ait cap. 1. *Primus igitur in Clericis Foſſariorum ordo eſt, qui, in ſimilitudinem Tobiæ ſancti, ſepelire mortuos admonentur.*

Ad tertiam, nego Majorem, Cornelius enim Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum ſuprà citata, meminit quadraginta duo Acolytorum, qui ſuo tempore in Eccleſia Catholica erant. Et Hieronymus in primam Epiſtolam & Theſſalonicenſes, dicit Epiſtolam illam fuiſſe miſſam, per Oneum Acolytum, ſubindeque ſupponit Ordinem illum fuiſſe tempore Apoſtolorum, ut ſuprà dicebamus. Alii verò Patres rarò illius Ordinis mentionem fecerunt, quia in primitiva Eccleſia, propter perſonarum paucitatem & penuriam, officium Acolyti à Diaconis vel Subdiaconis, altari miniſtrantibus, ſuppleri ſolebat. Idem dicendum de Eccleſia Græca, ut enim refert Arcudius lib. 6. de Sacram. cap. 9. officium Exorciſtæ apud Græcos exercetur à Sacerdotibus; Acolyti à Subdiacono, vel à Lectore; & Oſtiarii, à Subdiacono.

Ad quartam dico, duplex Exorciſtarum genus fuiſſe in primitiva Eccleſia, alii enim fiebant ordinatione Epiſcopi, quo pacto S. Martinus à S. Hilario Exorciſta conſtitutus eſt; & de illis loquitur Cornelius Epiſtolâ ſuprà citatâ ad Fabium Antiochenum, cùm ait in Eccleſia Catholica ſuo tempore fuiſſe Exorciſtas quinquaginta duos. Alii verò Exorciſtæ dicebantur, ob gratiam gratis datã, & donum expellendi Dæmones ab energumenis, quod à Deo acceperant, & de iſtis loquitur Clemens, cùm ait lib. 8. Conſtit. *Exorciſta non fit ordinatione, ſed qui gratiam ſanitatum accipit, per relationem declaratur à Deo, &c.*

§ IV.

Solvitur alia objectio.

31\. CONtra præcedentes concluſiones aliud ſolet objici argumentum, quod poteſt ſic breviter proponi. Si non ſolum Sacerdotiũ, ſed etiam Diaconatus, & Subdiaconatus, necnon quatuor Minores Ordines, ſint Sacramenta, non erunt tantum ſeptem Sacramenta, ſed tredecim: At hoc eſt contra fidem, & expreſſam Tridentini definitionem: Ergo &c. Sequela Majoris probatur. Si quilibet Ordo eſt Sacramentum, Sacramentum Ordinis erit aliqua ratio communis omnibus ſeptem Ordinibus: Sed multiplicato inferiori, debet neceſſariò multiplicari ſuperius: Ergo ſi quilibet Ordo eſt Sacramentum, non erunt tantùm ſeptem Sacramenta, ſed tredecim.

Reſpondent aliqui, non eſſe niſi ſeptem Sacramenta, quia Sacramentum Ordinis eſt unum unitate genericâ, continens ſub ſe ſeptem ſpecies.

32\. Sed contra: Licèt omnes homines ſint unum genere, non tamen cenſentur unus homo, aut animal unum. Item licèt Baptiſmus, Confirmatio, Eucbariſtia, Pœnitentia, &c. genericè conveniant in ratione Sacramenti, non poſſunt tamen dici unum Sacramentum: Ergo ſimiliter ex eo quod Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, & quatuor minores, genericè in ratione Sacramenti Ordinis conveniant, non poſſunt unum Sacramentum Ordinis appellari; aliunde ergo unitas Sacramenti Ordinis deſumi debet. Unde

33\. Reſpondent alii, quemlibet Ordinem eſſe Sacramentum incompletum tantum & partiale, ſubindeque ex omnibus ſimul ſumptis integrari unum completum & perfectum Sacramentum Ordinis; ſicut ex duplici ſpecie panis & vini ſimul ſumptâ, conſtituitur unum totale & integrum Sacramentum Euchariſtiæ, per modum perfecti convivii, & integræ refectionis ſpiritualis inſtitutum; quia quælibet ſpecies ſeorſim eſt tantùm Sacramentum partiale & incompletum.

Sed hæc ſolutio non placet, Tum quia D. Thomas hìc quæſt. 37. art. 1. ad 2. expreſsè negat Sacramentum Ordinis eſſe totum integrale. Tum etiam, quia Sacerdotium, cum inferiores Ordines eminenter contineat, ſe ſolo, & independenter ab aliis Ordinibus, eſt verum & completum Sacramentum Ordinis: Si autem ex Sacerdotio & aliis ordinibus inferioribus integraretur unum completum & perfectum Sacramentum Ordinis; ſolum Sacerdotium non poſſet dici Sacramentũ Ordinis completum & perfectum; ſicut in Eucbariſtia ſolæ ſpecies panis non dicuntur Sacramentum completum, quia non ſunt ſignum unius perfectæ & integræ refectionis ſpiritualis. Addo quod quilibet Ordo producit diſtinctã gratiam, & diſtinctum characterem: partes verò integrantes unum aliquod Sacramentum, non habent cauſare diſtinctam gratiam, cum unius Sacramenti non ſit niſi unus effectus; ut patet in Sacramento Extremæ-Unctionis, in quo, juxta communiorem & probabiliorem ſententiam, quælibet unctio & forma partialis, gradum aliquem gratiæ non producit, ſed ſola ultima unctio cauſat integrum ejus effectum; quia ante illam, Sacramentum non eſt completum & perfectum, ut Tractatu præcedenti oſtendimus.

34\. Melius ergo reſpondetur, quod licèt quilibet ex ſeptem Ordinibus ſit verum Sacramentum, eò quòd quilibet cauſat gratiam & characterem; nihilominus, quia omnes Ordines inferiores Sacerdotio, tendunt ad ipſum, ut ad principale miniſterium, & ad ritè & convenienter peragendam corporis Chriſti conſecrationem, ut ad finem ordinantur, ratione unitatis Ordinis quam inter ſe habent, & finis ad quem tendunt, unicum Ordinis Sacramentum dici poſſunt. Ex quo intelliges, Sacramentum Ordinis non eſſe totum integrale, vel univerſale, ſed potentiale, cujus hæc eſt natura, quòd totum ſecundum completam

tam rationem eſt in uno, in aliis verò eſt aliqua participatio ipſius; tota enim plenitudo hujus Sacramenti eſt in Sacerdotio, in aliis verò Ordinibus inferioribus eſt quædam participatio illius, major vel minor, ſecundùm quod magis vel minùs accedunt ad Sacerdotium, ut docet D. Thomas hîc quæſt. 37. art. 1. ad 2. In eo tamen differt ratio univerſalis Sacramenti Ordinis à toto potentiali, quòd ratio totius potentialis non prædicatur ſimpliciter de ſingulis inferioribus, v. g. pœnitentia, religio, & cæteræ partes potentiales juſtitiæ, non ſortiuntur ſimpliciter denominationem totius; at verò quilibet Ordo in particulari denominatur ſimpliciter Ordo & Sacramentum.

35 Quærunt hîc aliqui, an prima tonſura ſit Ordo & Sacramentum?

Reſpondeo negativè cum S. Thoma hîc quæſt. 40. art. 2. contra aliquos Canoniſtas, qui præter ſeptem Ordines ab omnibus receptos, alios duos numerant, nempe tonſuram clericalem, & Epiſcopatum. Rationem aſſignat S. Doctor, quia in omni Ordine veram Sacramenti rationem participante, aliqua ſpecialis & ſpiritualis poteſtas traditur ordinato: Atqui in prima tonſura nulla talis poteſtas traditur; non enim per eam Clerici deputantur ad aliqua divini cultûs officia, quæ à laicis exerceri non poſſint, ſed ſolùm ad divinas laudes decantandas, ad quod ſpecialis poteſtas non requiritur: Ergo tonſura Clericalis non eſt Ordo, ſed diſpoſitio quædam & præparatio congruentiſſima ad Ordines, vel ut loquitur S. Thomas, *præambulum ad Ordinem*.

36 Nec obſtat quòd Innocentius III. in cap. *Cùm contingat*, de ætate & qualitate ordinandorum, interrogatus, an Ordo Clericalis in tonſura conferatur? Reſpondeat affirmativè. Nam eo loco accipit Clericalem Ordinem, pro ſtatu quo tonſurati à laicis ſegregati, iis præeminent, non pro gradu peculiarem aliquam poteſtatem conferente.

Non obeſt etiam quòd tonſura ab Epiſcopo conferatur. Nam (præterquam quod multi Abbates habent poteſtatem tonſurandi, ut dicitur in 7. Synodo cap. 14. relata Can. *Quoniam videmus*, diſt. 69.) potuit Eccleſia ſtatuere, ut non niſi Epiſcopus, qui eſt Ordinum ordinarius Miniſter, eſſet etiam primæ tonſuræ, ut diſpoſitionis ad Ordines collator.

37 Variæ autem hujus ceremoniæ aſſignari ſolent rationes à SS. Patribus: Dionyſius enim cap. 6. de Eccleſiaſtica Hierarchia dicit, hac nudatione capitis ſignificari vitam puram & apertam, nullâque ſpecie fucatam, qualis Clericorum & Monachorum vita eſſe debet. Iſidorus lib. 2. de divinis officiis cap. 4. ait ideò tonderi Clericos, ut intelligant debere ſe curas ſuperfluas reſecare, quæ per crines, quæ ſunt ſuperflua quædam capitis excrementa, ſignificantur. Quam etiam rationem innuit Gregorius in moralibus dicens: *Caput tondere, nihil aliud eſt, quàm ſuperfluas cogitationes à mente reſecare*. Similem rationem aſſignat Concilium Triburienſe Can. 20. ubi dicit; *Clericus in hac vita radi, ut ſolicitudinem corona Domini in capitibus ſuis gerant, quos & ſervos ſuos dici & eſſe voluit, ſortemque illorum ſe conſtituit, ſicut de illis ſcriptum eſt, Ego hereditas eorum, &c.* Addit S. Thomas hîc quæſt. 40. art. 1. *quod ea qui ad divina miniſteria applicantur, competit raſura, & tonſura, in modum coronæ, quia corona eſt ſignum regni & perfectionis, cum ſit circularis; illi autem qui divinis miniſteriis applicantur, adipiſcuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute eſſe debent.* Unde Ivo Carnotenſis tomo 10. Bibliothecæ Patrum, ſerm. de Sacrorum Ordinum excellentia, ad Clericos ait: *Ad hoc capillos in modum coronæ raditis, ut & regnum ſpirituale quo ceteris præeminetis, tali figurâ oſtendatis, & curas mortalis illecebras frequenter redeuntes ſic amputetis de corde, ſicut crines frequenter reſurgentes abraditis de capite.* Demum Germ[illegible] Patriarcha Conſtantinopolitanus, in t[illegible] erum Eccleſiaſticarum, & Venerabilis P[illegible] 5. Hiſtoriæ Anglorum cap. 22. dicunt, coronam fieri Clericis, ad exprimendam imaginem ſpineæ coronæ Chriſti Domini, & indicandum debere illos ejus patientiam imitari.

ARTICULUS II.

Quæ ſit ordinum ſingulorum materia & forma?

Hîc ſolùm agemus de materia & forma quatuor Minorum, & Subdiaconatûs; quia circa materiam & formam Diaconatûs, & Sacerdotii, gravis occurrit difficultas, articulo ſequenti diſcutienda & reſolvenda.

Dico ergo primò, materiam oſtiariatûs eſſe claves Eccleſiæ, quæ ab Epiſcopo traduntur; formam verò hæc verba, quæ ab illo proferuntur: *Sic agite quaſi Deo reddituri rationem, pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Materiam lectoratûs librum lectionum, quem lectionarium vocant; formam verò hæc verba Epiſcopi: *Accipite, & eſtote verbi Dei relatores &c.* Materiam exorciſtatûs librum in quo exorciſmi continentur; formam verò hæc verba Epiſcopi: *Accipite & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos ſive baptizatos, ſive catechumenos.* Materiam acolytatus eſſe contactum urceoli vacui; formam verò conſiſtere in his verbis: *Accipite Vrceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.* 38

Hæc concluſio, quoad tres priores partes, de oſtiariatu, exorciſtatu, & lectoratu, eſt communis inter Theologos, & expreſsè habetur in Pontificali Romano, quod citat Concilium Florentinum in decreto Eugenii. Quantùm verò ad ultimam, quæ eſt de acolytatu, eſt levis aliqua controverſia inter Theologos: Richardus enim exiſtimat, ejus materiam conſiſtere in contactu candelabri, cui favere videtur Pontificale Romanum, juſſu Pii V. anno 1572. editum; ait enim in margine, characterem imprimi Acolyto in traditione cerei. Alii verò Theologi communiter cenſent, materiam Acolytatus eſſe urceolos, ſubindeque in eorum contactu, hujus Ordinis characterem imprimi. Idque expreſsè docet S. Thomas hîc quæſt. 37. art. 5. ad 6. his verbis: *Principalior actus Acolyti eſt quo miniſtrat in urceolo, quàm quo miniſtrat in candelabro; quamvis denominetur ab actu ſecundario, propter hoc quod eſt magis notus, & magis proprius ei; & ideò in traditione urceoli imprimitur Acolyto character, virtute verborum ab Epiſcopo prolatorum.* 39

Ratio etiam id ſuadet: Cùm enim omnes Ordines inferiores Sacerdotio, tendant ad ipſum, ut ad principale miniſterium, & ad rite & convenienter peragendam corporis Chriſti conſecrationem ordinentur, in Ordinibus habentibus plures actus ſeu officia, illud cenſetur præcipuum & eſſentiale, quod magis ſeu proximiùs ad 40

ad Euchariſtiam ordinatur ; unde cùm præparatio materiæ conſecrandæ magis ordinetur ad Euchariſtiam , quàm portatio cerei ad Evangelium, dicendum eſt , eſſentiam Ordinis Acolytatûs conſiſtere in traditione, non candelabri cum cereo, ſed urceoli vacui cum verbis formæ ipſi correſpondentis , ſubindeque in datione urceoli imprimi characterem. Idem cum proportione aſſerendum eſt de oſtiariatu , cùm enim ex duobus actibus in quibus ejus exercitium conſiſtit, nimirum convocare ad officium divinum, & aperire & claudere Eccleſiam , ut fideles interſint ſacrificio, & infideles , vel indigni, quales ſunt excommunicati , arceantur; iſte magis accedat ad miniſterium Sacramenti Euchariſtiæ, fatentur omnes, eſſentiam hujus ordinationis conſiſtere in traditione , non cimbali, ſed clavium Eccleſiæ, tanquam in materia, & in verbis quæ tradendo talem materiam dicit Epiſcopus, velut in forma. Unde reliqua quæ fiunt ab Archidiacono, ducente Oſtiarios ad fores Eccleſiæ , & campanarum funes tradente, non ſunt de eſſentia hujus Ordinis ; quia non traduntur ab Epiſcopo , ſed exercitium quoddam muneris dati Oſtiario.

41 Dico ſecundò , materia Subdiaconatus eſt contactus calicis vacui, & patenæ vacuæ; forma verò hæc verba: *Videte cujus miniſterium vobis traditur, ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis , ut Deo placere poſſitis.* Eſt contra aliquos, qui videntes formam aliis Sacramentis eſſentialem exprimi verbo imperativo, per illud verbum, *Accipite poteſtatem &c.* exiſtimarunt formam Subdiaconatus exprimi his verbis , quæ proferuntur etiam ab Epiſcopo : *Accipite poteſtatem cantandi Epiſtolam* , ſubindeque contactum libri Epiſtolarum eſſe materiam hujus Ordinis. Nihilominus cùm Concilium Florentinum expreſsè aſſerat materiam hujus Sacramenti eſſe contactum calicis vacui , & patenæ vacuæ; forma verò & materia debeant proportionem & ſimilitudinem habere, omnino tenendum eſt, formam Subdiaconatus conſiſtere in verbis ſupra dictis , quæ profert Epiſcopus , cùm calicem vacuum & patenam Subdiacono porrigit. Addo quod , cùm Ordinis Sacramentum conſiſtat in poteſtate exercendi actum ipſius principalem , & ex duobus actibus qui Subdiacono competunt , nempe legere Epiſtolam, & deferre calicem vacuum ad altare , Sacerdotique ſeu Diacono materiam Euchariſtiæ conſecrandam miniſtrare , potior ſit ſecundus, utpote vicinior miniſterio Sacerdotis , & conſecrationi Euchariſtiæ , inde eſt quod in traditione calicis vacui character Subdiacono imprimatur , ſubindeque forma Subdiaconatus conſiſtat in verbis illis , *Videte cujus miniſterium vobis traditur &c.* quæ tunc ab Epiſcopo proferuntur. Unde D. Thomas hic quæſt. 38. art. 1. ad 2. *Principalis actus Subdiaconi eſt in hoc quod cooperatur circa materiam Sacramenti, & ideo characterem accipit in hoc quod datur ei calix ab Epiſcopo.*

43 Dices, Diaconatus Ordo confertur , quando Epiſcopus tradit librum Evangeliorum ipſi ordinando dicens : *Accipe poteſtatem &c.* Ergo etiam character Subdiacono imprimitur, quando Epiſcopus tradit librum Epiſtolarum , ſub his verbis: *Accipe poteſtatem.*

Sed nego conſequentiam , tum quia argumentum a ſimili non valet in his quæ pendent ex inſtitutione: tum etiam, quia, ut rectè diſcurrit D. Thomas hic quæſt. 37. art. 5. ad 5. *Poteſtas Diaconi eſt media inter poteſtatem Subdiaconi & Sacerdotis. Sacerdos enim directè habet poteſtatem ſuper corpus Chriſti , Subdiaconus autem ſuper vaſa tantùm ; ſed Diaconus ſuper corpus Chriſti in vaſe contentum , unde ejus non eſt tangere corpus Chriſti, ſed portare corpus in patena , & diſpenſare ſanguinem cum calice ; & ideo ejus poteſtas ad actum principalem non potuit exprimi , nec per dationem vaſis tantùm , nec per dationem materiæ ; ſed exprimitur poteſtas ejus ad actum ſecundarium tantùm , in hoc quod datur ei liber Evangeliorum, & in hac poteſtate intelligitur alia. Et ideò in ipſa libri datione imprimitur character.*

Quæres, qualis contactus materiæ requiratur in ordinando? 43

Reſpondeo duas circa ejus quæſiti reſolutionem verſari celebres & probabiles ſententias. Quidam enim apud D. Thomam hic quæſt. 34. art. 5. in tertio argumento , putant non eſſe neceſſarium, ut ordinandus phyſicè contingat materiam, ſed ſufficere ut extenſione manuum oſtendat ſe eam ab ordinante acceptare, quod eſt moraliter eam contingere. Quam ſententiam in reſponſione argumenti admittit ut probabilem, eamque plures ex recentioribus Theologis & Caſuiſtis ſequuntur; alii verò phyſicum materiæ contactum in ordinando requirunt; & hæc ſententia tutior ac probabilior eſt , tum quia eſt communior , & in eam S. Doctor loco citato ut probabiliorem inclinat, dicens : *Ipſa verba formæ videntur oſtendere , quod tactus materiæ ſit de eſſentia ſacramenti, quia dicitur, Accipe hoc vel illud.* Tum etiam, quia aliàs materia non videtur ſufficienter ordinando applicari ; nam cùm hæc conſiſtat in re phyſica , videtur phyſicum contactum requirere. Et hoc confirmat ſolicitudo quam omnes prudentes hujus ſacramenti miniſtri adhibent, ut ordinandus phyſicè materiam tangat. Non eſt tamen neceſſarium, quod tangat proxime ſingula quæ pro materia offeruntur, ſed ſufficit quod in ordinatione Sacerdotis, verbi gratiâ, tangatur calix ſuppoſitus patenæ; neque magis neceſſarium eſt tangi hoſtiam ipſam, patenæ ſuperpoſitam ; quam vinum in calice contentum ; quod certè nullus ordinandorum tangit. Quod propter nullos ſcrupuloſiores notare obiter hic volui.

ARTICULUS III.

Vtrum manûs impoſitio ad ordinationem Sacerdotis & Diaconi eſſentialiter requiratur, vel ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum conſtituat?

PRo intelligentia & reſolutione hujus celebris quæſtionis, ſciendum eſt, in Eccleſia Latina ordinari Diaconum duplici ceremoniâ, quarum prima eſt impoſitio manuum Epiſcopi, cum hac verborum forma , *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, & ad reſiſtendum Diabolo & tentationibus ejus.* Poſterior eſt traditio libri Evangeliorum, cum prolatione horum verborum : *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei* &c. Similiter Sacerdos in Eccleſia Latina duplici ceremoniâ ordinatur , nempe porrectione in- 44

ſtrumen-

ſtrumentorum, id eſt patenæ, cum hoſtia ſuperpoſita, & calicis cùm vino, cum hac verborum forma: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium* &c. & impoſitione manum Epiſcopi ordinantis, quæ duplex eſt, una quæ fit initio ipſius ordinationis ſimul ab Epiſcopo & duobus Sacerdotibus; aliam quæ fit in fine Miſſæ, quando Epiſcopus ſuper caput Sacerdotis manus imponens ait: *Accipe Spiritum Sanctum: quorum remiſeris peccata, remittuntur eis*; & de iſta præcipuè eſt difficultas & controverſia inter Theologos, an ſit de eſſentia ordinationis Sacerdotalis, vel ceremonia omninò accidentalis? Nam D. Bonaventura, Durandus, Beccanus, & Arcudius, exiſtimant in ea totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum conſiſtere; & ſimiliter totam eſſentiam Diaconatûs ſitam eſſe in impoſitione manuum Epiſcopi, quæ fit ante traditionem libri Evengeliorum. Alij verò docent, tam porrectionem inſtrumentorum, quàm impoſitionem manuum eſſe de eſſentia utriuſque ordinationis, ſubindeque duas materias & duas formas partiales, ad illarum eſſentiam conſtituendam, admittunt. Ita Scotus, Bellarminus, Coninck, Henriques, & alij ex Recentioribus. Vazquez autem fatetur quidem totam eſſentiam Ordinis Diaconatûs conſiſtere præciſè in traditione libri Evangeliòrum, cum formula verborum ipſi correſpondente ſed docet impoſitionem manûs eſſe de eſſentia Ordinationis Sacerdotis. Demum Soto in 4. diſt. 24. art. 4. vult impoſitionem manûs eſſe ceremoniam omninò accidentalem. Alij verò ex noſtris Thomiſtis, ut Nugno & Candidus, concedunt quidem illam non eſſe de eſſentia ordinationis Sacerdotis & Diaconi; dicunt tamen eſſe de illius perfectione & integritate, eo ferè modo, quo ſatisfactio eſt de integritate ſacramenti pœnitentiæ, licet non ſit pars eſſentialis illius.

§. I.

Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur, & explicatur.

Dico primò, ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum correſpondente, conſtituit totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum, ſubindeque manuum impoſitio non eſt de illius eſſentia.

45 Prima pars probatur primò ex Florentino in Decreto Eugenij, ubi ſic dicitur: *Ordinis materia eſt illud per cujus traditionem confertur Ordo; ſicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino & patenæ cum pane porrectionem.* Et paulo poſt: *Forma Sacerdotij talis eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium.* Quibus verbis Concilium pro materia Presbyteratûs aſſignat tantùm porrectionem calicis cum vino, & patenæ cum pane: Ergo cenſet, manuum impoſitionem, nec totalem, nec partialem eſſe Ordinis Sacerdotalis materiam.

86 Probatur ſecundò ex Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. ubi Apoſtolos tunc *novi Teſtamenti Sacerdotes* conſtituiſſe Chriſtus dicitur, *cùm corpus & ſanguinem ſuum ut ſumerent tradidit, & eiſdem eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, ut Eccleſia ſemper intellexit.* At horum verborum loco, in Sacerdotis Ordinatione, ponuntur hæc: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium &c.* Ergo per iſta verba, & per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, quæ tunc fit, cùm proferuntur ab Epiſcopo, Diaconi conſtituuntur Sacerdotes, ſubindeque manuum impoſitio non eſt de eſſentia Ordinationis ſacerdotalis, ſed ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, totam illius eſſentiam conſtituit.

Probatur tertiò eadem pars ratione fundamentali: Impoſitio manuum non eſt de eſſentia Ordinationis ſacerdotalis, nec totalis vel partialis ipſius materia, ſi ante illam character ſacerdotalis imprimatur: Sed character ſacerdotalis imprimitur ante impoſitionem manuum, nimirum in ipſa traditione inſtrumentorum, cum forma verborum ipſi correſpondente: Ergo impoſitio manuum non eſt de eſſentia Ordinationis ſacerdotalis, nec materia, vel forma partialis illius, ſed ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, totam eſſentiam Ordinationis Sacerdotum conſtituit. Major patet, nullum enim ſacramentum habet effectum ſibi proprium, gratiam ſcilicet, vel characterem, antequam adſint omnia ipſi eſſentialia: Ideò enim (ut tacitè occurratur inſtantiæ quæ poſſet fieri in contrarium) in ſacramento Euchariſtiæ, conſecratio unius ſpeciei non dependet, quoad ſuum valorem & effectum, à conſecratione alterius; quia eſſentia hujus ſacramenti, in ratione ſacramenti, conſiſtit tota in conſecratione unius ſpeciei, ita ut conſecratio alterius ſit tantum de ejus integritate. Minor verò probatur primo ex D. Thoma hic quæſt. 37. art. 5. in corp. ubi ſic concludit: *Ideò in ipſa datione calicis, ſub forma verborum determinata, character ſacerdotalis imprimitur.* 47

Secundò probatur ratione: Epiſcopus profert porrigendo calicem hæc verba: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium &c.* quæ poteſtas eſt ipſe character ſacerdotalis: Ergo cùm verba illa debeant ſtatim eſſe vera, & habere effectum quem ſignificant, dicendum eſt ante impoſitionem manuum, in ipſa traditione calicis, imprimi characterem ſacerdotalem.

Tertiò, Neomiſtæ, ſeu Sacerdotes recenter ordinati, antequam manus illis imponantur, cum illis verbis: *Accipe Spiritum ſanctum &c.* ſimul cum Epiſcopo proferunt verba conſecrationis: Sed hoc non permitteretur, niſi jam haberent poteſtatem ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti, ſubindeque characterem ſacerdotalem, qui nihil aliud eſt quam talis poteſtas: Ergo ante impoſitionem manuum, ſacerdotes recenter ordinati habent characterem ſacerdotalem.

Quartò, cùm aliquis Ordo habet plura officia, tunc confertur character, quando datur poteſtas exercendi officium magis præcipuum, ut patet in ordinibus Oſtiarij, Acolyti, & Subdiaconi: Sed ex duobus officiis quæ habet Sacerdos, nimirum offerre ſacrificium, ſeu Euchariſtiam conficere, & remittere peccata, iſtud eſt minùs principale & ſecundarium: Ergo character Sacerdotalis non imprimitur, quando Epiſcopus imponendo manus, dat poteſtatem remittendi peccata, ſed quando porrigendo calicem, dat poteſtatem offerendi ſacrificium.

Quintò, Judas, tametſi ſolùm offerendi ſacrificij poteſtatem in nocte cœnæ cum aliis Apoſtolis receperit, characterem Sacerdotalem habuit; fuit enim verus Sacerdos novi Teſtamenti, ut ex verbis illis Pſalmi 108. quæ S. Petrus Act. 1. ad illum pertinere indicat, colligitur: *Epiſcopatum ejus accipiat alter*; hoc eſt ſacerdotium,

tium; *ἱερούργων*, ut Chryſoſtomus in eum locum A
homil. 3. commentatur: Ergo character Sacerdotalis imprimitur ante impoſitionem manuum, cùm datur poteſtas offerendi ſacrificium.

48 Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit impoſitionem manuum non eſſe de eſſentia Ordinationis Diaconorum, probatur primò ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi poſt verba illa ſuprà relata: *Presbyteratus traditur, per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem*, ſtatim ſubdit: *Diaconatus per libri Evangeliorum dationem*, nullam prorſus mentionem faciendo de manuum impoſitione: At ſi Concilium exiſtimaſſet impoſitionem manuum eſſe materiam ſaltem partialem Diaconatûs, non debuiſſet illam ſubticere: B Ergo impoſitio manuum non eſt de eſſentia Ordinationis Diaconorum.

49 Confirmatur: Gregorius IX. in cap. *Presbyter*, de Sacramentis iterandis, ſic ait: *Presbyter & Diaconus, cùm ordinantur, manûs impoſitionem corporali ritu ab Apoſtolis introductam recipiunt. Quod ſi omiſſum fuerit, non aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore, ad ejuſmodi Ordines conferendos caute ſupplendum quod per errorem extitit prætermiſſum*: At hæc doctrina de non iteratione hujus Sacramenti in tali caſu eſſet falſa, ſi non in ſola traditione libri Evangeliorum, cum ſua formula, conſiſteret eſſentia Ordinationis Diaconi: Ergo &c.

50 Probatur ſecundò eadem pars hac ratione: Ille tantùm ritus eſt de eſſentia Ordinationis Diaconi per quem miniſterium ipſi peculiare ſignificatur: Sed per manûs impoſitionem, & verba illi correſpondentia, nullum miniſterium Diacono peculiare ſignificatur: non quidem per manuum impoſitionem, ut conſtat; neque per verba illa ipſi correſpondentia: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus*; utpote quæ ſunt generalia, & cuilibet Ordinationi poſſent convenire: Ergo impoſitio manuum ſub præſcripta forma verborum, non eſt de eſſentia Ordinationis Diaconi.

51 Dico ſecundò, Impoſitionem manuum, non eſſe ceremoniam aliquam omninò accidentalem Ordinationi Sacerdotali, ſed ad ejus integritatem pertinere. D

Probatur breviter: Poſſe à peccatis abſolvere pertinet ad integritatem Sacerdotii: Sed per impoſitionem manuum quæ fit ab Epiſcopo in fine Miſſæ, hæc verba proferente: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*: Sacerdos accipit poteſtatem remittendi peccata, cùm talis poteſtas per hæc verba ſignificetur: Ergo talis impoſitio manuum pertinet ad integritatem Ordinationis Sacerdotalis. Minor patet, Major etiam certa videtur; Sacerdotium enim ex diverſis conſtat officiis, ſicut corpus integratur ex pluribus membris, videlicet ex officio ſacrificandi, & ex officio abſolvendi à peccatis; quorum primum eſt præcipuum, ſubindeque cùm detur poteſtas illud exercendi, character Sacerdotalis imprimitur, ut præcedenti concluſione oſtenſum eſt; ſecundum verò eſt minùs principale; unde cùm datur Sacerdoti poteſtas abſolvendi à peccatis, non imprimitur character, ſed tantùm datur augmentum gratiæ ad ritè exercendum tale munus; hoc enim denotant verba illa Epiſcopi, *Accipe Spiritum ſanctum*; neque enim Spiritus ſanctus datur ſine infuſione gratiæ: Unde Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 3. ſic ait: *Si quis dixerit per ſacram ordinationem non dari* A *Spiritum ſanctum ac proinde fruſtrà Epiſcopos dicere: Accipe Spiritum ſanctum, anathema ſit*: Ergo impoſitio manuum eſt de integritate Ordinationis Sacerdotalis, eo modo quo ſatisfactio eſt pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ.

Ex hoc intelliges, quod ſi alicui ex Neomyſtis, ſeu Sacerdotibus recenter ordinatis, Epiſcopus non imponeret manus, ille quidem eſſet verus Sacerdos, cùm poſſet offerre ſacrificium Miſſæ, & Euchariſtiam conficere; non eſſet tamen perfectus Sacerdos, quia deeſſet illi aliquod complementum ad integritatem Sacerdotii novæ legis requiſitum, nimirum poteſtas abſolvendi à peccatis. 52

B

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionem: In Scriptura, Conciliis, & SS. Patribus, Sacerdotium & Diaconatus conferri dicuntur per manuum impoſitionem: Ergo illa eſt de eſſentia utriuſque ordinationis. Conſequentia videtur legitima, Antecedens verò patet ex Apoſtolo 1. ad Timoth. 4. & 2. ad Timoth. 1. ubi Timotheus dicitur ordinatus in Sacerdotem, vel Epiſcopum, per impoſitionem manuum. Item Actuum 6. ſeptem primi Diaconi ordinati dicuntur ab Apoſtolis per manuum impoſitionem: *Hos* (ait ſacer textus) *ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus*. C Similiter Concilium Nicænum can. 9. imponere manus, idem eſſe indicat, quod Presbyteros ordinare: & Concilium Carthaginenſe 4. cap. 3. ſic ait: *Presbyter cùm ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, manum ſuper caput ejus teneant &c.* Dionyſius etiam cap. 5. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ expreſsè docet, Epiſcopū, Sacerdotem, & Diaconum conſecrari per manûs impoſitionem. Idem docent frequenter alii SS. Patres, unde Græci ordinationem vocant *χειροτονίαν*, id eſt manûs impoſitionem. 53

Confirmatur: Niſi manûs impoſitio ſit de eſſentia Ordinationis Sacerdotum & Diaconorum, nullo Scripturæ vel Patrum teſtimonio probari poterit contra Hæreticos talem ordinationem eſſe Sacramentum; quia Scriptura & SS. Patres, qui aſſerunt per talem ordinationem conferri gratiam, dicunt eam conferri per manuum impoſitionem, ut patet ex illo Ambroſii de dignitate Sacerdotali cap. 5. *Homo manum imponit, & Deus largitur gratiam.* 54

Confirmatur amplius ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 3. ubi loquens de Extrema Unctione dicit ejus miniſtrum eſſe Epiſcopum, vel Presbyterum, *ritè ordinatum, per manûs impoſitionem*: Sed falſum eſſet, Sacerdotem ritè ordinari per manûs impoſitionem, ſi ritus ille non eſſet eſſentialis tali ordinationi: Ergo &c. 55

E Ad objectionem reſpondeo, Scripturam, Concilia, & SS. Patres locis citatis loqui de Sacerdotio & Diaconatu, collato tempore Apoſtolorum; tunc enim per ſolam manuum impoſitionem conferebantur, ut fuſius infra declarabimus. Vel ordinationes illas impoſitionem manuum appellant, eò quòd talis ceremonia, ad integritatem & complementum illarum ſpectet, ut concluſione ſecunda oſtendimus. 56

Ad primam confirmationem, nego Antecedens; Quamvis enim Scriptura, & SS. Patres, qui aſſerunt Ordinem conferre gratiam, dicant eam conferri per manuum impoſitionem; quia 57

tamen

tamen traditio inſtrumentorum, cum forma verborum ipſi correſpondente, quæ modò fit in Eccleſia Romana, quando Ordo confertur, eſt ritus non formaliter, ſed materialiter tantùm diverſus ab impoſitione manuum, quæ tempore Apoſtolorum fieri ſolebat, ut conſtabit ex infra dicendis, non minùs efficaciter concluditur contra Sectarios, Ordinationem quæ fit modò in Eccleſia Romana, eſſe verum ſacramentum, quàm eam quæ fiebat tempore Apoſtolorum, & initio naſcentis Eccleſiæ.

58 Ad ſecundam reſpondeo, Tridentinum loco citato tantùm definire, miniſtrum Extremæ-Unctionis eſſe ſolum Sacerdotem; obiter verò dixiſſe illum debere eſſe ordinatum per manuum impoſitionem; neque ad hoc verificandum opus eſſe, quod manuum impoſitio ſit de eſſentia ordinationis ſacerdotalis, ſed ſufficere quòd ſit de integritate illius; unde conceſsâ Majori, neganda eſt Minor. Si verò quæras, cur Concilium ibi potiùs mentionem fecerit impoſitionis manuum, quàm porrectionis inſtrumentorum? Reſpondeo breviter, hoc ideò dixiſſe Concilium, quia Extremæ-Unctionis, cujus occaſione illud affert, miniſtratio ad eam poteſtatem pertinet, quæ in manuum impoſitione confertur, quaſi appendix quædam remiſſionis peccatorum, ut in Tractatu de Extrema Unctione declaravimus; ibi enim oſtendimus, Sacramentum Extremæ-Unctionis eſſe Sacramenti pœnitentiæ completivum, quia ſicut illud peccata, ita illud peccatorum reliquias abſtergit.

59 Objicies ſecundò: Illud quod eſt ſenſibile, & cauſativum gratiæ, pertinet eſſentialiter ad rationem Sacramenti: Sed manuum impoſitio in ordinatione Sacerdotum & Diaconorum, eſt ſignum ſenſibile, & effectivum alicujus gratiæ, ut docet D. Thomas hic quæſt. 37. art. 5. in corp. ubi ſic ait: *Per manûs impoſitionem datur plenitudo gratiæ per quam* (miniſtri) *ad magna officia ſunt idonei, & ideò ſolis Diaconibus & Sacerdotibus fit manûs impoſitio, quia eis competit diſpenſatio Sacramentorum &c.* Ergo manuum impoſitio in ordinatione Sacerdotum & Diaconorum pertinet eſſentialiter ad rationem Sacramenti.

60 Reſpondeo Majorem non eſſe univerſaliter veram, ſatisfactio enim in Sacramento pœnitentiæ, eſt aliquid ſenſibile, & cauſativum alicujus gratiæ, & tamen non eſt de eſſentia, ſed tantùm de integritate illius Sacramenti. Idem dicendum de impoſitione manuum, quæ fit in ordinatione Sacerdotum: quamvis enim illa ſit aliquod ſignum ſenſibile, cauſativum augmenti gratiæ; non ſequitur quod ſit pars eſſentialis talis ordinationis, ſed ſufficit quod ſit de ejus integritate; non enim in impoſitione manuum abundantior gratia cauſatur, ex eò quod tunc fiat novum Sacramentum, aut novus ordo, ſed quia præcedens completur complemento integrali; eò quod character Sacerdotalis tunc accipit novam perfectionem realem, ratione cujus poteſt ligare & abſolvere, quod ut ritè à Sacerdotibus fiat ſpecialis gratia requiritur.

61 Objicies tertiò: Si ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, conſtitueret totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum, ſequeretur quod in Eccleſia Græca non ſervarentur ea quæ ſunt eſſentialia Sacramento Ordinis, ex parte materiæ & formæ: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor eſt certa, quia certum eſt validas eſſe

A Græcorum ordinationes. Primò, quia fiunt non ſolùm à ſchiſmaticis, ſed etiam ab iis qui ad unionem cum Eccleſia Romana acceſſerunt; idque etiam Romæ in propria Eccleſia, ſciente & tacitè ſaltem approbante Summo pontificè. Secundò, quia ordinati à Græcis non reordinantur à Latina Eccleſia, quando à ſchiſmate recedunt, & ad eam convertuntur: Tertiò, quia in Concilio Florentino coacto ex Græca & Latina Eccleſia, Latini hac de re nullum dubium Græcis moverunt; ſed illos pro veris Epiſcopis & Sacerdotibus habuerunt; è quibus etiam Beſſarion, Nicænus Epiſcopus, in Cardinalem S. Romanæ Eccleſiæ, ab Eugenio promotus fuit. Quartò, B quia durum videtur dicere, tam illuſtrem portionem gregis Chriſti, carere & caruiſſe vero Sacerdotio, & Baſilium, Gregorium, Athanaſium, Chryſoſtomum, &c. non Epiſcopos, ſed Apoſcopos extitiſſe. Demum, quia expreſsè aſſeritur in capite *quod tranſlationem*, extra de temporibus ordinandorum, Græcorum ordinationes eſſe validas. Probatur ergo ſequela Majoris: In Eccleſia Græca cùm ordinatur Sacerdos, Epiſcopus non porrigit illi calicem cum patena, nec profert verba illa quæ à Latinis Epiſcòpis proferri ſolent: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium*; ſed tantùm manus imponit cum pallio, proferendo iſta verba: *Divina gratia, quæ ſemper infirma ſanat, & quæ deſunt ſupplet, promovet N. venerabi-* C *lem Diaconum in Preſbyterum. Oremus igitur pro eo, ut veniat ſuper ipſum gratia ſanctiſſimi Spiritus.* Similiter Diaconus in Eccleſia Græca non ordinatur, ſicut in Latina, per traditionem libri Evangeliorum, cum prolatione horum verborum, *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei*; ſed per ſolam manuum impoſitionem, & hæc verba: *Divina gratia, quæ ſemper infirma curat, & imperfecta perficit, promovet N. reverendum Subdiaconum in Diaconum. Oremus igitur pro ipſo, ut veniat ſuper ipſum gratia ſanctiſſimi Spiritus.* Ita refert Arcudius Author Græcus lib. 6. de Sacram. cap. 2. & Cardinalis Delugo diſp. 2. de Sacram. in genere ſect. 5. teſtatur ſe vidiſſe Ro- D mæ Græcos Epiſcopos hoc ritu Ordines conferentes: Ergo ſi ſola inſtrumentorum traditio, cum forma verborum ipſi correſpondente, conſtitueret totam eſſentiam ordinationis Sacerdotum & Diaconorum, ſequeretur quod in Eccleſia Græca, non ſervarentur ea quæ ſunt eſſentialia Sacramento Ordinis, ex parte materiæ & formæ.

62 Huic difficillimæ objectioni reſpondeo, negando ſequelam Majoris; licèt enim in Eccleſia Græca Sacerdotium & Diaconatus per ſolam impoſitionem manuum, cum verbis relatis conferantur, non ſequitur tamen quod in Eccleſia Græca non ſerventur ea quæ ſunt eſſentialia Sacramento Ordinis, ex parte materiæ & for- E mæ; quia nimirum Chriſtus non determinavit in ſpecie materiam & formam hujus Sacramenti, ſed genericè tantùm inſtituit, ut loco materiæ adhiberetur ſignum aliquod ſenſibile, ſignificativum poteſtatis quæ traditur; & loco formæ adhiberentur verba eandem poteſtatem ſufficienter exprimentia. Hoc autem reperitur in utraque Eccleſia Latina & Græca, unde utraque ſervat omnia eſſentialia à Chriſto inſtituta; quamvis determinatio ſigni ſenſibilis & materialis, prædictam poteſtatem ſignificantis, diverſa ſit apud Græcos & Latinos: imò & in ipſa Eccleſia Latina, pro di-

Digitized by Google

verſis temporibus: nam tempore Apoſtolorum, A & initio Eccleſiæ, determinatio iſtius ſigni ſenſibilis & materialis, ad manus impoſitionem facta eſt ab Apoſtolis, ut indicat Gregorius IX. cap. *Presbyter* de Sacramentis non iterandis, ubi expreſsè affirmat, manus impoſitionem quâ Sacerdotes ordinantur, eſſe ritum introductum ab Apoſtolis, patetque eos ſic ordinaſſe Diaconos Act. 6. & Presbyteros Act. 14. & 1. ad Timoth. 1. quem ritum Græca Eccleſia huc uſque ſervavit: Latina verò Eccleſia, ad majorem expreſſionem poteſtatis per Ordinem collatæ, tale ſignum ſenſibile ad porrectionem inſtrumentorum, cum præſcripta forma verborum determinavit. Quare utraque Eccleſia ſervat eſſentia- B lia Sacramenti, & tantùm differt penes accidentalem determinationem ſigni ſenſibilis, & verborum.

63 Poteſt hæc ſolutio illuſtrari & explicari exemplo deſumpto ex Sacramento matrimonii: Chriſtus enim matrimonii materiam & formam inſtituit, conſenſum contrahentium, externis verbis, aliiſve ſignis expreſſum: Hæc autem ſigna non determinavit in particulari, ſed reliquit ea communi uſui & voluntati contrahentium. Unde ſicut talia ſigna in Sacramento matrimonii ſunt quidem determinata à Chriſto, ſecundùm rationem ſuam formalem, ſive ſignificationem, quatenus voluit determinatè eſſe C talia, quæ rem certam determinatè ſignificarent; indeterminata tamen ſecundùm eſſe materiale: ita inſtituit materiam Ordinis, ſecundùm rationem formalem determinatam, quâ ſcilicet determinatè ſignificaretur hic & nunc ordinato tribui certam poteſtatem Eccleſiaſticam; indeterminatam tamen ſecundùm eſſe materiale, quatenus reliquit in poteſtate Eccleſiæ, per traditionem hujus vel illius rei, hujus poteſtatis collationem ſignificare. Sicut tamen non eſt in cujuſque poteſtate, per quodvis verbum quidvis ſignificare, ſed hoc pendet à communi uſu; ita non eſt in poteſtate alicujus particularis Epiſcopi, per cujuſvis rei traditionem, prædictæ poteſtatis collationem ſignificare, ſed hoc pendet D à determinatione Eccleſiæ, quæ inſtituit ut hoc fieret in Sacerdotio per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum pane; & in Diaconatu, per traditionem libri Evangeliorum, & verbis eis reſpondentibus, & ſic de cæteris Ordinibus.

64 Ex his intelliges, Sacerdotium vel Diaconatum collatum tempore Apoſtolorum, vel quod modo confertur in Eccleſia Græca, non eſſe ſpecie diſtinctum à noſtro, ſed tantùm accidentaliter; quia licèt habeant diverſas materias & formas; illa tamen diverſitas non eſt formalis, ſed tantùm materialis, eò quòd ordinentur ad eundem effectum ſignificandum & cauſandum, & unitas vel diverſitas ſpecifica ſigni, ex unitate vel diverſitate ſpecifica rei ſignificatæ ſumatur. E Idem cum proportione dicendum eſt de Sacramento Confirmationis, quod per ſolam manuum impoſitionem ab Apoſtolis interdum conferebatur, vel de eo quod modò à Græcis ſub hac verborum forma confertur: *Signaculum doni Spiritus ſancti.* Illud enim, ob eandem rationem, non differt ſpecie à noſtro, cujus materia eſt chriſma ab Epiſcopo confectum, & forma hæc verba quæ ab eo proferuntur: *Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, &c.*

DISPVTATIO III.

De miniſtro & ſubjecto Sacramenti Ordinis.

Licèt iſtud Sacramentum reſpiciat non tantùm ſuum miniſtrum & ſubjectum, ſed etiam proprium effectum, qui eſt duplex, gratia nimirum ſanctificans, cum jure ad ſpecialia auxilia, neceſſaria ad dignè operandum actus proprios Ordinis ſuſcepti, & character, ſive poteſtas ſpiritualis, ad eliciendum illos actus validè & ex officio; quia tamen de hoc duplici effectu fusè egimus in Tractatu de Sacramentis in communi, de miniſtro tantum & ſubjecto hujus Sacramenti, nobis reſtat diſputandum. Unde ſit

Diſp. 3. & 4.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis ſit miniſter Sacramenti Ordinis.

Certum & indubitatum eſt apud omnes Catholicos, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum Sacramenti Ordinis, tum quia hoc apertè definierunt Florentinum in litteris Eugenii, & Tridentinum ſeſſ. 23. can. 7. ubi dicitur, Epiſcopos eſſe Presbyteris ſuperiores, & habere poteſtatem confirmandi & ordinandi, quæ non eſt illis communis cum Presbyteris. Tum etiam, quia in Scriptura multoties dicitur quod Epiſcopi ordinant, videlicet Act. 14. ad Titum 1. & 2. ad Timoth. 1. nuſquam verò quod alii Sacerdotes conferant hoc Sacramentum. 1

Ratio etiam ſuffragatur, nam ſolus Epiſcopus eſt Chriſtianæ reipublicæ præfectus & hierarcha, ſive Sacramentorum princeps: Sed ad ſolum principem & præfectum pertinet officia & miniſteria conferre & diſtribuere: Ergo &c. Item ſolus Epiſcopus eſt miniſter ordinarius conſecrationis vaſorum, & collationis Sacramenti Confirmationis: At nobiliori modo (inquit D. Thomas hîc quæſt. 38. art. 2.) applicantur miniſtri ad cultum divinum, per Ordinem, quàm vaſa ſacra; & Sacramentum Ordinis eſt quid excellentius, quàm Sacramentum Confirmationis: Ergo ordinarius miniſter Ordinis, non eſt alius quam Epiſcopus.

In hoc, ut dixi, conveniunt omnes Catholici, 2 ſed difficultas eſt & gravis controverſia inter Theologos, an ſimplex Sacerdus ex commiſſione ſummi Pontificis poſſit eſſe miniſter extraordinarius hujus Sacramenti, & Ordines ſive Majores ſive Minores validè conferre? Id enim de omnibus Ordinibus affirmat Angelus verbo *Ordo* 2. num. 2. ſequutus Innocentium IV. ab ipſo citatum, Panormitanus cap. *Quanto*, de conſuet. num. 9. & ex Recentioribus Vazquez diſp. 243. cap. 4. Alii verò exiſtimant, non poſſe ſimplicem Sacerdotem ex commiſſione Pontificis conferre Presbyteratum, benè tamen Minores Ordines, & Diaconatum, ac Subdiaconatum. Ita Franciſcus Amicus, Martinonus, & alii Recentiores. Alii id affirmant tantùm de Subdiaconatu, & quatuor Minoribus, ut Suarez, Toletus, Henriquez, Coninck, & alii. Demum id negant alii de omnibus Ordinibus majoribus, & concedunt ſolùm de quatuor Minoribus. Ita

Ita Paludanus, Capreolus, Sylveſter, Nugno, Petrus de Ledeſma, Sylvius, & alij.

§. I.

Verior & probabilior ſententia, duplici concluſione ſtatuitur.

3 Dico primò: Nequit ſimplex Sacerdos ex commiſſione Summi pontificis conferre Majores Ordines. Ita D. Thomas hic quæſt. 38. art. 1. ad 1. ubi hæc ſcribit: *Papa qui habet plenitudinem poteſtatis Pontificalis, poteſt committere non Epiſcopo ea quæ ad Epiſcopalem dignitatem pertinent, dummodo illa non habeant immediatam relationem ad verum corpus Chriſti; & ideò ex ejus commiſſione aliquis Sacerdos ſimplex poteſt conferre minores Ordines, & confirmare, non autem aliquis non Sacerdos; nec iterum Sacerdos majores Ordines, qui habent immediatam relationem ad corpus Chriſti, ſupra quod conſecrandum Papa non habet majorem poteſtatem, quàm ſimplex Sacerdos.* Quibus verbis rationem fundamentalem noſtræ concluſionis inſinuat: Cùm enim Summus Pontifex non habeat majorem poteſtatem ſupra corpus Chriſti verum in Euchariſtia, quàm ſimplex Sacerdos, quia habet ſolùm poteſtatem circa ipſum ut conſecrandum, ex ejus commiſſione non poteſt ſimplex Sacerdos illos Ordines conferre, qui immediatam relationem habent ad corpus Chriſti verum: Sed Majores Ordines immediatam relationem habent ad corpus Chriſti verum: Ergo nequit ſimplex Sacerdos ex commiſſione Summi Pontificis illos conferre. Minor eſt certa, nam licèt non evidenter conſtet quod Subdiaconatus dicat immediatum Ordinem ad corpus Chriſti (ideòque plures exiſtiment, poſſe Pontificem concedere ſimplici Sacerdoti, ut ordinet Subdiaconum) id tamen de Sacerdotio & Diaconatu manifeſtum eſt; nam corpus Chriſti verum dupliciter conſiderari poteſt in Euchariſtia, nempe ut conſecrandum, & ut diſtribuendum fidelibus, ſive ut deferendùm: ut conſecrandum immediatè reſpicitur à Sacerdotio, cujus proprium munus eſt conficere corpus & ſanguinem Chriſti per verba conſecrationis; ut deferendum verò, ſive diſtribuendum, reſpicitur immediatè ab Ordine Diaconi, utpote qui in primitiva Eccleſia ex officio diſtribuebat ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus vini, & modò portat ex officio corpus Chriſti in pixide, vel in patena: Major verò probatur: Si non obſtante quod poteſtas Summi Pontificis in verum Chriſti corpus non ſit major eâ quam habet ſimplex Sacerdos, poſſet nihilominus ſimplex Sacerdos, ex ejus commiſſione illos Ordines conferre qui immediatam relationem habent ad corpus Chriſti idem poſſet validè abſque ejus commiſſione; quemadmodum enim commiſſio non poteſt augere poteſtatem ſimplicis Sacerdotis ſupra corpus Chriſti verum; ita nec extendere illam poteſt ſupra ea quæ immediatè corpus illud reſpiciunt.

4 Confirmatur & explicatur hæc ratio: Ideò poteſt ſummus Pontifex committere ſimplici Sacerdoti ut validè Sacramentum Confirmationis adminiſtret, quia poteſtas adminiſtrandi hoc Sacramentum, eſt poteſtas aliquid præſtandi quod immediatam relationem habet ad corpus Chriſti myſticum, ſive ad membra talis corporis, nempe ad fideles, capaces ſuſcipiendi Confirmationem; major autem eſt poteſtas Summi Pontificis, quam ſimplicis Sacerdotis, ſupra corpus Chriſti myſticum: Ergo cùm è contra Summus A pontifex non habeat majorem poteſtatem ſupra corpus Chriſti naturale, quàm ſimplex Sacerdos, non poteſt ei concedere facultatem miniſtrandi illos Ordines qui immediatè referuntur ad illud corpus, juxta tritum illud Philoſophorum axioma: *Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis.*

Confirmatur ampliùs: Si Summus Pontifex poſſet dare facultatem ſimplici Sacerdoti conferendi Majores Ordines, vel ex poteſtate juriſdictionis id poſſet, vel ex poteſtate Ordinis? Non ex poteſtate juriſdictionis, utpote quæ non eſt ad actus qui imediatè reſpiciunt corpus Chriſti in Euchariſtia, quales ſunt actus ſaltem Ordinis B Sacerdotalis, & Diaconatûs, ſed ad actus qui reſpiciunt immediatè corpus Chriſti myſticum, vel ſolùm remotè habitudinem dicunt ad corpus Chriſti naturale. Neque ex poteſtate Ordinis, utpote quæ non eſt major in ſummo Pontifice, quam in aliis inferioribus Epiſcopis, qui tamen nequeunt facultatem illam ſimplici Sacerdoti committere, ut fatentur Adverſarij: Ergo Summus Pontifex non poteſt dare facultatem ſimplici Sacerdoti conferendi Majores Ordines. 5

Dico ſecundò ſimplicem Sacerdotem poſſe ex commiſſione vel privilegio Summi Pontificis conferre Minores Ordines. Conſtat tum ex praxi Eccleſiæ, tum ex Tridentino ſeſſ. 23. cap. 10. C de reform. ubi Concilium ſupponit Abbates ex privilegio Sedis Apoſtolicæ, poſſe Minores Ordines conferre Regularibus ſibi ſubditis, ſolùmque prohibentur, ne eos conferant laicis etiam ſibi ſubjectis. Eodem privilegio gaudent Presbyteri Cardinales, ex conſuetudine, quæ, ut ait Soto, eſt optima legum interpres. 6

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam concluſionem objicitur primò: Florentinum in Decreto Eugenij ſtatuens ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum Sacramenti Ordinis, addit *ordinarium*: Ergo cum D loquatur de miniſtro Ordinis univerſaliter ſumpto, cenſet ſimplicem Sacerdotem poſſe eſſe miniſtrum extraordinarium ex commiſſione Pontificis, Sacramenti Ordinis univerſaliter ſumpti, & conſequenter Sacerdotij & Diaconatûs. 7

Secundo, ex Concilio Antiocheno cap. 10. & Ancyrano cap. 13. concedebatur Chorepiſcopis (qui ut fusè docet Damaſus Epiſt. 5. non erant niſi ſimplices Sacerdotes) collatio Diaconatûs & Presbyteratûs, dummodo ab Epiſcopo civitatis licentiam accepiſſent. 8

Tertiò, Innocentius VIII. conceſſit Abbatibus ordinis Ciſtercienſis facultatem conferendi ſuis Monachis utrumque ordinem Diaconatûs E & Subdiaconatûs, ut referunt Emmanuel Rodericus tomo 1. quæſt. 18. art. 3. & Vazquez hic diſp. 243. ca. 4. qui ait tale privilegium ſe legiſſe in quodam vetuſto Codice qui inſcribitur: *Collecta Bullarum Ordinis Ciſtercienſis*, & in Bibliotheca Collegij Complutenſis Societatis Jeſu ſervatur. 9

Ad primum reſpondeo. Florentinum dicendo Epiſcopum eſſe miniſtrum Sacramenti ordinis, addidiſſe *ordinarium*, propter ordines Minores, qui licèt ſint Sacramenta, poſſunt tamen, ex commiſſione Summi Pontificis, à non Epiſcopo validè & licitè conferri. 10

Ad

11 Ad ſecundùm reſpondetur primò, inſtituta Synodi Antiochenæ, tempore Julii 1. habitæ, nullius eſſe authoritatis; utpote quæ ab Arrianis edita fuere, ut probat Baronius tomo 3. ad annum Domini 341. unde nonnulla ex illis, antiquis Eccleſiæ conſtitutionibus repugnant, qualia ſunt quæ habentur can. 13. contra celibatum Sacerdotum. Nec obſtat quod quidam Pontifices aliquando nonnullos ex Canonibus illius Concilii citaverint; id enim ſolùm fecerunt quando agebant contra Græcos, ut eos propriis armis debellarent.

12 Secundò reſpondetur, duplicis generis olim Chorepiſcopos fuiſſe, quidam enim non aliud erant quàm Presbyteri, licet haberent ab Epiſcopo aliquam commiſſionem ſuper reliquos Presbyteros, qualem nunc habent Decani, & de illis loquitur Damaſus Epiſtolâ citatâ: Alii verò erant veri Epiſcopi, ſed vel ſine certa Diœceſi, ſolùmque ad converſionem infidelium ordinati, vel Vicarii tantùm aliorum Epiſcoporum; & de iſtis loquitur Concilium Antiochenum, ut liquet ex ipſo textu, ſic enim habet: *Qui in villis & vicis conſtituti ſunt Chorepiſcopi, tametſi manûs impoſitionem ab Epiſcopis ſuſceperunt, & ut Epiſcopi ſunt conſecrati, tamen placuit ſanctæ Synodo, ſcire eos oportere, modum proprium retinere, ut gubernare adjacentes Eccleſias ſibi commiſſas, & eſſe contentos propriâ ſolicitudine & gubernatione, quam ſuſceperunt. Conſtituere autem his permittitur, Lectores & Subdiaconos, atque Exorciſtas, quibus ſufficiat tantùm graduum licentiam accepiſſe, non autem Presbyterum, aut Diaconum audeant ordinare, præter conſcientiam Epiſcopi, vel Eccleſiæ cui adjacens invenitur.* Similia habet Concilium Ancyranum cap. 13. citato, ubi dicitur, *Chorepiſcopis non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, ſed neque urbis Presbyteros, niſi cum litteris ab Epiſcopo permiſſum fuerit.*

13 Ad tertium reſpondet Coninck, incertum eſſe, an tale privilegium verè à Sede Apoſtolicâ emanaverit; quia ſi reverâ à Sede Apoſtolicâ emanaſſet, nullum debet eſſe dubium, quin eo ſemper uſi fuiſſent Abbates Ciſtercienſes, quamdiu potuiſſent; quod vix credibile eſt eos feciſſe: Primò, quia cùm ille uſus fuiſſet publicus, non potuiſſet ita vulgò omnes latere, ſicut latuit. Secundò, quia nulla eſt cauſa, cur illi Abbates, poſt Concilium Tridentinum, deſiiſſent eo privilegio uti; tum quia nullibi in toto Concilio ullo modo revocatur; tum etiam, quia tametſi tacitè & implicitè fuiſſet revocatum, tamen Concilium Tridentinum, quoad Decreta de reformatione, in Gallia, ubi Abbatiæ illæ Ordinis Ciſtercienſis ſunt conſtitutæ, non niſi in rebus pauciſſimis, idque ſatis recenter, fuit receptum. Addo ex Nugno, hîc quæſt. 38. art. 1. in expoſitione articuli, versùs finem, quod *Magiſter Victoria refert ſe vidiſſe diploma Summi Pontificis, in quo concedit facultatem Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis, ut poſſent conferre Ordinem Subdiaconatûs ſuis ſubditis.* Ubi nulla fit mentio Ordinis Diaconatus, ſed tantùm Subdiaconatus. Sed quidquid ſit de hoc,

Reſpondeo, Quòd ſi reverâ tale privilegium à Sede Apoſtolicâ emanaverit, uſus eſt Pontifex opinione quam probabiliorem exiſtimavit, licèt reverâ ſit minùs probabilis: quamvis enim in materia morum & ſacramentorum, non liceat uti opinione probabili, in concurſu alterius, quam probabiliorem exiſtimamus (ut in diſſertatione de probabilitate fusè oſtendimus) benè tamen in concurſu alterius, quæ creditur probabilior, licèt reverâ ſit minùs probabilis. Eadem ſolutione utuntur Thomiſtæ, in materia de voto ſolemni, cùm illis objicitur, Summos Pontifices pluries diſpenſaſſe in votis ſolemnibus, & feciſſe de Monachis non Monachos.

Quærunt hîc aliqui, an Epiſcopus excommunicatus, hæreticus, aut degradatus, Ordines conferre poſſit? 14

Reſpondeo poſſe illos conferre validè, quamvis illicitè; ut enim in Tractatu de Sacramentis in communi fusè oſtendimus, efficacia Sacramenti non pendet à fide aut bonitate miniſtri, ſed ex ſola inſtitutione & meritis Chriſti: Unde ſicut Epiſcopus hæreticus, excommunicatus ſuſpenſus, ſimoniacus, degradatus &c. validè conſecrat, & Sacramentum Euchariſtiæ verè conficit, ſi habeat intentionem conſecrandi, & ſupra debitam materiam, formam proferat; ita & Ordines validè confert, ſi ſervet quæ in Ordinum collatione ſervanda ſunt; & ſicut character Epiſcopalis, per nulla ſcelera deleri poteſt; ita nec poteſtas conferendi Ordines, per nullam Eccleſiaſticam cenſuram & poteſtatem poteſt auferri. Quare per degradationem non aufertur ab Epiſcopo poteſtas ordinandi, quam à Chriſto accepit, ſicut nec à Sacerdote poteſtas Chriſti corpus & ſanguinem conſecrandi, ſed duntaxat talis poteſtatis uſus ipſi prohibetur, ſubindeque illegitimus quidem, ſed non invalidus redditur. Ex quo facilè intelliges plura Juris Canonici decreta, in quibus dicitur Epiſcopos ſimoniacos, excommunicatos, aut degradatos, non poſſe Sacramentum Ordinis conferre; hæc enim de poteſtate legitima intelligenda ſunt; nam quæ ſine peccato facere non poſſumus, fieri non poſſe dicuntur, & irrita appellantur; & in hoc ſenſu intelligendum eſt illud D. Leonis Epiſt. ad Anatolium, Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quod refertur can. 68. 1. quæſt. 1. *Extra Eccleſiam Dei, nec rata ſunt Sacerdotia, nec vera ſacrificia:* His enim verbis (ut gloſſa explicat) ſolùm declarare intendit, non eſſe rata Sacerdotia ab hæreticis collata, quoad rem Sacramenti, quæ eſt gratia, & licitum uſum & executionem. Idem ſignificare voluit D. Gregorius lib. 3. Epiſt. 20. cùm dixit ordinatos ab hæreticis & excommunicatis, *non conſecrari, ſed fœdari;* quia licèt verum ſacramentum Ordinis, & characterem recipiant, gratiâ tamen ſanctificante privantur, & gravi ſeſe inquinant peccato, eo ipſo quod contra Eccleſiæ ſtatuta, ab hujuſmodi Epiſcopis, ſcientes, & volentes, factas ordinationes ſuſcipiunt.

Diſp. 6. art. 9.

Dices, Damaſus Epiſt. 4. ait, per illicitam manus impoſitionem vulnerari caput ſuſcipientis, & ſubdit: *Reiterari neceſſe eſt, quod legitime actum aut collatum minimè probatur:* Ergo cenſet ordinationem ab Epiſcopo hæretico, aut excommunicato, vel degradato factam, nedum eſſe illicitam, ſed etiam irritam & invalidam. 15

Reſpondeo Damaſum ibi ſolùm agere de ordinatis à Chorepiſcopis, quos negat eſſe veros Epiſcopos, & habere poteſtatem ordinandi. Unde non mirum, ſi ordinationem ab ipſis factam, nedum illicitam, ſed etiam irritam & invalidam eſſe exiſtimet, eamque neceſſe eſſe reiterari dicat.

ARTI-

ARTICULUS II.

Quinam ſint capaces hujus Sacramenti?

CErtum eſt, viros omnes baptizatos, & uſum rationis habentes, eſſe capaces hujus Sacramenti, dummodo aliquâ irregularitate vel cenſurâ Eccleſiſtica non ſint impediti; unde ſolùm difficultas eſt, an etiam fœminæ, catechumeni, & infantes, atque amentes, ad illud capacitatem habeant? Pro reſolutione

16 Dico primò, ſolos viros eſſe capaces Sacramenti Ordinis, non verò fœminas.

Concluſio eſt certa de fide, & conſtat ex perpetua & nunquam interrupta Eccleſiæ traditione, quæ ad Ordinis valorem jure divino requiri ſexum virilem ſemper exiſtimavit, & ut hæreticos ac infames Pepuſianos habuit, qui teſte Epiphanio hæreſi 49. & Auguſtino hæreſi 27. ordinabant mulieres in Sacerdotes, atque etiam, ut addit Epiphanius, in Diaconiſſas altaris, & Epiſcopas. Quem errorem jam pridem extinctum ſuſcitavit Lutherus, teſte Alphonſo de Caſtro lib. 10. adversùs hæreſes, verbo *Mulier*. Hujus verò Eccleſiaſticæ traditionis certitudo deducitur primò ex facto Chriſti, qui cùm in ultima Cœna Diſcipulos ordinavit, nullam admiſit fœminam, ſicut neque cùm poſt reſurrectionem poteſtatem abſolvendi à peccatis Apoſtolis contulit Joan. 20. Et ſanè ſi Chriſtus fœmineum ſexum ad Ordines admiſiſſet, Beatam Virginem cum Apoſtolis ordinaſſet; quandoquidem ipſa dignius quâm illi tractare potuiſſet Sacramentum altaris. Injuſtè etiam Eccleſia totum ſexum fœmineum Sacramento Ordinis privaſſet.

17 Variæ etiam hujus divinæ inſtitutionis afferri poſſunt congruentiæ. Prima, quam aſſignat Epiphanius loco citato, ſumitur ex ipſa imperfectione ſexûs muliebris: *Muliebre enim genus lubricum eſt, erroneumque, ac intellectu humili præditum*, & per illud Diabolus ſuum venenum univerſo generi humano propinavit.

Secunda Sacris Ordinibus annexum eſt munus publicè docendi: Sed ex ſententia Apoſtoli 1. ad Corinth. 14. Turpe eſt mulierem loqui in Eccleſia: Ergo etiam turpe eſſet eam ſacrorum Ordinum munus exercere.

Tertia quam affert S. Thomas hic quæſt. 39. art. 1. Sacramentum Ordinis gradûs eminentiam ſignificat: Sed in ſexu fœmineo non poteſt eminentia aliqua gradûs ſignificari, quia mulier ſtatum ſubjectionis habet: Ergo mulier non poteſt Ordinis Sacramentum ſuſcipere.

Aliam rationem aſſignat D. Bonaventura in 4. diſt. 25. art. 2. quæſt. 1. ubi ait quod in Sacramento Ordinis perſona quæ initiatur, ſignificat Chriſtum Mediatorem, cujus officio fungitur, juxta illud Apoſtoli 2. ad Corinth. 5. *Pro Chriſto legatione fungimur*: At Mediator fuit tantùm vir: Igitur ſolus vir eſt hujus Sacramenti capax, cui hæc myſtica ſignificatio ex Chriſti inſtitutione annexa eſt.

Addit Epiphanius loco citato, quod cùm nulla ab exordio mundi mulier legatur unquam ſacrificium Deo obtuliſſe, ſive inter fideles, ſive inter infideles; & Deus in lege ſcripta ex ſolis viris Sacerdotes elegerit, & Levitas in miniſterium altaris; lex Evangelica à fortiori id poſtulabat quoad ſuum Sacerdotium, & altaris miniſterium.

A Tria tamen in contrarium, tanquam fundamenta ſuæ hæreſis, objiciebant Pepuſiani. Primum, quòd tam in veteri quam in novo teſtamento fœminæ fuerint Propheti̇ſſæ. Secundùm, quod in primitiva Eccleſia erant Subdiaconiſſæ, Diaconiſſæ, Presbyteræ, & Epiſcopæ. Tertium, quòd Apoſtolus ad Galat. 3. ait in Chriſto Jeſu neque eſſe maſculum neque fœminam. 18

Verùm hæc frivola ſunt, & facilè dilui poſſunt. Ad primum enim reſpondet S. Thomas art. citato ad 1. *quod prophetia non eſt Sacramentum, ſed Dei donum, unde ibi non exigitur ſignificatio, ſed ſolùm res; & quia ſecundùm rem, in his quæ ſunt animæ, mulier non differt à viro, cùm quandoque mulier inve-*
B *niatur melior, quantum ad animum, multis viris; ideò donum prophetiæ, & alia hujuſmodi poteſt recipere, ſed non Ordinis Sacramentum.* 19

Addo quod prophetia per ſe primò non dirigitur ad præeminendum aliis in Eccleſia (ſicut Ordinis Sacramentum, qui ordinatum conſtituit in quadam præeminentia ſupra alios) ſed ſolùm ad cognoſcenda ea quæ ſunt ſupra hominis ſtatum; unde per ſe non dirigitur ad alios docendos, ſed ad perficiendum ſeipſum: quare licet donum Prophetiæ non repugnet ſexui muliebri, Sacramentum tamen Ordinis mulieri videtur incongruum, cùm præeminentia & poteſtas in viros ipſi non conveniat. 20

Ad ſecundum reſpondet idem S. Doctor ibi-
C dem in corp. articuli, *quod in decretis fit quidem mentio de Diaconiſſa & Presbytera, ſed Diaconiſſa ibi dicitur, quæ in aliquo actu Diaconi participat, ſcilicet quæ legit homiliam in Eccleſia: Presbytera autem dicitur vidua, quia Presbyter idem eſt quod ſenior.*

Aliâ quoque ſignificatione, Presbyteræ olim dicebantur, quæ Presbyteris ante ordinationem ſacram nupſerant, & ab eis jam ordinatis, ex mutuo conſenſu, ſponte fuerant ſeparatæ, ſed eorumdem curâ nutriendæ; ſicut Epiſcopiſſæ vocabantur quarum maritus Epiſcopus factus fuerat; & ſimiliter Diaconiſſæ, quarum maritus ad Diaconatûs ordinem aſſumptus erat, ut patet
D ex Concilio Altiſſiodorenſi can. 21. ubi ſic ſtatuitur: *Non licet Presbytero in uno lecto, poſt acceptam benedictionem, cum Presbytera ſua dormire, neque in peccato carnali commiſceri; neque Diacono, neque Subdiacono*; cum ſua videlicet Diaconiſſa, vel Subdiaconiſſa, id eſt conjuge ante ordinationem ducta. Et in ſecunda Synodo Turonica ſub Pelagio cap. 20. excommunicantur Presbyter, Diaconus, & Subdiaconus, qui inventi fuerint cum ſua Presbyteriſſa, Diaconiſſa, vel Subdiaconiſſa. Qua de re plura Pamelius annot. 72. in librum Tertulliani de exhortatione ad caſtitatem.

Ad tertium reſpondetur, Apoſtolum loco 21
E citato loqui de diſcrimine inter virum & mulierem, quoad meritum, non verò quoad officium.

Dico ſecundò, ſolos baptizatos eſſe capaces Sacramenti Ordinis, non verò Catechumenos.

Hæc concluſio non minùs eſt certa quàm præcedens, cum enim Baptiſmus ſit janua aliorum Sacramentorum, ante ejus ſuſceptionem, homo nullius Sacramenti eſt capax; unde Catechumenus contrahendo matrimonium, non recipit gratiam Sacramentalem quam hoc Sacramentum baptizatis cauſat; cùm non ſit capax matrimonii ut eſt Sacramentum, ſed ſolùm ut eſt contractus naturalis & civilis. 22

Dices primò, Catechumenus per fidem conjungitur Chriſto, & efficitur ejus membrum: Er- 23

go reddunt capax meritorum Chriſti, quæ per Sacramenta, ut per inſtrumenta paſſionis Chriſti, nobis communicantur.

Reſpondeo per ſolam fidem Catechumenum non fieri perfectè membrum Chriſti, nam hoc fit per unionem viſibilem cum Eccleſia viſibili, ſed inchoativè tantùm; ſubindeque nondum eſſe capacem eorum donorum, quæ Chriſtus per Sacramenta a ſe inſtituta, voluit fidelibus, ſuæ Eccleſiæ actu viſibiliter unitis, communicari.

24 Dices ſecundò: Lectores olim in Eccleſia Alexandrina indifferenter ex fidelibus & Catechumenis aſſumebantur, ut ſcribit Socrates lib. 5. tripartitæ Hiſtoriæ cap. 21. Sed Lectoratus eſt unus ex quatuor Minoribus Ordinibus: Ergo Catechumeni ſunt capaces Sacramenti Ordinis.

Reſpondeo Socratem loco citato tantùm ſignificare voluiſſe, quod Eccleſia Alexandrina ſoleret aſſumere, non ad Ordinem, ſed ad actionē Lectoris, & Pſalmiſtæ, ſive Catechumenos, ſive baptizatos; cùm tamen omnes aliæ Eccleſiæ, non niſi baptizatos aſſumerent.

25 Dico tertiò, infantes eſſe capaces Sacramenti Ordinis. Ita communiter Theologi cum D. Thoma hic quæſt. 39. art. 2. contra Durandum in 4. diſt. 25. quæſt. 2. ubi affirmat rem valde dubiam eſſe, an pueri ante uſum rationis validè poſſint ordinari. In cujus ſententiam inclinare videtur Petrus Soto lib. de inſt. Sacerdot. lect. 5. de Sacramento Ordinis §. *Secundò etiam*.

Hanc concluſionem probat D. Thomas art. citato tripliciter: Nam in argumento *Sed contra*, probat illam primò ex cap. unico *De Clerico per ſaltum promoto*, ubi conſultus Innocentius III ab Epiſcopo Bononienſi, quid fiat ei qui Sacerdotium, Diaconatu prætermiſſo, accepit, Minoribus Ordinibus infra annos diſcretionis ſuſceptis? Reſpondet, conferendum eſſe Diaconatum, nullâ mentione factâ de Subdiaconatu, & Minoribus Ordinibus, infra annos diſcretionis ſuſceptis; quia nimirum judicavit, eos fuiſſe validè collatos, alioquin juſſiſſet cum Diaconatu repeti.

26 Secundò eam probat, quia alia Sacramenta in quibus character imprimitur, poſſunt pueri ſuſcipere, videlicet Baptiſmum & Confirmationem: Ergo pari ratione & Ordines.

Nec valet ſi dicas, eſſe ſpecialem rationem pro Sacramento Ordinis, cùm enim in ejus forma dicatur *Accipe poteſtatem*, requiritur acceptatio rei quæ traditur, ſubindeque conſenſus, cujus parvulus incapax eſt. Non valet, inquam, Tum quia ſimili modo dicitur infanti quando baptizatur ſolemniter, *Accipe ſal ſapientiæ. Accipe ſignum crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti*; Tum etiam, quia poteſtas illa quæ per Sacramentum Ordinis datur, non traditur per modum contractûs, donationis, aut pacti, ad quod requiratur acceptatio, ſed per modum efficacis operationis, reſpectu cujus recipiens merè paſſivè ſe habet; eodem modò quo per Baptiſmum confertur gratia & poteſtas participandi bonis communibus Eccleſiæ, recipiendique alia Sacramenta. Unde ſi infans ordinaretur ab Epiſcopo, per hæc verba, *Accipe poteſtatem*, non invitaretur ad eam recipiendam moraliter & rationabiliter, ſed ſignificaretur poteſtas dantis, & vera traditio. Neque in Scriptura inuſitatum eſt, ſimili modo loquendi ſignificari aliquem effectum erga res etiam inanimatas, quæ in illum conſentire nequeunt; ut quando Joſue cap. 10. dixit ad ſi-

A ſtendum Solem: *Sta Sol, & Luna ſuper Gabaon ne moveatur*; & cùm Chriſtus Matth. 21. dixit ad ficulneam: *Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum*.

27 Tertiò D. Thomas in corpore ejuſdem articuli probat noſtram concluſionem, hoc diſcurſu: Sacramenta quæ non in actu ſed in poteſtate conſiſtunt, conferri poſſunt ante ullum ſuſcipientis actum; ideò enim Baptiſmus & Confirmatio poſſunt conferri ſine actu parvuli baptizandi & confirmandi, quia conſiſtunt in poteſtate. Contra verò ideò Pœnitentia & Matrimonium nequeunt ſine actu pœnitentis & contrahentis conferri, quia conſiſtunt in actu, ſeu quia de illorum eſſentia eſt aliquis actus, ut contritio, &
B confeſſio in Sacramento pœnitentiæ, & conſenſus in matrimonio: Atqui Sacramentum Ordinis, non in actu, ſed in poteſtate conſiſtit, ut ex ejus definitione conſtat, neque de illius eſſentia eſt aliquis actus, puta acceptatio poteſtatis quæ per illud traditur, ut patet ex ſupra dictis: Ergo conferri poteſt ante ullum ſuſcipientis actum, ſubindeque parvulo, licèt ſit incapax conſenſûs. Idem dicendum de amente, quia de illo par ac de infantibus eſt ratio, cùm ſit perpetuò infans & parvulus ſenſu.

28 Motiva Durandi in contrarium leviſſima ſunt, & ad duo præcipua capita reducuntur: Ait enim in primis, abſurdum videri quod parvulus
C carens omnino uſu rationis, poſſit dici & eſſe Sacerdos vel Epiſcopus; aliàs enim erit etiam capax papalis poteſtatis, & poterit ſimiliter dici & eſſe Summus Pontifex.

29 Deinde ſic arguit: Ad receptionem cujuslibet Sacramenti requiritur propria intentio ſuſcipientis, ſi ſit adultus; vel interpretativa, ſi ſit parvulus, qualis eſt intentio parentum in Baptiſmate ſuorum parvulorum. Sed in parvulo, ſi ordinetur de facto, non poteſt eſſe propria voluntas ſuſcipiendi Ordinem, cùm non habeat uſum rationis; nec interpretativa, cùm enim Sacramentum Ordinis non ſit, ſicut Baptiſmus, de neceſſitate ſalutis, voluntas parentum non eſt, quoad ejus ſuſceptionem, voluntas filiorum
D interpretative: Ergo parvulus eſt incapax recipiendi Sacramentum Ordinis.

30 Ad primum, nego Antecedens, nullum quippe eſt abſurdum, infantem Presbyterum denominari, cùm hæc denominatio non fiat ab actu, ſed à poteſtate, per externum ſymbolum infanti collata; ſicut dicitur rationalis, licèt nullum rationis actum exercere poſſit, & fidelis ab habitu fidei per Sacramentum Baptiſmi ſibi infuſo.

31 Quantùm verò ad Epiſcopatum dico, duo eſſe in illo diſtinguenda, nimirum extenſionem phyſicam characteris Sacerdotalis, & poteſtatem
E juriſdictionis, ſive curam paſtoralem animarum, & matrimonium ſpirituale cum Eccleſia, cujus gubernationem ſuſcipit; primumque poſſe conferri infanti, non verò ſecundum; quia iſtud conſenſum & libertatem neceſſariò præſupponit, non verò illud. Quo ſenſu intelligendus eſt D. Thomas, dum articulo ſuprà citato ait eſſe de neceſſitate conſecrationis Epiſcopalis, quod conſecrandus uſum rationis habeat, loquitur enim ibi de poteſtate juriſdictionis, non verò de extenſione characteris.

32 Quantùm ad dignitatem & poteſtatem papalem, nego infantem eſſe illius capacem; quia de facto Deus non confert hanc poteſtatem, niſi

per-

perſonæ quam Eccleſia ut idoneum ad hoe munus elegerit : tepugnat autem quod Eccleſia, à Spiritu ſancto directa, eligere poſſit infantem; & ſi pet impoſſibile ipſum eligetet, talis electio, utpote legi ac juti naturali repugnans, eſſet nulla. Addu quod poteſtas papalis, quæ eſt omnium ſuprema, eſt poteſtas myſtici capitis jugitet influentis in membra totius Eccleſiæ, pet directionem & gubetnationem, & dogmatum fidei propoſitionem : repugnat autem quod infans influat per modum myſtici capitis in membra Eccleſiæ, cùm hic influxus debeat mediâ regulâ rationis, quâ infans caret, in membra derivari.

33 Ad ſecundum, nego Majorem, falſum enim eſt, parvulis ad recipienda Sactamenta quorum B ſunt capaces, ut Baptiſmum, Confitmationem, & Euchariſtiam, neceſſariam eſſe intentionem, ſive ipſorummet, ſive patentum, aut Eccleſiæ pto ipſis conſentientis, & cujus voluntas ſit interptetativè voluntas ipſorum parvulorum: Neque enim Baptiſinus v.g. illis applicatus, ideò validus eſt, quia Eccleſia vel parentes conſentiunt ipſorum nomine, ſed quia inſtitutio Chriſti, nihil aliud requitit ad ipſius valotem teſpectu parvulorum, niſi ut ipſis applicetut matetia & forma Baptiſmi, cum intentione debita; unde puer validè baptizatetut, tametſi patentes renitetentur. Idem cum ptoportione dicendum de Sacramento Otdinis, nam renitentibus etiam ipſis parentibus, illud validè ab infante recipe- C retur, ſi Epiſcopus debitam materiam & formâ ipſi applicaret. Non teneretur tamen talis parvulus, cùm ad annos diſcretionis perveniſſet, in Ordine ſibi in infantia collato perſeverate, ſed poſſet illi renuntiate, & mattimonium conttahere; cùm non potuerit Eccleſia illum ad votum continentiæ obligare, independentet ab ejus voluntate.

ARTICULUS II.

An cœlibatus lege divinâ, vel tantùm Eccleſiaſticâ, ſacris Ordinibus ſit annexus, taliſque lex juſta & conveniens ſit, & à tem- D poribus Apoſtolorum in Eccleſia viguerit?

34 PRo intelligentia & reſolutione hujus difficultatis, notandum eſt, legem cœlibatûs ad duo obligate; ptimum eſt, ut omnis conjugatus qui ſactis Ordinibus initiatut, perpetuam ſetvet continentiam; ſecundum, ut non conjugatus poſtquam aliquem ex ſactis Ordinibus ſuſcepit, uxotem non ducat. Quæritur ergo ptimò, an lege Divinâ, vel ſolùm Eccleſiaſticâ, cœlibatus quoad hæc duo annexus ſit ſacris Ordinibus? Secundò, an ſuppoſito quod talis lex ſit putè Eccleſiaſtica, rectè & convenienter ab Eccleſia conſtituta fuerit, & quo tempore? E

35 Quoad primum Franciſcus Tuttianus lib. 2. de dogmaticis charactetibus, contendit jute & ptæcepto divino obligari eos qui poſt conttactum mattimonium ſuſceperunt ſacros Otdines, non uti ampliùs conjugio; multoque magis teneri eodem jure divino non conttahere matrimonium, poſt ſacrum Otdinem ſuſceptum. Joannes verò Major, Michaël Medina, & Clictoveus, Doctot Pariſienſis, negant quidem Cleticos ante ſacros Otdines conjugatos, teneti poſt eorum ſuſceptionem jure divino ad continentiam ſervandam, ſed affirmant divinâ lege A vetitum eſſe ſactis hominibus poſt Ordines matrimonium contrahere.

36 Quantùm ad ſecundum, Græci Schiſmatici Eccleſiam Latinam reprehendunt, quòd ordinatos poſt conjugium jubeat ab uxotibus ſeparari, & amplius non vacare conjugio. Hæretici verò hujus temporis in eo quidem cum Græcis Schiſmaticis conveniunt; ſed ulteriùs addunt, malè & injuſtè ab Eccleſia ſtatutum fuiſſe, ut illi ipſi qui jam ſacris Ordinibus initiati ſunt, non poſſint contrahere mattimonium, talemque legem dicunt repugnate antiquis Conciliis, & à ſolo Papa fuiſſe ſancitam; imò non niſi à quadringentis annis in Germania introductam.

B

§. I.

Prima pars quæſiti duplici concluſione reſolvitur.

37 DIco primò, conjugalis uſus cum uxoribus ante ſactam ordinationem ductis, non eſt prohibitus ſactis hominibus, jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico. Ita D. Thomas 2. 2. quæſt. 88. art. 11. in corp. ubi hæc ſcribit: *Non eſt eſſentialiter annexum debitum continentiæ Ordini ſacro, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ; unde videtur quod per Eccleſiam poſſit diſpenſari in voto continentiæ, ſolemnizato per ſuſceptionem ſacri Ordinis.* Quibus verbis rationem fundamentalem noſtræ concluſionis inſinuat: Eccleſia enim non poteſt diſpenſare in C his quæ ſunt de jute divino, imò nec tolerare aliquid lege divinâ prohibitum: Sed Eccleſia diſpenſat cum Græcis, & permittit, ut ſuſceptis Otdinibus Majoribus maneant in uſu matrimonii antea contracti, vel ſaltem talem Græcorum conſuetudinem tolerat, nec dannat ut legi divinæ adverſam: Ergo conjugalis uſus cum uxoribus ante ſacram ordinationem ductis, non eſt ptohibus ſactis hominibus jute divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico. Major patet, Minor probatur ex Concilio Latetanenſi ſub Innocentio III. cap. 14. ubi contra continentiam Cleticorum ſic legitur: *Qui autem ſecundùm regionis ſuæ morem non abdicarunt copulam* (id eſt Græci Sacerdotes) *ſi lapſi fuerint, graviùs puniantur, cùm legitimo ma-* D *trimonio uti poſſint.* Et in cap. *Cùm olim*, de Clericis conjugatis, idem Pontifex hæc ſcribit: *Nos igitur attendentes, quod Orientalis Eccleſia votum continentiæ non admiſit; quoniam Orientales in Minoribus Ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur matrimonio contracto.* Ubi hic Græcorum mos à Pontifice non improbatur. Similiter neque in Concilio Lugdunenſi, neque in Flotentino, nullo modo Græcis objectum legimus, quod Sacerdotes eorum uterentur conjugio ante ſactam otdinationem contracto, & continentiæ legem non ſervatent, ſicut ſetvatut in Latina Eccleſia: Ergo Eccleſia diſpenſat cum Sacerdotibus Græcis ut utantur conjugio ante ſacram E otdinationem contracto, vel ſaltem talem uſum & conſuetudinem Græcorum non improbat, ſed permittit; quam tamen tolerare non poſſet, ſi jute divino repugnatet.

38 Confirmatur ptimò: Gregorius Magnus lib. 1. Regiſtri Epiſt. 42. permiſit Subdiaconis Siciliæ uti uxoribus ante ordinationem ductis, quamvis in poſterum tales ordinari vetuerit, niſi unà cum uxoribus continentiam promitterent: At hoc non permiſiſſet, ſi jute divino prohibitum eſſe intellexiſſet: Ergo jute ſolùm Eccleſiaſtico tenentur illi qui Majotibus Otdinibus ſunt

junĉti, non uti ampliùs matrimonio jam ante contracto.

39 Confirmatur ſecundò: Ecleſia multis canonibus ſtatuit, ut votum continentiæ ab ordinandis ſacris Ordinibus exigeretur: At ſi jure divino annexa eſſet ſacris Ordinibus continentia, non eſſet ex parte ordinandorum neceſſarium votum, aut lex Eccleſiæ, ad eam illos obligans: Ergo continentia jure tantùm Eccleſiaſtico Ordinibus ſacris annexa eſt.

40 Confirmatur tertiò: Nullum extat præceptum divinum de hac re in Scriptura, vel Traditione, ut conſtabit ex ſolutionibus objectionum; neque ex lumine naturali colligi poteſt, quamvis enim ratio naturalis dictet, eſſe valde congruum quod ſacri homines abſtineant ab uſu matrimonij, non tamen dictat eſſe neceſſarium; aliàs peccaſſent Sacerdotes legis antiquæ, habendo uxores: Ergo uſus conjugij ſacris hominibus jure tantùm Eccleſiaſtico prohibitus eſt.

41 Dico ſecundò, ſimiliter jure ſolum Eccleſiaſtico prohibitum eſſe contrahere matrimonium iis omnibus, qui Majoribus Ordinibus initiati ſunt. Eſt etiam D. Thomæ in 4. diſt. 37. quæſt. 1. art. 1. in corp. ubi hæc ſcribit: *Ordo ſacer de ſui ratione habet ex quadam congruentia quod matrimonium impedire debeat, quia in ſacris Ordinibus conſtituti, ſacra vaſa & Sacramenta tractant, & ideò decens eſt, ut munditiam corporalem per continentiam ſervent: Sed quod impediat matrimonium, niſi ex conſtitutione Eccleſia habet tamen aliter apud Latinos, quàm apud Græcos; quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum, ſolùm ex vi Ordinis; ſed apud Latinos impedit ex vi Ordinis, & ulteriùs ex voto continentiæ, quod eſt Ordinibus ſacris annexum; quod etiam ſi quis verbo tenus non emittat, ex hoc ipſo quod Ordinem ſuſcipit, ſecundùm ritum Occidentalis Eccleſiæ, intelligitur emiſiſſe; & ideò apud Græcos & alios Orientales, ſacer Ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonij priùs contracti uſum; poſſunt enim matrimonio priùs contracto uti, quamvis non poſſint matrimonium de novo contrahere; ſed apud Occidentalem Ecleſiam impedit matrimonium, & matrimonij uſum.* Quibus verbis ſanctus Doctor hanc & præcedentem concluſionem apertè docet, & egregiè illuſtrat.

42 Ratio etiam ſuffragatur: Si enim matrimoniom jure divino pugnaret cum ſacris Ordinibus non poſſet Pontifex diſpenſare, ut ſacris Ordinibus initiatus, nuberet: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, Pontifex enim non habet pòteſtatem diſpenſandi in jure divino. Minor verò probatur, tum ex praxi Eccleſiæ, quæ pluries in hoc diſpenſavit, tum ex D. D. Thoma 2. 2. quæſt. 88. art. 11. qui etſi id neget de religioſo profeſſo, concedit tamen de Preſbytero. Nec valet ſi dicas, quòd cùm Eccleſia diſpenſat ut ſacris Ordinibus initiatus nubat, privat illum exercitio ſui miniſterij. Nam licèt Eccleſia regulariter id præſtet, interdum tamen eos ſacri Ordinis miniſterio relinquit, ut conſtat ex Concilio Ancyrano, celebrato ante Nicænum, & approbato à Leone IV. in cujus canone 10. ſic habetur: *Diaconi quicumque ordinantur, ſi in ipſa Ordinatione proteſtati ſunt, & dixerunt, velle ſe conjugio copulari, quia ſic manere non poſſunt, in miniſterio maneant, propterea quod eis Epiſcopus licentiam dederit.*

43 Poteſt inſuper ſuaderi iſta concluſio, ex dictis in præcedenti; ſi enim uſus matrimonii non ſit jure divino prohibitus Clericis, ſacris Ordini-

A bus initiatis (ut conſtat exemplo Græcorum, qui licitè utuntur matrimonio ante ſacram Ordinationem inito) multò minùs ipſum matrimonium; matrimonium enim non prohibetur ſacris hominibus, ratione contractûs, qui bonus eſt & Sacramentalis, ſed ratione uſûs, qui ſolus videtur habere repugnantiam cum miniſterio & ſtatu ſacrorum hominum. Unde Tridentinum ſeſſ. 24. can. 9. manifeſtè ſignificat juris tantùm Eccleſiaſtici eſſe, quòd Majoribus Ordinibus initiati matrimonium contrahere nequeant, cùm ſic ait: *Si quis dixerit Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Religioſos caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contra-* B *ctumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſticâ, vel voto, &c. anathema ſit.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

44 Contra primam concluſionem plura congeſſerit Turrianus Scripturæ & SS. Patrum teſtimonia, quæ ne apparenter quidem probant id quod intendit; unde miratur Vazquez, illis ipſum adduci potuiſſe in ſententiam omnibus Theologis contrariam, dicitque ut eum excuſet, nimio caſtitatis, cujus erat amantiſſimus, ze- C lo accenſum, exiſtimaſſe id quod ardenter cupiebat, nimirum ex quolibet Scripturæ & Patrum teſtimonio id expreſsè colligi. Aliqua tamen proponit ex Patribus teſtimonia, quæ aliquid habent apparentiæ, ea præcipuè quæ ex Syricio Papa Epiſt. 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum cap. 7. ex Epiphanio hæreſi 59. & ex Euſebio Cæſarienſi lib. 1. de demonſtratione Evangelica cap. 9. adducit: Verba Syricii hæc ſunt: *Dominus Ieſus cùm ſuo nos illuſtraſſet adventu, in Evangelio proteſtatur, quia legem venit implere, non ſolvere. Et ideò Eccleſiam, cujus ſponſus eſt ſpecioſus formâ, caſtitatis voluit ſplendore radiare, ut in die judicii, cum rurſus advenerit, ſine macula & ruga eam poſſit, ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit, reperire. Quarum ſanctionum Sacerdotes omnes* D *atque Levitæ, inſolubili lege conſtringimur, ut à die ordinationis noſtræ, ſobrietati ac pudicitiæ, & corda noſtra mancipemus & corpora.* Epiphanius verò loco citato ſic habet: *Re vera non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio, poſt Chriſti adventum, eos qui à nuptiis mortuâ eorum uxore ſecundis nuptiis conjuncti ſunt &c. Sed & adhuc viventem & liberos gignentem unius uxoris virum non ſuſcipit in Diaconum, Presbyterum, Epiſcopum &c.* Demum Euſebius citatus ait, *Secundùm leges novi teſtamenti debere ſacris initiatos ab uxoribus abſtinere*: At leges novi teſtamenti, ſunt leges Chriſti & Divinæ: Ergo jure divino ſacris Ordinibus initiati tenentur abſtinere ab uſu conjugii.

45 E Verùm hæc levia ſunt, verba enim Syricii non plus probant, quàm continentiam miniſtrorum Eccleſiæ eſſe ſecundùm Chriſti voluntatem & beneplacitum, qui voluit Eccleſiam Evangelicam caſtitatis ſplendore radiare; & eſſe pariter ex inſtitutione ſeu conſtitutione & præcepto Apoſtolico, lato ſecundùm Chriſti beneplacitum & intentionem, ut ſignificant verba illa Syricii, *ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit*. Epiphanius verò nomine *ſanctæ Dei prædicationis*, intelligit prædicationem legis non Evangelicæ, ſed Eccleſiaſticæ, quam ideò vocavit hoc nomine, quia ſimul cum lege Evangelica, ſive cum lege Dei

ab

ab Apoſtolis prædicata fuit. Similiter Euſebius, per *leges novi teſtamenti*, intellexit leges non à Chriſto latas, ſed ab Eccleſia vel Apoſtolis traditas in novo teſtamento. Quas interpretationes legitimas eſſe, & ad mentem illorum, colligitur manifeſtè ex eo, quod eodem modo loquantur de lege prohibente perſonis ſacris uſum conjugii, ac de lege arcente bigamos à Sacerdotio, ut conſtat ex verbis iſtis Epiphanii ſuprà relatis: *Non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti adventum eos qui mortuâ eorum uxore ſecundis nuptiis conjuncti ſunt:* At lex quæ bigamos non admittit ad Sacerdotium, eſt purè Eccleſiaſtica, ut docent communiter Theologi, & articulo ſequenti oſtendemus: Ergo illi cenſent legem prohibentem perſonis ſacris uſum conjugii, non eſſe divinam, ſed purè Eccleſiaſticam.

46 Plura etiam contra primam concluſionem proponit Turrianus argumenta, inter quæ iſtud præcipuum eſt: Sacerdotes & Levitæ veteris teſtamenti, jure divino prohibebantur ab uxoribus abſtinere tempore ſuæ vicis: Ergo à fortiori Sacerdotes & Levitæ novi teſtamenti jure divino tenentur totâ vitâ continentiam ſervare. Nam ideò illi jure divino tenebantur tempore ſuæ vicis continentiam ſervare, quia eo tempore divina myſteria tractabant, quæ hanc animi & corporis puritatem exigebant: At Sacerdotes & Levitæ novi teſtamenti, toto vitæ tempore tractant divina myſteria: Igitur toto ſuæ vitæ tempore, jure divino tenentur continentiam ſervare.

Confirmatur: Lex divina prohibens Sacerdotibus & Levitis veteris teſtamenti ab uxoribus tempore ſuæ vicis abſtinere, non fuit cæremonialis, aut judicialis, ſed moralis, fundata in virtute religionis & ſanctitate, quam ſacroſancta myſteria in miniſtro prærequirunt: Ergo non ceſſavit in lege Evangelica.

47 Ad objectionem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam, nam de Sacerdotibus & Levitis veteris teſtamenti, habemus plura Scripturæ loca, quibus Deus jubet eos ab uſu matrimonii abſtinere, tempore ſuæ vicis; de Sacerdotibus autem & Levitis novi teſtamenti, nullum legitur in Scriptura teſtimonium, quo idem eis præcipiatur; imò plures in oppoſitum ſunt Conciliorum & Patrum authoritates ſuprà adductæ. Nec refert quod Dei præceptum reſpectu Sacerdotum & Levitarum veteris teſtamenti ſit morale, & fundatum in virtute religionis, & puritate quam in miniſtris ſacroſancta myſteria requirunt; nam hæc ſolùm convenientiam & congruitatem, non neceſſitatem indicant; cùm nullam ex natura ſua indecentiam, cultui divino repugnantem, uſus matrimonii habeat; & quamvis aliquam haberet, ex hoc ſolùm poſſet colligi, teneri jure divino ſacros homines ab uſu conjugii abſtinere eo tempore quo ſunt altari miniſtraturi; quo etiam tempore Græci, exemplo Sacerdotum & Levitarum veteris teſtamenti, ab uxoribus abſtinent. Per quod patet ad Confirmationem.

48 Contra ſecundam concluſionem objicit primò Michael Medina: Concilia & Patres ajunt, carnalia conjugia eſſe ſacris hominibus prohibita, quia ſunt perſonæ Deo conſecratæ, non minùs quàm vaſa ſancto chriſmate delibuta: Ergo ſicut ex natura ipſa benedictionis ſive conſecrationis calicis provenit, quod ad alios uſus deſervire nequeat; ita & ex ipſa Ordinum ſacrorum natura, ſine inſtitutione, non verò præcisè ex prohibitione Eccleſiæ provenit, quod ſacris Ordinibus initiatis non liceat matrimonia contrahere.

Secundò, Longè gravior pœna olim imponebatur iis qui poſt ſuſceptos ſacros Ordines celebrabant matrimonia, quam qui antea contracto utebantur; quod ſignum eſt, majus eſſe peccatum, Sacerdotem poſt ſuſceptionem Ordinis matrimonium contrahere quam contracto ante ſacerdotium, uti in ipſo ſacerdotio; & conſequenter iſtud quidem eſſe tantùm contra legem Eccleſiaſticam, ſed illud adverſari legi divinæ. 49

Confirmatur: Prior transgreſſio puniebatur excommunicatione, quæ antiquis ſæculis, non niſi in violatores divini juris vibrabatur.

Tertiò, Græcis etſi indultum ſit, ut poſſint uti matrimonio ante ſacram Ordinationem contracto, nunquam tamen cum illis diſpenſatum eſt, ut poſt ſuſceptos ſacros Ordines poſſint uxores ducere. Quod non leve ſignum eſt, in hoc Eccleſiam diſpenſare non poſſe, ſubindeque eſſe altioris juris quam humani. 50

Ad primum, nego ſuppoſitum conſequentis, nimirum quod præceptum prohibens uſum prophanum calicis conſecrati, ſit divinum, eſt enim tantùm Eccleſiaſticum, ſicut ipſa calicis conſecratio; unde ſicut Eccleſia poteſt urgente aliquâ neceſſitate diſpenſare, ut vaſa Deo conſecrata, ad prophanos uſus applicentur; ita & cum ſacro homine ad contrahendum matrimonium. 51

Ad ſecundum reſpondeo majus eſſe peccatum eorum qui poſt Ordines ſuſceptos matrimonium contrahunt, & eo ſic contracto utuntur, quàm ſit peccatum illorum qui ante ſuſceptionem Ordinum conjugati, his ſuſceptis, à conjuge non abſtinent, licèt neutrum ſit jure divino prohibitum, ſed tantùm Eccleſiaſtico; ac proinde mirum non eſſe, quod major pœna ab Eccleſia ſtatuta fuerit pro peccato illorum, quàm pro peccato iſtorum. 52

Ad confirmationem dico, propter transgreſſionem legis Eccleſiaſticæ, pœnas etiam depoſitionis, excommunicationis, & alias ejuſmodi, eſſe ſtatutas ab ipſa Eccleſia, ut ex ejus canonibus conſtat.

Ad tertium reſpondetur, quod licèt præceptum de non contrahendo poſt ſacros Ordines matrimonio, ſit tantùm Eccleſiaſticum, ſicut & præceptum de non utendo matrimonio ante ſacros Ordines contracto; Eccleſia tamen Spiritu ſancto ducta, prudenter judicavit & voluit, in favorem matrimonii jus ſuum poſſidentis, cum Græcis diſpenſare in uſu matrimonii antea contracti, non autem in matrimonio contrahendo.

§. III.

Alia difficultas expeditur, & legem cœlibatûs rectiſſimam & utiliſſimam eſſe, & à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia viguiſſe, contra hæreticos oſtenditur.

DIco tertiò, rectè & juſtè ab Eccleſia ſtatutum fuit, ut ſacris Ordinibus initiati continentiam ſervarent.

Probatur primò argumento à minori ad majus: Olim in antiqua lege, qui res multò minùs ſanctas, quàm ſit miniſterium ſacrum novi teſtamenti, tractaturi erat, jubebantur ab uxoribus abſtinere, nam exodi 19. cùm legem Iſraëlitæ 54

acceptpturi eſſent, prohibiti ſunt ne ſuis uxoribus appropinquarent. Et 1. Regum 21. David & comites non fuerunt admiſſi ad panes propoſitionis, niſi proteſtarentur ſe à mulieribus continuiſſe. Ex quo D. Hieronymus in cap. 1. ad Titum rectè colligit, perpetuam debere ſervare continentiam noſtros Sacerdotes, qui corpus Chriſti, illis panibus ſignificatum, jugiter conſecrant, edunt, & miniſtrant, ac filium Virginis, & Virginum ſponſum, atque omnis puritatis fontem, quotidie manibus attrectant. Similia habet lib. 1. contra Jovinianum num. 21. ubi expendens verba illa Abimelec Sacerdotis, Davidem ſic interrogantis, *Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus?* Subdit: *Panes enim propoſitionis, quaſi corpus Chriſti, de uxorum cubilibus conſurgentes, edere non poterant.* Item Exodi 12. qui comeſturi erant agnum paſchalem, jubebantur *renes accingere*, id eſt voluptates carnis edomare, ut exponit D. Gregorius homil. 22. in Evangelia. Demum Sacerdotes per vices miniſtrantes in tabernaculo, toto tempore vicis ſuæ, à domo & ab uxoribus abeſſe debebant, ut colligitur ex 1. Paralip. 24. & ex Lucæ 1. Ergo juſtum & conveniens eſt, ut Sacerdotes noſtri, perpetuò vacantes ſacro miniſterio, perpetuam ſervent continentiam, ut rectè arguit Innocentius I. Epiſt. 9. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum: *Quod dignum* (inquit) *& pudicum & honeſtum eſt, tenere Eccleſia omnino debet, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus ſuis non coëant, quia miniſterij quotidiani neceſſitatibus occupantur: Scriptum eſt enim, ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Nam ſi priſcis temporibus de templo Dei Sacerdotes anno vicis ſuæ non diſcedebant: quantò magis hi Sacerdotes vel Levitæ pudicitiam ex vi ordinationis ſuæ ſervare debent; nec præterit dies, quâ vel à ſacrificiis divinis, vel à Baptiſmatis officio vacent.*

55 Admittit Calvinus lib. 4. inſtit. cap. 12. num. 25. hanc continentiæ legem in Sacerdotibus & Levitis Moſaicæ legis, negat in Evangelicis; quia illi (inquit) Chriſtum repræſentabant, qui mediator Dei & hominum perfectiſſimâ ſuâ puritate reconciliaturus Patrem nobis erat: hanc autem perſonam quia non repræſentant Evangelici Miniſtri, falsò cum illis comparantur.

56 Sed hæc frivola prorſus ac futilia ſunt, Tum quia non ſolùm ob Chriſti repræſentationem, ſed etiam, imò magis, propter ſanctitatem ſui miniſterii, ut nimirum puriùs eo fungerentur, debebant Sacerdotes legis Moſaicæ, tempore ſui miniſterii, ſeſe ab uxoribus continere. Tum etiam, quia falſum eſt, Sacerdotes novi teſtamenti non repræſentare Chriſtum, eum enim, non quidem ut futurum, ſed ut præſentem ſignificant; imò non ſolùm Chriſti perſonam repræſentant, ſed ipſius vice funguntur 2. ad Corinth. 5. *Pro Chriſto legatione fungimur*, ejuſque perſonam in ſacrificando ſuſtinent, dicentes in ejus nomine, *Hoc eſt corpus meum.* Major ergo in Sacerdotibus Evangelicis requiritur animi & corporis puritas, quàm in antiquis Sacerdotibus & Levitis, qui perſonam Chriſti imperfectè adumbrabant, nec erant ipſius Legati & Vicarii, ſicut Sacerdotes novæ legis, ſed ejus duntaxat umbræ & figuræ.

57 Probatur ſecundò concluſio: Conſuetudo conjugalis impedimento eſt ne ſacri Miniſtri rectè officio ſuo fungantur: Ergo rectè & juſtè A ab Eccleſia ſtatutum fuit, ut illi continentiam ſervarent, ac cœlibem vitam ducerent. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Ad officium ſacrorum miniſtrorum duo præcipuè pertinent, nempe ſacrificare, & orationi ac contemplationi vacare: At conſuetudo conjugalis his duobus actibus non mediocriter obſtat; primo quidem, nam cùm ſacrificium altaris auguſtiſſimum & ſanctiſſimum ſit, decet ut qui illud offerunt, inſigni quadam puritate atque ſanctitate mentis & corporis polleant; alteri verò, quia actus conjugalis mentis aciem hebetat, & ab oratione & rerum divinarum contemplatione animum avertit ac diſtrahit. Unde B Theophraſtus (teſte D. Hieronymo) dicebat, non expedire ſapienti nubere. Et Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. ſuadet idcircò conjugibus continentiam ad tempus, ut meliùs vacent orationi. Cùm ergo Sacerdotes Evangelici debeant ſemper orationibus & ſacrificiis offerendis incumbere, ſemper debent à conjugio abſtinere.

Lib. 1. contra Iovinia.

Dico quartò, legem de cœlibatu ſacrorum miniſtrorum, antiquiſſimam eſſe, & ab ipſis Apoſtolis inductam & conſtitutam.

Probatur primò ex verbis illis Apoſtoli ad 58
Titum 1. *Oportet Epiſcopum continentem eſſe*: notat autem Bellarminus, Apoſtolum non fuiſſe uſum nomine *Caſtum*, quod etiam conjugatis, le- C gitimis ſuis uxoribus utentibus, convenit, ſed nomine *continentem*, quod importat abſtinentiam etiam à conjugali amplexu, ut Hieronymus ibi exponit dicens: *Continentem addidit, nempe ab uxoris etiam amplexibus.*

Probatur ſecundò ex Epiſtola 2. Clementis 59
ad Jacobum fratrem Domini, in qua inter alia monita à B. Petro ſibi data, hoc recenſet: *Ut ad Dominica Myſteria tales eligantur, qui ante ordinationem ſuam, conjuges ſuas noverint* (mendosè legitur, *non noverint*) *Quod ſi poſt ordinationem Miniſtro altaris contigerit, proprium invadere cubile uxoris, ſacrarij non intret limina, nec ſacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat, nec ad Dominici* D *corporis portationem accedat, nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus.* Quamvis autem non ſit certum, hanc Epiſtolam eſſe Clementis, tamen antiqua eſt, & in hac parte uſu totius Eccleſiæ probata, ut ex teſtimoniis omnium ferè antiquorum Conciliorum & Patrum oſtendit Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 19.

Probatur tertiò ex Concilio Carthaginenſi 60
ſecundo can. 2. ubi ſic dicitur: *Omnibus placet, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab uxoribus, ſe abſtineant; ut quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.* Un- E de Soto lib. 7. de juſtitia, hæc Aratoris, Eccleſiæ in Pontificibus ſuis pudicitiam commendantis, carmina refert:

Eccleſia nunc alma fides, ſine fide pudicos,
Pontifices jubet eſſe ſuos, &c.

Cui etiam quadrat illud Hieronymi lib. 1. contra Vigilantium: *Quid facient Orientis Eccleſiæ, quid Ægypti, aut Sedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi uxores habuerunt deſinunt eſſe mariti*, nempe quoad uſum conjugalem. Arguit contra Vigilantium hæreticum, qui virginitatem & pudicitiam ab Eccleſia Chriſti ablegandam eſſe contendebat.

Ad

61 Ad pleniorem hujus concluſionis intelligentiam, quædam breviter hic obſervanda ſunt. Primum eſt, Subdiaconatum non habuiſſe ſemper annexam obligationem continentiæ, & vòtum ſervandæ caſtitatis, quia in primitiva Eccleſia inter Ordines ſacros non computabatur, ut docet Innocentius III. cap. *A multis*. de ætate & qualitate ordinandorum, ubi refert tempore Urbani II. Subdiaconatum non fuiſſe inter Ordines ſacros connumeratum, quod decretum tanquam Urbani II. refertur can. *Nullus in Epiſc.* diſt. 60. ubi Pontifex: *Sacros* (inquit) *ordines dicimus Diaconatum & Preſbyteratum: hos ſiquidem ſolos primitiva legitur habuiſſe Eccleſia*. Fuiſſe autem illi continentiæ votum annexum tempore Gregorij Magni, conſtat ex can. *Ante triennium*, diſt. 31. in quo mandat Pontifex, ut Subdiaconi Eccleſiarum Siciliæ, more Romanæ Eccleſiæ, continentiam ſervent. Quod priùs ſtatutum fuerat in Concilio Eliberitano can. 33. ubi ſic dicitur: *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, Preſbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, abſtinere ſe à conjugibus ſuis*.

62 Secundò notandum eſt, quod licet ab initio Diaconis, Preſbyteris, & Epiſcopis prohibitum fuerit matrimonium contrahere, non fuit tamen propterea matrimonium ab illis contractum ab initio irritum, ſicut nunc eſt jure Eccleſiaſtico, ut colligitur ex canone 10. Concilij Ancyrani, ubi ſolùm dicitur, Diaconos, qui profeſſi continentiam in ordinatione, poſtea matrimonium duxerint, debere à miniſterio ceſſare, non autem debere ab uxoribus ſeparari, eiſque permittitur communio laica: At ſi tale matrimonium fuiſſet invalidum, debuiſſent ab uxoribus, ſive potiùs à concubinis ſeparari, nec ipſis in tali matrimonio ſeu potiùs concubinatu manentibus, permitti potuiſſet communio laica: Ergo tale matrimonium tunc non erat jure Eccleſiaſtico irritum, ſicut modò. De quo fusè Baſilius Pontius lib. 7. de matrimonio cap. 27.

63 Tertiò ſciendum eſt, viduas quæ tempore Apoſtolorum eligebantur, ut velut Diaconiſſæ miniſtrarent Eccleſiæ, fuiſſe obſtrictas voto caſtitatis, ut colligitur ex Apoſtolo 1. ad Timoth. 5. ubi præcipit non eligi juniores; quia *cùm luxuriatæ fuerint in Chriſto* (id eſt cùm bonis Eccleſiæ ad proprium uſum abutentes, lautiùs ſe nutriverint, & quod facilè ex eo ſequitur, ad laſciviam ſtimulos ſentire cœperint) *nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt promiſſionem Deo factam de ſervanda continentia violarunt. Unde Auguſtinus in Pſalm. 75. ad illum verſum, *Vovete & reddite Domino Deo veſtro*, hæc ſcribit: *Quiſque quod vovere voluerit voveat; ſed illud attendat, ut quod voverit reddat, &c. Quid autem ait* (Apoſtolus) *de quibuſdam quæ voverunt & non reddiderunt? Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid eſt primam fidem irritam fecerunt? Voverunt, & non reddiderunt*.

64 Demum obſervandum eſt, legem de ſervanda continentia à ſacris hominibus, fuiſſe in Eccleſia Latina continuò ſervatam, ut nunquam ab ea deviare licitum fuerit, ſecùs in Græca, in qua talis lex fuit abrogata, & permiſſum eſt miniſtris altaris, cum propriis uxoribus conſuetudinem habere. Quando verò lex illa in Eccleſia Græca abrogari cœperit, & licitus eſſe uxorius uſus iis qui ante ſacram ordinationem matrimonio copulati erant, dubium & incer-

A tum eſt. Aliqui putant eam primò fuiſſe abrogatam in Concilio Ancyrano, celebrato ante Nicænum, & approbato a Leone IV. idque colligunt ex quadam hiſtoria quam refert Socrates lib. 1. cap. 8. quod volentibus Nicæni Concilii Patribus ſtatuere ut ſacris initiati abſtinerent ab uxoribus quas ante ordinationem duxerant; quidam Monachus, nomine Paphnutius, qui huic Concilio intererat, ſe oppoſuit ne talis lex ferretur; idque à Patribus obtinuit. Verùm hoc valde incertum eſt, tum quia hiſtoria illa à multis rejicitur ut apocrypha; tum etiam quia D. Epiphanius, qui poſt Concilium Nicænum floruit, hæreſi 59. ſic ait: *Eccleſia adhuc viventem &*

B *liberos gignentem unius uxoris virum non ſuſcipit ſed eum qui ſe ab unica continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Epiſcopum, & Preſbyterum, & Hypodiaconum non ſuſcipit, maximè ubi ſinceri ſunt canones Eccleſiaſtici*. Et mox ſubjungit: *At dices mihi, in aliquibus locis liberos gignere Preſbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos. At non eſt* (inquit) *juxta canonem, ſed juxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit*. Item Hieronymus ſuprà relatus teſtatur quod ſuo tempore Orientalis Eccleſia, aut Virgines Clericos accipiebat, aut continentes, vel ſi uxores habuiſſent, mariti (quoad actum conjugalem) eſſe deſiſtebant. Sed quidquid ſit de hoc, certum eſt, tempore ſextæ Synodi, in-

C cœptæ ſub Agathone, & abſolutæ ſub Leone II. anno 683. in Eccleſia Græca licitum fuiſſe conjugalem uſum iis qui ante ſacram ordinationem uxores duxiſſent, ut conſtat ex canone 13. in quo ſic dicitur: *Quoniam Romana Eccleſia pro canone traditum eſſe cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum vel Preſbyteratum, profiteantur ſe non amplius ſuis uxoribus conjungendos; nos antiquum canonem Apoſtolorum perfectionis ordiniſque ſervantes, hominum qui ſunt in ſacris, legitima conjugia, deinceps quoque firma & ſtabilia eſſe volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem diſſolventes, vel eos mutua, tempore convenienti, conſuetudine privantes. Quamobrem ſi quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Preſbyter ordi-*

D *netur, is ad talem gradum aſſumi nequaquam prohibeatur, ſi cum legitima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo poſtuletur, ut profiteatur, ſe à legitima cum uxore conſuetudine abſtenturum*. Quem morem uſque ad hæc tempora ſervant Græci, Romanâ Eccleſiâ permittente, & non niſi eo tempore quo ſacris altaribus ſunt aſſeſſuri, prohibentur uxoribus uti. Epiſcopi tamen Græci cum uxoribus quas ante ſacram ordinationem duxerant non cohabitant, ut paret ex canone 12. ejuſdem ſextæ Synodi; imò nunc Græci ordinariè non eligunt in Epiſcopum, niſi vel religionem profeſſum, vel qui perpetuam caſtitatem ſervet, & uxorem non habeat, ut audivi à Patribus noſtri Ordinis, qui diu

E in Græcia commorati fuerant, & Eccleſiæ Græcæ ritus & conſuetudines apprimè noverant.

§. IV.

Solvuntur objectiones Hæreticorum.

Contra tertiam concluſionem, in qua diximus legem cœlibatûs ab Eccleſia ſtatutam pro ſacris miniſtris, rectiſſimam eſſe & ſanctiſſimam, plura objiciunt Hæretici Scripturæ teſtimonia, ut perſuadeant talem legem iniquam 65

& per-

& pernicioſam eſſe. Apoſtolus enim (inquiunt) ait ad Hebræos 13. connubium eſſe honorabile in omnibus, adeòque in Sacerdotibus. Et 1. ad Timoth. 3. jubet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum. Et cap. 4. ejuſdem Epiſtolæ ait, noviſſimis temporibus aliquos introducturos doctrinam dæmoniorum, prohibentem nubere.

66 Sed hæc frivola ſunt, Paulus enim primo loco hortatur fideles ut connubium ſuum reddant honorabile in omnibus, id eſt, omni ex parte, ſive ex parte Sacramenti, ſive ex parte fidei mutuo datæ & bene ſervatæ, ſive ex parte prolis ſuſceptæ & bene educatæ, quæ ſunt tria bona Matrimonii. Unde ibidem addit immediatè: *Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus*. In ſecundo non requirit quod quis poſt ſui conſecrationem in Epiſcopum, habeat actu uxorem, ſed ut ante ſuam ordinationem non habuerit niſi unam; ut declaret bigamos non eſſe ordinandos. Non aliud autem fuiſſe ejus intentum, patet ex eo quod cap. 5. ejuſdem Epiſtolæ velit viduam in Diaconiſſam eligi unius viri uxorem: implicat autem quod vidua actu habeat virum. In tertio loquitur de Hæreticis damnantibus nuptias ut per ſe malas & illicitas ſimpliciter: cujuſmodi fuerunt Manichæus, Marcion, & Tatianus. Nec obeſt quod Paulus ait: *Noviſſimis temporibus*: nam totum tempus Eccleſiæ Chriſtianæ dicitur finis ſæculorum, & noviſſima hora 1. ad Corinth. 10. & 1. Joan. 2.

67 Objiciunt ſecundò: Apoſtoli habuerunt uxores, eaſque ſecum duxerũt; unde dicebat Paulus 1. ad Corinth. 9. *Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini & Cephas?* Ergo ſimiliter Clerici uxores habere debent.

68 Huic objectioni reſpondeo inprimis, ex Apoſtolis de ſolo Petro conſtare quod uxorem habuerit. Deinde ipſum & alios, ſi qui fuerunt uxorati, omnino ab uxorum ſuarum conſuetudine abſtinuiſſe, ubi primùm Apoſtoli facti ſunt, & Chriſto adjuncti, ut demonſtrat D. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum, ex illis verbis Petri, ſuo & aliorum nomine, Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*. Quod enim inter illa omnia quæ dicuntur reliquiſſe comprehendantur conjuges, quoad thorum ſive conſuetudinem conjugalem, patet ex reſponſione Chriſti interpretantis quid ſit relinquere omnia: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, &c.* Illud verò Pauli: *Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi?* non de uxoribus intelligi debet, ſed de piis mulieribus quæ Apoſtolos ſequebantur, & eis vel pecuniâ vel miniſterio ſuo, in rebus neceſſarijs opem ferebant.

69 Objiciunt tertiò: Matrimonium eſt juris naturalis, ut declarat inſita propenſio ad liberorum procreationem; & etiam divini, ut patet ex verbis illis Geneſ. 1. *Creſcite & multiplicamini*: Ergo nulli poteſt ab Eccleſia prohiberi.

70 Reſpondeo primò, Matrimonium eſſe juris naturalis & divini permiſſive (quia jure naturali divino omnibus licet, ac abſolutè liberum eſt conjugium) at non præceptivè, reſpectu cujuſlibet particularis: alioquin Chriſtus, B. Virgo, & S. Joannes Baptiſta, qui ab uſu conjugij abſtinuerunt, contra jus divinum & naturale peccaſſent. Unde præceptum illud Dei Geneſ. 1. *Creſcite & multiplicamini*, non obligavit ſingulos homines, niſi eo tempore quo paucitas hominum exigebat, ut quilibet generationi vacaret: poſtquam verò terra ſatis jam hominibus repleta eſt, ſupereſt cœlum etiam implendum, quod rectiùs in ſtatu continentiæ, quam in ſtatu conjugali fieri poteſt ab Eccleſiæ Miniſtris, quia ut bellè ait Ambroſius, & habetur cap. *Nuptiæ* 32. quæſt. 1. *Nuptiæ terram replent, Virginitas paradiſum*. Unde Auguſtinus cap. 10. de bono conjugali, vehementer deſiderat, ut omnes vellent continentiam ſervare, quia (inquit) multò citiùs Dei civitas adimpleretur.

Reſpondeo ſecundo, Eccleſiam nulli prohibere ſimpliciter nuptias, nec ulli invito legem continentiæ imponere; ſed tantùm exigere veluti conditionem oneroſam ab iis qui ſacros Ordines volunt ſuſcipere, ut continentiam profiteantur propter dignitatem & reverentiam Ordinis & ſacri miniſterij: illis autem liberum eſt ſuſcipere vel non ſuſcipere ſacros Ordines, & conſequenter nubere, vel continentiam profiteri. 71

Objiciunt quarto: Sacerdotes & Levitę veteris legis uxores ducebant, & ab uſu conjugii ſolùm abſtinebant, tempore vicis ſuæ, quando ſacro miniſterio incumbebant: Ergo ſimiliter Sacerdotes & Levitæ novi teſtamenti debent inire connubia, & ab uſu uxorum ceſſare iis ſolùm diebus quibus ſacris altaribus debent accedere ut in Eccleſia Græca obſervatur. 72

Reſpondeo, negando Conſequentiam, ut enim ſapienter ait Auguſtinus lib. de bono conjugali cap. 9. circa finem: *Primis temporibus generis humani, maximè propter Dei populum propagandum, per quem prophetaretur & naſceretur Princeps & Salvator omnium populorum, uti debuerunt ſancti iſti, non propter ſe expetendo, ſed propter aliud neceſſario, bono nuptiarum. Nunc verò cùm ad ineundam ſanctam & ſinceram ſocietatem undique ex omnibus gentibus copia ſpiritualis cognationis exuberet; etiam propter filios ſolos connubia copulare cupientes, ut ampliore continentiæ bono potiùs utantur, admonendi ſunt.* Addit Ambroſij commentarius in cap. 3. Epiſt. 1. ad Timotheum: *Veteribus idcircò conceſſum eſſe Levitis & Sacerdotibus, uxores ad uſum habere; quia multum temporis otio vacabant à miniſteriis aut Sacerdotio*. E contra verò Sacerdotes & Levitæ novæ legis perpetuam debent ſervare continentiam: cùm non prætereat dies, quâ vel à Sacrificiis divinis, vel à Baptiſmatis officio, vel ab aliis ſacris miniſteriis vacent, ût ait Innocentius I. §. præcedenti relatus. Nec obſtat conſuetudo Græcorum, iis ſolùm diebus quibus ad ſacra altaria debent accedere, ab uſu conjugii abſtinentium; quia Summi Pontifices, & Eccleſia Romana, majoris mali vitandi gratiâ, hoc eis permittunt.

Objiciunt quinto contra ultimam concluſionem: D. Clemens Epiſt. 2. ad Jacobum fratrem Domini, inter alia monita à B. Petro ſibi data, hoc recenſet, *ut miniſtri altaris ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem conjuges ſuas noverint*. Et Iſidorus lib. 2. de officiis cap. 2. tradens regulas Clericorũ, inter cetera inquit: *Clerici caſtitatem corporis perpetuam ſervent, aut unius matrimonii vinculo fœderentur*: Ergo lex cœlibatûs, non viguit in primitiva Eccleſia, nec ab ipſis Apoſtolis conſtituta eſt. 73

Ad locum Epiſtolæ Clementis rectè reſpondet Sotus lib. 7. de juſtitia quæſt. 6. art. 2. illa verba *qui ante ordinationes conjuges ſuas noverint*, negativè accipienda eſſe; ut ſit ſenſus, qui non poſt

ordina

ordinationem conjuges ſuas cognoſcant, quamvis anteà id potuerint. Alioqui ſi abſolutè & affirmativè verba illa ſumerentur, ſenſus eſſet, non debere nec poſſe unquam ordinari eos qui ante ordinationem non habuerint & cognoverint uxores: quod eſſet præceptum abſurdum.

Ad Iſidorum dico, illum eo loco de omnibus Clericis loqui in communi: unde quod dicit, *Aut unius matrimonij fœdere copulentur*, ad Clericos Ordinum Minorum referri debet. Quod autem ait, *caſtitatem corporis, &c.* ad Clericos Ordinum Majorum, quos perpetuam ſervare debere continentiam docet lib. 2. cap. 5. 8. & 10.

ARTICULUS IV.

An & quo iure bigamus ſit Ordinis incapax?

§. I.

Duplici concluſione difficultas reſolvitur.

74 DIco primò, bigamum eſſe Ordinis incapacem. Ita communiter omnes Theologi & Canoniſtæ, & conſtat ex Apoſtolo 1. Timoth. 3. & ad Titum 1. aſſerente Epiſcopum (eademque eſt ratio de Sacerdote & Diacono, ac Subdiacono) debere eſſe unius uxoris virum. Quod etiam habetur can. 17. Apoſtolorum, cujus verba hæc ſunt: *Si quis poſt baptiſma ſecundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt eſſe Epiſcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorſus ex numero eorum, qui miniſterio ſacro deſerviunt.*

Ratio eſt, quia bigamia duplicem habet diſ-
75 convenientiam cum ſtatu clericali: Prima eſt, quia Clericus debet ad caſtitatem verbo & exemplo inducere alios: *quomodo autem poteſt eſſe hortator viduitatis, qui ipſe conjugia frequentaverit?* ut ait Ambroſius lib. 1. de officiis cap. ultimò. Quam rationem fuſiùs expendit D. Thomas hìc quæſt. 66. art. 1. his verbis: *In illis qui accipiunt Sacramentum Ordinis maxima ſpiritualitas debet apparere; tum quia ſpiritualia miniſtrant, ſcilicet Sacramenta; tum quia ſpiritualia docent, & in ſpiritualibus occupari debent: unde cùm concupiſcentia maximè ſpiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod ſignum concupiſcentiæ permanentis in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui una uxore contenti eſſe noluerunt.* Secunda diſconvenientia quam bigamia habet cum ſtatu Clericali, conſiſtit in eo quod Clericus per ſacros Ordines deſponſatur Eccleſiæ, per quam deſponſationem exprimit conjunctionem Divini Verbi cum natura humana, & deſponſationem Chriſti cum Eccleſia, quæ una eſt: nequit autem hanc bigamus repræſentare, quia bigamia tollit unitatem unius cum una, dividendo carnem in plures: defectu ergo hujus arcanæ ſignificationis, bigamus eſt Ordinis incapax, unde bigamia ſic definitur ab Innocentio III. cap. *Debitum*, de bigamis: *Bigamia eſt irregularitas, ſubjectum impediens, propter Sacramenti defectum, ad Ordines ſuſcipiendos.*

Triplex verò à Theologis & Canoniſtis ſo-
76 let diſtingui bigamia, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Vera eſt, quæ conſurgit ex duplici matrimonio legitimo, carnali copulâ conſummato. Interpretativa, quæ contrahitur ex matrimonio cum non virgine; unde talem bigamiam incurrit, qui corruptam duxit, quam virginem putabat; quia cum hæc bigamia ſit

A propter defectum ſacramentalis ſignificationis, contrahitur etiam ab ignorante. Non incurritur autem, ſi vir ipſe ſit corruptus, dummodo uxorem virginem ducat. Cujus diſparitatis hanc affert rationem S. Thomas in 4. diſt. 27. quæſt. 3. art. 1. ad 3. quæſtionem: Actus ſuam ſpeciem non deſumit ex termino à quo, ſed ex termino ad quem: cùm igitur conſenſus materialis viri ſit actus tendens non in ſeipſum, ſed in uxorem ut in terminum ad quem, ab ea ſuam ſpeciem ſortitur; proinde ſi uxor eſt corrupta, conſenſus viri ex ea, ut ex termino ad quem ſpeciem corruptionis contrahit; ſecùs ſi uxor ſit virgo, eſto vir ſit corruptus; quia viri conſenſus ſpeciem non
B ſumit ab ipſo viro conſentiente, ſed ab uxore terminante. Ex quo infert S. Doctor, quod ſi mulier eſſet capax Ordinis, irregularitatem contraheret, ſi cum viro corrupto iniret matrimonium, non autem ſi ipſa corrupta cum viro virgine contraheret, niſi per aliud matrimonium fuiſſet corrupta.

Hæc ratio & doctrina, licet egregia, diſplicet 77
Bellarmino lib. 1. de Clericis cap. 24. quia (inquit) ex ea ſequeretur, non fore bigamum qui ſecundam uxorem virginem duceret, cùm in hoc matrimonio nullum eſſet ex parte termini ad quem vitium, ſed totus defectus eſſet ex parte viri. Sed hæc inſtantia frivola eſt; eſto enim
C quod ille qui ſecundam uxorem virginem duceret, non eſſet bigamus bigamiâ interpretativâ, quæ contrahitur cùm quis uxorem non virginem ducit; eſſet tamen bigamus bigamiâ verâ & reali, quæ contrahitur ob ſolam uxorum & matrimoniorum pluralitatem.

Incurritur etiam bigamia interpretativa, 78
quando maritus cognoſcit uxorem ſuam, poſt adulterium ab illa commiſſum; vel quando quis contrahit duo matrimonia invalida; vel unum validum, & aliud invalidum, & utrumque conſummat; licèt enim ille verè bigamus non ſit, ob invaliditatem unius vel utriuſque matrimonii, inter bigamos tamen computatur; *non propter*
D *Sacramenti defectum, ſed propter intentionis affectum*; ut ait Innocentius III. cap. *nuper. de bigamis*, quantùm enim in ipſo fuit, duas uxores habuit. Dixi, *& utrumque conſummat*; ſi enim ille fœminas quas invalido matrimonio duxit, carnaliter non cognovit, interpretativam bigamiam non contrahit.

Bigamia demum ſimilitudinaria eſt, quando 79
quis contraxit matrimonium poſt ſolemne votum caſtitatis, aut poſt Ordines ſacros, & conſummavit; in hoc enim eſt aliqua ſimilitudo bigamiæ, fundata in duobus matrimoniis; altero ſpirituali cum Deo, altero carnali, licèt invalido, cum fœmina contractu, poſt votum ſolemne
E caſtitatis, aut Ordinis ſacri ſuſceptionem. Undè iſta bigamia non contrahitur niſi ex delicto; imò vera nunquam contrahitur ex delicto, cùm ſemper contrahi debeat ex duplici matrimonio legitimè inito.

Dico ſecundò, bigamum non eſſe incapacem 80
Ordinis jure divino, ſed tantùm jure humano, ab Eccleſia inducto. Ita communiter Theologi & Canoniſtæ, contra gloſſam in cap. a *de Bigamis*, verbo *diſpenſare*; & Petrum Soto Lect. 18. de matrimonio, paragrapho *Ex quibus*; & paragrapho *Reſtat jam*, affirmantes bigamum jure divino eſſe Ordinis incapacem.

Probatur primò concluſio: Summus Pontifex 81
non poteſt in jure divino diſpenſare: At ſæpè

S ſſ diſpen-

diſpenſavit cum bigamis, ut promoverentur ad Ordines; nam ut aſſerit gloſſa can. *Lector*, diſt. 34. Martinus 1. cum bigamo, ut Subdiaconus fieret, diſpenſavit; & Lucius Papa alium bigamum, Archiepiſcopum Panormitanum creavit: Ergo bigamus non eſt incapax Ordinis jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico.

82 Probatur ſecundò: Si ex aliquo Scripturæ teſtimonio poſſet deduci bigamos jure divino eſſe Ordinis incapaces, maximè ex illo Apoſtoli 1. ad Timoth. 3. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum &c.* in quo præcipuè oppoſita ſententia ſe fundat: At hic locus ſolum probat, illud fuiſſe præceptum Apoſtoli; quæ autem authoritate Apoſtolicâ conſtituta ſunt, non divini, ſed humani ſolùm juris vim obtinent; ut patet ex Canonibus Apoſtolorum, qui de jure ſolùm humano & Eccleſiaſtico obligant; unde Summus Pontifex in illis diſpenſare poteſt, ut conſtat ex can. *finali*, diſt. 82. ubi dicitur quòd licèt Presbyter fornicarius, *ſecundùm canones Apoſtolorum debeat deponi, tamen juxta authoritatem B. Papæ Sylveſtri, ſi in vitio non perduraverit, poterit cum eo diſpenſari, debitâ injunctâ pœnitentiâ*: Ergo bigami non ſunt incapaces Ordinis jure divino, ſed tantùm humano, ab Eccleſia inducto.

§. II.

Solvuntur objectiones.

83 Contra primam concluſionem nullum eſt argumentum alicujus ponderis, ſed contra ſecundam obiicit primò Petrus à Soto Cœleſtinus III. cap. 3. *de bigamis*, & Martinus I. can. *Si quis viduam*, diſt. 5. dicunt cum bigamis non eſſe diſpenſandum, ob præceptum Apoſtoli 1. ad Timoth. 3. dicentis Epiſcopum debere eſſe unius uxoris virum: Ergo cenſent tale præceptum juris divini obligationem inducere, cùm in jure humano poſſint diſpenſare Summi Pontifices.

84 Secundò objicit: Sacris initiatus, divino jure repræſentare debet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia: At bigamus illam repræſentare nequit, cùm carnem ſuam in plures diviſerit: Ergo divino jure eſt incapax Ordinis.

85 Tertiò objicit: Per Baptiſmum tolluntur omnes irregularitates & impedimenta ad Ordines ſuſcipiendos, quæ ſunt juris humani: Sed per Baptiſmum non tollitur irregularitas bigamiæ in ſtatu infidelitatis contractæ, ut dicitur can. *Acutius* diſt. 26. Ergo bigamia jure divino impedit & reddit incapacem ad Ordines ſuſcipiendos.

86 Verùm hæc argumenta non adeò urgent, ut propter illa à communi ſententia author ille recedere debuerit. Ad primum enim reſpondetur, prædictos Pontifices locis citatis ſolùm ſignificare voluiſſe, irregularitatem bigamiæ fundari in præcepto Apoſtoli, ſibindeque ob reverentiam illi debitam, non eſſe in ea paſſim & ſine urgenti cauſa diſpenſandum; non negare tamen quod Summi Pontifices in ea diſpenſare poſſint, ut patet ex facto ipſius Martini I. qui, ut ſuprà retulimus, cum bigamo, ut Subdiaconus fieret, diſpenſavit.

87 Ad ſecundum nego Majorem, licet enim Chriſtus matrimonium inter fideles evexerit ad ſignificandam myſticam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ut cum unica ſponſa, ut conſtat ex illo ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*; non tamen ad myſticam illam ſignificationem Sacramentum Ordinis elevavit; unde ſignificatio illa non eſt ei eſſentialis, ſed merè accidentalis; ideòque licèt Eccleſia diſpenſare non poſſit, ut maritus habeat plures uxores, vel ut matrimonium diſſolvatur, bene tamen ut bigamus Sacramentum Ordinis ſuſcipiat; quamvis ob diviſionem ſuæ carnis in plures, non ſit aptus ad ſignificandum & repræſentandum unionem Chriſti cum Eccleſia, quæ unica eſt; ille enim defectus ſignificationis non reddit illum jure divino, ſed tantùm humano, ab Eccleſia inducto, incapacem Sacramenti Ordinis.

Ad tertium dico, quod licèt per Baptiſmum tollantur omnes irregularitates quæ proveniunt ex delicto (imò illæ propriæ non tollantur, quia non contrahuntur ab infideli, ſeu non baptizato, qui Eccleſiæ legis non ſubjicitur) irregularitates tamen provenientes ex vitio corporis, vel ex defectu ſignificationis, qualis eſt bigamia, non tolluntur per Baptiſmum. Quamvis olim acris fuerit de hoc inter Hieronymum & Auguſtinum controverſia, affirmante illo Epiſt. 83. ad Oceanum, negante iſto in libro de bono conjugali, cui conſentit Ambroſius lib. 1. de officiis cap. ultimo, & D. Thomas hic quæſt. 66. art. 4 ubi ſic ait: *Baptiſmus ſolvit culpas, & non ſolvit conjugia, unde cùm ex ipſo conjugio ſequatur irregularitas, per Baptiſmum tolli non poteſt; ut Auguſtinus dicit in libro de bono conjugali.* 88

DISPVTATIO IV.

De Epiſcopatu.

De Epiſcopatu ſpecialem diſputationem inſtituimus, quia circa illum variæ occurrunt difficultates & controverſiæ, articulis ſequentibus diſcutiendæ & reſolvendæ.

ARTICULUS PRIMUS.

An Epiſcopus jure divino ſit Presbytere dignitate & poteſtate ſuperior?

Negavit olim Presbyter quidam nomine Aërius, apud Auguſtinum hæreſi 53. & Epiphanium hæreſi 75. ubi hæc illius verba refert: *Quid eſt Epiſcopus ad Presbyterum? Nihil differt hic ab illo. Unus eſt enim Ordo, & unus honor, & una dignitas. Imponit manus Epiſcopus: ita etiam Presbyter. Diſpenſationem cultûs divini facit Epiſcopus: Presbyter ſimiliter. Sedet Epiſcopus in throno, ſedet etiam Presbyter.* Idem (teſte Waldenſi tomo 1. de Sacram. lib. 2. cap. 60.) docuit Wicleffus, dicens omnes Sacerdotes eſſe Epiſcopos, ac poſſe Sacramentum Ordinis miniſtrare, & plenam juriſdictionem habere in ſua Parochia. Uterque autem ad hoc aſſerendum inductus fuiſſe narratur, partim odio & indignatione; partim etiam invidiâ conceptâ ex repulſa quam in ambiendo Epiſcopatu paſſi erant. Aërius enim contendens de Epiſcopatu cum Euſtathio, fuerat illi poſtpoſitus. Wicleffus autem ab Epiſcopatu Vigorniensi, quem ambibat, fuerat repulſus.

2 Eundem errorem amplexus eſt Calvinus lib. 4. inſtit. cap. 4. num. 2. ubi ſimiliter negat Epiſcopatum eſſe gradum Presbyteratu ſuperiorem à Chriſto inſtitutum, his verbis: *Quibus ergo docendi munus injunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros. Illi ex ſuo numero in ſingulis civitatibus unum eligebant, cui ſpecialiter dabant titulum Epiſcopi, ne ex æqualitate, ut fieri ſolet, diſſidia naſcerentur. Neque tamen ſic honore & dignitate ſuperior erat Epiſcopus, ut dominium in Collegas haberet; ſed quas partes habet Conſul in Senatu, ut referat de negotiis, ſententias roget; conſulendo, monendo, hortando, alios præeat; authoritate ſuâ totam actionem regat, & quod decretum communi conſilio fuerit, exequatur; id muneris ſuſtinebat Epiſcopus in Presbyterorum cœtu. Atqui id ipſum pro temporum neceſſitate, fuiſſe humano conſenſu inductum, fatentur ipſi Veteres.* Hæc Calvinus: conſequenter num. 3. docens, idem ſemper fuiſſe munus Epiſcopi & Presbyteri, nempe *Verbi & Sacramentorum diſpenſationi incumbere.* Ut hic error refellatur, & veritas Catholica ſtabiliatur, ſit

§. I.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

3 Dico igitur, Epiſcopos jure divino dignitate & poteſtate eſſe Presbyteris ſuperiores.

Hæc veritas definitur in Concilio Conſtantienſi, in bulla Martini V. ubi omnes errores Joannis Wiclef damnantur. Et in Tridentino ſeſſ. 23. cap. 4. ubi ſic dicitur: *Sancta Synodus declarat, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc Hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, & poſitos,*
68 *ſicut idem Apoſtolus ait, à Spiritu ſancto, regere Eccleſiam Dei, eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent.* Et can. 7. ſic definitur: *Si quis dixerit, Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem Confirmandi & Ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum Presbyteris communem, &c. anathema ſit.*

4 Eandem ſuperioritatem Epiſcopi ad Presbyterum, quantùm ad dignitatem, & poteſtatem, paſſim agnoſcunt SS. Patres: Dionyſius enim cap. 5. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſic ait: *Pontificum Ordo primus, qui purgat, illuminat, & perficit: Sub illo autem Ordo Sacerdotum purgat, & illuminat, non verò perficit; Miniſtrorum vero tantùm purgat.* Quibus verbis majorem in Epiſcopis poteſtatem, & ad plura pertinentem, agnoſcit, quàm in Sacerdotibus, & aliis Eccleſiæ Miniſtris, quos etiam illis inferiores eſſe affirmat. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Tarſenſes: *Presbyteri* (inquit) *Epiſcopo ſubditi eſtote, Diaconi Presbyteris, populus Presbyteris, & Diaconis.* Et in Epiſtola ad Philadelphios: *Boni ſunt Sacerdotes & ſermonis Miniſtri; melior autem eſt Pontifex, cui tradita ſunt ſancta ſanctorum, & cui ſoli ſunt commiſſa ſecreta Dei.* Clemens Romanus in canonibus Apoſtolorum can. 40. *Presbyter & Diaconi præter Epiſcopum nihil agere pertentent: nam Domini populus illi commiſſus eſt, & pro animabus eorum hic redditurus eſt rationem.* Demum Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 17. *Ius habet*, inquit, *dandi Baptiſmum Summus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, de hinc Presbyteri, & Diaconi; non tamen ſine Epiſcopi authoritate.*

Eandem veritatem probat S. Thomas hic quæſt. 40. art. 4. multipliciter. In primis enim in argumento *ſed contra*, ſic diſcurrit: Divina myſteria debent eſſe magis ordinata, quàm humana: Sed humanorum officiorum ordo exigit, ut in quolibet officio præponatur unus, qui ſit princeps illius officii, ſicut præponitur militibus Dux, & inferioribus artificibus Architectus, qui *princeps operis* dicitur: Ergo ſimiliter Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ordo expoſcit, ut Sacerdotibus præponatur aliquis, qui ſit Sacerdotum Princeps, & hic eſt Epiſcopus. Unde Dionyſius loco citato de Eccleſiaſtica Hierarchia, in ea ait primum eſſe Pontificem, à quo omnis ſacra poteſtas ad inferiores derivatur. 5

Deinde in corpore articuli ſic arguit: Omnis poteſtas quæ non poteſt exire in actum, niſi præſuppoſitis quibuſdam ordinationibus, dependet ab illa poteſtate quæ illas ordinationes facit: Atqui Sacerdos non poteſt abſolvere & ligare niſi præſuppoſitâ Prælati juriſdictione, quâ ſibi ſubdantur illi quos abſolvit: Ergo poteſtas Sacerdotalis ab Epiſcopali dependet, & illi inferior eſt. 6

Poſteà in reſp. ad 1. eandem veritatem demonſtat ex eo quod novum Sacerdotium ita antiquo reſpondere debet, ut quod Aaron & filii ejus, & Levitæ fuerunt in veteri lege, hoc in Eccleſia ſint Epiſcopi, Presbyteri, aut Diaconi, ſeu reliqui Eccleſiæ Miniſtri: ita ut Epiſcopi reſpondeant Aaroni; Presbyteri filiis Aaronis, qui minores erant Sacerdotes, patri ſubjecti; Diaconi, & alii Miniſtri, Levitis, id eſt, aliis qui de Tribu Levitica oriundi erant, quamvis non eſſent filii Aaronis: At in lege veteri longè major erat poteſtas & juriſdictio Aaronis, quàm reliquorum Sacerdotum inferiorum; ille enim poterat ſemel in anno ingredi ſancta ſanctorum, quod aliis minoribus Sacerdotibus non licebat: Ergo ſimiliter in lege nova, Epiſcopus dignitate, authoritate, & poteſtate, cæteris præcellit Presbyteris; eique ſoli ut Miniſtro ordinario competit conferre Sacramentum Confirmationis & Ordinis, & alios Presbyteros ordinare; ratione cujus poteſtatis Epiſcopi à SS. Patribus dicuntur *Patrum progenitores*, quia progenerant Presbyteros, qui patris officium erga fideles exercent, eos filios Dei per gratiam gignendo. 7

Demum S. Doctor in reſp. ad 3. ſic diſcurrit: *Sicut omnium rerum naturalium perfectiones præexiſtunt exemplariter in Deo, ita Chriſtus fuit exemplar omnium officiorum Eccleſiaſticorum; unde unuſquiſque Miniſter Eccleſiæ, quantùm ad aliquid gerit typum Chriſti; & tamen ille eſt ſuperior, qui ſecundum majorem perfectionem Chriſtum repræſentat: Sacerdos autem repræſentat Chriſtum in hoc quod per ſeipſum aliquod miniſterium implevit, ſed Epiſcopus in hoc quod alios miniſtros inſtituit, & Eccleſiam fundavit; unde ad Epiſcopum pertinet mancipare aliquid divinis officiis, quaſi cultum divinum, ad ſimilitudinem Chriſti, ſtatuens; & propter hoc etiam Epiſcopus ſpecialiter ſponſus Eccleſiæ dicitur, ſicut & Chriſtus.* 8

His addo quæ ſcribit idem S. Doctor 2. 2. quæſt. 184. art. 6. ad 2. quia veritatem Catholicam de ſuperioritate Epiſcopi ſupra Presbyteros mirum in modum illuſtrant: *Epiſcopi* (inquit) *principaliter habent curam ovium ſuæ Diœceſis;* 9

ſiæ: Presbyteri autem Curati & Archidiaconi habent aliquas ſubminiſtrationes ſub Epiſcopis: Vnde ſuper illud 1. ad Corinth. 12. Alij opitulationes, alij gubernationes, dicit gloſſa, opitulationes, id eſt, qui majoribus ferant opem, ut Titus Apoſtolo; vel Archiadiconi Epiſcopis. Gubernationes, ſcilicet minorum perſonarum prælationes, ut Presbyteri ſunt, qui plebi documento ſunt. Et Dionyſius dicit cap. 5. Eccleſ. Hierarchiæ, quod ſicut univerſalem Hierarchiam videmus in Ieſu terminatam: ita unamquamque functionem in proprio divino Hierarcha, id eſt Epiſcopo. Et diſtinct, 16. quæſt. 1. cap. cunctis: Omnibus Presbyteris & Diaconibus attendendum eſt, ut nihil abſque proprii Epiſcopi licentia agant. Ex quo patet quod ita ſe habent ad Epiſcopum, ſicut Balivi, vel Præpoſiti ad Regem; & propter hoc ſicut in mundanis poteſtatibus ſolus Rex benedictionem ſolemnem accipit, alij verò per ſimplicem commiſſionem inſtituuntur; ita etiam in Eccleſia cura Epiſcopalis cùm ſolemnitate conſecrationis committitur: Cura autem Archidiaconatûs & Plebanatûs cum ſimplici injunctione: conſecrantur tamen in ſuſceptione Ordinis, ſcilicet antequam curam habeant.

§. II.

Solvuntur objectiones Hæreticorum.

10 Objiciunt primò Hæretici: Juxta Apoſtolum iidem ſunt Epiſcopi & Preſbyteri: Ergo Epiſcopus dignitate & poteſtate non eſt ſuperior Preſbyteris. Conſequentia patet, Antecedens probatur ex illo Pauli ad Philipp. 1. *Paulus & Timotheus ſervi IeſuChriſti, omnibus ſanctis qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus.* Quo loco Preſbyteri dicuntur Epiſcopi, non enim in una urbe multi fuiſſent Epiſcopi: ſi Epiſcopi nomen ſummum aliquem Sacerdotem ſignificaret. Item 1. ad Timoth. 4. dicitur: *Noli negligere gratiam Dei quæ eſt in te, quæ data eſt tibi, per impoſitionem manuum Presbiterij*, ubi Epiſcopatum ad quem aſſumptus fuit Thimotheus, Apoſtolus vocat Preſbyterium. Et Act. 20. idem Paulus vocavit, ad ſe majores natu Eccleſiæ, id eſt Presbyteros, & tamen dum eos alloquitur, Epiſcopos appellat, dicens: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei.*

11 Reſpondeo negando Antecedens, & ad illius probationem dico, Apoſtolorum tempore nomina illa *Epiſcopus* & *Presbyter*, communia fuiſſe omnibus Sacerdotibus tam majoribus, quos nunc Epiſcopos dicimus, quam minoribus, quos Preſbyteros appellamus; licèt res ipſæ & poteſtates ac officia diſtincta eſſent; unde non mirum quòd Apoſtolus locis citatis, Presbyteros, Epiſcopos, & Epiſcopatum ad quem fuit aſſumptus Timotheus, Preſbyterium appellaverit; quanquam juxta multos Patres, Preſbyterium ibi ſumatur pro cœtu ſeniorum ſeu Epiſcoporum, qui novo Epiſcopo manus imponunt. Hæc ſolutio & interpretatio deſumitur ex Chryſuſtomo homil. 1. in Epiſt. ad Philippenſes, ubi exponens illa verba, *cum Epiſcopis & Diaconibus* hæc habet: *Quid hoc ſibi vult, itane unius civitatis plures erant Epiſcopi? Nequaquam, ſed hoc titulo deſignat Presbyteros, tunc enim temporis adhuc vocabulum erat commune.*

12 Objiciunt ſecundò difficilem locum Heronymi, quo ſignificare videtur, Epiſcopos non eſſe jure divino Sacerdotibus ſuperiores, ſed tantùm ex conſtitutione & conſuetudine Eccleſiæ: nam in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum, circa illa verba, *Et conſtituas per civitates Presbyteros*, ſic ait: *Idem eſt Presbyter, qui Epiſcopus; & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego ſum Pauli, Ego Apollo, Ego verò Cephæ, communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero unuſquiſque eos quos baptizaverat, ſuos eſſe putabat, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum nomina tollerentur.* Et inferius ſubjungit: *Hæc adduximus, ut oſtenderemus apud veteres, eoſdem fuiſſe Presbyteros & Epiſcopos. Sicut ergo Presbyteri ſciunt, ſe ex Eccleſiæ conſuetudine, ei qui præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos: ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere.*

Huic difficillimæ objectioni non aliter reſpondet Michaël Medina lib. 1. de ſacrorum hominum continentia cap. 5. quam ſuccumbendo difficultati, & concedendo reverâ Hieronymum cũ Aërianis ſenſiſſe, Epiſcopos non eſſe jure divino, ſed ex conſuetudine tantùm & conſtitutione Eccleſiæ, Preſbyteris ſuperiores: quamvis (inquit) ob hujus S. Doctoris reverentiam, Eccleſia hunc errorem quem in Aërianis damnavit, in eo toleraverit, aut diſſimulaverit. 13

14 Verùm hæc reſponſio temeritate non caret, quia non ſolùm tanto Patri & Doctori, ſed ipſi etiam Eccleſiæ injurioſa eſt, cui acceptionis perſonarum notam inurit: cùm enim (ut ait Bellarminus) Hieronymus poſt Aërium vixerit, cur, quæſo, Eccleſia unam atque eandem ſententiam in Aërio damnavit, & in Hieronymo toleravit; Nonne Aërio potiùs ignoſcendum fuit, qui ante definitionem Eccleſiæ peccaſſe videbatur, quam Hieronymo, qui damnatam jam hæreſim ſequutus eſt?

15 Reſpondent alij, initio naſcentis Eccleſię, omnes Presbyteros fuiſſe Epiſcopos, ſubindeque mirum non eſſe, quòd Hieronymus & alij SS. Patres dixerint, eo tempore Epiſcopos non fuiſſe majores Presybteris.

16 Sed hæc ſolutio non valet, quia Hieronymus loco citato Presbyterorum dignitatem adversùs inſolentiam Diaconorum tueri conatur, eamque demonſtrare nititur, ex eo quod Sacerdotalis dignitas æqualis eſt Epiſcopali; cum Epiſcopi (inquit) magis conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, ſint majores Presbyteris, & initio naſcentis Eccleſiæ, communi Presbyterorum conſilio, Eccleſiæ gubernarentur: Ergo non eâ ſolùm ratione cenſet, primos Presbyteros fuiſſe pares Epiſcopis, quòd eſſent etiam ipſi ve Epiſcopi.

17 Tertiò reſpondet Amicus, Hieronymum in ea quidem fuiſſe ſententia, quòd Epiſcopus jure divino non ſit Presbytero ſuperior, ſed tantùm Eccleſiæ conſuetudine & ordinatione; nullo tamen pacto ſenſiſſe cum Aërio quia ille negabat, etiam Eccleſiæ conſtitutione, Ordinem Epiſcopalem eſſe Presbyterali ſuperiorem.

18 Sed hæc quoque ſolutio, niſi aliquid ei addatur, non ſatis facit; Aerius enim non ignorabat, nec negabat, ſecundùm Eccleſiæ leges, Epiſcopum Presbytero eſſe majorem, ſed jure divino pares eſſe affirmabat. His ergo ſolutionibus prætermiſſis,

19 Ad objectionem reſpondeo, duo in Epiſcopali

pali nomine & dignitate diſtinguenda eſſe, nempe poteſtatem Ordinis & poteſtatem juriſdictionis, quâ regit & gubernat Eccleſiam ſibi commiſſam; à qua, licèt inferiori, nomen Epiſcopi deſumptum fuit; nam ἐπίσκοπος idem eſt atque inſpector & curator rei cujuſpiam, & ut ait Hieronymus ipſe in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum, Epiſcopus eſt nomen officii, hoc eſt curationis & gubernationis. Quando ergo verbis in objectione citatis, dixit Epiſcopos magis conſuetudine & ordinatione Eccleſiæ, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe majores, non loquitur de Epiſcopatu, quantùm ad poteſtatem Ordinis (in ea enim Epiſcopos eſſe jure divino Presbyteris ſuperiores, manifeſtè agnoſcit in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum, ubi ſic ait: *Quid facit Epiſcopus, exceptâ ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* id eſt facere poſſit) ſed de poteſtate juriſdictionis ſeu regiminis Eccleſiæ, quam Epiſcopi habent ſupra Presbyteros; hanc enim præeminentiam juriſdictionis non competere Epiſcopis jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico, exiſtimavit Hieronymus; idque ex parte verum eſt, Epiſcopi enim poteſtatem juriſdictionis non accipiunt immediatè à Chriſto (ſicut poteſtatem Ordinis & characteris) ſed habet ab ipſo Summo Pontifice, cujus eſt eos Eccleſiis præficere, & Diœceſes illis aſſignare ac dividere, prout ad Eccleſiæ bonum expedire judicaverit. Itaque Hieronymi ſententia toto cœlo diſtat ab errore Aërii: nam in primis S. Hieronymus apertè docet, Epiſcopum eſſe majorem Presbytero, quantùm ad Ordinis poteſtatem, quod negabat Aërius, ut conſtat ex Epiphanio ſuprà relato. Deinde, quantùm ad poteſtatem juriſdictionis, Aerius non modò negabat jure divino in ea majorem eſſe Epiſcopum Presbytero, ſed etiam contendebat, non rectè facere Eccleſiam, quod Epiſcopos Presbyteris anteponat. At S. Hieronymus, etſi jure divino agnoſcere non videatur diſcrimen inter juriſdictionem Epiſcopi & Presbyteri, tamen agnoſcit hoc ipſum diſcrimen tanquam legitimè, imò & neceſſariò, ad vitanda ſchiſmata, ab Apoſtolis introductum, initio naſcentis Eccleſiæ, eo ſcilicet tempore quo cœpit dici in Eccleſia: *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ.*

ARTICULUS II.

An Epiſcopatus ſit Ordo diſtinctus à Sacerdotio, vel ſolùm ejus extenſio & complementum?

20 Oſtendimus articulo præcedenti contra Hæreticos, Epiſcopatum eſſe gradum quendam & dignitatem in Eccleſiaſtica Hierarchia Sacerdotio ſublimiorem, in quo conveniunt omnes Catholici, ſed difficultas eſt & gravis controverſia inter Doctores, an ſit etiam Ordo diſtinctus à Sacerdotio, ſubindeque diſtinctum a Sacerdotali imprimat characterem, vel ſolùm ſit extenſio Sacerdotii, & excellentiſſimum quoddam ejus complementum? Canoniſtæ enim, præter Majores Ordines, & quatuor Minores, duos adhuc admittunt, nempe Epiſcopatum, & Pſalmiſtarum, ſeu primam tonſuram.

Ex Theologis verò Durandus, Cajetanus, Petrus à Soto, Bellarminus, Valentia, Martinonus, & alii, aſſerunt Epiſcopatum eſſe Ordinem diſtinctum à Sacerdotio. Oppoſitum docent omnes ferè antiqui Theologi, Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 24. Littera L. S. Thomas hîc quæſt. 40. art. 5. Albertus Magnus, D. Bonaventura, Scotus, Richardus, Paludanus, falsò pro contraria ſententia citatus, Dominicus Soto, & plures alii. Unde Azorius lib. 3. inſtit. parag. 2. relatâ cenſurâ Hugonis, quòd nullus niſi cœcus & inordinatus dubitet Epiſcopatum eſſe Ordinem diſtinctum, cùm ſingularem à Sacerdotio ordinationem requirat, ſubdit hæc verba: *Certè miror cur ſic contra Theologos linguam laxaverit! Cœcus ergo ipſius judicio erit S. Thomas, cœcus S. Bonaventura, cœcus Scotus, Richardus, Albertus, qui ſentiunt Epiſcopatum non eſſe Ordinem.* His omnibus adde ex Patribus Societatis Reginaldum, Henriquem, Comitolum, Amicum, & alios aſſerentes Epiſcopatum non eſſe Ordinem à Sacerdotio diſtinctum. Quam ſententiam probabilem cenſet Suarez tomo 3. in 3. partem diſp. 11. ſect. 3. parag. *ſolùm poſſet*; eamque noviſſimè amplexus eſt Illuſtriſſimus Dominus de Marinis, Avenionenſis Archiepiſcopus, tomo 2. in 3. p. quæſt. 40. ſupplem. art. 5. cap. 3. concluſ. 2. ubi docet quod Ordo Epiſcopalis non differt à Sacerdotio, per hoc quoddam Sacerdos in Epiſcopum conſecratur, imprimatur in anima illius novus character, ſed per hoc quod præexiſtens extenditur & perficitur; ſubindeque cenſet Epiſcopatum non eſſe Ordinem diſtinctum à Sacerdotio, ſed ipſius Sacerdotii extenſionem & complementum.

§. I.

Hæc ſententia ut probabilior eligitur.

Dico igitur, Epiſcopatum non eſſe Ordinem diſtinctum à Sacerdotio, ſed ipſius Sacerdotii extenſionem, & excellentiſſimum ejus complementum.

Probatur primò authoritate Petri Damiani opuſc. 6. cap. 15. hæc ſcribentis: *Ad inſtar ſeptem donorum Spiritus ſancti, ſeptem ſunt Ordines Eccleſiaſticæ dignitatis. Quod autem in omnibus gradibus adhuc & alij præferantur, ut ſunt Patriarchæ, Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, non tam novus Ordo ſuſcipi, quàm in eodem Sacerdotio ipſi videntur excellentiùs ſublimari.* Quo nihil clarius & expreſſius in favorem noſtræ concluſionis dici poteſt. 21

Probatur ſecundò ex Tridentino ſeſſ. 23. cap. & can. 2. ubi non niſi ſeptem recenſet Ordines, incipiendo à Sacerdotio, ut à ſupremo, nullâ mentione factâ Epiſcopatûs: At ſi conſecratio Epiſcopalis eſſet Ordo diſtinctus à Sacerdotio, eique ſuperior, non debuiſſet Concilium recenſendo Ordines, iſtum prætermittere, nec incipere à Sacerdotio, ut à ſupremo, ſed ab Epiſcopatu: Ergo Concilium cenſet, conſecrationem Epiſcopalem non eſſe Ordinem diſtinctum à Sacerdotio, ſed duntaxat ejus extenſionem & complementum. 22

Nec refert quod cap. 4. & can. 6. definiat eſſe in Eccleſia Hierarchicum ordinem, divinâ ordinatione inſtitutum, ad quem præcipuè pertinent Epiſcopi: Nam hîc per ordinem Hierarchicum 23

Concilium non intelligit Sacramentum Ordinis, ſed gradum dignitatis, ut conſtat ex his verbis capitis 4. citati: *Proinde ſacroſancta Synodus declarat, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere.*

24 Non valet etiam, ſi cum aliquibus Recentioribus dicas, ideò à Concilio inter Ordines non numerari Epiſcopatum, quia eſt cauſa cæterorum Ordinum. Nam etſi Epiſcopatus ſit cauſa Ordinum, adhuc debuiſſet inter Ordines numerari, ſi ſit Ordo diverſus à Sacerdotio, diſtinctumque imprimat characterem; quia cùm Ordines diſtinguantur inter ſe per diverſas habitudines ad Euchariſtiam, non ſolùm debuiſſent numerari Ordines, qui vel ad illam diſponunt, vel immediatè efficiunt, ſed etiam qui ei idoneos miniſtros præparant. Unde nulla alia probabilis ratio aſſignari poteſt cur Concilium recenſendo Ordines, Epiſcopatum omiſerit, & à ſupremo incœperit, niſi quia exiſtimavit, Epiſcopatum non eſſe ordinem diſtinctum à Sacerdotio, ſed ejus extenſionem, & complementum.

25 Probatur tertiò ratione D. Thomæ: Tota Ordinum diſtinctio ſumitur penes habitudinem quam dicunt ad Euchariſtiam, ad quam ut ad finem ordinantur, ut conſtat in ſacerdotio, Diaconatu & Subdiaconatu, & quatuor Minoribus: Sed Epiſcopatus non aliam dicit habitudinem ad Euchariſtiam, præter eam quam importat Sacerdotium; non enim poteſt eam magis conſecrare Epiſcopus, quàm ſimplex Sacerdos: Ergo Epiſcopatus non eſt ordo diſtinctus à Sacerdotio.

26 Reſpondent Adverſarij, negando Minorem: Epiſcopatus enim (inquiunt) dici habitudinem aliquam indirectam ad Euchariſtiam, quam non dicit Sacerdotium; ſiquidem præter poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, in qua convenit cum Sacerdotio, habet virtutem illam transfundendi in alios, & ad conſecrandum & ordinandum miniſtros Euchariſtiæ: unde per habitudinem illam indirectam, in ratione ſpecialis Ordinis, à Sacerdotio diſtincti, conſtituitur.

27 Verùm ex hac ſolutione & doctrina manifeſtè ſequitur, Epiſcopatum eſſe Ordinem inferiorem Sacerdotio, & ipſo ignobiliorem; habitudo enim indirecta ad Euchariſtiam, ſeu poteſtas conſecrandi illius miniſtros, minùs perfecta eſt, habitudine directâ ad illam, ſive poteſtate ipſam conſecrandi, quâ nihil datur præſtantius & divinius in ordine ſupernaturali: Ergo ſi per habitudinem indirectam ad Euchariſtiam, Epiſcopatus conſtituatur in ratione ſpecialis Ordinis, diſtincti à Sacerdotio, manifeſtum eſt ipſum eſſe Ordinem Sacerdotio inferiorem.

28 Probatur quartò ratione Paludani, quam ſub hac forma proponit P. Baronius in libro Apologetico pro Ordine Prædicatorum lib. 2. ſect. 1. parag. 3. Si Epiſcopatus eſſet ordo ſpecie diſtinctus a Sacerdotio, vel illi eſſet par & æqualis, vel ſuperior, vel minor? Pares eſſe repugnat, ex illa lege quâ diverſæ rerum eſſentiæ minus poſſint eſſe æqualis perfectionis, quam diverſi numeri pares, quorum tota ratio in æqualitate conſtat. Nec ſuperior eſſe poteſt character Epiſcopalis Sacerdotali, cùm poteſtas in corpus Chriſti naturale, propria Sacerdotio, præſtet poteſtati in corpus myſticum, quam Epiſcopatus addit. Inferiorem verò eſſe minimè convenit, cùm Epiſcopatus ſit quaſi apex Sacerdotij, & Epiſcopus ſupremum Sacerdotij gradum occu-

A pet: Ergo Epiſcopatus non eſt Ordo diſtinctus à Sacerdotio.

Probatur quintò ex inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia. Si enim Epiſcopatus eſſet Ordo diſtinctus à Sacerdotio, & diſtinctum illi adderet characterem, poſſet validè ſuſcipi ante Sacerdotium, ejuſque ordinatio eſſet valida, quamvis illicita; ſicut qui ante Diaconatum ordinaretur Sacerdos, verus eſſet Sacerdos, ut colligitur ex capite *Tua litteræ*, de Clerico per ſaltum ordinato. Ex quo ulterius ſequeretur quod ſicut Subdiaconus qui per ſaltùm, non præmiſſo Ordine Diaconatûs, eſſet ordinatus Sacerdos, poſſet omnia munia Diaconi validè ex- B ercere, eò quòd ſuperior Ordo virtute contineat reliquos inferiores; ita Diaconus, qui non præmiſſo Sacerdotio, conſecraretur Epiſcopus, ob eandem rationem, validè poſſet omnia munia Sacerdotalia exercere, ſubindeque conſecrare corpus Chriſti & à peccatis abſolvere, quamvis non eſſet Sacerdos, quod abſurdum eſt. 29

Nec valet quod dicunt Adverſarij, ut vim hujus argumenti infringant, quod licèt Epiſcopatus ſit ſuperior Sacerdotio, ſicut Sacerdotium aliis Ordinibus diverſâ tamen ratione; Sacerdotium enim eminenter continet inferiores Ordines, Epiſcopatus verò non eſt ſuperior Sacerdotio eò quòd eminenter illud contineat, ſed quia C præter poteſtatem Sacerdotij, quam intrinſecè, formaliter, & eſſentialiter includit, addit etiam poteſtatem conferendi Ordines, & Sacramentum Confirmationis: ex qua differentia (inquiunt) oritur, quod licèt ſi Sacerdotium non præmiſſo Diaconatu conferretur, validè collatum eſſet, Epiſcopatus tamen collatus ei qui non eſſet Sacerdos, foret irritus. Non valet, inquam, hæc reſponſio; ſi enim Epiſcopatus ſit Ordo realiter diſtinctus à Sacerdotio, ſpecie differt ab illo: Sed una ſpecies non includit formaliter alteram, licèt eam poſſit continere virtualiter vel eminenter, ut patet inductione: Ergo ſi Epiſcopatus ſit Ordo realiter diſtinctus à Sacerdotio, non poteſt formaliter illud continere, ſed virtualiter tantùm vel eminenter, D ſicut Sacerdotium eminenter continet inferiores Ordines, ſubindeque ratus & validus erit Epiſcopatus, collatus non præmiſſo Sacerdotio, ſicut & ipſum Sacerdotium, non præmiſſo Ordine Diaconatûs collatum, validum eſt. 30

Dices: Licèt poteſtas abſolvendi à peccatis diſtinguatur realiter à poteſtate conſecrandi corpus Chriſti, ſi tamen non præmiſſâ poteſtate conſecrandi conferretur, rata non eſſet, nec valida: Ergo ex eo quod Epiſcopatus ſit Ordo realiter diſtinctus à Sacerdotio, non rectè infertur, illum poſſe validè conferri, non præmiſſo Sacerdotio. 31

Verùm hæc inſtantia magis confirmat quàm E infirmet rationem noſtram: Ideò enim poteſtas abſolvendi nulla eſt, non præmiſſâ poteſtate conſecrandi, quia non eſt character, ſed characteris extenſio & complementum intrinſecum: Ergo ſi è contra poteſtas Epiſcopalis ſit character diſtinctus realiter à charactere Sacerdotali, non verò ejus extenſio & complementum, conſecratio Epiſcopalis erit rata & valida, etiam non præmiſſo Sacerdotio.

Demum ſuaderi poteſt concluſio hoc diſcurſu: Si verum eſt in naturalibus hoc axioma: *Non ſunt multiplicanda entia abſque urgenti neceſſitate*, à fortiori verum erit in ſupernaturalibus, cùm gra-

tia

tia magis abhorreat à ſuperfluo, quàm natura, & ne dicamus Deum plures actiones ſupra naturam producere, quàm ſint neceſſariæ ad effectum quem intendit : Sed Epiſcopus poteſt munia Epiſcopalia exercere, puta conferre Sacramentum Confirmationis, & Ordinis, per characterem Sacerdotalem, ut habet adjunctum modum aliquem phyſicum & ſupernaturalem, quo completur, & ad munia illa extenditur, ut patebit ex ſolutione objectionum; & conſtat exemplo characteris Sacerdotalis, qui ſe extendit ad corpus Chriſti myſticum, & poteſtatem recipit abſolvendi à peccatis, abſque novi characteris additione, per hoc ſolùm quod modum aliquem ſupernaturalem recipiat; alioquin tot eſſent admittendi characteres, quot ſunt actiones ſupernaturales & hierarchicæ, quæ a Sacerdote vel Epiſcopo exercentur; & ſic alius daretur character ad conſecrandum corpus Chriſti, alius ad baptizandum, alius ad confirmandum, alius ad conferendum Sacramentum Extremæ Unctionis, alius ad abſolvendum à peccatis; quod nullus Theologorum dixit : Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

32 OBjicies primò: Conſecratio Epiſcopi eſt Sacramentum, ſubindeque ſub aliqua ex ſeptem ejus ſpeciebus continetur: Sed non poteſt ad aliam ſpeciem Sacramenti pertinere, quàm Ordinem : Ergo eſt Ordo diſtinctus à Sacerdotio. Major in qua eſt difficultas probatur primò ex SS. Patribus, qui dum loquuntur de conſecratione Epiſcopi, ipſam appellant Sacramentum. Nam S. Leo Epiſt. 81. ordinationem Pauli & Barnabæ, quâ fuerunt conſecrati Epiſcopi Act. 13. *benedictionis Sacramentum* vocat. Et Gregorius lib. 4. in primi Regum cap. 5. unctionem ejus qui in culmine ponitur, Sacramentum eſſe aſſerit.

Secundò probatur eadem Major: Si Ordinatio Epiſcopalis non ſit Sacramentum, non poſſumus ex Scripturis apertè probare, Ordinem eſſe Sacramentum; loca enim Scripturæ, ex quibus id probant Catholici (nimirum 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ eſt in te &c. cum impoſitione manuum Presbyterii*, & 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*) intelliguntur de Ordinatione Epiſcopali, quia agunt de ordinatione Timothei, qui fuit Epiſcopus a Paulò ordinatus, ut docent omnes Interpretes.

Tertiò probatur ratione: Conſecratio Epiſcopalis cauſat gratiam, ut conſtat duplici Apoſtoli teſtimonio, jam citato : Ergo eſt verum Sacramentum.

33 Reſpondeo negando Majorem, & ad primam ejus probationem dico, SS. Patres citatos vel loqui de ordinatione & unctione, quæ non ſolùm Epiſcopalis, ſed etiam Sacerdotalis eſt; vel ſi loquantur de conſecratione & unctione ſolùm Epiſcopali, eam vocant Sacramentum, quia eſt complementum Sacramenti, nempe Sacerdotii.

34 Ad ſecundam nego ſequelam; ſufficit enim quod Epiſcopatus ſit complementum intrinſecum Sacramenti Ordinis, ut ex Scripturis in quibus eſt ſermo de ipſo, colligamus Ordinem eſſe verum Sacramentum; quandoquidem impoſſibile eſt quod Ordo compleatur in ratione Sacramenti, per Epiſcopatum, niſi Ordo ſit Sacramentum.

Ad tertiam reſpondet Soto, negando Antecedens, exiſtimat enim per conſecrationem Epiſcopalem non conferri gratiam; quia gratia, inquit, in Sacramento Ordinis, non confertur ad illa officia exercenda quæ ſpectant ad juriſdictionem & gubernationem corporis myſtici, ſed ad illa tantùm quæ pertinent ad poteſtatem Ordinis Sacramentalis, quæ ſcilicet ordinantur ad conſecrationem corporis Chriſti: Conſecratio verò Epiſcopalis ordinatur ſolùm ad gubernationem corporis myſtici, non verò ad conſecrationem Corporis Chriſti.

35 Verùm hæc ſolutio & doctrina repugnat SS. Patribus aſſerentibus in conſecratione Epiſcopali conferri gratiam: Anacletus enim Epiſt. 2. cap. 1. de unctione Epiſcoporum ſic loquitur: *Omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto, cujus virtus inviſibilis ſancto Chriſmati eſt permixta.* Quibus verbis ſignificat, Epiſcopos ſanctificari per unctionem Chriſmaticam, quâ conſecrantur. Ambroſius de dignitate Sacerdotali cap. 5. *Si gratiam* (inquit) *non accepiſti, quomodo Epiſcopus fieri potuiſti?* Et paulò inferiùs: *Quis dat Epiſcopalem gratiam, Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio Deus, ſed tamen per hominem dat Deus.* Theodoretus etiam lib. 4. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap. 23. de Moyſe Anachoreta in Epiſcopum conſecrando, hæc ait: *Ubi vidit Lucium ſibi manum imponere velle: Abſit, inquit, ut tua manus me conſecret: nam tuâ invocatione Spiritûs ſancti gratia in neminem deſcendit.* Demum S. Thomas 1. ad Timoth. 4. lect. 4. dicit impoſitionem manuum quâ Timotheus ordinatus eſt Epiſcopus, ſignificaſſe collationem gratiæ. Et 2. ad Timoth. 1. lect. 1. loquens etiam de Ordinatione Timothei, ait ipſi fuiſſe datam gratiam Spiritûs ſancti in impoſitione manuum.

36 Confirmatur, Tridentinum ſeſſ. 23. can. 4. ſic habet: *Si quis dixerit per ſacram ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtrà Epiſcopos dicere, Accipe Spiritum ſanctum &c. anathema ſit*: Atqui ex uſu Eccleſiæ, in ordinatione Epiſcoporum hæc eadem verba proferuntur : Ergo in illa confertur gratia. Et certè mirum eſſet quod in ordinatione Exorciſtæ vel Oſtiarii conferretur gratia, & non in conſecratione Epiſcopi: ſiquidem eligitur Epiſcopus ad officium multò excellentius: *Epiſcopum enim oportet judicare, interpretari, conſecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare*, ut habetur in Pontificali. Ut ergo hæc debitè & rectè præſtet, opus eſt ut in conſecratione, & congruâ poteſtate, & abundanti gratiæ theſauro ditetur. Unde

37 Ad argumentum reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam, ut enim conſecratio Epiſcopalis cauſet gratiam, non requiritur neceſſariò quod ſit Sacramentum, ſed ſufficit quod ſit excellentiſſimum quoddam complementum Sacramenti, ſcilicet Sacerdotii; ut patet in ceremonia illa quâ confertur Sacerdoti jam ordinato poteſtas ad abſolvendum à peccatis, per impoſitionem manuum Epiſcopi, & verba illa, *Accipe Spiritum ſanctum &c.* licèt enim tunc Sacerdoti nova gratia conferatur, tamen ceremonia illa non eſt Sacramentum diſtinctum à conſecratione Sacerdotali, quæ fit in contactu calicis, in quo character Sacerdotalis imprimitur, ſed tantùm complementum & extenſio Sacerdotii, in ordine ad actum, corpus Chriſti myſticum reſpicientem, nempe abſolutionem à peccatis. Idem cum proportione de conſecratione Epiſcopali dicendum

cendum eſt, ut magis conſtabit ex dicendis in ſolutione objectionis ſequentis.

38 Objicitur ergo ſecundò: Conſecratio Epiſcopalis confert characterem diſtinctum ab eo qui imprimitur in collatione Sacerdotij: Ergo eſt Ordo diſtinctus à Sacerdotio. Conſequentia patet, ubi enim ſunt diverſi characteres, non poſſunt non eſſe diſtincti Ordines, cùm Ordo ſit ſignaculum quo character ſeu ſpiritualis poteſtas confertur. Antecedens verò probatur: In conſecratione Epiſcopali nova datur poteſtas confirmandi, & Ordines conferendi: Ergo per illam imprimitur novus character, cùm nomine characteris nihil aliud intelligatur, quam ſpiritualis poteſtas exercendi actus aliquos ſupernaturales & hierarchicos, quales ſunt confirmare, & Ordines conferre.

39 Reſpondeo negando Antecedens conſecratio enim Epiſcopalis non confert novum characterem, ſed duntaxat characterem Sacerdotalem complet & extendit, cauſando in eo novum modum realem & phyſicum quem antea non habebat, ratione cujus extenditur ad miniſtrandum & conficiendum duo alia Sacramenta, quæ non poteſt ſimplex Sacerdos, ſaltem ex vi præcisè ſuæ ordinationis, miniſtrare vel conficere: Eſt autem modus ille indelebilis, ſicut ipſe character. Quod poteſt explicari exemplo ſuprà adducto poteſtatis phyſicæ ad abſolvendum à peccatis, quam recipit Sacerdos in ſua ordinatione; hæc enim non habet rationem characteris, ſed modi realis intrinſeci & phyſici, characterem Sacerdotalem, in contactu calicis antea imperfectum, extendentis ad corpus Chriſti myſticum, ſive ad ipſius membra inſtrumentaliter phyſicè mundanda à peccatis. Quare Epiſcopatus nihil aliud eſt præter Sacerdotium perfectum, & ſicut puer & vir perfectus in eo differunt, quod puer in ratione hominis ſit imperfectus, nec vim habeat gignendi ſibi ſimile; vir autem in ratione hominis ſit perfectus, & alios poſſit generare; ita etiam ſimplex Sacerdos ſuo modo eſt imperfectus, nec poteſt alios Sacerdotes ſpiritualiter gignere vel conſecrare; Epiſcopus autem id poteſt.

ARTICULUS III.

Vtrum neceſſario requirantur tres Epiſcopi ad unius conſecrationem, adeò ut Summus Pontifex in eo diſpenſare non poſſit?

40 Dico primò, omnino certum eſt, ſaltem ex conſtitutione Eccleſiæ, requiri ad minus tres Epiſcopos, ut unus conſecretur. Patet tum ex praxi Eccleſiæ, tum ex concilio Carthaginenſi 4. cap. 2. ubi ſic dicitur: *Epiſcopus cùm ordinatur, duo Epiſcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput & cervicem eius, & uno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangat.* In hunc ſenſum Chryſoſtomus, Oecomenius, Theodoretus, Theophilactus, & alij SS. Patres explicant verba illa Apoſtoli 1. ad Timoth. 4. *cum impoſitione manuum Presbyterij*, id eſt cœtûs Seniorum, ſeu Epiſcoporum, qui manus ſupra conſecrandum imponunt.

41 Confirmatur ex facto Apoſtolorum, nam ut refert Anacletus Epiſt. 2. Jacobus primus Hieroſolymorum Epiſcopus, ordinatus fuit à Petro, altero Jacobo, & Joanne, ejus ordinationi aſſiſtentibus & cooperantibus, quo facto formam (inquit Pontifex) dederunt ſucceſſoribus ſuis, *ut non minùs quam à tribus Epiſcopis, reliquiſque omnibus aſſenſum præbentibus, ullatenus Epiſcopus ordinetur.* Unde Damaſus Papa Epiſt. 4. ut probet illos Chorepiſcopos, qui ab uno tantum Epiſcopo conſecrati erant, non poſſe ullum munus Epiſcopi validè obire, ſubdit: *Quod enim Epiſcopi non ſint, qui minùs quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopi, omnibus patet.* Item Joannes III. in Epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ: *Omnia quoque* (inquit) *magna Concilia affirmant, eum non eſſe Epiſcopum, qui minùs quam à tribus Epiſcopis, authoritate etiam Metropolitani, fuerit factus.* Et Concilium Regienſe cap. 10. ait, Canones definire irritam eſſe ordinationem Epiſcoporum, quàm pauciores quam tres Epiſcopi faciunt.

Dices Canone 1. Apoſtolum dicitur, Epiſcopum debere à duobus vel tribus ordinari: Ergo tres non ſunt neceſſarij. 42

Reſpondeo, hoc ita intelligendum eſſe, quòd Epiſcopus debeat ordinari à duobus vel tribus, præter ipſum Metropolitanũ, qui præſupponitur neceſſariò debere adeſſe; atque ita Epiſcopum à tribus ad minus ordinari debere.

Dico ſecundò, Probabilius eſt, non poſſe ex diſpenſatione Summi Pontificis, unicum Epiſcopum alium conſecrare: Eſt contra Vazquem, Coninckum, Amicum, & alios Recentiores.

Probatur: Non poteſt Summus Pontifex diſpenſare in his quæ ſunt de jure divino, ſive ex Chriſti inſtitutione: Sed ex Chriſti inſtitutione habemus, quod conſecratio Epiſcopi fieri debeat non minùs quàm à tribus Epiſcopis: Ergo in hoc Summus Pontifex diſpenſare nequit. Major conſtat. Minor verò probatur primo ex Epiſtola Aniceti Papæ ad Epiſcopos Galliæ cap. 1. ubi poſtquam retulit verba Anacleti dicentis in Epiſtola 2. decretali Hieroſolymorum primum Epiſcopum, beatum Jacobum, qui juſtus dicebatur, à Petro, Jacobo, & Joanne Apoſtolis, fuiſſe ordinatum, iſta ſubjungit: *Si autem non minùs quàm à tribus Apoſtolis, tantus fuit ordinatus Epiſcopus, patet profectò, eos formam,* INSTITUENTE DOMINO, *tradidiſſe, non minùs quam à tribus Epiſcopis, Epiſcopum ordinari debere.* Ubi expreſſè dicitur Apoſtolos hanc formam ordinandi Epiſcopum, non minùs quàm per tres alios, nobis tradidiſſe ex inſtitutione Domini ſive Chriſti. 43

Probatur ſecundò eadem Minor ratione deſtruente præcipuum fundamentum doctrinæ Adverſariorum: Si tres Epiſcopi ex ſtatuto ſolùm Eccleſiæ, non verò etiam ex Chriſti inſtitutione, requirerentur ad conſecrationem alterius, maximè quia, ut ipſi contendunt, præter unum, alij duo, ſolùm ad teſtimonium ordinati requiruntur tanquam aſſiſtentes, ne videlicet tyrannica unius Epiſcopi authoritas, aliquid contra fidem Eccleſiæ tentet: Sed falſum eſt quod ex tribus Epiſcopis concurrentibus ad conſecrationem quarti, duo ut teſtes ſolùm, & non etiam ut conſecrantes concurrant; aliàs enim non deberent ſimul cum ordinante ea facere in quibus ex Patrum ſententia, conſecratio Epiſcopi eſſentialiter conſiſtit; nimirum manus imponere capiti ordinandi; & dicere *Accipe Spiritum Sanctum &c.* ſicut faciunt, ſed tantùm ſuâ præſentiâ huic ordinationi adeſſe: Ergo &c. 44

Contra iſtam concluſionem objicitur primò 45

liber

liber Conſtitutionum D. Clementis cap. 27. alias 33. ubi dicitur, quod *ſi neceſſitas urgeret* (Epiſcopum) *ab uno ordinari, quòd propter perſecutionem aut aliam cauſam, plures adeſſe non poſſint, afferatur decretum commiſſionis plurium Epiſcoporum*: Ergo cenſet in cauſa neceſſitatis, unicum Epiſcopum alium poſſe conſecrare.

46 Verùm hoc non urget, quia conſtat libros conſtitutionum Clementis Romani, variis in locis fuiſſe corruptos: Locum verò citatum fuiſſe ex corruptis, colligitur primò ex eo, quod idem Clemens ante verba relata referat hæc verba Simonis Apoſtoli: *Ego Simon Cananeus conſtitus à quot Epiſcopis debeat ordinari Epiſcopus, ſcilicet à duobus, aut tribus.* Si enim hæc conſtitutio Apoſtolica vera eſſet, falſum eſſet, ex conſtitutione Eccleſiæ & Apoſtolorum, requiri ad minus tres Epiſcopos, ut unus conſecretur; duo enim ſufficerent, etiam de lege ordinaria; quod non admittunt Adverſarii, & falſum eſſe conſtat ex dictis in prima concluſione. Secundò, ex eo quod verba illa Clementis, *Afferatur decretum commiſſionis plurium Epiſcoporum*, ſupponant, non tantùm Summum Pontificem, ſed alios etiam inferiores Epiſcopos, poſſe facultatem concedere quod ab uno ſolùm Epiſcopo alter conſecretur; quod ipſi Adverſarii non admittunt, facultatem hanc ſoli ſummo Pontifici, cui totius
A Eccleſiæ regimen commiſſum eſt, concedentes.

Objicitur ſecundò: Gregorius Magnus con- 47
ceſſit Auguſtino, Anglorum Epiſcopo, ut ipſe
ſolus Epiſcopum conſecraret, donec eſſent plures qui ſimul poſſent alios ordinare; ita enim legitur inter ejus decreta, in reſponſionibus ad interrogationes Auguſtini cap. 8. quæ ſunt in Tomo ſecundo Conciliorum: Ergo ex diſpenſatione Summi Pontificis, unicus Epiſcopus alium conſecrare poteſt.

Reſpondeo quod licèt hoc factum D. Grego- 48
rii ita habeatur tomo 2. Conciliorum Surii, locum tamen eſſe mendoſum, apertè colligitur,
tum ex contextu totius capitis, in quo multa
B ſunt ſine ſenſu; tum ex reſponſione ipſius D. Gregorii ad eumdem Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, quæ habetur in fine libri duodecim Epiſtolarum Regiſtri, ſic enim legitur: *Et quidem etiam in Anglorum Eccleſia, in qua adhuc tu ſolus Epiſcopus inveniris, ordinare Epiſcopum aliter niſi cum Epiſcopis potes; nam quando de Gallia Epiſcopi veniunt, illi in ordinatione Epiſcopi teſtes tibi aſſiſtant.* Quæ verba ſententiam noſtram probant & valde confirmant. Si enim poſſet Summus Pontifex diſpenſare in jure requirente tres Epiſcopos ad conſecrationem Epiſcopi, omnino credibile eſt, quod D. Gregorius in tanta neceſſitate diſpenſaſſet.

TRACTATUS OCTAVUS.

De Sacramento Matrimonii.

Ad quæſtionem 41. ſupplementi, & alias ſequentes.

PRÆFATIO.

Etſi è Theologis plurimi ſoleant de Matrimonij Sacramento tractatum prætermittere, quòd ad Iuriſperitos & Canoniſtas pertinere magis quàm ad Theologos videatur: attamen rem gratam Lectoribus me facturum exiſtimavi, ſi cæteris Theologiæ Tractatibus, etiam hunc adjungerem; ut Theologia noſtra velut integro corpori pars nulla deeſſet, & difficultates quæ plurimæ in hoc Tractatu & graves occurrunt, de quibus meum eſt Theologum, ut pronunciem, & ſuam ſententiam proferant; eodem ordine, eâdem methodo, iiſdem D. Thomæ principiis explicatas, ſtudioſi doctrinæ Thomiſticæ reperirent. Nec verò adeò facilem hanc tractationem quis exiſtimet, ut non opus ſit Theologici & Scholaſticis laboris & acuminis diligentiam omnem & ſolertiam advocare; cùm Auguſtinus, quem meritò inter Eccleſiæ Patres & Doctores, acumine, & vi ingenij, aquilam dixeris, adeò difficilem exiſtimaverit, ut ita de ſe dixerit aliquando: Quæſtionem de conjugiis obſcuriſſimam & implicatiſſimam eſſe non neſcio,

Lib. 1. de adulterinis conjugiis. nec audeo profiteri, omnes ſinus ejus, vel in hoc opere, vel in alio, me adhuc explicaſſe, vel jam poſſe ſi urgear explicare. *Sed obſcuritati & difficultati non exiguæ, accedit argumenti dignitas, quæ ſane exigit, ut inter ſacras Theologiæ Tractationes, hæc de Matrimonio recenſeatur, cùm hoc Sacramentum plures dotes habeat, quibus aliis Eccleſiæ Sacramentis præſtantius eſt, ea ſuperat, & ab Apoſtolo Sacramentum magnum dici potuit in Chriſto & Eccleſia. Nemo neſcit plurima eſſe, & commendatione digniſſima, quæ conjugium habet, ut naturæ bonum, ut individua duorum ſocietas, ut civilis contractus, & totius humani generis fons, quæ potiſſimum Iuriſconſulti ſpectant, quibus tædarum & primi fœderis, unde cætera inter homines fœdera originem ducunt, neceſſitatem & honeſtatem attollunt. Sapienter Iuſtinianus imperator dixit,* Matrimo-

Novella 22. nium ſic eſſe honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſam introducere, & ex filiorum procreatione renovare genus humanum. *Et Iuſtinus minor con-*

Novella 2. *jugiis familias ſobolem, civitates frequentiam, Reſpublicas ſalutem debere dixit:* Nihil (*inquit*) in rebus mortalium perinde venerandum eſt atque Matrimonium, quippe ex quo liberi, omniſque deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quod regiones, atque civitates frequentes reddat, inde denique optima Reipublicæ coagmentatio fiat. *Demum Plato lib. de Legibus:* Oportet (*inquit*) parentes gignere & educare liberos; qui vitam tanquam lampadem poſteris tradant, ut ſint ſemper aliqui Deum colentes, juxta ipſius legem. *Neque eam dignitatem conjugij SS. Patres prætereunt. Ambroſius fœcunditatem parentum, divinum munus eſſe dixit, quo debeant parentes gratias agere, quia generaverunt; filij, quia geniti ſunt, fidei & religionis Sacramentorum participes futuri; patres, quia conjugij præmiis in ſuſceptæ prole honorantur. Unde (inquit) æquum eſt,* ut in Dei laudem vernet terra, quia colitur; mundus

Lib. 1 in Luc. quia cognoſcitur; Eccleſia quia devotæ numero Plebis augetur. *Quin etiam ſi quis à D. Cyrillo Alexandrino poſtulet, cur exiſtimaverit, Chriſtum virginitatis prolem, Virgine parente genitum, Canæ nuptiis intereſſe voluiſſe? hanc potiſſimùm rationem reddet,* ut nativitatis no-

Lib. 2. in Ioan. cap. 2. ſtræ principium quantùm ad carnem attinet, ſanctificaret. Exigebat enim ipſâ carnis propagatione acceptæ infirmitas, eum qui totam naturam hominis, in meliorem ac feliciorem ſtatum reparabat, non ſolùm natis jam hominibus benedicere, verùm etiam naſcituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc mortalem vitam, & authoritate miraculi, & ſuæ majeſtatis præſentiâ conſecrare.

Hæc ſane præſtantiſſima ſunt: hæc præclara conjugiorum commendatio, ſi vel ea ſolùm quæ intra

natura

naturæ limites habent, in mortalitatis ſubſidium, Rerumpublicarum ſalutem, civitatum frequentiam, & ad ſanciendá hominum fœdera, ſuis laudibus celebrentur. Sed quàm multis partibus hæc infra eam commendationem jacent, quâ Apoſtolus Matrimonium dixit eſſe magnum Sacramentum in Chriſto & Eccleſia? Hæc una eſt ſingularis, & ingens laudum & commendationis materia quâ cætera Eccleſiæ Sacramenta, Matrimonij Sacramentum ſuperat, & longè antecedit. Non negaverim equidem Sacramentum Matrimonij, ut ſignum practicum, & efficacem cauſam gratiæ, infimum inter Sacramenta gradum tenere, & parùm ad ſpiritualis & cæleſtis vitæ officia, ad quæ Sacramenta ordinantur, aſſurgere. Verùm nemo etiam neget, ut ſignum ſpeculativum, & ſacrarum rerum ſymbolum, cætera Sacramenta ſuperare, iiſque ſanctius eſſe, triplici ſignificatione, quâ præcipua Religionis & fidei myſteria repræſentat. In primis enim fidelium conjugium, quod (ut inquit Tertullianus) Eccleſia conciliat, confirmat oblatio [*ſcilicet* Oſee 2. *Miſſæ Sacrificium*) & obſignant Angeli, *ſacrum ſignum eſt caſtiſſimi fœderis, & unionis Dei cum anima, quam ſibi per fidem deſponſare Scriptura dixit; cui dotis nomine virtutes, & cæleſtia charismata, atque ipſum donorum authorem Spiritum ſanctum infundit. Sed præterea Sacramentum eſt in Chriſto & Eccleſia, & ſymbolum fœderis, quo Eccleſiam Chriſtus ſuo Sanguine mundatam, & deterſis maculis glorioſam ſibi ſponſam conjunxit. Ac demum Matrimoniū, quo utriuſque conjuges fit una caro, eximiam illam & ſingularem unionem ſignificat, quâ Verbum naturam humanam ſibi vinculo nunquam ſolvendo copulavit, quo bonorum ac malorum fit hinc inde communio, & ex utroque Deo & homine una Perſona conſurgit. Quis neget ſignificatione hujus triplicis unionis & fœderis, cujus Matrimonium ſymbolum eſt, cætera Religionis Sacramenta ſuperare, & myſteriorum quæ maxima ſunt, & fides docet, imaginem exhibere? Verùm id maximè congruum erat, atque ipſa conjugij conditio, quæ ſuâpte naturâ & uſu hominem deprimit, ſuo quodammodo jure poſtulabat, ut eam depreſſionem Sacramenti magnitudo compenſaret, & erigeretur animus cæleſtium rerum contemplatione, quarum conjugium ſacrum ſignum inſtitutum eſt. Atque hanc forſitan divini conſilij rationem fuiſſe, nec temere ſuſpicari licet, cùm Deus mulierem poſtea connubio copulandam, ex latere viri formaturus, in Adamum ſoporem immiſit, ipſumque in extaſim rapuit, & ut Auguſtinus dixit, angelicæ curiæ participem effecit. Cur enim Adamus, cùm futura ipſi ſponſa paratur, ad cæleſtem curiam evehitur, cæleſtium choris & ordinibus intereſt, & niſi clara Dei viſione fruitur, quod quidam arbitrantur, divino lumine, & propheticæ parti perfunditur, fideique Sacramenta edocetur? Hoc ſcilicet primo connubio debebatur, ne primus homo myſteria neſciret quorum conjugium jamjam ineundum, ſymbolum futurum erat, & agnoſceret illud unionem triplicem, triplexque fœdus repræſentare, Verbi cum natura humana, Chriſti cum Eccleſia, Dei cum anima, quam ſibi hîc per fidem deſponſat, in cælis clarâ viſione æternùm copulat. Hæc præcipua ſunt* (AMICE LECTOR) *quæ in Tractatum de Sacramento Matrimonij quâdam veluti prævisione, viſum eſt præmittere, antequam ad ea, quæ majorem operam poſtulant, properarem.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

Ad quæſt. 41. ſupplementi.

CVm Matrimonium conſiderari poſſit, vel ut contractus civilis eſt, & in officium naturæ inſtitutum; vel ut inſtitutione & authoritate Chriſti, ad eſſe Sacramenti, animosq; conjugum ſanctificandos, evectum; ſecundùm utramq; rationem de eo nobis in hoc Tractatu agendum eſt; cùmq; prior conſideratio ut fundamentum præſupponatur ad poſteriorem, & prius ſit (ut ait Apoſtolus) quod eſt animale, quàm quod eſt ſpiritale, de matrimonio ut eſt in officium naturæ priùs agemus; deinde illud, ut Sacramentum eſt, conſiderabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Matrimonium, ſeu in quo formaliter & quidditativè conſiſtat?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis, difficultas reſolvitur.

1 MAtrimonium à matre dicitur, eò quod inearur ut uxor mater fiat, inquit D. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 26. Et à matre potiùs quàm à patre nuncupatur, eo quod in prole ſuſcipienda & educanda, mater plus operæ impendat, ut habetur in capite *Ex litteris*, de converſione infidelium. Unde dicitur matrimonium, quaſi *matris munium*, eò quòd fœminæ per contractum matrimonii imponatur munus educandi prolem. Vel, ut alii volunt, dicitur matrimonium, quaſi *matrem muniens*, quia uxor per matrimonium acquirit virum, quo muniatur. Vocatur etiam conjugium, eò quòd duos ſub eodem veluti jugo ſocietatis perpetuæ conjungat. Demum appellatur connubium, & nuptiæ, à velo quo ex antiqua cæremonia teguntur virgines & obnubuntur quando maritis traduntur; vel quia in ipſa ſolemnitate deſponſationis, velamine teguntur conjuges, cùm benedictionem nuptialem accipiunt. Id quod antiquiſſimam conſuetudinem eſſe, aliqui ex Scriptura colligunt: Cùm enim Abimelech Saram ſororem Abrahæ eſſe exiſtimans, ſibi accepiſſet uxorem, & poſtea à Domino correptus, uxorem eſſe agnoviſſet, illamque marito redderet, ei dixit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt, & quocunque perrexeris, memento te deprehenſam.* Incedebat quippe Sara ſolutis crinibus, more virginum, quare ut non virgo, ſed uxor eſſe cognoſceretur, dedit ad emendum ſibi velamen quo operiretur, conjugatarum more, mille argenteos; ne alius ſororem eſſe putans deciperetur.

A Porro cùm matrimonium ſit contractus inter virum & fœminam, ad prolem gignendam initus, plura ad ſui integritatem & conſtitutionem requirit, nempe mutuum viri & fœminæ conſenſum, externo ſigno manifeſtatum; mutuâ ſui corporis in alium traditionem, & quod inde ſequitur, mutuum utriusque in corpus alterius jus, & poteſtatem eo utendi in omnem uſum in lege maritali ſibi conceſſum; mutuam utriusq; obligationem ad debitum conjugale ex juſtitia reddendum; & demum conjunctionem quandam ſeu vinculum animorum utriusq; conjugis quod ex mutua eorum obligatione reſultat, & utrumq; conjugem ligat, ad illud nunquam, quamdiu vixerint, diſſolvendum; juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 7. *Mulier* (eadem ratio eſt de viro) 2

B *alligata eſt legi quantò tempore vir ejus vivit.* Quæritur ergo, in quo illorum matrimonium formaliter & quidditativè conſiſtat? Pro reſolutione,

Dico breviter, matrimonium formaliter & 3 quidditativè conſiſtere in vinculo illo, quo formaliter conjuges ſunt uniti, reſultante ex mutua eorum obligatione, ſeu ex mutuo jure & poteſtate quam ex mutua traditione uterque conjux habet in corpus alterius. Ita communiter Theologi, cum D. Thoma, infrà quæſt. 44. art. 1. contra Palatium in 4. diſt. 27. diſp. 1. aſſerentem in ipſa actione contrahendi, ut conferente conjugibus mutuum jus & dominium in corpora, conſiſtere matrimonii eſſentiam.

Probatur concluſio, diſcurrendo per ſingula, 4 ſuprà recenſita, & demonſtrando in nullo eo-

C rum, præterquam in ultimo, nempe vinculo illo, quo utriusq; conjugis animi ſunt conjuncti, matrimonium conſiſtere formaliter. Et in primis quòd non conſiſtat formaliter in conſenſu utriusq; conjugis, ſive in actu contrahendi, quo conjuges ſua corpora ſibi mutuò tradunt, videtur manifeſtum, quidquid dicat Palatius: Tum quia talis conſenſus & traditio eſt cauſa efficiens matrimonii, ſubindeque repugnat eſſe cauſam formalem illius; cauſa enim formalis intrinſeca eſt, efficiens verò inter extrinſecas computatur. Tum etiam, quia adhuc ceſſante mutuo

D conſenſu utriusque conjugis, actualique traditione ſui corporis in alterum, perſeverat matrimonium, ut effectus à ſua cauſa realiter diſtinctus. Nec valet ſi dicas, quod licèt conſenſus actualis tranſierit, remanet tamen & moraliter perſeverat conſenſus habitualis, ac proinde in eo conſiſtere poteſt formaliter matrimonium. Nam tametſi conjuges primum ſuum conſenſum retractent, adhuc inter eos matrimonium perſeverat, cùm tamen in eis non permaneat habitualis conſenſus, qui per ſubſequentem diſſenſum revocatus eſt.

Quod verò matrimonium non conſiſtat for- 5 maliter in mutuo jure utriuſque conjugis in corpus alterius, vel in obligatione mutua ad debitū con-

conjugale, non minùs certum videtur; Tum quia tale jus & obligatio ceſſant, alterius conjugis adulterio, vel ingreſſu religionis, ex communi conſenſu, manente matrimonii conſummati vinculo: Tum etiam, quia inter B. Virginem, & B. Joſephum fuit verum matrimonium, quamvis perpetuò impeditâ obligatione reddendi debitum conjugale. Non poteſt ergo formaliter conſiſtere matrimonium, niſi in vinculo illo, quo formaliter conjuges ſunt uniti, reſultante ex mutua eorum obligatione.

6 Confirmatur: In eo formaliter conſiſtit matrimonium, quo poſito ponitur, & quo ablato aufertur, juxta regulam quam tradunt Philoſophi, ad indagandas rerum eſſentias: Sed poſito vinculo illo, quo utriuſque conjugis animi ſunt conjuncti, ponitur matrimonium, & eo ablato aufertur: Ergo in eo eſſentia matrimonii conſiſtit. Unde definitur à Juriſconſultis paragr. 1. Inſtit. *de patria poteſt.* & à Canoniſtis cap. *illud*, de præſumptionibus, & 27. quæſt. 2. paragr. 1. *Maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens.* A Scholaſticis verò cum Magiſtro in 4. diſt. 27. cap. 1. *Viri mulierisque conjunctio maritalis, inter legitimas perſonas, individuam vitæ conſuetudinem retinens.* Dicitur *viri mulierisque conjunctio*, quia cùm matrimonium ordinetur ad prolem gignendam, neceſſariò eſt inter virum & fœminam ut inter ſubjecta ſola ad hunc finem idonea. Unde Deus ab initio non duos viros, aut duas fœminas, ſed virum & fœminam procreavit. Additur *inter legitimas perſonas*, quia omnes perſonæ non ſunt habiles ad matrimonium contrahendum, ſcilicet ad generandum impotentes, cum alio vel alia matrimonio ligati, aut quovis alio ſeu naturali ſeu poſitivo vinculo impediti. Demum ultima verba explicant diſtinctionem matrimonii ab aliis unionibus ſive conventionibus, ex aliis contractibus ortis, quæ ex mutuo conſenſu tolluntur, cùm tamen matrimonium ſit inſolubile.

Ex his inferes cum D. Thoma infrà quæſt. 44
7 art. 1, in argumento *ſed contra*, matrimonium eſſe in genere relationis, quæ rectè explicatur per ly *conjunctionem*, ut per genus & per ly *maritalem*, ut per differentiam. Hæc verò relatio eſt diſquiparantiæ, cùm unus conjux ad hanc conjunctionem concurrat, ut principium activum, alter ut paſſivum; unde eſt multiplex ex parte ſubjecti, quamvis ex parte termini & finis ſit ſimplex & unica; unus quippe eſt utriuſque maritalis conjunctionis finis, perfecta nimirum prolis generatio. *Secundùm quod eſt multiplex ex parte ſubjecti, ſignificatur his nominibus uxor & maritus; ſecundùm autem quod una, ſignificatur hoc nomine matrimonium*, ut ait S. Doctor ibidem in ſolutione ad 3.

§. II.

Solvuntur objectiones.

8 Contra iſtam concluſionem objicitur primò: Matrimonium conſiſtit in fieri, non in facto eſſe, ſicut alia Sacramenta in uſu conſiſtentia: Ergo conſiſtit in mutuo conſenſu conjugum, non autem in vinculo maritali, ex mutuo eorum conſenſu reſultante, cùm tale vinculum ſit quid permanens.

Sed facilè reſpondetur, quod licèt matrimo-
9 nium, quoad ſuam cauſam efficientem, conſiſtat in fieri, ſeu in aliquo tranſeunte, nimirum in mutuo conſenſu conjugum; quoad ſuam tamen quidditatem & rationem formalem, & quantùm ad id quod eſt res & Sacramentum ſimul, conſiſtit in aliquo permanenti, ſcilicet in vinculo, ex mutuo conjugum conſenſu reſultante, cùm ceſſante mutuo conſenſu utriuſque conjugis, adhuc matrimonium perſeveret.

Objicitur ſecundò: Sacramentum debet conſiſtere formaliter in aliquo ſenſibili: Sed vinculum illud, quo formaliter conjuges ſunt uniti, non eſt ſenſibile, cùm ſit relatio, quæ non eſt accidens ſenſibile: Ergo matrimonium non poteſt conſiſtere formaliter in vinculo conjugali. 10

Reſpondeo ex D. Thoma infrà quæſt. 44. artic. 1. ad 2. *quod quamvis ipſa relatio non ſit ſenſibile accidens, tamen cauſa ejus poſſunt eſſe ſenſibiles; nec in Sacramento requiritur quod ſit ſenſibile illud quod eſt res & Sacramentum; hoc enim modo ſe habet in hoc Sacramento prædicta conjunctio; ſed verba exprimentia conſenſum quæ ſunt Sacramentum tantùm, & cauſa prædictæ conjunctionis, ſunt ſenſibilia.* 11

Objicitur tertiò: In eo formaliter conſiſtit matrimonium, quo poſito ponitur, & quo ablato aufertur, ut ſuprà dicebamus: Sed poſito conſenſu mutuo conjugum, & jure quod per illum quilibet illorum acquirit in corpus alterius ponitur matrimonium, eoque ſublato, aufertur: Ergo in tali conſenſu & jure, matrimonium conſiſtit formaliter. 12

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: In eo formaliter conſiſtit matrimonium, quo poſito, tanquam principio formali & conſtitutivo, ponitur, concedo Majorem. Quo poſito tanquam principio radicali ſolùm, & fundamentali, nego Majorem; & ſub eadem diſtinctione Minoris, nego Conſequentiam. Sicut ergo poſitâ generatione, ponitur paternitas in generante, & eâ ſublatâ tollitur, non quia paternitas conſiſtat formaliter in generatione, ſed quia ab ea ut à fundamento dependet & conſervatur quoad exiſtentiam; ita ſimiliter, poſito mutuo conjugum conſenſu, & jure, quod per illum quilibet illorum acquirit in corpus alterius, ponitur matrimonium, & eo ablato, aufertur, non quod in eo formaliter conſiſtat, ſed quia ab illo radicaliter & fundamentaliter pendet. 13

Objicies quartò: In eo matrimonii eſſentia conſiſtit, quod aſſumitur à Deo tanquam inſtrumentum ad cauſandam gratiam in animis conjugum: Sed vinculum conjugale ad talem gratiam cauſandam non aſſumitur; cùm enim ſit relatio, ut ſuprà ex D. Thoma dicebamus, non poteſt aliquid efficere, etiam præcisè ut inſtrumentum: Ergo eſſentia matrimonii non conſiſtit in vinculo conjugali. 14

Reſpondent aliqui recentiores Thomiſtæ, negando Minorem, & ad illius probationem dicunt, quod licèt relatio naturaliter non ſit activa etiam præcisè ut inſtrumentum, benè tamen ſupernaturaliter, & per ordinem ad potentiã Dei abſolutam; poteſt enim (inquiunt) Deus quolibet ente in rerum natura exiſtente, quantumvis minimo & relativo, uti tanquam inſtrumento ad producendum quodcumque voluerit. 15

Sed hæc ſolutio diſplicet, & facilè confutari poteſt; cùm enim inſtrumentũ ſit in genere cauſæ efficientis, implicat quòd Deus aſſumat in inſtrumentum ad producendum effectum aliquẽ ſupernaturalem aliquid quod nullo modo eſt activum; unde Deus nec materiam primam, nec quantitatem, ut inſtrumenta aſſumere poteſt, eò 16

quòd illa non ſint activa, ut communiter docent Philoſophi: Ergo cùm etiam relatio omnis activitatis ſit expers, non poteſt aſſumi à Deo ut inſtrumentum ad producendam gratiam.

17 Confirmatur: Omne inſtrumentum ex virtute ſibi propria debet habere actionem præviam per quam fiat capax ut elevetur à cauſa principali, ad producendum ejus effectum, ut docent communiter noſtri Thomiſtæ in ſecundo phyſicorum. Sed quod nullo modo eſt activum, non poteſt ex viribus propriis talem actionem præviam elicere, ut de ſe conſtat: Ergo nec aſſumi à Deo ut inſtrumentum ad cauſandam gratiam. Hac ergo ſolutione prætermiſſa,

18 Reſpondeo negando Majorem, ut enim rectè ait Soto in 4. diſt. 26. quæſt. 2. art. 3. non ſemper requiritur, quod Sacramentum gratiam cauſet, per ſuam quidditatem, & per id quod eſt res & Sacramentum ſimul; ſed ſufficit quod illam conferat per ſuam cauſam efficientem, & per id quod eſt Sacramentum tantùm; ſubindeque ſufficit quod in matrimonio mutuus conjugũ conſenſus, qui eſt cauſa efficiens illius, & Sacramentum tantùm (ut diſp. ſequenti dicemus) aſſumatur ut inſtrumentum ad cauſandum gratiam Sacramentalem in animis conjugum.

ARTICULUS II.

Vtrum homo non ſolùm habeat naturalem inclinationem ad matrimonium, ſed etiam præceptum de uſu illius, & quale ſit, & quos obliget tale præceptum?

§ I.

Quatuor concluſionibus difficultates iſtæ reſolvuntur.

19 Dico primò, homo naturaliter inclinatur ad matrimonium, ita D. Thomas hic art. 1. in corp.

Probatur ratione quam ibidem inſinuat: Sicut homo naturaliter inclinatur ad conſervationem ſui ipſius, ita etiam, imò magis, ad conſervationem propriæ ſpeciei; quia bonum ſpeciei eſt univerſalius, quàm bonum individui: Sed matrimonium eſt medium neceſſarium ad conſervationem ſpeciei in eſſe rationali; quia licèt per fornicationem, & vagum concubitum, poſſit ſpecies multiplicari & conſervari in eſſe naturali non tamen in eſſe rationali, eò quod ex ſimplici fornicatione regulariter, ut plurimum, & per ſe loquendo, ſequatur mala educatio prolis: Ergo homo habet naturalem inclinationem ad matrimonium, velut ad convenientem ſpeciei ſuæ conſervationem & propagationem: *Natura enim* (inquit S. Doctor in reſp. ad 4) *non ſolùm intendit eſſe in prole ſed etiam eſſe perfectum, ad quod requiritur matrimonium.* Unde contractus matrimonii eſt de jure naturali, nempe quia naturali inſtinctu conſtitutum eſt, ut habetur in principio Digeſtorum, ubi ſic dicitur: *Ius naturale eſt, &c. Hinc deſcendit maris & fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus.* Et in cap. *Ius naturale* diſt. 1. ſumpto ex Iſidoro lib. 5. Etymologiarum cap. 4. ſic habetur: *Ius naturale eſt commune omnium nationum eò quod ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliquâ, habetur; ut viri & fœminæ conjunctio.*

Dico ſecundò, matrimonium non ſolùm eſt ex inclinatione & inſtinctu naturæ, ſed etiam cadit ſub præcepto. Ita communiter Theologi excepto Michaele Medinâ lib. 4. de ſacrorum hominum continentia, controverſiâ 2. ubi docet nullum ſtare præceptum de matrimonio. 20

Probatur breviter concluſio: Media maximè neceſſaria propter finem maximè intentum à natura, ſunt de præcepto, ut patet in ſumptione cibi, quæ quia eſt maximè neceſſaria ad conſervationem individui à natura intentam, cadit ſub præcepto: Sed matrimonium eſt medium maximè neceſſarium, propter finem maximè intentum à natura, ſcilicet propter propagationem generis humani in eſſe rationali, ut conſtat ex dictis concluſione præcedenti: Ergo matrimonium non ſolùm eſt ex inſtinctu & inclinatione naturæ, ſed etiam cadit ſub præcepto. 21

Dico tertiò, præceptum de matrimonio non eſſe poſitivum, ſed naturale. Eſt contra Scotum in 4. diſt. 26. qu. 1. ubi fatetur quidem dari præceptum de matrimonio, ſed negat quod ſit præceptum naturale.

Probatur primò concluſio ratione fundamẽtali: Qui intendit finem, præcipit medium neceſſarium ad ipſum: Sed natura intendit propagationem generis humani, ut enim propagaretur, diverſum ſexum conſtituit, in ſpecie humana, quod non fecit in Angelis; in cœlo enim *non eſt Angelus & Angela*, ut bellè Tertullianus ait; cùm enim Angeli ſint incorruptibiles, propagatione non indigent: Ergo natura præcipit matrimonium, quod eſt medium ad propagationem generis humani neceſſarium.

Confirmatur: Ideò præceptum de ſumendo cibo, eſt juris naturalis, quia finis talis ſumptionis, ſcilicet conſervatio individui, intenditur à natura: Atqui ſimiliter finis matrimonii, videlicet conſervatio ſpeciei humanæ in eſſe rationali, eſt intentus à natura; imò magis natura eam intendit, quàm conſervationem individui; quia, ut ſuprà dicebamus, bonum ſpeciei eſt univerſalius quàm bonum individui: Ergo præceptum de matrimonio eſt juris naturalis. 22

Probatur ſecundò: Præceptum de matrimonio non eſt abrogatum in lege gratiæ: Ergo non eſt præceptum poſitivum, ſed naturale. Antecedens eſt certum, & docetur à D. Thoma hic ar. 2 ad 1. Conſequentia verò probatur. Nullũ eſt aſſignabile præceptũ poſitivum, vel legis naturæ, vel legis ſcriptæ, quod non ceſſaverit in lege Evangelica, ſolùm enim naturalia pertinentia ad mores, & ſupernaturalia fidei perſeverant: Ergo ſi præceptum de matrimonio non ſit abrogatum in lege gratiæ, non eſt poſitivum, ſed naturale. 23

Dico quartò, præceptum de matrimonio, pro tempore neceſſitatis, quo paucitas hominũ exigeret ut quilibet generationi vacaret, primò & per ſe obligaret Rempublicam, & rectores illius, ut nimirum aliquos cogerent ad nubendum: Secundariò verò obligaret etiam ſingulos in particulari, ut per matrimoniũ bono communi ſubvenirent, extra caſum verò neceſſitatis, & quando ſufficienter eſt propagatum genus humanum tale præceptum nec ſingulos in particulari, nec ipſam Rempublicam, vel ejus rectores obligat. 24

Prima pars patet, nam finis matrimonii, nimirum propagatio & conſervatio ſpeciei, eſt bonũ commune: Sed Reſpublica & ejus rectores per ſe reſpiciunt bonum commune: Ergo per ſe primò ad illos ſpectat curare ut in caſu neceſſitatis aliqui 25

qui matrimonium contrahant,& per ejus uſum
bono communi propagationis & conſervatio-
nis ſpeciei ſubveniant.
Secunda verò pars hac ratione ſuadetur:Pro-
26 pagatio generis humani eſt magis neceſſaria,
quam defenſio Reipublicæ : At ſinguli in parti-
culari tenentur Rempublicam tueri in caſu ex-
tremæ neceſſitatis : Ergo multò magis tenen-
tur omnes in particulari ad contrahendum ma-
trimonium in caſu neceſſitatis, ad conſervatio-
nem ſpeciei,& propter bonum commune. Unde
initio mundi, & poſt diluvium, præceptum de
matrimonio ſingulos in particulari obligabat.
Nunc verò , ſufficienter multiplicato humano
genere, non eſt cur dicamus ſingulos ad matri-
monium obligari,vel communitatem,aut Prin-
cipes,ut cogant aliquos ad illud ineundum,cùm
ad matrimonium homines per ſe ſint ſatis pro-
penſi. Unde Hieronymus Joviniano reſpondens
ait:*Dices ſi omnes virgines fuerint, quomodo ſubſiſtet
mundus? Noli metuere,ne omnes virgines fiant,difficilis
res eſt virginitas, & ideò rara.* Ex quo probata ma-
net tertia pars concluſionis,quæ aſſerit,extra ca-
ſum neceſſitatis, & quando ſufficienter propa-
gatum eſt genus humanum, præceptum de ma-
trimonio,nec ſingulos in particulari, nec totam
Rempublicam, vel rectores ejus obligare; quia
finis talis præcepti obtinetur per voluntatem
liberam hominum in particulari. Sicut ego ex-
cuſor à præcepto eleemoſynæ reſpectu alicujus
pauperis,ſi aliquis me præveniat, largiendo illi
eleemoſynam.Unde S.Thomas hîc art. 2. ad 1.
loquens de præcepto matrimonij ait : *Præceptum
illud non eſt revocatum,nec obligat unumquemque ni-
ſi illo tempore, quo paucitas hominum exigebat , ut
quilibet generationi vacaret.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

27 OBjicies primò contra primam concluſio-
nem : Si matrimonium ſit ex inclinatione
naturæ, ſequitur quod virginitas & cœlibatus,
quæ ſunt illi contraria , ſint contra inclinatio-
nem naturæ, & conſequenter quid mali; quan-
doquidem quod eſt contra inclinationem natu-
ralem, malum eſt:Sed hoc dici nequit:Ergo nec
illud.
Reſpondeo negando ſequelam Majoris, cùm
28 enim inclinatio naturalis in homine ad matri-
monium, ſit rationalis, tunc ſolùm naturaliter
inclinat & obligat, quando recta ratio dictat il-
lud eſſe neceſſarium ad conſervationem ſpeciei;
ex quo fit quod virginitas & continentia non
ſemper matrimonio ſint adverſa , ſed ſolùm
quando recta ratio dictat,illud eſſe neceſſarium
ad conſervationem ſpeciei; & tunc ſervare vir-
ginitatem eſt illicitum & malum.Quod explica-
ri poteſt exemplo inclinationis naturalis quam
habet homo ad ſumendum cibum, eo ipſo enim
quod non ſit ad ſumendum ſemper cibum , ſed
ſolùm quando recta ratio dictat illud eſſe neceſ-
ſarium ad conſervationem individui, abſtinen-
tia à cibo , non ſemper contrariatur ſumptioni
cibi,conſideratæ ſecundùm quod ex inclinatio-
ne naturæ.
Objicies ſecundò contra ſecundam concluſio-
29 nem : Ad propagandum & conſervandum alias
ſpecies animalium, ſufficit in animalibus incli-
natio naturalis,cum delectatione:Ergo & in ho-
mine ad propagationem ſuæ ſpeciei, ſubinde-
que ſuperfluum eſt, huic inclinationi addere a-
liquod præceptum de matrimonio.

A Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando 30
conſequentiam & paritatem : diſparitas eſt,
quòd homo, non obſtante inclinatione naturali
ad propagandum ſuam ſpeciem, remanet tamen
liber ad conſentiendum vel diſſentiendum tali
inclinationi; & conſequenter ne deſiſtat ab uſu
matrimonij, & procreatione liberorũ,vel pro-
pter fœditatẽ,vel propter alia incõmoda,neceſſa-
rium eſt præceptum de matrimonio & ejus actu.
Dices:Conſilia Evangelica non adverſantur 31
præceptis:Ergo cùm detur conſilium de virgini-
tate,ut patet ex illo Apoſt. 1. ad Corinth. 7. *Con-
ſilium autem do* , nullum poteſt eſſe præceptum
de matrimonio & ejus actu.
B Reſpondeo,conceſſo Antecedente, negando
Conſequentiam;quia quando matrimonium ca-
dit ſub præcepto (tempore ſcilicet neceſſitatis,
quo paucitas hominum exigeret,ut quilibet ge-
nerationi vacaret) virginitas non eſt in conſilio;
& è contra quando virginitas eſt in conſilio ſicut
eſt modò, ſufficienter multiplicato humano ge-
nere,non obligat præceptum de matrimonio.
Objicies tertiò contra tertiam concluſionem: 32
Deus dixit primis parentibus Geneſ. 2. *Creſcite
& multiplicamini, & replete terram*: Sed forma il-
la loquendi exprimit præceptum de matrimo-
nio: Ergo datur præceptum poſitivum de illo.
Reſpondet Pererius lib. 4. in Geneſim, his 33
C verbis non exprimi præceptum,ſed benedictio-
nem quandam ſubjunctam nuptiis;ſicut aliis ſi-
milibus,quæ brutis præcepti incapacibus dicun-
tur ibidem verſu 22. Verùm nihil obſtat quomi-
nus utraque imperativè ut ſonant dicta ſint, ſed
diverſimodè, pro diverſa capacitate hominum
& brutorum. Unde melius reſpondetur , verbis
illis contineri ſolùm declarationem naturalis
præcepti de matrimonio , non verò præceptum
poſitivum de illo ; idque non levi conjecturâ
conſtare , ex occaſione quâ dicta ſunt verba illa
Geneſ. 1. & iterum poſt diluvium quando reve-
ra vigebat naturale præceptum. Addo tamen
cum Baſilio Poncio , declarationem illam ad
modum benedictionis prolatam fuiſſe à Deo,ex
D amore ergà genus humanum, cujus propagatio-
nem volebat, ut conſtat ex ſacro textu,ubi ſic di-
citur,*Benedixitq; Deus illis,& ait: Creſcite & multi-
plicamini.* Unde Auguſtinus 14. de civit. cap. 12.
*Nos autem nullo modo dubitamus , ſecundùm benedi-
ctionem Dei creſcere & multiplicari, donum eſſe nu-
ptiarum.* Et paucis interpoſitis : *Huic quippe operi
Dei etiam benedictio ſubjuncta eſt.*
Objicies quartò contra eandem concluſio- 34
nem: Omne præceptum naturale,quodcumque
illud ſit, vel continetur in decalogo, vel ſaltem
ad aliquod ex præceptis in eo contentis reduci-
tur:Sed præceptum de matrimonio,neque con-
tinetur inter præcepta Decalogi, neque apparet
E ad quod ex præceptis in eo contentis reduca-
tur:Ergo non eſt naturale,ſed poſitivum.
Huic objectioni tripliciter reſpondent Theo- 35
logi : Quidam enim dicunt,præceptum de ma-
trimonio reduci ad præceptum de amore ſui,
quod eſt prævium ad præcepta decalogi ; homo
enim ex amore ſui intendit ſeipſum conſervare,
eo modo quo poteſt ; cumque non poſſit perpe-
tuò ſe conſervare in individuo, intendit conſer-
vare ſuam ſpeciem. Alii volunt quod reducatur
ad præceptum de non occidendo; ſicut enim ille
qui non ſuccurrit pauperi extremè indigenti, di-
citur illum occidere, juxta illud Ambroſii: *Si non
paviſti, occidiſti*: ita qui in extrema neceſſitate nõ
contrahit

contrahit matrimonium, propter conſervationem ſpeciei, occidere dicitur. Alii demum aſſerunt, præceptum de matrimonio reduci ad præceptum de dilectione proximi; quia conſervatio ſpeciei, & multiplicatio ejus, veluti pertinet ad bonum proximi. Omnes iſtæ ſententiæ probabiles ſunt, licèt tertia videatur probabilior.

36 Ex dictis intelliges, falſam eſſe aliquorum ſententiam, qui docent præceptum de matrimonio revocatum fuiſſe ante diluvium, ſufficienter multiplicato genere humano, & poſt diluvium iterum fuiſſe latum, quando Deus dixit Noë & filiis ejus: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram*. Cùm enim præceptum de matrimonio ex jure naturali ortum habeat, ſemper obligavit, licèt non pro ſemper, & pro omni differentia temporis (quod cæteris præceptis affirmativis commune eſt) ſubindeque nunquam fuit revocatum, licèt aliquando ejus obligatio ceſſaverit, quando nimirum ſufficienter multiplicatum fuit genus humanum, & poſt diluvium rurſus obligare cœperit, quia tunc adfuit neceſſitas propagandi genus humanum.

37 Quærunt hic aliqui, an in caſu quo periculum eſſet, ne genus humanum periret, tenerentur Monachi, non obſtante votorum obligatione, ad contrahendum matrimonium? Cui quæſtioni Soto & Victoria affirmativè reſpondent: Si enim (inquiunt) tempore neceſſitatis Religioſi tenentur defendere Rempublicam, à fortiori & propagare genus humanum per matrimonium; quandoquidem hæc propagatio eſt magis neceſſaria, quam defenſio Reipublicæ. Alii verò cum Petro Ledeſma negativè reſpondent, hoc ducti fundamento. Præceptum de matrimonio obligat quidem in extrema neceſſitate omnes qui poſſunt ſubvenire tali neceſſitati, ſed non illos quibus hoc non licèt, quales ſunt voto ſolemni religionis impediti: ſicut enim extra tempus extremæ neceſſitatis, poteſt quis abſolutè tradere totam ſuam ſubſtantiam pauperibus, & ſi poſtea fuerit extrema neceſſitas, excuſatur à præcepto eleemoſynæ. Ita ſimiliter extra caſum neceſſitatis extremæ ſpeciei humanæ propagandæ, poſſunt aliqui ſe totos Deo abſolutè per vota ſolemnia conſecrare, & ſi poſtea adeſſet extrema neceſſitas contrahendi matrimonium, excuſarentur ab ejus præcepto. Neque exemplum de obligatione eorum ad defendendum Rempublicam, oppoſitum concludit; defenſio ſiquidem Reipublicæ non eſt contra eorum profeſſionem, ſicut uſus matrimonii adverſatur totali eorum conſecrationi Deo. Qui modus dicendi videtur probabilior. Verùm hic caſus planè metaphyſicus eſt, unde in ejus reſolutione diutiùs immorari non expedit.

ARTICULUS III.

Vtrum poligamia, ſeu uxorum ſub uno viro pluralitas, ſit contra finem matrimonij, ſubindeque contra legem naturæ?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

38 Notandum primò ex D. Thoma infrà quæſt. 65. art. 1. in corp. quod illa actio dicitur eſſe contra legem naturæ, quæ non eſt conveniens fini debito quem natura principaliter vel ſecundariò intendit; vel quia omnino impedit talem finem (ut nimia ſuperfluitas vel defectus comeſtionis impedit ſalutem corporis, quæ eſt principalis finis comeſtionis, & bonam habitudinem in negotiis exercendis, quæ eſt finis ejus ſecundarius) vel quia facit difficilem aut minùs decentem perventionem ad finem principalem vel ſecundarium; ſicut inordinata comeſtio quantùm ad tempus indebitum, aliqualiter nocet corporis ſanitati, licèt eam non omnino deſtruat.

39 Notandum ſecundò ex eodem S. Doctore ibidem, matrimonium triplicem finem habere, unum principalem, ſcilicet prolis procreationem & educationem, qui quidem finis competit homini ſecundùm naturam ſui generis, unde & aliis animalibus eſt communis, ut dicitur 8. Ethic. Aliú ſecundarium, qui conſiſtit in mutuo obſequio, in communicatione bonorum & operum inter conjuges; & hic in ſolis hominibus, non verò in aliis animalibus reperitur. Demum matrimonium, ut eſt inter fideles novæ legis alium finem nobiliorem & præſtantiorem habet, nempe ſignificationem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, ſub qua ratione habet quod ſit Sacramentum novæ legis, à Chriſto inſtitutum, ad ſignificandam & repræſentandam ineffabilem illam unionem, juxta illud Apoſtoli ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Primus finis* (inquit S. Doctor) *reſpondet matrimonio hominis, inquantum eſt animal; ſecundus, inquantum eſt homo; tertius, inquantum eſt fidelis.*

40 His prænotatis, antequam referamus ſententias, & veriorem ſeu probabiliorem eligamus, duo adhuc præſupponenda ſunt, in quibus omnes Theologi conveniunt. Primum eſt, pluralitatem virorum ſub una uxore, eſſe contra legem naturæ, cùm ſit contra utrumque matrimonij finem, primarium & ſecundarium. Contra primarium quidem, qui eſt prolis procreatio & educatio, quia diverſorum virorum heterogenia ſeminum mixtio, vel prorſus impedit procreationem prolis (ut conſtat in meretricibus, quæ ob hujuſmodi diverſorum ſeminum mixtionem, ſteriles efficiuntur) vel incertam reddit prolem, ex parte patris, cui potiſſimùm educandæ prolis cura incumbit. Contra ſecundarium verò, qui eſt pacifica familiæ gubernatio; quia pax & tranquillitas familiæ, ſub gubernantium pluralitate ſervari nequit. Unde nullâ unquam lege vel conſuetudine permiſſum fuit, unam mulierem habere plures viros, ut ait S. Thomas art. citato ad 7. & 3. contra Gentes cap. 124. & fuſiùs expendit Auguſtinus libro de bono conjugali cap. 17. his verbis: *Non ſicut uni viro plures habere licebat uxores, ita uni fœminæ plures viros, nec prolis ipſius cauſâ, ſi fortè illa parere poſſet, ille generare non poſſet. Occultâ enim lege naturæ amant ſingularitatem, quæ principantur.* Et paulò poſt: *Duobus ſeu pluribus maritis vivis, nullam legimus ſerviſſe ſanctarum; plures autem fœminas uni viro legimus conjunctas.*

41 Secundum quod omnes ut certum ſupponunt, eſt, non ſolùm pluralitatem virorũ ſub una uxore, ſed etiã pluralitatem uxorum ſub uno viro, repugnare fini quem matrimoniũ habet in lege Evangelica; quia cùm carnis unitatem tollat, illamque in plures dividat, ſignificare & repræſẽtare nequit conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt una. Unde S. Thomas 4. contra Gentes

cap.

cap.78, ſic diſcurrit, *Per conjunctionem maris & fœminæ, Chriſti & Eccleſiæ conjunctio deſignatur: oportet verò quod figura ſignificato reſpondeat: conjunctio autem Chriſti & Eccleſiæ eſt unius ad unam perpetuò habendam; eſt enim una Eccleſia, ſecundùm illud Cantic.6. Vna eſt columba mea, perfecta mea, nec unquam Chriſtus à ſua Eccleſia ſeparabitur, dicit enim ipſe Matth. ultimo: Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi, & ulteriùs, ſemper cum Domino erimus, ut dicitur.* 1. *Theſſal.* 4. *Neceſſe eſt igitur, quod matrimonium, ſecundùm quod eſt Eccleſiæ Sacramentum, ſit unius ad unam indiviſibiliter habendam.* Igitur in lege Evangelica poligamia eſt prorſus illicita, ut definit Tridentinum ſeſſ.24.can.2.his verbis: *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nullâ lege divinâ eſſe prohibitum, anathema ſit.* Colligitur etiam ex Matth.19.Marci 10.& Lucæ 16. ubi Chriſtus mœchum & adulterum vocat, qui dimiſſâ propriâ uxore, etiam fornicationis causâ, aliam ducit. Si enim uxore dimiſſâ adulterat quis; à fortiori qui, retentâ priori, ſecundam ducit, ut rectè arguit Innocentius III. in cap. *Gaudemus* de divortiis ubi ſic habet: *Sanè veridica hæc ſententia* (nulli ſcilicet Chriſtiano licere habere plures errores) *probatur etiam de teſtimonio veritatis teſtantis in Evangelio: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo uxore dimiſſâ, duci alia de jure non poteſt, fortiùs & ipſâ retentâ. Per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque ſexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam.*

42 Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes Theologos, ſed difficultas eſt, & celebris controverſia inter illos, an poligamia, ſeu pluralitas uxorum ſub uno viro, ſit contra legem naturæ, & finem primarium, vel ſaltem ſecundarium matrimonii? Durandus enim in 4.diſt.33.quæſt. 1.art.1. Abulenſis 1. Regum 8.quæſt.25.& cap. 19.Matth.quæſt.30.ad 2. Joannes Gerſon 2. p. ſuorum operum in regulis moralibus cap. de Matrimonio, Cajetanus ſupra caput 4.& 16. Geneſis, nec nô ſupra 10.Matthæi, Michaël Medina lib. 4. de ſacrorum hominum continentia cap. 9. & ex Patribus Societatis Coninckus, Amicus, & Martinonus, docent pluralitatem uxorum, nec fini primario, nec ſecundario matrimonii, adverſari, ſubindeque non eſſe contra legem naturæ. Petrus verò de Ledeſma, in aliud extremum lapſus, de matrimonio quæſt.65.art. 1 concl. 2. affirmat illam eſſe contra finem non ſolùm ſecundarium, ſed etiam primarium matrimonii. Alii verò dicunt, eam adverſari quidem legi naturæ, & fini ſecundario matrimonii, ſed non primario. Quæ ſententia verior & probabilior videtur. Unde ſit

§. II.

Hæc ſententia ut probabilior eligitur.

43 DIco igitur, poligamiam, ſeu uxorum pluralitatem, ſub uno viro, eſſe contra legem naturæ, non tamen directè fini primario matrimonii, ſed ſecundario tantùm adverſari. Ita D. Thomas infrà quæſt.65.art.1. in corp. ubi hæc ſcribit: *Pluralitas uxorum, neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit matrimonij primum finem, cùm unus vir ſufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed ſecundarium finem,*

A *etſi non totaliter tollat, tamen multùm impedit, eò quòd non facilè poteſt eſſe pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur, cùm non poſſit unus vir ſufficere ad ſatisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in uno officio, cauſat litem, ſicut figuli corrixantur ad invicem; & ſimiliter plures uxores unius viri.* Quibus verbis utramque partem noſtræ concluſionis & docuit & probavit. Primam quidem, quia quod adverſatur fini ſecundario matrimonii, eſt contra legem naturæ de ipſo matrimonio: Sed poligamia quâ quis uno eodemque tempore plures uxores habet, adverſatur fini ſecundo matrimonii: Ergo eſt contra legem naturæ de ipſo matrimonio.

B Major patet; Minor probatur, quia finis ſecundarius matrimonii eſt tum remedium contra concupiſcentiam, quo non ſemper ad votum uti poteſt uxor, cujus vir pluribus copulatus eſt uxoribus; tum domeſticæ gubernationis pax & tranquillitas, quæ ſub pluralitate uxorum non niſi difficilè ſervari poteſt, cùm zelotypiâ laboret fragilis fœminarum ſexus, & fieri nequeat, ut viri affectus non magis erga unam feratur, quàm erga aliam. Unde Sara Geneſ. 21. Agar domi tolerare non poterat, & Rachel Geneſ. 30. Liæ propter fœcunditatem invidebat. Addo quod non ſervantur in poligamia paria jura inter virum & uxorem, nam ſingulæ uxores tradunt plenum dominium ſui corporis in virum,

C cùm tamen vir non tradat plenum ſui corporis dominium in ſingulas uxores; unde non eſt juſtus contractus, cùm non ſervet ex utrâque parte juſtitiæ legis. Id confirmat S. Thomas 3. contra Gent.cap. 124. exemplo brutorum animalium in quibus patri ineſt aliqua ſolicitudo de prole, nam in his unus mas non habet niſi unam fœminam; ſicut patet in columbis, & aliis avibus, quæ ſimul nutriunt pullos; præſertim verò in turture, cujus hoc ſingulare videtur, ut poſt ſui comparis mortem, alium ulteriùs non quærat cui jungi poſſit. Hinc meritò Scriptura myſticam ſponſam turturi comparat, ut piè ac eleganter expendit D. Bernardus ſerm.40. in Cantica. *Cur* (inquit) *ejus genæ ſicut turturis? Pudica eſt avicula,*

D *& converſio ejus non cum multis, ſed ſolo degere fertur contenta compare; ita ut ſi eum amiſerit, alterum non requirat, ſed ſola deinceps converſetur. Tu ergo qui hæc audis, non otioſè audi: Eſto ſolitarius quoque ſicut turtur, ut ſoli omnium ſerves teipſum, quem præ omnibus elegiſti.*

Poteſt inſuper eadem pars ſuaderi, ex ipſa primæva matrimonii inſtitutione, in qua Deus 44 non pluribus ſed uni mulieri virum copulavit; nec dixit quod vir adhæreret uxoribus, ſed uxori; nec quod eſſent tres vel plures, ſed duo in carne una. Unde Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum cap.5. *Duas* (inquit) *tempore uno habere uxores, nec ipſa origo humanæ conditionis*

E *admittit, nec lex Chriſtianorum ulla permittit. Nam Deus qui fecit hominem ab initio, maſculum unum fecit, & unam fœminam tantùm, cui potuit utique ſi vellet duas uxores tribuere, ſed noluit. Scriptum quippe eſt: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: non dixit uxoribus. Et iterum: Erunt duo in carne una, maſculus ſcilicet & fœmina in carne una, & non tres aut plures.* Item Hieronymus exponens verba illa Chriſti Matth.19. *Qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos,* ſubdit: *Dicendo maſculum & fœminam, oſtendit ſecunda vitanda conjugia: non enim ait maſculum & fœminas, ſed maſculum & fœminam,*

minam, ut unius conjugij conſortia necterentur.

45 Demum probatur eadem pars hoc diſcurſu: Si poligamia non eſſet contraria legi naturæ, ſed per eam licita, à principio orbis conditi, quando propagari cœpit genus humanum, & continuò poſt diluvium, quando reparari cœpit, Deus eam inſtituiſſet, utpote valde tunc temporis conducentem ad propagationem generis humani: Sed illis temporibus aliquid tale inſtitutum a Deo, & conſequenter factum ab hominibus, non legimus; ſolùm enim Geneſ. 4. dicitur Lamech accepiſſe duas uxores, qui idcirco reprehenditur à D. Hieronymo lib. 1. contra Jovinianum, cap 8. & à Nicolao 1. ad conſulta Bulgarorum cap. 5. quorum verba infrà paragrapho 4. referemus: Ergo ſignum eſt, quod lex naturæ eo tempore poligamiam, ſeu pluralitatem uxorum ſub uno viro, tanquam ſibi contrariam prohibebat.

46 Confirmatur: Si poligamia non eſſet jure naturæ prohibita, antiqui Patres ſub lege naturæ, vel ſcripta, eâ licitè uti abſque diſpenſatione potuiſſent: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, nam poligamia tempore legis naturæ, vel legis ſcriptæ, nullo erat præcepto Dei poſitivo prohibita; unde ſi lege naturæ non prohiberetur, potuiſſent licitè eâ uti antiqui Patres, abſque diſpenſatione. Minor verò probatur ex Innocentio III. cap. *Gaudemus*, de divortiis, ubi ſic ait: *Nec ulli unquam licuit ſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divinâ revelatione conceſſum.* Similiter Chryſoſtomus homil. 56. in cap. 30. Geneſis, docet conſuetudinem habendi plures uxores, fuiſſe iniquam, citra divinam diſpenſationem.

47 Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit polygamiam, ſeu uxorum pluralitatem ſub uno viro, fini primario matrimonii non adverſari, probatur primò ex D. Thoma ſuprà citato, expreſsè dicente, pluralitatem uxorum, neque totaliter tollere, neque aliqualiter impedire primum finem matrimonii. Nec valet quod ait Petrus de Ledeſma, D. Thomam loqui de fine primario matrimonii, præcisè quoad prolis generationem, non verò quoad ipſius educationem. Nam verba S. Doctoris hæc ſunt: *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit matrimonij primum finem, cùm unus vir ſufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis.* Ex quibus liquet, ipſum loqui de fine primario matrimonii, non ſolùm quoad prolis generationem, ſed etiam quoad ipſius educationem.

48 Probatur ſecundò eadem pars ratione quam ſanctus Thomas verbis illis inſinuat: Poteſt unus vir non ſolùm plures uxores fœcundare, ſed etiam educationi & inſtitutioni filiorum qui ex eis haberi poſſunt, ſufficienter providere: Atqui in illis duobus præcisè conſiſtit finis primus matrimonii: Ergo poligamia non adverſatur directè & immediatè fini illi, ſed tantùm fini ſecundario, videlicet mutuo obſequio, ſocietati, & communicationi operum inter utrumque conjugem.

49 Probatur tertiò: Deus totum populum Judaicum in poligamia ſeu uxorum pluralitate diſpenſavit: At ſi illa eſſet contra finem primum matrimonii, Deus talem diſpenſationem toti Judæorum populo non conceſſiſſet: Ergo uxorum pluralitas primo fini matrimonii non adverſatur, ſed tantùm fini ſecundario. Major conſtabit ex infrà dicendis, Minor verò ſuadetur ex doctrina D. Thomæ infrà quæſt. 67. art. 2. ibi enim docet expreſsè, quod licèt poſſit Deus diſpenſare etiam contra prima præcepta legis naturæ, ut patet in diſpenſatione facta Abrahæ in occiſione filij innocentis, tales tamen diſpenſationes non fieri communiter ad omnes, ſed ad aliquas ſingulares perſonas, ſicut etiam in miraculis accidit: At ſi uxorum pluralitas ſit contra finem primarium matrimonij, prohibitio poligamiæ numeranda erit inter prima præcepta legis naturæ, primum enim præceptum naturale in unoquoque genere eſt de primario fine naturali talis generis, & de contrariis ipſi vitandis: Ergo ſi uxorum pluralitas eſſet contra finem primarium matrimonij, Deus in ea totum Judæorum populum non diſpenſaſſet, ſed ſolùm cum aliquibus ſingularibus perſonis, putà cum Patriarchis, Regibus, & Tribuum capitibus.

Ad majorem hujus ſecundę partis intelligentiam, obſervandum eſt, quod quando diximus, poligamiam fini primario matrimonij non adverſari, ſed tantùm ſecundario, hoc intelligi debet de poligamia, quæ certum dicit numerum uxorum, quas unicus vir fœcundare poteſt; ſi enim tantus eſſet illarum numerus, quod unus ad illas fœcundandas non ſufficeret, fini primario matrimonii talis poligamia ſine dubio repugnaret, quia multitudo illa conjugum ſterilitatem cauſaret, ut obſervat Plutarchus in vita Licurgi, & libello de garrulitate, & lib. 5. de placitis Philoſophorum, & in Salomone, cui tot fuerunt Reginæ & concubinæ, manifeſtum eſt. Mirum enim, quod ex tot uxorum & concubinarum gregibus, non niſi maſculam unam prolem Salomon ſuſceperit, nempe Roboamum, & duas præterea filias Eraphet & Baſemat, ut dicitur 4. Regum 11. unde de illo hæc ait Suidas: *Ex mille uxoribus ſolus illi natus eſt Roboam filius, & ipſe ex alienigena Naama Ammonitide, indignus imperio.* 50

§. III.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem concluſionis objicitur primò: D. Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 4. ſic habet: *Cùm Abraham duxit Agar, non commiſit in legem, ſed legem prævenit*: Ergo ſupponit quod nondum erat lex vetans pluralitatem uxorum, ac ſubinde quod hæc lex non eſt naturalis. Item D. Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 47. docet pluralitatem uxorum factam eſſe licitam per conſuetudinem: *Quando* (inquit) *mos erat, crimen non erat; & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt*: Ergo cùm conſuetudo prævalere non poſſit contra jus naturæ, pluralitas uxorum non adverſatur legi naturæ; imò ait quod non erat contra aliquod præceptum, quia nullâ lege erat prohibita. 51

Confirmatur: Idem S. Doctor lib. 1. de nuptiis cap. 9. & lib. de bono viduitatis cap. 7. probat virorum pluralitatem naturæ matrimonii adverſari, non autem uxorum multitudinem, ex eo quod vir caput ſit, ac principem in familia locum obtineat, fœmina autem ſubdita ſit: At ea principii dominantis natura eſt, ut ſingularitatem amet, ſecùs autem eſt de ſubjecti natura; ut in corpore animato unum ſolum eſt caput, & multi pedes, & in qualibet familia plures 52

res

res ſervi uni Domino ſubjiciuntur : Ergo ex Auguſtini doctrina, licèt pluralitas virorum ſub una uxore, ſit contra jus naturæ, non tamen pluralitas uxorum ſub uno viro.

53 Ad objectionem reſpondeo, ſenſum verborum Ambroſii eſſe quod Abraham ducendo Agar prævenit legem poſitivam, quæ nondum prohibebat poligamiam; cum quo ſtat quod lex naturæ, jam ipſam prohiberet. Auguſtinus verò non loquitur abſolutè, ſed tantùm ſuppoſitâ divinâ diſpenſatione, quæ conſuetudinem induxit in lege Moſaica de poligamia, & eam fecit eſſe licitam : nunc autem quia nulla eſt diſpenſatio, quæ morem faciat licitum, non licet. Quando verò addit, quod habere ſimul plures uxores, non erat contra aliquod præceptum, quia nullâ lege prohibitum erat, loquitur præcisè de lege poſitiva, ita ut ſenſus propoſitionis ejus ſit, poligamiam in veteri teſtamento non fuiſſe peccatum, quia non erat contra legem poſitivam; legi autem naturæ licèt adverſaretur, tamen erat quoad hoc diſpenſatio.

54 Ad confirmationem verò dicendum, mentem Auguſtini in ea comparatione quam facit locis citatis, capitis ad pedes, & domini ad ſervos, ſolùm eſſe oſtendere, non ita juri naturæ adverſari pluralitatem uxorum ſub uno viro, ac pluralitatem virorum ſub una uxore.

55 Objicitur ſecundò univerſalis conſenſus ferè omnium nationum ac gentium, quæ nunquam poligamiam ut matrimonii legibus adverſam damnarunt, quin facto ipſo eam approbarunt; nec tantùm barbaræ & vulgares, ſed etiam excultæ & ſapientes, ut Athenienſes, qui teſte Hieronymo Rhodio apud Michaelem Medinam, ſuprà citatum, duas admittebant uxores; & Socrates ipſe, ſeveriſſimus juris naturalis interpres, duas admiſit, Xantippem, & Mirto. Item Julius Cæſar, ut refert Suetonius in ejus vita, permiſit viris ut quot vellent uxores haberent, liberorum procreandorum cauſâ, & Valentinianus ſenior (teſte Socrate lib. 4. hiſtoriæ cap. 31.) Severâ priore ejus conjuge adhuc vivente, Juſtinam duxit, ac legem tulit, ut cuicunque volenti liceret habere duas uxores legitimas. Demum viri ſanctiſſimi in veteri lege plures ſimul uxores habuere, ut Abrahamus Saram & Agar, Geneſ. 6. Jacob Liam & Rachel, Balaam, & Zelpham, Geneſ. 29. & 30. Helcana Annam & Phenennam 1. Regum 1. & Moyſes Mariam & Æthiopiſſam Num. 12.

56 Reſpondeo gentes illas, quamvis excultas & ſapientes, erraſſe in pluribus juri naturæ ac lumini rationis repugnantibus, præcipuè verò colendo plures Deos: quid ergo mirum, quod poligamiam, ſeu uxorum pluralitatem admiſerint, cùm coliteiſmum, ſeu pluralitatem Deorum, lumini naturali magis repugnantem docuerint. Idem dicendum de Socrate, quamvis ipſum poligamiam ſeu uxorum pluralitatem non valde approbaſſe teſtetur Aulus Gellius lib. 1. noct. Attic. cap. 17. ubi refert quod Socrates admiranti Alcibiadi, quod duas domi ferret uxores, reſpondit: *Hæ me domi docent tolerantiam, quâ in publico utendum eſt.* Euripides etiam, qui pariter duas uxores habuit, dicebat in Andromache, teſte eodē Gellio, lib. 15. noct. Attic. cap. 20.

Nunquam duplicia connubia collaudo,
Neque binas matres habentes liberos.
Rixas quidem domorum, triſteſque offenſas.

Quantùm ad Valentinianum, falſum eſt quod

Socrates loco citato de eo refert, ut oſtendit Baronius tomo 4. ad annum Chriſti 360. licèt enim Valentinianus ſenior Juſtinam duxerit, non tamen niſi defunctâ Severâ, priore conjuge. Demum quoad Abrahamum, Jacob, Moyſem, & alios antiquos Patres, dicendum eſt, Deum in poligamia, ſeu uxorum pluralitate, cum illis diſpenſaſſe, ut conſtabit ex infra dicendis.

Objicitur tertiò: Si Rex aliquis vel Princeps 57
duxiſſet in uxorem mulierem ſterilem, & proles vel eſſet neceſſaria, vel maximè utilis Reipublicæ, ratio naturalis dictaret, ipſum in eo caſu poſſe aliam uxorem ducere, ad ſuſcipiendam ex ea ſobolem, præſertim ſi prima uxor conſentiret, & cederet juri quod habet in corpus mariti: Ergo poligamia, ſeu uxorum pluralitas, non videtur juri naturali contraria.

Confirmatur: Si poligamia legi naturæ repu- 58
gnaret, maximè quia paci & tranquillitati domeſticæ adverſatur, ut ſuprà oſtenſum eſt: Sed hæc ratio non valet, cùm non minùs difficile ſit cum una fœmina litigioſa habere pacem, quàm cum duabus modeſtis: Ergo &c.

Ad objectionem reſpondeo, concedendo An- 59
tecedens, *id enim quod cadit ſub legis determinatione, judicatur ſecundùm quod communiter accidit, & non ſecundùm quod in aliquo caſu poteſt accidere*, ut ait S. Thomas 2.2. quæſt. 154. art. 2. Unde licèt in aliquo caſu extraordinario poligamia neceſſaria videatur vel utilis Reipublicę, non ſequitur eam jure naturæ eſſe licitam. Nec obſtat quod uxor conſentiat ut maritus alteri nubat, non poteſt enim in hoc cedere juri ſuo, quia bonum publicū matrimonij prohibet talem ceſſionem; ſicut lex humana interdum prohibet, ne quis cedat bonis propriis.

Ad confirmationem, nego Minorem, & ejus 60
probationem; ex matrimonio enim cum una uxore, quantumvis rixoſâ & ſeditioſâ, non ſequitur perturbatio illa domûs & œconomiæ, quæ ex poligamia ſequitur, nimirum quod plures uxores decertent de uſu rei cuique illarum propriæ, videlicet de uſu corporis ſui viri.

Objicitur quarto contra ſecundam partem 61
concluſionis teſtimonium D. Thom. 3. contra Gent cap. 124. ſic dicentis: *In omni animalis ſpecie in quo patri ineſt aliqua ſolicitudo de prole, unus mas non habet niſi unam fœminam, ſicut patet in omnibus avibus, quæ ſimul nutriunt pullos, non enim ſufficeret unus mas auxilium præſtare in educatione prolis pluribus fœminis. In animalibus autem in quibus maribus nulla eſt ſolicitudo de prole, indifferenter mas habet plures fœminas, ſicut in canibus, gallinis, & hujuſmodi. Cùm autem maſculo inter omnia animalia ſit magis cura de prole in ſpecie humana : manifeſtum eſt quod naturale eſt homini, quod unus mas unam fœminam habeat, & è converſo.* Ex quibus hoc poteſt formari argumentum: Ideò probat D. Thomas naturale eſſe homini, quòd unus mas habeat tantùm unam fœminam, quia in omni animalis ſpecie, in qua patri eſt cura de prole, unus mas non habet niſi unam fœminam: Atqui in iis animalibus, in quibus patri eſt cura de prole, ideò mas non habet niſi unam fœminam, quia pluralitas fœminarum eſſet contra finem primum, quem natura intendit in conjunctione ipſorum, videlicet contra educationem prolis: Ergo idem dicendum eſt de pluralitate uxorum in ſpecie humana, eam nimirum eſſe contra finem primarium matrimonij, & non ſolùm contra ſecundarium, alioquin argumentum D. Thomæ nihil concluderet.

62 Reſpondeo negando paritatem: Diſparitas eſt, quòd in ſpecie humana unus homo ſufficit plurium uxorum filiis educandis; in aliis verò animalibus, in quibus patri eſt ſolicitudo de prole, unus mas non ſufficit plurium fœminarum fœtibus educandis. Neque tamen ex hac diſparitate ſequitur argumentum D. Thomæ eſſe inefficax, quia, ut rectè advertit Ferrarienſis, ſenſus illius eſt, quòd ſicut ſolicitudo quæ ineſt patri de prole, eſt aliis animalibus ratio quòd una ſit unius, ita & in hominibus; cum iſta tamen differentia, quòd in aliis animalibus ſolicitudo illa impediretur immediatè per hoc quod unus mas haberet plures fœminas; in homine verò non impediatur immediatè per poligamiam, ſed tantùm aliquid ex illa ſolicitudine ortum habens, videlicet communis convictus & communicatio in operibus vitæ neceſſariis inter virum & uxorem, quod eſt finis tantùm ſecundarius naturæ in matrimonio.

63 Objicitur quintò: Quod repugnat eſſentiæ matrimonii, fini ejus primario ac principali adverſatur: At pluralitas uxorum ſub uno viro, eſſentiæ matrimonii repugnat: Ergo fini ejus primario ac principali adverſatur. Major patet, Minor probatur. Matrimonium conſiſtit eſſentialiter in mutua corporum traditione: At omnino repugnat corpus uni uxori à marito traditum, alteri ſimiliter tradi: Ergo pluralitas uxorum ſub uno viro, eſſentiæ matrimonii adverſatur.

64 Confirmatur: Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. ſic ait: *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Ubi vir & mulier æquiparantur, quoad mutuam corporum poteſtatem tradendam: Ergo ſicut naturæ matrimonii prorſus repugnat, mulierem non ita in ſolidum tradere ſui corporis poteſtatem uni viro, ut adhuc poſſit alteri viro eam tradere: ita ſimiliter repugnare videtur eſſentiæ matrimonii, quod vir ita uni uxori poteſtatem ſui corporis tradat, ut nihilominus ſibi reſervet facultatem tradendi illud alteri uxori.

65 Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico ſufficere ad matrimonii eſſentiam & veritatem, quod vir tradat uxori ſuum corpus, quantùm ſufficit ad liberorum procreationem; unde cùm unus vir plures mulieres fœcundare poſſit, & ex illis, liberos procreare, non repugnat eſſentiæ matrimonii, quod vir pluribus nubat uxoribus, benè tamen quod una mulier pluribus viris nubat; quia ut ſuprà dicebamus, diverſorum ſeminum commixtio, vel omnino impedit procreationem prolis, vel ſaltem illam reddit incertam ex parte patris, ſubindeque ejus educationi repugnat, cùm educandæ prolis cura præcipuè patri incumbat.

66 Ad Confirmationem dico, Apoſtolum loqui de matrimonio in lege Evangelica, in quo eſt mutua & æqualis traditio corporis utriuſque conjugis in ſolidum; quia non ſolùm pluralitas virorum ſub una uxore, ſed etiam pluralitas uxorum ſub uno viro, repugnat fini quem habet matrimonium in lege nova, nimirum ſignificationi conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, ut paragr. 1. oſtenſum eſt.

§. IV.

Aliqua difficultates circa tempus, modum, & perſonas, quas Deus in poligamia diſpenſavit breviter reſolvuntur.

67 QUæres primò, quandonam primùm licitum fuerit plures uxores ſimul habere.

Reſpondeo id ſolum fuiſſe licitum poſt diluvium, non verò ante diluvium; nam poſt diluvium Abraham, Jacob, David, & alii viri ſanctiſſimi, plures habuere uxores, quos tamen hac de re Scriptura non reprehendit, ut de aliis quæ perperam interdum fecerunt. Econtra verò cùm Lamech ante diluvium duas uxores ſimul duxiſſet, a SS. Patribus, ut de flagitio & adulterio, reprehenditur. Sic enim Nicolaus Papa causâ 24. quæſt. 3. cap. 19. Lotharium Regem, qui duas ſimul uxores acceperat, alloquitur: *An non diſtrictâ ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus eſſe dignoſceris?* Et Hieronymus lib. 1. contra Jovin. cap. 8. *Una coſta* (inquit) *à principio in unam uxorem verſa eſt &c. Primus Lamech ſanguinarius & homicida, unam carnem in duas diviſit uxores. Fratricidium & digamiam eadem catecliſmi delevit pœna.*

68 Ratio verò hujus diſcriminis, cur ſcilicet ante diluvium poligamia non licuerit, ſecùs verò poſt diluvium, hæc aſſignatur a D. Chryſoſtomo homil. 56. in Geneſ. & ab aliis communiter: quia nimirum ante diluvium longiſſima hominum vita faciebat, ut matrimonium unius cum una ſufficeret propagationi neceſſariæ generis humani; poſtea verò propter vitam longe breviorem, *permiſſum fuit cum duabus vel tribus vel pluribus uxoribus miſceri, ut humanum genus propagaretur*, & ſuppleretur per uxorum multitudinem defectus vitæ longioris.

69 Licèt verò aliqui exiſtiment in lege Moſaica, non fuiſſe diſpenſatum in poligamia cum toto populo Judæorum, ſed ſolùm cum Magnatibus & Principibus: oppoſitum tamen probabilius eſt. Primò quia habemus ex libro 1. Regum cap. 1. diſpenſatum fuiſſe cum Elcana, Samuelis patre qui habuit uxores ſimul Annam & Phenennam. Secundò, quia dum Deuteron. 21. dicitur: *Si homo habuerit duas uxores, unam dilectam, & alteram odioſam*, non reprehenditur is qui duas uxores habet, ſive ſit de populo, ſive non, ſed conſtituitur, ut jus primogenituræ cedat ei qui revera eſt primogenitus, etiam ſi natus ſit ex odioſa uxore.

70 Dices, ſi in lege Moyſis omnibus paſſim liceret poligamia, cur Salomon 3. Regum 11. reprehenditur, quòd multas duxerit & adamaverit uxores?

Reſpondent aliqui apud Abulenſem 3. Regum 12. quæſt. 5. Salomonem reprehendi non quòd plures, ſed quòd plurimas duxerit uxores, ſcriptum eſt enim Deuteron. 17. *Rex non habebit uxores plurimas.* Licèt ergo (inquiunt) in lege Moyſis poligamia licita eſſet, attamen certum ſolùm ac definitum uxorum numerum Regibus habere licebat, nimirum decem & octo: tot enim, & non plures, Davidem habuiſſe, affirmant Lyranus & Dionyſius Carthuſianus 2. Reg. 5. & 15.

71 Verùm hæc reſponſio diſplicet, non fuiſſe enim Regibus Hebræorum definitum uxorum numerum, verius eſt, & conſtat ex 2. Paralip. 11. ubi Roboam dicitur: *Uxores decem & octo duxerat.*

duxerat, concubinas autem ſexaginta. Quod autem extat Deuteron. 17. de non habendis à Rege plurimis uxoribus, de alienigenis intelligi debet; prohibita enim cum illis fuiſſe conjugia, patet ex 3. Regum 11. ubi ſic dicitur: *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſſimè enim avertent corda veſtra, ut ſequamini Deos earum.* Peccatum ergo Salomonis, non in eo conſiſtit quod plurimas mulieres uxores duxerit, ſed quod alienæ regionis fœminis junctus fuerit, & ab eis depravatus, ac inductus ut coleret deos earum. Unde ſtatim ſubditur: *His itaque copulatus eſt Salomon ardentiſſimo amore, fueruntque illi uxores quaſi Reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ, & averterunt mulieres cor ejus: cùmque jam eſſet ſenex, depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur deos alienos, &c.*

72 Quæres ſecundò, quomodo facta fuerit diſpenſatio in poligamia cum Judæis, & antiquis Patribus, qui Moyſem præceſſerunt; an ſcripto, vel internâ ſolùm inſpiratione & revelatione?

Reſpondeo hanc diſpenſationem factam eſſe per inſpirationem internam, eamque non ſingulis, ſed uni aut alteri ex Patriarchis, putà Noëmo, vel Abrahamo. Nam ut rectè ait S. Thomas in 4. diſt. 33. quæſt. 1. art. 2. ad 3. *Qualis eſt lex, talis eſt diſpenſatio legis; & quia lex naturæ non eſt litteris ſcripta, ſed cordibus impreſſa; propter hoc non oportuit diſpenſationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege ſcriptâ dari, ſed per internam inſpirationem fieri.* Sicut ergo lex monogamiæ non fuit ſcripta, ſed primo parenti inſpirata, & per eum aliis manifeſtata; ſic etiam conveniens fuit, ut diſpenſatio in ea lege, non ſcripto exprimeretur, ſed per inſpirationem divinam daretur uni vel pluribus ex Patribus, per quos deinde verbo & exemplo poſteris manifeſtaretur. Unde cùm Innocentius in capite *Gaudemus* de divortiis, ait quod *nulli unquam licuit ſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divinâ revelatione conceſſum*, intelligi debet de revelatione immediata, vel mediata.

73 Quæres tertiò, an hæc diſpenſatio pertinuerit ad ſolum populum fidelem, ita ut poligamia nunquam Gentilibus licita fuerit?

Reſpondent Soto, Sanchez, & alii, affirmativè; cùm enim (inquiunt) diſpenſatio facta non fuerit, niſi ad propagandum populum circumciſionis, non eſt cur ad Gentiles ampliata credatur.

Alii tamen reſpondent negativè: Primò quia Abimelech, qui Geneſ. 20. deſcribitur ut vir moraliter bonus, volebat uxori quam habebat ſuperinducere Saram, & tamen non reprehenditur à Deo, quòd duplicem uxorem vellet ducere, ſed quod eam quæ eſſet uxor alterius vellet accipere. Secundò, quia in terra ubi Jacob quatuor duxit uxores, inculpabilis conſuetudo erat plures uxores ducendi; ex quo colligit Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 47. Jacob non peccaſſe nubendo quatuor illis uxoribus; *quia* (inquit) *quando mos erat, crimen non erat.* Terra autem in qua Jacob toties nupſit, non Judæorum, ſed Gentilium erat. Tertiò, quia Eſau Geneſ. 26. & 28. plures etiam uxores ſimul duxit, neque ob id reprehenditur, neque ullus ex Gentilibus ejus temporis. Demum, quia aliàs matrimonium Eſther cum Aſſuero, non fuiſſet verum matrimonium; licèt enim Vaſthi priùs repudiaverit, tamen cùm diſſolutio matrimonii per repudium, non minùs ſit contra legem naturæ, atque adeò non minùs diſpenſatione indigeat, quàm poligamia, non eſt cur potiùs in illa, quàm in iſta, dicatur cum Gentilibus divinitùs diſpenſatum.

Quod ſi objicias, cauſas diſpenſationis in poligamia non habuiſſe locum in Gentilibus. 74

Reſpondetur hoc falſum eſſe, nam imprimis multiplicatio poſteritatis, quam D. Auguſtinus lib. 16 de civit. cap. 38. expreſſit ut cauſam talis diſpenſationis, non addendo populi fidelis, locum habuit etiam in Gentilibus. Deinde non defuit myſterium in tali diſpenſatione, ſiquidem hæc conjunctio plurium uxorum ad unum virum, ſignificare potuit, etiam in Gentilibus, unionem diverſorum populorum ad unum Chriſtum.

Si inſtes, & dicas, poſito quod conjugia Gentilium cum pluribus uxoribus, fuerint ex divina diſpenſatione legitima, ante adventum Chriſti, ſequi quod nunc etiam ſint legitima; quia lex Chriſtiana nihil immutavit in conjugiis Gentilium. Reſpondetur negando ſequelam, quia Chriſtus reduxit omne conjugium ſive Chriſtianorum ſive Gentilium ad ſuam primam inſtitutionem: prima autem matrimonii inſtitutio, poligamiam excludit, ut ex verbis illis Chriſti Matthæi 19. *Non legiſtis quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una:* colligunt Nicolaus I. & D. Hieronymus, quorum verba ſuprà paragr. 2. retulimus. 75

DISPUTATIO II.

De Matrimonio ut Sacramentum eſt.

Ad Quæſtionem 42. Supplementi.

Conſiderato matrimonio, ut contractus civilis eſt, & in officium naturæ, conſequens eſt ut ipſum, prout authoritate Chriſti ad eſſe Sacramenti elevatum eſt, contemplemur, & de ejus exiſtentia, eſſentia, cauſis, proprietatibus, aliiſque ad ipſum ſpectantibus, in hac & ſequentibus diſputationibus, diſſeramus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Matrimonium ſit verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam?

Partem negantem tenent Lutherani & Calviniſtæ, qui non modò expreſsè negant, matrimonium conferre gratiam, ſed dicunt illud non magis eſſe Sacramentum, quàm ſit agricultura, tonſtrina, ſutoria, & ſimilia. Durandus etiam in 4. diſt. 26. quæſt. 3. negavit rationem Sacramenti ullo modo matrimonio convenire; ſed cùm apud Catholicos ob ſententiam illam male audiret, in poſteriori editione illam aliquo modo temperavit, & dixit (teſte Capreolo in 4. diſt. 26. quæſt. unicâ art. 3.) matrimonium eſſe quidem Sacramentum, eo modo quo Sacramentum ſumitur pro ſigno rei ſacræ, nempe quatenus eſt ſignum conjunctionis inter Chriſtum & Eccleſiam;

ſiam;ſed non eſſe Sacramentum propriè dictum, & univocè cum aliis novæ legis Sacramentis conveniens,quia non confert gratiam,ſicut alia novæ legis Sacramenta. Ut hic error refellatur, & veritas Catholica ſtabiliatur & defendatur,ſit

§. I.

Matrimonium verè & propriè rationem Sacramenti habere,breviter oſtenditur.

2 MAtrimonium eſſe impropriè ſaltem Sacramentum, id eſt alicujus rei ſacræ ſignificativum,ita certum & manifeſtum videtur,ut vix probatione egeat : Tum ob celebre teſtimonium Apoſtoli ad Epheſ. 5. matrimonium appellantis *magnum Sacramentum* , eò quòd ſit repræſentativum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Tum ob varia SS. Patrum teſtimonia, infrà referenda , quibus etiam matrimonium Sacramentum appellatur,quod ſaltem de alicujus rei ſacræ ſigno intelligendum eſt.

3 Nec valet quod ad prædictum Apoſtoli teſtimonium reſpondent Sectarii, nempe non matrimonium, ſed conjunctionem Chriſti cùm Eccleſia vocari ab Apoſtolo Sacramentum magnum, ſive arcanum , nomenque proinde Sacramenti ſumi ibi non pro ſigno rei ſacræ , ſed pro ipſa re ſacra & arcana. Non valet , inquam, nam cùm Apoſtolus ait , *Sacramentum hoc magnum eſt,ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*: pronomen *hoc* referri debet ad id quod proximè præceſſerat: nihil autem præceſſerat de conjunctiône Chriſti cum Eccleſia , ſed tantùm de matrimonio viri & mulieris, videlicet : *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit uxori ſuæ,& erunt duo in carne una*: Ergo &c.

4 Confirmatur: Intentum Apoſtoli erat ſuadere viris ut diligerent uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam ſuam: Atqui ad hoc nihil facit, ſed impertinenter omnino ſe habet , quòd conjunctio Chriſti cum Eccleſia ſit magnum Sacramentum, bene tamen quòd matrimonium viri cum muliere ſit Sacramentum , ſive ſignum illius conjunctionis ; quia ex hoc ſequitur viros debere imitari Chriſtum , diligendo nimitum uxores ſuas,ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: Ergo Apoſtolus non conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſed ipſum matrimonium, *magnum Sacramentum* appellat , eò quòd ſit repræſentativum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Unde in Græco ſic habetur, *εἰς χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν*, id eſt in Chriſtum & in Eccleſiam , quatenus in illos repræſentandos tendit. Solùm ergo difficultas eſt , an matrimonium verè & propriè ſit Sacramentum , ſeu ſignum practicum gratiæ ſanctificantis , & gratiam conferat , ſicut alia novæ legis Sacramenta. Pro cujus reſolutione

5 Dico, matrimonium eſſe verè & propriè Sacramentum , ſeu ſignum practicum & efficax gratiæ ſanctificantis.

Concluſio eſt certa de fide , & definita primùm in Florentino,in decreto Eugenii,ubi matrimonium ponit inter ſeptem Eccleſiæ Sacramenta , gratiam ita ſignificantia, ut illam quoque contineant,& recipientibus conferant,quæque in eo dicit antecellere Sacramenta veteris legis. Deinde in Tridentino ſeſſ. 24. cap. 1. ubi ſic dicitur: *Cùm igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratiâ præſtet; meritò inter novæ legis Sacramenta annumerandum, SS. Patres noſtri, Concilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt.* Et can. 1. *Si quis dixerit, matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem legis Evangelicæ Sacramentis , à Chriſto Domino inſtitutum , ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque conferre gratiam, anathema ſit.* Demum Concilium Senonenſe ſub Clemente VII. anno 1528. celebratum, cap. 39. hæc habet : *Sane cùm matrimonium à Deo rerum omnium conditore in Paradiſo , & in ſtatu innocentiæ inſtitutum fuerit, ſitque teſte Apoſtolo Sacramentum , proinde cum magna reverentia ac devotione ſuſcipiendum , utpote in quo, ſicut & in reliquis Sacramentis , gratia confertur.* Quibus verbis , non ſolùm docet matrimonium , ſicut & reliqua novæ legis Sacramenta , conferre gratiam, ſed etiam verba illa Apoſtoli , *Sacramentum hoc magnum eſt* , de Sacramento ſtrictè & propriè ſumpto interpretatur. In quo etiam ſenſu Tridentinum, capite ſuprà citato , eadem Apoſtoli verba intelligere videtur , ut patet ex verbis iſtis quæ ante ſuprà adducta ibidem habet : *Gratiam verò , quæ naturalem illum amorem perficeret , & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret , ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum inſtitutor atque perfector, ſuâ nobis paſſione promeruit, quod Paulus Apoſtolus innuit dicens : Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, mox ſubjungens : Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.*

Ex his liquet , falſum eſſe quod ajunt Vazquez, Amicus, Pontius, & alii, ex eo loco Apoſtoli non ſatis convinci, matrimonium appellatum eſſe Sacramentum propriè & ſtrictè , in ea ſignificatione, quâ dicimus, ſeptem eſſe novæ legis Sacramenta, ſed Sacramenti nomen impropriè ſumpſiſſe , ut ſignificat aliquid abditum & arcanum , ſeu alicujus rei ſacræ repræſentativum. Nam prædicta Concilia de Sacramento ſtrictè & propriè ſumpto verba illa Apoſtoli intelligunt & interpretantur, & ratio etiam huic interpretationi favere videtur: Apoſtolus enim loquitur de conjunctione Chriſti cum Eccleſia, per charitatem & gratiam , quandoquidem in eodem capite ait : *Sicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret*, & conſequenter loquitur de Sacramento proprio, quod eſt ſignum gratiæ ſanctificantis ; ut enim matrimonium hanc unionem per charitatem ſanctificet, neceſſe eſt , quod ad hoc ſit inter virum & fœminam, ut mutuò ſe diligant per charitatem; & cùm charitas non ſit ſine gratia, quòd ſit ſignum gratiæ ſanctificantis homines. 6

Poteſt inſuper probari concluſio traditione Eccleſiæ , quæ colligitur inprimis ex eo quod cauſæ matrimoniales ſemper ad Eccleſiæ tribunal delatæ ſunt, quod non fieret, niſi ſacræ eſſent, & niſi in matrimonio , præter rationem contractûs naturalis & civilis, eſſet etiam aliqua ratio ſacra. Deinde, quia matrimonium conſtanter in Eccleſia tanquam res ſacra ſacris ritibus & cæremoniis celebrari conſuevit, ut conſtat ex Tertulliano lib. 2. ad uxorem, ubi ſic ait: *Unde ſufficiunt ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii , quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio* (nempe Miſſæ ſacrificium) *& obſignant Angeli* , hoc eſt Sacerdotes, ſponſas benedicentes. Item matrimonium non niſi in Eccleſia, & coram Eccleſiaſticis perſonis, celebrari conſuevit; quin & ipſe Summus Pontifex matrimonii ſolemnitati olim adeſſe ſolebat, ut ex Siricio Papa probat Baronius anno 7

Chriſti

Chriſti 57. num. 50. ita enim hic Pontifex ad Eccleſiam Mediolanenſem ſcribit: *Nos ſane nuptiarum vota non aſpernanter accipimus, quibus velamine intervimus.*

8 Eadem traditio conſtat authoritate Patrum: Siricius enim Epiſt. 1. ad Himericum Tarraconen ein cap. 4. ſcribit ſacrilegium committi, cùm maritus vivente conjuge ad aliud conjugium tranſit: Si autem matrimonium Sacramentum non eſſet, nullum ſacrilegium committeret, qui relictâ ſuâ priori uxore, alteri ſe conjungeret in matrimonium; ſacrilegium enim non eſt quodcumque peccatum, ſed tantùm illud quod in materia religionis committitur. Innocentius I. Epiſt. 9. ad probum, conſultus de matrimonio, vivente priori conjuge contracto, reſpondet: *Statuimus, fide Catholicâ ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitùs erat gratiâ fundatum.* Ecce quo pacto ſanctiſſimus hic pontifex, matrimonium aſſerat in gratia fundari. Ambroſius lib. 1. de Abrahamo cap. 7. *Cognoſcimus veluti præſulem cuſtodemque conjugij eſſe Deum qui non patiatur alienum thorum pollui; quod qui fecerit, quia peccat in Deum, cujus gratiam ſolvit, Sacramenti cœleſtis amittit conſortium.* Leo Papa Epiſt. 92. quæ ad ruſticum inſcribitur, ſocietatem nuptiarum ita eſſe inſtitutam affirmat, *ut præter ſexuum conjunctione, haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum*; indeque infert, mulierem in qua nuptiale myſterium non fuit, ad matrimonium non pertinere. Lucius III. in cap. *Ad abolendum*, de hæreticis, perpetui anathematis vinculo innodaſſe ſe dicit eos, *qui de baptiſmo, vel de confeſſione peccatorum, vel de matrimonio, & aliis Eccleſiæ Sacramentis, aliter ſentire non metuunt, quàm Eccleſia docet.* Ubi matrimonium numerat cum Euchariſtia, & aliis Eccleſiæ Sacramentis, & ſignis efficacibus gratiæ, à Chriſto inſtitutis. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 22. aſſignans rationem, cur Chriſtus ad nuptias Canæ Galilææ iverit, ſic ait: *Vt nativitatis noſtræ principium, quantùm ad carnem attinet, ſanctificaret, oportebat certè, qui totam naturam hominis ad melius reſtaurabat, non ſolùm natis jam hominibus benedicere, verùm etiam naſcituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc vitam, & authoritate miraculi, & præſentiâ ſuâ ſanctum facere.* Præparavit autem Chriſtus gratiam filiis naſcituris, conferendo illam in ipſo conjugio parentibus, ut eos piè & religioſè educarent.

9 Demum, etſi Vazquez, Amicus, & alij ex Recentioribus, exiſtiment, ex nullo Auguſtini teſtimonio, ſufficienter colligi, matrimònium eſſe verè & probriè Sacramentum, id tamen S. Doctor non obſcure ſignificavit lib. 1. de nuptiis cap. 10. & lib. de bono conjugali cap. 24. ubi comparat matrimonium, cum Baptiſmo & Ordine, qui ſunt verè & propriè Sacramenta. Non diffiteor tamen aliud teſtimonium, quod ex cap. 18. ejuſdem libri afferri ſolet, ubi ait quod *in noſtrarum nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri*, parùm urgere; quia ibi Auguſtinus, per ſanctitatem Sacramenti, nihil aliud intelligit, quàm matrimonij indiſſolubilitatem, quâ Chriſtianorum matrimonium infidelium conjugiis præſtat, ut ipſemet apertè declarat cap. 24. ubi ait, talem Sacramenti ſanctitatem eſſe, uxorem à viro non diſcedere.

10 Cæterùm, quòd non ſolum Latinæ, ſed etiam Græcæ Eccleſiæ traditione habeamus, matrimonium eſſe verè & propriè Sacramentum, conſtat ex cenſura confeſſionis Auguſtanæ Lutheranorum, quam Hieremias, Patriarcha Conſtantinopolitanus, nomine ſuo, & reliquarum Græciæ præſulum, edidit anno 1576. in ea enim cap. 7. matrimonium, divinum eſſe Sacramentum affirmat, atque unum ex illis ſeptem, quæ Chriſtus & Apoſtoli Eccleſiæ tradiderunt. Ubi etiam citat ad idem probandum, celebre illud apoſtoli ad Epheſ. 5. teſtimonium: *Sacramentum hoc magnum eſt, &c.*

11 Non deſunt etiam congruentiæ, quæ id ſuadeant: Cùm enim in uſu matrimonij inflammetur concupiſcentia, & abſorbeatur ratio, congruum fuit inſtitui aliquod Sacramentum, quod concupiſcentiam in illo actu temperaret. Item B ſi ad gignendos filios ſpirituales, peculiarem gratiam Chriſtus contulit Sacerdotibus novæ legis, quam Deus non contulerat Sacerdotibus legis antiquæ, cur perſimilem negabimus collatam conjugibus ad filios carnales gignendos, pièque educandos, & ad alia onera matrimonij & officia ſuſtinenda & exercenda convenienter? Demum, cùm Chriſtus Matth. 19. abrogato repudio, matrimonium reddiderit indiſſolubile, & monogamum, ut ab initio erat; congruum fuit, ut ei gratiam adjungeret, ad ſuperandas difficultates, quæ ex omnimoda indiſſolubilitate, & perpetua monagamia naſcerentur; alioquin ſi matrimoniis Chriſtianorum talis deeſſet gratia, longè intolerabilius eſſet matrimonij C jugum in lege Evangelica, quàm in lege Moſaica; antiquitùs enim ad compeſcendos effrenatos uxoris mores, licitum erat, per libellum repudij illam dimittere, vel aliam ſimul cum illa ducere; nunc verò neutrum licet, cùm Chriſtus in lege Evangelica, libellum repudij, & poligamiam abrogaverit.

Porro gratiam illam Sacramentalem, quam Chriſtus matrimonio in lege Evangelica adjunxit, ipſum ad eſſe ſupernaturale Sacramenti elevando, expreſſiſſe videtur Apoſt. 1. ad Timoth. 2. ubi de muliere loquens, ait: *Salvabitur per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione, cum ſobrietate*, ſive temperan- D tia conjugali. His enim verbis recenſet Apoſtolus quatuor bona, quæ in Chriſtiano conjugio accipit mulier, & quibus conjuges Chriſtiani, ut convenienti auxilio muniuntur, contra quatuor mala, quæ contractus matrimonialis ſecum advehit; videlicet fidem, contra adulterium; dilectionem, contra odium & rixas inter conjuges oriri ſolitas; ſanctificationem, contra immunditiam & turpitudinem, ex membrorum rebellione & ardore concupiſcentiæ procedentem; ſebrietatem, contra intemperantiam. In quibus donis permanendum ait, ut in ipſa matrimonij celebratione acceptis.

E

§. II.

Solvuntur objectiones.

12 OBjicies primò: Matrimonium inter primos parentes, alioſque ſub lege veteri, & nunc etiam inter infideles, eſt verum matrimonium, & ſignum duplicis conjunctionis inter Chriſtum & Eccleſiam, tum per naturam in Incarnatione, tum per gratiam in ſanctificatione; neque tamen inter illos eſt Sacramentum propriè dictum: Ergo nec intèr Chriſtianos. Unde D. Dionyſius in libro de Ecclaſiaſtica Hierarchia

rarchia differens de Eccleſiæ Sacramentis, nullam facit mentionem matrimonii. Et D. Hieronymus in libro adversùs Jovinianum, matrimonium valde deprimit, quod tamen non ageret, ſi Sacramentum eſſe inferret.

13 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam; matrimonium enim inter Chriſtianos hoc habet privilegium ſupra matrimonia legis naturæ & Moſaicæ, ut non ſit tantùm contractus civilis, aut Sacramentum latè & impropriè ſumptum, ſed etiam ſtrictè & propriè, & quod ita repræſentet conjunctionem inter Chriſtum & Eccleſiam, ut ſimul ejus participationem per gratiam ſanctificantem exhibeat. Unde Tridentinum ſupra relatum: *Cùm igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratiâ præſtet, meritò inter nova legis Sacramenta numerandum, SS. Patres, Concilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt.* Ideò verò D. Dionyſius in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, Eccleſiæ Sacramenta recenſens, illius non meminit; quia cùm diſſereret tantùm de Eccleſiaſtica Hierarchia, ratio ejus inſtituti poſtulabat, ut de illis tantùm Sacramentis ageret, quæ requirunt ſacras actiones per Hierarchas ſeu Principes Eccleſiæ exercendas. D. autem Hieronymus, licèt diſputans contra Jovinianum, qui matrimonium virginitati æquabat, referat illius incommoda, reverenter tamen de ipſo loquitur.

14 Objicies ſecundò: Unum Sacramentum non pugnat cum alio: Sed matrimonium pugnat cum Sacerdotio, cùm Eccleſia Sacerdotes arceat à matrimonio: Ergo matrimonium non eſt Sacramentum.

Reſpondeo matrimonium non pugnare abſolutè cum Sacerdotio, cùm in Eccleſia Græca conjugati in Presbyteros ordinentur, ſed ratione ſtatûs quem inducit, minùs bene cum eo convenire. Unde in Eccleſia Latina Sacerdotes non arcentur à matrimonio, propter rationem Sacramenti, ſed ob rationem ſtatûs conjugalis, magnum impedimentum functionibus Sacerdotis afferentis; debent enim Sacerdotes toti vacare Deo: *Qui autem cum uxore eſt* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 7.) *ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt.* Addo quod, copula conjugalis continet immunditiem quandam & indecentiam in Sacerdote, qui filium Virginis, & ipſum virginem, atque omnis puritatis fontem, quotidie debet manibus attrectare. Unde Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum num. 21 expendens verba illa Abimelec. Sacerdotis ad Davidem: *Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus?* ut ſcilicet permitterentur edere de panibus propoſitionis, ſubdit: *Panes enim propoſitionis, quaſi corpus Chriſti, de uxorum cubilibus conſurgentes, edere non poterant.*

15 Objicies tertiò: Copula carnalis eſt pars matrimonii, neque ſine illa matrimonium ſubſiſtere poteſt: Sed copula carnalis gratiam conferre nequit, tum quia talis actus exercetur interdum cum peccato veniali, tum etiam, quia ut dicitur can. *Connubia* 32. quæſt. 2. *non datur præſentia ſancti Spiritûs eis qui officio generationis obſequitur*: Ergo matrimonium non confert gratiam, ſubindeque non eſt verè & propriè Sacramentum novæ legis.

16 Reſpondeo negando Majorem, matrimonium enim perficitur eſſentialiter mutuo conjugum conſenſu, ſufficienter expreſſo per verba de præſenti, aut quodvis aliud ſignum; quare copula carnalis non eſt neceſſariò pars matrimonii, vel aliquid ita requiſitum ad illud, ut ſine ipſo verum matrimonium eſſe nequeat. Unde Ambroſius de inſt. virginis cap. 6. *Defloratio virginitatis non facit conjugium, ſed pactio conjugalis.* Et Auguſtinus lib. 23. contra Fauſtum cap. 8. ait inter Beatam Virginem & S. Joſeph verum fuiſſe conjugium, *non concubitu, ſed affectu; non commixtione corporum, ſed copulatione, quod eſt charius, animorum.* Et lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 1. dicit, *hoc exemplo magnificè inſinuatur fidelibus conjugatis, etiam ſervata pari conſenſu continentiâ, poſſe permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.* Gratia ergo conjugalis regulariter nõ datur in ipſo actu conjugali, ſed in connubio quod actum conjugalem, ut cauſa ſuum effectum præcedit. Dixi, *regulariter*, quia nonnunquam copula carnalis poteſt eſſe pars Sacramenti, & ſigni exterioris locum ſubire; ut quando ſponſalibus ſuccedit copula, affectu maritali tacta; tunc enim illa ſufficientis ſigni locum habet, poteſtque matrimonium perficere, ubi nondum recepta eſt Tridentini conſtitutio de clandeſtinis matrimoniis. Unde in tali caſu, per actum conjugalem datur gratia Sacramentalis, quod nemini abſurdum aut paradoxum videri debet: nam ſi poſſint conjuges in actu conjugali ex opere operantis gratiam mereri (quando nimirum adhibent omnia quæ ad merendum per talem actum neceſſaria ſunt, ut docet S. Thomas hic quæſt. 41. art. 4. & colligitur ex Auguſtino lib. 4. in Julianum cap. 3. in fine, ubi dicit Bonum beatificum eſſe pudicitiam conjugalem, quando vir utitur conjugis carne, non ad libidinem explendam, ſed ad ſobolem ob Dei gloriam propagandam) cur non & virtute Sacramenti, ex opere operato gratiam in copula conjugali, quando per illam primò contrahitur & perficitur matrimonium, conſequi poterunt? Nec refert quod interdum ille actus exerceatur cum peccato veniali, quia potuit Chriſtus actum peccaminoſum aſſumere ut inſtrumentum ſuæ paſſionis ad gratiam Sacramenti conferendam, ut de facto aſſumit in Sacramento baptiſmi vel pœnitentiæ, cùm Sacerdos ex mala intentione infantem baptizat, vel pœnitentem abſolvit. Nõ obeſt etiam quod dicitur can. *Connubia*, ex Origene deſumpto, homil. 6. in Numeros, ibi enim Origenes non aſſerit, ſed cum dubitatione opinari ſe ait, Spiritum ſanctum non adeſſe ſuâ præſentiâ in copula carnali, hoc eſt auxilio gratiæ ſpecialis, quam dicit ad hoc opus non eſſe neceſſariam, cùm ad illud ſola vis humana ſufficiat.

Objicies quartò: Pro matrimonio datur pecunia: Sed hoc abſque Simoniæ labe fieri non poſſet, ſi matrimonium eſſet verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam: Ergo matrimoniũ non habet verè & propriè rationem Sacramenti. 17

Reſpondeo negando ſequelam Minoris: Nam ut rectè ait S. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 2. matrimonium non ſolùm eſt Sacramentum, ſed etiam contractus civilis: licèt autem non poſſit pro Sacramento, præciſè ut tali, pecunia accipi vel dari, bene tamen pro contractu civili, ad ſuſtentanda onera matrimonii.

Objicies quintò: Si matrimonium ſit Sacramentũ, erit quid melius & excellentius virginitate, utpote quæ non eſt Sacramentum: Sed hoc repugnat Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. Ergo &c. 18

Reſpon-

Reſpondeo primò, negando ſequelam Majoris, quòd enim hoc vel illud ſit Sacramentum, non ex rei nobilitate, ſed ex divina inſtitutione dependet; unde licèt martyrium v.g. ſit nobilius Pœnitentiâ, vel Extremâ Unctione, non tamen eſt Sacramentum.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo Majorem: matrimonium erit quid melius virginitate, in ratione Sacramenti, concedo Majorem: quoad ſtatum conjugalem, nego Majorem: Status enim virginum in ſuo genere perfectior eſt ſtatu conjugatorum, quia eſt ſtatus perfectorum, ſtatus verò conjugalis è contra eſt ſtatus imperfectorum, quia profitentur ſe eſſe infirmos, & non poſſe continere; ob quam etiam rationem inſtitui debuit Sacramentum potius pro iſtis quàm pro illis; quandoquidem Sacramenta Chriſti, nihil aliud ſunt, quam medicinæ infirmorum, & remedia contra vulnera peccati originalis.

19 Objicies ſextò: Concilium Florentinum tria dicit reperiri in omnibus Sacramentis, videlicet id quod eſt Sacramentum tantum, quod eſt res tantùm, & quod eſt ſimul res & Sacramentum: Sed hæc tria non reperiuntur in matrimonio: Ergo non eſt verè & propriè Sacramentum.

Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem; nam in primis Sacramentum tantùm in matrimonio, eſt expreſſio externa ſenſibilis interni conſenſûs; quia in quolibet Sacramento id eſt Sacramentum tantùm, quod eſt ſignum ſenſibile per ſe, & ratione cujus omnia alia ſentiuntur: expreſſio autem ſenſibilis conſenſûs interioris eſt hujuſmodi, per ſe ſiquidem ſentitur, & ratione ejus habet conjunctio conjugum, & omnia alia quæ ſunt in matrimonio, quod ſint ſenſibilia. Deinde in matrimonio res Sacramenti duplex eſt ex S.Thoma in 4.diſt.26.quæſt.2.art.1.ad 5. una cauſata & ſignificata, nempe gratia ipſa Sacramentalis; altera ſignificata, ſed non cauſata, videlicet unio Chriſti cum Eccleſia, quam matrimonium non cauſat, ſed tantùm ſignificat. Demum maritalis conjunctio ſive vinculum illud quod ſequitur ex contractu, eſt in matrimonio res & Sacramentum ſimul; quia eſt ſimul ſignum & ſignatum, ſignificatur enim per contractum, & ſimul ut per ipſum expreſſa, ſignificat gratiam Sacramentalem quæ datur conjugibus, & unionem Chriſti cum Eccleſia & ſua humanitate.

20 Dices in caſu quo infidelis conjugatus fiat fidelis & approbet ſuum matrimonium ſecundùm leges Eccleſiæ, matrimonium illud incipit eſſe Sacramentum; & tamen conjunctio maritalis non eſt in eo res & Sacramentum ſimul, utpote quæ non cauſatur per ipſum Sacramentum, ſed ſupponitur ante ipſum cauſata per contractum matrimonialem, in ipſa infidelitate initum.

Reſpondeo maritalem conjunctionem, etiam in caſu allato, eſſe rem & Sacramentum ſimul. Ad probationem autem in contrarium dico, vinculum illud, ut eſt quiddam aliquid naturale, ſive ut eſt effectus cauſæ naturalis, nimirum contractûs nondum elevati ad eſſe ſupernaturale Sacramenti, præcedere ipſum Sacramentum; non verò, ut eſt aliquid ſupernaturale, ſive ut eſt effectus contractûs elevati à Deo ad rationem Sacramenti, ſecundùm quam rationem præcisè habet quod ſit res & Sacramentum ſimul.

21 Ex dictis colligitur, matrimonium, nec in ſtatu innocentiæ, nec in lege naturæ, vel ſcripta, fuiſſe verè & propriè Sacramentum, ſed id duntaxat habere in lege Evangelica. Patet hoc co-

A rollarium ex Florentino & Tridentino ſuprà citatis, in quibus definitur, matrimonium eſſe à Chriſto in lege Evangelica cum reliquis Sacramentis inſtitutum, & veteribus connubiis gratiâ præſtare. Verùm quandonam hujus Sacramenti inſtitutio à Chriſto facta fuerit, omnino incertum eſt, & circa hoc varia ſunt Authorum placita. Quidam dicunt matrimonium elevatum fuiſſe ad rationem Sacramenti in primo Incarnationis momento: *Tunc enim* (inquit Gregorius homil. 36. in Evang.) *Deus Pater, Deo Filio ſuo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit; quando Deum ante ſæcula, fieri voluit hominem in fine ſæculorum.* Alij, cùm ſuâ præſentiâ, B & primo quod in mundum edidit miraculo, nuptias in Cana Galilææ honeſtavit: tunc enim (inquiunt) Chriſtus convertendo aquam in vinum, deſignavit matrimonium, quod hactenus velut aqua, in officium tantùm naturæ deſerviebat, deinceps in Sacramentum collativum gratiæ, per vinum ſignificatæ, evehendum. Alij, cum lege repudij abrogatâ, ad primam ejus indiſſolubilitatem & unitatem, matrimonium revocavit, Matth. 19. Congruum enim fuit, inquiunt, ut ex tunc gratia ei adjungeretur, ad ſuperandas difficultates, quæ ex omnimoda indiſſolubilitate, & perpetua monogamia naſcerentur. Alij demum, poſt reſurrectionem, intra quadraginta illos dies, quibus frequenter Diſcipulos ſuos alloquebatur de regno Dei, C hoc eſt de ſtatu militis Eccleſiæ, quæ ex Gregorio homil. 12. in Evang. regnum Dei nuncupatur, inſtruendo illos de omnibus & ſingulis Sacramentis conficiendis & miniſtrandis.

ARTICULUS II.

An matrimonium inter abſentes per procuratorem vel per litteras contractum, ſit Sacramentum?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

D Conveniunt ferè omnes Theologi, paucis exceptis, quos refert Petrus de Ledeſma de matrimonio quæſt.42. art.1. difficul. 7. matrimonium inter abſentes per procuratores contractum, valere in ratione contractûs naturalis & civilis, quia cùm procuratores ſint loco principalium, cum plena poteſtate contrahendi, quod ipſi faciunt, facere cenſentur principales contrahentes: unde ſicut ex mutuo conſenſu utriuſque conjugis reſultat perfectus matrimonii contractus, ita & ex mutuo conſenſu utriuſque procuratoris. Quare in cap. *finali*, de procurationibus in 6. & lege *ſufficit*, ac lege *finali*, ff. de ſponſalibus, definitur inter abſentes æquè ac inter præſentes, E matrimonium contrahi poſſe. Neque hoc jus eſt correctum per decretum Tridentini, clandeſtina matrimonia irritantis; tale enim decretum irritat ſolùm matrimonia, quæ ſine teſtibus & Parocho contrahuntur: matrimonium verò inter abſentes per procuratorem initum, contrahitur coram Parocho & teſtibus; ut ſupponimus: Igitur vi talis decreti non irritatur ſed valet in ratione contractûs naturalis & civilis, ſicut alii humani contractus, qui fieri poſſunt inter abſentes, per procuratores, qui facere cenſentur id quod principales contrahentes. Ut tamen 22

matrimonium per procuratores initum, in ratione contractûs ſit validum, aliquæ conditiones ſervari debent, ex quarum defectu, redderetur invalidum. Nam primò requiritur quod procurator habeat à ſuo principali mandatum ſpeciale ad contrahendum matrimonium cum certa perſona, & non excedat ſuum mandatum. Secundò, quod mandatum illud exequatur per ſe, & non per ſubſtitutum, niſi ſpecialis ad ſubſtituendum facultas ei conceſſa fuerit à principali. Tertiò, quod eo tempore quo procurator contrahit, ejus poteſtas non ſit revocata, nequidem tacitè; aliàs enim nullum foret matrimonium, licèt procurator ipſe nihil de revocatione audiviſſet; quia quacumque revocatione ceſſat conſenſus, & ſine conſenſu nullum eſt matrimonium. Quartò poſt publicationem Concilij Tridentini requiritur quod procuratores principalium, contractum meant coram Parocho, & duobus teſtibus.

23 Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes ſed duplex eſt difficultas & controverſia inter Theologus. Prima eſt, an matrimonium inter abſentes per procuratores contractum, ſit Sacramentum? Hoc enim negant Durandus in 4. diſt. 26. quæſt. 3. Cajetanus tomo 1. opuſc. tract. 12. de contractu matrimonij quæſt. 1. Cano lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. ad 3. Sylvius hic ad qu. 42. art. 2. quæſt. 1. & alij apud Sanchem lib. 2. de matrimonio diſp. 11. num. 26. affirmant verò ex Thomiſtis uterque Soto, & Petrus de Ledeſma; ex extraneis verò Bellarminus, Vazquez, Coninck, Sanchez, Pontius, & alij.

24 Secunda difficultas & controverſia eſt de matrimonio per litteras contracto, an ſcilicet illud valeat in ratione contractûs, & in ratione Sacramenti? Ratio dubitandi eſt, quia ut matrimonium ſit ex utraque parte perfectum, non ſat eſt ut utrique conjugi ſit alterius voluntas perſpecta quod velit ſe in conjugem accipere, ſed inſuper requiritur quod viciſſim ſui corporis traditionem de præſenti acceptet: qui autem litteras accipit, etſi certus eſſe poſſit de conſenſu ſcribentis quod velit ſe in conjugem accipere, ſuũque corpus ſibi in conjugem tradere, nondum tamen certus eſt quod ille viciſſim ſui corporis traditionem acceptaverit, cùm nondum illi ſui corporis traditio innotuerit. Quod non accidit in matrimonio per procuratores contracto, quia cùm procuratores ſint loco principalium, cum plena poteſtate contrahendi, quod ipſi faciunt, facere cenſentur principales contrahentes: unde ipſi conſenſum mandantis exprimunt, & alterius conjugis conſenſum acceptant, non ſecùs ac ſi ipſi principales contrahentes præſentes eſſent. Propter hanc diſparitatem, & dubitandi rationem, aliqui Authures, licèt exiſtiment matrimonium per procuratores initum, tam in ratione contractûs, quàm in ratione Sacramenti, validum eſſe, cenſent nihilominus, matrimonium per litteras contractum, nec in ratione contractûs, nec in ratione Sacramenti valere, ſaltem poſt Tridentinum. Ita Petrus & Bartholomæus de Ledeſma, & alii apud Sanchem lib. 2. diſ. 12.

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

25 Dico primò: Matrimonium inter abſentes per procuratores contractum, eſt Sacramentum novæ legis.

Probatur primò concluſio ratione fundamentali. Matrimonium validum in ratione contra- A ctûs naturalis & civilis, eſt inter fideles Sacramentum novæ legis: Sed matrimonium inter abſentes per procuratores contractum, eſt validum in ratione contractûs naturalis & civilis: Ergo eſt Sacramentum novæ legis. Minor patet ex dictis paragr. præcedenti, Major verò probatur ex eo quod Chriſtus Dominus inſtituendo Sacramentum matrimonij, non mutavit naturã contractûs matrimonialis, ſed duntaxat illum ad eſſe ſupernaturale Sacramenti novæ legis elevavit: Ergo ſi matrimonium inter abſentes per procuratores celebratum, ſit validum in ratione contractûs naturalis & civilis, elevatur à Chriſto ad eſſe ſupernaturale Sacramenti legis gratię.

26 B Reſpondent Adverſarij, Chriſtum non ſic matrimonij Sacramentum inſtituiſſe, ut omnia Chriſtianorum matrimonia, in ratione contractûs valida, ad eſſe ſupernaturale Sacramenti elevaverit, ſed ſolùm illa quæ fiunt inter eos qui præſentes contrahunt.

27 Sed contra primò: Contractus matrimonij in eſſe naturali & civili ſunt ejuſdem rationis & ſpeciei, ſive fiant inter præſentes, ſive inter abſentes, per procuratores; aliunde verò non eſt fundamentum in Scriptura, vel Traditione, ad aſſerendum quod Chriſtus unum potiùs quàm alium, ad eſſe Sacramenti elevaverit.

28 Dices, quod quamvis ex Scriptura vel Traditione nullum ad id aſſerendum fundamentum C habeatur, id tamen colligitur ex Tridentino ſeſſ. 24. de reform. cap. 1. ubi videtur exigere præſentiam contrahentium ad rationem matrimonij; dicit enim quod Parochus debet interrogare virũ & fœminam, ipſiſque interrogatis, & conſenſu eorũ intellecto, dicere, *Ego vos conjungo*.

29 Verùm hæc reſponſio, in qua conſiſtit præcipuum adverſæ ſententiæ fundamentum, facilè confutari poteſt: cùm enim procuratores ſubſtituantur loco contrahentium, poſſunt interrogari à Parocho de conſenſu eorum, expreſſiſque contrahentium conſenſibus, dicere poteſt Parochus cum veritate, *Ego vos conjungo*: quia licèt illi ſuprà quos proferri debent verba illa, ſint D phyſicè abſentes, ſunt tamen moraliter præſentes, quod ſufficit ad rationem contractûs, & conſequenter ad rationem Sacramenti in matrimonio; cùm ut ſuprà diximus, ratio Sacramenti in matrimoniu non immutet rationem contractûs.

30 Probatur ſecundò concluſio: in matrimonio per procuratores contracto, eſt vera materia, & vera forma Sacramenti matrimonij: Ergo tale matrimonium eſt verum Sacramentum. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Materia & forma Sacramenti matrimonij, ſunt expreſſiones ſenſibiles conſenſuum utriuſque partis contrahentis, ut infrà oſtendemus: Sed in matrimonio per procuratores contracto reperiuntur E ejuſmodi expreſſiones; verè enim contrahentes, non quidem per ſeipſos, ſed per procuratores quibus ſuas vices commiſerunt, exprimunt ſuos conſenſus, quando matrimonium celebratur: Ergo in matrimonio per procuratores contracto, eſt vera materia & forma Sacramenti matrimonij.

31 Poteſt inſuper ſuaderi concluſio hoc diſcurſu: Eccleſia permittit ut fideles per procuratores matrimonium contrahant, & hoc modo Reges & Principes illud contrahere ſolent: Sed ſi matrimonium per procuratores contractum, non eſſet Sacramentum, Eccleſia non permitteret matrimonium ita celebrari; vult enim omni-

Digitized by Google

omnino fideles contrahere Sacramentaliter, ut recipiant gratiam ad onera matrimonij ſuſtinenda neceſſariam: Ergo matrimonium per procuratores contractum, eſt verum Sacramentum.

32 Confirmatur: Si matrimonium per procuratores contractum, non eſſet Sacramentum, ſed contractus purè naturalis, vel civilis, illius judicium non pertineret ad judices Eccleſiaſticos, ſed ad politicos; nam hic contractus ſolùm extrahitur à judicio Principis vel judicis ſæcularis, quia elevatur ad rationem Sacramenti: At cauſas ad hujuſmodi matrimonium pertinentes, ſemper ad ſe vocat Eccleſia: Signum ergo eſt, tale matrimonium non eſſe contractum purè naturalem vel civilem, ſed etiam Sactamentum.

Dico ſecundò, matrimonium per literas contractum, tam in ratione contractûs, quam in ratione Sacramenti, validum eſſe.

33 Prima pars patet, quia contractus humani & civiles fieri poſſunt inter abſentes, per literas, vel per nuntium: Ergo & contractus matrimonialis. Unde l. *mulierei* ff. de ritu nuptiarum ac dicitur: *Mulierem abſenti per litteras ejus, vel nuntium poſſe nubere placet.*

34 Secunda verò pars ſuadetur, & ſimul rationi dubitandi ſuprà adductæ reſpondetur: Si enim vir ſcribat fœminæ, ſe non modò ſui corporis dominiũ de præſenti ei tradere, ſed ex tunc ſimul corporis ejus traditionem, cùm primùm coram Parocho & teſtibus facta fuerit, acceptare; & mulier viro reſcribat, ſe viciſſim velle illum in maritum, & corporis ejus traditionem acceptare, ſtatim ac hoc reſcriptum coram Parocho & teſtibus lectum fuerit: tunc lectis utriuſque conjugis litteris, perficietur matrimonium, in ratione contractûs, & in ratione Sacramenti; in eo enim caſu litteræ ſuccedent loco contrahentium, uti & procuratores: Ergo ſicut matrimonium inter abſentes per procuratores contractum, eſt validum, non ſolùm in ratione contractûs naturalis civilis, ſed etiam in ratione Sacramenti, ita & matrimonium per litteras contractum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

35 OBjicies primò: Nullum aliud Sacramentum poteſt abſenti conferri: Ergo neque matrimonium: par enim debet eſſe illius, aliorumque ratio; idemque eſt fundamentum neceſſitatis præſentiæ in hoc & in aliis.

36 Confirmatur: Idcircò non poteſt Sacramentum pœnitentiæ conferri abſenti, per litteras, aut internuncium, quia forma illius, *Abſolvo te*, dirigitur ad præſentem: Atqui non minùs ad præſentem dirigitur iſta vel æquivalens forma matrimonij, *Accipio te in meum*: Ergo ſimiliter Sacramentum matrimonij abſenti conferri nequit.

37 Confirmatur ampliùs: Parochus aſſiſtens matrimonio, profert verba illa, *Ego vos conjungo*: Ergo cùm in tali propoſitione pronomen *vos* non minùs requirat præſentiam ſubjectorum, quàm pronomen *te* in forma baptiſmi & pœnitentiæ, abſens non minùs eſt incapax Sacramenti matrimonij, quàm Sacramenti baptiſmi, vel pœnitentiæ.

38 Ad objectionem reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: Sicut enim Sacramentum matrimonij differt ab omnibus aliis, quod in illis neceſſariò & eſſentialiter requiruntur verba propriè dicta, & ore prolata, ex parte formæ; matrimonium verò regulariter quidem verbis perficitur, poteſt tamen aliis ſignis verborum loco celebrari, ut ſignificat Florentinum in decreto Eugenij: Ita etiam in eo differt quòd poſſit inter abſentes celebrari, quamvis alia nequeant. Addo quod id habet hoc Sacramentum præ aliis peculiare, quod cùm habeat pro materia civilem contractum, ſequitur naturam ipſius; unde ſicut contractus civilis æquè inter abſentes ac inter præſentes validè iniri poteſt, ita & Sacramentum matrimonij quod in eo fundatur, non ſolùm à præſentibus, ſed etiam abſentibus, validè ſuſcipi poteſt. Unde

39 Ad primam confirmationem, nego paritatem, nam in Sacramento pœnitentiæ verba illa, *Abſolvo te*, ore prolata, & directa ad præſentem, ſunt eſſentialia; matrimonio verò ſufficiunt quæcumque ſigna externa, quibus contrahentes ſuum conſenſum invicem ſignificant: poſſunt autem illum ſignificare per litteras aut per internuncium, æquè ac per nutus & verba.

40 Ad ſecundam dico in primis, verba illa, *Ego vos conjungo*, quæ Parochus aſſiſtens matrimonio profert, non eſſe formam Sacramenti matrimonii, ſicut verba illa, *Ego te baptizo*, *Ego te abſolvo*, ſunt forma Sacramenti baptiſmi & pœnitentiæ. Secundò negatur conſequentia & paritas, quoad verificationem ſignificationis pronominis *te* & *vos*; in Sacramento baptiſmi & pœnitentiæ ex una parte, & in Sacramento matrimonii ex alia. Diſparitas eſt, quòd cùm neque baptiſmus, neque pœnitentia ſit contractus, benè autem Sacramentum matrimonii; baptiſmus & pœnitentia requirunt quod præſentia ſubjecti, quam exprimit particula *te*, ſit phyſica: Sacramentum verò matrimonii requirit ſolùm quod ſit moralis.

41 Objicies ſecundò: Sacramenta novæ legis cauſant phyſicè gratiam, ut in Tractatu de Sacramentis in communi contra Recentiores fusè oſtendimus (*Diſp. 3. art. 2.*): Sed matrimonium per procuratores contractum, non poteſt phyſicè cauſare gratiam: Ergo non eſt Sacramentum novæ legis. Minor probatur: Matrimonium non poteſt phyſicè cauſare gratiam, niſi ea in quibus eſſentialiter conſiſtit, exiſtant phyſicè, vel in ſeipſis, vel in ſua virtute: At ea in quibus eſſentialiter conſiſtit matrimonium quod per procuratores contrahitur, videlicet expreſſiones conſenſûs, non quæ ſunt in proturatoribus, ſed quæ ſunt in contrahentibus, non exiſtunt ampliùs phyſicè in ſe, quando procuratores nomine ipſorum contrahunt, ſed tranſierunt; neque remanent phyſicè in aliqua ſua virtute, utpote cùm non ſit aſſignabilis talis virtus: Ergo matrimonium quod per procuratores contrahitur, non poteſt phyſicè cauſare gratiam.

42 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Sacramenta novæ legis cauſant phyſicè gratiam, quando phyſicè exiſtunt, concedo. Quando exiſtunt ſolùm moraliter, nego, tunc enim ſunt cauſæ ſolùm morales gratiæ. Rationi enim conſentaneum videtur, ut Sacramenta cauſent gratiam ſecundùm modum eſſendi quem habent, ita ut illam phyſicè cauſent, quando verè & phyſicè exiſtunt; moraliter verò, quando exiſtunt ſolùm moraliter. Unde ſicut in Tractatu de Sacramentis in communi dicebamus (*Diſp. 3. art. 2. §. 2.*), quod licèt baptiſmus cum debita diſpoſitione ſuſceptus, cauſet phyſicè gratiam; quando tamen fictè ſuſcipitur, recedente fictione, eam cauſat ſolùm moraliter; quia nimirum tunc exiſtit ſolùm

lùm moraliter,& in divina acceptatione. Ita ſimiliter dicendum eſt, quod licèt matrimonium ab ipſis conjugibus immediatè contractum, phyſicè cauſet gratiam, quia expreſſiones conſenſûs eorum tunc phyſicè exiſtunt; matrimonium tamen per procuratores initum, moraliter tantùm illam cauſat; quia tunc expreſſiones conſensûs ipſorum contrahentiũ non exiſtunt amplius phyſicè, ſed tantùm moraliter, inquantum ſcilicet verba procuratorum ſubſtituuntur loco verborum & expreſſionum ipſorum contrahentium. Neque hæc ſolutio & doctrina officit ſententiæ de cauſalitate phyſica Sacramentorum novæ legis, quia hæc non intelligitur niſi de Sacramento phyſicè exiſtente, cùm exiſtentia phyſica ſit una ex conditionibus requiſitis ad phyſicam operationem.

43 Objicies tertiò: Si matrimonium inter abſentes per procuratores celebratum, eſſet validum, in ratione Sacramenti, id præcipuè haberet ex eo quod matrimonium eſt quidam contractus humanus,& contractus humanus, inter abſentes per procuratores celebrari poteſt: Sed hæc ratio non valet: Ergo ruit præcipuum fundamentum noſtræ ſententiæ. Major conſtat ex ſuprà dictis, Minor probatur. Licèt abſolutio pœnitentialis ſit judicialis, & poſſit quis judicialiter abſolvi, quamvis ſit abſens; quia tamen inſuper Sacramentalis eſt, non poteſt in abſentem proferri, ut in Tractatu de Pœnitentia oſtenſum eſt: Ergo ſimiliter, licèt matrimonium ſit quidam contractus humanus, & contractus humanus poſſit fieri per procuratorem,& in abſentia; eo ipſo tamen quod ſit etiam Sacramentum, non poteſt ut tale recipi in abſentia,& per alium.

Diſp.12. art.4.

44 Reſpondeo conceſsâ Majori, negando Minorem,& ad illius probationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt, quia licet judicium externum poſſit eſſe inter abſentes, eò quòd in judicio fori externi, diverſi ſint accuſator, teſtis, & reus, nec aliqua diſpoſitio requiratur in reo; ſecus autem in judicio fori interni, ubi reus, accuſator, & teſtis, eſt idem, & deſideratur reum diſpoſitum eſſe, ejuſque diſpoſitionem a Confeſſario eſſe cognitam. Unde abſolutioni pœnitentiali, non ſolùm ex ea parte quâ Sacramentum eſt, ſed etiam ex ea quâ judicium eſt, repugnat in abſentia conferri; at verò matrimonio id non repugnat, quatenus eſt contractus humanus, nec proinde quatenus eſt Sacramentum, cùm ratio Sacramenti ſit accommodata & proportionata naturæ contractûs in quo fundatur.

45 Dices: Sicut collatio Sacramenti eſt actio perſonalis; ita & ejus receptio eſt perſonalis paſſio; ut conſtat in Baptiſmate, Confirmatione, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctione & Ordine: Ergo matrimonium non poteſt in ratione Sacramenti per procuratorem recipi.

46 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, diſtinguendo Conſequens: Ergo matrimonium non poteſt in ratione Sacramenti recipi per procuratorem, ita ut procurator recipiat Sacramentum, & gratiam Sacramentalem, concedo. Ita ut procurator ſit conditio, quâ poſitâ, ille qui dedit ei facultatem contrahendi, recipit Sacramentum & gratiam Sacramentalem, nego.

47 Inſtabis: Si procurator ſit conditio, quâ poſitâ, ille qui dedit ei facultatem contrahendi, recipit Sacramentum, ſequitur quod ſi procuratores eo tempore contrahant, quo vir & fœmina pro quibus contrahunt, dormiunt, dormiendo recipient gratiam, vel peccabunt mortaliter, ſi ſint in mortali, quia Sacramentum in malo ſtatu recipient: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo & illud.

Reſpondeo nullum eſſe abſurdum, quod quis dormiens recipiat gratiam, ut patet in eo qui voluntatem habuit ſuſcipiendi baptiſmum, vel pati martyrium; ſi enim in ſomno baptizetur, vel in odium fidei occidatur, dormiendo recipiet gratiam; & ſi ſit in ſtatu peccati, juſtificabitur, ſi priuſquam ſe ſomno traderet, attritionis actum elicuerit, ut communiter docent Theologi. Similiter non eſt inconveniens dicere, quod contrahentes peccent in ſomno, ſi tunc Sacramentum perficiatur, & ipſi omiſerint per gratiam ſed ad illud diſponere. Sicut dum quis horâ matutinâ ſomno ſe tradit, prævidens quod non evigilabitur uſque ad veſperam, ſubindeque quod ſacrum omitteret, non ſolùm peccat, cùm voluntariè ſomno ſe tradit, ſed etiam quando urget tempus audiendi miſſam, etſi tunc dormiat; licèt enim culpa omiſſionis incipiat imputari eo tempore quo quis dat cauſam omiſſioni, completè tamen & perfectè non imputatur, niſi eo tempore quo inſtat præceptum operandi, & omittitur actus debitus. Vel ſicut ſi quis voluntariè ſe inebriet, prævidens quod in ebrietate faciet homicidium, non ſolùm peccat quando dat cauſam, ſed etiam quando de facto occidit, quamvis tunc ſit expers libertatis & uſûs rationis; quia nimirum talis occiſio in ſua cauſa libera & voluntaria eſt. unde ſi occidat Clericum, manet excommunicatus. De quo plura diximus in Tractatu de peccatis diſp. 3. art. 4. 48

Objicies quartò: Matrimonium per procuratores vel per litteras contractum, iterum in præſentia utriuſque conjugis coram Parocho & teſtibus celebrari ſolet: At ſi matrimonium inter abſentes per procuratores vel per litteras contractum, eſſet Sacramentum, non foret opus conjungere poſtea in facie Eccleſiæ ſponſos præſentes; imò hoc non liceret, cùm Sacramentum matrimonii non debeat neque poſſit iterari inter eoſdem: Ergo matrimonium inter abſentes per procuratores vel per litteras celebratum, non eſt Sacramentum, ſed duntaxat aliquis contractus naturalis & civilis. 49

Reſpondeo negando Majorem, nam cùm illi qui per procuratores vel per litteras matrimonium contraxerunt, iterum ſe ſiſtunt coram Parocho & teſtibus, non iteratur matrimonium, ſed vel ſupplentur tantùm ſolemnitates omiſſæ, vel ratum haberi declaratur a conjugibus præſentibus, id quod antea per procuratores eorum nomine geſtum fuit. 50

§. III.

Reſolvuntur breviter alia difficultates.

QUæres primò, an inter Chriſtianos matrimonium poſſit eſſe validum in ratione contractûs naturalis & civilis, & non in ratione Sacramenti? v.g. ſi conjuges Chriſtiani matrimonium contrahentes, intendant illud ſolùm perficere in ratione contractûs naturalis & civilis, & nõ in ratione Sacramenti, validè illud in ratione contractus naturalis & civilis perficiant? Nam quod tunc matrimonium non ſit validum in ratione Sacramenti, manifeſtum eſt, eò quòd ad 51

valorem

valorem Sacramenti requiratur intentio miniſtri quæ deeſt in tali caſu, cùm ipſi contrahentes qui intendunt perficere matrimonium ſolùm in ratione contractûs naturalis & civilis, ſint miniſtri Sacramenti matrimonij, ut articulo ſequenti dicemus.

52 In reſolutione hujus difficultatis partem negantem tenent Sanchez, & Coninck, exiſtimantes ex inſtitutione Chriſti rationes contractûs & Sacramenti in matrimonio ita eſſe inſeperabiles, ut qui intendit unam ſine alia, nihil prorſus efficiat. Aliàs (inquiunt) ſi nunc poſſet ſeparari ratio contractûs à ratione Sacramenti, eas ſeparare liceret, cùm nulla ſit lex divina vel humana, quæ præcipiat matrimonium eſſe in ratione Sacramenti celebrandum.

53 Nihilominus dicendum eſt matrimonium inter Chriſtianos poſſe eſſe validum in ratione contractûs naturalis & civilis, & non in ratione Sacramenti; non licere tamen Chriſtianis ſeparare rationem contractûs à ratione Sacramenti.

Prima pars hujus reſolutionis ſuadetur ex eo quod Chriſtus, cùm matrimonium ad rationem Sacramenti elevavit, non abſtulit ab eo naturalem civilemque obligationem, quam ut contractus naturalis & civilis, ex reciproco contrahentium conſenſu hactenus habuerat, ſed reliquit illud in ſua natura priſtina; ſolumque illi adjunxit rationem Sacramenti, hoc eſt vim collativam gratiæ conjuges ſanctificantis. Sicut dũ res alias naturales ad Sacramenti dignitatem evexit, nihil de phyſica aut morali earum natura abſtulit, ſed eas reliquit in priſtina ſua natura & virtute quam antea habebant; ita ut ſi contingat Sacramentum ex eis non fieri, nihil de phyſica aut morali earum entitate aut virtute tollatur aut impediatur. Pariter ergo, ſi inter Chriſtianos contractus matrimonialis non elevetur ad rationem Sacramenti, ob defectum intentionis contrahentium, qui matrimonium ſolùm in ratione contractûs, non verò in ratione Sacramenti, celebrare intendant, non amittet vim obligandi quam habet in ratione contractûs naturalis & civilis. Unde nullo jure canonico aut civili, irritatur matrimonium à fidelibus initum, ſine intentione conficiendi Sacramentum.

54 Quod verò Chriſtianis non liceat hoc modo inire connubia, & rationem contractûs à ratione Sacramenti ſeparare, manifeſtum eſt, tum quia ſuppoſitâ Chriſti inſtitutione, & elevatione matrimonij in Sacramentum, non poteſt à fidelibus, abſque irreverentia, ratio contractûs à ratione Sacramenti ſeparari; Tum etiam, quia Chriſtiani tenentur more & ritu Chriſtiano contrahere, nec ponere obicem gratiæ Sacramentali, quam Chriſtus adjunxit matrimonio, *ut naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubile unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret*, ut ait Tridentinum ſeſſ. 24. in doctrina de Sacramento matrimonij.

55 Quæres ſecundò, num ſi fidelis cum diſpenſatione Pontificis nuberet cum infideli non baptizato, tale matrimonium eſſet Sacramentum, ſaltem ex parte conjugis fidelis.

56 Reſpondeo negativè: Sicut enim ut matrimonium ſit validum in ratione contractûs, requirit liberum conſenſum ex parte utriuſque conjugis, ita ut ſit validum in ratione Sacramenti, exigitur intentio ac miniſteriũ ex parte utriuſque, cũ ipſi contrahentes ſint hujus Sacramenti miniſtri: Sed infidelis nõ baptizatus, nequit eſſe legitimus miniſter matrimonii in ratione Sacramẽti, cũ non minùs Sacramenti effectio, quàm receptio, ad ſui validitatem, characterem baptiſmalem requirat: Ergo matrimonium fidelis cum infideli non baptiſato, nequit eſſe Sacramentum. Unde Eccleſia non ſolum perhibuit, ſed etiam irritavit matrimonium fidelis cum infideli non baptizato; quia nimirum omnino dedecet Chriſtianos contrahere non Sacramentaliter, ſeu rationem contractûs naturalis & civilis, à ratione Sacramenti ſeparare, ut in reſolutiune ſuperioris quæſiti dicebamus.

57 Dices: Infideles non baptizati ſunt idonei miniſtri baptiſmi: Ergo & matrimonii. Sed negatur conſequentia & paritas, quia baptiſmus cùm ſit ad ſalutem neceſſarius, & prima janua cæterorum Sacramentorum, debuit poſſe a quocumque validè conferri, non verò alia Sacramenta, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis ſicut baptiſmus. Ex quo inferes, nec validè contrahi poſſe matrimonium in ratione Sacramenti cũ [illegible] tumena, quia licèt habeat fidem & gratiam ſanctificantem, caret tamen charactere baptiſmali.

58 Quæres tertiò, utrum matrimonium ab infidelibus valide contractum, fiat Sacramentum, quando illi convertuntur ad fidem, & baptizantur; præſertim ſi tunc accedat novus conſenſus, ſigno aliquo ſenſibili expreſſus, cum intentione faciendi quod Chriſtus inſtituit, & facit Eccleſia?

59 Reſpondeo negativè, quia Sacramentum matrimonii conſiſtit eſſentialiter in fieri contractûs validi inter baptizatos, & liberos ab omni impedimento irritante, ſicut baptiſmus conſiſtit in fieri ablutionis & prolationis verborum, cæteraque omnia Sacramenta, exceptâ Euchariſtiâ, conſiſtunt in fieri materiæ proximæ & formæ ex quibus conſtant eſſentialiter: Sed quando conjuges infideles baptizantur, nulla fit nova actio, quæ ſit fieri ipſius matrimonii, cùm illud ſupponatur jam factum; nec nova verba, novuſque conſenſus, facere poſſunt novum matrimonium; quia repetitus conſenſus non affert novam materiam, nec novam formam, ſed ratificat tantùm priorem: Ergo tunc matrimonium non accipit rationem Sacramenti.

60 Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio: Sacramentum matrimonii fundari debet in contractu valido: Sed in caſu propoſito nullus poteſt aſſignari contractus in quo fundetur ratio Sacramenti; non poteſt enim fundari in contractu antiquo, tum quia ille præteriit, tum etiam quia non fuit inter baptizatos; neque in novo, cùm enim uterque conjux dominium ſui corporis in alterum perfectè tranſtulerit, ac reipſa illud maritali copulâ tradiderit, non poteſt circa eadem corpora novus fieri contractus, qui novi Sacramenti ſit fundamentum. Sicut ſi quis tentaret novum contractum venditionis facere circa rem validè alteri venditam ac traditam, nihil efficeret, defectu materiæ ad novam venditionem & emptionem habilis.

61 Cæterùm licet quando infideles conjugati convertuntur ad fidem, & baptizantur, ipſorum matrimonium non fiat propriè Sacramentum, ſeu ſignum practicum gratiæ ſanctificantis, fit tamen Sacramentum largè & impropriè; nunc enim meliùs repræſentat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia; tum quia Chriſtus non eſt copulatus Eccleſiæ infideli, ipſaque Eccleſia ipſi per fidem deſponſata eſt, juxta illud Oſeæ 2. *Sponſabo*

*te mihi in fide;*tum etiam, quia matrimonium illud firmius efficitur per baptiſmum, cùm non ſit tunc ampliùs diſſolubile,fidei causâ;ſubindeque tunc meliùs exprimat inſolubilitatem matrimonii ſpiritualis inter Chriſtum & Eccleſiâ. A

In hoc ſenſu interpretatur Baſilius Pontius S.Thomam,dum ait in 4.ſent.diſt.39.quæſt. unicâ art. 2. ad 1. matrimonium infidelium eſſe Sacramentum non actu, ſed habitu: Unde ait quod S.Doctor, Sacramenti nomine, non intellexit Sacramentum ſtrictè ſumptum pro ſigno ſenſibili conferente gratiam, ſed Sacramentum latè ſumptum, quatenus eſt myſterium quoddam conjunctionis Chriſti cum Eccleſia: quam ſignificationem ſenſit D.Thomas non convenire actu matrimonio,niſi ſuſcepto baptiſmo. B

62 Verùm hæc interpretatio non videtur legitima,nec ad mentem S.Doctoris, qui loco citato manifeſtè loquitur de Sacramento propriè & ſtrictè ſumpto, nam ſibi hoc argumentum objicit: *Videtur quod inter fideles non poſſit eſſe matrimonium, nam matrimonium eſt Sacramentum Eccleſiæ: Sed Baptiſmus eſt janua Sacramentorum: Ergo infideles qui non ſunt baptizati, matrimonium contrahere non poſſunt, ſicut nec alia Sacramenta ſuſcipere.* Ubi manifeſtè ſermo eſt de Sacramentis propriè & ſtrictè ſumptis; unde ſi in ſolutione loqueretur ſolùm de Sacramento latè & impropriè ſumpto, argumento ſibi propoſito non ſatisfaceret,ſed in æquivoco laboraret. C

63 Meliùs ergo reſpondetur, D.Thomam loco citato ſolùm velle quod matrimonium infidelium, quantùm eſt de ſe, & ex ratione contractûs maritalis,eſt capax ſtatûs Sacramentalis,illumque verè acciperet, ſi contraherent in fide Eccleſiæ jam ſuſcepta per baptiſmum. Quo ſenſu dicit, *matrimonium tale eſſe aliquo modo Sacramentum habitualiter,quamvis non actualiter,eò quòd actu non contrahunt in fide Eccleſiæ.*

64 Ex dictis in reſolutione hujus quæſiti colligitur, matrimonium quoque civiliter tantùm à fidelibus contractum,accedente novo conſenſu, non fieri Sacramentum. Intentio enim ſequens contractum priùs initum,non poteſt efficere, ut quod non fuit Sacramentum, incipiat eſſe tale; D præſertim cùm ratio Sacramenti (ut ſuprà dicebamus) ſit annexa fieri ipſius matrimonii, non verò facto eſſe illius. Aliunde verò, quantumcumque conjuges conſenſum renovent, & verba repetant, non efficiunt novum matrimonium,ſed duntaxat præcedens ratificant & confirmant;quia (ut ſuprà oſtenſum eſt) contractus matrimonii inter eoſdem repeti nequit,defectu materiæ ad novum contractum habilis.

ARTICULUS IV.

Quis ſit miniſter hujus Sacramenti?

§. I.

Referuntur ſententiæ, & vera eligitur.

65 Guilielmus Pariſienſis libro de Sacramentis, tract.de matrimonio cap.9. quæſt. 2. Melchior Cano lib.8.de locis Theologicis cap.5.& Sylvius ad quæſt.42.ſupplementi art.1.quæſt.1. cenſent Sacerdotem, verba quibus ſponſos benedicunt proferentem, eſſe miniſtrum matrimonii,quatenus Sacramentum eſt; ſubindeque matrimonium ſine Sacerdote celebratum, non eſſe Sacramentum, quamvis contractus civilis eſſe poſſit. Cathatinus verò opuſc.de matrimonio quæſt.2.docet miniſtrum matrimonii, quatenus Sacramentum eſt, eſſe Deum ipſum, ejus verò formam verba illa: *Propter hæc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ:* quæ ſemel à Deo in paradiſo prolata, & à Chriſto confirmata,conjugia continuò ſanctificant. Nec eſt neceſſe (inquit) ea ab aliquo miniſtro proferri; nam ſicut lex ſcripta ſemper loquitur ad omnes, ita & forma matrimonii per modum legis a Deo ſancita, ſemper loquitur ad omnes matrimonium contrahentes.

66 Verùm communis ac certa reliquorum Theologorum ſententia eſt, miniſtrum matrimonii, etiam ut Sacramentum eſt,eſſe ipſos contrahentes, non verò Sacerdotem illos benedicentem, ſubindeque verba illa quæ profert, *Ego vos conjungo &c.* non habere rationem formæ, nec ad hujus Sacramenti eſſentiam pertinere, ſed eſſe tantùm aliquod Sacramentale. Ita expreſſè docet S.Thomas in 4.diſt.26.quæſt.2. art. 1. ad 1. ubi ſic ait: *Verba quibus conſenſus matrimonialis exprimitur, ſunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis,quæ eſt quoddam Sacramentale.* Et quæſt.45.ſupplementi art.5.in corp.& ad 2. docet quod verba Sacerdotis ſunt tantùm de ſolemnitate matrimonii.

Dico igitur, Miniſtrum Sacramenti matrimonii eſſe ipſos contrahentes, non verò Sacerdotem ipſos benedicentem, & hæc verba, *Ego conjungo vos*, proferentem.

67 Colligitur ex Florentino in decreto Eugenii, ubi Pontifex docet,hoc Sacramentum ſolo contrahentium conſenſu perfici: At hoc eſſet falſum,ſi ad ipſius validitatem,neceſſarius eſſet miniſter à contrahentibus diſtinctus, cùm ex doctrina ejuſdem Concilii in eodem decreto, ut Sacramentum perficiatur, tria requirantur, nempe materia, forma,& perſona Miniſtri conferentis Sacramentum,cum intentione faciendi quod facit Eccleſia,quorum ſi aliquid deſit, Sacramentum non perficitur: Ergo ad valorem hujus Sacramenti, non requiritur miniſter à contrahentibus diſtinctus.

68 Favet etiam Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 1. de reformatione matrimonii, affirmans matrimonia clandeſtina,quæ ſiebant abſente Sacerdote, & ſine ullis ejus verbis, fuiſſe valida, quandiu Eccleſia non fecit ea irrita: Sed talia matrimonia non potuiſſent eſſe valida,ſi Sacerdos ſit miniſter hujus Sacramenti, & verba quæ profert, illius forma:Ergo ex Tridentino Sacerdos non eſt miniſter Sacramenti matrimonii, nec verba quæ profert benedicendo ſponſos,habent rationem formæ.Unde can.11. Sacerdotalem benedictionem E inter cæremonias ab Eccleſia adhiberi ſolitas adhiberi recenſet.

69 Confirmatur ex declaratione Cardinalium interpretationi Concilii Tridentini præfectorum,facta Epiſcopo Salmantino, in qua expreſsè dicitur,quod verba Sacerdotis non pertinent ad ſubſtantiam Sacramenti matrimonii. Verba ejus hæc ſunt: *Non pertinet ad ſubſtantiam matrimonii, ut Parochus aliqua verba proferat: ideò valet matrimonium, quamvis verba exprimentia conſenſum, prolata ſint tantùm à contrahentibus, dummodo Parochus ſit præſens, & intelligat id quod agitur, licet diſſentiat & contradicat: adhibitus verò Parochus intelligitur, etiamſi ex alia cauſa principa-*

liter

Digitized by Google

liter eſſet vocatus, dummodo ſit adhibitus etiam aliquis actus.

70 Confirmatur ampliùs ex praxi Eccleſiæ: nam etiam nunc iis in locis ubi conſtitutio Tridentini eſt recepta, quando aliqui contrahunt in facie Eccleſiæ, cum occulto impedimento, eo ſublato per diſpenſationem, non eſt opus, ut contrahant iterum, præſente & loquente Sacerdote; ſed ſufficit ut clam contrahant inter ſe, vel affectum maritalem ſigno aliquo externo ſibi mutuò ſignificent, quemadmodum declaravit Pius V. teſte Navarro in Manuali cap. 22. num. 70. tuncque Sacramentum & matrimonium incipit eſſe ratum, quod antea invalidum & nullum erat.

71 Demum ſuaderi poteſt concluſio hoc diſcurſu: Chriſtus hoc Sacramentum inſtituens, nihil aliud fecit, quàm contractum matrimonialem, naturali ac civili jure validum, in Sacramentum gratiæ collativum evehere; ſubindeque eoſdem voluit eſſe hujus Sacramenti miniſtros ac contractûs naturalis & civilis, qui eſt ejus fundamentum: Sed talis contractûs miniſtri ſunt ipſi contrahentes, qui per mutuum conſenſum ſe invicem obligant ad mutuam ſui corporis traditionem: Ergo etiam ipſi conjuges ſunt miniſtri Sacramenti matrimonii, non verò Sacerdos nuptialem benedictionem ipſis tribuens.

72 Ex dictis confutata manet ſingularis ſententia Catharini, aſſerentis Deum eſſe hujus Sacramenti miniſtrum, ut enim ex Florentino & Tridentino oſtendimus, ipſi contrahentes ſunt miniſtri matrimonii, tum in ratione contractûs & officii naturæ, tum in ratione Sacramenti: unde primi matrimonii miniſtri fuerunt noſtri Protoparentes, qui illud ſibi in paradiſo miniſtrarunt, cùm vir dixit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*: Cui credendum eſt, æquivalentibus verbis Evam reſpondiſſe. Deus verò hujus matrimonii fuit author & inſtitutor; nam in ratione contractûs & officii naturæ, ab exordio mundi illud inſtituit, & in lege Evangelica Chriſtus ad dignitatem Sacramenti talem contractum elevavit, ei adjungendo gratiam, *qua naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret*, ut ait Tridentinum ſeſſ. 24. In hoc ergo hallucinatur Catharinus, quòd authorem & inſtitutorem matrimonii, cum ejus miniſtro confundit.

73 Abſurdum etiam eſt quod addit, formam hujus Sacramenti eſſe verba illa ſemel ab Adamo authoritate Dei prolata: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Nam inter materiam & formam hujus Sacramenti debet eſſe moralis conjunctio, quæ non eſt inter illa verba ab initio mundi prolata, & actus contrahentium, qui ſunt materia hodierni conjugii. Nec ſat eſt quod hæc verba ſint ſcripta, & fuerint ſemel à Deo prolata, ut ait Catharinus: quemadmodum enim ut verba reliquorum Sacramentorum, cum præſenti materia concurrant ad Sacramentum conficiendum, non ſufficit quod ſemel fuerint à Chriſto prolata, & ſcripturæ mandata, ſed debent toties à miniſtro proferri, quoties Sacramentum conficitur: ita ad Sacramentum matrimonii conficiendum, non ſat eſt ut ejus forma ſemel fuerit à Deo prolata, & poſtea ſcripto mandata, ſed debet toties à miniſtris proferri, quoties novum matrimonii Sacramentum conficitur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra præcedentem concluſionem objiciuntur in primis aliqua Conciliorum & SS. Patrum teſtimonia, quibus ſignificari videtur, Sacerdotem ſponſos benedicentem eſſe hujus Sacramenti miniſtrum. In primis enim Concilium Colonienſe anno 1536. ſub Paulo III. celebratum, parte 7. cap. 40. ſic ait: *Si quis hoc Sacramentum* (matrimonii) *ſicut decet, acceperit, accedente Sacerdotali precatione, confert donum ſpiritûs, quo vir diligat uxorem amore caſto, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: mulier viciſſim propter Chriſtum amet, revereaturque virum ſuum ut dominum.* Quibus verbis ſignificatur, gratiam in hoc Sacramento conferri per Sacerdotis precationem, ſeu benedictionem, ſubindeque Sacerdotem eſſe illius miniſtrum. Unde in Enchiridio cap. penultimo dicitur, Sacerdotes legitimos eſſe hujus Sacramenti miniſtros. Similiter Synodus Cameracenſis anno 1567. celebrata cap. 1. de matrimonio, vocat Parochos hujus Sacramenti miniſtros. Item Rituale Romanum juſſu Pauli V. editum, dicit ejus adminiſtrationem ad Parochos pertinere. 74

Confirmatur: Evariſtus proximus Apoſtolis, quintus à Petro Pontifex Epiſt. 1. ad Epiſcopos Africanos, & refertur 30. quæſt. 5. can. 1. conjugia abſque Sacerdotis miniſterio & benedictione celebrata, appellat adulteria, contubernia, ſtupra, fornicationes; quia nimitum carent legitimo miniſtro, & verbis ejus, quæ pro forma inſtituta ſunt. Item Nicolaus I. Epiſt. ad Rodoaldum Protuenſem, & Joannem Ficolenſem Epiſcopos, de Lothario Galliarum Rege ſcribit, ut habetur 31. quæſt. 2. can. *Lotharim*, quod ſi matrimonium inter ipſum & Waldradam, non fuerit cum benedictione Sacerdotis celebratum, ipſum diſſolvant. 75

Ad objectionem reſpondeo Concilium Colonienſe idcircò dicere, accedente Sacerdotali benedictione, conferri gratiam conjugibus, quâ ſe mutuò diligant, quia licèt hæc benedictio non ſit neceſſaria neceſſitate Sacramenti, eſt tamen neceſſaria neceſſitate præcepti, & conſequenter non eſt quidem cauſa gratiæ quam ex opere operato tribuit Sacramentum, benè tamen conditio ſine qua non. In quo etiam ſenſu intelligi debet Ambroſius, cùm Epiſt. 70. ait coniugium Sacerdotali benedictione debere ſanctificari; ſolùm enim his verbis ſignificare vult, Sacerdotalem benedictionem eſſe conditionem neceſſariam ex præcepto Eccleſiæ ad ſanctitatem quæ eſt effectus huius Sacramenti. Cùm verò Concilium Colonienſe & Cameracenſe, ac Rituale Romanum vocant Parochos huius Sacramenti miniſtros, loquuntur de hoc Sacramento, præcisè quoad ſolemnitatem ſive cæremoniam accidentalem, quæ adhibetur à Sacerdotibus, conjuges velantibus ac benedicentibus; ſoli enim Parochi hujus cæremoniæ ſunt miniſtri ordinarii; ideòque in Còncilio Vienneſi ſub Clementi V. excommunicantur Religioſi matrimonia ſolemnizantes, id eſt ſolemniter benedicentes, quia uſurpant officium Parochi, & actum juriſdictionis, quam non habent. 76

Ad confirmationem reſpondeo matrimonia abſque benedictione Sacerdotis celebrata, ab 77

Evari-

riam phyſicam; illud verò habet rationem formæ, quod formæ phyſicæ aſſimilatur. Sicut ergò in Sacramento pœnitentiæ, quia confeſſio peccatorum determinatur per abſolutionem pœnitentis, ad ſignificandum remiſſionem peccatorũ; verba pœnitentis per comparationem ad verba Sacerdotis, appellantur res Sacramenti pœnitentiæ; ita ſimiliter quia in Sacramento matrimonij, verba unius conjugis quibus ſuum corpus alteri tradit, determinantur per verba alterius, talem traditionem acceptantis, & è converſo; hinc fit quod verba ſeu nutus quibus conjuges mutuò ſuum conſenſum exprimunt, ſunt ſibi invicem materia & forma, ſecundùm diverſos reſpectus ſuprà explicatos. A

106 Ad confirmationem nego Majorem; licèt enim Florentinum dicat, omnia novæ legis Sacramenta perfici materiâ, formâ & intentione miniſtri, non tamen aſſerit tria illa eſſe neceſſariò realiter diſtincta, ideòque ad veritatem hujus dicti; diſtinctio rationis ſeu virtualis ſufficit. Addo quod, etſi materia totalis Sacramenti matrimonij copulatim ſumpta; & forma item totalis ſimul ſumpta, adinvicem comparatæ, non diſtinguantur realiter; ſi tamen unaquæque materia partialis diviſim accipiatur, diſtinguitur realiter à forma partiali quâ perficitur; verba enim conjugis exprimentia traditionem proprij corporis, quæ habent rationem materiæ, diſtinguũtur realiter à verbis alterius quibus talem traditionem acceptat, & quæ ſe habent ad modum formæ.

107 Ad illud quod ſubditur de miniſtris hujus Sacramenti, dicendum eſt, nullum eſſe inconveniens, quod in hoc Sacramento cauſa materialis & efficiens coincidant in eaſdem perſonas; id enim exigit natura contractûs, in quo contrahentes ſeipſos tradunt; ut conſtat exemplo illius qui ſe in ſervum alicui venderet, idem enim ſimul eſſet vendens & res vendita, ſubindeque illius contractûs cauſa efficiens & materialis. Idem cum proportione dicendum eſt de conjugibus contractum & Sacramemtum matrimonij celebrantibus; habent enim ſecundùm diverſos reſpectus ſimul rationem cauſæ efficientis & materialis talis contractûs & Sacramenti.

DISPVTATIO III.

De Sponſalibus.

Ad quæſtionem 43. Supplementi.

CUm ſponſalia maximam cum matrimonio connexionem habeant, & ſint veluti inchoatio futuri matrimonij, & diſpoſitio moralis ad illud, meritò S. Doctor, poſtquam de matrimonio in ratione contractûs & Sacramenti conſiderato diſſeruit, agit de ſponſalibus; de quibus etiam tractat jus civile toto ff. & cap. *de ſponſalibus*, & Canonicum tit. *de ſponſalibus*, in 6. De illis etiam breviter in hac diſputatione diſſeremus, earumque naturam, obligationem, perſonarum habilitatem, & cauſas quibus diſſolvuntur, examinabimus. E

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſint ſponſalia, & quænam ad illorum valorem requirantur?

SPonſalia à ſpondendo dicta ſunt, eò quòd mos fuit veteribus ſtipulare & ſponderi ſibi uxores futuras, ut ait Ulpianus lib. 2. ff. *de ſponſalibus*, eaque ſponſio fiebat olim non ab illa quæ in uxorem ducenda erat, ſed ab ejus patre, vel tutore, aut alio qui eam daturus erat, qui idcircò *ſponſor* dicebatur; nuptura verò *ſponſa*, & vir puellam B ducturus, *ſponſus* appellabatur. Hujus conſuetudinis ſeu ſponſionis ratio aſſignatur in jure, can. *Inſtitutum* 23. qu. 2. ubi dicitur hanc eſſe conſuetudinem, ut jam pactæ ſponſæ, non ſtatim tradantur, *ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpiraverit ſponſus dilatam. Quod enim quis non diligit, nec optat, facilè contemnit*, ut habetur can. *præſens* 20. quæſt. 3. 1.

Porro ſponſaliorum nomen variis rebus accommodari ſolet: In primis enim interdum contractus matrimonij, per verba de præſenti, & matrimonium nondum conſummatum, dicitur ſponſalia, & ipſi conjuges, qui de præſenti contraxerunt, nondum tamen carnaliter ſe cognoverunt, appellantur ſponſi. Ita ſumitur Lucæ 2. C ubi dicitur Maria fuiſſe Joſeph ſponſata uxor, & Matt. 1: *Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph*. Et hæc acceptio in lingua Gallica familiaris eſt, ejuſque rationem reddit D. Thomas hîc ar. 1. ad 6. quia nimirum qui matrimonium per verba de præſenti contrahit, futurum matrimonij actum ſpondet: ſicut qui per verba de futuro ſponſalia celebrat, ipſum matrimonium futurum promittit. Secundò munera illa quæ à ſponſo ſponſæ dari ſolent ad ornatum illius, quæ jocalia communiter dicuntur, ſponſalia etiam vocari ſolent. Quo ſenſu intelligendum eſt illud 1. Regnum 18: *Non habet Rex ſponſalia neceſſe; niſi tantùm centum D præputia Philiſtinorum*. Eodemq; ſenſu dicitur l. 1. Cod. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur; *ſponſalia, hoc eſt arrharum datâ nomine; reddi ſibi præcepto legum cum ſtatutâ pœnâ depoſcunt*. Tertiò tandem ſumitur magis propriè nomen ſponſaliorum, pro futuri matrimonij promiſſione, in quo ſenſu definiuntur ſponſalia cap. *Noſtrates* 30. qu. 5. & l. 1. ff. de ſponſalibus, *futurarum nuptiarum promiſſio*. Dicitur; *futurarum nuptiarum*, ut ſponſalia diſtinguantur à matrimonio, qui contractus eſt per verba de præſenti expreſſus; ſponſalia autem contrahuntur per verba de futuro; ut, accipiam te in uxorem, accipiam te in virum. Dicitur *promiſſio*, quia ad ſponſalia non ſufficit propoſitum aut ſimplex voluntas, cùm illa non ſufficiat ad inducendam obligationem, ſed requiritur neceſſariò promiſſio; ſeu voluntas ſe obligandi, quæ mutua ex parte utriuſque contrahentis eſſe debet. Unde notanter Juriſconſultus uſus eſt voce *repromiſſionis*, quæ mutuam promiſſionem importat. Nam ſicut in matrimonio non ſufficit conſenſus unius, ſed requiritur mutuus ex parte utriuſque: ita nec in ſponſalibus, quæ matrimonij inchoatio ſunt, ſufficit promiſſio unius, ſed utriuſq; neceſſaria eſt; unde ſi alter ſolùm acceptet promiſſionem, ſed non repromittat, neuter obligatur vi ſponſalium; an verò vi ſimplicis promiſſionis obligari poſſit, infrà dicemus. 2.

Obſervandum eſt autem primò cum D. Thoma hîc 3.

ctus elevatus ad rationem Sacramenti; miniſtri verò contractûs, non ſunt alij quam ipſi contrahentes, ut ſuprà oſtenſum eſt.

88 Reſpondeo ſecundò, data Majori, negando Minorem, quoad ſecundam partem: nam verba illa quibus utuntur conjuges ad conſenſum ſuũ manifeſtandum, duobus modis ſpectari poſſunt: Primò ſecundùm ſe, & ſic non ſunt aliquid ſacrum; Secundò, quatenus eis utuntur Chriſtiani ad ſignificandum ex intentione Chriſti & Eccleſiæ, non ſolùm unionem corporum, ſed etiam animorum, ad ſimilitudinem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia; quo ſenſu verba ſacra ſunt, cùm ipſos conjuges ſanctificent; & licèt à pluribus pronuntientur, qui nihil ſacrum ſe facere cogitant, ſatis tamen eſt, ut illud facere intendant quod Chriſtus inſtituit; quemadmodum de forma baptiſmi, ab infideli prolata, nihil tamen ſacrum cogitante, dici ſolet.

89 Ad confirmationem, nego ſequelam Majoris, licèt enim matrimonium contrahentes in mortali, peccent mortaliter, ut recipientes illud Sacramentum, non tamen ut ipſius miniſtri, quia non ſunt miniſtri ſolemnitatis & officij, ſed tantùm neceſſitatis; ſicut laicus qui conſcientiam peccati mortalis habens, baptizat parvulum in extrema neceſſitate conſtitutũ, non peccat mortaliter, ut docent cõmuniter Theologi.

ARTICULUS V.

Quæ ſit materia & forma hujus Sacramenti?

EX dictis articulo præcedenti confutata manet utraq; ſententia Cani & Catharini, quoad materiam & formam Sacramenti matrimonij, quorum uterque materiam quidem in actibus conjugum, formam verò ille in verbis Sacerdotis eos conjungentis, hic in verbis à Deo ſemel prolatis, & ſcripto mandatis, collocat. In hoc articulo, inprimis varias aliorum Doctorum ſententias referemus ac refellemus, deinde veriorem ſeu probabiliorem eligemus. Unde ſit

§. I.

Referuntur ac refelluntur variæ Theologorum ſententiæ.

90 DE materia & forma Sacramenti matrimonij non parva eſt diſſenſio inter Doctores. Inprimis enim aliqui cenſent, materiam contractûs & Sacramenti matrimonij, eſſe mutuum conjugum conſenſum; formam verò eſſe ſigna exteriora, conſenſum interium exprimentia, quæ regulariter ſolent eſſe verba. Ita Gloſſa in cap. *Eva*, de ſponſalibus, quam ex Canoniſtis ſequuntur Rebellus, Navarrus, & Covarruvias; ex Theologis verò Capreolus, Deza, & Martinonus. Alij è converſo exiſtimant, quod conſenſus interni contrahentium ſunt forma; verba autem conſenſum illum exprimentia ſunt materia, quia conſenſus perficit verba, quandoquidem ſine conſenſu verba nihil efficerent. Sic Joannes Major in 4. diſt. 26. qu. 1.

91 Sed hæ duæ ſententiæ videntur à veritate alienæ, nam materia ſaltem totalis Sacramenti, & forma illius, debent eſſe per ſe ſenſibiles, ut patet inductione in Baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia, &c. Sed utriuſque contrahentis conſenſus internus, non eſt per ſe ſenſibilis, ſed tantùm ratione expreſſionis exterioris: Ergo præcisè ſumptus, nec materia, nec forma hujus Sacramenti eſſe poteſt. Dixi *materia ſaltem totalis*, quia non eſt inconveniens quòd materia partialis Sacramenti ſit inſenſibilis, ac fiat ſenſibilis per aliam materiam partialem; ut in Sacramento Pœnitentiæ interior attritio vel contritio, quæ eſt materia partialis, fit ſenſibilis per confeſſionem.

Confirmatur: Materia & forma Sacramentorum debent ſe habere per modum determinabilis & determinantis, quia debent proportionari materiæ & formæ compoſitorum phyſicorum, per quorum analogiam aſſignantur: Sed 92
B in Sacramento Matrimonij, nec conſenſus determinat verba, cùm hæc ſint antecedenter determinata ad ſignificandum conſenſum; nec verba conſenſum, quia licèt illum reddant ſenſibilem, non tamen determinant quoad ſignificationem; ex ſe enim ſic conſenſus eſt determinatus ad hoc & non aliud objectum exprimendum: Ergo in Sacramento Matrimonij conſenſus & verba, non ſe habent adinvicem per modum materiæ & formæ. Unde alii aſſerunt, ipſos contrahentes, ſive eorum corpora quæ ſibi invicem tradunt, eſſe materiam hujus Sacramenti; verba autem contrahentium, vel eorum conſenſus per verba explicatos, eſſe formam. Hanc ſen-
C tentiam ex Antiquis docet Paludanus, & probabilem cenſet Capreolus; ex Recentioribus verò Vazquez, Mœratius, & Pontius ei adhærent.

Verùm, ſi hæc opinio tantùm intenderet, cor- 93
pora conjugum eſſe materiam remotam contractûs Matrimonij, & circa quam velut objectum verſatur, vera eſſet; ſed quia intendit eſſe totam materiam, adeóque materiam proximam, ex qua conſtat & componitur Sacramentum Matrimonij, falſa eſt. Unde ſic arguo: Materia proxima Sacramenti dicitur illa ex qua componitur & perficitur Sacramentum: Sed Matrimonium non componitur & perficitur ex ipſis contrahentibus; eſt enim, etiam ut Sacramentum,
D quidam contractus, quo contrahentes, ſeipſos ſive ſua corpora ſibi mutuò tradunt: in contractibus autem id quod traditur, non eſt materia proxima ex qua conſtant intrinſecè; alioquin contractus de domo, de agro, de equo, conſtaret intrinſece ex ipſa domo, agro vel equo, quod eſt abſurdum, & contra definitionem contractûs; nullus enim Juriſconſultus hactenus contractum definivit per res circa quas verſatur, ſed per mutuum contrahentium conſenſum, verbo, aliisve ſignis expreſſum, vel per mutuam contrahentium obligationem, ut per proprietatem immediatè conſequentem naturam contractûs, ut patet ex Ulpiano L. *Labeo* 19. ff. de Verb. ſi-
E gnif. Quod ergo præcipuè in hac ſententia diſplicet, eſt quod materiam remotam & circa quam Sacramenti Matrimonij, confundat cum materia proxima & ex qua. 94

Addo quod Theologi communiter docent, omnia Sacramenta, exceptâ Euchariſtiâ, conſiſtere in actione tranſeunte: Sed hoc eſſet falſum, ſi materia proxima Matrimonij eſſent ipſi contrahentes, vel eorum corpora, matrimoniũ enim conſiſteret, ſaltem ex parte, in re permanenti: Ergo, &c. Item Theologi dicunt, illud eſſe materiam proximam Sacramenti, pro quo ipſum Sacramentũ ſupponit, ablutio enim v. g. pro qua ſupponit Baptiſmus, eſt materia proxima

nem in Religione, à Tridentino præſcriptus, debet eſſe mathematicè completus, quia eſt præſcriptus ad evitandum periculum, quod infra hoc tempus ſubeſſe poteſt de minùs maturo & deliberato conſenſu: Atqui ſeptennium in ſponſalibus ſimiliter præſcriptum eſt ad evitandum defectum pleni judicij & libertatis, qui infrà ſeptennium ſubeſſe poteſt: Ergo ad valorem ſponſalium ſeptennium uſq; ad ultimum diem mathematicè completum eſſe debet, quando non conſtat quòd malitia ſuppleat ætatem.

23. Dices: Ad contrahendum matrimonium ſufficit annus decimus quartus moraliter completus in viro, & duodecimus in fœmina: Ergo etiam ad contrahenda ſponſalia, quæ ſunt diſpoſitio ad matrimonium, ſufficiet ſeptennium moraliter completum.

Confirmatur: In favorem teſtamenti conceditur teſtatori, ut decimus quartus annus, qui ad teſtandum requiritur, ſit per ultimam diem tantùm inchoatus: Ergo id etiam concedendum eſt ſponſalibus, præſertim cùm hoc in eorum favorem cedat.

24. Reſpondeo conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam & paritatem; nam neque in matrimonio contrahendo, neque in teſtamento condendo ſubeſt idem periculum quod ſubeſt ſponſalibus, ne ſine pleno conſenſu fiant, ſi infra cõpletum ſeptennium contrahantur. Falſum verò eſt quod additur, nempe in favorem ſponſalium cedere, ut ultimâ die ſeptennij tantùm inchoatâ contrahantur; nam id favorabilius eſt ſponſalibus, quòd magis ad eorum libertatem conducit, ſcilicet ut contrahantur ultimâ die ſeptennij mathematicè expletâ, quia certius eſt de contrahentium libertate, & pleno judicio.

25. Dices rurſus: D. Thomas hîc art. 2. ad 7. ſic ait: *Dicendum quòd in ſponſalibus etiam ſimiliter ſi appropinquant contrahentes ad tempus ſeptennij, contractus ſponſalium habet robur, quia ſecundùm Philoſophum in 2. Phyſic. quod parùm deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur*: Ergo ex D. Thoma valori ſponſalium non obeſt, quòd deſint aliquot dies ad complendum ſeptennium, ſubindeque ad valorem ipſorum ſeptennium moraliter completum ſufficit.

26. Reſpondeo eo loco S. Doctorem loqui ſolùm de caſu, in quo conſtat ſufficientem uſum rationis prævenire tempus ſeptennij expleti, & malitiam ſupplere ætatem; nam poſt verba in objectione relata, ſtatim ſubjicit: *Hæc autem propinquitas à quibuſdam determinatur ad tempus ſex menſium; ſed melius eſt quod determinetur ſecundùm conditionem contrahentium, quia in quibuſdam magis acceleratur rationis uſus, quàm in alijs.*

27. Quæres tertiò, quis rationis uſus requiratur ad contrahenda ſponſalia?

Reſpondent Sanchez, Amicus & alij, ſufficere illum qui ſatis eſt ad peccandum mortaliter, idque probant, quia uſus rationis qui ſufficit ad obligandum ſe per votum ſimplex Religionis, poteſt etiã ſufficere ad obligandum ſe per ſponſalia; cùm hæc obligatio faciliùs auferri poſſit, quàm illa: uſus autem rationis (inquiunt) qui ſufficit ad mortale, ſufficit ad obligationẽ voti.

28. Oppoſitum tamen docet expreſsè D. Thomas hic art. 2. ad 2. & ratio ejus eſt, quia ad peccatum mortale ſufficit conſenſus in rem præſentem, ad ſponſalia autem requiritur conſenſus in futurum: major verò rationis diſcretio neceſſaria eſt ad providendum in futurum, quàm ad conſentiendum in actum præſentem. Undè ad fundamentum Recentiorum, negatur ſubſumptum, propter eandem rationem; votum enim, cùm ſit de futuro, majorem uſum rationis poſtulat eo, qui ſufficit ad peccandum mortaliter.

ARTICULUS III.

Reſolvuntur breviter aliqua difficultates de obligatione ex ſponſalibus provenìente.

Certum eſt, ſponſalia inducere obligationem ad matrimonium contrahendum, cùm omnis promiſſio valida & acceptata inducat promiſſionem faciendi id, quod promittitur. Unde Innocentius III. cap. 2. de ſponſalibus ſic ait: *Hi qui de matrimonio contrahendo purè & ſine omni conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducendi, ut præſtitam fidem obſervent.* 29.

Dices: l. 1 cap. de ſponſalibus ſic dicitur: *Alij deſponſata, renunciare conditioni, & nubere alij non prohibetur*: Ergo ſponſalia non inducunt obligationem ad matrimonium contrahendum. 30.

Reſpondet Sanchez lib. 1. diſp. 17. legem illam Cæſaream tolli tanquam injuſtam à Summis Pontificibus & jure Canonico abrogatam. Sed veriùs cum Gloſſa dicendum, eam communi ſententiæ non adverſari ſeu intelligi, deſponſatam non prohiberi, ſponſalibus ex conſenſu ſponſi renunciatis alteri nubere. Poſſunt enim contrahentes ex communi conſenſu inita ſponſalia ſibi mutuò relaxare, iiſque relaxatis validè ac licitè cum alijs contrahere.

Certum eſt etiam, obligationem illam ex ſponſalibus ortam, gravem eſſe, cùm ſit de re gravi & in materia juſtitiæ, utpotè inducta per contractum oneroſum, ſubindeque peccare mortaliter ſponſum vel ſponſam, ſi abſque juſta cauſa reſiliat, ut docet D. Thomas hîc art. 1. ad 2. his verbis: *Dicendum quòd ex tali promiſſione obligatur unus alteri ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non ſolvens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interveniat.* Ex quo etiam conſtat, poſſe ac debere cogi pœnitentem, negando illi abſolutionem, quamdiu vult reſilire ſine juſta cauſa, quia tamdiu eſt in ſtatu peccati mortalis, atquè adeò incapax abſolutionis. 31.

Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes Theologos & Juriſperitos. Sed dubitatur primò, an reſiliens injuſtè à ſponſalibus in foro externo per cenſuras, aliaſque pœnas à judice Eccleſiaſtico cogendus ſit ſervare fidem? Ratio dubitandi eſt primò, quia in cap. *Requiſivit* de ſponſalibus, mulierem, quæ etiam cum juramento nuptias promiſerat, monendam eſſe potiùs, quàm cogendam, Lucius Papa declarat, rationemque reddit, quia matrimonia debent eſſe libera, & coactiones difficiles ſolent exitus frequenter habere. Secundò, quia matrimonium coactum, & per violentiam contractum, non eſt verum matrimonium: Ergo ſponſi cogi non debent ad matrimonium. 32.

Nihilominùs dicendum eſt, regulariter & per ſe loquendo, cogi poſſe ac debere injuſtè reſilientem, per cenſuras, aliaſq; pœnas, ſive ſponſalia jurata fuerint, ſive non; per accidens tamen illum non eſſe cogendum, quando periculum eſt, ne ex tali coactione ſequantur gravia ſcandala, vel incommoda, putà mors uxoris, aut rixæ perpetuæ inter conjuges, vel divortia. 32.

Prima pars hujus reſolutionis, quæ eſt contra aliquos,

Parocho, vel alio Sacerdote, de ejus licentia poſt Concilium Tridentinum, non ſolùm eſt nullum, ſed nec vim habet ſponſalium: adeò ut ſic contrahentes ad denuò contrahendum compelli non poſſint. Poſterior verò paulò poſt ibidem expreſſa ſic habet: *Matrimonium contractum non ſervatâ formâ Concilij Tridentini (licet contrahentes certam inter ſe de contrahendo matrimonio fidem dederint, & poſteà coram teſtibus ſine Parocho de præſenti contraxerint, carnali etiam copulâ inter eos ſubſecutâ) non in ſponſalia de futuro reſolvitur, ita ut cogi poſſint contrahere ſervatâ formâ Concilij.* Ex quibus declarationibus ruit fundamentum contrariæ ſententiæ, aſſerentis Tridentinum ſuo decreto clandeſtinum matrimonium in ratione duntaxat matrimonij, non ratione ſponſalitij contractûs irritâſſe. Conſtat enim ex prædictis declarationibus Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, Tridentinum non ſolùm matrimonia clandeſtina, ſed etiam ſponſalia in ijs virtualiter incluſa irritâſſe.

13. Sed quæres, An poſt Tridentinum ſaltem matrimonium clandeſtinum inter puberes contractum habeat vim ſponſalium? Reſpondeo etiam negativè propter aliam declarationem eorundem Cardinalium in cap. 2. ſeſſ. 24. in qua loquens de matrimonio inter impuberes contracto, hæc habet: *Quòd ſi malitia ætatis defectum non ſupplevit, hujuſmodi matrimonium, ſi modò formâ ſervatâ Concilij contractum fuit, reſolvi in ſponſalia.* Ubi vides, ut tale matrimonium in ſponſalia validè reſolvi poſſit, ex quibus publicæ honeſtatis vinculum oriatur, ut neceſſariam conditionem à ſacra Congregatione requiri, ut ſit juxtà formam Tridentini contractum: Igitur formâ Tridentini non ſervatâ, in ſponſalia non reſolvitur.

14. Tertiò dubitatur, An ſponſalia conditionata per copulam clandeſtinam ſubſequentem tranſeant in abſoluta? certum eſt enim ea non tranſire in matrimonium ob legem Concilij Tridentini matrimonia clandeſtina irritantis.

Reſpondeo negativè: Sponſalia enim conditionata non tranſeunt in abſoluta, niſi conditione verificatâ, aut depoſitâ, ſi pendeat à ſola voluntate contrahentis: licèt autem ante Tridentinum jure antiquo conditio per ſubſequentem copulam cenſeretur deponi, eò quòd tunc copula illa erat licita, & conjugalis cenſebatur; nunc tamen cùm talis copula non admittatur ut conjugalis, nec poſſit niſi affectu fornicario exerceri, cùm invalida ſit ad matrimonium contrahendum, non poterit per eam cenſeri conditio deponi, ſubindeque ſponſalia ſub ea contracta adhuc manebunt conditionata.

15. Demùm circa id, quod diximus explicando ſponſalium definitionem, ad ſponſalia requiri mutuam utriuſq; promiſſionem & acceptationem, difficultas eſt, an poſſit unus validè promittere alteri matrimonium, illiq; obligari abſque eo quod iſte repromittat? Hoc enim negant Vazquez & Pontius, quia (inquiunt) matrimonium includit eſſentialiter mutuam utriuſq; traditionem & acceptionem de præſenti, neq; aliter fieri poteſt: Ergo promiſſio matrimonij futuri includit eſſentialiter mutuam utriuſq; promiſſionem & acceptationem, neque poteſt ab uno validè promitti, quin alter repromittat.

16. Dico tamen, quòd licèt promiſſione ſponſalitiâ non poſſit unus alteri promittere matrimonium, illiq; obligari abſq; eo quod iſte repromittat, benè tamen ſimplici promiſſione.

A Prima pars patet, quia natura ſponſalium reciprocam ex parte utriuſq; deſiderat promiſſionem, ut ſuprà oſtendimus, ſponſalium definitionem explicando. Secunda verò probatur ex eo, quòd nulla apparet repugnantia, cur non poſſit quis per modum ſimplicis promiſſionis alteri ſe gratis obligare ad contrahendum cum eo matrimonium, quando ille hoc requiret, & quòd iſte talem promiſſionem acceptet cum expreſſa voluntate non repromittendi, ſubindeq; ſine reciproca obligatione ex parte ſui: ſimilis enim conventio fit quotidiè in contractu cenſûs ex altera parte redimibilis, qui contractus eſt ſine dubio oneroſus, & ad comutationem pertinens: B in illo enim cenſuarius promittit pecuniam datam ad cenſum recipere, quotieſcunq; placebit cenſualiſtæ eam reddere; & hæc promiſſio ab illo acceptatur, alterumque obligat, abſque eo tamen quòd iſte repromittat eam reddere, & ad id obligetur; liberam enim retinet facultatem ſervandi in perpetuum, ſi velit, ſub onere ſolvendi cenſum. Non repugnat etiam Joannem promittere Petro vendere illi ſuum prædium, quotieſcunque ille volet emere juſto pretio, & Petrum hanc promiſſionem acceptare, abſque eo tamen quòd ipſe ad emendum ſe obliget; ſubindeque Joannem quidem ad vendendum agrum manere obligatum, ſi Petrus velit emere, C quamvis Petrus ad emendum non obligetur, Joanne volente ut emat. Idem cum proportione dicendum eſt in propoſito. Nec obſtat quod dicunt Adverſarij, nempè matrimonium, cùm ſit commutatio corporis pro corpore, eſſentialiter requirere mutuam ex utraque parte obligationem. Quamvis enim matrimonium non poſſit contrahi ſine mutua utriuſque traditione & acceptatione, non ſequitur quòd pariter promitti nequeat ſine utriuſque promiſſione & acceptatione mutua; ut conſtat exemplo promiſſionis & profeſſionis religioſæ, poteſt enim quis ex parte ſua per promiſſionem ſe obligare ad profeſſionem in religione emittendam, ipsâ religione non ſe obligante (ut patet in votis ſimplici- D bus, quæ poſt biennium novitiatûs à Novitijs Societatis emittuntur) tametſi per profeſſionem non poſſit profeſſus ſe religioni obligare, quin ſimiliter & reciprocè religio ſe obliget profeſſo, quia nimirum alia eſt natura profeſſionis, & promiſſionis ipſius profeſſionis. Cùm ergo pariter longè ſit diverſa ratio de contractu matrimonij, ac de ipſa promiſſione contrahendi matrimonium, poteſt unus alteri promittere matrimonium, illique obligari abſque eo quod alter repromittat, & ipſi viciſſim obligetur; licèt repugnet matrimonium contrahi abſq; mutua ex utraque parte obligatione. Undè ad argu- E mentum ſuprà adductum, quod eſt præcipuum fundamentum Vazquis, & Pontij, conceſſo Antecedente, neganda eſt Conſequentia.

ARTICULUS II.

Qui poſſint ſponſalia contrahere?

CUm ſponſalia ſint promiſſio futuri matrimonij, conſtat eos ad ſponſalia inhabiles eſſe, qui ad matrimonium contrahendum perpetuò inhabiles ſunt. Qui verò ſolùm ad tempus ad illud contrahendum ſunt inhabiles, ſponſalia contrahere poſſunt; quia poſſunt ſe obligare ad contrahendum matrimonium pro eo tempo- 17.

carione? Partem negantem tenet Covarruvias lib. 4. decreror. part. 1. cap. 1. quem ex Recentrioribus ſequuntur Pontius, & Mœrarius, probantque primò, quia ut hoc eſſet peccatum alterius ſpeciei à fornicatione, oporteret quòd ratione ſponſalium ſponſus haberet aliquod jus ad corpus ſponſæ, & è converſo: hoc autem verificari nequit, quandoquidem ſponſalia nihil aliud ſunt, quàm mutua promiſſio futurarum nuptiarum; ex promiſſione autem non acquiritur jus ad rem promiſſam.

43. Secundò, ſponſus & ſponſa non aliam contrahunt obligationem, quàm ineundi ſuo tempore matrimonij, quia non aliud ſibi promittunt: Sed non faciunt contra hanc obligationem, quando fornicantur: Ergo fornicandò non peccant contra juſtitiam, ſed ſolùm contrà caſtitatem & temperantiam.

Tertiò, Theologi docent ſponſalia ſe haberè ad matrimonium, ſicut votum ſimplex Religionis ad votum ſolemne: At ſi ille, qui vovit ingredi Religionem, ante ingreſſum Religionis labatur in peccatum carnis, non peccat peccato mortali diſtincto à ſimplici fornicatione: Ergò nec deſponſati, cùm antè matrimonij celebrationem cum alijs fornicantur.

44. Demum, Si tale peccatum ſpecie differret à fornicatione, ſeu peccato intemperantiæ, ad aliam luxuriæ ſpeciem pertineret: Sed hoc dici nequit, cum D. Thomas 2. 2. quæſt. 154. enumerans omnes luxuriæ ſpecies, nullam iſtius faciat mentionem: Ergo &c.

45. His tamen non obſtantibus, ſententia affirmans tale peccatum ſpecie à ſimplici fornicatione differre, communior eſt apud Theologos, licèt Sanchez lib. 1. diſp. 2. id ſolùm concedat quoad ſponſam, & eos qui cum ipſa fornicantur, non verò quoad ſponſum, & eas quæ fornicantur cum ipſo; quia (inquit) injuria, quæ per fornicationem ſponſi fit ſponſæ, prudentum arbitrio levis eſt, cùm ex illa ſponſa nullam incurrat infamiam.

Dico breviter, Copula carnalis ſponſæ & ſponſi cum alijs, non ſolùm eſt contra caſtitatem & temperantiam, ſed etiam contra juſtitiam in re gravi, ſubindeque transfert peccatum fornicationis in aliam luxuriæ ſpeciem.

46. Ratio primùm eſt, quia licet per ſponſalia ſponſus non habeat jus in re ad corpus ſponſæ, nec ſponſa ad corpus ſponſi, ſiquidem hoc jus non traditur niſi per matrimonium, benè tamen jus ad rem, quia promiſſio, quæ eſt in contractu ſponſaliorum obligans ex juſtitia, eſt promiſſio faciendi proprium corpus, ſponſi vel ſponſæ corpus, & non tradendi ipſum alteri: inde enim infertur, quod ſi alteri ipſum tradat, ſicut tradit per fornicationem, peccat peccato ſpeciali injuſtitiæ.

47. Præterea loquendo de fornicatione ſponſæ, per eam longè ſe viliorem reddit, ita ut nullus honeſtus eam poſtea vellet ducere in uxorem; in quo certè gravem injuriam ſponſo irrogat. Inſuper ſeſe periculo concipiendi exponit, & conſequenter ſponſum periculo alienam prolé tanquam propriam alendi &, hæredem habendi. Loquendo verò de fornicatione ſponſi, licèt non ſit tale periculum, neque indè ipſe reddatur notabiliter vilior, ſponſæ tamen valdè durum eſt, per ſe loquendo, videre ſponſum, etiamtunc cùm maximè deberet ab ipſo amari, implicitum amore alterius, & in periculo ſuſcipiendi ex ea liberos, qui poſtea communibus ſumptibus alendi erunt, quique ipſius oculos perpetuò offendent.

48. Ad primum verò ex motivis in contrarium, nego Minorem; ex obligatione enim contrahendi matrimonium, orta ex ſponſalibus, ſequitur jus juſtitiæ in ſponſo ad corpus ſponſæ, & è converſo: non quidem jus in re, ſed jus ad rem, ut in prima probatione declaravimus. Undè

49. Ad ſecundum dico, ſponſos dando jus ad rem in corpus ſuum, hoc ipſo ſe obligare ad nihil faciendum illicitè contra illud jus, quo alter juſtè offendatur, ſubindeque ad non tradendum corpus ſuum alteri, ſicut traditur per fornicationem.

50. Ad tertium reſpondeo quòd licèt votum ſimplex Religionis & ſponſalia in hoc conveniant, quòd ſicut votum ſimplex Religionis eſt promiſſio, votum verò ſolemne habet adjunctam traditionem; ſic ſponſalia habent rationem promiſſionis, matrimonium verò rationem traditionis; differunt tamen in eo, quòd per votum ſimplex Religionis, utpotè quòd fit ſoli Deo, Religio nullum jus juſtitiæ acquirit; at verò per mutuam promiſſionem, quæ fit in ſponſalibus, quilibet ſponſus acquirit jus juſtitiæ, quamvis imperfectum, ad corpus alterius.

51. Ad quartum reſpondent aliqui cum Paludano, peccatum a ſponſis fornicantibus commiſſum eſſe proprie adulterium, quia in l. *ſi uxor* §. 3. ff. ad legem Juliam de adulterijs, dicitur, *In ſponſa etiam hoc idem* peccatum *eſſe vindicandum; quia nec matrimonium qualecunque, nec ſpem matrimonij violari permittitur.*

52. Sed hæc reſponſio diſplicet, primò quia l. *inter*, §. 1. eodem titulo dicitur, *adulterium propriè in nuptam committi*: Sed ſponſa nondum eſt nupta: Ergo peccatum fornicationis cum ipſa commiſſum non eſt propriè adulterium.

Secundò, quia in cap. *Lex illa* 36. qu. 1. §. *Cùm ergo*, definitur adulterium, *violatio thori alieni*: At fornicatio cum ſponſo vel ſponſa non eſt thori alieni violatio, quia nondùm eundem thorum habent: Ergo non eſt propriè adulterium. Nec Paludani ſententiæ favet ſupra dicta lex, *ſi uxor*, quia talis lex potiùs utrumq; peccatum diſtinguit, adulterium ſcilicet, quo violatur matrimonium, & fornicationem ſponſæ, qua ſpes matrimonij violatur. Undè dicendum eſt, tale peccatum reductivè ſolùm pertinere ad ſpeciem adulterij, ſicut ſponſalia reducuntur ad matrimonium, ſuntque matrimonium inchoatum.

ARTICULUS IV.

Quibus de cauſis ſponſalia diſſolvi poſſint?

53. VAriæ ſolent aſſignari cauſæ, ob quas ſponſalia poſſint diſſolvi, aliquas in hoc articulo declarabimus, alias verò in ſequenti.

Inprimis ergo ſponſalia inter puberes contracta mutuo eorum conſenſu diſſolvi poſſunt, ut docet D. Thomas hîc art. 3 ad 5. & probat ex cap. *Præterea* t. de ſponſal. ubi Innocentius III. aſſirmat ſponſos, ſi ſe invicem admittere noluerint, reſilire poſſe à contractu. Nec obſtat quod addit, poſſe hoc in patientia tolerari, ne pejus eveniat, quaſi tantùm id permittat ut minus malum. Nam ut rectè ibidem S. Doctor obſervat, Pontifex adduxit exemplum eorum, qui interpoſitâ fide ſocietatem inierunt, ait enim: *Ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contra-*

hant, & poſteà adinvicem ſibi remittunt, &c. Sed iti poſſunt licitè & jure ſibi præſtitam fidem remittere: Ergo & ſponſi mutuo conſenſu licitè poſſunt a ſponſalibus reſilire.

54\. Ratio etiam id ſuadet: Omnis enim contractus ex natura ſua ſolubilis (cujuſmodi eſt contractus ſponſalium) poteſt per eaſdem cauſas diſſolvi, per quas poteſt validè fieri, ſi jus ſuperius non reſiſtat diſſolutioni, ut hic non reſiſtit, ſed potius expreſsè permittit capite citato: Sed contractus ſponſalium mutuo contrahentium conſenſu fit: Ergo etiam mutuo eorum conſenſu diſſolvi poteſt. Eſtque id verum, licet ſponſalia fuerint jurata, quia ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 89. art. 9. ad 2, quando juramentum annectitur promiſſioni homini factæ, pendet ab illa, ut acceſſorium à principali, quo ceſſante, ceſſat acceſſorium: igitur ceſſante promiſſione, voluntate ejus, cui facta eſt, juramentum amplius non obligat.

55\. Dixi autem, *ſponſalia inter puberes contracta*, quia impuberes, quamdiu tales ſunt, non poſſunt validè renunciare ſponſalibus, ut habetur cap. *De illis* de deſponſ. impub. ſed expectare debent uſque ad pubertatem, in qua poſſunt reclamare & ſponſalia dirimere, ut dicitur eodem cap. & ante hanc ætatem nullus eorum diſſenſus à jure admittitur. Quod meritò ſtatutum fuit, ut propter illius ætatis infirmitatem & inconſtantiam cum aliorum præjudicio ſponſalia ſemel contracta frequenter mutarentur; & ſimul hac lege provideretur, ut ſi quæ fortè impuberes ſponſalia contraxerint, quæ minus placerent aut expedirent, maturiori judicio, in nubili ætate adepto, corrigere poſſent. Si tamen impubes ſpōſalia juramento confirmaverit, pubertatem adeptus, tenetur ea adimplere, ut conſtat ex cap. *Ex litteris* 2. de ſponſal, ubi Alexander III. mandat, compellendum eſſe quendam juvenem, qui impuber ſub juramento cum puella impubere ſponſalia contraxerat, ad ea ſervanda; *quia periculoſum eſt* (inquit) *contra ſuum juramentum venire.* Juri Canonico concurrit civile l. *finale* ff. de liberali cauſa, ubi admittitur juramentum impuberis, & ad illud ſervandū cogitur puber factus.

56\. Secundo, matrimonium cum poſteriori ſponſalia dirimit cum priori contracta, ut definitur cap. *Sicut*, & cap *ſi inter* de ſponſal. & cap. 1. de ſponſa duorum. Quia nimirum quotieſcunque duo vincula concurrunt ſimul in eadem perſona, quorum nequit utrumque ſervari, fortius prævalet: Sed fortius eſt vinculum matrimonij, quam vinculum ſponſaliorum: Ergo conjugali obligatione ſuperveniente ſponſalitia ceſſat.

57\. Sed difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an quando alter deſponſatorum contrahit matrimonium cum alia, uxore mortuâ, teneatur priorem ſponſam ducere, ſi ipſa velit, & adhuc innupta ſit, ſubindeq; vinculum ſponſaliorum tunc non extinguatur, ſed tantùm ſuſpendatur? Reſpondeo affirmativè, quia ſi obligatio ſponſalium tunc penitùs extingueretur, vel id eſſet ex natura rei, ſive jure ipſo naturali, vel ex diſpoſitione juris poſitivi? Non primū, quia ſolo jure naturali ſpectato fortius vinculum & impedimentum ſuperveniens non extinguit priorem obligationem, ſed tantùm eam ſuſpendit. Nec etiam ſecundum, quia jura cit. dicunt talem debere in matrimonio contracto permanere, quādiu durat, eo durante, non teneri implere ſponſalia, quia matrimonium reſcindere nequit.

A Confirmatur: Qui vovit ingredi Religionem, poſteáque contrahit & conſummat Matrimonium, non propterea liberatur omninò ab obligatione voti, ſed tenetur, mortuâ uxore, religionem ingredi. Item ſi promiſi Petro agrum, quem poſtea tradidi Paulo, ſi Paulus eundem mihi teſtamento leget, teneor illum Petro titulo promiſſionis reſtituere; cum res promiſſa & acceptata ſemper clamet ad promiſſarium: Perſona igitur ſponſi, per ſponſalitium contractum promiſſa ſponſæ, & per Matrimonium cum alia initum alienata, iterum ſui juris facta, reſtituenda eſt priori ſponſæ, cui fuerat per ſponſalia promiſſa.

B Nec valet ſi dicas, quòd quando aliquis vovit religionem ſtrictiorem, & profitetur laxiorem, licet peccet profitendo laxiorem, tamen per ſolemne votum laxioris, extinguitur votum ſimplex ſtrictioris: Ergo ſimiliter, licèt qui uni deſponſatus, Matrimonium init cum altera, peccet, tamen per tale Matrimonium, obligatio orta ex ſponſalibus omninò extinguitur. Non valet, inquam, conceſſo enim Antecedente, Conſequentia & paritas neganda eſt. Non valet enim exemplum de voto ſtrictioris Religionis; tum quia de hoc eſt ſpecialis diſpoſitio juris cap. *Qui poſt votum*, de regulis juris in 6. ubi Bonifacius VIII. ad ſubveniendum hominum fragilitati, diſpenſat, ut votum ſimplex ſtrictioris Religionis commutetur in ſolemne laxioris. Tum etiam, quia per ſimplex votum religionis, nullum jus acquiritur Religioni, ſed Deo tantùm; & per conſequens ex parte ſtrictioris religionis, nullum jus læditur, ſi in laxiori fiat profeſſio: cùm verò deſponſatus uni, Matrimonium contrahit cum altera, læditur jus ſponſæ per ſponſalia acquiſitum, quod proinde petit reſarciri, cùm id poſſibile eſt. 58.

C Tertiò, ubi conſtitutio Tridentini de clandeſtino Matrimonio nondum eſt recepta, priora ſponſalia diſſolvuntur per poſteriora, copulâ ſubſecutâ, quia per ſubſequentem copulam poſteriora ſponſalia tranſeunt in præſumptum Matrimonium, vi cujus priora diſſolvuntur, non ſecùs ac per quodcumque Matrimonium in facie Eccleſiæ celebratum; ut conſtat ex cap. *Is qui fidem*, de ſponſal. præſumit enim jus eos maritali affectu ſe cognoviſſe, & conſenſiſſe in Matrimonium de præſenti, ſibique invicem ſufficienter id manifeſtaſſe. 59.

D Si autem quæras, an ubi receptum eſt Tridentinum, etiam poſteriora ſponſalia, ſubſecutâ copulâ, diſſolvant priora? Reſpondeo quòd ſi poſterior deſponſata, per copulam ſit damnum paſſa notabile, aut paſſura infamiam, niſi cum ea contrahatur Matrimonium, diſſolvuntur priora ſponſalia, non ratione poſteriorum, quæ nulla ſunt, nec ratione præſumpti Matrimonij, cùm talis copula fornicaria ſit, ſubindèque non poſſit præſumi facta affectu maritali, ſed ratione damni quod poſterior injuſtè pateretur; ad quod damnum reparandum vir magis obligatur, quàm ad implendam promiſſionem datam priori ſponſæ; præſertim cùm iſta, ut ſupponimus, non aliud patiatur damnum, quàm non exhibitionem rei promiſſæ. 60.

E Quartò, per fornicationem diſſolvuntur ſponſalia, ſive ſponſa fornicata fuerit, ſive ſponſus; Tum quia in ſponſalitia promiſſione, quantumvis jurata, ſemper ſubintelligitur hæc tacita conditio, niſi ſponſa aut ſponſus in legem 61.

Matri-

matrimonij peccaverit. Tùm etiam, quia ſi poteſt vir propter fornicationem uxoris juſtè illam à ſe dimittere ; à fortiori poterit ſponſus propter fornicationem ſponſæ illam ad ſe non admittere, ut ait Innocentius III. cap. *Quemadmodum*, de jurejurando. Eademq; ratio eſt de ſponſo fornicante , quia quantùm ad violationem ſponſalitiæ fidei, ſponſus & ſponſa ad paria judicantur, ut rectè ait Panormitanus in cap. cit. num. 4. Si verò tàm ſponſus, quàm ſponſa fornicaverit , non fit propterea inter ipſos delictorum compenſatio, ſicut inter conjuges adulterantes; ſed ſponſus fornicans ſponſam fornicantem dimittere poteſt, quià inter imparia delicta non cadit compenſatio: at ſponſus & ſponſa fornicando non ſunt in pari delicto, cùm in ordine ad matrimonium longè gravius crimen ſit ſponſæ, quàm ſponſi fornicatio, eò quòd major infamiæ nota ſit ſponſum fornicantem ſponſam uxorem ducere, quàm ſponſam fornicanti ſponſo nubere. Unde diverſa eſt ratio de fornicatione à ſponſis commiſſa , quàm de adulterio à conjugibus patrato; quia in adulterio ſpectatur fides conjugalis, quæ æque à viro, ac ab uxore frangitur , cùm æque uterque ad eam ſervandam per matrimonium ſe obligaverit: in fornicatione verò à ſponſis commiſſa non ſolùm ſpectatur fidei violatio per ſponſalia promiſſæ, ſed etiam infamia, quæ ex ea ſponſus reſultat: hæc verò longè major, ut diximus, ex fornicatione ſponſæ in ſponſum, quàm ex fornicatione ſponſi in ſponſam, derivatur.

Quod diximus de fornicatione corporea, eam nimirum eſſe cauſam efficientem ad dirimenda ſponſalia , dicendum eſt cum proportione de fornicatione ſpirituali, per hæreſim, vel apoſtaſiam ; ſufficientem enim cauſam ſponſalia diſſolvendi præbet ſponſus , vel ſponſa hæreſim amplectens; tùm propter periculum perverſionis ſponſi Catholici; tùm propter periculum ne futura proles patris & matris hæreſi inficiatur.

62. Quintò , Sponſus ſufficientem habet cauſam ſponſalia diſſolvendi ex eo tantùm, quòd ſponſa fuerit per vim abſque ipſius culpa ab alio rapta; cùm hîc non tantùm attendatur ad culpam, ſed etiam ad infamiam, quæ in eo caſu in ſponſi perſonam redundat ; magnum enim dedecus ſponſi eſt, habere uxorem ab alio, etiam ſine ipſius culpa, cognitam.

63. Sextò , diſſolvuntur ſponſalia per diſceſſum unius è ſponſis ſine conſenſu alterius in regionem remotam, cum mutatione domicilij. Tunc enim licitum eſt parti relictæ contrahere cum alio , ut dicitur cap. 5. de ſponſal. ubi Alexander III. ea de re conſultus ab Archiepiſcopo Panormitano, ſic illi reſpondet: *De illis, qui præſtito juramento promittũt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſteà eis incognitis dimittunt terram, ſe ad alias partes transferentes, hoc tibi volumus innoteſcere , quòd liberum erit mulieribus ipſis , ſi non eſt ampliùs in facto proceſſum* (hoc eſt ſi non ſit vel de præſenti matrimonium contractum, vel carnalis copula ſubſecuta) *ad alia vota ſe transferre.*

64. Ratio etiam ſuffragatur: nam hoc ipſo quòd ſponſus in longinquas partes domicilium transfert, ex parte ſua cenſetur à ſponſalibus reſilire , ac proinde ſufficientem cauſam alteri præbet, ut poſſit alij nubere, ſeu ut loquitur Pontifex, ad alia vota ſe transferre.

65. Dices: L. 2. cap. de ſponſal. dicitur, quòd ſi ſponſus abſit à ſponſa, ſed in eadem provincia,

A tenebitur ſponſa biennio expectare, quo elapſo alij nubere poterit. Si verò abſit in diverſa provincia, tenebitur expectare triennio l. 2. de repudijs. Quæ lex etſi non loquatur expreſsè de abſentia in diverſa provincia, de ea tamen intelligunt communiter juris Interpretes , idque docet utraque Gloſſa. Si autem cauſa abſentiæ ſit neceſſaria , expectandum eſt ultrà quadriennium, & ampliùs, ait lex penultima ff. de ſponſal. ubi Cajus Juriſconſultus ſic loquitur : *Sæpè juſtæ ac neceſſariæ cauſæ non ſolùm annum , vel biennium, ſed etiam triennium, & quadriennium, & ulteriùs trahere ſponſalia poſſunt , veluti valetudo ſponſi,*
B *ſponſæve, vel mortes parentum, aut capitalia crimina, aut longiores peregrinationes , quæ ex neceſſitate fiunt* : Ergo falſum eſt diſſolvi ſponſalia propter abſentiam ſponſi in partes remotas.

Reſpondet Pontius lib. 12. cap. 15. jus Civile non opponi juri Canonico, quia jus Canonicum loquitur de eo , qui ſe cum domicilio aliò tranſtulit, jus verò civile de eo, qui ex cauſa neceſſaria aliò migravit. 66.

Sed contrà : Citatâ lege 2. de repudijs ſic dicitur : *Liberum eſt filiæ tuæ , ſi ſponſum ſuum poſt tres peregrinationis annos expectandum ſibi ultrà non putet , omiſſâ ſpe hujuſmodi conjunctionis, matrimonium facere , ne opportunum nubendi tempus amittat.* Ubi nullâ mentione factâ de cauſa neceſ-
C ſaria abſentiæ ſponſi, decernit ſponſam non obligari ultrà triennium illum expectare: Ergo etiam in cauſa non neceſſaria jus Civile requirit, ut ſponſa triennium expectet, antequam ad alia vota tranſire poſſit; cùm tamen jus Canonicum nullum petat determinatum tempus , ſed permittat ſponſæ ad alia vota tranſire , mox ut illi conſtiterit de diſceſſu ſponſi in partes longinquas ſine ſpe proximi reditûs. In cujus confirmationem ſupplementum Gabrielis qu. 2. ar. 2. caſu 3. refert hunc caſum : Dùm quidam reus ſuſpendendus eſſet , virgo quædam, ut illum à præſenti morte liberaret , ſibi in ſponſum dari petijt, cum quo contractis de futuro ſponſalibus
D auffugit; nec diligenter quæſitus, ampliùs inveniri potuit. Sponſa ad judicem Eccleſiaſticum accurrit, facultatem petens, ut cum alio contrahere poſſit. Cujus voto indultum eſt non expectatô bienniô, lege civili præſcriptô. Undè

Meliùs reſpondetur cum Navarro , Panormitano, Covarruvia, Soto, Sanche, & alijs, juris Canonici diſpoſitionem in hac materia diverſam eſſe à diſpoſitione juris civilis, juſque Civile per Canonicum corrigi; & in cauſis matrimonij magis ſtandum eſſe diſpoſitioni juris Canonici, quàm Civilis; cùm enim matrimonium in lege Evangelica habeat rationem Sacramenti, deciſio controverſiarum ad illud ſpectantium
E magis pertinet ad judices Eccleſiaſticos , quàm ſæculares. Undè in Tridentino ſeſſ. 24. can. 12. controverſiæ matrimonij committuntur judicibus Eccleſiaſticis, qui ſupponuntur Canonum peritiam habere. 67.

Si autem quæras, cur hac in parte diſcordet utrumque jus , & cur jus Canonicum ſtatim ſponſæ facultatem faciat cum alio contrahendi, quando non eſt ſpes de proximo reditu ſponſi; jus verò Civile jubeat ſponſam biennio reditum ſponſi expectare , ſi ſit in eadem provincia, & triennio , ſi in diverſa provincia commoretur? Reſpondeo cum Panormitano & alijs, jus Canonicum per hoc intendere , vitare periculum fornicationis, quod incurrere poſſet ſponſa, 68.

ſa, ſi diutiùs deberet expectare: jus verò Civile in ſponſalibus, uti & in reliquis contractibus, publicam duntaxat utilitatem attendere, nec bonum aut damnum ſpirituale ipſius ſponſæ reſpicere, ſicut jus Canonicum.

69. Septimò diſſolvuntur ſponſalia per lapſum temporis matrimonio contrahendo præfixi, tunc enim pars, cui fides ſarvata non fuit, libera manet, ut colligitur ex cap. *Sicut ex litteris* de ſponſalibus, ubi Innocentius III. loquens de viro, qui poſt ſponſalia cum una, diu poſt contraxerat matrimonium cum altera, jubet eum convenienti pœnitentia mulctari, *quia primam fidem irritam fecit. Niſi forſan in juramento ſuo ſponſalibus appoſito, certum terminum, intra quem dictam N. duceret, in uxorem præfixit, nec per eum ſtetit, quin ad ſtatutum terminum, matrimonium conſummaverit.* Quibus verbis declarat Pontifex, hunc liberum eſſe à ſponſalibus, modò per eum non ſteterit, quin præfixo termino matrimonium celebratum fuerit.

70. Ut autem hæc deciſio Pontificis meliùs percipiatur, & concilietur jus Canonicum cum Civili, & cum lege *Celſus* ff. de receptis arb. ubi Juriſconſultus decidit, non eo ipſo quòd præfixo termino debitum quis non ſolvit, etiam ſi per ipſum non ſteterit, liberari ab obligatione ſolvendi. Diligenter obſervandum eſt, duobus modis poſſe ſponſos terminum contrahendi matrimonium ſibi præfigere. Primò ad ſollicitandam obligationem ſponſalitij contractûs antea jam concluſi; & tunc temporis lapſu non ſolvitur obligatio celebrandi matrimonium. Secundò ad inſtar conditionis, qua non ſubſecuta, diſſolvatur prior contractus, & finiatur obligatio, ita ut ultra non remaneat, ſicut fieri ſolet in votis, aut præceptis deſignantibus onus aliquod diei, & tunc per lapſum temporis ſolvitur obligatio orta ex ſponſalibus. Declarat igitur Pontifex, quòd ſi hoc ſecundo modo fuit terminus à ſponſis præfixus, non eſſe viro, qui poſt datam fidem priori, cum alia contraxit, pœnitentiam imponendam ſubindeque diſſolvi ſponſalia per lapſum temporis, hoc ſecondo modo præfixi. Lex verò *Celſus* ſolùm intendit, quòd quando terminus ſolvendi debitum fuit præfixum ad ſollicitandum obligationis implementum, eo elapſo, obligatio ſolvendi non extinguitur: *Nam in hoc* (inquit §. 2.) *ſunt duo præcepta; unum pecuniam dari, aliud intra Kalendas dari.*

71. Advertendum eſt etiam cum Baſilio Pontio lib. 12. cap 16. num. 4. communiter præſumendum eſſe, talem fuiſſe ſponſorum, certum terminum ſponſalibus præfigentium, intentionem, ut voluerint elapſo tempore finiri obligationem: quia nolunt contrahentes diutiùs obligari & expectare, cùm ex longa mora ſæpè immineat periculum amittendi occaſionem meliùs nubendi, vel incidendi in fornicationem. Undè Gloſſa in citatum caput *Sicut*, ſic ait: *Quia matrimonium non capit tantam dilationem propter periculum fornicationis, ideò ubi terminus apponitur, ultrà terminum ad contrahendum non tenetur.*

72. Octavò diſſolvuntur ſponſalia per ſuperveniens impedimentum dirimens, propter quod ſcilicet ſponſi nequeunt validè contrahere matrimonium, ut ſi alter ſponſorum copulam habeat cum conſanguineis alterius in primo, aut ſecundo gradu, ex quo oritur impedimentum affinitatis irritans matrimonium; vel ſi ſponſus contrahat cum ſponſa cognationem ſpiritualem, filium ejus de ſacro fonte, vel de chriſmate ſuſcipiendo; impedimentum enim matrimonium dirimens à fortiori dirimit ſponſalia, quæ ſunt ad matrimonium diſpoſitio.

Notat verò Baſilius Pontius lib. 12. cap. 17. poſt Hoſtienſem, Rebellum, Toletum, & alios, non ſolum impedimentum dirimens, certum, ſed etiam publicâ famâ vulgatum, ſponſalia diſſolvere; magnum quippe cauſaretur in populo ſcandalum, ſi inter tales contraheretur matrimonium.

Si autem quæras, an qui contraxit tale Impedimentum, teneatur petere diſpenſationem? 73.
Reſpondeo teneri, quando impedimentum ſuâ culpâ contraxit, quia ſi ſuâ culpâ factus eſt impotens in præjudicium alterius, tenetur impotentiam à ſe tollere, ut alteri injuſtè læſo ſatisfaciat; ſecùs verò, quando impedimentum ejus culpâ contractum non eſt, ut ſi ſponſus ſponſæ filium in extrema neceſſitate baptizet.

Dixi autem notanter, *impedimentum dirimens*, ſuperveniens ſponſalibus, ea diſſolvere, quia impedimenta ſolùm prohibentia matrimonium non irritant ſponſalia, excepto voto ſimplici caſtitatis, de quo dicemus articulo ſequenti.

Nonò, Omnis cauſa rationabilis ſubſequens ſponſalia, quæ ſi præceſſiſſet, impediviſſet communiter & meritò perſonas prudentes & boni ſenſûs, ne contraherent, diſſolvit contracta, ut patet ex cap. *Quemadmodum* de jurejurando, ubi cauſæ jurata ſponſalia diſſolvendi recenſentur lepra, paralyſis, oculorum aut naſi amiſſio, idem dicendum de phtiſi, aut perſimili morbo, reddente notabiliter inidoneum ad debitum conjugale ſolvendum. Addunt aliqui oris maleolentiam, quando medicorum arte tolli non poteſt. Notabilis etiam morum aſperitas, vel ſævitia alterius, ſi poſt contracta ſponſalia cognita fuerit, eſt cauſa ſufficiens ad ea dirimenda. Item notabilis mutatio in divitijs, vel notabilis famæ ac æſtimationis jactura, & graves inimicitiæ inter ſponſorum parentes, quæ ex matrimonio futuræ timentur, juſtam & ſufficientem cauſam præbent ſponſalia diſſolvendi. Demùm, quæ ſufficiunt ad divortium inter conjuges obtinendum, à fortiori ſufficiunt ad dirimenda ſponſalia. 74.

Decimò, Omnis cauſa, quæ ſuperveniens ſponſalibus, ſufficiens eſt ad ea dirimenda, etiā præcedens, probabiliter ignorata, erit ſufficiens, ubi cognita fuerit, ad ea diſſolvenda, habet enim de ſe quod ſit cauſa ſufficiens ad ea dirimenda, ſolùmque requiritur cognitio, ut conditio applicans objectum. Dixi, *probabiliter ignorata*, quia ſi facilè potuit à contrahente ſciri, eam non cognoſcendo, cenſetur juri ſuo ceſſiſſe, ſubindeque non poterit poſteà eam allegare ut ſufficientem ad ſponſalia diſſolvenda. 75.

ARTICULUS V.

An per ſolùm ingreſſum in Religionem, & per ſimplex votum caſtitatis, ſponſalia diſſolvantur?

Certum eſt, ſponſalia diſſolvi per profeſſionem in Religione approbata; obligatio enim ſponſalium non eſt tanta, quanta eſt obligatio matrimonij jurati, quamvis nondum conſum- 76.

Digitized by Google

ſummati, & tamen matrimonium ratum, inconſummatum, diſſolvitur per profeſſionem in Religione, ut dicitur cap. *Ex publico*, de converſione conjugatorum. Solùm ergo eſt difficultas & controverſia inter Theologos, an ſponſalia diſſolvantur per ſolùm ingreſſum Religionis, ante profeſſionem, vel eâ non ſecutâ, & per votum ſimplex caſtitatis?

77 Prima ſententia ſimpliciter affirmat, hoc ipſo diſſolvi, ita ut pars utraque libera maneat ab obligatione ineundi inter ſe matrimonium. Ita Sylveſter, Navarrus, Toletus, Sanchez, & alij. Secunda ei omnino contraria ſimpliciter negat diſſolvi ſponſalia, niſi per ipſam profeſſionem. Hanc tenent Ricardus, Durandus, Paludanus, Convarruvias, & plures alij. Tertia, quæ media eſt, aſſerit per ſolum ingreſſum Religionis ſolvi ſponſalia ex parte ejus tantùm qui in ſæculo remanet, non verò ex parte ejus qui Religionem ingreditur. Ita Petrus Ledeſma qu. 43. de matrimonio art. 3. dub. 2 Henriquez, Çoninck, Pontius, Amicus, Martinonus, & alij.

78 Quantùm verò ad votum ſimplex caſtitatis, opinio negans per ipſum ſponſalia diſſolvi, eſt Panormitani, Sylveſtri, Navarri, Paludani, Valentiæ, Beccani, Sanchez, Coninck, & aliorum. Affirmativa verò eſt D. Thomæ hîc qu. 53. ar. 1. ad 1. quem ſequuntur Cajetanus in ſumma verbo *Perjur. promiſſ.* Sotus in 4. diſt. 27. qu. 2. art. 5. Suarez tomo 2. de Relig. lib. 2. de voto cap. 4. Azorius tomo 1. moral. inſtit. lib. 11. cap. 21. qu. 10. Sylvius in additionibus ad 3. part. qu. 43. art. 3. Petrus de Ledeſma, Pontius, Amicus, & plures alij.

§. I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

Dico primò, per ingreſſum Religionis ſponſalia ſolvuntur ex parte ejus qui in ſæculo remanet, non verò ex parte ejus qui Religionem ingreditur.

79 Prima pars videtur certa, tum quia eo ipſo quod ſponſus vel ſponſa Religionem ingreditur, ſponſalibus renuntiat: Ergo eo ipſo manet alter ab obligatione liber. Tum etiam, quia notabilis mutatio in perſona ſponſi, vel ſponſæ, ſufficit ad ſolvenda ſponſalia, ut conſtat ex dictis articulo præcedenti: Sed in perſona ingredientis Religionem fit notabilis mutatio, vulgo enim cenſetur magnum dedecus, inire matrimonium cum eo qui fuit Monachus, aut cum ea quæ fuit Monialis: Ergo quando unus è ſponſis Religionem ingreditur, alter qui manet in ſæculo, hoc ipſo liber eſt, propter notabilem mutationem ſtatûs partis alterius.

80 Secunda verò pars, licèt non ſit ita certa, eſt tamen valde probabilis, videturque eſſe D. Thomæ hic ar. 3. ad 1. ubi reddens rationem, cur per Religionis ingreſſum ſponſalia dirimantur ait, *quia eſt mors ſpiritualis*, ſcilicet ratione profeſſionis per quam Religioſus ſeculari vitæ moritur: Ergo cenſet, ingreſſum Religionis, quem non ſequitur profeſſio, non dirimere ſponſalia, ex parte ejus qui Religionem ingreditur.

81 Ratio etiam id ſuadet: Cùm enim ſponſalia ex juſtitia contrahentes obligent, niſi ſit expreſſum jus, vel ratio manifeſta, quæ eos à tali obligatione liberet, aſſerendum non eſt, ipſos ab ea liberari, naturali juſtitiæ debito prævalente: Sed

A nullum jus aut ratio manifeſta aſſignari poteſt ex parte ingredientis Religionem, ſed ſolùm ex parte remanentis in ſæculo, nimirum notabilis ſtatûs & perſonæ mutatio in altero facta: Ergo per ingreſſum Religionis non ſolvuntur ſponſalia ex parte ejus qui Religionem ingreditur, ſed ſolùm ex parte illius qui in ſæculo remanet. Major patet, Minor probatur. Nam caput 2. de converſione conjugatorum, quod ſolùm citatur ab Adverſariis, loquitur de profeſſione & de matrimonio rato; ex quo non valet conſequentia ad ſponſalia reſpectu probationis; quia in hujuſmodi rebus pendentibus à diſpoſitione juris poſitivi, non licet ab uno ad aliud argumentari,

B niſi evidenter appareat talem eſſe mentem legiſlatoris; vel unum in alio includatur tanquam aliquid minus, ſicut obligatio ſponſalium includitur in obligatione matrimonij tanquam aliquid minus; unde meritò cenſetur diſſolvi per profeſſionem, per quam diſſolvitur ipſum matrimonium ratum & nondum conſummatum: Quod verò nulla poſſit aſſignari ratio manifeſta, quæ ſuadeat ſponſalia dirimi per ſolum ingreſſum Religionis, conſtabit ex ſolutione objectionum.

Dico ſecundò, votum ſimplex caſtitatis ſponſalia dirimit ex parte utriuſque contrahentis. Ita D. Thomas hic qu. 53. art. 1. ad 1. ubi expreſsè 82

C dicit, loquens de voto continentiæ ſimplici, quod propter ipſum ſunt ſponſalia dirimenda.

Ratio etiam ſuffragatur: In primis enim, quòd per votum caſtitatis unius, diſſolvantur ſponſalia ex parte alterius, manifeſtum eſt: Tum quia vovens eo ipſo renuntiat ſponſalibus, quæ cum caſtitatis voto licitè adimpleri non poſſunt: Tum etiam, quia tale votum novum affert gravamen alteri tantùm ſubeundum (quod adverſatur naturæ matrimonij, in quo onera quoad debitum cojugale ſunt paria) nam qui vovit, non poteſt petere, ſed tantùm reddere: At ſæpe oneroſum eſt, præſertim fœminis naturâ verecundis, ſemper petere: Ergo &c.

Quod verò etiam ex parte voventis diſſol- 83

D vantur ſponſalia, probatur ratione quam aſſignat D. Thomas loco citato: Quando concurrunt duo vincula incompatibilia, fortius debet prævalere: Sed vinculum voti etiam ſimplicis caſtitatis, eſt incompatibile cum ſponſalibus, ut conſtat, quandoquidem evidens eſt, quod non poſſunt ambo ſervari: & eſt fortius, quia obligat Deo, ſponſalia verò homini tantùm: Ergo prævalet ſponſalibus, ipſiſque superveniens, ea diſſolvit.

Confirmatur: Cùm contrahentes per ſponſalia non intendant ſibi præjudicium afferre, nec ſe reddere impotentes ad eligendum ſtatum perfectiorem, in ipſo ſponſalitio contractu, ex 84

E parte utriuſque contrahentis, tacitè ſubintelligitur hæc conditio, *niſi perfectiorem ſtatum elegero*: Sed ſtatus caſtitatis ſive continentiæ ſuperat in perfectione ſtatum conjugalem: Ergo in contractu ſponſalitio ſemper ſubintelligitur iſta conditio, *niſi eligam ſtatum continentiæ ſeu caſtitatis*, ſubindeque per votum ſimplex caſtitatis ſponſalia ex parte utriuſque partis diſſolvuntur. Quod non ſolùm intelligitur de ſponſalibus ſimplicibus, ſed etiam de juratis, cùm juramentum ſequatur naturam & conditionem actus, cui opponitur, & conſequenter conditio incluſa tacitè in actu, includatur etiam in juramento.

§. II.

Solvuntur objectiones.

85 OBjicies primò contra primam concluſionem: Sicut ſe habent ſponſalia ad matrimonium, ita probatio ſeu novitiatus ad profeſſionem; eſt enim via ad profeſſionem, ſicut ſponſalia ſunt via ad matrimonium: Ergo ſicut per profeſſionem diſſolvitur matrimonium ratum, ita per ingreſſum Religionis, & probationem, ſeu novitiatum, ſponſalia debent diſſolvi.

86 Confirmatur: Minùs requiritur ad diſſolvenda ſponſalia, quàm ad derimendum matrimonium ratum: Ergo ſi ad iſtud derimendum ſufficiat profeſſio, ad ea diſſolvenda, probatio ſeu ingreſſus in Religionem ſufficiet.

Confirmatur ampliùs: Id cedit in favorem ſtatûs religioſi, ut non tantùm profeſſio, ſed ipſe ingreſſus ſponſalia dirimat: Ergo ita ſentiendum eſt, & hæc ſententia præferenda alteri, ſtatui religioſo minùs favorabili.

87 Ad objectionem reſpondeo, dato Antecedente, negando Conſequentiam, non valet enim argumentum à ſimilitudine in his quæ à jure poſitivo pendent: cùm igitur hæc pendeant à jure poſitivo, ac de ingreſſu Religionis reſpectu ſponſalium, nihil in jure habeamus, benè autem de profeſſione reſpectu matrimonij rati & non conſummati, ab uno ad alterum non licet arguere.

88 Ad primam confirmationem, nego etiam conſequentiam, eſto enim minùs obligent ſponſalia, quàm matrimonium ratum, nondum conſummatum, ſubindeque minor ſufficiat cauſa ad illa diſſolvenda, quàm ad iſtud dirimendum; quòd tamen ingreſſus in Religionem ſit cauſa ſufficiens, ex jure nobis non conſtat; unde id non eſt temerè aſſerendum, licèt in favorem ſtatûs Religioſi cedere videatur; alioquin etiam dicendum eſſet, per ſolùm Religionis ingreſſum omnia vota priùs facta, omniaque debita in ſæculo contracta, penitùs extingui, quod nemo hactenus dixit. Sicut ergo vota ſimplicia de rebus aliis, ante ingreſſum Religionis facta, ſuſpenduntur quidem per ingreſſum Religionis, ſed reviviſcunt per egreſſũ, ita & obligatio orta ex ſponſalibus, ſuſpenditur quidem tempore probationis ſeu novitiatûs; unde eo tempore non poteſt ſponſus Religionem ingreſſus, à ſponſa in ſæculo remanente revocari; habet enim jus per novitiatum Religionem experiendi; ſi tamen è Religione egrediatur, & ad ſæculum redeat, reviviſcit talis obligatio, & ad ſponſam redire tenetur, & cum ea matrimonium contrahere, ſi ipſa id exigat. Et certè æquum videtur, quod non gaudeat privilegiis Religionis, qui in ea non permanet, redeatque ad ſæculum, cum ſuis oneribus. Per qood patet ad ſecundam confirmationem.

89 Objicies ſecundò: Major eſt obligatio voti ſimplicis Religionis, quàm ſponſalium, cùm iſta per illam dirimatur: Atqui prior obligatio diſſolvitur per ingreſſum in Religionem bonâ fide, id eſt ex animo permanendi, quamvis ingreſſus poſtea reſiliat, expertus ſtatum illum ſibi non convenire: Ergo etiam per ingreſſum Religionis obligatio ex ſponſalibus orta diſſolvitur penitùs, nec redit per egreſſum ex illa.

90 Reſpondeo quod licet obligatio voti ſimplicis Religionis, major ſit quàm obligatio orta ex ſponſalibus, tamen per ingreſſum in Religionem A illa diſſolvitur, non iſta; quia nimirum ingreſſus in Religionem, non eſt impletio obligationis ſponſalium, benè tamen voti ſimplicis Religionis; neque enim ille qui tale votum emittit, plus vovet, quàm ingredi Religionem, & experiri bonâ fide, utrum id ſibi melius ſit, magiſque expediens; undè ſicut votum dandi centum nummos in eleemoſynam, ceſſat, poſtquam illi in pauperes impenſi fuerunt; ita & votum ſimplex Religionis, poſtquam qui illud emiſit, bonâ fide Religionem ingreſſus eſt, licèt in ea non perſeveret.

Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: In capite *Veniens* 5. qui clerici vel voven- B tes, mulieri, quæ ut diſſolveret contracta ſponſalia, caſtitatem voverat, dicitur injungenda pœnitentia, ob mentitam fidem, eique permittitur inire matrimonium: Ergo per votum ſimplex caſtitatis non diſſolvuntur ſponſalia, ex parte voventis. 91

Reſpondeo idcircò dici à Pontifice injungendam eſſe huic mulieri pœnitentiam, quia votum illud non ſincero animo, ſed fraudulenter emiſerat, ut nimitum non cogeretur ſponſo cui fidem præſtiterat copulari. Illi verò permittitur cum eo inire matrimonium, tali voto non obſtante, qoia non ſtatuerat ſervare continentiam, ſed alteri nubere volebat; unde ait Pontifex, *Tutius eſſe ut præfata mulier poſt fidem datam, & vo-* C *tum ſimpliciter oblatum, matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat.* 92

Objicies quartò: Deus non acceptat promiſſionem rei alteri priùs debitæ, & in ejus præjudicium: Sed votum caſtitatis emiſſum ab eo qui ſponſalia contraxit, eſt promiſſio rei alteri debitæ, nimirum integritatis corporis, cujus uſum promiſit ſponſæ: Ergo irritum eſt ejuſmodi votum, & conſequenter non ſolvit ſponſalia ex parte voventis. 93

Confirmatur: Ideò ſecunda ſponſalia, etiam jurata, non dirimunt priora, quia ſponſa prima habet jam jus acquiſitum ad corpus ſponſi: Sed D in noſtro caſu habet ſponſa jus acquiſitum in corpus ſponſi, antequam ipſe voveat caſtitatem: Ergo tale votum ejus, non dirimit ſponſalia ex parte illius. 94

Ad objectionem reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Deus non acceptat promiſſionem rei alteri debitæ abſolutè, concedo. Rei alteri debitæ tantùm ſub conditione quæ non adimpletur, nego. Similiter diſtinguo Minorem: Votum caſtitatis emiſſum ab eo qui ſponſalia contraxit, eſt promiſſio rei alteri debitæ ſub conditione quæ non adimpletur, concedo. Rei alteri debitæ abſolutè, nego. Non enim ſponſus ex contractu ſponſaliorum obligatur abſolutè ad tradendum E uſum ſui corporis ſponſæ, ſed tantùm ſub conditione implicita, quòd ſcilicet nolit tranſire ad ſtatum matrimonio meliorem, qualis eſt ſtatus caſtitatis, ut paragrapho præcedenti declaravimus. Unde 95

Ad confirmationem, negatur conſequentia & paritas: Diſparitas eſt quòd ſtatus ſecundi ſponſalitij non ſit perfectior ſtatu matrimonij; at verò ſtatus caſtitatis excedat illum in perfectione. 96

Quæſtione 44. Supplementi explicat D. Thomas definitionem matrimonij, & hujus nominis etymologiam, & quærit an matrimonium ſit in genere conjunctionis. Sed de his plura diximus diſp. 1. unde quæſtionem hanc prætermittimus.

ARTI-

Digitized by Google

DISPVTATIO IV.

De conſenſu Matrimonii.

Ad quæſt. 45. Supplementi, & tres ſequentes.

CONſideratâ causâ ad matrimonium diſponente, & ad illud prærequiſitâ, nempe contractu ſponſalitio, conſequens eſt ut de cauſa efficiente illius, nimirum conſenſu, cum S. Doctore diſſeramus, ejuſque neceſſitatem & qualitates, articulis ſequentibus breviter declaremus.

ARTICULUS PRIMUS.

An ita ad matrimonium neceſſarius ſit proprius conjugum conſenſus, ut nullâ authoritate humanâ vel divinâ ſine illo fieri abſolute nequeat?

§. I.

Quibuſdam præmiſſis referuntur ſententiæ.

1 NOtandum primò, ſeu potiùs recolendum ex articulo primo primæ diſputationis, matrimonium poſſe ſumi dupliciter; nempe cauſaliter, pro ipſo contractu quo conjuges ſibi mutuò tradunt dominium proprij corporis, in ordine ad copulam; & formaliter, pro ipſa conjunctione & vinculo quod ſequitur ex tali contractu, in quo vinculo loco citato diximus eſſentiam matrimonij conſiſtere.

2 Notandum ſecundò, ſeu potiùs ſupponendum ut certum & indubitatum apud omnes, quod ſi matrimonium ſumatur primo modo, non poteſt ullo modo fieri ſine conſenſu partium, cùm contractus matrimonij, utriuſque conjugis conſenſum includat formaliter, & cauſa formalis nullo modo poſſit ab extrinſeca cauſa ſuppleri.

3 Tertiò ſupponendum eſt, conſenſum contrahentium eſſe ita neceſſarium ad matrimonium formaliter ſumptum, ut dicit conjunctionem & vinculum, quod de lege Dei ordinaria ſine illo eſſe non poſſit. Primò, quia effectus particularis non fit ſecundùm legem Dei ordinariam, niſi concurrente causâ ſecundâ proximâ, ad eum ſecundùm eandem legem ordinata, ut patet inductione: conſenſus autem viri & fœminæ eſt cauſa proxima vinculi & obligationis matrimonij, per ſe ad illum ordinata, ſecundùm legem Dei ordinariam. Secundò, quia matrimonium ita contrahi debet, ſaltem ſecundùm legem Dei ordinariam, ut mutua charitas & benevolentia conjugum poſſit conſiſtere, & conſervari: Hoc autem, ordinariè ſaltem fieri nequit, abſque mutuo conjugum conſenſu: Ergo ille, ſaltem de lege ordinaria, neceſſariò ad matrimonium requiritur. Unde Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum, & refertur can. *Sufficiat* 27. quæſt. 2. ait quod *ſi ſolus in nuptiis conſenſus defuerit, cætera omnia fruſtrantur.* Et Innocentius III. cap. *Tua nos* de ſponſal. in fine affirmat matrimonium cum errore circa ſubſtantiam perſonæ contractum, fuiſſe invalidum quia defuit conſenſus, *ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.* Item Florentinum in Decreto Eugenij dicit cauſam efficientem matrimonij (ſumpti pro vinculo) eſſe mutuum conſenſum conjugum, regulariter per verba de præſenti expreſſum.

Nec ſolùm requirit, de lege Dei ordinaria, conſenſum, matrimonium quâ contractus eſt, aut conjunctio & vinculum ex illo reſultans, ſed etiam quâ Sacramentum eſt. Primò quia hoc Sacramentum in contractu fundatur, unde ipſe conſenſus, qui neceſſarius eſt ad contractum, etiam neceſſarius eſt ad Sacramentum. Secundò, quia nullum Sacramentum perficitur abſque propria voluntate & intentione miniſtri: Sed contrahentes ſunt miniſtri non ſolùm contractûs civilis, ſed etiam Sacramenti matrimonij: Ergo ſine illorum conſenſu, Sacramentum matrimonij, ſaltem de lege Dei ordinaria, perfici nequit. 4

Solùm ergo difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an matrimonium ſumptum formaliter, ut dicit conjunctionem & vinculum, ita neceſſariò requirat proprium conjugum conſenſum, ut nulla authoritate divinâ vel humanâ, ſine illo abſolutè fieri nequeat? Prima ſententia negat id eſſe poſſibile tam reſpectu divinę quam humanæ authoritatis. Ita Pontius lib. 2. cap. 3. Filliucius tract. 10. de matrim. part. 1. c. 3. n. 68. Sanchez lib. 2. de matrimon. diſp. 26. qui etiam citat ſupplementum Gabriëlis, & Adrianum, qui ſolùm loquuntur de contractu matrimonij, non de vinculo ex tali contractu reſultante. Secunda è contra aſſerit, non ſolùm Deum de potentia abſoluta, ſed etiam poteſtatem humanam, Civilem, vel Eccleſiaſticam, poſſe efficere vinculum matrimonij abſq; conſenſu conjugũ. In hanc ſententiam inclinare videtur Victoria in relectione de matrimonio parte 1. n. 7. Tertia verò, quæ communis eſt apud Theologos, fatetur quidem nullam authoritatem & poteſtatem humanam poſſe ſine conſenſu conjugum matrimonij vinculum efficere; aſſerit tamen Deum id poſſe, de abſoluta potentia. 5

§. II.

Duplici concluſione vera ſententia ſtatuitur.

DIco primò, vinculum matrimonij, de potentia Dei abſoluta, poſſe fieri, abſque conſenſu ipſorum conjugum. 6

Hanc concluſionem multi probant hac ratione. Conſenſus viri & fœminæ non eſt cauſa formalis, ſed effectiva vinculi matrimonialis, ut ſuprà ex Florentino vidimus: Sed Deus poteſt ſupplere vicem cujuslibet cauſæ efficientis creatæ: Ergo poteſt vinculum matrimonii abſque conjugum conſenſu efficere.

Verùm hæc ratio multas inſtantias patitur, nam actus bonus eſt cauſa efficiens meriti, & actus generationis relationis paternitatis, & quævis potentia vitalis eſt principium effectivum ſui actûs; & tamen Deus non poteſt meritum efficere abſq; proprio conſenſu merentis; nec relationem paternitatis in generante, abſque proprio actu generativo; neque actionem vitalem, abſque proprio influxu principij vitalis: Ergo ex eo quòd conſenſus viri & fœminæ non ſit cauſa formalis, ſed tantùm effectiva vinculi matrimonialis, non rectè colligitur, Deum abſque

con-

conſenſu ipſorum conjugum, poſſe tale vinculum efficere. Hac ergo ratione prætermiſſâ,

7 Probatur concluſio hoc diſcurſu: Ideò conſenſus viri & fœminæ requiritur ad vinculum matrimonij, quia in quolibet matrimonio vir transfert dominium ſui corporis in poteſtatem fœminæ, & fœmina dominium ſui corporis in poteſtatem viri. Sed Deus, non expectato conjugum conſenſu, poteſt dominium corporis fœminæ transferre in poteſtatem viri, & è converſo, cùm ſit abſolutus dominus humani corporis & totius hominis, & majorem habeat poteſtatem in corpora conjugum, quam habeant ipſi conjuges; ſicuti poteſt res alias transferre de uno in alium, ſine dominorum conſenſu, ut bona Ægyptiorum ad Iſraëlitas: Ergo Deus de potentia abſoluta poteſt vinculum matrimonij abſque viri & fœminæ conſenſu efficere. Præſertim; cùm poſſit facillimè eos quos ſuâ voluntate cõjunxerit, ad amorem mutuum excitare, & ad pacem atque concordiam perpetuam, multò majorem, quàm ſi propriâ voluntate contraxiſſent. Unde Sanchez non loquitur conſequenter ad ſua principia, cùm diſp. 26. num. 2. ait, *Deum poſſe dare viro poteſtatem in corpus fœminæ, & è contra, abſque illorum conſenſu; quia Deus habet maius dominium in coniugum corpus quam ipſimet: Cùm ergo poſſint ipſi, eò quòd ſunt domini proprii corporis, dominium illud transferre; à fortiori poterit Deus.*

8 Quod ſi quæras, àn Deus aliquando hoc fecerit; Reſpondet Victoria ſuprà citatus, hoc feciſſe in matrimonio Adami & Evæ, nec non in conjugio Oſeæ & mulieris fornicariæ; idque quia Scriptura non commemorat, eos in matrimonium conſenſiſſe.

Verùm, quamvis valdè probabile ſit, id in matrimonio Oſeæ contigiſſe, ut indicat S. Thomas 1.2. quæſt. 100. art. 8. ad 2. ubi ait quod *Oſeas accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non eſt mœchatus, nec fornicatus, quia acceſſit ad eam quæ ſua erat ſecundùm mandatum Dei, qui eſt author inſtitutionis matrimonii*; non eſt tamen credibile, quòd Deus eâ authoritate & ſupremâ poteſtate quam habet in humana corpora, ipſoſque homines, in matrimonio illo quod aliorum exemplar & norma futurum erat, ſcilicet in matrimonio primorum parentum, uſus fuerit, ſed ad ſuavem Dei providentiam ſpectat, quod tale matrimonium, mutuo Adami & Evæ conſenſu factum fuerit. Addo quod, ſi diſponſatio Verbi cum humanitate, non eſt facta ſine conſenſu Beatæ Virginis, multò minùs deſponſatio primorum parentum, abſque mutuo eorum conſenſu, quandoquidem iſta erat oneroſa, non verò illa.

9 Dico ſecundò, nullam poteſtatem humanam, Civilem, vel Eccleſiaſticam, poſſe efficere vinculum matrimonij, ſine conſenſu conjugum.

Hanc concluſionem probant aliqui ex eo quod ſi poſſet Reſpublica aliqua humana cauſare vinculum matrimonij, ſine conſenſu partium, poſſet & eadem authoritate ipſum diſſolvere, contra illud Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* At hæc ratio non urget, facilè enim reſponderi poſſet, quod ſicut ipſi conjuges habent poteſtatem ad cauſandum mutuo conſenſu vinculum matrimonij, ſed non ad illud diſſolvendum; ita Reſpublica humana, Civilis, vel Eccleſiaſtica, poteſt ſine conſenſu partium, conjugali vinculo virum & fœminam conjungere, quamvis poſtea tale vinculũ diſſolvere nequeat, eò quòd illud ſit jure divino, & Chriſti inſtitutione, inſolubile.

Alij probant, ex eo quod nulla Reſpublica poſſit conferre jus ſtrictæ juſtitiæ in corpus alterius ad actum generationis. Verùm cùm poſſit Reſpublica conferre jus uni ſupra libertatem alterius, conſtituendo unum ſervum, alterum dominum, cur non poterit jus corporis unius transferre in alterum, & vice verſâ, ſubindeque eos matrimonio copulare? His ergo rationibus prætermiſſis, vel in ſua probabilitate relictis. 10

Probatur concluſio hoc diſcurſu: Vinculum matrimonij licèt non dicat eſſentialiter mutuã animorum conjunctionem per mutuum conjugum amorem, ut patet in his qui divortio disjuncti ſunt, illam tamen connaturaliter exigit; unde ſolus ille poteſt efficere vinculum conjugale, qui mutuum amorem & obſequium inter conjuges neceſſarium ad prolis educationem poteſt in eorum cordibus excitare & cauſare? At nulla Reſpublica civilis & Eccleſiaſtica, poteſt mutuum illum amorem excitare & cauſare in cordibus hominum, ſed ſolus Deus; cùm ille ſolus habeat dominium in voluntates hominum, & omnipotentiſſimam inclinandorum cordium quocunque voluerit poteſtatem, ut loquitur Auguſtinus: Ergo nulla Reſpublica, nec ullus Princeps ſæcularis, vel Eccleſiaſticus, poteſt ſine conſenſu conjugum, efficere vinculum conjugale. 11

Confirmatur: Si daretur talis poteſtas in aliquo Principe vel Republica, eſſet in deſtructionem boni communis, plerumque enim talia matrimonia inter invitos & repugnantes facta eſſent cauſa adulteriorum, homicidiorum, divortiorum, & continuarum rixarum ac diſſentionum, quæ ex defectu mutui amoris, & ſpontaneæ conjunctionis, perpetuò inter conjuges vigerent: Sed nulla poteſt dari poteſtas humana, quæ vergat in deſtructionem boni cõmunis; nam omnis humana poteſtas eſt propter bonum commune aut immediatè collata à Deo, vel ſponte tranſlata in Principem à populis, qui non præſumuntur transferre poteſtatem in Principem, quæ ipſorum communi bono adverſetur, nec Deus eam concedere: Ergo nullâ poteſtate humanâ, vinculum matrimonij, abſque mutuo conjugum conſenſu, induci poteſt. 12

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò contra primam concluſionem: Matrimonium ſumptum pro vinculo eſt eſſentialiter vinculum mutui amoris: Sed vinculum mutui amoris ſine conſenſu eſſe non poteſt: Ergo nec vinculum matrimonij. 13

Confirmatur: Matrimonium non eſt ſola corporum, ſed etiam animorum conjunctio: Sed animorum conjunctio ſine conſenſu fieri nequit: Ergo nec matrimonium.

Ad objectionem reſpondeo, negando Majorem, matrimonium enim ſumptum pro vinculo non conſiſtit eſſentialiter in amore mutuo, per animorum & operum conjunctionem, ſed in dominio utriuſque conjugis in corpus alterius, in ordine ad copulam, mutuaque utriuſq; ad alterum obligatione & ſubjectione, vel potiùs in relatione inter conjuges, ex tali dominio & obligatione reſultante, ut diſp. 1. a. 1. declaravimus; unde de eſſentia vinculi conjugalis non eſt conſenſus, ſed hic tantùm eſt cauſa illius efficiens, 14

ut

ut ait Florentinum in decreto Eugenij ſuprà citato: Deus autem, cùm ſit ſupremus & abſolutus corporum noſtrorum dominus, nobis inſciis & invitis, eorum dominium in alium poteſt transferre, ſubindeque matrimonij vinculum ſine conſenſu conjugum reperiri.

Ad confirmationem, nego etiam Majorem, matrimonium enim in facto eſſe, non includit eſſentialiter mutuam animorum conjunctionem, cùm illud perſeveret in iis qui divortio disjuncti ſunt.

15 Objicies ſecundò: Ita proportionaliter ſe habet vinculum matrimonij in ordine ad conjugatos, ſicut vinculum voti ſolemnis in ordine ad Religioſos: Sed iſtud ſine voventis conſenſu nequit exiſtere: Ergo nec illud abſque viri & fœminæ conſenſu.

B

16 Reſpondeo, datâ Majori negando Minorem; quamvis enim votum ſolemne conſiſtens eſſentialiter in promiſſione & traditione ipſiuſmet Religioſi ſeipſum liberè donantis, non poſſit eſſe ſine ipſius voventis conſenſu, ſecùs tamen vinculum & obligatio ſive ſubjectio ad Religionem, orta ex voto: Deus enim, pro ſupremo dominio quod habet in Religioſum, poteſt per ſe ſolus non minùs illum ſubjicere Religioni, quàm ipſemet per votum proprium.

17 Objicies tertiò: De potentia Dei abſoluta nequit dari relatio abſque fundamento: Sed vinculum matrimonij eſt formaliter quædam relatio inter conjuges, cujus fundamentum eſt mutuus contrahentium conſenſus: Ergo matrimonij vinculum abſque mutuo conjugum conſenſo nequit exiſtere.

C

18 Reſpondeo mutuum contrahentium conſenſum, non eſſe ſolum & unicum fundamentum iſtius relationis, loquendo de potentia abſoluta, poteſt enim, de abſoluta Dei potentia, dari aliud fundamentum ſive ratio fundandi talem relationem, nimirum voluntas divina, quæ non minùs poteſt mutuum corporum dominium transferre in conjuges, per ſuum decretum, vel præceptum, quàm ipſimet conjuges per ſuum conſenſum; cùm Deus majus dominium habeat in conjugum corpus, quàm ipſimet.

D

19 Dices, Licèt Deus poſſit tradere corpus fœminæ viro, & corpus viri fœminæ, per abſolutum & ſupremum dominium quod habet in utrumque, id tamen deberet neceſſariò fieri, ſcientibus & volentibus illis: Ergo implicat matrimonij vinculum eſſe, abſque proprio conjugum con[illegible] Conſequentia patet, Antecedens prob[illegible] Nullum jus poteſt alicui acquiri, licèt poſſit auferri, ipſo invito; implicat enim aliqoid eſſe meum, ſine meo conſenſu: Ergo &c.

20 Reſpondeo, negando Anteeedens, poteſt enim Deus dominium rei alicujus transferre in alium, ſine ipſius domini conſenſu & notitia; ſi enim hoc præſtare poſſunt jura humana, & Principes ſæculares, ut conſtat ex l. 32. ff. de acquir. rerum dominio, ubi ſic dicitur: *Etiam invitis nobis, per ſervos noſtros acquiritur dominium*, à fortiori Deus qui plenam & abſolutam habet poteſtatem in voluntates noſtras, poteſt nobis conferre jus in aliquam rem, abſque notitia & conſenſu noſtro, ſubindeque tradere corpus fœminæ viro, & corpus viri fœminæ, ipſis neſcientibus, & non conſentientibus. Et quamvis non poſſent in eo caſu conjuges accedere licitè ad copulam, ſine prævia notitia talis traditionis,

A

non tamen opus eſſet, ut actu expreſſo illam acceptarent, ſed ſufficeret, quod ei poſitivè non diſſentirent. Si verò poſitivè diſſentirent, peccarent quidem habendo copulam cum tali diſſenſu, ſed talis copula non eſſet fornicaria, quia non eſſet acceſſus ad non ſuam, neque corpus unius eſſet reverà alienum reſpectu alterius.

Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Ideò poteſt Deus aliquos vinculo matrimoniali conjungere, abſque eorum conſenſu, quia habet dominium in corpus humanum: Sed Principes Eccleſiaſtici & ſæculares habent dominium in corpora quorundam; eorum nimirum quos propter delicta poſſunt privare vitâ, & omnibus bonis: Ergo poſſunt, ipſis invitis, transferre in alios dominium corporis eorum per matrimonium. 21

Reſpondeo negando paritatem: Diſparitas eſt, quòd non ideò præcisè poſſit Deus, utendo ſuâ potentiâ abſolutâ, facere vinculum matrimonij inter virum & fœminam, abſque eorum conſenſu, quia habet in ſua poteſtate eorum corpora, ſed quia habet inſuper poteſtatem ſupra earum animas & corda, & conſequenter poteſt eos quos cogeret ad matrimonium animos ita immutare, ut libenter remanerent in tali conjugio, & mutuam charitatem, ad finem matrimonij neceſſariam haberent; quod tamen nequeunt Principes Eccleſiaſtici, vel ſæculares, ob rationem oppoſitam; quia nimirum habent quidem in ſua poteſtate corpora, ſed non animos & corda ſuorum ſubditorum. 22

Objicies quintò: Reſpublica vel Princeps poteſt invitos cives cogere ad aliquos contractus ineundos, ut ad vendendum frumentum tempore neceſſitatis, vel ad ſeipſos in ſervitutem propter bonum Reipublicæ redigendos; & tamen illi etiam contractus requirunt ex natura ſua conſenſum contrahentium, gaviuſque eſt vinculum ſervitutis, præſertim perpetuæ, quàm vinculum matrimonij: Ergo & ad contrahendum matrimonium poteſt invitos cives Reſpublica cogere. 23

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem: Diſcrimen eſt, quòd in aliis contractibus, ſive fiant per voluntatem propriam, ſive per voluntatem Reipublicæ, ad cujus etiam bonum univerſale ordinantur, ſemper ſequitur idem effectus, & idem bonum univerſale Reipublicæ. At verò contractus matrimonij, ſi fiat contra voluntatem contrahentium, cogente Republicâ, non ſequitur idem bonum & effectus: nempe mutua dilectio, mutuum obſequium inter conjuges, neceſſarium ad commodam prolis educationem. 24

Objicies ſextò: Urgente neceſſitate poteſt Summus Pontifex aliquem cogere ad acceptandum Epiſcopatum, in quo eſt matrimonium ſpirituale inter Epiſcopum, & Eccleſiam, ut docet 25

E

Evariſtus Epiſt. 2. de Epiſcopis ejectis, tomo 1. Conciliorum, his verbis: *Sacerdotes vice Chriſti legatione funguntur in Eccleſia; & ſicut ei ſua conjuncta eſt ſponſa, id eſt Eccleſia, ſic Epiſcopo junguntur Eccleſia, unicuique pro portione ſua. Et ſicut vir non debet negligere uxorem ſuam, ſed diligere, & caſtè cuſtodire, & amare, atque prudenter regere: ſic Epiſcopus, & multò magis cuſtodire, & amare, atque prudenter regere debet Eccleſiam. Et uxor, quæ ſub manu eſt viri obedire debet viro ſuo, eumque diligere & amare, ita potiùs etiam Eccleſia Epiſcopo ſuo in omnibus obedire, eumque diligere & amare ut ani-*

 mam

mam ſuam debet, quia illud ſit carnaliter, iſtud ſpiritualiter: Ergo a fortiori poteſt Summus Pontifex, vel Princeps ſæcularis, imponere præceptum alicui ut contrahat matrimonium, propter aliquod maximum bonum Eccleſiæ, vel Reipublicæ: Sed qui præcepto adigitur ad matrimonium meundum, non ſponte, ſed coactè in illud conſentit: Ergo Princeps Eccleſiaſticus, vel ſæcularis, poteſt invitos cogere ad matrimonium ineundum.

26 Reſpondeo, conceſſo Antecedente, & primâ Conſequentiâ, negando Minorem ſubſumptam; præceptum enim non imponitur ut inviti & coacti matrimonium ineant (tale enim præceptum deſtrueret naturam matrimonij, quod maximè ſpontaneum & liberum eſſe debet) ſed ut inducantur ad matrimonium liberè & ſpontaneè contrahendum. Unde magnum eſt diſcrimen inter hoc matrimonium, & illud quod ſolâ Principis voluntate fieret; nam hoc fit ſpontaneo & libero conjugum conſenſu, & præceptum ſolùm eſt cauſa extrinſeca impulſiva ad talem conſenſum præſtandum, qui dum præſtatur, liberè & ſponte præſtatur: quod autem ſolâ Principis Eccleſiaſtici, vel ſæcularis authoritate, obluctante voluntate contrahentium fieret, non eſſet ſpontaneum & liberum, cùm nequeat liberum & ſpontaneum eſſe, quod ſolâ extrinſecâ voluntate alterius fit.

27 Dices, Eccleſia videtur uſa fuiſſe hac poteſtate, quando in cap. *Is qui fidem*, de ſponſal. ſtatuit ſponſalia tranſire in matrimonium, per copulam, & cùm cap. *Finali*, de conditionibus appoſitis, decrevit matrimonium ſub conditione impoſſibili contractum, eſſe validum; nam qui contrahit ſub conditione impoſſibili, non habet animum adhibendi conſenſum: Ergo Eccleſia habet poteſtatem, validum faciendi matrimonium abſque conſenſu contrahentium.

Sed nego Conſequentiam, Eccleſia enim in illis caſibus præſumit verum conſenſum fuiſſe reipsâ datum; & in primo quidem conjuges habuiſſe copulam affectu maritali; in ſecundo, pro nihilo in negotio tam ſerio & tanti momenti, habuiſſe conditionem de impoſſibili, contractui matrimoniali adjectam; ſi tamen in illis caſibus reverà nullus ſit conſenſus, non eſt verum matrimonium, ſed præſumptum duntaxat, ut patet ex cap. *Finali*, de ſponſa duorum.

ARTICULUS II.

Utrum conſenſus ad valorem matrimonij requiſitus, debeat eſſe verus, & verbis, aut ſigno aliquo exteriori expreſſus?

§. I.

Prima difficultas reſolvitur

28 Dico primò, conſenſus ad validitatem matrimonij requiſitus, debet eſſe verus, unde ad illius valorem conſenſus fictus non ſufficit.

Hanc concluſionem probant aliqui ratione generali, deſumpta ex eo quod omnis contractus humanus & civilis requirat ad ſui valorem verum conſenſum & non fictum; eſt enim (inquiunt) contractus aliqua privata lex per quam contrahentes ſibi obligationem imponunt ad A aliquid præſtandum; unde ſicut repugnat oriri obligationem ex lege, per quam legislator voluntatem non habuit ſubditos obligandi: ita & contractum obligare, cui deficit verus contrahentis conſenſus; eſt enim (inquit Baldus) conſenſus in contractu, ſicut anima in corpore.

Verùm hanc rationem non probant Vazquez, Pontius, & alij, exiſtimantes in multis contractibus humanis, putà in emptione, venditione, permutatione, & aliis hujuſmodi, non requiri neceſſariò verum conſenſum, ſed ſufficere fictum, modò ſeria verba ex parte fictè contrahentis interveniant: unde ut ab hac quæſtione & controverſia abſtrahamus, probatur concluſio ratione ſpeciali, petitâ ex natura contractûs matrimonialis; cùm enim in matrimonio fiat B traditio rei maximè propriæ, nempe proprij corporis in ordine ad actum conjugalem, non convenit contractum matrimonialem aliter fieri, quàm propriâ cujuſque voluntate; eſto quod alij contractus, quibus res externæ, & bona fortunæ traduntur vel commutantur, non requirant verum conſenſum, ſed fictus ſufficiat, ut Vazquez, & Pontius exiſtimant. Item, Matrimonium eſt vinculum quoddam mutui atque perpetui amoris, & animorum, corporumque conjunctio, juxta illud Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ &c.* Sed repugnat mutuum amorem eſſe ſine vero affectu atque conſenſu: Ergo & matrimonium. 29

Ex his inferes, eum qui fictè contraxit matri- 30 C monium, teneri, ex juſtitia verè contrahere, & fictum conſenſum in verum commutare; tum quia contractus matrimonialis, cùm conſiſtat in mutua corporis traditione & commutatione, ex parte utriuſque contrahentis, exigit verum conſenſum; tum etiam, quia ille qui fictè contraxit, damnum & injuriam gravem alteri parti irrogavit, quam non poteſt aliter reſarcire, quàm conſenſu ficto in verum mutato, illam accipiendo in conjugem; non poteſt enim matrimonium ſimulatum, publicè & in facie Eccleſiæ contractum, diſſolvere, allegando ſuam fictionem, ſeu D fictum conſenſum; quia Eccleſia nec tenetur nec debet illi fidem præſtare, tum ne anſam præbeat plurima matrimonia validè contracta diſſolvendi, ſi facilis eſſet hujuſmodi privatis probationibus admittendis; tum etiam, quia quâ facilitate deceptor mentitus eſt in ipſo contractu matrimonij celebrando, eâdem cenſendus erit mentiri in eo diſſolvendo.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non tene- 31 tur deceptor fictum conſenſum in verum commutare, validumque efficere matrimonium: Primò ſi deceptor ſigna deceptionis dederit, ſeque conſenſum fingere ſatis ſignificaverit; nam tunc altera pars non tam ab iſta fuit decepta, E quàm ſeipſam decepit, ſibique debet imputare damnum quod ſponte ſubiit. Secundò, ſi deceptor ipſe notabiliter à decepto ſit deceptus; ut ſi mulier finxit ſe virginem, nobilem, divitem, aliàs in uxorem non ducendam, tunc enim deceptio unius, compenſatur deceptione alterius. Tertiò, ſi ex revalidatione matrimonij prævideat peſſimos exitus, & mala non parva probabiliter futura. Niſi fortè damna & incommoda ex ficto matrimonio oritura, præponderent incommodis & damnis ex matrimonio revalidato ſecutura. Demum, ſi deceptor notabilis ſcandali vitandi gratiâ conſenſum finxit, non tene-

tur poſteà verum adhibere conſenſum ; quia A
tunc non injuſtè , ſed ex juſta cauſa illum fin-
xit.

32 Notandum vèrò, quod ut deceptor obligatio-
ni ſuæ ſatisfaciat ,& validè contrahat matrimo-
nium cum parte decepta , debet non ſolùm eli-
cere verum conſenſum internum , ſed etiam il-
lum externo ſigno manifeſtare; quia, ut dicemus
concluſione ſequenti, nō ſufficit ad matrimoniū
verus conſenſus internus, niſi externo aliquo ſi-
gno manifeſtetur : Atqui verus conſenſus modò
elicitus , non fuit expreſſus per ſignum exter-
num priùs exhibitum, cùm fictè contraxit; nam
ille fuit ſignum ficti conſenſûs duntaxat : Ergò B
eſt opus novo ſigno externo.

33 Notandum etiam , quod quando matrimo-
nium fuit ab initio invalidum ex ficto conſenſu
unius ex contrahentibus , non ſufficit ad illud
revalidandum ponere verùm conſenſum ex par-
te ejus qui fictè contraxit , ſed requiritur inſu-
per conſenſus alterius conjugis , qui verè
contraxit , ſigno aliquo externò expreſ-
ſus ; licèt enim oppoſita ſententia aſſerens
in eo caſu ſufficere ut qui fictè contraxit , ſu-
um renovet conſenſum , eumque ſigno aliquò
exteriori declaret, probabilitate non careat,
pluresque habeat illuſtres patronos & defenſo-
res; iſta tamen videtur probabilior, ob authori- C
tatem Clementis VIII. qui ut teſtatur Comitolus
lib. 1. moral. reſp. 5. qu. 1. interrogatus à Pa-
tre Stephano Tuccio, an in eo caſu quo fœmina
fictè contraxit ad revalidandum matrimonium
ſufficiat quod illa ponat verum conſenſum,
eumque ſigno aliquo exteriori manifeſtet? Re-
ſpondit, *Neceſſarium eſſe novum conſenſum utriuſque
conjugis , coram Parocho & teſtibus , admonito priùs
marito de matrimonij nullitate. Sed ad evitandum
ſcandalum, Sanctitas ſua diſpenſat, ut ſecretò inter ſe
contrahant , renovato conſenſu , cum legitimatione
prolis.* Et licèt reſponderi poſſit , quod Pontifex
in hac ſua reſponſione ſecutus fuerit ſententiam
tutiorem , ſicut dicendum eſt quoad alteram
partem reſponſi, quæ aſſerit neceſſarium eſſe ad
valorem talis matrimonij, utrumque conjugem D
iterum coram Parocho & teſtibus repetere &
ſignificare ſuum conſenſum ; cujus tamen op-
poſitum declaraſſe Pium V. refert Navarrus in
Summa cap. 22. n. 70. ut dicemus articulo ſe-
quenti. Quia tamen quoad id de quo agimus in
præſenti (nempe quod ad revalidandum tale
matrimonium , neceſſarius ſit conſenſus utri-
uſque conjugis , ſigno aliquo exteriori ex-
preſſus) non habemus contrariam alterius
Pontificis declarationem , propter hanc Cle-
mentis VIII. cenſenda eſt hæc ſententia proba-
bilior.

Ratio etiam ſuffragatur : Cùm enim qui fictè
conſenſit , per ipſam fictionem reddiderit ſe po-
ſitivè inhabilem transferendi dominium ſui cor- E
poris in alium , qui verè conſenſit , conſenſus
iſtius, licèt verus & ſincerus, fuit tamen inhabi-
lis ad matrimonium , utpote præſtitus perſonæ
inhabili , cadens in materiam inhabilem & ille-
gitimam ; quare ut revalidetur matrimonium,
iſte debet ponere novum conſenſum , illumque
ſigno aliquo exteriori exprimere , ſubindeque
neceſſarius eſt novus conſenſus ex parte utri-
uſque conjugis , ut ait Pontifex. Unde, juxta
hanc ſententiam, non potuit in hoc diſpenſare,

ſeu efficere ut illius tantùm conſenſus ſufficeret
qui fictè contraxit; ſicut diſpenſare potuit,& de
facto diſpenſavit in hoc quod utriuſque conju-
gis conſenſus coram Parocho & teſtibus mani-
feſtaretur ; quia iſtud repugnat ſolùm legi Ec-
cleſiaſticæ in Concilio Tridentino ſancitæ;
illud verò eſt contra ſubſtantiam matrimo-
nij , quam Eccleſia tollere vel mutare non po-
teſt.

§. II.

Aliæ difficultates reſolvuntur.

Dico ſecundò , non ſufficit ad matrimonium 34
ſolus conſenſus internus, ſed requiritur eſ-
ſentialiter externum ſignum , ſufficienter ex-
preſſivum interioris conſenſûs. Eſt contra Cuja-
cium in cap. *Tuæ fraternitati*, de ſponſal. ubi ſen-
tire videtur , ad matrimonium ex natura rei
ſufficere ſolum conſenſum internum , & verba
illum exprimentia, non requiri niſi ex præcepto
Eccleſiæ. Præcipuum ejus fundamentum ſumi-
tur ex verbis Innocentij III. qui in prædicto ca-
pite ſic loquitur : *Nos* (inquit) *inquiſitioni tuæ re-
ſpondemus , quod matrimonium in veritate contrahi-
tur per legitimum viri & mulieris conſenſum : ſed
neceſſaria ſunt , quantùm ad Eccleſiam , verba con-
ſenſum exprimentia de præſenti.* Addi poteſt ca-
put , *Cùm locum* , ubi Alexander III. affirmat
matrimonium *ſolo conſenſu contrahi.* Et caput
Sufficiat, 27. quæſtione 2: ubi Nicolaus I. ſic ait:
*Sufficiat ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus de quo-
rum conjunctionibus agitur.*

Noſtra tamen concluſio communis eſt apud 35
Theologos , eamque expreſsè docet Sanctus
Thomas hîc quæſtione 45. articulo 2. in corp.
his verbis : *Dicendum quod conjunctio matrimonia-
lis fit ad modum obligationis in contractibus materia-
libus. Et quia materiales contractus non poſſunt fieri,
niſi ſibi invicem voluntatem ſuam verbis promant qui
contrahunt* (aut aliis ſignis æquivalentibus) *ideò
etiam oportet quod conſenſus matrimonium faciens
verbis exprimatur.*

Ratio etiam ſuffragatur , primò quia matri- 36
monium eſſentialiter & ex natura rei , eſt con-
tractus humanus mutuæ traditionis & acceptio-
nis corporum: Sed contractus humanus poſtulat
ex natura ſua , ut fiat aliquo ſigno humano &
ſenſibili ; nam per talem contractum homo agit
cum homine ut homo , hoc eſt ut conſtans ex
anima & corpore : Ergo per actum utriuſ-
que partis ; alioquin ſi ageret ſolùm per a-
ctum internum , non ageret ut homo , ſed ut
Angelus.

Secundò quia ad matrimonium requiritur 37
verus & proprius conſenſus: Sed ut dicunt Ab-
bas , Præpoſitus , & alij Canoniſtæ , in cap. *Tua*
de ſponſal. non eſt propriè conſenſus, niſi mutuò
innoteſcat , ſed tantùm ſimul ſenſus ; conſenſus
enim duorum eſſe non poteſt, niſi ſciant ſe idem
ſentire : Ergo ad matrimonium eſſentialiter re-
quiritur ut conſenſus internus ſigno aliquo ex-
terno & ſenſibili exprimatur.

Tertiò , Matrimonium , ut ſacramentum, 38
eſſentialiter requirit ſignum ſenſibile expreſ-
ſivum interioris conſenſûs ; quia de ratione
ſacramenti novæ legis eſt , ut conſiſtat in aliquo
ſenſibili , quod ſit ejus materia, vel forma, ut
conſtat ex dictis de Sacramentis in genere : Er-

go etiam ut civilis contractus eſſentialiter exigit ſignum aliquod externum, quo interior conſenſus manifeſtetur. Conſequentia patet, quia Chriſtus elevans matrimonium in Sacramentum, nihil addidit ſupra contractum civilem, ſed in ſua natura relictum, ad dignitatem Sacramenti evexit, ad quam non potuiſſet evehi, ſi aliquo ſigno ſenſibili non conſtaret. Unde

39 Ad caput *Tua fraternitatis*, quod eſt præcipuum Cujacij fundamentum, dicendum eſt, Innocentium ibi non negare ad matrimonium requiri aliquod ſignum conſensûs interni, ſed potiùs nomine conſensûs legitimi illud comprehendere; tantumque affirmare, verba propriè dicta, & ore prolata, non eſſe neceſſaria: *Nam* (inquit) *ſurdi & muti poſſunt contrahere matrimonium, per conſenſum mutuum, ſine verbis*, nutibus ſcilicet, vel aliis ſignis externis, quæ ſupplent vicem verborum. Subdit verò, verba conſenſum exprimentia, eſſe neceſſaria *quantum ad Eccleſiam*, ut ſcilicet meliùs illi conſtet de conſenſu interno, faciliuſque probari poſſit in foro exteriori, ſi de illo contentio oriatur. Cùm verò Alexander III. & Nicolaus I. dicunt ad matrimonium ſufficere conſenſum, vel illud contrahi ſolo conſenſu, non excludunt ſignum externum conſensûs interni expreſſivum, ſed duntaxat coactionem, aut metum, & volunt, matrimonium coactum, vel gravi metu contractum, non eſſe verum matrimonium, ut conſtat ex verbis Alexandri cap. *Cùm locum* citato, ubi ſic ait: *Cùm locum non habeat conſenſus, ubi metus vel coactio intercedit, neceſſe eſt ubi aſſenſus cujuſque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur, & ubi de ipſo quæritur, plenâ debet ſecuritate ille gaudere, cujus eſt animus indagandus; ne per timorem dicat ſibi placere, quod odit; & ſequatur exitus, qui de invitis nuptiis ſolet provenire.*

40 Ex dictis colligitur, verba non eſſe neceſſaria ad matrimonium, ſive ut contractus, ſive ut Sacramentum eſt; ſufficit enim ad valorem contractûs matrimonialis expreſſio conſensûs interni, per aliquod ſignum externum, quo homines ſibi invicem voluntatem ſuam manifeſtant. Unde Innocentius III. de ſponſal. cap. 23. dicit mutos contrahere poſſe validè matrimonium; quia poſſunt ſignis declarare, quod verbo nequeunt exprimere. Et Florentinum in decreto Eugenij, agens de Sacramento matrimonij dicit *regulariter* fieri per verba de præſenti, hoc adverbio, *regulariter*, ſignificans poſſe aliter fieri; & verba licèt communiter & ordinariè adhibeantur, non eſſe tamen adeò neceſſaria, ut ſine illis contrahi non poſſit, ſignis videlicet & nutibus, quæ pro verbis reputantur.

41 Si autem quæras, quænam ſigna ſufficiant ad exprimendum mutuum conjugum conſenſum, & ad validè contrahendum matrimonium? Reſpondeo, Doctores pro hujus difficultatis reſolutione, hanc regulam generalem ſtatuere: Quoties ſignum ex natura ſua, vel ex juris diſpoſitione, aut regionis vel patriæ conſuetudine, eſt certa nota interni affectûs conjugalis erga ſponſum, vel ſponſam, ſufficit ad matrimonium. Talis eſt, in quibuſdam locis, annuli traditio, quæ & ſubarrhatio dicitur, præſertim (ut notat Sanchez diſputatione 22. num. 4.) ſi annulari digito imponatur, ad quem, ut Anatomiſtæ obſervant, venula quædam ex corde protenditur; ſubindeque annuli impoſitio, tali digito facta, ſignum eſt cordialis affectûs, quo mutuò conjuges ſeſè diligunt. Item porrectio manûs interdum eſt ſufficiens ſignum interni conſensûs in matrimonium; ſi enim vir exprimat conſenſum matrimonij, dicens fœminæ: *Contraho tecum matrimonium, aut volo ex nunc habere te in uxorem*; ipſaque manum porrigat, vel ab illo apprehenſam non retrahat, ſignum eſt, illam matrimonio conſentire. Traductio etiam ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi, in aliquibus locis, conſenſum in matrimonium ſignificat, ut apud Aſtures accepiſſe teſtatur Covarruvias. Similiter ante Tridentinum ſponſalia de futuro, tranſibant in matrimonium, per copulam, unde illa erat ſufficiens ſignum conſensûs de præſenti. Sed tale ſignum ceſſat poſt Tridentinum, ubi ipſius decretum de reformatione matrimonij eſt acceptatum; eò quòd, vi talis decreti, debeat ſignum ipſum quo interior conſenſus exprimitur, & matrimonium contrahitur, coram Parocho & teſtibus exhiberi.

Demum ad valorem matrimonij, & expreſſionem conſensûs interni, ſufficit interdum taciturnitas; quando ſcilicet viro exprimente ſuum conſenſum, & patre, vel matre, aut alio curam puellæ gerente, illi reſpondente, atque affirmante, puellam quoque conſentire, tacet illa, & tacitè approbat reſponſum; tunc enim habet locum regula illa juris: *Qui tacet, conſentire videtur.*

42 Notandum verò, quòd licèt talia ſigna ſufficiant ad declarandum conſenſum, & ad contrahendum matrimonium, convenientius tamen eſt, ut verbis exprimatur conſenſus, quoad fieri poteſt; quia ſic melius innoteſcit, & faciliùs probari poteſt. Imò aliqui exiſtimant, verba in valentibus loqui neceſſaria eſſe, neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici; idque colligunt ex capite *Tua fraternitatis*, de ſponſal. ubi verba ad contrahendum matrimonium dicuntur *neceſſaria, quantùm ad Eccleſiam*, id eſt, ut ſuprà cum multis Doctoribus explicuimus, quoad probationem quæ debet Eccleſiæ conſtare: Videtur igitur Eccleſia, verba in matrimonio præcipere, ut per ea illud certiùs ſibi conſtare poſſit, & ut omne periculum dubij matrimonij tollatur; cùm non omnia ſigna certa ſint, ſed aliqua obſcura, aliqua ambigua, & alia minùs certa. Quæ ſententia probabilitate non caret, licèt alij Theologi communiter exiſtiment, illud non [illegible] ſub præcepto Eccleſiæ, eſſeque tantùm peccatum veniale, abſque neceſſitate non uti verbis in celebratione matrimonij, illudque ſolis nutibus & ſignis contrahere.

ARTI-

ARTICULUS III.

An jure veteri Eccleſiaſtico, vel novo, per Tridentinum inducto, irritentur matrimonia conſenſu clandeſtino facta?

43. CErtum eſt, ſpectatâ ſolâ rei naturâ, & ſemotâ conſtitutione Eccleſiaſticâ, vel civili, conſenſum clandeſtinum eſſe ſufficientem ad valorem matrimonij, ut docet D. Thomas hic qu. 45. art. 5. probatque ex eo, quòd conſenſus de præſenti inter legitimas perſonas matrimoniũ facit, aliaque omnia ſunt tantùm de ſolemnitate, & ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientiùs fiat; undè licèt omittantur, verum eſt matrimonium. Idem etiam docet expreſsè Tridentinum ſeſſ. 24. in decreto de reform. matrimonij cap. 1. initio, affirmans *non eſſe dubium, clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit.*

44. Certum etiam eſt, matrimonia clandeſtina fuiſſe ſemper ab Eccleſia prohibita, adeòque fuiſſe ſemper illicita inter Chriſtianos, ut docet idem Concilium capite cit. ſic dicens: *Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit.* Idem etiam patet ex decreto Hormiſdæ Papæ, relatò cauſâ 30. qu. 5. his verbis: *Nullus fidelis, cujuſcunque conditionis ſit, occultè nuptias faciat, ſed benedictione acceptâ à Sacerdote, publicè nubat in Domino.* Et Innocentius III. cap. 3. de clandeſt. deſponſ. *Prædeceſſorum* (inquit) *noſtrorum veſtigijs inhærendo, clandeſtina conjugia penitùs inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat.* Solùm ergo difficultas eſt, an talia matrimonia initio Eccleſiæ fuerint non modò prohibita & illicita, verùm etiam invalida, vel ſaltem per Tridentini decretum penitùs irritentur? Pro reſolutione ſit

§. I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

45. DIco primò, ante Tridentinum matrimonia clandeſtina nunquam fuiſſe invalida. Eſt contra Pontium, & quoſdam alios, exiſtimantes ea fuiſſe invalida à tempore Apoſtolorum uſque ad tempora Hormiſdæ Papæ, qui ſedit anno 514. vel etiam uſque ad tempora Pelagij, qui Eccleſiam rexit anno 555. præcipuum ipſorum fundamentum ſumitur ex decreto Evariſti, relatò cap. *Aliter* 30. qu. 5. in quo Pontifex clandeſtina matrimonia appellat adulteria, contubernia, ſtupra, fornicationes, quia nimirum ea irritaverat. Undè Concilium Colonienſe ſub Paulo III. celebratum parte 7. cap. 47. hæc habet: *Optandum ut canon Evariſti Pontificis Concilio generali renovetur, tollanturque illa clandeſtina matrimonia, quæ invitis parentibus ac propinquis, Veneris potiùs quàm Dei causâ contrahuntur. Intereà verò donec Eccleſia de hoc proſpiciat, ſi non irrita, prohibita ſaltem ſint.*

46. Noſtra tamen concluſio communis eſt apud Theologos, illamque docere videtur Tridentinum cap. 1. decreti de reform. matrim. verbis ſuprà relatis, quibus ait: Dubitandum non eſſe, clandeſtina matrimonia, rata & vera fuiſſe, quãdiu Eccleſia ea irrita non fecit, his enim verbis A innuere videtur, Eccleſiam nunquam ante illud Concilium irrita feciſſe clandeſtina matrimonia.

Addo, quòd ſi fuiſſet lex aliqua Eccleſiſtica, quæ ante Tridentinum matrimonia clandeſtina irritâſſet, hujus haud dubiè Concilium feciſſet mentionem, eamque ſe renovare declarâſſet (ſicut paulò poſt, loquendo de proclamationibus matrimonio præmittendis, ait ſe quoad illas renovare decretum Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III.) Præſertim, cùm non deeſſent ex Patribus, & ex Doctoribus Concilij, qui dubitarent, poſſetne Eccleſia matrimonia clandeſtina irritare, & materiam aut formam Sacramenti matrimonij aliquo modo immutare; ut videre eſt in actis Concilij, & apud Spondanum ad annum Chriſti 1563. Undè B

Ad authoritatem Evariſti ſuprà adductam, dicendum, illum matrimonia clandeſtina appellâſſe adulteria, ſtupra, fornicationes, in foro duntaxat externo, in quo Eccleſia ea non præſumit validè contracta, eo ipſo quòd contrà ipſius prohibitionem celebrata ſunt. Eodem modo explicari poſſunt Patres Concilij Colonienſis; vel reſponderi poteſt, Concilium dixiſſe id, quod ſuprà retulimus, non definiendo, ſed quorundam Doctorum ſententiam, ut probabilem ſequendo. 47.

C Dico ſecundò, Jure novo per Tridentinum inducto, matrimonia clandeſtina irrita eſſe. Patet ex Tridentino ſeſſ. 24. decreto de reform. matrim. cap. 1. ubi ſic dicitur: *Qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat.* Ex quibus liquet, Tridentinum matrimonia clandeſtina irritare, & nomini clandeſtini matrimonij illud intelligere, cui non intereſt proprius Parochus, aut alius Sacerdos de ejus licentia cum duobus ſaltem teſtibus; undè licèt publicè coram alijs multis matrimonium contrahatur, ſi tamen fiat ſine præſentia Parochi & teſtium, clandeſtinum cenſetur ab Eccleſia. 48. D

§. II.

Solvitur difficile argumentum, & breviter explicatur, qua ratione Tridentinum matrimonia clandeſtina irritare potuerit.

CIrca prædictum Tridentini decretum graviſſima eſt difficultas, quomodo potuerit Eccleſia matrimonia conſenſu clandeſtino facta irritare; cùm enim matrimonium ſit Sacramentum, cujus materia & forma ſunt ipſi conſenſus conjugum verbis vel alijs ſignis expreſſi, ut diſput. 2. oſtendimus, & Eccleſia non habeat poteſtatem mutandi materias & formas Sacramentorum (hoc enim eſt proprium poteſtatis excellentiæ quæ eſt in Chriſto) non videtur, qua ratione Eccleſia potuerit facere quòd conſenſus clandeſtinus, qui ante Tridentinum erat ſufficiens materia & forma matrimonij, non ſit ampliùs ſufficiens materia & forma illius. Et augetur difficultas ex eo, quòd matrimonium ex una parte ſit contractus naturalis, ita ut jure naturæ conſenſus inter perſonas habiles faciat verum matrimonium; & ex alia, Eccleſia non poſſit irritare aut variare ea, quæ ſunt juris naturæ. 49. E

 Hæc

50. Hæc difficultas adeò torſit aliquos ex Patribus Tridentinis, ut ante decretum prædictum de reform. matrim. exiſtimaverint, Eccleſiam non poſſe clandeſtina matrimonia irritare; & quidam ex Theologis, qui ei interfuerunt, ut Dominicus Soto, & Ruardus Taperus quæſtionem indiſcuſſam reliquerint. Pro reſolutione

51. Notandum primò ex D. Thoma in 4. diſt. 34. qu. unic. ar. 1. ad 4. matrimonium hoc habere ſuprà cætera Sacramenta, quod non ſolùm ordinatur ad conjugum ſanctificationem, ſed etiam eſt in officium naturæ, & in bonum commune totius Reipublicæ; atque adeò triplici conſtat contractu, naturali, civili, ſacramentali. Inquantùm eſt contractus naturalis, ſtatuitur jure naturæ; inquantùm civilis, lege civili; inquantùm Sacramentum, ſtatuitur jure divino; ideòque ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona fieri inhabilis ad matrimonium; ſi enim ſit impotens ad copulam carnalem, lege naturæ ad illud inhabilis eſt; ſi conſanguineus, vel affinis, lege poſitivâ, civili & Eccleſiaſticâ; ſi non baptizatus, jure divino incapax eſt Sacramenti matrimonij, quamvis ad contractum naturalem vel civilem habilis ſit.

52. Notandum ſecundò, Chriſtum Dominum non elevâſſe omnem contractum matrimonialem, etiam ſignis ſenſibilibus expreſſum, in Sacramentum, ſed tantùm eum, qui eſſet legitimus, id eſt legibus conformis, & inter perſonas baptizatas & legitimas, id eſt impedimentum dirimens non habentes.

53. Ex his facilè haberi poteſt reſolutio difficultatis propoſitæ, & explicari, qua ratione Eccleſia matrimonia clandeſtina irritare potuerit: id enim duobus modis præſtare potuit, primò indirectè, & mediatè, reddendo perſonas inhabiles ad contrahendum, ut innuit Tridentinum in decreto ſuprà relato; ſecundò directè & immediatè, caſſando & irritando contractus matrimoniales conſenſu clandeſtino factos; cùm enim Eccleſia ſit Reſpublica benè ordinata à Chriſto, debuit in ea eſſe poteſtas ad regulandos contractus ſuorum ſubditorum, atq; adeò potuit ſtatuere quaſdam conditiones, ſine quibus tales contractus ſint irriti. In quo non mutavit materiam, vel formam Sacramenti matrimonij, formaliter ſumptas (nam materia & forma Sacramenti matrimonij, etiam poſt Tridentini decretum, eſt contractus legitimus, ſicut ante) ſed tantùm materialiter, faciendo ſcilicet quòd contractus clandeſtinus, qui antea erat legitimus, non ſit ampliùs legitimus, ſubindeque non ſit ampliùs elevabilis ad dignitatem Sacramenti, cùm Chriſtus, ut ſuprà dicebamus, ſolùm contractum legitimum ad rationem Sacramenti elevaverit.

54. Poteſtque id explicari, & illuſtrari duplici exemplo aptiſſimo. Primum eſt ſi quis haberet poteſtatem mutandi aquam in vinum, poſſet mutare materiam Sacramenti baptiſmi materialiter (hoc eſt efficiendo quòd ea res, quæ erat vera aqua naturalis, jam non ſit amplius aqua naturalis, nec per conſequens materia Sacramenti baptiſmi) ſed non formaliter, quia ſemper verum eſſet, quòd aqua vera & naturalis eſſet materia Sacramenti baptiſmi à Chriſto inſtituta. Item ſi terminus iſte *corpus*, à ſua ſignificatione deponeretur, & ad aliam communi Reipublicæ conſenſu transferretur, & alius, qui vim idem ſignificandi haberet, loco illius ſubſtitueretur; forma conſecrationis panis in corpus Chriſti mutaretur materialiter, ſed non formaliter; quia ſemper verum eſſet, quòd voces ſignificantes converſionem panis in corpus Chriſti eſſent forma Euchariſtiæ. Idem cum proportione dicendum eſt de materia & forma Sacramenti matrimonij; Eccleſia enim prohibendo matrimonia clandeſtina, non mutavit formaliter, ſed materialiter tantùm, materiam & formam Sacramenti matrimonij, faciendo quòd contractus conſenſu clandeſtino factus, non ſit ampliùs legitimus, id eſt legibus Eccleſiaſticis conformis, & reddendo perſonas ſic contrahentes inhabiles ad matrimonium. Neque novum eſt quòd Eccleſia hac poteſtate uſa fuerit, nam olim in Eccleſia matrimonia erant irrita contracta inter conſanguineos uſque ad ſeptimum gradum ſine diſpenſatione; poſteà verò Eccleſia reſtrinxit uſque ad quartum gradum; unde fecit ut matrimonium inter conſanguineos in quinto grado, quod olim non erat Sacramentum, modò ſit Sacramentum, reddendo perſonas habiles ad contrahendum. Ex his patet ſolutio ad primam difficultatem.

Ad ſecundam verò reſpondeo, de jure quidem naturæ eſſe quòd contractus legitimus ſit matrimonium, ſed quòd contractus legitimus ſit, non ſolùm à jure naturali, ſed etiam à jure poſitivo, civili & Eccleſiaſtico dependere; quia cùm matrimonium, ut ſuprà dicebamus, non ſolùm ſit in officium naturæ, ſed etiam in bonum Reipublicæ Chriſtianæ & ſæcularis, non ſolùm ſtatuitur jure naturæ, ſed etiam legibus Eccleſiaſticis & Civilibus ſubditur; unde jure Canonico & Civili aliquæ conditiones ſtatui poſſunt, ex quorum defectu contractus matrimonialis fiat irritus, ſubindeque non ſit elevabilis ad rationem Sacramenti. 55.

§. III.

Reſolvuntur aliæ difficultates, ſeu caſus conſcientiæ circa matrimonia clandeſtina, & prædictum Concilij Tridentini decretum.

Quæres primò, quid intelligatur nomine Parochi, vel Ordinarij, cujus præſentia ad valorem matrimonij à Tridentino requiritur? 56.

Reſpondeo nomine Parochi, vel Ordinarij non ſolùm intelligi Parochum in tota ſua Parochia, ſed etiam Epiſcopum in tota ſua diœceſi, Archiepiſcopum in tota provincia, dùm viſitat actu, vel cauſa ad eum per appellationem devoluta eſt, Summum Pontificem in toto orbe, Legatum Summi Pontificis in tota ſua provincia, Vicarios generales Epiſcoporum in ſpiritualibus, & capitulum Cathedrale, ſede vacante, in tota diœceſi, & denique eos, qui habent juriſdictionem Epiſcopalem reſpectu eorum, in quos eam habent, ut Capitula quædam, & Abbates exempti.

Quæres ſecundò, An neceſſarium ſit, quòd Parochus matrimonio aſſiſtens ſit Sacerdos? 57.

Reſpondeo id non eſſe neceſſe, ſed ſufficere ut habeat titulum & officium Parochi, ſicut expreſsè declaravit congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum anno 1593. ut refertur in declarationibus capitis primi decreti de reform. matrim. Ubi etiam dicitur, nomine Parochi intelligi eos, qui obtinuerunt Parochiale beneficium, licet ad Sacerdotium nondum promoti ſint, quia nondum expi-

ravit annus illis conceſſus, ut curent promoveri. Si tamen Parochus alterum velit ſubdelegare, ut aſſiſtat matrimonio, non poteſt ſubdelegare eum, qui non eſt Sacerdos, quia Tridentinum prædicto decreto de reform. matrimonij ait: *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit &c.*

58. Quæres quartò, qualis debeat eſſe præſentia illa Parochi & teſtium?

Reſpondetur non ſufficere naturalem, quomodo beſtiæ poſſunt eſſe præſentes, ſed neceſſariam eſſe humanam & moralem, qua ſcilicet adſint non tantùm corpore, ſed etiam ſciant, & advertant quid agatur. De teſtibus conſtat, non poſſunt enim alioquin teſtificari de re geſta. De Parocho autem major adhuc eſt ratio, quia debet adeſſe ut repræſentans perſonam Eccleſiæ ut cognoſcentis rem quæ geritur, ut ſic dici poſſit matrimonium contrahi in facie Eccleſiæ. Sed

59. Quæres quartò, quid dicendum, quando Parochus & teſtes ſunt præſentes per violentiam?

Reſpondeo quoad teſtes, quantumvis ſint ibi per violentiam, validum eſſe matrimonium; quia ad rationem teſtis, qui poſſit teſtificari, ſatis eſt, quòd advertat & intelligat. Quantùm verò ad Parochum, licèt ſtando præcisè in littera Concilij, videatur requiri quòd Parochus ſit præſens voluntariè; videtur enim Concilium requirere quòd adſit non ut teſtis, ſed ut Parochus, exercens ſuum officium, atque adeò ut approbans; tamen ſtando declarationi congregationis Cardinalium, qui habent authoritatem à Summo Pontifice interpretandi Concilium Tridentinum, certum eſſe debet, quòd etiam ſi Parochus ſit ibi per violentiam, erit tamen validum matrimonium; ita enim ſacra hæc Congregatio declaravit expreſsè loco ſupràcitato, in hæc verba: *Congregatio Concilij cenſuit, matrimonium coram Parocho & teſtibus contractum, niſi aliud obſtet, validum eſſe, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de cauſa, quàm ut matrimonio intereſſet, à contrahentibus accerſitus fuerit, cùm tamen ad actum matrimonialem verè & formaliter fuerit adhibitus.* Alias declarationes refert ex Farinacio Baſilius Pontius lib. 5. de matrim. cap. 21. quarum prior affirmat valere matrimonium, *Dummodò Parochus ſit præſens, & intelligat id, quod agitur, licèt diſſentiat & contradicat: adhibitus verò Parochus intelligitur, etiamſi ex alia cauſa vocatus ſit, dummodò ſit adhibitus ad illum effectum.* Poſterior verò eſt hujuſmodi: *An verò ſi invitus & compulſus per vim adſit Parochus, etiam contrahatur matrimonium, & procedente ſupradictâ prohibitione Ordinarij, tale matrimonium ſubſiſtat? Congregatio reſpondit, ſubſiſtere.*

60. Quæres quintò, an matrimonia celebrata ſine proclamationibus, ſint clandeſtina?

Reſpondeo negativè, dummodò fiant coram Parocho, & duobus vel tribus teſtibus: illud enim in jure cenſetur clandeſtinum, quod fit clam, & non coram Eccleſia, cui ſubindè juridicè conſtare non poteſt: At matrimonium coram Parocho, & teſtibus celebratum non fit clam, ſed coram Eccleſia, cui per legitimos teſtes conſtare, juridicè poteſt: Ergo non cenſetur clandeſtinum, quamvis ſine proclamationibus celebretur. Undè omiſſio proclamationum non reddit matrimonium irritum, etiam poſt

A decretum Tridentini, ut expreſsè declaravit congregatio Cardinalium ad cap. 1. decreti de reform. matrim. num. 2. in hæc verba: *Congregatio cenſuit, matrimonium contractum, non præmiſſis denunciationibus, niſi aliud obſtet, irritum non eſſe.* Ex quo intelliges, antiquum jus in Lateranenſi ſancitum, quo matrimonium ſine prævijs denunciationibus celebratum, ſubjiciebatur pœnis matrimonij clandeſtini, ut conſtat ex cap. *Finali*, de clandeſt. deſponſ. ſumpto ex Lateranenſi, fuiſſe per Tridentinum correctum & irritatum; nam hoc ipſo quòd matrimonio præſcripſit formam, per quam efficitur Eccleſiæ juridicè notum, nempè quòd celebretur coram Parocho & duobus vel tribus teſtibus, ſuſtulit ab eo ſic contracto clandeſtinitatem, & conſequenter pœnas matrimonijs clandeſtinis ſtatutas, inter quas præcipua eſt ejus irritatio & invalidatio.

Peccant tamen graviter, qui ſine diſpenſatione, vel legitima cauſa excuſante, non præmiſſis proclamationibus, matrimonium contrahunt; quia eſt res gravis, & Tridentinum prædicto de reform. matrim. decreto cap. 1. ſtrictiſſimè præcipit, ut tales proclamationes celebrationi matrimonij præmittantur. Verba ejus hæc ſunt: *Sacri Lateranenſis Concilij ſub Innocentio III. celebrati, veſtigijs inhærendo, præcipit* (ſancta Synodus) *ut in poſterum antequam matrimonium contrahatur, quod à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis, in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum: quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonij, in facie Eccleſiæ celebretur.* 61.

Quæres ſextò, an matrimonia filiorumfamilias, ſine conſenſu parentum, præſertim patris, contracta, irrita ſint? 62.

Reſpondeo talia matrimonia eſſe valida, licèt in Gallia edictis Regijs prohibita ſint, ſubindeque illicita.

Prima pars hujus reſolutionis conſtat primò ex Tridentino, decreto de reform. matrim. cap. 1. ubi ſic dicitur: *Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit, at proindè jure damnandi ſint illi, ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera & rata eſſe negant; quique falsò affirmant, matrimonia à filijsfamilias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata & irrita facere poſſe, &c.* Conſtat ſecundò, exemplò Tobiæ, qui inconſulto patre contraxit matrimonium cum Sara filia Raguelis, quod fuit acceptum & gratum Deo & Angelo Raphaëli, hujus matrimonij paranympho. Similiter Eſau Geneſis 27. duas uxores duxit ſine conſenſu patris, quod evidens argumentum eſt, matrimonia filiorumfamilias ſine conſenſu parentum inita, non eſſe jure naturæ irrita. Quòd verò jure Canonico non irritentur, conſtat authoritate Summorum Pontificum, Nicolai I. in reſponſis ad conſulta Bulgarorum cap. 3. & refertur can. *ſufficiat* 27. qu. Innocentij III. cap. *Cùm apud*, cap. *Tua fraternitati*, cap. *Tua nos*, de ſponſal. Alexandri III. cap. *Cùm locum* eodem titulo. Similiter non eſſe jure Civili irrita, docet antiquiſſimus juriſconſultus Paulus in lib. ſent. dicens, quòd non debet contrahi matrimonia ſine voluntate patris, ſed contracta non ſolvuntur, quia contemplatio publicæ utilitatis privatorum comodis præfertur.

Undè

Digitized by Google

Undè non ſunt audiendi quidam juris civilis Doctores contrarium ſentientes.

63. Ratio etiam ſuffragatur, ut enim docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 104. art. 5. incorp. licèt pater habeat jus dirigendi per imperium actiones domeſticas filij, & filius teneatur ei obedire; tamen non habet in ſuo dominio naturales filij potentias & facultates, qualis eſt potentia generativa, undè filius jure naturæ poteſt ſine conſenſu patris de tali facultate diſponere, eamque alteri tradere per contractum matrimonialem. Verba S. Doctoris ſunt: *Tenetur homo homini obedire in his, quæ exteriùs per corpus ſunt agenda, in quibus tamen ſecundùm ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, ſed ſolùm Deo, quia in his omnes homines naturâ ſunt pares, putà in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem, & prolis generationem. Unde non tenentur nec ſervi dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervanda, aut aliquo alio hujuſmodi. Sed in his quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum & rerum humanarum, tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſecundùm rationem ſuperioritatis, ſicut miles duci exercitus in his, quæ pertinent ad bellum; ſervus domino in his, quæ pertinent ad ſervilia opera exequenda; filius patri in his, quæ pertinent ad diſciplinam, & curam domeſticam.*

64. Secunda verò pars noſtræ reſolutionis, quæ aſſerit matrimonia filiorumfamilias ſine conſenſu patris in Gallia edictis Regijs eſſe prohibita, conſtat, nam Henricus II. Galliarum Rex Chriſtianiſſimus, anno 1556. ea ſtrictiſſimè prohibuit, & contra filios ſine conſenſu patris matrimonium contrahentes has pœnas ſtatuit: Primò, ut jure exhæredes fieri poſſent. Secundò, ut liceat parentibus jam factas donationes revocare. Tertiò, ut ob id exhæredari liberi, omnia lucra amittant, quæ illis vi conſuetudinis, aut pacti matrimonialis deferebantur. Demùm ſtatuit, quod intervenientes huic matrimonio pœnâ arbitrariâ plectantur, & Notarius, ac teſtes pœnâ capitis puniantur.

65. Quæres ſeptimò, An ita verum ſit, matrimonia clandeſtina, poſt decretum Tridentini, eſſe irrita, ut in nullo prorsùs caſu valida ſint?

Reſpondeo multos recenſeri caſus, in quibus talia matrimonia cenſentur valida, non obſtante Tridentini decreto; ſed ex illis duos tantùm vel tres videri probabiles. Primus eſt, ſi fideles contrahant in facie Eccleſiæ, ſed invalidè, propter occultum impedimentum; poſteà cognitò impedimento poſſunt occultè contrahere, vel renovando conſenſum, vel ſi vir maritali affectu uxorem cognoſcat; & in tali caſu matrimonium illud, licèt clandeſtinum, validum eſt, ut à Pio V. declaratum fuiſſe teſtatur Navarrus cap. 22. Manualis num. 70. & Petrus Ledeſma qu. 45. art. 5. affirmat Cardinales Congregationis ita declarâſſe, ſeque illam declarationem vidiſſe. Contrarium tamen ſentiunt non pauci cum Pontio lib. 5. cap. 6. propter declarationem Clementis VIII. art. præcedenti, §. 2. in fine adductam, qua aſſerit, cùm matrimonium ab initio fuit invalidum, ut revalidetur, neceſſarium eſſe conſenſum utriuſque conjugis coram Parocho & teſtibus. Sed Clementem cum Pio conciliare conatur Amicus hîc diſp. 7. ſect. 13. num. 131. dicens, utramque ſententiam eſſe in praxi tutam ac ſecuram, iſtam eſſe tutiorem, & alteram probabiliorem; ſubindeque potuiſſe ex diverſo fundamento utramque ſententiam ab utroque Pontifice in praxi ſervandam præſcribi, primam ut probabiliorem, ſecundam ut tutiorem.

Secundus caſus, qui ab aliquibus probabilis reputatur, eſt, quando quis per totam vitam habitavit cum concubina, quæ reputabatur ejus uxor, ex qua etiam plures liberos ſuſcepit; poſteà verò dum ægrotaret, publicè detegitur non fuiſſe veram ejus uxorem, atque adeò filios eſſe illegitimos; undè ipſe morti propinquus vocat Parochum, qui vel abeſt, vel non poteſt inveniri; ſi tunc coram quinque, vel ſeptem teſtibus contrahat, ut filij fiant legitimi, probabile reputant aliqui, validum eſſe matrimonium, licèt alij oppoſitum probabilius exiſtiment. 66.

Tertiò, Matrimonia clandeſtina valida ſunt, ſi contrahantur in ijs locis, in quibus Tridentini conſtitutio non eſt recepta, licèt contrahentes peregrini ſint, & in eorum patria talis conſtitutio ſit recepta, imò licèt de induſtria eò ſe contulerint, ut validè contraherent, ſicut ait Pontius lib. 5. cap. 9. poſt Sanchem, & alios. Item ſi duo contrahentes clandeſtinè, ſint diverſarum parochiarum, in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentini, non verò in altera, valet matrimonium, ſi fuit celebratum in ea parochia, in qua decretum non fuit receptum, ut declaravit congregatio Cardinalium in caput 1. Decreti de reformatione matrimonij, & in reſponſione data Epiſcopo Antuerpienſi, quam refert Sylvius hîc ad quæſt. 45. art. 5. 67.

Demùm quando Parochus ſimpliciter haberi non poteſt, vel non poteſt haberi ſine maximo vel ipſius Parochi, vel contrahentium periculo, validum eſt matrimonium in abſentia Parochi contractum, ut conſtat ex deciſione ejuſdem congregationis Cardinalium, quæ conſulta ab Epiſcopo Tricarienſi circa formam matrimoniorum, quæ in partibus Hollandiæ, Zelandiæ, & Friſiæ contrahuntur, examinatis ac perpenſis rationibus ſibi ab Epiſcopo propoſitis, poſtquam declaravit irrita eſſe matrimonia hæreticorum celebrata coram miniſtro Hæretico, vel magiſtratu in loco, ubi Tridentinum eſt publicatum, ſubjungit: *Si verò parochia, in qua fuit aliquando obſervatum decretum proprio Parocho careat, & cathedralis itidem Epiſcopo & Capitulo, habentibus à Concilio facultatem alium ſacerdotem ad id delegandi, nulluſque alius ibi ſit, qui vices Parochi, aut Epiſcopi ſuppleat, matrimonium valet abſque præſentia Parochi, ſervatâ tamen in eo, in quo poteſt, formâ Concilij, nempè adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Si verò extent quidem Parochus & Epiſcopus, ſed nullo conſtituto Vicario, uterque metu hæreticorum latent, ita ut verè ignoretur ubi ſit, vel eodem metu à Diœceſi abſit, nec ad alterutrum ſit tutus acceſſus, validum eſt matrimonium contractum abſque Parocho, adhibitis tamen duobus teſtibus.* 68.

ARTICULUS IV.

An, & quo jure matrimonium factum ex metu gravi, ſeu in virum conſtantem cadente, irritum ſit?

§. II.

Quibuſdam præmiſſis utraque difficultas reſolvitur.

SUppono primò, metum ſic definiri ab Ulpiano ff. de eo quod metûs cauſâ, *eſt inſtantis periculi,* 69.

periculi, vel futuri mali, mentis trepidatio, quæ definitio omni metui convenit. Omiſſis autem variis metûs diviſionibus, quæ ad noſtrum inſtitutum non pertinent, communi diviſione metus dividitur in levem & gravem, qui etiam cadens in virum conſtantem appellatur, cap. *Veniens* 2. & cap. *Conſultationi*, de ſponſal. & eſt ille qui verſatur circa malum grave, cujuſmodi eſt mors, mutilatio, perpetuum exilium, diuturnus carcer, defectio à proprio ſtatu, amiſſio omnium aut notabilis partis bonorum, idque non tantùm reſpectu propriæ perſonæ, ſed etiam conjunctorum conſanguinitate, affinitate, vel arctâ amicitiâ, ut notat S. Thomas in 4. diſt. 29, qu. unicâ, art. 2. ad 2. Nec ſatis eſt ut verſetur circa malum grave ex falſâ imaginatione apprehenſum, ſed debet reipſa eſſe tale, ut definitur l. *Nec timorem* 7. ff. *De eo quod metûs cauſâ*, ubi ſic dicitur: *Si quis meticuloſus rem ullam fruſtrà timuerit, per hoc edictum non reſtituitur, quoniam neque vi, neque metûs cauſâ factum eſt.* Docet etiam D. Thomas hîc quæſt. 47. art. 2. ad metum gravem & in virum conſtantem cadentem, non ſufficere quòd verſetur circa malum grave, quod reipsâ ſit tale, & non ex falſa imaginatione, ſed inſuper requiri quòd illud malum ſit gravius eo quod eligitur ad illud evitandum; *Quia* (inquit) *conſtans ſequitur rationem rectam, per quam ſcit quid pro quo dimittendum ſit vel faciendum: ſemper autem minus malum, vel majus bonum eligendum eſt, & ideò conſtans ad minus malum ſuſtinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum.* Ex qua doctrina ſequitur primò, nullius mali temporalis metum, ad quodcumque peccatũ committendum incuſſum, eſſe gravem, & cadentem in conſtantem virum; cùm quodcunque malum temporale, cum quovis peccato etiam veniali comparatum, ſit longè minus. Unde Daniel 13. Suſanna ab impudicis ſenibus ſollicitata, maluit mortem eligere, quàm eorum deſiderio conſentire. *Ingemuit Suſanna* (inquit ſacer textus) *& ait: Anguſtiæ ſunt mihi undique, ſi enim hoc egero, mors mihi eſt; ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Sed melius eſt abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini.* Sequitur ſecundò, quòd ſi alicui intentetur amiſſio notabilis partis bonorum, niſi conſentiat in matrimonium, ex quo longè pejora mala obventura timet, talis metus gravis non eſt, nec cadens in virum conſtantem, cùm conſtantis viri ſit ex duobus malis minus eligere.

70. Suppono ſecundò, metum gravem, ſive in virum conſtantem cadentem, poſſe inferri à duplici cauſa, videlicet à cauſa naturali, ut à naufragio, à peſte, à gravi infirmitate; vel à cauſa libera & extrinſeca, ut ab alio homine. Rurſus metum illum gravem, qui infertur à cauſa libera extrinſeca, poſſe inferri dupliciter, juſtè nimirùm, vel injuſtè. Juſtè, ſi Judex v.g. comminetur mortem homicidæ, niſi ut ſatisfaciat parti, ducat in uxorem filiam & conſanguineam occiſi. Injuſtè verò, ſi perſona privata metum illum incutiat. Item metum illum poſſe inferri, vel ad extorquendum conſenſum in matrimonium, & tunc per ſe ordinatur ad matrimonium; vel non ad extorquendum conſenſum in matrimonium, ſed in aliquid aliud, & tunc non niſi per accidens ad matrimonium ordinatur; v.g. ſi quis ex metu latronis, accipiat in uxorem filiam viri fortiſſimi, qui illum à latronibus defendat. His poſitis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ,

A 71. Dico primò, nullus metus quantumvis gravis, ſi à cauſa naturali proveniat, irritat matrimonium. Patet concluſio in eo qui metu mortis naturalis imminentis, vel ex metu inferni, ducit in uxorem eam quam habuit concubinam; certum eſt enim, tale matrimonium eſſe validum, ſicut & vota quæ ex metu naufragij, vel imminente alio gravi periculo fiunt, omnium conſenſu valida ſunt; quia nimirùm in his caſibus nulla eſt coactio, cùm nulla vis inferatur; nec ulla tunc fiat injuria voventi, vel matrimonium contrahenti.

72. Dico ſecundò, non irritari matrimonium à gravi metu, juſtè à cauſa libera incuſſo. Patet etiam, B tum quia nulla tunc fit injuria contrahenti; tum etiam, quia ita ſæpè fit in Republica Chriſtiana; Eccleſia enim per excommunicationem cogit volentes adimplere ſponſalia, & Judex adoleſcenti de ſtupro virginis convicto, comminatur mortem, niſi eam in uxorem ducat.

73. Dico tertiò, non irritatur matrimonium gravi metu injuſtè incuſſo à cauſa libera, ſi talis metus non ſit concuſſus ad extorquendum conſenſum in matrimonium, ſed ob alium finem, ſeu ad aliam rem injuſtè extorquendam. Hæc etiam concluſio eſt manifeſta, valet enim votum factum Deo ad vitandam mortem intentatam à latrone, C non in finem extorquendi tale votum, ſed pecunias: Ergo ſimiliter valebit matrimonium, ſi latro metum incutiat viatori ad pecuniam extorquendam, & viator ut præſentem redimat vexationem, ſpondeat ipſius filiam ſe in uxorem ducturum. Item ſi Judex contra allegata & probata ad mortem damnet reum, qui ut ab injuſta morte ſe liberet, Judicis filiam ducit, validum eſt matrimonium. Similiter ſi maritus adultero in delicto deprehenſo, propriâ auhoritate mortem minatur, ad cujus iram placandam, adulter in uxorem ducit minantis filiam, valet matrimonium. Demùm quando aliquis injuſtè detentus in carcere, alia de cauſa, & ob alium finem, ducit in uxorem filiam ejus à quo detinetur, ſpe libertatis obtinendæ, aut quando Princeps bello D licèt injuſto ab altero vexatus, petit ipſius filiam, & in uxorem ducit, propter bonum pacis, Matrimonium, omnium conſenſu, validum eſt.

74. Dico quartò, omnis metus gravis, ad extorquendum conſenſum injuſtè incuſſus, irritat matrimonium. Ita communiter Theologi, Canoniſtæ, & Juriſperiti, & conſtat ex cap. *Cùm locum*, 14. & cap. *Veniens*, 15. de ſponſalibus, & cap. 2. *de eo qui duxit*, &c. Idque verum eſt in utroque foro, quia hæc jura abſolutè dicunt, eum qui ita contraxit, validè cum ſecunda contrahere, licitéque cum ea permanere, quod falſum eſſet, niſi primum Matrimonium abſolutè in utroque foro eſſet irritum.

75. Nec valet ſi dicas, jura id dicere, quia præſu- E munt metu coactum non conſenſiſſe, ſed finxiſſe. Nam contrà eſt primò, quod oppoſitum patet ex cap. *Significavit*, ibi enim Pontifex disertè ſignificat eum, qui conſenſit in unam, ſed per vim & non ſponte, validum cum altera Matrimonium contraxiſſe. Secundò, ut arguit D. Thomas hîc quæſt. 47. art. 7. in corp. Eccleſia nunquam præſumit peccatum de aliquo, niſi probetur: Præſumeret autem peccatum mendacij, ſi exiſtimaret eum qui coactus eſt non conſenſiſſe, quando dixit ſe conſentire. Tertiò, Eccleſia præſumit ſuſcipientem aliquod aliud Sacramentum ex metu gravi, verè conſenſiſſe, niſi certò con-

conſtet de oppoſito: ut patet ex cap. *Majores*, de Baptiſmo, paragrapho *Item quæritur*: Ergo idem (A) eſt dicendum a fortiori de Matrimonio.

Ratio autem ob quam Eccleſia matrimonia
76. ex gravi metu contracta ſtatuit eſſe nulla, fuit, quia cùm vinculum matrimonij ſit perpetuum & indiſſolubile, Eccleſia voluit quòd ejus celebratio eſſet ita libera & ſpontanea, ut ad eam alienâ vi & injuriâ nemo cogatur. Qua etiam de cauſa irritat vota ſolemnia Religionis, facta ex metu cadente in virum conſtantem. Non irritat autem Baptiſmum ex eodem metu ſuſceptum, tum quia, cùm ſit Sacramentum, non ſubjacet diſpoſitioni juris Eccleſiaſtici, ſicut Matrimonium, quod non ſolùm habet rationem Sacramenti, ſed etiam contractûs naturalis & civilis: (B) Tum etiam, quia cùm baptizatus ad illum mere paſſivè ſe habeat, non requiritur ex parte illius ita perfectum & exactum voluntarium, ſicut in contrahente matrimonium, aut emittente vota ſolemnia Religionis, ut rectè obſervavit ſanctus Doctor hîc quæſtione 47. art. 3. ad 1.

Dico ultimò. Matrimonium gravi metu injuſto contractum, non eſſe irritum jure naturali, ſed tantùm Eccleſiaſtico. Eſt contra Pontium lib. 4. cap. 14. Mœrarium diſp. 7. ſect. 8. & alios, exiſtimantes, talia matrimonia jure naturæ irrita eſſe.

Probatur concluſio ratione fundamentali: (C)
77. Metus gravis, injuſtus, neque defectu plenæ libertatis, neque ratione injuriæ quam infert, tollit naturam conſensûs ad matrimonium eſſentialiter requiſiti: Ergo illum non irritat jure naturæ. Conſequentia patet, ſi enim illum jure naturali irritaret, altero ex his capitibus id præſtaret. Antecedens verò quoad utramque partem ſuadetur. In primis enim quòd ipſum non irritet ex defectu libertatis, patet ex eo quòd idem libertatis defectus reperitur in metu gravi juſto, ex cauſa naturali vel libera proveniente, & in metu gravi injuſto, ad alium finem, quàm ad extorquendum conſenſum incuſſo; & tamen triplex ille metus non irritat matrimoni- (D) um, ut tribus primis concluſionibus oſtenſum eſt: Ergo metus gravis, ad extorquendum conſenſum injuſtè incuſſus, jure naturæ non irritat matrimonium, ex defectu plenæ libertatis.

78. Quòd verò ipſum jure naturæ non irritet, ratione injuriæ quam infert, probatur; tum quia tanta injuria infertur meticuloſo per metum levem, quanta homini forti per metum gravem; & tamen metus levis etiam cadens in virum meticuloſum, non irritat jure naturæ matrimonium. Tum etiam, quia talem in matrimonio gravi metu injuſto ad alium finem incuſſo, reperitur injuria gravis, quæ tamen matrimo- (E) nium non irritat, & dominij proprij corporis tranſlationem non impedit, ut concluſione tertiâ variis exemplis declaravimus. Addo quòd, in aliis contractibus gravi metu injuſto celebratis, gravis infertur injuria, quâ non obſtante ſunt validi, & efficaces ad dominium transferendum: Ergo metus gravis injuſtus non irritat jure naturæ matrimonium, ratione injuriæ quam infert.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra tres primas concluſiones nullum militat argumentum alicujus momenti, 79.
ſed contra quartam objicitur primò: Si omnis metus gravis, ad extorquendum conſenſum injuſte incuſſus, irritaret matrimonium, ſequitur injuſtè oppreſſum peccare mortaliter peccato mendacij & ſacrilegij, proferendo verba iſta, *Ego te accipio in meam*: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris videtur manifeſta, injuſtè enim oppreſſus, proferendo illa verba, loquitur contra mentem, ſubindéque mentitur in materia gravi. Item profert formam ſacramentalem Sacramenti matrimonii ſupra materiam indebitam, ſubindéque illudit Sacramento, & ſacrilegium committit, ſicut ille qui metu mortis aliquem indiſpoſitum abſolvit.

Reſpondeo negando ſequelam Majoris, 80.
quoad utramque partem: In primis enim, quoad peccatum mendacii, contrahens qui illa verba, *Accipio te in meam*, profert ex metu gravi, injuſte illato à cauſa libera, tripliciter ſe habere poteſt in eorum prolatione; Primò ita ut non conſentiat in matrimonium, & tamen intendat ea proferre in ſenſu formali; & tunc ſine dubio peccat, peccato mendacii, quia loquitur contra mentem, quamvis fortaſſe illud peccatum non ſit mortale, ob metum gravem injuſtè illatum; ſicut quando Judex injuſtè procedit, mentiri in judicio, non eſt mortale. Secundò poteſt contrahens ita proferre verba illa, ut non intendat ea dicere in ſenſu formali, ſed tantùm materiali; & tunc non mentitur, quia nihil dicit contra mentem, nec tenetur loqui juxta intentionem cogentis, quandoquidem ſupponimus quòd injuſtè cogitur, & non obligatur aliundè erga fœminam, ad eam ducendum in uxorem. Tertiò poteſt contrahens proferre verba illa cum intentione ſenſûs formalis ſignificationis eorum, & conſenſû in matrimonium, quantùm fieri poteſt ex parte ſua præcisè, & tunc etiam non peccat peccato mendacii, quia nihil dicit contra ſuam mentem; illa enim verba faciunt tunc hunc ſenſum, contraho tecum, quantùm eſt ex me, ſive pono quidquid requiritur ex parte mea, ad contrahendum tecum.

Similiter contrahens matrimonium ex gravi 81.
metu, non peccat peccato ſacrilegii; nam vel bonâ fide exiſtimat ſe validè contrahere, & perficere matrimonii ſacramentum, licèt metu coactum, & tunc bona fides, ſeu ignorantia invincibilis ipſum excuſat à peccato; vel contrà novit contractum eſſe invalidum, ſubindéque non perfici Matrimonii ſacramentum, & ſic non peccat etiam, nec facit contra reverentiam hujus Sacramenti, qui gravi metu adactus profert verba conſenſum ſignificantia ſimulando ſe conſentire quantùm poteſt; quandoquidem tunc non intendit facere ſacramentum, nec profert illa verba ut formam Sacramenti, neque ponit illius materiam, ſed ſe habet ad inſtar illius qui repræſentandi causâ ablueret, & proferret in theatro verba Baptiſmi; vel qui diſcendi causâ, ſeque exercendi in modo celebrandi

brandi Miſſam, proferret verba conſecrationis A ſuper Hoſtiam chartaceam, ſine intentione conſecrandi.

82. Addunt aliqui, quòd licèt graviter peccet Sacerdos, qui metu mortis aliquem indiſpoſitum abſolvit, non tamen qui metu gravi coactus, matrimonium contrahit; quia ille conſentit ei, qui directè aliquid impium & ſacrilegum petit, ſubindéque externum ſacrilegium committit; ſecùs verò iſte, quia ab incutiente metum, Matrimonium directè tantùm petitur, quatenus eſt contractus, non autem quatenus Sacramentum: intendere verò facere contractum matrimonii, qui nullus eſt jure Eccleſiaſtico, non eſt peccatum ſacrilegii, cùm talis contractus non ſit Sacramentum, eò quòd Chriſtus validum duntaxat matrimonij contractum, ad dignitatem Sacramenti elevaverit. B

83. Objicies ſecundò contra ſecundam concluſionem: Illud irritat matrimonium jure naturali, quod reddit ipſum involuntarium, ſeu voluntati repugnans, cùm ſit de ratione & natura contractûs matrimonialis, quòd ſit liber & voluntarius: Sed coactio ex gravi metu injuſtè incuſſo proveniens, facit quòd matrimonium ſit involuntarium, ſeu voluntati repugnans: Ergo reddit ipſum irritum jure naturæ.

84. Reſpondeo primò, retorquendo argumentum in Adverſarios, non minùs enim eſt coactum & repugnans voluntati matrimonium irritum ex metu mortis juſtè incuſſo, quando ſcilicet Judex metu ſuſpendij corruptorem virginis cogit, ut eam ducat, quam metus injuſtè incuſſus ejuſdem aut minoris mali. Et tamen prima illa coactio non irritat matrimonium jure naturali, ut fatentur Adverſarii: Ergo non eſt ſufficiens fundamentum in ſecunda coactione, ut matrimonium dicatur eſſe nullum jure naturæ. Quòd enim juſtè vel injuſtè incutiatur, non facit ut minùs repugnet voluntati, & plenæ libertati, vel ut minùs perterrefaciat virum conſtantem. C

85. Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo Majorem: Illud irritat matrimonium jure naturali, quod reddit ipſum involuntarium ſimpliciter, concedo Majorem. Quod reddit ipſum involuntarium tantùm ſecundùm quid, nego. Similiter diſtinguo Minorem: Coactio ex gravi metu injuſtè incuſſo facit matrimonium involuntarium, ſecundùm quid, concedo: ſimpliciter, nego; ut enim cum Ariſtotele 3. Ethic. cap. 1. S. Thomas 1. 2. quæſt. 6. art. 6. actiones quæ ex metu fiunt, etſi ex voluntario & involuntario mixtæ ſint, ſimpliciter tamen dicendæ ſunt voluntariæ, quia hic & nunc eas liberè volumus, eligentes illas ut minus malum, ad vitandum majus; ſiuntque à principio intrinſeco cognoſcente ſingula in quibus eſt actio; unde non competit illis ratio violenti, quod eſt à principio extrinſeco, nullam vim conferente paſſo. Cùm ergo voluntarium mixtum ſufficiat ad actum humanum, ſufficit etiam ad matrimonium, ſpectato jure naturæ, & eſſentia matrimonij, ut conſtat ex reliquis contractibus metu celebratis, licèt jure poſitivo debeant in irritum revocari, ut habetur cap. *Abbas*, de iis qui vi metûsve causâ. D E

86. Dices, Matrimonium, cùm ſit vinculum quoddam mutui atque perpetui amoris, & animorum corporúmque conjunctio, debet eſſe plenè voluntarium & liberum: Ergo ad illud non ſufficit voluntarium mixtum.

Reſpondeo, diſtinguendo Antecedens: Debet eſſe plenè voluntarium & liberum, connaturaliter, concedo, eſſentialiter, nego: nam voluntarium mixtum ſufficiens eſt ad transferendum dominium corporis unius conjugis in alium. Addo, conſenſum metu extortum eſſe plenè voluntarium ex parte ſui, id eſt cum plena & perfecta deliberatione elicitum, & eſſe diminutum ſolùm ex parte objecti, quatenus ſcilicet illud tantùm vult ſecundùm aliquam conſiderationem, nempe prout valet ad vitandum cruciatum, aut aliud grave malum; hunc verò conſenſum ex parte objecti diminutum, non repugnare eſſentiæ matrimonij, conſtat ex eo quòd non minùs diminutè ex parte objecti conſentit, qui conſentit in aliquam, quia dives eſt, licèt ſit deformis, vetula, querula, aliiſque vitiis & defectibus obnoxia; & tamen, omnium conſenſu, tale matrimonium validum eſt.

Objicies tertiò: Coactio repugnat naturæ illius contractûs, qui ex ſe perpetuam & indiſſolubilem obligationem inducit, cùm nihil coactum & violentum ſit perpetuò durabile: Sed matrimonium eſt contractus perpetuam & indiſſolubilem obligationem inducens: Ergo coactio ex gravi metu injuſtè incuſſo proveniens, repugnat naturæ matrimonii, ſubindéque illud jure naturali diſſolvit. Unde D. Thomas hic quæſt. 47. art. 3. ad 4. ſic ait: *Ad matrimonium non ſufficit quodcunque voluntarium, ſed voluntarium completè, quia debet eſſe perpetuum, & ideò per violentum mixtum impeditur.* Et in 4. diſt. 29. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. in corp. *Dicendum* (inquit) *quod vinculum matrimonij perpetuum eſt, unde illud quod perpetuitati repugnat, tollit matrimonium. Metus autem qui cadit in conſtantem virum, perpetuitatem contractûs tollit, quia poteſt peti reſtitutio in integrum; & ideò hæc coactio tollit matrimonium, & non alia.* 87.

Reſpondeo primò, idem argumentum fieri poſſe de matrimonio inito ex metu mortis juſtè incuſſo, cum illud non minùs ſit perpetuum, nec minùs indiſſolubilem obligationem inducat, quàm illud quod ex metu mortis injuſtè incuſſo contractum eſt. 88.

Reſpondeo ſecundò, ex eo quòd matrimonium ſit vinculum perpetuum, & indiſſolubilem obligationem inducat, ſolùm colligi, coactionem ex metu gravi injuſtè incuſſo provenientem, repugnare illi connaturaliter, non tamen eſſentialiter; perpetuum enim eſſe poteſt, id eſt ad vitam, quod coactum eſt, & contra voluntatem; ut patet in carcere perpetuo, aut ſervitute. Unde D. Thomas locis citatis non dicit coactionem ſuâ naturâ irritare matrimonium, ſed affert ſolùm cauſam ſeu rationem quæ movit Eccleſiam ad illud irritandum, quia ſcilicet convenit naturæ illius contractûs fieri ſine violentia & coactione, graveſque ſolent exitus oriri ex matrimoniis cogente gravi metu contractis.

Objicies quartò: Jus naturæ dictat, ut omnis injuria reſarciatur eodem modo, ſeu in eodem genere bonorum, quo illata eſt: Ergo cùm injuria injuſto metu matrimonio illata, non poſſit aliter reparari, quàm per ejus diſſolutionem, jus naturæ dictat, diſſolvendum eſſe matrimonium, metu injuſto contractum. 89.

Reſpondeo negando Antecedens, univerſaliter ſumptum; ſunt enim multæ injuriæ quæ 90.

non poſſunt, atque adeò non debent reſarciri in eodem bonorum genere in quo ſactæ ſunt: ſi quis enim fide datâ de matrimonio, corrumpat virginem, & mox aliam ducat in uxorem, injuria graviſſima priori illata, non reſarcitur irrito poſteriori matrimonio, utpote quod eo non obſtante eſt validum, & conſequenter perpetuum. Item jus naturæ dictat reſarciendam eſſe injuriam ab homine qui alium mutilavit, ſed non per reſtitutionem membri quod ſemel abſciſſum reparari non poteſt, ſed aliis viis ac modis. Idem dicendum in propoſito, jus enim naturæ dictat quidem reparandam eſſe injuriam, injuſto metu matrimonio illatam, ſed non per ejus diſſolutionem, cùm illud ſemel validè contractum dirimi non poſſit, ſed aliis modis quo talis injuria reparari poteſt, putà celebrando de facto matrimonium, illudque revalidando, ſi pars altera violentiam paſſa, velit poſtea liberè conſentire.

91. Objicies quintò: Donatio quæ fit latroni per metum cadentem in virum conſtantem, nulla eſt, etiam ſtando in jure naturæ; & votum ſimplex vel ſolemne, per metum in virum conſtantem cadentem emiſſum, eſt invalidum, etiam jure naturæ; cùm Eccleſia non habeat poteſtatem ea quæ ſunt de jure naturæ irritandi, & tamen irritet omnia ejuſmodi vota: Ergo etiam matrimonium ex eodem metu contractum, jure naturæ invalidum erit.

92. Reſpondeo negando Antecedens, quoad utramque partem; donatio enim quæ fit latroni propter metum gravem, non eſt etiam ipſo jure humano irrita & nulla, ſed venit reſcindenda per Judicem, in quo differt à matrimonio, quod ipſo jure humano eſt nullum, ſi ex illo metu contrahatur, quia cùm inducat vinculum perpetuũ, ſi quando ex gravi metu contrahitur, ſemel eſſet validum, non poſſet reſcindi per aliquam poteſtatem humanam, ſicut reſcinduntur alii contractus qui ex ſua natura non ſunt inſolubiles. Similiter votum ſimplex vel ſolemne, per metum in virum conſtantem emiſſum, non eſt jure naturali, ſed Eccleſiaſtico tantùm, invalidum. Ad probationem verò in contrarium dico, quòd licet Eccleſia non habeat poteſtatem irritandi ea quæ ſunt ſemel valida jure naturæ, benè tamen apponendi aliquas circumſtantias, ſine quibus ſunt invalida, ſive ſine quibus jus naturæ non tribuit eis valorem, ex quibus una eſt, quòd vota illa non ſint per metum gravem extorta.

93. Objicies ſextò: Nullum extat peculiare decretum, quo Eccleſia matrimonia gravi metu injuſto contracta irritet, uti fecit cùm matrimonia clandeſtina anteà valida irritavit: Ergo licèt iſta ſint jure tantùm poſitivo irrita, illa tamen jure naturæ invalida erunt.

Sed nego Conſequentiam, ſicut licèt Eccleſiæ decretum proferri poſſit, quo matrimonium fidelis cum infideli, id eſt baptizati cum non baptizata, aut vice verſâ, declaretur invalidum, tamen certum eſt, & fatentur Adverſarii, jure ſolùm poſitivo irritum eſſe; quia nimirùm, licèt id non habeatur ex peculiari Eccleſiæ decreto, habetur tamen ex traditione Doctorum & Pontificum: ita ob eandem rationem, matrimonia gravi metu injuſto contracta, jure poſitivo irrita ſunt, quamvis nullum extet peculiare decretum Eccleſiæ quo irritentur.

94. Objicies ultimò: Si matrimonia gravi metu injuſto contracta, jure tantùm Eccleſiaſtico irrita ſint, erunt valida inter infideles, cùm ipſi legibus Eccleſiæ non ſubſint: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

A Reſpondent Sotus, Henriquez, & alii, negando ſequelam; quia (inquiunt) licèt talia matrimonia non ſint irrita jure naturæ, ſunt tamen invalida jure gentium, quod habet vim apud infideles.

Sed hanc reſponſionem & doctrinam multi improbant, ex eo quòd cùm jus gentium dicatur illud quod ex principiis naturæ cujuslibet rei, per neceſſariam & evidentem, evidentiâ ſaltèm morali, conſequentiam deducitur, quodque proinde ſola recta ratio dictat, ſi matrimonia coacta eſſent tali jure irrita, ſequeretur eorum nullitatem deduci tanquam concluſionem B immediatè ex principiis naturæ, & conſequenter ex ſe, ſive ex jure naturæ, eſſe irrita. Unde

Alii reſpondent negando Minorem, exiſtimant enim, matrimonia ex gravi metu contracta inter infideles eſſe valida, ſicut matrimonia clandeſtina apud illos valida ſunt, cùm ipſi legibus Eccleſiæ talia matrimonia irritantibus non ſubdantur.

Verùm meliùs reſpondetur cum diſtinctione, dicendo nempe ea eſſe quidèm valida apud infideles, ſi nullum jus civile ea apud ipſos irritet; invalida verò, ſi apud illos ſit, ut eſſe poteſt, lex aliqua civilis ea irritans.

C

§. III

Corollaria precedentis doctrinæ.

EX dictis inferes primò, metum levem injuſtè incuſſum non irritare matrimonium: Eccleſia enim non irritat niſi matrimonia gravi metu injuſtè incuſſo inita, aliàs omnia in matrimonii contractibus eſſent incerta, plenaque controverſiis & litibus; quia metus levis facilè intervenit, aut etiam fingi ac probari poteſt. Addo quòd, qui levi metu movetur ad contrahendum matrimonium, non eſt dignus, ut ſibi per Eccle- 95.
D ſiam ſubveniatur, cùm facilè potuerit talem metum à ſe repellere.

Inferes ſecundò, Matrimonium ex metu gravi contractum, quantumvis juramento per vim extorto confirmetur, non eſſe validum; quia juramentum non confirmat actum, jure Eccleſiaſtico nullum: Sed matrimonium gravi metu injuſtè incuſſo contractum, jure Eccleſiaſtico irritum eſt, ut ſuprà oſtendimus: Ergo per juramentum vi extortum firmari nequit. Addo quòd, ſi matrimonium metu gravi injuſtè illato contractum, juramento vi extorto firmaretur, Eccleſia non ſufficienter providiſſet incommodis, quæ ex matrimoniis coactis ſolent ſequi; ſi- 96.
E quidem facillimum eſſet cogentibus, non ſolùm cogere ad matrimonium, ſed etiam ad ipſum juramento confirmandum.

Dixi, *quantumvis juramento per vim extorto confirmetur*, ſi enim ille qui metu gravi ad contrahendum matrimonium adactus eſt, poſteà ſponte juret, ſe confirmaturum tale matrimonium, titulo religionis tenetur ad validè contrahendum, quia cùm tale juramentum ſit ſponte præſtitum, jurantem conſtringit ad illud ſervandum, cùm abſque ſalutis diſpendio, & præjudicio tertii, ut ſupponimus, ſervari poſſit. Sicut qui ſponte jurat ſe confirmaturum votum, abſq; plena libertate emiſſum, tenetur virtute religio- 97.

Digitized by Google

gionis illud implere. Poterit tamen ſponte jurans ſe confirmaturum matrimonium metu gravi contractum, juramenti relaxationem petere; quia cùm nullum jus ex tali matrimonio ſit alteri contrahenti acquiſitum, nulla illi fit injuria, ſi à præſtito juramento reſiliatur.

98. Inferes tertiò, matrimonium gravi metu injuſtè illato contractum, non reddi validum, per ejus conſummationem, etiam affectu maritali ab eo qui cogitur factam; Eccleſia enim ſine ulla exceptione irritat omnia matrimonia facta ex gravi metu à cauſâ libera injuſtè illato: Unde licèt coactus poſteà velit matrimonium ſubſiſtere, & conſentiat in copulam affectu maritali, per hoc tamen matrimonium coactum non fit validum, ſed peccat mortaliter, tale matrimonium conſummando.

99. Dices: Eccleſia irritat matrimonium coactum, in favorem illius qui cogitur: Ergo ſi ille velit contrahere, & affectu maritali conſentiat in copulam, tale matrimonium, per ejus conſummationem, reddetur validum.

Reſpondeo Eccleſiam irritare ejuſmodi matrimonium ſecundariò tantùm in bonum ſive favorem ejus qui cogitur, per ſe verò & primariò, in favorem boni communis, ad quod ordinatur matrimonium, ut ſcilicet conjuges commodè poſſint cohabitare, & prolem educare, quam commoditatem per ſe loquendo deſtruit coactio quæ in matrimonii contractione intervenit.

100. Inferes quartò, quòd licèt matrimonium metu gravi injuſtè extortum, invalidum ſit, manet tamen qui vim intulit obligatus ad contrahendum, ſi pars altera violentiam paſſa, velit poſteà liberè conſentire: Tum quia Eccleſia irritans tale matrimonium, non intendit favere reo injuſtè cogenti, ſed innocentis tantùm libertati proſpicere: Tum etiam, quia qui alium injuſto metu compellit ad ſecum contrahendum, gravem illi injuriam infert, injuſtè conſenſum extorquendo in re maximi momenti: Ergo tenetur eam reſarcire in eodem genere, ſi poteſt; ſubindéque ſtare contractui, ſi alter velit. Unde graviter peccat, qui conſenſum ab una extorſit, cum altera contrahendo, quia cùm prius fuerit irritum, poſterioris validitatem non impedit.

ARTICULUS V.

Utrum per conſenſum conditionatum fiat matrimonium?

101. NOtandum primò, conditionem in eo differre à demonſtratione, cauſâ, & modo, quòd demonſtratio in jure exprimitur per oſtentionem qualitatis perſonæ, ut *duco Mariam, quæ nobilis & dives eſt*; cauſa exprimitur per illud quod operantem impellit ad contrahendum, ut *duco Mariam, quia nobilis & dives eſt*. Modus verò exprimitur per aliquid quod ſe habet ut finis contrahentis, ut ſi dicatur, *duco Mariam, ut dives efficiar*, vel ut dignitatem præſidis obtineam; conditio autem exprimitur per particulam *ſi*, vel *dummodo*, ut *do tibi centum, ſi naves ex India venerint. Duco Mariam, dummodo parentes conſentiant*. Unde conditio ſuſpendit diſpoſitionem, ita ut vim non habeat niſi ex futuro eventu: quare definitur à Sylveſtro, verbo conditio: *Oratio quâ id omne quod agitur, in futurum eventum ſuſpenditur.*

A Notandum ſecundò, conditionem appoſitam matrimonio, æquè ac aliis contractibus poſſe eſſe multiplicem: unam de præſenti, aut de præterito; aliam de futuro, contingenti, vel neceſſario. Item conditio poteſt eſſe de aliquo poſſibili, vel impoſſibili, turpi, vel honeſto, aut indifferente, repugnante matrimonio, vel non repugnante. His præmiſſis, pro reſolutione difficultatis propoſitæ. 102.

Dico primò: Si quis conſentiat in matrimonium ſub conditione de præſenti, quæ non contrarietur matrimonio, ut ſi quis dicat, *Ego contraho tecum ſi dives es*, ſtante tali conditione, verum efficitur matrimonium. Si verò apponatur conditio quæ adverſetur ſubſtantiæ matrimonii, ut ſi quis dicat, *Accipio te in uxorem, ſi nolis te obligare ad conjugale debitum*, non fit matrimonium. Ita D. Thomas hic quæſt. 47. art. 5. ubi primam hujus concluſionis partem ſic probat in argumento *ſed contra*: In aliis contractibus fit obligatio ſub conditione, & ſtante conditione (dummodo illa non ſit contraria ſubſtantiæ aut fini illius.) Ergo cùm matrimonium ſit contractus naturalis & civilis, fieri poteſt ſub conditione aliqua de præſenti, dummodò illa ſubſtantiæ aut fini matrimonii non adverſetur. 103.

B

Ex quo probatur etiam ſecunda pars: Omnes enim alii contractus in quibus ponitur aliqua conditio contraria ſubſtantiæ vel fini contractûs, invalidi ſunt jure naturæ: v.g. ſi quis vendat hâc lege & conditione, quòd non transferatur dominium rei venditæ, nulla eſt venditio: item ſi quis in contractu ſocietatis contrahat hac conditione quòd ſocius ſit particeps damni, ſed non lucri, talis contractus nullus eſt: Ergo ſimiliter ſi quis dicat, *Accipio te in uxorem, ſi nolis te obligare ad conjugale debitum*, vel *ſi impedias prolis generationem aut educationem*, matrimonium irritum eſt, quia pariter illæ conditiones ſubſtantiæ vel fini matrimonii adverſantur. Unde Gregorius IX. cap. *fin.* de condit. appoſ. ſic ait: *Si conditiones contra ſubſtantiam conjugii inferantur, matrimonii contractus, quantumcumque ſit favorabilis, caret effectu.* 104.

C

Confirmatur: Matrimonium, cùm per conſenſum efficiatur, conſiſtere nequit ſine conſenſu in ſubſtantialia ipſius: Sed conſenſus in conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonii, tollit conſenſum in ſubſtantialia matrimonii, implicat enim ut quis retento conſenſu in ſubſtantialia matrimonii, ſimul habeat conſenſum in aliquid adverſum & repugnans ſubſtantiæ matrimonii; nam hoc ipſo quod vult id quod repugnat ſubſtantiæ matrimonii, non vult ipſum: Ergo conſenſus in conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonii, non efficit, ſed potiùs deſtruit ipſum matrimonium. Unde cùm matrimonium ex Dei inſtitutione eſſentialiter tria includat, nempe perpetuum vinculum, quod præſertim poſt conſummationem nullo modo poteſt diſſolvi; mutuam fidem, ſive obligationem non adulterandi, & reddendi debitum conjugale, & obligationem non impediendi generationem, & chriſtianè educandi prolem, ſi naſcatur, quæcumque conditio quæ alicui ex his adverſatur, matrimonium irritat. 105.

D

E

Dices primò: Votum ſolemne emiſſum ſub conditione contra ejus ſubſtantiam, ipſum non irritare, ut colligitur ex cap. *Clerici vel voventes*; ibi enim expreſſè definitur, votum emiſſum à 106.

mulieře, eâ conditione ut haberet propria, & maneret in domo ſua validum fuiſſe: illa autem conditio contraria eſt ſubſtantiæ voti ſolemnis, utpote cùm contrarietur paopertati & obedientiæ, quæ ſunt de eſſentia voti ſolemnis: Ergo idem dicendum de matrimonio.

107. Reſpondeo negando Antecedens, & ad probationem ei ſubjunctam dico, mulierem illam emiſiſſe ſuum votum cum voluntate retinendi bona quantùm ad uſum, ex licentia prælati, quod non contrariatur ſubſtantiæ voti & profeſſionis ſolemnis.

108. Dices ſecundò: Qui poerum baptizando, aquis immergit, ut eum vitâ & gratiâ regenerante privet, non irritat Baptiſmum, quamvis ipſum detorqueat ad contrarium finem ad quem eſt à Chriſto inſtitutus: Ergo ſimiliter qui conſentit matrimonio ſub aliqua conditione, quæ ejus fini adverſatur, putà generationi, vel educationi prolis, ipſum non irritat.

109. Reſpondeo quòd ſi baptizans nullam intentionem habeat, niſi immergere puerum aquis, ut illum vitâ & gratiâ regenerante privet, nullum efficit baptiſmum; ſin autem cum hac iniqua voluntate intentionem habeat ſaltèm confuſam faciendi quod Chriſtus inſtituit, & Eccleſia facit, validum efficit baptiſma, ut in Tractatu de Baptiſmo docuimus; quia per hanc intentionem confuſam intendit hoc Sacramentum in ordine ad finem ad quem eſt à Chriſto inſtitutum, quod ad validitatem Sacramenti ſufficit.

110. Dices tertiò: Inter B. Virginem & S. Joſephum fuit verum matrimonium, & tamen cum B Virgo ante illud emiſiſſet votum virginitatis, non contraxit, niſi cum conditione nunquam conſentiendi in copulam carnalem: Sed hæc conditio repugnat ſubſtantiæ Matrimonij: Ergo conditio appoſita matrimonio, licèt ejus ſubſtantiæ adverſetur, non irritat illud.

111. Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, cùm enim conſenſus in copulam carnalem non ſit de eſſentia matrimonii, ut ſuo loco oſtendemus, conditio nunquam conſentiendi in copulam carnalem, ſubſtantiæ matrimonii non adverſatur: quodnam verò ſit objectum ad quod per ſe prim. & eſſentialiter fertur conſenſus matrimonialis, dicetur articulo ſequenti.

112. Dico ſecundò: Si quis conſentiat in matrimonium, ſub conditione de futuro, quæ ſit contingens, & honeſtè fieri poſſit, non eſt matrimonium de præſenti, ſed tantùm contractus ſponſaliorum: v.g. ſi quis dicat, *duco te in uxorem, ſi recuperaveris illam domum.* Ratio eſt, quia ad valorem matrimonij de præſenti, requiritur validus contractus de præſenti, & ad valorem contractûs de præſenti, mutua obligatio de præſenti: quando autem apponitur conditio pendet ex futuro, tunc etiam obligatio pendet ex futuro eventu ſuæ conditionis, atque adeò non eſt de præſenti.

113. Dixi verò, cum conditione de futuro, *quæ ſit contingens*, ſi enim conditio de futuro ſit neceſſaria, v.g. ſi quis dicat, *contraho tecum, ſi craſtinâ die oriatur Sol*, quoad forum externum, validum eſt matrimonium ſtatim, antequam ponatur conditio; cùm enim talis conditio jam certò exiſtat in ſua cauſa, & neceſſariò eventura ſit in ſe ipſa, non eſt putandum perſonam prudentem velle ſuſpendere conſenſum, donec impleatur, nec aliter ab illa videtur adjici, quàm ut oſtendat ſe jam tam certò contrahere, quàm illa conditio certò futura eſt. In foro tamen conſcientiæ, ſi contrahens reverà haberet animum expectandi eventum talis conditionis, non efficeret matrimonium de præſenti.

Si autem quæras, an quando quis conſentit in matrimonium ſub conditione de futuro contingenti, adimpletâ conditione fiat validum, absq; novo conſenſu, vel neceſſe ſit ut iterùm conſentiat, adimpletâ conditione? Reſpondeo probabiliùs eſſe, & menti S. Thomæ conformiùs, impletâ conditione, requiri novum conſenſum de præſenti, actualem, purum, & abſolutum; id enim inſinuare videtur S. Doctor in 4. diſt. 29. qu. unicâ art. 3. & hîc quæſt. 47. art. 5. ubi affirmat, ſi conditio ſit de futuro contingenti, cujuſmodi eſt datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, judicandum eſſe de tali conſenſu, ſicut de conſenſu qui fit per verba de futuro, unde non facit matrimonium, ſed ſponſalia: Ergo cenſet, ut in eo caſu matrimonium contrahatur, adimpletâ conditione, poni debere novum conſenſum, ſigno aliquo ſenſibili expreſſum. 114.

Ratio etiam id ſuadet: Contractus enim matrimonii inter Chriſtianos, eodem inſtanti quo validus eſt, eſt Sacramentum: At ſi quando quis conſentit in matrimonium ſub conditione de futuro contingenti, adimpletâ conditione, non ponatur novus conſenſus, non poterit habere tunc rationem Sacramenti: Ergo tunc non erit validum matrimonium ſine novo conſenſu verbis expreſſo. Majòr conſtat, Minor probatur. Nullum novæ legis Sacramentum actu eſt eo tempore, quo nihil ejus phyſicè exiſtit, quod actu ſenſibile ſit: Atqui dum prædicta conditio ponitur, nihil matrimonii phyſicè exiſtit, quod actu ſenſibile ſit; conſenſus enim & verba quibus anteà fuit expreſſus ſub conditione, jam præterierunt phyſicè, neque quidquam ſenſibile exiſtit nunc phyſicè, præter ipſam conditionem, quæ cùm nihil Sacramenti ſit, non poteſt ejus ratione, Sacramentum matrimonii dici exiſtere phyſicè, & eſſe actu ſenſibile: Ergo ſi adimpletâ conditione non ponatur novus conſenſus, ſigno aliquo ſenſibili expreſſus, contractus matrimonii non poterit habere rationem Sacramenti. 115.

Nec valet quod ait Amicus hîc diſp. 5. ſect. 3. quòd licèt reliqua Sacramenta tunc quando fiunt, requirant aliquid ſenſibile phyſicum, ſpectans ad ipſorum ſubſtantiam, id tamen non eſt neceſſarium in Sacramento Matrimonii, quia Chriſtus elevavit ipſum in Sacramentum, ut eſt contractus civilis: contractus verò civilis ut perficiatur, non exigit aliquid ſenſibile & phyſicum tunc quando fit. Non valet, inquam, tum quia cùm de ratione Sacramenti ut ſic, ſit eſſe ſignum ſenſibile, repugnat aliquod Sacramentum, quodcumque illud ſit, fieri & poni à parte rei, niſi aliquid phyſicum & ſenſibile ponatur quando fit: Tum etiam, quia in ſententia D. Thomæ, & Diſcipulorum ejus, omnia Sacramenta novæ legis, etiam matrimonium, phyſicè producunt gratiam, quando fiunt: Sed matrimonium non poſſet phyſicè producere gratiam, ſi tunc quando fit, nihil phyſicum poneretur, cùm exiſtentia phyſica ſit conditio neceſſariò prærequiſita in cauſa efficiente ad hoc ut operetur: Ergo cùm ſit Matrimonii Sacramentum, neceſſariò tunc poni debet aliquid phyſicum & ſenſibile ſpectans ad ejus ſubſtantiam, ſubinde q; conſenſus actualis & abſolutus, ſigno aliquo ſenſibili expreſſus. 116.

Dices:

117. Dices: Contractus conditionales, purificatâ conditione, abſque novo contrahentium conſenſu, ſtatim purificantur, & in abſolutos tranſeunt, l. *hac venditio* ff. de contrah. empt. *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio.* Et l. *potior* ff. qui potiores: *Cùm ſemel conditio extitit, perinde habetur, ac ſi illo tempore quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet.* Ergo etiam matrimonium ſub conditione de futuro celebratum, adimpletâ conditione, ſtatim fit validum abſque novo conſenſu.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando Conſequentiam & paritatem; Matrimonium enim, cùm ſit perpetuum, & pertineat ad eos contractus qui traditione perficiuntur, non purificatur ſolo conditionis eventu, ſed ob ſui excellentiam, ſupra reliquos contractus exigit conſenſum perfectiſſimum & liberrimum, qualis non eſt conditionatus.

118. Dico tertiò, Matrimonium contractum ſub conditione turpi, ſubſtantiæ matrimonii non adverſante, ut *ſi fornicata fueris, ſi alterius prolem impedieris*, validum eſt.

Probatur: Quando conditio non impedit conſenſum in ſubſtantialia matrimonii, ipſum non irritat: Sed conditio turpis non adverſa ſubſtantiæ matrimonii, non impedit conſenſum in ſubſtantialia matrimonii, ut de ſe patet: Ergo ipſum non irritat.

Quæres, an teneantur contrahere & celebrare matrimonium, qui ſponſalia ſub tali conditione contraxerunt?

Reſpondeo quod etſi ante talem conditionem adimpletam, contrahentes ſponſalia ad matrimonium celebrandum non obligentur, obligantur tamen eâ adimpletâ. Sicut mandans, ſub certa mercede paciſcens cum mandatario, pro re illicita patranda, ante executionem tenetur mandatum revocare, & mandatarius mandatum non exequi; eo tamen adimpleto, tenetur mandans in conſcientia mercedem ſolvere, non quidem ratione patrati peccati, ſed laboris impenſi.

Dico quartò, Matrimonium initum ſub conditione impoſſibili, invalidum eſſe in foro conſcientiæ, quamvis in foro externo præſumatur validum.

119. Prima pars patet, non valet enim in foro interno matrimonium ſub conditione initum, niſi conditio ſtet: At conditio de impoſſibili ſtare non poteſt, cùm ſit impoſſibilis: Ergo nec matrimonium initum ſub conditione impoſſibili. Idem dicendum de conditione repugnante matrimonio, unde iſte contractus invalidus eſt, *Accipio te in uxorem, ſi priùs me ſepelieris*, quia ſupponit matrimonium perficiendum eſſe poſt mortem, quod repugnat. Et iſte: *Accipio te in conjugem, ſi totâ vitâ tuâ non mentiaris*; quia hæc quoque conditio non ponitur ante finem vitæ, ſupponitque matrimonium poſt mortem contrahi.

120. Secunda verò pars concluſionis conſtat ex Gregorio IX. cap. ultimo de conditionibus appoſitis, ubi ſic loquitur: *Si conditiones appoſitæ matrimonio, turpes aut impoſſibiles fuerint, debent propter favorem ejus pro non adjectis haberi*, ſcilicet in foro externo; quia nimirùm nemo præſumitur aut velle peccare, aut in re adeò gravi & ſancta velle nugari, ac ſuum actum reddere irritum.

A

ARTICULUS VI.

An conſenſus in copulam ſit de eſſentia matrimonii?

§. I.

Præmittitur quod ferè apud omnes eſt certum, & ſententia Gratiani rejicitur.

GRatianus cap. *Quod autem* & cap. *Inſtitutum* 27. quæſt. 2. affirmat non modò conſenſum 121.
in copulam, ſed & copulam ipſam eſſe partem
B eſſentialem matrimonii, ſine qua nullum matrimonium, etiam de præſenti expreſſum, cenſet validum; unde ex hoc infert, liberum eſſe conjugi ante copulam à viro diſcedere, & alteri nubere. Idem docuerat olim Julianus, ut teſtatur D. Auguſtinus lib. 5. contra ipſum cap. 9. his verbis: *Iam verò de Ioſeph, cujus Mariam teſte Evangelio conjugem dixi, multa diu diſputas contra ſententiam meam, & conaris oſtendere, quia concubitus defuit, nullo modo fuiſſe conjugium, ac per hoc ſecundùm te, cùm deſtiterint concumbere conjuges, jam non erunt conjuges, & divortium erit illa ceſſatio. Quod ne contingat, agant ſicut poſſunt decrepiti quod juvenes agebant, & ab hoc opere ne effœtus ætate corporibus parcant. Non ſe cogitent quantùm ad libidinis attinet incentiva, ſenuiſſe, ut poſſint conjuges permanere.*

C Hæc ſententia, ſeu potiùs error, communiter 122.
rejicitur à Theologis: Primò, quia cùm Lucæ 1 & Matth. 1 Joſeph vocetur vir B. Virginis, & B. Virgo conjux ejus, fuit inter ipſos verum matrimonium, & tamen de fide eſt quòd non fuerit copula carnalis actualis inter ipſos, cùm uterque virginitatem Deo voverit. Item protoparentes in paradiſo fuerunt veri conjuges, antequam ſe carnaliter cognoſcerent, ut definit Bonifacius VIII. cap. unicu *de voto* in 6. & colligitur ex verbis illis Adæ Geneſ. 2. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, &c. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ; & erunt duo in carne una.* Et ex Chriſti verbis Matt. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: con-
D junxit enim Deus eos in paradiſo, dum illos maſculum & fœminam creavit, accedente mutuo eorum conſenſu.

Secundò, quia Eccleſia verum matrimonium 123.
agnoſcit ante ullam carnalem copulam, cùm Tridentinum ſeſſ. 24. can. 6. definiat, poſſe matrimonium ratum, non conſummatum, ſolemni Religionis profeſſione dirimi, ſubindéque ante carnalem copulam, quâ dicitur conſummari, verum ac validum eſſe ſupponat.

Favent etiam SS. Patres: Ambroſius enim 124.
de inſtit. virginis ſic ait: *Non defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis.* Quam Am-
E broſii ſententiam, ſub aliis terminis expreſſit Ulpianus L. *Cùm fuerit*, ff. de condit. & demonſt, dicens: *Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit.* Auguſtinus lib. 1. de nupt. & concup. cap. 11. *Quibus* (inquit) *placuit ex conſenſu ab uſu carnalis concupiſcentiæ perpetuum continere, abſit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur; imò firmiùs erit, quò magis ea pacta ſecum inierint, quæ charius concordiùſque ſervanda ſunt, non voluptuariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum.* Item lib. 23. contra Fauſtum cap. 8. docet

inter

inter B. Virginem & S. Joſeph extitiſſe conjugium, *non concubitu, ſed affectu, non commixtione corporum, ſed copulatione, quod eſt charius, animorum*, & hoc exemplo magnificè inſinuari fidelibus conjugatis, etiam ſervato pari conſenſu, poſſe permanere, vocarique conjugium, *non commixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu*, inquit lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 1.

125. Ratio etiam ſuffragatur: Uſus enim Matrimonii eſt quidam actus & operatio ejus: Sed actus & operatio, cùm ſignificetur ut egrediens ab agente, præſupponit eſſentiam agentis jam conſtitutam, ut patet in motu deorſum lapidis, præſupponente eſſentiam lapidis jam conſtitutam: Ergo copula carnalis, quæ eſt uſus Matrimonij, ipſum jam conſtitutum ſupponit, ſubindéque pars eſſentialis illius eſſe nequit. Idque verum eſt de Matrimonio non ſolùm ut eſt in officium naturæ, ſed etiam quatenus eſt Sacramentum: cùm enim contractus naturalis elevetur ad rationem Sacramenti, ſi vera ratio & eſſentia contractûs naturalis reperiatur in Matrimonio ante conſummationem illius, vera etiam ratio & eſſentialis talis Sacramenti reperitur ante conſummationem Matrimonij. Addo quòd Sacramentum Matrimonij dat gratiam ad hoc ut conjuges rectè Matrimonio utantur: Sed actus ad quem Sacramentum dat gratiam, non eſt de eſſentia talis Sacramenti, ut patet in Sacramento Ordinis; actus enim conſecrandi, ad quem dat poteſtatem & gratiam, non eſt de ejus eſſentia: Ergo pariter copula carnalis, quæ eſt uſus Matrimonij, non eſt de eſſentia ſacramenti.

126. Demùm confutari poteſt Gratiani ſententia ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex illa: Si enim copula carnalis eſſet pars eſſentialis Matrimonij, ſequeretur Matrimonium non elevari ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam ſanctificantem conjugibus conferre, niſi in ipſo actu carnalis copulæ: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur. Tunc ſolùm Matrimonium ad dignitatem ſacramenti elevatur, & gratiam ſanctificantem conjugibus confert, cùm perficitur contractus matrimonialis: Sed juxta Gratianum, contractus matrimonialis ipſo carnalis copulæ actu perficitur: Ergo juxta hujus Authoris principia, Matrimonium non elevatur ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam confert, niſi in ipſo actu carnalis copulæ. Quod eſt contra Florentinum in Decreto Eugenij, ubi cauſam efficientem Matrimonij, ut Sacramentum eſt, ait eſſe conſenſum, per verba de præſenti expreſſum: non igitur ex Concilio fit Sacramentum per copulam.

§. II.

Aliquæ objectiones ſolvuntur.

127. Contra præcedentem doctrinam objiciuntur in primis quædam ſanctorum Patrum teſtimonia, quæ Gratiani ſententiæ favere videntur: Ambroſius enim lib. de inſtit. virginum cap. 6 & in epiſt. 66. & Hieronymus in commentariis ſuper Oſeam cap. 4. dicunt Matrimonium initiari in conjunctione, perfici verò in corporum commixtione. Ex quo idem Hieronymus in libro adversùs Helvidium infert, non fuiſſe verum Matrimonium inter B. Virginem & S. Joſephum, & Mariam in Evangelio dici uxorem Joſephi, more Scripturarum, quæ uxorem frequenter appellant, quæ tantum eſt deſponſata: *Cùm virum* (inquit) *audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis Scripturarum, quòd ſponſi viri, & ſponſæ vocentur uxores.* Demùm Auguſtinus relatus à Gratiano cap. *Non eſt dubium* 27. quæſt. 2. ait mulierem illam non pertinere ad Matrimonium, cum qua commixtio ſexûs non docetur fuiſſe.

Quidam Authores apud Bellarminum lib. de Matrim. cap. 5. ut ab his authoritatibus ſeſe expediant, docent copulam carnalem eſſe ſaltèm partem integralem Matrimonij, tam ut contractus, quam ut Sacramentum eſt, ſine qua eſt quidem perfectum eſſentialiter, ſed non integraliter: Sicut ſacramentum Pœnitentiæ ante peractam ſatisfactionem à Confeſſario injunctam, eſt perfectum eſſentialiter, non integraliter, cùm adhuc ei ad integritatem ſubſtantialem deſit pars integralis ſatisfactionis. 128.

Verùm hæc ſententia, quam non improbat Bellarminus, cæteris Theologis diſplicet, & meritò: Quod enim eſt pars integralis Sacramenti, debet habere aliquem effectum ſacramentalem ex opere operato; quemadmodum ſatisfactio cauſat ex opere operato remiſſionem pœnæ, & in ſententia D. Thomæ, augmentum gratiæ, ut in Tractatu de Pœnit. diſp. 13. art. 3. oſtenſum eſt: Sed copula carnalis, nec augmentum gratiæ, nec alium effectum ſacramentalem cauſat ex opere operato: Ergo non eſt pars integralis ſacramenti Matrimonij. Hac ergo ſolutione prætermiſſâ,

Dicendum eſt SS. Patres citatos, dum aſſerũt Matrimonium perfici in corporum commixtione, non loqui de perfectione Matrimonij eſſentiali, vel integrali, ſed duntaxat accidentali, quæ attenditur ſecundùm uſum & operationẽ; cùm enim carnalis commixtio ſit quædam operatio ſive uſus Matrimonij, per quod facultas ad hoc datur, eſt quædam perfectio accidentalis illius, ut docet S. Thomas hic qu. 42. art. 4. Similiter quando iidem SS. Patres dicunt Matrimonium inter Mariam & Joſeph non fuiſſe perfectum, loquuntur de perfectione accidentali Matrimonij, non verò de eſſentiali & integrali. Caput verò *Non dubium* falsò refertur à Gratiano ex D. Auguſtino, apud quem non extat, ut benè advertunt Cenſores Gratiani. 129.

Objicitur ſecundò: Illud eſt de eſſentia Matrimonij, ſaltèm ut ſacramenti, ratione cujus habet ſignificationem ſibi propriam & eſſentialẽ: Sed hanc non habet Matrimoniũ niſi ratione copulæ carnalis: Ergo copula carnalis eſt de eſſentia Matrimonij. Major patet, Minor probatur: Matrimoniũ eſt eſſentialiter ſignum expreſſivum unionis Chriſti cum natura humana, & cum Eccleſia: Sed talis conjunctio non ſignificatur per Matrimonium, niſi ratione copulæ carnalis, ut docet Leo Papa citatus à Gratiano can. *Cùm ſocietas* 27. qu. 2. his verbis: *Cùm ſocietas nuptiarum ſic ab initio inſtituta ſit, ut præter ſexuũ commixtionem, non haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentũ, &c.* Item in cap. *Debitum*, de bigamis dicitur expreſsè, cõjugiũ illud quod non eſt commixtione corporũ conſummatum, non pertinere ad illud conjugium deſignandum quod inter Chriſtum & Eccleſiam, per Incarnationis myſterium eſt contractum: Ergo Matrimonium non habet ſignificationem ſibi propriam & eſſentialem, niſi ratione copulæ carnalis, ratione cujus ſit omni po- 130.

teſtate

teſtate humana indiſſolubile, cùm tamen ante copulam, cùm careat prædictâ ſignificatione, poſſit ſolemni Religionis profeſſione diſſolvi, ut conſtabit ex dicendis diſputatione ſequenti.

131 Reſpondeo, conceſſâ Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem: Significatio enim eſſentialis Sacramenti debet eſſe practica, cum Sacramentum ſit eſſentialiter ſignum practicum: in Sacramento verò matrimonii ſignificatio unionis Chriſti cum natura humana & cum Eccleſia, non eſt practica, ſed merè ſpeculativa, bene tamen ſignificatio gratiæ conjungentis conjuges per mutuam dilectionem; unde iſta quidem ſignificatio eſt Sacramento matrimonii eſſentialis, illa verò merè accidentalis.

Addo locum Leonis Papæ corrupte & infideliter à Gratiano referri: quaſi dixerit: *Cùm ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter conjunctionem ſexuum, non habeant in ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum.* Cum potius Leo Epiſt. 90. alias 92. ad Rusticum cap. 4. ex qua verba illa deſumpta ſunt dicat: *Ut præter ſexuum conjunctionem, haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum.*

132 Objicitur tertiò: Si quis poſt votum ſimplex Religionis contrahat matrimonium, animo ingrediendi Religionem, ante conſummationem, iſtud matrimonium non eſt Sacramentum, ſiquidem non confert gratiam, quia nunquam debet habere actum ad quem datur gratia Sacramentalis: Ergo ſine conſummatione matrimonium non habet omnia ſibi eſſentialia.

133 Reſpondeo negando Antecedens, & probationem ei adjunctam; ſicut enim qui intendit nunquam exequi Ordines quos ſuſcipit, verè tamen recipit poteſtatem Ordinis, per ſe & ex natura ſua ordinatam ad executionem; ita ſimiliter in matrimonio de quo procedit objectio, contrahens verè recipit gratiam ex natura ſua ordinatam ad utendum matrimonio, licèt per accidens & ex intentione contrahentis, non ordinetur tale matrimonium & gratia Sacramentalis ad copulam carnalem.

§. III.

Relatis ſententiis, principalis difficultas duplici concluſione reſolvitur.

134 Quamvis actualis copula non ſit de eſſentia matrimonii, nec ad [illegible] valorem neceſſariò requiratur, ut contra Gratianum oſtendimus, & unanimi ferè conſenſu Theologi docent, certum eſt, & in eo omnes conveniunt, aliquem conſenſum in copulam, ad eſſentiam & valorem matrimonii neceſſarium eſſe; quia cùm matrimonium naturâ ſua ordinetur ad procreationem prolis, & copula ſit neceſſarium medium ad prolis procreationem, nequit ſubſtantia matrimonii conſiſtere, excluſo omni conſenſu ad copulam. Verùm qualis ad valorem & eſſentiam matrimonii requiratur vel ſufficiat conſenſus in copulam, difficilè explicari poteſt; unde circa hoc triplex eſt Theologorum ſententia.

Prima aſſerit, ad verum & perfectum matrimonium, neceſſarium eſſe explicitum conſenſum in copulam carnalem. Hanc ſententiam, ut Gratiani opinionem ab erroris nota vindicet, probabiliter defendendam ſuſcipit Michael Medina lib. 1. de ſacrorum hominum continentia,

A cap. 61. & ſequentibus. Ex quo infert, inter B. Virginem, & S. Joſephum, non interceſſiſſe verum matrimonium, ſed tantùm ſponſalitium, idque conatur probare Hieronymi teſtimonio paragrapho præcedenti relato & explicato. Secunda docet, neque explicitum neque implicitum conſenſum in copulam ex parte contrahentis, ad eſſentiam & valorem matrimonii requiri, & ait ad illud ſufficere conſenſum implicitum in copulam, ex parte ipſius contractûs matrimonialis. Ita Sanchez, Pontius, Amicus, & plures ex Recentioribus. Tertia verò quæ communior eſt, & videtur probabilior, exiſtimat ad eſſentiam & valorem matrimonii ſufficere & requiri B conſenſum implicitum in copulam, non ſolùm ex parte contractûs, ſed etiam ex parte contrahentium.

Dico ergo primò, ad eſſentiam & valorem matrimonii, non requiri conſenſum explicitum in copulam, ſed ſufficere implicitum. Ita D. Thomas hic quæſt. 48. art. 1. ubi dicit, conſentire in matrimonium, idem eſſe ac *conſentire in carnalem copulam, implicitè, non explicitè; non enim debet intelligi, niſi ſicut implicitè continetur effectus in ſua cauſa; quia poteſtas carnalis copulæ, in quam conſentitur, eſt cauſa carnalis copulæ, ſicut poteſtas utendi re ſuâ eſt cauſa uſûs.* Et 3. part. quæſt. 29. art. 2. in corp. aſſerit, *omnino verum fuiſſe matrimonium Virginis matris Dei & Joſeph, quia uterque conſenſit in copulam conjugalem* (id C eſt vinculum conjugale) *non autem expreſſè in copulam carnalem, niſi ſub conditione, ſi Deo placeret.* Item in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 3. *Dicendum* (inquit) *quod copula carnalis cecidit implicitè ſub conſenſum B. Virginis, ſicut actus implicitè continetur in potentia: potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati, nec diminuit aliquid de puritate ipſius, niſi ratione actûs, qui quidem nunquam fuit in propoſito Beatæ Virginis, ſed erat jam certificata, quod actus nunquam ſequi deberet.* Itaque juxta D. Thomam ad contrahendum validè matrimonium, non eſt neceſſarium, ut conjuges conſentiant explicitè in copulam, volendo eam exercere, ſed poſſunt habere contrarium propoſitum, & votum nunquam eam exercendi, ſicut habuit B. Virgo. Ratio eſt, quia ut paragr. 1. contra Gratianum docuimus, copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonii, ſed tantùm eſt uſus poteſtatis per illud acceptæ: Sed poteſtas ab uſu ſeparari poteſt, & accipi poteſtas ad uſum, ſine voluntate unquam illam exercendi, imò etiam cum expreſſa voluntate contraria: Ergo conſenſus explicitus in copulam carnalem non eſt de eſſentia matrimonii. 135

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio, hoc exemplo: Sicut in fundo v.g. duplex dominium diſtingui ſolet, alterum proprium ac dire- 136
E ctum, alterum utile quoad uſumfructum; poteſtque dominium directum ab utili ſeparari, & unum tradi ſine altero, ut contingit quando dominus dat Vaſallo agrum in feudum, vel Emphyteuſim; tunc enim dominium directum, & ſupremum ſibi retinet, & ad Vaſallum ſeu Uſufructuarium transfert uſumfructum & dominium utile. Ita in corpore utriuſque conjugis quodammodo diſtingui poteſt dominium directum à dominio utili, quoad uſum copulæ, unumque ab altero ſeparari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum ſuorum corporum, & denegando dominium utile quoad uſum copulæ, ſive ad tempus, ſive in perpetuum. Et hoc modo B. Virgo

ſe geſſit erga S. Joſephum ipſius conjugem; illi enim ſolùm dedit dominium directum corporis ſui, non autem dominium utile, ſive uſumfructum ſui corporis, quoad copulam, ſed potiùs ex mutuo pacto ſibi retinuit; unde non conſenſit explicitè in copulam carnalem, ſed implicitè tantùm, *ſicut actus implicitè continetur in potentia*, ut loquitur S. Doctor ſuprà relatus.

137 Confirmatur ampliùs: Qui cum expreſſo animo ingrediendi Religionem, ante conſummatum matrimonium, contrahit, validè contrahit: At hic conſenſum explicitum in copulam habere non poteſt: Ergo ad valorem matrimonii non requiritur conſenſus expreſſus in copulam. Minor patet, qui enim contrahit expreſſo animo ingrediendi Religionem, contrahit cum intentione & voluntate ſervandi perpetuam caſtitatem, quæ intentio ſeu volitio, cum conſenſu expreſſo in copulam incompatibilis eſt. Major verò habetur cap. *Commiſſum*, de ſponſalibus, ubi Alexander III. ſuadet cuidam mulieri, quæ juratam fidem cuidam ſpoponderat, ſe illum intra biennium ducturam, & poſtea facti pœnitens, propoſuerat Religionem ingredi, ut propter reverentiam juramenti, priùs matrimonium contrahat, & poſtea Religionem ingrediatur: At non potuit Pontifex ſuadere ut matrimonium invalidum faceret: Ergo qui cum expreſſo animo ingrediendi Religionem, ante conſummatum matrimonium contrahit, validè contrahit.

Dico ſecundò, ad matrimonium, implicitum conſenſum in copulam ex parte contrahentis neceſſarium eſſe.

138 Probatur: Implicitus conſenſus in copulam ex parte contractûs matrimonialis, ad eſſentiam & valorem matrimonii neceſſarius eſt, ut docent Sanchez, Pontius, & Amicus, contra quos diſputamus: Ergo requiritur etiam conſenſus ſaltem implicitus & remotus in copulam, ex parte contrahentis. Conſequentia videtur manifeſta, fieri enim nequit, ut intentio ſeu tendentia neceſſaria eſſentialiter ex parte actûs, non ſit etiam neceſſaria ex parte agentis, prout illum exercentis; cùm tendentia actûs vitalis non ſit alia quàm tendentia ipſiuſmet agentis ſeſe exercentis circa tale objectum.

139 Confirmatur. Impoſſibile eſt, quemquam contrahere matrimonium, & conſentire abſolutè in contractum matrimonialem, niſi conſentiat ſaltem implicitè in omne id quod tali contractui eſt eſſentiale; Sed intentio implicita in copulam eſt eſſentialis contractui matrimonii, cùm matrimonium naturâ ſuâ ordinetur ad prolis procreationem, & copula ſit neceſſarium mediū ad illam; unde Auguſtinus lib. 2. de moribus Manich. cap. 18. *Nuptiæ* (inquit) *ut ipſæ nuptiales tabulæ clamant, liberorum procreandorum causâ, marem, fœminamque conjungunt, &c.* Ergo impoſſibile eſt, quemquam contrahere matrimonium, & in illud conſentire abſolutè, abſque eo quod conſentiat implicitè ſaltem in copulam; ſubindeque hæc intentio, ſeu conſenſus implicitus, non ſolùm eſt neceſſarius ex parte contractûs, ſed etiam ex parte ipſius contrahentis; imò videtur eſſe implicantia in hoc quod dicunt Authores citati; nempe ad eſſentiam & valorem matrimonii, neceſſarium quidem eſſe conſenſum implicitum in copulam, ex parte contractûs matrimonialis, ſed non ex parte ipſius contrahentis.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionem; Omnis contractus ad ſui validitatem neceſſariò requirit expreſſum conſenſum in objectum circa quod primò verſatur: Sed contractus matrimonialis primò & per ſe verſatur circa copulam, cùm per ſe primò & ex natura ſua ordinetur ad prolis procreationem, ad quam copula medium neceſſarium eſt: Ergo matrimonium ad ſui validitatem conſenſum expreſſum in copulam neceſſariò requirit. 140

Reſpondeo primò, negando Majorem, ad nullum enim contractum validè ineundum neceſſarius eſt expreſſus conſenſus in rem circa quam contractus verſatur, ſed ſufficit virtualis & implicitus; hic enim ſufficit ad actum humanum, qualem requirunt negotia humana; ut validè peragantur. Conſtat id tum in eo qui intentionem habet contrahendi juxta leges & conſuetudines loci, licèt eas ignoret: tum in eo qui Sacramentum conficit, ſolà intentione faciendi quod facit Eccleſia. 141

Reſpondeo ſecundò, dato Majori, negando Minorem, objectum enim circa quod per ſe primò verſatur contractus matrimonialis, non eſt ipſa copula carnalis, ſed dominium in corpora conjugum, in ordine ad illam; unde illa non explicitè ſed implicitè tantùm continetur in objecto matrimonii, nempe ſicut effectus in cauſa, & uſus rei in dominio, ſeu poteſtate utendi, quæ ab actuali uſu ſeparari poteſt; imò & conjuges ex mutuo conſenſu poſſunt ſibi invicem dare dominium directum corporis ſui, retinendo ſibi dominiū utile quoad uſum copulæ, ſive ad tempus, ſive in perpetuum, ut ſuprà oſtenſum eſt. 142

Objicies ſecundò cum Baſilio Pontio contra ſecundam concluſionem: Non poteſt negari ſine temeritate, inter D. Virginem, & S. Joſeph, verum interceſſiſſe matrimonium, illudque fuiſſe ab ea contractum, poſt emiſſum votum virginitatis: Sed tale matrimonium non potuit eſſe cum conſenſu in copulam ex parte contrahentis, alioquin B. Virgo peccaſſet contra votum; quia ut ait Auguſtinus in libro de Bono viduitatis c. 8. & habetur in cap *Nuptiarum bonum*, 27. quæſt. 1. poſt oblatam Deo virginitatem per votum, non ſolùm nubere reipſa, ſed etiā velle nubere, damnabile eſt: Ergo ad eſſentiam & valorem matrimonii non requiritur conſenſus in copulam ex parte contrahentis, [illegible] ſufficit conſenſus implicitus ex parte ipſius contractus matrimonialis. 143

Reſpondeo primò, falſum eſſe quod in majori dicitur, vel ſupponitur, nempe B. Virginem antequam deſponſaretur B. Joſepho, & cum illo iniret matrimonium, abſolutè virginitatem voviſſe; ſiquidem, ut ait S. Thomas 3. part. quæſt. 28. art. 4. cùm tempore legis ſcriptæ oporteret generationi inſiſtere tam mulieres, quàm viros, quia ſecundùm carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Chriſtus naſceretur, non poterat B. Virgo ita velle contrahere matrimonium, ut abſolutè excluderet conſummationem ejus, atque adeò ut votum virginitatis abſolutè emitteret ante deſponſationem, ſed tantùm ſub conditione, ſi Deo placeret. Subdit tamen S. Doctor in reſp. ad 1. quod poſt deſponſationem innotuit ei hoc eſſe Deo acceptū, & conſequenter quod abſolutè vovit virginitatem; 144

tem, antequam ab Angelo annuntiaretur.

145 Reſpondeo ſecundò, datâ Majori, negando Minorem, & ad probationem ei ſubjunctam dico, B. Virginem non peccaſſe contra votum caſtitatis, contrahendo matrimonium, quia divinâ revelatione certa erat nullum ex matrimonio virginitati ſuæ præjudicium imminere, ut ait S. Thomas in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 3, cujus verba ſuprà concl. 1. retulimus. Aliæ verò mulieres, quæ poſt votum nubere volunt, peccant contra fidem Deo datam, quia ſe exponunt evidenti periculo conſummandi, dantque marito jus exigendi, tenenturque petenti reddere debitum, niſi ille voto conſenſerit, aut ſimili obligatione ſeſe obſtrinxerit.

146 Objiciet tertiò cum eodem Authore: Ad eſſentiam matrimonii requiritur tantùm, ut ſit mutua animorum conjunctio, ad individuam vitæ ſocietatem, cum diverſitate ſexûs; Sed hoc totum reperiri poteſt in matrimonio contracto, ſine ullo ordine & conſenſu in copulam ex parte contrahentis: Ergo ad eſſentiam & valorem matrimonii non requiritur conſenſus in copulam ex parte contrahentis. Major probatur, tum quia matrimonium ſic definitur à Magiſtro ſententiarum: *Matrimonium eſt viri mulieriſq; conjunctio maritalis inter legitimas perſonas, individuam vitæ ſocietatem retinens.* In qua definitione nulla fit mentio de copula carnali, vel de ordine ad illam. Tum etiam, quia nihil cogit (inquit Pontius) ut aſſeramus, non poſſe eſſe in conjugio translationem dominii corporum ad mutua obſequia utrinſque ſexûs, ſine ullo conſenſu in copulam ex parte ipſorum contrahentium; dominium enim diſtinguitur ab uſu, poteſtq; fieri contractus circa materiam dominii, ſine ullo ordine ad uſum, imò etiam ullo prorſus impedito, ut ſuſè antea declaravimus.

147 Reſpondeo primo, hoc argumentum nimis probare, & ex illo ſequi nequidem ex parte contractus neceſſarium eſſe conſenſum in copulam carnalem, ſed ſufficere conſenſum in conjunctionem animorum, & amicabilem ſocietatem in diverſo ſexu: quod ſi verum eſſet, non apparet cur jure naturali non poſſet eſſe matrimonium inter fratrem & ſororem, aut patrem & filiam, ſecluſo omni ordine ad copulam, & initâ ſolùm amicabili conjunctione & ſocietate animorum, quod abſurdiſſimum eſt. Unde

148 Reſpondeo ſecundò, negando Majorem, ad matrimonium enim requiritur eſſentialiter, ut ſit mutua conjunctio viri & fœminæ, in ordine ad procreationem prolis, ſubindeque in ordine ad carnalem copulam, quæ eſt medium neceſſarium ad illam, taliſque ordo innuitur per particulam illam *maritalis*, in definitione matrimonii à Magiſtro poſitam. Unde ſi quis ordinem illum excinderet, nolletque jus ad copulam ullum dare, matrimonium non contraheret, ſed contractum diverſæ omnino rationis iniret. Per quod patet ad primam probationem Majoris.

Ad ſecundam verò dico, quod licèt dominium corporum quod ſibi mutuo conjuges per matrimonium tradunt, ab uſu eorum diſtinguatur, unumq; ab altero ſeparari poſſit, ex mutuo pacto inter conjuges, repugnat tamen illos in ejuſmodi dominium conſentire, quin implicitè conſentiant in copulam; cùm tale dominium corporum matrimonio acquiſitum, ſit eſſentialiter jus ad copulam, & ipſa in eo, ut effectu in

A cauſa contineatur, ut loquitur Sanctus Doctor ſuprà relatus.

Ex dictis intelliges, quod licèt matrimonium inter B. Virginem & S. Joſephum celebratum, caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copulâ conjugali, & jure expedito ad illam, fuit tamen perfectum ſubſtantialiter, cùm nihil ei defuerit ex his quæ ad ſubſtantiam matrimonii requiruntur, nempe nec traditio corporum, nec dominium directum ipſorum, quamvis ex mutuo conſenſu à dominio utili, quoad uſum copulæ, imò & à conſenſu explicito in illam, fuerit ſeparatum. Item in eo fuit indiſſolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectiſſimè ſervata, variaque conjugum obſequia ſibi mutuò præſtita. Præterea matrimonium illud in ſuo genere perfectiſſimum fuit, cùm perfectiſſimè aſſecutum fuerit finem ad quem à Deo fuit inſtitutum, qui non fuit prolis ex mutuo concubitu ſuſceptio, ſed prolis Spiritus ſancti opera in utero B. Virginis formatæ procreatio & educatio; nec non altiſſimi myſterii occultatio, & pudicitiæ B. Virginis, ac famæ, honoris, & integerrimæ virginitatis conſervatio & protectio; quod hanc hujus ſanctiſſimi matrimonii præſtantiam & dignitatem mirum in modum commendat; cùm enim cætera matrimonia ad perdendam & deſtruendam virginitatem conjugum ordinentur, iſtud mirabili Dei diſpenſatione, ad eam conſervandam & protegendam inſtitutum fuit; quod belliſſimè quidam, ſimilitudine ulmi vineam obumbrantis, & à ſolis ardoribus protegentis, expreſſit, addito hoc lemmate: PROTEGIT, NON FŒCUNDAT. Addi poteſt, quod ſicut vinum, quod, teſte Apoſtolo, luxuriæ incentivum eſt, in Euchariſtia fit virginitatis germen, & remedium contra luxuriam, unde & *vinum germinans virgines*, à Propheta appellatur: ita matrimonium, quod eſt infenſiſſimus virginitatis hoſtis, ejuſque ruina & perditio, in myſterio Incarnationis, & in caſtiſſimo Joſephi & Mariæ connubio, virginitatis columen, & integritatis protector effectum eſt. 149

DISPVTATIO V.

De indiſſolubilitate Matrimonii.

CUm inter matrimonii proprietates, præcipua ſit ejus indiſſolubilitas, & de illa variæ ac celebres agitari ſoleant quæſtiones, integram de illa viſum eſt inſtituere diſputationem, ut difficultates illas, eâ quâ par eſt diligentia & perſpicuitate, articulis ſequentibus reſolvemus.

* * *

ARTICULUS PRIMUS.

Vtrum matrimonium, ut eſt in officium naturæ, non ſolùm lege & inſtitutione divina, ſed etiam jure naturæ indiſſolubile ſit?

§. I.

Præmittuntur quæ apud omnes ſunt certa, & referuntur ſententiæ.

1 CErtum & indubitatum eſt apud omnes Deum inſtituendo matrimonium in ſtatu innocentiæ, dediſſe præceptum de ejus indiſſolubilitate: id enim conſtat ex verbis illis Chriſti Matth. 19. *Qui fecit hominem, ab initio maſculum & fœminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Ex quibus ſubinfert Chriſtus: *Quod ergo Deus conjunxit*, nempe ſuo præcepto, *homo non ſeparet.* Unde Bonifacius VIII. cap. unico, *de voto & voti redemptione.* in 6. dicit matrimonii vinculum, ab ipſo rerum omnium conditore, ipſum in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtituente, unionem & indiſſolubilitatem accepiſſe. Et Tridentinum ſeſſ. 24 initio: *Matrimonii* (inquit) *perpetuum indiſſolubilemque nexum, primus humani generis parens, Divini Spiritus inſtinctu pronuntiavit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* Et paulò poſt addit, Chriſtum ejuſdem nexus firmitatem, ab Adamo tantò ante pronuntiatam, his verbis confirmaſſe, *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Unde præceptum divinum de indiſſolubilitate matrimonii, in quo, tempore legis Moſaicæ, per repudii libellum diſpenſatum eſt, ut articulo ſequenti dicemus, fuit in lege Evangelica in priſtinum vigorem à Chriſto reſtitutum; ipſumque Chriſti præceptum à Paulo 1. à Corinth. 7. his verbis promulgatum: *Præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat, &c.*

2 Fatentur etiam omnes, ex ratione Sacramenti majorem accedere matrimonio indiſſolubilitatem, quàm eam quæ ipſi convenit, ut eſt præciſè in officium naturæ; eſt enim ut Sacramentum evectum à Chriſto ad ſignificandam duplicem Verbi cum natura humana, & Chriſti cum Eccleſia conjunctionem firmiſſimam, ac prorſus indiſſolubilem; & quia duplicem illam unionem ſignificat matrimonium conſummatum (copula enim carnalis, qua ex duobus fit una caro, exprimit unionem illam, qua ex duabus naturis, humana & divina, fit una perſona, & ex Chriſto capite, & Eccleſiæ membris, unum myſticum corpus, ut docet Innocentius III. cap. *Debitum*, de bigamis.) hinc fit tale matrimonium in nullo prorſus caſu eſſe ſolubile. Matrimonium verò ratum & nondum conſummatum, in aliquo caſu ſolvi poteſt, cùm nimirum unus ex conjugibus ante conſummationem, profeſſionem emittit in aliqua Religione approbata, ut definit Tridentinum ſeſſ. 24. can. 6. quia nimirum matrimonium ratum non ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia, quæ indiſſolubilis eſt, ſed unionem animæ fidelis cum Chriſto, mediante gratia ſanctificante, quæ ſolubilis eſt.

Hæc ſunt certa & indubitata apud Theologos, ſed difficultas eſt & controverſia inter illos, 3 an matrimonium, ut eſt in officium naturæ, non ſolùm ex Dei præcepto, à Chriſto in lege Evangelica renovato & confirmato, ſed etiam jure naturæ, ſeu ab intrinſeca ſua natura, indiſſolubilitatem habeat? Id enim negat Cajetanus in opuſculis Tract. 28 de matrimonio, ubi hæc ſcribit: *Cùm matrimonium dupliciter conſideretur, ſcilicet ut eſt officium naturæ, & ut eſt Sacramentum Eccleſiæ ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus, quas habet, ſecundùm quod eſt naturæ officium, quæſtio hæc clara eſt; quia conſtat matrimonium eſſe diſſolubile, etiam poſt conſummationem, ut patet de conjugio infidelium.* Idem docent Abulenſis Matth. 19. quæſt. 27 Gandavenſis quodlib. 5 quæſt. 39. Et Michael Medina lib. 4. de ſacrorum hominum continentia, controv. 1. capite 10, & lib. 5. cap. 88. Sunt etiam aliqui, qui fatentur quidem matrimonium illud quod jam conſummatum eſt, eſſe ex natura ſua perpetuum & indiſſolubile; ſed id negant de matrimonio nondum conſummato. Communiter tamen cæteri Theologi docent, omne matrimonium validum, eſſe naturâ ſuâ indiſſolubile. Unde ſit

§. II.

Concluſio affirmativa ſtatuitur.

DIco igitur, ſecundùm legem naturæ matrimonium indiſſolubile eſt; quamvis poſt 4 conſummationem, majorem jure naturali habeat indiſſolubilitatem.

Prima pars probatur primò: Tale eſt matrimonium ſecundùm legem naturæ, quale fuit à Deo inſtitutum: Sed inſtitutum fuit à Deo inſolubile: Ergo eſt tale, ſecundùm legem naturæ. Minor conſtat ex ſuprà dictis, Major verò probatur ex communi Theologorum ſententia, quâ docent, Deum in Paradiſo terreſtri nullum præceptum poſitivum impoſuiſſe Adamo, præter unum, de non edendo de fructu arboris: Ergo ſi inſtituendo matrimonium, præceptum dedit de ejus indiſſolubilitate, illud non fuit poſitivum, ſed naturale, ſobindeque matrimonium jure naturæ indiſſolubilitatem habet. Quæ ratio probat omne matrimonium, ſeu ratum, ſeu conſummatum, prout eſt in officium naturæ, eſſe jure naturali indiſſolubile, cùm Adamus verba illa: *Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, quibus in perſona Dei, & ex inſtinctu Spiritus Sancti, indiſſolubilitatem matrimonii declaravit, antequam matrimonium ejus cum Eva eſſet carnali copulâ conſummatum, pronuntiaverit.

Probatur ſecundò eadem pars: Cùm Scriptura dicat: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, firmius eſt vinculum matrimonii 5 inter virum & uxorem, quàm inter filium & parentes, propter quod in communibus neceſſitatibus providere debet vir potiùs uxori & familiæ, quam parentibus, & theſaurizare potiùs illis, quàm iſtis: Sed vinculum inter filium & parentes eſt naturale & perpetuum: Ergo multo magis inter virum & uxorem.

Probatur tertiò: Diſſolutio matrimonii eſt 6 contra naturam ejus: Ergo ſecundùm legem naturæ, matrimonium eſt inſolubile. Conſequētia patet. Antecedēs verò probatur. Poligamia qua quis ſimul habeat plures uxores, eſt contra naturam

ritam matrimonii, ut diſp. 1. art. 3. oſtenſum eſt: Ergo & à fortiori diſſolutio matrimonii. Conſequentia probatur, primò quia diſſolvere matrimonium, eſt omnino ipſum deſtruere, cùm eſſentialiter conſiſtat in nexu; at verò ſecundam uxorem primæ ſuperinducere, non eſt deſtruere matrimonium. Secundò, pluralitas uxorum ſimul ideò eſt contra naturam, quia adverſatur fini ſecundario naturæ in matrimonio, ut loco citato fusè declaravimus: Atqui ſimiliter, & multò magis, ſolutio matrimonii adverſatur fini ſecundario ejus, imò & primario, ut conſtabit ex dicendis probatione ſequenti: Ergo multò magis eſt contra naturam matrimonii.

7 Demum eadem prima pars noſtræ concluſionis probari poteſt ex D. Thoma hic quæſt. 67 art. 1. ubi ſic diſcurrit: *Matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non ſolùm ad aliquod tempus, ſed per totam vitam prolis, unde de lege naturæ eſt, quod parentes filiis theſaurizent, & filii parentum hæredes ſint; & ideò cùm proles ſit commune bonum viri & uxoris, oportet eorum ſocietatem perpetuò manere indiviſam, ſecundùm legis naturæ dictamen, & ſic inſeparabilitas matrimonii eſt de lege naturæ.*

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio, hoc diſcurſu: Matrimonium eſt contractus inter marem & fœminam, ſuâ naturâ ordinatus ad prolis procreationem & educationem: Sed conjugum inſeparabilitas ad hujus finis conſecutionem neceſſaria eſt: Ergo matrimonium ex natura ſua exigit conjugum inſeparabilitatem. Major patet, Minor probatur. Perfecta procreatio & educatio prolis tria exigit, nempe certitudinem ex parte patris, cui potior incumbit cura prolis educationem & inſtructionem quoad vitam & mores, cùm enim homo animâ & corpore conſtet, ad perfectam ſui educationem, non ſolùm requirit alimenta corporis, ſed etiam animi, per diligentem morum inſtructionem. Item ad perfectam prolis educationem requiritur, ut filii ſuccedant parentibus quoad bona fortunæ, & quod parentes theſaurizent filiis; præſertim cùm proles, ut para à parentibus deciſa, à natura ordinetur ad ſuos progenitores, quoad fieri poteſt, perfectè repræſentandos, & parentes quoad ſimilitudinem ſpeciei conſerventur in filiis: Sed ad hæc tria conjugum inſeparabilitas neceſſaria eſt; conjugis enim ſeparatio, vel reddit prolem incertam, ſi uxor v.g. poſt copulam carnalem cũ marito, alteri nubat; tunc enim nequit certò ſciri an nata proles ſit prioris vel poſterioris viri; vel impedit perfectam prolis inſtructionem aut educationem; deſtituta enim ab uno parente, non ita perfectè inſtruitur ab altero; cùm multa ſint quibus proles eget ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quæ non tam bene ſuppleri poſſunt ab eo ad quem proles non pertinet, ut experientia quotidiana docet in prole, quæ altero parente mortuo, tranſit ſub cura novercæ, vel vitrici. Unde ut notat D. Thomas 3. contra Gent. cap. 123. avesillæ ad quarum prolem educandam requiritur utriuſq; parentis opera, tandiu commanent ſimul, quoad uſq; proles ſit perfectè educata, & inſtructa, ut ſibi ipſa valeat de neceſſariis providere. Demum niſi pater & mater ſimul commaneant, non poſſunt ita commodè filiis theſaurizare, nec tantam divitiarum copiam, quàm filiis hæreditario jure relinquant, congregare: Ergo, &c.

8 Ex his probata manet ſecunda concluſionis pars, quæ aſſerit, matrimonium poſt conſummationem, majorem jure naturæ exigere indiſſolubilitatem: Diſſolutio enim matrimonii, poſt ejus conſummationem, primò facit injuriam proli, quæ per carnalem conjugum copulam, jus acquirit ad ſui procreationem, in ipſo ſemine, matrimonii copulâ proſeminato, & ad ſui educationem, ſi jam fœtus in uxoris utero ſit conformatus. Secundò per illam gravis irrogatur injuria uxori, quæ deflorata dimittitur; unde S. Thomas 3. contra Gent. cap. 123. *Si quis (inquit) mulierem aſſumens tempore juventutis, quo & decor, & fœcunditas ei adſunt, eam dimittere poſſet, poſtquam ætate provecta fuerit, damnum inferret mulieri contra naturalem æquitatem.* At neutram injuriam includit matrimonium, nondum carnali copulâ conſummatum; non conjugis defloratæ, cùm nondum ſit carnaliter cognita; nec prolis, cùm nullum ante carnalem copulam jus acquiſierit; nam primò illud acquirit per ſemen è lumbis parentis deciſum, quod eſt ipſa prolis inchoatio: Ergo majorem indiſſolubilitatem exigit jure naturæ matrimonium conſummatum, quàm ratum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ut dicitur in jure: Sed vinculum matrimonii naſcitur ex mutuo contrahentium conſenſu: Ergo per eundem conſenſum diſſolvi poteſt, atque adeò non eſt ex natura ſua inſolubile. 9

Confirmatur: Alii contractus humani & civiles, ex mutuo contrahentium conſenſu diſſolvi poſſunt: Ergo & contractus matrimonialis.

Ad objectionem reſpondeo, Majorem eſſe veram duntaxat in iis rebus quæ ex natura ſua ſunt ſolubiles, & quarum diſſolutionem non ſibi reſervavit ſuperior; de quarum numero negamus eſſe contractum matrimonii; ſe habet enim quemadmodum anima rationalis, quæ licèt nunquam producatur, niſi cum aliqua dependentia ab agente naturali, poſtea tamen ab eo corrumpi non poteſt, quia ex natura ſua incorruptibilis eſt. 10

Ad confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem, hoc enim inter matrimonium & alios contractus intercedit diſcrimen, quòd iſti, cùm non ordinentur ex natura ſua ad aliquem finem, qui requirat inſolubilitatem, ex natura ſua poſſunt diſſolvi; at vero contractus matrimonii, ordinatur ad aliquem finem qui requirit inſolubilitatem ex natura ſua, nimirum ad prolis procreationem & educationem, ad quam conjugum inſeparabilitas neceſſaria eſt, ut in ultima probatione declaravimus.

Objicies ſecundo: Papa non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturæ: Sed matrimoniũ ratum, non conſummatum, poteſt Pontificiâ authoritate diſſolvi: Ergo ſaltem matrimonium ratum non eſt jure naturæ inſolubile. Major videtur certa, Minor vero probatur ex facto plurium Summorum Pontificum, qui in matrimonio rato diſpenſarunt, ut de Martino V. Eugenio IV. Paulo III. Julio III. Paulo IV. Gregorio XIII. referunt Covarruvias 4. decret. part. 2. cap. 7. paragr. 4. Henriquez lib. 11. cap. 8. & Navarrus in Summa cap. 22. qui addit ſuo tempore Paulum III. & Pium IV. ter vel quater diſſolviſſe quædam matrimonia clandeſtinè contracta, nondũ 11

conſummata. Suarez etiam tomo 3. de relig. lib. 9. cap. 24. ait ſibi ex proprio diplomate conſtitiſſe, Gregorium XIII. in matrimonio rato diſpenſaſſe inter conjuges qui ſuo tempore vivebant. Demum Spondanus in Annalibus Eccleſiaſticis, ad annum 1599. num. 4. refert ita judicatum fuiſſe ab octo Cardinalibus, & aliis delegatis à Clemente VIII. ad judicandum de cauſis diſſolutionis matrimonii inter Sigiſmundum Battorium, Tranſilvaniæ Principem, & Mariam Auſtriæ; illorumque judicium authoritate Apoſtolicâ fuiſſe executioni mandatum.

12 Huic argumento reſpondent plures ex recentioribus Theologis, negando Majorem, exiſtimant enim Summum Pontificem poſſe in aliquibus, quæ ſunt de jure divino & naturali diſpenſare, non per poteſtatem quam habeat ex ſe ſed ſpecialiter ſibi à Chriſto communicatam, ob publicum bonum Eccleſiæ; unde licèt matrimonium ſit divino naturalique jure inſolubile, nihilominus (inquiunt) poteſt Pontifex in matrimonio rato diſpenſare, propter graviſſimas cauſas animarum ſalutem concernentes. Addunt, quod cauſæ rationabiles diſpenſationis eſſe poſſunt, notabilis in qualitate & conditione contrahentium diſparitas; ſæpe enim nimia affectio excæcat amantem, ipſumque inducit ad contrahendum cum perſona, qualitate & conditione longè diſpari: probabile periculum futuri ſcandali, aut perpetuæ inter ipſos conjuges diſſenſioni; morbus contagioſus vel incurabilis ſuperveniens, aut qui ante contractum matrimonium conjugem latebat.

13 Verùm licèt hæc reſponſio & doctrina practicè probabilis ſit, tum ob authoritatem plurium Summorum Pontificum, qui eam ad praxim revocarunt, tum ob ſuffragium plurium Theologorum & Canoniſtarum, qui ei adhærent, ſpeculativè tamen minùs videtur probabilis: Primò, quia ſi non poſſit Summus Pontifex, ut fatentur omnes, diſpenſare in poligamia, ſive ante, ſive poſt conſummationem matrimonii, multò minùs in indiſſolubilitate, cùm indiſſolubilitas magis repugnet naturæ & fini matrimonii, quàm poligamia, ut conſtat ex dictis in tertia probatione concluſionis.

14 Secundo, ſi credibile ſit Chriſtum dare Summo Pontifici poteſtatem diſpenſandi in matrimonio rato, quia hoc expedire videtur ad bonum publicum Eccleſiæ, & ſaluti ſpirituali animarum, ſimiliter ob eandem rationem dici poterit, Papam à Chriſto accepiſſe facultatem diſpenſandi in matrimonio conſummato, quia ſimiliter interdum videtur pertinere ad bonum publicum Eccleſiæ, ut in matrimonio conſummato diſpenſet, putà ſi aliquis Princeps Chriſtianus duxiſſet uxorem ſterilem, & niſi hæredem regni relinqueret, Princeps aliquis infidelis vel hæreticus deberet ei ſuccedere.

15 Tertiò, plures docti & pii Pontifices, hanc ſententiam minùs probabilem judicarunt, ideoque eam ad praxim reducere, & in matrimonio rato diſpenſare, conſtanter renuerunt, ut de Innocentio VIII Adriano VI. & Pio V. refertur: imò Ledeſma aſſerit, neminem ante Martinum V. auſum fuiſſe talem diſpenſationem concedere, quamvis per quatuordecim ſæcula, quamplurimæ hujus diſpenſationis faciendæ occaſiones occurrerint. Varia etiam Pontius lib. 9. cap. 3. adducit veterum Pontificum decreta, quibus declarant, cauſas illas quas recentiores Theologi

A rationabiles exiſtimant ad diſpenſandum in matrimonio rato, non eſſe ſufficientes ad diſſolvendum tale matrimonium. Hac ergo reſponſione prætermiſſa, vel in ſua probabilitate relictâ.

16 Reſpondeo ad objectionem, conceſſa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem deſumptam ex facto Summorum Pontificum, qui in matrimonio rato diſpenſarunt, dico illos uſos eſſe opinione quam probabiliorem exiſtimarunt, eò quod apud Canoniſtas communis ſit; quod in ſe obſcura, & utrimq; probabili, ipſis licuit: quamvis enim non liceat uti opinione minus probabili, in concurſu alterius quæ exiſtimatur probabilior; ſi tamẽ opinio, quæ in ſe minùs probabilis eſt, alicui videatur probabilior, B non peccat, ſi eam in praxi ſequatur, quia tunc excuſatur ex ignorantia invincibili; ut in diſſertatione de probabilitate, quam poſt Tractatum de moralitate actuum humanorum adjecimus, fusè oſtenſum eſt.

§. IV.

Corollaria notatu digna.

17 Ex dictis colligitur primò, nullum matrimonium neque fidelium neque infidelium, non ſolùm poſt, ſed neque ante carnalem copulam, C ſolo conjugum conſenſu validè diſſolvi poſſe; matrimonium enim indiſſolubilitatem habet ex præcepto divino & naturali, quod ad omnes homines ſe extendit, quodque Adam in paradiſo accepit poſteris omnibus communicandum, Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Quæ verba fuiſſe à Deo dicta, & per Adam poſteris promulgata, ſignificavit Chriſtus Matthæi 19. dum hæc verba non in Adam, ſed in Deum retulit. Unde Auguſtinus lib. 9. ſuper Geneſim ad litteram in fine: *Hæc verba* (inquit) *cùm primi hominis fuiſſe Scriptura teſtetur, Dominus tamen* D *in Evangelio Deum dixiſſe declaravit, ut hinc intelligeremus propter extaſim, quæ præceſſerat in Adamo, hoc eum divinitus tanquam prophetam dicere potuiſſe.* Et Tridentinum ſeſſ. 24. initio: *Matrimonii perpetuum indiſſolubilemque nexum, primus humani generis parens, Divini Spiritus inſtinctu pronuntiavit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis.* Unde licèt fortè aliqui Gentiles, ob invincibilem ignorantiam hujus præcepti, excuſentur, ſi matrimonium in caſu aliquo urgentiſſimo, ex mutuo conſenſu diſſolvant, diſſolutio tamen ejus non erit valida, cùm in ea deſit conſenſus Dei, quem non cenſetur præbere, niſi in duobus caſibus infrà referen- E dis, cùm nimirum alter conjugum infidelium ad Chriſtianam fidem convertitur, & alter remanens in infidelitate non vult cum eo habitare abſque contumelia Creatoris; & cùm unus ex conjugibus ante conſummationem matrimonii in aliqua Religione approbata profeſſionem emittit. De quo infrà.

18 Colligitur ſecundò, matrimonium Chriſtianorum magis eſſe indiſſolubile, quàm matrimoniũ infidelium; nam matrimonium fidelium indiſſolubilitatem habet non ſolùm ex jure naturæ, ſed etiam ex ſacra ſignificatione unionis Chriſti cum Eccleſia, quæ ei convenit quatenus eſt novæ legis Sacramentum: hanc verò ſignificationẽ non habet matrimonium infidelium, ut docet D. Thomas in 4. diſt. 26. qu. 2. art. 2. Ratio eſt, quia conjunctio Chriſti cum Eccleſia, quam matrimo-

monium ſignificat, non eſt per ſimilitudinem tantùm naturæ, quam Chriſtus habet cum toto genere humano, ſed per fidem & charitatem, quâ ut ſponſus Eccleſiam ut ſponſam diligit, ut ex Pauli diſcurſu colligitur, qui maritos adhortatur ad uxores diligendas, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: ad hanc autem conjunctionem ſignificandam matrimonium infidelium, utpote fide carens, aptum non eſt. Ex quo intelliges rationem, ob quam matrimonium conſummatum infidelium, per alterius conjugis ad fidem converſionem, dirimi poſſit, non autem fidelium per unius conjugis apoſtaſiam à fide, tametſi nonnunquam majus periculum ſit, ne hic per conjugem à fide averſum, quam ille per conjugem in ſua infidelitate perſeverantem, pervertatur; quia nimirum matrimonium infidelium non eſt à Chriſto aſſumptum, ad ſigni-
18 ficandam indiſſolubilem ſui cum Eccleſia conjunctionem, ſicut matrimonium fidelium.

19 Colligitur tertiò, matrimonium in lege nova eſſe magis indiſſolubile, quàm fuerit in lege naturæ, vel in lege Moſaica. Nam ut docet ſanctus Doctor loco citato, matrimonium fidelium ante Chriſti adventum, non ſignificabat unionem Chriſti cum Eccleſia, hanc enim ſignificationem accepit in lege Evangelica, cum fuit elevatum à Chriſto ad dignitatem Sacramenti novæ legis; tùm quia congruentius fuit quod eam haberet, poſt factam Verbi cum natura humana, & Chriſti cum Eccleſia conjunctionem: tum etiam; quia ante Chriſti adventum licitum erat matrimonium unius cum pluribus uxoribus; hoc verò matrimonium aptum non erat ad ſignificandam unionem Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt una, & multò minùs Verbi cum humanitate aſſumpta, quæ etiam unica eſt. Ex quo intelliges, cur in lege Moſaica matrimonium eſſet ſolubile per libellum repudii, ut dicemus articulo ſequenti, in lege verò Evangelica id non liceat; quia nimirum in lege nova ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia, quam Deus nunquam repudiabit, juxta illud Oſeæ *ſponſabo te mihi in ſempiternum*, in lege verò Moſaica, hac ſignificatione carebat.

ARTICULUS II.

An repudium olim fuerit licitum Judæis, & Romanis, aliiſque Gentilibus, ita ut repudiando uxores, non peccarent, Deo diſpenſante in lege naturæ?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes eſt certum, & referuntur ſententiæ.

20 Suppono primò, quod olim in lege Moſaica permittebatur Judæis uxores dimittere, & libello repudii uxori dato, aliam ducere: Deuteronomii enim 24 ſic dicitur: *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit gratiam ante oculos ejus, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua.* Forma verò hujus libelli, ſeu verba in eo contenta, hæc erant: *Ego Rabbi Simeon filius Rabbi Abraham, filii Rabbi David, filii Rabbi Salomonis, die primâ menſis ſecundi, anno à creatione mundi, &c. hic & in hac civitate ex animi mei conſenſu, & ſine alia coactione, repudiavi Rachel filiam Rabbi Moſis, filii Rabbi Joſeph, filii Rabbi Jacob; & dedi illi libellum repudii in manu, ſchedam diſceſſionis, & ſignaculum diviſionis ut ſit à me abjecta, & abeat quocunque voluerit, ducique poſſit ab omni viro, nec eum quiſquam prohibere præſumat, juxta conſtitutionem Moyſis, & Iſrael.* Debebat autem hic libellus, non ab ipſo repudiante, ſed ab aliquo docto ſcriba componi; idque duplici de cauſa, primò, ut mora ſcribendi tardiorem maritum redderet ad repudiandum, daretque tempus maturiùs ea de re deliberandi, extincto interea, vel remiſſo fervore odii & iracundiæ ut notat S. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 26. ubi ait, quod talis libellus debebat ſcribi ſcribis mandari, *ut in diſſidium animus præceps libelli conſcriptione refractus, abſtineret, & quid mali eſſet uxorem dimittere, cogitaret.* Secundò, ut ſcribæ à quibus exarari debebat, & quibus repudii cauſa exponenda erat, de ea ſecundùm legem judicarent, & ſi juſta non eſſet, repudium impedirent, conjugatoſque ad pacem & concordiam revocarent. *Quia ut perhibent* (ſubdit idem ſanctus Doctor) *apud Hebræos ſcribere litteras Hebræas nulli ſas erat, niſi ſcribis ſolis, tum & excellentiorem profiterentur ſapientiam; & ſi qui eorum eſſent æquitate ac pietate præditi, non tantum profiterentur ſapientiam, ſed etiam ſectarentur. Ad hos igitur quos oporteret eſſe prudentes legis interpretes & juſtos diſſidii diſſuaſores, lex voluit mittere eum, quem juſſit libellum repudii dare, ſi dimiſiſſet uxorem. Non enim poterat ſcribi libellus, niſi ab ipſis qui per hanc occaſionem & neceſſitatem, venientem quodammodo in manus ſuas, bono conſilio regerent; atque inter ipſum & uxorem, pacificè agendo dilectionem, concordiamque ſuaderent.*

Porro libellus repudii in lege Moſaica dari non debebat, niſi ex gravi aliqua & juſta cauſa, quæ verbis Deuteronomii ſuprà relatis, generaliter nomine fœditatis exprimitur; puta ſterilitas, quæ apud Judæos erat ignominioſa, lepra, morbus perpetuo impediens debiti conjugalis redditionem, veneficium, ebrioſitas, moroſitas, & rixæ perpetuæ, vel mali mores mulieris, turbantes pacem domeſticam, liberiſque valde nocentes malo exemplo. Quare non ſufficiebat levis cauſa, ut colligitur ex verbis illis Malachiæ ſecundo. *Cùm odio habueris* (uxorem tuam) *dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael.* Quæ verba ironicè dicta eſſe à Deo, plures Interpretes aſſerunt, & indicant verba immediatè præcedentia; *Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere;* unde illis Deus reprehendit Iſraëlitas, eà ſolà de cauſa odio habentes & repudiantes uxores ſuas, quòd illæ minùs eſſent pulchræ quàm alienigenæ. 21

Demum neceſſe non erat, ut in libello repudii ejus cauſæ ſpecialiter exprimerentur, ſed tantùm in generali, ut oſtenderetur juſtum repudium, ut ait S. Thomas hic qu. 67. art. 7. Imò aliqui docent, nequidem in generali cauſas repudii ſcribi debuiſſe, tum quia in forma libelli ſuprà relatâ non exprimuntur; tum etiam, quia hoc ipſo quòd libellus à ſcribis exarari debebat, conſtabat authenticè cauſam eſſe juſtam, utpote talem ab illis judicatam. Plura de forma repudii Judaici videri poſſunt apud Abulenſem in cap. 19. Matth. cap. 52. & ſequentibus. 22

Suppono ſecundò, quòd non ſolùm Judæi, ſed etiam plerique Gentilium, olim ſolebant uxores repudiare, ut alias ducerent, ſicut de Medis & 23

Perſis conſtat ex libro Eſther cap.1. ubi Aſſuerus repudiat Vaſthi, & de Philiſtinis ex Judic. 14. ubi Samſonis uxor accepit eo relicto maritum alterum de amicis ejus, & pronubis, putans ſe ab eo deſertam & dimiſſam fuiſſe. Olim etiam uſitatum fuit apud Romanos, libello per nuntium miſſo, uxores repudiare, his verbis: *Res tuas tibi habeto. Tuas res tibi agito*, ut conſtat ex toto ff. *de divortiis & repudiis*, ex Cod. *de repudiis*, & aliis relatis à Gregor. Toloſano in Syntagmate juris part. 2. lib. 9. cap. 5. Primus verò qui inter Romanos anno circiter ab urbe condita 500. ſterilitatis cauſa, uxori repudium dedit, teſte Valerio Maximo lib. 2. cap. 3. tit. *de primo repudio*, fuit Spurius Carbilius, vel Corbilius, ſeu Corvinus; qui tamen reprehenſione dignus judicatus eſt, quod cupiditatem liberorum conjugali fidei prætuliſſet.

24 Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes, ſed difficultas eſt & controverſia inter Theologos, an repudium licitum fuerit Judæis, vel ſolùm permiſſum, aut toleratum; & an Romani, aliique Gentiles, repudiando uxores, peccarent contra legem naturæ, quâ matrimonii indiſſolubilitas præcipitur, ut articulo præcedenti oſtendimus, vel utrum fuerint diſpenſati à tali lege, ut de Hebræis dicemus.

25 Prima ſententia aſſerit, nunquam in veteri lege fuiſſe licitum repudiare uxorem, ſed tantùm permiſſum ut impunè fieret, ad majus malum vitandum, ne videlicet Judæi ſuas uxores occiderent; præſtabat ſiquidem eas dimittere potiùs quàm interficere. Quare juxta hanc opinionem, peccabant Judæi dimittendo ſuas uxores, & vinculum matrimonii non ſolvebatur; ac proinde ſi mulieres dimiſſæ accipiebant novos maritos, non erat novum matrimonium, ſed adulterium. Quod autem viri poſſent alias ducere, non erat per acceſſionem novi juris ex repudio, ſed ex eo quod poligamia tunc eſſet licita, propter multiplicationem populi fidelis. Hanc opinionem docet Divus Hieronymus in cap. 19 Matthæi ad verba illa: *Moyſes ad duritiem, &c.* ubi hæc ſcribit: *Nunquid poteſt Deus ſibi ipſi contrarius, cùm aliud juſſerit, & ſententiam ſuam novo frangat imperio? Non ita ſentiendum eſt: Sed Moyſes cùm videret propter deſiderium ſecundarum conjugum, quæ vel ditiores, vel juniores, vel pulchriores eſſent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere diſcordiam quàm odia & homicidia perſeverare.* Idem docent Gloſſa, & Lyranus in caput quintum Matthei. Magiſter in 4. diſt. 33. Divus Bonaventura ibidem articulo tertio, quæſtione prima. Sotus ibidem quæſt. 2. art. 2. concl. 2. Henriquez, Sylvius, & alii.

26 Secunda docet, ſub lege Moſaica, Deo diſpenſante in lege naturali, permiſſum fuiſſe Judæis repudiare uxores, non ſolùm impunè, ſed etiam licitè, ita ut non peccarent repudiando, & per libellum repudii, vinculum conjugale ſolveretur. Ita Author operis imperfecti in Matth. homil. 34. D. Thomas Matth. 19. Albertus Magnus in 4. diſt. 33. art. 25. Durandus ibidem quæſt. 3. Paludanus quæſt. 1. art. 2. Bellarminus de matrim. cap. 17. Sanchez lib. 10. de matrim. diſp. 1. aliique plurimi ab ipſo relati.

27 Tertia exiſtimat, repudium licitum fuiſſe non ſolùm Judæis, ſed etiam Gentilibus, eoſque repudiando uxores, non peccaſſe contra legem naturæ; quia repudio uſi ſunt prudentiſſimi viri, qui nullâ paſſione ducti, id ut licitum, & à lege naturali minimè abhorrens judicarunt; ut conſtat tum de Romanis Juriſconſultis, ex quibus omnis penè Juriſprudentia ad nos derivata eſt; tum de Platone, qui lib. 11. de legibus, ſeparationem viri ab uxore ſuadet, quando conjuges propter morum acerbitatem inter ſe non conveniunt. Ita Abulenſis in cap. 19. Matth. quæſt. 66. ad 5. & Veracruz apud Sanchem citatum, numero 8.

§. II.

Vera ſententia duplici concluſione ſtatuitur.

Dico primò, olim permiſſum fuiſſe Judæis repudiare uxores, non ſolùm impunè, ſed etiam licitè, ita ut eas repudiando non peccarent, Deo in lege naturæ diſpenſante, & matrimonii vinculum, per legem repudii diſſolvente.

28 Probatur primò: Verba ſuprà relata ex Deuteronomio, propriè ſumpta & ſimpliciter, ut ſonant, non ſignificant tantum permiſſionem ſeu tolerantiam minoris mali, ad vitandum majus, ſed licentiam & poteſtatem juris, ad repudiandam uxorem: Sed verba Scripturæ, quoad fieri poteſt, in ſenſu proprio & nativo intelligenda ſunt, juxta regulam traditam à S. Auguſtino lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 10. præcipuè verò in legibus, quæ claræ eſſe debent: Ergo per legem repudii permittebatur Judæis non ſolùm impunè, ſed etiam licitè, repudiare uxores; præſertim cùm ex nullo loco Scripturæ colligi poſſit, Deum vim obligandi à lege non abſtuliſſe, & cùm non aliter loquatur Moyſes in aliis quæ non permitti ſolùm ſeu tolerari, ſed & licitè fieri poterant à Judæis.

29 Confirmatur: Quamvis in lege veteri aliqua peccata permitterentur ſine punitione, ſæpe tamen reprehendebantur de illis Judæi à Prophetis, ut conſtat de uſuris, quæ illis permittebantur circa alienigenas, de quibus enim redarguuntur Ezechiel. 18. & Pſal. 14. Sed nuſquam in tota Scriptura legitur, quod repudiantes uxores, ſervato modo à Moyſe præſcripto, reprehendantur. Nam ſi ironicè intelligendum ſit illud Malachiæ 2. *Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſraël*, ut plures Scripturæ Interpretes exiſtimant; & ſi verbis illis Deus ironicè carpat dimittentes uxorem, loquitur de Judæis, qui ſine juſta cauſa eas oderant, & dimittebant, ut alienigenas, quia pulchriores ſibi videbantur, acciperent, ut ſuprà annotavimus.

30 Probatur ſecundò concluſio: Per libellum repudii verè ſolvebatur vinculum conjugale: Ergo verè Deus diſpenſabat in lege naturæ indiſſolubilitatem matrimonii præſcribente, ſubindeque non ſolùm impunè, ſed etiam licitè, poterant Judæi uxores repudiare, & uxores repudiatæ aliis nubere. Utraque conſequentia patet. Antecedens verò probatur primò quia libellus ipſe repudii, qui Hebraicè, *libellus diſcisſionis*, ſeu *abſciſſionis* dicebatur, ſatis hanc conjugalis vinculi ſolutionem inſinuabat. Secundò, quia lex Moſaica non permittebat fœminis nubere duobus viris: Sed concedebat Deuteronomii 24. mulieri repudiatæ, ut nuberet alteri viro: Ergo per libellum repudii diſſolvebatur prius matrimonium. Tertiò, lex Moyſis prohibebat, ne repudiata, mortuo ſecundo marito, nunquam reciperetur à priori viro: At ſi repudium non ſolviſſet priùs matrimonium, & conſequenter fuiſſet illicitum, non erat prohibendum, ſed potiùs optan-

taudium, ut uxor rediret ad priorem ſuum maritum, ſi illam voluiſſet recipere; non fuiſſet ſiquidem periculum ne illam occideret, quia in caſu quo ei poſtea iterum diſplicuiſſet, æquè eam impunè ſecundâ vice repudiare potuiſſet: Ergo per libellum repudii verè matrimonium ſolvebatur. Quintò, non videtur divinæ providentiæ congruum, permittere legem quæ ſubditis anſam præbeat paſſim & impunè adulteria permittendi, cùm Deus quantùm eſt ex ſe ſemper peccata impediat: Atqui per legem repudii non fuiſſet ſolutum vinculum conjugale, & Deus non diſpenſaſſet in præcepto naturali de matrimonii indiſſolubilitate, quod ab initio mundi Adæ & poſteris ejus inviolabiliter ſervandum dedit, Deus paſſim & impunè adulteria permiſiſſet ſeu toleraſſet; nam cùm repudiata non potuiſſet validè nubere alteri, continua cum eo adulteria perpetraſſet: Ergo per libellum repudii matrimonii vinculum ſolvebatur. Demum Exodi 21. lex erat ut ſi ſervo dominus dediſſet uxorem, & peperiſſet filios, anno ſeptimo ſervus egrederetur liber, uxor autem & liberi manerent ſub poteſtate domini; quod certè ſignum eſt, fuiſſe tunc vinculum matrimonii diſſolutum; alias enim uxor debuiſſet in perpetuo cœlibatu manere, cùm tamen non ſit credibile, mulieres in veteri lege fuiſſe coactas ſervare perpetuum cœlibatum, qui eo tempore erat plane inuſitatus.

31 Dico ſecundò, repudium non fuiſſe licitum Gentilibus, ſed ſolis Hebræis.

Ratio eſt, quia indiſſolubilitas matrimonii eſt de jure naturæ, quod non ſolùm ad fideles, ſed etiam ad infideles & Gentiles ſe extendit: At in hoc jure non fuit diſpenſatum, niſi cum ſolis Hebræis: Ergo reliquæ Gentes manſerunt hoc jure aſtrictæ, ſubindeque apud illas non fuit licitum repudium. Major conſtat ex dictis articulo præcedenti, Minor verò ex eo patet, quod nullibi talis diſpenſatio cum Gentilibus facta extet: nullum autem privilegium, in juris communis præjudicium, ſine manifeſta Principis diſpenſatione, præſumendum eſt. Ex quo intelliges, peccaſſe contra legem naturalem Romanos, aliosque Gentiles, apud quos ſolo conjugum conſenſu, nullâ juſtâ interveniente causâ, frequenter legitima matrimonia diſſolvebantur: qui abuſus correctus fuit per authent. Theodoſii, Valentiani, & Juſtiniani, ut conſtat ex capite de repudiis l. *Conſenſu* & ſequentibus.

Aliqui tamen Gentilium excuſari poſſunt à culpa repudii, ratione ignorantiæ invincibilis, quia indiſſolubilitas matrimonii non deducitur immediatè ex principiis per ſe notis, ſed per remotas conſequentias ex illis colligitur; unde præceptum divinum & naturale de indiſſolubilitate matrimonii invincibiliter poterant ignorare, & exiſtimare in aliquibus caſibus matrimonii ſolutionem, ejus indiſſolubilitati prævalere. Vix tamen Imperatores Chriſtiani, qui repudium conceſſerunt, à culpa excuſari poſſunt, licèt aliqui eos excuſare conentur, dicendo, eos minimè approbaſſe aut permiſiſſe repudia tanquam licita, ſed tanquam minùs mala, & ut graviora mala præcaverentur, toleraſſe. *Permittimus enim* (inquit Chryſoſtomus) *quod nolentes indulgemus, quia pravam hominum voluntatem, ad plenam prohibere non poſſumus. Permittitur ergo fieri mala, ne fiant priora.* Exiſtimant etiam aliqui, Deum interdum diſpenſaſſe cum quibuſdam Gentilibus in

Homil. 32. ſuper cap. 19. Matth.

lege naturali de matrimonii indiſſolubilitate, ut cum Aſuero, qui Vaſthi repudiavit, & Eſther duxit in uxorem; quia (inquiunt) tale repudium in ſalutem totius Gentis Hebraicæ, quam Aman perdere & abolere volebat, à Deo fuerat ordinatum.

Ex dictis in hac ſecunda concluſione infertur, infideles ad Chriſtianiſmum converſos, ſi tempore infidelitatis legitimas uxores repudiaverint, cogendos eſſe ad illas redire, quamvis jam aliud iniſſent matrimonium; quia ſecunda uxor, quam, priori repudiatâ, duxerunt, non eſt legitima, cùm prioris repudium invalidum fuerit, utpote juri naturali repugnans.

§. III.

Solvuntur objectiones.

32 OBjicies primò contra primam concluſionem: Divus Thomas hic quæſtione ſexageſima ſeptima, articulo tertio enumeratis tribus modis, quibus aliquid permitti dicitur, ſubdit: *Quartus eſt per privationem prohibitionis, & ſic libellus repudii in lege permiſſus fuit, non quidem propter aliquod majus bonum conſequendum, ſicut fuit diſpenſatio de pluribus uxoribus habendis, ſed propter majus malum cohibendum, ſcilicet uxoricidium, ad quod Iudæi proni erant, propter corruptionem iraſcibilis, ſicut & permiſſum eſt eis extraneis fœnerari, propter corruptionem aliquam in concupiſcibili, ne ſcilicet fratribus ſuis fœnerarentur; & ſicut etiam propter corruptionem ſuſpicionis in ratione, ſuit permiſſum ſacrificium zelotypiæ, ne ſola ſuſpicio apud eos judicium corrumperet.* Et tertio contr. Gent. capite 123. *Excluditur* (inquit) *conſuetudo dimittentium uxores, quod tamen in veteri lege permiſſum fuit Iudæis propter eorum duritiam; quia ſcilicet pronierant ad occiſionem uxorum: permiſſum ergo fuit minus malum, ad excludendum majus malum:* Ergo juxta Divum Thomam, repudium non fuit licitum Judæis ſed duntaxat permiſſum ſeu toleratum, ad vitandum majus malum, ſcilicet uxoricidium.

33 Reſpondeo Divum Thomam in ſupplemento, deſumpto ex quarto ſententiarum, utramque opinionem ut probabilem defendere, & reſpondere argumentis utriuſque; quia tamen opinio doctrinæ noſtræ adverſa, eo tempore quo ſcripſit commentaria in libros ſententiarum, communior erat, in eam magis inclinavit, ſic concludens articulum citatum: *Dicunt alii, quod quamvis repudiare uxorem, per ſe ſit malum, tamen ex permiſſione divina licitum fiebat, &c. Et quamvis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius ſuſtinetur: ideò ad utraſque rationes reſpondendum eſt.* Similiter in Summa contra Gentiles, in ſententiam noſtræ adverſam, ut probabiliorem, magis inclinavit. Sed in capite decimo nono Matthæi è contra in noſtram opinionem magis propendet, dicens, quod licèt repudium *inordinatum quid eſſet, nolebat tamen Deus, quod Iudæis imputaretur ad culpam*, idque probat ex Chryſoſtomo dicente quod *à peccato abſtulit peccati culpam*, diſpenſando ſcilicet in lege naturæ, prohibente diſſolutionem matrimonii. Præterea idem ſanctus Doctor prima ſecundæ quæſtione centeſima ſecunda, articulo quinto ad tertium dicit expreſſe, quod ideò in veteri lege matrimonium non erat Sacramentum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, *quia dabatur in ea libellus repudii, quod eſt contra rationem Sacramenti.* Ex quo ſic licet arguere: Ut hæc ratio valeret, neceſſe eſt quod per libel-

lum repudii, diſſolveretur matrimonium in lege veteri, non tantùm quoad habitationem & thorum, ſed etiam quoad vinculum; ſola enim diſſolutio quoad vinculum, eſt contra rationem Sacramenti, quandoquidem in lege Evangelica diſſolvuntur matrimonia quoad thorum & habitationem, & tamen hoc non eſt contra rationem Sacramenti, aliàs enim fieri non poſſet: Sed ſi diſſolveretur matrimonium in lege veteri etiam quoad vinculum, per libellum repudii, cùm indiſſolubilitas matrimonii ſit de lege naturæ, hoc non fiebat, nec fieri poterat, niſi Deo diſpenſante, & conſequenter non tantùm impunè, ſed etiam licitè, poterant Judæi uxores ſuas repudiare: Ergo &c.

34 Objicies ſecundò: Chriſtus Matthæi decimo nono Phariſæis interrogantibus, ſi liceret homini quacumque ex cauſa dimittere uxorem? Reſpondit, non licere, eò quod obſtet inſtitutio matrimonii. Ipſis autem replicantibus: *Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Ait: *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras.* Ex quibus ſic arguitur: Non eſt credibile, Deum in jure naturali diſpenſaſſe generaliter, niſi propter finem aliquem honeſtum, qualis erat multiplicatio generis humani, & ſpecialiter populi fidelis, quomodo diſpenſabat in lege monogamiæ: Atqui talis finis non reperitur in permiſſione repudii; ſolam enim ejus rationem aſſignat Chriſtus duritiam cordis Judæorum: Ergo non diſpenſabat Deus, ſed tantùm tolerabat impunè, & conſequenter peccabant Judæi repudiando ſuas uxores.

Confirmatur: Libellus repudii datus eſt propter duritiam cordis Judæorum: Sed talis duritia non excuſabat eos à peccato: Ergo nec lex de libello repudii.

35 Ad objectionem reſpondeo, quod licèt in permiſſione divortii non reperiretur ille finis, qui reperiebatur in lege monogamiæ, indulgentia tamen Dei conniventis imperfectioni & fragilitati Judæorum, fuit cauſa honeſta ad ita diſpenſandum, ut liceret eis repudium.

Ad confirmationem reſpondet D. Thomas hic quæſt. 67. art. 3. ad 4. *quod quamvis duritia cordis non excuſaret a peccato, tamen permiſſio ex duritie facta excuſabat. Quædam enim prohibentur ſanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant, permiſſione ſibi facta utentes.* Sicut ergo cùm Iſrael 1. Regum 8. petiit gubernari à Regibus, qui hactenus gubernatus fuerat immediatè à Deo per Prophetas; tametſi ea petitio fuerit iniqua, utpote facta ab iis qui imperium Dei detrectabant, ut conſtat ex verbis Dei ad Samuëlem: *Non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos*; adhuc tamen Deus exaudivit eam, conceſſitq; illis Reges, diſpenſando in priori regimine, ut indicant verba illa: *Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos Regem.* Ita ſimiliter, licèt diſpenſationem contra legem communem de indiſſolubilitate matrimonii Judæis Deus conceſſerit, ob cordis eorum duritiem, quà difficiles ſe oſtendebant ad legem illam ſervandam; nihilominus verè eos à tali lege diſpenſavit, cùm permiſit eis dimittere uxores per libellum repudii, Deuteron. 24. Alioquin ut ſuprà dicebamus, cùm ibidem permiſerit uxori repudiatæ convolare ad ſecundas nuptias, ſi per talem legem non diſpenſaſſet in præcepto de vinculo conjugali, anſam præbuiſſet paſſim & impunè adulteria committendi; imò quodammodo ad ea induxiſſet, dum per publicum & juridicum libellum poteſtatem dabat mulieri repudiatæ, alteri nubendi, eoque mortuo, ad priorem virum redire prohibebat. Quod ſane nedum à veritate, ſed etiam à veriſimilitudine prorſus alienum eſt: quis enim ſibi perſuadeat, legem illam quæ adulterium morte puniebat, jubebatque lapidibus obrui mulierem in adulterio deprehenſam, toleraſſe impunè tot adulteria continua publicè patrata.

36 Dices, Lex prohibens ne repudiata quæ alteri nupſerat, mortuo ſecundo viro, reciperetur à priori, rationem hujus prohibitionis reddit, *quia polluta eſt, & abominabilis facta coram Domino:* Atqui ſi diſſolutum fuiſſet priùs matrimonium, & conſequenter ſecundum legitimum extitiſſet, nullâ ratione dici potuiſſet polluta; polluta enim non eſt quæ mortuo marito iterum nubit: Ergo dicitur polluta ratione adulterii cum ſecundo viro.

37 Confirmatur ex illo Jeremiæ tertio. *Vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir uxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit alterum, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam.* Quibus poſtremis verbis, apertè ſignificatur; mulierem repudiatam, non ſolùm fuiſſe pollutam, nubendo alteri, ſed etiam fornicariam, Id enim poſtulat comparatio ibi à Deo facta.

38 Ad inſtantiam, conceſſâ Majori, nego Minorem, & ad illius probationem dico cum ſancto Thoma hic quæſtione ſexageſima tertia, articulo quarto ad quintum, repudiatam quæ alteri nupſit, dici pollutam & abominabilem coram Domino, legaliter, eo modo quo immundi dicebantur in eadem lege Moſaica, qui mortuum tangebat, vel leproſum, non immunditiâ culpæ, ſed cujuſdam irregularitatis legalis, unde etiam Sacerdoti non licebat, viduam & repudiatam ducere in uxorem.

39 Ad confirmationem dicendum, Deum ita locutum eſſe, argumentando à minori ad majus, & verbis illis Jeremiæ ſignificare voluiſſe, quod licèt juxta legem Moſaicam, mulier repudiata, quæ alteri nupſerat, non poſſet recipi à priore marito: ipſe tamen recepturus eſſet in gratiam populum Iſrael, poſt ſuas fornicationes cum pluribus amatoribus, & non obſtante multiplici idololatriâ, in quam prolapſus erat, tametſi major eſſet ratio eum non admittendi, ad ſuam gratiam & amicitiam.

40 Objicies tertiò: Nullus ex ſanctis Patribus ſub lege Moſaica viventibus, uſus eſt facultate illâ dandi libellum repudii uxori: ſolus enim Abraham, qui ante legem illam fuit, legitur, Deo diſpenſante, Agar repudiaſſe. Ergo ſignum eſt, hoc non fuiſſe licitum.

41 Reſpondeo negando conſequentiam, licèt enim permiſſio repudii eſſet licita, quia tamen erat minùs bona, non eſt mirum, quod perfecti & ſancti viri eâ uti noluerint.

42 Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Deus poſt diluvium non ſolùm cum fidelibus, ſed etiam cum Gentilibus & infidelibus in monogamia diſpenſavit, eiſque plures uxores habere permiſit: Ergo etiam cum illis in matrimonii indiſſolubilitate diſpenſavit, & uxorum repudium conceſſit.

43 Reſpondeo, dato Antecedente, quod Soto, Sanchez & alii negant, negando conſequentiam & paritatem: tum quia diſſolubilitas magis adver-

verſatur matrimonio, quàm poligamia ſeu uxorum pluralitas, ut articulo præcedenti oſtendimus; tum etiam quia poſt diluvium poligamia, ſeu pluralitas uxorum erat neceſſaria vel utilis ad propagationem & multiplicationem generis humani, ad quam matrimonium ut ad finem primarium & principalem ordinatur; ſecùs verò divortium ſeu repudium.

ARTICULUS III.

Vtrum ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum diſſolvatur?

44 CErtum & indubitatum eſt apud omnes, adulterium alterius conjugis, eſſe ſufficientem cauſam divortii, ſeu ſeparationis, quoad thorum & habitationem, ut conſtat ex capite quinto, & decimo nono Matthæi & ex cap. *Significaſti*. ca. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris*, de divortio, Ratioque id ſuadet: Per matrimonium enim conjuges mutuam ſibi fidem, quoad thorum & habitationem pollicentur: Sed jus naturæ dictat, ut frangenti fidem, fides ſervanda non ſit: Ergo ex ipſo naturæ jure, conjux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem ſervare quoad thorum & habitationem, ſed poteſt quoad utrumque per divortium ab illo ſeparari. Solùm ergo difficultas eſt, an ob adulterium alterius conjugis, diſſolvatur matrimonium quoad vinculum, ita ut poſſint conjuges ad alias nuptias tranſire? Ratio dubitandi ſumitur ex verbis illis Chriſti Matthæi decimo nono. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Ubi Chriſtus apertè concedit dimiſſionem uxoris, ratione adulterii. Nec poteſt intelligi de ſola dimiſſione quoad thorum & habitationem; quia non eſſet ad rem Chriſti reſponſio, Pharisæi enim de dimiſſione quoad vinculum, quam repudium appellabant, interrogavere. Hoc fundamento ducti Hæretici noſtri temporis aſſerunt fornicationem ſeu adulterium eſſe ſufficientem cauſam ad diſſolvendum matrimonium, non ſolùm quoad thorum & habitationem, ſed etiam quoad vinculum conjugale; ſicut olim in lege Moſaica, libellus repudii illud quoad utrumque ſolvebat. Idem docent Eraſmus in annotationibus in cap. 7. primæ ad Corinth. Cajetanus in cap. 19. Matthæi & Catharinus libro quinto annotationum contra Cajetanum, in fine. Ut hic error refellatur, & Catholica veritas ſtabiliatur & defendatur,

45 Dico breviter, ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum non diſſolvi.

Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 24. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero alii nupſerit, anathema ſit.*

Eadem veritas apertè ex Scriptura colligitur: A Nam Marci nono abſolutè dicit: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* Item Lucæ decimo ſexto univerſaliter ait: *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* Ubi propoſitio univerſalis, *Quicunque* & *Omnis*, nullam excludit cauſam dimiſſionis, ſubindeque Chriſtus verbis illis ſignificat, ob nullam omnino cauſam, etiam ob fornicationem, poſſe alterum conjugem ad alias nuptias tranſire. Unde Auguſtinus libro primo de adulterinis conjugiis capite nono. *Si quicunque hoc fecerit, ut uxore ſuâ dimiſſa, alteram ducat, mœchatur: ſine dubio ibi ſunt ambo & qui præter, & qui propter cauſam fornicationis dimittit uxorem, Hoc* B *eſt enim: Quicunque dimiſerit id eſt, omnis qui dimiſerit.* Hanc explicationem & ſententiam confirmat admiratio Diſcipulorum Matthæi decimo nono, qui Chriſti ſententiâ de matrimonio auditâ, dixerunt non expedire, ſi ita eſt, uxorem ducere; quia nimirum ut rem difficillimam apprehenderunt, non poſſe virum, uxore ob fornicationem dimiſſa, aliam ducere.

Poteſt etiam noſtra concluſio ſuaderi ex illo 46 Apoſtoli ad Romanos ſeptimo. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt à lege viri: igitur vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro, &c.* Quod teſtimonium egregie urget Auguſtinus contra C Pollentium libro ſecundo de adulterinis conjugiis, capite ſecundo, ubi ſic diſcurrit: *Quomodo igitur vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro, quandoquidem vir ejus ille jam non eſt, conjugali vinculo per mulieris adulterium jam ſoluto: Quo enim vivente viro, niſi ſuo, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſed nullum habens virum, nubendo erit cum ſuo viro. Quamobrem ſecundùm doctrinam ſanam, mulier alligata eſt, quandiu vir ejus vivit, id eſt nondum è corpore abſceſſit. Hæc verba Apoſtoli, toties repetita, toties inculcata, vera ſunt, viva ſunt, ſana ſunt, plana ſunt. Nullius viri poſterioris mulier uxor eſſe incipit, niſi prioris eſſe deſiverit: eſſe autem deſinet uxor prioris, ſi moriatur vir ejus, non ſi fornicetur. Licitè itaque dimittitur* D *conjux ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit, etiam ob fornicationem.*

Eſt etiam aliud Apoſtoli teſtimonium, ex 47 quo veritas noſtræ concluſionis apertè colligitur, ait enim Paulus primo Corinthiorum ſeptimo. *Iis qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Ubi, ut rectè advertit Auguſtinus libro primo de adulterinis conjugiis capite primo & ſecundo & libro de bono conjugali capite nono. *Cùm dicit Paulus, quod ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro ſuo reconcilietur*: loquitur in caſu propter quem licitum eſt uxori à viro recedere, qualis eſt caſus E fornicationis; alioquin determinatè illi præciperet, ut ei reconciliaretur; non autem disjunctivè, ut vel id faceret, vel maneret innupta, id eſt cum viro altero matrimonium non contraheret: quare verbis illis innuit, non licere mulieri, quæ ob mariti adulterium, ab illo diſceſſit, tranſire ad ſecundas nuptias, ſed debere manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Quam explicationem confirmat Evariſtus Papa Epiſtola ſecunda, ubi ſic ait: *Sicut uxori non licet dimittere virum ſuum, ut alteri ſe, vivente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licèt fornicatus ſit vir ejus; ſed juxta Apoſtolum, aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere*

innupta, Ita Eccleſia non licet dimittere Epiſcopum ſuum, aut ab eo ſegregare ſe. A

48 Deinum probari poteſt concluſio ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia, ſi enim per fornicationem maritale vinculum ſolveretur, per illam fieret liber tranſitus ad ſecundas nuptias: Sed hoc dici nequit, alioquin melioris conditionis foret, quæ cauſa fornicationis, quàm quæ innocens dimitteretur quoniam illa ſine adulterio, non verò hæc, alteri nubere poſſet: & ſic conjux adultera, per adulterium aperiret ſibi viam ad alia & alia matrimonia: quod eſt contra principalem finem matrimonii, quod, ob prolis certitudinem, diverſorum virorum copulam refugit: Ergo, &c. Unde

49 Ad illud Chriſti Matth. 19. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, quod eſt præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ, dicendum eſt, exceptionem illam, *niſi ob fornicationem*, vel ſolùm referri ad id quod præcedit, id eſt ad dimiſſionem, ſive ad ſeparationem quoad thorum & habitationem, non verò ad id quod ſequitur, ſcilicet ad contractionem matrimonii cum alia uxore, ita ut ſenſus propoſitionis Chriſti ſit iſte: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, hoc eſt ab ea ſe ſeparaverit, quoad thorum & habitationem, quod quidẽ facere non poteſt, niſi propter fornicationem & aliam duxerit, mœchatur. Quod ſi exceptio referatur etiam ad id quod ſequitur, ſenſus propoſitionis Chriſti eſt iſte quem habet S. Martialis Epiſt. 2 cap. 9. Quicunque dimiſerit uxorem ſuã niſi ob fornicationem hoc faciat, mœchatur: & quicunque aliam duxerit, mœchatur: ille quidem mœchiâ alienâ, dando uxori occaſionem mœchandi, iſte verò mœchiâ propriâ, cognoſcendo eam quæ non eſt ſua: conformiter aliis verbis Chriſti Matth. 5. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ cauſâ fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* C

50 Inſtabis tamen contra priorem expoſitionem propoſitionis Chriſti: Præter fornicationem, multæ aliæ ſunt cauſæ, ob quas licitè dimittitur uxor, quoad thorum & habitationem: Ergo exceptio illa, *niſi ob fornicationem*, non poteſt pertinere præciſe ad priorem partem illius ſententiæ Chriſti: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam*, alias enim ſignificaret falſum, nimirum nullam eſſe cauſam dimittendi uxorem quoad thorum & habitationem, præter fornicationem. D

Reſpondeo, diſtinguendo Antecedens: Sunt
51 aliæ cauſæ ob quas licitè dimittitur uxor quoad thorum & habitationem, dimiſſione ſolùm ad tempus, & quæ fiat jure defenſionis, ex cauſis communibus aliis conſortiis, concedo Antecedens. Dimiſſione perpetuâ, & quæ fiat jure matrimonii, ob cauſam ei propriam: de qua dimiſſione, non verò de alia, loquitur Chriſtus, nego Antecedens & Conſequentiam.

52 Explicatur: Duplex eſſe poteſt dimiſſio uxoris, quoad thorum & habitationem, una quæ eſt ſolùm ad tempus, donec ſcilicet ea quæ dimittitur fuerit emendata, & ceſſet omne periculum: quæ ſeparatio dicitur fieri jure defenſionis, & ob cauſas communes aliis conſortiis: puta ob lites & rixas graves & continuas: & de hac non loquitur Chriſtus verbis citatis: alia verò eſt dimiſſio perpetua, ita ut dimittens nunquam teneatur recipere dimiſſam, ne quidem poſt actam pœnitentiam, diciturque fieri jure matrimoniali, & propter violatam fidem conjugii; & de hac loquitur Chriſtus, veraque eſt ejus propoſitio, quod nimirum, niſi ob peccatum fornicationis, non licet dimittere uxorem, tali dimiſſione. E

Inſtabis ſecundò; Ut reſponſio Chriſti in verbis citatis ſit ad propoſitum, debet eſſe de illa dimiſſione de qua fuerat interrogatus: Sed fuerat interrogatus de dimiſſione non ſolùm quoad thorum & habitationem, ſed etiam de illa poſt quam dimittens & dimiſſa poſſent inire novum conjugium; Phariſæi enim eum interrogaverũt, an ex quacumque cauſa cœpiſſet uxor diſplicere, liceret eam dimittere, dimiſſione utiq; apud ipſos uſitatâ, ſic nimirum, ut dimittens & dimiſſa poſſent conſequenter novum matrimonium contrahere: Ergo ſenſus verborum Chriſti eſt, ob peccatum fornicationis licere dimittere uxorem, dimiſſione quæ diſſolvat penitus matrimonium cum ea contractum. 53

Reſpondeo in dimiſſione uxoris Judæis familiari duo fuiſſe, nimirum dimiſſionem unius quoad thorum, & morem ducendi aliam conſequenter: Chriſtum autem reſpondendo interrogationi Phariſæorum, illa duo ſeparaſſe; & prius quidem in prima parte ſuæ propoſitionis conceſſiſſe licitum eſſe, ſed cum reſtrictione ad cauſam fornicationis; poſterius verò omnino negaſſe eſſe licitum, & ſuſtuliſſe. Nam quod dicitur loco citato à Matthæo, ſic refertur à Marco cap. 10. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit.* Quo loco Marcus, tanquam Matthæi interpres, declarat, quomodo intelligi debeat exceptio facta Matth. 19 *niſi ob fornicationem*: ita ut referri debeat ad ſolam dimiſſionem, quæ propter ſolam fornicationem abſolutè & in perpetuum fieri poteſt, quoad thorum & habitationem, per ſe ex vi matrimonii, ut paulò ante declaravimus. Non autem debet referri illa exceptio ad conjugium cum altera, quaſi hoc liceat, & non ſit adulterium, cùm Marcus abſolutè dicat, *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit.* 54

Poteſt inſuper contra noſtram concluſionem objici decretum Zachariæ I. Pontificis, quod refertur capite *Concubuiſti* trigeſimo ſecundo quæſtione ſeptima his verbis: *Concubuiſti cum ſorore uxoris tuæ, neutram habeas, & ſi illa quæ uxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui velit.* Quibus verbis definire videtur Pontifex, quod quando unus conjugum adulterium perpetravit, licèt alteri innocenti tranſire ad ſecundas nuptias. 55

Sed facilè reſpondetur, verba illa Zachariæ ſic debere intelligi, ut mulier illa alteri nubat, poſt mortem viri, vel eo vivente, ſi erat tantum ſponſa de futuro, ut explicat Gloſſa eo cap. *Concubuiſti*. 56

Objicitur etiam canon decimus Concilii Arelatenſis primo, in quo ſic dicitur: *De his qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut inquantum poteſt, conſilium eis detur, ne viventibus uxoribus ſuis, licèt adulteris alias accipiant*: Ergo ſupponit Concilium, quod validè poſſint alias accipere; alioquin præceptum eis dandum erat, non verò conſilium. 57

Reſpondeo verba illa, *ut alias accipiant*, non eſſe intelligenda de aliis in uxores accipiendis, ſed de concubinis ad congreſſum illicitum: quaſi dicant Patres illius Concilii, hortandos eſſe adoleſcentes illos, ut ſervent continentiã, abſtineantque 58

que à concubitu cum aliis:non quaſi prohibitum non ſit,ne hoc ipſum faciant, ſed quia ſua vi agendo in hujus vitii emendatione, maluerunt honeſtum ſuadere ut patres,quàm ſeverè prohibere & punire ut judices;conſilium enim & monitio citiùs interdum dantur,quàm præceptum, etiam de iis rebus,quæ cadunt vel poſſunt cadere ſub præcepto.

59 Demum objicitur locus difficilis Ambroſii in commentario capitis 7. Epiſtolæ 1. ad Corinth. ubi dicit non permitti mulieri ut nubat,ſi virum ſuum cauſâ fornicationis dimiſerit;licere tamen viro ducere aliam, ſi dimiſerit uxorem adulteram;quia non eadem lege conſtringitur vir quâ mulier,cùm vir ſit caput mulieris, eique ſuperior,& ſuperior non aſtringatur eadem lege quâ inferior.

60 Reſpondent aliqui,hunc commentarium vel non eſſe Ambroſii,vel ab hæreticis fuiſſe corruptum.Sed quidquid ſit de hoc, ad locum illum reſponderi poteſt cum Pontio lib.7.cap.52. Ambroſium,vel hujus commentarii Authorem, ibi loqui de lege ſæculi,non de lege Chriſti,hoc eſt, loqui habita ratione legis Juliæ,ſuo tempore receptiſſimæ,qua permittebatur, aut impunè tolerabatur,ut vir dimittens uxorem propter adulterium,duceret aliam,ſecùs autem mulier, quia adulterium à muliere commiſſum, cùm prolem reddat incertam,aliquo modo gravius eſt.Quod verò Ambroſius talem legem non approbet,nec cenſeat, virum dimittentem uxorem propter adulterium,poſſe aliam ducere, conſtat ex his quæ ſcribit lib.1.de Abraham cap:4.ubi de eadem lege dicit:*Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum.Omne ſtuprum,adulterium eſt,nec viro licet, quod mulieri non licet.Eadem à viro quæ ab uxore debetur caſtimonia. Quidquid in eam quæ non ſit legitima uxor, commiſſum fuerit,adulterii damnatur crimine.* Similia habet Lactantius lib.6.inſtit. cap. 23. *Non enim* (inquit)*ſicut publici juris ratio eſt,ſola mulier adultera eſt quæ habet alium,maritus autem,etſi plures habeat, à crimine adulterii ſolutus eſt. Sed divina lex ita duos in matrimonium,quod eſt in corpus unum,pari jure conjungit,ut adulter habeatur quiſquis compagem corporis in diverſa diſtraxerit.*

ARTICULUS IV.

An, & quo iure, matrimonium ratum,per ſolemnem Religionis profeſſionem diſſolvatur?

61 ERaſmus in annotationibus ſuper cap.7.1. ad Corinthios,docet matrimonium ratum & nondum conſummatum,non diſſolvi per ſolemne votum Religionis,cui doctrinæ ſubſcribunt omnes hæretici noſtri temporis.Oppoſitum tamen eſt doctrina fidei in Tridentino ſeſſ.24.can. 6.definita, ſubindeque omnibus Catholicis communis,licèt Theologi diſputent,quo jure ſolemnis Religionis profeſſio matrimonium dirimat? & in tres dividantur ſententias,Aliqui enim exiſtimant,illud ſolvere jure naturæ, alii ſolo jure Pontificio,alii jure divino poſitivo,concedente Chriſto tale privilegium ſtatui Religioſo. Pro prima ſententia ſtant D. Bonaventura, Richardus,Durandus,Paludanus,Bellarminus,Sylvius, Covaruvias,& alii. Secundæ adhærent Suarez, Vazquez,Leſſius,Coninck, & alii,quos citat & ſequitur Amicus hîc diſp.8.ſect.4.Tertiam amplectuntur Victoria,Dominicus, & Petrus Soto,Bartholomæus,& Petrus de Ledeſma, Henriquez, Sanchez, Mœratius, Pontius, & alii, quos illi citant.

§. I.

Triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

DIco primò, matrimonium ratum, nondum conſummatum,diſſolvitur per votum ſolemne Religionis.

62 Concluſio eſt certa de fide,& definita in Tridentino citato, his verbis; *Si quis dixerit, matrimonium ratum,non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugis non dirimi, anathema ſit.* Conſtat etiam ex cap. *Ex parte ſecunda*, de convers. conjugat,ubi Innocentius III.declarat, *antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum,licere alteri conjugum, reliquo inconſulto ad Religionem tranſire,ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari.* Item cap. *Verum*, & cap. *Ex publico*,eodem tit, Alexander III. idem declarat,conceditque uxori(idem ſentiendum eſt de marito)ſpatium duorum menſium, intra quod non invocatus conſummare matrimonium, ſed de ingreſſu Religionis deliberet, ſi velit : quo elapſo, teneantur conjuges mutuò reddere debitum,ſi exigatur. Id etiam longè ante definierat ſeu declaraverat Euſebius Papa & Martyr, ut refertur can. *Deſponſatam* 24. quæſt.2.unde hæc veritas traditio Apoſtolica creditur, juxta regulam D. Auguſtini lib. 4. contra Donatiſtas cap. 24. Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Apoſtolica authoritate traditum cenſeri debet.

63 Plures etiam in hujus veritatis confirmationem referri ſolent ſanctorum exempla, qui matrimonio contracto, ſed non conſummato, ſponſas reliquerunt, ut perpetuam continentiam ſervarent, & fierent Religioſi.Sic enim referunt D. Ambroſius lib.2.de virginibus,& Epiphanius hæreſi 78.de ſancta Tecla, Metaphraſtes de S.Cecilia,& D. Alexio,& Gregorius Magnus lib.3.dialog.cap. 14. de quadam Gregoria ſanctimoniali.Sunt etiam qui exiſtimant S. Joannem Evangeliſtam,à nuptiis Canæ, à Chriſto vocatum fuiſſe ad Apoſtolatum. Sed hoc minùs videtur probabile:quis enim credat, Chriſtum conjuges à nuptiis ſeparaſſe, tempore quo eas ſuâ præſentiâ ſanctificare volebat, & contra futuros hæreticos propriâ authoritate confirmare?

64 Licèt autem ratio à priori noſtræ concluſionis ſit ſola voluntas Dei, nobis declarata per geſta ſanctorum,& communem Eccleſiæ traditionem, congruentia tamen inſuper non deeſt, quam adducit S.Thomas in 4.diſt.27.quæſt. 1. art.3.quæſtiunc.2.in corp.ubi ſic habet : *Dicendum quod ante carnalem copulam eſt inter conjuges tantum ſpirituale vinculum,ſed poſt eſt inter eos etiam vinculum carnale; & ideò ſicut poſt carnalem copulam matrimonium ſolvitur per mortem carnalem ; ita per ingreſſum Religionis ante carnalem copulam ſolvitur,quia Religio eſt mors quædam ſpiritualis, quâ aliquis ſæculo moriens,vivit Deo.*

65 Alii hujuſce rei aliam afferunt congruentiam, dicentes quod per Religionis profeſſionem fit tranſitus ad meliorem ſtatum. Sed hoc parùm probat,ſiquidem profeſſio Religioſa eſt tranſi-

tus ad meliorem ſtatum, quàm ſit ſtatus matrimonii non ſolùm rati, ſed etiam conſummati, & tamen noluit Deus per votum ſolemne Religionis diſſolvi matrimonium conſummatum. Qui ſuſcipit Ordinem ſacrum, tranſit ad meliorem ſtatum. Status Epiſcoporum melior eſt, & altior ac perfectior ſtatu Monachorum; & tamen neque per ſuſceptionem ſacri Ordinis, neque per aſſumptionem ſtatûs Epiſcopalis, matrimonium inconſummatum diſſolvitur.

66 Dico ſecundò, profeſſio Religioſa non dirimit matrimonium ratum, jure naturæ ſeu ex natura & efficacia ipſius voti ſolemnis.

Probatur primò, quia attentâ natura rei videtur potiùs quod matrimonium ratum irritet votum ſolemne, quàm votum ſolemne matrimonium ratum; nam res uni tradita nequit validè alteri tradi, abſque domini conſenſu: Sed per matrimonium ratum traditum erat corpus alteri conjugi: Ergo non poteſt validè tradi Religioni per profeſſionem, quantùm eſt ex natura rei, & citra divinam conſtitutionem derogantem juri acquiſito conjugi, in favorem Religionis, & ſtatuentem ut contractui matrimonii tacitè inſit hæc conditio, *niſi voluero ingredi Religionem ante conſummationem*: quæ conditio non ineſt ex natura rei.

Secundò, Vinculum matrimonii non eſt ex natura ſua incompoſſibile cum profeſſione Religioſa, cùm illud maneat in te[...]ibus, qui ex mutuo conſenſu poſt conſummationem matrimonii, Religionem ingreſſi ſunt, & in ea profeſſionem emiſerunt, ut communiter docêt Theologi; Ergo malè aſſeritur, votû ſolemne Religionis ex natura ſua matrimonium ratû diſſolvere.

Tertiò. Si votum ſolemne in Religione ſolveret ex natura rei matrimonium ratum, etiam votum ſolemne in receptione Ordinis ſacri, illud dirimeret: Sed hoc eſt falſum, & contra communem Theologorum ſententiam: Ergo & illud.

Quartò, Si votum ſolemne ex natura ſua ſolveret matrimonium ratum, nondum conſummatum, maximè quia eſt vinculum natura ſua perfectius vinculo matrimonii rati nondum cõſummati; Sed hæc ratio nulla eſt, eſt enim vinculum perfectius vinculo matrimonii etiam conſummati, & tamen ipſum non dirimit: Ergo &c.

Demum, Si matrimonium inconſummatum jure naturæ voti ſolemnis diſſolveretur, non poſſet dici jure naturæ indiſſolubile: Conſequens eſt falſum, ut conſtat ex dictis art. 1. Ergo & Antecedens. Sequela Majoris patet, nequit enim res dici natura ſua incorruptibilis, ſi habeat naturalem cauſam, à qua diſſolvi poſſit: Unde ſicut ſi matrimonium ratum ex natura rei diſſolveretur per ſupervenientem fornicationem, non diceretur ex natura inſolubile, ita nec tale dici poterit, ſi jure naturæ voti ſolemnis diſſolvatur.

Dico tertiò, matrimonium ratum non diſſolvitur per profeſſionem Religionis, ſolo jure Pontificio, ſed jure divino, ſeu authoritate Chriſti, in favorem Religionis diſpenſantis in lege naturæ, & in lege Evangelica de matrimonii indiſſolubilitate.

67 Probatur: Si matrimonium ratum & conſummatum diſſolveretur ſolùm jure Eccleſiaſtico, per votum ſolemne Religionis, id fieret inquantum Papa vel Eccleſia diſpenſaret in lege naturali & Evangelica de matrimonii indiſſolubilitate: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, matrimonium enim ratum, etiam inconſummatum, eſt inſolubile jure naturæ, & jure divino ſupernaturali in lege Evangelica, ut articulo primo oſtenſum eſt. Minor verò probatur primò ex illo Chriſti Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Nec dicas, hoc verificari ſolum debere de matrimonio conſummato, Contra enim eſt, quod non ſolùm de matrimonio conſummato, ſed etiam inconſummato verificatur prima pars propoſitionis Chriſti: *Quod Deus conjunxit*: Ergo etiam tam de matrimonio inconſummato quam conſummato debet verificari ſecunda pars, nimirum *homo non ſeparet*.

Secundò probatur eadem Minor: Nullus præter Deum poteſt efficere ut matrimonium ratum inconſummatum non diſſolvatur per profeſſionem Religioſam, ut fatentur omnes: Ergo nullus etiam præter ipſum poteſt efficere ut per eam ſolvatur.

Tertiò, Papa vel Eccleſia non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturali, & multò minùs in his quæ ſunt de jure divino ſupernaturali, ut major pars Theologorum docet; & quamvis plures ex Recentioribus id negent, exiſtimantes poſſe Pontificem in aliquibus quæ ſunt de jure divino & naturali diſpenſare, non per poteſtatem quam habeat ex ſe, ſed ſpecialiter ſibi à Chriſto communicatam, ob publicum bonum Eccleſiæ; tamen hoc valde dubium & incertum eſt: Sed diſſolutio matrimonii rati per profeſſionem Religioſam, cùm ſit res certiſſima & de fide, debet reduci in cauſam certam: Ergo non debet reduci in ſolam poteſtatem Eccleſiæ vel Summi Pontificis, diſpenſantis in matrimonii indiſſolubilitate.

Confirmatur: Licèt daretur poſſe Summum Pontificem in aliquibus caſibus extraordinariis diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturali & divino ſupernaturali, tamen incertiſſimum eſt, ipſum poſſe condere legem generalem, per quam deroget his quæ ſunt de jure divino vel naturali: Ergo valde incertum eſt, an poſſit per legem generalem ſtatuere, ut profeſſio Religioſa dirimat matrimonium ratum, ſubindeque ad hoc recurrendum non eſt, ſed potiùs ad privilegium à Chriſto conceſſum, in favorem Religionis, quod ex traditione habetur, ut conſtat ex dictis in prima concluſione. Noluit autem Chriſtus id privilegium concedere reſpectu matrimonii conſummati; Primò quia diſſolutio matrimonii conſummati eſt injurioſa proli & uxori. Secundò, quia vinculum matrimonii conſummati eſt vinculum carnale, profeſſio autem Religionis, vinculum tantùm ſpirituale. Tertiò, quia matrimonium conſummatum ſignificat conjunctionem Verbi cum humanitate, quæ omninò indiſſolubilis eſt.

§. III.

Solvuntur objectiones,

Objicies primò contra primam concluſionẽ: Matrimonium conſummatum & inconſummatum, cùm ſint ejuſdem ſpeciei, habent eaſdem proprietates: Ergo cùm una ex illis ſit inſolubilitas, matrimonium ſive conſummatum ſive inconſummatum inſolubile eſſe debet: ſubindeque ſicut vinculum matrimonii conſummati non ſolvitur per votum ſolemne Religionis, ita nec vinculum matrimonii inconſummati. 68

Confir-

Digitized by Google

69 Confirmatur: Matrimonium inconſumma-
tum tam bene eſt Sacramentum novæ legis,
quàm matrimonium conſummatum; Ergo non
minùs repræſentat unionem Verbi cum humani-
tate, & conjunctionem Chriſti cum Eccleſia,
quæ omnino indiſſolubiles ſunt, ſubindeq; non
minorem habet indiſſolubilitatem, quàm matri-
monium conſummatum; atque ita ſicut vincu-
lum matrimonii conſummati per profeſſionem
Religionis non diſſolvitur, ita nec matrimo-
70 nium ratum per votum ſolemne ſolvi poteſt.

Ad objectionem reſpondeo, conceſſo Ante-
cedente, diſtinguendo Conſequens: Ergo vincu-
lum matrimonii inconſummati non ſolvitur per
votum ſolemne Religionis, ex natura rei; con-
cedo. Ex privilegio à Chriſto conceſſo in favo-
rem Religionis, nego. Solutio patet ex dictis pa-
ragrapho præcedenti; ibi enim oſtēdimus, quod
licet votum ſolemne non habeat ea natura ſua
vim & efficaciam diſſolvendi vinculum matri-
monii rati, eam tamen habet ex privilegio Chri-
ſti, in favorem Religionis derogantis indiſſolu-
bilitati matrimonii rati, & diſpenſantis in lege
naturali & Evangelica de matrimonii indiſſolu-
bilitate. Chriſtus verò conceſſit illud privilegiū
quoad matrimonium inconſummatum, potiùs
quàm quoad conſummatum; tum quia licèt per
matrimonium inconſummatū uterq; conjugum
acceperit jus in corpus alterius, corpus tamē u-
nius nondum eſt perfectè tranſlatū in poteſtatē
alterius, quia nondum accepit poſſeſſionē ejus
corporalem, ſed in eam demum inducitur per
carnalem copulam & matrimonii conſumma-
tionem. Tum etiam, quia matrimonium in-
conſummatū non repræſentat ſicut conſumatū,
71 perpetuam unionem Chriſti cum Eccleſia. Unde

Ad confirmationem, conceſſo Antecedente,
nego Conſequentiam; licèt enim matrimonium
inconſummatum tam bene ſit Sacramentum,
quàm matrimonium conſummatum, non tamen
propterea ſignificat unionem Verbi cum huma-
nitate, & conjunctionem Chriſti cum Eccleſia;
nam matrimonium, quatenus eſt Sacramentum,
non eſt evectum à Chriſto ad ſignificandam du-
plicem Verbi cum natura humana, & Chriſti
cum Eccleſia conjunctionem firmiſſimam ac
prorſus indiſſolubilem, niſi ratione conſumma-
tionis; copula enim carnalis, qua ex duobus fit
una caro, exprimit unionem illam, quâ ea dua-
bus naturis humana & divina fit una perſona, &
ea Chriſto capite & Eccleſiæ membris, unum
myſticum corpus, ut docet Innocentius III. cap.
Debitum de bigamis Itaque matrimonium in-
conſummatum ſignificat duntaxat conjunctio-
nem Chriſti cum anima ut ſponſa, mediante gra-
tia & charitate; unde cùm unio illa ſit ſolubilis,
congruum fuit, ut Chriſtus ea ſpeciali privilegio
in favorem Religionis, per votum ſolemne, in-
conſummatum potiùs quàm conſummatum
72 matrimonium diſſolveret.

Dices, Suſceptioni Ordinis ſacri annectitur
votum ſolemne caſtitatis, & tamen per ejus ſuſ-
ceptionem non ſolvitur vinculum matrimonii
inconſummati: Ergo nec per votum ſolemne
Religionis.

Sed nego Conſequentiam, tum propter ſpe-
cialem diſpenſationem Chriſti in voto ſolemni
Religionis, & non in ſuſceptione ſacri Ordinis,
declaratam per Eccleſiam, & traditione firma-
tam. Tum etiam, quia votum continentiæ non
eſt de eſſentia Ordinis ſacri, ſicut eſt de eſſentia
profeſſionis Religioſæ, neque mors ſpiritualis,
ſicut ipſa; quandoquidem Subdiaconi, Diaconi,
Sacerdotes, & Epiſcopi, non vovent pauperta-
tem & obedientiam, ſicut Religioſi.

Objicies ſecundò: Nullus poteſt licitè offerre 73
Deo alienum: Sed qui poſt matrimonium ra-
tum, quamvis nondum conſummatum, profite-
tur ſolemniter Religionem, offert Deo alienum;
per matrimonium enim ratum, quamvis incon-
ſummatum, abdicavit à ſe poteſtatem ſui cor-
poris, eamque tranſtulit in alterum, & tamen ip-
ſam per votum ſolemne caſtitatis offert Deo:
Ergo nulla eſt profeſſio Religioſa in hoc caſu,
B & conſequenter falſum eſt quod per tale votum
dirimatur matrimonium ratum, nondum con-
ſummatum.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem; Nullus 74
poteſt Deo offerre alienum, ſi Deus ipſe ad hoc
facultatem non tribuat. concedo Majorem: Si
facultatem ad hoc tribuat, nego Majorem: Deus
autem tribuit conjugi poteſtatem ut ante con-
ſummationem matrimonii poſſit ſe ſuumque
corpus, ipſi, etiam altero conjuge invito, offerre
ad caſtitatem perpetuam; quia, ut ſuprà diceba-
mus, Chriſtus ea ſpeciali privilegio derogat juri
acquiſito conjugis, in favorem Religionis, & ſta-
C tuit ut contractui matrimonii tacitè inſit hæc
conditio, niſi voluero Religionem ingredi an-
te conſummationem. Unde traditio corporis
quæ fit inter conjuges per matrimonium ratum,
non eſt omnino abſoluta; ſed aliquo modo con-
ditionata, ſubindeque illius uſus ac perfecta poſ-
ſeſſio ſuſpenditur per ſpatium duorum menſium
quod Eccleſia concedit conjugibus ad delibe-
randum de ingreſſu Religionis.

Objicies tertiò contra ſecundam concluſio- 75
nem: Ipſa ratio naturalis dictat, licitum eſſe ab
imperfectiori ad perfectiorem ſtatum tranſi-
tum, nulla tertio injuria illata: Status verò Reli-
gionis eſt perfectior ſtatu matrimonii, nullaque
per profeſſionem Religioſam ante conſumma-
D tionem matrimonii fit injuria uxori, cùm non
ſit deflorata, nec proli, cùm ea non poſſit eſſe in
matrimonio rato & inconſummato: Ergo jure
naturali licitū eſt, à ſtatu matrimonii rati & non-
dum conſummati, ad ſtatum Religioſū tranſire.

Reſpondeo primò, hoc argumentum nimis 76
probare, quia probat licere jure naturæ ample-
cti ſtatum Religioſum, non ſolùm poſt matri-
monium ratum, ſed etiam poſt conſummatum,
cùm ſtatus Religioſus ſit perfectior ſtatu ma-
trimonii conſummati. Quod ſi dicatur fieri inju-
riam proli, & relictæ fœminæ, cùm jam ſit deflo-
rata. Contra: quia ceſſaret hæc injuria, quando
non eſſet proles, & relicta conſentiret

E Reſpondeo ſecundo; hoc argumentum ſolùm 78
probare, manente vinculo matrimonii, jure na-
turali poſſe alterum conjugum tranſire à ſtatu
matrimonii rati, ad ſtatum Religioſum, per cō-
mutationem ſtatûs imperfectioris in perfectio-
rem; non probare tamen id poſſe jure naturæ,
per diſſolutionē vinculi conjugalis: quia vincu-
lum voti ſolemnis (ut ſuprà dicebamus) non eſt
incompatibile cum vinculo matrimonii etiam
conſummati, ut conſtat quando poſt matrimo-
nium conſummatum ambo communi conſenſu
profitentur; valet enim profeſſio, & manet ma-
trimonii vinculum; & quando ante conſumma-
tum, ambo ſimul profitentur, valet profeſſio, &
non diſſolvitur vinculum matrimonii rati, ut do-
cet D. Thomas in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. quæ-
ſtiunc.

ſtiunc.3.ad 1 his verbis: *Quando uterque pari voto continentiam vovet, tunc neuter conjugali vinculo abrenunciat. & ideò adhuc manet: ſed quando unus tantùm vovet, tunc quantùm eſt in ſe abrenuntiat vinculo conjugali, & ideò alter abſolvitur à vinculo illo.* Unde ad argumentum in forma, dato Antecedente, diſtinguendum eſt Conſequens: Ergo jure naturali licitum eſt, à ſtatu matrimonii rati, ad ſtatum Religioſum tranſire, per diſſolutionem vinculi conjugalis, nego. Per commutationem ſtatûs imperfectioris in perfectiorem, concedo.

78 Dices: Votum ſolemne Religionis irritat ex natura rei matrimonium ſubſequens, ut docet D. Thomas, & oſtendemus infrà: Ergo ſimiliter diſſolvit ex natura rei matrimonium ratum.

Sed nego conſequentiam & paritatem: Diſparitas eſt, quòd matrimonium ſequens votum ſolemne Religionis, eſt traditio homini rei quæ jam erat tradita Deo.

79 Objicies quantò cum Franciſco Amico contra tertiam concluſionem: Votum in Religione B emiſſum, non dirimit matrimonium, niſi ſit ſolemne: At voti ſolemnitas ſolâ Eccleſiæ conſtitutione inducta eſt, ut ait Bonifacius VIII. cap. unico *de voto* in 6. Ergo ſolemne votum Religionis non dirimit matrimonium ratum, niſi jure Eccleſiaſtico.

80 Reſpondeo, conceſſâ Majori negando Minorem, & ad illius probationem dico, quod quando Bonifacius ait, voti ſolemnitatem ſola conſtitutione Eccleſiæ eſſe inventam, loquitur ſolùm de ſolemnitate accidentali, & ceremoniali, quæ in profeſſione ſolemni ab Eccleſia adhibetur, nó verò de ſubſtantiali & eſſentiali, conſiſtente in traditione ſui ipſius factâ in manu ſuperioris, ad C ſervandum illa quæ promittuntur, & in acceptatione quam is facit vice Dei, hæc enim ſolemnitas eſt de jure divino, ut fuſius oſtendemus infrà, cùm inquiremus, quo jure votum ſolemne Religionis dirimat matrimonium ſubſecutum.

81 Addo quod, quamvis daretur, ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione eſſe inductam, diſcurſus Amici non valeret; quia licèt votum haberet ſolemnitatem ab Eccleſia à ſolo tamen Deo habere poſſet, quod matrimonium ratum dirimeret, ſicut licèt Sacramentalia ſola conſtitutione Eccleſiæ inventa ſint, illorum tamen effectus nempe remiſſio venialium, non ab Eccleſia, ſed à ſolo Deo dependet.

82 Quæres primò, an ſi ante expletum bimeſtre quod Eccleſia concedit conjugibus ad deliberandum de ingreſſu in Religionem, ſponſa vi opprimatur à marito, poſſit adhuc ſuo jure uti, & E ingredi Religionem?

Reſpondeo affirmativè, quia dolus nemini debet patrocinari, & nullus debet jus ſuum perdere, ob alterius culpam. Addo quod, matrimonium conſummatum cum injuria conjugis, ex Chriſti inſtitutione non evehitur ad repræſentandam conjunctionem Verbi cum natura humana, aut Chriſti cum Eccleſia, quæ ut ſummè voluntaria, nequit per violentam copulam repræſentari: Ergo poteſt diſſolvi per votum ſolemne Religionis, ſicut matrimonium ratum & nondum conſummatum.

83 Quæres ſecundò, an votum ſolemne quod emittunt equites Ordinis Melitenſis, dirimat matrimonium ratum?

Reſpondeo affirmativè, quidquid dicat in contrarium Soto lib. 2. de juſtitia quæſt. 5. art. 3. & in 4. diſt. 27. qu. 1. art. 4. Quia per cujuſcumque

A Religionis à Sede Apoſtolica approbatæ ſolemnem profeſſionem dirimitur matrimonium ratum, ut definit Tridentinum ſeſſ. 24. can. 6. At Ordo Melitenſis eſt Religio à Sede Apoſtolica approbata: Ergo dirimitur matrimonium ratū, per ſolemnem profeſſioné quæ in eo emittitur. Quod confirmat Henriquez lib. 11. de matrim. cap 8. nu. 6. exemplo cujuſdam ducis, qui per profeſſionem hujus Ordinis, ſapientum conſilio, ſolutus eſt matrimonio; refertque ex Navarro in ſtatutis hujus Religionis, à Pontifice approbatis, haberi, in eam admitti poſſe quemcumque, poſt matrimonium ratum, non conſummatum.

ARTICULUS V.

An & quando matrimonium legitimum & B conſummatum inter infideles, quoad vinculum diſſolvatur, vel diſſolvi poſſit, per alterius conjugis converſionem ad fidem, altero perſeverante in infidelitate, & nolente pacificè, vel ſine contumelia Creatoris, habitare cum altero?

CErtum eſt, matrimonium legitimum & conſummatum inter infideles, per alterius conjugis converſionem ad fidé, altero perſeverante in infidelitate, diſſolvi poſſe quoad habitationé & thorum, ita ut liberum ſit conjugi fideli remanere cū conjuge infideli, vel ipſum dimittere, & non cohabitare cum eo. Ut enim diſcurrit S. Thomas hîc quæſt. 59. art. 4. in argumento *Sed contra*, adulterium ſpirituale eſt gravius quàm carnale; Sed propter carnale adulterium poteſt vir dimittere uxorem, quantum ad thorum & habitationem: Ergo à fortiori propter infidelitatem, quæ eſt adulterium ſpirituale. Præterea, ut ait idem S. Doctor in corpore ejuſdem articuli, fidelis regeneratur per Baptiſmum in nová vitam, & moritur priori: qui autē moritur priori vitæ, non tenetur ad ea quæ perfectioni poſterioris obſtant: Sed obligatio ad actus matrimonii obſtat perfectioni Religionis Chriſtianæ, utpote cujus ſummum ſtatum continentes poſſident: Ergo infidelis converſus ad fidem, & regeneratus per Baptiſmum, non tenetur reddere debitum conjugale alteri conjugi in infidelitate perſeverante, ſed poteſt ab eo ſeparari quoad thorum & habitationem. 84

Ex quo habes congruentiam, ob quam Chriſtus conjugem fidelem potiùs ab obligatione cohabitandi cum uxore infideli liberaverit, quā ſervum fidelem ab onere ſerviendi domino infideli; ut enim ibidem in reſp. ad 1. ait idem Doctor Angelicus, ſervire non eſt aliquid incompetens Chriſtianæ Religionis profeſſioni, quæ maximè humilitatem profitetur; ſed obligatio ad actum matrimonii derogat perfectioni vitæ Chriſtianæ, cujus ſummum ſtatum continentes poſſident. Præterea, addit S. Doctor, unus conjugum non obligatur alteri, quaſi dominus ſervo, per modum ſocietatis cujuſdam, quæ non eſt congrua, ſi ſit infidelis ad fidelem. 85

Dixi verò, liberum eſſe conjugi fideli remanere cum conjuge infideli, vel ipſum dimittere, & non cohabitare cū eo, quia licèt per converſioné ad fidem, ſolvatur ab obligatione cohabitandi cum conjuge infideli, poteſt tamen, ſi velit, 86

cum

cum eo remanere, imò id conſulit Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. dicens: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis, per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis, per virum fidelem:* quia nimirum conjux fidelis, ſua exhortatione & exemplo, ſæpe conjugem infidelem, ad fidem & profeſſionem Chriſtianam, per quam ſanctificatur, inducit.

87 His præmiſſis, duplex eſt difficultas breviter hîc reſolvenda. Prima eſt, an per converſionem alterius conjugis ad fidem, diſſolvatur matrimonium conſummatum inter infideles, non ſolum quoad habitationem & thorum, ſed etiam quoad vinculum conjugale, ita ut utrique liberum ſit ad ſecundas nuptias convolare? Secundò quæritur, quo tempore ſolvatur matrimonium fidelis converſi cum infideli nolente converti, an ſtatim atque ille convertitur, & baptiſmum ſuſcipit, vel ſolum quando tranſit ad ſecundas nuptias, & aliud matrimonium reipſa contrahit? Pro reſolutione ſit

§ I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

Dico primò, matrimonium infidelium, etiam poſt conſummationem, diſſolvi poteſt, etiam quoad vinculum conjugale, ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit pacificè & ſine contumelia Creatoris habitare cum illo; ſecus verò, ſi alter velit pacificè & ſine ſcandalo cohabitare.

88 Prima pars hujus concluſionis certa eſt, & ab omnibus Theologis admittitur, habeturque cap. *Quantò*, de divortiis, ubi Innocentius, III. ait, quod *ſi alter infidelium conjugum, ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis: vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſire poſſe.*

89 Colligitur etiam ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. ubi primum de matrimonio contracto inter Chriſtianos ſic loquitur: *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus uxorem à viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Deinde de matrimonio cum infidelibus contracto ſubjungit: *Nam cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam &c. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi.* Quæ ultima verba, juxta communem Interpretum explicationem, ſignificant, quod ſi conjux infidelis, odio Chriſtianæ Religionis ſponte receſſerit à conjuge fideli, conjux fidelis non ſubjicitur ſervituti, ut debeat remanere in cœlibatu, non nubendo alteri. Idem autem dicendum eſt à fortiori, ſi infidelis remaneat quidem cum fideli, ſed cum injuria Creatoris, & ſpirituali damno converſi conjugis, quia hoc eſt deterius, quàm ſi diſcederet.

90 Dices, nihil tale ſignificari verbis illis Apoſtoli, tum quia verbum *diſcedit* apud illum ſignificat diſceſſum imperfectum, quantum ſcilicet ad thorum & cohabitationem, non verò etiam

A quoad vinculi conjugalis ſolutionem, ut patet ex iis quæ præmiſerat, *præcipiens mulierem fidelem à viro fideli non diſcedere, & ſi diſcederet, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: Ubi manifeſtum eſt, verbum *diſcedere*, accipi tantum pro imperfecto diſceſſu, ſcilicet præcisè quoad thorum & cohabitationem. Tum etiam, quia nomine *ſervitutis*, quod habetur in eodem loco, Apoſtolus ſignificat ſolum obligationem ſequendi conjugem diſcedentem, & exhibendi ei debita officia conjugalia: ex hoc autem quod frater vel ſoror non ſit ſubdita hujuſmodi ſervituti, nullo modo ſequitur, quod vinculum matrimonii in eo caſu diſſolvatur.

B Sed contra: Ideò verbum *diſcedat*, applicatum ab Apoſtolo mulieri fideli, diſcedenti licitè à conjuge etiam fideli, non ſignificat diſſolutionem matrimonii quoad vinculum, ſed tantum ſeparationem quoad lectum & tectum, quia verba quæ ſtatim ſubjungit, videlicet, *quod ſi diſceſſerit, maneat innupta*, apertè illud declarant; ſed è contra verba quæ ſubjungit Paulus eidem verbo *diſcedat*, applicata poſtea conjugi fideli, à quo infidelis diſcedit, nihil tale declarant, quin potius ſignificant diſceſſum perfectum quoad vinculũ, quandoquidem dicit abſolutè & infinitè Paulus: *Non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi*: Propoſitio autem indefinita æquivalet univerſali, atque adeò ſenſus eſt, nulli prorſus ſervituti, neque videlicet quoad cohabitationem & thorum, neque quoad vinculum, remanere conjugem fidelem ſubjectum in illo caſu; maximè cum, etiam ſi non diſcederet conjux infidelis à conjuge fideli, ſed conſentiret cohabitare, etiam abſque injuria Creatoris, non eſſet frater aut ſoror fidelis ſubjectus ſervituti cohabitandi, & officia conjugalia præſtandi; quia non eſt præceptum, ſed tantum conſilium cohabitare in tali caſu cum conjuge fideli, ut conſtat ex ſuprà dictis. 91

C

D Secunda pars concluſionis eſt contra Bellarminum, Coninckum, & alios Recentiores, exiſtimantes ſolvi poſſe quantum ad vinculum matrimonium fidelis converſi ad fidem Chriſtianam, cum infideli nolente converti, etiam in eo caſu quo conjux remanens in infidelitate, vult cohabitare pacificè, & ſine contumelia Creatoris. Eſt tamen D. Thomæ hîc quæſt. 59. art. 5. in corp. ubi ſic ait: *Quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate remanente, diſtinguendum eſt; quia ſi infidelis vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, id eſt ſine hoc quod ad infidelitatem inducat, poteſt fidelis liberè diſcedere* (id eſt ab eo ſeparari quoad cohabitationem & thorum) *Sed diſcedens non poteſt alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, in verba blaſphemiæ*

E *prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens, tunc ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis diſcedens poteſt alteri per matrimonium copulari.*

Idem colligitur ex cap. *Gaudemus*, de divortiis, ubi expreſsè dicitur, conjugem ad fidem Chriſti converſum, non poſſe aliam ducere uxorem, deſerendo primam, niſi poſt converſionem ipſius, illa renuat habitare cum ipſo aut etiam ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris. Et cap. *Quanto*, eodem titulo, exprimuntur tantum hi duo caſus, in quibus licet conjugi ad fidem converſo, ad ſecundum ſi voluerit tranſire matrimonium: *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis,* 92

vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volenti: Ergo id non poteſt, ſi alter vult pacificè, & ſine ſcandalo, & contumelia Creatoris, cohabitare.

94 Ratio etiam id ſuadet: Chriſtus enim hoc privilegium infidelibus converſis non conceſſit, niſi in gratiam fidei, quæ tunc non periclitatur; & ne cogantur, aut perpetuò cœlibes vivere poſt converſionem, aut habitare cum conjuge ſcandaloſo, & conante ad infidelitatem pertrahere; quod non habet locum, cùm conjux infidelis pacificè & ſine contumelia Creatoris cohabitare conſentit.

95 Dico ſecundò, matrimonium fidelis converſi, cum infideli nolente converti, nec cohabitare pacificè, & ſine contumelia Creatoris, non diſſolvitur, niſi quando converſus reipſa contrahit aliud matrimonium. Eſt contra Hoſtienſem, Altiſiodorenſem, Angelum, & alios, exiſtimantes tale matrimonium ſolvi ſtatim atque ille convertitur, & ſuſcipit Baptiſmum. Eſt tamen D. Thomæ hic quæſt. 59. art. 5. ad 2. ubi hæc ſcribit: *Crimen uxoris nolentis cohabitare ſine contumelia Creatoris, abſolvit virum à ſervitute, quâ tenebatur uxori, ut non poſſet ea vivente aliam ducere; ſed nondum ſolvit matrimonium, quia ſi illa converteretur antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir ſuus; ſed ſolvitur per matrimonium ſequens, ad quod pervenire non poſſet vir fidelis, niſi ſolutus à ſervitute uxoris ſuæ, per culpam ejuſdem.*

96 Colligitur etiam manifeſtè hæc veritas ex cap. *Gaudemus*, de divortiis, ubi Innocentius III. reſpondet, ſi conjux infidelis convertatur ad fidem, priuſquam fidelis converſus aliud matrimonium inierit, compellendum eſſe iſtum, ut compartem recipiat: Sed non eſſet compellendus, ſi matrimonium in ipſa converſione diſſolutum fuiſſet; jam enim conjux illius non eſſet: Ergo matrimonium illud in ipſa converſione conjugis fidelis non diſſolvitur, ſed ſolùm quando ille novum contrahit matrimonium. Unde ſicut ſolvitur matrimonium ratum Chriſtianorum, per profeſſionem in Religione approbata, & non priùs, uno alterum quaſi formaliter deſtruente; ſic prius matrimonium fidelis converſi cum infideli, in infidelitate contractum & conſummatum, ceſſat eodem inſtanti quo fidelis converſus reipſa aliud contrahit, & non priùs.

97 Ex quo infertur primò, infidelem contrahere invalidè cum alio, priuſquam fidelis converſus, ad alias nuptias tranſierit, quia vinculum cum fideli converſo, non diſſolvitur per matrimonium infidelis, in cujus gratiam non fuit conceſſum hoc privilegium, ſed ſolùm per matrimonium fidelis converſi, in cujus gratiam tale privilegium à Chriſto conceſſum eſt: Sed manente vinculo prioris matrimonii, non poteſt infidelis validè aliud contrahere: Ergo nec poteſt validè contrahere, donec fidelis ad alias nuptias convolarit.

98 Infertur ſecundò, ſi poſt ſecundum matrimonium à fideli initum, contingat priorem ejus uxorem converti, & ſecundam mori, non tenebitur ad primam redire; quia extinctum fuit vinculum prioris matrimonii, & eo extincto, nulla manet obligatio cohabitandi, vel ineundi de novo conjugium.

99 Infertur tertiò, fidelem converſum non poſſe ſecundas nuptias inire, niſi poſtquam illi conſtat de pertinacia conjugis nolentis converti, aut

A cum eo pacificè & ſine contumelia Creatoris habitare; cùm ex ſola pertinacia det illi jus reſiliendi à priori matrimonio, & aliud contrahendi. Ex quo ſequitur, teneri eum priùs alterum monere & invitare ad fidem, quia aliàs non poteſt illi conſtare de alterius pertinacia. Excipe tamen caſum, quo hæc monitio eſſet valde difficilis, & moraliter impoſſibilis, putà quia infidelis profectus eſt in regionem longinquam, neque ſpes eſt conveniendi intra tempus notabile; vel quia neſcitur quò abierit, aut quid de illo factum ſit. Qua de cauſa Pius V. motu proprio quem citat Sanchez lib. 7. diſp. 74. num. 13. definit, Indos Occidentales ad fidem converſos, qui ſcire non poſſunt quid actum ſit de conjuge quem infidelem reliquerunt, poſſe manere in conjugio quod poſt converſionem contraxerunt. Idem conceſſit Gregorius XIII. pro Angolanis, Æthiopibus, Braſilienſibus & aliis Indorum nationibus:

B cujus conceſſionis litteras refert Pontius lib. 7. de matrim. cap. 48. num. 13.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionem: Matrimonium fidelium, altero conjugum lapſo in hæreſim, & nolente habitare cum fideli, ſine contumelia Creatoris, non ſolvitur quoad vinculum conjugale, ſed ſolùm quoad thorum & habitationem: Ergo etiam matrimonium infidelium, quando unus convertitur ad fidem, & alter non vult pacificè & ſine contumelia Creatoris habitare cum eo, ſolvitur duntaxat 100

C quoad thorum & habitationem, non verò quoad vinculum conjugale. Conſequentia videtur legitima: ex paritate rationis; nam in primo caſu non minor reperitur contumelia Creatoris, neque minus moleſtiæ aut periculi timetur à conjuge lapſo in hæreſim, & alterum ſecum in errorem pertrahere conante: Ergo ſi hoc non obſtante non ſolvatur vinculum conjugale, non ſolvitur etiam quando unus ex conjugibus infidelibus convertitur ad fidem, & alter non vult pacificè & ſine contumelia Creatoris cohabitare. Antecedens verò eſt certum de fide, ac definitum in Tridentino ſeſſ. 24. can. 5. his verbis: *Si quis dixerit propter hæreſim, aut moleſtam cohabitationem &c. diſſolvi poſſe matrimonii vinculum, anathema ſit.* Idemque antea declaraverat Innocentius III.

E cap. *Quantò*, de divortiis, ubi ſic ait: *Si alter fidelium conjugum, vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc caſu is qui relinquitur, vivente altero, poſſit ad ſecundas nuptias convolare.*

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam & paritatem, magnum enim reperitur diſcrimen inter matrimonia contracta in infidelitate, & contracta poſt baptiſmum; quæ enim contrahuntur in infidelitate, non ſunt ſacramentum, ſicut illa quæ contrahuntur poſt baptiſmum, & ideò magis diſſolvi poſſunt: unde non mirum quod non ſolvatur matrimonium Chriſtianorum, cum alter conjugum fidelium labitur in hæreſim, & non vult habitare cum altero ſine contumelia Creatoris, bene tamen matrimonium infidelium, quando unus convertitur ad fidem, & alter non vult habitare pacificè & ſine contumelia Creatoris. Alia etiam ratio diſcriminis reddi poteſt, nam quando unus conjugum 101

Jugum infidelium ad fidem convertitur, & ſuſcipit Baptiſmum; alter verò renuit idem facere, neque vult pacificè cohabitare; Eccleſia quæ non habet poteſtatem circa infideles, non poteſt iſtum cogere cenſuris & pœnis ad cohabitandum pacificè, & conjugi læſo efficaciter ſuccurrere. Ex quo fit, ut niſi ſolveretur vinculum matrimonii, deberet converſus vel manere perpetuò in ſtatu cœlibatûs, vel pati rixas perpetuas, & continua ſcandala, periculumque ſubire fidei amittendæ. Quod incommodum graviſſimum eſt, multoſque ſine dubio à ſuſcipienda fide Chriſtiana retardaret, niſi Chriſtus illi providiſſet. Secus autem eſt de conjuge baptizato in hæreſim lapſo, nam ratione Baptiſmi & characteris, qui eſt indelebilis, manet ſemper Eccleſiæ legibus ſubjectus, & ab illa compelli & puniri poteſt, etiam morte corporali, niſi ad frugem redeat.

102 Objicies ſecundò: Si matrimonium infidelium in lege Evangelica ſolvi poſſit, per converſionem alterius conjugis ad fidem, ſequitur quod etiam diſſolvi potuiſſet ante legem Evangelicā, per converſionem alterius conjugis ad Judaiſmum, verum Deum colentem; rationes enim quibus utuntur Theologi ad probandum talem diſſolutionem in lege Evangelica, nimirum quòd multi revocarentur à profeſſione Chriſtianæ Religionis, ſi intelligerent, diſcedente conjuge infideli, eſſe ipſi ſervandum cœlibatum. Quod infideles per Baptiſmum regenerantur ad novam vitam, ſubindeque non tenentur ad id quod ejus perfectioni obſtat, quale eſt obligatio ad actus matrimonii, ut ſuprà cum D. Thoma dicebamus. Quod matrimonii vinculum eſt relatio æquiparantiæ inter ſocios; congruum autem non eſt, quod infideles ſint ſocii & pares cum fidelibus: hæ, inquam, rationes æquè procedunt de matrimonio infidelium ante legem Evangelicam, ac poſtea.

103 Reſpondeo negando ſequelam, nunc enim diſſolvitur matrimonium infidelium, per converſionem alterius conjugis ad fidem, ex privilegio & diſpenſatione Chriſti, quam colligit ſufficienter Eccleſia ex verbis Apoſtoli ſuprà relatis, pro ſtatu legis gratiæ, non vero pro ſtatu legis ſcriptæ. Rationes autem quæ afferuntur in objectione, non ſunt demonſtrativæ, ſed tantùm quædam congruentiæ, quæ ſuppoſitâ exiſtentia rei de qua eſt quæſtio, illam declarant.

104 Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem illud Ambroſii in cap. 7. Epiſt. 1. ad Corinth. *Contumelia Creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur.* Quibus verbis docere videtur matrimonium fidelis converſi cum infideli nolente converti, diſſolvi ſtatim atque ille convertitur ad fidem, & ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi.

Sed præterquam dubium & incertum eſt, an commentaria illa ſint Ambroſii, facile reſpondetur, ſenſum horum verborum eſſe, contumelia Creatoris ſolvi jus matrimonii, cauſaliter vel occaſionaliter; quia dat jus & poteſtatem converſo illud diſſolvendi formaliter, per aliud matrimonium quod validè cum alio contrahere poteſt.

DISPVTATIO VI.

De bonis Matrimonii.

Ad quæſtionem 49. ſupplementi.

Explicata præcipua matrimonii proprietate, quæ eſt ejus indiſſolubilitas, conſequens eſt, ut de triplici ejus bono diſſeramus, & quæ docet S. Thomas quæſt. 49. ſupplementi, breviter explicemus.

ARTICULUS UNICUS.

An & quæ bona neceſſaria ſint ad excuſandum Matrimonium?

Dico primò, aliqua oportuiſſe eſſe bona, ut matrimonium excuſaretur, & fieret prudenter eligibile. Ita D. Thomas hîc art. 1.

Probatur ratione quam ibidem expendit. Nullus ſapiens debet aliquam jacturam ſuſtinere, niſi eum recompenſatione æqualis vel majoris boni: Sed per matrimonium plura incurruntur damna & incommoda: Ergo ut redderetur honeſtū & prudēter eligibile, aliqua bona requiruntur, quibus damna illa & incommoda compenſentur & reparentur. Major conſtat, Minor probatur, damna illa & incommoda recēſendo. In primis ergo in actu matrimonii jactura quædā rationis incurritur, quippe quæ per nimiam voluptatem abſorbetur, ut ait Philoſophus libro 7. Ethic. cap. 11. circa finem. Unde in illo actu, homo, ut inquit S. Thomas, fit totus caro, & aſſimilatur equis & mulis, quibus non eſt intellectus. Hinc Hieronymus Epiſt. 11. quæ eſt de monogamia, ſuper hæc verba, quæ de ſeipſo dicit Ezechiel, *Mortua eſt uxor mea, & apertum eſt os meū,* ſic ait: *Nec ducturus uxorem, nec ille qui duxerat, poſſunt in opere conjugali liberè prophetare.* Quod tutius urget libro 1. contra Jovinianum cap. 18. ex eo quod Prophetæ niſi tangente corda Spiritu Sancto non prophetent, & in actu conjugali Prophetarum corda Spiritus Sanctus non tangat. Et cap. 28 hæc ſcribit: *Fertur Aureolus Theophraſti liber, in quo quærit, an vir ſapiens ducat uxorem? & cùm definiſſet ſi pulchra eſſet, ſi bene morata, ſi honeſtis parentibus, ſi ipſe ſanus ac dives, ſic ſapientem aliquando inire matrimonium, ſtatim infert: Hæc autem in nuptiis raro univerſa concordant: non eſt ergo uxor ducenda ſapienti.* Et cauſam ſubdit, dicens: *Impediri ſtudia Philoſophiæ per conjugium; nec poſſe quemquam libris & uxori pariter inſervire.*

Addo quod per uſum matrimonii non ſolùm ratio abſorbetur, ſed etiam corpus viri multum debilitatur, omneſque illius ſenſus obtunduntur, ut quidam bellè his verſibus expreſſit:

Fœmina corpus, opes, animum, vim, lumina, ſenſus
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Huc ſenſu Cajetanus in cap. 2. Geneſis exponit id quod dicitur de formatione Evæ ex coſta Adami dormientis Geneſ. 2. verſu 21. Vult enim id metaphoricè intelligendum eſſe, & non alio pertinere, niſi ad ſignificandam diminutionem roboris ex corpore viri, propter uſum conjugii.

lum repudii, diſſolveretur matrimonium in lege veteri, non tantùm quoad habitationem & thorum, ſed etiam quoad vinculum; ſola enim diſſolutio quoad vinculum, eſt contra rationem Sacramenti, quandoquidem in lege Evangelica diſſolvuntur matrimonia quoad thorum & habitationem, & tamen hoc non eſt contra rationem Sacramenti, aliàs enim fieri non poſſet: Sed ſi diſſolveretur matrimonium in lege veteri etiam quoad vinculum, per libellum repudii, cùm indiſſolubilitas matrimonii ſit de lege naturæ, hoc non fiebat, nec fieri poterat, niſi Deo diſpenſante, & conſequenter non tantùm impunè, ſed etiam licitè, poterant Judæi uxores ſuas repudiare: Ergo &c.

34 Objicies ſecundò: Chriſtus Matthæi decimo nono Phariſæis interrogantibus, ſi liceret homini quacumque ex cauſa dimittere uxorem? Reſpondit, non licere, eò quod obſtet inſtitutio matrimonii. Ipſis autem replicantibus; *Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Ait: *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras.* Ex quibus ſic arguitur: Non eſt credibile, Deum in jure naturali diſpenſaſſe generaliter, niſi propter finem aliquem honeſtum, qualis erat multiplicatio generis humani, & ſpecialiter populi fidelis, quomodo diſpenſabat in lege monogamiæ: Atqui talis finis non reperitur in permiſſione repudii; ſolam enim ejus rationem aſſignat Chriſtus duritiam cordis Judæorum: Ergo non diſpenſabat Deus, ſed tantùm tolerabat impunè, & conſequenter peccabant Judæi repudiando ſuas uxores.

Confirmatur: Libellus repudii datus eſt propter duritiam cordis Judæorum: Sed talis duritia non excuſabat eos à peccato: Ergo nec lex de libello repudii.

35 Ad objectionem reſpondeo, quod licèt in permiſſione divortii non reperiretur ille finis, qui reperiebatur in lege monogamiæ, indulgentia tamen Dei conniventis imperfectioni & fragilitati Judæorum, fuit cauſa honeſta ad ita diſpenſandum, ut liceret eis repudium.

Ad confirmationem reſpondet D. Thomas hic quæſt. 67. art. 3. ad 4. *quod quamvis duritia cordis non excuſaret à peccato, tamen permiſſio ex duritie facta excuſabat. Quædam enim prohibentur ſanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant, permiſſione ſibi facta utentes.* Sicut ergo cùm Iſrael 1. Regum 8. petiit gubernari à Regibus, qui hactenus gubernatus fuerat immediatè à Deo per Prophetas; tametſi ea petitio fuerit iniqua, utpote facta ab iis qui imperium Dei detrectabant, ut conſtat ex verbis Dei ad Samuëlem: *Non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos;* adhuc tamen Deus exaudivit eam, conceſſitq; illis Reges, diſpenſando in priori regimine, ut indicant verba illa: *Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos Regem.* Ita ſimiliter, licèt diſpenſationem contra legem communem de indiſſolubilitate matrimonii Judæis Deus conceſſerit, ob cordis eorum duritiem, quà difficiles ſe oſtendebant ad legem illam ſervandam; nihilominus verè eos à tali lege diſpenſavit, cùm permiſit eis dimittere uxores per libellum repudii, Deuteron. 24. Alioquin ut ſuprà dicebamus, cùm ibidem permiſerit uxori repudiatæ convolare ad ſecundas nuptias, ſi per talem legem non diſpenſaſſet in præcepto de vinculo conjugali, anſam præbuiſſet paſſim & impunè adulteria committendi; imò quodammodo ad ea induxiſſet, dum per publicum & ju- A

dicum libellum poteſtatem daret mulieri repudiatæ, alteri nubendi, eoque mortuo, ad priorem virum redire prohibebat. Quod ſane nedum à veritate, ſed etiam à veriſimilitudine prorſus alienum eſt: quis enim ſibi perſuadeat, legem illam quæ adulterium morte puniebat, jubebatque lapidibus obrui mulierem in adulterio deprehenſam, toleraſſe impunè tot adulteria continua publicè patrata.

Dices, Lex prohibens ne repudiata quæ alteri nupſerat, mortuo ſecundo viro, reciperetur à priori, rationem hujus prohibitionis reddit, *quia polluta eſt, & abominabilis facta coram Domino:* 36 B

Atqui ſi diſſolutum fuiſſet priùs matrimonium, & conſequenter ſecundum legitimum extitiſſet, nulla ratione dici potuiſſet polluta; polluta enim non eſt quæ mortuo marito iterum nubit: Ergo dicitur polluta ratione adulterii cum ſecundo viro.

Confirmatur ex illo Jeremiæ tertio. *Vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir uxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit alterum, nunquid revertetur ad eam ultra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam.* Quibus poſtremis verbis, apertè ſignificatur; mulierem repudiatam, non ſolùm fuiſſe pollutam, nubendo 37

C alteri, ſed etiam fornicatam, id enim poſtulat comparatio ibi à Deo facta.

Ad inſtantiam, conceſſa Majori, nego Minorem, & ad illius probationem dico cum ſancto Thoma hic quæſtione ſexageſima tertia, articulo quarto ad quintum, repudiatam quæ alteri nupſit, dici pollutam & abominabilem coram Domino, legaliter, eo modo quo immundus dicebatur in eadem lege Moſaica, qui mortuum tangebat, vel leproſum, non immunditiâ culpæ, ſed cujuſdam irregularitatis legalis, unde etiam Sacerdoti non licebat, viduam & repudiatam ducere in uxorem. 38

Ad confirmationem dicendum, Deum ibi locutum eſſe, argumentando à minori ad majus, & verbis illis Jeremiæ ſignificare voluiſſe, quod licèt juxta legem Moſaicam, mulier repudiata, quæ alteri nupſerat, non poſſet recipi à priore marito: ipſe tamen recepturus eſſet in gratiam populum Iſrael, poſt ſuas fornicationes cum pluribus amatoribus, & non obſtante multiplici idololatriâ, in quam prolapſus erat, tametſi major eſſet ratio eum non admittendi, ad ſuam gratiam & amicitiam. 39 D

Objicies tertiò: Nullus ex ſanctis Patribus ſub lege Moſaica viventibus, uſus eſt facultate illâ dandi libellum repudii uxori: ſolus enim Abraham, qui ante legem illam fuit, legitur, Deo diſpenſante, Agar repudiaſſe. Ergo ſignum eſt, hoc non fuiſſe licitum. 40 E

Reſpondeo negando conſequentiam, licèt enim permiſſio repudii eſſet licita, quia tamen erat minùs bona, non eſt mirum, quod perfecti & ſancti viri eâ uti noluerint. 41

Objicies quartò contra ſecundam concluſionem: Deus poſt diluvium non ſolùm cum fidelibus, ſed etiam cum Gentilibus & infidelibus in monogamia diſpenſavit, eiſque plures uxores habere permiſit: Ergo etiam cum illis in matrimonii indiſſolubilitate diſpenſavit, & uxorum repudium conceſſit. 42

Reſpondeo, dato Antecedente, quod Soto, Sanchez & alii negant, negando conſequentiam & paritatem: tum quia diſſolubilitas magis ad- 43

ver-

veſtitur matrimonio, quàm poligamia ſeu uxorum pluralitas, ut articulo præcedenti oſtendimus; tum etiam quia poſt diluvium poligamia, ſeu pluralitas uxorum erat neceſſaria vel utilis ad propagationem & multiplicationem generis humani, ad quam matrimonium ut ad finem primarium & principalem ordinatur; ſecùs verò divortium ſeu repudium.

ARTICULUS III.

Vtrum ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum diſſolvatur?

44 CErtum & indubitatum eſt apud omnes, adulterium alterius conjugis, eſſe ſufficientem cauſam divortii, ſeu ſeparationis, quoad thorum & habitationem, ut conſtat ex capite quinto, & decimo nono Matthæi & ex cap. *Significaſti.* ca. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris*, de divortiis. Ratioque id ſuadet: Per matrimonium enim conjuges mutuam ſibi fidem, quoad thorum & habitationem pollicentur: Sed jus naturæ dictat, ut frangenti fidem, fides ſervanda non ſit: Ergo ex ipſo naturæ jure, conjux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem ſervare quoad thorum & habitationem, ſed poteſt quoad utrumque per divortium ab illo ſeparari. Solùm ergo difficultas eſt, an ob adulterium alterius conjugis, diſſolvatur matrimonium quoad vinculum, ita ut poſſint conjuges ad alias nuptias tranſire? Ratio dubitandi ſumitur ex verbis illis Chriſti Matthæi decimo nono. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Ubi Chriſtus apertè concedit dimiſſionem uxoris, ratione adulterii. Nec poteſt intelligi de ſola dimiſſione quoad thorum & habitationem; quia non eſſet ad rem Chriſti reſponſio, Pharisæi enim de dimiſſione quoad vinculum, quam repudium appellabant, interrogavere. Hoc fundamento ducti Hæretici noſtri temporis aſſerunt fornicationem ſeu adulterium eſſe ſufficientem cauſam ad diſſolvendum matrimonium, non ſolùm quoad thorum & habitationem, ſed etiam quoad vinculum conjugale; ſicut olim in lege Moſaica, libellus repudii illud quoad utrumque ſolvebat. Idem docent Eraſmus in annotationibus in cap. 7. prioris ad Corinth. Cajetanus in cap. 19. Matthæi. & Catharinus libro quinto annotationum contra Cajetanum, in fine. Ut hic error refellatur, & Catholica veritas ſtabiliatur & defendatur,

45 Dico breviter, ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum non diſſolvi.

Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 24. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero alii nupſerit, anathema ſit.*

Eadem veritas apertè ex Scriptura colligitur:

A Nam Marci nono abſolutè dicit: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* Item Lucæ decimo ſexto univerſaliter ait: *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* Ubi propoſitio univerſalis. *Quicunque* & *Omnis*, nullam excludit cauſam dimiſſionis, ſubindeque Chriſtus verbis illis ſignificat, ob nullam omnino cauſam, etiam ob fornicationem, poſſe alterum conjugum ad alias nuptias tranſire. Unde Auguſtinus libro primo de adulterinis conjugiis capite nono. *Si quicunque hoc fecerit, ut uxore ſuâ dimiſſa, alteram ducat, mœchatur: ſine dubio ibi ſunt ambo & qui præter, & qui propter cauſam fornicationis dimittit uxorem. Hoc*
B *eſt enim: Quicunque dimiſerit id eſt, omnis qui dimiſerit.* Hanc explicationem & ſententiam confirmat admiratio Diſcipulorum Matthæi decimo nono, qui Chriſti ſententiâ de matrimonio auditâ, dixerunt non expedire, ſi ita eſt, uxorem ducere; quia nimirum ut rem difficillimam apprehenderunt, non poſſe virum, uxore ob fornicationem dimiſſa, aliam ducere.

46 Poteſt etiam noſtra concluſio ſuaderi ex illo Apoſtoli ad Romanos ſeptimo. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt à lege viri: igitur vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro, &c.* Quod teſtimonium egregiè urget Auguſtinus contra
C Pollentium libro ſecundo de adulterinis conjugiis, capite ſecundo, ubi ſic diſcurrit: *Quomodo igitur vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro, quandoquidem vir ejus ille jam non eſt, conjugali vinculo per mulieris adulterium jam ſoluto: Quo enim vivente viro niſi ſuo, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro? ſed nullum habens virum, nubendo erit cum ſuo viro. Quamobrem ſecundùm doctrinam ſanam, mulier alligata eſt, quandiu vir ejus vivit, id eſt nondum è corpore abſceſſit. Hæc verba Apoſtoli, toties repetita, toties inculcata, vera ſunt, viva ſunt, ſana ſunt, plana ſunt. Nullius viri poſterioris mulier uxor eſſe incipit, niſi prioris eſſe deſiverit; eſſe autem deſinet uxor prioris, ſi moriatur vir ejus, non ſi fornicetur. Licitè itaque dimittitur*
D *conjux ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit, etiam ob fornicationem.*

47 Eſt etiam aliud Apoſtoli teſtimonium, ex quo veritas noſtræ concluſionis apertè colligitur, ait enim Paulus primo Corinthiorum ſeptimo. *Iis qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Ubi, ut rectè advertit Auguſtinus libro primo de adulterinis conjugiis capite primo & ſecundo & libro de bono conjugali capite nono. *Cùm dicit Paulus, quod ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro ſuo reconcilietur:* loquitur in caſu propter quem li-
E citum eſt uxori à viro recedere, qualis eſt caſus fornicationis; alioquin determinatè illi præciperet, ut el reconciliaretur; non autem disjunctivè, ut vel id faceret, vel maneret innupta, id eſt cum viro altero matrimonium non contraheret: quare verbis illis innuit, non licere mulieri, quæ ob mariti adulterium, ab illo diſceſſit, tranſire ad ſecundas nuptias, ſed debere manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Quam explicationem confirmat Evariſtus Papa Epiſtola ſecunda, ubi ſic ait: *Sicut uxori non licet dimittere virum ſuum, ut alteri ſe, vivente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licèt fornicatus ſit vir ejus; ſed juxta Apoſtolum, aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere*

nupta. Ita Eccleſiæ non licet dimittere Epiſcopum ſuum, aut ab eo ſegregare ſe.

48 Demum probari poteſt concluſio ex abſurdo & inconvenienti quod ſequitur ex adverſa ſententia, ſi enim per fornicationem maritale vinculum ſolveretur, per illam fieret liber tranſitus ad ſecundas nuptias: Sed hoc dici nequit, alioquin melioris conditionis foret, quæ cauſa fornicationis, quàm quæ innocens dimitteretur quoniam illa ſine adulterio, non verò hæc, alteri nubere poſſet: & ſic conjux adultera, per adulterium aperiret ſibi viam ad alia & alia matrimonia: quod eſt contra principalem finem matrimonii, quod, ob prolis certitudinem, diverſorum virorum copulam refugit: Ergo, &c. Unde

49 Ad illud Chriſti Matth. 19. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, quod eſt præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ, dicendum eſt, exceptionem illam, *niſi ob fornicationem*, vel ſolùm referri ad id quod præcedit, id eſt ad dimiſſionem, ſive ad ſeparationem quoad thorum & habitationem, non verò ad id quod ſequitur, ſcilicet ad contractionem matrimonii cum alia uxore, ita ut ſenſus propoſitionis Chriſti ſit iſte: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, hoc eſt ab ea ſe ſeparaverit, quoad thorum & habitationem, quod quidē facere non poteſt, niſi propter fornicationem & aliam duxerit, mœchatur. Quod ſi exceptio referatur etiam ad id quod ſequitur, ſenſus propoſitionis Chriſti eſt iſte quem habet S. Martialis Epiſt. 2 cap. 9. Quicunque dimiſerit uxorem ſuā niſi ob fornicationem hoc faciat, mœchatur: & quicunque aliam duxerit, mœchatur: ille quidem mœchiâ alienâ, dando uxori occaſionem mœchandi, iſte verò mœchiâ propriâ, cognoſcendo eam quæ non eſt ſua: conformiter aliis verbis Chriſti Matth. 5. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ cauſâ fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

50 Inſtabis tamen contra priorem expoſitionem propoſitionis Chriſti: Præter fornicationem, multæ aliæ ſunt cauſæ, ob quas licitè dimittitur uxor, quoad thorum & habitationem: Ergo exceptio illa, *niſi ob fornicationem*, non poteſt pertinere præcisè ad priorem partem illius ſententiæ Chriſti: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam*, alias enim ſignificaret falſum, nimirum nullam eſſe cauſam dimittendi uxorem quoad thorum & habitationem, præter fornicationem.

51 Reſpondeo, diſtinguendo Antecedens: Sunt aliæ cauſæ ob quas licitè dimittitur uxor quoad thorum & habitationem, dimiſſione ſolùm ad tempus, & quæ fiat jure defenſionis, ex cauſis communibus aliis conſortiis, concedo Antecedens. Dimiſſione perpetuâ, & quæ fiat jure matrimonii, ob cauſam ei propriam: de qua dimiſſione, non verò de alia, loquitur Chriſtus, nego Antecedens & Conſequentiam.

52 Explicatur: Duplex eſſe poteſt dimiſſio uxoris, quoad thorum & habitationem, una quæ eſt ſolùm ad tempus, donec ſcilicet ea quæ dimittitur fuerit emendata, & ceſſet omne periculum: quæ ſeparatio dicitur fieri jure defenſionis, & ob cauſas communes aliis conſortiis: puta ob lites & rixas graves & continuas: & de hac non loquitur Chriſtus verbis citatis: alia verò eſt dimiſſio perpetua, ita ut dimittens nunquam teneatur recipere dimiſſam, ne quidem poſt actam pœnitentiam, diciturque fieri jure matrimoniali, & propter violatam fidem conjugii; & de hac loquitur Chriſtus, veraque eſt ejus propoſitio, quod nimirum, niſi ob peccatum fornicationis, non licet dimittere uxorem, tali dimiſſione.

Inſtabis ſecundò; Ut reſponſio Chriſti in verbis citatis ſit ad propoſitum, debet eſſe de illa dimiſſione de qua fuerat interrogatus: Sed fuerat interrogatus de dimiſſione non ſolùm quoad thorum & habitationem, ſed etiam de illa poſt quam dimittens & dimiſſa poſſent inire novum conjugium; Phariſæi enim eum interrogaverūt, an ex quacumque cauſa cœpiſſet uxor diſplicere, liceret eam dimittere, dimiſſione utiq; apud ipſos uſitatâ, ſic nimirum, ut dimittens & dimiſſa poſſent conſequenter novum matrimonium contrahere: Ergo ſenſus verborum Chriſti eſt, ob peccatum fornicationis licere dimittere uxorem, dimiſſione quæ diſſolvat penitus matrimonium cum ea contractum. 53

Reſpondeo in dimiſſione uxoris Judæis familiari duo fuiſſe, nimirum dimiſſionem unius quoad thorum, & morem ducendi aliam conſequenter: Chriſtum autem reſpondendo interrogationi Phariſæorum, illa duo ſeparaſſe; & prius quidem in prima parte ſuæ propoſitionis conceſſiſſe licitum eſſe, ſed cum reſtrictione ad cauſam fornicationis; poſterius verò omnino negaſſe eſſe licitum, & ſuſtuliſſe. Nam quod dicitur loco citato à Matthæo, ſic refertur à Marco cap. 10. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit.* Quo loco Marcus, tanquam Matthæi interpres, declarat, quomodo intelligi debeat exceptio facta Matth. 19 *niſi ob fornicationem*: ita ut referri debeat ad ſolam dimiſſionem, quæ propter ſolam fornicationem abſolutè & in perpetuum fieri poteſt, quoad thorum & habitationem, per ſe ex vi matrimonii, ut paulò ante declaravimus. Non autem debet referri illa exceptio ad conjugium cum altera, quaſi hoc liceat, & non ſit adulterium, cùm Marcus abſolutè dicat, *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit.* 54

Poteſt inſuper contra noſtram concluſionem objici decretum Zachariæ I. Pontificis, quod refertur capite *Concubuiſti* trigeſimo ſecundo quæſtione ſeptima his verbis: *Concubuiſti cum ſorore uxoris tuæ, neutram habeas, & ſi illa quæ uxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui velit.* Quibus verbis definire videtur Pontifex, quod quando unus conjugum adulterium perpetravit, licèt alteri innocenti tranſire ad ſecundas nuptias. 55

Sed facilè reſpondetur, verba illa Zachariæ ſic debere intelligi, ut mulier illa alteri nubat, poſt mortem viri, vel eo vivente, ſi erat tantum ſponſa de futuro, ut explicat Gloſſa eo cap. *Concubuiſti.* 56

Objicitur etiam canon decimum Concilii Arelatenſis primo, in quo ſic dicitur: *De his qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut inquantum poteſt, conſilium eis detur, ne viventibus uxoribus ſuis, licèt adulteris alias accipiant*: Ergo ſupponit Concilium, quod validè poſſint alias accipere; alioquin præceptum eis dandum erat, non verò conſilium. 57

Reſpondeo verba illa, *ne alias accipiant*, non eſſe intelligenda de aliis in uxores accipiendis, ſed de concubinis ad congreſſum illicitum: quaſi dicant Patres illius Concilii, hortandos eſſe adoleſcentes illos, ut ſervent continentiā, abſtineantque 58

quæ à concubitu cum aliis; non quaſi prohibitum non ſit, ne hoc ipſum faciant, ſed quia ſuavius agendo in hujus vitii emendatione, maluerunt honeſtum ſuadere ut patres, quàm ſeverè prohibere & punire ut judices; conſilium enim & monitio utiliùs interdum dantur, quàm præceptum, etiam de iis rebus, quæ cadunt vel poſſunt cadere ſub præcepto.

59 Deinum objicitur locus difficilis Ambroſii in commentario capitis 7. Epiſtolæ 1. ad Corinth. ubi dicit non permitti mulieri ut nubat, ſi virum ſuum cauſâ fornicationis dimiſerit; licere tamen viro ducere aliam, ſi dimiſerit uxorem adulteram; quia non eadem lege conſtringitur vir quâ mulier, cùm vir ſit caput mulieris, eique ſuperior, & ſuperior non aſtringatur eadem lege quâ inferior.

60 Reſpondent aliqui, hunc commentarium vel non eſſe Ambroſii, vel ab hæreticis fuiſſe corruptum. Sed quidquid ſit de hoc, ad locum illum reſponderi poteſt cum Pontio lib. 7. cap. 52. Ambroſium, vel hujus commentarii Authorem, ibi loqui de lege ſæculi, non de lege Chriſti; hoc eſt, loqui habita ratione legis Juliæ, ſuo tempore receptiſſimæ, qua permittebatur, aut impunè tolerabatur, ut vir dimittens uxorem propter adulterium, duceret aliam, ſecùs autem mulier, quia adulterium à muliere commiſſum, cùm prolem reddat incertam, aliquo modo gravius eſt. Quod verò Ambroſius talem legem non approbet, nec cenſeat, virum dimittentem uxorem propter adulterium, poſſe aliam ducere, conſtat ex his quæ ſcribit lib. 1. de Abraham cap. 4. ubi de eadem lege dicit: *Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum. Omne ſtuprum, adulterium eſt, nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro quæ ab uxore debetur caſtimonia. Quidquid in eam quæ non ſit legitima uxor, commiſſum fuerit, adulterii damnatur crimine.* Similia habet Lactantius lib. 6. inſtit. cap. 23. *Non enim* (inquit) *ſicut publici juris ratio eſt, ſola mulier adultera eſt quæ habet alium; maritus autem, etſi plures habeat, à crimine adulterii ſolutus eſt. Sed divina lex ita duos in matrimonium, quod eſt in corpus unum, pari jure conjungit, ut adulter habeatur quiſquis compagem corporis in diverſa diſtraxerit.*

ARTICULUS IV.

An, & quo iure, matrimonium ratum per ſolemnem Religionis profeſſionem diſſolvatur?

61 ERaſmus in annotationibus ſuper cap. 7. 1. ad Corinthios, docet matrimonium ratum & nondum conſummatum, non diſſolvi per ſolemne votum Religionis, cui doctrinæ ſubſcribunt omnes hæretici noſtri temporis. Oppoſitum tamen eſt doctrina fidei in Tridentino ſeſſ. 23. can. 6. definita, ſubindeq; omnibus Catholicis communis, licèt Theologi diſputent, quo jure ſolemnis Religionis profeſſio matrimonium dirimat? & in tres dividantur ſententias. Aliqui enim exiſtimant, illud ſolvere jure naturæ, alii ſolo jure Pontificio, alii jure divino poſitivo, concedente Chriſto tale privilegium ſtatui Religioſo. Pro prima ſententia ſtant D. Bonaventura, Richardus, Durandus, Paludanus, Bellarminus, Sylvius, Covarruvias, & alii. Secundæ adhærent Suarez, Vazquez, Leſſius, Coninck, & alii, quos citat & ſequitur Amicus hic diſp. 8. ſect. 4. Tertiam amplectuntur Victoria, Dominicus, & Petrus Soto, Bartholomæus, & Petrus de Ledeſma, Henriquez, Sanchez, Mœratius, Pontius, & alii, quos illi citant.

§. I.

Triplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

DIco primò, matrimonium ratum, nondum conſummatum, diſſolvitur per votum ſolemne Religionis.

62 Concluſio eſt certa de fide, & definita in Tridentino citato, his verbis: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugis non dirimi, anathema ſit.* Conſtat etiam ex cap. *Ex parte ſecunda*, de converſ. conjugat. ubi Innocentius III. declarat, *antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconſulto ad Religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari.* Item cap. *Verum*, & cap. *Ex publico*, eodem tit. Alexander III. idem declarat, conceditque uxori (idem ſentiendum eſt de marito) ſpatium duorum menſium, intra quod non teneatur conſummare matrimonium, ſed de ingreſſu Religionis deliberet, ſi velit: quo elapſo, teneantur conjuges mutuò reddere debitum, ſi exigatur. Id etiam longè ante definierat ſeu declaraverat Euſebius Papa & Martyr, ut refertur can. *Deſponſatam* 24. quæſt. 2. unde hæc veritas traditio Apoſtolica creditur, juxta regulam D. Auguſtini lib. 4. contra Donatiſtas cap. 24. Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Apoſtolica authoritate traditum cenſeri debet.

63 Plura etiam in hujus veritatis confirmationem referri ſolent ſanctorum exempla, qui matrimonio contracto, ſed non conſummato, ſponſas reliquerunt, ut perpetuam continentiam ſervarent, & fierent Religioſi. Sic enim referunt D. Ambroſius lib. 2. de virginibus, & Epiphanius hæreſi 78. de ſancta Tecla, Metaphraſtes de S. Cecilia, & D. Alexio, & Gregorius Magnus lib. 3. dialog. cap. 14. de quadam Gregoria ſanctimoniali. Sunt etiam qui exiſtimant S. Joannem Evangeliſtam, à nuptiis Canæ, à Chriſto vocatum fuiſſe ad Apoſtolatum. Sed hoc minùs videtur probabile: quis enim credat, Chriſtum conjuges à nuptiis ſeparaſſe, tempore quo eas ſuâ præſentiâ ſanctificare volebat, & contra futuros hæreticos propriâ authoritate confirmare?

64 Licèt autem ratio à priori noſtræ concluſionis ſit ſola voluntas Dei, nobis declarata per geſta ſanctorum, & communem Eccleſiæ traditionem, congruentia tamen inſuper non deeſt, quam adducit S. Thomas in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. in corp. ubi ſic habet: *Dicendum quod ante carnalem copulam eſt inter conjuges tantum ſpirituale vinculum, ſed poſt eſt inter eos etiam vinculum carnale; & ideò ſicut poſt carnalem copulam matrimonium ſolvitur per mortem carnalem; ita per ingreſſum Religionis ante carnalem copulam ſolvitur, quia Religio eſt mors quædam ſpiritualis, quâ aliquis ſæculo moriens, vivit Deo.*

65 Alii hujuſce rei aliam afferunt congruentiam, dicentes quod per Religionis profeſſionem fit tranſitus ad meliorem ſtatum. Sed hoc parùm probat, ſiquidem profeſſio Religioſa eſt tranſi-

tus ad meliorem ſtatum, quàm ſit ſtatus matrimonii non ſolùm rati, ſed etiam conſummati, & tamen noluit Deus per votum ſolemne Religionis diſſolvi matrimonium conſummatum. Qui ſuſcipit Ordinem ſacrum, tranſit ad meliorem ſtatum. Status Epiſcoporum melior eſt, & altior ac perfectior ſtatu Monachorum; & tamen neque per ſuſceptionem ſacri Ordinis, neque per aſſumptionem ſtatûs Epiſcopalis, matrimonium inconſummatum diſſolvitur.

66 Dico ſecundò, profeſſio Religioſa non dirimit matrimonium ratum, jure naturæ ſeu ex natura & efficacia ipſius voti ſolemnis.

Probatur primò, quia attentâ natura rei videtur potiùs quod matrimonium ratum irritet votum ſolemne, quàm votum ſolemne matrimonium ratum; nam res uni tradita nequit validè alteri tradi, abſque domini conſenſu: Sed per matrimonium ratum traditum erat corpus alteri conjugi: Ergo non poteſt validè tradi Religioni per profeſſionem, quantùm eſt ex natura rei, & citra divinam conſtitutionem derogantem juri acquiſito conjugi, in favorem Religionis, & ſtatuentem ut contractui matrimonii tacitè inſit hæc conditio, *niſi voluero ingredi Religionem ante conſummationem*: quæ conditio non ineſt ex natura rei.

Secundo, Vinculum matrimonii non eſt ex natura ſua incompoſſibile cum profeſſione Religioſa, cùm illud maneat in conjugibus, qui ex mutuo conſenſu poſt conſummationem matrimonii, Religionem ingreſſi ſunt, & in ea profeſſionem emiſerunt, ut communiter docēt Theologi; Ergo malè aſſeritur, votū ſolemne Religionis ex natura ſua matrimonium ratū diſſolvere.

Tertiò, Si votum ſolemne in Religione ſolveret ex natura rei matrimonium ratum, etiam votum ſolemne in receptione Ordinis ſacri, illud dirimeret: Sed hoc eſt falſum, & contra communem Theologorum ſententiam: Ergo & illud.

Quartò, Si votum ſolemne ex natura ſua ſolveret matrimonium ratum, nondum conſummatum, maximè quia eſt vinculum natura ſua perfectius vinculo matrimonii rati nondum cōſummati: Sed hæc ratio nulla eſt, eſt enim vinculum perfectius vinculo matrimonii etiam conſummati, & tamen ipſum non dirimit: Ergo &c.

Demum, Si matrimonium inconſummatum jure naturæ voti ſolemnis diſſolveretur, non poſſet dici jure naturæ indiſſolubile: Conſequens eſt falſum, ut conſtat ex dictis art. 1. Ergo & Antecedens. Sequela Majoris patet, nequit enim res dici natura ſua incorruptibilis, ſi habeat naturalem cauſam, à qua diſſolvi poſſit: Unde ſicut ſi matrimonium ratum ex natura rei diſſolveretur per ſupervenientem fornicationem, non diceretur ex natura inſolubile, ita nec tale dici poterit, ſi jure naturæ voti ſolemnis diſſolvatur.

Dico tertiò, matrimonium ratum non diſſolvitur per profeſſionem Religionis, ſolo jure Pontificio, ſed jure divino, ſeu authoritate Chriſti, in favorem Religionis diſpenſantis in lege naturæ, & in lege Evangelica de matrimonii indiſſolubilitate.

67 Probatur: Si matrimonium ratum & conſummatum diſſolveretur ſolùm jure Eccleſiaſtico, per votum ſolemne Religionis, id fieret inquantum Papa vel Eccleſia diſpenſaret in lege naturali & Evangelica de matrimonii indiſſolubilitate: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, matrimonium enim ratum, etiam

A inconſummatum, eſt inſolubile jure naturæ, & jure divino ſupernaturali in lege Evangelica, ut articulo primo oſtenſum eſt. Minor verò probatur primò ex illo Chriſti Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Nec dicas, hoc verificari ſolum debere de matrimonio conſummato. Conſtat enim eſt, quod non ſolùm de matrimonio conſummato, ſed etiam inconſummato verificatur prima pars propoſitionis Chriſti: *Quod Deus conjunxit*: Ergo etiam tam de matrimonio inconſummato quam conſummato debet verificari ſecunda pars, nimirum *homo non ſeparet*.

Secundò probatur eadem Minor: Nullus præter Deum poteſt efficere ut matrimonium ratum inconſummatum non diſſolvatur per profeſſionem Religioſam, ut fatentur omnes: Ergo nullus etiam præter ipſum poteſt efficere ut per eam ſolvatur.

Tertiò, Papa vel Eccleſia non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturali, & multò minùs in his quæ ſunt de jure divino ſupernaturali, ut major pars Theologorum docet; & quamvis plures ex Recentioribus id negent, exiſtimantes poſſe Pontificem in aliquibus quæ ſunt de jure divino & naturali diſpenſare, non per poteſtatem quam habeat ex ſe, ſed ſpecialiter ſibi à Chriſto communicatam, ob publicum bonum Eccleſiæ; tamen hoc valdè dubium & incertum eſt: Sed diſſolutio matrimonii rati per profeſſionem Religioſam, cùm ſit res certiſſima & de fide, debet reduci in cauſam certam: Ergo non debet reduci in ſolam poteſtatem Eccleſiæ vel Summi Pontificis, diſpenſantis in matrimonii indiſſolubilitate.

Confirmatur: Licèt daretur poſſe Summum Pontificem in aliquibus caſibus extraordinariis diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturali & divino ſupernaturali, tamen incertiſſimum eſt, ipſum poſſe condere legem generalem, per quam deroget his quæ ſunt de jure divino vel naturali: Ergo valde incertum eſt, an poſſit per legem generalem ſtatuere, ut profeſſio Religioſa dirimat matrimonium ratum, ſubindeque ad hoc recurrendum non eſt, ſed potiùs ad privilegium à Chriſto conceſſum, in favorem Religioſis, quod ex traditione habetur, ut conſtat ex dictis in prima concluſione. Noluit autem Chriſtus id privilegium concedere reſpectu matrimonii conſummati; Primò quia diſſolutio matrimonii conſummati eſt injurioſa proli & uxori. Secundò, quia vinculum matrimonii conſummati eſt vinculum carnale, profeſſio autem Religionis, vinculum tantùm ſpirituale. Tertiò, quia matrimonium conſummatum ſignificat conjunctionem Verbi cum humanitate, quæ omninò indiſſolubilis eſt.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam concluſionē: Matrimonium conſummatum & inconſummatum, cùm ſint ejuſdem ſpeciei, habent eaſdem proprietates: Ergo cùm una ex illis ſit inſolubilitas, matrimonium ſive conſummatum ſive inconſummatum inſolubile eſſe debet: ſubindeque ſicut vinculum matrimonii conſummati non ſolvitur per votum ſolemne Religionis, ita nec vinculum matrimonii inconſummati. 68

Confir-

Digitized by Google

69 Confirmatur: Matrimonium inconſummatum tam bene eſt Sacramentum novæ legis, quàm matrimonium conſummatum; Ergo non minùs repræſentat unionem Verbi cum humanitate, & conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ omnino indiſſolubiles ſunt, ſubindeq; non minorem habet indiſſolubilitatem, quàm matrimonium conſummatum; atque ita ſicut vinculum matrimonii conſummati per profeſſionem Religionis non diſſolvitur, ita nec matrimonium ratum per votum ſolemne ſolvi poteſt.

70 Ad objectionem reſpondeo, conceſſo Antecedente, diſtinguendo Conſequens: Ergo vinculum matrimonii inconſummati non ſolvitur per votum ſolemne Religionis, ex natura rei, concedo. Ex privilegio à Chriſto conceſſo in favorem Religionis, nego. Solutio patet ex dictis paragrapho præcedenti; ibi enim oſtẽdimus, quod licet votum ſolemne non habeat ex natura ſua vim & efficaciam diſſolvendi vinculum matrimonii rati, eam tamen habet ex privilegio Chriſti, in favorem Religionis derogantis indiſſolubilitati matrimonii rati, & diſpenſantis in lege naturali & Evangelica de matrimonii indiſſolubilitate, Chriſtus verò conceſſit illud privilegiũ quoad matrimonium inconſummatum, potiùs quàm quoad conſummatum; tum quia licèt per matrimonium inconſummatũ uterq; conjugum acceperit jus in corpus alterius, corpus tamẽ unius nondum eſt perfectè tranſlatũ in poteſtatẽ alterius, quia nondum accepit poſſeſſionẽ ejus corporalem, ſed in eam demum inducitur per carnalem copulam & matrimonii conſummationem. Tum etiam, quia matrimonium inconſummatũ non repræſentat ſicut conſumatũ, perpetuam unionem Chriſti cum Eccleſia. Unde

71 Ad confirmationem, conceſſo Antecedente, nego Conſequentiam; licèt enim matrimonium inconſummatum tam bene ſit Sacramentum, quàm matrimonium conſummatum, non tamen propterea ſignificat unionem Verbi cum humanitate, & conjunctionem Chriſti cum Eccleſia; nam matrimonium, quatenus eſt Sacramentum, non eſt erectum à Chriſto ad ſignificandam duplicem Verbi cum natura humana, & Chriſti cum Eccleſia conjunctionem firmiſſimam ac prorſus indiſſolubilem, niſi ratione conſummationis; copula enim carnalis, qua ex duobus fit una caro, exprimit unionem illam, quà ex duabus naturis humana & divina fit una perſona, & ex Chriſto capite & Eccleſiæ membris, unum myſticum corpus, ut docet Innocentius III. cap. *Debitum* de bigamis. Itaque matrimonium inconſummatum ſignificat duntaxat conjunctionem Chriſti cum anima ut ſponſa, mediante gratia & charitate; unde cùm unio illa ſit ſolubilis, congruum fuit, ut Chriſtus ex ſpeciali privilegio in favorem Religionis, per votum ſolemne, inconſummatum potiùs quàm conſummatum matrimonium diſſolveret.

72 Dices, Suſceptioni Ordinis ſacri annectitur votum ſolemne caſtitatis, & tamen per ejus ſuſceptionem non ſolvitur vinculum matrimonii inconſummati: Ergo nec per votum ſolemne Religionis.

Sed nego Conſequentiam, tum propter ſpecialem diſpenſationem Chriſti in voto ſolemni Religionis, & non in ſuſceptione ſacri Ordinis, declaratam per Eccleſiam, & traditione firmatam. Tum etiam, quia votum continentiæ non eſt de eſſentia Ordinis ſacri, ſicut eſt de eſſentia profeſſionis Religioſæ, neque mors ſpiritualis, ſicut ipſa; quandoquidem Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes, & Epiſcopi, non vovent paupertatem & obedientiam, ſicut Religioſi.

Objicies ſecundò: Nullus poteſt licitè offerre Deo alienum: Sed qui poſt matrimonium ratum, quamvis nondum conſummatum, profitetur ſolemniter Religionem, offert Deo alienum; per matrimonium enim ratum, quamvis inconſummatum, abdicavit à ſe poteſtatem ſui corporis, eamque tranſtulit in alterum, & tamen ipſam per votum ſolemne caſtitatis offert Deo: Ergo nulla eſt profeſſio Religioſa in hoc caſu, B & conſequenter falſum eſt quod per tale votum dirimatur matrimonium ratum, nondum conſummatum. 73

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Nullus poteſt Deo offerre alienum, ſi Deus ipſe ad hoc facultatem non tribuat, concedo Majorem: Si facultatem ad hoc tribuat, nego Majorem: Deus autem tribuit conjugi poteſtatem ut ante conſummationem matrimonii poſſit ſe ſuumque corpus, ipſi, etiam altero conjuge invito, offerre ad caſtitatem perpetuam; quia, ut ſuprà dicebamus, Chriſtus ex ſpeciali privilegio derogat juri acquiſito conjugis, in favorem Religionis, & ſtatuit ut C contractui matrimonii tacitè inſit hæc conditio, niſi voluero Religionem ingredi ante conſummationem. Unde traditio corporis quæ fit inter conjuges per matrimonium ratum, non eſt omnino abſoluta, ſed aliquo modo conditionata, ſubindeque illius uſus ac perfecta poſſeſſio ſuſpenditur per ſpatium duorum menſium quod Eccleſia concedit conjugibus ad deliberandum de ingreſſu Religionis. 74

Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem: Ipſa ratio naturalis dictat, licitum eſſe ab imperfectiori ad perfectiorem ſtatum tranſitum, nulla tertio injuria illata: Status verò Religionis eſt perfectior ſtatu matrimonii, nullaque per profeſſionem Religioſam ante conſummaD tionem matrimonii fit injuria uxori, cùm non ſit deflorata, nec proli, cùm ea non poſſit eſſe in matrimonio rato & inconſummato: Ergo jure naturali licitũ eſt, à ſtatu matrimonii rati & nondum conſummati, ad ſtatum Religioſũ tranſire. 75

Reſpondeo primò, hoc argumentum nimis probare, quia probat licere jure naturæ amplecti ſtatum Religioſum, non ſolùm poſt matrimonium ratum, ſed etiam poſt conſummatum, cùm ſtatus Religioſus ſit perfectior ſtatu matrimonii conſummati. Quod ſi dicas fieri injuriam proli, & relictæ fœminæ, cùm jam ſit deflorata. Contra: quia ceſſaret hæc injuria, quando non eſſet proles, & relicta conſentiret. 76

E Reſpondeo ſecundo; hoc argumentum ſolùm probare, manente vinculo matrimonii, jure naturali poſſe alterum conjugum tranſire à ſtatu matrimonii rati, ad ſtatum Religioſum, per cõmutationem ſtatûs imperfectioris in perfectiorem; non probare tamen id poſſe jure naturæ, per diſſolutionẽ vinculi conjugalis: quia vinculum voti ſolemnis (ut ſuprà dicebamus) non eſt incompatibile cum vinculo matrimonii etiam conſummati, ut conſtat quando poſt matrimonium conſummatum ambo communi conſenſu profitentur; valet enim profeſſio, & manet matrimonii vinculum; & quando ante conſummatum, ambo ſimul profitentur, valet profeſſio, & non diſſolvitur vinculum matrimonii rati, ut docet D. Thomas in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 78

ſtinct.3.ad 1 his verbis: *Quando uterque pari voto continentiam vovet, tunc uterque conjugali vinculo abrenuntiat, & ideò adhuc manet: ſed quando unus tantùm vovet, tunc quantùm eſt in ſe abrenuntiat vinculo conjugali, & ideò aliter abſolvitur à vinculo illo.* Unde ad argumentum in forma, dato Antecedente, diſtinguendum eſt Conſequens: Ergo jure naturali licitum eſt, à ſtatu matrimonii rati, ad ſtatum Religioſum tranſire, per diſſolutionem vinculi conjugalis, nego. Per commutationem ſtatûs imperfectioris in perfectiorem, concedo.

78 Dices: Votum ſolemne Religionis irritat ex natura rei matrimonium ſubſequens, ut docet D. Thomas, & oſtendemus infra: Ergo ſimiliter diſſolvit ex natura rei matrimonium ratum.

Sed nego conſequentiam & paritatem: Diſparitas eſt, quòd matrimonium ſequens votum ſolemne Religionis, eſt traditio homini rei quæ jam erat tradita Deo.

79 Objicies quantò cum Franciſco Amico contra tertiam concluſionem: Votum in Religione emiſſum, non dirimit matrimonium, niſi ſit ſolemne: At voti ſolemnitas ſolâ Eccleſiæ conſtitutione inducta eſt, ut ait Bonifacius VIII, cap. unico *de voto* in 6. Ergo ſolemne votum Religionis non dirimit matrimonium ratum, niſi jure Eccleſiaſtico.

80 Reſpondeo, conceſſâ Majori negando Minorem, & ad illius probationem dico, quod quando Bonifacius ait, voti ſolemnitatem ſola conſtitutione Eccleſiæ eſſe inventam, loquitur ſolùm de ſolemnitate accidentali, & ceremoniali, quæ in profeſſione ſolemni ab Eccleſia adhibetur, nõ verò de ſubſtantiali & eſſentiali, conſiſtente in traditione ſui ipſius facta in manu ſuperioris, ad ſervandum illa quæ promittuntur, & in acceptatione quam is facit vice Dei, hæc enim ſolemnitas eſt de jure divino, ut fuſius oſtendemus infrà, cùm inquiremus, quo jure votum ſolemne Religionis dirimat matrimonium ſubſecutum.

81 Addo quod, quamvis daretur, ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione eſſe inductam, diſcurſus Amici non valeret; quia licèt votum haberet ſolemnitatem ab Eccleſia à ſolo tamen Deo habere poſſet, quod matrimonium ratum dirimeret, ſicut licèt Sacramentalia ſola conſtitutione Eccleſiæ inventa ſint, illorum tamen effectus nempe remiſſio venialium, non ab Eccleſia, ſed à ſolo Deo dependet.

82 Quæres primò, an ſi ante expletum bimeſtre quod Eccleſia concedit conjugibus ad deliberandum de ingreſſu in Religionem, ſponſa vi opprimatur à marito, poſſit adhuc ſuo jure uti, & ingredi Religionem?

Reſpondeo affirmativè, quia dolus nemini debet patrocinari, & nullus debet jus ſuum perdere, ob alterius culpam. Addo quod, matrimonium conſummatum cum injuria conjugis, ex Chriſti inſtitutione non evehitur ad repræſentandam conjunctionem Verbi cum natura humana, aut Chriſti cum Eccleſia, quæ ut ſummè voluntaria, nequit per violentam copulam repræſentari: Ergo poteſt diſſolvi per votum ſolemne Religionis, ſicut matrimonium ratum & nondum conſummatum.

83 Quæres ſecundò, an votum ſolemne quod emittunt equites Ordinis Melitenſis, dirimat matrimonium ratum?

Reſpondeo affirmativè, quidquid dicat in contrarium Soto lib. 2. de juſtitia quæſt. 5. art. 3. & in 4. diſt. 27. qu. 1. art. 4. Quia per cujuſcumque

A Religionis à Sede Apoſtolica approbatæ ſolemnem profeſſionem dirimitur matrimonium ratum, ut definit Tridentinum ſeſſ. 24. can. 6. At Ordo Melitenſis eſt Religio à Sede Apoſtolica approbata: Ergo dirimitur matrimonium ratũ, per ſolemnem profeſſionẽ quæ in eo emittitur. Quod confirmat Henriquez lib. 11. de matrim. cap 8. nu. 6. exemplo cujuſdam ducis, qui per profeſſionem hujus Ordinis, ſapientum conſilio, ſolutus eſt matrimonio; refertque ex Navarro in ſtatutis hujus Religionis, à Pontifice approbatis, haberi, in eam admitti poſſe quemcumque, poſt matrimonium ratum, non conſummatum.

ARTICULUS V.

An & quando matrimonium legitimum & conſummatum inter infideles, quoad vinculum diſſolvatur, vel diſſolvi poſſit, per alterius conjugis converſionem ad fidem, altero perſeverante in infidelitate, & nolente pacificè, vel ſine contumelia Creatoris, habitare cum altero?

Certum eſt, matrimonium legitimum & conſummatum inter infideles, per alterius conjugis converſionem ad fidẽ, altero perſeverante in infidelitate, diſſolvi poſſe quoad habitationẽ & thorum, ita ut liberum ſit conjugi fideli remanere cũ conjuge infideli, vel ipſum dimittere, & non cohabitare cum eo. Ut enim diſcurrit S. Thomas hic quæſt. 59. art. 4. in argumento *Sed contra*, adulterium ſpirituale eſt gravius quàm carnale: Sed propter carnale adulterium poteſt vir dimittere uxorem, quantum ad thorum & habitationem: Ergo à fortiori propter infidelitatem, quæ eſt adulterium ſpirituale. Præterea, ut ait idem S. Doctor in corpore ejuſdem articuli, fidelis regeneratur per Baptiſmum in novã vitam, & moritur priori: qui autẽ moritur priori vitæ, non tenetur ad ea quæ perfectioni poſterioris obſtant: Sed obligatio ad actus matrimonii obſtat perfectioni Religionis Chriſtianæ, utpote cujus ſummum ſtatum continentes poſſident: Ergo infidelis converſus ad fidem, & regeneratus per Baptiſmum, non tenetur reddere debitum conjugale alteri conjugi in infidelitate perſeverante, ſed poteſt ab eo ſeparari quoad thorum & habitationem. 84

Ex quo habes congruentiam, ob quam Chriſtus conjugem fidelem potiùs ab obligatione cohabitandi cum uxore infideli liberaverit, quã ſervum fidelem ab onere ſerviendi domino infideli; ut enim ibidem in reſp. ad 1. ait idem Doctor Angelicus, ſervire non eſt aliquid incompetens Chriſtianæ Religionis profeſſioni, quæ maximè humilitatem profitetur; ſed obligatio ad actum matrimonii derogat perfectioni vitæ Chriſtianæ, cujus ſummum ſtatum continentes poſſident. Præterea, addit S. Doctor, unus conjugum non obligatur alteri, quaſi dominus ſervo, per modum ſocietatis cujuſdam, quæ non eſt congrua, ſi ſit infidelis ad fidelem. 85

Dixi verò, liberum eſſe conjugi fideli remanere cum conjuge infideli, vel ipſum dimittere, & non cohabitare cũ eo, quia licèt per converſionẽ ad fidem, ſolvatur ab obligatione cohabitandi cum conjuge infideli, poteſt tamen, ſi velit, 86

cum

Digitized by Google

cum eo remanere, imò id conſulit Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. dicens : *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis, per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis, per virum fidelem:* quia nimirum conjux fidelis, ſua exhortatione & exemplo, ſæpe conjugem infidelem, ad fidem & profeſſionem Chriſtianam, per quam ſanctificetur, inducit.

87 His præmiſſis, duplex eſt difficultas breviter hîc reſolvenda. Prima eſt, an per converſionem alterius conjugis ad fidem, diſſolvatur matrimonium conſummatum inter infideles, non ſolum quoad habitationem & thorum, ſed etiam quoad vinculum conjugale, ita ut utrique liberum ſit ad ſecundas nuptias convolare? Secundò quæritur, quo tempore ſolvatur matrimonium fidelis converſi cum infideli nolente converti, an ſtatim atque ille convertitur, & baptiſmum ſuſcipit, vel ſolum quando tranſit ad ſecundas nuptias, & aliud matrimonium reipſa contrahit? Pro reſolutione ſit

§ I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

Dico primò, matrimonium infidelium, etiam poſt conſummationem, diſſolvi poteſt, etiam quoad vinculum conjugale, ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit pacificè & ſine contumelia Creatoris habitare cum illo; ſecus verò, ſi alter velit pacificè & ſine ſcandalo cohabitare.

88 Prima pars hujus concluſionis certa eſt, & ab omnibus Theologis admittitur, habeturque cap. *Quantò*, de divortiis, ubi Innocentius, III. ait, quod *ſi alter infidelium conjugum, ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis: vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſire poſſe.*

89 Colligitur etiam ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. ubi primum de matrimonio contracto inter Chriſtianos ſic loquitur: *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus uxorem à viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Deinde de matrimonio cum infidelibus contracto ſubjungit: *Nam cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam &c. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi.* Quæ ultima verba, juxta communem Interpretum explicationem, ſignificant, quod ſi conjux infidelis, odio Chriſtianæ Religionis ſponte receſſerit à conjuge fideli, conjux fidelis non ſubjicitur ſervituti, ut debeat remanere in cœlibatu, non nubendo alteri. Idem autem dicendum eſt à fortiori, ſi infidelis remaneat quidem cum fideli, ſed cum injuria Creatoris, & ſpirituali damno converſi conjugis, quia hoc eſt deterius, quàm ſi diſcederet.

90 Dices, nihil tale ſignificari verbis illis Apoſtoli, tum quia verbum *diſcedit* apud illum ſignificat diſceſſum imperfectum, quantum ſcilicet ad thorum & cohabitationem, non verò etiam quoad vinculi conjugalis ſolutionem, ut patet ex iis quæ præmiſerat, *præcipiens mulierem fidelem à viro fideli non diſcedere, & ſi diſcederet, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: Ubi manifeſtum eſt, verbum *diſcedere*, accipi tantum pro imperfecto diſceſſu, ſcilicet præcisè quoad thorum & cohabitationem. Tum etiam, quia nomine *ſervitutis*, quod habetur in eodem loco, Apoſtolus ſignificat ſolum obligationem ſequendi conjugem diſcedentem, & exhibendi ei debita officia conjugalia: ex hoc autem quod frater vel ſoror non ſit ſubdita hujuſmodi ſervituti, nullo modo ſequitur, quod vinculum matrimonii in eo caſu diſſolvatur.

91 Sed contra: Ideò verbum *diſcedat*, applicatum ab Apoſtolo mulieri fideli, diſcedenti licitè à conjuge etiam fideli, non ſignificat diſſolutionem matrimonii quoad vinculum, ſed tantum ſeparationem quoad lectum & tectum, quia verba quæ ſtatim ſubjungit, videlicet, *quod ſi diſceſſerit, maneat innupta*, apertè illud declarant; ſed è contra verba quæ ſubjungit Paulus eidem verbo *diſcedat*, applicata poſtea conjugi fideli, à quo infidelis diſcedit, nihil tale declarant, quin potius ſignificant diſceſſum perfectum quoad vinculū, quandoquidem dicit abſolutè & infinitè Paulus: *Non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi*: Propoſitio autem indefinita æquivalet univerſali, atque adeò ſenſus eſt, nulli prorſus ſervituti, neque videlicet quoad cohabitationem & thorum, neque quoad vinculum, remanere conjugem fidelem ſubjectum in illo caſu; maximè cum, etiam ſi non diſcederet conjux infidelis à conjuge fideli, ſed conſentiret cohabitare, etiam abſque injuria Creatoris, non eſſet frater aut ſoror fidelis ſubjectus ſervituti cohabitandi, & officia conjugalia præſtandi; quia non eſt præceptum, ſed tantum conſilium cohabitare in tali caſu cum conjuge fideli, ut conſtat ex ſuprà dictis.

Secunda pars concluſionis eſt contra Bellarminum, Coninckum, & alios Recentiores, exiſtimantes ſolvi poſſe quantum ad vinculum matrimonium fidelis converſi ad fidem Chriſtianam, cum infideli nolente converti, etiam in eo caſu quo conjux remanens in infidelitate, vult cohabitare pacificè, & ſine contumelia Creatoris. Eſt tamen D. Thomæ hîc quæſt. 59. art. 5. in corp. ubi ſic ait: *Quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate remanente, diſtinguendum eſt; quia ſi infidelis vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, id eſt ſine hoc quod ad infidelitatem inducat, poteſt fidelis liberè diſcedere* (id eſt ab eo ſeparari quoad cohabitationem & thorum) *Sed diſcedens non poteſt alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, in verba blaſphemiæ prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens, tunc ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis diſcedens poteſt alteri per matrimonium copulari.*

92 Idem colligitur ex cap. *Gaudemus*, de divortiis, ubi expreſsè dicitur, conjugem ad fidem Chriſti converſum, non poſſe aliam ducere uxorem, deſerendo primam, niſi poſt converſionem ipſius, illa renuat habitare cum ipſo aut etiam ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris. Et cap. *Quanto*, eodem titulo, exprimuntur tantum hi duo caſus, in quibus licet conjugi ad fidem converſo, ad ſecundum ſi voluerit tranſire matrimonium: *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis,*

jugum infidelium ad fidem convertitur, & ſuſcipit Baptiſmum; alter verò renuit idem facere, neque vult pacificè cohabitare; Eccleſia quæ non habet poteſtatem circa infideles, non poteſt iſtum cogere cenſuris & pœnis ad cohabitandum pacificè, & conjugi læſo efficaciter ſuccurrere. Ex quo fit, ut niſi ſolveretur vinculum matrimonii, deberet converſus vel manere perpetuò in ſtatu cœlibatûs, vel pati rixas perpetuas, & continua ſcandala, periculumque ſubire fidei amittendæ. Quod incommodum graviſſimum eſt, multoſque ſine dubio à ſuſcipienda fide Chriſtiana retardaret, niſi Chriſtus illi providiſſet. Secus autem eſt de conjuge baptizato in hæreſim lapſo, nam ratione Baptiſmi & characteris, qui eſt indelebilis, manet ſemper Eccleſiæ legibus ſubjectus, & ab illa compelli & puniri poteſt, etiam morte corporali, niſi ad frugem redeat.

102 Objicies ſecundò: Si matrimonium infidelium in lege Evangelica ſolvi poſſit, per converſionem alterius conjugis ad fidem, ſequitur quod etiam diſſolvi potuiſſet ante legem Evangelicã, per converſionem alterius conjugis ad Judaiſmum, verum Deum colentem; rationes enim quibus utuntur Theologi ad probandum talem diſſolutionem in lege Evangelica, nimirum quòd multi revocarentur à profeſſione Chriſtianæ Religionis, ſi intelligerent, diſcedente conjuge infideli, eſſe ipſi ſervandum cœlibatum. Quod infideles per Baptiſmum regenerantur ad novam vitam, ſubindeque non tenentur ad id quod ejus perfectioni obſtat, quale eſt obligatio ad actus matrimonii, ut ſuprà cum D. Thoma dicebamus. Quod matrimonii vinculum eſt relatio æquiparantiæ inter ſocios; congruum autem non eſt, quod infideles ſint ſocii & pares cum fidelibus: hæ, inquam, rationes æquè procedunt de matrimonio infidelium ante legem Evangelicam, ac poſtea.

103 Reſpondeo negando ſequelam, nunc enim diſſolvitur matrimonium infidelium, per converſionem alterius conjugis ad fidem, ex privilegio & diſpenſatione Chriſti, quam colligit ſufficienter Eccleſia ex verbis Apoſtoli ſuprà relatis, pro ſtatu legis gratiæ, non verò pro ſtatu legis ſcriptæ. Rationes autem quæ afferuntur in objectione, non ſunt demonſtrativæ, ſed tantùm quædam congruentiæ, quæ ſuppoſitâ exiſtentia rei de qua eſt quæſtio, illam declarant.

104 Objicies tertiò contra ſecundam concluſionem illud Ambroſii in cap. 7. Epiſt. 1. ad Corinth. *Contumelia Creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur.* Quibus verbis docere videtur matrimonium fidelis converſi cum infideli nolente converti, diſſolvi ſtatim atque ille convertitur ad fidem, & ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi.

Sed præterquam dubium & incertum eſt, an commentaria illa ſint Ambroſii, facile reſpondetur, ſenſum horum verborum eſſe, contumelia Creatoris ſolvi jus matrimonii, cauſaliter vel occaſionaliter; quia dat jus & poteſtatem converſo illud diſſolvendi formaliter, per aliud matrimonium quod validè cum alio contrahere poteſt.

A

DISPVTATIO VI.

De bonis Matrimonii.

Ad quæſtionem 49. ſupplementi.

EXplicata præcipua matrimonii proprietate, quæ eſt ejus indiſſolubilitas, conſequens eſt, ut de triplici ejus bono diſſeramus, & quæ docet S. Thomas quæſt. 49.
B ſupplementi, breviter explicemus.

ARTICULUS UNICUS.

An & quæ bona neceſſaria ſint ad excuſandum Matrimonium?

DIco primò, aliqua oportuit eſſe bona, ut matrimonium excuſaretur, & fieret prudenter eligibile. Ita D. Thomas hic art. 1.

Probatur ratione quam ibidem expendit. 1
Nullus ſapiens debet aliquam jacturam ſuſtinere, niſi cum recompenſatione æqualis vel majo-
C ris boni: Sed per matrimonium plura incurruntur damna & incommoda; Ergo ut redderetur honeſtũ & prudẽter eligibile, aliqua bona requiruntur, quibus damna illa & incommoda compenſentur & reparentur. Major conſtat, Minor probatur, damna illa & incommoda recẽſendo. In primis ergo in actu matrimonii jactura quædã rationis incurritur, quippe quæ per nimiam voluptatem abſorbetur, ut ait Philoſophus libro 7. Ethic. cap. 11. circa finem. Unde in illo actu, homo, ut inquit S. Thomas, fit totus caro, & aſſimilatur equis & mulis, quibus non eſt intellectus. Hinc Hieronymus Epiſt. 11. quæ eſt de monogamia, ſuper hæc verba, quæ de ſeipſo dicit
D Ezechiel, *Mortua eſt uxor mea, & apertum eſt os meũ,* ſic ait: *Nec ducturus uxorem, nec ille qui duxerat, poſſunt in opere conjugali liberè prophetare.* Quod rurſus urget libro 1. contra Jovinianum cap. 18. ex eo quod Prophetæ niſi tangente corda Spiritu Sancto non prophetent, & in actu conjugali Prophetarum corda Spiritus Sanctus non tangat. Et cap. 28 hæc ſcribit: *Fertur Aureolus Theophraſti liber, in quo quærit, an vir ſapiens ducat uxorem? & cùm definiſſet ſi pulchra eſſet, ſi benè morata, ſi honeſtis parentibus, ſi ipſe ſanus ac dives, ſic ſapientem aliquando inire matrimonium, ſtatim infert: Hæc autem in nuptiis raro univerſa concordant: non eſt ergo uxor ducenda ſapienti.* Et cauſam ſubdit, dicens: *Im-*
E *pediri ſtudia Philoſophiæ per conjugium; nec poſſe quemquam libris & uxori pariter inſervire.*

Addo quod per uſum matrimonii non ſolùm ratio abſorbetur, ſed etiam corpus viri multum debilitatur, omneſque illius ſenſus obtunduntur, ut quidam bellè his verſibus expreſſit: 2

Fœmina corpus, opes, animum, vim, lumina, ſenſus
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Hoc ſenſu Cajetanus in cap. 2. Geneſis exponit id quod dicitur de formatione Evæ ex coſta Adami dormientis Geneſ. 2. verſu 21. Vult enim id metaphoricè intelligendum eſſe, & non alio pertinere, niſi ad ſignificandam diminutionem roboris ex corpore viri, propter uſum conjugii.

Mulier verò, licèt ex actu conjugii tantam non pariatur virium diminutionem, quàm vir, adeò tamen graves & acerbos in partu patitur dolores & cruciatos, ut Propheta dolores inferni ſimiles eſſe doloribus parturiantis dixerit Pſalm. 47. *Ibi dolores ut parturientis*.

3 Secundum matrimonii incommodum eſt nimia ſolicitudo placendi conjugi, ſuſcipiendi & educandi liberos, illiſque providendi in futurum. Propter quam Apoſtolus 1. Corinth. 7. dicit conjuges habere cor diviſum, id eſt non integrè & perfectè Deo addictum, dum cogitant quomodo alter alteri placeat, & ſoliciti ſunt quæ ſunt mundi. Et ibidem eandem ſolicitudinem vocat *tribulationem carnis*, quæ à conjugio ſecundùm ſtatum præſentem naturæ lapſæ, eſt moraliter inſeparabilis.

4 Tertium conjugii incommodum eſt quod perpetuam quandam ſubjectionem & ſervitutem ſecum affert, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 7, *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Et rurſus: *Alligatus es uxori? Noli quærere ſolutionem.* Quam alligationem, mutuamque ſubjectionem, ſervitutis nomine ibidem exprimit, dicens non eam tam ſtrictè obligare, ut teneatur conjux fidelis manere cum altero conjuge infideli, nolente cohabitare pacificè: *Non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi.* Hæc & alia matrimonii incommoda eleganter deſcribit Sixtus III. vel Auhor libri de caſtitate, qui habetur tomo 5. Bibliothecæ Patrum, paginâ 630. editionis Pariſienſis.

5 Dico ſecundo, tria ſunt præcipua matrimonii bona, ratione quorum honeſtum redditur, & prudenter eligibile, nempe bonum prolis, bonum fidei, & bonum ſacramenti. Ita S. Thomas hic art. 2. poſt D. Auguſtinum lib. 9. ſuper Geneſ. ad litt. cap. 7. ubi hæc ſcribit: *Nuptiale bonum tripartitum eſt, ſcilicet fides, proles, & ſacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altero vel altera concumbatur. In prole ut amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In ſacramento autem, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa, nec causâ prolis alteri conjungatur.*

6 His tribus bonis compenſantur tria mala & damna ſuprà recenſita, quæ conjugium ſecum affert. Nam detrimentum jacturæ rationis & diminutionis virium corporis in uſu conjugii compenſatur bono prolis, id eſt procreatione liberorum, quibus genus humanum conſervetur, & Deus perpetuò colatur, in quem præcipuè finem optandi ſunt, ut ait Plato lib. 9. de legibus in hæc verba: *Oportet parentes gignere & educare liberos, qui vitam tanquam lampadem poſteris tradant, ut ſint ſemper aliqui Deum colentes juxta ipſius legem.* Hinc Juſtinianus Imperator Novella 22. in principio ait, quod *matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſam introducere, & ex filiorum procreatione renovare genus humanum.* Et Novellâ 39. in fine procemii, *Nuptiis* (inquit) *nihil eſt hominibus utilius, tanquam ſolis facere homines valentibus.* Item Juſtinus minor Novellâ 2. in principio hæc ſcribit: *Nihil in rebus mortalium perinde venerandum eſt, atque matrimonium, quippe ex quo liberi, omniſque deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quòd regiones atque civitates frequentes reddat, inde denique optima Republica coagmentatio fiat.* Demum Ambroſius, 1. ſuper Lucam; *Divinum, ait, munus eſt fœcunditas parientis.*

A *Agant itaque parentes gratias, quia generaverunt; filii, quia generati ſunt; matres, quia conjugii præmiis honorantur. Vernet in Dei laudem terra, quia colitur; mundus, quia cognoſcitur; Eccleſia, quia divata numero plebis augetur.*

Aliud detrimentum ſolicitudinis placendi conjugi, & providendi liberis, compenſatur bono fidei, id eſt obligatione fidelitatis ad reddendum debitum conjugale petendum legitimè, negandumque corporis ſui uſum cuicumque alteri.

7 Denique detrimentum ſubjectionis & ſervitutis compenſatur bono ſacramenti, id eſt vinculi indiſſolubilis, quo conjuges repræſentant B conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, teneturque ſe mutuo diligere, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam; ſumitur enim hic ſacramentum pro vinculo matrimonii, quod res & ſacramentum vocatur. Quamquam etiam multò magis compenſatur hæc ſervitus bono ſacramenti propriè ſumpti, pro ſigno efficaci gratiæ; quatenus ſanctificat conjuges, datque illis auxilia ſupernaturalia ad ſe mutuo diligendum, præſtandaque ſuaviter & fideliter cætera munia matrimonii.

8 Adverte autem, quod licet ſacramentum matrimonii, in ratione ſigni practici, teneat infimum locum inter omnia ſacramenta, eo quòd nimirum minùs participet de ratione ſpiritualis C vitæ ad quam ordinantur ſacramenta, atque adeò minimum gradum gratiæ inter illa conferat: in ratione tamen ſigni ſpeculativi, & ut ſacrarum rerum ſymbolum, cætera ſacramenta longè ſuperat, triplici ſignificatione, quâ præcipua Religionis noſtræ myſteria repræſentat; ſignificat enim unionem Verbi cum humanitate, conjunctionem Chriſti cum Eccleſia & caſtiſſimum fœdus Dei cum anima, quam hîc ſibi per fidem deſponſat, ut dicitur Oſeæ 2. & per viſionem beatam in æternum in cœlo ſibi copulat. Hoc autem ita eſſe voluit Chriſtus, tum ut magnitudine ſacramenti & myſterii, damna & nocumenta quæ ſecum affert matrimonium compenſaret: Tum etiam, quia cùm D matrimonium maximè dejiciat mentes hominum, præſertim ratione copulæ carnalis, quæ, ut ſuprà dicebamus, rationem abſorbet, & hominem brutis & pecudibus ſimilem reddit, elevare ſe poſſent homines conjugati ad contemplanda præcipua illa fidei noſtræ myſteria & ſacramenta, quæ per matrimonium repræſentantur, & per talem contemplationem Angelis aſſimilari, ut fuſiùs in hujus Tractatûs præfatione expendimus.

9 Ex dictis intelliges, graviſſimum eſſe adulterii crimen, cùm tria prædicta matrimonii bona penitus deſtruat, illiſque directè adverſetur; violat enim fidem conjugii; tollit certitudinem prolis, & ſacramenti myſticam ſignificationem, cùm E dividat carnem in plures, & membra Chriſti faciat membra meretricis. Unde non ſolùm temperantiæ, ſed etiam juſtitiæ, & religioni contrariatur, & triplicem horribilem deformitatem, velut triplex Cerberi caput, monſtrū illud in ſe continet, tamque immane eſt, ut Chryſoſtomus homil. 62. in Joan. illud comparet cùm idololatria, & neſcio quid majoris gravitatis in violatione conjugii agnoſcat, ex eo quod Paulus virum infideli uxori cohabitare permiſerit; adulterum verò dimittendi copiam faciat, imò ut ipſe Chryſoſtomus exiſtimat, etiam ſuadeat. Item

Nicolaus I. Epiſtolâ quadrageſima nona circa finem, & ad conſulta Bulgarorum capite quinquageſimo primo homicidio comparans, gravius longè ſentit eſſe adulterium. Verba ejus ſunt: *Denique hoc tam immane ſcelus eſt, ut homicidij quidem peccatum, quod Cain in Abel fratrem ſuum commiſit, ſeptimâ generatione, Cataclyſmo vindicatum fuerit: adulterij autem flagitium, quod Lamech omnium primus in duabus uxoribus perpetravit, non niſi ſanguine Christi abolitum extiterit, qui ſeptimâ & ſeptuageſimâ generatione ſecundum Evangelium luxerit in mundum.*

10 Intelliges etiam, non ſolùm falſam, ſed & perverſam eſſe quorumdam Recentiorum ſententiam, quæ aſſerit, copulam cum conjugata non eſſe adulterium, ſi maritus conſentiat: Adulterium enim, ſicut ipſum nomen ſonat, eſt *acceſſus ad alienum thorum*, unde ſola thori alienitas, ut ita loquar, attendenda eſt, quando de adulterio quæſtio proponitur: Sed maritus ſuo conſenſu efficere non poteſt, ut ſuus thorus non ſit alienus comparatione cujusvis tertii: Ergo efficere nequit ſuo conſenſu, ut acceſſus cujusvis tertii ad ſuam conjugem, non ſit adulterium.

11 Adde, quod licèt talis concubitus non ſit injurioſus marito volenti & conſentienti, eſt tamen injurioſus proli, quæ incerta redditur ex parte patris, & ſacramento, cujus ſanctitas violatur, & ſignificatio ſacra, per diviſionem carnis conjugalis in plures, deſtruitur. Unde non minori ſeveritate in jure Canonico puniuntur uxores quæ adulterant conſentiente marito, quàm quæ, ipſo ignorante & non conſentiente, tale crimen committunt, ut conſtat ex Concilio Illiberitano capite ſeptuageſimo ubi ſic dicitur: *Si conſcio marito & conſentiente, fuerit uxor mœchata, placuit nec in fine eis dandam eſſe communionem; ſi verò eam reliquerit, & ſeparati fuerint, & dignè pœnituerint, poſt decem annos accipiant communionem.*

12 His refellitur impuriſſimus & inſaniſſimus Gnoſticorum error, qui teſte Epiphanio hæreſi vigeſima ſexta lauta & oppipara convivia amicis exhibere ſolebant; quibus peractis, non ſolùm conſentientibus, ſed etiam præcipientibus maritis, uxores cum extraneis miſceri ſolebant: *Larga* (inquit) *& oppipara edulia, carnium eſum, & vini potum apponunt, etiam ſi pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotaverint, & venas ſatietate impleverint, ad œſtrum ſe convertunt; & vir quidem concedens uxorem alteri, ait ad ipſam: ſurge & fac dilectionem cum fratre.*

13 Idipſum licere graviſſimi viri Cato & Socrates olim exiſtimarunt, & ſuo exemplo comprobarunt. Catonem enim uxorem ſuam Mattiam, Hortenſii domum filiis impleturam, tradidiſſe Auguſtinus refert libro de bono conjugali capite decimo octavo. Et libro de fide & operibus capite ſeptimo, Socratem, uxorem ſuam, tanquam armenti matricem, amico ſuo, ad propagandam ſobolem, tradidiſſe ſcribit. Unde utriuſque ſapientiam lepidiſſimè deridet Tertullianus in Apologetico capite trigeſimo nono his verbis: *O ſapientiæ Atticæ, & Romanæ gravitatis exemplum! Leno eſt Philoſophus & Cenſor.*

14 Demum non erit Lectori inutile, nec forſitan injucundum, ſi hic referam hiſtoriam quæ ſub Conſtantii temporibus accidit, & deſcribam quæ ſanctus Auguſtinus libro primo de ſermone Domini in monte capite decimo ſexto ſcribit: *Sed tamen* (inquit) *utrum quod ait Apoſtolus, Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: ſimiliter & vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, poſſit in tantum valere, ut permittente uxore, quæ maritalis corporis poteſtatem habet, poſſit vir cum altera, quæ nec aliena uxor ſit, neque a viro disjuncta, concumbere. Sed non ita eſt exiſtimandum ut hoc etiam fœmina viro permittente facere poſſe videatur, quod omnium ſenſus excludit. Quamquam nonnulla cauſa poſſit exiſtere, ubi & uxor mariti conſenſu, pro ipſo marito hoc facere debere videatur; ſicut Antiochiæ factum eſſe perhibetur ante quinquaginta fermè annos, Conſtantii temporibus. Nam Acindinus tunc Præfectus qui etiam Conſul fuit, cùm quemdam libræ auri debitorem fiſci exigeret, neſcio unde commotus, quod plerumque in iſtis poteſtatibus pernicioſum eſt, quibus quodlibet licet, aut potiùs putatur licere, comminatus eſt jurans & vehementer affirmans, quod ſi certo die quem conſtituerat, memoratum aurum non exolveret, occideretur. Itaque cùm ille teneretur immani cuſtodiâ, nec ſe poſſet debito illo expedire, dies metuendus imminere & propinquare cœpit. Et fortè habebat uxorem pulcherrimam, ſed nullam pecuniam, quâ ſubvenire poſſet viro. Cujus mulieris pulchritudine, cùm quidam dives eſſet accenſus, & cognoviſſet maritum ejus in illo diſcrimine conſtitutum, miſit ad eam, pollicens pro una nocte, ſi ei miſceri vellet, ſe auri libram daturum. Tunc illa, quæ ſe ſciret, non habere ſui corporis poteſtatem, ſed virum ſuum, pertulit ad eum dicens, paratam eſſe ſe pro marito id facere, ſi tamen ipſe conjugalis corporis dominus, cui tota illa caſtitas deberetur, tanquam de re ſua, pro vita ſua vellet id fieri. Egit ille gratias, & ut jam fieret, imperavit, nullo modo judicans adulterium eſſe concubitum, quod & libido nulla & magna mariti charitas, ſe jubente & volente, flagitaret. Venit mulier ad villam illius divitis, facit quod voluit impudicus: ſed illa corpus non niſi marito dedit, non concumbere, ut ſolet, ſed vivere cupienti. Accepit aurum, ſed ille qui dedit, fraude ſubtraxit quod dederat, & ſuppoſuit ſimile ligamentum cum terra: quod ubi mulier jam domi ſuæ poſita invenit, proſiluit in publicum eadem mariti charitate clamatura quod fecerat, quia facere coacta eſt. Interpellat Præfectum, fatetur omnia, quam fraudem paſſa eſſet, oſtendit. Tum verò Præfectus primò ſe reum, quòd ſuis minis ad id ventum eſſet, pronunciat, tanquam in alium ſententiam diceret; de Acindini bonis auri libram fiſco inferendam: illam verò mulierem dominam in eam terram, unde pro auro terram accepiſſet, induci. Nihil hic in alteram partem diſputo; liceat unicuique æſtimare quod velit, non enim de divinis authoritatibus deprompta hiſtoria eſt, ſed tamen narrato hoc facto, non ita reſpuit hoc ſenſus humanus, quod in illa muliere viro jubente commiſſum eſt, quemadmodum antea, cùm ſine ullo exemplo res ipſa poneretur, horruimus.* Hæc Auguſtinus.

Colligitur etiam ex dictis, tria prædicta matrimonii bona, non ſolùm excuſare actum conjugalem, licitum eum reddendo, & bonum, verùm etiam ſanctum: eſt enim bonus, ratione prolis, & fidei: ſanctus autem, ratione Sacramenti, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Ita ſanctus Thomas hic articulo quarto ubi ſic ait: *Dicitur aliquis humanus actus bonus dupliciter: uno modo, bonitate virtutis, & ſic habet actus quod ſit bonus ex his quæ ipſum in medio ponunt, & hoc faciunt in actu matrimonii, fides, & proles. Alio modo bonitate Sacramenti, ſecundùm quod actus non ſolùm bonus, ſed etiam ſanctus dicitur; & hanc bonitatem habet actus matrimonii ex indiviſibilitate conjunctionis, ſecundùm quam ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam.*

Demum cum eodem ſancto Doctore ibidem A articulo quarto colligitur, peccare conjuges in actu conjugali, ſaltem venialiter, niſi conveniant cauſâ procreandæ prolis, aut debiti reddendi. Idem docet Auguſtinus libro de bono conjugali capite ſexto his verbis: *Conjugalis concubitus generandi gratiâ, non habet culpam: concupiſcentiæ verò ſatiandæ, ſed tamen cum conjuge, propter fidem thori, venialem habet culpam.* Et capite ſeptimo. *Reddere debitum conjugale* (inquit) *nullius eſt criminis, exigere autem ultra generandi neceſſitatem, eſt culpa venialis.* Et libro ſecundo contra Julian. capite decimo dicit, *conjuges contrahere unde quotidie dicant, dimitte nobis debita noſtra, quando modum generationi neceſſarium cauſa ſolius voluptatis excedunt.* Similia habet Gregorius Magnus duodecimo Moralium capite decimo ſeptimo, aliàs vigeſimo, ubi hæc ſcribit: B *Tunc ſolùm conjuges in admixtione ſine culpa ſunt, cùm non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur.*

Obſervandum etiam eſt cum ſancto Thoma hic articulo ſexto, peccare mortaliter eum qui cognoſcendo uxorem, non intendit aliquod bonum matrimonii, ita ſcilicet ut aliquis in conjuge non attendat, quod conjux eſt, ſed ſolùm quod mulier, paratus idem facere cum ea, ſi non eſſet conjux. Eoque ſenſu intelligendum eſt, quod dicitur Tobiæ ſexto *Hi namque qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* De his etiam loquitur Hieronymus, cùm ait libro primo adverſus Jovinianum: *Nihil intereſt quàm ex honeſta cauſa quis inſaniat. Unde & Xyſtus in ſententiis: Adulter eſt in ſuam uxorem amator ardentior. In aliena quippe uxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Reget impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil eſt fœdius quàm uxorem amare quaſi adulteram.*

DISPVTATO VII.

De impedimentis matrimonii in communi.

Ad quæſt. 50. ſupplementi.

EXplicatâ eſſentiâ matrimonii, ejus cauſis, & proprietatibus, tribuſque bonis quæ ſecum affert, quibus tria mala ſeu nocumenta quæ infert, reparantur; ſupereſt ut de impedimentis matrimonii diſſeramus, ſed antequam de illis in particulari agamus, & quæ ſint impedimenta prohibentia ac dirimentia exponamus, priùs declarandum eſt, apud quem reſideat poteſtas talia impedimenta conſtituendi. Unde ſit

ARTICULUS UNICUS.

Penes quem ſit poteſtas apponendi impedimenta matrimonio?

1 HÆretici hujus temporis negant hanc poteſtatem eſſe penes Eccleſiam: plures verò ex Catholicis exiſtimant, Principes Chriſtianos non habere poteſtatem ſtatuendi ſuis ſubditis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia. Ita Canoniſtæ, D. Bonaventura, Richardus, Paludanus, Pontius, Sylvius & alii. Oppoſitum docent Dominicus, & Petrus Soto, Bellarminus, Henricus, Coninck Sanchez, & alii.

§. I.

Duplici concluſione utraque difficultas reſolvitur.

DIco primò, eſſe in Eccleſia poteſtatem ad conſtituenda impedimenta matrimonium dirimentia. Concluſio eſt certa de fide, ac definita in Tridentino ſeſſ. 24. can. 4. ubi ferit anathemate Novatores dicentes Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in illis conſtituendis erraſſe. Et in decreto de reform. matrim. cap. 1. irritat de facto eorum contractus, qui poſt debitam illius decreti promulgationem clandeſtinè contraxerint. Item ante Tridentinum in Concilio Provinciali Senonenſi ſub Clemente VII. in decretis fidei cap. 17. inter errores damnatos refertur iſte, *Eccleſia non potuit illegitimare aliquas perſonas ſic quod non poſſint contrahere matrimonium.* Conſtat etiam ex conſuetudine Eccleſiæ univerſalis, contra quam diſputare inſolentiſſimæ eſt inſaniæ, ut ait Auguſtinus Epiſt. 118. illa enim matrimonio multoties impedimenta conſtituit, ut ex his quæ C infrà de unoquoque impedimento dicemus manifeſtum erit. 2

Ratio etiam ſuffragatur: Cùm enim pax & tranquillitas Reipublicæ magna ex parte ex bene initis connubiis pendeat, & contra ex malè copulatis conjugibus magna in ea turbatio oriri ſoleat, in omni Republica bene ordinata, neceſſaria eſt poteſtas ad providendum abuſibus quæ in matrimoniis poſſunt contingere, & ſtatuendi matrimonio impedimenta, quibus ſtantibus, validè contrahi nequeat: Ergo talis poteſtas non debet denegari Eccleſiæ, quæ eſt Reſpublica benè ordinata, ne deterioris conditionis ſit, quàm reliquæ ſæculares quæ hanc poteſtatem habent, ut ex variis earum legibus de ritu nuptiarum conſtat. Idque confirmat praxis ipſorum hæreticorum, qui quamvis alioqui contra D Eccleſiæ prohibitiones & conſtitutiones matrimoniales declament; aliqua tamen conſtituerunt impedimenta matrimonii, quæ neque jure naturali neque divino poſita erant, ut in Genevenſis Eccleſiæ ſtatutis videre eſt. 3

Hæc verò poteſtas Eccleſiæ non ſe extendit ſupra infideles ſibi non ſubjectos, ut conſtat ex cap. *Gaudemus* de divortiis, ubi Innocentius III. docet, paganos legitimum contrahere matrimonium in gradibus ab Eccleſia prohibitis, *quippe qui conſtitutionibus Canonicis non arctantur*, ut E ait Pontifex. Idque confirmat ex illo Apoſtoli 1. Cor. 5. *Quid mihi de iis qui foris ſunt judicare?* 4

Sunt tamen aliqui qui etſi exiſtiment, impedimenta matrimonii hactenus ab Eccleſia ſtatuta, ad infideles non ſe extendere, quandiu manent infidelibus Principibus ſubjecti, cenſent nihilominus ad eos extendi, ſtatim ac fiunt Chriſtianis Principibus ſubditi, eò quod (inquiunt) quodammodo ſubjiciantur Eccleſiæ, hoc ipſo quod fiunt ſubditi Chriſtianis Principibus. Ita Ledeſma apud Sanchem lib. 7. diſp. 3. nu. 1. Oppoſi- 5

poſitum tamen videtur probabilius, cùm Eccleſia nec in eos habeat juriſdictionem temporalem, nec ſpiritualem; omnis enim ſpiritualis juriſdictio quam Eccleſia habet in homines, fundatur in charactere Baptiſmali, qui ſicut eſt homini primus aditus ad Religionis Chriſtianæ ingreſſum, ita & primum fundamentum per quod ſubjicitur Eccleſiæ.

Confirmatur: Matrimonium infidelium Chriſtianis Principibus ſubditorum, non eſt ſacramentum, ſed tantùm contractus civilis: Atqui contractus civiles infidelium non ſubduntur Pontifici, ſed Principi ſæculari: Ergo & matrimonia.

6 Dico ſecundò, Principes fideles poteſtatem habere ſtatuendi ſuis ſubditis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia. Ita S. Thomas in 4. diſt. 34. quæſt. unicâ art. 1. ad 4. ubi ſic ait: *Matrimonium, inquantum eſt in officium naturæ, ſtatuitur lege naturæ; inquantum eſt ſacramentum, ſtatuitur lege divinâ; inquantum eſt in officium communitatis ſtatuitur jure civili; & ideò* (concludit) *ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona effici ad matrimonium illegitima.* Et tutius 4. cont. Gent. cap 78. ſic diſcurrit: *Conſiderandum eſt, quod quando aliquid ad diverſos fines ordinatur, indiget habere diverſa dirigentia in finem, quia finis eſt proportionatus agenti: generatio autem humana ad multa ordinatur, ſcilicet ad perpetuitatem ſpeciei, & ad perpetuitatem alicuius boni politici, puta populi in aliqua civitate; ordinatur etiam ad perpetuitatem Eccleſiæ, quæ in fidelium collectione conſiſtit, unde oportet quod huiuſmodi generatio à diverſis dirigatur. Inquantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod eſt perpetuitas ſpeciei, dirigitur in finem à natura inclinante in hunc finem, & ſic dicitur eſſe naturæ officium. Inquantum verò ordinatur ad bonum politicum, ſubjacet ordinationi civilis legis. Inquantum autem ordinatur ad bonum Eccleſiæ, oportet quod ſubjaceat regimini Eccleſiaſtico.* Quibus locis S. Doctor concluſionem noſtram & docuit & probavit. Matrimonium enim non ſolùm eſt ſacramentum, in bonum Eccleſiæ, & fidelium ſanctificationem ordinatum, ſed etiam contractus civilis, ordinatus in bonum politicum, & in officium communitatis: Sed contractus civiles, juri civili, & Principum ſæcularium legibus ſubjiciuntur: Ergo & matrimonium, ſubindeque Principes fideles poteſtatem habent ſtatuendi ſuis ſubditis fidelibus, impedimenta matrimonium dirimentia. Nec talem poteſtatem ab eis Chriſtus abſtulit, cùm matrimonium ad dignitatem ſacramenti evexit, ſed potiùs eam præſuppoſuit, non minùs quam præſuppoſuit contractum validè initum, ut materiam hujus ſacramenti. Quemadmodum ex eo quod Chriſtus verba ex hominum placito ſignificantia, evexit ad rationem ſacramenti, non abſtulit à Republica poteſtatem illa quoad ſignificationem mutandi, & alia idem ſignificantia, eorum loco ſubſtituendi.

7 Advertendum tamen, quod licèt in Principibus Chriſtianis ſit poteſtas ſtatuendi ſuis ſubditis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia, eâ tamen non utuntur, vel quia, ut ait Petrus Soto lect. 4. de matrim. ex ſua pietate talem uſum Eccleſiæ ſponte ceſſerunt; vel ut alii volunt, quia Eccleſia juſtis de cauſis uſum talis poteſtatis ſibi reſervavit, adeò ut nullum cenſeatur matrimonium invalidum, niſi Eccleſia illud ut tale judicaverit. Unde Tridentinum ſeſſ. 24. can. ultimo definit cauſas matrimonii ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos. Quod non ſolùm intelligitur de cauſis ſpectantibus ad matrimonia jam contracta, ſed etiam antequam ſint contracta, an ſcilicet expediat cum his vel illis ſolemnitatibus contrahi, vel hæc aut illa impedimenta apponere. Sicut non ſolùm ad forum Eccleſiæ pertinet, judicare an contractus jam initus ſit uſurarius, vel ſimoniacus, ſed etiam, an expediat, ad vitandam palliatam uſuram vel ſimoniam, certas ei leges præſcribere. Unde multa impedimenta matrimonium dirimentia, in jure civili ſtatuta, per leges canonicas revocata ſunt, ut matrimonium à filio familias ſine conſenſu patris contractum l. *filius familias* ff. de ritu nuptiarum, & inter tutorem & pupillam, l. *Tutor*, de ſponſalibus. Contra verò aliqua jure Canonico inducta ſunt, quæ jure civili matrimonium non dirimunt, ut matrimonium contractum inter conſobrinum & conſobrinam inter avunculum & neptem, & alia plurima; quia nimirum poteſtas temporalis ſubordinatur ſpirituali & ſupernaturali, quam Chriſtus conceſſit Eccleſiæ.

§. II.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

8 EX dictis colligitur primò, quod ſi aliquæ leges ſint in aliquo regno irritantes matrimonium, maximè ſi ab initio regni vim habuerint, ſcientibus & non contradicentibus Summis Pontificibus, eo facto illas valere ad irritanda matrimonia. Si enim conſuetudo legitimè præſcripta, vim legis habeat in rebus aliis etiam Eccleſiaſticis, ut patet ex cap. *Cùm olim* de Clerico conjugato, cur non in matrimonio, de quo etiam ſpecialiter id affirmatur in cap. *Super eo* de cognat. ſpirit. ubi dicitur matrimonium initum contra receptam conſuetudinem patriæ eſſe dirimendum; quia nimirum ab initio fuit irritum, cùm conſuetudo nullam vim habeat diſſolvendi matrimonium legitimè initum, eò quod ejus vinculum ſit juris naturalis & divini.

9 Colligitur ſecundò, poſſe Principes fideles ſuis ſubditis infidelibus ſtatuere impedimenta matrimonium irritantia, & idem dicendum de Principibus infidelibus, etiam reſpectu fidelium ſibi ſubditorum; cùm enim talia matrimonia ſint contractus civiles, in bonum politicum, & officium communitatis ordinati, juri civili, & Principum ſive fidelium ſive infidelium legibus ſubjiciuntur. Unde apud multas barbaras nationes connubia inter alienigenas prohibita & invalida ſunt.

10 Colligitur tertiò, Principes, ſive Eccleſiaſticos, ſive ſæculares, non poſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, niſi juſtâ & rationabili cauſâ id exigente: quia poteſtas humana, ſive Eccleſiaſtica, ſive ſæcularis, non poteſt ſine cauſa reſtringere jus naturale, quod quiſq; habet contrahendi matrimonium, modo ſibi à natura permiſſo; neque poteſt de re tanti momenti, quanti eſt matrimonium, pro mero ſuo arbitrio diſponere. Unde Tridentinum ſeſſ. 24. decreto 1. cap. 1. irritare volens clandeſtina matrimonia, affirmavit ſe id facere, propter gravia incommoda & peccata, quæ ex hujuſmodi matrimoniis ortum habebant; frequenter enim contingebat, ut qui clam matrimonium cum una contraxiſſet, & conſummaſſet, poſtea coram, ſed invalidè, contrahebat cum altera, cum qua per totam vitam in perpetuo adulterio vivebat.

Col-

11 Colligitur quartò, poſſe Eccleſiam alicui in particulari interdicere matrimonium cum certa perſona, juſtâ & rationabili cauſâ id exigente: Si enim poteſt ex cauſa rationabili interdicere & irritare matrimonium generaliter, inter conſanguineos v. g. vel affines, uſque ad quartum gradum, & olim uſque ad ſeptimum; quidni etiam exiſtente tali cauſâ poterit irritare ſpecialiter inter duas certas perſonas, & impedire ne validè contrahant? Putà, quia ex tali contractu orirentur magna diſſidia inter parentes, vel fieret gravis injuria alicui tertio, vel grave damnum Reipublicæ immineret. Poteſt etiam Eccleſia, in pœnam delicti, aliquem penitus inhabilem reddere ad quodcumque matrimonium, eumq; privare jure naturali quod habet matrimonium contrahendi; ſicut poteſt in pœnam criminis aliquem libertate naturali privare, detinendo in carcere perpetuo, vel etiam vitâ ipsâ ſpoliare.

12 Colligitur quintò, fideles, ubicumq. exiſtant, teneri ſervare leges Eccleſiaſticas matrimonium prohibentes vel irritantes; quia licèt verſentur in terris infidelium, non deſinunt eſſe ſubjecti Eccleſiæ. Imò quamvis fiant Apoſtatæ, & ad errores moresque infidelium tranſeant, ſemper retinent characterem Baptiſmi, & ſubjectionem poteſtati Eccleſiæ, quam non poſſunt abjicere. Infideles verò in terris fidelium exiſtentes, non tenentur ſervare leges Eccleſiæ prohibentes aut irritantes matrimonium, quia non ſunt ſubjecti poteſtati Eccleſiæ: unde poſſunt licitè & validè contrahere, ſervando leges Principum ſæcularium quibus ſubſunt.

3 Colligitur ſexto, graviter peccare fideles, qui cum aliquo impedimento ab Eccleſia ſtatuto matrimonium contrahunt, quia fit contra prohibitionem Eccleſiæ in re gravi, & ſi impedimentum ſit dirimens, ſacramentum inde redditur irritum. Unde peccatum eorum qui ſcienter & ſponte contrahunt cum aliquo impedimento dirimente, ab Eccleſia ſtatuto, communiter triplicem deformitatem habet; unam inobedientiæ contra præceptum Eccleſiæ; alteram ſacrilegii contra religionem & reverentiam debitam ſacramento, quod ſuâ culpâ irritum reddunt; tertiam contra caſtitatem, ordinando talem contractum ad habendam copulam, prætextu veri matrimonii.

§. III.

Solvuntur objectiones.

14 CONtra præcedentes concluſiones, & corollaria inde deducta, objiciunt hæretici, quod ſi authoritas humana, Eccleſiaſtica, vel ſæcularis poſſet apponere matrimonio impedimenta dirimentia, quæ Deus ipſe non appoſuit, homo ſeparare poſſet quæ Deus conjungit, contra illud Matth. 19 *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Sed facilè reſpondetur, negando ſequelam, Deus enim non conjungit per matrimoniū niſi eos qui legitimè contrahunt, quales non ſunt illi quibus juſta de cauſa, ab Eccleſiaſtica vel ſæculari poteſtate, appoſitum fuit impedimentum dirimens, quo redduntur inhabiles ad contrahendum.

15 Poteſt inſuper objici, quod nulla poteſtas humana, etiam Eccleſiaſtica, poteſt mutare materiam vel formam ſacramentorum: Si verò poſſet Eccleſia ſtatuere impedimenta matrimonium

A dirimentia, poſſet mutare materiam hujus ſacramenti, quia poſſet irritare contractum alioqui legitimum, qui contractus eſt materia ſacramenti matrimonii, à Chriſto inſtituta.

Verùm huic difficili objectioni abundè ſatisfecimus diſp. 4. art. 3. §. 11. ibi enim oſtendimus, quod licèt Eccleſia non poſſit mutare materiam ſacramenti matrimonii formaliter, id eſt efficere ut alia ſit materia hujus ſacramenti, quàm cōtractus legitimus; benè tamen materialiter, efficiendo ſcilicet ut contractus qui antea erat legitimus, non ſit amplius legitimus. Sicut qui immutaret vel corrumperet aquam vel vinum, efficeret ut non eſſent amplius materia Baptiſmi
B vel Eucbariſtiæ, ſubindeq; horum ſacramentorum materiam, non formaliter, ſed materialiter tantùm immutaret. Vel ſicut ſi Eccleſia, vel Reſpublica ſæcularis, per novam inſtitutionem mutaret ſenſum horum verborum, *Ego te baptizo.* in alium plane diverſum, & alia ad idem ſignificandum eorum loco ſubſtitueret, mutaret quidem materialiter formam Baptiſmi, ſed non formaliter; quia ſemper ſtaret, quod verba quibus exterior corporis ablutio ſignificatur, eſſent forma hujus ſacramenti, à Chriſto inſtituta.

C
DISPVTATIO VIII.

De impedimentis prohibentibus.

Ad eandem quæſt. 50 ſupplementi.

IMpedimenta matrimonii alia ſunt quæ dicuntur impedientia tantùm, quia ſcilicet impediunt, ne matrimonium licitè contrahatur contractum tamen non irritant. Alia verò ſunt, quæ dirimentia appellantur, non quòd matrimonium jam factum & validè contractum dirimant, ut ipſi termini ſignificare videntur; con-
D ſtat enim ex dictis diſp. 5. matrimonium ſemel validè inter Chriſtianos contractum, per ſolam profeſſionem Religioſam, idq; ante conſummationem, de facto dirimi; ſed quia efficiunt, ut nedum illicitè, ſed etiam invalidè, matrimonium contrahatur; ita ut cum aliquo ex his impedimentis contrahentes, ſeparari debeant, niſi iterum validè contrahant. De primis impedimentis, breviter hic agemus, de aliis verò paulò fuſius diſp. ſequenti diſſeremus, quia circa illa graviores exiſtant difficultates & controverſiæ.

Impedimenta ergo primi generis communiter numerantur duodecim, quorum aliqua ex jure naturali, alia ex poſitivo oriuntur; quædam ex
E crimine ortum ducunt, alia verò ex aliis cauſis proveniunt. Quinque prima, quæ non oriuntur ex crimine, ſed ex alia cauſa, his verſibus comprehenduntur:

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, jungito votum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Alia verò ſeptem, quæ oriuntur ex crimine, comprehenduntur iſtis:

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors presbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinque prima impedimenta exponuntur.

1 PRimum impedimentum prohibens, eſt Eccleſiæ vetitum, id eſt prohibitio facta à ſuperiori Eccleſiaſtico, de matrimonio contrahendo, quæ poteſt eſſe vel generalis & communis omnibus fidelibus, ut prohibitio contrahendi ſine prævius denuntiationibus, aut caium diſpenſatione; vel ſpecialis, ut cùm aliquibus in particulari juſta de cauſa prohibetur matrimonium; putà ad vitandum ſcandalum, aut aliud grave incommodum; vel quia eſt ſuſpicio impedimenti, & veritas priùs detegenda eſt; vel quia fit præjudicium tertio; & talis prohibitio poteſt eſſe, vel ad tempus tantùm, ut in exemplis adductis; vel in perpetuum, ut qui uxoris conſanguineam cognovit, prohibetur ab Eccleſia, ne ullo unquam tempore, etiam defuncta uxore, alteri nubat, cap. 1. *De eo qui cognovit conſanguineam uxoris.*

2 Secundum impedimentum prohibens, eſt tempus feriatum, id eſt certum anni tempus, quo Eccleſia matrimonia celebrari vetat, quod ante Tridentinum incipiebat ab Adventu uſque poſt Epiphaniam, à Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ; à diebus Rogationum ad octavam Pentecoſtes, & tribus hebdomadis ante feſtivitatē S. Joannis Baptiſtæ, ut ex variis Conciliis & Patribus refert Gratianus 33. qu. 4. ut nempe fideles eo tempore melius ſe diſponerent ad ſacramenta confeſſionis & communionis, quæ ex Concilio Agathenſi, tribus hiſce feſtivitatibus, Natalis, Paſchæ & Pentecoſtes, fideles obligabant. Sed Tridentinum ſeſſ. 24. ca. 10. de refor. matrimonii, illud tempus contraxit aliquantulū, probibens tantùm ne fiant nuptiæ ſolemniter, ab Adventu uſq; ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum, uſq; ad octavam Paſchatis incluſivè, Nimirum quia diebus illis Adventus & Quadrageſimæ, jejunio & orationibus vacandum eſt, abſtinendumque à vanæ lætitiæ ſignis, quæ in ſolemnitate nuptiarum adhiberi ſolent, conviviis, tripudiis, choræis, & hujuſmodi.

His porro diebus non prohibentur, ſaltem
3 poſt Tridentinum, matrimonia ſimpliciter, ſed ſolùm cum ſolemnitate; ut liquet ex verbis ipſius Concilii, quæ ſic habent: *Ab Adventu Domini noſtri Ieſu Chriſti, uſque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum, uſque in octavam Paſchatis incluſivè, antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſervari ſancta Synodus præcipit; in aliis verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit.* Accedit declaratio Cardinalium Tridentini interpretum, in hæc verba: *Quocumque tempore poteſt matrimonium contrahi coram Parocho: ſed nuptiarum ſolemnitates, convivia, traductio ſponſæ ad domum ſponſi & carnalis copula, certis temporibus prohibentur.* Imo plures exiſtimant, his temporibus, non ſolùm licere matrimonium ſine ſolemnitate contrahere ſed etiam illud conſummare, ſaltem ſi benedictio fuit ante accepta, & ad ſummum, culpam eſſe venialem, ſi nulla ſubſit conſummandi cauſa. Unde ajunt, Congregationem Cardinalium, dicentem his temporibus carnalem copulam prohiberi, intelligendam eſſe non de præcepto, ſed de conſilio, vel juxta antiqua jura, quæ prohibebant his temporibus matrimonia conſummari. In omnium verò ſententia, licet tunc inire ſponſalia de futuro, & præmittere denuntiationes, quia hæc nullo textu juris eo tempore prohibentur, & quamvis aliqua jura antiqua id vetarent, contrariâ tamen conſuetudine revocata cenſentur, & à Tridentino non renovantur prohibitiones, niſi circa ſolemnitatem nuptiarum, ut patet ex verbis paulò ante relatis.

Multi etiam celebres Theologi non improbabiliter docent, tempore interdicti poſſe matrimonium contrahi ſine ſolemnitate, cùm enim matrimonium (inquiunt) ſit res ardua, & ad illud contrahendum homines habeant ab ipſa natura plenum jus, non eſt præſumendum, Pontificem velle ejus celebrationem impedire, niſi in ſuis decretis de hoc faciat expreſſam mentionē: 4
B unde exiſtimandum non eſt, quod per ſolum generale interdictum velit Pontifex matrimonium quoad ſubſtantiam prohibere, ſed duntaxat quo ad ſolemnem benedictionem Sacerdotis, idque confirmant ex cap. *Capellan.* de feriis, ubi Clemens III. ait matrimonium quocunque tempore contrahi poſſe. Quod Gloſſa explicat de contractione matrimonii ſine ſolemnitate. Nec obſtat quod tempore interdicti prohibeantur omnia ſacramenta, præter Baptiſmum, Confirmationem, & Pœnitentiam, ac Euchariſtiam per modum viatici, ut conſtat ex cap. *Alma mater* de ſent. & excommunic. in 6. cùm enim ex aliis juribus, præſertim ex verbis Clementis III. jam relatis, conſtet, matrimonium non comprehendi ſub generali prohibitione ſacramentorum, non fuit
C neceſſaria ſpecialis exceptio illius, ut non intelligeretur cum reliquis ſacramentis prohibitum.

Tertium impedimentum prohibens, eſt Catechiſmus, id eſt cognatio ſpiritualis nata ex catechizatione ſeu inſtructione in fide, quæ fit ante januam Eccleſiæ ſuper baptizandum. Verùm licèt jure antiquo contraheretur ejuſmodi cognatio, ut habetur expreſſè cap. 2. de cognatione ſpirituali in 6. idq; ex eo quod catechiſmus ſit quædam futuri baptiſmi profeſſio, ejusque initium, vel etiam quædam regeneratio imperfecta, per fidem, quam proteſtatur patrinus pro parvulo; 5
D ſicut ſponſalia ſunt quoddam matrimonii initium; & conſequenter, ſicut in iis contrahitur quidam gradus propinquitatis, ita & in illo contraheretur quædam cognatio ſpiritualis imperfecta; videtur tamen ſublatum tale impedimentum, per Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim, cap. 2. ubi expreſſe ſtatuitur, cognationem ſpiritualem non contrahi in baptiſmate, niſi inter ſuſceptores & baptizatum ipſum, illiusq; patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem & matrem, nullamq; prorſus mentionem facit Catechiſmi, aut tenentis in Catechiſmo. Quod ſi non ſolùm per Baptiſmum, ſed etiam per Catechiſmum, cognatio ſpiritualis contrahatur, hocq; impedimentum non ſit per Tridentinum ſublatum, ut Na-
E varrus, Valentia, Rebellus, & alii exiſtimant, de illo ut de Baptiſmo ſentiendum eſt, quoad menſuram graduum; quia perfecta cognatio ſpiritualis, debet eſſe regula ſeu menſura imperfectæ; & ut rectè ait Navarrus in Manuali cap. 22. quoties duo ſic ſe habent, ut unum ſit meriens & alterum menſum, lex quæ corrigit & limitat metiens, cenſetur conſequenter corrigere vel limitare menſum, ſi eadem ratio in utroq; militet.

Quartum impedimentum eſt ſponſalia, ſeu promiſſio futurarum nuptiarum alicui facta; qui enim 6

enim cum aliqua ſponſalia contraxit, non poteſt ſine peccato mortali cum alia matrimonium inire, niſi ex juſta cauſa promiſſionem alteri factã diſſolvat, ut conſtat ex dictis diſp. 3. Nihilominus ſi matrimonium cum poſteriori contrahat, ſponſalibus legitimè non ſolutis, illud validum erit; quia hoc impedimentum non dirimit contractum, ſed tantùm contrahendum impedit, ſicut & alia de quibus nunc agimus.

Quintum eſt votum ſimplex Religionis, aut
7 caſtitatis, aut ſuſcipiendi Ordinem ſacrum, aut non ineundi matrimonium; hic enim jure naturali, & ex natura ipſius voti, propter fidem Deo datam, & promiſſionem illi factam, obligat ad non contrahendum matrimonium, ſubindeque reddit illud illicitum, non tamen invalidũ: Nam ut ait S. Thomas hic quæſt. 53. art. 1. Votum ſimplex eſt tantùm promiſſio: res autem alicui promiſſa tantùm, manet adhuc in dominio promittentis, poteſtque validè, quamvis illicitè, ab eo donari alteri. Quare votum ſimplex caſtitatis, id eſt promiſſio Deo facta proprii corporis ad continentiam ſervandam, non impedit quin vovens poſſit validè, ſed non licitè, illud tradere uxori per matrimonium.

Si quis autem voto caſtitatis vel Religionis aſtrictus, ſpe & pacto futuri conjugii, virginem defloravit, aut honeſtam aliquam viduam carnaliter cognovit, voto non obſtante, tenetur matrimonium cum ea contrahere, poſito ſaltem quod damnum famæ inde emergens non poſſit aliter reparare; quia neceſſitas reparandi hoc damnum, prævalet voto ipſi contrario: ſicut in caſu quo quis voviſſet dare centum aureos pauperibus, poſteaq; debitum juſtitiæ contraheret totidem reddendi, ratione mutui, vel injuſtæ acceptionis, neq; poſſet utriq; obligationi ſatisfacere, hæc poſterior obligatio prævaleret.

Quæres, an qui votum caſtitatis emiſit, poſſit inire matrimonium, animo non conſummandi, ſed ingrediendi Religionem?

Reſpondeo negativè, tum quia decipit ſponſam, eique gravem irrogat injuriam, quippe quæ & difficiliùs alteri nubet, utpote ſuſpecta de carnali copula cum priori conjuge, & cum moleſtia expectare debebit uſque ad ſolemnem conjugis in Religione profeſſionem, ante quam matrimonium ratum non diſſolvitur, tum etiam, quia ſi ille ad Religionem non admittatur, tenebitur redire ad conjugem, cum periculo frangendi votum caſtitatis.

ARTICULUS II.

Alia ſeptem impedimenta ex crimine provenientia explicantur.

8 EXplicatis impedimentis prohibentibus, à crimine independentibus, exponenda ſunt quæ à crimine ortum ducunt, quorum primum eſt inceſtus, nam licèt inceſtus matrimonium irritet inter eos inter quos commiſſus eſt, & inter eorum conſanguineos, ſaltem uſq; ad ſecundum gradum, cum quibus per inceſtuoſam copulam affinitas contrahitur; non tamen dirimit, ſed ſolùm impedit cum cæteris contrahendum, ut habetur cap. *Si quis ſponſam* 27. quæſt. 2. cap. *Quidam cum fratre viri*, cap. *Si quis viduam*, cap. *Concubuiſti*, cap. *Qui dormierit*. Nihil autem refert, quod inceſtuoſus nondum ſit conjugatus, nam quod etiam ante conjugium contrahatur hoc impedimentum, & qui committit inceſtum, in pœnam hujus criminis, licentiâ ullum contrahendi unquam matrimonium privetur, liquet ex cap. *Si quis cum duabus*, & cap. *Si quis cum matre & filia*, & cap. *Quidam fornicatus eſt* 34. qu. 1. ubi privantur ſpe conjugii, qui inceſtum committunt, nullo excepto matrimonio.

9 Secundum impedimentum à crimine ortum ducens, eſt raptus ſponſæ alienæ, nam iſtud etiam crimẽ eſt unum ex illis propter quæ jure antiquo interdictum fuit matrimonium, ut conſtat ex cap. *Statutum* 27. qu. 2. ubi ſic dicitur: *Statutum eſt à ſacro conventu* (Concilii Toletani, vel potiùs Rhemenſis, ex quo caput illud deſumptum eſt) *ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentiã mulctetur, & ſine ſpe conjugij remaneat.* Notandum verò, non ſolùm raptorem, ſed etiam raptam, ſi raptui conſenſum præbuerit, incurrere hoc impedimentum, ut colligitur ex verbis iſtis, quæ ibidem ſubduntur: *Et ſi ipſa rapta eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur.* Hæc enim conditio fruſtra apponeretur, niſi neganda illi eſſet nubendi licentia, poſito quod conſenſerit. Multi verò non improbabiliter exiſtimant, hac pœnâ non ligari fœminas virorum raptrices, quia jura tantùm loquuntur de raptu ſponſæ alienæ, neque conſiderant extraordinarios caſus, qualis eſt, quod fœmina virum rapiat. Non placet tamen quod alii aſſerunt, hoc impedimentum non incurri per raptum ſimplicem, niſi accedat copula raptoris cum rapta. Nam in citato canone *Statutum*, nulla fit mentio de copula, ſed de raptu duntaxat, ad quem & ad hanc pœnam canonicam incurrendam, quatuor præcipuè conditiones requiruntur. Primò, ut adſit violentia, quæ vel puellæ raptæ, vel ejus parentibus aut tutoribus inferatur. Secundò, ut raptus fiat causâ libidinis, ſive copula ſequatur, ſive nõ; quia ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 154. art. 7. raptus propriè eſt ſpecies luxuriæ. Tertiò, ut rapta abducatur de loco in locum, & ipſius vel parentũ poteſtati extrahatur, per hoc enim differt raptus à ſtupro, quo puellæ extorquetur copula per vim in eodem loco. Quartò debet eſſe raptus honeſtæ mulieris, ut prædictæ pœnæ raptor ſubjiciatur. Unde hanc pœnam non incurrit, qui meretricem, vel quamcumq; aliam projecti nominis fœminam traducit. Quod tamen aliqui limitant, niſi meretrix ſit conjugata, ejusq; vir leno non ſit; vel illa per aliquod tempus honeſtam vitam ducere incœperit. Hoc impedimentum, poſt Tridentinum, non ſolùm prohibet matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit contractum, ſeu reddit illud invalidum, ut conſtabit ex dicendis diſputatione ſequenti.

10 Tertium impedimentum ex crimine proveniens, eſt mors mulieris, id eſt, uxoricidiũ, quod ſi committatur animo ad alias nuptias tranſeundi, eſt impedimentum dirimens, ut dicemus diſput. ſequenti; ſi verò extra, odio, aut vindicta, eſt tantùm impediens, qui enim uxorem interficit, privatur ſpe conjugii cap. *Interfectores*, cap. *Quicunque*, & cap. *Admonere*, 33. quæſt. 2. quamvis occidat deprehenſam in adulterio; licèt enim juxta leges civiles, qui uxorem in adulterio deprehenſam, propriâ authoritate interficit, nullâ pœna plectatur: quia tamen peccat mortaliter, à jure canonico imponitur illi pœna, ut ad alias nuptias tranſire non poſſit, ut conſtat ex citato cap.

cap. *Quicunque*, ubi ſic dicitur: *Quicunque proprium uxorem, ubique lege, & ſine cauſa, & certa probatione interfecerit*, &c. Eandemque pœnam extendi ad uxorem, quæ maritum occiderit, conſtat ex cap. 1. de divortiis, ubi ſic habetur: *ſi qua mulier in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata eſt, & ipſe aliquem illorum ſe defendendo occiderit, poteſt ipſe poſt mortem uxoris, ſi voluerit, aliam ducere: ipſa autem inſidiatrix, pœnitentiæ abſque ſpe conjugii ſtet ſubjecta*. Ubi mulieri mortem marito attentanti interdicitur matrimonium cum quocunque: Ergo & a fortiori ei ipſa necem marito inferenti.

Ratio etiam ſuffragatur: Nam ut rectè diſcurrit Paludanus in 4. diſt. 37. quæſt. 2. art. 2. lex data pro uno correlativo, extenditur ad alterum quando eadem militat pro utraque cauſa: Sed eadem militat ratio in viricidio ac in uxoricidio: Ergo eadem pœna privationis perpetuæ conjugii, utrumque crimen ab Eccleſia punitur. Major patet, Minor probatur. Eccleſia punit uxoricidium pœnâ privationis perpetuæ conjugii, quia eſt contra conjugalem nexum, ut conſtat ex juribus citatis: Sed viricidium non minùs eſt contra conjugalem nexum: Ergo eadem militat ratio in viricidio, ac in uxoricidio. Unde minùs probabilis videtur ſententia Sylveſtri, Toleti, San. hex, & aliorum exiſtimantium, hoc impedimentum incurrere duntaxat virum uxorem occidentem, non tamen uxorem maritum interficientem.

11 Quartum impedimentum eſt ſuſceptus propriæ ſobolis, id eſt, cùm alter vel uterq; conjux, proprium filium de ſacro fonte ſuſcipit, matrimonio inſidiandi causâ, id eſt eâ intentione, ut privet alterum conjugem debito conjugali, ratione affinitatis ſpiritualis, ex ea ſuſceptione inter eos ortæ. Ille enim in pœnam hujus fraudis, inhabilis redditur, ut defuncto conjuge, ad alias nuptias valeat pervenire, ut conſtat ex can. *De eo* 30. quæſt. 1. ubi ſic dicitur: *Si conjuges legitimi unus aut ambo ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent, ſi innupti permanere voluerint, bonum eſt. Sin minùs, gravis pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant, & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, acerrimâ pœnitentiâ mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat*. Idem impedimentum contrahit, qui hoc animo proprium filium baptizat, aut in Confirmatione tenet; ſecùs, ſi id fiat ex neceſſitate, ne filios ſcilicet ſine baptiſmo moriatur.

12 Quintum impedimentum eſt mors Presbyteralis, ſeu occiſio Presbyteri, privatâ authoritate & injuſtè facta; qui enim ita interficit Presbyterum, ad quem ſpectat matrimonio intereſſe, meritò illi interdicitur matrimonium, can. *Presbyterum*, de pœnit. & remiſſ. ubi ſic dicitur: *Qui Presbyterum occidit, & de eo crimine convictus fuerit, uſque ad ultimum tempus vitæ ſuæ, militiæ cingulo careat, & ubique ſpe conjugii maneat*. Ex quibus verbis liquet, non incurri hoc impedimentum, niſi Presbytericida fuerit in foro contentioſo de crimine convictus; id enim manifeſtè colligitur ex verbo illo *convictus*, quod de ſacra & ſecreta confeſſione, in qua idem eſt accuſator & teſtis, verificari nequit, ſed ſolùm de convictione in foro contentioſo.

13 Sextum eſt, pœnitentia publica & ſolemnis, quâ durante matrimonium olim interdictum erat pœnitentibus, ut patet ex can. 21. Concilii Arelatenſis 2. & cap. *Antiqui*, 33. quæſt. 2. Imò quandiu quis publicam agebat pœnitentiam, non poterat debitum conjugale petere. Quam ob cauſam pœnitentia publica non imponebatur conjugato, niſi de conſenſu alterius partis, ut dicitur can. 22. ejuſdem Concilii.

Septimum & ultimum impedimentum prohibens, eſt matrimonium ſacrilegè attentatum cum ſanctimoniali, ut habetur cap. *Hi ergo* 27. quæſt. 1. ubi ſtatuitur, *ut qui ſanctimonialibus ſcienter matrimonio ad injuriam Chriſti copulati ſunt, juxta cenſuram zeli Chriſtiani, ſeparentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum vivunt, affiiciant*: ac proinde totâ vitâ ab omni conjugio abſtineant, quippe quod, ut ſuprà vidimus, iniri non poterat, quandiu publica & ſolemnis pœnitentia durabat. 14

Hæc ſeptem impedimenta ex crimine orta, juxta communiorem Doctorum ſententiam, non vigent ampliùs, ſed per conſuetudinem abrogata ſunt: unde non peccant, qui iis innodati, matrimonium ſine diſpenſatione contrahunt. Præ'ertim cùm Prælati non curent admonere fideles de illa petenda, quamvis ſæpe contingat talia crimina & impedimenta ab eis non ignorari. Advertendum tamen, quod etſi impedimentum inceſtus, quoad inhabilitatem matrimonii poſt obitum conjugis cum alia contrahendi, conſuetudine abrogatum ſit, non tamen quoad privationem juris petendi debitum ab uxore vivente, propter affinitatem ratione inceſtûs cum ipſa contractam, nam ſicut vir non poſſet cum aliqua abſque diſpenſatione contrahere, ſi ante initum matrimonium, ipſius conſanguineam in ſecundo gradu cognoviſſet; ita nec poſt matrimonium initum, poteſt ab ea ſine diſpenſatione debitum petere: affinitas enim, quæ ante contractum matrimonium, impedit ne contrahatur, poſt contractum, impedit ne debitum petatur. 15

DISPVTATIO IX.

De impedimentis dirimentibus.

Ad quæſtionem 51. ſupplementi, & alias ſequentes.

IMpedimenta matrimonium dirimentia, attento jure antiquo, ſunt tantùm duodecim: quia tamen alia duo, jure novo Tridentino ſtatuta, fuerunt addita, ſunt omnia quatuordecim, his verſibus comprehenſa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs diſparitas, vis, Ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Si parochi & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Congruentia autem numeri horum impedimentorum colligi poteſt ex ſequenti diſcurſu, deſumpto ex D. Thoma hic quæſt. 50. art. unico. Impedimenta matrimonii ſumi poſſunt vel ex parte contractûs, vel ex parte contrahentium: ſi ex parte contractûs, cùm liberum requirat conſenſum, libertati autem contrarietur error, & violentia, ex hoc capite duplex impedimentum dirimens matrimonium provenit, ſcilicet erroris & violentiæ, & ad impedimentum

violentiæ reducitur impedimentum raptûs. Si ea parte contrahentium, aut ſimpliciter, aut reſpectu certæ perſonæ duntaxat, poteſt matrimoniũ impediri. Simpliciter, quando id provenit ratione impotentiæ, quę contingere poteſt tripliciter. Primò ita quod nullo modo contrahens matrimonium, poſſit actus conjugales exercere, & ſic ſtatuitur impedimentum impotentiæ. Secundò, ita quod id poſſit quidem phyſicè, ſed non moraliter, ſive liberè, & eſt impedimentum conditionis ſervilis. Tertiò, ita quod id poſſit phyſicè & moraliter, ſive liberè, ſed non licitè: nimirum, vel propter obligationem miniſterii ſuſcepti, & eſt impedimentum Ordinis; vel ex obligatione voti ſolemnis emiſſi, & ſic eſt impedimentum voti. Si vero impediatur matrimonium non abſolutè, ſed tantùm reſpectu alicujus perſonæ, vel hoc ideò eſt, quia matrimonium contrahens cum una, jam contraxit cum alia, & ſic ſtatuitur impedimentum ligaminis: vel quia deficit proportio debita perſonæ ad perſonam, idq; tripliciter: Primò, ob perſonarum diſtantiam, & tunc eſt impedimentum diſparitatis cultûs. Secundò, ob nimiam conjunctionem, & ita conſurgunt tria impedimenta, nimirum cognationis, affinitatis, & publicæ honeſtatis. Tertiò, ob indebitam conjunctionem præcedentem matrimonium, & habitam inter ipſos contrahentes, & ſic eſt impedimentum criminis. Hoc præmiſſo, ſingula impedimenta in particulari explicanda ſunt, & difficultates quæ circa illa verſantur, breviter reſolvendæ. Unde ſit

ARTICULUS PRIMUS.

De impedimento erroris & conditionis.

1 CIrca impedimentum erroris duplex eſt difficultas breviter hic reſolvenda, prima eſt, qualis error matrimonium dirimat? Secunda, quo jure illud diſſolvat? Pro reſolutione

Notandum primò, quadruplicem in contractu matrimonii contingere poſſe errorem, videlicet circa perſonam, ut cùm Jacob exiſtimans ſe ducere in matrimonium Rachelem, accepit Liam. Circa conditionem, ut cùm quis exiſtimat ſe contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla. Circa qualitatem perſonæ, ut ſi putet eſſe pulchram, & nobilem, quæ reipſa eſt deformis & ignobilis. Vel demum circa bona fortunæ, putans eſſe divitem, quæ pauper eſt.

Notandum ſecundò, errorem duplicem eſſe,
2 unum antecedentem, id eſt, qui dat cauſam contractui, ita ut ſine illo non fieret; ut cùm quis errans circa perſonam, vel qualitatem ejus, ſic eſt affectus, ut nullo modo contraheret cum illa, ſi veritas ei perſpecta eſſet. Alterum concomitantem, quando nimirum ille qui errat circa perſonam, vel qualitatem ejus, ſic eſt affectus, ut nihilominus contraheret, tametſi non erraret; ut ſi contrahens cum Martha, putat eſſe Mariam, ſed nihilominùs æquè libenter, aut etiam libentiùs cum Martha contraheret. His præmiſſis,

Dico primò, errorem antecedentem circa
3 ſubſtantiam perſonæ, facere matrimonium irritum, non ſolùm jure humano, ſed etiam naturali. Ita D. Thomas hic qu. 51. art. 1. & 2. Ratio utriusque partis manifeſta eſt, error enim antecedens circa perſonam, tollit conſenſum in eſſen-

A tialia matrimonii, nimirum circa perſonam individuam, cùm tamen ad matrimonium jure naturæ requiratur conſenſus in ea quæ ſunt ipſi eſſentialia.

Confirmatur: Nam etiam in aliis contractibus error circa ſubſtantiam contractûs, reddit illum irritum jure naturæ, ut ſi quis pro tritico vendat hordeum, pro auro aurichalcum, pro gemma lapidem aut vitrum: Ergo à fortiori in matrimonio error antecedens circa ſubſtantiam perſonæ, facit matrimonium irritum jure naturæ cum enim matrimonium ſit conjunctio maris & fœminæ, individuam vitæ conſuetudinem retinens, conſenſum poſtulat in determinatam per-
B ſonam, cum qua perpetua vita agenda eſt.

Dices primò, Validum fuit conjugium Jacob 4
cum Lia, Rachelis loco ſubſtituta: Ergo error antecedens circa ſubſtantiam perſonæ, non facit matrimonium irritum.

Reſpondet D. Thomas loco citato in reſp. ad 4, ex Magiſtro ſententiarum, quod *matrimonium quod fuit inter Liam & Iacob, non fuit perfectum ex ipſa concubitu, qui ex errore contigit, ſed ex conſenſu qui poſtmodum acceſſit, tamen uterque à peccato excuſatur*; quia nimirum Jacob maritali affectu acceſſit ad Liam, putans eſſe Rachelem; & Lia uxorio affectu debitum ſolvit, exiſtimans, juxta patriæ conſuetudinem, lege primogeniturum, jure ſe illi à
C parente fuiſſe copulatam.

Dices ſecundò, Reliqua ſacramenta ut valida ſint, non requirunt miniſtri conſenſum in certam & determinatam perſonam cui conferenda ſunt, ſed ſufficit conſenſus in perſonam præſentem, etiam ſi ex errore putetur alia; ſi quis enim putans ſe baptizare vel abſolvere Petrum, baptizat vel abſolvit Joannem, validè illum baptizat, vel abſolvit. Item in contractu venditionis error circa perſonam, illum non vitiat; ut ſi Petro vendas, putans eſſe Paulum: Ergo ſimiliter error antecedens circa perſonam, non irritat contractum matrimonii.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando
D conſequentiam & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia in reliquis ſacramentis, perſona quæ illa recipit, ſe habet duntaxat per modum ſubjecti cui illa applicantur: in matrimonio autem contrahẽtes, eorumq; corpora, ſunt materia ex qua ipſum ſacramentum conſtat. Similiter in contractu matrimonii, perſona ipſa eſt id quod traditur per contractum; ſecùs in venditione mercium, aut prædiorum, vel ſimilium rerum; in venditione verò ſervi, quia perſona cadit in materia contractûs, error circa perſonam, contractum vitiat; unde id quod eſt accidentale reſpectu unius contractûs, poteſt eſſe ſubſtantiale reſpectu alterius.

E Dico ſecundò, errorem concomitantem circa 5
perſonam, irritare etiam jure naturæ ſeu ex natura rei, matrimonium.

Probatur, quia tametſi talis error non faciat involuntarium contrariè, ſeu poſitivè, facit tamen involuntarium negativè, id eſt, non voluntariũ, ut in Tractatu de actibus humanis, diſp. 1. art. 7. concl. 3. oſtenſum eſt: Sed de ratione & eſſentia contractûs matrimonii eſt, ut ſit poſitivè voluntarius, id eſt ut actu & reipſa conſentiat contrahens in perſonã quæ traditur: Ergo ex natura rei talis error irritum reddit matrimonii contractũ.

Confirmatur: Matrimonium non fit ſine conſenſu actu exiſtente, & poſito in rerum natura, cùm conſenſus ſit cauſa efficiens illius, ut ait

Flo-

Florentinum in decreto Eugenii: Sed ille qui contrahit cum errore concomitante circa perſonam, nullum de præſenti conſenſum præbet circa talem perſonam, ſed ſolùm præberet, ſi ſciret eſſe talem: Ergo invalidè contrahit.

6 Dico tertio, error circa qualitatem, quamvis ſit antecedens, ſi non redundet in errorem perſonæ, matrimonium non irritat; bene tamen ſi in errorem perſonæ redundet. Ratio eſt, quia quando error circa qualitatem, non redundat in errorem perſonæ, non verſatur circa ſubſtantialia perſonæ, ſed duntaxat circa accidentalia & extrinſeca, qualitates enim ſunt quædam accidentia adhærentia perſonæ; bene tamen, quando error qualitatis redundat in errorem perſonæ. Tunc verò error qualitatis redundare cenſetur in errorem perſonæ, quando qualitas eſt ſimul cum perſona per ſe intenta à contrahente; non redundat verò, quando non eſt ſimul cum perſona per ſe intenta, etiam ſi error talis qualitatis, cauſam dederit contractui. Unde ſi fœmina contrahat cum aliquo, quem principem eſſe exiſtimat, per ſe intendens in perſonam, & concomitanter ſolùm in qualitatem & nobilitatem, valet matrimonium, tametſi ille non ſit princeps, ſed talem ſe eſſe finxerit. Econtra verò, ſi fœmina contrahens, ſimul cum perſona, per ſe intendat dignitatem & qualitatem, ita ut utrumque ſimul per modum unius integri & totalis objecti, conſenſum terminet; & reipſa non contraxiſſet, ſi ſciviſſet non eſſe principem, non valet matrimonium. Quæ doctrina ſumitur ex D. Thoma hìc quæſt. 51. art. 2. ad 5. ubi ſic ait: *Error nobilitatis, inquantum hujuſmodi, non evacuat matrimonium, eadem ratione quâ nec error qualitatis: Sed ſi error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, nunc impedit matrimonium; unde ſi conſenſus mulieris feratur in iſtam perſonam directè, error nobilitatis ipſius non impedit matrimonium: ſi autem directè intendit conſentire in filium Regis, quicunque ſit ille, tunc ſi alius præſentetur ei, quàm filius Regis, eſt error perſonæ & impedimentum matrimonii.*

7 Dico quarto, errorem conditionis ſive ſervitutis, dirimere matrimonium jure civili & canonico, non tamen jure naturali.

Prima pars probatur aſſerendo textus utriuſque juris, nam Authent. de nuptiis §. *ſi vero decretum*, ſic dicitur: *Si ab initio putaverit aliquis libera jungi perſona: illa verò famula poſtea declaretur exiſtens, non dicimus ſolvi matrimonium, ſed ab ipſo initio neque matrimonium fieri propter inæqualitatem perſonarum.* Item cap. *Si quis ingenuus* 29. quæſt. 2 ſic habetur: *Si quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & exiſtimat quod ingenua ſit, ipſa fœmina fuerit poſtea in ſervitute detecta, ſi eam à ſervitute redimere poteſt, faciat; ſi non poteſt ſi voluerit, aliam accipiat.* Et cap. 2. de conjugio ſervorum Alexander III. mandat, matrimonium errore ſervilis conditionis à libero cum ancilla contractum, ſeparari, ſi poſt notam ſervitutem, carnaliter eam non cognoverit.

Rationem aſſignat S. Thomas hìc quæſt. 52. art. 1. ubi ſic diſcurrit: *In matrimonii contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum; ideò ſi ille qui ſe obligat, eſt impotens ad ſolvendum, ignorantia hujus impotentiæ in eo cui fit obligatio, tollit contractum: ſi autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad ſolvendum debitum, ut omnino non poſſit ſolvere; ita per ſervitutem ut liberè debitum reddere non poſſit; & ideò ſicut impotentia coeundi ignorata, impedit matrimonium, non autem ſi ſciatur; ita condi-* A *tio ſervitutis ignorata, matrimonium impedit.*

Quod verò illud non dirimat jure naturæ, 8
idem S. Doctor ibidem in reſp. ad 3. apertè tradit, ratioque id ſuadet: Nam ſervitus ex natura rei non contrariatur matrimonio, alioquin, etiam quando non ignoratur, ipſum invalidaret; ſiquidem quod aliquid ignoretur vel ſciatur, impertinens eſt ad contrarietatem.

Neque dicas, ideò valere matrimonium liberi cum ſerva, quando conditio non ignoratur, quia liber juri ſuo derogat. Nam ſi hoc impedimentum eſſet naturale, & ex natura rei repugnaret matrimonio, non magis poſſet voluntas libera contrahentis illi derogare, quàm impe- B dimento conſanguinitatis vel impotentiæ naturalis. Sunt enim impedimenta naturalia, matrimonii ſtabilia ſemper, & immutabilia quacunque humanâ poteſtate.

Objicies: Quod contrariatur eſſentialibus 9
matrimonii, ipſum deſtruit ex natura rei: Sed error ſervitutis contrariatur eſſentialibus matrimonii, liberæ ſcilicet poteſtati tradendi corpus ſuum ad actum conjugalem, cùm non poſſit ad libitum dare operam conjugali officio, à quo impeditur, per obſequia quæ tenetur præſtare domino: Ergo error ſervitutis dirimit matrimonium ex natura rei.

Reſpondeo errorem conditionis contrariari C quidem, at non ſimpliciter, ſicut error perſonæ, ſed tantùm ſecundùm quid eſſentialibus matrimonii; quia licèt ſervus non poſſit liberè tradere poteſtatem ſui corporis, nec tam facilè reddere debitum conjugale, poteſt tamen abſolutè illam tradere, & debitum reddere, nimirum quando ex rationabili cauſa non impeditur à domino; alias etiam ſi ſciretur ſervitus, nullum eſſet matrimonium. Fateor tamen jus humanum quo irritatur matrimonium contractum cum errore ſervitutis, quando is qui contrahit eſt liber, habere maximum fundamentũ in jure naturali; tum quia niſi jus humanum ipſum irritaſſet, eſſet inæqualitas maxima in tam gravi contractu; ſi quidem D ille qui liber eſt, concedit plenam poteſtatem ſui corporis, ſervus verò poteſtatem tantùm ſecundùm quid; tum etiam, quia tale matrimonium eſſet aliquo modo in injuriam prolis, quoniam non ita commodè educari poſſet in illo, cùm non poſſet eſſe perpetua habitatio conjugum.

Ex his explicatum manet ſecundum impedimentum dirimens, nempe conditio, quæ ſervitutem denotat, matrimonio quodammodo repugnantem. Tribus autem modis aliquis poteſt fieri ſervus. Primò nativitate, ut cùm de ancilla naſcitur; partus enim quoad libertatem & ſervitutem ſequitur matrem, quoad dignitates ve- E rò, honores, & nobilitatem, patrem, ut in jure dicitur. Secundo, jure belli, quo juſtè captus fit ſervus capientis, ejus morte in ſervitutem commutata. Quod locum non habet apud Chriſtianos, qui ob dignitatem religionis quam profitentur, à ſervitutis conditione eximuntur, ut ait Sylveſter verbo *ſervus* quæſt. 3. Tertiò emptione, ut cùm à ſeipſo vel ab alio venditur. Unde in Inſtitutis § *Servi* de jure perſon. ſic dicitur: *Servi aut naſcuntur, aut fiunt. Naſcuntur ex ancillis noſtris, fiunt jure gentium, id eſt captivitate, aut jure civili, cùm homo liber, maior viginti annis, ad pretium participandum ſeſe venundari paſſus eſt.*

ARTICULUS II.

Quo iure votum ſolemne Religionis dirimat matrimonium ſubſequens?

10 CErtum & indubitatum eſt apud omnes, votum ſolemne Religionis dirimere quodcumque matrimonium ſubſequens; hoc enim definitur ab Alexandro III cap. *Meminimus*, ab Innocentio III. cap. *Finali*, Qui clerici vel voventes; à Bonifacio VIII. cap. unico *de voto* in 6. & noviſſimè à Tridentino ſeſſ. 24. can. 9. cujus verba infrà referemus. Verùm celebris eſt controverſia inter Theologos, quo jure tale votum dirimat matrimonium ſubſecutum? Plures enim ex Recentioribus, poſt Scotum, Richardum, Paludanum, & Cajetanum, aſſerunt votum ſolemne Religionis, non dirimere matrimonium ſubſequens, niſi jure humano Eccleſiaſtico. E contra verò D. Thomas hìc quæſt. 52. art. 2. & 2. 2. quæſt. 88. art. 11. nec non quodlib. 3. art. 18. & quodlib. 10. art. 11. ejuſque Diſcipuli, quos ſequuntur Valentia, Sylvius, & Lopez, docent, votum ſolemne Religionis, jure naturæ, ſive ex ſui natura, habere quod dirimat matrimonium contractum.

§. I.

Sententia D. Thomæ præfertur.

11 DIco igitur, votum ſolemne Religionis, jure naturæ dirimit matrimonium ſubſequens. Probatur primò concluſio ex Tridentino can. 9. ſuprà citato, in quo ſic dicitur; *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto, anathema ſit.* Ad quid autem diſtinxiſſet Concilium irritationem matrimonii cauſatam lege Eccleſiaſtica in iis, qui ſacris Ordinibus initiati ſunt, ab ea quæ in Religioſis cauſatur per votum, ſi jure ſolùm Eccleſiaſtico, etiam in iſtis dirimi cenſuiſſet?

12 Probatur ſecundò: Votum ſolemne Religionis diſſolvit matrimonium antea validum, ſi non ſit conſummatum, idque non jure Eccleſiaſtico tantum, ut colligitur ex hac ſententia Chriſti, Marci 10. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: Ergo & à fortiori matrimonium ſubſecutum; minor ſiquidem vis & efficacia requiritur ad dirimendum matrimonium ſubſequens, quàm antecedens, ut patet in Ordine ſacro dirimente matrimonium conſequens, & non antecedens. Item majus eſt dirimere matrimonium jam conſtitutum, quàm impedire illud ne efficiatur.

13 Probatur tertiò: Si votum ſolemne Religionis dirimat matrimonium ſolùm ex conſtitutione Eccleſiæ, fieri poterit quod ſolemniter profeſſus validum ineat matrimonium, quamvis non ſit diſpenſatum in ejus voto, ſi nimirum Summus Pontifex conſtitutionem illam tollat, & votum ſolemne præcisè in eo vigore quem habet ex natura ſua relinquat. Falſitas autem conſequentis conſtat ex cap. *Cùm ad monaſterium*, de ſtatu Monachorum, in fine, ubi Innocentius III. ſic ait: *Abdicatio proprietatis, ſicut etiam cuſtodia caſtitatis, adeò annexa eſt regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

Confirmatur: Quia jure tantùm Eccleſiaſtico votum ſolemne caſtitatis eſt annexum ſtatui Clericali, poteſt Papa, relinquendo Clericum in ſuo ſtatu Clericali, diſpenſare cum eo ut matrimonium contrahat, vel matrimonio jam contracto utatur; ut conſtat in Sacerdotibus Græcis, qui ex diſpenſatione Eccleſiæ, utuntur conjugio ante ſacram Ordinationem inito: Ergo ſimiliter, ſi votum ſolemne Religionis, non ex natura ſua, ſed ex ſola Eccleſiæ conſtitutione vim habeat impediendi matrimonium contrahendum, & dirimendi contractum, poterit Papa, hanc vim à voto ſolemni tollere, auferendo præceptum Eccleſiaſticum, & tamen relinquere tale votum in ſuo ſubjecto, ſubindeque efficere poterit quod Monachus manens Monachus nubat, uxoremque ac liberos in monaſterio habeat; quod apertè repugnat prædictæ decretali Innocentii III. ut fatentur ipſi Adverſarii. 14

Demum eadem ſuaderi poteſt concluſio ratione D. Thomæ locis citatis: Jus naturæ dictat, ut qui ſemel aliquid donavit totaliter alteri, ex qua donatio fuit ab illo acceptata, non poſſit illud idem poſtea alteri tradere: Sed per votum ſolemne Religionis vovens totaliter ſe donat Deo, corpuſque illi ad perpetuam continentiam tradit, quæ donatio & traditio, ab eo per Religionis Prælatus acceptatur: Ergo jus naturæ dictat, quod non poſſit ſuum corpus alteri per matrimonium tradere, in uſum contrarium voto, quo Deo illud donavit & tradidit. 15

Confirmatur: Ideò matrimonium ratum dirimit ex natura ſua matrimonium ſubſequens, quia cùm per prius matrimonium, contrahens ſuum corpus tradiderit uni uxori, non poteſt ipſum, eâ vivente, tradere alteri: Ergo cùm per votum ſolemne Religionis, vovens ſuum corpus Deo totaliter mancipaverit, ne dicamus illam traditionem habere minus roboris, eâ quâ quis ſuum corpus tradit uxori per contractum matrimonialem, dicendum quod jure naturæ dirimit matrimonium ſubſecutum. 16

Nec valet quod ait Matrinonus hîc diſp. 74. ſect. 3. num. 43. quod licèt profeſſio Religioſa contineat aliquam ſui traditionem, non tamen omnimodam, & naturaliter incompatibilem cum matrimonio; ſed ſicut ſervus voluntarius, aut emptitius, non ita domino traditur, ut privetur naturali jure matrimonium ineundi, domino licèt invito; ſic profeſſus in Religione approbata, non ita ſe tradit Deo & Religioni, ut quantùm eſt ex natura rei, non poſſit validè matrimonium contrahere, quamvis illicitè. Non valet, inquam hæc reſponſio: eſto enim profeſſio Religioſa non importet omnimodam ſui traditionem Deo & Religioni, importat tamen traditionem ſui ad caſtè vivendum: Sed traditio ſui ad caſtè vivendum, eſt ex ſua natura incompatibilis cum matrimonio, cùm illud ſit ſui traditio ad copulam carnalem: Ergo profeſſio Religioſa importat traditionem naturaliter incompatibilem cum matrimonio, ſubindeque habet quod illud jure naturæ, ſeu ex natura ſua, dirimat, non verò ſolo jure poſitivo Eccleſiaſtico. Ex quo patet, exemplum ſervi ab illo Authore adductum, non eſſe ad rem; ſervus enim voluntarius, vel emptitius, non ſe tradit domino ad caſtè vivendum, ſicut Religioſus Deo, ſed ad exercenda opera ſervilia, unde licet ſervus, per ſervitutem non privetur naturali jure matrimonium ineundi, bene tamen Religioſus, per votum ſolemne 17

caſtita-

Digitized by Google

caſtitatis; quare ſi, non obſtante tali voto, matrimonium contrahat, peccat contra jus naturale, & divinum, & non ſolùm contra jus poſitivum & Eccleſiaſticum. Unde in cap. *Si qua ſacro* 27. quæſt. 1. de virginibus Deo ſacris, & poſtea nubentibus, ſic dicitur: *Verbo Domini, & canonica authoritate, in hac ſancta Synodo* (Tributienſi) *præcipimus, ut omnino ſeparentur.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

18 OBjicies primò: Quando duo vincula ita ſe habent, quod ſunt compoſſibilia, unum non ſolvit aliud ex natura ſua: Sed votum ſolemne Religionis & matrimonium ſubſequens, ſunt duo vincula ſic ſe habentia, ut ſint compoſſibilia ſimul; conjugatus enim poteſt Religionem ſolemniter profiteri, etiam poſt conſummatum matrimonium, de licentia conjugis: Ergo votum ſolemne Religionis non dirimit matrimonium ex natura ſua.

19 Reſpondeo diſtinguendo Minorem: Votum ſolemne Religionis, & matrimonium, ſunt duo vincula ſimul compoſſibilia, ſi votum ſolemne Religionis ſequatur matrimonium, concedo Minorem. Si è contra ipſum præcedat, nego Minorem, & Conſequentiam.

Explicatur: Sicut impotentia ad actum conjugalem non ſic repugnat vinculo matrimonii, quia poſſit matrimonio prius contracto ſupervenire, abſque eo quod ipſum diſſolvat; ſi tamen ipſum præcedat, irritabit matrimonium ſubſequens. ita votum ſolemne Religionis non ſic repugnat matrimonio, quia poſſit illud ſubſequi; ſi tamen præcedat, matrimonium poſt ipſum contractum, jure naturæ irritum eſt. Ratio vero diſparitatis manifeſta eſt, ut enim matrimonium validè contrahatur, debet contrahens transferre in alium ſui corporis poteſtatem, & jus eo utendi, quod tamen repugnat, voto ſolemni Religionis præcedente, quandoquidem, ut ſuprà dicebamus, per tale votum vovens talem poteſtatem à ſe omnino abdicat, & ad caſte vivendum perfectè Deo ſe tradit. At verò poſt matrimonium contractum, poteſt eſſe quod unus conjugum vel amiſerit per adulterium poteſtatem utendi corpore alterius conjugis, vel ſponte juri illi cedat, & conſequenter nihil ſit ampliùs in ejus matrimonio, quod repugnet voto ſolemni. Ex quo intelliges, falſum eſſe quod ait Martinonus ſuprà citatus, cujus eſt hoc argumentum, quod non eſt major incompoſſibilitas ex natura rei inter vinculum matrimonii & profeſſionem Religioſam, ſive vinculum matrimonii illam præcedat, ſive ſequatur; liquet enim ex jam dictis manifeſtam eſſe diſparitatem inter matrimonium antecedens profeſſionem Religioſam, & matrimonium illam ſubſequens.

20 Objicit ſecundò idem Author ibidem: Traditio Profeſſi ad uſus Religionis ad quos ille ſe dat, & ſubjicit, non eſt major, quàm ſit traditio, per quam mancipium ſubjicitur domino per venditionem, aut alium titulum juſtum: At hæc non obſtat quò minùs mancipium poſſit validè inire matrimonium, etiam domino reſiſtente. Ergo pariter traditio profeſſi ad uſus Religionis, quæ fit in voto ſolemni non impedit quin Religioſus validè poſſit, ſpectato jure naturæ, contrahere matrimonium.

21 Verùm huic argumento ſolutio patet ex ſuprà dictis, oſtendimus enim ſuprà, traditionem quæ fit per vota ſolemnia Religionis, eſſe diverſæ rationis ab ea quâ mancipium tradit ſe domino; nam per vota ſolemnia Religionis, vovens tradit ſe Deo & Religioni ad caſtè vivendum, & ſervandum perfectam continentiam; mancipium verò tradit ſe domino ſolùm ad exercenda opera ſervilia; quare licèt iſta traditio non opponatur ex ſua natura matrimonio, nec illud jure naturæ dirimat, bene tamen illa. Ratio verò cur traditio quæ fit per profeſſionem Religioſam eſſentialiter importet votum caſtitatis, eſt quia per illam Religioſus totaliter mancipatur cultui divino, id eſt divinorum contemplationi & meditationi: hæc autem perfecta traditio ſui ipſius in ordine ad cultum divinum, neceſſariò includit caſtitatem, eò quod matrimonium contemplationi omnino repugnet: Tum quia contemplatio puriſſimis ſpiritibus fovetur; uſus autem venereorum conſumit multitudinē ſpirituum, ſanguinemque à corde diſtrahit, cujus collectio ad mentis attentionem neceſſaria eſt; unde mentis hebitudinem cauſat. Tum etiam, quia matrimonium multas affert curas & ſollicitudines, ad placendum uxori, ad educandos liberos, & providendum eis de neceſſariis ad vitæ ſuſtentationem. Unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. *Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt.*

Objicit tertiò Martinonus: Votum ſolemne Religionis non dirimit matrimonium, niſi quatenus eſt ſolemne: Sed voti ſolemnitas eſt de jure tantùm Eccleſiaſtico: Ergo jure tantùm poſitivo Eccleſiaſtico, non verò jure naturali, aut divino, votum ſolemne Religionis matrimonium dirimit. Major eſt certa, votum enim ſimplex caſtitatis, vel Religionis, non dirimit matrimonium, ſed tantùm ipſum impedit; unde inter impedimenta prohibentia numeratur, ut diſputatione præcedenti declaravimus. Minor verò probatur ex Bonifacio VIII. qui interrogatus ab Epiſcopo Biterrenſi, quod votum dici debeat ſolemne, & ad dirimendum matrimonium efficax? Reſpondet cap. unico *de voto, & voti redemptione*, in 6. quod *cum voti ſolemnitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ ſit inventa, matrimonii verò vinculum ſit ab ipſo Deo, illud votum debet dici ſolemne, quod per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem in Religione approbata ſolemnizatur.* Ubi Pontifex expreſsè aſſerit, ſolemnitatem voti eſſe ex ſola conſtitutione Eccleſiæ, & in hoc differre à vinculo matrimonii. Unde infert Eccleſiam non admittere niſi duplex votum ſolemne celebratum in ſuſceptione Ordinis, aut per profeſſionem Religioſam. 22

Reſpondeo, concesſâ Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem ex Bonifacii Decretali deſumptam dico, duplicem eſſe voti ſolemnitatem; unam ſubſtantialem & eſſentialem, conſiſtentē in traditione ſui ipſius facta in manu ſuperioris, ad ſervandum illa quæ promittuntur, & in acceptatione quam is facit nomine Dei; aliam verò accidentalem & cæremonialem, quæ conſiſtit in cæremonia & modo, in benedictione & conſecratione quibuſcum ex ſtatuto Eccleſiæ fit illa traditio & acceptatio; Pontificemque loco citato non loqui de prima ſolemnitate, ſed tantùm de ſecunda, quæ eſt ex ſola conſtitutione Eccleſiæ, ſubindeque nihil ex hac definitione, ſe- 23

qui

qui contra ſententiam, quæ aſſerit votum ſolemne non habere ratione ſolemnitatis accidentalis, ſed ſubſtantialis, quod jure naturæ, ſeu ex natura ſua, matrimonium dirimat. Imò potiùs ex hac Conſtitutione Bonifacii poteſt D. Thomæ ſententia confirmari: cùm enim vinculum jure Eccleſiaſtico introductum, ſuperveniens vinculo introducto jure divino, non poſſit ipſum ſolvere, quia hoc eſt fortius; & tamen votum ſolemne Religionis dirimat matrimonium ratum, nondum conſummatum, cujus vinculum ex hac Bonifacii Conſtitutione eſt de jure divino, concludi debet, voti ſolemnis vinculum, non eſſe juris Eccleſiaſtici, ſed naturalis & divini.

24 Dices primò: Ex eo duntaxat quod accidentale eſt voto ſolemni non poteſt definiri quodnam votum debeat dici ſolemne ad dirimandum matrimonium: Sed ex eo quod ſolemnitas, de qua loquitur Pontifex loco citato, ſit ex ſola Conſtitutione Eccleſiæ inventa, deducit duplex ſolùm reperiri votum ſolemne hunc effectum producens, nempe votum ſolemne celebratum in ſusceptione Ordinis ſacri, & per profeſſionem in Religione approbata: Ergo non loquitur de ſolemnitate accidentali, ſed de ſubſtantiali.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Ex eo quod accidentale eſt voto ſolemni, non poteſt definiri quodnam votum debeat dici ſolemne ad dirimendum matrimonium, tanquam ex eo in quo ſubſtantia voti ſolemnis conſiſtat, concedo Majorem. Præcisè tanquam ex ſigno indicativo ipſius, nego Majorem. Solemnitas enim illa accidentalis, cùm non ſit in uſu Eccleſiæ pro votis ſimplicibus, ſed tantùm pro ſolemnibus, indicat quotuplex ſit votum ſolemne. Similiter diſtinguo Minorem: Ex eo quod ſolemnitas de qua loquitur Pontifex, ſit ex ſola Conſtitutione Eccleſiæ, deducit duplex ſolùm reperiri votum ſolemne, tanquam ex eo in quo ſubſtantia voti ſolemnis conſiſtit, nego Minorem. Tanquam præcisè ex ſigno, concedo Minorem. Senſus ergo definitionis Pontificiæ verus eſt iſte: Nos igitur attendantes, quod ſigna extrinſeca declarativa voti ſolemnis, ſunt ex Conſtitutione Eccleſiæ, cùm que ex tali Conſtitutione ſigna illa in duobus ſolùm votis reperiantur, ſcilicet in eo quod Ordines ſacri habent annexum, & in illo quod emittitur in profeſſione Religionis, ſtatuimus illa duo vota duntaxat eſſe ſolemnia, & dirimere matrimonium ſubſecutum.

25 Dicas ſecundò, ſi Pontifex ſtatueret, ut ea vota quæ in Religione approbata, verbi gratiâ in Ordine Prædicatorũ emittuntur, non eſſent ſolemnia, quantumcunque vovens in tali Religione, intenderet ſolemniter vovere, & ſeipſum Deo tradere, nunquam tamen emitteret votum ſolemne: Ergo non ſolùm ſolemnitas accidentalis, ſed etiam ſubſtantialis, pendet ab Eccleſia.

Sed nego Conſequentiam; Sicut enim licèt Eccleſia poſſit efficere ut matrimoniũ quod antea erat verum & legitimũ, non ſit amplius tale, apponendo aliquas conditiones, ſine quibus non eſt validũ, ut patet in matrimoniis clandeſtinis, quæ poſt Tridentinum non ſunt valida: inde tamen colligi nequit, quod ſubſtantia & eſſentia matrimonii ab Eccleſia dependeat: Ita quamvis votum ſolemne dependeat ab Eccleſia, quantùm ad aliquas conditiones, putà quod fiat in tali ætate, in tali Religione, in manibus talis ſuperioris, ita ut ſine illis non ſtet; non ſequitur tamen, quod ipſa ſubſtantia voti ſolemnis non ſit de jure divino, ſubindeque independens ab Eccleſia.

Objicies quartò: Quidquid convenit voto ſolemni eſſentialiter, convenit etiam voto ſimplici: Sed votum ſimplex non habet ex propria natura vim dirimendi matrimonium, ut articulo præcedenti oſtendimus: Ergo nec votum ſolemne. Major probatur, quia votum ſimplex & votum ſolemne, ſi ſint de eodem objecto, ſunt ejuſdem ſpeciei. 26

Reſpondeo, negando Minorem, & ad illius probationem, diſtinguo Antecedens: Sunt ejuſdem ſpeciei, formaliter, quatenus ſub eadem ratione formali Religionis tendunt in objectum, concedo. Materialiter & in eſſe entis, nego. Sicut omnes actus alicujus ſcientiæ, ſunt ejuſdem ſpeciei formaliter, quatenus tendunt in objectum ſcientiæ, ſub ratione ejus formali; & tamen materialiter & in eſſe entis ſunt diverſæ ſpeciei, quia habent objecta materialia ſpecie diſtincta. Differentia autem eſſentialis inter votum ſolemne & ſimplex, conſiſtit in hoc quod ſimplex, eſt tantùm promiſſio facta Deo, at verò ſolemne, ſupra promiſſionem, addit traditionem & acceptationem. 27

Dices: Traditio & promiſſio inter ſe pugnant; id enim quod traditur & donatur, promitti non poteſt: Sed votũ quodcumque, etiam ſolemne, eſſentialiter habet rationem promiſſionis, ut conſtat ex definitione eſſentiali voti, quà dicitur quod ſit promiſſio Deo facta: Ergo falſum eſt quod traditio ſit voto ſolemni eſſentialis. 28

Reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Traditio & promiſſio inter ſe pugnant, ſi ambo referantur ad idem, concedo. Si promiſſio ſit de uno, & traditio de alio, nego. In voto autem ſolemni, traditur unum, & promittitur aliud; traditur enim arbor, & fructus promittuntur; id eſt traditur ipſa perſona voventis, & promittuntur actus ad obſervantiam voti neceſſarii, qui ſunt veluti fructus potentiarum animæ noſtræ, quæ per votum ſolemne Deo traduntur & conſecrantur.

Objicies quintò cum Martinono: Si votum ſolemne dirimeret ex natura rei matrimonium ſubſequens, ſemper illud diremiſſet, quotieſcumque fuiſſet emiſſum ante matrimonium: Atqui primis Eccleſiæ ſæculis reipſa non diremit: Ergo votum ſolemne ex natura rei matrimonium non dirimit. Major patet. Minorem verò probat Author citatus ex eo quod in primitiva Eccleſia Monachi qui poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium contraxerant, licet excommunicarentur, ab uxoribus tamen non ſeparabantur, ut patet ex Concilio Chalcedonenſi Act. 15. can. 16. cujus verba ſunt: *Virginem quæ ſe Deo conſecravit, ſimiliter & Monachum, non licet nuptialia jura contrahere: quod ſi hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur.* Idem conſtat ex Concilio Ancyrano can. 10. & ex Neocæſarienſi can. 1. 29

30 Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem, nego Antecedens, falſum enim eſt quod in primitiva Eccleſia non ſepararentur ab uxoribus vel maritis, Monachi aut Virgines, quæ poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium contraxerant; oppoſitum enim apertè conſtat ex Baſilio Epiſt. 1. ad Amphilochium can. 6. ubi ſic habetur: *Canonicorum* (id eſt Religioſorum) *fornicatio pro matrimonio non reputetur, ſed eorum conjunctio omnino divellatur.* Et ex Concilio Triburienſi ſuprà relato, de virginibus Deo ſacratis, & poſtea nubentibus, ſic dicitur:

tur: *Verbo Domini & Canonicâ authoritate in hac ſancta Synodo præcipimus, ut omnino ſeparentur.* Unde licèt in Concilio Calcedonenſi non fiat mentio de ſeparatione, ſed tantùm de excommunicatione, non rectè colligit Author citatus, quod Monachi, aut Virgines, quæ poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium contraxerant, in primitiva Eccleſia non ſepararentur ab uxoribus, vel maritis; ſiquidem ex authoritate negativa nihil concluditur, præſertim cùm adducuntur jura poſitiva in contrarium. In Concilio verò Ancyrano, & Neocæſarienſi non fit mentio de Monachis, aut monialibus, ſed de ſacerdotibus, ut conſtat ex verbis Concilii Neocæſarienſis: *Presbyter ſi uxorem duxerit, ab Ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, vel adulterium perpetraverit, extra Eccleſiam abjiciatur, & pœnitentiam inter Laicos redactus agat.* Unde hæc teſtimonia non militant contra noſtram ſententiam, fatemur enim votum ſolemne Ordinibus ſacris annexum, non dirimere matrimonium jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico. Rationem verò diſcriminis inter votum ſolemne annexum ſacris Ordinibus, & miſſum in Religione approbata, adducemus infrà, cum agemus de impedimento Ordinis.

31 Objicies ultimo: Si votum ſolemne in Religione approbata, jure naturæ nullum redderet matrimonium ſubſecutum, maximè, quia, ut dictum eſt, præter promiſſionem omni voto eſſentialem, habet inſuper adjunctam traditionem & acceptationem: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo ruit præcipuum fundamentum noſtræ ſententiæ. Major conſtat ex ſuprà dictis, Minor probatur. Vota quæ poſt biennium probationis emittuntur à Religioſis Societatis Jeſu, non ſunt ſolemnia, ſed ſimplicia, ut dicitur expreſsè in Bulla Gregorii XIII. conceſſa Societati, & incipiente: *Aſcendente Domino in naviculam*, proindeque non ex jure naturæ, ſed tantùm ex jure Eccleſiaſtico ibidem contento, reddunt inhabiles ad contrahendum matrimonium; & tamen in eis eſt vera traditio & acceptatio Eccleſiæ, quia per ea vota verè qui illa emittunt, ſe tradunt, ſubjiciunt, & mancipant arbitrio & poteſtati ſuperioris; ita ut minimè impoſterum ſit eis integrum, abſque apoſtaſiæ labe, ab eo inſtituto propriâ authoritate, ſed tantùm alienâ recedere; votaque illa à ſuperiora acceptantur, nomine Dei, ex facultate ſedis Apoſtolicæ: Ergo &c.

32 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quia votum ſolemne, præter promiſſionem, habet adjunctam traditionem, qualemcumque, nego, Perfectiſſimam, & abſolutam, concedo. Ad probationem verò in contrarium, deſumptam ex votis ſimplicibus, quæ poſt biennium probationis à Religioſis Societatis Jeſu emittuntur, dicendum eſt, quod licet in votis illis ſit aliqua traditio & acceptatio, illa tamen non eſt perfecta, & abſoluta, ſicut illa quæ fit per vota ſolemnia ejuſdem Societatis, & aliorum Ordinum, ſed imperfecta, & conditionata; quia per illa voventes ſe tradunt quidem, ſubjiciunt, & mancipant arbitrio & poteſtati ſuperioris, non abſolutè tamen, ſed tantùm ſub conditione quod remaneant Societate ita ut ſi dimittantur remaneant in liberi à votis. Unde Vazquez, hanc ponit differentiam inter votum ſolemne, & vota ſimplicia quæ poſt biennium emittunt in Societate Scholares, & poſt diuturniorem probationem Coadjutores ſpirituales formati, quòd traditio in iſtis eſt temporanea, ad nutum Præpoſiti Generalis, juxta cauſas in Conſtitutionibus ejuſdem Societatis expreſſis; at verò traditio in voto ſolemni, ex natura ſua perpetua eſt. Non mirum, ergo quod vota illa ſimplicia non dirimant matrimonium ex natura ſua, ſed tantùm jure Eccleſiaſtico, licèt ſolemnia id præſtent, etiam ex jure naturæ.

§. IV.

Solvitur alia objectio.

Demum contra D. Thomæ ſententiam Recentiores objiciunt: Sedes Apoſtolica non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturæ: Sed diſpenſavit cum aliquibus Religioſis profeſſis, ut nuberent: Ergo votum ſolemne Religionis non dirimit matrimonium jure naturæ, ſed duntaxat jure poſitivo Eccleſiaſtico. Majorem ut certam ſupponunt, Minorem vero probant ex variis hiſtoriis, quibus Summum Pontificem, cum Religioſis profeſſis, ut matrimonium contraherent, diſpenſaſſe refertur. In primis enim dicitur, Cœleſtinum III. Conſtantiam Rogerii Siciliæ Regis filiam, quæ in Monaſterio Panormitano monialis fuerat, diſpenſaſſe, ut Henrico Imperatori quinquagenaria nuberet. Cùm enim Rogerius in expeditione Jeroſolimitana mortuus eſſet, Tancredus ejus regnum tyrannicè occupavit, & inſuper Cœleſtino obedientiâ denegavit. Qua de re commotus Pontifex, eum regno privavit, atque Henricum ſextum Imperatorem juſſit ducere Conſtantiam, ut eo matrimonio ad regnum Siciliæ integrum jus haberet. Ex quo matrimonio natus eſt Fridericus ſecundus, ut conſtat ex veteri Epitaphio, quod lapidi ſepulchrali poſt mortem Conſtantiæ inſculptum eſt. 33

Cæſaris Auguſti latet hic Conſtantia conjux.
Undeno luſtro hac plataa rugoſa Sacerdos
Facta dedit partum Fridericum Auguſta ſecundum.
Pro meritis ſacrata tenet ſic oſſa Panormus.

Ubi vocatur rugoſa Sacerdos, quod multis annis in Monaſterio Panormitano monialis fuerit. Secundò referunt, fuiſſe diſpenſatum cum Ramiro Arragoniæ Rege, qui erat Monachus S. Benedicti, ut nuberet, & Arragoniæ regnum occuparet. Addunt alii, Caſimirum, cùm per decem annos in Monaſterio Caſſinenſi fuiſſet Monachus, imò & Diaconus, à Benedicto IX. ad Polonorum petitionem diſpenſatum fuiſſe, ut ad regnum & ad nuptias tranſiret. Demum alii aſſerunt, Alexandrum III. ad reſtituendam Juſtinianam familiam, in bello contra Turcas extinctam, Nicolaum Juſtinianum, patrem B. Laurentii Juſtiniani, diſpenſaſſe, ut relicto habitu S. Benedicti, nuberet, ut refert Bernardus Juſtinianus ejus nepos, in vita ipſius Laurentii, apud Surium 8. Januarii.

Huic objectioni, conceſſâ Majori, tripliciter reſpondetur ad Minorem: Primò, Summos Pontifices in illis diſpenſationibus ſecutos fuiſſe opinionem, quæ apud Canoniſtas reputatur probabilior. Secundò, eorum licentias quoad hoc, non fuiſſe diſpenſationes, ſed declarationes nullitatis profeſſionum prædictorum Monachorum, propter defectum conſenſûs, vel alterius conditionis. Tertiò fabuloſas eſſe, vel ſaltem valde dubias, illas hiſtorias. Nam in primis quoad eam quæ eſt Conſtantiæ, Baronius ad annum 1186. hæc ſcribit: *Quod autem ex Recentioribus quamplures aſſeruat, Conſtantiam Monialem fuiſſe, ſcias fabuloſam eſſe, atque commentum fortaſſe inde excogitatum, quòd ipſa aſſervata fuiſſet in Monaſterio, ut fide-* 34

fuiſſet Regibus maſcula proles, ſpes eſſe potuiſſet nubendi Regi, cum dote regni. Ibidem etiam addit, nullum ſcriptorem temporis Friderici, aliquid dicere de monachatu Conſtantiæ. *Quod ſi* (inquit) *nabes teſtimonium de rumore quodam conclamaſſe, potiùs quàm authoritate Majorum, vel certâ ratione aſſeruiſſe cognoſcitur, eadem planè quâ effutitur levitate, rejicitur.* Addit inſuper hanc hiſtoriam variis eſſe refertam mendaciis. Cœleſtinus enim non favebat Henrico, ſed potius Tancredo; quomodo ergo diſpenſavit in matrimonio Conſtantiæ cum Henrico, contra Tancredum? Quomodo etiam illa quinquagenaria nupſit, quæ nec annum quadrageſimum quartum attigerat, cùm defuncta eſt? Quâ etiam ratione fieri potuit, ut Conſtantia in Monaſterium detruderetur à patre, perterrito vaticinio Joachimi Abbatis, qui aſſerebat quod ſi nuberet, foret Siciliæ funeſta fax, ut narrat Fazellus, cùm ipſa nata ſit poſthuma, ut omnes fatentur Hiſtorici, & conſtat ex his verſibus quæ refert Baronius:

Sponſa fuit ſpecioſa nimis Conſtantia dicta,
Poſthuma poſt patrem materno ventre relicta.

Denique ipſa variatio Authorum ſatis oſtendit, hanc hiſtoriam, meram fabulam eſſe; cùm alii Cœleſtinum III. alii Alexandrum III. dicant Conſtantiam diſpenſaſſe, cùm tamen Alexander III. mortuus eſſet quinque ferè annis antequam ipſa exiret è Monaſterio. Addit P. Nicolai 2. 2. quæſt. 88. in ſcholiis ad art. 3. quod ſi quæ fuiſſet revera data diſpenſatio à Cœleſtino, vel Alexandro, D. Thomas iiſdem temporibus vicinus, eam haud dubiè non ignoraſſet.

Ad exemplum Ramiri Arragoniæ Regis, Soto dicit, hiſtoriam illam in Chronicis illius regni non haberi, ſed eſſe apocripham; præſertim cùm non nominetur Pontifex, à quo talis diſpenſatio emanaverit; & Sylveſter verbo *votum*, Ramirum non fuiſſe profeſſum aſſerat.

Ad aliud de Caſimiro, ſimiliter dico, illud non carere dubietate, cùm alii Benedictum IX. alii Clementem II. cum eo diſpenſaſſe narrent, & illius diſpenſationis nullum extet monimentum, ut apud Baronium ad annum 1041. videre eſt. Suntque ex gravibus Authoribus qui dicunt, Caſimirum emiſiſſe quidem vota ſua, ſed vi & metu à Boleſlao coactum; quod inde colligunt, quòd exilio pulſus unà cum matre, Cluniacum petiit, ibique ad majorem ſecuritatem, habitum Monachi ſuſcepit. Ubi tamen, ſtatu regni mutato, audivit Legatos veniſſe, ut ad regnum ipſum reducerent, incredibili gaudio (inquit Longinus) affectus eſt.

Ad ultimum de Nicolao Juſtiniano, reſpondeo etiam ex Baronio citato, Authorem hujus hiſtoriæ duo inter ſe pugnantia ſcripſiſſe; ait enim Alexandrum III. cum Nicolao Juſtiniano diſpenſaſſe, & B. Laurentium Juſtinianum ejus filium, claruiſſe tempore Eugenii IV. & ab eo Epiſcopali infulâ inſignitum fuiſſe. Quæ duo inter ſe pugnant, quandoquidem Alexander III. Eugenium pluſquam ducentis annis præceſſit, Prior enim obiit anno 1181. poſterior creatus eſt anno 1431. Cur ergo hæc exempla tam impotenter urget lib. 12 Moralium inſtitutionum Azorius, & ſimilia, vel incerta, vel falſa, ut doctrinæ D. Thomæ contradicat? Rectiùs ſane Lopez apud Sylvium; *Licet dicat Navarrus, quod major pars non dubitat, Papam diſpenſare poſſe ſuper ſolemni voto Religionis facto, ex graviſſima neceſſitate, quidquid ſit de hoc, ſalva Eccleſiæ Catholicæ cenſura, quæ de hoc hactenus nihil definivit, teneo cum S. Thoma, & ſequacibus ejus, quia illius rationes videntur fortiores*

ARTICULUS III.

De impedimento cognationis.

COgnatio triplex eſt; carnalis, quæ per carnalem generationem derivatur; ſpiritualis, quæ per regenerationem in ſacro fonte Baptiſmatis, & in Chriſmatis ſacramento; & legalis, quæ per legis adoptionem comparatur; de quibus breviter hîc agendum eſt, cùm per illas matrimonium dirimatur.

§. I.

De impedimento cognationis carnalis, ſeu conſanguinitatis.

COnſanguinitas, ſic dicta, quaſi *mutua ſanguinis unitas*, ex D. Thoma hîc quæſt. 44. art. 1: eſt *vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum*, id eſt relatio quædam mutua in communicatione ejuſdem ſanguinis fundata, quæ amicitiæ radix eſt. Unde Auguſtinus 12. de civit. Dei cap. 21. ideò Deus ab uno homine omnes propagari voluit, *ut non tantùm inter ſe naturæ ſimilitudine, verùm etiam cognationis affectu homines necterentur*. Quod non ſervavit in brutis, *quæ non ex ſingulis propagavit, ſed plura ſimul exiſtere juſſit.* Propterea in brutis conſanguinitas non eſt, quia ut ait S. Doctor in reſp. ad 5. in eis ſanguinis participatio ad amicitiam non ordinatur. Dicitur, *ab eodem ſtipite deſcendentium*, id eſt ab eodem homine, à quo procedunt alii, & pullulant, ſicut rami à ſtipite, ita de propinquo, ut ejus virtus in deſcendentibus perſeveret, non ſolùm ſecundùm ſimilitudinem ſpecificam, aliàs omnes homines ab Adamo deſcendentes, eſſent conſanguinei, ſed ſecundùm ſimilitudinem individuam, juxta quam avus & parentes aſſimilant ſibi prolem in figura & complexione. 35

Ex ſtipite autem deducuntur linea & gradus. Linea eſt ordinata collectio perſonarum ab uno ſtipite deſcendentium, metaphorâ ductâ à linea, quæ ab uno puncto videtur derivari. Gradus eſt habitudo ſeu menſura diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quota conſanguinitatis diſtantia aliqui conjungantur, metaphora ducta à ſcala, ut habetur expreſſè l. *Iuriſconſultus* ff. de gradibus. Linea autem triplex eſt, recta aſcendentium, nimirum Patris, Avi, Proavi &c. recta deſcendentium, Filii, Nepotis, Pronepotis &c. Et tranſverſalis, ſeu collateralis, quæ eſt collectio eorum qui quidem à nobis non ducunt originem, nec nos ab ipſis, ambo tamen ab uno ſtipite originem ducimus. Rurſum hæc tranſverſalis eſt duplex; alia eſt æqualis, quando ambo qui comparantur, æquè diſtant à communi ſtipite, ut duo fratres, duo fratrum filii &c. Alia inæqualis, quando nimirum non æqualiter diſtant à communi ſtipite, ut ſi comparetur frater cum filio fratris ſui. His ſuppoſitis, 36

Triplex aſſignatur regula a D. Thoma art. 2. quæſtionis citatæ. Prima eſt: In linea recta aſcendentium & deſcendentium, ſi nulla perſona mediet inter alias duas, illæ duæ ſunt in primò gradu, 37

do, ſicut pater & filius. Si verò aliquæ perſonæ medient, computandæ ſunt omnes perſonæ mediæ ſimul cum extremis; & tunc tot erunt gradus, quot erunt perſonæ, unâ demptâ: verbi gratiâ Avus & Nepos ſunt in ſecundo gradu, quia computato Patre medio, & illis duobus, fiunt tres, demptoque uno, remanent duo, & ſic ſunt in ſecundo gradu, & idem dicendum in aliis. Ratio autem eſt, quia duæ primæ perſonæ, verbi gratiâ Pater & Filius, non faciunt niſi unum gradum, & ideò non debent computari omnino tot gradus, quot perſonæ, ſed dempta una. Et hæc regula habetur l.1.§.1.ff.de gradibus.

38 Secunda regula eſt: In linea tranſverſa æquali, tot gradibus diſtant perſonæ inter ſe, ſecundùm jus Canonicum, quot diſtant à communi ſtipitè; & ſecundùm jus civile, tot gradibus diſtant inter ſe, quot ſunt gradus à ſtipitè ad ipſas, numeratis utriuſque perſonæ gradibus: verbi gratiâ duo fratres, ſecundùm jus Canonicum, ſunt in primo gradu, quia quilibet uno tantùm gradu diſtat à ſtipite; at ſecundùm jus civile, ſunt in ſecundo. Similiter duo fratrum filii, ſecundùm jus Canonicum, ſunt in ſecundo, ſecundùm jus civile, in quarto. Hæc regula colligitur ex Alexandro II. can. *Ad ſedem*, & ex Zacharia, can *Parentela*, 35.quæſt.5.

39 Tertia regula pro linea tranſverſa inæquali: Secundùm jus Canonicum perſonæ inter ſe tot gradibus diſtant, quot gradibus remotior diſtat à ſtipitè; at verò ſecundùm jus civile, quot ſunt gradus à ſtipitè, ad ipſas, numeratis utriuſque perſonæ gradibus: verbi gratia filius fratris cum fratre eſt in ſecundo gradu, ſecundùm jus Canonicum, & ſecundum civile, eſt in tertio. Hæc regula habetur quoad jus Canonicum in cap. *Finali*, de conſanguinitate. Quoad Civile in Authentica *de hæredibus ab inteſtato venientibus*. Ratio autem hujus diverſitatis inter jus Canonicum & Civile, traditur in dicto canone *Ad ſedem* 35.quæſt.5. quia nimirum jus Canonicum conſiderat gradus conſanguinitatis in ordine ad matrimonium contrahendum, quod nequit contrahi niſi inter duas perſonas, atque adeò duas iſtas perſonas extremas in uno gradu computat. At verò jus Civile conſiderat hujuſmodi gradus in ordine ad hæreditatem, ut ſcilicet illa transferatur ab una perſona ad aliam; & ideò ſingulis perſonis ſingulos perficit gradus.

40 Conſanguinitas autem quarumdam perſonarum impedit matrimonium jure naturæ, & quarumdam jure tantùm Eccleſiaſtico. Matrimonia enim conſanguineorum in primò grado lineæ rectæ, nempe matris cum filio, vel patris cum filia, ſunt ipſo jure naturæ irrita. Unde Ambroſius ad Patern. *Ne pater* (inquit) *filiam ſuam accipiat uxorem, interdictam eſt natura jure, interdictam eſt lege quæ eſt in cordibus ſingulorum, interdictum eſt inviolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſſitudinis.* Ratio apud Divum Thomam 2.2. quæſt. 154. art.9. eſt, quod naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus: huic autem reverentiæ non parum derogaret conjunctio matrimonialis filiæ cũ patre, aut filii cum matre, turpitudo enim patris, vel matris revelaretur.

Præterea, matrimonium ordinatur ad hoc à natura, ut duo fiant una caro: qui autem ſunt in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, jam ſunt una caro ſecundùm carnalem conjunctionem immediatè: Ergo matrimonia inter illos jure naturæ illicita ſunt.

Hæc ſunt certa & indubitata apud omnes, ſed difficultas eſt, & controverſia inter Theologos; an lex naturalis irritet etiam matrimonia conſanguineorum in primo gradu lineæ tranſverſæ, ſeu inter fratrem & ſororem, ſicut in primo gradu lineæ rectæ? Partem enim negantem tenent Scotus, Durandus, Richardus, Paludanus, Cajetanus, Pontius, Conink, & alii. Quod enim (inquiunt) eſt de jure naturæ, obſervatur apud omnes gentes: Sed matrimonium inter fratrem & ſororem non eſt irritum apud omnes gentes: Tum quia Abraham uxorem duxit Saram ſuam ſororem Geneſ.20. *Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.* Tum etiam, quia cum vellet Ammon Thamar ſororem ſuam opprimere 2.Regum 15 reſpondit ei: *Noli frater mi opprimere me, quin potiùs loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* Addunt, quod matrimonia inter fratres & ſorores fuerunt apud Perſas & Ægyptios permiſſa; unde ex Dione refert Salianus anno ante Chriſtum 50. num.3. de Ptolomæo Auleto, quod teſtamento præceperit Cleopatræ filiæ majori, & filio grandiori, ut more majorum inter ſe matrimonio copularentur. Addunt etiam, Martinum V. diſpenſaſſe cum fratre & ſorore, ut matrimonio jungerentur, ut ex S. Antonino refert Sylveſter. Demum in ejuſdem ſententiæ confirmationem, adducunt Canonem 61. Concilii Agatheoſis; & 30. Concilii Epaunenſis, in quibus, ut ait Pontius, ſic dicitur: *Si quis germanam uxorem acceperit.* 41

Nihilominus ſententia affirmans talia matrimonia eſſe jure naturæ irrita, videtur probabilior: Primò, quia ratio quam affert D. Thomas pro matrimonio conſanguineorum in primo gradu lineæ rectæ, ſe extendit etiam ad matrimonia conſanguineorum in primo gradu lineæ tranſverſæ; ait enim S. Doctor loco ſuprà citato: *Naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per conſequens aliis conſanguineis qui ex iiſdem parentibus, de propinquo originem trahunt.* 42

Secundò, quia licèt fratres & ſorores non participent eandem carnem & ſanguinem, cum dependentia unius ab alio, uti filii à parentibus, tamen ratione participationis immediatæ ab eodem principio, reſpiciunt ſe mutuo ut unam eandemque carnem; cum enim filius, teſte Ariſtotele 5. Ethic. cap.6. ſit pars parentum, ex eorum lumbis, & utero deciſa, frater & ſoror ſunt eadem caro, ex parentum lumbis & utero participata. 43

Tertiò, S. Auguſtinus 15. de civit. cap 16. apertè favet huic ſententiæ, ait enim: *Quantò antiquius eſt, ut viri ſorores ſuas conjuges acciperent, compellente neceſſitate, tantò poſtea factum eſt damnabilius, religione prohibente.* Nec ſatisfacit reſponſio Cajetani, dicentis Auguſtinum non dixiſſe hæc matrimonia non eſſe prohibita à natura, ſed à religione, hoc eſt lege Eccleſiaſtica. Auguſtinus enim pro religione hic non accipit legem aliquam poſitivam, ſed naturalem, quæ extra caſum neceſſitatis conſervandi genus humanum, talia matrimonia averſatur, & damnat ut nefaria. Unde ſubdit: *Fieri ergo debuit, quando potuit, ut exiſtente copia inde ducerentur uxores, quæ non erant jam ſorores; & non ſolùm iſtud ut fieret, nulla neceſſitas eſſet, verum etiam ſi fieret, nefas eſſet; cum talem licentiam ita exhorreat & averſetur humana conſuetudo, quaſi nunquam licere potuerit.* Quod ergo filii Adæ in primo gradu contraxerint, factum 44

eſt, Deo diſpenſante, & dante illis poteſtatem contrahendi, propter neceſſitatem propagandi per illos genus humanum: quorum alioqui matrimonium fuiſſet ipſo jure naturali irritum.

45 Demum eadem ſententia ſuaderi poteſt ex eo quod, licèt in omnibus gradibus jure naturæ non prohibitis, Eccleſia aliquando diſpenſaverit, nunquam tamen diſpenſavit, ut frater ſorori matrimonio jungeretur. Solum legimus, ſemel æſtimatum fuiſſe, obtentam eſſe talem diſpenſationem, tempore ſcilicet Ludovici XI. Francorum Regis, quo Comes Armeniacus dicebat ſe obtinuiſſe diſpenſationem, ut cum ſorore ſua matrimonium contraheret; qua de re ſcripſit Ludovicus ad Summum Pontificem, inventumque eſt, ſubreptitiam fuiſſe diſpenſationem, & Protonotarius qui literas Apoſtolicas falsò ſubſcripſerat, ultimo ſupplicio affectus eſt, ut refert Paulus Æmilius. Unde

46 Ad fundamentum adverſæ ſententiæ, conceſſa Majori, nego Minorem, & ad primam ejus probationem dico, falsò ſupponi, Saram fuiſſe ſtricte & propriè ſororem Abrahæ, ex eodem patre immediato & propriè dicto, cum potius fuerit filia Aran filii Thare; quippe qui duas uxores habuit, ex quarum una natus eſt Abraham, ex altera Aran, qui genuit Saram & Loth. Quare Abraham non fuit propriè frater, ſed patruelis Saræ, illi conjunctus in ſecundo gradu tantum, licèt phraſi Hebraica fratrem illius ſe dixerit eſſe, eodem ſenſu quo ipſum Loth fratrem ſuum vocavit, id eſt nepotem, Geneſ. 13.

Ad exemplum de Thamar, reſpondent aliqui illam non fuiſſe filiam David, nec proinde ſororem Ammon, ſed privignam. At melius reſpondetur, ex verbis illis quæ Thamar protulit, dum Ammon eam volebat opprimere, non poſſe deduci efficax argumentum contra noſtram ſententiam: nam vel ea Thamar protulit, ex inopinata improviſaque ſceleris immanitate turbata. Vel ut eligens ut minus malum, cum fratre inire connubium, quàm cum eodem inceſtum committere.

Ad tertiam probationem Minoris dico, gentes illas apud quas matrimonia fratrum cum ſororibus erant licita, erraſſe contra lumen naturale rationis, & contra jus naturæ in hoc peccaſſe, ſicut & in multis aliis. Nam quid magis rationi repugnans, quàm uxores habere communes, & adulteria ut honorifica admittere? & tamen primum permittebatur apud Nomadas, ſecundum apud Gindanes, ut Strabo, Herodotus, & Alexander ab Alexandro teſtantur.

Exemplum de Martino V. falſum eſt, non enim ut ait Soto, cum fratre & ſorore diſpenſavit, ſed cum affine in primo gradu, nempe cum ea cujus germanam vir fornicariè cognoverat.

Demum Canon 61. Concilii Agathenſis, & Canon 30 Concilii Epaunenſis, corrigi debent juxta lectionem Concilii Turonenſis II. cap. 21. ubi ſic dicitur: *Si quis germanam uxoris ſuæ acceperit*; non autem, ut vult Pontius, *ſi quis germanam uxorem acceperit.*

§. II.

De cognatione ſpirituali.

47 COgnatio ſpiritualis dirimens matrimonium, eſt quædam perſonarum propinquitas, ex eo proveniens quod quis conferat ſacra-

A mentum Baptiſmi, vel Confirmationis; aut ex eo quod tenet ſeu ſuſcipit illum, cui tale ſacramentum confertur. Quod ut intelligas,

Sciendum, cognationem ſpiritualem oriri ex ſtatuto Eccleſiæ, ex generatione ſpirituali, ſicut cognatio carnalis oritur ex generatione carnali; generationem verò ſpiritualem fieri per baptiſmum, ut dicitur Joan. 3. & per Confirmationis ſacramentum confirmati; quia per Confirmationem fit validus Chriſtianus ad publicam fidei defenſionem, ſicut per quantitatis augmentum fit validus homo. Ex Concilio autem Tridentino ſeſſ. 24. cap. 2. duplex ſolum cognatio ex Baptiſmo & Confirmatione contrahitur, eaque jure tantum poſitivo matrimonium dirimens.

B Prima, per modum paternitatis inter baptizantem ſeu confirmantem, qui ſe habet ut pater, & patrinum ex una parte, qui ſe habet ut mater, quia gerit vicem Eccleſiæ, & baptizatum ſeu confirmatum ex altera. Secunda, per modum compaternitatis inter baptizantem ſive confirmantem, patrinoſque ex una parte; & parentes baptizati ſeu confirmati ex altera. Nulla verò ſpiritualis cognatio, ſubindeque nullum matrimonii impedimentum contrahitur inter virum & fœminam, eundem de ſacro fonte ſuſcipientes, aut tenentes in ſacramento Confir-

C mationis; quia Tridentinum loco citato expreſsè dicit, inter alias perſonas tolli omne impedimentum cognationis ſpiritualis. Si tamen vir teneret proprium filium, contraheret cognationem ſpiritualem cum uxore ex qua illum ſuſcepit, qua prohiberetur à debito conjugali. Similiterque fœmina, ſi teneret filium proprium, contraheret cognationem cum marito, ob quam debitum conjugale non poſſet ab illo exigere. Ex ratione verò aliorum ſacramentorum, præterquam Baptiſmi, & Confirmationis, ſpiritualis cognatio non contrahitur: quamvis ex ſacramento pœnitentiæ oriatur ſimile quid ſpirituali cognationi Baptiſmi, ut dicitur cap. *Omnes* 30.

D quæſt. 1. ratione cujus nonnulli exiſtimant, peccatum luxuriæ inter Confeſſarium & Pœnitentem, habere malitiam ſpecialem, velut inceſtûs ſpiritualis, aut ſacrilegii contra reverentiam ſacramenti.

Cæterum impedimentum cognationis ſpiritualis inter ſuprà dictas perſonas non incurritur, 48 niſi certis conditionibus concurrentibus, quarum prima eſt, ut Baptiſmus & Confirmatio verè & validè conferatur, unde ex ceremoniis in templo ſuppletis, poſt Baptiſmum domi collatum, non oritur; bene tamen ex Baptiſmo etiam privato. Secunda conditio eſt, quod perſonæ ſint capaces hujus cognationis, atque adeò quod pa-

E trini dum in Baptiſmo id officium ſuſtinent, ſint baptizati. Unde ſi infidelis nondum baptizatus, filiam matris itidem infidelis baptizaret, non poſſet ille quidē filiam baptizatam, utpote quæ hoc impedimentum verè contraxit, ducere in uxorem, licèt converſus ad fidem; bene tamen ejus matrē, etiam ſi ambo converterentur, cum neuter eo tempore quo infans baptizabatur, legibus Eccleſiæ ſubjectus eſſet, & capax cognationis ſpiritualis. Tertio requiritur, ut compater & commater teneant eum qui baptizatur, aut confirmatur, vel ſaltem de manibus baptizantis eum immediatè ſuſcipiant, ut declaratum fuit à Congregatione Cardinalium, quæ reſpondit, commatrem ſuſcipientem infantem de manu compatris duntaxat, poſtquam ille baptizatus & à fonte

fonte levatus eſt, ita ut eum non tangat, dum baptizatur; neque de manu ipſius baptizantis ſuſcipiat, non contrahere cognationem ſpiritualem, ut habetur in Declarationibus impreſſis Lugduni cum textu Concilii anno 1640. ad cap. 2. Decreti de reform. matrimonii ſeſſ. 24. num. 8. §. *In Epiſcopatu*.

49 Addunt aliqui, requiri ut ſuſcipiens reſpondeat in Catechiſmo, qui Baptiſmo præmittitur; atque per ſeipſum, non per procuratorem ſuſcipiat. Sed primum dicitur ſine fundamento, cùm Tridentinum hanc conditionem non requirat, ſed tantùm officium tenendi in Baptiſmo, quod eſt diverſum ab officio reſpondendi in Catechiſmo, & olim diverſam cognationem ſpiritualem pariebat, non irritantem, ſed prohibentem matrimonium, ut diſp. præcedenti art. 1. declaravimus. Secundum verò repugnat apertè declarationi Cardinalium, loco ſuprà citato, nu. 4 quæ ſic habet: *Procurator non contrahit cognationem ſpiritualem ſibi, ſed mandanti.* Itaque mandans & ſuſcipiens per procuratorem, cognationem contrahit, non verò ipſe procurator, cùm non ſuo, ſed mandantis nomine, infantem ſuſcipiat.

§. III.

De cognatione legali.

50 COgnatio legalis definitur propinquitas ex adoptione alicujus in filium proveniens, & contrahitur primò inter adoptatum & adoptantem. Secundò inter adoptatum, & conjugem adoptantis. Tertiò inter adoptantem & conjugem adoptati. Quartò inter adoptantem & legitimos filios adoptati, ſaltem uſq; ad quartum gradum incluſivè; ſimili enim modo metiendi ſunt gradus cognationis legalis, ac cognationis carnalis, quam illa imitatur. Eſt etiam inter adoptatum, & legitimos filios adoptantis, uſque ad quartum gradum, non tamen perpetua, ſed quamdiu durat adoptio, & dum filii legitimi ſunt ſub patris poteſtate.

51 Hæ verò ſpecies cognationis legalis ſingulæ dirimunt matrimonium, jure Eccleſiaſtico, & Civili; nam cap. unico de cognatione legali, ſic dicitur: *Si qua per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio inter me & ipſam, nuptiæ conſiſtere non poſſunt.* Et in cap. *Ita diligere*, Nicolaus Summus Pontifex determinans, quod non poteſt eſſe conjugium inter illos, inter quos eſt cognatio ſpiritualis, id probat hac ratione: *Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio jungit, quantò potiùs à carnali oportet inter ſe contubernio ceſſare illos quos per cœleſte ſacramentum regeneratio ſancti Spiritus jungit.* De hoc impedimento fusè diſſeruunt Sanchez, Pontius, Amicus & alii; Sed cùm illud rariſſimè accidat, non lubet nec expedit in eo diutiùs immorari.

ARTICULUS IV.

De impedimento criminis.

52 QUintum impedimentum dirimens eſt crimen, per quod intelligitur primò occiſio alterius conjugis, quæ impedit ne conjux ſuperſtes, poſſit matrimonium inire cum authore necis, ſi cum eo machinatus eſt mortem, vel ſi antes adulteriũ cum eo commiſit, etiam ſine mortis machinatione. Hoc impedimentum incurritur non ſolùm à viro uxorem occidente, ſed etiam ab uxore occidente virum, vel mandante ut occidatur, aut conſilium auxiliumve ad occidendum præbente, ut conſtat ex cap. 1. de convet. infid. in quo dicitur, hoc impedimentum incurriſſe uxores Chriſtianas, quarum viri, ipſarum inſidiis & machinationibus fuerunt à Saracenis interfecti. Et in Concilio Triburienſi can. *Si quis* 31. quæſt. 1. decretum fuit, quod ſive vir uxorem, ſive uxor virum occidiſſe convicta fuerit, in perpetua pœnitentia, ſine ulla ſpe conjugii, reliquum vitæ tempus tranſigerent.

Secundò nomine criminis intelligitur adulterium commiſſum cum promiſſione futuri conjugii cum adultera, poſt obitum propriæ conjugis, vel cum ea de præſenti inito contractu matrimonii, quamvis irrito. Nam per tale crimen jure Eccleſiaſtico incurritur impedimentum contrahẽdi matrimonium cum adultera, ut habetur can. *Relatum* 31. quæſt. 1. & ferè in omnibus capitibus ſub titulo, *De eo qui duxit*, præcipuè cap. *Finali*, ubi ſic dicitur: *Si quis uxore vivente, fide datâ promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit; ſi nec ante, nec poſt (legitima ejus ſuperſtite) cognovit eandem: quamvis utrique ipſarum, pro eo quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda, non eſt tamen matrimonium quod cum ea contraxit, poſt uxoris obitum dirimendum. Cæterùm tolerari non debet, ſi priùs, vel poſtea, dum vixerit uxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.* Ubi Pontifex, ut hoc impedimentum incurratur, requirit quod hæc duo inter ſe conjungantur, nempe adulterium, & fides de contrahendo defunctâ propriâ uxore, aut præſens contractus cum ea quam in uxorem ducere cupit; unde ſi hæc ab invicem ſeparentur, & ſit adulterium ſine fide de contrahendo, aut fides de contrahendo, ſine adulterio & carnali copula, non incurritur hoc impedimentum. Similiter, ſi fide datâ, vel contracto de præſenti matrimonio, uterque reſiliat, tametſi adulterium ſequatur, hoc impedimentum non contrahitur, quia fides & præſens contractus eo caſu fuit extinctus. Contra verò, ſi poſt adulterium data ſit fides, vel contractum ſit matrimonium, tametſi id mutuo conſenſu diſſolvatur, contrahitur hoc impedimentum; quia ad illud incurrendum ſufficit, quod ſemel & ſimul fides & adulterium conjungantur; neque eſt poſtea in poteſtate adulterorum, ſe à pœna quam incurrerunt eximere.

54 Ratio autem quæ Eccleſiam induxit ad ſtatuendum hoc impedimentum, fuit ne allicerentur conjuges ad machinandam mortem ſuis conjugibus, ſpe contrahendi matrimoniũ cum conſpiratoribus. Item ne allicerentur ad adulteriũ, ſpe vel prætextu contrahendi aliquando matrimonium cum adulteris. Quæ ratio graviſſima & æquiſſima eſt, quid enim atrocius, quàm non ſolùm fidem matrimonii non ſervare, verùm etiam conſpirare in mortem conjugis? Et quid juſtius, quàm vitæ conjugum conſulere, & tam immane ſcelus, quale eſt uxoricidium, vel adulterium, condignâ pœnâ punire? Unde perperam contra hoc impedimentum reclamant Lutheros in libro de captivitate Babylonica, cap. de matrimonio, & Melancthon in locis communibus, titulo de conjugio, quaſi imprudenter Eccleſia matrimonium inter adulteros, non ſolùm prohibuerit, ſed etiam irritũ fecerit, cùm tamen (inquiunt) David Bethſabeam priùs à ſe pollutam

per adulterium, uxorem duxerit; & Uriam ejus maritum, per inſidias interfecerit, 2. Regum 11. Verùm (præterquam quod multa in lege Evangelica prohibentur, quæ in lege Moſaica permittebantur, aut tolerabantur, quia perfectio legis Evangelicæ hoc poſtulat] non apparet ex ſacra hiſtoria, concurriſſe omnia in matrimonio Davidis cum Bethſabea, quæ nunc per legem Eccleſiaſticam requiruntur ad incurrendum impedimentum criminis. Nam nec adulterium illud fuit commiſſum ſub ſpe & promiſſione futuri conjugii, neque poſt illud acceſſit promiſſio de contrahendo poſt mortem Uriæ, neque fuit attentatum inter illos, vivente Uriâ. Neque etiam conſtat, Bethſabeam ullo modo conſpiraſſe aut conſenſiſſe in mortem conjugis, aut Davidem Uriam interfeciſſe, ut Bethſabeam duceret; quin potiùs ejus mortem machinatus eſt, ut adulterium cum Bethſabea commiſſum occultaret, & filius quem ea tali adulterio illa conceperat, Uriæ filius eſſe crederetur.

ARTICULUS V.

De impedimento diſparis cultus.

55 SExtum impedimentum eſt cultûs diſparitas, quando ſcilicet baptizatus, ſive Catholicus ſit, ſive hæreticus, matrimonium init cum non baptizata, aut vice versâ; matrimonium enim inter illos contractum, irritum eſſe, etſi perſona nondum baptizata, ſit Catechumena & fidelis, conſtat ex antiquiſſima traditione Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis creditur originem duxiſſe, ſiquidem Tertullianus, qui proximus fuit Apoſtolis, hujus rei mentionem facit lib. 2. ad uxorem. Videtur etiam id fuiſſe conſtitutum, ſeu potiùs confirmatum in Concilio Nicæno 1, can. 67. ex Arabicis, ubi ſic habetur: *Quæcunque mulier infidelis viro infideli nupſerit, à communione fidelium ſeparetur. Quæ ſi pœnitentiam egerit maleficii, & eum virum quem habere non poterat, id eſt infidelem, dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo quo recipiuntur qui poſtquam fidem negavit, ad fidem revertuntur, debetque ipſa infidelem relinquere.*

56 Cauſa verò ea matrimonii irritandi fuit primò periculum ab orthodoxa fide prævaricandi; *Quis enim dubitet* (inquit Tertullianus lib. 2. ad uxorem) *obliterari quotidie fidem commercio infideli? Bonos corrumpunt mores confabulationes pravæ. Quanto magis conjunctus & individuus uſus, &c.* Secundò, difficultas ſuſceptam prolem benè pièque educandi. Tertiò, perpetua inter conjuges diſcordiarum occaſio, ob religionis diverſitatem. *Quomodo enim poteſt congruere charitas ſi diſcrepet fides?* ut rectè ait Ambroſius libro 1. de Abraham capite 9. Quæ & alia plura quæ ex illis matrimoniis ſequuntur incommoda, recenſet Tertullianus libro citato ad uxorem, eiſque è diametro opponit bona quæ in matrimonio inter fideles conjuges eſſe ſolent: *Quale jugum* (inquit) *fidelium duorum, unius ſpei, unius voti, unius diſciplinæ, ejuſdem ſervitutis? Ambo fratres, ambo conſervi, nulla ſpiritus carniſve diſcretio. Atqui verè duo in carne una; ubi caro una, unus & ſpiritus, &c. Talia Chriſtus videns & audiens gaudet. His pacem ſuam mittit. Ubi duo, ibi & ipſe; ubi & ipſe, ibi & malus non eſt.*

57 Sunt etiam ejuſmodi conjugia jure naturali & divino illicita, quando eſt periculum ſubverſionis alterius conjugis fidelis, aut malæ educationis prolis; ideoque fuere à Deo prohibita in lege veteri, Exodi 34. & Deuteron. 7. ubi Deus interdicit matrimonium Hebræorum cum Gentilibus, Et Apoſtolus 2. Corinth. 6. idem præceptum revocare videtur dicens: *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? aut quæ pars fideli cum infideli?* Quæ verba de jugo matrimonii exponit Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum. Et quamvis eſſent generaliter intelligenda de commercio & convictu cum infidelibus (ut Chryſoſtomus, Ambroſius, & Theophilactus interpretantur) à fortiori concluderent de matrimonio, cùm nullum poſſit dari majus commercium cum infidelibus, quàm iis indiſſolubili matrimonii vinculo copulari. Item 1. ad Corinth. 7. præcipit idem Apoſtolus, ut mulier Chriſtiana, ſi dormierit vir ejus, non nubat, niſi in Domino, id eſt, cum viro Chriſtiano, ut Ambroſius, Theodoretus, Anſelmus, & D. Thomas ibidem exponunt.

Dixi, quando eſt periculum ſubverſionis alterius conjugis fidelis, aut malæ educationis prolis; ſi enim deſit tale periculum, non videtur eſſe peccatum, contrahere matrimonium cum infidelibus. Conſtat enim Jacob uxores duxiſſe filias Laban hominis gentilis, Geneſis 29. Joſeph Aſenech filiam Putiphari ſacerdotis Heliopoleos, Geneſ. 41. Moyſem Sephoram filiam Jethro Sacerdotis Madiam, Exodi 2. Eſther nuptui datam Aſſuero Perſarum Regi, Eſther 2. Salomonem accepiſſe filiam Pharaonis, 3. Regum 3. propter quod à Scriptura non reprehenditur. Id etiam confirmant exempla S. Cæciliæ, quæ nupſit Valeriano ethnico, ut habetur in ejus vita, & in Officio Romano, S. Monicæ matris Auguſtini, quæ Patricio ethnico nupſit, ut ipſe refert lib. 9. Confeſſ. cap. 9. & S. Clothildis, quæ ex Gregorio Turonenſi lib. 2. hiſtor. cap. 28. & 31. nupſit Clodovæo Regi Francorum, ethnico. 58

Ex quo intelliges, à fortiori matrimonia cum hæreticis non ſemper eſſe illicita, ſed poſſe, juſta de cauſa permitti vel tolerari. Sufficiens autem cenſetur cauſa. Primò, ſi hæretici unam conſtituant rempublicam cum Catholicis, ut in multis Galliæ, Germaniæ & Poloniæ partibus factitatur. Secundò, ſi ceſſent cauſæ allatæ, præſertim periculum perverſionis à fide, & difficultas ſuſceptam prolem catholicè educandi. Tertiò, ſi affulgeat ſpes converſionis alterius conjugis ad fidem. Quartò ad pacem inter Principes componendam. Nunquam tamen tolerandum eſt, ut Catholicus cum hæretica eo pacto contrahat, ut filiorum educatio pertineat ad patrem, filiarū ad matrem, nam hoc eſſet evidenti periculo exponere prolem à matre hæretica educandam. 59

Dices, Ex præcepto Chriſti tenentur omnes Catholici dum matrimonium contrahunt, illud contrahere ſacramentaliter: Sed non contrahunt ſacramentaliter cum hæreticis; quia cùm credant matrimonium non eſſe ſacramentum, non habent intentionem contrahendi ſacramentaliter, ſine qua ſacramentum fieri nequit; cùm ambo contrahentes ſint hujus ſacramenti miniſtri, & ſine intentione miniſtri nullum perficiatur ſacramentum, ut Florentinum definit in Decreto Eugenii: Ergo non licet Catholicis matrimonia cum hæreticis contrahere. 60

Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem, ſufficit enim ad contrahendum ſacramen- 61

ta-

taliter,ut velint hæretici facere id quod Chriſtus A inſtituit, vel quod docet & facit vera Eccleſia, quæcumque illa ſit; unde ad hanc intentionem habendam,ſemper diſponendus eſt conjux hæreticus, contrahens cum Catholico, ne matrimonium debitâ dignitate ſacramenti fruſtretur.

Inſtabis: Eſto conjux hæreticus intendat facere quod Chriſtus inſtituit,& facit vera Eccleſia, peccat tamen celebrando & recipiendo hoc ſacramentum in ſtatu peccati hæreſis: Ergo etiam conjux Catholicus peccat contrahendo cum illo,quia cooperatur ejus peccato.

Sed nego conſequentiam,ille enim non cenſetur cooperari peccato alterius, qui ut ſuæ neceſſitati vel utilitati conſulat,patit ab illo actum quem poteſt licitè præſtare,ſi velit, vel cum illo eum exercet; ut qui petit & accipit mutuum ab B uſurario,prævidens non daturum ſine uſura;vel qui propter ſuam neceſſitatem , aut notabilem utilitatem,petit & recipit ſacramentum à Parocho , quem videt eſſe illicitè adminiſtraturum ſuâ culpâ.

Septimum impedimentum eſt vis ſeu coactio, libertati ad valorem matrimonii neceſſariæ repugnans,de qua fusè egimus ſuprà diſp.4.art.4. ad quem locum Lectorem remittimus.

ARTICULUS VI.

De impedimento Ordinis.

62 ORdinem ſacrum irritare matrimonium ſubſequens, conſtat ex capite 1. *Qui Clerici vel voventes*,& ex capite *Ut lex* 27.quæſt. 1. ubi poſtquam ſtatuit Pontifex & præcepit , ut qui poſt ſacros Ordines uxores duxerint,ab illis ſeparentur,ſubjungit cauſam,his verbis: *Hujuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam,matrimonium non eſſe cenſemus.* C

Hoc impedimentum eſt merè poſitivum & 63 Eccleſiaſticum,ut conſtat ex Tridentino ſeſſ.24. can.9.ubi ſic dicitur: *Si quis dixerit Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos,vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere , contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſticâ,vel voto,anathema ſit.* Votum autem ſolemne Religionis,ut art.2.oſtendimus,jure naturali dirimit matrimonium, quia ſolemnitas talis voti conſiſtit in perfectâ traditione; ſolemnitas verò voti D Ordinibus ſacris annexi, imperfectam duntaxat traditionem,quâ Clerici ſe divino cultui ad miniſtrandum altari mancipant,importat;ut docet S.Thomas 2.2.quæſt.88.art. 11. ubi aſſerit non poſſe Pontificem diſpenſare in voto ſolemnizato per profeſſionem, benè tamen per ſuſceptionem ſacri Ordinis; quia (inquit) tale votum ex ſolâ conſtitutione Eccleſiæ & non eſſentialiter eſt annexum Ordini ſacro;quod inde provenit, quia in tali voto eſt tantùm traditio imperfecta: E directè enim & per ſe eſt ad miniſtrandum altari,non autem abſolutè , ſicut in profeſſione Religionis.

64 Porrò in eo diſcrepant Græci à Latinis, quod illi,ſi poſt matrimonium Ordinem ſacrum ſuſcipiant , poſſunt licitè matrimonio uti extra tempus quo altari deſerviunt. Iſti verò , ſi poſt matrimonium validè contractum , ad Ordines ſacros aſcendunt, ab uſu conjugii perpetuò abſtinere debent. Qua de re plura diximus in Tractatu de Ordine diſp.3.art.3.

Advertendum etiam, quod primis Eccleſiæ 65 temporibus,licèt Ordo ſacer redderet matrimonium illicitum,non tamen invalidum,unde erat ſolùm impedimentum prohibens, non verò dirimens,ut colligitur ex Concilio Ancyrano can. 10. ubi Presbyteri qui matrimonium contraxerunt,tantùm à miniſterio deponuntur , & rediguntur ad communionem laicam, non verò ab uxoribus ſeparari jubentur. Item in Concilio Neocæſarienſi can.1.ſic habetur: *Presbyter,ſi uxorem duxerit , ab Ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit,vel adulterium perpetraverit, extra Eccleſiam abjiciatur,& pœnitentiam inter laicos redactus agat.* Ubi non dicitur tale matrimonium eſſe irritum , jubeturque graviùs puniri Sacerdos, ſi fornicatus fuerit,vel adulteratus , quàm ſi matrimonium contraxerit.

ARTICULUS VII.

De impedimento ligaminis.

PEr impedimentum ligaminis intelligitur vinculum prioris matrimonii, quo durante, jure 66 divino,invalidum eſt matrimonium ſecundum, tametſi priùs non ſit carnali copulâ conſummatum,ut definiunt Gregorius IX. cap. penultimo de ſponſalibus. Alexander III.cap.*Licèt*,& Innocentius III. cap.*Finali*,de ſponſa duorum. Ubi Pontifex corrigit abuſum , qui in civitate Mutinenſi invaluerat,ut ſi quis aliquam per verba de præſenti deſponſaſſet, & ante carnalem copulam,eum alia contraxiſſet, ea ſibi in uxorem adjudicanda foret,quam primò cognoviſſet.

Hoc impedimentum conſtat ex dictis diſp.1. 67 art.3.& diſp.5.art.1.ubi oſtendimus,poligamiam & repudium , eſſe à Chriſto in lege Evangelica ſublata , & ut matrimonio in ſua prima inſtitutione adverſa,prohibita , atque monogamiam, & conjugii indiſſolubilitatem, ab ipſo fuiſſe reſtitutam. Unde Auguſtinus lib.1. de nuptiis & concupiſcentia : *Huius procul dubio Sacramenti res eſt,ut mas & fœmina connubio copulati , quamdiu vivunt,inſeparabiliter perſeverent,nec liceat, exceptâ causâ fornicationis,à conjuge conjugem dirimi. Cujus ſacramenti tanta obſervatio eſt in Eccleſia Chriſti, quibusque fidelibus conjugata, qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, ut cùm filiorum procreandorum cauſa,vel nubant fœminæ,vel ducantur uxores,nec ſterilem conjugem fas ſit relinquere,ut alia fœcunda ducatur.*

Ex his colligitur,ob nullam mariti abſentiam 68 etiamſi de illius morte dubitetur, poſſe uxorem alteri nubere,ut definit Clemens III.cap.*In præſentia*,de ſponſalibus,ubi ait non poſſe mulieres *ad aliorum conſortium canonicè convolare,donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Quibus verbis ſignificat, ne validè quidem illas poſſe matrimonium contrahere , donec eis certò conſtet de morte virorum.Unde hoc capite correctum fuit jus civile, permittens ut mulier poſſit alteri nubere, poſtquam quinquennio integro expectaſſet virum abſentem, de cujus vita dubitatur l.*Uxores*,de divortiis ; vel toto quadriennio, ut permittebat lex *Uxor*,Codice de repudiis.Nam Clemens III.nullum terminum præfigit,declaratque nullam abſentiam ſufficere abſque certo nuntio.

Porrò per certum nuntium,unius ſolùm nuntii teſtimonium intelligi non debet, ita ut ſuffi- 69

ciat

Digitized by Google

ciat ad hoc ut mulier poſſit elteri nubere, unum
tantùm mortem mariti nunciare; cùm jura di-
cant, vocem unius, eſſe vocem nullius; & cùm in
nulla cauſa unius teſtimonium, etiam juramen-
to firmatum, ſufficiat ad plenam probationem
faciendam, ut l. *Iurisiurandi* cap. *de teſtibus* ſtatuit
Conſtantinus Imperator, & Alexander III. cap.
Lucèt de teſtibus. Sed per certum nuntium intelligi
debet certitudo moralis de morte mariti, quæ
non ex ſolo unius nuntii teſtimonio ſumi debet,
ſed ex aliis etiam adminiculis, quæ arbitrio judi-
cis plenam faciant de morte conjugis probatio-
nem. Adminicula verò quibus fama, vel unius
nuntii teſtimonium juvari poteſt, hæc numeren-
tur à Sanehe lib. 2. diſp. 46. num. 15. & ſequenti-
bus. Longitudo ebſentiæ, & fama generelis de i-
pſius morte, in loco ubi contigiſſe dicitur; præ-
ſertim ſi locus eſt adeò remotus, ut aliæ proba-
tiones difficilè poſſint inde baberi. Si mors nar-
ratur jam pridem contigiſſe, & ab eo tempore
nihil de illius vita auditū eſt. Si erat valde ſenex,
vel infirmæ valetudinis. Vel ſi fuit in prælio, &
diu ſpectatus, non eſt reverſus. Si fuit captus ab
hoſtibus, à quibus dicatur interemptus jam à
longo tempore, ſine ullo nuntio contrario, ſal-
tem à perſona fide digna accepto, & ſimilia.

70 Si verò contingat, mulierem poſtquam ma-
trimonium cum ſecundo contraxit, certò ſcire
proprium maritum vivere, debet abſtinere à
conſortio alterius, ita ut neque petere, neque ei
debitum reddere liceat. Si verò probabiliter du-
bitet eum vivere, debitum quidem petere non
poteſt, ſed tenetur illud reddere, ut definit Lu-
cius III. cap. *Dominus*, de ſecundis nuptiis, ubi ſic
ait: *Si aliquis vel aliqua de morte prioris conjugis adhuc*
ſibi exiſtimat dubitandum, ei qui ſibi nupſit, debitum non
deneget poſtulanti; quod à ſe tamen noverit nullatenus e-
xigendum. Demum ſi id ſuſpicetur ſine ullo ra-
tionis fundamento, debet ſuſpicionem depone-
re, & cum eo, cui de novo nupſit, ut cum vero
conjuge, quoad petitionem & redditionem de-
biti, ſe gerere.

ARTICULUS VIII.

De impedimento publicæ honeſtatis.

71 IMpedimentum publicæ honeſtatis, eſt pro-
pinquitas quædam ex ſponſalibus proveniens
introducta ab Eccleſia, quæ facit quod alter
ſponſus cum alterius conſanguineis matrimo-
nium contrahere non poſſit. Æquum enim eſt,
& honeſtati congruum, ut quia in ſponſalibus
matrimonium inchoatur, non poſſit qui cum a-
liqua ſponſalia inivit, cum illius conſanguineis
matrimonio copulari.

72 Statuitur hoc impedimentum cap. unico de
ſponſalibus in 6. cap. *Litteras*, de deſponſat. im-
puberum, & cap. *Iuvenis*, cap. *Ad audientiam*, cap.
ſponſam de ſponſalibus, & in Tridentino ſeſſ. 24.
Decreto 1. de reform. matrimonii cap. 3. ubi hoc
impedimentum valde reſtringitur, nam jure an-
tiquo naſcebatur hoc impedimentum ex qui-
buscunque ſponſalibus, ſive validis, ſive non,
dummodo non eſſent invalide ex defectu con-
ſenſus, ut patet ex cap. unico de ſponſalibus in
6. ubi Bonifacius VIII. ſic loquitur: *Ex ſponſalibus*
puris (id eſt non affectis conditione ſuſpenden-
te) *& certis, etiam ſi conſanguinitatis, affinitatis, frigidi-*

A *tatis, Religionis, aut alia quavis ratione ſint nulla, dum-*
modo non ſint nulla ex defectu conſenſus, oritur efficax ad
impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel
matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvenda, im-
pedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis. Tridentinum
verò loco citato ſtatuit, ut hoc impedimentum
non oriatur ex ſponſalibus quomodocumque
invalidis: *Iuſtitiæ* (inquit) *publicæ honeſtatis impedi-*
mentum, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non e-
runt, ſancta Synodus prorſus tollit. Præterea cùm jure
antiquo extenderetur hoc impedimentum uſ-
que ad quartum gradum conſanguinitatis in-
cluſivè, Tridentinum ſtatuit, illud ſolùm uſque
ad primum gradum debere extendi: *Quoniam*
B (inquit) *in ulterioribus gradibus iam non poteſt huiuſ-*
modi prohibitio abſque diſpendio obſervari. Unde ſe-
quitur Titium, ſi invalidè cum Berta ſponſalia
per verba de futuro contraxit, poſſe jam validè
conſanguineis Bertæ, etiam in primo gradu con-
ſtitutis, nimirum matri, aut filiæ, aut ſorori illius
nubere. Si verò ſponſalia validè contraxit cum
Berta, poteſt validè matrimonio copulari cum
omnibus conſanguineis illius, iis exceptis quæ in
primo gradu conſtitutæ ſunt.

Porro ſi ſponſalia validè contracta de con- 73
ſenſu utriusque partis ſolvuntur, cenſentur in-
valida, ut declaravit ſacra Congregatio Cardi-
nalium, his verbis: *Si ſponſalia ſolvuntur de conſenſu,*
C *Congregatio cenſuit eſſe invalida*, ſubindeque, juxta
Tridentini decretum, inſufficientia ad impedi-
mentum publicæ honeſtatis inducendum, cùm
Concilium ſponſalia quacumque ratione inva-
lida, inefficacia eſſe declaret ad hoc impedi-
mentum inducendum. Similiter ſponſalia ſub
conditione de futuro contingenti, hoc impedi-
mentum non pariunt, ante conditionis adven-
tum. Ex quo infert Bonifacius VIII. capite uni-
co de ſponſalibus in ſextum. *Qui ſponſalia cum a-*
liqua muliere ſub conditione contraxit, ſi poſtmodum an-
te conditionis eventum, cum aliqua prioris conſanguinea,
per verba contraxerit de præſenti, cum ſecunda remanere
debebit, cùm ex ſponſalibus conditionalibus ante condi-
D *tionem extantem, ſicut conſenſum non habentibus, & in-*
certis, nulla publicæ honeſtatis iuſtitia oriatur.

Ex dictis colligitur, quod ſi Titius poſt ſpon- 74
ſalia valida & abſoluta cum Berta, matrimo-
nium de præſenti contrahet cum Marthe, ſorore
Bertæ, eamque carnaliter cognoſcat, neutram in
uxorem habere poteſt. Non quidem Bertam,
propter affinitatem cum ea contractam, ratione
copulæ carnalis cum ejus conſanguinea. Neque
Martham, propter impedimentum publicæ ho-
neſtatis, ortum ex ſponſalibus cum ejus conſan-
guinea in primo gradu contractis.

Quærunt hic aliqui, an ex matrimonio rato 75
& non conſummato, oriatur impedimentum
E affinitatis, vel publicæ honeſtatis?

Reſpondeo, hoc impedimentum non perti-
nere propriè ad publicam honeſtatem, quæ ſo-
lùm ex ſponſalibus oritur; nec ad affinitatem
perfectam & conſummatam, quæ non oritur,
niſi ex copula carnali, ut dicemus articulo ſe-
quenti, ſed ad affinitatem quandam inchoatam
& imperfectam, quæ oritur ex ſocietate conju-
gali, ut docet ſanctus Thomas hic quæſtione
quinquageſima quinta, articulo quarto ad ſe-
cundum his verbis: *Matrimonium affinitatem cau-*
ſat, non ſolùm ratione carnalis copulæ; ſed etiam ratione
ſocietatis coniugalis, ſecundùm quam etiam matri-
monium naturale eſt. Vnde & affinitas contrahi-
tur

tur ex ipſo contractu matrimonij per verba de præſenti, ante carnalem copulam. Quare hoc impedimentum non ſiſtit in primo gradu, ſicut impedimentum publicæ honeſtatis, poſt Concilium Tridentinum, ſed ſe extendit uſq; ad quartum, uti jure antiquo ſe extendebat impedimentum publicæ honeſtatis. Sic enim declaravit Pius V. anno 1568. 1. Julii, bullâ quæ incipit *Ad Romanum*, his verbis: *Nos itaque ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quod ſponſaliorum appellatione, quâ Tridentinum Concilium utitur, non niſi impropriè, matrimonium verbis de præſenti conceptis contractum continetur, quodque agitur de correctione juris veteris; quo caſu ſecundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt, præſertim cùm longè majorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præſenti contracto, quam in ſponſalibus de futuro vigere à nemine dubitetur. Idcirco motu proprio, authoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium declaramus, & definimus, decretum Concilij hujuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic ut præfertur, contracto; ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.* Hæc Pius V. qui etiam mandat, ne in alio ſenſu, quàm ab ipſo declarato, Tridentini Decretum explicetur.

ARTICULUS IX.

De impedimento affinitatis.

77 Affinitas eſt conjunctio vel propinquitas orta ex copula carnali, cum commixtione ſeminum, inter fœminam & conſanguineos viri, cui copulata eſt; ſimiliterq; inter marem & conſanguineas fœminæ, cui copulatus fuit; ſive talis copula fuerit licita, ſive illicita.

Explicatur breviter hæc definitio ſeu deſcriptio. Affinitas dicitur primò *conjunctio ſeu propinquitas*, quia perſonæ quæ ſunt ſanguine remotæ, per affinitatem ſibi invicem conjunguntur & approximantur. Ut enim ait lex *Non facile* ff. de gradibus affinitatis, per nuptias duæ diverſæ cognationes inter ſe copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit. Dicitur ſecundò *orta ex copula carnali*, quia licèt ſocietas conjugalis quæ fit per matrimonium ratum & non conſummatum, ſufficiat ad affinitatem quandam inchoatam & imperfectam, ut articulo præcedenti ex D. Thoma oſtenſum eſt; ad affinitatem tamen perfectam & conſummatam, de qua in præſenti loquimur, carnalis copula & matrimonii conſummatio requiritur. Dicitur tertiò, *cum commixtione ſeminum*, quia ut ait idem S. Doctor hic quæſt. 55. art. 4. ad 2. *Vir & mulier efficiuntur in carnali copula una caro, per commixtionem ſeminum. Unde quantumcumque quis clauſtrum pudoris invadat, vel frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.* Dicitur quarto, *ſive talis copula fuerit licita, ſive illicita*, quia ut docet ſanctus Thomas ibidem art. 3. Fornicarius concubitus, inquantum aliquid de carnali conjunctione & commixtione, quæ fit, in matrimonio participat, affinitatem cauſat, ſicut licitus matrimonii concubitus. Sed cum duplici diſcrimine: Unum eſt, quod copula conjugalis ad hoc valet & ſufficit ex ſola natura rei, quippe quæ per ſe eſt fundamentum naturalis cujuſdam amicitiæ inter conjugem, & conſanguineos conjugis ſuæ; copula vero illicita affinitatem cauſat jure tantùm Eccleſiaſtico, utpote quæ potiùs eſt fundamentum inimicitiæ inter fornicarium & conſanguineos ejus cum qua fornicatur. Alterum eſt, quod affinitas orta ex copula illicita, dirimit tantùm matrimonium uſque ad ſecundum gradum incluſivè, ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 4. de reformatione matrimonii, reſtringente jus antiquũ, quo extendebatur uſq; ad quartum, ut conſtat ex cap. *Non debet*, de conſanguinit. & affinit. Quæ verò oritur ex copula licita, id eſt conjugali, dirimit uſq; ad quartũ gradum incluſivè; imò olim extendebatur hoc impedimentum uſque ad ſeptimum gradum, ut patet ex cap. 7. Cauſâ 35. quæſt 3. ubi Julius Papa ſic loquitur: *Nullum in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris, uſque ad ſeptimum generis gradum, uxorem ducere, vel inceſti macula copulari.* Sed hoc jus fuit reſtrictum ab Innocentio III. cap. citato, *Non debet*, ubi reſtringitur affinitas orta ex copula conjugali, ad quartum gradum incluſivè.

Numerantur autem gradus affinitatis eodem modo quo in conſanguinitate, hanc regulam ſervando: In quo gradu quis eſt conſanguineus mariti, in eodem gradu ſit affinis uxori, & è converſo. Inter ipſos autem conſanguineos mariti, & conſanguineos uxoris, nulla mutuò oritur affinitas, ut conſtat ex cap. *Quod ſuper his*, de conſang. ubi Innocentius III. ſic ait: *Licèt omnes conſanguinei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxoris, viri affines: inter conſanguineos tamen uxoris & viri, ex eorumdem ſcilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorſus affinitas eſt contracta, propter quam inter eos debeat matrimonium impediri.* Unde frater, nepos, pronepos uxoris, poſſunt matrimonium contrahere cum ſorore, nepte, & pronepte viri; & è contra, frater, nepos, pronepos viri, cum ſorore, nepte, & pronepte uxoris. Idem eſt de conſanguineis viri & uxoris ſub recta linea poſitis: privigna enim nubere poteſt filio vitrici, & è contra privignus filiæ novercæ. 78

Quod ſi quæras, an affinitas in aliquo gradu rectæ aut transverſæ lineæ, matrimonium jure naturæ irritet? Reſpondeo certum eſſe, affinitatem in nullo gradu lineæ transverſæ, dirimere matrimonium jure naturæ. Conſtat hoc ex Scriptura, Geneſis enim 29. Jacob duxit duas ſorores Rachelem & Liam. Geneſis 38. ex voluntate Judæ Thamar nupſit ſucceſſivè duobus fratribus. Et in lege Moſaica poterat frater fratris relictam ſine prole uxorem ducere, quod non fuiſſet licitum, ſi juri naturæ hoc adverſaretur. Demum Levit. 18. non ſolùm non prohibetur conjugium cum ſorore uxoris defunctæ, ſed etiam per iſta verba, *Nec revelabit turpitudinem eius adhuc illa vivente*, ſignificatur mortuâ uxore eſſe licitum. 79

Confirmatur: Pontifex non poteſt diſpenſare in his quæ juri naturali adverſantur: At ſæpe diſpenſavit in primo gradu affinitatis lineæ trãſverſæ; nam Martinus V. diſpenſavit cum viro nobili, qui cũ affine collaterali in primo gradu cõtraxerat, ut ex Archidiacono refert Sylveſter, verbo *Papa*, Alexander VI. diſpenſavit cum Henrico VIII. Rege Angliæ, ut duceret Catharinam uxorem fratris ſui Arturi demortui. Quam diſpenſationem Clemens VII. conſultis Theologis & Canoniſtis ex totius ferè Europæ Academiis, licitam ac validam declaravit, teſte Alphon- 80

phonſo de Caſtro de poteſt. legis pœnal. lib. 1. A cap. 12. Demum non ita pridem Innocentius X. diſpenſavit cum Caſimiro Poloniæ Rege, ut Mariam Gonzagam, Mantuæ Principem, uxorem fratris ſui demortui, matrimonio ſibi copularet Et rurſus idem Pontifex cum Senatore Burdigalenſi anno 1651. diſpenſavit, ut duas alterius Senatoris Burdigalenſis ſorores ſucceſſivè uxores haberet, fuitq; ad me tranſmiſſum breve diſpenſationis, per R: P. Joannem Aycard, Ordinis noſtri, tunc Romæ apud S. Mariam Majorem Pœnitentiarium, nunc vero Inquiſitorem Avenionenſem; licèt talis diſpenſatio non fuerit executioni mandata: Ergo matrimonium in primò gradu affinitatis transverſæ lineæ, non eſt jure naturæ irritum.

81 Quantùm verò ad primum gradum affinitatis lineæ rectæ, multi non improbabiliter exiſtimant irritari jure naturæ matrimonia inter af- B fines in tali gradu, id eſt inter privignum & novercam, privignam & vitricum, ſocerum & nurum, ſocrum & generum: Tum quia (inquiunt) talia matrimonia à nulla gente fuerunt unquã admiſſa, ſed ſemper ut naturæ adverſa reprobata. Unde Apoſtolus 1. ad Corinth. 5. concubitum privigni cum noverca, appellat fornicationem, *quæ nec inter gentes auditur*. Tum etiam, quia hactenus Eccleſia non diſpenſavit unquam in illo gradu affinitatis, licèt pluries, ut vidimus, in primo gradu affinitatis lineæ transver- C ſæ diſpenſaverit.

82 Probabilior tamen videtur ſententia quæ docet, ne primum quidem gradum affinitatis in linea recta dirimere matrimonium jure naturali, poſſeq; ſuper eo diſpenſari, ſed non niſi ex graviſſima cauſa, propter indecẽtiam quæ alioquin apparet in tali matrimonio, præſertim inter novercam & privignum. Ita docent Cajet. 2.2. quæſtione 154. artic. 9. circa ſolutionem tertii, Abulenſis ſuper caput 8. primi Regum, Petrus de Ledeſma, Henriquez, Emanuel Sa, Rebellus, Pontius, Amicus, & plures alii, quos refert & ſequitur Sanchez libro 7. diſputatione 66. Idque plane ſupponunt canon 61. Concilii Agathenſis, & canon 30. Epaunenſis, ubi prohibetur quidem matrimonium privigni cum noverca, ſed tamen additur, ut ſi ante prohibi- D tionem contractum fuerit, non diſſolvatur. Idemque ſtatuitur ibi, & iiſdem verbis, de matrimonio cum relicta fratris vel avunculi, quod ferè omnes fatentur non eſſe irritum jure naturæ.

83 Poteſtque id confirmari ex Concilio Aurelianenſi 3. can. 10. ubi ſic ſtatuitur: *De inceſtis conjunctionibus itaque, ut ſervemus, ut hi qui aut modò ad Baptiſmum veniunt, aut quibus Patrum ſtatuta ſacerdotali prædicatione antea in notitiam non venerunt, ita pro novitate converſionis ac fidei ſuæ credimus conſulendum, ut contracta hucuſque hujuſmodi conjugia non ſolvantur, ſed in futurum, quod de inceſtis conjunctionibus in anterioribus canonibus interdictum eſt, obſervetur: id eſt, ut neque ſibi ſub conjugij nomine ſociare præſumat relictam patris filiam uxoris, ſobrinam, conſobrinam, vel re-* E *lictam avunculi vel patrui.* Quibus verbis, cùm ſtatuat ut non ſolvantur ante baptiſmum matrimonia in gradibus illis affinitatis contracta, illa fuiſſe valida apertè ſignificat.

84 Nec obſtant quæ in favorem adverſæ ſententiæ adduximus, nam falſum eſt, matrimonia inter affines in primo gradu lineæ rectæ, nunquã fuiſſe apud Gentiles admiſſa, Rex enim Seleucus, teſte Valerio Maximo, lib. 5. cap. 7. ſuam uxorem Stratonicam ceſſit proprio filio Antiocho, ex alia uxore genito, nec factum reprehendit Valerius. Et quamvis talia matrimonia non ſint communiter apud Gentiles admiſſa, non ducitur certum argumentum ea eſſe jure naturæ irrita; ideo enim rariſſimè fiunt, quia in illis quædam apparet indecentia, non vero ex eo quod ſint legi naturali adverſa.

85 Ad locum vero Apoſtoli, concubitum privigni cum noverca fornicationem appellantis, *qualis nec inter gentes auditur*, reſpondeo Paulum loqui de eo qui vivente patre uxorem ejus acceperat, & quidem etiam ipſo invito, ut D. Anſelmus & S. Thomas ibidem docent, & colligunt ex verbis illis ejuſdem Apoſtoli, 2. Corinth. 7. *Scripſi vobis non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui paſſus eſt*, &c.

Quod autem nuſquam legatur, Pontifices in eo diſpenſaſſe, argumentum eſt merè negativũ, nullam in præſenti materia vim habens: cùm enim, ut dicebamus, in matrimoniis illis indecentia quædam appareat, non mirum quod nullus ex Catholicis ea in re unquam tentaverit, nec à Sede Apoſtolica diſpenſationem poſtulaverit.

86 Ad perfectam hujus impedimenti intelligentiam, obſervandum eſt, affinitatem dirimere duntaxat matrimonium poſtea contractum, ſi enim ſuperveniat matrimonio jam contracto, ut fit interdum per copulam illicitam cum conſanguineis conjugis in primo vel ſecundo gradu, per eam non dirimitur matrimonium, ſed duntaxat uſus illius impeditur; quatenus ille qui copulam inceſtuoſam habuit, privatur jure petendi debitum conjugale (niſi præhabitâ diſpenſatione, quam Epiſcopus dare poteſt) tametſi non privetur facultate reddendi, ne pars innocens puniatur ob delictum alterius. Præterea privatur etiam ſpe ineundi aliud conjugium, ſi uxori ſuperſtes ſit, ut declaravimus diſput. præcedenti art. 2. explicando impedimenta ex crimine provenientia, quæ impediunt matrimonium contrahendum.

ARTICULUS X.

De impedimentis impotentiæ, clandeſtinitatis, & raptus.

87 Sobriè ac breviter de impedimento impotẽtiæ agemus, quia plura quæ circa illud occurrunt, vix honeſte degi & explicari poſſunt, magiſq; ad Medicos quàm ad Theologos ſpectare videntur. Docent ergo communiter Theologi, quod ſi impotẽtia ad actum matrimonii perpetua ſit, id eſt ſine miraculo, vel probabili vitæ periculo tolli non poſſit, & præcedat matrimonium, ipſum omnino dirimit, idque etiam jure naturæ, quandoquidẽ ex jure naturæ nemo poteſt ſe obligare ad impoſſibile; ſecus verò ſi ei ſuperveniat. Quod ſi impotentia ſit tantùm tẽporalis, id eſt ſine miraculo, aut probabili vitæ periculo, tolli poſſit, matrimonium nõ dirimit. In dubio autem an impotentia præceſſerit, an non judicandũ eſt præceſſiſſe, ſi provenit ab intrinſeco; ſecutam verò eſſe, ſi ex maleficio, aliave cauſa extrinſeca oriatur. Quia quod à natura ineſt, ſemper eſſe præſumitur, nõ autẽ quod advenit ab extrinſeco, niſi oppoſitũ probetur. Ad expe-

experiendum verò an impotentia ſit perpetua, vel temporalis, datur conjugibus a jure triennium, quo elapſo ſine fructu, cenſetur impedimentum perpetuum, & matrimonium diſſolvi poteſt, ſeu declarari invalidum.

Docent etiam, impotentiam eſſe duplicem, unam abſolutam, quæ eſt reſpectu omnium; alteram reſpectivam, quæ eſt tantùm reſpectu alicujus; primamque eſſe impedimentum dirimens, reſpectu cujuſcumque, id eſt impediens ne validè cum quacunque vel quocumque contrahatur, alteram verò dirimere quidem matrimonium reſpectu illius perſonæ ad quam eſt, non autem reſpectu aliarum.

Ad impotentiam autem reducitur ætatis defectus, ſi quis enim ante pubertatis annos, nempe mas ante decimum quartum, & fœmina ante duodecimum ætatis annum expletum, contrahat, matrimonium nullum eſt, ſaltem Eccleſiaſtico jure; niſi fortè propinquo legitimæ ætatis termino, malitia ſuppleat ætatem.

88. Præter hæc decem impedimenta matrimonium dirimentia, alia duo fuere addita à Tridentino, nempe clandeſtinitas, & raptus. Nam ſeſſ. 24. Decreto de reformat. matrimonij cap. 1. decrevit, ut deinceps non poſſit validè contrahi matrimonium, niſi præſente Parocho, vel de ejus licentia, alio Sacerdote, cum duobus aut tribus teſtibus. De quo fusè diſp. 4. art. 3. agendo de conſenſu clandeſtino. Item can. 6. in raptores ſequens decretum edidit: *Decernit Sancta Synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto ac libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor, mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.* Plura de raptu diximus diſp. præcedenti art. 2. Unde de impedimentis matrimonij nihil aliud hic occurrit dicendum.

89. Quantum verò ad poteſtatem diſpenſandi in illis, dico breviter, Summum Pontificem validè diſpenſare poſſe in impedimentis omnibus, quæ jure Eccleſiaſtico matrimonium dirimunt; ſecus verò in illis quæ jure naturali, vel divino, illud diſſolvunt. Epiſcopus autem non poteſt ordinariè in impedimentis matrimonij jure poſitivo dirimentibus diſpenſare, cùm hæc impedimenta, vel à Summis Pontificibus, vel à Conciliis generalibus inducta fuerint. Quia tamen leges humanæ moraliter tantùm obligant, id eſt quantum fieri poteſt ſine gravi ſcandalo aut detrimento, & dari poteſt caſus, in quo maximum detrimentum aut ſcandalum oriretur, ſi recurrendum eſſet ad Summum Pontificem, ideo poterit in tali caſu Epiſcopus diſpenſare, ex benigna reſervationis interpretatione.

90. Plures hic agunt de debito conjugali, & modis, quibus peccant conjuges in uſu matrimonij, de quo lato ac pingui calamo diſſerit Sanchez toto libro 9. per quadraginta ſeptem diſputationes. Verùm quia in hac materia plurima ſunt morbis illis ſimilia, quos à Medicis quidem non ignorari neceſſarium eſt, ſed tamen parùm honeſtè detegi & explicari poſſunt, ab his in præſenti abſtinendum eſſe, puritati ac modeſtiæ religioſæ conſentaneum exiſtimavi. Unde placet ſolum hic tranſcribere præclara Clementis Alexandrini lib. 2. Pædag. cap. 10. verba, quibus admonentur conjuges honeſtatis ſervandæ in uſu conjugij. *Quibus (inquit) uxores ducere conceſſum eſt, iis pædagogo opus eſt, ut non interdiu natura myſtica celebrentur orgia, nec ex Eccleſia v. g. aut ex foro manè rediens, galli more coeat, quando orationis & lectionis, & efficacium quæ interdum fiunt operum tempus eſt. Veſpere autem oportet poſt convivium quieſcere, & poſt gratiarum actionem quæ fit Deo pro bonis quæ accepimus. Non ſemper autem concedit tempus naturæ, ut peragatur congreſſus matrimonij, eſt enim conjunctio eo deſiderabilior, quò diuturnior. Neque verò noctu tanquam in tenebris ſe immodeſtè & intemperanter gerendum eſt, ſed verecundia tanquam lux rationis in animo eſt includenda; nihil enim à Penelope telam texente differemus, ſi interdiu quidem texamus dogmata temperantiæ, noctu autem ea retexamus, cùm in cubile venerimus. Si enim honeſtatem oportet exercere, multo magis uxori tua oſtendenda eſt, inhoneſtos vitando concubitiones, & quod caſtè verſeris cum proximis, ſide dignum à domo afferre teſtimonium. Non eſt enim aliquid honeſtum ad eam reputandum, apud quam non eſt teſtata ac probata honeſtas in ætibus illis voluptatibus. Benevolentia autem quæ fit dum ſe ferri præcipitem ad congreſſionem, exiguo floret tempore, & cum corpore conſeneſcit, nonnunquam autem etiam præſeneſcit, flaceſcente jam libidine, quando matrimonialem moderationem ac temperantiam, meretricia voluptates iniuriâ affecerint. Amantium enim corda ſunt volucria, amoriſque irritamenta extinguuntur ſæpe pœnitentiâ; amorque ſæpe vertitur in odium, quando reprehenſionem ſenſerit ſatietas. Impudentium verò verborum, & turpium figurarum, meretriciorumque oſculorum, & hujuſmodi laſciviarum nomina, ne ſunt quidem memoria tenenda, beatum ſequentibus Apoſtolum, qui aperte dicit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, vel plura habendi cupiditas, ne nominetur quidem in vobis, ſicut decet ſanctos. Recte ergò dixiſſe videtur quiſpiam: Nulli quidem profuit coitus, benè autem cum eo agitur, ſi non etiam læſerit.*

91. Addam quæ ſcribit Gregorius Magnus de cura paſtorali part. 3. admonitione 28. *Admonendi ſunt conjuges (inquit) ut ſuſceptionis prolis ſe meminerint cauſâ conjunctos, & cùm immoderata admixtione ſervientes, propagationis articulum in uſum transferunt voluptatis, perpendant, quod licèt extra non exeant, in ipſo tamen conjugio, conjugij jura tranſcendunt. Unde neceſſe eſt, ut crebris exhortationibus moneantur, ut ad ſeant quod pulcherrimam copulæ ſpeciem, admixtis voluptatibus fœdant.*

92. D. Thomas quæſt. 65. ſupplementi agit de pluralitate uxorum, quæſt. 66. de bigamia, & quæſt. 67. de libello repudij. Verùm quia de his, vel ſuperioribus diſputationibus, vel in Tractatu de Ordine, fusè diſſeruimus, Tractatui de matrimonio, totique Theologiæ noſtræ finem imponam, verbis illis quæ ſcribit Auguſtinus in Proœmio libri 3. de Trinitate. *In omnibus litteris meis, non ſolùm pium Lectorem, ſed etiam liberum correctorem deſidero. Verumtamen Lectorem ſicut meum, nolo mihi eſſe deditum, ita correctorem nolo ſibi. Ille me non amet ampliùs quàm Catholicam fidem: iſte ſe non amet ampliùs, quàm Catholicam veritatem. Sicut illi dico, noli meis litteris quaſi Canonicis inſervire, ita iſti dico, noli meas litteras ex tua opinione, vel contentione, ſed ex divina lectione, vel inconcuſſa ratione corrigere.*

Omnia verò ſcripta, vel ſcribenda, Romanæ Eccleſiæ Cenſuræ humiliter ſubjicio, cujus & protectionem, ubi contra inimicos Dei pugnavero; correctionem, ubi erravero; approbationem, ubi rectè ſenſero, enixè poſtulo & totis votis. Quidquid ab illa præſcriptum fuerit, hoc teneo; quidquid improbatum, improbo; damnatum, damno, anathematizatum, anathematizo. Hæc eſt columna & firmamentum veritatis, errorum expultrix, hæreſum extirpatrix, Apoſtolicæ Traditionis cuſtos, bonorum morum magiſtra, & vera, ac viva, incorruptaque fidei regula. Hæc denique navis illa Petri, quæ perire non poteſt, & de qua Chriſtus, verus & unicus magiſter noſter, turbas docuiſſe dicitur, myſticè nobis inſinuans, quod apud Romanam Eccleſiam totius Chriſtianæ doctrinæ authoritas & magiſterium remaneret. Quicumque ergo aliquid ab Eccleſiæ Romanæ doctrina diſſonum ſentit, haud dubiè errat. Qui cum Romano Pontifice, Petri ſucceſſore & Chriſti vicario, non colligit, ſpargit. Demum, ut Hieronymi verbis ad Damaſum utar, & his operi finem imponam: *Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, prophanus eſt. Si quis in hac arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio.* Ep. 57.

Finis Tomi V. Clypei Theologiæ Thomiſticæ contra novos ejus impugnatores.

ROMA BIBLIOTEC. EMANUELE

INDEX
RERVM ET MATERIARVM,
QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Littera t. tractatum indicat, littera d. diſputationem, littera n. numerum.

A

Abraham.

ABraham, cùm dixit Saram eſſe ſororem ſuam, voluit veritatem celare, ſed non mendacium dicere. Tomo 3. Tract. 2 diſp. 6. num 20.

Non peccavit, cùm filium Iſaac immolare voluit, quia Deus tanquam ſupremus dominus vitæ, & necis omnium dedit ei jus interficiendi innocentis, vel eo tanquam miniſtro & executore uti voluit Tom 3. t. 6 d. 3 n. 66.

Ejus devotio eleganter deſcribitur à D Ambroſio. To.4. t. 11. d. 3. n. 4.

Aborſus.

Aborſum procurare ante animationem fœtûs cenſetur homicidium, & ad illud reductivè pertinet, quia per illum futuri hominis nativitas impeditur. Unde Tertullianus in Apologetico cap. 9. *Nobis homicidio ſemel interdicto, etiam conceptum in utero, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet Homicidij feſtinatio eſt prohibere naſci: nec refert natam quis eripiat animam, aut naſcentem diſturbet: homo eſt & qui eſt futurus, & fructus omnis jam in ſemine eſt.* Tom. 3. in diſſertatione de probabilit art. 3. num. 117.

Abſolutio.

Hæc ſola verba, *Abſolvo te*, ſunt eſſentialia abſolutioni. To. 5. t. 4. d. 12 n. 2.

Forma abſolutionis deprecatoriè prolata, valida non eſt. Ibidem n 16.

Non poteſt dari ſcripto, vel abſenti n 48.

Sententia adverſa damnata fuit à Clemente VIII. n. 54.

Poteſt impendi moribundo, qui in abſentia Sacerdotis ſigna contritionis exhibuit n. 74

Abſtinentia.

Abſtinentia eſt ſpecies temperantiæ, & virtus cupiditates & delectationes eſculentorum inordinatas refrænans, & in ciborum uſu debitam moderationem conſtituens. Unde proprius ejus actus eſt ſubtractio ciborum, ſecundùm rationem regulata, & in eo conſiſtens, quod homo à cibis abſtineat prout oportet, pro congruentia hominum cum quibus vivit, & pro valetudinis ſuæ neceſſitate. Tom 4. t. 11. d 5 n 7.

Accidentia Eucharistica.

Accidentia Eucharistica ſunt ſine ſubjecto ſubſtantiali. Quod eſſe poſſibile declaratur ex doctrina D Baſilij dicentis primâ die creatam eſſe lucem per ſe ſubſiſtentem, & ab omni ſubjecto ſeparatam Tom. 5. t 3 d. 6. n. 2

Quantitas panis & vini eſt aliorum accidentium ſubjectum. Ibidem n. 16.

Ei divinitùs communicatur modus exiſtendi per ſe, ratione cujus ſubſiſtit independenter à ſubjecto. Ibidem n. 17.

Actus liber Dei.

Vide libertas divina.

Actus humanus.

Quæ ſit differentia inter actiones hominis, & actiones humanas. Tom. 3. t. 1. d. 1. n 10

Actus humani alij ſunt eliciti, alij imperati Ibidem n. 13.

Prima intellectûs cogitatio, & motus voluntatis indeliberati, non ſunt ſimpliciter & abſolutè actus humani, ſed cauſaliter tantùm & initiativè, quatenus ſunt initium humanæ deliberationis. Ibidem n. 15.

Quadruplicis generis actiones in homine poſſunt diſtingui. Ibidem n. 20.

Actus indifferens.

Dantur actus indifferentes ſecundùm ſpeciem, non tamen in individuo. Tom. 3. t. 3 d. 15 num. 4. & 13.

Poëta Ethnicus, multis Theologis æquior, damnat indifferentiam actuum ſingularium, hoc aureo verſu: *Nil ratio Jubeat, digitum exere, peccas.* Ibidem n. 21 in fine.

Actus otioſus.

Omnis actio, quæ ad finem honeſtum non ordinatur, eſt otioſa, ſubindeque mala moraliter. Tom. 3. t. 3 d 5. n 22.

Si de verbis otioſis redditur ratio, quanto magis de operibus? Ibidem.

D Bernardus piè & eleganter declarat, quàm gravis, pernicioſa, & culpabilis ſit jactura temporis, quod in verbis & operibus otioſis impenditur. Ibidem n. 24.

Adam.

Adam fuit creatus à Deo perfectus ſecundùm ætatem, & quantùm ad molem, ſeu magnitudinem corporis. Tom. 2. t 8 n. 11.

Fuit productus extra Paradiſum terreſtrem, & ut plures Hebræorum volunt, in agro Damaſceno formatus fuit ex *Adamah*, hoc eſt terra rubra, qualis eſt terra nondum elaborata, qua vulgo terra virgo dicitur. Ibidem n. 12.

In gratia fuit conditus, & omnibus virtutibus tam moralibus, quàm Theologicis ornatus. Ibidem n. 25. & 29

Habuit in ſua creatione tantam ſcientiæ plenitudinem, ut mortales omnes, Chriſto ſolo excepto, cognitionis amplitudine & certitudine ſuperaverit. Ibidem n 32.

Non cognovit tamen futura contingentia, nec ſecreta cordiũ, nec omnia individua cujuslibet ſpeciei Ibidem n. 36.

Habuit dominium ſupra omnia animalia & corporea. n 39.

Antequam peccaret, errare aut decipi non poterat, nec peccare venialiter, priùs quàm peccaret mortaliter. n. 42 & 48.

Habuit potentiam non moriendi, ſi legem ſibi præſcriptam ſervaſſet, & ab omni ægritudine, dolore, & triſtitia, in ſtatu innocentiæ fuit immunis n. 49. & 57.

Primum ejus peccatum fuit ſuperbia, quod tamen præter ſuperbiæ malitiam, inobedientiæ & gulæ habuit deformitatem Ibidem d. 4 n. 2. & 6.

Fuit graviſſimum, ſi attendantur circumſtantiæ ejus, & damna ex eo ſecuta, n. 18.

Per pœnitentiam peccati ſui veniam conſecutus eſt, & in gratiam Dei reſtitutus. d 5. n. 2.

Deus Adæ & uxori ejus, fecit tunicas pelliceas, ut eo veſtitu indicaret eis, quod nuditatem animæ ſuæ à peccato cauſatam, obtegere deberent per virtutem pœnitentiæ, ſeu mortificationis, quæ idoneum peccatorum integumentum eſt. Ibidem n 4.

Adjuratio.

Adjuratio eſt actus externus religionis, qui fit, cùm aliquem ad quippiam faciendum vel omittendum atteſtamur per Deum ipſum, ut ejus amor, timor, vel reverentia ipſum permoveat ad id præſtandum, vel omittendum Differt à juramento, quia juramentum uſurpamus ad nos ipſos obligandos, vel ad aliquid confirmandum per Dei veracitatem & authoritatem. Adjuramus autem, ut alium obligemus aut adigamus ad aliquid faciendum, vel omittendum, propter reverentiam aut terrorem divinæ majeſtatis. Tom. 4 t. 11. d. 3 n. 25.

Adoratio.

Adoratio eſt actus externus Religionis, qui definiri poteſt: *Honor externo corporis geſtu Deo exhibitus.* Tom. 4. t. 11. d. 3. n. 10.

Obligatio colendi Deum externâ adoratione, eſt de jure naturæ; cum enim ex duplici natura compoſiti ſimus, intellectuali ſcilicet & ſenſibili, duplicem adorationem Deo offerre tenemur, nimirum ſpiritualem, quæ conſiſtit in interiori mentis devotione; & corporalem, quæ in exteriori corporis humiliatione ſita eſt. Ibidem.

Adoptio.

INDEX RERUM ET MATERIARUM.

Adoptio.

Adoptio à Theologis & Juriſperitis definitur: *Gratuita aſſumptio perſonæ extraneæ ad alterius hæreditatem.* Tom. 4. t. 8. d. 2. n. 105.

Deus homines juſtos in filios adoptat. Ibidem n. 106. ubi egregia Chryſologi, & Leonis Papæ teſtimonia referuntur.

Forma quæ dat homini eſſe filium Dei adoptivum, ſeu quæ hujuſmodi filiationem fundat, nec eſt divinitas Spiritus Sancti nobis unita, nec habitus charitatis, ſed gratia habitualis, quæ eſt divinæ naturæ participatio. Ibidem n. 109.

Adoptio humana ſupponit in perſona adoptanda naturam ejuſdem ſpeciei, & proportionatam cum hæreditate adoptantis; non verò adoptio divina, quia Deus hominem quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cœleſtem percipiendam. Ibid n. 140.

Adoptare creaturam rationalem in filium, non eſt proprium alicui ex perſonis divinis, ſed commune tribus, quamvis per appropriationem Filio, ut exemplari; & Patri æterno, ut authori attribuatur; & Spiritui Sancto, ut infundenti gratiam, per quam adoptamur & aſſimilamur Deo. Ibidem n. 143.

Advocatus.

Advocatus, ſi ſcienter injuſtam cauſam defendat, graviter peccat, & ad reſtitutionem tenetur ejus damni, quod contra juſtitiam per ejus auxilium altera pars incurrit. Tom. 3. in diſſertatione de probabilitate. n. 86.

Ibidem etiam n. 89. refertur formula juramenti, quod emittere jubentur jure Cæſareo omnes cauſarum patroni ſeu Advocati.

Adulatio, ſeu Adulator.

Quiſquis malè agentibus adulatur, pulvillum ſeu cervical ſub eorum capite ponit, ut molliùs in ſuis vitiis & peccatis dormitent ac quieſcant, quod reprobatur à Domino per Prophetam dicentem: *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni capite manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ terræ ad capiendas animas.* Tom 3 in diſſertatione de probabilitate. n. 182. ubi egregia D. Gregorij magni, & Hugonis Victorini teſtimonia referuntur.

Adulterium.

Adulterium peccatum graviſſimum eſt, quia deſtruit triplex matrimonij bonum, nempe fidem conjugalem, certitudinem prolis, & ſignificationem ſacramenti. Tom. 5. t. 7. d. 6 n. 9

Copula cum conjugata, etiam conſentiente marito, adulterium eſt. Ibidem n. 10 Refertur ibidem n. 14. egregia hiſtoria, quæ ſub Conſtantij temporibus Antiochiæ accidit, & deſcribitur à D. Auguſtino lib. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 16. De hoc etiam fusè diſſeritur in Tractatu de probabilitate n. 120.

Æqualitas divinarum perſonarum.

Perſonæ divinæ ſunt perfectiſſimè inter ſe æquales, ideoque Pſalm 109. Filius ſedere dicitur à dextris Patris, & in fine ejuſdem pſalmi, è contra Pater deſcribitur ut ſedens ad dexteram Filij, ſubditur enim, *Dominus à dextris tuis*; non quod Perſonæ divinæ mutent ſedes, & modò Filius ad dexteram Patris, modo Pater ad dexteram Filij ſedeat, ſed ut deſignetur nullam inter illos eſſe graduum aut dignitatum diſtinctionem, ſed perfectiſſimam in gloria, majeſtate, potentia, & perfectione inveniri æqualitatē. Tō 2. t 6. d. 12. n. 1.

Relatio æqualitatis inter divinas perſonas non eſt realis, ſed rationis. Ibidem n. 11.

In perſonis Divinis non datur relatio realis æqualitatis, fundata in proprietatibus perſonalibus, & virtualiter diſtincta à relationibus originis Ibidem n. 44.

Perſonæ Divinæ ſunt æquales non ſolùm in magnitudine & perfectione, ſed etiam in æternitate & duratione. Unde Filius, *Splendor Patris*, in Scriptura appellatur, ut Patri coæternus oſtendatur, ſicut ſplendor eſt coævus luci, ut eleganter expendit Ambroſius. Ibidem n. 47.

Æternitas.

Æternitas rectè definitur à Boetio: *Interminabilis vita tota ſimul & perfecta poſſeſſio.* Eſt eſſentialiter duratio, & habet rationem menſuræ reſpectu eſſe divini, non quidem formaliter, ſed tantùm virtualiter. Tom 1. t. 1 d. 4. n. 141. 142. 144.

Triplex eſt divinæ æternitatis radix Ibidem n. 139.

Omnia futura contingentia ſunt præſentia realiter & phyſicè divinæ æternitati, non per anticipatam illorum productionem in æternitate, diſtinctam ab illa quâ producuntur in tempore, nec per coextenſionem ipſius rei temporalis ad totam æternitatem, ſed per coextenſionem ipſius æternitatis ad illam differentiam temporis, in qua futura contingentia aliquando exiſtent, & fient præſentia t. 3. d. 4. n. 208.

Hanc realem & phyſicam futurorum contingentium in æternitate præſentiam, paſſim docent SS Patres, præſertim D. Thomas, qui rectè comparat æternitatem centro; ſicut enim centrum, quamvis indiviſibile, adeſt tamen cuique puncto oppoſito in circumferentia, & omnibus lineis ab eadem circumferentia ad centrum deductis. Ita æternitas: quamvis indiviſibilis, & tota ſimul, adeſt omnibus rebus temporalibus, fluentibus, & ſucceſſivis. Docet etiam, quod Deus ſe habet in ordine ad præterita & futura, ſicut exiſtens in alta ſpecula, ex qua intuetur totam viam, & omnes in ea tranſeuntes. Ibid. n. 212. & ſeq.

Realis & phyſica futurorum contingentium in æternitate præſentia, neceſſariò requiritur, ut Deus habeat invariabilem de illis notitiam, & ut cognitio divina ad illa terminata, obtineat rationem intuitionis Ibidem n. 260.

Si tamen per impoſſibile futura contingentia in æternitate Deo realiter non coexiſterent, ea in ſuo decreto efficaci & immutabili certò cognoſceret. Ibid. n. 294.

Ævum.

Ævum eſt menſura, quâ duratio ſubſtantiæ incorruptibilis, ejuſque actiones naturales & neceſſariæ menſurantur. Tom. 2 t. 7. d. 6. n. 1.

Ævum, quamvis ſit indiviſibile & totum ſimul, cùm tamen ſit finitum, non coexiſtit rebus temporalibus, niſi quando actu ſunt, & earum tranſitum & adventum exſpectare debet, ut ea continere & menſurare poſſit. In quo differt ab æternitate, quæ cùm ſit infinita & indiviſibilis, ambit & continet omnia præſentia, præterita, & futura, in uno nunc indiviſibili, & ut loquitur D. Bernardus ſerm. 80. in Cant. *Tempora ſub ea tranſeunt, non ei: futura non expectat, præterita non recogitat, præſentia non experitur.* Ibid. n. 4.

Ævum ſtrictè ſumptum, pro duratione maximè regulari & uniformi, durationem cujuſcumque ſubſtantiæ incorruptibilis menſurante, eſt unicum tantùm, quod nec in Lucifero, nec in anima Christi, ſed in ſupremo Angelo reſidet. Ibid. n. 8.

Affinitas.

Affinitas eſt conjunctio, vel propinquitas, orta ex copula carnali. Certum eſt, eam in nullo gradu lineæ tranſverſæ dirimere matrimonium jure naturæ; imò probabilior videtur ſententia, quæ docet, ne primum quidem gradum affinitatis in linea recta dirimere matrimonium jure naturali, ſubindeque ſuper eo poſſe diſpenſari. Tom. 5. d. 9 n. 77. & ſeq.

Alleluia.

Alleluia idem ſignificat, ac *laudate Deum*, componitur enim ex verbo Hebraico *Hallelu*, hoc eſt laudate, & nomine *Iah*, hoc eſt Deum. Tom. 1. t. 2. d. 7. n. 11.

Amicitia.

Quatuor ad veram & perfectam amicitiam conditiones requiruntur. Tom. 4 t. 10. d. 10. n. 3. Inter Deum & homines vera amicitia dari poteſt Ibidem, ubi varia & egregia SS. Patrum teſtimonia referuntur.

Amor.

Amor ex Dionyſio eſt virtus unitiva, quæ ſuperiores cum inferioribus, inferiores cum ſuperioribus, quodammodo adæquat, ut parili ſocietate jungantur. Tom. 4. t. 10 d. 10. n 7.

Amor eſt ignea catena, flammeuſque nexus, quo amantium corda inter ſe copulantur. Vel ut ait Auguſtinus, eſt vitta coccinea quæ copulans vel copulare appetens, amantem ſcilicet & amatum. Tom 2. t. 6 d. 10. n. 100.

Amor triplicem includit unionem; unam, quam ſupponit; aliam, in qua conſiſtit; alteram, quam efficit, vel exoptat. Tom 2. t. 6. d. 2. n. 130.

Ficinus ait perfectiſſima omnia in rebus creatis eſſe amoris ſymbola, nam inter planetas Sol ſuo calore amoris ſymbolum eſt; inter elementa, ignis; inter metalla, aurum; & inter gemmas, carbunculus, qui eſt veluti carbo accenſus. Tom 3. t. 1. d. 3. n. 135.

Plato dicebat: Nihil habeo in me majus, quàm quod amo; nihil melius, quàm quod amor. Tom. 3. t 1. d 3. n. 134.

Rectus ordo eſt, cognoſcere, ut diligamus; perverſus autem, diligere ut cognoſcamus. Anſelmus Ibid n. 136.

Qui Deum vero amore proſecutus fuerit, Deum inveniet, & ſe in Deo recuperabit, quia ad ſuam, per quam creatus eſt, redibit ideam; ubi rurſus reformabitur, quia ideæ ſuæ perpetuò cohærebit. Ideò quiſquis noſtrùm in terris à Deo ſeparatus eſt, non verus eſt homo, ſed ſemihomo, cùm à ſui idea ſit formaque disjunctus. Marcilius Ficinus in convivium Platonis. Tom. 3. t. 1. d. 3. n. 121.

Amor in via præſtat ſcientia, & ardor luci, unde ordo Seraphinorum ſuperior eſt ordini Cherubinorum, quia hæc nomina Seraphim & Cherubim, non fuerunt impoſita ex amore & cognitione patriæ, ſed viæ. Hinc D. Bernardus ſerm. 3. de verbis Iſaiæ alloquens Luciferum, belliſſimè ait: *Bonum erat tibi, ſi ignifer magis eſſes, quàm lucifer.* Ibid. n. 135.

Amor Divinus.

Deo cum proprietate competit amor, & non ſolùm gaudium ſuæ bonitatis. Tom. 1. tract 4. diſp. 6. n. 3.

Gaudium & amor ſpecialiter dictus diſtinguuntur in Deo virtualiter. Ibidem n. 19.

Deus non amat creaturas merè poſſibiles. Ibid. d. 1. n. 61.

Amat Deus, nec aliunde hoc habet, ſed ipſe eſt unde amat, & ideò vehementiùs amat, quia non amorem tam habet, quàm hoc eſt ipſe: Bern. Tom. 4. t. 10. d. 10. n. 34

Amore nitet Divinus Pater, amore ornatur æternus Filius, amore etiam pulchreſcit & venuſtatur Spiritus Sanctus: Rupertus Tom. 2. t. 6. d. 10. n. 127. in fine.

Amor eſt nomen Spiritui ſancto appropriatum. Ibidem n. 104.

Angelus.

Dari Angelos Scriptura docet, ratio ſuadet, & experientia probat. Tom. 2. t. 7. d. 1. n. 1. & ſeq.

Fuerunt creati in cœlo Empyreo, & ex illo mali poſt peccatum ad tartara detruſi, *ut ex hoc diſcamus*, ait Bernardus, *quod nuſquam eſt ſecuritas neque in cœlo, neque in paradiſo, multo minus in mundo. In cœlo enim cecidit Angelus ſub præſentia divinitatis, Adam in paradiſo, de loco voluptatis; Iudas in mundo, de ſchola Salvatoris.* Ibidem n. 31. & ſeq.

Angeli non fuerunt conditi ante mundum corporeum, ſed in ipſo mundi corporei initio, ſeu prima die creationis. Ibid. n. 16. & ſeq.

Angeli ſunt omnino incorporei & immateriales, quamvis plures ex SS. Patribus olim aliter ſenſerint, imò aliqui exiſtimarint, primum peccatum Angelorum fuiſſe impuram illam commixtionem cum filiabus hominum, de qua fit mentio Gen. 2. Ibidem d. 2. n. 1. & ſeq.

Maxima eſt ac propè ſtupenda Angelorum multitudo, & numerum ſpecierum materialium excedit d. 2. n. 30. & ſeq.

Omnes Angeli ſpecie inter ſe differunt, imò implicat eos intra eandem ſpeciem multiplicari. Ibidem n. 43. & ſeq.

Ex natura ſua ſunt immortales & incorruptibiles, ſubindeque immutabiles ſecundum eſſe, licèt ſint mutabiles quantùm ad intellectum & voluntatem, & quoad operationem & locum. Unde Iſaiæ 6. Seraphini deſcribuntur ſtantes ſimul & volantes, quia in ſtatione eorum immobilitas, in volatu verò mutabilitas deſignatur. Ibid. n. 87. & ſeq.

Angeli nudis pedibus & alati in ſacris paginis depinguntur, ut eorum ad parendum celeritas demonſtretur. Ibidem n. 107.

Dionyſius cap. 5. de divin. nomin. ait Angelos in veſtibulo collocatos eſſe ſuperſubſtantialis Trinitatis, quia propiùs quàm cæteræ omnes creaturæ ad Deum accedunt, non dignitate gratiæ, ſed perfectione naturæ. Ibidem n. 106.

Nazianzenus, ejuſque Commentator Nicetas, cœleſtes illos ſpiritus ſic deſcribunt: Angeli ſunt primi luminis æterni radii, primique ſplendoris adminiſtri, supernæ gloriæ ſpectatores, & teſtes, ſupercœleſtes & puriſſimæ naturæ, ad malum immobiles, vel certè non faciles mobiles, perpetuos choros circa principem illam cauſam agitantes, puriſſimo ſplendore illinc perfuſæ, & à ſumma illa pulchritudine adeò informatæ, ut ipſæ quoque alia lumina efficiantur, ac per primi luminis influxiones & communicationes alios illuminare poſſint. Ibidem n. 107.

In Angelo magis relucet Dei ſimilitudo, quàm in homine, unde non dicitur ad ſimilitudinem Dei conditus, ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis, ut quo ſubtilior eſt natura, eo in illo ſimilitudo Dei plenius credatur expreſſa, ut ait Gregorius lib. 32. Moral. cap. 18. Ibidem n. 110.

Natura Angelica, licèt ſimpliciter ac multipliciter finita ſit, eſt tamen infinita ſecundum quid. Ibidem n. 117. & 118.

Licèt Angeli non habeant corpora ſibi naturaliter unita, ea tamen aſſumere poſſunt, ſed non in eis vitæ vegetativæ aut ſenſitivæ opera exercere. d. 3. n. 1. & ſeq.

Angelus non eſt in loco per ſuam ſubſtantiam immediatè, ſed per operationem tranſeuntem. Unde nihil prohibet Angelos in nullo eſſe loco, ſi nullam operationem circa locum habeant. d. 4. n. 1. & ſeq.

In cœlo Empyreo lumen producunt, quo innatus ejus ſplendor magis perficitur, & corpus illud cœleſte maximè decoratur & ornatur. Vel ſicut infernus locat Dæmones, quia ut inſtrumentum divinæ virtutis egit in illos, eos detinendo, unde reſultat in illis paſſio dolorifera: Sic cœlum empyreum, ut inſtrumentum divinæ virtutis, ſuaviter detinet ſpiritus, ex qua detentione, & quaſi amplexu, reſultat in eis paſſio lætitiæ, & gaudij accidentalis. Ibid. n. 50. & ſequent.

Angelus non eſt propriè in loco, ſed tantùm metaphoricè, unde ubi angelicum non eſt prædicamentale; nihil enim aliud eſt, quam ipſa operatio Angeli, ut habet aliquam ſimilitudinem & analogiam cum ubi corporeo. Ibid. n. 70. & ſeq.

Angelus nec actu nec potentiâ eſt in ſpatiis imaginariis, aut ſupra cœlos, nec poteſt moveri localiter in vacuo. Ibidem n. 91. & 95.

Unus Angelus non poteſt illabi menti alterius. Ibid. n. 96.

Angeli non ſunt ubique, quoniam, ut ait Damaſcenus, cùm in cœlo ſunt, non ſunt in terra: & cum in terram à Deo mittuntur, non manent in cœlo. Ibidem n. 98.

Unus Angelus non poteſt naturaliter eſſe in pluribus locis ſuæ virtuti adæquatis, bene tamen in pluribus locis inadæquatis, inter ſe diſtantibus, etiam abſque eo quod exiſtat in medio. Ibidem n. 109. & ſeq.

Poteſt moveri localiter motu tam continuò quàm diſcreto, non tamen in inſtanti. d. 5. n. 1. & ſeq.

Poteſt moveri motu diſcreto, non tranſeundo per medium. n. 39.

Actus liberi Angeli menſurantur tempore diſcreto, quod eſt unum tantùm, in Angelo magis ordinatè & regulariter operante exiſtens. d. 6. n. 5. & ſeq.

Intelligere Angeli non eſt ejus ſubſtantia, vel ejus eſſe. d. 7. n. 7.

Angelus indiget ſpeciebus ad cognoſcenda alia à ſe, quas non accipit à rebus, ſed habet à Deo infuſas à primo inſtanti creationis; illæ tamen non ſunt propriè & in rigore proprietates ipſorum. d. 8. n. 1. & ſeq.

Superiores Angeli per ſpecies magis univerſales, quàm inferiores intelligunt. n. 74.

Angelus ſeipſum cognoſcit per ſuam eſſentiam tanquam per formam ſive ſpeciem intelligibilem; non gerit tamen ſubſtantia Angeli in cognitione ſui vices ſpeciei expreſſæ. d. 9. n. 1. & ſeq.

Angeli inferiores non comprehendunt ſuperiores ex vi ſolius virtutis naturalis ſui intellectus, ſuperveniente tamen illuminatione Angeli inferioris facta à ſuperiori, poteſt inferior imperfectè ſuperiorem comprehendere. Ibidem n. 39. & ſeq.

Angeli cognoſcunt ſingularia per eandem ſpeciem, per quam naturam ſpecificam illis communem intelligunt. Ibidem n. 59.

Non cognoſcunt futura contingentia ſeu libera, nec cogitationes cordium per vires ſuæ naturæ, & ſeclusò lumine divinæ revelationis. n. 77. & ſeq.

Non poſſunt plura per modum plurium intelligere, nec uti diſcurſu, nec ſormali compoſitione aut diviſione. d. 10. n. 8. & ſeq.

Angelus ſeipſum & Deum ut authorem naturæ neceſſariò amat, etiam quoad exercitium. d. 11. n. 2. & ſequentibus.

Angeli eguerunt gratiâ, ut in Deum ut authorem ſupernaturalem ſe converterent, eamque in primo inſtanti creationis receperunt, per propriam diſpoſitionem. d. 12. n. 15. & ſeq.

Angeli qui in accepta juſtitia & ſanctitate perſeverarunt, beatitudinem ſupernaturalem meruerunt, non tamen per opera illam ſubſequentia, vel per actus naturâ tantùm & cauſalitate priores, ſed tantùm per actus eam duratione præcedentes. Ibidem art. 3. per totum.

Via malorum & bonorum Angelorum, triplici inſtanti completa fuit. n. 44. & ſeq.

Primum peccatum Angelorum, nec aliud fuit, nec eſſe potuit, quàm ſuperbiæ propriè dictæ. d. 13. n. 35. & ſeq.

Objectum excellens in cujus appetitione Angelus primò ſuperbiit, nec fuit, nec eſſe potuit, omnimoda æqualitas cum Deo in natura, nec unio hypoſtatica, ſed beatitudo naturalis, quàm inordinatè appetiit, illam non ordinando ad finem ſupernaturalem. n. 65. & ſeq.

Primum Angeli peccatum non provenit ex ignorantia, vel ex errore, ſed ſolùm ex inadvertentia, ſeu inconſideratione. In primo inſtanti ſuæ creationis peccare non potuit. Ibidem n. 143.

Angelus ſuperior illuminat inferiorem, non imprimendo phyſicè aliquid in eo, nec uniendo ſuum lumen cum lumine inferioris Angeli, ſed proponendo illi objectum antea ipſi incognitum, modo illi proportionato, quod eſt illuminationem Angelorum fieri per modum cujuſdam artificiali magiſterij, et quidàm loquuntur. d. 15. n. 2. & ſeq.

Certum eſt Angelos inter ſe loqui, ſeu cordium ſecreta & affectus in voluntate latentes ſibi mutuò patefacere. De qua locutione eleganter diſſerit Gregorius magnus lib. 2. Moral. cap. 2. Illa non fit per influxum phyſicum ſpeciei conceptûs Angeli loquentis in intellectum ejus cui loquitur; nec per aliqua ſigna corporea vel ſpiritualia, ſed per ſolam ordinationem ſeu directionem conceptuum, ut declarat Theophylactus explicans verba illa Apoſtoli 1. ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum*, ſubdit enim: *Angelis porro lingua eſt, vis nimirum illa, quâ ſibi divinarum rerum intellectum, ac divinas cogitationes impertiunt.* Ibidem n. 49. & ſeq.

Tres ſunt Angelorum hierarchiæ, & novem Ordines. Angeli quatuor primorum Ordinum, nunquam mittuntur ad exteriora myſteria d. 16. n. 1. & ſeq.

Deus per beatorum Angelorum miniſteria, hunc viſibilem mundum gubernat, quare Job 9. orbem ſuſtinere & portare dicuntur. Illis etiam hominum cuſtodia commiſſa eſt, unde ſingulis hominibus ſinguli adſunt Angeli cuſtodes. *Cùm ad nos veniunt* (inquit Gregorius magnus) *ſic exterius implent miniſterium, ut tamen nunquam deſint interius per contemplationem. nam quacunque mittantur, intra Deum currunt.* Moventur juxta Dionyſium triplici motu, circulari, recto, & obliquo. Ibid. n. 46. & ſeq.

Annuntiatio B. Mariæ Virginis.

D. Bernardus homil. 3. ſuper *Miſſus eſt*, hæc verba Angeli ad B. Virginem: *Dominus tecum*, expendens, ſic ait: *Valde mirandum eſt, quomodo qui Angelum miſerat ad Virginem, ab Angelo inventus eſt eſſe cum Virgine: itane celerior Angelo fuit Deus, ut feſtinantem Angelum celerior ipſe præveniret ad terras? Nec mirum, cujus nomen accelera, feſtina, omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia, velociter currit ſermo ejus. Victus es, Archangele, qui miſit te, præceſſit te.* Tom. 4. diſp. 5. n. 22.

Apollo Delphicus.

Apollo Delphicus dixit Jovem ab Hebræa fœmina carnem ſumpſiſſe, & cùm diu mutus extitiſſet, fateri tandem

coactus

coactus eſt Cæſari Auguſto, qui ei Hecatumbem obtulerat, ut ab eo reſponſum obtineret, ſibi impoſitum fuiſſe ſilentium a puero Hebræo, qui Deus exiſtens, cuncta pro arbitrio diſponebat. Item Apollo Mileſius conſultus, & de Chriſto interrogatus, his verbis Chriſtum commendavit: *Mortalibus erat cibus, Chaldæis armis comprehenſus, clavis, fuſtibusque amaram mortem paſſus eſt.* Tom 4. t. 10. d. 1. n. 256.

Apollonius Tyanæus.

Apollonius Tyanæus, magus inſignis, paſſeres loqui, & eorum ſermonem ſe intelligere aſſerebat. Tomo 3. t. 1. d. 1. n. 69. ubi egregia narratur hiſtoria.

Apoſtoli.

Cyrillus exponens verba illa Prophetæ, *fundamenta ejus in montibus ſanctis*, dicit montes illos ſanctos eſſe Apoſtolos, in quibus jacta ſunt Evangelicæ veritatis fundamenta, & qui primos orientis Evangelicæ facis radios excipere meruerunt, à quibus totus mundus illuminatus eſt. Hi etiam ſunt puriſſimi & pleniſſimi Chriſtianæ doctrinæ fontes, de quibus Regius Vates Spiritu Prophetico dicebat: Benedicite Domino de fontibus Iſrael. Ubi Ambroſius: *Dicendi ſunt Apoſtoli fontes, quia veluti fontes puriſſimi gratiâ prædicationis exuberant.* Tom. 4. t. 10. d. 3. n. 38.

Modus admirabilis quo in mundum fides Chriſtiana inducta & propagata eſt per Apoſtolos, Ibidem d. 1. n. 246.

Aqua.

Hoc puriſſimum elementum Spiritus Sanctus in ipſius mundi exordio, tanquam propriam ſedem ac vehiculum aſſumere dignatus eſt, ut eleganter deſcribit Tertullianus in libro de Baptiſmo. Aqua eſt ſymbolum gratiæ ſanctificantis, variaſque & egregias cum ea habet analogias & ſimilitudines. Tomo 2. t. 6. d. 10. n. 135. & 131. Varias habet qualitates, ob quas conveniens fuit, ut Chriſtus eam pro materia Baptiſmi aſſumeret. Tomo 5. t. 3. d. 1. n. 55. & ſequentibus.

Aſcenſio Chriſti.

Chriſtus ſuâ paſſione meruit nobis introitum regni cœleſtis, & impedimentum removit; ſed per ſuam aſcenſionem nos quaſi in poſſeſſionem regni cœleſtis introduxit, juxta illud Michex 4. *Aſcendit pandens iter ante nos.* Tomo 3. t. 1. d. 6. n. 7. ubi plura de aſcenſione Chriſti.

Attributa Dei.

Hebræi attributa divina vocant *Sephirot*, quaſi ſaphiros, ad ſignificandum, quod quemadmodum ſaphirus omnes colores recipit, ſic Deo omnes perfectiones attribuuntur. Tomo 1. t. 1. d. 3. n. 1.

Attributa divina non diſtinguuntur ab eſſentia, nec inter ſe entitativè vel modaliter, alioquin realem cum illa efficerent compoſitionem, divinæ ſimplicitati repugnantem. Unde Bernardus 5. de conſider. *Niſi omnibus unum in Deo & cum Deo conſideres, habebis multiplicem Deum.* Et rurſus: *Tam non eſt ſimplex quod vel uni fuerit obnoxium formæ, quàm nec virgo, vel uni cognita viro.* Ibidem n. 1. & 6.

Repugnat etiam divinis attributis, & naturæ divinæ ſimplicitati & infinitati diſtinctio formalis & ex natura rei, quam Scotus & ejus diſcipuli admittunt. Datur tamen inter attributa divina & eſſentiam diſtinctio virtualis ſeu eminentialis, quæ duplex habet fundamentum; unum remotum, eminentiam ſcilicet divinæ naturæ, æquivalentis pluribus perfectionibus creatis; aliud proximum, nempe limitationem intellectus creati concipientis diſtinctis conceptibus inadæquatis ea, quæ in Deo ſunt maximè unum & ſimpliciſſimum; quare diſtinctio illa non fit ab intellectu beatorum, videntium Deum ut eſt in ſe, ut eleganter declarat D. Bernardus lib. 5. de conſider.

Attributa divina inter ſe & ab eſſentia ita ratione diſtinguuntur, quod eſſentia in ſuo conceptu implicitè includit attributa, & includitur in illis, & quodlibet attributum includit cætera. Ibidem à numero 9. uſque ad 44.

Attritio.

Sicut in corporalibus ea dicuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta ſunt, ſed non adhuc perfectè comminuta; contrita vero dicuntur, quando omnes partes per diviſionem ad minima redactæ ſunt. Ita in ſpiritualibus attritio ſignificat dolorem imperfectum de peccatis, contritio vero perfectum de illis triſtitiam & diſplicentiam. Varia & inſignia inter attritionem & contritionem reperiuntur diſcrimina. Attritio nunquam poteſt fieri contritio formaliter, bene tamen virtualiter, ſeu æquivalenter. Tomo 5. t. 5. d. 7. n. 19. & ſequentibus.

Attritio ex metu gehennæ eſt actus bonus, & ſufficit ad dignè & fructuosè recipiendum ſacramentum pœnitentiæ, illique conjuncta, æquivalet contritioni, & ad gratiam & juſtificationem diſponit, opinioque adverſa, Tridentino apertè repugnare videtur. Ibidem n. 30. & ſequentibus.

Ad recipiendum effectum ſacramenti pœnitentiæ, requiritur attritio vera, ſupernaturalis, & univerſalis, ſeu quæ ad omnia peccata mortalia ſe extendat; unde non ſufficit attritio apparens, ſeu exiſtimata, nec attritio naturalis, exiſtimata ſupernaturalis: nec attritio particularis ex motivo turpitudinis alicujus peccati in particulari, quæ ad alia peccata mortalia diverſæ ſpeciei non ſe extendit. Ibid. n. 71. & ſequ.

Aureola Beatorum.

Aureola eſt gaudium quoddam accidentale, quod Beati percipiunt ex victoria, quam in via alicujus virtutis particularis, puta fortitudinis, aut virginitatis, reportant. Unde eſt diminutum quoddam præmium, reſpectu præmii eſſentialis, quod *aurea*, ſive *corona aurea* appellatur. Triplex aſſignari ſolet, Martyrum ſcilicet, Virginum, & Doctorum, inter quas aureola martyrii cæteras præſtat, quamvis Tertullianus virginitatem præferre martyrio videatur; ait enim: *Majus eſt vivere cum caſtitate, quàm mori pro caſtitate.* Tomo 3. t. 1. d. 3. n. 47. & ſequentibus.

Avaritia.

Avaritia ad Epheſ. 5. *Idolorum ſervitus* appellatur, quia ut ibidem S. Doctor lect. 3. obſervat, Idololatria eſt, quando honor ſoli Deo debitus, impenditur creaturæ; Deo autem duplex honor debetur, ſcilicet, ut in eo finem noſtrum conſtituamus, & ut in eo fiduciam noſtram finaliter ponamus: Ergò qui hæc in creaturis ponit, reus eſt idololatriæ. Hoc autem facit avarus, qui finem ſuum in creatura ponit, & etiam totam ſuam fiduciam. Unde Chryſoſtomus homil. 18. in Epiſt. ad Epheſ. *Qui mammonæ* (inquit) *ſerviunt auro, clarum eſt, ejuſmodi idolorum eſſe cultores.* Hinc Hebræi vitulum aureum adoraverunt, & Judas triginta argenteos, quos à Principibus Sacerdotum in pretium ſanguinis Chriſti acceperat, projecit in templum, non in ſterquilinium; *quia*, ut ait Ambroſius, *talibus Diis ſuum templum devoverat.* Tomo 3. t. 6. d. 9. n. 48.

Chryſologus de avaritia loquens ait: *Statera ejus iniquiſſima eſt, plus enim in ea ponderat obolus, quàm Deus, plus nummus quam anima.* Ibidem n. 50.

Augmentum charitatis.

Quamdiu ſumus in ſtatu viæ, charitas habitualis augeri poteſt, unde Jacob vidit Angelos aſcendentes & deſcendentes per ſcalam, neminem vero ſtantem, quia ſpiritum noſtrum, ſicut & corpus, creſcere vel decreſcere neceſſe eſt. Tomo 4. t. 10. d. 10. n. 88.

Licet charitas viæ pervenire poſſit ad perfectionem intenſivam charitatis patriæ, illa tamen ſemper illam excedit in ſtatu & modo operandi, quia charitas patriæ eſt conjuncta lumini gloriæ & viſioni beatificæ, à qua regulatur; charitas autem viæ dirigitur & regulatur per cognitionem obſcuram fidei; unde de Joanne Baptiſta Chriſtus Matth. 11. dicebat: *Qui minor eſt in regno cœlorum, major eſt illo.* Ibidem n. 94.

Actus charitatis remiſſi augmentum gratiæ & charitatis merentur: gratia tamen & charitas in eſſe habitus & qualitatis, non augentur ſtatim per actus habitu remiſſiores, ſed tale augmentum differtur uſque ad ingreſſum gloriæ, ſeu uſque ad primum inſtans glorificationis, in quo homo prorumpit in actum ferventiſſimum charitatis, per quem ſe diſponit ad augmentum debitum actibus remiſſis in via elicitis. Ibidem n. 140. & ſequentibus.

Auxilium Dei, vide Gratia.

B

Baptiſmus.

BAptiſmi elogia ſeu prærogativæ. Tomo 5. t. 3. in præfatione.

Baptiſmi inſtitutio, & illius præceptum, Ibidem d. 1. n. 1. & ſequentibus.

Ejus materia & forma. num 52. & ſequentibus, ubi variæ aſſignantur congruentiæ, quare Chriſtus aquam pro materia hujus ſacramenti elegerit, & variæ aquarum laudes recenſentur num 59.

Baptiſmus in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque collatus, non eſt validus. n. 82.

Apoſtolorum tempore validum fuit Baptiſma in nomine ſolius Chriſti collatum. n. 95.

Baptiſmus iterari non poteſt n. 106. & ſequentibus.

Convenienter aſſignantur tria Baptiſmata, fluminis, flaminis, & ſanguinis n. 126.

Baptiſmus parvulis neceſſarius eſt, neceſſitate medii; unde temerarium & erroneum eſt aſſerere, quod deficiente opportunitate baptizandi parvulos, ad eorum ſalutem ſufficiat votum Baptiſmi, à parentibus aut ab aliis conceptum, cum aliquo ſigno exteriori, vel cum aliqua benedictione prolis, ſeu oblatione ipſius ad Deum, cum invocatione ſanctiſſimæ Trinitatis d. 3. n. 18.

Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente fictione ex opere operato, ſuum effectum producit. d. 4. n. 15.

Bajazetus.

Tempore Bajazeti ſecundi, Taliſmanus quidam, ſeu Mahumeticæ ſectæ ſacerdos, Conſtantinopoli in templo Sanctæ Sophiæ, coram ipſo Imperatore, illuſtre reddidit teſtimonium fidei noſtræ, ideoque protinus occidi juſſus eſt. Tomo 4. t. 10. d. 1. n. 160.

Beatitudo objectiva hominis.

Beatitudo objectiva hominis non conſiſtit in bonis fortunæ, ſeu in divitiis: Tum quia illæ appetitum hominis non ſatiant, juxta illud Bernardi: *Non plus ſatiatur cor hominis auro,*

ovo, quàm corpus aurâ. Tum etiam, quia illæ, nec omnia bona afferunt, nec omnia mala excludunt, quin potiùs multas pariunt curas & afflictiones, quæ animum pungunt & lacerant, ideoque ſpinæ Lucæ 8. à Chriſto appellantur. Tomo 3. t. 1. d. 1. n. 1 & ſequentibus.

Beatitudo objectiva hominis, non conſiſtit in honoribus, dignitatibus, ac ſæculari potentia, cùm illa fluxa, caduca, & tranſitoria ſint, *& vapor ad modicum parens*, ut dicitur Jacobi 4. Ibidem n. 6. & 7 ubi variæ mutationes, quæ tam in ſæculari, quàm Eccleſiaſtica poteſtate contigerunt, breviter recenſentur.

Beatitudo objectiva hominis non conſiſtit in aliquo bono corporis, præſertim in voluptate, quæ, ut ait Hugo Victorinus: *Mel habet in ore, fel in corde, aculeum in dorſo.* Et ut dicebat olim Simplicius, brevis inſania eſt, ideoque ſapientiſſimè à natura conſtitutum eſt, ut cito tranſiret, ne diu inſani eſſemus Ibidem n. 12.

Beatitudo objectiva hominis, non conſiſtit in ſcientiis, cùm illæ ſciendi deſiderium cuilibet homini naturaliter inſitum ſatiare nequeant Unde S. Thomas opuſc 61. egregiè obſervat, plures eſſe fontes, ex quibus Philoſophi aquas ſapientiæ haurire conati ſunt, ut animæ ſitim extinguerent, nempe cœlum, elementa, plantas, animalia, & alia corpora mixta; ſed quia objecta illa creata, ſummum bonum non ſunt, nec primam veritatem continent, in illis ſciendi deſiderium extinguere non potuerunt. Ibidem n. 17

Beatitudo objectiva hominis non conſiſtit in virtute, cùm illa non ſit ultimus finis, ſed ad alium finem, nempe Deum, ordinabilis. Unde Auguſtinus: *Non virtus animi tui te facit beatum, ſed qui tibi virtutem dedit.* Et rurſus: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit*, n. 20

In nullo bono creato, beatitudo objectiva hominis conſiſtere poteſt; ſed in ſolo bono increato, quod cùm ſit univerſale, poteſt perfectè appetitum hominis ſatiare. Ibidem n. 21. & ſequentibus.

Totus mundus per globum ſeu circolarem figuram repræſentatur; cor autem hominis eſt figuræ pyramidalis, ſeu triangularis, cujus baſis eſt ſupra, & cuſpis infra, ut docent Anatomici: unde ſicut poſito circulo ſupra triangulum, ſemper aliquis angulus trianguli manet inexpletus, & per alium duntaxat triangulum repleri poteſt, ut demonſtrant Mathematici; ita cor hominis per nullas creaturas mundi globo contentas, ſed ſolùm per alium triangulum, nempe ſanctiſſimam Tiinitatem, repleti poteſt. Ibidem.

Eſſentia divina ſine perſonis, non eſt ſufficiens objectum ad beatificandum hominem; unde ſi per impoſſibile Sancti in cœlo Deum ut Trinum non cognoſcerent, non eſſent verè beati, & periret eſſentia beatitudinis. Ibidem n. 41.

Beatitudo formalis

Homines non beatificantur in cœlo, per increatam viſionem Dei ſibi unitam, nec per illapſum Dei ſpecialem in eſſentiam animæ, vel in potentias ejus. diſp. 3. n. 1. & ſequentibus.

Beatitudo formalis non eſt habitus, aut actus primus, ſed operatio ab intellectu beati efficienter producta. Ibidem n. 26. & ſequentibus.

Beatitudo formalis eſſentialiter & formaliter conſiſtit in operatione intellectùs, nempe clara Dei viſione, per quam homo ſummum bonum adipiſcitur, omniaque ejus deſideria perfectè ſatiantur n. 107 & ſequentibus.

Beatitudo cœleſtis torranti rectè comparatur. Ibidem n. 157.

Beati diligunt neceſſariò Deum, quantùm ad exercitium, & de ipſo clare viſo delectantur; ita ſunt impeccabiles ab intrinieco, ut repugnet peccatum actuale vel habituale cum viſione vel amore beatifico componi. n. 58. & ſequentibus.

De gaudio beatifico, & ejus cauſis, vide ibidem n. 129.

Octo Beatitudines

Beatitudines ſunt operationes quædam donorum Spiritus Sancti, quibus ex inſtinctu & motione ſpeciali Spiritus Sancti ad vitam æternam accedimus; quæ operationes beatitudinis appellantur, vel quia ad beatitudinem faciunt pervenire, vel quia ſunt veluti quædam participationes & inchoationes futuræ beatitudinis Tomo 3. t 4 d 6. n 35.

Octo numerantur beatitudines à D. Matthæo, ex quibus quatuor pertinent ad excluſionem & remotionem falſæ beatitudinis, aliæ verò ad diſpoſitionem & tendentiam ad veram & æternam Beatitudinem. Ibidem. Cur verò S. Lucas quatuor ſolùm enumeret Ibidem n. 37. ratio aſſignatur.

Beneficium Eccleſiaſticum.

Philippus Cancellarius Pariſienſis damnatus eſt, eò quòd beneficiorum pluralitati nolens contra aliorum ſententiam renuntiare, in ipſo mortis articulo dixerit, ſe velle vim probabilitatis opinionum experiri, & videre an hæc ad damnationem ſufficeret. Tomo 1. in diſſertatione de probabilitate. n. 55.

Bigamia.

Bigamus eſt Ordinis incapax, non quidem jure divino, ſed tantum humano & Eccleſiaſtico. Triplex à Theologis & Canoniſtis diſtingui ſolet bigamia, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Tomo 5 t. 7 n. 74 & ſequentibus

Bonitas Dei

Deus eſt ſummè bonus, triplici bonitate. Bonus eſt per eſſentiam, tam ex parte ſubjecti, quam ex parte prædicati. Tomo 1. t. 1. d 4 n. 37. & ſequentibus.

C

Calvinus

Calvini errores circa gratiam & liberum arbitrium, & præcipua doctrinæ Thomiſticæ & Calvinianæ diſcrimina Tomo 1. t 3 in Apologia Thomiſtarum, n. 18 & ſequentibus.

Ex doctrina Calvini aſſerentis gratiam ſpontaneè ſolùm movere liberum arbitrium, & tollere ſeu abſorbere omnem diſſentiendi potentiam, inducitur in actus humanos non ſolùm neceſſitas conſequentiæ & hypothetica, ſed etiam conſequentis & abſoluta; unde apertiſſimè ſibi contradicit, dum 3. Inſtit. cap. 16 ex Dei decreto in noſtras actiones ſolam neceſſitatem conſequentiæ derivari aſſerit. Ibidem n. 31. & ſequentibus

Calvinus variis in locis docet Deum eſſe Authorem peccati, etiam ſecundum malitiam & deformitatem, pluraque adhuc in ejus inſtitutionibus extabant loca, quibus id expreſsè aſſerebat, ſed ea in poſterioribus editionibus à Calviniſtis craſa ſunt, ut teſtatur Andreas Duvallius, Doctor Sorbonicus. Ibidem n. 114 & ſequentibus.

Perſpectam fuit doctrina Calvini Patri Lemos, eamque rectè expoſuit in Congregatione de auxiliis. Ibidem n. 53. & 128

Tres neceſſitates erroneæ, & libero arbitrio repugnantes. Stoica ſcilicet ſeu fatalis, Manichæa, & Calviniſtica. Ibidem n. 51.

Errores Calvini circa prædeſtinationem & reprobationem, & præcipua doctrinæ Thomiſticæ & Calvinianæ diſcrimina. Tomo 2 t 5 d 5, n. 47. & ſequentibus.

Carthuſians.

Carthuſians in gravi ægritudine conſtituti, non ſolùm licitè poſſunt abſtinere à carnibus, cum vitæ diſpendio, aut periculo, ſed etiam ad id tenentur; quia quidquid licitum eſt, præcipi poteſt, & fieri ſtatuto neceſſarium, ad boni communis incolumitatem. Similiter aliorum Ordinum Religioſi, poſſunt ex amore & reverentia ſuæ regulæ, ita illam ſervare, ut à morbo liberari nolint, ſi neceſſe ſit Conſtitutiones ſuæ Religionis violare; & ſi ex earum violatione, obſervantia regulæ non parum tepeſceret, & diſciplinæ religioſæ vigor multum imminueretur. Tomo 3. t. 3, d. 5. n. 68.

Caſtitas.

Caſtitas eſt ſpecies temperantiæ, quæ affectum moderatur & cohibet circa delectationes venereas. Ejus encomia eleganter ab Origene deſcripta. Tomo 4 t. 11. d. 6 n. 11.

Character ſacramentalis.

Characterem ſacramentalem agnoſcunt SS Patres, præſertim Dionyſius & Baſilius. Tomo 5. t. 2. d. 4. n. 4.

Imprimitur per tria ſacramenta, Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem Ibidem n. 10.

Non eſt habitus, ſed potentia, Ibidem n 37.

Subjectum proximum & immediatum illius, eſt intellectus practicus. Ibidem n 97.

Charitas.

Charitas eſt verè & propriè amicitia hominis cum Deo. Quam amicitiam ſolo luminis naturalis fulgore agnovit Seneca, de quo belliſſimè ait Eraſmus: *Ethnicè loquitur, ſi Chriſtianus ſit; Chriſtianè ſi Ethnicus.* Tomo 4. t. 10 d. 10 n. 1.

Charitas habitualis eſt forma creata, a Spiritu Sancto diſtincta, & animæ intrinſecè inhærens Ibidem n. 24

Ut ſe extendit ad Deum & proximum, eſt virtus unius ſpeciei atomæ. Ibidem n 61.

Eſt cæteris virtutibus præſtantior Ibidem. n. 78.

Magnitudo animæ ex magnitudine charitatis metienda eſt. Ibidem n. 79

Hujus virtutis encomia, initio hujus diſputationis recenſentur.

Cherubim.

Nomen Cherubim, plenitudinem ſcientiæ, ſeu ſcientiam multiplicatam ſignificat Dionyſius verò Beatos illos Spiritus *θεωρητικὸς* appellat, ſeu divinæ pulchritudinis contemplativos; eoſque ait eſſe ſpecula perlucida, ab omni labe pura, quæ primum divinæ lucis radium recipiunt, & ſine invidia in eos qui ſequuntur infundunt De illis etiam hæc ſcribit Bernardus: *Cherubim ex ipſo ſapientiæ fonte, ore Altiſſimi haurientes & refundentes fluenta ſcientiæ, univerſis cœli civibus infundunt.* Tomo 2. t. 7 d. 16. n. 10

Deus dicitur in Scriptura ſedere ſuper Cherubim, non quod ad illos ſpecialiter hæc excellentia & prærogativa pertineat, ſed quia cum vicini ſint Thronis, aliquam cum iis habent affinitatem & cognationem, ratione cujus ea quæ Thronis ſunt propria, Cherubinis interdum attribuuntur, ut eleganter declarat D. Gregorius homil. 34 in Evangelia. Ibidem n. 17.

Chriſtus,

Chriſtus.

Chriſtus ordine intentionis, & in genere cauſæ finalis, priùs fuit volitus quàm omnia alia ſive ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis, ideoque *initium viarum Domini*, ſeu operum Dei ad extra, a SS. Patribus appellatur; in genere tamen cauſæ materialis ſeu occaſionalis, dependet à prævaſione peccati. Tomo 4. t. 1. in 3. p. d. 5. n. 46. & ſequentibus.

Chriſtus eſt perſona verè & propriè compoſita ex duplici natura, divina & humana. item perſona Chriſti eſt compoſita ex natura humana & perſonalitate Verbi divini. Ibidem d. 6. n. 26. & ſequentibus.

Chriſtus cùm per naturam divinitatis non haberet quo creſceret, per Incarnationem, quomodo creſceret invenit. Ibidem d. 3. n. 11.

Chriſtus terram cœlumque, velut ponte, ita corpore ſuo junxit, ut homines paulatim ad ſublimiora & diviniora erigi conſueſcerent. Ibidem n. 12.

Chriſtus venit ſuſcipere infirmitates noſtras, & ſuas nobis conferre virtutes, humana quærere, præſtare divina. Tomo 1. t. 4. d. 7. n. 53.

Chriſtus ut homo, eſt verè & propriè ſervus Dei, non ſervitute legali, ſed naturali. Tomo 4. t. 1. in 3. p. d. 22. n. 3.

Chriſtus ut homo, verè oravit, dum eſſet in hac vita mortali; & nunc in cœlo exiſtens, etiam verè & propriè orat, nobis divina beneficia poſtulando. Ibidem n. 34. & ſequentibus.

Chriſtus ut homo, eſt verè & propriè ſacerdos, ſubindeque mediator inter Deum & homines. Ibidem n. 50. & ſequentibus.

Chriſtus habuit jus regium & dominativum in totum univerſum. Ibidem n. 59.

Sicut in Chriſto fuit poteſtas regia, cum ſumma excellentia; ita & poteſtas legiſlativa, juxta illud Iſaiæ 33. *Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter.* Ibidem n. 67.

Chriſtus in quantum homo, eſt filius Dei adoptivus. Ibidem d. 23. n. 7. & ſequentibus.

Vide Incarnatio, ſatisfactio Chriſti, gratia Chriſti, ſcientia Chriſti, potentia Chriſti, meritum Chriſti, prædeſtinatio Chriſti, & ſimilia.

Chriſtianus.

Omnis Chriſtianorum culpa, Divinitatis injuria eſt, atrociùs ſub ſancti nominis profeſſione peccamus. Ipſa errores noſtros Religio, quam profitemur accuſat. Salvianus: Tomo 3. t. 3. d. 3. n. 20.

Circumciſio.

Circumciſio per ſe primò inſtituta fuit ad remiſſionem peccati originalis & ſolùm ſecundariò ſeu ex conſequenti, ad conſignandum Dei populum, illumque à cæteris diſtinguendum. Tomo 5. t. 3. d. 5. n. 1. & ſequentibus.

Circumciſio habebat quidem vim quandam m[illegible]er excitantem ad cauſandam gratiam, ſed carebat virtute gratiæ productiva, quæ in ſacramentis novæ legis reperitur. Ibidem n. 11. & ſequentibus.

Non licet Æthiopibus, ſeu Abaſſinis ſe circumcidere, mortificationis gratiâ, vel ad gerendam corporalem eum Chriſto ſimilitudinem. Ibidem n. 24. & ſequentibus.

Circuminſeſſio Divinarum perſonarum.

Circuminſeſſio Divinarum perſonarum, quæ à Græcis *περιχώρησις* appellatur, eſt mutua ac reciproca unius perſonæ divinæ in alia exiſtentia. Tomo 2. t. 6. d. 12. n. 45.

Tribus modis una perſona divina eſt in alia: Primò quidem ratione eſſentiæ, quæ omnibus perſonis communis eſt. Secundò, ratione correlationis mutuæ, quâ unum relativum dicitur eſſe in alio ſecundùm intellectum. Tertiò, ratione originis, quæ cùm ſit actio immanens, exigit ut id quod procedit, maneat in principio à quo procedit, & non ſeparetur ab illo. Ibidem.

Ratione charitatis hujus mirabilis divinarum perſonarum circuminſeſſionis in nobis habemus imaginem, ut enim dicitur Joan. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Quæ verba S. Bernardus expendens, ſic ait: *Deus charitas eſt, quid pretioſius? & qui manet in charitate, in Deo manet, quid ſecurius? & Deus in eo, quid jucundius?* Ibidem.

Circumſpectio.

Circumſpectio eſt una ex octo partibus prudentiam integrantibus, quas enumerat S. Thomas 2. 2. quæſt. 49. Tomo 4. t. 11. d. 1. n. 6.

Circumſpectio dicit attentionem ad omnia quæ occurunt, & conferentiam illius quod in finem ordinatur, cum his quæ circumſtant, ne quid ex neceſſariis deſit in opere. Ibidem.

Circumſtantia.

Circumſtantiæ ſunt quædam conditiones extra eſſentiam actus humani, ipſum tamen attingentes, vel afficientes. Tomo 3. t. 2. d. 3. n. 1.

Septem enumerantur circumſtantiæ actum humanorum. Ibidem n. 4.

Actus humani, etiam interni, deſumunt à circumſtantiis aliquam bonitatem vel malitiam. Tomo 3. t. 3. d. 3. n. 19.

Circumſtantiæ perſonæ, loci, temporis, eleganter deſcribuntur a SS. Patribus. Ibidem n. 20. & ſequentibus.

Circumſtantiæ valde notabiliter aggravantes malitiam peccatorum intra eandem ſpeciem, neceſſariò explicandæ ſunt in confeſſione, ut illa integra ſit. Tom. 5. t. 5. d. 10. n. 45. & ſequ.

Clementia.

Clementia differt à manſuetudine, licèt enim utraque mitiget iram circa vindictam, ſub diverſa tamen ratione id præſtant; manſuetudo quidem, quatenus id decet animum iræ dominantem; clementia verò, quatenus id conſentaneum eſt homini in poteſtate conſtituto. Unde manſuetudo communis eſt omnibus perſonis, clementia verò propria eſt ſuperiorum Judicum. Enituit hæc virtus præcipuè in Theodoſio, ut eleganter declarat D. Ambroſius in oratione de ejus obitu. Tomo 4. t. 11. d. 6. n. 22.

Clerici.

Clerici non obligantur legibus civilibus Principum, quoad vim coactivam, cùm ſint ab eorum juriſdictione exempti, benè tamen quoad vim directivam, & ex æquitate naturali, ratione conformitatis cum aliis membris Reipublicæ. Tomo 3. t. 5. d. 5. n. 75.

Probabilius eſt, exemptionem Clericorum à legibus & juriſdictione Principum ſæcularium, non eſſe ex jure divino, ſed tantùm humano, nimirum ex Summorum Pontificum conſtitutione, & Principum ſæcularium favore. Ibidem.

Coactio.

Voluntas non poteſt cogi in actu ab ea elicito, nec quantùm ad actus quos imperat & ſimul elicit; benè tamen quoad actus, ab ea quidem imperatos, ſed ab aliis potentiis et inferioribus elicitos. Tomo 3. t. 2. d. 1. n. 61. & ſequentibus.

Cæcitas mentis.

Peccata & vitia; præſertim carnalia, mentem excæcant; unde peccatum meritò comparatur ſtercori hirundinis, quod cadens in oculos Tobiæ, ipſum excæcavit. Item in hujus rei typum, Samſon à Dalila deceptus, & à voluptate devictus, oculos amiſit, & a Philiſtæis ad molam deputatus eſt. Tomo 4. t. 8. d. 1. n. 69.

Tribus modis cæci in Scriptura dicuntur illuminati, nimirum luto, quo Chriſtus linivit oculos cæci nati. Joan. 9. felle piſcis, quo Tobias unxit oculos patris cæci, Tobiæ 11. & melle, quod Jonatas accipiens in ſummitate virgæ deguſtavit, 1. Regum 14. ut per illud innueretur, homines per tria præcipuè noſtræ religionis myſteria illuminari, nempe per myſterium Incarnationis, paſſionis Chriſti, & Euchariſtiæ. Ibidem n. 70.

Cœlibatus.

Cœlibatus lege tantùm Eccleſiaſticâ ſacris Ordinibus annexus eſt, rectè tamen & juſtè talis lex ab Eccleſia ſtatuta fuit: antiquiſſima eſt, & à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia viguit. Tomo 5. t. 7. d. 3. n. 37. & ſequentibus.

Cognatio.

Cognatio eſt impedimentum dirimens matrimonium. Triplex eſt; carnalis, quæ per carnalem generationem derivatur; ſpiritualis, quæ per regenerationem in ſacro fonte Baptiſmatis, & in Chriſmatis ſacramento; & legalis, quæ per legis adoptionem comparatur. Tomo 5. t. 8. d. 9. n. 3. & ſequentibus.

Cognitio Dei.

Triplex diſtingui poteſt Dei cognitio; una naturalis, quâ Philoſophi ex creaturis Dei attributa contemplantur; alia fidei, per quam fideles ſolâ revelatione ipſum ut authorem gratiæ cognoſcunt; altera clara & intuitiva, quâ ſeſe Deus revelata facie beatis mentibus manifeſtat. Prima comparatur nocti, ratione obſcuritatis. Secunda auroræ, quia tenebris lucem permiſcet. Tertia, quæ æternis ſplendoribus, & fidei umbras, & ignorantiæ tenebras depellit, plena meridies eſt, quam olim ſponſa optabat Cantic. 1. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie.* Tomo 1. in præfatione Tractatûs de viſione beatifica.

Chorepiſcopus.

Duo erant olim genera Chorepiſcoporum, aliqui enim erant veri Epiſcopi, & erant quales nunc ſunt Suffraganei, qui ſunt Epiſcopi titulares aliarum Eccleſiarum: alii verò erant ſolùm Preſbyteri, qui tanquam vicarii Epiſcopi in oppidis majoribus & muratis morabantur. Tomo 5. t. 6. d. 2. n. 25.

Columba.

Columba ſymbolum eſt & figura Spiritus Sancti, ratione fœcunditatis, puritatis, & manſuetudinis. Tomo 2. t. 6. d. 16. n. 124. & ſequentibus.

Columba habet ſeptem proprietates, ad deſignandum ſeptem dona Spiritus Sancti, quia ſcilicet ſecus fluenta habitat, meliora grana eligit, alienos pullos nutrit, non lacerat roſtro, felle caret, in cavernis petræ nidificat, & gemitum pro cantu habet. Ibidem n. 128.

Columba quæ apparuit ſuper Chriſtum baptizatum, fuit verum animal, licèt ipſam Spiritus Sanctus in unitatem perſonæ non aſſumpſerit, ſicut Chriſtus humanam naturam. Ibid. n. 133.

Comprehenſio Dei.

Comprehenſio duobus modis uſurpari ſolet, primò largè & impropriè, pro aſſecutione, & obtentione, ſeu poſſeſſione ejus quod deſiderabatur, juxta illud Apoſtoli: *Sic currite ut comprehendatis;* & ſic eſt una de tribus dotibus animæ, à qua beati appellantur comprehenſores. Secundo ſtrictè, pro cognitione objecti undequaque perfecta, id eſt adæquata cum objecti cognoſcibilitate, per quam objectum cognoſcitur, quantùm cognoſcibile eſt. Tomo 1. t. 2. d. 4. n. 23.

Annomæi comprehenſivam Dei cognitionem ſtultiſſimè ſibi arrogabant. ibidem d. 1. n. 51.

Auguſtinus de Roma, Epiſcopus Nazarenus, aſſerebat animam Chriſti Deum comprehendere. Ibidem d. 4. n. 40.

Beati Deum comprehendunt; imo implicat, aliquem intellectum creatum, etiam de abſoluta potentia, Dei eſſentiam comprehendere. Ibidem n. 55.

Deus quatuor modis dici poteſt incomprehenſibilis, ſcilicet loco, tempore, intelligentiâ & amore. Prima incomprehenſibilitas ipſi competit, ratione immenſitatis; ſecunda ratione æternitatis; tertia, ratione infinitatis & ſummæ immaterialitatis; quarta demum, ratione ſummæ bonitatis & pulchritudinis Ibidem n. 46

Communio Vide Euchariſtia,

Concilium.

Concilium eſt congregatio primorum Eccleſiæ, ſub uno certo capite, ad controverſias fidei definiendas, legeſque univerſales, ad totius Eccleſiæ mores ſpectantes, condendas. Tomo 4 t. 10 d. 5 n. 1.

Concilium quadruplex eſſe poteſt, generale, nationale, provinciale, & diœceſanum. Ibidem n. 2

Concilium generale, legitimè congregatum & celebratum, non poteſt errare, in determinando res fidei Ibidem n. 5.

Concubina,

Periculoſa & erronea eſt Joannis Sancij ſententia, aſſerentis concubinarium non teneri pellere domo concubinam, imò poſſe illam admittere ad ſui famulatum, ſi abſque illa vitam tranſigeret triſtius & epulæ ab aliis præpararæ, tædio ipſum afficerent. Tomo 3 in diſſertatione de probabilitate, n. 118.

Concupiſcentia

Concupiſcentia appellatur ab Apoſtolo peccatum, non quòd ſit peccatum formaliter, ſed quia ex peccato eſt, ſcilicet originali, & ad peccatum inclinat, videlicet actuale, ſeu quod idem eſt, appellatur peccatum, quia eſt effectus peccati originalis, & cauſa peccati actualis Tomo 3. t. 5 d 7. n 78

Concupiſcentia eſt materiale in peccato originali, eo modo quo in actuali actus exterior habet ſe ut materia, reſpectu interioris, vel converſio. reſpectu averſionis Ibidem n. 84

Quomodo concupiſcentia augeat voluntarium, & cauſet involuntarium ſecundùm quid; Vide Tract. 2. d. 1. n. 119. & ſequentibus.

Conditio.

Error ſeu ignorantia conditionis ſive ſervitutis dirimit matrimonium jure civili & canonico, non tamen jure naturali. Tomo 5. t. 8 d. 9. n. 7.

Confeſſio peccatorum,

Confeſſio peccatorum eſt ſalus animarum diſſipatrix vitiorum, reſtauratrix virtutum, expugnatrix dæmonum. Obſtruit os inferni, aperit portas paradiſi. Tomo 5. t 5. d. 11. n 28. Vide ibidem plura alia quæ SS. Patres congerunt in laudem confeſſionis.

Confeſſio ſacramentalis eſt jure divino præcepta. Ibidem d. 8. n. 2.

Datur etiam præceptum Eccleſiaſticum de annua confeſſione proprio ſacerdoti facienda. Ibidem n. 14. & ſequentibus, ubi varii caſus conſcientiæ reſolvuntur.

Solus Sacerdos eſt miniſter confeſſionis ſacramentalis; in caſu tamen neceſſitatis, v. g. in evidenti periculo alicujus naufragii, deficiente Sacerdote peccator, humilitatis & devotionis causâ, & ad excitandam contritionem de peccatis, poteſt laico confiteri Ibidem d. 9. n. 1 & ſequentibus

In miniſtro confeſſionis juriſdictio prorſus neceſſaria eſt, non ſolùm ut licitè, ſed etiam ut validè abſolvat. Ibid n 11. & ſequ.

Poteſt dari confeſſio ſacramentalis valida, & tamen informis. Ibidem d 10. n. 3.

Formalis integritas ſemper eſt neceſſaria ad valorem confeſſionis, non tamen integritas materialis, plures enim ſunt cauſæ excuſantes ab integritate materiali confeſſionis. Ibidem n. 30, & ſequentibus.

Circunſtantiæ valde notabiliter aggravantes malitiam peccatorum intra eandem ſpeciem, neceſſariò explicandæ ſunt in confeſſione, ut illa integra ſit Ibidem n. 45.

Quando pœnitens aliter ſuum peccatum explicare non poteſt, quàm perſonam complicis revelando, poteſt, imò & tenetur, ob integritatem ſuæ confeſſionis, perſonam complicis indirectè manifeſtare Ibidem n. 71. & ſequentibus

Tam ſtricta eſt ſigilli confeſſionis obligatio, ut nequidem in periculo boni communis, liceat illud violare. Ibidem d. 11. n. 4. & ſequentibus.

Confirmationis Sacramentum.

Ritus ille, qui in Eccleſia Catholica confirmatio appellatur, eſt verum novæ legis ſacramentum Tomo 5. t 3. d 6. n 1 & ſeq.

Probabilius eſt, ſacramentum confirmationis fuiſſe à Chriſto inſtitutum in nocte cœnæ ibidem. n 19

Ejus materia remota eſt chriſma, confectum ex oleo per Epiſcopum benedicto, & balſamo Ibidem n. 21. & ſequentibus, ubi variæ difficultates reſolvuntur,

Ex diſpenſatione & commiſſione Papæ, ſimplices Sacerdotes validè & licitè confirmare poſſunt, non tamen ex commiſſione Epiſcopi. Ibidem n. 83. & ſequentibus.

Conſanguinitas.

Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. Tomo 5. t. 8 d. 9. n 35.

Conſanguinitas quarundam perſonarum impedit matrimonium jure naturæ, & quarundam jure tantùm Eccleſiaſtico. Ibidem n. 40

Probabilius eſt, matrimonia conſanguineorum in primo gradu lineæ tranſverſæ, ſeu inter fratrem & ſororem, eſſe jure naturæ irrita ibidem n 42 & ſequentibus.

Conſcientia.

Conſcientiam abyſſum eſſe impenetrabilem, eleganter declarat D. Bernardus, Tomo 3 in diſſertatione de probabilitate n. 1.

Conſcientia idem eſt ac cordis ſcientia, vel ac concludens ſcientia Ibidem n. 2.

Non eſt potentia, nec habitus, ſed actus, non voluntatis, ſed intellectûs, nempe judicium intellectus practici, dictans de bonitate vel malitia eorum quæ hic & nunc à nobis agenda ſunt. Ibidem n 3.

Dividitur in certam, probabilem, & dubiam, ad quam reducitur ſcrupuloſa. Ibidem n 7.

De conſcientia bona eleganter diſſerit Hugo Victorinus, Ib.

Conſenſus.

Conſenſus eſt actus quo voluntas conſentit in media ab intellectu propoſita Tomo 3 t. 2 d 1 n. 13

Cùm voluntas per conſenſum fertur ad plura media, tunc talis conſenſus, eſt actus realiter diſtinctus ab electione; cùm autem fertur in unicum medium, tunc conſenſus & electio, ſolâ ratione differunt. Ibidem n 16.

Conſenſus matrimonii.

Licèt potentiâ Dei abſolutâ, vinculum matrimonii poſſit fieri abſque conſenſu ipſorum conjugum, non tamen poteſtate humana, civili, vel Eccleſiaſticâ. Tom. 5. t 8. d 4. n. 6 & ſeqq.

Conſenſus ad validitatem matrimonii requiſitur, debet eſſe verus, unde ad illius valorem conſenſus fictus non ſufficit. Requiritur etiam ad ejus validitatem, ſignum aliquod externum, expreſſivum conſenſus interioris. Ibidem n. 28. & ſequentibus.

Licèt jure veteri Eccleſiaſtico matrimonia conſenſu clandeſtino facta non eſſent irrita, jure tamen novo, per Tridentinum inducto, invalida ſunt. Ibid. n. 41. & ſequentibus.

An & quo jure matrimonium factum ex metu gravi, ſeu in virum conſtantem cadente, irritum ſit. Ibidem n. 71. & ſequentibus declaratur. De conſenſu vero conditionato agitur ibidem n. 103. & ſequentibus.

Co[illegible] expreſſus in copulam non eſt de eſſentia matrimonii, [illegible] ejus tamen eſſentiam & valorem requiſitur conſenſus implicitus in copulam, non ſolùm ex parte contractûs, ſed etiam ex parte contrahentis. Ibid. n. 135. & ſequentibus.

Conſilium.

Conſilium in homine non importat ſolùm inquiſitionem & conſultationem de mediis, ſed etiam judicium ſeu ſententiam intellectûs de eorum convenientia & bonitate. In Deo autem non dicit inquiſitionem & conſultationem de mediis, ſed tantum judicium rationis practicæ de eorum convenientia & bonitate, Tomo 3. t. 7, d. 10. n 4. & ſequentibus

Conſilia Evangelica.

Chriſtus adimplevit præcepta veteris legis, ſuperaddendo in nova lege conſilia Evangelica. Tomo 3 t. 6. d. 12. n. 26.

Conſilii donum.

Officium hujus doni eſt, præcipere agenda neceſſaria ad ſalutem, ex vi affectus experimentalis, & quaſi guſtûs divinorum, ac proinde præter regulas communes prudentiæ. De hoc dono eleganter diſſerit D. Gregorius in Moralibus. Tomo 3. t. 4 d. 6. n. 28. & 29.

Conſuetudo.

Conſuetudo eſt *jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex*, ut ait Iſidorus apud Gratianum diſt. 1. cap. *Conſuetudo*. Tomo 3. t. 6. d. 7. n. 1.

Conſuetudo & præſcriptio in aliquibus conveniunt & in multis differunt. Ibidem n 2.

Quomodo conſuetudo differat ab uſu & more, & à foro ac ſtilo, ibidem n 3 & 4. declaratur.

Conſuetudo legitimè introducta triplicem habet vim, nempe inſtituendi, abrogandi, & interpretandi legem poteſt enim novam legem inſtituere, veterem abrogare, & dubiam interpretari. Ibidem n. 6

Quod tempus neceſſarium ſit, pro juſta & legitima conſuetudinis introductione, ibidem n 16. & 17 declaratur.

Continentia.

Continentia dupliciter ſumitur, primò pro virtute refrænante & reprimente paſſiones, quæ ſunt circa venerea, quo pacto convertitur cum caſtitate, & pro habitu quodam, per quem voluntas reſiſtit paſſionibus concupiſcibilis, taliterque in bono firmatur, ut quantumvis hujuſmodi paſſiones inſurgant & intumeſcant, non trahatur ab illis contra rectum judicium rationis; & ſic eſt pars potentialis temperantiæ. Tomo 4. t. 11. d. 6. n. 20.

Con-

Contingens.

Effectus Contingens ille dicitur, qui procedit à cauſa quæ impediri poteſt; & conſequenter, etſi cauſa aliquando in ejus productionem inclinet, poteſt tamen non evenire. Tomo 2.t 3.d.4. n.16. & ſequentibus.

Contritio.

Contritio derivatur à verbo contero, quod ſignificat rem duram in minutiſſimas partes dividere ſeu reducere; nam quia peccatum cor & voluntatem hominis obdurat, actus ille, quo hæc duritia tollitur, & peccatum deletur, meritò contritio appellatur Tomo 5.t.5.d.7.n.1.

Contritio conſiſtit eſſentialiter in dolore de peccato, ut eſt offenſa Dei, & præſuppoſitivè tantùm in odio ſive deteſtatione ipſius Ibidem n.5.

Contritio differt eſſentialiter ab attritione. Ibidem n. 20. & ſequentibus, ubi variæ inter contritionem & attritionem differentiæ recenſentur.

Contritio ſemper habet conjunctam remiſſionem peccati mortalis, etiam ante receptionem actualem Sacramenti. Ibidem d. 3. n. 28.

Contritio non concurrit formaliter, ſed tantùm diſpoſitivè, ad expulſionem peccati; nec ipſum efficienter phyſicè, ſed moraliter tantùm, ſeu per modum ſatisfactionis & compenſationis, expellit. Ibidem n. 45. & ſequentibus.

Jure naturali tenentur omnes qui ſunt in peccato mortali actum contritionis elicere, ſi non poſſint ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere; non obligantur tamen ſtatim ac peccatum commiſſum eſt, vel quandò primum memoriæ occurrit, aut in ſingulis diebus feſtis, talem actum elicere, bene tamen in articulo, vel periculo mortis. Ibidem d. 7. n. 82 & ſequentibus.

Crimen, ut eſt impedimentum matrimonii.

Duplex eſt crimen, matrimonium dirimens, ſeu impediens, ne validè contrahatur: primum eſt occiſio alterius conjugis, quæ impedit ne conjux ſuperſtes poſſit matrimonium inire cum authore occiſionis, ſi cum eo mortem machinatus eſt, vel ſi antea adulterium cum eo commiſit, etiam ſine mortis machinatione. Secundum eſt, adulterium commiſſum, cum promiſſione futuri conjugii cum adultera, poſt obitum proprii conjugis. Tomo 5. t. 8.d.9.n.52. & ſequentibus.

Crux Chriſti.

Chryſoſtomus Chriſti crucem, *mundi lampadem*, appellat, & Baſilius Seleucus Homil. de Transfigur. docet quod Chriſto moriente & in cruce pendente, ſol ferre non valens crucis ſplendorem, lucis ſuæ radios abſcondit; *Vidit* (inquit) *ſol quo prius non dicitur, ut quo doctus ſit abſcondi, alterius luminis illuſtratione.* Tomo 4.t.8.d.1 n.71.

D.

David.

DAVID non peccavit, cùm panes propoſitionis comedit. Tomo 3.t 5.d.2.n.59.

Davidis lyra figura erat Chriſti in cruce pendentis, quem Auguſtinus, *miſericordiæ lyram*, appellat. Tomo 2.t.7 d.2.n.22.

Davidis Paræi, inſignis Calviniſtæ, verſus, quibus aſſerit, Calvinum quidem, ſed non Calviniſtas, Deum facere authorem peccati. Tomo 1. in Apologia Thomiſtarum, n.121.

Dæmon.

Dæmon *Behemot* dicitur ob malitiam, & in homines crudelitatem: *Leviathan* verò, hoc eſt ſerpens, ſive draco, propter aſtutiam, & nocendi artes, ut ait D. Gregorius. Tertullianus verò ipſum appellat *ſerpentem lucifugam, colubrum tortuoſum, & divinæ imaginis prædonem.* Vocatur etiam apud Job, *μυρμηκολέων*, id eſt, monſtrum quoddam ex formica & leone compoſitum, quia, ut ait D. Gregorius, rutilat ut formica, & ut leo ſævit ac debacchatur. Tomo 2.t.7.d 16 n.76.

Dæmones ſunt obſtinati in malo, & pœnitentiæ incapaces, juxta illud D. Gregorii 34. Moral. cap.6 *Cor antiqui hoſtis, ut lapis induratur, quia nullâ unquam converſionis pœnitentiâ mollitur* Tomo 2.t.7.d.14.n.7.

Hujus obſtinationis duplex eſt cauſa, una extrinſeca, nimirum ſubtractio divinæ gratiæ, alia intrinſeca, nempe libertas arbitrii inflexibilitas, proveniens ex eo quod connaturale eſt Angelo immutabiliter adhærere objecto, quod ſemel omnino deliberatè & perfectè apprehendit & amplexus eſt Ibidem. n.2 & ſequentibus.

Dæmones torquentur ab igne inferni, per alligationem eorum ad ipſum, quæ fit per aliquam qualitatem realem, in ſolis eorum potentiis operativis receptam; nec datur aliud tormenti genus, quo acerbius torqueantur. Fictitia verò eſt qualitas, ſubſtantiam Dæmonis fœdans, deturpans, & veluti maculans, quam aliqui Recentiores imaginantur. Ibidem n 32. & ſequentibus.

Decalogus.

Deus non poteſt diſpenſare in præceptis Decalogi diſpenſatione propriè ſumptâ, ut eſt quædam relaxatio ac remiſſio præcepti erga aliquem, diſpenſatione verò impropriè ſumptâ, pro mutatione materiæ, aut circumſtantiæ, quibus variatis, ceſſat lex & obligatio præcepti, poteſt diſpenſare in præceptis ſecundæ tabulæ, quæ ordinant immediatè ad proximum; non verò in præceptis primæ tabulæ, quæ ordinant immediatè ad Deum. Tomo 3. t.5 d 3 n.72.

Decretum Dei.

Decretum Dei non conſtituitur adæquatè vel inadæquatè per actionem tranſeuntem, quâ Deus creaturas ad extra produxit, vel per effectus ad extra productos aut per reſpectum rationis ad creaturas. Tomo 1.t.4 d 3.n.10 & ſequentibus.

Non ſuperaddit actui neceſſario aliquam perfectionem, vel modum realem, ab illo ratione diſtinctum, ſed ſolam terminationem, ſub conceptu terminationis defectibilem, & indefectibilem ſub ratione entitatis. Vel, ut alii volunt, ſolam connotationem ad creaturam, defectibilem quantùm ad id quod importat in obliquo, non verò quantùm ad id quod dicit in recto. Ibidem n.20. & ſequentibus.

Decreta divina de actibus noſtris liberis, ſunt de ſe & ab intrinſeco efficacia, non verò purè indifferentia, & expectantia determinationem à libero arbitrio Ibidem diſp 5. per totam, ubi ex Scriptura, SS. Patribus, variiſque rationibus, hæc veritas demonſtratur, & oſtenditur, decreta indifferentia, qualia à Recentioribus admittuntur, eſſe quidem imaginationi ſpecioſa, ſed rationi inviſa, & ex illis plura abſurda & inconvenientia ſequi.

Omnia quæ olim à Pelagianis & Semipelagianis contra Auguſtini ſententiam objiciebantur, nunc à defenſoribus ſcientiæ mediæ Thomiſtis opponuntur, & ex Auguſtini doctrina ab ipſis diluuntur Unde meritò licet illud Proſperi contra Collatorem reponere: *Quid de obſoletarum argumentationum ratiunculis fracta ſtudetis arma colligere?* Ibidem n 89. & ſequentibus.

Leſſius Decreta Thomiſtarum *ferrea & adamantina* vocat. Thomiſtæ decreta indifferentia Leſſii & aliorum Recentiorum, rectius decreta *cerea* & *plumbea* appellare poſſunt, utpote quæ ſponte liqueſcant, & ſigillationem ab humana voluntate expectent. Vel ut veriùs dicam, decreta illa *vitrea* meritò dici poſſunt, ut enim verbis Auguſtini utar: *Quaſi lucent vanitate, ſed franguntur veritate* Ibidem ante numerum 57. & n.96.

Argumentum deſumptum ex inexcuſabilitate peccatorum, in Adverſarios retorquetur, & multipliciter diluitur. Ibidem n.122.

Divinorum decretorum efficacia, ad ſtatum innocentiæ Angelorum & hominum, etiam juxta Auguſtini mentem & doctrinam, extendenda eſt. Ibidem n.154.

In Deo admittenda ſunt decreta conditionalia. Tomo 1.t.3.d. 5.n.27.

Deus.

Deum eſſe, eſt propoſitio per ſe nota quoad ſe, non tamen quoad nos. Tomo 1.t.1.d.1.n.5 & 6.

Quinque rationes principales elegit D. Thomas ad probandum Deum eſſe, & ad deſtruendum atheiſmum; ſicut olim David ad debellandum & proſternendum Goliath, elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & miſit eos in peram paſtoralem. Ibidem n 25. & ſequentibus.

Exiſtentia Dei ex magno & parvo mundo, id eſt ex artificioſa mundi ſtructura, & mirabili hominis compoſitione demonſtratur. Ibidem n. 48. & ſequentibus.

Summi Numinis unitas duodecim rationibus demonſtratur, oſtenditurque polytheiſmum eſſe atheiſmum, ſeu plurium Deorum admiſſionem, eſſe unius veri Dei negationem, juxta illud Tertulliani: *Veritas Chriſtiana diſtinctè pronuntiavit, Deus ſi non unus eſt, non eſt.* Ibid n.63. & ſequentibus.

Hoc Deus eſt, quod cum dicitur, non poteſt dici, cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari; cùm definitur, definitione creſcit. Ib.d.2.

Natura divina, ſub ratione naturæ, ſeu principii radicalis attributorum, non conſtituitur per infinitatem, vel per rationem entis increati, & per eſſentiam, aut per intellectualitatem radicalem, ſed per ipſum intelligere actuale. Ibid.n 10. & ſequentibus.

Non datur diſtinctio virtualis inter eſſentiam Divinam, ſub conceptu eſſentiæ, & ſub conceptu naturæ. Ibidem n.5. & ſequentibus.

Deus ſimpliciſſimus eſt, & omnis realis compoſitionis expers. Ibidem d 4.n.3.

Non debet in illo admitti compoſitio rationis ex genere & differentia. Ibidem n.12.

Triplici bonitate bonus eſt, infinitus, immenſus, & præſens in omnibus rebus per operationem, virtualiter tranſeuntem; unde non eſt actu in ſpatiis imaginariis, ſed potentiâ tantùm ſeu virtute. Eſt etiam immutabilis, ſubindeque æternus, & ut loquitur Dionyſius, *omnium ævum & tempus: ante dies, ante ævum, ante tempus.* Quod egregiè declaratur Danielis 7. in viſione illa, quâ antiquum dierum ſedere vidit. Ibidem à n.34. uſque ad 141.

Deliciæ paradiſi.

Duæ differentiæ egregiæ inter delicias terrenas & cœleſtes. Tomo 3.t 1.d.3.n 129.

Quàm ingens ex viſione beatifica in beatis delectatio oriatur. Ibidem n.126.

Delectatio beatifica rectè torrenti comparatur. Ibidem n 127.

Deus in cœleſti gloria, æternum faciet electis ſuis convivium, in quo omnium deliciarum florem, & omnium bonorum medullam miniſtrabit, juxta illud Iſaiæ 25. *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defecatæ* Ibidem n 132.

Devotio.

Devotio eſt voluntaria quædam promptitudo ad Dei cultum & famulatum, juxta illud Exodi 35 *Egreſſaq; omnis multitudo filiorum Iſrael obtulerunt mente promptiſſima atque devota primitias Domino.* Eſt actus internus religionis. Tomo 4.t.11 d 3 n.4.

Devotio Abrahami eleganter deſcribitur à D. Ambroſio. Ibid,

fidei & ſcientiæ ac viſionis claræ de eadem veritate, bene tamen habitus fidei cum actu ſcientiæ evidentis, ſeu claræ Dei viſionis, per modum tranſeuntis communicatæ. Ibidem n.147. & ſeq.

Evidentia in atteſtante cum fide compoſſibilis eſt. Ibid. n. 196.

Myſteria fidei evidenter credibilia ſunt. Ibidem n. 224.

Varia ſunt credibilitatis noſtræ fidei motiva ſeu argumenta, quæ tamen ad duodecim præcipua reduci poſſunt, quæ ſunt veluti duodecim ſtellæ, quibus præfulget myſtica corona Eccleſiæ ut dicitur Apocal. 12. Ibidem n. 237. & ſequentibus.

Ad actum fidei internum requiritur pia motio voluntatis, quâ determinet & moveat intellectum ut credat id quod ipſi cum obſcuritate proponitur, ad eam tamen eliciendam, non requiritur virtus, vel qualitas habitualis, ſed ſufficit auxilium actuale. Ibidem d. 6. n. 2. & ſequentibus.

Actus internus fidei ſupernaturalis, eſt omnibus adultis ſimpliciter neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem ita ut ſine illo io re habito juſtificari & ſalvari non poſſint, ſecundum legem ordinariam. Ibidem n. 28.

Ante Chriſti adventum, ſeu in lege naturæ, & in lege ſcripta, fides explicita Chriſti, ſeu Redemptoris & mediatoris venturi, non fuit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem; ſed ſatis erat credere, Deum per ſuam providentiam velle homines a peccatis liberare, illiſque de rebus ad ſalutem neceſſariis providere Ibidem n. 50. & ſequentibus.

Poſt ſufficientem legis Evangelicæ promulgationem, fides explicita myſterii Incarnationis & Trinitatis neceſſaria eſt neceſſitate medii ad juſtificationem & æternam beatitudinem Ibidem n. 67. & ſequentibus.

Externa fidei confeſſio a virtute fidei elicitur, & non ſolum imperatur. Ibidem d. 7. n. 96.

Præceptum de fide exterius profitenda, non obligat fideles, datâ quavis profitendi occaſione, ſed tantum in quibuſdam caſibus; unde per ſe loquendo licitum eſt Paſtoribus & Prælatis fugere vel ſe occultare tempore perſecutionis Ibid n. 118.

Fides informis, & à charitate ſeparata, eſt quidem vera virtus, ſed non perfecta. Ibidem d. 8 n. 3. & ſequentibus.

Fides nec eſt virtus moralis, nec intellectualis, ſed Theologica. Ibidem n. 8.

Fides ordine originis eſt prior ſpe & charitate; ordine verò dignitatis, eſt quidem inferior charitati, ſed perfectior ſpe, & virtutibus moralibus infuſis. Ibidem n. 14. & ſequentibus.

Dotes & prærogativæ fidei, a Guillielmo Pariſienſi deſcriptæ, Ibidem n. 17.

Fides, etiam prout eſt in nobis, omnem cognitionem naturalem in certitudine excedit, licèt quoad nos ſit minus certa ſcientia naturalibus, & habitu primorum principiorum, Ibid n. 18 & ſeq.

Fides non eſt propriè diſcurſiva, ſed rebus revelatis immediate aſſentitur Ibidem n. 23.

Fides remanet in peccatoribus, non verò in hæreticis, aut in dæmonibus, vel in damnatis Ibidem n. 26 & ſequentibus.

Cauſæ fidei, & præcipui ejus effectus, n. 70. recenſentur.

Finis.

Actus voluntatis qui verſantur circa media, vel circa finem nondum obtentum, ſunt propter finem; ſecùs verò illi qui finem jam adeptum ſupponunt, ut fruitio, & delectatio de fine jam adepto. Tom. 3. t. 1. d. 1. n. 21. & ſequentibus.

Bruta non ſe movent & dirigunt in finem, operando gratiâ finis, ſed ad finem diriguntur & moventur ab Authore naturæ. Ibidem n. 59. & ſequentibus.

Deus in actibus liberis agit propter finem, non verò in neceſſariis, eſſentialibus, aut notionalibus Ibidem n. 86 & ſequentibus.

Finis intermedius, verè & propriè habet rationem finis. Ibidem n. 94. & ſequentibus.

Non poteſt idem homo, pro eodem tempore, efficaciter appetere duos ultimos fines totales & adæquatos; bene tamen unum efficaciter, & alium inefficaciter. Ibidem n. 121.

Quomodo quæcunque vult homo velit propter ultimum finem, Vide ibidem n. 152. & ſeq.

Fortitudo.

Fortitudo eſt virtus exiſtens in iraſcibili, coercitiva timoris, & audaciæ moderativa, inſtantibus periculis. Tomo 4 t. 11 d 5 n. 1.

Duplex eſt actus ejus, aggredi & ſuſtinere, inter quos iſte potior eſt, ut eleganter declarat Gregorius homil. 35. in Evang his verbis: *Minor eſt victoria urbes expugnare, quia extra ſunt quæ vincuntur. majus autem eſt quod per patientiam vincitur, quia ipſe à ſe animus ſuperatur, & ſemetipſum ſibimet ipſi ſubjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantia ſtravit.* Unde martyrium eſt principalis actus fortitudinis.

Vitia oppoſita fortitudini tria præcipuè numerantur, nimirum timiditas ſeu ignavia, intimiditas ſeu vacuitas timoris, & temeritas, ſeu nimia audacia. Ibidem d. 7. n. 16.

Fructus Evangelici.

Fructus Evangelici realiter differunt ab aureolis. Tomo 3. t. 1. d. 5 n. 58.

Fructus trigeſimus, ſexageſimus, & centeſimus, licet diverſis rebus accommodari poſſit, ſpeciali tamen ratione competit virtuti continentiæ Ibidem n. 62.

Convenienter diſtinguuntur tres continentiæ partes, ſcilicet conjugatorum, viduarum, & virginum, quibus fructus trigeſimus, ſexageſimus, & centeſimus correſpondent. Ibidem n. 60.

Fructus Spiritus ſancti.

Fructus Spiritus ſancti ſunt quædam opera virtutum, procedentia ex motione Spiritus ſancti, quæ ſunt delectabilia & fructuoſa, quæ dicuntur etiam flores reſpectu beatitudinis, quia ſicut ex floribus accipitur ſpes fructus, ita ex operibus illis habetur ſpes vitæ æternæ & beatitudinis. Tomo 3 t. 4. d 6, n. 58.

Fructus Spiritus ſancti ſunt duodecim, quæ recenſentur ab Apoſtolo ad Galat 5. Ibidem n. 3.

Fruitio.

Fruitio, nec eſt poſſeſſio objecti concupiti, nec ejus amor, ſed delectatio ex amore & præſentia rei cauſata Tomo 3. t. 2. d 7. n. 3.

Duplex dari poteſt fruitio ultimi finis, una perfecta, quæ habetur in patria de Deo clarè viſo, alia imperfecta, quæ habetur hic in via de Deo per ſpem & amorem imperfectè poſſeſſo, de qua dixit Apoſtolus ad Roman 12 *Spe gaudentes.* Ibidem n. 9.

Furtum.

Falſa & erronea eſt Banii ſententia aſſerentia quod non teneatur quis ſub peccato mortali reſtituere quod ablatum eſt per parva furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis, Tomo 3. in diſſertatione de probabilitate n. 133.

Futurum.

Futurum eſt id quod eſt determinatum in cauſa, ad habendam exiſtentiam pro duratione ſequenti Tomo 5. t. 3 d 4 n 1.

Duplex eſt futuritio, una certa & infallibilis, per ordinem ad cauſam primam, & altera fallibilis & impedibilis, per ordinem ad cauſas inferiores contingentes, vel liberas, de qua locutus Ariſtoteles 2. de generat. textu 64, dixit: *Futurus quis incedere, non incedet* Ibidem n 7.

Nihil eſt determinatè futurum ante decretum & prædefinitionem divinæ voluntatis. Ibidem n 34 & ſeq.

G.

Gaudium.

Gaudium & amor in Deo virtualiter diſtinguuntur. Tomo 1. t. 4. d. 6. n 19.

Quam ingens ſit gaudium beatificum, & quæ præcipuæ ejus cauſæ, per fructus quos exploratores de terra promiſſionis attulerunt, inſinuatur. Tomo 3. t. 1. d 5 n 127 & ſequent.

Gratia actualis, ſeu auxilians

Homo in ſtatu naturæ lapſæ poteſt ſine gratia, ſeu auxilio ſpeciali, aliquas, imo & ſingulas veritates naturales tam ſpeculativas quàm practicas cognoſcere, non tamen totam earum collectionem. Tomo 4 t. 3. d 1. n. 14 & ſequentibus.

Ad aſſentiendum veritatibus ſupernaturalibus, & myſteriis fidei, requiritur auxilium ſupernaturale, non ſolum in intellectu, ſed etiam in voluntate. Ibidem n. 81.

Homo poteſt ſine gratia ſanctificante, & charitate, elicere aliquos actus honeſtos & moraliter bonos, unde quæcumque fiunt à peccatoribus, ante adeptam juſtificationem, non ſunt peccata. Ibidem n 108 & ſequentibus.

Fides ad benè operandum non eſt ita neceſſaria, quin infideles, in ſtatu infidelitatis, aliquos actus honeſtos exercere valeant. Ibidem n 118 & ſequentibus.

Homo lapſus, ſine auxilio ſpeciali, & cum concurſu generali Dei, aliqua opera honeſta & moraliter bona, naturalis ordinis efficere poteſt. Ibidem n 148. & ſequentibus.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ non poteſt viribus liberi arbitrii, & cum ſolo concurſu generali, Deum ut authorem naturæ efficaci dilectione diligere, imo ſuppoſitâ elevatione naturæ humanæ ad ſtatum ſupernaturalem, ad talem dilectionem eliciendam, requiritur non ſolum auxilium ſupernaturale, ſed etiam gratia ſanctificans; in ſtatu vero naturæ puræ, cum ſolo auxilio ſpeciali ordinis naturalis, eam elicere potuiſſet Ibidem n 193. & ſeq.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ non poteſt totam legem naturæ quoad ſubſtantiam obſervare, ſine auxilio entitativè ſupernaturali, imo nec ſine gratia habituali Ibidem n. 150 & ſequent.

Non poteſt etiam, ex viribus naturæ, diu vitare peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturalem, nec graves tentationes contra illa præcepta vincere. Ibidem n 185 & ſequentibus.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ, quantumcumque ſit juſtus & ſanctus, non poteſt ex vi auxiliorum quæ communi lege gratiæ annectuntur, omnia peccata venialia per totam vitam, vel per longum tempus vitare, ſed ad hoc ſpecialiſſimo auxilio ſeu privilegio indiget, quod ſoli Beatiſſimæ Virgini fuit conceſſum, licèt aliqui ſancti ſpeciale privilegium habuerint vitandi omnia venialia collectivè in aliqua certa & determinata materia. Ibidem nu. 317 & ſequentibus.

Requiritur ſpeciale donum ad perſeverandum in gratia uſque ad mortem, etiam in adultis, qui poſt acceptam gratiam citò moriuntur, & in parvulis baptizatis, decedentibus ante uſum rationis. Ibidem n. 350.

Homo indigebat, etiam in ſtatu innocentiæ ſpeciali auxilio ad perſeverandum. Ibidem n. 250. & ſequentibus.

Donum perſeverantiæ finalis conſiſtit formaliter in conjunctione gratiæ cum morte, ex efficaci glorificationis intentione impetrata. Ibidem n. 386. & ſequent.

Gratia habitualis, ſeu gratum faciens.

Gratia gratum faciens, non eſt ſolus extrinſecus Dei favor, vel amor, ſed forma aliqua homini intrinſeca, nimirum qualitas aliqua entitativè ſupernaturalis, quæ eſt participatio phyſica & formalis divinæ naturæ, etiam formaliter & reduplicativè, ut infini-

ta

tieſt, & aſſinc pnrus, habetque totam eſſendi plenitudinem, imo & pro ubilit intribus perſonis divinis. Ibidem d.a.n.a. & ſequentibus.

Gratia ſanctificans participat aliquid de immutabilitate, infinitate, & omnipotentia Dei, tribuitque homini juſto rerum omnium dominium, idque nobilius & ſecundius omni dominio civili Ibidem n.64 & ſequentibus.

Gratia ſanctificans, licèt una & ſimplex qualitas, pro diverſa tamen ſubjectorum in quibus recipitur capacitate & exigentia, multiplices & interdum ſpecie diverſos operatur effectus. *Sicut aqua cum unius ſit ſpeciei, variè modo operatur, dealbans in lilio, rubeſcens in roſa, purpuraſſans in viola*, ut ait Chryſoſtomus. Ibidem n 90

Gratia ſanctificans eſt ſimpliciter perfectior charitate, lumine gloriæ, viſione beatifica, imo & Dei maternitate. Demùm, ut ait D. Thomas: *Bonum gratiæ unius, majus eſt quàm bonum naturæ totius universi.* Quæ verba expendens Cajetanus, ſubdit: *Ante oculos tuos ſemper die noctèque tene, quod bonum gratiæ unius. aſt nihil eſt quàm bonum naturæ totius universi, ut continuò videas damnationem imminentem non æſtimantis tantum bonum oblatum* Ibidem n 91 & ſeqq.

Gratia ſanctificans reddit hominem filium Dei adoptivum, eaque ſola talem effectum præſtare poteſt. Ibidem n.105. & ſequentibus.

Gratia habitualis realiter diſtinguitur à charitate, quare ſubjectatur immediatè in anima, non autem in voluntate. Ibid. n.151. & ſeqq

Nulla creatura, quantumcumque perfecta, nequidem Chriſtus, inquantùm homo, poteſt eſſe cauſa principalis gratiæ ſanctificantis. Ibidem d 4 n 1 & ſeqq.

Gratia ſanctificans, neque propriè creatur, neq; concreatur, ſed de potentia obedientiali animæ educitur. Ibidem n.32.

Ad gratiam ſanctificantem requiritur aliqua diſpoſitio, quæ in adultis, eſt motus liberi arbitrii; in parvulis veru virtutes infuſæ, quæ cum ipſam ſemper comitantur, & ab ea ſint inſeparabiles, diſpoſitiones ejus concomitantes dici poſſunt. Ibid n.59.

Nullus, ſecluſa revelatione, poteſt eſſe certus, certitudine fidei, ſe eſſe in gratia, imo nec de hoc habere certitudinem moralem, omnem formidinem & dubietatem excludentem, ſed duntaxat probabilem & conjecturalem. Ibidem d.5 n.3. & ſequentibus.

Gratia gratis data.

Gratia interna convenienter dividitur in gratiam gratum facientem & gratis datam. Ibidem d 3.n.4.

Diviſio gratiæ gratis datæ, in novem ab Apoſtolo aſſignatas, adæquata eſt Ibidem n.7.

Aliquæ ex gratiis gratis datis ſunt in homine per modum motionis tranſeuntis: juxta illud Gregorii Magni homil.9 ſuper Ezechiel. *Spiritus Sanctus in Sanctorum cordibus, juxta quaſdam virtutes ſemper permanet, juxta quaſdam vero, receſſurus venit, & venturus recedit, &c*

Gratia ſufficiens.

D. Thomas ſub nomine auxilii Dei, utrumque auxilium tam ſufficiens, quàm efficax comprehendit, cùm utrumque ſit quædam Dei motio, quâ ad actus ſupernaturales perfectos vel imperfectos animam applicat Tomo 1.d 4 n.147.

Auxilium ſufficiens, ab efficaci diſtinctum, agnoverunt veteres Thomiſtæ Cajetanus, Ferrarienſis, Soto, & alii Ibid 149.

Nomine auxilii ſufficientis Theologi intelligunt illud quod dat potentiæ complementum & totam virtutem ſeu ſufficientiam, unde licèt detur, auxilium quod admittunt Thomiſtæ, & ſufficiens appellant, non eſſe ſufficiens grammaticaliter, eſt tamen ſufficiens theologicè. Ibidem n 192 & ſeqq.

Licet Deus omnibus offerat vel præparet auxilia ad ſalutem ſufficientia, omnibus tamen non confert, nec omnes ea recipiunt, ſed plures illis privantur in pœnam peccati mortalis, actualis, vel originalis. Omnibus tamen juſtis, inſtante præcepti ſupernaturalis obligatione, ſemper auxilium ſufficiens conceditur. Tomo 2 t.5,d.5 n 129 & ſequentibus.

Gratia efficax.

Scientia media enervat efficaciam divinæ gratiæ, Tomo 1. t.3.d 5 n.148.

Efficacia decretorum & auxiliorum probatus ex orationibus Eccleſiæ, Dei promiſſionibus, & ex inſcrutabilitate hujus quæſtionis, *cur vocatio & gratia Dei in uno ſit efficax, non verò in altero?* Tomo 1.t 4 d.5 n.30 & ſeqq.

Divina decreta & auxilia, eſſe ex ſe & ab intrinſeco efficacia, oſtenditur ex verbis Apoſtoli 1. Corinth. 4. *Quis enim te diſcernit?*

Martinonus in Anti-Janſenio fusè oſtendit omnia argumenta, quæ ex læſione libertatis, vel inſufficientia auxilii ſufficientis fieri ſolent contra gratiam de ſe efficacem & phyſicè prædeterminantem, militare contra gratiam congruam, quam Suarez, Vaſquez, & alii admittunt, omneſque Societatis Theologi, ex præſcripto & decreto Claudii Aquavivæ, ejuſdem Societatis Generalis, docere tenentur Ibid.n.125 & ſeqq.

Gratiæ efficaci poſſumus ponere obicem, ex viribus liberi arbitrii, non tamen ad illius receptionem nos diſponere. Ibid. n.143.

Leo Papa ſerm.8. de Epiphania: *Hæc Sanctis cauſa eſt tremendi atque metuendi, ne ipſi in operibus pietatis elati, deſerantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ* Ibid n.145.

Omnibus veraciter humilibus habenda ſemper præ oculis eſt hæc Richardi Victorini ſententia: *Gratia quam ſemel homo accepit ante peccatum, juſtè ſubtrahi non potuit, quam etſi præter meritum acceperat, ſine culpa tamen amittere non debebat: nunc autem omni horâ poteſt juſtè ſubtrahi, quia nunquam poteſt homo ſine culpa inveniri.* Ibid.n 145

Superbia & præſumptio, ac in propriis viribus fiducia, maximum divinæ gratiæ ponunt obicem, ut eleganter declarat D. Bernardus Ibid.n.146.

Gratia moraliter excitans & gratia phyſicè præveniens, ſunt veluti duo brachia Dei, animam complectentia, de quibus dicitur in canticis. *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me* Ibidem.n.150.

Gratia Sacramentalis.

Gratia ſacramentalis addit ſolum ſupra gratiam habitualem jus quoddam ad ſpecialia auxilia quæ Deus confert his qui ſuſceperunt Sacramenta, quando illis auxiliis opus habent in ordine ad proprium finem cujuſlibet Sacramenti. Tomo 5 t.2. d.t.n.202.

Gratia Chriſti ſubſtantialis.

Humanitas Chriſti Domini eſt grata & ſancta formaliter, per aliquod donum ſubſtantiale, a gratia habituali diſtinctum, nempe per gratiam unionis. Tomo 4 t t in 3 partem d.t 1.n.2.

Divinitas, prout à perſonalitate diſtincta virtualiter, ſanctificas humanitatem Chriſti ſanctitate ſubſtantiali Ibidem n.31.

Gratia Chriſti accidentalis, ſeu habitualis.

Præter gratiam ſubſtantialem unionis, fuit in anima Chriſti gratia accidentalis, ſeu habitualis, ei infuſa ab initio ſuæ conceptionis Ibidem d.1 a n 2 & ſeqq.

Gratia habitualis fuit neceſſaria in anima Chriſti, ad completam illius ſanctificationem, & ut connaturaliter actus ſupernaturales eliceret, & inſuper ut connaturali modo præmium ſupernaturale mereretur. Ibidem n.5, & ſeqq

Gratia habitualis Chriſti in eſſe gratiæ, & in eſſe moris conſiderata, infinita dici debet. Ibidem d.13 n.9. & ſeqq.

In Chriſto eſt plenitudo gratiæ, tam intenſiva, quam extenſiva, ſecundùm potentiam Dei ordinariam, potuit tamen eſſe major intenſivè, de potentia Dei abſoluta. Ibidem n 40. & ſequentibus.

Gratia Chriſti capitalis.

Chriſtus, ut homo, eſt caput Eccleſiæ, ſubindeque omnium fidelium, etiam in mortali exiſtentium, non tamen hæreticorum, cum illi ſint extra Eccleſiam. Ibidem d 14.n.2.& ſeqq.

Chriſtus, ut homo, eſt caput Angelorum, in eos tamen non influit gratiam & gloriam eſſentialem, ſed duntaxat accidentalem. Ibidem n 41 & ſeqq

Gratitudo.

Gratitudo eſt pars potentialis juſtitiæ, ad cujus munus pertinet, beneficium ab alio acceptum recognoſcere, & pro eo aliquod beneficium rependere nempe gratiarum actionem, obſequium, cultum, vel aliud beneficium Tomo 4 t.11.d 4 n.6.

Tres ſunt præcipui gradus gratitudinis, nempe beneficium agnoſcere & memoriâ tenere; ipſum declarare, benefactorem laudando, & gratias agendo; & facto ſeu rebus aliquid retribuere, pro loci, temporis, & aliarum circumſtantiarum ratione Ibidem

De hac virtute eleganter diſſeſit D. Bernardus, qui etiam loquens de ingratitudine, ait quòd illa eſt *ventus urens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.* Ibid. diſp.7. n.12.

Henoch & Helias.

HEnoch aſſervatur vivus in Paradiſo, ut extremo mundi & Antichriſti tempore veniat, & omnibus pœnitentiam prædicet. Tomo 2 t 8.d 2.n 58.

Hieronymus Henoch & Heliam *paradiſi colonos* appellat; Tertullianus *æternitatis candidatos*, quia eorum ſtatus eſt veluti medius inter ſtatum viatorum & comprehenſorum. Ibidem.

Utrum in Paradiſo terreſtri degentes, de facto mereantur? Vide Tomo 4 t.9 d.2 n.35.

Henoch & Helias futuri ſunt ſecundi Chriſti adventûs præcurſores, Apoſtoli & Martyres ejus glorioſi, qui, ut loquitur Tertullianus, Antichriſtum ſanguine ſuo extinguent. Ibidem n.36.

Homo.

Cur mundo corporeo jam condito & ornato, homo poſtremo loco productus ſit. Tomo 2 t 8.d.1.n.1. ubi egregiæ ex SS. Patribus afferuntur rationes.

Inſignes hominis prærogativæ & excellentiæ inſinuatæ, his verbis Domini Geneſ.1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, &c.* Ibidem n.3. & ſeqq.

Cur Deus tam vilem materiam, qualis eſt limus terræ, in productione hominis adhibuerit? Ibidem n.9.

Cur

Cur Deus in creatione & infuſione animæ hominis, uſus eſt verbo *inſpiravit*, ſeu *inſufflavit*? Ibid. n. 10.

Primus homo creatus fuit à Deo perfectus ſecundùm ætatem, & quantum ad molem, ſeu magnitudinem corporis Ibidem n. 11.

Extra Paradiſum terreſtrem productus fuit Ibidem n. 12. Cur autem Deus noluerit ipſum creare in Paradiſo, egregiæ Ibidem n. 23. aſſignantur rationes,

Nazianzenus Orat. 42. hominem vòcet *alterum Angelum, mixtum adoratorem, viſibilis creaturæ ſpectatorem, myſtam intelligibilem, eorum quæ in terra ſunt Regem, terrenum pariter ac cœleſtem* Ibidem n. 2.

Tertullianus exiſtimat, Deum ab initio, in formatione hominis, & unione animæ ſpiritualis cum corpore, ex limo terræ formato, Divini Verbi incarnationem præfigurare voluiſſe: *Quodcumque enim* (inquit) *limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus*, Ibidem n. 9.

Horæ canonicæ.

Falſa eſt quorumdam Caſuiſtarum ſententia aſſerentium in recitandis horis canonicis ſufficere attentionem externam, & non requiri internam. ſubindeque quemlibet poſſe voluntariè diſtrahi. Tomo 3 in diſſertatione de probabilitate n. 78.

Horologium.

Horologia juxta Caramuelem, habent vim opinionis probabilis, & tamen idem Author in Theologia fundamentali Tomo 1. n. 374. ait horologia ferè omnia concepta eſſe in originali peccato, ſubindeque actualia neceſſariò committere, Tomo 3. in diſſertatione de probabilitate n. 90.

Humilitas.

Humilitas eſt virtus, quâ quis conſiderans ſuum defectum, tenet ſe in infimis, ſecundùm modum ſuum. Vel ut ait D. Bernardus, *virtus quâ quis veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi vileſcit*, Tomo 4 t. 11. d 6. n. 25.

Humilitas & magnanimitas inter ſe diſtinguuntur, licèt enim habeant cohibere affectum hominis ne inordinatè tendat in excelſa, diverſimodè tamen id præſtant. Ibidem n. 26.

Differunt etiam inter ſe humilitas & religio, licèt magnam habeant ad invicem ſimilitudinem & affinitatem. Ibidem n. 27.

Variæ ejuſdem virtutis prærogativæ & excellentiæ, Ibidem n. 28. & 29 ex SS. Patribus recenſentur.

Humilitas eſt ſignum prædeſtinationis. Tomo 2. t. 5. d. 4. n. 32.

Hypocriſis.

Chryſologus loquens de Hypocriſi ait: *Crudelis arte virtutes necat mucrone virtutum, jejunium jejunio perimit, orationem oratione vacuat, miſericordiam miſeratione proſternit*, Tomo 3. t. 3. d. 4. n. 24.

I

Idea Divina.

DAri in mente divina Ideas ſeu exemplaria creaturarum Scriptura & SS Patres manifeſtè declarant, ratioque multiplex demonſtrat. Tomo 1. t. 3. d. 7. n. 9.

Eſſentia divina, cognita à Deo ut imitabilis à creaturis, habet rationem ideæ, non vero ut gerit vices intellectionis, aut ſpeciei & formæ intelligibilis. Ibidem n. 25.

Quarum rerum Deus habeat ideas, Ibidem n. 69. & ſequentibus explicatur.

De illis eleganter diſſerunt Auguſtinus lib. 1. Confeſſionum cap 6 & lib. 12. de civit Seneca Epiſt 65. Boetius lib. 3 de conſolat. & Dionyſius Carthuſianus lib. de Dei laudibus, quorum verba referuntur ibidem n. 10. & ſequentibus.

Celebre eſt etiam dictum illud Platonis aſſerentis illum qui ideas contemplatur, victurum eſſe Deum inter homines, ut refertur in fine præfationis Tractatus de ſcientia Dei.

Jejunium.

Variæ circa legem jejunii novorum Caſuiſtarum laxitates referuntur ac refelluntur, Tomo 3. in Tractatu de probabilitate n 126.

Ignorantia.

Ignorantia antecedens cauſat involuntarium ſimpliciter; ignorantia conſequens, voluntarium ſimpliciter, & involuntarium ſecundùm quid; ignorantia verò concomitans, neque cauſat voluntarium, neque involuntarium, ſed non voluntarium. Tomo 3 t 2. d 1. n. 131.

Multiplex ignorantiæ diviſio. Eodem Tomo t. 5. d. 6. n. 1. & ſequentibus.

Ignorantia eſt cauſa peccati non directè & per ſe, ſed per accidens & indirectè, ſeu ut removens prohibens effectum. Ibidem. n. 5.

Ignorantia invincibilis & antecedens, non eſt cauſa peccati, ſed ab illo excuſat Ibidem. & fuſius in Tractatu de probabilitate n. 219. & ſequentibus.

Imperium, ſeu actus imperii.

Imperium non eſt ſolum conſtituendum in hominibus, reſpectu aliorum ſibi inferiorum & ſubditorum, ſed etiam in quolibet reſpectu ſui ipſius, ſuarumque operationum. Tomo [illegible] 2. d. 11. n 36.

Imperium eſt ſubſtantialiter actus intellectûs, præſupponit tamen neceſſario actum voluntatis, Ibidem n. 58.

Quinam actus ſubdantur imperio rationis: vide ibidem n. 45 & ſequentibus.

Præter judicium regulans electionem, conſtituendum eſt in Deo imperium regulans uſum & executionem. Tomo 4. t. 5. d. 1. n. 32.

Potentia executiva Dei, quæ eſt ejus ſcientia practica, omnia ad extra produxit per actum imperii formaliter immanentem & virtualiter tranſeuntem; juxta illud Pſalmi 148, *Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt*. Tomo 1. t. 3. d. 3. n. 9.

Incarnatio.

Quid Incarnationis nomine ſignificetur: Tomo 4. Tract. 1. in 3. partem, diſp. prooemiali, n. 1.

Varii Hæreticorum errores circa Incarnationis myſterium, Ibidem n. 6. & ſequentibus.

Judæorum error exiſtimantium Meſſiam nondum veniſſe, teſtimoniis veteris teſtamenti confutatur, Ibidem n. 16

Poſſibilitas Incarnationis ſuadetur, & argumenta, quæ contra illam fieri ſolent, diluuntur. Ibidem d. 2. n. 1. & ſequentibus.

Verbum divinum per Incarnationem non ſolùm non eſt extrinſecè mutatum, ſed nec etiam innovatum, Ibidem n. 28. & ſequentibus.

Poſſibilitas Incarnationis ſolo lumine naturali cognoſci nequit. Ibidem n. 53.

Myſterium Incarnationis Deo, homini, totique univerſo fuit convenientiſſimum. d. 3. n. 1. & ſequentibus, ubi variæ & egregiæ Incarnationis convenientiæ declarantur

Tres mixturæ factæ in myſterio Incarnationis. Ibidem n. 7.

Chriſtus per Incarnationem quomodo creſcere et juvenit. Ibidem n. 11.

Splendor divinitatis per myſterium Incarnationis temperatur, & noſtræ naturæ claritas augetur: ideoque tale myſterium per electrum, quod fit ex mixtura auri & argenti, apud Ezechielem repræſentatur. ut eleganter declarat D. Gregorius. Ibidem n. 12.

Incarnatio ſignificatur per oſculum, quod eſt præcipuum amoris & benevolentiæ ſignum, ut tradit D. Bern. ſerm. 2. in Cantica Ibidem n. 15.

Zeno Veronenſis ait, quod in cœleſti Zodiaco Virginem excipit libra, ut noſceremus per Chriſti ex Virgine adventum, advectam eſſe juſtitiam. Ibidem n 16.

Myſterium Incarnationis figuratum fuit per myſticam illam ſcalam, in qua Jacob vidit Angelos aſcendentes & deſcendentes. Ibidem n. 19.

Ante Incarnationem Angeli patiebantur ſe ab hominibus adorari, ſed poſt Incarnationem hoc nolunt permittere, quia vident naturam hominis Dei filio hypoſtaticè unitam, & ad tantum celſitudinis gradum evectam, ut quo altius attollatur non habeat. Ibidem n. 19.

Per Incarnationem homines in ordine gratiæ habent caput homogeneum, & ejuſdem naturæ. à quo omnium gratiarum chariſmata in membra defluunt. Ibidem n. 20

Per Incarnationem Deus dedit nobis perfectum exemplar omnium virtutum, & præclariſſimum ſpeculum, ut egregie declarant D. Bernardus, & Drogo Oſtienſis. Ibidem n 21.

Chriſtus factus eſt homo, ut homo haberet in Deo unde fieri poſſet plenè beatus; in anima, videndo Chriſti Divinitatem; in corpore, videndo ejus humanitatem, ſicque tota hominis converſio eſſet ad Chriſtum Ibidem n. 22.

Per Incarnationem non ſolùm motivum, ſed etiam facilitatem ipſum amandi, nobis Deus præbuit Ibidem n. 26

Convenientius fuit Filium incarnari, quam Patrem, vel Spiritum Sanctum, & naturam humanam potius quàm angelicam ab illo aſſumi. Ibidem n 31 & ſequentibus.

Incarnatio convenienti tempore facta fuit. Ibidem n. 35. & ſequentibus.

Nulla pura creatura poteſt condignè ſatisfacere pro culpa mortali propria, vel aliena, ſubindeque neceſſarium fuit Deum incarnari, ad exhibendam Deo condignam ſatisfactionem. Ibidem d 4. n. 2. & ſequentibus.

Ex vi præſentis decreti, Verbum Divinum carnem humanam non aſſumpſiſſet, ſi homo non peccaſſet. Ibidem d. 5. n. 3. & ſequentibus.

Solo exiſtente peccato originali veniſſet Chriſtus ex vi præſentis decreti, non vero exiſtentibus ſolis peccatis actualibus. Ibidem n. 72 & ſequentibus.

Unio Verbi Divini cum humanitate, non eſt facta in natura, ſed in perſona. Ibidem d. 6. n 3. & ſequentibus

Verbum unitur humanitati ſine ullo prorſus medio aut modo ab extremis modaliter diſtincto Ibidem n. 46 & ſequentibus.

Aſſumptio humanæ naturæ ad perſonam Verbi, creatio animæ Chriſti, & productio humanitatis, ſunt actiones realiter inter ſe diſtinctæ Ibidem n. 77. & ſequentibus.

Terminus totalis actionis unitivæ Dei eſt Chriſtus, ſeu perſona compoſita ex humana & divina natura; terminus verò formalis, eſt ipſa Verbi divini ſubſiſtentia, ut communicata humanitati. Ibidem n. 91. & ſequentibus.

Unio hypoſtatica ex parte extremorum quæ uniuntur, ſ[illegible] eſt maxima omnium unionum, bene tamen ex parte medii [illegible] quo uniuntur Ibidem n 105. & ſequentibus.

Beatæ Virgo non fuit elevata à Deo tanquam inſtrumen-

tum

tam ad conjungendam hypoſtaticè humanitatem Verbo Divino, nulla tamen cur id repugnet ratio efficax aſſignari poteſt Ibidem d. 7. n. 3. & ſequentibus.

Chriſtus per opera prioritate temporis vel naturæ præcedentia, Incarnationem non meruit, imò nec eam mereri potuit per opera ſubſequentia, vel prioritate naturæ antecedentia; potuit tamen de potentia abſoluta eam mereri de congruo per opera prioritate temporis antecedentia; potuit enim humanitas Chriſti priùs tempore quam uniretur Verbo produci, & in ſuppoſito ſibi connaturali ſubſiſtere, ſicque ſubſiſtens, opus ſupernaturale elicere ordinatum ad Incarnationem merendam. Ibidem n. 14. & ſequentibus.

Chriſtus non meruit ſuæ Incarnationis continuationem, nec B. Virginis maternitatem, hoc eſt ex Beatiſſima Virgine concipi & naſci, nec alias circumſtantias Incarnationem antecedentes, vel concomitantes, bene tamen conſequentes, ut Paſtorum & Magorum adorationem, apparitionem ſtellæ &c. Meruit etiam reunionem ſuæ humanitatis ad Verbum, quæ fuit facta in reſurrectione. Ibidem n. 62. & ſeq.

SS. Patres qui Incarnationem præceſſerunt, eam de condigno mereri non potuerunt; eam tamen de congruo quantùm ad ſubſtantiam, & quantùm ad accelerationem, aliaſque circumſtantias meruerunt Ibidem n. 85. & ſeq.

Beata Virgo, nec meruit, nec mereri potuit de condigno, ut eſſet Mater Dei, bene tamen de congruo. Ibidem n. 116. & ſeq.

Verbum divinum terminat primariò & immediatè humanitatem per ſubſiſtentiam perſonalem & relativam, ſecundariò verò & immediatè, per ſubſiſtentiam communem & abſolutam. Ibid. d. 8. n. 3. & ſeq.

Verbum non ſolùm ſubſiſtentiam, ſed etiam exiſtentiam in humanitate Chriſti ſupplevit, ſubindeque illa non per exiſtentiam creatam & ſibi propriam, ſed duntaxat per divinam & increatam exiſtit. Ibidem n. 34. & ſeq

Deus, ut communis tribus perſonis, ratione ſubſiſtentiæ abſolutè, poteſt alienam naturam aſſumere, illique immeditè uniri, ſubſiſtentiis relativis eam ſolùm ſecundariò terminantibus. Ibidem n. 59. & ſeq.

Plures perſonæ divinæ poſſunt unam naturam aſſumere, & & è contra una perſona divina plures naturas. In utroque tamen caſu non eſſent plures hòmines, ſed unus homo. Ibidem n. 78. & ſequentibus.

Non poteſt etiam ſupernaturaliter, ſive de potentia abſoluta perſona creata, vel creabilis, alienam naturam terminare. Ib. n. 115.

Natura Angelica aſſumptibilis eſt a perſona divina. Ib. d. 9. n. 5.

Natura etiam irrationalis completa, poteſt, de potentia abſoluta, uniri hypoſtaticè Deo, & ab ipſo aſſumi in unitatem ſuppoſiti. Ibidem n. 8

Implicat materiam primam aſſumi ad divinam ſubſiſtentiam, ſine forma ſubſtantiali, anima tamen rationalis a corpore ſeparata, eſt unibilis Deo, & ab ipſo aſſumptibilis. Ibidem n. 37. & ſequentibus.

Partes integrales, puta caput, manus, brachium, quando ſunt inter ſe & toti compoſito unitæ, non poſſunt aſſumi, niſi aſſumatur compoſitum; ſi tamen ſeparentur à toto, poſſunt aſſumi, etiam illo non aſſumpto. Ibid n. 55. & ſeq.

Nullum accidens eſt immediatè aſſumptibile ad perſonalitatem ſeu ſubſiſtentiam divinam; non implicat tamen accidens uniri immediatè cum exiſtentia divina. Ibid, n 75.

Natura creata, ſubſiſtens in propria perſona, propriâ perſonalitate retentâ, non poteſt, etiam de abſoluta potentia, uniri perſonæ divinæ, & per illius ſubſiſtentiam ſubſiſtere. Ibidem n. 92. & ſequentibus.

Hæc propoſitio (*Deus aſſumpſit hominem*) in rigore & proprietate ſermonis non eſt vera. Ibidem n. 109.

Humanitas Chriſti, actu unita Verbo, non habet inclinationem ſeu appetitum innatum, per modum actus ſecundi, ad propriam perſonalitatem. Ibid. n 116,

Sanguis Corporis Chriſti, non quidem purè nutrimentalis, ſed naturalis, hypoſtaticè Verbo Divino unitus eſt, ſive ad ejus ſubſiſtentiam aſſumptus. Idem dicendum de aliis humoribus, & de ſpiritibus vitalibus & animalibus, nec non de dentibus, unguibus, & capillis. Ibid. n. 137. & ſeq.

Sanguis Chriſti non ſolùm dum eſſet in corpore Chriſti viventis, ſed etiam in triduo mortis, in quo manſit ſeparatus à corpore, fuit hypoſtaticè unitus Verbo Divino Ibid. n. 161.

Ordine executionis priùs naturâ aſſumptæ ſunt à Verbo partes humanitatis, quàm tota humanitas, & anima priùs naturâ quam corpus. Ibidem d 10. n. 3.

Gratia habitualis in anima Chriſti exiſtens, non habuit rationem medii, ſeu diſpoſitionis phyſicæ, aut moralis, ad unionem hypoſtaticam cum Verbo; poteſt tamen dici medium congruentiæ reſpectu hujus unionis. Ibid, n. 18.

Infernus.

Error Origenis aſſerentis pœnas damnatorum non eſſe in æternum duraturas, ſed per miſericordiam Dei tandem aliquando finiendas, impugnatur Tomo 3. t. 6. d. 8. n. 95.

Ignis fornacis Babylonicæ, quadraginta novem cubitos ſupra fornacem aſcendebat, nunquam tamen ad quinquageſimum, qui eſt annus Jubilei, perveniebat, ut per hoc ſignificaretur, ignis tartarei combuſtionem fore perpetuam, & damnatos nunquam veniam ſeu indulgentiam peccatorum conſecuturos. Ibid. n 97.

D. Cyprianus eleganter pœnas inferni deſcribit ſerm. de Aſcenſ. ad finem, ſicut & D. Gregorius lib. 15. Moralium. Ib. n 98.

Propheta Regius loquens de damnatis ait: *Mors depaſcet eos*, non enim mors eos eradicabit, vitam ex toto auferendo, ſed depaſcet, conſervando radicem vitæ, ut iterum pullulent, iterum & iterum, atque in æternum depaſcendi. Unde Bernardus *Mors depaſcet eos, quia ſemper morientur ad vitam, & ſemper vivent ad mortem.* Ibid. Hugo Victorinus lib. 4. de anima ſic infernum deſcribit: *Infernus profundum ſine fundo, ubi nulla ſpes boni, & nulla deſperatio mali.* Ibidem.

Intentio.

Intentio eſt actus voluntatis, licèt præſupponat actum intellectus. Ejus objectum formale eſt finis, tam ultimus, quam non ultimus, ut per media obtinendus. Tomo 3. t. 2. d. 8. n. 1. & ſequentibus.

Baſes uniuſcujuſque animæ ſunt intentiones ſuæ, nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur, ita vita noſtra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione ſubſiſtunt. Gregorius in Moralibus Ibidem n. 7.

Facies animæ eſt mentis intentio, quia ſicut ex facie pulchritudo corporis exiſtit; ita & rectitudo operis ex mentis intentione Bernardus: Ibidem.

Mentis intentio lucernæ & oculo à Chriſto comparatur: quia ſicut a luce omnia decorantur & ornantur, ita (inquit Gregorius) *per bonæ intentionis radium, merita illuſtrantur actionis*: Et ſicut oculo pes, manus, & cætera corporis membra reguntur, eorumque externi motus, quo debent tendere diriguntur, ſic intentio, veluti animæ oculus, humanos actus in ultimum finem ordinat, à quo mala intentione deflectunt. Unde Gilbertus in Cantica: *Si plures habes oculos, ſagittantis exemplo, omnes alios claude, hoc uno utaris, quo ſolum dilectum valeas intueri.* Ibidem.

An, & quæ intentio ad valorem Sacramenti requiratur, Vide tomo 5. t. 2. d. 6. n. 16. & ſeq.

Iracundia.

Iracundia eſt exceſſus iræ, & immodicus appetitus vindictæ. De hoc vitio eleganter diſſerunt Caſſianus & Seneca. Tomo 4. t. 11, d. 7. n. 31. & 32.

In Deo non eſt propriè ira, ſed metaphoricè tantùm. Tomo 1. t. 4. d 6 n. 58

Iuramentum.

Juramentum eſt atteſtatio divini Numinis, vel invocatio divini teſtimonii, ad fidem faciendam, promiſſionemve firmandam. Tomo 4. t. 11, d. 3 n. 24.

Ut juramentum religioſum ſit, tria habere debet, veritatem, juſtitiam, judicium, ſecundùm illud Jeremiæ: *Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in juſtitia.* Veritas requiritur, quia Deus non niſi verum poteſt teſtificari. Juſtitia, quia non vult ſuo teſtimonio alicui injuſtè noceri. Judicium, quia Dei teſtificatio irreligiosè adducitur de re admodum levi, vel ubi nulla eſt neceſſitas Ibidem.

Falſa & erronea eſt Tamburini ſententia, aſſerentis licitum eſſe inducere teſtem ad jurandum falſum, quod jurans quidem putat eſſe verum, ipſe verò inducens ſcit eſſe falſum. Tomo 3. in diſſertatione de probabilitate n. 91. & ſeq.

Ius.

Jus multipliciter dividitur. Tomo 4. t. 11. d. 2. n. 2.

Jus gentium dicitur illud, quod eſt omnibus gentibus benè inſtitutis commune, & earum conſenſu vel ſaltem uſu inductum Ibidem n. 3.

Jus gentium continetur ſub jure poſitivo humano, quamvis aliquid participet de jure naturali. Ibidem.

Diviſio librorum juris Canonici & Civilis. Tomo 3. t. 6. d. 1. n. 75

Iuſtitia.

Juſtitia eſt perpetua & conſtans voluntas jus ſuum unicuique tribuens. Duæ ſunt partes integrales illius, ſcilicet boni operatio & mali vitatio. Partes verò ſubjectivæ, ſeu illius ſpecies, ſunt tres, nempè juſtitia commutativa, diſtributiva, & legalis. Demum partes illius potentiales ſunt novem: nimirum religio, pœnitentia, pietas, obſervantia, gratitudo, vindicativa, veritas, amicitia, & liberalitas. Tomo 4. t. 11. d. 2. n. 1. & ſeq.

Ariſtoteles 5. Ethic. cap. 1. ait: *Præclariſſima virtutum eſt juſtitia, & neque Heſperus, neque Lucifer, ita admirabilis.* De illa vero dicit Ambroſius: *Hæc virtus publica eſt, aliis nata, non ſibi, foris tota, & quidquid habet quadam inclementia ſui, dum rapitur amore communi, transfundit in proximos.* De illa etiam eleganter diſſerit Ribadeneira lib. 2. de Principe Chriſtiano. Ibid.

Juſtitia à Porphyrio vocatur *virtutum omnium obſonium*, quia ſicut fames ciborum omnium condimentum eſt, ita juſtitia omnibus virtutibus gratiam atque ſaporem conciliat. Ibid.

Juſtitia á D. Ambroſio Euphrati comparatur: *Euphrates enim* (inquit) *fœcunditas atq; abundantia fructuū nuncupatur, præferens quoddam inſigne juſtitiæ, quæ omnem paſcit animam. Nulla enim virtutum largiores videtur habere fructus, quam juſtitia, quæ magis aliis quam ſibi prodeſt, & utilitates ſuas negligit, communia emolumenta præponens* Ibid. n. 9.

Iuſtitia divina.

In Deo non datur juſtitia commutativa, benè tamen diſtributiva, & vindicativa. Tomo 1. t. 4 d 7. n. 7. & ſeq.

De hoc attributo eleganter diſcurrit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 12. & 13. *A primordio* (inquit) *Creator tam bonus quam juſtus, pariterque utrumque proceſſit. Bonitas ejus operata eſt mundum, juſtitia modulata eſt, &c.* Et rurſus: *Juſtitia Dei eſt plenitudo divinitatis ipſius exhibens Deum perfectum, & Patrem, & Dominum. Patrem clementiâ, Dominum diſciplinâ. Patrem poteſtate blandâ, Dominum ſeverâ. Patrem diligendum piè, Dominum timendum neceſſariè.* Ubi notanda ſunt verba illa: *Juſtitia modulata eſt*, his enim innuitur, quod ſicut muſica diverſos tonos & cantus ordinat, & ad debitum numerum ac proportionem reducit: ita & juſtitia Dei in creatione mundi omnes creaturas ad debitum ordinem & conſonantiam redegit, dando unicuique quod ſuum eſt, & faciendo omnia in numero, pondere, & menſura. Unde ibidem addit Tertullianus; *Omnia ut bonitas concepit, ita juſtitia diſtinxit.* Ibidem.

Juſtificatio peccatoris.

In juſtificatione peccatoris verè & propriè remittuntur peccata, & non ſolùm juſtitiâ Chriſti teguntur, vel occultantur. Tomo 4. t. 9. d. 1. n. 2. & ſeq.

Cauſa formalis noſtræ juſtificationis non eſt juſtitia Dei vel Chriſti nobis imputata, ſed realis & interna quædam juſtitia, per quam interiùs renovamur & ſanctificamur, atque omnibus peccatorum ſordibus realiter mundamur. Ibidem n. 13. & ſeq.

Actus contritionis vel charitatis non ſunt neque eſſe poſſunt cauſa formalis juſtificationis, ſed id ſoli gratiæ habituali competit. Ibidem n. 43. & ſeq.

Non poteſt homo, etiam de potentia extraordinaria, perfectè & completè juſtificari, per ſolum externum favorem Dei, ſed neceſſario requiritur infuſio alicujus formæ ſupernaturalis, tollentis maculam peccati, quæ in ſtatu elevationis naturæ humanæ ad ordinem ſupernaturalem, non poteſt eſſe alia quam gratia habitualis. Ibid. n. 59. & ſeq.

Tanta eſt inter gratiam habitualem, & peccatum mortale, tum actuale, tum habituale pugna, ut ne divinâ quidem virtute in eodem ſubjecto ſimul eſſe poſſint. Ibidem n. 115. & ſequentibus.

Quæ diſpoſitiones ad juſtificationem adulti requirantur, explicatur n. 145. & ſeq.

Per abſolutam Dei potentiam adultus juſtificari poteſt, ſine ullo motu liberi arbitrii in peccatum. Ibidem n. 176.

Actus contritionis & charitatis ad gratiam juſtificantem ultimo diſponentes, procedunt ab illa ut à principio radicali vitæ ſupernaturalis, non verò ab aliquo auxilio ab ea realiter diſtincto. Ibidem n. 182.

Licèt communiter juſtificatio fiat in tempore, & in ea procedatur de imperfecto ad perfectum; per ſe tamen non requirit tempus, ſed poteſt unico inſtanti fieri, neſcit enim tarda molimina Spiritus Sancti gratia. Ibidem n. 225.

Licet juſtificatio non ſit actio miraculoſa, eſt tamen mirabilis, & præcipuum opus divinæ omnipotentiæ. Ibid n. 229.

Mirabilia quæ fiunt in juſtificatione peccatoris ibidem recenſentur, & varia Sanctorum Patrum teſtimonia referuntur. Item n. 231. quatuor cauſæ noſtræ juſtificationis explicantur.

L.

Lex.

HOc nomen lex, vel à legendo, vel à ligando dicitur. Tomo 3. t. 6. d. 1. n. 1.

Exiſtentia, ſeu neceſſitas legum declaratur. Ibidem n. 4.

Lex præſupponit actum voluntatis, ſed conſiſtit formaliter in actu intellectus, nimirum in actu imperii, ſeu potius in aliquo per ipſum conſtituto. Ibidem n. 6. & ſeq.

De ratione legis eſt quod ad commune bonum ordinetur, quod ſit perpetua, & quod pro communitate feratur. Ibid. n. 24.

Explicantur differentiæ, quæ inter legem, præceptum, ſententiam, & privilegium reperiuntur, ibid. n. 43. Apud quos poteſtas legiſlativa reſideat. Ibidem n. 44. & ſequentibus explicatur.

Ut lex obliget in actu ſecundo, aliqualis ejus promulgatio neceſſario requiritur; illa tamen non eſt de eſſentia legis, aut ratio formalis illius, ſed duntaxat conditio neceſſario requiſita, ut actualiter obliget ſibi ſubditos. Ibid. n. 55. & ſeq.

Lex ſic rectè definitur à D. Thoma: Lex eſt quædam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet, promulgata. Ibidem n. 69.

Legis diviſio ibidem n. 70. explicatur.

Lex æterna ponenda eſt in Deo, quæ nihil aliud eſt, quàm ratio divinæ ſapientiæ exiſtens in Deo ab æterno, ſecundum quod eſt directiva omnium actuum & motionum creaturarum, in ordine ad bonum commune totius univerſi. Ibidem d. 2. n. 1. & ſequentibus.

Quomodo lex æterna differat ab idea & providentiâ, ibidem n. 6. & ſeq. explicatur.

Univerſæ leges, ab æterna, ut rivuli à fonte promanant, juxta illud Proverb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt.* Ibidem n. 9.

Lex æterna eſt verè & propriè lex, quæ creaturis intellectualibus promulgatur per impreſſionem luminis rationis; creaturis verò ratione carentibus, per impreſſionem inclinationis & inſtinctus naturalis. Ibid. n. 14. & ſeq.

Datur in nobis lex naturalis, quæ conſiſtit in actu imperativo ad ea quæ tali lege præſcripta ſunt obligantis. Ibidem d. 3. n. 1. & ſeq.

Hæc tria, lex naturæ, conſcientia, & ſynderesis diſtinguuntur. Ibidem n. 23.

Omnia præcepta Decalogi pertinent ad legem naturalem, excepto tertio de ſanctificatione Sabbati, quod quantùm ad determinationem temporis, eſt legis divinæ poſitivæ & ſcriptæ. Ibidem n. 27. & ſeq.

Præter legem naturalem & divinam adhuc neceſſariæ ſunt leges humanæ. Ibidem d. 4. n. 1.

Lex humana eſt ordinatio rationis humanæ ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet ſufficienter promulgata. Ibidem n. 3.

Conditiones & qualitates legis humanæ, ab Iſidoro deſcriptæ. Ibidem n. 5. & ſeq.

Qualem promulgationem requirat lex humana, ut obliget, ibidem n. 18. & ſeq. declaratur.

Ut lex humana obliget, non requiritur conſenſus, ſeu acceptatio populi; ſed ea, ſi juſta ſit, & legitimè promulgata, obligat ſubditos etiam diſſentientes & repugnantes. Ibid. n. 19.

Lex humana non poteſt obligare ad actus internos, qui per exteriores non manifeſtantur, nec cum illis aliquam connexionem habent, bene tamen ad actus internos, qui per ſe ſunt cauſæ exteriorum, illos ſufficienter manifeſtantium; imò & ad actus internos, qui per ſe ſunt cauſæ in genere moris, ſaltem ut conditiones neceſſarias, quamvis per exteriores non manifeſtentur. Ibid. d. 5. n. 3. & ſeq.

Leges humanæ, ſive Eccleſiaſticæ, ſive civiles, poſſunt ad culpam obligare, & neceſſitatem in foro conſcientiæ imponere. Ibid. n. 23. & ſeq.

Leges humanæ poſſunt obligare ad culpam mortalem, ſi materia ſit gravis, non verò, ſi materia levis ſit. Ibidem n. 41. & ſequentibus.

Leges humanæ interdum obligant cum periculo & diſpendio vitæ, non tamen ſemper. Ibid. n. 56. & ſeq.

Quinam verò legibus humanis teneantur, ibidem n. 69. & ſequentibus declaratur.

Dantur leges humanæ purè pœnales, illæque poſſunt obligare ante ſententiam judicis ad quamcumque pœnam paſſivam ſeu privativam, ſecùs verò ad pœnam activam, ſeu quæ ad ſui executionem aliquam rei actionem requirit. Ibid. d. 9. n. 1. & ſeq.

An tranſgreſſor legis pœnalis teneatur in conſcientia ſubire pœnam legis poſt judicis ſententiam? Ibidem n. 34. & ſequentibus declaratur.

Leges quibus tributa imponuntur, non ſunt purè pœnales Ibidem n. 47.

Leges humanæ mutari & abrogari poſſunt, idque tribus modis: primò per expreſſam revocationem Principis: ſecundo, per conſtitutionem novæ legis priori repugnantis: tertiò, per contrariam conſuetudinem. Ibid d. 10. n. 20. & ſeq.

Lex Divina vetus, quæ à tempore Moſis, uſque ad Chriſti paſſionem, & mortem inter Iſraëlitas viguit, fuit bona, & ſancta, atque utilis populo Judaïco, non tamen perfecta, præſertim ſi comparetur cum lege nova. Ibid. n. 17. & ſeq.

Fuit data à Deo Moyſi, per Angelos, & ab eodem promulgata. Ibidem n. 28. & ſeq.

Triplicia fuerunt præcepta legis Moſaicæ, moralia, cæremonialia, & judicialia. Ibid. n. 43.

Lex Moſaïca in ipſa Chriſti morte & reſurrectione ceſſavit.

Non fuit tamen mortifera, ſtatimque ceſſavit obligare; ſed aliquo tempore, poſt illius abrogationem, fuit licitum ſervare illius præcepta cæremonialia, quamvis non eſſet neceſſarium. Ibid. n. 53. & ſeq.

Chriſtus inſtituit novam legem, quæ triplicia continet præcepta, nempe moralia, Sacramentalia, & fidei. Ibidem d. 12. n. 7. & ſequentibus.

Quomodo lex nova differat à veteri, ibidem n. 12. & ſequentibus, explicatur.

Libellus repudii.

Olim permiſſum fuit Judæis repudiare uxores, non ſolùm impunè, ſed etiam licitè, ita ut eas repudiando non peccarent, Deo in lege naturæ diſpenſante, & matrimonii vinculum, per legem repudii diſſolvente. Tomo 5. t. 8. d. 5. n. 28.

Forma hujus libelli, ſeu verba in eo contenta, hæc erant: *Ego Rabbi Symeon, filius Rabbi Abraham, filii Rabbi David, filii Rabbi Salomonis, die prima menſis ſecundi, anno à creatione mundi &c. hic & in hac civitate, ex animi conſenſu, & ſine ulla actione, repudiavi Rachael filiam Rabbi Moſis, filii Rabbi Joſeph, filii Rabbi Iacob, & dedi illi libellum repudii in manus ſuas, dam abſciſſionis, & ſignaculum diviſionis, ut ſit à me abjecta, & abeat quocumque voluerit, ducique poſſit ab omni viro, nec quiſquam prohibere præſumat, juxta conſtitutiones Moyſis & Iſraël.* Ibidem n. 20.

Repudium non fuit licitum Gentilibus, ſed ſolis Hebræis; aliqui tamen excuſari poſſunt à culpa repudii, ratione ignorantiæ invincibilis Ibidem n. 31.

Primus qui inter Romanos anno circiter ab urbe condita 500, ſterilitatis causâ uxori repudium dedit (teſte Valerio Maximo) fuit Spurius Camillus, vel Corbilius, ſeu Corvinus; qui tamen

tamen reprehenſione dignus judicatus eſt, quod cupiditatem liberorum conjugali fidei prætuliſſet. Ibidem n. 23.

Libertas arbitrii.

Multiplex libertatis diviſio, Tomo 3 t. 2. d. 2. n. 150.

Variis circa liberum arbitrium Hæreticorum errores. Ibidem n. 152.

Homo in ſtatu innocentiæ fuit liber libertate indifferentiæ. Ibidem n. 153.

Etiam in ſtatu naturæ lapſæ homo gaudet libertate indifferentiæ. Ibidem n. 156.

SS Patres, ut voluntatis noſtræ indifferentiam explicent, eam comparant cardini verſatili, qui modò verſùs Orientem, poſtea verſùs Occidentem vergit. Ibidem n. 156.

Arbitrii libertas, juxta Bernardum, eſt planè quid divinum, præfulgens in anima, tanquam gemma in auro. Ibidem n. 159.

Homo ad imaginem Dei dicitur conditus, quia libertate indifferentiæ fuit à Deo donatus. Ibid n. 160.

Ut actus noſtri ſint laudabiles aut vituperabiles, meritorii, vel demeritorii, non ſufficit ſpontaneitas, ſeu libertas à coactione, ſed requiritur libertas indifferentiæ. Quod adeò certum exiſtimat D. Thomas, ut dicat oppoſitum contrariari fidei, & omnia Philoſophiæ moralis principia ſubvertere. Auguſtinus etiam ait, hoc adeò eſſe notum & manifeſtum, ut *illud cantent & in montibus paſtores, & in Theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magiſtri in Scholis, & Antiſtites in Sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum.*

Ut actus ſint moraliter boni vel mali, meritorii, vel demeritorii, non requiritur neceſſariò libertas contrarietatis ſeu ſpecificationis, ſed ſufficit libertas contradictionis ſeu exercitii. Ibidem n. 176.

Indifferentia contradictionis, ſeu poteſtas ad agendum vel non agendum, non ſolùm pertinet ad ſtatum libertatis, ut eſt in nobis viatoribus, ſed etiam ingreditur eſſentiam & rationem formalem, non verò indifferentia ad bonum & malum, ſeu peccandi potentia. Ibidem n. 186. & ſequentibus.

Lucifer.

Lucifer ſupremus fuit inter Angelos, unde Job 40. ſub typo Behemot, appellatur *principium viarum Dei*, quia nimirum, ut ait Gregorius, *cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit.* Quare etiam de illo ſub figura Regis Tyri dicitur: *Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei. Omne lignum Paradiſi Dei, non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini ejus; quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſiſque frondibus.* Tomo 2. t. 7. d. 13. n 183. ubi etiam lege egregia SS. Patrum teſtimonia.

Bernardus alloquens Luciferum ſerm. 3. de verbis Iſaiæ, ſic ait: *Bonum erat tibi, ſi ignifer magis eſſes quàm Lucifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, ut eras frigidus ipſe, frigidam quoque eligeres regionem.* Ibidem n. 184

Gregorius lib. 32. moral. explicans perfectiones quas Lucifer in ſua creatione acceperat, ſic ait: *In medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit, quia inter Angelorum corda, charitatis igne ſuccenſa, clarus gloriâ conditionis exitit. Quàm bene extentum, ac protegentem dicit, omne enim quod extenſi protegimus, obumbramus. Et quia comparatur claritatis ſuæ, cæterorum claritatem obumbraſſe creditur, ipſe extentus & protegens fuiſſe perhibetur. Reliquos enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem, excellentiâ majore tranſcendit.* Ibid d. 10. n. 18.

Lutherus.

Lutherus diſtinctionem neceſſitatis conſequentiæ & conſequentiæ, qua utuntur Theologi ad conciliandam libertatem humanam cum divina providentia & prædeſtinatione, ut merum phantaſma, & inutile figmentum irridet. Tomo 1. in Apolog. Thomiſticum n. 47.

Lutherus variis in locis clarè & apertè docet realem corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentiam. Et in libro de abroganda Miſſa, longam ait ſe habuiſſe diſputationem cum Dæmone, qui ſophiſticis argumentis contendebat, Chriſtum non adeſſe ſub ſacris ſpeciebus, à quo tamen, ut ipſe ibidem teſtatur, convinci non potuit. Tomo 5. t. 4. d. procemiali n. 61.

Lux.

A luce omnis decor, venuſtas, & pulchritudo rebus accedit; ex hac ſyderum nitor, cœli ſplendor, terræ ornatus, totiuſque mundi forma & venuſtiſſima ſpecies; ideoque hanc Deus primam omnium creavit, ut ex ejus radiis cuncta pulchreſcerent; vel ut ait Hugo à S. Victore: *Primum fecit lumen, ut cætera omnia poſtmodum faceret in luce.* Tomo 1. diſp procemiali n. 10.

Lumen gloriæ, vide Viſio beatifica.

Luxuria.

Luxuria vitium capitale eſt, quia multa alia vitia ex illa oriuntur, propter vehementem delectationem cum qua conjunctum eſt, quâve homines alliciuntur ad multa alia peccata perpetranda, aut in alia vitia incurrunt. Tomo 4. t 11. d. 7. n. 25.

Octo ſunt vitia, quæ ortum ducunt à luxuria, & quæ ſunt veluti hujus miſeræ matris filiæ infelices, nimirum cœcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, & horror futuri. Quibus adjungit Iſidorus alia quatuor externa & ad locutionem pertinentia, nempe turpiloquia, ſcurrilia, ſive leviter & inconſideratè dicta, ludicra ſeu ſacera, & ſtultiloquia. Ibidem n. 26

Hoc vitium eleganter deſcribit Hieronymus in quadam Epiſtola, his verbis: *Ignis infernalis eſt luxuria, cujus materia gula, cujus flamma ſuperbia, cujus ſcintillæ prava colloquia, cujus fumus infamia, cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna.* Ibidem n. 28.

M.

Manſuetudo.

MAnſuetudo eſt virtus, quæ paſſionem iræ ita componit & moderatur, ut non permittat eam exurgere, niſi cùm oportet, & in ea menſura in qua fuerit neceſſarium. Tomo 4. t. 11. d. 6. n. 21.

Manſuetudo diſtinguitur à clementia, licèt enim utraque mitiget iram circa vindictam, ſub diverſa tamen ratione id præſtant, manſuetudo quidem, quatenus id decet animum iræ dominantem; clementia verò, quatenus id conſentaneum eſt homini in poteſtate conſtituto. Unde manſuetudo communis eſt omnibus perſonis, clementia vero propria eſt Superiorum & Judicum. Ibidem n. 22.

Martyrium.

Martyrium eſt præſtantiſſimus actus fortitudinis. Tomo 4. t. 11. d. 5 n. 5.

Parvulos & adultos ex opere operato juſtificare poteſt. Tomo 5. t. 3. d. 1. n. 131.

Mors ex peſte in obſequium languentium oppetita, non eſt verum & propriè dictum martyrium, ut contendit Theophilus Rainaudus, in libro quem edidit de martyrio per peſtem, qui idcirco juſtiſſimè à ſacra Inquiſitione Romana anno 1647. damnatus eſt Ibid n. 159. & ſequentibus.

Macula peccati, vide peccatum habituale.

Mater Dei

Humanitas Chriſti ex hoc quod eſt unita Deo, & beatitudo creata ex hoc quod eſt fruitio Dei, & B. Virgo ex hoc quod eſt Mater Dei, habent quandam dignitatem infinitam ex bono infinito quod eſt Deus, & ex hac parte non poteſt aliquid fieri melius eis, ſicut non poteſt aliquid melius eſſe Deo. Tomo 4 t. 5. n 3. p d 3. n. 7.

Unum ex præcipuis ſignis prædeſtinationis eſt devotio ſingularis erga Sanctiſſimam Virginem, quæ eſt veluti via lactea, quâ electi pergunt ad Regis cœleſtis palatium, & myſtica ſcala Jacob, per quam Deus deſcendit in terram, & homo aſcendit in cœlum. Tomo 2. t. 5. d 4. n. 33.

Maria Magdalena.

Petrus Damianus ſerm. 3. de S. Bonifacio, hæc ait de S. Magdalena: *Stipula tartari in momento cedrus facta eſt paradiſi, & torris inferni factus eſt ſplendidum Sydus cœli.*

Stephanus Cantuarienſis apud Tilmanum in allegoriis, ait B Magdalenam eſſe mirabilem illum arcum quem Deus poſuit in nubibus, ut ſignum eſſet fœderis, quod cum hominibus inierat. Sicut enim (inquit) arcus fit ex repercuſſione radiorum Solis, & nube ſordida; ita Chriſtus, verus Sol juſtitiæ, reſpiciens Magdalenam, veluti nubem ſordidam, eam velut ſacram iridem, variarum virtutum coloribus decoravit, & in lacrymarum imbrem reſolvit. Tomo 4. t. 9. d 1. n 250.

Matrimonium.

Matrimonium vocatur conjugium, eo quod duos ſub eodem veluti jugo ſocietatis perpetuæ conjungat. Dicitur etiam connubium, à velo quo ex antiqua ceremonia teguntur virgines & obumbrantur, quando maritis traduntur. Tomo 5. t. 8. d. 1. n. 1.

Formaliter conſiſtit in vinculo illo, quo conjuges uniti ſunt, reſultante ex mutua eorum obligatione, ſeu ex mutuo jure & poteſtate, quam ex mutua traditione uterque conjux habet in corpus alterius. Ibidem n. 3.

Matrimonium non ſolùm eſt ex inclinatione & inſtinctu naturæ, ſed etiam cadit ſub præcepto, non poſitivo, ſed naturali. Ibidem n. 16. & ſeq.

Polygamia, ſeu uxorum pluralitas, eſt contra legem naturæ; non tamen directè fini primario matrimonii, ſed ſecundario tantùm adverſatur. Ibidem n. 43.

Matrimonium eſt verè & propriè Sacramentum, ſeu ſignum practicum & efficax gratiæ ſanctificantis. Ibidem d 2. n. 1.

Eſt etiam Sacramentum, quando inter abſentes per procuratores, vel per litteras contrahitur. Ib n. 25. & ſeq.

Miniſter hujus Sacramenti ſunt ipſi contrahentes, non verò ſacerdos ipſos benedicens, & hæc verba, *Ego conjungo vos*, proferens. Verba autem & ſigna conjugum, quibus mutuum conſenſum exprimunt, ſunt ſibi invicem materia & forma. Ibidem n. 67. & ſequentibus.

Copula conjugalis non eſt de eſſentia matrimonii. Ibidem d. 4 n. 121.

Secundùm legem naturæ matrimonium indiſſolubile eſt, quamvis poſt conſummationem majorem jure naturali habeat indiſſolubilitatem. Ibidem d 5 n. 4.

Per adulterium alterius conjugis non diſſolvitur quoad vinculum, bene tamen per votum ſolemne Religionis, idque jure naturæ Ibidem n. 45 & ſequentibus.

Matrimonium infidelium, etiam poſt conſummationem, diſſolvi poteſt, etiam quoad vinculum conjugale, ſi alter conjugum converſatur ad fidem, & alter nolit pacificè & ſine contumelia Creatoris habitare cum illo, ſecùs verò ſi alter velit pacificè & ſine ſcandalo cohabitare. Ibidem n. 88.

Tria ſunt præcipua matrimonii bona, ratione quorum honeſtum redditur, & prudenter eligibile, nempe bonum prolis, bonum fidei, & bonum ſacramenti. Ibidem d.6 n.5.

Impedimenta matrimonium prohibentia & dirimentia. Ibidem d.8 & 6. explicantur.

Meritum juſti.

Homo juſtus per gratiam operando, poteſt verè & propriè, ſeu de condigno, aliquid à Deo promereri. Tomo 4.t.9.d.2 n.2

Conditiones ad merendum requiſitæ, ibidem n.12, & ſequentibus explicantur.

Redditio præmii pro meritis in Deo non eſt actus gratitudinis aut fidelitatis, ſed juſtitiæ, non commutativæ, ſed diſtributivæ. Ibidem n.79. & ſequentibus.

Opera juſtorum ex gratia & charitate procedentia, ſunt verè & propriè meritoria de condigno vitæ æternæ, quæ in gratia tanquam fructus in ſemine continetur. Unde Bernardus: *Latet gloria fratres mei, abſcondita nobis eſt in tribulatione; in momentaneo hoc latet æternitas, in hac levi pondus ſublime & ſupra modum.* Ibidem n.120.

Meritum vitæ æternæ primò pertinet ad charitatem, ad alias autem virtutes ſecundariò, ſecundum quod earum actus imperantur à charitate. Unde Auguſtinus: *Anima charitati quantùm adhæreſcit, tantùm de lumine gloriæ illuſtrabitur.* Et S. Thomas: *Plus participabit de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate.* In hujus rei typum Apocal. 21. Angelus menſurâ arundineâ aureâ metitur portas & murum cœleſtis Jeruſalem, ut per hoc ſignificaret, charitatem eſſe menſuram gloriæ eſſentialis, & gradus luminis gloriæ commenſurari gradibus charitatis. Ibidem n.136 & ſequentibus.

Nullus poteſt de condigno ſibi mereri primam gratiam juſtificantem, ſed illa ex pura Dei miſericordia tribuitur. Unde Auguſtinus: *Cui redderet coronam juſtus Iudex, ſi non donaſſet gratiam miſericors Pater? Quomodo illa tanquam debita redderetur, niſi prius illa gratuita donaretur?* Nullus etiam homo purus alteri poteſt de condigno mereri primam gratiam, bene tamen de congruo. Ibidem n.186 & ſequentibus.

Homo juſtus non poteſt mereri ſibi reparationem poſt lapſum, merito de condigno, neque de congruo, ſi meritum de congruo ſtrictè & propriè accipiatur, illum tamen poteſt mereri alteri, merito de congruo propriè & ſtrictè ſumpto. Ibidem n.204. & ſequentibus.

Homo non poteſt mereri de condigno donum perſeverantiæ; ſicut enim prævenienti gratiæ, rectæ vitæ tribuitur initium, fœlix illius clauſula dono perſeverantiæ aſſignatur, utrumque Divinæ gratiæ opus eſt, illud prævenientis, iſtud finalis; ambo Divinæ munificentiæ dona præclariſſima, unde neutrum cadit ſub merito, illud quidem, quia principium eſt meriti; iſtud, quia meritorum omnium perfectio & conſummatio eſt. Ibidem n.216.

Prædeſtinatio eſt veluti aurea quædam catena, quâ *Deus* homines ad ſe trahit, & è terra ad cœlum evehit, ex variis Dei beneficiis, velut annulis compoſita, nempe prædeſtinatione, vocatione, juſtificatione, & glorificatione; aurea verò fibula, quâ annuli illi inter ſe cohærent, perſeverantia eſt, hæc enim finem principio, & glorificationem æternæ prædeſtinationi conjungit. Hac Deus ad cœlum electos attrahit, ſed miſerans, juxta illud Jeremiæ 31 *Attraxi te miſerans*, quia perſeverantiæ donum, ex ſola Dei miſericordia, non verò ex noſtrorum operum meritis, nobis tribuitur. Ibidem n.219.

Meritum Chriſti.

Chriſtus verè & propriè meruit, à primo inſtanti ſuæ conceptionis, & in infantia, totoque vitæ tempore, uſque ad inſtans mortis excluſivè, unde vulnus lateris Chriſto mortuo inflictum, non fuit meritorium, neque ſatisfactorium, hæc tamen plaga valde nobis fuit ſalutaris, *Chriſtus enim compunctus in cruce, balſamum per cavernam punctionis erupit, odorem remiſſionis peccatorum & redemptionis effudit*, ut ait Ambroſius. Animæ devotæ in hoc vulnere lateris, ut myſticæ columbæ, continuò habitare & conquieſcere debent, ut egregiè declarant Guerricus Abbas & Lanſpergius. Tomo 4.1.1 in 3.p.d 21 n 4. & ſequentibus.

Chriſtus meruit per actum charitatis, ut terminatum ad bonitatem divinam, non ut eſt ratio diligendi perfectiones neceſſarias Dei, ſed ut eſt ratio diligendi creaturas. Ibidem n.42 & ſeq.

Varii modi conciliandi libertatem & meritum Chriſti cum ejus impeccabilitate referuntur, ac refelluntur, & verus ſtatuitur & explicatur. Ibidem n.57. & ſequentibus.

Operationes Chriſti Domini habuerunt valorem meritorium ſimpliciter infinitum. Ibidem n.110 & ſequent.

Chriſtus non ſibi meruit gratiam habitualem, nec gloriam eſſentialem animæ, bene tamen gloriam ſui corporis, ſuique nominis exaltationem, juxta illud Tertulliani: *Chriſtus favos poſt felle guſtavit, nec ante Rex gloriæ à cœleſtibus ſalutatus, quàm Rex Iudæorum proſcriptus in cruce.* Nobis autem meruit omnes prædeſtinationis effectus, hoc eſt, gloriam, gratiam, auxilia ſupernaturalia, diſpoſitiones proximas & remotas ad gratiam, &c. Deus enim, ut ait Apoſtolus, *benedixit nos omni benedictione ſpirituali in Chriſto.* Ibidem n.137. & ſequentibus.

Metus.

Quæ ex metu fiunt, ſunt mixta ex voluntario & involuntario, ſeu voluntaria ſimpliciter, & involuntaria ſecundùm quid. Tomo 3.t.2.d.1.n 94. & ſequent.

Metus non ſolvit valorem contractus matrimonii, aut voti ſolemnis Religionis ex natura rei, ſed jure tantùm poſitivo. Ibidem n.112.

Miſericordia Dei.

Miſericordia eſt in Deo formaliter, non ſolùm quantùm ad affectum, ſed etiam quantùm ad effectum ſubveniendi alienæ miſeriæ. Tomo 1.t.4.d.7.n.44 & 45.

Miſericordia eſt attributum Deo maximè proprium. *Ib.* n.46.

Tres rationes D. Thomæ cur *Deus* miſerendo & parcendo, omnipotentiam ſuam manifeſtet. Ibidem n.4.

Deus eſt, ut ait Euthimius, infinitum quoddam pelagus miſericordiæ, in quo qui ſe mergit, non obruitur, ſed ſalvatur, obruitur verò qui non ſe immergit. Ibidem.

Miſericordia appellatur à D. Bernardo primordialis cauſa omnium, & cauſaliſſima cauſarum. Ibidem.

Miſericordia in Deo includit omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem & rationem actus puriſſimi & perfectiſſimi, ut egregiè explicat Cajetanus. Ibidem n.48.

Divinæ miſericordiæ thronus Ezechiel. 1. dicitur eſſe poſitus ſupra firmamentum, quia divina miſericordia nullo circumſcribitur tempore, & nullo coarctatur loco. Ibidem n 51

Divinæ miſericordiæ thronus Apocal 4 dicitur eſſe Iride circundatus quia ſicut in Iride varii colores videntur, iique pulcherrimi, ita miſericordia Dei, multiplex nobis apparet. Subditur, illum eſſe ſimilem viſioni Smaragdinæ, quia ſicut nullius coloris aſpectus jucundior eſt, quam aſpectus Smaragdi, qui viriditate ſua oculorum laſſitudinem recreat, ſic etiam nullius attributi divini conſideratio, ita mentem hominis exhilarat ac demulcet, ſicut divinæ miſericordiæ contemplatio. Ibidem.

Myſterium Incarnationis fuit neceſſarium ad aliquod divinæ miſericordiæ complementum. Ibidem n.53.

Miſſa.

Nomen Miſſæ, quod aliqui Hebraicum putant, alii verò Latinum, antiquiſſimum eſt. Tomo 5.t.4 d.n 3.

Miſſa, ſive celebratio Euchariſtiæ, eſt verè & propriè ſacrificium. Ibidem n 5.

Tota ejus eſſentia conſiſtit in conſecratione corporis & ſanguinis Chriſti, ut dicente ordinem tranſcendentalem ad ſumptionem, tanquam ad finem & terminum extrinſecum. Ib. n.44.

Valor ſacrificii Miſſæ eſt intensivè & extenſivè infinitus, ſubindeque oblatus pro pluribus, æquè prodeſt cuilibet, ac ſi pro uno tantùm offeratur; non licèt tamen propterea pro eadem Miſſa, plura ſtipendia à [illegible]ribus accipere. Ibidem n.65. & ſequent.

Miſſio divinarum perſonarum.

Miſſio divinarum perſonarum, ſic definiri vel deſcribi poteſt: *Miſſio eſt proceſſio originis à mittente, cum novo modo exiſtendi in alio.* Unde Pater æternus à nullo mitti poteſt, Filius à ſolo Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio. Tomo 2.t 6 d.13 n.8. & ſeq.

Miſſio inviſibilis divinarum perſonarum, non fit niſi ratione gratiæ & charitatis. Ibidem n.15. & ſequentibus

Triplex datur in homine inviſibilis miſſio divinarum perſonarum. Prima fit in Baptiſmo, vel in prima peccatoris juſtificatione, ſecunda homo juſtificatus novum gratiæ augmentum acquirit, tertia fit in ipſa beatitudine, in qua Deus incipit eſſe novo modo in anima, per unionem eſſentiæ ſuæ, in ratione ſpeciei intelligibilis. Ibidem n.29.

In Miſſione inviſibili divinarum perſonarum, Filius & Spiritus ſanctus, ratione gratiæ ſanctificantis, ſunt ſpecialiter; etiam ſecundum ſubſtantiam, præſentes in anima juſta. Ibidem n.32.

Modeſtia.

Modeſtia à modo dicitur, quia minimum modum ſtatuit, qui in humanis affectionibus & actionibus, in geſtu corporis, cultu, & veſtitu ſervari debet. Tomo 4.t.11.d 6 n.23.

Modeſtiam eſſe Dei portionem, id eſt partem notabilem habitationis Dei in homine, egregiè dixit Ambroſius. Tertullianus verò de illa loquens hæc ſcribit: *Emanat ab anima in habitum, & eructat à conſcientia in ſuperficiem, ut & foris inſpiciat quaſi ſupellectilem ſuam.* Ibidem.

Homo modeſtus ſolo ſui aſpectu contuentibus prodeſt quod Ambroſius explicat ſimilitudine hujus animalis, quod ſi abiectum conſpiciatur, ſanat conſpicientem. Unde Ignatius Epiſt. ad Trallianos, præſulis modeſtiam vocat, *Magnam aliorum diſciplinam.* Ibidem.

De modeſtia cultûs ſeu apparatus exterioris Tertullianus in libro de velandis virginibus eas alloquens ſic ait: *Veſtite vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis purpura pudicitia. Taliter pigmentata, Deum habebitis amatorem.* Ibidem n.35.

Mollities.

Erronea eſt Caramuelis ſententia, aſſerentis mollitiem jure naturæ prohibitam non eſſe, unde ſi Deus (inquit) eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali. Mirum celaſſe naturam Chriſtianum Doctorem, quod Poetæ Gentili, & alias in moribus ſatis depravato, ſcilicet Martiali, non occultavit, ille enim mollitiem, ut de ſe malam, & naturæ repugnantem, acriter reprehendit Epigram 42. Tom.3 in diſſertatione de probabilitate, n.68 & 69.

Moralitas actuum humanorum.

Moralitas actuum humanorum conſiſtit in relatione quam actus humani dicunt ad ſuam regulam ſeu menſuram; unde libertas eſt quidem fundamentum moralitatis actuum humanorum,

non

Digitized by Google

non tamen ipſa moralitas formaliter. Tom. 3. t. 3. d. 1. n. 2. & ſeq.

Duæ ſunt regulæ moralitatis, una remota, & extrinſeca, in mente divina exiſtens, ſcilicet lex æterna; alia proxima & intrinſeca, ac in homine reſidens, nempe dictamen noſtræ rationis, ſecundùm quod prædictam legem participat, & ei ſubordinatur. Ibidem n. 29.

Duæ tantùm ſunt ſpecies moralitatis, bonitas ſcilicet & malitia; indifferentia enim non eſt aliqua ſpecies moralitatis, media inter bonitatem & malitiam. Ibidem d. 2. n. 1. & ſeq.

Bonitas moralis conſiſtit formaliter in reſpectu tranſcendentali ad objectum, ut conſonum regulis morum, Ibidem n. 10.

Prima & ſpecifica actuum humanorum moralitas ſumitur ex objecto, in eſſe morali, & ut conſonat vel diſſonat rationi, conſiderato; ſecundaria verò, & accidentalis ſumitur ex circumſtantiis Ibidem d. 3. n. 1. & ſequentibus.

Actus humani interdum ultra bonitatem vel malitiam quam ſumunt ex objecto, habent aliam ex fine operantis, quæ eſt diverſa ſpecie ab ea quam habent ex objecto.

An idem actus humanus poſſit ſimul habere diverſas ſpecies moralitatis, ibidem d. 4. n. 3. & ſeq. fusè declaratur.

Mors.

Mors eſt effectus ſeu pœna peccati originalis; unde Iſidorus in libro etymol. docet quod mors a mordendo dicitur, quia rùm primus parens fructum vetitum momordit, per morſum mortem incurrit. Tomo 3. t. 5. d. 8. n. 13.

Mors eſt veluti pons quo juſti tranſeunt ad immortalitatem. Unde Auguſtinus lib. 13. de civit. *Tantam Deus fidei gratiam præſtitit, ut mors, quam conſtat vitæ eſſe contrariam, inſtrumentum fieret, per quod tranſiretur ad vitam* ibidem.

Moyſes

Moſes non fuit author veteris legis, ſed duntaxat ejus promulgator. Tomo 3. t. 6. d. 11. n. 31. & ſequentibus.

N.

Neceſſitas.

EXplicatur mens Anſelmi diſtinguentis duplicem neceſſitatem; alteram antecedentem; quæ tollit libertatem; alteram conſequentem, quæ libertati non nocet. Tomo 2. t. 5. d. 6. n. 149.

Hæc propoſitio: *Quod ex inimpedibili per neceſſitatem ſequitur conſequentiam, hoc inimpedibile eſt & neceſſarium*, fuit olim damnata Romæ a Xiſto IV. anno 1476. ut refert Sylvius in opuſculo de primo motore. ibidem n. 158.

Omnis ſuppoſitio antecedens, non inducit neceſſitatem antecedentem. Ibidem n. 129 & ſequentibus.

Nomen Dei.

Non poteſt à viatoribus, benè tamen à beatis, Deo imponi nomen, quod ipſum quidditativè, & ut eſt in ſe ſignificet. Tomo 1. t. 2. d. 6. n. 1. & ſeq.

Decem præcipua nomina quibus Hebræi olim Deum cognominare ſolebant. Ibidem n. 11.

Nomen Dei quatuor literis apud omnes Gentes ſcribitur. Ibidem n. 12.

Aliqua ſunt nomina, quæ removent à Deo imperfectiones creaturarum; alia, quæ ipſum ſignificant per modum exceſſus & ſupereminentiæ, alia, quæ exprimunt ejus cauſalitatem & dominium erga creaturas Ibidem n. 13.

Deus eſt quod cùm dicitur non poteſt dici; cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari; cum definitur ipſa definitione creſcit, ut loquitur Nazianzenus. Ibidem n. 14.

Deus rectè appellatur à Dionyſio & Nazianzeno *innominabilis & omninominus*, quia licet pluribus nominibus appelletur, ut à nobis aliquo modo cognoſci poſſit, nullum tamen ipſum exprimere poteſt ut eſt in ſeipſo. Unde egregiè Auguſtinus: *Omnia poſſunt dici de Deo, & nihil dignè dicitur de Deo. Nihil latius hac inopia. Quæris congruum, non invenis, Quæris quoquomodo dicere, omnia invenis.* Ibidem.

Notiones divinæ.

Diſcrimen quod inter relationes, proprietates, & notiones verſatur. Tomo 2. t. 6. d. 7. n. 43.

Tria requiruntur, ut aliquid dicatur notio in divinis Ib. n. 44.

In divinis quinque tantum dantur notiones, nimirum paternitas & innaſcibilitas in Patre, filiatio in Filio; ſpiratio activa in Patre & Filio, ut ſunt principium Spiritus Sancti, & proceſſio ſeu ſpiratio paſſiva, in ipſo Spiritu Sancto, Ibidem n. 49.

O.

Obedientia.

OBedientia eſt virtus ſpecialis, quia etſi ad omnium materias ſe extendat, in omnibus tamen unam inſpicit rationem formalem, quæ eſt ſuperioris præceptum Tomo 4. t. 11. d. 4. n. 3.

Tres conditiones ad perfectam obedientiam requiruntur. Ibidem n. 4.

S. Auguſtinus & D. Thomas obedientiam cæteris virtutibus moralibus præferre videntur Ibidem.

Oblatio.

Oblatio, ut diſtincta à ſacrificio, eſt actus, quo res externas Deo offerimus, ſine mutatione earum facta, Unde Apoſtolus ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis* Ubi per dona, quæ diſtinguit Apoſtolus à ſacrificiis, intelligit ſimplices oblationes primitiarum, aliarumque rerum, quæ non adolebantur aut conſumebantur in ſacrificium, ſed integræ Deo offerebantur, ad uſum ſacerdotum & templi. Tomo 4. t. 11. d. 3. n. 21.

Obſervantia.

Obſervantia eſt virtus, per quam homines aliqua dignitate antecellentes, cultu quodam & honore proſequimur: ſicut enim parentibus & patriæ, quæ ſunt principia naturalis eſſe & educationis, debemus peculiare obſequium & cultum, pro quo exhibendo conſtituitur pietas, ita ſuperioribus, quia authores ſunt noſtræ gubernationis & directionis, per leges, per præcepta, per conſilia, per doctrinam, &c. debemus ſpecialem honorem, ad quem præſtandum ponitur obſervantia, Tomo 4. t. 11. d. 4. n. 2.

Occiſio ſui.

Non licet homini ſeipſum interficere, ut ad feliciorem tranſeat vitam, vel ut præſentis vitæ miſerias evadat: ſicut enim (inquit Lactantius) in hanc vitam non noſtrâ ſponte venimus, ita rurſus ex hoc domicilio corporis, quod tuendum nobis aſſignatum eſt, ejuſdem juſſu recedendum eſt, qui nos in hoc corpus induxit, tandiu habitaturos, donec jubeat emitti. Unde falſa eſt quorundam Caſuiſtarum ſententia, aſſerentium milites navales, licitè poſſe ignem injicere in pulverem ſulphureum, ne navis in hoſtium poteſtatem integra deveniat, vel ne hoſtes fiant animoſiores ex parta victoria. Tomo 3. in diſſertatione de probabilitate n. 103.

Falſa & erronea eſt Tamburini ſententia, aſſerentis, ad tormenta, damnaque gravia vitanda, poſſe quemlibet ſibi falſum crimen imponere, etiamſi mors ſit ſibi ſecutura. Sicut enim qui falſo teſtimonio alium perimit, homicida eſt; ita qui ſeipſum falſo teſtimonio interficit, ſuicida eſt. quid enim refert quod ſeipſum ferro vel linguâ perimat, dummodo ſeipſum perimat? Ib. n. 100.

Non minus a veritate alienum eſt, quod idem Author aſſerit, nimirum juſtè damnatum ut fame pereat, poſſe oblatum panem reſpuere. Cùm enim in eo caſu non ſumere panem, ſit ſeipſum occidere, manifeſtum eſt, illum eodem præcepto teneri panem oblatum acceptare, quo tenetur ſeipſum non occidere.

Omiſſio.

Ut omiſſio & effectus ex illa ſequens ſint voluntaria, requiritur debitum ſeu obligatio ponendi actum qui omittitur. Tomo 3. t. 2. d. 1. n. 31.

Opinio.

Opinio eſt actus intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius, Tomo. 3. in diſſertatione de probilitate, n. 8.

Intellectus ratione innititur, fides authoritati, opinio ſola veriſimilitudine ſe tuetur. Habent illa duo certam veritatem, ſed fides clauſam & involutam, intelligentia, nudam & manifeſtam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per veriſimilia quærit, potius quàm apprehendit Bernardus 5. de conſider. cap. 2. Ibidem.

Opinio non eſt virtus intellectualis. Ibidem.

Non licet ſequi opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concurſu probabilioris, quæ favet præcepto. Ibidem n. 16. & ſequentibus.

Probabilitatum monſtra, ſeu varii novorum Caſuiſtarum exceſſus referuntur ac refelluntur. Ibidem n. 64 & ſequent.

Caſuiſtarum Apologia, à Sorbona, & Galliæ Epiſcopis, & tandem à Summo Pontifice reprobatur. Ibidem n. 162 & ſeq.

In concurſu duarum opinionum æquè probabilium, tutior ſemper eſt eligenda Ibidem n. 196. & ſequentibus.

Unius tantum Doctoris ſuffragium ſeu authoritas, communiter loquendo, non poteſt reddere opinionem aliquam probabilem, & in praxi tutam. Ibidem n. 207. & ſequent.

Oratio.

Licèt oratio ſit actus religionis, quæ eſt in voluntate, ſubjectatur tamen & elicitur ab intellectu, cum orare nihil aliud ſit, quàm internum noſtrum conceptum ad Deum ordinare, ipſi exprimere, intimare, & notum facere, quod eſt munus intellectus. Tomo 4. t. 18. d. 3. n. 5.

Quatuor in oratione veluti partes integrales numerat Apoſtolus 1. ad Timoth. 2. orationem, poſtulationem, obſecrationem & gratiarum actionem Ibidem n. 7.

Dionyſius Areopagita lib. de divin. nomin. pulcherrimo ſymbolo & erudienti hieroglyphico aureæ catenulæ è cœlis emiſſæ, ad ſydera & ad ipſum Deum nos trahentis, orationem depinxit & adumbravit Ibidem n. 8.

Anima oratione deſtituta, eſt veluti paralitica; ſicut enim, ut ait Chryſoſtomus, corpus humanum abſque nervis motum aliquem habere non poteſt, ita neque anima abſque oratione. Ib. 9. Oratio eſt cella vinaria, in qua anima inebriatur vino devotionis, quod lætificat cor, & torrente voluptatis potatur. Ibid.

Varia orationis elogia ibidem ex Auguſtino referuntur.

Qualitates bonæ orationis rectè deſignantur ſimilitudine Thymiamatis, quod offerebatur in templo, ex præcepto Dei, mane & veſpere, ut Caſſiodorus & Bellarminus egregiè declarant, Ibidem.

Ordo ſeu Ordinis Sacramentum.

Ordo ſeu ordinatio, qua Miniſtri Eccleſiæ initiantur, eſt verè & propriè Sacramentum. Tomo 5. t. 7. d. 1. n. 2.

Non ſolum Sacerdotium, ſed etiam Diaconatus, Subdiaconatus, & quatuor minores Ordines, ſunt verè & propriè Sacramenta. Ibidem d. 2. n. 9. & ſeq.

Singulorum Ordinum materia & forma, ibidem n. 38 & ſequentibus explicantur

Nequit ſimplex Sacerdos, ex commiſſione Summi Pontificis, non-

cōferre majores Ordines, benè tamen minores. Ib. d.3.n.3.& ſeq.

Oſculum.

Incarnatio ſignificatur per oſculum, quod eſt præcipuum amoris & benevolentiæ ſignum: ſicut enim in oſculo os unius dilecti ori alterius conjungitur; ita per incarnationem duæ naturæ divina ſcilicet & humana, in eadem Perſona Verbi copulantur, ut eleganter declarat D Bernardus ſerm.1. in Cantica. Tomo 4 t.1. in 3 p d.3.n.15.

Spiritus ſanctus Patris & Filii oſculum dicitur, ut egregiè expendit D Bernardus ſerm 8. in Cantica, ubi hæc verba Sponſæ: *Oſculetur me oſculo oris ſui*, explicans ait: *Si rectè Patre oſculante, Filius oſculatus accipitur, non erit abs re oſculum Spiritum ſanctum intelligi; utpote qui Patris, & Filii imperturbabilis pax ſit, gluten firmum, individuus amor, indiviſibilis unitas* Tomo 2.t.6 d. 10. n 112.

Eucherius Homil. in initio quadrageſimæ, oſculum impudicum, *arrham peccati* appellat, additque etiam eſſe *morſum diaboli*. Baſilius verò lib. de vera virginitate hæc ſcribit: *Formoſorum oſcula cavere oportet, non ſecus quàm animalium venenatorum morſus: diffunditur enim venenum ex oſculo per totum corpus.*

P.

Papa

PAPA ſeu Romanus Pontifex, ex Cathedra loquens, eſt infallibilis regula fidei, & judex controverſiarum. Tomo 4. t.10. d.4.n.8.

Soli ſingulari perſonæ Petri à Chriſto conceſſus fuit primatus & ſuprema poteſtas regendi univerſalem Eccleſiam, non verò aliis Apoſtolis, ſubindeque Paulus æqualem tuæ Petro non habuit poteſtatem & authoritatem in Eccleſia, Ibidem n 35 & ſeq.

Romanus Epiſcopus eſt legitimus Petri ſucceſſor in primatu totius Eccleſiæ. Ibidem n.78. & ſequent.

De fide eſt Clementem IX eſſe legitimum Petri ſucceſſorem & Chriſti Vicarium. Ibidem n 103.

Sacræ ſucceſſionis Romanorum Pontificum ſeries. Ibidem n. 121. & ſequentibus.

Nullus ex ducentis triginta tribus Pontificibus, qui hactenus Eccleſiam Catholicam gubernarunt, dies Petri exæquavit: cujus egregiam rationem tradit Petrus Damianus. Ibidem n 126.

Paradiſus terreſtris.

Quæ Moyſes ſcripſit de Paradiſo terreſtri, non figuratè & allegoricè, ſed litteraliter intelligenda ſunt. Unde Paradiſus terreſtris fuit locus viſibilis & corporeus, in Orientis partibus ſitus, non verò ſub Æquinoctiali, aut Zona torrida, ſed ſub Zona temperata, Tomo 2 t 8 d.2.n.2 & ſequent.

Quem ſitum, ſeu altitudinem habuerit, & quantæ fuerit magnitudinis, amœnitatis, & pulchritudinis, Ibidem n.24. & ſequentibus declaratur.

In medio ejus duas arbores præſtantiſſimas Deus plantaverat, quarum una arbor vitæ, altera arbor ſcientiæ boni & mali dicebatur. Ibidem n. 42. ſequent.

In medio quoque ejus erumpebat magnus fons, qui in quatuor capita, ſeu ingentia flumina dividebatur, quorum nomina erant Phiſon, Gehon, Tigris, & Euphrates. Ibidem n 51.

Paradiſum terreſtrem adhuc extare, & Henoch ac Eliam in eo commorari, uſque ad adventum Antichriſti, celebris eſt multorum SS Patrum, & veterum ac recentium Theologorum ſententia Ibidem n 57. & ſequentibus.

Peccatum

Peccatum definitur ab Auguſtino, dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam. Unde eſſentiale eſt cuilibet peccato, quod ſit contra legem Dei æternam, ſicut & quod ſit injuria & offenſa Dei Tomo 3.t.5.d 1.n 14. & ſequent.

Præcipuæ ſpecies ſeu diviſiones peccati, ibidem d. 2.n. 1.& ſequentibus exponuntur.

Diſtinctio ſpecifica peccatorum ſumitur ex objecto in quod tendunt, non verò ex præceptis quibus opponuntur Ibid.n.13.

Ratio formalis conſtitutiva peccati commiſſionis, non conſiſtit in privativo, ſed in poſitivo, nimirum in tendentia actus humani ad objectum ut regulis morum difforme. Ib.d 3.n.15.& ſeq.

Non poteſt dari omiſſio culpabilis, ſine actu præcedente, aut concomitante qui ſit cauſa vel occaſio omittendi. Ibidem n.81.

Omiſſio in ſomno contingens, verè imputatur ad culpam, tempore quo inſtat præceptum, & non ſolum eſt effectus peccati. n.141.

Peccata commiſſionis & omiſſionis, ſunt ejuſdem ſpeciei in genere moris, ſi ad idem ordinentur, & ex eodem motivo procedant Ibidem n 166.

Omnia peccata non ſunt inter ſe connexa, nec æqualia in gravitate & malitia Ibidem d 4.n.1 & ſequentibus.

Inæqualitas eſſentialis peccatorum ſumitur ex objecto accidentalis, ex circumſtantiis non mutantibus ſpeciē. Ib.n 23.& ſeq.

Appetitus ſenſitivus, prout eſt in homine conjunctus parti rationali, etiam ſine actuali voluntatis influxu, poteſt eſſe principium & ſubjectum culpæ venialis Ibidem d.5.n 18 & ſeq

Non poteſt voluntas peccare, niſi aliquis error practicus, vel ſaltem aliqua inconſideratio, ſeu inadvertentia, in intellectu præceſſerit. Ibidem d.6.n.19.

Deus non directè, nec indirectè dici poteſt cauſa peccati. Ibidem n 33. & ſequentibus.

Error Pelagii, negantis peccatum Adæ in ejus poſteros traduci, pluribus Scripturæ & SS Patrum teſtimoniis, variiſque rationibus refellitur Ibidem d 7.n 1 & ſequentibus.

Quomodo peccatum originale voluntarium ſit, ibidem n 21. & ſequentibus explicatur.

Quomodo verò per generationem in poſteros Adæ traducatur, Ibidem n.44 declaratur.

In quo ejus eſſentia ſeu ratio formalis conſiſtat, vide ibidem n. 109. & ſequentibus.

In quo ſubjectetur, vide n. 150.

Parvuli cum ſolo originali decedentes, non ſubibunt pœnam gehennæ, & combuſtionis æternæ, nec ullo afficientur dolore vel triſtitia interiori, ob carentiam beatificæ viſionis; non erunt tamen poſt diem judicii beati beatitudine naturali. Ib n 168. & ſeq.

Inclinatio naturalis ad bonum honeſtum minuitur quidem per peccatum originale & actuale, non tamen omnino tollitur. Ibidem d 8 n.4 & ſequentibus.

Mors, morbi, & cæteræ miſeriæ corporales, ſunt effectus ſeu pœnæ peccati originalis. Ibidem n.11. & ſequentibus.

Relinquitur etiam ex peccato præterito quædam macula in anima peccatoris, quæ eſt privatio nitoris gratiæ ſanctificantis, cum reſpectu ad actum peccati præcedentem, à quo cauſatur. Ibidem n.19. & ſequentibus.

Macula peccati venialis conſiſtit in privatione fervoris charitatis ſeu in diminutione charitatis quoad habilitatem & expeditionem ad eliciendos ſuos actus Ibidem n 60.

Peccatum mortale per ſe, & ex malitia ſua intrinſeca, reatum pœnæ æternæ inducit, unde error Origenis eſt, pœnas damnatorum non eſſe in æternum duraturas, ſed per Dei miſericordiam, tandem aliquando finiendas Ibidem n.95 & ſequentibus.

Peccatum veniale non remiſſum quoad culpam in hac vita, & conjunctum mortali, per accidens punietur in inferno pœnam æternam duraturâ, non tamen peccatum ſive mortale, ſive veniale, dimiſſum in hac vita quoad culpam, ſed non quoad pœnam, Ibidem n 107 & ſequentibus.

Unicuique peccato mortali duplex pœna debetur, ſcilicet damni & ſenſus, id eſt carentia viſionis beatificæ, & dolor ſenſibilis ab igne cauſatus. Ibidem n 120 & ſequentibus.

Pœna damni multò gravior eſt pœnâ ſenſus, ut docet Chryſoſtomus homil 47. ad populum Antiochenum Ibidem n. 134.

Pœna damni non eſt æqualis in omnibus damnatis. Ibidem n. 135 & ſequentibus.

Peccatum veniale natura ſua diſtinguitur à mortali. d. 9.n 6. & ſequentibus

Inter peccatum mortale & veniale quinque præcipua reperiuntur diſcrimina. Ibidem n 35.

Peccator per peccatum mortale ultimum finem in creatura conſtituit, ſi non expreſſe & formaliter, virtualiter ſaltem & interpretative, ut egregiè declarat Tertullianus in lib de idololatria his verbis, quibus increpat peccatorem: *Potes lingua negaſſe quod manu confiteris? verbo deſtruere quod facto ſtruis. Verum Deum confiteris qui falſos facis*, &c. Item Hieronymus exponens hunc verſiculum Pſal 80 *Non erit in te Deus recens*, hæc ſcribit. *Quot vitia habemus, tot recentes habemus Deos.* Ibidem n 48.

Creatura in qua mortaliter peccans, finem ultimum conſtituit, non eſt illa, quæ eſt objectum peccati mortalis, ſed bonum proprium & privatum ipſius peccatoris. Unde Ariſtoteles 9 Ethic cap 8. pravos ſeu peccatores vocat *philautos*, ſeu amatores ſui, & ibidem ait, quod *pravus ſui gratia cuncta agit, & tantò magis, quantò pravior.* Ibidem n.61. & ſequentibus.

Quem ultimum finem intendat ille qui venialiter peccat, Ibidem n 75. declaratur.

Homo in ſtatu juſtitiæ originalis exiſtens, impotens erat peccandi venialiter, antequam peccaret mortaliter, idque ex vi doni integritatis & juſtitiæ originalis. Ibidem n 96. & ſeq.

Angelo etiam convenit ex conditione ſuæ naturæ, quod non poſſit peccare venialiter, ſed tantùm mortaliter. Ib n.108. & ſeq.

Peccatum mortale, in ratione offenſæ, eſt gravitatis & malitiæ ſimpliciter infinitæ in eſſe moris, Ibidem n.136.

Peccans mortaliter, quantùm eſt in ſe, Deum perimit, & à regno ſuo deiicit, ut egregiè declarat D. Bernardus ſerm 3. de reſurrectione Domini. Ibidem n.137.

Quilibet homo in primo inſtanti uſus rationis tenetur ſub mortali ad Deum ſe convertere, ſubindeque peccatum veniale cum ſolo originali eſſe non poteſt Ib d.n.174 & ſeq

Pelagiani & Semipelagiani.

Origo Pelagianæ hæreſis, & varii ſtatus illius, Tomo 4.t 7 d. 1.n. 1.& ſequentibus.

Pelagius non ſolum gratiam externam, conſiſtentem in manifeſtatione Evangelii, & exemplis Chriſti, ſed etiam internam Spiritus ſancti illuſtrationem agnovit. Ibidem n.18.

Admiſit etiam excitationem & motionem moralem in voluntate, ſed per hoc à commendatione legis & doctrinæ non receſſit. Ibidem n.20.

Pelagius auxilium poſſibilitatis, ſeu quod dat poſſe, admiſit, ſed auxilium voluntatis & actionis, ſeu quod dat nobis velle & operari, rejecit Ibidem n 24.

Pelagius admiſit gratiam cooperationis, aut coefficientiæ, ſeu concurſum ſimultaneum ordinis ſupernaturalis. Ibidem n 29.

Pelagiani docebant, gratiam remiſſivam peccati, eſſe donum internè renovans, ſeu inſtaurans naturam, & non extrinſecè tantùm peccata condonans. Ib. n.37.

Pela-

Pelagiani veram Chriſti gratiam, quæ facit velle & operari, nunquam admiſerunt, licèt poſt damnatam eorum hæreſim ſub Zozimo Papa, cœperint deflectere ad Semipelagianiſmum, & docere gratiam ex meritis bonæ voluntatis dari; eamque ſolùm ad facilius operandum requiri Ibidem n.43.& ſequent.

Pelagianorum errores circa liberum arbitrium. Ibidem n.48.

Origo Semipelagianæ hæreſis. Ibidem d.2.n.1.& ſeq.

Quid de prædeſtinatione Semipelagiani docuerint. Ibid.n.6.

Quid de viribus liberi arbitrii, initio fidei, & poſtrema in fide & ſanctitate perſeverantia. Ibidem n.12.

Inter Semipelagianos aliqui omnem prorſus gratiam, ab initio fidei & meriti removerunt, alii talem admiſerunt, quæ cùm eſſet purè indifferens, & liberi arbitrii determinationem non cauſaret, ſed expectaret, locum adhuc naturali merito relinqueret. Ibidem n.15.& ſequentibus.

Semipelagiani initio fidei & bonæ voluntatis vim merendi tantùm de congruo tribuerunt. Ibidem n.30.& ſeq.

Semipelagianæ hæreſis Authores, vel ſectatores præcipui, fuerunt Vitalis Carthaginenſis, Caſſianus, Fauſtus Regienſis, Gennadius. Dubitatur verò de Severo Sulpitio, Chryſoſtomus verò (quidquid dicat Vaſquez in contrarium) nunquam in ſententia Semipelagianorum fuit.

Idem dicendum de Vincentio Lirinenſi, Caſſiani contemporaneo. Unde Vincentius ille, in quem ſcripſit Proſper, fuit alius ejuſdem nominis Ibidem n.39 & ſequentibus.

Canones ſecundi Concilii Arauſicani, contra Semipelagianos. Ibidem n.54.

Pelagiani & Semipelagiani aratoribus Ægypti non immeritò comparantur. t.8 d 3.n.13.

Perfectio Dei.

Deus rerum omnium perfectiones in ſe continet, ut teſtatur nomen Jehova, quod interpretatur *unus & omnia*, & derivatur à radice *Hauah*, quæ ſignificat ipſum eſſe, ſeu ipſam eſſendi plenitudinem, unde a Nazianzeno, pelagus quoddam eſſentiæ immenſum & infinitum, & à Triſmegiſto, *Rerum omnium univerſitas* appellatur. Similiter Græci illum τὸ πᾶν, id eſt univerſum, nominarunt, ut ſignificarent, omnia in illo eminentiſſimo & perfectiſſimo modo contineri. Tomo 1.t.1.d.4.n.17 & ſequentibus.

Perfectiones creaturarum, quæ *ſimpliciter ſimplices* appellantur, continentur in Deo formaliter; illæ verò, quæ dicuntur perfectiones *ſecundùm quid*, in eo ſolùm virtualiter, ſeu eminenter continentur. Ibidem n.22.& ſeq.

Deus ſimul cum creaturis non eſt quid majus aut perfectius, quàm Deus ſolus: ſicut Oceanus ſic à natura dives eſt, ſic ſeipſo abundans, ut nec adventitiis aquis creſcat, nec perpetua aquarum ſubter labentium fugâ decreſcat. Unde Auguſtinus: *Si fueris ſine Deo, minor eris, ſi fueris cum Deo, major Deus non erit: non ex te ille major, ſed tu ſine illo minor.* Ibidem n.30. & ſequentibus.

Mira divini eſſe eminentia & comprehenſio, declaratur in illa viſione Iſaiæ, qua vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum &c. Ibidem n.26.

Perſeverantia.

Perſeverantia eſt virtus fortitudini annexa, quæ firmat animum ne ex diuturna difficilium paſſione fatigetur, & ab illorum ſuſtinentia deſiſtat, Tomo 4 t.11 d.5 n.7.

Deo non tantùm primitiæ, ſed etiam & decimæ olim offerebantur, quia ab ipſo non tantùm eſt inchoatio bonorum, per primitias ſignificata, ſed etiam perſeverantia in eis, deſignata per decimas, eodem Tomo t.8 d 1.n 349.

Elogia hujus virtutis eleganter deſcribunt D. Bernardus, & Gregorius magnus. Ibidem.

Sola perſeverantia (inquit Auguſtinus) *informat meritum, remunerat currentem, coronat pugnantem, & ad portum ducit navigantem. Hæc ſola* (addit Bernardus) *æternitatis ſpeciem præ ſe fert: Sola eſt cui æternitas redditur, vel quæ æternitati hominem reddit.* Ibidem n 394. in fine.

Huic prudenti ejuſdem ſancti Doctoris conſilio obtemperandum eſt: *Tene quod tenes hoſtiæque caudam junge capiti, & tunicam Dei gratia jam polimitam, extra facere & talarem; quoniam cœpiſſe nihil proderit, ſi quod abſit, perſeverare non contigerit.* Unde lepide Bleſenſis: *Cum virtutes omnes currant ad bravium, ſola perſeverantia coronatur, & gloria filiæ Regis eſt in fimbriis aureis, quia nihil prodeſt gloria bona converſationis in principio, niſi ſit glorioſus & finis* Qua de cauſam fimbria veſtimenti Summi Sacerdotis, juſſit Deus apponi malogranata, quibus coronam natura indidit, ut ſignificaretur, coronam dari ſoli perſeverantiæ.

Perſona Divina in communi.

Dantur in perſonis Divinis proprietates aliquæ reales, quibus conſtituuntur, & inter ſe diſtinguuntur. Tomo 2.t.6.d 11.n 2.

Perſonæ Divinæ non conſtituuntur per proprietates abſolutas, vel origines activas, & paſſivas, ſed per relationes, non ut exercent munus referendi, ſed quatenus ſunt formæ hypoſtaticæ, & prout ſubſiſtentiæ munus gerunt. Ibidem n.41.& ſequentibus.

Si ſubſiſtentia accipiatur pro perſeitate excludente communicabilitatem alteri ut ſuppoſito, non eſt ponenda in Deo, ſecundùm ſe conſiderato, & ut præintelligitur relationibus & perſonis, bene tamen, ſi uſurpetur pro perſeitate excludente dependentiam ab alio in exiſtendo. Ibidem d.5.n.3.& ſequentibus.

Subſiſtentia pro perſeitate independentiæ ſumpta, non multiplicatur in perſonis Divinis, bene tamen, ſi pro perſeitate incommunicabilitatis accipiatur Ibidem n.35.& ſequen.

Quæ nomina ſingulariter vel pluraliter dicantur in Deo, vel perſonis Divinis, ibidem d 6 n 1.& ſequentibus explicatur.

Perſona Patris.

Duo ſunt nomina primæ Sanctiſſimæ Trinitatis perſonæ propria, nimirum nomen Patris, quod eſt tantæ religionis & excellentiæ, ut Cyrillus aſſerat, hoc præclariſſimum nomen magis ei quàm Dei titulum convenire; & nomen ingeniti, ſeu innaſcibilis, quod etiam ſummæ dignitatis & excellentiæ eſt, cùm deſignet, Patrem nedum in Divina perſonarum Triade, primatum tenere originis, ſed inſuper totius Divinitatis inexhauſtum eſſe, ac fontale principium. Tomo 2.t.6.d.8. n.1. & ſequentibus.

Innaſcibilitas, ut eſt Patris notio, non conſtituitur per aliquid poſitivum, ſed per negationem omnis proceſſionis vel productionis paſſivæ, quam de formali ſignificat. Ibidem n.6.& ſequentibus.

Perſona Filij.

Licèt varia in Sacris Literis Dei Filius ſortiatur nomina, quæ Divus Ambroſius ad duodenarium numerum redegit, tria tamen ſunt præcipua, nempe nomen Filii, Verbi, & Imaginis. Ibidem n.9. initio.

Poetæ finxerunt olim Minervam ex Jovis cerebro prodiiſſe; ſed fides Catholica credit, increatum æterni Patris filium, ex fœcundiſſima ejus mente ante ſæcula genitum fuiſſe. Unde egregiè Tertullianus in Apologetico, Gentilium Philoſophorum inſipientiam irridens: *Accipite* (inquit) *hanc fabulam, ſimilis eſt veſtris.*

Verbum per ſe in quarto modo procedit ex cognitione Patris, ſui, Spiritus ſancti, & creaturarum poſſibilium, non tamen ex cognitione futurorum, ſive abſolutorum, ſive conditionatorum. Ibidem n.4.& ſequentibus.

Ratio imaginis verè & propriè, ac perfectiſſimè competit Verbo Divino Ibidem n.101.& 102

Creatæ imagines, vel non ſunt veræ, quia fideliter non repræſentant prototypum, vel ſunt inanimatæ, & mutæ, quia carent vitâ, & facultate loquendi; vel denique inanes & vacuæ, quia carent virtute & operatione: *At imago iſta* (inquit Ambroſius) *veritas eſt, imago iſta, Dei virtus eſt; non muta, quia Verbum eſt, non inanis, quia virtus eſt; non vacua, quia vita eſt, non mortua, quia reſurrectio eſt.*

Præcipua Verbi Divini encomia, in primo capite Evangelii D. Joannis contenta, Ibidem n.112.& ſequent.

Perſona Spiritus ſancti.

Græcorum error circa proceſſionem Spiritus ſancti, teſtimoniis Scripturæ & SS, Patrum refellitur. Ibidem d.10. n.2.& ſequentibus.

Chriſtus cùm reſurrexiſſet à mortuis, & apparuiſſet Diſcipulis ſuis, inſufflavit, & dixit: *Accipite Spiritum ſanctum*, ut illum de ſe procedere oſtenderet. *Propterea*, inquit Bernardus, *in illo Domini conflatu Spiritus ſanctus datus eſt ut per hoc intelligeretur, & ab ipſo pariter, tanquam à Patre procedere, tanquàm verè oſculum, quod oſculanti oſculatoque commune eſt.* Ibidem n 9.

Athanaſius comparat Patrem Soli, Filium luci, ſeu ſplendori, & Spiritum ſanctum ardori ſeu calori; & docet quod ſicut à Sole procedit lux, & à Sole & luce calor; ita & à Patre Verbum generatur, & à Patre, Filioque Spiritus ſanctus producitur. Ibidem num 13.

Si Spiritus ſanctus à Filio non procederet, ab illo non diſtingueretur realiter. Ibid n 26.& ſeq.

Spiritus ſanctus pro principio ſui productivo, per ſe duas perſonas exigit, Patrem ſcilicet & Filium; ex ui enim ſuæ proceſſionis habet quod ſit mutui ac reciproci amoris terminus, nexus individuus Patris & Filii, ac ſuaviſſimum oſculum utriuſque. Ibid, n.63.& ſequentibus,

Pater & Filius unum ſunt Spiritus ſancti principium. Ibidem num 78.

Tertia ſanctiſſimæ Trinitatis perſona, Spiritus appellatur, tum quia ejus proceſſio plures & egregias cum reſpiratione noſtra habet ſimilitudines & analogias; tum etiam, quia ſuis donis nos ſpirituales efficit, & in quandam Divinæ ſpiritualitatis trahit participationem. Dicitur verò ſanctus, quia illi ex vi ſuæ proceſſionis, & ratione proprietatis perſonalis, ſanctitas convenit, & eſt creaturæ rationalis ſanctificator Ibidem num.99. & ſequentibus.

Nomen amoris duplici titulo Spiritui ſancto convenit, nempe ratione ſuæ proceſſionis, & ſuæ operationis Ibid.n.104.

Dicitur etiam donum, quia amor eſt primum donum quod confertur amico, & ad quod cætera conſequuntur. Ibid.n.106.

Plura alia Spiritus ſanctus habet nomina ſibi appropriata, dicitur enim indiſſolubile vinculum Trinitatis, individuus Patris & Filii nexus, ſuaviſſimum utriuſque oſculum, fructus gaudii, quo Pater ab æterno gaudet & lætatur & Filio, Paracletus, ſpiritualis unctio, virtus Altiſſimi, &c. Ibidem n.110.& ſequentibus.

Varia Spiritui ſancto attribuuntur opera, tam reſpectu torius

tre-

creaturæ, ut creatio, ornatus & pulchritudo univerſi, &c. quam reſpectu creaturæ rationalis, ut peccata remittere, mentem renovare, adoptionem filiorum tribuere, &c. Ibidem n. 123

Variæ & egregiæ rationes, cur Spiritus ſanctus ſub ſpecie & figura columbæ in baptiſmo Chriſti apparere voluit. Ibidem n. 128. & ſequentibus.

Sub ſymbolo aquæ gratia Spiritus ſancti congruè deſignatur. Ibidem n. 135.

Variæ etiam aſſignantur congruentiæ, quare ſub ſpecie ignis & in forma venti, ſeu ſpiritus vehementis, nec non ſub figura linguæ igneæ, in die Pentecoſtes Spiritus ſanctus apparuerit, & ſuper Apoſtolorum capita deſcenderit. Ibidem n. 136. & ſequentibus.

Pietas.

Pietas eſt virtus, per quam parentibus debitus cultus officiumque tribuitur. Tomo 4. t. 11. d. 4. n. 2.

Parentes cùm ſint tanquam ſecundaria principia eſſentiæ & vitæ, repræſentant filiis quodammodo ipſum Deum, qui eſt primarius & ſummus omnium pater. Et ob hanc rationem, poſt præcepta primæ tabulæ, quæ ad cultum Dei pertinent, primum ſecundæ tabulæ inſtitutum fuit de honore parentibus exhibendo. Ibidem.

Pietas non ſolùm parentes, ſed etiam patriam reſpicit quia hæc etiam aliquo modo eſt ortûs principium, & opportuna ad educationem præbet. Ibid.

Pœnitentia, ut Sacramentum.

Datur in Eccleſia Chriſti remedium aliquod, quo peccata poſt baptiſmum commiſſa remittuntur, illudque eſt Sacramentum propriè dictum. Tomo 5. t. 5. d. 1. n. 4. & ſeq.

Remedium inſtitutum à Chriſto Domino pro reconciliatione lapſorum poſt baptiſma, non eſt memoria baptiſmi jam ſuſcepti, ſed aliquod Sacramentum à baptiſmate omnino diſtinctum. Ibidem n. 10.

Sacramentum pœnitentiæ immediatè à Chriſto inſtitutum eſt, non ſolum quantum ad formale, ſeu quantum ad poteſtatem abſolvendi à peccatis, ſed etiam quantum ad materiale, ſeu quantum ad confeſſionem peccatorum. Ibidem n. 28. & ſequent.

Sacramentum pœnitentiæ fuit inſtitutum à Chriſto poſt reſurrectionem, cum verba illa protulit: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, &c. Ibidem n. 36. & ſequentibus.

Materia proxima hujus Sacramenti ſunt actus pœnitentis, nimirum dolor de peccato, & ejuſdem confeſſio, & pro eo ſatisfactio; materia verò remota illius ſunt peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa. Ibidem n. 41. & ſeq.

Forma Sacramenti pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis à Sacerdote prolata. Ibidem n. 46.

Sacramentum pœnitentiæ in re vel voto neceſſarium eſt neceſſitate medii ad delenda peccata poſt baptiſmum commiſſa. Non requiritur tamen neceſſariò votum explicitum illius, ſed ſufficit implicitum. Ibidem n. 76. & ſeq.

Pœnitentia, ut eſt virtus.

Pœnitentia non ſignificat tantum propoſitum novæ vitæ inchoandæ, & ſimplicem reſipiſcentiam & vitæ novitatem, ſed etiam triſtitiam, dolorem, ac deteſtationem peccatorum. Ibid. d. 2. n. 1. & ſequentibus.

Pœnitentia eſt virtus ſpecialis, cujus objectum materiale eſt peccatum, quatenus eſt offenſa Dei expiabilis per ſatisfactionem; formale verò, jus Divinum læſum per offenſam, ut reparabile per ſatisfactionem & compenſationem quandam. Ibidem n. 18. & ſequentibus.

Pœnitentia eſt virtus diſtincta à religione, charitate, juſtitia commutativa, vindicativa, & diſtributiva; pertinet tamen ad juſtitiam reductivè, & eſt pars potentialis illius. Ibidem n. 40. & ſequentibus.

Habitus pœnitentiæ reſidet in voluntate, non verò in appetitu ſenſitivo. Ibidem n. 82.

Non reperitur in Angelis, cùm enim immobiliter adhæreant objecto ſemel electo, non poſſunt retractare actum elicitum; remanet tamen in hominibus beatis, qui hanc virtutem non amittunt in patria. Fuit etiam in Adamo in ſtatu innocentiæ, imò & in Beata Virgine, licèt ex privilegio ſpeciali fuerit præſervata à peccatis etiam venialibus. Demùm hæc virtus una cum aliis parvulis in baptiſmo infunditur, unde ſicut fideles dicuntur, quia habitum fidei per infuſionem receperunt; ita & pœnitentes appellari poſſunt, quia pariter ipſis infuſus eſt pœnitentiæ habitus, ut eleganter declarat Auguſtinus libro 1. de peccat. meritis cap. 19. Ibidem n. 82. & ſequentibus.

Tam in virtute quam in Sacramento pœnitentiæ eſt efficacia ſufficiens ad delenda quæcumque peccata, illi ritè ſubjecta; ita ut nullum ſit peccatum, quod remitti non poſſit, ſi vera de illo habeatur pœnitentia. Ibidem d. 3. n. 3.

Regulariter & per ſe loquendo, ad remiſſionem peccatorum mortalium extra Sacramentum, requiritur in adultis actus pœnitentiæ formalis, nimirum contritio, quâ doleant de peccatis commiſſis. Per accidens tamen & in aliquo caſu extraordinario, ad remiſſionem peccatorum ſufficit pœnitentia virtualis. De abſoluta verò Dei potentia, peccata remitti poſſunt abſque actu pœnitentiæ tam formalis quam virtualis. Ibidem d. 3. n. 11. & ſequentibus.

Dimiſſa per pœnitentiam culpâ peccati mortalis, & pœnâ æternæ reatu, peccator ſemper remanet obnoxius pœnæ temporali luendæ, vel in hac vita, per actus ſatisfactorios, vel in alia, per ſupplicium purgatorii. Ibid. n. 63. & ſequent.

Ad remiſſionem peccatorum venialium, non ſufficit quodcumque opus bonum & meritorium vitæ æternæ, ſed requiritur neceſſariò aliquis actus pœnitentiæ; non tamen neceſſe eſt quòd pœnitentia illa ſit formalis, ſed ſufficit quod ſit virtualis. Ibidem d. 4. n. 1. & ſequentibus.

Omnia Sacramenta novæ legis habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato, id tamen ſpecialiter aliquibus Sacramentis competit, nimirum Baptiſmo, Pœnitentiæ, Confirmationi, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctioni. Ib. d. n. 14. & ſeq.

Non ſolum Sacramenta, ſed etiam nonnulla Sacramentalia, poſſunt remittere peccata venialia ex opere operato. Ibid. n. 17.

Certum de fide eſt, per pœnitentiam non ſolùm recuperari gratiam deperditam per peccatum, ſed etiam merita ſeu bona opera per illud mortificata reviviſcere. Ibid. d. 6. n. 4.

In qua verò proportione & quantitate reviviſcant, n. 17. & ſequentibus declaratur.

Hujus virtutis elogia & prærogativas, vide in præfatione Tractatus de Pœnitentia.

Potentia Dei.

Non datur in Deo potentia executiva, ab intellectu & voluntate virtualiter diſtincta. Tomo 1. t. 3. n. 86.

In Deo potentia immediatè executiva, non eſt voluntas, ſed intellectus practicus ut motus & applicatus à voluntate. Ibidem n. 94.

Deus ad extra producit creaturas, per actum imperii, quo dicit, *fiat hoc*, juxta illud Geneſ. 1. *Dixit Deus, fiat lux & facta eſt lux.*

Potentia Chriſti.

Refellitur error quorumdam Judæorum & Ethnicorum, qui miracula Chriſti ſupernaturaliter edita, retulerunt ad magicam pronunciationem nominis Dei. Tomo 4. t. 1. in 3. p. d. 19. num. 1.

Confutatur error aliorum, qui Chriſti miracula tribuerunt corporis ejus temperamento. Ibidem n. 2.

Exploditur delirium aliorum, qui Chriſti miracula non fuiſſe vera, ſed duntaxat myſtica, affirmarunt. Ibidem n. 3.

Rejicitur hæreſis Ubiquiſtarum, qui exiſtimabant potentiam exequentem animæ Chriſti, non eſſe quid creatum, ſed ipſam Dei omnipotentiam, formaliter communicatam Chriſto ut homini. Ibidem n. 6. & 7.

Quomodo intelligenda ſint verba illa Chriſti, Matth. ultimo: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Ibid. n. 12.

Humanitas Chriſti, ſive Chriſtus ut homo, inſtrumentaliter phyſicè concurrit ad productionem gratiæ, & miraculorum, aliorumque effectuum ſupernaturalium. Ibidem num. 15. & ſequentibus.

Prædeſtinatio.

Certum de fide eſt, aliquos homines à Deo prædeſtinari, ſeu in vitam æternam abſoluto & efficaci decreto præordinari, & per auxilia gratiæ ad æternam beatitudinem tranſmitti. Unde Vates Regius loquens de electis, ait: *Sicut ſagittæ in manu potentis, ita filii excuſſorum.* Quibus verbis, ſagittis à ſagittante excuſſis, quæ non proprio motu, ſed illius impulſu, in ſcopum feruntur, aptiſſimè prædeſtinatos comparat. Tomo 2. t. 5. d. 1. n. 4. & ſequentibus.

Prædeſtinatio ita ad ſalutem neceſſaria eſt, ut ſine illa impoſſibile ſit, aliquem de facto ſalvari. Ibidem n. 14. & ſequentibus.

Licèt multi actus ad negotium prædeſtinationis concurrant, & præſuppoſitivè, vel de connotato importentur; illa tamen eſſentialiter, & in recto conſiſtit in actu intellectus, nempe in judicio practico ſubſequente electionem, quod imperium appellatur. Ibidem n. 26. & ſequentibus.

Prædeſtinatio eſt pars ſubjectiva providentiæ. Ibidem n. 84. & ſequentibus.

Prædeſtinatio rectè definitur: *Præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur.*

Electio efficax prædeſtinatorum ad gloriam, non fit ex prævisis meritis, nec illa reſpicit ut motiva, quibus Deus inducatur ad illos eligendos, ſed ut effectus ab ipſa derivatos, & ad illam ſubſequentes, juxta illud Proſperi: *Deus his quos elegit ſine meritis, dat unde ornentur ex meritis.*

Hanc ſententiam adeò certam exiſtimant duo illuſtriſſimi & piiſſimi Cardinales, Bellarminus & Baronius, ut primus afferat, illam non quorumvis Doctorum opinionem, ſed *fidem Eccleſiæ Catholicæ* dici debere. Secundus verò ad annum 409. n. 32. hæc ſcribat: *Cùm igitur Fauſti ſententia, ubique ab Eccleſia fuerit contradictum, videant quanto periculo quidam ex Recentioribus, dum in Novatores inſurgunt, ut eos confutent, à S. Auguſtini ſententia de prædeſtinatione recedant, cùm aliquin arma non deſint, quibus hæretici profligentur.* Ibid. d. 2. n. 5. & ſequent.

Omnia abſurda & inconvenientia, quæ à Recentioribus contra hanc ſententiam objiciuntur; fuerunt olim D. Auguſtino à Pelagianis & Semipelagianis objecta, & à S. Doctore ſoluta & confutata. Ibid. n. 72. & ſeq.

Nulla

Digitized by Google

Nulla datur ex parte noſtrâ cauſa meritoria de condigno vel de congruo primi effectus prædeſtinationis, ſeu primæ vocationis,& primi auxilii ſupernaturalis. Ibidem n.96.& ſequentibus.

Refrruntur ac refelluntur duo præcipua Pelagianorum & Semipelagianorum motiva.Ib.n.107.& ſeq.

Opera bona moraliter,ex naturæ viribus facta, nec etiam diſpoſitivè ad primam vocationem concurrunt.Ib.n.113.

Exponuntur quædam teſtimonia D. Thomæ, deſumpta ex primo & ſecundo libro Sententiarum, in quibus oppoſitum docuiſſe videtur Ibidem n.127.

Vindicatur Chryſoſtomus ab errore Semipelagianorum,quem Vaſquez falſò illi affingit,Ib n.138.

Nulla datur lex,quâ Deus ſtatuerit,homini facienti quod in ſe eſt ex facultate naturæ,infallibiliter conferre auxilia gratiæ. Unde axioma illud, *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*,intelligendum eſt de faciente quod in ſe eſt, non ex viribus naturæ,ſed ex auxilio gratiæ,ut explicat D.Thomas.Ib.n.143 & ſequentibus.

Glorificatio,juſtificatio, & quæcunque efficax vocatio, ſunt effectus prædeſtinationis, Ibid 3.n.4.& ſeq.

Gratia etiam per peccatum interrupta, & vocationes inefficaces,inter effectus prædeſtinationis computari debent. Ibidem n.16.& ſeq.

Item determinatio noſtræ voluntatis ad bonum, ſeu bonus liberi arbitrii uſus,ut tenet ſe ex parte noſtra,eſt effectus prædeſtinationis.Ib.n 40.& ſeq.

Ipſa etiam ſubſtantia prædeſtinati poteſt dici effectus prædeſtinationis,non elicitus, ſed imperatus. Ibidem n.62.& ſequentibus.

Demum permiſſiones peccatorum in electis, ſunt prædeſtinationis effectus;Deus enim in[illegible] permittit electos in peccatum cadere, ut humiliores, [illegible], & ferventiores reſurgant: Sicut qui vult ignem ardentiùs accendi, aliquot guttis aſpergit carbones, & ad tempus extinguit aliquid, ut fortius accendatur. Unde Gregorius: *Fit plerumque gratior Deo amore ardens vita poſt culpam,quàm ſecuritate torpens innocentia.* Et Ambroſius: *Fidelis factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe deflevit,atque adeò majorem gratiam reperit,quàm amiſit.*Ib.n.98.& ſeq.

Prædeſtinatio eſt certa, non ſolùm certitudine præſcientiæ, ſed etiam certitudine cauſalitatis mediorum. Ibidem d. 4. n 5.& ſequentibus.

Nemo in hac vita,ſeclusâ Dei revelatione, poteſt certò ſcire, an ſit de numero prædeſtinatorum, Deus enim occultare nobis voluit prædeſtinationis ſecretum, ut magis eſſemus de ſalute noſtra timidi & ſolliciti, & ut quò magis celatur meta, eò ad Deum diligentius contendamus curſum, & feſtinemus ingredi in illam requiem. In hujus rei typum Seraphim Iſaiæ ſex alis volabant amoris & contemplationis pennis, & tamen aliis ſuis Dei caput & pedes velabant, eò quòd, ut declarat Bernardus, ipſos etiam lateat quod ante mundum fuit, quodve futurum eſt poſt conſummationem. Ibidem n.22. & ſequentibus.

Aliqua prædeſtinationis ſigna,ibidem n 29. & ſequentibus declarantur.

Quàm parvus etiam ſit numerus electorum, ex Scripturis & SS.Patribus,ib.n.36 & ſequentibus oſtenditur.

Præmotio ſeu prædeterminatio phyſica.

Juxta D. Thomam Deus non ſolum moraliter, ſed etiam phyſicè præmovet voluntatem creatam ad operandum,Tomo 3.t 2. d.6.n.27 & ſeq.

Prædeterminationem phyſicam, ſeu concurſum prævium eſſe de mente D. Thomæ,plures ex Patribus Societatis fatentur. Ib. n 54.& ſeq.

Scriptura, & SS. Patres docent Deum applicare cauſas ſecundas ad agendum,ſubindeque eas præmovere & prædeterminare, ſeu per concurſum prævium in illas influere: motio enim moventis,præcedit motum mobilis,prioritate naturæ & cauſalitatis,ut docet ſanctus Thomas 3 contra gent cap.149. Ib. n. 33 & ſequentibus.

Sine tali concurſu prævio non ſalvatur ſubordinatio immediata cauſarum ſecundarum à prima in operando, cùm omnis ſubordinatio dicat ordinem,& ordo prioritatem & poſterioritatem Unde Divus Thomas 3 parte,quæſtione 19.articulo 1.*Ubicumque ſunt plura agentia ordinata,inferius movetur à ſuperiori, ſicut in homine corpus movetur ab anima, & inferiores vires à ratione,&c.*Ib.n.65.& ſeq.

Voluntas creata ratione ſuæ indifferentiæ indiget à Deo præmoveri & prædeterminari; *quod enim indifferenter ſe habet ad multa, non magis unum operatur, quàm aliud, unde à contingente ad utrumque non ſequitur aliquis effectus, niſi per aliquid, per quod ad unum determinatur*:inquit S. Doctor 2. contra Gent.cap.2.Ib.n.79.& ſeq.

Cùm Deus habeat perfectum dominium in noſtras voluntates, eas etiam ad volendum applicat; uſus enim rei ſeu applicatio illius ad operationem, eſt proprius actus domini; unde voluntas noſtra, quia eſt Domina & Regina potentiarum inferiorum, eas ad ſuos actus applicat. Ibidem n.86.& ſequentibus.

Sublata prædeterminatione phyſica, neque ſufficiens, neque efficax gratia ſtare poſſunt.Ib.n.97.& ſeq.

Exponuntur teſtimonia D. Thomæ, quæ Petrus à S.Joſeph nobis objicit in opuſculo, quod D.Thomæ defenſionem appellat.Ib.n.121 & ſeq.

Antiquiores Thomiſtæ,ut Capreolus,Ferrarienſis,Conradus, Cajetanus,Sotus,docent Deum per concurſum prævium movere & applicare cauſas ſecundas ad agendum.Ib.n.163.& ſeq.

Quomodo prædeterminatio phyſica libertatem noſtræ voluntatis non tollat,aut minuat,ſed potius eam cauſet & perficiat, vide Tomo 2.t.5.d 6.n 64.& ſeq.

Præſumptio.

Præſumptio, ſeu in propriis viribus fiducia, maximum Divinæ gratiæ ponit impedimentum, ut eleganter declarat D. Bernardus ſerm 54 in Cantica.Tomo 2 t 4.d.5.n.146.

Primatus Petri Vide Papa.

Privilegium.

Privilegium eſt lex privata,ſpeciale aliquid indulgens. Tomo 3.t.6.d.8.n.10.

Quomodo privilegium à lege, diſpenſatione, & gratia differat,ib.n 2 explicatur.

Variæ etiam privilegiorum ſpecies n.4. & ſequentibus recenſentur.

Quandonam verò privilegium incipiat in privilegiario ſuos effectus operari,n 8 declaratur.

De ceſſatione privilegiorum agitur ibidem n.10.& ſeq.

Proceſſio Divinarum perſonarum.

Conſtat ex ſacris litteris dari in Deo ab æterno proceſſiones Divinarum perſonarum productivas Tomo 2.t.6. d.2.n.1 & ſequent.

Illæ ſunt verè & propriè actiones immanentes ac vitales, & non puræ ac ſimplices emanationes.Ib n.23.

Proceſſiones Divinæ activè ſumptæ, non ſunt actus ex æquo diſtincti ab intelligere & velle, ſed dictio ac ſpiratio, formaliter includunt intellectionem & volitionem. Ibidem n.39. & ſequentibus.

Non datur in Deo intellectio notionalis & relativa,in linea intellectionis,virtualiter ab abſoluta diſtincta Ib.n.50.

Principium primum & radicale Divinarum proceſſionum, eſt Divina eſſentia, ut modificata relatione; principium verò quo proximum,ſunt intellectus & voluntas, ut relationibus paternitatis & ſpirationis activæ modificantur.Ibidem n.26. & ſequentibus.

Duæ ſunt proceſſiones in Deo, una Verbi per intellectum, altera Spiritus ſancti per voluntatem. Illa habet rationem generationis,non verò iſta, quia Verbum procedit in ſimilitudinem naturæ, ex vi ſuæ proceſſionis,non verò Spiritus ſanctus. Ibidem n.128.& ſequentibus.

Providentia Divina.

Stando tàm principiis fidei,quàm luminis naturalis, negari non poteſt,eſſe in Deo providentiam. Tomo 2.t.4.d 8. n.2.& ſequentibus.

Providentia Dei perfectiſſima eſt, illaque ad ſingularia etiam corruptibilia ſe extendit, & vilium etiam animalium numerum præordinat ac prædefinit. Nec oppoſitum docet Divus Thomas,ut ipſi imponit Bellarminus libro quarto de gratia & libero arbitrio cap.15 non referens fideliter verba S.Doctoris, ſed omittens unam particulam integritati ſenſus prorſus neceſſariam.Ib n 12.& 36.

Deus non ſolum habet providentiam rerum naturalium, ſed etiam humanarum & contingentium, quas non deſtruit, ſed potiùs, aſtruit illarum contingentiam & libertatem; *Sic enim* (inquit Auguſtinus) *adminiſtrat omnia quæ creavit, ut etiam ipſa proprios exercere & agere motus ſinat.* Ibidem n. 19 & ſequentibus.

Impiorum fallaciæ & cavillationes contra Divinam providentiam referuntur ac refelluntur.Ib n.24.

Defectus tam naturales quàm morales, quos Divina providentia permittit in rebus creatis contingere, ad perfectionem, decorem & pulchritudinem univerſi conducunt,& ex permixtione bonorum & malorum,mirabilis reſultat Divinæ providentiæ harmonia & concentus.Ib n.27.

Monſtra ſuo modo conducunt ad pulchritudinem univerſi. Ibidem n 29.

In tribulationibus juſtorum mirum in modum relucet Divina providentia.Ibidem n.31 & 32.

Mali ita continentur intra ambitum Divinæ providentiæ, quod decidentes ab ordine bonitatis, & miſericordiæ, incidunt intra ordinem Divinæ juſtitiæ, nec ordinantur in bonum proprium,ſed in bonum electorum, & in manifeſtationem Divinæ juſtitiæ Ibid.n,41 & ſequent.

Divina providentia actum voluntatis connotat & præſupponit,ſed conſiſtit eſſentialiter in actu intellectus, nimirum in actu imperii Ibidem n 50.& ſequentibus.

Providentia Dei diſtinguitur ab ejus ſcientia practica,& arte, nec non à lege æterna,& ideis in mente Divina exiſtentibus. Ibidem n 89 & ſeq.

Diſtinguitur etiam virtualiter, ſaltem inadæquatè, à potentia Dei executiva,quâ res ad extra producit Ib n.94.

Deum ſuâ infinitâ providentia, omnes noſtras bonas opera-

Digitized by Google

tiones ab æterno prædefinire & prædeterminare, pluribus Scripturæ, & SS. Patrum, præſertim S. Auguſtini & D. Thomæ teſtimoniis, nec non variis rationibus Theologicis oſtenditur. Ibidem n. 101. & ſeqq.

Nomen prædeterminationis paſſim à D. Thoma uſurpatur, unde non eſt novum, nec à Thomiſtis excogitatum, ut Recentiores cauſantur Ibid n. 108. & ſeqq.

Decretum prædeterminans cauſat libertatem actualem voluntatis noſtræ, & non lædit, ſed perficit potentialem Tomo 2. t 3 d. 5. n 70 & ſequentibus, ubi etiam convelluntur duo præcipua fundamenta adverſariorum, illorumque objectiones fideliter proponuntur & ſolvuntur.

Quomodo autem peccata Divinæ providentiæ ſubſint, Tomo 1. t. 4. d. 8 n. 149 & ſequentibus, fusè declaratur.

Prudentia.

Prudentia definitur à Philoſopho *recta ratio agibilium*. Partes integrales illius actio aſſignantur à D. Thoma 2. 2. qu. 49. nempe memoria, intellectus, vel intelligentia, docilitas, ſolertia, ratio, providentia, circumſpectio, & cautio Tomo 4. t. 11. d. 1 n. 1. & ſeqq.

Cùm inter virtutes morales prudentia magis perficiat rationem, aliis virtutibus moralibus præfertur, ſicut viſus omnibus externis ſenſibus antecellit. Unde ſicut Philo viſum *regem ſenſuum* appellat, ita prudentia omnium virtutum moralium regina appellatur propriuſque ejus actus eſt imperium. Tomo 3. t. 4 d. 5. n 58.

Hanc virtutem mirum in modum commendant SS. Patres, Chryſoſtomus enim dicit eam eſſe lucernam animæ, Reginam cogitationum, Magiſtram eorum quæ bona ſunt & honeſta. Ambroſius lib de Paradiſo, quadruplicem fluvium inde promanantem explicans: *Phiſon prudentia eſt* (inquit) *& ideò aurum optimum habet, &c.* Tomo 4. t. 11 d. 1. n. 1 & ſequentibus.

Proverb. 3 *beatus vir* dicitur, *qui affluit prudentiâ*, vel hebraicè, *beatitudines viri*, ut multiplex beatitudo viri prudentis commendetur. Ibidem.

Pudicitia.

Pudicitia temperantiæ ſpecies eſt, quæ in hoc à caſtitate diſtinguitur, quod iſta habet moderari & rationi ſubjicere delectationes ex commixtione venerea conſurgentes; illa verò moderetur & ſubjicit rationi delectationes, quæ talem actum circumſtant, puta quæ ſunt in oſculis, tactibus, & amplexibus impudicis. Tomo 4 t. 11. d 6. n. 18

De hac virtute hæc ait Tertullianus in libro de pudicitia: *Pudicitia flos morum, decor ſexuum, integritas ſanguinis, fides generis, fundamentum ſanctitatis, præjudicium omnis bonæ mentis* Ibidem.

R

Raptus.

RAptus mulieris ante Tridentinum erat ſolùm impedimentum prohibens matrimonium ſed poſt Tridentinum eſt impedimentum dirimens; decrevit enim ſancta Synodus ſeſſ 24. de reformatione matrimonii cap. 6. Inter raptorem & raptam, quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Tomo 5. t. 8. d. 9 n. 88.

Ratio.

Ratio proprium hominis bonum eſt. cætera illi cum animalibus communia ſunt Eſt fortis, & leones. Formoſus eſt, & pavones. Velox eſt, & equus. Habet vocem, ſed quantò clariorem canes, acutiorem aquilæ, graviorem tauri, dulciorem & ſuaviorem luſciniæ? Seneca in Epiſtolis. Tomo 3 t. 1. d. 2. num. 9.

Redemptio Chriſti.

Redemptio Chriſti generalis eſt, & ad omnes & ſingulos ſe extendit: *Omnes enim* (inquit Nazianzenus orat 25) *citra ullam exceptionem inſtaurati ſumus per cæleſtem Adamum, qui primi Adæ participes fuimus, & à ſerpente decepti & peccato mortui. Myſticus Sol juſtitiæ* (ſubdit Ambroſius) *omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit.* In eandem veritatem conſpirant unanimiter SS. Patres. Tomo 1. t. 4. d. 4 n 23 & ſeqq.

Auguſtinus lib. 2. de ſymbo ad Cathecum cap. 8 ait Chriſtum reprobis, & maximè Judæis ejus crucifixoribus, dicturum in die judicii: *Videtis vulnera quæ inflixiſtis, agnoſcitis ad latus quod pupugiſtis; quoniam & per vos, & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.*

Sententia aſſerens Chriſtum pro omnibus non eſſe mortuum, fidem mutilat, ſpem infringit, charitatem refrigerat. Ibidem n. 31. & ſeqq.

Relationes Divinæ.

Relationes creatæ, nullius fere eſt entitatis & ſubſiſtentiæ, nulliuſque ſoliditatis & permanentiæ. Ubi tamen in Deo reperitur, tanta eſt ejus dignitas & nobilitas, ut Sacratiſſimum Trinitatis myſterium, quo nihil in Chriſtiana religione nobilius & excellentius eſt, in ſolis relationibus fundetur ac ſubſiſtat, iiſque Divinæ conſtituentur ac diſtinguantur perſonæ Tomo 2. t. 6. d. 3. ante numerum 1.

Relationes quæ in creaturis ſunt accidentia, inhærentia ſubjecto, in Deo, ut ſic loquar, ſubſtantificantur; ſicut enim, ut docet Gregorius in moralibus, apud Deum labentia ſtant, mutabilia immutabilitatem conſequuntur, temporalia æternitatem; ita & ipſa accidentia ſubſiſtunt. Ibidem n. 7.

Relationes Divinæ, nec modaliter, nec ex natura rei, ſed virtualiter tantùm, diſtinguuntur ab eſſentia Ibidem n. 15. & ſequentibus.

Eſſentia Divina eſt de conceptu formali, & quidditativo relationum, & è converſo. Ibid. n 51. & ſeqq.

Quomodo realis relationum diſtinctio, ſtare poſſit cum perfecta identitate illarum in eſſentia, ibidem n 123. & ſequentibus declaratur.

Relationes Divinæ non addunt perfectionem relativam ad eſſentiam. Ibid. n. 158.

Non gaudent exiſtentiis relativis, realiter inter ſe & virtualiter ab exiſtentia abſoluta eſſentiæ diſtinctis. Ibidem num. 196.

Religio.

Religio juxta D. Thomam à religando dicitur, quia homines quodam modo Deo religat; vel à relegendo, ut vult Cicero, quia religioſus debet ea quæ ſunt Divini cultus, frequenter legere, & in corde revolvere; vel ut docet Auguſtinus 10. de civit. cap 4. à reeligendo, quia Deum reeligere debemus, quem amiſeramus negligentes. Tomo 4. t. 11. d. 3 ante numerum 1.

Religio definitur, virtus quæ debitum cultum Deo tribuit tanquam primo omnium principio Ibid. n. 1.

Actus Religionis tam interni, quàm externi, Ibidem n. 4. & ſequentibus recenſentur & explicantur.

Hæc virtus inter morales præſtantiſſima eſt, quia magis de propinquo accedit ad D[illegible] frequentum operatur ea quæ directè & immediatè ordinantur in honorem Divinum. Unde Iſidorus Peluſiota ait, quemadmodum in corpore valentior pulchritudinis pars eſt oculorum pulchritudo, ita etiam in animo præcipua pulchritudinis pars eſt pietas ſeu religio. Ibidem n. 2.

Reprobatio.

Datur in Deo reprobatio ſeu decretum aliquod efficax & immutabile, quo ab æterno aliquos homines & Angelos voluit à gloria excludere. Unde Concilium Valentinum 3. can. 3. *Fidenter fatemur prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem* Eadem veritas in ſacris Paginis, ſub variis parabolis, & figuris declaratur. Tomo 2 t. 5 d. 6. n. 1. & ſequentibus.

Reprobatio in Deo non dicit ſolam negationem prædeſtinationis, ſed actum poſitivum intellectûs & voluntatis, quo ab æterno decrevit aliquos excludere vel non admittere ad gloriam, ob manifeſtationem ſuæ juſtitiæ. Ibidem num. 6.

Reprobatio poſitiva ſeu decretum infligendi pœnam damni & ſenſus, prævisionem peccatorum, ſeu demeritorum præſupponit; ſecùs verò reprobatio negativa, ſeu decretum denegandi gloriam, ut beneficium indebitum; quamvis probabilius videatur, & doctrinæ S Auguſtini & D Thomæ conformius, illud præſupponere præſcientiam peccati originalis, & ab eo ut à cauſa materiali & occaſionali dependere. Ibidem n. 17 & ſequentibus.

Qui ſint reprobationis effectus, ibidem n. 134. & ſequentibus.

Reſurrectio Chriſti.

Reſurrectio Chriſti eſt cauſa exemplaris noſtræ juſtificationis: Sicut enim Chriſtus citò, verè, & perfectè, ſeu non iterum moriturus, reſurrexit; ita juſtificatio noſtra, quæ eſt ſpiritualis quædam reſurrectio à morte peccati ad vitam gratiæ, debet eſſe prompta, vera, & perfecta, & ſicut *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, ut ait Apoſtolus; ita Chriſtianus in juſtificatione ſpiritualiter renaſcens, & ad vitam gratiæ reſurgens, non debet ampliùs mori morte peccati, nec peccatum illi ultra dominari. Tomo 4. t. 9. d. n. 231.

S.

Sacerdotium.

SAcerdotii novæ legis dignitas à triplici capite commendatur, primò quod imperium in animas exerceat; ſecundò, quòd myſtico Chriſti corpori, videlicet Eccleſiæ, dominetur; hanc enim expiat Sacerdos, illuſtrat, perficit, ac deificat, ut docet Dionyſius, unde Sacerdotes dicti ſunt *Theurgi*, id eſt, *Deos facientes*: Tertio quod Sacerdos ipſi etiam vero Chriſti Corpori imperet, ipſumque in altari ſacro ore conficiat. Hinc merito celebratur illa ſententia, quæ D Auguſtino & S Gregorio tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum manibus, velut in utero Virginis, Chriſtus quotidie incarnatur.* Tomo 2. t. 7. d. 2 n 115.

S. Ephrem Sacerdotium appellat *ſtupendum miraculum, omnium ornamentorum præſtantiſſimum, bonorum omnium quæ in hominibus ſunt apicem, Divinum quoddam, omniumque quæ inter homines expetuntur veluti extremam metam.* Ibidem.

Sacerdotum Melchiſedech ſuit typus & figure Sacerdotii Chriſti, ut egregie declarat Theodoretus Tomo 4. t. 11 d. 3. n. 19.

Sacramentum.

Sacramentum non ſolùm eſt in genere ſigni, ſed etiam in genere cauſæ efficientis moralis, vel formalis ſacrativæ. Tomo 5. t. 2 d. 1. n 1. & ſequentibus.

De ratione Sacramenti eſt, ſignificare perfectam ſanctitatem, quæ eſt per gratiam, in actuali uſu & ſuſceptione Sacramenti conferendam. Unde Sacramentum rectè definitur *ſignum ad placitum rei Sacræ, perfectè ſanctificantis hominem*

Sacramenta novæ legis ſunt ſigna rememorativa, demonſtrativa, & prognoſtica; rememorativa Paſſionis Chriſti, quæ præceſſit; demonſtrativa gratiæ, quam efficiunt; & prognoſtica gloriæ, quam expectamus Ibidem n. 47.

Sacramenta rebus ſenſibilibus conſtare convenientiſſimum fuit, pluresque afferri poſſunt congruentiæ. Ibidem n. 65. & 66.

Chriſtus non determinavit in ſpecie, ſed duntaxat in genere materias & formas aliquorum Sacramentorum novæ legis. Ibidem n. 76

In omnibus Sacramentis novæ legis requiruntur verba propriè vel impropriè ſumpta, at in Sacramentis veteris legis, non erat neceſſarium quod rebus verba adderentur. Ibidem n. 80. & ſequentibus.

Quomodo res & verba ſe habeant in Sacramentis novæ legis, ibidem n. 85. & ſequentibus declaratur.

Quæ vero mutatio ex parte materiæ, vel formæ reddat Sacramentum invalidum, ibidem n. 157. & ſequentibus explicatur.

Sacramenta ſunt homini neceſſaria ad ſalutem, ob triplicem rationem. Ibidem d 2. n e.

Nullum fuit inſtitutum Sacramentum, pro illo brevi tempore, quo ſtatus innocentiæ in Adamo duravit; imò ſi feliciſſimus ille ſtatus perſeveraſſet, nulla fuiſſent inſtituta Sacramenta, ex vi decreti quod Deus ab æterno habuit.

In ſtatu legis naturæ fuerunt aliqua Sacramenta, tam pro adultis, quàm pro parvulis, in remedium peccati originalis & actualis; illa tamen non fuerunt determinata immediatè à Deo in particulari, ſed relicta in hominum arbitrio Ibidem n 54. & ſequentibus.

Conveniens fuit ut Chriſtus in nova lege aliqua Sacramenta inſtitueret Ibidem n. 105. & ſequentibus.

Sacrificium.

Sacrificium eſt *oblatio rei ſenſibilis, à legitimo miniſtro Deo facta per realem immutationem, ad teſtandum ſupremum illius dominium, in vitam, & in mortem.*

Varia ac multiplicia fuerunt in veteri lege ſacrificia, quæ perfectiſſimum novæ legis Sacrificium figurabant, unde illo exiſtente ceſſarunt, juxta illud quod in quadam collecta eſt Eccleſia: *Deus qui legalium differentiam hoſtiarum, unius Sacrificii perfectione ſanxiſti. &c.*

In omnibus Sacrificiis legis naturæ vel ſcriptæ, fiebat aliqua deſtructio vel immutatio rei oblatæ. Item in Miſſæ Sacrificio fit immolatio myſtica ipſius Chriſti, quatenus vi verborum ponitur corpus ſub ſpecie panis, & ſanguis ſub ſpecie vini, ad repræſentandam ſeparationem utriuſque factam in cruce, & in morte Chriſti. Unde in tali Sacrificio, fit myſtica quædam ſanguinis per gladium verborum effuſio, ut Cyrillus loquitur. Ibidem n. 15.

Offerre Deo Sacrificium eſt de jure naturæ, onde in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes, ſemper fuit aliqua Sacrificiorum obligatio. Tomo 5. t. e. d. 2. num. 4e. & 43.

Sanctitas.

Sanctitas tria importat, ſeu ex tribus coaleſcit; primum eſt munditia & puritas, Sanctus enim græcè dicitur ἅγιος, quaſi ſine terra; ſecundum & firmitas, Sanctum enim idem ſignificat ac ſancitum ſeu lege firmatum, unde Ulpianus ff. de diviſione rerum, ait Sacra loca Sancta eſſe, quia Sanctum eſt quod ſanctione aliquâ firmatum eſt. Tertiò ſanctitas importat quandam Divino cultui conſecrationem, & perfectam conjunctionem cum Deo, quæ fit per charitatem. Tomo t. t. 1. d. 4. n. 40.

Licèt Sanctitas ſit attributum commune tribus Perſonis, ſpecialiter tamen appropriatur tertiæ, quæ Spiritus Sanctus idcirco appellatur. Tomo 2. t. 6. d. 10 n. 101. & ſequentibus.

Sapientia.

Sapientia alia eſt infuſa, quæ eſt donum Spiritus Sancti, & quæ importat quandam rectitudinem judicij circa Divina conſpicienda & conſulenda ſecundùm quamdam connaturalitatem ad res Divinas, procedentem ex charitate, quæ nos unit Deo: alia acquiſita, quæ eſt una ex virtutibus intellectualibus enumerata ab Ariſtotele 6. Ethic. cap 4. quæ habet judicare de rebus per altiſſimam cauſam. Tomo 1. diſp proœmiali n. 74.

In hoc differt ſapientia à ſcientia communiter dicta, quod illa eſt cognitio rei per cauſam, non quamcumque, ſed altiſſimam: unde in genere ædificij, artifex qui diſponit formam domûs, dicitur ſapiens & architectus, reſpectu inferiorum artificum, qui dolant ligna, vel parant lapides; & in ordine morali vir prudens, qui ordinat ſuos actus in ultimum finem, vocatur ſapiens Ibidem n. 75.

Satisfactio in communi.

Satisfactio eſt voluntaria punitio ad compenſandam injuriam Deo per peccatum illatam, eumque ſic placandum, ut temporalem pœnam remittat. Tomo 5. t. 5. d. 13 n. 4.

Homo poteſt ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, peccato mortali debita non tamen de rigore, juſtitiæ. Ibidem n 5

Conditiones requiſitæ ad ſatisfaciendum n. ix. & ſequentibus declarantur.

Omne opus ſatisfactorium, eſt meritorium, & è contra. Ibidem n. 18.

Satisfactio ſacramentalis.

Satisfactio ſacramentalis eſt pars, non eſſentialis, ſed integralis duntaxat Sacramenti Pœnitentiæ. Ibid n. 29 & 30

Satisfactio ſacramentalis triplicem ex opere operato habet effectum, nempe remiſſionem pœnæ temporalis, ex peccatis jam condonatis relictæ, auxilia quædam ſupernaturalia, ad facilius præcavenda peccata in futurum, & augmentum gratiæ habitualis Ibidem n 31. & ſequentibus

Tenetur Sacerdos, auditâ confeſſione, ſatisfactionem, quæ vulgo pœnitentia appellatur, pœnitenti injungere, nec ſatis eſt, quod qualemcumque injungat, ſed tenetur injungere aliquo modo proportionatam gravitati criminum, & eorum multitudini, atque etiam diſpoſitioni & conditioni pœnitentis, niſi rationabilis cauſa excuſet Ibidem n. 45.

Tenetur etiam pœnitens pœnitentiam ſibi à Confeſſario injunctam acceptare, & acceptatam adimplere Ibidem n 46.

Quivis legitimus Confeſſarius mutare poteſt pœnitentiam ab alio impoſitam, propter peccata non reſervata; ſed non niſi in confeſſione, & auditis peccatis, pro quibus fuit impoſita. Ibidem n 5e.

Unus non poteſt pro alio ſatisfacere, ſi ſatisfactio conſideretur ut medicina & remedium peccati, bene tamen, ſi conſideretur, ut eſt compenſatio pœnæ in purgatorio luendæ. Ibidem n. 60. & 61.

Satisfactio Chriſti

Satisfactio Chriſti ex ſua intrinſeca dignitate & valore, non ſolùm fuit condigna ſed etiam ſuperabundans. Tomo 4. t. in 3. p d. 4. n 27 & ſequentibus.

Fuit valoris ſimpliciter infiniti in eſſe moris. Ibidem n 48. & ſequentibus

Obſervavit omnes leges ſtrictæ & rigoroſæ juſtitiæ Ibidem n. 79. & ſequentibus

Non fuit elicita à religione, ſed à juſtitia; non legali, aut diſtributive ſed commutativa. Ibidem n. 136.

Scientia Dei.

In Deo reperitur verè & propriè ſcientia, reſpectu creaturarum, & ſuorum attributorum. Tomo t. t. 3. d. 1. n. 5. & ſequentibus.

Variæ ſcientiæ Dei diviſiones. Ibidem n. e7. & ſeqq.

Ejus dotes & prærogativæ Ibidem n 31. & ſequentibus.

Deus cognoſcit creaturas in ſua eſſentia tanquam in cauſa, non verò immediatè in ſeipſis, ſeu independenter ab eſſentia Divina priùs viſa & cognita Ibidem s. d. num t. & ſequentibus.

Quomodo Deus non entia, mala, ſingularia, & infinita cognoſcat, ibidem n. 74. & ſequentibus declaratur

Quodnam verò ſit objectum formale, tam motivum quàm terminativum Divini intellectus, explicatur tract. t. d. e. n. 92. & ſequentibus.

Scientia in Deo eſt cauſa rerum non ſolùm directiva, ſed etiam effectiva; ea tamen quæ efficit & cauſat res in actu ſecundo, non eſt illa, quæ ſimplicis intelligentiæ dicitur, ſed ea, quæ viſionis ſeu approbationis appellatur. Ibidem d. 3. n. 7 & ſequentibus.

Hæc propoſitio: *Ideo res ſunt futuræ, quia ſciuntur à Deo*, vera eſt in ſenſu cauſali: iſta vero, *ideò res ut futuræ cognoſcuntur à Deo, quia futuræ ſunt*, falſa eſt in ſenſu cauſali, & vera tantùm in ſenſu illativo; ſi enim aliqua ſunt futura, ſequitur quidem quod Deus ea præſciat, non tamen res futuræ ſunt cauſa cur Deus ea ſciet: *Si enim hoc eſſet, tunc erit quod æternum eſt aliquid ex ſieret cauſa ab eo alienum, ab eo diverſum, & ex creaturis penderet ſcientia Creatoris, & creatum eſſet increati cauſa*, ut ait Magiſter ſententiarum in 1. diſt. 38.

Potentia executiva, quâ Deus res ad extra operatur, non diſtinguitur virtualiter ab intellectu & vol[illegible], ſed eſt ipſe intellectus, ut motus & applicatus à volunt[illegible] res ad extra producit per actum imperii, juxta illud Gen[illegible] *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Et illud Pſalmi 148. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt.* Unde Chriſtus La[illegible] ro mortuo ait. *Lazare veni foras.* & Math 8. *imperavit ventis & mari.* Ubi Hieronymus. *Ex hoc loco intelligimus, quod omnia creatura ſentiunt Creatorem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animata, ſed majeſtate Conditoris, cui ſenſibilia ſunt, quæ apud nos ſunt inſenſibilia.* Ibid. n 86.

Digitized by Google

Scientia Dei reſpectu futurorum contingentium.

Præſcientia futurorum, certiſſimum eſt divinitatis argumentum, juxta illud Tertulliani in Apologetico cap. 2. *Idoneum opinor teſtimonium divinitatis, veritas divinationis*; & illud Auguſtini de civit. Dei cap. 9. *confiteri eſſe Deum, & negare præſcium futurorum, apertiſſima inſania eſt.* Hinc præſcientia futurorum, *divinatio* appellari ſolet, ut per hoc ſignificetur, eam aliquid eſſe Divinum, & Deo maximè proprium, Ibidem d. 4. n. 21. & ſequentibus.

Nihil Deus cognoſcit ut determinate futurum, ante decretum & prædefinitionem ſuæ voluntatis, determinantis extrahere res ex ſtatu & maſſa poſſibilitatis, eiſque dare exiſtentiam in aliqua differentia temporis. Ibidem n. 34.

Deus non cognoſcit futura contingentia antecedenter ad ſuum decretum in ſuis ideis, aut in cauſis liberis & contingentibus, vel in ſuo decreto, ut futuro, & ponendo in ſequenti ſigno rationis, aut in veritate objectiva propoſitionum de futuro contingenti, cum in ſigno rationis antecedenti Divinum decretum, nulla ſit determinatè vera, vel determinatè falſa Ibidem n. 51. & ſeqq.

Deus cognoſcit certò & infallibiliter futura contingentia abſoluta, in decreto & prædefinitione ſuæ voluntatis, juxta illud Hilarii 9 de Trinit. *Quæ Deus facere decrevit, in ſua voluntate cognovit.* Ibidem n. 144. & ſeqq.

D. Thomas variis in locis duplex medium aſſignat, in quo Deus futura contingentia certò & infallibiliter cognoſcat, eorum ſcilicet præſentiam in æternitate, & efficax divinæ voluntatis decretum. Ibidem n. 146. & ſequentibus.

Peccata futura quantùm ad id quod in illis privationis eſt & defectus, ſeu malitiæ moralis, à Deo cognoſcuntur in decreto permiſſivo. Quantum verò ad id quod in eis eſt entitatis, & bonitatis tranſcendentalis, cognoſcuntur in decreto poſitivo concurrendi ad illorum entitatem. Demum quantùm ad utranque rationem, clare ab illo videntur in præſentia ſuæ æternitatis. Ibidem n. 88. & ſeqq.

Deus futura conditionata certò cognoſcit, certaque eorum præſcientia fundatur in decretis abſolutis ex parte ſubjecti, & conditionatis ex parte objecti. Ibidem d. 5. n. 2. & ſeqq.

Scientia media.

Nomine ſcientiæ mediæ, quam Recentiores ponunt in Deo, intelligitur cognitio certa & infallibilis futurorum conditionatorum, ante decretum actuale & exercitum, quo Deus prædefiniat & prædetermi net illorum futuritionem. Ibid. 6. n. 1.

Talis ſcientia non eſt nova, & à Recentioribus inventa, ſed perantiqua, & olim Pelagianis & Semipelagianis familiaris. Ibidem n. 6. & ſeqq.

Præcipua Pelagianorum & Semipelagianorum motiva, ad fingendam in Deo talem præſcientiam, ac excludendum decretum de ſe efficax, & humanas prævenientis voluntates. Ibidem n. 13. & ſeqq.

Talis ſcientia fuit ab Auguſtino reprobata, non ſolùm quantùm ad uſum, ſed etiam quantum ad ſubſtantiam, unde *ſcientia reprobationis* merito appellari poteſt.

Illa etiam pluribus principiis doctrinæ D. Thomæ apertiſſimè repugnat. Ibidem n. 47. & ſequentibus.

Variis etiam & efficaciſſimis rationibus expungitur ac de medio tollitur ſcientia media. Ibidem n. 58. & ſeqq.

Oſtenditur ſcientiam mediam non eſſe utilem aut idoneam ad conciliandam humanam libertatem, cum prædeſtinatione & gratia efficaci. Ibid. n. 103.

Curiel & Baſilius Legionenſis, viri toto orbe celeberrimi, licet ſcientiam mediam aliquando docuerint, tamen ſapientiores facti, eam retractarunt. Ibidem.

Joannes Lallemandet, recentiſſimus Scriptor Ordinis Minimorum, tomo 1. curſus Theologici, diſp. 8. partitione 3. oſtendit, nec Magiſtrum Sententiarum, nec alios veteres Theologos in lectione S. Patrum verſatiſſimos, neque Patres Concilii Tridentini, ſcientiam mediam agnoviſſe, nec illam adhibuiſſe ad conciliandam libertatem noſtram cum prædeſtinatione & gratia efficaci. & tandem ironice ſic concludit: *Quanta igitur ignorantiæ tenebræ in antiquis Theologis, & quanta lux illuminans de novo præcipua Religionis noſtræ myſteria, apud RR. Patres Societatis orta!* Ibidem n. 105.

Baronius in Epiſtola quam ſcripſit ad Dominum de Villars, Archiepiſcopum Viennenſem, conqueritur quod *Molina quæſtionem excitarit, quâ Eccleſia Catholica non erat opus*, ſubditque *ſe admonuiſſe Jeſuitas ne exiſtimationem ſuam, defendendo ſententiam Molinæ, diſcrimini exponant.* In Apologia Thomiſtarum n. 104.

Henricus Henriquez apertè ſcientiam mediam rejicit, his verbis: *Neceſſe eſt in ſigno rationis ſupponere liberam quandam Dei conditionalem prædefinitionem, quâ poſitâ novit quid eſſet facturus in tali rerum concurſu & occaſione.* Et infra: *Hæc diſputatio* (inquit) *de præſcientia futurorum conditionatorum, à nobis* (id eſt Jeſuitis) *ante viginti annos excitata eſt & contra votum noſtrum ſuſcepta eſt in Italia ſententia.* Ibidem. n. 107.

Claudius Tiphanius ejuſdem Societatis, qui fuit in Gallia Provincialis, in libro de Ordine deque priori & poſteriori, dicit: *Nullum alium Theologum ante Molinam, ne per ſomnium quidem de illa ſcientia cogitaſſe nec eam illibi vel ſuppoſuiſſe, vel adhibuiſſe, ad ullam, ſive Scripturæ Sacræ ſive Theologiæ Scholaſticæ difficultatem expediendam.* Ait etiam, *ſententiam negantem ſcientiam mediam, & antiquitate, & defenſorum numero ac authoritate, longe eſſe meliorem.* Ibid. n. 110.

Mariana lib. 4. de regimine Societatis, ait quod *Societas ſapientiſſimos Dominicanæ familiæ Theologos, potius venerari debebat, ut puriores doctrinæ Antiſtites, quàm ſequi heſterna Ludovici Molinæ commenta*, Ibid.

Azorius lib. 4. inſtit. moral. cap. 22 qu. 2. hæc ſcribit: *Pauci juniores Theologi, fortaſſis ut voluntatem noſtram liberam faciant, faciunt ſacrilegam, dum negant Deum liberi noſtra opera bona prædefinire.* Diſp. 6. de ſcientia media n. 105.

Abſurdis & inconvenientibus ſcientia media exploditur. Ibidem n. 128. & ſeqq.

Convelluntur fundamenta ſcientiæ mediæ. Ibidem n. 77. & ſequentibus.

Scientia Chriſti.

Chriſtus adhuc viator & in terris degens, vidit Divinam eſſentiam ſubindeq; habuit ſcientiam beatam, idque à primo inſtanti conceptionis. Tomo 4. t. 1. in 3. p. d. 16. n. 1. & ſeqq.

Licet anima Chriſti per ſcientiam beatam non cognoverit in Divina eſſentia omnes creaturas poſſibiles, cognovit tamen omnia præſentia, præterita, & futura. Ibidem n. 28. & ſequentibus.

Præter ſcientiam beatam fuit in anima Chriſti ſcientia infuſa, eaque duplex, una ſupernaturalis, & alia naturalis. Ibidem d. 17. n. 2. & ſequentibus.

Ad quæ objecta ſcientia infuſa ſupernaturalis ſe extenderit, ibidem n. 29. & ſequentibus declaratur.

Præter ſcientiam beatam & infuſam, conſtituenda eſt in anima Chriſti Domini ſcientia per ſe acquiſibilis, quam Chriſtus propriis actibus ſibi comparavit, nec à Deo ſolum per infuſionem accepit. Ibidem d. 18. n. 3. & ſeqq.

Triplex eſt modus intelligendi in anima Chriſti, omnino diverſus, triplici ejus ſcientiæ correſpondens nempe, modus intelligendi per eſſentiam divinam gerentem vices ſpeciei intelligibilis, qui competit ſcientiæ beatæ: modus cognoſcendi per ſpecies à Deo inditas, qui convenit ſcientiæ infuſæ; & denique modus intelligendi per ſpecies à phantaſmatibus abſtractas, qui proprius eſt ſcientiæ acquiſitæ. Primus modus intelligendi eſt Divinus; ſecundus, Angelicus; tertius, humanus. Ibidem n. 40.

Chriſtus nihil ab Angelis didicit. Ibid. n. 41.

Quomodo vero intelligi debeat id quod dicitur Lucæ 22. ipſum fuiſſe ab Angelo confortatum, inſtante paſſione ſuâ, ibidem n. 42. declaratur.

Scriptura Sacra.

Nomina & elogia, quibus Scriptura Sacra communiter inſignitur. Tomo 4. t. 10. d. 2. n. 3.

Diviſio Scripturæ Sacræ. Ibidem n. 6.

Variæ Scripturæ editiones. Ibid. n. 10.

De editione vulgata, ejuſque in Eccleſia authoritate. Ibidem n. 14.

Explicantur quædam antilogiæ, ſeu contradictiones apparentes, quæ in variis Scripturæ locis reperiuntur, Ibid. n. 19. & ſeq.

Senſus compoſitus & diviſus.

Senſum compoſitum & diviſum perperam interpretantur Suarez, Leſſius, Molina, Coninck, Vazquez, & Petrus à S. Joſeph; dicunt enim, ſenſum compoſitum, ut explicatur à Thomiſtis, eſſe quando motio Divina, & gratia efficax, cum ipſa voluntate componitur & conjungitur, diviſum vero, quando ab illa dividitur & ſeparatur. Qui modus explicandi, ut Calviniſticus, ab omnibus Thomiſtis rejicitur, ut fatetur Pater Annatus in libro de libertate incoacta contra commentatorem cap. 5. § 1. ubi de Janſenianis ait: *Quem ex Thomiſtis dabunt, qui diſtinctionem ſenſus compoſiti & diviſi ſic interpretetur, ut ſenſus ſit voluntatem à Deo motam poſſe diſſentire, quando illa motio aberit, & advenerit alia?* Tomo 2. t. 5. d. 6. n. 50. & ſeqq.

Veram & germanam hujus celebris diſtinctionis explicationem & intelligentiam, tradunt Bannez, Alvarez, Gonzalez, & alii. Ibid. n. 56.

Diſtinctio ſenſus compoſiti & diviſi, ita celebris & antiqua eſt, ut D. Thomas qu. 6. de verit. art. 4. ad 8. aſſerat quod illa communis erat ſuo tempore, eaque communiter utebantur Theologi ad conciliandam libertatem cum prædeſtinatione. Ibidem n. 62.

Hanc diſtinctionem tradit Venerabilis Beda in axiomatibus Philoſophicis ex Ariſtotele collectis, littera O. Ibid.

Seraphin

Seraphin dicitur à verbo hebraico *Saraph*, quod latinè accendere dicitur. Unde Dionyſius, Seraphinos appellat *ἐμπρηστάς*, ſeu *ignitos*, Cyrillus Alexandrinus *θερμαίνοντας*, ſeu *calefacientes*, Chryſoſtomus *ἔμπυρα σώματα* id eſt *ignea ora*. De illis ait Gregorius magnus: *Tanto magis ardent, quantò Deum vicinius vident. Horum profectò flamma amor eſt, quia quò ſubtilius claritatem Divinitatis aſpiciunt, eò validius in ejus amore flammeſcunt.* Tomo 2. t. 7. d. 16. n. 10.

Servitus

Tribus modis aliquis poteſt eſſe ſervus, primò, nativitate, ut cum de ancilla naſcitur; ſecundo jure belli, quo juſte captus, fit ſervus

ſervus capientis, ejus morte in ſervitutem commutatâ. Tertiò, venditione, ut cùm à ſeipſo vel ab alio venditur. Tomo 5. t. 8. d. 9. n. 9.

Simonia.

Falſa eſt quorundam Caſuiſtarum ſententia, qui aſſerunt, quòd dare pecuniam, vel aliud quid temporale pro beneficio, ut motivum, quo voluntas collatoris ad illud conferendum inducatur, non eſt Simonia, ſi non detur in pretium beneficio æquale. Tomo 1. in diſſertatione de probabilitate, n. 143.

Simoniacus eſt, qui promiſsâ ſine intentione ſolvendi pecuniâ, ad Sacerdotium pervenit, quia pecuniâ parat ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam. Ibidem n. 144.

Sybilla.

Sybillas multi Patres, poſt Theophilum Antiochenum *Gentilium Prophetiſſas* appellant. Tanta fuit earum veneratio in orbe, ut multi exiſtimarint eas de cœlo lapſas, teſte Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, qui etiam refert particulam concionis D. Pauli, in qua fideles hortatur ad lectionem Sybillinorum voluminum. Tomo 4. t. 10 d. 1 n. 254.

Adeo familiare fuit olim Chriſtianis convincere Gentiles per oracula Sybillarum, ut propterea Sybilliſtæ appellarentur, teſte Origene lib 5. contra Celſum. Ibidem.

Verſus Sybillarum de Chriſto, & præcipuis Chriſtianæ Religionis myſteriis. Ibidem n. 255.

Syneſis.

Syneſis eſt virtus bene judicativa de agibilibus, ſecundùm communes leges, & ideò eſt directiva communis juſtitiæ legalis. Gnome vero judicat de his in quibus deficit lex communis; à qua proinde dirigitur Epikeia, quæ eſt altior juſtitia, quàm legalis communiter dicta. Tomo 4. t. 11. d. 1 n. 8.

Sobrietas.

Sobrietas eſt ſpecies temperantiæ, quæ verſatur circa potum, non quemcumque, ſed inebriare valentem, & cerebrum perturbare, uti eſt potus vini. Hæc virtus licet ſit omnibus neceſſaria, præcipuè tamen quinque generibus perſonarum, nempe juvenibus, mulieribus, ſenibus, Epiſcopis, atque Eccleſiæ miniſtris, & Regibus ac Magiſtratibus. Tomo 4. t. 11. d 6. n. 8. & ſeqq.

Sol.

Plinius lib. 2 hiſt. de Sole ſic fatur: *Medius inter ſydera Sol fertur, ampliſſimâ magnitudine ac poteſtate, nec temporum modò terrarumque, ſed ſyderum etiam ipſorum, Cœliquè rector. Hunc mundi eſſe totius animum, ac planiùs mentem, hunc principale naturæ regimen ac numen credere decet; quia hic ſuum lumen cæteris quoque ſyderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens.*

Spes.

Spes eſt propriè virtus, licèt, prout eſt informis, & à charitate ſeparata, modum ac ſtatum perfectæ virtutis non habeat. Tomo 4. t. 1. d. 9. n. 2.

Objectum formale quod ſpei, eſt ſola beatitudo æterna, non autem alia bona naturalia, vel ſupernaturalia, quæ à Deo ſperamus, quæ ſunt tantùm objecta ſecundaria & materialia illius. Ratio vero formalis ſub qua, eſt omnipotentia Divina, ſive Deus, ut auxilians, non verò arduitas objecti ſperati, vel ejus bonitas, ut nobis conveniens, & amabilis amore concupiſcentiæ. Ibidem n. 8. & ſeqq.

Habitus ſpei Theologicæ non remanet in Beatis & comprehenſoribus. Ibidem n. 66.

Si Deus alicui ſuam damnationem revelaret, ille poſſet quidem adhuc deſiderare & concupiſcere beatitudinem, non tamen illam ſperare, ſubindeque ex præcepto ſpei non teneretur ſperare illam. Ibidem n. 76.

Hujus virtutis elogia & prærogativæ, initiò diſputationis ante numerum 1. recenſentur.

Sponſalia.

Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio, unde in hoc diſtinguuntur à matrimonio, quòd matrimonium eſt contractus per verba de præſenti expreſſus; ſponſalia verò contrahuntur per verba de futuro, ut, accipiam te in virum. Tomo 5. t. 8. d. 5. n. 2.

Licèt poſt Tridentinum matrimonia clandeſtina irrita ſint; ſponſalia tamen clandeſtina valida ſunt; matrimonium verò clandeſtinum, Tridentini lege irritum, non habet vim ſponſalium. Ibidem n. 7. & ſeqq.

Ætas à jure requiſita pro contrahendis ſponſalibus, eſt ſeptennium; ſi tamen ante ſeptennium contrahentes habeant uſum rationis ſufficientem, & tunc malitia ætatem ſuppleat, ſponſalia valida erunt. Ibidem n. 18. & ſeqq.

Reſolvuntur plures difficultates de obligatione ex ſponſalibus proveniente. Ibid. n. 29. & ſeqq.

Quibus de cauſis ſponſalia diſſolvi poſſunt, Ibidem n. 53. & ſequentibus declaratur.

Status naturæ humanæ.

De feliciſſimo ſtatu innocentiæ, & donis ac privilegiis ei annexis. Tomo 2 t. 8. d. 1. n. 25. & ſeqq.

In eo ſtatu fuiſſent homines propagati per naturalem generationem, & melius fuiſſet reſpectu uniuscujuſque perſonæ matrimonium contrahere, quàm virginitatem ſeu continentiam conſervare. Ibidem n. 60. & 61.

Non fuiſſet in eo ſtatu eſus carnium, aut potus vini, reſpectu hominis. Animalia tamen, quæ nunc ſunt carnivora, ab exordio mundi, & in ſtatu innocentiæ, carnibus in cibum uſa eſſe, probabiliùs eſt. Ibidem n. 61. & ſequentibus.

Juſtitia originalis, quæ Adamo in ſtatu innocentiæ, pro ipſo & ejus poſteris fuit collata, non erat habitus realiter diſtinctus à gratia ſanctificante. Ibidem n. 67. & ſequentibus.

Status naturæ integræ formaliter conſtituitur per vigorem, appetitum ſenſitivum rationi perfectè ſubjicientem; unde diſtinguitur à ſtatu innocentiæ, qui vigorem illum includit quidem, aut ſupponit, ſed præter illum, alia importat dona & privilegia, nempe immortalitatem, indolentiam, immunitatem ab omni errore & deceptione, & ſimilia. Ibidem d. 3. n. 2. & ſeqq.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ, non habens peccatum actuale, ſed tantùm originale, non eſt debilior ad bonum morale, quàm eſſet in ſtatu naturæ puræ. Ibidem d. 4. n. 46.

In quo differat gratia ſtatus naturæ lapſæ, & per Chriſtum reparatæ, à gratia ſtatus innocentiæ d. 5. n. 13. & ſequentibus.

Primus parens, atque adeo totum genus humanum, potuit ante peccatum à Deo creari ſine gratia gratum faciente, ſubindeque non ordinari ad claram Dei viſionem, & beatitudinem ſupernaturalem. Ibidem d. 6 n. 4 & ſeqq.

De potentia Dei ordinaria, providente ſingulis rebus, juxta illud quod naturaliter exigunt, potuit homo, etiam ante lapſum Adami, creari in ſtatu naturæ puræ, quoad dona integritatis & immortalitatis, ſive cum inclinatione effrœni & rebelli partis ſenſitivæ adverſus rationem, & cum neceſſitate moriendi. Ibid. n. 16.

Studioſitas.

Studioſitas duo habet præcipua munera: unum eſt frœnandi ac temperandi ſcientiæ deſiderium, quo naturâ duce omnes ad cognitionem rerum & delectationem ex ea comperandam impellimur. Alterum eſt excutiendi pigritiam & torporem, quo plures retrahuntur à ſtudio, & à neceſſariarum rerum cognitione præpediuntur. Tomo 4. t. 11. d. 6. n. 30.

Subtilitas.

Subtilitas eſt dos corporis glorioſi, cujus præcipuus effectus erit, corpus glorioſum ab omni terrenæ labis concretione & craſſitie reddere liberum, ipſumque quaſi cœleſte & ſpirituale efficere. Præterea dabit corpori glorioſo vim penetrandi omnia alia corpora, ſed hunc effectum non præſtabit efficienter & activè, ſed moraliter tantùm, quatenus ad ejus præſentiam, & in ſignum talis dotis, præſtabitur penetratio illa à Deo, ad voluntatem Beati.

Superbia.

Superbia eſt inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, vitium capitale, ſeu potiùs omnium aliorum fons & origo, & ut loquitur Caſſiodorus, *omnium malorum mater, ſcelerum fons, vena nequitiæ.* Tomo 4. t. 11. d. 7. n. 36.

Quatuor ſunt quæ trahunt ſuperbiæ currum, ut exponit Hugo Victorinus de clauſtro animæ lib. 1. cap. 6. Ibidem n. 37.

Omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet ſuum vermem: alius eſt vermis mali, alius pyri, alius fabæ, alius tritici. Vermis divitiarum ſuperbia. Auguſtinus ſerm. 5. de verbis Domini cap. 9. Ibidem.

T

Temperantia.

TEmperantia eſt virtus, quæ habet refrœnare appetitum ſenſitivum in concupiſcentiis & delectationibus corporalibus, quæ maximam vim habent deducendi à bono rationis. Unde materiale objectum illius ſunt delectationes corporeæ; non tamen omnes, ſed illæ duntaxat, quæ ex cibo & potu, & rebus venereis percipiuntur. Objectum verò formale eſt bonitas ſeu honeſtas ſpecialis, quæ reperitur in eo quod homo delectationibus ciborum & venereorum moderatè utatur, & ſecundum præſcriptum rationis. Tomo 4. t. 11. d. 4. n. 1. & ſeqq.

Hujus virtutis laudes eleganter deſcribit S. Proſper lib. 2 de vita contemplat. cap 19. Ibidem ante numerum 1.

Partes ſubjectivæ ſeu ſpecies temperantiæ, ſunt abſtinentia, ſobrietas, caſtitas, & pudicitia. Ibidem n. 6.

Theologia.

Theologia, etiam prout eſt in nobis viatoribus, eſt verè & propriè, ac ſubſtantialiter ſcientia, licet defectu evidentiæ actualis, quâ caret in hoc ſtatu, non ſit perfectè ſcientia, ſed in ſtatu imperfecto & præternaturali. Tomo 1. diſp. proœmiali num. 2.

Eſt propriè ſubalternata ſcientiæ Dei & Beatorum, ſubindeque remanet in patria. Unde Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum: *Talem ſcientiam diſcamus in terris, quæ nobiſcum perſeveret in cœlis.* Ibidem n. 11. & ſeqq.

Ejus objectum formale & ſpecificativum eſt Deus, ſub ratione Deitatis, ut cadit ſub revelatione virtuali: ita quòd ipſa Deitas ſit ratio formalis *qua*, revelatio verò divina, virtualis & mediata, ratio formalis *ſub qua*; objectum vero materiale extenſivum & terminativum, quodcunque revelatum à Deo. Ibidem n. 22.

Theologia hæreticorum ſpecie diſtinguitur à noſtra, quia noſtra deducit ſuas concluſiones ex principiis fide divinâ cre-

ditis, & habet pro ratione formali ſub qua revelationem virtualem; Theologia vero hæreticorum deducit ſuas concluſiones ex principiis fide ſolum humanâ creditis, nec habet pro ratione formali revelationem Divinam, ſed traditionem humanam; unde illa eſt potiùs fides humana, vel opinio, quam ſcientia Ibid n 33.

Theologia eſt una ſpecie infimâ ſcientia, nec dividitur in plures habitus partiales, ſpecie diverſos. Ibidem n. 35.

Eſt eminenter formaliter ſpeculativa & practica, Ibid, n 41.

Certior eſt etiam ut eſt in nobis viatoribus, quâlibet ſciantiâ & habitu ordinis naturalis, non tamen quoad nos; cùm enim certitudo ſcientiarum naturalium ſit conjuncta cum evidentia & claritate, eſt magis connaturalis & proportionata intellectui humano, magiſque illum ſatiat & quietat, quàm certitudo ſidei & Theologiæ, quæ eſt conjuncta cum obſcuritate & inevidentia Ibidem n. 53.

Licèt habitus Theologiæ ſit extrinſecè & objectivè, vel radicaliter & originativè ſupernaturalis, quia verſatur circa objectum ſupernaturale, & dependet ab habitu fidei, in quo tanquam in ſemine vel radica continetur; intrinſecè tamen, & ſecundùm ſuam entitatem, naturalis eſt. Ibidem n. 64& ſequentibus

Theologia noſtra verè & propriè eſt ſapientia. Ibidem n. 75.

Eſt argumentativa, & ex duodecim locis ſua argumenta depromit. Ibidem n 79. & ſequentibus

Scriptura ſacra convenienter utitur metaphoris ſeu ſimilitudinibus: *Quemadmodum enim* (inquit Auguſtinus) *multa per vitrum aut ſuccina pellucent jucundiùs; ita magis delectat veritas per imagines & ſymbola relucens.*

Duplex eſt ſenſus Scripturæ; unus hyſtoricus ſeu litteralis; alter ſpiritualis ſive myſticus, qui tres alios continet, nempe allegoricum moralem, & anagogicum. Ibidem n. 85. & ſeqq.

Theologia Scholaſtica Eccleſiæ utiliſſima eſt, ut declarat Martinus I in Epiſt ad Conſtantinum Imperatorem dicans: *Theologiam thus purum & eximium, & optimi odoris eſſe, mirificam conſervatricem bonorum, & contrariorum expultricem doctrinam*, Ibidem n. 94

Præcipuæ Theologiæ dotes ſeu prærogativæ, ibidam n. 98. & ſequentibus exponuntur.

Timor.

Petrus Callenſis lib. de panibus cap. 14. hæc ſcribit: *Quaſi quidam cuſtos ſuper innumerabiles gazas, ſic timor in ultimo cariſmatum ponitur ad conſervandas incomparabiles gratias. Gemma pretioſiſſima pietas, ſed facile ab impetitu ſubripitur, niſi timore cuſtodiatur, &c.*

Iſaiæ 25 verſu 18. ubi vulgata habet: *Peperimus ſpiritum, ſalutes non fecimus in terra* Septuaginta ſic legunt: *A timore tuo Domine concepimus, & quaſi parturivimus, & peperimus ſpiritum ſalutis*, id eſt pœnitentiæ ſalutaris, ut interpretatur D. Thomas 3 p. qu. 85, art, 3. in argumento ſed contrà. Tomo 4. t 9 d. t. n. 163.

Duo pedes Dei, qui ſunt miſericordia & juſtitia, à pœnitente per fiduciam de Divina miſericordia, & juſtitiæ ſuæ timorem oſculandi ſunt, ut more ſuo eleganter & piè meditatur D. Bernardus. Similiter D Gregorius 33 Moral cap. 11. explicans illud Deuteron 24. *Non accipies loco pignoris ſuperiorem aut inferiorem molam*, ſic ait: *Superior & inferior mola eſt ſpes & timor; ſpes quippe ad alta ſubvehit, timor autem cor inferiùs premit: Sed mola ſuperior & inferior ita ſibi junguntur, ut una ſine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore inceſſanter debent ſpes & formido conjungi: quia incaſſum miſericordiam ſperat, ſi non etiam juſtitiam timeat; incaſſum juſtitiam metuit, ſi non etiam de miſericordia confidat.* Ibidem.

Donum timoris fuit In Chriſto quoad actum primarium, qui eſt ſubjectio reverentialis ad Deum, ob divinam eminentiam, ut potentem infligere malum, Idem dicendum de Angelis beatis, juxta illud Job. *Columnæ cœli pavent & contremiſcunt ad nutum ejus.* Ubi per columnas cœli intelliguntur Angeli beati, ut explicat Gregorius 17. moral. cap. 15 dicens: *Columnæ cœli contremiſcunt & pavent ad nutum ejus: ipſæ enim virtutes Cœleſtium, quæ Deum ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa contemplatione contremiſcunt. Sed idem tremor, ne eis pœnalis ſit, non timoris eſt, ſed admirationis, quia ſcilicet admirantur Deum ſupra ſe exiſtentem, & in eis incomprehenſibilem.* Tomo 4 t. 1. in 3 p. d. 12. n. 109.

Traditio.

Præter Scripturam aliquæ admitti debent Traditiones non ſcriptæ, ad regulam fidei pertinentes Tomo 4 t. 10 d. 4 n. 30.

In ſtatu legis naturæ & ſcriptæ, fuerunt aliquæ Traditiones. Ibidem n. 40.

In ſtatu etiam legis gratiæ, plures dantur Traditiones obſervatæ in Eccleſia, quæ ex Gravina recenſentur, Ibidem n. 43 & ſeqq.

Tribulatio

In tribulationibus juſtorum mirum in modum divina relucet providentia, plures enim ex illis percipiunt utilitates & fructus, ut paſſim docent ac declarant SS Patres. Unde Demetrius quidam Philoſophus, relatus à Seneca lib. de providentia, dicebat, *nihil ſibi videri infœlicius eo cui nihil evenit adverſi*. Cui concinit Boetius lib. de Conſolat. dicens, *in omni adverſitate fortunæ infelicisſimum genus eſt infortunij, fuiſſe felicem.* [...] *infortunij genus eſſe, ſemper fuiſſe felicem.* Tomo 1 t 4 d. 8. n. 81 & ſeqq. ubi lege plura & egregia SS. Patrum teſtimonia.

Inter ſigna prædeſtinationis præcipuum eſt ſævientis fortunæ adverſitas, & afflictio pro Chriſti nomine æquo animo tolerata. Tomo 2. t 5. d. 4. n. 20.

Electi *filij excuſſorum* à Regio vate appellantur, quia dum eos Deus per flagella excutit, quaſi ſagittas in cœlum tranſmittit Ibidem.

Tertullianus in Scorpiaco cap. 6 ait: *Dedicavit hominem martyrem Deo excudit*, quia ſicut moneta ut valorem habeat, debet notari ſigillo Principis; ita Electi, ut ad Regnum cœleſte admittantur, debent in Chriſto per tormenta & tribulationes ſigillari, unde à Paulo ad Epheſ 1. *in Chriſto ſignati* dicuntur. Hinc Tertullianus in Apologetico irridens Gentiles, qui ligna & lapides ſculpebant & ſecabant, ut idola conficerent: *Si per hæc*, inquit, *conſtatur aliqua Divinitas. Ergo qui puniuntur, conſecrantur, & numina erant dicenda ſupplicia.* Ibidem

Trinitas.

Præcipui Hæreticorum errores circa myſterium Trinitatis referuntur ac refelluntur. Tomo 2 t 6 d. proœmiali n. 1. & ſeqq.

Licèt in creaturis aliqua reluceant veſtigia Trinitatis, ex his tamen ſeclusâ Dei revelatione, non poſſumus in hujus myſterii notitiam devenire, & multo minus illud demonſtrare: Unde Dionyſius lib. 1. de divin. nomin *Nullus unitas, aut trinitas, aut fœcunditas, aut aliud quippiam aperuit arcanum illud Divinitatis quod omnem rationem ſuperat & intelligentiam.* Hinc Ezech 10. Thronus Sanctiſſimæ Trinitatis dicitur eſſe poſitus ſuper quatuor animalium capita, quia (ut interpretantur Doctores) hujus myſterii [illegible] itas, quadruplicis cognitionis creatæ gradus tranſcendit; ſenſitivæ, ſcilicet, per bovem; phantaſiæ, per leonem; rationalis, per hominem; & angelicæ, per aquilam figuratæ. Ibidem d 7. n. 2. & ſeqq.

Alia ad ineffabile myſterium ſpectantia, explicantur verbis *proceſſio, relatio, perſona divina, &c.*

Throni.

Throni ſunt Angeli primæ Hierarchiæ, qui Deum reſpiciunt ut peculiariter in eis ſedentem, & in illuminationibus ſuis ultimatè quieſcentem. Unde Deum quodammodo portant, & θεοφόροι vocantur. Tomo. 2. t. 7 d. 16. n. 10.

Throni dicuntur propter quatuor convenientias ad ſedes materiales, quia elevantur ſuper terram, firmantur, ſedentem ſuſcipiunt, & apertæ ſunt deſuper. Ibidem.

V

Ubiquiſta.

HÆretici quidam ex Lutheranorum grege. ſæculo præcedenti orti ſunt, & nomine deſumpto à ſua hæreſi, *Ubiquiſtæ* appellari; affirmant enim, animam Chriſti, & totam ejus humanitatem, taliter eſſe Verbo unitam, ut eſſet ubique, ſicut ipſa Divinitas. Qui error manifeſtè repugnat variis Scripturæ locis, quibus aſſeritur, Chriſtum non fuiſſe ubique, ſed de uno in alium locum tranſmigraſſe Tomo 4. t. 1 in 3. p. d. 19 n. 6. & 7.

Verecundia.

Verecundia non eſt virtus, quia poteſt comparari cum affectu peccati, eſt enim timor vituperij ſeu opprobrii, quod imminet, vel naſcitur, ſi turpe factum committatur: qui timor non tollit affectum peccandi, ſed tantùm vel externam ejus executionem impedit, vel ſaltem publicam. licèt non occultam. & per accidens eſt illi quòd peccatum deſtruatur, dum ponitur. Tomo 5 t. 3 d. 2. n. 16.

Vindicatio.

Vindicatio eſt virtus juſtitiæ annexa, quæ habet malum pœnæ pro malo culpæ rependere, idque ut rectus ordo ſervetur, & quod extra ordinem recti per culpam prolapſum eſt, ad illum per pœnam revocetur id huic virtuti peculiare eſt, quòd perſona in qua reſidet, non poſſit per ſeipſam conſummare actionem propriam, quia materia ejus eſt malum pœnæ, quod nullus privata authoritate infligere poteſt; unde executio vindicativæ juſtitiæ, ſolum debet fieri à judice, cui eſt authoritas puniendi malefactores. Tomo 4, t. 11. d. 4 n. 7.

Violentia.

Violentum eſt illud quod eſt à principio extrinſeco, paſſo non conferente vim. Quæ ultima verba non ſolùm negativè ſunt intelligenda, quaſi ſufficiat ſubjectum cui vis infertur, non cooperari motui violento; ſed etiam poſitivè & contrariè, ita ut paſſum poſitivè renitatur, & agenti extrinſeco reſiſtat, Tomo 3. 5. d. 1. n. 55

Hæc quatuor nomina, neceſſarium, violentum, coactum, involuntarium, quæ interdum confunduntur, inter ſe differunt, ſecundùm diverſas formalitates quas exprimunt. Ibidem n. 60.

Per nullam potentiam poteſt inferri violentia in actu voluntatis ab ea elicito, imò nec quoad actus quos imperat & ſimul elicit, bene tamen quantùm ad actus ab ea quidem imperatos, ſed ab aliis potentiis ei inferioribus elicitos, Ibidem & ſeqq

Non

Non ſolùm voluntas, ſed nec ulla creatura, poteſt pati violentiam à Deo: *Deus enim* (inquit Auguſtinus) *Creator & Conditor omnium creaturarum, nihil contra naturam facit: id enim erit cuique naturale, quod ille facit, à quo eſt omnis numerus, modus, & ordo naturæ.* Ibidem n. 82

Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter, quia violentia directè opponitur voluntario, cùm violentum ſit ab extrinſeco, voluntarium verò ab intrinſeco. Unde Chriſtianas fœminas, quæ per Gotticam irruptionem Româ captâ, vim à Barbaris perpeſſæ fuerant, ſolatur Auguſtinus lib. 1. de civit. cap. 17 quod *inconcuſſâ ac ſtabili permanente virtute, quidquid alius de corpore vel in corpore fecerit, quod ſine peccato proprio non valeat vitari, præter culpam ſit patientis.* Ibidem n. 90.

Virginitas.

Virginitatis nomen à virore deducitur, nam ſicut illud dicitur virens, quod non eſt ex abundantia caloris aduſtum; ita quæ concupiſcentiæ aduſtionem per veneream delectationem & operationem expertæ non ſunt, Virgines vocantur, quaſi in ſuo nativo virore perſiſtentes. Tomo 4. t. 11 d. 6 n. 15.

Pulchritudo excellentiſſima Virginitati ſpecialiter tribuitur, cujus egregiam rationem aſſignant Salmanticenſes. Ibidem.

Virginitatis laudes & prærogativæ ex ſanctis Patribus. Ibid. n. 17.

Lilium inter cæteros flores eſt ſymbolum Virginitatis, ut egregie declarat Paraldus Epiſcopus Lugdunenſis, in ſumma virtutum & vitiorum. Ibidem n. 18.

Virtus.

Quatuor ſolent tradi definitiones virtutis: Prima ex Auguſtini doctrina deſumpta, traditur à Magiſtro diſt. 27. & eſt hujuſmodi: *Virtus eſt bona qualitas mentis, quâ rectè vivitur, quâ nullus male utitur, quam Deus in nobis, ſine nobis operatur.* Secunda ſumitur ex Ariſtotele 2 Ethic. cap. 6 ubi ait, quod *virtus eſt habitus, qui bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit.* Tertia habetur apud eundem Philoſophum ibidem dicentem, quod *virtus eſt habitus electivus, in mediocritate conſiſtens, prout ſapiens & prudens dictaverit.* Quarta demùm ſumitur ex eodem Ariſtotele 3. Phyſic. textu 3. ubi virtus dicitur *diſpoſitio perfecti ad optimum,* id eſt diſpoſitio conſtituens perfectum, ſeu complens potentiam in ordine ad actum eliciendum. Tom. 3. t. 4. d. 1. n. 37 & ſeqq.

Virtutes aliæ ſunt intellectuales, quæ reſident in intellectu, nimirùm habitus primorum principiorum, ſapientia, ſcientia, ars, & prudentia: aliæ morales, quæ ſubjectantur in voluntate, ut juſtitia, & in appetitu ſenſitivo, ut fortitudo & temperantia. Non ſunt tamen ponendæ virtutes in voluntate, in ordine ad bonum connaturale proprii ſuppoſiti, ſed ſolùm in ordine ad bonum ſupernaturale, vel bonum naturale alienum, Ibidem d. 2. & 3.

Præter virtutes morales acquiſitas, neceſſariò admittendæ ſunt virtutes morales per ſe infuſæ. Ibidem d. 4 n. 2 & ſeqq.

Virtutes omnes morales conſiſtunt in medio, & ita inter ſe connexæ ſunt, ut qui unâ caret, nullam perfectè habeat. Ibidem d. 5. n. 3. & ſequentibus.

Virtutes morales acquiſitæ, à charitate ſeparatæ, ſunt quidem veræ virtutes, ſed non ſimpliciter & perfectè tales. Ibidem n. 44. & ſeqq.

Error Stoicorum aſſerentium omnes virtutes eſſe inter ſe æquales, nec intendi poſſe, nec remitti, ibidem n. 59. confutatur.

Virtutes intellectuales præeminent moralibus, quia illæ perficiunt intellectum, iſtæ appetitum, qui eſt minùs nobilis, quàm intellectus. Ibidem n. 60.

Quæ autem ex virtutibus moralibus præcellat aliis, ibidem n. 61. declaratur.

Viſio beatifica.

Nullus intellectus creatus ex propriis viribus poteſt clarè & intuitivè videre Deum. Unde Iſaiæ 6. dicitur: *Vidi Dominum ſedentem in ſolio excelſo*: quaſi tranſcendentem proportionem & vires cujuſvis intellectûs creati, etiam angelici. Quare Dionyſius cap. 1. de divin. nomin. tribuit elevationi ſupra naturam, quòd Angeli Deum videant, & ait, *eos conſtanter & immobiliter ad illucentem ſibi radium attolli, & congruo permiſſarum ſibi illuminationum amore, veluti in altum pennis ſublevari.* Tomo 1. t. 2 d. 1 n. 3 & ſeqq.

Repugnat dari ſubſtantiam ſupernaturalem completam, cui viſio beatifica ſit connaturalis, & à qua lumen gloriæ dimanet tanquam proprietas. Ibidem n. 16

Intellectus creatus poteſt ſupernaturaliter elevari ad videndum Deum, juxta illud Anſelmi: *Deus inacceſſibilis cum ſit noſtris viribus, acceditur ad eum ſuis muneribus.* Ibidem n. 41.

Viſio beatifica eſt perfectiſſima operatio creaturæ intellectualis, cum ſit participatio majoris excellentiæ divinæ, plus gloriæ Deo conferat, & plus nobilitatis & perfectionis ipſi creaturæ. Ibidem n. 43.

Chryſoſtomus non negavit poſſibilem eſſe viſionem Dei quidditativam, ſed duntaxat comprehenſivam, quam ſibi Anomæi arrogabant, quidquid in contrarium dicat Vazquez. Ibid. n. 30.

Nec oculus corporeus, nec ullus ſenſus internus vel externus, poteſt ſupernaturaliter ad videndum Deum elevari. Ibid. n. 58. & ſeqq.

Poſſibilitas viſionis Dei, ut eſt in ſe, ſolo lumine naturali demonſtrari nequit, aut evidenter cognoſci. Ibid. n. 64. & ſeq.

In homine ſecundùm ſe conſiderato, ſolùm eſt capacitas ſeu potentia obedientialis, reſpectu viſionis beatificæ, non verò appetitus innatus, imò nec elicitus efficax. Ibid. n. 85. & ſeq.

Nec datur nec poſſibilis eſt in viſione beatifica ſpecies aliqua creata, impreſſa, vel expreſſa: unde eſſentia Divina unitur intellectibus Beatorum per modum ſpeciei impreſſæ, ſubindeque activè concurrit ad claram Dei viſionem. Habet etiam aliquo modo rationem ſpeciei expreſſæ, ſeu verbi, non tamen propriè, ſed ſolùm communiter & impropriè dicti, cùm eſſentia Divina ab intellectu beato non ſit expreſſa, nec terminus per illam productus. Ib. d. 2. n. 21. & ſeq.

Deus ſummum & indeficiens lumen, nunquam ſine lumine videri poteſt, nam ut author naturæ, naturalis rationis lumine percipitur; ut author gratiæ, in hac mortali vita, obſcuro fidei radio cognoſcitur; in patria verò non niſi lumine gloriæ clarè & intuitivè à Beatis videri poteſt, de quo Job. 36. dicitur: *in manibus ſuis abſcondit lucem.* Ibidem d. 3 n. 2

Lumen gloriæ propter tria requiritur, nempe ut diſponat intellectum creatum ad unionem eſſentiæ Divinæ, per modum ſpeciei intelligibilis, ut ipſum elevet ad viſionem Dei eliciendam, & diſponat ad recipiendam viſionem beatificam. Ibidem n. 9. & ſeq.

Repugnat intellectum creatum videre Deum ſine lumine gloriæ, per modum habitus, vel auxilii communicato. Ibidem n. 18. & ſequentibus

Potentia obedientialis proximè & immediatè activa effectuum ſupernaturalium, & ſingulis rebus creatis à natura congenita, chimerica eſt, & totum ordinem gratiæ deſtruit. Ibidem n. 28 & ſeq

Lumen gloriæ eſt minus perfectum gratiâ ſanctificante, eſt tamen nobilius & perfectius charitate, Ib. n. 40.

Intellectus creatus, lumine gloriæ perfuſus, producit efficienter viſionem beatificam, ut vera cauſa ſecunda principalis, & non ut merum inſtrumentum Dei, Ib. n. 48. & ſeq.

Viſiones Angelorum & hominum non differunt inter ſe ſpecie eſſentiali. Ib. d. 4. n. 1. & ſeq.

Inæqualitas intenſiva, quæ eſt in viſionibus beatificis, à ſola inæqualitate luminis gloriæ derivatur. Ibidem n. 18. & ſequentibus.

Beati, nec Deum comprehendunt, nec ipſum, etiam de potentia abſoluta, comprehendere poſſunt. Ibidem n. 25 & ſequentibus.

Beati vident omnia quæ ſunt in Deo formaliter & neceſſariò, ut eſſentiam, attributa, & relationes; imò repugnat poſſe videri Divinam eſſentiam ſine attributis & relationibus, aut attributa & relationes ſine eſſentia; vel unam perſonam Sanctiſſimæ Trinitatis, ſine aliis. Ib. d. 5. n. 2 & ſeq.

Quomodo viſio beata penetret libera Dei decreta. Ib. n. 37. declaratur.

Beati vident creaturas poſſibiles in Deo tanquam in cauſa, & medio prius cognito. Ibid n. 49. & ſeq.

Licet repugnet videri omnes creaturas poſſibiles in verbo, ſeu in eſſentia Divina tanquam in cauſa, non implicat tamen, totam poſſibilium collectionem [illegible] extra verbum quidditativè cognoſci. Ibidem n. 61. & ſeq.

Non repugnat quod Divina ut eſt in ſe videatur, nullâ viſâ creatura poſſibili in particulari. Ibidem n. 81 & ſeq.

Quas creaturas de facto Beati videant in verbo, & unde diverſitas videndi proveniat, ibidem n. 86. & ſeq. explicatur,

Viſio beatifica non menſuratur nec ævo, nec æternitate eſſentiali, ſed æternitate participata. Ibid. d. 4. n. 6. & ſeq.

Vitium.

Vitium & peccatum, quamvis conveniant in hoc quod deviant à regula, differunt tamen in hoc, quod vitium deviat à regula, per modum actus primi Inclinantis ad actionem deordinatam; peccatum verò deviat per modum actus ſecundi. Tomo. 3. t. 3 d. 1. n. 1.

Licèt aliqua vitia propriè & directè contrarientur virtutibus moralibus acquiſitis, non tamen virtutibus moralibus infuſis. Ibidem n. 4. & ſeq.

Omnia vitia, tam ea quæ virtutibus acquiſitis, quàm quæ infuſis opponuntur, ſunt contra naturam hominis. Ib dem n. 21. & ſequentibus.

Vitia oppoſita prudentiæ, & virtutibus ipſi annexis. Tomo 4. t. 11. d. 7. n. 1. & 2.

Vitia oppoſita juſtitiæ Ibidem n. 3.

Vitia oppoſita Religioni. Ibidem. n. 5.

Vitia oppoſita aliis partibus potentialibus juſtitiæ. Ibid. n. 7. & ſeq.

Vitia oppoſita fortitudini, & partibus potentialibus illius. Ibidem n. 16. & ſequitur.

Vitia oppoſita temperantiæ, & partibus ejus ſubjectis, nimirùm abſtinentiæ, ſobrietati, caſtitati, & pudicitiæ. Ibidem n. 21 & ſeq.

Digitized by Google

Vitia oppoſita partibus potentialibus temperantiæ, Ibidem n.30. & ſeq

Voluntarium.

Voluntarium eſt id quod procedit à principio intrinſeco cum cognitione finis. Tomo 3. t. 2. d. 1. n. 1.

Voluntarium eſt duplex, unum perfectum, & aliud imperfectum: primum reperitur in ſola natura intellectuali; ſecundum verò non ſolùm in hominibus, ſed etiam in brutis locum habet Ibidem n. 4.

Actus neceſſarii ex perfectione cognitionis, ut amor beatificus, per claram Dei viſionem regulatus, ſunt magis voluntarii, quam actus liberi. Ibidem n. 9. & ſeq.

Voluntas Dei.

Stando tam principiis fidei quam luminis naturalis, negari non poteſt, dari in Deo voluntatem. Tomo 1. t. 4. d. 1. n. 1.

Voluntas Divina in ordine ad volitionem eſſentialem non habet rationem potentiæ, ſed ſolùm ex modo noſtro ſignificandi & concipiendi res Divinas, per ſimilitudinem & analogiam ad res creatas. Ibidem n. 9. & ſeq.

Voluntas aut volitio Divina, non eſt de formaliſſimo conceptu, ſeu de conſtitutione metaphyſica Divinæ naturæ. Ibidem n 24. & ſequentibus.

Objectum formale motivum & terminativum Divinæ voluntatis, eſt ſola bonitas Divina & increata, non autem bonum in communi, ut abſtrahit à creato & increato. Ibidem d. 2. n. 3. & ſequentibus.

Deus diligit propriam bonitatem neceſſario; non ſolùm quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium; creaturas verò exiſtentes, aut futuras, non neceſſario, ſed libere diligit, poſſibiles verò, nullo modo amantur à Deo. Ibidem n. 38. & ſeq.

Celebris eſt diviſio voluntatis Dei in antecedentem & conſequentem, quàm Theologi à Damaſceno, qui primus eam in Scholas induxit, acceperunt: Voluntas antecedens eſt illa quæ verſatur circa objectum, ut non veſtitum omnibus circumſtantiis quibus eſt executioni mandandum. Conſequens verò ea dicitur, quæ objectum inſpicit omni ſuâ circumſtantiâ veſtitum. Ibidem d. 4. n. 4.

Quid ſit voluntas beneplaciti & ſigni, ibidem n. 14. explicatur, ubi etiam quinque referuntur ſigna voluntatis Divinæ, ſcilicet operatio, permiſſio, præceptum, prohibitio, & conſilium. Ibidem n. 15.

Voluntas antecedens ſalvandi omnes homines, propriè & formaliter, & non tantùm metaphoricè & eminenter in Deo reperitur, Ibidem n. 61.

Talis voluntas non dicitur conditionata, ex eo quod pendeat à conſenſu voluntatis humanæ tanquam à conditione, quam ſupponat vel expectet à libero arbitrio, ſed quia importat actum conditionatum, quo Deus vellet ſalutem omnium hominum, niſi hoc repugnaret ordini ſuæ providentiæ, & niſi ex hoc impederetur bonum univerſale ſuæ juſtitiæ, & manifeſtatio ſuorum attributorum. Ibidem n. 87. & ſeq.

Per voluntatem antecedentem præparantur media & auxilia, quibus homines ſufficienter ordinantur & promoventur in vitam æternam. Ib. n. 100.

Votum.

Votum eſt promiſſio Deo facta, ad ejuſdem Dei cultum; unde ſi quis promittendo Deo perpetuam caſtitatem, nullo modo intenderet ejus honorem, ſed tantùm majorem commoditatem temporalem, aut aliquid aliud, non propriè voveret, neque talis promiſſio eſſet indiſpenſabilis ab Epiſcopo, ſicut eſt verum votum perpetuæ caſtitatis. Tomo 4. t. 11. d. 3 n. 23.

Votum aliud eſt ſimplex, aliud ſolemne, primum eſt ſimplex tantùm promiſſio Deo facta, ſolemne verò ſupra promiſſionem, addit traditionem & acceptationem; per illud enim traditur ipſa perſona vovens, & promittuntur actus ad obſervantiam voti neceſſarii. Tomo 5 t. 8 d. 9. n 27.

Votum ſimplex caſtitatis impedit ſolùm matrimonium contrahendum, ſolemne verò matrimonium jam contractum dirimit, idque jure naturæ Ib n. 11.

Solemnitas voti eſt duplex, una ſubſtantialis & eſſentialis, conſiſtens in traditione ſui ipſius, facta in manu ſuperioris, ad ſervandum ea quæ promittuntur, & acceptatione quam is facit, nomine Dei. Altera accidentalis, quæ conſiſtit in quibusdam ceremoniis, cum quibus ex ſtatuto Eccleſiæ fit illa traditio & acceptatio. Ib. n. 23.

Summus Pontifex cum Religioſis profeſſis, ut matrimonium contrahant, diſpenſare nequit. Ib. n. 35 & ſeq.

Referuntur ac refelluntur variæ hiſtoriæ, quibus aſſeritur, Summum Pontificem in voto ſolemni caſtitatis aliquando diſpenſaſſe. Ibidem.

Uſura.

Cùm pecunia ex ſe & ex natura ſua ſit ſterilis, non minùs contra naturam eſt, ut quis ex ea fructum mediante fœnore expectet, quàm ſi ex mula ex ſua natura ſterili, multum gigni ſperaret. Unde Ariſtoteles 1. Politic. cap. 7. relatus à D. Thoma 2. 2. qu. 78. art 1, ad 3. docet, quod uſuraria acquiſitio pecuniarum, eſt maximè præter naturam, q[illegible] fœnore *nummus nummum parit*. In diſſert. de probabilit. n. 150

Contractus Mohatra, ſi fiat cum intentione lucri, & cum pacto revenditionis prævie inito, ut communiter fieri ſolet, illicitus eſt, & manifeſta uſuræ palliatio. Ib n. 151.

Uſus.

Præter electionem mediorum datur in voluntate noſtra actus, quo cæteras potentias applicat ad operandum, & uſus activus appellatur: poſitâ enim electione, adhuc eſt nova difficultas ad operis executionem, ut experientiâ conſtat, ſæpe enim contingit aliquem bene judicare de agendis, & rectè eligere, & tamen poſtea in executione deficere, ut eleganter declarat D. Bernardus lib. 1. de conſiderat. cap. 1. his verbis: *Quoties vis, & non ceſſum? Quoties moves, nec promoves? Quoties conaris, & non datur ultra? Enteris, & non obtines; parturis, & non paris; tentas, & a triperis, & ubi incipis, ibi deficis, & dum adhuc ordiris, ſuccidunt te? Venerunt filii uſque ad partum, ait Propheta, & vires non habet pariturus.* Tomo 3. t. 2. d. 13. n. 1. & ſeq.

Z.

Zelus.

CHryſologus ſerm. 127, ait de S Paulo: *Per zelum legis, impugnabat legem, & in Deum, Dei amore peccabat.* Tomo 3. t. 5. d 9. n 52.

Zeno Veronenſis.

Zeno Veronenſis Verbum Divinum in ſinu Patris reſidentem, *nobilem cordis Patris inquilinum* appellat. Tomo 2 t. 6 d. 22 n. 49

Ait etiam de Patre æterno generante Filium: *Lætatur Pater in alio ſe, quem genuit ex ſe.* Ib. d 10. n. 114.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

RESTAURO DEL LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA
1974